הלכה · שולחן ערוך · מפרשים · שפתי כהן

שפתי כהן על שולחן ערוך יורה דעה

רבי שבתי הכהן [הש"ך]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שפתי כהן על שולחן ערוך יורה דעה

רבי שבתי הכהן [הש"ך]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שפתי-כהן-על-שולחן-ערוך-יורה-דעה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 10
סימן ב 18
סימן ג 25
סימן ד 26
סימן ה 28
סימן ו 30
סימן ז 31
סימן ח 31
סימן ט 32
סימן י 32
סימן יא 38
סימן יב 40
סימן יג 40
סימן יד 45
סימן טו 48
סימן טז 49
סימן יז 53
סימן יח 54
סימן יט 61
סימן כ 65
סימן כא 67
סימן כב 68
סימן כג 73
סימן כד 77
סימן כה 84
סימן כו 86
סימן כז 86
סימן כח 87
סימן כט 95
סימן ל 96
סימן לא 97
סימן לב 99
סימן לג 102
סימן לד 108
סימן לה 114
סימן לו 124
סימן לז 133
סימן לח 141
סימן לט 142
סימן מ 150
סימן מא 152
סימן מב 155
סימן מג 157
סימן מד 158
סימן מה 163
סימן מו 163
סימן מז 167
סימן מח 169
סימן מט 178
סימן נ 179
סימן נא 181
סימן נב 183
סימן נג 185
סימן נד 189
סימן נה 192
סימן נו 198
סימן נז 200
סימן נח 211
סימן נט 214
סימן ס 215
סימן סא 216
סימן סב 219

סימן סג 222
סימן סד 226
סימן סה 228
סימן סו 230
סימן סז 235
סימן סח 237
סימן סט 244
סימן ע 264
סימן עא 276
סימן עב 278
סימן עג 283
סימן עד 290
סימן עה 291
סימן עו 293
סימן עז 299
סימן עח 301
סימן עט 301
סימן פ 303
סימן פא 303
סימן פב 309
סימן פג 312
סימן פד 320
סימן פה 331
סימן פו 332
סימן פז 339
סימן פח 350
סימן פט 352
סימן צ 356
סימן צא 360
סימן צב 370
סימן צג 379
סימן צד 381
סימן צה 394
סימן צו 399
סימן צז 404
סימן צח 406
סימן צט 416
סימן ק 424
סימן קא 426
סימן קב 428
סימן קג 433
סימן קד 438
סימן קה 440
סימן קו 455
סימן קז 456
סימן קח 460
סימן קט 465
סימן קי 469
סימן קיא 505
סימן קיב 512
סימן קיג 516
סימן קיד 521
סימן קטו 525
סימן קטז 532
סימן קיז 533
סימן קיח 536
סימן קיט 547
סימן קכ 561
סימן קכא 566
סימן קכב 572
סימן קכג 575
סימן קכד 584
סימן קכה 598
סימן קכו 602

סימן קכז 604
סימן קכח 618
סימן קכט 621
סימן קל 629
סימן קלא 631
סימן קלב 635
סימן קלג 642
סימן קלד 643
סימן קלה 648
סימן קלו 654
סימן קלז 656
סימן קלח 661
סימן קלט 663
סימן קמ 665
סימן קמא 665
סימן קמב 675
סימן קמג 686
סימן קמד 688
סימן קמה 689
סימן קמו 692
סימן קמז 694
סימן קמח 694
סימן קמט 696
סימן קנ 698
סימן קנא 698
סימן קנב 702
סימן קנג 702
סימן קנד 703
סימן קנה 703
סימן קנו 707
סימן קנז 707
סימן קנח 712
סימן קנט 713
סימן קס 715
סימן קסא 722
סימן קסב 724
סימן קסג 727
סימן קסד 729
סימן קסה 730
סימן קסו 732
סימן קסז 735
סימן קסח 735
סימן קע 752
סימן קעא 755
סימן קעב 755
סימן קעג 761
סימן קעד 766
סימן קעה 768
סימן קעו 770
סימן קעז 771
סימן קעח 782
סימן קעט 783
סימן קפ 787
סימן קפא 788
סימן קפב 789
סימן קפג 791
סימן קפד 791
סימן קפה 797
סימן קפו 799
סימן קפז 801
סימן קפח 810
סימן קפט 812
סימן קצ 831
סימן קצא 844

סימן קצב 846
סימן קצג 849
סימן קצד 849
סימן קצה 850
סימן קצו 854
סימן קצז 860
סימן קצח 864
סימן קצט 875
סימן ר 881
סימן רא 884
סימן רב 914
סימן רג 915
סימן רד 916
סימן רה 918
סימן רו 920
סימן רז 923
סימן רח 924
סימן רט 926
סימן רי 927
סימן ריא 928
סימן ריב 929
סימן ריג 929
סימן ריד 930
סימן רטו 933
סימן רטז 937
סימן ריז 941
סימן ריח 947
סימן ריט 950
סימן רכ 950
סימן רכא 958
סימן רכב 969
סימן רכג 969
סימן רכד 971
סימן רכה 971
סימן רכו 971
סימן רכז 974
סימן רכח 975
סימן רכט 998
סימן רל 1001
סימן רלא 1001
סימן רלב 1002
סימן רלג 1011
סימן רלד 1011
סימן רלה 1026
סימן רלו 1029
סימן רלז 1031
סימן רלח 1033
סימן רלט 1038
סימן רמ 1047
סימן רמא 1049
סימן רמב 1050
סימן רמג 1072
סימן רמד 1074
סימן רמה 1076
סימן רמו 1079
סימן רמז 1086
סימן רמח 1087
סימן רמט 1089
סימן רנ 1091
סימן רנא 1092
סימן רנב 1095
סימן רנג 1099
סימן רנד 1101
סימן רנה 1102

סימן רנו 1103
סימן רנז 1106
סימן רנח 1109
סימן רנט 1114
סימן רס 1120
סימן רסא 1120
סימן רסב 1120
סימן רסג 1122
סימן רסד 1123
סימן רסה 1126
סימן רסו 1132
סימן רסז 1136
סימן רסח 1152
סימן רסט 1155
סימן רע 1157
סימן רעא 1158
סימן רעב 1160
סימן רעג 1161
סימן רעד 1162
סימן רעה 1163
סימן רעו 1167
סימן רעז 1170
סימן רעח 1170
סימן רעט 1170
סימן רפ 1171
סימן רפא 1173
סימן רפב 1175
סימן רפג 1176
סימן רפד 1177
סימן רפה 1178
סימן רפו 1178
סימן רפז 1182
סימן רפח 1183
סימן רפט 1184
סימן רצ 1186
סימן רצא 1186
סימן רצב 1186
סימן רצג 1189
סימן רצד 1191
סימן רצה 1201
סימן רצז 1202
סימן רצח 1205
סימן רצט 1205
סימן ש 1206
סימן שא 1208
סימן שב 1210
סימן שג 1211
סימן שד 1211
סימן שה 1212
סימן שו 1220
סימן שז 1224
סימן שח 1225
סימן שט 1225
סימן שי 1225
סימן שיא 1226
סימן שיב 1226
סימן שיג 1226
סימן שיד 1228
סימן שטו 1230
סימן שטז 1231
סימן שיז 1233
סימן שיח 1234
סימן שיט 1234
סימן שכ 1235

סימן שכא 1237
סימן שכב 1239
סימן שכג 1241
סימן שכד 1245
סימן שכה 1250
סימן שכו 1250
סימן שכז 1252
סימן שכח 1253
סימן שכט 1254
סימן של 1256
סימן שלא 1257
סימן שלב 1277
סימן שלג 1278
סימן שלד 1279
סימן שלה 1291
סימן שלו 1292
סימן שלז 1293
סימן שלח 1293
סימן שלט 1294
סימן שמ 1295
סימן שמא 1304
סימן שמב 1306
סימן שמג 1309
סימן שמד 1309
סימן שמה 1310
סימן שמו 1312
סימן שמז 1312
סימן שמח 1312
סימן שמט 1313
סימן שנ 1313
סימן שנא 1314
סימן שנב 1314
סימן שנג 1314
סימן שנד 1315
סימן שנה 1315
סימן שנו 1316
סימן שנז 1316
סימן שנח 1316
סימן שנט 1316
סימן שס 1317
סימן שסא 1317
סימן שסב 1318
סימן שסג 1319
סימן שסד 1320
סימן שסה 1322
סימן שסו 1322
סימן שסז 1323
סימן שסח 1323
סימן שסט 1324
סימן שע 1324
סימן שעא 1325
סימן שעב 1329
סימן שעג 1329
סימן שעד 1331
סימן שעה 1334
סימן שעו 1342
סימן שעז 1345
סימן שעח 1346
סימן שעט 1347
סימן שפ 1348
סימן שפא 1351
סימן שפב 1351
סימן שפג 1352
סימן שפד 1352

סימן שפה 1353
סימן שפו 1353
סימן שפז 1353
סימן שפח 1354
סימן שפט 1354
סימן שצ 1355
סימן שצא 1356
סימן שצב 1357
סימן שצג 1358
סימן שצד 1358
סימן שצה 1359
סימן שצו 1359
סימן שצז 1360
סימן שצח 1360
סימן שצט 1360
סימן ת 1363
סימן תא 1364
סימן תב 1364
סימן תג 1367
דיני ספק ספקא בקצרה 1368

סימן א

סעיף א

וכן המנהג. כ"כ האגור והב"י השיג עליו דלא ראינו אינה ראיה ולפעד"נ דדעת האגור כמ"ש מהרי"ק בשרש קע"ב דבמנהג וכה"ג הוי לא ראינו ראיה וכמ"ש הרב בח"מ ס"ס ל"ז:

סעיף ב

ועבדים וכל אדם אפי' אין מכירין כו'. הטור כתב ועבדים משוחררים כו' ונ"ל לבאר דעתו דסבר ליה דסתם עבדים יש להן כל המדות הרעות יותר מן הריקים והפוחזים כדאמרינן בש"ס בכמה דוכתי ואינן בחזקת כשרות וע"כ פי' המתניתין שהביאו התו' והרא"ש דעבדים שוחטין לכתחלה היינו במשוחררים דאל"כ אע"פ שמל וטבל אין להאמינו על השחיטה אלא במכירים אותו שהוא כשר אבל כשמכירים אותו הרי הוא בכלל רוב מצוים אצל שחיטה מומחים ומוחזקים הם וכ"כ הרשב"א בתה"א ומביאו ב"י ר"ס ב' שדעת הרמב"ם (פ"ג מה"ש וכ"כ הסמ"ג) דעבדים הם בכלל רוב מצויין א"ש מומחים הן וכן נ"ל דעת הדרישה סעיף י' וא"כ המחבר שהשמיט תיבת משוחררים אזיל לטעמיה שכתב בב"י קשיא מאי איריא משוחרר' אפי' אינן משוחרר' נמי כו' (וכן בת"ה הקצר דף ו' ע"ב כ' דנשים ועבדים שאינם משוחררים שוחטים לכתחלה כגדולי ישראל) וע"כ המחבר מיירי במכירי' אותן שהן כשרים דסתם עבדי' אינן כשרי' (אלא דלא משמע ליה דהטור ידבר באין מכירין אותן דוקא) והא דלא הזכירו המחבר משום דס"ל דגם בשאר בני אדם בעינן שיהא שוחט נאמן וכדעת הרמב"ם ור"ח שהביא בבית יוסף וכמו שפסק בסימנים המחודשים וכ"כ לקמן ס"ס ס"ה ולכך לא הוצרך להזכירו דפשיטא דלא עדיפי עבדי' משאר בני אדם (ועי' בתשובת ר' שלמה כהן חלק ב' סימן קע"ה כתב ג"כ קצת דברים מזה) והב"ח השיג על המחבר שמהרמב"ם והסמ"ג משמע דבעבדים בעינן דוקא יודעים שהן מומחים וגם השיג על הדרישה ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף ג

מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט. פי' על סמך שיבדקנו אחר השחיטה אם הוא מומחה ועי' בב"י:

סעיף ד

שרוב כו'. עיין בח"מ סי' ש"ו ס"ז גבי טבח אומן שקלקל דצריך להביא ראיה שהוא מומחה ולא אמרינן בכה"ג רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הן:

סעיף ה

אבל אם הוא לפנינו כו'. ז"ל הב"ח כתב ראב"ן דנ"ל דאף רבינא לא קאמר דאם שחט בודקים [אותו] אלא כשישנו לפנינו ומצינן למיבדקיה כו' ולפ"ז לדידן כשאינו לפנינו אוכלים משחיטתו אפי' מצינן למירדף אבתריה עכ"ל וק"ל דהא אמרי' בש"ס עלה דרבינא וכולן ששחטו אהייא אילימא אחש"ו עלה קאי ואם שחטו מיבעי ליה אלא אשאין מומחים בבודקים אותו סגי (פי' ל"ל אחרים רואים אותו) דליתיה קמן דליבדקיה הרי דלרבינא אף על פי דליתיה קמן דליבדקיה שחיטתו פסולה כשאין אחרים רואים אותו ויש ליישב דהא דמשני דליתיה קמן כו' איירי כשרודפים אחריו מגיעים אותו אלא שאינו לפנינו וקאמר תנא דמתני' דא"צ לרדוף אחריו והוא דוחק ומדברי שאר פוסקים לא נראה פי' זה ולפי דברי הרב בהג"ה אין נפקותא בכל זה:

סעיף ו

אא"כ נטל קבלה כו'. והמנהג להתחיל לשחוט בתרנגולים) ובתוך ג' יהיה תרנגול ואסור ליקח שכר על זה וגם התרנגולים אל יהנה הת"ח מהן אלא יתנם לעניים ואפילו מי שהוא בקי לשחוט תרנגולים אינו יכול לשחוט העופות הקטנים דהיינו הצפרים ותורים ובני יונה הקטנים אלא מי ששחט אותם כבר ואתמחי ומה שאין נותנים בתחלה לשחוט אותם לאתמחי בהו היינו משום דלא שכיחי כו' ומש"ה ראיתי אפי' מומחים גדולים היו מדקדקים שמתי שבא לידם עוף קטן שהיו שוחטי' אותו עם התרנגול כדי להסתלק מן החשש ברכה לבטלה. כל זה מדברי מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ה' ואעפ"כ ראיתי השוחטים נוהגים לשחוט שני צפרים או יונים קטנים יחד ותו לא משום דלכולי האי לא חיישינן שיתנבלו שניהם:

סעיף ז

ואם בדקו כו' אבל אם לא נטל קבלה כו'. כן למד הרב מתשובת הרשב"א סי' רי"ח שכ' לאסור הכל למפרע ובחידושי אגודה פ"ק דחולין פסק דאוקי שוחט אחזקתו ועד עתה ידע והשוה אותם הרב בד"מ דחדושי אגודה מיירי שנטל פעם אחת קבלה דמוקמינן ליה אחזקתו עד השתא. (וגם הרשב"א מודה לזה כדמוכח מדבריו ע"ש) אבל כשלא נטל קבלה מעולם דאז לא היה לו חזקת ידיעה מעולם מטריפין כל מה ששחט למפרע וזה דלא כהלבוש עט"ז שהביא שתי דעות בזה ע"ש:

סעיף ח

אבל אם לא נטל כו'. הקשה בד"מ מ"ש מבהמה שנמצאת טרפה שהגבינות שנעשו ממנה כשרים אם נוכל לומר השתא הוא דנטרפה מטעם דרוב בהמות כשרות הם

ואמרינן העמד בהמה על חזקתה (וכדלקמן סי' פ"א) ותירץ דיש לחלק בין רוב בהמות כשרות שהרוב הוא לכל הבהמות שבעולם ולכן מקרי שפיר רוב אבל הכא דוקא רוב מצויים א"ש מומחין הן אבל רוב בני אדם אינן מומחין ולכן לא מקרי חזקה זו מחמת רוב ועוד אפשר דלא דמי דהתם י"ל דלא יצאת מחיים רק השתא סמוך לשחיטה נטרפה משא"כ בשוחט עכ"ל ולפעד"נ דלא דמי דהתם י"ל משעה שנולדה כשרה היתה והשתא הוא דנטרפה אבל הכא ע"כ משנולד לא ידע כלום וא"כ נצטרך לומר למד ושכח וזה לא אמרינן ועוד דכיון דהשתא אינו יודע מוכחא מלתא דלא ידע מעולם דאין דרך לשכוח הלכות שחיטה שצריך להיות רגיל בהן אבל אם נטל קבלה ע"כ צ"ל דשכח ואפשר שגם זה הוא בכלל דברי הרב ובהכי ניחא דלא תקשה ממקוה דלקמן סימן ר"א סעיף ע"א דכל הטהרות שנעשות ע"ג טמאות למפרע מיהו בלא"ה לק"מ דהכא איכא חזקה ורובא דרוב מצויין א"ש מומחין הן משא"כ התם דליכא רובא א"נ הכא הוי ס"ס ועוד יש לחלק בכמה גווני וק"ל ולפי מ"ש מי שהיה בודק ואחר כך נמצא שיצא טרפה מתחת ידו בפשיעתו לא מחמת חסרון ידיעתו הכלים כשרים מדינא ואמרינן אוקמי' אחזקתיה ועד השתא כשר היה וכן כתבתי בסי' קי"ט ס"ק ל' בשם הב"ח ע"ש וכן העתיק מהרש"ל פ' ג"ה ס"ס ט"ז תשובת מהר"מ כ"ץ ועל הכלים שהגעילו בני עירו להחזיקו בחשוד למפרע לא יפה כוונו דלא מחזקי' ליה בחשוד למפרע כו' עד מיהו אם בדקוהו ולא גמיר ודאי יש לאסור כל שחיטתו למפרע ע"כ וכן הביא הב"י בספר בדק הבית בסי' קי"ט כתב א"ח בשם התוספתא שאפי' מי שהמיר אינו חשוד למפרע שאם שחט ונקר חלב ואח"כ המיר באותו יום הכל כשר ע"כ וע"ל סי' קי"ט:

סעיף ט

על דבר זה כו'. כלומר אילו בא לפני דין זה הייתי מסתפק בו ושואל:

סעיף י

ובדין בדיקת הסכין. שיתבאר לקמן סי' י"ח ע"ש:

סעיף יא

שחיטתו פסולה. דכיון דאינו יודע ה"ש שמא פעמים שהה ודרס ולא ידע פי' ואינו מרגיש דכיון דאינו בקי בהלכותיה אינו יודע אם נזדמן לידו. הרא"ש:

סעיף יב

ואפי' אמר ברי כו'. פי' דכששואלים אותו ומתוך תשובתו נראה לנו ששוחט כראוי פשיטא שאינו כלום אלא אפילו אמר ברי לי שעשיתי כל מה שאתם שואלים מ"מ מאחר שבשעת שחיטה לא ידע לאו אדעתיה וסובר שעשה מה ששואלים ובב"ח פירש דה"ק

אפי' אחר שלמדוהו ה"ש אמר ברי לי כו' וא"צ מיהו דינו אמת שכ"כ הר"ן בשם התוס' והכ"מ רפ"ד בשם הפוסקים:

סעיף יג

נאמן כו'. כיון שהוא יודע ה"ש ודאי אלו שהה או דרס לא היה מאכילה לנו (ב"י) ולפ"ז ה"ה אפי' שותק ואינו אומר כלום דמאחר שיודע ה"ש ודאי אלו שהה או דרס לא היה שותק ולא היה מאכילה לנו והיה אומר ששהה או דרס:

סעיף יד

מתחילת שחיטה עד סופה. פי' אפילו ראה ששחט סי' א' יפה לא אמרינן כיון ששחט זה הסי' יפה שחט הסימן הב' ג"כ יפה אלא חיישי' שמא שהה או דרס בסימן הב':

סעיף טו

ויש מחמירין כו'. וכן משמע בש"ס (דף ג' ע"ב) גבי הא דמשני דליתיה קמן דליבדקיה וכן דעת הב"ח מיהו מן הסתם שאינו ידוע אם יודע ה"ש או לאו נראה דמותר ליתן לו לכתחלה כשאחרים עע"ג וכ"פ מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ה' אלא דס"ל דהר"ר ברוך בהגהת אשר"י לא ס"ל הכי ולע"ד גם ה"ר ברוך מודה לזה ע"ש:

סעיף טז

או שנגנבו. ל' הטור והפוסקים אע"פ שהוא חשוד על הגנבה אינו חשוד על השחיטה וע"ל סי' ב' ס"ק י"ח:

סעיף יז

שרוב ישראל. אפילו רוב העיר והשוק עובדי כוכבים וכן אם רוב עובדי כוכבים מצויים שם אפילו רוב העיר והשוק ישראל אסור דהכל תלוי במצויים ואם עובדי כוכבים וישראל מצויים שוים אזלינן בתר רוב השוק שנמצא שם ואם שוים בשוק אזלינן בתר רוב העיר ואם שוים בעיר אסור כ"ז נראה ממשמעות הפוסקים וב"י וע"ל סי' קכ"ט סי"א י"ז י"ח י"ט וע' בח"מ סי' רנ"ט ס"ג:

סעיף יח

מצויים. וה"ה במקום שרוב עובדי כוכבים מצויים אם רוב הטבחים שם ישראל מותר ודוקא בבהמות מהני רוב טבחי' אבל לא בפרגיות וכיוצא בהן שדרכן לשחטן בבית אלא בעינן דוקא שיהיו רוב ציידי עופות ישראל ששוחטים מיד כשצדין כ"כ הרא"ש ור' ירוחם וכן דעת הב"י וצ"ל שמ"ש בח"מ סי' רנ"ט ס"ו מקום שרובן עובדי כוכבים ורוב טבחים ישראל בהמה ועוף הנמצא שם שחוט מותר עכ"ל מיירי בעוף גדול:

סעיף יט

וגם רוב גנבי כו'. קאי אנגנבו דבנגנבו בעינן דוקא רוב גנבי העיר ישראל ולא אזלינן בתר רוב ישראל דאם רוב גנבי העיר ישראל אף שרובה עובדי כוכבים מותר וכן אם רוב גנבי העיר עובדי כוכבים אפילו רובה ישראל אסור וכן מוכח באשר"י וב"י וכן משמע בד"מ וע"ל סי' קכ"ט ס"א ובעט"ז משמע שבמציאה צריך שיהיו רוב השוק ישראל וגם רוב גנבי העיר ישראל שהרי לא הזכיר מקודם אלא המוצא בהמה כו' וכ' אח"כ וגם רוב גנבי העי' הם ישראלי' והוא תמוה ואפשר שט"ס יש בדבריו:

סעיף כ

מותרים. ומיירי בגוונין דליכא למיחש לבשר שנתעלם מן העין וכמו שיתבאר בסי' ס"ג ע"ש:

סעיף כא

באשפה שבשוק כו'. הטעם דאדם עשוי להטיל נבילתו שם וכ' הב"ח דכשהאשפה פחות מג"ט לא חשוב אשפה ואינו מוכרח:

סעיף כב

חרש שאינו שומע כו'. נראה דאפי' פקח ונתחר' במשמע וכ"כ הב"ח:

סעיף כג

ושוטה דהיינו כו'. כ' הב"י בח"מ סי' ל"ה שאין הכוונה שבפעם א' שעשה א' מאלו מיקרי שוטה אלא כשדרכו בכך ע"ש ור"ל אף דקעביד דרך שטות כיון דאין דרכו בכך לא מיקרי שוטה:

סעיף כד

אפילו באחת מאלו. כלומר דבדעביד דרך שטות הוא דנקרא שוט' אפי' בא' מאלו אבל אי לא עביד דרך שטות אפי' עביד כלהו לא מחזקינן ליה בשוטה וכדאיתא בש"ס לכך כפל בלשונו:

סעיף כה

וקטן כו'. דע דמדברי ב"י משמע דקטן שיודע לאמן ידיו או מומחה שוחט לכתחלה כשאחרים עע"ג. והיכא שאינו יודע לאמן ידיו וגם אינו מומחה מותר בדיעבד כשאחרים עע"ג והיכא שאין אחרים עע"ג אפי' מומחה ויודע לאמן ידיו שחיטתו פסולה אף דיעבד דאינו נאמן וע"פ זה תפרש דבריו דבכל הסעיף מיירי כשאינו מומחה ודו"ק אבל מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ה' והדרישה האריכו לפסוק דאפי' ביודע לאמן ידיו לחוד או מומחה ואחרי' עע"ג אינו מותר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור עד שיודע לאמן ידיו

וגם הוא מומחה וגם אחרים עע"ג והיכא דאין אחרים עע"ג או אינו יודע לאמן ידיו וגם אינו מומחה אפי' אחרים עע"ג אף דיעבד אסור וכ"כ הב"ח:

סעיף כו

אפילו אם רוצים כו'. הטעם דילמא אתי למיכל משחיטתייהו שיטעו לומר כשרה היא מתוך שמוסרים להם לשחוט אבל באחרים עע"ג י"ל דכ"ע מודו להט"ו דמותר למסור לו להשליך לכלבים כשהוא מומחה או יודע לאמן ידיו משום דאז בדיעבד שחיטתו כשרה וכ"ש גדול שאינו יודע ה"ש שמותר למסור לו להשליכו לכלבים כשאחרים עע"ג והתוס' ור' ירוחם שוין בכל זה דמה שאסר ר' ירוחם בקטן אפילו אחרים עע"ג מטעם שמא יטעה לאכול משחיטה זו ששחט ע"כ מיירי באינו מומחה וגם א"י לאמן ידיו דאז אפי' דיעבד אסור והב"ח הבין דר' ירוחם פליג על התוס' בזה ולכן פסק לאסור אפילו בגדול ולפעד"נ כמ"ש ועוד ראיה דהא הרשב"א בחידושיו ובת"ה דף ח' והר"ן ס"פ לולב הגזול והט"ו ס"ג פסקו דמותר ליתן לו (וכן לקטן שיודע לאמן ידיו) לשחוט לכתחלה אפילו לאכול כשאחרים עע"ג אע"ג דקי"ל התם דאסור מ"מ לענין להשליך לכלבים ודאי דינם אמת ודו"ק:

סעיף כז

אע"פ שיודע ה"ש ויודע לאמן ידיו. כן הוא בא"ז ובהג"א והטעם כתבו הרא"ה בבדק הבית והג"א ומהרש"ל שם משום דאין נאמנות לקטן דלא כמו שדחק בעט"ז בטעם דכיון שעדיין לא הגיע לחובת שחיטה מן התורה אין שחיטתו שחיטה דכתיב וזבחת שפירושו מי שהוא מצווה כו' כמו שיתבאר בסי' ב' עכ"ל דזהו תימא דבסי' ב' עובד כוכבים אינו מצווה על השחיטה כלל אבל ודאי דקטן מצוו' שהרי אסור לו לאכול בלא שחיטה וגם משכחת לפעמים דשחיטתו כשרה:

סעיף כח

ויש מחמירים כו'. כתב מהרש"ל שס סי' א' דמה שנהגו שלא ליתן למי שהוא פחות מי"ח הכל לפי מה שהוא נער כי לפעמים ימצא הנער בעל תורה וחרד ביראת ה' רגילים אף בעלי הוראה להרשות אותו ולהחזיקו במומחה ועל הסתם אני אומר ע"כ:

סעיף כט

שחיטתו כשרה. דאין הברכה מעכבת בדיעבד כדלקמן ר"ס י"ט ועמ"ש שם:

סעיף ל

אם הוא מומחה. הא דלא כתב גבי מדבר ואינו שומע אם הוא מומחה משום דהכא אשמועינן דשוחט אפי' לכתחלה הוצרך לומר אם הוא מומחה וזה פשוט לפע"ד והב"ח

כתב בקונטרס אחרון דכיון דאינו מדבר אינו בכלל רוב מצוים א"ש מומחין הן ולא ידעתי למה יגרע חזקתו משאר בני אדם הא אמרינן ריש פ"ק דחגיגה דהרי הוא כפקח לכל דבר ונתבאר בח"מ סי' רל"ה ותו אמרינן התם (דף ג' ע"א) למימרא דכי לא משתעי לא גמר והא הני תרי אלמי כו' דאשתכח דהוי גמירי הלכתא וספרא וספרי וכולה ש"ס ומסיק דגמר גם מ"ש ממדבר ואינו שומט גם מדברי הדרישה שבסמוך מבואר דהוא בכלל רוב מצויין א"ש מומחין הן ובדרישה תירץ משום דחרש המדבר ואינו שומע אפילו מומחה אינו שוחט לכתחלה ובדיעבד אפילו הוא לפנינו הוי כאינו לפנינו שא"א לבדקו כיון שאינו שומע ושחיטתו כשרה אפילו אינו מומחה וא"כ לא נפקא לן התם במומחה מידי עכ"ד ותימא שהרי אפשר לבדקו ע"י כתב וכדרך שבודקים אותו לגיטין ולמתנות וכמ"ש הט"ו בח"מ סימן רל"ה ובא"ע סימן קכ"א:

סעיף לא

מומחה כו' אם אחר כו'. א"ל לדעת הט"ו בס"ג דמי שיודעים בו שא"י ה"ש מותר לשחוט לכתחלה אם אחר עע"ג א"כ למה צריך הכא מומחה י"ל דהכא מיירי שאותו אחר אינו מומחה רק שיודע לברך א"נ שאותו אחר מברך והולך לו או עמד שם ולא ראה ששחט רק השמיע ברכתו וכה"ג:

סעיף לב

אם אחר מברך. ודוקא שהאחר שוחט ג"כ הא לא"ה א"י לברך הג"א ומביאו ב"י וד"מ וכן משמע בשחיטת מהרי"ו וכ"פ הב"ח ושאר אחרונים וכן משמע הל' אם אחר מברך ולא קאמר ואחר מברך משמע שהאחר מברך בלא"ה וע"ל סי' י"ט דבעי' שאותו אחר יכוין להוציאו:

סעיף לג

דינו כשוטה. דלכתחלה לא ישחוט אפילו אחרים עע"ג ובדיעבד שחיטתו כשרה כשאחרים עע"ג דוקא:

סעיף לד

וי"א כו'. כלומר עצה טובה לשיכור שלא ישחוט לכתחלה מפני שרגיל לבא לידי דרסה אבל ודאי מדינא הרי הוא כפקח לכל דבר כמ"ש הט"ו בח"מ סי' רל"ה ובעט"ז השמיט הג"ה זו ולא ידעתי למה:

סעיף לה

אלא א"כ אחרים רואים אותו. ובשלטי הגבורים כתב ע"ש ריא"ז דאפילו אחרים רואים אותו לא ישחוט לכתחלה ע"ש:

סעיף לו

שחיטתו כשרה. וכ' בסא"ז דסומא שלא ראה אורות מימיו אפילו בדיעבד אסור לאכול משחיטתו ומביאו הב"ח ובד"מ כתב על הסא"ז ושאר הפוסקים לא חילקו בזה:

סעיף לז

מפני שא"י לברך. וגם אחר אינו רשאי לברך כנגדו כמ"ש הט"ו בא"ח סי' ע"ה ס"ד ועוד כיון שהוא ערום אינו רשאי לכוין בברכת חבירו וליכא למימר שומע כעונה כ"כ בפרישה:

סעיף לח

י"א ששחיטתו כו'. משום דדמי לחשוד לאותו דבר הרא"ש ור' ירוחם שם ועוד משמע מדבריהם שם דאפילו בלא חרם אסור כיון דהקהל פסלו שחיטת הכל ע"ש כי הב"י לא הביאם בשלימותן:

סעיף לט

כי לא שחטתיה. היינו כשעומד בדבורו ואומר שלא שחטה כלל אינו נאמן משום דהוי מיגו במקום עדי' אבל אם לא אמר אלא לא שחטתיה נאמן בענין שיכול לתקן דבריו דאפשר ששהה או דרס שכל שנפסל בשחיט' אינה קרוי' שחיטה כן הוא בתשובת הרשב"א:

סעיף מ

כיון שנתן אמתלא כו'. כמו שנתבאר בא"ע סי' קנ"ב ועיין בח"מ סי' פ' וע"ל סי' קכ"ז ס"ק י"ח:

סעיף מא

עד א' בהכחשה לאו כלום הוא. פי' ואותה השחיטה עצמה מותרת לשאר בני אדם אבל לא להעד דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל מכאן ולהבא שחיטתו מותרת אפילו להעד דלא שייך לומר דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא במכאן ולהבא דדוקא גבי י"נ דאם נתנסך היין כדברי העד שוב אין לו תקנה אמרינן (לקמן סי' קכ"ז) דשויה אנפשיה חד"א אבל הכא לא שייך למימר הכי דהא אפילו אם יהיה כדברי העד מ"מ אין מוחלט ליפסל עולמית בשביל כך ולכל הפחות אם ילבש שחורים ויעשה תשובה המוטלת עליו חוזר הוא לכשרותו ונמצא דלא שויה אנפשי' חד"א בעדותו כלל כיון דהדבר תלוי במחשבת השוחט אם להרע אם להיטיב במכאן ולהבא עכ"ל מהרי"ק והוא דעת המחבר אבל בתשו' בן לב ומהרש"ל פ"ק דחולין סימן ט' והב"ח פסקו דאותה שחיטה עצמה אסורה לכל אדם וע"ל סי' קכ"ז ס"ק י"ג נתבאר זה בארוכה על נכון וע"ל סי' ב' ס"ק י"א:

סימן ב

סעיף א

אפילו הוא קטן. די"ל דאין מחשבתו לעבודת כוכבים ואפי' יודע לאמן ידיו והוא מומחה דבכה"ג בקטן ישראל כשר בעובד כוכבים הוי נבלה:

סעיף ב

ואפי' אינו עובד עבודת כוכבים כו'. נלפע"ד דשחיטתו נבלה מדאורייתא לכ"ע וכדאיתא בתוספתא בהדיא וכדמשמע נמי מדברי התוס' והרא"ש דלקמן ס"ק ט"ז וכן מוכח נמי להדיא מדברי הרמב"ם פ"ד מה"ש הנדפס עם הכ"מ וז"ל עובד כוכבים ששחט כו' שחיטתו נבלה ולוקה על אכילתו מן התורה שנא' וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהירה תורה שמא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסו' וגדר גדול גדרו בדבר שאפי' כותי שאינו עובד כוכבים שחיטתו נבלה עכ"ל משמע להדיא דדוקא שחיטת כותי שאינו עובד כוכבים הוא דהוי מדרבנן כדאיתא פ"ק דחולין שחכמים גזרו על הכותים אפילו שאינן עובדי כוכבים משום שפעם אחת מצאו להם דמות יונה שהיו עובדים אותה אבל שחיטת עובד כוכבי' אפי' אינו עובד עבודת כוכבים אסור מדאורייתא ובב"י וכ"מ כתב דהרמב"ם סובר דעובד כוכבים ממש שאינו עובד עבודת כוכבים שחיטתו אינה אסורה אלא מדרבנן ואחריו נמשכו הב"ח ול"ח דף קל"ד ובאמת כתבו כן לפי ספרי הרמב"ם שנדפסו בויניצאה שנת ש"י והועתקה נוסחא זו בכל בו אבל בספרי הוכחתי בכמה הוכחו' שנוסחא מוטעת היא והנוסחא האמתית היא הנוסחא הנזכרת וכן נמצא בנוסחאות ספרי הרמב"ם הישינים גם נלפע"ד מן הש"ס (ד' ה' ע"א) גבי מכם ולא כלכם להוציא את המומר דאפילו ישראל מומר לכל התורה חוץ מעבודת כוכבים ושבת שחיטתו אסורה מן התורה כ"ש עובד כוכבים שאינו עובד עבודת כוכבים וכן משמע מדברי הרמב"ם ספ"ב מהל' שאר אבות הטומאה כדפי' עי"ש בדפוס שעם הכ"מ והכ"מ שם הלך לפי שטתו בכאן ולכן נכנס בדוחק ליישב התוספתא להרמב"ם קצרתי ודוק. ודין מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים עיין בסי' ד' ובמ"ש שם:

סעיף ג

כגון גר תושב. היינו שקבל עליו ז' מצות כמ"ש הט"ו בסי' קכ"ד ס"ב:

סעיף ד

ישראל בודק כו'. הטעם דלא שביק היתירא ואכיל איסורא ולכך כשבודק סכין ונותן לו מותר אפילו לכתחלה דכיון שיש סכין יפה בידו ודאי ישחוט בזה ומסתמא ישחוט

יפה ולא ישהה ולא ידרוס ופסק ב"י דכשבדק הסכין קודם שחיטה א"צ לבדקו אחר השחיטה אפילו לכתחלה ואחריו נמשך העט"ז וכ"פ מהרש"ל סי' ו' ואפילו לפי דבריהם היינו טעמא דאמרי' שמסתמא בדקו ומצאו יפה אבל אי ידעינן בודאי שלא בדקו לאחר שחיטה צריך לבדוק לכתחלה דלא עדיף מישראל כשר דצריך לבדוק לכתחל' גם לאחר שחיטה כדלקמן סי' י"ח אבל רבי' ירוחם כ' בשם הגאוני' והסכים כן וכן משמע דעת הר"ן דיש לבדוק הסכין לאחר שחיטה גם כן לכתחלה דחיישינן שמא בעור נפגם דכל מאי דאפשר למיבדק בדקינן וכדלעיל סי' א' ס"ב בהג"ה וכ"פ הב"ח אבל בדיעבד פשיטא דכשר אף אם לא בדק לאחר שחיטה דלא גרע מנאבד הסכין לאחר שחיטה דכשר כדלקמן סי' י"ח דכיון דבדקו קודם שחיטה מוקמינן ליה אחזקתיה:

סעיף ה

אפילו ישחוט כו'. לשון הטור ואפילו לא יאכל הוא ממנו תחלה ע"כ כלו' דל"ת אע"פ שנתנו לו הסכין בדוק עשאהו פגום או עשה שאר מיני טריפות כדי להכשיל והוא לא יאכל אלא אלפני עור ל"ת מכשול לא עבר כמ"ש הפוסקים:

סעיף ו

והוא שיודעין כו'. דאל"כ לא אמרי' ביה רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן ואפילו דיעבד כשאינו ידוע בבירור שהוא מומחה ונראה שצריך לבדקו תחלה קודם שחיטה אם הוא מומחה ואין ליתן לו על סמך שיבדקנו אחר שחיטה דומיא דסכין דבסמוך:

סעיף ז

עד שיבדקנו בסוף. ואז הוא נאמן לומר שבסכין זה שחט ולא חיישינן שמא בסכין פגומה שחט ולאחר שחיטה נזדמן לו זה ודוקא בשעה או בשתים שלא היה לו פנאי ללכת לדרכו ולמצוא אחרת בשוק אבל כשהי' לו פנאי יום או יומים בזה אין סומכין עליו ואף בשעה או בשתים יש להחמיר אבל אם באנו בגמר שחיטה או שהיו לפניו ב' וג' בהמות שחוטות ועדיין הוא שוחט והולך כיון שהוא מתעסק עדיין בשחיטה וסכינו בידו אמרינן בודאי בזו שבידו שחט הכל כל זה מחדושי הרשב"א דף ה' ע"א ומביאו ב"י:

סעיף ח

ואין ליתן לו לכתחלה כו'. הטעם דהא אלו שכח ולא בדק הסכין לא בתחלה ולא בסוף איסורא קאכיל חיישינן שמא ישכח ולא יבדוק אחר השחיטה ויאכל משחיטתו משא"כ לעיל ר"ס א' דמותר ליתן לו לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו בסוף אם הוא מומחה דהתם אפי' אם לא יבדקנו בסוף לאו איסורא קאכיל דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כ"כ הפוסקים והר"ן כתב דהכא חיישינן שמא יחשבו הרואים שאין אנו צריכין לבדיקתו

וימסרו לו ולא יבדקו אחריו וכתב הב"ח ולפי דעתי יראה דאפילו בדק הסכין בינו לבין עצמו לא יתננו לו בפני הרואים אא"כ יחזור ויבדקנו בפניהם וראוי להחמיר כדבריו בזה עכ"ל ונראה דה"ה אם אומר בפני הרואים בדקתי סכין זה מותר ליתן לו:

סעיף ט

אפילו כשר עע"ג. דישראל מומר לא מירתת כי הוא סבור שלא יבדקנו אחריו לפי שמחזיק עצמו בישראל:

סעיף י

בלי שיבדוק לו כו'. לקמן סי' י"ח כתב דאפילו ישראל כשר כששוחט צריך לבדוק הסכין בתחילה קודם שחיטה והוא מדברי הרשב"א בת"ה וכתב הטעם דחיישינן שמא ישכח מלבדוק אחר השחיטה והא דקמ"ל הט"ו הכא בישראל מומר משום דבמומר ה"א דנסמוך אבדיקתיה שהוא יבדקנו קמ"ל דחיישינן שמא ימצאנו פגום ואפ"ה ישחוט בו דלא טרח לתקנו וכ"כ הרשב"א וכ"כ הב"ח אלא שמ"ש הב"ח אח"כ עוד לתרץ דבישראל כשר לא הוי טעמא שמא ישכח מלבדוק אלא שמא יהיה פגום ויברך ברכה לבטלה ע"כ דלפ"ז אם שמע כבר ברכת השחיטה מפי אחר ויצא א"צ לבדוק אינו מוכרח גם בש"ס פ"ק דחולין (דף י"ז ע"ב) גבי הא דקאמר התם מנין לבדיקת סכין מן התורה כו' משמע דטעמא לא הוי משום חשש ברכה לבטלה ע"ש:

סעיף יא

מי ששחט והוציא טרפה כו'. משמע אפילו ידוע בודאי בפעם הזה שהוציא טרפה אין מעבירין אותו ודין זה למדו הרב ממהרי"ק ולענ"ד דברי מהרי"ק מראין להדיא להפך וכן משמעות כל הפוסקים וכמו שאבאר והנה ז"ל ד"מ כתב מהרי"ק שורש ל"ג עד א' שהעיד על השוחט ששחט טרפה והוא מכחישו אינו נאמן עליו ואפי' הוא עצמו מותר אח"כ לאכול משחיטתו שאפי' יהיה אמת שלא שחט עכשיו יפה כדברי העד מ"מ לא הוחזק ליפסל עולמית בשביל כך ומ"מ הכל לפי מה שהוא אדם שאם אותו שוחט כבר נכשל ורגלים לדבר מעבירין אותו ע"כ עכ"ל ד"מ ונראה שלא עיין הרב רק בדברי מהרי"ק שהביא ב"י ס"ס א' שהעתיק שם כלשון הזה ומתוך כך הוציא הרב כן אבל אין הדבר כן שבמהרי"ק גופיה כתב דהא אפי' אם יהיה אמת כדברי העד מ"מ אין מוחלט ליפסל עולמית בשביל כך ולכל הפחות אם ילבש שחורים ויעשה תשובה המוטלת עליו חוזר הוא לכשרותו ונמצא דלא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא בעדותו כלל כיון שהדבר תלוי במחשבת השוחט אם להרע אם להיטיב ומ"מ הכל לפי מה שהוא אדם כו' משמע להדיא הא כל שלא עשה כן פסול אם יהיה אמת כדברי העד אפילו בפעם אחת כהך

עובדא דמהרי"ק אלא שמהרי"ק בא לתת טעם ולומר שבענין השאלה שעד א' מכחישו העד עצמו מותר לאכול משחיטתו מכאן ולהבא דל"ד לי"נ (ע"ל סי' א' ס"ק מ"א) דאם נתנסך היין כדברי העד שוב אין לו תקנה מה שאין כן הכא שיש תקנה כשיעשה תשובה ולכך העד עצמו מותר לאכול משחיטתו מכאן ולהבא וע"ז כתב ג"כ דאם יש רגלים לדבר שנכשל כבר אפילו בעד אחד היה מעבירו אבל כשידוע לנו בודאי שהוציא טרפה מתחת ידו פשיטא שאסור לאכול משחיטתו עד שיעשה תשובה הראוי לו וכדמוכח בדברי מהרי"ק וכמ"ש וכן משמע עוד יותר למעיין בתשובת מהרי"ק עצמו וכן משמע במהרש"ל פ"ק דחולין סי' ט' ע"ש וגם הרמב"ם כתב ספ"י מה"ש אם יצאת טרפה מתחת ידו היו מנדין אותו ומעבירין אותו כו' משמע אפילו בפעם אחת וכן משמע מהט"ו ס"ס ס"ה דטבח שנמצא אחריו חלב אפי' בפעם אחת מעבירין אותו וכן משמע במהרש"ל פג"ה סי' ט"ז י"ז ע"ש (וע"ל סי' י"ח סי"ט) וכן הוא בריב"ש סימן קי"ג וכן משמע בסי' קי"ט וכ"מ שם בס"ק ל' ע"ש וגם דברי העט"ז נראין כסותרין ממ"ש כאן ובס"ס א' ונראה כמחלק דדוקא כשראו ב' עדים שהוציא טרפה מתחת ידו אז אמרי' כיון שחציף כולי האי ולא נזהר בפני עדים חשדינן ליה ומעבירין אותו אבל שלא בפני עדים כגון שפיו הכשילו ומתוך דבריו נודע שהוציא טרפה אין מעבירין אותו ולא נהירא וכמ"ש וצ"ל דמ"ש הר"ב מי ששחט והוציא טרפה היינו שאין הדבר ברור שהוציא טרפה אלא שיש לחוש שהוציא טרפה כגון שהעיד עד אחד וכה"ג ודוחק וצ"ע:

סעיף יב

אפילו נשבע כו'. שהרי הוא חשוד על השבועה לגבי אותו דבר מפני שהוא מושבע ועומד מהר סיני שם וע"ל סימן קי"ט ס"ח:

סעיף יג

ואומר שביפה שחט כו'. היינו בשידעינן שאלו הסכינים היו עמו בשעת שחיטה אז הוא נאמן שביפה שחט דלא שביק היתירא ואכל איסורא אבל אם אחר השחיטה מצאו אלו הסכינים אצלו דינו כמו שנתבאר בס"ק ז' ע"ש ודו"ק. והא דבעינן הכא ואומר וכן מ"ש אח"כ נאמן לומר מומחה כו' כתב בפרישה דאה"נ דמהימנינן ליה בסתם אפילו אינו אומר כלום אלא משום דכל היכא דאיכא לעמוד על הדבר ולברר טפי מבררינן ע"כ ולמ"ש בס"ק ט"ו דבמומחה צ"ל מומחה פלוני אם כן אמר דוקא וק"ל:

סעיף יד

ואפילו אם נמצא בשר כו'. משמע דעת המחבר דאין חילוק בין בשר עוף לבהמה ולעולם אם יש מומחה בעיר נאמן לומר מומחה שחט לו וכן משמע דעת הפרישה סי"א

וכן מפורש במשמרת הבית להרשב"א בהדיא (דף ו' ע"א) והב"ח בקונ' אחרון כ' ע"ש הרשב"א להפך ולכך פסק דבבהמה לא מהני מומחה וז"א אלא כמ"ש וגבי בהמה אם יש מקולין ישראל נאמן לומר מן המקולין שחוטה לקחתיה כמבואר בטור ע"ש הרשב"א וכתב ר' ירוחם נט"ו ריש אות ל"ב ודוקא שהיה מצוי באותו יום בשר שחוטה כ"כ בזול כמו נבלה ע"כ ומביאו בס' ב"ה והב"ח:

סעיף טו

מומחה כו'. דוקא באומר מומחה פלוני וכדלקמן ס"ס קי"ט (וע"ש ס"ק ל"ו) וכן מבואר במשמרת הבית להרשב"א שם בהדי' וכ"כ הב"ח ודלא כהפרישה:

סעיף טז

מומר להכעיס כו'. כ' מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ו' דאפילו בפעם אחת הוי כעובד כוכבים ועיין ס"ק כ' ומשמע דעת המחבר שהוא כעובד כוכבים ממש ושחיטתו נבלה מדינא וכן משמע בר"ן וכן בשאר אחרונים ובפרישה סט"ז והכי משמע נמי מדברי התוס' והרא"ש שכתבו מדכתיב וזבחת ואכלת ילפינן מה שאתה זובח אתה אוכל כלומר אותו שהוא בר זביחה לאפוקי עובד כוכבים ואוכל נבלות להכעיס עכ"ל משמע דמומר להכעיס מימעט מקרא כמו עובד כוכבים דלא כהב"ח שכתב דשחיטתו אינה אסורה אלא מדרבנן ואינה נבלה כו' בלא ראיה וע"ל סימן קנ"ח ס"ב דמומר להכעיס הוי אפיקורוס ובאפיקורוס כתב רמב"ם פ"ד דהרי הוא כעובד כוכבים ושחיטתו נבלה ועיין בב"ח ס"ס זה:

סעיף יז

מומר לעבודת כוכבים כו'. דע שיש מחלוקת בין הפוסקים בזה והעיקר כהאומרים דמומר לעבודת כוכבים אפילו בצנעא אפילו רק פעם אחת הוי מומר לכל התורה ודינו כעובד כוכבים וכן אפי' חילל שבת פעם א' בפרהסיא מיהו באותה שחיטה לא נעשה בה מומר כגון בשוחט לעבודת כוכבים או השוחט בשבת אין שחיטה זו אסורה משום שחיטת מומר אלא משום שוחט לעבודת כוכבים כדלקמן בסימן ד' וכן משום שוחט בשבת בסי' י"א וכן נראה דעת מהרש"ל פרק קמא דחולין סי' ז':

סעיף יח

ולהרמב"ם צריך. משמע אפילו לעכוב דהיכא דלא בדקו לו הסכין לא בתחילה ולא בסוף שחיטתו אסורה והא דלעיל סימן א' ס"ד באבדו גדייו או שנגנבו כו' מותרים תירץ בדרישה דהתם אינו מוחזק בגנב אלא שגנב בפעם הזאת והוי פסול לעדות דא"צ בדיקת סכין אף להרמב"ם ומלשון הטור שם אע"פ שחשוד על הגניבה כו' משמע שמוחזק בגנב ועוד דהא ע"כ ברוב גנבי ישראל שמוחזקים בגנבים מיירי מדתלי' בגנבי ישראל ומ"ש

הב"ח בזה בקונ' אחרון כבר צוה הוא ז"ל בעצמו למחקו והגאון אמ"ו ז"ל הכ"מ תירץ דשאני בסימן א' דלא ידעינן בודאי ששחט ואפשר דאף על גב שחשוד על הנבלה נתן לאחר לשחוט:

סעיף יט

ודוקא במומר כו'. היינו שהוא מועד ופסול לעדות היינו שלא עבר אלא פעם אחת ואינו מועד ועיין בח"מ סימן ל"ד:

סעיף כ

מיהו אם הוא פסול לעדות כו'. ובס' תורת חיים כתב דנ"ל מדנקט רבא כו' דדוקא כשהוא מומר ורגיל בכך אז צריך בדיקת סכין אבל לא בפסול לעדות וכן משמע מדברי הרמב"ם כו' ע"כ וכ"כ בכ"מ דטעמא דהרמב"ם דע"כ לא קאמר רבא ישראל בודק ונותן לו אלא בישראל מומר ולא בפסול לעדות כו' ונ"ל דדין זה תלוי במאי דאמרי' לקמן סי' קי"ט ס"ז דהחשוד בדבר מותר להעיד בשל אחרים אבל לא בשל עצמו והשתא א"ש דדבריו שבכ"מ אינם סותרים למ"ש בב"י דבכ"מ איירי בשל אחרים ובב"י מיירי בשל עצמו והיינו שכתב בב"י כיון שחשוד לאותו דבר צריך לבדוק לו סכין כו' דמשמע דתלוי בדין חשוד לאותו דבר ולישנא דהר"ב שכ' דינו כמומר לכך אינו מדוקדק כ"כ לפ"ז וע"ל סימן קכ"ו ס"ק י"ח:

סעיף כא

הרי הוא כשאר ישראל כשר. והיינו בשגם עכשיו שהוא גדול אינו מניח למול מיראתו פן ימות גם הוא כאחיו אבל אם אין שם יראה ואפ"ה אינו מל ה"ל מומר לערלות ב"י וד"מ:

סעיף כב

שחיטתן אסורה. וכ' הרשב"א בת"ה דאפי' חותך כזית בשר ונותן לו לא מהני כששחט בינו לבין עצמו משום דהא שחיטה לא כתיבי וכל דלא כתיבי אע"ג דאחזוק לא סמכינן עליה כדאמר בש"ס גבי כותים ע"כ וכ"כ בחדושיו דף ג' ע"א בשם הרמב"ן דקי"ל כת"ק דרשב"ג אבל הרמב"ם כתב צדוקי ובייתוסי שחיטתן אסורה ואם שחט בפנינו מותרת שאינם כעובדי כוכבים אלא שאין נאמנים לומר לא קלקלקנו משמע דחותך כזית בשר ונותן לו מהני כשיאכל הוא עצמו וכן משמע בטור שזהו דעת הרמב"ם כמ"ש הפרישה והב"ח ונ"ל שטעמו כיון דאביי ורבא אמרי גבי כותים קודם גזירה דחותך כזית בשר מהני וכן משמע כולה סוגיא דריש חולין וגם מדקאמר סתמא דש"ס התם רב אשי לא אמר כתרוייהו קסבר כותים גרי אריות הן ולא קאמר קסבר כת"ק דרשב"ג אלמא הלכה פסוקה היא כרשב"ג:

סעיף כג

ואחרים עע"ג. הרשב"א הצריך שיהא ג"כ מומחה והב"י תמה עליו כיון שישראל עע"ג ל"ל מומחה ולכך לא הזכיר כאן מומחה אבל נראה דגם דעת הרשב"א דבישראל עע"ג א"צ שיהא מומחה דלא גרע מקטן שיודע לאמן ידיו לעיל סי' א' רק כשישראל יוצא ונכנס הצריך מומחה דדלמא לאו אדעתיה דישראל ואיהו לא ידע שזהו אסור לישראל דלירתת מיניה וכ"כ מהרש"ל שם סימן ו' והב"ח וכן משמע בד"מ:

סעיף כד

וגם בדקו להם סכין כו'. צ"ע מנ"ל הא דהא אפי' הרשב"א דמחמיר כתב דדין צדוקי ובייתוסי כדין כותי' קודם גזירה וכ"כ הכ"מ גופיה ספ"ד מה"ש וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהל' עבדים והמחבר לקמן סי' רס"ז סמ"ז דצדוקי ובייתוסי הם ככותים קודם גזירה ובכותים קודם גזירה כתבו התוס' דף ג' ריש ע"ב והרא"ש דא"צ בדיקת סכין דל"ד לישראל מומר לפי שיודע שאין ישראל סומך עליו וירא שמא יבדוק הסכין אחריו הלכך נזהר מלשחוט בסכין פגום אבל ישראל מומר לא מירתת שלא יבדקו אחריו לפי שמחזיקים אותו בישראל עכ"ל. וצ"ע שוב מצאתי בס' ל"ח שתמה ג"כ על המחבר בזה ע"ש. מיהו כל זה מדינא אבל בתשובות ר' בצלאל סי' ג' כתב דהיינו דוקא בצ"ו שבזמן הקודם שהיו להן כמה מדות טובות אבל באלו הקראים שבזמן הזה שקלקלו מעשיהם וגם אין אוכלים משחיטת ישראל שחיטתן אסורה אפי' ישראל עע"ג וראה ששחט יפה ע"ש:

סעיף כה

מסור דינו כמומר. לכל התורה כולה כן הוא בהגהות אלפסי בשם ריא"ז ומביאו ד"מ:

סעיף כו

וע"ל סימן קי"ט. ר"ל כי שם סעיף י' פסק המחבר דשחיטתו כשרה וכ"פ מהרש"ל שם:

סעיף כז

או שהתהיל הכשר וגמר הפסול. משמע הא אם שחט הכשר הרוב ושחט אח"כ הפסול כשר והכי משמע בש"ס פ"ק דחולין (דף י"ט) וברש"י שם ע"ש והקשה בדרישה סימן כ"ג ס"ח דהא רש"י פוסל שהיי' במיעוט בתרא ותירץ דהכא שאני כיון שאחר גומר השחיטה והב"ח הבין בקונטרס אחרון בסימן זה ובסי' כ"ג דקושיתו היא אמאי לא פסלינן הכא משום שהייה ע"כ השיג עליו דהכא בעובד כוכבים י"ל דשאני דאין שהייה אבל בישראל חברו פוסלת ותימא דהא אפשר דהכא מיירי בדלא שהה שעור שהייה (וגם י"ל דליכא שהייה אפילו משהו) אלא קושיתו דכי היכי דשהייה פוסל במיעוט בתרא ה"נ שחיטה הפסולה תפסול במיעוט בתרא ע"ש שכן משמע בדבריו להדיא אבל אה"נ דבשהייה אין

חילוק בין הוא לאחר וכדמשמע בש"ס וכל הפוסקים ואפשר נמי דהיכא ששחט העובד כוכבים המעוט בתרא אחר שעור שהייה פסולה ומ"מ נ"ל לתרץ דהכא שאני דהא אין העובד כוכבים פוסל אלא כשעושה מעשה טרפה וכדאיתא בש"ס וכל הפוסקים והלכך אחר שנשחט הרוב תו לא מיטרפא אבל בשהייה לא נפקא לן מידי במעשה טרפה אלא כיון דשחיטה שייך במעוט בתרא ושהה וחזר ושחט ה"ל שהייה:

סעיף כח

או ברוב הקנה. ל"מ אם שחט הפסול רוב הקנה אלא אפילו שחט הכשר חצי הקנה והשלימו הפסול לרובו נמי פסול:

סעיף כט

וגמר הכשר כשרה. ואע"ג דקי"ל דשהייה אפי' כל שהוא טרפה בין בקנה בין בושט מ"מ משכחת לה להאי דינא נמי לדידן היכא דתפס הקנה לבדו בידו דכשר אפילו לדידן וכמ"ש בס"ס כ"א וע"כ סתם הרב כאן כדברי המחבר:

סעיף ל

היו ישראל ופסול כו'. ובא"ז והג"ה רפ"ק דחולין מכשירין וכן הוא בתוספתא וכ"פ מהרש"ל שם סי' ז' וכתב דל"ד לדלקמן סימן ה' בשנים שאוחזים בסכין ואחד שוחט לשם דבר פסול שפסול דהתם מחשבת השוחט פסלה אבל הכא בסתם עובד כוכבים או מומר דלא אסור אלא משום דלאו בני שחיטה נינהו וא"כ כשיש אחד בר שחיטה זולתו דיו בזה וכשר וכ"כ הב"ח וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב דין דב' אוחזין בסכין בפ"ב ולא המתין לכתבו עד אחר סוף כל הפסולים בשחיטה שבפ"ד ע"ש ודו"ק ומ"מ הב"ח חשש להחמיר:

סעיף לא

ואצ"ל אם כל אחד סכינו בידו. ל"מ אם אין שחיטת ישראל כשרה אלא ע"י צירוף (כלומר ששחטו בסי' א' זה כנגד זה בהיקף כדלקמן סי' כ"ב ס"ג) ואין רוב אלא בצירוף שניהם אלא אפי' שחט כל אחד רובו של סימן (כלומר זה לצד הראש וזה לצד הגוף) פסולה עד כאן לשון רשב"א ועיין בסימן ד':

סימן ג

סעיף א

ואם מצא הנוצה כו'. ולא חיישינן שמא לא שחט הרוב בעוף וע"י פרכוס ונפילת העוף נתרחב השחיטה ונעשה רוב כמ"ש הר"ב בסימן כ"ד ס"ה וע"ל סימן כ"ה ס"ק ד':

סימן ד

סעיף א

שחט סתם כו'. עיין בב"ח שפסק כר' ירוחם ודעת הט"ו נראה דאין חילוק בין חשב לזרק דאפילו בחשב אח"כ ולא זרק ה"ז ספק זבחי מתים וכמ"ש בב"י וכן משמע דעת הרמב"ם פ"ב דין ט"ז והכל בו והרשב"א בת"ה וכ"פ מהרש"ל פרק השוחט סי' כ':

סעיף ב

ה"ז ספק כו'. ומהרש"ל שם פסק כרבינו ירוחם דאסור באכילה ומותר בהנאה וכ"פ הדרישה והב"ח ומשמע מדברי הט"ו דהיכא ששחט מתחלה בפי' לשם מצות שחיטה אפילו זרק או הקטיר אחר השחיטה לעבודת כוכבים לא פסיל וכ"פ הפוסקים:

סעיף ג

אפילו חישב העובד כוכבים לעבודת כוכבים כשרה. אפילו לאכילה ומשמע אפילו שמע השוחט שהעובד כוכבים חשב דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן וכן נ"ל מן הש"ס דפרק השוחט (חולין דף ל"ט ע"ב) גבי עובדא דהני טייעי ע"ש והב"ח בסימן ב' ובסימן זה אוסר בזה באכילה ולפעד"נ כמו שכתבתי כששוחט עובד כוכבים מין או ישראל מין האדוקים בעבודת כוכבים אז אסור בהנאה דסתם מחשבתן לעבודת כוכבים אבל עובד כוכבים או ישראל מומר שאינם אדוקים בעבודת כוכבים אי שמעינן דחשבי אסור בהנאה ואי לא מותר בהנאה דבהנך לא אמרינן סתם מחשבתן לעבודת כוכבים כן הוא בש"ס ופוסקי':

סעיף ד

ואם ישראל כו'. דין זה למד הרשב"א בתה"א ממאי דקשיא ליה תיפוק ליה דשחיטת מומר הוא כו' ולהפוסקים דלא נעשה מומר בפעם אחת לק"מ וצ"ע דלקמן סימן קי"ט מביא ב"י תשובת הרשב"א גופיה וז"ל וענין חילול שבת ועבודת כוכבים דוקא שהיה מוחזק ג"פ כו' וגם להפוסקים (לעיל סימן ב' ס"ק י"ז) דבאותה שחיטה לא נעשה מומר נמי לק"מ וגם הרשב"א גופיה מסיק שם דלא מוכח מהכא מידי דמיירי באומר בגמר זביחה הוא עובדה וכן דעת הרא"ה בב"ה דף ט' דמותר אף באכילה וכן נראה דעת התורת חיים פרק השוחט והכי מסתבר הלכך יש להתיר עכ"פ בהנאה ועוד שמהרשב"א גופיה שם ובקצר משמע לכאורה דלא אסר הכא אלא באכילה ע"ש והא דמייתי בש"ס ראיה מברייתא דקתני זבחי מתים ה"פ דכמו דהתם בשחטה לזרוק עצמו הוי זבחי מתים ה"ה בשחטה לזרוק עובד כוכבים הוי פסולה ודו"ק:

סעיף ה

י"א שאוסר וכו'. שהרי בחלקו ודאי לא כוון לצער הלכך אמרינן מסתמא גם בחלק חברו לא כוון לצער וא"ת דהכא כתבו הט"ו ב' דעות בזה ובח"מ סי' שפ"ה כתבו בסתם המנסך יין חבירו כו' אם היה לו בו שותפות חייב לשלם והסמ"ע שם חילק בין י"נ לבהמה ותימא שהוא נגד הש"ס דחולין (דף מ"א) ע"ש (שוב מצאתי בדרישה כאן שדחה תירץ זה) גם מה שתירץ הב"ח שם דס"ל להט"ו כהר"ן דלענין אכילה אמרינן אדם אוסר דבר שאינו שלו תמיה לי דהא לא כתב הר"ן אלא דבשוחט לעבודת כוכבים אסור באכילה דליכא למימר לענין איסור אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהא לאו איהו אסר לה אלא דלא שרי לה וה"ל כאלו לא נשחטה אלא שמתה מאליה עכ"ל וזה לא שייך במנסך יינו ועוד דפשט דבריהם הכא משמע דלגמרי שרי וכ"פ בד"מ דלא כהר"ן ושכן מוכח בש"ס (דף מ') דלא כהר"ן דא"כ לא הוי פריך מידי מהך ברייתא דהשוחט בשבת ארב עמרם ורב יצחק ע"ש וגם דעת הרא"ה בס' ב"ה (דף יא) כהר"ן וכבר השיב עליו הרשב"א במ"ה שם באורך מסוגיא זו וכן משמע מדברי כל הפוסקים דלגמרי שרי אלא נ"ל דאע"ג דלענין איסורא איכא פלוגתא דרבוותא מצי הניזק לומר דלמא קי"ל כמאן דאוסר בהנאה מה תאמר דקי"ל כהמכשיר א"כ קח לך היין שאיני רוצה להכניס עצמי בספק ותמכרנו אתה כיון שגרמת לי היזק וקח לי אחר במקומו ודו"ק:

סעיף ו

ה"ז אוסר כשאר מומרים. פי' כי היכי דקי"ל דמומר אוסר אפי' דבר שאינו שלו כלל בהנאה כששחט לעבודת כוכבים שודאי כוון לאסור ולא לצערו כדאיתא בש"ס ופוסקים ה"נ כיון שהתרו בו שלא ישחוט לעבודת כוכבים ואפ"ה שחט ודאי לא כוון אלא לאסור ואסור אף בהנאה. ודע דבכל הסימן דאמרינן שחט לעבודת כוכבים מיירי אפילו במעשה כל דהו וכדלקמן סימן קמ"ה סעיף ח' ע"ש:

סעיף ז

לשם חמה ולבנה. עצמן ועי' ס"ק ט':

סעיף ח

אין לו דין תקרובת כו'. מלשון המחבר משמע דאעפ"י שנתכוין לעבדם לא הוי אלא פסולה ולא זבחי מתים ודוק והיינו דאזיל לטעמיה שפי' כן בב"י דברי הרמב"ם אבל הרשב"א והטור פירשו דברי הרמב"ם דבמתכוין לעבדם הוי זבחי מתים וכ"פ מהרש"ל שם סימן כ"א והב"ח ואפשר לכוין גם דברי המחבר לזה וע"ל סימן קמ"א ס"א:

סעיף ט
או לשם שר א' כו'. וחמה ולבנה יש להן ג"כ שרים כדאמרינן במדרש י"ב מלאכים מנהיגים את החמה. תוספות:

סעיף י
הרי זה זבחי מתים כו'. משמע דקאי אאפי' לא נתכוין לעבדם דסליק מיניה דאפ"ה הוי זבחי מתים כהרמב"ם ולא כר"י (ב' הדעות בטור ע"ש) וכ"פ מהרש"ל שם:

סעיף יא
אינו דומה לשוחט לשם הרים. דהתם השוחט עצמו מתכוין לכך אבל הכא זה מחשב וזה עובד לא אמרינן. רשב"א:

סימן ה

סעיף א
אפילו היא בעלת מום. שפעמים שהאדם מכסה מומה ואינו ניכר. ש"ס וטור ומשמע דלהכי אפילו אינה מכוסה אסור משום לא פלוג:

סעיף ב
לשם תודה. וה"ה לקרבן נזיר אע"פ שלא נדר להיות נזיר איכא למיחש הרואה יאמר נדר בצינעא. ש"ס וכ"פ הרמב"ם פ"ב ושאר פוסקים:

סעיף ג
לשם תמורה. דוקא כשאין לו זבח בתוך ביתו אבל יש לו זבח בתוך ביתו ואמר לשם תמורת זבחי אימור שהמיר ופסול. ש"ס וכ"כ הרמב"ם שם. וכתבו התוס' הא דלא חיישינן הכא שמא יש לו זבח בתוך ביתו בצנעא משום דאית ליה קלא שרגיל להודיע שלא יבואו לידי מעילה:

סעיף ד
שחיטתו כשירה. דכיון שאינו נידר ונידב מידע ידיע שדרך שחוק והיתול אומר כן:

סעיף ה
ואם נודע שעבר עבירה כו'. פירש"י כשלא נודע אפילו אמר לחטאתי כשרה וכ' מהרש"ל דוקא כשאינו לפנינו בענין נודע אבל אם הוא לפנינו ואומר שמחויב חטאת הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ופסולה והב"ח חולק עליו:

סעיף ו

לחטאתי כו'. אבל אם אמר זו לחטאת בלא יו"ד כשר כמ"ש רש"י והרשב"א בת"ה משום דמשמע שמתנדב חטאת עתה ואין חטאת באה נדבה אבל חטאתי משמע חטאת שאני מחויב כבר וכן אם לא אמר אלא זו חטאתי בלא למ"ד כשר כמ"ש הב"ח ומהרש"ל ס"פ השוחט וכדמוכח בתוספות ס"פ השוחט ד"ה והא לא אמר כו' ובפסקי תוספות שם ובהרמב"ם שנדפס בויניציאה שנת ש"י דבעינן דוקא למיתפסיה לשם חטאת וכדאמרינן בנדרים (ריש דף י"ג) לה' מאי עביד ליה מיבעי ליה למתפסיה בחטאת ואשם ופירש"י שם שמתפיסה שאומר זו לחטאתי ולאשמי וזה נראה דעת הט"ו:

סעיף ז

ויש להחמיר. בא"ח סימן א' כתב המחבר שכשיסיים פרשה עולה יאמר יר"מ כאילו הקרבתי עולה וכן יאמר אחר פ' המנחה והשלמים מפני שהם נדבה והטור שם כתב דאומר גם אחר אשם כן ואזדו לטעמייהו דהכא והר"ב שלא הגיה שם שגם אחר אשם יאמר כן היינו משום דספוקי מספקא ליה ואזיל הכא והכא לחומרא:

סעיף ח

וה"ה לתורים כו'. אבל תורים גדולים ובני יונה קטנים פסול ועיין פ"ק דחולין (דף כ"ב ע"ב) מדין תורים ובני יונה איזו כשרים להקרבה ותלמוד ממנו לכאן שפסול:

סעיף ט

וכן אם שחטו זה אח"ז כו'. נראה דהכא בעינן שיתחיל הפסול בדבר שעושה אותה נבלה וכדלעיל ס"ס ב' וכ"ש שאם כבר שחט רובו בכשרות דאינו פוסל כששוחט אח"כ האחר לשם קדשים וכ"כ מהרש"ל וכן משמע להדיא בב"י ד"ה ומ"ש בשם הרמב"ם כו' והב"ח כ' אפי' אם שחט אחד כבר הכשר שחיטה ואח"כ בא אחר ושחט לשם קדשים אסור משום מראית עין ולא ידענא מאי מראית העין יש כאן דהרי שור שחוט לפניך:

סעיף י

בד"א כשהיה לו בה שותפות כו'. זהו דעת הרמב"ם שהביא המחבר לעיל סימן ד' ס"ד ונראה דעת המחבר דאפילו לדעת הרא"ש שהביא שם דאפילו יש לו בה שותפות אינו אסור הכא אסור כשיש לו בה שותפות דהכא א"ל לצערו קמכוין דאדרבא הרואה סבור שמכוין למצוה אבל כשאין לו בה שותפות אינה אסורה דכל ששוחט בהמה שאינה שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה וכ"כ עט"ז ע"ש ומ"ש בב"י דלדעת הרא"ש אפי' אין לו בה שותפות אסור כתב כן לדעת הטור שלא הזכיר כאן חילוק דשותפות וליה לא ס"ל א"נ ס"ל הכי אלא דמסתבר ליה לפסוק הכא כהרמב"ם מטעם הנזכר ודו"ק:

סימן ו

סעיף א
ושן וצפורן יחידי. אבל שנים שחיטתו פסולה כדבסעיף ג':

סעיף ב
או זכוכית. צ"ע מנ"ל הא דהא בש"ס וטור וכל הפוסקים איתא בהדיא דבזכוכית שוחטים לכתחלה וגם מה קסמין נבדלין שייך בזכוכית שהרי הוא חזק וקשה יותר מקנה הגדל באגם ונראה שט"ס הוא והאי זכוכית צ"ל לעיל מיניה בדברי המחבר אחר בין בצור וכן הוא בטור:

סעיף ג
שקסמים נבדלין כו'. כתב ב"י וד"מ בשם בעל העיטור דלפ"ז בדיעבד נמי פסול ור"ל כשנאבד לאחר שחיטה ולא בדקו אבל אם בדקו וברור לו שלא נתזו קסמין הימנו כשר בדיעבד וכמ"ש רבינו ירוחם ומהרש"ל פרק קמא דחולין סימן ל"ד והוא דלא כהב"ח שהבין שבעל העיטור חולק עם רבינו ירוחם:

סעיף ד
וביום טוב שא"א כו'. וכ"ש סכין שיש לו עוקץ חד בראשו שמותר לשחוט בו ביו"ט על ידי שיתחוב ראש העוקץ בקיסם וכן בשעת הדחק כמו שכתבו מהרש"ל והב"ח:

סעיף ה
אם כורך כו'. כתב הכל בו דהיינו דוקא כשיש בסכין מלא צואר חוץ לצואר בלא הפגימה ומביאו ב"י וד"מ ושאר אחרונים ולכאורה קשה פשיטא ונראה דקמ"ל דאף על גב דקי"ל בסימן ח' וסימן כ"ד ס"ב דכשמוליך ומביא סגי בסכין כל שהוא הכא בעינן שיעור מלא צואר חוץ לצואר כמו בהולכה או הבאה לבד דחיישינן אם יוליך ויביא אילך ואילך שמא על ידי כך ינתק המטלית ממקומו ושוחט בפגימה:

סעיף ו
ואפילו אם בטלו. ומהרש"ל שם פסק כהרא"ש דאם בטלו אפילו בדיעבד אסור וכ"כ ר' ירוחם שכן דעת רוב הפוסקים גם הב"ח נוטה להחמיר וכן דעת הרא"ה בספר ב"ה דף י"ד:

סעיף ז
הקבוע בלחי. דה"ל לחי כבית יד וכן בצפורן הקבוע ביד. ב"י:

סעיף ח
או בדבר התלוש. איכא למידק הלא כ"ש הוא ולאיזה צורך הגיהו הרב וי"ל דמשום סיפא נקטיה דצואר בהמה למעלה אפי' נעצו בדבר התלוש שחיטתו פסולה משום דרסה וכ"כ הרשב"א ומביאו בית יוסף וד"מ אי נמי אתא לאורויי דאפילו כשצואר בהמה למטה ששחיטתו כשרה דוקא בדיעבד ולא לכתחלה אפילו נעצו בדבר התלוש. ומוכח בש"ס ופוסקים דבסכין תלושה שלא נעצו בשום דבר אפילו צואר בהמה למעלה מותר בדיעבד דכל שתופס הסכין בידו מסתמא אינו דורס ומשמע בש"ס דלכתחלה מיהת אסור וגם בעוף יש לחוש לכתחלה בצואר עוף למעלה אפילו כשהסכין תלושה בידו :

סעיף ט
ואפי' אמר ברי לי כו'. דחיישינן שמא ידרוס פעם אחרת כ"כ הפוסקים:

סעיף י
לפיכך אם היה עוף כו'. משמע דבכל עוף שחיטתו כשרה ובכל בהמה שחיטתו פסולה ולא כיש מחלקין בין קל לכבד וכ"כ ב"י וד"מ וכ"פ הב"ח:

סימן ז

סעיף א
יכול אדם כו'. דעת המחבר כדעת הטור והרשב"א דבגלגל שהוא מסבב בידו או ברגלו מותר לשחוט לכתחלה כשהוא תלוש אבל מהרש"ל פ"ק דחולין סימן ל"ה והב"ח פסקו דאסור לכתחלה וכן משמע דעת הרמב"ם פ"ב והכל בו והרא"ש ורבי' ירוחם:

סעיף ב
הרי זו פסולה. דבעינן כח גברא כדלעיל סימן ג':

סעיף ג
מסביבה שנייה. כלומר ושניה בכלל פסולה:

סימן ח

סעיף א
כל שהוא. ובלבד שיוליך ויביא כדלקמן סימן כ"ד ס"ב:

סעיף ב
ומי שלא יוכל כו'. ומהרש"ל פ' השוחט סימן י"א והב"ח האריכו בזה ומסקי דלכתחלה בין בבהמה בין בעוף אין לשחוט אלא בסכין שהוא כשיעור שני צוארים של אותו דבר ששוחט ועיין שם וע"ל סימן כ"ד ס"ב:

סימן ט

סעיף א
שחיטתו פסולה. דסכין כשנכנס לתוך החתך קודם שתשחט רוב הסימנים היא שורפת הסימנים ונמצא שהיא נשרפה קודם שחיטה שהרי ושט נקובתו במשהו ליטרף ושריפה כנקב היא רש"י וע"ל סימן כ"ו ס"ק א':

סעיף ב
אם ידע שהיא מלובנת. ואז חדודה קודם ללבונה ול"ד לפגימה שהיא מן הצד שאם שחט בה טרפה כדלקמן ריש סימן י"ח ולא מפלגינן בין ידע תחלה או לא דהתם מורשא של סכין יוצא ומתפשט בצדי בית השחיטה וקורעתן ואפילו ידע א"א שלא יגע בצדדין הרא"ש ומהרש"ל פ"ק דחולין סי' י' והב"ח והעט"ז פסקו כסברא הראשונה דאפי' ידע שחיטתו פסולה:

סימן י

סעיף א
חדש. אלא שחתך בה בקעת לעבודת כוכבים ש"ס משום דמשמשי עבודת כוכבים אינם אסורים עד שישתמשו בהם כדלקמן ר"ס קל"ט:

סעיף ב
או ישן שאין בו משום גיעולי עבודת כוכבים. כלומר שהכשירו בענין שאין בו משום גיעולי עבודת כוכבים כדלקמן סימן קכ"א:

סעיף ג
מותר לשחוט בו בהמה בריאה. משמע אפילו לכתחלה ולקמן סימן קמ"ב ס"ב שכתב סכין של עבודת כוכבים ששחט בה ה"ז מותר כו' דמשמע לכתחלה אסור מירי שלא הוכשר מגיעולי עבודת כוכבים וכן מבואר מהגהת הר"ב שם. ואם סכין של עובד כוכבים צריך טבילה קודם שחיטה ע"ל סימן ק"ך ס"ה:

סעיף ד

מפני שהוא מקלקל. ואין זו הנאה שבחייה היו דמיה מרובים מלאחר שחיטה שהיתה עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה רש"י וע"ל סימן קמ"ב:

סעיף ה

ואסור לשחוט בו מסוכנת. ז"ל הטור ואם שחט בה כתב הרשב"א יוליך הנאה לים המלח והיא מותרת וכמה היא כדי שכר סכין לשחוט בה וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאין צריך דבהנאה מועטת כזו שרי בדיעבד עכ"ל והמחבר לא איירי כאן אלא לענין אזהרת איסור לשחוט בה לכתחלה אבל לענין איסור הבהמה נסמך אמ"ש בסי' קמ"ב ששם עיקרי דינים אלו וז"ל סכין של עבודת כוכבים ששחט בה כו' בהמה מסוכנת ה"ז אסורה ע"כ והוא לשון הרמב"ם ור"ל שכל הבהמה אסורה וכמ"ש שם בס"ק ו' ותימה על הב"ח שכ' משמע ממ"ש בש"ע בסתם ולא כתב שיוליך הנאה לים המלח דפסק כהרא"ש כו' וגם על העט"ז קשה שכאן כתב והיינו דוקא לכתחלה אבל אם שחט בה אין לאוסרה בשביל הנאה מועטת כזו ע"כ ובסימן קמ"ב כתב ואם שחט בה יוליך הנאה לים המלח ואפשר דהכא ר"ל שלא לאסור כל הבהמה ודוחק אכן נלפע"ד דכל פלפולו של הרא"ש וראיותיו אינו אלא לאסור כל הבהמה דומיא דאפה את הפת בתנור דכל הפת אסורה לדעתו היכא שלא נתערב ולא מהני הולכת הנאה לים המלח וכדלקמן סימן קמ"ב אבל מודה הרא"ש להרשב"א דהכא יוליך הנאת שכר סכין לשחוט בה לים המלח וכן מוכח ברבינו ירוחם להדיא ע"ש אבל הטור וב"י ומהרש"ל שם סימן י"ג ושאר אחרונים הבינו דהרא"ש לא מצריך אפילו הולכת הנאה לים המלח וצ"ע ומ"מ הר"ן ומהרש"ל והב"ח פסקו כהרשב"א והיינו דלא כהמחבר לקמן סימן קמ"ב ע"ש:

סעיף ו

סכין של עובד כוכבים כו'. מדסתם המחבר משמע דאיירי בסתם סכין וס"ל כהרשב"א דאע"ג דקי"ל לקמן סימן קכ"ב סתם כלים של עובד כוכבים אינן ב"י שאני סכין דמתוך שתשמישו תדיר מסתמא שמנוניתו טוח על פניו ואוסר אפי' אינו בן יומו וכ"כ בסימן צ"ד ס"ק כ"ח שזהו דעת המחבר והר"ב שם וכן הוא הסכמת הפוסקים וכן נראה להדיא מדברי רש"י פ"ק דחולין דף ח' ע"ב ד"ה צונן ומדברי הכל בו והפוסקים גבי צנון שחתכו בסכין של בשר ומהרש"ל שם סימן י"ב נוטה לדעת הרא"ש ודעמיה. מיהו אם הסכין ב"י אפילו נראה לעין שהוא נקי מכל שומן ושחט בה צריך קליפה וכדמשמע דעת התוספות והרא"ש והסמ"ג סוף לאוין קל"ז וסמ"ק והגהת מיימוני פי"ז מהמ"א ואפשר שגם הרשב"א מודה לזה וטעמא דכיון שהוא ב"י בולע ביה"ש מה שבקליפת הסכין ואע"ג

דאין כח בחום ביה"ש להפליט בלעו של סכין כמ"ש הרשב"א (ומביאו הטור) וסייעתו דלהכי מהני נעיצה י"פ בקרקע קשה אפילו הוא ב"י כמבואר בתה"א דף ט"ו ט"ז מ"מ אם לא נעצה יש כח בחום ביה"ש להפליט מה שבקליפת הסכין אלא שאם נעצה והלכה לה אותה הקליפה הדקה אין כח בחום ביה"ש להפליט הבלוע לפנים מאותה קליפה וכן הוכיח בפרישה ס"ו ע"ש והב"ח בקונטרס אחרון השיג עליו ופסק דלהרשב"א אם הוא נקי אפילו הוא ב"י מותר ולא עמדתי על סוף דעתו ודו"ק. מיהו במרדכי פ"ק דחולין משמע דאפילו נעיצה לא מהני בסכין ב"י ובעי קליפה ומדברי הרמב"ם פי"ז מהמ"א נראה דלא מהני נעיצה כלל בסכין של עובד כוכבים לשחיטה עיין שם:

סעיף ז

שאין בו פגימות. כלומר גומות דאם יש בו גומות לא מהני נעיצה כדלקמן ס"ס קכ"א וכן הרמב"ם שם כינה לגומות פגימות ומביאו ב"י שם וע"ש מדיני השחזה ונעיצה:

סעיף ח

ואח"כ שחט בו מותר. משמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא ישחוט והיינו דוקא בנעיצה וכדמשמע להדיא מדברי הרמב"ם שם אבל השחזה משמע מדבריו שם דמהני אפילו לכתחלה וכ"פ המחבר בס"ס קכ"א ואפשר דאפילו לדעת הרב שם דהשחזה אינו מועיל לחמין לכתחלה מ"מ כאן בשחיטה יש להקל כיון דבלאו הכי יש פוסקים דאפילו בנעיצה שרי לכתחלה וכן יש פוסקים דביה"ש צונן:

סעיף ט

וע"כ יש לקלפו. כלומר מדינא וכן כתב בד"מ וכ"פ מהרש"ל שם והב"ח ותפסו על המחבר שפסק כהרמב"ם במקום שהפוסקים רובם וכמעט כולם הסכימו דבעי קליפה בטעמים נכונים מיהו מ"ש הב"ח דאפילו בדיעבד התבשיל אסור כדין כל דבר שנתבשל בלא קליפה ע"ל סי' ס"ט ס"ק ס' [צ"ל ס"ד] וסי' צ"א ס"ק ז' [צ"ל ס"ק ח']:

סעיף י

מותר לשחוט בו כה"ג כו'. כלומר ע"י נעיצה וכן מבואר בד"מ ובב"ח ועט"ז ובס' ל"ח סוף דף קל"ו כתב שצריך לסרס הג"ה זו ע"ש ולא ירדתי לסוף דעתו (וחשב דר"ל שתהא מהופכת דסיפא אבל לא ישחוט כו' צ"ל קודם הרישא דובמקום כו' עכ"ד):

סעיף יא

אבל לא ישחוט ע"מ כו'. פסק הב"ח ממשמעות הפוסקים דאפילו בסכין שאינו ב"י והוא נקי בודאי אסור לכתחלה ומהרש"ל שם התיר בסתם סכין לשחוט לכתחלה ע"מ לקלוף שאפילו אם לא יקלוף אח"כ ליכא איסורא ודמי למאי דקי"ל בסימן א' דמותר

ליתן לו לכתחלה לשחוט ע"מ שיבדקנו אחר השחיטה אם הוא מומחה משום דאפילו לא יבדוק שרי בדיעבד ע"כ והיינו לפי שטתו דס"ל סתם סכין נקי ואף לשטתו י"ל דלא דמי לסימן א' דהכא כיון דאינו ב"י אסור מדרבנן משום גזירה אטו ב"י כדלקמן סימן קכ"ב א"כ בכל גווני אסור לכתחלה כי היכי דלא אתי למישרי ב"י:

סעיף יב

אע"פ שהוא מלוכלך בדם מותר כו'. משמע להדיא דמותר לשחוט בו כשהוא מלוכלך אפילו בלא הדחה כלל ועוד דהא בסכין ששחט בו טרפה הוא דכתבו הט"ו בס"ג דוקא דבעי הדחה והטעם כתבו הפוסקים משום דבלאו הכי יש דם הרבה ביבה"ש ולא בלע משום דטרידי סימנים לאפוקי דם וע"ל ס"ק י"ח:

סעיף יג

אבל אסור כו'. משמע אפילו שחט רק פעם אחת אסור לחתוך אח"כ רותח ע"י הדחה וכן דעת הפוסקים וכן פסק בד"מ ומהרש"ל שם:

סעיף יד

אסור לחתוך בו רותח. ובדיעבד אם חתך בו רותח בלא הגעלה לא פירש הט"ו מה דינו ונראה דאע"ג דס"ל וכן לסמ"ג ורבינו ירוחם ושאר פוסקים דצריך הגעלה היינו לכתחלה אבל אם חתך בו רותח בדיעבד אחר ההדחה היטב מותר דהא הביאו לשון רש"י בסתם דביה"ש צונן ואין הסכין בולע שהוא קשה לבלוע וכן מוכח ליישב דעת הטור ורמזי' עם מ"ש הרא"ש פ"ק דחולין ופרק כ"ה ע"ש שכתב דלמ"ד בית השחיטה צונן סגי בהדחה ודוק (ואף על גב דבשחט את הטריפה סגי בהדחה זה הוי כדיעבד להגעיל את הסכין בין כל בהמה טרפה) וכ"כ הרמב"ם ספ"ו דאסור לאכול בו רותח אלא בהגעלה ואם חתך בו רותח מותר עכ"ל וכתב הרב המגיד דס"ל ביה"ש צונן ע"ש ואף להרשב"א דכתב דאסור לחתוך בו רותח משום שבלע וחוזר ופולט מ"מ נראה דסגי בקליפה דנהי דבלע מ"מ לא בלע יותר מכדי קליפה דהא אפילו בסכין של עובד כוכבים ששמנוניתו טוח על פניו ושחט בה סגי בקליפה אף להרשב"א אלמא דחום ביה"ש אינו בולע יותר מכ"ק א"כ גם הסכין בלע דבר מועט מביה"ש ואינו אוסר יותר מכדי קליפה וכן מחלק מהרש"ל פ' כ"ה סימן נ"ט בהדיא ופסק כן וכן מבואר באו"ה כלל נ"ח דין י"ד שכתב סכין ששחט בה ורצה לחתוך בו דבר אחר חם צריך הגעלה לכתחלה דביה"ש מירתח רתח כו' ומיהו אם חתך בו בדיעבד מותר בקליפה אפילו הוא חם עכ"ל ונראה דמה"ט מכשיר האו"ה והר"ב הגעלה ע"י עירוי אע"ג דקי"ל לקמן סימן ס"ח וק"ה דעירוי אינו מפליט אלא כ"ק

אלא כדפי' דהסכין לא בלע רק דבר מועט וכ"פ מהרי"ל בדיני דם דסגי בקליפה אם חתך בו רותח או דבר חריף:

סעיף טו

ומותר לחתוך כו'. משמע אפילו שחט בו הרבה פעמים מותר לחתוך צונן ע"י הדחה וכ"כ בעט"ז וכן משמע מדברי הפוסקים וכן הוא בהגהות מיימוני ספ"ו בשם ראבי"ה בהדיא וכן משמע בד"מ ולא דמי לרגיל לשחוט בו טרפות דבסעיף ג' דהכא שאני דאיסורו משום דם ומישרק שריק ואינו נבלע כ"כ בסכין וכמ"ש הפוסקים:

סעיף טז

ע"י הדחה. נראה מדלא כתבו הט"ו נמי הכא או יקנחנו בדבר קשה כדבסמוך סעיף ג' אלמא ס"ל דדוקא התם הוא דמהני קנוח כיון דאיכא נמי טעמא דטרידי סימנים לפלוט דם משא"כ הכא וכן מוכח בהדיא בהרא"ש פ"ק דחולין וז"ל ואפילו לחתוך בו צונן אמרינן בפ' כ"ה אמרי לה בעי הדחה ואמרי לה לא בעי הדחה אלא בליתא דפרסי ואסכין קאי עכ"ל אלמא דלמאי דקי"ל כאמרי לה בעי הדחה לא מהני בליתא דפרסי ומהרש"ל פכ"ה סי' נ"ט כתב שט"ס הוא באשר"י ובמקום אלא צ"ל ולא דבש"ס משמע להדיא דבליתא דפרסי דינו כהדחה עכ"ל וקשה לשבש כל הספרים וע"ק דא"כ ל"ל להרא"ש למימר דלא בעי בליתא דפרסי ועוד דהא קי"ל כמ"ד בעי הדחה ול"ל להרא"ש לפרש דברי המ"ד לא בעי הדחה ועוד דמה ענין זה לכאן ה"ל לכתבו לקמן בפ' כ"ה דשם עיקר דוכתא דהאי מילתא אלא ודאי משום דהרא"ש קאמר הכא דאסכין קאי ולא כמ"ש רש"י דקאי אצונן הנחתך בא הרא"ש לומר דהיאך אפשר דאסכין קאי א"כ מ"ט דמ"ד לא בעי הדחה והא איכא דם שחיטה בעין על פניו ולכך קאמר דלא בעי הדחה אלא בליתא דפרסי והא דלא קאמר סתמא דלא בעי הדחה אלא קנוח משום דס"ל דכל קנוח שאינו כמו בליתא דפרסי לאו קנוח הוא כלל וכ"כ הרשב"א במ"ה דף ע"ג ע"ב על דברי הרא"ה בב"ה וז"ל אנה מצא ההשוואה הפשוטה הזו שעשו הקנוח יפה כהדחה ואי משום דאמרינן בסכין ששחט בה טרפה ידיחנו בצונן ואי איכא בליתא דפרסי תו לא צריך אדרבה דוק מיניה איפכא דאי קנוח והדחה שוין ל"ל למימר הכי פשיטא ומאי קמ"ל אלא לומר דא"צ הדחה אלא אפילו בקנוח סגי ואיך לא נתן לב במה שאמרו בסכין ששחט בה ורוצה לאכול בה צונן דבעי הדחה ולא אמרו בעי קנוח אלמא שמעינן דבעי הדחה ולא סגי בקנוח ומ"ד לא בעי הדחה לאו למימרא דלא בעי כלום דלהכשירה בלא כלום אי אפשר דהא איכא טיפת דם שחיטה עליו עכ"ל וכן נראה לע"ד מדאמרינן גבי שחיטה ואי איכא בליתא דפרסי תו לא צריך ולא אישתמיט בכולה ש"ס למימר כן

בדוכתי אחריתי דאידכר הדחה אלמא דוקא בשחיטה אמרינן הכא דסגי בקנוח ומטעמא דפרישית אבל לא בעלמא וזהו ג"כ דעת הרא"ש:

סעיף יז

עד שידיחנו בצונן. הטעם דשמנונית הטרפה נדבק בדופני הסכין ונבלע בביה"ש דאע"ג דטרידי סימנים לפלוט דם מ"מ בולע שמנונית כ"כ הפוסקים וכן מחלקינן לקמן סימן ע' ודוקא הכא סגי בהדחה ולא לעיל בסכין ש"כ משום דהתם הסכין כבר אסור והבשר רך לבלוע אבל הכא קשה הוא הסכין לבלוע אלא על ידי רתיחה ולא על ידי חום ביה"ש ואין כאן אלא שמנונית שעל הסכין ולכך סגי בהדחה רש"י ופוסקים ולהרשב"א דס"ל דהסכין בולע קצת על ידי חום ביה"ש ואגב דוחקא דסכינא סובר דמ"מ אינו נפלט בחום ביה"ש ודוחקא דסכינא אלא ברותח ממש כדכתב בחדושיו ובת"ה:

סעיף יח

בין כל שחיטה ושחיטה. משום דחיישינן שמא תמצא טרפה וכתב הב"ח ודווקא בבהמה אבל בעופות דלא שכיחי טרפות אין המנהג לקנח אמנם משום איסור אבר מן החי יש להזהיר השוחטים לקנח אפילו בעופות ולא מהני קנוח בנוצות העופות אלא צריך דוקא דבר קשה כגון חתיכת בגד בלוי או הדחה בצונן בין כל שחיטה ושחיטה עכ"ד והביא ראיה מדקפריך בש"ס למ"ד בחמין דהיתירא נמי בלע אמ"ה ויש לדחות ראייתו וכ"פ הגהות אשר"י ממהרי"ח ומהרש"ל פ"ק דחולין סי' י"ב דלא בעי הדחה כלל אפילו בצונן בסכין ששחט בה כשרה וכ"פ הרז"ה והרשב"א בחדושיו דף י' ע"ג ובתה"ה והמרדכי והאגודה וכן משמע להדיא באשר"י ור"י וכן הוא דעת הט"ו וכמ"ש בס"ק י"ב וכ"פ הסמ"ג סוף לאוין קל"ז והגהמי"י ספ"ו מהמ"א והאו"ה כלל נ"ח דין ט"ו:

סעיף יט

ואם שחט בו בלא הדחה כו'. כ"כ ג"כ הטור ותפסו עליו מהרש"ל שם והב"ח דנהי דלכתחלה סגי לסכין בהדחה משום דקשה הוא לבלוע אלא על ידי רתיחה או משום דלא פליט מ"מ היכא דלא הדיחו בלע ביה"ש משמנונית שהוא עליו בעין וצריך קליפה דלא גרע מסכין ש"כ וכדמשמע מפירש"י וכך מבואר בסה"ת סימן ע' וכ"כ הרשב"א וכן ראב"ן סימן ר"י וכן משמע להדיא בר"ן פכ"ה דשחט בה טרפה דמי לסכין ש"כ בזה:

סעיף כ

ידיח ביה"ש. אין להקשות הא בלאו הכי צריך הדחה קודם מליחה משום דם וכדלקמן ריש סימן ס"ט ואפילו לצלי קי"ל דבעי הדחה וכמ"ש הר"ב סימן ע"ז כבר תירצו הרשב"א והר"ן פ"ק דחולין בשם רבינו יונה דאי משום דם בשפשוף בעלמא הוי סגי עד שיצאו

המים בלא מראה דם אבל השתא משום שמנונית של איסור בעינן שפשוף גדול בידים היטב כדי שיסיר ממנו שומן הסכין שנדבק בו באומד הדעת עכ"ל (כ"כ שם למ"ד בש"ס גבי סכין ש"כ מדיח אבל אנן קי"ל קולף) וכ"כ הכל בו (ובזה א"ש דל"ת הא דכתב הט"ו אסור לשחוט בו עד שידיחנו בצונן ולא נימא דישחוט בו בלא הדחה דהא ידיחנו אח"כ מסתמא כיון דדרכו בהדחה כדלקמן ר"ס צ"א אלא ודאי הכא בעינן דוקא הדחה היטב דלא סגי בסתם הדחה וכן י"ל לקמן סימן ס"ד ס"ז דהתם נמי כתבו הרשב"א והרב המגיד דצריך שפשוף גדול בידים היטב כו' ע"ש) ולחנם דחק עצמו הדרישה ס"י בזה ואישתמיטתיה דברי פוסקים אלו:

סעיף כא

ואם רגיל לשחוט. פי' רש"ל כגון ששחט הרבה בהמות ונמצאו כמה בהמות מהן טרפות בבדיקה דשוב לא ישחוט אלא ינעוץ כו' וכתב הב"ח דהבהמות הכשרות שנמצאו מהן הוכשרו בקנוח שעשה בנתיים וע"ש:

סעיף כב

צריך נעיצה וכו'. פי' ושוחט אח"כ לכתחלה וכ"כ בד"מ ובדרישה ואף על גב דבסכין ש"כ לעיל לא מהני נעיצה לכתחלה היינו משום שבלע טובא ע"י רתיחה ממש משא"כ הכא וחילוק זה משמע ברש"י והוזכר בתוספות ושאר פוסקים:

סימן יא

סעיף א

לא ישחוט. שמא ישהה או ידרוס ולא ירגיש אבל בדיעבד כשאומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי כשר רשב"א ול"ד לדלעיל ס"ו ס"ק ט' דבצואר בהמה למעלה אפילו אמר ברי לי שלא דרסתי פסולה שמא ידרוס פעם אחרת דהתם דבר מצוי הוא לדרוס כיון שצואר בהמה למעלה א"נ הכא הוי טעמא כמ"ש רש"י דלמא לא ישחוט רובא והוא לא ידע וא"כ ליכא למיחש שמא פעם אחרת לא ישחוט הרוב דהא כל שוחט צריך לבדוק לאחר שחיטה אם שחט הרוב וכדלקמן סימן כ"ה ועמ"ש שם ונלפע"ד דאפילו לטעם רש"י אסור לשחוט לכתחלה ביום במקום אפל דחיישינן שמא יפסוק בע"א וישכח ולא יבדוק הסימנים לאור היום והב"ח לא כתב כן עיין שם:

סעיף ב

וב' נרות חשובים אבוקה. וסיים בד"מ ועיין (בח"מ) [בא"ח כצ"ל] סי' רצ"ח מאי נקרא אבוקה ע"כ והיינו ששם נתבאר דנר שיש לו שני פתילות מיקרי אבוקה ובא"ח סימן

תל"ג ס"ב כתב הר"ב דב' נרות אפילו הן קלועין דינן כאבוקה (מהרי"ל בשם אגודה) ומסתמא ה"ה הכא:

סעיף ג

השוחט בשבת כו'. אפילו במזיד) ובפרהסיא שחיטתו כשרה לפי מש"ל סימן ב' ס"ק י"ז דלא נעשה ישראל עובד כוכבים באותה שחיטה אלא משחיטה ראשונה ואילך מיהו בין שוגג בין מזיד דינו כמו שנתבאר בא"ח ר"ס שי"ח וכ"פ הב"ח וכן הוא בשלטי גבורים ע"ש ריא"ז דלא כהעט"ז:

סעיף ד

אם הם צלולים כו'. משמע אבל לימים ונהרות אין חילוק דאפילו הם עכורים אסור מטעם שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט והכי מוכח בש"ס ופוסקים:

סעיף ה

ע"ג כלים והדם שותת כו'. כ"כ רש"י והר"ן ור' ירוחם (ולא הובאו בב"י) ופי' דהיינו שנוטל כלי ארוך ומניח מקצתו בספינה ומקצתו חוץ לספינה דרך מדרון לצד חוץ ושוחט ע"ג הכלי והדם שותת ויורד לתוך המים וכ"כ הפרישה אבל הרשב"א וטור כתבו יכול לשחוט ע"ג כלים ובלבד שלא ישחוט לתוכן או מוציא ידו חוץ לספינה ולא הזכירו הדם שותת לתוך המים גבי כלי וצ"ל שר"ל שמותר לשחוט ע"ג אחורי הכלי שיש לו תוך דלא מיחזי כמקבל דם לעבודת כוכבים כיון שאינו שוחט לתוכו והכי איתא בסמ"ג דף קמ"א ומותר לשחוט ע"ג אחורי כלי כו' דלא כהפרישה שפי' דר"ל ששוחט ע"ג אוגני הכלי ואע"פ שהדם יורד לתוכו כיון שאינו שוחט לתוכו ממש שרי וכן נראה מדברי העט"ז אלא כדפרישית:

סעיף ו

או מוציא ידו חוץ לספינה כו'. ופסק הב"ח דבראש הספינה אפילו שוחט לתוך הים להדיא או בכלי שרי דא"א לו לטנף דופני הספינה שבחוץ אבל בעומד תוך הספינה אע"פ שמלכלך דופני הספינה משתטפים הם בהילוכם במים וכתב שכן דעת רש"י והשיג על התוספות וב"י שכתבו דאפילו בראש הספינה לא שרי אלא בשוחט על דופני הספינה ומשם שותת הדם ויורד לתוך המים ולא ירדתי לסוף דעתו וכ"כ הר"ן פ"ק דחולין להדיא כהתוספות וגם הב"י מסיק דרש"י נמי כהתוספות ס"ל וכן נ"ל שהוא דעת הרמב"ם פ' ב' והכל בו וסמ"ג ורבינו ירוחם (והמחבר) שלא הזכירו כלל דין דראש הספינה דבש"ס רק כתבו בסתם דבספינה שוחט על דפנותיה אלמא ס"ל דאין חילוק וכן מוכח דעת הרשב"א וטור ע"ש ועיין בסימן שאח"ז כיצד נוהגין בזמן הזה:

סעיף ז
מן הלב. ובהגהת מנהגים איתא דנותנים לו הכבד וראיתי עתה נוהגים לאכול מן הרגלים:

סימן יב

סעיף א
לתוך הגומא. ואפילו שאינה נקייה מעפר אסור כ"פ הפוסקים והטעם כתב הרשב"א שכן דרך האפיקורסים להתאסף על הבור ולאכול עליו:

סעיף ב
עושה מקום כו'. שאז ניכר לכל שמתכוין לנקות ביתו טור ובשוק אסור שאין צריך לנקות השוק והלכך אפילו אין שם אדם רואה אותו אסור דומיא דבית:

סעיף ג
אסור לאכול משחיטתו. כלומר גם משחיטה זו ששחט בגומא ונראה מדברי הרשב"א דלסברא זו ה"ה אם שחט לתוך ימים וכלים שאסור לאכול משחיטתו ונ"מ אפילו להי"א שכתב המחבר לענין דצריך בדיקה אחריו מכאן ולהבא כמ"ש בס"ק שאח"ז דאף במים וכלים דינא הכי:

סעיף ד
ואין צריך בדיקה. אחריו כדי להכשיר אותה שחיטה דאפילו בלא בדיקה אין מוציאין את האדם מחזקת כשרות ומה ששחט הוא כשר והא דאיתא בש"ס צריך בדיקה אחריו היינו כדי לפסלו מכאן ולהבא אם) ימצא אפיקורס אמרינן כל מה ששחט למפרע לתוך הגומא לשם עבודת כוכבים היה ואסור הכל בהנאה כ"פ מהרש"ל בפ' השוחט סי' כ"ג וה"ה לתוך ימים וכלים וכמ"ש בס"ק שלפני זה:

סעיף ה
ובזמן הזה כו'. קאי גם אלעיל סי' י"א וכן מפורש בא"ז שהביא בד"מ סי' י"א:

סימן יג

סעיף א
בין וכו'. לפי שבן ח' חי הרי הוא כמת שא"א לחיות:

סעיף ב

מותר באכילה. דכתיב בבהמה אותה תאכלו ודרשו חז"ל כל שבבהמה תאכלו אבל דמו אסור כשאר דם כדאיתא בש"ס ופוסקים וכן הוא לקמן ר"ס ס"ו והטעם כתבו הרא"ש והר"ן ע"ש ולענין חלבו וגידו ע"ל סי' ס"ד ס"ב ולענין אם פודין בו ע"ל סי' שכ"א ס"ד:

סעיף ג

ואינו טעון שחיטה. לפי שניתר בשחיטת אמו ומוכח במשנה דכל היכא דאינו טעון שחיטה אין בו משום אותו ואת בנו ומותר לשחטו ביום שנשחט אביו או אמו וכ"כ הפוסקים:

סעיף ד

אם הפריס ע"ג קרקע טעון שחיטה. מדבריהם דלמא אתי לאחלופי בשאר בהמות כשרואין שאוכל אותו בלא שחיטה כדאיתא בש"ס ופוסקים:

סעיף ה

אבל שאר טרפות. כלומר שאר טרפות שאינן מחמת שחיטה דלא מיפרסם כולי האי אינם אוסרים אותו אבל טרפות שהוא מחמת שחיטה כגון ששהה או דרס או החליד או הגרים או שחט בסכין פגומה וכיוצא בזה כאלו לא שחט דמי דכיון שהצריכוהו שחיטה בעי שחיטה מעליותא כ"פ הרא"ש והר"ן והרא"ה בב"ה ושאר פוסקים וכ"פ מהרש"ל פ' המקשה סי' י':

סעיף ו

אע"פ שהפריס ע"ג כו'. דכיון שהוא דבר תמוה קול יוצא מאין קלוט זה ואומרים בן פקוע הוא ומתוך שתמהין על קליטתו זוכרין את כל דבריו ולא אתי לאחלופי רש"י ופוסקים:

סעיף ז

ויש מגמגמין בדבר. כלומר דפרסותיו קלוטות לחוד לא מהני כשהפריס ע"ג קרקע עד שיהא תרי תמיהי דהיינו שאמו תהיה ג"כ קלוטה והעט"ז כתב ויש אוסרים עד שיהיה ב' תמיהות כגון קלוט בן פקוע בן קלוטה שאותה קלוטה היתה ג"כ בן פקוע עכ"ל ולא ידעתי מנ"ל הא ונראה שהוציא כן מדברי רש"י (ומביאו ב"י שכתב על מאי דקאמר בש"ס איכ' דאמרי אמר אביי הכל מודים בקלוט בן קלוטה בן פקועה שמותר וז"ל בקלוט בן קלוטה ואותה קלוטה פקועה היתה וזה הקלוט נמצא בה עכ"ל) הבין דר"ל שאותה קלוטה היתה ג"כ בן פקועה (וגם הב"ח הלך בדרך הזה וכמ"ש בס"ק י"ד ע"ש) אבל ז"א שהרי לא כתב רש"י ואותה קלוטה בן פקועה אלא פקועה היתה ור"ל שנפקע כריסה ונמצא בה קלוט זה ובן פקועה דקאמר בש"ס קאי אקלוט זה שנמצא בה והיינו לישנא

דבן דאל"כ הל"ל בת פקועה והרי כל בן פקועה דעלמא להכי נקרא בן פקועה לפי שהוא בן של פקועה כלומר שאמו נפקע כריסה ומצאוהו בה אבל פשוט דא"צ שתהא אמו בת פקועה דהא מדינא אפילו הפריס ע"ג קרקע מותר אלא מפני מראית העין הוא דאסור והלכך כיון דאיכא תרי תמיהי שהוא קלוט בן קלוטה מה לי אם אמו בת פקועה או לא סוף סוף איכא תרי תמיהי וכן משמע להדיא בחידושי הרשב"א דף ע"ו ע"ד ובת"ה דף נ"ח ע"ב כדפי' וכן בר"ן ורבינו ירוחם ושאר פוסקים וכ"כ מהרש"ל שם על דברי רש"י וז"ל פי' לפירושו לאו שאמו היתה נמי בת פקועה אלא כלומר פקועה שנמצא בה ולד קלוט עכ"ל והוא פשוט:

סעיף ח

טעון שחיטה. מדאורייתא וכל שאר טרפות פוסלים בו כך פשוט בש"ס ופוסקים וע"ל סי' ט"ז ס"ט שלענין אותו ואת בנו יש חילוק בין שוחט ונתנבלה לנמצאת טרפה ולענין כסוי הדם בסי' כ"ח סי"ז אין חילוק כמו כאן ועיין בש"ס פרק כל הבשר (דף פ"ח):

סעיף ט

הרי זה אסור. שהרי לא הועילה שחיטת אמו לטהרו וצריך הוא שחיטה וכיון שהוא בן ט' מת או בן ח' חי שחשוב כמת לא מהני ביה שחיטה ואסור:

סעיף י

אם האם טרפה. אבל אם היא כשרה כשר אפילו האידנא דהא אפילו הוא בן ח' שחיטת אמו מטהרתו וכן היכא שגם אמו לא היתה צריכה שחיטה פשיטא דאפילו נמצאת טרפה אין העובר טעון שחיטה וכשר אפילו האידנא:

סעיף יא

דחיישינן שמא אינו בן ט'.) אבל ודאי כשימתין עד תחלת ח' ללידתו שאז יצא מספק נפל וכדלקמן סי' ט"ו אפילו היתה אמו טריפה ניתר בשחיטת עצמו וכ"כ בפרישה סי"ב:

סעיף יב

בן ט' כו' אין לו תקנה בשחיטה. דהרי הוא כמי שאין בו אלא סימן א' מצד אמו שהסימן הב' שחוט ועומד הוא שאין שחיטה נוהגת בו ובהמה בחד סימן לא מיתכשרה והאי סימנא בתרא לא מצטרף לקמא דאין לך שהייה גדולה מזו שהראשון שחוט משנולד (רש"י ופוסקים) ואע"ג דבן פקוע מטרפה ניתר בשחיטת עצמו הכא כיון שאבי הולד בן פקוע מעליא הוא ולא היה צריך שחיטה אם כן סימנים דידיה הוי כשחוטין וא"כ הולד שבא ממנו הוי סימן א' דידיה כשחוט. הרשב"א והר"ן ומביאם ב"י ותוספות והרא"ש ורבינו ירוחם ושאר פוסקים ולפ"ז בן פקוע שבא מן הטרפה ובא על בהמה דעלמא

והוליד ה"ז הולד כשאר בהמה דעלמא וניתר בשחיטת עצמו ולזה דקדק המחבר וכתב במעי שחוטה כשרה:

סעיף יג

וגדל ובא על בהמה כו'. ה"ה איפכא דהיינו בהמה דעלמא שבא על בת פקוע והולידה שהולד אין לו תקנה מטעם הנזכר וע"ל סי' י"ד ס"ק י"א שגם החלב שבא ממנו אסור:

סעיף יד

והוליד. נראה דלכך דקדקו הט"ו ושאר פוסקים וכתבו והוליד לאפוקי שאם לא נולד אלא נמצא בה הותר בשחיטת אמו ואין לו סימן כלל שהרי הוא כשחוט בין מצד אמו בין מצד אביו ומותר כבן פקוע דעלמא וכ"כ הב"ח וכן נראה מלשון רש"י שבס"ק י"ב. וכתב הב"ח וז"ל ונראה דה"ה בהמה שבאה על בת פקועה ונשחטה הפקועה ונמצא בה ולד דאותו ולד נמי ניתר בשחיטת אמו כדמוכח מלישנא בתרא דאביי דמיירי בכה"ג ולא אמרינן כיון דאמו לא בעי שחיטה מן התורה והולד בעי שחיטה אי חיישינן לזרע האב אם כן לא ניתר בשחיטת אמו אלא אמרינן רבויא דכל בבהמה מרבה הכל דבכל ענין שניתר האם באכילה ניתר גם הולד באכילה אגב אמו אם נמצא בתוכו עכ"ל. ותימא דלישנא בתרא דאביי מיירי שהוא קלוט בן פקוע דהיינו שנמצא במעי קלוטה והקלוטה אינה בת פקועה אלא נפקע כריסה וזה הקלוט נמצא בה וכמ"ש בס"ק ז' אבל אם נמצא ולד בבת פקועה שנתעברה מבהמה דעלמא י"ל כיון שהבת פקועה זאת א"צ שחיטה אין הולד ניתר בשחיטת אמו וה"ל כילוד ויש לו סימן א' מצד אביו והב' שהוא מצד אמו ה"ה כשחוט ואין לו תקנה ולא מרבינן מרבויא דבבהמה תאכלו אלא היכא דניתר בשחיטת אמו אבל כאן שאין אמו צריך שחיטה ה"ל כלא נשחטה וה"ל הולד כילוד דאין לו תקנה:

סעיף טו

הרי בנו ובן בנו כו'. פי' אפילו נולדו כדרך הנולדים רק שבניהם יבואו גם כן על בני מינם כיוצא בהם שהם פקועות או שנולדו מפקועות וכ"כ מהרש"ל שם סי' ט':

סעיף טז

צריכים שחיטה מדבריהם. כיון שהפריסו ע"ג קרקע:

סעיף יז

השוחט את הבהמה כו'. הוא לשון הרמב"ם וכתב ב"י דנראה מדבריו דיש לו פרסה ממש בעינן ולא סגי במין שיש לו פרסה ע"כ וא"כ כשיש לו פרסה ממש אפי' הוא עוף מותר:

סעיף יח

ומצא בה וכו'. וכ"ש נולד בעוף דאסור וכמ"ש בסי' ע"ט וע"ש:

סעיף יט

לא הותר כו'. שכן כתיב כל מפרסת פרסה וגו' בבהמה אותה תאכלו ודרשו חז"ל כן:

סעיף כ

ויש אומרים דאפי' כו'. הוא דעת התוס' והרא"ש וסייעתם דס"ל דלאו בפרסות תליא מילתא אלא במין שיש לו פרסה אלא שקשה לכאורה במ"ש הרב דאפילו פרסותיו קלוטות רק שיהא דומה לבהמה כו' דהא בכה"ג ודאי ליכא מאן דפליג והוא ש"ס ערוך ר"פ המקשה דבהמה קלוטה במעי פרה מותר והדרישה הוקשה לו גם כן דעדיפא מינה ה"ל לאשמועינן דאפילו אין לו פרסות כלל מותר וכתב וז"ל ונ"ל דה"פ משום דס"ל לרמ"א שאין הרמב"ם מצריך שיהא לבהמה הנמצאת בבהמה פרסות אלא בעינן שימצא בה בהמה שבמינה יש פרסות ואף שאין לה רגלים כלל או כרגלי יונה גם כן כשר הואיל ומין בהמה זו יש לה פרסות בהכשרה ורמ"א הוסיף דאפילו נמצא בתוכה גמל ואין לו פרסות כלל אלא כרגלי יונה או שאין לו רגלים וגם מינם אין להם פרסות בהכשרם אלא פרסותיו קלוטות דהיינו כחמור שכולה פרסותיו קלוטות אפ"ה כיון שגמל זה הוא מין בהמה רצה לומר שממינה שבכלל שם בהמה נמצאים בהמות שיש להן פרסה בהכשרן כשר משא"כ עוף שאין עליו שם בהמה עכ"ל ודבריו דחוקים ועוד דאם כן כבר נתבאר בדברי הרמב"ם שהכל תלוי בדמות ולאיזה צורך הוסיף הר"ב שום דבר ועוד מאן יש אומרים והנלפע"ד ברור שהר"ב הבין דברי המחבר כמו שכוון המחבר עצמו וכמ"ש בס"ק י"ז וקאי אסיפא דקאמר לא הותר מן הנמצא בבהמה אלא מה שיש לו פרסה דר"ל כשיש לו פרסה אע"פ שהוא דמות עוף מותר וקאמר וי"א דלא הותר אפילו פרסותיו קלוטות כשהוא דמות עוף (ומה שלא אשמועינן רבותא דלא הותר אפילו יש לו ב' פרסות כשהוא דמות עוף משום דפרסה א' וב' הכל שוין וכן מוכרח לומר בד"מ וכמ"ש בהגהותי לד"מ א"נ סירכא דלישנא דהמחבר נקט דמשמע דשרי אפי' בפרסה א') רק שיהא דומה לבהמה שבמינה מין שיש לו פרסה כלומר הכל תלוי בדמות ולא בפרסה וזהו כדעת התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן ור' ירוחם והטור והרב המגיד דס"ל דהכל תלוי בדמות דאם יש לו דמות בהמה אפילו אין לו פרסה כלל כשר כיון דיש במינה פרסה ואם הוא דמות עוף אפילו יש לו פרסה אסור וכ"פ מהרש"ל שם סי' ב':

סעיף כא

אסור. משום דרחמנא אגמרי' למשה השסועה לאיסורא וע"כ במעי אמו אגמריה דאסור שהרי אינו יכול לחיות אפילו שעה א' כשיצא לאויר העולם. ש"ס:

סימן יד

סעיף א

והוציא העובר את ראשו. בח"מ סי' רע"ז מבואר דרוב פדחתו הוי כאלו יצא כל ראשו ואע"ג דבש"ס ר"פ יש בכור וברמב"ם פ"ב מהלכות נחלות ובש"ע שם איתא דאם יצא פדחתו הוי כאלו יצא כולו פשוט הוא דלא מיירי אלא מדין פדחת דהוי כראשו אבל ודאי דרוב פדחת הוי ככולו ומחשב על ידו כאלו יצא כל ראשו וכ"כ העט"ז והסמ"ע שם ס"ק ו' והפרישה כאן וכן הוא לקמן ס"ס קצ"ד בטור ורמב"ם והב"ח בח"מ מחק תיבת רוב ולפענד"נ כמ"ש:

סעיף ב

אסור כולו. אבל כשהוא בן ט' חי ניתר כולו בשחיטת עצמו דוקא אפילו אמו טרפה ניתר בכך דה"ל כילוד:

סעיף ג

מה שיצא מן האבר לחוץ אסור. שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו ודרשו חז"ל כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו דהיינו הרחם שהוא מחיצת העובר נאסר:

סעיף ד

אפילו הוא מיעוטו. של אבר:

סעיף ה

וכל זה כו' אלא לענין שיהא ניתר כו'. ר"ל דשחיטת אמו הוא דמגרע כחו דאם לא נולד קודם שחיטת אמו אע"פ שהוא בן ט' חי האבר אסור ולא מהני ליה גם שחיטת עצמו אח"כ וטעמא עיין בס"ק י"א:

סעיף ו

אבל אם ילדה אותה הבהמה אח"כ. דוקא קודם שחיטה אבל לאחר שחיטה אפילו נולד דרך בית הרחם אסור כן מוכח בטור וב"י וכ"כ הב"ח ובזה מיושב מה שהניחו בד"מ ובדרישה דברי הב"י בצ"ע ע"ש:

סעיף ז

ואם יצא חציו ברוב אבר. כגון שיצא רוב ידו וכשנשער מה שיצא מהעובר אינו אלא חציו ואם נטיל מיעוט היד שנשאר בפנים אחר רוב היד שיצא הוי רוב שדינן מיעוט היד שבפנים אחר רוב היד שיצא להשלים רוב העובר ואסור עכ"ל טור ודין זה בעיא בש"ס ולא איפשטא ופסקו הפוסקים לחומרא ולכן כתבו הט"ו בסי' שי"ט לענין בכור שהבא אחריו ספק בכור והלכך אם הוא בן ט' מת או בן ח' אפילו חי חיישינן שמא ה"ל כילוד ואסור הכל אפילו מה שנשאר בפנים ואם הוא בן ט' חי אז מה שיצא לחוץ אסור דשמא לא ה"ל כילוד וה"ל בשר שיצא חוץ למחיצתו ונאסר ולא מהני ליה נמי שחיטת עצמו כיון שלא נולד קודם שחיטת אמו אבל מה שנשאר בפנים מותר ממ"נ אפילו היתה אמו טרפה בשחיטת עצמו כמו שנתבאר בסי' י"ג ואפילו לא החזיר מה שהוציא מותר הנשאר בפנים ממ"נ ומ"ש הט"ו בסעיף ד' ואם חתך כל אבר ואבר בשעה שהוציא אותו גם המיעוט שנשאר בפנים אסור התם כיון שחתך רוב אבריו א"א שיהא ניתר בשחיטת עצמו א"נ מיירי בבן ח' או בבן ט' מת ועיין בדרישה שכ' כה"ג:

סעיף ח

או שיצא רובו במיעוט אבר כו'. פשוט בש"ס דהוי כילוד והמחבר שכתב בבבא אחת ה"ה כילוד אין ר"ל להשוותן לגמרי וסמך אמ"ש לקמן סי' שי"ט דביצא רובו במעוט אבר הוי ודאי כילוד ובחציו ברוב אבר הוי ספק ותימא על העט"ז שכ' ברישא ובסיפא הטעם משום דאזלינן לחומרא והא ודאי ליתא אלא ביצא רובו במעוט אבר פשיטא לן דהוי כילוד והלכך היכא דהוא בן ט' חי ניתר כולו ע"י שחיטת עצמו דוקא והיכא דהוא בן ט' מת או בן ח' חי הרי כולו אסור אף מה שבפנים ועיין בס"ק שלפני זה:

סעיף ט

רובו במעוט אבר. ז"ל הטור ואין אומרים נטיל מעוט אבר שיצא אחר רוב האבר שבפנים אלא מטילין אותו אחר רוב העובר שיצא ואסור עכ"ל וכ"כ רש"י ולכאורה אינו מדוקדק מ"ש אחר רוב העובר דהא בלאו האי מיעוט אבר שמבחוץ ליכא רוב עובר ונראה דעל שם סופו קרי ליה רוב העובר וה"ה אם היה מבפנים יותר מבחוץ בלא המיעוט אבר שדינן ליה אעובר שמבחוץ כיון שבמעוט אבר שעמו הוי רוב עובר הוא בחוץ וכן משמע מהט"ו לקמן סי' שי"ט ודוק:

סעיף י

גם המעוט שנשאר בפנים אסור. זהו ג"כ בעיא דלא איפשטא בש"ס אי בעינן רובא בבת אחת או לא ולחומרא ועיין ס"ק ז':

סעיף יא

החלב שלה אסור לשתותו. זהו ג"כ בעיא בש"ס (דף ס"ט ע"א) מהו לגמוע חלבו חלב דעלמא לאו כאבר מן החי דמי (וכדאיתא בסי' פ"א ס"ק י"ב וסי' פ"ז ס"ק ט') ושרי האי נמי ל"ש או דלמא התם אית ליה תקנתא לאיסוריה בשחיטה תיקו וכ"כ הרמב"ם הרי זה אסור לשתותו מספק והקשה הב"ח אמאי לא בעי ש"ס נמי הכי גבי בן פקועה שבא על בהמה דעלמא והוליד שהולד אין לו תקנה מטעם שהייה וכדלעיל סי' י"ג ס"ק י"ב ותירץ דהתם פשיטא דשרי דלאו טרפה היא אלא שאין השחיטה מתירתו ודמי למ"ש הרשב"א וכתבו הר"ב (סי' כ"ד סט"ו) גבי שמוטה דחלב שלה מותר מטעם דשמוטה לאו טרפה היא אלא שאין שחיטה מועלת בו אבל הכא אסור משום טרפה וחלב טרפה אסור עכ"ל ולא משמע לי פירושא דשמעתא הכי ועוד דל"ד לשמוטה דהתם הל"מ דשמוטה לאו טרפה היא בחייה משא"כ לעיל דהולד טרפה משום דסימן אחד שלו הוי כשחוט והגע עצמך אם שחט סימן א' ואח"כ הניחה אם חלבה מותר דנימא שיגמור אח"כ השחיטה והאי נמי דכוותה היא ועוד דבשמוטה היתה לה שעת הכושר משא"כ הכא דמיום שנולד אין לו תקנה וחילוק זה מבואר בדרישה והא דבעי ש"ס הכי דוקא באיסור יוצא היינו משום דאיסורא משום אבר מן החי וחלב דעלמא נמי כאבר מן החי דמי וכ"כ הרשב"א בחידושיו וז"ל הכי קמבעיא ליה אבר זה אין בו איסור מחמת עצמו כטרפה כלל אלא מחמת שאין לו סימנים להתירו בהן ע"י שחיטה והרי כל הגוף כבשר וכמונח בדיקולא והאבר שיצא הוא לבדו נשאר חי וא"כ מה הפרש יש בין חלב זה לשאר חלב הבא מן החי או דלמא מיגרע גרע דהתם חיותו עומד לתקן ע"י שחיטה אבל חיותו של עובר זה אין לו תקנה עולמית ע"י שחיטה עכ"ל וכ"כ הר"ן אבל לעיל שכל הבהמה אסורה מטעם שסימן אחד שלה הוי כשחוט פשיטא דאסור:

סעיף יב

והרי זה כחלב טרפה כו'. כתב הב"ח דאם היה ס' בבהמה בבשר וגידין ועצמות כנגד האבר האסור כל החלב מותר מטעם תערובות שבטל בס' ע"כ וכ"כ העט"ז ואני תמה מי הגיד להם נביאות זה שמא מאבר קטן החלב מתגדל הרבה יותר מאבר אחר גדול ולעולם אינו בטל והכי משמע פשטא דש"ס ופוסקים אח"כ מצאתי שכתב הדרישה סברא זו מיהו י"ל דלא יהא אלא ספק אם יש ס' כיון דהוי מין במינו דבטל מן התורה ברוב אלא מדרבנן צריך ס' ה"ל ספק דרבנן ולקולא וכדלקמן סי' צ"ח ס"ב והכי אמרינן נמי לקמן סי' פ"א ס"ק ח' ע"ש:

סעיף יג

וחתך מן הטחול וכליות. נקט הני משום דאין הבהמה נטרפת בחתוכן וכדלקמן סי' מ"ג ומ"ד ובש"ס (דף ס"ט ע"א) פריך מ"ש מעובר ומשני דכתיב אותה שלמה ולא אותה חסרה דלא כהעט"ז דאישתמיטתיה ש"ס זו וכתב טעם אחר ע"ש:

סעיף יד

ואם שחט עובר כו'. זהו בעיא דלא איפשטא פרק המקשה (דף ע"ד) ומוכח שם דמיירי שיצא אחר שחיטתו קודם שחיטת אמו דאז אפילו הוא בן ט' חי שחיטתו נבלה מספק דשמא אין שחיטה אלא לאחר שיצא לאויר העולם אבל היכא דלא יצא קודם שחיטת אמו ניתר בשחיטת אמו והר"ב קיצר במובן וסמך אלמעלה (והלכך כיון שמספק לא מקרי שחיטה אסור לשחוט האם אחריו בו ביום דשמא הוי שחיטה) ובעט"ז לא ידע מקור דין זה ולכן כתב הטעם דלא הוי שחיטה משום חלדה וסוגיא דהתם לא אזלא כלל לפ"ז ע"ש אלא הטעם פשוט כמ"ש וכ"כ רש"י שם וכבר השיגו הל"ח דף קפ"ד סוף ע"א:

סימן טו

סעיף א

אסור. משום שרץ השורץ על הארץ (טור) שגם שריצתו בתוך קליפתו מיקרי שריצה וע"ל סי' ס"ו ס"ב וסי' פ"ו ס"ח:

סעיף ב

מותר מיד. אפי' לא נתפתחו עיניו ב"י בשם רוב הפוסקים מיהו כתבו הג"א מא"ז דמשום דבר שקץ אין לאכלו עד שיגדלו הכנפים דהיינו נוצה גדולה שעל גופו שיש לו קנים דכל עופות שלא גדלו כנפים אסר ר' יואל משום שקץ עכ"ל וכ"כ האו"ה כלל נ"ה דין י"א וכ"כ האחרונים:

סעיף ג

ולא חיישינן כו'. ואפי' איכא ריעותא שאינו הולך תוס' וכ"כ הרא"ש וטור סי' נ"ח ור' ירוחם נט"ו אות ט"ז דאפילו אינו יכול לעמוד מותר וכב"י דאפילו היא מקשה ללילד וכ"כ בשלטי הגבורים בשם הפוסקים וע"ל סימן נ"ח ובא"ח סי' תצ"ח ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף ד

אין סומכין כו'. לפי שאין עובד כוכבים נאמן אלא בעדות אשה לבד וכ"ש כאן שהוא אומר להשביח מקחו כ"כ הרשב"א בתשובה סי' רמ"ג ולפ"ז אפילו העובד כוכבים מסיח

לפי תומו אינו נאמן דהא בעדות אשה קי"ל דאינו נאמן אלא במסיח לפי תומו וכמו שנתבאר בא"ע סי' י"ז וע"ל סי' ט"ז סעיף י"א וסי' צ"ח ס"ק ב' מזה:

סימן טז

סעיף א

לא שנא האם ואחר כך הבן או הבת לא שנא הבן או הבת ואחר כך האם. ובהנך איכא נמי מלקות אם ידוע שהיא אמו דפשיטא לן דחוששים לזרע האם:

סעיף ב

שהדבר ספק כו'. עיין ס"ק י"ז:

סעיף ג

לאכול האחרון. אבל הראשון עכ"פ מותר דהא בשעה ששחטו לא עביד איסורא כלל והטעם שהאחרון אסור כתב הר"ן משום קנס (כמו שנתבאר בא"ח ר"ס שי"ח לענין שבת) ונראה דוקא ליה קנסינן אבל לאחרים מותר וכן משמע דעת הפרישה וכן משמע ל' בה"ג שהביא הרא"ש ששוחט אותו ואת בנו לא יאכל האחרון בו ביום עכ"ל וכן נראה מהראיה שהביא הרא"ש לדין זה מדרב יוסף ע"ש:

סעיף ד

אינו לוקה. דשמא בין השמשות הוי יום ד':

סעיף ה

אם הוא כרוך אחריה חזקה שהיא אמו. פי' לענין איסורא אבל לענין מלקות לא מהני כרוך עד דידעינן בודאי שהיא אמו וכ"כ מהרש"ל פ' אותו ואת בנו סי' ח' וכן הוא בהדיא בש"ס בבכורות (דף כ"ד ע"א) דאפילו כרוך אחריה ויונק ממנה אסור ואינו לוקה וזה שכתב בסעיף ב' איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי והיינו למלקות וכדמשמע שם וע"ל סימן שי"ו:

סעיף ו

אבל מן הספק אין הוששין. אפילו לאיסורא אפילו הוא דומה ממש בתואר האם או בשאר סימנים שבגוף כ"כ מהרש"ל שם:

סעיף ז

אינו חושש שמא נשחטה אמה או בנה היום. וא"צ לשאול אח"ז דאיכא ספיקא טובי שמא אין אם לזו ואת"ל יש לה אם שמא לא לקחה לשחיטה ואת"ל לשחיטה שמא מכאן ולאחר כמה ימים. הר"ן:

סעיף ח
אבל על המוכר להזהיר הלוקח. אפילו בשאר ימים שלא בד' זמנים אם שחט כו':

סעיף ט
או אם מכרה לאחר לשחטה היום. פירוש שיודע בודאי שאחר ישחטה היום אז צריך להודיעו שלא יכשל על ידו אבל מקח טעות לא הוי אם לא הודיעו דיכול לומר לו שחוט למחר אבל אם אינו יודע בודאי שאחר ישחטה היום א"צ להודיעו אף לענין איסור דשמא גם מי שלקחה לא ישחטה היום כיון שאינו בא' מהד' זמנים:

סעיף י
ואם הוא כו' צריך להודיעו שמכר היום כו'. אף שאינו יודע שאחר ישחטה דמסתמא בד' זמנים הללו הכל קונים לשחיטה ועיין בח"מ סי' קצ"ט סי"ג:

סעיף יא
ועי"ט האחרון של חג. שהוא רגל בפני עצמו ועי"ט הראשון העם טרודים בסוכה ולולב ואין להם פנאי להרבות בשחיטה כל כך. תוספות:

סעיף יב
א"צ להודיעו. פירוש לא לענין איסור ולא לענין מקח טעות שאפשר שישחטנו קודם אלו הד' זמנים ודו"ק:

סעיף יג
צריך להודיעו. והוי מקח טעות נמי אם לא הודיעו ובזמנינו שעיקר השחיטה לצורך י"ט היא קודם י"ט וכן בחתן וכלה שוחטים יום או יומים קודם א"צ להודיעו במכר בב' ימים והכי משמע בת"ה כ"כ הב"ח:

סעיף יד
וכל מי שישחוט תחלה כו'. בש"ס מוכח דאף כשלקחו מאדם אחד אם קדם השני ושחט ה"ז זריז ונשכר ולכן נתקשה בב"ח וכתב דמ"ש הט"ו וכל מי שישחוט כו' מילתא באפיה נפשיה היא וקאי אלעיל אלקחו מאדם אחד ולחנם דחק דבש"ס לא קאמר אלא דאם קדם הב' ה"ז זריז ונשכר אבל לכתחלה אין ראוי לעשות כן והט"ו אשמועינן דבלקחו מב' בני אדם כל מי שישחוט ה"ז זריז ונשכר:

סעיף טו
ושחט העז ובנה לוקה. משום דהא פשיטא לן דחוששין לזרע האם ויש כאן מקצת שה ודרשינן בש"ס שה אפילו מקצת שה:

סעיף טז

אבל העז שבא על הצביה כו'. ומהרש"ל שם סימן ה' פסק כהרשב"א וטור דמותר לשחוט הצביה ובנה אפילו לכתחלה וכדאמרינן בש"ס שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו ומ"ש הב"י בשם מהר"י חביב דדעת הרמב"ם דאסור לכתחלה משום מראית העין לא ידעתי מה מראית העין שייך בדבר דמי יודע שבא מן העז ואם נאמר דהרואה יחוש לזה אפילו בבן צביה דעלמא נמי ועוד דלא מצינו בשום מקום מראית העין כזה:

סעיף יז

היתה בת הצביה הזאת כו'. הקשו העט"ז והב"ח דהכא ס"ל להרמב"ם והמחבר דודאי חוששין לזרע האב דאל"כ לא היה לוקה מספק ולעיל בסעיף ב' כתבו ואם נודע שזהו ודאי אביו אין שוחטין שניהם ביום אחד ואם שחט אינו לוקה שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג ותירצו דלעיל דוקא מספקא להו אי או"ב נוהג נמי באב משום דדרשינן בנו הכרוך אחריו לאפוקי האב שאין בנו כרוך אחריו אבל הכא פשיטא להו דודאי חוששין לענין זה היכא דהעז בא על הצביה וילדה בת כיון דנקבה זו יש בה מקצת שה חשוב כאלו היה כולו שה ואם נקבה זו ילדה בת או בן ושחט את הנקבה ואת ולדה לוקה ע"כ דבריהם ותימא שא"א לחלק כן כדמוכח להדיא בש"ס ר"פ או"ב (ריש דף ע"ט) גבי הא דקאמר התם ואזדא שמואל לטעמיה דתנן אמר ר"י כו' ע"ש (ועוד מנ"ל לספוקי בהך דרשא ודוק) ועוד תימא דבב"י סימן י"ג כתב דס"ל להרמב"ם דספוקי מספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא וכ"כ בכ"מ פ' י"ב מה"ש דין י"א שטעם הרמב"ם שכתב שהדבר ספק אם נוהג בזכרים כו' הוא משום דס"ל כר' יהודה דספוקי מספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא ועוד תימא דבפ' י"ג מהל' שחיטה דין ד' כתב הרמב"ם הבא מבהמה וחיה צריך לכסות דמן ואינו מברך וכ"כ המחבר לקמן סי' כ"ח ס"ב ואי ס"ל ודאי חוששין אמאי לא יברך ובפרישה ובב"ח סימן כ"ח נתכוונו לדבר אחד לתרץ את זה משום דדוקא בשה אמרינן שה ואפילו מקצת שה אבל בחיה מספקא לן דילמא בעי חיה גמורה ואינו עולה כלל לפי סוגית הש"ס פ' או"ב (דף ע"ט ע"ב) דמוכח התם להדיא כי היכא דאמרינן שה ואפילו מקצת שה ה"נ אמרינן צבי ואפילו מקצת צבי ע"ש ועוד תימא שהרי כתב הרמב"ם רפ"ט מהל' בכורים צבי הבא על העז וילדה הולד חייב בחצי מתנות שנאמר אם שה ואפילו מקצת שה תייש הבא על הצביה הולד פטור מן המתנות עכ"ל וכ"כ המחבר לקמן סי' ס"א ס"ח אלמא ספוקי מספקא לן ולפיכך מצי היאך למימר זיל אייתי ראייה דחוששין ואתן לך פלגא וכדאמרי' בש"ס ועוד דבפ"ט מהלכות כלאים דין ו' כתב הרמב"ם דהנולדים מן החמור אסורים עם הנולדים מן הסוס

וכן כתב המחבר לקמן סי' רצ"ו ס"ט והיינו משום דספוקי מספקא לן דאי ודאי חוששין מותרין וכדאיתא להדיא בש"ס ר"פ או"ב וצ"ע ותימה על מ"ש מהרש"ל פ' או"ב סי' ב' דהלכה כחנניא דאו"ב נוהג באב עם הבן ומיד אח"כ בסי' ג' פסק דגבי או"ב אין חוששין לזרע האב ומותר לשחוט האב עם הבן ביום א' וצ"ע. ודע דנ"מ אפילו לדידן במה שלוקין דאז הוי פסול לעדות מן התורה כדקי"ל בח"מ סי' ל"ד וכן לענין קדושי אשה בא"ע ס"ס מ"ב ע"ש:

סעיף יח

אלא בשחיטה. ובכלל זה אם שחט ונמצאת טרפה לוקין אם ישחוט השני דהא לא נתנבלה בשחיטה והכי איתא בש"ס ופוסקים:

סעיף יט

או נתנבל כו'. כתב הב"ח מיהו אם נתנבל בידו בא' מהדברים שאנו מחמירים בו כגון שהייה במיעוט בתרא וכה"ג בפלוגתא דרבוותא אין לשחוט הבן או האם אחריו נ"ל ע"כ וכ"כ הסמ"ק סי' קס"ז דאם שהה או החליד במעוט של סימנים או בצרוף שהיות או שנמצא סכין פגומה לאחר ששחט דאסרי' להו מספיקא וכן כל כי הני נראה דאסור לשחוט השני ואם שחט אינו לוקה ע"כ:

סעיף כ

לפיכך חש"ו כו'. כתב הב"ח נראה דה"ה כששוחט האם מותר למסור הבן לחש"ו לשחטו בינו לבין עצמו ואצ"ל שמותר למכרו לעובדי כוכבים אע"פ שהעובד כוכבים ינחרנו היום עכ"ל וצ"ע בחש"ו נהי דמשום אותו ואת בנו ליכא מ"מ הא אסור למסור להם לשחוט בינן לבין עצמן אפילו להשליכו לכלבים כדלעיל סי' א' ס"ה ע"ש:

סעיף כא

בינם לבין עצמם כו'. אבל כשאחרים עע"ג אז דעת המחבר דשחיטתו כשרה אפילו אינו מומחה וגם אינו יודע לאמן ידיו וכמ"ש בסימן א' ס"ק כ"ה ואף שכתבתי שם לאסור מ"מ כאן יש להחמיר באיסור דאורייתא ודוק וע"ל סימן כ"ח ס"ק כ"ג:

סעיף כב

אין שוחטין. כיון דמפני מראית העין טעון שחיטה כשהפריס ע"ג קרקע ואין לוקין עליו כיון שמן התורה א"צ שחיטה וניתר בשחיטת אמו כדלעיל סי' י"ג ועמ"ש בס"ק ג' ובס"ס י"ד:

סעיף כג
אינו נאמן. דאין עובד כוכבים נאמן בשום עדות כדלקמן סי' קכ"ז ס"ק י"ט והעט"ז כתב הטעם משום דלהשביח מקחו אומר כן ולא כוון יפה דהכא לא שייך כלל להשביח מקחו דאי הוי שייך לא היה נאמן אפילו קודם שמכרם אלא להכי נאמן קודם שמכרם במגו דאי בעי לא מזבין להו או מיקלי קלי להו אבל היכא דשייך להשביח מקחו אפילו יש לו מגו אינו נאמן וכמו שנתבאר כל זה בתשובת הרשב"א סי' קי"ח שממנו מקור דין זה מיהו מדברי הרא"ש ומרדכי והגהמ"י שהבאתי בסי' קכ"ז שם מבואר דהיכא דבידו נאמן אפילו היכא די"ל דלהשביח מקחו אומר כן וע"ש:

סעיף כד
אי מהימן ליה אסור. אפילו אינו מסל"ת הכי איתא בתשובת הרשב"א שם ועמ"ש מדינים אלו בסי' קכ"ז ס"ק י"ד:

סעיף כה
נכבשינהו דניידי ממקום קביעותן. דכל זמן שהם ביחד בעלי חיים לא בטלי אפילו באלף וכדלקמן סי' ק"י:

סעיף כו
אסור לשחטם היום. דהוי מחצה על מחצה וע"ל סי' ק"י ס"ו נתבאר זה בארוכה בס"ד:

סימן יז

סעיף א
בגערה או במקל. אבל כשמעמידים אותה בידיה אין מוציאין אותה מחזקת מסוכנת. שם:

סעיף ב
ה"ז נבלה. דכל שלא פרכסה בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם שחיטה. ש"ס:

סעיף ג
ולמשוך עד אחר שחיטה. וכן פי' הב"ח ומהרש"ל פ' השוחט סי' י"ח כתב דמפי' רש"י שלנו לא נשמע כן הלכך נראה עיקר דאע"פ שלא עשתה הפרכוס אחר שחיטה רק עם גמר השחיטה כשר עכ"ל וכ"כ הב"ח דמפירוש רש"י שלנו לא משמע כן ולא עמדתי על סוף דעתם דהרי כך נראה מבואר מפירש"י להדיא בכולי סוגיא דפ' השוחט (חולין דף ל"ח ע"א) ע"ש בד"ה כל היכי ובד"ה א"ל רבא וד"ה שאני אומר וד"ה בסוף שחיטה ממשו בע"ב ד"ה זה פירוש למיתה ודו"ק וכן משמע בש"ס ע"ש:

סעיף ד

או שכפפה רגלה כו'. כתב ב"י משמע דכשכפפה ידה בלבד אסורה וכ"כ בעט"ז בהדיא אבל הרשב"א והר"ן וכל בו בשם הר"ז וטור ור' ירוחם פסקו דאפילו כפפה ידה בלבד מותרת ומהרש"ל שם כתב שכן דעת הרי"ף והרא"ש ופסק כן וכ"כ הב"ח:

סעיף ה

אפילו לא רפרף אלא בעינו. דע שיש חלופי גרסאות בש"ס וי"ג גפו במקום עינו ויש מהפוסקים דס"ל דרפרף בעינו לא מהני וכ"פ מהרש"ל והב"ח:

סעיף ו

ולא כשכש אלא בזנבו. וכן כשכוש זנב בבהמה מהני כדאיתא במשנה וכ"פ הרא"ש וטור ור"י ושאר פוסקים ומהרש"ל והב"ח והעט"ז ומה שתמה בסי' ל"ח סעיף ל"ז דף קמ"ח ע"ב על הר"ב שלא הגיה כן אינו תימ' דס"ל כמ"ש הרב המגיד פ"ד מהמ"א בשס הרמב"ן והרשב"א דלרבותא נקט עוף דה"א גבי דידיה כשכוש זנב דבר קל קמ"ל וכ"ש בבהמה וכ"כ הר"ן ונראה מדברי הרב המגיד שם שגם דעת הרמב"ם שהוא כל' המחבר הוא כן ע"ש:

סעיף ז

השוחט את המסוכנת כו'. ולא מהני כשמצא למחר כותלי ביה"ש מלוכלכים בדם ואע"פ שכתב הטור דמהני בכה"ג כבר תמה עליו בזה וגם בב"י תמה עליו וזה דעתו כאן:

סעיף ח

אלא כל הרוצה להחמיר כו'. ובבהמת עובד כוכבים דליכא הפסד ממון משום מדת חסידות אסור אבל בבהמת ישראל משום הפסד ממון אפילו מדת חסידות ליכא אלא חומרא לגדולי החכמים כן נ"ל מדברי הרב המגיד בשם הרמב"ן והרשב"א דלא כנראה מהעט"ז וכתב בא"ז שראבי"ה כתב ע"ש הגאונים דבהמת עובד כוכבים לא מיתכשרה עד דקיימא בכרעא מאליה ואזלא ד' אמות בדקה ומלא קומתה בגסה וכ"כ ראב"ן סי' רכ"ב ומהרש"ל והב"ח בשם הא"ז:

סימן יח

סעיף א

ה"ז נבלה. פירוש ספק נבלה וכמ"ש אלא חיישינן שמא כו' וכ"כ בסוף סעיף י"א וכ"כ הרמב"ם פ"א מה"ש והכל בו והסמ"ג עשין ס"ג דף ק"מ ע"א והסמ"ק סי' קס"ז ושאר פוסקים ולכך כתב המחבר לקמן סי' כ"ח ס"כ דבכה"ג מכסה בלא ברכה ועמ"ש שם:

סעיף ב
אלא חיישינן כו'. משום דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואינה יוצאה מאיסורא עד שיודע לך במה נשחטה וכיון שנולד בה ספק לא נתברר לך שנשחטה כראוי (כדלקמן ס"ס כ"ה) . ש"ס:

סעיף ג
ואפילו בעוף. אפילו נגע ג"כ בעצם המפרקת דאיכא תרתי לטיבותא שעורו רך ונגע ג"כ בעצם המפרקת אפ"ה חיישינן שמא בעור איפגם וכ"כ הב"ח:

סעיף ד
שעור הפגימה כל שהוא. פי' אם נמצא פגימה כל שהוא פסולה אבל לכתחלה א"צ בדיקה אלא אבשרא ואטופרא כדלקמן ס"ט משום דלא חיישינן לפגימה כל שהוא וכ"כ מהרש"ל פ"ק דחולין סימן ל"ח דלא כהב"ח שפסק להקל דאינה נטרפה בפגימה כל שהוא אלא כדי חגירת צפורן שאין לנו בזה אלא מנהגינו עכ"ל וחלילה לנו להקל כן ולפי שראה שבודקים בצפורן הבין דמנהגינו דכל פגימה שאינה חוגרת צפורן כשרה ולא היא דהמנהג פשוט לפסול אפילו פגימה כל שהוא וכמ"ש ב"י וד"מ ומהרש"ל ושאר אחרונים וכדעת הרמב"ם והכל בו והרמב"ן והרשב"א והר"ן וסייעתם אלא דלכתחלה לא חיישינן לפגימה כל שהוא וסגי לן בבדיקת צפורן וכמ"ש וכן משמע בעט"ז כדפרישית גם מה שאמר הב"ח דמדברי התוס' משמע דבעי דוקא כדי חגירת צפורן ליתא וראיה שהרי גם הכל בו כתב כדברי התוספות וכן העט"ז וע"ש:

סעיף ה
צריך לבדוק הסכין קודם. ואין לסמוך על מה שירצה לבדוק אחר השחיטה (טור) ולזה כפל המחבר וכתב ואם לא בדק לא ישחוט כו' כלומר אפילו על סמך שיבדקנו אח"כ אסור והטעם כתב הרשב"א דשמא ישכח לבדוק אחר השחיטה והרי הוא כאוכל נבלה ומביאו ב"י וכן משמע בטור. ובפרישה ס"ח כתב טעם משום שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם וקשה דבש"ס (דף י"ז ע"ב) אמרינן מנין לבדיקת סכין מן התורה דכתיב ושחטתם בזה ואכלתם פשיטא כיון דכי נקיב טריפה בעי בדיקה לחכם קאמרינן ע"כ ועיין בסי' ב' ס"ק (ח') [יו"ד]:

סעיף ו
סכין שתבדק בהולכה כו'. כלומר שמוליך הסכין על האצבע וכן פי' בדרישה:

סעיף ז
ואם הביא. אפילו לא הוליך שחיטתו פסולה משום דהעוקץ פוגע בסי' וקורעו:

סעיף ח
שחיטתו פסולה. הטעם כתבו הפוסקים דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד ולאו אדעתיה:

סעיף ט
עד דקיימא אריאשא דסכינא כו'. דאל"כ רישא דסכינא מחליש העור והבשר ואח"כ העוקץ קורע:

סעיף י
יש להטריף הכל. ואפילו מסוכסכת מן הצד אבל אותן רשומים שמן הצדדין בסכיני' נ"ל דמותר כו' דביה"ש מירווח רווח כה"ג כ"כ מהרש"ל ומביאו הב"ח וע"ל סי' ט':

סעיף יא
וע"ל סי' כ"ג כו'. כלומר דשם סעיף ד' נתבאר דהשוחט בסכין שאינו חד ונתעכב כשיעור שהייה במיעוט אחרון של סימן ראשון דפסול וטעמא נתבאר שם דכיון שנחתך רוב הסימן הראשון הוה כאלו נחתך כולו ומה שמוליך ומביא במעוט הנשאר הוי כאלו מוליך ומביא בידה או ברגלה והלכך בעוף שהכשרו בסימן א' וכדלקמן סי' כ"א לא חשיב שהייה דמיד שחתך רוב סימן א' בעוף הרי נגמר שחיטתו ואע"ג דקי"ל לקמן סי' כ"ג דשהייה אפילו כל שהוא פסולה אפילו במעוט בתרא בין בעוף בין בבהמה היינו דוקא שהייה ממש משא"כ שוחט בסכין רעה כיון שמוליך ומביא תמיד ודו"ק:

סעיף יב
לפעמים טרפה. לאפוקי לא שהה שעור שהייה א"נ לאפוקי היכא שכוון והניח ב' הסימנים יחד זה אצל זה ושחט שניהם ובזה מיושב שפיר מה שתמה הב"ח על הט"ו דכתבו בסתם שוחטין ועוד דמשמע אפילו לכתחלה ולקמן כתבו השוחט בסכין שאינו חד כו' דהכא לא באו אלא ללמד דין סכין ומיירי בגוונא דליכא משום שהייה כגון שמניח ב' הסימנים זה אצל זה וכדפרישית. שוב מצאתי בב"ח סי' כ"ג שכתב דלמאי דפסלי' שהייה כל שהוא כל השוחט בסכין רעה פסולה השחיטה לעולם ואין שיעור לדבר עכ"ל וצ"ע וגם בעט"ז סי' זה וסי' כ"ד משמע דבעינן דוקא שיעור שהייה וכן שאר אחרונים כתבו בסתם גבי בהמה שיעור שהייה מיהו ודאי לכתחלה אין לשחוט בו אפילו עוף כיון דצריך לכתחלה לשחוט ב' סימנים בעוף כמו בבהמה וכ"כ הב"ח שם וע"ל סי' כ"ג ס"ק ט':

סעיף יג

שהיא עולה ויורדת כו'. נראה דאפילו ב' ג' עולה ויורד כשר לשחוט לכתחלה דאי ס"ד ב' אסור שהשני קורע א"כ אף בא' חורפיה דסכינא מחליש וכדאמרי' בש"ס והעולה ויורד קורע ועוד דהא מכשרינן בעולה ויורד אפי' להוליך ולהביא כמה פעמים נימא דבפעם א' מחליש ובפעם הב' קורע וכן נוהגים דלא כהב"ח שכתב בזה דבר זר שאינו מתקבל לאסור ב' או ג' עולה ויורד ע"ש כ"כ הגאון אמ"ו ז"ל:

סעיף יד

וצריך לשנות הצפורן כו'. וכתב במשמרת הבית דף ז' ע"א בשם הראב"ד דיש לרחוץ הסכין קודם הבדיקה שהדם פעמים נקרש בתוך הפגימה והעיד הראב"ד שכן אירע לו מעשה שבדק ולא מצא פגימה ואח"כ כששכשך במים מצא פגימה ע"ש:

סעיף טו

אסור לשחוט כו'. אבל בדיעבד כשר אפילו לא כרך מטלית על הפגימה אם אומר ברי לי שלא נגעתי כמ"ש הר"ב בסי' ו' והיינו דוקא כשידע קודם שחיטה שיש פגימה אבל לא ידע ואמר אח"כ ברי לי שלא נגעתי כגון שהפגימה היא למעלה מחציו של סכין ואמר ברי לי שלא שחטתי אלא במה שלמטה מחציו וכה"ג אף דיעבד אסור דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה כדלעיל סוף סעיף ד' וע"ל סימן ו' נתבארו דיני כריכת המטלית על הפגימה:

סעיף טז

צריך לבדוק כו'. משמע בדיקה כהלכתא אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא וכ"כ בד"מ בשם מהרי"ל דלא כמ"ש על שם שחיטות ישנים דאין לבדוק י"ב בדיקות בין שחיטה ושחיטה כי אין רוח חכמים נוחה הימנו להפסיק כ"כ בין ברכה לשחיטה שניה עכ"ל ולא נהירא דהא צרכי שחיטה לא הוי הפסק כדלקמן סי' י"ט:

סעיף יז

ואפילו הראשונה. דחיישינן שמא בעור הראשונה נפגמה כדלעיל סעיף א':

סעיף יח

ומי שרוצה כו'. כן משמע ג"כ מדברי המחבר והרמב"ם והרי"ף שכתבו שאם לא נעשה כו' משמע דוקא מה"ט צריך לבדוק בין כל א' וא' וכדאיתא בת"ה וכן הוא הל' בכל בו וסמ"ג ושאר פוסקים וכ"פ מהרש"ל פ"ק דחולין סי' י"ט וכן נ"ל מוכח בהדיא מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בתר מאי דפסקו הלכתא כרב הונא בשלא שבר בו עצמות הלכך צריך בדיקה בין כל חדא וחדא כו' וכן מוכח בסה"ת סי' ב' שכתב וז"ל אם שחט בסכין

בדוקה ולאחר שחיטה מצא בה פגימה כולן פסולות לכן טוב לבדוק הסכין בין כל אחד ואחד עכ"ל וכן מוכח בש"ס במאי דקאמר כמאן כר"ה ולמיפסיל קמייתא וכ"כ בחדושי הרשב"א דף י"ד סוף ע"ג דהכי מוכחת סוגיא כי מה שהיה מצריך רב כהנא בדיקותא בין כל חדא וחדא דרך עצה טובה ולא מחובה כו' וכן דעת הרבה פוסקים דלא כהב"ח שהשיג על הר"ב וכתב שהרא"ש והטור הם אחרונים ראו בל' הרי"ף ולא ישר בעיניהם לכך שנו הלשון וכתבו ואם בוא"ו דליתא דמדברי הטור אין הכרח ומהרי"ף והרא"ש מוכח כן בהדי' מלבד הלשון מיהו צריך שלא יקחו מהנשחטים לאכול קודם בדיקת הסכין של אחר השחיטה:

סעיף יט

להכניס עצמו כו'. וכתב העט"ז אם הוא שוחט לאחרים ועשה כן שלא ברשות ונמצא אח"כ הסכין פגום צריך לשלם אפילו שוחט בחנם כדין מזיק בידים ע"כ ועיין בים ש"ש פ' הגוזל עצים סי' כ"ג ובח"מ סי' ש"ו:

סעיף כ

ואפילו שחט בה הרבה כו'. ולא אמרינן דשמא בעצם המפרקת של ראשונה נגע ונפגם או מתוך ששחט הרבה בהמות נפגם:

סעיף כא

ואם נגע במפרקת של א' ונאבד הסכין יש להחמיר כו'. כלומר לחומרא אמרינן דעצם המפרקת פוגם בנגיעה לחוד אבל לא לקולא כדלעיל ס"א וכ"כ בסט"ו:

סעיף כב

שחיטתו כשרה. ז"ל הרא"ה שם דחומרא יתירא היא לתלות בעור יותר מבמפרקת הלכך היכא דידע בודאי שלא שבר עצמות תלינן לחומרא אימא בעור נפגם אע"ג דיותר שכיח שיפגם בעצם המפרקת מבעור אסרי' ליה אבל היכא דנאבד הסכין ומספקא לן אם שבר בה עצמות ונתוסף עוד ספיקא אחרת שרינן לה וכו' הלכך בקל תלינן בדבר אחר עכ"ל ובגוף השאלה שם מבואר עוד טעם אחר דהואיל ויצא סכין בהיתר יצא והאי דנמצאת פגומה אימור שבר בה עצמות ולאו אדעתיה דאוקי סכין אחזקתיה ואימור לא איפגם עכ"ל ועיין ס"ק כ"ד:

סעיף כג

שחיטתו כשרה. ולא חיישינן שמא עם עמידתו נפגם מעצמו. רשב"א:

סעיף כד

ויצניענו שלא יפגמנו כו'. דשמא ישחוט בו בלא בדיקה ויאבד הסכין ונסמוך אחזקתו שהוא בדוק קודם לכן ושמא עשאהו פגום במה שנשתמש בו כ"כ הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י ס"ס ו' ע"ש:

סעיף כה

אבל מספיקא אין תולין לומר שנפלה על חודה. היינו טעמא משום דהוי ס"ס לאיסור חדא דשמא לא נפלה על חודה ואת"ל נפלה על חודה שמא לא נפגמה בקרקע דקרקע אינה ודאי פוגמת כדאיתא בתשובת הרא"ש כלל כ' סי' י"ד וכ"כ מהרש"ל שם דכאן כיון דאיכא ס"ס אסור ע"ש ול"ד כלל לדלעיל סי"ג היכא דנאבד הסכין ואח"כ נמצא פגום דכשר דהתם ליכא אלא חדא ספיקא דשמא שבר בו עצמות ולאו אדעתיה כמבואר שם ועוד דכאן הואיל והסכין לפנינו וצריך בדיקה א"כ לא יצא מעולם בחזקת היתר אבל התם כיון שנאבד יצא בחזקת היתר כמו שנתבאר שם ולכך אפילו נמצא אח"כ מוקמינן ליה אחזקתיה דהיתרא ואמרינן דילמא שבר בו אח"כ עצמות ולאו אדעתיה וע"כ צריך לחלק כן שהרי הרא"ש בתשובה שם פסק כדלעיל סי"ג ובפסקיו כתב כמ"ש הט"ו כאן וכן כתב מהרש"ל פ"ק דחולין סי' י"ח וי"ט ב' דינים אלו. ולא עמדתי על סוף דעת הב"ח שהאריך בדבריו ושוייה להרא"ש כמי שאינו עומד בדבורו שבפסקיו חזר בו ממ"ש בתשובה ושגגה יצאה מלפני השליטים ש"ע ומהרש"ל והדבר מבואר כמ"ש ודוק וכן בעט"ז ובס' זבחי צדק ובספר ל"ח הביאו שני דינים אלו בסתם לפסק הלכה וכן בד"מ פסק להך דתשו' הרא"ש:

סעיף כו

אפילו דרך שבירה כו'. צ"ע דנראה מהפוסקים דדרך שבירה תולין גם מה שנראה שהוציא המחבר כן מהר"ן אינו מוכרח דהר"ן קאי אחתך בו דרך הולכה והבאה ותדע שהרי כתב ע"ז וכ"כ הרשב"א ובחדושי הרשב"א דף י"ד וט"ו ובתה"א סוף דף י"ז משמע בהדיא הכי ע"ש:

סעיף כז

אם בדק הסכין כו'. לכאורה קשה למה כתב המחבר דין זה הלא כ"ש הוא ממ"ש בסעיף י"ג וצ"ל דלכך דקדק וכתב דאימר בד"א נפגם או שבר בו עצמות כו' ולעיל לא כתב אלא טעם דאימור שבר בו עצמות לחוד משום דלעיל מיירי שאינו ידוע אם שבר בו עצמות או לא וכדמשמע נמי מתשובת הרא"ש שהבאתי בס"ק כ"א ולכך אמרינן שבר בו עצמות אבל הכא אשמועינן אע"ג שידוע בברור שלא שבר בו עצמות כגון שהניחו

בקופס' אפ"ה כיון שבדקו אחר השחיטה אימור בדבר אחר נפגם מעצמו או שבר בו עצמות כו' ואע"ג דלעיל סוף סעיף י"ד לא חיישינן שמא עם עמידתו נפגם מעצמו התם משום דאין ריעותא לפנינו לכך מוקמינן ליה אחזקתיה אבל הכא הרי פגום לפניך וע"כ אמרינן עם עמידתו נפגם מעצמו בדבר אחר:

סעיף כח

ובנמצא יפה יכול החכם למחול כו'. הג"ה אלפסי ונראה דס"ל כמ"ש רש"י והר"ן דהא דהי' מנדין אותו כשלא הראה סכינו לחכם הוא מפני כבודו של חכם וכדלקמן סי' רמ"ב ושל"ד דהיו מנדין על כבוד הרב ולכך יכול למחול על כבודו וכדלקמן סי' רמ"ב ס"ס ל"ב רב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל הרמב"ם ספ"א מה"ש והכל בו והסמ"ג כתבו הטעם דהיו מנדין לפי שיסמוך על שחיטתו פעם אחרת ותהיה פגומה וישחוט בה עכ"ל. ולפ"ז אפשר דאין החכם יכול למחול מיהו בש"ס פ"ק דחולין (דף י' ע"ב) משמע כרש"י והר"ן וכן משמעות הפוסקים:

סעיף כט

ולהם מחלו חכמים כו'. ובאגודה פ"ק דחולין כתב עוד טעם אחר משום דעתה בעונינו אין ת"ח דהא אין יודע אפילו מסכת כלה וכן הוא בתשובת מהרי"ל סי' ע"א ותשובת מהרי"ו סי' קס"ג ומהרי"ק שורש קס"ג וכן הוא לקמן סימן רמ"ב לענין שיתן לו המבייש ליטרא דדהבא וכ"כ הב"י לקמן סי' ר"ה לענין נדרים דהאידנא כ"ע כע"ה דמו ומביאו הר"ב שם:

סעיף ל

והרבה צריך ישוב הדעת כו'. עיין במהרש"ל פ"ק דחולין סי' ל"ט שהרבה לקרוא תגר על השוחטים בזמן הזה שבודקין הסכין במהירות ובלי כוונת הלב ושראוי להזהיר ולהקפיד עליהם בדבר זה ע"ש:

סעיף לא

שלא יבוא להקל כו'. ובריב"ש כתב דגם הכרכשות שנוטלים מן הכשרות לבד אסור ליקח מטעם זה ומביאו ד"מ ואף על גב דבח"מ סי' ש"ו ס"ד כתב הר"ב דטבחים שלוקחים הכרכשות מן הכשרות מקרי שכר ואם ניבלו חייבים לשלם והוא מדברי הטור שם שכתב וז"ל ואע"פ שאין לוקחים כלום מן הטרפות כיון שאם לא היה נטרפה היה נוטל נמצא זה שכרו ועוד הכרכשות שנותנים לו מן הכשרות הן הן שכרו גם על הטרפות התם מיירי היכא דהמנהג הוא כן אע"פ שאינו נכון כמו שקרא תגר גם הרמב"ם על המנהג שהיה בזמנו שהיו לוקחים שכר רק מן הכשרות לבד כדאיתא בריב"ש א"נ

ס"ל להר"ב דכשנוטל כרכשות מותר לו ליקח מן הכשרות לחוד דליכא למימר שיבא להקל כדי ליטול כרכשות דלהא לא חשדינן ליה שיאכל טרפות ואם כן יצטרך למוכרם ומתירא שמא ירגישו בזה שאינו אוכלם ומוכרם אבל כשנוטל שאר שכר אסור ואפשר שמזה נתפשט המנהג שבקצת מקומות השוחטים לוקחים הכרכשות מן הכשרות ולא מן הטרפות אע"פ שהוא מנהג רע וכן הוא בהג"א פ' א"ט וז"ל וקשה היאך החזנים לוקחים הטבחי"א הא איכא חשד דמשום הטבחי"א הוא מתיר עכ"ל והוא מא"ז ועיין במהרש"ל פא"ט ס"ס ח' כתב ישוב למנהג זה ועדיין צ"ע בדבר:

סעיף לב

מעשיו מוכיחים עליו כו'. כי בודאי כשנתנו לשמעון לא לבדקו לחצאין נתנו לו וכשראה שלא בדקו כדינו קבלו מידו והלך לשחוט מעשיו מוכיחים עליו כו' עכ"ל רשב"א ועיין בתשובת מהר"מ מלובלין סימן ע"ו:

סעיף לג

ואמר זאת הפגימה כו' מעבירין אותו. שמעיד על עצמו שאינו מקפיד בין סכין פגום לשאינו פגום ועוד דהא שוחט בסכין פגום לכתחלה רשב"א וע"ל סי' קי"ט:

סעיף לד

שהכלים אסורים. ע"ל סי' א' סעיף א' בהג"ה:

סימן יט

סעיף א

כשרה. אפילו הזיד ולא ברך כשרה אפילו לעצמו וכ"פ ב"י וד"מ ומהרש"ל פ' כסוי הדם ס"א וכן משמע בה"ג ריש דף קכ"ו והב"ח לא פסק כן וע"ל ר"ס כ"ח:

סעיף ב

דבר דאתיליד בו ריעותא כו'. ומהרש"ל שם סי' ה' פסק כרש"י (והב"ח ס"ס זה כתב ע"ש מהרש"ל כהא"ז ולפע"ד לא דקדק לראות כל דבריו של מהרש"ל ע"ש) דיברך קודם השחיטה דאפי' מיטרפא מהני לה שחיטתה לטהרה מידי נבלה ולא משמע כן בירושלמי פרק הרואה במאי דקאמר התם גבי ברכת השחיטה חזקת בני מעיים כשרים הם וע"ל סימן כ"ח ס"ק כ"ו:

סעיף ג

וכשימצא כשר מברך כו'. ובד"מ מביא בשם הג"ה אשר"י פ"ק דחולין דאפילו בכשרה אם שכח ולא ברך קודם השחיטה יברך אחר השחיטה עכ"ל וכן נמצא במקצת שחיטת

האחרונים ובהג"ה אשר"י שם סיים דכל מצות שלא ברך עובר לעשייתן מברך אחר עשייתן כדפירש בברכות מא"ז עכ"ל ובפ"ק דברכות כתבו וז"ל היכא דלא בירך קמיה דמצוה מברך אחר המצוה ויוצא ידי חובתו אכן בסעודה דאסור לאדם שיהנה בלא ברכה כיון דעבר ואכל והגיע ברכה אחרונה הואיל ואידחי אידחי א"ז עכ"ל אכן אין כן דעת הרמב"ם) ר"פ י"א מהל' ברכות דין ו' שכתב אם שחט בלא ברכה אפילו הפריש תרומות ומעשרות או שטבל ולא ברך אינו חוזר ומברך אחר עשייה וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ובספר ברכת אברהם סוף חלק א' וריש חלק י' האריך מאד לסתור דברי הרמב"ם במליצות והרצאות דברים ועיקר יסודו דאם איתא דאינו מברך אחר עשייתן א"כ היכא שרינן לגר (כדלקמן סי' רס"ח סס"ב) וכן שאר חייבי טבילות (כדלקמן סי' ר') ושאר מצות לברך לכתחלה אחר עשייתן ואי משום דלא היה אפשר לברך קודם הברכה לא הוה ליה לברך כלל עכ"ל וכל דבריו אינם נראין לפע"ד דהא ודאי קי"ל כל הברכות הם מדרבנן חוץ מברכת המזון וכדאיתא בברכות בכמה דוכתי ובפוסקים א"כ הם אמרו לברך קודם המצוה ולא אחר המצוה כלל והם אמרו בגר ודכותיה דאכתי גברא לא חזי יברך אחר המצוה והכי משמע בפ' ג' שאכלו (דף נ"א ע"א) דאמרי' התם אמר רבינא הלכך אפילו גמר מלאכול יחזור ויברך דתניא טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אקב"ו על הטבילה ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא מעיקרא חזי והואיל ואידחי אידחי ע"כ אלמא דדוקא גבי טבילה ודכותיה משום דלא חזי מעיקרא אבל היכא דחזי מעיקרא ולא בירך לא יברך אח"כ ואע"ג דבספר ברכת אברהם כתב דה"ה דה"מ לשנויי ליה ולא היא התם ברכת המצות היא כו' אלא דעדיפא מיניה קאמר אין זה מוכרח כלל ועוד דהא רבינא ע"כ לא ס"ל חילוק זה ולא חזינא דפליג עליה ש"ס בהאי והכי משמע מדברי הר"ר יונה פ' ג' שאכלו שם דה"ה בכל שאר הברכות שמברך עובר לעשייתן אם לא בירך אינו מברך אח"כ ע"ש (ועוד ראיה ברורה דגרסי' ברפ"ק דפסחים (דף ו' ע"ב) בי רב אמרי כל הברכות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה דאכתי גברא לא חזי תניא נמי הכי טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אקב"ו על הטבילה ואם איתא מאי ראיה מייתי מהך ברייתא דלמא דוקא טבל ועלה אבל לכתחלה לא וכרבינא דהוי מפרש לה דיעבד דוקא דהא בשאר מצות נמי אי לא ברך מעיקרא מברך אח"כ אלא ודאי ס"ל לש"ס דאם איתא דלא אמרינן אכתי גברא לא חזי ושרי לכתחלה א"כ אפילו דיעבד אינו מברך הואיל ואדחי אדחי והכי משמע להדיא מדברי התוס' פ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ט ע"א) והרא"ש שם שכתבו דאם נטל הלולב בידו בלא ברכה דצ"ל (אח"כ) ע"כ דה"ט דמברך אח"כ הואיל והמצוה לא נגמרה עדיין לגמרי דבעי נענוע עכ"ל משמע הא אם גמר כל

המצוה וכן בעלמא דלא שייך האי טעמא אינו מברך) (בנקודת כסף מוחק מן ועוד ראיה עד כאן. ויש מגיהין שם א"כ אפילו דיעבד אינו מברך הואיל ואדחי אדחי ודו"ק) וגם בפסקי רקנ"ט סי' ע"ב הביא דברי הא"ז ואח"כ דברי הרמב"ם במסקנא משמע דהכי ס"ל וכ"כ הר"ד אבודרהם בשם בעל המאור כהרמב"ם וכן נראה מדברי הרי"ף בתשובה גבי ברכת המילה שהביא ר"מ אלשקר בתשו' סי' י"ח ועוד דהא קי"ל כל ספק ברכות להקל:

סעיף ד

מברך כו'. כתב העט"ז שאנו נוהגין כשיזדמן לשחוט דבר שיש בו ספק טרפה ששוחט תרנגול או עוף אחר קודם לו וכוונתו ג"כ על זה וכ"כ הב"ח ודבר נכון הוא וכן הוא לקמן סי' כ"ח לענין כסוי הבופל"א מ"מ דינו של הר"ב אמת היכא דאין אפשר לשחוט עוף אחר וק"ל:

סעיף ה

והוא שיתכוין לצאת. וגם חבירו יכוין להוציאו טור ועיין בא"ח סי' רי"ג ותקפ"ו:

סעיף ו

צריך לכסות דם שחיטה ראשונה כו'. דכיון דשח בדברים אחרים שאינן מצרכי השחיטה וצריך לחזור ולברך על שחיטה השניה צריך לגמור מצות שחיטה ראשונה ולכך יכסה ויברך פעם אחרת על שחיטה השניה אבל על כסוי השני לא יברך כיון דבשעה שבירך על כסוי הראשון היה דעתו לשחוט ולכסות עוד והשחיטה אינה הפסק משום דאפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא וברכת השחיטה נמי לא הוי הפסק כדאשכחן ביקנה"ז כ"כ הפוסקים:

סעיף ז

וי"א דשיחה כו'. והסכמת הפוסקים דהוי הפסק וצריך לחזור ולברך וכ"כ מהרש"ל שם סי' ט' וכ"פ בד"מ וכ"כ בספר ל"ח והעט"ז וכל האחרונים:

סעיף ח

יכסה דם הראשון כו'. משום דנמלך הוא שלא היה דעתו מתחלה עליהם ודינו כשח בס"ק ו' כ"כ הפוסקים ועיין בא"ח סימן קס"ט וקע"ט:

סעיף ט

וי"א דאם הביאו כו'. ובעט"ז מסיים בה וכן עיקר ועיין בא"ח סי' ר"ו וכן הוא במקצת דפוסים בדברי הר"ב וכן כתב בד"מ שהטא"ח סי' ר"ו סתם כבעל העיטור ושלא כדברי הרא"ש ע"כ ובדרישה כתב וז"ל ותימא לפי מה שדימו ברכת שחיטה לברכת פירות א"כ הביאו לו ממין אחר נמי כמ"ש ב"י בסי' ר"ו וכ"פ בש"ע שם (וכן נראה מדברי הר"ב שם

וכן פסק בלבוש שם) ועוד דלפ"ז קשה דברי הטור שכתב בסמוך שאפילו עדיין מאותו מין שבירך עליו לפניו והביאו לו עוד מאותו המין צריך לחזור ולברך על המובאים וזהו כלפי מ"ש בסימן ר"ו אלא ע"כ צ"ל כמ"ש ב"י דיש חילוק בין אכילה דיש לו קבע לשחיטה דאין לו קבע כו' וכ"כ בס' ל"ח וכתב שכן משמע בדברי הרא"ש להדיא כדעת הטור ודלא כבעל העיטור ופסק כן ע"ש וכן נראה להדיא מדברי הכל בו וכן משמעות הפוסקים וכן נראה מדברי מהרש"ל שם וכ"כ רבינו ירוחם נתיב א' סוף ח"ב דכשמל תינוק אחד ואין דעתו מתחלה על הב' צריך לברך על השני והביאו הר"ב גופיה בסי' רס"ה ס"ה וכ"כ העט"ז שם ומבואר שם ברבינו ירוחם שדין מילה ושחיטה שוה בזה וכן הוא באבודרהם הלכות מילה ובמרדכי ס"פ כסוי הדם ע"ש:

סעיף י

היו לפניו הרבה כו'. וה"ה אם היה לפניו א' ואחר שברך קודם ששחט הביאו לפניו אחרות א"צ לחזור ולברך וכן מוכח בב"י:

סעיף יא

ולכתחלה כו'. משום דהטור ס"ל דלעולם כל מה שלא היה לפניו כשבירך צריך לברך אא"כ היה דעתו על כל מה שיביאו לו הלכך לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולצאת אליבא דכ"ע יתן לכתחלה דעתו על כל מה שיביאו לו וכה"ג כתב הר"ב בא"ח סימן ר"ו וכתבו מהרש"ל והפרישה והב"ח דהשוחט המושכר המיוחד לשוחט קבוע במקום לעולם דעתו על כל מה שיביאו לו אפילו בב' מינים וא"צ לברך כל זמן שלא שח בנתיים:

סעיף יב

ושכח וכסה כו'. ולענין כסוי השני עיין מ"ש העט"ז כי דברי טעם הם:

סעיף יג

מכסה דם החיה כו'. ולפי מאי דקי"ל לקמן סי' כ"ח ס"כ דצריך לבדוק הריאה קודם הכסוי א"כ יפסיק הרבה בין שחיטה לשחיטה ויצטרך לברך פעם אחרת נלפע"ד שישחוט מתחלה הבהמה ואחר כך יכסה החיה ול"ד לשח בין חיה לחיה ולנמלך דצריך לכסות מתחלה חיה ראשונה דהתם שאני כיון דצריך לחזור ולברך א"כ צריך לגמור מצות שחיטה ראשונה וכן משמע באשר"י ופוסקים משא"כ הכא והכל בו אפשר דלא ס"ל הך דלקמן סימן כ"ח או אפשר דלא נחת לדינים אלו ולא בא אלא לאשמעינן דהכסוי לא הוי הפסק ונפקא מינה לענין עוף שהזכיר שם ג"כ וכן משמע מדבריו שם ודו"ק:

סימן כ

סעיף א

והוא שבסוף הקנה כו'. ודעת מהרי"ו נראה שלא להכשיר למעלה מטבעת הגדולה וכ"כ מהרי"ל וכן הוא בהגהות מהרי"ו וכ"כ האגור ע"ש שחיטת אשכנזים ושכן ראה נוהג מורו אביו ז"ל וכ"כ מהרש"ל בהגהותיו לשחיטות שאין אנו נוהגים להכשיר כלל למעלה מטבעת הגדולה מחמת חשש תקלות וכן הוא בשחיטות האחרונים ואף על פי שבב"ח תמה דהלא מבואר בפ"ק דחולין דכשר ולפע"ד דיצא להם כן מעובדא דמוגרמת בפ' הגוזל (בבא קמא דף צ"ט ע"ב) משמע שם דמפני ע"ה יש להחמיר שלא להכשיר למעלה מטבעת הגדולה וכדאיתא בתוס' שם ע"ש מיהו מסיק בב"ח דבמקום הפסד מרובה וכה"ג יש לפסוק כמ"ש המחבר וכן פסק מהרש"ל בשחיטות:

סעיף ב

כנף האונה. שהיא בצד שמאל וכשהבהמה רועה יוצאת יותר מן הגוף משל צד ימין שהיא עבה עכ"ל הגה"מיי שהביא ב"י וד"מ:

סעיף ג

בלי שתאנוס עצמה. בשעת שחיטה למשוך צוארה ביותר:

סעיף ד

ובעוף למטה בקנה כו'. ז"ל ד"מ ובהר"ן פ' א"ט דף תרפ"ג ע"א כתב והרא"ה קבל מאחיו דשיעור ושט בעוף כנגדו בקנה עכ"ל וע"כ נרשם כאן בש"ע ר"ן בשם הרא"ה וטעות הוא דה"ק הר"ן שעור ושט דעוף למעלה כנגדו בקנה משפוי כובע ולמטה והכי איתא בדבריו להדיא ומביאו ב"י וכן הוא בהרא"ה בס' ב"ה דף כ"ה ע"א וא"כ צ"ע מנין לו להר"ב זה דלמטה בקנה כמו בושט ונ"ל שיצא לו כן ממ"ש ב"י שמ"כ דבעוף למטה בושט עד גגו של זפק ובקנה עד כנגד גגו של זפק ולקמן ס"ק ז' נתבאר דשעור ושט למטה עד הזפק דכתבו הט"ו היינו גגו של זפק:

סעיף ה

שחיטתו פסולה. כל זה הוא לשון הרמב"ם וכתב עליו הכ"מ וז"ל משמע דנבילה הוי שהרי כתב בפרק ג' כל מקום שאמרנו בשחיטה פסולה ה"ז נבלה ואם אוכל ממנה כזית לוקה משום אוכל נבלה וקשה דתורבץ הושט וכרס לא הוי אלא טרפה ולא נבלה וי"ל דמש"ה לא אמר ה"ז נבלה ומטמא במשא אלא אם אכל ממנה כזית לוקה אבל לענין טומאה לא נחית ומשום דרוב הנזכרים באלו פרקים הוי נבלה נקט לה לשון נבלה

עכ"ל ולא ידעתי מה היה לו שהרי כתב בהדיא ולוקה משום אוכל נבלה אלא ודאי אע"ג דנקיבת התורבץ (ועמ"ש בסי' ל"ג ס"ג) וכרס לא הוי אלא טרפה מכל מקום כיון שנתקלקל וניקב בשחיטה ה"ל שחיטה גורם לה לפסול והוי נבלה גמורה כדתנן בהדיא בפ' השוחט כל ששחיטה גורם לה לפסול נבלה דהא ודאי כל טרפה אם לא נשחטה ומתה כך נבלה היא והלכך כיון ששחט בתורבץ הוושט וכרס נטרפה ואין השחיטה מתירתה דזהו לאו מקום שחיטה ואין לך נבלה גדולה מזו וזה פשוט. ונ"מ לדידן במאי דהוי נבלה לענין או"ב וכמש"ל סימן ט"ז ס"ס:

סעיף ו

בבהמה וחיה כו'. גם זה הוא לשון הרמב"ם ומשמע דס"ל דכל בהמות וחיות שוות בשעור זה רק בעוף שיש במינו קטנים לפי גדלו וקטנו ולכן תמה ב"י על הטור שכתב אחר שעורו של הרמב"ם דהוא בשור הגדול ושאר בהמה וחיה ועוף לפי גדלו וקטנו דאין דבריו מכוונים שהתוס' והרא"ש לא כתבו כן אלא אחר שיעורו של רש"י שהוא ד' אצבעות עכ"ל. וגם הרשב"א כתב בת"ה אחר שיעורו של הרמב"ם וזו בבהמה וחיה אבל בעוף כו' והב"ח הבין שתלונות הב"י הוא על מ"ש הטור ובעוף לפי גדלו וקטנו ולכן תמה עליו שהרי בדברי הרמב"ם ורשב"א מבוארים כמ"ש הטור וז"א שהרי מיד אח"כ כתב הב"י והרמב"ם בפ"א כתב כפירוש בה"ג וכתב שזהו השעור בבהמה וחיה אבל בעוף הכל לפי גדלו וקטנו עכ"ל ב"י הרי בהדיא כוונתו כמ"ש אח"כ מצאתי בדרישה שפירש להדיא דעת הב"י כדברי ועיין ס"ק ד':

סעיף ז

ולמטה עד הזפק. פי' הפרישה והב"ח דהיינו עד גגו של זפק ולא גגו בכלל וכ"פ הרא"ש פא"ט ומהרש"ל שם סי' ו' וכן הוא במהרי"ו:

סעיף ח

ואם שחט מן הצדדין כו'. ז"ל הב"י ונראה מדברי התוס' שאם לא החזיר הסימנים פסולה שכך כתבו השוחט מן הצדדין מצינן למימר דוקא דיעבד אבל לכתחלה אפילו החזיר הסימנים גזרה אטו לא החזיר והרא"ש כתב ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת כי הסימנים הם רכים ונדחין מן הסכין ונראה מדבריו דאפילו החזיר צריך שידע ואפילו לא החזיר כל שידע כשר עכ"ל ומביאו בד"מ ומ"ש שנראה מדברי התוס' שאם לא החזיר פסולה נלפע"ד כן דאי בלא החזיר כשרה לא שייך למיגזר אטו לא החזיר כיון דאפילו לא החזיר גופיה כשר בדיעבד ולא אתי תקלה מזה ולא מצינו בשום מקום גזרה כי האי וכן הסכים בס' תורת חיים וכ"כ בס' זבחי צדק בשס התוס'

והמרדכי ולא אוכל לירד לסוף דעת מהר"ש אידל"ש בחדושיו והב"ח שהשיגו על הב"י בזה ומה שהקשו הא קתני בסיפא השוחט מן העורף שחיטתו פסולה ואוקמיה בש"ס בלא החזיר דוקא וא"כ מאי איכא בין רישא לסיפא אינו קושיא דבסיפא שחיטתו לעולם פסולה כיון דשוחט מן העורף מה שאין כן ברישא דמיירי בידע דוקא וכמו שכ' הרא"ש וטור ורבינו ירוחם כשר אף בלא החזיר רק שהתוס' קאמרי דאפילו החזיר לכתחלה לא אטו לא החזיר מן הסתם דאז פסול וכמ"ש הרא"ש וסייעתו וכן כתב האגודה פ"ק דחולין סי' כ"ה להדיא וז"ל השוחט מן הצדדין שחיטתו כשרה דוקא בדיעבד ושיחזור הסימנים עכ"ל הרי דבשלא החזיר אף דיעבד פסול והיינו מן הסתם דווקא מיהו מ"ש הב"י דמשמע מדברי הרא"ש דאפילו החזיר צריך שידע אינו נלפע"ד כלל דלא מסתבר כלל לפסול כיון שהחזיר הסימנים ודאי חתכם קודם המפרקת והרי רש"י והר"ן פ"ק דחולין מכשירים אף בלא החזיר אפילו לא ידע משום דודאי מן הסתם שחיט להו קודם המפרקת וכן נראה דעת הרשב"א בתה"א דף כ"ו ע"א וא"כ אמאי נימא דפליג עלייהו הרא"ש פלוגתא רחוקה כי האי אלא נראה דלהכי פי' הרא"ש ובלבד שידע משום דאוקי ש"ס מתני' בדלא אהדרי אבל מודה דבהחזיר כשר בסתם וכדס"ל להאגודה (וכדמוכח מהתוס' שכתבו אטו לא החזיר מדלא קאמרי אטו החזיר גופיה ודוק) וכן משמע מדברי הטור ורבינו ירוחם שכתבו ואם החזיר הסימנים אחורי העורף כשרה ולא התנו שידע כמו שהתנו ברישא אלא ודאי כמ"ש ודוק היטב כי כל זה נלפע"ד ברור דהשתא התוס' והרא"ש וסייעתו והאגודה בחדא שיטתא קיימי אלא שקשה על המחבר במה שמשמע לכאורה מדבריו דידע לחוד לא מהני דזהו נגד הש"ס דאוקי מתני' בדלא אהדר ועכ"פ ידע מהני (ולפי מ"ש בס' תורת חיים אפשר דרישא דמתני' איירי בהחזיר דוקא אבל דבריו דחוקים מאד ע"ש ודוק) וצ"ל דמ"ש המחבר וידע הוא וי"ו מחלקת כלומר והוא שהחזיר או ידע ומ"ש אחר כך וה"ה לשוחט מן העורף קאי אהחזיר לחוד ודברי העט"ז א"א ליישב כן ע"ש ועי' בסימן כ"ד ס"ה ובמ"ש שם:

סימן כא

סעיף א

רוב אחד כו'. כתב מהרי"ו קנה הוא הקרום שבפנים הגרגרת המחבר את הטבעות יחד אבל טבעות עצמן נקראין גרגרת ורובו של אחד כמוהו היינו דוקא רוב הקנה מתחלת הקרום ולמטה ולא רוב הגרגרת דהיינו עובי הטבעות עכ"ל וע"ל סימן כ"ד וע"כ צ"ל כן להרא"ש שהרי פירש הרישא בידע דוקא וע"כ בלא החזיר דומיא דסיפא ואם כן הא

דקתני השוחט מן העורף שחיטתו פסולה היינו משום דבעורף לא שייך ידע ולעולם פסולה: ס"ק י"ד ור"ס ל"ד:

סעיף ב

ורוב שנים כו'. כתב מהרש"ל בהגהותיו לטור נשחט הקנה כולו והושט נשחט עור החיצון כולו ועור הפנימי לא נשחט רובו נ"ל לאוסרה ע"כ מתשובת מהר"ם מי"ץ סי' כ"ז וכ"כ הב"ח שמצא כך כתוב:

סעיף ג

כגון שהתחיל כו'. בכל הסעיף מיירי בדלא שהה ולדידן צריך שלא ישהה אפילו כל שהוא:

סעיף ד

או בשיני המסרק כו'. עיין פירושו בב"י ובפרישה:

סעיף ה

ויודע שלא ניקב הושט. כגון כשחתך חצי הקנה הראשון תפס הקנה לבדו בידו או שנפגם חצי הקנה מחמת חולי ב"י וד"מ ומשמע מדברי הרב דזהו אפילו לדידן כשר וכ"כ העט"ז בהדיא דקי"ל הכי וה"ט דכיון דידוע שלא ניקב הושט לא שייך תו שהייה דהא דפסלינן שהייה במיעוט קמא דקנה היינו משום דלא בקיאינן בבדיקת הוושט וחיישינן לנקובת הוושט כדלקמן ס"ס כ"ג בהג"ה משא"כ הכא וכ"כ הב"ח בס"ס כ"ג דהיכא דתפס הקנה לבדו בידו ואמר ברי לי שלא נגעתי בוושט קי"ל דכשר ע"ש:

סימן כב

סעיף א

בעוף צריך לשחוט כו'. אפילו דעתו בשעת שחיטה לנתחו אבר אבר דהואיל ודרכו לצלותו שלם חיישינן דילמא מימלך עלויה ויצלנו שלם כ"כ הפוסקים:

סעיף ב

הורידין. כתב רבינו ירוחם נט"ו אות ה' ח"ג דצריך לשחוט לפחות ב' ורידין ע"כ וכן הוא בתוספתא ומביאה המרדכי פ' השוחט וכ"כ הב"ח וכן הוא בחדושי הרשב"א פ' השוחט (חולין דף ל') ע"ג ופ' ג"ה דף צ"ה ע"ג ובתה"א דף ס"ח סוף ע"א:

סעיף ג

שעדיין הדם כו' ואם לא עשה כן כו'. ומבואר בהרא"ש פרק השוחט דאם לא נקבם בשעת שחיטה מותר לצלותו ע"י שיחתוך הווורידין עם הבשר שסביבותם מן הצואר ע"ש וכן כתב רבינו ירוחם נט"ו אות כ"ה וכן נראה מהך דמסירים הראש בעוף בהג"ה:

סעיף ד

ויחתוך סביבם כדי נטילה. וא"צ ס' שאינו מפעפע בכולו בצלי כ"כ הרא"ש והטור ור' ירוחם נתיב ט"ו ריש אות כ"ה והרשב"א בת"ה וע"ל ס"ק ו' כתבתי דאף לדידן דקי"ל דצלי מפעפע בכולו עד ס' סגי בנטילה וע"ל סי' ס"ה ס"א וסי' ע"ו ס"ג מדין חטיטת שאר חוטין:

סעיף ה

כדי נטילה. דוקא באלו הורידין שבצואר אמרינן הכי דבעי נטילה אבל בחוטין שבצואר הרי כתב הרב בהג"ה סי' ס"ה דסגי בקליפה והחילוק יתבאר שם בס"ד (וכן מוכרח לחלק להרא"ש וטור ע"ש) וכן בד"מ סי' ס"ה חילק בהדיא בין ורידין לחוטין שבצואר ומביאו הפרישה סי' ס"ה ס"ג ותמהני על הב"ח שהבין מדברי הר"ב בת"ח סוף כלל ל"ד שאין חילוק בין ורידין שבצואר לחוטין שבצואר לענין אם נצלו בלא נטילתן ולכן השיג עליו והא ודאי ליתא שבת"ח שם קאי דוקא אשאר חוטין שהם שוים לחוטין שבצואר לענין אם נצלו בלא נטילתן וכמבואר בסי' ס"ה ע"ש שכן מבואר בדבריו להדיא:

סעיף ו

ואם נמלח כו'. צ"ע אנה מצא לחלק בין צלי למליחה דהא קי"ל בכל דוכתא מליח הרי הוא כרותח דצלי ופשיטא למאן דאוסר בצלי כדי נטילה אוסר במליחה כדי קליפה כדלקמן סי' ק"ה וכמה דוכתי (וע"ל סי' ע"ב ס"ק ט') וגם האגור בשם מהרי"ל כתב בפשיטות דבצלי בעי נטילה ובמליחה קליפה וראיתי שכתוב בת"ח כלל ל"ד ריש דין ג' ואם לא נטל אלו הגידין נוטל אח"כ החוטין ושרי כך משמע באו"ה כלל י"ט וכן הוא פשוט לדעת הפוסקים דהא אמרי' גבי מליחה כבולעו כך פולטו אבל האגור כתב בשם מהרי"ל שאף גבי מליחה צריך לקלוף סביב החוטין עכ"ל וצ"ע דנראה דהאו"ה והאגור לא פליגי כלל דהאו"ה מיירי להדיא בחוטין שבצואר דהתם גם הרא"ש מודה דאפילו בצלי שרי בדיעבד בלא קליפה כדכתב בפ' ג"ה והטור סי' ס"ה וכ"כ האו"ה שם על שמו בהדיא דבין במליחה בין בצלי שרי בלא קליפה והאגור מיירי בהדיא בורידין ע"ש ומביאו בד"מ דכיון דצריכים נטילה בצלי צריך במליחה קליפה ונראה דס"ל להר"ב כיון דמדינא אפילו בצלי א"צ נטילה דהא קי"ל כבולעו כך פולטו גבי ורידין וכמ"ש הר"ב

סי' ע"ב ס"ב וכמ"ש הרשב"א ורבינו ירוחם ולא קי"ל כמ"ש הרשב"א בתה"א דף כ"ח ע"ב דכיון שהחוטין בעצמן אינן יוצאין מידי דמן לגמרי אחר שיסלק מן האור עדיין חוטין פולטים קצת דם בבשר ואין כח בחמימות הבשר לפלוט מה שבלע אחר שנסתלק מן האור וה"ל חם לתוך חם ודם אינו מפעפע הלכך צריך ליטול החוטין ויטול את מקומן עכ"ל דא"כ היה צריך ס' לדידן דקי"ל לקמן סי' ק"ה וכמה דוכתי דדם מפעפע וכל האחרונים ומהרי"ל גופיה כתבו דסגי בנטילה אלא קי"ל דאחר שנסתלק מן האור נמי אמרינן כבולעו כך פולטו כדלקמן סי' ע"ו ס"ד והלכך מדינא שרי לגמרי כדעת התוס' והרא"ש בשם ר"י וכן דעת הסמ"ג וסה"ת וכן נראה דעת האגודה וכ"פ מהרש"ל פ' השוחט סימן ד' וטעמו דר"י כתב מהרי"ל בתשו' סי' נ"ח דהיינו משום כבולעו כך פולטו אלא דלחומרא מצרכינן נטילה לחוש לדברי הרשב"א וסייעתו והלכך דוקא בצלי שייך למימר הכי דאף הרשב"א לא קאמר אלא בצלי משום דלאחר שסילק מן האור ליכא למימר תו כבולעו כך פולטו משא"כ במליחה דלא שייך למימר הכי והלכך האגור בשם מהרי"ל דמצריך קליפה במליחה ע"כ חומרא בעלמא קאמר אפילו להרשב"א וסייעתו אבל מדינא א"צ קליפה לכ"ע דכבולעו כך פולטו גבי מליחה וראיה שהרי לב ווורידין דין אחד להם וכמ"ש הרשב"א בת"ה שם וכן משמעות שאר פוסקים ואדרבא הרבה פוסקים ס"ל דלב גרע מורידין כדלקמן סי' ע"ב וגבי לב כתב מהרי"ל גופיה באו"ה שלו דאם נמלח עם הבשר שרי ע"י הדחה אלמא מאי דמצריך הכא בורידין קליפה היינו חומרא בעלמא כדכתב הרב בסימני ת"ח שם וכאן בהג"ה והלכך ודאי דאף בחוטי הצואר מצריך קליפה מכח חומרא והלכך האו"ה דלא כתב חומרא זו ס"ל דאף בורידין א"צ קליפה והשתא א"ש הא דכתב הר"ב כך משמע באו"ה כו' דהלא כך מבואר באו"ה להדיא אלא רצה לומר כך משמע מדבריו דא"צ להחמיר כלל מדלא כתב חומרא זו נ"ל ודו"ק:

סעיף ז

לקלוף. ואף קליפה זו אינו אלא חומרא בעלמא כמ"ש בס"ק הקודם דלא כהב"ח שאסר במליחה כדי נטילה בלא טעם וראיה ומ"ש שכן משמע בתשובת מהרי"ל סימן נ"ח עיינתי שם ולא מצאתי שום משמעות ועוד דהרי האגור כתב ע"ש תשובת מהרי"ל להפך ועוד תימה עליו דהרי בסימן ע"ב גבי לב הסכים להר"ב דאם נמלח כך בקליפה סגי ומבואר הוא שורידין לא גרע מלב גם מ"ש שהטור מודה דבמליחה אוסר כדי נטילה והאגור ס"ל כרשב"א דלקמן סי' ק"ה דבצלי אוסר כדי נטילה ובמליחה כדי קליפה עכ"ד הוא תמוה שהרי הטור סי' ק"ה פסק כהרשב"א וכ"כ בכמה דוכתי וכן הוא דעת הרא"ש והפוסקים בדוכתי טובי עיין בסימן ע' וסי' צ"א וסי' ק"ה ובמ"ש שם:

סעיף ח

בכל מה שבקדרה כו'. צ"ע דכאן סתם הר"ב כדברי המחבר וכ"פ בת"ח שם ובאיסור דבוק פסק הר"ב לקמן סי' ע"ב גבי לב דצריך שיהא בעוף גופיה ס' נגד הלב והכי קי"ל בסי' ע"ג וצ"ב ודוכתי טובי וא"כ הכא נמי אמאי כל הקדירה מצטרף לבטל נימא שיהא דוקא בעוף גופיה ס' וכך הקשה בתשובת משאת בנימן סימן פ"ט ופסק כן וכן נראה דעת הפרישה סעיף ח' שכתב דמ"ש הטור דבכל הקדרה משערין היינו משום דאזיל לטעמיה דס"ל דלא אמרינן אם האיסור דבוק שיהא צריך להיות באותו דבר שנדבק בו ס' עכ"ל (אי נמי אזיל לטעמיה דס"ל בסי' צ"ב דלא אמרינן חתיכה נעשה נבלה בשאר איסורים נ"ל) א"כ לדידן אין הקדרה מצטרף ונראה דדעת הר"ב דכיון דהורידין עצמן אין בהן דם הלכך כיון שהן מפסיקין בין הדם והעוף אינו ממהר לבלוע בעוף מבשאר דברים שבקדרה דהא טעמא דאיסור דבוק הוא משום שנבלע בתחלה בחתיכה הדבוקה וכדלקמן סי' ע"ב ס"ק י"ח משא"כ הכא וראיה לזה ממ"ש מהרא"י בפסקיו סי' צ"ח על כוליא שנתבשלה בחלבה דצריך ס' נגד כל הכוליא דהכוליא נעשית נבלה מתחלה כיון שהאיסור דבוק בה ולא סמכינן אהך שנוייא דקרמא מפסיק משום דאף אם נמלח הכוליא נאסרה דהקרום אינו מפסיק גם צריך בדיקה אם נפסק הקרום עכ"ד וא"כ גבי ורידין דודאי מפסיקים דקשין הן ועוד דהא מה"ט חשיב הדם שבתוכן דם פליטה דאמרינן ביה כבולעו כך פולטו כמ"ש בס"ק ו' (דלגבי דם בעין לא אמרינן כבולעו כך פולטו כדלקמן סי' ס"ט וע' וע"ב וע"ו ודוכתי טובי) א"כ ה"ה אם נתבשל דמפסיקין לענין דאינו ממהר לבלוע טפי משאר חתיכות שבקדרה ודמי למאי דאמרי' בסי' ע"ב ס"ק ז' דאפילו יש ס' נגד הלב הלב עצמו אסור משום דלפעמים הדם מתייבש בתוכו ואינו יוצא לחוץ ולא נאסר מטעם חתיכה נעשה נבילה משום דלענין זה מהני שיעתו (פי' חלקותו) דאינו ממהר לבלוע טפי משאר בשר וה"ה הכא דאע"ג דגבי לב הדבוק בעוף בעינן התם ס' מן העוף עצמו היינו משום דיש דם בבשר הלב עצמו ג"כ מה שאין כן בורידין ודו"ק:

סעיף ט

הדם כו'. לשון הרשב"א וטור אם יש בו כדי לבטל כל החוטין בס' כו' וכתב בית יוסף אבל הר"ן כתב אם יש כדי לבטל הדם שבכל החוטין שרי ונראין דבריו ע"כ והר"ב בד"מ השיג עליו דהא טעמא דהרשב"א הוא משום דלא ידעינן כמה דמא נפק מנייהו (וכמבואר בת"ה להדיא ומביאו ב"י) וא"כ גם הר"ן מודה בזה ודם החוטין דנקט לאו דוקא אלא דעיקר האיסור הוא משום דם ואם אפשר לשער הדם שבתוך החוטין גם הרשב"א מודה דא"צ לשער רק נגד הדם והא דנקט נגד החוטין משום דלא ידעינן לשער

בלא החוטין כן נראה לי עכ"ל ודבריו נכונים והיינו שכ' בת"ח סוף כלל ל"ד שדעת הר"ן כהטור) ולכך כתב לקמן סי' ס"ה ס"א בהג"ה דאם לא נטלן ובשלם בלא חתיכה צריך ס' נגד כל החוטין ע"כ ותמהני על הל"ח פרק השוחט שתמה על הר"ב שלא הגיה כאן דלא סגי בס' לבטל הדם שבחוטין ואישתמיטתיה דברי הד"מ הנ"ל:

סעיף י

שבכל החוטין כו'. כתב הב"ח דלדידן דקי"ל לקמן סי' צ"ב) ומ"ש בת"ח שם שכן הוא דעת הטור צ"ל כדעת הטור ע"ש ודו"ק: חתיכה נעשה נבילה בכל האיסורין צריך ס' ג"כ כנגד הקליפה שנאסרה תחלה במליחה וכן כתב האגור בשם מהרי"ל ומביאו בד"מ ואין נראה כן דעת הר"ב בת"ח שם וממה שסתם כאן כהט"ו וכן נראה דעת העט"ז ושאר אחרונים ונראה דס"ל דלא אמרינן חנ"נ אלא במקום שהחתיכה עצמה נאסרה בנ"ט אבל לא בקליפה שאסרו חכמים שהיא חומרא וכ"כ באו"ה כלל כ"ט דין ב' בשם ר"ת ומהר"מ ע"ש וכ"כ רבינו ירוחם נט"ו אות י"ג בשם י"מ ומביאו ב"י בס"ס ק"ה דלא אמרינן חתיכה נעשה נבילה אלא כשהיא עומדת בפני עצמה אבל לא בקליפה כו' וגם התוס' פ' ג"ה דף צ"ו בשם רא"מ והרא"ש שם הזכירו סברא זו) עי"ל דלא אמרינן שנעשה נבילה במליחה כמ"ש בת"ח כלל ל"ח דף ב' ואע"ג דמשמע שם דלא מתיר אלא במקום הפסד מרובה דוקא מ"מ הכא כיון דיש עוד צד להיתר וגם יש פוסקים מתירין בדיעבד אפילו בנצלה העוף שלם וכ"ש במליחה וכמו שכתב בס"ק ו' ואפילו להאוסרים בנצלה שרי במליחה כמ"ש שם א"כ יש להתיר אפילו שלא במקום הפסד מרובה וכ"כ הר"ן סוף פרק כ"ה בהדיא ומביאו ב"י בסי' צ"ב דהא דבכל האיסורים חתיכה נעשה נבילה היינו משום שגזרו אטו בשר בחלב ולא גזרו אלא דומיא דבשר וחלב דדרך בישול אסרה תורה ולא במליחה וכה"ג (כדלקמן ר"ס פ"ז) וע"ל סי' צ"ב ס"ק י"ד וסי' קל"ד ס"ק ט"ז:

סעיף יא

ואם הסירו הראש כו'. ובבהמה צריך לחתוך הצואר לשני חתיכות כן כתבו הפוסקים שם:

סעיף יב

הבהמה כו'. משמע דכל בהמה א"צ חתיכת ורידין אפילו גדיים וטלאים שצולין לפעמים שלמים כיון שאין דרכן בכך וכמ"ש ב"י וד"מ וכן משמעות הפוסקים וכן הסכימו האחרונים:

סעיף יג
אבל אם לא יצא כו'. והרא"ה בספר בדק הבית דף כ' כתב דאף כשלא יצא דם צריך לחתוך אבר אבר ע"ש:

סימן כג

סעיף א
כל טבח שאינו יודע כו'. ע"ל סי' א' ס"ב מה שצריך לידע:

סעיף ב
והגביה ידו וכו'. ה"ה לא הגביה ושהה אלא אורחא דמלתא נקט ופשוט הוא:

סעיף ג
וישחוט עד רוב כו'. נ"ל דלכך הוסיף הר"ב תיבת עד מפני שכתב הרמב"ם פ"ג מה"ש דין ד' אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחוט מיעוט סימנים לא כדי שישחוט שחיטה גמורה ה"ז ספק נבלה ופירש בב"י וכ"מ דהיינו ששהה כדי שחיטה שבחוט השערה יותר שהיה שוהה היה שוהה שיעור שחיטה ולכך כיון שהדבר משוער באומד הדעת אפשר שיסבור שלא שהה אלא כדי שישחוט מיעוט סימנים ואולי שהה כדי שחיטת רוב סימנים עכ"ל לכך הגיה הר"ב תיבת עד לומר דהיינו ששהה כדי שחיטה עד שהיה מגיע לרוב הסימנים שבחוט השערה היה רוב (ואחריו נמשך העט"ז) ואע"ג דבכה"ג הוי ספק נבלה לא דקדק הר"ב בזה וכן בכמה) אכן מדברי התו' שם ד"ה אם יש בה בנ"ט כו' והג"ה אשר"י ממהרי"ח בשם ר"י והמרדכי והאגודה שם נראה מבואר דאמרינן חתיכה נעשה נבילה בכה"ג וכ"נ דעת ר' ירוחם שם ונראה שם מדברי הפוסקי' הנ"ל דאף במליחה אמרי' חתיכה נעשה נבילה ע"ש: דוכתי לא דקדקו המחבר והר"ב ושאר פוסקים בזה:

סעיף ד
עד שהדם יוצא כו'. ז"ל ב"י וכתב מהרי"ק שורש ל"ד שאע"פ שנחתך אינו אוסר עד שיצא דם ודקדק כן מדקאמר עד שהדם יוצא ואינו נ"ל דאע"פ שלא יצא דם חיישינן שמא נגע בוושט ומ"ש עד שהדם יוצא אורחא דמילתא נקט ומיהו היכא דאמר השוחט ברי לי שלא חתכתי כ"א העור דלא סמכינן עליה היינו ביצא הדם וכדדייק לישנא דאין סומכין עליו כיון שיצא הדם עכ"ל אבל מהרש"ל פ' השוחט סי' י"ד כתב וז"ל ואע"פ שהב"י פקפק על מהרי"ק מ"מ אני אומר שיפה כתב כו' ודעת הרב בד"מ ובהג"ה סוף הסימן כהב"י וכמו שיתבאר שם וכ"פ האחרונים בשחיטותיהם:

סעיף ה
ואפילו אמר ברי כו'. עיין ס"ק ט"ו:

סעיף ו
ואח"כ יהפוך הוושט ויבדוק כו'. ולדידן שאין אנו בקיאין בבדיקה כדלקמן סי' ל"ג ס"ח טרפה וכ"כ הר"ב סוף הסי' וכן הוא בשחיטת האחרונים ומהרש"ל שם כתב דבהפסד מרובה או לצורך מצוה יראה להקל ולסמוך על הגדולי' האחרונים שהנהיגו והורו הלכה למעשה להיתר כמו שנמצא הג"ה במקצת סמ"ק והעתיקה מהרי"ק בתשובה סי' ל"ד כו' ע"ש:

סעיף ז
והמנהג פשוט כו'. פשוט הוא דקאי אדסמיך ליה דאפילו בהפסד מרובה וכה"ג המנהג להטריף וכן משמע בד"מ ושאר אחרונים וכ"כ הב"ח בהדיא וכן נוהגין ודלא כהעט"ז:

סעיף ח
ואם נמצא לאחר שחיטה גמי כו'. בת"ה דימה דין זה לדין דסעיף ד' דכששהה בדבר שאין בו ותורת שחיטה הוי שהייה וכ"ש הכא ואח"כ כתב וא"ת מאן לימא לן דשהה בחתיכת גמי דלמא לעולם חתך הוושט והגמי בבת א' שוה בשוה ממש וא"כ לא פסק חתיכת הסכין אפילו רגע א' מן הסי' נראה דע"כ א"ל הכי שהרי הסי' הוא מתוח בשעת שחיטה והגמי אינו מתוח כי איננו מחובר אל הלחי והגוף והדבר ידוע שכל דבר רך שפוגע בו חדוד הסכין אם הוא מתוח נחתך מהר יותר משאם לא היה מתוח ולכך הואיל והגמי ג"כ רך הוא ואינו מתוח על כן חדוד הסכין שהה לחותכו יותר מבחתיכת הסימן ונמצא שלא חתכו שוה בשוה ממש עכ"ל ומביאו ד"מ ומהרש"ל פ' השוחט סי' י' ומה"ט נראה דלא שנא גמי או עשב ארוך ודק ולא ידעתי למה הקיל בב"ח ולהתיר בעשב ארוך ודק מונח לאורך הוושט בלי טעם וראיה וגם מדברי הר"ב שכתב גמי או כיוצא בו משמע כמ"ש וכן משמע בעט"ז ע"ש:

סעיף ט
שחיטתו פסולה. פי' ספק נבלה דבעיא ולא איפשטא היא:

סעיף י
ה"ז פסולה. ה"נ ספק נבלה דבעיא בש"ס היא שהה במעוט סימנים מהו תיקו וקיימא לן לחומרא והטעם דכיון שנחתך רוב הסימן הוי כאלו נחתך כולו ומה שמוליך ומביא במעוט האחרון הוי כאלו מוליך ומביא בידה או ברגלה ולכך כשנתעכב שעור שהייה במעוט אחרון של סימן ראשון טרפה בבהמה משא"כ בעוף דהכשרו ברוב א' כ"כ

הפוסקים ומדלא הגיה הרב נמי כאן דלפי המנהג בכל ענין טריפה אפילו לא נתעכב שעור שהייה משמע דס"ל דהכא דוקא בעינן שעור שהייה אפילו לדידן וכן משמע בעט"ז והיינו כיון דמתעסק הכא בשחיטת הסימנים ועיין בסי' י"ח ס"ק י"א י"ב מ"ש בזה:

סעיף יא

ולפ"ז אין שהייה בקנה בעוף כלל. דבמעוט קמא דקנה לא שייך שהייה כדלעיל מידי דהוה אחצי קנה פגום ס"ס כ"א משא"כ בוושט דהוי שהייה במעוט קמא דנקובתו במשהו כדלקמן סי' ל"ג אבל קנה פסוקתו ברובו כדלקמן ריש סימן ל"ד:

סעיף יב

יכנו על ראשו כו'. ובספר התרומות מסיים ובלבד שלא ישבר מפרקתה וכתב עליו מהרש"ל שם וחומרא יתירא היא דפשיטא אם שובר המפרקת בסכין דלא נראה כשחיטה ולמה לנו להחמיר כולי האי עכ"ל הבין דאסור מטעם שהייה וליתא אלא טעמו כדגרסינן בפ' כ"ה השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה אסור משום מבליע דם באברים ויתבאר לקמן סי' ס"ז דלכתחלה אסור לשבור המפרקת אפילו לאכול ממנה באומצא כמ"ש ב"י שם בשם שבולי הלקט ופסקו מהרש"ל גופיה פ' כ"ה סי' צ"ט וכ"כ העט"ז כדפרי' ע"ש:

סעיף יג

ולא יחזור וישחוט. כתב הר"ן בשחיטות דמותר לשחוט בסכין פגום אח"כ ולא נהירא וכן משמע מלשון הסמ"ק שכתב לא יחזור וישחוט בסכין או בקורדם לפי ששהה וסתם קורדם פגום הוא ועוד דמ"מ אסור משום עיקור במעוט בתרא וכ"כ הב"ח בסי' כ"ד ס"ס י"ב בדיני עיקור וז"ל אם שחט בסכין פגומה אפילו לאחר שכבר שחט רובו בסכין כשר אסור ועמ"ש בסי' ב' ס"ק כ"ט מדיני שהייה במעוט בתרא:

סעיף יד

שחט עוף כו'. משמע דוקא בעוף שהכשרו בסימן אחד אית ליה האי תקנתא אבל לא בבהמה וכן פשוט בפוסקים:

סעיף טו

ואינו יודע כו'. משמע אם יודע בבירור שלא ניקב הוושט שחיטתו כשרה אף בלא בדיקה כגון שתפס הקנה לבדו בידו כמ"ש הב"י בסי' זה ובס"ס כ"א והר"ב שם ועמ"ש שם ול"ד למ"ש בסעיף א' דאפילו אמר השוחט ברי לי שלא חתכתי כ"א העור אין סומכין עליו דהתם כיון דלא כוון מתחלה לכך ה"ל מלתא דלא רמיא עליה דאינש ולאו אדעתיה ודמי לדלעיל סי' י"ח סס"ד דהיכא דידע שיש מסוכסכת נאמן לומר ברי לי שלא עשיתי אלא

הולכה לבד וכשלא ידע קודם שחיטה אינו נאמן מטעם דמילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה ע"ש:

סעיף טז

במקום אחר כו'. הטעם משום דאיכא למיחש שמא מתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום יהיה יותר נקל לפגוע בוושט ויבא לומר עתה הוא שנשחט ומקודם לכן לא נגעתי בו ושמא מקודם נגע בו ונמצא מכשירו שלא כדין ומיירי ששחט קנה לבד א"נ שמא מקודם לא נגע בו ועתה מתוך שקל לפגוע בו יפגע בו נמצא שפוסלו שלא כדין ועצה טובה קמ"ל עכ"ל בית יוסף ופרישה:

סעיף יז

אפילו לא שהה כו'. וכתב הרוקח סימן שפ"א שחט הוושט והניחו ושחט הגרגרת ואח"כ שחט וגמר את הוושט מאחר שעסוק בשחיטה כשירה עכ"ל ולפע"ד ה"ה לדידן היכא דלא שהה כלל קודם שהתחיל לשחוט הגרגרת וכן הוא בשחיטות הר"ץ ובזבחי ריב השיג עליו שלא כדת:

סעיף יח

ואסור למוכרו לעובד כוכבים כו'. אין להקשות דהא כתב הרב ס"ס כ"ז בטרפות שאינו ידוע ויש מכשירין הטריפות ההוא אע"ג דקי"ל לאסרו מ"מ מותר למכרו לעובד כוכבים מטעם ס"ס והכא נמי אע"ג דקי"ל להטריף מ"מ כיון דאינו אלא חששא דשמא ימכרנו ה"ל ס"ס שמא לא ניקב הוושט ואילו היינו בקיאין בבדיקה היינו רואין שלא ניקב ואת"ל ניקב שמא לא ימכרנו העובד כוכבים לישראל דהנהו תרי שמא א' דהכא גזרו בספיקא דאורייתא או אפילו על דבר שאסורו מן השורש אינו אלא מדרבנן כגון פת של ישראל שאפאה עובד כוכבים (לקמן סימן קי"ב סי"א) שלא למכור גזירה שמא ימכרנה לישראל אבל בדבר דאית ביה פלוגתא דאמוראי או דרבוותא לעולם אמרינן לענין מכירת עובד כוכבים דמדרבנן היא הלך אחר המיקל דל"ד ספיקא דפלוגתא לספיקא דבגוף המעשה וק"ל וצ"ע בהרבה מקומות בש"ס בענין זה עכ"ל מהרא"י בת"ה ס"ס קע"ח ולפע"ד בלא"ה לא קשה מידי דהכא כיון שהספק הוא מחמת חסרון ידיעתנו שאין אנו בקיאין בבדיקה לא מיקרי ספק כלל כמ"ש הפוסקים בכמה דוכתי וכמ"ש בסי' נ"ג ס"ק י"ד וסי' צ"ח ס"ק ט' וכ"כ מהרא"י גופיה בהג"ה ש"ד סי' פ"ז גבי נשבר העצם ע"ש ואפילו ס"ס לא מהני בכה"ג כמ"ש בסי' נ"ה ס"ק ד':

סעיף יט

אלא ימיתנו ואח"כ ימכרנו כו'. וכתב המרדכי בשם הר"ף דאסור להשהותו בביתו דלמא אתי לידי תקלה ע"כ ומביאו ד"מ אבל אם א"צ להשהותו אלא כ"א יום שתתעבר ותלד דטרפה אינה יולדת מותר כדלקמן סי' נ"ז סעיף י"ח וסי' פ"ו ס"ט:

סעיף כ

אם תלש הנוצות כו'. בד"מ כתב בשם מהר"מ פדואה הטעם בזה דאע"ג דידעינן שע"י מריטת הנוצות לא ניקב הוושט מ"מ גזרינן אטו נקרע העור מן הצואר וכתב ולפי זה אין חילוק בין נמרטו הנוצות בשעת שחיטה לקודם לכן לעולם אם יצא מהם דם יש להטריפו משום גזרה והוא חומרא גדולה בעיני עכ"ל גם מהרש"ל פרק השוחט סי' י"ד הכשיר בזה וכתב שהוא חומרא בלא טעם וכ"כ הא"ח בשם הרשב"א שהביא ב"י והאחרונים דאין לחוש בזה לנקיבת הוושט ולכן נראה כמ"ש הב"ח דבהפסד מרובה וכה"ג יש להקל:

סעיף כא

אבל אם לא יצא דם כו'. הא אם יצא דם אף שלא חתך כל העור. או שחתך כל העור אפילו לא יצא דם טרפה ומ"ש ברישא או חתך העור ויצא דם היינו מקצת העור וכ"פ בד"מ בהדיא אבל מהרש"ל שם הכשיר בין בחתך מקצת העור ויצא דם ובין בחתך כולו ולא יצא דם ואינו מטריף אלא בחתך כולו ויצא דם ובמה שמתיר נחתך כולו ולא יצא דם כבר כתבתי בס"ק ד' דלא קי"ל הכי אבל במה שמכשיר נחתך מקצתו אפילו יצא דם נראה לכאורה כן דמאי חששא איכא כיון שלא חתך כל העור וכן בעט"ז הביא ב' דעות בזה ע"כ נראה להקל בהפסד מרובה וכה"ג אבל בלא"ה אין להקל דלא יהא אלא תלישת הנוצה דנוהגים להטריף ביצא דם וכן הב"ח מטריף בחתך מקצת העור ויצא דם מיהו כל זה בשלא אמר השוחט ברי לי שלא נגעתי בוושט אבל כשאומר ברי לי אפילו חתך כל העור כשר כשלא יצא דם וכדמשמע בדברי הפוסקים והמחבר בס"א וכמ"ש בס"ק ד' והיכא שנתכוין מתחלה שלא ליגע בושט כגון שתפס הקנה לבדו בידו אפילו חתך כל העור וגם יצא דם כשר וכמ"ש בס"ק ט"ו ודו"ק:

סימן כד

סעיף א

אם יש בסכין כו'. ע"ל סי' ח' מ"ש בזה:

סעיף ב

שחט ב' ראשים כו'. משמע לכאורה דוקא דיעבד ובטור איתא שוחט אדם שני ראשים כאחד כו' והכי איתא בש"ס פרק השוחט (חולין דף כ"ט ע"א) בהדיא וכ"כ הר"ן דמותר אפילו לכתחלה וצ"ל דלאו דוקא שחט דה"ה אפילו לכתחלה וכן מוכרח לומר בהרמב"ם פ"ב מה"ש דין ט' ובכל בו ע"ש ודו"ק:

סעיף ג

אם יש בסכין כדי ג' צוארין כשרה. פי' בין שהניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב ב' הראשים ויצא אורך הסכין כמלא צואר חוץ להב' ראשים והוליך הסכין לצד האחר עד שלא נשאר כלום יוצא באותו צד שיצא כבר ובין שהתחיל לשחוט בקצה הסכין והוליך הסכין בשחיטתו עד שיצא כמלא הצואר חוץ לראש השני דאז ודאי כיון שעל ב' הראשים עבר כמלא ב' צוארים כשר אבל פשוט אם הניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב ב' הראשים והוליך הסכין לאותו צד שיצא חוץ להב' ראשים כמלא צואר דזהו חשיב כאלו אין בסכין אלא כמלא ב' צוארים וק"ל:

סעיף ד

ואם לאו יש לחוש. זהו דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן (ועי' בחדושי הרשב"א דף ל"ב ע"ג ובתה"א דף כ"ז ע"ב) ונלפע"ד דאינהו מיירי כשהניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב הב' ראשים ומיירי ששחט לאותו צד שיצא ודעת הב"י וד"מ דלפי טעם שכתבו דכיון שאנו רואין שבאחד מהן דרס ע"כ אף בשניה דרס שהרי בבת אחת ובענין א' העביר הסכין על שתיהן ה"ה כשהתחיל לשחוט בקצה הסכין וכיון שעבר חצי הסכין על השניה פוסק דשתיהן אסורות מה"ט דהא עכ"פ עינינו רואות שאח' מהן נדרסה וא"כ בבת א' העביר הסכין על שתיהן וא"כ גם השניה נדרסה וכן משמע דעת מהרש"ל פ' השוחט סימן י"א דלא כהב"ח שחילק בין התחיל לשחוט בקצה הסכין ובין הניח הסכין בתחלת השחיטה על רוחב הראשים בדברים שאינם מתקבלים על הלב וגם נלפע"ד דאם התחיל לשחוט בקצה הסכין ועבר הסכין לצד האחר עד שיצא כמלא צואר לצד האחר בענין שעל שתיהן עבר כל הסכין שתיהן כשרות לכ"ע וכן כתבו ב"י וד"מ ומהרש"ל והוא פשוט דלא כהב"ח שחלק ע"ז ואין נראין דבריו לא בגוף הענין ולא בדברי הרא"ש ודוק היטב:

סעיף ה

והמנהג להטריף כו'. וצריך עיון בזה שהרבה גדולי הפוסקים מתירין הלא המה המרדכי והאגודה ר"פ השוחט בשם מהר"מ והרמב"ן והר"ן פרק השוחט במתני' דהיה שוחט

והתיז הראש כו' וכן כתב הרשב"א בשם גדולי המפרשים וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית (דף כ"ג) וכן משמע דעת הרמב"ם פ"ב מה"ש דין ט' וכמבואר בכ"מ לשם וכ"כ בעל העיטור וכ"כ הרשב"א בחדושיו ובת"ה ובמ"ה ריש סימן ב' וכן משמע בתוספות ר"פ השוחט ד"ה ותו וכן משמע בתשובת בנימן זאב סי' שכ"ז וכ"נ מוכח מן המשנה וש"ס פ"ק דחולין (דף י"ט ע"ב) והתוספתא שהביא המרדכי ר"פ השוחט ע"ש ודוק והכי מוכח מדברי כל הפוסקים והט"ו בס"ס כ"א גם בתרומת הדשן סי' קפ"ז כתב דמן הדין שרי אלא שנהגו להחמיר וכן משמע באגור שסיים אבל רוב הפוסקים מתירים ע"כ ואולי דעת הר"ב דוקא להחמיר במקום שאין הפסד מרובה וכה"ג:

סעיף ו

בין ששחט כו'. וכ"ש אם הכניס הסכין תחת שני הסימנים ושוחטן ממטה למעלה או שחט התחתון ממטה למעלה והעליון כהלכתו דהוי חלדה:

סעיף ז

שחיטתו פסולה. כל זה ספק פסולה דבעיות ולא איפשטא נינהו:

סעיף ח

וכן יש ליזהר כו'. ובמרדכי סיים שגם בעופות יש למרוט הנוצות מהן וכ"כ בעט"ז והר"ב סמך אמ"ש בס"ס כ"ג לכתחלה אין למרוט אם יוכל לשחוט בלא זה וממילא נשמע כל שאינו יוכל לשחוט בלא זה ימרוט:

סעיף ט

ויש לחוש לדבריו לכתחלה. כלומר בזה שבמקום ששוחט הוא מגולה אבל בדין הראשון כששוחט בראש הסכין והסכין במקום ששוחט מתכסה מהעור משמע דעת המחבר דאפילו בדיעבד פסול וכן משמע בב"י והעט"ז כתב צריך ליזהר שלא יכניס הסכין בשעת שחיטה תחת העור בשום מקום בין כנגד הסימנים בין כנגד הסכין שלא כנגד הסימנים עכ"ל ולא ביאר יפה דברישא בדיעבד פסול והב"ח השיג על המחבר מהתוס' והגהת אשי"ר שאסרו אף דיעבד ולא אבין השגתו די"ל דהתוס' מיירי שהסכין במקום ששוחט בו הוא מכוסה ובהג"א מיירי להדיא בהכי ע"ש ועיין במהרש"ל פ"ק דחולין סי' מ"ב:

סעיף י

אם החליד הסכין כו'. כל הדינים שבסעיף זה הם פירושים דהאבעיא החליד במעוט סימנים מהו ולא איפשטא וקי"ל לחומרא והוי ספק נבילה:

סעיף יא

ושחטו ממטה למעלה כו'. כתב הב"ח צריך לפרש לפ"ז שקודם שהחליד חתך העור והחליד אח"כ תחת מיעוט הראשון של הסי' דאל"כ ה"ל תחת העור ובלא"ה פסולה וכ"כ התוס' והרא"ש לדעת ר"ת שגם הוא פי' החליד תחת מיעוט קמא עכ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו דודאי לר"ת שפי' החליד תחת מיעוט קמא ושוחט שוב כל הסימנים בהחלדה צ"ל כן אבל בדין זה דאינו שוחט רק המיעוט בחלדה וגמר השחיטה שלא בחלדה אה"נ דלהוי תחת העור ומבעיא אי הוי חלדה אף במעוט סימנים או נימא כיון שגמר השחיטה שלא בחלדה כשר:

סעיף יב

וכן אם שחט רוב סימן א' בבהמה כו'. אבל בעוף כיון שנשחט סימן אחד הוכשר ותו לא פסיל ביה חלדה כ"כ הפוסקים וע"ל סי' כ"ג ס"ק ט':

סעיף יג

וכן אם שחט מיעוט הראשון בחלדה כו'. אושט קאי דאילו אקנה לא נאסר משום חלדה במעוט קמא מידי דהוה אחצי קנה פגום וכדאיתא בש"ס ופוסקים וט"ו ס"ס כ"א וסי' כ"ג ס"ה וכ"כ בדרישה. והב"ח כתב בסעיף ח' וז"ל ומצאתי למהרש"ל שכתב וז"ל ולפי מ"ש הטור דיש אוסרים הגרים שליש ושחט ב' שלישים מכ"ש שיש לאסור שהה או החליד במעוט קמא אפילו בקנה ולא אמרי' דמ"ש מחצי קנה פגום דא"כ הגרים שליש ושחט ב' שלישים כ"ש דנימא הכי אדרבה אמינא אפילו מאן דפליג אהגרים שליש ושחט ב' שלישים וסבר דכשר משום שאינו מקום שחיטה אבל בשהה או החליד מודה גם מסתבר לומר הכי דמ"ש מעוט בתרא שכבר הכל שחט כראוי ואפ"ה אסרינן מאחר דנעשה כעין פסול בענין שחיטה כ"ש במעוט קמא עכ"ל ודברים ברורים הם ודלא כמ"ש מהרו"ך דבמעוט קמא של קנה לא נאסר משום חלדה ושרי ליה מארי' עכ"ל הב"ח ובאמת מצאתי כן בתוך הגהות מהרש"ל לטור אבל תמה אני אם כתבו דמי איכא למ"ד שהייה במעוט קמא דקנה פסול הא ש"ס ערוכה פ' השוחט (חולין דף כ"ח ע"א) נשחט חצי גרגרת ושהה כדי שחיטה וגמר שחיטתו כשרה וכן כתב הרמב"ם פ"ג מה"ש דין ו' שחט בקנה לבדו חציו או מעוטו ושהה זמן מרובה ה"ז חוזר וגומר השחיטה ואין בכך כלום עכ"ל והוא פשוט ומוסכם מכל הפוסקים כמו שנתבאר לעיל סי' כ"ג ואפילו היש אוסרים בהגרים שליש ושחט ב' שלישים והוא הרשב"א מתיר להדיא בשהה במעוט קמא דקנה וטעמא דדוקא בהגרמה פסול כיון דבעידנא דנפקא חיותא (ר"ל בשעה ששוחט שליש האמצעי נשחט הרוב) ליכא רובא במקום שחיטה משא"כ בשהה והחליד דכשר לכ"ע

והכי משמע בתוספות דף ל' ע"ב ד"ה החליד ובהרא"ש שם ושאר פוסקים וכן פי' הריב"ש סי' קפ"ז בהדיא לדברי הרמב"ם אלו שהעתיק המחבר דמיירי בוושט דבקנה כשרה החלדה במעוט קמא ע"ש ובפ' השוחט (חולין דף ל"ב ע"ב) מוכח נמי להדיא דחלדה לא גרע מפסוקת הגרגרת ופסוקת הגרגרת קי"ל לקמן סי' ל"ד דלא מיטרפא אלא ברובא וע"כ צ"ל דמה שנמצא ע"ש מהרש"ל היינו לדידן דמחמרי' בהגרמה במיעוט קמא וה"ה בכל הלכות שחיטה והיינו מטעמא דאין אנו בקיאין בבדיקת הוושט וחיישינן שמא נגע בוושט וכדלעיל סי' כ"ג אבל ודאי מדינא ולדעת הפוסקים והרמב"ם מכללם כשר בין שהייה בין חלדה במיעוט קמא דקנה וכמ"ש הדרישה:

סעיף יד

רוב חלל הקנה. אבל ברוב הטבעות לא סגי לפי שאינן מקיפות את כל הקנה ואע"פ ששחט רובה עדיין לא שחט רוב הקנה חוץ מטבעת העליונה שהיא מקפת את כל הקנה. טור וע"ל ר"ס ל"ד:

סעיף טו

ויש מי שפוסל בדרסה. אבל בהגרמה מכשיר דכיון דהגרמה לאו מקום שחיטה הוא הוי כאלו הוליך בידה או ברגלה לאחר שחיטה. תוס' והרא"ש ושאר פוסקים:

סעיף טז

ושחט ב' שלישים כשרה. הטעם דהא יש כאן רוב בשחיטה וכן בשחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשר מה"ט:

סעיף יז

ה"ז פסולה. דהא יש כאן רוב בהגרמה:

סעיף יח

ואם דרס או החליד כו'. דע שכל הסעיף הוא לשון הרמב"ם פ"ג מה"ש ונתחבטו בפירושו הריב"ש בתשו' סי' קפ"ז והר"י ן' שושאן והכסף משנה לפי שהוקשה להם מ"ש דהחליד בשליש הראשון היא פסולה ודאי ולפני זה כתב דשחט מיעוט סימנים בחלדה וגמר שלא בחלדה ה"ז ספק נבלה (וכמ"ש בס"ק י"א) ועוד מה ענין אם דרס או החליד בשליש ראשון או אמצעי לכתבו כאן אצל דיני הגרמה ועוד הקשה הריב"ש דע"כ בקנה מיירי מדמפליג בין דרס או החליד להגרים וא"כ מ"ש מחצי קנה פגום והאריך בישובו והעלה בסוף דבריו שדברי הרמב"ם אינם נכונים וקשה להולמם. ובכ"מ הביא תשו' הר"י ן' שושאן שהאריך עליו במליצותיו ודחה לכל דברי הריב"ש ונתכוין לדבר אחד עם מ"ש הכ"מ וז"ל וי"ל שמ"ש הרמב"ם שאם דרס או החליד בשליש ראשון פסולה כך פי' אם

דרס או החליד שליש ראשון ושחט יפה שליש שני ודרס או החליד שליש שלישי וכן אם שחט שליש ראשון ודרס או החליד שליש אמצעי ושחט יפה שליש האחרון ה"ז פסולה נבלה ודאית שלא יעלה על דעתנו לומר כשם שבהגרמה שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש כשרה כך הדין בדרסה וחלדה לזה אמר דל"ש החליד שליש ושחט שליש והחליד שליש דבכה"ג אפילו בהגרמה פסולה ל"ש שחט שליש והחליד שליש ושחט שליש הכל פסול בדרסה וחלדה וכן הדין נותן מפני שהגרמה אינו במקום שחיטה ולכן כששחט שליש ראשון ואחרון במקום שחיטה הרי שחט ב' שלישים במקום שחיטה ומה לנו באמצעי שהגרים כיון ששחט ב' שלישים במקומה אבל חלדה ודרסה שהם במקום שחיטה באמצע ג"כ פוסלת אבל בשחט מיעוט סימנים בחלדה וגמר בכשרות מספקא לן ולכן פסק ה"ז ספק נבלה עכ"ל ולכך העתיק כאן המחבר לשון הרמב"ם בין בשליש "ראשון בין בשליש "אמצעי בלא ה' וכל דבריהם דחוקים מאד ואינם נראין כלל כידוע למבין ומה אעשה שלפע"ד דברי הרמב"ם פשוטים דלכך דקדק בצחות לשונו ואם דרס או החליד בין בשליש "הראשון בין בשליש "האמצעי בה' וקאי אמ"ש הגרים שליש ושחט ב' שלישים או שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש דכשרה עלה קאי ואמר דלא תימא כיון דבהגרים שליש א' כשר א"כ ה"ה כשדרס או החליד שליש הראשון או האמצעי יהא כשר דכיון שהגרמה לאו במקום שחיטה היא לא נחשוב אותה כלל וא"כ יחשב כאלו דרס או החליד במיעוט קמא קמ"ל דליתא ולז"א ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון כלומר שלא שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש אלא דרס או החליד שליש והגרים שליש ושחט שליש או בשליש האמצעי כלומר שלא הגרים שליש ושחט שני שלישים אלא הגרים שליש ודרס או החליד שליש ושחט שליש שחיטתו פסולה והיינו כדקאמר בש"ס דבעינן רובא בשחיטה דוקא והשתא מיירי הרמב"ם שפיר בקנה ולכך הוי ודאי פסולה וזה ברור בעיני:

סעיף יט

וכן בקנה לצד מטה. דנקיבתו במשהו כדלקמן ס"ס ל"ד:

סעיף כ

ה"ז פסולה. משמע ודאי פסולה ואע"ג דהחליד במיעוט קמא דושט הוי ספק נבלה כדלעיל ס"ק י"א התם ה"ט כמ"ש הריב"ש שם דכיון דבדרך שחיטה הוא י"ל דלאו נקב הוא דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תשחוט רובא בהחלדה אבל מיעוטא שרי אבל הגרמה כיון שאינו במקום שחיטה הוי נקב. ויתר דיני הגרמה נתבארו בסי' כ' ע"ש:

סעיף כא
מהלחי ומהבשר כו'. אבל אם נתלש הבשר עם הסימנים אפילו נעקרו כולן ס"ל דכשרה:

סעיף כב
נשמט א' מהן וכו'. דאע"ג דעוף הכשרו בסי' אחד מ"מ בעינן שיהא שניהם ראויים לשחיטה. הרשב"א:

סעיף כג
ואנו נוהגין להטריף כל עיקור כו'. פי' במה שמשמע דס"ל להמחבר דאפילו עיקור בשעת שחיטה אינו פסול אלא בנעקר קודם גמר שחיטת רובו בזה אנו נוהגין להטריף כל עיקור אפילו כל שהוא (ר"ל מכח המנהג אבל מדינא כשר וכדכתב הר"ן והפוסקים וכן משמע בטור דלא כהב"ח שכתב דהטור מירי שנשמט קודם שחיטה ע"ש ודו"ק) בין ששחט מיעוט קמא ונעקר אפילו כל שהוא בשעת השחיטה בין במיעוט בתרא בין בקנה בין בוושט דכיון דאירע פסול בשחיטה נהגינן להטריף הכל משום חששא דשמא ניקב הוושט כדלעיל ס"ס כ"ג וסי' ל"ד גבי פסוקת הגרגרת וכמה דוכתי אבל אם נשמט קודם שחיטה מוקמינן ליה אדינא (כן הוא בשחיטות הר"ן ושאר שחיטות אחרונים וכ"כ הב"ח) דלהמחבר דוקא כשנעקרו כולן מן הבשר שבלחי או רובן ומעוטן נשאר מדולדל אז דוקא הוי עיקור ומ"ש הר"ב ודוקא כו' קאי אהיכא דאפילו מדינא הבהמה אסורה אפ"ה חלבה כשר ומשמע מדברי הר"ב דאפילו בנדלדלו רובן בחייו כשר לענין חלבו או ביצים שלו וכ"פ הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י מיהו אע"ג שכן משמע גם כן מדברי הטור ומדברי הרמב"ן שהביא הר"ן פ"ק דחולין אכן התוס' פ' א"ט דף מ"ד ד"ה והא איכא עיקור כו' ס"ל דנדלדלו ברובן הוי טרפה ממש אפילו בחייה וכן מוכח דעת הרי"ף והרמב"ם וכן משמע דעת רש"י דף מ"ג ע"א וכמ"ש בסי' כ"ט ס"ק ט' וכ"כ הרא"ה בס' בדק הבית דף כ"ג וכן מוכח בש"ס דף מ"ב ע"ב גבי מאי דפריך התם וליחשוב נמי סימנים שנדלדלו ברובן טרפה ע"ש:

סעיף כד
אלא שאין שחיטה מועלת בו. שמחמת העיקור מתנדנדין הסימנים וא"א שתשחט בהכשר ר"ן בשם רמב"ן:

סעיף כה
אבל אם מיעוט הנשאר כו'. הטעם כתב הרשב"א דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכח ומה שנשאר מחובר חבור מדולדל הוא אבל כשנתפרק במקום א'

אותו המיעוט נשאר בחבורו בחוזק כשהיה הלכך הוי חבור והדרא בריא עכ"ל ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף כו
שחט א' מהסימנים כו'. בעוף מיירי וק"ל:

סעיף כז
ה"ז פסולה. פי' ספק נבלה ופשוט הוא:

סעיף כח
ולא אמרינן דמחמת זריקה כו'. עיין לקמן סי' כ"ה ס"ק ד':

סעיף כט
ה"ז פסולה. דכיון דתפס בסימנים אפשר לשמוטה שתשחט ואפשר שנשמט קודם שחיטה והוי ספק נבלה:

סעיף ל
שיביא בהמה אחרת וישחוט כו'. וה"ה דמהני שיביא בהמה אחרת ויעקרנה וישחוט אם הראשונה מאדים יותר כשר ואם לאו פסול והא דלא מהני הקפה באותו סימן עצמו כדלקמן סי' ל"ד גבי פסוקת הגרגרת דהכא כיון דשמוטה לאו טרפה היא א"כ חשוב הסימן כחי ואפילו נשמט קודם שחיטה יאדים חתך של קודם שחיטה מחתך של אחר שחיטה תוספות פרק א"ט דף נ"ד ע"א:

סעיף לא
וכן עיקר. ובתשו' שארית יוסף סי' מ"ז נסתפק בנמצא על הארץ וכ"כ הב"ח דאפילו בנמצא הטבעת על הארץ ואפילו נחתך הטבעת מצד א' הוי ספק בשחיטה ופסול דלא כנמצא בסוף תשובת משאת בנימין שהתיר בנמצא על הארץ ועי' בסי' ל"ד ס"ק ט"ז:

סימן כה

סעיף א
אסור. והוי נבלה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואינה ניתרת עד שיודע לך שנשחטה כראוי ש"ס:

סעיף ב
מיהו א"צ לבדוק אחר שמוטה כו'. ובספרי העליתי דלכתחלה יש לבדוק גם אחר שמוטה כדעת בה"ג אלא דבדיעבד אם לא בדק מותר ודמי לריאה דשכיחא בה טרפות דצריך לבדקה לכתחלה ובדיעבד אם נאבדה בלא בדיקה כשר כדלקמן סי' ל"ט וה"נ

שכיח הוא לעשות שמוטה בשעת שחיטה כדמשמע ממאי דאיתא בש"ס ופוסקים גבי השוחט תרנגול בס"ס שלפני זה וכ"כ הרא"ה בס' החנוך מצוה ת"מ בהדיא ע"ש. מיהו כיון דבהמה בחייה) לאו בחזקת שנעקרו סימנים קיימא ל"ד לאם לא ראה שנשחטו רובן דהתם בהמה בחייה בחזקת שאינה זבוחה קיימא משא"כ הכא וכשר בדיעבד וכמ"ש הפוסקים וכתבתי שגם הר"ן לא חלק אבה"ג אלא במה שאסר אף דיעבד אם לא בדק אחר שמוטה. וגם דעת הר' יונה והאבי העזרי כדעת בה"ג הובאו בתשובת הרא"ש כלל כ' סי' י"ג וכמה פעמים מצינו שהתוס' וכל הפוסקים חששו לדברי בה"ג אפילו היכא דלא מסתברא טעמי' אפילו להקל מפני שכל דבריו דברי קבלה וכל שכן כאן שהוא מחמיר ומסתבר טעמי' וכ"ש שגדולי פוסקים הנ"ל מסכימים לדעתו (ואף שאסר אף דיעבד היינו משום דאזיל לטעמיה דס"ל לקמן סימן ל"ט גם בריאה בדיעבד אסור אבל אנן דקי"ל בריאה דלכתחלה צריך בדיקה ובדיעבד כשר ה"נ דינא הכי) וכן משמע בהגהת שחיטות ישנים שהביא בד"מ דצריך לבדוק אחר שמוטה וכן הוא בשחיטות האחרונים:

סעיף ג

ויש לבדוק אחר זה כו'. הג"ה זו צ"ל קודם ויש מי שאומר:

סעיף ד

ולא חיישינן כו'. כ"פ מהרי"ק והשיג על מה שנמצא בשחיטות אשכנזים (בשם א"ז) דחיישינן אף בדיעבד מדאמרינן בש"ס דרבא שחט עופא בהדי דפרח אלמא אע"פ שנפל לארץ לא חיישינן שמא ע"י פרכוס נתרחב החתך והב"ח כדי ליישב הדברים הנכתבים בשם א"ז חילק דהיכא דנמצא הסימן שחוט כולו ודאי לא חיישינן שנעקר יותר בפרכוסו ממה ששחט אבל בנמצא שחוט רובו חיישינן (וכן מצאתי בשחיטות החדשים שנדפסו בק"ק לובלין שנת דת"ל בשם גליון שחיטות ישנים) וכתב שכן משמע מפירש"י ולא כוון יפה דאפילו למה שהבין הוא מפירש"י משמע מפירש"י להפך דבדיעבד שרי אבל באמת לא מיירי רש"י כלל מזה ע"ש ודוק והעט"ז כתב בהדיא דאפי' לא נמצא אח"כ שנשחט אלא רובו כשר אבל אני קבלתי חילוק נכון מפי הגאון אמ"ו כ"ץ ז"ל דודאי דרך הקנה להתפרק וחיישינן דבקל נעשה רוב בפרכוסו אבל כשנמצא הוושט שחוט כשר דאין דרכו להתקרע אלא באורך ולא ברוחב:

סעיף ה

הבודקים בנוצה. ותוחבים בסימנים דרך הפה טועים הם דשמא לא נשחט הרוב ואנן בעינן רוב הנראה לעינים. מרדכי. ובהג"א מא"ז כתב שאפילו שחט המיעוט הנוצה קורע ואסור ומביאה ב"י ע"ש:

סעיף ו

ולא חיישינן שמא כו'. דכיון דנשחטה הרי היא בחזקת היתר עד שיודע לך במה נטרפה ש"ס ופוסקים ובסי' ל"ו ס"ה נתבאר דאפילו יש נקבים הרבה שלא במקום שיניו תלינן כולהו בזאב וע"ש:

סימן כו

סעיף א

ניקב הוושט כו'. היינו קודם גמר שחיטת הוושט אבל לאחר ששחט רובו כשר אפילו לדידן דפסלינן כל הלכות שחיטה במיעוט בתרא דהתם היינו במיעוט הנשאר עצמו אבל מה שנשחט כבר נכשר ועוד דשאני הכא דלא אירע הפסול דרך שחיטה כלל וכן משמע מפרש"י ריש דף ח' ע"ש ומשאר פוסקים ואף שעדיין לא נשחט הקנה מ"מ אין טרפות פוסל בוושט שנשחט כבר וכמ"ש הרשב"א וכ"פ מהרש"ל פ' השוחט סי' י"ז וכ"כ הדרישה וכ"ש אם ניקב הוושט אחר שנשחט כולו קודם שחיטת הקנה דכשר דלא כהב"ח ודו"ק:

סעיף ב

וניקבה הריאה כו'. אע"פ שחיי הריאה תלויין בקנה וחיי המעיים תלויין בוושט אפ"ה שייך בהן טרפות עד שישחוט שניהם קנה וושט. טור:

סימן כז

סעיף א

אסור לאכול כו'. משום דכתיב לא תאכלו על הדם ודרשו חז"ל שאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה אבל לאחר שמתה מותר לאכול ממנה אפילו מה שחתך ממנה קודם שמתה:

סעיף ב

עד שתמות הבהמה. אבל לאחר שמתה מותר לאכלה ולהאכילה לעובד כוכבים עכ"ל טור וקאי אריאשא אנשחטה כראוי אבל היכא דלא נשחטה כראוי פשיטא כיון דאסור לישראל משום אבר מן החי כיון שחתך ממנה קודם שתצא נפשה גם לעובד כוכבים אסור דבן נח מצווה על אבר מן החי וכן היכא דחתך מבהמה טמאה בעודה מפרכסת אע"פ ששחטה כראוי אסור להושיט לבני נח דלא שייך שחיטה בבהמה טמאה וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך דף ל' סוף ע"ב וז"ל ולזמן עובד כוכבים על בני מעיים א"נ על בשר

הפורש מן הבהמה קודם שתצא נפשה אם בהמה טהורה דבת שחיטה היא ונשחטה ע"י ישראל דבן שחיטה הוא מותר אבל בבהמה טמאה ואפי' ע"י ישראל ואי נמי בבהמה טהורה וע"י עובד כוכבים בשר הפורש ממנה קודם שתצא נפשה אסור לזמן עליו העובד כוכבים ואפילו לאחר שתצא נפשה של בהמה ואע"פ שהרמב"ם ז"ל פסק בספר שופטים (דבבהמה טהורה נמי) לישראל שרי ולעובד כוכבים אסור לא ידעתי טעם לדבריו כו' עכ"ל וכ"כ הכ"מ פ"ט מהלכות שופטים וכן הוא בש"ס ורש"י פ' העור והרוטב (חולין דף קכ"א ע"ב) וכתב מהרש"ל פ' השוחט ס"ס י"ז דבבהמה של עובד כוכבים אפילו שחטה ישראל מ"מ מאחר שהוא לא נצטווה על השחיטה א"כ בבהמה שלו לא הותרה לו בשחיטה ודינה כשחטה עובד כוכבים ובהכי יישב דברי הרמב"ם וסמ"ג ע"ש וע"ל סי' ס"ב ס"ק ג':

סימן כח

סעיף א

בין שהיו מזומנים בידו. כגון אווזים ותרנגולים דסד"א מדכתיב אשר יצוד אימעטו אווזים ותרנגולים וכיוצא בהן שנצודין ועומדין ת"ל ציד מ"מ ש"מ:

סעיף ב

והכיסוי היא מצוה בפני עצמה כו'. ע"ל סי' י"ט ס"ק ו':

סעיף ג

כשרה כו'. משמע אפילו לעצמו וכן הוא בד"מ וכן דעת הבית יוסף ומהרש"ל פרק כס"ה סי' א' ושאר אחרונים דלא כהב"ח שאוסר לעצמו מיהו היכא דהעם פרוצים במצות כסוי שאינם מכסים כדין או שאינ' מברכי' על הכסוי או על השחיט' יש לקנוס ולחייב מלקו' וגם יש לאסור השחיטה להעובר משו' מיגדר מילתא כן משמע מדברי מהרש"ל שם וע"ל ר"ס י"ט:

סעיף ד

על כסוי דם בעפר כו'. ע"ל ס"ק כ"ט:

סעיף ה

מברך שהחיינו כו'. ז"ל הגהת מנהגים שהביא בד"מ דכסוי הוי מצוה כדאמרינן בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשני מצות והוי כמו ציצית וסוכה דמברך שהחיינו כך מפורש בה"ש ר' ידידי' משפירא עכ"ל. וצ"ע דהא גבי ציצית קי"ל דאין מברך שהחיינו אלא א"כ קנה בגד חדש מטעם דקנה כלים חדשים כמו שנתבאר בא"ח

סי' רכ"ג אבל בעושה ציצית בבגד ישן אינו מברך שהחיינו כמ"ש הבעל העיטור ומהר"י אבוהב וד"מ בא"ח סימן כ"ב וכ"כ בש"ע ובלבוש שם והכי משמע נמי בתוס' פ' לולב וערבה (סוכה דף מ"ו ע"א) ד"ה העושה סוכה שכתבו הטעם דאין מברכין שהחיינו אציצית ותפילין משום דלא תקנו שהחיינו אלא אמצוה שיש בה שמחה. וא"ל דכסוי דכיון דבזכות אנכי עפר ואפר הוא חשוב שמחה דהא אדרבה אמרי' בפ' כ"ה (סוף דף פ"ח) אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצות אפר פרה ועפר סוטה וליחשוב נמי עפר כסוי הדם התם הכשר מצוה איכא הנאה ליכא ואמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לב' מצות לחוט של תכלת ורצועה של תפילין ע"כ והכי משמע נמי ממ"ש הר"ן שם הטעם דלא מברכין שהחיינו אתפילין משום דלאו מזמן לזמן קאתי וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' קכ"ו א"כ כ"ש כסוי ועוד נראה דאפילו להרמב"ם פי"א מהלכות ברכות דמברכין שהחיינו אציצית ותפילין היינו מטעמא דכתב שם מפני שהם מצות שהם קנין לו משא"כ בכסוי ומצאתי ברוקח סימן שע"א שכתב בשם ריב"ק משפירא כל מצוה שעל האדם לעשות ולא עשאה ומתחנך לכתחלה צריך לברך שהחיינו והביא ראיה מדאמרינן במנחות (דף ע"ה) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו שנתחנך לעבודת הזמן עכ"ל ואפשר ע"ז סמכו לברך בכסוי אבל צ"ע לפ"ז אמאי לא מברכין בציצית ותפילין ושאר מצות שמתחנכים בהו וכן אין מברכין שהחיינו על קדושי אשה או נשואיה כמ"ש מהרי"ק שורש קכ"ח וכן על מזוזה כדלקמן ר"ס רפ"ט אלא ע"כ ס"ל דאפילו במצוה שמתחנכים בה אין מברכין שהחיינו כל שאין זמנה קבוע וכדעת התוס' והר"ן והרשב"א הנ"ל ומפרשי' ההיא דמקריב מנחות כמ"ש התוס' והרשב"א בחדושיו פ' כיצד מברכין דהיו כ"ד משמורות ואין מתחדשות יותר מב' פעמים בשנה וכיון שיש להן זמן קבוע מברך שהחיינו עכ"ל הא לאו הכי לא וא"כ ה"ה בכסוי וצ"ע:

סעיף ו

דמזיק לבריה. זה הטעם דחוק ולי נראה טעם אחר יותר מתקבל משום דשחיטה היא בידו ואינו מצווה לשחוט דהא יכול להיות לעולם בלא בשר או שישחוט אחר אבל בכסוי החיוב מוטל על כל אדם שרואה הדם לכסות כדלקמן סעיף ח':

סעיף ז

וכלאים הבא מבהמה וחיה כו'. מיירי בצבי הבא על התיישה דספוקי מספקא לן אי חוששין לזרע האב או לאו ולכך מספיקא מכסה ואינו מברך דדלמא אין חוששין דלא כמ"ש בס' זבחי צדק הטעם דאינו מברך משום גזירה שמא יתיר חלבו ולא דק וק"ל אבל

אי הוה פשיטא לן דחוששין הוה חייב לברך דהא צריך לכסותו מן התורה דקי"ל צבי ואפילו מקצת צבי ולזרע האם ליכא מאן דפליג דפשיטא דחוששין ועי"ל סי' ט"ז ס"ק י"ז מזה:

סעיף ח

ואין שוחטין אותן ביו"ט. דכיון שצריך לכסותן וביו"ט אינו רשאי לכסותן לא ישחוט לכתחלה:

סעיף ט

אינו מכסה את דמו. אפילו יש לו עפר מוכן מפני שהרואה יאמר ודאי חיה הוא דאל"כ לא היו מטריחין לכסות דמו ביו"ט ויבא להתיר חלבו עכ"ל הט"ו בא"ח סי' תצ"ח סי"ח והוא מסקנא דש"ס פרק קמא דביצה (סוף דף ח') ומוסכם מכל הפוסקים (וכן כתב הרשב"א בס' עבודת הקודש בבית מועד שער ב' דין ב') וכ"כ הלבוש שם דלא כמ"ש העט"ז כאן אין שוחטין הכוי והכלאים ביו"ט דשמא יטלטל עפר ביו"ט שלא לצורך דשמא מין בהמה הוא עכ"ל ולא דק דהא אפילו יש עפר מוכן דליכא איסור טלטול אסור מטעם הנזכר:

סעיף י

ובלילה אם רשומו ניכר יכסנו. ואין יכולין לקבל הדם בכלי לכסותו בלילה שאין שוחטין לתוך הכלים עכ"ל הטור מדברי הרא"ש ור"ל דאסור משום שנראה כמקבל דם לעבודת כוכבים כדלעיל סי' י"א ס"ג והא דלא שרי ע"י נתינת מעט עפר בכלי כדלעיל סי' י"א משום דגם בזה יש חשש לפני הרואה שיאמר שלקח עפר לכסות בו ויבא להתיר חלבו כ"כ הדרישה אבל הב"ח כתב וז"ל ונ"ל דבזמן הזה (כלומר שאין דרך עובדי עבודת כוכבים בכך וכדלעיל ס"ס י"ב) שאפילו לכתחלה היה יכול לשחוט לתוך הכלים כהא"ז אלא שאנו נזהרים א"כ) בדיעבד אם שחט ביו"ט יכול לקבל הדם בכלי אפילו לכתחלה דכדי לקיים מצות כסוי כדינו לא שייך ליזהר מלקבלו כיון שאין בו איסור מן הדין ומ"מ יותר טוב ליתן עפר וצרורות בכלי קודם קבלה עכ"ל ובאמת קשה לדבריו אמאי לא אשמועינן בש"ס ופוסקים האי תקנתא דעפר בכלי ואפשר דלא מתיר אלא ע"י מעט עפר בענין דליכא למימר שיכסה בו ומדינא היה אסור כיון דליכא אלא מעט עפר משום חשדא דעבודת כוכבים דעדיין ראוי לזריקה אלא דהאידנא דאין דרך עובדי עבודת כוכבים בכך שרי אפילו בלא עפר כלל אלא דלחומרא יתן בו עפר מעט ודוק:

סעיף יא

או לשחוט עוף ג"כ. אצל הבופל"י ולא ע"ג דם הבופל"י כדלקמן ס"ק כ':

סעיף יב

וצריך להזמינו בפה. פי' העפר דלמטה צריך להזמין בפה לשם כסוי היכא דמצא עפר תיחוח דאל"כ לא עביד מידי וכן כשנותן הוא לשם עפר תיחוח חשיב כהזמנה כן משמע מפרש"י פ' השוחט (חולין דף ל"א) וכן הוא באגודה והי"א ס"ל דאם מצא עפר תיחוח ושחט עליה די בכך אבל עפר שלמעלה לכ"ע צריך שיתן הוא כדאיתא בתוס' ר"פ כ"ה וכן משמע ברבינו ירוחם ונ"ל דלא פליגי אלא למצוה מן המובחר אבל בדיעבד פשיטא דלכ"ע א"צ שיתן הוא אפילו עפר שלמעלה דהא כסהו הרוח בסי"א פטור מלכסות והוא משנה שלימה:

סעיף יג

או בסכין. ר"ל בקתא של סכין אבל לא בראש הסכין במקום ששוחט כדלעיל ס"ס י"ח וכ"כ בד"מ ופרישה ופשוט הוא:

סעיף יד

מי ששחט הוא יכסה כו'. בטור יש כמה דינים על מי שקדם וכיסה מה הוא חייב והמחבר כתבם בח"מ סי' שפ"ב כי שם מקומם וע"ש:

סעיף טו

שחט מאה חיות כו'. ודין אם סח בין כיסוי לכיסוי או בין שחיטה לשחיטה וכיוצא בדינים אלו נתבאר בסי' י"ט ע"ש:

סעיף טז

דם שנפל כו'. אע"פ שבטל ונדחה ראשון אפ"ה כשהלך ורבה עד שנתהפכה מראית המים לדם חוזר דם הראשון ונראה ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה דאין תורת דחוי אצל מצות:

סעיף יז

או בדם בהמה או בדם החיה כו'. כן הוא במשנה דף פ"ז ריש ע"ב ופירש"י והר"ן והברטנורא בדם הקזה של חיה והרמב"ם פי' בדם חיה טמאה:

סעיף יח

רואים כו'. נ"ל דה"נ אם שחט חיה או עוף ונפל הדם לדם בהמה וכה"ג בענין שאם היו רואין הדם בהמה מים לא היה בו מראית דם ושוב נפל לתוכו יותר בענין שאם היה מים היה חוזר וניעור חייב לכסות:

סעיף יט

פטור מלכסות. שהרי דם בהמה למעלה ומה יכסה. רש"י:

סעיף כ

או עוף כו'. והב"ח כתב דבעוף ע"ג בהמה פטור מלכסות כיון דדם עוף מועט ואין נלפע"ד ומ"ש שכ"כ מהרש"ל פכ"ה סי' י"ד ליתא דאדרבה דברי מהרש"ל שם נראין להפך ומה שדחקו לזה ליישב קושית הב"י על הטור שכתב בשם בעל העיטור דהלא ברייתא שלימה היא תירוצו דחוק ע"ש: והנלפע"ד בזה משום דכל הפוסקים לא הביאו כלל ברייתא זו משמע דס"ל דלא קי"ל כהך ברייתא משום דהתוס' תמהו עלה וז"ל שחט חיה ואח"כ בהמה פטור מלכסות תימא דליגרריה ולכסייה וכן בהמה ואח"כ חיה ליגרריה ולכסייה כדם הניתז ושעל הסכין עכ"ל וס"ל להפוסקים לישב תמיה זו דהך ברייתא ס"ל דבדם הניתז ושעל הסכין נמי לא בעי גרירה אלא מכסה במקומו וכמ"ש הכל בו בשם הר"מ בן נתן ומביאו ב"י וא"כ אנן דקי"ל דבדם הניתז ושעל הסכין בעי גרירה לא קי"ל כהך ברייתא לכך כתב הטור דין זה בשם בעל העיטור דס"ל דהך ברייתא הלכה היא וצריך לחלק דל"ד לדם הניתז ושעל הסכין דשאני הכא כיון שדם הבהמה למעלה מה יכסה כמ"ש רש"י והרי כאלו הכל מעורב יחד וכן כשדם חיה למעלה דחייב לכסות אה"נ דהיינו ביש עפר תיחוח למטה כמ"ש העט"ז והל"ח דף קצ"ג. א"נ אפילו ליכא עפר תיחוח אפשר דא"צ לגרור משום דכי ימתין עד שיגרור ויתיבש יתערב הדם חיה בדם בהמה וקודם שיתיבש פשיטא דלא יכול לגררו ויתערב הכל ביחד ולכך טוב יותר לכסותו במקומו. זה נ"ל דעת הטור ואפשר גם דעת הפוסקים כן והא דהשמיטו ברייתא זו היינו משום שנ"ל פשוט כן וגם לא הובאה ברייתא זו בש"ס אלא אגב ריהטא ע"ש:

סעיף כא

חייב לכסות. ואע"ג דליכא עפר למטה בינו לבין דם בהמה מ"מ מאי דאפשר למיעבד עבדינן ובעט"ז כתב כאן דברים מגומגמים:

סעיף כב

ובלילה כו'. ע"ל ס"ק י' מ"ש בזה:

סעיף כג

ואין אחרים רואין אותן כו'. אבל כשאחרים רואין אותם אמרינן במשנה (דף פ"ו ע"א) דחייב בכסוי ומשמע התם בש"ס דחייב מדינא בכסוי וכן משמעות הפוסקים וכן בדין דהא טעמא דבינם לבין עצמם דפטור משום שרוב מעשיהם מקולקלים הלכך כשאחרים רואין אותם ששחטו יפה כיון דכשר אפילו לאכילה פשיטא שצריך כסוי וצריך לברך וכ"כ בס' ל"ח דף קצ"א סוף ע"א דלא כהעט"ז דכתב מכסה בלא ברכה מיהו היינו דוקא

כשהן מומחים או יודעים לאמן ידיהם דאז שחיטתן כשרה דיעבד לכ"ע כמ"ש בסי' א' ס"ק כ"ד דאל"כ מכסה בלא ברכה וע"ל סי' ט"ז ס"ק כ"א:

סעיף כד

ופטורה מכסוי. בש"ס משמע דאינו רשאי לכסות כיון דרוב מעשיהם מקולקלים והוי כנבלה גמורה וכשיכסה אתי למימר שחיטה מעלייתא היא ואתי למטעי ולמיכל משחיטתן כן משמע בתוספות שם ד"ה סיפא כו' וכ"כ הב"ח:

סעיף כה

צריך לבדוק הסימנים כו'. ע"ל סי' כ"ה מדין בדיקת הסימנים וסי' י"ח מדין בדיקת הסכין:

סעיף כו

עד שיבדוק כו'. ואע"ג דלעיל סי' י"ט אמרי' דמברך על השחיטה קודם השחיטה היינו משום דא"א בענין אחר דכל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן וסמכינן אחזקה דרוב בהמות בחזקת כשרות הן כדלקמן סי' פ"א אבל הכא כיון דאפשר לברורי מבררינן ודמי לדלעיל ר"ס א' דאין סומכין על החזקה במקום דיכולים לבררו:

סעיף כז

כגון ההיא דחיישינן שמא בעור נפגמה כו'. וכדלעיל סי' י"ח ס"ק א' וסי"א והב"ח חלק אמהרא"י והמחבר ודקדק ממ"ש הטור בר"ס י"ח דבנמצאת הסכין פגומה לאחר שחיטה הרי זה נבלה ולא כתב ספק נבלה דאתא לאוריי דמחזקינן לה בנבלה גמורה לפטור מכסוי ול"ד לספק טריפה דמכסה בלא ברכה כיון דאירע הספק בשחיטה עצמה עכ"ד ותימא היאך יעלה על הדעת לעקור עשה מן התורה לפטור מכסוי משום שנמצא הסכין פגומה דליכא אלא ספקא ואפשר דבעצם המפרקת נפגם דהא איכא מ"ד פ"ק דחולין (דף י') דמכשיר ונהי דקי"ל לחומרא מ"מ ליכא אלא ספיקא וכדאמרי' בש"ס חיישינן שמא בעור נפגמה וכן כתבו כל הפוסקים וכמ"ש בר"ס י"ח ומה שדקדק מדברי הטור לאו כלום הוא דודאי הטור בסי' י"ח לאו להכי אתא דהתם לא מיירי כלל מדיני כסוי וגם אם היה כוונתו לכך לא היה כותבו ברמז אלא לא ירד לדקדק בכך וכ"כ בדוכתי טובי ה"ז נבלה והוי ספק נבלה וכן המחבר גופיה כתב בר"ס י"ח ה"ז נבלה גם מה שחילק בין ספק טרפה לספק בשחיטה לא נהירא כלל והכי מוכח להדיא בש"ס פכ"ה דף פ"ו גבי שחיטת חש"ו דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים אזלינן לחומרא להצריך כסוי מספק ע"ש וכ"פ מהרש"ל פכ"ה סי' ו' כהמחבר וכ"פ בד"מ:

סעיף כח

אבל דבר כו'. משמע דבחתך מפרקת חייב לכסות מדינא וצריך לברך וכן משמע בתה"ד וכן דעת הס' ל"ח דף קצ"א וכן בדין לפי מ"ש בסי' כ"ד ס"ק ה' דהא דמחמירין בחתך המפרקת הוא חומרא בלא טעם והוכחתי שם מן הש"ס ופוסקים דמותר ע"ש הלכך נהי דמחמרינן לאכול היינו משום שכבר נהגו כן אבל פשיטא דצריך לברך דלא כהעט"ז והב"ח שכתבו מכסה בלא ברכה:

סעיף כט

תקינו ליה רבנן כו'. הב"י דחה דברים אלו משום דא"כ עדיפא ה"ל למיתני האי תקנתא משורף טליתו דאיכא משום בל תשחית ועוד דכיון שאינו מכסה בעפר היאך יברך עליו הלכך נראה דאין לדברים אלו עיקר עכ"ל והרב בד"מ דחה דברי הב"י דבמתני' מיירי דהבגד או זהב אינו שוה כמו העוף וליכא בל תשחית כדאיתא בפרק החובל (סוף בבא קמא דף צ"א) גבי אילן מאכל שדמיו יקרים לבנין מותר לקצצו וכ"פ הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ו והסמ"ג לאוין רכ"ט) והא דמברך היינו הואיל וכי ממצה ליה בבגד ה"ל התחלת הכיסוי אע"פ שאינו גומר הכסוי עד לאחר זמן מידי דהוי אבדיקת חמץ דמברכין על ביעור חמץ אע"ג דלא מבערין עד למחר (וכמו שנתבאר בא"ח סי' תל"ב) וה"ה בנ"ד כו' ואח"כ מצאתי בא"ז שהביא דברי הגאונים והאריך בטעמים וכתב דיש לסמוך עליהם עכ"ל ד"מ וכן מצאתי בראב"ן שהביא דבריהם לפסק הלכה ומהרש"ל פרק כ"ה סי' י"ז נמשך אחרי הב"י לדחות דברי הגאונים ודחוי כזה חוזר ונראה אחר שמפורש כן בגדולי ההוראה הנזכרים ונתיישב דבריהם גם מהרש"ל עצמו הביא דברי הגאונים בסתם בהגהותיו לשחיטות מהרי"ו (אכן תמצא כמה פעמים שבספרו חוזר בו מדבריו הראשונים) וכ"פ הב"ח אכן מה שדמה בד"מ דין זה לבדיקת חמץ ל"ד כ"כ דהתם ה"ט דהבדיקה היא תחלת ביעור דא"א לביעור בלא בדיקה ותלי הבדיקה בביעור משא"כ הכא עכ"ל נ"ל לצרף ג"כ הטעם שכ' הב"ח דהברכה לא נתקנה אלא על כסוי דם ולא בעפר כדאיתא בתוספתא וירושלמי ופוסקים ואף דנהגינן לומר בעפר היינו לרווחא דמלתא אבל כאן אוקמא אדינא ולכך כשממצה בבגדו אין לומר בעפר וגם בלשון הגאונים הנ"ל איתא מברך על הכיסוי ותו לא ובעט"ז כתב שנ"ל שלא יברך לכתחלה כשממצה בבגדו ולא אח"כ כשמכבס הבגד ואילו ראה דברי הר"ב בד"מ לא כתב כן:

סעיף ל

השוחט כו'. משמע דאתא לאשמועינן דאע"פ שלא נתקיים בהן מצות כסוי מותרים וכן משמע בתה"א שער ה' וכן משמע בעט"ז וב"ח אבל במשנה פרק השוחט (חולין דף

ל"ג ע"א) שממנו מקור דין זה איתא השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם מותרין ומדנקט בהמה משמע דלאו מכסוי מיירי וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה"ש דין י"ג בדיני מסוכנת השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם הרי אלו מותרין ואין אומרים שמא מתים היו עכ"ל וכן פירש בספר תורת חיים ובמשמרת הבית דף כ' פירש הרשב"א דאתא לאשמועינן דאע"ג דלא יצא מהן דם מותרין דדם האיברים שלא פירש מותר כו' וע"ל ס"ס כ"ב:

סעיף לא

הנזרעים בהם מצמיחים כו'. ולא מהני כשמשימים בהן צמחים והוא מגדלם אלא בעינן דוקא שהנזרעים בהן מצמיחים ב"י וכ"כ הכל בו בשם הרז"ה ובעל העיטור:

סעיף לב

ובחרסית. פי' בערוך הוא מין סיד שחופרים אותו מן הקרקע:

סעיף לג

ומגופה של חרס שכתשן. האי כתישה קאי ג"כ אלבינה וכן מוכח ס"פ כ"ה עכ"ל פרישה. וגם דברי הט"ו א"א לפרש בענין אחר:

סעיף לד

ובנעורת של פשתן דקה. פירש"י דהיינו אריש"טא שמנערין מן הפשתן וה"ה בעפר. ונסורת של חרשים שמגררים הנגרים במגירה וקוצצים בה עצים והיא משרה נסורת דקה כעפר. ושיחור פירש"י פחמים כתושים וכן פי' בערוך ערך שחור והרמב"ם פי' דהיינו פיח הכבשן. וכחול הוא צבע שנותנין בעין. ונקרת הפסולים פירש"י עפר שמנקרין מן הרחיים:

סעיף לה

ולא בשחיקת מתכת אם אינם שרופין כו'. אבל בשרופים מכסים וה"ה לכל הנך דאין מכסים אם שרופים מכסים בעפרן כ"מ בטור וב"י ופשוט הוא:

סעיף לו

ולכן אין מכסין כו'. כן הוא בכל הספרים וכן העתיק בס' אפי רבבי ומשמע דהיינו מפני שעפר לחה אינה מצמחת וליתא דבש"ס פרק אלו עוברין (פסחים דף מ"ז) איתא בהדיא דראויה לזריעה ומצמחת וכן הוא ברש"י שם אעפ"י שהב"י העתיק לשון רש"י ואינה ראוי' לזריעה פשוט הוא דט"ס הוא והעט"ז העתיק לשון הב"י ולא הרגיש בטעות אלא הטעם כתב הסמ"ג דבעינן עפר דק ונפרך שראוי למנות כדכתיב אם יוכל איש

למנות את עפר הארץ ומביאו ב"י ודרכי משה ונ"ל דהאי ולכן ט"ס הוא וצריך להיות וכן וקל להבין:

סעיף לז
בעפר לחה וכו'. וכל שכן בטיט כדאיתא בש"ס שם:

סימן כט

סעיף א
שמונה מיני טריפות הן כו'. כלומר וכל הטריפות נכללין בכלל אלו השמונה:

סעיף ב
דרוסה. היינו שדרסה ארי וכה"ג ויתבאר בסי' נ"ז:

סעיף ג
נקובה. היינו נקיבת קרום של מוח שבסימן שאחר זה ונקיבת הוושט ותורבץ הושט שבסימן ל"ג ונקיבת הקנה במקום שמתפשט לריאה ולכבד שבסוף סי' ל"ד ונקיבת הריאה וסמפוניה בסי' ל"ו ונקיבת המרה בסי' מ"ב ונקיבת הטחול בסימן מ"ג ונקיבת האם בסי' מ"ה ונקיבת הדקין בסימן מ"ו ונקיבת קיבה וכרס והמסס ובית הכוסות בסימן מ"ח ונקיבת הקורקבן בסי' מ"ט וכיוצא בהן:

סעיף ד
חסרה. היינו בתחלת ברייתה והיינו חסרו האונות שבסימן ל"ה וכיוצא בהן וכן כל שניקב טרפה ה"ה אם חסר טרפה וכדלקמן סי' נ':

סעיף ה
נטולה. היינו ניטל לחי התחתון והעליון בסימן ל"ג ונטילת הכבד שבסי' מ"א וניטלו צומות הגידין שבסימן נ"ו וכן כל אבר שניקב טריפה הוא הדין אם ניטל כדלקמן סי' נ' ופירש"י דבכלל נטולה היינו גלודה שבסימן נ"ט שניטל עורה ודלא ככסף משנה פ"י מה"ש שכתב דגלודה היא בכלל קרועה:

סעיף ו
קרועה. היינו נקרע רוב בשר החופה את הכרס שבסימן מ"ח וכיוצא בו:

סעיף ז
נפולה. היינו נפולה ממש לקמן סימן נ"ח:

סעיף ח
פסוקה. היינו פסוקת חוט השדרה שבסי' ל"ב ופסוקת הגרגרת שבסימן ל"ד וכיוצא בהן:

סעיף ט

שבורה. היינו נשברה רוב צלעותיה שבסי' נ"ד ולפי' רש"י נדלדלו הסימנין ברובן (שבסימן כ"ד סט"ז) וחביסת הגולגולת (שבסי' שאח"ז) ועקירת צלע (שבסי' נ"ד) בכלל שבורה ודלא כב"מ שם שכתב דנדלדלו סימנים הוא בכלל נפולה וכן משמע לשון הרמב"ם פ"ט מה"ש סימנים שנדלדלו ברובן טריפה ואפילו שלא מחמת נפילה עכ"ל ומדאיצטריך רש"י לפרושי דסימנים שנדלדלו הוי בכלל שבורה אלמא סבירא ליה דסימנים שנדלדלו ברובן טרפה ממש הוי וכן משמע לשון הרמב"ם ועיין מה שכתבתי בסימן כ"ד ס"ק כ"ג:

סימן ל

סעיף א

שנתרוצץ. היינו שנחבסה פירש"י שהוכתה מכות רבות ולא נפחתה:

סעיף ב

אע"פ שהקרום קיים. ר"ל אע"פ שגם קרום העליון קיים:

סעיף ג

כסלע. וכי הוי כסלע מצומצם דינו כיתר מכסלע וטרפה ש"ס ופוסקים:

סעיף ד

נקבים שיש בהן חסרון כו'. ז"ל ב"י בגרגרת אמרינן בסי' ל"ד כו' עד כמו שיתבאר בסי' ל"ד ה"ה בגלגלת עכ"ל ולדבריו נקבים שאין בהם חסרון אפי' כי מצטרפת להו הוי רובא לא פסלי בגלגלת ולא ידעתי מנין לו להקל כ"כ דמסתבר לי דאה"נ דין הגלגלת בשיעורין דידיה שוה לגמרי לדין הגרגרת) והטור אטו כי רוכלא ליחשוב וליזל ולא כתב אלא דנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכסלע וה"ה אין בהן חסרון מצטרפין לרובא. מיהו כשתמצי לומר דס"ל כמ"ש התוס' פרק א"ט דף מ"ב ע"ב דחסרון הגלגלת לאו מצד עצמו טרפה אלא משום דסוף הקרום ליפסק אפשר כיון דאין בהן חסרון אין סופו ליפסק ול"ד לגרגרת ועמ"ש בר"ס ל"ב ודו"ק:

סעיף ה

שהוא שליש טפח. ז"ל ב"י ובסימן מ"ח יתבאר דרוחב סלע הוי שליש טפח עכ"ל וצ"ע דבסי' מ"ח ס"ד כתב המחבר דהעיגול של יתר מכסלע הוי טפח אם כן לפי מאי דקי"ל בכמה דוכתי בש"ס ופוסקים כל שיש ברחבו טפח יש בהקיפו של עיגול ג"ט א"כ הוי רוחב הסלע פחות משליש טפח (ומכ"ש לפי מה דכתב הרמב"ם בפי' המשנה

פרק קמא דעירובין שההיקף של רוחב טפח הוא חלק השביעית בקרוב יותר מג"ט לפי התשבורת וכ"כ התוספות פ"ק דעירובין דף י"ד סוף ע"א דאין החשבון מדוקדק לפי חכמי המדו' א"כ כיון דההיקף לא הוי אלא טפח ביותר מסלע מכל שכן דרוחב סלע לא הוי שליש טפח דהיינו כסלע) ודוחק לומ' דלא דק בחשבון דהא אמרי' בכמה דוכתי בש"ס אימר דאמרינן לא דק לחומרא לקולא מי אמרינן ועוד דהא דק בב"י לפ' דשיעור כסלע מצומצם הוי כאן כיתר מסלע ונראה דהב"י נמשך למ"ש בסי' מ"ח וז"ל ואהא דאמרינן שאם תמתח תעמוד על טפח כתב הרא"ש חוט המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח נמצא רוחב הסלע שליש טפח עכ"ל אבל פשוט דהרא"ש קאי אסלע דמיירי התם בש"ס דהיינו יותר מכסלע וכמ"ש בדרישה שם סעיף י"א וכמ"ש המחבר גופיה שם דיתר מכסלע הוי היקפו טפח ואע"ג דהתוספות בפרק א"ט דף נ' ע"ב כתבו נמי כשתקיף הסלע בחוט וימתח החוט יהא בארכו טפח עכ"ל היינו למאי דס"ד דש"ס התם מעיקרא דכסלע נמי טרפה שאם תמתח תעמוד על טפח אבל למאי דמסיק בתר הכי דלא מטרפה אלא בכיתר מסלע א"כ ע"כ צ"ל דדוקא ההיקף של יתר מכסלע הוי טפח או דבעינן בהיקף מעט יותר מטפח א"כ לפי מאי דכתב המחבר בסימן מ"ח שההיקף של יתר מכסלע הוי טפח קשיא דהא רוחב הסלע הוי פחות משליש טפח וצ"ע:

סעיף ו

שנשכתה חולדה בשיניה. דאילו ביד יש דרוסה לחולדה בעופות וכדלקמן סי' נ"ז וע"ל סי' ל"ד ס"ק ט':

סעיף ז

ולכן יש להטריף אם ניקב עצם הגולגולת. אבל בנחבסה אין חילוק בין בהמה לעוף אפי' לדידן:

סימן לא

סעיף א

אם לא במקום הפסד מרובה. ומדברי מהרש"ל פא"ט סי' י"א משמע דאף במקום הפסד מרובה יש להטריף וכן פסק הב"ח ע"ש:

סעיף ב

המוח עצמו שנרקב מעט ממנו כו'. הוא לשון הרמב"ם והטור כתב ואם חסר מן המוח מעט כגון שנרקב כו' ובספרי הוכחתי דדעת כל הפוסקים שוה בזה דאפי' נרקב או נתמעך שנחסר מעט בענין שאם היה כיוצא בו בחוט השדרה אוחזין אותו ומניח הריקן

למעלה מידו היה עומד ולא היה נכפף כשר אבל אם נחסר הרבה שאז כיוצא בו בחוט השדרה אלו היה יוצא הרבה למעלה מידו היה נכפף טריפה וכן גבי חוט השדרה נמי דינא הכי ולכן כתבו הט"ו בסימן ל"ב ס"ד דנחסר קצת מהמוח ונתרוקן כשר לאפוקי אם נחסר הרבה שאז טריפה כיון שאם היה מעמידו בידו היה הריקן שחוק לידו שוחה אבל כשנתמסמס כדונג לא חילקו לא כאן ולא בסימן ל"ב בין מעט להרבה לפי שדרכו להתמסמס הרבה ואין חילוק אלא בין נימוס היטב או לאו שכשנימוס היטב כדונג אז הוא שוחה וטרפה ואם לאו כשר וכן הוא דעת ר' ירוחם שכתב נתמזמז כלומר נתרוקן ולא כ"כ כמו נתמסמס כשרה עכ"ל וע"כ ר"ל שדרך להתמסמס הרבה ואם נתרוקן הרבה ג"כ לא היה יכול לעמוד והיה טרפה לכך אינו כשר אלא כשנתרוקן מעט ולא כ"כ כמו נתמסמס וזה דעת רש"י שפי' על הא דקאמר בש"ס נתמסמס טרפה מפני שאינו יכול לעמוד דהיינו שנתמסמס אבל לא כ"כ שיהא נשפך כקיתון של מים אלא כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מיד הוא נכפף ונופל ועל נתמזמז כשר פי' נתרוקן מהמוח קצתו מאליו וכן דעת הרשב"א בת"ה הארוך (דף ל"ט ע"א) ומעתה מ"ש הרמב"ם והמחבר שנרקב או נתמעך כו' היינו ע"י חסרון דמסתמא נחסר קצת כשנרקב או נתמעך וכמ"ש המחבר בסי' ל"ב בהדיא וכן משמע ממ"ש והקרום קיים כו' משמע כל שהקרום קיים אפי' נחסר המוח עצמו ע"י רקיבה כשר וכל זה ברור בעיני דלא כהב"ח שהאריך והרבה מחלוקת בין הפוסקים וחשב לשפוך סוללה על הט"ו ולפעד"נ כמ"ש דהשתא כל הפוסקים בחדא מחתא מחתינהו ואין כאן מחלוקת ודו"ק:

סעיף ג

ואם נשפך כמים או כדונג טרפה. פי' בענין שבחוט השדרה כיוצא בו אם מעמידין אותו לא היה עומד כדלקמן סי' ל"ב כ"כ הטור ומהרש"ל שם סי' י"ד:

סעיף ד

וכן אם השלחופית כו'. וכ"ש אם נמצא מים בין הקרום להגלגולת דטרפה:

סעיף ה

ע"כ יש ליזהר כו'. כלומר דאם פתחו הראש קודם שידעו הריעותא באקראי עד שנפל ספק אם המוח מקיף המים או השלחופית טרפה וכ"כ האו"ה בהדיא ועמ"ש בסי' נ' ס"ק ג':

סעיף ו

ומ"מ א"צ לבדוק אח"ז כו'. עמ"ש ב"ח כאן ובס"ס ק"א:

סעיף ז
וטרפה. דחיישינן שמא קודם שחיטה פריש וניקב קרום התחתון ול"ד לתולעת שנמצא על הריאה לקמן סימן ל"ו ס"ה דכשר משום דלאחר שחיטה פריש דשאני התם כיון דלא מיטרפא אלא בניקבו שני הקרומים אך לקמן סי' מ"ח משמע דאין לחלק בזה כ"כ בד"מ ובדרישה תירץ דשאני התם דהטעם כמ"ש שם דבעוד שהבהמה חיה א"א לתולעת לנקוב מתוך טרדות הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק וכן בקורקבן ס"ס מ"ט נמי כיון שקרומיו קשים ועבים לא חיישי' שמחיים ניקבו) משא"כ במוח עכ"ד ועיין בסי' ל"ו ס"ק י"ז:

סעיף ח
והכי נהוג כו'. משמע דלא מטריף אלא מטעם שא"א בקיאין בבדיקה ובהג"א שהוא מקור דין זה כתב דאינו כשר אלא למ"ד קרום העליון שניקב כשר (והוא דעת המחבר וסייעתו) אבל למ"ד קרמא עילאה טרפה ה"נ כיון שנמצא התולעת בקרום המוח העליון טרפה והוא פשוט וא"כ הר"ב שפסק לעיל דבניקב העליון לבד טרפה א"כ ה"נ אפי' הוה בקיאינן בבדיקה היה טרפה אלא דאשמועינן דמטעם דא"א בקיאין ויש לחוש שמא ניקב קרום התחתון אסור אף בהפסד מרובה א"נ דמטעם שא"א בקיאין אף אם אין רושם כלל לא בקרום התחתון ולא בעליון טרפה כמ"ש בת"ה בהדיא ומביאו ד"מ מיהו דעת מהרש"ל שם סי' י"א להתיר אם לא נמצא רושם לא בעליון ולא בתחתון:

סעיף ט
והפולין בכלל. פי' רש"י מוח שכנגד הפולין:

סעיף י
ונקיבתו במשהו. כלומר נקיבת קרומו במשהו:

סעיף יא
נידון כחוט השדרה. ונקיבת קרומו ברובו כדלקמן בסימן שאח"ז:

סימן לב

סעיף א
שנפסק רוב היקף עור החופה את המוח טרפה. כ' הב"ח ולא מטריפין בנקבים סמוכים זה לזה בהיקף ובצרוף רובו כו':

סעיף ב
אע"פ שכל המוח קיים. דפסיקת המוח לא מעלה ולא מוריד. ש"ס:

סעיף ג
נסדק העור לארכו כשר. מסקנת הב"י דאפי' לא נשתייר אפי' כל שהוא לא למעלה ולא למטה כשר וכן משמע בת"ה וכן כתב ד"מ והב"ח ופרישה:

סעיף ד
ונשפך כמים. ואלו היה החוט נקוב היה יוצא. רש"י:

סעיף ה
או כדונג. אבל אינו נשפך כמים ואלו היה החוט נקוב לא היה יוצא:

סעיף ו
נחסר קצת מהמוח כו'. כבר פרשתי בסי' הקודם ס"ק ב' דלהכי נקט קצת משום דאלו נחסר הרבה אז וודאי כשמעמידו היה הריקן שחוץ לידו שוחה ובנתמסמס כדונג לא מפליג בין מעט להרבה לפי שדרכו להתמסמס כולו:

סעיף ז
טריפות זה כו'. קאי לכל הטריפות שבחוט השדרה שהזכיר מקודם וק"ל:

סעיף ח
ועד בכלל כו'. אזיל לשיטתו בב"י שדחק מאד לפרש סוגיא דש"ס לדעת הרמב"ם ולכן פסק דעד פי פרשה שלישית ועד בכלל טרפה והדבר ברור כמ"ש מהרש"ל שם וכן פי' הב"ח וכן דעת התוס' כהרמב"ם וכן פסק מהרש"ל והמדקדק בסוגיא יראה לעינים שדעת הרמב"ם וסייעתו נכון והטעם דשיעור חוט השדרה עד מקומות אלו פירש"י לפי שמשם ואילך תשש כחחוט השדרה וירכים מעמידין אותה ואינה מתה בכך:

סעיף ט
ויש מטריפין כו'. ז"ל הב"י והג"א הפליג להחמיר יותר מהרשב"א (שהוא כדעת היש מטריפין שכתב הר"ב) שכתבו דאותן עצמות קטנות המחוברות לכנפים הם בכלל הכנפים ולמטה מהם זהו למטה מאגפים עכ"ל ובמקצת ספרי הרא"ש כתב הג"ה מא"ז וז"ל ובא"ז פסק עד למטה מכנפים אפילו במקום שאינו מחובר לגוף העוף אלא נכפל ויושב שם ע"כ ותו לא מידי ולא להג"ה זו כיון הב"י כי אדרבה משמע מהג"ה זו כהרשב"א וסייעתו אלא בספרים אחרים כתוב הג"ה באשיר"י ממהרי"ח וז"ל ונראה לי דאותן עצמות קטנות המונחות בגף העוף והם מחוברות לכנפים ולמטה מהן זהו למטה מאגפים עכ"ל ומביאה מהרש"ל פא"ט סי' ט"ז ולזו כוון הב"י וגם באו"ה כלל נ"ה ד"ב כתב דבא"ז ובסמ"ג מסתפק לאסור עד מקום שהכנפים שוכבות על הגוף של העוף בסופם עכ"ל וע"כ מ"ש ובסמ"ג צ"ל ובסמ"ק. (והיינו הגהת סמ"ק וכן מצינו הרבה

פעמים שהפוסקים וגם האו"ה כינו להגהות סמ"ג בשם סמ"ק) כי בסמ"ג לא נמצא דבר אלא בסמ"ק סי' ר"א איתא בהג"ה וז"ל יש להסתפק אי סוף העצם קאמר דהיינו מקום שהכנפים שוכבות על הגוף בסופם או שמא התחלת עצם קאי מקום חבור הכנפיים בגוף ויש להחמיר מספק עכ"ל הרי בהדיא דעת הסמ"ק כהרשב"א והאו"ה השוה דעת הא"ז לדעתו וכ"כ בד"מ שדעת האו"ה והא"ז כהרשב"א ובב"ח הבין שהב"י כיון להג"א בשם הא"ז ולכן הבין גם כן שדעת האו"ה בשם הא"ז והסמ"ק דשעור חוט השדרה הוא למטה מעצמות הקטנים המחוברים לכנפים וע"ז סמך לחלוק על הר"ב ולא אוכל לירד לסוף דעתו שהרי הוא עצמו כתב שדעת הגהת סמ"ק כהרשב"א וכבר הוכחתי שזהו דעת האו"ה בשם הא"ז והסמ"ק והב"י כוון להג"א הנ"ל בשם מהרי"ח אכן שמעתי לפרש דמהרי"ח לא מיירי באותו עצם קטן שחוץ לגף המחובר לגוף שנראה מבחוץ וכמו שהבין מהרש"ל שם ושאר אחרונים אלא ר"ל אותן עצמות קטנות המונחים בגף העוף המתחילים אצל הצואר והם מבפנים בגוף ואין נראים כלל מבחוץ והם ארוכים ואינם רחבים ודומים לסכינים והם מונחים ממש בגוף על הריאה וכן משמע להדיא בהגהת מהרי"ח שם שכתב ושמוטת גף העוף נמי דאמרינן היינו שמוטת אותו עצם כי הוא מונח ממש על הריאה עכ"ל וכן משמע עוד מדבריו למעיין שם והוא נכון:

סעיף י

ולא חיישי' שמא נפסק החוט כו'. דכיון שהלך המקל על פני כל אורך השדרה א"א שיכה בכח:

סעיף יא

וכן אם לא הגיע כו'. פי' שבתחלת הכאתו לא הכה ע"פ אורך כל השדרה:

סעיף יב

אבל אם נודע שנפלה חוששין. שמא עם נפילתה נפסק חוט השדרה) ולכך גוררת רגליה שפסיקת חוט השדרה מצוי' עם נפילתה עכ"ל טור ואע"ג דבנפולה בלא"ה חוששין כדלקמן סי' נ"ח י"ל דבנפולה בעלמא הוי שרי כשהלכה ארבע אמות וכדאיתא התם אבל הכא כיון שגוררת רגליה לא מיקרי הליכה וצריך לעולם בדיקה ולדידן שאין אנו בקיאין בבדיקה אסור לעולם וכמו שיתבאר בסי' נ"ח:

סימן לג

סעיף א
ניטל הלחי התחתון כשרה. היינו בענין דליכא משום עיקור סימנים וכדלעיל סימן כ"ד סט"ו וט"ז:

סעיף ב
ע"י המראה והלעטה. עיין בטור א"ח סימן שכ"ו:

סעיף ג
להרמב"ם טריפה. ונתן טעם לדבר שהלחי העליון נברא בבעלי חיים לכסות פי הקנה שלא תכנס בו נשימת הרוח הקר פתאום לריאה ויקרר אותה וימות פתאום החי אם יכנס לריאה:

סעיף ד
ושט כו'. ז"ל הרמב"ם פ"ג מה"ש די"ט אם נשברה מפרקת ורוב בשר עמה או שנקרעת מגבה כדג או שנפסק רוב הקנה או שניקב הושט בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זה נבילה מחיים ע"כ לשונו. ומשמע בהדי' מדבריו דנקיבת הושט הוי נבלה מחיים אפי' קודם שנשחטה וכן משמע דעת המחבר אכן צריך עיון דבפ' השוחט (חולין דף ל"ב ע"ב) פריך אהא דמשני רבא דמתני' דאלו טרפות אלו אסורות קתני ויש מהן נבילות (כלומר נקובת הושט ופסוקת הגרגרת ברובו נבילה) ויש מהן טריפות וליחשוב נמי דחזקיה דעשאה גיסטרא נבלה ומשני כי קתני נבלה דלא מטמא מחיים דמטמא מחיים לא קתני אלמא דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת לא הוה נבלה מחיים אלא דאם שחטה אע"ג דשחט במקום שחיטה נפסלה בשחיטה קרינן בהו ואע"ג דמשמע התם דשנויא דרבא לא קיימא במסקנא מ"מ משמע התם דהאי דינא דהוי סתמא דש"ס דנקובת הושט ופסוקת הגרגרת לא הוה נבלה מחיים קושטא הוא וכן משמע מפרש"י לשם וכן משמע בסמ"ג שכתב דנקובת הושט טרפה וע"כ מיירי מחיים דלא הוי אלא טרפה בלחוד אע"ג דדעת הרשב"א בת"ה הארוך דף כ"ז ע"ב וג' דפסוקת הגרגרת ברובא לא הוי אפילו טריפה מחיים לרבא דבריו צל"ע וע"ל סי' ל"ד ס"ק ג':

סעיף ה
או תורבץ הושט כו' נבלה. תימה דלא אשכחן בשום מקום דנקיבת תורבץ הושט נבלה אלא בש"ס ופוסקים משמע דטריפה בלחוד הוא דהוי וכן משמע מהרמב"ם שהבאתי בס"ק שלפני זה וכן כשמנה הע' טריפות בפ"י לא מנה מה דהוי נבלה ומנה נקיבת

תורבץ הושט מכלל דלאו נבלה הוי וגם המחבר עצמו תמה בכ"מ על הרמב"ם שכתב בפ"ג בשחט בתורבץ הושט נבלה דהלא תורבץ הושט שניקב טרפה הוא ולא נבלה אף שכתבתי בסי' כ' ס"ק ה' דלא דק בזה דודאי אע"ג שנקיבת תורבץ הושט לא הוי אלא טרפה מ"מ כיון דשחט בתורבץ נפסלה בשחיטה ואין לך נבלה גדולה מזה מ"מ מבואר שדעתו דנקיבת תורבץ הושט לא הוי אלא טרפה וכאן כתב דהוי נבלה ואע"ג דדרך הט"ו בכמה מקומות לכתוב טריפה במאי דהוי נבילה היינו משום דנבלה עכ"פ טרפה הוי אבל טרפה ודאי נבלה לא הוי ומכ"ש שהמחבר עצמו בכ"מ דקדק בזה גם יש כמה נפקותות בין טריפה לנבילה אף בזמן הזה וצ"ע:

סעיף ו

ואפי' נקבו זה שלא כנגד זה. ול"ד לקרקבן לקמן סי' מ"ט דניקב זה שלא כנגד זה כשר דהקרקבן מינח נייח וכדקאי קאי אבל ושט כיון דאוכלין ומשקין תדיר שם וגם היא מנשמת פעמים שהנקבים מתכוונים זה כנגד זה והוי כניקב ממש. ש"ס:

סעיף ז

וכל זה לא מיירי כו' אפילו לא ניקב רק הפנימי כו'. פי' אמ"ש בסמוך דניקב א' מהן כשרה דמשמע איזו מהן שניקב בין פנימי בין חיצון כשרה עלה קאי הר"ב וקאמר דהיינו דוקא דניקב ע"י חולי אבל אם יש לחוש שניקב ע"י קוץ או מחט אפי' לא ניקב רק הפנימי לחוד טריפה דחיישינן שמא ניקב גם החיצון וושט אין לו בדיקה מבחוץ אבל כשניקב רק החיצון משכחת לה שפיר דכשר ע"י בדיקה מבפנים וכדלקמן סעיף ז' וזה שאמר הר"ב דחיישינן שמא ניקב וושט אין לו בדיקה מבחוץ משמע הא מבפנים יש לו בדיקה וכן מוכח מתוס' והרא"ש שמהם הוציא הר"ב דין זה ע"ש וכן משמע בד"מ וכ"כ בעט"ז והב"ח הבין שמ"ש הר"ב אפי' לא ניקב רק הפנימי טרפה ר"ל דאצ"ל ניקב רק החיצון טרפה ולכן נכנס בדוחקים ליישב דעת הר"ב בזה והדבר פשוט כמ"ש ואין להאריך ואין להקשות לפ"ז דהרי בסימן זה וכן בסוף סעיף ח' וכן בסי' ל"ד סוף סעי' ט' כתב הר"ב דאם נעשה מחמת קוץ או מחט לדידן דלא בקיאינן בבדיקת הושט טרפה בכל ענין ולא מהני בדיקה מבפנים י"ל דדוקא כשניקב ע"י מחט או קוץ במקום שאינו ידוע הוא דא"א בקיאין בבדיקה אף מבפנים ובהכי מיירי בס"ס כ"ג ובסוף סי' ח' וכן בסי' ל"ד ס"ט אבל אם תחב קוץ או מחט בושט מבחוץ במקום ידוע מהני בדיקת הושט מצד פנים דלא גרע מבית הכוסות שניקב מצד פנים במחט כשרה כדלקמן סי' מ"ח והיכא דנמצא מחט בחלל הגוף טרפה דחיישינן שמא ניקבו א' מהאברים שנקובתן במשהו ואין להן בדיקה וכדלקמן בסימן נ"א אלא ודאי כיון שהנקב בבית הכוסות הוא במקום ידוע יש לו בדיקה

והכי נמי בושט והשתא א"ש הא דכתב המחבר בסעיף ז' דלענין נקב נמי אין לושט בדיקה מבחוץ אלא מבפנים ובסימן נ"א כתב דמחט שנמצא בחלל הגוף חיישינן שמא ניקב א' מהמקומות שנקובתן במשהו וטרפה ולא מהני בדיקה וכאן כתב דאפילו בנקב משהו יש בדיקה לושט מבפנים אלא ודאי כאן מיירי שהנקב במקום ידוע (ובס"ק י"ד יתבאר דהיכא דצואר מלוכלך בדם מיחשב להמחבר מקום ידוע ולהר"ב מקום שאינו ידוע ע"ש) וכ"פ הב"ח דכשהנקב במקום ידוע מהני לושט בדיקה מבפנים אפילו לדידן יש להקל אלא היכא שהצואר מלוכלך לא חשיב מקום ידוע:

סעיף ח

אבל אם יש לחוש כו'. ר"ל ל"מ היכא דידוע שניקב ע"י קוץ אלא אפילו רק יש לחוש שניקב ע"י קוץ ערפה וכן משמע בפוסקים דבעינן שיהא ניכר שבא ע"י חולי הא לאו הכי מסתמא בא ע"י קוץ:

סעיף ט

ואם נתחלפו כו'. כתב מהרש"ל הא דהרא"ש אוסר בשניהם אדומים או שניהם לבנים פי' בכולו אדום או בכולו לבן אבל במקצת לית לן בה ואם נתחלפו ברובה צ"ע ע"כ ומל' הרא"ש שכתב אבל כאן דכולו לקוי אין מתקיים ע"י השני ודאי משמע דוקא כולו אבל לא מקצתו מיהו ברובו ה"ל ככולו כמו בכל התורה. ב"ח:

סעיף י

וכ"ש אם יש לו ב' ושטים או ב' קנים כו'. הטעם מפורש בתשובת הרא"ש דכל יתר כנטול דמי וה"ל כאילו נטלו ב' הוושטים או הקנים וכמ"ש הט"ו בס"ס מ"א דאם נמצאו ב' כבדים דטריפה מה"ט וע"ש:

סעיף יא

אם עוף הוא כו'. שהכשרו בסימן אחד ואע"ג דלכתחלה צריך לשחוט ב' סימנים אף בעוף וכדלעיל סי' כ"א הכא כיון שאין לו היתר אלא בסימן אחד כדיעבד דמי כ"כ הפוסקים:

סעיף יב

ולדידן דאין אנו בקיאין. בבדיקת דרוסה לעולם וכמו שיתבאר בסי' נ"ז ועמ"ש שם:

סעיף יג

אין חוששין לספק דרוסה כו'. עיין בסי' נ"ז סי"ג ובמש"כ שם:

סעיף יד

אבל חוששין לספק נקובה כו'. משמע דעת המחבר דאפילו הנקב במקום שאין ידוע יש לו בדיקה מבפנים ול"ד למ"ש בסי' נ"א דמחט שנמצא בחלל הגוף טרפה דחיישי'

שמא ניקבו אחד מהאברים שנקובתן במשהו ואין להם בדיקה דהתם לא ידעינן כלל היכן ניקבו ונקב משהו לא מינכר אבל הכא עכ"פ ידעינן שכנגד מקום המלוכלך ניקב ויש לבדוק נגד מקום המלוכלך ודעת הר"ב דאפילו בכה"ג אין בדיקה לנקב משהו אבל כשתחב קוץ או מחט בושט במקום ידוע גם להר"ב כשר וכמ"ש בס"ק ז' אלא דזה מקרי אינו ידוע כיון שצריך לבדוק כנגד כל אורך ורוחב מקום המלוכלך:

סעיף טו

לבדוק מקום המלוכלך. פי' מבפנים כנגד מקום המלוכלך דאלו מבחוץ הא נתבאר בסעיף ז' דגם לענין נקב אין לושט בדיקה מבחוץ והמחבר אזיל לטעמיה שהביא בב"י הגהת אשר"י בשם א"ז דהאידנא אין אנו בקיאין בבדיקה וכל עוף דאתי לקמן ומלוכלך צוארו בדם אני אוסרו ע"כ וכתב עלה ונ"ל דהיינו לדעת בה"ג אבל לדעת רש"י שיתבאר בסימן נ"ז (פי' דדרוסה אית לה בדיקה אפילו בזמן הזה) האידנא נמי אית לה בדיקה עכ"ל ובסימן נ"ז סוף ס"ח פסק כרש"י וכמ"ש כאן בסתם בס"ו ולכן כתב ג"כ כאן בסתם דבודק מקום המלוכלך ואע"ג דרש"י והמחבר ס"ל דנקב אין לו בדיקה בושט היינו מבחוץ שהוא אדום אבל מבפנים פשיטא דס"ל דמהני בדיקה וזה פשוט אלא שבדרישה ס"א אגב חורפיה לא עיין שפיר בזה ע"ש והר"ב נמי אזיל לטעמיה שכתב בסימן נ"ז וכאן דא"א בקיאין בבדיקת דרוסה ולכן כתב כאן כדברי הג"א בשם הא"ז ושכן המנהג וק"ל:

סעיף טז

לארכו או רחבו ואינו תחוב בו כשירה. כ"כ הטור וכן הוא בהג"א מא"ז וכ"כ האו"ה כלל כ"א דין כ"ד והטעם איתא בש"ס דדרך הבהמות לאכול קוצים והלכך כל כמה דאינו תחוב בו לא מחזקינן ריעותא ובכ"מ פ"ג מה"ש דין כ"א כתב דדוקא כשנמצא הקוץ לארכו והיינו דרך אכילה אבל לרחבו חיישינן וצ"ל דמיירי בסתם שנמצא ולא ידעינן אי היה תחוב בו או לא דאמרינן מסתמא היה תחוב וכן משמע מדברי ר' ירוחם נתיב ט"ו אות ה' ח"ג ובאו"ה שם:

סעיף יז

אם אין עליו קורט דם) **מבחוץ**. מה שנרשם כאן בש"ע טור הוא טעות אלא בד"מ כתוב כן ע"ש הגהמי"י פ"ג מה"ש ומ"מ צ"ע דגם בהגהמי"י לא מכרע מילתא דז"ל הגהמי"י שם כתב ר"י שאם יש קורט דם מבחוץ ודאי ניקב החיצון מסה"ת עכ"ל ודעת הרב שם (בד"מ) דקאי אנמצא וכמו שנרשם לשם בדפוס אבל קשה לפ"ז דלא נמצא כן בסה"ת לכן נראה דקאי אתחוב וכן משמע לשון של ודאי ניקב החיצון דאל"כ הל"ל ודאי ניקב הושט ודוק וקמ"ל דביש קורט דם מבחוץ ודאי חיישינן וליכא ספיקא כלל אפילו למאן

דפסק דלא חיישינן בתחוב והכי איתא בסה"ת ס"ס י"ד ובתוספות (דף מ"ג ע"ב) דבור המתחיל ישב עיין שם וצריך עיון:

סעיף יח

אבל אם הוא תחוב בו כו'. כתב הסמ"ק סי' ר"א וז"ל פי' שנתחב קצת בתוך עור דופני הושט אע"פ שהוא שלם מבחוץ עכ"ל ומשמע מלשונו דאפי' נתחב ולא ניקב עור הפנימי משני צדדין מקרי תחוב בו וכ"כ הב"ח:

סעיף יט

אפי' אין שם קורט דם. כלומר לא מבפנים ולא מבחוץ וכן מוכח ממה שפסק בית יוסף כהרשב"א וסייעתו ול"ד לבית הכוסות דהיכא דאין שם ק"ד לא חיישי' כדלקמן סי' מ"ח דושט שאני דמתוך שאוכלין ומשקין תדיר שם עוברים ושוטפים הם אבל בבית הכוסות דאוכלים ומשקין מינח נייחי התם אם איתא דמחיים הוה היה קורט דם נמצא עכ"ל הר"ן וכך כתב הרשב"א בתה"א דף ל' ע"א ורבינו ירוחם ושאר פוסקים:

סעיף כ

דחיישי' שמא ניקב הושט והבריא ונתרפא. ל' הטור י"מ הבריא ניקב וצריך בדיקה למ"ד ושט יש לו בדיקה וי"מ הבריא מלשון בריא שמא ניקב ונתרפא ולא מהני בדיקה לכ"ע עד כאן ולכאורה קשה למה הוצרך המחבר לטעם דונתרפא כיון דפסק בסעיף ז' דאין בדיקה לושט מבחוץ אם כן שפיר המ"ל דחיישינן שמא ניקב אע"ג דלא נתרפא דאין לושט בדיקה מבחוץ ונראה דמ"מ הוצרך לטעם דונתרפא דאל"כ תיהני ליה בדיקה כשמפרידים ב' העורות ורואין שגם הפנימי לא ניקב מעבר לעבר דאז פשיטא שהחיצון לא ניקב כלל אבל אי חיישינן שמא נתרפא טרפה וכן מוכח ברבינו ירוחם ע"ש ודוק:

סעיף כא

ויש מכשירין אם אין קורט דם מבחוץ. פי' אע"ג דיש קורט דם מבפנים דקורט דם בפנים לא מעלה ולא מוריד ועיין בב"י בד"ה ומ"ש רבינו ואפי' לדבריו כו' אבל קשה דהרי כתב הר"ב סס"ד דאם יש לחוש שניקב רק הפנימי ע"י קוץ טרפה דחיישי' שמא ניקב גם החיצון וושט אין לו בדיקה מבחוץ וי"ל דהתם כתב לדעת המחבר דחוששין שמא הבריא וכ"ד הר"ב עצמו וכמ"ש בס"ק כ"ג ולא כתב דעת היש מכשירין אלא להורות דעליהם סמכו הנוהגין להלעיט האווזות מיהו קשה למה נתן לעיל טעם דחיישינן שמא ניקב וושט אין לו בדיקה מבחוץ הלא אפילו אי הוה ליה בדיקה הוי חיישינן שמא נתרפא וכמ"ש המחבר כאן וי"ל דס"ל להר"ב דהאי חששא דשמא נתרפא חששא רחוקה היא ולא חיישינן לה אלא בניקב פנימי דכיון דאיכא למימר שניקב גם החיצון דאין

לושט בדיקה מבחוץ הלכך אפילו ליכא קורט דם מבפנים מהני לן טעמא דשמא נתרפא דטרפה לדעת המחבר וכמ"ש בס"ק הקודם אבל אי הוה בדיקה לושט מבחוץ לא הוי חיישינן לשמא נתרפא כיון שהוא אינו נקוב לפנינו והלכך כתב לעיל טעמא דאין לושט בדיקה מבחוץ דנ"מ דאם ניקב החיצון לבד ע"י קוץ או מחט במקום ידוע דכשר ע"י בדיקה מבפנים וכמ"ש בס"ק ז' דלא חיישינן שמא נתרפא כיון דיש בדיקה לפנים שעור הפנימי הוא לבן ונקב משהו ניכר בו ודוק ועוד יש לתרץ קושיא הראשונה דדוקא הכא שנמצא קוץ תחוב בושט הוא דיש מכשירין אם אין ק"ד מבחוץ דאם איתא דניקב גם החיצון היה ניכר הלכך לא חיישינן שמא ניקב אבל כשנמצא נקב ואין שם קוץ אלא דיש לחוש שניקב ע"י קוץ גרע טפי דחיישינן אלו היה הקוץ לפנינו הי' ניקב לחוץ וע"כ צריך אתה לחלק בכה"ג שהרי בס"ס כ"ג וכן בסי' זה סס"ח ובסי' ל"ד סס"ד חיישׁ הר"ב דשמא ניקב הושט מצד חוץ לפנים ולא מהני בדיקה מבפנים וכאן מהני בדיקה אפי' מבחוץ אף על גב דקיי"ל אין לושט בדיקה מבחוץ שאין נקב ניכר בו כיון שהוא אדום אלא ודאי) הכא כיון שנמצא קוץ תחוב עדיף טפי דאלו היה ניקב היה ניכר מבחוץ ומן הדין היה ראוי להיות מותר בלא בדיקה דלא חיישינן שמא ניקב כיון דהקוץ תחוב בושט לפנינו אלא להחמיר הוא דמצריך בדיקה ודמי לדלעיל ס"ס כ"ד דאם נמצא הסימן השחוט שמוט ולא תפס הסימנים בידו דכשר ע"י בדיקה דא"א לשמוטה שתעשה שחוטה וכה"ג מצינו כ"פ דהבדיקה אינה אלא חומרא וע"ל סי' מ"ח ס"ק ל"ב ול"ג:

סעיף כב

אם אינו נקוב מב' צדדים או שאין קורט דם וכו'. פשוט הוא דט"ס הוא וצ"ל אם אינו נקוב מב' צדדים וגם אין ק"ד מבחוץ וכ"כ בד"מ בהדיא וכ"כ הב"ח:

סעיף כג

ויותר היה טוב כו'. פי' הר"ב מדבר על הנוהגים להלעיט האווזות ולהקל בישב להם קוץ שיש לדקדק בזה הרבה ואין להקל דהעיקר כדעת המחבר וסייעתו דאפילו לא נמצא קורט דם אפילו מבפנים טרפה כשהקוץ תחוב בו ואם כן יותר היה טוב להם שלא לבדוק כלל ולסמוך ארובא משהם מקילים כשנמצא תחוב בושט להדיא אם אינו נקוב משני צדדין ואין קורט דם בחוץ דזהו קולא יותר גדולה ויש כאן ודאי איסור דרוב הפוסקים ס"ל כהמחבר דאפי' היכא דליכא קורט דם לא מבחוץ ולא מבפנים טרפה וכ"פ מהרש"ל פא"ט סימן ה' אבל דעת) א"נ הכא כיון שהקוץ תחוב בו לפנינו מקרי מקו' ידוע אבל לעיל מיירי שיש לחוש שניקב במקום שאינו ידוע וכמו שכתב שם ואף על גב דרי"ו כתב דנמצא קוץ תחוב לא מקרי מקום ידוע דשמא הקוץ נקב למעלה והאוכלין ומשקין

הורידוהו למטה ושמא הנקב אינו במקום שהקוץ עומד שם ומביאו ב"י ואפש' דהר"ב לא חייש להא וס"ל דזה מקרי מקום ידוע: הר"ב דזה וזה לא יכשר ומה שהביא היש מכשירים היינו להורות שעליהם סמכו הנוהגים להלעיט אבל דעתו כיון דשכיח יותר מסרכות הריאה א"כ אין לסמוך ארובא וצריך בדיקה וכדלקמן ר"ס ל"ט גבי ריאה והיכא דנמצא הקוץ תחוב בושט הדין מוסכם להמחבר וכמ"ש בס"ק כ"א וכן משמע להדיא בד"מ כדפי' וכן בעט"ז לא הביא אלא דברי המחבר וכן הב"ח צוח ככרוכיא על המנהג שמלעיטים האווזות כו' ע"ש ובתשובת מהר"מ מלובלין סימן כ"א בצבור שעשו תקנה לבדוק הושטות ואח"כ אירע שהשליכו הראשים ולא בדקו הושטות כשר בדיעבד ועיין שם שהאריך:

סימן לד

סעיף א

גרגרת שנפסק רוב חללה. שדופן הקנה עב מלמעלה ולצד הצואר אינו אלא קרום דק ואינה אסורה עד שיפסק רוב החלל ועובי דופן הקנה אינו משלים לרוב הכי איתא בש"ס ופוסקים:

סעיף ב

או למעלה מזה. פירוש למעלה מן המקום הראוי לשחיטה נמי דינא הכי דפסוקת הגרגרת ברובא והא דלעיל בסי' כ"ד סט"ו וט"ז בעיקור אפילו לא נשאר אלא מעוטו מחובר במקום אחד כשר התם היינו שלא נעקר הסימן אלא ממקום חבורו בלחי אבל הכא שהקלקול בגוף הסימן ברובא מיטרפא אבל למטה ממקום הראוי לשחיטה יתבאר בסימן זה ס"ח דבמשהו טרפה:

סעיף ג

הרי זו אסורה. דעת הב"ח דלהרמב"ם אם נפסקה הגרגרת ברובא ולא נשחטה לא הוי אלא טריפה מחיים וכשנשחטה הוי נבלה וז"א כמ"ש בסימן ל"ג ס"ק ד' ע"ש:

סעיף ד

הלכך משערים אותו ברוב רוחב חלל הקנה. ז"ל הרשב"א ונראה דמ"מ אם אין שעור הקדירה יותר מחצי רוחב עגול פי הקנה כשרה וכדאמרינן גבי עוף מקפלו ומניחו ע"פ הקנה אם חופה רוב קנה טריפה ואם לאו כשרה אלמא בעוף דחיותו מועט אזלינן לרוב פי הקנה כ"ש בבהמה דחיותה גדול עכ"ל ומ"ש הר"ב ולפי מה שיתבאר בסמוך כו' ר"ל מה שכתב בסעיף שאח"ז ניקבה סביב היקפה כו' אם אין בהן חסרון מצטרפין לרוב

חללה ואם יש בהן חסרון מצטרפין לכאיסר נמצא שיעור איסר פחות מרוב וכ"כ בד"מ בהדיא וכן ביאר הדרישה ס"ג וע"כ נ"ל להר"ב דר"ל רוחב חלל הקנה של עוף אבל זהו דחוק מאד ואינו נ"ל כלל דמשמע דבכל עוף ובהמה בקנה דידיה קאמר ועוד דמלשון הרשב"א משמע דבקנה דבהמה קאמר ועוד דהרשב"א כתב שם כן אמתני' (דף נ"ד ע"א) עד כמה תחסר דאיירי בהדיא בבהמה ועוד דאי ברוב חלל הקנה דעוף מיירי אכתי לא ידעינן שעורא דאיזה עוף נשער ורצו לפרש ולא באו אלא לסתום אלא ודאי ברוחב חלל הקנה דבהמה מיירי (דהיינו גסה לגסה ודקה לדקה) ולענין מה שהקשה הר"ב ולפי מה שיתבאר בסמוך כו' לק"מ לפע"ד דודאי שיעור איסר יותר מרוב היקף הגרגרת דבהמה וזהו דבר המורגש לחוש הראות שהרי הוא עכ"פ יותר גדול מגרגרת דעוף וכמו שכתב רש"י והרא"ש והר"ן ושאר פוסקים בעוף דליכא בגרגרת דידיה כאיסר כו' ע"ש וברוב היקף הגרגרת אינו אלא רצועה אחת מנקבים כזה (ובאיסר יש כמה וכמה רצועות כזה אלא דהיכא דאין בנקבים חסרון לעולם לא מצטרפינן לרובא אלא כשהן עומדין סביב היקפה כזה) בענין שאם תחברם יחד יהא נפסק רוב הגרגרת אבל כשהן עומדים באורך הקנה כזה ..... אע"פ שהרצועה היא כ"כ ארוכה כמו רוב היקף הגרגרת לא מצטרפין לרובא דלא יהא אלא מחוברים יחד בודאי לא גרע מנסדקה בסעיף ז' דאפי' לא נשתייר אלא משהו למעלה ולמטה כשר (ועיין בכסף משנה פ"ג מה"ש דין כ"ג ד"ה ניקבה נקבים כו') אבל בנקבים שיש בהן חסרון לא שייך צירוף אלא כשהן עומדין באורך או באמצע הגרגרת דכשהן עומדין בהיקף הגרגרת פשיטא דמצטרפים לרובא דודאי לא גרע מנקבים שאין בהן חסרון ולא נפקא לן מידי ביש בהן חסרון אלא ודאי מה דמצטרפים נקבים שיש בהן חסרון לכאיסר היינו כשהן עומדים באורך או באמצע הגרגרת בענין שאין מקיפים רוב הקנה וא"כ לק"מ דאע"ג דרוב הוי פחות מכאיסר וכמ"ש וכדמשמע נמי קצת מפירש"י (דף מ"ה ע"א) ד"ה אלמא כיון כו' עד וגבי נקבים בעי כאיסר לשערינהו ע"ש מ"מ באין בהן חסרון טריפה כיון שהן עומדים בהיקף הגרגרת דהוי ממש כנפסקה אם תחברם יחד אבל ביש בהן חסרון ע"כ מיירי כשהן באורך הקנה וכדפי' ולא שייך צירוף רובא דהא אינן עומדין בהיקף והלכך כי מטרפי' בנקבים שיש בהן חסרון ע"כ לא מטעם נפסקה אתינא עלה אלא מטעם דהוי כנחסרה והלכך מצטרפים לשיעור נחסרה דהיינו כאיסר והוא יותר מרוב חלל הקנה וכאשר כתבתי מוכח מדברי ר' ירוחם שכתב וז"ל יש מי שכתב שאם הוא עוף גס ויש בקנה דידיה כאיסר משערינן בו כאיסר כמו בבהמה וי"מ דעוף דאין חיותו כ"כ כבהמה לא שיערו בו כאיסר אפי' יש ברחבו כאיסר אלא משערינן ברוב וראשון נראה עיקר עכ"ל ומביאו ב"י ומדכתב דעוף אין חיותו כ"כ

כו' מכלל דשיעורא דאיסר הוא יותר מאם חופה דעוף גדול וכ"ש שהוא יותר מרוב היקף גרגרת דידיה ואפ"ה כתב שראשון נראה עיקר דהיינו בנקבים שיש בהן חסרון שמצטרפין לכאיסר בעוף גדול ובאין בהן חסרון ע"כ הוא מודה דאף בעוף גדול מצטרפין לרובא א"כ יהא אין בהן חסרון חמור מיש בהן חסרון אלא ודאי נקבים שאין בהן חסרון לא שייכי אלא כשעומדין בהיקף הגרגרת ונקבים שיש בהן חסרון לא שייכי אלא באמצע הגרגרת או באורך וכדפי' וכן משמע מדברי שאר הפוסקים כדפי' ובעט"ז כתב וז"ל ועכשיו שא"א בקיאין באיסר כמה הוי אנו משערינן ברוחב חלל הקנה וגם בבהמה אנו משערינן כן שאם הנקבים שביניהם חופה חלל פי הקנה טריפה וכן בנקיבת נקב ארוך משערינן חסרון הרצועה ג"כ כשיעור זה עכ"ל והשמיט הגהת הר"ב ואולי כוון למה שכתבתי ומ"ש הב"ח סעיף ח' בזה לא ירדתי לסוף דעתו בכל דבריו ע"ש:

סעיף ה

ניקב סביב היקפה כו'. פי' דוקא שניקב סביב היקפה ממש כזה) אבל אין הנקבים שאין בהן חסרון שבאורך הקנה מצטרפין לרוב ההיקף דלא יהא אלא נסדקה הלכך נקבים שאין בהן חסרון לעולם לא פסלי אלא כשהן עומדין בהיקף הגרגרת ברובם וכ"כ הרא"ש וז"ל נקבים שאין בהן חסרון מצטרפין לרובא אם עומדים בהיקף הגרגרת עכ"ל אבל נקבים שיש בהן חסרון לא שייך אלא כשעומדין באמצע או באורך הגרגרת דאי בהיקף אפילו אין בהן חסרון פסלי דומיא דנפסקה ולא נפקא לן מידי במאי דיש בהן חסרון ולפ"ז לשון המחבר מגומגם שפתח ברישא ניקבה סביב היקפה אם אין בהן כו' ואם יש בהן כו' משמע דביש חסרון נמי אסביב היקפה קאי גם לשון הטור מגומגם יותר שכתב ואם ניקבה סביב היקפה נקבים דקים זא"ז כנקבי הנפה אם יש בהן חסרון מצטרפין כאיסר שאם יש כאיסר בנקבים עם השלם שביניהם טריפה ואם אין בהן חסרון שיעורא ברובא עד כאן לשונו ולכן צ"ל דה"ק ואם ניקבה סביב היקפה אז הדין כך שאם יש כאיסר בנקבים כו' טריפה אע"פ שאינם מקיפים רובא אלא שעומדים קצת נקבים בהיקף וגם קצת באורך דאי אפשר כשיש הרבה נקבים ששיעורן כאיסר שלא יקיפו מעט הקנה ואם אין בהן חסרון אז אינה טריפה בהיקף מעט אלא בעינן שיקיפו הקנה ברובא וכך תפרש דברי המחבר וק"ל:

סעיף ו

ואם יש בהן חסרון כו' שאם יש כאיסר בנקבים עם השלם שביניהם כו'. מדכתב גבי נקבים שיש בהן חסרון שאם יש כאיסר בנקבים עם השלם שביניהם כו' ולא כתב נמי הכי ברישא גבי נקבים שאין בהן חסרון שגם השלם שביניהם מצטרף לרובא מכלל דס"ל

דבאין בהן חסרון אין השלם מצטרף אפילו אין בין נקב לנקב כמלא נקב וגם משמע מדברי המחבר שאין חילוק בין בהמה לעוף לענין צירוף השלם אלא ביש בהן חסרון אפילו בבהמה מצטרף השלם לכאיסר כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב וכשאין בהן חסרון אפילו בעוף אין השלם מצטרף להיקף רוב הגרגרת דידיה וכן הוכחתי בספרי שזהו דעת רש"י והרשב"א והרא"ש וטור ור"י:

סעיף ז

בעוף אם ניקב כו'. פי' נקבים שיש בהן חסרון דשיעורן בבהמה כאיסר ובעוף דליכא בגרגרת דידיה כאיסר ואם נשער לפי ערך שיעור איסר בבהמה א"כ יהיה קטן מאד שיעור חסרונו דכשנצטרף ג"כ השלם שביניהם יהי' בזה חומרא גדולה הלכך שעורו באם חופה כו' אבל בנקבים שאין בהן חסרון דבעינן שיהו עומדים בהיקף הגרגרת אין חילוק בין בהמה לעוף דלעולם מצטרפים כל חד וחד רוב היקף גרגרת דידיה כ"כ הרא"ש ורבינו ירוחם:

סעיף ח

ומשימו על פי חלל הקנה כו'. משמע דאף השלם שביניהם מצטרף כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב מיהו היינו דוקא בנקבים שיש בהן חסרון דבבהמה משערינן כאיסר ובעוף באם חופה אבל באין בהן חסרון אז אין מצטרף השלם שביניהם וכמ"ש בס"ק ו' ומשערינן גם בעוף ברוב היקף קנה דידיה:

סעיף ט

וי"א דמשערין הגדול כו'. בנקבה כנפה כולי עלמא מודו שמשערין באם חופה לפי שכשנשער הגדול לפי גדלו כו' ונחשב השלם כנקוב יהיה קטן מאד שיעור חסרונו וכמ"ש בס"ק ו' אבל בחסרון במקום אחד לעולם משערין הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו ומבואר בדברי הרא"ש דה"ה בכל מקום דמשערין בבהמה כגון בחסרון דגולגולת כסלע בסימן ל' וכן בנטילת הכבד דבעינן שישתיירו שתי זיתים בבהמה כדלקמן סי' מ"א סעיף ב' משערין בעוף לפי ערך השיעור בבהמה (ומיירי בעוף דיבשה ובדקו ונמצא שלא ניקב קרום של מוח אפ"ה אם הנקב גדול כל כך לפי ערך השיעור סלע בבהמה טרפה ועיין בסי' ל' ודוק):

סעיף י

דהיינו יותר מכאיסר כו'. עמ"ש ר' ירוחם וב"י בזה ולפי דלדידן לא נ"מ מידי דגם לרש"י והרא"ש כיון דלא ידעינן שיעורא דאיסר גם בנפחתה משערין באם חופה בין בבהמה בין בעוף קצרתי:

סעיף יא

י"א שאם ניקבה נקב מפולש כו'. מדברי הרי"ף והרמב"ם נראה דבעוף מיירי וכמבואר בב"י מיהו נראה דגם בבהמה דינא הכי לדידהו דאם ניקבה נקב מפולש משני צדדים משערין כעובי איסר אלא שבאו לפרש דלא נימא דוקא בבהמה אבל בעוף שעורו באם חופה שהוא קטן משני עביי איסר וכמ"ש הכ"מ ספ"ג מה"ש דאם חופה קטן משיעורא דשני עביי איסר אלא) אף בעופא אין אומרים אם חופה אלא כדי שיכנם עובי איסר לרוחבו בשני הנקבים וה"ה בבהמה נמי דאם נפחתה משערין כדי שיכנס איסר בעביו בשני הנקבים המפולשים וכן מוכח מדברי הטור דלהרי"ף והרמב"ם נמי דינא הכי ובכ"מ השיג על הטור ורצונו דמדכתבו הרי"ף והרמב"ם דין זה בעוף דעתם אבל לא בבהמה וכ"כ בד"מ ומ"ש הוא ברור:

סעיף יב

ואם נשאר כו'. והב"ח השיג על המחבר שדין זה תלוי בחלוף גרסאות כו' ע"ש ולפעד"נ דאף לפי הגירסא איכא דאמרי כו' י"ל דה"פ א"ד דר' יוחנן לא אמר משהו למעלה ולמטה אלא ר' יהונתן אמר כך ואמרי הכי קמיה דר' יוחנן משמי' דר"י ואמר ר' יוחנן ידעין כו' ושבחי' לר' יונתן ע"ש וגם בלא"ה הא הרי"ף והרמב"ם ורש"י והרשב"א והרא"ש ור' ירוחם והכל בו ומהרש"ל פא"ט סי' י' קיימי בשיטת המחבר:

סעיף יג

למעלה ולמטה במקום הראוי לשחיטה כו'. כ' ב"י דדוקא לאפוקי מקום שאינו ראוי לשחיטה למטה אבל שיור לצד מעלה אפי' במקום שאינו ראוי לשחיטה מהני דהא במקום ההוא לא מיפסל אלא ברוב עכ"ל וכ"כ העט"ז והב"ח כ' וז"ל אבל הרמב"ם ספ"ג מה"ש כתב נסדקה לארכה אפילו לא נשתייר מן המקום הראוי בה לשחיטה אלא משהו למעלה ומשהו למטה כשר כו' עד גם בש"ע חזר בו וכ' כלשון הרמב"ם עכ"ל ולא ידעתי מה חזרה יש כאן שהרי אדרבה כוון ודקדק וכ' בהיפך מל' הרמב"ם שהרמב"ם כתב אפילו לא נשתייר מן המקום הראוי לשחיטה אלא משהו למעלה כו' משמע להדיא דמן המקום הראוי לשחיטה קאי נמי אמשהו למעלה דסמיך ליה והמחבר כתב בהיפך ומשמע דה"ק ואם נשאר משהו למעלה בכל מקום שנשאר דשם לא הוי נקיבתו במשהו ומשהו למטה במקום הראוי לשחיטה כשר מיהו לענין דינא גם דעת מהרש"ל שם דאפי' למעלה מטבעת הגדולה לא מהני שיור ועיין בסי' כ' ס"ק א':

סעיף יד

למטה ממקום שחיטה כו'. עיין בסי' כ' איזו נקרא למטה ממקום שחיטה בעוף ובבהמה:

סעיף טו
במשהו וטריפה. דמשם ואילך נידון כריאה לאסור בנקיבה כדלקמן בסעיף י':

סעיף טז
ולא יוכל לתלות שמחמת השחיטה כו'. משמעהא אם יכול לתלות שמחמת ששחט בב' מקומות נעשה תלינן אפילו בחסרה ואע"ג דלעיל בסי' כ"ד סעיף י"ט אם נמצא טבעת על הסכין דאע"ג די"ל שעל ידי גלגול הגרגרת נעשה וכמ"ש האגור אפ"ה אמרינן כל ספק בשחיטה פסול אפילו בנחתך הטבעת מצד א' י"ל דאפשר דהכא מיירי שלא נחסר טבעת אלא שני חצאי טבעת דבוקים זה בזה עם עור שביניהם דאין דרך עיקור שיהיו הטבעות נחתכים לשנים בהקיפם ומחוברים יחד בעור המחברן אלא ודאי בסכין דרך שחיטה שהוליך והביא נעשה ועל ידי גלגול הגרגרת נחתכו לשנים בהקיפם א"נ הכא מיירי שנחסר הגרגרת בעקום כזה א"נ שנחסר העור שבין הטבעות א"נ מיירי שכשמותחים הקנה מתרמי החסרון כנגד חתך העור וכדמשמע בהדיא מדברי הרשב"א דבכה"ג תלינן בסכין ע"ש דכיון דהכי הוא איכא הוכחה שמחמת סכין נעשה מיהו בקושי יש להתיר בכה"ג דמי יודע למתוח כראוי:

סעיף יז
אלא מחוליא כו'. ז"ל הטור ובר חוליא הוי מחציו של טבעת כלפי מטה ממקום שמתחילין להיות דקין וי"מ חוליא היינו טבעת ובר חוליא היינו עור שבין הטבעות וטוב לחוש לדברי שניהם ע"כ. ומיהו כתב רש"י דחוליא היינו שלשה טבעות וכ"כ הרא"ש:

סעיף יח
ואנו אין בקיאין בבדיקה. כ"כ גם כן לענין הקפה בריאה בסימן ל"ו סעיף ה' שאין אנו בקיאין בבדיקה כזו ע"ש. ובסי' אפי רבבי כ' מיהו אם יש עוד קצת צד להתיר יש להקל ע"י בדיקה:

סעיף יט
כשידוע שהוא מחמת חולי. א"נ שתפס הקנה לבדו בידו באופן שיודע בודאי שלא נגע בושט כ"כ ב"י ועיין בס"ס כ"א ובסי' כ"ג ס"ק ט"ו:

סעיף כ
האחד נוטה ללב. והוא המזרק הגדול שיוצא ממנו לריאה:

סעיף כא
ואחד לכבד. היינו המזרק הגדול שבכבד והוא נקרא סמפונא רבא דכבדא אבל סמפונות הקטנים שבכבד יתבאר דינם בסימן מ"א וכן הסמפונות הקטנים שבריאה יתבאר דינם בסי' ל"ו סעיף ו':

סעיף כב
רגילים להיות בו נקבים דקים כו'. וכתב הב"י ואני שמעתי הטעם שאותן הנקבים הם פיות הסמפונות ולא נקבים נינהו ע"כ ומביאו ד"מ ואינו דומה שמיעה לראיה שכן ראיתי בעיני והוא פשוט והלכך אם יש נקבים שלא במקום פיות הסמפונות טרפה:

סימן לה

סעיף א
ריאה שניקבה כו'. עיקר טרפות דנקיבת הריאה יתבאר לקמן ר"ס ל"ו ע"ש:

סעיף ב
ונקראת עינוניתא דורדא. כמו אינוניא אזן קטן דורדא על שם קלישותא ואדומה. רש"י:

סעיף ג
או מהשמאל. משמע דאפילו איכא ד' בימין אי חסרה א' בשמאל טרפה וכן משמע מכל הפוסקים והכי משמע נמי להדיא מדברי הפוסקים גבי השלמת הורדא ע"ש והוא פשוט בפי כל דלא כספר תורת חיים דמכשיר בזה:

סעיף ד
או שהיו שנים מימין כו'. וה"ה נמי ד' בשמאל וג' בימין הוי חליף וטרפה כמ"ש הר"ב סעיף ה':

סעיף ה
כל זה מקרי חליף. ומהרש"ל פא"ט סי' ל"ד מכשיר כל אלו החלופים ואינו מטריף אלא החילוף שהזכירו הט"ו והוא בש"ס ופוסקים והחילוף שהאומות למעלה והאונות למטה שהוזכר בדברי האחרונים וכ"פ הב"ח להקל בהפסד מרובה ע"ש:

סעיף ו
או אם יש לה שתים. פירוש אפי' אינם עומדות זו אצל זו:

סעיף ז
או אם חסרה כו'. וכתב בד"מ משמע באגור דאם היא פחותה מעלה של הדס לאחר נפיחה טרפה עכ"ל והוא מבואר כן באגור שהבאתי בס"ק ט':

סעיף ח

או ששינתה מקומה. שדרכה לעמוד למטה מן האונות ויש לה חריץ וכשנופחים הריאה החריץ מכוון נגד החיתוך שבין אונה לאומה וגבה כנגד הלב ופניה כנגד הכליות ואם נהפכה שהחריץ נגד הלב או גבה כנגד החיתוך טרפה אבל אם החריץ הפוך מעט כנגד האונא או למטה לאומה כשרה עכ"ל מהרי"ו שם הובא בד"מ ועיין פירושו בשחיטות האחרונים ומהרש"ל פא"ט סי' ל"א כתב מה בכך שהחריץ הפוך אין זה אלא אבוד ממונם של ישראל ויש לבטל המנהג ע"כ:

סעיף ט

וכן אם שינתה תוארה וצורתה כו'. ז"ל האגור סי' אלף ק"י אם אין לה חריץ כתואר עינוניתא דורדא טרפה ואם היא גדולה יותר מדאי כאונא הסמוכה לאומא או שינתה תוארה שיש לכל ורדא או שפחותה מעלה הדס בנפיחה טרפה ל' תואר ר"ל צורתה הרגיל בה וא"כ כשהיא משוכה וחדודה כאונא ולא עגולה יש להטריפה עכ"ל ומביאו ב"י ומהרש"ל שם סי' ל"א ומדברי התוס' פא"ט (דף מ"ז ע"א) והמרדכי גבי עינוניתא דכל חויא ברייתי' הכי אית להו נראה דאם שינתה תוארה בענין שאפילו רק גדולה כאחד משאר אונות טריפה וכ"כ האגודה והרשב"א בחידושיו שם וכ"כ מהרש"ל בבדיקות שלו שמ"כ בשם ספר איש זקן אחד חכם שאם היא גדולה אפילו כמו אונא האמצעית של ימין טרפה וכן משמע בסימני מהרש"ל פא"ט סי' ל"א שכתב ואם היא גדולה יותר מדאי טרפה ומדלא נתן שיעור אלמא כל שנשתנה גדלותה טרפה וכן נראה דעת הר"ב שכתב סתם דאם שינתה תוארה טרפה מיהו ראיתי הרבה בודקין מקילין בזה ולא מטריפים אלא כשהיא גדולה כ"כ כאונא הסמוכה לאומא וכן דעת מהרי"ו ונראה דאפילו למאי דמכשירין יתרת מקמא בסעיף ג' מ"מ שינתה תוארה וגדולה כ"כ טרפה דהוי כמו חסרה הורדא דזה אונא הוא ולא וורדא וכ"נ דעת הר"ב:

סעיף י

כעובי אצבע כו'. משמע דלעולם משערין כעובי אצבע בין בבהמה דקה בין בגסה וכן מסיק בד"מ וכ"פ מהרש"ל שם סי' ל"ב דלא כיש שכתבו דבגסה בעינן ב' אצבעות וכן לקמן סי' מ"ז גבי שני מעיים היוצאים ממקום א' דבעינן שיהא להם שורש א' כעובי אצבע לא מחלקי' בין דקה לגסה דמאחר שעובי אצבע נקרא שורש א' ה"ה בגסה:

סעיף יא

אע"פ שישבו סדק. פי' בשורש הנשאר וכ"כ בד"מ:

סעיף יב

ואם א' הפוך כו'. אדסמוך ליה דיש להם שורש א' קאי דאילו באין להם שורש א' פשיטא דאפילו שניהם אינם הפוכים טרפה דה"ל ב' ורדות וכן משמע להדיא בהגהות הר"ץ ע"ש:

סעיף יג

הולכים אחר היותר גדולה ואם היא אינה הפוכה כו'. מדלא נקט איפכא הולכין אחר היותר גדולה ואם היא הפוכה טרפה משמע דה"ה בששניהם שוין טרפה וכן הביא בד"מ בשם בדיקות ישנים שכתבו בשם י"א דאינו כשר עד שההפוכה תהיה קטנה משאינה הפוכה וסיים בד"מ שם וכבר בא מעשה לידי כזה והכשרתי לפי שהקטנה היתה הפוכה עכ"ל דלא כהר"ץ שנסתפק בזה עוד משמע שם מדברי הר"ץ דשינתה תוארה דינה כהפוכה בזה וע"ש:

סעיף יד

ואם לא נמצא לה כיס כו'. ומהרש"ל שם פסק דאפי' אין לה כיס כלל כשר וכ"ש אם יש לה ב' כיסים או שאינה מונחת בכיס גם בתשובת משאת בנימין סי' ס"א הסכים למהרש"ל אלא שכתב מאחר שכבר נהגו בארצות הללו לאסור כשחסר הכיס או שאינה מונחת בכיס אין לשנות המנהג דלא יהא אלא כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור כו' אך בנמצא שני כיסים האריך להתיר ע"ש כי דבריו נכונים אלא שכל הבודקים נוהגין להטריף וכ"כ בבדיקות הר"ץ ומהר"מ דכן נוהגין וקשה להקל נגד המנהג אם לא בהפסד מרובה וכה"ג:

סעיף טו

או שיש לה ב' כיסין כו'. הר"ץ מביא לשון הר"ש מזיי"א עצמו דדוקא יתיר בצד ימין משום דכל יתר כנטול דמי (אבל מצד שמאל כשר) עכ"ל וכתב שכן נוהגין בק"ק קראקא ומביא מהר"מ בס' מח"ב וכ"פ הב"ח בס"ס זה וכ' מהר"מ שם ונ"ל דדוקא כשאין לכיס שבשמאל חלק ורדא דאל"כ אסור משום יתיר ורדא עכ"ל ופשוט הוא ועיין בס"ק י"ז מ"ש בשם הב"ח:

סעיף טז

ואינה מונחת כו' ואף כשמניחין כו'. כלומר שיש לה כיס ואינה מונחת בתוכו דהיינו שאף כשמניחין אותה בתוכו חוזר ויוצא כשנופחים הריאה וק"ל והטעם בזה כתבו האחרונים משום שאז ודאי שינתה מקומה פורתא:

סעיף יז

וכל אלו הדינים כו'. ל' הב"י אבל לדברי המכשירים יתרת בכל מקום שתמצא חוץ מעל גבה וכן לדברי המכשירים ב' ורדות כו' גם כל אלו החילוקים הם כשרים עכ"ל ומביאו ד"מ וכתב עליו וכבר כתבתי שאנו נוהגין במדינות אלו להטריף כל יתרת שלא בדרי דאוני ממש א"כ יש לנהוג בכל הדברים כו' עכ"ל משמע דס"ל ג"כ דלמאי דמכשרינן יתרת מקמא הכל כשר ואם כן יש לתמוה דבסעיף ג' כ' בהג"ה דנוהגין במדינות אלו להכשיר יתרת מקמא וכאן כתב דנוהגין במדינות אלו כל החומרות וכן הוא באמת המנהג בכל המדינות האלו להכשיר יתרת מקמא ולהטריף ב' ורדות עם כל החומרות השייכים לה וכן נמצא בכל בדיקות האחרונים וקשיא הא דלעיל וכ"כ רש"י פא"ט (דמ"ז) בהדיא דב' עינוניתא דורדא טרפה משום דהוה יתרת מקמא וכן משמע מדברי ש"פ וצ"ל דט"ס הוא בד"מ דבלא"ה קשה דהיאך כתב שם דנוהגין במדינות אלו להטריף יתרת שלא בדרי דאוני ממש והרי בהג"ה ס"ג כ' שנוהגין להכשיר וכן הוא באמת המנהג ועוד דהיאך כ' וכבר כתבתי כו' והלא לא כ' שם בד"מ מקודם דבר מזה אלא אח"כ כתב בסמוך דין דיתרת מקמא ע"ש אלא ט"ס הוא וצ"ל וכבר כתבתי שאנו נוהגין להטריף כל יתרת דורדא א"כ יש לנהוג כו' וס"ל להר"ב דיתרת דורדא אינו תלוי ביתרת מקמא וכמו שהבינו המרדכי והגמ"יי שדעת הרמב"ם להטריף יתרת דורדא אע"פ שכתב להדיא יתרת מקמא כשר וכ"נ דעת מהרי"ו דביתרת דורדא כתב בפשיטות דנוהגין להטריף וביתרת מקמא כתב דיש מכשירין וע"פ זה נמשכו כל האחרונים וטעמא נ"ל דקים להו לחז"ל דיתרת מקמא לא חשיב יתרת כלל שכך הדרך להיות בבהמות אבל יתרת דורדא לאו אורחייהו בהכי. וההפרש שנדע איזו הוי יתרת דורדא ואיזו הוי יתרת מקמא הוא כשיש לה תואר ורד ממש כצורתה וכהווייתה אפי' עומדת היתרת בצד שמאל הוי יתרת דורדא דהא נרא' לעין דשתי ורדות הן אבל כשאין לה תואר ורד ממש בענין שיש להחשיבו ליתרת יש להכשיר כיון שאינה עומדת במקום הוורדא וכן משמע בתשובת מהרי"ו סי' צ"ז וכ"מ בהגהות הר"ץ ע"ש ומהר"מ בב"ה השיג עליו מדברי הטור שכ' בשם הרא"ש עינוניתא בשמאל טרפה וסיום דבריו ולכן אין לנהוג כן במקום שנהגו איסור בב' ורדות עכ"ל ולא דק דהרא"ש וטור לטעמייהו אזלי דאסרי יתרת מקמא דהא בורדא מכשרי בין נמצאו ב' ורדות בין לא נמצאה כלל ואולי אף מהר"מ לא השיג עליו אלא לפי מה שהבין מדברי הר"ץ שיש לה תואר ורד ממש ואפשר דלדינא מודה למאי דפרישית וכן אפי' אינה עומדת במקומה ואין לה תואר ורד ממש ויש לה כיס בפני עצמה הרי ניכר ששתי ורדות הן וטרפה וכן משמע מדברי מהר"ם שהבאתי בס"ק ט"ו וס"ק כ' אבל

אם אין לה תיאר ורד כלל אף דיש לה כיס כשר וכ"כ הב"ח ס"ס זה שמעשה כזה בא לידו כמה פעמים והכשיר ואם עומדת במקום הוורדא ממש קבלתי מפי הגאון אמ"ו ז"ל דנוהגין להטריף אם יש לה תואר ורד קצת אבל אם דומה ממש לאונה יש להחשיבו יתרת מקמא ואם יש להם שורש אחד נתבאר דינו בס"ק י"ב:

סעיף יח

יש לבדוק באונות כו'. כ' רבי ליברמן שוחט מפראג בבדיקות שלו וז"ל עינוניתא צריך תואר ורד ואם אין לה תואר ורד אין בכך כלום לפי דעת מהרמא"י שכתב אם חסרה הורדא קצת ואותה חתיכה נמצאה באונה או באומ' כשיר' ואם חסר' חתיכה ממילא אין לה תואר ורד כנ"ל עכ"ל ושארי ליה מאריה אם כך נהג האכיל כל ימיו טרפות לישראל דהרי כבר נתבאר בס"ק ט' שכל הפוסקים וכל האחרונים הסכימו דאם אין לה תואר ורד דטרפה וכ"כ הר"ב גופי' ואם יש להעלות על הדעת לדחות דין א' מפני חבירו יותר יש לדחות דין זה שלא נזכר בשום פוסק רק שמצא כן הר"ב כתוב והוא קולא גדולה גם הר"ב כ' בד"מ על דין זה שהוא תמוה ואם קבלה היא נקבל ולא לדחות דין דשינתה תוארה שהוא מבואר בכל הפוסקים והוא להחמיר אבל באמת אין דינים אלו סותרים זה את זה כלל כי קבלתי מהגאון אמ"ו ז"ל כשחסר מקצת הורדא ונמצא כך באונה או באומא אז מצרפים יחד ונראה לעין שיש תואר ורד בין שניהם וכה"ג כ' מהר"מ בסמח"ב דאם נמצאו ב' ורדות בשורש אחד שאינו כשיעור עובי אצבע ואין לו תואר ורד רק ע"י צירוף מכשירים דחשיב כחדא ע"ש ועוד שגם בהנשאר יש תואר ורד וכדכתב הר"ב וכן יש מכשירים אם יש לה תואר ורד בשורש שלה כו':

סעיף יט

מצד שמאל. כ' בספר תורת חיים פא"ט דט"ס הוא וצ"ל מצד ימין דהא אם נמצא העינוניתא לצד שמאל טרפה כו' ע"ש וז"א דהא אף לדבריו אכתי תקשי דהא פסק הר"ב דאפילו בימין אם שינתה מקומה פורתא טרפה וכמ"ש בס"ק ח' ועוד דהא בד"מ ובכל בדיקות האחרונים ובעט"ז איתא נמי מצד שמאל אלא פשוט דל"ד זה לנמצא העינוניתא בצד שמאל דהכא השורש עומד במקום הראוי אלא שחסר קצת בראש העינוניתא וכך הוא רגיל למצוא בצד שמאל והיינו רבותייהו וכן בא מעשה כמה פעמים לידי:

סעיף כ

כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים כו'. הלשון משמע לכאורה דאפי' בגסה דינא הכי כיון דאורחא להמצא כן בגדיים וטלאים אבל בגליון שהביא הר"ץ איתא ודוקא בגדיים וטלאים כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים ולענין דינא כתב הר"ץ שם ע"ז אבל אין

אנו נוהגין כן אלא בכל שינתה מקומה אנו מטריפין בין בגדי בין בטלה וכ"כ מהר"מ בס' מח"ב דמלשון הר"ב משמע דאין ברור להכשיר ונ"ל טעמא כיון שהוא דבוק לאומא ה"ל יתרת בעלמא ואין לו לעינוניתא כלום ואם יש עליו כיס א"כ ודאי ורד הוא אבל הוא ורדא בפני עצמה ע"כ:

סעיף כא

וכן יש מכשירין אם יש לה תואר ורד כו'. ז"ל הר"ץ כאן ק"ק קראקא נוהגין שאם העינוניתא נתקטנה רק שורש ניכר כשרה כו' דכיון שהשורש הוא כעובי אצבע אגודל אע"פ שאין לו תואר ורד אפ"ה כשר וכן ראיתי אני מא"מ להכשיר וכן בי"ד סימן ל"ה עכ"ל. ור"ל בי"ד סי' ל"ה בדברי הר"ב (דודאי אין ר"ל בעור י"ד שהרי לא הוזכרו שם כלל דינים אלו) ומהר"מ בב"ה שלו השיג עליו דלא נמצא בי"ד כן ע"ש שהאריך בזה ובחנם טרח גם האריך שם לסתור טעמו של הר"ץ וסיום דבריו כיון דטעמו בטל דינא נמי בטל ולא נהירא דאף שדבריו נכונים לסתור טעמו מ"מ טעמא אחרינא איכא דכיון דיש שורש הרי כל הורדא קיימת והדין דין אמת ובאמת נעלם מהן דברי הר"ב אלו:

סעיף כב

וכל אלו הדברים יש להקל כו'. כ' מהרש"ל בבדיקות כל מה שכתבו להקל בין בחילופים שלא הוזכר בש"ס או בגדלות דעינוניתא דורדא היינו דוקא דליכא שום ריעותא בריאה במלתא אחריתא אבל אם אית בה ריעותא אחריתי אפילו במלתא שאנו מכשירים מ"מ מאחר דאיכא צד חומרא להטריף לאיזו מאן דהוא אפילו דלא כהלכתא מ"מ בכל שהוא מצטרף לסייע ידי האוסרים ואמרינן לקותא היא וטרפה נ"ל עכ"ל וכה"ג כ' הר"ץ גבי מעשה שבא לידו כבש עם ב' כיסים ע"ש:

סעיף כג

וכשנופחים אותה כו'. מדברי המ"כ שהביא הב"י ומדברי המרדכי שהביא הר"ץ משמע דכיון שנמצא יתרת צריך לנפחה ולראות אי נוטה לקמא או לגבה וע"ל ר"ס ל"ט:

סעיף כד

ואם נוטה לגבה טרפה. וכב"י וד"מ בשם מ"כ דוקא בליטה יתירה אבל נתעקמה והולכת למעלה אין כאן בית מיחוש כיון שעומדת במקום הכשר בשביל שבולטת לחוץ לא מיטרף עכ"ל וכן הביא הר"ץ בשם המרדכי וכן משמע מל' הר"מ ממדלינ"ג שהביא הר"ץ שם וכ"פ העט"ז וביאר בליטה יתרה היינו כטרפא דאסא אע"פ שהיא משורשת בדרי דאוני כו' ע"ש וכן פי' הר"ץ שם וכן הוא בשאר אחרונים:

סעיף כה
ואין לשנות המנהג. עיין ס"ק י"ז:

סעיף כו
כשרה. אפי' האוסרים יתרת מקמא מכשרי בהאי משום דהאי קיימי בדרי דאוני מקרי כדכתב רש"י באונה הסמוכה לאומא עכ"ל ב"י וכ"פ מהרש"ל סי' ל"ד וע"ל ס"ק מ"ז:

סעיף כז
כטרפא דאסא. וה"ה אפילו יתר מטרפא דאסא וכן כתב מהרי"ו:

סעיף כח
מפני שדרכה ליפצל. מפני דוחק החזה:

סעיף כט
אבל לא שמאלית. וכ"פ מהרש"ל שם סי' כ"ט ומביאו הב"י וכ"פ בד"מ וכ"כ הר"ץ דהכי נוהגין:

סעיף ל
ויש מי שאומר דדוקא למעלה מחציה. פי' לצד חוד של אונה וכ"כ מהרי"ו והובא בד"מ:

סעיף לא
אבל אם הם שוה בשוה כו'. וכתב בהגהת מהרי"ו אם יש בכל צד ה' טרפה ומהרש"ל שם כתב ולפי דעתי שאינו בנמצא אבל אם הוא בנמצא יהא רעוא שיבא לידי ואיזבן מיניה דשופרי שופרי כי בודאי אחד מן המבהילים בדה זאת מלבו עכ"ל וכ"כ הב"ח:

סעיף לב
כמין סדק מצטרף להכשיר. כמ"ש בסעיף ח' ע"ש:

סעיף לג
אבל לא להטריף. דאם נמצא בצד שמאל ג' אונות וסדק לא הוי כד' אונות ומשמע דאפילו בריאה אחת מצטרפין להכשיר ולא להטריף כגון אם יש בצד שמאל אונה וג' סדקים אמרינן דסדק א' מועיל להכשיר והאחרות אינן כלום לחשבו חליף ולא אמרינן ממ"נ אי נחשב סדק לאונה הוי חליף דהוי ד' בשמאל וג' בימין אלא אין חוששין בסדקים כלל להטריף וכן משמע בבדיקת הר"ץ ובזה א"ש הא דכתב הר"ב כאן דסדק מועיל להכשיר דלכאורה הוא אך למותר דהא מבואר הוא בסעיף ח' אלא כדפי':

סעיף לד
אינה נחשבת אלא לא'. היינו להטריף אבל להכשיר פשיטא דלא גרע מהכשר סדק דסעיף ח':

סעיף לה

שאינו חד בראשו. ל' הב"י וד"מ בשם מ"כ ואם למעלה או למטה חד ככובע הוי יתיר וטרפה ע"כ וכן כתב הר"ן בשם המרדכי ועיין בבדיקות האחרונים:

סעיף לו

אלא כשמניחין היד בנחת עליה כו'. כ"כ בד"מ מעשה כזה בא לידי והכשרתיו וכן הסכימו רוב בקיאין שבעיר דטעמא מאי כשר בדאיכא שם גומא משום דיש לו מקום לנוח שם ואינו חוכך עצמו בדופני הריאה ואינו עתיד להתפרק או לנקוב וכן גם כן כאן דהואיל וכשמניחים היד עליו בנחת יורד לגומא הוא הדין כשיגיע בדופני הבהמה יורד לגומא וא"צ להתחכך והנה א' מן הבקיאים עשה לפני באותה הריאה עוד פצול אחד שהיה כמו הראשון והיה גומא תחתיו וכשהיו נופחים הריאה עלה ג"כ קצת מחמת הנפיחה וירד כשנגעו בו בנחת ביד ולכן הסכמנו להכשיר שזהו ברייתא עכ"ל ד"מ:

סעיף לז

אבל מקמא הפיצול כו'. ול"ד ליתרת מקמא דכשר דהתם יתרת האונה היא ולא נתפצל מגוף הריאה והוא חזק אבל פיצול שנתפצל מגוף הריאה שיש גומא תחתיו וכשהופכים הריאה הפצול נופל לגומא א"כ נראה שנתפצל מגוף הריאה ואינו חזק וסופו להתפרק וטרפה כנ"ל ודלא כמהר"ם בס' מח"ב דכתב דהרב מיירי במקום דאוסרים יתרת מקמא וכן נוהגין להכשיר יתרת מקמא ולהטריף פצול מקמא והיינו מטעמא דפרישית:

סעיף לח

יתרת נגד חריץ הורדא כו'. כלומר תחת הורדא נגד החריץ וכן הוא בד"מ וי"א אלו פסלי יתרת מקמא לכן הוצרכו להכשיר מטעם הגנת החריץ והר"ב השיג עליהם דאם יתרת טרפה ה"ה זה וכן משמע בד"מ בהדיא ונ"מ במקום שאוסרים יתרת מקמא אין להכשיר זה רק בשעת הדחק אבל במקום שמכשירין יתרת מקמא פשיטא דגם זה כשר וכ"כ בס' מח"ב:

סעיף לט

ואין לסמוך אזה רק בשעת הדחק והפסד מרובה. כן צ"ל וכן הוא בעט"ז וז"ל ד"מ ול"נ דל"ד דשאני פיצול שתחתיו גומא דטעמא דגומא לאו משום הגנה לחוד אלא שאם היה נופל תוך הגומא לא היה יתרת כלל אלא נתפצל מהריאה ולכן נשאר הגומא תחתיו כמ"ש שעשה א' פיצול וגומא תחתיו לפני ולכן כשר אבל בשאר יתרת מאי מהני הגנת החריץ אי אמרינן כל יתר כנטול דמי ולכן נ"ל דאין לסמוך אזה הטעם ומ"מ המיקל לא הפסיד שהרי כמה גאונים מכשירים יתרת מקמא ע"כ:

סעיף מ
פחותה מכעלה הדס. ע"ל ס"ק ז':

סעיף מא
מאונות הימין. וכב"י אבל אם חסר בשמאל אף אם נמצא ורדא בשמאל אינה משלמת לכ"ע והב"ח חלק עליו ע"ש:

סעיף מב
הורדא משלמת וי"א כו'. כתב הב"י והפרישה והב"ח דטעם פלוגתתן דהרמב"ם וסייעתו אזלי לטעמייהו דמכשרי יתרת מקמא אלמא מקמא ודרי דאוני חדא מילתא היא ורש"י וסייעתו לטעמייהו אזלי דיתרת מקמא טרפה עכ"ד ולפ"ז כ"ש אם לא נמצא ורדא כלל רק אונא מקמא דמשלמת להמחבר וסייעתו ולפ"ז צ"ל דהר"ב דכתב דהכי נהוג כרש"י וסייעתו לאו מטעמייהו דאלו אינהו מטרפי יתרת מקמא והר"ב ס"ג כתב דנוהגים להכשיר יתרת מקמא ושאין לשנות המנהג אלא היינו מטעם דקי"ל חסרה הורדא טרפה א"כ אם תצרף לאונה ה"ל חסרה וכן מבואר בבדיקת הר"ץ בשם הרב ובשם הר"ר אביגדור ולפ"ז אם היה יתרת דאוני מקמא באופן שכתבתי בס"ק י"ז משלמת לכ"ע מיהו ק"ק לפ"ז דא"כ הא דכתב הר"ב וי"א דאינה משלמת היינו מטעמא דפסלי יתרת מקמא ואח"כ מיד קאמר והכי נהוג מטעמא אחרינא גם בד"מ לא הזכיר טעמא אחרינא כלל. ונראה דהרב לא ס"ל כמ"ש הב"י וסייעתו אלא ס"ל דטעם הפוסקים דאינה משלמת הוא משום דס"ל דכיון דלא קיימי בדרי דאוני ממש אין להשלים החסרון וכן משמע מדברי הרב שהביא הר"ץ שם שכתב דיכול להיות דאין מצטרף אע"ג דאם חסרה הורדה כשרה עכ"ל ר"ל דמ"מ אין מצטרף כיון דלא קיימא בדרי דאוני ממש (ומהר"מ בסב"ה השיג על הר"ץ בזה שלא כדת בדברים שאינם נכונים ע"ש) וכן משמע בהדיא בעט"ז וכן משמע באגור שהביא במסקנתו דברי הטור דכשחסרה הורדא או יתרת כשר ואח"כ הביא במסקנתו דברי המכשירים יתרת מקמא ואח"כ הביא במסקנתו דברי הסמ"ק דאינו משלים הורדא לחסרון דאונא ודו"ק ולפ"ז אפילו יתרת דאוני לא משלים כגון אם הורדא כתיקונה ויש ג"כ אצלה יתרת מקמא לא משלים לדידן:

סעיף מג
ואם סדק כו'. וכתב מהרי"ו ודוקא כשהסדק עומד במקומו הראוי להיות אבל שאר סדקים אינם מועילים עכ"ל ומביאו מהרש"ל פא"ט סי' ל"ה:

סעיף מד

ויש מכשירין בהיכר או סדק כל שהוא כו'. ומהרש"ל שם כתב וז"ל ואני אומר כדברי הרמב"ם ולפי דעתי שאף רש"י מודה לו כי מה מועיל היכר סדק ס"ס יש חסרון באונה בשלמא היכא דדמיא לאופתא שכולה דבוקה א"כ היכא דהוי היכר משהו חזינן דהכי רביתייהו אבל בחסר אונא א' או ב' אין להתיר בהיכר סדק אם לא שיש הפרש כשיעור אונא דהיינו כטרפא דאסא עכ"ל ובדברי הרשב"א ור"ן ומרדכי ואשר"י וטור נראה להדיא דאין לחלק בין כולה דבוקה לאונה א' או ב' וכ"נ מדברי הב"י ומדבריו כאן וכ"נ מדברי הר"ב בד"מ ובהג"ה גם לפי מ"ש הר"ן דטעמא דרש"י דכיון דאיכא היכירה נראה דאין כאן חסרון אלא דסריכה בכסדרן מבואר דאין חילוק והשתא ל"ק מ"ש מהרש"ל דמה מועיל היכר סוף סוף יש חסרון באונא דכיון דאיכא היכר נראה דהיו האונות כתיקונן אלא דנסרכו כסדרן ואין כאן חסרון גם אין סברא כלל לחלק בהכי ודוק וכן פסק הב"ח:

סעיף מה

האונא התחתונה כו'. ומהרש"ל שם חולק אכל זה וז"ל ואני אומר דשום סימן לא יועיל להוכיח שדבוקות האונות מה בכך אה"נ דדבוקות הן ומ"ה פסולה דדמי לאופתא ולא יצא מכלל אופתא אם לא בהיכר סדק והיכר חיתוך האונות וכ"ש שלא יועיל מה שאומרים הבודקים המומחין שיש לכל אונא ואונא סמפון בפני עצמו וא"כ רואין אחר הסמפונות אם הם כדרכן ובמקומן מכשירין אפילו בלא סדק ושוב מצאתי כן בגליון בשם מהרא"ק ולא נהירא אף שאומרים המומחין שכך קבלו כדפי' עכ"ל ואולי מהרש"ל לא קאמר אלא כשכל האומא דבוקה אבל כשהריאה כתיקונה אלא שתי אונות דבוקות וכה"ג אפשר להכשיר ע"י סמפון דהא השתא לאו מטעמא דדמיא לאופתא אתינא עלה אלא מטעם חסר וכיון דיש סמפון נראה שהיתה אונה בפני עצמה אלא דסריכה בכסדרן וכ"כ מהר"מ בסמח"ב דדברי מהרא"ק הן אמורים דוקא בב' אונות אבל לא באומה דבוקה כולה ע"ש והיינו דכתב הר"ב ע"י סמפון הרגיל להיות באונה וכן בדברי מהרא"ק שהובא בד"מ והר"ן איתא שתי אונות הדבוקות יחד כו' אם יש להן ב' סמפונות כו' ואפשר דסימן דארוכה ועבה דקאמרי מהרי"ו והר"ב נמי בכה"ג הוא דכל הריאה היא כתיקונה אלא דאונה התחתונה היא דבוקה ואף שדברי מהרש"ל מראין לאסור בכל ענין שהרי פשט לשונו משמע דמשיג גם אמהרא"ק דמיירי בב' אונות מ"מ כיון דבהא נסתר טעמו דמהרש"ל והר"ב סובר כן וכן נהגו כל הבודקים וכן נמצא בכל בדיקות האחרונים אין להחמיר אבל כשכל הריאה דבוקה בהא ודאי אין להכשיר ע"י סימפון וכה"ג רק בהיכר סדק וחיתוך וכמו שנתבאר:

סעיף מו

י"א דבגדיים וטלאים כו'. וכ' בסמח"ב וצ"ל דהיינו דוקא כשאין לו היכר אונות לגמרי אבל אם צד אחד יש לו רק בצד השני אין לו נראה שיש לו דין אופתא כמו בגדולים ונ"ל שאין נקראין רכים לענין זה רק תוך ל' ללידתן וגם נגררין אחר אמן שמניקתן דהא מצינו גבי בכור שאין נקראין טלאים לטפל בעליהם עמהם קודם שיתנו לכהנים רק עד ל' יום אבל לאחר ל' יום אע"פ שנגררין אחר אמן ומניקתן אפ"ה חשיבי כגדולים נ"ל עכ"ל ומן הסתם אמרי' דהוא לאחר ל' יום דהיא גופא קולא גדולה היא להקל בדבר שלא נמצא בש"ס ופוסקים והבו לה דלא להוסיף עלה אלא בידעינן בודאי דהוא תוך ל' אבל מספק אסור:

סעיף מז

ויש נוהגין להטריף. וכ"כ הר"ץ ושאר אחרונים שכן נוהגין וכ' הב"ח דל"ד למ"ש בסעיף ד' נמצאת אונה יתירה בסוף שפולי אומה כשרה וכ"כ בהג"ה דזה מקרי בדרי דאונות (וכ"כ הר"ץ) דשאני התם דהאונות הן כתיקונן ובמנינן וא"כ בליטה זו לא גרע משאר יתר העומד בדרי דאונא אבל בחסר אונא אחת אין בליטה זו משלמת החסרון וכן מחלק מהרש"ל פא"ט סי' ל"ד ובס' מעדני מלך הניח זה בצ"ע:

סימן לו

סעיף א

זה שלא כנגד זה. ששני הקרומים דבוקים זה בזה והרוח לא יבא ביניהם על הרוב ואפילו את"ל שנכנס הרוח בזה ויצא בזה כיון שאינם מכוונים זה כנגד זה לית לן בה עכ"ל ב"י וטעם האוסרין משום דלפעמים הרוח נכנס בזה ויוצא בזה:

סעיף ב

אלא שצריכה בדיקה. כלומר נפיחה ומשמע דוקא בכה"ג שנגלד כולו אבל ניקב אחת מהן א"צ בדיקה וכן משמע מדברי הפוסקים:

סעיף ג

בועה כו'. כ' בסמח"ב אפילו בועה של מים זכים ע"ש:

סעיף ד

הוי כקרום כו'. כלומר שקרום התחתון הוי קרום מחמת מכה:

סעיף ה

י"א שאם נפחוהו כו'. נר' דמיירי שנפחוה כדרכה אבל אם נפחוה יותר מדאי כשרה דאמרינן בעודה בחייה לא היתה נפוחה כ"כ וכן מעשים בכל יום שמכשירין ובבדיקות הר"ץ ושאר אחרונים כתוב וז"ל ואם נשבר הקרום מחמת הנפיחה יבשה היא וטריפה פי' שנשבר הקרום בנפיחה סביב היובש יבש הוא וא"צ בדיקה לראות אם הוא יבש עכ"ל ואפשר דבכה"ג מיירי הבדיקות ישנים והרב הגאון אמ"ו ז"ל פירש דהבד"י והר"ב מיירי כגון דאיכא שום ריעותא בריאה כגון מראה וכה"ג דצריכה לנפחה לראות אם תעלה בנפיחה ואם נשבר הקרום ואין כאן ריעותא טרפה דאמרי' ממ"נ אי דיינין לה כדקודם נפיחה טרפה היא ואי כלאחר נפיחה הא נשבר הקרום ואשתמיטתיה להב"ח בסימן ל"ט סוף סעיף ט"ו דברי הר"ב בהג"ה זו ע"ש:

סעיף ו

ונסתם טרפה. דכל נקובי דטרפות לא מהני להו אפילו סתימא מעליותא ול"ד לריאה שניקבה ודופן סותמתה בסי' ל"ט סעיף י"ח וכן מרה שניקבה וכבד סותמתה בריש סי' מ"א וכן שאר סתימות דמהני דהנהו הויין סתימא דמעיקרא (ר"ל מיד שנעשה הנקב מיד יש דבר לסתום ובדרישה סעיף ב' פירש שהסתימה היא מתחלת בריית הבהמה) אבל הכא הוי סתימא דסלקא לאחר זמן ב"י בשם מ"כ ואו"ה כלל נ"א דין כ"ד ורש"י פא"ט דף מ"ג סוף ע"א:

סעיף ז

במים פושרין. בהפשרת המים של ימות הקיץ שעמדו בבית קצת לאחר שנשאבו ונתחממו קצת מחום האויר טור ורשב"א בת"ה בשם ר"ת ועיטור ובה"ג ומביאו ב"י ג"כ בס"ס זה וע"ל סי' קפ"ח ס"ק י"ד נתבאר דפושרי' היינו כחמימות הרוק. והכלי כתב ר' ירוחם שיהיה מחופה באבר ומביאו ב"י וד"מ והיינו דוקא בימות הקיץ אבל בימות החורף צ"ל דוקא שאינו מחופה באבר כדלקמן סט"ו ע"ש ובה"ג דף קכ"ח ע"ג מצאתי בימות הקיץ יתנם במים קרירי:

סעיף ח

פושרים כו' ואם שמוה כו'. לשון הש"ס בפושרים בחמימי לא דמכווצי (פי' רש"י דכווצי לה והנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה) ובקרירי לא דמטרשי (פרש"י מקשים אותה) ואם אין נקב בעליון מותחין כשמתקשה ונעשה הנקב וכ"כ ר' ירוחם והר"ן כתב דמטרשי וסותמים הנקב ונ"ל עיקר כהר"ן וזה דעת הר"ב והעט"ז כתב וז"ל ולא יהיו המים חמים ולא קרים מפני שהחמים מכווצים והקרים מקשים הריאה ומותחין קרום העליון

ויטריפנה שלא כדין והלכך אם כבר שמו הריאה בין במים חמים בין במים קרים שוב אין לה בדיקה בפושרים עכ"ל ולא דק דלפי טעם זה פשיטא דמהני בדיקת הפושרים ואדרבה אפילו בדיקת פושרים לא צריך כלל כיון דלא בצבץ בקרים כ"ש בפושרים אלא ודאי כדפי' וכן מבואר בד"מ ושאר אחרונים:

סעיף ט

שוב אין לה כו'. משמע הא מעיקרא מהני אפילו האידנא וכן משמע בעט"ז וב"ח ושאר אחרונים ואע"ג דכתב הר"ב סט"ז והב"ח והעט"ז והאחרונים גבי צמקה הריאה דמושיבין אותה בכלי במים פושרים דא"א בקיאין בבדיקה זו שאני התם דצריך שיהיו בפושרים כל מעל"ע וכן צריך הבחנה איזו קרוי חזרה לברייתא משא"כ הכא מיהו צ"ע דהא גבי סרכא בכסדרן קי"ל לקמן סי' ל"ט ס"ד דמאחר שא"א בקיאין בבדיקה טרפה והשתא הא התם לא נזכר הבדיקה בש"ס ואדרבה רוב הפוסקים והמחבר מכללם הסכימו דא"צ בדיקה אלא דאנן קי"ל לחומרא אפ"ה מטריפין וכן לקמן סי' זה סי"ו גבי מחט א"כ כל שכן הכא שהבדיקה הוזכרה בש"ס ומוסכם מכל הפוסקים וכן קשיא לעיל גבי נגלד קרום העליון בס"ב שצריכין בדיקה דמשמע מדברי הר"ב ושאר אחרונים דכשר אפילו לדידן ואולי יש לחלק דשאני התם דאם איתא דיש נקב כיון שנגלד היה מבצבץ הרבה והיה ניכר לעין כל ובזה אנו בקיאין וכמו כן י"ל כאן כיון דהיא משמעת קול מיהו מצאתי באגודה פא"ט סי' מ"ו שכתב אריאה דמשמעת קול כו' דאנן לא בקיאין בבדיקה:

סעיף י

שהעביר הטבח ידו בכח. ל' הטור כגון שהעביר הטבח ידו או שתלשה בכח והמחבר אזיל לטעמי' שכתב בבית יוסף תיבת בכח קאי נמי אהעביר טבח ידו שאם לא העבירה בכח או שלא היה המקום דחוק ודאי לא תלינן עכ"ל וכן משמעות הפוסקים והסכמת האחרונים:

סעיף יא

או שלקחה זאב. או כלב וכה"ג וכן הוא בפוסקים ורבינו ירוחם נט"ו ח"ג כתב דה"ה עובד כוכבים ומביאו ב"י והב"ח חלק עליו דבודאי זאב וכלב דרכן לעשות נקבים אבל עובד כוכבים למה לו לעשות נקב ואולי זהו דעת המחבר והפוסקים וכל האחרונים שלא הזכירו עובד כוכבים ונ"ל דאף רבינו ירוחם לא קאמר אלא כשידוע שנעשו בה נקבים וקא משמע לן דאע"ג דלא ידעינן אי היו בה נקבים מקודם או לא דלא סמכינן אעדותו דעובד כוכבים מ"מ תלינן הכל בעובד כוכבים:

סעיף יב

תלינן כולהו בזאב. כתב הב"ח הטעם דאמרינן נשך וחזר ונשך ונ"ל מוכח מן הש"ס פא"ט דף מ"ט ונ' ופוסקים דכל היכא דאיכא למתלי בזאב או בטבח כשר בלא הקפה וכן כתב בהגהת מרדכי פרק קמא דחולין בשם רבינו שמחה ומביאה מהרש"ל פא"ט סי' נ' והכי מוכח נמי להדיא מדברי הט"ו ומה שכתוב בכל בו סי' ק"א נגד זה נראה שט"ס הוא ע"ש. עוד כתוב בהגהת מרדכי שם דכל היכי דתלינן אפי') אי מקיפו ולא דמי כשר דסמכינן אחזקה דנשחטה בחזקת היתר עומדת ואמרי' אע"פ ששניהם נעשו לאחר שחיטה זימנין דלא דמי עכ"ל ומביאו מהרש"ל שם:

סעיף יג

וכל נקב שהוא פתוח. ולא מהני ליה הקפה (אפי' במקום שסומכין אהקפה) הכי איתא בהגהת מרדכי שם וכ"פ מהרש"ל שם והכי משמע מדברי הר"ב שכ' דודאי מחיים נעשה והקפה לא מהני אלא כשיש ספק כדמשמע בש"ס שם (דף נ') ורש"י שם להדיא וכל הפוסקים ולפ"ז ה"ה להושחר ואדום:

סעיף יד

או אדום כו'. וכתוב בהגהת בדיקות ומביאו הר"ץ קבלה על הנקבים אם תמצא נקב אדום ורך סביבותיו אז ודאי נקב חדש הוא ותולין ביד הטבח אבל אם תמצא סביב הנקב לבן וקשה כעין שומן אז ודאי קודם השחיטה היתה וטרפה עכ"ל ומ"ש באדום כבר דחה זה הר"ב בד"מ מפני דברי המ"כ שהביא הב"י ואפשר דלא מיירי באדום ממש רק אדום כמראה הריאה:

סעיף טו

וכן אם נמצאו כו'. מלשון הט"ו משמע לכאורה דספיקא מיהא הוי אלא דתלינן להקל דלאחר שחיטה פירש אבל הרמב"ם פ"ו והכל בו ואו"ה כתבו חזקה שלאחר שחיטה פי' וכן ראב"ן כתב ודאי לאחר שחיטה פירש וכן משמע מדברי שאר פוסקים וע"ל ס"ס כ"ה:

סעיף טז

תולעים כו'. מהרש"ל פא"ט סי' נ"א פסק דדוקא כשנמצא התולעת בתוך הנקב או על הנקב שמוכח שהנקב בא מתולעת שניקבה וצריך למצוא דוקא התולע בכל נקב ונקב או עליו ולא רחוק מן הנקב והב"ח הוסיף דבעינן שיהא התולע מקצתה בנקב ומקצתה חוץ לנקב ואין לכל הדברים אלו עיקר והכרח בש"ס ופוסקים ומהר"ם מלובלין בתשובה סי' קכ"ז חולק אכל זה ומסיק להלכה דודאי אם נמצא נקב או נקבים בריאה ולא נמצא על הריאה שום מורנא (פי' תולעים) אין להקל ולא להכשיר ולתלות שע"י המורנא

באו ואין לסמוך על הכרת הבודקים שאומרים שהן בקיאין לידע איזה נקב בא מחמת מורנא ואם נמצאים התולעים בפנינו בין נמצאו בתוך הנקבים (עמ"ש ע"ז בס"ק י"ח) או בחוץ על הריאה יש להכשיר וא"צ לדקדק שיהיו התולעים נמצאים דוקא על הנקב או בסמוך לו ממש כי מי יוכל לצמצם כזה אלא כיון שאנו מוצאים התולעים בפנינו על הריאה יש הוכחה גלויה שהנקבים באו ע"י מורנא גם א"צ לדקדק שימצאו כ"כ הרבה תולעים כמספר הנקבים עכ"ד וכן ראיתי נוהגין (והכי משמע נמי לכאורה ממאי דכתבו הפוסקים דבזאב אפילו שלא במקום שיניו תלינן כולהו בזאב ודוק):

סעיף יז

שנקבוה כו'. כתב הב"ח דוקא בריאה אמרי' הכי אבל בכרס ודקין וכה"ג אי חזינן דנקובים הן כיון דאתיליד ריעותא חיישינן דלמא מבחוץ באו התולעים מחיים עכ"ד ובה"ג דף קכ"ט ע"א ובראב"ן סי' רמ"ו דבכרס ודקין נמי אמרינן הכי וכן משמע בשאר פוסקים וכ"כ באו"ה כלל נ"א דין ב' דבכל אברים שהנקב פוסל בהן אמרי' הכי לבר במוח (וכמ"ש בסי' ל"א ס"ק ז') ומביאו ד"מ לפסק הלכה וע"ל ס"ס מ"ט:

סעיף יח

כשרה. ז"ל ד"מ ובהג"ה או"ה (כלל נ"א ד"ב) אמנם ר"ג מאור הגולה הצריך להניח הריאה בשמש עד שתתחמם אם יוצאים יותר כשר ואם לאו טרפה והיינו כשחותכין אחר כך הריאה ומוצאים בה יותר תולעים שלא יצאו עכ"ל הג"ה ונראה שאין לאסור מספק (ר"ל אם לא חתכוה אין לאסור מספק שמא עדיין שם תולעים שלא יצאו) דכיון דנשחטה הותרה ובחזקת היתר עומדת אין להחזיק איסור ותלינן לאחר מיתה פירש כנ"ל לדעת רגמ"ה אבל דעת הפוסקים נראה להכשיר בכל ענין ולכן כתבו סתמא דכשר ואפילו בדיקת השמש לא בעי עכ"ל ד"מ ובאמת כן הוא בהגהת או"ה אבל בהלכות טרפות של רגמ"ה גופא שהובא ברוקח סי' שפ"ג איתא בזה הלשון ריאה שיש בה תולעים מניחים את הריאה בשמש אם מתחממים ויוצאים לחוץ כשרה ואם לאו טרפה עכ"ל ונראה דה"פ שיש כאן ריאה שהיא נקובה וניכר שהיא מנקבי המורנא שיש בתוכה תולעים מניחים את הריאה בשמש אם מתחממים ויוצאים לחוץ כשרה דאמרינן האי נקובה ממורנא באו דכי היכא דהשתא פירש לחום השמש לבקש חמימות ה"נ לאחר שחיטה כשהרגישו שחום הטבעי אפס במות הבהמה דחקו לצאת ונקבוה לבקש חמימות וכמ"ש הכל בו דה"ט דאמרי' לאחר שחיטה פירש ואם אין יוצאין לחוץ א"כ מאן לימא לן דפירש לאחר שחיטה דהא חזינן דהשתא לא פרשי לחום השמש וא"כ ע"כ אין טבען של תולעים אלו לפרוש לאחר שחיטה ואפשר שמחיים פירשו או לא נעשו הנקבים אלו ע"י התולעים

כלל וכ"כ בשלטי הגבורים על שם) ריא"ז וז"ל ונראה בעיני שאם נמצא התולעת תוך הנקב טרפה שהרי לא פירש מן הנקב ולא נעשה הנקב ע"י התולעת עכ"ל ומיהו מודה ריא"ז דהיכא דיוצא התולעת ע"י בדיקת חום השמש דכשרה אלא מיירי שנמצא בתוך הנקב התולעת ואינו יוצא כלל וכה"ג פירש הב"ח וכן הוא בה"ג ריש דקכ"ט וז"ל ריאה דאית ביה מורנא נעיין אי נפקין ורחשין כשר ואי לא ניתלה לריאה בשמש אי כי חיימא ריאה נפקא מורנא כשרה ואי לא נפקא טרפה עכ"ל והשתא א"ש הא דלא הצריכו הפוסקים בדיקת השמש משום דאינהו מיירי להדיא בנמצאו תולעים על הריאה וא"כ חזינן דפירשו והלכך כיון דפירש מקצת לא אכפת לן תו באינך דלא פירש דהרי נראה לעין דהני ניקבי מורנא נינהו כיון דפירש מקצת וקיימא לן לאחר שחיטה פירשו (ועמ"ש בס"ק ט"ז) אבל רגמ"ה הא קאמר ריאה שיש בה תולעים ולא פירשו כלל ואי לאו דיוצאין ע"י חום השמש הוי טרפה דהא לא קאמרינן בש"ס אלא מורנא לאחר שחיטה פריש משמע דלא כשר אלא כשפריש ולא כשנמצאים בתוך הנקב ולא פרשו כלל וכדכתב ה"ג וריא"ז הלכך מהני בדיקת השמש לקולא דאם יוצאין לחוץ כשרה ובתשובת מהר"מ שם דחה דברי הרוקח וריא"ז בלא טעם ודעתו להכשיר אפי' בנמצאין תוך הנקב ואין יוצאין כלל ותמהני עליו גם מהרש"ל פא"ט סי' נ"א כתב דיש לחוש לדברי הרוקח כי מסתמא קבל כך מרבותיו ואני מוסיף דהרי הן הן דברי רגמ"ה ואיך נדחה דברי רבן של כל הגולה בלא טעם כלל ובפרט שהם דברים ראוים לאמרם וכמ"ש ועוד שבה"ג שכל דבריו דברי קבלה נמי פסק הכי וביותר שר' ישעיה אחרון ז"ל שהיה בעל הוראה ואחרון קאי בשטתיה וכמ"ש:

סעיף יט

מיהו בזמן הזה כו'. ובס' אפי רברבי כתב דהיכא דיש עוד קצת צד להיתר יש להקל:

סעיף כ

אבל ניקב לבשר כו'. והב"ח פי' דברי הרמב"ם וה"ג להטריף אפי' ניקב לבשר וכתב דכך יש להורות הלכה למעשה דלא כמ"ש בש"ע להקל בזה עכ"ל ואין דבריו נראין כלל לפי סוגית הש"ס וכל הפוסקים רש"י והרשב"א והר"ן והרא"ש וטור ורבינו ירוחם ושאר פוסקים כתבו להדיא דבניקב לבשר כשרה ותו דהרי הש"ד כתב בסי' צ"ב אפילו נמצא בה המחט בסמפון או מסמפון לחבירו כשר עכ"ל ואע"ג דמהרא"י בכתביו סי' רט"ו כתב שהוא נגד הש"ס בהא דמכשיר מסמפון לחבירו וכן מהרש"ל ורנ"ש בא"ו שלהם דחיקא להו מילתא טובא ליישב דברי ש"ד בזה מ"מ ודאי דנעלם מהן דברי הרא"ה בס' ב"ה דף ל"ג שהשיג על הרשב"א במה שמטריף מסמפון לחבירו והאריך להוכיח דכל

שבתוך הריאה ליכא טרפות כלל בנקב אפי' מסמפון לחבירו ע"ש וזהו ברור דעת הש"ד ואע"ג דכל הנך פוסקים דלעיל לא ס"ל הכי מ"מ כ"ע מודו דניקב לבשר כשר ותו דהרי הריב"ש בסי' קפ"ט והר"מ אלשקר בתשובה סי' ו' מפרשים גם דעת הרמב"ם להכשיר בניקב לבשר ופסקו הכי וכן מהרש"ל פא"ט סי' מ"ו ועוד נ"ל להוכיח שדעת הרמב"ם כן שכתב בפי' המשנה אם ניקב א' מסמפון הריאה ומגיע לחבירו טריפה אלמא דוקא במגיע לחבירו מטריף וגם בדברי בה"ג אין הכרע כלל ע"ש וק"ל וע"ל סעיף ט"ז:

סעיף כא

הריאה שנשפכה כקיתון כו'. משמע אפי' כולה וכן משמע בש"ס ופוסקים ואע"ג דבחסרה אינה כשרה אלא עד כדי רביעית וכמ"ש הר"ב ס"ח צ"ל דגרע חסרה במקום אחד מנשפכה כולה כקיתון וכ"כ מהרש"ל שם סי' מ"א וכ"כ הב"ח:

סעיף כב

ולא נימוח וכשרה. ולא) והובא בתשובת מהר"מ מלובלין שם בל' השואל ומהר"מ השיב לו שם לא מצאתי בפוסקים שכתבו כן על שם ריא"ז כי ספר א"ז הגדול לא נמצא בזמנינו זה עכ"ל ופשוט דמ"ש השואל בשם ריא"ז אין ר"ל ר"י אור זרוע אלא רבי ישעי' אחרון ז"ל שמכונה בכ"מ בשם ריא"ז וכדכת' בשלט"ג עיין שם: חיישינן דלמא ניקבו לחבריה או אפי' שלא לחברי' דהא ליכא בשר להגן דאם איתא דניקבו היה נימוחו. רשב"א ור"ן ושאר פוסקים:

סעיף כג

כשרה. וכתבו הפוסקים המכשירים בעינן שתהא עולה בנפיחה ובספר ת"ח ד' קל"ד ע"א הבין דר"ל שלאחר הנפיחה יהא מקום הגומא שוה ולא דק דהמכשירין מכשרי אפילו ניכר הגומא לאחר הנפיחה והמטריפין לא טרפי אלא כשיש גומא לאחר נפיחה דכל מילי דריאה כשהיא נפוחה משערינן ליה וכן מוכח בדבריהם להדיא ע"ש וכן נראה מדברי הר"ב בד"מ ומ"ש הפוסקי' דבעינן שתהא עולה בנפיחה ר"ל כיון דאית בה ריעותא צריך לראות אם עולה בנפיחה ולא מפקא זיקא וזה ברור:

סעיף כד

ויש מי שאוסר. ובב"י הכריע כהמכשירים וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' מ"א וגם מ"ש האחרונים להטריף בכ"ף כפופה אינו עולה יפה לפי סוגית הש"ס ע"ש גם מהרש"ל חלק ע"ז שם וע"ש:

סעיף כה
הקרום לבד. ולא הבשר דאם לא כן יצא הרוח כשיחתוך האטום ושמא משם ולמטה נטמטם:

סעיף כו
אם נמצא בו ליחה כו'. שמחמת ליחה לא עלתה בנפיחה ובחיי הבהמה היה אפשר שהליחה יוצאת ובב"י וד"מ בשם הרוקח דה"ה לדם עכור או בשר נרקב כשרה:

סעיף כז
ואם לאו טריפה. שהריאה בחיי הבהמה מרחפת על הלב ואם יש בה אטום אינה יכולה להכניס רוח ולהניף. רשב"א. ועוד כתבו הפוסקים טעמים בזה ע"ש:

סעיף כח
קלה כעץ. בסמח"ב האריך מאד בזה לפרש מאי היא קלה כעץ ע"ש והיה נראה לכאורה לפרש קלה בטבעה כעץ שדרך העץ קל הוא בטבע שצף על פני המים וכן פי' הב"ח בסי' ל"ח בפשיטות אך נתברר שהחוש מכחיש פי' זה כמ"ש הרבה בודקים שכל הריאות צפים ע"פ המים ופירשו קלה כעץ היינו כעץ נרקב ואמרו שכך הוא מקובל בידם:

סעיף כט
צמקה כו'. שאינה נפרכת בציפורן בעינן דוקא כולה כן משמע בש"ס וכ"כ כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וכתב מהרש"ל פא"ט סי' צ' דרובא ככולה ופשוט הוא והב"ח מטריף אף בצמקה מקצתה וכבר השגתי עליו בספרי ע"ש ומיהו היכא דיבשה אונה שלימה אע"פ שאינה נפרכת בצפורן כתב בהג"א מא"ז בשם בה"ג דטרפה אך מניחים אותו במים וממשמש בה או יתן מים לתוך הקנה אם תחזור לברייתה כשרה וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' כ"ב וכתב הטעם דכיון שצמקה אונה שלימה הוי כחסרה האונה ול"ד לצמקה ריאה מקצתה דחסרון מבפנים לאו שמיה חסרון דלא כב"י וד"מ ונראה דבדיקה דהג"א נוהגת ג"כ עכשיו דהיינו כמו בדיקה שכתב הר"ב ס"ט וכ"כ מהרש"ל שם:

סעיף ל
אם הדבר ספק כו'. זהו דעת הר"ן (לאפוקי הרשב"א שנסתפק בזה) דלא הוזכר בדיקה אלא בספק אבל אם ידוע שבא לה בידי אדם כגון ששחטו אחרת לפניה לא מהני בדיקה וכן כשידוע שבא לה בידי שמים כגון שנראה שפחדה מקול רעם או שאגת אריה וכה"ג א"צ בדיקה וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' צ' דלא כהעט"ז שהשמיט הג"ה זו:
ונראה דאין כו'. ולי נראה כל היכא שאין רגלים לדבר שבא בידי אדם תלינן ברוב וסמכינן

על בדיקה זו שהרי חזרה לברייתא עכ"ל אפי רבבי ודעת מהרש"ל שם כהר"ב וכן נראה דעת שאר אחרונים:

סעיף לא

ואם נראה שבא לה בידי שמים כו'. ודעת מהרש"ל שם דאם נראה שבא לה בידי שמים אין צריך בדיקה כלל מיהו ודאי היכא דבדקה ולא חזרה לברייתה לכ"ע טרפה דמוכחא מילתא דמקודם לכן הפחידוה ג"כ בידי אדם:

סעיף לב

כשרה בין כו'. לפי שסמפוני הריאה רחבים ואפי' דרך הקופה נכנסת לתוך הסמפון ומשם דוחקת ונכנסת לתוך בשר הריאה:

סעיף לג

יש עליה קורט דם כו'. כתבו הב"י וב"ח שזה נלמד מדין מחט שנמצא בעובי בית הכוסות דלקמן סי' מ"ח וכתב הב"ח ומשמע דאם אין שם קורט דם אפילו ניקב לחוץ כשרה דודאי אחר השחיטה דחק ועבר עכ"ל ותימא דהא אדרבה משמע איפכא דאם איתא כדבריו למה כתבו כל הפוסקים והט"ו נופחין אותה נפיחה זו מה טיבה הלא אם יש קורט דם אפילו עולה בנפיחה טרפה ואם אין שם קורט דם אפילו אינו עולה בנפיחה כשרה אם כן הכל תלוי בקורט דם ולא בנפיחה כלל וכן בש"ס פא"ט (דף מ"ח ע"ב) גבי הא איתא קמן ולא מינקבא לא משמע הכי ע"ש ע"כ נראה דדוקא בבית הכוסות אמרינן הכי דאם אין שם קורט דם אפילו ניקב לחוץ כשרה משא"כ בריאה וכ"כ הפרישה וחילק משום דק"ד מבפנים חשיב כמו מבחוץ ובריאה לא שייך למבדקה בפנים מפני שהמשקים משפשפים תמיד כל מה שבתוכה עכ"ל ועוד נראה לחלק משום דבריאה מתוך שהמחט הולכת תמיד בדוחק בבשר הריאה ואין לה מקום מרווח א"כ אף אם ניקב מחיים לא ימצא קורט דם ועוד אפשר דאין טבעת כל האברים שוה דאין אומרים בטריפות זו דומה לזו וע"ל סי' מ"ח ס"ק ל':

סעיף לד

ואין דנין בה דין שלימה. כי א"א בקיאין בבדיקת נפיחה ומהרש"ל פא"ט סי' מ"ו פסק כמהר"י והמחבר ע"ש וכתב ואיני יודע מה חומרא יש בבדיקה זו כו' ע"ש ונראה להכריע דהיכא דנפחוה ולא הרגישו עדיין במחט רק אח"כ מצאוה בחיתוכה אז יש לנהוג כדברי הר"ף דבהכי איירי הר"ף בהגהת סמ"ק להדיא אבל היכא שהרגישו המחט במשמוש היד אז נראה דמהני בדיקה וכמ"ש כל הפוסקים ואפשר דהר"ף ואו"ה גופייהו מודים בזה והטעם ק"ל ומה גם ששאר הפוסקים כגון הסמ"ג וסמ"ק וכל בו והאגודה אע"פ

שכתבו דאנן השתא לא בקיאין בבדיקה כתבו דין דשלימה בסתם וכן מהרי"ל ועוד יש צדדים בזה להתיר ודוק:

סעיף לה

ואפילו בחתיכה כו'. בדברי הפוסקים מבואר דאפי' איתא לריאה שלימה לקמן א"צ לבודקה והר"ב שלא כתב כן היינו משום דקי"ל לקמן ר"ס ל"ט דבכל מקום דאיכא ריעותא צריך לנפחה גם במקצת מקומות נהגו לנפוח כל ריאות כדאיתא לשם ובעט"ז כתב דא"צ לנופחה:

סימן לז

סעיף א

ורבים מכשירין אפילו בעכורין כו'. כלומר אפילו בבועות של מוגלא שהן עכורים וסרוחים ג"כ וכן משמע מדברי הפוסקים והאחרונים ופשוט ואע"ג דלעיל סי' ל"ו ס"ז גבי ריאה שנימוקה פסק הר"ב דדוקא במקום הפסד מרובה יש להכשיר בעכורים וסרוחים י"ל דהתם נמי איכא חששא דסמפונות דצריכים בדיקה אם לא נימוחו ועיין בס"ק כ"ו וס"ק ל':

סעיף ב

אם סירכא תלויה כו'. כב"י שמ"כ בשם הראב"ד שאם סירכא תלויה יוצאה מן הבועה אסורה ואפי' באונא לא אמרינן דדופן מגין עליה כו' וכב"י ואיני יודע טעם לדבר דלא יהא אלא ניקבה הא אמרי' ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והרוקח כתב כ"מ שיש סריכת חוט בבועה טורפין ואפשר דשלא במקום רביתא קאמר עכ"ל מיהו לקמן סי' ל"ט הביא דברי הראב"ד בארוכה ומבואר שם טעמו דאמרי' בש"ס דוקא כי סביך בבישרא הוא דכשר כשדופן סותם והא לא סביך ולא סריך כו' ע"ש וכן פירש הב"ח וס' ל"ח דף קנ"ה ע"א וכן הב"י עצמו חזר מדבריו בספר ב"ה שלו והב"ח ול"ח לא ראו דבריו שבב"ה ע"ש ולפ"ז כ"ש לדידן דקיי"ל לעולם אין הדופן מגין וכמו שכתב בהג"ה סי' ל"ט סעיף י"ח דטרפה וכן כתב הגאון אמ"ו זכרונו לברכה בתשובה והאריך בראיות ברורות וגדולה מזו שמהרש"ל פרק א"ט סי' מ"ד כתב דאפילו האידנא כשר כדסביך ופסק בסימן כ"ח כהראב"ד מטעם דלא אמרינן דופן מגין והיינו רביתייהו אלא על חלוקת הריאה שאז היא מתדבקת יפה משא"כ בבועה הבולטת:

סעיף ג

יוצאה מן הבועה. מדסתים משמע אפילו בועה של מים זכים וכן משמע מדברי מהרש"ל פא"ט סי' כ"ח מיהו י"ל דאזלי לטעמייהו דמטרפי סמיכי במים זכים וכ"כ הר"ץ שמ"כ בשם הא"ז) דמים זכים לא חשיב ריעותא לא לענין סמיכי ולא לענין סירכה תלויה היוצאה ממנה ואינה דבוקה למקום אחר וכן המנהג עכ"ל וכ"כ הב"ח דלמאן דמכשיר סמיכי במים זכים כל שכן דמכשיר סירכא תלויה מבועה במים זכים ומהר"מ בס' ב"ה שלו השיג על הא"ז והר"ץ בזה ודעתו להטריף בסירכא היוצאה מבועה דמים זכים אפי' למאן דמכשיר בסמיכי במים זכים וכל דבריו אינם מוכרחים כלל ע"ש גם מ"ש בשס מהרי"ב ומהר"ם לאסור אין ראיה דהא מבואר בדבריהם דאסרי בסמיכי ועיין בתשובת בן לב ח"ג סי' ק':

סעיף ד

וה"ה בועה כו'. כלומר דכמו שסירכא יוצאה מבועה טרפה משום דה"ל תרתי לריעותא א"כ ה"ה בגבשושית וכה"ג ומהו גבשושית נתבאר סי' ל"ה ס"ה בהג"ה:

סעיף ה

בגבשושית. אבל משתנית למראה ריאה כשרה עכ"ל מ"כ שבד"מ ונ"ל דר"ל דאם עור הבועה משתנית למראה ריאה אע"ג דעומדת בגבשושית או שאר ריעותא כשר דכיון דיש בו מראה ריאה לא ה"ל אלא חסרון מבפנים:

סעיף ו

סמוכות כו' אסורה. רש"י פירש הטעם שאין סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלה את הבועות וכן הסכים הרא"ה בס' ב"ה דף ל"ד והרמב"ם פ"ז מה"ש פי' מפני שהדבר קרוב שיש נקבים ביניהם ואין להם דרך בדיקה והרשב"א והר"ן ורבי' ירוחם פי' דכיון דסמוכו' זו לזו מתוך שכל א' דוחקת חבירתה סופו של עור לינקב וה"ל כאלו ניקב מעכשיו ובהנך גווני דכשר תרתי בועי דסמיכי ליכא כל הנך טעמי:

סעיף ז

אם שופכות. כתב מהרש"ל פרק א"ט סי' כ"ז שמ"כ בשם מהרי"ל דאף בשפכי צריך בדיקה לראות אם בכיס אחד הן מונחים דאם הם בשני כיסים ויש הפסק ביניהם טרפה דמאחר שיש נקב ביני ביני דשפכי להדדי א"כ חיישינן לנקיבת הריאה שהרי מקרום של הריאה עלה הבועה אלא שנתקרבו אח"כ להדדי והוי כקרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום ע"כ וכ"כ בהגהות מרדכי דתרתי בועי דסמיכי לית להו בדיקה אפילו שפכי להדדי וכן משמע בבדיקות הר"ץ גבי מ"ש כל בועה ובועה יש לה כיס ושוכבת בה ותרתי

בועי דמתחזיא כחדא שנוקבים אחד מהן ושפכי אהדדי אז ודאי ניקבה הריאה בין שתי הבועות וטרפה כו' ע"ש (אלא דלא הזכיר דצריך בדיקה לכתחלה) וכן נראה דעת הר"ב וכמ"ש בס"ק ל"ג ובספר מח"ב כתב דמדברי התוס' שכתבו דבהפסק שני חוטי שער לא חשיב סמיכי משמע שאם אין ביניהם שיעור הראוי ושפכי להדדי כשרה ודבריו תמוהין דאדרבה מדכתבו לא חשיב סמיכי משמע דבאין ביניהם ב' שערות חשיב סמיכי וגבי סמיכי משמע ודאי דאפילו שפכי להדדי טרפה דאל"כ ל"ל לרבא וכן להפוסקים למימר חדא ומתחזי' כתרתי ה"ל למיסתם בכל גווני אי שפכי להדדי כשרה אפי' בסמיכי אלא ודאי כדאמרן:

סעיף ח

צמחים כו'. הם הנקראים בש"ש ופוסקים טינרי ובתשובת הר"ב סימן ה' ו' ז' נמצא שנתוכח עם מהרש"ל שדעת מהרש"ל דטינרי היינו קשה ויש בה ליחה קצת דאם לא נמצא בה שום ליחה כלל היינו אטום שנתבאר דינו לעיל סימן ל"ז ס"ט ודעת הר"ב דאפילו אין בו שום לחלוחית רק היא קשה לגמרי כאבן מ"מ כיון דמראהו דומה למראה מוגלא הוי טינרי וכמ"ש בהג"ה סימן ל"ו וע"ש בתשובה שביאר טעמו כי טוב הוא וכן הוא בבדיקות האחרונים:

סעיף ט

קשים. כתב הב"ח נ"ל דה"ה במלאות רוח דכשר בסמיכי ע"כ ונ"ל ראי' דהא הפוסקים דמטרפי במים זכים בסמיכי לא מטרפי אלא מטעמא דשייך בהו נמי לישנא דבועה דכתיב מים תבעה אש וכדאיתא בהרא"ש א"כ במלאות רוח ליכא למימר הכי:

סעיף י

וה"ה מורסא כו'. בכל הספרים כתוב הג"ה זו אחר וה"מ כשיש בה מוגלא או מים וע"כ כתב בל"ח דף קנ"ז ע"א בשם מהרי"ו דמורסא שבריאה דהיינו שקרום הריאה מכסה אותה ואינה גבוה מבשר הריאה דינה כבועה שיש בה מוגלא דטרפה עכ"ל ולא עמדתי על סוף דעתו דהדבר פשוט דט"ס הוא וצ"ל הג"ה זו אחר אבל אם הם צמחים כו' (והשיב וז"ל כן הגהתיו ג"כ בש"ע שלי זה כמה שנים ע"כ) וכ"ה בהדיא במהרי"ו ובד"מ ובמהרש"ל שם ובב"ח דלא הוי בועה לאסור בסמיכי כשקרום הריאה מכסה כו' והסכים כן מהרש"ל שם בטעמים נכונים ע"ש וכן הוא בעט"ז ובאפי רברבי ושאר אחרונים:

סעיף יא

שקרום הריאה מכסה כו'. כתב מהר"מ בס' ב"ה מורסא היינו שקורין בלאט"ר שמראה הליחה שמתוכה כעין מראה אבן טוב שקורין טירק"ס והם גדלים בין עור לבשר אע"פ

שהקרום שמכסה עליה אין לה מראה ריאה רק מראה המורסא כשרה אבל בועות דרכן להיות בתוך הבשר והוא רקבון הבשר לכן צריך התם חוט מראה בשר מקיף כו' וע"ש ולא נהירא דמה בכך ס"ס אם אין קרום הריאה מכסה עליהם סמיכי נינהו וכן הוא בדברי הרשב"א והר"ץ שהבאתי בס"ק כ"ח דבועות דש"ס היינו הגדלים בין עור לבשר דאמרי' תרתי דסמיכי טרפה גם לא מצינו לשום פוסק שחילק בכך אלא קושטא דמלתא נקט לשון מורסא דמסתמא אינן רגילים להיות גבוה מבשר הריאה וכן משמע במהרש"ל פא"ט סי' כ"ז כדפי':

סעיף יב

ואינה גבוה כו'. וכתב בס' ת"ה שם אבל אם היא גבוה משיעור טרפא דאסא ויש לה צורת אונה אוסרת משום יתרת עכ"ל ודבריו תמוהין דמה ענין זה ליתרת דאונה אלא פשוט דר"ל דאם הוא גבוה אוסרת משום סמיכי והלכך אפילו אין בה טרפא דאסא ולא צורת אונה אוסר בסמיכי:

סעיף יג

כשני חוטי שער. ומהרש"ל שם פסק דבעינן הפרש רוחב קש דא"א בקיאין בין חוט שער א' לב' והסכמת הפוסקים להקל:

סעיף יד

מראה ריאה. פי' לאפוקי מראה מוגלא דאף אם היא ממראות הכשרות שיתבאר בסי' ל"ח כיון דמוגלא רבעה תחתיו ה"ל סמיכי:

סעיף טו

ומתוקים. לאפוקי מרים או מלוחים דהוי כמו עכורים מהרי"ו שם ונמצא בבדיקות האחרונים ע"ש הר"מ סי' איזהו מים זכים כל שיש לה כיס בפני עצמה ונקף מן הריאה ואין רוח יוצא מהן כשמנקבים הבועא וגם עור של הבועא לבנה היא גם בפנים עכ"ל ונ"ל דהוצרך סי' זה משום דכתוב במהרי"ק שורש ל"ו בשם תו' הר"ף דאנן השתא לא בקיאינן בין מים זכים לעכורים לכן נתנו סי' אפילו לדידן. ובסמ"ב נדחק בזה:

סעיף טז

המנהג כו': או לפי ענין ההפסד. ומהרש"ל שם חולק על המנהג ונראה דעתו שאין להכשיר אף בהפסד מרובה ובאמת נראה לענין דינא דברי האוסרים עיקר וגם לפי עיקר הטעם דאחת דוחקת חברתה אין חילוק וכן כתב הב"ח דהמחמיר לעצמו תע"ב הלכך נ"ל דמ"ש הר"ב או לפי ענין ההפסד ושעת הדחק דוקא קאמר היכא דאיכא תרווייהו ולא כהעט"ז שכ' או שעת הדחק:

סעיף יז
דינם כסמיכי. פירוש דבמקום שנוהגים איסור במים זכים בסמיכי ה"ה בשיפולי וכן במקום שנוהגים היתר אבל לענין חוט מקיף לא דמי דלכ"ע בשפולי סגי בחוט שער א' כמ"ש בס"ק כ"ב ועיין בס"ק כ"ח:

סעיף יח
בועה על חריץ. באונה עליונה של ימין במקום חריץ כן הוא במ"כ שם:

סעיף יט
דהוי כב' בועות כו'. ולפ"ז במים זכים יש להקל במקום המקילים ובסמח"ב כתב טעם אחר משום שיש לחוש לחיכוך הבועות בצלעות קטנות ובגרגרת וטוב להחמיר:

סעיף כ
בין שני אונות כשרה. דהא יש הפרש ביניהם ואפי' לטעם דאחת דוחקת חברתה מ"מ כיון דדרך האונות להיות פרודות בחיי הבהמה אינם דוחקות זא"ז:

סעיף כא
בשיפולו כו'. דין זה אין לו שורש בש"ס רק מדברי בה"ג הוא ודחקו הפוסקים למצוא טעם ליישב דבריו מפני שכל דבריו דברי קבלה ועיקר הטעם כמ"ש סה"ת וסמ"ג והגהת מרדכי ושאר פוסקים משום דמתחזיא כתרתי בועי דסמיכי ויש לחוש למראית העין וע"כ הכשירו טינרי בשיפולי:

סעיף כב
כל שהוא. משמע אפילו חוט שער אחד וכן כתב מהרש"ל וכן הוא בבדיקות האחרונים:

סעיף כג
והוא שיהא בהיקף כו'. וכן הוא בבדיקות האחרונים ומשמע דאתא למעוטי שאר מראות אפי' מראות הכשרות דלקמן סי' ל"ח ודלא כמ"ש ר' תנחום בסוף בדיקות הר"ץ ומהרש"ל שם כ' שמ"כ בהג"ה אחת שא"צ לאותו היקף מראה ריאה והסכים כן מאחר דסגי בחוט שער אחד א"כ לזה בודאי אין לו מראה ריאה ועוד דמאחר שהרבה גאונים מכשירים בועה בשיפולי יש להקל ע"כ:

סעיף כד
ואם לא היה בהיקף כו'. ז"ל הב"ח השיב ר"י בן הרא"ש על מעשה שהיו שנים בדקו ריאה וראו בועה בשיפולי והסכימו שלא היה חוט בשר מקיף לאחר הנפיחה ואח"כ באו הבודקים ונפחוה והכשירוה וקרעו הבועה ואמרו שמי שנפחה לפניהם היה כחו יפה יותר מן הראשון ולכן הקיפה בשר אוקי תרי לבהדי תרי ובהמה שנשחטה בחזקת היתר

עומדת ויש לסמוך עליהם דבשר היה מקיפה והכשירה כך הביא ב"י בסי' ל"ט והסכים עמו ב"י ומיהו לדידן דמחמירים להטריף הבהמה כשלא נבדקה הריאה א"כ הבהמה בחזקת איסור עומדת ואסורה וכ"פ מהרש"ל פ' קמא דחולין סי' כ"א עכ"ל ותימא שדילג בדברי ר"י בן הרא"ש שהרי הב"י הביא שם לשונו וגם כי בועא בשיפולי ריאה לא הוזכרה רק מפי הגאון ולא בש"ס ועוד דאוקי תרי כו' וא"כ אפי' בלא טעמא דאוקי תרי מכשיר מטעמא כיון דבוע' בשיפולי אינה רק מהגאון והבו לה דלא לוסיף עלה דהיינו דוקא היכא דידעינן בודאי שלא היה חוט מקיף ועוד דהא ליכא הכחשה בעדים דאפשר דקושטא קאמרי שכח האחרון יפה מן הראשון ומהרש"ל שם מיירי בהדיא בהכחשה בסירכא ולא בשיפולי גם לפי מ"ש לקמן סי' ל"ט ס"ק מ"ב דליתא לדברי מהרש"ל א"כ כ"ש הכא דכשר דקי"ל נשחטה בחזקת היתר עומדת וכן בד"מ הביא תשובת הר"י ודברי ב"י בסתם:

סעיף כה

אע"ג דלא שפיכי כו'. בהגהמ"ר מבואר דיותר מסתבר להכשיר בלא שפיכי שכ' נראה להכשיר אי לא שפיכי כו' וכן הר"ר שמואל הלוי בקע וראה דלא שפיכי והכשיר עכ"ל ומביאו ב"י והיינו משום דבשפיכי כיון דאתרעי כ"כ דמיא לנשפכה כקיתון ואיכא חששא דסמפונות (וכן הוא במהרי"ו ומהרי"ק ושאר אחרונים) וצ"ל דהמחבר ס"ל דיותר מסתבר להטריף בלא שפיכי משום דמתחזי כתרתי בועי דסמיכי ומשמע ליה הכי מדסיים בהגהמ"ר שם והעם נהגו להכשיר בועא מעבר לעבר בין שפיכי בין לא שפיכי דלא מתחזי כתרתי בועי דסמיכי להדדי עכ"ל משמע דסד"א דמחזי כב' דסמיכי והיינו דוקא בלא שפיכי וק"ל:

סעיף כו

כשרה כו'. וכתוב בב"י מיהא היכא דקיימא נגד הסמפונות נראה דבכי הא חיישינן לדברי הרמב"ם ובודקין הסמפון שביניהם עכ"ל והר"ב משמע דמטריף ולא מהני בדיקה וכן משמע מדברי שאר אחרונים שסתמו דבריהם וכ"כ מהרש"ל פא"ט סי' ל"ז דבבועה גדולה (ומליאה מוגלא או מים עכורים אבל מים זכים מכשיר מהרש"ל במקום הפסד מרובה ע"י בדיקה וע"ש) במקום הסמפונות ומעבר לעבר אין מועיל בדיקת חכם אפילו בהפסד מרובה מאחר דאין אנו בקיאין בבדיקה עכ"ל וכן משמע מדברי הר"ב דאפילו במקום הפסד מרובה מטריף מדלא חילק אבל קשה דהא כתב לעיל סי' ל"ו ס"ז גבי ריאה שנשפכה כקיתון דאפילו בעכורים וסרוחים כשר ע"י בדיקה בהפסד מרובה וי"ל דס"ל להר"ב דשאני הכא דהא הך בדיקה דסמפונות היא דשפכינא לה בכלי ורואין אם נראין

בו כמין חוטין לבנים אז נימוחו הסמפונות ואם לאו לא נימוחו כדאיתא לשם והיינו דוקא בנשפכה כקיתון בלא בועה אבל הכא כיון דאיכא בועה ודרך הבועות להעלות רקבון בפנים ואפשר דנימוחו הסמפונות בפנים ונרקבו עד שנשתנה מראה הליחה שבתוך הבועא והלכך א"א לראות בכלי שום חוטים לבנים לכך טרפה בכל ענין וכן הוכחתי לקמן ס"ק כ"ח מהגהת מרדכי ומהרי"ק ע"ש:

סעיף כז

בדקה כו'. כלומר בסתם בהמות אמרי' דהכי שיעורייהו אבל אי חזינן דיש סמפונות חוץ לשיעורים הללו טרפה כן כתוב בסמח"ב אבל בס' ל"ח דף קנ"ו ע"א כתוב דמשמע דלא איכפת לן לחוש לסמפונות שהם בקצה וחוץ לשעורים הללו:

סעיף כח

ואפי' מים זכים. ומהרש"ל שם מכשיר במים זכים במקום הפסד מרובה ע"י בדיקה וכתב שם טעמו דמסתבר דבמים זכים לא נימוחו ועוד דחומרא יתירא היא ורוב הפוסקים לא הזכירוה גם הרא"ש וטור לא הזכירו ע"כ לשונו ולפעד"נ דבועה מעבר לעבר יש לו מקום בש"ס ומוסכם מכל הפוסקי' דאמרי' בש"ס (סוף דף מ"ו) אריאה שנשפכה כקיתון והוא דקיימי סמפונוהי ואם כן כל שכן בועא מע"ל דקיימא במקום סמפונות וכי גרע מפני שהיא בולטת סוף סוף יש חסרון בפנים כמו בנשפכה ואדרבה בועא גרע מנשפכה דהיא בולטת וגם אין קרום הריאה מכסה אותה (וכן גבי נשפכה איירי אף במים זכים וכדמוכח מכל הפוסקים עיין שם) וכן מהר"מ שממנו מקור דין זה הוציא דין זה מריאה שנשפכה כקיתון כדאיתא בתשובת מהר"מ (דפוס פראג) סימן ס"ו ובמרדכי ובתשב"ץ ומהרי"ק שורש ל"ו ושאר אחרונים וכן נמצא בהגהות על שם מהרי"ו בחבורו להטריף בועה מעבר לעבר אף במים זכים ומביאו מהרש"ל שם וכן משמע באגודה והכי מוכח להדיא מדברי הרשב"א והר"ן ומביאם ב"י שהשיגו על מ"ש הרמב"ם דבכל בועה צריך לבדוק הסמפון שתחתיה שלמדה מהך דנשפכה כקיתון דלא מחוור דל"ד לנשפכה לפי שנמסנ בשר מבפנים אבל בבועות הגדולות בין עור לבשר אין חוששין לנקיבת הסמפונות ע"כ לשונם משמע להדיא דבבועות שהן מבפנים מעבר לעבר לא בין עור לבשר חיישינן לסמפונות ומ"ש מהרש"ל שרוב הפוסקים לא הזכירו דין דבועה מעבר לעבר לאו מלתא היא דבכלל ריאה שנשפכה כקיתון הוא וגרע מיניה וגם הב"י פסק כן דבמעבר לעבר צריך בדיקה וכדהבאתי לשונו ברישׁ ס"ק כ"ו. ובאמת לכאורה תמהתי על מ"ש הגהמ"ר דהמנהג להכשיר בועה מעבר לעבר והלא הוא גרע טפי מנשפכה וריאה שנימוקה וכן על מה שצידד מהרי"ק שם להקל בבועה מעבר לעבר כיון דהסמ"ג וסמ"ק ורשב"א

ושאר פוסקים לא הזכירוה דהלא הוא בכלל ריאה שנשפכה ונימוקה וגרע מיניה ונ"ל ברור דאף הגהת מרדכי ומהרי"ק לא קאמרי אלא להכשיר ע"י בדיקת הסמפונות וראיה שגם המחבר כתב בסתם להכשיר וע"כ מיירי ע"י בדיקה וכמ"ש בס"ק הנזכר והאוסרים דבהגהת מרדכי שם ס"ל דהכא לא מהני אפי' בדיקה דל"ד לנשפכה וכן למאי דבעי מהרי"ק לאסור אפי' ע"י בדיקה קאמר וכמ"ש לדעת הר"ב שם:

סעיף כט

אבל לא שפכי כו'. וטעמא משום דאז לא דמי לנשפכה כקיתון וליכא למיחש לסמפונות:

סעיף ל

אפילו בעכורים כו'. ואע"ג דלעיל סי' ל"ו ס"ז כתב בהג"ה דווקא במקום הפסד מרובה יש להכשיר בעכורים וסרוחים היינו משום דהתם נשפכה כקיתון מצד זה לצד זה ומטעמא דחשש סמפונות וכמ"ש בס"ק א' אבל הכא כיון דלא שפכי אהדדי ל"ד לנשפכה כקיתון וליכא כלל חשש דסמפונות:

סעיף לא

בועה שהיא תחת הורדא כו'. וכן הוא במהרי"ו ובדיקת האחרונים ומהרש"ל פא"ט סי' ל"ח הביא דעות חלוקות בזה ומתוך כך הכריע דגם בורדא אין להטריף רק כשאין חוט בשר מקיף:

סעיף לב

טינרי כו'. ומהרש"ל שם סי' ל"ז חלק על זה מטעם דטרפות מעבר לעבר חומרא יתירא היא והבו לה דלא לוסיף עלה ולפי מ"ש בס"ק כ"ח שהוא מן הש"ס ופוסקים נתבטלה טענתו ומ"מ אפשר דיש להקל בטינרי דלא מצינו חששא דסמפונות רק בנשפכה וכ"כ בבדיקות האחרונים ובסמח"ב שכן נוהגין:

סעיף לג

וע"ל סימן מ"ב. כלומר דשם סעיף ה' גבי ב' מרות נתבאר דאם נקבוה ולא היו שופכות ואח"כ נפחו זו ועלתה גם חברתה בנפיחות או שהטילו מים בא' מהן ועי"כ נתמלאה גם חברתה מיקרי שופכות להדדי וה"ה כאן ונראה דהא דלא כתב כן הר"ב לעיל גבי סמיכי משום דס"ל כמ"ש על שם מהרש"ל והר"ן בס"ק ז' ע"ש:

סעיף לד

דלא ממשמש כו'. אבל במקום דמשמש ידא דטבחא תלינן ביה:

סעיף לה
טריפה. ואין מקיפין בבועי כמו שמקיפין בריאה כמ"ש לעיל סי' ל"ו סעיף ה' דבועות עשויות להשתנות:

סימן לח

סעיף א
כרכום. פי' ר"מ בסת"ה בין כרכום גופיה בין כהדברים שנצבעים ממנו ע"ש:

סעיף ב
כשותא. הוא ג"כ צבע גע"ל וכתבו הפוסקים והאחרונים דירוק כזהב או שעוה או ככנף של טווס או כהורקת פני אדם החולה שנקראת בל"א גע"ל זוכ"ט הכל הוא מין ירוק גע"ל וטרפה וע"ל סי' מ"ד ס"ק ט' ולקמן סי' קפ"ח ס"ק ד' נתבאר דגע"ל כאתרוג דינו כשעוה וה"ה הכא טרפה כדמשמע בתו' ופוסקים דחד דינא אית להו:

סעיף ג
כלובן ביצה. כתב בד"מ שמ"כ בשם מהרי"ל דהיינו כלובן ביצה אחר שנתבשלה וכן חלמון ביצה ונראה דבחלמון ר"ל דבין הכא והכא טרפה אבל בלובן ר"ל דוקא אחר שנתבשלה אבל בעודה חיה אינה רק זהרורית וצלולה ולא לבן וכן משמע בסמח"ב:

סעיף ד
למראה המותר. ומהרש"ל פא"ט סי' ל"ט כתב שמ"כ שצריך להחזיר דוקא למראה הריאה ממש והסכים כן וכן הובא בבדיקות הר"ץ ור"מ בס' ב"ה השיג עליו וכן מבואר בדברי הרמב"ם ומרדכי וכל בו ורשב"א דאפילו חוזרת למראה המותר בלבד כשרה וכן הוא בעט"ז:

סעיף ה
יש מי שאומר כו'. והא דכתב לקמן וכן אם יש בה הרבה גונים מאלו מראות הכשרות כשרה משמע הא מראות הפסולות פסולה מיירי כשהשנוי בעור מחמתן ובל"ח דף קנ"ז ע"ב לא כתב כן וכ"פ כל האחרונים בבדיקותיהם והב"ח דהיכא דאין השנוי בעור מחמת המראות עצמן כשרות:

סעיף ו
או ירוקה ככרתי. וכתב מהר"ש שם שמ"כ בהג"ה בשם מהרי"ל כללא דמילתא ירוק הנקרא בל"א גרי"ן או בלא"ו כשר וירוק הנקרא בל"א גע"ל טרפה ע"כ וכן נראה עיקר עכ"ל וכ"כ האחרונים ופשוט הוא:

סעיף ז
כשרה. וכתב בבדיקות הר"ץ דמראות הכשרות אינן כשרות עד שיתלבנו קצת בנפיחה ולא נהירא וכן השיג עליו ר"מ בב"ה וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' ל"ט:

סעיף ח
וי"א אם יש מכה כו'. ומהרש"ל פא"ט סי' כ"א הכשיר אפילו יש מכה בדופן:

סעיף ט
טריפה. וכתב הר"ץ ע"ש הר"ר טעביל ומהרא"ק דהכא אפילו משתנה למראה ריאה ע"י נפיחה טריפה כיון דבא מחמת הכאה שהוכתה בדופן וכ"פ הב"ח ור"מ בס' ב"ה השיג על זה וכן נראה עיקר וגם בדברי הרא"ש ורבינו ירוחם משמע לכאורה הכי וגם כיון דבלאו הכי הרבה פוסקים מכשירים אפילו אינו עולה בנפיחה וכן הוא דעת מהרש"ל וכמ"ש בסמוך אין להחמיר:

סימן לט

סעיף א
א"צ לבדוק כו'. דרוב בהמות בחזקת כשרות הן:

סעיף ב
חוץ מן הריאה. שעלולה ליטרף מפני הסרכות ושאר טריפות דשכיחי בה:

סעיף ג
וכל הפורץ כו'. משמע דבדיקה זו מדרבנן וכמבואר בדברי הפוסקים שהביא הב"י ועיין בס"ק ח':

סעיף ד
ונהגו ג"כ לנפוח. אבל אי נאבדה בלא ניפוח לכ"ע כשרה כיון דנבדקה וזה פשוט ומוכח בש"ס בכמה דוכתין וכל הפוסקים וגם הב"ח כ"כ אלא שהבין מד' מהרש"ל פ"ק דחולין סי' כ"א דבעל נפש יחמיר לעצמו בבהמה גדולה אם נבדקה הריאה ונאבדה בלא נפיחה ולא דקדק היטב בדבריו דאדרבה נראה בדבריו איפכא ולמה לו לבעל נפש להחמי' בדבר שפשוט היתרו בש"ס וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים:

סעיף ה
רק אם היתה בה סירכא כו'. וה"ה כל שאר ריעותא כדאמרי' בש"ס גבי ריאה דאושא וגבי אטום בריאה וכן גבי ריאה שנגלד קרום העליון לעיל סימן ל"ו וכן בדוכתי טובי וכ"כ הרמב"ם סוף פי"א מה"ש ורוב המקומות אין נופחין שהרי לא נולד דבר שגורם

לחשש ומעולם לא נפחנו הריאה בספרד ומערב אלא א"כ נולד לו דבר שחוששין לו עכ"ל משמע דבכל שום חשש צריך ניפוח:

סעיף ו

ונטלה והלך לו כו'. אבל אם השליכה או איבדה במזיד נר' דלכ"ע דינא כמו ביטל במזיד איסור דדבריהם שנתבאר דינו בסי' צ"ט סעיף ו' וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תצ"ח ע"ש:

סעיף ז

ואין אומרים כו'. דרוב בהמות בחזקת כשרות הן:

סעיף ח

ויש מחמירים כו'. בספרי הוכחתי בכמה ראיות דלכ"ע בדיקת הריאה אינו אלא מדרבנן וכן משמע בתשובת בן לב חלק ג' ס"ס כ' ולכ"ע מדינא אמרי' בהמה כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת וכל ספק שלאחר שחיטה תלינן לקולא ומה"ט תלינן לעיל סי' ל"ו סעי' ה' נקב בטבח וזאב אלא דהאוסרים סבירי להו דכיון דהצריכו חז"ל בדיקה אסרו אפילו דיעבד כשלא נבדקה משום דאם לא כן מה הועילו חכמים בתקנתן דכל אחד ישליך הריאה בלא בדיקה וכן כתב הב"ח אבל ודאי היכא דהריאה לפנינו ונבדקה כל ספק שבה תלינן לקולא ומוקמי' לה אחזקת היתר ע"ש (וע"ל סי' נ' ס"א בהג"ה דבעינן דוקא שנוכל לתלות שנעשה לאחר שחיטה) ואולי לזה דקדק הר"ב בצחות לשונו ויש מחמירין ולא כתב ויש אוסרין אלא רצה לומר דהאוסרים לאו מדינא אסרי אלא דס"ל שחכמים החמירו בדבר כדי לחזק דבריהם:

סעיף ט

או בגדיים כו'. מדברי הר"ץ שכתב בשם הרב דלהכי אין נוהגין למעך בגדיים וטלאים ועגלים כיון דסירכא לא שכיח בהו והאי נסרכה אמרי' ודאי סירכא גמורה היא היה נראה להתיר גם בעגלים הרכים אם נאבדה הריאה אבל הר"ב גופי' בד"מ ובהג"ה סעיף י"ג כתב טעמא אחרינא כי הסירכא עדיין רכה ומנתקת ואפשר דה"ק דהסירכה לא שכיח בהו וכיון דנסרכה סירכא גמורה היא והאי דניתקת מפני שהיא רכה וע"ל ס"ק ל"ח איזו נקרא גדי וטלה ועגל:

סעיף י

שלא כסדרן כו'. דע שנחלקו הפוסקים בטעם הדבר ורש"י וסייעתו פירשו הטעם דשלא כסדרן טרפה משום דאין סירכא בלא נקב ולפירושו מסקי התוס' דהיינו טעמא דכסדרן כשר משום דכשהיא סרוכה במקום שאינה עומדת להתפרק סותמתה ומגינה יותר שהקרום הולך וחזק עכ"ל ור"ל דהסירכא סותמתו והב"י העתיק דאונא חברתה

סותמתה וזה כבר דחו התוס' שם וכן מבואר בהרא"ש כדפי' וכן הבין מהר"מ מטיקטי"ן בהג"ה בגליון האלפסי והרשב"א והר"ן כתבו לדעת רש"י דאונא חברתה סותמתה ובשם הראב"ד כתבו בכסדרן הסרכא באה מחמת דוחק רביצתה ולא מחמת נקב והרשב"א והר"ן גופייהו ס"ל דיש סרכא בלא נקב ושלא כסדרן טרפה משום דסופה להתפרק וכנקב דמי ומהרש"ל בבדיקות שלו ובפ' אלו טרפות סי' כ"ה כתב על שמם דסבירא להו אין סירכא בלא נקב כרש"י וליתא:

סעיף יא

וי"א להכשירה כו'. אפי' בלא בדיקה וכ"כ כל האחרונים וכן נוהגין:

סעיף יב

אם היא מעיקר כו'. וכתב ר"מ בסת"ה נ"ל שאפילו עומדת בכסדרן במקום החיתוך ונפרדו האונות עד שנראה מקום הסירכא נקרא ג"כ שלא כסדרן עכ"ל ולא נהירא גם לא משמע הכי מדברי הפוסקים והאחרונים וכן נוהגין להכשיר:

סעיף יג

אפי' מפולש. כלומר שיש חלון וכן נוהגין וכ"כ כל האחרונים ומשמע דאין חילוק בין אונא לאומה וכ"כ בהג"ה סעיף י"ח וכ"כ הב"ח שכן המנהג וכ"כ שאר אחרונים וכן נוהגין דלא כמהרש"ל בבדיקות ופא"ט סי' כ"ה דאוסר חלון בין אונא לאומא:

סעיף יד

כמין קרום. בב"י פסק דאין חילוק בין קרום עב לדק כיון שהפוסקים סתמו דבריהם ולא חילקו ועוד דא"כ מי מפיס לשער העוביה והב"ח כתב דאין זו טענה דהפוסקי' נקטו בדבריהם קרום שקורין טיל"א והוא ניכר לבקיאים בדקותו ולכן כתב הר"ב בהגהת ש"ע בסתם דאם יש קרום כו' אין להטריף ונסמוך על הבקיאין שיודעים ומכירים אותו עכ"ל ול"נ כד' ב"י דהא הסמ"ק ר"ס ר"א והכל בו ומהרי"ק שורש ל"ז לא נקטו אלא קרום סתמא ולא הזכירו טיל"א וזה נראה דעת הר"ב בהג"ה מדכתב סתם קרום אלמא דאין חילוק וכ"כ בד"מ בהדיא ותמהני על הב"ח שהשיא דעת הר"ב למה שלא עלה על לבו מעולם וכן נוהגין להכשיר בכל ענין:

סעיף טו

מעיקרו. פי' שאינו מפולש אבל אם יש בו חלון דינו כסירכא וכ"כ הפוסקים:

סעיף טז

עד אמצעיתו. אורחא דמלתא נקט שכן הוא דרך קרום להמצא אבל אה"נ אפי' יותר מאמצעיתו דאל"כ אין חלוק בין סירכא לקרום והכי משמע מדברי קצת פוסקים שלא

הזכירו עד אמצעיתו וכ"כ מהרש"ל והב"ח דבליכא חלון מכשירין אפילו נדבקה כולה ביחד מראשו עד סופו:

סעיף יז

אף אם יש כו'. וכב"י ואם יוצא סירכא תלויה מהדיבוק שבין אונא לאומא ונסרכה באותה אונא או אומא עצמה כשרה ולא אמרינן דדלמא סרכא זו באה מהאומה וראשה השני נסרך לאונה (כלומר מחיתוך לגב וכה"ג) דהוי ליה ס"ס ספק מחמת הריאה ספק מחמת הדיבוק ואת"ל מחמת ריאה שמא בא ראשה האחד במקום שנסרכה אליו ראשה השניה עכ"ל ומביאו בד"מ ובב"ח וכ"כ העט"ז והאחרונים מיהו אינו כשר אלא כשאין בשר הריאה שתחת הסירכא מקמיט בנפיחה וכמ"ש הר"ב בהג"ה ס"ט:

סעיף יח

לכל מקום כו'. דכלהו לגבי דידה שלא כסדרן נינהו וכ"כ הפוסקים:

סעיף יט

לכל יתרת. שנמצאת מקמא עכ"ל א"ח שהביא ב"י אבל יתרת בדרי דאונא פשיטא דדין אונא יש לה וכסדרן כשרה:

סעיף כ

מיהו אם הורדא כו'. וכ"כ הר"ן שמכשירין ור"מ בסת"ה כתב דנ"ל דלמ"ד אין סרכא בלא נקב טרפה ולא נהירא דהכא כשר מטעם דהיינו רביתייהו:

סעיף כא

טרפה. ולא מהני בדיקה כדלקמן סעיף כ"ב:

סעיף כב

דבוקות כו' עד לגמרי כו'. משמע דס"ל כמסקנת פי' ב"י דאע"פ דליכא חלון כל שאין האבר כולו דבוק לארכו טרפה וכן משמע בד"מ אבל יש מכשירים בדבוק לגרגרת או לסמפון שומן אפילו יש הפרש שנתפצל כל שאין חלון דהיינו שסתום משני צדדים והפרש בנתים דוקא והוזכר סברא זו בב"י וכ"כ ר"מ בסמח"ב וכן נוהגין קצת בודקים מומחים:

סעיף כג

מראשן עד סופן. צ"ע מ"ש בדבוק לגרגרת שכשר כל שאינו יכול להכניס אצבע ביניהם ואע"ג דבמעשה דראבי"ה שבמרדכי והג"ה אשר"י ואגודה שהכשיר לא היה יכול להכניס אפילו מחט מ"מ הא כתבו שם בשם ראבי"ה נמי ויכול להכניס אצבע ביניהם ש"מ הא בציר מהכי כשר וכן משמע בב"י ששיעור דביקות אלו אחד ונראה דהרב

נמשך אחר דברי מהרי"ו שגבי גרגרת כתב שיעור אצבע וגבי סמפון כתב אומא הדבוקה מעיקרא לסופה לסמפון שומן כו' וטעמא משום די"ל דקים להו להגאונים דהכא הכי רביתייהו והכא הכי רביתייהו ואין אומרים בטריפות זו דומה לזו ומכ"מ לדינא צ"ע:

סעיף כד

וכן אם היתה כל הריאה כו'. בהא המחבר נמי מודה כדאיתא להדיא בב"י ובטור ע"ש הרשב"א ע"ש:

סעיף כה

והיא תלויה כו'. ואפילו למ"ד אין סירכא בלא נקב לפי שהסירכא הבאה מחמת נקב היא נסרכת למקום אחר אבל סירכא תלויה אינה אלא הפשטות לחות הריאה ולא בא ממקום נקב הרא"ש ורבינו ירוחם וכ"כ האחרונים:

סעיף כו

וסירכא תלויה היוצאת כו'. ע"ל סי' ל"ז ס"ב ובמ"ש שם:

סעיף כז

ממקום למקום כו'. כ' ב"י אפי' למ"ד אין סירכא בלא נקב שאילו היתה סרכא ממש היתה נדבקת באונה אחרת וכיון שנדבקת באותה אונה עצמה ודאי אינה סירכא אלא הפשטות לחות הריאה ולא בא מחמת נקב ומהרש"ל בבדיקות ובפא"ט חלק עליו בלא טענה מוכרחת ודעתו דלמאי דקי"ל אין סירכא בלא נקב ממקום למקום טרפה ודעת המחבר והרב נראה עיקר דהא הכל בו שממנו מקור דין זה דממקום למקום מותר ס"ל אין סירכא בלא נקב ועוד דהא מהרי"ו נמי מתיר ממקום למקום וכן דעת האחרונים וכן נוהגין:

סעיף כח

אבל אם קצרה כו'. הטעם כתב מהר"ר אברהם מפראג מפני שסופה להינתק וכן הוא בבדיקות האחרונים ובעט"ז וכתב בד"מ וצ"ע מה בכך שסופו להנתק הלא זהו לאו סירכא מחמת נקב היא אלא דלדול אלא נ"ל הטעם משום דכיון דאינו יכול לעלות בנפיחה ה"ל כאטום בריאה עכ"ל וטעם זה דחוק אלא נ"ל כמ"ש מהר"א וסייעתו ואע"ג דסירכא זו לא מחמת נקב הוא בא מ"מ כשתנתק יהיה נקב מידי דהוה למ"ד דיש סירכא בלא נקב דשלא כסדרן טרפה משום דסופה להתפרק ויהא נקב נ"ל ברור:

סעיף כט

שעולה ג"כ כו'. דאז ודאי ניקבה הריאה ולכן נכנס הרוח אל תוך הסירכא ועולה עכ"ל בדיקות ישנים שבד"מ. וסירכא שמתנתקת ע"י נפיחה כתוב בתשובת רבי משה אלשקר סימן ב' דטריפה ומדמי לה למיעוך ומשמע דלדידן דמקילין במיעוך ה"ה בהכי:

סעיף ל

או שיש מכה בדופן. דודאי נתקה משם. שם. ושם דבסירכא תלויה צריכה בדיקה נגדה בצלעות. ועיין בסעיף כ"ג איזהו הוי מכה בדופן:

סעיף לא

יש מי שכתב כו'. ולא הזכיר המחבר מדין נענוע שהסכים בספרו ב"י שאין אנו רגילין לנענע כי א"א בקיאין בנענוע וגם אנן לא נהיגין הכי לנענע כלל לכן לא הזכרתי דינו:

סעיף לב

טוב להשקות כו'. כ"כ הכל בו קבלה מרבותיו ומאת זובחי הזבח הבקיאין בהמה שלא הושקתה מים קודם לשחיטה כולה מלאה סרכות דקות וקשות כו' ואמר הגאון אמ"ו ז"ל שנ"ל שיצא להם זה ממאי דאמרינן בש"ס סוף ביצה (דף מ') ל"ל למימר משקי' ושוחטים מלתא אגב אורחא קמ"ל דלישקי' אינש בהמתי' והדר לשחוט משום סירכא דמשכא ופירשו רש"י והר"ן שתהא נוחה לפשוט שהעו' נדבק ביותר בבשר ונראה שהם פירשו משו' סירכות דמנתקות מחמת השקאה וראיה מצאתי לדבריו ממאי דאיתא להדי' בהרי"ף דאי איכא סירכא משתמטח:

סעיף לג

ויש מתירין כו'. וז"ל מהרש"ל פא"ט סימן כ"ה והמנהג בכל אשכנז למעך הסרכות באצבעות אף שהרשב"א כתב שבזה לא שמענו מחכמים בשום מקום וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל. כך הוא לפי דעתו אבל לא שמעתי אינו ראיה ודברי המתירין אני אומר עליהם ברוך שבחר בהם ובדבריהם כי מושג בשכל ובחוש שכך היא כו' וכן מאחר שכתב הרא"ש שנוהגין בכל ארץ אשכנז דכל סירכא שהיא ניתקת כשהטבח מכניס ידו בנחת לבדוק הריאה אמרי' דלאו סירכא היא אלא ריר בעלמא שנתפשט מלחות הריאה וכשרה והסירכא אם ימעך אדם אותה כל היום בין אצבעותיו היא הולכת ומתחזקת עכ"ל אלמא שאם מנתק בכך שהיא כשרה אכן שמעתי שמקצת קהלות שאינם בני תורה לוקחים סמרטוט עבה וממעכים בה בודאי אנשים כאלו מאכילים טריפות לישראל להדיא וראוי להזהיר הטבחים שלא ימעכו כ"כ בחזקה אלא לגלגל בין האצבעות וקצת בדרך המיעוט עכ"ל מהרש"ל וכדברי הרא"ש כתב ג"כ רבי

ירוחם וז"ל וכמו כן המתפרקים בהכנסת יד הטבח אינן סרכות אלא לחות הריאה וכן נהגו באשכנז וברוב המקומות כו' ובודאי כן היא כי כל סרכא שניתקת כשמכניס הטבח ידו בנחת ריר הוא ומלחות הריאה היא וכשרה כי הסרכא אם יפרוק אותה כל היום באצבעותיו הרי היא יותר הולכת ומתחזקת עכ"ל ועוד הביא בב"י פוסקים המקילים בזה ע"ש:

סעיף לד

כל מקום שיתמעך כו'. ואחר שנתמעך נוהגין לבדוק ברוק או פושרים לראות אם אינו מבצבץ וכ"כ כל האחרונים:

סעיף לה

שיודע ליזהר למעך כו'. וכתב בד"מ שע"כ לא ימשמש ע"י עפר וחול והעושה כן הוא מאכיל טרפות לישראל עכ"ל. וכבר כתבתי בס"ק ל"ג דברי מהרש"ל בזה:

סעיף לו

שלא למעך בורדא. דהוי נמי שלא כסדרן כמ"ש בס"ק י"ח:

סעיף לז

ונכון לחוש כו'. כ' הב"ח ונוהגין להתיר אפי' שלא במקום הפסד מרובה והנח לישראל מוטב שיהיו שוגגים כו':

סעיף לח

גדיים וטלאים כו'. כתב הב"ח נראה בעיני שדקדק הרב בלשונו לחלק בין עגל לעגל דדוקא בעגלים הרכים דהיינו שהוא תוך שנתו והוא יונק וכר' יוחנן כו' אבל גדיים וטלאים אע"פ שאינו יונק כל שהוא נקרא בשם גדי וטלה בלשון בני אדם דינו שלא למעך בהם עכ"ל וע"ל סי' ל"ה ס"ק מ"ו:

סעיף לט

הראשון נאמן כו'. שאולי הבודק השני הכניס ידו בחזקה והעביר הסירכא או העביר הראשון בהוצאת ידו עכ"ל ר' ירוחם ותשובת הרא"ש וכתב בד"מ ונ"ל דאפילו לדידן דמתירין כל הסרכות הנימוחים ע"י משמוש מ"מ טרפה דדילמא העביר בחוזק עכ"ל וכ"פ מהרש"ל פא"ט סימן כ"ה והב"י כתב דמדברי רבינו ירוחם איכא למשמע הפך מה שכתבו הפוסקים דסירכות המתפרקות כשהטבח מכניס ידו ובודק לאו סירכות נינהו ולפי זה לדידן ליתא לדברי רבינו ירוחם וליתא שהרי הרא"ש ורבי' ירוחם גופייהו כתבו כהפוסקים והבאתי לשונם בס"ק ל"ג:

סעיף מ

ואחר מכחישו כו'. מיירי בבאו שניהם בבת אחת לב"ד כמו בסעיף שאחר זה:

סעיף מא

כיון שבאו שניהם כו'. דאילו בזה אחר זה ה"ל דברי האומר טרפה כשנים כיון שכבר נתקבל עדותו בב"ד וכי אתא אחרינא ומכחיש ליה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים וכמ"ש בסי' קכ"ז ס"ק י"ג וע"ש שהארכתי בדינים אלו:

סעיף מב

אין כאן עדות וה"ז כבהמה כו'. וכתב הב"ח ותימה שלא כתב הר"ב בהג"ה דלדידן דמחמירים בנאבדה הריאה גם בהני תרי דינים יש להחמיר וכך פסק מהרש"ל פ"ק דחולין סי' כ"א עכ"ל (גם בד"מ הביא הר"ב דברי הרשב"ץ בסתם) ובאמת פסק מהרש"ל כך אבל לפעד"נ דעת הר"ב דהא על כרחך אנן דמחמירין בנאבדה הריאה ע"כ מדרבנן היא דהא בדיקת הריאה דרבנן וכמ"ש כל הפוסקים וכיון דלא עביד כתקון רבנן אסרו אפילו דיעבד דאי לאו הכי לא הוה מקיים תקנתא דרבנן אבל כשאחד אומר נבדקה כהוגן וכשרה היתה ואחד אומר טרפה היתה דבין להאי ובין להאי נבדקה מיהת ועביד כתקון חכמים אלא דזה אומר כשרה היתה וזה אומר טריפה היתה א"כ ה"ל חד לגבי חד ואוקמא בהמה בחזקת היתר דהא ודאי כ"ע מודים נשחטה בחזקת היתר גמור עומדת וכל ספק לאחר שחיטה תלינן לקולא אלא שחז"ל הצריכו לבדוק הריאה מפני שעלולה ליטרף ומתוך כך אסרו אפילו דיעבד כשלא נבדקה אבל מדינא היתר גמור הוא וכדהוכחתי זה בספרי בהרבה הוכחות וראיות ברורות וכמ"ש בס"ק ח' וגם הב"ח גופי' כ"כ בריש סי' זה וא"כ כשהריאה לפנינו וא' אומר כסדרן וא' אומר שלא כסדרן וכה"ג ודאי דבחזקת כשרה קיימא (ובלאו הכי נמי לא קשה מידי דהא רוב הפוסקים והמחבר סוברים דנאבדה הריאה כשירה ושטתם עיקר בכמה דוכתי בש"ס למ"ש בספרי וגם הרב בהג"ה והב"ח סמכו עליהם בהפסד מרובה הלכך אף דמחמירין בשאין הפסד מרובה מ"מ הבו לה דלא לוסיף עלה והיינו דוקא בנאבדה ממש משא"כ הכא) והרשב"ץ והמחבר שכתב וה"ז כבהמה שנאבדה ריאה שלה כו' ה"ק דכי היכי דהתם שרי מדינא מטעם נשחטה הותרה ה"ה הכא וזה ברור:

סעיף מג

מיהו אם טבחים כו'. כ"כ הרשב"א וקשה לי נהי דעובדי כוכבים מורגלים בכך מ"מ מאן לימא לן דהיתה סרוכה הא כיון שנשחטה בחזקת היתר עומדת וכי גרע מנאבדה הריאה

דמכשיר הרשב"א וכן הרב בהג"ה מכשיר בהפסד מרובה ונ"ל כיון דהניחו אצל העובד כוכבים הוה כמזיד:

סעיף מד
כשרה. וא"צ בדיקה טור וכ"פ ב"י:

סעיף מה
טרפה. ולא מהני בדיקה טור וב"י:

סעיף מו
וכבר נתבאר כו'. וכן כל הסירכות שיתבארו בסימן זה בכולן נוהגין למעך וזה הכלל נקוט בידך כל סירכות שבעולם נוהגין למעך ולבדוק אח"כ אם עולה בנפיחה חוץ מכסדרן דהיינו מחיתוך לחיתוך למטה מחציין לצד עיקרן וסירכא תלוי' ודבוקה בגרגרת או בסמפון השומן או בשדרה בענין שנתבאר סעי' ז' דכשר וכן אם הורדא נדבקת למט' בשורש שלה בסעי' ו' כל אלו כשרי' בלא מיעוך ובלא שום בדיקה מטעם דהיינו רביתייהו כך נוהגים במדינות אלו וכן הוא בדברי האחרוני':

סעיף מז
ודוקא כנגד האונות. ז"ל הב"י הנה נתבאר שיעור מקום רביתייהו דאונא ברוחב אבל לאורך הבהמה לא נתבאר שיעורו ונראה דכל שכנגד האונות דוקא הוי רביתייהו ושלא כנגד האונות לא הוי רביתייהו וכן מוכח לשון העיטור:

סימן מ

סעיף א
ואפילו אם חלב כו'. הטעם איתא בש"ס דכיון דהוא עשוי ככובע לא מיהדק:

סעיף ב
וי"א דלא מהני כו'. וכ"פ האו"ה כלל נ"ב דין ב' והב"ח חולק וכתב דהך דסוף סימן זה מיירי נמי בטרפש הלב ע"ש ואין דבריו מוכרחים והכי משמע מדברי הרמב"ם פ"ו מה"ש דין י' והכל בו דבשומן הלב נמי לא הוי סתימה ע"ש:

סעיף ג
ולא הגיע לחלל. אפי' ניקב נקב מפולש מצד לצד ולא ניקב לחללו כשרה כ"כ הב"ח וע"ש :

סעיף ד
אם מחמת חולי כו'. ע"ל סי' מ"ט מזה:

סעיף ה
ואם בקוץ או במחט. ע"ל סי' נ"א מזה:

סעיף ו
מיהו כו'. כן דעת הרב בפירוש בה"ג והאריכו הב"י וד"מ ומהרש"ל פא"ט סימן י"ב והדרישה ועט"ז והב"ח ושאר אחרונים בפי' דברי בה"ג אלו בכמה דרכים שונים ומסיק הב"ח וז"ל ולענין הלכה חיישינן לכל הפירושים וכשנמצאת בלב לגואי טרפה בין בקופה לצד ראש הבהמה בין בקופה לצד חלל הבהמה ובנמצאת בסמפונא רבא והקופה לצד ראש הבהמה נמי טרפה ואינה כשרה אלא היכא דנמצאת בסמפונא רבא והקופה לצד חלל הבהמה ודוקא דליכא הוכחה דכבר היתה לגואי וחזרה לאחוריה אבל אי איכא הוכחה דחזרה לאחוריה חיישינן דלמא בחזרתה נקבה הלב או קנה הלב ואינה ניכר וקרוב בעיני דלפי דהרשב"א ראה שדברי בה"ג סתומים ואפשר לפרשם על כמה דרכים כמו שנתבאר תפס לחומרא בת"ה הקצר וכתב בסתם דמחט שנמצא בלב טרפה ולא חילק מיהו בנמצאת בסמפונא רבא וחופ' לצד חלל הבהמה וליכא הוכחה דהיתה כבר לגואי וחזרה משמע דלדברי הכל כשרה ואם נמצא עצם בתוך הלב קבלתי שמעשה היה באשכנז בשור והכשירוהו חכמי הדור לפי שכך נמצא בלב הצבי כשנתקשה הדם נעשה עצם ואפשר שיהא נמצא כך לפעמים גם בבהמה עכ"ל וע"ל סי' מ"א:

סעיף ז
יש מי שאומר כו'. אע"פ שלא הביא בב"י מי שחולק בזה כתבו בלשון יש מי שאומר משום דלא מסתבר להטריף כיון שלא הגיע המכה עד לחלל וכ"כ מהרש"ל שם שלולא קבלת ראבי"ה היה מכשיר אפילו בטפת דם מאחר שלא הגיע המכה לחלל הלב דאפי' תימא שהלב כולו לקוי מ"מ לא הגיע לפנים ע"כ:

סעיף ח
ואצ"ל כו'. צ"ע הלא בכל לב יש דם בחללו ולשון המרדכי והגהת אשר"י כך הוא ראיתי שהביאו לפני מורנו אבי"ה שהי' שומן הלב דבוק בלב מאד ואדוק הרבה בכח וחתך בסכין השומן מן הלב במקום שהי' דבוק ולא ראה מבחוץ על הלב שום ריעותא במקום שהיה דבוק ואח"כ חתך במקום שהיה דבוק עד החלל וראה בעובי הלב ולא בחללו קורט דם ואסר עכ"ל (ומביאה ב"י) משמע דה"ק שראה בעובי הלב ובחללו לא ראה כלל דהתם קורט דם לא מעלה ולא מוריד וכן משמע באו"ה כלל נ"א דין ל"א דלא אסר אלא כשנמצא בעובי הלב ע"ש ואולי המחבר ר"ל דכשנמצא בעובי הלב ולא נשפשט עד לחללו טרפה ואצ"ל אם נמצא בעובי הלב ונתפשט עד לחללו ודו"ק:

סימן מא

סעיף א

שהוא תלוי בו. בכליות כדאיתא בב"י ופוסקים ויש פוסקים מקום חיותא היינו מקום דביקותא בטרפש וכ' האו"ה כלל נ"א דין ח' הילכך צריך ג' זיתים באלו ג' מקומות עכ"ל ומביאו בת"ח כלל פ"ט דין ט' לפסק הלכה:

סעיף ב

שנפרך בצפורן. ואם משרטט בצפורן על בשר הכבד ונראה השרטוט בתוכה מקרי יבש וטרפה כדלעיל סי' ל"ו סי"ג בהג"ה:

סעיף ג

ואם יבשו אלו הזיתים כו'. כן משמע בטור וכ"כ מהרש"ל פא"ט סי' י"ז וכ"פ האו"ה שם ובעט"ז תלה דין זה בנראה לי כאלו הוא למראה עיניו ישפוט מיהו מהרש"ל שם השיג על הטור וכ' וז"ל ואיני יודע ממה לקח זה דהא מדאבעיא לן (ש"ס דף נ"ה ע"ב) גבי גלודה ניטל כסלע בשדרה ובראשי פרקים והשאר כולו קיים מהו (ע"ל סי' נ"ט מגלודה) ולא איבעיא לן הכי גבי כבד משמע דבכבד כשר וכן הרשב"א והר"ן לא כתבו אלא שאם יבש הכבד ולא נשתיירו ב' זיתים אבל לעולם אם הכבד כולו קיים או רובו ואותן ב' זיתים ניטלו או יבש כשר כנ"ל להלכה ולא למעשה עכ"ל ולא כוון כהלכה דמ"ש ואיני יודע כו' אשתמיטתיה הרמב"ם פ"ח מה"ש דין כ"א דכ' ניטל ממנה המקום שהוא תלוי בו ומקום המרה אע"פ שהשאר קיים כמו שהוא טרפה עכ"ל וכ"כ הכל בו והכי מוכח נמי להדיא מדברי הרשב"א בת"ה הארוך דל"ט ע"ב ובקצר שם גבי מ"ש דשני כבדים הדבוקים בכזית במקום מרה ובכזית במקום חיותא טרפה ע"ש ומביאו ב"י ס"ס זה ומהרש"ל שם סי' י"ט והכי מוכח נמי מדברי הרשב"א שהביא הטור בסי' נ"ב גבי הוריקה כבד נגד מקום המרה ונגד מקום חיותא וכדמשמע מדברי מהרש"ל גופי' שם סי' צ"ד והא דלא מבעיא ש"ס הכי גבי כבד היינו משום דבכבד פשיטא לאיסור כיון דעיקר חיותא ניטלה וכל זה ברור:

סעיף ד

נימוק הכבד כו'. ובש"ס דגיטין (דף ס"ט ע"א) מוכח לכאורה דאינה טריפה אלא בשלא נשתיירו הב' זיתים כמו בניטלה ונ"ל שכן דעת הרוקח וכ"כ בתשובת משאת בנימין סי' כ"א ע"ש וכן הסכים הב"י לדינא וכן בס' ת"ח דף קל"ד ע"א ובס' לחם משנה דף ס"ח ע"ב והב"ח נמשך לדעת הרב"י ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף ה

י"א כבד כו'. ובס' אפי רברבי כתב דבהפסד מרובה או לעת הצורך יש להקל בזה:

סעיף ו

אפילו במקום מרה כו'. כתב הב"ח דאפילו ניטל כל הכבד ולא נשתייר אלא אלו הזיתים ואלו הנשארים התליעו כשר ע"ש. וכן משמע להדיא בת"ח כלל פ"ט דין ט' ע"ש ובסימנים. ודעת מהרש"ל פא"ט סי' מ"ב לא נראה כן שכתב דהא דכשרה בהתליעה במקום מרה ומקום חיותא היינו כשיש בין הכל לבד נקבי התולעים כזית בשר במקום חיותא ובמקום מרה וא"ל א"כ פשיטא י"ל דקמ"ל דלא אמרי' כיון דאיתלע כ"כ סופו ליתלע ולקלקל בכולו ולסברא זו נוטה הר"ן להחמיר ועיקר עכ"ל. וא"כ בניטל כולו והשני זיתים שנשתיירו התליעו אין כאן ב' זיתים לבד נקב התולעים וטרפה וכן דעת הרא"ה בספר ב"ה ואולי גם הת"ח והב"ח לא מיירי אלא כשהתליע בענין דלא חסרו הב' זיתים משיעורן ודו"ק:

סעיף ז

אפילו כולו טמון בבשר הכבד טרפה. שאנו חוששין שמא נכנס דרך הושט לדקין ויצא מהדקין לחלל הבהמה ונקבו ומשם נכנס לכבד. לשון הטור:

סעיף ח

כלפי חוץ. וכתב העט"ז דאפילו אינו טמון בבשר הכבד אלא חודה יוצא לתוך חלל הבהמה וראשו העב נחבא בתוך הכבד כשר עכ"ל ונמשך אחר דברי הרשב"א שהביא ב"י שמיישב דעת רש"י ומחלק דאע"ג דקי"ל לקמן סי' נ"א קוץ שנמצא בחלל הגוף טרפה דשמא ניקב אחד מהאיברים הפנימיים היינו דוקא התם שניקב בכח אבל במחט שנכנס בנחת אין חוששין לכך. אבל הר"ן פא"ט מסיק דהיכא דהמחט יוצא לחלל הגוף טרפה וכן פסק מהרש"ל פא"ט סי' מ"ז מיהו בסמ"ק ואו"ה כלל נ"א דין י"ז כתוב כהרשב"א וכן בהגהות ש"ד סי' צ"ד ועי"ל ס"ק ג' וסי' נ"ה מ"ש מזה:

סעיף ט

כשרה כו'. והרשב"א סובר דאם חודה פונה לצד חלל הגוף טרפה דחוששין כל שהוא נכנס עד מקום הכבד וחודו למט' ועובר דרך צר שמא עם כניסתו ניקב הקנה הפורש לכבד במקום שהוא צר וטריפה כמ"ש בס"ס ל"ד וכ' שכן דעת הרי"ף וכ"פ מהרש"ל והב"ח:

סעיף י
בכל ענין טרפה. שאילו נכנסה דרך הסמפון לא היה אפשר לה להתעקם לגמרי וליתחב בעובי כבד ב"י ומ"ש בדרישה סי"ב ע"ש הר"ב בזה הוא טעות כי אדרבה בד"מ הסכים לב"י וכמ"ש בהג"ה כאן:

סעיף יא
אבל בדקה אין חילוק. בין צד העב שלה כלפי הקנה בין לצד החלל הבהמה לעולם טרפה אפי' היא כולה בתוך הכבד שהרי היא ראויה לנקוב בצד העב שלו וא"כ יש לחוש דדרך הושט נכנס ועי' בתוס' ופוסקים שחילקו אמאי לא מפלגינן לעיל ס"ס ל"ו גבי ריאה בין קופה לבר או לגאו דסמפוני הריאה אם רחבים ע"ש. (תשלום דיני מחט נתבארו בסי' מ"ח ומ"ט ונ"א):

סעיף יב
ניקב טרפש כו'. וכתב בד"מ שמ"כ בשם מהרי"ל אי ניקב חצר הכבד במקום דמשמשא ידא דטבחא כשר ואם נמצא סביביו חוטין לבנים כמו חלב אז הוא נקב ישן וטרפה עכ"ל וע"ל סי' ל"ו ס"ק י"ד:

סעיף יג
מצד הכבד כו'. כי הטרפשא רחבה היא יותר מן הכבד ובצד ימין הטרפשא אינה מכוסה מן הכבד ושם יכול להיות הנקב רחוק מן הכבד עכ"ל הר"מ בסמח"ב וכ"כ בתשובת דברי ריב"ש סי' קנ"ג דדוקא מצד הכבד טרפה אבל הב"ח הוכיח דהאי מצד הכבד ט"ס הוא שהיה כתוב חצר הכבד וטעו והכניסו מצד במקום חצר וכן הגיה בס' גדולת מרדכי וכן הוא בשחיטות החדשות שנדפסו בלובלין שנת תל"ד בשם מהר"ל מפראג ובשם כמה גדולים וכן מצאתי להדיא באגור סימן אלף קל"ב:

סעיף יד
אבל אם כו'. הטעם כתבו הפוסקים דאין הטרפות מצד עצמה אלא דמחמת הנקב סוף שתנטל הכבד וכן נ"ל להוכיח מן הש"ס פא"ט (דמ"ח ע"א) דחצר הכבד לאו מצד עצמו טרפה ע"ש ודוק. ולפי זה בין עלה עליו קרום מחמת מכה או שאר קרום הוי סתימה וכ"כ בתשובת דברי ריב"ש שם דכשנסתם הנקב בשומן כשר וזהו דלא כהר"ן בבדיקות וכבר השיג עליו הר"מ בס' ב"ה:

סעיף טו
מחט בטרפש. אפילו כולה טמונה בטרפש מטעם דחיישינן שמא ניקב אחד מהאברים הפנימים בכניסתן לשם ואין חילוק בטרפשא בין קופה לגיו או לבר כמ"ש הב"ח וע"ל סי' מ' סעיף ג':

סעיף טז
דכל יתר כנטול דמי. משמע אפילו אינן דבוקין זה בזה במקום חיותא ובמקום מרה דכל יתר כנטול דמי ר"ל כאלו שניהם ניטלו לגמרי והלכך בכל מקום שנמצאו שני כבדים טרפה וכן כתב בת"ח כלל פ"ט דין י"א וכן פסק מהרש"ל פא"ט סי' י"ח. מיהו כתב מהרש"ל שם דאם הב' כבדים מתחילין למטה מאותו כזית במקום מרה ובמקום חיותה ג"כ פשיטא דכשרה לכ"ע כמו ביתרת רגל שיוצא למטה מארכובה (לקמן סי' נ"ה סעיף ד') עכ"ל וצ"ל דגרע טפי אלו נמצא יתרת כבד שאינה דבוקה כלל לכבד מאם דבוק למטה מאותו כזית משו' דכיון דמתחיל למטה דממקו' חיותה ומקום מרה נראה שאינו אלא תלתלי כבד ודו"ק. וע"ל ס"ס מ"ג וסי' נ' ונ"ד ונ"ה מה שכתבתי מזה:

סימן מב

סעיף א
מרה שניקבה כו'. וכתב הרשב"א דהיכא דאפשר לתלות בסכין או בידא דטבחא תלינן כדלעיל ס"ס ל"ו סעיף ה' גבי ריאה וכבי' ופשוט הוא. וכ"כ האחרונים ועיין בת"ח כלל פ"ח מדיני מרה:

סעיף ב
והכבד סותמו כו'. ואם ניקבה הכבד ג"כ כנגדה אמרי' בש"ס (דף מ"ח ע"א) דטרפה וכ"כ הפוסקים:

סעיף ג
נסרכה המרה כו'. היינו כמ"ש המחבר ס"ס ל"ז דאין סירכא פוסלת אלא בריאה ולא בשאר איברים וכ"כ לקמן ס"ס מ"ו. וכ"פ הב"ח שם. וטעמא דאפשר דבשאר איברים לא הוי סירכא כלל אלא הפשטת לחות והיינו דלא כמהרש"ל פא"ט סי' נ"ו וכמ"ש בספרי ע"ש:

סעיף ד
וטועמו. ואע"ג דקי"ל בכמה דוכתי דאסור לטעום דבר מאכל לידע אם יש בו דבר איסור ומה"ט כתב מהרש"ל דכשקונין בשר מן הטבחים ואינו ידוע אם מלוח הוא אם לאו

אסור לטעום בו בלשונו ומביאו הב"ח סי' צ"ו סעיף ד' אפשר דהכא קים להו לגאונים דמלתא דלא שכיחא היא שתהא המרה נטולה לגמרי והרגילות הוא שנבלע במקומה וקרוב הדבר שיטעום טעם מרה וכן משמע מל' הפוסקים:

סעיף ה

טעם מר כשרה. מפני שאחז"ל כבד כועס ומרה זורקת בו טפה:

סעיף ו

ואף עכשיו כו'. ע"ל סימן צ"ו ס"ק ה' וסימן צ"ח ס"ק ה':

סעיף ז

נוקבין אותה כו'. כדלעיל סי' ל"ז גבי תרי בועי דסמיכי להדדי ולקמן סי' מ"ז גבי תרי סניא דיבי:

סעיף ח

כשרה. ומה שלא נשפכה דרך חברתה כשניקבה בתחילה היה מחמת עובי הליחה ב"י:

סעיף ט

כמו רוחב אצבע. ואף על גב דלקמן סי' מ"ז בעינן רוחב אצבע למטה ורוחב אצבע למעלה התם שאני משום שצריך המאכל לצאת והלכך צריך להתערב למטה ולמעלה מה שאין כן הכא:

סעיף י

יש להכשיר בבהמת ישראל. כתב הב"ח דמלשון הרשב"א משמע דאף בבהמת ישראל יש לאסור לכתחלה כו' ולפעד"נ דגם המחבר הבין כן בדברי הרשב"א אלא כיון דהרבה פוסקים מכשירין לגמרי בשתי מרות מסתבר להכשיר בכה"ג בבהמת ישראל וכ"כ מהרש"ל פא"ט סי"ב:

סעיף יא

אי שפכי להדדי כו'. ואע"ג דבריאה לעיל סי' ל"ז סעיף ה' אמרינן איפכא היינו משום סמפונות משא"כ בכבד דאע"ג דניטלו סמפונות כשרה כ"כ בד"מ ופשוט הוא:

סעיף יב

והצבי כו'. אבל בשערים שחיבר הגאון מהרא"י שער י' כ' ואילים דאין להם מרה לא חשיב כניטול דכולי הכי איתא ע"כ וכן הוא בהג"ה ש"ד סי' פ"ח עכ"ל ד"מ וכ"כ האגודה פא"ט סי' מ"ט קבלה דאילים אין להם מרה וכ"כ האו"ה כלל נ"ב דין ט':

סעיף יג
נרעין כו'. ע"ל סי' מ"ו סעיף ד' ובמ"ש שם:

סעיף יד
וכ"ש אם נמצא מחט כו'. ואין חילוק בין קופה לבר או לגיו לעולם טרפה וכ"כ בד"מ וכ"כ מהרש"ל פא"ט סי' מ"ט ושאר אחרונים:

סימן מג

סעיף א
ואם ניקב נקב שאינו מפולש כו'. לשון רש"י ואי אשתייר בעובי דפנו ולא יצא המחט לחוץ ויש הגנה כנגדו כעובי דינר כשרה עכ"ל וכן הוא בהגהת ש"ד סי' פ"ט ופשוט הוא דלא מיירי השתא מדין מחט שנמצא בחלל הגוף אלא לדוגמא נקט מחט ומשכחת לה כשתחבו לפנינו ופגע בטחול דידוע שלא ניקבו א' מהאברים הפנימים כדלקמן סי' נ"א והב"ח נדחק בזה ופירש פירוש זר ורחוק ע"ש:

סעיף ב
ואפילו נחתך כו'. פי' דבמקום הדק יותר מסתבר להטריף נחתך מניקב קמ"ל דאפ"ה כשרה אבל במקום העב איכא פלוגתא בין הפוסקים אי נחתך טרפה ודעת המחבר והרב נראה דטרפה וכמ"ש בב"י וד"מ וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' פ"ה והאחרונים:

סעיף ג
נקרעה כו'. כל זה מיירי בראשה העב וק"ל:

סעיף ד
בשינוי בשר. משום דחשבינן ליה כאלו נתמסמס דאין אנו בקיאין בגרירה שהרופאים גוררים כדלקמן ס"ס נ' אבל שינוי מראה לחוד כשרה דדוקא כשנפלה לאור הוא דטרפה כשהוריקה הטחול ככרתי בסומכיה לקמן סי' נ"ב וכן דעת מהרש"ל והב"ח:

סעיף ה
אם הבשר סביביו שלם כו'. משמע דהיינו כשנשתייר בו כעובי דינר זהב דהא אלעיל קאי וכ"כ בת"ח כלל פ"ט דין א' בהדיא וכ"כ העט"ז דלא כהב"ח שכתב דהרב בהג"ה חזר ממ"ש בת"ח ואפילו לא נשתייר כעובי דינר זהב כשר דהמים דייניגן להו כטחול גם מה שהקשה אח"כ אמאי מכשרינן טפי בעכורים וסרוחים מבמוגלא ונכנס בדוחקי' הוא הכל לשטתו אבל באמת לא קשה מידי דגם בעכורים וסרוחים בעינן שישתייר כעובי דינר זהב:

סעיף ו
שכל מה שדבוק כו'. עיין בס' ל"ח דף קס"ח ע"ב במעשה שאירע בק"ק פראג בזה:

סעיף ז
פחות מחצי עביו. של אותו טחול במקום שהוא עב וע"ל סי' מ"ו ס"ק ג':

סעיף ח
ואפילו דבוקים זה לזה בצד העב. דס"ל דמאי דקיי"ל כל יתר כנטול דמי היינו כאילו שניהם נטולים ממקומן וניטל הטחול כשר:

סעיף ט
ויש מחמירין כו'. בד"מ ובת"ח כלל פ"ט דין ג' כתב דהיינו משום דס"ל כסברת הרמב"ן (ובהגהה שבסוף או"ה לא כ"כ ועמ"ש בהגהת ד"מ) שהביא הרשב"א ושאר פוסקים דכל יתר כנטול דמי היינו כאילו היתר לחוד ניטל ממקומו הדבוק והוי כניקב הטחול בסומכיה ובב"ח פסק דיש להטריף אפילו בהפסד מרובה כהרשב"א ולפע"ד ודאי כדאי הם רש"י והרא"ש והרמב"ם וטור ורבינו ירוחם והב"י לסמוך עליהם בהפסד מרובה:

סעיף י
לפיכך אין הנקב פוסל בו. והרא"ה בס' ב"ה דף נ' אוסר וכן נראה דעת הר"ן וכן מהרש"ל פא"ט סי' פ"ה מחמיר וכן כתב הב"ח דראוי להחמיר לעצמו וע"ל סוף סימן מ"ד:

סימן מד

סעיף א
ניטלו כו'. ע"ל ס"ק ט"ו:

סעיף ב
וכן אם ניקבה. כתב האו"ה דדוקא ע"י מחט אבל ע"י חולי לא גרע מנתמסמס וכתב הב"ח מיהו משמעות הפוסקים דכתבו סתמא דבניקבו או חיסרו כשירה משמע דאין חילוק ולמעשה צריך להתיישב בדבר עכ"ל ושלא במקום הלובן אפי' בנתמסמס כשר:

סעיף ג
או נחתכה. ע"ל ס"ק ז':

סעיף ד
עד מקום חריץ. ועד בכלל כשרה הכי מוכח בש"ס ופוסקים וכן כתב הב"ח:

סעיף ה

עד הלובן. מוכח בש"ס וכמה פוסקים דבעינן שיגיע לתוך הלובן וכ"כ ב"י וד"מ בשם א"ח להדיא וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' פ"ז וא"כ צ"ל דמ"ש הטור והמחבר עד הלובן הוא לאו דוקא וכ"פ הב"ח דלאו דוקא הוא וכן מקצת נוסחי הטור ובפרישה ובב"י הועתק על הלובן ודלא כמשמע בעט"ז דעד הלובן לחודיה טרפה:

סעיף ו

הלובן. שנכנס תוך הכליות תחת המתנים ששם מעורים בגידים באמצעית הכוליא והוא במקום החריץ. רש"י:

סעיף ז

מכת חרב. פי' הב"ח דהיינו דוקא שנבקעה לשנים ולא נהירא כמ"ש בספרי וכן מבואר להדיא בדברי מהרש"ל פא"ט סי' פ"ו דמכת חרב היינו אפי' לא נבקעה לשנים וכן משמע מדברי או"ה שהבאתי בס"ק ח' מיהו בדברי מהרש"ל שם מבואר דמכת חרב היינו נחתך ואם כן הט"ו ושאר פוסקים דכתבו בסעיף א' דנחתך כשר לא סבירא להו הכי אכן האו"ה אחר שכתב דבמכת חרב או נבקעה לשנים טרפה כתב אבל אם רק נחתך בהן ולא נחלקו לשנים ואפילו אם הגיע החיתוך למקום החריץ כשרה עד כאן לשונו אלמא דנחתך לאו היינו מכת חרב וזהו דעת הר"ב בהג"ה ונראה דמכת חרב היינו בכח כדרך שמכין בחרב והיינו לקתה הכוליא אבל נחתך בנחת כשר וכן נראה לי להשוות דברי הפוסקים להדדי ובל"ח דף קס"ח ע"ב הניח דברי הר"ב בצ"ע:

סעיף ח

עד הלובן. כבר כתבתי בס"ק ה' דהיינו על הלובן ובמים זכים אפי' על הלובן כשר וכמ"ש אפילו הגיעו ללובן דלא כהעט"ז שכ' דבמים עכורים או סרוחים טרפה כשמגיעים עד הלובן אע"פ שהלובן שלם ובמים זכים כשר עד הלובן דוקא ובלבד שהלובן הוא שלם עכ"ל דליתא אלא עיקר הטרפות תלוי בלובן ולכן כתב המחבר בסעיף ג' (וכן העט"ז גופיה) דאם לא היתה הלקותא אלא בלובן לחוד טרפה וכל זה פשוט. מיהו היינו דוקא לדעת הטור והמחבר והרשב"א וסייעתם אבל באו"ה כלל נ"ג דין ד' כתב וז"ל וכתב ר"ש בן חפני הכהן בשערים שלו לקתה הבהמה אפי' רק בכוליא א' במים עכורים או סרוחים או נעשה בשרה כבשר המת שהבאיש לאחר ימים ואם תאחוז במקצת יתמסמס ויפול טרפה ואפי' לא הגיע למקום חריץ דהיינו עד מקום הלובן עכ"ל וכן כתב גם ראבי"ה הא דצריך בכוליא שתגיע למקום חריץ היינו במכת חרב אבל על ידי מוגלא אפי' לא הגיע למקום חריץ טרפה ומסיק וכן אם נבקעת לשנים טרפה מדקאמר (איוב ט"ז:י"ג) יפלח

כליותי עכ"ל או"ה (ומשמע דלסברא זו אפילו במעט מוגלא רחוק הרבה ממקום חריץ טרפה) וכן הביא ב"י סברת הפוסקים אלו ע"ש הגהת אשיר"י וכן הוא במרדכי פא"ט. וכתב ומשמע דמפרשים דמאי דאמרינן בש"ס דבעינן דמטא לקותא למקום חריץ היינו בלקותא דחרב וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' פ"ו דבמוגלא אפי' לא הגיע עד הלובן טרפה וכן בת"ח כלל פ"ט דין א' מביא סברת האוסרים לבסוף אבל ודאי במכת חרב לכ"ע בעינן דמטא לקותא למקום חריץ (ומ"ש הרב בהג"ה דמכת חרב דינה כלקותה היינו דמיטרפה לכ"ע בדהגיע למקום חריץ ודוק) וכ"כ המרדכי והג"א בשם רש"י ג"כ וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' מ"ו דלא כהב"ח דאוסר גם במכת חרב אפי' לא הגיע למקום חריץ ועוד מחמיר הב"ח בכמה דינים שבסעיף זה ואינו עיקר בש"ס ופוסקים:

סעיף ט

כשרה. כ"כ הב"י לדעת הגהת אשיר"י דמכשיר בדם וכ' בס' ל"ח סוף דף קס"ח ויש לתמוה על רמ"א שלא הגיה לאסור בדם כמו שהגיה לאסור במראה הדבש עכ"ל ואגב חורפיה לא עיין לא בד"מ ולא בת"ח (והשיב שבספרו תורת האשם תקן זה) שבד"מ כ' על הב"י וז"ל ולא נהירא דטעמא דדם הוא כמ"ש האו"ה שאין זו לקותא הואיל והיא כולה דם אבל בלא"ה לא (ר"ל וכמראה הדבש מים עכורים מקרי וכ"כ בד"מ ובת"ח שם להדיא ולא משום שינוי מראה מטריף דהא מכשיר בת"ח שם דין ו' מראה גע"ל שהוא כרכומי כמ"ש בר"ס ל"ח ודוק) ולכן יש לפסוק כמ"ש הרשב"א עכ"ל וכ"כ בת"ח כלל פ"ט דין ד' ולזה כ' כאן בהג"ה והכי נהוג:

סעיף י

אע"פ שכל שאר כו'. ע"ל סי' מ"א ס"ק ג':

סעיף יא

נמצאו בכוליא אבנים כשרה. כי משם יורדים לגיד הערוה עכ"ל רוקח ומשמע דאפי' נמצאו במקום חריץ ומהרש"ל פא"ט סי' פ"ז והב"ח כתבו ע"ש הרוקח להפך ולא ידעתי מנין להם כן ואפשר רצו להשוותו לדברי הא"ח מיהו בת"ח שם דין ו' כתב דאפשר דגם הא"ח מודה בזה אלא דנקט המעשה שהיה כך היה וכן נ"ל מאחר דדרך האבן לגדל בכליות והוא מהלכות הרופאים אין להטריף אפי' במקום חריץ עכ"ל וגם הראיה שהביא מהרש"ל שם מהגהת אשר"י במעשה דשפיר"א אין ראי' דמעשה שהיה כך היה ומ"מ מדברי הא"ח משמע דדוקא נקט מדמסייס דגרסינן במקום חריץ כו' ע"ש ומביאו ב"י:

סעיף יב

ופול בכלל טרפה. ובה"ג כ' דכפול וכענבה כשרה וכ"כ ראב"ן בסי' רנ"ז וז"ל עד כפול שאם הכוליא כפול כשרה ובגסה כענבה בינונית והוא יותר מפול ובמקומן בא"י היו הענבים גדולים וראיתי מעשה במגנצ"א בגסה שהקטינה כענבה והכשירוה עכ"ל וכ"פ הא"ז ומהרש"ל מביאו בא"ו שלו סי' פ"ח:

סעיף יג

כענבה. וכ' בת"ח שם דין ז' וכתב ב"י בשם מהר"י ן' חביב אין ר"ל ענבה ממש אלא הכוליא של בהמה גסה עשויה חתיכות נפרדות קצת זו מזו ואחת מהן נקראת ענבה עכ"ל. וכ"כ בסימנים. ותימה שהרי מסיק מהר"י ן' חביב שהעיקר דהוא ענבה ממש וכן הסכימו לפי' זה מהרש"ל שם סוף סי' פ"ח והב"ח והפרישה וכ"כ ראב"ן שהבאתי בס"ק שלפני זה:

סעיף יד

והיכי ידעינן כו'. ובכל בו והיאך נדע בודקים את מקומן אם היא כולה מלאה ואין שם חלל סביבותיה ולא ריקוב כלל אז ניכר שכך היתה תחלת ברייתה וכשרה ואם נמצא חלל שם באמת הקטינה ואסורה ע"כ:

סעיף טו

או כשנבראת כך כו'. כן הוא בכל בו ומהרש"ל שם השיג עליו וז"ל ולא נהירא דהא במתני' קתני ניטל כשרה וכל ניטל (דוק' מעשה) [צ"ל משמע ע"י] בני אדם או ע"י חולי הוא (כדלקמן ס"ס נ') אלא ודאי מיירי שניטל ע"י חולי או ע"י אדם ומה שמתמה איך תחזור לכשרותה למה לא תחזור מעצמה מאחר שאינה בידי אדם כמו שמכשירים הריאה דאינקב' וסביך בבשרה אף שקודם הסיבוך היתה טרפה עכ"ל ומביאו הב"ח ואין דבריו נראין דודאי גם הכל בו ס"ל דגם בניטלה כולו כאחד ע"י אדם כשרה וכמ"ש המחבר והדרישה אלא דבא לומר דע"י חולי כשהקטינה לכתחלה איך תחזור להכשרה ול"ד כלל לריאה דאינקבה וסביך בבשרא דהתם עיקר טריפותה משום נקב וכבר נסתם הנקב משא"כ הכא ועוד דהא קי"ל בסי' ל"ט ול"ו דגבי ריאה לא מהני סתימה ודופן סותמתה שאני דהו' סתימה דמעיקרא כמ"ש רש"י והפוסקים וכמ"ש בסי' ל"ו ס"ק ו' משא"כ הכא וכן כתבו האחרונים:

סעיף טז

אם היו ג' כוליות. כתב הב"ח הלשון משמע שהשלישית אינה עומדת בשורה א' עם השתים אלא נמצאת במקום אח' אבל אם עומדות זו אצל זו ואיכא לקותא בחדא אז

היא טרפה דמאן לימא לן דהיתירה לקויה דלמא הכוליא שאינה יתירה לקויה וה"ל לקתה בכוליא אחת דטרפה עכ"ל ויש לכאורה ראיה לדבריו ממ"ש ראב"ן שם דכשיש ג' כוליות והקטינה אחת מהן טרפה אבל מהרש"ל שם סי' פ"ט כתב להפך דאם יש שלשה כוליות וכולן עומדות בדרא חדא ויש לקותא או שאר חסרון באחד מהם כשרה אבל אם הג' אינה עומדת בדרא והלקותא או החסרון הוא בא' מאותן השתים העומדות בדרא טרפה עכ"ל וע"ש ולדבריו צ"ל דראב"ן מיירי בכה"ג דהשלישית אינה עומדת בשורה ולקתה אחת מהעומדות בשורה וצ"ע לדינא:

סעיף יז

דלובן בכוליא לקותא היא. וכתב מהרש"ל שם ס"ס פ"ז אע"ג דאינו פוסל עד שיגיע ללובן שבכוליא שהוא מקום חריץ ובמה ניכר דלקוי הוא הלא כבר הוא לבן י"ל כיון דא"א למיקם עלה טרפה דספק דאורייתא הוא עכ"ל ומביאו הב"ח:

סעיף יח

וכל שינוי כו'. והטור כתב דירוקה כשרה וכ"כ האו"ה סוף כלל כ"ג וכ"פ מהרש"ל שם והב"ח ופירשו דהיינו דוקא ירוק ככרתי (שקורין בלו"א וכדלעיל סי' ל"ח) וכן פי' בפרישה סעיף ד' אבל בת"ח שם סוף דין ו' כ' וז"ל דהיינו דוקא ירוקה שנקרא גע"ל שנוטה ג"כ לאדמומית אבל ירוק ככרתי וכה"ג שקורין בלו"א טרפה עכ"ל וכ"כ בס' אפי רברבי וצ"ע דהא קי"ל ר"ס קפ"ח דמראה ירוק גע"ל אינו נוטה לאדמומית אפי' לקולא וכ"ש לחומרא וכן לעיל סי' ל"ח בריאה שהאדימה כשרה וירוק גע"ל טרפה אלמא דיש חילוק בין אדום לגע"ל:

סעיף יט

פוסל בה. ואע"ג דכל האברים חוץ מריאה אין שינוי מראה פוסל שאני כוליא כיון דלקותא פוסל בה ושינוי מראה הוי לקותא כדאיתא בש"ס פרק א"ט (דף מ"ז ע"ב) וכמ"ש בסי' ל"ח בס"ק ח':

סעיף כ

אין טרפות כו'. כ' מהרש"ל שם סי' פ"ט דבכוליא יש להקל יותר בעוף (מבטחול) [מבהמה] מטעם שכתב האגור בשם מהרי"ל (ומביאו ב"י) שכליות העוף הם סגורים בעצם ואינם מגיעים שם בני מעיים עכ"ל וכן משמע בדברי הרא"ה בס' ב"ה דף נ' ודברי העט"ז בכאן הם קשים להולמם וכבר השיגו הל"ח דף קס"ח ע"ב ואולי יש ט"ס בדבריו ע"ש:

סימן מה

סעיף א

או עוף כו'. והתוס' והפוסקים כתבו לר"ח בעוף טרפה וכן הוא בהגהת ש"ד סי' פ"ח ובא"ו דמהרש"ל סי' צ"ו וז"ל כ' ראבי"ה שאם ניטל בעוף המעיים וזהו שהביצה מונחת בו ר"ח ור"י פוסקים בעוף לאיסור מא"ז עכ"ל וכ"פ הב"ח דיש להחמיר היכא דליכא הפסד מרובה וכ"פ באו"ה כלל נ"ה דין ט' וכן מסיק בד"מ וכ' וראיתי בא"ז כדבריהם:

סעיף ב

וכ"ש ניקב. כלומר לפי הכלל דקי"ל לקמן סי' נ' ס"ב דכל אבר שאם ניקב טרפה כו' אם ניטל טרפה אלא דיש מחמירין בניקב כו' וכ"כ בד"מ אבל בניטל האם לכ"ע כשרה כדאיתא במשנה ובש"ס בהדיא:

סעיף ג

ויש מחמירין כו'. והב"ח כ' דנראה מסוגיא דש"ס פא"ט ופ' אחד דיני ממונות דמדינא אסור בניקב או נימוק האם ולפיכך אפילו בהפסד מרובה אסור מיהו בנחתך מקצתו כשרה עכ"ל ולא נתבררו לי דבריו וכן בתוספות פא"ט (דף מ"ח ע"א) והאגודה שם סימן מ"ז משמע להדיא דניקב האם כשרה וכן משמע מרוקח סי' שצ"ח וכן נראה מדברי שאר פוסקים:

סעיף ד

בניקב כו'. ומבואר בהגהת ש"ד ובאו"ה שם דבנחתך כשרה ומביאם בד"מ והכי איתא בש"ס פ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף ל"ג ע"א):

סעיף ה

והכי נהוג כו'. וכ"כ מהרש"ל בא"ו שלו שם דיראה לנהוג הכי אלא שבספרו פא"ט סימן מ"ב חזר בו עיין שם:

סימן מו

סעיף א

ואפילו ליחה כו'. הוא הגלד העשוי כצמר מבפנים וגוררים אותו בחוזק מהם וכתבו הפוסקים דה"ה אפי' עלה קרום ונסתם אינו קרום דבכל הנקובים אין הקרום סותם וכ"כ לעיל סי' ל"ו ס"ק ו':

סעיף ב
ואם חלב טהור כו'. מדברי התוס' פא"ט (דף מ"ט ע"ב) והפוסקים במה שכתבו בשם ר"י על מחט שנמצא בקורקבן וניקבה הכיס שלו וגם בשרו רק שהיה שומן סותם למעלה והתיר עכ"ל מבואר דאפילו מחט תחוב בנקב וחלב טהור סותם כשר:

סעיף ג
כשרה. וכתב באו"ה כלל נ"ב דין ה' דוקא בדבר שנקיבתו במשהו אבל בדבר שצריך שיעור לנקיבתו ולחסרונו כמו נקיבת הטחול אין מועיל בו סתימת חלב או בשר עכ"ל ומביאו בת"ח סוף כלל צ"ו אבל בד"מ מסיים בדברי או"ה כמו בטחול אינו סותם אם ניקב בסומכיה דהא יש גם לנקיבתו שיעור שצ"ל מפולש ע"כ ולא ידעתי מה חילוק בין נקיבת הטחול לשאר נקבים דכולן צריכים להיות מפולשים או נקובים לחלל כשיש להם חלל דהוי כמפולש כדמשמע בתוספות והר"ן והרא"ש עכ"ל ד"מ. ול"נ דה"ק דטחול כיון דאי אשתייר ביה כעובי דינר זהב כשרה כדלעיל סי' מ"ג א"כ אינו פוסל אלא כשלא נשתייר כעובי דינר זהב א"כ כשניקב לא מהני סתימה דדלמא אינו סותם כ"כ כעובי דינר זהב וכן כל דבר שיש שיעור לחסרונו ול"ד לחלחולת דסעיף ה' דאע"ג דיש שיעור לחסרונו כשרה בין הירכיים ואע"ג דמשמע מדברי רש"י פא"ט (דף מ"ג סוף ע"א) דהיינו נמי מטעמא דקיי"ל בשר סותם יש לומר דהתם שאני הואיל ודרך המאכל הוא לירד למטה אם כן כשהירכיים מעמידין אותה שוב אינו יוצא לחלל הגוף ויורד למטה כטבעו משא"כ הכא:

סעיף ד
שכל חלב טהור סותם. וכב"י וד"מ דה"ה בשר נמי סותם כמו הדרא דכנתא דבסמוך סעיף ג' וכדאמרינן גבי ריאה בסימן ל"ו ס"ו דהיכא דניקב סמפונא דריאה לבשר סותם ע"ש והכי אמרינן לעיל סימן ל"ט סי' י"ח גבי ריאה שניקבה ודופן סותמתה מיהו היינו דוקא בבשר שאצלו בתולדתו דאל"ה לא עדיף משומן דאינו סותם בכה"ג כמ"ש הרב בהג"ה:

סעיף ה
חוץ מקרום שעל הלב. הוא טרפשא דלבא ועיין לעיל סימן מ' ס"ק ב':

סעיף ו
הכרכשתא. הוא החלחולת שבסעיף ה' והטעם לפי שחלב שעל הלב והכרכשתא אינם מהודקים בו שפיר וה"ט נמי דחלב טמא שהוא ג"כ אינו אדוק היטב:

סעיף ז
והעוף כל שומן שלו סותם. דעוף לא מצינו כנגדו טמא וע"ל סימן מ"ט ס"ב:

סעיף ח

ואם החזירן אם נתהפכו כו'. משמע כל שידוע שלא נתהפכו כשרה וכ"כ הטור אבל אם החזירן ולא הפך בהם כשרה עכ"ל וכ"כ בס' ל"ח דף קע"א ע"ב ומסיק דאם אותו שהחזירן לא מסיק אדעתיה לדקדק בזה וכה"ג חיישינן דנתהפכו אלא דהיכא דידוע שלא נתהפכו כשרה כו':

סעיף ט

וה"ה אם לא יצאו כו'. ודעת ראבי"ה שמביא בהגהת ש"ד סי' פ"ח ומביאה רנ"ש בא"ו שלו דאם לא יצאו לחוץ כשר בין נתהפכו ע"י עצמם בין ע"י אחר וכן דעת מהרש"ל פא"ט סי' צ"ח ע"ש:

סעיף י

אבל אם לא כו'. וכתוב בס' ל"ח שם מעשה בא לידי בתרנגול מסורס שלא היה ניכר בו שום קרע ולא תפירה ובני מעיו היו מקצתן דבוקין בבשר וסמוכים לעור אמרתי שהוא בכלל הא דכתב שלא יהא ניכר בו שום ריעותא וכיון שיש כאן ריעותא הטרפתיו דידים מוכיחות שנקרע וסירוסו מוכיח ג"כ עליו שלא היה לו ביציו ומדלא פי' שבודקים אם נתהפכו משמע קצת דאין לסמוך על הבדיקה בזה עכ"ל ולפע"ד נראה דמ"ש הר"ב ולא היה ניכר בה שום ריעותא אין ר"ל שלא יהא ניכר שום ריעותא עכשיו שהרי אין לך ריעותא גדול מזה מה שנמצאו המעיים בין עור לבשר ועוד דא"כ הל"ל ולא יהא ניכר ריעותא אלא ר"ל שלא היה ניכר ריעותא מחיים דהיינו שהלכה בטוב קודם שחיטה דליכא למיחש משום ריסוק אברים ונפילה וכן הוא באו"ה להדיא שממנו מקור דין זה:

סעיף יא

מחט שנמצא בדקין. חיישינן כדחיישינן במרה מתוך שהולכין בהיקף וקרומן רך יש לחוש שמא אוכלים ומשקים דחקוהו וניקבה ובנקב משהו אין להם בדיקה (כדלקמן סימן נ"א) עכ"ל הר"ן ובד"מ כתב ונ"ל דמאן דמכשיר במרה (הם התוספות והרא"ש והמרדכי כמבואר בב"י סי' מ"ב ע"ש מיהו אנן קי"ל לאסור במרה וכדלעיל ס"ס מ"ב ע"ש) מכשיר ג"כ כאן וכן בש"ד סימן צ"ג בהג"ה בשם א"ז ובאו"ה כלל נ"א דין כ"ב מעשה היה ונמצא מחט בדופני הדקין לארכן ולא ניקבו לחוץ והכשירו זקני הדור דאורחיה הוא ליכנס דרך חלל הושט עכ"ל ובהג"ה באו"ה שם בשם הגאונים דכשר אם נמצא בדקין כל שאינה תחובה בדופן הדקין אמנם דעת האו"ה צ"ע דלגבי מרה כתב שנוהגים להטריף וכאן מכשיר עכ"ל ד"מ. ול"נ דדעת האו"ה לחלק דדוקא במרה חיישינן כיון דלית לה דוכתא למיפק אלא מונחת במרה כל שעה משא"כ בדקין וחילוק

זה איתא בב"ח ומביא ג"כ הסמ"ק דמתיר ופסק להתיר בהפסד מרובה וכ"כ מהר"מ מטיקאטי"ן בגליון הר"ן דנראה להכשיר בדקין כשנמצא בהן לארכן:

סעיף יב

ארבע אצבעות כו'. הוא פי' בטדא דתורא בש"ס ויש פוסקים מפרשים בטדא דתורא היינו ב' אצבעות ומביאם ב"י וכן לקמן סימן נ"ו סעיף ה' בשם יש מי שאומר ע"ש:

סעיף יג

ובדקה כו'. כתב ראב"ן סי' רמ"ז ובדקה דהיינו צאן כשיעור קישור החיצון של אצבע הגדולה דהיינו ב' אצבעות עכ"ל וברוקח סימן שפ"ה בשור ד' אצבעות בדיבוק בנקב וב' לשה ואחד לגדי וטלה כשר אבל שלא במקום הדבוק במשהו טרפה ע"כ:

סעיף יד

יש אוסרים כו'. בספר ל"ח דף קס"ב ע"א פסק להקל וכתב ואע"ג דבש"ע לא הכריע היינו מפני דאשתמיט ליה להב"י דברי ר' ירוחם (נט"ו סוף אות י') דכתב דהעיקר כהמכשירים ויש לנו לילך אחר המכריעים האחרונים שהם הטור ור' ירוחם עכ"ל ולפעד"נ דגם הב"י ראה דברי ר' ירוחם ואפ"ה לא הכריע להקל משום דהטור ור' ירוחם הם תלמידי הרא"ש הנמשכי' תמיד לשטת הראש ואין ראיה מהכרעתם וכן דעת הרשב"א בספר משמרת הבית דף ל"ו לאיסור וכ"פ הב"ח וכ"נ דעת הרוקח שהבאתי בס"ק שלפני זה מיהו במקום הפסד מרובה יש להכשיר עד רובו שכן הוא ג"כ דעת הרא"ה בס' ב"ה שם וכן מבואר דעת הר"ן לפי' הב"ח (אלא שהב"ח הגיה בדברי הר"ן ובספרי כתבתי שא"צ להגיה כלל ע"ש) וכ"פ מהרש"ל פא"ט סימן נ"ט:

סעיף טו

רוב רחבו כו'. ל' הטור עד שינטל הרוב של הד' אצבעות וכב"י בשם מהר"י ן' חביב אל תטעה במ"ש כשר עד שינטל הרוב של הד' אצבעות ותחשוב שר"ל רוב האורך אלא האמת שבכל הד' אצבעות שהוא פי' כדי תפיסה ניקב במשהו כשר ניקב ברוב רחבו טרפה ור"ל עד שניטל הרוב במקום הנקרא תפיסה שהוא ד' אצבעות וכ"כ רבינו ירוחם בס' אדם עכ"ל ור"ל שאל תטעה לומר מדכתב הרוב של ד' אצבעות ולא כתב סתמא דר"ל דלא מיטרף בניקב ברוב רחבו אלא דוקא ברוב אורך הד' אצבעות דהיינו בניקב ב' אצבעות ומשהו לאורך דאי ר"ל דברוב רחבו נמי מיטרף הל"ל עד שינטל הרוב של אותו כדי תפיסה דהא יכול להיות שלפעמים רוב רחבו הוא פחות או יותר משתי אצבעות ומשהו אלא האמת דברוב רחבו נמי מיטרף והא דקאמר הרוב של ד' אצבעות ר"ל של אותו כדי תפיסה דהוא נקרא ד' אצבעות בכל מקום שנקבו אותן הד' אצבעות דהיינו

אותו כדי תפיסה בין לארכו בין לרחבו טרפה וכ"כ ר' ירוחם נט"ו סוף אות י' וז"ל והר' יונה פירש דנקיבתו ברובו וכן עיקר ולפ"ז יש ג' חילוקים מה שלמעלה מדבוק הירכים נקיבתו במשהו ובדבוק הירכים אפילו ניטל כשרה ודוקא שתשאר ממנו כדי תפיסה ואותה כדי תפיסה עצמו נקיבתו ברובו עכ"ל הרי שלא הזכיר לשון של ד' אצבעות כדי שלא תטעה לפרשו באורך אלא כתב ל' של אותו כדי תפיסה וכתב סתמא נקיבתו ברובו משמע בכל מקום שניקב ברובו טרפה בין באורך בין ברוחב וכל זה ברור ולא הוצרכתי להאריך רק מפני שקצתם הבינו דברי מהר"י ן' חביב הנ"ל בע"א גם דברי הפרישה אינם נכונים ע"ש ודו"ק גם בס' ל"ח שם כתוב וז"ל ולא ראיתי שס נט"ו סוף אות י"א אשר יאמר עליו כי הוא זה שמפרש רוב רחבו עכ"ל. ולפי מ"ש א"א לפרש בשום פנים דברי רבינו ירוחם דר"ל דוקא רוב ארכו וק"ל וכ"כ בד"מ ובב"ח בשם מהר"י ן' חביב דטרפה אפילו ברוב רחבו ולא בעינן רוב ארכו:

סעיף טז

אם סרכא כו'. ע"ל סי' ל"ז וסי' מ"ב ס"א בהג"ה ובמ"ש שם:

סעיף יז

ומ"מ יש לדקדק כו'. וכתב בד"מ בשם הגהת או"ה שם יש לחתוך הבועות ולראות אם יש בהן לחות הוי לקותא וטרפה ותרנגולים שיושבים על הביצים להוציא אפרוחים יש להחמיר בהן יותר מבשאר עופות מכח חלישותן עכ"ל הג"ה עכ"ל ד"מ וכן הוא בספר אפי רברבי וכן מצאתי בהגהת ש"ד דקוסטנדינא ומביאה מהרש"ל בא"ו שלו סי' צ"ו ונראה דמ"ש אם יש בהן לחות הוי לקותא וטרפה ר"ל בענין שהבשר שתחתיו רע דהוי כנתמסמס כדלקמן ס"סנ' אבל כשהבשר שתחתיו יפה אין טעם כלל לאסור וכ"נ מדברי מהרש"ל שם להדיא ע"ש:

סימן מז

סעיף א

כענף מן הבד. דוקא שיוצאים מן הקיבה או מן הקורקבן וניכר שהוא מעי יתר שדומה לשני מעיים יוצאין אבל יוצא מן הדקין כשר דכיון דמן הקיבה אינו יוצא רק מעי א' א"כ דק היוצא מן הדקין לא חשיב יתר כמ"ש בס"ק ז':

סעיף ב
בין בעוף כו'. ואע"ג דבסעיף ב' מכשיר בעוף אם יצא ממנו כמה ענפים התם איירי שחוזרים ומתערבי' אל הדקין משא"כ הכא שהוא מובדל וכן משמע בעט"ז דבסעיף ב' מיירי שחוזרי' ומתערבי':

סעיף ג
יש כרוחב אצבע שלם כשרה. וכתב הרוקח דה"ה ב' בית הכוסות או ב' קיבות היוצאים במקום אחד והדרי ערבי כרוחב אצבע כשרה:

סעיף ד
וכן עיקר. בש"ע נרשם כאן ר"ן ובאמת כן הוא בד"מ אבל צ"ע דאדרבה דעת הר"ן כהרמב"ם שהעתיק המחבר דאפילו לא נתערב אלא משהו למעלה וכן למטה כשר וכ' שכן דעת הרי"ף וכן הובא בב"י וכ' שדבריו נכונים מאד וצ"ע:

סעיף ה
אבל בעוף כו'. עיין ס"ק ב':

סעיף ו
סניא דיבי. פירש"י הוא מחובר לדקין בכרס וסתום בראשו ול' סניא דיבי לפי שהוא מקום מאוס וכחוש שאפילו הזאבים שונאים אותו ואין אוכלין אותו ועיין בתשובת מבי"ט חלק א' סימן קנ"ט דף קע"ג ע"א:

סעיף ז
הדרא דכנתא כו'. מהרש"ל שם חלק על דין זה וכתב שהוא נגד סעיף א' וכתב שהרא"ש בפסקיו (שכתב כמו בסעיף א') חזר ממ"ש בתשובות בדין זה וגם הב"ח והדרישה דחקו את עצמם ליישב הדברים ולפעד"נ דלק"מ דבסעיף א' דוקא בשני מעיים יוצאים טריפה וכן כשאינן מחוברים למטה ברוחב אצבע ומ"מ נכר ששני מעיים יוצאים כאחד טרפה אבל הכא הרי אינו יוצא רק מעי אחד רק שאח"כ רחוק מן הקיבה יוצא מעי קטן מן אותו מעי וכ"מ להדי' בתשו' ראב"ן סי' כ"א (שמשם מקור דין זה) דיש לחלק בהכי וז"ל שם והכשירו רבותי ר' קלונימוס בר' יודא ור' אליקי' בר' יוסף ואני אחריהם ושאר חכמי הקהל כי אמרו לא טרפו חכמי' אלא שני מעיים היוצאי' מב' מקומו' כעין בעוף שיוצאים מן הקורקבן ב' דקים א' הולך אל הזפק והשני הן הדקין אבל הכא דק היוצא מן הדקין הוא ואין זה כנגדו בעוף ושוב פעם אחת בא לפני ג"כ מעשה כזה והיה ר' שמואל חתני דן לפני בהלכה ואמר לי שאינו יכול ללמוד מהסוגיא לא איסור ולא היתר שהרי אינו יוצא ממקום א' וכלה עד כאצבע שיחזור ויערב בראשו האחד בדקין והשבתי לו אם היו

שני דקין יוצאין ממקום א' אז היו צריכים לחזור עד כאצבע ולערב אבל באחד היוצא א"צ עכ"ל הרי דמחלק בהדי' בהכי וזהו דעת הרא"ש והטור והמחבר וכן משמע באו"ה כלל נ"ה דין ז' דמחלק כמו שכתבתי ומיהו כתב ראב"ן שם בתר הכי וז"ל והשיב לי כיון שפירשה יוצא משני מקומות וממקום אחד הוא הקיבה והתם האחד דרכו והב' שאין דרכו יתר הוא י"ל דמן הדקין אפי' א' יתר הוא ואמרתי בלבי אפשר דאסור ומצאתי פירוש כנגדן בעוף דלא כפי' רבותינו שפי' על הקורקבן אלא שני מעיים היוצאין מן המעי יוצאין מן הקורקבן כו' עד ועמדו דברי רבותי שהכשירו למעי אחד כאצבע היוצא עכ"ל מיהו רבותיו דפירשו על הקורקבן ע"כ לא ס"ל הכי אלא ס"ל דבב' דקין היוצאין הוי הא' יתר וכנטול דמי אבל בדק היוצא מן הדקין לאו יתר הוא אלא דלדול בעלמא וכה"ג אמרי' לקמן סי' נ"ה ס"ד גבי יתרת רגל והיינו דעת הרא"ש והט"ו והאו"ה וכן מבואר בתשובה מבי"ט שם דקי"ל כפסק זה דתשובת הרא"ש מ"מ במקום שאין הפסד מרובה יש לאסור בדק היוצא מן הדקין כדעת רבי שמואל חתנו וגם במרדכי כתב שפי' הרי"ף ור"ח חלוקים על הוראה זו ומ"מ מבואר דאף לראב"ן אינו כשר אלא בדק אחד יוצא מן הדקין אבל בב' דקין היוצאי' מן המעי טריפה:

סעיף ח

כאורך אצבע כו'. וה"ה יותר וכן מבואר בתשו' הרא"ש ומביאו ב"י וע' בב"י וד"מ מ"ש בשם הכל בו:

סימן מח

סעיף א

ואם החלב כו'. ע"ל סי' ס"ד סעיף י"ד:

סעיף ב

תולעים כו'. ע"ל סי' ל"ו ס"ק י"ז מ"ש מזה:

סעיף ג

בשר החופה את רוב הכרס. הוא קרום עב העובר על כל החלל וישנו מן החזה ועד הירכים והכרס הקרוי פנצ"א מיעוטו נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו הקרום. טור ורש"י:

סעיף ד

רוב עובי הבשר כו'. ודעת רש"י והרשב"א והר"ן ור' ירוחם דלא מיטרפא אלא בנקרע או ניטל מפולש עד שנראה כרס הפנימי וכ"פ מהר"מ אלשקר בתשובה סי' מ"ז וכ"פ

מהרש"ל פא"ט סי' ס' וכן נלפע"ד מוכח בבה"ג דף קכ"ט ע"ב ומביאו המרדכי פא"ט בשם ראבי"ה והוא דעת איכא מ"ד ברי"ף ובזה נתיישב מה שקשה לב"י וב"ח ודו"ק וגם בעט"ז הביא שתי דעות בזה:

סעיף ה

או ניטל. ממקומו שיש בו חסרון:

סעיף ו

רוב אורך. בב"י וד"מ ושאר אחרונים דה"ה רוב רחבו ומשמע שם מדבריהם דה"ה בבהמה גדולה ששערוה טפח אין חילוק בין ארכה לרחבה אלא משום דהכא איתא לשון אורך הוצרכו לכתוב כן הכא דוקא:

סעיף ז

או באורך. פי' אם נקדרה דהיינו שנחסרה במפולש באורך וכשתעשה מן האורך עיגול יהיה כסלע ובסעיף ג' דניטל טרפה בארכו מיירי אפילו היכא שהרצועה אינה רחבה בענין שאם תעשה ממנה עיגול לא יהיה שליש טפח ואפ"ה כיון שארכה טפח טרפה כנ"ל ברור וב"ח והדרישה כתבו בזה פירושים אחרים דחוקים ע"ש ובפרט מ"ש בד"מ דנקדרה באורך ר"ל דכשיש חסרון משערינן כמו בעיגול ע"ש דמשמע דר"ל אפי' אם ההיקף של הרצועה באורך כהיקף העיגול וא"כ למה אמרו בש"ס נקדרה כסלע הל"ל נקדרה צריך בהיקפו טפח כדקאמר בנקרע ודו"ק וע"ל סי' ל' ס"ק ו':

סעיף ח

והוא כדי שיכנס כו'. לשון הרמב"ם וטור כדי שיכנסו שלשה גרעיני תמרה זו אצל זו בדוחק וכ"פ מהר"ל שם:

סעיף ט

אם נתמסמס כו'. ע"ל סי' מ"ג סעיף ב' וס"ס נ':

סעיף י

כשרה. דהא בלאו הכי שופכים זה לזה. רש"י ופוסקים:

סעיף יא

ואם הנקב בשאר צדדים. וכתבו התוספות ומביאם הב"ח דאפילו נקבו שני העורות במקום ששוכב ע"ג המסס ומדובק שם בשומן אינו סותם דחלב טמא הוא כדלקמן סי' ס"ד סעיף ח' וכן משמע בת"ח ריש כלל צ"ה:

סעיף יב

ויש אוסרים כו'. בד"מ ובת"ח שם מסיק אמנם בת"ה סי' קס"ה פסק כרש"י וכ"פ באו"ה דאנו נוהגין כרש"י וטעמו של רש"י הואיל ואין לו עור עב אלא דק חיישי' שמא ניקבה מדופן לדופן והבריא משא"כ בעובי בית הכוסות עכ"ל ומשמע דאינו אוסר אלא כשהנקב בא ע"י מחט מטעם שמא ניקב והבריא וכן בת"ח ובאו"ה שם כלל נ"א דין י"א אוסרין מה"ט וכן כתב בסימני ת"ח שם והכי נהוג אם לא בהפסד מרובה או שעת הדחק הואיל ודופן שלו דק חיישי' שמא ניקב וחזר והבריא עכ"ל אבל כשניכר שבא ע"י חולי דליכא האי חששא כשר וכן הוא בפוסקים בשם רש"י וכן בס' ל"ח דף קס"ב ע"ב כ' דנראה דגם רש"י לא אוסר אלא במחט דהא בכל המקומות שכ"כ רש"י לא קאי אלא אמחט עכ"ל וכ"נ מדברי רש"י במתני' דהמסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ דריש פא"ט וז"ל שניקבו לחוץ שהנקב נראה מבחוץ וכגון שנקבו זה או זה שלא במקום חבורן כו' עכ"ל וכ"כ בהגהת ש"ד סי' צ"ד בשם א"ז דרש"י מיירי כאן בנקב שלא ע"י מחט ור"ל מש"ה אינה טרפה עד שהנקב נראה מבחוץ אבל ע"י מחט טרפה בהמסס מצד אחד או בדק של בית הכוסות מטעם הנ"ל ומהרש"ל בא"ו שלו שם לא הבין כן דברי הא"ז ודחק עצמו מאד והדבר פשוט כמ"ש ודלא כמ"ש הב"ח דרש"י אוסר נמי ע"י חולי ופסק כן שלא במקום הפסד מרובה ולא נהירא כלל ואפי' את"ל שכן דעת רש"י מ"מ הרי כל הפוסקים כתבו דלא כוותיה וגם כל האחרונים לא אסרו אלא במחט וכ"פ העט"ז והל"ח שם:

סעיף יג

בהמסס כו'. כ' הדרישה סי"ב דאע"ג דרש"י נקט בית הכוסות יש בו סביב שפתו עובי כו' אין לפרש דר"ל דבשאר בית הכוסות דינו כהמסס אלא נ"ל שכל בית הכוסות כולו כפול ועב כו' עכ"ל והב"ח בקונטרס אחרון השיג עליו בדברי' שאינם נראים כלל ואין ספק דאשתמיט להו דברי רבינו ירוחם נט"ו אות י' דכ' להדיא דלרש"י בבית הכוסות במקום הדק טרפה וכך כתב באו"ה כלל נ"א דין י"א וכן משמע מהר"ן פא"ט וז"ל בית הכוסות זה מקצתו עבה ויש בו שני עורות ומקצתו דק שאין בו אלא עור אחד וקאמר דמחט שנמצא במקום עובי שבו אם מצד אחד כלומר שלא ניקב אלא העור אחד כשרה עכ"ל (ומ"ש הדרישה נ"ל שכל בית הכוסות כולו כפול ועב כו' הכחיש הידוע והפוסקים) וכן משמע בסמ"ק סי' ר"א ומביאו בהגהת ש"ד שכ' וז"ל משמע הא אם נמצא המחט בכרס שלא במקום עובי בית הכוסות אפי' מצד אחד טריפה כו' ומ"ש הדרישה ליפלוג וליתני בדידיה כו' אינו קושיא כלל ע"ש ועיין בס"ק כ"ב:

סעיף יד
אפילו בלא נקב מפולש כו'. כבר נתבאר הטעם משום דחיישינן שמא ניקבה לחוץ וחזרה המחט לאחוריה והבריא ומשמע לסברא זו אפי' בדיקה לראות אם ניקבה לחוץ לא מהני דשמא הבריא כ"כ שאינו ניכר וכן הוא בהר"ן וכן משמע בהרשב"א בת"ה הארוך דף ל"ח ע"ב וכן משמע בתוס' פא"ט ופרק במה מדליקין ושאר מקומות שיישבו דהא דתנן שניקבו לחוץ ולא חיישינן שמא הבריא בשינויי דחיקי ואם איתא ה"ל לשנויי דמיירי שבדקו מצד האחר ודו"ק. ומשמע דבהמסס טריפה אפילו ליכא קורט דם מבחוץ וכ"כ העט"ז ופשוט הוא דאי באיכא קורט דם מבחוץ אפילו בית הכוסות טרפה כדבסמוך סעיף ח' מיהו נראה דבעינן קורט דם מבפנים דאל"כ נימא אחר שחיטה נתחב בהמסס וקודם שחיטה לא נתחב בו כלל דאם איתא דקודם שחיטה נתחב ה"ל למיסרך וכן משמע בת"ח ריש כלל צ"ד ע"ש ובסימנים:

סעיף טו
אם לא במקום הפסד מרובה כו'. והב"ח אסרה על ידי מחט אף בהפסד מרובה ולא נהירא כלל וכ"נ דעת הל"ח כהר"ב:

סעיף טז
באחד מהם. כלומר בא' מהם הנזכרים דהיינו בהמסס או בבית הכוסות וק"ל:

סעיף יז
אם נמצא עליו כו'. אבל נמצא קורט דם סביבות הנקב כשירה עד שימצא קורט דם כנגד פי המחט מרדכי בשם ראבי"ה ושאר גדולים וב"י ות"ח:

סעיף יח
קורט דם כו'. דאם אין שם מכה קורט דם מנין. ש"ס:

סעיף יט
ואם לאו כשרה. משמע אפילו בהמסס לדעת המחבר וסייעתו ול"ד לישב לה קוץ בושט לעיל סי' ל"ג דחיישינן שמא הבריא י"ל דודאי כרס שהוא נח לעולם דאם איתא דעבר מעבר לעבר בתחלה כמו שהיה אז כך היה לו להמצא עתה וגם קרום לא היה יכול לעלות שם כי המחט העומד שם היה מעכבו מלעלות ומדלא נמצא עתה כ"א מצד אחד א"כ כך היה מתחלה ולא ניקב מעולם מעבר לעבר אבל גבי ושט דאכלה ביה ופעיא ביה וגמדה ליה ופשטה ליה כדאמר ש"ס בר"פ א"ט דכיון שהוא מתנענע תמיד איכא למיחש שמא מעיקרא ניקבו שני העורות של וושט מעבר לעבר ומחמת הנענוע חזרה המחט ונכנסה קצת בפנים ואז עלה הקרום מבחוץ דמסתמא עליית הקרום אינו יכול

לעלות כל זמן שהמחט שם עכ"ל הר"ף בסמ"ק סימן ר"א דף צ"ו והובא בהגהת ש"ד וכן מסיק הרא"ש פא"ט בשם ר"ת:

סעיף כ

כשרה. כבר נתבאר דיש חולקים בהמסס ושנוהגים להטריף שלא במקום הפסד מרובה וע"ל ס"ק י"ד:

סעיף כא

אפילו לא נשאר רק מעט כו'. כן פסק בתרומת הדשן סי' קס"ה ע"ש והוכיח כן בראיות ברורות ודלא כהב"ח:

סעיף כב

רק מעט מעור החיצון. של בית הכוסות אפילו למאן דאוסר בהמסס מודה הכא כמו שהוכיח בת"ה שם וכתב הטעם דבשלמא בדבר שדופנו דק איכא למיחש שמא הבריא משום דאין דרך המחט לינקב וליכנס רק מעט קצת לארכו ובדופן דק בדבר מועט שתפש תעבור הדופן אבל בדופן עב שיש לפניה ליכנס ולעבור הרבה ועדיין לא תעבור את כל הדופן לית לן למימר שהבריא וע"ש שהאריך בראיות וכל זה דלא כס' תורת חיים דף קל"ד ע"ד שכ' בכאן דברים שאינם נראים ואשתמיטתיה דברי תרומת הדשן הנ"ל ע"ש:

סעיף כג

והוא שלא מלחו כו'. זה למד המחבר מתשובת הרשב"א וכ"כ האחרונים ע"ש הרשב"א ולפעד"נ דגם הרשב"א מודה דהיכ' דמלחו או הדיחו כשר ודוקא היכא דניטלה המחט ומפני דקותה לא ניכר מקום נקיבתה וא"א לבדוק אם נקבה לחוץ הוא דכתב הרשב"א בתשובה סי' ר"ג דטרפה משום דצריך בדיקה להכשירה משום דבספק איסור עומדת דילמא ניקב לחוץ והלכך כל כמה דלא בדק להוציאה מחזקת איסור טריפה אבל כשידוע שלא ניקבה לחוץ דאז היא בחזקת היתר וא"כ הבדיקה לראות אם יש שם קורט דם היא להוציאה מחזקת היתר א"כ כל כמה דאין שם קורט דם בבירור כשר:

סעיף כד

ואפילו ראש העב כו'. כלומר שחודה הוא לצד חלל בית הכוסות וראש' העב הוא לצד חוץ דכה"ג גבי כבד בסי' מ"א טרפה משום דאמרינן דרך הושט נכנסה לדקין ונקבה הדקין הכא כיון דאיכא אוכלים ומשקים אמרי' אוכלים ומשקים דחקוה ש"ס וכ' בת"ח ריש כלל צ"ד ואין חילוק בזה בין אם המחט היא קטנה או גדולה:

סעיף כה

או שנאבד. לכאורה נראה לפרש דהיינו שנאבד הבית הכוסות והיה ידוע שלא ניקב לחוץ כדכתב ברישא אם לא ניקב מעבר לעבר אבל היכא דנאבד ולא הי' ידוע אם ניקב לחוץ או לא טרפה אף במקום הפסד מרובה אבל בת"ח כלל צ"ד דין ב' ובסימנים שם משמע דמכשיר אף בכה"ג בהפסד מרובה ומ"מ צ"ע דמשמע שם דהוציא כן ממ"ש בשם תשובת הרשב"א סי' תש"ס דאם לקחו המחט משם בלא בדיקה הוי כאילו הודח או נמלח עכ"ל וא"כ כי היכי דבהודח או נמלח מכשירים בהפסד מרובה ה"ה הכא ובתשובת הרשב"א לא נמצא דבר ולא משמע מידי וכן משמע בב"ח דבכה"ג טרפה אף בהפסד מרובה מיהו דעת מהרש"ל שם נראה להכשיר אף בכה"ג וכן הוא דעת הרא"ש וכמ"ש בס"ק ל"ב:

סעיף כו

סביב המחט. וכתב בהגהות שבסוף ס' או"ה דמסתמא אם הוא רחוק קצת מן הנקב כרוחב קש וכה"ג נמי טרפה כו' ומביאו הב"ח וכתבו מהרש"ל שם והב"ח דבניקב משני צדדין טרפה בנמצאת קורט דם סביב המחט בין מבפנים ובין מבחוץ וכ"כ הדרישה וכ"פ בפרישה בס"ס ל"ז:

סעיף כז

ואם לאו אחר שחיטה כו'. דכיון דיש כאן מחט למסרך דם אם איתא דניקב קודם שחיטה היה דם סריך ש"ס:

סעיף כח

אם לא מלחו כו'. בזה כ"ע מודו דכיון דניקב משני צדדין הרי הוא בחזקת איסור והבדיקה היא כדי להכשיר להוציאה מחזקת איסור וכל כמה דאין ידוע בבירור שאין שם קורט דם באיסורו הוא עומד:

סעיף כט

כל מקום כו'. ק"ק לאיזה צורך כ' הרב זה דמהיכי תיתי נימא דעדיף נאבד או לקחו המחט מהדיחו או מלחו ועוד דהא כבר כתב לעיל בהג"ה או שנאבד כו' דמשמע דנאבד הוי כמלחו והדיחו ונראה דאתא לאשמועינן דנאבד ולקחו המחט שוה בכל דיניו למלחו והדיחו ונ"מ להיכא דניקב מצד א' וקודם שבדקו אם ניקב לחוץ נאבד או לקחו המחט משם כשרה בהפסד מרובה כמו במלחו והדיחו וכן כתבתי בס"ק כ"ה שזהו דעת הר"ב בת"ח:

סעיף ל

מאחר דניקב מב' צדדים כו'. ונ"ל דה"ה בהמסס אם לא ניקב מב' צדדין כשר כשאין שם קורט דם כלל אפילו להאוסרים בהמסס היינו כשיש שם קורט דם בפנים וכמ"ש בס"ק י"ד והיא גופא חומרא בעלמא והבו לה דלא לוסיף עלה דנימא דאין אנו בקיאין ועוד דהאוסרי' אוסרים מטעם דחיישינן שמא הבריא א"כ איכא כאן ספיקי טובי ועוד דגם בניקב מב' צדדים כתב הב"ח דיש להכשיר בהפסד מרובה בזמן הזה וכן ראוי להורות דהא מהרש"ל ושאר אחרונים לא כתבו כלל חומרא זו דא"א בקיאין וגם העט"ז השמיטה:

סעיף לא

וא"צ שום בדיקה. משמע הא כל שנמצא קורט דם מבחוץ אפילו לא נתחב כלל טרפה דאם אין שם) מכה קורט דם מנין וכן דעת הר"ב בהג"ה לעיל סי' ל"ג סעיף ט' גבי ושט ועמ"ש שם:

סעיף לב

ויש מקילין כו'. כן כתוב בדרכי משה ובת"ח ע"ש הרמב"ם והרא"ש ונמשך אחר דברי הב"י שכתב שכן משמע מדברי הרמב"ם וכן משמע מדברי הרא"ש אם הפכה ומצא קורט דם טרפה עכ"ד והב"ח כתב ע"ז וז"ל ותמה אני כו' עד ודלא כב"י והר"ב בהגהת ש"ע דחשבו על הרמב"ם והרא"ש דין שאינו אמת ע"כ לשונו ומפשט דבריו משמע דכוונתו להשיג דצריך בדיקה אחר קורט דם דאי לראות אם ניקב לחוץ מזה לא הזכירו הב"י והר"ב כלום וא"כ קשה מאי מביא ראיה מריאה דהתם צריך לראות אם ניקב לחוץ וה"ה הכא כיון דתחוב כאן לפנינו צריך בדיקה אם לא ניקב מצד השני כמו שניקב לפנינו מצד זה אבל אחר קורט דם מנ"ל דצריך בדיקה דילמא כי היכי דאין כאן קורט דם מבפנים ה"ה ליכא מבחוץ ועוד תימה איך ערבב לשון הרא"ש והשיג על הב"י והרב ואישתמיטתיה דברי הרא"ש גבי תחב לה קוץ בושט דפסק דא"צ בדיקה אם יש נקב והביא ראיה מבית הכוסות וכ"כ הב"ח גופיה בסימן ל"ג סי"ח לדעת הרא"ש ע"ש אלמא דבבית הכוסות פשיטא דא"צ בדיקה (וגם להב"י והר"ב אשתמיטו דברי הרא"ש אלו וק"ל) וגם על הטור יש לתמוה שכתב כאן הופכים ובודקים כו' וממ"ש לעיל סימן ל"ג ופא"ט ברמזים מבואר דא"צ בדיקה להרא"ש גבי ושט וא"כ כ"ש הכא ואע"ג דבריאה לא מכשירין אלא בנפיחה וכדכתבו הרא"ש והטור גופייהו בס"ס ל"ו וע"ש בב"י בע"כ צריך לחלק דהתם כל זמן שאין נופחין אותה יש לחוש שמא יש כאן נקב לפנינו ואינו ניכר משא"כ הכא דכיון דלפי אומד הדעת אינו נקוב לחוץ א"צ להפוך ולבדוק ועוד י"ל

דשאני ריאה דקרומיה דקים מאד וכן חילק בס' מ"מ דף קס"ב ע"א ועוד יש לחלק בכמה גווני וק"ל:

סעיף לג

ויש לסמוך עלייהו כו'. כתב הב"ח משמע דלמאי דמצריך בדיקה בניקב מצד א' אין להתיר אם נמלח או הודח ולעיל כתב בהג"ה שאע"פ דצריך לבדוק לכתחלה מ"מ בדיעבד היכא דהודח ונמלח כשר וכאן חזר וסתר את דברי עצמו עכ"ל ואיני רואה שום סתירה וחזרה בכאן דלעיל הביא דעת הסמ"ק וכדכתב בת"ח דמשמע מדבריו דמצד א' מתיר בדיעבד ולא הוזכר בדברי הסמ"ק דאין צריך בדיקה לכתחלה וכאן הביא סברת הרא"ש והרמב"ם דלא מצרכי בדיקה כלל להורות דעליהם יש לסמוך אף בזמן הזה בהפסד מרובה והשתא א"ש הא דכתב כלל הכא סברת היש מקילים ושיש לסמוך עליהם דהא כבר כתבו לעיל אלא אתא לאשמועינן דל"ת כיון דאנן השתא לא בקיאינן אם כן כיון דאיכא ריעותא דמלחו והדיחו יש להטריף דדילמא יש קורט דם לפנינו וא"א בקיאין אלא סמכינן במצד א' אהמקילים וכן משמע להדיא בד"מ ובת"ח שכתב דהיכא דניקב מצד א' יש להכשיר אף בזמן הזה דאין זה בקיאות גדול כו' ועוד דהרי הרמב"ם והרא"ש ס"ל דא"צ בדיקה אפי' לכתחלה עכ"ל וזה ברור:

סעיף לד

וא"א לבדוק כו'. אבל היכא דבדק וליכא קורט דם מבחוץ כשר אפילו שלא במקום הפסד מרובה ודוקא בבית הכוסות אבל בהמסס אפילו ליכא קורט דם מבחוץ אלא מבפנים טרפה שלא במקום הפסד מרובה וכמו שנתבאר בס"ק י"ד:

סעיף לה

וכן אם כו'. ומהרש"ל שם כתב דבניקב מצד א' חלודה לא מעלה ולא מוריד וגם כתב בשם מהר"מ מ"ץ דבחלודה באמצע המחט כשר והב"ח מטריף בכל ענין:

סעיף לו

טרפה. כדלקמן סי' נ"א:

סעיף לז

תולין להקל. לפי שדרך הושט לבלוע ודרך שם נכנסעם האוכלים אלא שנסתם הנקב שע"כ אחד מהנקבים נסתם וא"כ תולים במה שדרכו ועוד העמידנו על חזקתו דעוף זה בחזקת כשרות לגבי נקבים אלו עומד עכ"ל רשב"א:

סעיף לח

והוי כניקב מצד א' כו'. וכתב מהרש"ל פא"ט סימן ס"א דאפילו לדעת הרשב"א דוקא בכרס והמסס ובית הכוסות והוא דמוקמינן בחזקת מינקב כל היכא דלא בדקינן ליה (ע"ל ס"ק כ"ג וכ"ה) אבל קורקבן שעורו עב שהרי אפילו לפרש"י שכתב דבהמסס מצד אחד טרפה מודו בקורקבן כדכתב מהרא"י בת"ה א"כ היכא דלא מבדק פשיטא דאף הרשב"א מודה דאוקמינן בחזקת כשרות וזה ברור עד כאן לשונו ואין זה ברור בעיני דהא בתרומת הדשן שם כתב דאף בבית הכוסות מודה רש"י אלא ודאי צ"ל דלשמא הבריא לא חיישי' אבל לשמא ניקב חיישינן וכן משמע מלשון ד"מ שהבאתי בס"ק מ' דקורקבן שוה לבית הכוסות בזה:

סעיף לט

ואם אין עליו קורט דם. דביש עליו קורט דם אפילו תימא שבא דרך פנים ע"כ ניקב לחוץ דאם אין שם מכה קורט דם מנין:

סעיף מ

קורט דם כו'. וכתב בד"מ בסימן מ"ט וצריך בדיקה מבחוץ אם אין קורט דם לדברי המצריכים בדיקה בניקב מצד אחד עכ"ל ומשמע דהיכא דהודח או נמלח דינו כניקב מצד אחד:

סעיף מא

ויש כו'. הטעם כ' באו"ה כלל נ"א דין כ"ג דמאחר שהמחט לא ניכרת מבפנים כמו שאינה ניכרת מבחוץ איכא למתלי ולומר שמבחוץ באתה ונקבה הושט או הדקין וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ומשמע הא כל שיש שום היכר מבפנים כגון שיש קורט דם מבפני' ולא מבחוץ כשר:

סעיף מב

ולאסור על פיו. דכל שנמצא המחט רגלים לדבר וכעין גלוי מילתא בעלמא היא כו' עכ"ל הרשב"א בתשובה סי' ר"ד וכתב מהר"מ מלובלין בתשובה סימן ס"ו על עובד כוכבים שהיה מתעסק בהוצאת הפרש מן הבהמה ואמר ראה שמצאתי כו' עד אין אנו צריכים להאמינו ע"כ וע"ל סי' קכ"ז:

סימן מט

סעיף א

זה שלא כנגד זה כשרה. ואמרינן בש"ס (דף מ"ג ע"א) דלא דמי לושט דלעיל סי' ל"ג משום דאכלה ביה ופעיא ביה רווח גמדה ליה ופשטה ליה ומתרמי דמכווני אהדדי אבל קורקבן דמינח נייח כדקאי קאי ולפ"ז ה"ה בית הכוסות שניקבו שני עורות זה שלא כנגד זה דכשר:

סעיף ב

ושומן שעליו כו'. ע"ל סימן מ"ו סעיף א':

סעיף ג

רק מעט מעור כו'. ע"ל סי' מ"ח ס"ק כ"ב:

סעיף ד

תחוב בו מבפנים ולא ניקב כולו דינו כדין כו'. וכן הוא לשון הטור וכתב עליו בד"מ וז"ל נראה מלשון הטור דדוקא לענין ניקב בפנים ולא ניקב כולו דינו כהמסס ובית הכוסות אבל אם ניקב כולו אין דינו כהמסס ובית הכוסות דאפי' לא נמצא קורט דם סביב טריפה כולי וכן משמע בת"ה דלא כתב שהיה קורט דם סביב המחט ואפ"ה משמע דאילו לא היה הבשר זה המיעוט נחשב סתימה הוי טריפה עכ"ל (ומה שהשמיט הרב את זה בהג"ה נראה משום דכתב לעיל סימן מ"ח סעיף ח' דאף בבית הכוסות יש לנהוג איסור כשניקבו מב' צדדים אפילו אין קורט דם דאין אנו בקיאין) ומביאו הדרישה ואישתמיטתיה הרבה פוסקים והגה"מ סוף פ"ו מה"ש כתב וז"ל ואם המחט ניכרת משני צדדים בקורקבן נמצא עליה קורט דם בידוע שקודם שחיטה לא נמצא עליה קורט דם בידוע שננעץ מעבר שני לאחר שחיטה כדלעיל גבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות עכ"ל וכ"כ הגהת מרדכי וסמ"ק דף צ"א ע"א וז"ל וכי נתחבה המחט בקורקבן בפנים ונמצא עליו קורט דם מבחוץ כנגד המחט טרפה ואם המחט ניכרת משני צדדים ואין קורט דם על המחט ולא על הבשר לאחר שחיטה יצא לחוץ וכשרה ולא חיישינן שמא עבר מחיים לצד חוץ עכ"ל וכן משמע להדיא באו"ה כלל נ"א דין כ"א וכן משמע בסה"ת סי' י"ד (וכן משמע מדברי הב"ח שכתב וז"ל ממ"ש הטור דינו כדין מחט שנמצאת בבית הכוסות משמע דלכל דיניהם הם שוים גם לדין קורט דם וחלודה שנתבאר בסי' הקודם ופשוט הוא ע"כ) והא דכתב הטור ולא ניקב כולו היינו משום דניקב כולו פשיטא דדמי לבית הכוסות אלא דבלא ניקב כולו הוי סד"א דדמי לכבד דמחלקינן לעיל סי' מ"א

בין קופא לגו או לבר קמ"ל דבקורקבן נמי אמרינן אוכלים ומשקים דחקוהו כמו בבית הכוסות ולהכי אפילו קופא לבר כשרה וכן משמע להדיא בתוס' ובאשר"י פא"ט וזה ברור ומת"ה נמי לאו ראיה דהא ג"כ בבית הכוסות קאי התם ולא הזכיר קורט דם אלא ודאי לרוב פשיטתו לא הוצרך להזכירו או אפשר משום דס"ל כא"ז להטריף האידנא אפילו בבית הכוסות בלא קורט דם משום דאין אנו בקיאין וע"ל סי' מ"ח ס"ק י"ב:

סעיף ה

תולין להקל. דהוי ס"ס ספק שמא ניקב ע"י חולי ואת"ל ע"י מחט וקוץ שמא לא ניקב אחד מהאברים הפנימים. ב"י בשם אהל מועד וע"ל סימן נ"ג ס"ק י"ד:

סעיף ו

אם תולעים כו'. ע"ל סי' ל"ו סעיף ה' ובמ"ש שם מזה:

סימן נ

סעיף א

ועיין לעיל סי' ל"ו. סעיף ה' נתבאר דאין אנו בקיאין בהקפה וע"ש:

סעיף ב

כל מקום כו'. מילתא באפה נפשה היא וק"ל ועיין בעט"ז שערבב הדברים:

סעיף ג

כל מקום כו'. ז"ל דרכי משה בס"ס ל"א מעשה בא לידינו פה ק"ק קראקא בראש בהמה שהיה בו מים וקודם שידעו הריעותא חתכו הגולגולת לשנים ומקצת המוח מן הגלגולת ולא היה נודע אם המוח הקיפו או לא ואסרנוה ויש שהיו רוצים להכשיר מהא דתניא נשחטה הותרה עד שיודע לך במה נטרפה ולא דמי דהואיל ויש כאן ריעותא ברור מחיים אין להכשיר משום זה וכן משמע בתוס' פ' ד' אחין (יבמות דף ל"א) עכ"ל. וע"פ הדברים האלה הם דבריו בהג"ה כאן ומהר"ם מלובלין בתשובה סי' ס"ו חלק על דברי הרב ואמר דאדרבה התוס' שם דחו חילוק זה ומסקנת התוס' דאפילו היכא דנעשה הריעותא מחיים אפ"ה יש להעמיד בחזקת היתר כדאמרינן אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת אל תאסרנה מספק והא דחוששין לספק דרוסה וכן לעיל סי' ל"ג בישב לה קוץ בושט דחוששין שמא הבריא היינו משום דשכיח. ומ"ש הרשב"א בתשובה סי' ר"ג ותש"ס דכשנמצא מחט תחוב ולא הספיק לבדקו אי ניקב משני צדדו' דטרפה היינו נמי משו' דשכיח וכן הא דנוהגים לאסור מים במוח הוא נמי משום דשכיח ע"ש שהאריך בביאור הדברים האלה ובישוב דברי הרשב"א וכתב והוכרחתי לפרש כן דברי הרשב"א כדי

שלא יקש' לדבריו קושית התוס' דלעיל מפ' ד' אחין ע"כ דבריו בקצרה ובאמת המעיין בתוס' שם יראה לעינים כמ"ש מהר"מ אבל נ"ל דדעת הרב הוא דהתוס' כתבו כן לרבה דאמר בש"ס התם אשה זו בחזקת היתר עומדת כו' אבל אביי הא אקשי לרבה התם מהך דנפל עליו הבית כו' אמאי נימא אשה זו בחזקת היתר כו' ומסקו אביי ורבא דלא מוקמינן אשה זו בחזקתה א"כ התוס' דמדמי דין זה לנשחטה הותרה מוכח דכי היכא דלא מוקמינן אשה זו בחזקת היתר הכי נמי לא אמרינן נשחטה הותרה היכא דאתיליד ריעותא מחיים ואף על גב דאפשר לומר דלמסקנא נמי אמרינן אשה זו בחזקת היתר עומדת אלא דלחומרא אמרינן דבעי חליצה וכדכתב הב"י לשם וגם בדברי התוס' דוחק קצת לומר דלא כתבו כן למסקנא מ"מ כיון דאינו מוכרח ויש פנים לכאן ולכאן וגם) פשטא דש"ס משמע התם דאביי אעיקרא דדינא פליג א"כ מנ"ל ללמוד היתר דילמא למסקנא קיימא דלא מוקמינן אשה זו בחזקתה כך נ"ל לדעת הרב וזה שכ' וכן משמע בתוס' פ' ד' אחין ר"ל שכתבו שם מעיקרא החילוק הזה ואף שדחו שם אח"כ החלוק ההוא היינו לרבה אבל לאביי ורבא דקי"ל כוותייהו יכול להיות החילוק ההוא אמת וקיים. ולענין דינא צ"ע דמה שדחק מהר"מ בדברי הרשב"א ודאי ליתא ואישתמיטתיה (וגם להרב) דברי הרשב"א בחידושיו פ"ק דחולין שכ' וז"ל והיכא דנשמט גף העוף כו' (וספק קודם שחיטה אזלינן לחומרא) עד תלינן בזאב כ"כ רבינו ז"ל עכ"ל הרשב"א וכ"כ הר"ן שם כל דברים אלו וכ' שכך פי' הרב ר' יונה ז"ל והא דקאמר הרשב"א דהך כל ספק בשחיטה פסול דה"ה לכל שאר טריפות היינו ודאי דמסתמא כל ספק דאורייתא לחומרא אלא דבמלת כל איתרבאי ספק בשחיטה דמוקמינן אחזקת איסור אפי' היכא דלא שכיח ודו"ק. וכן מוכח דעת הסמ"ק ס"ס ר"מ דף צ"ג ע"ב שכ' וכל ספק טריפה שבא לפני חכם ולא נתברר כגון נשבר העצם ויצא לחוץ או ספק סירכא או כל שאר ספיקות שלא ידע אם הם קודם שחיטה או לאחר שחיטה וכן בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא ידע אי איעכול ניביה או לא בכולן פסק בה"ג לאיסור ולא אמרינן נשחטה הותרה כדאמרינן גבי בא זאב ונטל בני מעיים דהתם יש קצת רגלים לדבר שנעשה לאחר שחיטה אבל היכא דליכא רגלים לדבר כלל לא תלינן עכ"ל וכ"כ האו"ה כלל נ' דין ה' וז"ל אם מסופק אי איעכול ניביה או שנמצא לאחר שחיטה ספק בצומת הגידים וכל כה"ג כתבו בה"ג וסמ"ק שיש להחמיר בספיקתו ולא נאמר נשחטה הותרה אלא במקום שיש לתלות בהיתר הנראה לעינים כגון זאב שנטל בני מעיים לפנינו והחזירם נקובים עכ"ל או"ה אלמא דכל היכא דליכא למיתלי לא להיתר ולא לאיסור כמו בספיקא דאיעכול ניביה וצומת הגידים וכה"ג תלינן לחומרא ולא אוכל לירד לסוף דעת מהר"מ מלובלין בתשובה

שם שכ' דמדברי הסמ"ק ואו"ה משמע דלא תלינן לחומרא אלא היכא דשכיח איסורא כסברת התוס' לעיל והא ודאי ליתא אכן מדברי סה"ת וסמ"ג עשין ס"ג דף קמ"ג ע"ב ושאר פוסקים שכתבו גבי נשבר העצם ולא ידע אי מחיים או לאחר מיתה או שמוטת ירך ולא נודע אי נתעכלו ניביו דיש לאסור דל"ד לזאב דהתם יש רגלים לדבר משא"כ הכא דהספקות תלוי בחסרון חכמה וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד ס"ס פ"ז מבואר דכל היכא דאיכא למתלי להיתר ולאיסור תלינן לקולא מטעם דנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע כו' וכדעת התוס' פ' ד' אחין וכדאי הם כל הנך פוסקים לסמוך עליהם בהפסד מרובה וכה"ג אבל שלא במקום הפסד מרובה יש לפסוק כהר"ר יונה והרשב"א והר"ן דלעיל דהיכא דהאיסור והיתר תרווייהו שוים תלינן לחומרא אפי' היכא דלא אתיליד ריעותא אלא לאחר שחיטה בשגם שי"ל דמ"ש הפוסקים דשאני הספק דחסרון חכמה רצה לומר מטעמא דליכא למיתלי בהיתר טפי מאיסור וכן מבואר בתשו' משאת בנימין סי' נ' דף פ"ז ע"ב וכן באו"ה שם מיהו פשט דברי הפוסקים לא משמע הכי וכן בדברי מהרא"י שם משמע להדי' דעיקר החילוק הוא משום דהוי חסרון חכמה ע"ש ודו"ק וכן אפי' היכא דאתיליד ריעות' מחיים יש לתלות לקולא בהפסד מרובה היכא דלא שכיח האיסור טפי מההיתר וכדעת מהר"מ בתשו' דהכי משמע פשט דברי התוס' פא"ט (דף מ"ג ע"א) ד"ה קסבר כו' וכן כתוב בפסקי תוס' שם וז"ל נולד ספק מחיים ועדיין היא בחזקת איסור אפ"ה נשחטה הותרה עכ"ל ומ"מ יש להחמיר בזה כדברי הרב בהג"ה וע"ל בסנ"א וסי' נ"ג סקי"ג והיכא דההיתר שכיח טפי תלינן אפי' מחיים לקולא כדמוכח מההוא דשגרונא והכי מוכח מדברי הפוסקים לקמן סי' נ"ב סקי"ד:

סעיף ד

חוץ מטחול. ואע"ג דלעיל סי' מ"ה יש מחמירין בניקב האם דכשר בניטל בפלוגתא לא קמיירי:

סעיף ה

ויש מכשירים כו'. ע"ל סי' נ"ד ס"ג ובמ"ש שם:

סעיף ו

אם נתמסמס כו'. ע"ל סי' מ"ג ס"ב בהג"ה וסי' מ"ח ס"ה:

סימן נא

סעיף א

וע"ל סי' מ"ט. סעיף ד' ובמ"ש שם בס"ק ה':

סעיף ב

וכ"ש שיש להכשיר כו'. וכתב מהרש"ל פא"ט סי' ע"ז דמ"מ צריך בדיקה נגד הנקב והב"ח השיג עליו מהא דמכשירים בספק אם נעשה ע"י מחט ואין זה השגה דנהי דכשר מ"מ בדיקה בעי כיון דאיכא ריעותא לפנינו וע"ל סי' ק"י ס"ק ס"ה:

סעיף ג

ומיהו אם ניקב בקוץ לפנינו כו'. דעת הרב בד"מ דאפילו לא ראינו תחלה להיכן ניקב אלא כל שראינו שנכנס המחט מבחוץ נגד הלב ותחובה עתה בלב תלינן דלא ניקב רק נגדו ולא במקו' אחר וכשרה להרשב"א כמשמעות לשון הטור שהוא כלשון המחבר ודלא כב"י שכתב להרשב"א בעינן דראינו תחלה דנתחב בלב וכיוצא בו ונשחטה ונמצא תחוב בלב מיהו המרדכי בשם ראבי"ה כתב דאם תקוע מקצתה בדופן ויש היכר בדופן שבאה מבחוץ נמי כשרה ובהא הרשב"א והטור חולקים וס"ל דבעינן דוקא ניקב לפנינו עכ"ד בקוצר והב"ח כתב דהרשב"א והטור נמי מודים להמרדכי בשם ראבי"ה דע"כ נכנסה מיד מדופן ללב ונתקיימה כך דאל"כ תמה על עצמך מי מכוונה לחזור וליכנס בדופן למקום שנכנס בו מתחלה מבחוץ לחלל הגוף עכ"ד וכן דעת מהרש"ל פא"ט סי' ע"ז וכן עיקר דהא בש"ד סי' צ"ד מיקל אפילו בדאיכא ריעותא בדופן לחוד או שתהיה תחובה בדופן עדיין וכ"כ מהרי"ל בסוף דיני איסור חלב נבילה וכ"כ מהרא"י בשעריו וכ"פ באו"ה כלל נ"א דין י"ט ומבואר במרדכי שם דאין חילוק בין קופה לבר לקופה לגו ובין קטינתא לאלימתא:

סעיף ד

אפילו צד העבה של מחט כלפי פנים: ולא אמרינן ודאי דרך הדקין באתה ודרך חודה נכנס' בירך שאלו מן החוץ באתה היאך נקבה בקופה כל עובי הירך ועברה עד סמוך לחלל הגוף לפי שדרך הבהמה להתחכך בכתלים ואפי' נכנסה דרך קופה דוחק ועובר בעומק הירך הרא"ש והטור ודקדק הב"ח דדוקא בבהמה אמרינן הכי אבל בעוף שאין דרכו להתחכך טרפה:

סעיף ה

קורט של חלתית. עיין בתשובת מבי"ט ח"א סי' קצ"ד דף פ"ח ע"ב וח"ב סי' קצ"ו דף ע"ח ע"ג על בהמו' שנמצא בבני מעיים בהרות אדומות מצד שאוכלות עשב שקורין בערבי כל"ך כו' דיש להכשיר בבהמות ישראל דלא דמי לחלתית עיין שם באריכות:

סימן נב

סעיף א
והוריקו כו'. אבל האדימו אפילו הוסיפו באדמומית וכן המעיים שדרכן להיות ירוקים אם הוסיפו בירקות כשר. ר"ן:

סעיף ב
ככרתי. אבל ירוק כביצה (שקורין גע"ל) כשר בכבד שהכבד הוא ירוק כביצה אם הוא שומן טור בשם הרשב"א ומשמע לכאורה דמש"ה אפי' בעוף כחוש כשר וכן נראה מדברי המחבר אבל מהרש"ל פא"ט סי' צ"ו כתב דבעוף כחוש אסור ונראה עוד מדברי המחבר דה"ה בלב וקורקבן לא מיטריף אלא בירוק ככרתי וכמו שהביא בב"י הר"ן בשם הרא"ה אבל הרשב"א בתה"ד דף נ"א ע"ב כתב דבלב וקורקבן אפי' כמראה הביצה טרפה וכ"פ הב"ח וכ"פ מהרש"ל שם:

סעיף ג
כנגד המעיים. אפילו בכל שהוא ודאי לקו גם הבני מעיים ואפי' הן לפנינו ואין רואין בהם שום ריעותא טרפה עכ"ל הטור:

סעיף ד
וכלפי פנים. וראשה האחד למעלה שלא כנגד המעיים והוא הראש הגס שבה מקום שהיא תלויה בו וכן הצד החיצון שהוא כלפי הצלעות הוא שלא כנגד המעיים ואפילו נמצאת ירוקה באותו צד בראשה הדק כשרה עכ"ל רשב"א:

סעיף ה
כנגד המרה. שאנו חושבים כח האש ששלט והוריק כאילו ניקב המרה. רשב"א:

סעיף ו
או כנגד כל מקום חיותה. דהיינו שהוריק סמוך למקום חיותה בכדי שאם ינטל מקום הירקות לא ישאר במקום חיותה כזית. וכ"כ הר"ן וב"י וע"ל סימן מ"א ס"ק ג':

סעיף ז
אין חוששין לה כו'. משמע אפילו נפלה לאור ונשתנית במראה דתלינן השינוי בדבר אחר. הרא"ש והרמב"ם ושאר פוסקים. מיהו יש פוסקים מחמירים היכא דנשתנית במראה בנפילת האור והב"ח מחמיר אף בהפסד מרובה ולא נהירא. ואולי ט"ס יש בדבריו וכן משמע קצת לשונו עיי"ש:

סעיף ח
מפני שצלעותיה מגינות עליה. שצלעות העוף אינם שוכבים על רחבם אלא על חודן ובולט רחבן לפנים והריאה נחבאת בהן. רש"י:

סעיף ט
וטחול שהוריקה בסומכיה. הבהמה טרפה כן הוא לשון הרשב"א ומביאו ב"י ומשמע אבל בעוף כשר וכמ"ש הרשב"א והמחבר לעיל ס"ס מ"ג דאין נקב פוסל בטחול של עוף ולזה השמיט המחבר דין זה משום דכ' בסעיף ז' דאין טריפות דנפלה לאור שייך בבהמה:

סעיף י
אחר ששלקן. מעט וממרסין בהן עכ"ל הרמב"ם ספ"ז מה"ש וכתב הב"ח דס"ל דבמבושלים הרבה כסתם שליקה שבש"ס אין השינוי ראי' לאסור ולא לחזרה ראיה להיתר והכי נקטינן כהרמב"ם דליכא מאן דפליג עליה עכ"ל. וצ"ע אם יש לסמוך ע"ז לקולא כיון דכל הפוסקים לא חילקו בכך ומכ"ש לדידן דלא בקיאינן בין שלוק למבושל כדלקמן סי' ע"ג ס"ק ח':

סעיף יא
ואירע ששלקן כו'. ומ"מ מותר לאכלן צלויים ולא חיישי' אם היה שולקן שמא היו משתנים טור וש"ס וכל הפוסקים וכ"כ באו"ה ריש כלל נ"ד דאפילו נודע שנפלה לאור אין צריך לשלקינהו אולי ישתנו דאחזוקי אסורא לא מחזקינן עכ"ל ופשוט הוא ובגליון או"ה כתוב בשם הרמב"ם דהיכא דידוע שנפלה לאור צריך לשלקן ולא נמצא כן בדברי הרמב"ם:

סעיף יב
כיון שנפלה לאור. ואע"ג דבסעיף ו' מטריף אם נמצא שינוי אע"פ שלא נפלה לאור שאני הכא כיון שהשינוי לא נראה אלא ע"י שלק וכן מחלק בחידושי הרשב"א דף ס' ע"ג וכן משמע בב"י דאהך דינא כתב דתמה הרשב"א אהרמב"ם דמטריף כשלא נפלה לאור ואהך דינא דסעיף ו' כ' שהרשב"א הביא ראיה לדבריו והסכימו עמו ובז' נתיישב מה שהקש' בסל"ח דף קע"א ע"א על המחבר ע"ש:

סעיף יג
אין ירקות כו'. כ' הפרישה סי"ד דקאי דוקא אלא נפלה לאור והב"ח מכשיר בכל ענין וכן נראה:

סעיף יד
אלא תלינן השינוי בדבר אחר. שהירקות מצוי תמיד בכבד מחמת חולי וכיון שלא ראינו שנפלה לאור למה לא נתלה בחולי דהא תלינן בזאב עכ"ל הר"ן וכ"כ הרא"ה בב"ה דף נ"א ע"ב ול' הרא"ש ואין לתלות שינוי מעיים בנפילת האור דמלתא דלא שכיחא היא כי מיד שתפול נאור תפרח ותצא ואם נשרפו כנפיה שלא תוכל לפרוח תשרף במקומה ע"כ:

סעיף טו
ויש לסמוך עלייהו. במקום הפסד מרובה:

סעיף טז
אבל בבהמה כו'. לפי שעורה קשה וגם עובי הצלעות מגינין עליה וגם בני מעים קשים ליחמר כי בטרם יחמרו מנפילת האש ישרף עורה ובשרה עכ"ל טור בשם הרא"ש וס"ל דתלינן השינוי בדבר אחר:

סעיף יז
בידוע שנפלה כו'. אבל באינו ידוע כשרה בבהמה אפי' שלא במקום הפסד מרובה:

סעיף יח
ונשתנו מעיה כו'. נראה דמש"ה לא כתב הרב בקוצר וי"א גם בבהמה משום דאתא לאשמועינן דדוקא בנשתנו לפנינו יש לנהוג איסור בבהמה אבל בנפלה לאור וליתא קמן לא מחזקינן איסורא וכן עיקר דהא מהרש"ל פא"ט סי' צ"ה מכשיר בכה"ג אף בעוף ועוד דהא יש פוסקים סוברים דשינוי מראה פוסל גם בבהמה ואפ"ה סוברים דא"צ לבדוק בבהמה היכא דנפלה לאור וכדאיתא בר"ן וכמ"ש הטור בשם בעל העיטור מיהו כ' הב"ח דצריך בדיקה בבהמה והיינו לכתחלה היכא דאיתא קמן:

סעיף יט
והכי נהוג. כתב העט"ז דהיינו שלא במקום הפסד מרובה: באו"ה כלל נ"ו דין י"ג משמע דאין אנו בקיאין בבדיקת נפלה לאור וצ"ע שלא כתבו האחרונים מזה ואולי הוא בכלל נפולה:

סימן נג

סעיף א
נשמטו כו'. וכתב המרדכי דבבהמה מתוך עובי הכתף ורחבו ליכא למיחש לנקיבת הריאה ומדברי רש"י והר"ן שהבאתי בס"ק י' נראה חילוק אחר ועיין בת"ח כלל ע"ז סוף דין י"ב מ"ש לחלק שם ללא צורך ודו"ק:

סעיף ב
למעלה כו'. וכ"כ הרשב"א בחידושיו והר"ן ורבינו ירוחם נט"ו אות כ"א והוא פשוט ממה שנתבאר לקמן סי' נ"ה סעיף ה' וי"ג ע"ש:

סעיף ג
אסור כשנשבר. וכשנשמט ע"ל סי' ס"ב ס"ג:

סעיף ד
ורואין כו'. ובש"ד ס"ס פ"ו מטריף בבהמה שמוטת או שבורת יד בגוף מטעמא דחיישינן שמא איעכול ניביה. וכ"כ הב"ח שמצא כן כתוב בסמ"ק כתיבת יד ולפ"ז אפילו לא נצרר הדם מעבר לצלעות טרפה וכן מצאתי בתשב"ץ סי' שנ"ז וז"ל שמוטת גף בעוף במקום חבורו בכתף טרפה והוא דאיעכול ניביה עכ"ל וע"כ ט"ס הוא וצ"ל שמוטת יד בבהמה במקום חבורו כו' דהא בעוף פשיטא דטרפה אפי' לא איעכל ניביה כדאיתא להדיא בש"ס וכל הפוסקים דשמוטת גף בעוף טרפה מטעם דשמא ניקבה הריאה ומכ"ש לפי מ"ש הב"ח דלא שייך כתף בעוף ומהרש"ל באו"ש ובספרו פא"ט סימן צ"ט כתב דבנשבר יש להחמיר כדברי הש"ד דאינו נגד הש"ס דאפשר דנשבר ונחתך גרע מנשמט אבל בנשמט אין להחמיר והב"ח מחמיר אף בנשמט (וכ"כ הב"י וד"מ ות"ח כלל פ"ז דין י"ד בשם הגה"מ):

סעיף ה
אפילו נשברו סמוך לחבורו בגוף. והוא שיהיה מקום חבורו בגוף שהוא כבוכנא באסיתא קיים דאל"כ ה"ל נשמט. ב"י:

סעיף ו
ויש אוסרים כו'. כתב הב"ח וז"ל וכתב מהרי"ק שורש ל"ח דאם נתרפא יפה שבר אל שבר יחדיו ידובקו כשר אפי' סמוך לחבורו בגוף אלא דאם שוכבים זה על זה אינו כשר אא"כ רחוק מן הגוף כשיעור רוחב אגודל עכ"ל וליתא כן במהרי"ק אלא מהרי"ק מיירי התם היכא דהאיסור הוא משום אבר שיצא לחוץ כגון במקום) שעושה טרפה או בגף העוף ושאר אברים לענין אותו אבר עצמו דאסור משום שמא יצא לחוץ משום אבר המדולדל ובנקשר כשר כדלקמן סי' נ"ה סעיף ה' וי"ב משום דאם היה יוצא לחוץ לא היה נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו וכן משמע להדי' בתשובת משאת בנימין סי' מ' דמהרי"ק מיירי בכה"ג אבל בנשבר הגף סמוך לגוף דמטרפינן מטעם דחיישינן לנקיבת הריאה א"כ מה בכך שנתרפא שבר אל שבר יחדיו ידובקו ודמי לדלקמן ס"ס נ"ו ס"ק י"ב בנשבר במקום צומת הגידין דאפילו חזר ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו טרפה

ע"ש וכן הצעתי דבר זה לפני הגאון אמ"ו ז"ל ולפני כמה גדולי הוראה ונשאו ונתנו בדבר והסכימו לדברי אכן מהרש"ל פרק בהמה המקשה סוף סי' ט"ז כתב וז"ל ובשבירת הגף סמוך לגוף דאנו נוהגין להטריף משום חשש נקיבות הריאה כל היכא שנתרפא ונדבקו השברים ואין ניכר ריעותא בצלעות כשרה דא"א שבתוך אותו הזמן שנקשרו ונתרפאו שלא יהיה נרגש מזה שינוי בצלעות כי בקל לשם ניכר עכ"ל ואין אלו אלא דברי נביאות להקל ואולי גם הוא הבין כן מדברי מהרי"ק כמו שהביא שם תחלת דברי מהרי"ק ומ"מ אפשר לצדד ולהקל הואיל ובלא"ה רוב הפוסקים מכשירין בנשבר ולענין נשבר רחוק מן הגוף שהאבר עצמו אסור אם נתבשל כך ע"ל סי' נ"ה ס"ק י"ג:

סעיף ז

אגודל כו'. ע"ל ר"ס רע"ב כתבתי בשם הרמב"ם שיעור אגודל כמה הוא:

סעיף ח

אבל אין חוששין לזה כו'. ז"ל ד"מ ולא ראיתי חוששין לעיין אם נצרר הדם כו' משמע שכן המנהג וכתב הב"ח מ"מ יש להחמיר לעצמו לעיין בצלעות כשהשבר קרוב בפחות מרוחב אגודל ותע"ב:

סעיף ט

מאחר שרחוק מן הגוף. ז"ל הת"ח שם סוף דין י"ג ועוד נראה דאין חילוק בין אם יש עוקץ לשבירת עצם הנשבר בין אין לו עוקץ ואף על גב דבתשובת אשיר"י כתב דאם יש עוקץ לשבירה צריך לבדוק הריאה שמא נכנס לפנים ונקבה היינו דוקא אם הוא סמוך לגוף אבל רחוק מן הגוף ליכא למיחש ומאחר שהמנהג להטריף ברוחב אצבע בכל ענין וברחוק מזה נהגו להכשיר שזה מקרי רחוק אין לחוש אחר כך לנקיבת הריאה כן נ"ל עכ"ל ובפרישה כתוב ופשוט הוא דאם היה העוקץ נכנס בתוך אגודל סמוך לגוף אע"ג דהשבר יותר מאגודל מגוף טרפה וק"ל עכ"ל ומדברי הת"ח הנ"ל לא משמע כן וגם קשה מה בכך שהעוקץ נכנס בתוך אגודל סוף סוף מקום השבירה הוא רחוק מאגודל מגוף ונראה דה"ק הפרישה אע"ג דעיקר השבר הוא יותר מאגודל דהיינו אמצעית השבר כגון שנשבר באלכסון כשהתחיל למדוד ממקום עיקר השבר דהיינו מאמצעית השבר יש רחוק אגודל מ"מ כיון דהעוקץ נכנס בתוך אגודל טרפה וכן משמע בעט"ז דבכה"ג צריך שיהא אגודל ממקום שהתחיל השבר לצד הגוף וגם בלא"ה האי דינא דנשבר הגף חומרא בעלמא הוא והבו דלא לוסיף עלה וכן אם נשאר בעצם הנשבר מחובר לגוף כשיעור אגודל אפילו אין מהעצם החיצון שנתחבר עליו אגודל כזה כיון שהשבירה נעשה רחוק

אגודל כשרה ונראה דמשערינן באגודל מלבד מה שהוא תקוע בגוף כבוכנא באסיתא שאינה מצטרף וכן משמע לשון הרב ושאר אחרונים:

סעיף י

שמא ניקבה הריאה. לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכששומטת גפה מנתקת הריאה עם הגוף. רש"י והר"ן:

סעיף יא

וצריך לנפחה כו'. וכבר נתבאר דא"א בקיאים בבדיקה:

סעיף יב

נמצא הגף שבור כו'. מיירי בענין דאם היה ידוע שנעשה מחיים היה טרפה כגון שיש עוקץ בשבירה כדלעיל סעיף ב' וכן כתב הב"ח וליכא להקשות דמכל מקום תבדק הריאה לפנינו כדלעיל סעיף ב' יש לומר דמיירי שאין הריאה לפנינו וזה פשוט ודלא כספר ת"ח דף קל"ו ע"ד שכ' שדברי המחבר סותרים זה את זה והיש מכשירים מכשירי אפילו בכה"ג וכן הוא באו"ה ומביאו בד"מ דאפילו בנשמט כשר מטעם ס"ס ומ"ש הרב דיש לסמוך להכשיר בנשבר דהא יש מכשירין בלאו הכי ר"ל בנשבר סמוך לגוף ואין עוקץ דאי ביש עוקץ ליכא מאן דמכשיר ואדרבה הרא"ש בתשובה והרשב"א אסרי להדיא וכמו שכתב המחבר בסעיף ב' וכ"מ בד"מ שכתב דהא הרבה גאונים מכשירין בנשבר בודאי קודם השחיטה וכך פסק ב"י הלכתא כמ"ש לעיל עכ"ל וביש עוקץ פסק בב"י דטרפה ומביאו בד"מ לעיל וכ"כ הב"ח דביש עוקץ דינו כנשמט:

סעיף יג

מכח ס"ס כו'. ואם נראה שום ריעותא בצלעות או בריאה מילתא דפשיטא היא דלא סמכינן אס"ס ואפילו בדיקה לא מהני דהא תנן לא בקיאינן בבדיקות הריאה וכ"כ בת"ח כלל פ"ז עכ"ל תשובת מ"ב ס"ס נ':

סעיף יד

ס"ס כו'. כתב הב"ח כל מאי דמכשירין מטעם ס"ס היינו היכא דהאיסור וההיתר שוים אבל היכא דאיכא למתלי באיסור טפי מבהיתר תלינן לחומרא וכה"ג כ' הר"ן פ"ק דחולין ע"ש ה"ר יונה ולפ"ז בהני אווזות שמלעיטין כו' עד תלינן לחומרא כדפי' עכ"ל ועיין בסי' נ' ס"ק ג':

סעיף טו

אבל כשנמצא שמוט כו'. ובתשובת מ"ב סי' מ"א וסי' נ' האריך מאד ואמר דאף מהרי"ק אינו אוסר כלל היכא דאיכא ס"ס משמע אפילו בנשמט ואף כי דבריו נכונים בזה

מ"מ בעיקר הדין האריך שלא לצורך דהדבר פשוט דדעת הרב דאין זה קרוי ס"ס כיון שהספק השני הוא מחמת חסרון ידיעה כדכתב בד"מ (וע"ל סי' נ"ה ס"ק ד' וסי' צ"ח ס"ק ט' ובעט"ז כתב שהוא קרוב לודאי יותר שניקבה ואין כאן אלא ספק אחד ע"ש) ואישתמיטתיה למ"ב דברי ד"מ ואף שצידד לשם לומ' דמ"מ הוי ס"ס ומסיק דבהפסד מרובה יש להקל אף בנשמט ע"ש מ"מ פשוט הוא דגם הרב ס"ל דבמקום הפסד מרובה וכה"ג יש לחשבו שפיר ס"ס כדכתב בד"מ ס"ס נ"ז דס"ס כי האי חשיב ס"ס דאפילו בדיקה א"צ וא"כ חסרון ידיעה אינו מזיק וכ"כ לקמן סי' ק"י סס"ט בהגה דיש להכשיר בנשמט מטעם ס"ס והיינו דכ' הר"ב כאן וע"ל ס"ס ק"י ובס"ס ק"י כ' וע"ל סי' נ"ג וכאן ר"נ דלמעשה יש להחמיר לאסור בנשמט אבל בהפסד מרובה וכה"ג יש להתיר וכ"כ הב"ח מיהו שלא במקום הפסד מרובה אין להקל כלל דהא מהרש"ל באו"ש סי' מ"ה אוסר בנשבר הגף ספק קודם שחיטה ספק לאחר שחיטה ומכ"ש דכאן הב' ספיקות הם מחמת חסרון ידיעה דגם הספק הראשון שמא קודם השחיטה הוא ג"כ חסרון ידיעה דאם היה חכם ובקי היה יכול להבחין כדכ' מהרא"י בהגהת ש"ד ס"ס פ"ז ויתבאר לקמן ס"ס נ"ה וכ"כ הב"ח:

סעיף טז

יש להחמיר. ואם יש מקום לתלות בו השבירה או השמוטה פשיטא דמכשירין כמו שנתבאר לענין רגל שנשבר לקמן ס"ס נ"ה ת"ח כלל פ"ז דין י"ד:

סעיף יז

עוף שהיה לו כו'. וכ' בת"ח סוף כלל פ"ז על זה וכבר נתבאר דאין אנו בקיאין וכל מקום שיש לחוש לנקיבת הריאה יש להטריפו כן נ"ל והכי נהוג עכ"ל וכ"פ בסימנים שם ולפ"ז צ"ל הא דלא הגיה כאן כלום היינו דסמך אמ"ש למעלה אבל העט"ז העתיק דברי המחבר בסתם נראה דס"ל דכיון דאין כאן ריעותא דנשבר או נשמט אין להחמיר כ"כ לומ' דא"א בקיאין:

סימן נד

סעיף א

י"א מכאן. והם אותן של צד הצואר לבד מאותן ב' צלעות קטנות הנחתכות עם החזה שנקראים חזה ולא צלעות עכ"ל ראב"ן דף נ' ע"ב.

סעיף ב

יש עוד צלעות קטנות. שלשה וכן משמע בתשובת הרשב"א סי' שצ"ו וחוליות הן י"ח ת"ה סי' קע"ז:

סעיף ג

נשברו כו'. כתב העט"ז דלמאי דמחמרינן בסי' נ"ג בנשבר גף סמוך לגוף משום שמא ניקבה הריאה א"כ כ"ש בנשבר צלע אחד בעוף במקום שהריאה נחבאת שם יש להחמיר לענין מעשה דטריפה וכן משמע מדברי הרשב"א בת"ה דנשתברו צלעותיה גרע מנשבר הגף (ומביאו ב"י בסי' נ"ג) עכ"ד וכ"כ הב"ח ומשמע מדבריו שם דאפי' בבהמה טרפה אלא דמכשיר כשאין עוקץ בצלע הנשבר וכ' ומשמע ודאי דאפילו כשחזרו ונקשרו השברים אם רואים שהיה שם עוקץ טרפה אבל אם הוא ספק אם היה שם עוקץ כשר מטעם ס"ס (ול' הרוקח ס"ס שפ"ז נשבר הצלע ונכנס בחלל הגוף צריך לבדוק הריאה [כמו] גבי נפולה ע"כ) ואע"ג דאנן מטריפין בגף העוף אע"ג דליכא עוקץ מ"מ כיון דהיא חומרא כמ"ש בסי' נ"ג הבו לה דלא לוסיף עלה והיינו בגף העוף ממש אבל לא בצלעות כיון דבלא"ה משמע דיש לחלק דגף גרע מצלע וכמ"ש העט"ז ומ"מ נראה דבעוף אף הב"ח מודה דטריפה אפי בלא עוקץ וכדמשמע מדברי העט"ז ומ"מ צ"ע בדינים אלו מאחר שלא הזכירו הפוסקים הראשונים והאחרונים מזה) וכולם כתבו סתמא נשתברו צלעותיה כשרה:

סעיף ד

ואם נעקרו מהחוליא כו'. ובה"ג דף קכ"ט ע"א מטריף בנעקרה צלע א' אע"פ שכל החוליא קיימת ויש לחוש לדבריו במקום שאין הפסד מרובה שכל דבריו דברי קבלה הם וכ"פ הב"ח אבל מ"ש הב"ח שגם בהפסד מרובה צ"ע הוא תימא דהרי כל הפוסקים הם להדיא נגד בה"ג וכן בש"ס ע"ש:

סעיף ה

נשתברו כו'. וה"ה נעקרו וכן מוכח בש"ס (דף נ"ב ע"א) וכ"כ הרשב"א בתה"א דף מ"ז וכן משמע באו"ה כלל נ"ה דין ג':

סעיף ו

צלעות הקטנות כו'. כלומר אפי' נשתברו צלעות גדולות ואין בה רוב והצלעות קטנות משלימות לרוב כשר וכן משמע בש"ס:

סעיף ז

מהצלעות גדולות בו'. והאו"ה ומהרש"ל והב"ח והעט"ז מטריפין אף בצלעות קטנות כשנעקרה צלע וחצי חוליא:

סעיף ח

אבל אם אירע כך. צלע עם חצי חוליא או חוליא כולה חסרה מתחלת בריית' כשר כמ"ש הרמב"ם דאבר שנאמר בו ניטל טרפה חסר כשר (ונתבאר לעיל סי' נ' סעיף ב') כ"כ בת"ה ומביאו בד"מ ותמה שם על הב"י שהביא דברי ת"ה כאן בסתם ולעיל סי' נ' פסק כהרשב"א מזה משמע דהא דכתב בהג"ה כאן חסרה כשר היינו לדינא וכמ"ש בד"מ בסי' נ' בשם או"ה דקי"ל כהרמב"ם וכ"כ מהרש"ל פא"ט סי' י"ז אבל שלא במקום הפסד מרובה יש להחמיר כדלעיל סי' נ' ס"ב בהג"ה וכ"כ בת"ח כלל פ"ז דין ה' דיש להחמיר:

סעיף ט

וה"ה אם יתירה כו'. ז"ל ד"מ כתוב בת"ה סי' קע"ז אם נמצא בבהמה י"ב צלעות גדולות מכל צד כשרה וכן הגידו לי טבחים בקיאים שנמצא לפעמים בבהמות כן ואין פוצה פה ומצפצף רק קצת נמנעים מלאכול צלע יתירה מפני שקרובה לחלב הכליות כו' ובתשובת הרשב"א סי' שצ"ו בהמה שנמצאו בה ט"ו צלעות מצד א' ומצד א' כתיקונו כשרה דאף אי אמרינן כל יתר כנטול דמי צלע שנעקרה כשרה עד שיעקרו רובן עכ"ל משמע דאי הוה חוליא יתרת טרפה לסברתו דמטריף נחסר כמו בניטל ודוקא לדידן דקי"ל כל יתר כנטול דמי אף עוד אחרת עמו וכדלעיל סי' מ"א אבל הרשב"א מכשיר גם בזה שכתב בתשובה שם ועוד יש טעם אחר להכשיר שאני מפרש כל יתר כנטול דמי אינו אלא אותו היתר בלבד עכ"ל וא"כ לפי אותה סברא בכל ענין כשר ואע"ג דלא קיי"ל בפי' כל יתר כנטול דמי כפי' הרשב"א (כמו שנתבאר לעיל סי' מ"א ס"ק ט"ו) מ"מ כשר אם נמצא יותר מי"א צלעות וי"ח חוליות דהא כתבתי לעיל דקי"ל כהרמב"ם דחסר אינו כנטול דמי (ויתר כנטול היינו נחסר וק"ל) ואף לב"י דמחמיר כרשב"א דחסר כנטול מ"מ לרשב"א מותר מטעם אחר וא"כ לכ"ע שרי בכל ענין עכ"ל ד"מ ור"ל נהי דלעיל סי' נ' ס"ב קי"ל דשלא במקום הפסד מרובה יש להחמיר דחסר כנעול מ"מ הכא כיון דיש עוד סברא להתיר אין להחמיר (ולפ"ז אפילו נמצאו צלעות יתירות יתר על רובן כשר ופשוט הוא ודלא כהעט"ז וגם דבריו נראים כסותרים זה את זה בסעיף זה ובסעיף ה' ע"ש ועיין בל"ח סוף ד' ק"ד מ"ש עליו) והב"ח האריך בדברים אלו שלא לצורך ומתוך כך לא עמדתי על דעתו בכמה דברים שיצאו מתחת ידו ע"ש:

סימן נה

סעיף א

בין הערקום כו'. אבל בערקום כשרה כמ"ש ב"י וד"מ ע"ש מהר"י ן' חביב שביאר כן דברי הטור ולמד כן מדברי רבינו ירוחם וזהו דעת הר"ב בהג"ה אבל באמת מוכח מדברי הרא"ש פרק בהמה המקשה שבנחתך בתוך הערקום טריפה וכן משמעות ל' הטור וכ"כ בס' לחם חמודות דף קפ"ה ע"א וכ"כ הב"ח וכן משמע ברבינו ירוחם שכ' בנתיב ט"ו אות י"ח ואם נחתך הרגל בארכובה התחתונה ממש בין הפרקי' התוס' אסרוה וצומת הגידי' כתבתי שיעורן ממעל לערקום והוא עצם קטן המחבר הפרקים כו' וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ' סי' ט"ז וז"ל דע לך בני כי עצם התחתון שבבהמה המחובר לפרסות הרגל אינו קרוי ארכובה אלא עצמות קטנים יש בין עצם התחתון לאמצעי והם נקראים ארכובה ובארכובה זו עצמה טרפה לרבי יודא כלמעלה מהארכובה עכ"ל וכ"כ עוד שם כמה פעמים ולפ"ז אפי' הצומות הגידים קיימים טרפה דהא טרפה מטעם דהוי כנחתך למעלה מהארכובה וכ' הב"ח והכי נקטינן אבל מהרש"ל פרק בהמה המקשה השיג על הרא"ש ודעתו דבנחתך בערקו' דינו כלמטה מהארכובה ודבריו אינם נראין גם מה שהביא שם ראיה לדבריו מהמרדכי לא נהירא כלל דהא הם דברי ראבי"ה במרדכי דס"ל התם להדיא כשיטת הרמב"ם וסייעתו דבשוק כשר כל שלא נחתכו צומות הגידים ולא קאמר התם אלא דבערקום אין שם צומות הגידים ולכן אם נחתך שם כשר וכן פסק האו"ה כלל נ' דין ב' כהרא"ש מיהו בש"ד סי' פ"ו כתב דבערקום גופיה טריפה מטעם דחיישינן לפסיקת אחד מהגידים ואפילו לא יצאו לחוץ ולפ"ז אפי' נתרפא שבר אל שבר יחדיו ידובקו טרפה כיון דטעמא הוא משום חשש צומת הגידים כדלקמן סימן נ"ו ס"ק י"ב. ועיין מה שכתבתי מזה בסי' נ"ו ס"ק ד':

סעיף ב

והוא דאיעכול כו'. והב"ח כתב דלענין מעשה ראוי להחמיר בשמוטת ירך אפילו בבהמה ולא איפסק ולא איעכל נמי טרפה מדינא וכסברת התוס' בבכורות והראב"ד בהשגות ודלא כשלחן ערוך עכ"ל ואגב חורפיה לא עיין שפיר דאיתא התם במשנה (דף מ' ע"א) גבי בכור נשמטה ירכו הוי מום וכתבו התוספות פירש"י וכגון דלא איעכול ניביה דאי איעכול ניביה טרפה נמי הוי כדאמ' בפא"ט האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה וקשיא לפירושו דטריף התם אפי' לא איעכול ניביה ולא איפסק אלא יש לפרש דנשמטה כן מתחלת ברייתה עכ"ל ור"ל דטריף התם רב מתנא אפילו

בלא איעכול ובלא נפסק א"כ לרב מתנא תיקשי מתני' אבל למסקנא כשר עד דאיתעכול איתעכולי וכמ"ש התוס' פא"ט דף נ"ז גם המעדני מלך בבכורות דף רס"ב ע"ב הניח דברי התוס' בתימה ולא ירדתי לסוף דעתו וכן הגיה מהר"ש אידל"ש וקשיא לפירושו דאיכא מאן דטריף כו' והוא פשוט א"כ אדרבה מוכח מדברי התוס' אלו איפכא וכ"פ התוס' בפא"ט דלא מיטרף אלא באיעכול:

סעיף ג

אך י"א דא"א בקיאין בו'. וכתב מהרש"ל בא"ו שלו ס"ס פ"ו דמ"מ בעינן שנפסקו ניביה הא לאו הכי לא מטרפינן ומדברי הר"ב לא נראה כן וכ"כ הב"ח דלמאי דא"א בקיאין אפי' לא נפסק טרפה ומשמע מדברי מהרש"ל שם דכל שנעכל ודאי איפסק וכן משמעות הפוסקים:

סעיף ד

דא"א בקיאין כו'. וכתב הר"ף בהגהת סמ"ק אמנם אם מצאו שמוטה לאחר שחיטה ואינו יודע אם לאחר שחיטה או קודם שחיטה כשרה דודאי בשעה מועטת כזו לא איעכיל ניבי' ובלבד שידע שלא היתה שמוטה בשעה שהובאה לשחוט עכ"ל וכ"כ המרדכי פא"ט והגהת מיימוני פ"י ומביאם ב"י וד"מ ות"ח כלל פ"ז דין ו' ומשמע דלטעמא דבשעה מועטת כזו לא איעכול ניביה דאפי' איפסק ניביה כשרה וכ"כ באגודה פא"ט סימן נ"ו. ומשמע מדבריהם שכתבו ובלבד שידע שלא היתה שמוטה בשעה שהובאה לשחוט כו' דאי איכא ספיקא אם היתה שמוטה קודם לכן או לא טרפה וקשה דהא הוי ס"ס ספק לאחר שחיטה נשמט ואת"ל קודם שחיטה דילמא לא איעכול ניביה מיהו בהגהות שבסוף ס' או"ה כלל נ' דין ה' מתיר בכה"ג מטעם ס"ס אבל משמעות הפוסקים דנעיל לא משמט הכי ובתשובת מנחם עזריה סימן צ"ז שאלה מעש' בעוף א' שנשבר העצם מהארכובה ולמעלה ואין עור ובשר חופים את רובו ולא הרגיש השוחט בשבירה זו בשעת שחיטה אם יש להתירו מכח ספק ספיקא ספק לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא יצא לחוץ קודם שחיטה תשובה כבר ידעת שאין מתירין שום איסור מכח ס"ס אלא בזמן שב' הספיקות מתהפכים וכאן א"א להפכן א"כ אין זה אלא ספק א' כו' עכ"ל. וכ"כ האגור בשם התוס' דכל ס"ס שאינו יכול להפכו לא מקרי ס"ס א"כ בכאן י"ל דאינו מתהפך דליכא למימר ספק נתעכל או לא נתעכל ואת"ל נתעכל שמא לאחר שחיטה דאם נתעכל ודאי קודם שחיטה דבשעה מועטת כזו לא נתעכל וא"כ כיון דנתעכל קודם שחיטה שף נמי קודם שחיטה ועוד דלאחר שחיטה לא שייך כלל לפלוגי בין נתעכל או לא אבל צ"ע דבדוכתי טובי מוכח דאע"פ שאינו מתהפך קרי ס"ס ואע"ג

דבדיני ס"ס בדין ט"ו חלקתי בזה ע"ש מ"מ הכא כיון דנתעכל בלא נשמט אינו טרפה א"כ שפיר י"ל ואת"ל נתעכל שמא נשמט לאחר שחיטה אלא נראה לומר דאע"ג דאיכא ס"ס כיון דהספק הוא מחמת חסרון ידיעה לא הוי ס"ס כדלקמן סי' צ"ח ס"ק ט' וסי' ק"צ ס"ק נ"ד דלא כתשובת משאת בנימין סי' נ' שכתב דלענין ס"ס לא איכפת לן במה שהוא חסרון ידיעה ע"ש:

סעיף ה

אע"פ שחזר ונקשר היטב. משמע אפי' שבר אל שבר יחדיו ידובקו כיון דאין הטריפות תלוי מצד שבירת העצם אלא מטעם דשמא איעכול ניבי' וכן משמע בת"ח כלל פ"ז סוף דין ו':

סעיף ו

וטוב להחמיר כו'. ונראה דאם רואה שנפסקו ואינו בקי בנתעכלו יש לאסור אף בהפסד מרובה אבל בנשבר סמוך לגוף יש להקל בהפסד מרובה ודו"ק:

סעיף ז

וי"א דוקא כו'. כ"כ בד"מ ובת"ח כלל פ"ז דין ז' בשם תשובת הרא"ש כלל כ' סי' י' וצ"ע דלשון תשובת הרא"ש שם כך הוא ואם נשבר הירך בין פרק שני לפרק ג' אם עור ובשר חופים את רובו כשר אין בו טריפות אלא בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניבי' עכ"ל ומיירי דוקא בנשבר אבל בנשמט נראה דאין חילוק וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' פ"ט דאין חילוק בעור ובשר חופים את רובו אלא בנשבר אבל בנשמט אין חילוק כו' ומבואר שם מדבריו דאפי' בנשמט עצם הקולית ממקום חבורו בגוף אין חילוק בין עור ובשר חופים את רובו וכ"ש הכא ובת"ח שם דין ו' כ' בשם תשובת הרשב"א סי' קס"ז דבנשמט הקולית ממקום חבורו בגוף אינו כשר אלא דוקא כשעור ובשר חופים את רובו וכמו שיתבאר לקמן לענין שבירת העצם עכ"ל וצ"ע דלא נמצא כן בתשובת הרשב"א רק בתשובת הרשב"א סימן רכ"ו איתא גבי עצם הקולית שנשבר וניטל ממנו קורט מראשו דבעינן עור ובשר חופים את רובו וכתבו המחבר בסעיף ו' אבל בנשמט אין חילוק וכמ"ש בתשובה סימן פ"ט וצ"ע (וע"ל סי' ס"ב בהג"ה ובמ"ש שם):

סעיף ח

מראש עצם התחתון כו'. וכן בערקום טרפה למה שכתבתי בס"ק א' וע"ל סי' מ"א ס"ק ט"ו וס"ס מ"ג וסי' נ' וסי' נ"ד ונ"ה:

סעיף ט

רוב עביו ורוב הקיפו. ע' בדברי האחרונים שהאריכו בפירושיהם בזה ולפי שנוהגים להטריף הכל גם הוא דבר שאינו מצוי קצרתי בזה ובכמה דינים כיוצא בזה בסימן זה:

סעיף י

כשרה. משמע אפילו האבר עצמו וכן הוא בש"ס וכל הפוסקים וגם כל האחרונים השיגו על הש"ד וכ"כ בד"מ בשם או"ה דכן נוהגין והוא בכלל נ' דין נ':

סעיף יא

אסור מדרבנן. משום אבר מן החי) ואם יש בו ספיקא אזלינן לקולא ואסור להושיטו לבני נח מדרבנן סמ"ק סי' רי"א דף צ"ג ע"א ומביאו מהרש"ל פ' המקשה סי' י"ז והב"ח בסתם אבל הרשב"א והר"ן כתבו בפ' א"טע גבי נשתברו אגפיה דכיון דלישראל אין בו אלא מצות פרישה בלבד כדאיתא בש"ס שרי לעובד כוכבים אפילו לכתחלה ואין בו משום לפני עור לא תתן מכשול:

סעיף יב

כשחותך האבר כו'. ר"ל מקום החתך במקום שהוא מחובר עתה מכח שא"א לצמצם וכן הוא בדברי הפוסקים מקום החתך אסור אבל ודאי שלא במקום החתך א"צ לחתוך גם מעט למעלה ממקום השבירה כי מה ענין למעלה מן השבירה לזה ומהרש"ל והב"ח הבינו דהפוסקים אסרו למעלה ממקום החתך אפילו העצם והבשר נפרד מן האבר המדולדל ולכן השיגו עליהם והדבר ברור כדפי' ולפ"ז לדידן דאף בעור ובשר חופים את רוב האבר המדולדל אסור דא"א בקיאין איזה מקרי חפוי בשר וכמ"ש בת"ח כלל פ"ז סוף דין א' מקום החתך של כל הבשר שסביב השבירה אסור אבל מעצם המותר למעלה א"צ לחתוך כלום:

סעיף יג

וצריך לחתכו כו'. והיכא דאיכא ספק אי יצא לחוץ אע"ג דנהגינן לחתוך האבר ולהשליכו אפ"ה אם נמלח או נצלה או נתבשל עם אותו אבר אין לאסור אפילו ליכא ס' וכדכתבו הפוסקים דהיכא דאיכא ספיקא אזלינן לקולא כ"כ הב"ח ודבריו נכונים הם ולפ"ז כ"ש היכא דאין ריעותא בעור ובשר וחזר ונקשר אלא שלא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו) דמות' התבשיל ודלא כתשו' משאת בנימין סי' מ' וכן אפי' היכא דיצא בודאי לחוץ דצריך ששים בתבשיל או בצלי ומליחה נגדו אין להחמיר בו היכא דאין ששי' בחתיכה נגדו לומר חתיכה נעשית נבילה באיסורדבוק (כדאמרינן לקמן סי' ע"ב גבי לב וסי' ע"ג גבי כבד וכן בכמה דוכתי) כיון דאין באבר זה אלא מצות פרישה בלבד אבל היכא דאין

בתבשיל ס' כנגדו צריך אח"כ ס' נגד כל התבשיל כיון דהתבשיל נעשה מתחל' נבלה דדוקא היכא דיש בתבשיל ס' אלא שבחתיכה שהאבר דבוק בה אין ס' הוא דאין להחמיר כיון דבלא"ה הרבה פוסקי' סוברי' דאף באיסו' דבוק כל הקדרה מצטרף כדלקמן סי' ע"ב סעיף ג' ועוד דבשלמא בדבוק י"ל כיון דרבנן אחשבוהו להאי אבר המדולדל כאילו נחתך דהא משום הכי אסרוהו כאבר מן החי דמן התורה מותר כל שמחובר מעט א"כ אין להחמיר לחשבו איסור דבוק דהוי כתרי חומרי דסתרי אהדדי אבל כשאין בתבשיל ס' ליכא למימר הכי:

סעיף יד

להטריף כל שבירה כו'. דין זה הוא חומרא גדולה ולא נזכר בשום פוסק וגם כל האחרונים ומהרא"י ואו"ה לא כתבו כן רק האגור כתב שנוהגין כן והב"י חולק עליו גם מהרש"ל באו"ש סי' פ"ו כ' שלא נהגינן כהאגור בזה וגם לטעם האגור שכתב משום דלהרמב"ם יש לחוש שמא בכל אורך עצם האמצעי הוא צומת הגידין מבואר דאם נשבר שלא במקום צומת הגידין כשר אפילו לדידן ולכן נ"ל דאע"פ דעתה נתפשט המנהג להטריף בכל ענין וכמ"ש הר"ב מ"מ בנקשר אפי' בלא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו יש להכשיר כשהעור ובשר שלם ואין ניכר ריעותא כלל דהא בלא"ה ממשמעות הפוסקים משמע דכשנקשר מותר אפילו לא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו וכן הב"ח מתיר בהפסד מרובה א"כ הכא אפילו בלא הפסד מרובה יש להתיר ואולי לזה כיון הר"ב במ"ש אבל אם חזר ונקשר נוהגין להכשיר ולא כ' ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו. ובזה א"ש דלכאורה קשה לאיזה צורך כתב הר"ב כלל האי ודוקא אם לא כו' הלא מבואר הוא לקמן ומה ענינו לכאן אלא דאשמועינן דכאן יש להכשיר אפילו לא נקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו וע"ל ס"ק י"ז. וגם מהרי"ק גופיה דאסר לקמן עד שיתקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו היינו דוקא כשיש ריעותא בבשר כדמשמע מלשונו שכתב וקרם עליו עור ובשר הובא בב"י ות"ח שם דין ט' אבל לא כשהעור והבשר יפה ואין ניכר ריעותא ודלא כתשובת משאת בנימין שם דמחמיר אפילו במקום שאין עושה טרפה ואין ניכר ריעותא כלל בבשר ולא נתחבר שבר אל שבר יחדיו ידובקו ומ"מ יש להחמיר בזה לעצמו אבל לאחרים אין להחמיר כלל וכן במקום שאינו עושה טרפה דאסור רק מדרבנן משום מצות פרישה אין להחמיר כלל כשאין ניכר ריעותא כלל בבשר ונתחבר אפילו לא נתחבר שבר אל שבר יחדיו ידובקו וכן הסכימו גדולי ההוראה:

סעיף טו

ואף אם עור ובשר מקיף אותו מכל צדדיו. דאז אין לחוש שמא יצא העצם לחוץ דהא אין להחזיק ריעותא דילמא היה נקב וא"כ כשר אף לפרש"י וא"כ למה נהגו להטריף ואפשר דנהגו להחמיר כדי שלא יבא להכשיר כשהשבירה קצתה מגולה א"נ שא"א בקיאין בבשר החופה ולכן נהגו להטריף בכל ענין עכ"ל ד"מ:

סעיף טז

ובמחצה בשר כו'. אבל עור לבדו אינו מציל אפילו בעוף. טור בשם הרשב"א:

סעיף יז

ואנן אין בקיאין כו'. לכאורה קשה לאיזה צורך כתב הרב את זה דהא כתב לעיל סעיף ה' דאנן נוהגין להטריף כל שבירה בעצם אפילו עור ובשר מקיפים אותה מכל צדדיו וצ"ל דמשום הפסד מרובה נקט לה ולפי מה שכתבתי בס"ק י"ד דהיכא דחזר ונקשר כשר אפי' לדידן כל שאין ריעותא כלל בבשר אתי שפיר דאשמועינן הכא כל שנשתנה מראית הבשר הוי ריעותא ואינו מציל בכל ענין ודו"ק:

סעיף יח

ולכן כו'. ע"ל סימן מ"ג סעיף ב' בהג"ה וסי' מ"ח סעיף ה' וס"ס נ' בהג"ה:

סעיף יט

במקום שעושה אותה טרפה. וכ"ש באבר המדולדל דאם חזר ונקשר כשר ודלא כאו"ה כלל נ' דאוסר אבר המדולדל אף בנקשר כ"כ בד"מ סי' ס"ב וכן משמע בתשובת משאת בנימין סי' מ':

סעיף כ

כשרה. ודוקא כשעור ובשר חופין את רובו ת"ח שם דין ט' וכ"כ שם בשם או"ה:

סעיף כא

אסורה מספק. ול"ד לסי' ל"ו סעיף ה' דתלינן בזאב דהתם איכא רגלים לדבר משא"כ הכא כ"כ מקצת פוסקים ומקצת פוסקים כתבו לחלק דהכא הספק הוא מחמת חסרון ידיעה וז"ל מהרא"י בהגהת ש"ד ס"ס פ"ו כתב הסה"ת דהיכא דנשבר העצם או נשמט במקום שהוא נטרף ולא ידע אי מחיים אי לאחר מיתה זמנין סגיאין מצינן לברורי כגון אם הושחר המכה אז ודאי מחיים נעשה וכל היכא דלא מצינן לברורי אסרינן מספק ולא אמרינן נשחטה הותרה כמו בזאב דהכא הספק תלוי בחסרון חכמה ואם היה בקי היה יכול להבחין וזו כיון דיש ריעותא אסרינן מספק וכל כה"ג עכ"ל. ומשמע דהכא אסור אפי' למ"ד דכל ספק טרפות דאתיליד לאחר שחיטה תלינן לקולא וכמ"ש בסי' נ' ס"ק

ג' כיון שהספק מחמת חסרון ידיעה או דכיון דאין במה לתלות א"כ עינינו רואות דלא נעשה לאחר שחיטה ומסתבר יותר לאיסור מלהיתר וכל כה"ג לכ"ע אסור כמ"ש בסימן נ' ס"ק נ' ע"ש:

סימן נו

סעיף א

או שנפסקו. וכן אפילו לא ניטלו לגמרי רק שנעקרו מן הארכובה ונקפלו מן העצם עד למעלה טרפה כמו שכתב הראב"ד בהשגות כן פסק הב"ח ודבריו נראין ודלא כב"י דמכשיר בכה"ג ואחריו נמשך העט"ז:

סעיף ב

אבל הסברא הראשונה היא עיקר. אבל לענין דינא יש להחמיר כשני הסברות זהו דעת הרב וכ"כ בד"מ ובת"ח כלל פ"ז דין י' וכתב הב"ח דהכי נהוג וכ"פ מהרש"ל פ' המקשה סי' י"ד דלא כהעט"ז שכתב שנתפשט המנהג בארצות האלו כסברא ראשונה ולא כסברא אחרונה ולא ידעתי מנין לו זה:

סעיף ג

שקורין קוגי"ל. ובל"א קורין אותו טשי"ך:

סעיף ד

כנגד הערקום כשרה. ובש"ד סי' פ"ו כ' דנשבר העצם במקום הערקום עצמו טריפה שיש לחוש לשמא נפסק אחד מצומת הגידין כי שם הוא צומת הגידין ואפי' לא נשברה העצם ויצא לחוץ טרפה דחיישינן לפסיקת אחד מהגידין עכ"ל וכתב הב"ח בריש סי' נ"ה ואע"ג דבסימן נ"ו יתבאר דהתחלת הגידין הם למעלה מהערקום ואם נפסקו כנגד הערקו' פשרה אפ"ה החמיר הרב משו' דא"א בקיאין להבחין שלא נפסק א' מהגידין למעלה ואין להקל לענין מעשה נגד הש"ד עכ"ל וגם מהרי"ל בהלכות איסור חלב נבילה כתב כדברי ש"ד וכן מוכח ברש"י פא"ט (דף נ"ז ע"א) גבי ההוא צני דאנקורי פירש"י עופות שנשתברו רגליהן בארכובה למטה או למעלה כו' ובדקו בצומת הגידין כו' אלמ' דבארכובה גופי' שהיא הערקום נמי צריך בדיקה בצומת הגידין ואם כן לדידן שא"א בקיאין טרפה והא דכתבו הפוסקי' והט"ו סתמא דכנגד הערקום כשרה אפשר דאינהו מיירי בענין דליכא חששא דצומת הגידין למעלה כגון דנחתך לפנינו רק כנגד הערקום אבל היכא דנשבר הערקום ואיכא חששא דצומת הגידין טרפה דלא כנראה קצת מדברי מהרש"ל פרק המקשה סי' י"א דמכשיר בכה"ג ע"ש:

סעיף ה
ויש מי שאומר כו'. ע"ל סי' מ"ו סעיף קטן י"ב:

סעיף ו
נחתכו השנים הדקים כו'. מיהו סמ"ג וסמ"ק וסה"ת פסקו כרש"י דבבהמה נמי טרפה בנפסק רוב אחד מהן וראוי להחמיר באיסור דאורייתא שוב נ"ל מדברי מהרי"ק שורש ל"ח שכך תופס עיקר והכי נמי מבואר בהגהת ש"ד סי' פ"ו וכ"כ הב"ח וכ"פ האו"ה כלל נ' סוף דין ב' וכן הוא בהגהת מיימוני:

סעיף ז
ישער ברוחב אצבע. אגודל כן הוא במהרי"ל ע"ש:

סעיף ח
בעוף. אבל בבהמה שיעורו כדלעיל:

סעיף ט
ולעולם אין צומת הגידין כו'. ק"ק כיון דלעולם אין צומת הגידין למעלה מחצי עצם האמצעי א"כ מי שאינו בקי ישער לעולם בחצי עצם ולא ברוחב אצבע וכ"כ בסימני ת"ח כלל פ"ז דין י' בסתמא ושיעור ארכו של צומת הגידין הוא בעצם האמצעי מחציו ולמטה הוי צומת הגידין ומחציו ולמעלה לא הוי צומת הגידין עכ"ל (והוא דעת הרוקח סימן ת"ד והוא חולק אמהרי"ל דשיער ברוחב אצבע) ומשמע בסימני ת"ח שם דאפילו בבהמה אמרינן הכי וכ"כ בת"ח שם דנראה לו דע"ז יוכל כל אדם לסמוך בין בעוף בין בבהמה (וכן משמע ברוקח סימן ת"ד) וכ"כ הב"ח דעל שיעור זה יש לסמוך בין בעוף בין בבהמה ע"ש: י

סעיף י
אנו אין בקיאין בבדיקת צומת הגידין של עוף. כיון דהן הרבה ט"ז אבל בבהמה שגידיה גדולים ואינם רק ג' יבדוק מי שבקי בבדיקה עכ"ל ד"מ ות"ח שם בשם או"ה וכ"כ הב"ח וכן כתבתי בס"ק י"ג בשם מהרש"ל דלא כהעט"ז שהשמיט תיבת עוף ועשה סעיף בפני עצמו וכתב סתמא דאין אנו בקיאין בבדיקה ואפילו אינו רק נפוח כו' ע"ש שנראה מדבריו דגם בבהמה אמרינן הכי וליתא:

סעיף יא
אפילו אינו רק נפוח כו'. וכתב מהרש"ל באו"ש ובספרו פרק המקשה ס"ס ט"ו אכן הכל לפי הנפוח וצריך המורה קודם שיטריף לחתוך הנפוח ויעיין בו שאם נר' מתוך הנפוח שיש בו רקבון ונימוח ויש לחוש שנפסק א' מהחוטין אז יש להטריף עכ"ל וכתב הב"ח

אפשר דלא אמר הרב אלא בנפוח אבל בשינוי מראה בלחוד כמו בלו"א או ברוי"ן או גע"ל בכה"ג דאין שום לקותא ולא נפוח מכשירין לגמרי ואין צריך לחתוך ולראות אם יש רקבון ונימוח מ"מ טוב להחמיר ולעיין על ידי שיחתוך כו' עכ"ל וכיוצא בזה כ' העט"ז וז"ל ונ"ל דוקא נצרר הדם הרבה עד שכמעט אין הגידים ניכרים מפני הדם אבל צרורות דם מועט למה נטריף כשאין רואים שום ריעותא בגידים שאם נבא להטריף כל הבאות לפנינו נפוחות וצרורות הדם אפי' מעט היינו צריכי' להטריף רובא ורובא דרובא וזה אין נ"ל אלא צריך שאלת וחקירת חכם ירא אפי' בזמנינו נ"ל עכ"ל דלא כספר מגדול דוד שהשיג עליו בזה בדבר שפתים אך למותר:

סעיף יב

יש מתירין. בלא בדיקה דכיון דנתרפא יפה מוכח דאין כאן ריעותא והאוסרים כתבו הטעם דכיון שאילו הובא העוף לפנינו היה צריך בדיקה וא"כ עכשיו נמי אין להתיר בלא בדיקה ולדידן כיון דאין אנו בקיאין בבדיקת העוף טריפה ול"ד לדלעיל סי' נ"ה סעי' י"ב דאם נתרפא שבר אל שבר יחדיו ידובקו דכשר דהתם הוא שלא במקום צומת הגידים והטריפות תלוי ביציאת העצם לאויר העולם והלכך כיון שנתרפא כשרה דאם איתא דיצא לאויר העולם שוב לא חזר להתרפאות משא"כ הכא דאיכא למיחש לפסיקת אחד מהגידים כן חילקו הפוסקים האחרונים:

סעיף יג

בבדיקת העוף כו'. משמע אבל בבהמה בקיאינן אפילו בנשבר כיון דאינן אלא ג' והם גדולים וכ"כ בד"מ וכן משמע בת"ח שם ע"ש ובסימנים ואע"ג דבאו"ה כלל נ' דין ג' (ומביאו הב"ח) כתב דדוקא כשאין ריעותא מבוררת לפנינו כגון נפוח ונצרר דם אבל בריעותא דנשבר אף בבהמה א"א בקיאין מ"מ נראה לו להר"ב להקל בבהמה כיון דבלא"ה יש פוסקים מתירין אפילו בלא בדיקה וכ"כ מהרש"ל פרק המקשה סי' ט"ז דבבהמה בקיאינן אפילו בנשבר ונקשר (וע"ל ס"ק י') מיהו נראה דהיינו דוקא כשחזר ונקשר אבל אם עדיין שבור כיון דיש ריעותא גדולה כל כך וגם צריך בדיקה לרוב הפוסקים יש לאסור גם בבהמה וכ"נ מדברי מהרש"ל שם:

סימן נז

סעיף א

בבהמה גסה. הב"ח כתב כיון דרש"י וסה"ת וסמ"ק וסמ"ג והגהמי"י וחכמי הצרפתים אוסרים בבהמה גסה אין לנו להקל בזה עכ"ל וכ"נ דעת ראב"ן סי' רנ"ב וכ"כ האו"ה

ריש כלל נ"ז הלכך נראה דהיכא דאפשר למכרו לעובד כוכבים בלא הפסד (ודאי דמותר למכרו לעובד כוכבים וכמ"ש הב"ח) יש למכרו לעובד כוכבים ואסור לשחטו ועיין בס"ק נ"א:

סעיף ב

כגון בעגלים. ומהרש"ל פא"ט סי' ע' ובב"ח אוסרים בעגלים ויש להחמיר במקום שאין הפסד מרובה כיון דבלא"ה יש פוסקים אסרי בזאב אף בגסה אבל ודאי מותר למכרו כיון דהרבה פוסקים מתירין בעגלים וכמ"ש התרומת הדשן והרב בהג"ה והאחרונים בס"ס זה ודלא כהב"ח דאוסר למכרו לעובד כוכבים ונראה דהיכא דליכ' הפסד מרובה במכירתו לעובד כוכבים אע"פ שצריך לזלזל קצת בדמי המכירה חייב למכרו לעובד כוכבים כמ"ש התרומת הדשן סי' ר"ד והרב בהג"ה לקמן סי' קכ"ו סעיף ב' לענין יין נסך:

סעיף ג

בעגלים. יש פוסקים כתבו עגלים הרכים וע"ל סי' ל"ה ס"ק מ"ו וסי' ל"ט ס"ק ל"ח:

סעיף ד

דינו כקוץ כו'. שנתבאר בסי' נ"א:

סעיף ה

דכל שהיא מזאב כו'. אבל זאב עצמו אינו דורס בגסה כ"כ בד"מ וכ"נ מבואר מדלא סדר הג"ה זו לעיל אזאב ואע"ג דבל' הש"ס והרמב"ם מן הזאב ולמעלה הזאב נמי בכלל מ"מ הר"ב כתב כלשון הא"ז שהביא בת"ה כל שהוא מזאב ולמעלה מבואר דאין הזאב בכלל וכל זה פשוט וכן משמע להדיא בעט"ז דלא כהב"ח שהפך הדברים ע"ש:

סעיף ו

מזאב ולמעלה. מבואר בת"ה שם בשם הא"ז דדובים ונמרים הם למעלה מזאב וכ"כ באו"ה ריש כלל נ"ז וכן הוא בחידושי הרשב"א דף נ"ב ריש ע"ב וז"ל ומיהו בשלמעלה מן הזאב כגון הדוב והנמר משמע דלית להו דריסה בשור ובשאר בהמה גסה עכ"ל (והיינו לפי סברתו דס"ל כל שלמעלה מן הזאב דינו כזאב אבל הא"ז וסייעתו ס"ל דדינו כארי) ולא עמדתי על סוף דעת רבינו ירוחם נט"ו סוף אות י"ז שכתב וז"ל דוב ונמר כתבו המפרשים (הוא דעת הרא"ש) דאין להם דריסה כלל ונראה מדברי הרשב"א שיש להם דין חתול ונמייה וכן עיקר עכ"ל דהרי הרשב"א כ' בת"ה (והביאו הטור וב"י) דמה שלמעלה מהזאב דינו כזאב ובחדושיו כתב דדוב ונמר למעלה מן הזאב הם מיהו באשיר"י כתב דנמר למטה מן הזאב הוא ומשמע מדבריו שם דמודה דדוב למעלה מן הזאב הוא וכ"כ ראב"ן סי' רנ"ב דדוב דינו כארי והלכך יש להחמיר בדוב ונמר כהא"ז

דדרסי בבהמה גסה מיהו למכרו לעובד כוכבים פשיטא דשרי כדלקמן בס"ס זה אבל בדקה אסור למכרו לעובד כוכבים דלא גרע מזאב וכ"נ דעת מהרש"ל פא"ט סימן ע' דלא כנראה מהעט"ז ס"ס זה:

סעיף ז

ויש לחוש לחומרא. כתב בס' ל"ח דף קס"ה ע"ב דמ"ש הרב ויש לחוש לחומרא ר"ל דלפעמים יש יותר חומרא אי חשבינן ליה כנקיבת קוץ כמ"ש הרשב"א בדריסת הנץ עד שתינקב לחללו (דמאן דפוסל משום נקיבת קוץ אין בדיקה לנקב משהו דקוץ אבל למאן דפוסל משום דריסה אם ניקב לחלל והאדים מבפנים טריפה ואם לאו כשרה) ומיהו לדידן לא נ"מ מידי דאין אנו סומכין על הבדיקה כלל (ר"ל אפילו בדרוסה וכדלקמן סעיף י"ח) עכ"ל וקשה דע"כ מאן דפסיל משום דרוסה ס"ל דבדריסת הנץ ליכא משום נקיבת קוץ דאל"כ נהי דמשום דריסה ליכא כשלא האדים מ"מ משום נקיבת קוץ איכא אלא ודאי ס"ל דצפורן נץ אינו דק וחד כמו קוץ או מחט כמ"ש הב"ח ודינו כקנה דיש לו בדיקה וכדלעיל סי' נ"א ס"ב אבל דריסת דוב ונמר וכה"ג נחזי אנן אי צפרנם חד דינו כקוץ ולית ליה בדיקה לכ"ע ואי אין צפרנם חד הא לא דמיא אלא לקנה ודו"ק עוד דכיון דלדידן אין נפקותא בזה היאך אפשר שכוון הרב לזה אבל אם באנו לדייק לשון זה נ"ל דה"פ כיון דיש מחמירים יש לחוש לחומרא שלא לאכלו אבל למכרו לעובד כוכבים מותר א"נ ה"ק יש לחוש לחומרא אבל לא לקולא כגון לענין כסוי הדם דקי"ל לעיל סי' כ"ח סעי' י"ז השוחט את הטרפה פטור מכסוי וכגון לענין מתנות דקי"ל לקמן סי' ס"א השוחט את הטרפה פטור ממתנות ואע"ג דאפי' בספק טרפה פטור ממתנות דמצי אמר לכהן זיל אייתי ראיה דלאו טרפה היא ואתן לך וכמ"ש שם בס"ק ג' מ"מ נ"מ דאי תפס כהן אין מוציאין מידו וע"ש וזה ברור:

סעיף ח

חוץ מהנץ. וכ"ש הגס דיש לו דריסה יותר מהנץ כדמוכח בש"ס וכל הפוסקים והוא פשוט ודלא כדרישה ופרישה:

סעיף ט

והוא שיקוב כו'. מ"ש הב"ח ע"ז ותמיה לי טובא כו' והניח בצ"ע לק"מ מג' טעמים) גם מ"ש דיש לנו דריסה בגדיים וטלאים אפילו באין מצילין כמו חתול לא נהירא וכבר בארתי כל זה בספרי וכאן אין מקום להאריך:

סעיף י
לבית החלל כו'. ויש פוסקים מטריפין משום שמא ניקב אחד מהאיברים הפנימים דלא גרע מקוץ שניקב לחלל וקצרתי כאן כיון דאנן לא בקיאינן בבדיקת דרוסה א"כ יש להטריף בכל ענין:

סעיף יא
שאז מטיל ארס. והארס שורף ונוקב המעיים ושאר מקומות הנפסלים בנקיבת משהו עכ"ל עט"ז ולחנם כ"כ דהא קי"ל בסעיף ט"ז דאפילו באותן איברים שאין נקב משהו פוסל בהן דרוסה פוסל במשהו והיינו מטעם שכתבו הפוסקים דארס שורף בכולו:

סעיף יב
הנץ יש לו דריסה. אפי' לא הגיע לחלל אבל הגיע לחלל כבר נתבאר דיש לו דריסה אפילו בגדיים וטלאים וכ"ש בכל העופות וכן בכל הסימן מירי אפילו לא הגיע לחלל ופשוט הוא:

סעיף יג
ודוקא בגדולים אבל בקטנים יש להן דריסה. כצ"ל:

סעיף יד
ושאר עופות כו'. דעת המחבר דאפילו באותן שלמטה מהנץ יש להם דריסה בעוף שכמותן דלא כמ"ש העט"ז דאותן שלמטה מהנץ אין להן דריסה כלל וכן אותן שלמעלה מהנץ אין להם דריסה אלא בעוף שכמותן וזו היא דעת הרשב"א שהביא בב"י וכתב בב"י דאותן שלמעלה מהנץ דוקא בעוף הדק יש להן דריסה כנץ והטור סתם הדברי' כהרשב"א עכ"ל (והב"ח השיג על הב"י בזה שלא כדין ע"ש) ואם כן המחבר שסתם הדברים נמי ס"ל דהיינו בעוף הדק דוקא דלא עדיף מנץ () מיהו אותן שלמעלה מהנץ דינן כנץ ממש דדרסי אפי' בעוף הגדול מהם וכן כתב הרשב"א בחידושיו דיש להחמיר כסברא זו וכן דעת הר"ן מיהו היינו דוקא במין עוף הדק דומיא דנץ כמו שכתב הר"ן וכן פסק מהרש"ל ומה שפסק הב"ח בזה לא נהירא לן:

סעיף טו
חוץ מן הגס. וכ"ש אותן שלמעלה ממנו וזה פשוט בפוסקים ומבואר בחידושי הרשב"א ובד' הרא"ה בב"ה דף מ"ג ע"ב דנשר דינו כגס:

סעיף טז
פלקו"ן. או אסטו"ר כ"כ הפוסקים:

סעיף יז
בין אם אין באים כו'. דבכה"ג מסתבר יותר להתיר דאינו דורס בכעס כל כך וכן באותן שאין להם דריסה אין חילוק בין אין מצילין או לא רוב הפוסקים:

סעיף יח
וכל שלא הכהו אין חוששין. ומשמע אבל הכהו ודאי חוששין ומיירי כשהוא שותק והם מקרקרים ולכן אפילו לא הכהו היו אסורים התרנגולים אם לא היו בני תרבות אבל ל' הרשב"א שמביא הטור משמע דוקא ברדף והכהו חוששין כיון דההכאה היא מחמת כעסו ומיירי בששניהם שותקים הלכך בהכאה גרידא אין חוששין ואעפ"כ ראוי לחוש להם שלא לאכלן וה"ה בנכנס ביניהם והוא שותק והן מקרקרי' ראוי לחוש להם שלא לאכלן אבל מותר בהני תרתי למכרן לעובד כוכבים כיון דמדינא שרי אבל בהוא והם שותקים ולא ראינו שהכה אותם א"צ לחוש כלל ואע"ג דבדוב שקפץ על השור כתב בת"ה דהיכא דחזינן דהכה אסור אפילו בששניהם שותקים התם שאני דאינו בן תרבות עם בהמות אלא עם אדם אבל חתול בן תרבות הוא עם העופות ובזה התיישב דלא סתרי אהדדי מ"ש כאן בש"ע עם מ"ש בסעיף י"א כו' ע"כ דברי הב"ח ואין דבריו מוכרחים גם בלא"ה ל"ק מידי בש"ע שהרי כאן כתב וכל שלא הכהו אין חוששין משמע אבל בהכאה גרידא חוששין כמו בסעיף י"א והלכך אין להקל בהכאה גרידא ומ"מ צ"ע לדינא למכרו לעובד כוכבים דכיון דבסה"ת ושאר פוסקים ובאו"ה מתירין בחתול באין מצילים אע"ג דלא קי"ל כותייהו) מ"מ אפשר דסמכינן עלייהו למכרן לעובד כוכבים מטעם ס"ס כדלקמן ס"ס זה:

סעיף יט
אלא ביד. לאפוקי רגלים אחרונים של חיה אבל בעוף דאין לו אלא שתי רגלים לא שייך לפלוגי ביה ודורס ברגליו ב"י ושאר אחרונים.

סעיף כ
כגון שנפל עליו דרך מקרה. או שהיה הדורס ישן והכה הבהמה שלא מדעת סמ"ג וסה"ת:

סעיף כא
ה"ז כשר. הטעם שהארס עם נטילת צפרניו הוא זורקו וכתב הר"ן אפילו האדים הבשר כנגד המעיים לא חיישינן כי היכי דלא חיישינן בעלמא כד לא מספקא לן בדרוסה כלל עכ"ל ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף כב
וצפורן תחובה בו כו'. עיין בסעיף י"ד ובמ"ש שם:

סעיף כג
למקום צר כו'. וכתב מהרש"ל דבמקום רחב אפילו נמצא אחד מהן דרוסה אין חוששין לאינך ואמרי' לא השיגם ומביאו בהגהת דרישה סעיף ל"א וכ"כ שאר אחרונים:

סעיף כד
כגון שנכנס לדיר שלהם. ויש מהאחרוני' שכתבו דלא מקרי מקום רחב אלא בקעה שאינה מוקפת גדר ומחיצה אבל בחצר שמוקף גדר ומחיצה חוששין אבל בעופות דנשמטין מן הדורס אנה ואנה לא חיישינן בחצר רחב אלא בכלוב שהוא להם מקום צר וכ"כ הב"ח מיהו מותר למכרו לעובד כוכבים אף בבהמה בחצר רחב המוקף דכיון דיש מן האחרונים מקילין בזה ה"ל ספיקא דדינא:

סעיף כה
ואם חתך כו'. וה"ה הרגה ולא חתך וכן משמעות הפוסקים:

סעיף כו
אבל אם פצע כו'. ומשמע דבכה"ג אפילו הוא והם שותקים כולם אסורים כדלקמן סעיף י"ד:

סעיף כז
פצע. וה"ה דרס אפילו לא פצע וכן משמע להדיא בת"ה דף מ"ד ע"ב:

סעיף כח
אבל אם דרס אחרים כו'. ומשמע כל שנמצאים קצתם נדרסים אפי' לא ידעינן שדרסן אחר שהרג אחד מהן כולם אסורים וכ"פ בסוף תשובת מ"ב ובאו"ה כלל נ"ז כתב דה"ה אם הרג יותר מאחד כולן אסורי' ומביאו ד"מ וב"ח לפסק הלכה וכ"פ בס' תורת חיים ובתשו' משאת בנימן השיג על האו"ה בזה דתלינן לומר קמא קמא דמטא לידי' קטל עד דנח רוגזיה ואין דבריו מוכרחים:

סעיף כט
אבל היכא דחזינן כו'. ע"ל ס"ק י"ח:

סעיף ל
לא חיישינן לה. טעם סברא זו דלא אמרינן חוששין לספק דרוסה אלא היכא דאיכא ריעותא הא לאו הכי לא דרוב חיות בחזקת שאינן דורסים הן וכן הוא בת"ה והעט"ז כתב הטעם דהוי ס"ס ספק שמא שתקו כולם או צווחו כולם ואת"ל הוא שתק והם צווחו שמא

מחמת יראה צווחו ולא דרסן עכ"ל ומעולם לא שמעתי ס"ס כזה דהא בספק הראשון כשאתה אומר שמא צווחו או שתקו כולם מוכרח אתה לומר ג"כ שמא לא דרסן והיינו הספק השני והכל הולך למקום אחד ול"ד למ"ש בחדושי הרשב"א בלא ראינו שנכנס ונמצא צפורן בגבו דכשר מטעם ס"ס ספק נכנס או לא ואת"ל נכנס שמא בכותל נתחכך דכבר פי' הד"מ ומהרש"ל פרק א"ט סי' ע"ד דה"ט דקרוב הדבר טפי שנתחכך בכותל כל שלא ראינו שנכנס וא"כ צריך אני לומר מתחלה שנכנס וה"ל ס"ס משא"כ הכא ודוק:

סעיף לא

ויש לחוש לדבר כו'. משמע אבל למכרו לעובד כוכבים מותר וכתב בספר אפי רברבי מיהו בהפסד מרובה נראה להקל:

סעיף לב

אבל אם הוא ספק אם הוא נכנס כו'. דאיכא ס"ס שמא לא נכנס כלל ואת"ל נכנס שמא לא דרס ובספק ארי וכלב או קנה אע"פ ששניהם לפנינו תלינן להקל שרוב הבהמות בחזקת שאינן דרוסים ורוב החיות בחזקת שאינם דורסים ונ"מ במה שתולין בכלב או בקנה דא"צ בדיקה אלא במקום שהדם מבעבע הרשב"א ועוד יש כמה נפקותות בזה וקצרתי כיון דאנן אוסרים בכל ענין גם מלתא דלא שכיחא הוא:

סעיף לג

וכבר נתבאר כו'. אם הקנה שלפנינו הוא קנה רחב יש להכשיר אפילו לדידן דדוקא בנקב משהו לא בקיאינן משא"כ בכה"ג כמ"ש הטור והרב בהג"ה לעיל סימן נ"א ס"ב והוא מדברי הרא"ש שכ' כן גבי דינא דהכא ודוק:

סעיף לד

או יבשה. ולא אמרינן כיון שהצפורן היא יבשה ודאי היתה תחובה כבר בכותל זמן רב עד שנתיבש ונתחככה שם הבהמה ונתחבה לה בגבה כו' עכ"ל עט"ז ואישתמיטתיה ש"ס ערוכה (דף נ"ג ע"א) דאיתא התם להדיא איפכא דביבשה מסתבר טפי לאיסורא דכיון דיבשה היא עבידי דמשתמט' מיד ארי וכן הוא בחידושי הרשב"א ושאר פוסקים והוא פשוט:

סעיף לה

ואפילו ודאי דרוסה כו'. נ"ל שדעת התוס' והרא"ש וסייעתם שנמשך המחבר אחריהם דאם רק ראינוה שדרסה אפי' אין מקום הדריסה ניכר מבחוץ מקרי ודאי דרוסה דלא כהבית חדש שהאריך בזה בדברים שאינם נראין ומצאתי און לי בחדושי מהר"מ מלובלין בסוף דבריו ונראה דמעיקרא הוי ס"ל לתוס' דזה הוי לרש"י ספק דרוסה דאל"כ למה פי'

ואין מקום הדריס' ניכר מבחוץ אבל לבסוף דמסקי דלכך פי' כן משום דס"ל דאי ניכר מבחוץ א"צ לבדוק אלא נגד אותו מקום א"כ זה הוי גם לרש"י ודאי דרוס' ובהכי מיירי רב דבדיק מכפא ועד אטמא וכן פירש מ"ו הגאון הגדול מהר"ר העשיל נר"ו דברי התוס' דלא כהב"ח שפי' פי' זר במכפא ועד אטמא וכן משמע בטור במ"ש בשם ריב"ם והרא"ש כדפי' ובהא א"ש מ"ש ב"י דהרא"ה ור"ן סוברים כריב"ם שהרי הרא"ה ור"ן כתבו דאפי' רק ראינוה שדרסה מקרי ודאי דרוסה (דאין לה בדיקה לסברת') מיהו אפי' ניכר מקום הדריס' מבחוץ יש לה בדיקה ומיהו היכא דחוששין כגון דאיהו שתיק ואינהו מקרקרים וכה"ג אין להתיר בלא בדיקה וכל היכא דאין חוששין כגון בשניהם שותקים וכה"ג א"צ בדיקה כלל כל זה הוא שיטת המחבר וסייעתו ודוק היטב כי קצרתי משום דאנן אוסרים בכל ענין דא"א בקיאין כדבסמוך סעיף י"ח:

סעיף לו

שוחטין את הנדרס כו'. באמת כן נראה דעת התוס' והפוסקים דהבדיקה היא דוקא לאחר שחיטה אבל בספרי כתבתי דדעת רש"י פא"ט (דף נ"א ע"ב) דהבדיקה היא מבחוץ בעודה בחיים גבה וכריסה וצדה וכל שכנגד בני מעיים ואם האדים שם הבשר מבחוץ טרפה שודאי סופו לישרף לפני' עד שינקבו הבני מעיים ואם לא האדים מבחוץ א"צ שוב לבדוק וכשרה דכיון דלא ניכר הארס מבחוץ ודאי לא דריס ועפ"ז ישבתי דברי רש"י דלא קשיא עליו כלל כל הקושיות שהקשו עליו התוס' והרא"ש וסייעתם והבאתי ראיה לזה מהש"ס דזבחים (דף ע"ד ע"ב) גבי זבחים שנתערבו בטרפות ירעו עד שיסתאבו דפריך האי טרפה ה"ד אי ידיע ליה ליתי ולשקליה ואי לא ידע מנא ידע אמר ר' ינאי הב"ע כגון דאיתערב נקובת הקוץ בדרוסת הזאב וקאמר התם נמי כולהו כר' ינאי לא אמרי בין נקובת הקוץ לדרוסת הזאב מידע ידיע האי משוך והאי עגיל ע"כ. ואם איתא מאי דוחקיה לוקמיה בפשיטות כגון דאיתערב ספק דרוסה או ודאי דרוסה שאין מקום הדריסה ניכר מבחוץ כיון דצריך בדיקה לאחר שחיטה דוקא ירעו עד שיסתאבו וכי הוה מוקי' לה הכי ה"מ כולהו למימר הכי ולא המ"ל כולהו כר' ינאי לא אמרי כו' ומכ"ש דקשה מכאן להפוסקים דודאי דרוסה דהיינו שראינוה רק שנדרסה אפי' לא ניכר מקום הדריסה מבחוץ לא מהני בדיקה אפילו לרב דלא חייש לספק דרוסה והיא דעת הרא"ה והר"ן ע"ש א"ו הבדיקה היא מבחוץ ודוק כי קצרתי כיון דלא נ"מ מידי לדידן דאין אנו בקיאין:

סעיף לז

עד הקדקד. והרוקח כתב שצריך לבדוק המוח ומביאו ב"י:

סעיף לח
שיאדים הבשר כנגד בני מעיים. וה"ה כנגד אחד מהאיברים שנטרפה בהם אם האדים או נתמסמס כנגדו טרפה אפי' כנגד צומת הגידין. טור:

סעיף לט
שהרופא גורדו. ע"ל סי' מ"ג ס"ב וסי' מ"ח סעיף ה' וס"ס נ' וסי' נ"ה סעיף י':

סעיף מ
הקנה כו'. ואע"ג דקנה נקובתו ברובו כדלעיל סי' ל"ד מ"מ הארס סופו לישרף רובו. ש"ס:

סעיף מא
בהמה שנדרסה כו'. אבל עוף הכשרו בקנה לבד ויכול לשחוט הקנה לכתחלה ואחר השחיטה יהפוך הושט ויבדקנו מבפנים כדלעיל סי' ל"ג סעיף ו' ואע"ג דלכתחלה צריך לשחוט שני סימנים אף בעוף כדלעיל ר"ס כ"א הכא כיון שא"א בע"א כדיעבד דמי אבל בהמה שצריכה אף דיעבד ב' סימנים חיישי' שמא במקום ארס קשחיט ולכך לא מהני בדיקה לושט מבפנים ומיהו אם ידוע שדרסה במקום אחר ולא בושט מהני בדיקה אף לבהמה ועי' בב"י:

סעיף מב
אלא לשהויי כו'. ומשמע דאפי' לודאי דרוסה מהני שהייה י"ב חודש או כשתלד כיון דאית לה בדיקה ומ"ש הר"ב בהג"ה דלודאי טרפה לא מהני י"ב חדש היינו דוקא ודאי טרפה ממש משא"כ הכא דבבדיקה מתכשרה:

סעיף מג
י"ב חודש. וכתב בת"ח כלל ע"ב דין ב' דבשנה מעוברת צריך י"ג חודש וכ"כ בס' אפי רברבי דף ע"ג ע"ב:

סעיף מד
או בנקבה כו'. כלומר אין צריך י"ב חודש אלא סגי כשתתעבר כו' אבל פשיטא דגם בנקבה מהני שהיית י"ב חודש:

סעיף מה
שתתעבר ותלד. כתב מהרש"ל פא"ט סי' פ' דוקא תלוי בלידה אבל לא בעיבור לחוד דאפשר דתתעבר עיבור שלא תבא לידי לידה אלא תמות בו והביא ראיות ע"ש:

סעיף מו

ושהתה כ"א יום. זהו זמן עבורו של עוף וכל שלא שהתה כ"א יום איכא למיחש שמא נתעברה קודם שנטרפה ואלו הביצים הם מטעינה ראשונה וק"ל ועי' עוד מדינים אלו בסי' פ"ו ס"ט:

סעיף מז

דכל שצריכין כו'. אבל היכא דא"צ לשהות רק כ"א יום לא חיישי' לתקלה בזמן מועט כזה כ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ע"ג ומביאו בד"מ ובת"ח כלל ע"ג דין ד' וכן משמע לקמן סי' פ"ו:

סעיף מח

וכל מקום שהוא ודאי טרפה כו'. בתשובת הרשב"א כתב כן איתרת דאע"פ שנשתהה בודאי י"ב חדש אסור כיון דודאי טרפה היא ולא מהני שהיית י"ב חדש אלא בספק טרפה וכה"ג דאע"ג דטעם דטרפה הוא משום שאין כמוה חיה מ"מ אם חי י"ב חודש אסור (דלא כהעט"ז שכתב הטעם דס"ל דטרפה יכול לחיות וכבר השיגו הל"ח דף קע"ב ע"ב) דאין להכחיש בשום ענין דברי חז"ל שאמרו שהיא טרפה ומשמע מדברי הרשב"א שם דצ"ל הא דהיא חיה י"ב חדש ע"כ נס הוא אבל עכ"פ טרפה היא אבל מהרש"ל פא"ט סי' פ' כתב דהטעם דטרפה הוא שאין כמוה חיה רובא דרובא אבל מיעוטא דמיעוטא חיה אע"ג דטרפה היא ע"ש ומשמע מדברי מהרש"ל שם דבמקום דאיכא פלוגתא בין הפוסקים אי חזינן דחיה י"ב חודש כשרה ודברים נכונים הם ומכל זה מבואר דלאו דוקא יתרת אבר דאע"פ דהשואל הזכיר יתרת אבר מ"מ הרשב"א בכל ודאי טרפה אסר וזה פשוט דלא כהעט"ז דמשמע דמחלק בהכי ע"ש מיהו בתשובת הרשב"א שם כתב דיתרת טרפה מטעם אחר שלא אמרו שהיתרת אינה חיה אלא כך אמרו כהל"מ שהיתרת כנטול דמי וכל שאילו ינטל אינה חיה י"ב חודש אפילו מעתה שלא נטל טרפה כאילו נטל ואע"פ שהוא מרבה כחול ימים עם יתרונו עכ"ל ולפ"ז אפילו בספק יתרת לא מהני שהייה ומ"מ מהרש"ל שם כתב שהתירוץ הראשון שדחה הוא עיקר וכן מוכח לקמן סי' פ"א ס"ק ה' דאף בספק יתרת מהני שהייה י"ב חודש ונראה דגם הרשב"א לא קאמר אלא בודאי יתרת כדי שלא להכחיש דברי חז"ל אבל לא בספק יתרת ודוק ועי' עוד מדינים אלו בסימן פ"א ס"ב:

סעיף מט

אין לו בדיקה. אפילו בזמן הש"ס וכן ארס הנץ:

סעיף נ

אסור להשהותם י"ב חדש. עיין בס"ק מ"ז:

סעיף נא

וכן אפילו כו'. בתרומת הדשן כתב כן אמעשה דדוב שקפץ על השור וצדד כמה טעמים להתיר באכילה ומסיק לאסור באכילה וזה לשונו ונראה דאין להכשיר השור לאכילה בכהאי גוונא כלל אך למכרו לעובד כוכבים נראה דשרי בכהאי גוונא אע"ג דבפרק כל שעה בההיא ארבא דטבעא בחישתא אסר רבא לזבוני לעובד כוכבי' שמא יחזור וימכרנו לישראל הכא לא גזרינן דאיכא תרי שמא חד שמא לא ימכרנו לישראל ואת"ל שימכרנו לישראל שמא קי"ל כאשר"י דפסק דדוב אין לו דריסה בבהמה גסה וכה"ג איתא במרדכי בהדיא בשם א"ז פ' כל שעה על החטים שנשרו במים ולא נתבקעו דפליגי בהו מר עוקבא ושמואל ויש פוסקים כמר עוקבא ויש פוסקים כשמואל וכתב א"ז דשרי למכרו לעובד כוכבי' דשמא לא ימכרם לישראל ואת"ל ימכרם שמא הלכה כשמואל דשרי לגמרי ונראה דטעמא דא"ז דר"ל כיון דאיכא פלוגתא בדבר אי שרי לגמרי אי אסור ואיסור מכירה לעובד כוכבים אפילו איסור הפשוט לכל אינו אלא גזרה דרבנן שמא ימכרם לישראל ובדרבנן הלך אחר המיקל אע"ג דעיקר הפלוגתא בשל תור' היא מ"מ לענין מכיר' לעובד כוכבים הוי הפלוגתא בשל סופרים ואזלינן בתר המיקל ול"ד להא דכתב המרדכי פרק השוחט דהשוחט את העוף וחתך מעט עד שיצא מעט דם והגביה סכינו יזהר שלא יגמור שחיטתו משום דשמא שחט מעט מן הושט וימכור העוף לעובד כוכבים וימיתנו לפניו אבל לא בע"א שמא יחזור העובד כוכבים וימכרנה לישראל והתם נמי תרי שמא נינהו שמא לא ימכרנו לישראל ואת"ל ימכרנו לישראל אכתי שמא לא חתך כבר בושט כלום ולא הוו העוף טרפה מעולם דהנהו תרי שמא גזרו בספיקא דאורייתא או אפילו על דבר שאיסורו מן השורש אינו אלא מדרבנן כגון פת ישראל שאפאה עובד כוכבים שלא למכור גזירה שמא ימכרנה לישראל אבל בדבר דאית בה פלוגתא דאמוראי או דרבותא לעולם אמרי' לענין מכירת העובד כוכבים דמדרבנן הוא הלך אחר המיקל דלא דמיא ספיקא דפלוגתא לספיקא דגוף המעשה וק"ל וצ"ע בהרבה מקומות בש"ס בענין זה עכ"ל (ואישתמיטתיה להגהת דרישה סעיף מ"ח דברי ת"ה אלו ולכן נכנס בדוחק ע"ש) ונ"ל כיון שבעל הת"ה גופיה כתב בסוף דבריו וצ"ע וגם אין ראייתו מוכרחת לפע"ד דאפשר לומר דס"ל להא"ז דהלכה כשמואל אלא דמחמירים כמר עוקבא והיינו דוקא באכילה וגם בכל ספרי המרדכי שבידנו ליתא כלל הא מלתא הלכך אין להקל בזה אלא בדרוסה כיון דבלאו הכי יש בדרוסה כמה צדדין להתיר חדא דיש

לה היתר בבדיקה מדינא ועוד דדעת רש"י דכל היכא דאין ניכר מקום הדריסה מבחוץ כשר לגמרי כמ"ש בס"ק ל"ו וכן בההוא עובדא דת"ה נמי איכא בלאו הכי צדדים להתיר וכמו שכתוב בת"ה דדוב בן תרבות הוא אבל בטרפות אחר בפלוגתא דרבוותא היכא דאין צדדין בלא"ה להתיר אין להתיר למכרו לעובד כוכבים והשתא ניחא הא דהקשה בת"ה מהך דהמרדכי פרק השוחט ולא הקשה ממאי דאיתא בש"ס פא"ט (דף נ"ג ע"ב) וכל הפוסקים דאסור למכור ספק דרוסה לעובד כוכבים אלא ודאי פשיטא ליה היכא דליכא אלא ס"ס כי האי גוונא דלאו ס"ס מעליא הוא ולא שרי אלא כהך עובדא דדוב דאיכא בלא"ה צדדים להתיר והלכך קמקשה מהך דהשוחט את העוף דוקא דמטריפים מכח חומרא דמדינא שרי אלא דמחמרינן בדבר מחששא דנקיבת הושט כדלעיל ס"ס כ"ג והא דמייתי ראיה מחטים שלא נתבקעו התם נמי יש צד היתר כדפי' דסבירא ליה להא"ז דהלכה כשמואל א"נ אפילו ימכרנו לישראל שמא ימכרנו מעט מעט שיאכלנו קודם הפסח וכי נראה דעת הרב בהג"ה ושאר אחרונים שלא כתבו דין זה אלא הכא גבי דרוסה דוקא:

סימן נח

סעיף א

או הפילוה אחרים בו'. כן כתב ג"כ בב"י וקשה דהא כתב הרשב"א והר"ן אהא דבית המטבחיים אין בו משום ריסוק אברים (דבסעיף י') דאע"פ שגבוה י' טפחים ואע"פ שמפילים אותה בכח ומביאה ב"י גופיה לקמן בסימן זה ד"ה ומ"ש ואם ידעה תחלה כו' בסתם ונראה דדעת המחבר דדוקא בבית המטבחיים שרי וכדיהבי הרשב"א והר"ן טעמא דאמודי אמיד נפשיה ונועץ צפרניו בקרקע עד שמגיע לארץ אלמא דוקא כששייך לומר שנועץ צפרניו שרי כגון דאית לי' מידי למסרך במקום שמפילים אותו וכן משמע בפרישה סוף סעיף ב' דדוקא באפשר לי' לאחוז בצפרניו ולמיסרך שרי וכאן מיירי המחבר דלית ליה מידי למסרך א"כ לא שייך לומר צפרניו נועץ ומכל מקום לא הוי הנפיל' בבת אחת אלא היא מתאמצת עצמה בכל כחה כשרוצים להפילה בכח והלכך בפחות מי' שרי אבל בבת אחת היינו בבת אחת ממש כגון שמפילין אותה פתאום או שקשרו רגליה והפילוה וכה"ג ודו"ק:

סעיף ב

וכן אם נפל בו'. כלומר דבאבן אין חילוק בין נפל על הבהמה בפחות מי' או גבוה י' אלא הכל הוא לפי האבן אם יש בו כדי להמית וכדעת הכל בו שמחלק דדוקא כשהבהמה

נופלת י"ל החי נושא א"ע משא"כ באבן וכ"כ בד"מ וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' ס"ב ודלא כהב"ח.

סעיף ג
וכן בבהמה כו'. אכולה מלתא דלעיל קאי:

סעיף ד
במקום אחד כו'. ואם הוכה עוף נגד ריאה שלו נראה שצריך בדיקה בריאה וכ"נ דעת האחרוני') והלכך לדידן דאין אנו בקיאין טרפה:

סעיף ה
אם עמדה כו'. ופסקו ב"י וד"מ דאפי' עמדה ושהתה מע"ל צריכה בדיקה וכ"כ האו"ה כלל נ"ו דין ה' בשם הא"ז וסמ"ק וכן משמע בדברי הר"ב בהג"ה סעיף ו' ושאר אחרונים דלדידן דאין אנו בקיאין בבדיקה לא מהני עמדה וגם שהתה רק הלכה:

סעיף ו
שכל שעמדה והלכה. פי' הב"ח סעיף ט' במסקנא דלא נקרא הלכה אלא כשעמדה מעצמה והלכה אבל העמידוה והלכה לא יצאה מחזקת נפולה אע"פ שהלכה ד' אמות הלוך יפה עכ"ל ולא נהירא וכ"כ בספר ל"ח סוף דף קס"ג דבהלכה א"צ בדיקה אפילו העמידוה אחרים והכי מוכח בש"ס דזבחים סוף דף ע"ד ע"ש ודוק אלא העיקר כמ"ש הב"ח מתחלה והל"ח שם דעמדה אורחא דמילתא נקט ומ"ש העט"ז דאפילו בעמדה לחוד אין שינוי מראה באיברים פוסל הוא טעות וכבר השיגו הל"ח שם ע"ש:

סעיף ז
אפילו נמצא שינוי כו'. והב"ח חולק ואוסר בזה ואין דבריו נראין וכ"פ מהרש"ל פא"ט ס"ס ס"ה כהמחבר (ובספר אפי רברבי כתב שהמחמיר בזה לעצמו תע"ב) מיהו היינו דוקא כשנמצא שינוי שאינו מטריף בשאר בהמה (הפוסל אפילו) שלא מחמת נפילה כמ"ש הרשב"א בתשובה והר"ב בהג"ה אבל נמצא שינוי הפוסל אפילו שלא מחמת נפילה פשיטא דטרפה ולא ניתן ליכתב מרוב פשיטתו ולכן לא ביאר המחבר זה (דלא כדמשמע קצת מדברי הב"ח הפך זה):

סעיף ח
והיא צולעה כו'. ודוקא שנפלה וצולעת אבל צולעת ולא נודע שנפלה אמרינן שגרונא (קרמפ"א) היא דנקטה וא"צ בדיקה כדלעיל ס"ס ל"ב:

סעיף ט
דינה בשאר מסוכנת. ונתבאר לעיל בסי' י"ז:

סעיף י
ממעלה למטה. ואיתא בש"ס ואי מיא קיימא הוא לית לן בה ופרש"י והר"ן כגון אגמים אפילו מלמעלה למטה שפיר דמי וכ"כ האו"ה שם דין ט"ז ועי' ב"י וב"ח:

סעיף יא
חוששין להם. אפילו בפחות מי' מחמת חבטה שחבטה ונפלה לארץ כ"כ הפוסקים:

סעיף יב
מפני שנועץ צפרניו. ול"ד לזכרים המנגחים זה את זה דהכא כיון שמרגיש שרוצים להפילו נועץ צפרניו משא"כ התם דאדרבה כ"א רוצה להפיל חבירו ב"י ומהרש"ל פא"ט סי' ס"ד והב"ח:

סעיף יג
כל רגליו כו'. משמע אפילו שלש רגליו קשורים אין חוששין וכ"כ הב"ח וכ"כ מהרש"ל שם שכן עושין קצת מקומות:

סעיף יד
כל רגליו קשורים כו'. וכתב האו"ה ודוקא כשעומדת על רגליה ומחליקה ומפילה אבל אם נשא הטבח כבש על צוארו ומשליכו לארץ ודאי חוששין דהוי גבוה יותר מי"ט וה"מ שלא אחז רגלי הבהמה בידו כשנפלה אבל אחז רגלי הבהמה אפילו לא אחז רק השני רגלים האחרונים ומכובד הבהמה נחבטה לארץ כשרה עכ"ל ומביאו הב"ח והשיג עליו דהלא אף כשאחז רגלי הבהמה בידו עדיין הוי גבוה יותר מי"ט שהרי בפרק המצניע איתא בהדיא דעד כתפו של אדם הוי ג' אמות דהוא י"ח טפחים וכו' ולא אבין דבריו דהרי האו"ה נמי קאמר דגבוה מכתפיו יותר מי"ט אלא טעמו דכשאוחז הרגלים ומכובד נתחבטה לארץ א"כ החי נושא את עצמו ולא חשבי' אלא במקו' אחיזה בידיו ולא מכתפי' דהאי:

סעיף טו
חוששין לו. אפילו בפחות מי' כיון שהפילוהו אחרים וכ"כ האו"ה כלל נ"ו דין ו' בשם רא"מ עי' בס"ק א':

סעיף טז
אע"פ שאנו רואים כו'. והר"ן כתב כן אהניח למעלה ומצא למטה כו' וכ"ש הכא:

סעיף יז
מארובה שבאמצע הגג. דלית לה מידי למסרך אפ"ה אין חוששין. ש"ס:

סעיף יח

מפני שמכוונים כו'. משמע הא מספיקא אסור דשמא או מסתמא הפילה על צלעותיה וכן מסיק הרוקח סימן שפ"ז לאסור בכהאי גוונא וכן משמעות הש"ס והפוסקים מיהו הטעם שכ' הרוקח שם דבנפלה פתאום חוששין דאפילו נפלה על מתניה צריכה בדיקה צריך עיון דמשמעות הש"ס והפוסקים לא משמע לכאורה הכי:

סימן נט

סעיף א

ואם ניטל כו'. כ' מהרש"ל פא"ט ס"ס צ"א נראה דוקא ניטל ברוחב סלע ע"פ כל אורך השדרה וכן ברוחב סלע על כל שאר המקומות אבל בציר מרוחב סלע באותן המקומות לית קפידא אע"ג דבעינן כל רוחב סלע באותן המקומות היינו שניטל כל העור ובאותן מקומות באנו להציל הוא דבעינן שישאר כל רוחב סלע כדי להציל מגלודה אבל היכא שלא ניטל עורה אלא מאותן מקומות [לא] בעינן כל רוחב סלע וכן פסק הרשב"א עכ"ל ולא נהירא דזה ל' הרשב"א (בחידושיו דף נ"ט ע"א ומביאו ב"י) ומיהו ודאי נראה דלכ"ע שאם ניטל העור מעל מקצת השדרה וכל העור קיים או מעל מקצת ראשי הפרקים וכל העור קיים שמותרת אבל אם ניטל כל העור בעינן שישתייר רוחב סלע ע"פ כל השדר' ממש (או רוחב) [צ"ל ברוחב] סלע על כל פרק ופרק מראשי פרקי' ממש מפני שאין שם עור אחר שיציל זולתי זה אבל ביש עור אחר מצטרף להציל כגון זו שכל שאר עור הגוף קיים אין הדעת נותנת בשנטל מקום חוליא אחת או שתים שבשדרה שתטרף או בנטילת מקום אחד או שנים מראשי הפרקים כ"א בכולן או ברובן והכי מסתברא מדבעי רבי ישמעאל ניטל מקום כל השדרה נטלו ראשי הפרקים אלמא בשניטל כל מקום השדרה או בנטלו כל ראשי הפרקים הוא שנסתפק ולא במקצתן ורובן ככולן עכ"ל ומשמע דלא מכשר אלא כשניטל קצת מן החוליא או קצת ראשי הפרקים ניטלו אבל עכ"פ הרוב מהחוליות והראשי פרקים לא נטלו כלל משום הכי אין הדעת נותנת כלל להטריף משום ניטל חוליא אחת או שתים או אחד מראשי פרקים או שתים אבל כשניטלו כל החוליות וכל ראשי הפרקים מקצתן ולא נשתייר רוחב סלע כלל ודאי הדעת נותנת להטריף כיון שבכל אורך השדרה וכל ראשי הפרקים ליכא רוחב סלע כלל כן נ"ל:

סעיף ב

כשרה. והרשב"א אוסר בזה וכן דעת רבינו ירוחם ריש נתיב ט"ו וגם בטור ובשלטי הגבורים הביאו סברא זו וכ"פ מהרש"ל פא"ט סימן צ"א וכן פסק הבית חדש ע"ש:

סימן ס

סעיף א
אחוזת דם. שאחזה דם וחלתה רש"י ור"ן. והרמב"ם בפי' המשנה פי' שגבר עליה הדם עד שחנקה:

סעיף ב
והמעושנת . שנכנס עשן בגופה רש"י ור"ן. והרמב"ם פי' שגברה עליה המרה שחורה:

סעיף ג
והמצוננת. חולי מחמת צנה רש"י והר"ן. והרמב"ם פי' שגברה עליה הליחה הלבנה עד שנתבטלו חושיה וכ' ולא זכרו תגבורת המרה האדומה לפי שהיא בבהמה מועטת ביותר כמו שנתבאר בספרי רפואות הבהמות ע"כ:

סעיף ד
מים הרעים. בפרש"י והר"ן ור' ירוחם מים מגולים ועיין לקמן סימן קי"ו:

סעיף ה
בהמה שנתפטמה כו'. כתוב בתורת חטאת כלל ס"ה דין י' בשם או"ה דלכתחלה אסור לקנות בהמה מן העובד כוכבים שינקה מחלב טמאה ומשמע שם אפילו לא ינקה כל ימיה אסור לקנות לכתחלה ע"ש ובסימנים ולפ"ז כ"ש דאסור לכתחלה להאכילה דברים האסורים וכ"נ ממאי דקי"ל לקמן סי' קמ"ב סעיף י"א דפרה שפטמה בכרשיני עבודת כוכבים מותרת דוקא דיעבד משום זה וזה גורם אבל לכתחלה אסור אבל במרדכי פרק אלמנה לכ"ג משמע דאפילו לכתחלה מותר להאכילה דברים האסורים ע"ש ונראה דס"ל להמרדכי דאפי' נתפטמה כל ימיה מותרת דל"ד לפרה שפטמה בכרשיני עבודת כוכבים דאיתא בש"ס פרק כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ט ע"א) דשרי דוקא מטעמא דזה וזה גורם דהתם כרשיני עבודת כוכבים אסורים בהנאה משא"כ באיסורי אכילה שהרי אינו אוכל האיסור עצמו וכן משמע בתוספות בעבודת כוכבים שם ד"ה שאם נטע כו' לחלק כן וכ"נ דעת האו"ה סוף כלל מ"ז דאפילו היכא דעיקר גדילתה היתה מן הבהמה טמאה שרי מטעם דמעוכל הוי כשרוף וא"כ ה"ה נתגדלה כל ימיה רק בדברים האסורים דמותר (ועיין בש"ס ורש"י ותוספות שם) דפשוט הוא דמ"ש הרב בשם התוס' דאם נתפטמה הוא לאו דוקא דה"ה אכלה ולא נתפטמה כדמוכח בתוס' דתמורה וגם פשוט דכל ימיה הוא לאו דוקא אלא ר"ל שעיקר גדילתה מהם וה"ה אם אכלה דברים האסורים כל ימיה משחרית לשחרית אפילו אכלה בינתיים דברים המותרים דינא הכי

כדאיתא בש"ס ורש"י ותוס' שם וכן משמע לכאורה בת"ח שם שכן דעת המרדכי ואו"ה וגם התוס' שם נראים כמסתפקים בדבר ע"ש ועי"ל דהתוס' קאי דוקא אכרשיני עבודת כוכבים שהזכירו שם דבהא גם המרדכי מודה וכמ"ש לעיל והא דכתבו ולפום ריהטא כו' ולא כתבו בפשיטות דאסור כדמוכח בש"ס בעבודת כוכבים (דף מ"ט) דאי הוי חד גורם הוי אסור משום די"ל דוקא אכלה כל ימיה כרשיני עבודת כוכבים אבל משחרית לשחרית ואוכלה שאר דברים בנתיים לא וכן משמע באגור ס"פ כל האסורים שכתב וז"ל שינקה חלב רותח משחרית לשחרית הואיל וכל גידולה מטרפות אסור ופי' בתוס' ה"ה להדיוט אסור בהמה שכל גידולה מאיסור כגון מכרשיני עבודת כוכבים וכיוצא בזה עכ"ל דמדפתח בטרפות וסיים בכרשיני עבודת כוכבים אלמא דלהדיוט לא אסור אלא כשנתגדלה מכרשיני עבודת כוכבים דאסירי בהנאה אבל למזבח אסור אפילו דלאו אסורי הנאה כדאיתא בש"ס בעבודת כוכבים (סוף דף מ"ו) וברש"י שם ועי"ל דהא התוס' כתבו כן לר' חנינא בן אנטיגנוס והרי הרמב"ם בפי' המשניות והברטנור' שם כתבו דלית הלכתא כרחב"א וצריך עיון:

סעיף ו

ולדידן דלא חיישינן לגלוי. כדלקמן סי' קי"ו ובספר באר שבע סוף דף ק' כתב דמשמע מדברי הטור ושאר מחברים שכתבו דין זה בהלכותיהם דשאני גלוי דלא אתיליד ריעותא במשקין כ"כ כמו בבהמה שנמצאה שנפסקו רגליה כי קרוב הדבר לומר שנתגלו המשקין ע"י אדם ששכח לכסותן והואיל ואם היינו חוששין שמא שתה מהן נחש אז היו אסורים לגמרי שהרי אין יכולין לעמוד עליו משום הכי אין אנו חוששין אבל הכא איכא ריעותא גדולה לפניך שנפסקו רגליה ואיכא לברורי הלכך חוששין וצריך בדיקה כן נ"ל עכ"ל וכך נראה דעת המחבר שאע"פ שהביא בספרו ב"י דברי ר' ירוחם שלמד כן מדין גלוי שאינו נוהג בזמן הזה כתב כאן דין זה ולקמן ר"ס קי"ו כתב דאין גלוי נוהג בינינו אלמא ס"ל לחלק:

סימן סא

סעיף א

של שור ושה. וכל בהמות טהורות לאפוקי חיה כדלקמן סעי' י"ז:

סעיף ב

קודם שיפריש כו'. כתב הר"ן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ואי אתייא בהמה שלימה ליד כהן זכה במתנותיה ואי אכלן אחר בתר הכי חייב ודוקא דאתיא שחוטה

ליד כהן אבל בחייה לא דאכתי לא חל חיובא עליה דה"ל כמפריש חלתו קמח דאינו חלה וגזל ביד כהן וכ"פ מהרש"ל פרק הזרוע סי' ד':

סעיף ג

ומצא טרפה פטור. ומשמע בפוסקים דאפילו ספק טרפה פטור מטעם דמצי אמר לכהן זיל אייתי ראיה דלאו טריפה היא ואתן לך והמוציא מחבירו עליו הראי' כדלקמן סעיף קטן ט' וס"ק י"א:

סעיף ד

יאכלם צלי ובחרדל. דרך גדולה משום דכתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים ש"ס:

סעיף ה

יכול כו'. שאין בהם שום קדושה וכתב מהרש"ל שם ס"ס י"א נראה דוקא היכא שאינם ראוים לאכילה כגון שהסריחו או שבאו מבהמות כחושים ורע בשר יכול להאכילם לכלבים או למכרן לעובד כוכבים כו':

סעיף ו

פטור מדיני אדם. דממון שאין לו תובעים הוא דיכול לומר לכל כהן לא לך הייתי נותנם אלא לאחר:

סעיף ז

מותר לאכלן. ואינו חושש שמא גזלה המשלח. טור. כלומר ומש"ה מותר לקבלן אפילו לכתחלה אבל ודאי דאפילו גזלן מותר לאכלן דמתנות כהונה נגזלות כדלקמן סעיף ל"א וכן פי' הב"ח:

סעיף ח

וכן בכוי. עיין בב"י:

סעיף ט

בחצי המתנות. דודאי חוששין לזרע האם ויש כאן מקצת שה עכ"פ ודרשינן שה אפי' מקצת שה:

סעיף י

פטור מן המתנות. דספוקי מספקא לן אי חוששין לזרע האב והלכך מצי האיך למימר זיל אייתי ראיה דחוששין ואתן לך ומה שקשה ע"ז מסי' ט"ז סעיף ח' כבר התבאר שם ע"ש:

סעיף יא

אבל בכור כו'. וכן אם נסתפק בשנים ולקח הכהן אחד הרי השני פטור מן המתנות שעשאוהו כמי שזכה בו הכהן ונתנו במומו לבעליו עכ"ל הרמב"ם והוא מש"ס דבכורות כמ"ש ב"י וכ"פ הברטנורה פרק ב' דבכורות וכ"פ מהרש"ל שם סי' ט':

סעיף יב

ספק אם הם חייבים. דמספקא לן משום דכתיב מאת העם אי לוים איקרי עם או לא ונ"ל מוכח מהש"ס ומשמעות הפוסקים דדוקא מליתן פטורין מה"ט דשמא לא איקרי עם אבל פשיטא דאם תפס לוי מתנו' מישראל דמוציאין מידו דקרא כתיב וזה יהיה משפט הכהני' וגו' ולוי' לאו כהני' איקרו והב"ח סעיף י"ז פסק דאין מוציאין מידו וכן העט"ז נסתפק בזה ולפענ"ד ברור כמ"ש:

סעיף יג

א"צ להחזירם לו כו'. כ"כ הטור והרמב"ם וכן בספק בכור כתב ג"כ הרמב"ם פ"ה מהל' בכורות ומביאו הטור לקמן סי' שט"ו דאין מוציאין מידו ולא אוכל לירד לסוף דעת הב"ח שהקשה מנ"ל להרמב"ם לחלק בכך אכן הטור איכא לאקשויי אהדדי דבסי' שט"ו פסק דמוציאין מידו ואין לתרץ כמ"ש הב"ח להרמב"ם דהתם הספק הוא לכל העולם משא"כ הכא דהספק הוא אי קיימא לן כהך תנא דאיקרי עם או לא דבפרק בית כור ובפרק השואל גבי מרחץ ששכרו בדינר זהב לחודש כו' מוכח דא"א לחלק בהכי ע"ש וכן משמע בהדיא באשר"י פ"ק דמציעא גבי הא דמדמה התם דין מרחץ לתקפו כהן דבתרווייהו לא מהני תפיס' ע"ש ונ"ל לחלק דדוקא בספק בכור שהספק הוא בגוף הענין שנחלקו עליו והלכך מספק אין לכהן שייכות בו דאמרינן ליה אייתי ראי' דבכור הוא ושקיל וכל כמה דלא מייתי ראיה מוקמינן ליה אחזקת מרא קמא ואחזקת דרוב בהמות אינם בכורים משא"כ כאן שהספק הוא אם לויים חייבים או לאו ובגוף הענין אין כאן ספק אלא שהספק הוא מצד אחר מצי הכהן לומר להלוי כל כמה דלא מייתית ראיה דלא איקרי עם המתנות שלי וחילוק זה מבואר במשמרת הבית להרשב"א דף ס"ו ע"א אלא שביארתיו יותר וכן נראה דעת הר"ב לחלק בין הך דהכא לבכור דכאן כתב רק ויש חולקי' ובסי' שט"ו סיים וכן הלכתא וזהו דעת העט"ז שכאן לא הביא אלא סברת המחבר ובסי' שט"ו כתב דהלכתא דמוציאין מידו ובספר ל"ח דף רמ"א סוף ע"א השיג עליו והנלפע"ד כתבתי ועי' בים של שלמה פ' הזרוע סי' ה' ופרק כיצד הרגל סי' ה':

סעיף יד

א"צ לרשום. דסתם עובד כוכבי' מרבה דברים ומודיע לכל:

סעיף טו
פטור מן המתנות. דכיון דאינו מחייב משעת זביחה וההיא שעתא לית ליה ברירה דתיהוי דידי' הגהת מרדכי שם ועיין בים של שלמה פ' ה' דב"ק סי' ל"ב ובדיני ברירה פ' שני:

סעיף טז
ואסור לבעלים ליקח. עי' סי' של"א:

סעיף יז
הוי תנאי. כלומר תנאי גמור דחוץ שיורא הוי:

סעיף יח
ע"מ שהמתנות שלי כו'. וכ' הרא"ש דה"ה במוכר שדה ואמר לו ע"מ שהמעשר שלי דינא הכי דקי"ל ע"מ תנאי הוי ולא שיורא וא"כ הוי מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי מן התורה יכול ליתנם לכל כהן שירצה ותנאו בטל אבל הרמב"ם אע"פ שבהלכות בכורים פ"ט דין י"א פסק דבעל מנת נותנם לכל כהן שירצה מ"מ בהלכות מעשר דין י"ט כתב הרי הן שלו כיון שאמר ע"מ נעשה כמו ששייר מקום המעשר עכ"ל נראה דס"ל דכיון דסתמא דש"ס קאמר בריש פ' המוכר את הבית גבי מוכר שדה כיון דאמר ע"מ שיורא שייריה למקום מעשר אלמא הכי הלכתא ודוקא גבי מתנות כיון דנתן כל הבהמה ליד ישראל לא אמרינן שיורא שיירי משא"כ בשדה דקרקע בחזקת בעליה עדיין עומדת ועיין בחדושי הרמב"ן פרק המוכר את הבית דף נ"ד ריש ע"ג:

סעיף יט
מפני שאין לו תובעים כו'. ומ"מ לצאת ידי שמים חייב כדלעיל סעיף ט"ו:

סימן סב

סעיף א
אסור. ולוקין עליו כך פשוט בש"ס ופוסקים:

סעיף ב
ועוף. אבל לא בדגים וחגבים כמו שנתבאר לעיל ריש סי' י"ג:

סעיף ג
אבר הפורש מן החי. בין שיש בו בשר גידים ועצמות בין שאין בו אלא בשר לבד כגון הלשון וטחול וכליות וביצים אסור לאכלו עכ"ל טור וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ה מהמ"א וכ' הרב המגיד שם שכן מתבאר בסוגיא דפ' גיד הנשה ומוסכם מכל המפרשים ומשמע

מדבריהם שם דמלקות נמי איכא בהא וכן משמע בש"ס שם תו כתב הטור דאבר מן החי אינו נוהג אלא בבהמה חיה ועוף הטהורים ולא בטמאים והוא פשוט בש"ס וכל הפוסקים והמחבר השמיט כל זה דאזיל לטעמי' שהקשה בספרו ב"י על הטור שהכניס עצמו לכתוב דינים אלו כיון דלדידן אין נפקותא בזה דסוף סוף אסירי אבל הב"ח כתב דנ"מ היכא דאסור משום אבר מן החי הוי בריה ולא בטיל כדלקמן סי' ק' ודבריו נכונים בזה אבל מ"ש הב"ח בסוף דבריו וז"ל ועי"ל דבטהורים דאיכא אבר מן החי אסור להושיטו לבני נח משום לפני עור לא תתן מכשול דבן נח מצווה על אבר מן החי ובטמאים מותר להושיט עכ"ל וכ"כ בהגהת פרישה וז"ל וקאמר רבינו דאינו נוהג בטמאים דיכול ליתנו לו לכתחילה דמשום בהמה טמאה אינו עובר שבן נח אינו מצווה עליו ואבר מן החי אינו נוהג בו דליכא למימר דבן נח עובר משום אבר מן החי גם בטמאה דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור עכ"ל לא עמדתי על סוף דבריהם דהרי בפרק ג"ה (דף ק"ב) איתא בכולה שמעתא ובברייתא דמחלוקת בישראל אבל בבן נח דברי הכל מוזהר על הטמאים וכן הוא בפ' העור והרוטב (חולין דף קכ"א ע"ב) בכולה סוגיא ע"ש וכ"פ הרמב"ם פ"ט מהל' שופטים והרא"ם בספר יראים סימן קל"ו והרשב"א בת"ה הארוך דף ל' ע"ב והרא"ה בספר החנוך מצוה תס"ד ומהרש"ל פג"ה סי' ס"ג ומ"ש הגהת פרישה מי איכא מידי כו' אישתמיטתי' רש"י ותוס' שם ותוס' פ' השוחט (חולין דף ל"ג ע"ב) ד"ה אחד עובד כוכבים דכתבו דהכא לא שייך כלל להקשות מי איכא מידי כו' כיון דסוף סוף אסור לישראל משום עמא כו' ע"ש וזה ברור מיהו באבר המדולדל שאסור מדרבנן יש פוסקים דמותר להושיטו לבני נח כיון שאין בו אלא מצות פרישה וכמ"ש בסי' נ"ה ס"ק י"א:

סעיף ד

ובשר הפורש כו'. משמע מדברי הפוסקים דאפי' פירש בשר מאבר שלם אינו אלא משום ובשר בשדה טרפה:

סעיף ה

אסור משום אבר מן החי. כ"כ הרמב"ם וה"ה היכא שחתך מבשר שבתוכה חייב משום ובשר בשדה טרפה:

סעיף ו

אם אינו יכול כו'. אבל כשיכול לחזור ולחיות אם נשחטה בהמה מותר עכ"ל טור ורמב"ם ור"ל אבל אם מתה אינו חייב עליו משום אבר מן החי אלא משום נבלה וכ"כ הרב המגיד שם ופשוט:

סעיף ז
אינו יכול כו'. וסיים הטור ועצם הנשבר אם עור ובשר חופים את רובו מותר כו' וכ"כ הרמב"ם שם ומשמע מדבריהם דברישא דהיינו במדולדל אין חילוק בין עור ובשר חופים את רובו אלא בין אם יכול לחזור ולחיות או לא והיינו דוקא במדולדל ממש דהיינו שנעקר ממקומו לגמרי ומחובר קצת אבל כשנשמט ממקומו האבר ועדיין מעורה בגידיו היינו הך דכתב הר"ב בהג"ה ויתבאר בסמוך (וע"ל סי' נ"ה ס"ק ז'):

סעיף ח
שחיטה. וכתב הרמב"ם שם ואם מתה הבהמה רואין אותה כאלו נפל מחיים לפיכך לוקין עליו משום אבר מן החי עכ"ל וכ' הרב המגיד שם שהוציא דין זה מהש"ס:

סעיף ט
אסור. ופירש הרב המגיד שם משום אבר מן החי משום מצות פרישה מדרבנן:

סעיף י
וע"ל סי' נ"ה. סעיף ה' אם נמלח עם שאר בשר ושאר דיניו נתבארו שם על נכון:

סעיף יא
יתרת כו'. ע"ל סי' מ"ג ס"ק ט' וסימן נ"ד ס"ק ט':

סעיף יב
במקום שאינו מטריף. ובמקום שמטריף ע"ל סימן נ"ה ס"ק ז':

סעיף יג
מותר לאכלו כו'. דדמי לביצים שנתלשו דשריין דכיון דלא מסרחן אית ביה חיותא ואבר זה שנשמט ועדיין מעורה בגידיו ודאי לא מסרח וכל דלא מסרח חיותא אית ביה ושרי עכ"ל תשו' רשב"א שם ולפ"ז משמע אפילו אינו יכול לחזור ולחיות שרי כדמשמע בש"ס גבי ביצים שנתלשו ואע"ג דבאבר המדולדל נתבאר כל שאינו יכול לחזור ולחיות אסור היינו משום שאינה מעורה כלל בגידין ומ"מ קשה דהרשב"א אזיל לטעמיה דמתיר בביצים שנתלשו וכמ"ש הרב המגיד וב"י בשמו אבל למאי דק"ל כהרמב"ם דביצים שנתלשו נהגו ישראל לאסור א"כ ה"ה בנשמט אבר וכן כתב הרמב"ם בהדיא פ"ה מהמ"א דין ז' וז"ל שמט אבר או מעכו או דכו כגון הביצים שמעכן או כתתן ה"ז אינו אסור מן התורה שהרי יש בו מקצת חיות ולפיכך אינו מסריח ואעפ"כ אסור לאכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקודם שהרי הוא דומה לאבר מן החי עכ"ל וכן מ"ש הרב בהג"ה שהמנהג להחמיר גם בזה הוא ע"פ מ"ש בד"מ כן בשם או"ה כלל נ' דין י"א ובאו"ה שם לא הביא

אלא דברי הרמב"ם הנ"ל ונראה דאה"נ קאמר הר"ב מותר לאכלו מדינא כמו בביצים אבל המנהג להחמיר גם בזה כמו בבצים:

סעיף יד

אבל המנהג להחמיר גם בזה. משמע אפי' עור ובשר חופים את רובו וכן משמע ברמב"ם שם שאח"ז כתב נשבר העצם אם עור ובשר חופים את רובו כו' משמע דברישא בנשמט אין חילוק בין עור ובשר חופים את רובו או לא אבל הכל בו בהל' איסור והיתר גבי בוקא דאטמא דשף מדוכתי' קודם ד"ה בהמה שנקרעת בה רוב הבשר החופה את הכרס כו' מחלק גבי נשמט הגף ג"כ בין עור ובשר חופים את רובו או לא ע"ש מיהו כל זה בנשמט אבל בנשבר ע"ל סי' נ"ה סעיף ה' נתבארו דיניו כי שם מקומן. והעט"ז השמיט כל דינים אלו דנשמט שכתב הר"ב והכניס דינים אחרים דנשבר תחתיהם ולאו שפיר עביד:

סימן סג

סעיף א

דכל דפריש כו'. ע"ל סי' ק"י סעיף ג' ובמ"ש שם:

סעיף ב

אם היו רוב המוכרים כו'. איתא בש"ס פג"ה (דף צ"ג ע"א) דבבשר מבושל הלך אחר רוב אוכלי בשר אם הם עובדי כוכבים אסור ואם הם ישראלים מותר ואם נמצא ביד עובד כוכבים אסור דמסתמא הוא בשלו וכן ביד ישראל שרי:

סעיף ג

ולא נודע ממי לקח כו'. וכ' הר"ב לקמן סי' ק"י סעיף ג' דדוקא שלא ראה שהעובד כוכבים לקחו אבל אם ראה שהעובד כוכבים לקחו הוי כאלו לקחו משם ואסור וע"ש:

סעיף ד

זהו דין תורה. דקי"ל בכל דוכתי דאזלי' בתר רובא דכתיב אחרי רבים להטות:

סעיף ה

וכבר אסרו חכמים כל הבשר כו') . משמע דבין בנמצא בין ביד עובד כוכבים אסרו משום בשר שנתעלם מן העין וכן משמע דברי הרב המגיד ולפ"ז אפי' ידוע בודאי שלקח העובד כוכבים מישראל בשר כשר בודאי אסור מטעם בשר שנתעלם מן העין דלא כדמשמע לכאורה בעט"ז דבכה"ג כשר דכתב וז"ל אבל כבר אסרו חכמים כו' אפי' ראו שהעובד כוכבים לקחו מישראל דשמא נבלה או טרפה מכרו לו ויש מתירין בראה וכן נוהגין עכ"ל משמע אבל אם ידוע בודאי דכשרה מכר לו מותר וליתא אלא כדפי' ועוד

תימא דאי איכא למיחש דהישראל מכר לו טריפות א"כ היאך אפשר דיש מתירין בראה מה בכך שהמוכרים ישראלים סוף סוף הישראלים נמי מוכרים טריפות אלא ודאי אנן ישראלים דמוכרין כשר ולא טריפות כלל בעינן וכמו שיתבאר בס"ק י' ונראה דגם העט"ז ס"ל דבעינן דוקא שהישראל מוכר בשר כשר אלא דלחומרא קאמר דאע"ג דודאי מוכר בשר כשר אמרי' שמא נזדמן ומכר לו טריפות ויש מתירין בראה כיון דלעולם מוכרין בשר כשר ומ"מ לא היה צריך להאי טעמא אלא עיקר הטעם כמ"ש הר"ב המגיד משום בשר שנתעלם מן העין וגם היכא שרוב המוכרים מוכרים בשר כשר בודאי א"צ ראה דאזלינן בתר רובא והכי מוכח ממאי דקי"ל דהא דנמצא ביד עובד כוכבים מותר היינו דוקא שלא ראה שהעובד כוכבים לקחו וכמ"ש בס"ק ג':

סעיף ו

אסור. הטעם כתבו הפוסקים דחיישינן שמא שרצים ועופות החליפוהו וכתב הרא"ש דאפילו בבהמה שלמה חיישינן שמא עורבים החליפוהו כדמוכח בשמעתא וחומרא יתירה היא עכ"ל ור"ל בעובדא דאיתא התם דרב אזיל לבי רב חנן חתניה חזא חיותא דתליא (פי' בהמה תלויה) ולא איעלם עיניה מינה) אבל לפי מ"ש התוס' שם דהאי עובדא רוב עובדי כוכבים הוי לא מוכח מידי דודאי כל היכא דאיכא למיחש לעובדי כוכבים אסור אבל לשרצים בבהמה שלמה לא חיישינן וכן פסק בספר ת"ח ועוד דנראה דבתלאו במסמר לא חיישינן לשרצים כ"ש בבהמה שלמה דלא כהב"ח סעיף א' שכ' בשם התוס' כהרא"ש ולא נמצא כן בתוס' ואגב חורפיה הוסיף דברי הרא"ש בדברי התוס'. והקשה בהגהות דרישה דהרי לעיל סי' א' כתב הטור דהמוצא בהמה שחוטה בשוק מותרת ותירץ דהכא מיירי שהיא שלימה בלא ראש ולעיל היא עם הראש ולכן הוי שחיטה סימן עכ"ל ולא דק דהרי הטור כתב לקמן סי' קי"ח סתם בשם הרשב"א דשחיטה אינה סימן והכי מוכח להדיא מדברי הרא"ש פ' אלו מציאות ע"ש ועיין במרדכי פג"ה גבי מ"ש ומראייתו של ר"ת נ"ל דשחיטה אינה סימן אבל בלא"ה לק"מ דהא ס"ל להרא"ש והטור דברוב טבחים ישראל או ברוב ישראל סגי כל היכא דלא חזינן דנטלו עורב וכמ"ש בס"ק ח' וכן תירץ בדרישה גופי' סי' א' סעיף כ"ב ונעלם מהגהת דרישה דברי אביו:

סעיף ז

או שהי' לו בו טביעת עין. וכתבו הפוסקים דכל אדם אפי' ע"ה נאמן לומר יש לו טביעת עין מיהו דוקא חתיכות שראה אותן מתחלה היטב וכ"פ בת"ח סוף כלל ל"ב:

סעיף ח

ויש מתירין. ז"ל הר"ן בשם ספר התרומה דע"כ לא שרי אלא בבשר הנמצא בעיר שטבחיה ישראל דלעורבים דעלמא לא חיישינן וא"נ בעיר שטבחיה עובדי כוכבים כגון שהניחה בביתו ומצאו במקום שהניחה דכל כה"ג לא חיישינן לעורב אבל בעיר שטבחים עובדי כוכבים ומצאו במקום שלא הניחה חיישינן דלמא אחלפו' עורבים דמדוכתייהו שקלי והני עובדי דבעי סימנא או טביעות עין לא מצאה במקום שהניחה עכ"ל ור"ל ועיר שרוב טבחים עובדי כוכבים הוה וכ"כ הרשב"א בחדושיו בשם ספר התרומה ופסק כן ומבואר ברשב"א דה"ה אם נמצא בדרך חתיכות בשר וכה"ג אם רוב עוברי דרכים ישראל מותר ולא חיישי' לעורב כל כמה דלא חזינן שנטל העורב וכ"ש אם מצא בשר בשוק במקום שרוב טבחים ישראל דמותר כל זה הוא דעת הפוסקיס הנ"ל (וכ"פ הרוקח סימן ת"ז דהמוצא בהמה וכה"ג במקום שרוב ישראל מותר ולא חיישינן לבשר שנתעלם מן העין וכ"פ האו"ה כלל כ"ב דין ז' דהיכא שהניח בשר ברחוב במקום שרוב עובדי כוכבים מצוים והלך וחזר ומצאו במקום שהניחו מותר עכ"ל) ונ"ל שכן הוא דעת הרא"ש בשם רשב"ם בכל זה שהרי בא ליישב מה שפסק רש"י כפשטא דמתניתין דמיירי בנמצא בשר בשוק במקום שרוב ישראל ועוד שכתב (ליישב הך עובדא דדיו דפ' אלו מציאות דמיירי ברוב ישראל) אבל היכא שנטלו העורב והחזירו חיישינן שמא החליפו משמע הא מסתמא כשלא ראינו שנטלה לא חיישינן ברוב ישראל ועוד שכתב דהני עובדא דאיתנהו בש"ס שהצריכו סימנים או טביעות עין איכא למימר דהוה בעיר שרובה עובדי כוכבי' וכיון שנאבד איכא למיחש טפי והני עובדי משמע דלא מצאה במקום שהניחה כמ"ש הפוסקים הנ"ל וגם מדברי הרא"ש שכתב וכיון שנאבד כו' משמע הכי וכ"כ הב"ח דהרא"ש סובר דהנך עובדי לא מצאה במקום שהניחה הוה ואפ"ה לא אסרי אלא ברוב עובדי כוכבים ועוד דע"כ הא דכתב הרא"ש וכיון שנאבד איכא למיחש טפי בא לומר דנאבד והוה מצאה שלא במקום שהניחה דאל"כ ל"ל לומר כלל וכיון שנאבד כו' לא הל"ל אלא דמיירי ברוב עובדי כוכבים אלא ודאי ס"ל דברוב עובדי כוכבים לחוד לא אסר אלא בדאיכא ג"כ ריעותא דנאבד ומ"ש הרא"ש בריש דבריו דהא דלא חיישינן לבשר שנתעלם מן העין היינו היכא שמצא הבשר במקום שהניחו דלא חיישינן שמא עורבים החליפוה והביאו באותו מקום עצמו ר"ל דלא חיישינן כלל לבשר שנתעלם מן העין אפילו ברוב עובדי כוכבים כל זה הוא ברור לדעת הרא"ש ורשב"ם וכן מוכח להדיא באשר"י פרק אלו מציאות ע"ש וכ"כ בד"מ שדעת הרא"ש כסה"ת וכן משמע במהרש"ל פג"ה סימן כ"ב וכ"כ בדרישה ופרישה בסי' זה ובסי' א' דלא כהב"ח בסימן זה סעיף ד' שיצא חוץ

לשיט' ולא הבין כן דברי הרא"ש וע"כ נכנס בדוחקים גדולים והשיג על הדרישה ופרישה בקונט' אחרון שלא כדת והדברים ברורים כמ"ש גם מ"ש הב"ח שכן דעת הטור ורבינו ירוחם כדבריו ליתא ע"ש (ופי' דהאי עובדא דרב כהנא דאתי עורבי שדי כבדי וכולייתא מצאו במקום שהניחה הוי וזהו דבר שאין לו שחר ובפ' אלו מציאות פי' הרא"ש בהדיא כהתוס' דפג"ה דהך עובדא דרב כהנא היה בכל המקומות שסביבה רוב ישראל ע"ש גם נדחק לפרש דרשב"ם לא הוצרך לומר אליבא דידיה דהנך עובדא רוב עובדי כוכבים הוי כו' וכל זה הם דברים דחוקים ורחוקים) . כתב הטור בשם הרשב"א דאפי' הניח עשר ומצא תשעה אסורים דחיישינן שמא ניטלו ואלו אחרים הן ובתה"א למדו מחמץ וכתב הר"ב בת"ח סוף כלל ל"ב דאין המנהג כהרשב"א בהניח י' ומצא ט' אלא מתירין בכל ענין וכן באו"ה כלל כ"ב דין י' כתב דמותר בהניח י' ומצא ט' דאמרי' חתול או עכבר גררתו ואפי' חצי צלע שלימה דשמא נגנב עכ"ל מיהו י"ל דהרב בת"ח לא קאמר דנוהגין להקל אלא באינן קשורים דכן הוא המנהג להניח כמה חתיכות ביחד בלתי מקושרים ובכה"ג אפשר דס"ל כסברת התוספות והטור בא"ח ס"ס תל"ט דאף גבי חמץ לא אסור אלא בקשורים והביאו המחבר בא"ח שם אבל בקשורים אין להקל כיון דבכה"ג גבי חמץ לכ"ע אסור והרשב"א והרא"ה דף קכ"ב אסרי הכא היכא דליכא רובא דהיתירא וכן בעט"ז כתב סתם דבהניח י' ומצא ט' אסור וכ"כ מהרש"ל פג"ה סי' כ"ב דבקשורים פשיטא דאסור אבל באינן קשורים נראה להתיר כיון דהר"ב אסהיד שכן המנהג וגם האו"ה מתיר לגמרי וכן מהרש"ל שם מתיר באינן קשורים ואפשר דגם הרשב"א והרא"ה גופייהו לא אסרי אלא בקשורים כדעת התוס' וסייעתם גבי חמץ וכ"כ בפרישה בשם מורו דהרשב"א מיירי בכה"ג דלא כהב"ח בקונ' אחרון סעיף ה' שהשיג על הדרישה וכתב וז"ל ובחבורי הבאתי דהרשב"א גופיה כתב דהכא אפי' אינן קשורים עכ"ל וטעה בדברי עצמו שבחבורו כתב כן מדברי עצמו אחר דברי הרשב"א והבין שהוא סיום דברי הרשב"א וליתא דלא נמצא כן כלל בדברי הרשב"א ע"ש:

סעיף ט

אם מצאו במקום כו'. וכתב העט"ז דאם חזר ומצאו אע"פ שלא נתן דעתו אם הוא במקום שהניחו או לא אין נוהגין לאסרו אפי' במקום שרוב טבחים עובדי כוכבים כו' עכ"ל וצ"ע מנ"ל הא דמדברי הרא"ש שכתב טעמא דלא חיישינן לעורב החליפו והביאו באותו מקום עצמו משמע הא לא"ה אסור וכן משמעות הפוסקים דכתבו דעורבים מדוכתייהו שקלי:

סעיף י

במקום שכל המוכרים הם ישראלים המוכרים בשר כשר. פי' שידוע שאין מוכרים לעולם רק בשר כשר הא לא"ה כגון שמוכרין לפעמי' בשר טרפה במקו' שמכריזין שיש טרפה והכריזו אז אפילו משום טרפה א' אוסרים כל המקולים וכשנמצא שם בשר אסור משום דהוי ליה קבוע וכן אם נמצא בשר ביד עובד כוכבים אסור ואע"ג דרוב בהמות בחזקת כשרות הן מ"מ תקנתא דרבנן הוא שלא לקנות מן העובד כוכבים לכתחלה במקום שאין מכריזין או במקום שמכריזין והכריזו כן כתבו התוס' פג"ה (דצ"ה ע"א) בד"ה ובנמצא כו' ועיי"ש:

סעיף יא

שכל המוכרים כו'. כל לאו דוקא דרובו ככולו. (תשלום דינים אלו עבס"א סעי' ד' ובסי' ק"י וקי"ח ובמ"ש שם):

סימן סד

סעיף א

חלב שור וכבש כו'. ושל שאר בהמות טהורות אסור:

סעיף ב

ושל שאר מינים. כלו' של חיות או של בהמות טמאות אין בהם איסור חלב אלא איסור של בהמה טמאה. וכתב הב"ח דנ"מ שאלו היה בכלל חלב היה מותר לעשות בו סחורה מדכתיב יעשה לכל מלאכה אבל כיון שחלבם כבשרם דאסור משום בהמה טמאה אסור לעשות בהם סחורה עכ"ל ולפי מ"ש בסימן קי"ז ס"ק ד' דבחלב בהמה טמאה אסור לעשות סחורה משום דטמא הוא לא נ"מ מידי ודוק ונ"ל דנ"מ במי שהוא חשוד לדבר אחד שאינו חשוד לדברים אחרים כדלקמן סימן קי"ט ודוק:

סעיף ג

מותר. דנפקא לן מכל בבהמה תאכלו וע"ל סימן י"ג:

סעיף ד

וי"א כו'. ובספרי הבאתי ראיות לי"א אלו ע"ש כ"ש גידו דאסור (וע"ל סימן ס"ה ס"ז) וכ"פ הב"ח ודלא כעט"ז שלא הביא אלא הסברא הראשונה מיהו מה שהביא הב"ח ראיה מרא"מ בספר יראים סימן קמ"ז וכתב דס"ל לרא"מ דלרבי מאיר דאמר חלבו דשליל אסור אינו אלא חומרא דרבנן דלא כדעת הרמב"ם (והמחבר) דמחייבי כרת עכ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו דא"כ יהיה הרא"מ נגד הש"ס פג"ה ד' צ"ב ע"ב דמוכח התם בהדיא דחלבו

דשליל אסור מדאורייתא לרבי מאיר והכי איתא בכמה דוכתי בש"ס אלא אגב חורפיה לא עיין דהרא"מ קאי התם להדיא אחלבו דגיד דבהא אמרי' התם בש"ס דהוי מדרבנן לרבי מאיר ופסקו הרמב"ם פ"ח מהמ"א והט"ו לקמן סי' ס"ח וכלהפוסקי' וזה ברור:

סעיף ה

וחלב נפל כו'. כך משמע מדברי הרב המגיד דאע"ג דאין חייב כרת על חלבו איסורא מיהא איכא משום חלב ומ"מ לא היה צריך הר"ב לכתוב זה כיון דמ"מ אסור משו' נבלה ואפי' מלקות נמי איכא משום נבלה כדכתבו הרמב"ם והטור והוא פשוט:

סעיף ו

והוציאו. קודם השחיט' אבל הניחו בתוכו ניתר בשחיטת הבהמה ואפי' לסברא אחרונה שבסעיף ב' דשאני התם שהשליל חשוב אבר בפני עצמו לענין זה אבל חלב שנחתך ממנו ונשאר במעי הבהמה הרי הוא בכלל כל בבהמה תאכלו. ב"י:

סעיף ז

תותב. היא שמלתו מתרגמינן היא תותבי' כשמלה הוא פרוש על הקרב. רש"י:

סעיף ח

קרום ונקלף. קרום דק יש עליו ונקלף הקרו' מעל החלב שאינו אדוק בו כ"כ רש"י:

סעיף ט

חלב הכסלים כו'. עי' בטור וב"י איזהו חלב הכסלים:

סעיף י

רק קצת מן הקרום כו' בראש הדפנות כו'. ואם נמצא בבהמה צלעות יתרות כגון י"ג או י"ד בכל צד וכולן דומות זו לזו נמצא כתוב בשם מה"ר שכנא שכולן מותרים רק אותן הסמוך לאחוריים ומביאו הב"ח בס"ס נ"ד (וע"ל סי' נ"ד ס"ק ט') וכ"כ בתשובת מ"ב סי' ס"ז וכ' שם דנוהגים בכל בהמה להניח צלע א' מכאן ומכאן לחלק האחוריים ולא מצאתי בכל החבורים כן ואיני יודע למה נהגו כן כו' ע"ש:

סעיף יא

מלבד בני ריינוס כו'. וכתב ב"י בשם המרדכי שלדברי הכל צריך להסיר הקרים שתחת המכסה ולא נחלקו אלא בחלב שתחת אותו הקרום עכ"ל וכ"כ בד"מ:

סעיף יב

אבל אין אוסרים כלים כו'. ז"ל הב"י מ"כ בשם ספר אגודה בערפורט נוהגים לאסור ובשאר קהלות נוהגים להתיר אמנם אלו אין נמנעין מכלי' של אלו ומבישוליהן אך הכרס אין אוכלים בבואם לקהילותם עכ"ל וכן הוא בחדושי אגודה הנדפסים בסוף תשובת

מהרי"ו ובאגודה פרק ג"ה סי' פ"ט ומשמע דאפילו יש תערובות מחלב הדבוק לכרס בתבשיל ואינו בטל בתבשיל אין נמנעין מלאכול ועי' בסי' קט"ו ס"ק ט"ז י"ז ובסי' קי"ט ס"ק כ' כתבתי כמה חילוקי דינים בזה:

סעיף יג

שעל הקשת כו'. פירש רש"י הקיבה עשויה כקשת מבחוץ היינו שעל הקשת ומבפנים לעיגול היינו שעל היתר והרמב"ם פירוש שעל היתר היינו חוט משוך כמו יתר:

סעיף יד

מפני שנותנים בגד כו'. וגם אין מחתכין בו חלב שאסור מן התורה אלא גורדים אותו בסכין ואין בו דוחקא דסכינא בבשר ואף על פי שבשמנונית הגיד א"א שאינו חותך ומנקר ישראל קדושים הן והחמירו בו ולא החמירו בסכין ואפילו משתכח דאית בה דוחקא דסכינא בדיעבד מותר בהדחה שהרי כל ישראל נהגו להדיח הבשר כ"כ הטור בשם בעל העיטור:

סעיף טו

אבל אם נמצא אחריו חלב כו'. עיין בב"י וד"מ מ"ש בשם הר"ן והגהת אשר"י ועיין לעיל סי' קי"ט:

סימן סה

סעיף א

כגון חוטין כו'. ואף כששחט הורידין שבצואר כמו שנתבאר לעיל סי' כ"ב אסורים חוטים אלו לפי שאינן נגררין דרך הורידין הרשב"א והר"ן וב"י ע"ש:

סעיף ב

וקרום שעל המוח. ע"ל סי' ס"ח וסי' ע"א מזה:

סעיף ג

וקרום שעל הביצים. יתבאר דינו בסעיף ד':

סעיף ד

ואם לא נטלן כו'. בספרי הוכחתי מדברי רבינו ירוחם נט"ו אות כ"ה גבי מחלוקת ר' אפרים והרא"ש דבגידי צואר א"צ ס' כיון דמנתח הבהמה אבר אבר אלא דלכתחלה צריך להסירם וביארתי שם דפי' כן דברי הרא"ש בפ' השוחט ובהכי התיישב דלא סתרי דברי הרא"ש אהדדי דבפ' השוחט השיג על ר' אפרים וכתב דלא אשכחן חוטי דאסירי משום דמא וצריכי חתיכ' אלא דידא ודלועא ולא דמזרקי שהן גידי הצואר ובפ' ג"ה

כתב דמזרקי שהן גידי הצואר צריכין חתיכה לקדרה אלא דבפרק השוחט כתב דלא אסירי משום דמא ומותרין בבישול בדיעבד אלא משום עצמן צריכים חתיכה לכתחלה וכן נראה מדברי ש"ד סי' ל"ד ע"ש וכ"כ הטור בסי' כ"ב בורידין דאם מנתחה אבר אבר מותרת בבישול ולדבר זה העירני אחד מבני חבורה שלי האלוף מהר"ר מרדכי אשכנז נר"ו וא"כ צ"ל דהרב בהג"ה לא קאי אחוטי צואר והא דכתב סתם היינו משום דגם בחוטי צואר משכחת לה האי דינא כשלא חתכן אבר אבר ודוק ועי' בדרישה סי' ס"ז סוף סעיף ז':

סעיף ה

ובצלי כו'. ומסיק בת"ח כלל ל"ד דין ג' דאף במליחה צריך קליפה מיהו משמע התם דבין בצלי בין במליחה הוא חומרא בעלמא ומדינא שרי כדעת רוב הפוסקים משום דכבולעו כך פולטו כדלקמן סי' ע"ב וכמה דוכתי וכן משמע בת"ח כלל ט"ו דין כ"א ולכך כתב שם בסימני ת"ח בסתם ואם עבר ולא חתכם במליחה וצלייה שרי עכ"ל דהיינו מדינא ונ"מ דאם לא קלפוהו ובשלו כך מותר בדיעבד כדלקמן סימן ע"ג ס"ק כ' גבי כבד ע"ש ועיין בסי' כ"ב ס"ק ו':

סעיף ו

סגי בקליפה. ואע"ג דלעיל סימן כ"ב גבי ורידין צריך נטילה בצלי כבר הקשה בד"מ על מ"ש הרא"ש והטור דכתבו כאן דבצלי אפי' קליפה אין צריך ובורידין הצריכו נטילה וחילק דחוטין אלו הם עבים יותר מורידין ואינן פולטין כ"כ בבשר עכ"ל ומביאו הפרישה סעיף ג' והפרישה מחלק בענין אחר ע"ש ועיין מ"ש בסי' כ"ב ס"ק ה':

סעיף ז

וי"א שאין צריכין כו'. כתוב בדרישה סעיף ב' יש לתמוה איך פסק להקל על סמך כל דהו נגד ר"ח והראב"ד עכ"ל ואין זה תימה דהרבה פעמים מצינו כן שהמנהג כפוסק אחד אף שרוב הפוסקים חולקים וכל שכן כאן שדברי היש מי שאומר נכונים הם כמ"ש מהרש"ל פרק השוחט סימן ה' וז"ל יפה אמרו וכן המנהג ואמת מנין לנו להוסיף באיסורין כי בעוף לא תמצא חוטין של יד כי האגפים הם הידים ושם לא מצאנו חוטין מלאים דם עכ"ל וכ"כ בעט"ז שהמנהג שאין נוטלין ולא חותכין אגפי העוף וישב המנהג ע"ש וכן המנהג פשוט גם בזמנינו זה:

סעיף ח

אם הוסר רק הראש וכו'. ע"ל סי' כ"ב סוף סעיף א' בהג"ה:

סעיף ט
בלא קליפה. וה"ה דחתיכה ומליחה מהני בהו:

סעיף י
אבל לצלי מותרים. ובבית יוסף והפרישה דהיינו דוקא לסברא הראשונה שבסעיף א' מה שאין כן להיש מי שאומר וליתא דבהדיא כתב הרשב"א גופיה בת"ה הארוך דף ס"ט ע"א ובמשמרת הבית דהכא שרי אף בלא חתיכה לצלי כיון דמופשטים ועומדים פניהם על פני האש וכן משמע בהרא"ש פרק גיד הנשה וכן הטור כתב כאן בסתם מותרין לצלי משמע לכ"ע והיינו מטעמא דלעיל:

סעיף יא
ונהגו לנקר כו'. דלא פלוג כדי שלא יטעו בלאחר ל' מיהו אם נתבשלו עם הקרום והורידין ולא נחתכו מותרין דיעבד אפילו ליכא ששים דאין מוחזקין בדם כל כך כל שלא היה לו ל'. וא"ה כלל כ' דין ה':

סימן סו

סעיף א
חיה ועוף. וכן דם כוי חייבים עליו טור והוא פשוט בש"ס וכל הפוסקים:

סעיף ב
וכן דם שליל. ע"ל ריש סימן י"ג:

סעיף ג
אם ידוע שהוא מרוקם האפרוח. ויתבאר בסמוך במה יודע אם הוא מרוקם האפרוח:

סעיף ד
מרוקם האפרוח כו'. דוקא בטפת דם חייבים עליו מן התורה כשידוע שהוא מרוקם האפרוח אבל אם הוא מלא דם וניכר בו מקום התחלת האפרוח אינו אלא מדרבנן כמ"ש בסימן פ"ו ס"ק כ"ב:

סעיף ה
כל הביצה אסורה. לפי שהאפרוח מתחיל להתרקם מכל הביצה:

סעיף ו
אסורה. וכתב הכל בו דבנמצא על החלמון שהיא אסורה אפילו היא ביצה בת יומא דלא פלוג רבנן וכ"כ הב"י ות"ח כלל ס"ב סוף דין א' דכ"מ שאסורה אין חילוק בין ביצה

בת יומא ושכן המנהג ומהרש"ל פרק א"ט סי' ק"כ לפי שנראה לו עיקר שיטת הרא"ה דלקמן מתיר בחלמון בביצה בת יומא ואוסר בחלבון ודעת האחרונים נראה שאין לחלק:

סעיף ז

ויש מחמירים עוד כו'. על קשר של חלבון גזרה שמא ימצא על קשר החלמון שהוא אסור דאורייתא. שם:

סעיף ח

ומזה נתפשט כו'. עד ואין מחלקין בין חלבון לחלמון. מאחר שיש פוסקים סוברים שמקום הקשר הוא במקום הכד ויש סוברים שהוא במקום החד א"כ אין לו היתר רק בנמצא מצדדים ואין אנו בקיאין עד היכן מקום הכד והחד לכן המנהג לאסרו בכל ענין כן כתוב בת"ח כלל ס"ב סוף דין א' והב"ח והל"ח דף ע"ט ע"ב השיגו על הר"ב בזה דודאי הכל בקיאין בזה דהא עינינו הרואות שהדם שבצדדים הוא רחוק מן הקשר אלא טעם המנהג הוא ע"פ הדין שחוששין לסברת הרא"ה שמחמיר יותר בחלבון מבחלמון שלא על הקשר כדכתב הר"ן על שמו וכן הרוקח סי' תמ"ז כתב גירסת הירושלמי וגירסא ישנה בש"ס דילן להחמיר יותר בחלבון מבחלמון עכ"ל (גם בב"י וד"מ הביאו דברי הרא"ה והרוקח בקוצר ע"ש) ודברים נכונים הם בשגם שהרא"ה והרוקח הביאו סברא נכונה לדבריהם (ועיין בדברי הרא"ה בספרו בדק הבית) וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' קי"ט כדברי הרא"ה דבחלבון מדינא אסור ובחלמון אין להקל נגד סברת הגאונים עיין שם:

סעיף ט

ביצים הטרופות כו'. עיין פרישה סעיף י"ב ודרישה:

סעיף י

וכ"ז כו'. בתורת חטאת שם דין ג' מביא סברת הפוסקי' דאין דם ביצים אסור מדאורייי' כלל וסברת הפוסקי' דדם ריקום אסור מדאורייי' ומסיק וז"ל ובאו"ה כתוב כלל מ"ב דאם נתבשלה או נצלה ביצה או ביצה א' היה טרופה ונמצא בה דם ולא נודע באיזה מקום נמצא הדם נהיגין לאסרו אמנם אם הם חיות עדיין וטרופות בקערה ומעורבים ונמצא דם ואינו ניכר באיזה מקום היה כתוב באגודה דהוי ספיקא דרבנן ולקולא והכי נהגינן אפי' אם הם רק ב' או ג' אבל אם ניכר שהיה הדם במקום האיסור נהגינן כתשובת הרא"ש עכ"ל ונ"ל דה"ה אם נתבשלה) (ונתערבה אח"כ) באחרות אם אין אנו יודעים שהדם היה במקום האיסור יש להתיר התערובות דאין חילוק בין נתבשל או חיה לענין תערובות ואע"ג דאפשר דעל ידי בישול נותנת טעם באחרות משא"כ כשהיא חיה מכל מקום נראה דיש לסמוך אדברי המקילים ואמרינן דדם ביצים מדרבנן וכל זמן שאין אנו יודעים שהיה

דם במקום שאוסר הביצה יש להקל מספק שמא לא היה במקום שאוסר הביצה ומשום טפת דם עצמו דנ"ט בביצה אין לאסור דהרשב"א כתב בתשובה דדם ביצים אינו אוסר אלא כשהוא בעינו אבל אינו אוסר תערובתו וכמו שיתבאר בסמוך אע"ג דבכל מקום שהביצה אסורה אוסרת תערובתה כדאיתא בתשובת הרא"ש מ"מ בספיקא יש להקל עכ"ל וכ"כ בד"מ וע"פ זה הם דבריו כאן בהג"ה אלא שביאר יותר כאן בהג"ה הטעם שיש להקל בתערובות מבביצה עצמו והוא הואיל ובלאו הכי בתערובות חד בתרי בטל ואע"ג דנהגינן להתיר אפילו הם רק ב' ביצים כמ"ש בת"ח ובד"מ מ"מ תערובות מיקרי ובתערובות אשכחן דחד בתרי בטל ותו דאף בב' ביצים שרי מדינא כמו שאכתוב בסמוך וזה שסיים אבל אם הביצה לבדה אסור נראה מבואר הא כל מה שנתערב אפילו רק אחד באחד מותר מטעם דבתערובות סומכי' אהפוסקים דדם ביצים דרבנן והא דסתם הר"ב כדברי המחבר בסעיף ב' דאם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבים עליו היינו משום כיון דלענין ביצה גופא אמרינן כל ספק לחומרא הניח הדברים כמות שהן ובזה נתיישב מה שהקשה בס' ל"ח דף קע"ט ע"א על הר"ב בזה ע"ש והעט"ז כתב בכאן דברים שלא בהשגחה ואין צורך להשיב עליהם כאשר יראה המעיין ומהרש"ל שם וסימן ק"כ כתב דקי"ל דם ביצים דאורייתא והלכך היכא דנמצא על החלבון ונתערב בין חיה בין מבושלת הכל אסור והיכא דנמצא על החלמון שלא על הקשר יקח הביצה עם החלמון ויזרקנה והשאר הכל מותר דהעיקר כדברי הרא"ה עכ"ד וכן הב"ח בסוף סעיף ד' מחמיר וכ' דלמאי דקי"ל להחמיר כשיטת הרא"ה וכשיטת הגאונים א"כ בכל ענין התערובות אסור כדכתב הרא"ש בתשו' עכ"ל ולפעד"נ דברי הרב ואו"ה דאפילו למ"ד דם ביצים דאורייתא יש להקל בתערובות דהא קי"ל מדאורייתא מין במינו חד בתרי בטל וחכמים הצריכו ס' ואם נשפך ואין יכולים לידע אם יש ס' מותר דספיקא דרבנן לקולא כדלקמן סימן צ"ח סעיף ד' א"כ כ"ש הכא שיש ספק אם יש כאן איסור כלל דבטל ברובא ואף ע"ג דמדברי הר"ב בת"ח וד"מ נראה דסבירא ליה דלמ"ד דם ביצים דאורייתא הוי ספק דאורייתא הר"ב נמשך אחר תשובת הרא"ש דמשמע שם הכי והיינו משום דדוקא בנשפך אמרינן הכי דכיון דאחר שנתבטל ברוב האיסור מצד עצמו הוא דרבנן אבל לא היכא שהספק הוא באיסור עצמו ומצד אחר בא לו שהוא דרבנן ומהאי טעמא לא שרינן ספק דרוסה שנתערבה ברוב מטעם ספק דרבנן לקולא כמו שחילק בד"מ סימן נ"ז בהדיא בכה"ג מ"מ הכא כיון דהרמב"ם וש"ד וסמ"ק ואגודה ואו"ה ומהרא"י בשעריו סבירא להו דם ביצים אינו אלא מדרבנן ואם כן אפי' בלא תערובות היה ספק דרבנן ולקולא ודאי דיש לחושבו בכה"ג ספק דרבנן על ידי תערובות לכולי עלמא ודוק ואפילו נתערב רק באחד נראה

דמותר דיש לומר דביצת ההיתר הוא יותר מביצת האיסור ואם כן ה"ל ספק ספיקא ספק יש כאן ביצת איסור או לא ואת"ל יש כאן איסור שמא הביצת היתר הוא הרוב ואם כן אינו אסור אלא מדרבנן וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא וכה"ג כתב הסמ"ק סי' ר"ה ומביאו בית יוסף סימן פ"ג וכ"כ האו"ה כלל י"ג והר"ב בת"ח כלל כ' סוף דין ג' דציר דגים היכא שיש שמנונית אסור מן התורה ודגים מלוחים כמו הרינג"ש מותרים מטעם ס"ס ספק אם נמלחו עם דגים טמאים או לא ואת"ל נמלחו שמא לא היה בהן שומן ואז צירם אינו אסור כי אם מדרבנן עד כאן לשונו והיינו ממש כהך דהכא ע"ש ואפילו בנמצא על החלמון ונתערב חשיב ספיקא דשמא קיימא לן כהרא"ה וסייעתו וכן בנמצא על החלבון ונתערב שמא קי"ל כהגאונים וסייעתם וכן הב"ח גופיה סובר דהאי ספיקא מעליא הוא ע"ש ואע"ג דכתבתי בס"ס נ"ז דבכה"ג לא הוי ס"ס אלא דוקא גבי דרוסה דיש בלא"ה צדדים להתיר מ"מ הכא כיון שיש כאן ספק איסור כלל ודאי נראה דהוי ס"ס גמור ותו דאפילו למ"ד דם ביצים דאורייתא והדם הוא במקום האוסרו אין הביצה אסורה בודאי אלא מספיקא דשמא התחילה להתרקם כמ"ש הרשב"א ומהרש"ל שם א"כ מכל הלין טעמי נראין דברי האו"ה והר"ב אבל מה שהקיל מהרש"ל בנמצא על החלמון אינו נראה כלל ואין כן דעת הרא"ש וכל האחרונים. מיהו בנתערב הביצה שלא במינו יש לאסור התערובות כדברי מהרש"ל והב"ח ונראה שגם האו"ה והר"ב מודים לזה שהרי לא כתבו דבריהם אלא בנתערב בשאר ביצים כן נ"ל:

סעיף יא

נ"ל שהוא מותר. שהרי יש פוסקים דאין בדם זה איסור כלל אפילו מדרבנן ואפילו לדברי האוסרים אותו מדרבנן היינו שלא לאכלו בעינו משום מראית העין אבל אם נתערב שלא מדעת שרי וכ"כ הרשב"א כו' עכ"ל ומשמע דאם ערבו מדעת אסור וכ"כ העט"ז והיינו לדידיה או למי שנתבטל בשבילו משום קנסא כדלקמן סימן צ"ט סעיף ה':

סעיף יב

מותר. כתב בספר ל"ח דף קע"ט ע"ב דאפילו לפי המנהג שנהגו לאסור הביצה בכל מקום שנמצא בו דם דדוקא כשהוא עדיין בעין ולא כשנתערב דהבו דלא לוסיף עלה עכ"ל ובאמת דברי הר"ב בד"מ ובת"ח נראין לכאורה כן מדסתם כאן כדברי המחבר אבל אין זו סברא נכונה (והשיב בעל ל"ח וז"ל הסברא הוא שכיון שאינו נראה בעין לא החמירו וזהו שאמרתי דלא לוסיף עלה ואע"ג דמדינא אסור דינא גופא משום חומרא דספיקא הוא ע"כ) דמה בכך שנתערב הא אפילו היה בעין וזרקו היה הביצה אסורה ומכ"ש לפי מה שנתבאר דקי"ל דכל הביצה אסורה מדינא בכל ענין ויותר נראה דהר"ב

לא סתם כאן אלא במקום שלא נהגו לאסור הביצה לעולם ונ"מ גם במקום שנהגו לאסור הביצה אם נתערב הדם עצמו בתערובות אחר שהוא מותר ודברי העט"ז א"א ליישב כן:

סעיף יג

מותר כו'. דכיון דאין במקום הביצה רוטב לא עדיף מצלי שאינו אוסר אלא כדי קליפה וקליפת ביצה עצמה לא גרע משיעור קליפה ולא עוד אלא אפילו היתה קלופה כיון שרוטב שבקדרה אינו עולה למעלה מהכיסוי אין מה שבקדרה בולע ממנה דלא עדיף מחתיכה שבתוך הרוטב כשלא ניער וכיסה עכ"ל הרשב"א שהביא ב"י והר"ב בת"ח סוף כלל ס"ג כתב על זה ואין נראה להתיר בקליפה דהא הביצה אסורה מחמת עצמה ולא דמי לחתיכה דלא אסור רק מכח הבלוע בו ואין איסור הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב עד כאן לשונו ולפעד"נ דאף הרשב"א לא קאמר אלא להתיר מה שבקדרה אבל החתיכה שהביצה מונחת עליו אסור כדי נטילה כדלקמן סימן צ"ב וסימן ק"ה ס"ד וה"ק ולא עוד כו' אין מה שבקדרה כו' היה נאסר אם כן הכא כשאינה קלופה הכל שרי ולישנא דהרשב"א שהוא בב"י הכי דייקא טפי ע"ש ומהרש"ל כ' בפא"ט ס"ס ק"כ על דברי הרשב"א הנ"ל וכל זאת לפי סברתו אבל לפי מאי דקי"ל דאפי' צלי וחם חשבינן כבישול ואוסר עד ס' ה"נ אוסר עד ס' עכ"ל ומדברי הרב נראה מבואר דמודה בשאינה קלופה ונראה דטעמו דאע"ג דקי"ל לקמן סימן ק"ה דאפילו בכחוש משערינן בס' הא נתבאר שם בס"ק י"ז דבאיסור בלוע כחוש אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב וכיון שהביצה בתוך הקליפה חשיב איסור בלוע (והעט"ז שהעתיק טעמו של הרשב"א לא כוון יפה דהא אנן משערינן בס') ודברי מהרש"ל נראין דהא משמע מדברי הרשב"א גופיה דאלו היה אוסר עד ס' אף במקום שאין רוטב היה אסור ולא הוי חשיב איסור בלוע מה שהיא בתוך הקליפה וכן נרא' דעת האו"ה דלקמן בסמוך. וצריך לומר דתיבת מהכיסוי שבדברי הרשב"א ט"ס הוא וצ"ל למעלה מהביצה דהא מיירי שהביצה מונחת בקדרה על המאכל וכן מצאתי מוגה אבל באו"ה כלל מ"ב דין ו' כתב וז"ל והשיב רשב"א שבכסוי החמין שנמצא בה ביצה שנמצא בה דם שאינו אוסר החמין אלא כדי קליפה ע"כ ודוקא שלא נגע במאכל עצמו אבל אם נגע בו צריך ס' נגד כל הביצה כדאיתא לעיל עכ"ל וצ"ל לדבריו דאע"ג דקי"ל לקמן סי' צ"ב סעיף ה' דטפה שנפלה על הקדרה כנגד הרוטב צריך ס' מ"מ הכא כיון דהביצה היא בתוך הקליפה והקליפה מפסקת הוי כשתי קדרות חמות שנוגעות זו בזו דשרי לקמן ס"ס צ"ב (ולפ"ז מוכח דס"ל להאו"ה כדעת מהרש"ל דלעיל בסמוך ודוק):

סעיף יד
ביצים המוזרות. פי' שאינם מזכר אלא דספנא מארעא ואינן נקלטות לעולם עכ"ל טור ורש"י ור"ל דאז אפי' יש בהן דם שרי אבל ה"ה דביצים הבאים מזכר שרי כשאין בהם דם אע"ג דהן מוזרות או שהדם הוא במקום שאין אוסרו במקום שנוהגים בו היתר וכ"כ הר"ן ומביאו ב"י וע"ש:

סעיף טו
מותר לאכלן כו'. וכתב בשבולי לקט בשם הגאונים דאם שהו הביצים תחת התרנגולת ג' ימים אסורים משום שיקוץ עכ"ל וכתב ב"י ואין לדבר זה שורש בש"ס וגם לא ראיתי לשום פוסק שכתב כן אדרבה רש"י כתב שאע"פ שישבה עליה התרנגולת ימים רבים מותרים עכ"ל ואחריו נמשך הרב בת"ח כלל ס"ב דין ו' ולא ידעתי למה דחו דברי הגאונים בלא טעם דהא בש"ס וכל הפוסקים איתא ביצים מוזרות נפש היפה (ופרש"י ושאר מפרשים שאינו איסטניס ואין דעתו קצה בהן) תאכלם ולכך פרש"י דאפילו ישבה עליה ימים רבים מותרין אבל ודאי משום שיקוץ אסורים לאיסטניס וכ"כ האו"ה כלל מ"ב דין ה' ע"ש:

סעיף טז
אינו אוסר תערובתו. שהרי הן עצמן מותרין כשיש בהן הוכחה כ"ש תערובתן. שם:

סימן סז

סעיף א
בהדחה. משום דם שעל פני הבשר. ב"י:

סעיף ב
השובר מפרקתה של בהמה. קודם שתצא נפשה דוקא כדאית' בש"ס ופוסקים:

סעיף ג
אסור לאכול מבשרה חי. לפי שהדם מתעורר לצאת בשעת שחיטה וכששבר מפרקתה אינה יכולה לזנק וחוזר ונבלע באבריה. טור:

סעיף ד
וע"י מליחה מותר. דע"י מליחה יוצא ולא דמי לנמלח בכלי שא"מ דלא מהני ליה מליחה אח"כ כמ"ש בסי' ס"ט ס"ק ס"ח ע"ש:

סעיף ה

ולצלי מותר כו'. כתב הר"ן ובצלי נמי עד שנצלה כל צרכו דאי לא נצלה כל צרכו ה"ל כבשר חי עכ"ל וע"ל ס"ס ע"ו ומ"ש שם:

סעיף ו

ונהגו להחמיר כו'. הוא ע"פ גירסת רש"י ובעל העיטור דמליחה לא מהני לא לקדרה ולא לצלי כמ"ש הר"ן וכתב ר' ירוחם נט"ו אות ד' שכן כתב רב אחא ושנכון להחמיר וס"ל להר"ב דחתיכה ומליחה מהני מיהא לכ"ע אפי' לקדרה דלא גרע מנצרר הדם מחמת מכה דבסעיף ד' וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהמ"א דין ט' השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה הרי הדם נבלע באברים ואסור לאכול מבשרה חי אלא כיצד יעשה יחתוך החתיכה וימלח יפה יפה ואחר כך יבשל או יצלה עכ"ל וכתב הב"ח דהכי נקטינן ולא כהעט"ז שהבין דלחומרא בעלמא נהגו כן:

סעיף ז

וה"ה אם חותך כו'. העט"ז השמיט זה ולא ידעתי למה ואפשר דס"ל דהיינו הך דבסעיף ד' בהג"ה ובאמת אינו ענין לכאן דהכא קאמר דבחותך כזית בשר קודם שתצא נפשה שצריך חתיכה ומליחה אף לצלי ויצא לו להרב כן מדברי הר"ן פרק השוחט ופג"ה דכתב דאע"ג דבצלי דעלמא לא בעי מליחה בחותך כזית בשר מבית השחיטה צריך מליחה דע"י שחיטה מתעורר הדם ופורש ממקום למקום עכ"ל ומשמע ליה להרב דמדתלה טעמא בפורש ממקום למקום א"כ דמי לשובר מפרקתה דאיסורו משום דפורש ממקום למקום דקי"ל דצריך חתיכה ומליחה אף לצלי אבל בחותך אחר יציאת נפשה א"צ חתיכה ומליחה לצלי כלל אלא דינו כשאר בשר לצלי לקמן סי' ע"ו אלא לקדרה צריך חתיכה קודם מליחה והיינו הך דסעיף ד' בהג"ה:

סעיף ח

אם חותך כו'. ונראה מדברי הר"ן פ' השוחט ופ' גיד הנשה דבחותך כזית בשר מביה"ש צריך מליחה מדינא לצלי ואף דיעבד אסור אם לא מלחו משא"כ בשובר מפרקת דלא נזכר המליחה בש"ס ואדרבה רוב הפוסקים לא מצרכי מליחה לצלי וכן נראה מדברי התוס' פ' השוחט ריש (חולין דף ל"ג) דבחותך כזית בשר מבית השחיטה קודם שתצא נפשה אסור מדינא לצלי אף דיעבד בלא מליחה:

סעיף ט
כדי לקרב מיתתה כו'. ואע"ג דלעיל סי' כ"ג ס"ה בהג"ה כתב דמותר להכותה על ראשה לקרב מיתתה אפשר דאין הדמים נגררין כל כך אחר הראש ועיין בדרישה בסי' זה סעיף ד':

סעיף י
ומליחה. המחבר לטעמי' אזיל דס"ל לקמן ר"ס ע"ו דלצלי א"צ מליחה אבל לפי מאי דקי"ל התם דכל צלי צריך מליחה קצת פשיטא דהכא לא עדיף משאר בשר וק"ל:

סעיף יא
וי"א דמשום זה כו'. אלבשלו קאי אבל בצלי דינו כשאר בשר דהא בנצרר הדם גופיה דינו כשאר בשר וק"ל וכ"כ בעט"ז:

סעיף יב
וגם הבשר מותר לאוכלו חי. וכן לבשלו ע"י מליחה ועד"ר:

סעיף יג
ומ"מ בדיעבד מותר. והב"ח אוסר אף דיעבד וראייתו מהרמב"ם ולא נהירא ואדרבה דעת הרמב"ם להתיר כמו שהבינו הרב המגיד והראב"ד והמגדול עוז מדבריו והוא העיקר (וכן דעת בה"ג והרא"ש והטור והמחבר והרבה פוסקים דאפילו בנתאדם שרי ע"י חתיכה ומליחה) ועמ"ש בסי' פ"ג ס"ק י':

סימן סח

סעיף א
המוח והקרום אסורים. ושאר הראש מותר וכן כתוב בהג"ה סעיף ד' ואפילו קליפה א"צ לפי שהקרום מפסיק בין הדם שבתוכו לבשר ואין הדם נפלט לחוץ כ"כ הפוסקים וע"ל סי' ע"א ס"ק ח':

סעיף ב
אא"כ ניקב עצם המוח כו'. אפילו לא ניקב הקרום דכיון שהוא צולהו כל שניקב העצם שוב אין הדם מתכנס בתוכו כ"כ הב"י בסי' ע"א בשם הרשב"א:

סעיף ג
נהגו להחמיר כו'. אלא רגילים להסיר המוח ולמלחו תחלה קודם צלייה תשובת הרא"ש שם מביאו ב"י וד"מ סי' ע"א וע"ש בד"מ:

סעיף ד
אם נעץ בו כו'. בנקב החוטם כדי שלא יסתם. רש"י:

סעיף ה
והסברא הראשונה היא עיקר כו'. הלשון מגומגם דהא משמע דלסברא הראשונה אפי' הטמנה שמונח במקום א' שרי כיון דאינו רוצה לצלותו אלא להסיר שערו בלבד ואח"כ מסיים ואינו אסור אלא הטמנה ונראה דהר"ב אזיל לטעמיה שכתב בד"מ וז"ל ולי נראה דדברי הר"ן הם כדברי רבינו ירוחם שכתב בנט"ו דוקא הטומן אבל לשומו ע"ג גחלים לחום ולשנות מקומו תמיד מותר בכל ענין ע"כ ובזה לא מצינו דפליג הטור וכ"פ באו"ה כלל י"ו דמותר לחרוך הראש ולהסיר השיער על האש אפי' אותביה אצדדים הואיל ואינו מטמינו ברמץ שמונח במקום אחד תמיד וכן ברגלים ע"כ עכ"ל. ומעתה כך הם ביאור דבריו כאן בהג"ה והסברא הראשונה היא עיקר דגם הסברא השנייה לא נחלק עליו אלא בהטמנה אבל בהחרכה מותר וכן נוהגין לחרוך כו' ואינו אסור אלא הטמנה כו':

סעיף ו
כנגד המוח כו'. מיירי כשנמלח תחלה וק"ל מיהו אנן קי"ל דלעולם צריך ס' נגד כל הראש כמו שיתבאר:

סעיף ז
ואם צלאו כך כו'. אשמועינן הכא דאפילו צלאו בלא הטמנה הקרו' והמוח אסורים וזה לא נתבאר בדברי המחבר סעי' א':

סעיף ח
ובדיעבד אם חתכו כו'. כלומר אם מלחו בדיעבד אפי' לא בשלו עדיין ולא הסיר הקרום קודם המליחה סגי בחתכו שתי וערב וא"צ להסיר המוח אבל אם בישלו שרי בלא חתיכת שתי וערב אם ניקב העצם כנגד הקרום קודם מליחה והניח הנקב למטה כדלקמן סימן ע"א וע"ש:

סעיף ט
אי אמרינן חנ"נ כו'. ר"ל דכמו דקי"ל לקמן סימן ע"ב וצ"ב גבי לב הדבוק בעוף דאי ליכא בעוף גופיה ס' נגד הלב צריך ס' בקדרה נגד כל העוף ואפ"ה העוף אסור ה"נ אי ליכא בחתיכה גופיה ס' נגד המוח והקרום צריך בקדירה ס' נגד כל החתיכה ואפ"ה החתיכה אסורה והלכך היכא דנתבשל הראש לבד דודאי אין בראש ס' נגד המוח והקרום צריך בקדירה ס' נגד כל הראש ואפ"ה הראש אסור וכ"כ האו"ה כלל י"ז דין ז' ואם הראש

מחובר בעוף כל העוף מצטרף לששים נגד המוח והקרום וכ"כ בת"ח כלל כ"ז סוף דין ו' וכלל צ"א דין נ' ע"ש:

סעיף י

צריך לחתוך חוטין כו'. ואע"ג דבסי' ס"ה סעיף א' הביא דברי המתירין לצלי בלא חתיכה יש לחלק בין צלי למליגה ועד"ר ומהרש"ל פ' ג"ה סי' י"ב לא כ"כ ע"ש:

סעיף יא

ואפילו אם חורך כו'. וכתב בת"ח כלל צ"א דין ד' וכמדומה לי שאף לכתחלה לא נהגו ליזהר ונ"ל הטעם משום דנהגו להבהב ע"ג קש ותבן ובזה אין לחוש שמא יבליע הדם עכ"ל וע"ש ומשמע מדבריו שם דבחורך על גבי עצים צריך להדיח בית השחיטה ובדיעבד אם לא הדיחו שרי וכ"כ בסימנים שם וא"כ כאן בהג"ה מיירי בחורך ע"ג עצים וכתב עוד שם דאין למלחו קודם ההבהוב והוא מדברי המרדכי ועיין בב"י מיהו בטמנו ברמץ ולא הדיח הדם יתבאר דינו בסעיף ט':

סעיף יב

וא"צ לחזור ולמלחם כו'. ומהרש"ל כתב באו"ש ובספרו פרק ג"ה סימן י"ב דהעיקר למלוח אחר המליגה או החריכה וזהו מצוה מן המובחר אע"פ שאין המנהג כן עכ"ל וע"ש:

סעיף יג

אבל השאר מותר. ואין חילוק בין אם מונחים לארכן או שעומדים על טלפיהן כ"כ בד"מ בשם או"ה וכ"פ בת"ח כלל ע"ו דין ט"ז (וכתב האו"ה ריש כלל י"ז ואין לדמותו ממש למולח בכלי שאינו מנוקב (דלקמן סימן ס"ט ס"ח) לאסור אף מה שלמעלה מן הטלפין משום דבדבר מועט שבטלפין אינו מעכב כל הרגל מלפלוט עכ"ל) אבל מדברי מהרא"י בהגהת ש"ד סי' צ"א ומביאו מהרש"ל בספרו שם נראה לאסור כשעומדין על טלפיהן דכתב ולא דמי למולח בכלי שאינו מנוקב דהכל אסור דהתם המקום דחוק לדם מלצאת אבל כאן סתם רגלים מונחים בחריכתן לארכן ויש ריוח להן של כל הרגל שמחוץ למנעל לצאת דרך ארכו ולמה נאמר שהוא זב והולך דרך המנעל כי אין דרך הדם שיזוב למטה אלא להתפשט לצדדין עכ"ל וכן מחלק העט"ז וכ"כ במהרי"ל וז"ל רגלים שלא נתקצצו ראשי הטלפים ונמלחו אם שכבו על צידן כל זמן שהייתן במליחה לא נאסר רק מה שבתוך הטלפים ואם נזקפו נאסרו כולן עכ"ל מיהו הא בלאו הכי רוב הפוסקים מתירין אף מה שבתוך הטלפים:

סעיף יד
אבל בחרוך כו'. ומהרש"ל שם אוסר אף בחרוך נראה דמיירי כששוהה אותם קצת על האש אבל כשמעבירם על האש ומשנה מקומם תמיד מודה דמותר:

סעיף טו
הכל מותר. מ"מ לכתחלה טוב להחמיר אפילו בהבהוב להסיר ראשי הטלפים כמ"ש הר"ן לדעתו דמיירי בהבהוב ואפ"ה כתב דמנהג יפה הוא להסירן תחלה עכ"ל ד"מ:

סעיף טז
מותר למלוג תרנגולת כו'. אע"ג דבראש לא שרי אלא היכא דאותביה אנחירים או אבית השחיטה היינו משום דיש בראש עצמות הרבה ודברים המעכבים את הדם מלצאת אבל בתרנגולת האש משאיב שאבי דמא כ"כ הפוסקים:

סעיף יז
והוא שידיח ביה"ש כו'. ומשמע מדברי הר"ן דאם לא הדיח בית השחיטה אף דיעבד אסור אפילו בצלי דדם בעין שנבלע אינו יוצא אפילו ע"י צלי כדלקמן סי' ע"ו וכמה דוכתי אלא דכתב שם בשם הרשב"א דמשום פליטת לב וכבד אין לחוש לצלי וטעמא דגבי דם פליטה אמרי' כבולעו כך פולטו כדלקמן סי' ע"ב וסי' ע"ג וכמה דוכתי כך משמע בר"ן וכן משמע מדברי הרשב"א בת"ה הארוך דף ע"ו ע"א ומדברי המחבר לחלק בין דם ביה"ש ללב וכבד וכ"כ ר' ירוחם ומביאו ב"י דם הקרוש כגון ביה"ש צריך להדיחו אפילו לצלי שכל דם הקרוש ע"פ הבשר אין האש שואבו אלא מבליעו ובמעט חם הוא נבלע ולפיכך יש ליזהר כשמולגין הראש עם הצואר להדיח מקום ביה"ש וכן בעוף במליגתו עכ"ל ובד"מ כתב דר' ירוחם דאוסר בצלי פליג אהרשב"א הנ"ל ולפי מה שכתבתי לא פליגי אך צ"ע דלקמן סי' ע"א ס"ק ט' כתבתי בשם הרשב"א דאף דם הלב מיחשב דם בעין לגבי בשר שאצלו וצריך נטילה בצלי ואפשר דבהחרכה דקילא מצלי לא מחמיר כולי האי למיחשביה דם בעין דדוקא בצלי שפולט הרבה הוי דם בעין ולא בהחרכה:

סעיף יח
בית השחיטה. כדי שלא ישאר הדם בעין ומתבשל שם ומטעם זה ג"כ אם הוציא בני מעיים תחלה צריך שידיחנו מבפנים יפה יפה קודם שיהבהבנו לפי שהגוף מלא דם ואין כח באש להפליטו לחוץ שאין האש מוציא אלא דם הבלוע אבל דם שהוא בעין אין האש מפליטו אדרבה מיצמת צמית ליה ואסור עכ"ל הר"ן:

סעיף יט
ולא נהגו עכשיו כו'. דאיכא למיחש שמא לא יפתחנה להוציא בני מעיה מפני שיחוש שרמץ ואפר יכנסו לתוכה וילכלכו אותה ואם יטמין אותה שלימה ודאי אסו' מחמת הכבד שהיא בתוכה דקי"ל (לקמן סי' ע"ג סעיף ד') כבדא עלוי בישרא לכתחלה אסור אפילו בצלי כ"ש בכה"ג כו' עכ"ל ת"ה ולפ"ז אפילו להטמין בלא ראש אסור:

סעיף כ
הראש כולו אסור. משום דאין להבחין אז בקרום המוח שלו ד"מ בשם או"ה אבל מהרא"י בהגהת ש"ד כ' שאין איסור בשאר הראש של תרנגולת אלא משליכין אותו משום דלא חשיב וכ"כ מהרש"ל פ' ג"ה סי' י"ב וכתב האו"ה שם אבל במליחה גרידא ודאי ניכר עדיין הקרום וכ"כ הרב בהג"ה בסי' ע"א ס"ג דבמליחה שאר הראש מותר ע"ש:

סעיף כא
צריך ליטול או לקלוף כו'. צ"ע מהיכן הוציא הרב זה דנראה דכיון דקי"ל בדם בעין לא אמרי' כבולעו כך פולטו ואפילו בצלי צריך ס' כדלקמן ריש סי' ע"ו כ"ש בהטמנה ברמץ ונראה דס"ל להרב דדם דידיה לא מיחשב כ"כ דם בעין דהא מה"ט קי"ל לקמן ר"ס ע"ו דבשר שנצלה בלא הדחה קמייתא שרי ונהי דהתם לגמרי שרי מ"מ הכא כיון דדם בית השחיטה הוא וגם בהטמנה דגרע מצלי צריך קליפה או נטילה:

סעיף כב
ליטול או לקלוף. כלומר או מי שאינו רוצה להחמיר כ"כ שיראה באומד הדעת שלא נכנס בו הדם בעומק די בקליפה:

סעיף כג
בכלי ראשון. ואפי' דיעבד אסור כדין בשר שנתבשל בלא מליחה לקמן סי' ס"ט סעיף י"א:

סעיף כד
וכן לא יערה כו'. דיני עירוי וכלי שני עיין בסי' ק"ה ס"ק ד' ע"ש:

סעיף כה
בקליפת העור. בין שרגלי העוף למעלה או שהיה מונח על הצדדים צריך קליפה כ"כ העט"ז:

סעיף כו
א"צ קליפה. הטעם שהנוצות מגינות כדי קליפה ובת"ח כלל ל"ג דין ג' הוכיח מהגהת מרדכי בשם מהר"ם שהביא ב"י בסוף סי' זה דאם עירה על התרנגולת בעוד הנוצות עליה צריך לראות שלא יערה פעם שני דאז הנוצות נושרות וצריך קליפה ע"ש:

סעיף כז
יש אומרים. הוא הרשב"א ואוסר אפילו דיעבד בכלי שני כדמשמע בב"י בסי' זה ובס"ס צ"ג ע"ש וכן משמע מדברי הרשב"א בת"ה הארוך והקצר בית ד' ריש שער א' (וע' בטור ר"ס ק"ה) וכן ממ"ש בת"ה הארוך דף צ"ב ע"ג דאם עירה מכלי שני לכלי נחשת צריך הגעלה דלא כהרב בת"ח ריש כלל ל"ג שכתב וז"ל וכתב הב"י ואף הרשב"א דס"ל דכלי שני מבליע ומפליט מ"מ בדיעבד אף הרשב"א מודה דשרי עד כאן עכ"ל דליתא ומ"ש ב"י ולענין הלכה כיון דהרשב"א אוסר יש ליזהר לכתחלה מיהו בדיעבד אין לאסור שהרי כתב הרמב"ם כו' רצה לומר נהי דהרשב"א אוסר אף דיעבד אנן בדיעבד נסמוך אהרמב"ם וכן מ"ש כאן ואם מלג מותר לאו אליבא די"א כתב כן אלא הוא הכרעתו וק"ל:

סעיף כח
אינו מבשל. כלומר וכן אינו מבליע ומפליט:

סעיף כט
אבל לכתחלה אסור. אם היד סולדת בו ת"ח שם בשם מהרא"י:

סעיף ל
מותר להניח בכלי שני. אפילו היד סולדת בו וכן הוא בת"ח שם:

סעיף לא
חתיכה מלאה קרח כו'. ע"ל סי' ס"ט ס"ק י"א מדין מליאת בשר שמלא קרח:

סעיף לב
וטוב ליזהר לכתחלה. כלומר אם אפשר ליזהר:

סעיף לג
ואין חילוק כו'. ולענין עירוי כתב רבינו ירוחם נט"ו דאם עירה יורה בשר לתוך כלי נחושת של חלב א"צ הגעלה דכלי נחושת אינו בולע אלא א"כ האור מהלך תחתיו וכן הסכימו הפוסקים ודקדקו מכמה דוכתי ע"כ ונמשכו לדעתו הב"י בס"ס צ"ג והר"ב בת"ח כלל ל"ג דין ג' ולא ירדתי לסוף דעתם דנלפע"ד פשוט מן הש"ס והירושלמי וכל הפוסקים דכלי נחושת בולע ע"י עירוי. מן הש"ס דתנן במתני' פ' דם חטאת (זבחים דף צ"ה ע"ב) א' שבישל בו וא' שעירה לתוכו רותח טעון מריקה ושטיפה ותני עלה בש"ס בברייתא

אשר תבושל בו אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מנין ת"ל ואשר תבושל בו ישבר אלמא הא דתני במתני' טעון מריקה ושטיפה בכלי נחושת מיירי דכלי חרס צריך שבירה וקאמר עלה בתר הכי בש"ס ת"ש א' שבישל בו וא' שעירה לתוכו רותח בלוע בלא בישול לא קמבעיא לן כו' אלמא דקרי ליה בלוע ודוחק לומר דמתני' איירי בשל ע"י דהא סתם כלים שבמקדש דמתכת הוי (וכ"כ מהרא"י בת"ה ס"ס קל"ב ואכלי נחושת קאי שאותו היו מגעילין בקדשים כו' ע"ש) ועוד דהא א' שבישל בו קתני ועוד דהא סתמא קתני ועוד דהא אקרא קאי דמיירי בכלי נחושת ועוד דבת"כ פרשת צו (רפ"ז) תניא בהדיא אין לי אלא כלי חרס שעירה לתוכו רותח כלי נחושת שעירה לתוכו רותח מנין תלמוד לומר ואשר תבושל בו ישבר עד כאן. מן הירושלמי (פ"א דמעשרות ופרק כירה ע"ש) דפריך והתנן אף בכלי נחושת כן אית לך למימר כלי נחושת בולע כלומר אית לך למימר שבולע אם אינו מבשל ש"מ דאפי' מבשל ואף ר' יוסי דפליג עליה וס"ל דאינו מבשל מודה דמבליע וכדכתבו הרשב"א בתה"א דף צ"ב והר"ן פ' כירה דאל"כ איך יתרץ הברייתא שהביא רבינו יונה וכן פי' התוס' אית לך למימר כלי נחושת בולע בתמיה פי' אם עירוי אינו מבשל לא בלע ע"כ והכי משמע מדברי הרא"ש פ' כירה והסה"ת והסמ"ג והגמ"י והרוקח וכל הפוסקים שהביאו הירושלמי הנ"ל לפסק הלכה ושאלתי דבר זה ממורי הרב הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר יושע נר"י והשיב לי באריכות מה שנ"ל בדעת רבינו ירוחם ומ"מ העלה ג"כ לענין דינא דצריך הגעלה:

סעיף לד

מותר. משום דמרתת אבל מסיח לפי תומו לא מהני הכא כדמהני לקמן סי' ס"ט סעיף י' דהתם לא מהני אלא משום דאיכא נמי טעמא דעובדי כוכבים אנקיותא קפדי כמ"ש שם בס"ק ל"ט וזה לא שייך הכא:

סעיף לה

אבל אם עירו מים כו'. פי' העט"ז וז"ל אבל אם עירו על התרנגולת ועל הכלי ולא היה ראש התרנגולת למעלה יש אוסרים הכלי שהמים בלעו מן התרנגולת ונבלעו בכלי ויש מתירין שכבר נצטננו המים כשנשפכו על התרנגולת קודם שהגיעו לכלי אבל התרנגולת בין כך ובין כך צריך קליפה עכ"ל ובס' ל"ח דף קצ"ט ע"ב הביא דבריו וכ' ויפה פי' אלא שלא נזכר בב"י כלום מדברי המתיר ע"כ ואני תמה דגם מדברי האוסר לא נזכר בב"י כלום ועוד דאם כן לאיזה צורך כתב הר"ב בהג"ה לעיל סעיף י' דלא מקרי עירוי כשפסק הקילוח הא המחבר כ' כאן ב' דעות בזה ודוחק לומר דכאן מיירי שהתרנגולת מונחת במחבת ועירה על התרנגולת ועל המחבת ביחד בענין שהעירוי לא נפסק אלא הקילוח

נזחל בפעם א' על התרנגולת ועל המחבת דפשט הלשון לא משמע הכי כלל ועוד דבנדון זה כתב הרב בהג"ה סימן צ"ה ס"ג בפשיטות דשרי מטעם דאין עירוי ככלי ראשון ממש שיעשה שיבלע זה מזה ע"ש ועוד דפשט לשון המחבר משמע דקאי על התרנגולת לכן נראה דהדברים כפשטן והיש מי שמתיר הוא רשב"ם שהביאו הטור ובית יוסף דס"ל דאם עירה על התרנגולת א"צ קליפה אפי' ראשה למטה ואע"ג דבסעיף י' סתם המחבר כדעת ר"ת שהביא הטור דצריך קליפה סמך עצמו אמה שיביא בסוף הסימן גם סברת המתיר וע"ל סי' ק"ה ס"ק ד':

סימן סט

סעיף א

צריך להדיח הבשר) **קודם מליחה**. הטעם כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו ע"י מליחה ר"ן וי"א במרדכי והמרדכי כ' הטעם דהדחה ראשונה היא להעביר הלכלוך שעל החתיכה שאל"כ המלח נתמלא ממנו ושוב לא יוציא המלח הדם שבחתיכה ולהנך תרי טעמי מהני אם יחזור וידיחנו וימלחנו אפי' אחר זמן אבל הגמי"י כתבו בשם סמ"ק הטעם מפני שהמלח מבליע ואינו מפליט דם שהוא בעין וכן כת' בסמ"ג (לאוין קל"ד דף מ"ח ע"ב) וכן כתוב בשערי דורא ובהגהת ש"ד דדם שעל גבו הוי כמו דם בעין שנפל ע"ג בשר רותח ואסור דלא שייך מישרק שריק ולא כבולעו כך פולטו וכן נמי צ"ל לדידהו דלא אמרינן גבי דם בעין איידי דטריד למיפלט לא בלע וכן כתב הר"ב סוף סימן ע':

סעיף ב

ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו בבית. וכת' באו"ה ריש כלל ד' ומביאו בת"ח כלל ט"ו ד"ד דלא מועיל אפילו בדיעבד מה שרוחצים הטבחים הצלעות שלימות בבי טבחי כמו שרגילים לשפוך עליהם בהעברה בעלמא לנאותם ואפילו לא בקען אח"כ דאינו קרוי הדיחו הטבח עד ששרה אותן קצת בכלי עכ"ל ועד ששרה [בכלי] הוא לאו דוקא דאה"נ אם לא הדיחו דרך העברה אלא הדיחו היטב וכמ"ש הר"ב בסמוך לכך כשהעתיק בת"ח שם ל' או"ה העתיק דאינו נקרא הדיחו הטבח אלא כששרה אותו קצת כדרך בשר שמדיחים כשרוצה למלחו ע"כ נ"ל מיהו אי ידעינן דהדיחו הטבח אמרי' דמסתמא הדיחו יפה וכן משמע בב"ח:

סעיף ג

חתך כל נתח לשנים כו'. דקדק לכתוב חתך דהיינו דוקא בסכין הוא דצריך לחזור ולהדיח וכמ"ש המרדכי דאגב דוחקא דסכינא מפליט מיהו דעת הר"ן בפ"ק דחולין

גבי הטבח צריך שיהיו לו ג' סכינים דאם חתכו אח"כ לשנים א"צ לחזור ולהדיחו וכן מוכרח דעת הר"י ן' חביב שהביא הב"י בס"ס ו' ע"ש אך י"ל דהר"ן לטעמי' אזיל דס"ל דטעם הדחה לאו משום דם הוא אלא כדי שיתרכך הבשר וכמ"ש בשמו בס"ק א' וכיון דחללינהו בי טבחי כבר נתרכך ולא איכפת לן במה שחתכו אח"כ לשנים וזהו ג"כ דעת הר"י ן' חביב אבל לדידן דקי"ל דטעם הדחה הוא משום דם וכדלקמן סעיף ב' צריך הדחה אף בדיעבד:

סעיף ד

או שהסיר טלפי הרגלים לאחר ההדחה. אבל אם לא היה מסירם היה נחשב הכל כחתיכת בשר א' והיה די בהדחתן כך כמות שהן והיינו דכתב הר"ב בסי' ס"ח סעיף ח' דפרסות הרגל שנמלחו בקליפתן דנהגינן לאסור מה שבתוך הקליפה מטעם דהוי כמולח בכלי שאינו מנוקב ולא אסרינן להו מטעם שנמלחו בלא הדחה (ואז אפי' מה שחוץ לקליפה אסור וכמ"ש בסמוך) אלא ודאי דאם לא הסירם די להם בהדחה כמות שהן הואיל ואין כאן דם נראה לעינים וכן מוכח באו"ה ריש כלל י"ז:

סעיף ה

רק הדיחו היטב סגי ליה. פירוש וא"צ לחזור ולטרוח ולשרותו אפי' לא נמלח עדיין אבל בהדחה מועטת לא סגי ליה וצריך לחזור ולהדיחו היטב אבל אם נמלח אף בהדחה מועטת סגי ליה בדיעבד כמ"ש בהג"ה בסעיף ב' וכן משמע להדיא בת"ח ריש כלל ט"ו כדפי' ובספר ל"ח דף רל"ח ע"ב כתב דהר"ב שינה בהגהותיו ממ"ש בת"ח ע"ש ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף ו

ימתין מעט. לאפוקי שלא ימתין עד שיתנגב לגמרי דאז לא ימס המלח כלל ולא יוציא דם ת"ח שם ד"ב:

סעיף ז

ונהגו שלא להשתמש כו'. כלומר ודאי מדינא שרי להשתמש בו דברים אחרים דלא נאסר הכלי כיון דאין שורין בו מע"ל דצונן הוא ולא בלע אלא דנהגו שלא להשתמש בו לכתחלה אפי' בצונן דחיישינן שמא נדבק בו עדיין דם מיהו בדיעבד שרי אפי' נשתמש בו רותח אם הדיחו קודם:

סעיף ח

הבשר וגם הכלי אסורים. דכיון שנשרה בו מע"ל הוי כבוש וכבוש הרי הוא כמבושל:

סעיף ט

וע"ל סימן זה. סט"ו דשם נתבאר דהבשר אסור אפי' לצלי ואם יש במים ס' כנגדו מותר אפי' לקדר' וע"ש:

סעיף י

מותר לחזור ולשרות בו. דהא אין שורין בו הבשר שני מע"ל ואינו בולע או"ה שם משמע דאסור לשרות בו מע"ל בשר שנמלח כבר והודח כהוגן מטעם שנכבש בכלי איסור ופשוט הוא מיהו בדיעבד שרי דהא לא נעשה כבוש עד אחר מע"ל ואז הוי נותן טעם לפגם וכמ"ש בסי' ק"ה סס"ק ב' ע"ש וע"ל ר"ס צ"א:

סעיף יא

דין בשר שמלא קרח) כו'. בשר שנקרש אסור למלחו עד שירכך אותו כמו שהיתה מתחלה ואם נמלח ואח"כ נקרש קודם ששהה שיעור מליחה אם נפשר אח"כ טוב למלחו פעם אחרת ולהשהותו שיעור מליחה ואם לא מלחו פעם אחרת ושהה שיעור מליחה אחר ההפשר ונתבשל מותר בדיעבד כן העלה במהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' צ"ג:

סעיף יב

אם מלח ולא הדיח כו'. ז"ל הב"י ז"ל הרא"ש פ' כ"ה אם מלח בלא הדחה י"א שאין תקנה לאותו בשר כו' עד לענין הלכה אם הוא במקום הפסד מרובה או שהוא בע"ש וא"א להכין אחרת כדאי הם הרא"ש והר"מ לסמוך עליהם עכ"ל ונראה דעת הב"י לסמוך עליהם במקום הפסד מרובה אם הדיחו ומלחו שנית דוקא וכן משמע מדבריו כאן בש"ע וא"כ מה שכ' הר"ב מיהו במקום הפסד מרובה יש להתירו נמי איירי בכה"ג וכן מבואר להדיא דעת העט"ז ודעת מהרש"ל באו"ש ופ' השוחט סי' י"ח נראה דאין תקנה לאותו בשר בהדחה ומליחה שנית אף במקום הפסד מרובה ואין זה עיקר ולקמן סי' ע' נתבאר דבכל מקום דשרי הדחה ומליחה שנית כ"ש דשרי לצלי ע"ש:

סעיף יג

ואפי' לא שהה במלחו שיעור מליחה. כתב בד"מ דהיינו לקדרה אבל לצלי שרי אם לא שהה שיעור מליחה כמ"ש הר"ב בסימן ע"ז ס"ב ע"ש ומהרש"ל פ' השוחט שם פסק דאפי' לא שהה שיעור מליחה אסור ג"כ לצלי וכ"פ הב"ח ובספרי העליתי כדברי הר"ב ודחיתי ראיותיהם ע"ש גם מה שפסק הב"ח דבשהה אסור אף במקום הפסד מרובה אף ע"י הדחה ומליחה שנית לא מחוור כמ"ש שם באריכות ע"ש:

סעיף יד

מותר בדיעבד וה"ה כו'. כלומר דודאי לטעם כדי שיתרכך לא מהני הדחה מועטת דאינו מתרכך בזה ופשיטא נמי דלא שייך כאן ס' אלא שאנו סומכים בדיעבד דטעמא לא הוי אלא משום דם שע"ג והלכך מהני הדחה מועטת וכן אם יש ס' נגד הדם וכן מבואר בת"ח כלל ה' ע"ש ומשמע דכיון שנמלח אף שלא בישלו עדיין חשוב דיעבד וא"צ לחזור ולהדיחו ולמלחו ודוק ועיין ס"ק ה':

סעיף טו

אם היה ס' כו'. ל' הת"ח שם ד"ג ואע"ג דאין לך חתיכה שיש בה ס' נגד דם שעליו היינו בסתם אבל אי ידעינן דיש בה ס' ודאי מהני ע"כ:

סעיף טז

שאר חתיכות מותרות. דלגבי האחרות מיקרי דם פליטה וכבולעו כך פולטו שם:

סעיף יז

במלח דקה כקמח. שהמלח הדק נבלע בבשר ואינו פולט מיהו בדיעבד בכל מלח שמלח סגי כ"כ בת"ח כלל ט"ז דין י' ובב"ח:

סעיף יח

רק מלח דק כו'. אבל אם אין לו רק מלח גס לא הוצרך להשמיענו דהרי יכול להדקו:

סעיף יט

וא"צ להרבות עליו מלח יותר מזה. כלומר שא"צ לעשותו כבנין וקי"ל כהרשב"א דאף שהחתיכה עבה א"צ לחתכה לשנים ודלא כהמרדכי וכ"כ מהרש"ל באו"ש שער ח' ובספרו פ' כ"ה סי' פ"ג:

סעיף כ

ויש אוסרים אפי' בדיעבד. קאי נמי ארישא שאף בדיעבד צריך שלא ישאר מקום מבלי מלח כדמוכח בת"ח שם סוף דין ז' ע"ש ודוק וגם דברי מהרש"ל פכ"ה שם נראין כן וחזר בו ממ"ש באו"ש דחומרא יתירה היא אכן הב"ח פסק לחלק בכך וראייתו מאו"ה נכונה וכן נוהגין העולם שאין מדקדקין בכך:

סעיף כא

ודוקא אם כבר נתבשל כך. כלומר הא דאסור בדיעבד ואין לו תקנה דוקא אם נתבשל כך כו' וכן מוכח בת"ח שם אבל לצורך דהיינו במקום הפסד מרובה וכה"ג יחזור וימלח צד השני תוך מעל"ע כמ"ש הר"ב ס"ס ע' ודוחק לחלק דשאני הכא כיון דאפשר בצלי:

סעיף כב
אלא אם הוא תוך י"ב שעות. שאז כיון שפולט עדיין ציר פולט מה שבולע מצד השני ונראה דמיירי כשלא הודח עדיין אבל אם הודח אחר מליחתו מיד נסתמין נקבי הפליטה ולא מהני מליחה אח"כ וכמ"ש לקמן סי' ע' ס"ק כ"ו וכ"כ הב"ח:

סעיף כג
דנורא משאב שאיב ואין הצד שנמלח כבר בולע כו'. ואפילו בולע כבולעו כך פולטו כדלקמן בסי' ע"ג ובכמה דוכתי:

סעיף כד
אחר שנמלחה החתיכה. דוקא אחר שנמלחה החתיכה כראוי הוא דא"צ לחזור ולמלוח מקום החתך אבל תוך שיעור מליחה צריך להדיחו שם היטב ולחזור למלחו כמ"ש הר"ב ס"ס כ':

סעיף כה
כדי שלישית שעה בקירוב. דהיינו פחות חלק ל' מן השעה לפי חשבון דמהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ביום דהיינו י"ב שעות:

סעיף כו
ועל זה יש לסמוך בדיעבד.) כגון אם הודח אחר ששהה שיעור מיל ונתבשל:

סעיף כז
ינפץ מעליו המלח כו'. שאם יניחו עם מלחו בכלי שאינו מנוקב עם המים נמצא המים שוברים כח פליטת הבשר ונמצא הדם שע"פ הבשר ושעם המלח חוזר ונבלע בתוכו. ל' הרשב"א:

סעיף כח
וי"א כו'. הג"ה זו צריכה ביאור דהא המחבר נמי קאמר דלכתחלה ינפצנו או ישטפנו וידיחנו שני פעמי' ונראה משום דמבואר הוא דלהכי מצריך המחבר שטיפה או ניפוץ משום דם ומלח שלא יהא נבלע בבשר כשמניחו בכלי וא"כ כשמדיחו ביד כשתופס הבשר באויר א"צ ניפוץ או שטיפה ודי בהדחה ב' פעמים דס"ל דהדחה לבשר לא בעינן אלא ב"פ ע"ז כתב וי"א שצריכים הדחה לבשר ג"פ ואם כן אפי' ביד צריך הדחה ג"פ ע"כ אפי' ביד ישטפנו להמלח או ינפצנו וידיחנו לבשר ב"פ דזה הוי כהדחה ג"פ (ועיין בהג"מ שהביא הב"י בד"ה ואחר ששהה כו') ויותר נראה דלא הביא הר"ב הי"א אלא להורות די"א שידיח ג"פ ושכן נוהגין וס"ל די"א אלו לא פליגי אהמחבר לזה אמר על כן ישטפנו כו' כלומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ודוק. ומ"ש או ישים

המים תוך הכלי כו' צריך ג"כ ביאור דהיכי דמי דאי בלא ניפוץ ושטיפה תחלה הא אסור לכתחלה וכמ"ש המחבר מטעם שכתבתי בס"ק הקודם ודוחק גדול לומר דפליג בהא אהמחבר מכמה טעמים ודוק ואי בשטיפה או ניפוץ קאמר אם כן אמאי צריך הדחה ג"פ תיסגי בהדחה ב"פ דהא שטיפה וניפוץ חשיבי כהדחה וכמ"ש מקודם ויש לדחוק וליישב דהדחה ראשונה שבכלי לאו הדחה מעליותא חשיבא א"נ בלא שטיפה וניפוץ מיירי ואפי' הכי שרי כשנותן מים הרבה בהדחה ראשונה שמבטלין כח הציר וכדמסיים ולכתחלה יתן מים הרבה כו' ודוחק ובעט"ז לא הביא אלא דברי המחבר ותו לא מידי וצ"ע:

סעיף כט

והכי נוהגין לכתחלה. אבל בדיעבד אפי' לא הודח רק פעם א' ונתבשל כך מותר כדלקמן סוף סעיף ט' בהג"ה:

סעיף ל

מותר להדיח כו'. כתב הר"ב בתשו' קל"ב דין י"א שאלת על מה שכ' הר"ן והבאתיו בת"ח שלי דיכול להדיח הבשר לקדרה במי פירות ודקדקת הא הדחה ראשונ' לא ושאלת טעמא ואפשר לומר דשאר משקין מטרשי ליה כו' עכ"ל וסברא זו קלושה גם צ"ע דלא נמצא כן בדברי הר"ן פרק השוחט כלל דיכול להדיח הבשר במי פירות ובע"כ צ"ל דהר"ב כוון למ"ש בפ' השוחט אמתני' דהשוחט ולא יצא דם כשרה ונאכלים בידים מסואבות לפי שלא הוכשר בדם ומקשו הכא נהי שלא הוכשר בדם על כרחך קודם אכילה הוכשרו במים דאי לקדרה בעי לה הוכשר במים שבה יש לומר דלצלי דלא בעי הדחה אי נמי משכחת לה כשהודחו ע"י גשמים עכ"ל. וסבירא ליה להר"ב (או שהיה כתוב בגירסתו) דה"ה במי פירות וכן כתבו התוס' בפרק השוחט (חולין דף ל"ג ע"א) בהדיא וז"ל לצלי איירי דלא בעי הדחה א"נ לקדרה והודח במי פירות עכ"ל (ויותר נראה דט"ס הוא ובמקום ר"ן צריך להיות תוספות) אם כן משמע להדיא דמיירי בהדחה ראשונה (ועוד) דאם לא כן הדרא קושי' לדוכתא דהא הוכשר בהדחה קמייתא ומ"ש לקדירה היינו משום דלצלי לא בעי הדחה כלל וצ"ע:

סעיף לא

כי המים שבכלי מבטלין כח המלח. ולא חשיב כרותח לאסור הבשר ולאו דוקא מים אלא ה"ה ציר) אלא דנקט מים לאפוקי היכא דליכא לא מים ולא מוהל אלא מיחוי דם של איסור גרידא דאז המלח חוזר ונבלע בבשר ואסור עכ"פ כדי קליפה ועיין בסעי' כ':

סעיף לב

דאין לחוש בשעה מועטת כזו כו'. וכ' באו"ה כלל י' דין י"ט דאפי' נמצא קצת מוהל תוך הקערה שרי בזמן מועט כו' ע"ש ולקמי ס"ק ע"ד) יתבאר דאם נמצא ציר ממש בכלי נאסר) מיד ע"ש:

סעיף לג

ואין חילוק כו'. כלומר כיון שהכלי אינו מלוכלך אין חילוק אפי' אין שם מים בכלי ומשמע מדברי הר"ב דאפי' הכלי בן יומו מותר כשאינו מלוכלך ועמ"ש מזה בס"ק ע"ז:

סעיף לד

כדי המלח שבו. כ"כ גם הטור וצ"ל דהיינו מטעם דלא ידעינן כמה דמא בלע וכ"כ ב"י ס"ס ק"ה דליכא למימר מטעם דהמלח נעשה נבלה וכמ"ש הגה"מ בשם סמ"ק דהא ס"ל להטור לקמן סי' צ"ב דלא אמרי' חנ"נ אלא בבשר בחלב דלא כהב"ח ומ"מ מ"ש הטור והרב נגד המלח הוא לאו דוקא אלא ששים נגד לחלוחית דם ומלח שעליו מבחוץ בעינן וכך מבואר בדברי הפוסקים ובת"ח ריש כלל א':

סעיף לה

וכל הקדרה מצטרף לס'. גם דברי המחבר צריך לפרש כן ומ"ש צריך שיהא בו ס' לאו למימרא דצריך שיהא בו לבדו ס' נגד המלח שבו (וכדעת מהרש"ל שאכתוב בסמוך) דהא אפי' למ"ד דחתיכה נעשית נבלה אף בשאר איסורין וכשהאיסור דבוק בעינן ששים נגד כל החתיכה כדלקמן סי' ע"ב ס"ג בהג"ה גבי לב הדבוק בעוף דאם אין בעוף ס' נגד הלב בעינן ס' נגד כל העוף מ"מ הכא לא מיקרי איסור דבוק וכמ"ש המרדכי פכ"ה והגהת ש"ד ע"ש ראב"ן בס' צפנת פענח ובאו"ה כלל י"א ד"ד ובת"ח שם דמיד שבא החתיכה למים נמס כל המלח ודם שעליו ונופל לקדרה ועוד דהא ס"ל להמחבר דלא אמרי' חתיכה נעשית נבלה רק בבשר בחלב וגם הטור כתב צריך שיהא בקדרה ס' לבטל כל המלח וא"צ ס' נגד כל החתיכה עכ"ל וכ"כ הרבה פוסקים ומהרש"ל באו"ש שער ח' ובספרו פ' ג"ה סי' ל' האריך מאד לפסוק דלמאי דקי"ל דבאיסור דבוק בעינן ס' נגד כל החתיכה דה"נ בעינן שיהא בקדרה ס' נגד כל החתיכה ואפ"ה החתיכה עצמה אסורה והטיח הרבה כלפי המורים נגד זה ע"ש ובספרי דחיתי כל דבריו ושלא כוון יפה בהג"מ בשם מהר"מ ובדברי מהרא"י אשר עליהם בנה יסודו והעיקר דמהר"מ ס"ל דבחתיכה עצמה יש ס' לבטל הדם והמלח שעליו וא"צ לצירוף הרוטב שבקדרה והאוסרים ס"ל דאין בחתיכ' עצמה ס' ולכן בעינן לצירוף הרוטב והכי נהגינן ובזה נדחו כל דבריו ודוק והוכחתי זה מהגהת ש"ד שבר"ס א' והוספתי בראיות ברורות לפסוק כדברי הר"ב גם

הבאתי שם הש"ד והסמ"ק והמרדכי וכל בו ואו"ה ומהרי"ל דפסקו בעלמא באיסור דבוק בעי' ס' נגד כל החתיכה והחתיכה עצמה אסורה וכאן פסקו כדברי הרב גם כתבתי שם שכן משמע דעת מהרא"י ע"ש וכך נוהגין כל בעלי הוראה:

סעיף לו

ואם יש בקדרה כ"כ כו'. דודאי אין החתיכה ס' נגד דם ומלח שעליה אפי' החתיכה עבה ת"ח כלל א':

סעיף לז

אפי' לא הושם רק בכלי שני. שהיד סולדת בו ת"ח שם ומ"מ מהרש"ל באו"ש סי' א' ובפ' כ"ה שם חולק ומתיר בכ"ש אפי' בכה"ג וכן מוכח מל' המרדכי פ' כ"ה במה שמצא כתוב בשם מהר"מ ומל' תשובת הרשב"א סי' תתמ"ד ומדברי הרא"ש פ' כירה והמחבר בא"ח סימן שי"ח ס"ט דלית להו האי סברא דהמלח גורמת להתבשל אף בכ"ש אלא שיש לחוש לדברי האו"ה והרב (וכן דעת מהר"מ מלובלין בתכו' סי' כ"ט) במקום שאין הפסד מרובה כי יש לדחוק וליישב דברי הפוסקים הנ"ל לדעתם ע"ש ודו"ק:

סעיף לח

שיש שם מלח וציר כו'. וה"ה אם יש שם חומץ ושאר דבר חריף כה"ג מבשל אף בכ"ש כ"כ בס' אפי רברבי:

סעיף לט

ובשר יבש כו'. פי' שלא הודח אחר מליחתו נתייבש אח"כ יש להתיר אפי' בכלי ראשון שהיד סולדת בו אלא דלכתחלה יזהר כו' אבל אם הודח והוכשר כדינו קודם שנתייבש ודאי דהרי הוא כשאר בשר וא"צ זהירות אפי' לכתחלה:

סעיף מ

אסור למלוח בו פעם שנית. אבל בדיעבד מותר ת"ח כלל ט"ו דין כ' ע"ש ונ"ל דוקא אם נתבשל חשוב דיעבד אבל אם לא בישלו עדיין ידיחנו ויחזור וימלחנו וכן משמע קצת בסימני ת"ח ע"ש ודו"ק:

סעיף מא

וכ"ש שאסור כו'. כתוב בס' אפי רברבי דף ל"ז ע"ב מיהו כשנתייבש היטב נראה שמותר וצ"ע לדינא גם ממה שנתבאר מקודם דבשר יבש מותר מטעם דודאי יש ס' מאחר שכבר נתייבש משמע הא לאו הכי אסור:

סעיף מב

עובד כוכבים משמש כו'.נ"ל דלכך לא הביא המחבר דין דמסיח לפי תומו שהוזכר בטור ופוסקים דאזיל לטעמיה שכתב בב"י דלסמ"ג וריב"א לא מהני מסיח לפי תומו ודוקא מירתת מהני לסמ"ג ע"ש ונהי דריב"א פליג דמירתת לא מהני מ"מ כיון דסמ"ק נמי סבירא ליה דמירתת מהני פסק דמסל"ת לא מהני ומירתת מהני (וכתוב בספר אפי רברבי דף מ"ו ע"א נראה דבעבדו ושפחתו שייך מירתת) א"נ משום דהקשה בב"י דהא קי"ל דאין עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו אלא לעדות אשה בלבד ותירץ דהיינו דוקא באיסור דאורייתא משא"כ הכא דדם שבשלו (וכן דם שמלחו) אינו אלא מדרבנן ולקמן בס"ס קל"ז גבי אם עובד כוכבים נאמן במסל"ת בהכשר כלים האסורים שהוא מדרבנן הביא מחלוקת הפוסקים בזה ופסק בב"י ובש"ע שם דאינו נאמן לכך השמיט כאן דין דמסל"ת כנ"ל אבל הר"ב שכ' ובחד מינייהו סגי כו' ולא כתב בלשון וי"א נראה דמשמע ליה דאפשר דגם המחבר ס"ל כסמ"ק דבחד מינייהו סגי אלא דנקט מירתת וה"ה לאידך וכן נראה דעתו בת"ח סוף כלל א' במ"ש שם בשם הב"י ולדבריו צ"ל דל"ד לס"ס קל"ז דהכא כיון דאיכא נמי טעמא דעובד כוכבים אנקיותא קפדי דנקיותא הוא להדיח אחר המליחה כמ"ש הסמ"ק והסמ"ג יש להקל טפי (וע"ל סימן קכ"ב ס' י"א) ותיקון לשון הר"ב שכ' ובחד מינייהו כו' דמשמע כאילו המחבר הזכיר בדבריו ממסל"ת נראה דמשום דהמחבר כ' סומכין על דבריו דלא שייך במירתת דלא בעינן למיסמך אדבריו כלל דאפילו אינו אומר כלום אמרי' שהדיחו מטעם דמירתת וכמבואר בב"י והוא פשוט לכך פירש הר"ב דתרתי קאמר דסומכין על דבריו היינו היכא דבעינן למיסמך אדבריו דוקא והיינו במסל"ת או אם היה שם ישראל יוצא ונכנס כו' (ועיין בסי' ס"ח סי"ב ובמ"ש שם ובסי' קי"ח ס"ק ל"ב) ומ"מ מה שכתבתי הוא עיקר בדעת המחבר ולישנא דסומכין על דבריו הוא לאו דוקא וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי וכמ"ש בסי' ב' ס"ק י"ג ע"ש:

סעיף מג

או במסל"ת שהדיחו יפה. בב"י כ' דאף כשיודע העובד כוכבים מנהג ישראל נאמן במסל"ת והפרישה והב"ח תמהו עליו דהיאך שייך מסל"ת כשיודע שהאיסור והיתר תלוי בזה והב"ח הוסיף להביא ראיה מלקמן סי' צ"ח ולק"מ דודאי לא דמי לסי' צ"ח דהתם יהבינן ליה לטעום אם יש בו איסור או לאו ובלא"ה ליכא למיקם עלה דמילתא הלכך כשיודע שהאיסור והיתר תלוי בזה ודאי אין כאן מסל"ת משא"כ הכא דאפשר לומר דאע"פ שיודע מנהג ישראל מ"מ משכחת לה כגון דהסיח לפ"ת לפני אחרים שלא שאלוהו אם הדיחו והסל"ת דהדיחו והגע עצמך דהא קי"ל דמומר לעבודת כוכבים נאמן

לעדות אשה במסל"ת כמו שנתבאר בא"ע סי' י"ז ולא אמרינן כיון שיודע שהאיסור והיתר תלוי בזה חזקתו משקר אלא ודאי משכחת לה בכה"ג וזה ברור:

סעיף מד

בשר שנתבשל כו'. אף אם לא נתבשל לגמרי רק ששמוה בקדרה שמקצתה חם והיד סולדת בה. ת"ח כלל ב' ד"ב בשם הגהת ש"ד וכן הוא במהרי"ל:

סעיף מה

ששים כנגד אותו הבשר. דלא ידעי' כמה דמא נפק מיניה:

סעיף מו

ויש אוסרין אותה חתיכה כו'. אין לפרש הטעם דחנ"נ דהא לא נאסר הבשר מעולם אלא עתה מחמת הבישול נאסר וכן כ' הרא"ש ומביאו בית יוסף אלא הטעם משום דרוטב מבלבל טעם החתיכה וגורם שהדם שבתוכו פירש ממקום למקום וכדאיתא במרדכי והג"ה ש"ד וע"ל ס"ק ס"ח:

סעיף מז

או לכבוד אורחים. או במקום הפסד מרובה ת"ח שם דין א':

סעיף מח

ואם נתבשל צריך ס' כנגדו. להתיר מה שנתבשל עמה אבל החתיכה אסורה עכ"פ כדאיתא בת"ח שם דין ב' ע"ש:

סעיף מט

ואין לאכלו מבושל. ואפילו שיתנו במים פושרים כדי שיתעורר דמו לצאת לא מהני ת"ח כלל ד' דין ד' ומהרש"ל באו"ש סימן ד' ופכ"ה סימן פ"ה:

סעיף נ

אלא צלי. ולצלי מותר בלא מליחה אלא דלכתחלה יש למלחו קצת כשאר צלי וכדלקמן סי' ע"ו ס"ב בהג"ה אבל לא אמרינן כיון ששהה ג' ימים בלא מליחה ניבעי מליחה ממש אף לצלי ת"ח ריש כלל ד' ומבואר עוד שם דאפילו לא ניקר אותו מגידי הדם שבו מותר לצלי ולעיל סימן ס"ד סעיף י"ח נתבאר דלכתחלה יש לנקר הבשר מחלב שבו תוך שלשה ימים ובדיעבד אם מנקרו אחר כך מותר אף לקדירה ע"ש:

סעיף נא

לא יבשלנו. דשמא לא יצא כל דמו על ידי צלייה ויצא אח"כ על ידי בישול דהבישול פועל יותר מצלייה ואם בשלו מותר שאנו תולין לומר שיצא הכל ומה שנשאר ולא יצא שוב לא יצא ג"כ ע"י בישול ול"ד לכבד בר"ס ע"ג דג"כ אין לה היתר ע"י מליחה כי אם

ע"י צלייה ומותר לבשלה אחר הצלייה ואפי' לכתחלה דהתם אינו מועיל מליחה משום ריבוי דם שבה ומסתמא נפלט הכל בצלייה ומה שלא נפלט בצלייה לא יפלוט בבישול אבל הכא אינו מועיל מליחה משום שכבר נתייבש דמו בתוכו ואפשר דצלי אינו פועל לרכך הדם שיצא הכל והבישול פועל לרככו:

סעיף נב

ואין להשהות בשר ג' ימים בלא מליחה. כדי לצלותו דחיישינן דילמא אישתלי ומבשל ליה:

סעיף נג

ואם שרו כו'. דעת הר"ב בת"ח דלכתחלה אין לשרות אותו תוך ג' ימים כדי להשהותו עוד ג' ימים אחרים אך בדיעבד שכבר שהה אותו ג' ימים מותר לבשלו אפילו לא שראו רק מעט תוך הג' ימי' אם היה מנוקר מגידי הדם וכן בשעת הדחק או במקום הפסד מרוב' יכול לשרותו אפילו לכתחלה ולשהותו עוד ג' ימים ע"ש ובסימני ת"ח שכן מוכרח דעת הר"ב ודוק וכאן השמיט כל זה לפי שכתב שם שיש מקומות רבים נוהגין היתר אפי' לכתחלה ושבק"ק קראקא נהגו כן והניח להן מנהגן לכך סתם כאן הדברים להיות נהרא נהרא ופשטיה ובאמת אין להחמיר בדינים אלו כיון שלא מצינו חומרא דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה בש"ס וגם הריב"ש סי' פ"ז שדא בה נרגא ומ"מ לכתחלה יש לשרותו היטב כשרוצה להשהותו עוד ג' ימים וכדאיתא באגור ות"ח שם:

סעיף נד

פחות חצי שעה. לאו דוקא אלא פחות מעט וק"ל:

סעיף נה

ונתערבה אותה חתיכה באחרות. פירוש שנתערבה בחתיכות אחרות שלא שהו עדיין ג' ימים ולא נמלחו עדיין מותר לבשל כולן כשימלח כולן א"נ מיירי שכבר נמלחו כולן ואחת נמלחה אחר ששהה ג' ימים והאחרות נמלחו תוך ג' ימים דמותר לבשל כולן בלא מליחה:

סעיף נו

בטלה ברוב. וקמ"ל דל"ת דהוי דבר שיש לו מתירין בצלי דלצלי לא נאסר מעולם וע"ל סי' ח"ב ס"ד בהגה ובמ"ש שם:

סעיף נז

ברוב. צ"ע דהא קי"ל לקמן סי' ק"ט דמין בשאינו מינו צריך ששים מטעם דאם יבשלם יתן טעם אם כן הכא אמאי סגי ברוב הא הדם יתן טעם) כשיבשלה מיהו אמהרא"י והמחבר

לק"מ דאפשר דס"ל דכיון דבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה היא חומרת הגאונים יש לומר דהגאונים לא גזרו כולי האי וכה"ג כתוב בתשובת ר' אהרן ששון סימן קע"ט בבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה ונתבשל דמאחר שאינו אלא חומרת הגאונים נראה שיש לסמוך אהראב"ד דס"ל אפילו בבשר שנתבשל בלא מליחה דא"צ ששים נגד כל החתיכה אלא משערינן במאי דנפיק מיניה אלא שאין להקל לענין מעשה עכ"ד) אבל על הר"ב קשה דכתב וכן כו' משמע דבטל נמי ברוב וכדכתב בת"ח כלל ב' דין ג' בהדיא והא בשר שנתבשל בלא מליחה מדינא אסור מיהו אאו"ה לק"מ דאזיל לטעמיה דס"ל דהא דיבש ביבש שלא במינו צריך ס' אין הטעם משום דיתן טעם כשיבשלם אלא משום שנקרא דבר שיש לו תקנה קצת להכיר האיסור ולהסירו משם כו' וכמ"ש בשמו בסימן צ"ח ס"ק ו' א"כ הכא א"א להכירו שהרי הוא בלוע (ואפשר דמהרא"י נמי סובר האי טעמא ודוק) אבל הר"ב דס"ל הטעם דלעיל והוא עיקר כמ"ש שם קשיא ודוחק לחלק דהכא שאני דהאיסור בלוע ואפשר דהכא לא אתא אלא לאשמועינן דלא נאסר משום חתיכה ר"ל ורוב הוא לאו דוקא אלא צריך ששים וצ"ע:

סעיף נח

ומותר לבשל כולן. דוקא כל א' וא' בפני עצמו או אפילו כולן בקדרה א' כשירבה עליו היתר עד ס' הא לאו הכי לא וכדלקמן סי' ק"ט ס"ב וע"ש ומלשון ומותר לבשל כולן משמע שא"צ להשליך א' או ליתן לעובד כוכבים ואע"ג דבסימן הנזכר כתב הר"ב דיש מחמירין להשליך א' או ליתן לעובד כוכבים מ"מ סתם הכא כדברי המחבר דכבר כתב שם דאינו אלא חומרא בעלמא וכאן כיון שבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה אינו אלא חומרת הגאונים אין להחמיר

סעיף נט

ואפילו היתה. ר"ל משום דאין איסורה מחמת עצמה אלא מחמת דם הבלוע בה וכדלקמן סימן ק"א ס"ב ע"ש:

סעיף ס

בשר המלוכלך בדמים כו'. כן הוא ל' ר' ירוחם (נט"ו אות כ"ה) הובא בב"י ונ"ל דדוקא נקט ר"י מלוכלך בדמים וכדאיתא נמי להדיא בסמ"ק סימן ר"ה (דף נ"ו ע"ב) בשם מהר"מ ובאו"ה כלל ב' דין ה' בשם המרדכי ומהר"ם וסבירא להו דלא נאסר מטעם הבשר עצמו שנכבש דאע"ג דמבליע ומפליט מ"מ לא עדיף מכלי שני דיש לו תקנה במליחה וכמו שהביא הב"י המ"כ בשם מהר"מ אבל בשר המלוכלך בדמים הוי דם בעין דאינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה אפילו בלא טעמא דכבוש הוי כמבושל ממש וכמ"ש לעיל

ובר"ס ע"ו וכ"כ באו"ה שם בהדיא דדם זה הוי דם בעין דאינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה ודוק אכן הביא הב"י הגהת ש"ד מה שנהגו רבותינו לאסור הבשר ששהה במים היינו בבשר הרבה שאין במים ס' נגד כל החתיכות אבל אם יש ס' במים נגד כל החתיכות אז הדם שיצא בטל במים כבר ואם חזר ונבלע בבשר אינו מזיק ומה שנשאר בחתיכה יוצא ע"י מלח עכ"ל משמע להדיא דאפי' אינו מלוכלך בדמים אסר ליה מטעם החתיכה עצמה שנכבש דהוי כמבושל וכן משמע מדברי ש"ד ומהרא"י והאגור דאפילו אינו מלוכלך נאסר וכן דעת מהרש"ל באו"ש ובפכ"ה סי' צ"א וכ"ד הר"ב בת"ח כלל ג' ולעיל ס"א בהג"ה ע"ש וכ"נ דעת כל האחרונים וגם המחבר שכתב מלוכלך בדמים צ"ל דל"ד מלוכלך אלא אורחא דמילתא נקט דלכך שורין אותו שהרי כתב אלא אם כן יש ס' במים כנגדו ר"ל נגד הבשר ומ"מ צ"ע דהיאך כתב כ"א ע"י צלי דזה לא נמצא בשום פוסק דבשר המלוכלך בדמים שנשרה מע"ל שיהא מותר לצלי והוא תמוה דכיון דנבלע בבשר ע"י כבוש תו לא מהני ליה צלייה דדם בעין שנבלע אינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה וכמבואר לעיל ובר"ס ע"ו ובכמה דוכתי והש"ד והאגור שהזכירו דיש מתירין לצלותו לא הזכירו בדבריהם מלוכלך בדמים וס"ל דכבוש לא עדיף ממליח ואינו כמבושל ממש ור"י ושאר פוסקים שהזכירו מלוכלך לא הזכירו היתר בצלייה וא"כ המחבר הוא מזכה שטרא אליבא דבי תרי ואולי דעת המחבר דאפי' מלוכלך מ"מ כיון שנשרה ונתערב הדם במים ונכבש לא חשיב תו דם בעין (ודלא כמ"ש למעלה גם דלא כאו"ה) וצ"ע ועס"ק ס"ו:

סעיף סא

אא"כ יש במים ס' כנגדו. כלומר אז החתיכה עצמה מותרת גם כן וכן דעת הר"ב בת"ח כלל ג' וכתב שם דלא דמי למבושל (לעיל סי"א בהג"ה) דלא אמרו כבוש כמבושל לכל דבר רק שבולע ומפליט אבל אינו מבלבל טעם החתיכה כמו ברוטב וגם שם אינו אלא מנהג לאסור אותה חתיכה ולכן אין להחמיר בכה"ג עכ"ל ומהרש"ל שם אסר אותה חתיכה ודאי ועכ"פ יש לסמוך על דברי הגהת ש"ד והמחבר והר"ב להתירו לצלי הואיל ובלא"ה יש מתירין כבוש לצלי ועוד דגם בש"ד רס"ג משמע לכאורה הכי מדתלי טעמא דבשר שנשרה במים מעל"ע אסור לפי שהדם חוזר ונבלע בבשר ע"ש ונראה דלהמתירין אפי' הוא מלוכלך בדמים שרי דכיון שיש במים ס' כנגדו נתבטל הדם בעין שעליו בס':

סעיף סב

ויש אוסרים. אפי' לצלי אפילו אינו מלוכלך כדמוכח בש"ד ואגור ות"ח שם וכן משמע בס' אפי רברבי:

סעיף סג

אסור להשתמש באותו כלי רותח. אפי' אחר שהודח הכלי:

סעיף סד

ואם נשתמש כו'. הג"ה זו צ"ע ואחרי העיון היטב בת"ח כלל י"א דין ח' נראה לכאורה לפרש דמיירי כאן שהקערה היא אם לכך אם הוא דבר יבש סגי בקליפה אפי' הקערה חם כיון שהוא נגוב (ואה"נ דאם נתן בה רותח יבש שיש בו רטיבות קצת דצריך נטילה וכדמוכח מדברי הרשב"א בחידושיו ובת"ה הארוך וע"ל סי' צ"ד ס"ק ל"ב וסימן ק"ה ס"ק כ"ב) ולכך אם הוא דבר רותח לח כרוטב צריך ס' נגד הקליפה מן הקערה (וא"צ ס' נגד כל הקערה משום דמתחלה לא נאסרה במליח' רק כדי קליפה כדקי"ל לקמן סי' צ"ח ס"ד בהג"ה) אף במקום שלא נגע שם הרוטב) אלא שדוחק לפרש דמיירי שהקערה חמה וגם דוחק לפרש דמ"ש ס' נגד קליפה מן הקערה מיירי אף במקום שלא נגע שם הרוטב ועוד דדוחק לומר דמיירי בדבר יבש לגמרי ועוד דבת"ח שם ע"כ בדבר יבש שיש בו רטיבות קצת מיירי מדכתב שם אי הקערה קר סגי בקליפ' ולא ביאר החלוקה השנית כשהקערה חם אלא ודאי מ"ש שם בסיפ' ואי הקערה חם קאי נמי אדבר יבש דרישא שיש בו רטיבות קצת דצריך ס' כשהקערה חם לדידן וכמ"ש בסי' ק"ה ס"ק כ"ב אלא ודאי מיירי בהג"ה נמי כשהיא קר וכפשטא דמלתא ואפ"ה צריכה קליפה אפי' נשתמש בו דבר יבש לגמרי וכדמשמע בת"ח כלל כ"ג דין ב' ע"ש וכדאית להו להתוס' דהקערה צוננת היא ואפ"ה אם נתן בה רותח נגוב צריך קליפה וכמבואר ברשב"א שם ומ"ש ואם הוא דבר לח בעינן ס' כנגד קליפה מן הקערה היינו במקום שנשתמש בקערה אבל קשה לפ"ז דלקמן סימן צ"א סעיף ד' כתב הר"ב דבמקום שהבשר צריך קליפה אם לא קלפוהו ובשלו כך מותר בדיעבד והיינו מטעם מאחר דאינו ראוי לקלוף וכ"כ בת"ח כלל כ"ג דין ה' וז"ל ופסק עוד בארוך דכל מקו' שצריך קליפה ועבר ובשל בלא קליפה שרי ולפ"ז אם עירה תבשיל של בשר לתוך קערה אסורה מותר דהא מדינא אינו אוסר רק כדי קליפה ומאחר דאינו ראוי לקלוף הכל שרי עכ"ל וא"כ אמאי צריך כאן ס' נגד קליפה מן הקערה ולפי' הראשון שכתבתי לק"מ דלא אמרינן הכי אלא במקום שהבשר עצמו צריך קליפה לחוד במה שנגע משא"כ הכא דלא סגי בקליפה במה שנגע דהא נבלע בתוכו כל מה שיש בקליפת הקערה אף במקום שלא נגע שם הרוטב ועוד דכיון שהקערה חמה א"כ ה"ל התבשיל שבתוכה כנתבשל בתוכה דכתב הר"ב סימן צ"ח ס"ד דכלי שנאסר במליחה כדי קליפה צריך אח"כ ס' נגד הקליפה וזה לא דמי לסי' צ"א בהג"ה כיון שהקליפה של הקערה בעצמה אוסרו מחמת שהיא חם והיא עומדת בעין ושייך בה קליפה כמ"ש בסימן צ"א

ס"ק ז' אבל אי נימא דמיירי כשהקערה קרה א"כ צריך קליפה מפני שהתבשיל בלע קצת קודם שנצטנן א"כ צריך ס' נגד קליפת התבשיל והיא אינה עומדת בעין ולא שייך בה קליפה ודוק וצ"ע וי"ל דסבירא ליה להר"ב דהכא יש להחמיר להצריך ס' נגד קליפת הקערה כיון דבלא"ה יש פוסקים כאן דס"ל דלאחר הדחה רותחת היא מתוך המלח שבה כגון הראב"ד וסייעתו ומביאו הרשב"א וב"י א"כ אע"ג דקי"ל בעלמא כסברת ר"ת מ"מ הכא יש להחמיר כסברת ריב"א דמצריך בעלמא ס' נגד הקליפה וכה"ג צריך ליישב דברי הרשב"א בת"ה הקצר ומביאו הרב המגיד וב"י דלא ליסתרי לדבריו שבת"ה הארוך דף ע"ג ובחדושיו לחולין (ומביאו ב"י) ע"ש כן נ"ל ודוק היטב:

סעיף סה

בעינן ששים נגד קליפה כו'. לקמן סי' קל"ז מוכח בפשיטות דסתם כלי יש במה שבתוכו ס' נגד קליפת הכלי ואפשר דהיינו דוקא בשאר כלים אבל בקערה שרחבה ואינה גבוה מסתמא ליכא ס' וכן משמע באו"ה כלל ל"ו דין ב' דליכא ס' במה שבקערה נגד קליפתה וכ"כ בס' אפי רברבי ריש דף ס' סתם תבשיל אין ס' נגד קליפה פנימי של הקערה:

סעיף סו

וי"א שאפילו בצונן אסור להשתמש כו'. ובת"ח כלל י"ח ד"ח פסק דבכלי חרס אסור להשתמש לכתחלה בלא הדחה ובשאר כלים מותר וכן פסק מהרש"ל פכ"ה סי' ס' ומיהו ודאי אף בשאר כלים צריך לקנחם היטב קודם שישתמש בהם וכמבואר ברשב"א שם וכ"כ מהרש"ל שם:

סעיף סז

אבל מותר לחזור ולמלוח כו'. בת"ח שם דין ט' כתב הטעם בשם או"ה דאין מליחה לכלי להפליט מה שבתוכו על ידי מליחה וכן הוא בהגהת ש"ד סי' י"ז ומביאם ב"י (ובכלל י"ז פסק דאפילו בכלי חרס אמרינן הכי) מיהו קשה כיון דאין מליחה לכלים להפליט ע"י מליחה כ"ש שמותר להשתמש בו צונן וא"כ אמאי כתב הרב האי דינא אחר הי"א שכתב המחבר ונראה דשאני בשר כמ"ש הט"ו ר"ס צ"א דבשר חי וכיוצא בו דאורחיה בהדחה (כלומר קודם שיתנו בקדרה וע"ל סי' ע' ס"ק י"ג) מותר להניח בכלי של איסור ולא אמרינן כיון דבעי הדחה דילמא מישתלי ואכיל בלא הדחה כיון דאורחיה בהדחה אבל שאר דברים אפילו צוננים אסור להשתמש בקערה זו שמלחו בה בשר דכיון דבעי הדחה אח"כ אם נשתמש בהן חיישינן דילמא ישכח מלהדיח וכמ"ש הט"ו שם (וע' בסי' צ"א ס"ק ב') ולא בא הר"ב לאשמועינן דמותר לחזור ולמלוח בה אלא דלא הוי מליח

כרותח ואדלעיל קאי וא"ש בזה) דלא תקשי ממ"ש הרב בסי' ק"ה סי"ב דאסור למלוח לכתחלה גבינות בדפוסי העובדי כוכבים ע"ש:

סעיף סח

או אפילו בלא נקיבה כו'. הקשה בדרישה סי"ח דליתסר מטעם דהוי כבוש אם שהה כשיעור שיתנו על האש ויתחיל להרתיח כמ"ש הט"ו בסי"ח א"כ מכח הציר הבשר כשר נעשה כבוש ומפליט הכלי והניחו בצ"ע ולק"מ דדוקא לענין נמלח מתחלה בכלי שאינו מנוקב דנאסר הבשר מציר גופה אמרינן הכי אבל לענין אין מליחה לכלים אין חילוק דלעולם אין כח מלח) והציר מפליט כלי ונראה דאפי' שהה בו הבשר כשר מע"ל מות' דנהי דבמע"ל הוי כבוש כמבושל ממש דמפליט כלי וכמו שנתבאר בר"ס ק"ה מ"מ בשעת פליטה הוא נותן טעם לפגם כיון דאינו פולט רק אחר מע"ל שאינו בן יומו וכמ"ש ר"ס ק"ה סס"ק ב' מיהו לכתחלה אסור להשהותו מע"ל דנ"ט לפגם לכתחלה אסור וכדלקמן ר"ס קכ"ב:

סעיף סט

מותר לאכול בו אפילו רותח. משום דכיון דהכלי מנוקב לא בלע מידי דמשריק שריק:

סעיף ע

ויש ליזהר לכתחלה. אפילו בשאר כלים ובדיעבד מותר אפי' בשל חרס ת"ח כלל י"א דין ז' ודעת מהרש"ל שם דבשאר כלים מותר לאכול בהן רותח אפי' לכתחלה כיון שהם מנוקבי' ובשל חרס אפילו מנוקבת אסור אפילו דיעבד ונראה להכריע דבשאר כלים אסור לכתחלה ומותר בדיעבד כיון שהם מנוקבים ובשל חרס אף בדיעבד אסור וכ"פ הב"ח וכ"פ האו"ה כלל ג' דין ד' מיהו ודאי צונן מותר להשתמש אפילו לכתחלה בכלי חרס מנוקב לכ"ע בלא הדחה אלא בקנוח היטב ועי' בתשובת מהר"ל ן' חביב סי' צ"א:

סעיף עא

שנמלח בכלי שאינו מנוקב ושעור מליחה. משמע דעתו בב"י דהיינו שאינו נאכל מחמת מלחו והיינו כעין מליחה לקדרה וכדלקמן סי' צ"א ס"ה מיהו אנן קי"ל כמ"ש הר"ב:

סעיף עב

ושהה בו כשיעור כו'. משום דכבוש הוי כמבושל ולכך בעינן האי שעורא אבל בפחות משיעור זה אף מה שבתוך הציר לא נאסר אלא כדי קליפה הרא"ש וטור והא דבעינן בסעי' ט"ו מעת לעת למחשביה כבוש היינו משום דהתם ליכא רותח דמליחה ומה"ט כ' המחבר לעיל דמותר לצלי וכאן אסר אף לצלי ויתבאר עוד זה בס"ס ע' ור"ס ק"ה:

סעיף עג

אלא כדי קליפה. פי' במקום שנגע בחתיכה שהיה בציר ואפילו אם יש בה שומן לא אמרינן שמוליך הדם עמו דבכל דוכתי קי"ל דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך שם מצד טבע משא"כ הכא וק"ל וע"ל ס"ס ק"ה:

סעיף עד

ויש אוסרין כל החתיכה כו'. ול"ד לחתיכה שנפלה תוך הציר שאינו אסור אלא מה שבתוך הציר וכדלקמן ס"ס ע' דהתם נמלח החתיכה כדינה ופלטה כל דמה הלכך אינו אסור אלא מה שבתוך הציר דדם אינו מפעפע למעלה אבל כשנמלח בכלי שאינו מנוקב הכל אסור שלא יצא דמה ממנה לפי שהמקום דחוק כיון שאין הכלי מנוקב ואע"פ שדם האברים שלא פירש מותר היינו דוקא שלא פירש כלל ממקומו אבל פירש ממקום למקום לא כגון הכא דכיון שמלח מיד הדם פירש ויצא ממקום למקום ואינו יוצא לגמרי כיון שהוא בכלי שאינו מנוקב ושוב אינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה כ"כ הפוסקים וכ"כ האו"ה והרב בת"ח כלל י"ב דין י' ובסימנים שם והעט"ז הטעם משום שפירש ממקום למקום וכ"כ שאר אחרונים ואע"ג דבשובר מפרקתה של בהמה שאסור נמי לאכול ממנה באומצא משום שהדם פירש ממקום למקום ואפ"ה שרי ע"י מליחה וצלייי' כמו שנתבאר לעיל סי' ס"ז י"ל דהכא כיון שפירש ע"י מליחה גרע טפי אי נמי כיון שנמלח בכלי שאינו מנוקב הוי כבוש וכבוש הרי הוא כמבושל דלא מהני ליה מליחה וצלייה אח"כ וע"ל ס"ק מ"ג וסי' ע"ו ס"ק ב':

סעיף עה

ואפילו לא שהה שיעור מליחה כו'. ואם נפלה חתיכה לציר בכלי שאינו מנוקב וספק אם נפלה לשם קודם ששהה שיעור מליחה מותר מה שחוץ לציר וכ"ש אם ברי שנפלה לשם אחר ששהה שיעור מליחה אבל אם ברי לנו שנפלה לשם קודם ששהה שיעור מליחה אסור אף מה שחוץ לציר דכיון דעדיין לא פלט כל דמו הוי ממש כמולח בכלי שאינו מנוקב כן פסק בתשובת משאת בנימין סי' ל"ט והוכיח כן מדברי או"ה כלל ו' דין י"ד ע"ש וכן משמע להדיא מדברי הפוסקים שהבאתי בס"ק הקודם דכל זמן שלא נמלח כדינו ופלט כל דמו אסור כשהניחו בכלי שאינו מנוקב ע"ש ודוק ובספרי הוכחתי שגם הרב בת"ח מודה לזה דלא כמשאת בנימין שהשיג עליו בזה ועי' בס"ס ע' ובמ"ש שם בס"ק מ' וס"ק מ"ו:

סעיף עו

וכן נוהגין כו'. כתב מהרש"ל פ' כ"ה סימן (ס"ז) [צ"ז] דאף דנהגינן הכי מ"מ אם נתערב חד בתרי אפילו בבישול א"צ ס' אלא בטל ברוב דמאחר דמדאורייתא חד בתרי בטל אלא דמדרבנן אסור עד ס' בבישול כדאי הם הפוסקים המתירין מה שחוץ לציר לסמוך עליהם בכה"ג עכ"ד וצ"ע לדינא ואולי יש לסמוך עליו בזה כיון דבלא"ה דם שמלחו ודם שבשלו אינו אלא מדרבנן מיהו משמע שם בדבריו דאפילו נמלח כשיעור מליחה לקדרה ושהה ג"כ שיעור מליחה יש להתיר בכה"ג ע"ש:

סעיף עז

אבל שאר חתיכות. שאינם נוגעים בציר אלא מונחים על החתיכות הנוגעות בציר ת"ח כלל י"ב דין י"א וע' בסי' ע' ס"ק מ"ז:

סעיף עח

ויש מי שמצריך ליתנו במים רותחין. כדי לחלוט ולצמת הדם שנשאר בתוכו ולהכי הביא המחבר סברא זו דהיכא דאפשר יש לחוש לעשות כן וכמ"ש בב"י ודעת הר"ב דאין לחוש לכך כלל וכמבואר בדבריו בת"ח סוף כלל ט"ו והטעם דהואיל ששהה שיעור מליחה כבר יצא כל דמו ומה שיוצא אח"כ אע"פ שהוא אדום אינו אלא מוהל בעלמא:

סעיף עט

ונתמלא מציר מותר. הטעם דציר היוצא מבשר לאחר ששהה שיעור מליחה אינו אלא מוהל בעלמא ואע"פ שהמלח שעל הבשר אסור שהדם מעורב בו והמלח נתמחה בציר מ"מ בטל הוא בציר כ"כ הפוסקים:

סעיף פ

ויש אוסרין. דס"ל דציר זה הוי כשאר ציר ורותח הוא ונבלע בבשר ומ"מ אינו נבלע יותר מכדי קליפה וכתוב בת"ח ריש כלל י"ד דאם הדיחו קודם שנתנו לכלי שאינו מנוקב שרי לכ"ע ומשמע שם דאפילו נתמלא אח"כ ציר קאמר וכבר נתבאר לעיל סס"ח דבדיעבד סגי אפילו בהדחה א' אחרונה ונ"ל דה"ה הכא ומשמע דהאוסרין אוסרין אותו מיד אפילו לא שהה בכלי כיון שיש ציר בכלי וכ"כ באו"ה כלל י' דין ט"ז להדיא ע"ש ועיין בס"ק ל"א:

סעיף פא

כדי קליפה. ואע"ג דהכא ליכא טעמא דפירש ממקום למקום שהרי כבר שהה שיעור מליחה מ"מ לא אמרינן איידי דפליט ציר לא בלע וכדלקמן סימן ע' כיון שהוא בכלי שאינו מנוקב וק"ל ומהרש"ל חלק בספרו פכ"ה סימן ע"ו ואסר כל מה שבציר ומעט למעלה ממנו כדי קליפה ולדברי הרב לא מהני' ס' לבטל דכל מקום דצריך קליפה אין

מבטלין בס' וכדלקמן סי' ק"ה ולדברי מהרש"ל אם יש במה שבתוך הציר ס' נגד הציר שרי אבל מה שחוץ לציר אין מצטרף לבטל דדם אינו מפעפע למעלה וכ"כ באו"ה כלל י' דין י"ט וז"ל ומיהו מה שבתוך הציר אסור אפילו אם יש ס' בכל החתיכה נגדו דהא מה שחוץ לציר אינו מצטרף לבטל מאחר שדם אינו מפעפע עכ"ל וברור הוא והרב בת"ח שם דין ב' כ' על האו"ה ואינו נראה דאם היה ס' בבשר שבציר נגד הציר שרי לדבריו דאוסר הכל בדליכא ס' עכ"ל ותמהני דהא אף האו"ה לא קאמר אלא דמה שחוץ לציר אינו מצטרף וכמבואר בדבריו להדיא:

סעיף פב

והכלי כו' אסור. כבר נתבאר לעיל דין קערה שמלח בה בשר בסעיף ט"ז ובס"ק ס' וכאן שכתב סתם והכלי שנפל בו הציר אסור מיירי בענין דא"א לקלפו כגון שנפל בו הרבה ציר או שהוא כלי חרס וכדכתב הרב לקמן סימן צ"א סס"ה ע"ש והכי איתא בת"ח כלל י"ג ע"ש:

סעיף פג

וכן אם היה הכלי חולבת ויש בו לכלוך כו'. משמע מדברי הרב דכשהכלי אינו מלוכלך אפי' היה בן יומו מותר וכן משמע מדבריו לעיל סוף ס"ח וכ"כ בת"ח סוף כלל י"ד בהדיא ע"ש ואע"ג דבהגהת ש"ד (בסוף שער ז' ומביאה ב"י בס"ס זה) שממנה הוציא הר"ב מקור דין זה מבואר שאם הכלי ב"י צריך ס' נגד כל הכלי מ"מ הי' נראה להרב לפסוק דלא כוותיה בזה כיון דקיי"ל דאין מליחה לכלים וכ"כ בסימן ק"ה סי"ב בהג"ה דאם נמלח היתר בכלי איסור מותר דאין מליח כרותח כ"כ להפליט מה שבלוע בכלי וכ"נ להדיא דעת מהרש"ל פכ"ה סימן פ"ג והוא פשוט דלא כהעט"ז שהעתיק הג"ה ש"ד לפסק הלכה ותימה עליו שהרי הוא עצמו כ' בסי' ק"ה סי"ג דאם מלח בשר בכלי של איסור מותר שאין המלח מפליט האיסור מן הכלי ע"כ ומ"ש הר"ב אסור הבשר משמע דאסור כולו קאמר אי ליכא ס' נגד הלכלוך וכן כתוב בת"ח שם והטעם ע"ש:

סעיף פד

אבל אם הוא הפסד מרובה כו'. כלומר דבכה"ג אפילו לענין לכלוך דחלב אמרינן דהציר לא מחשב רותח וכן מבואר בסי' צ"א ס"ה בהג"ה א' וכן מוכח בת"ה סי' קנ"ט להדיא ע"ש:

סעיף פה

ולפי דבריו אע"פ ששהה הבשר כו' עד שידיחנו יפה יפה. צריך ביאור איך דין זה תלוי בזה והלא כל הפוסקים מודים בזה שצריך להדיח הבשר יפה יפה וכדאיתא בש"ס

להדיא אין הבשר יוצא מידי דמו אא"כ מלחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וגם המחבר כתב לעיל בסעיף ז' בסתם שצריך להדיחו יפה יפה ונראה דכוונת המחבר לומר דכיון דדעת היש מי שאוסר הוא דס"ל דציר היוצא מבשר מליח לאחר שיעור מליחתו רותח הוא וחשיב דם ולא מוהל ונבלע בבשר א"כ אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה מיד קודם פליטת כל צירו וכמ"ש לקמן סי' ע' ס"ה מה"ט וכמו שיתבאר שם וכן מוכח בב"י ס"ס זה ד"ה ומ"ש הר"ר יונה כו' עיין שם ודוק ועיין בסימן ע' ס"ק כ"ד עי"ל דודאי טעם הדחה לאחר מליחה הוא משום הלחלוחית ומלח שעליו ולפ"ז כשחתכו מכל צדדים מותר לאכלו בלא הדחה אבל לסברא זו דהציר קודם ההדחה חשיב דם אם כן לעולם צריך הדחה להסתים נקבי הפליטה ודוק:

סעיף פו

ואם חתך צריך להגעילו. היינו דוקא לסברא האחרונה אבל לפי מה שפסק המחבר דלכתחילה יש לחוש לדבריו ובדיעבד שרי א"כ אינו אסור אלא לחתוך לכתחלה אבל אם חתך א"צ הגעלה וק"ל:

סעיף פז

ויש מתירין. אפילו איכא גומות בסכין כי ע"י הולכת והבאת סכין בבשר מתקנח הלכלוך זה מן הגומות כ"כ מהרא"י בת"ה שם ובהגהת ש"ד שער ט' ומביאו הרב בת"ח סוף כלל י"ז ומהרש"ל בא"ו שלו שער ט' פסק דלכתחלה יש להגעילו ובדיעבד מותר אם קנחו בדבר קשה והמחמיר לאסור בלא הגעלה תע"ב והיינו דוקא לעצמו אבל לאחרי' יש להורות להתיר בדיעבד אף אם לא קנחו וחתך בו רותח עכ"ד וכן אם חתך בצלי שלא נצלה כל צרכו פסק ג"כ הכי וע"ש ועי' בסי' ע"ו ס"ד:

סעיף פח

דאין מליחה לכלים. כלומר דהדם מישרק שריק ואינו נבלע בסכין וכ"כ בת"ח סוף כלל י"ז אבל ודאי יש מליחה לכלים לענין שבולע שפיר ע"י מליחה היכא דליכא טעמא דמשריק שריק ומה"ט נאסר כלי שא"מ שנמלח בו וק"ל:

סעיף פט

וכן עיקר כו'. משמע דאפילו לכתחלה מתיר לחתוך וכ"כ בת"ח שם להדיא ותימה כיון דהסכין צריך הדחה אח"כ וכדמסיק א"כ אמאי לא חיישי' דלמא ישכח להדיחו וכדלקמן ר"ס צ"א דאסור להניח היתר צונן שאין דרכו להדיח בקערה של איסור צונן דילמא אכיל בלא הדחה וסכין דבר שאין דרכו להדיח הוא כדלקמן סי' צ"ה ס"ק א' ודוחק לומר דשאני הכא כיון שאין גוף המאכל צריך הדחה אלא דאיכא למיחש שמא יחתוך אח"כ

בלא הדחה דהא הך דלקמן סי' צ"א מדברי הרשב"א הוא והרשב"א כתב דבכלי של היתר נמי דינא הכי כמ"ש שם בס"ק ב' ואפשר לומר דדוקא גבי כלי חיישינן דילמא משתלי להדיח מה שאין כן בסכין דהאיסור שע"ג נראה לעין ואם ירצה להשתמש בו יראה לעינים הדם שע"ג וידיחו א"נ שאני הכא כיון דמדינא ליכא איסורא לאחר ששהה שיעור מליחה לרוב הפוסקים מיהו בסכין של איסור משמע בת"ח שם דאסור לכתחלה לחתוך בו בשר ובדיעבד מותר ודמי למאי דלקמן סי' ק"ה סי"ב בהג"ה ע"ש:

סעיף צ

אבל הסכין צריך הדחה. אף שעדיין לא נתיבשה הציר עליו וכ"כ בד"מ ובת"ח שם:

סעיף צא

או נעיצה. דין נעיצה ע"ל ס"ס קכ"א:

סעיף צב

מדיחין אותו יפה יפה. זה נמשך ג"כ לסברא האחרונה הנ"ל ולפי מה שפסק המחבר דלכתחלה יש לחוש לה וק"ל:

סעיף צג

אם רוצה למלוח ולאכלו צלי כו'. עד סוף הסימן נתבאר על נכון בסי' ע"ו ע"ש:

סימן ע

סעיף א

שאי אפשר להם לגמור כל פליטת צירן. עיין ס"ק כ"ד:

סעיף ב

חתיכה שמלח אותה ב"פ. בלא הדחה בנתיים ודוקא מלח אבל לכתחלה אסור לעשות כן אלא צריך להדיחו יפה יפה קודם מליחה שנית וכן משמע בת"ח כלל ט"ו דין כ' ע"ש:

סעיף ג

ולא חיישינן שמלח השני מבליע הדם כו'. והא דאסרינן בר"ס ס"ט בשר שנמלח בלא הדחה קמייתא מטעם שהמלח מבליע הדם שעליו שאני התם דאיכא דם בעין אי נמי שאני הכא כיון שנמלח תחלה ולא הודח אח"כ א"כ עדיין הוא עומד לפלוט ציר ומתוך כך אמרינן דאין המלח השני מבליע הדם:

סעיף ד

ואם עבר ומלחן יחד כו'. בין שמלחן יחד זה אצל זה בין שמלח מעופות על הדגים בין שמלח הדגים על העופו' לעולם שייך לומר דהדגי' אסורים כדי קליפה והעופות מותרי'

דאע"ג דדם אינו מפעפע למעלה וכמ"ש הרב בס"ב מ"מ קליפה בעי כמו שיתבאר שם וכמ"ש המחבר עצמו בסי' ס"ט ס"ח דמה שחוץ לציר חותך כדי קליפה והעופות מותרי' לעולם דאיידי דטרידי לפלוט לא בלעי וכן דעת הרבה פוסקים מאד דלא כהב"ח שפסק כיחידאי לאסו' מן העופו' עד ס' ע"ש שדבריו ממילא נפרכים גם מ"ש דנקטינן להחמיר באיסורא דאוריי' ליתא דהא קיי"ל דם שמלחו אינו אלא מדרבנן כמבואר בכמה דוכתי:

סעיף ה

ואם לא ניטלו קשקשיהן כשנמלחו מותרים. לפי שהקשקשין הם במקום קליפה וכן מוכח בטור ע"ש וגם הר"ב נראה פשוט דמודה שהקשקשין הם במקום קליפה כו' אלא דהוצרך לטעם דרפו קרמייהו למאי דאסרינן הדגים בס' ונ"מ דאם נמלחו הדגים עם שאר איסור שאינו של דם אע"ג דלא אמרי' ביה איידי דפליט כו' מותרים הדגים דאע"ג דאנן קי"ל כל מליחה בס' מ"מ הא כתב הר"ב סי' ק"ה ס"ט דבאיסור שאין בו שמנונית כלל כגון חמץ בפסח וכה"ג לכ"ע מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה ועמ"ש שם ואם כן בכה"ג הכא הדגים מותרים בלא קליפה שהקשקשים הם במקום קליפה:

סעיף ו

ודג תפל כו'. מדסתים דבריו משמע שהוא תפל שלא נמלח עדיין ואפי' הכי אסור ולא מהני ליה מליחה אח"כ וכן משמע בב"י וכמו שהבין הר"ב בת"ח כלל כ' דין י"ד דעתו וקצת משמע כן דעת הטור דבדגים לא מהני מליחה לומר דאיידי דיפלטו דם דידהו יפלטו דם דאחריני כדאמרינן גבי בשר לקמן סי' זה דשאני דגים כיון דרפו קרמייהו בלעי טובא והדם הבא להם מעלמא נסרך בהם ביותר וגם צ"ל שכן דעת רבותיו של הרשב"א בת"ה הארוך דף ע"א ע"א וכ"כ בדרישה סעיף ד' שכ"פ מהרש"ל וכ"כ האו"ה כלל ה' דין ב' להדיא והוכחתי בספרי בכמה הוכחות שט"ס הוא באו"ה כלל י"ג ד"ג בשם הסמ"ק וצריך להגיה שם קצת דלא כמ"ש הר"ב בת"ח שם בשם או"ה בשם הסמ"ק דבדגים נמי אמרינן איידי דיפלטו כו' וכמ"ש לקמן בהג"ה והשיג שם על הב"י מיהו נ"ל שדעת הרשב"א והר"ן כהר"ב ובהגהות שנדפסו בגליון או"ה בכלל י"ג נסתפק בדין זה:

סעיף ז

או זה ע"ג זה כו'. משמע להדיא שנוגעים זה בזה ואע"ג דלקמן סעיף ג' גבי בשר טריפה תפל ובשר שחוטה מלוח הביא המחבר דיש אוסרים כדי קליפה כשנוגעים זה בזה י"ל נהי דנחשב הטרפה תפלה מחמת הכשירה מלוח רותח כל כך שמפליטה ציר וציר טרפה אסור מכל מקום לא מחשב רותח כל כך שיפלוט דם דהכא אין האיסור אלא

משום דם ועוד דאף אם מפליט דם מכל מקום לא מחשב רותח כ"כ שיפלוט כל כך דם הרבה אפי' אחר פליטת דם וציר של הדגים:

סעיף ח

וכן אם הדגים מונחים על העופות כו'. כתב מהרש"ל פרק כ"ה סי' ע"ג דוקא כשידוע בבירור שלא נשרקו הדגים מלמעלה אבל אם אינו ידוע בבירור אסור דסתם מליחה דרך להתהפך עליון לתחתון ע"כ:

סעיף ט

מונחים על העופות כו'. וכתוב בהגהות שבסוף ספר האו"ה שער י"ג סי' א' דה"ה אפי' זו בצד זו אם חתיכות הדגים גדולים וגבוהים יותר ועולים נגד למעלה מן הבשר מה שלמעלה מן החתיכה שאינו נוגע בה מותר אפי' באותה חתיכה עצמה דלא גרע מנפל חציה לציר ע"כ:

סעיף י

מותרים כו' דדם אינו מפעפע כו'. מיהו קליפה בעי וכדלקמן ס"ס זה גבי חתיכה שמקצתה בציר והר"ב כתב זה לדידן דאסרינן הדגים עד ששים דאם הדגים מונחים על העופות מותר בלא ששי' בקליפה אבל לסברת המחבר לא שייך דין זה וכמו שכתבתי בס"ק ד' ע"ש:

סעיף יא

אלא לאחר ששהו העופות שיעור מליחה כו'. ואע"ג דלקמן בסי' צ"א גבי בשר וגבינה מלוחים אמרינן דאף לאחר שיעור מליחתו חשוב רותח שאני הכא דאין האיסור אלא משום דם ולאחר שיעור מליחתו פלט כל דמו ואע"ג דלעיל סי' ס"ט ס"כ נהגינן לאסור במעשה דרש"י שאני התם שהמוהל בעין והבשר מונח בתוכו אבל משום לחלוחית בעלמא שעל הבשר לא נהגינן איסור וסגי לדגים בהדחה וכן מתבאר בת"ח שם דין י"א בשם או"ה:

סעיף יב

העופות במלחן כו'. ואפילו שהו הדגים ג"כ מתחלה שיעור מליחה מותרים כן מוכח להדיא בת"ח שם ע"ש וכן מתבאר מתוך הטעמים שכתבתי בס"ק הקודם:

סעיף יג

ואם נמלחו דגים כו'. משמע דיעבד אבל לכתחלה לא משום דמ"מ הדחה מיהא בעי וחיישינן דלמא משתלי להדיח וכדלקמן ר"ס צ"א ואע"ג דלעיל סי' ס"ט סעיף ט"ז כתב הר"ב דמותר למלוח אפי' לכתחלה בשר שכבר נמלח והודח בכלי שאינו מנוקב שמלחו

בו בשר כבר כתבתי שם דה"ט דאורחיה דבשר להדיחו קודם הבישול משא"כ כאן גבי דגים אבל מדברי הב"י (בסוף ד"ה כתוב בשבולי הלקט כו') משמע דס"ל דגם דגים דרכן להדיח קודם הבישול וכ"כ הרשב"א בת"ה בית ד' סוף שער א' ונראה לחלק בין דגים שמולחין לקדרה לבשל מיד שאין דרכן להדיחן ובין דגים שמולחין לקיום שדרכן להדיחן אח"כ קודם הבישול ובהכי מיירי הרשב"א בתשובה סי' קכ"ט ומביאו ב"י דכתב דמותר לכתחלה למלוח דגים בכלי שמלחו בו בשר כשר כן נראה ליישב דעת הר"ב אבל לפי מ"ש לקמן ר"ס צ"א ס"ק ב' בלאו הכי לק"מ ע"ש:

סעיף יד

והא דאמרינן כו'. הר"ב מבאר כן לדעת עצמו אבל דעת המחבר אינו כן וכמ"ש בס"ק ו' וע"ש ולא כתב הר"ב כן בלשון וי"א כיון שאין בדברי המחבר הכרח וכן דרכו בכמה מקומות:

סעיף טו

פלט כבר דמו והודח. אין לפרש דנקט והודח משום דאז נסתמין נקבי הפליטה וכדלקמן ס"ק כ"ו אבל כשלא הודח אף שפלט דמו מ"מ עדיין פולט ציר ואיידי דפליט ציר לא בלע דהא עכ"פ הדג פולט כל צירו קודם שיפלוט העוף דמו א"כ אפי' בלא הודח נמי יהא אסור וכמו שנתבאר אלא והודח הוא לאו דוקא אלא שכתב כן דלישנא דתפל משמע שאינו עומד במלחו:

סעיף טז

וע"ל סי' צ"א כו'. כלומר דשם סעיף ה' בהג"ה נתבאר דציר מבשר שנמלח אפי' לא נמלח רק לצלי חשוב רותח וה"ה הכא ודוק ועיין בת"ח שם סוף דין י"א. כתב או"ה כלל י"ג (דין ב') דגים שנמלחו עם עופות אין לאסרם משום סכנה דאין סכנה במליחה עכ"ל ת"ח שם דט"ו ונ"מ נמי כגון היכא דליכא משום איסור דם כגון ששהו שיעור מליחה והודחו וחזרו ונמלחו יחד וכה"ג וע"ל ר"ס קי"ו:

סעיף יז

והם נוגעים זה בזה כו'. לרבותא דסיפא נקט הכי דאם הכשרה מלוח והטריפה תפלה אפי' בנוגעים זה בזה מותר ולא אמרי' דמתוך נגיעתו יחשב התפלה רותח ויפלוט ע"י כך כיון שלא נמלח ממש ולאפוקי סברא אחרונה אבל אין לפרש דלהכי נקט נוגעים זה בזה משום דאל"כ אפילו הטריפה מלוח והכשרה תפלה מותר דזה לא נמצא בשום פוסק ואדרבה משמע בב"י דכ"ע מודי בהא דאע"פ שאינן נוגעים זה בזה כל שעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה אסור וגם אין סברא כלל להתיר בכה"ג כיון

דעכ"פ הציר נוטף על הכשרה מה לי נוגע או לא אלא ודאי כדפי' ומ"ש הרב ובטריפה מלוח כו' היינו אליבא דכ"ע:

סעיף יח

שאע"פ שאינו בולע מדם הטרפה. כיון שהוא טרוד לפלוט דם דידיה מ"מ בולע מציר שהיא נוח ליבלע דדוקא גבי דם אמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלע אבל לא בשאר איסורים. וציר נבילה וטריפה ושרצים הוא מדאורייתא משא"כ ציר דגים טמאים דהוי מדרבנן וכדלקמן סי' פ"ג ס"ה וכן ציר דבשר דאסור משום דם אינו אסור אלא מדרבנן וכדלקמן בסוף הסי' ונ"מ לענין ספיקא:

סעיף יט

וסובר כו' אלא בעומדים בסמוך כו'. ונראה דאז אפילו הדחה לא צריך כיון שאין נוגעים זה בזה וא"כ המחבר שכתב לקמן סי' ק"ה ס"י אם ההיתר מלוח והאיסור תפל א"צ אלא הדחה ע"כ מיירי בנוגעים וסתם שם כסברא הראשונה וכן בסימן צ"א ס"ה סתם כן וגם בספרו ב"י משמע להדיא שהסברא ראשונה עיקר בעיניו ולכן כתב הסברא האחרונה בשם ויש מי שאוסר:

סעיף כ

וע"ל סי' ק"ה מאלו דינים. כלומר דשם ס"ו פסק הר"ב דיש להחמי' שלא במקו' הפסד מרובה כסברא האחרונה ובת"ח סוף כלל כ"א פסק לגמרי כסברא הראשונה וכן דעת מהרש"ל פ' כל הבשר סימן פ' וכ"ד העט"ז:

סעיף כא

אפילו אם חתיכה הטריפה כחושה כו'. משום דאזיל הכשרה ומפטם לטריפה:

סעיף כב

אם היתה הטריפה המלוחה למטה. לאפוקי אם היתה הכשרה התפלה למטה אע"פ שהטריפה שמינה למעלה אינו אסור אלא כדי קליפה דתתאה שהוא אינו מליח גובר ומצנן העליון מיהו בשניהם כחושים לענין קליפ' אין חילוק בין המלוח למטה או למעלה אלא לעולם טמא מליח כחוש אוסר טהור תפל כחוש עכ"פ כדי קליפה וכדלקמן סי' צ"א ס"ה ודוק ועמ"ש שם:

סעיף כג

וע"ל סי' ק"ה כו'. כלומר דשם נתבאר דאף בשמן אין חילוק בין המליח עליון או תחתון וגם נתבאר שם דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן ומשערים כל מליחה בס' וע"ש בסעיף י' וי"א:

סעיף כד

י"א שבשר שנמלח כו'. בב"י כתוב שדין זה תלוי בדין דסי' ס"ט ריש סעיף כ' ע"ש ובת"ח כלל י"ד ד"ד כתב דאפי' למאי דמחמירין לעיל לאסור בקליפה היינו משום דהתם אנו רואין שהמלח הוציא עוד הציר ומאחר שמונח בכשא"מ אסור אבל הכא שהבשר מונח תמיד בכלי מנוקב לא חיישינן דהבשר יבלע מן המלח שעליו דאף אם יפליט דם מישרק שריק לכן שרי בדיעבד ע"כ (ועיין בס"ק י"א) ואע"ג דאם נפל בשר שכבר פלט דמו וצירו אצל בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה אסור כמ"ש הר"ב ריש ס"ו ופשוט הוא דהיינו אפי' בכלי מנוקב ולא אמרינן מישרק שריק י"ל דשאני הכא דמה שיצא מן הבשר תוך שיעור מליחה שהוא רותח ודם ממש כבר יצא לחוץ הכלי שהוא מנוקב ומה שנשאר ע"ג אינו אלא לחלוחית שיצא ממנו אחר ששהה שיעור מליחה דאינו אלא מוהל בעלמא לדעת הרבה פוסקי' וכמו שנתבאר בסי' ס"ט שם א"כ נהי דמחמירין לחשבו דם מ"מ איכא למסמך בכה"ג אטעמא דמישרק שריק וכן המלח שעליו הרבה פוסקים ס"ל שלאחר שפלט דמו אין לו שום כח וכמו שנתבאר שם הלכך סמכינן הכא אטעמא דמישרק שריק משא"כ לקמן:

סעיף כה

שלא נמלח כלל. שאז אינו פולט כלום ובולע:

סעיף כו

או שנמלח. ופלט כל דמו והודח כן הוא בתורת הבית ובר"ן ונראה דהיינו משום דכיון דהודח אחר שיעור מליחתו נסתמין נקבי הפליטה וכדכתב בת"ח כלל ו' סוף ד"ה אבל אם לא הודח אף שכבר פלט כל דמו מ"מ כיון דעדיין פולט ציר אינו בולע א"נ מ"ש הט"ו ופלט כל דמו ר"ל דמו וצירו וכן מצאתי בהגהות מהרש"ל לטור שפי' כן וכן הביא הדרישה על שמו ופי' כן בפרישה והיש מתירין מתירין אפי' בכה"ג כמו שהוכחתי בספרי מדברי הרשב"א בת"ה להדיא וחד טעמא הוא דכי היכא דמתירין בבשר שנמלח והודח דאפי' אין בו דם של עצמו וגם נסתמים נקבי פליטת צירו אפ"ה חוזר ופולט ע"י מליחה אח"כ ה"נ אם פלט כבר כל צירו וזה ברור דלא כהב"ח שדחה פי' זה מפני שהבין דבכה"ג ליכא מאן דמתיר והאריך להוכיח כן ע"ש שהוכחתו היא סתירתו וגם הר"ב משמע שהבין כמו שכתבתי והוא פשוט:

סעיף כז

וי"מ ע"י מליחה כו'. כלומר י"מ בבשר שלא נמלח כלל ע"י מליחה אח"כ שכמו שיפלוט אח"כ דם של עצמו יפלוט דם דאחריני:

סעיף כח

ויש מתירין בכל זה. כלומר אפי' בסיפא דלית בה דם של עצמו אפ"ה מותר ע"י מליחה אח"כ:

סעיף כט

ולכתחלה יש לחוש לדברי האוסרין. כלומר דלכתחלה יש ליזהר בכל זה שלא לעשותו אבל בדיעבד יש לפסוק בכל זה דמותר וכן משמע בב"י שכתב דלכתחלה יש ליזהר בכל הדברים האלו ולחוש לדברי האוסרין אבל בדיעבד יש לסמוך אהמתירין עכ"ל משמע דקאמ' דלכתחלה יש ליזהר שלא לעשותם וכך נראה שהבין הרב ודלא כמו שדקדק מהר"י כהן מקראקא בתשובה סי' כ"ז שגם הב"י אוסר בדיעבד ומ"ש לכתחלה ר"ל כשרוצה הרב לפסוק לכתחלה יפסוק דאסור אבל בדיעבד שאם פסק להתיר סמכינן אהמתיר ולא מהדרינן עובדא עכ"ל ע"ש שאין בדקדוקו כדאי להוציא דברי המחבר מפשטן ודברי בעל ספר אפי רברבי בכמה דינים שבסי' זה מעורבבין ואין לסמוך עליו ומ"ש המחבר להתיר בדיעבד בבשר שלא נמלח כלל מיירי שהודח מתחלה דאל"כ תיפוק ליה דנמלח בלא הדחה קמייתא דאסור אפי' דיעבד מפני שהמלח מבליעו לדם בעין שעליו ואינו יוצא שוב לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה וכדלעיל סי' ס"ט ס"ב וכן מ"ש הרב דאם לא נמלח כלל ונפל לציר ממש דהותר ע"י הדח' ומליחה אח"כ מיירי נמי שהודח קודם שנפל לציר וזה פירשתי לדעת מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ו' והרב בת"ח כלל ו' ד"ב אבל בהגהה אחרת בש"ד כתב ע"ש הר"ר יעקב שושן עמק דאפי' למאי דאסרי' בשר שנמלח בלא הדחה קמייתא שרי הכא בציר ע"ש הטעם וכ"כ באו"ה ריש כלל ה' ע"ש המרדכי בשר שלא הודח ולא נמלח ונפל לציר חוזר ומדיחו ומולחו ומותר ובדין ב' שם פי' הטעם דאין כח ברתיחת הציר אלא להתבלע היא עצמה ולא להבליע הדם בעין שעליו לתוכו וכ"פ מהרש"ל באו"ש ובפרק כל הבשר סי' ע"ו וכ"פ הב"ח והיינו שלא כתבו הפוסקים והמחבר בשר שהודח ולא נמלח כו' ומ"ש בא"ו של מהרי"ל חתיכה תפלה שלא נמלחה עדיין ונתערבה בין מלוחות ונשתהה ביניהם אותה חתיכה אסורה ולא מועיל למלחה שנית אמנם אם הודחה טרם שנתערבה יחזור וידיחנה וימלחנה עכ"ל נראה דשאני התם כיון שנתערבה בין המלוחות ונשתהא שם א"כ אפשר שקבלה טעם מהמלח עצמו:

סעיף ל

ואפילו בדיעבד נוהגין לאוסרו כו'. ולא מהני הדחה ומליחה אחר כך ואפילו לצלי אסור ת"ח שם ריש דין ה' וטעמא דכיון שכבר פלט דמו וצירו א"כ אינו טרוד שוב לפלוט

ובולע ושוב אינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צלייה כיון דלא פליט דם של עצמו וגם לא אמרי' דמישרק שריק והלכך כולו אסר דאנן משערינן במליחה בס' וגם משמע דנאסר מיד ואף מהרש"ל דס"ל דבשר שנפל לציר אינו אסור אלא כששהה שם שיעור כבישה והבאתיו בס"ק מ"ה משמע בספרו פכ"ה סי' ע"ד וע"ה דמודה הכא ונראה דה"ט דכיון דמיד שנפלט מן הבשר נופל עליו א"כ מיד הוא נבלע ועוד דכאן הוי רותח מיד מחמת המליחה ודוק:

סעיף לא

שכבר פלט כל דמו וצירו כו'. וכן אם שהה שיעור מליחה והודח ונפל אצל בשר כו' דחד טעמא הוא וכמ"ש בס"ק כ"ו:

סעיף לב

ואם נגע תוך זמן זה כו'. אינו נאסר בזה גם מהרש"ל מודה כמבואר באו"ש ובספרו פכ"ה סי' ע"ד וה"ט דכיון שפולט ציר אינו בולע והלכך א"צ לחזור ולמלחו אח"כ:

סעיף לג

אך במקום שאין הפסד מרובה כו'. ודעת מהרש"ל באו"ה שלו ובספרו שם נראה להתיר עד מע"ל אפי' בלא הפסד מרובה ודעת הר"ב נראה עיקר (לפי שדעת הר"ר יונה והרשב"א והר"ן והטור ורבינו ירוחם נט"ו אות כ"ה והרא"ה בספר החנוך סוף מצוה קמ"ח והרב המגיד והאגור שאחר י"ב שעות שוב אין פולט ציר וזה דעת המחבר וגם בכל בו נזכר דעה זו):

סעיף לד

דאמרינן ע"י שיפלוט דם דידיה. כשידיחנו וימלחנו וק"ל:

סעיף לה

יש להתיר. כשידיחנו ויחזור וימלחנו וכמ"ש הר"ב לקמן בסמוך והיינו טעמא דכיון דלא שהה שיעור מליחה ועדיין אית ביה דם שפיר אמרינן איידי דיפלוט דם דידיה יפלוט ג"כ דגם דאחריני לכ"ע וכמו שיתבאר:

סעיף לו

אם לא נכבש בתוכו יום שלם. כ"כ בהגהת ש"ד על שם רבי' שמשון ב"א (ומביאה ב"י בסי' ס"ט) ומביאה הר"ב בת"ח שם ד"ט אבל תימה דלקמן ר"ס ק"ה סתם כדברי המחבר והרא"ש דאם הוא כבוש בציר כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל הוה כמבושל עכ"ל (וע"ל סי' ס"ט סי"ח) וי"ל דלא קאמר התם דהוי כמבושל אלא לשאר מילי אבל לא לענין בשר דיהא כמבושל ממש ולא יצא אח"כ ע"י מליחה וכמ"ש הר"ב

לשם אדברי המחבר וע"ל סי' ע' מדין בשר שנפל לציר ודוחק ועי"ל דהכא ע"כ מיירי בכלי מנוקב דאי באין לציר מקום לזוב ס"ל להר"ב דלא מהני הדחה ומליחה שנית כמ"ש בס"ק מ' וא"כ נראה דהכא הרא"ש מודה דלא הוי כבוש אלא ביום שלם דהא הרא"ש קאי להדיא אכלי שאינו מנוקב ולא אכלי מנוקב ודוק מיהו ודאי מהרש"ל פשיטא דסובר דאם לא שהה שיעור מליחה ונפל לציר אע"פ ששהה בתוכו כדי שירתיח כו' שרי שהרי סובר דבשר ששהה שיעור מליחה ונפל לציר אינו אסור אלא בשיעור שירתיח וצ"ע לדינא:

סעיף לז

אך אם שהה כו' יש אוסרים כו'. זהו דעת מהרש"ל בא"ו שלו סי' ו' ומביאו הרב בת"ח כלל ו' ומוכח שם דאין חילוק בין לדעת הר"ב ובין לדעת מהרש"ל בין נפל לציר או נפל ציר עליו ע"ש וצ"ל דס"ל דציר גרע מנמלח בשר על גבי בשר שכבר נמלח ולא אמרינן איידי דטריד למיפלט לא בלע ציר וצ"ל דגם הר"ב מודה לזה אלא שמהרש"ל סובר דאף הדחה ומליחה שנית לא מהני דלא אמרינן בכל דוכתי אלא איידי דיפלוט דם דידיה יפלוט דם דאחריני אבל איידי דיפלוט ציר דידיה יפלוט דם דאחריני זה לא אמרי' והר"ב ס"ל דלצורך הפסד גדול יש להתיר כל זמן פליטת צירו ע"י שיחזור וימלחנו דאיידי דיפלוט ציר דידיה יפלוט ג"כ דם דאחריני ולהכי לא התיר הר"ב בלא מליחה שנית משום דאע"ג דעדיין לא פלט כל צירו לא אמרינן איידי דטריד למפלט ציר לא בלע ציר וצ"ע בת"ח שם מה שהביא בשם הרא"ש ובסימני ת"ח שם דמשמע שם להדיא דמתיר במקום צורך משום טעם דאף לאחר שיעור מליחה כיון דעדיין פולטת ציר לא בלעה ואם כן אמאי מצריך כאן בהגה"ה הדחה ומליחה שנית ואפשר דאה"נ מדינא לא צריך הדחה ומליחה שנית במקום צורך גדול אלא הרב חשש כאן להחמיר דדילמא דעת מהרש"ל עיקר דבלע ולכך יש להדיחו ולמלחו שנית לכתחלה (וכן משמע קצת בת"ח שם ובא"ו של מהרש"ל ע"ש ודוק) מיהו אם נתבשל בלא הדחה ומליחה שנית דעת הרב דמותר במקום צורך גדול ודו"ק. מיהו כל זה כשלא הודח אחר המליחה קודם שנפל לציר אבל הודח כבר נסתמים נקבי הפליטה ובולע ולא מהני אח"כ הדחה ומליחה שנית אליבא דכ"ע וכמ"ש הרב בת"ח שם וכמ"ש בס"ק כ"ו:

סעיף לח

דהיינו תוך י"ב שעות. שאז אפילו שלא במקום הפסד מרובה אמרינן דפולט ציר וכמו שכתב הר"ב לעיל בסמוך ואם כן ממילא דבמקום הפסד מרובה סמכינן נמי דאיידי דיפלוט אחר כך ציר יפלוט דם משא"כ לאחר י"ב שעות:

סעיף לט

ע"י שיחזור וידיחנו וימלחנו. ולא אמרינן שכיון ששהה שיעור מליחה קודם שנפל לציר ועתה ידיחנו יסתמו נקבי הפליטה וכדלעיל דשאני הכא דהדחה זו אינו אלא להעביר הלכלוך של הציר ולא אמרינן דכיון שהודח נסתמים נקבי הפליטה אלא כשהדיחו קודם שנפל לציר ומכ"ש שלפי מ"ש בס"ק מ"ב דא"צ אלא לשפוך עליו מעט מים ודיו להעבי' הלכלוך של הציר פשיטא דלא נסתמים בזה נקבי הפליטה דלא אמרינן דנסתמים כו' אלא כשהודח כדין בשר אחר מליחה משא"כ בזה ובב"ח כתב ששגגה היא זו לפני הר"ב דאם ידיחו יסתמו נקבי הפליטה ופשוט הוא שדעת הר"ב כמו שכתבתי ואין כאן שגגה:

סעיף מ

וכן אם נפל לציר קודם ששהה שיעור מליחה כו'. דוקא שנפל לציר שיש לה מקום לזוב (פי' שהיא בכלי מנוקב) אבל אין לה מקום לזוב אף קודם שיעור מליחה אסור ולא מהני מליחה אח"כ כ"פ בת"ח כלל ז' דין ב' (ומינה דאם ששה שיעור מליחה אפילו נפל לציר בכלי מנוקב לא מהני הדחה ומליחה) וכתוב בת"ח שם בשם או"ה כלל ו' (דין י"ד) דאף באין לציר מקום לזוב מה שחוץ לציר מותר ונ"ל דלא מיירי מטעם כלי שאינו מנוקב דא"כ לא תלי בציר ועוד דא"כ גם הרב מודה דמה שחוץ לציר נמי אסור וכמ"ש בסימן ס"ח ס"ק ס"ט אלא מיירי כמ"ש האו"ה שם ותוס' פג"ה דף צ"ו והפוסקים כגון המולח בשר הרבה בגיגית ע"ג עצים ולאח"כ מצא חתיכה חציה תוך הציר ואינה נוגעת בשולי הגיגית מותר מה שחוץ לציר מטעם דל"ד לכלי שאינו מנוקב כיון דמונחת ע"ג עצים ואינה נוגעת בשולי הגיגית וכמ"ש האו"ה שם חילוק זה ע"ש אלא דכיון דנשרה בציר שאין לה מקום לזוב אסור מה שבציר ודוק ולהב"ח דעת אחרת בדינים אלו והנלפע"ד כתבתי:

סעיף מא

קודם ששהה שיעור מליחה כו'. אף מהרש"ל מודה בזה דכיון שלא שהה שיעור מליחה אמרינן איידי דיפלוט דם דידיה יפלוט דם דאחריני ואפילו הודח קודם שנפל לציר לא אמרינן דנסתמין נקבי הפליטה כיון שהודח קודם שיעור מליחה וזה פשוט:

סעיף מב

מיהו אם מלחו בלא הדחה כו'. ומהרש"ל כתב באו"ש ובפכ"ה סימן ע"ו דאין צריך לחזור ולהדיחו אפי' לכתחלה ואפילו הרוצה להחמיר ישפוך עליו מים ודיו כיון שהודח הדחה קמייתא עכ"ד ונראה דגם הרב מודה בזה דאין צריך אלא לשפוך עליו מים ודיו ולכך לא פירש שיעור ההדחה:

סעיף מג

שרי בדיעבד. ולא אמרינן דהוי כבשר שנמלח בלא הדחה קמיית' כמו בר"ס ס"ט דהתם דוקא בדם שבעין אמרינן הכי משא"כ ציר זה דלא גרע משאר דם פליטה:

סעיף מד

שהוא תוך שיעור מליחתו כו'. היינו דוקא בהפסד מרובה וסעודת מצוה גם כן דאל"כ אפילו לאחר שיעור מליחתו חשוב כרותח כדלקמן סימן צ"א ס"ה:

סעיף מה

אבל מה שלמעלה מן הציר. שרי דדם אינו מפעפע למעלה ואפילו אותו מקצת שבציר שמן מותר כדלעיל סימן ס"ט סי"ח והכי איתא בת"ח ריש כלל י"ז מיהו חותך גם כן כדי קליפה ממה שבחוץ לציר וכדאיתא בסימן ס"ט ובת"ח שם ועיין בסימן ס"ט ס"ק ע"ג:

סעיף מו

מיהו מה שבתוך הציר נאסר מיד. בת"ח כלל ו' ד"ט כתב הרב דמשמע דעת הרא"ש דאם נפל לציר ולא נכבש בה כשיעור אם נתנו על האור כדי שירתיח אינו נאסר רק כדי קליפה ואנן לא נהגינן כן אלא נאסר מיד שנפל בציר או הציר עליו דהוה כרותח עכ"ל ומהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סימן ע"ה חלק על הרב וכתב שלא ירד לעומקו דאע"פ שאנו נוהגים לאסור מיד בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב היינו משום דמחלקינן בין כשא"מ לבשר שנפל לציר (כלומר דבכשא"מ נאסר מטעם דהוי פירש ממקום למקום וכמ"ש בסימן ס"ט ס"ק ס"ח) אבל הרא"ש מדמי ליה לבשר שנפל לציר וכתב שיעור זה מי יימר דפליגי עליה תוס' עכ"ד וסמך עצמו אדברי הרא"ש אלו להתיר ואני שמעתי ולא אבין דנ"ל דגם הרא"ש מודה דאי הוה שיעור מליחה בס' דהוה אסור מיד דציר זה רותח הוא ולכך נהגינן לאסור מיד ומ"ש הרא"ש גבי בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב וז"ל לפי שהאיסור הוא מחמת שנכבש בציר ואמרינן כבוש הרי הוא כמבושל הלכך אני אומר שהכבוש בציר ונוטלו מיד א"א שיאסר לאלתר כו' ושיעור כבישה הוה כאלו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל לבשל אם נכבש בתוך הציר כשיעור הזה נאסר כל מה שבתוך הציר ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מליח הרי הוא כרותח עכ"ל היינו משום דרוצה ליתן טעם למה אסור כל מה שמונח בציר ולא סגי ליה בקליפה וכדס"ל להרא"ש בעלמא דמליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה והוצרך לומר שהאיסור הוא מכח כבוש ולא מכח מליח כרותח ובפחות משיעור זה לא מקרי כבוש אבל ודאי ברור דמודה הרא"ש דנאסר מיד מכח מליח כרותח וכדמסיים ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מליח ה"ה כרותח וא"כ נהי דהרא"ש לא אסר אלא כדי קליפה

היינו דס"ל בעלמא דכל מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה אבל לדידן דקי"ל כל מליחה בששים פשיטא דנאסר מיד הכל וא"כ מוכח אדרבה מהרא"ש דלדידן נאסר כולו מיד וכן דעת האו"ה בכמה דוכתי והכי נהגינן ואין לשנות:

סעיף מז

דינה כאלו היתה הציר בכלי. ז"ל הת"ח שם דין ח' כתוב באו"ה דראוי להסתפק אם קרקע מקרי כלי מנוקב ומאחר שנסתפק ראוי להחמיר עכ"ל ונראה דמ"מ א"צ רק כדי קליפה במקום שנוגע בקרקע לציר אבל מה שלמעלה ממנו שרי דלא גרע מחתיכה שחציה בציר וחציה חוץ לציר ע"כ ונראה דמירי שנפל על הקרקע בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה דמסתפק אם מקרי כלי מנוקב והוה כנפל לציר דעלמא דמהני מליחה אח"כ דאיידי דיפלוט כו' או מקרי כלי שאינו מנוקב ולא מהני מליחה אח"כ ואפ"ה התיר מה שלמעלה מן הציר וכמ"ש בשמו בס"ק מ' ע"ש אבל אין לפרש דמירי שנפל שם בשר שכבר פלט כל דמו דזה אסור אפילו בכלי מנוקב וכמו שנתבאר ואע"ג דבלשון הגהת ש"ד שהביא בת"ח שם נסתפק אי נימא דהוי ככלי מנוקב ואגב דאזלא לא בלע כו' ומשמע לפ"ז דאפי' בכה"ג אפשר דשרי מטעם דלא בלע הא נתבאר דאפי' בכלי מנוקב בלע מיהת מיהו פשיטא דלא איירי בבשר שלא נמלח כלל דזה שרי אפילו בכלי שאינו מנוקב ע"י מליחה אח"כ דאין כח בציר לפרוש ממקום למקום כמ"ש האו"ה כלל ה' דין י"ב ודוקא מלח בכלי שאינו מנוקב הוא דאסור מיהו אף למ"ש לעיל דאף מה שבחוץ לציר אסור אפילו להר"ב אם נפל תוך שיעור מליחה לציר בכלי שאינו מנוקב ממש מ"מ הכא גבי קרקע שרי מה שחוץ לציר כיון דמספקא לך אי הוי ככלי מנוקב או לא דהתם גופא חומרא בעלמא היא לאסור מה שחוץ לציר ודמי למ"ש בסי' ס"ט ס"ק ס"ט דבספק אם נפלה קודם ששהה שיעור מליחה בכלי שאינו מנוקב או לאחר שיעור מליחה דשרי מה שחוץ לציר מה"ט ע"ש:

סעיף מח

דינה כאילו נגעה בציר. כלומר ומהני לה מליחה אח"כ איידי כו' וכן משמע בת"ח כלל ו' ד"ד וכלל י"ד דין י"ג ע"ש וכ"ד מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה ס"ס ע"ז דחתיכה תפלה דהיינו שלא נמלחה שנתערבה בחתיכות מלוחות בכלי שאינו מנוקב ובלעה דם דמותרת על ידי מליחה דאינו נאסר אלא דוקא כשמלחה חתיכה בכלי שאינו מנוקב משום דהמקום הוא דחוק וע"י מליחה פירש ממקום למקום וכמ"ש סי' ס"ט ס"ק ס"ח משא"כ הכא וכ"כ בס' באר שבע דלא כדמשמע מדברי מהר"י כהן מקראקא בתשובה סי' כ"ו דחתיכות תפלות שלא נמלחו שקבלו דם מחתיכות שנמלחו בכלי שאינו מנוקב

דאסור ולא מהני מליחה אחר כך (שהבין כן מדברי המרדכי פג"ה וגם באגודה פכ"ה סי' קמ"ד הבין כן וז"א כמה שכתוב שם עיין שם) כי דבריו באותה תשובה אינם עולים יפה ובספרי בררתי כל זה עיין שם ועיין בהגהת הר"ב שבסוף סעיף י"ח בסי' ס"ט:

סעיף מט

דציר מדרבנן כו'. פירוש דדם שמלחו אינו אלא מדרבנן והכי איתא במרדכי שם ואע"ג דבנפל לציר שבקרקע לעיל אזיל מספיקא לחומרא יש לומר דשאני התם שאם אתה מיקל בזה יבאו להקל אם נפל ע"ג קרקע לדם ממש וכן יש לומר בשאר ספיקות מה שאין כן הכא דאיכא לספוקי שמא אין כאן ציר ועיין במשמרת הבית דף ע"ה עמוד ב' שמחלק כהאי גוונא גבי דם שבשלו עיין שם:

סעיף נ

אפילו היו המים מועטים. פירוש שאין במים ס' נגד הציר אבל עכ"פ בעינן שיהיו מרובין מהציר כן משמע להדיא בהג"א פכ"ה ושאר פוסקים וכן הוא בהדיא באו"ה כלל ב' דין ה' ע"ש:

סימן עא

סעיף א

הראש חותכו לשנים כו'. אין לפרש הטעם משום דלכתחלה צריך למלוח מב' צדדין וכדלעיל סי' ס"ט ס"ד דאם כן אמאי שרי כאן בס"ג ע"י נקיבת העצם והקרום אלא ודאי כיון שמולח מבחוץ מכל צדדין סגי דלא יהא אלא חתיכה אחת עבה וה"ק הראש חותכו לשנים כו' כלומר מי שרוצה לעשות מצוה מן המובחר למלוח הראש והמוח חותך הראש לשנים ומולחו יפה לצד פנים משום המוח כו' ובס"ג מבואר דמי שרוצה למלוח הראש והמוח בתוכו ינקוב העצם והקרום:

סעיף ב

וחוזר ומולח על השיער. היינו משום דלכתחלה צריך למלוח מב' צדדין וכדלעיל סי' ס"ט עיין שם:

סעיף ג

הטלפים מחתך אותם מעט למטה כו'. משום דאל"כ הוי כמולח בכלי שאינו מנוקב לפי שהטלפים מעכבים הדם מלצאת ואף שנמלחו אין הדם יוצא דרך הטלפים משא"כ בשאר עצמות שמליחתן מועיל למוח שבתוכן וכמו שכתב הר"ב ס"ד לפי שהדם נפלט דרך העצמות ע"י מליחה וזה פשוט וכן מוכח להדיא ברשב"א וטור והעט"ז כתב וז"ל

שאני שאר עצמות מטלפים דשאר עצמות המוח שבתוכן ממלא את כל החלל ואין שם מקום שיתכנס שם הדם וישאר שם אבל הטלפים הם חלולים מבפנים ואין הבשר דבוק בכולן ואם לא יפתח אותם יש לחוש שמא יתכנס דם הפליטה בפנים למקום אחד והוי כמולח בכלי שאינו מנוקב ע"כ לשונו ולא נהירא דהא אדרבה המולח בכלי שאינו מנוקב אסור מטעם שהבשר המונח בו הוא מונח במקום דחוק וע"י כך אינו פולט יפה וחיישינן שמא פירש ממקום למקום וכמ"ש בסימן ס"ט ס"ק ס"ח אלא הטעם פשוט כדפי':

סעיף ד

וע"ל סי' ס"ה. כלומר דשם בסעיף ח' נתבאר דאם לא חתך אותם מעט למטה נהגינן לאסור אף דיעבד מה שבתוך הקליפה וע"ש:

סעיף ה

ואם רצה למלוח כו' וינקוב גם הקרום. כלומר ולא מהני אלא בכה"ג אבל לא כשמניחו על בית השחיטה או אנחירין ודץ ביה מידי כדמהני בצלי לעיל ר"ס ס"ח וכן משמע להדיא בת"ה ובטור ובהרב המגיד פ"ו מהמ"א דין י"ד ע"ש:

סעיף ו

וע"ל סי' ס"ח כו'.) כלומר דשם בסעיף ד' בהג"ה נתבאר דלכתחלה נוהגין ליטול המוח קודם המליחה מתוך הגולגולת ולחתוך הגולגולת שתי וערב שאז מתחתך הקרום היטב וע"ש:

סעיף ז

הקרום והמוח אסורים. דהוה כנמלחו בכלי שאינו מנוקב כתוב בת"ח כלל ט"ו דין י"ח דאף בעוף הדין כן וע"ש:

סעיף ח

ושאר הראש מותר. לפי שעצם הגולגולת מפסיק בין דם שבתוכו לבשר ואפילו אם קצת מן הדם נפלט ונכנס לתוך הבשר כבולעו כך פולטו כן כתב הרשב"א בת"ה הארוך דף ע"ה ע"ב והרא"ש פג"ה ואו"ה כלל י"ז דין ז' ונ"ל שטעם הראשון עיקר ולרווחא דמלתא כתבו הטעם השני וגם הר"ן פרק גיד הנשה לא כתב אלא טעם הראשון ולפי זה אפילו שאר בשר שעמו נמלח ופלט כבר כל דמו וצירו בעניין דלא שייך ביה כבולעו כך פולטו וכדלעיל ס"ס ע' אפילו הכי מותר (אם הוסר הבשר מעל הראש שבחוץ על הגולגולת) . ויתר דיני מליחה וצליה ובישול הראש והמוח נתבארו בסי' ס"ח ע"ש.

סעיף ט

צריכין מליחה. פירוש ואם נתבשל בלא מליחה המוח אסור משום דמחזקינן דם במוח ומה"ט אם נמלח בדיעבד עם שאר בשר שרי ומ"מ נראה דאם יש ס' בקדרה נגד המוח שבעצמות אף המוח עצמו מותר ועיין בסי' ע"ה ס"ק ח':

סעיף י

ומליחת העצם מועיל למוח שבקרבו. ול"ד למוח שבראש דהתם שורייקי דדמא שבקרום המוח הוא כדם כנוס בתוכו אבל דם שבאיברי' () במעט מליחה נפלט ומתמצה עכ"ל הרשב"א דף ע"ו ע"א:

סעיף יא

מיהו לכתחלה לא ימלחנו עם שאר בשר. אבל בבשר שלהם נוהגים בכל יום למלוח אפילו לכתחלה ושפיר דמי וכ"כ בת"ח שם דין י"א:

סימן עב

סעיף א

ואז מותר אפילו לבשלו. ק"ק דמאי קמ"ל הא גם המחבר כתב ואח"כ מבשלין ונראה דה"ק ואז הוי כשאר בשר ומותר לבשלו אפי' עם בשר כדכתב בד"מ בשם או"ה:

סעיף ב

ויש מחמירין כו'. פי' אפילו ע"י קריעה ומליחה מחמירין לבשלו גזרה שמא יבשלוהו בלא קריעה אבל צולין אותו ע"י קריעה ומליחה קצת כשאר בשר לקמן סי' ע"ו ואח"כ מבשלין וכתוב בת"ח ריש כלל כ"ז ואין לשנות במקום שנהגו להחמיר מיהו בדיעבד אם בשלוהו אחר קריעה ומליחה פשיטא דשרי אף להיש מחמירין וכתוב בתשב"ץ סי' תקס"א ואיני אוכל לב עוף אע"פ שהספר אינו מזכיר רק לב בהמה שקשה לשכחה מ"מ כמו כן מונע אני מלב עוף עכ"ל וכן ראיתי נזהרין בזה:

סעיף ג

דכבכ"פ. ואע"ג דלגבי דם בעין לא אמרינן כבכ"פ וכדלעיל ר"ס ס"ט וס"ס ע' שאני גבי לב דשיע (פי' חלק) ולענין זה מהני עכ"פ שיעתו דלא בולע הרבה רק מעט ולגבי דידיה מיחשב דם פליטה כ"כ בת"ח שם דין ב' (וכ"כ רנ"ש במ"ש טעם זה) והוצרך לטעם זה לסברת היש מחמירין שכתב בהג"ה לאסור בשר שנמלח עמו ע"ש ומהרא"י כתב בהגהת ש"ד הטעם דכיון שהוא כנוס תוך חללו א"כ ע"י מליחה וצלייה מתייבש הדם תוך חללו וחשיב תו דם פליטה ולפ"ז פשיטא דשאר בשר שנמלח עמו שרי ועיין בס"ק

ז' מיהו הרשב"א בת"ה ובחדושיו והר"ן פכ"ה כתבו בשם הרמב"ן דלצלי בלא"ה שרי דבצלי אמרי' דשיע ואינו בולע כלום ונראה שם שכן דעת הר"ן וה"נ במליחה אמרי' דשיע ובספרי כתבתי שהיא השטה המחוורת בש"ס וכן הסכים מהרש"ל פכ"ה סי' מ"ח ונ"ל דנ"מ אם אחר שנמלח הלב נפל לציר דשרי מטעם דשיע ולא בלע אע"ג דאסור בשאר בשר וכדלעיל ס"ס ע':

סעיף ד

אבל אם בישלו בלא קריעה אסור. דע"י בישול בולע ולא אמרי' דשיע ולא שייך למימר כבכ"פ בקדרה דהא כל מה שנפלה ממנו הוא בקדרה:

סעיף ה

עד שיהא ס' כו'. לכאורה משמע מדברי הט"ו דאפי' נמלח תחלה דיצא כבר כל הדם שבבשר הלב דמה"ט קורעו לאחר מליחתו ומותר אפ"ה בעינן ס' נגד הלב ולא סגי כנגד דם שהיה בחללו דאף זה אין אנו יכולין לעמוד עליו ולשערו שהרי כתבו אבל אם בישלו בלא קריעה כו' דמשמע דנמלח מיהא אלא דנתבשל בלא קריעה ועוד דאי לא נמלח תיפוק ליה דאפי' נקרע צריך ס' נגד כל הלב וכן מוכח מדברי הרשב"א בת"ה להדיא ע"ש וגם דברי שאר פוסקים לכאורה נראין כן וכן נראה מדברי מהרא"י שכתב בהגהת ש"ד על מ"ש הש"ד הלב אסור שנתבשל בדם חללו והעוף מותר שיש ס' כנגד דם הלב וז"ל הא דלא קאמר ס' נגד הלב דהיאך ידעינן כמה דמא נפיק מיניה פי' בתשובת מיימוני' משום דדם הלב כנוס במקום אחד ונוכל לשער ודם שבבשר הלב יראה כיון דלקדרה איירי ע"כ נמלח תחלה (ובלא"ה מוכח מדברי הש"ד דמיירי בנמלח תחלה שכתב משום שנתבשל בדם חללו והיינו דנמלח תחלה דלא נאסר אח"כ אלא משום דם חללו) עכ"ל וא"כ הט"ו וסייעתו דמיירי נמי לקדרה ע"כ נמלח תחלה כן היה נראה לכאורה אבל מהרש"ל כתב באו"ש ובספרו פכ"ה סי' מ"ט (וגם מלשון תשובת מיימוני' גופיה סי' י' משמע דלא בריר ליה הך סברא דנוכל לעמוד על דם שבחללו ע"ש) דמוכרחים אנו ליישב שהטור מיירי קודם מליחה עכ"ל וגם הב"ח כתב שי"מ כן (וכן פירש רנ"ש במ"ש) ובעיני דוחק לפרש כן וכמ"ש וגם בת"ח כלל נ"ז ד"ה משמע דס"ל דהטור פליג אש"ד וס"ל דאפילו נמלח צריך ס' נגד כל הלב ופסק כהטור ע"ש ודוק גם באו"ה כלל ט"ו ד"ד כתב בשם הסמ"ק דאפי' נמלח צריך ס' נגד כל הלב ולא סגי בס' נגד הדם שבתוכו אלא שכתב שם הטעם בשמו משום דאנו צריכין מליחה משני צדדין וא"כ לא נמלח מבפנים ומבחוץ ואין נראה כן דעת מהרא"י ודעת הר"ב שהרי גם הם פסקו לעיל סי' ס"ט ס"ד דאף בדיעבד צריך מליחה משני צדדים ואפי' הכי פסקו כאן דקורעו אחר מליחתו ומותר אלא ע"כ כיון

שהלב אינו קרוע הוי כחתיכה א' עבה כמו גבי ראש בר"ס ע"א ובאמת לא מצאתי מזה שום דבר בסמ"ק מיהו ע"כ דברי המחבר צריך לפרש בלא נמלח תחלה שבסי' כ"ב על מ"ש הטור דצריך ס' כנגד כל החוטין כתב וז"ל וא"ת למה צריך ששים נגד כל החוטין בדם שבהן ליסגי (ועיין בסי' כ"ב ס"ק ט') כבר נתן הרשב"א ז"ל טעם לדבר דלא ידעי' כמה נפק מנייהו אבל הר"ן כתב דמשערין בדם שבחוטין ונראין דבריו עכ"ל וכ"פ בשו"ע שם א"כ משמע להדיא דס"ל דבדם שהוא כנוס במקום א' נוכל לשערו מיהו כתבתי שם בשם ד"מ שגם הר"ן סובר דלא ידעי' לשער ע"ש וצ"ע לדינא:

סעיף ו

ואפי' בדאיכא ס' כו'. צ"ע קצת כיון דהמחבר כתב אסור עד שיהא בו ס' דמשמע דאם יש בו ס' גם הלב מותר וכמבואר ג"כ בב"י א"כ הוה ליה להר"ב לכתוב וי"א דאפי' איכא ס' כו':

סעיף ז

הלב עצמו אסור. הטעם כתב בת"ח שם ד"ו בשם מהרא"י בהגהת ש"ד משום דלפעמים הדם שבלב מתבשל ונתייבש כולו () בחלל הלב ואינו יוצא לחוץ והא דלא אסר ליה מטעם שהלב עצמו נעשה נבלה מהדם שבתוכו שהוא דבוק בו כבר כתב מהרא"י שם דלענין זה מהני שיעתו דלב דלא אמרי' דממהר לבלוע טפי משאר בשר ע"ש והוכיח כן מדברי הש"ד וכן מבואר דעת מהרש"ל שם וכ"כ הד"מ בהדיא ע"ש דלא כהעט"ז שאסר ליה מטעם דנ"נ:

סעיף ח

ויקלוף מעט סביב. פירוש אם נתבשל הלב עם העוף בענין שיש בחתיכה עצמה ס' אפ"ה צריך קליפה כיון דכבר נמלח עמו ונאסר כדי קליפה וכן מבואר בת"ח שם (ולפ"ז מוכח ג"כ דעת הר"ב דאפילו נמלח הלב תחילה צריך לשער נגד כל הלב ודוק ועיין בס"ק ה'):

סעיף ט

לאסור שאר בשר שנמלח עמו. אבל הלב עצמו מותר דלכך מהני שיעתו דלא בולע רק מעט ולגבי דידיה מיחשב דם פליטה המעט שבולע אבל גבי שאר בשר מיחשב דם ממש עכ"ל ת"ח שם ד"ב ומבואר בהגהת ש"ד שם דהאוסרים בשר שנמלח עמו אוסרים נמי בשר שנצלה עמו מה"ט דהוי דם בעין ע"ש ומהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' מ"ח לא עיין שפיר אגב חורפיה והבין דהגהת ש"ד אוסרת במליחה דוקא ולא בצלייה ולפ"ז הר"ב שחשש לדברי הגהת ש"ד להחמיר כדי קליפה במליחה אה"נ דבצלי מחמיר כדי נטילה כיון דבלא"ה קי"ל בצלי בכדי נטילה רק שאנו מחמירין בס' וכדלקמן סי' ק"ה

ס"ה וכן גבי ורידין בסי' כ"ב ס"א סתם הרב כדברי המחב' דאם צלאו שלם יחתוך סביבם כדי נטילה וכ"כ הרשב"א בתה"א דף כ"ח ע"ב דכי היכי דגבי ורידין צריך נטיל' ה"ה בלב ע"ש:

סעיף י

והמנהג להקל כו'. ודעת מהרש"ל באו"ש ובספרו שם כדעת היש מחמירים והעיקר כדעת הר"ב כמ"ש בספרי ע"ש וכ"כ הב"ח דהכי נהגינן מיהו פשיטא דלכתחלה אין למלוח או לצלות לב עם בשר כיון דעכ"פ צריך קליפה:

סעיף יא

וטוב לחוש לדבריהם כו'. ואז יוצאים לכ"ע שהרי רוב הפוסקים הסכימו) שלא להצריך במליחה רק קליפה רק שאנו מחמירין בס' עכ"ל ת"ח שם ולפ"ז משמע להדיא דאפי' אינו דבוק הלב אלא שנמלח עם בשר שאינו דבוק בו צריך קליפה וכן מוכח עוד בת"ח שם ע"ש ודוק וכן בדין דהא מהרש"ל אוסר כולו ונהי דלא נהגינן הכי מ"מ יש להחמיר ולהצריך קליפה והב"ח כ' ואם נמצא הלב מונח תוך העוף במליחה או בצליה א"צ אפילו קליפה כמו לגבי כבד בסי' ע"ג עכ"ל וליתא דשאני הכא כיון דקצת פוסקים חשבי דם לב בעין ראוי להחמיר להצריך קליפה ול"ד לכבד כמ"ש בהגהת ש"ד עצמו לחלק דשאני כבד דכולי דם הוא ואפ"ה שרי רחמנא ומ"ש הר"ב במקום שהיה הלב דבוק לאו דוקא קאמר גם מ"ש הב"ח או בצלייה ודאי ליתא דהא אפילו בכבד נוהגים להצריך קליפה בצלי אפי' אינו דבוק וכמ"ש בסימן ע"ג ס"ק י"ז וכמ"ש הב"ח עצמו שם:

סעיף יב

ואין חילוק בין בשר שעם הלב כו'. אדסמיך ליה קאי ור"ל דבמליחה אין חילוק דכי היכי דאמרי' בלב עצמו כבולעו כך פולטו ה"נ בבשר שעמו וכמו שנתבאר וק"ל דלא כהב"ח שהבין דמ"ש הר"ב לעיל אפי' בדאיכא ס' הלב עצמו אסור קאי נמי אמליחה וכאן מיירי לפי הש"ס ע"ש:

סעיף יג

ואין חילוק בין אם הלב סגור כו'. כלומר דאפי' סגור למעלה מהני ליה קריעה אחר מליחה וצלייה ואפי' אינו סגור למעלה צריך לחזור ולקרעו היטב דמה שפתוח למעלה לא מיקרי קרוע וכן אם נתבשל כך אסור וכן עיקר כאשר הוכיח הרב בת"ח שם ד"ג בראיות ברורות ע"ש וכן משמע מדברי כל הפוסקים שלא חילקו בכך דלא כהב"ח:

סעיף יד

ואינו אלא חומרא וזהירות בעלמא. וברקנ"ט פרשת לך לך כתוב וז"ל ובעבור כי הברית היא דוגמת הלב לכך חותכים גם חידוד הלב בראשיתו להעביר משם כחות הטומאה וזהו ומלתם את ערלת לבבכם ע"ש:

סעיף טו

אין עוף כו'. אין ר"ל דאילו לא היה בעוף ס' כנגד לבו היה העוף אסור אפי' אם יש בו עם הקדרה לבטל הלב בששים וכדכתב הר"ב דהא ס"ל להמחבר לקמן סי' צ"ב ס"ד דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב אלא מילי מילי קאמר וה"ק אין עוף שלא יהא בו ס' נגד לבו ולא בעינן לצירוף שאר דברים בקדרה כשהעוף שלם ומותר אפי' הוא דבוק בעוף ואפי' אין בחתיכה הדבוקה בו ס' אלא ע"י צירוף הקדרה מטעם דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים ועוד דלא נאסרה החתיכה קודם לכן ועתה אינה ממהרת יותר לבלוע משאר דברים שבקדרה זאת היא דעת המחבר וכך היא דעת הרשב"א והטור:

סעיף טז

ששים כננד לבו. כלומר כנגד כל לבו לא כנגד דם שבחללו לבד וכן הוכחתי בספרי מדברי הרבה פוסקים ע"ש והלכך אפי' לב שלם שלא נמלח או לב שנאסר ונתבשל עם עוף שלו וכיוצא בו מותר דהעוף הוא ששים נגד כל לבו וכתב מהרש"ל שם דאווזא שהופשטה עורה אין בה ששים נגד לבה וע"ש בפרישה ס"ד:

סעיף יז

וליכא בו ששים נגד הלב בו'. מדברי מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' מ"ט מתוך מה שפירש דברי המרדכי וסמ"ג דלקמן ס"ק י"ט נראה דאם בתוך הרוטב דרך בישול נצטמק הלב בחתיכה מיקרי איסור דבוק וצריך בחתיכה עצמה ששים לבטל הלב ואין דבריו מוכרחים גם א"צ לפרש כלל דברי המרדכי וסמ"ג כן כמ"ש בספרי ע"ש:

סעיף יח

י"א דהחתיכה נעשית נבילה כו'. הטעם דאותה חתיכה שהאיסור דבוק בה ממהרת לבלוע האיסור תחלה ונעשית מיד נבלה וכל זה לא מיירי אלא לענין שאר דברים שבקדרה אבל הלב אסור לעולם אפי' יש בעוף עצמו ששים כנגדו משום דלפעמים הדם מתיבש בתוך חללו ואינו יוצא לחוץ וכמ"ש בס"ק ז'. דין עוף שמלאוהו בלב או כבד ע"ל ס"ס ע"ג.

סעיף יט

ואין לך בהמה שהיא ששים נגד לבה. ז"ל העט"ז וביש ספרים מצאתי מסיימים אבל אין לך בהמה שהיא ששים נגד לבה כך מצאתי ואינו נ"ל ובודאי טעות גמור הוא דהא לפי אומדנא קלה עינינו רואות שיש בבהמה ג"כ ששים ויותר עכ"ל ומה אעשה שלא עיין בד"מ ובת"ח כלל כ"ז דין ו' שכתב שם הרב כן בשם או"ה וכן הוא באו"ה כלל ט"ו ד"ד והכי משמע (בסה"ת ותשוב' מהר"מ סי' תרי"ו ותשו' מיי' ואגור) בסמ"ג ובמרדכי גבי מעשה בטלה א' שנמלח ונתבשל עם הלב והשיב ר"י דאם יש ששים במים ובטלה נגד הלב מותר אך לא נתיר עתה מטעם זה לפי שרש"י היה משער בכל החתיכה שדבוק בה ע"כ ולענין מ"ש דהא לפי אומדנא קלה כו' נראה דכיון דבבהמה הדרך להסיר הראש וכרעיו וקרבו גם צריך לנקרה מן החלב וגיד הנשה גם מפשיטות עורה (דהעוף דוקא עם עור שלו הוא ששים נגד לבו וכמ"ש בס"ק ט"ו) א"כ אדרבה לפי האומדנא אין כאן ס' וכ"כ רנ"ש במ"ש:

סעיף כ

אבל נהגו כו'. אבל פשיט' דאם בשלוה בלא קריעה דמותר בדיעבד:

סימן עג

סעיף א

לפיכך לכתחלה אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה. אפילו רוצה לאסור הכלי כ"כ בת"ח כלל כ"ד ד"א וכן כתב הב"ח:

סעיף ב

שיהא ראוי לאכילה. ע"ל סימן ע"ו ס"ב וה' בהג"ה דנתבאר דבחצי צלייתו מיקרי ראוי לאכילה ומשמע דה"ה כאן וכן כתב באו"ה סוף כלל ח' בהדיא:

סעיף ג

ואם מנקבה הרבה פעמים כו' הוי כקריעת שתי וערב. היינו בדיעבד אחר שצלאה ע"י שנקבה תחלה הרבה פעמים בסכין אבל לכתחלה אין מועיל נקיבה בסכין הרבה פעמים אם רוצה לבשלו אח"כ כ"פ בת"ח שם ד"ו:

סעיף ד

וכן אם נטל משם המרה כו'. כלומר שחתך ממנה הגידים והקנוקנות באותו צד שהמרה תלויה בו וחתך מעט מבשר הכבד עמהן וכן מבואר בתורת חטאת שם ובזה אפילו לכתחלה מותר כשרוצה לבשלה אח"כ כדמוכח בת"ח שם ע"ש:

סעיף ה
ידיחנה תחלה. הטעם מפני המלח הנדבק בו ויש ג"כ למיחש משום מראית העין שיתאדם הבשר וכן בשר שנצלה בשפוד ורוצים לבשלו צריך להדיחו ג"כ מטעס זה עכ"ל ב"י וכ"כ הר"ב בסי' ע"ו סוף ס"ב ע"ש:

סעיף ו
ובדיעבד מותר כו'. כלומר בדיעבד מותר אם נתבשל אפילו בלא מליחה לבדה בלא בשר שאם נתבשל עם בשר אז הבשר אסור כמו הקדרה לפי שהכבד פולטת דם שבה ואינה בולעת אפילו ע"י הבישול מחמת שהיא טרודה לפלוט דם הרבה:

סעיף ז
בלא צלייה. פשטא דמילתא נקט הר"ב אבל אין לומר דבא לפרש דאף המתירין בדיעבד היינו דוקא בלא צלייה אבל לא בלא מליחה דזה אינו במשמע בלשונו ועוד דהא לפי הטעם דפולטת ואינה בולעת אפי' בלא מליחה שרי וכן מוכח מדברי הפוסקים:

סעיף ח
וכן נוהגין כו'. הטעם מבואר בהג"ה סמ"ק סימן ר"ה ובהגהת מהרא"י ובאו"ה כלל ט"ו ד"ב ובת"ח שם ד"ב ובשאר אחרונים משום דאיכא מ"ד בש"ס דשלוקה נאסרה ואנן לא בקיאינן מהו שלוק ומהו מבושל וכתוב בת"ח שם בשם או"ה אבל הקערה שאכלו בה הכבד כשרה ע"כ:

סעיף ט
אפילו נמלחה הכבד כו'. כלומר אפילו נמלחה כשיעור מליחה לקדרה והודחה כדין קודם הבישול לפי שהיא מרובה בדמים ואין מועיל לה מליחה אפי' על ידי קריעה שתי וערב וחתוכה לתחת כדמוכח בת"ח שם ד"ג ע"ש ונתבאר שם בת"ח דאם אירע שהורה המורה להתיר אחר שנמלחה הכבד ע"י קריעה שתי וערב וחתוכה לתחת ונתבשלה וכר"ת דס"ל דלאחר מליחה הרי היא כשאר בשר לא מהדרינן עובדא ושרי הכל בין הכבד בין הבשר שנתבשל עמה ומוכח שם דאם לא היתה חתוכה שתי וערב וחתוכה לתחת בשעת מליח' מהדרינן עובדא ואסו' אפילו הכבד ע"ש ודו"ק. ומסקנת מהרש"ל באיסור והיתר שלו סוף סימן כ"ז וזה לשונו כבד שנתבשל בלא מליחה שרי בדיעבד דפולטת ואינה בולעת אבל אם אין בתבשיל ששים כנגד הכבד אף הכבד אסורה אפילו נמלחה וכמו שחלקתי בספרי דכיון שנאסר התבשיל מדם הכבד אז נעשית נבילה ונאסרה הכבד משמנונית התבשיל עד כאן לשונו וכן כתב בסימנים בספרו פרק כל הבשר סימן נ"ד

ותימה דהא קיימא לן בכל דוכתא דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך שם וגם הוא בעצמו כ' בספרו שם בפנים דאין הכבד נאסר מהאי טעמא ע"ש:

סעיף י

ובדיעבד מותר. אפי' להיש מי שאוסר שבסוף סעיף א' דשאני הכא כיון שכבר נחלטה שוב אין דם יוצא ממנה כן משמע דעת המחבר וכן מבואר ברמב"ם שם להדיא ובבית יוסף ולפי זה אפי' נתבשל אחר החליטה עם בשר מותר הבשר וכן מוכח להדיא בדברי הפוסקים והרב בתורת חטאת שם ד"ה פסק דאף בדיעבד לא מהני חליטה ותימה שלא הגיה כאן כלום וגם דבריו בת"ח צריכין ביאור שכתב שם וז"ל כתב הטור שאין אנו בקיאין בחליטה הלכך אין להתירו בחליטה אבל אם נעשה בדיעבד שרי שפולטת ואינה בולעת ולפי מה שכתוב לעיל דנוהגין לאסור הכבד כשנתבשל ה"ה הכא דנחלטה מעיקרא ונתבשלה אסרוה כן נראה לי עד כאן לשונו בקצת תוספת ביאור ודבריו לכאורה תמוהים דבשלמא מה שנוהגים לאסור הבישול היינו משום דאין אנו בקיאין איזהו שלוק ואיזהו מבושל ואולי כשנתבשלה בולעת אבל בהחלטה כיון שנחלטה שוב אין בה דם ולמה תהא אסורה בדיעבד וכן הרמב"ם והמחבר אסרוה אפילו בדיעבד בבישול והתירוה בחליטה והטור באמת לא נתן טעם לחליטה דשרי משום דפולטת ואינה בולעת וכמו שהעתיק הר"ב אלא לשון הטור כך הוא הלכך אין להתירה בחליטה אבל אם נעשה בדיעבד או אפילו נתבשלה לבדו בקדירה שרי בדיעבד שפולטת ואינה בולעת עד כאן לשונו וקאי טעם זה אסיפא כשנתבשל בלא חליטה וזה פשוט וצריך ליישב דה"ק הר"ב ולפי מ"ש לעיל דנוהגים לאסור הכבד כשנתבשל משום דאין אנו בקיאין איזהו שלוק ולכך אסרינן אפילו דיעבד ה"נ מה"ט דאין אנו בקיאין בחליטה אפילו דיעבד אסור אלא שקשה לפי זה דהא כתב הר"ב לעיל סוף סימן ס"ז שאין אנו בקיאין בזמן הזה בחליטת בשר ובדיעבד מותר ויש לומר דשאני כבד דנפיש דמיה. עי"ל דהר"ב משוה מדותיו וס"ל דכיון דאין אנו בקיאין בחליטה אם כן לענין דיעבד מוקמינן לה אחזקתה קמא כאילו לא נחלטה כלל והלכך בס"ס ס"ז גבי בשר דאי לא נחלט מותר לקדרה ע"י מליחה כתב דבדיעבד מותר (ור"ל ע"י מליחה לקדרה) וגבי כבד דאפילו בלא חליטה אסור אפילו דיעבד לקדרה הלכך החליטה לא משוי ליה לשבח דהא אין אנו בקיאין בחליטה ותירוץ זה נכון:

סעיף יא

יקרענו אחר כך. ואי משום דם שבסמפונות כבולעו כך פולטו:

סעיף יב

ובדיעבד מותר. הטעם איתא בש"ס פכ"ה (דף קי"א ע"ב) דדם מישרק שריק בצלייה והקשו התוס' שם ד"ה דמא כו' דאמאי לא שרינן אפי' לכתחלה משום דכבכ"פ ואי משום דפעמים נצלה הבשר שלמטה מן הכבד תחלה והכבד עדיין פולטת ונופל על הבשר וכשמסירין (מן) הבשר הרי בלע ולא היה לו שהות לפלוט אם כן בישרא עלוי בישרא נמי ליתסר מה"ט כשהתחתון נצלה קודם ומסירין אותו מן השפוד וי"ל דכבד שיש בו שפע דם לא אמרינן כבולעו כך פולטו והא דאמרינן (לעיל ר"ס ע"ב) דלב קורעו אחר צלייתו משום דכבכ"פ אע"פ שיש בו שפע דם הלב מתבשל ומתייבש במקומו בחלל הלב עכ"ל והעתקתי דבריהם מפני העט"ז שכתב וז"ל אסור לצלות כבד על בשר שהכבד כולה דם ופולט כל זמן שהוא אצל האש והבשר לאחר שנצלה קצת פוסק מלפלוט ויזוב הדם מן הכבד על הבשר ויבלע הבשר מדם הכבד ובדיעבד מותר דכבכ"פ בצלייה ע"כ לשונו והרי בש"ס התירו להדיא מטעמא דמישרק שריק וגם מ"ש והבשר לאחר שנצלה קצת כו' לכאורה נגד התוספות ועי' [סי' ע"ו] ס"ק י"ג וכ"ב:

סעיף יג

ובשפודים שצולין אצל האש כו'. שפעמים מגביהין השפוד ונהפך העליון לתחתון:

סעיף יד

אפי' על גבי בישרא. משמע דכ"ש תותי בישרא וכן משמע בתוספות ר"פ כיצד צולין ד"ה כבכ"פ להדיא שכתבו ליישב הא דצולין את הפסח עם הכבד דנותן כרעיו ובני מעיו לתוכו אפילו לכתחלה אליבא דמאן דאמר כבדא עלוי בישרא אפילו דיעבד אסור (אבל למאן דאמר כבדא עלוי בישרא דלכתחלה הוא דאסור כתבו שם דגבי פסח לא החמירו ושרי לכתחלה) דהוא יעמיד כגון שמלח הבני מעיים מליחה גמורה דאפי' לקדרה התירו ר"ת על ידי מליחה גמורה ואפי' לפי מנהגינו שאין מבשלים כבד ע"י שום מליחה מ"מ כיון דנמלח במליחת קדירה נתמעט דמו ולא אסר טפי משאר בשר שלא נמלח ובישרא ע"ג בישרא שרי לכתחלה לכ"ע עכ"ל (וכל זה כ' ג"כ המרדכי פכ"ה) וא"כ אף שנמלח הכבד והיתה למטה שהרי היתה מונחת בתוך הפסח שרי לכתחלה ולפ"ז מוכח דגם לר"ת שרי בכה"ג אפילו לכתחלה והדרישה כתב בסי"א וז"ל צ"ל דמ"ש התוס' שמותר היינו דוקא כשהכבד למעלה דהא קי"ל להלכתא כר"ת שכבד שנמלח אפילו לבשלו עם בשר מותר שדינה כבשר מלוח רק שאין נוהגין כן ואם כן הוא יש לתמוה על רמ"א שכתב אפילו ע"ג בישרא דמשמע כ"ש תותי בישרא וז"א כמ"ש וצ"ע וצ"ל דרמ"א איירי בשכבר נמלח הכבד אבל לא הודח ופולט עדיין ציר עכ"ל וגם הב"ח כתב כן קצת מזה

והא ודאי ליתא כדפי' דאפי' לר"ת שרי לכתחלה והיינו מטעם כבכ"פ ובכבדא עלוי בישרא לא מהני הך טעמא דכבכ"פ אלא בדיעבד כיון שיש בה רבוי דם אלא דא"צ להך טעמא דבלא"ה אינו נבלע כלל דמישרק שריק כדמוכח להדיא כל זה בתוס' שם ע"ש (ובתוס' פכ"ה שהבאתי בס"ק י"ב מוכח דאפי' דיעבד לא הוי שרי בכבדא עילוי בישרא מטעמא דכבכ"פ ודוק) ומ"ש הדרישה דרמ"א אייירי שפולט עדיין ציר הוא דחוק ורחוק מכמה טעמים ואין להאריך ועוד דמעולם לא שמענו בצלי חילוק בין שהוא פולט ציר או לא וכן כתב הרא"ה בס' ב"ה דף ע"א ע"א דבצלי לא שייך לחלק בזה וגם הרשב"א במ"ה שם משמע דלא נחלק עליו בזה ע"ש אלא הברור כדפי' דמטעם כבכ"פ שרי לכתחלה אבל ק"ק דהא כתב הר"ב לקמן ס"ס ע"ז דלכתחלה אסור לצלות בשר שנמלח עם בשר שלא נמלח וי"ל דהא ודאי דמדינא שרי אפי' לכתחלה מטעמא דכבכ"פ אלא דהר"ב חשש שם להחמיר וכאן כיון דהרבה פוסקים ס"ל דאפילו אחר מליחה יש הרבה דם בכבד אוקמא אדינא:

סעיף טו

לא ימלחנו לכתחילה כו'. פי' כשמלח שניהם הוא דלכתחלה אסור ובדיעבד מותר אפי' הכבד למעלה וכדכתב נמי הר"ב אבל אם הבשר כבר נמלח והודח אסור אפי' דיעבד אם הכבד למעלה דודאי לא גרע משאר בשר שלא נמלח שנמלח ע"ג בשר שנמלח כבר והודח דנתבאר לעיל ס"ס ע' דאסור וכן מוכח להדיא בתה"א שם דמיירי כשמולח שניהם:

סעיף טז

ונהגו שלא למלוח כו'. משום היכירה דאינו דומה לשאר בשר שלא יבואו לבשל עם בשר או"ה שם וא"נ משום דהאור חוזר ומבליע הדם אגור בשם מהרי"ל ולפ"ז נראה דאם אירע שמלחה ידיחנה קודם הצלייה וכדלעיל סי' ס"ט סס"כ ע"ש ועיין בתשובת מהרי"ל סימן קל"ד:

סעיף יז

אם היא דבוקה בעוף. מל' זה וגם מדנקט הר"ב עוף משמע דאתא לאשמועינן דבבהמה שאין דרך להיות הכבד דבוקה בה בשעת מליחה פשיטא דליכא מ"ד דבעי קליפה אבל נמצא בתוכה כשאינה דבוקה לא וכ"כ באו"ה שם בהדיא ופסקו בת"ח שם סוף דין י' דלא כדמשמע בעט"ז דאפי' אינה דבוקה בו בעי קליפה ועיין בס"ק י"ט:

סעיף יח

נהגו להדיח כו'. כלומר אפי' רוצה לאכלה כך צלויה וק"ל:

סעיף יט

מיהו אם לא הדיחה כו'. כלומר אם לא הדיחה כלל אפי' קודם צלייה ובישלה כך מותר וכ"כ בד"מ בשם או"ה כלל ט"ז וכן משמע בת"ח שם דין י' והטעם איתא שם דדם כבד דרבנן אבל אם לא הדיחה אחר הצלייה כבר כתבו הר"ב בסעיף א' מיהו מסיק בת"ח שם דלכתחלה נהגו להדיח גם קודם צלייה ומשמע שם אפילו לאכלה כך צלויה וע"ש:

סעיף כ

וי"א לקלוף כו'. משמע אפילו אינו דבוק מצריכין קליפה בצלי וכ"כ בד"מ ובת"ח ריש כלל כ"ו בשם או"ה:

סעיף כא

ואינו אלא חומרא בעלמא. וסיים בת"ח שם ולכן אם לא קלפוה ונתבשל כך אין לחוש כלל עכ"ל ונ"ל דאפי' קליפה א"צ אחר הבישול משא"כ גבי לב לעיל סי' ע"ב וע"ש ס"ק ח':

סעיף כב

ואם הוא מבושל צריך ס' כנגד הכבד כו'. המחבר סתם הדברים דבכל גוונא דאיכא ס' נגד הכבד הכל שרי דס"ל לקמן סי' צ"ב דלא אמרי' חנ"נ רק בבשר בחלב ולא בשאר איסורין וע"ל סי' ע"ב ס"ק ט"ו:

סעיף כג

מיהו הכבד עצמה אסורה. מפשט דברי הר"ב משמע דאפי' נמלחה קודם אסורה דהא אריאשא קאי דאיירי בנמלחה שהרי היא דבוקה בעוף וכן משמע להדיא בסימני ת"ח כלל כ"ד ד"ג וכ"כ הב"ח אמנם צ"ע בעיקר דין זה לפי שהרב בת"ח שם שכתב שנ"ל להתי' הכבד אפי' לא נמלחה מקודם כשיש ס' מטעם דבשר שנתבשל בלא מליחה דאסו' אפי' יש ס' גופי' חומרא בעלמא הוא וכדלעיל סי' ס"ט סי"א והלכך גבי כבד דבלא"ה רוב הפוסקים הסכימו דאין הכבד נאסר אין להחמיר עכ"ד אלא שכתב אח"כ אבל מצאתי שכ' ר' ירוחם נט"ו דאפילו איכא ס' נגד הכבד מ"מ הכבד אסור כמו גבי לב עכ"ל ואין לזוז מדבריו כי בטלה דעתי נגד דבריו עכ"ל הרב וברבי' ירוחם נתיב ט"ו (אות ח') לא נמצא דבר ואדרבה כתב לשם שמשערינן בכל הכבד כיון שא"א יודעים כמה דם יצא ממנו אע"פ שהכבד מותר כמ"ש שאינו נאסר דומיא דלב (שבשלו) [שמלחו] בלא קריעה שמשערינן בכל הלב אע"פ שהלב מותר כמ"ש בדיני הלב עכ"ל אלא שכתב לשם בסוף האות דתרנגולת שנצלה עם הכבד שלה הכבד אסור ותרנגולת מותרת כי יש בה יותר מס' עכ"ל וא"א לומר שהרב כוון לזה שהרי העתיק לשונו כמו גבי לב ועוד דע"כ אין

ראייה מזה דבלא"ה קשה דהא ס"ל לרי"ו דהכבד מותרת שפולטת ואינו בולעת אלא צ"ל דס"ל לרי"ו דבצלי שאני שפולטת דם הרבה וכנוס תחתיה בחלל התרנגולת וחוזר ונבלע בכבד וגם ס"ל כתוס' דפרק כ"ה שהבאתי בס"ק י"ב דלא אמרינן כבולעו כך פולטו בדם כבד (מיהו אנן לא קי"ל כרי"ו בהא אלא כמ"ש הפוסקים והטור בס"ו דנמצא כבד בעוף צלי מותר מטעם דכבכ"פ וכ"כ הב"י בס' ב"ה גם במה שמשמע מדברי רי"ו דתרנגולת יש בה ס' נגד כבדה לא קי"ל כוותיה) וגם ס"ל לרי"ו דלא אמרינן דם מישרק שריק אלא בכבד אע"ג בישרא משא"כ בחלל התרנגולת דלא שריק דלא עדיף מאלו יש גומות בבשר דלא אמרינן מישרק שריק וכמ"ש בס"ס ע"ה בשם הגה"מ ושאר פוסקים וא"כ אין ראיה לדין דהכא וצ"ע:

סעיף כד

ונמצא בו לב. לכאורה היה נראה מדכתב הר"ב ונמצא בו וכן מדהוצרך לכתוב ובעינן ס' מן העוף בלא המלוי דאיירי אפילו כשאינו דבוק הלב או הכבד בעוף ואפ"ה אינו מצטרף המלוי לבטל בששים וכדעת מהרש"ל וכך הבין העט"ז אבל פשטא דלישנא דדינו כמבושל שכ' הר"ב לא משמע הכי אלא משמע דהוי כנתבשל הכל ביחד וכן משמע באו"ה כלל ט"ז ד"ח ובת"ח כלל כ"ו ד"ב שלא הזכירו שם דבעינן ס' מן העוף בלא המלוי וכן משמע מדברי הר"ב לקמן סי' ע"ז וכמו שיתבאר שם בס"ד וכן בכבד הנמצא בפשטיד"א כתב הר"ב בת"ח כלל כ"ח ד"ב ובהג"ה ס"ס ע"ח דיש לה דין בישול לקדרה בין לקולא בין לחומרא והיינו דאם יש ס' בפשטיד"א הכל שרי מלבד החתיכה שהאיסור דבוק בה וכמו שנתבאר שם ופשטיד"א דומה למילוי ביצים ואדרבה הסמ"ג לאוין קל"ז דף מ"ח ע"ג מחמיר טפי בפשטיד"א מבמלוי ביצים דס"ל התם דבפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו ובביצים אמרינן כבכ"פ וכן מהרש"ל באו"ש ובספרו דימה דין קמח לביצים (וכן מביא הב"ח על שמו בר"ס ע"ו) וא"כ ה"ה בביצים דאם אין האיסור דבוק מצטרף המלוי ג"כ לבטל וכן בדין דכיון דאמרינן דהביצים כיון שהם נקרשים גורמין דהוי כבישול למה לא יצטרפו גם כן לבטל וכן משמע דעת הב"ח בס"ס ע"ב בזה אלא הר"ב מיירי כאן שנמצא הלב או הכבד דבוק בעוף (וכן נ"ל מוכח מדברי האגודה פכ"ה סי' קכ"א ומדברי המרדכי שם ע"ש תשובת רש"י ומא"ו של מהרי"ל דמיירי בדבוק ולא כמהרש"ל באו"ש ובספרו ע"ש) ולכן בעינן ס' מן העוף בלא המלוי ולא בא הר"ב אלא לאשמועינן דל"ת דבכל צלייה אמרינן כבכ"פ אפילו במלוי ביצים (וכדעת הרמב"ם פ"ו מהמ"א וסמ"ג שם) אלא כיון דמלאוהו בביצים שהם נקרשים לא שייך כבולעו כך פולטו והוי כאלו נתבשל הכל יחד ואגב זה נקט נמי דבעינן ס' מן העוף בלא המלוי כלומר

כשהאיסור דבוק בו כדין שאר בישול א"נ אתא לאשמועינן דל"ת כיון דהמלוי גורם דהוי כבישול אם כן נבלע אדרבה מתחלה במלוי ואם כן אף שהאיסור דבוק בעוף יצטרף המלוי קמ"ל:

סעיף כה

ובעינן ששים מן העוף כו'. אע"ג דאין עוף שהוא ס' נגד הכבד שלו י"ל דמיירי כשהכבד אינה שלימה וכן מ"ש ואם לאו הכל אסור ר"ל דאם אין העוף שלם דאז אפשר דאין בו ס' נגד לבו דאל"כ הא כבר נתבאר בס"ס ע"ב דאין לך עוף שלא יהא בו ס' נגד לבו וק"ל. ונראה מדברי הר"ב דבדאיכא ס' גם המלוי מותר וכן משמע דעתו בת"ח שם להדיא וכן משמע פשטא דמילתא באגודה שם וכן במהרי"ל ובאו"ה שם ואע"פ שדעת מהרש"ל והב"ח אינו כן מ"מ הא בלא"ה הרמב"ם והסמ"ג ס"ל דבביצים נמי אמרינן כבכ"פ:

סעיף כו

ואם מלאוהו בבשר ואין שם ביצים הנקרשים כו'. משמע דעת הר"ב דאם יש שם ביצים אע"פ שיש שם בשר שלא נמלח לא אמרינן כבכ"פ וכן יתבאר עוד דעת הר"ב בזה בסי' ע"ו:

סימן עד

סעיף א

דינו כשאר בשר ומותר לבשלו. אפילו עם שאר בשר. ת"ח ריש כלל ל"א:

סעיף ב

שלא לבשל הכליות כו'. כלומר בקדרה ול' הב"י ואנו נהגנו היתר לבשלם ולא שמענו פוצה פה ע"כ ובמדינות אלו אין נוהגין כן:

סעיף ג

או ביצי זכר. עי' בסי' ס"ה ס"ד ומ"ש שם:

סעיף ד

ומותר למלוח כל אלו. כלומר אע"ג דכבדא עלוי בישרא לכתחלה אסור וכמו שנתבאר בסי' הקודם סעיף ה' באלו מותר אפילו לכתחלה ע"ג שאר בשר:

סעיף ה

ובלבד שיסירו כו'. דין קרום הטחול נתבאר בסי' ס"ד ס"י ודין קרום הכוליא שם סעיף י"ב ע"ש וע' לקמן בסי' ק"ה ס"ח:

סימן עה

סעיף א

כגון בכרס כו'. כן הוא דעת הרא"ש וטור ושאר פוסקים דכרס הוי בכלל בני מעיים שהוזכר בש"ס שאין מחזיקין בהם דם ונ"ל דאף הרא"ש והטור מודים דבקורקבן מחזיקין דם שהרי עינינו רואות דיש דם הרבה בקורקבן ועוד דהא ס"ל בסי' (מ"ט) [נ'] דקורקבן לא הוי בכלל בני מעיים שהוזכר בש"ס ע"ש ובבית יוסף שם והדרישׁ כתב דלדעת הטור וסייעתו אין מחזיקין דם בקורקבן כמו בכרס ותלה עצמו במה שהביא הטור ר"ס ק"י בשם רבי יודא דקורקבן לא הוי חתיכה הראויה להתכבד כדאמרינן בני מעיים אוכליהון לאו בר אינש ולא כוון יפה דלדבריו יהיו דברי הטור סותרים זא"ז וכן הקשה בהגהת דרישה ר"ס ק"י ס"ב ולדבריהם תיקשי נמי אמאי לא מייתי הטור ראיה ממאי דאיתא להדיא בפ' קמא דביצה (דף ז' ע"א) קורקבן ובני מעיים לא אכלי להו אינשי וגם אדרבה מוכח מש"ס זו דקורקבן לא הוי בכלל בני מעיים וכן בסמ"ג לאוין קמ"א דף כ"ב ע"ג מביא דברי הר' יודא אלו שהביא גם כן ראיה מהך דביצה כדאמרי' קורקבן ובני מעיים כו' אלא ודאי גם דעת הטור כן אלא שקיצר בלשון ועוד דהא הך ראיה דמייתי הטור בשם הר"י מדאמרינן בני מעיים אוכליהון לאו בר אינש הוא לישנא דרשב"ג בנדרים (דף נ"ד ע"ב) בברייתא ובלישנא דברייתא אף להרא"ש וטור קורקבן בכלל בני מעיים כדכתב הרא"ש להדיא בפרק א"ט ומביאו ב"י בסי' נ' ע"ש וזה ברור וגם הב"ח בקו' אחרון לא כוון יפה בזה במ"ש דכיון דאנן לא קי"ל כר"י וקורקבן הוי חתיכה הראויה להתכבד א"כ לא הוי בכלל בני מעיים ג"כ לענין דם עכ"ל דהא דאנן קי"ל דהוי חתיכה הראויה להתכבד היינו משום דכתבו הרמב"ם והסמ"ג ושאר פוסקים דדין חתיכה הראויה להתכבד משתנה לפי הזמן והמקום תדע שהרי בש"ס הנזכר מבואר להדיא דקורקבן לא אכלי להו אינשי אלא צ"ל דהיינו דוקא בזמנ' אבל היה יכול להיות דקי"ל דקורקבן הוי בכלל בני מעיים שהוזכר בש"ס אם לא כמו שהוכחתי ודוק:

סעיף ב

ובדקין. הם הסובבים סביב הכנתא אבל כנתא גופא יש בה דם:

סעיף ג

אא"כ אסמיק. כלומר דדוקא מסתמא לא מחזקינן בהו דם אבל אי אסמיק צריכין מליחה כשאר בשר:

סעיף ד
דמותרין. מן הסתם אי לא אסמיק:

סעיף ה
מיהו לכתחלה צריכה מליחה כו'. הטעם מפורש בסה"ת ובאו"ה כלל ד' ד"ט לפי שא"א לנקר הבני מעיים שלא ישאר בהן מעט שומן ע"ש ומה"ט סגי אפי' לכתחלה במליחת צד החיצון לבד וכדלקמן ס"ק ז':

סעיף ו
ואפי' בדיעבד כו'. וכ"פ מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' צ"ה וכ"כ הב"ח דלא כהעט"ז שלא הביא אלא דברי המחבר:

סעיף ז
אין מולחין כו'. אלא בצד החיצון כו'. משמע דאפי' לכתחלה א"צ למלחו רק מצד החיצון ולא מצד הפנימי וכ"כ באו"ה כלל ד' ד"י ובת"ח כלל ט"ו די"ב בהדיא (ועיין בס"ק ה') ואע"ג שכ' המחבר לעיל סי' ס"ט ס"ד דלכתחלה צריך למלוח הבשר משני צדדין והר"ב שם אוסר אפי' דיעבד וא"כ כאן כשאינו מולח אלא מצד החיצון נמצא שהשומן לא נמלח במקום שהוא דבוק י"ל דכיון דאין כ"כ דם בשומן וגם אית ביה חטי חטי סגי בהכי אף לכתחלה:

סעיף ח
ואם נתבשלה כך טרפה. ל' הת"ח שם מיהו אם יש ס' רק נגד השומן והגידין שבה הכל מותר עכ"ל ואע"ג דבשר שנתבשל בלא מליחה נהגינן לאסור אותה חתיכה אף בדאיכא ששים כדלעיל סי' ס"ט סי"א מ"מ הכא השומן נמס בקדרה ואינו ניכר ובטל א"נ כיון דהתם גופא חומרא בעלמא היא יש להקל כיון דאין דם נראה לעין בשומן ובזה א"ש הא דסגי בששים נגד השומן והגידין ולא בעינן ששי' נגד כל החלחולת לפי שהאיסור דבוק בה ונעשית נבילה אלא ודאי כיון דעינינו רואות דלית בהו דם למראית העין ובודאי הוא מעט מזער ראוי להקל בזה כיון דאיסור דבוק בלא"ה חומרא הוא וכן כתב מהרש"ל פרק כ"ה סי' נ"ו בה"ג ע"ש:

סעיף ט
אם יש עליה שומן מבחוץ. פירוש אם ידוע שהיה שם שומן כדי לאסור אבל אין לאסור בדיעבד מטעם שא"א לנקרה שלא ישאר בה שומן:

סעיף י
יחזור וימלחנה. כ"כ בסימני ת"ח שם ובת"ח שם בפנים כתב יחזור וידיחנה וימלחנה:

סעיף יא

ומותרת. דמאחר שאינו מוחזק כ"כ בדם אין לדמותו לבשר אחר שנמלח מצד א' עכ"ל ת"ח שם בשם או"ה ור"ל דהכא אפי' לאחר י"ב שעות שרי לחזור ולמלחו משא"כ גבי בשר לעיל סימן ס"ט ס"ד וכן אפי' לאחר מע"ל להי"א בס"ס ע' דפליטת ציר היא מע"ל וק"ל:

סעיף יב

ומותר למלחן עם בשר כו' עד מיהו בדיעבד אין לחוש. ודעת מהרש"ל באו"ש ובפכ"ה סי' ב' נראה לאסור אף בדיעבד בין (שנשאר) [שנגמר] החלמון לבד או גם החלבון בין שהקליפה קשה או רכה ע"ש שהאריך ודבריו נכונים וכ"כ הב"ח:

סעיף יג

מותר למלחם עם בשר. משום דציר יש להן וכל שהן פולטין ציר אין בולעין רשב"א. והתוס' והרא"ש והר"ן כתבו הטעם דמישרק שריק ואף על גב דס"ל להנך פוסקים דלא כר"ת דסבירא ליה מישרק שריק במליחה וכמו שנתבאר בסי' ע' בב"י הא כבר כתבו התוס' פכ"ה דף קי"ב ע"ב והגה"מ פ"ו והגהת ש"ד ושאר פוסקים דה"ט משום דמסתמא איכא גומות בבשר ולא שריק והלכך בבני מעיים דחלקים הם שפיר אמרינן דשריק א"נ והוא עיקר דהיכא דפליט ציר אמרינן שפיר דשריק וכן כתב מהרש"ל שם וסברא זו מוכרחת בכמה דוכתי ודוק:

סימן עו

סעיף א

הצלי א"צ מליחה לפי שהאש כו'. כן הוא ג"כ לשון הטור ומשמע דסבירא ליה אפי' הדחה נמי לא בעי לכתחלה משום דם בעין שעליו לפי שהכל האש שואבו וכ"כ הרא"ש בהדיא ומביאו ב"י ועיין ס"ק ע':

סעיף ב

לפי שהאש שואב כו'. ל' הרא"ש ל"מ אם נצלה יפה דאז נפלט כל הדם לחוץ אלא אפילו לא נצלה יפה ולא נפלט כל הדם לחוץ שרי כי מה שיוצא לחוץ נורא מישאב שאיב ליה ומישרק שריק ומה שנשאר בתוכו הוי דם האיברים שלא פירש ולא חשוב כפי' מה שהולך בתוכו מצד זה לצד זה עכ"ל (ודברי העט"ז בזה מגומגמים ע"ש) וכתב הדרישה על דברי הרא"ש אלו וז"ל ול"ד למה שנתבאר לעיל סימן ס"ז דדם שנצרר בחתיכה או שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר אסור דשאני התם שמחיים נתעורר

לצאת והוי דם שפירש מה שאין כן כאן שלא נתעורר לצאת רק מחמת האש הלכך אמרי' כל מה שבא אליו כח האש לזוזו ממקומו הוציאו לגמרי ונפל לאש עכ"ל ודבריו תמוהים דהא הרא"ש אפי' מה שנשאר בתוכו קאמר דלא הוי כפירש ובאמת יש לתרץ בקיצור דשאני הכא דלא חשיב (פירש כיון דלא פירש מחיים ממקום למקום ואולי יש ט"ס בדבריו:

סעיף ג

אבל אם דם אחר נטף על הצלי כו'. לשון הטור על הצלי שאצל האש ובת"ח כלל ט' ד"ב כתב בשם או"ה דאם נפל דם צלול ובעין על הבשר וצלאו כך בלא הדחה טרפה דלא אמרינן כבכ"פ או אגב דפליט דם דידי' כו' גבי דם בעין שנפל עליו ממקום אחר עכ"ל ואפשר שמטעם זה השמיט המחבר שאצל האש לומר דמ"ש הטור שאצל האש הוא לאו דוקא דאה"נ דאם נפל עליו ואח"כ צלאו כך:

סעיף ד

אפילו אותו דם הוא צונן. דקי"ל תתאה גבר וכדלקמן ר"ס צ"א א"נ כיון שהוא על האש כחם לתוך חם דמי כמ"ש בת"ח כלל כ"ג ד"ד:

סעיף ה

ואוסר ממנו כדי נטילה. זהו לדעת הט"ו בסי' ק"ה ס"ה משא"כ לדידן דנהגינן לאסור אפילו במליחה בדם בס' כמו שנתבאר בדוכתי טובי כ"ש בצלייה וכ"כ הר"ב לקמן סי' ק"ה שם וכ"כ מהרש"ל באו"ש ובפכ"ה סי' צ"ה וכ"כ האחרוני' והוא פשוט ומה שלא הגיה הרב כאן מידי אדברי המחבר היינו שסמך עצמו אמ"ש בכמה דוכתי דנהגינן לאסור במליחה וצלייה בס' וממילא נשמע דזה לא כתב המחבר אלא לשטתו אבל על העט"ז שהעתיק לשון המחבר כהווייתו יש לתמוה:

סעיף ו

ולאכלו בלא הדחה. המחבר לא איירי כאן מדין הדחה שקודם המליחה אלא איירי בהדחה שאחר המליחה דמותר כשמולחו וצולהו מיד ושאין לחוש לדם שעל המלח שהאש שואב ומונע המלח מלבלוע הדם ודין הדחה שקודם המליחה כתבו הר"ב בסמוך ועיין בס"ק ט':

סעיף ז

לפיכך מדיחו יפה קודם צלייה. ואם לא הדיחו קודם צלייה נכשר ע"י הדחה לאחר צלייה ועיין בס"ק ט"ו:

סעיף ח

וי"א דצלי בעי הדחה תחלה. כלומר דכל צלי בעי הדחה תחלה משום דם בעין שעליו ודוק:

סעיף ט

מיהו אם לא הדיחו ולא מלחו כלל כו'. הטעם בזה דנורא מישאב שאיב ליה וכמ"ש הט"ו בס"א ואע"ג דאם דם אחר בעין נפל עליו לא אמרינן שהאש שואבו והאי נמי חשיב דם בעין כיון שלא הודח ולא נמלח דהא מה"ט אסור אם נמלח בלא הדחה תחלה ושהה שיעור מליחה אפי' לצלי וכן לקדרה אפי' לא שהה שיעור מליח' וכדלעיל סי' ס"ט ס"ב והיינו מטעמא דכיון דלא הודח המלח מבליע דם בעין שעליו וה"נ נימא כיון דהוי דם בעין ולא הדיחו ולא מלחו כלל אין האש שואבו י"ל דכיון דלא הוי דם בעין ממש אמרינן שפיר שהאש שואבו ומ"מ אם לא הודח ונמלח ושהה שיעור מליחה אמרינן שהמלח מבליעו ושוב אינו יוצא אפי' ע"י צלייה דלגבי דם בעין שנבלע לא אמרינן כבולעו כך פולטו אבל אם לא הודח ונמלח ולא שהה שיעור מליחה אע"ג דהמלח הבליע דם בעין שעליו דמה"ט לא מהניא ליה מליחה שנית לקדרה מ"מ לא נבלע בחוזק וגם לא נבלע הרבה ויוצא על ידי צלייה אח"כ דטובא אשכחן כה"ג מה שיוצא ע"י צלייה ולא ע"י מליחה כגון בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה בסי' ס"ט סי"ב ובשר שנשרה מעל"ע במים לדעת המחבר שס סט"ו ושאר פוסקים וכה"ג טובי מיהו ודאי בדם בעין ממש שנפל ע"ג בשר מליח שחשוב כרותח אסור אפי' לצלי כדמשמע מדברי הרב ס"ס ע' וע"ש וע' בסי' ס"ט ס"ב ובמ"ש שם. ומ"ש או שמלחו בלא הדחה תחלה ונצלה כך מותר לאו למימרא דאסור לכתחלה אפי' לצלי דהא בת"ח כלל ה' ד"ב משמע להדיא דמותר לצלותו ועוד דאם אתה אוסרו לצלי נמצא דלית ליה תקנתא והוי כדיעבד אלא משום דכתב בריש ההג"ה דהמנהג להדיחו תחלה ולמלחו קצת כאשר נתחב בשפוד משום הכי כתב כאן לשון דיעבד אי נמי משום דלכתחלה בעי הדחה אחר המליחה לצלותו להכי נקט וצלאו כך בלא הדחה שאחר המליחה. ומ"ש אם שהה כ"כ קודם שצלאו אסור כבר נתבאר הטעם דהמלח מבליע הדם בעין שעליו ולפ"ז אפי' אם מדיחו אחר המליחה אסור ואפי' אם מדיחו אחר הצלייה ג"כ דבכל ענין אסור והכי מוכח להדיא בת"ח כלל ה' ד"ב וכלל ט' דין ג' ובאו"ה כלל ד' ד"ד והוא פשוט. ומ"ש המחבר אבל אם שהה במלחו המלח בולע ונאסר ולפיכך מדיחו יפה קודם צלייה מיירי שהודח תחלה ואח"כ נמלח וכמ"ש בס"ק ו' וכל זה פשוט ולא הוצרכתי לכתבו רק מפני שהעט"ז השמיט כל דינים אלו שכתב הר"ב וקיצר וכתב וז"ל אם לא הדיחו ולא מלחו כלל או מלחו בלא הדחה תחלה וצלאו

כך מותר לאכלו וא"צ להדיחו מן הדם שיצא עליו בשעת צלייה ונשאר עליו ועל המלח שדרך שמולחין אותו בשפוד והוא שואב ומונע את המלח מלבלוע דם בד"א כשמלחו וצלאו מיד אבל אם שהה במלחו כבר בלע המלח ונאסר לפיכך צריך הדחה אחר צלייה קודם שיאכלנו עכ"ל נראה מדבריו דאף בשלא הודח מתחלה ונמלח שרי אח"כ ע"י הדחה שאחר הצלייה דאין כאן איסור אלא משום המלח שעליו שנאסר והבין דהר"ב והמחבר איירי בחדא מלתא ולא דק גם מ"ש מותר לאכלו וא"צ להדיחו מן הדם שיצא בשעת צלייה כו' ליתא וכמ"ש הר"ב לקמן דכל צלי צריך הדחה אחר צלייתו משום דם הדבוק בו:

סעיף י

ואין חלוק בכל זה בין אווזות כו'. כלומר דאין חילוק בכל זה בין בשר ובין אווזות ועופות החלולים שאע"פ שהדם בהן פירש מדופן לדופן מ"מ כבולעו כך פולטו:

סעיף יא

ובלבד שלא יהיו מלואים בביצים או בשאר בשר כו'. לצדדים קתני בביצים אפילו דיעבד אסור ובבשר לכתחלה אסור וכמו שיתבאר בסי' שאח"ז:

סעיף יב

בלא מליחה. או שנמלח ולא שהה שיעור מליחה ובדיעבד אין לחוש אפי' הפכו כל שעת הצלי' ת"ח כלל ט' ד"ה בשם או"ה:

סעיף יג

רק שיצלנו תחלה כו'. לכאורה משמע דאאם רוצה לבשלו אח"כ לחוד קאי דאז אם לא יצלנו כדי שיהא ראוי לאכילה נשאר דם בתוכו ויוצא אח"כ ע"י בישול אבל אם רוצה לאכלה כך צלוי אף שנצלה מעט שרי דמה שנשאר בתוכו הוי דם האברים שלא פי' ומותר. אבל האו"ה כתב דאף לאכלו כך אסור אם לא נצלה כל צרכו וא"כ י"ל דקאי אתרווייהו ומשמע באו"ה סוף כלל ח' דמותר אפילו לכתחלה לצלותו חצי צלייתו כדי לבשלו אח"כ ולא חיישי' שמא לא יצלה כל צרכו כי יסמוך על הבישול ע"ש:

סעיף יד

דהיינו כחצי צלייתו. כ"כ באו"ה שם וטעמא דאז יצא כבר כל דמו והכי איתא בהדיא בטור ס"ס ס"ט במקום שאין מלח מצוי יצלה הבשר עד חצי צלייתו ואח"כ יבשלהו עכ"ל משמע דבחצי צלייתו זב כל דמו כ"כ הב"י והב"ח והדרישה שם ועוד ביאר הב"ח דעת שאר מחברים כן ע"ש והיינו דלא כמהרש"ל באו"ש ובפ' כ"ה סי' ע"ב דאוסר בחצי צלייתו ע"ש:

סעיף טו
דכל צלי צריך הדחה כו'. וכתוב בת"ח כלל ט' די"ב בשם האגודה דאם נצלה בלא מליחה צריך להדיחו אחר הצליה ג"פ והוא באגודה ר"פ כ"צ וכ' שם שכן משמע מהגדולים וכ"כ באו"ה כלל ח' ד"ח וכ' דהכי נהוג עלמא ומשמע שם באגודה ובאו"ה דה"ה אם נמלח ולא שהה או אפי' שהה ולא הודח אחר המליחה דצריך הדחה ג"פ אחר הצלייה ע"ש ומהרש"ל באו"ש חלק ע"ז וכ' דלעולם א"צ אלא הדחה אחת אחר הצלייה ולא ידעתי איך מלאו לבו לחלוק על הגדולים הקדמונים בסברא בעלמא בלי ראיה ברורה בפרט להקל:

סעיף טז
לא נקב הורידים בשעת שחיטה כו'. כבר נתבאר כל דיני וירידין בסי' כ"ב ע"ש:

סעיף יז
רצה לאכול ממנו בשר חי אסור. כלומר אע"ג דמותר לאכול בשר חי בהדחה בלא מליחה וכמבואר בסימן ס"ו דדם האברים שלא פי' מותר הכא כיון שהדם שבורידין כנוס הוא אסור:

סעיף יח
או צלי. וכן לקדרה מותר ע"י מליחה כשאר בשר כיון שנקרו מחוטי הדם וק"ל:

סעיף יט
ויש שהחמירו כו'. כלו' דלא מהני ניקור:

סעיף כ
אלא לאחר חתיכת הורידים. הטור סיים ושחיטת שני הסימנים והמחבר השמיטו בכוונה משום דס"ל דשחיטת שני הסימנים לאו בהכי תליא וכמ"ש בספרי בסי' כ"ב:

סעיף כא
ויש מי שאוסר השפוד. משום דלגבי שפוד לא אמרי' כבולעו כך פולטו:

סעיף כב
לאחר שהוסר מעל האש לאחר שפסק הבשר מלזוב. משמע דבעודו עדיין על האש אפי' פסק כבר מלזוב דם של עצמו מותר וכן הוכחתי בספרי מדברי הר"ן וכן מבואר בשלטי הגבורים ד' תש"ך ע"א והיינו טעמא דכ"ז שהוא אצל האש אמרינן כל מה שבולע הבשר מן השפוד חוזר ופולט דכבולעו כך פולטו דלא כהעט"ז שכ' וז"ל אע"ג שכל זמן שהוא אצל האש אין חוששין לזה היינו משום שכל זמן שהוא אצל האש הבשר זב ופולט והואיל וטריד לפלוט אינו בולע עכ"ל דליתא אלא כדפי':

סעיף כג

ואנו נזהרין לכתחלה כו'. ודעת מהרש"ל בסכין בזה כתבתי בסי' ס"ט ס"ק פ"ז ע"ש מיהו בשפוד משמע דעת מהרש"ל באו"ש סי' י"ז כדעת הר"ב ע"ש:

סעיף כד

אע"פ שיש בככר מראה אודם. לשון הטור ועבר בכל הככר מעבר לעבר והכי איתא בש"ס פכ"ה (ד' קי"ב ע"א) ונראה מן הש"ס דאפי' המוהל עב מותר וכן כתב הרשב"א בחדושיו דף קכ"ד ע"ב ובת"ה בהדיא וכ"כ ב"י וכן כתב ר' ירוחם נט"ו אות כ"ה בהדיא ונ"ל מוכח שכן דעת הרי"ף והר"ן והרמב"ם והרב המגיד והגהמי"י פ"ו מהמ"א והרא"ש וראב"ן וסמ"ג וסה"ת ואגודה (וכ"ד הטור וכמ"ש בב"ח) ושאר פוסקים ומהרש"ל פכ"ה סי' ע"ב תלה עצמו בדקדוק קלוש מא"ז ופסק לאסור אם המוהל עב ונעלם ממנו כל הנך פוסקים גם מ"ש להחמיר כיון דספק דאורייתא הוא ליתא דהא קי"ל דם שבישלו אינו אלא מדרבנן וכמו שנתבאר בדוכתי טובא וכמ"ש הטור והרשב"א בס"ס זה:

סעיף כה

בשר שצולין כו'. ל' הטור בשר שצולין כו' עד כדי צלייה זו וקאמר בש"ס שאם נתן בכלי שנים או שלשה גרגרים מלח מותר לפי שהמלח מושך בטבעו כל הדם לשולי הכלי והשומן צף למעלה ואחר צלייה שופך בנחת השומן מלמעלה ומשליך הדם הנשאר בשולי הכלי עכ"ל הטור ומבואר דאם נצלה עד שהוא ראוי לאכילה מותר ליתן כלי תחתיו אפילו בלא נתינת מלח בכלי וכן מבואר להדיא ברשב"א בת"ה וזהו דעת המחבר והיינו שכיון שנצלה שיעור הראוי לאכילה דהיינו חצי צלייתו וכמ"ש הר"ב ס"ב וס"ה כבר זב כל דמו ומה שזב אח"כ אינו אלא מוהל בעלמא והב"ח פי' דהטור לא מתיר אף כשהוא ראוי לאכילה אלא ע"י גללי דמלחא ולכך תמה תימה גדולה על המחבר גם מתוך כך הוצרך לדחוק וליישב דמ"ש הטור ס"ס ס"ט דאחר צלייתו מותר לבשלו היינו משום דאפילו את"ל דאית ביה קצת דם נתבטל בבישול בקדרה במיעוטו וכל זה גרם לו מפני שחשב דאם נצלה חצי צלייתו עדיין אית ביה דם אבל לפי מ"ש בס"ק י"ד דבחצי צלייתו כבר זב כל דמו ודאי דלק"מ והכל ברור ופשוט ותימה עליו שהוא עצמו כתב בס"ס ס"ט דבחצי צלייתו כבר זב כל דמו ופשיטא דאין שם דם עכ"ל ואולי מ"ש כל דמו הוא לאו דוקא ור"ל דלא נשאר בו אלא מעט ואותו מעט בטל במיעוטו בבישול מ"מ הדבר פשוט כמו שכתבתי וכן מוכח באו"ה סוף כלל ח' להדיא דבחצי צלייתו שוב אין בו דם כלל שהרי אם לא נצלה כל צרכו דהיינו חצי צלייתו פסק שם דאסור לאכלו אפילו כך צלי

משום דם שבו שפירש ממקום למקום ובחצי צלייתו התיר לאכלו כך צלוי ש"מ דבחצי צלייתו שוב אין בו דם כלל וכן משמע דעת האחרונים וכמ"ש בס"ק י"ד:

סימן עז

סעיף א

ואפי' אם נמלח החיצון כו'. לשון הרא"ש וטור ושהה כדי מליחה שעתה אינו טרוד לפלוט ומוכח דר"ל אפילו שהה שיעור מליחה והודח דאז אינו פולט אפילו ציר וכדלעיל סי' ע' ס"ק כ"ו וכן מוכח מהראיה שהביאו התוס' והרא"ש והמרדכי מטפילת בר אווזא ע"ש ודו"ק:

סעיף ב

וכ"ש אם נמלח הפנימי ולא החיצון כו'. דעת הר"ב דאפילו נמלח הפנימי ושהה שיעור מליחה אינו בולע מן החיצון דנורא מישב שייב מן החיצון והוציא כן בד"מ ובת"ח כלל ט' דין ג' מהאו"ה ובספרי הארכתי בזה והוכחתי בראיות ברורות דכל הפוסקים מודים דהיכא דנמלח הפנימי ושהה כדי מליחה והחיצון תפל או לא שהה שיעור מליחה דנאסר הפנימי משום דלגבי פנימי לא אמרינן כבכ"פ כיון דלית ביה דם של עצמו לפלוט ובולע הפנימי ולא אמרי' בכה"ג מישב שייב ליה אבל אם לא נמלח הפנימי אינו אסור אלא כשהחיצון נמלח ולא שהה כדכתב המרדכי בשם ר"י ור"ת פכ"ה שאז בולע הפנימי קודם הצלייי' ואע"ג דקי"ל בס"ס ע' דבשר שנמלח ע"ג בשר שלא נמלח דמהני לי' מליח' אח"כ וכ"ש צלייה דאיידי שיפלוט דם דידיה יפלוט דם דאחריני הכא שאני כיון שהוא בפנים וכתבתי שם דבהכי מיירי הסמ"ק ס"ס ר"ה והגהת מיימוני בשם התו' והב"י והרב בת"ח שם הבינו דהגהת מיימוני אייריי היכא דנמלח החיצון ושהה וזה אינו ועוד דהא בתו' כתבו דבכה"ג שרי וכן משמע בש"ס ממאי דפריך מטפילת בר אווזא ע"ש ודו"ק. ועוד הוכחתי שם שדעת הסמ"ק והגהמ"י כן וכ"כ שם דבכה"ג מיירי האו"ה ריש כלל ט' (גם כתבתי שם דמהר"י טרושן מודה בכל הדינים האלו ע"ש) והרב בת"ח ובד"מ הבין דברי האו"ה בענין אחר דחוק מאד אבל כשהפנימי הוא שוה לחיצון דהיינו ששניהם מלוחים ושהו או שניהם תפלים או אפילו שניהם נמלחו ולא שהו שרי בכל ענין כדאיתא במרדכי להדיא אבל כשהפנימי תפל והחיצון נמלח ושהה והודח פשיטא דשרי וכמ"ש הט"ו דגבי חיצון אמרי' כבכ"פ אע"פ שאינו פולט דם של עצמו ואע"ג דבשר שנמלח ע"ג בשר שכבר נמלח והודח קי"ל בס"ס ע' דלא מהני ליה מליחה וצלייה אח"כ שאני הכא שנפלט מיד בשעת הבליעה והלכך אם הפנימי נמלח ולא שהה והחיצון נמלח

ושהה והודח או פלט כבר כל צירו נאסר החיצון דבולע ג"כ מהפנימי קודם הצלייה כל זה העליתי שם להשוות דברי הפוסקים יחד והוא ברור וכן הוא דעת מהרש"ל בכל זה באו"ש סוף שער ד' ובספרו פ"ק דחולין סי' כ"ט ע"ש וכ"מ שתמצא שם בדברי מהרש"ל שכתב דהיכא דהפנימי נמלח ולא שהה והחיצון שהה שהחיצון מותר ע"כ צריך לפרש דבריו דהיינו שהחיצון לא הודח ולא פלט כל צירו אע"פ שדוחק קצת בדבריו דודאי לא עדיף החיצון משאר בשר שנמלח ע"ג בשר שכבר נמלח ושהה והודח או פלט כל צירו דנתבאר לעיל סי' ע' דאסור אפילו לצלי ואפילו אם נפל רק בשר שכבר פלט כל צירו אצל בשר שלא שהה עדיין שיעור מליחה קי"ל דאסור וכמ"ש הרב שם וגם מהרש"ל כ' כן בכמה דוכתי:

סעיף ג

עד שימלח החיצון לבדו והפנימי לבדו. פי' וידיחם אחר המליחה כל אחד בפני עצמו דאל"כ הוי בשר שנתבשל בלא הדחה אחרונה שאסור וכדלעיל סי' ס"ט סעיף ט' וכן פי' האחרונים:

סעיף ד

אינו מפליט דם שבפנימי. דל"ד לחתיכה עבה שנתבאר בסי' ס"ט ס"ק י"ט דמותר דהכא אין הפנימי נחשב כחתיכה א' עם החיצון וק"ל ולפי מה שנתבאר בסי' ס"ט ס"ד דאף דיעבד אסור אם לא מלח אווזים ועופות מבפנים ומבחוץ ונתבשלו ה"נ צריך למלוח לכתחלה החיצון מבפנים ומבחוץ והפנימי מכל צדדיו ולהדיחם היטב ולמלאותם ובלא"ה אסור לקדרה אפילו דיעבד וכן כתבו האחרונים:

סעיף ה

וכל זה מיירי שאין במולייתא זו רק בשר לבדו כו'. משמע מדברי הר"ב דדוקא בשר לבדו מותר אבל אם יש ביצים עם בשר אפי' עם בשר שלא נמלח דינו כביצים לבדם וכן משמע מדברי האו"ה ואחרונים דאין חילוק בזה וכן מסיק בס' ל"ח בפירוש ודלא כמהרש"ל דס"ל דבמלוי ביצים עם בשר שלא נמלח הוי הכל כמילוי בשר דאין לזה טעם כלל ונראה עוד מדברי הר"ב דאם יש ס' במולייתא נגד האיסור שבמולייתא הכל מותר שהרי כתב סתם דדינו כאילו נתבשל בקדרה וכבר נתבאר כל זה בס"ס ע"ג ע"ש:

סעיף ו

ואפילו בדיעבד יש לאסור אם לא נמלחו שניהם. כלומר במלוי ביצים יש לאסור בדיעבד אם לא נמלח הבשר החיצון וגם הפנימי שעם הביצים וכמ"ש בס"ק שלפני זה:

סימן עח

סעיף א

הטופל כו'. כלומר בשעת צלייה וק"ל והאי טפילה לאו היינו פשטיד"א שכתב הרב דפשטיד"א מדינא דש"ס מיתסר דהא חזינן דלא פלטי שמקום מושבם יבש בתנור אלא הוא מה שהיו רגילין לטוח בעיסה שבלילתה רכה והיו רגילין לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימים אותם בשפוד וטחים סביבותם בעיסה רכה כן כתבו התוספות והאגודה ר"פ כ"צ והמרדכי פרק כ"ה והסמ"ג ושאר פוסקים ואם כן לדידן דלא בקיאינן במלתא אפילו בטפילת עיס' שבלילתה רכה יש לה כל דין בישול לקדרה בין לקולא בין לחומרא וכן כתוב בעט"ז:

סעיף ב

ופשטיד"א כו'. לשון הת"ח כלל כ"ח ד"ב ופשטיד"א יש לה דין בישול ומשערי' בששים בין לקולא בין לחומרא דאם יש ששים הכל שרי מלבד אותה חתיכה שהאיסור דבוק בה ואי ליכא ששים הכל אסור ע"כ:

סימן עט

סעיף א

סימני בהמה וחיה נתפרשו בתורה.כלומר הסימנים שבין בהמה וחיה טהורה לבהמה וחיה טמאה נתפרשו בתורה כדמפרש ואזיל אבל הסימנים שבין חיה לבהמה לא נתפרשו בתורה אלא חכמים נתנו בהם סימנים כדלקמן ריש סימן פ' וק"ל:

סעיף ב

ויש אומרים שניבין הם כו.ולשון זה נראה עיקר וכן נראה דעת מהרש"ל פרק אלו טריפות סימן ק"א עיין שם:

סעיף ג

אסור לאכלו מן התורה. פי' בעשה אבל לא בלאו כן מפורש שם ומיירי הכא בבשר הפורש מן האדם כשהוא חי אבל בשר המת אסור אפילו בהנאה דבר תורה לכ"ע וכדלקמן ר"ס שמ"ט:

סעיף ד

טמאה שילדה כו' וטהורה שילדה כו'. הטעם מפורש במשנה שכל היוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור וכלל זה אינו אלא למה שאיסורו בלאו אבל לא למה שאיסורו

אינו אלא בעשה ולכך חלב אדם מותר אע"פ שבשרו אסור וכדלקמן סימן פ"א ס"ז כ"כ הרב המגיד ובעל קרבן אהרן שם:

סעיף ה

וטהורה שילדה כמין טמאה מותרת. נראה דדוקא כמין בהמה טמאה אבל ילדה כמין עוף טהור אסור וכמ"ש הט"ו לעיל סימן י"ג ס"ה דהשוחט הבהמה ומצא בה דמות עוף טהור אסור באכילה ואין לחלק דדוקא נמצא בה אסור אבל ילדה מותר דהא בפרק המקשה (דף ס"א ע"ב) משמע דילדה גרע טפי דקאמר התם אפילו לר"ש דאסור הני מילי היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו שרי ע"ש והכי איתא להדיא בתוספות שם (דף ס"ט ע"א) ד"ה אלמא א"ר יוחנן כו' ובאשר"י לשם דדמות עוף אסור גם כשנולד וע"ש וטעמא לפי שאינו מתקיים:

סעיף ו

ואח"כ מצא מין טמא. אפי' אין טמא בעדרו חיישינן שמא בא מעדר אחר שספק בשל תורה להחמיר כ"כ ה' המגיד רפ"א מהלכות מאכלות אסורות והסכימו בו מהרש"ל שם והאחרונים:

סעיף ז

אע"פ שכרוך אחריה כו'. כתב העט"ז וז"ל ונ"ל דה"ה בטמאה שהניחה מעוברת ולא ראינו שילדה ואנו רואים מין טהור כרוך אחריה חיישינן ג"כ לחומרא שמא זהו שנולד ממנה ואסור עכ"ל ופשוט הוא וכן מוכח להדיא בש"ס פ"ג דבכורות (דף כ"ד ע"א) וע"ש ועיין בסימן ט"ז ס"ק ה' ובסימן שי"ו ס"ב:

סעיף ח

הנולד מן הטרפה. פי' שנתעברה קודם שנטרפה דאל"כ טרפה אינה יולדת א"נ מיירי בודאי טרפה וכדלעיל סימן נ"ז סי"ח ולקמן ספ"ו ס"ט ואע"ג דבעלמא קי"ל עובר ירך אמו הוא ומה"ט קי"ל בח"מ ר"ס שצ"ט פרה שהזיקה גובה מולדה לענין טרפות שאני שהדבר תלוי בחיות הבהמה כדקי"ל טרפה אינה חיה ועובר זה חי הוא תוס' פא"ט דף נ"ח ע"א ד"ה והלכתא כו' והרשב"א בחידושיו שם ובת"ה ואע"ג דביצת טרפה קי"ל בסימן פ"ו שאסור שאני התם שגדל באיסור הכי איתא בש"ס פא"ט שם:

סימן פ

סעיף א
אם הם מפוצלות כרוכות והדורות וחרוקות. עיין פי' של דברים אלו בב"י ולפי שאין לנו עתה אלא מה שקבלנו במסורת וכדלקמן ספ"ב גבי סימני העוף קצרתי:

סעיף ב
ודאי חיה טהורה היא. כלומר כשהיא מעלה גרה ומפרסת פרסה ודאי טהורה היא אבל פשיט' דאין סימן מפוצלות מורה שהיא טהורה וכן מבואר ברמב"ם פ"א מהל' מ"א דין י':

סעיף ג
שור הבר מין בהמה הוא. משמע שאפי' כסוי א"צ והרב כתב בסי' כ"ח ס"ד וז"ל ויש מסתפקין בבופל"י שהוא שור הבר שמא חיה הוא ע"כ טוב לכסותו בלא ברכה עכ"ל וצ"ל דמה שלא הגיה כאן כלום היינו משום שסמך עצמו אלעיל דעיקר דוכתא דדיני כסוי התם הוא:

סעיף ד
ואין לוקין עליו. שאין לוקין מספק ומכסין את דמו בלא ברכה וכן בס"ו וע"ל סכ"ח ס"ג ובמה שכתבתי שם:

סימן פא

סעיף א
חלב בהמה וחיה טמאה או טרפה. וצירן אסור ודאי מדאורייתא כדאיתא בש"ס ופוסקים ומי רגליה יתבאר בס"ק שאח"ז:

סעיף ב
ויש מי שמתיר. משמע דמתיר בכל מי רגלים דבהמה אפילו של חמור והוא דעת הרמב"ם אבל אין כן דעת כל הפוסקים גם הב"י תמה עליו בזה וכן נלפע"ד דמי רגלים דחמור כיון דעכירי ודמי לחלב אסירי אפי' לחולה אם אין בו סכנה דהא בש"ס פשוט דאסור לשתות מי רגלים של חמור לירקונא וכן דעת מהרש"ל באו"ש סי' ס"ה דלא כמ"ש הב"ח בס"ד דבמרדכי כתוב דאף של חמור מותר לכתחלה אפי' לחולה שאין בו סכנה עכ"ל ופסק כן דליתא אלא אדרבא משמע להדיא במרדכי פ' ח' שרצים להפך ע"ש ואולי טעות סופר הוא בדבריו וצ"ל וברמב"ם כתוב כו':

סעיף ג

אבל מי רגלים דאדם כו'. כלומר דאע"ג דבשרו אסור (וכדלעיל סי' ע"ט בהג"ה) אפי' הכי מי רגלים דידיה מותר ומשמע מדברי המחבר דמי רגלים דאדם אפי' לכתחלה מותר אבל במרדכי שם כתב דוקא בדיעבד אם נפל לקדרה או לחולה שאין בו סכנה מותר הא לאו הכי לא ע"ש וכן משמע דעת הר"ב בת"ח כלל ס"ה ד"ה ונראה למצוא סעד לדברי המחבר ממה שיתבאר לקמן סעיף ז' דחלב אשה אפי' לכתחלה מותר א"כ כ"ש מי רגלים מיהו נראה דלכתחלה יש להחמיר במי רגלים משום בל תשקצו ואולי גם המחבר לא קאמר אלא שמותר מצד הדין:

סעיף ד

גבינות שנעשו כו'. עד סוף הסעיף צריך ביאור ודע כי לשון המחבר בכל סעיף זה הוא מדברי הטור וכב"י דמדכתב כל הגבינות שנעשו מחלבה אסורות משמע שהוא אוסר אף הגבינות שנעשו קודם ג' ימים וכדברי הרשב"א והר"ן דכל שיצאה מחיים זמן מה מחזקת הרוב וא"א לומר סמוך לשחיטה ממש נטרפה הכל אסור למפרע עכ"ד (וכן פי' האחרונים דברי הטור מיהו נ"ל שאין כן דעת הרא"ש ע"ש ודוק) וכ"נ מסקנתו בב"י לפסוק הלכה וכן צריך לפרש דבריו כאן בש"ע ומ"ש קודם שחלבההוא לאו דוקא וביש ספרים בטור כתוב קודם שנשחטה תדע דבנטרפה ע"י סירכא התירו מטעם ס"ס משמע דבודאי טרפה אסור דדוקא בניקב קרום של מוח ודכותיה דאיכ' למימר סמוך לשחיטה ממש נעשה הוא דאזלינן בתר רובא ואמרינן עד השתא אוקמא אחזקתה דכשרה היא אפילו תוך שנתה (ועיין בס"ק ט') דרוב בהמות כשרות הן מה שאין כן בהוגלד פי המכה ודכותיה (והוגלד פי המכה היינו כגון מחט שנמצא בעובי בית הכוסות וכה"ג והוגלד פי המכה דאז ודאי נעשה קודם ג' ימים וכמ"ש הט"ו בח"מ סימן רל"ב סי"א) ואם כן מ"ש הר"ב מיהו בהוגלד פי המכה כו' לא דק בלשונו דהל"ל בלשון וי"א אלא משום דבלשון המחבר עצמו אין הכרע כ"כ כתב בסתם מיהו כו' וכן דרכו בכמה מקומות ומ"מ גם לדעת המחבר בהוגלד פי המכה אינו אסור אלא עד י"ב חודש דטרפה אינה חיה יותר מי"ב חודש וכ"כ בספרי בשם ש"ד סימן פ"ד ומרדכי פא"ט ורוקח סימן שפ"ו והרא"ה בס' ב"ה דף פ"ז ע"ב ושאר פוסקים ע"ש אבל ביתר יתבאר דינו בסמוך:

סעיף ה

מה שנעשה ממנה מעולם אסור. משמע אפילו קודם י"ב חודש וכ"כ בת"ח כלל ע"ב ד"ג בשם או"ה בהדיא והטעם דאע"ג דטרפה אינה חיה י"ב חודש ה"מ בספק טרפות (ר"ל כגון ספק דרוסה לעיל סי' נ"ז וכה"ג וע"ל סימן פ"ו) אבל לא ודאי טרפה כמ"ש

הרשב"א בתשובה סימן ש"ח (צ"ל צ"ח) עכ"ל וכן נ"ל שהוא דעת הסמ"ג סוף לאוין קמ"א והסמ"ק והגהמי"י ודלא כמהרש"ל באו"ש שהבין דברי הסמ"ג בדרך אחר שנ"ל שמתוך כך פסק שם ובפרק קמא דחולין סימן כ' דאף ביתרת שלא בדרי דאוני ושאר טרפות הבא מן הבטן אינו אסור אלא עד י"ב חדש ואף שמדברי מהרא"י בהגהת ש"ד משמע נמי הכי אין לסמוך עליו בזה וכ"פ הב"ח ודוק ואף שכתבתי בס"ק הקודם דאפי' מאן דאוסר בהוגלד פי המכה הכל למפרע אינו אוסר אלא עד י"ב חדש אע"ג שהוגלד פי המכה נמי ודאי טרפה היא ל"ד דהתם כיון דלא ידעי' בודאי שנעשה קודם שחיטה דומה ממש לספק טרפה אבל ביתרת הרגילות להיות כן שהיא נולדה כך מבטן אמה וא"כ אין אנו מוציאין אותה מרגילותא' מטעם דטריפה אינה חיה דזה לא שייך כי אם בספק טרפה ודוק:

סעיף ו

ואם יש ס' בהמות כו'. וכתב בת"ח שם בשם או"ה אע"ג דלא בדקנו האחרות עדיין דרוב בהמות בחזקת כשרות הן ע"כ:

סעיף ז

ולא ידעינן בודאי שחלב הטרפה היא יותר מחלב כו'. פי' דאם ידעינן בודאי שחלב הטרפה היא יותר מחלב א' מהאחרות אע"פ שאין אנו יודעים בודאי שהיא יותר מחלק ס' נגד הבהמות ואפשר שיש בשאר הבהמות הרבה יותר כדי שיהא ס' בין כולם נגד חלב הטרפה מ"מ כיון שראינו שהיא יותר מאחד מהכשרות אמרי' מסתמא אין האחרות נותנין יותר חלב מזאת האחת הכשרה ומסתמא כולן שוין והכל אסור ודעת הר"ב דאע"פ שהחלב היא ודאי טרפה מ"מ משערים בס' בהמות וכן משמע להדיא באו"ה שם ובתשובת הרשב"א סימן תקי"ח ע"ש דלא כהגהת דרישה ול"ד לסי' פ"ו ס"ה דביצת טריפה צריך ס"א לבטלה ולא סגי בס' דלפי שיש בביצים גדולים וקטנים והבא לבטל ביצה אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוין ממש א"נ מפני שהיא בריה הוסיפו אחד בשעורה וכמו שנתבאר שם אבל הכא לא ידעינן כמה חלב יש מן הטרפה וכמה יש מן הכשרות והלכך אמרינן מן הסתם כולן שוות וזה ברור דלא כהדרישה וס' אפי רברבי דף ע"ז ע"ב שדימו דין זה לסי' פ"ו:

סעיף ח

אמרינן מסתמא כו'. דמאחר דשיעור ס' הוא מדרבנן ומדאורייתא חד בתרי בטיל אזלינן לקולא ואמרינן מסתמא דהוה ס' כו' ת"ח שם והכי אמרינן לקמן סי' צ"ח ס"ב גבי מין במינו שהוא מדרבנן ולא ידענו אם יש ס' מותר:

סעיף ט

אבל אם נתערבו הגבינות כו'. כלומר שלא עירבו החלב יחד אלא עשו מכל אחד בפני עצמה גבינה ואח"כ נתערבו אבל וודאי אם כבר נתערבה החלב ואח"כ עשו מן הכל גבינות דבטיל כיון שכבר נתבטלה החלב וכן מבואר בת"ח שם. ומ"ש המחבר ואם נטרפה ע"י סירכא כו' הנה דעת כל הפוסקים שוים בזה דאין סירכא פחותה מג' ימים והרבה פוסקים כתבו כן בפירוש וכמו שיתבאר בסמוך וכן משמע דעת המחבר בב"י אלא דהמתירין מטעם ס"ס אינן מתירין אלא מה שנחלב קודם ג' ימים דהוה ס"ס ספק טרפה או לא משום דבהרבה סירכות אנו מטריפין מספיקא שא"א בקיאין לבדוק כדלעיל סי' ל"ט ואת"ל טרפה שמא לא נטרפה אלא קודם ג' ימים אבל מה שנחלב תוך ג' ימים אין כאן אלא ספק א' והרשב"א והר"ן דאוסרין בסירכא אוסרין אפילו קודם ג' ימים כל זה הוכחתי בספרי וכן הוא דעת הב"י בהדיא ע"ש אבל הר"ב נראה שהבין דהמתירין מטעם ס"ס מתירין אפילו תוך ג' ימים והבין שכן דעת הב"י וכ"נ להדיא מדבריו בת"ח סוף כלל ע"ב ולכן התיר ג"כ במקום הפסד מרובה אף מה שבתוך ג' ימים ולא ירדתי לסוף דעתו ועוד שהרי הרא"ש והטור הם מהמתירין מטעם ס"ס ומשמע מדברי הרא"ש פא"ט והטור ח"מ סימן רל"ב סעיף י' דאין סירכא פחות מג' ימים עיין שם וכן הגהת אשיר"י פ"ק דחולין והאו"ה שם כתבו בשם המרדכי דבסירכא כל מה שנחלב תוך ג' ימים אסור דאין סירכא פחות מג' ימים עכ"ל והמרדכי כתב בפרק א"ט דיש להתיר מטעם ס"ס כהרא"ש אלא ודאי כדפי' והא דלא הזכירו המתירים מטעם ס"ס דמה שבתוך שלשה ימים אסור משום דזה פשוט וכן ברוקח סימן שפ"ו כתב על שם ר"ת וכן כתבו השערים והסמ"ק והגה"מ וכן כתב האו"ה שם בשם א"ז ומרדכי ור"ת וכן הוא בא"ו של מהרי"ל דף צ"ט ע"ב וכן הוא בדברי מהרא"י בהגהת ש"ד ובאגור סימן אלף רמ"ז דאין סירכא פחות מג' ימים וכל מה שבתוך שלשה ימים אסור הלכך אין להתיר כלל אפילו במקום הפסד מרובה מה שבתוך ג' ימים סירכא וכ"נ דעת מהרש"ל באו"ש ובפ"ק דחולין סי' כ' ודעת האחרונים וגם הרב בת"ח שם לא כתב דיש להתיר במקום הפסד מרובה. ומיהו מ"ש הטור והמחבר להתיר בסירכא מטעם ס"ס היינו בסתם סירכות שאנו אוסרים מספק מכח שא"א בקיאין בבדיקה אבל ודאי איכא סירכות טובא דטריפות בודאי וכמו שנתבאר בסי' ל"ט ע"ש ובהכי נ"ל ליישב דהרשב"א והר"ן לא פליגי אהרא"ש ותוספות וסייעתייהו דלא כטור וב"י ע"ש. מיהו אנן קי"ל דאפי' בודאי סירכא יש להתיר הגבינות קודם ג' ימים דומיא דהוגלד פי המכה ולא אמרינן כיון שע"כ קודם לזמן שחיטתה יצאה מחזקתה א"כ הכל יהא אסור למפרע כדלקמן סימן ק"ץ גבי כתם יבש בחלוק דאמרינן

מטמא למפרע עד שעת כיבוס דשאני הכא דרוב בהמות בחזקת כשרות הן ויש לנו לומר דעד השתא היתה מן הרוב והשתא היא דנעשית מן המועט ואפילו נמצא הבהמה טרפה תוך שנתה כ' הרא"ש דהכל מותר מטעם זה וכן נ"ל מדברי הרבה פוסקים וע"ל סי' א' ס"ק ח'. מיהו בשאר טריפות כגון ניקב קרום של מוח או לא הוגלד פי המכה וכיוצא בו אפי' תוך ג' הכל שרי כדעת המחבר וכ"נ דעת הר"ב בהגהה וכ"כ בת"ח שם בהדיא וכ"כ באו"ה וכן נ"ל שהוא דעת כל הפוסקים דלא כמהרא"י ומהרש"ל שם דאסרו בכל טריפות מה שבתוך ג' ימים ע"ש:

סעיף י

יאלי דיחמורתא. עיין פירושו בב"י:

סעיף יא

שליא שהחמור נוצר בו מותר. וכ"ש שליא של שאר בהמות טמאות ועיין בס"ק ב':

סעיף יב

ומי חלב כו'. בש"ס יליף מקרא דחלב שרי ולא מיתסר משום אבר מן החי ודעת הסברא הראשונה דה"ה למי חלב דהיינו נסיובי דחלב וה"ה למימי חלב דהיינו לאחר שעושין הגבינה מבשלין הנסיובי והאוכל צף למעלה והמים שנשארו לבדן זהו מימי חלב וכדלקמן סי' פ"ז ואע"ג דלקמן סי' פ"ז כתבו הטור והמחבר דהמבשל במי חלב פטור ואם כן לאו כחלב דמי ואם כן מנ"ל למשרי משום אבר מן החי דהא לא גלי לן קרא דשרי אלא חלב י"ל דדוקא לענין בשר בחלב לא חשיב כחלב דקרא קאמר לא תבשל גדי בחלב אמו דהיינו כמו שיוצא מהאם מעורב עם האוכל אבל לשאר מילי הוי בכלל חלב לכל מילי כן כ' הרא"ש ולי נראה דאפי' לא הוי בכלל חלב לכל מילי לק"מ דע"כ לא בעי לאשכוחי בש"ס היתר לחלב אלא כי היכי דלא נימא דהוי כמו אבר מן החי כמו בשר מן החי אבל לבתר דגלי לן קרא דחלב מותר א"כ ש"מ הא דכ' קרא ולא תאכל הנפש עם הבשר שהוא אזהרה לאבר מן החי דוקא בשר מן החי שהוא גופו של חי אסור א"כ כ"ש דמי חלב שרי כנ"ל:

סעיף יג

ויש מי שאוסר בזה. פי' במימי חלב אבל לא במי חלב ומי רגלים וכן פי' ב"י במסקנתו וכתב הרא"ש ואל תתמה שהרי מותר עם האוכל וכשפירש מן האוכל אסור דהכי אשכחן (לעיל סי' ס"ז) בדם האיברים דכשהוא מובלע בבשר מותר וכשפירש אסור עכ"ל ומ"מ נראה לחלק דהתם אינו נאסר עד שפירש אבל הכא שנאסר משום אבר מן החי אם נאמר שמימי חלב בפני עצמן אסור משום אמ"ה א"כ גם כשהן עם האוכל יאסר שפירש

מן החי ומדהתירה תורה חלב אע"פ שמימי חלב מעורב בו א"כ ה"ה מימי חלב בפני עצמה דמותר:

סעיף יד

ויש אוסרים. ובב"י פסק כסברא הראשונה וכתב שכן נהגו:

סעיף טו

והכי נהוג. וכתב בת"ח כלל ס"ה ד"י דכשירה שינקה כל ימיה מן הטרפה אסורה היא עצמה ע"ש וכ"כ לעיל סי' ס' בהגה"ה ועמ"ש שם:

סעיף טז

אבל בדיעבד כו'. כלומר שכבר העמיד בה או שנתערב בקיבות אחרות מותר להעמיד בה לכתחלה אפילו בצלול ועיין מדינים אלו בסי' פ"ז ס"ט וס"י ושם יתבאר הכל בס"ד:

סעיף יז

חלב אשה מותר. משמע בש"ס ופוסקים דאפילו לכתחלה מותר וע"ל סי' פ"ז ס"ד:

סעיף יח

או לתוך היד דאשה. לאפוקי פירש ע"ג הדד או חולבת לתוך פיו אפילו אינו נוגע בה ב"י. ולעיל ס"ס ס"ו גבי דם אדם הוא להיפך דאם פירש אסור ואם הוא בין השינים מוצצו ואוכלו וה"ט דהתם כשפירש אתי לאחלופי בשאר דם שאסור ושלא פירש הותר דהא ליכא מאן דחזי ליה אבל חלב שפירש ליכא לאחלופי שהרי אוכלים חלב דבהמה טהורה אבל כשלא פירש אסור דהוי כיונק שקץ ועיין באשר"י פ' אע"פ:

סעיף יט

וה' לחולה. לאו דוקא אלא כלומר שאינו בריא אלא כחוש וכן הוא בתוס' והרא"ש:

סעיף כ

יכולים להחזירו. ויכול לינק עד ד' וה' שנים משום כיון דפירש מחמת חולי הוי כלא פירש כלל:

סעיף כא

ואם יש סכנה כו'. אבל אם הוא חולה שאין בו סכנה אסור להחזירו אע"פ שאין בו אלא איסור דרבנן וכמ"ש הר"ב בהג"ה ס"ס קנ"ד דגם איסורי דרבנן אסורים לחולה שאין בו סכנה כדרך הנאתן ועמ"ש שם ולענין להחזירו קטן שוה לגדול וכמו שנתבאר בא"ח סי' שמ"ג דאסור להאכיל בידים לקטן אפי' דברים האסורים מדרבנן ע"ש:

סעיף כב
מחזירים אפי' אחר כמה ימים. פירוש אפילו פירש מתוך בוריו כמה ימים מחזירין אותו כשיש סכנה בדבר ונראה דאם שוב אין בו סכנה צריך לפרוש אותו מיד ואינו רשאי לינק ד' וה' שנים דלא הותר להחזירו אלא משום סכנה:

סעיף כג
ועיין באבן העזר כו'. ובספר אפי רברבי ריש דף נ"ז כתב בפשיטות ואם נתעברה השנה נתעברה לתינוק:

סעיף כד
ומ"מ לא יניקו כו'. ע"ל סי' קנ"ד:

סעיף כה
וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית כו'. כלומר אע"פ שאסור לה בלא"ה לאכול דברים האסורים מ"מ גם בשביל התינוק לא תאכל ונ"מ אם היא חולה בענין שצריך להאכילה דברים האסורי' לא יתן האב לתינוק לינק ממנה אלא ישכור לו מינקת אחרת ישראלית:

סעיף כו
וכן התינוק בעצמו כו'. כלומר אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו וכמו שנתבאר בא"ח סי' שמ"ג היינו מדינא אבל מ"מ יפרישו מפני שמזיק לו בזקנותו שמטמטם הלב וגורם לו טבע רע:

סעיף כז
משום דהוי נותן טעם לפגם. כלומר שגופי הדבורים עצמן פוגמין הדבש ונותן טעם לפגם מותר וכדלקמן סי' ק"ג וע"ש:

סימן פב

סעיף א
עוף זה התיר לי רבי הצייד. אבל אינו נאמן לומר עוף זה התיר לי ר' חכם הכי איתא בש"ס פא"ט סוף דף ס"ג וכתב מהרש"ל שם סי' קט"ו ומ"מ אם ת"ח מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור נאמן ובפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסורת ע"כ:

סעיף ב
והוא שיוחזק אותו צייד. כלומר אותו רבו צייד:

סעיף ג

שהוא דורס ואוכל. פי' שנועץ צפרניו בבעלי חיים ודורסן וכעין דרוסת הנץ ושאר עופות לעיל סימן נ"ז כ"כ הר"ן והרב המגיד בשם הרמב"ם ונראה שם שכן דעתם וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית דף ס"א ע"ב גם הרשב"א במשמרת הבית שם לא השיג עליו בזה וכ"נ מסקנת ב"י וכ"נ דעתו כאן שלא כתב שום פי' אלא ודאי משום שסמך עצמו אסתם דריסה שהוזכרה למעל' סימן נ"ז וכ"פ מהרש"ל שם סי' קי"ד ופירוש דורס ואוכל אינו אוכל ממש אלא דורס כדי לאכול אפילו אינו אוכל מחיים ודלא כהעט"ז שפסק כר"ת וסייעתו שדורס ואוכל היינו שדורס העוף ואוכלו מחיים:

סעיף ד

יש ג' סימני טהרה כו'. כלומר שיש בש"ס ופוסקים ג' סימני טהרה ומדינא שרי בג' סימני' הללו אפילו אינו ידוע אם דורס אם לאו וכן אפי' בסי' א' כשידוע שאינו דורס ולדעת קצת פוסקים צריך שיהא אותו הסימן שקורקבנו נקלף כמבואר כ"ז בדברי הפוסקים והמחבר קיצר בדבר ולא בא אלא לומר שיש ג' סימני טהרה ואפ"ה אנו נוהגים לאסור אף שאינו דורס מ"מ איכא למיחש שמא ידרוס פעם אחרת אא"כ חרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז ויש לו עוד ג' סימני טהרה אז סמכינן דלא דריס וטהור ודו"ק:

סעיף ה

אצבע יתירה. פרש"י אצבע שאחורי האצבעות והר"ן פירש האצבע שלפניו גדולה ויתירה מחברותיה קרוי אצבע יתירה:

סעיף ו

אא"כ יש להם מסורת. ונראה דאם יש להם מסורת שוב א"צ לבדוק אחר שום סי' מיהו ודאי אי אשתכח דדריס או שחולק את רגליו אין לסמוך על המסורת וקבלה בטעות הוא וכ"כ מהרש"ל שם סי' קט"ו וכ"כ העט"ז אבל אם אינו ידוע אם דורס נראה דאפי' ידוע שאין לו סי' מהג' סימנים דהיינו שידוע שאין לו זפק ולא אצבע יתירה ולא קורקבנו נקלף מותר במסורת דהא יכול להיות שהוא טהור רק שצריך להכיר כל הכ"ד עופות וכיון שיש מסורת ודאי מתחלה הכירו שאינו מהכ"ד עופות והלכך נהי דמחמרינן דאף ג' סימנים לא מהני היינו משום דשמא ידרוס לאחר מיכן אבל מ"מ ודאי במסורת מותר כל כמה דלא חזינן דדרס ודין זה אמת לכל השיטות אפילו לשיטת רש"י דהא לכל השיטות אם אינו ידוע אם דורס אע"פ שאין לו סי' כלל בגופו יכול להיות שהוא טהור אם מכיר הכ"ד עופות וכיון שיש מסורת הוי כמכיר והיינו דכתבו מהרש"ל והעט"ז דוקא דאם חזינן דדרס לא מהני מסורת ודו"ק היטב וע' בס"ק ט':

סעיף ז
וכף רגלו רחבה. משמע דתרווייהו בעי חרטומו רחב וכף רגלו רחב וכן נראה מסקנתו בב"י וכן הסכימו האחרונים:

סעיף ח
אם יש לו ג' סימנים בגופו. ומהרש"ל שם פסק דלעולם מהני ג' סימנים לחוד דאז ידוע שאינו דורס וא"צ לחזור שוב אחר שום סי' אפילו האידנא רק שידקדקו היטב בהג' סימנים דהיינו שיהיה לו זפק כצורת שאר זפקים ולא יהא משונה בתוארו אבל אין לדקדק בקטנותו דמ"מ זפק הוי ואז אפי' ראינו שדורס אינו כלום דאמרי' שינוי הוא עכ"ד ולפע"ד אין להקל כ"כ:

סעיף ט
ואין לאכול שום עוף אלא כמסורת כו'. פירוש ואז מותר אפילו בלא בדיקה כלל וכן מפורש באו"ה שם עוד כ' באו"ה שם דאף במסורת בעי ג' סימנים והוא תמוה בעיני כדכתבתי בס"ק ו' דבמסורת אפילו אין בו שום סימן מותר כל כמה דלא חזינן דדרס ונראה שמטעם זה השמיט הר"ב זה שכתב האו"ה:

סעיף י
יכול לאכלו במקום שהלך שם. ואע"ג דקי"ל נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם כדאיתא בא"ח סי' תס"ד שאני הכא שהרי מה שאין אוכלין אותו אינו בשביל שהם אומרים שהוא אסור אלא בשביל חסרון קבלה שלא קבלו בו היתר מאבותיהם לכן ראוי לסמוך על קבלתם ולאכלו בכל המקומות כל זמן שאין יכולין לברר איסור כ"כ הרא"ש:

סעיף יא
יש מי שאוסר ויש מי שמתיר כו'. לא מצאתי מחלוקת בזה בפירוש רק שאחר שהביא בב"י דברי הרא"ש שהבאתי בס"ק שלפני זה כתב וז"ל והרשב"א כתב בת"ה וז"ל היו נאכלין במקצת מקומות ובמקצת מקומות אין נאכלין יראה לי שאומרים על המקצת מקומות שפשט בהן היתר שאלמלא קבלו כן מהאבות הראשונים הבקיאים בהם לא היו נוהגים היתר ואפשר דלאותן שנהגו בהם איסור אוסרים שאני אומר מותרים הם אלא שנהגו איסור מפני עופות טמאים הדומים לאלו הנמצאים בקצת מקומות עכ"ל. ודעת המחבר שהרשב"א חולק על הרא"ש ולפעד"נ דאין מחלוקת ביניהם דהרא"ש איירי במקומות שלא קבלו בו היתר אבל מ"מ לא נהגו בו איסור וכדדייק לישנא והרשב"א איירי להדיא במקומות שנוהגים בו איסור וכן נראה להדיא דעת מהרש"ל שם סימן

קט"ו וכ"נ דעת הדרישה ע"ש ומ"מ מה שנראה מדברי המחבר דאפי' לסברת היש מי שאוסר היוצא ממקום שנוהגים היתר למקום שנוהגין איסור בודאי מותר לאכול אפי' אין דעתו לחזור הוא אמת וכ"נ דעת מהרש"ל והדרישה להדיא דלא כהעט"ז שאוסר בזה לסברת היש מי שאוסר מפני שגם בו יש לחוש שיטעה דליתא דאטו אנן יודעים בודאי טעם האוסרים אלא דחיישינן שמא נהגו איסור מימי קדם שהיו עופות טמאים דומים לאלו ואפשר לומר נמי שלא קבלו בו היתר לכך נהגו איסור לכך כתב הרשב"א ואפשר כו' שאני אומר כו' והלכך נהי דאין להתיר להן לשנות מנהגן מכל מקום אין לאסור מטעם זה לאותו שהוא ממקום שנוהגים בו היתר ומקובל בהיתר וכן מי שהוא ממקום שנוהגים בו איסור בודאי והלך למקום שנהגו בו היתר מותר לו לאכול אפי' דעתו לחזור מטעמא דפרישת אפי' לסברת היש מי שאוסר וגם העט"ז כתב כן אלא שכתב הטעם שאם נאסור לו הוי גזירה לגזירה עכ"ל ואין זה נכון דהא קי"ל ההולך ממקום שאין עושין מלאכה בע"פ קודם חצות למקום שעושין שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם וכדאיתא בא"ח סי' תס"ד אע"ג דבמקום שאין עושין נמי ליכא אלא משום גזירה בעלמא כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו ותיקון מצה וכדפרש"י ר"פ מקום שנהגו אלא ודאי כיון שכבר נהגו לאסור אין כאן גזרה לגזירה אלא הטעם כדפי'. ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ק' ועיין בס"ס קט"ו ובמה שכתבתי שם ובס"ס רי"ד:

סימן פג

סעיף א

וקשקשת אחד כו'. כלומר באיזה מקום שיהיה סגי בקשקשת א' ולא חיישינן שמא עם דגים טהורים נתערב ונשרה מהן קשקשת ונדבקת בזה כיון דמחובר עמו יפה ונראה כגופו ודעת הי"א בהג"ה דכיון דאינו עומד במקום המיוחד לא חיישינן שמא עם דגים טהורי' נתערב ונשרה מהם קשקשת ונדבקת בו כל זה הוא בר"ן ובמגיד משנה ואף בסברא הראשונה העלה הרב המגיד שם דודאי כל מין שאינו נודע אם יש לחוש שנדבק בו קשקשים אסור מספק והולכים בשל תורה להחמיר מ"מ אפילו בשאר מקומות יהיה ניכר אם הם מגופו ע"כ:

סעיף ב

יש מיני דגים כו'. כלומר דיש מיני דגים דידוע שהם טהורים וקשקשיהם דקים מאד ואינם ניכרים ולפיכך כשנמצאים מינים שאינם ידועי' לנו אם כרכוהו בבגד כו' מותר וק"ל מיהו איתא בש"ס (בעבודת כוכבים דף ל"ט ע"א) דאם מעמיד הדג נגד השמש

ורואה בו צמחים כלומר קשקשים קטנים מותר ולא כתבוהו הטור והמחבר ושאר פוסקים משום דפשוט הוא:

סעיף ג

כל שיש לו קשקשת כו'. והא דכתב קרא סנפיר כיון דהכל תלוי בקשקשת משום יגדיל תורה ויאדיר. ש"ס:

סעיף ד

אם החתיכות מתאימות כו'. משמע מדברי המחבר דאם הם רק מתאימו' דהיינו שמתחברות יפה מותר וא"צ שיהא נראה מתוך חיתוכן שהכל הוא דג א' וכן הוא דעת הטור והרשב"א בת"ה בית ג' שער א' וכ"נ מדברי הגהמי"י ותרומת הדשן סימן ע"ט וכתב המחבר לקמן ס"ס ק"א וכ"נ דעת רש"י וכ"כ הר"ן שהוא דעת רש"י דלא כהב"ח שכתב דלרש"י תרוייהו בעינן ופסק כך הלכה:

סעיף ה

אפי' כולן מלוחות ביחד. פירוש אפילו הכי לא נאסרו החתיכות הכשרות מהאחרות משום דציר דגים דרבנן ותלינן שאחר שנמלחו עירבן יחד וכמו שיתבאר בס"ה ואפי' כולן מלוחות יחד השאר אסורות ולא אמרינן מדהנך דאית בהו קשקשים מותרים מסתמא גם השאר הוא ממין זה אלא הוא ספיקא דאורייתא ולחומרא ועיין בס"ק כ"ג יתבאר לך דהציר אסור מ"מ ועיין סימן קי"ד ס"ט:

סעיף ו

ואם נמצא שם דג כו'. פירוש אם נמצא שם כשהם מלוחים דג שיש לו ראש רחב ושדרה שהוא סימן דג טהור שהטמא ראשו חד ואין לו שדרה מותר לאכלו דודאי היו לו קשקשים קודם מליחה ונשרו או נטלו בעת תיקונם אבל אם הדג שלם בפנינו ועדיין לא נמלח אין לסמוך אראש ושדרה להתיר דג זה ולומר שהיו בו קשקשים ונשרו אחר עלייתו מהמים וכך מצאתי שכ' מהרש"ל בפי' דברי הרא"ש והטור והביאו בפריש' וכן פי' האחרוני' ובזה נתיישבו דברי הרמב"ם והרשב"א בריוח אבל המחבר השמיט האי דינא דראש ושדרה דאזיל לטעמיה שכ' בב"י דראש ושדרה לא מהני להרמב"ם ורשב"א אלא כשהוא מכיר בטביעת עין בראש ושדרה שהוא ממין דג פלוני שהוא טהור וזה לא הוצרך להזכיר שהוא פשוט אבל אין זה עיקר ובכתיבת יד הגאון מהר"ר ליב חנלש בגליון האשר"י מצאתי שכתב וז"ל ונ"ל לפרש דברי הרא"ש דמתחלה קאמר ומ"מ היכא דמכיר כו' ר"ל שהעובד כוכבים מביא לפנינו חבית של דגים שקצתן ניכר בהן קשקשים ומקצתן אין בהן קשקשים אבל ראש ושדרה ניכר בהן לא חיישינן שמא יש בהן מדגים

טמאים כו' מאחר שבמקצת הדגים שבחבית יש בהן קשקשים ואח"כ קאמר הלכך אין לסמוך כו' ר"ל היכא שאין כאן סימן דקשקשת אלא שיש כאן דג שאין בו אלא סימן דראש ושדרה אין לסמוך עליו להתיר וב"י מפרש בע"א עכ"ל וגם דברי הרמב"ם והרשב"א יש לכוין כן וכן דברי הרב בהג"ה. ומ"ש הרב ראש ושדרה הכי מסקנא בש"ס דתרוייהו בעינן ראש ושדרה ולא סגי בחד מיניהו וכ"פ כל הפוסקים ואפי' צירן אסור היכא דליכא ראש ושדרה כדאיתא בש"ס שם (דף מ' ע"א) וע"ש בר"ן ד"ה אמר רב פפא הילכתא כו' ועיין בס"ק כ"ג:

סעיף ז

שמא לא נמלחו יחד. בתחלה ואחר שפלטו כל צירן עירבן יחד לשון הרא"ש ושאר פוסקים ובזה א"ש דלא תקשי דהא לקמן סי' צ"א ס"ה פסקו המחבר והר"ב דאף לאחר שיעור מליחתו חשוב כרותח ואסור אפי' דיעבד אלא ודאי שאני הכא דציר שבדגים הוא מועט וכיון ששהה שיעור מליחה פלטו כבר צירן ובפרט דציר דגים דרבנן והב"ח כתב דאף המתירין לא התירו אלא כשמונחין עם הטמאים ואינם נוגעין בהן וז"א וע"ל סי' ע' ס"ק י"א ודוק:

סעיף ח

ויש אוסרים כו'. הטעם דכיון שמונחין עם הטמאים אמרינן מסתמא נמלחו כך בתחלה ביחד ופסק בת"ח כלל כ' ד"ד בשם או"ה דאם יש ששים מן הטהורים נגד הטמאים קונים לכתחלה ולא מחזיקים איסור שמא היו הטמאים יותר ומכר מהם עכ"ל ופסק בד"מ סי' נ"ח דאין חילוק בין ציר דגים לציר נבלה דאסור מדאורייתא לעולם בטל בששים וע"ש:

סעיף ט

דמתירין בכל ענין. כלומר לקנות אפילו לכתחלה:

סעיף י

משום דאין דרך למלחן עמהם. כי הדרך שמביאין ההערינ"ג ממרחקים בחביות המיוחדות להן לבדן ובודאי לאחר ימים רבים ממליחה הניחו אלו אצלן מהרא"י שם:

סעיף יא

אין להחמיר ולפשפש כו'. דאחזוקי איסורא לא מחזקינן ואפילו היכא דאיכא לברורי שם ול"ד למ"ש לעיל ריש סי' א' בהג"ה דאע"ג דרוב מוחזקין הן בשחיטה אין לסמוך לכתחלה על החזקה במקום דיכולים לבררו (והוא ג"כ מהאור זרוע) דהכא אין אנו מתירין הדגים מכח חזקה אלא אדרבה אמרי' מהיכי תיתי יהא כאן איסור:

סעיף יב

אפילו בהערינ"ג. כלומר שמותרים כשמונחים יחד מלוחים מכל מקום בשרייה אחר מליחה אין חילוק בין שאר דגים להערינ"ג שהרי עינינו רואות שמי הציר עזין וחזקין ומבליעין בודאי וגרע טפי מציר המעורב במים דלא חשיבי כרותח לעיל ס"ס ע':

סעיף יג

כל זמן שאין רואין. כלומר שאלו נישרו אבל אי חזינן לפעמים בבית עובד כוכבים ששרה אותן כך לא מחמירין ליזהר דאימור אקראי בעלמא הוא ת"ח שם בשם מהרא"י:

סעיף יד

יש להתיר בכל ענין. כלומר בין בשאר דגים בין בהערינ"ג בין מלוחים בין שרויים כן מוכח בת"ח שם ומהרש"ל בספרו פכ"ה סי' ע"ח פסק דאף במלוחים אסור עד ס' אפילו דיעבד מטעם דאף לאחר זמן פליטה נאסרו במליחה ואין כן דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים גם לא נהגו כן ועס"ק ז' ופשוט הוא דאם נישרו יום שלם דהיינו מע"ל דהוי ככבוש דאף דיעבד אסור וכן מבואר בב"י ובת"ח ואפילו אי איכא לספוקי אם מונחים כך שרוים מע"ל או לאו אסור לפי מאי דקי"ל דכבוש אסור מן התורה וכדלקמן ריש סי' ק"ה:

סעיף טו

אבל אי אית בהו שמנונית כו'. ואם יש ספק אי אית בהו שמנונית או לאו אזלינן לקולא דהוי ספק ספיקא ת"ח שם ד"ג בשם או"ה והכי איתא בסמ"ק סי' ר"ה ולקמן סי' ק"ז כתבתי דדוקא במליחה אבל בכבוש ומבושל אפי' ליכא שמנונית אסור מדאורייתא משום דאז יוצא עיקר הלחלוחית ע"ש:

סעיף טז

והיכא דהדגים מלוחים יבשים כו'. משום שדרך העובד כוכבים כשמוציאין אותן מן המים קורעין אותם ומולחים כל אחד ואחד לבדו ותולין אותם ומפרידין אותם זו מזו כדי שישלוט בהן הרוח והחמה ויתיבשו שם:

סעיף יז

ונהגו להחמיר גם בזה. וסיים בת"ה שם ומ"מ אי אשכח מדינה דלא נהוג להחמיר אין למחות בידם:

סעיף יח

אם כולכית אחת כו'. דברי המחבר צריכין ביאור דע דאיתא בש"ס ציר שיש בה כולכית אחת מותרת ופרש"י ושאר מפרשים דכולכית הוא מין דג קטן שגדלה מאליה בציר דגים

טהורים ואם יש ציר דגים טמאים אין כולכית גדילה בו והרמב"ם ושאר פוסקים פי' דכולכית הוא דג טהור דכיון שיש בציר דג אחד קטן טהור אנו מחזיקין הציר בטהור ול' הטור שזה סימן שהוא מדגים טהורין שאין דרך כולכית בציר דגים טמאים ואם לאו כו' משמע מלשון זה דס"ל כפירוש רש"י וכ"כ ד"מ והמחבר השמיטו ונראה שהוא תופס עיקר בזה כהרמב"ם וסייעתו ונראה דבזמן הזה פשיטא דאין לסמוך אפרש"י שהרי אין אנו מכירין אותו המין:

סעיף יט

ומ"ש המחבר ויש מי שאומר כו'. היינו משום דלסברא ראשונה לא סגי בפתוחות בכולכית א' אפילו להתיר אותה חבית עצמה וכן בסתומות משמע לסברא הראשונה דאף שאותה חבית מותרת בכולכית א' מ"מ אף שנמצא ב' חביות סתומות וכולכית בכל א' מהן אין השאר חביות ניתרים בכך אבל ודאי אף לסברא הראשונה בחביות פתוחות אם נמצא באחד מהן כולכית כדינו דהיינו ב' כולכית כולן מותרות וכדאיתא בש"ס להדיא ועיין בב"י ודוק:

סעיף כ

וכולכית דהיינו דג טהור וכו'. וסגי אפילו בדג אחד טהור ולא חיישינן שמא מעלמא אתא אלא דבפתוחות אם נמצא כולכית באחת מהן כולן מותרות דאדם עשוי ליקח מזו ומזו הלכך כמעורבות דמי אבל בסתומות דלאו כמעורבות דמי לא סגי עד שימצא שם שתי חביות כ"א בכולכית א' דכיון דשתים מותרין מוכחא מילתא דכולן מותרין מיהו מ"ש המחבר דעת הרמב"ם בשם ויש מי שאומר צ"ע דנראה לכאורה דעת הרמב"ם עיקר:

סעיף כא

ויש מי שאומר כו'. צ"ע למה כתב המחבר סברת הרמב"ן והרשב"א והר"ן בשם ויש מי שאומר שהרי לא הביא בב"י מי שחולק בזה ואולי מפני שהרב המגיד כתב בסוף פ"ג מהמ"א דאין דבריהם מוכרחי' ומ"מ היה לו להביאו בב"י מיהו לפעד"נ שמוכרח הוא בש"ס (בעבודת כוכבים דף מ' ע"א) כן דהא אסיקנא התם דמחלוקת בצירן ואהא קאי התם ר"פ ופסיק הלכתא עד שיהא ראש ושדרה ניכר לכל אחד ואחד ע"ש ודוק:

סעיף כב

דהא דשריא ע"י כולכית. לכל חד וחד כדאית ליה:

סעיף כג

אבל אם יש בהם כו'. כלומר אף שיש בציר זו דגים טהורים וטמאים דהיינו שאין ניכרין בהם קשקשים או ראש ושדרה וכמ"ש בס"ק ו' הכל אסור כלומר הדגים שאין ניכרין

שהן טהורין והציר שכיון שגופן מעורב בצירן גזרינן דאי שרי' צירן אכלי נמי גופן אבל החתיכות שניכרים שהם טהורים מותרים דלא אסרינן להו מפני שבלעו מהציר דציר גופיה מדינא שרי אלא דאסרוה משום גזירה כן כתב ב"י והאחרונים והכי איתא להדיא בתורת הבית הקצר דף כ"ה ע"ב והכי משמע בש"ס שם ע"ש ודלא כמו שכתוב בדרישה שנראה לו פשוט דלהרשב"א אף החתיכות הטהורים אסורים הואיל ומונחים בציר והא ודאי ליתא ועיין בסעיף ה' ובמה שכתבתי שם:

סעיף כד

קרבי דגים כו'. עד סוף סעיף ח' הנה המחבר דרך הכל בנתיב הרמב"ם שמה שכתב בסעיף ח' עד ועכשיו הוא מועתק מל' הרמב"ם פ"ג מהלכות מאכלות אסורות דין ב' ולא הזכיר שם סימנים בקרבי דגים וכ' הרב המגיד שם שהוא פוסק כרבי זירא ואליבא דר' זירא לא מהני בהו שום סי' בש"ס כלל עוד כ' הרב המגיד שם ומה שלא סגי כאן באומר של דג פלוני ואנו מכירין שהוא טהור כמו בעוף (לקמן סימן פ"ו ס"א) הוא משום שהדגים המלוחים באים מארץ מרחק ומצי לאשתמוטי טפי מביצי עוף עכ"ד וכך הוא דעת המחבר לכן בסעיף ז' לא הזכיר סימנים בקרבי דגים ומ"מ הוא תימה שדעת הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן וכל הפוסקים דקרבי דגים שוה לביצי דגים בסימנים וכן הסוגיא מכרעת כדבריהם מיהו מ"ש בסעיף ח' צריך לומר דאתא לאשמועינן דאף בדאיכא סימנים דראשן אחד כד וראשן אחד חד אין סומכין עליו עד שיאמר אני מלחתים אבל ודאי כשאומר אני מלחתים סגי אף בשנימוחו וכדכתב בסעיף ז' בקרבי דגים וכ"כ בספרי שהוא דעת כל הפוסקים דאני מלחתים מהני אף כשנימוחו וכן הוכחתי שם מן הש"ס (דעבודת כוכבים דף מ') וכתבתי שם דצריך ליישב גם דברי הרמב"ם דבמ"ש אוכל על פיו וגבי ביצי עוף כתב סומכים עליו אתא לאשמועינן דהכל תלוי בדבורו שאומר אני מלחתים אוכל על פיו וא"צ שוב לסימנים וממילא משמע דבקרביים דליכא סימנים לדעתו נמי מהני כשאומר אני מלחתים ע"ש ודוק ומשמע מדברי המחבר לכאורה דאף בשלא נימוחו לא מהני כשאומר מדג פלוני הוא וטהור הוא כדמהני לקמן סי' פ"ו בביצי עוף וכדכתב הרב המגיד לדעת הרמב"ם וגם בר"ן ס"פ אין מעמידין ד"ה אין שם מומחה כו' נזכר סברא זו אבל בספרי כתבתי שדעת כל הפוסקים וגם דעת הר"ן עצמו דכשהן שלימים מהני כשאומר מדג פלוני הן וטהור הוא וכן הוכחתי שם מן הש"ס בפא"ט (דף ס"ד ע"א) וכתבתי שם שגם דעת הרמב"ם מוכרח לפרש כן שכ' שם ביצי דגים סימניהם כביצי העוף אם היו שני ראשיהם כו' שבמה שכתב כביצי העוף כלל מה שהזכיר שם מקודם בסמוך בדין י"ט דבאומר מעוף פלוני הוא וטהור הוא מהני אבל

המחבר שהשמיט סימניהם כביצי העוף נראה שלא חשש לדקדק בכך מפני שסובר כהרב המגיד ואולי לכך לא כתבו מפני שסימני ביצי העוף עצמו לא הזכיר מקודם ואה"נ ס"ל דלמ"ש לקמן סי' פ"ו דבאומר מעוף פלוני הוא וטהור הוא מהני ה"ה נמי הכא והרב בהג"ה סובר דבקרביים נמי איכא סימנים והיינו בשלחופית שקורין בל"א בלא"ז שראשה א' כד וראשה אחד חד וכל הקרביים תלויין בה וניכרין על ידה וזה דעת כל הפוסקים חוץ מהרמב"ם ואתא לאשמעינן דאף בשלא נימוחו הקרביים לא מהני עד שיאמר אני מלחתים ועוד אתא לאשמועינן דאף בקרביים אם ב' ראשיהם כדים או חדים ודאי טמאים:

סעיף כה

ומ"ש הר"ב או עובד כוכבים. משמע מדבריו דאפי' בקרבי דגים ועוברי דגים שנימוחו מהני כשאומר העובד כוכבים אני מלחתים והוציא כן בד"מ מהר"ן (והרשב"א) והוא תמוה מאד דהר"ן לא כתב בפ' אין מעמידין אלא דכשהן שלימים וניכרים בהם סי' טהרה מהני כשאומר העובד כוכבים מדג פלוני הוא וטהור הוא וכדלקמן ר"ס פ"ו גבי ביצים מטעם דודאי לא משקר דמירתת וירא שמא יתבדה דבקל נוכל להביא אותו העוף או הדג ולדמות ליה אבל באומר אני מלחתים מבואר להדיא בהר"ן פא"ט ד"ה באומר של עוף כו' בשם הרמב"ן דלא מהני בעובד כוכבים אפילו כשהם שלימים ואפי' בישראל חשוד כתב שם הר"ן דלא מהני ע"ש וכן מסקנת הרשב"א בת"ה הארוך ד' ס"ד וס"ל כהראב"ד דבין בעובד כוכבים ובין בישראל חשוד לא מהני אני מלחתים כלל וכן מסיק בקצר שם ע"ש אלא שדקדק שם בארוך מדברי הרמב"ן כדברי הר"ב בהג"ה אבל דעתו שם עצמו אינו כן וגם כתבתי בספרי שלא עלה זה על דעת הרמב"ן דודאי אין לעלות על הדעת לסמוך אדבורו של עובד כוכבים כשאומר אני מלחתים דודאי אין עדות לעובד כוכבים ואין דקדוקו של הרשב"א ברור אלא גם הרמב"ן סובר כן כמבואר בהר"ן שם וגם הב"ח והדרישה הבינו דדעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן דאפילו בעובד כוכבים מהני אני מלחתים אפילו נימוחו וז"א ובאמת נראה שנמשכו אחר דברי הב"י בד"ה והא דאין נקחים כו' וכבר כתבתי שם ישוב דברי ב"י בזה דלא כהדרישה שטרח מאד והגיה הרבה בדברי ב"י האחרונים בד"ה והרשב"א כ' כו' ע"ש בררתי כל זה באורך והמשכיל יבין:

סעיף כו

אא"כ היה אדם שהוחזק בכשרות. פי' דאז נאמן בין בקרבי דגים בין בעוברי דגים בין שלימים בין נימוחים אפי' אינו אומר כלום אבל ודאי אם שני ראשיהם כדים או חדים אפילו אומר אדם שהוחזק בכשרות שהוציא אותו מדג פלוני ואומר שאלו הדגים

ואלו קרביהם אינו נאמן שמכחיש התורה וזה פשוט ומבואר בש"ס וכל הפוסקים וכ"כ מהרש"ל פא"ט ובעט"ז כתב וז"ל אבל אם אין להם סי' טהרה אלא שב' ראשיהם כדים או חדים אפילו אומר אני מלחתים אין סומכין על דבריו אא"כ הוא נאמן ומוחזק בכשרות דשניהם כדים או חדים סימני טומאה הן ולכך צריכים לחוש עליו מאד שאינו משקר דשמא טעה בדג עצמו או נתחלפו לו וכה"ג עכ"ל וחלילה להסתפק בזה ולומר דשמא טעה דודאי משקר כ"ש שאין להעלות על הדעת שמוחזק בכשרות יהא נאמן בזה:

סעיף כז

ועכשיו נתפשט המנהג. ז"ל הב"י ונ"ל שהקדמונים חקרו בדבר ומצאו שלא הוצרכו חכמים למומחה או שיאמר אני מלחתים אלא כדי להתיר כל מין עוברי דגים בין אדומים בין שחורים ואין הספק אלא בשחורים דאיכא מינייהו טמא אבל האדומים נתברר להם שאינו בנמצא בשום מין טמא וכדי להסתלק מן הספק חזרו ואסרו כל מין שחורים והתירו כל מין אדומים בכל ענין אפי' מיד עובד כוכבים ובלי שום בדיקה מאחר שאינו נמצא בטמא כלל ושמעתי שאע"פ שנמצא דג טמא שביציו אדומים כשמולחים אותו חוזרים לשחרות דא"א לטמא שיהא אדום אחר מליחה בשום פנים בעולם עכ"ל ובאו"ה כלל מ"ב ד"ח כתב דאין לסמוך עתה על סימני עוברי דגים לפי שא"א בקיאים בהם עתה עכ"ל ולכאורה היה נראה להשוותו עם הב"י ולומר דאו"ה מיירי בשחורים אך נראה כיון דאחרון היה וביאר כל המנהגים בפירוש היה לו לבאר בהדיא חילוק זה דשחורים ואדומים וע"כ צ"ל שלא נתפשט המנהג הזה במקומו דהא המחבר כתב שאין אוכלים אותם כלל משמע אפילו נמצא ביד ישראל בגונא דמהני ביה מטעמא שכדי להסתלק מן הספק אסרו כל מין שחורים והאו"ה כתב שאין לסמוך על הסימנים בזמן הזה משמע דבגונא דלא צריכים לסימנים כגון נמצא ביד ישראל ע"ד שאמרנו מותר:

סעיף כח

שנמצא כו'. פירוש אפי' לא ראינו שבולעו הכי מסקינן בש"ס וטעמא יתבאר בס"ק שאח"ז:

סעיף כט

בין שנמצא כו'. כלומר בין שנמצא דרך בית הרעי או דרך בית הבליעה ובין נמצא דרך בית הרחם ולא אמרינן כיון דבבית הרחם הוא אשרוצי משריץ דרוב דגים במינן משריצים הלכך אמרינן דג על דג נפיק ול"ד למים שהבהמה שותה דאמרינן לעיל ר"ס פ"א דאסור דשאני התם דלחלוחית הגוף מתערב בהם כן כתבו התוספות והרא"ש:

סעיף ל

דג טמא שנמצא במעי כו'. ז"ל הרא"ש תימה דבמסכת אהלות תנן גבי כלב שאכל בשר המת ומת כמה תשהה במעיו ג' ימים מע"ל ובעופות ודגים כדי שתפול לאור ותשרף אלמא חשובה כמעוכל וה"נ תישרי ויש לחלק בין איסור לטומאה והר"ר משה ז"ל היה מחלק בין היכא שאכל ולועס בשיניו ובין היכא שבלעו שלם כי הך מתניתין דבהכי לא חשיב מעוכל עכ"ל ול' הטור וטהור שבלע דג טמא אסור דלא חשיב כמעוכל כיון שהוא שלם עכ"ל ונ"ל דה"פ דאם לא היה שלם אחר שבלעו אמרי' דודאי עיכול הוא שהרי בלעו שלם אבל כיון שהוא שלם גם עתה אחר שבלעו לא חשיב כמעוכל והיינו שכתב דלא חשיב כמעוכל כיון שהוא שלם ולא כתב כיון שבלעו שלם והיינו דכתב בא"ח סי' תס"ז גבי חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח דיש מתירין דחשיבא כמעוכלת כדאמרי' לענין טומאה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים שאין ללמוד איסור מטומאה עכ"ל כנ"ל אבל הב"י אחר שהביא דברי הר"ר משה הנ"ל כתב וזהו שכתב רבינו דלא חשיב כמעוכל כיון שהוא שלם עכ"ל נראה שהבין דר"ל לאפוקי לועס בשיניו ולדבריו צריך ליישב דודאי בין לתירוץ הראשון ובין לתירוץ השני של הרא"ש היכא דלעסו בשיניו חשוב כמעוכל אלא דמעיקרא הוי ס"ד דהרא"ש דגבי טומאה איירי כשבלעו שלם ולא לעסו לכך כתב דאין ללמוד איסור מטומאה והיינו מ"ש הטור בא"ח אבל הר"ר משה פי' דגבי טומאה איירי כשלעסו דבכה"ג פשיטא דהכא והכא חשיב כמעוכל ודוק ומ"מ הראשון עיקר:

סעיף לא

שנמצא במעי דג טהור כו'. לשון הטור וטהור דמתניתין מיירי באינו שלם אלא רב נחמן לחוד הוא דמוקי לה בשלם ויהיה קשה עליהם מההיא דאהלות אלא כוונת הטור על פי פירוש הר"מ מפונטייז"א דכל שלעסו בשיניו ובלעו מקרי מעוכל אבל בדג זה שבולע הטהור בשלימותו לא מקרי מעוכל וע"ז נתכוין רבינו הטור במ"ש שהוא שלם וזה מוכח גם כן מלשון כיון שהוא שלם דמשמע שהוא פשוט ולא כתב אם הוא שלם אלא ע"כ דקאי אמ"ש שבלטו לאפוקי לעסו ואם כן גם אם נמצא מרוסק קצת גם כן אסור ונ"מ מזה לחטה הנמצאת בזפק העוף בפסח דלא חשיבא כמעוכלת אף על פי שנתרסקה קצת:

סימן פד

סעיף א

במים שבכלים. וה"ה בשאר משקים שבכלים וכמ"ש הטור והמחבר בס"ג וכ"כ הרמב"ם והג"מ בשם סמ"ג ומביאם ב"י וכן מבואר בשאר פוסקים ופשוט הוא:

סעיף ב

ושבבורות שיחין כו'. פירש"י והר"ן פ' שור שנגח (דף נ' ע"ב) בור עגול שיח ארוכות וקצרה מערה מרובעת ומכוסה בקירוי ויש לה פה חריצים רחבים ומרובעים כמערה ואינם מקורים נעיצים קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה. ונראה דכאן לענין שרצים לא נפקא לן מידי בהא אלא דאסורא דחריצים הוא שהן מושכים כמו שכתבו הטור והמחבר בסעיף ב' כלומר שהמים שבהם יש להם מוצא ובא משא"כ בבורות וכדאית' ס"פ א"ט מרבה אני בורות שיחין ומערות שהן עצורים ככלים ומוציא אני חריצים ונעיצים שאין עצורים ככלים ופירש"י והר"ן שהן עצורים שאין להם מוצא ובא וכ"מ להדיא בת"ה הקצר סוף דף כ"ה כמ"ש ע"ש:

סעיף ג

לפיכך שוחה ושותה מהם ואינו חושש כו'. משמע דאפילו משום בל תשקצו אין בהם וכן כ' הרא"ה בספר החינוך מצוה קס"ג בפי' ואע"ג דלעיל סימן י"ג כ' הר"ב דאפי' דגים טהורי' אסור לאוכלן חיים משו' בל תשקצו שאני הכא כיון דאין כוונתו אלא לשתות המים וגם אינם בעין:

סעיף ד

אבל אסור לשאוב בכלי כו'. דדלמא פריש בדופני הכלי דדוקא על שפת הכלי הוא דלא שכיחי לפרוש אבל בדופני הכלי מבפנים שכיחי דפרשי ואסירי כיון שמתחלתן היו בבור דדוקא כשפירשו עם המשקה מכלי אל כלי הוא דשרי אף כשפירשו אח"כ בדופני הכלי השני וכמו שיתבאר בס"ג דהיינו רביתייהו להיות עם המשקה בכלי והלכך כלי שני דין כלי ראשון יש לו משא"כ הכא שהיו מתחלה בבור ולפ"ז מה שכתב אבל אסור לשאוב כו' לא קאי אלא אבורות שיחין ומערות אבל מותר לשאוב בכלי קטן מכלי גדול דאף אם יפרשו אחר כך בכלי השני מותרים ומבואר בדברי הרא"ש שם דאם שאב מן הבור אף דלא ידעינן בודאי שפירשו אסורים משום דחיישינן שמא פירשו וכן משמע להדיא באו"ה שם דלא כהעט"ז שכתב בס"ו אבל השואב מים מן הבור לכלי ופירשו לדופני הכלי אפי' מבפנים אסורים עכ"ל משמע דוקא כשידעינן בודאי שפירשו אסורים ולכן לא כתב גם כן דאסור לשאוב לכתחל' בכלי לשתות מהם והא ודאי ליתא מיהו יש ליישב קצת דבריו דמ"ש ופירשו היינו כלומר דמסתמא פירשו ועיין בס"ק י':

סעיף ה

לשאוב בכלי. וכתב הכל בו סימן ק"א (דף קי"ג ע"ג) דה"ה ליקח מן המים ביד אסור ע"כ:

סעיף ו
כגון לאחורי הבור או על שפת הכלי. כן הוא ג"כ בטור והלשון אינו מתוקן ובת"ה להרשב"א כתוב לאחורי הכלי או על שפת הבור והוא מתוקן ומ"מ נראה דלפעמים נמצא כלי ששפתו רחב ואין לחוש שמא פירשו על שפתו ול"ד למסנן בס"ג דשכיחי דפרשי על הקסמים וקשים:

סעיף ז
אלא על דופן הכלי. ה"ה לדופן הבור מבפנים וכ"כ הרמב"ם והרשב"א והאו"ה והוא פשוט.

סעיף ח
יש אוסרים. וכ"פ מהרש"ל פא"ט סי' קכ"ג וכן משמע דעת האו"ה שם דין ז':

סעיף ט
שמא יחזרו כו'. ויבא לשתותן ל' הטור ויבא לשתותן והרי כבר פירשו ומשמע לכאורה מלשונו דזה פשיטא דאם חזרו בכלי דפירשו וכ"נ מדברי המחבר אבל בש"ס [משמע] דליכא אלא ספיקא דשמא פירשו צ"ל דגם דעת הטור והמחבר כן אלא שקיצרו במובן:

סעיף י
וכן מותר כו'. ונראה דכלי שני דין כלי ראשון יש לו וכשפורשין על דפנו שבפנים שרי ול"ד לפירש מפרי לפרי בס"ד דהתם לאו היינו רביתייהו אבל הכא הואיל והוא תמיד עם המשקה היינו רביתייהו כ"כ ב"י וכתוב בבדק הבית בשם ר' ירוחם חומץ שיש בו תולעים אם פירשו לאויר נקרא פירשו אבל מן החומץ לתבשיל לא הוי פירשו ומותרים עכ"ל והוא בנתיב ט"ו אות כ"ז:

סעיף יא
תולעים כו' עד מפרי לפרי. כל אלו הם בעיות בש"ס וסלקו בתיקו וקי"ל לחומרא:

סעיף יב
וי"א אפי' מת בתוך הפרי כו'. ובת"ח כלל מ"ו ד"ה כתב וז"ל וכתב המ"מ פ"ב מהמ"א בשם ההלכות (הוא הרי"ף) ור"ח כדברי הרא"ש (דסובר פיר' מתה מותרת) ושכן הסכים הרשב"א וכ' האו"ה דהכי נקטינן עכ"ל וגם בכלל מ"ז ד"ב כ' וכבר נתבאר לעיל דהרמב"ם אסרן אף אם פירשו מתה אך דלא קי"ל הכי עכ"ל וטעות נזדקר לפניו דאדרבה המ"מ כ' שם בשם ההלכות ור"ח והרשב"א כדברי הרמב"ם וכן הוא בריי"ף פירש מתה מהו עכ"ל וכ"כ בב"י וד"מ ומ"מ צ"ע לדינא דאף שבכל בו שם כתב ג"כ בשם ר"ת כהרמב"ם מ"מ דעת הסה"ת והמרדכי והסמ"ג לאוין קל"ב (דף מ"ד ע"א) והג"מ והסמ"ק סימן רי"ב

והשערים ושאר פוסקים כדעת הרא"ש וגם ר' ירוחם כ' שגדולי המורים הסכימו לדעת הרא"ש וכ"פ האו"ה ומהרש"ל פא"ט סי' קי"ב וכ"נ דעת המחבר שכן עיקר ולפיכך הביא מתחלה סברת הרא"ש בסתם ואח"כ סברת הרמב"ם בשם הי"א וכן לקמן סעיף ח' וסעיף ט"ז סתם כסברת הרא"ש וכמו שיתבאר שם ואע"ג דבספרו ב"י לא הביא אלא דברי הרא"ש וכתב אח"כ אבל הרמב"ם כו' וכתב הרב המגיד שכך היא גירסת ההלכות כו' מ"מ ממ"ש ע"ז בס' בדק הבית שלו נראה שדעתו שסברת הרא"ש עיקר ע"ש:

סעיף יג

ויש אוסרים אם חורו נקוב לחוץ דחיישינן שמא פירשו וחזרו. ול"ד לשרצים שבכלי בס"א דלא חיישי' להכי דהכא כיון שחורו נקוב לחוץ הוי קצת הוכחה שפירשו וחזרו א"נ דרך התולעים לפרוש חוץ לפרי ולחזור ולא בכלי:

סעיף יד

תולעים הנמצאים בקמח. ל' הרא"ש שקורין מילוו"ן והיינו דוקא במילווי"ן שהם קטנים שא"א לנפות הקמח בנפה וכברה כדי שישארו התולעים למעלה אבל ודאי אם נמצאו בקמח או בשאר דברים תולעים גדולים בענין שאפשר לבררם בנפה ובכברה או שאר דברים ודאי דהמאכל מותר וכדלקמן ס"ט בהג"ה:

סעיף טו

שמא פירשו ושרצו על הארץ. לאו דוקא דה"ה אם הקמח מונח בכלי דאסור דחיישינן שמא פרשו לדופני הכלי מבפנים כדלעיל ס"א דדוקא בדבר של משקה הוא דאמרי' בס"א שמותרים כשפירשו בדופני הכלי מבפנים שנתרבה מכל אשר במים משא"כ בדבר שאינו של משקה והכי איתא בהגהת ש"ד וזה שכתב הרב בהג"ה או שאר דברים שאינו של משקה:

סעיף טז

וה"ה במלח כו' ואסור למכרו כו'. פי' שיש לחוש שימכרנו אח"כ לישראל בענין שלא יהא האיסור ניכר כגון קמח יעשה ממנו פת וימכרנו לישראל וכן מלח יתננו בפת או שאר דברים וימכרנו לישראל אבל דבר שהאיסור ניכר מותר למכרו לעובד כוכבים וכמ"ש הרב בהג"ה סי' נ"ז סעיף כ"א דהא חזי ליה הישראל והוא פשוט רק שבבית חדש כתוב שהרב לא דק שאין איסור בדבר למכרו לעובד כוכבים רק בקמח דשמא יאפנו וימכרנו לישראל אבל לא במלח שהרי יבדקנו תחלה ע"כ ולא עמדתי על סוף דעתו שודאי הרב דקדק יפה שהרי גם במלח ושאר דברים איכא למיחש שמא יתננו בפת או בדגים מלוחים או בהערינ"ג או בכבשים שמותר ליקח מהן וכדלקמן סי' קי"ד

וכה"ג טובא (גם מ"ש שהרי יבדקנו תחלה ליתא דודאי מלח אין דרכו להתליע כלל וכדאיתא נמי בפ"ג דבכורות גבי סבי דבי אתונא וכל דבר שאין דרכו להתליע א"צ בדיקה והכא מיירי שנמצאו תולעים במלח שבאו מעלמא ואגב שיטפא נקטי' בהדי אינך אלא דמטעם אחר לא חיישינן שמא ימכרנו לישראל בעין דמסתמא אם יהיו בו תולעים קא חזי להו הישראל):

סעיף יז

ואסור למכרו לעובד כוכבים כו'. פי' הכל ביחד אבל מותר למכרו מעט מעט בענין שלא ימכרנו העובד כוכבים אחר כך לישראל וכמ"ש הטור והמחבר בא"ח ר"ס תס"ו גבי דגן שנטבע בנהר וכתב האו"ה שם ד"ו וה"ה דמותר להאכילו לעבדו ולשפחתו אע"פ שמזונותיהם עליו מיהו נראה שלא ישהה אותו זמן רב דלא יבא לידי תקלה וכדלעיל סי' נ"ז ס"כ וכן כתב מהרש"ל פא"ט סי' קכ"ה:

סעיף יח

שמא יחזור כו'. והא דכתב הרב בהג"ה ס"ס נ"ז דבספק טריפות יש שמכשירין אותו טריפות אע"ג דקי"ל לאוסרו מ"מ מותר למכרו לעובד כוכבים דאיכא תרי ספיקי חדא שמא הלכה כמאן דמכשיר ואת"ל כמאן דאוסר שמא לא ימכרנו לישראל וא"כ ה"נ איכא תרי ספיקי שמא לא פירש ואת"ל פירש שמא לא ימכרנו לישראל שאני הכא כיון דהוא אסור לכ"ע וכדמחלק הת"ה שהבאתי בס"ס נ"ז ואע"ג דבהגהה ש"ד כתב ע"ש ריב"ם להתיר ומביאו ב"י וכ"כ באגודה בשם הרוקח ומביאו בת"ח סוף כלל מ"ו מ"מ בטלי הנך נגד כל הפוסקים ועוד שבהגהת ש"ד שם כתב שזהו שגגה ע"ש ולא אמרי' דסמכי' אמאן דמכשיר אלא היכא דאין הכרע בדבר וגם אין כל הפוסקים חולקים אהמכשיר משא"כ הכא א"נ שאני הכא כיון דמהר"מ גופיה אסרן למכרן לעובד כוכבים וכן שאר פוסקים דלא אמרינן דמותר למכרן לעובד כוכבים אלא היכא דגם האוסרים לא הזכירו בדבריהם שאסור למוכרן לעובד כוכבים דאפשר דהם עצמם היו סומכין אהמתירין למכרו לעובד כוכבים משא"כ הכא ועוד דכבר כתבתי בס"ס נ"ז דלא אמרינן הכי אלא דוקא בספק דרוסה וכה"ג הואיל ויש בלא"ה כמה צדדים להתיר ע"ש וע"ל ס"ס כ"ג וסי' קי"ב ובמ"ש שם ובסי' קמ"ב ס"ק ח':

סעיף יט

ולא קרינן בהו השרץ השורץ על הארץ כל זמן שלא ריחשו. וכ"פ מהרש"ל מיהו נראה דכל זמן שהפרי לא נתבשל יש ליטול התולע ממנו וכמ"ש בת"ח שם ד"ב כיון שהרשב"א והר"ן ור"י כתבו לאסור אפילו במקום צר שלא ריחש וגם בשערים משמע כן וכ"כ הרב

המגיד פ"ב מהלכות מ"א שכן דעת הרמב"ם והרמב"ן וכ"נ דעתו וגם מ"ש הפוסקים שדעת רש"י להתיר לא ידעתי היכן נראה כן דעת רש"י וכ"כ באו"ה שם ד"ב א"כ ודאי ראוי להחמיר באיסורא דאוריי' כל זמן שלא נתבשל אבל ודאי אם נתבשל אפי' פרי קטן מותר כיון דבלא"ה י"א דכל פרי אפי' הוא קטן הוא ס' נגד התולע וכמו שיתבאר בס"ט:

סעיף כ

ופעמים נמצא בפרי כו'. צ"ע מ"ש מהא דכתב המחבר דבתולעים הנמצאים בפולים ואפונים תחת הקליפה והקליפה משחרת עליהם מבחוץ דמותרים כיון שמונחים במקום צר ולא ריחשו וסתם הרב כוותיה וכן בתשובת הרשב"א שם משמע להדיא דלא כתב דין זה אלא לסברתו דלא בעינן ריחש מיהו יש ליישב דהרב כ"כ לפי מ"ש בת"ח דאף בפולים יש להחמיר ליטלו משם כל זמן שלא נתבשל ומה שסתם כדברי המחבר היינו לענין דינא ונ"מ שאינו אוסר התבשיל ובעט"ז הביא דברי המחבר בסתם ואח"כ דברי הרב בסתם ונראה דלא דקדק כאשר כתבתי:

סעיף כא

פרי שהתליע כו'. אפי' לא ידעינן שדרכו להתליע במחובר כיון שהוא מותלע לפנינו ואיכא לספוקי דבמחובר התליע אסור ולדעת הרב בהג"ה ס"ס ד' צ"ל דהיינו באין נקוב לחוץ דאי בנקוב לחוץ אפי' התליע בתלוש אסור ופשוט הוא:

סעיף כב

כל מיני פירות שדרכן להתליע כשהם מחוברים כו'. ובאשר"י ורשב"א איתא דפולים ועדשי' וקטני' דרכן להתליע במחובר מיהו בשערים ומרדכי ובדברי מהרא"י בהגהה ש"ד איתא דקטנית וכיוצא בהן אין דרכן להתליע אלא בתלוש ונראה דע"ז סמכו האידנא שאין נוהגין לברור הקטנית אפילו תוך שנתן רק נותנין אותן בקדרה צוננת ושופכים כל מה שעולה למעלה והנשאר מבשלין ברותחין אף שפסק בת"ח שם ד"ז שיש לברור אותן על השלחן וגם מהרש"ל באו"ש ובפא"ט סי' ק' החמיר יותר לברור כל אחד ואחד בפני עצמו דוקא והעולם מקילין בזה ואפשר נמי שהאידנא אין דרכן להתליע במחובר וכמ"ש בת"ח שם דדבר זה משתנה לפי המקום והזמן והמחמיר בזה תע"ב:

סעיף כג

ומ"מ צריך לבדקן להשליך כו'. כלומר באותן שדרכן להתליע נהי דא"צ לבדוק בפנים כיון ששהו י"ב חודש ונרקב התולעת שבתוכן והוי כעפרא בעלמא מ"מ צריך לבדקן להשליך התולעים הנמצאים ביניהם בחוץ אבל אותן פירות שאין דרכן להתליע כלל ודאי אין צריך בדיקה כלל אפי' מבחוץ (ועיין בה"ה פ"ב ד"ה אם שהה):

סעיף כד

וירחשו במים כו' או ע"ג כו'. הוא לשון הרא"ש והטור ואזלי לטעמייהו דסבירא להו פירשה מתה מותרת וגם המחבר סובר כן כמ"ש בס"ק י"ב ע"ש והא דלא מהני כשנותנים אותן ברותחים משום דימותו ולא יצאו היינו משום דלא ברירא לן שימותו מיד כולם אלא יצאו מחיים אבל כשנתנן מתחלה בצוננים אם כן כל המנוקבים יעלו למעלה א"כ אף דאיכא למיחש שמא נשארו קצת שלא עלו למעלה ותולעים בתוכן מ"מ יש לסמוך בכה"ג דימותו מיד ולא יפרשו כלל ודברי הב"ח בסימן י"א דחוקים בזה ע"ש גם דברי הפרישה בסט"ז מגומגמים בזה ע"ש ובפרט מ"ש ועוד דחיישי' שמא יש ביניהם שפירשו וחזרו דהא הטור והמחבר בס"ס ד' ס"ל דלא חיישינן להכי אלא הברור כמו שכתבתי מיהו מדברי סה"ת הובא בשערים ומרדכי ומדברי הסמ"ג לאוין קל"ב דף מ"ד ע"א משמע להדיא דא"צ אלא מים רותחים לבד משום דימותו מיד וכ"כ הר"ן בהדיא והב"י לא הביאם:

סעיף כה

הלכך הבא לבשל לאחר י"ב חודש כו'. אבל תוך י"ב חודש לא מהני האי תקנתא דשמא לא יעלו כל המתולעים למעלה ויאסרו מיד שיתנם בתבשיל אפי' לא פירשו כיון שדרכן להתליע במחובר והר"ן כתב שאותן שהתליעו במחובר אין טבען שצפין למעלה כמו אותם שמתליעים בתלוש:

סעיף כו

לאחר י"ב חודש כו'. והרב המגיד כתב שמדברי הרשב"א והרמב"ם והרמב"ן נראה דלאחר י"ב חודש א"צ שום בדיקה דלא חיישי' שמא יפרשו בשעת הבישול ע"ש והבית יוסף לא הביאו ובאמת צ"ע על הרב המגיד שבדברי הרשב"א בת"ה הקצר סוף שער ג' בבית ג' מוכח להדיא דס"ל דאף לאחר י"ב חודש צריך תקון זה ע"ש ומביאו ב"י:

סעיף כז

פירות שהתליעו כו'. ומהרש"ל באו"ש ובספרו שם סי' קכ"ה פסק דדוקא בקטניות ופולין וכיוצא בהן מהני תקון זה אבל בפירות שיש להם גרעינים מבפנים לא דאפי' בתלוש חיישינן שמא פירש על גבי הגרעינין הלכך לא מהני להו רותחים ולא ברירה עכ"ד. ודעת הרב בת"ח שם נראה כדעת המחבר וכ"מ מדברי הרא"ש והטור להדיא ע"ש וכן מבואר בר"ן והיינו דלא לשתמיט חד מהפוסקים לפלוגי בהכי ועוד דאיכא ספיקי טובא ודוק וע' בפרישה סעיף ו' ודו"ק:

סעיף כח

דהוי מיעוט דשכיח. וכל שמצוי אין סומכין על בדיקת הרוב ודומה לבדיקת הריאה בר"ס ל"ט שהוא מיעוט המצוי ואין סומכין המקצת על בדיקת הרוב וכ"כ הרשב"א שם:

סעיף כט

אם יכול לבדוק כו'. ז"ל הרשב"א אם יכול לבדוק בודק ואם לאו יראה לי שמותר הא למה הדבר דומה לבא זאב ונטל בני מעיים של בהמה דמעמידים אותה בחזקת היתר (וכדלעיל סי' ל"ו ס"ה) ועוד שהרי יש כאן שתי ספיקות ספק היה שם רחש או לא ואת"ל היה שמא נמוח ונתבטל ואע"פ שאמרו בריה אינה בטלה (וכדלקמן סי' ק') לא אמרו אלא בריה שלימה אבל מחויה בטילה ולפיכך כל שיש בה שני ספיקות אפי' באיסור תורה הולכין בו להקל עכ"ל וכתב האו"ה שם סוף דין ג' והיינו שלא הוחזקו פי' בסתם אבל פרטיים במדינה שהוחזקו בכך הוי ודאי ולא ספק עכ"ל וכ"נ מדברי מהר"ם מלובלין בתשובה סי' כ"ז ע"ש:

סעיף ל

כי אין לך פרי כו'. מדסתם הדברים משמע דאפי' בפירות קטנים כגון גודגדניות (שקורין ווייקסלי"ן וקירש"ן) וכיוצא בהן יש ס' דאע"פ שאין בפרי עצמה ס' נגד התולע מ"מ איכא ס' נגד טעם התולע וכמ"ש מהרא"י בשם גדול אחד והיינו שכתב הרב נגד טעם התולע וכ"כ בת"ח שם שכן עיקר לדינא אלא שכתב אח"כ דיש לחוש לדברי מהרא"י לנהוג חומרא בפרי עצמה אבל אם יש בתבשיל ג"כ דברים אחרים מלבד הפרי שרי לכ"ע אם יש ששים נגד התולע עכ"ד ומהרש"ל באו"ש ובספרי שם ס"ס ק"ב חלק על הרב ופסק דבפרי קטן כגון גודגדניות וכה"ג שאין בה ס' נגד התולע הפרי נ"נ וצריך ס' נגד כל הפרי אם יש לחוש שהתליע במחובר אפי' לא ניקב לחוץ ובתלוש בשניקב לחוץ וכ"כ השערים ס"ס מ"ט להדיא וכ"כ המרדכי והאגודה ס"פ א"ט בשם ראבי"ה וכ"פ בת"ה סי' קע"ב ובאגור סי' אלף רצ"ב וכן משמע באו"ה כלל כ"ז וכ"כ בכלל ל"ו דין י"ב בהדיא וכ"מ במהרי"ל גם מ"ש הרב בת"ח שם שמדברי הרשב"א והטור משמע דאין חילוק אין ראיה כלל דאינהו לטעמייהו אזלי דלא ס"ל חנ"נ בשאר אסורים כדלקמן סי' צ"ב וכן באיסור דבוק הכל מצטרף וכדלעיל סי' ע"ב ס"ק ט"ו והלכך אין חילוק דכל הקדרה מצטרף גם מה שצידד שם להתיר מטעם דלקמן יתבאר דרבים אומרים דאין טעם התולע אוסר משום דהוא פגום עכ"ל ור"ל שהביא בסוף כלל נ"א בשם הרבה פוסקים דאין טעם הזבוב אוסר ומשמע ליה להרב דה"ה טעם התולע וכן השוה אותם בפירוש בסוף כלל נ"א וז"א דהא המקילים בזבוב הם הרשב"א והרוקח שהביא שם והם עצמם אוסרים

בתולע דהא כתב הרשב"א ומביאו הטור שאין בהם כ"כ שיאסרו בפליטתן וכן מחלק הרוקח סי' תס"ח בהדיא בין זבוב לתולעת בפרי גם לקמן ס"ס ק"ז יתבאר דרבו האוסרים גבי זבוב ע"ש:

סעיף לא

ויש מי שאומר כו'. לכאורה משמע דהאי ויש מי שאומר קאי אתוך י"ב חודש משום דאז אפי' הן בתוך הפרי אסור אבל לאחר י"ב חדש דליכא איסור אלא כשפירשו איכא ס"ס ספק פירש חי או פירש מת דשרי ואת"ל פירש חי שמא נימוח ואע"ג דמדברי הר"ן שם משמע דקאי גם על אחר י"ב חדש היינו משום דאזיל לטעמי' דס"ל פירש מת אסור אבל דעת המחבר והרבה פוסקים שהבאתי לעיל בס"ק י"ב דפירש מת מותר ואע"ג דכתבתי שם דבתולעת עצמו שפירש מת יש להחמיר מ"מ הכא יש להתיר שאר התבשיל מטעם ס"ס וכדפירשתי ובפרט שמסה"ת הובא בשערים ומרדכי משמע להדיא דתולעים מתים מיד בשעת הבישול קודם שפורשים ולכך כתב דאם נמצאו הרבה תולעים בתבשיל הכל מותר אפי' התולעים עצמם אם אין אותו פרי דרכו להתליע במחובר ע"ש ע"כ יש להקל כאן כיון דאין כאן איסור ודאי אלא חששא דשמא יש עוד תולעים כיון שהוחזק מיהו ודאי כל זה בתולעים שבפנים אבל פירות שדרכן להתליע אפי' דרכן להתליע בתלוש ורגיל להיות ביניהם תולעים בחוץ דאז נאסרו מיד פשיטא כשנתבשלו בלא בדיקה ונמצא אח"כ בתבשיל ג' או ד' דהכל אסור דליכא כאן אלא חדא ספיקא דנמוח דדוקא כשאין לחוש אלא לתולעים שבפנים הוא דיש להתיר מטעם ס"ס וכמ"ש ודו"ק:

סעיף לב

הכל אסור. דכיון שנמצא שם כ"כ הוחזק התבשיל זה שיש שם יותר מאי איכא שמא נימוח ובטלו משום חד ספיקא לא שרינן ליה הראב"ד ור"ן:

סעיף לג

אבל אם אפשר לסננו. אפי' ידוע שהיו שם עוד תולעים הרבה בודאי קודם הבישול מעביר משם התולעים והשאר מותר וע' בתשובת מהר"ם מלובלין שם שהתיר בדוחק בשנה שהתליעו בה כל הכישות ובישלו בה ההמון אח"כ שכר בלא סינון משום הפסד מרובה ומשום מעוות לא יוכל לתקון וע"ש:

סעיף לד

אבל ירקות כו'. וכתב העט"ז ס"ס ק' ונ"ל דוקא ירקות אבל שאר פירות ואפי' כמהין ופטריות אפשר לבודקן אפי' אחר שנתבשלו ומותרים בבדיקה:

סעיף לה

אשה שנמצא כו'. דעת מהרש"ל באו"ש ובספרו שם דאין הנשים נאמנות בבדיקה שיש בה טורח דאמרינן עצלניות הן והא"ח והמחבר מיירי בדבר שאין בה טורח אבל בברירת קטניות ודגים קטנים ושאר דברים שיש בהן טורח אין נאמנות באיסור דאורייתא והר"ב בת"ח שם ד"ט כתב שאין המנהג כדבריו רק הנשים בודקות הקטניות והפירות וסמכינן עלייהו ואע"ג דבברירת דגים קטנים כתב בהג"ה ס"ס קכ"ז דאשה אינה נאמנת שאני הכא כיון דלא אתחזק איסורא גם כי יש הרבה צדדים להקל והילכך אע"ג דקיי"ל לאיסור מכל מקום סמכינן עלייהו וכן כתב בת"ח שם:

סעיף לו

אסור לאכול מבדיקתה. לשון הא"ח כדין טבח שנמצא אחריו חלב והיינו כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ד סכ"א דטבח שנמצא אחריו חלב מעבירין אותו וע"ל סימן קי"ט ס"ח:

סעיף לז

דרכו להעמיד הדברים השלמים הטמונים בתוכו. אבל הדברים הנחתכים הנופלים לתוכו דרכו למהר למחות ולכלות כן כתב הרשב"א בתשובה סימן פ' וכ"כ ה"ר יונה בפרק כיצד מברכין שדרך הדבש להחזיר החתיכת איסור שנפל לשם דבש ואף הרא"ש שם משמע דלא נחלק עליו אלא מטעם דשמא אע"פ שנמחה נותן טעם לשבח וכמ"ש הב"ח בא"ח סימן רי"ו אבל מודה דנמחה בדבש ואע"ג דהכא לא נפקא מינה מידי בהא דהא נמלה חתוכה לאו בריה מקרי וכדלקמן סי' ק"ב ס"ו מכל מקום לענין שרץ דבכעדשה לא בטיל כדלקמן סימן ק"ד ס"א בהג"ה דבדבש בטיל ע"ש:

סעיף לח

ויסננו. ואין זה משום מבטל איסור לכתחלה שאסור כדלקמן סימן צ"ט שאין כוונתינו אלא לתקן הדבש כ"כ הא"ח:

סעיף לט

חטים מתולעים כו'. ובהגהת ש"ד ומביאו ב"י כתב ושמעתי שא"מ עשה מעשה כן שהתליעו חטים וצוה להוליכם לנהר דונא"י ולהשליכן בו ולא רצה להתיר למכרם לעובד כוכבים פן יאפה פת וימכרנו לישראל תשובת הר' חיים כהן עכ"ל. ובב"י סיים וכן קבל מהרי"ב ממהר"ש וכן הביא בת"ח ע"ש מוהר"ם וכן הוא בתשובת מיימוני ובאו"ה בשם מהר"מ ודוחק לומר דמהרא"י פליג אכל הנך רבוות' ועוד דא"כ לא היה לנו לסמוך עליו להתיר ונראה לחלק דהנך פוסקים מיירי כשהם מתולעים ברוב בענין דא"א לבררן דאז ודאי לא סמכינן אהנך צדדין שמצא מהרא"י להתיר דגם מהרא"י לא התיר אלא בענין

שיבררו קודם הטחינה כמבואר מדבריו בת"ה ובהגהת ש"ד להדיא דאז כיון דליכא אלא חששא דיש עוד תולעים שם סמכינן אהנך טעמי אבל לא כשנמצאו מתולעים ברובן בענין דא"א לבררן וכן חילק מהרש"ל פא"ט סי' קכ"ה בהדיא עיין שם:

סעיף מ

מותר לטחנן. שאין דרך כלל שיטחנו התולעים כי כששופכים החטים בתוך האפרכסת כל נקב שיש לפניהם שיכולין לצאת רוחשים ובורחים לחוץ דרך דופני האפרכסת מפני קול ונדנוד הרחיים עכ"ל ת"ה ולפ"ז ברחיים שאין בהם אפרכסת כגון רחיים דידא היה אסור אלא שאח"כ כתב שם להתיר מטעם אחר שאף אם יטחנו התולעים בטלים בס' בתוך הקמח ואין זה מבטל איסור לכתחלה כיון דספק הוא אם יתערב שום איסור כלל וגם אינו מכוון לבטל עכ"ל ולפ"ז בכל רחיים מותר וכן משמע מדברי המחבר אך נראה דבמקום שאפשר לטחון ברחיים גדול שיש בהן אפרכסת אין לטחנן ברחיים אחרת:

סעיף מא

מיני עופות כו'. ומהרש"ל פרק העור והרוטב סימן ט' פסק כהמרדכי בשם ר"ת דמותרים בשחיטה והסכמת הפוסקים כהמחבר וכן דעת האחרונים וכ"כ באו"ה סוף כלל ט' בשם הרבה פוסקים וכתב דהכי נהגינן וכ"פ בת"ח סוף כלל מ"ו:

סעיף מב

בין שהם כו'. משום דבהמה בשחיטה תליא מילתא ואולי שגדלו בתוכם עד שלא נשחטו באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא מהני להו שהרי יש להן חיות בפני עצמן ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו לעיל סי' י"ג התם מכל הבהמה תאכלו נפקא אבל הכא באיסורייהו קיימי. רש"י:

סעיף מג

והנמצאים בדגים במעיהם אסורים כו'. דמעלמא אתו לתוכם אבל הנמצאים בהם בין עור לבשר שרי דמהם גדלים ולית בהם משום אבר מן החי דהא דגים באסיפה בעלמא סגי להו וע"ל ר"ס י"ג:

סעיף מד

ואפי' פירשו קצת וחזרו כו'. היינו כשלא פירשו לגמרי אבל אם פירשו לגמרי אסורים דודאי לא עדיפי מתולעים שבגבינה לקמן בהג"ה:

סעיף מה
לדעת המתירים. ר"ל לדעת המתירים בבשר לאחר שחיטה לאפוקי היש מי שאוסר ומ"ש והוא שפירש מת ולעיל ס"ד הביא יש אוסרים אפי' פי' מת היינו משום דסברת המתירים עיקר בעיניו כמ"ש שס בס"ק י"ב ע"ש:

סעיף מו
אע"פ שקופצים הנה והנה על הגבינה. לאו דוקא אלא ה"ה בקערה וכן הוא בדברי מהרא"י שם וכן כתוב בד"מ ובת"ח כלל מ"ז ד"ב בהדיא דבקערה מותרים אבל אם פירשו על השלחן אסורים משום מראית העין וכ"כ מהרש"ל פא"ט סי' ק"ד מיהו משמע שם מדברי מהרש"ל דאפי' פירשו על השלחן מותרים ע"ש ודוק ולא נהגו כן אבל בקערה ודאי מותרים כי כן רביתייהו לפרוש בקערה ולחזור דלא כדמשמע בעט"ז דבקערה אסור וכן נוהגין:

סעיף מז
אין אוסרין המאכל. וא"צ ס' כנגדן או"ה שם מיהו נראה דצריך רוב כנגדן וע"ל סי' ק"ג ס"ב:

סעיף מח
וטוב להחמיר כו'. ובת"ח משמע דמתיר לגמרי:

סעיף מט
שרץ שרוף כו'. ע"ל ס"ס קנ"ה ובמ"ש שם:

סימן פה

סעיף א
ויש לו שני כרעים כו'. ואין חילוק בין ראשו ארוך ויש לו זנב או אם אין ראשו ארוך ואין לו זנב. טור:

סעיף ב
אלא א"כ שמו חגב. והצייד נאמן כמו לעיל סי' פ"ב גבי עוף וכן כתב הרמב"ם:

סעיף ג
חגבים אינם טעונים שחיטה. אבל מכל מקום אסור לאכלן חיים וכדלעיל ר"ס י"ג:

סעיף ד
ציר חגבים טמאים מותר. משמע אפילו הציר בעין מותר וכן דעת הרמב"ם בחבורו ובפי' המשנה וכן דעת הר' שמשון והברטנורה פ"י דתרומות משנה ט' אבל דעת הראב"ד פ"ז

דעדיות משנה ב' דציר חגבים טמאים אוסר אפילו חגבים אחרים טהורים וכ"נ דעת הראב"ד בהשגות ובעל קרבן אהרן פ' שמיני סוף פ' ד' סתם כפי' הרמב"ם וסייעתו ומהרש"ל פא"ט סי' קכ"א פסק שאינו אוסר תערובתו אבל הציר בפני עצמו אסור ע"ש:

סימן פו

סעיף א

ואפילו אם יאמר המוכר כו'. פי' אפילו אם יאמר המוכר אפי' ישראל שמוחזק בכשרות שהם מעוף פלוני ואנו מכירין שאותו עוף פלוני הוא טהור אין סומכין עליו שהוא ודאי טמא ואפי' אם יראה לנו העוף ויאמר זה העוף שהביציים באים ממנו אינו נאמן דודאי משקר וע"ל סי' פ"ג ס"ק כ"ו:

סעיף ב

לפיכך שואל לצייד ישראל כו'. דעת המחבר כדעת הרמב"ם פ"ג מהמ"א דדוקא בישראל שאינו מוחזק בכשרות סומכין עליו אבל בעובד כוכבים לעולם אין סומכין עליו לפיכך כתב שאין לוקחים ביצים מן העובד כוכבים אלא א"כ היה מכיר בהם ויש לו בהם טביעת עין וכמ"ש הרמב"ם שם דהיינו בכה"ג דוקא לוקחים ממנו אבל כשאומר מעוף פלוני וטהור הוא אין סומכין עליו אבל הרמב"ן והר"ן והטור חולקין עליו וס"ל דבעובד כוכבים נמי סומכין עליו כמו שסומכין על ישראל שאינו מוחזק בכשרות וכ"כ בספרי שהוא דעת הרבה פוסקים ממה שכתבו גבי עוברי דגים בספ"ב דמס' עבודת כוכבים וכן הוכחתי שם מן הש"ס דפא"ט שכן עיקר. עוד הוכחתי שם כן מן הש"ס דפ' כל הבשר (חולין דף קי"ו) ע"ש וזה דעת הר"ב ומה שלא הגיה כלום אמ"ש המחבר לפיכך אין לוקחים כו' לפי שסמך עצמו אמ"ש קודם לכן או עובד כוכבים דש"מ דבעובד כוכבים נמי סומכים וממילא נשמע דזה לא כתב המחבר אלא לסברתו ובעט"ז ערבב הדברים שבתחלה כתב או עובד כוכבים ולבסוף כתב לפיכך אין לוקחין כו' ועיין בסימן פ"ג ס"ק כ"ד וכ"ה:

סעיף ג

של עוף פלוני הוא וכו'. הטעם דכשאומר של עוף פלוני הוא חזקה שאינו משקר משום שירא שמא יביאו ביצי אותו עוף ויראו שאינן דומין לאלו ונמצא מתבדה משא"כ כשאינו אומר אלא של עוף טהור הוא דכשיביאו ביצי עוף טהור ולא ידמו מצי למימר לא של עוף זה אמרתי לכם אלא של עוף אחר שאין אתם מכירו והוא טהור:

סעיף ד
אלא אם היה מכיר כו'. ולדעת הר"ב בהג"ה אפילו בלא טביעת עין סומכין עליו כשאומר מעוף פלוני הוא ואנו מכירין שהוא טהור וכמ"ש בס"ק ב':

סעיף ה
ואין חוששין להם כו'. שרוב ביצים כשרים הם:

סעיף ו
עכשיו נוהגים ליקח ביצים בסתם כו'. לפי שאין עוף טמא מצוי בינינו משמע אפי' אין לו בהם טביעת עין ואינו אומר משל עוף פלוני וטהור הוא ואפי' אינו אומר כלום לוקחים אפי' מעובד כוכבים כל שאין שני ראשיהם כדים או חדים מטעם שאין עוף טמא מצוי בינינו אבל הרב המגיד פירש דהא דנוהגים ליקח עכשיו מכל אדם היינו טעמא לפי שאין לוקחים אלא ביצי תרנגולת ואווז ואותן ניכרים בטביעת עין עכ"ל משמע דוקא כשיש לו בהן טביעת עין מותר וכ"מ דעת הר"ב בהג"ה וכ"כ בת"ח ריש כלל ס"ו בהדיא ומשמע מדברי הר"ב בת"ח שם דבביצי תרנגולת ואווז אין צריך לבדוק כלל ולעיין אחר הסימנים וכן משמע מדבריו כאן בהגה וכן כתב באו"ה כלל מ"ב דס"ז ועיין בס"ס זה ובמ"ש שם בס"ד:

סעיף ז
או אווזות. וכתוב בת"ח שם וכן המנהג לקנות ביצים בר אווזות (שקורין ענט"א) מקצתן בקליפתן לבנות ומקצתן ירוקות בקליפתן כי מכירין בהן שהן ביצי בר אווזות שדרכן בכך עכ"ל וזה שכתב כאן וכיוצא בהן:

סעיף ח
ביצת נבילה וטריפה כו'. ביצת נבילה אינו אסור אלא מדרבנן דמן התורה מותר דהא א"א שתגמר לאחר מיתה וביצת טרפה אסורה מן התורה מפני שאח"כ נגמרה באיסור ואפי' לא נטרפה אלא סמוך לשחיטה אסור מן התורה דלא פלוג כ"כ ב"י והסכים עמו הרב בת"ח ריש כלל ע"א וע"ל ס"ס ע"ט ובמ"ש שם וע"ל סי' פ"ז ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף ט
ואפי' נתערבה כו'. אנבלה נמי קאי דכיון שהיא ביצת נבילה בודאי איתחזק איסורא ולא בטיל משא"כ כשהיא ספק ביצת נבילה דהוי ספיקא בדרבנן לקולא:

סעיף י
באלף כולן אסורות. תימה דזה אינו אלא לסברת סה"ת דס"ל דדבר שדרכו לימכר פעמים באומד ופעמים במנין כמו ביצה לא בטיל אבל לפי מה שפסק המחבר לקמן ר"ס ק"י

כהרמב"ם וסייעתו דאפילו דברים שדרכן למנות לעולם בטלים ואף להר"ב בהגהה דפסק שם דדבר שדרכו למנות תמיד לא בטיל מ"מ ביצים שלפעמים מוכרין סל מלא ביצים בטיל וכדאמר בש"ס ריש ביצה בהדיא וכמו שיתבאר שם (וכ"כ בת"ח סוף כלל ס"ג בהדיא) א"כ הכא אמאי באלף אסורות ה"ל ליבטל ברובא דיבש ביבש חד בתרי בטל וכדלקמן סי' ק"ט ואף שהטור כתב ג"כ דבאלף אסורות היינו טעמא משום דדעת הטור דדבר שפעמים נמכר במנין ופעמים באומד כמו ביצה לא בטיל כמו שהביא בשם בעל העיטור בר"ס ק"י ואף שהביא דעת הרמב"ם שם באחרונה מ"מ אפשר דס"ל דעת בעל העיטור עיקר להחמיר וכ"כ בת"ח כלל מ"ב סוף ד"א שדעת הטור כדעת בעל העיטור א"נ דהטור אזיל לטעמיה דס"ל כהתוספות והרא"ש דביצה חשוב בריה דלא בעינן ברייתי נשמה אבל המחבר שפסק בסי' ק' דדוקא ביצה שיש בה אפרוח הוי בריה כיון שיש בו נשמה אבל ביצה דעלמא לא כיון שלא היה בו חיות א"כ אמאי נתערבה באלף כולן אסורות וצ"ע ולענין דינא ע"ל סי' ק"י ס"ק ט':

סעיף יא

או אם היא ביצת שחוטה כו'. נ"ל דלא מבעיא בספק אם זו הביצה היא מתרנגולת נבלה או מתרנגולת אחרת שהיא שחוטה דמותר אלא אפי' ידענו בודאי מאיזה תרנגולת היא אלא שספק אם התרנגולת היא נבילה או שחוטה כגון ספק בשחיטה דקיימא לן שהוא פסול הביצה מותרת ודוק:

סעיף יב

וע"ל סי' פ"א. ע"ש ס"ב נתבאר על נכון בס"ד:

סעיף יג

והוא שאינה מעורה בגידין. אבל אם היתה מעורה בגידין הרי זה כבשר הפורש מן החי ואסורה עכ"ל הטור בשם הרשב"א וע"ל סי' פ"ז ס"ק ט' מ"ש בזה:

סעיף יד

ואם היא קלופה כו'. ודעת הרמב"ם והרמב"ן (וכ"פ הרא"ה בס' ב"ה דף ק"ח ע"ב) דאין חילוק וכתבו הפוסקים דהכי משמע בש"ס דילן אלא שיש לחוש להירושלמי ולפעד"נ דברי הרמב"ם וסייעתו דבירושלמי משמע דלא מחלק בהכי אלא דמחלק דבאינן קלופות א"צ ס' אלא סגי במ"ה או מ"ו משום דהקליפות מעלין האיסור אבל בקלופות צריך שיעור יותר וקאי אביצת אפרוח ע"ש ודוק:

סעיף טו

היא קלופה אוסרת. משמע אע"פ שהאחרים בקליפתן וכן פי' בפרישה סי"א והב"ח בקו' אחרון כתב עליו תימה גדולה שיכתוב בספר פי' בדוי שאין לו שורש ולא ענף בש"ס ובפסקי הגאונים אלא הדבר ברור דכשהאחרות אינן קלופו' אע"פ שהאסורה קלופה אינה אוסרת עכ"ל ותמהני מאד עליו שהרי בירושלמי שממנו הוציאו הפוסקים האי דינא מפורש כן בהדיא וכ"כ הרשב"א פא"ט והסמ"ג לאוין קל"ב (דף מ"ה ע"א) והסמ"ק סי' ר"ז וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' מ"ו וז"ל וכדגרסי' בירושלמי כו' קלופות עם שאינן קלופות צריכין שיעור אלמא כל שהאסורה קלופה אוסרת את המותרות אע"פ שאין המותרות קלופות אין הקליפה מעכבת מלבלוע עכ"ל ובאמת מה שהביאו לזה הוא מה שכתב בחיבורו וזה לשונו ונראה דצריך לפרש דכל הביצי' הם קלופו' דאם האחרות אינן קלופות לא היה צריך ס"א משום דאיכא ביצים גדולים וקטנים דהא ודאי דהקליפה שעל ס' ביצים ממלאים מה שחסר מן הקטנים עכ"ל וז"א דודאי הקליפות מצטרפין לבטל האיסור וכמ"ש הרב בהג"ה בסמוך אבל אנן הכי קאמרינן דכשתחשוב הקליפות לבטל צריך כל כך ביצים כדי שיהיה בין הכל ס"א וע"ד משל כשיש חמשים ביצים של היתר והקליפות מחזיקים י' ביצים לא סגי בהכי (וכן נראה לפע"ד מוכח בש"ס פג"ה דצ"ח ע"א דקאמר התם ההוא דאתא לקמי' דר"ג בר רבי א"ל אבא לא שער במ"ז ואנא אשער במ"ה ורש"י פי' התם הסוגיא דקאי אתרבא ולא ירדתי לסוף דעתו דפרושא דשמעתא לא משמע הכי כלל אלא נראה דקאי אביצים דמיירי התם וקאמר אבא לא שער במ"ז לפי שהקליפות של מ"ז ביצים שהיו לפניו היו מצטרפים שעלו לס"א ואני אשער באלו שלפני שגדולות יותר במ"ה והיינו דפריך התם אר' חייא דאמר כלום יש ל' בתמיה ומשני גוזמא כלומר דודאי א"א של' ביצים גדולות יעלו ס"א אבל לפי' רש"י ק' מאי פריך ולל"ל גוזמא דהא ע"כ מיקל בחצי שעור וא"כ אפילו בל' סגי וכדמר ב"ר אשי התם דסבר לשעוריה בל' פלגי דזיתא והכי איתא להדיא בירושלמי דתרומות פר' בצל כדפי' וזה ברור) ודלא כהפרישה סי"ב שתירץ אהא דלא סגי בס' בצירוף הקליפות משום שחששו חכמים שמא ביצה אסורה יהיה גדולה כ"כ שתוך שלה יהיה גדול משאר ביצים דהיתר עם קליפתן עכ"ל כי זה הוא דבר שאין לו שחר והשכל והחוש מכחישו שהיאך אפשר שלא יהא בקליפות של ס' ביצים כביצה אחת מהן אלא ודאי העיקר כמו שכתבתי והוא ברור ואמת:

סעיף טז

וצריך ס"א ביצים של היתר כו'. הטעם כתבו הרבה פוסקים דלפי שיש בביצים גדולים וקטנים והבא לבטל ביצה אינו משגיח עליה לראות אם זו וכולן שוות ממש לפיכך הוסיפו אחת עכ"ל ולטעם זה כשנתבשלה בתבשיל היתר א"צ אלא ס' מן התבשיל לבטלה וזה דעת המחבר אבל הרמב"ם פט"ו מהמ"א דין י"ט כתב הטעם מפני שהיא בריה בפני עצמה עשו בה היכר והוסיפו בשיעורה עכ"ל (וכל זה לא מיירי אלא לבטל פליטתה אבל לא לבטל גוף הביצה כדאיתא ברשב"א וב"י ופשוט הוא) והוכחתי בספרי דר"ל שהביצה עצמה היא בריה בפני עצמה וכדעת התוס' והרא"ש והרשב"א בפג"ה בשם הראב"ד ומביאו ב"י לקמן סי' ק"י ושאר פוסקים דביצה הוה בריה והרשב"א בחדושיו דף ק"ו ע"א והב"י הבינו דלאפרוח שבה קרי הרמב"ם בריה ולפעד"נ כמ"ש (ולפ"ז לדידן דקי"ל בקלופה או בנקובה אוסר' אפילו אין בה אפרוח צריך ס"א אפי' בתבשיל להחמיר) ולטעמו של הרמב"ם אפי' בתבשיל צריך ס"א מן התבשיל לבטלה מיהו לטעמו של הרמב"ם היכא שנטרפה בקערה א"צ ס"א ולטעם הפוסקים והמחבר צריך ס"א וכדכתב ג"כ הרב בהג"ה וכתבתי שם שטעם הרמב"ם נראה עיקר בש"ס ושכן משמע בתוספות פג"ה (דף צ"ח ע"א) ד"ה אבעיא כו' ממאי דכתבו שם ומיהו ק' כו' ויישבו בדוחק ולא תירצו דודאי כל האסורים שבתורה בס' וגם בביצים סגי בס' בתבשיל אלא דנתבשלה עם ביצים שאני דלפי שהבא לשער אינו משגיח הוסיפו א' בשיעורה כדי שיהא ס' בודאי אלא ודאי ס"ל דטעמא לאו משום דלפי שיש בביצים גדולים וקטנים כו' אלא מדינא צריך ס"א ע"ש ודוק ולכן נראה להחמיר כשני הטעמים וכ"נ דעת מהרש"ל פג"ה סימן מ"ג ורנ"ש להחמיר כשני הטעמים ועיין בסימן ק"ו עוד מדיני בישול ביצים:

סעיף יז

וביצה שיש בה אפרוח כו'. שהבשר נותן טעם ול"ש בין טמאה לטהורה כיון שיש בה אפרוח וה"ה לנמצא בה קורט דם דשדא תיכלא בכולי כדלעיל סי' ס"ו וחשיב כיש בו אפרוח כ"כ הפוסקים ודוקא שידוע שהדם הוא במקום האוסרו אבל בספק התערובות מותר כדלעיל סי' ס"ו וס"ד בהג"ה ועמ"ש שם וע"ל סי' צ"ח ס"ז:

סעיף יח

וע"ל סימן צ"ט. כלומר דשם ס"א בהגהה נתבאר דבמקום שאין הפסד אין לצרף עצמות האיסור לבטל וה"ה כאן ועמ"ש שם ס"ק א':

סעיף יט

וי"א כו' וכן יש לנהוג כו'. ולקמן סי' צ"ח כתב המחבר ביצה שיש בה אפרוח או טפת דם שנתבשלה עם אחרות צריך ס"א לבטל פליטתן עכ"ל ומשמע אבל ביצת טמאה וטרפה אין צריך ביטול ולא הגיה שם הר"ב כלום והיינו משום שנראה עיקר בש"ס ופוסקים כהמחבר:

סעיף כ

אפרוח שנולד כו' מותר. הטעם איתא בש"ס ופוסקים מפני שאין האפרוח נוצר מן הביצה עד לאחר שנסרחת והוי כעפרא בעלמא:

סעיף כא

וי"א כו'. ובעט"ז השמיט כל הג"ה זו ויפה כוון דמה לנו להחמיר בדבר שנמצא מפורש להתיר בש"ס ובכל הפוסקים גם בד"מ ובת"ח כלל ס"ד ד"ב כתב על האו"ה שאין טעם לדבריו וכן בסימני ת"ח שם סתם כהמחבר:

סעיף כב

ולכתחלה יזהר. פי' באפרוח זה שנולד יזהר לכתחלה:

סעיף כג

שהתחיל העוף להתרקם כו'. כ"כ הטור בשם הרמב"ם והקשה הפרישה דהא כתב הטור לעיל סי' ס"ו דאם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבים עליו מן התורה ותירץ דשאני התם דנמצא דם בתוך הביצה וממנה יולד האפרוח מ"ה אסור משא"כ כאן דכבר נתהפך הדם ונעשה גבלא ונפסקה ממנו העוף שאין עוד דם בעוף לפנינו ועוף טהור מצד עצמו מותר אלא שעדיין לא יצא לאויר העולם ואף שעדיין אין בו חיות להיות עליו שם עוף מ"מ גבלא ועפרא הוא ואינו איסור דאוריית' עכ"ל והב"ח בקונטרס אחרון כתב ע"ז שהם דברים בדוים בלי סמך ושום ראיה ותירץ בחיבורו דהטור סובר כר"י שהביא במסקנא בסי' ס"ו דמתיר גם הדם אם נמצא חוץ לקשר א"כ לדידי' אין שום דם ביצים אסור מדאורייתא ודברי הש"ע א"א ליישב כלל שהרי בר"ס ס"ו כתב דחייבין עליו דאוריי' וכאן כתב מכת מרדות עכ"ל ובאמת לפי מ"ש הב"י בר"ס ס"ו דהרמב"ם (דהכא) חולק אמ"ש הטור דאם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבין עליו דאורייתא א"כ דברי המחבר בש"ע א"א ליישב אבל תימא דהרי הטור גופיה העתיק דברי הרמב"ם בסתם ועל דברי הב"ח ק' דהא הטור כתב בסי' ס"ו בסתם חייבים עליו מן התורה וגם הרא"ש בתשוב' כלל כ' סי' ד' (ומביאה ב"י בסי' ס"ו) סובר דדם ריקום אסור מדאורייתא ומ"ש הטור אח"כ דר"י התיר גם הדם חוץ לקשר אינו סותר למ"ש בתחלה סתם חייבים עליו דאורייתא דודאי כשנמצא חוץ

לקשר מותר לגמרי וכשנמצא על הקשר שהוא דם ריקום אסור מן התורה ועוד מדכתבו הרא"ש והטור אח"כ בסי' ס"ו וטוב להחמיר כו' ע"ש משמע להדיא דס"ל דדם ריקום דאוריית' אלא דברי הפרישה נראין ברורים בטעמן ומצאתי סמך וראיה לדבריו ממ"ש המרדכי פא"ט שראבי"ה קבל מרא"מ דאם הדם בחלמון באותו ענין שאינו ניכר בו מקום התחלת האפרוח אז דוקא הוא אסור משום תורת דם אבל אם מלא דם וניכר בו מקום התחלת האפרוח מותר דסמוך לרקומו הוי כעפר בעלמא עכ"ל ואע"ג דב"י כ' בסי' ס"ו ע"ז ונראה דדברים אלו דחוים הם ואין כן דעת הפוסקים עכ"ל י"ל דלא פליג אלא על מה שהתיר לגמרי אבל מדאורייתא מיהת שרי ואפשר גם דברי המחבר יש ליישב כן וחזר בו ממ"ש ר"ס ס"ו דהרמב"ם חולק על הטור וכן משמע קצת בספרו בדק הבית בסי' זה:

סעיף כד

עוף שהוא ספק טרפה כו'. אבל ודאי טרפה לא וע' סימן פ"א ס"ק ה' וכבר נתבארו דינים אלו בס"ס נ"ז ע"ש:

סעיף כה

אם יטעון כו'. כלומר אם יטעון ויטיל ביצים אבל בטעינה לחוד לא שרי וכמ"ש לעיל סי' נ"ז ס"ק מ"ה:

סעיף כו

כשרה. וכן כל הביצים למפרע כשרים:

סעיף כז

אין מוכרים. ע"ל סי' פ"ד ס"ק י"ח:

סעיף כח

בד"א שרואין כו'. כלומר בד"א שאסור לקנות מעובד כוכבים שרואין כו':

סעיף כט

פת שנילוש בביצים במקום כו'. ע"ל סי' קי"ב ובמ"ש שם:

סעיף ל

ויש אומרים כו'. ודעת הטור משמע דאפילו במקום שאין נזהרין מפת של עובדי כוכבים מותר למכרו לו טרפה וכן נ"ל שהוא דעת התוספות פרק א"ט (דף ס"ד ע"א ד"ה סימנים) והרשב"א והמרדכי לשם וכ"כ הר"ן שם להדיא וכן משמע דעת הסמ"ג וכן נראה מדברי שאר פוסקים וטעמא דכולי האי לא חיישינן שיערבו עם הפת וגם ימכרנו לישראל גם רוב עיסתן אינן נילושין אלא בביצים שלמות וכדאיתא בש"ד סימן ס"ח ובא"ו של מהרי"ל בדיני ביצים ושאר פוסקים ומ"ש הרב והכי נהוג היינו ע"פ מ"ש בת"ח כלל ס"ז ד"ד

בשם או"ה כלל מ"ב דכן נוהגין אבל באו"ה שלפנינו אינו כתוב שם שכן נוהגין גם לא ראיתי מנהג בזה וכן נראה להדיא דעת מהרש"ל פא"ט סקי"ח דשרי מיהו יכול להיות דכל הני פוסקים מיירי בעובד כוכבים שאינו נחתום אבל בעובד כוכבים נחתום שכיח טובא שמערב עם הפת ביצים טרופות וחיישינן שמא ימכרנו לישראל ובהכי מיירי הסמ"ק והאו"ה גם הב"ח כ' סברא זו אע"פ שמדברי הרב בת"ח שם וכאן נראה דלכל עובד כוכבים אסור למכור:

סעיף לא

והכי נהוג במקום כו'. וכתב בת"ח דאפ"ה אין לקנות ביצים טרופות מן עובד כוכבים ע"ש:

סימן פז

סעיף א

שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול כו'. כלומר אבל לא ע"י כבוש ומליחה שאינו דרך בישול:

סעיף ב

כל בשר בחלב כו' מותר בהנאה. טור ואו"ה כלל ל' ד"ה וכן דעת המחבר בס"ג דבשר עוף בחלב שאינו אסור באכילה אלא מדרבנן מותר בהנאה אף מדרבנן וכן דעת הרא"ה בס' החינוך מצוה קי"ג וכן דעת הרמב"ם פ"ט מהמ"א ד"ד להדיא וכן ביאר דבריו בפי' המשנה פכ"ה וכן פי' הרב המגיד דעתו וכך הבין מהרש"ל פכ"ה סי' ק' ושאר אחרונים דעת הרמב"ם ולא כמ"ש הב"ח דדעת הרמב"ם דבשר עוף בחלב אסור בהנא' מדרבנן כמו שאסור באכילה מדרבנן (ומה שכתב ודוחק לומר דהאי לבשל לאכול הוא כו' כבר השבתי עליו בספרי ע"ש) וכ"כ המרדכי פ' אין מעמידין והגהת אשר"י פ' בתרא דע"ז מא"ז דעל ידי כבוש או ע"י מליחה מותר בהנא' וכ"כ המחבר לקמן ס"ס צ"א והוא מדברי האגור שהביא בב"י שם ומהרש"ל שם חלק ע"ז ואין דבריו מוכרחים:

סעיף ג

אבל בשר טהורה בחלב טמאה כו'. ל' הטור אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן ומותר בבישול ובהנאה עכ"ל וכתב הב"י שלשון שאינו מכוון הוא דמ"ש אינו אלא מדרבנן לא מצי קאי אלא לחיה ועוף בחלב טהורה דאי לבשר טהורה בחלב טמאה או איפכא לא אשכחן שאסרוה חכמים באכילה משום בשר בחלב וגם לא היה ענין לאסרו מדבריהם

אחר שכבר הוא אסור ועומד מן התורה משום בשר טמא או חלב טמא כו' עכ"ל לכך תיקן כאן הלשון ויפה כוון אלא שהב"ח השיג עליו ופי' דהטור אתא לאשמועינן דמ"מ מדרבנן אסור' משום בשר בחלב ונ"מ לענין חתיכה נעשית נבילה דס"ל (לקמן סי' צ"ב) דאינו אלא בבשר וחלב וכן לענין חתיכה הראויה להתכבד ע"ש וכן פי' הפרישה ולפ"ז אפילו לדידן דק"ל חנ"נ בכל האיסורים היה נפקותא בדבר לענין מ"ש הרב בהג"ה סי' צ"ב ס"ד ע"ש ודוק ולפע"ד ז"א דודאי לא אשכחן בשום דוכתא וגם לא אשתמיט חד מהפוסקים לכתוב כן וגם מפרש"י והר"ן (פכ"ה דף קי"ג ע"א במשנה) משמע להדיא דלית בהו איסור משום בשר בחלב כלל אפילו מדרבנן וגם אין טעם כלל שחכמים יאסרוהו משום בשר בחלב דבשלמא בבשר עוף שייך שפיר גזירה שאם היו אוכלי' בשר עוף בחלב היו אוכלים ג"כ בשר בהמה בחלב וכדכתב הרמב"ם שם אבל מה ענין לגזור שבשר בהמה טהורה בחלב טמאה או איפכא יאסר משום בשר בחלב דהא בלאו הכי ליכא למיחש למידי כיון דבלאו הכי אסור משום בשר או חלב טמאה וזה נראה כוונת הב"י במ"ש וגם לא היה ענין לאסרו כו' דלא כמו שכתוב בלשון הב"ח דהא כבר אסור באכילה מן התורה ולא הוצרכו לגזור עליו והבין שהב"י בא לומר דאין נ"מ בדבר אם הוא אסור משום בשר בחלב או לאו כיון שכבר אסור מן התורה ולכך השיב דנ"מ כו' אלא כוונת הב"י כדפירשתי וכן עיקר לדינא בשגם שחתיכה הראויה להתכבד גופיה הוי מדרבנן וכדלקמן סי' ק"י גם הדרישה כתב בסוף דבריו אלא שעדיין קשה שלא מצינו זה בשום מקום שבשר טהורה בחלב טמאה או איפכא יש בו איסור דרבנן ושנעשית נבילה מדרבנן ע"כ:

סעיף ד

ובשר חיה ועוף כו' ואף באכילה כו'. דעת המחבר דבשר חיה ועוף אינו אסור באכילה אפילו דרך בישול אלא מדרבנן ומותר בהנאה ובבישול לגמרי ומהרש"ל והב"ח תלו עצמן בדברי מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ע"ו במ"ש קשה להקל נגד התוס' לכך פסקו דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא ובספרי החזקתי דברי האומרים שהוא מדרבנן מן הש"ס והבאתי שם שכן דעת הרבה פוסקים מאד ושאף מהרא"י לא קאמר אלא שקשה להקל נגד התוס' שלא לאכול גבינה אחר בשר עוף מיד אבל מודה לדינא דבשר עוף בחלב דרבנן שהרי כתב בהגהת ש"ד סי' ס"ט דביצים גמורים מותר לאכלן בחלב משום דבשר עוף בחלב דרבנן הקילו (וכ"כ רנ"ש במ"ש סימן ס"ט שמהרא"י תופס עיקר כבה"ג ע"ש) ואף שהתוס' תלו דין אכילת גבינה אחר בשר עוף בזה דבשר עוף בחלב דאורייתא או דרבנן מ"מ אין זה מוכרח כמ"ש שם וגם מדברי התוס' עצמן שם משמע שאין מוכרח

לומר כן אלא שבאו ליישב מנהג העולם ע"ש ובאמת י"ל דרך אחרת דאף למאי דקי"ל בשר עוף בחלב דרבנן אסור לאכול גבינה מיד אחריו וכדלקמן ר"ס פ"ט והא דתני אגרא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן מפרשינן כמו שמפרש הרמב"ם וסייעתו ומביאו ב"י סי' פ"ט דהיינו באוכל גבינה ואח"כ עוף ועוד יש לחלק בכמה גווני והרי כתב הרמב"ם סוף פ"ב מהלכות ממרים שהאומר בשר עוף בחלב אסור מן התורה עובר בבל תוסיף ע"ש:

סעיף ה

אבל דגים כו'. כתב העט"ז וז"ל ומ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמו שנתבאר בא"ח סימן קע"ג עכ"ל ובאמת נמשך אחר הב"י שכתב כן אבל הוא טעות כי לא נזכר שם אלא דדגים עם בשר אסור משום סכנה אבל בחלב לא שמענו ולא ראינו וכל יומא ויומא נהגינן הכי לבשל דגים בחלב ולאכול גם בד"מ השיג על הב"י בזה וכן בספר באר שבע דף ק' ושאר אחרונים השיגו עליו בזה וגם בש"ס פרק כ"צ (דף ע"ו ע"ב) משמע בהדיא דלית ביה אפילו משום סכנה ע"ש והוא פשוט:

סעיף ו

ונהגו לעשות חלב משקדים כו' הואיל כו'. כלומר ול"ד לדם דגים ס"ס ס"ו שמותר לגמרי ואפ"ה אם כנסו בכלי אסור מפני מראית עין אא"כ יש בו קשקשים שניכר שהוא דם דגים דהתם דם גופיה אסור מדאורייתא הילכך הרואה יאמר דאכיל דם בהמה שאסור מדאורייתא אבל בשר עוף בחלב ממש הוא מדרבנן וליכא למיחש למראית העין ולכן בשר בהמה בחלב שהוא אסור מדאורייתא יש להניח אצלו שקדים כדי שלא יחשוב הרואה שהוא חלב ממש וכ"כ בת"ח שם סוף כלל ס"ב ולפ"ז צ"ל דמיירי בבישול דאי לאו הכי אפילו בשר בהמה ליכא איסורא דאורייתא וא"צ להניח שקדים וכן מוכח בת"ח שם להדיא ע"ש ובסימני ת"ח אבל מהרש"ל פכ"ה סי' נ"ב למד מהך דדם דגים דבפורים וכיוצא בו שרגילים לאכול תרנגולת בחלב שקדים שאסור אם לא שיניח שקדים אצלו בתוכן ובצידן להיכירא ובפרט גבי בשר עוף דאיכא למיחש טפי שלא ידמו לומר בשר עוף בחלב שרי אפי' מדרבנן כר"י הגלילי עכ"ל וכן הסכימו האחרונים וכן נלפע"ד (שוב בא לידי ס' באר שבע ומצאתי שפסק נמי הכי) דהא אפילו במידי דרבנן חיישינן למראית העין בכמה דוכתי ומהם בש"ס פרק במה בהמה (שבת דף נ"ד) ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא פירש"י לשוק למכור והיינו מראית העין וכדאיתא בפ' במה אשה (סוף שבת דף ס"ד) והוא מוסכם מכל הפוסקים וכמו שנתבאר בא"ח סי' ש"ה אע"פ שאיסור מקח וממכר בשבת אינו אלא מדרבנן וכמ"ש בא"ח ובח"מ

ס"ס רל"ה וכן מוכח בהדיא בתוס' בכתובות פ' אע"פ (כתובות דף ס' ע"א) ד"ה ממעכן כו' דאפי' במידי דרבנן חיישי' למראית העין והכי משמע בדוכתי טובי:

סעיף ז

ונראה לפ"ז דכ"ש כו'. לפי דעת הר"ב דכ"ש הוא נראה דצריך ליישב הא דכתבו הט"ו בס"ג מותרים בבישול והנאה והוא משנה ערוכה בפכ"ה ומוסכם מכל הפוסקים דהיינו דמותר מדינא אבל משום מראית העין לא מיירי ונ"מ בגווני דליכא למיחש למראית העין כגון לרפואה וכיוצא בו וכמ"ש מהרש"ל פ' כ"ה סימן ק"ב גבי חלב אשה דלרפואה שרי אפילו אין בו סכנה כלל מאחר דאין בו איסור כלל אלא משום מראית העין עד כאן לשונו א"נ משכחת לה בגווני אחריני דליכא משום מראית העין ובזה מיושב מה שהניח בת"ח דברי הרשב"א בתימה ע"ש אכן דברי הפוסקים שכתבו סתמא מותרים בבישול משמע דאפילו משום מראית העין ליכא וכך נראים דברי מהרש"ל פכ"ה וכך משמע דעת המחבר מדלא כתב בחלב בהמה טמאה גופיה דאסור משום מראית העין לכך נראה לי ברור דשאני התם כיון דעל כל פנים אחד מהן אסור באכילה דודאי בבישול לחודיה ליכא משום מראית העין דהא יכול להיות שמבשל לצורך רפואה או שאר דברים והאי אסור לבשל היינו לאכול וכן מ"ש המחבר בס"ה אסור לבשלם ע"כ צריך נמי לפרשו לאכלם וכה"ג מצינו במקרא ומשנה דאפקיה לאכילה בלשון בישול ע"ש ובכה"ג דוקא הוא דאיכא משום מראית העין וע"כ גם לדעת הרב צריך אתה לומר כן דהא אפי' בבשר בהמה טהורה בחלב שקדים ס"ל דא"צ להניח אצלו שקדים אלא בבישול () וכמ"ש בס"ק שלפני זה וא"כ תקשי היאך בישלם מתחלה יחד ודוחק גדול לומר דבשעת בישול היה מניח שקדים אצל הקדירה אלא ודאי דבבישול לחודיה ליכא משום מראית העין והלכך הא דאסור לבשל בשר בחלב אשה היינו לאכול והלכך בשר בהמה טמאה בחלב טהורה או איפכא כיון דע"כ לאו לאכלם מבשל להו דהא עכ"פ אסורים משום בשר או חלב טמאה ליכא משום מראית העין כנ"ל ובזה אתי נמי שפיר דברי הרשב"א שהניחם הרב בת"ח בתימה אי נמי בבשר טמא ליכא למיחש למראית העין דניכר לעין שהוא בשר טמא וכן בחלב טמאה כדאיתא בש"ס בעבודת כוכבים (דף ל"ה ע"ב) חלב טהור חיור טמא ירוק אבל חלב אשה וחלב שקדים לא מינכר ואסור משום מראית העין ובזה אתי נמי שפיר דברי הרשב"א ומ"מ הראשון עיקר:

סעיף ח

אבל בעוף דרבנן אין לחוש. נמשך לשיטתו בסעיף ג' אבל לפי מ"ש בס"ק ו' אף בעוף יש לחוש והיינו דסתמו הרשב"א והמחבר ולא חלקו בין בהמה לעוף:

סעיף ט

אע"פ שהיא מעורה בגידין כו'. והא דמשמע לעיל סימן פ"ו ס"ד דבהכה תרנגולת על זנבה והטילה ביצים דאסורות משום אבר מן החי אם מעורות בגידין אע"פ שנגמרה בחלבון וחלמון אלמא כיון שמעורה חשיב כבשר התרנגולת שאני הכא דלענין בשר בחלב דעוף שהוא מדרבנן הקילו אי נמי שאני הכא כיון דכל חד בפני עצמו שרי כן כתבו האחרונים וחלוק זה הוזכר בתוספות ופוסקים והרשב"א מכללם לחלק בין הא דביצת נבילה לעיל סי' פ"ו ס"ג דאסור ובין הך דהכא ונ"ל דבלאו הכי לא קשה מידי מהך דהכה תרנגולת על זנבה דאע"ג דלא חשיב בשר מ"מ אפילו חלב ממש הוה אסור משום אבר מן החי אי לאו דגלי לן קרא ארץ זבת חלב ודבש וכדלעיל סי' פ"א ס"ק י"א ואם כן נהי דגלי לן קרא דחלב שרי היינו משום דאינו מחובר בשום דבר ואינו פורש מן הבשר אבל ביצים מעורות ומחוברות ודאי באיסורייהו קיימי וגדולה מזו היו יש אוסרים אפילו מימי חלב משום אבר מן החי וכמ"ש לעיל סימן פ"א ונהי דלא קי"ל כוותייהו מהני טעמי שנתבארו לשם מ"מ ודאי דביצים מעורות לכ"ע אסירי משום אבר מן החי ועוד כ' ר"ת דאפילו ביצים ממש היו אסורות משום אבר מן החי אי לאו דגלי לן קרא דשרי וכמו שכתבו השערים סימן ס"ד ושאר פוסקים על שמו וא"כ ודאי כשהן מעורות דלא גלי לן קרא דאסירי משום אבר מן החי וזה ברור:

סעיף י

אבל אם אין לה אלא חלמון כו'. משמע אע"פ שאינה מעורה דכל שלא נגמר אלא החלמון כגוף הבשר נינהו כדכתב הרשב"א ובספרי הארכתי בזה והעליתי דלכתחלה אין לאכול בחלב אפילו אותן שנגמרו בחלמון וחלבון וקליפתן רכה עדיין אפילו אינן מעורות) וכדעת רשב"ם והמרדכי והאגודה פ' קמא דביצה והשערים סי' ע"ו ואו"ה ומהרא"י בהגהת ש"ד אבל בדיעבד אם נתבשלו עם חלב נראה דמותר אבל אם הן מעורות אפי' בדיעבד אסור כיון דבה"ג דף ל"ה ע"ג פסק כר' יעקב וכן הוא בכל נוסחאות הרי"ף שלפנינו בפ' קמא דביצה וכן כתוב בשלטי הגבורים פ' כ"ה דף תשט"ו ע"א בשם הרי"ף וגם דעת הר"ן מוכח כן אם לא נגיה בדבריו בפכ"ה וכן הוא דעת הר"ר יונתן שהובא בא"ח ובכל בו ר"ס ק"ו וכן מוכח דעת רשב"ם וסייעתו הנזכרים דהלכה כרבי יעקב דאל"כ א"א ליישב הסוגיא דפ"ק דביצה לדבריהם וכ"כ האגודה פא"ט סימן ס"ב להדיא וגם בירושלמי פסק בהדיא כרבי יעקב וכן משמע קצת בש"ס דילן דבתרתי לישני מהדר לאוקמי ברייתא כותיה ודלא כש"ג שם שהניח בקושיא מה שפסק הרי"ף כראב"י גם הב"י ושאר אחרונים כתבו סתמא דכל הפוסקים פסקו כת"ק וז"א וכמ"ש וכבר הוכחתי

דהעיקר דגמורות היינו שנגמרו בחלמון וחלבון דאם אותן שקליפתן רכה מעורות אפי' דיעבד אסור ואם אינן מעורות מותר אבל אותן הקטנים שלא נגמרו אלא בחלמון לבד אפילו אינן מעורות אסור אפילו דיעבד דכגוף הבשר נינהו וכ"פ בת"ח כלל ע' אלא שלא חילק שם בין מעורות או לאו ומשמע שם מדבריו דאותן שנגמרו בחלמון וחלבון אפילו מעורות מותר בדיעבד והעיקר כמ"ש גם צ"ע קצת למה לא הגיה כאן כלום מיהו נראה דאפילו לא נגמר אלא החלמון והן מעורות יש להקל במקום הפסד מרובה וכה"ג דכדאי הם רש"י ותוס' והרא"ש והטור ור' ירוחם לסמוך עליהם בכה"ג גם נ"ל דלדעתם מעורות היינו אותן הקטנים שנגמרו בחלמון לבד המעורין ומחוברים בבשר השדרה ודלא כמ"ש בב"י דלסברת הטור בשם רש"י היינו כשפירש מן בשר השדרה ואית בהו שורייקי סומקי ואחריו נמשך העט"ז דרש"י גופיה לא פירש כן גם בלישנא קמא ובלישנא בתרא בש"ס מוכח בהדיא דלא כהב"י אלא כדפי' גם דברי מהרש"ל פכ"ה סי"ב תמוהים בענין זה גם סותרין זא"ז למ"ש פ"ק דביצה סימן י"ט ע"ש וכל זה מדינא אבל מהרא"י כתב וכמדומה שאין הנשים נוהגות היתר אפי' נגמרו לגמרי וגם הקליפה חיצונה קשה לגמרי ע"ש ונמשכו אחריו מהרש"ל והרב בת"ח שם במנהג זה מיהו משמע מדברי מהרא"י ומדבריהם שם דאינו אלא חומרא בעלמא והלכך במקום שאין מנהג אין לחוש לזה כלל והב"ח בקש למצוא טעם דהמנהג הוא דין ואין דבריו מוכרחים ע"ש:

סעיף יא

אסור לבשלם בחלב. כל' הזה כתב גם כן העט"ז והוא מגומגם דהא לבשל פשיטא דשרי דאפילו עוף גופיה נתבאר לעיל בס"ג דמותר בבישול אף מדרבנן אלא האי לבשלם ר"ל לאכלם. ודין מליחת ביצים הנמצאים בעוף נתבאר לעיל סימן ע"ה ע"ש:

סעיף יב

אבל אם אכלן בפני עצמן. אפילו אם הם מעורים עדיין באשכול כן הוא בא"ח שם ומשמע שם אפילו לא נגמר אלא החלמון וגם הם מעורות באשכול מותר לאכול אחריהן גבינה או חלב ע"ש ופירוש מעורות באשכול פירש"י מחוברות בבשר השדרה:

סעיף יג

אין לוקין עליו. אבל איסורא מיהא איכא וכן בחלב מתה איסורא מיהא איכא כדלקמן סימן צ' גבי כחל וכמ"ש הרב בהג"ה בסמוך וכן כולהו משמע דאיסורא מיהו איכא אפילו בחלב זכר ומ"ש הרב בהג"ה חלב זכר לא מיקרי חלב כלל כו' יתבאר בס"ק ט"ז:

סעיף יד

בחלב מתה. כלומר חלב שיצא ממנה לאחר מיתתה ול"ש מתה מעצמה או נשחטה כדלקמן סי' צ' גבי כחל וק"ל:

סעיף טו

ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב. כל' הזה כתב הרמב"ם ומשמע דעתו דמשום בשר בחלב הוא דאין לוקין על אכילתו הא משום דם לוקין על אכילתו אף על פי שבישלו דס"ל דם שבשלו עובר עליו מיהו אנן קי"ל דדם שבישלו או שמלחו אינו אלא מדרבנן וכמש"ל סימן ס"ט ס"ק ל"ט ובכמה דוכתי:

סעיף טז

וחלב זכר לא מקרי חלב כו'. משמע דכיון דלא מקרי חלב ולית ביה אפילו איסור דרבנן אינו אוסר המאכל ובאו"ה שם כתב דלא גרע מחלב אשה ומדברי הרב המגיד פ"ט מהמ"א נראה דחלב זכר אסור מדרבנן וכתב שכן נראה מדברי הרמב"ם שהעתיק המחבר לשונו וכן משמע קצת בש"ס פכ"ה (דף קי"ג ע"ב) דאמר שמואל התם בחלב אמו ולא בחלב זכר בחלב אמו ולא בחלב שחוטה וא"כ כיון דמחד קרא מפיק להו וחלב שחוטה קי"ל דמדרבנן מיהא אסור וכדלקמן סי' צ' ה"נ בחלב זכר ונראה דהרב המגיד מיירי בחלב זכר של בהמה וכדפרש"י בש"ס שם וז"ל ולא בחלב זכר שהיה לו חלב מועט מן הדדים כגון אם נשתנה והיו לו דדים וכן פי' מהרש"ל שם סי' ק' וכן מוכח מהש"ס שם להדיא דקאמר בתר הכי בעי מיניה המבשל בחלב גדי שלא הניקה מהו אמר ליה מדאיצטריך לשמואל למימר בחלב אמו ולא בחלב זכר זכר הוא דלא אתי לכלל אם אבל האי כיון דאתי לכלל אם אסור ש"מ דבחלב זכר של בהמה איירי אבל בחלב זכר דאדם פשיטא דלא גרע מחלב אשה ולפ"ז המחבר שהעתיק לשון הרמב"ם דמשמע מיניה דגם בחלב זכר פטור אבל אסור והרב בהג"ה לא פליגי:

סעיף יז

ומי חלב כו'. וכתוב באו"ה שם דאפי' אותו מי חלב שנשאר אחר שעושין הגבינות וכמ"ש המחבר בסעיף שאח"ז אוסר המאכל:

סעיף יח

י"א דאסור לחתות האש כו'. ובמרדכי שם כתב שאסור לבשל בשר איסור בבית ישראל בקדירה של עובד כוכבים שמא יחתה הישראל כו' לכן צריך לשפחות עובדות כוכבים שתי קדרות א' של בשר וא' של חלב וכ"פ בת"ח סוף כלל ע"ו מיהו בשר לאו דוקא

אלא ה"ה שאר דברים דזיל בתר טעמא מיהו אין בזה אלא חומרא בעלמא ואין העולם נזהרין בזה:

סעיף יט

דאסורים בהנאה. היינו כשהדיחם במים רותחים ועירבם כך רותחין הא לא"ה אינו אסור בהנאה כיון דאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול וכדלעיל בס"א וס"ג:

סעיף כ

ורגילות להתערב שם בשר בחלב. והא דלא מיתסר מה"ט לחפיפת הראש שהרי נהנה משום דלרחוץ ראשו כיון שאינו דבר של אכילה לא חשיב הנאה כיון שאינו נהנה מגוף האיסור וכמו שיתבאר לקמן סי' צ"ד ע"ש וע"ל סי' ק"ח ס"ד בהג"ה וס"ס קנ"ה בהג"ה:

סעיף כא

ואף לכתחלה כו'. עיין בת"ח כלל ע"ו ומשמע שם דבקדירות של מתכות אין להחמיר אפילו לכתחלה משום דאף אם היה ניתז היה חוזר ומתלבן ע"י האש ע"ש:

סעיף כב

פטור וכן האוכלם כו'. ה"נ איסורא מיהא איכא:

סעיף כג

אינם בכלל מי חלב. ע"ל סי' פ"א ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף כד

אינו חלב. דנפקא ליה מתורת אוכל וחשיב כפרש וטנופת:

סעיף כה

ויש מי שאוסר. פי' בצלול וכמ"ש לעיל בסי' פ"א ס"ו וע"ז כתב הרב בהג"ה וכן נוהגין וכדכתב בהג"ה בסעיף י' לחלק בין קרוש לצלול ואף לכתחלה משמע בת"ח כלל ס"ה דמותר בקרוש ע"ש מיהו בצלול דעתו דאפילו בדיעבד אסור וכדכתב בהג"ה בס"י מיהו נראה דלכתחלה אסור אף בקרוש משום מראית העין כמ"ש בסעיף ד' ועיין בס"ק ז' ומהרש"ל פכ"ה סי' ק"ז פסק דאפילו קרוש חשוב חלב ממש מדינא כרש"י וכן נראה דעת הר"ן (וכן דעת הרוקח סי' תס"א וצ"ע דבסי' תס"ד משמע דמחלק בין קרוש לצלול ע"ש) וכן דעת האו"ה ריש כלל מ"ו:

סעיף כו

לכתחלה אין להניחו כו'. הטעם מפורש שם שחלב הקיבה חריף וחמוץ שהרי מעמידין בו:

סעיף כז

שנמלח בקיבתה. ז"ל ב"י והשיעור שצריך שישהה במליחה שיחשב רותח נתבאר בסי' ס"ט גבי מולח בכלי שאינו מנוקב ושיעור מליחתו לשיהי' רותח כתב רבינו סי' צ"א עכ"ל וא"כ דעתו שצריך שישהה במליחתו כדי שיתנו על האור ויתחיל להרתיח וכדלעיל סי' ס"ט סי"ח וצריך שיהא נמלח כ"כ שאינו נאכל מחמת מלחו וכדלקמן סי' צ"א ס"ה ונראה דאף לדידן דקים לן במליחה לאסור מיד וכן אפילו לא נמלח רק מעט כדרך שמולחין לצלי מ"מ יש להתיר כאן בדיעבד אם העמידו בו גבינות אם לא נמלח בכה"ג כיון דבלאו הכי הרבה פוסקים והמחבר מכללם חשבי ליה כפרש בעלמא אפילו לצלול וגם הוא מילתא דרבנן דמן התורה אינו אסור אלא דרך בישול ולא ע"י מליחה:

סעיף כח

או שעמד בו יום א'. פירוש מעל"ע דהוי ככבוש:

סעיף כט

אסור להעמיד בו. משמע דאין חילוק בין קרוש לצלול והיינו לכתחלה ואע"ג דמותר לבשל בקרוש אפילו לכתחלה וכמ"ש בס"ק כ"ה התם שאני שאין כאן איסור אלא משום חלב וכיון דקרוש הוא הוי כפירשא אבל הכא נהי דפירשא הוא מ"מ כיון דנמלח או שהה מעל"ע בקיבה ע"כ קבלה טעם מעור הקיבה ולהכי אסור לכתחלה להעמיד בו גבינות מיהא לענין דיעבד דעת המחבר בספרו ב"י דיש להתיר בכל ענין ולכך סתם כאן ואין כן דעת הרב בהג"ה:

סעיף ל

עד שיהא ס' בחלב כו'. כלומר עד שיהא ס' בחלב שהעמיד ונעשו גבינות נגד החלב שהיה בקיבה שנאסרה בקיבה משום בשר בחלב ולכאורה קשה אמאי סגי בס' הא החלב שבקיבה אסור מעצמו שנעשית נבלה וה"נ אמרינן לקמן ר"ס ק"א דאין דין חתיכה הראויה להתכבד אלא אם איסורא מחמת עצמה כגון נבילה ובשר בחלב ע"כ וא"כ כאן כיון שהוא דבר המעמיד אפי' באלף לא בטיל וכמ"ש בסעיף י"א וכ"כ המרדכי פרק כ"ה ותשובת מיימוני סימן י"ח ע"ש תשובת הר"ר שמשון ב"א במעשה שעשו גבינות מחלב שבקיבה ונמצא לאחר זמן בתוך השק שהחלב היה בו מעט מן הדקין שהגבינות אסורות כיון שהאיסור מעמיד היינו נותן טעם עכ"ל ואף שהטור כתב גם כן כמ"ש הרב י"ל דהטור ס"ל דדבר המעמיד שאסור בטל בס' וכדעת ר"ת במרדכי ובתשובת מיימוני שם וי"ל דדוקא דבר המעמיד שאסור מעצמו ממש כגון נבילה אמרינן דלא בטיל משא"כ הכא שאין המעמיד אסור מעצמו אלא משום תערובת בשר בחלב ולכך בטיל שפיר

(ואפי' אי נימא דבשר בחלב ממש שנאסר ע"י בישול חשיב כגופו של איסור ואם העמידו בו אח"כ אוסר במשהו מ"מ הכא כיון דלא נאסר אלא על ידי מליחה וכבוש דאינו אלא מדרבנן ס"ל להרב דלא חשיב כגופו של איסור לענין שיאסור במעמיד בכל שהוא ע"ש מיהו באו"ה כלל מ"ז דין ח' איתא שאלה אי כבוש חשוב כמבושל לענין זה ונראה דס"ל להרב להקל בזה) ותשובת רבי שמשון ב"א אזיל לטעמי' דס"ל דאפילו מעמיד בעור קיבת כשירה לא בטיל וכמבואר בדבריו שם אבל לדידן דלא קי"ל הכי וכמ"ש המחבר בסי"א א"כ נהי דאסרינן החלב משום שבלעה מהקיבה מ"מ בס' סגי ודוק ודוחק קצת:

סעיף לא

ואם היה הקיבה קרושה כו'. כלומר אם היה החלב שבקיבה קרושה אינה אוסרת כלום אפילו לא היה ס' בחלב שהועמד נגד החלב שבקיבה והטעם דבקרוש חשיב החלב כפירשא בעלמא וליכא למימר עכ"פ קבלה טעם מעור הקיבה ונותן טעם בגבינות ולא הוי נ"ט בר נ"ט להיתירא דהא טעם השני דאיסורא הוא ודמי לבצלים שבלועים מבשר ובשלם בקדרה חולבת שכתב הט"ו סימן צ"ד ס"ו דצריך עכ"פ ס' נגד הבשר שבבצלים וה"נ נצטרך ס' נגד החלב שהיה בקיבה דלא ידעינן כמה בלע מהקיבה דהכא שאני דאין כח בטעם שקבל פרש זה מן העור לכשיתחבר אח"כ עם חלב גמור שממנו נעשה הגבינה שיוליך עמו טעם בשר והעט"ז כתב וז"ל אע"פ שמ"מ קבל טעם בשר וחוזר ומבליע אותו טעם בגבינות שמעמיד לא הוי אלא נותן טעם בר נ"ט כדגים שעלו בקערה שמותר לאכלם בכותח כמו שיתבאר לקמן סי' צ"ה נ"ל עכ"ל ולא כיוון יפה דל"ד לדגים שעלו בקערה דהוי נ"ט בר נ"ט להיתירא קודם שבא לכלל איסור שהבשר נ"ט בקערה והקערה בדגים דהוי נ"ט בר נ"ט להיתירא ולכך מותר לאכלן אח"כ בכותח אבל הכא לא הוי אלא חד נ"ט להיתירא דהיינו הקיבה בחלב הקרוש וכל הפוסקים מודים בכה"ג דלא הוי נ"ט בר נ"ט כמו שנתבאר בסי' צ"ה ובאמת כתב כן לפי שראה בדברי הב"י שכתב וז"ל והטעם משום דאין כח בטעם שקבל פרש זה כו' שהרי דגים שקבלו טעם בשר מות' לחברם אח"כ עם חלב וכ"ש זה שהוא פרש ודבר בטל שאין בו כח לקבל טעם בשר ולהוליך זה הטעם עמו לחבר אותו עם חלב הגבינה הנקפ' בו לעשות אז בשר בחלב דהוי גרוע מנ"ט בר נ"ט מצד שהוא פרש גמור עכ"ל והבין דהכא נמי נ"ט בר נ"ט הוא אלא שמצד שהוא פרש גרע יותר מנ"ט בר נ"ט וליתא דהכא לא הוי נ"ט בר נ"ט כלל וכמ"ש אלא דכיון שהוא פרש גמור גרע מנ"ט בר נ"ט וזה ברור:

סעיף לב

ובמקום הפסד יש להקל. ואף לפמ"ש בסקכ"ה דאפי' בקרוש ממש יש מחמירים נרא' דהכא בצלול ונקרש יש להקל ג"כ במקום הפסד מרוב' כיון דאין כאן אלא איסור דרבנן ויש לסמוך בכה"ג אתשובת ר' שמעון ב"א שבמרדכי ותשובת מיימוני וכן הוא דעת סה"ת וש"ד שיש לו דין קרוש ועוד שבת"ח כלל ע"ט דין ג' כתב דבדיעבד יש לסמוך אהיש מקילין משמע אפילו במקום שאין הפסד מרובה א"כ הוא משוה דין צלול ונקרש לגמרי לדין קרוש וא"כ אף למ"ש דבמקום שאין הפסד יש להחמיר אף בקרוש ה"נ בצלול ונקרש ותו דהרי הרי"ף והרמב"ם ושאר פוסקים והמחבר מכללם מתירין אפי' בצלול והב"ח בסי' פ"א פסק בקרוש ממש כהרב ובצלול ונקרש כתב דנקטינן להחמיר באיסורא דאורייתא ויש לו דין צלול ואפי' בהפסד מרובה ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע סי' פ"ז עכ"ל ותימה דמאי איסורא דאורייתא איכא הכא הא מן התורה אינו אסור אלא דרך בישול וחלב שהיה בקיבה זו לא נאסר אלא ע"י מליחה או כבוש ואולי לא קאי אלא אחלב שנמצא בקיבה כשרה שינקה מן הטרפה אלא דפשט לשונו משמע דבכל גווני מיירי ועוד דא"כ מאי השיג על הרב מיהו נראה דיש להתיר אפילו בכשרה שינקה מן הטרפה בצלול ונקרש במקום הפסד מרובה דהא הרבה פוסקים מתירין אפילו בצלול וא"כ כדאי הם כל הנך פוסקים דמשוים צלול ונקרש לקרוש מתחלה לסמוך עליהם בכה"ג וגם שי"ל שהרשב"א שכתב בת"ה הקצר נקרש בחיי הבהמה אין בדבריו הכרע כ"כ די"ל דאורחא דמילתא נקט כדי להשוותו עם כל הנך פוסקים דלעיל שהרי בת"ה הארוך לא הזכיר כלום מזה ואדרבה משמע שם איפכא שכתב בת"ה הארוך (ד' פ"א ע"ב) וז"ל ונראין דברי ר"ת ז"ל שפי' דהא דאמרינן דמעמידין בחלב שבקיבה היינו בקרוש דכל שנקרש ה"ל כפירשא ואורחיה דמילתא הכי דאין מעמידין בחלב צלול אלא בקרוש עכ"ל משמע שבא לפרש הא דקתני סתמא דמעמידין ולא מחלק בין קרוש לצלול דהיינו משום דאורחא דמילתא הכי הוא דמעמידין בקרוש ואי תימא דצלול ונקרש ס"ל דאסור אכתי לא ה"ל לתנא למיסתם אלא ודאי כיון שנקרש אח"כ חשוב כנקרש בחיי הבהמה גם מ"ש הב"י שמשמעות כל הפוסקים דבעינן נקרש בחיי הבהמה אינו מוכרח כלל:

סעיף לג

עור הקיבה לפעמים כו'. וה"ה שאר בני מעיים כשמייבשים אותן עד שנעשו כעץ ומ"מ נראה דלכתחלה אין לעשות כן:

סעיף לד

יש בה טעם בשר. כלומר כשאין בגבינה ס' נגד העור והמחבר אזיל לטעמיה דס"ל לקמן ר"ס צ"ח דסמכינן אטעימת העובד כוכבים לכך כתב סתם אם יש ביה טעם בשר אבל אנן קי"ל דלא סמכינן האידנא אטעימת עובד כוכבים וכמ"ש הרב בהג"ה שם והלכך לעולם משערינן בס' והיינו דכתב הרב בהג"ה לישנא דאיכא ס' וק"ל:

סעיף לה

אבל המעמיד בעור קיבת נבילה. החילוק בזה כתבו הפוסקים דעור קיבת כשירה מאחר שהוא מותר בפני עצמו ולית ביה איסור אלא משום חבורו עם הגבינה כל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא האי באפיה קאי והאי באפיה קאי אבל עור נבילה וכיוצא בו שאסור מעצמו כיון שהוא מעמיד אנו רואין כאילו האיסור בעין ומהרש"ל פסק בפכ"ה סי' ק"ו דאפילו המעמיד בעור קיבת נבילה בטל בס') ואין דבריו מוכרחים:

סעיף לו

אבל אם היה שם ג"כ מעמיד כו'. נראה דדוקא כשאין האיסור יכול להעמיד לבדו בלא ההיתר הא לאו הכי אסור והכי מוכח להדיא במרדכי שם שכתב שם ראיה לדין זה מידי דהוי גבי שאור פ' בתרא דעבודת כוכבים שאור של תרומה ושל חולין ובזה כדי להחמיץ ובזה כדי להחמיץ וחמצו העיסה אסור ור"ש מתיר אבל אם אין באיסור לבדו כדי להחמיץ אם לא שיסייענו ההיתר לכ"ע מותר עכ"ל וכ"כ תוספות בעבודת כוכבים דף ס"ח ע"א ד"ה ולר"ש כו' ע"ש מיהו יש לחלק דכדי להחמיץ שאני דהוי נ"ט ממש וכדאיתא בש"ס פג"ה (דף צ"ט ע"ב) ע"ש אבל פשט דברי המרדכי לא משמעינן לחלק בכך ועוד דאם כן לא היה צריך לסיים אבל אם אין באיסור לבדו כדי להחמיץ אם לא שיסייענו ההיתר לכ"ע מותר דהא הכא בלא"ה מותר וצ"ע לדינא ועיין לקמן סי' קמ"ב ס"ד וסי"א ובמ"ש שם:

סימן פח

סעיף א

אפילו בשר כו' אסור כו'. וה"ה איפכא גבינה אסור להעלות על שלחן שאוכל עליו בשר בהמה וחיה ועוף ופשוט:

סעיף ב

אסור להעלות על השלחן. ונראה דוקא בשר אסור להעלות על השלחן שאוכל חלב או איפכא משום דלא בדילי אינשי מיניה מפני שכל אחד היתר בפני עצמו אבל מותר

להעלות בשר נבילה על השלחן שאוכל עליו בשר כשירה וכן מבואר בדברי הר"ן ומביאו ב"י בסימן צ"ז מיהו ממ"ש הרא"ש בפירושו לנדרים סוף דף מ"א גבי המודר הנאה מחבירו אוכל עמו על השלחן וז"ל ולא חיישינן שמא יאכל עמו דכיון שהדירו מסתמא שונאים זא"ז טפי מב' אכסנאים האוכלים על שלחן א' זה בשר וזה גבינה עכ"ל ומביאו ב"י לקמן סי' רכ"א משמע דאפילו בשאר איסורים נמי דינא הכי וי"ל דנדרים כיון שאינו אסור אלא מצד נדרו חשוב כבשר וחלב שכל א' היתר בפני עצמו אבל בשאר איסורים י"ל דמודה הרא"ש והא דכתב הרשב"א בתשובה ס"ס קע"ז ומביאו ב"י בא"ח סימן ת"מ דעובד כוכבים הבא עם חמצו לבית ישראל אסור להעלותו עמו על השלחן כו' ופסק כך בש"ע שם נראה דהתם משום חומרא דחמץ שאני דכיון דחמץ במשהו רחוק הוא שלא יתערב פירור א' משל עובד כוכבים בשל ישראל כמ"ש הרשב"א שם תדע דהא אפילו בהפסק מפה קאסר התם אכן מדברי הא"ח שהביא הב"י לשם לא משמע הכי לכאורה שכתב שם וז"ל אם רוצה העובד כוכבים לאכול חמץ בבית ישראל מותר ואפילו על שלחן ישראל קרוב הדבר להתיר זה מצה וזה חמץ דומיא דשני אכסנאים ע"כ ומדהתיר מטעמא דומיא דשני אכסנאים דוקא מכלל דס"ל דאפילו דבר שהוא אסור בפני עצמו אסור להעלות עמו על השלחן ומ"מ דברי הר"ן נראים וכן משמעות כל הפוסקים שלא כתבו איסור זה אלא גבי בשר וחלב וגם נ"ל דהא"ח מודה לזה אלא דשאני התם דעל הלחם יחיה האדם ורגיל בו כל השנה ולא בדילי אינשי מיניה וכה"ג כתב הרא"ש בפרק אין מעמידין גבי בישול עובד כוכבים דפת צריך הרחקה טפי משום דעל הלחם יחיה האדם ומביאו ב"י לקמן ר"ס קי"ד ע"ש תדע דהא ע"כ הר"ן גופיה מודה בלחם דהא אמרינן ר"פ כ"ה דף ק"ד ע"ב חלת ח"ל אי לאו דהיא דרבנן הוי גזרינן העלאה אטו אכילה (וע"ל סימן שכ"ג ס"ק ב') אע"ג דאסירה באפי נפשה א"ו דבלחם שייך למיגזר טפי ודו"ק. ולפ"ז אסור להעלות לחם של איסור על השלחן כדרך שאסור בבשר וחלב:

סעיף ג

בשני ב"א המכירים זא"ז. שאינם מתביישים זה מזה ויאכל כל אחד מחבירו:

סעיף ד

אפילו הם מקפידין. כ"כ הטור וכ"כ ברמזים וכ"כ ב"י בא"ח סי' קע"ג וזה דעת האחרונים ודלא כמהרש"ל שם שמתיר בשני ב"א שאינן אחין אפילו מכירין זא"ז אם מקפידין:

סעיף ה

ואפילו המכירין אם עשו שום היכר כו'. ז"ל הטור וי"א שאם יש להם הוצאה אחת שאין להם היתר ע"י היכר שעושין ביניהן עכ"ל ומוכח מדברי התוספות והרא"ש והנמשכים

אחריהם דיש להם הוצאה א' הוא לאו דוקא אלא ר"ל דמכירין זא"ז דחשיב כיש להם הוצאה אחת ופליג אסברא ראשונה מיהו מדברי הטור בא"ח ס"ס קע"ג ומדברי המחבר כאן משמע דאפילו יש להם הוצאה אחת מהני היכר וכן משמע מדברי הפוסקים וכן פסק בב"י שם וכן משמע בת"ח כלל ע"ז ד"ט וכ"פ מהרש"ל פכ"ה סימן מ"ג והאחרונים:

סעיף ו

כלי ששותין ממנו וכו'. ובב"ח פסק דאם שותין ממנו לא הוי היכר אע"פ שאין דרכו להיות על השלחן ודברי הב"י והרב עיקר:

סעיף ז

אם נתנו שם מנורה כו'. היינו כשאין דרכה להיות שם כגון ביום ובכה"ג אבל אם דרכה להיות בלילה במקום הזה לא הוי היכר:

סעיף ח

משום שהמאכל נדבק בכלי. והלכך אפי' הם בשתי שולחנות ואפי' שני אכסנאים אסור וכן כתוב באו"ה כלל א' דין י"ד:

סימן פט

סעיף א

אפילו של חיה ועוף. כלומר שהם מדרבנן וכמ"ש בסימן פ"ז:

סעיף ב

עד שישהה כו'. ז"ל הטור ובתוך השש שעות אפי' אין בשר בין השינים אסור לפי שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך ולפ"ז הטעם אם לא אכלו אלא שלעסו לתינוק א"צ להמתין דכיון שלא אכלו אינו מוצא טעם והרמב"ם נתן טעם לשהייה משום בשר שבין השינים והלועס לתינוק צריך להמתין וטוב לאחוז כחומרי שני הטעמים עכ"ל ונתבארו דברי המחבר והעט"ז כתב בתוך הזמן אפילו אין בשר בין השינים אסור לפי שהבשר מוציא שומן ומוציא טעם עד זמן ארוך ולפיכך אם לא אכלו אלא שלעסו לתינוק צריך להמתין אע"ג שלא אכלו מ"מ טעם הבשר נשאר לו בפיו ומשך לו טעם שומן כאלו אכל עכ"ל ודבריו תמוהין:

סעיף ג

ומסירו. כתב הר"ן) דא"צ שהייה ו' שעות מאותו זמן שמסירו אלא מאכילה וכתוב בת"ח כלל ע"ו דין א' דה"ה לענין המנהג בהמתנת שעה:

סעיף ד

צריך להדיח פיו. והר"ן כתב שצריך קנוח הפה ולא הזכיר הדחת הפה וכן העתיק בב"י בא"ח שם ובת"ח והיינו דאזיל לטעמיה דס"ל בעלמא דלא בעינן הדחת הפה אבל לדידן דבעינן הדחת הפה וכמ"ש הט"ו בסעיף ב' ה"ה הכא ולזה כתב הרב צריך להדיח פיו ופשיטא דבעי נמי קנוח אלא שקיצר בלשון. נ"ל:

סעיף ה

וי"א כו'. טעם פלוגתתן דאיתא בש"ס פכ"ה דאחר בשר אסור לאכול גבינה עד סעודה אחרת ודעת סברא הראשונה דהיינו מכדי זמן סעודת הבקר עד סעודת הערב שהוא ו' שעות וסברת הי"א דמיד כשסילק ובירך מיקרי סעודה אחרת וכ' מהרש"ל שם דלכ"ע אם לא סילק ובירך אפי' כל היום כולו אסור דהא בעינן סעודה אחרת והרבה בני אדם מקילין בזה וטעות הוא בידם עכ"ל ומ"ש הרב בהג"ה אבל בלא ברכת המזון לא מהני המתנת שעה הוא לאו דוקא דאה"נ דכל היום כולו אסור עד שסילק ובירך:

סעיף ו

ובירך ברכת המזון. נראה דאם אכל בשר בלא סעודה צריך לברך ברכה אחרונה מקודם ובלאו הכי לא הוה סילוק:

סעיף ז

צריך לנקרו ולהסירו. וכבר נתבאר בס"ק ד' דצריך הדחה וקינוח הפה אבל ודאי אם לא מצא בשר בין שיניו דהמנהג בהמתנת שעה סגי אפי' בלא קינוח והדחה וכ"כ באו"ה שם ד"ד ומביאו בת"ח לפסק הלכה וכ"נ ומ"ש הרב די"א מיד אם סילק ובירך מותר ע"י קינוח והדחה משמע דקינוח והדחה מיהא בעי היינו אם בא לאכול מיד אחר שסילק ובירך ודברי הל"ח (דף רי"ח ע"א) אינם מובנים לי בזה:

סעיף ח

וכן נכון לעשות. וכ"כ מהרש"ל דכן ראוי לעשות לכל מי שיש בו ריח תורה ע"ש:

סעיף ט

ובלבד שיעיין ידיו. וכתב רי"ו דה"ה בלילה אם יש לו נר יפה א"צ נטילה ומביאו ב"י בא"ח שם ונראה דדוקא נקט נר יפה אבל בסתם נר צריך נטילה כדמשמע בש"ס ופוסקים ומהרש"ל שם סי' י' פי' יותר נר יפה כעין אבוקה מיהו הטור כתב בשם הר"ף שיש לרחצם אף ביום לפי שלפעמים הגבינה שמינה ונדבקת בלחלוחית הידים ולאו אדעתיה וכן דעת האחרונים וכ"כ העט"ז דכן נוהגין:

סעיף י
צריך לרחצם. וכתב ב"י בא"ח סימן קע"ג וז"ל כתוב בספר א"ח בשם הראב"ד דכל הדברים הנוהגים באחרונים נוהגים באמצעים שבין גבינה לתבשיל בין להקל בין להחמיר חוץ משפשוף בגופו או בכותל או בהיסח הדעת שפוסלים באמצעים ואינם פוסלים באחרונים מפני שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכות שימור וחוץ מניגוב הידים שאף האמצעים צריכין ניגוב כראשונים וחוץ משאר משקים שאינם כשרים לאמצעים מפני שהן שמנים וצחים ואינם מנקין את השומן ואת המאכל עכ"ל וכ"כ בת"ח שם אבל מהרש"ל שם חלק וכתב מאחר שכל המשקים כשרים למים אחרונים לנקות הזוהמא כ"ש שמנקין ומעבירין לחלוחית המאכל עכ"ל. ואין כדאי בסברא זו לדחות דברי הראב"ד והנמשכים אליו ובפרט להקל בדבר שאין בו טורח כלל. ודין מים אחרונים עיין בא"ח סימן קפ"א:

סעיף יא
וצריך לקנח פיו ולהדיחו. וכתבו הגה"מ בשם מהר"מ שא"צ לדקדק בקנוח פה והדחה אלא איזה מהם שירצה יקדים ע"כ ומביאו ב"י שם:

סעיף יב
חוץ מקימחא. כ"כ הטור ומשמע דבכל קימחא לא הוי קינוח וכן משמע באשיר"י וכל הפוסקים ותימא על מ"ש בטא"ח חוץ מקימחא דשערי ועוד דבש"ס ר"פ כ"ה (דף ק"ה ע"א) משמע להדיא דבכל קימחא אסור ע"ש והדבר פשוט שט"ס הוא בטור שם ובלבוש שם לא הרגיש בזה וכתב כלשון הטור שם:

סעיף יג
ואח"כ ידיח פיו. לאו דוקא דה"ה אם מקדים ההדחה וכמ"ש בס"ק י"א וכ"כ הב"י עצמו בא"ח שם על לשון הטור שהוא כלשון המחבר:

סעיף יד
בבשר בהמה וחיה. ואף על גב דחיה מדרבנן כיון שבשרה דומה לשל בהמה החמירו בה:

סעיף טו
שכל שהגבינה קשה. ומן הסתם אם היא ישנה ו' חדשים חשיבה קשה והכי איתא בת"ח שם די"ב:

סעיף טז

אין אוכלין כו'. וכתוב בספר מצרף לחכמה דף כ"ז ע"א דלפי מה שנתבאר בסעיף ח' דאחר אכילת בשר נוהגין להמתין שעה א' א"כ אפשר דגם הזוהר מודה שלא אסר רק בסעודה חדא ובשעתא חדא ודוק עכ"ל ולישנא דהזוהר פרשת משפטי' הכי משמע ע"ש:

סעיף יז

מיהו טוב להחמיר. ומהרש"ל שם קרא תגר על המחמירים שהוא כמו מינות ואמר דוקא מהר"מ שבא מכשול לידו פעם א' החמיר אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר ע"ש שאין דבריו מוכרחים ואדרבה בדברי מהר"מ שם משמע איפכא ע"ש ודוק:

סעיף יח

ושומן של בשר וכו'. ואפילו שומן של עוף דינו כשומן ממש כ"כ בת"ח שם ד"ד בשם המרדכי והגהת ש"ד וכ"פ בסימני ת"ח שם:

סעיף יט

מיהו אם אין בשר כו' מותר. לקמן ריש סי' צ"ה יתבאר דאפי' לאכלו עם גבינה מותר דהוי נ"ט בר נ"ט ונראה דהא דאשמועינן הכא דמותר לאכול גבינה אחר כך היינו אפילו נתבשל בקדרה שלא הודחה יפה דהוי קצת ממשות של איסור דבכה"ג אסור לאכלו עם גבינה כמבואר לשם ושרי הכא:

סעיף כ

מיהו יש ליטול ידיו ביניהם. אף ביום לכ"ע דיותר נדבק בידים מגבינה עצמה כן הסכימו הפוסקים כמ"ש בת"ח שם דין ג':

סעיף כא

שמש המשמש כו'. כ"כ גם הב"י בשם רש"י פ' כ"ה (דף ק"ז ע"ב) ובאמת לא דקדקו כלל דרש"י לא איירי התם אלא לענין נ"י הראשונים לאכילה והוא פשוט בש"ס שם ומוסכם מכל הפוסקים כמו שנתבאר בא"ח סימן קס"ג שאין המאכיל צריך נ"י אע"פ שנוגע אבל מים אמצעים בין תבשיל לגבינה או איפכא דטעמא הוא דנדבק בידים פשיטא דאין חילוק בין אוכל לנוגע ולא לישתמיט חד מהפוסקים לפלוגי בהכי:

סעיף כב

מיהו ע"י נעיצה בקרקע קשה שרי. משמע דאם נעצו בקרקע קשה מותר לכתחלה לחתוך בו פת לאכול עם גבינה וכן משמע מדברי הא"ח והכל בו שם וכ"כ בת"ח שם ד"ז להדיא ומהרש"ל פ' כ"ה סימן ח' אוסר לחתוך בו פת לאכול עם גבינה אף אם נעצו דלא התירו נעיצה אלא אם אירע במקרה שחתכו בסכין בשר או איפכא שצריך נעיצה להכשירו מן

האיסור משא"כ בכה"ג עכ"ד וקשה דהא קי"ל דאם חתך לפת בסכין של בשר שנתבטל טעמו בלפת שמותר לחתוך בו אפילו צנון לאוכלו בכותח כדלקמן ס"ס צ"ו וכמ"ש מהרש"ל עצמו שם סימן ס"א וכ"ש שאר דברים שאינם חריפים והא ודאי דנעיצה עדיף טפי מחתיכת לפת וע"ק שהרי בש"ס סוף עבודת כוכבים ובכל הפוסקים איתא להדיא דאפילו בסכין של עובד כוכבים מותר לאכול צונן לכתחלה ע"י נעיצה ולקמן ס"ס קכ"א מבואר דאפילו לחתוך בו דבר חריף סגי בהכי מיהו י"ל בזה דכיון דהסכין הוא של עובד כוכבים שנאסר כבר א"כ הנעיצה מיחשב להכשירו מן האיסור וכל זה מדינא אבל כבר נהגו כל ישראל להיות להם ב' סכינים וכמ"ש הרב בהג"ה ובשעת הדחק שאין לו סכין אחר מוקמינן לה אדינא ועמ"ש הב"ח בזה ולפעד"נ כמ"ש:

סימן צ

סעיף א

הכחל כו'. עד סוף הסעיף הוא לשון הרמב"ם פ"ט מהמ"א והרב בהג"ה סעיף ב' חולק בהרבה דינים ולא כתב בלשון י"א אלא סידר סברתו הכל ביחד כדי לקצר:

סעיף ב

בין של קטנה שלא הניקה. וכן בכל דיני כחל אין חילוק בין של גדולה או של קטנה שלא הניקה וכ"כ הפוסקים:

סעיף ג

בפני עצמו. פי' בלא בשר אבל פשיטא דבמים וירקות ושאר דברים חשיב כבישול בפני עצמו וק"ל:

סעיף ד

משערין אותו בס'. ואיתא בש"ס ומוסכם מכל הפוסקים דבעינן ס' נגד כל הכחל ולא משערינן במאי דנפק מיניה דלא ידעינן כמה נפק והמחבר לא כתבו מפני שהוא פשוט מעצמו וכבר כתב כיוצא בזה בסי' ס"ט סי"א גבי בשר שנתבשל בלא מליחה שצריך ס' נגד אותו בשר ולא סגי נגד דם שבתוכו וכן בכמה דוכתי א"נ הוא בכלל מ"ש שמשערין אותו בס' שמשמע שמשערין הכחל עצמו בס':

סעיף ה

וי"א דאם נפל תחלה לקדירה כו'. כלומר לקדרה של בשר שאין בה ס' אפילו עם הכחל דהיינו שנפל לפחות מחמשים ותשעה שאז החלב היוצא ממנה לא נתבטל א"כ נאסר הכחל מדינא אבל כשנפל בס' שאז החלב היוצא ממנה נתבטל ולא נאסר הכחל אלא

מפני מראית העין אף בקדרה שנית מצטרף הכחל לס' דלא גרע מפני שנאסר דהא בקדירה הראשונה מצטרף הכחל לס' אע"פ שהוא עצמו אסור וטעמא הסכימו הפוסקים מפני שאין איסור של הכחל מפני שיש בו טעם חלב יותר משאר בשר אלא מפני שיש בו גומות בכחל שהחלב כנוס בתוכן ויש באותו חלב טעם מן הבשר שנתבשל עמה ואותו חלב שבגומות א"א להפרישו מן הבשר דלא מהני קריעה לאחר בישול ואף על גב דבגמר בישולו יוצא כל חלב מ"מ קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומות ותו לא משתרי משום דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו א"נ משום מראית העין והרב המגיד כתב שהטעם שהכחל מן המנין מפני שהוא מותר בפני עצמו וגם הראב"ד בהשגות כתב טעם זה ומביאו בת"ח כלל כ"ט ד"ב ונראה שגם זה הוא מכוון למ"ש הפוסקים והכל הולך למקום אחד ודוק ועמ"ש הב"ח דכחל הוי בריה כמו גיד הנשה והוא תמוה כדאיתא בש"ס ופוסקים לקמן סימן ק' דלא הוי בריה אלא מה שנאסר מתחלת ברייתו וכן מבואר ברמב"ם פט"ו מהמ"א דין י"ז דגיד הנשה הוי בריה וכחל לא הוי בריה ע"ש:

סעיף ו

נהגו שלא לבשלו כו'. כל זה מצד המנהג אבל לענין דינא בדיעבד נתבאר דעת המחבר בס"א ודעת הר"ב בהג"ה בסעיף זה:

סעיף ז

או בפשטיד"א כו'. אפי' במחבת כן דעתו בספרו ב"י ואנן לא נהיגין הכי וכמ"ש הרב בהג"ה:

סעיף ח

יש להתיר בדיעבד במקום הפסד מרובה. אפילו עם בשר כן מוכח להדיא בת"ח שם ד"ג אבל לבדה מותר ע"י קריעת שתי וערב וטיחה בכותל אפילו בלא הפסד מרובה כדמוכח שם ד"ב וכמ"ש בהג"ה בסמוך ודעת מהרש"ל באו"ש ובספרו פ' כ"ה סי' מ"ז להתיר בדיעבד עם בשר ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל אפי' בלא הפסד מרוב והב"ח פסק וז"ל ואם בשלו עם שאר בשר ואין ס' כנגדו הכל אסור אף בדיעבד אפי' קרעו שתי וערב וטחו בכותל ודלא כהגהת ש"ע דמיקל בזה במקום הפסד מרובה עכ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו שהרי כל הפוסקים הרי"ף והרמב"ם ור"ת והתוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן וסמ"ג וסמ"ק ומרדכי וש"ד ושאר פוסקים והמחבר מכללם מתירין בדיעבד והרבה מהם מתירין אפילו לכתחלה אפילו לדעת רש"י אלא שראבי"ה וא"ז מחמירין אפי' דיעבד א"כ ודאי דעכ"פ יש לסמוך אכל הנך רבוותא בדיעבד במקום הפסד מרובה בפרט באיסור דרבנן ובשגם שפשטא דסוגיא משמע כוותייהו:

סעיף ט
ומה שנהגו כו'. וכתב ב"י ע"ש הרשב"א דאם נתנו תחת המכבש הוי כטחו בכותל עכ"ל ת"ח שם ד"ו:

סעיף י
ולצלי נוהגין לכתחלה כו'. ומהרש"ל שם פסק דמדינא נמי בעי הכי לכתחלה:

סעיף יא
שניהם מותרים. אפילו ידוע שנתהפכו דכיון שנקרע שתי וערב וטחו בכותל חשוב כבשר ממש לענין זה:

סעיף יב
ואם לאו העליון כו'. ונראה דאם ידוע ששניהם היו תחובים בשוה בשפוד ולא היה שום א' מהן עליון או תחתון שניהם מותרין:

סעיף יג
אבל לכתחלה אין לצלות כו'. הטעם משום ששפודים שלנו מונחים לארכן ופעמים ראש זה למעלה ופעמים זה למעלה וכמו שנתבאר בסימן ע"ג גבי כבד:

סעיף יד
נוהגים בו איסור לכתחלה. אפילו ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל והטעם יתבאר בס"ק כ"א:

סעיף טו
וה"ה לטגן כו'. מה שנרשם בש"ע ב"י רצה לומר דהב"י משוה דין טיגון לבישול כמבואר שם ובחבור זה בס"ב ואם כן למאי דנוהגין בארצותינו שלא לבשלה כלל אפילו לבדה ה"ה לטגנה אבל ודאי דעת הב"י בהדיא דבין בבישול בין בטיגון נוהגין לכתחלה לבשלה לבדה וכמבואר שם ובס"ב בהדיא:

סעיף טז
בקדירה לבדו מותר בדיעבד. בלא ששים אבל אם לא קרעו שתי וערב או לא טחו בכותל אפי' דיעבד אסור עד שיהא ס' במים נגד הכחל וכחל מן המנין כ"כ הפוסקים:

סעיף יז
דהיינו לאחר ל' יום. היינו מסתמא אבל אי חזינן דיבשה היא ממש פשיטא דאפילו תוך ל' מותר:

סעיף יח
מותר בדיעבד. אפילו בלא קריעה כלל שם ובכל דיני פשטיד"א ויבש שוה דעת מהרש"ל לדעת הרב בהג"ה זולת מה שכתב הרב בהג"ה ויש פרושים כו' אם לא נתייבשה הכחל כו' שנראה מדבריו שנתייבשה מותר בפשטיד"א אפילו במחבת וכן נראה להדיא מדבריו בסימני ת"ח שם דין י' אין כן דעת מהרש"ל שם אלא דעתו דמחבת אסור לכתחלה אף ביבש ע"ש:

סעיף יט
דינו כמו בישול בקדרה. והא דקי"ל לעיל ס"ס ע"ח דפשטיד"א אפילו בלא מחבת יש לה דין בישול בקדרה שאני הכא כיון דמדינא שרי אלא משום גזירה אסור וכמו שכתבתי בס"ק כ"א א"כ ודאי דבמחבת דוקא דהוי דומיא דקדירה יש לגזור אבל לא בלא"ה:

סעיף כ
שלא לאפות פשטיד"א כחל עם בשר כו'. אבל ודאי עם חלב מדינא אסור דודאי כחל בשר גמור הוא ואם אפה עם חלב בתנור אחד הוי כדין שאר בשר וחלב שנאפו בתנור אחד שיתבאר לקמן סי' צ"ו וק"ח ע"ש:

סעיף כא
מותר לחתוך כחל רותח כו'. דין זה אפילו לדידן אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל וכמו שכתב הרב בהג"ה ול"ד לקדירה שנהגו שלא לבשלה לבדה אפילו ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל דמה שהחמירו בקדרה אינו אלא משום גזירה שמא יבאו לבשל עם בשר יחד וזה לא שייך גבי סכין סמ"ק סי' רי"ג והגה"מ:

סעיף כב
וכ"ש כחל חי כו'. בריי"ו כתוב ואפילו כחל חי וקאי הרבותא על שהיא מלאה חלב והרב שכתב כ"ש כחל חי שאינו רותחת ויותר נראה להגיה בלשון הרב וכן כחל חי כו':

סעיף כג
ודוקא שנצלה כדינו כו'. וכתב מהרש"ל באו"ש דאם נצלה כל צרכו אפילו לא טחו בכותל אלא קרעו שתי וערב מותר לחתכו בסכין של בשר ולא בעינן טיחה אלא כשלא נצלה כל צרכו אבל לאחר שנצלה כל צרכו וגם קרעו היטב קורא אני על המחמיר חסיד שוטה והדיוט עכ"ד וע"ש וע"ל סימן ס"ט ס"ק וסי' ע"ו ס"ד ובמ"ש שם:

סעיף כד
כל הדברים אלו לכתחלה אסורים כו'. ומדברי מהרש"ל באו"ש נראה דאם לא קרעו שתי וערב וטוח בכותל צריך השפוד לבון ובלא"ה אפילו דיעבד אסור ודברי הרב נראין

ועוד שמדברי הרשב"א והר"ן ומביאם ב"י בקוצר נראה להדיא דאפילו לכתחלה מותר לצלות בשפוד א' פעמים בשר ופעמים כחל אפילו בלא קריעה כלל ואפשר לומר דאף מהרש"ל לכתחלה קאמר:

סעיף כה

לצלות כחל כו'. ר"ל דלכתחלה אסור לצלות או למלוח כחל על בשר אלא תחת הבשר ובדיעבד אפילו על הבשר מותר ובשפודים שלנו אסור לכתחלה בכל ענין וכמו שנתבאר בסי' ע"ג ס"ד וה' ובב"י הביא מחלוקת הפוסקים בזה אם יש חילוק בין קרעו שתי וערב וטחו בכותל או לאו ע"ש ודעת הרב בהג"ה בצליה נתבאר בס"ב:

סעיף כו

ויש מי שמתיר. אפילו לכתחלה למלוח כחל על בשר אפילו בלא קריעה כלל ול"ד לכבד שאין דרך המלח להפליט אלא דם אבל לא חלב שבו טור בשם הרא"ש:

סעיף כז

ואין למלחו עם בשר. וכן כתב מהרש"ל באיסור והיתר שלו שם ובספרו פרק כ"ה סימן נ"ז דלכתחלה אסור למלחו עם בשר בין תותי בישרא בין עלוי בישרא ולענין דיעבד נראה דעת מהרש"ל באו"ש שם דאם קרעו שתי וערב מותר אפילו לא טחו בכותל ונראה דעת הרב דהא הרמב"ן והרשב"א וש"פ מתירין בדיעבד אפילו בלא קריעה כלל אפילו עלוי בשרא והרא"ש והטור וש"פ מתירין אפי' לכתחלה והאוסר הוא יחיד לגבי הנך רבוותא וכ"פ מהרש"ל עצמו בספרו שם דבדיעבד אם מלחו אפילו בלא שום קריעה כלל אפילו עלוי בישרא מותר וצ"ל שחזר בו ממ"ש בא"ו שלו:

סעיף כח

ומותר למלחו עם שאר בשר. וכן לבשלו וכ"כ באו"ה סוף כלל י"ח ע"ש וע"ל ס"ס פ"ו:

סימן צא

סעיף א

אלא שצריך להדיח כו'. וכ' הב"ח דדוקא כשהאחד מהן לח אבל אם שניהם יבשים אפילו הדחה א"צ:

סעיף ב

להניח בשר כו'. וה"ה להניח איסור צונן בכלי של היתר צונן שאין דרכו להדיח אסור לכתחלה מה"ט כמ"ש הרשב"א בת"ה הארוך דף קי"ב ע"ב ובקצר ועיין בסימן י' ס"ק כ' וסימן ס"ט ס"ק פ"ג:

סעיף ג

ודוקא כו'. דברי הרב צריכין ביאור כי גם דבריו בת"ח ובד"מ צ"ע שבת"ח כלל י"ז דין ב' הביא ל' הא"ח (שכתב כן בשם הרא"ה ומביאו ב"י בס"ס ק"ה) דכלי' של עובד כוכבים שהודחו יפה מותר ליתן בו תבלין או בצל או שאר דברים חריפים שאינו מוציא דבר קשה יבש ביבש עכ"ל ואח"כ כתב בדין ד' אמנם הטור י"ד סי' צ"א בשם בעל העיטור כתב דכל מידי דבעי הדחה כגון בשר צונן בקערה של איסור צונן אסור לכתחלה דלמא אכיל בלא הדחה ודוקא בשר מבושל דלאו אורחיה בהדחה אבל מידי דאורחיה בהדחה כגון בשר חי וכיוצא בו שרי לכתחלה ע"כ ומשמע דתבלין וכיוצא בהן דאין דרכן להדיח אסור ליתן בכלי איסור אך יש לחלק דכלי איסור שמשתמשין בו בחמין אסור להשתמש בו היתר צונן וכ"כ הטור י"ד בהדיא בסימן קכ"א אמנם אם נשתמשו בו איסור צונן מותר להשתמש בו היתר צונן לכתחלה ולכן התיר הרשב"א למלוח בשר בכלי של יין נסך אפילו לכתחלה וכן מצינו בכלי חמץ שמותר להשתמש בו מצה ומיירי בכה"ג כדאיתא בש"ס והביאו הטא"ח סי' תנ"א וכן משמע בי"ד סי' ס"ט אי נמי יש לחלק בין אם רחץ הכלי תחילה היטב או לא רחצו דאם רחצו תחילה היטב ודאי שרי כמ"ש בי"ד סי' קכ"ב עכ"ל וכה"ג כ' בד"מ שהקשה מתחלה מהך דבעל העיטור על הך דמצה וחילק מתחילה בין היתר לח או יבש ואח"כ כתב ועוד נראה דיש לחלק בין דבר שבלע האיסור בחם כו' ושתירוץ זה נראה לו עיקר ומזה תבין דדעתו דאף שהכלי הוא אסור מפני שיש בו בליעת איסור מ"מ כיון שלא נבלע בו האיסור ע"י חמין רק ע"י כבוש או מליחה וכה"ג מותר להשתמש בו צונן (ודברי העט"ז בזה מגומגמים ע"ש) זה הוא דרכו של הרב אבל כל דבריו מתחילתן ועד סופן אינם מובנים לי בראש מה שכתב אך יש לחלק כו' וכ"כ הטי"ד בסי' קכ"א כו' לא ירדתי לסוף דעתו כי לא נמצא שם כן ואדרבה משמע שם בהדיא איפכא שכ' הטור שם וז"ל כלים שנשתמשו בהם בחמין כגון קדרות ויורות מגעילן ומטבילן והן מותרים וכתב רשב"ם דוקא מגעילן ואח"כ מטבילן אבל אם הטבילן תחילה הוי כטובל ושרץ בידו אבל ר"י כתב שיכול להטבילן תחילה ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן יכול להטבילו ולהשתמש בו צונן וכשירצה להשתמש בו חמין יגעילו ויספיק לו טבילה שהטבילו כבר עכ"ל וכ"כ הרא"ש בסוף עבודת כוכבים. ומה שכתב ולכן התיר הרשב"א כו' אינו ענין לכאן דבלא"ה שפיר התיר הרשב"א דהא בשר חי דרכו להדיח ואי משום שמלחו האי מליחה לאו כלום היא כמ"ש הרשב"א שם כמה טעמים והביאו ב"י בסוף סי' ק"ה ע"ש ומה שכ' וכן מצינו בכלי חמץ כו' כדאיתא בש"ס כו' אינו מוסכם אליבא דכ"ע אלא דעת הרי"ף בפ' כל שעה דאפילו לא נבלע

אלא ע"י בית שאור וחרוסת אסור להשתמש בו מצה צונן והוא דעת הרמב"ם והרמב"ן ושאר פוסקים וכמבואר בב"י בא"ח שם והרשב"א בחדושיו פכ"ה הביא ראיה מדברי רי"ף והרמב"ן אלו ומביאו ב"י בסימן ס"ט אכן דעת הרא"ש פ' כל שעה והטא"ח שם שבבית שאור וחרוסת מותר להשתמש בהם מצה בצונן (אבל גם לדבריהם אין זה מבואר בש"ס רק שהם גורסים כל הכלים שנשתמש בהם חמץ בצונן מותר להשתמש בהם מצה חוץ מבית שאור וחרוסת ומפרשים מותר להשתמש בהם מצה בחמין אבל צונן סוברים מסברא דאפילו בית שאור וחרוסת מותר כמבואר שם ע"ש) ומשמע דלדעתם דה"ה אם נבלע חמץ בחמין דמותר להשתמש בהן מצה בצונן דמה לי נבלע ע"י צונן או ע"י חמין ואדרבה הרא"ש שם הביא מחלוקת הפוסקים דיש סוברים דלבית שאור וחרוסת אפי' הגעלה לא מהני אע"ג דלשאר כלים שנשתמשו בהם בחמין פשיטא דלכ"ע מהני הגעלה ואע"ג דבש"ס במסכת עבודת כוכבים (דף ל"ד ע"א) מחלק זה תשמישו בחמין וזה תשמישו בצונן היינו להשתמ' בהן היתר חמין או כבוש וכיוצא בו אבל נשתמש בהן היתר צונן פשיטא דאין חילוק וכן מבואר בר"ן בפ' כל שעה דאפי' נשתמש בהן חמץ בחמין מות' להשתמש בהם מצה בצונן וכן משמע בהדיא בסה"ת ובש"ד סי' פ"ה ובסמ"ג לאוין קמ"א (דנ"ב ע"ב) שהביאו ראי' לכלים שנתבשל בהם בב"ח שמותר להשתמש בצונן מחבית של יין נסך שמותר להשתמש בהן והכי משמע להדיא מדברי הרשב"א בחידושיו שם דאפילו אם נשתמש בכלי דבר איסור בחמין מותר לאכול בו אח"כ צונן לח בלא הדחה כלל לא הכלי ולא המאכל אלא שמקנח הכלי ע"ש ומ"ש וכן משמע בי"ד סי' ס"ט אמת שמדברי הטור שם משמע להדיא דאם מלח בשר בקערה שאינה מנוקבת דמות' לאכול בה אח"כ צונן וא"צ להדיח לא הקערה ולא המאכל אבל הי"א שהביא הטור שם שהסכים עמהם הם הרשב"א וסייעתו שהביא בב"י שם דס"ל בהדיא דאפילו נשתמש בקערה איסור רותח הדין כן וא"כ הדרא קושיא לדוכתא שהרי הרשב"א פסק בתה"א והקצר כבעל העיטור ומביאו ב"י (גם מ"ש וכן משמע בי"ד סי' קכ"ב צ"ע) וגס במה שחילק בד"מ בין היתר לח ליבש לא יצא ידי חובת ביאור הדברים שהרי הרשב"א שם מתיר להדיא לאכול בה צונן לח ע"ש ועוד שהרי הרא"ש והטא"ח לא אסרו ללוש בהן מצה אלא משום דממהר להחמיץ משמע הא אי לאו הכי היה מותר להשתמש אפילו צונן לח אבל באמת נ"ל דמה שכ' הא"ח כלים של עובד כוכבים שהודחו יפה היינו דידעי' שהודחו יפה כגון שהדיחם ישראל עכשיו ואין ר"ל דדוקא הדחה בעינן דהא הא"ח כ"כ בשם הרא"ה והרא"ה ס"ל בספר בדק הבית דף ע"ג שהקנוח יפה הוא בכ"מ כהדח' ע"ש (וע"ל סי' י' ס"ק ט"ז) ובעה"ע מיירי בלא קנוח דודאי אם קינח הכלי בענין שאין בו

שמנונית כלל אין סברא כלל להצריכו הדח' דהא לא נגע באיסור ומה שבלע בו אינו מפליט בצונן ומהרש"ל פכ"ה ס"ס ע' כ' ומ"ש הרשב"א דסגי במלח בקער' בקנוח יפה כבר כ' הטור בשם בעה"ע דאסור בלא הדחה עכ"ל ותמיה לי דהרי הרשב"א גופיה פסק כבעה"ע ועוד שהרי הטור גופיה בס' ס"ט הביא דעת הרשב"א א"ו כדפי' ובהכי ניחא מ"ש הטור לקמן סימן צ"ד ס"ג דקדרה שנתבשל בה בשר בחלב מותר לתת בה פירות או צונן דמשמע אפי' צונן לח וכ"כ ב"י שם ומשמע אפילו דבר שאין דרכו להדיח דומיא דפירות אלא דהתם מיירי שמקנחה היטב בתחלה ומ"ש התוספות והמרדכי פא"ט דדבר לח אסור להשתמש בהן אפשר דמיירי בלא קנוח א"נ והוא העיקר דס"ל דכלי חרס שאני דגם הרשב"א מודה בכלי חרס וכמבואר שם ע"ש והט"ו אזלי לטעמייהו דס"ל בא"ח שם דאפילו בכלי חרס מותר להשתמש בהן צונן ע"ש כן נ"ל להשוות הפוסקים יחד ומ"ש האורח חיים שאינו מוציא דבר קשה יבש ביבש היינו לאפוקי תבלין ושאר דברים החריפים לחים וע"ל סימן קכ"א ס"ק ט' אבל אה"נ שאינה מוציאה דבר קשה אפילו לח מיהו כל זה בדרך עראי אבל אם בא להשתמש בהן דרך קבע אפילו צונן אסור גזירה שמא ישתמש בהן חמין וכמ"ש הרב בהג"ה סימן קכ"א ס"ה:

סעיף ד

שאם יגע בו אסור לאכלו עם גבינה. בלא הדחה וחיישינן דלמא אשתלי ואכיל בלא הדחה וכבר נתבאר בס"ק א' דדוקא כשאחד מהן לח ע"ש:

סעיף ה

הכל אסור. אם אין ס' ודוקא שנפל לתוך בשר רותח שמונח בקדירה אבל לא על בשר רותח צלי חוץ לקדירה לדעת הטור ולדידן בכל ענין אסור עד ס' וכמ"ש בסי' צ"ב סוף ס"ק ג' ובסי' ק"ה ע"ש:

סעיף ו

משום דתתאה גבר. כלומר שהתחתון שהוא רותח מחמם העליון הצונן:

סעיף ז

קולף הבשר כו'. משום דכאן דהתחתון הוא צונן הוא מקרר העליון אלא דאדמיקר ליה בלע פורתא לכך צריך קליפה ועי' בסי' ק"ה ס"ג עוד מדיני תתאה גבר גם נתבאר שם דאפי' נפל החלב רותח על בשר צונן ע"י עירוי שלא נפסק הקלוח סגי בקליפה וכן אפילו נפסק הקלוח בעי קליפה וע"ש:

סעיף ח

ובמקום שהבשר כו'. צ"ע דהתוס' פג"ה (דף צ"ו ע"ב) ד"ה אם יש כו' (ומביאם ב"י ס"ס ק' ור"י נט"ו אות י"ג ומביאו ב"י ס"ס ק"ה) והגהת אשיר"י ממהרי"ח בשם ר"י והמרדכי והאגודה שם כתבו דירך שנמלח בה גיד הנשה ונתבשל צריך אח"כ ששים נגד הקליפה שנאסרה תחלה במליחה וכ"כ האגור סי' אלף קע"ח בשם מהרי"ל על עוף שנתבשל בלא חתיכת ורידין דצריך ששים גם נגד הקליפה שנאסרה תחלה במליחה ומביאו ב"י סי' כ"ב ס"ד בסתם וכן הב"ח שם וכ"כ הב"ח בפשיטות סימן י' ס"ה גבי שחט בסכין של עובד כוכבים קולף ביה"ש דאפי' דיעבד אסור התבשיל כדין כל בשר שנתבשל בלא קליפה עכ"ל ונראה דל"ק הרב דבמקום שצריך קליפה ובשלוהו בלא קליפה דמותר בדיעבד אלא דומיא דהכא דחלב מותר מטעמא דכתבו התוספות והרא"ש ושאר הפוסקים דלא שייך ביה קליפה דהיינו שהוא דבר הנבלל והקליפה נתערבה וכה"ג אם נתבשל הבשר בלא קליפה ונבלל בענין דאינו מכירו דלא שייך ביה קליפה מותר בדיעבד והשתא ניחא הא דכתב סתם מותר בדיעבד דאי במכירו ה"ל לפרש דקליפה מיהא בעי כמ"ש בסי' ע"ב אבל כשנתבשל ועדיין מכירו בענין דשייך ביה קליפה צריך ס' וכן משמע קצת באו"ה כלל כ"ט למדקדק שם ע"ש והשתא ניחא הא דכתב הרב בהג"ה בסי' צ"ח ס"ד דכלי שנאסר במליחה כדי קליפה צריך אח"כ ס' ע"ש ולפ"ז אין להקל במקום דמכירו ושייך קליפה ועוד דהא בלא"ה מהרא"י ומהרש"ל פכ"ה סי' ע"ה פסקו כריב"א דאפילו בחלב צריך ס' נגד הקליפה וגם ת"ח כלל כ"ג דין ה' מחמיר אפילו בחלב במקום שאין הפסד כ"כ ע"ש:

סעיף ט

והחלב מותר כו'. הטעם עיין בס"ק שלפני זה ועיין בסי' ס"ט ס"ק ס"ד:

סעיף י

ואם נפלו זה לתוך זה צוננים כו'. ובאו"ה כלל ל' דין י' כ' בשם מרדכי פכ"ה וסמ"ג דהיינו דוקא בבשר בחלב אבל אם נפל היתר צונן בתוך איסור צלול צונן צריך קליפה ומביאו הרב בת"ח ריש כלל כ"ב וצ"ע כי לא נמצא מזה דבר במרדכי וסמ"ג ואדרבה מסתימת דבריהם שם משמע איפכא ע"ש וכן משמע לכאורה בש"ס פ' כיצד צולין (פסחים דף ע"ו ע"א) דאין חילוק וכ"כ ש"ד סימן כ' ומהרי"ל באו"ש בדיני בשר בחלב בהדיא וכן משמעות הפוסקים:

סעיף יא

דהיינו כו'. המחבר סובר כר"ן שהביא בב"י לפסק הלכה דהיינו כששהה שיעור מליחה לקדירה הוי רותח ומקמי הכי לא והא דמבואר בדבריו סי' ס"ט ס"ך דאפילו מקמי הכי הוי רותח וקצת משמע שם דלאחר ששהה שיעור מליחה לא הוי רותח צ"ל דשאני התם דאיירי באיסו' דם והלכך הדם והמלח רותחין הם בשעת המליחה (וכמ"ש הרב בהג"ה דאפילו במקום שאין הבשר מיחשב רותח צירו חשוב רותח ע"ש) אבל לא כששהה שיעור מליחה שאז פסק כח המלח מחמת שפלט כל הדם אבל הכא מיירי באיסור בשר וגבינה דכל כמה דלא נמלח כהוגן אין הבשר רותח אבל כששהה שיעור מליחה נחשב רותח שהרי לא פסק כח המלח שלא פלט כלום דודאי איירי שכבר נמלח הבשר והודח כדינו ועתה נמלח שנית דאל"כ היה הגבינ' נאסר משו' דם והרב בהגהה משוה דין בשר וגבינה לאיסור דם והנה לבעבור אשר הרב נמשך אחר ת"ה סימן קנ"ט ויש לי להשיב על דבריו כאשר אבאר בס"ד ע"כ ההכרח נותן להביא דברי ת"ה בקיצור ולהשיב עליהם מה שנלפע"ד והנה בת"ה שם שאלוהו על שבסעודת ברית מילה מלחו בשר הרבה בכלי אחד ומלחו ג"כ בכלי אחד אווזות ואחר ששהו הכל שיעור מליחה ויותר לקחו וערבו כל הבשר עם האווזות והפכו הכל מלמעלה למטה וממטה למעלה עד שנגע הכל זה בזה ונמצא אח"כ שאווזא אחת היתה טריפה ואין ס' אפילו נגד האווזא אחת והשיב דיש להתירו בכה"ג בהפסד מרובה וסעודת מצוה כי התוספות והרא"ש כתבו בפכ"ה לחד שינויא דלאחר שיעור מליחה כבר פסק כח המלח כיון שהפליט כל הדם וכ"כ בסמ"ג (לאוין קל"ז ריש דף מ"א) דטעם הגון הוא אבל בסה"ת וש"ד וא"ז כתבו דבשר וגבינה מלוחים שנגעו זה בזה אפילו לאחר שיעור מליחה אסורים ודוחק לחלק דדוקא המלח עצמו תשש כחו אבל גוף החתיכה עצמה היא רותחת לעולם דא"כ מאי מקשים הרא"ש והסמ"ג מיונה שנפלה לכותח דאיתא בש"ס דאם הכותח נמלח כהוגן שהיונה אסורה אע"ג דהכותח נמלח מימים רבים ומתרצים דשאני התם דהמלח לא פסק כחו ושלא פלט כלום הא בלא"ה לא קשה מידי דהרי הכותח הוא גוף האיסור עצמה אלא ודאי פליגי הנך גאונים אהדדי אלא שקשה דבסמ"ג גופיה כתב כסה"ת וסייעתו הא קמן דסמ"ג גופיה לא ס"ל דטעם הגון הוא לכך נראה דאין להקל אלא בסעודת מצוה והפסד מרובה דקשה גם כן לשבר דברי סה"ת וסייעתו עכ"ד בקוצר ומהרש"ל פכ"ה סימן ס"ח השיג עליו דיש לחלק בין גוף החתיכה להמלח ויישב קושייתו ויצא בעקבותיו אחריו הב"ח בסי' ס"ט ודבריהם דחוקים כאשר יראה המעיין גם בלא"ה אין סברא כלל לחלק שאם המלח אינו כרותח למה יהיה גוף החתיכה כרותח אבל הנלפע"ד ממשמעות הפוסקים דלא אמרינן

שפסק כח המלח אלא היכא שהפליט דם כי דרך המלח להפליט דם ולא שאר דברים וכמ"ש הרא"ש והטור בס"ס צ' א"כ דוקא בכה"ג אמרינן דלאחר ששהה שיעור מליחה פסק כח המלח הואיל והפליט דם משא"כ שאר דברים והלכך סה"ת וסייעתו דמיירי בבשר וגבינה מאיסור בשר בחלב ולא מאיסור דם ולא פסק כח המלח שלא הפליט כלום פשיטא דאחר שיעור מליחה חשוב כרותח וכ"כ האו"ה כלל נ"ח דין ל"ב דבשר כשר שמלחוה המלח לעולם בתקפו דהא לא הפליט דבר ע"ש והיינו דכתבו הרא"ש והסמ"ג דבכותח לא פסק כח המלח שלא פלט כלום זה נראה בעיני ברור אשר לפ"ז לא פליגי הגאונים אהדדי גם דברי סמ"ג מיושבים שאינם סותרים זא"ז וכן דברי הטור והצעתי דבר זה לפני הגאון אמ"ו ז"ל ושאר גדולי המורים ונשאו ונתנו בדבר והסכימו לדברי ולפ"ז היה נראה להתיר אפילו שלא במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה אך דמדברי שאר פוסקים גבי מעשה דרש"י משמע להדיא דאפי' גבי דם לא אמרינן דפסק כח המלח לאחר ששהה שיעור מליחה ולכך כתב הרב בהגהת סמ"ק דריב"א אומר דציר היוצא מן הבשר לאחר שיעור מליחה אין עליו דין דם רותח אבל יש עליו דין בשר רותח לאסור הגבינות כאשר נפל הציר שם (ומביאו ב"י וד"מ ס"ס ס"ט) ר"ל דאף לאחר שיעור מליחה נחשב רותח אלא דאין עליו דין דם כיון דשהה שיעור מליחה ויצא כבר כל דמו וכן הוא בהגהת ש"ד ס"ס י"ד והלכך הבו לה דלא לוסיף עלה ואין להקל אלא במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה ומיהו בתוך שיעור מליחה לעולם אסור אפילו בהפסד מרובה וסעודת מצוה דכל הפוסקים סוברים דתוך שיעור מליחה הוי רותח והר"ן יחיד הוא לגבייהו גם כבר דחה הרשב"א במשמרת הבית (דף ע"ג) סברא זו בשתי ידים ע"ש:

סעיף יב

ואין חילוק כו'. ולעיל סי' ע' ס"ד ולקמן סי' ק"ה סי"א פסק כסברת הרשב"א לחלק במליח בין עליון לתחתון וצ"ל דדוקא לאסור כולה דהיינו בשמן יש חילוק אבל לאסור כ"ק כגון בכחוש אין חילוק דנהי דתתאה גבר מ"מ קליפה מיהא בעי כמו בסעיף ד' והכי משמע מדברי הרשב"א בת"ה הקצר ובש"ע שם (וצ"ע בב"י בסי' זה ד"ה ואינו תלוי כו' דלא משמע הכי):

סעיף יג

הלכך כשר וגבינה כו'. ולא שייך כאן למימר איידי דטריד למיפלט לא בלע א"נ כבכ"ע דדוקא גבי דם אמרינן הכי ולא בשאר איסורים כמ"ש הפוסקים בכמה דוכתי ודלא כאו"ה כלל י"ב דין י"א ע"ש:

סעיף יד

היינו שהטמא יבש כו'. ובהגהת ש"ד שהביא הב"י בסי' ע' משמע דחלב רך שאינו מהותך לא מיקרי דבר צלול וכן הוא בהגהת אשיר"י פכ"ה מא"ז וכ"פ מהרש"ל פכ"ה ס"ס פ':

סעיף טו

נאסר הטהור מאחר שאינו מלוח דמחמת מלחו כו'. כצ"ל ול"ד לבשר רותח שנפל לתוך חלב צונן דלא נאסר אלא כדי קליפה ולא אמרינן דמחמת רתיחתו בולע האיסור צלול שאצלו דהתם כיון דתתאה גבר נצטנן הבשר אבל במליחה לא שייך תתאה גבר:

סעיף טז

ושניהם אסורים. כלומר בבשר בחלב אף על פי שהבשר לבדו מלוח שניהם אסורים אבל אם החלב לבדו מלוח כתב בת"ח כלל כ"ב ד"ב דמשמע מדברי המרדכי דהחלב מותר דלא כהסמ"ג עכ"ל ופסק שם כך ותימא שבמרדכי פכ"ה (סי' אלף רי"ד) איתא אדרבה כסמ"ג ונראה שט"ס הוא וצ"ל הגהת מרדכי דהכי איתא בהגהת מרדכי בשם מהר"ף גם באו"ה כלל ל' דין י"ד כתב כן ע"ש המרדכי בשם מהר"ף והוא ג"כ ט"ס הוא וצ"ל הגהת מרדכי ומ"מ צ"ע לדינא כיון דהמרדכי וסמ"ג אוסרים ובש"ד אין הכרע כ"כ א"כ מאן לימא לן להקל בשגם שהר"ן סובר דכל טהור מליח וטמא תפל לא שרי אלא כשאינן נוגעים ונהי דהסכמת הפוסקים דלא כוותיה כמ"ש בסי' ע' ס"ק כ' מ"מ כאן דהוא צלול אפשר דהכל אסור ועוד שהרב בהג"ה בסי' ק"ה ס"ד חשש לסברת הר"ן במקום שאין הפסד גם מהרש"ל באו"ש כתב וז"ל וצ"ע דבסמ"ג איתא לאיסור:

סעיף יז

אבל אם הוא יבש כו'. משמע אפילו מלוח הכל מותר וכן כתב האו"ה שם:

סעיף יח

ואם לא נפל רק על מקום אחד כו'. פי' דאם נפל על כל הכלי לא שייך קליפה דיפסיד הכלי א"נ טורח גדול הוא וכן משמע בת"ח כלל י"ג ובאו"ה כלל י' די"ב ולפ"ז אם הוא בענין שאין פסידא ורוצה לטרוח מותר ואע"ג דלקמן סי' קכ"א ס"ב ובא"ח סי' תנ"א סי"ו כתב הרב בהג"ה דכל מקום שצריך הגעלה לא מהני אם קלפו לכלי התם מיירי בדבר שנבלע בו ע"י חמין וכה"ג דנבלע בכל הכלי אבל ציר מלוח אינו נבלע אלא כדי קליפה וכמ"ש בסי' ס"ט לכך די בקליפה ועי' בסי' ס"ט סט"ז וי"ז וכ' ובמ"ש שם וע"ל סי' קכ"א ובמ"ש שם:

סעיף יט

שאם היתה שמנה כו'. כלומר דאם היתה אחת מהן שמינה או הגבינה או הבשר הכל אסור דאזיל האי ומפטם להאי והוי כאילו הכל שמן וכדלעיל סי' ע' ס"ד וסי' ק"ה:

סעיף כ

וע"ל סי' ק"ה ס"ט. נתבאר דלדידן אין חילוק בין כחוש לשמן וכל מליחה אנו משערין בס' וע"ש:

סעיף כא

אבל צלי כו'. דע שיש בענין זה ג' שיטות ספר התרומה והשערים והרא"ש והטור ומהרי"ל ושאר פוסקים סוברים דבשר צלי אפילו צונן שנפל לחלב אפילו נאכל מחמת מלחו בעי קליפה ואם יש בבשר בקעים או שהוא מתובל בתבלין אפילו הוא חי כולו אסור ודעת הראב"ד והרשב"א והר"ן דאם הצלי צונן לעולם א"צ אלא הדחה אלא דאם הוא רותח צריך קליפה ואם יש בו בקעים או מתובל בתבלין והוא רותח כולו אסור ומשמע מדברי הרשב"א שם שכן דעת רש"י וכן משמע באמת דעת רש"י בפ' כיצד צולין (פסחים דף ע"ו) סוף ע"א ע"ש ומהרש"ל פכ"ה סי' ס"ט לא עיין אלא ברש"י פכ"ה ולכן כתב שאין שום משמעות מפרש"י ודעת א"ז והגהת מרדכי בשם מהר"ף והסמ"ק סי' ר"ה (דף צ"ו ע"ב) נראה דצלי צונן צריך קליפה ואי מתובל בתבלין או יש בקעים והוא צלי צונן כולו אסור אבל בחי לא וכן דעת הסמ"ג ע"ש בלאוין קל"ז דף מ"ז ע"ד ולאוין קל"ח דף מ"ט ע"ג וכן כתב הרא"ש שלכאורה משמע הכי וכן דעת מהר"ם מרוטנבורג בתשוב' סי' רי"ח וכן דעת הכל בו סי' ק"ו (ריש דף קכ"ג) וכן נראה דעת האו"ה כלל ל' וכן מהרא"י וכ"פ מהרש"ל שם והרב בת"ח כלל כ"ב אלא דכאן בהג"ה מיקל במקום הפסד מרובה וצ"ע אם יש להקל כיון דהרבה פוסקים סוברים כן אפי' בחי ועוד דבש"ס משמע דמיירי בצלי צונן וכמ"ש התוספות בפ' כ"צ דף ע"ה ע"ב ד"ה ואם צלי כו' ובפג"ה דף צ"ו ע"ב ד"ה עד שמגיע כו' ע"ש וכ"כ הגה"מ פט"ו מהמ"א והעט"ז סתם לגמרי כדברי המחבר ולא נהירא כלל:

סעיף כב

אפילו נאכל מחמת מלחו כו'. אינו מכוון דעדיפא מינה ה"ל לאשמועינן אפילו לא נמלח כלל כיון דהוא רותח כדין כל חם לתוך צונן דבעי קליפה וצ"ל משום דכיון דנאכל מחמת מלחו ולא נמלח כלל דין אחד להם לא ירד לדקדק בכך:

סעיף כג

בעי קליפה. כדין כל חם לתוך צונן דבעי קליפה ואין להקשו' היאך סגי בקליפה והלא החלב רך וחזר הצלי שנפל לתוכו כמתבשל בתוכו וי"ל כיון שנפל לתוך החלב ה"ל כחם לתוך צונן ואף על פי שהצלי שוקע לתוך החלב והחלב צף על הצלי אינו כצונן לתוך חם וכל שהוא במקומו גובר ומקרר הצלי שנפל לתוכו הלכך בקליפה סגי עכ"ל רשב"א וכתב בס' ל"ח דף רל"ד ע"א ולפי מאי דקי"ל (לקמן סי' ק"ה סי"א) דבמליחה לא אמרי' החילוק שבין עילאה לתתאה מעיקרא לאו קושיא הוא עכ"ל ותימה דלדבריו אדרבה כ"ש שהקושיא במקומה עומדת דה"ל כמתבשל ואי אפשר לתרץ דה"ל כחם לתוך צונן כיון דאין חילוק אלא ודאי דהרשב"א לאו מכח מליחה אתא עלה דהא היה נאכל מחמת מלחו אלא מטעם צלי רותח אתא עלה כמבואר בדבריו וזה פשוט:

סעיף כד

וה"ה אפוי ומבושל. כלומר דאפוי ומבושל חשוב כצלי למר ברותח ולמר בצונן:

סעיף כה

וי"א דאפילו הם צוננים דינא הכי. משום דכיון דנצלה או נאפה או נתבשל אף על גב דצונן הוא רכיך ובולע ומשמע מדברי הפוסקים דאין חילוק בין נמלח קצת שנאכל מחמת מלחו ובין לא נמלח כלל לעולם בצלי צונן נמי דינא הכי וכן מסיק מהרש"ל בספרו שם. כתוב בהגה"מ שם דמ"מ החלב מותר ולא אמרינן דמפליט הצלי או האפוי והמבושל ומביאו באו"ה ובת"ח שם ודין אם החלב מלוח עיין בס"ק ט"ו:

סעיף כו

דאפילו הם צוננים כו'. מלשון זה משמע דבהא מודה להמחבר דבצלי רותח נמי דינא הכי דאם אינו מתובל בתבלין ואין בו בקעים סגי בקליפה וכן עיקר כיון שהראב"ד ורש"י ורשב"א והר"ן סוברים כן בצלי רותח אעפ"י שהגהמי"י ואו"ה שם סוברים דבצלי רותח לא סגי בקליפה ע"ש מיהו כל זה דוקא כשנפל הצלי רותח לתוך החלב אבל נפל החלב או שאר איסור על הצלי רותח יתבאר דינו בסימן צ"ב ס"ק ג' וסי' ק"ה ע"ש:

סעיף כז

אין בשר בחלב כו'. עיין בר"ס פ"ז ובמ"ש שם:

סימן צב

סעיף א

טועם העובד כוכבים. ע"ל ר"ס צ"ח דבעינן שיהא דוקא קפילא או מסיח לפי תומו וע"ש במ"ש שם:

סעיף ב

בד"א בשקדם כו'. דאז ליכא אלא משום טעם הבשר עצמו וכיון דטעמו עובד כוכבים ואמר דלית ביה טעם שרי אבל אם לא הספיק כו' דאז אפשר שהחלב עצמה שנבלע בבשר ונעשית נבילה יצא ונתערב בשאר החלב וא"א למטעמיה דחלב בחלב הוא הלכך צריך בחלב ס' נגד כל החתיכה דלא ידעינן כמה נבלע ונפיק מיניה:

סעיף ג

נפל חלב כו'. עד סוף הסעיף הוא לשון הרמב"ם פ"ט מהמ"א וביאור הדברים דכשנפל על חתיכה א' אין השאר שבקדירה מצטרף לבטל החלב אלא צריך שיהא בחתיכה עצמה ששים לבטל הטעם וכשאין בחתיכה עצמה ששים הרי נעשית החתיכה נבילה וכשמנער אח"כ ונכנסה החתיכה בכלל שאר הקדירה אוסרת שוב שאר הדברים שבקדירה עד ששים נגד החתיכה אבל ניער מיד בשעת נפילת הטיפה הרי נכנסה החתיכה מיד בכלל הקדרה וכל הקדרה מצטרף ואינו אסור אח"כ אין ששים בקדירה ובחתיכה נגד החלב וכן בכיסה והא דכתבו הט"ו לקמן סי' ק"ה ס"ד דאם הוא כולו חוץ לרוטב אינו אוסר אלא כדי נטילה לר"י ולרש"י אפילו מקצתו תוך הרוטב אפשר דשאני חלב דהוי איסור שמן שהרי יש בה שמנונית של חמאה) ונבלע בכל החתיכה כדאיתא בש"ס פג"ה ומוסכם מכל הפוסקים לקמן סי' ק"ה ס"ה דאיסור שמן מפעפע בכל החתיכה וכן תירץ בד"מ סימן ק"ה והיינו דכתבו הט"ו ר"ס ע"ו דדם שנטף על הצלי שאצל האש אינו אוסר אלא בכדי נטילה עכ"ל דדם לאו איסור שמן הוא כדמוכח בכמה דוכתי א"נ יש לחלק כמ"ש הר"ן ס"פ כ"ה וז"ל ה"מ בחום של צלי וכיוצא בו אבל חתיכה זו כיון שעומדת בקדירה מתוך שיש בה הבל ולחלוחית החלב מתפשט בכולה אע"פ שהיא חוץ לרוטב עכ"ל ע"ש ולקמן סי' ק"ה אע"ג דמיירי נמי בקדירה י"ל דהתם מיירי באיסור גוש דאינו צלול דודאי אינו מתפשט בכל החתיכה אלא ע"י רוטב וכן חילק מהרש"ל ומביאו הדרישה ולחילוק ראשון קשה דמשמע מדברי הרשב"א בתה"א (דף צ"ט ע"ב) והר"ן שם דחלב לא חשיב איסור שמן ע"ש והכי מוכח נמי מדברי הט"ו לקמן סי' ק"ה ס"ז דפסקו דאיסור כחוש אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ואיסור שמן מפעפע כהרשב"א והרשב"א

יליף לה מחלב דהכא דאינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב אלמא דס"ל דחלב איסור כחוש הוא וק"ל עי"ל דכאן מיירי שחתיכת הבשר הוא שמן כמ"ש הט"ו בסימן ק"ה ס"ה ועוד הארכתי בזה בספרי גם השגתי שם על הב"ח שכ' בסי' ק"ה ס"ה על הרב ושארי ליה מריה בדברים שאינם נכונים ואינם ענין לדברי הרב כלל ע"ש וכאן קצרתי כיון דאנן משערים לעולם בששים כדלקמן בסי' ק"ה וע"ש ובמ"ש שם:

סעיף ד

נאסרה אותה חתיכה ומשערים כו'. הפוסקים והטור הביאו מחלוקת רש"י ור"י בזה דר"י סובר דוקא שכל החתיכה חוץ לרוטב כגון שהחתיכה שתחתיה קצתה חוץ לרוטב וזו מונחת עליה אבל אם מקצתה ברוטב הרתיחה מערבת הטעם בכל הקדירה והכל מצטרף לבטל החלב ורש"י פי' אפי' מקצתה ברוטב אין הכל מצטרף לבטל החלב ודעת כל המחברים (חוץ מהרשב"א ור' ירוחם הביאו בבדק הבית) כר"י וכן דעת כל האחרונים וכ"פ מהרש"ל בהגהותיו לטור ומביאו הפרישה אלא שבספרו פג"ה סי' ס"א לא פסק כן:

סעיף ה

אבל אם ניער מתחלה ועד סוף כו'. הוא לשון הרמב"ם והטור כתב עליו ונראה שאין צריך רק שינער או יכסה מיד בשעת נפילה ואפי' פסק אחר כך מלנער עכ"ל וכתב מהר"י ן' חביב שגם דעת הרמב"ם כן ומה שהזכיר ניעור מתחלה ועד סוף היינו משום דברישא היה מוכרח להזכיר ניעור לבסוף דאל"כ למה יאסר כל מה שבקדירה ולכך נקט נמי בסיפא ניעור בסוף עכ"ד ולפ"ז לא ה"ל להמחבר לסתום וה"ל לפרושי דבניער מתחילה לחוד סגי אלא דאזיל לטעמיה שכתב בספרו ב"י דדעת הרמב"ם דדוקא ניער בתחלה ובסוף בעינן ודעת הרב בהג"ה דבניעור בתחילה לחוד סגי וז"ש וכן אם ניער מתחלה כו' ולא כתב דין זה בשם י"א משום דאפשר לפרש גם דברי המחבר הכי כמו שמפרש מהר"י ן' חביב לדברי הרמב"ם אבל דעת המחבר עצמו אינו כן וכמ"ש ומ"מ דעת מהר"י ן' חביב והרב עיקר וכן משמע מפרש"י (דף ק"ט ע"א) ע"ש וכן דעת מהרש"ל פכ"ה סי' מ"ה והאחרונים ונראה שגם הטור לא כוון להשיג אלא לפרש דברי הרמב"ם:

סעיף ו

וכן אם לא ניער כו' אם יש ס' בקדירה נגד טפת חלב כו'. תימא דכשאין ס' בקדירה נמי יהא מותר כיון שלא ניער כלל ולא נתן טעם אלא באותה חתיכה עצמה כדאיתא בש"ס ופוסקים וכן מבואר בהדיא בהשגות הראב"ד פ"ט מהמ"א ע"ש ודוק ומביאו בד"מ בקוצר ונ"ל הא דבעי ס' בקדירה היינו אי מקצתה בתוך הרוטב דמספקא ליה להרב אי קי"ל כר"י דמערב הטעם בכולו או כרש"י הלכך הקדירה מותר ממ"נ והחתיכה אסורה

דלמא אינו מערב הטעם בכולה ואין הקדירה מצטרף וע"ל ס"ק י"ב (ומ"מ מה שנרשם בש"ע והגה"מ בשם רמב"ם הוא טעות וצ"ל והמ"מ בשם רמב"ם):

סעיף ז

ושאר הקדרה מותר. ע"ל סימן ק"ה ס"ז ס"ק ט"ז דמ"מ שאר החתיכות שנגעו בזו החתיכה צריכים נטילה:

סעיף ח

וכן אם נפל כו'. זהו לשון הרמב"ם וכתב עליו הטור ואיני מבין דבריו שאם החתיכות כולן בתוך הרוטב מה צורך לנער ואם אינן ברוטב מה מועיל ניעור שמנער אח"כ עכ"ל וז"ש הרב בהג"ה ויש חולקין כו' ואעפ"י שהב"י הביא בשם מהר"י ן' חביב שגם הרמב"ם סובר כן ומ"ש נוער את הקדירה כו' אינו ר"ל שמנער אח"כ אלא אתא לאשמועינן דבנודע על איזה מהן נפל נוער רק עד שיתערב החתיכה זו בין החתיכות ובלא נודע מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא השגיח על איזה חתיכה נפל ימהר לנער או לכסות מיד כדי שיתערב החתיכה מ"מ לא נמנע הרב לכתוב בל' ויש חולקין כיון דפשטא דלישנא לא משמע הכי בשגם שהטור ג"כ לא הבין כן וגם ה"ה הבין דברי הרמב"ם כהטור והרב וכן הוא העיקר בדברי הרמב"ם וכמו שביאר והב"ח פי' דברי הרמב"ם כעין מה שפירש מהר"י ן' חביב (אלא שתלה הדבר דהרמב"ם ס"ל כר"י והוא ללא צורך ע"ש ודו"ק) וכ' על הרב ושארא ליה מריה ולע"ד דעת הרב נכון וכמ"ש אבל מ"ש ב"י דהרמב"ם מיירי שהחתיכות בתוך הרוטב ואפ"ה צריך ניעור כדי שיתערב יפה יפה קשה א"כ מאי וכן ועוד דהאי דינא ה"מ לאשמועינן אפילו בנודע לאיזה מחתיכות נפל ועוד דודאי הרוטב מבלבל ומערבב כל החתיכות ומה צורך לנער ואין להקשות למהר"י ן' חביב בנפל לתוך המרק מה צורך לנער י"ל דמיירי שאין במרק גופיה ס' אלא בצירוף החתיכות שינער אותן במרק ודו"ק א"נ ה"ק וכן אם נפל תוך הקדרה או לתוך החתיכות או לתוך המרק ולא נודע לאיזה חתיכה נפל או אי למרק נפל והא דנקט מרק כלל דנ"מ לב' קדרות ודוק. ומיהו הל' מגומגם לפי' מהר"י ן' חביב לכך נראה דהדברים כפשטן וס"ל להרמב"ם דכיון דלא נודע לאיזה חתיכה נפל לא שייך לומ' חנ"נ אלא כל הקדרה נכנס לספק והלכך מנער כל הקדרה ומצטרף כל הקדירה לבטל ודמי למ"ש הרשב"א והטור ס"ס קי"א דהיו כאן שתי קדרות ונפל איסור לתוך א' מהן ואינו יודע לאיזה נפל ואין בא' מהן לבטלו ויש בשתיהם לבטלו ששניהם מצטרפין לבטלו שכל שעתיד להתערב רואין אותו כאלו הוא כבר מעורב עכ"ל והאי נמי דכותיה היא וכ"כ האו"ה כלל כ"ט דין ד' דהיכא דלא הוברר האיסור לא אמרינן חנ"נ שוב מצאתי שה"ה כתב על דברי הרמב"ם וז"ל ומ"ש

וכן אם נפל כו' הוא מפני שכיון שאינו נודע איזו חתיכה היא אין לומ' בה נ"נ וא"א לאסור הכל שהרי אין בחלב נ"ט וכיון שכן מנער את הקדרה וטועם העובד כוכבים אם יש בה טעם חלב וברור הוא עכ"ל הרי בהדיא כמו שכתבתי וזהו ברור דעת הרמב"ם לפע"ד ואין להקשות היאך ינער הקדרה שיתערב הכל דלמא יש טעם בחתיכה אחת ואיך יבטל איסור לכתחלה וא"כ הוי ליה למימר שיטעום העובד כוכבים כל חתיכה וחתיכה בפני עצמו יש לומר דכיון דלא נודע לאיזה נפל הרי נכנס כל הקדרה בספק ואין כאן משום מבטל איסור וגם דמי למה שכתב מהרא"י בת"ה סימן קע"א ואין זה מבטל איסור לכתחלה כיון שספק הוא אם יתערב שום איסור כלל עכ"ל והבאתיו בסי' פ"ד ס"ק ל"ח וכן לקמן סימן קט"ז ס"ק כ"ח וה"נ ספק הוא אם יש טעם בחתיכה זו ונראה דגם הטור הבין דעת הרמב"ם כן אלא ס"ל כיון דאפשר למיקם עלה דמילתא א"כ לא נכנס הכל בספק שהרי יודע הדבר על ידי שיטעום העובד כוכבים כל חתיכה וחתיכה בפני עצמה והלכך כיון שחתיכה א' היתה מתבררת בודאי שהיא אסורה א"כ מאי מועיל ניעור אח"כ ול"ד להך דהרשב"א דא"א לבא לידי בירור לאיזה קדירה נפל דהרשב"א ע"כ לא מיירי אלא במין במינו דליכא למיקם אטעמא דהרי הוציא דין זה בתה"א מתרומה והתם תניא שיעורה דק' דהיינו במין במינו וכן כתב בסי' ק"ה ס"ק ל' דבשאינו מינו לא אמרינן דכל מה שנכנס בספק מסייע' לבטל ע"ש:

סעיף ט

ואם מכירה משליכה והאחרות מותרות. כשיש ששים נגד החתיכה ואם אינה מכירה הרוטב מותר כשיש ס' בחתיכות וברוטב וכל החתיכות אסורו' אם חתיכת האיסו' כלומר שנאסרה מבשר בחלב הוי ראויה להתכבד דקי"ל לקמן ר"ס ק"א דבשר בחלב הוי איסור מחמת עצמו ואם היא ראוי' להתכבד לא בטיל באלף ואם אינה ראויה להתכבד בטלה ברוב כדלקמן סי' ק"ט וע"ש:

סעיף י

לא אמרו חתיכה עצמה נ"נ אלא בבשר בחלב כו'. הטעם כתבו הפוסקים משום דבשר וחלב כל חד באפיה נפשיה שרי וכי איתנהו בהדי הדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור משא"כ בשאר איסורים:

סעיף יא

ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת כו'. תימא דלקמן ר"ס ק"ו כתב דהחתיכה עצמה עומדת באיסורה לפי שהאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי עכ"ל והרב בהג"ה שם הבין שהם דברים סותרים זא"ז וכדי שלא יסתרו הדברים זא"ז כ"כ בפירוש נראה

ליישב דמ"ש כאן ר"ל לפי שכתב מקודם גבי בשר בחלב דאף דהרוטב מותר בס' מ"מ החתיכה באיסורה עומדת דאם היתה ראויה להתכבד ואינו מכירה אינה בטילה באלף וקמ"ל דאין כן בשאר איסורים אלא דבטיל ברוב כשאינו מכירה כיון דאין איסור מחמת עצמה וכדלקמן ר"ס ק"א ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת ומותר לאכול כולם וא"צ להשליך אחת מהן וכדלקמן ר"ס ק"ט:

סעיף יב

וי"א דאמרי' בכל האיסורים כו'. כתב האגור בשם מהרא"י דמ"מ לכ"ע אינו אלא מדרבנן ומביאו ב"י וד"מ וכ"כ הר"ן דבשאר איסורים הוי מדרבנן והבאתיו בסי' כ"ב ס"ק י' ע"ש:

סעיף יג

אבל אם מקצת החתיכה כו' עד אבל בבשר בחלב כו' אמרינן חנ"נ. הרב הכריע כן הכל מסברתו כעין פשר ומי כהחכם יודע פשר אבל באמת צ"ע בענין זה דמקצתן חוץ לרוטב דמה שנרשם בש"ע שהוציא מהאו"ה כלל כ"ח דאפי' בשאר איסורים ומקצתן תוך הרוטב יש לאסור אותה חתיכה עצמה ליתא דאדרבה באו"ה כתב שם בהדיא כמה פעמים דאפילו בבשר בחלב אם מקצתה תוך הרוטב כל הקדרה מצטרף לבטל האיסור ואפילו החתיכה עצמה מותרת ע"ש והיינו שפסק כר"י שהבאתי בס"ק ד' וכן מביא בד"מ להדיא ע"ש האו"ה במסקנא לפסק הלכה ומ"ש דבבשר בחלב אפילו מקצת החתיכה תוך הרוטב חנ"נ ג"כ צ"ע דהוא נגד כל הפוסקים דבש"ס פכ"ה (דף ק"ח ק"ט) אמרינן דטפת חלב שנפלה על חתיכת בשר החתיכה אסורה ואינה אוסרת כל שאר החתיכות (עד ס' כנגדה) אלא ע"י ניעור וכסוי ופירשו ר"י ור"ת שכולה חוץ לרוטב אבל אם מקצתה תוך הרוטב מצטרף כל הקדרה לבטל ואז אפילו החתיכה מותרת וכן פסקו הסמ"ג (לאוין קמ"א דנ"א ע"ב והסמ"ק סי' רי"ג דק"א ע"ב והשערים סימן צ"ה והמרדכי והאגודה פכ"ה והרא"ה בס' בדק הבית דף צ"ט) ומהרי"ל ושאר מחברים כר"י ואפילו לרש"י שפירש דמיירי שמקצתה תוך הרוטב מ"מ מוכח דאין נ"נ לאסור האחרות אלא ע"י ניעור וכסוי ונראה דמ"ש הרב דבבשר בחלב אפילו מקצתה תוך הרוטב חנ"נ היינו בשניער אח"כ עד שנכנסה כולה לתוך הרוטב ולאפוקי דלא נימא דמיד בתחלה מצטרף כל הקדרה לבטל הואיל ומקצתה תוך הרוטב כדאמרי' בשאר אסורים דהא ברישא או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב ונפלה עליה איסור כו' ע"כ בניער מיירי דאם לא כן לא נ"נ לאסור שאר הקדרה א"כ ע"כ סיפא נמי בהכי מיירי ולענין מ"ש בשאר איסורים דמ"מ יש להחמיר לאסור אותה חתיכה נראה שהוא סברת הרב עצמו דמספקא ליה אי קי"ל כרש"י או כר"י וכמ"ש ס"ק ז' אלא דלענין שאר הקדרה לא רצה להחמיר כיון דבלא"ה י"א דלא אמרינן

חנ"נ רק בבשר בחלב ודו"ק ומ"מ כבר נתבאר בס"ק ד' שדעת כל המחברים והאחרונים כר"י ע"ש:

סעיף יד

י"א דלא אמרינן חנ"נ אם נתערב איסור לח כו'. כלומר דדוקא כשנתערב איסור לח בהיתר יבש אמרינן חנ"נ מטעם חשיבות כי החתיכות איסור ניכר ומובדל נ"נ הוא אבל לא כשנתערב איסור לח בהיתר לח כגון יין נסך ליין כשר או חלב לשומן ואח"כ נתערב הכל להיתר אחר ואין חילוק בין אם ההיתר האחר לח או יבש ודו"ק ועיין ביש"ש פרק ג"ה סי' ס':

סעיף טו

אבל לא בבשר בחלב כו'. ל' הס' אפי רבבי (ד' נ"ג ע"א) מיהו בבשר בחלב יש להחמיר אף בלח עכ"ל ולפע"ד אינו משום חומרא אלא דכ"ע מודו בזה כדמוכח בהדיא בש"ס פכ"ה (דף ק"ח) גבי הא דקאמר התם חלב אמאי מותר חלב נבילה הוא דגבי בשר בחלב אפילו בלח חנ"נ וכ"כ הרשב"א בתה"א דף צ"ח ע"א וע"ש:

סעיף טז

לא אמרינן בשום איסור חנ"נ. כלומר בין בבשר בחלב בין בשאר איסורים אלא לעולם כל שניתוסף אחר כך היתר הוי כנתערב כן לכתחלה ודינו כדלקמן סימן ק"ט וע"ל סימן צ"ט ס"ה ובמ"ש שם. ולענין אי אמרינן חנ"נ במליחה פסק בת"ח כלל ל"ח ד"ב דאף דנהגינן לשער כל מליחה בס' מ"מ כיון דהרבה פוסקים סוברים דכל מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה יש להתיר לצורך הפסד גדול או לעני בדבר חשוב ולומר דלא נ"נ עכ"ד ומשמע שם דאפילו בדבר שמן שאוסר עד ס' אפילו לדעת הט"ו לקמן סי' ק"ה והרבה פוסקים פסקו כן ע"ש וכ"נ עיקר וכמ"ש בספרי ודלא כבאר שבע דף פ"ב ע"ב ועי' בסי' כ"ב ס"ק י' ושם תמצא אי אמרינן בקליפה דהקליפה נ"נ ע"ש וע"ל סי' קל"ד ס"ק ט"ו עוד מדיני חנ"נ:

סעיף יז

כלי הנאסר כו'. עיין בסעיף שאח"ז ובמ"ש שם ובסי' צ"ח ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף יח

טיפת חלב כו'. ז"ל סמ"ק טפה שנפלה על דופן הכלי מספקא לן בפרק דם חטאת אי מפעפע בכל הכלי אי לא הלכך כשנפלה נגד הרוטב ויש ברוטב ס' מן הטפה מותר ממ"נ אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטל ואם אינו מפעפע אז לא יאסר (כלומר אם אינו מפעפע בכל הכלי אז לא יאסור משום דמסתמא מפעפע לפנים והוי כאילו נפלה בתבשיל כך

פי' ב"י) אבל בנפלה בריקן שמא מפעפע בדופן הקדרה עד סמוך לרוטב כ"כ שאין ס' מן הטפה ונעשה אותו מקצת כלי נבילה וכשיערה כו' עכ"ל וע"פ הדברים האלה הם דברי המחבר אלא שקיצר בלשון וע"ל סימן קכ"א ס"ק י"ז:

סעיף יט

א"צ אלא ס' כנגד הטיפה. היינו להתיר התבשיל אבל הקדרה מ"מ אסורה ויערה מיד התבשיל בצד הא' וכמ"ש הרב בס"ו וכ"כ בת"ח ריש כלל נ"ו:

סעיף כ

הרי יאסר התבשיל. מיירי כשאין בתבשיל ס' כנגד אותו מקום הריקן דהיינו ס' פעמים ס"א פחות מעט נגד הטיפה לפי שהטיפה אסרה עד ס' א"כ עם הטיפה יש ס"א פחות מעט ומ"ש הפוסקים דסגי בס' של ס' טיפין כמוהו נראה דלאו דוקא הוא ודוק ונראה דמכל מקום אין לערות התבשיל דרך אותו מקום הקדירה דאין לבטל איסור לכתחלה ואפילו בקדרה חדשה נראה דאסור לערות דשמא אין מפעפע אלא במקצת הכלי ולא נתבטל מתחלה ועכשיו כשעירה יבטל הטיפה ומה שכ' הרב בהג"ה דבקדרה חדשה בכל ענין א"צ רק ס' נגד הטיפה ר"ל אם עירה בדיעבד סגי בס' נגד הטיפה לחוד אבל מכל מקום לכתחלה לא יערה והיינו דלא כתב אבל אם היא קדרה חדשה בכל ענין מותר לערות דהוי קאי אדברי המחבר אלא ודאי כמ"ש:

סעיף כא

ולא יגע בה עד שתצטנן. אבל לא מהני שינקוב הכלי מתחת דחיישינן שמא יגע הרוטב בדופן שנאסר ע"י נענוע כ"כ סמ"ק והפוסקים ומשמע נמי דלא מועיל שיערה מיד בצד האחר דשמא ינענע הקדרה וכן משמע בסמ"ק ופוסקים שם ובאו"ש מהרש"ל ובספרו פג"ה סימן ל"ז:

סעיף כב

אבל אם היא חדשה כו'. לדעת הרב בהג"ה סי' צ"ח ס"ה דיש לחוש לחומרא לומר דאף כלי חרס חדש נ"נ א"כ הכא דוקא בטפת חלב אמרינן הכי דלא שייך לומר חנ"נ כיון דעדיין כולו היתר וכדלקמן סימן צ"ד ס"ו אבל לא בטיפת איסור אבל כבר נתבאר בסי' צ"ח ס"ק כ' דלא שייך כלל לומר שגוף החרס יעשה נבילה ואם כן הכא אפי' בטיפת איסור נמי דינא הכי אבל בישנה מה שבלוע בה נ"נ מיהו דוקא בישנה בת יומה דאל"כ מה שבדופני הקדירה לא נעשה נבילה כיון דנותן טעם לפגם וכדלקמן סי' צ"ח שם ודו"ק:

סעיף כג

כדלקמן סי' צ"ד גבי כף. ואע"ג דלכאורה ל"ד לכף דהתם כיון שהיא חדשה וניער אחר כך בהקדרה א"צ ס' אלא כנגד מה שבלעה אבל הכא הקדרה חשיבה כמו ישנה שהרי מבשלים בה עתה בשר ונפל עליה טפת חלב בשעת בישול מ"מ כיון שאתה בא לאסור דופן הקדרה מחמת הטפה ע"כ צ"ל שמא בישול אינו מפעפע בכל הכלי ואם כן לא פעפע נמי התבשיל למעלה ואם פעפע למעלה אם כן גם הטפה מתפשטת עד למטה או י"ל דמיירי בקדרה חדשה שנפל עליה הטפה כשעדיין לא חם התבשיל א"נ אחר שנפל' הטפה על קדרה של מים נתנו בו הבשר וק"ל:

סעיף כד

נהגו העולם כו'. ומהרא"י דהיה אחרון וגדול בדורו ואיזן וחיקר כל המנהגים כתב דנוהגים להתיר על ידי צינון כמו שכתוב בס"ה ומביאו בהגהת ש"ד ס"ס נ"ה וכ"כ מהרש"ל באו"ש ובספרו שם:

סעיף כה

כשנפלה על הדופן כו'. נראה דדוקא בקדרה ישנה הוא דנוהגין לאסור כשנפל שלא כנגד הרוטב ומטעם שכתוב באו"ה כלל ל"א ד"ג דחיישינן שמא עלה אח"כ פעם אחת רתיחת הקדרה ונגע לאותו מקצת דופן הקדרה שנאסרה עכ"ל אבל בקדרה חדשה ודאי דאם יש בתבשיל ששים נגד הטפה דלא נהגו איסור דהא אפילו נגע בו אין כאן איסור וכן אפילו בקדרה ישנה שאינה בת יומה וכן אפילו בקדרה ישנה בת יומה ויש בתבשיל ס' פעמים ס"א פחות מעט נגד הטפה בכל זה לא נהגו איסור והוא מותר לכולי עלמא ומכל מקום ימתין עד שיצטנן:

סעיף כו

ואז הקדרה נמי שרי. ובת"ח שם כתב בדין ג' דיש להחמיר לכתחלה כדברי או"ה לאסור הקדירה ע"ש:

סעיף כז

ואז הקדרה הוי אסורה כו'. משום דחיישינן שמא לא פעפע הכל לפנים אלא נשאר משהו בדופן הקדרה ואין להקשות דילמא נשאר בדופן הקדירה ונתפשט ברוחב עד שאין בדופן ס' נגדה וא"כ יצטרך ס' בתבשיל נגד אותו דופן שנאסר דאם איתא דנתפשט ברוחב נתפשט בכל עד ס' ואם לא נתפשט בכל הכלי מסתמא נכנס לפנים ונתבטל ולכך התבשיל מותר אבל לענין הקדרה חיישינן שמא נשאר בה מעט בעובי שלא נכנס לפנים ואסורה לכך אם בשל בקדרה תבשיל אחר דינו כמו בפעם הראשון וסגי בששים נגד

הטפה אם נפלה כנגד הרוטב כמו בפעם הראשון דהא ליכא למיחש אלא לשמא נשאר בה מעט וודאי לא נשאר יותר מטיפה ומ"מ כיון דלא ידעינן כמה נשאר צריך בפעם השני ס' נגד כל הטיפה ודו"ק היטב ועיין באו"ה:

סעיף כח

ויערה מיד. בצד האחר ואל יניחו להצטנן כך מאחר שנפלה כנגד הרוטב דשמא יפעפע יותר מכאן ואילך ע"כ לשון או"ה:

סעיף כט

כגון בע"ש. והוא הדין לכל צורך גדול כגון לצורך אורחים או הפסד מרובה או לעני כפי ראות עיני המורה ע"כ לשון ת"ח שם ד"ב:

סעיף ל

שלא כנגד הרוטב. ואז יניח עד שיצטנן וכמ"ש בס"ו וכן כתב שם והיינו אם אפשר אבל אם צריך מיד לצורך אורחים וכה"ג אין צריך להמתין עד שיצטנן אלא יערה בצד האחר כן כתב מהרש"ל שם:

סעיף לא

קדרה חמה כו'. לאפוקי צוננת דאפילו הקדירה מותרת:

סעיף לב

אינו אצל האש. דאם הוא אצל האש והוא חם פשיטא דהוי ככלי ראשון ועדיף מיניה ואפילו העמידו עליו קדירה צוננת הכל אסור אפילו התבשיל:

סעיף לג

והתבשיל מותר. וכתב מהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה סי' ל"ח דאם הקדרה היא רותחת מחמת האש אפילו התבשיל אסור אם אין ס' נגד מה שתחתיו ומשמע מדברי מהרש"ל שם דאפי' הנשפך הוא צונן אסור כיון שהקדרה מרתחת מחמת חום האש ע"ש ועי' בסימן ס"ח ובמה שכתבתי שם:

סעיף לד

הוי כעירוי. כלומר דלא אמרינן שנתקרר כיון שנזחל על גב הכירה והכי איתא בתרומת הדשן שם. מיהו היינו דוקא כשהיד סולדת בו והכי איתא בתרומת הדשן שם ופשוט הוא:

סעיף לה

דאין ערוי אוסר רק כדי קליפה. ולכן אפילו יש בקדרה תבשיל דשייך ביה קליפה אין צריך לקולפו דהקדרה הוי כמו קליפה וכ"כ מהרש"ל שם:

סעיף לו

הכל אסור דתתאה גבר. ול"ד לדלקמן סימן ק"ה ס"ג בהג"ה דאם הניח היתר ואיסור זה אצל זה ואחד מהן צונן דסגי בקליפה דהכא כיון שבא הקלוח מלמעלה הוי כמו עילאה אי נמי כיון שהקדירה עומד במקומו חשוב תתאה כמ"ש בדרישׁ' בר"ס צ"א ס"ב א"נ הכא מקלח על הקדרה כמ"ש הב"ח סוף סימן צ"א:

סעיף לז

והוא שהתחיל הקדרה להרתיח. אבל לא התחיל להרתיח לא נאסר מה שבקדרה כלל אף אם אין בו ס' דעדיין הוי כצונן ואינו מפעפע למה שבקדרה עכ"ל ת"ח שם דין ד':

סעיף לח

אבל חלב מהותך כו'. פי' נר שקורין קרויז"ל שהוא דולק מחלב מהותך דהוי רותח מחמת האור אבל חלב מהותך רותח בקדרה שנרתח בקדרה אצל האש די בגרידה דלא חשיב עירוי כיון דפסק הקלוח וכדלעיל ס"ז וסימן ס"ח ס"י בהג"ה והכי איתא בת"ה שם:

סימן צג

סעיף א

אסור בנותן טעם. כלומר יטעימנו קפילא אם יש בו טעם וכדלעיל ר"ס צ"ב וצ"ח וכ"כ ב"י והרב אזיל לטעמי' שכתב שם דאין נוהגים לסמוך אטעימת עובד כוכבים לכך כתב וצריך לשער נגד כל הקדרה ואע"ג דמשמע בכמה דוכתי דאין מה שבתוך הכלי ששים כנגד כל הכלי י"ל דאה"נ קאמר שצריך לשער נגד כל הקדרה ולפיכך התבשיל אסור א"נ משכחת לפעמים שיהא רוחב הקדרה גדול כ"כ שיחזיק מים שיהיו ששים נגדו כגון שנחושתה דק ורחבה גדול וכמ"ש ב"י ומ"מ הא דצריך לשער נגד כל הקדרה היינו בקדרה ישנה דלא ידעינן כמה בלע אבל אי ידעינן כמה בלע א"צ לשער אלא כנגד הבלוע בו וכדלעיל סי' צ"ב ס"ה בהג"ה וסי' צ"ד ס"ו וכמה דוכתי וכן אפי' היא ישנה ולא ידעינן כמה בלע אלא דידוע כמה בשלו בה תוך מע"ל מבישול חלב זה דמה שבשלו בו קודם מע"ל נותן טעם לפגם הוא אפילו בישלו בו בשר תוך מע"ל מבישול הבשר הראשון א"צ ששים אלא נגד הבשר השני ודוק:

סעיף ב

נגד כל הקדרה. ולקמן סי' צ"ח יתבאר דאין חילוק בין קדרה של מתכת או של חרס לעולה צריך לשער נגד כל הקדרה ע"ש:

סעיף ג

אבל הקדרה אסורה לבשל בה לא בשר ולא חלב. לפי שהיא בלוע משניהם הלכך אסור לבשל בה בשר לכתחלה אפילו אחר מעל"ע מבישול זה כמו שאסור לבשל חלב לכתחלה בקדרה של בשר אחר מעל"ע מיהו אם בישל בה בשר תוך מעל"ע לבישול בה חלב פשיטא דהתבשיל אסור אבל אם בישל בה חלב פשיטא דמותר בדיעבד אבל שאר דברים שאינן לא של בשר ולא של חלב כגון ירקות ודגים וכה"ג מותר לבשל בה אפילו לכתחלה ולקמן סי' צ"ד ס"ה כתב הרב דנוהגין לאסור הכלי שאינו בן יומו אפילו לשאר דברים אפי' בשנתחב בו רק כף בן יומו אם כן כ"ש כאן דנתבשל בו בשר ממש וצ"ל דכאן סתם הדברים לענין דינא ועמ"ש שם בסי' צ"ד:

סעיף ד

והוא חומרא בלא טעם. מיהו בת"ח כלל פ"ה דין ד' כתב קצת טעם לדעת המחמירין משום דס"ל דחמיר איסור זיעה וריחא מהאיסור שהוא על ידי טעם עצמו ומהרש"ל באו"ש סי' ל"ה דחה טעם כיוצא בזה ומתוך דחייתו נדחה גם טעם זה ע"ש וכתב הוא דדוקא באותן כיסויים שהם קצרים מלמעלה ויש בהן כעין חלל כמו שיש בהרבה כיסויים ואז א"א לקנחם יפה שיהא נקי מן הזיעה והרתיחה שעלה שם אבל באותן שהם רחבים למעלה ויכולה היד לשלוט בהן לקנחם יפה אין לומ' שהוא איסור בעין ומותר עכ"ל וצ"ל לדבריו דאף שאותו שהוא במקום הקצר הוא דבר מועט מ"מ הזיעה של בשר עולה למעלה עד ס' כנגדו עד שנעשה מה שבעין נבילה ואח"כ הכסוי נעשה נבילה כדלקמן סי' צ"ח ס"ה דשמא אין בה ס' פעמים ס"א פחות מעט כנגד מה שבעין ודמי לדלעיל סי' צ"ב ס"ה ע"ש ומ"מ ודאי דאין להחמיר כ"כ בכיסוי וכמ"ש הרב וכ"פ בספר אפי רברבי דף ס"א ע"א דבשעת הדחק או שיש עוד שום צד להתיר או בכסוי רחב או נקוב למעל' נראה להקל ע"כ וגם הד"מ צווח ככרוכיא על המנהג הזה וסיום דבריו ואי איישר חילי אבטל המנהג כי הוא מנהג טעות ואין לו טעם לסמוך עליו עד כאן. וגם העט"ז קרא תגר על חומרא זו:

סעיף ה

אם התחיל להזיע. ונראה שצריך שתהא היד סולדת בזיע' וכדלעיל סי' צ"ב ס"ח בהג"ה:

סעיף ו

ואם הכיסוי חם והקדרה צוננת הכל שרי כו'. ואפי' הקדרה עצמה שרי לכתחלה כשמקנחה או מדיחה למעלה במקום שנוגעת בכסוי ואע"פ שהלחלוחי' היה חם מ"מ שרי שמה שנפרש מן הכסוי הוי ככלי שני ול"ד לעירוי דטיפה א' כח חמימותה פוסק

ואינו ככלי ראשון עכ"ל ד"מ בשם או"ה ודע דכת' עוד בד"מ דהגהת ש"ד (סי' נ"ו) פליג על או"ה וס"ל דבכסוי רותחת על קדרה צוננת הכסוי והקדרה אסורים כיון דרותח הוא אי אפשר שלא בלע הקדרה חולבת מן הבשר מידי דהוי אטיפה רותחת שנפלה על קדרה שבלעה אף על פי שהיא צוננת עכ"ל וב"י הביאה (בס"ס צ"ב) ולא השיג עלה ונראין דברי הא"ו הארוך דהרי כתב טעם הגון דל"ד טפה רותחת שנפלה על הכלי לשאר עירוי ולקמן סי' ק"ה מבואר בשם מהר"מ כדברי או"ה עכ"ל ד"מ וצ"ע במה שמתיר גם הקדרה ומדברי מהר"מ שהביא בד"מ סי' ק"ה (ובת"ח כלל נ"ה ד"ו) שכ' דלא אמרינן עירוי ככלי ראשון אלא כשנפל בקלוח אבל בטיפה שנפלה על הקתא סגי בגרידה ועל הלהב בנעיצה עכ"ל אין ראי' כלל דגרידה ונעיצה הוי כקליפה וכ"כ באו"ה גופי' כלל נ"ח ד"ח אדברי מהר"מ אלו דהיכא שהסכין צריך נעיצה המאכל צריך קליפה עכ"ל ועוד דהכא עדיף מטיפה רותחת שנפלה על הכלי דהכיסוי גופה עם הלחלוחית חם נגע בקדרה ועוד דבסי' ק"ה ס"ק ד' הבאתי הרבה פוסקים דס"ל דכלי חרס בולע אפי' בכלי שני וכ"ש עירוי שנפסק הקלוח שמבליע עיין שם מיהו כל זה כשיש לחלוחית בכסוי אבל יבש' פשיטא דלכ"ע הכל שרי וכן דעת מהרש"ל פכ"ה סי' מ"ו מיהו מן הסתם אמרינן שיש בה לחלוחית כן כתב בד"מ וכן משמע מדבריו בהג"ה כאן:

סימן צד

סעיף א

משערים בכל מה שנתחב כו'. דלא ידעינן כמה נפיק מיניה וע"ל סימן צ"ח ס"ה אי ידעינן כמה בלע וכ' מהרש"ל באו"ש ס"ס ס"א ופג"ה סי' מ"א דאם אינו ברור לו עד כמה תחב משערי' בסתם דרך לתחוב דהיינו עד ראש הכף ע"כ:

סעיף ב

דהיינו ששמשו בו בכלי ראשון. חלב אבל אם שמשו בו בכלי ראשון מים אינו מחשבו מע"ל אבל בכף של איסור אפילו שמשו בו בכלי ראשון של מים מחשבו מע"ל כשלא היה במים ס' נגד הכף כדלקמן ס"ו וסי' ק"ג ועיין שם:

סעיף ג

וסברא ראשונה עיקר. דאע"ג דחם מקצתו חם כולו מ"מ אינו מוליך בליעתו בכולו כ"כ הפוסקים וע"ל סי' קכ"א ס"ק ט"ז ואף דעת המחבר שסברא הראשונה עיקר וכמ"ש בסי' זה ס"ק כ"ח ולכן כתב סברא האחרונה בשם יש מי שאומר וע"ל סי' צ"ח ס"ד:

סעיף ד

אם תחב הכף כו'. הטעם כתבו הגהמ"ר דחולין ומהרי"ל בתשוב' סי' קס"א ותה"ד ס' קפ"ג דמתחלה צריך ס' נגד החלב וחיישינן דלמא נשאר בו מעט חלב וכשהוציאו מן הקדרה נעשה כל הכף נבילה מבשר בחלב ולכך צריך לבטל הכף בפעם הב' ונראה דמה"ט כ' הט"ו אם תחב ב' פעמים כו' צריך ב' פעמים ס' ולא כתבו סתמא ואם תחב הרבה פעמים צריך ס' בכל פעם משום דאזלי לטעמייהו דס"ל דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב דטעמא הוא מפני שכל א' היתר בפני עצמו וע"י חבורן נאסרו משא"כ בשאר איסורים וכמ"ש בסי' צ"ב ס"ק י' והלכך כשתחבו פעם ב' תו ליכא למימר דנ"נ דכיון שכבר נאסר הכף לא נ"נ אח"כ אפי' תחבו הרבה פעמים סגי בב' פעמים ס' והסמ"ק דס"ל בכל איסורי' חנ"נ באמת לא כ' בסי' רי"ג האי לישנא דצרי' ב"פ ע"ש ודו"ק:

סעיף ה

ולא נודע בנתיים. דאם נודע בנתיים כבר נתבטל הראשון ושוב גם בפעם הב' בטל באותן הס' ואע"ג דמשמע דעת ב"י לקמן ס"ס צ"ט דאם נפל כזית איסור לתוך ס' זיתים היתר ואח"כ חזר ונפל כזית איסור חוזר וניעור אפי' מין במינו אפילו נודע בנתיים וכמ"ש הרב שם מ"מ הכא אין טעם כלל דהא יש ס' נגד כל הכף ולא יהא הכף אלא כולו חלב אלא דמטעם נ"נ צריך ב"פ ס' ואע"ג דמין במינו נמי אינו נ"ט מ"מ כיון דראוי ליתן טעם בכנגדו בשאינו מינו אסו' וכמ"ש הרמב"ן והר"ן בסוף מס' עבודת כוכבים ומביא' ב"י שם וזה לא שייך הכא ודו"ק:

סעיף ו

וי"א דסגי בפעם א' ס'. דהרבה פוסקים ס"ל דבדבר הבלוע לא אמרינן חנ"נ כדלקמן סי' צ"ח ס"ה וכ"כ בת"ה סי' קפ"ג דסמכינן אהאי טעמא ואע"ג דקי"ל התם לחומרא מ"מ בכה"ג אין להחמיר ואפי' באיסור עצמו שנפל לקדרה כמה פעמים קי"ל דא"צ אלא פעם אח' ס' וכדלקמן סי' צ"ח סוף ס"ד בהגה"ה ולמהרש"ל וב"ח דעות אחרות בכאן ולא קי"ל הכי וע"ל סי' צ"ט ס"ק כ"א:

סעיף ז

אבל הכף אסור כו'. ע"ל סי' צ"ג:

סעיף ח

הכף אסור. לדעת הרב בסי' צ"ה ס"ג אפילו לא היה בקדרה אלא מים או שאר דברים אם היה הקדרה בן יומו ונבלע מתחלה ע"י גוף הבשר הכף אסור והכי קי"ל אבל לדעת המחבר שם אין הכף נאסר אלא כשתחבו בקדירה שמבשל בה עתה בשר בעין וע"ש:

סעיף ט
בין עם בשר בין עם חלב. וכן אפילו עם שאר דברים דהא הכף נ"נ וע"ל סי' צ"ח ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף י
כל זמן שהיא בת יומא. פי' משעת התחיבה אפי' אינה בת יומא משעה שבישל בה חלב כיון שהיתה בת יומא בשעת התחיבה ראשונה נ"נ ואוסרת אח"כ אפי' דיעבד אם היא בת יומא משעת התחיבה ופשוט הוא וכ"כ האו"ה בכמה דוכתי וכ"כ בד"מ ס"ס זה בהדיא דלא כהב"ח שכתב בס"ג בפשיטות להפך ופשוט הוא דטעו' הוא אבל אם אינו בת יומא בשעת התחיבה השנייה הכל מותר דנהי דנ"נ מ"מ השתא נותן טעם לפגם ומותר אבל ודאי לכתחלה אסור לתוחבו אפי' בשאר דברים אפי' אינו בן יומו כיון דנ"נ מתחלה:

סעיף יא
הכל אסור בהנאה ואפי' הקדרה כו'. וכ' הא"ז והגה"א סוף מס' עבודת כוכבים דאם בישל בה אח"כ כשאינה בת יומא ישליך דמי הקדרה לנהר והמאכל מותר עכ"ל וכ"כ מהרא"י והרב בת"ח כלל פ"ה חלק ע"ז (וכן דעת האו"ה) ומהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' מ"ו חלק עליו ודחה ראיותיו:

סעיף יב
פירות או צונן. כתב הב"י משמע אפי' דבר לח כל שהוא צונן מותר עכ"ל וע"ל סימן צ"א סק"ב הארכתי בזה:

סעיף יג
והכף אסור לכתחלה בין עם בשר בין עם חלב. כיון שהוא בלוע מבשר ומחלב אבל עם שאר דברים מותר כדלעיל סימן צ"ג ס"ק ג':

סעיף יד
ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת כו'. כתב הב"י דהיינו דוקא שחזר ותחבה במין שתחבה בפעם ראשון דאילו חזר ותחבה במין שהיתה בלועה ממנה תחלה בתוך מע"ל מתחיבה פשיטא שאוסרת עכ"ל וכ"ש אם חזר ותחבה בשאר דברים כגון מים וירקות דמותר בדיעבד אפי' תוך מע"ל מתחיבה הראשונה:

סעיף טו
אם בישלו כו'. עד סוף הסעיף באמת שהמחבר לא כוון יפה בכאן וגם הרב לא ירד למכוון לכן מוכרח אני להאריך דז"ל הסמ"ק (סי' רי"ג דף ק"ג ע"א) מעשה בא לפני מורי הרר"י בקדרה חדשה שבישלו בה מים ותחבו לתוכה כף חולבת בת יומה ולא

היה במים כדי לבטל ואחר הימים בישלו בה מים אחרים ותחבו לתוכה כף שנשתמש לבשר כמו כן בת יומה וג"כ לא היה במים ס' כדי לבטל והורה שנבלע מפגם בשר בחלב והקדרה אסור להשתמש בה בשר או חלב אבל לבשל בה דגים מותרת ומיהו נראה כיון שהקדרה חדשה ולא בישלו בה חלב מעולם אע"ג שתחבו לתוכה כף חולבת בת יומה וגם אין בקדרה ס' מ"מ אין הקדרה נעשית חולבת בהכי לאסור אם בישלו בה בשר אח"כ אפי' בו ביום משום דהוי נ"ט בר נ"ט הטעם היוצא אל הכף ומן הכף אל המים שבקדרה ומן המים אל הקדרה עצמה ועדיין הוא היתר ומה"ט נמי אם לאחר מע"ל מתחיבת כף חולבת הוחמו בה מים ותחבו בה כף של בשר בת יומא מותר להשתמש בקדרה לכתחלה בשר וטעם חלב שנבלע בקדרה לא חשיב טעם כדפי' ואמנם אמת הוא כאשר פסק הרב דקדרה הבלוע מבשר וחלב אפי' בפגם אסור להשתמש בה לכתחלה לא בשר ולא חלב ומשכחת לה כגון קדרה של חלב שנשתמש בה חלב בעין ואחר מע"ל נשתמש בה בשר הבשר מותר אבל הקדרה אסור להשתמש בה לכתחלה לא בשר ולא חלב לפי שהיא בלוע מפגם בשר בחלב עכ"ל (כך הוא הל' בספרי סמ"ק שנדפסו בקק"ק וכן הועתק בכל בו סי' ק"ו דף קכ"ב ע"ב ובהגהת ש"ד סימן פ"ה ובאו"ש מהרש"ל שם ובספרי סמ"ק שנדפסו בווינציא הל' מוטעה) וביאור הדבר דהמעשה היה דבישלו בה מים פעם אחרת מע"ל והיינו דמסיים והורה שנבלע מפגם בשר וחלב והר"ף משיג על הוראת מהרר"י ואומר ומיהו נראה דכיון שהקדרה חדשה אין הקדירה נעשית חולבת בהכי כו' הלכך מה"ט מותר להשתמש בקדרה זו לכתחלה בשר דטעם חלב לא חשיב טעם ודינו של הרב דבשר וחלב אסור ושאר דברים מותר משכחת לה בענין אם בישלו בשר בקדרה של חלב שנשתמש בה חלב בעין שאינו בן יומו וכן מוכח בכל בו שם להדיא דכן הוא פי' דברי הסמ"ק דאחר שהביא דברי מהרר"י עד לבשל בה דגים מותרת כתב והר"ף כ' ומיהו נראה דכיון שהקדרה כו' וכן מוכח באו"ה כלל ל"ה די"א בהדיא דכן הוא פירוש דברי הסמ"ק ע"ש והוא פשוט וא"כ יש לתמוה על המחבר למה אסר לבשל בה בשר בפרט שהוא מתיר לקמן ר"ס צ"ה נ"ט בר נ"ט בבישול ועוד תימא דהיאך כתב מאחר שהיתה חדשה כו' דמשמע הא אם בישל בה מתחלה חלב בעין אסור לבשל בה שאר דברים וזה אינו למ"ש לקמן סי' צ"ה ס"ג דקערות של בשר שהודחו ביורה חולבת במים רותחין אפי' שניהם בני יומן הכל מותר מטעם דהוי נ"ט בר נ"ט ואע"ג דהר"ף נמי מתיר גבי הדחה כשאחד מהם אינו בן יומו מ"מ נקט חדשה דקאי על המעשה שהיה שם וכ"כ באו"ה שם בהדיא אבל דברי המחבר א"א ליישב כן ועוד תימא דהא כתב המחבר בא"ח ר"ס תנ"ב וז"ל יש להגעיל קודם שעה חמישית כדי שלא

יצטרך לדקדק אם הכלי בן יומו או לאו או אם יש ס' במים נגד הכלי שמגעיל עכ"ל אלמא דמטעם נ"ט בר נ"ט מותר אפי' לכתחלה וכמ"ש הרא"ש בפ' כל שעה (ובעט"ז העתיק ל' המחבר כהווייתו ולא חלי ולא מרגיש) מיהו הא לא קשיא דלמה לא יהא מותר לבשל בה אפי' חלב דכיון דעכ"פ צריך לקבוע תשמיש א' בקדרה זו א"כ יש לקבוע לה תשמיש בשר דמ"מ יותר נשאר בה טעם האחרון וכ"כ באו"ה שם בהדיא וע"כ צ"ל כן דהא הר"ף מתיר נ"ט בר נ"ט בבישול וכן גבי הדחה מתיר כשאחד מהם אינו בן יומו א"כ ש"מ דהקערה במילתא קמייתא קיימא אלא ודאי התם ה"ט דכיון דמתחלה היתה בלוע בעין נשאר בה אותו טעם עיקר משא"כ הכא בקדרה דנשאר טעם האחרון עיקר דהא קיבלה משניהם בשוה נ"ט בר נ"ט ובת"ח כלל פ"ה ד"ה השיג על האו"ה בזה שלא כדת דכדבריו מוכח להדיא בסמ"ק עוד כתב באו"ה שם דה"ה אם נתחב בתוכו הכף הב' תוך מע"ל מתחיבת כף הא' דינא הכי דהא התירא שלו הוא מטעם שכבר הוי בו ג' נ"ט שהוא מותר אפי' בתוך מע"ל והא דכתב הר"ף אחר מע"ל היינו משום דקאי שם על המעשה שהי' עכ"ל ודבריו נכונים וע"כ צ"ל כן דהא הר"ף מתיר דגים שנתבשלו בקערה של בשר לאוכלן לכתחלה בכותח א"כ כ"ש הכא בקדירה דהוי ג' נ"ט ועוד כיון דמתיר גבי הדחה כשאחד מהם אינו בן יומו א"כ ש"מ דלא חשיבה בליעי מה שבלע מהכלי שהוא בן יומו ואה"נ דכאן גבי קדרה לא חשיב הבליעה הב' שום בליע' אלא דא"כ הוי צריכין לאוקמא הקדר' במלתא קמייתא ובאמת נשאר בה הטעם האחרון יותר מהראשון וכמ"ש הלכך ניחא טפי לאוקמי אמילתא בתרייתא ועוד דע"כ צ"ל דמ"ש הר"ף לאחר מע"ל לאו דוקא דאי תימא תוך מע"ל מודה למהרר"י מאי הוצרך לומר ואמנם אמת הוא כאשר פסק הרב כו' ומשכחת לה כו' לימא אמת הוא כאשר פסק הרב כו' ומשכחת לה תוך מע"ל (ומיהו י"ל הא דלא קאמר אמנם אמת הוא כאשר פסק הרב ומשכחת לה תוך מע"ל כו' משום דבעי לאשכוחי בכה"ג דפסק הרב דנבלע מפגם בשר בחלב מיהו ודאי האמת כאשר כתבתי והדברי' נראין שהי' לפני המחבר ספרי סמ"ק ויניציא"ה שנדפסי' בטעות מעשה בא לפני מהר"י בקדר' חדשה שבישלו בה מים ותחבו לתוכה כף חולבת בת יומה כו' ואחר הימים בישלו בה מים פעם אחרת כו' ומיהו נראה שהקדרה חדכה לא בישלו בה חלב מעולם כו' ופי' דהאי ומיהו נראה אינ' השגה אלמעלה אלא ברישא מיירי כשהכף הב' נתחב תוך מע"ל ואחר כל הדוחקים אינם מיושבים כל הקושיות שהקשיתי בפנים ובאמת הדבר ברור שספרי סמ"ק אלו נדפסים בטעו' והפשוט כדאי' בסמ"ק שבקק"ק ובכל בו ושאר הספרי' שהבאתי וכדפי') ודוחק גדול לומר דס"ל דתוך מע"ל נ"נ לכתחלה ואסור לבשל בה אפי' שאר דברים דהא ליתא דהא מתיר נ"ט בר נ"ט

בבשול אפי' לכתחלה לאכלן בכותח וכדלעיל ועוד דודאי לא שייך לומר נ"נ לכתחלה דא"כ הקדרה שנבלע בה חלב בעין כו' אמאי מותר לבשל בה שאר דברים לכתחלה נימא כיון דנטל"פ אסור לכתחלה א"כ נ"נ לכתחלה אלא ודאי לא שייך כלל לומר נ"נ לכתחל' אלא הברור כמ"ש ונראה דאפי' למאי דמחמרינן לקמן סי' צ"ה לאסור דגים שנתבשלו בקדרה של בשר לאכלן בכותח לכתחלה מותר כאן הקדרה לבשל בה בשר בתחיבת כף האחרון וכמ"ש הרא"ש פ' כל שעה וז"ל ואפי' להאוסרים נתבשלו הכא שרי דהתם הבשר הנבלע בדגים חשוב טעם כי נבלע אוכל באוכל שדגים ראוים לאכילה הלכך אסור לאכלן בכותח אם נתבשלו בקדרה של בשר אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי למים וחוזר ונבלע בדופני הכלי אינו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט בפסח לתוך התבשיל עכ"ל וכ"כ ג"כ בסוף מס' עבודת כוכבים וכ"כ התוס' סוף מס' עבודת כוכבים ד"ה מכאן וא"כ ה"נ החלב הבלוע בקדרה אינו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט לבשר וכן מוכח דעת האו"ה שהרי הוא אוסר גבי דגים ואפ"ה מתיר כאן לבשל בה בשר והכי איתא נמי לקמן סי' ק"ג ע"ש בס"ק י' ועוד דהכא כיון דאיכא ג' נ"ט הטעם היוצא אל הכף ומן הכף אל המים ומן המים לקדרה לכ"ע שרי וכמ"ש סה"ת סימן ע"ה והתוספות סוף מסכת עבודת כוכבים ד"ה בת יומא וש"ד ס"ס פ"ה ומרדכי פג"ה דאם הוחמו מים בקדרה של חלב תוך מע"ל לא חשיב בת יומא משעת החימום דאפילו למ"ד נתבשלו אסור מודה בג' נ"ט הטעם הא' שנבלע בכלי וממנו למים ומן המים חזר ונבלע בכלי עכ"ל וכ"כ בהגמ"ר שם וכ"כ ב"י בא"ח ס"ס תנ"ב בשם שבולי לקט דמות' להגעיל כלי ב"י בע"פ קודם חצות דאפי' למ"ד שנתבשלו אסור מודה בג' נ"ט ע"כ וכן מחלק האו"ה כלל ל"ד ד"ט וכלל ל"ה די"א בהדיא בין ב' נ"ט לג' דג' נ"ט מותר לכתחלה אף בכלי ע"ש וא"כ גם על הרב בהג"ה יש לתמוה שסתם כהמחבר והא ליתא אפי' לדידן. ונראה דכ"ש אם נשתמשו בשר בעין בקדר' זו שתחבו בה בראשונה כף חולבת בת יומא דמותר לבשל אח"כ בה בשר אבל לאחר תחיבת הכף הראשון לא היינו מתירים הקדרה לבשל בה בשר לכתחלה כדמשמע באו"ה כלל ל"ו סוף ד"י והכי משמע מדברי סמ"ק דלעיל ואע"ג דהסמ"ק גופיה מתיר הדגים אפי' לכתחלה אפי' בבישול י"ל דשאני הכא כיון דעל כל פנים צריך לקבוע תשמיש לקדרה זו יש לקבוע לה מחלב שבלוע בה ודו"ק בכל זה היטב:

סעיף טז

והקדרה אינה בת יומא. דאלו היא נמי בת יומא הכל אסור הקדרה והמאכל והכף כדלקמן סימן צ"ה ס"ג בהג"ה ודוקא כשהקדרה בלעה מתחלה הגוף הדבר בעין אבל אם בלעה ע"י כף וכה"ג נתבאר בס"ק שלפני זה:

סעיף יז

ונוהגין להחמיר כו'. קאי אחלוקה ראשונה ולא קאי איש במאכל ששים וק"ל:

סעיף יח

לאכול המאכל כמין הכלי כו'. כן הוא בכל הספרים ואינו נכון דא"כ משמע דנוהגים לאכלו כמין הכלי שהוא בן יומו דהיינו אם הכלי בן יומו הוא חלב אוכלין אותו עם חלב ואם בשר עם בשר א"כ היאך כתב ע"ז דאינו אלא חומרא בעלמא הא הרבה פוסקים ס"ל הכי דנ"ט בר נ"ט אסור בבישול והביאם הרב לקמן סי' צ"ה ס"ב וכ' שכן המנהג אלא נראה דצ"ל במין הכלי בבי"ת וכ"כ בת"ח כלל נ"ז די"ד וראיתי מורים לאסור אותו כלי שאינו בן יומו ולאכול המאכל במין הכלי שהוא בן יומו ונ"ל שלא לאסור שום כלי ולגבי המאכל נ"ל דאין לאכלו לא עם בשר ולא עם חלב אבל לשומו בכלי של א' מהן אין להקפיד עכ"ל (ולא ידעתי למה לא יאכל המאכל כמין של הכלי בן יומו דהא הכלי שאינו בן יומו הוא נותן טעם לפגם וא"כ אם הכף של חלב הוא אינו בן יומו והקדר' של בשר בן יומו מותר לאכלה לכתחלה עם בשר וכן להפך וכ"כ האו"ה כלל ל"ה ד"י ובכמה דוכתי וכ"כ הרב גופי' בסי' צ"ה וכן אם היה הכלי שנתבשלו בו או נצלו בו לפגם שלא היה בן יומו נוהגים בו היתר לכתחלה לאכלו עם המין הב' עכ"ל ומהרש"ל החמיר קצת בדברים אלו ומחלק בין כף שתחב בו באקראי ובין קדירה ואחריו נמשך הב"ח בס"ס זה ולפעד"נ דאין לחלק בין כף לקדירה אלא לתפוס דנ"ט בר נ"ט אסור לכתחלה בבישול וכדלקמן סי' צ"ה והיכא דנתן טעם לפגם מותר לכתחלה ודו"ק) אבל קשה דלקמן סי' צ"ה ס"ב כתב הרב דדגים שנתבשלו בקדרה של בשר מותר לאכלן לכתחלה בכלי של חלב וכן נהגו עכ"ל וע"ק דכתב שם בהג"ה דקערות של בשר שאינן בני יומן שהודחו ביורה חולבת שהכל מותר ושכן נוהגין ואולי כאן לא קאמר אלא דקצת נוהגין להחמיר והכי דייק לישניה בת"ח וראיתי מורים לאיסור כו' אבל רוב העולם אין נוהגין כן א"נ אפשר שאני הכא כיון שנתבשל בקדרה שאינה בת יומא אי שרי' לאכול באיזה כלי שירצה איכא למיחש דלמא אתי למטעי ולומר דלעולם כף של בן יומו אינו אוסר במים וכה"ג אפי' היה הקדרה בת יומא והא ודאי אסור לדעת הרב וכמ"ש בס"ק ח' אע"ג

דחששא רחוקה היא מ"מ יש ליישב המנהג כן ועל הקושיא השניה י"ל כיון דאירע ע"י בישול נוהגין להחמיר טפי:

סעיף יט

המאכל כו'. דוקא המאכל אבל המים הואיל ואינם מאכל אסורים כדלקמן סי' צ"ה ס"ג בהג"ה וכן משמע בת"ח שם בהדיא:

סעיף כ

ולאסור הכלי שאינו בן יומו. אפי' לבשל בו שאר דברים כ"כ בת"ח כלל פ"ה ד"ה וע"ש במ"ש דל"ד למה שהתיר המחבר לבשל בה שאר דברים:

סעיף כא

כי מדינא הכל שרי. ול"ד לדלעיל סימן צ"א דקדרה של בשר שאינה בת יומא שבישל בה חלב דאסור לבשל בה אח"כ לא חלב ולא בשר דהתם נבלע בעין אבל הכא הקדרה לא נאסרת דהיוצא מן הכף הוי נ"ט בר נ"ט ושרי אפי' למאי דכתב הרב סי' צ"ה דנוהגין לאסור לכתחלה נ"ט בר נ"ט בבישול וכדהבאתי בס"ק ט"ו דברי הרא"ש ודמי להדחה כשאחד מהן אינו בן יומו ומ"מ צ"ע דמ"ש ממ"ש המחבר בסמוך גבי ב' כפות דאסור לבשל בה לא בשר ולא חלב א"כ בקדירה זו ודאי דאסור לבשל בה ממין אחר שהיא כגון אם היא של חלב ודאי דאסור לבשל בה בשר אע"ג דאינה בת יומא דלכתחלה מ"מ אסור וכן חלב יש לאסור לבשל בה לכתחלה כיון דתחבו בה כף של בשר דהא מהאי טעמא אסר המחבר לבשל בה חלב כיון שהכף היה של בשר וצ"ל דשאני הכא דכיון שהית' של חלב מתחלה אין מוציאין אותה מחזקתה במאי דנתחב בה כף בן יומא דנ"ט בר נ"ט משא"כ התם דלא נעשית מתחלה של חלב ממש אלא שנתחב בה כף של חלב הלכך גרע טפי ומ"מ לענין דינא ע"ל ס"ק ט"ו ועמ"ש בדיני' אלו בס' אפי רבבי דף ס"א והנלע"ד כתבתי ועיין עוד מדינים אלו לקמן סי' צ"ה:

סעיף כב

בצלים או ירקות כו'. ז"ל הטור כתוב בסה"ת אע"ג דבשאר איסורים קדרה של איסור ששהתה מעל"ע בלא איסור אם הוחמו בה חמין בתוך מעל"ע חשיבא כבן יומו שהרי טעם האיסור שבקדרה פלט לתוך המים ולא היה בהם ס' לבטלו דבכול' משערינן ונעשית בת יומא וצריכה מעל"ע לאחר חימום המים אבל בבשר בחלב אינו כן שאם בישלו בה בשר ובתוך מעל"ע הוחמו בה מים ואחר ששהתה מעל"ע מבישול הבשר בישלו בה חלב מותר אע"פ שהוא בתוך מעל"ע מחימום המים עכ"ל וכתב בסמ"ק (ומביאו ב"י) הטעם דבנבלע מן האיסור חשיבי מים שבקדרה עצמו איסור דנ"נ משא"כ בבשר בחלב

דעדיין כולו היתר וא"כ הוי נ"ט בר נ"ט וכ"כ ב"י בס"ס ק"ג להפוסקים דלא אמרי' חנ"נ רק בבשר בחלב לא משכחת להאי דינא בשאר אסורים (וע"ל ס"ס ק"ג בש"ע ובהג"ה) אבל ודאי הטור שכתב להא דסה"ת בסתם וכן לקמן בסי' קכ"א כתב בסתם להאי דינא ודאי דלא ס"ל הכי דהא איהו פסק נמי בסימן צ"ב דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים אלא נראה דס"ל דמטעם אחר לא שייך כלל נ"ט בר נ"ט בדבר איסור וכמ"ש הר"ן פרק כ"ה דלא שרי נ"ט בר נ"ט אלא בשל היתר בבשר בחלב דכיון דטעם שני עדיין היתר הוא כיון דאיקלש כולי האי לא חשיב לאסור אבל במידי דאיסורא כל היכא דאיכא טעמא כלל אוסר עד סוף כל העולם עכ"ל ועוד מוכח שם בהדיא דכתב כן אפילו למ"ד דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים ע"ש ועיין בסי' צ"ה סק"ה וכן משמע להדיא בש"ד ס"ס פ"ה ע"ש ובתוס' פ"ב דעבודת כוכבים דף ע"ו ע"א סוף ד"ה בת יומא והיינו דכתב הרא"ש בסוף עבודת כוכבים שם דאם נתבשל בה צריך מעל"ע מבישול אחרון ובס' מעדני מלך שם כתב דמהך משמע דס"ל להרא"ש דאמרינן חנ"נ בכל האיסורים ואישתמיטתיה להטור וב"י דברי הרא"ש לשם ולית נגר ובר נגר דיפרקיניה ע"כ ולא עמדתי על סוף דעתו דהדבר ברור כדפירשתי וכן הרשב"א בתשובה סי' תקי"ו נמי כתב כהר"ן (והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש פ' כ"ש) וסבירא ליה להרשב"א דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורי' וכ"כ ב"י בסי' צ"ה דדעת כל הפוסקים שוה בזה דבדבר איסור לא שייך נ"ט בר נ"ט וכתוב בת"ח כלל נ"ז דהוא פשוט והיינו מטעמא שכתב הר"ן וסייעתו דכיון דכבר נאסר לעולם הוא באיסורו עומד והלכך קדרה זו שהוחמו בה מים תוך מעל"ע חשיבא בת יומא דהא בדבר איסור לא שייך נ"ט בר נ"ט משא"כ בבשר בחלב וזה נ"ל ברור. עוד כתב הב"י בס"ס ק"ג וז"ל ומיהו היכא שהיה בלוע מבשר בחלב שנתבשלו בה יחד או בזא"ז נראה דלכ"ע כשהוחמו מים בתוך מעל"ע חשיב כאילו חזר ונתבשל בה האיסור ומונין מע"ל משעה שהוחמו בה המים דהא בבשר בחלב כ"ע מודו שחנ"נ עכ"ל והלך לשיטתו ולא נהירא אף לשיטתו דהא טעמא דהפוסקים דאמרינן בבשר בחלב חנ"נ הוא משום דבשר בחלב כל חד באפי נפשי' שרי וכי איתנהו בהדי הדדי אסור הלכך הבשר עצמו נעשה איסור משא"כ בשאר איסורים כמ"ש הפוסקים והבאתים בסימן צ"ב ס"ק י' א"כ הכא שכבר נאסר הבלוע בקדרה לא שייך חנ"נ וזה ברור בעיני. שוב מצאתי להב"ח בסי' צ"ו ס"ג שכוון ג"כ לסברת הב"י ואולי ס"ל דכיון דבא מבשר בחלב דיינינן ליה כמעיקרא שוב מצאתי בהגהת מהרש"ל בסי' צ"ו ובדרישה בסימן זה ס"ח סוברים כמ"ש ומ"מ לדידן דקי"ל חנ"נ בכל האסורים אין נפקותא כאן בכל זה:

סעיף כג

שבלועים מבשר כו'. נ"ל דלא אתי לאפוקי שאר איסורים דהא ס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים אלא אתא לאפוקי בצלים שהיו בלועים כולן מחלב שבלעו אח"כ בשר דלא סגי בס' נגד הבשר ולדידן דקי"ל בכל איסורים חנ"נ א"כ דוקא בבלועים מבשר דינא הכי וכתוב בתשובת מהר"מ מלובלין סי' כ"ח דאם יש ס' נגד הבשר הבלוע בבצל אז אף הבצל מותר אע"פ שלא נמחה ונתמעך וא"צ להפרישה אבל אם חתכו הבצל בסכין של איסור אפילו יש ס' צריך להפריש הבצלים מן התבשיל ע"י סינון או בע"א במה שאפשר דקי"ל אפשר לסוחטו אסור ע"כ וע"ל סי' צ"ו:

סעיף כד

וכ"ש בקדרה. כלומר כ"ש בקדרה דאינו אלא נ"ט בר נ"ט דאמרינן הכי ועיין בס"ק כ"ב:

סעיף כה

בשר רותח כו'. אפילו היה הסכין למטה והבשר למעלה דתתאה הוא צונן דאגב דוחקא דסכינא בלע טובא כן מוכח באו"ה כלל כ"ז ד"י:

סעיף כו

כל החתיכה אסורה כו'. ול"ד למאי דאמרינן בית השחיטה רותח וסגי בקליפה דהתם אין כל הבהמה רותחת אלא מקום ביה"ש לבד אבל חתיכה כולה רותחת כו' טור בשם הר"ף וכתב מהרש"ל פכ"ה סי' נ"ט וה"ה דה"מ לחלק דגבי סכין ששחט בה שהאיסור משום דם אמרינן מישרק שריק אלא מחמת רוב דם הוא דבולע קצת ולא נאסר כ"כ מש"ה סגי בקליפה משא"כ בבליעת בשר או חלב עכ"ל ולא עמדתי על סוף דעתו דודאי לא עלה על הדעת לדמותו לסכין ששחט בה כשרה דהתם ודאי אפי' קליפה לא בעי דאיידי דטריד למיפלט דמא לא בלע דמא וכדאיתא בש"ס ונתבאר לעיל סי' י' אלא המתירין מדמי לה לסכין של עובד כוכבים ששחט בה דאמרינן בפ"ק דחולין (דף ח' ע"ב) דאפילו למ"ד ביה"ש רותח סגי בקליפה וכן הוא בהגהת סמ"ק סי' ר"ה להדיא ע"ש א"כ הכא ליכא איסורא דדם אלא משום שמנונית דאיסורא וא"א לחלק בהכי וזה ברור:

סעיף כז

אם אין בה ס' כו'. ואע"ג דלקמן סימן ק"ה ס"ד כתבו הט"ו דאם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהוא חוץ לרוטב סגי בנטילה י"ל דשאני הכא דאגב דוחקא דסכינא מתפשט בכולו וכן משמע חילוק זה בב"י ובאו"ה שם ע"ש עי"ל דסתם סכין הוא בלוע ג"כ משמנונית של חמאה וכה"ג א"נ מירי שהבשר שמן ובדבר של שמן כתבו הט"ו שם ס"ה דאוסר עד ס' וע"ש ואע"ג דלקמן ר"ס צ"ו אם חתך בסכין של איסור או של חלב צנון

אינו אסור אלא כדי נטילה י"ל דהתם ליכא אלא משום חורפא דצנון ואע"ג דיש פוסקים והביאם המחבר שם דחורפי' דצנון עדיף מרותח דאפילו אין הסכין בן יומו משוי ליה נ"ט לשבח מ"מ לענין להתפשט בכולה בישול עדיף:

סעיף כח

כנגד מקום הסכין. נמשך לסברא הראשונה שבסעיף א' שהיא עיקר ואע"ג דחם מקצתו חם כולו מ"מ לא הוליך בליעתו בכולו וכן משמע בהדיא בסמ"ק שם וכ"כ ב"י ות"ח סוף כלל ס"א דלדידן לא צריך לשער רק נגד הסכין שהכניס בבשר ולפ"ז מ"ש בהג"ה נגד הסכין היינו מקום שנגע בבשר אבל מהרש"ל כת' באו"ש ובספרו פג"ה סי' מ"ב דמ"מ יש להחמיר לשער נגד כל הסכין משום דכשחותך בסתם בלא כוונה אינו יודע עד כמה חתך ואפילו אומר ברי לי עד כמה חתכתי מ"מ כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ומ"מ א"צ לשער נגד הקתא עכ"ל ודברי המחבר והרב עיקר מיהו ודאי דלא אמרו אלא כשידוע לו בבירור עד כמה חתך אבל מן הסתם ודאי הדרך לחתוך בכל הסכין וצריך ס' כנגד כל הסכין חוץ מן הקתא:

סעיף כט

או אם אינו יודע כו'. בסי' י' סק"ו הוכחתי דדעת המחבר דאם שחט בסכין של עובד כוכבים אין חילוק דאפי' יודע שאינו בן יומו צריך קליפה משום דסתם סכין שמנוניתו קרוש על פניו והכי מוכח מדברי המחבר לקמן ר"ס צ"ו דאפילו אינו בן יומו מסתמא שמנוניתו קרוש ע"פ וכ"כ הרב בהג"ה בא"ח סי' תמ"ז דסתם סכין אינו נקי ונ"ל דס"ל דהשמנונית שעליו אינו אוסר יותר מכדי קליפה כיון שהוא דבר מועט כדאמרינן בר"פ כ"צ דפריך למ"ד תתאה גבר סכו בשמן של תרומה אמאי סגי ליה בקליפה לגמרי ליתסר ומשני שאני סיכה דמשהו בעלמא עבדי להו והלכך גבי שחיטה דבלאו הכי חום של שחיטה אינו אוסר יותר מכדי קליפה כדאיתא בסי' י' אין חילוק אבל לאסור כולו ודאי דאם אינו בן יומו אין לאסרו משום השמנונית ומה"ט אפי' אינו בן יומו מצרכי הט"ו קליפה וטעמא משום שמנונית וכמ"ש ב"י והרב ואע"ג דלקמן ר"ס צ"ו גבי צנון משמע דאם אינו בן יומו ואינו מקונח אוסר כדי נטילה י"ל דהתם אגב חורפיה דצנון ודוחקא דסכינא משוי למה שבקליפת הסכין בן יומו ואע"ג דעומד השתא בסברא דלא אמרינן דחורפיה משוי לי' בן יומו דהא מה"ט כשהוא אינו בן יומו ומקונח אינו אוסר כלל היינו דלא משוי לכל פליט' הסכין בן יומו אבל מה שבקליפ' הסכין משוי לי' בן יומו ואי הוי מקונח לא הוי צריך אפילו קליפה אלא הדחה דמה שבקליפת הסכין דבר מועט הוא אבל השתא דאינו מקונח מצטרף מה שבקליפת הסכין ומה שעל פני הסכין ואוסר כדי

נטילה אבל א"א לומר דאגב חורפי' דצנון מתפשט טפי ואוסר יותר מכדי קליפה עד כדי נטילה דהא אדרבה איפכא הוי דהיכא דחתך בסכין בן יומו בשר אוסר עד ס' ובצנון סגי בנטילה ש"מ דברותח מתפשט טפי וכמ"ש בס"ק שלפני זה ודוחק לומ' דמה שנפלט מתוך הסכין מתפשט יותר לבשר רותח מצנון ומה שעל פני הסכין מתפשט יותר לצנון דמ"ש אלא ודאי כדאמרן ודו"ק:

סעיף ל

וכל זה בבשר רותח בכלי ראשון כו' עד והסכין נעיצה. בש"ע נרשם כאן ארוך כלל ל"ו ואינו בד"מ ולא בת"ח ואדרבה דעת האו"ה כלל ל"ו ד"ז דאפילו בכלי ב' נדון ככלי ראשון כל זמן שהיד סולדת בו וצריך הגעלה הואיל והוא דבר גוש וכן דעת מהרש"ל באו"ש סי' נ"א דבדבר גוש כגון בשר וכיוצא בו שאינו צלול אין חילוק בין כלי ראשון לכלי שני אבל כל זמן שהיד סולדת בו אסור ויתבאר זה בסי' ק"ה סק"ז בס"ד אלא הוא דעת הרב עצמו כדאיתא בת"ח סוף כלל ס"א:

סעיף לא

ואף הסכין צריך הגעלה. הא דכתב כן אסכין בן יומו דצריך הגעלה ולא כ"כ נמי אאינו בן יומו דהא הוא בלוע מבשר וחלב דאסור להשתמש בו לא בשר ולא חלב כדלעיל ס"ד גבי כף היינו משום דבאינו בן יומו מותר להשתמש בו שאר דברים כגון דגים וירקות וכה"ג וכדלעיל סי' צ"ג בהג"ה משא"כ בבן יומו דנעשה הסכין נבילה ואסור להשתמש בו אפילו שאר דברים והלכך צריך הגעלה. ומ"ש והסכין צריך נעיצה אף שהבשר הוא רך אבל אם חתך בו דבר קשה כגון גבינה קשה וכה"ג אע"פ שהוא צונן צריך הסכין נעיצה כמ"ש האו"ה כלל נ"ח ד"ד וע"ל סימן פ"ט סק"כ וע"ל ס"ס קכ"א מדין נעיצה:

סעיף לב

אם נפל לתנור פנאד"ש כו'. פי' שנפל על פנאד"ש חמה גבינה אפילו לחה סגי לפנאד"ש בקליפה ול"ד לדלקמן סימן ק"ה דאיסור שנפל על היתר חם צריך נטילה דאין דרך גבינה ליכנס כל כך רי"ו בשם ר"י) וא"כ הגבינה עצמה צריך נטילה:

סעיף לג

וכן גבינה חמה כו'. דין זה למד בב"י מדין פנאד"ש וס"ל דדבר הבלוע אינו נכנס יותר מגבינה וכ' דה"ט דבקערה ליכא טעמא דדוחקא דסכינא (כמו בגבינה) וכיון דאין שם רוטב להבליע ולהפליט אינו אוסר יותר מכדי קליפה וכן נראה ממ"ש התוספות והרא"ש גבי דגים שעלו בקערה פירוש שעלו מן הצלי או צוננים בקערה רותחין דבין למאן דאמר עילאה גבר בין למ"ד תתאה גבר אדמיקר ליה בלע ובעי קליפה וכדאמרינן בפרק כיצד

צולין עכ"ל אלמא דמיירי כשהקערה חמה מדמדמי ליה לפנאד"ש ועוד דאל"כ מאי צריך למוד לזה פשיטא דחם: לתוך צונן אפי' במאכל אינו אוסר רק כדי קליפה כדלעיל סי' צ"א וסי' ק"ה ודוכתי טובי ועוד דאל"כ אפילו היה שם רוטב להבליע ולהפליט אינו אוסר יותר מכדי קליפה וכדאיתא לשם וא"כ צ"ע מאי ראיה מייתי מהתוס' והרא"ש הא י"ל דאינהו לא באו אלא לומר דאפילו כשהתחתון קר למ"ד תתאה גבר או העליון קר למ"ד עילאה גבר דקליפה מיהא בעי עכ"פ לכ"ע ואה"נ כשהתחתון חם למ"ד תתאה גבר דבעי נטילה כדלקמן סימן ק"ה ועוד דהרי בחידושי הרשב"א שהביא ב"י בסי' ס"ט גבי מליחה בכשא"מ מבואר דאם נתן דבר שיש בו רטיבות קצת כבשר רותח) בקערה חמה צריך נטילה ודוחק לומר דשאני שניהם חמים מתחתון חם וצ"ל דמיירי כאן בדבר נגוב שכ' הרשב"א שם דסגי בקליפה ומשמע ליה נמי הכי מהתו' והרא"ש מדסתמו דבריהם אלמא דאפילו התחתון חם סגי בקליפה למ"ד תתאה גבר ומיירי בדגים נגובים לגמרי (ואע"ג דמדברי ב"י בסי' צ"ה גבי מה שחלק על ר' ירוחם מבואר דדגים צוננים שעלו בקערה רותחת דמיירי מינה התוספות והרא"ש בעי נטילה יש לומר דכ' כן באת"ל לדעת רבי' ירוחם וליה לא סבירא ליה עיין שם ודוחק) והרב שלא הגיה כלום אפשר דמודה נמי לזה דאע"ג דבכל דברים של מאכל יבשים לגמרי ס"ל דאוסר כולו וכדלקמן סי' ק"ה ובת"ח ריש כלל כ"ג מ"מ בכלי גרע כיון דאין האיסור בעין ואע"ג דכתב בסי' ק"ה ס"ז דכלי עדיף שאוסרת היתר שנוגע בו באיסור שאינו שמן אפי' בלא רוטב י"ל דנהי דעדיף דמפליט בלא רוטב מאחר שאין בו פליטה מגופו מ"מ אינו פולט בלא רוטב רק כדי קליפה וכ"כ בד"מ סי' ק"ה הבאתיו סי' ק"ה ס"ק כ"ב ע"ש ומ"מ צ"ע:

סעיף לד

מותר. המרדכי בשם ר"י כ' הטעם משום דשמנונית בדבש הוי נטל"פ והב"י כתב עליו ול"נ דאפי' היה נ"ט לשבח מותר משום נ"ט בר נ"ט דהיתירא עכ"ל וא"כ מוכח דמיירי שהריקוהו בעירוי ולא פסק הקלוח דאל"כ בלאו הכי פשיטא דשרי וכדלעיל סי' ס"ח ס"י וסימן צ"ב ס"ו בהג"ה וא"כ ע"כ צ"ל דלא שרי אלא הדבש דאפילו מאן דאסר לקמן סי' צ"ה דגים שנתבשלו בקדרה של בשר לאכלן בכותח הא שרי התם לאכלן בכלי של חלב אבל הקערה אסור לדעת הרב בהג"ה שם ס"ג שכתב דאם עירה מכלי של בשר ראשון על חלב דינו ככלי ראשון ואוסר הכלי (עיין בסי' צ"ה סק"ה) וליכא למימר דמ"מ שרי מטעם שכתב המרדכי דהא כתב הרב לקמן סי' ק"ג ס"ד דבמקום שאין הפסד מרובה יש להחמיר לומר דשמנונית בדבש לא הוי נטל"פ ואפשר דמיירי הכא במשקה מע"ד העשוי מדבש דבכה"ג לכ"ע נטל"פ כמ"ש הרב שם וכן כתב מהרי"ל בהגהת ש"ד בסי'

כ"ב דבהכי מיירי המרדכי בשם ר"י (שהביא המחבר) אכן מסתימת לשון המחבר משמע דאפילו הקערה מותר וא"כ לא הי"ל להרב לסתום כוותיה ואולי כיון דיש כאן תרתי למעליותא דאפילו בנתבשלו הרבה פוסקים והמחבר מכללם מתירין לאכלן בכותח וכן יש פוסקים דשמנונית בדבש הוי נטל"פ שרי לדעת הרב אפילו הקערה וע"ל סי' ק"ג ס"ב בהג"ה:

סימן צה

סעיף א

רחוצה יפה כו'. לאו למימרא דכל שנתבשל בה בסתמא מחזקינן לה שהיה שם שומן דבוק וכמ"ש הרא"ש והט"ו בס"ג גבי הדחה דאפי' אינו בן יומו מחזקינן בה שומן ושלא הי' מקונח יפה דדוקא גבי הדח' אמרינן מסתמא שומן דבוק בהן דהא השתא הוא דמדיחן אבל כשנתבשלה בקדרה אמרינן מסתמא דלא היה שומן דבוק בהן וכדכתב בת"ח כלל י"ז ד"ב וכדמוכח להדיא מהפוסקים בדוכתי טובא ומ"ש המחבר רחוצה יפה היינו לאפוקי כשידוע בבירור שלא היתה רחוצה יפה:

סעיף ב

ביצה כו'. ואפילו ביצה קלופה שנתבשלה במים בקדרה חולבת כו' אם הקדרה רחוצה יפה כמו בס"א וק"ל:

סעיף ג

והמנהג לאסור לכתחלה. לאכלו בכותח ובדיעבד מותר אם נתן בכותח אבל לבשלן לכתחלה בקדרה של בשר כדי לאכלן בכותח אסור אפי' להמחבר וסייעתו כ"כ סמ"ק סי' רי"ג והגה"מ ורי"ו ומביאם ב"י וכ"כ האו"ה ריש כלל ל"ד בשם המרדכי:

סעיף ד

ובדיעבד מותר. ומהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סימן ס"ג אוסר אפי' בדיעבד בנצלו מדינא ע"ש:

סעיף ה

אבל ליתן בכלי שלהם מותר לכתחלה. לכאורה משמע דאפי' ליתנן דרך עירוי מותר וכ"כ באו"ה בהדיא וכ"כ הב"ח בסוף ס"ד שדעת הרב דמותר לערותן בכלי שלהן אפי' לכתחלה אלא שקשה דהרי כ' בס"ג דאם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב דינו ככלי ראשון ואוסר אם היה בן יומו ודוחק גדול לומר דכאן לא קאמר אלא דהמאכל מותר לערותו בכלי שלהן אבל הכלי אסור וצ"ל דכאן לא מיירי אלא דמותר ליתנן בלא עירוי.

ומ"מ לענין דינא צ"ע כיון דהרבה פוסקים והמחבר מכללם מתירים אפילו בנתבשלו והרב בהג"ה גופי' מתיר בדיעבד א"כ נראה דאם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי של חלב דשרי דהוו דיעבד ול"ד למאי דאסרינן קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת דהתם שאני כמ"ש הר"ן וז"ל דמאן לימא לן שלא יתערבו פליטת הבשר ופליטת החלב בעצמם שלא באמצעי' המים הילכך לא הוי נ"ט בר נ"ט הילכך ל"ד לדגים שנתבשלו כו' ועוד דמאי דשרינן נ"ט בר נ"ט לאו משום דסברי שהטעם הראשון אין מתפשט והולך עד השלישי דא"כ אפי' בשאר איסורים נמי נימא הכי למאן דלית לי' חנ"נ ואנן לא שרינן אלא בבשר בחלב וכיוצא בו דהוי ב' נ"ט של היתר הלכך דוקא כשהטעם שני עמד בהיתר בלא תערובת חלב אמרינן הכי אבל כאן שהטעם שני לא עמד בפני עצמו כלל אלא תכף שבא לעולם נתערב בטעמו של חלב מסתברא ודאי דאסור וכדברי סה"ת עכ"ל וכל זה לא שייך בעירוי וכן דעת האו"ה דאם עירה מכלי ראשון של בשר על של חלב מותר ואף הרב בת"ח שם דין י"ב כתב שכל דבריו נ"ל הלכה כי דברי טעם הם אלא כמדומה לי שלא נהגו להקל בכה"ג אמנם בהפסד מרובה או לעת הצורך יש לסמוך עליו ע"כ שוב מצאתי שגם בתשובת משאת בנימין סי' ב' פסק כן וכ' שכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין וע"ש ועיין ס"ק י"ז:

סעיף ו

רק עלו בכלי של בשר כו'. פי' שאחד מהן הכלי או הדגים חמים כדאיתא בתוספות והרא"ש וטור ושאר פוסקים והכי מוכח בש"ס אבל אם שניהם חמים הביא הב"י בשם מ"כ דה"ל כנצלו וכ"כ בת"ח שם ד"מ בשם או"ה ע"ש המרדכי ע"ש:

סעיף ז

אפילו אינו ב"י. דחורפי' דתבלין משוי ליה כאלו האיסור בעין ומשוי ליה בן יומו כדלקמן סי' צ"ו ולקמן סי' קכ"ב ס"ג נתבאר דדוקא המאכל עצמו שהוא חריף נעשה לשבח אבל לא משוי הקדרה לשבח וע"ש וע"ל סי' צ"ו וסי' ק"ג ס"ו:

סעיף ח

עד דאיכא ס' כו'. ולא אמרינן דתבלין כיון דלטעמא עבידי לא בטילי כיון דאין איסורן מחמת עצמן וכדלקמן סי' צ"ח ס"ח:

סעיף ט

שניהם בני יומן מותר. היינו בדיעבד אבל לכתחלה אין להדיחן אפילו להמחבר וכמ"ש המחבר בא"ח סי' תנ"ב ס"ב דיש ליזהר מלהגעיל כלי בשר וכלי חלב יחד אא"כ אחד מהם אינו בן יומו וכ"כ הטור לקמן סי' קכ"א אם מגעיל כלי של בשר לאכול בו חלב או

איפכא צריך שלא יהא בן יומו עכ"ל והיינו לכתחלה כמ"ש הב"ח והדרישה שם ע"ש ועיין בס"ק ג' בסי' זה ולעיל סי' צ"ד ס"ק ט"ו:

סעיף י

ואם היה שומן דבוק בהן כו'. פי' אפי' היה רק שומן דבוק באחד מהן הכל אסור לפי שטעם שני מיד נ"ט לתוך ממשות ולא הוי נ"ט שני בהיתר וגם השומן נוגע בכלי השני ונאסר הכלי ושוב נאסר הכל ולפ"ז אפי' אם היה אחד מהן אינו ב"י והשומן דבוק באותו שאינו בן יומו הכל אסור אבל אם השומן דבוק באותו שהוא בן יומו אותו שהוא בן יומו מותר ושאינו בן יומו אסור כ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד והרב בת"ח שם ד"י:

סעיף יא

צריך שיהא במים ס' כנגד כו'. ע"ל ס"ק א':

סעיף יב

ויש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהן. וטעמא דהא כשטעם השני של בשר ושל חלב נכנסים במים מיד נאסרו המים וחוזרים ואוסרים הקערות והיורה ועיין בס"ק ה' ל' הר"ן אבל כשאחד מהן ר"ל הקערות או היורה אינו ב"י כל הכלים מותרים דאותו שהוא ב"י פשיטא דמותר שהרי לא קיבל טעם אלא מכלי שאינו ב"י שהוא נטל"פ ואותו שאינו ב"י נמי מותר דהרי קיבל הטעם מנ"ט בר נ"ט ועדיין הוא היתר מאחר שאינו ב"י:

סעיף יג

מבליעת כלי ראשון. וכתב האו"ה דאין חילוק בין הדיח קערות עם קערות או כפות עם כפות או טעלי"ר עם טעלי"ר ולא אמרינן דמה שתשמישו בכלי שני אינו אוסר עכ"ל ונ"ל דדוקא מן הסתם דחיישינן שמא השתמש בכף או בטעלי"ר בכלי ראשון וכמו בכה"ג לענין הגעלת כלים וצריכין כולם הגעלה בכלי ראשון אבל אם ברי לו שלא נשתמש בכף או בטעלי"ר רק בכלי שני תוך מע"ל ודאי אינו אוסר בדיעבד והכי נהוג עכ"ל ת"ח שם דין י"ג והב"ח השיג על דברי הרב אלו ע"ש אף כי דבריו נראין מ"מ נראה שגם הוא מסכים שאם ברי לו שלא נשתמש בכף או בטעלי"ר בכלי ראשון או בעירוי מע"ל אינו אוסר בדיעבד והוא פשוט:

סעיף יד

והמים נוהגין בהן איסור לכתחלה. דהואיל ואינו מאכל אלא מים גרידא הוי כלכתחלה ואסרינן הואיל ובלוע מאיסור פגום כ"כ בת"ח שם די"ד בשם או"ה אבל ודאי מדינא מותר לאכלו עם מין הכלי שהוא בן יומו כגון אם הוא של בשר מותר לאכלן עם בשר וע"ל סי' צ"ד ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף טו

אבל אם שניהם בני יומן כו'. הא דאצטריך לכתוב זה אע"ג דכתב כבר ויש אוסרין אא"כ א' מהם אינו בן יומו כו' י"ל דקמ"ל דל"מ אם הדיח קערות של בשר ביורה חולבת עצמה דהכל אסור אלא אפי' הדיח כלי של בשר ושל חלב ביחד בכלי אחד הכל אסור דהמים שבכלי ראשון מפליטים ומבליעים ונעשו נבילה:

סעיף טז

והכי נוהגין. וכ"פ מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' ס"ד אבל אם הודחו בזה אח"ז הוי ממש כדגים שנתבשלו בקדרה של בשר דלעיל דשרי:

סעיף יז

ואם עירה מכלי ראשון כו' דאין עירוי ככלי א' כו'. ובת"ח שם די"ב משמע להדיא דבין מערה מכלי של בשר מקונח בן יומו על כלי חלב ובין מערה מים שאינן לא של חלב ולא של בשר על כלים של בשר וחלב יחד ששומן דבוק בהן יש להתיר במקום הפסד מרובה או לצורך ושלא בכה"ג יש לאסור הכל וצ"ע שלא כ' כן כאן בהג"ה וע"ל ס"ק ה' וס"ק י"ט:

סעיף יח

עירה כו'. וכתוב בת"ח שם בשם או"ה דאפי' במערה מכלי של איסור על כלי של היתר אין לאסור רק הכלי שבא קלוח העירוי עליו ע"כ:

סעיף יט

שאינן של בשר ולא של חלב. כגון מקדרה חדשה או שלא נשתמש בה רק ירקות וכיוצא בהן או שאינה בן יומו וק"ל:

סעיף כ

דאין עירוי ככלי א' ממש כו'. קשה לי דהא משמע מדברי הרב בהג"ה סי' ס"ח ס"י דעירוי מבשל כדי קליפה וכ"כ בת"ח כלל ל"ג ד"ב וצ"ל דס"ל להרב דנהי דמבשל כ"כ שהתרנגולת מפליט ומבליע מ"מ הכלי שהוא קשה אינו בולע דאינו מפליט ומבליע כאחת בכלי שהוא קשה אכן לענין דינא נראה כמ"ש בהגהת ש"ד סי' נ"ז בשם מהר"ש ומביאו בת"ח שם דנאסרו דכיון דקי"ל דעירוי מבשל וכמו שיתבאר בסי' ק"ה ס"ק ד' א"כ חשיב כבישול ממש ומבליע אפילו בכלי והכי מוכח מדברי המרדכי והגה"א סוף עבודת כוכבים דאפילו למ"ד כלי שני מבליע ומפליט אין סברא לחלק בכלי שכתבו על מ"ש ה"ר חיים כהן דתרנגולים שנמלגו בכלי שני אסורים וזה לשונו ולפי דבריו היו נאסרים כל הכלים שמולגין בהם התרנגולת מחמת הדם שפולטת התרנגולת ונבלע בכלי עכ"ל

א"כ כ"ש דלמאי דקי"ל דעירוי מבשל דמבשל אפי' לכלי וכ"כ מהרש"ל בספרו פכ"ה ס"ס ס"ד וז"ל היכא שעירו מים רותחים על הקערות צריכים לדקדק ולשאול אם היו שם שיורי מאכל לפי שהעירוי מפליט ומבליע כדי קליפה עכ"ל וגם הרב בת"ח שם כ' שלא נהגו להקל בזה ושיש להחמיר במקום שאין הפסד מרובה ואו"ה דהתיר אפילו שומן דבוק בהן היינו משום דאזיל לטעמיה דס"ל דעירוי אינו מבשל ולא מפליט ומבליע אפי' כדי קליפה אלא בולע כדי קליפה קודם שמצננו וכמבואר בדבריו להדיא אבל למאי דקי"ל דעירוי מבשל כדי קליפה נראה כמו שכתבתי מיהו היכא דהם נקיים ודאי יש להתיר מטעם נותן טעם בר נותן טעם וכדמשמע מדברי מהרש"ל אבל היכא דהוי כלי של איסור דלא שייך ביה נותן טעם בר נותן טעם נראה דאפילו נקי אסור וצריך עיון בזה דאפשר דאפילו מבשל לא מבשל כולי האי שיפליט מן הכלי ויבליע לכלי ולפ"ז גם בכלים של בשר וחלב שאחד מהן נקי ואחד מהן אינו נקי שהנקי אסור ושאינו נקי צ"ע אי נימא כיון דהנקי נ"נ חוזר ואוסר השני כיון שמערה עליו כל פעם או נימא דעירוי לא מבשל כולי האי ויש להחמיר בשניהם במקום שאין הפסד מרובה כי נראה כיון דמבשל חשיב ממש כבישול והכי משמע בהגהת ש"ד הישנים שנדפסו בקושטנדינ"א שנת שוב"ה (סי' ל"ג) דאין חילוק ע"ש:

סעיף כא

יראה לי כו'. דין זה לא נמצא בשום פוסק ולא שום א' מהאחרונים הזכירוהו גם בב"י לא הזכירו ואדרבה משמע מדברי הפוסקים דאין שום תקנה להגעיל כלי בן יומו אם לא שיש במים ס' נגד הכלי והכי מוכח נמי ממ"ש התוס' פג"ה (דף ק') סוף ד"ה בשקדם והרא"ש לשם דלפי' ר' אפרים דאמר דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב ניחא מה שצותה התורה להגעיל כלי מדין ב"י והיאך יכשירו יורה גדולה והלא אין במים ס' כנגדו והמים נאסרים כו' ולפירושו ניחא כי לא נעשו המים כולן נבילה ומעט איסור הנפלט מן היורה חוזר ונבלע בתוכו ומגעילו שנית ואותו מעט איסור בטל בס' במים עכ"ל ואם איתא הלא התורה לא באה ללמוד אלא להגעיל כל חד כדיניה ואי משום שהמים יאסרו הא איכא תקנתא דאפר וצ"ע:

סעיף כב

אין מניחין כו'. הטעם דבמלח הכותח הנופל עליו הוי בעין ולא בטיל וחיישינן שמא ימלח בו בשר אבל בחומץ ליתא לאיסורא בעיניה ובטיל בס':

סעיף כג
מותר ליתן כו'. דמיזהר זהירי שלא יפול מזה לזה משא"כ בס"ה דלא מסיק אדעתיה שלא יפול מן הכותח במלח ויתן ממנו לתבשיל:

סעיף כד
ויש מחמירין לכתחלה. דוקא במגולים כמו בס"ה והכי איתא בהגה"א בהדיא:

סעיף כה
מלח הנתון כו'. אין הטעם משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהא מלח דבר חריף הוא ומשוי ליה בעין וכמו שכתב הרב בהג"ה ס"ב והמחבר סי' צ"ו ס"ג גבי תבלין אלא הטעם דאין כח למלח להפליט טעם מכלי כדלקמן סימן ק"ה סי"ג ולפ"ז אפילו בקערה של איסור מותר:

סימן צו

סעיף א
סילקא. הוא תרדין:

סעיף ב
של בשר בן יומו. אע"פ שהוא מקונח ונקי בודאי דאגב חורפיה דצנון וסילקא ודוחקא דסכינא פלט סכין גוף הטעם שבו והוי כמו איסור בעין הלכך ל"ד לשאר נ"ט בר נ"ט דלעיל סי' צ"ה דמותר:

סעיף ג
או שאינו בן יומו. ואינו מקונח דסתמא השמנונית קרוש על פניו וע"ל ס"ק כ"ז:

סעיף ד
עד שיטול כו'. דדבר האוסר מחמת חריפות אינו אוסר יותר מכדי נטילה:

סעיף ה
או שיטעמנו כו'. הא דטעימה מהני מבואר בש"ס ובאשיר"י וטור ורשב"א מיהו הוכחתי בספרי מן הש"ס דלכתחלה אסור לאכלו בכותח ע"י טעימה וכתבתי שם שכן משמע דעת הרמב"ם והסמ"ג וסמ"ק ומרדכי ושאר מחברים שלא הזכירו היתירא דטעימה וכ"פ מהרש"ל בספרו פכ"ה סימן ס"א והרב בת"ח ריש כלל ס"א דלא כדמשמע מדברי הרא"ש וטור והרשב"א והמחבר דאפילו לכתחלה מותר מיהו ודאי אי טעמו דלית ביה טעם ובישלו בדיעבד בחלב מותר כיון דבודאי אין טעם בקדרה זו כדאיתא בהדיא בש"ס ופוסקים והוא פשוט וכן משמע במהרש"ל ות"ח שם והיינו דלא הגיה הרב כאן כלום אמ"ש המחבר או יטעמנו כו' כדהגי' בריש סי' צ"ב וצ"ח משום דמ"מ לענין דיעבד מהני

טעימה דדוקא אטעימת עובד כוכבים לא נהגינן לסמוך אפי' דיעבד משא"כ אטעימת ישראל וכמ"ש לקמן סימן צ"ח ס"ק ה' (והא דלא הגיה דלכתחלה אין לסמוך אטעימה היינו משום שהוא בכלל מ"ש דאם חתכו בסכין של בשר אסור כולו בחלב כו' דלישנא דאסור כולו משמע דלית ליה תקנתא) דלא כהעט"ז שהשמיט לגמרי הא דטעימה מהני משמע דס"ל דאפי' דיעבד לא סמכינן אטעימת ישראל וכמ"ש לקמן סימן צ"ח וליתא ועמ"ש שם:

סעיף ו

דה"ה לאינו בן יומו והוא מקונח. הטעם דחורפיה דצנון מחליא ליה ומשוי ליה לשבח כמו קורט של חלתית לקמן סימן קי"ד ס"י וכן דעת כל האחרונים וכן נוהגין ומשמע דאין חילוק בין בן יומו לאינו בן יומו ונהגינן להחמיר בכל מילי כמו בן יומו ודלא כמ"ש בס' אפי רברבי דף ס"ב ע"ב דבאינו בן יומו יש להקל בכדי נטילה מיהו ודאי בשאר דברים שאינם חריפים דין סכין כשאר כלים שאם אינו בן יומו והוא נקי מותר כדמשמע מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים:

סעיף ז

צריך ששים נגד מה שנגע בסכין. והא דלא סגי בששים נגד הנטילה משום דאינו יודע כמה היה לו ליטול א"נ מיירי כשהמקום שנגע בסכין הוא פחות מכדי נטילה:

סעיף ח

כנגד מה שנגע בסכין. היינו כשידוע בבירור עד כמה נגע אבל מן הסתם דרך לחתוך בכל הסכין וע"ל סי' צ"ד ס"ק כ"ד:

סעיף ט

צריך לשער ששים נגד כל הצנון. דכל חתיכה וחתיכה נאסרה כדי נטילה מיהו היינו דוקא כשהצנון קטן מהסכין או שאין הסכין לפנינו שנוכל לשער בו אבל כשהסכין קטן מהצנון והוא לפנינו פשיטא דאין צריך ששים אלא כנגד הסכין מיהו בסכין של עובד כוכבים או של איסור לדידן דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים א"כ כל חתיכה וחתיכה נ"נ כדי נטילה א"כ כשחתכו דק דק צריך לשער נגד כל הצנון אף שהוא יותר מהסכין ודוק מיהו ודאי היכא שבישלו צנון שלם שנחתך בסכין של עובד כוכבים או של איסור כיון דאין אוסר יותר מכדי נטילה אם יש בתבשיל ס' נגד הנטילה ש"י וכן משמע מדברי הרב בת"ח שם ד"ב וכאן בהג"ה והוא פשוט לדעתו ובעט"ז כתב דאם חתכו בסכין של עובד כוכבים נ"נ וצריך ס' נגד כל הצנון אפי' לא חתכו דק דק עכ"ל והוא תמוה דכיון דלא נ"נ רק הנטילה לסגי בס' נגד הנטילה ואולי כוון למ"ש מהר"מ מלובלין בתשובה סי'

צ"ב דאע"ג דמתחלה לא נ"נ רק הנטילה מ"מ מיד כשנותנו בתבשיל נעשה כל הצנון נבילה דהוי אותה הנטילה איסור דבוק אם אינו בצנון עצמו ס' נגד הנטילה עכ"ל אבל גם זה אינו דכיון דאין הנטילה אסור מצד עצמה וגם אינה איסור ניכר ומובדל וגם אינו נאסר רק כדי נטילה לא שייך למימר ביה איסור דבוק ודו"ק וודאי דל"ד לכל איסור דבוק שבסימן ע"ב וצ"ב וכמה דוכתי וכן הבאתי בסי' כ"ב ס"ק י' בשם יש פוסקים דל"א חנ"נ רק כשהחתיכה עומדת בפני עצמה אבל לא בחצי חתיכה וכה"ג ואף להפוסקים דלא ס"ל הכי מ"מ מודים דלא חשיב בכה"ג איסור דבוק וכ"פ הב"ח בסי' כ"ב ס"ו דאם נמלח העוף עם הורידין צריך נטילה ואם נתבשל אח"כ צריך ס' בתבשיל נגד הנטילה ולא מצריך בעוף גופיה ס' נגד הנטילה א"ו כדפי' והוא דעת הרב והוא ברור:

סעיף י

וכן נוהגין לכתחלה. פי' בין בסכין של בשר בין בסכין של עובד כוכבים נוהגין לכתחלה לאסור כולו והכי משמע בת"ח ובסימני ת"ח שם ד"ב אבל בדיעבד שנתבשל בין בסכין של בשר בין בסכין של עובד כוכבים א"צ לשער רק כדי נטילה:

סעיף יא

הירק שעל הצנון שאינו חריף. וכתב בת"ח שם בשם או"ה דזנבותיהן של שומים ובצלים נמי לא חריפים ולא בלעי אלא כדי קליפה:

סעיף יב

ואם יש ספק כו'. הרב קיצר כאן קצת שבהגהת ש"ד והגהת או"ה לא התיר מהרא"י בספק אלא הקרי"ן מטעם דהרבה פוסקים אינם אוסרים אלא בסכין בן יומו וכן יש פוסקים אינם אוסרים אלא בצנון ולא במידי אחריני וא"כ בצנון היכא דידוע שהסכין היה ב"י אלא דמסופק אם חתך בו הצנון או לא דאי הוי חתך ביה בודאי הוי אסור לכ"ע ספיקא לחומרא:

סעיף יג

כי תלינן כו'. דאף אם נחתכו בסכין מ"מ סתם כלי של עובד כוכבים אינו ב"י ויש פוסקים מכשירין באינו ב"י:

סעיף יד

שנעשה במרא וחצינא. וכתוב בת"ח שם בשם הגהת או"ה שכל החתוכים שהן חתוכים לצד זנבותיהם עד חצי הצנון תלינן במרא וחצינא אבל למעלה מזה לא:

סעיף טו

ובמקום שאין נמצא כו'. אבל במקום שנמצא לקנות אחרים הוי כלכתחלה דאסור כולו:

סעיף טז

ודגים מלוחים. משמע דלדעת המחבר אסורים כדי נטילה ולדעת הרב לכתחלה אסורים כולו ובדיעבד צריך לשער כדי נטילה אבל בת"ח שם ד"ט מביא בשם או"ה דאם חתך דגים מלוחים בסכין של איסור צריך גרידה ואם חתכה קודם שנמלחו סגי בהדחה עכ"ל וכ"כ לעיל סי' ס"ט ס"ק פ"ט בשם הרב וצ"ל דהמחבר מירי כשהם מלוחים ביותר דאז אגב חורפיה דמלח ודוחקא דסכינא בלעי טפי אבל משום מעט מלח לא חשיבי חריף כדלעיל סי' צ"ה ס"ב בהג"ה:

סעיף יז

דיש להם כלים מיוחדים. משמע דאי ידעינן בודאי שנחתך בסכין של עובד כוכבים אפי' אינו ב"י אסור דדמי לקורט של חלתית וכ"כ בת"ח שם ד"ז בהדיא אכן בסמ"ג גבי דיני ברכות (דף קי"ג ע"ב) משמע בהדיא כמ"ש האו"ה דאפילו חתך בודאי בסכין זנגבילא רטיבתא מותר וא"כ צ"ל דל"ד לחלתית ושאר דברים שהם חריפים ביותר והלכך אפילו אינו מלחלח משוי ליה לשבח משא"כ בזנגבי"ל וכ"כ מהרש"ל בביאוריו לסמ"ג דל"ד לחלתית ומ"ש הרב בת"ח שבטי"ד סי' קצ"ב משמע שסתם כלי של עובד כוכבים אינו ב"י לחוד לא מהני להתיר הזנגבי"ל לא ידעתי שום משמעות הלכך נראה דאין להחמיר כ"כ בזנגבי"ל כיון דאפילו בצנון הרבה פוסקים מתירין באינו ב"י וכן בס' אפי רברבי דף ס"ב ע"ב מתיר ע"י קליפה באינו ב"י אלא דמחלק שם וכתב דהיינו דוקא בזנגבי"ל יבישתא אבל באו"ה שם מבואר דביבישתא פשיטא דשרי) וכל דבר חריף יבש מותר בהדחה ע"ש:

סעיף יח

תבלין שנדוכו כו'. וה"ה מלח שנדוך וכל שאר דברים החריפים ודוקא שנדוכו אבל לא כשהיו נתונים במדוכה של בשר כדלעיל ס"ס צ"ה וק"ה ובא"ח סי' תמ"ז ס"ו:

סעיף יט

בן יומו. ז"ל סה"ת תבלין שנידוכו במדוכה של בשר אין להתירם בחלב משום נ"ט בר נ"ט דהא תבלין חזק וחריף והוי מדוך כמו בית שאור וגם פלפלין חריפים והוי כמו צנון שחתכו בסכין של בשר דלא שרי מחמת נ"ט בר נ"ט ואסור משום טעם ממש הנבלע שם עכ"ל ומשמע דאפילו כשאינו ב"י אוסר דהא מדמי ליה לצנון ועוד דיהב טעמא משום טעם ממש הנבלע שם וא"כ קשה על המחבר למה כ' בסתם ב"י הא להי"א שבסעיף א' אפילו אינו ב"י אסור וכ"כ המחבר לקמן סי' ק"ג ס"ו וז"ל יש מי שאומר שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור שאינו ב"י הכל אסור דחורפיה משוי ליה לשבח עכ"ל הלכך

נראה כדעת הי"א שהביא הרב בהג"ה דכיון דקי"ל כהי"א שבס"א א"כ ה"ה הכא וכן בסימן צ"ה ס"ס ב' וסימן קכ"ב ס"ג כתב הרב בהג"ה בסתם דאפי' אינו ב"י אסור גבי תבלין וע"ש וכן דעת כל האחרונים וכן נוהגים:

סעיף כ

מי לימוני"ש כו'. ז"ל שבולי לקט לימוני"ש של עובד כוכבים מן הדין לאסרם מפני שחותכין אותם בסכין שלהם ואגב חורפייהו בלעו אלא שמפני שמחתכין רבים וממלאים מהם חבית י"ל שבטל טעם הסכין בראשון ושני כו' וכתב הב"ח דצ"ל דס"ל דלא אמרי' חורפיה מחליא אלא בחלתית וכיון דסתם כלי של עובדי כוכבים אינו ב"י אין שם איסור אלא מפני שמנונית הקרוש על הסכין ונתקנח בראשון ושני כו' וא"כ לדידן דקי"ל כסה"ת הני לימוני"ש כולם אסורים וכ"כ הטור בא"ח סימן תמ"ו דלדעת סה"ת זיתים שכבשן ונחתכו קודם הפסח בסכין של חמץ שאינו ב"י דחזרו הזיתים כולם חמץ (וכ"כ המחבר שם ס"ח וכ"כ הטור והרב בהג"ה לקמן סי' קי"ד ס"ח ע"ש) ודלא כהגהת ש"ע עכ"ל ולדעתי לישנא דשבולי לקט שבטלה טעם הסכין כו' משמע מה שבלוע בסכין אלא נראה דמודה לסה"ת דצנון וכיוצא בו דחריפי טובא דמחליא להו לשבח אלא דס"ל דלימוני"ש וכיוצא בו כיון שאינם חריפים כמו הצנון א"כ לא מחליא אלא מה שבלוע בדופני הסכין שנתבטל בראשון ושני דזה הוי מחליא ליה ושוב אין כח להלימוני"ש להשוות לשבח מה שבלוע מבפנים [אלא] מה שנתבטל כבר דודאי בצנון ודכותיה שהוא חריף טובא אפילו מה שבלוע מבפנים משוי ליה לשבח משא"כ בלימוני"ש וזה מוכרח בדברי הרב דאל"כ היו דבריו סותרים זא"ז דהרי כתב בס"א דאם חתך הצנון דק דק צריך ס' נגד כולו אלמא דלא נתבטל טעם הסכין וא"כ ניחא דזיתים דאינם חריפים כ"כ אפילו כמו לימוני"ש אינן מבטלים טעם הסכין אפילו מה שבלוע בדופני הסכין מבחוץ ודוק או י"ל דזיתים הוי חריפים כמו צנון כדאמרינן בערובין דאמרה יונה יהיו מזונותי מרורין כזית כו' א"נ דודאי לענין דינא אין לסמוך אזה דכבר נתבטל טעם הסכין ומה"ט כתב הרב דבמקום שנוהגים להחמיר אין לשנות והיינו דאסורים הזיתים אלא משום דבלימוני"ש ודכותייהו נוהגין היתר כתב הרב דיש ליישב המנהג ויש לסמוך אהאי טעמא דכבר נתבטל כיון דאפשר נמי לומר דחתכו אותם בסכין חדשה שיש להם כלים מיוחדים לכך וכדאמרינן בזנגבי"ל בס"ב אלא מספיקא אסרינן להו והלכך סמכינן אהך סברא דנתבטל כו' ליישב המנהג כיון דבלא"ה יש פוסקים מתירין אפילו בצנון בסכין שאינו בן יומו וגם יש פוסקים דדוקא צנון הוי חריף ולא שאר דברים וכמ"ש בס"ק י"ב בשם מהרא"י ע"ש והיינו דכתב הרב ואף אם נאסרו מקצתן כו' משמע דאפילו מקצתן לא בריר שנאסרו

מיהו בלא ה"ט דנתבטל לא הוי שרינן להלימוני"ש אע"ג דלעיל ס"א דקונין הצנונות מעובדי כוכבים משום דיש ספק אם נחתך בסכין של איסור אזלינן לקולא משום דהתם יש לתלות במרא וחצינא משא"כ הכא דקרוב הדבר שחותכין אותן בסכין שלהם:

סעיף כא

בגרידה לבד. והוא פחות מקליפה שהקליפה צריך שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולו כאחד משא"כ בגרידה ר"ן מיהו בגרידה סגי אע"פ שסתם סכין שמנוניתו קרוש על פניו דמדינא הוי סגי בהדחה כמו בלפת כיון דצונן בצונן הוא אלא שמתוך לחותה א"א להדיח אותה דאדרבה ע"י ההדחה נסרך בהם יותר ולכך סגי בגרידה וכמ"ש הר"ן ובת"ח שם ד"י מביא טעם אחר ע"ש האו"ה ע"ש:

סעיף כב

לפת. הוא שקורין בל"א ריבי"ן וכן הוא במהרי"ל ריש דיני או"ה:

סעיף כג

שחתך אחר הלפת שרי. לכאורה משמע מלשון זה דלכתחלה אסור לחתוך בו צנון לאכלו עם בשר אע"פ שכבר חתך בו לפת וכדכתב בת"ח שם בשם או"ה אבל מהרש"ל באו"ש ובספרו שם חולק על האו"ה ומתיר אפילו לכתחלה והכי משמע מל' ב"י שכתב על הרשב"א דלא מתיר כשחתך לפת אלא לסילקא וז"ל אבל ש"ד וסה"ת ורבינו מתירין בהדיא לחתוך אפילו צנון עכ"ל ובאמת משמע כן בל' סה"ת וש"ד וטור ע"ש ודוק וכ"כ האגודה פ' כ"ה סי' קכ"ו ואין להקשות כיון דהצנון עכ"פ בעי הדחה ניחוש לכתחלה דלמא משתלי ואכיל עם בשר בלא הדחה כדאסרינן בר"ס צ"א להניח בשר בקערה של איסור צונן מה"ט דשאני התם דמיד כשהניחוהו בקערה צריך הדחה) משא"כ כאן דאם רוצה לאכלו כך שרי הלכך לא חיישינן דלמא משתלי ואכיל עם בשר וכעין זה חלקתי בסי' ס"ט ס"ק פ"ג ע"ש אי נמי שאני הכא דהדחה נמי היא חומרא בעלמא דהא כבר נתבטל הטעם בלפת גם בש"ד וסה"ת וסמ"ג לא הוזכר' הדחה זו מיהו ודאי לחתוך לכתחל' לפת כדי לחתוך בו אח"כ צנון משמע בש"ס ופוסקים דאסור:

סימן צז

סעיף א

אפילו לאכלה לבדה. גזירה שמא יאכלנה עם בשר:

סעיף ב

ואין לאפות כו'. פי' לכתחלה אין לאפות שום פת עם פלאדי"ן או פשטי"ד בתנור אפילו רחב ואינו משופע דחיישי' שמא יזוב ממנו אל הפת אבל בדיעבד אם אין התנור משופע או שהפת למעלה מן הפשטי"ד לא מחזקינן איסורא דשמא זב כיון דאפילו זב לא זב תחת הפת עצמו אבל אי חזינן דזב מן הפשטי"ד לחוץ אפילו אינו זב תחת הפת עצמו אלא הפת רחוק מן הפשטי"ד הפת אסור אף דיעבד וכדאיתא בהגה"א והגהת ש"ד והגהת או"ה כלל ל"ט בשם א"ז כל זה מוכח בת"ח כלל ל"ו ד"ט ע"ש ובסימני ת"ח ודו"ק וטעם לדבר נ"ל משום דמספקא לן אי בישול מפעפע בכל הכלי או לא וכמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ט"ז והלכך היכא דלא חזינן דזב איכא ספק ספיקא ספק זב או לא זב ואת"ל זב שמא לא פעפע בכולו אבל כשהתנור משופע מסתמא זב תחת הפת עצמו וכן כשחזינן דזב ליכא אלא חדא ספיקא כנ"ל ודוק ואע"ג דבהגהת או"ה שם כ' בשם א"ז דבלא ראה דזב איכא בלאו הכי ספק ספיקא ספק זב או לא ואת"ל זב שמא לא יאכלו עם חלב עכ"ל שמא לא חשיב האי דשמא לא יאכלו עם חלב להרב ספיקא כלל כיון דהרגילות הוא לאכול פת עם כל מיני אוכלים קרוב הדבר לאכלו ג"כ עם חלב ולפ"ז מ"ש הרב בהג"ה כאן ואם זב תחתיו ר"ל זב תחת הפשטי"ד אפי' רחוק מן הפת וכן מוכרח לפרש לשון זה שהביא בת"ח שם בשם הגהת או"ה ע"ש ודוק והבית חדש כתב וז"ל ודלא כמ"ש ב"ה ע"ש דלא נאסר הפת אלא כשזב תחתיו ממש והבין כך מהגה"א הביאו ב"י ולא דק עכ"ל ולא עיין בת"ח כי המעיין שם יראה שהרב מביא בשם הגה"א בהדיא להפך דאפי' אינו זב תחת הפת אסור וכ"פ בסימני ת"ח שם ומוכח שם דעת הרב כאשר כתבתי:

סעיף ג

ודגים שצלאן כו'. לא איירי כאן אלא מדין איסור אבל מסכנתא לא מיירי וזה יתבאר בר"ס קי"ו בס"ד ע"ש:

סעיף ד

אסור לאכלן בחלב. ואע"ג דלקמן ר"ס ק"ח אם צלו בשר כשרה עם בשר נבילה בתנור א' אפי' קטן מותר בדיעבד הכא כיון דאפשר לאכלו בלא חלב הוי כלכתחלה וע"ל סי' ק"ח שם יתבארו על נכון דיני ריחא מילתא כי שם מקומם:

סעיף ה

עשרונים. וכל עשרון הוא שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה:

סימן צח

סעיף א

איסור שנתערב כו' כגון חלב כו'. משמע דהיינו חלב בציר"ה דהיינו תרבא וכן משמע בטור וא"כ דעת הט"ו דטעם חלב ובשר אינו שוה וכן משמע מדברי שאר פוסקים אבל ראב"ן כ' בתשובה בסי' ב' ובסוף עבודת כוכבים דחלב ובשר טעמם שוה וצ"ל דמיירי בבשר שמן ועיין בס"ק ו':

סעיף ב

יטעמנו עובד כוכבים כו'. וצריך שלא ידע שסומכין עליו בב"י פסק דאעובד כוכבים דלאו קפילא (פי' נחתום אומן) סמכינן עליה במסיח לפי תומו דוקא ואקפילא סמכינן אפי' אינו מסיח לפי תומו דלא משקר שלא יפסיד אומנותו ונתבאר לך דכאן מיירי בעובד כוכבים שאינו קפילא ולכך צריך שלא ידע שסומכין עליו ומ"מ קשיא לי כיון דפסק בס"ב דמין בשאינו מינו אסור מדאורייתא כל שנותן טעם א"כ איך יהיה עובד כוכבים נאמן במסיח לפי תומו והלא ש"ס ערוכה היא בפ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ד) דאין עובד כוכבים מסל"ת נאמן באיסור תורה אלא בעדות אשה לבד ופסקוהו בה"ג והרי"ף והרא"ש שם וסמ"ג בסוף הלכות גרושין (סוף עשין נ') ואע"פ שמדברי הרמב"ם ושאר פוסקים משמע ג"כ דסמכינן אעובד כוכבים דלאו קפילא במסל"ת מ"מ אפשר דסברי כרש"י וסייעתו דמין בשאינו מינו מן התורה בטל ברוב אבל על המחבר קשה וכן קשה על הרשב"א שגם הוא פסק דמין בשאינו מינו אסור מן התורה עד ס' ופסק דעובד כוכבים דלאו קפילא נאמן במסל"ת וכדהובא בב"י שוב מצאתי בתרומת הדשן סי' ע"ט שהרגיש קצת בזה וכ' ז"ל דקפילא שאני דאומנותו בכך ולא מרע חזקתו והכי איתא בטור י"ד דמסקנת הרא"ש דבעינן תרתי קפילא ומסל"ת ולא כרשב"א דסבר דכל חד מהני וא"ת תיקשי להרשב"א אמאי מהני מסל"ת וי"ל דסבר כרש"י כו' ותימה שהרי הרשב"א פסק בהדיא בתה"א דף ק"ב ע"א כר"ת ע"ש ודוחק לומר כיון דכ' ומ"מ לענין פסק הלכה נסמוך על ר"ת ור"י ובעל הלכות והראב"ד ז"ל שרבים הם ואמרו להחמיר בשל תורה עכ"ל א"כ לא פסק כותייהו אלא משום חומרא ומהני סברת המקילים לענין עובד כוכבים מסל"ת ועוד דבת"ה הקצר שם סתם לגמרי כסברת ר"ת ולא הזכיר סברת המקילין (ומחותני האלוף המרומם מהר"ר גרשון נר"ו הקשה ג"כ על הת"ה דהא הרא"ש וסייעתו דמצרכי קפילא ע"כ לאו טעמא משום דלא מרע חזקה דהרי הוא מסל"ת אלא הטעם הוא משום דאל"כ מנ"ל שיודע להבחין בטעם וכן משמע בב"י וכן הוא בתה"א

דף ק"ו ע"ב וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דהא הרא"ש פסק כר"ת ופסק דסמכינן אמסל"ת [ועוד] דע"כ טעמא הוא משום מסל"ת לחוד דאי משום דלא מרע אומנתיה ליסגי בקפילא לחוד ודוק) ועוד דעדיין דברי המחבר אינם מיושבים שסתם בחבור זה הפסקים וכן מהרש"ל פג"ה סי' ל"ג פסק דאפי' האידנא סמכינן אעובד כוכבים מסל"ת אפי' לאו קפילא ובסי' מ"ו שם הביא מ"ש הרשב"א ואמרו להחמיר בשל תורה וכתב עליו ולפי מה שפירשתי הוא בלא חומרא דכך הוא מחוורתא דשמעתא דהוא דאורייתא כו' ע"ש ויש שהיו רוצים לתרץ דהא דאמרינן בהגוזל דאין עובד כוכבים מסל"ת נאמן בשאר דברים היינו היכא דאתחזק איסורא משא"כ הכא דלא ידעינן אי אית ביה טעם כלל ודוחק ועוד דהתם פרכינן עלה מהא דהתירו שבויה על פי קטן מסל"ת ומשני בשבויה הקילו והשתא מאי פריך הא בשבויה לא אתחזק איסורא ואע"ג דבריב"ש סי' תל"ג כתב על דין דעובד כוכבים מסל"ת על קנקנים של יין נסך שעברו עליו י"ב חדשים דאינו נאמן דאף אם נאמר גבי מין בשאינו מינו דסמכינן אעובד כוכבים מסל"ת אפי' לאו קפילא מכל מקום שאני הכא דאתחזק איסורא דודאי נשתמשו בקנקן ביין של איסור ואתה בא להוציא מכח עדותו מידי ודאי איסורו עכ"ל ע"כ צ"ל דהריב"ש ס"ל כרש"י וסייעתו והלכך באיסור דרבנן (דקנקנים של עובדי כוכבים אינם אסורים אלא מדרבנן וכדלקמן בהל' כלי היין) הוא דיש לחלק בהכי וכמו שמוכרח לחלק בהכי לדעת הרב כמ"ש בסוף סימן קל"ז ע"ש אבל באיסור דאורייתא ודאי א"א לחלק בהכי וכמו שכתבתי לכך נ"ל לחלק דדוקא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא הוא דאין עובד כוכבים מסל"ת נאמן באיסור תורה אבל במין בשאינו מינו כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא להטעימו לקפילא סמכינן עליה וחלוק זה מוכח בריב"ש שם ע"ש וע' בסימן ט"ז סעיף י"א ובסימן ס"ט ס"י ובסימן קכ"ב סי"א ובס"ס קל"ז ובמ"ש שם:

סעיף ג

והוא שלא יהא סופו להשביח. ע"ל סימן ק"ג סוף ס"ב:

סעיף ד

ואם אין שם עובד כוכבים לטועמו כו'. משמע דעת המחבר דכשיש שם עובד כוכבים לטועמו לא שרינן אלא ע"י עובד כוכבים ואי אמר דאיתביה טעם איסור אסור אפי' טפי מס' ואי אמר דלית ביה טעם מותר אפי' בפחות מששים ולא אמרינן לשער בס' אלא היכא דלא אפשר למיקם עלה דמילתא כגון שאין שם עובד כוכבים או מין במינו וכמו שפירש בב"י דעת הרמב"ם כן וע"ש:

סעיף ה

ואין נוהגין עכשיו לסמוך אעובד כוכבים כו'. מדלא קאמר ואין נוהגין עכשיו לסמוך אטעימה וקאמר ואין נוהגין עכשיו לסמוך אעובד כוכבים משמע דוקא אעובד כוכבים הוא דלא סמכינן משום דעובד כוכבים הוא אבל אטעימת ישראל סמכינן במין בשאינו מינו דהתירא כגון תרומה שנפל לחולין דטעים לה כהן כדאי' בש"ס ופוסקים ואף שאין תרומה נוהג בזמנינו מ"מ נ"מ לענין האומר קונם בשר ויין שאני טועם ונפל לתבשיל שאסור לו בנ"ט דסמכי' אטעימת ישראל וכדלקמן סימן רי"ז ס"ק כ"ו א"נ לענין טעימת בשר או חלב כמו גבי צנון וכה"ג וכמ"ש בסמוך וכ"פ הב"ח דבשא"מ דהיתירא יש לסמוך אישראל אפי' אינו אומן אפי' האידנא אפי' בנתערב גוף הדבר דודאי ישראל לא משקר וכן משמע לעיל ר"ס צ"ו גבי צנון שחתכו בסכין של בשר וכמ"ש שם בס"ק ה' וכן משמע בתשובת הרב סימן נ"ד דקי"ט ע"ג ודלא כהעט"ז שכ' ועכשיו אין נוהגין לסמוך אטעימת כהן ועובד כוכבים עכ"ל ואזיל לטעמיה שגם בסימן צ"ו לא הזכיר טעימת צנון כלל והא ליתא אלא בישראל מהני לעולם טעימה וכמ"ש:

סעיף ו

אם נתערב מין במינו. הטעם כתב ר"ת וכל הפוסקים העומדים בשיטתו דק"ל טעם כעיקר אסור מדאורייתא במין בשאינו מינו דכיון שנותן האיסור טעם בהיתר נהפך ההיתר להיות כולו איסור ואסור כולו מדאורייתא אבל מין במינו כיון שאינו נותן בו טעם בטל מה"ת ברוב כדכתיב אחרי רבים להטות אלא שחכמים הצריכוהו ס' והלכך כיון שנודע שהיה רובו היתר ולא נסתפק אלא אם יש שם ס' או לאו ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא משא"כ כשלא נודע שהיה רובו היתר דה"ל ספק דאורייתא ואסור אבל מין בשאינו מינו כיון דאסור מה"ת עד ס' כיון שנ"ט אפי' נודע שהיה רובו היתר ולא נודע שהיה ס' ה"ל ספיקא דאורייתא דאסור ובהיות כן תמהני על מ"ש הרב ולענין מין במינו אזלי' בתר שמא כו' דדעתו אם הוא שוה בשמא אע"ג דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור מדרבנן ואם אינו שוה בשמא אע"ג דשוה בטעמא ה"ל מבשא"מ ואסור מה"ת וכ"נ מדברי מהרש"ל באו"ש ובספרו פנ"ה ס"ס ל"ב והרי מבואר בכל הפוסקים דלהכי מבשא"מ אסור מה"ת עד ששים כיון דנ"ט ולהכי מין במינו דאינו נ"ט בטל מן התורה ברוב כדאזלינן בכל דוכתי בתר רובא וא"כ נהפוך הוא דהכל אזלינן בתר טעמא דאם אינו שוה בטעמא אע"ג דשוה בשמא מ"מ כיון דנ"ט בהיתר ונהפך ההיתר להיות כולו איסור אסור מן התורה עד ששים והלכך בנשפך אזלינן לחומרא ואם שוה בטעמא אע"ג דלא שוה בשמא מ"מ כיון דלא יהיב טעמא בטיל מן התורה וכדאזלינן בכל דוכתי בתר

רובא כדכתיב אחרי רבים להטות והלכך בנשפך אזלינן לקולא ואע"ג דקי"ל כרבא פרק בתרא דעבודת כוכבים ס"ו גבי חמרא חדתא דאזלי' בתר שמא ולא בתר טעמא לענין מין במינו היינו דוקא לענין יי"נ וטבל שאוסרים במשהו מין במינו וכן לענין תרומה וערלה ששיעורן למעלה מששים במינו והלכך אם הוא שוה בשמא אע"ג דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ואסור במשהו או בק"א ור"א ואם אינו שוה בשמא אע"ג דשוה בטעמא אסור בנ"ט וכן לר' יודא דאמר בכל האיסורין מין במינו במשהו והלכך בכה"ג תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות וכן הוא להדיא בתוספות פג"ה (דצ"ז ע"א) ד"ה אמר רבא כו' ובאשיר"י וראב"ן ור"ן סוף עבודת כוכבים וכל הפוסקים דהך דרבא איירי ביי"נ וטבל ודכותייהו וא"כ י"ל דוקא בהנך אבל לא לדידן בשאר איסורים ולענין נשפך (והגיעו דברי אלה לפני כמה גדולי הדור והסכימו לדברי גם מ"ו הגאון מוהר"ר יושיע נר"ו אמר שדברים ברורים הם) והכי מוכח נמי בדברי מהרא"י בת"ה שהבאתי בס"ק ב' דאל"כ לא הוי צ"ל דהרשב"א סבר כרש"י ע"ש ודוק והכי מוכח נמי להדיא בחידושי הרשב"א דף ק"ט ובת"ה הארוך דף ק"ב ק"ג ע"ש וכן מוכח עוד בכמה הוכחות למעיין ומדקדק בדברי התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן ותשובת ראב"ן אשר התוכח עם ר' אפרים והיא נדפסת בסוף ספר ראב"ן ושאר כל הפוסקים והכי מוכח נמי בפי' בדברי הרא"ש פג"ה במ"ש וגם מין במינו כו' אע"ג דלא יהיב טעמא כי חכמים גזרו מין במינו אטו מין בשאינו מינו ומביאו ב"י בסימן ק"ט והכי מוכח נמי בפי' בדברי הרא"ש בסוף הלכות חלה ע"ש וכן משמע להדיא מדברי הפוסקים שאביא לקמן גבי יבש שלא במינו דצריך ששים משום שאם יבשלם יתן טעם וה"ל איסורא דאורייתא ע"ש וזה ברור לדעתי ועיין נמי בס"ק ח' ואע"ג דהאגור ושאר קצת אחרונים כתבו ג"כ בשם א"ז הך דרבא דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא אפשר שכתבו כן לרש"י וסייעתו שפסקו כר"י דמין במינו לא בטיל וכן משמע לכאורה באגור ע"ש אי נמי נ"מ לענין י"נ כדלקמן סימן קל"ד וכן לענין שאר תקרובת עבודת כוכבים ומשמשיהן דאסור במשהו במינו א"נ לענין דבר שיש לו מתירין דלא בטיל במינו דאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא וכמ"ש לקמן סימן ק"ב ס"ק ג' (או אפשר שס"ל דנ"מ לענין יבש ביבש וס"ל הטעם דיבש ביבש לא בטיל כמ"ש האו"ה לקמן) והלכך בכל הנך גווני תו ליכא משום טעם כעיקר או אחרי רבים להטות אבל לענין שאר איסורים דאסורים בששים ולענין נשפך בדאורייתא או דרבנן ודאי דהכל תלי בטעמא וכדאמרן גם הב"ח והעט"ז נמשכו אחר דברי הרב ולפעד"נ כמו שכתבתי שוב מצאתי באו"ה סוף כלל כ"ג שהאריך בשם הא"ז בדינים איזו נקרא מין במינו בשמא ודאזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא וכ' עליו לבסוף ואנו דקי"ל דאף מין במינו בדבר לח

בששים כדאיתא לעיל אין נפקותא אלא באיסור יבש שנתערב בהיתר ונודע תערובתו קודם בישול שהוא במינו ברוב ושלא במינו בששים עכ"ל ושם בכלל ההוא כתב בהדיא דקי"ל כר"ת דמין במינו בששים מדרבנן ושלא במינו בששים מדאורייתא ונ"מ אם נשפך עכ"ל הרי מוכח בהדיא דס"ל כמו שכתבתי אלא שמ"ש דנ"מ לענין יבש ביבש כו' אזיל לטעמיה שכ' שם ד"ח דאין הטעם דיבש ביבש במינו בטל ברוב ושלא במינו בששים משום דמין במינו אינו נ"ט כשיתבשלו אבל שלא במינו נ"ט כשיתבשלו דא"כ היה מותר ממ"נ דאי נודע התערובות קודם הבישול היה מותר אף לבשלן יחד לבדו ואי לא ידע בו עד שנתבשלו א"כ צריך ששים מטעם דהוי איסור לח אלא הטעם דשלא במינו אף בדבר יבש שאינו נ"ט חמיר יותר לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להכיר האיסור ולהסירו משם ומ"מ בטל שפיר בששים דמאחר שהוא ג"כ מועט ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה אבל באמת טעמו דחוק והטעם ברור ומבואר בדברי הרא"ש פג"ה והר"ן שם ובחידושי הרשב"א שם דק"ה ריש ע"ג ובטור סק"ט בשם סה"ת וברוקח סי' תע"ט ובתשובת מהרי"ל סימן קצ"ד ורי"ד דמין בשאינו מינו ביבש צריך ששים דחיישינן שמא יבשלם ויתן טעם וה"ל איסור דאורייתא ואפילו נודע התערובות קודם הבישול מכל מקום כיון דנ"ט אחר כך אסור מן התורה וכדאיתא לשם (ומדברי הפוסקים אלו מוכח נמי דאזלינן בתר טעמא ודוק) וכן דעת הרב לקמן סימן ק"ט ושאר כל האחרונים משא"כ במין במינו והלכך כיון דבטעמא תליא מילתא גם ביבש אזלינן בתר טעמא וכל זה נלפע"ד ברור:

סעיף ז

אבל אם נתערב בשאינו מינו כו'. כתוב בת"ח כלל פ"ה די"ג בשם או"ה כלל ל"ז דאפילו אם נפל חלב לבשר עוף שהוא דרבנן אפילו הכי אם נשפך אסור הואיל וטעם כעיקר דאורייתא וכ"פ בסימניו והוא תמוה דהא מ"מ אפילו עיקר בשר בחלב דעוף גופיה אינו אלא מדרבנן ואם כן הוי ספיקא דרבנן ולקולא והכי מוכח להדיא ממה שהביא הרשב"א והר"ן ושאר פוסקים ראיה לאיסור שהוא לפנינו ואי אפשר לעמוד על שיעורו דאין תולין להקל מכחל דאיסורו דרבנן דחלב שחוטה דרבנן ע"ש ודו"ק ועס"ק ט' וכן לקמן סי' קי"א אמרי' בין באיסור דרבנן בין בשיעור דרבנן תולין להקל אבל המעיין באו"ה יראה דהרב לא כוון יפה דז"ל שם דט"ו אם נשפכו המים שבקדרה לאחר נפילת האיסור וספק אם היה שם ס' מתחלה או לא כתב בסמ"ק שנוהגין כר"ת דטעם כעיקר דאורייתא ודנין בספיקו לחומרא ע"כ ואפילו נפל חלב לתבשיל של בשר עוף דאין חילוק עכ"ל ור"ל דאין חילוק דאזיל לטעמיה שכתב בכלל מ' ד"ו דבשר עוף בחלב הוי דאוריי' ואין חילוק

בין בשר עוף לבהמה בכל מילי עכ"ל וכ"כ בכמה דוכתי אבל למאי דקי"ל בר"ס פ"ז דבשר עוף בחלב דרבנן פשיטא דתולין כאן להקל וזה ברור:

סעיף ח

ואם נתערב במינו ובשאינו מינו כו'. באמת צריך עיון בדין זה דהטור בשם הרשב"א הוציא דין זה ממאי דאמרי' רואין את מינו כאלו אינו להקל ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו למאן דאית ליה מין במינו לא בטיל עכ"ל (וע"ל סי' קל"ד ס"ד) ולא דמי כלל דהתם במינו לאו בנ"ט אסור הלכך אמרי' רואין את מינו כאלו אינו דהא נתבטל בשאינו מינו אבל הכא איך נאמר רואין את שאינו מינו כאלו אינו סוף סוף השתא נ"ט בשאינו מינו וא"כ הוי ספקא דאורייתא דלמא לא היה ס' ונתן טעם וכן השיג מהרש"ל באו"ש סי' פ"ה ובספרו פכ"ה סי' מ"ו בדין הרביעי ע"ז ע"ש ומ"ש הב"ח בזה קשה דמ"מ מנין להמציא היתר כיון דל"ד כלל ויש טעם נכון לחלק ביניהם ודו"ק ונ"ל דגם הרשב"א והנמשכים אחריו לא אמרו אלא להתיר את מינו ולאפוקי דלא נימא כיון דהשתא נפל באינו מינו א"כ ה"ל ספיקא דאורייתא אלא אמרי' רואין את שאינו מינו כאלו אינו והשאר מינו רבה עליו ומבטלו והיינו דדייק לישנא דוהשאר מינו רבה עליו כו' דהל"ל ומינו רבה עליו אלא משום דשאינו מינו אסור קאמר דמינו הנשאר רבה עליו:

סעיף ט

והוא לפנינו וא"א לעמוד עליו כו'. פי' שעכ"פ בקיאין אנו שיש בו רוב אלא דאין אנו בקיאין אם יש בו ס' או לא או שאין אנו יודעין כמה איסור נפק מיניה דאז הוי מאיסורים של דבריהם אפ"ה אין תולין להקל כדקי"ל גבי כחל לעיל סי' צ' והטעם כתבו הפוסקים דספק התלוי בחסרון ידיעה לא מיקרי ספק דדעת שוטים הוא זה משא"כ ברישא דבא הספק מכח שנשפך והר"ן כ' משום דבדבר שא"א לעמוד עליו אי אזלינן לקולא יהיו כל האיסורים בספק וכל א' ישער במה שנראה בעיניו ולפיכך באו חכמים להשוות מדותיהן אבל במה שאינו בא אלא באקראי בעלמא כגון שנשפך וכה"ג אזלינן לקולא ע"כ:

סעיף י

איסור שנתבשל כו'. אפי' איסור דרבנן וכמ"ש בס"ק שלפני זה:

סעיף יא

צריך ס' נגד כל הקדרה. פי' וא"כ אסור התבשיל שבקדרה דאין מה שבתוך הכלי ס' נגד הכלי ועיין בסי' צ"ג ס"ק א':

סעיף יב
בין שהם של חרס כו'. כלומר ולאפוקי סברת הראב"ד דס"ל דבעץ ובמתכת כיון דאפשר להפריד האיסור ע"י הגעלה אין משערין בכולו אלא אומדים אומד יפה כמה יצא ממנו אלא אין חילוק:

סעיף יג
אבל ע"י רתיחת מליחה כו'. וכתוב בת"ח ריש כלל פ"ה בשם או"ה דה"ה אם נאסר הכלי ע"י עירוי א"צ לשער רק כדי קליפה אבל אם נאסר ע"י כבישה צריך לשער נגד כולו עכ"ל ועיין בסימן ס"ט ס"ק ס' ובסימן צ"א ס"ה בהג"ה ג' ובמ"ש שם:

סעיף יד
בכלי. דוקא בכלי אבל בדבר מאכל קי"ל דנאסר כולו כדלעיל סימן צ"א ס"ה ובסימן ק"ה ס"ט:

סעיף טו
ונוהגין כסברא הראשונה. וכמו שנתבאר בס"ס צ"ד וע"ש:

סעיף טז
ולכן אם נפל חלב כו' ונתבטל טעמו בששים כו'. משמע דהיכא דליכא ס' לא מהני נתינת מים צוננים וכ"כ בת"ח כלל פ"ה די"ז בהדיא וכ"כ באו"ה כלל כ"ג סוף ד"י בשם ראב"ן וכן כל הפוסקים לא הזכירו היתר נתינת מים צוננים היכא דליכא ס' אלא ודאי כיון דליכא ס' אע"פ שנותן מים צוננים מ"מ מתחלה נפלט טעם האיסור וטעמא לא בטיל במה שמסיר השומן אח"כ ולא עדיף מאילו נפל חתיכת איסור אע"פ שמכירו והוא שלם וזרקו צריך ס' נגד כולו וכדכתבו הט"ו וכל הפוסקי' דלא כהב"ח שסמך עצמו אהגהת או"ה להתיר בדיעבד על ידי נתינת מים צוננים אפי' ליכא ס' וע"ל ר"ס ק"ד:

סעיף יז
או שאינה בת יומא. פי' שהיה של בשר ואינה בת יומא שניער בה כזית חלב דליכא למימר דנ"נ כיון שהבלוע שבה היא נ"ט לפגם הלכך אם ניער בה אחר כך קדרה של בשר א"צ אלא ס' נגד הכזית חלב דלגבי הכלי לא אמרינן חנ"נ לכ"ע אפי' ניער בו איסור כיון דהבלוע לא נ"נ דודאי לא שייך לומר שגוף העץ או מתכת או חרס יעשה נבלה אבל אם ניער בכף אח"כ חלב פשיטא דמותר בדיעבד שהבשר נטל"פ אבל כף ישנה של בשר ובת יומא שניער בה כזית חלב או איפכא ונעשה הבלוע בה נבילה בין שניער אח"כ בה קדרה של בשר או של חלב או של שאר דברים צריך ס' לבטל כל מה שנתחב מהכף בקדרה דלא ידעינן כמה בלע אבל אי ידעינן כמה בלע לא הוה צריך לשער אלא נגד

הבשר והחלב כגון אם ניער בה כזית של בשר ואח"כ ביומו כזית חלב א"צ אלא ס' נגד הב' זיתים:

סעיף יח

אפי' אם ניערו בו איסור. מדלא כ' זה בסיפא גבי כף ישן משמע דס"ל דאף בשאר איסורים חנ"נ בכלי ישן מיהו היינו דוקא במקום שאין הפסד אבל בהפסד שרי בשאר איסורים בכלי ישן כדמשמע בת"ח כלל נ"א ד"ב ע"ש:

סעיף יט

שגם בזו כו'. דס"ל דלגבי דבר הבלוע לא אמרי' חנ"נ:

סעיף כ

במו שנתבאר לעיל. סי' צ"ב ס"ה ועמ"ש שם:

סעיף כא

ויש שאין מחלקין כו'. מה שנרשם כאן בש"ע רשב"א בת"ה בשם הראב"ד הוא טעות דהרשב"א בשם הראב"ד לא כתב כן אלא דבכלים שיש להם הכשר בהגעלה אפי' לא ידעינן כמה בלע א"צ לשער נגד כולו אלא לפי אומד דעת מאי דנפיק מיניה וכמ"ש בס"ק י"ב אבל לא מיירי כלל מדין נ"נ אלא היש מחלקים הוא מ"ש בת"ח ריש כלל פ"ה בשם המרדכי דכ' דבדבר שיש לו הגעלה לא אמרי' ביה חנ"נ כיון דאפשר להפריד האיסור משם ע"י הגעלה ומ"מ נראה דדוקא בכלי ישן קאמר הכי אבל בכלי חדש אפי' של חרס ודאי אינו עולה על הדעת שגוף החרס יעשה נבילה וכן דעת מהרש"ל באו"ש ובספרו פ' ג"ה סי' ל"ו וכן הב"ח השיג על הרב בזה במ"ש דכלי חרס חדש נ"נ ומ"מ נראה דבישנה יש להחמיר כאותן הפוסקים והמחבר מכללם דנ"נ אפי' בדבר שיש לו היתר בהגעלה ולומר דס"ס השתא הבלוע בה נ"נ אבל בהפסד מרובה וכה"ג יש להקל כהפוסקים דבשל עץ ומתכת לא אמרי' נ"נ וכדברי מהרש"ל (ואו"ה) וכ"פ הב"ח וע"ל סי' צ"ד ס"ב וע"ל ס"ס ק"ז:

סעיף כב

דבכלי חרס כו' נ"נ. היינו כשבלע איסור אבל כלי חרס חדש שבלע חלב או בשר לבד לא שייך נ"נ דהא אפי' בחתיכה וכה"ג לא אמרי' בכה"ג דנ"נ כיון דעדיין כולו היתר וכדלעיל סימן צ"ד ס"ו וכמה דוכתי:

סעיף כג

כחצי זית כו'. דקי"ל חצי שיעור נמי אסור מן התורה אלא שאין לוקין עליו:

סעיף כד
לבטל פליטתה. לאפוקי לבטל היא עצמה אם אינו מכירה דאז חשיבה בריה כשיש בה אפרוח וכדלקמן ר"ס ק' וע"ל סי' פ"ו סעיף ה' ו' נתבארו דינים אלו על נכון וע"ל סי' ק"ה ס"ק ב':

סעיף כה
כחל. ע"ל סי' צ' נתבארו דיני כחל כי שם מקומם:

סעיף כו
כל האיסורים כו'. פי' בין של תורה בין של דבריהם כ"כ הטור והרשב"א דלא כהרמב"ם שסובר דאיסורים של דבריהם מתבטלים בחמשים ותשעה כמו כחל וכתב הב"י שנראה דעת כל הפוסקים כהרשב"א וכן פשוט בכמה דוכתי:

סעיף כז
מלבד חמץ בפסח כו'. ל' הטור מלבד חמץ בפסח וי"ן וטבל וערלה שאין לנו עתה עסק בהן ודאי דערלה נוהגת בזמן הזה אפי' בח"ל כדלקמן סי' רצ"ד אלא ר"ל שאין לנו במקום הזה בהלכות תערובות עסק בהן וכ"פ הפרישה דלא כהעט"ז שכ' חוץ מטבל וערלה שאין לנו עתה עסק בהן שאין נוהגין בינינו עכ"ל ולא דק והא דהשמיט הרב ערלה אע"ג דפשוט במשנה וכל הפוסקים וכן לקמן סי' רצ"ד דשיעורא דערלה במין במינו במאתים אפשר דתנא ושייר א"נ לא בא אלא לומ' חוץ מחמץ בפסח וי"ן ששיעורן במשהו:

סעיף כח
אבל אם נ"ט בקדרה כו' ולכן כו'. כלומר דכל האסורים דעלמא לא עבידי לטעמא מן הסתם בטלים בששים לפי שאין נותנים טעם ביותר מששים אלא א"כ נרגש טעמו דאז פשיטא דאסור וכמ"ש הרא"ש והרשב"א והר"ן ומביאם ב"י בר"ס זה וכן שאר פוסקים והוא פשוט ולכן כיון דאם מרגישין טעמו אינו בטל אפי' ביותר מששים הלכך מלח ותבלין כו' אינם בטלים אפי' באלף לפי שמן הסתם נותנין טעם אפי' באלף כיון שנעשים ליתן טעם דהא דמילתא דעביד לטעמא אינו בטל היינו נמי מטעם שמסתמא הוא נ"ט אפי' באלף וכדמוכח מדברי סה"ת שהביאו הטור וב"י ס"ס ק"ה ולפ"ז היכא דידוע בבירור שאינו נ"ט כגון שנפל קורט א' של מלח או תבלין ליורה גדולה מותר וכן משמע להדיא בת"ח כלל פ"ה דין כ' וכן מצאתי (בתוס' בעבודת כוכבים דף ס"ו ע"א) סוף ד"ה תבלין בהדיא וז"ל והא דטעמא לא בטיל לא בעי למימר דלא בטיל כלל אלא דלא בטיל כשאר איסורים אבל בטל ודאי שפיר כי ידעינן ודאי דנתבטל הטעם כגון ביורה גדולה עכ"ל וכן הוא בפוסקים:

סעיף כט

אפי' באלף לא בטיל כו'. וכתב באו"ה כלל כ"ה דהיינו מדרבנן וכתב עוד שם בסוף הכלל דאם אינו ידוע אם מרגישים טעמו או לא מתיר בכה"ג בא"ז גם עתה להאכילו לעובד כוכבים מסל"ת ע"כ:

סעיף ל

ולכן מלח ותבלין כו'. עיין בת"ח כלל פ"ה ד"ד שפסק דאפי' נפל מלח ותבלין לדבר ששוה בשמו אפ"ה כיון דחלוק בטעמו לא בטיל אבל אם נפל לדבר ששוה בטעמו בטל בששים ע"ש:

סעיף לא

דעבידי לטעמא אם אסורים מחמת עצמן. אפי' אינם אסורים אלא מדרבנן אינם בטלים כן הוכיח הב"י לקמן ר"ס קי"ב מהש"ס וכן משמע מתשובת הרשב"א שהביא ב"י ס"ס קל"ד ומדברי האו"ה והרב לקמן סי' קי"ד ס"ו שכתבו כן גבי סתם יינם דאינו אלא מדרבנן ע"ש וכן משמע מדברי הפוסקים בכמה דוכתי:

סעיף לב

אם אסורים מחמת עצמם כו'. כגון תבלין של עבודת כוכבים ושל ערלה וכיוצא בו לאפוקי בלועים מאיסור וכדלקמן ס"ס ק"ה:

סעיף לג

כל אחד מצטרף כו' לבטל חבירו כו'. דסברא הוא דכל איסור בטל כשאינו יכול ליתן טעם בהיתר וטעם דם וחלב אינה שוה הרי נתבטל טעם החלב בס' וטעם הדם בס' דמה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור רק שיתבטל טעם האיסור ולא יהא לו עוד כח ליתן טעם בהיתר עכ"ל הרא"ש:

סעיף לד

וכן כ"ט כו'. בטור כתוב וכן שלשים ובש"ע הישנים מבלי הגהות כתוב וכן כ"ט זיתים וכן הוא בתשו' הרא"ש והוא יותר נכון דה"ל רבותא יותר ודוק ומ"מ צ"ע דהאי דינא לא שייך לפי מאי דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים דכיון דנפל כזית דם לקדרה אחת ולא היה בו ס' נ"נ וכן הקדרה הב' מיהו רישא איכא לפרושי בנפלו הב' זיתים בבת אחת דכל אחד מבטל טעם חבירו אבל הכא דמיירי בב' קדרות קשה דלא ה"ל להרב לסתום הדברים ועוד שכתב וכ"ש בשני זיתים א' של גבינה כו' משמע דברישא מודה להמחבר והא ליתא למאי דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים דפשיטא דהיינו אפי' בשוגג כדמוכח בכמה דוכתי וכדלקמן סי' צ"ט ס"ה בהדיא וי"ל דסתם הדברים לענין לח בלח דלא אמרי'

חנ"נ בהפסד מרובה כדלעיל בסי' צ"ב ס"ד וכ"כ בהג"ה בסי' צ"ט ס"ה ועי"ל דהרב אזיל לטעמיה שפסק בת"ח הבאתיו לקמן סי' צ"ט ס"ק ט"ו דאם ניתוסף על האיסור בשוגג קודם שנודע התערובות לא אמרי' חנ"נ וא"צ אלא ס' נגד האיסור אם כן מיירי הכא שנתערבו ב' הקדרות יחד קודם שנודע התערובות אבל למאי דהוכחתי שם דאפי' לא נודע התערובות אמרי' חנ"נ א"כ לא שייך הא דינא בנפל לב' קדרות בפחות מס' אם לא בלח בלח בהפסד מרובה אבל מ"מ נ"מ לענין דכל א' מבטל טעם חבירו כשנפלו שניהם בבת אחת לנ"ט א"נ אם נפל כזית גבינה לכ"ט זיתים היתר ובקדרה אחרת נפל כזית בשר לשלשים זיתים של היתר ונתערבו אלו ב' התערובות בשוגג דמותר דלא שייך לומר חנ"נ כיון דעדיין כולו היתר וכדלעיל סי' צ"ד ס"ו וכמה דוכתי א"נ נ"מ אם נפל כזית דם לתוך ס' זיתים של היתר ואחר כך נפל כזית ועוד של חלב לאותן ס"א זיתים דא"צ ס' נגד ב' זיתים אלו של איסור אלא גם הכזית דם שנפל בראשונה מצטרף לבטל הכזית ועוד של חלב ואילו לא היינו מצטרפים הכזית של דם לא היה ס' לבטל הכזית ועוד והשתא דכל אחד מבטל טעם חברו גם הוא מצטרף לבטל מיהו כל זה דוקא בשני מיני איסורין שאין טעמם שוה אבל במין אחד לעולם חוזר וניעור וכדלקמן סימן צ"ט ס"ו:

סעיף לה

ונתערבו הקדרות יחד בשוגג. אבל במזיד יתבאר דינו בסי' צ"ט ס"ה וע"ש:

סימן צט

סעיף א

עצמות האיסור כו'. ולפעד"נ בש"ס וירושלמי כדעת הרא"ה בס' ב"ה (דף צ"ו ע"ב) והר"ן פנ"ה דהעצמות הרכות מצטרפים לאיסור מפני מוח שבהן ומחמת רכותן שיצא לחות אבל עצמות יבשים או קליפות של ביצים וכה"ג אף אותן של איסור מצטרפין לבטל האיסור וכן דעת האו"ה כלל כ"ח ד"ה בשם הא"ז וכן דעת הב"ח:

סעיף ב

ויש מחמירים שלא לצרף עצמות האיסור עם ההיתר לבטל. וגם לא לאיסור אבל עצמות ההיתר מצטרפים להיתר והכי איתא בהגהת ש"ד סימן נ"ה בשם א"ז:

סעיף ג

כי כן עיקר. ז"ל הב"ח ויש לתמוה דה"ל לפסוק דהעצמות האיסור מצטרפים אל האיסור דכיון שהם דבוקים בבשר קבלו תחלה טעם האיסור ונ"נ ואיהו סובר (לעיל סימן צ"ח ס"ה) דאף בדבר שאין לו טעם מעצמו אמרינן חנ"נ ואין כאן תימה דע"כ לא כתב הרב

לעיל בסי' צ"ח ס"ה דיש לחוש לחומרא בכלי חרס חדש דנ"נ אע"פ שאין לו טעם מעצמו אלא משום דאין לו תקנה בהגעלה וא"א להפריד האיסור וכמ"ש שם וא"כ כלי עצם דיש להם תקנה בהגעלה וכמו שנתבאר בא"ח סימן תנ"א ודאי דדמי לכלי מתכת דס"ל להרב דלא נ"נ אא"כ הוא ישן דאז הבלוע בו נ"נ:

סעיף ד

חתיכה הבלועה כו'. פי' החתיכה הבלוע מאיסור שנפלה להיתר ואין בהיתר ס' לבטל האיסור אלא בצירוף החתיכה מצטרפין גם החתיכה לבטלה מיהו החתיכה עצמה אסורה לפי שהאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי וכמו שכתבו הרשב"א והמחבר בר"ס ק"ו ועמ"ש בסי' צ"ב סק"י:

סעיף ה

ואין נוהגין כן. אלא צריך ס' נגד כל החתיכה ואפ"ה החתיכה עצמה אסורה כדלקמן ר"ס ק"ו בהג"ה ועמ"ש שם:

סעיף ו

אע"פ שהיה בהיתר יותר מתחלה ונתמעט בבשולו ונבלע בקדרה. אפילו הכי אין משערים אלא כמו שבא לפנינו שגם באיסור היה יותר ונתמעט ונבלע בקדרה עכ"ל הטור והוא מדברי רש"י והרא"ש וכתב מהרש"ל פג"ה סי' ל"ד וז"ל ונראה בעיני פי' היכא שראינו שנפל האיסור כו' אין לשער במאי דבלעה קדרה כי אין לעמוד על שורש הדבר ולא ידוע כמה בלעה הקדרה וכמה פעמים יבא קלקול מזה אלא לעולם משערין כמו שבא לפנינו ורש"י לא פסק הכי אלא מדינא אבל מ"מ עיקר הדבר שלא לשער אלא כמו שבא לפנינו כן הוא הדרך נכון לכתחילה ע"כ:

סעיף ז

אין מבטלין איסור לכתחילה. כתב הרשב"א בתה"א בית ד' ריש שער ג' והר"ן פג"ה דהיינו מדרבנן לדעת התוס' אבל לדעת הראב"ד אסור מדאורייתא מיהו בדיעבד גם דעת הראב"ד כמ"ש המחבר וכמ"ש הרשב"א והר"ן על שמו ע"ש ומדברי הרב ר' מנחם עזריה בתשובה סי' כ"ז מבואר שסובר כמ"ד דהיינו מדרבנן:

סעיף ח

ואפילו נפל כו'. כלומר לא מיבעיא לערב איסור בעין לתוך היתר לבטלו דאסור אלא אפילו נפל לתוך היתר כו':

סעיף ט

אם בשוגג מותר. והיינו דוקא בשאר איסורים לדעת הט"ו דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים אבל בבשר בחלב דנ"נ אפי' בשוגג אסור אא"כ ריבה עליו ס' כנגד כלמה שנעשה נבילה והרב דס"ל חנ"נ בכל האיסורים הוצרך לכתוב ודוקא שנתערב יבש ביבש כו':

סעיף י

אסור למבטל עצמו כו'. וכב"י ומשמע דאם לא היה שלו וגם לא נתכוין לבטל בשביל עצמו שרי לדידיה דכיון דלא שרית למי שנתכוין לבטלו בשבילו וגם לא היה שלו לא אהני מעשיו הרעים ע"כ:

סעיף יא

וכן למי שנתבטל בשבילו. דאי שרית למי שנתבטל בשבילו חיישינן דילמא אתי למימר לעובד כוכבים או לעבד שיבטלנו הלכך קנסינן ליה ב":

סעיף יב

אסורים למכרו לישראל. דאע"ג דהאיסור עצמו היה מותר בהנאה מ"מ היה אסור באכילה ועתה היה נהנה בתוספת זה להתיר אף באכילה הלכך צריך ליתנו לאחר בחנם עכ"ל או"ה שם ולי נראה דדוקא כשהישראל לוקח ביוקר מהעובדי כוכבים אסור דאי לאו הכי אין טעם לאסרו למכור לישראל דהא לא אהני מעשיו הרעים כנ"ל ואולי מ"ש צריך ליתנו לאחר בחנם הוא לאו דוקא:

סעיף יג

למ"ד שאין אומרים בו חנ"נ. וקי"ל הכי בשאר איסורים בהפסד מרובה וכדלעיל סי' צ"ב ס"ד בהג"ה:

סעיף יד

אבל חתיכה שבלעה איסור כו' דהא אמרי' חנ"נ. לכאורה קשיא מה ענין זה לחנ"נ דאפי' למאן דאמר דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים מכ"מ חתיכה שבלעה איסור וניתוסף עליהם היתר אח"כ החתיכה עצמה נשארת באיסורה וכמ"ש הרשב"א והמחבר לקמן ר"ס ק"ו שהאיסור שבה אינו נפלט לגמרי אלא הרב אתא לאשמועינן דחתיכה שבלעה איסור ונתוסף אח"כ היתר דאפי' התוספת אסור כי ליכא ששים נגד כל החתיכה אבל אם ריבה עליו בשוגג נגד כל מה שנ"נ בלח בלח למ"ד חנ"נ וכן אפי' בבשר בחלב בלח בלח הכל מותר אבל בחתיכה שבלעה איסור אפי' ריבה עליו ששים נגד כל החתיכה החתיכה עצמה אסורה כדלקמן סי' ק"ו וע"ש ומ"מ מה שנרשם כאן בש"ע תשובת

הרשב"א סימן תצ"ה אמת שכ"כ בד"מ ע"ש הרשב"א שם דלא אמרינן חנ"נ רק בחתיכה בלוע מאיסור אבל בלח בלח קים לן כל האיסורים שריבה עליהם שוגג מותרים ובהכי מתורצים דברי הטור דכתב דא"צ לחקור אם נתנו אח"כ מים אחר שניתן בו האיסור דהא בבשר בחלב חנ"נ וה"ל לפרש דבבשר בחלב צריך לחקור אלא היינו טעמא דבלח בלח ל"א חנ"נ עכ"ל אבל א"א לומר כן דהא בש"ס פכ"ה (דף ק"ח ריש ע"ב) גבי הא דפריך התם חלב אמאי שרי חלב נבילה היא כו' מוכח להדיא דאף בלח בלח חנ"נ בבשר בחלב וכ"כ הרשב"א בתה"א דף צ"ח בהדיא והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש ס"פ ג"ה גבי הגעלת כלי מדין ובפ' בתרא דעבודת כוכבים גבי יין נסך שנפל לבור דאין לחלק בהכי לענין חנ"נ ע"ש ואע"ג דיש פוסקים מחלקים בהכי וכמו שנתבאר לעיל סימן צ"ב ס"ד היינו בשאר איסורים אבל בבשר בחלב א"א לחלק בהכי ועוד דהרשב"א והטור ע"כ לא ס"ל הכי וכמ"ש ומ"ש בשם תשובת הרשב"א ליתא דא"כ יסתור דברי עצמו בת"ה וגם יהיה נגד הש"ס אבל המעיין בתשובת הרשב"א שם יראה לעין דלא כתב שם אלא בשאר איסורים במקום דלא אמרינן חנ"נ דמחלק בין לח לחתיכה דבלח אם ניתוסף אח"כ עד ס' הכל מותר ובחתיכה נשארה באיסורה משום דאין האיסור נפלט ממנה לגמרי ונתבאר לקמן ר"ס ק"י ואין ענין זה לכאן (ודברי הטור ישבתי בספרי באופן אחר ע"ש) וא"כ דברי הרב צ"ע:

סעיף טו

וי"א דאפי' במקום כו'. באו"ה כלל כ"ד ד"י כתב בהדיא דאפילו היכא דאמרינן חנ"נ כגון לח בלח או לח ביבש או יבש בלח יש ג"כ חילוק בין נודע או לא דאע"ג דנעשה פעם אחת נבילה כולו כיון שלא היה בהיתר ס' נגדו מאחר שלא נודע לו באותו פעם ולא טעים ביה עתה טעם דאיסורא נוכל לומר שפיר דמצטרף כל ההיתר יחד לבטלו עכ"ל ופסק כמותו בד"מ ובת"ח כלל פ"ה ד"ח ולפי זה מ"ש כאן בהג"ה דאפי' במקום דל"א חנ"נ כו' ה"ק לא מיבעיא במקום דאמרינן חנ"נ דיש חילוק בין נודע או לא אלא אפילו במקום דל"א חנ"נ לא תימא דאפי' נודע שרי כל שריבה בשוגג אלא כל שנודע אסור והכי איתא באו"ה שם דבמקום דל"א חנ"נ יש ג"כ חילוק בין נודע או לא ומ"מ דברי האו"ה והרב צ"ע דכיון דקי"ל חנ"נ א"כ מיד שנתערבה נ"נ ומה בזה שלא נודע מ"מ מיד נחשב כחתיכה נבילה ולא מצינו בשום פוסק לחלק בין נודע או לא והכי משמע בש"ס פכ"ה (דף ק"ח) דפריך אמאי דאמר רב כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור וחלב מותר חלב אמאי מותר חלב נבילה הוא פרש"י הרי חלב מעט שנבלע בבשר נ"נ שהרי נאסר וכשחזר ונפלט בשאר החלב הוה ליה מין במינו חלב איסור בחלב

היתר ורב אית ליה מין במינו לא בטיל ע"כ ומשני ביורה רותחת דמיבלע בלע מיפלט לא פליט וע"ש ודוק והכי מוכח נמי מדברי כל הפוסקים שהקשו למאי דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים מהמדומע והמחומץ שאין אוסרים אלא לפי חשבון וכהנה קושיות רבות ויישבו בדוחק ויש מהן שפסקו מתוך כך דל"א בשאר איסורים חנ"נ ואם איתא הוה ליה לתרוצי דהתם מיירי בלא נודע והכי מוכח נמי להדיא ממה שכתב הסמ"ק והט"ו בסימן צ"ד ס"ב דאם תחב כף של חלב בקדרה של בשר ב' פעמים ולא נודע בנתים צריך ב' פעמים ס' והיינו מטעם שכתב הגהמ"ר דחולין ומהרי"ל בתשובה ותרומת הדשן דבפעם א' חיישי' שנשאר בו מעט חלב ונעשה כל הכף נבילה וכיון דלא נודע בנתים לא נתבטל וצריך שוב פעם שני לבטל וכמ"ש שם וכן מוכח מדברי הב"י בסי' צ"ב ומהרש"ל פ' ג"ה סי' נ"ז והב"ח והדרישה בס"ס צ"ח ושאר אחרונים שכתבו דממה שכ' הרא"ש בתשו' על קדרה שהיו בה כ"ט זיתים של היתר ונפל לתוכה כזית דם וקדרה אחרת שהיה בה ל' זיתים דהיתר ונפל בה כזית חלב ונתערבו יחד בשוגג דהכל מותר מפני שכ"א מבטל טעם חבירו ומוכח דס"ל דל"א חתיכה נ"נ בשאר איסורים ואם איתא הא הרא"ש לא בא אלא לומר דכל איסור מבטל טעם איסור חבירו אבל מענין חנ"נ לא מיירי ודלמא מיירי כשנתערבו יחד קודם שנודע התערובות וכדפירש האו"ה גופיה שם הך דתשובת הרא"ש הכי א"ו ל"ש וכן משמע להדיא נמי דעת הב"י בסימן זה גבי מ"ש סה"ת שצריך החכם לחקור כו' ע"ש ודו"ק גם מ"ש בת"ח שם דדברי הטור מוכיחים כמ"ש האו"ה מדכתב דאפי' מין במינו שצריך ס' מדרבנן אינו מותר אלא כשריבה בשוגג ש"מ דבלח בלח מיירי דביבש חד בתרי בטל עכ"ד לא ירדתי לסוף דעתו דהטור אזיל לטעמיה דס"ל דלא אמרי' חנ"נ בשאר איסורים והכי משמע נמי מדברי מהרא"י בהגהת ש"ד ומהרש"ל פג"ה סי' צ"ט שסתמו וכתבו דהא דקי"ל כל האיסורים שריבה עליהן בשוגג מותרים דוקא בדבר יבש יש לנהוג הכי אבל לא בדבר לח שיש בנותן טעם דקי"ל חנ"נ ע"כ ולא מחלקים בין נודע או לא (ומ"ש האו"ה דאפי' לח ביבש ונתוסף קודם שנודע התערובות דאפי' החתיכה עצמה מותרת בלא"ה ליתא כדקי"ל לקמן ר"ס ק"ו דאין האיסור נפלט ממנה לגמרי ע"פ) ואולי גם הרב חזר בו ולכך לא כ' דין זה בהגהותיו וצ"ע. גם מ"ש האו"ה שם דאפי' במקום דל"א חנ"נ אם נודע אסור אף בשוגג ומפרש דמ"ש הטור וז"ל כתוב בספר המצות שצריך החכם לחקור אם נתנו מים בקדרה אחר שנתנו האיסור שאותן המים אין מצטרפין לבטל האיסור ונ"ל דא"צ שאפי' הוסיף מים אח"כ הא קי"ל כל האיסורים שריבה עליהן בשוגג מותרים ואין לחוש שמא כיוון להרבות במזיד שאם באנו לחוש לזה גם לא נאמין לו מה שאמר שלא ריבה עכ"ל דהיינו בלא נודע בנתיים

אבל בנודע גם הטור מודה דאסור ולא נהירא ועוד דא"כ מה השיג על ספר המצות דלמא סה"מ חייש שנתנו בו מים בשוגג אחר שנודע וכדפירש באו"ה גופיה בסוף כלל ל"ז דברי סה"מ הכי ואף שבד"מ נדחק ליישב את זה דס"ל להטור דלהא לא חיישי' דמסתמא אלו נודע בנתיים מיד היה בא לחכם לשאול ע"כ מ"מ מ"ש הטור ואין לחוש שמא כוון להרבות במזיד כו' לא א"ש לפי זה ודו"ק (ועד"ר סי"א) א"ו אפי' נודע בנתיים שרי כיון שריבה בשוגג והכי משמע מדברי הפוסקים ועוד תימא דאי תימא אפי' היכא דלא שייך לומר חנ"נ אינו מותר כשריבה בשוגג אלא בלא נודע א"כ הא דתנן בפ"ה דתרומות סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ואח"כ נפלו בה עוד חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור וקאמר עלה בירושלמי דה"ה לכל האיסורים שריבה עליהם בשוגג מותר במזיד אסור והכי אמרי' בכמה דוכתי כל האיסורים שריבה עליהם בשוגג מותרים מזיד אסורים א"כ האי שוגג יהיה מוכרח לפרש קודם שנודע וא"כ איך יפול שוב עליו ואם במזיד כו' היאך שייך מזיד כשלא ידע ונצטרך לדחוק ולומר דשוגג היינו קודם שנודע התערובות ומזיד היינו אחר שנודע התערובות דהשוגג הוי כמזיד וזה הדברשאין הדעת סובלתו א"ו כדאמרן וכן פירש ראב"ן סוף עבודת כוכבים (דף נ"ז ריש ע"ב) וז"ל פירוש אם נפלו בשוגג שלא נתכוין לבטל מותר במזיד שנתכוין לבטל אסור שאין מבטלין איסור לכתחלה עכ"ל וכ"כ הסמ"ג לאוין ע"ח (דף ל' ע"א) א"ו דאין לחלק בזה כלל בין נודע או לא אלא בין שוגג ומזיד וכדמשמע מדברי הט"ו וכל הפוסקים:

סעיף טז

ולפ"ז כו' ולא נהגו כן. כלומר לפ"ז דהתוספת לא מהני א"כ למ"ד לח בלח חנ"נ או חתיכה שבלעה איסור לכ"ע או נודע התערובות להאו"ה היה צריך לחקור אלא שלא נהגו לחקור בכל זה ובעט"ז משמע שהבין דהאי ולא נהגו כן לא קאי אלא אהי"א והא ודאי ליתא דמאי שנא וכן מוכח בת"ח שם ד"ז כאשר פירשתי והטעם דלא נהגו לחקור נראה לי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן דמהיכי תיתי נימא שהוסיפו עליו אח"כ ובת"ח שם כתב טעם אחר ע"ש:

סעיף יז

איסור של דבריהם כו'. בספרי הארכתי בביאור הדברים דאיסור של דבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא וכפירוש דברי הרשב"א והטור וביארתי הכל על נכון ע"ש ואין להאריך כאן לפי שנ"ל עיקר לדינא דאפי' איסורים של דבריהם שאין להם עיקר כלל בתורה אין לבטלו או להוסיף עליו וכדעת הרב וכמו שכתבתי שם ע"ש:

סעיף יח

ואם עשה כן במזיד אסור. היינו כמו שנתבאר בס"ה אבל שאר כל אדם פשיטא דמותר:

סעיף יט

מרבה עליו ומבטלו. קשה דבא"ח סי' תרע"ז סתם המחבר וכתב דמותר השמן שבנר חנוכה שנתערב בשמן אחר ואין בו ס' לבטלו יש מי שאומר שאין להוסיף עליו לבטלו עכ"ל והרי חנוכה אינו אלא מדרבנן גם בב"י שם לא הביא שום פוסק שחולק על זה ושמא יש לחלק דהתם כיון דהוקצה למצותו חמיר טפי ודוחק ועוד דהאי ויש מי שאומר הוא מהר"ם מרוטנבורג שהביא הטור שם ומוכרח דלא ס"ל לחלק בהכי דכתב שם ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור בי"ט שמרבה עליהן עצים מוכנים ומבטלן (וכמו שנתבאר בא"ח סי' תק"ו ס"ב) דשאני התם שאין נהנה מהן עד אחר ביעורן אבל הכא נהנה ממנו בשעה שהנר דולק עכ"ל ואם איתא הוי ליה למימר דשאני הכא דהוקצה למצותו וצ"ע:

סעיף כ

חוזר וניעור ונאסר. היינו דוקא במין איסור אחד אבל בב' מיני איסורים שחלוקים בטעמא כל אחד מבטל טעם חבירו וכמו שנתבאר בס"ס צ"ח וע"ש מזה וע"ל סי' קכ"א ס"ק כ':

סעיף כא

לא שנא נודע בנתיים או לא. כ"כ בת"ח כלל פ"ה ד"י בשם מהרא"י בהגהת ש"ד אבל באמת משמע דלא כ' שם מהרא"י (בהגהת ש"ד ל"ט) דאפי' נודע בנתיים אסור אלא באיסור שנותן טעם דכ' שם וראבי"ה אוסר אפי' ידע יראה דמסברת אשיר"י קאמר לה דסברא גדולה היא דכיון דנתרבה האיסור הרי היכר הוא ומרגישין הטעם כו' עכ"ל אבל באיסור יבש ביבש במין במינו שנתבטל ברוב כשנודע תו לא מצטרף לאסור דכיון דמדאורייתא וגם מדרבנן חד בתרי בטל א"כ כבר נתבטל ואדרבה נראה דגם האיסור מצטרף להעלות ההיתר וכדתנן (פ"ב דערלה) הערלה מעלה את הערלה ומפרש בירושלמי דהיינו בנודע מיהו באשיר"י פג"ה משמע להדיא דאפי' יבש ביבש במינו חוזר ונאסר אפי' נודע אבל הך מתני' דהערלה דוחק ליישב להרא"ש וכמ"ש בספרי וכתבתי שם דהעיקר כפי' הר"ש פ"ב דערלה משנה ג' דאפי' לרבנן בשאר איסורים ביבש ביבש כל שאין נותן טעם הידיעה גורמת היתר ושוב אין חוזר ונאסר ושאני תרומה דצריכה להרים וכן דעת הראב"ד שהביאו הרמב"ן והר"ן סוף מסכת עבודת כוכבים והרשב"א בתה"א ע"ש (וגדולה מזו משמע דעת הראב"ד שם דאפי' לא נודע בנתיים אינו חוזר

ונאסר דקמא קמא בטיל אפילו בדבר שנ"ט) ואף הם לא פליגי שם עליו אלא מטעם דטעמא לא בטיל והרי הטעם נרגש ואפי' במין במינו דליכא למיקם אטעמא מ"מ כיון שנפל שם שיעור בכדי דיהיב טעמא בשכנגדו באינו מינו אסור עכ"ל וע"ל סי' קל"ד ס"ק י"ח משא"כ יבש ביבש במין במינו ועוד דהא כ' המרדכי פרק הגוזל עצים בשם רשב"ם וראב"ן וריב"א והכי איתא בהגהת ש"ד סי' ל"ט בשם רבי יואל וא"ז וכ"כ הגהמ"ר דחולין וכן הוא בשאר פוסקים דחתיכה של איסור שנפלה בששים חתיכות דהיתר ונודע ואח"כ נפלה אחרת ראשון ראשון בטל וא"כ אף דלא קי"ל הכי אלא כסברת ראבי"ה היינו מטעם שכ' מהרא"י דסברא גדולה היא כיון שנרגש הטעם כו' אבל בדבר יבש במין במינו דלא שייך האי טעמא א"כ כל שנפל לרוב היתר ונתבטל אין חוזר וניעור ואדרבה אפשר שגם האיסור מצטרף להעלות וכ"פ האו"ה כלל כ"ד ד"י אך מה שפסק עוד שם דאפי' נפל איסור יבש ביבש שלא במינו בששים ונודע וא"כ נפל איסור אחר אמרינן קמא קמא בטיל וכדעת הא"ז ורבינו יואל וסייעתם בזה נראה דלא קי"ל הכי דכיון דטעמא דבשלא במינו ביבש צריך ששים משום דאם יבשלם יתן טעם אם כן ה"ה הכא ונראה דהאו"ה אזיל לטעמיה דס"ל דשלא במינו ביבש אין הטעם משום דאם יבשלם יתן טעם וכמ"ש בשמו בסי' צ"ח ס"ק ו' אבל לפי מ"ש שם דהטעם כמ"ש א"כ ה"ה הכא והיינו דכתבו הפוסקים הנ"ל דראבי"ה אוסר אפי' בחתיכת איסור שנפלה לתוך ששים חתיכות דהיתר ומשמע דהיינו שלא במינו ביבש דאל"כ הל"ל לתוך ששי' דהיתר וכ' מהרא"י עלה דסברא גדולה כיון דהטעם נרגש כו' והיינו כדפי' דיתן טעם כשיבשלה והיינו דכ' בהגהת ש"ד וראבי"ה אסר אפי' ידע אלא א"כ הגביה אותם לחוץ כו' ואי בלח בלח מאי מועיל הגבהה הא מכל מקום פלט האיסור הטעם ובמהרש"ל פג"ה סי' נ"ז כ' וז"ל אבל מ"ש ראבי"ה אא"כ הגביה לחוץ לא ס"ל למהרא"י כותיה דמאחר שנותן טעם בקדרה כו' מה לי שסלקו או לא כו' עכ"ל וליתא אלא כדפירשתי וגם מדברי מהרש"ל שם נראה כדעת הרב דאפי' ביבש במינו ונודע חוזר וניעור ונאסר ומה אעשה בטלה דעתי נגד דעתם ובפרט שאני מקיל והם מחמירים אכן בהפסד מרובה וכה"ג אפשר להקל מהנך טעמים דלעיל בשגם שי"ל דמ"ש הרב לא שנא נודע בנתים קאי אהיכא דצריך ס' וכדכ' ברישא כגון שהיה ס' כו' וכן יש לפרש דברי מהרש"ל שם:

סעיף כב

ואח"כ נפל מן המים כו'. ובת"ח כלל פ"ה די"א כ' דאפילו לכתחלה מותר ליתן המים לקדרה של בשר כיון דכבר נתבטל ואין להקשות אגוף הדין פשיטא דהא כל איסור בטל בששים י"ל משום דלקמן סי' רצ"ט ס"ק א' נתבאר דהיתר בהיתר לא שייך ביטול קמ"ל

דהכא לא אמרינן הכי וע"ש וכן הוא באו"ה כלל כ"ד ד"ח שמעינן דהיתר בהיתר מיהא בטל ואם נפל חלב למים כו':

סעיף כג

אם נבלע כו'. כל הסעיף זה הוא כפול לקמן סימן קכ"ב ס"ה ושם יתבאר בס"ד:

סימן ק

סעיף א

וגיד הנשה. דהוה ביה חיותא חידושי הרשב"א והר"ן פג"ה וכן אבר מן החי:

סעיף ב

וביצה שיש בה אפרוח. בר"ס ק"י נסתפק הב"י אי חשיבא בריה כשיש בה טפת דם מאחר דשדא תיכלא בכולא (וכדלעיל סי' ס"ו) ובתשובת ר"ל ן' חביב סימן פ"ד (דף קי"א ריש ע"ד) כ' בפשיטות דהוי בריה ולפעד"נ דלא הוי בריה כיון שעדיין אין בה חיותא וגם בביצת אפרוח לא אשכחן דהוי בריה ומן הסברא נראה דלא הוי בריה דהא האי ביצה מתחלת ברייתה היתה מותרת וגם בעידנא דקא גביל האפרוח דהתירא הוא כדלעיל סי' פ"ו סי"ט גבי אפרוח מביצת טריפה אלא דבחידושי הרשב"א פג"ה דף ק"ו ע"א כתב דהרמב"ם פט"ו מהמ"א מחשבה בריה ואחריו נמשך ב"י בסי' פ"ו וכבר כתבתי לעיל סימן פ"ו ס"ק ט"ו דאינו מוכרח כלל בדברי הרמב"ם והלכך אף שאין להקל בביצת אפרוח מ"מ ודאי בביצת דם אין לאסור כלל כיון דלית בה חיותא שוב מצאתי בבדק הבית להב"י בסי' ק"י דבתר דמבעיא ליה הדר פשטא ליה דנראה דלא הוי בריה וזה נראה דעתו כאן בש"ע ובס' ל"ח דף כ"ו סוף ע"א כתב וז"ל ובסימן ק"י נסתפק הב"י אי בנמצא בה דם חשיב בריה ובש"ע שלו סימן ק' פסק דבריה היא עכ"ל ותימה דהרי בש"ע כתב ביצת אפרוח בדוקא אבל בנמצא בה דם אדרבה דעתו דלא הוה בריה וכמו שכתבתי (והשיב וז"ל ודאי לשונו צריך תיקון ושייך גבי נמצא בה אפרוח דבריה היא ע"כ):

סעיף ג

לאפוקי חטה א' של איסור. אע"פ שהיא אסורה מתחלת ברייתה כגון של כלאים וכהאי גוונא:

סעיף ד

לאפוקי עוף טהור שנתנבל. וכ"ש נטרף ומשמע מדברי הפוסקים דל"ש נתנבלה בשחיטתה או לא וכן פסק הב"ח:

סעיף ה
לאפוקי חלב. דחשיב איסור מתחלת ברייתה וחשיב ברית נשמה כיון דהוי ביה חיותא כמו גיד הנשה אפ"ה לא הוי בריה כיון שאלו יחלק שמו חלב עליו משא"כ גיד הנשה ואבר מן החי שאם יחלקו אין שמו עליו אלא חתיכת גיד וחתיכת אבר מיקרו:

סעיף ו
וכן צריך שיהא שלם. לאפוקי נתרסק או נחתך ממנה אבר אחד אפילו אבר שאין הנשמה תלויה בו הרשב"א בתה"א בשם הרמב"ן והר"ן פג"ה ועיין בסי' ק"א ס"ו:

סעיף ז
והרוטב בנ"ט. ע"י סינון כמו בס"ד מיהו הא דצריך ס' נגד פליטת הברי' היינו דוקא בעוף טמא ואינך אבל לא בנמלה וכיוצא בזה מדברים המאוסים לדעת המחבר והרב לקמן ס"ס ק"ד וק"ז ועמ"ש בס"ס ק"ז:

סעיף ח
וכל השאר מותר אם יש בו ששים נגד שמנו כו' ואם יש בקדרה ס' נגד השומן כו'. קשה דהיאך סתם הרב כדברי הט"ו וכן בת"ח כלל מ"א העתיק בסתם לשון הטור וכן בעטרת זהב וזה אינו אלא לדעת הטור דס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים וכן לא אמרינן באיסור דבוק דנ"נ וכמ"ש בסי' ע"ב ס"ק ט"ו אבל לדידן דקי"ל לעיל סי' ע"ב וע"ג וכמה דוכתי דאף בשאר איסורים באיסור דבוק צריך ס' נגד כל החתיכה שהאיסור דבוק בה אם אין בחתיכה עצמה ס' לבטל האיסור א"כ ה"נ ירך שנתבשל עם גידו אין השאר מותר כיון דאין בירך עצמה ס' נגד שמנו עד שיהא בהשאר ס' נגד כל הירך ואדרבה הפוסקים הוציאו דין זה דאיסור דבוק ממאי דתנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנ"ט אסור כדאיתא בש"ד סי' כ"ה ובהגהת ש"ד ובאגודה פכ"ה סי' קכ"א ושאר פוסקים וצ"ל דסמך עצמו אלעיל סימן ע"ב וע"ג ודוכתי טובא והא דכ' דברי הטור בסתם היינו משום שאפשר לדחוק ולפרש דירך שנתבשל עם גידו דקאמר היינו שנתבשל הגיד חתוך מן הירך עם הירך בקדרה ואורחא דמילתא נקט:

סעיף ט
ואם נימוח כו'. דאע"פ שאין בו טעם התורה אסרתו וע"ל סי' ס"ה ס"ט:

סעיף י
אסור הכל. היינו כשא"א להתיר על ידי סינון:

סעיף יא

ג' תולעים כו'. דמאחר שנמצאו ג' הוחזק שיש שם עוד ואינן ניכרות ועיין בסימן פ"ד ס"ט וי' מדינים אלו:

סימן קא

סעיף א

אסורה בהנאה כו'. מבואר בש"ס דעבודת כוכבים (דף ע"ד ע"א) דאיסורי הנאה כגון בשר בחלב וכה"ג אם הן חה"ל אוסרין תערובתן גם כן בהנאה אפי' באלף וכן הוא בפוסקים ועי' בר"ן שם ועי' סימן ק"ט ס"ק ה' מיהו מותר למכרן לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבהן כמו שכתבתי לקמן סי' ק"י ס"ק ב':

סעיף ב

ואם הוא ספק כו'. דחה"ל דלא בטלה ברוב הוא מדרבנן וספק דרבנן להקל ודוקא ספק אם הוא חה"ל אבל אם הוא ודאי חה"ל וספק אם הוא אסור לא בטיל כדלקמן סי' ק"י ס"ט וע"ש:

סעיף ג

ובשר בחלב. דכיון דכל חד באפי נפשיה שרי וע"י חבורן יחד נאסרו חזר הכל להיות כגוף אחד:

סעיף ד

אין לה דין חה"ל. הטעם כתבו הש"ד סי' מ"א והרשב"א והר"ן ושאר פוסקים משום דמכנ מקום אין האיסור הנבלע בה חשיב נ"ל.

סעיף ה

ואפי' חתיכה שלא נמלחה כו'. עיין לעיל סימן ס"ט סי"ד ובמ"ש שם:

סעיף ו

כל חתיכה שלא נאסרה רק כדי קליפה כו'. כתוב בספר ל"ח (דף רי"א ע"ב) וז"ל וצ"ע דמהיכא נאסרה כדי קליפה כ"א ע"י שקבלה טעם האיסור מדבר אחר וא"כ אפילו כשנאסרה כולה עכ"ל ולק"מ דהא משכחת לה בבשר בחלב וק"ל ומכל מקום מה שהוציא כן הרב מתוס' לא מצאתיו רק שבתוס' פרק גיד הנשה ריש (חולין דף צ"ו) כתבו בשם הרא"מ דבקליפה וכהאי גוונא לא אמרינן חנ"נ ואין ראיה מזה דלא הוי חה"ל והא ראיה דהא מדברי ראבי"ה שהביא המרדכי פרק גיד הנשה סימן אלף צ"ד והכל בו ס"ס ק"ד גבי מליח חלב ובשר מבואר דאפילו בקליפה אמרינן דחה"ל לא בטיל אע"ג דסבירא

ליה בהדיא דלא אמרינן חנ"נ בחצי חתיכה וכמו שהביא המרדכי על שמו פכ"ה סי' אלף קס"א גבי טיפת חלב וכן רבינו ירוחם בנט"ו סוף אות כ"ה ס"ל דבקליפה אמרי' חה"ל לא בטיל ובאות י"ג הביא די"מ דבחצי חתיכה לא אמרי' נ"נ מיהו בתשובת מיימוני המ"א סי' י"א מצאתי דמשמע דבקליפה לא אמרינן דהוי חה"ל והובא בהגהת ש"ד סי' ל"ג בהג"ה המתחלת מעשה בא לפני ר' כו' וצ"ל דראבי"ה וסייעתו מיירי שאם יקלפוה יהיה חתיכה ה"ל:

סעיף ז

תרנגולת בנוצתה כו' בטלה כו'. משמע מדברי המחבר והפוסקי' דגם דבר שבמנין נמי לא הוי וכמ"ש מהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה סי' נ"ג שמחוסר תיקון גדול כ"כ לא הוי נמי דבר שבמנין והכי מוכח להדיא במרדכי פ"ק דביצה ע"ש וכנ"ד הב"ח דלא כת"ח כלל מ' ד"ג שכתב דאף דבטלה מכח חה"ל לא בטלה מכח דבר שבמנין וע"ל סי' ק"י ס"ק י"ג:

סעיף ח

ואע"פ שלאחר שנתערבה הסירו הנוצה. מ"מ כיון דבתחלת התערובו' נתבטל אין חוזר וניעור. סמ"ק:

סעיף ט

וכן כבש שלם. אפי' הופשט עורו:

סעיף י

מלבד תרנגולת בנוצתה. וכבש בעורו וכה"ג:

סעיף יא

מלבד רגלי אווז. וכתב בת"ח שם בשם מהרא"י דרגלי אווז שלא הוחרכו עורן מעליהם כמו שרגילים לעשות דמי לתרנגולת בנוצתה:

סעיף יב

שומן הכנתא כו'. ובפסקי התוספות דנדרים סימן פ' מצאתי שכתבו וז"ל וצ"ע בהדרא דכנתא עם שמנה שמא ראויה היא להתכבד עכ"ל ונראה דהכל לפי הזמן והמקום:

סעיף יג

אבל עור שומן אווז כו'. ומהרש"ל חולק בזה ולפי שדינים אלו משתנים לפי המקום והזמן וכמ"ש הרמב"ם והפוסקים וכדלקמן ר"ס ק"י קצרתי בזה והכל תלוי בראות עיני המורה אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום לא בטיל ואם לאו בטל ואם יש ספק אזלינן לקולא וכדלעיל ס"א בהג"ה:

סעיף יד
קורקבן כו'. מסתימת לשון המחבר משמע אפי' קורקבן של אווז וכן משמע מדברי שאר פוסקים אבל מהרש"ל כתב באו"ש ובספרו פג"ה סי' נ' דקורקבן אינו בטל וכן נמצא בשם מהר"מ לקמן בהג"ה המתחלת מהר"מ אסר מחט שנמצא בקורקבן כו' שפסק כן עכ"ל (ואחריו נמשך הב"ח) ואגב חורפיה לא עיין שפיר דהמעיין שם בסי' נ"ד בהג"ה זו יראה להדיא דלא קאי אלא אאווזא שנתערבה בשאר אווזות דחשיב לאווזות חה"ל אלא שהטריפות של האווזא היה בקורקבן שלה שנמצא בה מחט וכ"כ בתשב"ץ סי' שכ"ח גם כן בהדיא בשם מהר"מ שאסר שאר האווזות שנתערבו עם אותה האווזא שנמצא בה המחט בקורקבן מפני שהאווזא היא חה"ל עכ"ל והכי איתא נמי בהגהת ש"ד ד' ווינציא"ה שנת שכ"ד בהדיא א"כ אין מדברי מהר"מ ראיה כלל אלא דהכל תלוי לפי המקום והזמן:

סעיף טו
או נתרסקו. וכתב בת"ח כלל מ' סוף ד"ה ומשמע באו"ה הא דבטל אם נתרסק היינו שלא נשאר שם דבר חשוב אבל נשאר חה"ל אף על גב דבטיל מטעם בריה מ"מ עדיין חשוב ואינו בטל מטעם חה"ל וסברא נכונה היא עכ"ל ועיין עוד בב"י ובת"ח מ"ש בשם מהרא"י:

סעיף טז
ואפי' לאחר כו'. ע"ל סי' צ"ט ס"ק (ט') [ט"ו] וסי' ק"י ס"ק ל"ט:

סעיף יז
והוא שנתרסקו שלא כו'. ע"ל סי' צ"ט ס"ה ובמ"ש שם:

סעיף יח
ואין חילוק בין נתערבו במינם כו'. כלומר דחה"ל אפי' שלא במינו לא בטיל באלף ולאפוקי או"ה דכתב דחה"ל דוקא במינו לא בטיל וע"ל סי' ק"ב ס"ק ד' ועיין לקמן סימן ק"ט ס"ק ח' כתבתי היכי משכחת לה דחה"ל נתערבה שלא במינה וע"ל סימן ק"י ס"ק א':

סעיף יט
מדמין שומן כו'. ע"ל סי' פ"ג ס"ק ד':

סימן קב

סעיף א
כגון ביצה כו'. ע"ל סי' פ"ו ס"ק ט' וסי' ק"י ס"ק ס"ב:

סעיף ב

ואפי' ספק אם נולדה כו'. כל מ"ש הב"ח בכאן אינו מוכרח כלל ע"ש גם מה שסמך אהמתירין בספק ביצת טרפה שנתערבה לאו מילתא היא דדשיל"מ שאני כיון דיש היתר לאיסורו ולדבריו יהיו דברי הסמ"ג וסמ"ק סותרים זא"ז אלא כדפי' וכן דעת הרב בת"ח כלל מ"ג לחלק בזה וכן מצאתי להדיא במרדכי פרק כל הצלמים גם מה שהביא מהר"ן אינו כלום דלא כתב שם אלא דספק מוכן בי"ט שני מותר וכ"כ ג"כ המחבר גופיה בא"ח סי' תצ"ז ס"ד משא"כ הכא כדלקמן סי' ק"י ס"ק נ"ה גם מ"ש דבב' תערובות יש להתיר דשיל"מ לכ"ע ליתא כמ"ש בסי' ק"י שס וע"ש:

סעיף ג

ואם נתערבה בשאינה מינה כו'. נראה דהכא אזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא דאם הוא שוה בשמא אע"ג דלא שוה בטעמא ה"ל מין במינו ולא בטיל ואם אינו שוה בשמא אף על גב דשוה בטעמא ה"ל שלא במינו ובטל דהא קי"ל כרבא פרק בתרא דעבודת כוכבים (דף ס"ו) דבתר שמא אזלינן ולא בתר טעמא והכי משמע להדיא ממ"ש התוס' פג"ה (דף צ"ז ע"א) והרא"ש סוף עבודת כוכבים ושאר פוסקים דלדידן דקי"ל כל האיסורים בין במינן בין שלא במינן בששים צ"ל דהא דקאמר רבא דמין במינו אזלינן בתר שמא היינו לענין יין נסך וטבל ולא בטיל היינו משום דהוי דשיל"מ וכדאיתא פ"ז דנדרים (ריש דף נ"ח) ובהרמב"ם פט"ו מהמ"א והרשב"א בת"ה ובשאר כל הפוסקים וכן משמע בר"ן סוף עבודת כוכבים דהא דדשיל"מ לא בטיל במינו אזלינן בתר שמא ע"ש ודוק וכ"כ מהרש"ל בהדיא באו"ש ר"ס פ"ד ופכ"ה סימן פ"ח:

סעיף ד

בשאינה מינה בטלה בס'. אע"ג דלענין בריה וחה"ל אין חילוק בין נתערבה במינה או שלא במינה וכדלעיל סימן ק"א ס"ו בהג"ה שאני הכא דאין החשיבות מצד האיסור עצמו אלא מאחר שיהיה לו היתר אחר כך לא רצו חכמים להתבטל וכל שנתערב שלא במינו אין ההיתר נקרא על הדבר האסור אלא ע"ש דבר שנתערב בו והוי כמי שאין לו מתירין. כ"כ בת"ח כלל מ' ד"ו:

סעיף ה

מיהו אם לבנו כו'. כיון דלחזותא עביד לא בטיל כדאיתא בא"ח סי' תקי"ג ס"ג וע"ש:

סעיף ו

או נתנו בקדרה כדי לתקן כו'. הטעם כתב מהרא"י שם דכל שנותנין זה בזה לתקן זה את זה מקרי מין במינו כגון מים ומלח בעיסה) דחשיבא מין במינו כיון שהם מתקנים העיסה וכמ"ש התוספות פ"ב דביצה (ריש דף ל"ט):

סעיף ז

יש מי שאומר כו'. לא ידעתי למה כתב המחבר דין זה בשם יש מי שאומר שהרי הרשב"א והטור סוברים כן ואין חולק עליהם והכי מוכח נמי לפע"ד בש"ס רפ"ק דביצה דפריך התם אמ"ד דביצה שנולדה בי"ט אסורה מדרבנן ממאי דתניא בברייתא וספיקא אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות אמאי ספקא אסור הא ספקא דרבנן היא ומשני דמיירי בספק טרפה ופריך אי הכי אימא סיפא נתערבה באלף כולן אסורות אא"ב ספק יו"ט ספק חול הוי דשיל"מ דאפילו באלף לא בטיל אא"א ספק טרפה הוי דבר שאל"מ ותבטל ברובה כו' והשתא מאי פריך דלמא הך (דספקא אסורה) [דנתערבה באלף] מיירי בביצה של ספק טריפה אלא ודאי כל כה"ג לא הוי דשיל"מ וצ"ע:

סעיף ח

כלי כו' לפי שצריך כו'. כתב מהרש"ל פכ"ה ס"ס פ"ו דלא היה צריך לזה הטעם של פיזור מעותיו כי בלאו הכי נמי כיון דלא בא ההיתר ממילא מכח זמן לא חשיב דשיל"מ עכ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו דהא אפילו בא ההיתר בלא זמן חשיב דשיל"מ כגון נדרים וכה"ג והרא"ה בב"ה דף קכ"ח ע"ב משיג על הרשב"א ואומר דהכא טעמא אחרינא איכא דאין לו ביטול לבד מטעמא דשיל"מ דכל היכא דניכר האיסור אין לו ביטול וכיון דאפשר להוציא האיסור מתוכו ע"י הגעלה הוי כניכר האיסור ותו לא סגיא בכלים אלו שלא יתן האיסור טעם בהיתר ע"ש שהאריך ומהרי"ל בתשובה סימן קצ"ד חולק גם כן אהרשב"א דההוצאה להגעילו הפסד מועט הוא וכדחשבינן בפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ג) ובפ"ז דנדרים מעשר שני יש לו מתירין ע"י העלאה לירושלים כו' ע"ש ויש לחוש לדבריו במקום שאין הפסד מרובה וגם נ"ל שיש לשהות הכלים עד שלא יהיו בני יומן דאז שרי מן התורה וכ"כ בסוף תשובות מ"ב אלא דכ' שם דהיינו דוקא להשתמש בהן בכלל יחד אבל בפני עצמו לא דכיון דליכא אלא טעמא לא הוי דשיל"מ ע"ש ולפעד"נ דאפילו בכל אחד בפני עצמו אסור להשתמש עד אחר מעל"ע דהא הרשב"א והטור לא כתבו (דהוי) [דלא הוי] דשיל"מ אלא משום שצריך להוציא עליו הוצאות ובכה"ג דיש לו מתירין מן התורה בלא שום הוצאות לכ"ע אסור וגם לקמן ס"ק ט' העליתי דגם טעמא לא בטיל ובת' ן' לב פסק דקערה של חלב שנתערבה בקערות של בשר לא בטיל

ברוב כיון דהוי שלא במינו וכולן אסורין וכבר תפס עליו הב"ח וגם מה שהחמיר הב"ח להסיר כלי אחד לחומרא בעלמא כמו שנהג מהר"ם גבי חתיכות עכ"ל ל"ד דהא כל הפוסקים הסכימו לקמן סימן ק"ט דא"צ להסיר אפילו בחתיכה ומהר"מ דעבד הכי הא כתב מהרא"י טעמא דצדיק ות"ח היה והחמיר שהיה נראה דרך גנאי שיזדמן אכילת איסור לפיו כו' ומביאו ב"י בסי' ק"ט וזה לא שייך בכלים ומ"מ כיון דליכא פסידא יש להחמיר כדברי הב"ח ודוק:

סעיף ט

הא דדשיל"מ אינו בטל כו' אבל טעמו בטל. והא דאם לבנו בו המאכל או מלאו בו תרנגולת אינו בטל (בסעיף ראשון) היינו משום דחשיב ממשו של איסור ולא חשיב נימוח ואינו בעין רק כשאינו ניכר במראה אלא בטעם עכ"ל ת"ח שם ד"ב בשם מהרא"י מיהו צ"ע גם בזה דנלפע"ד מן הש"ס דנדרים (דף צ"ח) וירושלמי פ"ו דנדרים ותוספות והרא"ש ור"ן בנדרים שם דדשיל"מ אפי' טעמו לא בטיל במינו ע"ש והכי מוכח נמי ממ"ש מהר"מ והרא"ש בתשובה ריש כלל ב' על הא דהשכר של תבואה חדשה דהתבואה בטל בששים במים והא דאמרינן דשיל"מ לא בטיל ה"מ מין במינו כו' וכן משמע מהרמב"ם וסמ"ג והמחבר לקמן סי' ריו"ס"י גבי נתערב יין שאסור ביין אחר אפילו טיפה בחבית דנאסר הכל מפני שיכול לשאול על נדרו גם מ"ש בת"ח שם שכן דעת הטא"ח סי' תקי"ג בשם ר"ת אינו מוכרח דנלפע"ד דהטור לא קאמר התם אלא דבאינו מינו לא אמרינן דשיל"מ לא בטל וכדמוכח בב"י ובב"ח שם ע"ש ודוק וז"ש הטור כאן בשם ר"ת דהא דדשיל"מ אינו בטל דוקא כשנתערב במינו אבל שלא במינו טעמו בטל בששים עכ"ל אלמא במינו אפי' טעמו לא בטיל גם מ"ש הר"ב בת"ח שכן דעת האו"ה כלל כ"ה ליתא דהא פסק שם בדין ד' כהרמב"ם דיין דלעיל וכן גבי כלים הבלועים מאיסור כתב שם דין י"ט כהרשב"א והמחבר ס"ג ומ"ש שם בדין י"ז דדבר שממשו של איסור ליתיה בעיניה וליכא אלא טעמא בטל קאי דוקא אאינו מינו וז"ל שם והא דדשיל"מ לא בטיל היינו דוקא במינו אבל בשא"מ בטל שפיר בס' אפילו אינו מכירו ונשאר גוף האיסור בתוכו כו' וכ"ש דבר שממשו של איסור ליתיה בעיניה וליכא אלא טעמא בעלמא שמתבטל שפיר בס' וכן שנינו בירושלמי דשיל"מ לא נתנו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנ"ט עכ"ל הרי להדיא דמיירי דוקא בשאינו מינו ולכאורה היה נראה ליישב קצת דבריו בהג"ה ולומר דכל היכא שגוף האיסור עדיין בתערובות אע"ג דליתיה בעיניה כגון יין ביין וכה"ג לא בטיל אבל היכא שנפל שם חתיכת איסור וזרקו שלם דקי"ל דאפ"ה צריך לבטל פליטתו כדלעיל סי' צ"ח ס"ח

משום טעמא דנפיק מיניה בכה"ג הוא דבטל ומעתה נוכל ליישב מקצת ראיות דלעיל דמיירי שגוף הדבר נתערב שם ולהכי לא בטיל אבל מדבריו בת"ח שם נראה דאין חילוק דהא הוציא כן מא"ח סי' תקי"ג דמיירי להדיא בנתערב גוף הדבר ע"ש וכן מוכח מדברי מהרא"י שהביא שם שהבאתי בריש ס"ק זה ודוק ועוד הוציא דין זה מהגה"א פ"ב דעבודת כוכבים בשם מהרי"ח והתם איתא בהדיא ודוקא שיש ממשות האיסור אבל אין ממשות האיסור שנימוח בס' עכ"ל וכן משמע בד"מ ובאמת לענין דינא נראה דאפילו הוציאו שלם טעמו לא בטיל וכדמשמע לכאורה מכל הנך ראיות דלעיל והכי מוכח נמי ממ"ש רבינו ירוחם ני"ד ח"ד דמי שנדר מבשר ונתבשל עם הבשר ביצים אסורים בנ"ט דאע"ג דהוי דשיל"מ כיון דהוא שלא במינו עכ"ד. ובלא"ה דוחק לחלק בין טעמו דכשנשאר שם או לא דס"ס עד שאתה אוכלו באיסור תאכלנו בהיתר. שוב מצאתי בב"ח שפסק ג"כ דאין חילוק ולעולם אינו בטל אלא שקיצר בדבר ע"ש ועי' בס"ק שאח"ז:

סעיף י

וכן אם אין איסורו מחמת עצמו כו'. הכל תפסו על הרב בזה כיון דדשיל"מ הוא מה לי בלוע הוא או לא ס"ס יש היתר לאיסורו ומה שהוציא כן מת"ה סי' ק"ע אדרבא משמע שם להדיא איפכא וכמ"ש מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' פ"ו דלא כ"כ שם אלא אחה"ל דאם אין איסור מחמת עצמו אלא מחמת איסור שנבלע בה אע"ג דהיא ראויה להתכבד בטל וכדכתבו הפוסקים בר"ס ק"א אבל בדשיל"מ משמע שם בת"ה להדיא דלא בטיל אפילו אם אין איסור מחמת עצמו דהא חשיב התם חתיכה ששהתה שלשה ימים בלא מליחה דשיל"מ אי לאו משום דלצלי לא נאסר מעולם ע"ש וכן בהגהת ש"ד בשם מהרא"י וכ"פ בס' באר שבע ע"ש ואדרבה מדכתבו הפוסקים גבי חה"ל שנבלע מאיסור דבטל משום דמ"מ האיסור שנבלע בה אינו ראוי להתכבד משמע דבדשיל"מ דס"ס האיסור יש לו מתירים לא בטיל:

סעיף יא

אע"פ שי"א כו'. כלומר והעיקר אינו כן דלא מקרי דשיל"מ הואיל ולצלי לא נאסר מעולם וכמ"ש בסי' ס"ט ס"ק נ"ו:

סעיף יב

שלא היה ניכר כו'. כגון גגית מלאה ענבים בעוטים והיה בו הרבה יין צלול קודם השבת מותר ליקח בשבת מן היין ואע"פ שיוצא גם עתה מן הענבים כל שעה לפי שמתבטל במה שיצא כבר ואין בו משום דשיל"מ מאחר שלא היה עליו שם יין בפני עצמו מעולם וכן חבית מלאה ענבים שלימים וממלאים החבית במים לעשות תמד והענבים מתבקעים

לאחר זמן ויצא כל היין מותר לימשך הימנו בשבת לשתותו לפי שמעט יין שיוצא בשבת מתערב ומתבטל עם היין שהיה בו כבר ולא היה ניכר פעם א' בפני עצמו מעולם וכן כל כיוצא בו שם:

סעיף יג

כגון חמץ בפסח כו'. ואפ"ה י"א בא"ח סימן תמ"ז ס"ט דאם נתערב ביבש בפסח אפילו באלף לא בטיל וטעמם כמ"ש המרדכי והרשב"א שלא אמרו יבש ביבש בטל אלא באיסורים שאוסרים עד ס' כו' והיינו דכתב שם ס"ב חמץ שנתערב מו' שעות ולמעלה אינו אוסר במשהו אלא דינו כשאר איסורים ואי הוי דשיל"מ אפי' בע"פ נמי וכמ"ש הרב המגיד רפ"א מהלכות חמץ בשם י"מ מיהו י"ל בזה דמ"מ בטל שלא במינו כשאר איסורים שיל"מ ומה שאינו בטל בפסח אפי' שלא במינו היינו משום חומר איסורו וכמ"ש הרמב"ם פט"ו מהמ"א דין י"ב:

סעיף יד

ויש חולקים. ולפ"ז הא די"א בא"ח סי' תמ"ז שם דחמץ בפסח יבש ביבש חד בתרי בטיל היינו שלא במינו דאילו במינו ה"ל דשיל"מ ולפ"ז מיירי) דיש בהשתי חתיכות של היתר ס' כנגד החתיכה של איסור דאל"כ אפי' בשאר איסורים לא בטיל כיון שאם יבשלם יתן טעם וכדלקמן סי' ק"ט ס"ק ט' מיהו י"ל דהשני סברות שהביא המחבר בא"ח שם נמי בהא פליגי אי חמץ הוי דשיל"מ או לא. ויש חולקים ובת"ח שם ד"ט פסק כסברא הראשונה ומהרש"ל חולק עליו:

סעיף טו

כגון המבשל בשבת. במזיד דאסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת וכמו שנתבאר בא"ח ר"ס שי"ח:

סימן קג

סעיף א

כבריה או כיוצא בה. כגון חה"ל ודבר שבמנין וכה"ג דגופו לא בטיל באלף אפי' אינו נ"ט הלכך צריך שיהיו פגומים בעצמן ועיין בא"ח סי' תמ"ז ס"י מ"ש בזה:

סעיף ב

אפי' פוגם קצת. אבל דבר שאינו נ"ט לא לשבח ולא לפגם אסור כדכתב ב"י ע"ש הג"א פ"ב דעבודת כוכבים ובת"ח כלל פ"ה דין כ"ב בשם מהרא"י ע"ש א"ז ונ"ל ראיה ממאי דקי"ל דאין בגידין בנ"ט ואפ"ה קי"ל דגופו של גיד שנימוח צריך ס' נגדו וכדלעיל סי'

ס"ה ס"ט וס"ק ס"ב דאע"ג דאינו אלא כעץ בעלמא התורה אסרתו וכדאמרינן בפג"ה וה"ה לכל דבר איסור דאע"ג דאינו נ"ט צריך ס' נגדו והכי איתא בירושלמי פ"י דתרומות הלכה ו' הדא אמרת לא לשבח ולא לפגם אסור:

סעיף ג

איסור מועט כו'. בת"ח סוף כלל פ"ה כתב דאין לחלק בין נמחה ללא נמחה דהא טעם כעיקר דאורייתא אלא דטעם פגום לא חשיב טעם ובטל אם כן ה"ה גוף האיסור נמי בטל ברוב כו':

סעיף ד

אבל איסור מרובה. וכן צירו של איסור טור בשם הרשב"א:

סעיף ה

אלא טעמו כו'. ז"ל הרשב"א ונראה שאפי' נפל לתוך היתר מועט והכירו זורקו והרוטב מותר לפי שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו ואע"ג דמשערין בכולו משום מאי דנפיק מיניה לא ידעינן השתא דאין בו בהנאתו בנ"ט אין אוסר תערובתו כלל וכמו שאמרנו בהיתר שנתבשל בקדרה שאינה בת יומא והטעם בכל אלו מפני שבודאי ידענו שאין פליטתו בכולו אלא כל שטעמו לשבח אנו מחמירין בו שאנו חוששין שמא פלטה עד שיתן טעם בתערובתו לפיכך כל שטועמו קפילא ואין בו טעם מתירין אותו והלכך כשהאיסור פגום אין משערין בכולו אלא בטעמו וטעמו כמי שאינו שהרי פגום הוא ע"כ:

סעיף ו

במה דברים אמורים כו'. מלתא באפי נפשיה היא כדאיתא בש"ס ופוסקים וק"ל וע"ל ס"ס קל"ד עוד מדיני נטל"פ:

סעיף ז

או פוגם ולבסוף השביח אסור. פי' אחר שהשביח אבל קודם שהשביח מותר אע"פ שאפשר שישביח אח"כ כיון דהשתא פוגם הוא מידי דהוי אקדרת מלח דלקמן ס"ק י"ב וכ"כ האו"ה כלל ל"ב ד"ה:

סעיף ח

נאסר התבשיל השני. דהוי כדבר שתחילתו פגום ולבסוף השביח וע"ל סי' קל"ד ס"ק כ"ט:

סעיף ט

ששים נגד האיסור הראשון. אבל א"צ ס' נגד כל הבלוע בקדרה דכיון דהיה פגום לא נ"נ וכדלעיל סימן צ"ח ס"ק י"ז:

סעיף י
לא נאסרה הקדרה. דהוי נ"ט בר נ"ט האיסור בכף והכף בתבשיל והתבשיל בקדרה ועדיין כולו היתר כיון דהוא פגום כ"כ בת"ח כלל פ"ה דין כ"ג בשם או"ה:

סעיף יא
אע"פ שיש שם רגלי הדבורים. ע"ל סימן פ"א ס"ח ובמה שכתבתי שם:

סעיף יב
ואלמלא המלח והתבלין כו'. וה"ה איפכא כשהוא פוגם מפני שאין שם מלח או תבלין ואלו היה שם מלח או תבלין כראוי לא היה פוגם מותר כיון דהשתא מיהא פוגם כדאיתא בש"ס:

סעיף יג
שמן ודבש כו'. הוא ל' הרמב"ם פי"ז מהמ"א וכ' הכ"מ שם דס"ל דסתם כלים של עובדי כוכבים הם בני יומן וכ"כ בב"י לקמן סימן קכ"ב וא"כ קשה כיון דפסק לקמן סימן קכ"ב ס"ו דסתם כלים של עובדי כוכבים אינן בני יומן א"כ הכא בלאו הכי מותר וצ"ל דלא הביא כאן דברי הרמב"ם אלא ללמוד דבשר פוגם שמן ודבש וע"ל סי' קי"ד ס"ז:

סעיף יד
וי"א כו' רק משקה הנעשה מדבש כו'. משמע דבשמן גם הי"א מודים דפוגם (וכן כ' בעט"ז שמן ודבש כו' ואפילו היה בעין היה פוגם את השמן ומסריחו כו' והשמיט הגהת הרב ע"ש) ותימה הא הי"א אלו הוא מהרי"ל בהגהת ש"ד סימן כ"ב ושם משמע להדיא דכ"ש בשמן הוי לשבח אפילו כשנתבשל וכן משמע בכל הפוסקים כמו שאבאר דמהרי"ל הביא שם תשובת ר"י שבמרדכי פכ"ש ופא"מ דשמנונית בעין הוי טעם לפגם בדבש וכתב עלה וז"ל אמנם עובדא הוי במחבת בת יומא שבשלו בה דבש ואסר ושמא היה משקה שנעשה מדבש ובהכי איירי נמי מתניתין דשריא דבש דמינה מייתי ר"י ראיה דקאמר אי משום גיעולי עובדי כוכבים כו' ובתשובת ר"י במרדכי שם מוכח להדיא דבשמן מודה דמשביח דמייתי התם ראיה דפוגם בדבש מדתנן פרק א"מ שמן של עובד כוכבים אסור ומפרש שמואל משום דזליפתן של כלי עובד כוכבים אוסרתן כו' וע"כ לא שקיל וטרי התם אלא בנטל"פ בשמן אבל בדבש הוי נטל"פ לגמרי אפילו מעורב בו שמנונית של גיעולי עובדי כוכבים או מבשר וחלב עכ"ל. רצה לומר דבהנך מתניתין שריא דבש וטעמא כדמפרש בש"ס דמשום גיעולי עובדי כוכבים ליכא למיחש דנטל"פ מותר אם כן על כרחך היינו טעמא דמשום דשמנונית בעין בדבש נטל"פ ובשמן נ"ט לשבח (וס"ל להאי תנא כלים של עובדי כוכבים בני יומן. אי נמי דסבירא ליה דכיון

שאין הפגם בשמן אלא משום שאינו בן יומו אסור וכן משמע בתוס' דחולין דף ח' ריש ע"ב במה שכתבו שם אבל השמן אין הפגם אלא משום שאינו בן יומו ע"ש) ודלא כרנ"ש במ"ש סי' כ"ב שפירש דסבירא לי' לר"י דמאי דאמרי' בש"ס פא"מ גבי דבש למאי ניחוש לה אי משום איערובי מסרי סרי היינו משום איערובי בשר שהוא מסרח סרח ולא כרש"י שפי' משום תערובת יין וזה תימה דהא גבי שמן נמי אמרי' בש"ס התם הכי ובשמן ס"ל דמשביח אלא ודאי כדפירשתי ע"ש במרדכי פא"מ מבואר שם להדיא כדפירשתי וכן מפורש בתוספות פרק קמא דחולין (דף ח' ריש ע"ב) וכן מוכח בהרשב"א ור"ן ואגודה בחולין שם שהביאו ראיה דקיימא לן סתם כלי של עובד כוכבים אינו ב"י מדאמרינן ר' ובית דינו התירו השמן דנטל"פ מותר אלמא דנטל"ש בעין בשמן דאל"כ לא הוי מייתי ראיה מידי וכן הוא להדיא בתוס' פא"מ (דף ל"ח ע"ב) ובהרא"ש שם ובהג"מ ס"פ י"ז מהמ"א בשם ר"י ובאו"ה כלל ל"ב דין ט"ז דשמנונית בעין פוגם בדבש ומשביח בשמן וכן הוא בסמ"ג ס"ס קמ"ח ומשמע להדיא בכל הפוסקים הנ"ל דאפי' בשמן שלוק נטל"ש דומיא דדבש (וכן מוכח להדיא בתשובת מהרי"ל הנ"ל ודלא כהרב בתשובה סי' נ"ג שהוציא מתשובת מהרי"ל הנ"ל לחלק בשמן בין שלוק או לא) ודלא כהרב בתשובה סי' נ"ג שדחק ליישב מ"ש הסמ"ג והתוס' דשמנונית בשמן נטל"ש דהא אמרינן בש"ס אי משום איערובי מסרי סרי (ומתוך כך כתב דמ"ש האו"ה בשם מרדכי דשומן בשמן נטל"ש ליתא דלא נמצא כן במרדכי שלנו ואולי שום תלמיד טועה הגיהו במרדכי ונקרא על שמו עכ"ל ותימה שהרי הוא מבואר מתוך דברי מרדכי הנ"ל בעובדא דר"י במחבת וגם במרדכי פכ"ש הביא עובדא דר"י הנ"ל וראייתו ממתנ' דשמן בקוצר ומוכח שם להדיא כן וכמו שכתבו כל הפוסקים הנ"ל וכל זה נעלם מהרב) ותירץ דבש"ס מיירי בשמן שלוק דומיא דדבש אבל באינו שלוק נטל"ש והדבר ברור דליתא אלא כדפרשתי והפוסקים מפרשים כפירש"י דאי משום איערובי היינו תערובות יין דבכולי סוגיא דעבודת כוכבים התם לא חיישינן אלא לתערובות יין אבל שמנונית בשמן לעולם נטל"ש בין חי בין שלוק:

סעיף טו

והוא שתהיה מודחת כו'. לעיל ר"ס צ"ה כתבתי דסתם כלים שנתבשל בהם אמרי' שהיו נקיים ולא היה שומן דבוק בהם ולפי זה מ"ש והוא שתהיה מודחת כו' היינו לאפוקי כשידוע בבירור שלא היתה נקיה ואינה מודחת וקמ"ל דהשומן הדבוק אינו נטל"פ אחר מעל"ע והיש מתירין סבירא להו שטיחת איסור שעל פני הכלי נפגם ג"כ אחר מע"ל וכמבואר בב"י ודעת הטור סי' קכ"ב כסברא הראשונה וכן נראה דעת ב"י וכן לקמן סי'

קכ"ב ס"ג לא הביא אלא סברא הראשונה וכ"פ בת"ח כלל פ"ה דין כ"א וכ"פ מהרש"ל פכ"ה סי' ס"ד:

סעיף טז

ואם יש ס' כו'. כ"כ בת"ח שם בשם או"ה (ריש כלל ל"ג) והכי משמע מדברי הרשב"א והמחבר לעיל ר"ס צ"ה ומהרש"ל פכ"ה שם חלק על זה ואמר דמאחר דאיכא ממשות בעין אז הטעם שבקדרה שאינו בן יומו נותן טעם לשבח והוי הכל טעם הבא מן הממש עכ"ל ואין דבריו נראין:

סעיף יז

שאם שמו פלפלין בקדרה של איסור. בבישול וע"ל סי' צ"ה ס"ב בהג"ה וסי' צ"ו ס"ג וסי' קכ"ב ס"ג בהג"ה נתבאר זה:

סעיף יח

קדרה שהיא כו'. ז"ל הב"י דין זה כ' סה"ת ונתן טעם לדבר דכך שוה המים לדידן כמו האיסור עצמו דכל המים נ"נ כיון שאין בהם ס' לבטל פליטת הכלי וחזר ונבלעו בקדרה וסמ"ק הביא דברי סה"ת וכתב אח"כ דיש מקילין בדין זה אחר שאין בגוף האיסור בן יומו אין להחשיבו ב"י ול"נ דבשאר איסורים מותר שכבר כתבתי בסי' צ"ב דלא אמרי' חנ"נ רק בבשר בחלב אבל אם היא בלועה מבב"ח שנתבשלו בה יחד או בזה אחר זה מונין מעל"ע משעה שהוחמו בה מים אבל לפי הטעם שכתב סמ"ק בהא נמי שרי ונ"ל דאם כבר עבר לילה אחד קודם שהוחמו אפי' בבשר בחלב אין למנות מעל"ע אלא משעה שבישלו בה כיון דיש סוברים דאחר לילה א' נטל"פ אבל אם קודם שעברו עליה לילה א' הוחמו בה מים נקטינן כדברי סה"ת כיון דקי"ל בבשר בחלב חנ"נ עכ"ד ומבואר מדבריו דאם הוחמו מים תוך לילה א' צריך אח"כ מעל"ע מחימום המים וזה שכתב כאן בש"ע עד שתשהה מע"ל. משעה שהוחמו בה המים וכ"כ לקמן סי' קכ"ב ס"ד ודלא כמ"ש בת"ח כלל פ"ה ד"ז על שמו דבין נשתהה הקדרה לילה אח' קודם החימום בין שנשתהה לילה אח' אחר החימום יש להקל ולסמוך בכהאי גוונא אמ"ד לינת לילה פוגמת עכ"ל דליתא אלא ס"ל להב"י דאינו מועיל לינה אלא לענין שחימום המים אח"כ לא יעשוה ב"י אבל אם חממו מיד שנעשה ב"י מחדש צריך מעל"ע מחימום המים ולפ"ז גם מ"ש הרב וכן אם עברה לילה אחת בין בישול בשר לחלב כו' אינו מוכרח לדעת הב"י ודו"ק. ומ"מ בעיקר הדין שס"ל להמחבר והרב דקדרה שבלוע מבשר בחלב דאמרינן חנ"נ איני מודה להם דזה דמי לשאר איסורים כיון שכבר נאסר וכמ"ש בסי' צ"ד ס"ק כ"ב ע"ש ועוד כתבתי שם דהעיקר אפי' המ"ד דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים מודה דצריך מעל"ע

משעת חימום המים אפי' בשאר איסורים דלא תלי זה בחנ"נ או לא ע"ש ונלע"ד דאין לחלק בזה בין בשר בחלב לשאר איסורים ואם נקל בשאר איסורים גם בבשר בחלב יש להקל ע"ש ודו"ק:

סעיף יט

לילה כו'. דוקא לילה לפי שהלילה גורם להפיג הטעם כדאיתא בפוסקים:

סעיף כ

ובמקום הפסד כו'. פי' במקום הפסד קצת דאילו במקום הפסד גדול בלאו הכי מותר מטעמא די"א) דאין אומרים חתיכה נ"נ באיסור לח שנבלע בהיתר לח וכדלעיל סימן צ"ב ס"ד בהג"ה ע"ש:

סימן קד

סעיף א

עכברא דדברא כו'. משמע מדברי המחבר דעכברא דדברא פשיטא לן דמשביח בשכר וחומץ כיון דעולה על שלחן מלכים (ואפשר לפי זה דעכברא דדברא אפי' ביין ושמן וכהאי גוונא אינה פוגמת) ובש"ס (עבודת כוכבים דף ס"ח ע"ב) מוכח דאע"ג דעולה על שלחן מלכים מספקא לן אי נטל"פ בתערובות ע"ש ואע"פ שאפשר לדחוק וליישב מ"מ לא נראה כן מהרי"ף והרא"ש וטור והרמב"ם וראב"ן ושאר פוסקים שלא הזכירו כלל הא דעכברא דדברא אלא כתבו בסתם עכבר ודוק:

סעיף ב

או לחומץ אם לא שהה בתוכו מעת לעת כו'. ע"ל סימן ק"ה ס"ק ב' מזה:

סעיף ג

ודוקא בשרץ יש לחוש כו'. דע דגרסינן פרק בתרא דעבודת כוכבים (ריש דף ס"ט) אבעי' להו נפל לגו חלא מאי (כלומר אי עכברא נותן טעם לשבח בחומץ או לא) אמר ליה רב הילל לרב אשי הוי עובדא בי רב כהנא ואסר רב כהנא א"ל ההוא אימרטוטי אימרטט ופירש רש"י שנחתך לחתיכות דקות קטנות ושרץ שיעורו כעדשה כטומאתו וחיישינן דילמא בולע חתיכת שרץ בהדי חומץ וכ"כ ראב"ן ומרדכי והאגודה לשם וכ"כ האו"ה כלל ל"ב אבל הר"ן כתב על פרש"י תימה למה הוצרך לזה דהא אף בשאר איסורים יש לחוש לפחות מכזית דהא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה ותו קשיא ליעבריה במסננת ולישתרי כו' עכ"ל ולק"מ דודאי בשאר איסורים כיון דנטל"פ הוא אם כן ליכא משום טעמא וגם משום גופיה ליכא דבטל ברוב כיון שאינו מכירו (ועיין לעיל סימן ק"ג ס"ק

ג') דמ"ש מיבש ביבש ואע"ג דשלא במינו ביבש קי"ל בששים היינו משום דאם יבשלם יתן טעם מה שאין כן הכא דנטל"פ ומ"ש וליעבריה במסננת ולשתרי י"ל דהיינו כמ"ש הטור וב"י שנחתך בענין שאינו יכול לבררו במסננת כגון שהיה החומץ מעורב במאכל עב והלכך שרץ כיון דשיעורו בכעדשה לא בטיל דהוי כמו בריה וכמ"ש האו"ה שם וכן משמע דעת הטור שלא כתב דין דנחתך לחתיכות קטנות ואינו יכול לבררו אלא הכא גבי עכבר ולא בשאר איסורים וגם לא אישתמיט שום פוסק דיכתוב כן בשאר איסורים וזה דעת הרב והב"ח ומדברי הבית יוסף נראה דאפילו פחות מכעדשה וכן בשאר איסורים נמי לא בטיל אפי' ביותר מששים כל שא"א לסננו וכן דעת מהרש"ל פג"ה סי' מ"ט ולפעד"נ כמ"ש ונ"ל ברור דגם הר"ן לא כ' כן אלא לפי מאי דסבירא ליה דמיירי בענין שיכול לסננו אבל לענין דינא מודה דאם אינו יכול לסננו דהוי ממש כיבש ביבש דהא קי"ל בכל דוכתא דאזלינן בתר רובא כדכתיב אחרי רבים להטות תדע דהא הרשב"א בתה"א דף ק"י ע"ב כתב נמי כהר"ן ובתשובה סי' ק"א כתב בקדרה של מרק שנפל לתוכו יתוש שאם נחתך ממנה אבר או אפי' שלמה ונתרסקה ואבד צורתה הוי כשאר איסור ובטלה עד כאן לשונו ומביאו ב"י בס"ס זה אלמא כל שאי אפשר לסננו בטל:

סעיף ד

נמי דינא הכי. דפוגם בודאי והיש מחמירין סוברים דדין שכר וחומץ יש לו וכן מבואר בב"י ות"ח סוף כלל כ"ב וא"כ צ"ע בדברי הרב אמאי לא שרי בספק א' בכבוש לחוד דהא איכא נמי ספיקא אי משביח אי לא וספק א' דכבוש וא"כ הוי ס"ס ונ"ל דהאי ספק אי משביח או פוגם לא הוי ספק כיון דבש"ס גופיה מספקא להו או אפשר דדמי לספק בחסרון ידיעה דלעיל סי' צ"ח ס"ק ט' וצ"ע:

סעיף ה

ויש מחמירין בשומן כו'. וכן דעת מהרש"ל פג"ה סימן מ"ט לאסור בשומן אווזות ושאר משקים ואינו מתיר אלא ביין ושמן ודבש מטעם שכתב הרמב"ם שאלו צריכין להיות מבושמים וע"ש:

סעיף ו

אפי' יש ששים בשומן. דכל מה שמערה ונוגע בעכבר נאסר ונתערב בשאר השומן ונאסר הכל ואף דלפעמים העכבר מונחת בשולי הקערה ואם כן היה לנו להתיר כל השומן שהוא למעלה מקליפה שעל העכבר י"ל דידוע כשמערין עליו רותח נמס הכל ולכן העירוי נוגע תמיד בעכבר ונאסר הכל ת"ח כלל כ"ב ד"ט וע"ש:

סעיף ז

ואם לא עירו עליו. פי' רותח או כו' והשומן בא לפנינו קשה אבל בא לפנינו רך ליכא אלא חדא ספיקא שמא היה שם יום שלם וספק כבוש אסור כדלקמן ר"ס ק"ה וכן אם ידוע שהיה רך כשנפל העכבר לתוכו אסרינן מספקא שמא נכבש בו יום שלם אע"פ שכשבא לפנינו הוא קשה אא"כ ידעינן בברור שלא היה יום שלם רך אחר שבא העכבר לתוכו וכן אם ידוע שהיה רך יום שלם ונתקשה אח"כ ולא ידעינן אי היתה בו העכבר כשהיה רך או לא אסור מיהו בכל זה מותר אי איכא ששים מה שאין כן בעירה עליו רותח כל זה העלה בת"ח שם וע"ש:

סעיף ח

ובמקום שהשומן מאוס כו'. כתב באו"ה כלל ל"ב דין כ"ו וה"ה לדידיה נמי אם הוא מאוס עליו אפילו שאין מאוס לאחרים אסור לו אפילו בששים וק' אם הוא מאוס עליו עדיין עכ"ל וכ"כ בס' אפי רברבי ד' נ"ז ע"א:

סעיף ט

אם ההיתר רבה עליו כו'. אע"פ שיש בו כזית בכדי אכילת פרס מותר כן כתב הרשב"א וכ' הב"י אע"פ שיש חולקים בשאר נטל"פ (וכמו שנתבאר בסי' ק"ג ס"ב) נראה דבדברים הפגומים מעצמם מודים וטעם גדול יש לחלק ביניהם וק"ל עד כאן ועמ"ש ס"ס ק"א:

סימן קה

סעיף א

ויש מקילין במה שחוץ לציר. ומדברי הרב בת"ח כלל כ"ב ד"ו נראה שכן עיקר. וכן משמע דעת הרא"ש והרשב"א בפכ"ה גבי בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב ואפילו חתיכה דהיתר שבתוך הציר שמן והכי משמע מהט"ו בסימן ס"ט סי"ח וכן משאר פוסקים ואף דאסרינן התם בשר שנמלח בכלי שאינו מנוקב אפי' מה שחוץ לציר הא נתבאר שם ס"ק ס"ח הטעם משום דכיון שנמלח בכלי שאינו מנוקב פירש הדם ממקום למקום וע"ש ואולי לזה רמז הרב בד"מ שכ' וע"ל סי' ס"ט מדין זה אבל ודאי אי הוה האיסור שמן אף מה שחוץ לציר אסור כדמשמע מדברי הפוסקים לשם וכ"כ הטור בס"ס זה וכן משמע באו"ה כלל ל' ד"י וכלל י'. ולפ"ז היה נראה לכאורה לאסור לדידן מה שחוץ לכבישה כיון דאנן לא מחלקינן בין כחוש לשמן כדלקמן ס"ה וס"ט בהג"ה אלא שא"כ לא ה"ל להרב לכתוב כאן סברא להקל כיון דלדידן לכ"ע אסור ומכ"ש שלא ה"ל לתפוש בת"ח שם סברת המקילין עיקר ועוד דבס"ס ע' כ' דבשר שנפל לציר מה שחוץ לציר

מותר ועוד דהאו"ה נמי ס"ל דלא מחלקינן בין כחוש לשמן ואפ"ה בכבישה מתיר מה שחוץ לכבישה לכך נראה דאע"ג דלא מחלקינן בין כחוש לשמן היינו במליחה וצלייה וכה"ג אבל כולי האי לא נחמיר וכה"ג כתבתי בס"ק י"ז ע"ש:

סעיף ב

ואם הוא כבוש בתוך ציר או חומץ כו' ה"ה כמבושל. דעת המחבר כהרא"ש לחלק בין ציר ושאר דברים דבציר לא בעינן שישהה מע"ל דמחמת רתיחת המלח די כשישהה כדי שיתננו על האור ויתחיל להרתיח והשוה דין חומץ לציר ואזיל לטעמיה שכ' בב"י וז"ל כבוש בציר כ' הרא"ש בסוף פ' כ"ה דשיעורו כאלו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל להתבשל אם נכבש בתוך הציר כשיעור זה נאסר כל מה שבתוך הציר ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מליח הרי הוא כרותח ע"כ ומשם נלמוד שכבוש בחומץ שעד שישהה כשיעור הזה אינו אסור אלא כדי קליפה עכ"ל ותימה דהרי הרא"ש עצמו כ' בפי' בפ' בתרא דעבודת כוכבים דאף בחומץ בעינן יום שלם ומביאו ב"י בר"ס זה אלא ודאי ל"ד חומץ לציר דציר שאנו אוסרים בשביל כח המלח שיש בו די בשיעור כדי שיתננו על האש וירתיח משום דמליח ה"ה כרותח וכמבואר בהרא"ש משא"כ בחומץ וגם המחבר גופיה כ' בר"ס ק"ד לפיכך אם נפל לשכר או לחומץ בצונן והסירו שלם אם לא שהה בתוכו מע"ל מותר וצ"ע (שוב ראיתי בס' שארית יהודה הביא תשובת ב"י שהתנצל דבריו שבב"י דמודה דבחומץ צריך מעת לעת ודבריו שבש"ע כאן דוחק ליישב כן וע"ש) וגם הב"ח פסק דבחומץ הוי כבוש מיד כמו בציר וכ' שהרא"ש מודה לזה וליתא וכדפירשתי גם בעט"ז כתב כלשון המחבר כאן ובסי' ק"ד ולא חלי ולא מרגיש גם בדרישה השיא דעת הרא"ש לדעת אחרת שאינה נכונה מפני שרצה ליישב מ"ש הגה"מ פט"ו בשם הרא"ש (זה לא מצאתי בהג"מ החדשים שלפני) דכי אמרי' כבוש כמבושל ה"מ בחומץ וציר כדפרש"י ע"כ ואין זה צריך ישוב שבלתי ספק שהגה"מ לא כוונו להרא"ש זה רק כוונו להרא"ש אחר כגון הרא"ש מפליז"א או הרא"ש מלוני"ל שדרך הגה"מ ומרדכי להביאם אלא נראה כדעת הרא"ש והטור וב"י דחומץ שוה בזה לשאר משקין. וכן משמע דעת המרדכי רפ"ב דביצה וכ"פ מהרש"ל באו"ש ובספרו פ' ג"ה סי' מ"ט ופכ"ה סי' צ"א וכ"פ האו"ה כלל ל' דין ח' דבחומץ לא הוי כבוש אלא מעל"ע ע"ש. וכ"כ בס' א"ר דף ל"ז ע"ב ודף נ"ד ע"ב:

כתב האו"ה כלל ל' ד"ט חלב תפל ששהה מע"ל בקערה מודחת של בשר בת יומא אסורים אפי' בדיעבד וה"ה לשאר היתר ששרוי בכלי של איסור בן יומו עכ"ל והעתיק בס' א"ר דף נ"ד ע"ב ותימא כיון דלא נעשה כבוש אלא אחר מע"ל א"כ אחר מע"ל נטל"פ

וגם בכלל ל"ג סוף ד"ג כ' אם שהה בו אפי' פשור שאין היד סולדת בו בזה לא נעשית בת יומא כלל דהמאכל צונן שבה אין משוי טעם הבלוע בדופני הכלי לשבח אע"ג שלגבי איסור אנו אוסרים שפיר בכה"ג אם שהה מע"ל בכלי בן יומו של איסור כדאיתא לעיל בתשובה כבוש מ"מ טעם פגום הוא עכ"ל ואין הבנה לדבריו דהרי אם שהה בו מע"ל נמי טעם פגום הוא ומצאתי בכתיבת יד הרב בגליון האו"ה בכלל ל"ד דט"ו שהרגיש בזה וכתב דמיירי שהאיסור קצת בעין ולישנא דב"י לא משמע הכי ועוד דהא בכלל ל' כ' קערה מודחת וצ"ע. שוב מצאתי בתשובת ר"ל ן' חביב סי' קל"ח ריש דף רמ"ב בתשובה דתורמוסים בבשולי עובד כוכבים כו' משמע שם להדיא דשרי וגם בלא"ה הא יש פוסקים דלא הוי כבוש אלא בג' ימים וגם בלא"ה הרבה פוסקים דלינת לילה פוגמת וכדלעיל ס"ס ק"ג:

סעיף ג

ובפחות משיעור זה כו'. גם הרב מודה לזה דלא הוי כבישה בפחות משיעור זה וכדכתב נמי בד"מ מיהו עכ"פ מליח כרותח הוי מיד לאסור כולו כמ"ש בת"ח כלל ו' ד"ט ובס"ס ע' בהג"ה ונ"מ דהיכא דנשרה בציר של היתר איסור דרבנן והיתר כחושים ממש דבמליחה אף להרב אינו אוסר רק כדי קליפה וכמ"ש בסי' זה ס"ק ל"ח ובנכבש כשיעור שיתננו על האש וירתיח אוסר כולו ודוק:

סעיף ד

וע"ל כו'. ועמ"ש בסי' ע' בס"ק ל"ו וע' בסי' ס"ט סי"ח ובמ"ש שם:

סעיף ה

וראוי לחוש ליזהר בדבר לכתחלה. פי' אפי' הוא דבר שדרכו להדיחו אח"כ דאז מותר להניחו ע"ג איסור צונן כדלעיל ר"ס צ"א מ"מ הכא יש ליזהר לכתחלה בדבר זה ובספרי הארכתי בדיני עירוי וכלי שני וכאן אכתוב בתכלית הקצור מה שנוגע בשרשי הדין דעת רשב"ם שהביאו התוס' פ' דם חטאת (זבחים דף צ"ה ע"א) ופ' כירה (שבת דף מ"ב ע"ב) והרא"ש והר"ן לשם ומרדכי והגה"א סוף עבודת כוכבים וסה"ת דעירוי ככלי שני ואינו מבשל וכן אינו מפליט ומבליע כאחד כמו כלי שני ודעת ר"ת שהביאו כל הנך פוסקים לשם דעירוי מבשל כדי קליפה כמו כלי ראשון ומוכח דעת רשב"ם דמ"מ עירוי מבליע כדי קליפה כגון אם עירה איסור רותח על היתר או חלב על גבי בשר אוסר כדי קליפה אלא דאינו מפליט ומבליע כאחד ולכך מותר לערות על התרנגולת למולגה וגם מוכח דעת רשב"ם דכלי שני אינו מבליע כלל אפילו כדי קליפה ודעת ר"ת שהביאו כל הנך פוסקים דלעיל מוכח דסבירא ליה דעירוי כמו שאינו מבשל בכולו כך אינו מבליע בכולו

ודלא כמהרש"ל בתשו' סי' ס"ב שכתב דלר"ת שהביא הרא"ש מבליע בכולו ובפרישה סי' ס"ח כתב דלר"ת שהביא הרא"ש מבשל בכולו והוא תמוה ומוכח נמי דעת ר"ת דלעיל דכלי שני אינו מבליע כדי קליפה וא"כ דעת כל הפוסקים דלעיל והסמ"ג מכללם שעומדים בשטת ר"ת כן ודלא כמ"ש מהרש"ל באו"ש סי' ל"ג דלסמ"ג אפי' כלי חרס בולע בכלי שני וכ"ש דבר מאכל וכן דעת הרבה פוסקים ראשונים ואחרונים דכלי שני אינו מבליע כלל וכ"פ הרב בת"ח כלל ל"ג דין א' ותימא דבהג"ה בא"ח ר"ס תנ"א משמע דסובר דכלי חרס שנשתמש בו חמץ בכלי שני אסור ואולי משום חומרא דחמץ נגע ביה ומ"מ יש להחמיר ולאסור בכלי חרס במקום שאין הפסד כל כך בשגם שהרמב"ן והרשב"א בתה"א דף צ"ב סוברים דאפילו בכלי נחושת מבליע וגם יש פוסקים דאע"ג דכלי שני אינו מבשל מ"מ מבליע ומפליט וכן בדבר מאכל יש לקלוף במקום שאין הפסד כ"כ אבל על כל פנים אין לאסור כולו בכלי שני וכן מהרש"ל בתשו' שם לא כתב דמבליע אלא כדי קליפה ותימא על מ"ש בספרו פכ"ה סי' ע"א לאסור כולו. ובב"ח בסי' זה מחמיר ביותר דכלי שני מפליט ומבליע כאחד ואוסר כולו והוא תמוה ואנן קי"ל לחומרא דעירוי דכלי ראשון מבשל כדי קליפה והלכך לענין שבת ובשר בחלב אסור ואפי' בעירוי שנפסק הקלוח מבליע מיהא כ"ק לכ"ע וכמ"ש הפוסקים וכדמוכח בפרק כ"צ (דף ע"ו ע"א) ואע"ג דמדברי הרב סי' ס"ח ס"י נראה דאם עירה מכלי ראשון על התרנגולת למולגה ונפסק הקילוח א"צ אפי' קליפה היינו משום דאינו מפליט ומבליע כאחד אבל מ"מ מבליע והכי משמע להדי' מתוס' דזבחים והמרדכי והג"א והר"ן דסוף עבודת כוכבים מיהו ודאי דסגי בקליפה ואינו מבליע יותר והכי מוכח מהא דכתבו הפוסקים והט"ו סי' צ"א ס"ד בחלב רותח שנפל על בשר צונן דקולף הבשר ומותר וכן הוא בש"ס פכ"צ שם. וכל חום היינו דוקא כשהיד סולדת בו אבל אין היד סולדת בו אפי' הוא כלי ראשון שעומד על האש אינו אוסר כלל וכ"פ הפוסקים ראשונים ואחרונים בדוכתי טובי וכ"כ מהרש"ל פכ"ה סימן ע"א אלא שאח"כ כתב אלא דמסתפינא להקל בכלי ראשון שעומד על האש כל זמן שהוא חם אפי' אין היד סולדת בו דעשו הרחקה לכלי ראשון כדאיתא בירושלמי כו' ולא ירדתי לסוף דעתו דהרי בירושלמי פרק כירה איתא דעשו הרחקה לכלי ראשון שאין היד שולטת בו והיינו שאין להיד שליטה בו דהיינו היד סולדת בו אבל כשהיד שולטת בו מוכח התם בירושלמי להדיא דשרי לכ"ע וכן הסכמת הפוסקים וכ"כ בת"ח כלל נ"ז דין י"ב אלא דבכלל כ"ג ד"ג פסק כהרשב"א וטור דצונן לתוך חם שאין היד סולדת בו צריך קליפה וצריך לומר דסבירא ליה דאע"פ

שאין היד סולדת בו מבליע כדי קליפה וכן יש להחמיר אע"פ דמדברי שאר הפוסקים לא נראה כן ודו"ק:

סעיף ו

הכל אסור. היינו בדבר של רוטב או בצלי שמן וכה"ג משא"כ בכחוש לדעת הט"ו ולדידן בכל ענין אסור:

סעיף ז

אבל אם כבר מונח בכלי שני כו'. דוקא אם כבר מונח בכלי שני אבל הניח דבר איסור בקערה של היתר הקערה צריך קליפה וכן אם הניח דבר היתר בקערה של איסור ההיתר צריך קליפה דהוי כמו עירוי כ"כ בד"מ וכן משמע מדבריו כאן בהג"ה ועיין בס"ק ט':

סעיף ח

אם שניהם חמים מחום כלי ראשון כו'. ודעת מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' ע"א דבדבר גוש כגון חתיכת בשר או דג או אורז או דוחן דמערין חם מן הקדרה אם היד סולדת בו דינו לעולם ככלי ראשון ואין בידי להכריע רק נ"ל כיון דהתוס' פרק כירה כתבו הטעם לחלק בין כלי ראשון לכלי שני דכלי ראשון כיון שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה א"כ נראה דהכל תלוי בדפנות א"כ דבר גוש נמי כיון דמיקרי יבש לא שייך בו דפנות וכ"כ באו"ה כלל ל"ז ד"ז דבדבר יבש ליכא דפנות המקררות ומבשל לעולם כל זמן שהיד סולדת בו ע"ש וכן משמע לכאורה בסוף ש"ד בדיני זבוב ובאו"ה כלל נ"ז ד"ג בשם המרדכי במה שכתבו שם דאם עירה תבשיל עם זבוב לקערה ונפל שם הזבוב תחלה דנאסר הקערה כדי קליפה כדין חם לתוך צונן דאין שייך לזבוב היוצא מן הרותח להיות ככלי שני עכ"ל וכמו שפירש מהרש"ל שם אף על פי שמצאתי כתיבת יד הרב בגליון האו"ה כלל כ"ז שכתב וז"ל נ"ל דמטעם עירוי קאמר מאחר דהזבוב נתערב עם התבשיל מקרי עדיין כלי ראשון כשאר עירוי האוסר כדי קליפה אבל בלא זו אין לחלק בין זבוב לשאר עירוי עכ"ל הרב לטעמיה כאן בהג"ה ולעיל סי' צ"ד ס"ד אזיל לטעמיה וכן כתב בת"ח סוף כלל ס"א שהמנהג פשוט כשאוכלים בשר שהוא בקערה עם סכין חולבת דאין אוסרים כו' אבל פשטא דלישנא דש"ד ופוסקים הנ"ל משמעין כמהרש"ל וכן משמע לכאורה מדברי הב"י ר"ס ק"ז וכמו שכתב הפרישה לשם בהדיא ע"ש (ועמ"ש בר"ס ק"ז ודוק) והרב בד"מ כתב דבסי' ק"ז נמי מטעם עירוי אתינן עלה ודחה דברי מהרש"ל באין ראיות מוכרחות וצ"ע מיהו ודאי באורז ודוחן אם הוא צלול ונשפך כעין רוטב נראה דיש לסמוך אדברי הרב וכן משמע באו"ה שם דדוקא בדבר יבש לא שייך כלי שני ואולי גם מהרש"ל לא קאמר אלא באורז ודוחן שאינם צלולים וכן

משמע מדבריו שם ע"ש והב"ח כתב ג"כ בזה סברות מלבו ואינן מוכרחות והנלפע"ד כתבתי:

סעיף ט

ואם האחד צונן ההיתר צריך קליפה. ובשר וגבינה שנגעו זא"ז וא' מהם צונן שניהם צריכין קליפה וכן משמע באו"ה שם ופשוט ומהרש"ל כתב באו"ש ובספרו פרק כ"ה ס"ס ע' דאם האיסור חם נראה פשוט לדברי הסמ"ק שמחלק בין חום האור למליחה שכולו אסור ואני תמה דהרי הסמ"ק (סימן ר"ה דף צ"ו ריש ע"ב) כתב בסוף דבריו וז"ל בפרק דם חטאת אמרינן חתיכה רקיק ברקיק יקלוף את מקומו תימא דמ"ש מחם לתוך חם דמיתסר כו' ושמא י"ל התם גבי חם מיירי זה ע"ג זה והתם גבי רקיק מיירי בזה בצד זה עכ"ל ומביאו המרדכי פכ"ה אלמא דאפי' בשניהם חמים מתיר בקליפה וכן הביא האו"ה שם ומהרש"ל גופיה באו"ש סימן כ"ח על שמו ע"ש:

סעיף י

איסור שהניחו בכלי היתר כו'. זה דעת האו"ה וכ"כ הרשב"א בחדושיו (פכ"ה ובתה"א דף ע"ג) וזה לשונו לפי סברת האומרים דקערה שמלח בה בשר אחר הדחה צוננת היא אם נתן בה בשר רותח סגי ליה בקליפה בין ברותח נגוב בין ברותח לח דחם לתוך צונן תתאה גבר ובקליפה סגי וכ"כ רבותינו בעלי התוס' עכ"ל ומהרש"ל פ' ג"ה ס"ס מ"ה ופכ"ה ס"ס ס' חלק ע"ז וז"ל נראה בעיני דליתא להאי סברא כלל מאחר שהוכחתי מכל הגדולים דס"ל דבקערה שהיא בת יומא אוסרת דבר חם בלא רוטב מאחר שאין בה פליטה מגופה (וכמ"ש הרב ס"ס ז') ממילא דלא שייך נמי למימר גבי קערה או כף עילאה גבר או תתאה גבר כי אם בשני מיני אוכלים שטבען להיות חם וקר משא"כ כלי שאינו טבע בכך א"כ אם שאצלו מפליט ובולע וא"כ כל זמן שהוא חם שהיד סולדת בו אוסרת וגם נאסרה מגוף האיסור בכלי היכא דליכא ששים לפי מאי דקי"ל דחום הצלי וחום הבישול הכל בששים עכ"ל ובש"ס פ' כ"צ (דף ע"ו ע"א) גבי נטף מרוטבו לא משמע לכאורה כן והכי מוכח להדיא בתוס' פרק כ"ה (דף קי"א ע"ב ריש ד"ה הלכתא) והרא"ש לשם גבי מ"ש דדגים שעלו בקערה של בשר וא' מהן חם דבין למ"ד עילאה גבר ובין למ"ד תתאה גבר קליפה מיהא בעי עכ"ל משמע דאפי' בכלי אמרי' תתאה גבר וכן דעת הר"ף בהגהת תשב"ץ סי' שמ"ט וכ"כ ש"ד בסוף הספר בדיני זבוב וכן דעת הב"י בס"ס צ"ד וסי' צ"ה והרב והאחרונים וגם הרשב"א בחדושיו פכ"ה דף קי"ז ע"ג ואו"ה כלל ל"ו והרב (וכדלקמן סעיף ז') גופייהו נמי ס"ל הכי דכלי אוסר דבר חם בלא רוטב א"ו לא תלי בהכי מידי דנהי דאוסר דבר חם בלא רוטב היינו היכא ששניהם חמים או התחתון

חם לאסור כדי נטילה ולדידן כולו א"נ העליון חם לאסור כדי קליפה לאפוקי אם לא היה אוסרת בלא רוטב דלא היה צריך לא נטילה ולא קליפה ומהרש"ל שתלה זה בזה לא ידעתי מה ענין זה לזה גם תמהני עליו דהא איהו גופיה פסק בפכ"ה שם דאם נתן רותח גמור כרוטב רותח בקערה שמלח בה בשר סגי בששים נגד קליפתה ואי תימא דלא שייך בכלי תתאה גבר נבעי ששים נגד כולה דהא ס"ל התם בסי' ע"ו דכל הכלי נאסר במליחה וצ"ע:

סעיף יא

אסור לערות כו'. משום דההבל עולה מהנר למעלה כן מוכח הטעם מהראי' שהביא המרדכי פכ"ה ע"ש:

סעיף יב

ירך שצלאו כו'. פי' דשמנו של גיד אוסר מדרבנן וכדלעיל סי' ס"ה ס"ט וסי' ק' דאילו גופו של גיד אינו אלא כעץ בעלמא וכמו שנתבאר שם והרב בת"ח סוף כלל ל"ז כתב דירך שנצלה עם שמנו של גיד צריך קליפה וצ"ל דלאו דוקא נקט אלא אה"נ דבעי נטילה ומפני כך סתם כאן כדברי המחבר א"נ כאן ל"ד מיהו היינו לעיקר דינא אבל לפי המנהג דעת הרב דבמקום שאין הפסד קצת אף בכה"ג יש להצריך ששים אפילו במליחה וכמו שיתבאר בס"ק כ"ו וכ"ש בצלי:

סעיף יג

אבל אם היא ברוטב. לר"י אפי' מקצתה כצ"ל וכמו שנתבאר לעיל סי' צ"ב ס"ב וע"ש מדינים אלו:

סעיף יד

וחתיכת היתר שנצלה כו'. הטעם כתב הב"י דאזיל היתר ומפטם לאיסור והדר אזיל האיסור ומפטם להיתר ועי' בס"ק י"ח:

סעיף טו

וכל דבר שיש לו פעפוע כו'. צריך נטילת מקום ודעת מהרא"י דכל היכא דבטיל בששים א"צ לא נטילה ולא קליפה ומהרש"ל באו"ש ופג"ה סי' כ"ח כתב דבכחוש יש להצריך קליפה במליחה ונטילה בצלי אף בדאיכא ס' אבל שמן יפה כתב מהרא"י והמחמיר הוי כסיל בחשך הולך עכ"ד וכה"ג כתב מהר"מ מפאדווה בתשו' הרב סימן צ' עיין שם ודעת הרב בת"ח ריש כלל ל"ז גבי צלי וריש כלל ל"ח גבי מליחה כהמחבר וכ"כ כאן בהג"ה וכן הפוסקים הקדמונים המפורסמים סוברים כן:

סעיף טז

או שאר איסור דשייך בו שמנונית. ונתבאר בכמה דוכתי דדם לא שייך בו שמנונית מיהו בסעיף ט' יתבאר דנוהגים לשער במליחה בס' אפילו בכחוש לגמרי א"כ ה"ה בצלי דצלייה ומליחה שוין בזה וכן משמע בהדיא בת"ח סוף כלל ל"ז וכן משמע מדברי מהרש"ל ושאר אחרונים והא דסתם הרב כאן דאיסור כחוש לגמרי אינו אוסר רק כדי נטילה היינו באיסור דרבנן כדלקמן ס"ט וע"ש:

סעיף יז

הא דחתיכת איסור כו' או בשר בחלב כו'. משמע דהיינו חתיכת בשר שנבלע מחלב שנחשב כל החתיכה גוף האיסור וכמ"ש הפוסקים בסי' צ"ב (הבאתים שם ס"ק י') וכלשון הזה כתבו הט"ו לעיל ר"ס ק"א אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד אא"כ איסורה מחמת עצמה כגון נבילה ובשר בחלב כו' ופי' ג"כ דהיינו שנבלע מבשר בחלב וכן הבין מהרא"י (בהגהת ש"ד סי' צ"א) והד"מ והדרישה סכ"ג ושאר אחרונים דברי הטור שהם כדברי המחבר דחתיכת בשר הבלוע מחלב אוסרת חברתה בנגיעה בלא רוטב אכן הרשב"א כתב בת"ה (בית ד' שער א') דברים אלו שאמר אפי' בבשר בחלב שהחלב אינו מפעפע ואע"פ שעשאוה כחתיכת נבלה לא עשאוה כנבילה עצמה לדבר זה ע"כ לשונו ובכתבי מהרא"י סי' רמ"ט כתב בשם מורו וז"ל ועוד מסופק אני בבשר שקבל טעם מחלב שלא היה בו ס' לבטלו ונאסר ושוב נגע כשהוא חם בבשר אחר כתוב במרדכי (פכ"ה) בשם ר"י וכן בסה"ת דאינו אוסרו בלא רוטב בשמעתא דטפת חלב והוכיחו סברא זאת מההיא דניער וכיסה וקשה דמ"ש מהא דכתוב בסה"ת דבשר בחלב שאני משאר איסורים דהא דחה"ל לא בטלה דוקא כשהוא שרשו של איסור ולא שנאסרה ע"י בליעת איסור וגבי בשר שנאסר מחלב לא אמרינן הכי ואינה בטילה ואף כי משנה שלימה היא בעבודת כוכבים דחה"ל של בשר בחלב אינה בטילה עד כאן לשונו גם בשעריו תמה על סה"ת והמרדכי בשם ר"י וסייעתו בזה וכתב וז"ל ויראה לתרץ קצת דודאי בשר בחלב כל זמן שהוא מעורב מיקרי שרשו וגופו של איסור ואפי' הבשר בלא חלב כמו כלאי בגדים בזמן שחוט פשתן מעורב בטלית צמר אסור להתכסות בכל הטלית אפילו באותו צד שאין חוט פשתן בו ואם נחתך מן הטלית אותו צד שאין בו פשתן מותר אותו צד ה"נ קים להו לרבנן שאין שום טעם הולך מחתיכה זו רק טעם דבשר לחוד ולא שום חלב אלא א"כ ע"י רוטב וה"ל כאלו בא אליהו ז"ל ואמר לנו נחתך מן הבשר זה חתיכה קטנה שאין בה שום טעם חלב והוי שרי כההיא דכלאים וצ"ע עכ"ל וכ"פ מהרש"ל באו"ש בספרו פנ"ה סי' מ"ה וכן מוכרח לכאורה דעת הרב סי' צ"ב שכתב דאם נפלה טפת חלב על חתיכה

שבקדרה ולא ניער ולא כיסה כלל אינו אסור רק החתיכה לבד ושאר הקדרה מותרת ואם היה סובר דבשר בחלב כיון שהיא עצמה נבילה ונחשב גוף האיסור אוסרת חברתה בלא רוטב א"כ היה מה שבקדרה אסור לדידן דקי"ל דחם בחם בלא רוטב אוסר כולו (וכמ"ש הראב"ד בהשגות פ"ט מהמ"א והרא"ה בס' ב"ה דף ק') ואם כן בע"כ צ"ל שפירש דכאן מיירי שנגע בשר חם בגבינה חמה וכמו שפי' מהרש"ל באו"ש ובספרו שם ומביאו הב"ח ואין זה עיקר אלא נ"ל דס"ל להרב דאע"ג דקי"ל חם בחם בלא רוטב אוסר כולו היינו מטעם שאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן אבל מ"מ מה שאינו גוף האיסור רק ע"י בליעה לא חמיר כ"כ ואוקמוה אדינא דאינו אוסר כשאינו מפעפע וחלב אינו מפעפע וכמ"ש הרשב"א וכמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ג' וכן כתבתי שם בשם הר"ן גם הוכחתי שם שכן דעת הפוסקים והט"ו דחלב איסור כחוש מיקרי ואינו מפעפע ע"ש וראיה לזה שבת"ח כלל כ"ח כתב סתם דאם בלע איסור שאינו מפעפע אינו אוסר בנגיעה אע"ג דלא בקיאינן בין כחוש ושמן אלא ודאי כולי האי לא מחמרינן גם מהרש"ל גופיה כתב באו"ש שם שדוחק לפרש דברי הטור כן והב"ח ג"כ בסי' צ"ב הבין דברי הטור כמו שהבינם מהרא"י אלא שהקשה שם ע"ז מהא דקאמר בש"ס פכ"ה מיבלע בלע מיפלט לא פליט ותירץ דאינו אלא לענין שלא יהיו החתיכות האחרות אסורות לגמרי אבל נטילה ודאי בעינן עכ"ל ויכול להיות כן דהא לא קאמר התם הכי אלא אמאי דבעי ר' התם למיסר כל החתיכות האחרות לגמרי מפני שהן מינה ומתמה ש"ס מיבלע בלע מיפלט לא פליט אבל ל"נ דבלאו הכי לק"מ דלא קאמר התם הכי אלא מקמי דהוי קי"ל חנ"נ כדאי' התם בהדיא אבל לבתר דמסיק אפשר לסוחטו אסור וחנ"נ א"כ נחשב הבשר גוף האיסור ואה"נ דאוסר דנהי דלא פליט החלב עצמו מ"מ כיון דע"י חבורן נאסרו א"כ הבשר שנחשב גוף האיסור אוסר וכ"כ הר"ן ס"פ כ"ה וכ"פ הרב המגיד פ"ט מהמ"א בשם הראב"ד וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית שם ומעתה מ"ש מהרש"ל בספרו שם ומ"ש מהרא"י והמחמיר בכל זה תע"ב איני רואה מקום לחומרא זו כו' שאין איסור בלוע מפעפע בלא רוטב אפי' בבשר בחלב כו' כמו שהוכיח ר"י בראיה ברורה בשמעתא דטפת חלב כו' והטוי"ד לא דק כו' עכ"ל הוא לא דק דאין כאן ראיה ברורה וכמ"ש ויכול להיות שגם ר"י שבמרדכי וסה"ת ושאר פוסקים סוברים כן ולא הביאו ראיה רק לשאר איסורים מהך שמעתא דטפת חלב דקאמר בש"ס מיבלע בלע מיפלט לא פליט מקמיה דהוי ס"ד דחנ"נ והוי גוף האיסור ואף שמהרא"י בכתביו ובהגהות ש"ד לא הבין כן מדבריהם מ"מ אינו מוכרח כ"כ ע"ש וראיה לדברי שבסמ"ג דף צ"א ריש ע"ג כתב ג"כ דברי ר"י ופי' מהר"א שטיי"ן דבריו דה"ה דנבלע בשר בחלב אוסר כמו בנבילה ע"ש ובבאר שבע השיג על מהרא"ש

בזה שלא כדת ודוק וכ"פ באו"ה סוף כלל כ"ט ד"ו דבבשר בחלב חשיב איסור מגופו אף לענין זה ומ"מ נראה דאין לאסור יותר מכדי נטילה כיון דבלאו הכי קי"ל דאין איסור חם אוסר היתר חם בלא רוטב יותר מכדי נטילה אלא דאנן מחמרינן מטעם דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן ובכה"ג אין להחמיר וכמ"ש וכ"פ באו"ה כלל כ"ח ד"ד דחתיכת בשר שבלעה חלב ונגעה בחתיכה אחרת צריך קליפה וקליפה לאו דוקא אלא נטילה. שוב מצאתי באו"ש מהרש"ל שנדפסו בלובלין בדף ל"ג כתוב שם הג"ה ממהרש"ל שהביא אדרבה ראיה מפכ"ה דגבי בשר בחלב אוסרת חתיכה חברתה בלא רוטב וכתב שם שכן פסק מורו ורבו הגאון וע"ש:

סעיף יח

אפי' אם נצלו ביחד. וכ"פ הרב בת"ח כלל כ"ח ד"א ועוד פסק שם בשם או"ה דמליחה שוה לצלי וז"ל בסימני ת"ח שם הא דחתיכה אוסרת חברתה בנגיעה דוקא שאיסורה מחמת עצמה אבל חתיכה שנאסרה מאיסור ע"י בליעה אינה אוסרת בנגיעתה אפי' נצלו או נמלחו יחד וה"מ דבלע מאיסור שאינו מפעפע אבל אי בלע מאיסור המפעפע אוסר בנגיעתה עכ"ל וכבר כתבתי בס"ק שלפני זה דדעת הרב ואו"ה דאע"ג דלא מחלקינן בין כחוש לשמן היינו בגוף הדבר אבל מה שנאסר ע"י בליעה לא נחמיר כולי האי ומוכח שם בת"ח דדם לא חשיב איסור מפעפע לענין זה וכן מבואר בכמה דוכתי בש"ס ופוסקים דדם אינו מפעפע ונהי דקי"ל בכל דוכתי גם בדם לשער בששים מטעם דלא מחלקינן בין כחוש לשמן וכמ"ש הרב בס"ט מ"מ היכא דהחתיכה בלועה מדם אינה אוסרת שאר החתיכות ע"י מליחה וצלייה ומ"מ נראה דהיינו דוקא שנמלח והודח כדינו ואח"כ בלע דם וכדאיתא באו"ה סוף כלל י"ב בכה"ג הוא דאינו יוצא מחתיכה לחתיכה ע"י מליחה וצלייה אבל בשר שלא נמלח עדיין ויש בו דם של עצמו פשוט בש"ס וכל הפוסקים שאוסר במליחה וצלייה וכמו שנתבאר בס"ס ע' ומהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה סי' מ"ה כתב דדוקא בשני דברים יבשים חמים ע"י בישול קי"ל הכי אבל בצלייה ומליחה אמרי' שפיר דמפעפע מחתיכה לחתיכה לדידן אפי' באיסור שאינו שמן ואל תשגיח בדברי (הרשב"א) והטור שכתב דאפילו בצלייה אינו אוסר בלא רוטב דס"ל דאף בצלי אינו מפעפע עכ"ד ודעת או"ה כדעת הרב וכ"נ עיקר:

סעיף יט

אם נצלו ביחד. אפי' החתיכה שנבלע בה האיסור שמן ושומן שבה מפעפע לפי שאין השומן שבה מוליך עמו האיסור אלא למקום שהאיסור עצמו יכול לילך שם בטבעו עכ"ל הטור והוא הסכמת הפוסקים והמחבר שהשמיטו נראה מפני שהקשה בב"י ע"ז וז"ל

ויש לתמוה על דברים אלו שהם סותרים למ"ש לעיל סעיף ה' אפי' חתיכת האיסור כחוש וחתיכת ההיתר שנצלה עמה שמן האיסור מפעפע בכולה עכ"ל. והיינו כמו שפי' שם דאזיל ההיתר ומפטם לאיסור הכחוש והדר האיסור ומפטם להיתר ואם כן ע"כ השומן מוליך האיסור עמו ואע"ג דדין דהכא הוא מוסכם מכל הפוסקים כמ"ש בב"י ודין דלעיל לא הוזכר בשום פוסק עם כל זה חש המחבר להחמיר לעיל ס"ה וכאן סתם הדברים ולא אמר בה לא איסור ולא היתר זהו נראה בדעת המחבר אבל אין זה עיקר אלא נראה דודאי האי דינא דהכא קושטא הוא דהוא מוסכם מכל הפוסקים והך דלעיל לא קשיא כמ"ש מהרש"ל והפרישה והב"ח דהיכא דהאיסור אסור מחמת עצמו בהא קאמר לעיל דאפי' האיסור כחוש ההיתר שהוא שמן מוליך האיסור עמו מאחר דבע"כ בלאו הכי פולטת רוטב של איסור ובלאו הכי אוסר כדי נטילה הלכך אם ההיתר אצלו שמן מחזיק פליטתו ומבליע בכולו משא"כ הכא שאין החתיכה אסורה מחמת עצמה אלא שבלעה איסור והרב בד"מ תירץ דלעיל מיירי בחלב כחוש הלכך כיון דחלב מפעפע אלא שכחוש אינו מפעפע בקל ההיתר שמן מפטם ליה עכ"ד ועיין בס"ק י"ג:

סעיף כ

אוסרת חברתה כו'. נראה דהכא אפילו להט"ו אוסר כולו עד ס' נגד האיסור הבלוע דהא תלי טעמא שהאיסור הבלוע בעצמו מפעפע ויוצא וכ"כ באו"ה כלל כ"ט ד"ד בהדיא:

סעיף כא

או בתחתונה חמה והעליונה צוננת. כ"כ הרשב"א בת"ה ומשמע הא אם התחתונה צוננת אפי' קליפה לא בעי וטעמא נ"ל דהא דקי"ל חם לתוך צונן קולף היינו משום דמקמי דמוקיר ליה א"א דלא בלע פורתא והיינו דוקא מגוף הדבר שאצלו בולע מיד ממנו מעט מקמי דמוקיר ליה כיון שנוגע בו אבל אינו יוצא מחתיכה לחתיכה מקמי דמוקיר ליה:

סעיף כב

אבל כלי שבלע איסור כו'. מאחר שאין בו פליטה מגופו אוסרת היתר כולה ונראה דדוקא מאכל של היתר אבל אין כלי אוסר כלי בלי רוטב וכמ"ש הרב ס"ס צ"ב וצ"ג גבי שתי קדרות וכ"כ מהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה סי' מ"ה וכתב עוד שם אבל תבשיל כגון אורז או דגים שנבלע בהם בשר או חלב אם תחב בהן כף של בשר או חלב בן יומו שפיר אוסר בלוע את המאכל וחשיב המאכל כאילו הוא כולו בשר או חלב ונאסר עם הכף ע"כ:

סעיף כג

אוסר היתר כו'. וכתב ע"ז בד"מ ופשוט הוא דאינו אוסר רק כדי קליפה בלא רוטב כמו שנתבאר לעיל עכ"ל ואע"ג דבשני דברים של מאכל יבשים קי"ל דאוסר בכולו בכלי שאני וכמ"ש בסי' צ"ד ס"ק ל"ב שדעת הרב כן ואע"ג דמדברי מהרש"ל שהבאתי בס"ק ט' משמע דס"ל דאף בכלי אוסר לגמרי י"ל דמיירי שהוא דבר יבש שיש לו רטיבות קצת והלכך כיון דמדינא מפליט מיהו שפיר ואוסרת כדי נטילה וכמ"ש בסי' ס"ט ס"ק ס' לדידן אוסר עד ס' משא"כ ביבש לגמרי דאינו מפליט רק כדי קליפה מיהו באיסור שמן שנבלע בכלי אפשר דאפי' ביבש לגמרי אוסר בס' ואע"ג דלא מפלגינן בין כחוש לשמן היינו בגוף הדבר אבל מה שנאסר על ידי בליעה לא מחמרינן כמ"ש לעיל בסי' זה בכמה דוכתי ומ"מ צ"ע לדינא:

סעיף כד

וי"א כו'. הטעם כתב הסמ"ק (סימן כ"ד דף צ"ה ע"א) דהא דקאמר בש"ס שהקרום מפסיק לא קאי במסקנא ומהרא"י הוסיף עוד טעם דחיישינן שמא נפחת הקרום:

סעיף כה

ואם נתבשל כך כו'. משמע דאפילו לא נמלח או נצלה תחילה מ"מ הוי איסור דבוק וצריך ששים נגד כל הכוליא ולא אמרינן דהקרום מפסיק לענין דאינו ממהר לבלוע טפי משאר החתיכות וכ"כ מהרא"י בכתביו סימן צ"ח:

סעיף כו

מליח שאינו נאכל מחמת מלחו. וכבר נתבאר שיעור מליחתו בסימן צ"א ס"ה ע"ש:

סעיף כז

ולהצריכם נטילת מקום. אבל א"צ ס' וכ"פ בת"ח סוף כלל ל"ז ואע"ג דקי"ל אפילו בציר ואפילו בכחוש ממש לשער בס' וכמו שיתבאר מ"מ שמנו של גיד דאינו אלא מדרבנן וכמו שנתבאר בסי' ס"ה ס"ח מקילינן ביה וכ"כ בת"ח סוף כלל ל"ח מיהו היינו לענין עיקר דינא אבל לחוש להמנהג כתב הרב סי' ס"ד ס"ך דבמקום שאין הפסד קצת יש להצריך ס' וע"ש:

סעיף כח

ואם הבשר שנמלח שמן כו' ואפילו בשומן דגיד כו'. ק"ק דהל"ל רבותא יותר אפילו בכחוש לגמרי כדלעיל ס"ס ה' בצלי וכ"כ בב"י ואעיקרא דדינא השיג מהרש"ל בהגהותיו לטור ומביאו הב"ח וז"ל דאפילו אי אמרינן הכי ה"מ לענין צלי שחום האש מפטם מהאי להאי וגם שניהם חמים שהרי נצלו זה עם זה אבל במליחה לא מצאנו סברא זו וגם בצלי

גופיה חידוש הוא ושום מחבר לא חילק אלא סתמא פסקינן כל מקום שהאיסור אינו יכול לילך ולפעפע אז אפילו אם החתיכת היתר שמינה שרי עכ"ל וכן משמע מדברי הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י דדוקא בעינן שיהא האיסור שמן עיין שם ומ"מ נראה דאף הט"ו לא אמרו אלא בשניהם מלוחים אבל לא כשהיה האיסור מלוח וההיתר תפל דכיון שהוא תפל אין בו כח לפטם האיסור:

סעיף כט

שהיה החלב דבוק. או מונח אצלה ועיין בתשובת ר' שלמה כהן חלק ב' סי' ל"ה:

סעיף ל

ולענין שאר חתיכות כו' עד סוף הסעיף. באמת זהו דעת מהר"מ שהביא המרדכי סוף פרק ג"ה אבל לא ידעתי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דהא ברישא כשנגע בכולן וכן כשאין ידוע אם נגע בכולן ע"כ נמי לא נאסר אלא א' מהן ע"ד משל כגון שהיו כאן י' חתיכות ויש בכל א' מהן נ' ותשעה נגד החלב דאי תימא שא' מהן נאסר מפני שנבלע בה החלב ואין בה ס' לבטלו א"כ שוב אין השאר נאסרין וא"כ ע"כ לא נאסר אלא א' מהן ובטל ברוב וכן הוא דעת ר' נתנאל שהביא המרדכי שם מיהו אמהר"מ גופיה לק"מ דאפשר דהיינו טעמא דכשנגע באחד מהם לא ידעינן כמה נפק מיני' ונאסרו החתיכות ושוב חזר החלב) ובלע מן החתיכה דהיתר ונעשו גם ההיתר איסור דאזיל לטעמיה דס"ל בכל האיסורים חנ"נ וכן כשנגע בכולן וכמ"ש האו"ה כלל נ"ד ד"ב גבי חלב שנפל לב' קדירות בזה אחר זה שצריך בכל א' מהן ס' לבטל כל החלב מה"ט (ולפ"ז צ"ל דמהר"מ ור' נתנאל לא פליגי דאע"ג דמשמע להדיא מדברי מהר"מ שם דאם נגע בודאי בכולן צריך בכל אחד ששים לבטל החלב וכדעת הב"י ע"ש מ"מ נראה דמיירי שגם החתיכות מלוחות דאז החתיכות מפליטין גם כן ומבליעין בחלב ור"נ מיירי שאין החתיכות מלוחות וכדקי"ל בכל דוכתי דדוקא המליח מפליט אבל לא התפל דלא כמ"ש ב"י דפליגי) אבל המחבר דס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים קשיא וצ"ע. ובאו"ה כלל י"ד ד"ה כתב על דינים אלו ולא קי"ל כלל שכל מה שנכנס בספק יסייע לבטל עכ"ל ואין ר"ל דלא קי"ל כלל הכי שהרי איהו גופיה בסוף כלל כ"ו העתיק דברי הרשב"א וטור בסתם דכל מה שנכנס בספק מסייע לבטל וכ"פ המחבר לקמן סי' קי"א אלא ר"ל דכאן כיון דהוי מין בשאינו מינו לא קי"ל הכי וכמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ח' דבכה"ג הרשב"א והטור מודו ע"ש:

סעיף לא

דחד בתרי בטיל. ע"כ מיירי כשיש בכל הג' לבטל החלב גופיה דאי לאו הכי אינו בטל ברוב) מטעם דשמא יבשלם ויתן טעם וכדלקמן סי' ק"ט:

סעיף לב
אפילו הן חה"ל. כיון דאין איסור מחמת עצמם וכמ"ש בר"ס ק"א:

סעיף לג
וי"א דכל מליחה כו'. פירוש אפילו בחלב ממש והוא סברת ראבי"ה במרדכי ובשאר פוסקים וכן דעת הרמב"ן שהביא הר"ן:

סעיף לד
ולפי כו'. קאי אלעיל כלומר דהעיקר כסברא הראשונה דבשומן אוסר כולו ולפי שאין אנו בקיאין נוהגין לשער כל מליחה בס' כו' ולא הביא הי"א אלא משום דבעי לסיומא מ"מ יש לסמוך בכה"ג אדברי המקילין כו':

סעיף לה
ואם אינו יודע איזה נגע הכל שרי. דבטל ברוב ת"ח שם ומיירי דידוע שלא נגע ברובן:

סעיף לו
ואע"פ שיש בזה קצת קולא אם היה האיסור שמן ומפעפע. כלומר דבאין האיסור דבוק בחתיכה אז הכל מצטרף לבטל החלב אע"פ שאין נוגע בכולן כמו בבישול והכי איתא בת"ח כלל ל"ח ד"ג ובעט"ז פי' ואע"פ שיש בזה קצת קולא ר"ל שהרי ע"י שיעור ס' אנו מתירין גם הקליפה כו' ותימא שהרי הרב כתב וכן איהו גופיה דמ"מ אותה חתיכה שנגע בה האיסור צריך קליפה וגם בסעיף ה' וס"ט פסקו דאף בדאיכא ס' צריך קליפה לפחות וכ"כ בת"ח וכמ"ש שם אבל הדבר פשוט כמו שפירשתי ומוכח עוד בת"ח שם דאפילו אין החתיכות נוגעים בחלב רק נוגעים בחתיכה שנוגע בחלב הכל מצטרף אם אין האיסור דבוק כמו בבישול ע"ש ודו"ק:

סעיף לז
כגון חמץ בפסח כו'. מיהו בא"ח סימן תס"ז סי"ד כתב הרב דיש לאסור אותה חתיכה כולה שנמצא עליה החטה דפסח ולהתיר האחרות ע"י קליפה ובתשובה סי' כ"ח האריך בזה:

סעיף לח
לכ"ע מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה. מ"מ המנהג דאין לחלק) מיהו באיסור דרבנן יש להקל עכ"ל ת"ח סוף כלל ל"ח ומשמע דאפילו במקום שאין הפסד קצת מיהו באיסור ששייך בו שמנונית אע"פ שהוא רק דרבנן כמו שומן הגיד וקנוקנות יש להחמיר במקום שאין הפסד קצת וכמ"ש בס"ק כ"ז משום דעכ"פ חלב הן מש"כ באיסור כחוש לגמרי דרבנן:

סעיף לט
ויש אוסרים כו'. ע"ל סי' ע' ס"ק ך':

סעיף מ
זה שאמרנו כו'. ע"ל סי' ע' ס"ק כ"ב:

סעיף מא
ויש חולקין ואומרים דבמליחה אין חילוק. אלא בין הוא למעלה או למטה לעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו והטעם כתבו הפוסקים דדוקא ברתיחת האור יש חילוק דמחמת האור אותו שהוא גובר מרתיח את חבירו או מצנן אותו כי כן הוא דרך תולדות האור אבל מחמת מליחה אין כח באותו שהוא תפל לבטל כח המליחה וכן אין כח במליח לעשות התפל מליח כי כן הוא דרך המליחה שאינה יכולה להתבטל כי אם ע"י הדחה ע"כ:

סעיף מב
דאין מליח כרותח כ"כ כו'. דהוי כטהור מליח וטמא תפל כ"כ הפוסקים וע"ל סימן ס"ט סעיף קטן ס"ב וס"ק ע"ז:

סעיף מג
מלח או תבלין כו' מותר ליתנם בחלב. ג"כ מטעמא דלעיל אבל מטעם דנ"ט בנ"ט לא הוי שרי דחורפיה דמלח ותבלין משוי ליה כאילו הוא בעין וכמו שנתבאר בסי' צ"ה וע"ש ועיין בסי' צ"א ס"ק ב':

סעיף מד
דמאחר כו'. כלומר דמותר לכתחלה להניחם בכלי של איסור מאחר דהם יבשים וכ"כ בד"מ ובת"ח כלל י"ז ד"ב אבל בדיעבד אפי' הוא לח מותר מטעם דאין מליחה לכלים וכמו שנתבאר וע"ש בת"ח:

סעיף מה
רק שהכלי נקי. ומן הסתם אמרינן שהיה נקי וכן משמע בת"ח כלל י"ז ד"ב וכן הוכחתי בר"ס צ"ה ע"ש:

סעיף מו
אם יש ששים כנגד המלח. ולא סגי בששים נגד דם הבלוע בו דלא ידעינן כמה דמא בלע ועיין בסימן ס"ט ס"ק ל"ג:

סימן קו

סעיף א

אינה אוסרת אלא לפי חשבון כו'. היינו לדעת המחבר דס"ל דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים משא"כ לדידן וכמו שמבאר הרב והולך וע"ל סי' צ"ט ס"ג וס"ה:

סעיף ב

אבל החתיכה עצמה אסורה כו'. כ"כ הרשב"א בתה"א דף צ"ח דאפי' לרבינו אפרים וסייעתו דלא אמרינן חנ"נ בשאר איסורים אפשר לסוחטו אסור והחתיכה עצמה לעולם אסורה וכ"כ הרבה פוסקים וכן הסכמת האחרונים ויש פוסקים דה"ה אפשר לסוחטו נמי מותר ולא קי"ל הכי מיהו לדידן דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים פשיטא דלכ"ע החתיכה לעולם אסורה:

סעיף ג

ולפי מה שנוהגים לומר בכל האיסורים חנ"נ כו'. פי' וגם בנתערב איסור לח בהיתר לח אמרינן חנ"נ בשאר איסורים במקום שאין הפסד גדול וכמ"ש בהג"ה סי' צ"ב ס"ד אין חילוק כו':

סעיף ד

אם אינה חה"ל. לכאורה משמע דקאי אשאר איסורים דעסיק ביה וקשה דא"כ אפי' יהיה חה"ל בטילה כיון דאין איסורה מחמת עצמה וכמו שנתבאר בר"ס ק"א וצ"ל דהמשך ל' הרב כך הוא ולפי מה שנוהגים לומר בכל האיסורים חנ"נ א"כ כל האיסורים דינן שוה לבשר בחלב ולעולם אין חילוק ביניהם לענין לח ויבש רק לענין דאם הנאסר כבר הוא דבר יבש ויש ס' כנגדו דאז בין בבשר בחלב בין בשאר איסורים חתיכה הנאסרת תחלה נשארת באיסורה וצריך להסירה משם אם מכירה ואם אינו מכירה בטלה אפי' בבשר בחלב אם אינה ראויה להתכבד דאילו ראויה להתכבד בבשר בחלב לא בטלה דחשיב איסור מגופו כיון שכל אחד בפני עצמו מותר וכמו שנתבאר בר"ס ק"א ואם הוא דבר לח בין בבשר בחלב בין בשאר איסורים הכל מותר אי איכא ששים נגד מה שנאסר תחלה מיהו הא דבעינן ששים נגד כל מה שנאסר בתחלה בדבר לח היינו במקום שאין הפסד גדול אבל במקום הפסד גדול לא אמרינן בכה"ג חנ"נ בשאר איסורים רק בבשר בחלב וכמ"ש הרב בסי' צ"ב ס"ד:

סעיף ה

שיש בה ששים לבטל החלב. ולדידן דקיימא לן חנ"נ בכל האיסורים וכן באיסור דבוק צריך ששים נגד כל החתיכה ה"ה הכא צריך ששים נגד כל החתיכה שהחלב דבוק בה ואפי' הכי החתיכה עצמה אסורה:

סעיף ו

שחלב שבה יאסור אותה. פי' כשיוציאה ותהיה חמה אם כן יאסר החתיכה מחמת החלב שבה שאין בה ששים לבטלו אבל כשמניחה בקדירה הטעם הולך בכולו בשוה ואין החתיכה נאסרת ואין להקשות דהא ע"כ החתיכה נמלחה תחילה דאי לאו הכי היתה אסורה משום דם והיה צריך ששים בתבשיל נגד כולה וכמו שנתבאר בסי' ס"ט סי"א וא"כ ע"כ נאסרה תחלה משום שנמלחה עם החלב שבה ושוב אינה חוזרת להיתירה וכמ"ש הרשב"א והמחבר בס"א י"ל דמיירי שהוא חלב דרבנן או חלב של בהמה כחושה דאינו אוסר במליחה אלא כדי קליפה לדעת הרשב"א והמחבר בסי' ס"ד ס"כ וסי' ק"ה א"נ מיירי שהיה בחתיכה ששים נגד החלב ואח"כ קודם הבישול נחתך ממנה:

סעיף ז

ולפי מה דקי"ל חנ"נ כו'. פירוש וא"כ החתיכה זו עכ"פ אסורה משום איסור דבוק אם כן מסיר החתיכה כו' שהרי אינו מזיק כלום במה שמסירה וא"כ לא יניחנה בחנם בקדירה ודברי העט"ז בסעיף זה אינם מכוונים עיין שם:

סימן קז

סעיף א

ואם לא עשה כן כו'. עד סוף ההג"ה נלפע"ד מוכח דריב"א וסייעתו שהביאו הסה"ת והמרדכי סוף פא"ט והש"ד סימן נ"א והסמ"ג (לאוין קל"ב דף מ"ד) והגה"מ והטור דהיכא דעירה הרוטב מתחלה לכלי ולא הדגים אפ"ה כולם אסורים דחוששין שמא נשאר הדג טמא בצד מטה בסוף כשמתמעט הרוטב ע"י עירוי עם מעט מים ורוטב עם ך' או ל' דגים או יותר עד פחות מששים וא"כ נאסרו אותן הכ' ול' אע"פ שמערה לבסוף כל הרוטב לכלי שכל אותן דגים שחוץ לרוטב לצד מעלה אין מצטרפין לבטל כיון שהן חוץ לרוטב ואח"כ חוזרים אותן הך' ול' ואוסרים בנגיעתן השאר דגים שבמחבת שמונחים עליהם במחבת בעודם חמים או שמתערבים במחבת אותם שחוץ לאיסור לצד מעלה עם אותן שהיו במיעוט מים לצד מטה שבסוף העירוי עד שנוגעין הכל זה בזה א"כ נאסרו כולם ודעת ר' ברוך בעל סה"ת וסייעתו שהביאו כל הפוסקים לשם ומסכימים

לדעתו הוא דנהי דאיכא למיחש דנאסרו הך' או הל' שבסוף העירוי מ"מ בטלים ברוב לפי שדרך להיות הרבה דגים קטנים דיש רוב נגד אותן שנאסרו ואין אותן שנאסרים חוזרים ואוסרים השאר בנגיעתן דכיון דאין איסורן מחמת עצמן אין חוזרין ואוסרין בלא רוטב וכמו שנתבאר בסי' ק"ה ס"ז וכבר עירה כל הרוטב לבסוף לכלי ובקערה ליכא רוטב א"נ הרוטב שבקערה כבר נעשה כלי שני ואינה אוסרת כלל וכמ"ש בסימן ק"ה ס"ק ד' א"כ לא נתערבו אלא ביבש ובטלים ברוב אבל אם נשאר מעט מים ורוטב במחבת הרוטב מערב הטעם בכל המחבת ובהכי מיירי הגהת ש"ד סי' נ"א המתחלת לכן בביצים כו' וכן אם לא עירה כל הרוטב ואח"כ הדגים רק עירה הדגים מעט מעט עם הרוטב הכל אסור אף לר"ב כדי קליפה דעירוי מבשל כדי קליפה וכמו שנתבאר בסי' ק"ה שם וכן פי' הב"ח וכן מבואר באו"ה כלל כ"ז ע"ש ודוק וכן מוכח מדברי מהרש"ל באו"ה שלו בד"ה לפי כשעירה כו' ע"ש והכי מוכח להדיא בהגהת ש"ד ר"ס נ' המתחלת היה דג כו' כדפי' ע"ש בכל המקומות ודוק כי קצרתי והוא דלא כב"י והרב בת"ח כלל נ"א דין א' שהבינו מחלוקת ריב"א ור"ב כשמערה מעט מעט הדגים עם הרוטב לקערה אלא שהרב בת"ח שם כ' (בשם הגהת ש"ד סנ"א הנ"ל ואין פירושו כך אלא כמו שפירשתי בסמוך) דאף ר"ב וסייעתו לא מתירים אלא כשעירה המים בנתיים לכלי אחר אחר עירוי הראשון קודם שעירה אח"כ הדגים שבמחבת אבל אם נשאר מעט מים עם הדגים ועירה אותן לקערה הכל אסור דעירוי ככלי ראשון וא"כ הרוטב מוליך הטעם מחתיכה לחתיכה והכל אסור אם אין שם ששים (וקשה לי למה לי ששים הא קי"ל דעירוי אינו מבליע יותר מכדי קליפה וכמ"ש בסי' ק"ה ס"ק ד' וכן מאי אהני ששים כיון דאין האיסור מתפשט יותר מכדי קליפה וכדאיתא בסימן ק"ה וכמה דוכתי) ובזה לא משמע דעת הב"י כן אלא משמע להדיא מדבריו דאפילו לא עירה המים בנתיים שרי ונ"ל דס"ל לב"י דקליפה עכ"פ בעינן ולא נחלקו אלא לאסור הכל וכן דעת האו"ה שם ד"ו דאף לר"ב קליפה מיהו בעי משום דבעודם רותחים ולחים נוגעים האסורים אל המותרים ע"ש דלא כהב"ח שתמה תימה גדולה על הב"י ואין כאן תימה כלל מיהו בלא עירוי מתיר הב"ח אף בלא קליפה ודעת ר"ש שהביא הסמ"ג והגהת ש"ד ר"ס נ' דמתיר מטעם דתלינן דאיסור ברובא איתא נראה דעכ"פ בעינן שיהיו אותן של צד מעלה הרוב כדאיתא בהגהת ש"ד הנ"ל ואם כן בביצים דאסר ר"ב מטעם שאין רגילין להיות רוב אף לר"ש אסור ולא אבין מ"ש מהרש"ל פרק ג"ה סי' מ"ד דלר"ש מותרים אף הביצים וכן משמע בת"ח שם וכאן בהג"ה מיהו ודאי הא קושטא דלר"ש מותר אפילו לא עירה המים לבסוף כיון דתלינן דהדג טמא היה ברובא וכן משמע בת"ח שם ולענין דינא הנה כל הפוסקים הנ"ל עומדים בשטת

ר"ב וכ"פ מהר"ף בתשב"ץ סימן שנ"א ומביאו בהגמ"ר דחולין וכ"פ האו"ה וכן הסכים מהרש"ל שם וכ"פ הב"ח ושאר האחרונים אלא שהרב בת"ח שם מיקל בדבר והב"ח השיג עליו וכתב ודלא כת"ח בלא טעם וראיה ובאמת יש לעיין בדבר דהא טענת הרב בת"ח לכאורה נכונה היא דלא גרע מנשפך דאזלינן לקולא (וכמו שנתבאר בסי' צ"ח ס"ב) משום דכיון דהוי דרבנן ויש ספק אם יש שם ששים אזלינן לקולא א"כ ה"ה הכא וגם טענה השנייה נכונה היא כיון דקי"ל כהרשב"א והטור ס"ס קי"א דהכל נכנס בספק ולמה לא יצטרף כאן הכל לבטל ודוחק לומר דדוקא גבי ב' קדרות של היתר שנפל איסור לתוך א' מהן ואין ידוע לאיזה נפל ואין בכל א' מהן לבטלו הוא דקי"ל דשתיהן מצטרפות כיון דהשתא יש ספק לפנינו ולא נודע לאיזה נפל אם כן אכל חדא וחדא איכא למימר דהאי דהיתירא היא ונהי דחדא מינייהו ודאי דאיסורא היא מ"מ כיון דלא נודע איזהו שניהם מצטרפין מה שאין כן הכא דלעולם לא נודע איזהו ונתערבו יחד קודם שנולד הספק דאדרבה איפכא מסתברא דהא גבי ב' קדרות שרינן להו מטעם שכל שעתיד להתערב רואין אותו כאילו הוא כבר מעורב כ"ש אם הוא מעורב כבר ודוחק לומר דכל הנך פוסקים לא ס"ל כהרשב"א והטור ועוד דא"כ לא הוה לן לפסוק כוותייהו כיון דכל הנך פוסקים חולקים עלייהו ובפרט שהם מחמירים ועוד דהרי הטור עומד ג"כ בשטת ר"ב וסתם בסימן קי"א כהרשב"א ונראה דכל הנך פוסקים מיירי במין בשאינו מינו שהדג טמא אינו מינו וכן הביצת אפרוח או ביצה של טפת דם הוא אינו מינו עם שאר הביצים והלכך במין בשאינו מינו כיון דאיכא למיקם אטעמא מתחלה לא נכנס הכל בספק דהא היה אפשר לבא לידי בירור וכמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ח' וסי' ק"ה ס"ק כ"ה דהכא גם הרשב"א והטור מודים דאין מצטרפין כל מה שנכנס בספק והרב בת"ח ע"כ מיירי במינו דוקא כדמוכח מהראייה שהביא מנשפך הרוטב דהיינו דוקא במינו וכמו שנתבאר בסימן צ"ח ונראה דהוי משמע ליה להרב דהם מיירי דוקא במינו מדכתבו בדברי ר"ב דהדגים בטלים ברוב כדין יבש ואי ס"ד דהוי מין בשאינו מינו הא כתב ר"ב גופיה בסה"ת וכן הפוסקים לקמן סימן ק"ט דצריך ס' משום דאם יבשלם יתן טעם אבל באמת אין זה הוכחה דלעולם מיירי שלא במינו ואפ"ה הדגים שנבלע בהן הטעם דדג טמא בטלים בהשאר ברוב כיון דהם עצמם הוו לגבי אחרים מין במינו א"כ ודאי אם יבשלם ליכא טעם וכמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ח' וסימן ק"ה ס"ק ל' ועוד דהא ודאי ביצת אפרוח או דם בשאר ביצים מין בשאינו מינו הוא דהא טעם אפרוח ודם לחוד וטעם ביצה לחוד וגם רחוק שהדג טמא יהיה שוה בטעמא עם דגים טהורים ומכ"ש לפי מאי דס"ל להרב בהג"ה סי' צ"ח ס"ב דאזלינן בתר שמא דפשיטא דדג טמא דאית ליה שמא באפי

נפשיה דהוי מין באינו מינו וכמ"ש ראב"ן בתשובה סימן כ' והאו"ה סוף כלל כ"ג בשם הא"ז מיהו בזה אפשר לומר דהרב סבירא ליה כהגהת ש"ד ר"ס נ"ה המתחל' פעם אחת הובא דאיתא לשם דדג טמא הוי מין במינו לענין דלא בטיל ע"ש וצ"ל דהיינו משום דשם דג א' הוא ולענין מין במינו למ"ד דלא בטיל אזלינן בתר שמא וכמ"ש בסימן צ"ח ואפשר דגם הרב אע"פ שהבין דהם מיירי שלא במינו הקשה מנשפך משום דציר דגים טמאים דרבנן וכמו שנתבאר בסימן פ"ג וכן ביצת אפרוח ודם הוא מדרבנן וכמו שנתבאר בסי' פ"ו אבל קשה דהא שלא במינו אפילו באיסור דרבנן ס"ל להרב דאזלינן לחומרא בנשפך וכמ"ש בסי' צ"ח ס"ק ז' וצ"ע מיהו למאי דהוכחתי שם דאזלינן לקולא צ"ל דכל הנך פוסקים מיירי בשיש בדגים שמנונית דאז אסור מדאורייתא וכמו שנתבאר בסימן פ"ג א"נ והוא העיקר דוקא ציר ע"י מליחה הוא מדרבנן משא"כ טעם ע"י בישול דיוצא עיקר הטעם והלחלוחית וכמ"ש מהרא"י בהגהת ש"ד סי"כ דדג טמא שכבשו עם הדג טהור אסור מדאוריית' שאז יוצא עיקר הציר והלחלוחית עכ"ל אם כן כ"ש ע"י בישול והיינו דלא אשתמיט חד מהפוסקים דכ"כ גבי בישול דציר דגים טמאים אינו אלא מדרבנן ואע"פ שהסמ"ג ושאר קצת פוסקים נקטו בלשונם נמי ביצת אפרוח או דם לטעמייהו אזלי דסבירא ליה לסמ"ג דדם ביצים דאורייתא וכמו שכתב מהרש"ל באו"ש סי' ס"א או אפשר דלדוגמא נקטו הכי ונ"מ לענין שאר איסור דאוריית' (ועיין באו"ה כלל כ"ו דין י"א) ומה שכתב הרב בת"ח שם ותו דהא קי"ל דאם ניתוסף היתר כו' כבר כתבתי בסי' צ"ט ס"ק ט"ו דליתא אלא לעולם אמרינן חתיכה נעשה נבילה ועוד דלא דמי בשלמא התם אמרי' שפיר כגון שנתערב איסור לח בלח או ביבש וניתוסף אח"כ היתר לח בענין שהטעם בטל בס' משא"כ הכא כיון שכבר נאסר שוב אין שאר הדגים מצטרפים לבטל ביבש שאין האיסור מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב ונשאר באיסורו במה שנותן טעם באותן הך' ול' שנאסרו ודו"ק:

סעיף ב

אין לאסור הכלים כו'. עיין בתשובת מהרי"ל סימן קס"ב שכתב הרבה טעמים לחלק בין המאכל לכלי וכתב שם דנראה דלא התיר הכלי אלא אחר מעל"ע משום דהוה ספיקא דרבנן דנטל"פ וע"ש ומזה ראיה דהסמ"ג והפוסקים מיירי באיסור דאורייתא וכמ"ש בס"ק שלפני זה:

סעיף ג

זבוב וכיוצא בו כו'. ע"ל ס"ס ק"ד ועיין מ"ש בס"ס זה:

סעיף ד

אסור להחזיר הכף לקדרה. אע"פ דיש בכף ס' נגד האיסור דאין משערינן בכלי בס' כ"כ בת"ח שם ד"ג וכבר נתבאר כן לעיל סימן צ"ב ס"ה:

סעיף ה

ולא נגד כל הכף דלא אמרינן בכלי חנ"נ. והיינו דוקא בכלי של עץ ומתכות חדש אבל בישן או של חרס אפילו חדש דעת הרב לעיל סימן צ"ח ס"ה (ועמ"ש שם) דיש להחמיר דנ"נ וצריך ששים נגד כל הכף וכ"כ בת"ח כלל נ"א ד"ב:

סעיף ו

והוחזר לקדרה כו'. משמע דאפילו הוחזר לקדרה עם הכף אינו צריך אלא ששים נגד מעט התבשיל אם הוא יותר מן האיסור דנ"נ אבל א"צ ס' גם נגד כל הכף וכן משמע להדיא בת"ח כלל נ"א סוף ד"ב וקשה דכיון דידעי' דהיה מעט תבשיל עם האיסור בכף א"כ מאן לימא לן דאין כל הכף בלוע מאיסור דנהי דלא נעשה נבילה מ"מ לא ידעינן כמה בלע וכ"פ באו"ה וצריך עיון בסוף ש"ד בדיני זבוב ובאו"ה כלל כ"ז ד"ג עוד מזה:

סעיף ז

דהרי נ"נ בכף. דאנו מחזיקין הכף ההיא שעתא כמו הקדרה עצמה מאחר שהוציאה עתה מהקדרה רותחת וחשיב כלי ראשון לחומרא כ"כ באו"ה כלל כ"ז ד"ב ולענין אי זבוב אוסר בטעמו הסכים הרב להמחבר וסייעתו אבל תימה דהרי רבו הפוסקי' ראשוני' ואחרוני' [לאיסור] וכ"כ האו"ה כלל כ"ז דכן נוהגים וכ"כ מהר"ם פדוואה דכן נוהגין וכ"כ מהרש"ל באו"ש ובספרו פרק ג"ה סי' מ"ט מקבלת מהר"ש דכן נוהגין מיהו במקום הפסד מרובה או שעת הדחק וכה"ג נראה דעת מהר"ם פדוואה בתשובה להתיר וכ"פ הב"ח מיהו בחלא ושיכרא לכ"ע אסור וכמו שנתבאר בס"ס ק"ד:

סימן קח

סעיף א

אין צולין כו'. דוקא כשהאחד מהן שמן אפילו הכשרה דאזיל ההיתר ומפטם לאיסור בריחיה והדר אזיל האיסור ואוסר להיתר ואע"ג דקי"ל בכל דוכתי דאין הנאסר יכול לילך ולאסור במקום שאין האיסור בעצמו יכול לילך שם תירץ מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ל"ה דריחא שאני לפי שהפטום מוליך הריח וטעם הכחוש עמו אבל כששניה' כחושים כתב הרשב"א בת"ה דף ק"ה ע"ג דשרי לכ"ע ומביאו ב"י ומשמע אפילו לכתחלה והכי משמע להדיא מכתבי מהרא"י סימן ע"ו וגם בת"ח כלל צ"ה ד"ג פסק כן אלא שכתב

אח"כ ומ"מ טוב להחמיר לכתחלה דב"י כתב בסימן צ"ז דאין דבריהם נראין עכ"ל. ותימה דהא הב"י לא פליג אלא אמ"ש מהרא"י שם דמותר לצלות כבד בתנור עם תבשיל שמן מטעם דחששא דמפטמי אהדדי לא שייך גבי דם הנבלע בכבד שהוא דבר קלוש ואהא כתב הב"י ואין טעמו נראה בעיני ע"ש אבל כשניהם כחושים ודאי דהב"י לא פליג שהרי הביא דברי הרשב"א בסתם ועוד דכן מוכח להדיא בש"ס פרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ו) דקאמר התם רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור מ"ט מפטמי אהדדי ולא קאמר רבותא טפי וגם מדתלי טעמא דמפטמי אהדדי משמע להדיא דבששניהם כחושים אפילו לרב שרי גם באו"ה כלל ל"ט דין כ"ד כתב דחלה שלנו שהיא מדרבנן מותר לכתחלה לאפות עם הפת עכ"ל משמע דאיסור דאורייתא כחוש אסור לכתחלה וז"א והכי מוכח' נמי להדיא מתשובת ר"ת וראבי"ה שבש"ד סי' ל"ו ובתשו' מיימוני המ"א סי"ו ובמרדכי פכ"ש וברוקח סי' רצ"ב ע"ש וכ"נ מדברי מהרש"ל פג"ה סימן ט"ו וע"ש:

סעיף ב

ואם צלאן ה"ז מותר. דריחא לאו מלתא היא בדיעבד אבל פת שאפאה עם הצלי כתב הרמב"ם והמחבר לעיל ס"ס צ"ז דאסור לאכלו בכותח מטעם שכתב הרי"ף דכיון דאפשר לאכלו בלא כותח הוי כלכתחלה:

סעיף ג

ואם התנור גדול כו'. עיין בת"ח ריש כלל ל"ה ובסימנים שם דוק ותשכח דס"ל להרב דאפי' כשהתנור פתוח מעט למעלה והוא תנור גדול אסור לכתחלה לצלות היתר עם איסור ונ"ל דמה שסתם כאן כהמחבר היינו כשהוא פתוח ממש דהוי כעין כירה דכתב בת"ח שם ד"ח דשרי לגמרי וכדלקמן סימן קי"ח סי"א:

סעיף ד

וה"ה לבשר עם חלב כו'. כלומר לאפות בשר עם חלב:

סעיף ה

ואם אפה פת עם בשר. אפילו בתנור גדול ופיו פתוח מעט למעלה אסור לאוכלו עם חלב כו'. כן משמע בסימני ת"ח ריש כלל ל"ה:

סעיף ו

אסור לקנות אותו פת. עיין בת"ח ריש כלל ל"ה מ"ש עוד מזה ועיין לקמן סימן קכ"ב סעיף ו' בהג"ה:

סעיף ז
או למעלה במקום שהעשן יוצא. עיין באו"ש מהרש"ל ר"ס ל"ה:

סעיף ח
ובמקום הפסד כו'. היינו הפסד מרובה כמ"ש בת"ח שם ד"ד וכן אפי' בבישול כתב בסעיף ב' הפסד מרובה:

סעיף ט
ואם האיסור דבר חריף כו'. או שנעשה לריח ונאפה אפילו עם הפת ובתנורים גדולים ודאי אמרינן ריחא מילתא היא אפילו בדיעבד אפילו פי התנור פתוח בצידו עכ"ל או"ה כלל ל"ט דין ך':

סעיף י
אפילו בבצק בעלמא כו'. וכתוב באו"ה מיהו לכתחלה טוב להחמיר עכ"ל ת"ח שם ד"ב:

סעיף יא
אסור לאכלו בחלב. היינו בפת מועט או שיש היכר בפת אבל בפת מרובה ואין היכר אסור אפילו לאכלו לבדו גזירה שמא יבא לאכלו בחלב כדלעיל ר"ס צ"ו וכן משמע להדיא בת"ח שם ד"ה ע"ש:

סעיף יב
אבל בזה אחר זה אין לחוש. כי לא נמצא ריחא ופיטום לכלי שיחזור ויפלוט לאוכל ואפילו כלי בן יומו רק שלא יגע ממש עכ"ל תשובת מיימוני ונראה דאפילו דבר שנעשה להריח ועדיין ריחו בתנור אין לחוש לבזה אחר זה והכי מוכח בש"ס פרק בתרא דעבודת כוכבים (דף ס"ו ע"ב) במאי דקאמר התם גבי ריחא דכמון שאני התם דמקלי קלי איסורא ע"ש ודו"ק:

סעיף יג
י"א דכל מקום דאמרינן כו'. עיין בד"מ ובת"ח שם ד"ז ובאו"ה כלל ל"ט די"ח ובהג"ה שעל גליון האו"ה שם ובסוף תשובת הרב ודוק בכל המקומות האלו ותמצא שדעת הרב שדין ריחא שוה לשאר איסורים לענין צירוף ששים וכמו דקי"ל לקמן ס"ס קי"א דבמקום שאין הפסד אין הכל נכנס בספק לצרף ה"ה בריחא דבמקום שאין הפסד צריך בכל חתיכה וחתיכה בפני עצמה ששים לבטל אפילו כל החתיכות נוגעות זו אצל זו וכדכתב באיסור והיתר הארוך טעמא דלא עדיף מבליעת איסור עצמו דקיימא לן לעיל סימן ק"ה ס"ז שאין הולך מחתיכה לחתיכה בלא רוטב אבל במקום הפסד יש לצרף כל החתיכות אפילו אינן נוגעות לבטל בששים דכולן נכנסו בספק זו היא דעת הרב ודוק ומקום הפסד

כתב הרב בתשובה ובסימני ת"ח שם דהיינו הפסד מרובה ולפ"ז מ"ש הרב לקמן ס"ס קי"א ולצורך הפסד יש להתיר היינו נמי הפסד מרובה וכ"ש הוא:

סעיף יד

אם התנור קטן כו'. צ"ע דבתוס' דעבודת כוכבים משמע להדיא דאפילו בתנורים גדולים אסור ע"ש (ובסמ"ק אין הכרע) וצ"ל דס"ל להרב דהתוספות אזלי לטעמייהו דס"ל ריחא מילתא בתנורים קטנים הלכך מחמרינן טפי אבל לדידן דקי"ל ריחא לאו מילתא היא אין לאסור כלל בתנורים גדולים ודוחק וצ"ע:

סעיף טו

וי"א שאין לחלק. משמע דלהמרדכי אין חילוק בין איסור האוסר במשהו לשאר איסורים כן משמע בד"מ ובהג"ה בא"ח סי' תמ"ז ס"א וצ"ע דבמרדכי פכ"ש ליתא אלא דלא שייך ריחא בפת חמץ שנאפה עם מצה מטעם דלא מצינו ריח פת בפת וכדאיתא בתשובת מיי' וש"ד סי' ל"ו ורוקח סי' רכ"ב אבל בהך סברא דמשהו מיהא איכא לא אשכחן דפליג אתוס' וסמ"ק ואה"נ דס"ל אלו היה תבשיל שמן בתנור שנאסר מחמץ שוב מפטם ואוסר במשהו ודוק וצ"ע ומיהו בתשובת מהרי"ל סימן רי"ד מצאתי דלמ"ד ריחא לאו מילתא היא אין חילוק בין חמץ דאוסר במשהו לשאר איסורים ע"ש:

סעיף טז

אבל אם בא לבשלם כו'. הטור בשם הרשב"א סיים הטעם שאין ריח המתבשלים כ"כ אוסר עכ"ל והב"י בסימן צ"ז הקשה ע"ז והוכיח מש"ס דאפילו נצלה בקדרה אינו אוסר ע"ש ואולי לזה השמיט סיום דברי הרשב"א לומר דלא תליא מידי בריח הבישול או צלי רק בהפסק הקדרה ומ"ש בד"א בצלי כו' אבל לבשל כו' אפשר דאורחא דמלתא נקט דכל צלי דרך לצלותו בשפוד וצלי קדר חשיב בישול ובב"ח שם רצה לסתור הוכחות ב"י ע"פ ובאמת דברי ב"י נכונים וברורים וצריך לדחוק וליישב דברי הטור בשם הרשב"א דגם הוא לא תלי מידי בבישול אלא ה"ק שאין ריח המתבשלים כיון שהוא בקדרה המפסקת כ"כ אוסר ובאו"ה כלל ל"ט הבין דברי הטור כפשוטו:

סעיף יז

ודוקא שהתנור פתוח קצת. ואז אפילו לכתחלה מותר וכדכתב בת"ח שם דין י' ע"ש הרשב"א וכ"כ בסימני ת"ח שם וזה החילוק בין בישול לצלי והעט"ז הבין שדעת הרב דלענין ריחא אין איסור בבישול אפילו בתנור קטן וסתום ופי הקדרות מגולים אלא דהמנהג שבישול שוה לצלי בכל מילי בין ענין לכתחלה בין לענין דיעבד ולא כיון יפה עיין בת"ח שם:

סעיף יח
ובמקום הפסד מרובה יש להקל. ומהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה סי' י"ד לא חילק ואוסר לעולם בתנור סתום אפילו גדול ומשמע דאוסר אף במקום הפסד מרובה ע"ש טעמו והב"ח פסק כהרב:

סעיף יט
מיהו כשאינה ב"י מותר להשתמש בה. ולא גזרו שאינה ב"י אטו ב"י (כדלקמן ר"ס קכ"ב) אפילו לכתחלה כיון דלא אפשר שהרי העובד כוכבים לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם שישפוך עליה של איסור עכ"ל התוס':

סעיף כ
ולא קליפה כו'. ולא הגעלה אחר הקליפה דמרדה דינה ככלי שתשמישו ע"י האור דנתבאר בא"ח סימן תנ"א ס"ד דצריך ליבון ת"ה שם וע"ל סי' קכ"א:

סעיף כא
פת חמה כו'. אסור מפני ששואב הריח של יין ואע"ג דלעיל סעיף א' כתב ואם צלאן ה"ז מותר והפוסקים מדמים ב' דינים אלו להדדי מ"מ הא התוס' והרא"ש כתבו להדיא בפרק בתרא דעבודת כוכבים דף ס"ז דל"ד להדדי וכן הוא בראב"ן דף ע"ד ע"ד ובשאר פוסקים ואחרונים:

סעיף כב
של יין נסך. פירוש אפילו סתם יינם או שאר יין נסך שמותר בהנאה משום דריח כי האי חשיב כאוכל כמ"ש בפרק בתרא דעבודת כוכבים דריח זה חשיב כאוכל והכי מוכח בש"ס דאיתא התם דין זה גבי יין של תרומה דמותר בהנאה:

סעיף כג
אם הפת חמה כו'. ה"ה בחבית פתוחה ופת צוננת כדאיתא בש"ס פכ"צ דף ע"ו ופ' בתרא דעבודת כוכבים דף ס"ו וכן משמע בסימני ת"ח שם די"א:

סעיף כד
אבל אסור לטועמו. אע"פ שאינו בולע ע"ש בריב"ש שכ' דבכל איסורי אכילה אפי' שאינם אסורים בהנאה נמי אסור לטועמן:

סעיף כה
דמותר בהנאה. צ"ע דלקמן ר"ס קכ"ג כתב דיש לאסור סתם יינם לכתחלה בהנאה ובדברי התוס' פ' בתרא דעבודת כוכבי' דף ס"ו ד"ה אביי מבואר דזילוף חשיב הנאה

גמורה ואסור לכ"ע ביין האסור בהנאה (וכ"פ הרשב"א בתשו' ומביאו ב"י לקמן ר"ס קכ"ג דזילוף הוא הנאה גמורה ואסור בסתם יינם ע"ש) ויש ליישב בדוחק וע"ל ס"ס קנ"ה:

סעיף כו

מותר להריח בהם לכתחלה. לפי שאין היין נותן בהם כח ואין עושין כן כדי ליתן היין טעם בתבלין אלא אדרבה ליתן התבלין טעם ביין וגם זה שמריח בו אינו מכוון לריח היין אלא לריח התבלין ומ"מ מסתבר דלבשמים דהבדלה אסור משום הקריבהו נא לפחתך עכ"ל רשב"א וכתבו המחבר גם בא"ח סימן רצ"ז ס"ג:

סעיף כז

אסור להריח בהן. דאסורים הם בהנאה דכל שעשויים להריח כורד והדס כו' אסור עכ"ל רשב"א וכ"כ בא"ח וז"ל זה הכלל כל מידי דלא הוי להריח ריחא לאו מילתא היא אבל דבר שעומד להריח כגון ורד והדס אסור ליהנות מהריח עכ"ל ב"י וכ"כ התוס' פ"ק דעבודת כוכבים דף י"ב ד"ה אלא בורד והדס בשם ר"ת ותירץ בזה הא דמותר להריח ביין בסעיף ה' וכ"כ המרדכי פכ"ש וז"ל אבל בדבר שאין עיקרו עומד להריח בהא קאמר רבא ריחא לאו מילתא היא וראיה מהדס ואתרוג במסכת סוכה עכ"ל אבל באמת ראייה זה איני מכיר ואדרבה משמע לכאורה איפכא דהכי איתא התם במסכת סוכה פ' לולב הגזול (סוכה דף ל"ז ע"ב) אמר רבא הדס של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה מותר להריח בו מ"ט הדס דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה אתרוג דלאכילה קאי כי אקצייה מאכילה אקציי' עד כאן משמע דוקא אתרוג דמצוה הוא דאסור משום דהוקצה למצותו הילכך כיון שאינו עומד להריח אמרינן דלא הוקצה ריחו למצותו אבל דבר שאסור מן התורה לא משום מוקצה נראה דאין חילוק דס"ס נהנה הוא מהריח ובתוס' בעבודת כוכבים שם מסקי גם כן דבעבודת כוכבים אין חילוק (וכתבו דהא דסעיף ה' ביין שאני דליכא הנאה כי אדרבה חוזק היין נכנס בחוטמו ומזיקו אבל בשאר איסורים מודים לר"ת ע"ש) הלכך בעבודת כוכבים עכ"פ אין להקל:

סימן קט

סעיף א

שאינה ראויה להתכבד. אבל ראויה להתכבד בין במינה בין שלא במינה לא בטלה אפילו באלף כדלעיל סי' ק"א ולקמן סי' ק"י וע"ש:

סעיף ב

מין במינה. אבל שלא במינה צריך ס' כדבסמוך בהג"ה:

סעיף ג
שאין נבלל כו'. וכתב הב"ח דקמח בקמח כיון דנבלל מיקרי לח בלח עכ"ל וכ"כ מהרא"י בת"ה סי' קי"ד בשם הסמ"ג ומביאו ב"י וד"מ בא"ח סי' תמ"ז מחודש ג' (ועיין מ"ש בא"ח סי' תנ"ג) וכ"כ בחידושי הרשב"א פג"ה דף קי"ו ע"ג ובתשובה סי' רפ"ג וכן הוא בתו' זבחים (דף ע"ג ע"א) ד"ה רבי יודא ובמנחות (דף כ"ב ע"ב) דלא כדמשמע בתו' פ' הערל ריש (יבמות דף פ"ב) דקמח בקמח לא הוי כלח בלח אלא כשהוא רותח:

סעיף ד
והאיסור עומד בעצמו. אלא שהוא מעורב עם אחרים אע"פ שהוא מבושל במים או משקים אחרים מקרי יבש. ב"י ות"ח כלל ל"ט סוף דין א' בשם הפוסקים וכן מוכח בש"ס מיהו פשיטא דבמבושל צריך ששים בין החתיכות והמים נגד האיסור אלא דאפילו יש ס' דין החתיכות כיבש דבטל ברוב ואם אין בחתיכות רוב כל החתיכות אסורות אע"פ שיש ס' וק"ל וכן מוכח בש"ס ופוסקי':

סעיף ה
חד בתרי בטיל. הטור הביא מחלוקת הפוסקים גבי אסורי הנאה כגון חמץ בפסח וכה"ג והמחבר השמיטו כאן לפי שסמך אמ"ש בא"ח סימן תמ"ז דאפילו באלף לא בטיל ושי"א דחמץ שוה לשאר איסורין וע"ל סימן ק"ב ס"ק י"ב:

סעיף ו
בתרי בטיל. כלו' ברוב כדכתיב אחרי רבים להטות ואפילו ליכא רוב אלא בהנך תרי שהם קטנים מהאיסור (וכגון שלא נודע איזה מהן אסור וכדלקמן ס"ק ח') בטל:

סעיף ז
כל א' בפני עצמו כו'. דכשאוכל הא' אני אומר זהו של היתר וכן בכל אחד ואחד ואפילו באחרון אני אומר מה שנאכל ראשון הוא היה של איסור וכבר הלך לו וזה של היתר הוא משא"כ בדברים הנבללים לפיכך אינו אוכלן כולן כאחד עכ"ל הרשב"א. ומטעם זה משמע דה"ה דמותר לאכול א' וב' או ב' וא' לאפוקי שלשתן יחד דלא והכי משמע ממאי דיתבאר לקמן ס"ק י"ב דמותר לבשלם בב' קדרות:

סעיף ח
שלא במינו. כגון שנפרך לחתיכות דקות שאין ניכר בין זה לזה טור ונ"ל דמשכחת לה נמי כגון שיש כאן ב' או ג' מינים) ונודע שאחד מהן אסור ואינו ידוע איזה מהן כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו ידוע איזהו וכן כל כיוצא בזה אבל מ"ש מהרא"י בהגהת ש"ד סי' ל"ט והעתיקו מהרש"ל באו"ש ובספרו פג"ה סי'

מ"ו והב"ח ושאר אחרונים דמשכחת לה כשנתערבו ב' מינים שחלוקים בשמן ושוים במראה כו' צ"ע דמה בכך שחלוקים בשמן הא צריכין להיות חלוקים בטעמן דהא אסור משו' טעמא ונראה דט"ס הוא וצ"ל שחלוקין בטעמן ושוין במראה או סתמא דמילתא כשחלוקין בשמן חלוקים בטעמן וע"ל סי' ק"י ס"ק א':

סעיף ט

צריך ס'. כיון דאם יבשלם יתן טעם טור בשם סה"ת וכ"כ הר"ן וז"ל ומיהו כי אמרי' דיבש ביבש חד בתרי בטל אפי' מדרבנן ה"מ מין במינו כיון דמדאורייתא אפינו לח בלח ברובא בטיל' (כדלעיל סי' צ"ח ס"ב) לא אחמור רבנן ביבש דהא א"א למיתי לידי איסור דאורייתא אבל מין בשאינו מינו דבלח בלח אזלינן בתר טעמא אפילו ביבש נמי בעינן ס' כי היכי דאי מבשל להו) לא ליתי לידי טעמא דהוי איסור דאורייתא עכ"ל ומביאו ב"י מבואר מדבריו דדבר שאינו אסור אלא מדרבנן אף שלא במינו א"צ ס' ביבש דהא א"א כלל למיתי לידי איסור דאורייתא וכה"ג כתבתי בסי' צ"ח ס"ק ז' וכי היכי דקי"ל מין במינו ספיקו לקולא כיון דלא צריך ס' אלא מדרבנן ה"ה באיסור דרבנן ע"ש ועל פי זה נ"ל ליישב מה שנמצא בהגהת ש"ד סי' ל"ט שני הגהות מא"ז דסתרי אהדדי דאיתא התם אי הוי דבר יבש ולא אסור אלא מדרבנן אפילו נתערב חד בחד מותר באכילה בב' בני אדם א"ז עכ"ל (וכן הוא בהגה"מ מא"ז בסוף עבודת כוכבים ובתר הכי בסמוך איתא וז"ל א"ז במס' עבודת כוכבי' אם הוא דבר דלא אסור אלא מדרבנן אם נתערב חד בתרי מותר באכילה לב' בני אדם פי' לישראל ועובד כוכבים וצ"ע בא"ז גדול עכ"ל ותו קשיא בהג"ה אחרונה גופה הא אפילו איסור דאורייתא בטל בתרי כמו שהסכימו כל הפוסקים וכן הוא בהגה"א סוף עבודת כוכבים בשם א"ז ותו אמאי בהג"ה ראשונה כתב בסתם מותר לב' בני אדם ובהג"ה אחרונה כתב לישראל ועובד כוכבים (מיהו במקצת ספרים איתא גם בהג"ה ראשונה לישראל ועובד כוכבים אלא נראה דהג"ה אחרונה מיירי שלא במינו כגון שנפרך לחתיכות דקות וס"ל כהר"ן ולכך כתב לישראל ועובד כוכבים דשמא יזדמן האיסור לפיו של ישראל ומכוער הדבר שירגיש האיסור שאינו כטעם של היתר שהוא אינו מינו וא"כ צריך עיון על מ"ש הרב ואין חילוק בכל זה בין אם האיסור מדרבנן כו' דמנין לו זה והרי מוכח מדברי הר"ן והגהת ש"ד דאיסור דרבנן אף שלא במינו בטל ברוב ואין חולק ע"ז ודברי סברא הם גם בד"מ ובת"ח לא כתב רק שאפילו איסור דרבנן צריך רוב ולא בטל חד בחד כמו שהסכים ב"י ממשמעות הפוסקים ולאפוקי הגהת ש"ד הראשונה הנזכרת אבל מהא דאיסור דרבנן אינו בטל ברוב שלא במינו לא הזכיר ונראה דהרב לא קאי אלא אארישא דצריך ביטול רוב ולא סגי חד בחד בכל זה אין חילוק בין

איסור דרבנן או דאורייתא (ולישנא דבכל זה דחוק קצת) וכן משמע בעט"ז שהעתיק ל' הר"ן הנ"ל והשמיט הגהת הרב דאין חילוק בכל זה כו':

סעיף י

ששים. וכ' מהרא"י דבי"ד (בשם סה"ת) משמע דא"צ ששים אלא מדרבנן וצ"ע בתוס' אלו עוברין (דף מ"ד ע"א) ופג"ה (דף צ"ט סוף ד"ה רבא אמר) דמשמע התם טובא שצריך ס' מדאורייתא ובאו"ה כלל כ"ו כתוב דאינו אלא מדרבנן וכ"פ הרב בת"ח כלל ל"ט ד"ד ומהרש"ל בא"ו שלו ובספרו פג"ה סימן מ"ו הביא דברי מהרא"י לפסק הלכה ולי נראה כדברי הרב כדמשמע בסה"ת וטור להדיא דלא הוי אלא מדרבנן וכמ"ש מהרא"י גופיה וסייעתו שם וכן דעת הר"ן הבאתיו בס"ק ט' ומהתוס' דפ' אלו עוברין וג"ה אין ראיה דמשמע התם להדיא מדבריהם דאיירי בלח בלח וגם נקטו בדבריהם קמח בקמח דהוי לח בלח וכמו שנתבאר בס"ק ג' וגם מהרא"י גופיה כתב בת"ה סי' קי"ד דבפ' אלו עוברין גבי שתי קופות משמע דקמח בקמח הוי לח בלח ותדע שהרי הרשב"א בחדושיו פג"ה סוף דף קי"ח ובת"ה דף קי"א ע"ב העתיק דברי התוספות דפג"ה הנ"ל בשם סה"ת וכן הוא באמת בסה"ת ס"ס מ"ט וכבר נתבאר דסה"ת ס"ל דאינו אלא מדרבנן וכן הרשב"א גופיה כתב בהדיא בחדושיו שם דף ק"ז ע"ב דמין בשאינו מינו ביבש בטל מן התורה ברוב ומדרבנן צריך ס' אלא ודאי דהתוס' דפג"ה וסה"ת הנ"ל איירי בלח בלח וזה ברור:

סעיף יא

אם נתערבו כלים כו'. ע"ל סי' ק"ב ס"ק ח' מ"ש מזה:

סעיף יב

ואם רוצה לבשלן כו'. מיהו לבשלן בב' קדרות שרי ואפילו בשלם בב' קדרות קודם שנודע התערובות מותר לאכלן אח"כ שהרי הרשב"א מחמיר כשבשלן יחד אפילו בשלן אחר שנודע התערובות והתיר בבישל מקצתן לצד אחד ומקצתן לצד אח' כמ"ש ב"י משמו עכ"ל הב"ח) ולפעד"נ דהא דמתיר הרשב"א בבשלן בב' קדרות היינו משום דכיון דנודע ונתבטל מן התורה וגם מדרבנן ברוב אלא דלבשלן יחד אסור משום שחזר האיסור ונתערב עם ההיתר והרי הוא כשאר איסורים הנבללים כדכתב הרשב"א להדיא ואסור אז מדרבנן והלכך כל שנתבשל בב' קדרות דלא חזר להיות כשאר איסורים הנבללים ובשעה שאוכל כל קדרה וקדרה שנתבשל בה אומר האיסור בקדרה אחרת מותר ואפילו תימא דמידי ספיקא לא נפקא מ"מ ה"ל ספיקא דרבנן לקולא ואפשר אפילו ספיקא דרבנן ליכא דאפשר דלא גזרו רבנן מין במינו בס' אלא בלח ממש אבל כשנתבטל כבר ברוב לא החמירו אח"כ ואוקמא אדאורייתא (כל שי"ל שאני אומר כו') אבל כשלא נודע התערובת

דאז לא נתבטל האיסור כלל ואסור מן התורה אלא דעתה בשעת הבישול נודע התערובת א"כ על כל קדירה י"ל שמא האיסור בזו ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ואסור לכ"ע ודינו כדלקמן ס"ס קי"א דב' קדרות של אדם אחד מצטרפים לבטל בס' ע"ש:

סעיף יג

ואין בו משום מבטל איסור. כיון שכל אחד מותר בפני עצמו ר"ן שם:

סימן קי

סעיף א

במינו כו'. כל הסעיף הוא לשון הרמב"ם ר"פ ט"ז מהמ"א וכ"כ האו"ה כלל כ"ה די"ז דדוקא במינו אבל הרב בת"ח כלל מ' ד"ו השיג על האו"ה בזה ופסק דאפילו שלא במינו אוסר בכל שהוא וכ"פ בהג"ה לעיל סימן ק"א סוף ס"ו וצ"ע למה לא הגיה כאן כלום אדברי המחבר ונראה דס"ל דהרמב"ם והמחבר לא נקטו מינו אלא משום דלא משכחת לה שלא במינו דהא יהא ניכר האיסור ונמשך אחר הטור ס"ס ק"ט שכתב דדבר יבש שלא במינו היינו כגון שנפרך לחתיכות דקות א"כ דבר חשוב שאינו נפרך לחתיכות דקות לא משכחת לה שלא במינו ובת"ח ובהג"ה שם דכתב דאפילו שלא במינו אינו בטל לא נקטיה אלא משום בריה דאירי התם שנתערב במרק ותבשיל דבריה אע"פ שהיא קטנה אינה בטלה זהו נ"ל בדעת הרב ומ"מ אף שלא במינו אוסר דבר חשוב בכל שהוא ומשכחת לה שפיר נתערב שלא במינו כמ"ש בסי' ק"ט סק"ח ע"ש:

סעיף ב

בכל שהוא. כלומר אפילו בכמה אלפים אינו בטל. ודע דאיתא בש"ס פרק בתרא דעבודת כוכבים (דף ע"ד ע"א) דדברים החשובים האסורים בהנאה אם נתערבו אפילו באלף כולן אסורות בהנאה וכן מוסכם מכל הפוסקים מיהו כתבו התוס' ביבמות פ' הערל (יבמות דף פ"א ריש ע"ב) ובזבחים (דף ע"ג ע"ב) בשם הירושלמי דמותר למכרן לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבהן (כדלקמן סי' קל"ד גבי יין נסך) אם הוא בענין שאין לחוש שהעובד כוכבים ימכרנו אח"כ לישראל וכ"כ רבינו שמשון והברטנורא בסוף ערלה וכן הוא באגודה פרק התערובות ובנ"י פ' הערל וכ"כ הר"ן ס"פ כל הצלמים וכן כתב בפרק בתרא דעבודת כוכבים בשם הראב"ד והסכים כן וכ"כ הראב"ד בהשגות פי"ו מהמ"א ד"ז ובכ"מ שם כתב דגם הרמב"ם סובר כן ודלא כבעל מגדול עוז שכתב שם דברים מעורבבים בלא טעם מיהו מה שכתב הראב"ד בהשגות שם דה"ה דתקנתא דר' אליעזר דהיינו יוליך הנאה לים המלח מהני בכל האיסורים הוא כדעת הרשב"ם שהביאו התוס'

ור"ן שם אבל אין כן דעת התוס' והפוסקים הנ"ל שם אלא ס"ל דדוקא בעבודת כוכבים שתופסת דמי' סגי ליה בפדיון הולכת הנאה לים המלח ולא בשאר איסורים וכן דעת הרא"ש ס"פ כל הצלמים דלא כהלבוש בא"ח סימן תמ"ה ס"ב שכתב גם גבי פת שנאפה בגחלי חמץ דנ"ל דסגי בהולכת הנאה לים המלח ומותר בהנאה עכ"ל דליתא דלא קי"ל הכי אלא בעבודת כוכבים דתופסת דמי' ועמ"ש בא"ח ר"ס תמ"ז ולקמן סי' קמ"ב ס"ק ח':

סעיף ג

אגוזי פרך. פרש"י פרך ובדן מקומות הן וכן פי' הריב"ש בתשובה סי' תמ"ח והברטנורה כתב ואני שמעתי אגוזים שקליפתן רכה ונפרכים ביד וכן פירשו התוספות ביבמות ובזבחים שם ובערוך כתב שני הפירושים:

סעיף ד

וחביות. דוקא גדולות אבל קטנות אינן חשובים וחד בתרי בטיל כדלקמן סי' קל"ד ס"ב בהג"ה:

סעיף ה

סתומות. אבל פתוחות אפי' של יין נסך בטילים דלא חשיבי כ"כ התוס' סוף עבודת כוכבים דף ע"ד ע"א ד"ה הא תנא ליה כו' וביבמות שם ד"ה רבי יוחנן כו' אבל בזבחים שם ד"ה אלא למ"ד כו' כתבו ושמא החמירו ביין נסך לאסור אפילו בחביות פתוחות משום דחמירא עבודת כוכבים משאר איסורים כו' וכ"כ עוד שם וא"נ כדמפ' בירושלמי יין נסך ועבודת כוכבים משום דלא ידבק (בך)[בידך] מאומה מן החרם ומיירי אפילו בחביות פתוחות עכ"ל וכ"כ ר' ירוחם נתיב י"ז ח"א וז"ל אם אינו בלול אם הוא דבר חשוב כגון חבית יין נסך בין החביות אוסר באלף ואם אינו חשוב כגון חבית קטנה פתוחה בין החביות בטלה ברוב וכן נראה סברת התוס' בסוף עבודת כוכבים עכ"ל אבל נראה דט"ס הוא וצ"ל חבית קטנה או פתוחה וכן מוכח בתוס' דעבודת כוכבים:

סעיף ו

וככרות של בעל הבית. לאפוקי דנחתום דלא חשיבי כן פשוט בש"ס ופוסקים וצ"ל דהיינו דוקא בזמנם אבל במקומות שגם של נחתום חשובים פשיטא דאינן בטלים וק"ל:

סעיף ז

בעלי חיים. אע"ג דלא אסירי מתחלת ברייתן כגון שור הנסקל ודרוסה וכה"ג לא בטילי מכח חשיבותן כך פשוט בש"ס ופוסקים:

סעיף ח
אע"פ שדרכן למנותן. לעולם ואינן נמכרים כלל באומד עולים בשיעורן כיון שאינן חשובים:

סעיף ט
שדרכו למנותו תמיד כו'. אבל דבר שמוכרים לפעמים ג"כ באומד כמו ביצים שלפעמים מוכרים סל מלא ביצים כדאית' בש"ס ריש מסכת ביצה בטל וכ"פ בת"ח כלל מ' בדין א' וכלל ס"ג ד"ג ומהרש"ל באו"ש כתב דנהגינן לחומרא כסה"ת (וש"ד ור"י ושאר פוסקי') דדבר שלפעמים נמכר באומד ופעמים במנין לא בטיל וכ"פ בספרו פג"ה סי"נ והאריך בזה ע"ש וכ"כ הב"ח דהכי נהגינן וכן כתב האו"ה כלל כ"ה דכן נוהגין. וכ' עוד מהרש"ל שם וכ"ש האידנא שאין בנמצא כלל בגבולינו למכור סל מלא ביצים באומד בלי מנין פשיטא דביצה לא בטיל עכ"ל וכ"כ הב"ח וע"ל סימן פ"ו ס"ק י':

סעיף י
ואזלינן בספיקו לקולא. כלומר אם יש בו ספק אם הוא דבר חשוב או לא וכ"כ האו"ה שם וכ"כ הרב לעיל ר"ס ק"א אבל שאר ספיקות אשכחן דאזלינן לחומרא כמו שיתבאר בסימן זה בכמה דוכתי:

סעיף יא
והוא שנשחטו כו'. דוקא נשחטו אחר שנתערבו בעינן נשחטו בשוגג אבל נשחטו קודם שנתערבו אפי' במזיד בטלים וק"ל:

סעיף יב
בשוגג. אפילו אחר שנודע התערובות כמו שנתבאר בסימן ק"א ס"ו וע"ש ועיין בסימן צ"ט ס"ק ט"ו:

סעיף יג
ודוקא ב"ח קטנים כו'. כתב הב"ח יש לתמוה דבסי' ק"א ס"ג פסק דאפי' תרנגולת בנוצתה בטילה וכ"ש כבש בעורו וצמרו וכנראה דדבריו סותרים זא"ז עכ"ל ולק"מ דהא כתב בת"ח כלל מ"ב סוף דין ג' דהא דכבש בעורו וצמרו בטל היינו דוקא משום חה"ל (ר"ל משום דצריך תיקון גדול ומחוסר מעשה גדול לכשתהיה ראויה להתכבד) אבל מ"מ אינו בטל מטעם דבר שבמנין (כיון דחשוב הוא דלענין דבר שבמנין לא איכפת במאי דמחוסר מעשה) כדלקמן כלל מ"ב (ונ"מ אם הוא במקום שאין מוכרים אותו במנין בטל) עכ"ל וכ"כ בסוף כלל מ"ב דוקא ב"ח קטנים שלאחר שנשחטו בטל חשיבותן ולא הוי אח"כ חתיכה הראויה להתכבד או דבר שבמנין כו' לזה כתב כאן ודוקא ב"ח קטנים

שאינן ראוין להתכבד ר"ל לא חשיבי וא"כ לא הוה דבר שבמנין ולעיל סי' ק"א לא כתב דבטל אלא מטעם חה"ל וזה ברור ומ"מ לענין דינא ע"ל סימן ק"ח ס"ק ח':

סעיף יד

תשע חנויות כו'. כתב הרא"ה בס' בדק הבית דף ק"ך סוף ע"א דה"ה אם היו בעיר עשר חנויות מוחזקות לנו כולן בבשר שחוטה ולקח מאחת מהן ואינו יודע מאיזו היא ואח"כ נתברר לנו שא' מחנויות אלו בשר נבילה דאסור דלא דמי לפירש שאין תולדות הספק מצד עצמה אלא מצד ברירת החנויות שנתברר עכשיו שא' מהן אסורה ומתוך כך נולד בה ספק על אותה שעה שהיה פירשה בידי הלוקח מהן ואם כן ספק זה אינו מחודש אלא גילוי מילתא בעלמא הוא שתחלתה היה נעלם ממנו שהיה סבור שכולן מותרות וכשנתברר שהיא אסורה איגלאי מילתא למפרע שבשעת מקח חתיכה זו כשפירשה מהן באותה שעה היה ספק שלה וזה ברור עכ"ל ואף הרשב"א במשמרת הבית שם מודה לו בזה אלא שמחלק שם וביאר דבריו שבתורת הבית שהעתיקם המחבר בס"ה דדוקא כשנולד ספק טרפה במקולין כגון שנתערב טרפה בין הכשרות בחה"ל או אפילו ודאי טרפה ולא נודע אלא עד אחר שלקח ויש ספק אם היתה הודאי טרפה במקולין זו שלקח אבל מ"מ יודע הוא מאיזה מקולין לקח נמצא אין הספק מצד ברירת החנויות אלא שאינו יודע אם לקח מן הכשרה או מן הטריפה וא"כ כיון שלקח קודם שנמצאת הטריפה לא אזלינן בתר האי שעתא אלא בתר השתא דהוי פירש ממילא ושרי כן הוא דעת הרשב"א במשמרת הבית שם ע"ש ודוק אבל הר"ן כתב בפג"ה אקבוע דט' חנויות וז"ל וכתבו התוס' דלא מיקרי קבוע אלא כשהיה האיסור נודע קודם שלקח אבל אם לא נודע האיסור בשעה שלקח אע"פ שלאחר שלקח נתגלה האיסור ונעשה קבוע לא אמרינן דלהוי קבוע למפרע ונ"מ למי שלקח בשר מן המקולין ואח"כ נודע שהיתה טרפה ביניהם דשרי דכיון דבשעה שלקח לא היה קבוע דדין קבוע שיהא כמחצה על מחצה חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חידושו ואילך כלומר משנעשה קבוע אבל למפרע לא עכ"ל וכן לפי מה שפירשו הב"ח והאחרונים דברי הטור דס"ל אם ידוע שיש טרפה בחנות אחת ולא נודע באיזה מהן ולקח מא' מהן וידוע מאיזה מהן לקח) ה"ל קבוע כיון דאין תערובות בחתיכות אלא כל חתיכה עומדת בפ"ע והתערובות הוא בחנות א"כ מוכח דס"ל להטור כהר"ן דהא כתב ע"ז וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל דכל מה שלקחו קודם ספיקא הכל מותר ולאחר שנולד הספק הכל אסור עכ"ל אבל באמת לא משמע כן בתשובת הרא"ש כלל ך' סימן י"ז דמיירי התם להדיא בנתערבו החתיכות זו בתוך זו דאע"פ שהן חה"ל שרי כשלקחו קודם ספיקא מטעמא דלא גזרינן שמא יקח מן הקבוע מאחר שאז

היו כולן בחזקת היתר ועדיף טפי מפירש ממילא אבל לא בספיקא דחניות וגם דברי הטור לכאורה לא משמע כן וגם הב"י הבינם דמיירי בתערובות דחתיכות וכ"כ בדרישה סי"ט בשם הב"י ע"ש:

סעיף טו

שכל קבוע כמחצה כו'. הכי ילפינן בב"ק (דף מ"ד ע"ב) ובפרק קמא דכתובות (דף ט"ו ע"א) מקרא דוארב לו וקם פרט לזורק אבן לחבורת אנשים שעמדו שם ט' ישראלים וחד עובד כוכבים דפטור משום ספק נפשות להקל דאף על גב דרוב ישראלים מ"מ ה"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי. ודע דהא דקי"ל דכל קבוע כמחצה על מחצה הוא בין לקולא ובין לחומרא כגון ט' חנויות מוכרות בשר נבילה וא' בשר שחוטה ולקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח הוי כמחצה על מחצה ולא אסור אלא משום ספיקא ולא אמרינן דהוי כרובא הכי אמרינן בהדיא בפרק קמא דכתובות שם:

סעיף טז

אבל בשר כו'. אפילו הוא חה"ל כך פשוט בפוסקים:

סעיף יז

הנמצא כו'. דוקא כאן בחנות הא' ניכרת בפני עצמה אבל היכא דידוע שיש טרפה אחת בחנות ולא נודע באיזה חנות אע"ג דהוי קבוע כמו שכתוב בס"ק י"ד מ"מ אם פירש שלא בפניו נראה דלהרא"ש וסיעתו דאסרי לקמן ס"ק ל"ה גבי קבוע דחה"ל פירש ממילא אע"ג דכל דפריש מרובה פריש מגזרה דשמא יקח מן הקבוע ומחלקים דל"ד לט' חנויות דהאיסור נודע איזה מהן נבילה וכשירה ולכך ליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע א"כ הכא כיון דאין האיסור נודע נמי איכא למיחש שמא יקח מן הקבוע וכן משמע בב"ח ס"ו גבי מ"ש אבל מ"ש הרא"ש אח"ז דרך כלל דלא אשכחן דאסר ש"ס משום גזירה שמא יקח מן הקבוע קודם שנולד הספק כל זמן שעומדים בחזקת היתר כו' כל זה כתב להיכא שהאיסור עומד בפ"ע בקבוע אלא שאין נודע מקום קביעות האיסור עכ"ל עיין שם ועיין בתשובת הרא"ש שם:

סעיף יח

או ביד עובד כוכבים כו'. כתב הרוקח סי' ת"פ דלקחו קטן דינו כלקחו עובד כוכבים ע"ש:

סעיף יט

דכל דפריש כו'. דכיון דנייד הלך אחר הרוב דהשתא לאו קבוע הוא ולא נולד הספק אלא כשפירש ועיין בתשו' מהרי"ל סימן קנ"ט:

סעיף כ

אבל חכמים אסרוהו כו'. משום בשר שנתעלם מן העין כדלעיל סי' ס"ג וכבר נתבאר שם על נכון באיזה ענין אנו מתירין משום בשר שנתעלם מן העין וכה"ג מותר כאן פירש ממילא:

סעיף כא

אבל אם פירש לפנינו כו'. משום דהספק נולד במקום הקביעות. והעט"ז כתב בסעיף זה דברים מעורבים בדיני מין במינו ומין בשאינו מינו ופשוט הוא שאין ענינם לכאן דבקבוע אפילו מין במינו ה"ל כמחצה על מחצה ובפירש אפילו שלא במינו מרובא פריש וכבר נתבאר בסימן ק"ט על נכון דין יבש ביבש במינו ובשאינו מינו ובסימן צ"ח ס"ב נתבארו דיני מין במינו ובשאינו מינו בלח בלח ע"ש:

סעיף כב

ונתערבה באחרות כו'. הב"ח השיג על המחבר דהרשב"א לא קאמר אלא בפירש לפנינו דאיסורו אינו אלא מדרבנן אבל לא בלקח דהספק הא' אסור מן התורה והוי כספק טרפה שנתערב דהתערובות אסור כדלקמן ס"ט עכ"ד וכן בהגהות שבסוף ספר או"ה כלל כ"ה דין י"ב כתב דהרשב"א (ומביאו הטור) לא מתיר אלא בפירש לפנינו דחושבו דרבנן ובאמת הכי משמע לכאורה מלשונו בת"ה הקצר שהביא הטור שכתב ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו כו' משמע דקאי אדסמיך ליה אפירש לפנינו והיינו לישנא דאסרו משמע שחכמים אסרו מיהו בתה"א דף ק"כ סוף ע"ב כתב וז"ל מיהו דוקא שלא נתערב חתיכה זו שלקח מן הקבוע בין חתיכות אחרים של היתר כו' מיהו י"ל דקאי אחה"ל דמיירי התם מינה דקרי לה התם קבוע וכן בלשון הפוסקים תערובות דחה"ל נקרא קבוע והכי נמי הספק הראשון מדרבנן וקאמר דאם לקח חה"ל מן הקבוע ונתערבה באחרות בטלה ברוב משום ס"ס מיהו הרב המגיד פ"ח מהמ"א דין י"א כתב נמי בשם הרשב"א שהלוקח מן הקבוע לא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו כו' ולא הזכיר שם דבר מחה"ל רק מקבוע דחניות ודוחק לומר כשהעובד כוכבים לוקח מן הקבוע דהא סתמא קאמר ועוד דאם איתא דאעובד כוכבי' קאי ל"ל למימר כלל שהלוקח מן הקבוע דהא הזכיר מקודם עובד כוכבי' בפירוש ואם נאמר דאין זה דוחק ואעפ"כ מיירי בעובד כוכבים אם כן גם על המחבר לק"מ דנוכל לומר דגם הוא מיירי בעובד כוכבי' (אבל בעט"ז א"א לומר כן שכתב אפילו לקח מהן בידים כו' משמע מדבריו להדיא דקאי אישראל ע"ש) אבל יותר נראה לומר כפשטא דמילתא דרשב"א והרב המגיד אף בלקחו ישראל מן החנויות מיירי וגם בת"ה לא הזכיר כלל דהא דלקח

עובד כוכבים בפנינו אינו אלא מדרבנן ואדרבה כ' סתמא כמה פעמים דהוי כאילו לקחו ישראל משמע דלגמרי הוי כלקחו ישראל ואסור נמי דאורייתא וכן האו"ה והרב בת"ח שכתבו בשם התו' ומרדכי דלקחו עובד כוכבים או פירש לפנינו אסור מדאורייתא ע"כ נמי הכי דייקי דהא לא כתבו כן התוס' ומרדכי אלא ודאי סבירא להו כיון דכתבו סתמא דהוי כאילו לקחו ישראל משמע דאסור נמי דאורייתא א"כ גם בדברי הרשב"א משמע הכי ול"ק ממאי דס"ל להרשב"א והמחבר בספק טרפה שנתערבה ברוב דלא בטלה דהכא דין קבוע חידוש וכדכתבתי בס"ק י"ד בשם הר"ן משום דבכל דוכתי אזלינן בתר רובא ואין לך בו אלא חידושו והיינו כל שהוא בפני עצמו אבל לא כשנתערב אח"כ זה נ"ל ברור בדעת הרשב"א וה"ה והמחבר:

סעיף כג

בטלה ברוב כו'. צ"ע דלא יהא אלא תערובות הא המחבר ס"ל בס"ח דלא שרי אלא בג' תערובות והרשב"א לטעמיה אזיל דס"ל דשרי בב' תערובות וכדלקמן ס"ק מ"ט וצ"ל דס"ל להמחבר דכיון דקבוע חידוש הוא גרע מתערובות וכל שנתערב אח"כ אזלינן בתר רוב ושרי ועוד ס"ל כיון דבלא"ה הרבה פוסקים מתירים בב' תערובות וכמו שיתבאר בס"ק מ"ט א"כ בקבוע דחידוש הוא אין לך בו אלא חידושו ושרי בנתערב אח"כ ודוחק:

סעיף כד

משום ספק ספיקא. ספק בשעה שאוכל החתיכה שמא לא זו היא שבאה מהקבוע ואת"ל זו היא שמא של היתר היא ולפי זה אסור לאכול כולך בבת אחת דליכא אלא חדא ספיקא ופשוט הוא:

סעיף כה

ויש אוסרים בכה"ג. וכן דעת הב"ח ודלא כהעט"ז שלא העתיק אלא דברי המחבר ותו לא לא חלי ולא הרגיש בכל מה שכתבתי לעיל:

סעיף כו

בכה"ג. בדין זה דקבוע ואפי' פירש לפנינו אסור מן התורה כמחצה על מחצה ואסור אח"כ כשנתערב כ"כ בת"ח כלל מ"ג סוף דין ח' בשם או"ה ופסק כך בסימנים והיינו דהאריך כאן בהג"ה וכתב משום דכל מקום דאיסור במקומו כו' ולא כ' בקיצור משום דהואיל וספק הראשון מן התורה כו' אלא בא לומר דאע"פ דפירש לפנינו או לקחו עובד כוכבים לפנינו מ"מ כיון דהאיסור במקומו הוי כמחצה על מחצה והואיל כו' מיהו בהא אפשר להתיר אם נתערב במקום הפסד מרובה וכה"ג כיון דמהרש"ל פג"ה סי' צ"ד פסק

נמי כהרשב"א וגם דעת הר"ן ויש פוסקים דפירש לפנינו אינו אלא מדרבנן מיהו היינו דוקא בשאינו אוכלן כאחד דאל"ה ליכא ס"ס כדלקמן ס"ק נ"ב:

סעיף כז

והואיל וספק ראשון מן התורה כו'. אה"נ אילו היה אסור משום תערובות לא הוי שרי בנתערב אח"כ בתערובות כדלקמן ס"ח אלא אתי לאפוקי אילו הוי ספק איסור דאסור מדרבנן הוי שרי בתערובות כדלקמן ס"ק נ"ג א"נ קמ"ל דל"ת דגרע טפי מתערובות כיון דקבוע חידוש הוא קמ"ל כיון דספק הראשון אסור מן התורה לא אמרינן הכי וכל זה הוצרכתי להרב בהג"ה דסבירא ליה לקמן ס"ח דהתערובות הב' אסור לאכלו אע"פ שאינו אוכלו כולו כאחד אבל באו"ה גופיה אתי שפיר דכתבתי לקמן ס"ק נ"ד בשמו דבב' תערובות מותר התערובות הב' כשאינו אוכלו כולן כאחד א"כ אשמועינן כאן דגרע מתערובות והוי כספק טרפה שנתערב דלקמן סעיף ט' ואסור התערובות אע"פ שאינו אוכלו כולו כאחד והוא ברור:

סעיף כח

ולא נודעו חתיכות הטרפה כו'. היינו שנתערבו חתיכות הטרפה בין הכשרות במקולין א' ואינו יודע מאיזה חתיכה לקח אבל אם החתיכות עומדות בפני עצמם ואיכא ספיקא בחנות כבר נתבאר דינו בס"ק י"ד:

סעיף כט

אבל ליקח מכאן ואילך. כתב הב"ח בסוף ס"ו דהיינו דוקא בחתיכות שנתערבו זו בתוך זו אבל אם לא נודע החנות שיש בה האיסור קבוע כגון שנמצאת ריאה טרפה ולא נודע מאיזו חנות נקטינן כהרא"ש ורבינו (היינו על פי שפירש הוא דברי הרא"ש וטור ע"ש אבל אינו מוכרח כמ"ש בס"ק י"ד) דמדינא אסורים כל החתיכות שבמקולין אפילו אינן חה"ל ואפשר דגם הרשב"א אינו חולק ע"ז דלא קאמר בהא מידי ולא איירי ביה עכ"ל (וכן בד"מ ובת"ח ובדרישה פירשו דהטור ס"ל דזה קבוע הוא ע"ש):

סעיף ל

אסור. משמע אפילו אם לקחו אסור (ובס"א איתא אבל ליקח מכאן ואילך אסור וא"כ לא משמע מידי) וכן משמע יותר בסימני ת"ח סוף כלל מ"ג ע"ש ובפנים בתורת חטאת שם:

סעיף לא

שאין הכל בקיאין כו'. כתב הב"ח ריש ס"ו דהיינו טעמא כיון שהתערובות במקולין הוא שרבים קונים משם קרוב הדבר לטעות מה שאין כן בנתערב כך ליחיד בביתו דאין להחמיר (ר"ל אע"פ שיש שם ג"כ חתיכות הראויות להתכבד () שלא נתערבו) אלא

להורות בדין חתיכה שאינה ראויה להתכבד דבטלה ברוב עד כאן לשונו וכ"כ מהרש"ל פג"ה סוף סימן כ"ד:

סעיף לב

ושאר דברים החשובים. כגון חה"ל וכן דבר שבמנין ובריה וכה"ג:

סעיף לג

אחר שנודעה התערובות אסור. אבל קודם שנודע התערובות מותר אפי' למ"ד פירש ממילא אפשר כ"כ הרא"ש והטור וכן הסכים מהרש"ל פרק ג"ה סימן כ"א וד"מ והאחרונים ודלא כהרשב"א וב"י והטעם כתב הרא"ש בתשובה דהא דאסור פירש ממילא הוא משום שמא יקח בידים מן הקבוע והך גזרה לא אשכחן אלא היכא שכבר עומדים בחזקת איסור אבל קודם שנולד הספק לא שייך למגזר מידי שכולן בחזקת היתר הן עומדים מאי אמרת שמא יקח אחר שנולד הספק הך גזירה לא אשכחן בש"ס ועוד בהא ליכא למטעי דאם לקח בעוד שהיה בחזקת היתר בשביל זה לא אתי ליקח לאחר שנאסרו ע"כ:

סעיף לד

אבל אם פירש כו'. דכל המיעוטים שפירשו לצד אחד אנו אמרינן בהן דכל דפריש מרובא קא פריש ואיסורא בתוך רובא אישתאר עכ"ל הרשב"א במשמרת הבית דף ק"ג ע"א וכן כ' בתה"ק בית ד' שער א' דף ל"ט ע"ב ולפי זה פירשו מחציתן בבת אחת אסורים וכן משמע להדיא בתה"ק בית ד' שער ב' דף מ"ב ע"ב ודלא כהפרישה סעיף כ"ח:

סעיף לה

אם פירש ממילא. שלא בפנינו או שנתפזרו כולן אפי' בפנינו מותר שכבר נתבטל הקביעות כן כ' הרשב"א בתה"א דף ק"ד ע"ב ומביאו ב"י וכ"כ במשמרת הבית דף ק"ג ע"א דנתפזרו כולן בפנינו חשוב כפירשו שלא בפנינו ע"ש:

סעיף לו

שרי. והרא"ש והרבה פוסקים פסקו דפירש ממילא אסור דל"ד לט' חנויות דהתם האיסור ניכר בפני עצמו ולא חיישינן שיקח מן הקבוע דברשיעי לא עסקינן משא"כ הכא דהכל מעורב ביחד וכ"כ מהרא"י בהגהת ש"ד סימן מ"ד דהכי נהוג ומביאו רנ"ש במ"ש וכ"כ מהרש"ל פג"ה סימן כ"ג וכ"פ באו"ה כלל כ"ו דין י"א וגם הרב בת"ח גופיה ריש כלל מ"ג כתב דטוב להחמיר ובסימנים שם כתב בסתם דאסור וכ"כ בס' אפי רברבי ריש דף נ"א דנראה להחמיר. והב"ח סעי' י"א השיג על המחבר ודעתו לחלק בין בעלי חיים ושאר דברים החשובים דבבעלי חיים כיון דאפשר על ידי ניכבשינהו דניידי שרי בפירש

ממילא אבל בשאר דברים החשובים אסור ורצה להוציא כן מדברי הרשב"א והאריך ולא ירדתי לסוף דעתו בכל דבריו אלא אין חילוק כדמשמע מדברי כל הפוסקים:

סעיף לז

והא דאסור כו'. הב"ח תמה על פסק זה וכתב שאיננו אמת בכאן בש"ע ולא עמדתי על סוף דעתו דודאי כאן דברי הרב אמתיים דהרי הרשב"א כ' להדיא דפירשו כולן בפנינו הוי כשלא בפנינו ואע"ג דהרשב"א לא קאמר אלא דאם נתפזרו דיעבד אבל אסור לפזרן לכתחלה כמו שאסור ליקח משם מ"מ הרי גם הרב לא הזכיר כאן שמותר לפזרן לכתחלה ולא קאמר אלא דאם הפרישן דיעבד אפילו הפרישן במתכוין דלא ידע דאיכא איסורא בדבר אע"ג דפירשו לפנינו שהרי הפרישן במתכוין מותר כיון דנתפזרו כולן חשוב כפירשו שלא בפנינו. אכן בת"ח כלל מ"ג דין ב' כתב ליישב דברי הטור דסבירא ליה פירש שלא בפנינו אסור ולעיל סי' ט"ז גבי אותו ואת בנו ובס"ס נ"ז גבי דרוסה שנתערבו פסק דניכבשינהו דניידי וכל דפריש מרובה קא פריש ושנים האחרונים אסורים דבסימן ט"ז ונ"ז מיירי שנתפרד כל התערובות ממקומן עד שלא נשאר שום קביעות במקומו וחילוק זה אינו מוכרח דמנא לן דפירשו כולן עדיף טפי מפירש ממילא שלא בפנינו והראייה שהביא מטא"ח צ"ע דנלפע"ד דאינה ראיה כלל עיין שם ועוד הקשה הב"ח דאם כן למה כתב הטור שנים האחרונים אסורים הלא נעקרו כולן ונתפזרו כולן כו' עכ"ל ולפי עניות דעתי דעת הרב דאע"פ שחזרו ובאו יחד במקום אחד כל שנתפזרו תחלה כולן ונעקרו מקביעות הראשון) שוב לא חשיב קבוע דדין קבוע חידוש הוא וכמו שכתבתי בסעיף קטן י"ד בשם הר"ן ואין לך בו אלא חידושו דהיינו שנשאר במקומו הראשון וכן משמע להדיא מלשונו בדרכי משה וזה לשונו האמת הוא מה שתירץ לי הגאון מורי חמי מהר"ר שכנא ש"ן דמה שכתב הטור כאן היינו בעוד שהדברים החשובים נשארו במקומן רק שפירש אחד מהן או שנים ולכן לא אמרינן דפריש מרובה פריש דהואיל ועדיין מונחים במקומן הוה ליה עדיין קבוע אבל אם פירשו וניידי כולן ממקומן שלא נשאר שם קבוע פירשו כולן שרי ע"כ:

סעיף לח

הביצה מותרת. דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ולא גזרינן לגבי ביצה שיקח התרנגולים מן הקבוע ת"ח שם בשם או"ה ולפי זה אפילו למ"ד דביצה חשיב דבר שבמנין שרי דהא בתשע חנויות שרי בפירש ממילא אפילו חה"ל ופשוט הוא וכן מוכח באו"ה דהא ס"ל דביצה הוי דבר שבמנין:

סעיף לט

ודבר שיש לו מתירין. ע"ל ס"ק נ"ו ונ"ז:

סעיף מ

ונאכל כו'. לשון הטור ופירש ר"י דוקא שנפל מעצמו אבל אם הפילה אפילו שוגג אסור אטו מזיד (ודברי ר"י הם בתוס' דזבחים ריש דף ע"ד וע"ל סי' צ"ט ס"ק ט"ו) וכתב א"א הרא"ש ז"ל שאם הפילו קודם שנודע התערובות שרי דלא שייך למיגזר כיון שעדיין לא נודע התערובות וכתב ב"י בשם מהרא"י בהגהת ש"ד ובתרומות הדשן (סי' קע"ה) דאפילו לדברי ר"י אם אכלו או האכילו בשוגג לבן ברית שרו האחרונים ולא קנסינן בכה"ג אטו מזיד כלומר שיאכיל א' מהן במזיד כדי להתיר האחרות ולתלות דהאיסור יהא נאכל א"כ לפי דעתו זאת יאכיל הוא האיסור בודאי אבל האכיל בשוגג לכלב או לעובד כוכבים קנסינן וע"פ זה כתב המחבר ונאכל בשוגג וגבי הפילו דקדק לכתוב ונפל מעצמו אבל לפע"ד דברי מהרא"י אינם מוכרחים דנראה דנהי דליכא למיגזר שיאכיל במזיד מ"מ הא ודאי אם נאכל מותר כ"ש נפל לים א"כ ניחוש כי שרינן ליה נאכל בשוגג יפילו במזיד לים ועוד דכיון דשריא לדידיה לאכול ניחוש שמא יאכיל לעובד כוכבים או לכלב להתיר האחרות וגם בתשו' הרא"ש כלל כ' סימן י"ז משמע להדיא דאפילו נאכל קנסינן שוגג אטו מזיד דכתב שם אמעשה שלקחו הקהל כבשים ואחר כך נודע שכבש אחד טרפה היה שם דאם נאכל אחד מן הכבשים הותרו כולן ואע"פ דפי' ר"י דדוקא נפלה אבל הפילה שוגג גזרינן אטו מזיד כיון שנאכל קודם שנודע הספק לא שייך למקנסיה עכ"ל אלא אם תאמר דמיירי שנאכל ע"י עובד כוכבים וזה אינו במשמע בתשובה שם ע"ש:

סעיף מא

אחד מהם כו'. והרמב"ם פ"ז מהל' עבודת כוכבים דין י' הצריך שיפלו שנים בדבר דלא מינכרא נפילתם כגון תאנה וטבעת אבל חבית וכה"ג דמינכר נפילתה מודה דסגי בנפילת אחת מהם כמ"ש ר"פ ט"ו מה' תרומות וכן פי' הכ"מ פ"ז מה' עבודת כוכבים וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית דף קי"ז ע"ב דהא דאמרינן בש"ס אנא נמי תרתי קאמינא ר"ל שיפלו שנים וכ"כ הב"י בסי' ק"מ שהרמב"ם פי' כן והביא דבריו בש"ע שם:

סעיף מב

או נפל מעצמו לים. אפילו אחר שנודע התערובות או הפילה שוגג קודם שנודע התערובות וכמו שנתבאר בס"ק ל"ט ונראה דהיינו דוקא נאכל או נפל אחד מהם קודם שפירש מהן אבל אם פירש מהן לפנינו או פירש ממילא למאן דאוסר פירש ממילא

(כיון) [אף] דנאסר הוא וגם התערובות כיון שהנפרש הוא בעין א"כ כשנפל אח"כ לים לא מן התערובות הוא נפרש שנאמר הך דנפל דאיסור נפל אלא עמד בפני עצמו והלכך התערובות נשאר באיסורו:

סעיף מג

לים. דסתמו אבוד וה"ה לכל מקום שהוא אבוד כגון נהר עמוק וכה"ג אבל אם נפל למקום שאפשר להמצא לא הותרו השאר כ"כ בכ"מ פ"ז מה' עבודת כוכבים דין י':

סעיף מד

בענין שנאבד מן העולם. אבל כל שישנו בעולם ואתה צריך לדון עליה ועל השאר מפני מה נאמר שזו האחת היא האסורה אדרבה י"ל איסורא ברוב איתא הרשב"א:

סעיף מה

שנאבד. אבל נחתך או נתרסק נתבאר דינו בסימן ק"א ס"ז וע"ש:

סעיף מו

שאנו תולין כו'. הטעם לכל אלו מפני שכבר נתבטל מן התורה ברוב הרשב"א:

סעיף מז

דממה נפשך איכא חדא דהיתרא. ואמרינן מדחבריה לאו דאיסורא איהו נמי לאו דאיסורא כ"כ רש"י בזבחים ומזה משמע דאם נתערבו שתים צריך לאכול ארבע ארבע וכן ג' צריך לאכול שש שש דאל"כ ליכא למימר מדחבריה לאו דאיסורא כו' דלמא בחד דהוה המיעוט אמרינן לאו דאיסורא אלא איסורא ברובא דהיינו בשנים איתא ודוק וכן מוכח מתוך דברי מהרש"ל פג"ה סי' נ"ה ע"ש:

סעיף מח

אסור לאדם א'. ואע"ג דבחתיכה שאינה ראויה להתכבד יש מתירים לאכלה לאדם אחד לעיל ר"ס ק"ט שאני התם כיון דנתבטל מן התורה וגם מדרבנן ברוב בלא ס"ס משא"כ הכא דלא שרי אלא מטעם ס"ס דאמרינן דלמא דאיסורא נפל ואת"ל דלא נפל דאיסורא דלמא לא אכיל השתא האיסור כ"כ הרא"ש פג"ה ומביאו ב"י סי' ק"ט:

סעיף מט

לאדם א' כו' ואפילו שני בני אדם כו'. נמשך למ"ש ב"י לדעת הטור אבל אינו מוכרח כמ"ש בפרישה סעיף כ"ה וע"ש וגם פשטא דמילתא דהתו' והרא"ש משמע דבשנים שנים מותר לאכלן לאדם אחד רק שלא יאכל כולן כאחד ומשני בני אדם לא הזכירו דבר אכן לקמן סימן ק"מ כתב הט"ו דאסור לאדם אחד ליהנות מכולן וכתב הפרישה דאפשר שאני עבודת כוכבי' דחמירא ויותר נראה דהתם מיירי שלא יהנה מהן מכולן כאחד:

סעיף נ

ונפל אחד כולן אסורים כו'. לטעמיה אזיל שכתב בספרו ב"י שכן הוא גירסת רש"י ותוס' והרמב"ם אבל לא שת לבו לעיין היטב בתוס' ופוסקים שאף ע"פ שהם גורסים כגי' הרמב"ם מרבוא ומשלש למקום אחר מותרים הא כתבו התוספות שם (בזבחים דף ע"ד ע"א) אמאי דאמרינן בש"ס כוס של עובד כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות ופירש אחד מהן לרבוא ומרבוא לרבוא מותרין וז"ל לא אצטריך מרבוא לרבוא אלא למימר דמאן דאסר אסר בכולהו וכדפי' לעיל א"נ משום דיש חילוק בין רבוא ראשון לרבוא שני דרבוא ראשון אי מתהני מכולן בבת א' אסור דקמתהני בחד ספיקא כיון דבבת אחת מתהני אבל רבוא שני אפילו נהנה מכולן בבת אחת ספק ספיקא הוא ושרי וכן מרבוא לג' ומג' למקום אחר אסור ליהנות מג' הראשון בבת אחת ומן השנים שרו מה"ט דפריש עכ"ל וכ"כ הרא"ש פרק ג"ה (סי' ל"ז) ומביאו ב"י בסי' קצ"ט בשם ר"י וכן הוא בתשובת הרשב"א בסי' תש"ל בשם מהר"ם מרוטנבורק ממש כדברי התוספות הנ"ל וכן פסקו כל הפוסקים דתערובות השני מותר הלא המה התוס' בדוכתי טובי והרא"ש ומהר"מ הנ"ל והרשב"א והטור והר"ן בפרק כל הצלמים במתני' דנטל הימנה עצים והנ"י פרק הערל וכ"כ הסה"ת וסמ"ג לאוין קמ"א דף כ"ב ע"ד והאגודה רפ"ק דביצה סי' ו' והמרדכי ס"פ כל הצלמים והגהת ש"ד סי' מ"ה וכ"פ האו"ה כלל כ"ז דין י"א (דלא כהרב בד"מ ובת"ח עיין מ"ש בזה בשם או"ה) וכ"פ מהרש"ל פג"ה סימן נ"ה וכ"פ העט"ז וכתבו האו"ה ומהרש"ל והעט"ז דאסור לאכלן כולן בבת אחת ופשוט הוא דאם אוכל כולן כאחד ליכא ס"ס וכן נתבאר בדברי התוס' ומהר"מ והרא"ש דלעיל) ונראה דגם רש"י מודה דהתערובות הב' מותר כשאינו אוכלו כולו כאחד ועיין לקמן ס"ק נ"ב הלכך נראה דבהפסד מרובה וכהאי גוונא ודאי שרי התערובות הב' כשאינו אוכלו כולו כאחד:

סעיף נא

מהתערובות. היינו שפירש לפנינו או שפירשו מחציתן דאי פירש ממילא אפילו בלא תערובות שרי לדעת המחבר בס"ו אבל לדעת הפוסקים דאסרי פירש ממילא אייר הכא אפי' בפירש ממילא:

סעיף נב

כולן אסורים כו'. כל הסעיף הוא ל' הרמב"ם פי"ו מהמ"א ד"י ובפ"ז מה' עבודת כוכבים כתב וז"ל ספק עבודת כוכבים אסור ספק ספיקא מותר כיצד כוס של עובד כוכבים שנפל לאוצר מלא כוסות כולן אסורות מפני שהעבודת כוכבים וכל משמשיה אוסרים בכל שהוא פירש כוס אחד מן התערובות ונפל לכוסות שנים הרי אלו מותרים עכ"ל

ובכ"מ שם האריך והבין שהם דברים סותרים זא"ז וע"פ זה כתב לקמן בש"ע סי' ק"מ גבי טבעת של עובד כוכבים דאסור בב' תערובות ואחד המיוחד מבני החבורה שלי האלוף מה"ר מרדכי אשכנז נר"ו תירץ דקשיא ליה להרמב"ם דבכולה סוגיא דזבחים (דף ע"ד ע"א) קאמר התם רב גבי כוס וטבעת של עבודת כוכבי' דהתערובות הב' מותר ובתר הכי בברייתא דרמוני בדן קאמר ר"ש בן יודא לרבוא אסורים מרבוא לג' ומג' למקום אחר מותרים ורב ע"כ אתי כר"ש כדאיתא התם בש"ס להדיא וניחא ליה דע"כ לא בעי ר"ש ג' תערובות אלא ברמוני בדן להתירה באכילה אבל בהנאה בב' תערובות שרי והלכך בכוס וטבעת של עבודת כוכבים בב' תערובות שרי וכן נ"ל ועי' ת"ח כלל ל"ח ד"ו ועוד דכבר כתבתי בס"ק מ"ט דרוב הפוסקים ראשונים והאחרונים מתירין אפילו באכילה בב' תערובות:

סעיף נג

ומ"מ אין לאדם א' לאכול כו'. זה הוציא בד"מ ממ"ש הב"י וז"ל ומשמע מדברי רש"י דהא דשרינן כשנתערבו המועטים באחרים הוי מטעם ס"ס שאני אומר שמא האיסור לא היה בתוך אלו שנפלו לכאן ואת"ל היה זה שאני אוכל לא זהו האיסור ולפ"ז נראה שאין יכול לאכלן כולן כאחד דא"כ ליכא אלא חד ספיקא ואסור עכ"ל אבל באמת לא ירדתי לסוף דעת הרב דהא הב"י לא קאי אלא אמאי דפירש רש"י בדברי רב דהמעוטים שפירשו בתערובות ב' מותר מטעם ס"ס דבתערובות ב' ודאי ליכא ס"ס כשאוכלן כולן כאחד והיינו דכתב הב"י ומשמע מדברי רש"י דהא דשרינן בנתערבו המעוטים כו' ואי הוי קא אברייתא דג' תערובות הל"ל ומשמע מדברי רש"י דהא דשרי פירש א' מהן לרבוא ומרבוא לג' כו' ע"ש ודוק אבל התערובות הג' ודאי דמותר לאכלו כולו כא' דהא איכא שפיר ס"ס ספק אם היה האיסור בתערובות הב' ואת"ל היה שמא לא נפל לתערובות הג' וכ"כ התוס' בזבחים שם והרא"ש פג"ה להדיא והבאתים לעיל ס"ק מ"ט דהתערובות הג' מותר לאכלו כולו כא' מטעם ס"ס וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תש"ל בדין יבש ביבש למהר"ם מרוטנבורק וכ"כ האו"ה כלל כ"ו דין ט' דתערובות הג' אפילו ודאי איסור דאורייתא שנתערב מותרים כולם לאדם א' בבת א' וא"צ לזרוק א' מהן עכ"ל וכ"כ בספר אפי רברבי דף נ"א וכן דעת מהרש"ל פרק ג"ה סי' נ"ה וכן מוכח גם לרש"י לפי מה שנתבאר דהב"י לא קאי רק אב' תערובות אם כן אפילו התערובות הב' מותר כשאינו אוכלו כולו כאחד ע"כ ודאי דהתערובות הג' מותר אפילו אוכלו כולו כאחד (ועיין שם עוד ברש"י ומה שכתבו התוס' שם ובקונטרס לא פירש כן צל"ע) דהא אפילו מניח התערובות הב' קצתן לצד זה וקצתן לצד זה מותר לאכול כולן כיון שאינו אוכלן כא' כ"ש

התערובות הג' דלא יהא אם לא נתערב בתערובת הג' שרי כיון שאינו אוכלן כולן כא' כ"ש עתה שנתערב וזה ברור:

סעיף נד

ודאי איסור. דאורייתא אבל ודאי איסור דרבנן הרי הוא כספק איסור דאורייתא כ"כ האו"ה כלל כ"ו דין ח' ודין י"א ופשוט הוא:

סעיף נה

אבל ספק איסור כו'. כ"כ בד"מ ובת"ח כלל מ"ג דין ו' בשם או"ה דבודאי איסור נקטינן כהרמב"ם ובספק איסור נקטינן כהרשב"א עכ"ל ולפ"ז בספק איסור תערובות הב' אסור לאכלו כולו כא' כמו התערובות הג' בודאי איסור אבל באמת לא כתב האו"ה כן ואגב חורפיה לא עיין הרב שפיר באו"ה ואדרבא פסק שם האו"ה כר"י ורוב הפוסקים דהתערובות הב' מותר כשאינו אוכלו כולו כא' אפילו בודאי איסור תורה וכן התערובות הג' מותר אפילו לאכלו כולו כאחד אפי' בודאי איסור וכן בספק איסור שנתערב מותר התערובות הב' לאכלו כולו כאחד כל זה כתב האו"ה שם להדיא ולא הביא שם הרמב"ם אלא אגב גררא לומר דאף הרמב"ם דמצריך ג' תערובות מודה דספק איסור ושני תערובות הוי כג' תערובות ע"ש ותמצא כדברי וזה ברור:

סעיף נו

י"א דדבר שיל"מ כו'. משמע אפילו התערובות הג' אסור בדשיל"מ וכן משמע באו"ה כלל כ"ז סוף דין ט' ובמרדכי ס"פ כל הצלמים איתא נמי דאין להתיר דשיל"מ בס"ס וקאי התם אב' תערובות ומשמע דה"ה בג' תערובות דחד טעמא הוא דהא משמע מדבריו שם דאף על גב דבעלמא ב' תערובות שרי בדשיל"מ אסור מאחר דיש לו היתר בלאו הכי א"כ ה"ה ג' תערובות וכ"כ בגליון או"ה שם סוף דין א' דכיון דדשיל"מ אינו ניתר בס"ס אין חילוק בין ב' תערובות לג'. מיהו קשה דבא"ח סימן תצ"ז ס"ד סתם הרב כדברי המחבר דספק מוכן בי"ט שני מותר משום דהוי ס"ס עכ"ל אע"ג דהוי דבר שיל"מ והוא מדברי הר"ן שכתב ברפ"ק דביצה דס"ס שרי אפילו בדשיל"מ ואפשר לומר דשאני התם וכדכתב הר"ן נמי שם כיון דאנן לא עבדינן י"ט שני אלא משום מנהג אבותינו לא מחמירינן טפי מנייהו וכי היכי דלדידהו ספק לדידן נמי ספק וה"ל לספק ספיקא עכ"ל והלכך אע"ג דבעלמא יש להחמיר מ"מ י"ט שני דאינו אלא מנהג אוקמוה אדינא א"נ סתם י"ט לצורך א"נ הוא והוא העיקר כמ"ש הרא"ש בתשובה כלל ב' סוף דין א' וז"ל ומה שכתבו בשם רבינו (ר"ל מהר"מ מרוטנבורק) דדבר שיל"מ אפילו ס"ס אסור היינו דוקא בתערובות דאע"ג דבעלמא מותר משום ס"ס בדשיל"מ החמירו חז"ל דלא בטיל ע"י תערובות אפי'

באלף בס"ס דמאי נ"מ להתיר בביטול בלאו הכי יש לו היתר אבל ס"ס כי האי שעל התבואה אני אומר שהוא ישן ואת"ל שהוא חדש שמא השריש קודם לעומר ואין כאן איסור חדש כלל כה"ג לא אסרינן ס"ס בדשיל"מ עכ"ל וספק מוכן בי"ט שני דמי ממש לספק חדש ואע"ג דהרב בת"ח סוף כלל ע"ד הביא דברי הר"ן וכתב עליו דבאו"ה כלל כ"ו כתב דהמנהג לאסור ס"ס אפילו בדשיל"מ עכ"ל היינו משום דהאו"ה שם אוסר להדיא אפילו בס"ס גמור אבל מ"מ אפשר דדעת הרב כאן בהג"ה לחלק כהרא"ש וכדפי' והשתא ניחא הא דכתב הרב לקמן סי' רצ"ג דסתם תבואה מותר מטעם ס"ס והוא מדברי הרא"ש הנ"ל מיהו בלאו הכי י"ל דלקמן ודאי לצורך הוא:

סעיף נז

אין להתיר מכח ס"ס. ולפ"ז נראה דכ"ש דאין להתיר בדשיל"מ נפל א' מהן לים והמדבר שכתב בס"ז דגם בדשיל"מ מותר כשנפל א' מהן לים היינו לפי שהביא בספרו ב"י כן בשם הרשב"א והרשב"א כ"כ נמי בב' תערובות דאפילו דשיל"מ מותר וא"כ דעת המחבר כאן דגם דשיל"מ מותר (וכן העט"ז העתיק בס"ז דברי המחבר והשמיט כאן דברי הרב אלמא דס"ל דכיון דנפל מותר כ"ש ג' תערובות מ"מ לא כוון יפה דה"ל לכתוב סברת הרב להחמיר גם בנפל וכל זה גרם לו שלא ידע מהיכן הוציא הרב דבריו וגם כבר הבאתי בס"ק שלפני זה גדולי הפוסקים דסוברים כן) אבל הרב דאסר בג' תערובות דשיל"מ כ"ש דאסר בנפל א' מהן לים ופשוט הוא והא דלא הניח כן הרב בס"ז היינו משום שסמך עצמו אמ"ש כאן וע"ל סי' ק"ב מדיני דשיל"מ:

סעיף נח

מכח ס"ס וטוב להחמיר כו'. וצ"ע אם יש להקל בזה שלא במקום הפסד מרובה כיון דגדולי הפוסקים סוברים כן וכמ"ש בס"ק נ"ה:

סעיף נט

אם לא לצורך. דוקא בס"ס אבל באיסור דרבנן ויש בו ספק אע"ג דבעלמא אמרינן ספק דרבנן לקולא בדשיל"מ לא אמרינן הכי לכ"ע כדמוכח בהדיא בש"ס רפ"ק דביצה דף ד' ע"א וכ"כ הרשב"א בת"ה ריש דף קי"ו:

סעיף ס

אם הוא מדברים המתבטלים. אבל אם הוא מדברים החשובים אינם מתבטלים אפילו באלף דל"ד לב' תערובות מהנך טעמי דיתבאר:

סעיף סא

שכיון שהספק הראשון היה בגופו כו'. כלו' דל"ד לב' תערובות דהתערובות הב' מותר מטעם ס"ס וכמ"ש בס"ק מ"ט דהתם הספק הראשון לא היה בגופו רק בתערובות משא"כ כאן דהספק הראשון היה בגופו וכ"כ הטור והרשב"א ושאר פוסקים אבל קשה דהטור והרשב"א ופוסקים לא הוצרכו לחילוק זה אלא לשיטתם דס"ל דהתערובות השני מותר אבל המחבר דס"ל בס"ח דהתערובות הב' אסור א"כ אפילו לא היה הספק הראשון בגופו אסור ס"ס שנתערב דלא יהא אלא ב' תערובות וא"כ ל"ל להמחבר לטעמא דכיון שהספק הראשון היה בגופו כו' וגם ל"ל לכתוב כלל האי דינא דספק טרפה שנתערב באחרים דמהיכי תיתי נימא דעדיף מב' תערובות דהא כל הפוסקים סוברים דעכ"פ לא עדיף מב' תערובות וכן קשה על הרב ל"ל כלל טעמא דספק הראשון אסור מדאורייתא וא"א לומר דהמחבר והרב אתו לאשמועינן דאפילו ספק טרפה שנתערב בשני תערובות התערובות השני אסור דל"ד לג' תערובות דהתערובות הג' מותר דהכא הספק הראשון הוא בגופו ומדאורייתא דהתערובות הב' ודאי דהכא מישרי שרי דהוי שפיר ספק ספיקא שהספק הראשון אינו בגופו ואינו אסור מה"ת כמו שיתבאר לקמן ס"ק ס"ג סוף דין ד' וכ"כ הרב ס"ח דבספק איסור התערובות הב' שרי וצ"ע:

סעיף סב

וי"א הטעם כו'. ונ"מ דאילו לטעם המחבר אפילו היה הספק הא' מדרבנן כיון שהיה בגופו אינו בטל בתערובות ולטעם הרב בטל ונפקא מיניה אם נתחלפה גבינה שאינה ידוע אם היא גבינת ישראל או גבינת העובד כוכבים דבכה"ג הוי ספק דרבנן ולחומרא וכדלקמן ס"ק ס"ג דין י"ח להמחבר אינה בטלה בתערובות אף שהספק הראשון הוא מדרבנן כיון שהוא בגופו ולהרב בהג"ה בטל כדלקמן ס"ק ס"ג בדין י"ז כיון שהספק הראשון אינו מה"ת א"כ ה"ל ספק ספיקא ואפשר לומר דאף המחבר לא קאמר אלא היכא דהספק הראשון שהיה בגופו אסור מה"ת והרב בהג"ה מחמיר אפילו לא היה הספק הראשון בגופו כיון שהוא מן התורה לא הוה ס"ס או אפשר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולא בא הרב אלא להוסיף דבספק ספיקא אם יש כאן איסור כלל מותר אפילו בגופו של איסור ועי' בתשו' ן' לב ח"ג סי' ק':

סעיף סג

דיני ספק ספיקא

א) **לא מיקרי ספק ספיקא**. אפי' לא נודע ספק הראשון רק עד אחר שנתערב כגון שנתערבו כמה ביצים ביחד ואח"כ נודע ספק טריפות בתרנגולת ונודע שביצה אחת היא

ממנה שהטילה אחר שאירע לה הספק טריפות וכן כל כיוצא בזה אע"ג שלא נודע שום ספק איסור רק עד אחר שנתערב וא"כ שני הספיקות נודעו יחד ובאין כאחת מ"מ כיון שהספק הראשון אסור מן התורה לא הוי ספק ספיקא. כך העלה בד"מ ס"ס נ"ז ובת"ח כלל מ"ג דין ז' והשיג אב"י בס"ס נ"ז בשם מ"כ דמתיר בלא נודע הספק הראשון קודם שנתערב משום ס"ס והיינו דמסיים כאן בהג"ה אבל אם היה ב' ספיקות אם היה כאן איסור כלל ונודעו ב' הספיקות יחד כו' אלמא דברישא אפי' נודעו ב' הספיקות יחד לא הוה ס"ס וכן משמע מדברי הפוסקים דלא כתשובת משאת בנימן סי' ל"ז שהשיג על הרב בזה ועיקר יסודו שממקום שהוציא הרב דין זה מהאו"ה כלל כ"ו לא נראה כן אלא שבהגהות או"ה מבואר כן ויותר יש לנו לסמוך על הרב בעל או"ה דרב מובהק וגדול היה משנסמוך על דברי ההג"ה עכ"ל והא ליתא דבאו"ה גופא משמע טובי זימני דאפי' לא נודע אסור דכתב טעמא במסקנתו דאין הב' ספיקות מענין אחד דהספק הראשון היה מחמת עצמו שמא אינה טריפה וכשנתערבו אז בא הספק השני מטעם תערובות ועוד דאין הב' ספיקות בגוף אחד את"ל טרפה שמא אין זאת והיינו שני גופין אבל היכא דהוי הב' ספיקות בגוף אחד כגון בספק תחתיו וכן באיש ואשה שעשו צרכיהם (בנדה דף נ"ט ע"ב ונתבאר לקמן סי' קצ"א סעיף קטן ו') בספל אחד דיש בדם גופא ס"ס שמא אינו מן האשה ואת"ל מן האשה שמא מפרוזדור עד כאן לשונו אם כן לשני הטעמים האלו ודאי אפילו לא נודע מכל מקום אין הספיקות מענין אחד או מגוף אחד ועוד דהא כתב דל"ד לספק תחתיו ולאיש ואשה שעשו צרכיהם והתם ודאי לא נודע והכי משמע למעיין באו"ה בדוכתי טובא דלא מחלק בין נודע או לא והגהת או"ה הם רק פירוש לדברי או"ה וזה ברור:

ב) **כתב** האו"ה שם דין ד' וז"ל אפילו ביצה שנמצאת בקליפתה בתרנגול' שאירע לה טרפות בקרוב הוי ספיקא דאורייתא דשמא בשעה שנטרפה היתה בלא קליפה והוי ירך האם ונתגדלה באיסור ואם נתערבה אינה בטלה אפילו באלף ואין להפרידה ג"כ ולהתיר כל אחד מהן מטעם ס"ס שמא היתה הקליפה קודם שנטרפה ואת"ל לא הוה קודם שמא אין זאת הביצה הואיל והספק הראשון הוי דאורייתא ואין הספיקות מענין א' ובגוף א' ואפי' בתרנגולת שנולד בהספק טריפות אין להתיר הביצה שהטילה או שנמצא בה מטעם ס"ס ספק אין טרפה ואת"ל שהיא טרפה שמא בשעה שנטרפה היתה הביצה בקליפתה דגבי ביצה עצמה הב' ספיקות מב' גופות וגם אין הב' ספיקות מענין אחד וגם התרנגולת היתה בחזקת טרפות בשעה שהטילה או שנמצא בה הביצה (כלו' ול"ד לגבינות שנעשו מבהמה ואח"כ נמצאת טרפה דאמרי' השתא הוא דנטרפה לעיל

סי' פ"א סעיף ב' דהתם לא היתה הבהמה בחזקת טרפות בשעה שנחלבה משא"כ הכא וכ"כ האו"ה כלל מ"ט דין ב' גבי גבינות שנעשו מבהמה טרפה דאמרינן השתא הוא דנטרפה וז"ל והשיב מהר"מ וריב"ק דבבהמה ליכא למימר טריף ואתאי טריף ואתאי כמו גבי מקוה וגם אינו דומה לביצים דספק טרפה דהתם היה העוף בחזקת ספק בשעה שהטילה ע"כ עכ"ל האו"ה):

ג) **והלכך** אף אם נתערבה אח"כ באלף כולן אסורות מאחר שלא היה חשוב בה קודם אלא ספק אחד ונמצא שאין חילוק והיתר מצד תערובות בדבר שאין מתבטל דאם יש בו מתחלה ס"ס גמורים אף בלא תערובות מותר כדאיתא לקמן ואם לא היה בו ס"ס אף אם נתערב באלף כולן אסורות:

ד) **ודוקא** שהביצה היה בודאי מספק טרפה (כדעיל) או שיש בה ספק אם היא מודאי טרפה (ויש ג"כ ספק אם היתה בקליפתה קודם שנטרפה) או לאו כגון ביצה שנמצאת בחצר שאין בה כ"א ב' תרנגולים א' כשרה וא' טרפה אבל אם יש בתרנגולת רק ספק טריפות הביצה מותרת אפילו בלתי תערובות כלל מטעם ס"ס דשמא לא הטילה ואת"ל הטילה שמא אינה טרפה ואע"ג דלא נתערב אלא חד בחד (כלומר התרנגולת נתערב חד בחד אבל אי לא נתערבו מתחלה התרנגולים חד בחד רק כל א' ניכרת עדיין בפני עצמה א"כ הוי הספק הראשון אסור מן התורה דהיאך תאמר אח"כ ואת"ל הימנה שמא אינה טרפה והלא כבר אסרתה מן התורה מן הספק ודוק) מ"מ לא הוי בספק ראשון ספיקא דאורייתא כדלקמן דהא אין בתרנגולת טרפה ודאית והוי הב' ספיקות בענין א' וגוף א' ובאין כאחת עכ"ל ומשמע דבדין זה האחרון שרי אפילו ידוע שהיתה בלא קליפתה בשעה שנולד בה ספק טרפות משום האי ס"ס דשמא לא הטילה ואין הביצה ממנה ואת"ל ממנה שמא אינה טרפה ול"ד לספק ביצת טרפה שנתערבה דכולן אסורות ולא שרי מטעם ס"ס דאין הספיקות הוי מענין א' ובגוף א' דהתם א"א להתחיל ולומר שמא אין כאן איסור כלל דהא ודאי יש בתערובות זו ספק טרפה וע"כ צריך אתה להתחיל ולומר שמא אינה טרפה וא"כ התחלת בספק הראשון שאסור מן התורה וכן כשאתה אומר אח"כ את"ל טרפה שמא אינה זאת א"כ בספק השני אתה מיקל ואומר שמא אינה זאת והיינו ב' גופים וב' ענינים משא"כ כאן דהתחלה היא שלא ידענו מהיכן נולדה הביצה זו וא"כ אתה מתחיל לומר שמא מן הכשרה היא ואין כאן ספק איסור כלל וכשאתה רוצה אח"כ להחמיר ולומר שמא מטרפה היא א"כ בגוף הזו שאתה באת לדון להחמיר אני אומר שמא אינה טרפה וליכא למימר דהרי כבר אסרתה מן הספק והוי הספק הראשון מן התורה דהא נתערב חד בחד ולא הוי הספק הראשון מן התורה

וא"כ אף דהספיקות הם מב' ענינים וב' גופים מ"מ הם ממש מגוף א' ומענין א' שהספק הראשון הוא שמא ביצה זו מכשרה היא ואין כאן איסור כלל אלא דכשאתה בא להחמיר ולדון שמא מטרפה היא ואתה עושה ב' גופים וב' ענינים להחמיר אני אומר שמא אינה טרפה בגוף ובענין שאתה באת עליו לדון ולהחמיר ודמי ממש לספק שמא אינו מן האשה ואת"ל מן האשה שמא מפרוזדור דאע"ג דהתם נמי הספיקות הם שני ענינים וב' גופים הוי ממש מענין א' ובגוף א' כמ"ש האו"ה והבאתיו לעיל בדין א' אלא ודאי היינו מטעמא דודאי לא תתחיל לומר שמא מן המקור דהא עדיין אינו ידוע מהיכן הדם בא כלל וא"כ הספק הראשון הוא שאתה מתחיל לידע מהיכן הדם וא"כ מתחלה אני אומר שמא מן האיש ואין כאן איסור כלל ולא הוי הספק הראשון אסור מן התורה וכשאתה באת להחמי' ולדון בשני גופים וב' ענינים לומר שהוא מן האשה אני אומר לך בגוף זה שאתה דן בו דהיינו באשה שמא מן הפרוזדור. ומצאתי כתוב בכתיבת יד הרב ר"מ איסרל"ס בגליון או"ה אהך דנמצאת ביצה בחצר ולא נודע אי מכשרה או מספק טרפה וז"ל מ"מ לא הוי בספק ראשון ספק דאורייתא כו' כי לא נולד הספק הראשון מיד רק עם הב' משא"כ אם היה האיסור בספק א' לבד דאז מיקרי ספק איסור דאורייתא כמו שאמר ריש תשו' זו עכ"ל ביאור דבריו כמ"ש:

והלכך לא חשיב נמי ס"ס תרנגולת שנולד בה ספק טריפות בקרוב כשהטילה ביצה ואינו ידוע אם נגמרה הביצה קודם לכן או לא משום דכשאתה מתחיל לומר ספק טרפה ספק אין טרפה הרי אתה מתחיל בספק שהוא איסור דאורייתא וכשאני אומר את"ל טרפה הרי עדיין לא עשיתי ב' גופים וב' ענינים וכשאתה אומר אח"כ שמא נגמרה קודם לכן אתה בודה ספק אחר להקל בב' גופים וב' ענינים וכן אפי' תתחיל לומר את"ל לא נגמרה קודם לכן שמא אינה טרפה אתה עושה להקל ב' גופים וב' ענינים דמתחלה דנת בביצה עצמה ועתה באת לדון ולהקל בתרנגולת היינו שני גופים ומתחלה דנת שמא נגמרה קודם לכן ועתה באת לדון ולהקל שמא אינה טרפה היינו ב' ענינים:

וכן בנמצא ביצה אחת ואינו ידוע אם היא מודאי טרפה או מכשרה אע"ג דנתערבו התרנגולת חד בחד הוי הספק הראשון אסור מן התורה כיון דיש בתרנגולת איסור ודאי א"כ לא תוכל לומר שמא מכשרה דהוי הספק הראשון אסור מן התורה ואם אתה רוצה להתחיל ולומר שמא נגמרה קודם לכן א"כ מכ"ש התחלתה בספק הראשון שאסור מן התורה וגם כשתאמר אח"כ את"ל נגמרה אח"כ שמא אינה מטרפה אלא מכשרה הרי אתה עושה להקל ב' גופים וב' ענינים וגם הרי כבר אמרת שמא נגמרה אח"כ א"כ הודית שבא מטרפה ואיך תחזור ותאמר לא הימנה והשתא ניחא נמי הא דספק טרפה

שנתערבה באלף כולן אסורות אפי' לאכלן א' א' והתערובות הב' מותר אפי' כולו כאחד כמו שנתבאר לעיל ס"ק נ"ה דמה לי התערובות הראשון ב' ב' או התערובות הב' כולו כא' הא הכא והכא איכא ס"ס ותו דבודאי התערובות הב' מותר כשאינו אוכלו כולו כאחד מטעם שמא זו שאני אוכל לא זו היא שנפלה לכאן הא מתחיל בב' גופים אלא ודאי בתערובות הראשון לא תוכל לומר שמא אין כאן איסור כלל דהא ודאי יש כאן ספק טרפות ולא תוכל להתחיל ולומר שמא אינה זאת דהרי בתחלה צריך אתה לומר מה ריעותא איכא בזאת גופו שאתה באת לדון עליה ועוד דכשתתחיל לומר שמא אינה זאת כ"ש הריעות להתחיל בב' גופים וא"כ ע"כ צריך אתה להתחיל שמא אינה טרפה וא"כ התחלת בספק הראשון שאסור מן התורה וגם כשתאמר אח"כ את"ל טרפה שמא אינה זאת הרי אתה עושה ב' גופים וב' ענינים להקל אבל התערובות הב' אני מתחיל לומר שמא אין כאן איסור כלל בתערובות זה א"כ התחלת בספק הראשון שהוא מותר מן התורה וכשאתה רוצה להחמיר ולומר שמא האיסור שהיה בגוף הראשון נפל לכאן א"כ אתה עושה להחמיר ב' גופים וב' ענינים אני אומר בגוף ובענין זה שאתה באת לומר שהוא כאן שמא אינה טרפה:

ה) **והלכך** כתב בהגהת שבסוף ספר או"ה בכלל כ"ו דין ד' וז"ל ב' תרנגולים כו' או שמא ודאי כל אחת מטילה כמו חברתה ואין כאן ספיקא אלא שי"ל בכל א' מהביצים שמא אינה הימנה ואת"ל הימנה שמא אינה טרפה וא"כ לא הוי הב' ספיקות מענין א' ובגוף א' עכ"ל ר"ל דכמו דקאמר דב' תרנגולים אחד ודאי טרפה כו' לא הוי ס"ס ה"ה באחד ספק טרפה ונתערבו חד בחד וא' מטילה כמו חברתה ויש כאן ב' ביצים ואין ידוע איזה מהן מן הכשרה או מן הטרפה לא הוי ס"ס דהא בודאי א' מהב' ביצים אלו יש בה ספק איסור וא"כ לא תוכל להתחיל ולומר שמא אין כאן איסור כלל דהא ודאי יש כאן ספק איסור וא"כ צריך אתם להתחיל שמא אינה טרפה וא"כ הספק הראשון שהתחלת בו הוא אסור מן התורה וכן כשתאמר אח"כ את"ל טרפה שמא אין זאת הימנה א"כ אתה מיקל בשני גופים וב' ענינים ואם תתחיל לומר על כל ביצה שמא אין זאת מהטרפה א"כ כ"ש שהספק הראשון הוא בשני גופים:

ו) **וממה** שכתב האו"ה לעיל דאם יש בחצר ב' תרנגולים אחד ספק טרפה וא' כשרה הביצה מותרת מטעם ס"ס דשמא לא הטילה ואת"ל הטילה שמא אינה טרפה דהוי הב' ספיקות מענין א' ובגוף א' ובאין כאחד עכ"ל נראה מבואר דאפילו נודע מתחלה הספק טרפות בתרנגול' מותרת הביצה דמה בכך שנודע בה הספק טרפות הרי אין אתה דן על התרנגולת אלא על הביצה ובביצה לא נולד ספק טרפות מעולם רק שאח"כ נולד הספק

הראשון עם הב' וכמ"ש לעיל דין ד' בשם הרב רמ"א ועוד שהרי לא חילק האו"ה כלל בכאן בין נודע ללא נודע ח"כ משמע דאיירי בכל ענין ועוד דהא קאמר והוי הב' ספיקות בענין אחד ובגוף אחד ובאין כאחד ואם איתא הל"ל דהיינו דווקא בלא נודע אבל בנודע אין באין כאחד אלא מדקאמר סתמא והוי באין כאחד משמע דלעולם הוי באין כאחד מטעמא דפרישית:

ז) **ויצא** לנו הדין דאם יש כאן חתיכה אחת ויש בה ספק אם היא של כשרה או אם היא של ספק טרפה כגון שיש כאן ב' חנויות אחת יש בה כשרה ואחת יש בה ספק טרפה ונתערבו החנויות שאינו ידוע באיזה מהן יש ספק טרפה אע"פ שנודע מתחלה הספק טרפות מ"מ הרי אנחנו באנו לדון על החתיכה אם היא מכשרה ואין כאן איסור כלל ואת"ל מהחנות האחרת שמא אינה טרפה א"כ הוי ס"ס גמור בגוף אחד ובענין אחד ובאין כאחת שהרי לא נולד הספק הראשון רק עם השני וכן הוכחתי לקמן בדין י"ח מדברי או"ה ריש כלל מ"ז בשם ר' שמואל:

ח) **אבל** אם יש כאן לפנינו שתי חתיכות אחת מכשרה ואחת מספק טרפה כיון שאין להתחיל ולומר שמא אין כאן איסור כלל שהרי ודאי אחד מהן ספק טרפה א"כ שתיהן אסורות דליכא ספק ספיקא:

ט) **ונראה** דאפילו נאבד אחד מהן למקום אחר אין להתיר מכח ס"ס לומר שמא אין כאן איסור כלל כו' דהרי היה בודאי כאן ספק איסור וא"כ ע"כ צריך אתה להתחיל ולומר שמא אין זה הספק איסור והספק איסור נאבד א"כ אתה מתחיל בשני גופים וכן כשתאמר אח"כ את"ל זו היא שמא אינה טרפה אתה עושה ב' ענינים להקל ונראה דאפילו נאבד אחד מהן מן העולם לגמרי לא מהני בכה"ג דאף ע"ג דהיכא דנתערב דבר חשוב חד בתרי ונפל אחד מהן לים או נאבד מן העולם הותרו כל השאר כדלעיל סעיף ז' הא אמרינן התם טעמא דמן התורה כבר נתבטל ברוב ורבנן גזרו בדבר חשוב שלא להתבטל הם אמרו והם אמרו שאם נאבד אחד מהן תולין להקל מה שאין כן הכא:

י) **כתב** האגור כזית ספק חלב שנתערב בין ב' שעורי כזית של היתר ואינו ניכר ואח"כ נפל אחד מאלו לתוך קדרה של בשר ואין בקדרה שיעור לבטל כזית שנפל (משמע אע"פ שאין שיעור לבטל גם מן התורה כגון שאין בקדרה רוב או שנפל לקדרה שאינו מינו) מותר מטעם ס"ס שמא הכזית הראשון שנתערב היה שומן ואת"ל היה חלב שמא לא זו שנפלה לקדרה וזה הספק הראשון מדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטיל עכ"ל ובאמת דברים אלו נכונים הם דהא תוכל להתחיל ולומר שמא אין כאן איסור כלל ואת"ל יש כאן איסור דהיינו שזו היא שנפלה לב' שעורי כזית א"כ אתה עושה להחמיר ב' גופים אומר

לך שמא אינה חלב אך קשה דהא כתב האו"ה כלל כ"ו דין י"א דספק טריפה שנתערב באלף ואח"כ חזר א' מן התערובות ונתערב ברוב דוקא מותר אבל אם חזר ונתערב חד בחד וכל שכן כשפירש ועומד בפני עצמו אסור והכי משמע מדברי הפוסקים גבי ספק דרוסה שנתערב דספק איסור שנתערב ברוב ופירש א' מהן אסור:

ונראה דס"ל דכיון דתערובות הראשון היה כל א' מהן אסור משום דבודאי יש כאן ספק איסור א"כ ה"ה כשעומד בפני עצמו דכיון דידוע שזה פירש מן התערובות דינו כתערובות עצמו דגזרינן שמא יקח מן הקבוע ולא שרינן משום ס"ס ואפילו נתערב חד בחד מ"מ כל שאין רוב ה"ל כידוע שזה פירש מן התערובות והלכך כל שנתערב אח"כ בעינן רוב דדבר יבש אינו בטל פחות מרוב אבל אם נפל אח"כ לקדרה הקדרה מותרת דהרי אין אנו דנין על החתיכה עצמה רק על הקדרה כן נ"ל להשוות דברי הפוסקים להדדי וכה"ג מחלק האו"ה כלל מ"ז דין ז' גבי גבינה של עובד כוכבים דאע"פ שאינה בטל ברוב ביבש דהוי כודאי איסור בטל בתבשיל ברוב ע"ש:

יא) **גרסינן** פ"ק דכתובות (ריש דף ט') האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו ואמאי ס"ס הוא ספק תחתיו ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכה באשת כהן (שהאונס אסור בה) ואיבעית אימא באשת ישראל כגון דקביל בה אביה קדושין פחותה מבת שלש שנים ויום אחד (דליכא למימר שמא אינה תחתיו דאם כן היו בתוליה חוזרין כדתנן במסכת נדה פחות מכאן כנותן אצבע בעין):

וכתבו התוספת אהך דאב"א באשת ישראל כו' וז"ל וא"ת אכתי איכא ס"ס שמא זה לא יצא ראשון ספק ברצון ואת"ל ברצון ספק כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא כדאמרינן בהבא על יבמתו (ד' ס"א ע"ב) וי"ל דשם אונס חד הוא עכ"ל וכ"כ ה"ה ריש פ"ג מהלכות איסורי ביאה בשם המפרשים דחדא ספיקא הוא דשם אונס חד הוא וכ"כ בפסקי מהרא"י סי' ק"ל על מה ששאלוהו בסימן קכ"ט בב' שעירים שנולדו מעז אחת שהיתה חולבת וז"ל ועוד יבאר לי מר אם יש להתיר הב' בכורות מעז א' מטעם ס"ס שמא זה לא יצא ראשון ואת"ל דיצא ראשון שמא הלכה כמ"ד חלב פוטר אך קצת נ"ל דוחק בזו מ"ט דמ"ד חלב פוטר משום דרוב בהמות אינן חולבות אא"כ יולדות וא"כ הכל שם חד ספיקא הוא שמא כבר בכרה וזה לא יצא ראשון ע"כ לשון השואל. והשיב מהרא"י וז"ל אפילו ליכא מאן דסבר חלב פוטר מ"מ ליכא מאן דפליג דספיקא הוא שמא ילדה כבר וא"כ איכא ס"ס שמא ילדה כבר ואלו גדיים שניהם פשוטים הם ואת"ל לא בכרה כבר איכא למימר אכל אחד זה אינו בכור ומ"ש דשם חד ספיקא הוא ליתא דודאי אם ילדה העז זכר ונקבה והוה מספקא לן איזו נפק תחלה כהאי עובדא אירע מקרוב קודם זה בוורמיז"א ושאלני

מהר"ר משה על הדבר ור"ל גם הוא דשם חד ספיקא הוא והבאתי לו ראיות דחשיב שפיר ס"ס אפילו בכה"ג ואף לפי דבריו ל"ד לס"ס דידך דהתם הספק האחרון אינו מוסיף ומתיר כלום יותר מן הראשון וכן הראשון יותר מן האחרון דספיקא שמא ילדה כבר וכבר נפטר רחמה קודם שילדה עכשיו הני תאומים וספק האחרון נמי היינו מעין זה דשמא הנקבה ילדה תחלה ונפטר הרחם קודם לידת הזכר דבנקבה גופה אין נפקותא אבל בנדון דידן הספק הראשון מתיר טפי מן האחרון דאם ילדה כבר א"כ אלו התאומים שניהם פשוטים וכה"ג חשיב שפיר ס"ס דשני הספיקות אינם שם א' אמנם נראה דודאי לא מהני ס"ס כה"ג כדאיתא בהדיא בש"ד אהא דבא זאב בתוך העדר ודרס בהמה א' דכתב ר"י דאין להתיר מכח ס"ס שמא בשן דרס ואת"ל ביד שמא אינה זאת דכיון דספק הראשון דאורייתא אינו בטל ברוב כל שכן חד בחד ע"כ לשון מהרא"י משמע דבהא מודה מהרא"י דהיכא דשם אחד הוא לא הוה ס"ס:

יב) **אלא** דס"ל דבהך עובדא לאו שם א' היא כיון דהספק הראשון מתיר טפי וכן נמי באחד מהן נקבה ס"ל דלאו שם אחד הוא כיון דבספק הראשון אין שום אחד מהן בכור אע"ג דליכא נפקותא בנקבה מ"מ עתה לא יצא שום אחד מהן תחלה אבל ודאי היכא דשם א' הוא לגמרי סובר מהרא"י כהתו' ומפרשים הנ"ל דכתבו דלאו ס"ס הוא וכדבריהם מוכרח לומר בש"ס אלא דמהרא"י סובר דכיון דהספק הראשון מתיר טפי מן האחרון הוי ס"ס דלא הוי בכה"ג שם אחד. והשתא ניחא דלא תיקשי ממאי דקי"ל לקמן סי' קכ"ב סעיף ו' ז' סתם כלים אינן בני יומן וכתבו שם התו' והפוסקים הטעם משום דהוי ס"ס ספק נשתמשו בו היום ואת"ל נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו בדבר שהוא פוגם בעין או שאין נותן טעם עכ"ל דקשיא לכאורה דהא שם אחד הוא דאפילו את"ל שלא נשתמשו בו היום לא שרי אלא משום דנותן טעם לפגם כדלקמן ריש סימן קכ"ב אלא ודאי היינו טעמא דהספק הראשון דהיינו שמא לא נשתמש בו היום אם כן אי הוה ידענו בודאי שלא נשתמש בו היום לעולם הוא נותן טעם לפגם בכל תבשיל שבעולם אבל ספק האחרון הוא שמא נשתמש בו בדבר שפוגם תבשיל זה או שאין נותן טעם בתבשיל זה ואם היה ידענו מה נשתמש בו אפשר דאע"ג דהיה פוגם תבשיל זה היה משביח תבשיל אחר אם כן הספק הראשון מתיר טפי מן האחרון ולא הוי שם אחד:

יג) **כתב** האגור ס"ס שלא תוכל להפכו לא הוה ס"ס הדמיון שחט ומצא הסכין פגום דאיכא ס"ס שמא בעצם המפרקת נפגם ואת"ל שלא נפגם במפרקת שמא במיעוט בתרא דסימן נפגם זה הס"ס לא תוכל להפוך ולומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל שלא נפגם במיעוט בתרא אלא במיעוט קמא אם כן ודאי נבלה ולא תוכל לומר שמא במיעוט

בתרא נפגם ואת"ל שלא נפגם במיעוט בתרא אימא בעצם נפגם דתרווייהו אין חשש איסור והכל אחד הוא א"ת בעצם נפגם או א"ת במיעוט בתרא נפגם ולכן לא תוכל לומר כך כי לא יקרא ס"ס ולכן לא תוכל להפכו והתו' מפרשים בהדיא כל ס"ס שאי אתה יכול להפכו לא הוי ס"ס אבל שכחתי המקום שפירשו כך התו' עכ"ל ופשוט הוא דזה לא הוי ס"ס דגרע טפי משם אונס חד הוא ועוד דהא מיד יש לומר שמא בעור נפגם א"כ הוי ספק א' ועיין לקמן בדין כ"ז:

יד) **וכ"כ** בתשובת מנחם עזריה סי' צ"ז מעשה בעוף אחד שנשבר העצם מן הארכובה ולמעלה ואין עור ובשר חופים את רובו ולא הרגיש השוחט בשבירה זו בשעת שחיטה אם יש להתירו מכח ס"ס שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא יצא לחוץ קודם שחיטה. תשובה כבר ידעת שאין מתירין שום איסור מכח ס"ס אלא בזמן שב' הספיקות מתהפכין וכאן אי אפשר להפכן א"כ אין זה אלא ספק א' עכ"ל ור"ל דליכא למימר את"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה לא שייך לפלוגי בין יצא לחוץ או לא וכיון שאמרת את"ל יצא לחוץ ע"כ קודם שחיטה הוא וכן כתבתי בסי' נ"ה ס"ק ד' לחד תירוצא לדעת הסמ"ק והגהמי"י והמרדכי ושאר פוסקים גבי אעיכול ניביה דלא הוי ס"ס בכה"ג כיון שאינו מתהפך וכ"כ בסוף ס' הליכות עולם וז"ל קבלתי ממורי החכם נר"ו שלא נקרא ס"ס אלא המתהפכת מב' צדדין כלומר איזה צד שתקח בראשונה משכחת לה ס"ס אבל אם אינה מתהפכת לא מיקרי ס"ס ואפשר דלחומרא דיינינן לה כדין ספיקא אח' והמשל כגון ספק נגע ספק לא נגע ואת"ל נגע ספק שרץ ספק צפרדע ואת"ל שרץ ספק נגע או לא וכן כל כה"ג הוי ס"ס ואשר אינה מתהפכת כגון ספק נכנס ספק לא נכנס ואת"ל נכנס ספק נגע אבל להיפך ליכא ב' ספיקות שכשתקח הראשונה ספק נגע ספק לא נגע ואת"ל נגע לא תוכל לומר שוב ספק נכנס או לא וכן כל כה"ג לא הוי ס"ס וכן אומר בתשובת הריב"ש ז"ל בשם התוספות עכ"ל והוא בתשובת ריב"ש סי' קצ"ב בשם התוספות וכ"כ בתשובות ן' ל"ב ח"ג סוף ע"א דס"ס שאינו מתהפך לא הוי ס"ס וכן הוא בכמה תשובות האחרונים וכ"כ בתשובת דברי ריבות סי' ש"י דס"ס שאינו מתהפך לא הוי ס"ס אלא שדחק שם ממ"ש התו' פ"ק דחולין (דף י' סוף ע"ב) סכין איתראי פי' ואיכא ספיקא טובי ספק בעור נפגמה ספק בעצם נפגמה ואפילו בעור נפגמה שמא לא נשחטו הסימנים כנגד הפגימה והוי כס"ס ותירץ שגם בזה יש להפך כו' ולי נראה שזה לא מיקרי מתהפך ודוק וכוונת התו' דאינו אלא כעין ס"ס וכמ"ש לקמן דין כ"ז וע"ש:

ויש להקשות דהא כתב הרשב"א בחדושיו פא"ט ריש דף מ"ד והב"י מביאו סימן נ"ז

דבנמצא צפורן של ארי יושבת לו בגבו וספק אם נכנס הארי או לא מותר מטעם ס"ס ספק לא נכנס ואם תמצא לומר נכנס שמא צפורן זה לא מיד הארי הוא אלא בכותל נתחכך עכ"ל והשתא הא אינו מתהפך דליכא למימר את"ל מן הארי שמא אינו נכנס:

טו) **ונראה** לומר דשאני הכא גבי נשבר העצם דהב' ספיקות הם בגוף העצם אם כן כיון ששניהם בגוף אחד מאן לימא לן להתחיל שמא לאחר שחיטה כו' אימא לאידך גיסא שמא יצא לחוץ ולא תוכל שוב לומר כלל שמא לאחר שחיטה אבל הכא כשתרצה לומר שמא צפורן זה מיד הארי הוא א"כ תתפוס שבודאי נכנס וא"כ היאך תתפוס מתחלה בודאי נכנס וע"כ מתחלה צריך אתה לדון אם נכנס כלל או לא ואת"ל נכנס שמא לא דרס וצפורן זה מהכותל הוא ואף שלא תוכל להפכו מיקרי שפיר ס"ס כיון דהספק הראשון הוא שמא לא נכנס וכן צ"ל למאי דכתב הרשב"א דהא דקי"ל ספק על ספק לא על ואת"ל על שמא לא דרס עכ"ל ומביאו ב"י שם. וכה"ג כתב נמי הרשב"א בתשובה ומביאו ב"י בסי' פ"ד ופסקו בש"ע שם סעיף ט' דאם עבר ובישל תוך י"ב חדש פירות בלא בדיקה מותר מטעם ס"ס ספק אין שם תולע ואת"ל היה שמא נמוח עכ"ל והבאתיו בסי' פ"ד ס"ק כ"ט והשתא הא ליכא למימר איפכא את"ל לא נמוח שמא אין שם תולע אלא ודאי כיון דמתחלה צריך אתה לדון אם יש איסור כלל א"צ להפכו והכי מוכח במרדכי סוף פרק כל הבשר ותשובות מיימוני הלכות מ"א סימן ח' דכתבו מתשו' רבינו שמשון על גבינות שיש בהם ספק אם העמידן בעור קיבת נבילה דמותרין מספק ספיקא דשמא לא העמידה בעור הקיבה ואת"ל העמיד שמא אין בו נותן טעם עכ"ל והשתא הא לא תוכל להפכו אלא ודאי כדפי' מיהו צ"ע מה שכתוב בהליכות עולם דספק נכנס ספק לא נכנס ואם תמצא לומר נכנס שמא לא נגע כו' לא הוי ס"ס ואולי הפוסקים חולקים עליו בזה או אפשר דבהליכות עולם מיירי בענין שאפשר שנגע אף אם לא נכנס ודוק:

שוב מצאתי בתשובת מנחם עזריה סי' קכ"ו בהדיא כדברי ונהניתי מאד וז"ל ואף על גב דאשכחן לקצת רבנן בתראי שסמכו להתיר בספק ספיקא אע"פ שאינו מתהפך מסתברא לן דהא והא איתא שכל שלא הוברר איזה ספק נולד ראשון ואנן מהדרינן אספיקי אז בהכרח בעינן שיתהפכו להקל בדבר דאי לא מאי חזית למפתח בהדין ספיקא דאידך גריר בתריה זיל לאידך גיסא ונפתח בחבריה דליתא לאחרינא בהדיה וה"ל חד ספיקא) ובכה"ג בדאוריית' אזלינן לחומרא אבל אי איתרמי מלתא דחד ספיקא איגלי לן ברישא בגופא דעובדא והדר בדקינן ואשכחן ביה ספיקא אחריני אע"פ שאינו מתהפך סמכינן עליה להקל בשל תורה דהכי אמור רבנן כל האסורין כשעת מציאתן ובפ' אלו טרפות גבי ריאה הסמוכה לדופן פי' הר"ן קולא דרב נחמן משום ס"ס כה"ג דוק ותשכח ומאן דניחא

ליה לאורויי בדכוותה לקולא מבעי ליה למיקם עלה דמילתא שפיר כי היכי דלא ליגע בספק איסור דאוריית' עכ"ל הרי דבריו מבוארין כדפי' אלא שלא הביא ראיות ברורות וכבר הבאתי ת"ל ראיות ברורות דבכל כה"ג א"צ להתהפך מיהו קשה דהא בנשבר הגף ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה הוי ס"ס הא לא תוכל להפוך ולומר את"ל ניקבה הריאה שמא לאחר שחיטה דלאחר שחיטה לא שייך לחלק בין נקיבת הריאה או לא ויש ליישב דשאני התם כיון דאין השבירה פוסלת מצד עצמה אלא מצד הריאה א"כ איך תתחיל לומר שמא ניקבה הריאה כיון שאין ריעותא בריאה כלל ובע"כ מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה וא"כ מתחלה צריך אתה לדון על הגף אימת נשבר ודוק:

שוב ראיתי בספר שארית יוסף בפסקי מר שמואל דעתו ג"כ דכל ס"ס שאינו מתהפך לא הוי ס"ס אלא שהניח שם בקושי' הא דאמרי' רפ"ק דב"ק (דף י"א ע"א) דאי הוי מקצת שלי' בלא ולד לא הוי חיישינן לטומאה ופי' רש"י ותו' שם דהוי ס"ס והא האי ס"ס אינו מתהפך דהס"ס הוא אם באותו מקצת יצא מהולד או לא ואת"ל יצא שמא לא יצא רובו דאת"ל יצא רובו תו ליכא ספיק' כלל דהרי הוא כילוד וכן בפ' השולח אמרינן נמצאת ביד עובד כוכבים אמרי לה קורין בה ופירש"י דס"ס הוא שמא ישראל כתבו ואת"ל הוא כתבו שמא למכור לישראל כתבו והא הכא אם באנו לומר דלשם עובד כוכבים כתבו תו ליכא ספיקא כלל עכ"ל גם אחיו מהר"ר יודא שם הסכים כן דס"ס שאינו מתהפך לא הוה ס"ס ולא השיב דבר על שני קושיות אלו ועוד הוסיף לחלוק אמ"ש המחבר לעיל סי' מ"ט ס"ד דבספק אם ניקב ע"י מחט או ע"י חולי כשר משום ס"ס ולפי מ"ש לעיל אין מכל זה קושי' כלל דבשלי' מתחלה צריך אתה לדון אם יש שם ולד כלל וכן בס"ת מתחלה צריך אתה לדון אם כתבו עובד כוכבים כלל וכן בניקב מתחלה צריך אתה לדון אם היה שם מחט כלל והדברים ברורים ומובנים מעצמן ודברי המחבר שרירן וקיימין גם הרב בר"ס נ"א ושאר אחרונים כתבו כדברי המחבר גם אחיו מר שמואל שם בהגהותיו הסכים להמחבר ע"ש:

טז) **והיכא** דיש כאן ספק ספיקא בענין שהוא מותר מן התורה אלא שאסור מדרבנן ואיכא ספיקא דרבנן לקולא מותר זה נתבאר לעיל זימני טובא וגם באגור שהבאתי בדין י' נתבאר כן וכן כתב הסמ"ק סי' ר"ה ומביאו ב"י סי' פ"ג וכן כתב האו"ה כלל י"ג והרב בת"ח כלל כ' סוף דין ג' דציר דגים היכא דיש שמנונית אסור מן התורה ודגים מלוחים כמו הרינג"ש מותרים מטעם ס"ס ספק אם נמלחו עם דגים טמאים ואת"ל נמלחו שמא לא היה בהם שומן ואז צירם אינו אסור אלא מדרבנן עכ"ל ור"ל ומה"ת מיהת מותר

מס"ס ואע"ג דמדרבנן אסור אף באין בהם שמנונית מ"מ ה"ל ספיקא דרבנן שמא לא נמלחו עם הטמאים ולקול' וזה פשוט ועי' בא"ח סי' תל"ט ולעיל סי' ק"ד עוד דיני ס"ס:

יז) **כתב** הרב בת"ח כלל מ"ג דין ז' וז"ל כתב האו"ה כלל כ"ה דגבינות של עובד כוכבים אף על פי שעיקר איסורו אינו אלא מדברי סופרים מ"מ חשיב כגופו של איסור ודאי ואם נתערב אינו ניתר מטעם ס"ס לומר שמא לא נתערב בו דבר טמא ואת"ל נתערב שמא אינו זה שאוכל עכ"ל אבל שאר ספק איסור דרבנן שנתערב מותר דבדרבנן לא בעינן שיהיו ב' הספיקות מגופו וכ"כ באו"ה כלל כ"ה וכתב שם דמ"מ בעינן שנתערב ברוב אבל לא חד בחד מיהו אם יש לספק בחתיכה עצמה אם זו היא שיש בה ספק איסור דרבנן או לא אף בלא תערובות שרי דבספיק' לא גזרו עכ"ל ת"ח ודבריו צריכין ביאור כי הלשון מגומגם וגם הדינים אינם אמת לפי מה שמובן לכאורה מפשט דבריו כמו שיתבאר וז"ל האו"ה כלל כ"ה סוף דין י"ב מיהו בנמצא ולקחו עובד כוכבים שלא בפנינו שאיסורו רק מדרבנן ודאי אם נתערבה באחרות בטל ברוב אע"פ שהיא חה"ל מטעם ס"ס שמא אין זאת ואת"ל זאת שמא כשרה היא דבדרבנן א"צ שיהיו ב' הספיקות בגוף א' (ומשמע דאפי' נודע מותר כיון דא"צ שיהא הב' ספיקות בגוף א' גם בדוחק אפשר לומר דמשכחת להאי דינא בלא נודע מתחלה שהיתה אסורה מדרבנן דאי לא ידע מעיקרא השתא מנא ידע נ"ל) ומ"מ צריך ס"ס להתיר דהא דאמרינן ספק דרבנן לקולא היינו כגון ביצת נבילה וכה"ג אבל מה שיש בו חשש איסור דאוריית' אע"פ שמדאוריית' מותר מטעם רוב וכה"ג ואסרוהו חכמים מחמת המיעוט הוי כודאי איסור דהא אסרוהו מכח אותו ספק כדאית' לקמן גבי גבינות בלתי מסומן שנשארו ביד עובד כוכבים ואינו ניתר כי אם בספק שני ומיהו רובא דהיתירא מיהא צריך דאי לא נתערב אלא חד בחד בזה אין אומרים שכל אחד יש בו ס"ס דמאחר שהאיסור בודאי בתוכו בלתי רובא דהיתירא הוה ככולה איסורא ומיהו אם יש ספק בחתיכה עצמה אם זאת היא שנמצאת או לא ודאי אף בלא התערובות מותר משום דבספיקא לא גזרו עכ"ל:

וגם דברי האו"ה צריכין ביאור כי אינם מובנים לכאורה וגם הם נדפסים בטעות וה"פ ומיהו בנמצא ולקחו עובד כוכבים שלא בפנינו לא תימא כיון דאסור משום בשר שנתעלם מן העין דאיכא למיחש שמא נתחלף בנבלה יהא דינו כאיסור דרבנן שיש בו חשש איסור דאוריית' בגופו כגבינות דלקמן אלא איסורו רק מדרבנן מכח חומרא בעלמא (דבנמצא ביד עובד כוכבים ולקחו שלא בפנינו מחמת חומרא בעלמא אסרוהו והרבה אמוראים בש"ס מתירין וגם האוסר הוא מטעם חומרא בעלמא כמו שכתבו התוספות פרק גיד הנשה (חולין דף צ"ה ע"א) ד"ה אמר רב ע"ש) וגרע אפילו מביצת נבלה וכה"ג

שאיסורו מדרבנן דאינו בטל ברוב והיינו טעמא דביצת נבלה אסורה ודאי מדרבנן אטו דבר אחר אבל בנמצאת ולקחו עובד כוכבים שלא בפנינו אינו אסור מדרבנן אלא משום ספק ולכך אם נתערבה בטלה ברוב מטעם ס"ס והדר קאמר תו ומ"מ צריך ס"ס להתיר כלומר דל"ת כיון דחומרא בעלמא הוא א"כ היכא דיש צד היתר בלא"ה או הפסד מרובה וכה"ג או חד בחד נמי אלא צריך ס"ס להתיר והדר קאמר והא דאמרינן ספק דרבנן לקולא היינו כגון ביצת נבלה וכה"ג דאם נסתפק לנו אם היא ביצת נבלה או שחוטה הוה ספק דרבנן לקולא (כמו שכתב האו"ה שם דין ט"ו וז"ל ביצה שהיא ספק מנבלה ספק משחוטה מותרת אף בלא תערובות דספק דרבנן לקולא דבספק לא גזרו עכ"ל וכן נתבאר לעיל סימן פ"ו סעיף ג' ע"ש) והדר קאמר אבל מה שיש בו חשש איסור דאוריית' דהיינו שאסרוה רבנן לא מכח חומרא בעלמא אע"ג דמדינא שרי ורבנן אסרוה מכח דאיכא למיחש שמא יש בו חשש איסור דאוריית' בגופו אע"פ שמדאוריית' מותר מטעם רובא וכה"ג וחכמים אסרוהו מחמת המיעוט הוי כודאי איסור דאוריית' דהא אסרוה מכח אותו ספק כדאית' לקמן ריש כלל מ"ז גבי גבינות של ישראל שהניח בבית עובד כוכבים ואח"כ נתחלף ויש ספק אם היא הגבינה של ישראל או של עובד כוכבים אע"ג דבשאר איסור דרבנן כה"ג מותר בגבינות העובד כוכבים אסור דכיון שאסרו חכמים גבינות העובד כוכבים מחמת חשש איסור דאוריית' בגופו עשאוהו כודאי איסור דאורייתא ואינו ניתר בהאי ספיקא דהוחלפה כי אם בספק שני דהיינו שאותה הגבינה שאנו מסופקים בה אם הוחלפה או לא נתערבה אחר כך בתערובות דכל אחד מהתערובות מותר מטעם ס"ס אבל גבינות של עובד כוכבים ממש שנתערבו לא בטל בתערובות דליכא למימר כיון שחכמים אסרוהו מספק שמא יש בו דבר טמא ה"ל ס"ס דבדרבנן א"צ שיהיו הב' ספיקות מענין אחד ובגוף א' הא ליתא דכיון דאסרוהו חכמים מחמת שיש בו בגופו חשש איסור דאורייתא עשאוהו כודאי איסור דלא בטל והדר קאמר ומיהו בנמצא בשוק או לקחו עובד כוכבים שלא בפנינו רובא דהיתירא מיהו צריך כו' ומיהו אם יש ספק בחתיכה עצמה אם היא זאת שנמצאת בשוק או לא ודאי אף בלא תערובות מותר משום דבספק לא גזרו דלא גרע מאיסור דרבנן דביצת נבלה וכהאי גוונא זהו ביאור דברי האו"ה הנזכרים למעלה:

יח) **וכ"כ** האו"ה ריש כלל מ"ז גבינות של ישראל שהיו בבית עובד כוכבים וספק אם נחלפו בגבינות העובד כוכבים השיב מוהר"ר שמואל בר ברוך לאסור כולם מאחר שאין איסור עתה משום גילוי לבד אלא ודאי איסור יש בהן לכן יש להחמיר בספק חליפתן ואפילו אם היה רק ספק לנו אם מעמידין בקיבת נבלה לא היו ניתרים הכא מכח ס"ס

ספק לא הוחלפו ואת"ל הוחלפו שמא לא הועמדו בעור קיבת נבלה דמאחר שאסרו חכמים גבינות העובדי כוכבים מחמת אותו ספק ודאי איסור הוא (ע"כ רצה לומר כודאי איסור דאוריית' הוא דאי ודאי איסור דרבנן מותר כשיש ספק אם היא זו או לא כמו ביצת נבלה וכמו שנתבאר לעיל וא"כ מוכח דחתיכה שיש בה ספק אם היא כשרה או מספק טריפה מותרת משום ס"ס וכמו שכתבתי למעלה בדין ו' דאל"כ לא הוצרך לומר דעשאוהו כודאי איסור דאוריית' והיה די אם אמר דעשאוהו כספק איסור דאוריית' ודו"ק ועיין לקמן סוף סימן קי"ח) והרי הוא כאילו ראינו להדיא שהועמדו בעור קיבת נבלה דהא אם נודע לנו שהוחלפו היו אסורים בודאי מחמת גבינות העובד כוכבים שאסרוהו חכמים וכשאינו יודע אז הוי רק ספק אחד ויצא מכלל ס"ס ע"י גזירה דידהו עכ"ל. ואם כן אין ניתר בס"ס עד שיהא בו ב' ספיקות מלבד הספק הראשון שאסרוהו חכמים עליו והא דאיסור דרבנן ניתר בספק אחד דספיקא דרבנן לקולא משום דבספיקא לא גזרו היינו דוקא בדבר שעיקר איסורו רק מדרבנן שגזרוהו אטו דבר אחר בלתי חששת איסור בגופו כגון ביצת נבלה וציר דגים טמאים ובישולי עובד כוכבים ונולד ומוקצה וכה"ג אבל בגבינה של עובד כוכבים וכה"ג שאפילו בלתי גזירת חכמים היה כאן חשש איסור ע"י גזירת חכמים חשוב כאיסור ודאי ובשביל הספק אין כאן אלא ספק אחד וכדפרישית עד כאן לשון האו"ה שם ומזה תראה ותבין שמה שפרשתי בדבריו שבכלל כ"ה הוא ברור ואמת:

יט) **ועתה** נבוא לבאר דברי הרב בת"ח הנ"ל ע"פ מה שפרשתי דברי האו"ה וה"פ גבינות של עובד כוכבים כו' חשיב כגופו של איסור ודאי ואינו בטל והדר קאמר אבל שאר ספק איסור דרבנן כו' ר"ל שאסרוהו חכמים מחמת ספק כגון בשר שנתעלם מן העין דאסרוהו חכמים מחמת ספק שנתחלף בנבלה כיון דחומרא בעלמא היא גרע משאר איסור דרבנן שגזרו בו אטו דבר אחר ובטל ברוב והדר קאמר מיהו אם יש לספק בחתיכה עצמה אם זו היא שנתעלם מן העין שיש בה ספק איסור דרבנן או לא אף בלא תערובות שריא וה"ה דה"מ למימר אם יש ספק אם זו היא החתיכה שיש בה ודאי איסור דרבנן שגזרוהו אטו דבר אחר כגון ביצה שספק אם היא מנבלה או משחוטה דמותר בלא תערובות וכמו שנתבאר וכמ"ש בת"ח כלל ע"א דין שני וכ"כ בד"מ ס"ס צ"ז על מה שהביא הב"י בסי' נ"ז בשם מ"כ שהקשה אמאי דאסר ר"י ספק דרוסה שנתערבה בתערובות כל התערובות דאמאי אין התערובות מותר מכח ספק דרבנן לקולא דהרי אפילו ודאי דרס לא היה התערובות אסור רק מדרבנן וז"ל ולא קשה דבודאי היכא דעיקר הספק הוא באיסור עצמו ומצד עצמו הוא דרבנן הולכים לקולא אבל כאן דמצד האיסור עצמו הוא ספק

איסור דאורייתא אלא שמצד אחר בא לו שהוא מדרבנן הואיל ונתערב ומדאוריית' חד בתרי בטל אלא דרבנן גזרו בדבר חשוב שלא להתבטל זו לא מקרי ספק דרבנן לילך בה להקל וכ"כ באו"ה כלל כ"ה דכל מקום שיש חשש איסור דאוריית' לא אמרינן ביה ספיק' דרבנן לקול' עכ"ל ד"מ. הרי הדינים מבוארים כמו שכתבתי:

ואין להקשות אמ"ש הר"ב דהיכ' דמצד האיסור עצמו הוא ספק איסור דאוריית' ומצד אחר בא לו שהוא מדרבנן לא אמרינן ספק דרבנן לקולא דהא לקמן סימן קי"א אמרינן באיסור דאוריית' שנפל לשתי קדרות ויש בקדירה רוב בענין שהוא מותר מן התורה אע"ג דמדרבנן אסור הוה ליה ספק שאינו ידוע באיזו קדירה נפל ספק דרבנן לקול' ויש לומר דשאני התם דאין הספק מצד עצמו אסור מן התורה שהרי הקדירה מותרת לגמרי שהיא של היתר אלא שיש ספק אם יש בה איסור כלל והלכך אמרינן נהי דיש בה איסור מ"מ מה"ת בטל ברוב וא"כ לא הוה ליה אלא ספק דרבנן דכיון שאפשר שאין כאן איסור כלל א"כ הספק בא לו מצד עצמו ומצד עצמו הוא מדרבנן מה שאין כן הכא דאי אפשר לומר שמא אין חשש איסור כלל דהא ודאי יש בתערובות זה ספק טריפה ודו"ק:

וכן אם יש ספק בחתיכה אם היא מכשרה או מספק טריפה דאוריית' מותר אם נתערב מתחילה חד בחד וכמו שנתבאר בדין ז' ו'. וכן איסור דרבנן אף על פי שאינו אסור מחמת חשש איסור דאוריית' בגופו רק שגזרוהו אטו דבר אחר כגון ביצת נבלה שנתערבה באלף לא בטלה וכ"כ באו"ה כלל כ"ה דין ט"ז בהדי' בשם ר"ב דביצת נבלה לא בטלה וכן משמע להדי' מדברי הפוסקים והטור והמחבר בסי' פ"ו סעיף ג' וכן בריש סימן ק"א כתב הרב בהג"ה דחתיכה שאינה אסורה רק מדרבנן אינה בטלה עכ"ל ומשמע דמיירי בכל איסור דרבנן והא דלא הוציא מן הכלל בשר שנתעלם מן העין ודומה לו היינו משום דלא איירי אלא מאיסור דרבנן שאסרו מדינא ולא מכח חומרא בעלמא ותו דהרי הוציא כן בד"מ סי' ק"א ובת"ח כלל מ' סוף דין ב' מהרמב"ם פי"ז מה' מ"א והרמב"ם שם קאי אבשר עוף בחלב וחולין שנשחטו בעזרה דליכא בהו חשש איסור דאוריית' בגופו אלא דרבנן גזרו ביה אטו דבר אחר לעיל ס"ק צ"ח נתבאר דבדבר שיל"מ לא אמרינן ספק דרבנן לקולא ע"ש:

כ) **ומיהו** כל זה בספק דרבנן שאין לו חזקת איסור אבל בספק שיש לו חזקת איסור אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף ל"ה) ודף ל"ו דאזלינן לחומרא ואף על גב דאיכא התם חד שנויא בש"ס דדוקא גבי טומא' שיש לה עיקר בדאוריית' אמרינן הכי מכל מקום הא איכ' התם שנויא אחרינא דר' יוסי מחמיר אפילו באיסור דרבנן שאין לו עיקר בתורה וקי"ל כרבי יוסי ואע"ג דהרשב"א בתשובה סי' ת"א לא כתב רק שנוי' קמא היינו

להשואל שלא פירש דבריו דנראה מדבריו שם שתפס בפשיטות דבכל איסור דרבנן אמרינן הכי ובא הרשב"א לומר דלית' לחד שנוי' וכן מוכח למאי דיתבאר לקמן בדין כ"ו בשם המשאת בנימין דהרשב"א אוסר ס"ס בחזקת איסור והרשב"א בתשו' שם מדמי להדי' איסור דרבנן שיש לו חזקת איסור לספק ספיק' דחזקת איסור עיין שם:

כא) **ונראה** דאם נתערב איסור דרבנן חד בחד אע"פ שאינו דבר חשוב ואחר כך נאבד אחד מהן ולא נודע איזה הוא לא אמרינן בהא ספק דרבנן לקולא דכיון שהיה מוחזק איסור באחד משתים ה"ל חזקת איסור וכן מוכח להדי' בתשובת הרשב"א סימן ת"א גבי מ"ש ואפילו בדאיתחזק איסור' כגון חתיכת איסור שנתערב בשתים של היתר כו' דבכי האי גוונ' חשוב כחזקת איסור וא"כ לא אמרינן בכי האי גוונא ספק דרבנן לקולא:

כב) **אבל** אם נתערב חד בתרי לא משכחת להאי דינא דאם הוא דבר שאינו חשוב ונתערב במינו בטל ברוב ואפילו נתערב שלא במינו כיון דאיסור דרבנן הוא בטל ברוב דאף כשיבשלם אי אפשר למיתי לידי איסור' דאוריית' וכמ"ש בסי' ק"ט ס"ק ט' ואף שכתבתי שם היכ' דליכ' הפסד כולי האי יש להחמיר שלא במינו כל שאין ס' נגדו מכל מקום נראה דאם נאבד אחד מהן אין להחמיר כל כך לומר ספיק' לחומר' בכה"ג ואין להחמיר ג"כ כאן לומר דאיסורא ברוב' אישתאר ואפילו נאבד וישנו בעולם אין להחמיר בכהאי גוונא דלא החמירו בזה אלא בדבר חשוב משא"כ הכא ועוד דבלאו הכי איכא הכא תרי דרבנן:

כג) **ואם** הוא דבר חשוב כיון דאיסור דרבנן בתערובות דינו כאיסור דאוריית' אם כן אם נפל אחד מהן דינו כאיסור דאורייתא ודינו כמו שנתבאר בסעיף ז' דדבר חשוב דא ודא אחת היא:

כד) **ומה"ט** דנתבאר דחד בחד הוה ליה חזקת איסור וספיק' דרבנן לחומר' יצא לנו דהיכ' דנתערב אחר כך אחד מהב' בתערובות לא הוי ס"ס לומר שמא זו (היא) שאני אוכל לא זו היא שנפלה לכאן ואת"ל זו היא שמא מותרת דחד בחד לא הוי ספיקא כלל אלא חזקת איסור והוה כאיסור דרבנן שאינה בטיל בתערובות ועוד דחד בחד בכל דוכת' חשוב כגופו של איסור וכן משמע להדיא באו"ה כלל כ"ו דין י"א דאיסור דרבנן שנתערב חד בחד ואחר כך נתערב אחד מהן בתערובות אינו בטל מה"ט דחד בחד הוי כגופו של איסור:

כה) **וה"ה** ספק איסור דאוריית' שנתערב חד בחד חשוב כגופו של איסור ואם נתערב אחד מהן אח"כ ברוב אינו בטל מטעם ס"ס וכן משמע באו"ה שם להדי' (וספק דאוריית' הוא אסור מן התורה כודאי כ"כ הרשב"א בתה"א דף ק"ב ע"א וע"ב ועיין שם):

כו) **וכל** דינים אלו שנזכרו למעלה בספק טריפה או שאר איסור דאוריית' וכל מקום שנתבאר שם דאינו בטל היינו אפילו בהפסד מרובה דהא הטעם הוא דלא דמי לשני תערובות וכמ"ש בס"ק ס' ועס"ק מ"ט:

סעיף סד

כז) **ואפילו היה לו חזקת איסור כו'** ז"ל הרב בד"מ ס"ס נ"ז ובת"ח כלל מ"ג סוף דין ז' כתב האו"ה דכל דבר שיש בו חזקת איסור אין מתירין שום ס"ס ואין דבריו נכונים דהרשב"א כתב בתשובה סימן ת"א דמהני ס"ס אפילו בדבר שהיה לו חזקת איסור עכ"ל ולכאורה משמע דמשיג על האו"ה במה שכתב שם (כלל כ"ו דין ב') דתרנגולת שאירע לה ספק בשחיטה ונתערבה דאינה בטלה מטעם ס"ס כיון שהספק הראשון הוא מן התורה וגם מטעם שהיה לו חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ועל זה השיג בתשובת משאת בנימן סימן ל"ח על הרב וכתב דאדרבה מתשובת הרשב"א שם משמע דחזקת איסור בכה"ג לא מהני ביה ס"ס ובאמת אין דבריו מוכרחים בזה דאע"ג דמתשובת הרשב"א שם גבי מ"ש ואל תשיבני מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת משמע לכאורה הכי מ"מ הא בלאו הכי יש שם טעות בלשון ואפשר להגיה בענין שיסבור כמ"ש הרב ע"ש וגם בתר הכי כתב שם הרשב"א במסקנ' וז"ל ותדע לך עוד דהא ס"ס עדיף כרוב ואפשר דאלים היתרו יותר מרוב דהא ר' יהושע לגבי יוחסין פוסל בחד רובא ומכשיר ס"ס וכיון שכן כי היכי דאזלינן בתר רוב' להתיר בכל איסורין שבתורה ואפי' בדאיתחזק איסור' כגון חתיכת איסור שנתערב בשתים של היתר הוא הדין בס"ס דשרי אפילו בדאיתחזק איסור' עכ"ל אלמ' דמתיר להדי' אפילו בדאיכ' חזקת איסור ממש כחתיכת איסור וכהאי גוונ' גם בתחלת התשובה רוצה הרשב"א שם להתיר ספק דרבנן ביש לו חזקת איסור ומוכח שם להדי' דס"ס וספק דרבנן דין אחד להם בזה ושלא כדין השיג המשאת בנימן על הרב בזה גם מ"ש שם הרבה ראיות מתוך הש"ס והתוספות לאסור ס"ס בשחיטה ביש לו חזקת איסור וכה"ג וכתב שהן ברורות אינם ראיות כלל למעיין בכל המקומות ודי למבין בזה ועיקר ראייתו שבנה יסודו עליו ממאי דאמרינן רפ"ק דחולין ונתבאר בסימן י"ח סעיף י"א דאם שחט הרבה בהמות ואח"כ נמצאת הסכין פגום דאפילו הראשונה אסורה והא איכ' כמה ספיקות ספק בקמיית' איפגום ספק בבתריית' ואת"ל בקמיית' שמא בעצם המפרקת נפגם ואת"ל בעור איפגם שמא לא שחט הסימנים כנגד הפגימה כמ"ש התוס' שם ואפ"ה לא מהני מידי מאחר דאיתחזק איסור' דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת הלכך כל ספק בשחיטה לא חשבינן כספק איסור אלא כודאי איסור דחזקה עכ"ל וכל זה אינה ראיה כלל דאם כן

אפילו שחט א' מהן ה"ל לאקשויי דלשתרי שמא במיעוט בתר' איפגם ואת"ל שלא נפגם במיעוט בתר' אימור בעצם מפרקת איפגם אלא ודאי כה"ג לא חשיב ס"ס כלל דתרוייהו אין חשש איסור והכל ס' א' הוא כמ"ש האגור בהדי' והבאתיו לעיל דין י"ג ואע"ג דבתשובת הרשב"א סימן ת"א משמע דבעי למימר דכה"ג קרי ס"ס הא כתבתי לעיל דבלאו הכי יש ט"ס שם בדפוס ואפשר וקרוב הדבר שחסר המסקנא דלא מיקרי ס"ס בכה"ג ע"ש וגם האי דשמא לא שחט הסימנים נגד הפגימה לא הוי ספיק' כלל דמסתמ' שחט כדרך השוחטים והוליך והביא בכל הסכין וגם התוספות בפ"ק דחולין (דף י' סוף ע"א) לא כתבו רק דזה הוי כעין ס"ס ע"ש וגם המ"ב גופיה מוכרח להודות דהאי לאו ספיק' הוא דאל"כ הדרא קושי' לדוכתי' אמאי אסרינן אפי' הקמיית' דא"ל דהוי חזקת איסור דמה בכך נהי דהחזקת איסור משוי הספק הראשון כודאי:

כח) **מ"מ** היכא דאיכ' ס"ס בלא הספק הראשון ודאי דשרי דלא יהא אלא גופו של איסור דמותר מס"ס ואם אית' דס"ל דהאי ס"ס הוא א"כ הא איכ' ס"ס בלא הספק הראשון וכה"ג ודאי משרי שרי אלא ודאי דס"ל דלאו ס"ס הוא אלא כעין ס"ס ואולי ס"ל למ"ב דהיכא דאיכ' חזקת איסור אפילו איכ' ספיקות טובי לא מהני אבל לא מסתבר כן כלל דודאי לא גרע מגופו של איסור וכדפרישית וכן משמע בתשובת הרשב"א שהבאתי לעיל דס"ס דחזקת איסור לא גרע מגופו של איסור והוא פשוט בעיני ומעתה נתבטלו כל ההשגות שהשיג המשאת בנימן על הרב:

כט) **אך** לענין דינא צריך עיון דכיון דנתבאר דתשובת הרשב"א הנ"ל משבשת' היא אם כן אין ללמוד הימנה היתר וגם הרא"ה בס' ב"ה דף קט"ו ע"א כתב דאין מתירין ס"ס כשיש לו חזקת איסור ונראה דגם הרב כאן בהגה"ה לא קאמר דמתירין ס"ס בחזקת איסור אלא כגון בנשבר גף העוף דוקא שאין הספק בשחיטה עצמה ונראה דבאו"ה שהיה לפני הרב היה כתוב דבכה"ג אסור משום חזקת איסור וכן כתוב בד"מ סוף סימן נ"ז וז"ל וכתב באו"ה אע"ג דלא אמרינן ס"ס בדבר שיש לו חזקת איסור מ"מ היכא שיש לו תקנה בבדיקה מותר כגון אם נשבר גף של עוף ולא ידעינן אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה מותר מכח ס"ס דהואיל ויש לו תקנה בבדיקה אי ניקבה הריאה אלא שאנו מחמירין ואין בודקין מ"מ הואיל ואיכ' ס"ס מותר ע"כ עכ"ל ד"מ הרי להדיא דהרב היה גורס בדברי הא"ו הארוך דנשבר הגף ה"ל חזקת איסור ואע"ג דבאו"ה שלפנינו לא משמע כן כמו שיתבאר הא כבר כתב הרב בתשובת סימן קל"א דין י"ב שבשעה שכתב ולקט את חידושיו מאו"ה היה לו א' בכתב והיה שם הלשון בסגנון אחר שכמה דברים לא מצא כן עתה באו"ה שבדפוס והשתא א"ש

הא דהשיג הרב בד"מ ובת"ח שם אמאי דאוסר האו"ה ס"ס בחזקת איסור ממאי דבעי הטור ס"ס נ"ז והפוסקים להתיר ספק דרוסה שנתערבה מחמת ס"ס אלא דיש פוסקים סוברים דלאו ס"ס הוא כיון שהספק הראשון אסור מן התורה אבל כ"ע מודים דס"ס מהני אף ביש לו חזקת איסור דהא בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עכ"ד והשתא אי משיג הרב אספק שאירע בשחיטה ודאי דאין זו השגה כמ"ש במ"ב שם דמה ענין ספק בשחיטה לספק דרוסה דאנן לא אמרינן דלא מהני ס"ס בחזקת איסור אלא כשהא בהא תלי' דהיינו כשהחזקה והספיקות הן בענין א' כגון בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת שהחזקה היא בענין השחיטה והספיקות ג"כ בענין השחיטה אבל היכא דאין הספק בשחיטה כגון ספק דרוסה בהא ודאי שרי ס"ס דהא לענין ספק דרוסה אין לנו שום חזקת איסור ואדרבה כל בהמה בחזקת שאינה דרוסה עכ"ל וכ"כ בספר א"ר דף נ' ע"ב בגליון אבל אי הרב משיג אחזקת איסור דגף ודאי דכדין משיג ובזו ודאי אף המ"ב מודה כמו שנתבאר אבל ס"ס בשחיטה ודאי דאין להתיר כיון דה"ל חזקת איסור ממש:

ל) **ויצא** לנו הדין דאם יש חתיכה שיש בה ספק אם היא מכשרה או מבהמה שאירע לה ספק בשחיטה אע"ג דנתערבו הבהמות מתחלה חד בחד אף על גב דהוי ס"ס בכה"ג וכמו שנתבאר בדין ז' הכא כיון דאיכא חזקת איסור אסור:

לא) **ואפילו** נתערבה אח"כ חתיכה זו אינה בטלה כמ"ש למעלה בדין ג' בשם או"ה דכל היכא דלא הוי ס"ס אינו בטל גם כן בתערובות:

לב) **מיהו** היכא דאיכ' ג' ספיקות אפילו ה"ל חזקת איסור מותר וכמו שנתבאר בדין כ"ח והיינו כשיש כאן חתיכה שיש בה ספק אם היא מכשרה או מבהמה שאירע לה ס"ס בשחיטה כגון שנמצא אחר השחיטה ספק פגימה בסכין חתיכה זו מותרת:

לג) **לעיל** סי' נ"ג ס"ק י"ג נתבאר דלא הוי ס"ס אלא היכ' דהאיסור והיתר שוים אבל היכא דאיכא למתלי באיסור טפי מבהיתר לא וכן נתבאר בסימן נ' דהיכא דהאיסור שכיח טפי מן ההיתר לא הוי ספק עיין שם:

סעיף סה

לד) **ונשבר או נשמט כו'**. ע"ל סי' נ"ג ס"ק י"ד נתבאר דין זה דנשבר או נשמט גף העוף ועי' שם וגם לעיל סי' נ"ה ס"ק ד' נתבאר דחסרון חכמה לא הוי ספק לא לענין ספק אחד ולא לענין ספק ספיקא:

סעיף סו

לה) **ס"ס אע"פ שיש לברר ע"י בדיקת הריאה כו'**. כלומר וא"צ בדיקה כלל וכ"כ בד"מ ס"ס נ"ז בשם פסקי מהרא"י ס"ס מ"ז אכן הרשב"א בחידושיו פא"ט דף נ"ג ע"ד כתב

דאפילו היכ' דאיכ' ס"ס צריך בדיקה היכ' דיכולין לברר ע"י בדיקה וכן נלפע"ד להוכיח מן הש"ס דהא מהרא"י גופיה בפסקיו שם הוציא דין זה ממאי דס"ל לר"ת דספק דרוסה שנתערבה באחרים ה"ל ס"ס אע"פ שיכולין לברר על ידי בדיקה ור"י נמי היה מתיר מכח ס"ס אי לאו דהספק הראשון הוא מדאוריית' עכ"ל ובמסכת זבחים פרק התערובות (דף ע"ד ע"ב) פריך אמאי דתנן כל הזבחים שנתערבו בטרפה ירעו עד שיסתאבו האי טרפה ה"ד אי ידיע ליתי ולישקליה ואי לא ידיע מנא ידע דאיערב ומשני דאיערב בנפולה והשתא אם איתי' דא"צ בדיקה כלל לר"ת תיקשי דהא כולן מותרות משום ס"ס דמ"ל ספק דרוסה שנתערב או ספק נפולה ויש ליישב דנהי דא"צ בדיקה מ"מ אם רואה ריעותא באברים הפנימים פשיטא דאפילו ס"ס לא מהני וכמ"ש בסי' נ"ג ס"ק י"ב והלכך בקדשים דפרש"י שם דהיכא דאיתחזק ספק טרפה אין מכניסים אותה לעזרה לשוחטה משום הקריבהו נא לפחתך הלכך חיישינן נמי שמא ימצא ריעות' ודוחק הלכך נראה דהיכא דאפשר לבדוק כגון שהוא לפנינו ואין הפסד בדבר יש לבדוק אבל בלאו הכי אין להחמיר ותו דהרי הסה"ת והסמ"ג כתבו גבי רואה דם מחמת תשמיש דמותרת בלא בדיקת שפופרת מטעם ספק ספיקא כו' ומביאם ב"י לקמן סימן קפ"ז וכן כתב המרדכי פ"ב דשבועות בשם ר"י עיין שם:

לו) **ויען** כי דיני ס"ס רחבים מני ים ושום אחד מגדולי הראשונים או מהאחרונים לא ירדו לדיניהם ולא הזכירו הכל באר הטיב ויש בהם ענינים וחלוקים הרבה כמו שנתבאר בארוכה בס"ד ע"כ נראה שאין לנו עכשיו לבדות שום ספק ספיק' להקל אפילו לדמות מלת' למלת' אם לא באלו שנתבארו למעלה או הדומה להן ממש או שיש צדדין להתיר בלאו הכי וכן הבאתי לעיל ס"ק ס"ג דין ט"ו בשם תשובות מנחם עזריה שכתב בדין ספק ספיק' דמתהפך דמאן דבעי לאורויי בדכוותא לקול' מיבעי ליה למיקם עלה דמילתא שפיר כי היכא דלא ליגעי בספק איסורא דאוריית' עכ"ל וגם בתשובת רבינו ברוך שהשיב לר"ש מדרואי"ש שהביא המרדכי פ' החולץ כתב דאין לעשות מעשה לכתחלה להתיר דהא בכמה מקומות אשכחן דאפי' בספק ספיקא מחמרינן כגון בבכורות ס"פ אלו מומין גבי יבום ספק זכר ספק נקבה ואת"ל זכר שמא ימצא סריס ובפ' בהמה המקשה דמטילים עליה חומרת שתי ולדות והתם נמי הוי ספק ספיקא שמא לא היה שם ולד ואת"ל היה אכתי שמא זכר היה ובפ' אלו טרפות גבי ההוא שרקפ' דספק דרוסות כו' וכן בפ' עשרה יוחסין אמר רב דבר תורה שתוקי כשר כו' ואפילו בספקא דרבנן אמרינן תלינן לחומרא ובפ"ב דביצה כלי שנטמא בעיו"ט כו' משום דמיחזי כמתקן מנא ובפ' אין צדין פליגי בספק ופסקינן הלכה כמאן דמחמיר עכ"ל וכן הוא בתוספות פ"ק דב"ק דף י"א סוף ע"א

ס"ס לחומרא וכ"כ בתשובת ן' לב חלק ג' סי' נ' וז"ל ואם נפשך לומר כיון דהבדיקה היא מדרבנן הוי הך פלוגת' בדרבנן וספיקא לקולא לאו מלתא היא דהרי כתב רבי' ברוך בפ' החולץ דאשכחן בכמה מילי דרבנן דאיכא ספיקי דאזלינן בהו לחומרא כו' וכ"כ שאר אחרונים בכמה מקומות כ"ש שנתברר ת"ל שיש שאר כמה וכמה חילוקי דינים בספק ספיקא ע"כ אין לדון דבר מדבר אם לא באופן שהזכרתי כנ"ל:

סימן קיא

סעיף א

מאיסור דרבנן. דספק דרבנן קי"ל לקולא:

סעיף ב

כגון שומנו של גיד. וגבינה של עובד כוכבים וכיוצא בו אפילו איסור שיש להם עיקר בדאורייתא כ"כ הרשב"א בת"ה:

סעיף ג

ואפילו אם ההיתר שבקדירה כו'. כתב הנ"י פ' הערל דאפשר דלענין איסורי משהו החמורים לא אמרינן שאני אומר אפילו באיסורי דרבנן בפחות מרוב עכ"ל ומביאו בד"מ:

סעיף ד

וכן הדין כו' מאלו הב' חתיכות כו'. נראה דכאן מיירי דהב' חתיכות היו ניכרות בפני עצמן קודם נפילתן איזה מהן של היתר ואיזה מהן של איסור דאי נתערבו מתחלה חד בחד א"כ כיון דאתחזק איסור בב' חתיכות כל א' וא' דייניין ליה כגופו של איסור ותו לא אמרינן ספקא דרבנן לקולא כמ"ש בדיני ס"ס דין כ"א ומ"ש הפרישה ס"ב דמיירי דהב' חתיכות נתערבו מתחלה זה בזה קאי להדיא אב' קדרות דאפילו דייניין כ"א כגופו של איסור מ"מ הא אפילו בחתיכה א' איכא ספיקא דרבנן לקולא בב' קדרות משא"כ בקדרה א' ודו"ק:

סעיף ה

ואין ידוע לאיזה נפלה כו'. אפי' אם החתיכות ראויות להתכבד דמה"ת גם היא בטילה אלא דרבנן אמרו שהחה"ל אינה בטלה ובספק כזה שהקדרה א' של נבלה לא אמרו עכ"ל פרישה ס"ד ונ"ל דה"ה בב' חתיכות וב' קדרות דינא הכי וכ"כ הנ"י שם דבב' קדרות א' של שחוטה וא' של נבילה ולפניהן חתיכה של נבילה וחתיכה של שחוטה ונפלו זו לזו ואין ידוע לאיזה מהן נפלו דמדאורייתא בטל ברוב תלינן לקולא כיון דאיכא רבייה ואפילו בחתיכה חשובה דאפילו דבר שבמנין מדאורייתא חד בתרי בטל עכ"ל

וכיון דמתיר באיסור דאורייתא ברבייה כ"ש באיסור דרבנן עצמו ונ"ל דה"ה בב' חתיכות וקדירה א' מותר אפילו אין חד בחד דהא מ"מ ס"ל ספק דרבנן לקולא ואדרבה בזה אמרינן טפי ספק דרבנן מבב' קדרות כמ"ש לקמן ס"ק ו' מתה"א ע"ש:

סעיף ו

בד"א שתולין ככל אלו כו'. כל זה הוא לשון הטור מת"ה אבל קשה לי דמדברי הרשב"א בתה"א לא משמע כן דלא הזכיר שם אלא ב' קדרות ואח"כ כתב (דף קי"ג סוף ע"א) וז"ל וקשיא באיסור דרבנן ל"ל רוב לריש לקיש ואפילו חד בחד לר' יוחנן הא כיון דמספקא לן אי נפלה תרומה לתוך חולין או לא ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא ושנינו בתוספתא היו לפניו ב' מדוכות אחד של חולין וא' של תרומה ונתן מאחד מהן ואינו ידוע מאיזה מהן נתן הרי אומר משל חולין נתן אלמא לעולם תולין להקל בשל דבריהם ונ"ל דכיון שבודאי נפלה כאן תרומה אלא שאין ידוע לאיזו א"א בכי האי גונא ספיקא דרבנן לקולא עכ"ל אלמא דדוקא בב' קדרות משום דבודאי נפל שם איסור אלא שאין ידוע לאיזו בעינן חד בחד לר' יוחנן אבל בב' חתיכות וקדירה א' שי"ל שלא נפל כלל האיסור לקדירה מותר אפילו האיסור רבה על ההיתר דומיא דנתן משתי מדוכות ואינו ידוע מאיזה מהן וגם בת"ה הקצר (בית ד' שער ב') לא כתב האי בד"א דכשהאיסור רבה על ההיתר אין תולין כ"כ להקל אלא אב' קדרות ואע"ג דכתב שם בתר הכי היו ב' חתיכות וקדרה א' כו' מותר שאני אומר של היתר נפלה כאן ואע"פ שאין ההיתר רבה על החתיכה שנפלה כאן וכמו שביארנו עכ"ל ונראה שמכאן הוציא הטור מדכתב וכמו שביארנו וגם מדכתב ואף ע"פ שאין ההיתר רבה על החתיכה כו' ולא כתב רבותא ואע"פ שההיתר פחות מהחתיכה אלמא דבב' קדרות וב' חתיכות בקדרה א' דין אחד להם אבל א"א לומר כן כדמוכח בתה"א וכמ"ש והטור לא ראה התה"א כמ"ש האחרונים בכמה דוכתי וגם מדבריו בקצר נראה כן דאם איתא דס"ל דדין א' להם ה"ל לערבינהו וליתנינהו וה"ל לסדר ב' קדרות וקדרה א' כולה בחד בבא כמו שסדר הטור ולא ה"ל להפסיק שם בהרבה דינים אחרים אלא מדהפסיק הענין ש"מ דבב' חתיכות וקדרה אחת אפילו חתיכת האיסור רבה על הקדרה מותר ומ"ש כמו שבארנו לא קאי אלא אמ"ש קודם לכן דבדרבנן אמרינן שאני אומר וע"ז קאמר וכמו שבארנו דאמרינן בדרבנן שאני אומר והא דקאמר אע"פ שאין ההיתר רבה כו' אה"נ דאפילו ההיתר פחות שרי אלא נקט הכי משום דבעי למיתני בסיפא ואם הוא איסור של תורה אין מתירין עד שירבה ההיתר על האיסור והרא"ה בב"ה שם חולק על הרשב"א וס"ל דאפילו בב' קדרות שרי אפילו האיסור רבה על ההיתר משום ספיקא דרבנן לקולא ע"ש:

סעיף ז
אבל אם האיסור רבה כו'. אין להקשות בחתיכה א' וב' קדירות היכי משכחת לה שיהא האיסור מרובה על ההיתר דאי ידעינן שהאיסור הוא רוב נבדוק בקדרה של היתר י"ל דמשכחת לה שפיר כשקדם וסלק האיסור קודם לכן ובדרישה כתב בע"א ע"ש:

סעיף ח
עד שיהא ההיתר רבה על האיסור כו'. כלומר במין במינו דוקא סגי ברוב לחוד כדבסמוך ס"ד:

סעיף ט
היו שתי הקדרות ממין אחד כו'. לאו דוקא אלא בא לומר שקדרת ההיתר הוא אינו מינו של חתיכת האיסור ואה"נ אם קדרת האיסור אינו מינו של קדירת ההיתר ואינו ידוע להיכן נפל ה"ל ספיקא דאורייתא:

סעיף י
שתי הקדרות כו'. וה"ה בקדרה אחת וב' חתיכות וחתיכת האיסור אינו מינו של הקדרה ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וק"ל:

סעיף יא
אסורות שתיהן. לפי שאין אנו אומרים שאני אומר אלא היכא שאנו תולין את האיסור באיסור אין אנו אוסרים את האיסור יותר ממה שהיה כבר אבל כאן ששתיהן של היתר אם אתה תולה האיסור בא' ומתיר השני הרי אתה אוסר א' מהן מהיתירו וא"כ כיון שאתה אוסר עכ"פ אחד מהן מאי חזית דאסרת להאי דלמא איפכא וע"כ שתיהן אסורות כ"כ הטעם הרשב"א בתה"א וכה"ג אמרינן לקמן סי' ק"ץ סעיף מ"ג וכ"כ גבי כתם ע"ש ולפ"ז משמע להדיא דאפילו שתי הקדרות ההיתר אינן שוות אלא אחת מהן קטנה ואחת גדולה אין בידינו להתיר הגדולה ולומר דהאיסור לתוך הקטנה נפל דסוף סוף אתה אוסר אחת מהן מהיתירא ומאי חזית כו' וכן הרשב"א והנמשכים אחריו לא חלקו כלל בזה וכן נראה לי ודלא כאו"ה כלל כ"ט דין ה' שכתב שתולין להקל שעל הקטנה נפל ע"ל סי' ר"א סעיף ס"ח וע"ג:

סעיף יב
אבל אם יש באחת מהן כו'. שאני אומר האיסור נפל לתוך אותו שיש בה כדי לבטל טור מתה"ק והיינו דוקא באיסור דרבנן אבל בדאורייתא לא אמרינן שאני אומר דהספק דאורייתא לחומרא כדלקמן ס"ק י"ד:

סעיף יג

שתיהן מותרות. ואין חילוק בין אם שתי הקדרות של אדם אחד או של שני בני אדם עכ"ל טור מתה"ק ובארוך מבואר שכתב כן לאפוקי הרמב"ן דס"ל דבשל ב' בני אדם ובאו לישאל בזה אחר זה אפילו אין בשום אחד מהן לבטל אנו מתירין לכל א' וא' ותולין דבשל חבירו נפל וע"ל ס"ק י"ט דהעיקר כהרמב"ן והקשה הב"ח אמאי לא אמרינן דשתי הקדירות מצטרפין לבטל כשהם של אדם אחד כדלקמן ס"ס זה ותירץ דהכא כיון שיש ב' חתיכות גרע טפי וכ"כ מהרש"ל בהגהותיו לטור ומביאו הפרישה ס"י ולא מסתבר לחלק בכך גם בדברי הרשב"א בתה"א משמע דאין חילוק בזה אלא נראה דלא מיירי כאן אלא מדין שאני אומר אבל מדין צירוף לא מיירי כלל הכא ואפשר דמיירי הכא בהנך גווני דלא מהני לקמן צירוף וכמ"ש בס"ק י"ח וכ"כ בד"מ ובדרישה ס"ט שוב ראיתי בדברי מהרש"ל פג"ה סי' נ"ו שהוא עצמו חזר מדבריו ופירש כדברי אלא שאח"כ כתב בסוף הסימן דלענין הדין סברא חזקה היא דבב' נפילות אין מצטרפין ע"ש וסברא זו צל"ע וכן בד"מ שהבאתי לקמן ס"ק י"ח משמע להדיא דגם בב' נפילות מצטרפין:

סעיף יד

אני אומר למקום איסור הראשון כו'. הקשה הב"ח דמאי קמ"ל הא כ"ש הוא ממ"ש לעיל ס"א דבשתי קדירות א' של היתר וא' של איסור וחתיכה א' של איסור דתלינן שנפל איסור לתוך האיסור וכ"ש כאן דאיכא למימר דלמקום שנפל איסור הראשון נפל גם השני ותירץ דהכא אשמעינן אפילו באיסור דאורייתא תלינן לקולא לומר דלמקום שנפל האיסור הראשון נפל גם השני וכ"כ באו"ה כלל כ"ו דין י"ג דכל מ"ש בסעיף ה' וסעיף ו' אין לחלק בין איסור דרבנן לאיסור דאורייתא עכ"ל ואני תמה היאך אפשר לומר בדאורייתא שאני אומר והלא ש"ס ערוכה רפ"ק דפסחים דף י' ומוסכם מכל הפוסקים דלא אמרינן שאני אומר בדאורייתא ומה בכך שנפל מתחלה איסור א' לשם הא כל ספיקא דאורייתא לחומרא ועוד תימה אמאי נימא בס"ד באיסור דאורייתא שנפל למקום שיש בו כדי לבטל ועיינתי באו"ה שם וראיתי שלא כתב כמ"ש הב"ח רק אחר שהביא הדברים שבסעיף ה' וסעיף ו' כתב ונראה שבכל זה אין חילוק בין אם האיסור דאורייתא או דרבנן עכ"ל ונראה דבא לומר דל"ת כיון דהרשב"א והנמשכים אחריו לא כתבו דאיסור דאורייתא ושיעור דרבנן דינו כאיסור דרבנן רק בב' קדרות שאחת מהן של איסור אם כן דוקא כשהיה קדירה אחת מוחזקת כבר בשל איסו' אנו אומרים דאין חילוק בין איסור דרבנן לדאורייתא ושיעור דרבנן כגון מין במינו ברוב אבל כאן דהקדירות הם של היתר א"כ נימא דוקא באיסור שהוא ממש דרבנן תולין להקל אבל לא באיסור דאוריית' ושיעור

דרבנן קמ"ל דליתא אלא בכל זה אין חילוק בין איסור דאוריית' ושיעור דרבנן או איסור דרבנן ובהכי ל"ק נמי מה שהקשה הב"ח די"ל דאשמועינן הכא דאע"פ שהקדירה היתה כבר מוחזקת בהיתר אלא דהשתא בנפילה איתרעי אפ"ה תלינן לקולא אבל באיסור דאורייתא ממש ודאי אין תולין להקל:

סעיף טו

שתיהן אסורות. ואין אומרים למקום שנפל האיסור האחרון נפל גם הראשון אלא דינו כמו נפל איסור ואינו ידוע להיכן נפל וכמו שנתבאר בסעיף ה' ע"ש:

סעיף טז

שתיהן מצטרפות. וה"ה אפילו ק' שכל שנכנס בספק מחמת איסור מצטרף לבטלו טור מתה"ק ובארוך כתב לחד תירוצא דוקא שאין באחד מהן לבטלו רק בשתיהן אבל יש באחד מהן לבטלו ואין בשני לבטלו אין אומרים בזה שהוא מותר מחמת שנכנס בספק שהרי אותו שיש בו כדי לבטל לא נכנס בספק כלל שאפילו את"ל דבתוכה נפל מותרת היא לולי המדה שאני אומר בשל אותו שיש בו כדי לבטלו נפל עכ"ל ומביאו ב"י ואע"ג דכתב שם עוד תירוץ אחר מכל מקום לענין הדין אפשר דשניהם קיימים וגם בד"מ הביא תירוץ זה בפשיטות והבאתי בס"ק י"ח ותו דהרא"ה בב"ה הסכים לתירוץ זה ולפ"ז היכא דל"ל שאני אומר כגון שהוא איסור דאורייתא אסור וגם בלאו הכי הרא"ה חולק על הא דב' קדירות מצטרפות וכמ"ש בס"ק כ':

סעיף יז

מצטרפות כו'. כתב הב"ח דהיינו דוקא למ"ד דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר וחלב ולא בשאר איסורים אבל לדידן דקי"ל חנ"נ בכל האיסורים אין מועיל צירוף אפי' נתערבו הקדרות אח"כ שוגג יחד עכ"ל וקשה דהא כל האחרונים האו"ה סוף כלל כ"ו ומהרש"ל פג"ה סי' נ"ז והרב בת"ח ריש כלל נ"א והעט"ז כולם העתיקו דברי הרשב"א בסתם דב' קדרות מצטרפים ודוחק לומר דנ"מ דמשכחת לה בשנתערב יבש ביבש ואין בא' מהן רוב ויש בשניהם רוב דמצטרפים דביבש לא אמרינן חנ"נ כדלעיל סי' צ"ב ס"ד בהג"ה דהא בב' קדרות איירי דהיינו בלח וגם דוחק לומר הא דסתם כאן הרב כהמחבר היינו ע"פ מ"ש בסי' צ"ב ובמקום הפסד גדול אין לומר חנ"נ בלח דא"כ למה הביא הרב כלל כאן דעת היש מחמירין דהא בלאו הכי אין להתיר אלא במקום הפסד גדול ועוד דבד"מ תמה על המחמירים וסיים ולא ידעתי טעמו ואם קבלה היא נקבל ואם איתא הא רוב הפוסקים סוברים דאמרינן חנ"נ בלח וכמ"ש הרב בסי' צ"ב אלא נראה ברור דאפילו לפי מאי דקי"ל חנ"נ מצטרפים דלא אמרינן חנ"נ אלא היכא דידוע להיכן נפל אבל כאן דלא

ידענו להיכן נפל א"כ כל שנכנס הכל לספק והוא עתיד להתערב רואין אותו כאלו הוא כבר מעורב כדכתב הטור מתה"ק וא"כ כיון שרואין אותו כאלו הוא כבר מעורב קודם הנפילה הרי הוא כאלו נפל מתחלה לקדרה שיש בה לבטל האיסור וראיה ברורה לדברי מדברי הרב המגיד פ"ט מהמ"א דין ט' כמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ח' וע"ש (ול"ד למ"ש בסי' צ"ט ס"ק ט"ו דהיכא דנ"נ אע"ג דניתוסף אחר כך היתר קודם שנודע אסור דשאני התם דנודע אחר כך להיכן נפל וא"כ בשעת נפילה לא נכנס הכל בספק משא"כ כאן שלא נודע מעולם להיכן נפל א"כ נכנס הכל בספק וק"ל):

סעיף יח

עתיד להתערב כו'. כתב העט"ז נ"ל דאפילו של אדם א' נמי אם ידוע בבירור שאינם עתידים להתערב כגון שהיה א' תבשיל של חלב וא' של בשר אין מצטרפין ואפילו בשניהם של בשר ואדם א' לא יאכלם עד שיערבם יחד ואז נתבטל האיסור בטעמו ממש מיהו יכול לערבם לכתחלה ואין כאן מבטל איסור לכתחלה שהרי האיסור כבר נתבטל ע"י צירוף עכ"ל וכ"מ בד"מ אמ"ש הטור והמחבר בסעיף ה' אבל יש בא' מהן כדי לבטל כו' וז"ל נראה דכאן מיירי שאין ב' הקדדות מין א' ולכך לא מצטרפים ביחד לבטל אבל כשהן מין א' ועומדין להתערב ביחד שניהם מצטרפים לבטל האיסור אם הם של אדם א' ומדברי הרשב"א שהביא ב"י יש לפרש בתירוץ אחר דלא אמרינן שב' הקדרות מצטרפים לבטל אלא כששניהם בספק איסור דהיינו שאין בכל א' לחוד לבטל האיסור אבל אם יש בא' מהן לבטל לא אמרי' דמצטרפי' כן תירץ הרשב"א עכ"ל ומשמע מדבריו דכל שהם שני מינים אע"פ שמותר לערבן כל שאין דרכו להתערב אין מצטרפים וכ"כ מהרש"ל פג"ה ס"ס נ"ו וז"ל וה"ה ענינים שאין עומדים להתערב אע"פ שהכל מין א' הוא אלא שזו נתבשל במתיקות וזו בקיוהא בחומץ או בכה"ג אין מצטרפים עכ"ל ונראה דגם דעת העט"ז כן ולא נקט בשר וחלב אלא לדוגמא וה"ה לכל דבר שידוע שאין דרכו להתערב:

סעיף יט

של ב' בני אדם כו'. כתב הב"ח דלא מיירי הרשב"א אלא באיסור דאורייתא לכן לא כ' להתיר אלא באדם א' אבל באיסור דרבנן אע"ג דאין מצטרפין מ"מ תולין להקל בשני בני אדם כשבאו בזה אחר זה עכ"ל וליתא ולא עיין בתה"א (דף קי"ג ע"ב) שמבואר שם דאפילו באיסור דרבנן אין תולין להקל בב' בני אדם שבאו בזא"ז בב' קדרות של היתר או יותר מטעם דכיון שע"כ צריך אתה לאסור א' מהן מהיתרא כולן אסורות דמאי חזית דאסרת להאי דלמא איפכא והלכך כולן אסורות וע"ש ומ"מ דברי הרשב"א צל"ע ולפעד"נ דברי הרמב"ן שהביא הרשב"א שם דפירש דהך דליטרא קציעות מיירי בשהן

של אדם א' או ב' בני אדם ובאו לשאול בבת א' אבל באו בזא"ז תולין להקל ובשיש קדרה א' של איסור אפילו באו בבת א' תולין להקל עכ"ד דהכי מוכח להדיא רפ"ק דפסחים (דף י') וס"פ האשה שנתארמלה (כתובות דף כ"ו) דאפילו בשניהם של היתר תולין להקל באיסור דרבנן כשבאו זא"ז ע"ש ומה שהשיג עליו הרשב"א דא"כ ה"ל לפרושי בהך מתני' דליטרא קציעות דמיירי באדם א' או בבת א' לק"מ דלא מיירי התם מדין תולין להקל כלל אלא מדין צירוף דפליגי התם ר"א ורבי יהושע אי התחתונות מעלות העליונות וכן מה שהקשה עליו עוד הרשב"א מהא דבב' בני אדם אין מצטרפין כיון שאינם עתידים להתערב ולפי דברי הרמב"ן א"צ צירוף כלל נמי לק"מ דהתם נמי לא מיירי אלא מדין צירוף ולא מדין תולין להקל ומיירי כשבאו שניהם בבת א' וכל זה ברור וכן פסקו בהגהמ"ר דחולין דאפי' ב' קדרות של היתר תולין להקל בב' בני אדם בזא"ז באיסור דרבנן ופסקו הב"ח ואפשר גם הט"ו ושאר האחרונים שהעתיקו דברי הרשב"א מודים לזה שאע"פ שהטור העתיק נמי גבי ב' קדרות של היתר ואין חילוק בין הן של אדם אחד או ב' בני אדם י"ל דמיירי באיסור דאוריית' וכן מה שהעתיקו כאן דבשני בני אדם אסורים נראה דמיירי כשבאו בבת א' וכדפרישית):

סעיף כ

ולצורך הפסד. היינו הפ"מ כמ"ש בסימן ק"ח ס"ק י"ב ע"ש וכן נראה בדין דאין להתיר אלא במקו' הפ"מ דהא הרא"ה בבדק הבית (דף קי"ג ע"ב) חולק על הרשב"א בזה וז"ל והא דאמרינן שתי קופות מצטרפות לא נאמרו קולות הללו אלא באיסורי דרבנן או באיסור תורה ושיעורי דרבנן וכן יבש ביבש דלית בה טעמא או לח ואית בה ס' (אלא דתרומה וכה"ג שיעורן יותר מס') אבל היכא דאית בה טעמא ודאי כל היכא דיהיב טעמא או שראוי ליתן טעם כגון לח בלח במין במינו ואין ס' לא אמרינן ביה הני קולי אפילו באיסורי דרבנן ולא הוזכר דין זה בשום דבר שישבו כדי ליתן טעם דטעמא לעולם לא בטל או ראוי לנתינת טעם אע"ג דליכא טעמא כגון מין במינו עכ"ל ואע"ג דבעל משמרת הבית כתב עליו שכמה שגגות יש בדבריו ושאין סדר בדבריו הלא נודע דבעל משמרת הבית הוא הרשב"א שחבר תורת הבית והוא נוגע בדבר ע"ש וכה"ג כתבו הפוסקים דדוקא בערלה ותרומה וכה"ג אמרינן שהאיסור מעלה ההיתר אבל לא באיסור שיש בו כדי ליתן טעם אפילו מין במינו כיון שיש בו ליתן טעם בכנגדו בשאינו מינו וטעמא לא בטיל והבאתי דבריהם בסימן צ"ט ס"ק כ' ע"ש:

סימן קיב

סעיף א

פת של עממים כו'. משמע דעת המחבר והרב בכל הסימן דאין איסור בפת של עובד כוכבים אלא כשאפאו עובד כוכבים וכמ"ש בב"י לדעת הרמב"ם והרשב"א דאע"פ שלשו וערכו עובד כוכבים כל שעשה בו ישראל מעשה באפייה מותר וע"כ לא כתב המחבר חלוקי הדינים דלישה ועריכה שכתב בב"י לפי שכל מ"ש בב"י היינו דוקא לדעת הר"ן והטור משא"כ להרמב"ם והרשב"א וק"ל וכ"פ הרב בת"ח כלל ע"ה דין ב' והביא שם הרבה מהאחרונים שסוברים כן:

סעיף ב

עובדי כוכבים. ע"ל ר"ס קכ"ג וסימן קכ"ד ס"ק י"ב:

סעיף ג

משום חתנות. אבל משום געולי עובדי כוכבים ליכא למיחש דסתם כליהם אינן בני יומן כדלקמן סי' קכ"ב:

סעיף ד

ואפילו במקום דליכא משום חתנות. כגון פת הכומרים שאין להם בנים אסור דלא משום בתו של מוכר או נותן אמרו אלא משום בנות עובדי כוכבים שאם אין לזה יש לזה. רשב"א שם:

סעיף ה

וגם אינו אסור כו'. הב"ח השיג על זה וכתב דאין ספק דפת קטנית ואורז ודוחן אינו עולה על שולחן מלכים כדמשמע מדברי הטור אלא דהרא"ש מיירי בתבשיל שנעשה מאורז ודוחן דהתם איכא לפלוגי בין עולה על שלחן מלכים או לא עכ"ד וכ"כ ר' ירוחם נתיב י"ז ח"ז דפת קטנית כו' אין בו משום בישולי עובדי כוכבים ולא משום פת עובד כוכבים דאינו עולה על שלחן מלכים כ"כ המפרשים עכ"ל ומביאו ב"י בס' בדק הבית וכ' שם שכן דעת הטור ועיין בת"ח שם דין י"א בשם או"ה:

סעיף ו

יש מקומות כו'. ול"ד לשלקות בסי' קי"ג דלא נהגו היתר בשום מקום דעל הפת יחיה האדם ושייך ביה טעמא דירושלמי דחיי נפש ומה"ט הקילו נמי בפת השלכת קיסם וכן כמה דברים דלא מהני בשלקות כמ"ש המחבר בסי' קי"ג סעיף ו':

סעיף ז

העובד כוכבים. דוקא פת עובד כוכבים אבל פת ישראל שאפאו עובד כוכבים כתב הטור שלא נהגו בשום מקום להתיר שהרי הוא כבישולי עובד כוכבים וכ"כ האו"ה כלל מ"ד דין ט' בשם תשובת הגאונים והוא מדברי המרדכי פרק אין מעמידין שהביא כן בשם תשו' הר"ם מהגאונים (והוא בתשובת מהר"ם דפוס פראג סימן ל"ג) וכ"כ בת"ח שם ריש דין ב' ומבואר בדבריהם שם דאע"פ שהפת של עובד כוכבים אפה עובד כוכבים נהגו בו היתר וכ"כ העט"ז וטעמא דלא אסרי בכה"ג פת משום בשולי עובדי כוכבים דהוא גזירה שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בה והלכך בפת של ישראל שאפאה עובד כוכבים דלא שייך ה"ט אסור:

סעיף ח

וי"א כו'. במרדכי כתב הטעם לפי שאותן מקומות הנוהגין היתר היינו משום שלא נתפשט איסור פת של עובד כוכבים בתחלת הגזירה באותן מקומות לפי שפת של עובד כוכבים לא פשט איסורו בכל ישראל ולפ"ז משמע דאפילו פת של בעלי בתים מותר דהא לא נתפשט כלל איסור פת של עובדי כוכבים באותן מקומות וכן מוכח עוד במרדכי שם ע"ש ואע"ג דבירושלמי פא"מ אוסר פת של בעלי בתים וכן סוברים יש פוסקים הא אינהו נמי אסרי פלטר עובד כוכבים בדאיכא פלטר ישראל והיינו משום דס"ל נתפשט האיסור בכל המקומות אלא דחזרו והתירו משום חיי נפש פלטר עובד כוכבים היכא דליכא פלטר ישראל אבל מאן דס"ל דלא נתפשט האיסור באותן מקומות כלל בכל ענין שרי ובזה ישבתי שם על נכון מה שהתרעם הב"י על מ"ש הטור ולדעת א"א ז"ל אין חילוק כו' ושוב מצאתי און לי במ"מ ע"ש אבל מדברי האו"ה ריש כלל מ"ד והרב והעט"ז מבואר דאפילו אותן שנהגו היתר בפת פלטר אף בדאיכא פלטר ישראל אסורים בפת של בעלי בתים:

סעיף ט

דאפילו כו'. וכתבו האחרונים והרב בת"ח ריש כלל ע"ה והב"ח שכן נתפשט המנהג מיהו כתב בת"ח שם בשם הפוסקים דבי' ימי התשובה יש ליזהר בפת של עובדי כוכבים וכן נתבאר בא"ח סימן תר"ב ס"ב ע"ש מיהו נראה דיש ליזהר אף כל ימות השנה שלא ליקח פת של עובד כוכבים מן הפלטר היכא דיש פלטר ישראל אם לא שהפת עובד כוכבים יפה יותר דאז שרי כדלקמן ס"ה:

סעיף י

אבל פת של ב"ב. זהו דעת הרמב"ם אבל אנן לא קי"ל הכי כדלקמן ס"ח:

סעיף יא

וכן פלטר. אפילו קבוע ומומחה לרבים כל שעשאו לעצמו איכא משום איקרובי דעתא דלדבר זה בעל בית הוא:

סעיף יב

שאם פלטר כו'. כ"כ הא"ח בשם הרא"ה ובדברי הרא"ה בס' ב"ה דף פ"ח ע"ב מבואר דהיינו לשטתו דלא אזלינן בתר תחלתו רק בתר דהשתא אבל להפוסקים דסוברים דפת של פלטר מותרת לעולם אפילו קנאה בה"ב עובד כוכבים ממנו משום דבתר תחלתו אזלינן ה"ל מותר דכיון דבשעת אפייתו היה מותר לא מיתסר תו וכן כתב הרשב"א במ"ה שם להדיא דאפילו זימנו הפלטר אצלו מותר כיון שהיה מותר בשעת אפייתו ולפ"ז קשה דהא המחבר ס"ל לקמן ס"ז דבתר תחלתו אזלינן והיאך כתב כאן דין זה ואולי לכך כתבו בשם יש מי שאומר או אפשר דס"ל מסברתו לחלק דמזמינו אצלו גרע טפי:

סעיף יג

ליקח כו'. צ"ע דלא כתב הא"ח בשם הרא"ה שהביא ב"י אלא שאם הגיע שם פלטר ישראל דהפת הפלטר עובד כוכבים אסורה כל זמן שהוא ביד הפלטר אבל אם לקחו כבר הישראל בהיתר לא כתב דאסור ונראה דשרי וכ"מ לכאורה בדברי הרא"ה בב"ה שם:

סעיף יד

אסורה. היינו לדעת המחבר ס"ב אבל לדעת הי"א בהג"ה פשיטא דשרי וק"ל:

סעיף טו

אפילו הוא נילוש בביצים. דלמאי ניחוש לה אי משום דם רוב ביצים אין בהם דם כדלעיל סימן ס"ו ס"ח ואי משום ביצי עוף טמא אין מצויים בינינו כדלעיל סי' פ"ו ס"ב ואי משום בשולי עובדי כוכבים דאסור בביצים לקמן סי' קי"ג ס"ד קימחא עיקר כ"כ הפוסקים וע"ל ס"ס פ"ו ובמ"ש שם:

סעיף טז

אבל אינפנד"א כו'. ע"ל סי' קי"ג ס"ק ו' מזה:

סעיף יז

ויש בהם משום בישולי עובד כוכבים. ודמי לשלקות דלא נהגו היתר בשום מקום כדלקמן בסי' קי"ג:

סעיף יח

שקורין קיכלי"ך. דוקא שבלילתן עבה ויש בהן תואר לחם כ"כ בת"ח שם דין י"ב ע"ש:

סעיף יט
ואם נפח כו'. ע"ל סי' קי"ג ס"ק ח' ט':

סעיף כ
וי"א כו'. וכתב הש"ד דאם הוא מסופק אם הכשיר ישראל התנור או לא שרי דהוה ספיקא דרבנן ולקולא וכ"כ הרב בת"ח שם דין ו' ושאר אחרונים:

סעיף כא
מי שאינו נזהר כו'. וכ"כ המחבר בא"ח סימן קס"ח ס"ה וכ"פ הרב בת"ח שם דין ה' וכתב המחבר שם ברישא דמי שנזהר מפת של עובד כוכבים ולפניו פת של עובד כוכבים נקי ופת של ישראל אינו נקי מסלק פת של עובד כוכבים מעל השלחן עד אחר ברכת המוציא וטעמא דברישא אין ישראל אחר מיסב אצלו אבל בסיפא וכאן כיון דישראל אחר מיסב אצלו אם לא יברך על פת נקייה איכא איבה כדלקמן סעיף ט"ו בהג"ה ואע"ג דמשמע שם דליכא משום איבה אלא היכא דאוכל מי שנזהר עם אחרים שאינם נזהרים אבל האוכל רק עם א' שאינו נזהר ליכא איבה דמאי אולמיה האי מהאי מ"מ כיון דלענין ברכת המוציא מצוה לברך על היפה אם לא יברך איכא איבה טובא א"נ דוקא כשהפת של שניהם שוה הוא דליכא איבה כשאין שם אלא א' שאינו נזהר אבל כשהפת מי שאינו נזהר נקי ויפה יותר ואפ"ה אינו אוכלו ודאי איכא איבה כן נ"ל ובהכי ניחא דלא קשיא מה שהקשה הב"ח על התרומות הדשן מהמרדכי דפ' כיצד מברכין גבי מה שהביא בשם השר מקוצי והשיג על הת"ה והמחבר בדין זה שכתבו כאן ופירש דברי המרדכי בשם ראבי"ה בפא"מ בדרך אחר זר ורחוק וכל דבריו אינן נראין כמו שהשגתי עליו בספרי בארוכה ע"ש והוכחתי בכמה הוכחות שהפי' בדברי המרדכי הוא כמו שהבינו הת"ה והרב ושאר אחרונים וכן מבואר להדיא באגודה ע"ש:

סעיף כב
כותח כו'. ואין לחוש לחלב של עובד כוכבים כדכתבו הפרישה והב"ח בשם מהרש"ל ע"ש וכן הוא בתשובת מהר"מ מרוטנבורק דפוס פראג סימן קנ"ד וע"ל סימן קט"ו:

סעיף כג
בין ביבש. אפילו הוא דבר חשוב כ"כ בד"מ ובת"ח שם דין ח' בשם או"ה והאו"ה כלל מ"ג דין ו' כתב דינים אלו אפילו בבישולי עובדי כוכבים ממש וכ"פ בת"ח שם וע"ל סי' קט"ו ס"ק י"ז:

סעיף כד

אבל אסור לערב כו'. וכ' בד"מ ע"ז וז"ל ונ"ל דמ"מ יכול להיות שמותר לאכול בקערה אחת וליכא למיסר משום הטעם שנתערב ולא אסרו לערב לכתחלה אלא לאכול הפת עצמו אבל משום טעמא ליכא למיחש אך הגהת ש"ד אוסרת לכתחלה עכ"ל ועיינתי בהגהת ש"ד ולא מצאתי הכרח די"ל דמיירי כשאוכל הפת עצמו ובלאו הכי הא קערה היא כלי שני ואינו מבשל כמ"ש בסימן ק"ה ס"ק ד':

סעיף כה

משום איבה. ע"ל ס"ק כ"א:

סעיף כו

ואין ללמוד מכאן לשאר איסורים. אפילו חמאה של עובד כוכבים וכיוצא בהן במקום שנוהגין איסור דקיל נמי איסורייהו וכדלקמן ס"ס קט"ו דדוקא בפת איכא איבה משום דעל הלחם יחיה האדם אבל לא בשאר מאכלים שכמה אנשים הן שאין נפשם תאיבה לאכול חמאה וכה"ג שם:

סימן קיג

סעיף א

וגם עולה על שלחן מלכים כו'. מדלא התנה המחבר שיהא נשתנה מברייתו ע"י האור אלמא דס"ל אפילו לא נשתנה אסור וכדעת הרמב"ם שהביא בב"י וכן דעת הרב בד"מ ובת"ח כלל ע"ה דין ט' וזה דעתו בהג"ה ס"ב שלא התיר האפונים אלא מטעם שאינם עולים על שולחן מלכים ולא מטעם דלא נשתנו מברייתן וכמ"ש בד"מ ובת"ח שם אבל באמת נראה עיקר בש"ס (דעבודת כוכבים סוף דף ל"ז) כהר"ן ורש"י דאין אסור משום בשולי עובדי כוכבים אלא כשנשתנה מברייתו ע"י האור וכ"פ בהג"א פא"ט מא"ז וכן נראה דעת הרי"ף וכמו שכתב הר"ן וכן נראה דעת ראב"ן סי' ש"ג מיהו דעת שאר הפוסקים נראה דאין לחלק בזה:

סעיף ב

עולה על שולחן מלכים. כתב האו"ה קרביים וקורקבן ובני מעיים אע"ג דאמרינן לעיל (ר"ס ע"ה) אוכליהון לאו בר אינש ולא הוי חה"ל מ"מ אסורים משום בישולי עובדי כוכבים ומביאו ד"מ וכתב עוד דכמהין ופטריות עולין על שלחן מלכים משום פרפראות ויש בו משום בשולי עובדי כוכבים וכ"פ בת"ח שם סוף דין ט"ו:

סעיף ג
וכן נהגו בהם היתר כו'. וכתוב בת"ח ריש כלל ל"ה שנוהגין היתר בק"ק קראקא לקנות האגוזים שלמים (שקורין שטעכ"ל נוס"ן) שמבשלים העובדי כוכבים עכ"ל וכ"ה בסימני ת"ח כלל ע"ד דין ט"ז דמותר מטעם שאין עולין על שלחן מלכים:

סעיף ד
דסתמן אינן ב"י. כדלקמן סי' קכ"ב:

סעיף ה
פנאד"ה. של דגים. כן הוא בפוסקי' וכ' מהר"א מטיקטין בגליון המרדכי פא"ט דאלו שומן בשר או של אווזא סתמן כבר מהותך ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים דאין בישול אחר בישול עכ"ל ואם אפה עובד כוכבים פנאדי"ש עם שומן חי של בשר דינו כשומן דגים ופשוט הוא:

סעיף ו
אפילו למי שנוהג היתר בפת של עובד כוכבים. והיינו בפנאד"ה של עובד כוכבים אבל פנאד"ה של ישראל שאפאה עובדי כוכבים לא נהגו היתר בשום מקום כדלעיל בסי' קי"ב ס"ק ט"ז וה"ה דמשכחת לה להאי דינא בפנאד"ה של ישראל שאפאה עובד כוכבים והכשירו ע"י קיסם דמהני לענין פת כדלעיל סי' קי"ב סי"א ולא מהני לענין בשולי עובד כוכבים לדעת המחבר בסעיף ז' אבל למ"ש הרב שם דאפילו בבישול עובד כוכבים מהני קיסם לא משכחת להאי דינא אלא בפנאד"ה של עובד כוכבים וכ"כ ה"ר פרץ בסמ"ק סימן ר"ז:

סעיף ז
בשפחות שלנו. שקנויות לנו דמלאכה דעבד העובד כוכבים דישראל הוא ומוזהר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל עובד כוכבים והלכך ליתיה בכלל גזרות חתנות עכ"ל תשובת הרמב"ן שהביא בית יוסף וד"מ ובהנך שפחות מיירי המחבר אבל לא בשפחות שלנו שבארצות אלו שאין קנויות לנו רק שנשכרו לשנה ואין אנו מוזהרין עליהם בשבת כמו שנתבאר בא"ח סימן ש"ד וכ"כ הב"ח ולפ"ז מ"ש הרב ובדיעבד יש לסמוך אדברי המתירים לא א"ש בשפחות שלנו וצ"ל דקאי אשפחות דמיירי המחבר או ר"ל דיש לסמוך אדברי המתירין בישולי עובדי כוכבים בבית ישראל והוא דעת ר' אברהם שהביא הטור וכ"כ בד"מ ובת"ח כלל ע"ה דין י"ז בשם או"ה והוא באו"ה כלל מ"ג דין י"ג א"נ הרב לא דקדק בזה דעיקר דמילתא סמיך אטעמא דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט ועיין בא"ו של מהרש"ל סי' ע"ה מביא תשובת הרמב"ן סי' קמ"ט דיש מרבותינו

מתירין בשפחות מטעם דאין איסור משום בישולי עובד כוכבים אלא בעושה מרצונו משום גזירת חתנות אבל אלו השפחות והעבדים שלנו שעושים בע"כ בין ירצו בין לא ירצו אין בזה קירוב הדעת ומ"מ אין דבריהם מחוורין ואין אנו סומכין ע"ז ואנו נוהגין איסור אפילו בדיעבד ע"כ עכ"ל וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן ס"ח ולפ"ז י"ל דסברת המתיר שכתב המחבר הוא מטעם זה ולזה כתב הרב דיש לסמוך עליהם בדיעבד אלא דבב"י וד"מ לא נזכר טעם זה:

סעיף ח

ואפילו לא היה כו'. לכאורה קשה דהוא נגד הש"ס דעבודת כוכבים (דף ל"ח ע"א) ומביאה ב"י דאמרינן אי דלא הפך בה עובד כוכבים לא הוי בשיל בשולי עבודת כוכבים הוא ואסור וכן הוא בפוסקים וב"י וגם באו"ה כלל מ"ג דין ט' דאם הניח הישראל בשר על גבי גחלים שלא היה ראוי להתבשל ולצלות ובא עובד כוכבים והפך בהן ונתבשל מותר עכ"ל וצ"ע ונראה דס"ל להאו"ה והרב דנהי דמדינא דש"ס אסור בכה"ג מ"מ הא גם חיתוי וקיסם אסור מדינא דש"ס דהא לא היה מתבשל בלא סיוע העובד כוכבים ואפ"ה אנו מתירין אלא היינו מטעמא דקי"ל דכי היכי דמהני קיסם לעיל סימן קי"ב ס"י ה"ה בבשולי עובד כוכבים וכמ"ש הר"ף בסמ"ק ואו"ה כלל מ"ג וא"כ כי היכי דקיסם בפת לא שרי מדינא דש"ס כמ"ש הפוסקים בסי' קי"ב אלא דסמכינן אמ"ש בחילופי מנהגים דבין בני א"י ובין בני בבל דמהני והנח להם לישראל שיהו שוגגין כו' וכמ"ש הרא"ש והטור בסי' קי"ב א"כ ה"ה בבשולי עובד כוכבים וכן הרמב"ן שהביא הר"ן פא"מ דחה הך דקיסם מש"ס דלעיל ע"ש ולפ"ז הא דלא הגיה הרב בסעיף י' מידי אדברי המחבר היינו משום שסמך עצמו אמ"ש קודם לכן ואפשר לומר דכאן מיירי שהניח הישראל הגחלים הלכך אע"פ שלא היה מתבשל בלא סיוע העובד כוכבים שרי דהוי כהדלקת האש בהג"ה ס"ז דשרי וטעמא כיון דהישראל עשה השלהבת שרי ולקמן סעיף י' מיירי שהניח העובד כוכבים הגחלים והלכך אע"פ שהניח הישראל הבשר ע"ג גחלים כיון דלא היה מתבשל בלא סיועת העובד כוכבים אסור אבל באו"ה ובת"ח שם משמע דבכל גווני שרי ע"ש וגם כאן משמע דלא מיתכשר אלא משום שהניח הישראל הבשר ע"ג גחלים ודוק ומ"מ לענין דינא צ"ע כיון דבש"ס איתא בהדיא דהיכא דהניח ישראל בשר ע"ג גחלים ובא עובד כוכבים והפך בו אסור אם לא היה מתבשל בלא סיועת העובד כוכבים וכ"כ הפוסקים אלא דהאו"ה והרב מקילין בזה ומטעמא דמדמי להו לקיסם וחיתוי וי"ל דל"ד לקיסם וחיתוי כמו שמחלק הר"ן פא"מ להדיא ע"ש:

סעיף ט
או חיתוי כו'. וכתב האו"ה שם אך יזהר כשמחתה בגחלים שאותו חיתוי יועיל לתקן האש ויועיל למהר בישולו ע"י ישראל עכ"ל וכן משמע בש"ס ופוסקים דבעינן שהישראל יעשה קירוב בישול:

סעיף י
ואפילו חיתוי בלא כונה כו'. ובהגהה שבסוף ספר או"ה כלל מ"ג פסק שצריך שיכוין לסייע בתיקון האש להכשיר:

סעיף יא
ולא השליך שם קיסם כו'. משמע אבל השליך קיסם מועיל גם בבשולי עובד כוכבי' וכן הוא בסמ"ק ובאו"ה להדיא:

סעיף יב
וסלקה. לאו דוקא סלקה ישראל אלא ה"ה סלקה העובד כוכבים והחזירו אסור כמ"ש הרשב"א והט"ו בסעיף י' וי"א ובב"ח האריך לסתור ולבנות ולחלוק ע"ז ודעתו דבסילקו עובד כוכבים והחזירו שרי ויש לי להשיב על דבריו וכאן אין מקום להאריך כי למאי דקי"ל דאפילו הדליק ישראל האש או השליך קיסם שרי לא נ"מ מידי בהא דפשיטא דשרי ואף שכתבתי בס"ק ח' בשם הר"ן דיש לחלק מכל מקום כאן כיון דלא סלקו הישראל רק העובד כוכבים נראה דדמי מיהת לקיסם וכה"ג:

סעיף יג
אסור. כיון שנתבשל ע"י עובד כוכבים בלא קירוב בישול דישראל הכי אמרינן בש"ס ופוסקים:

סעיף יד
ויש מתירין. וכן הסכמת רוב הפוסקים ודלא כמהרש"ל בא"ו שלו:

סעיף טו
והניח עובד כוכבים לשמרו. והוא בענין שאין לחוש בו שהחליפן העובד כוכבים כ"כ הפוסקים ופשוט הוא וע"ל סי' קי"ח סעיף י':

סעיף טז
דגים קטנים כו'. כתבו התוס' ושאר פוסקים דהיינו אפילו גדולים קצת דאי קטנים ממש הא אמרינן בש"ס דאפי' נתבשלו דגים קטנים אין בהם משום בשולי עובד כוכבים שאינם עולים על שלחן מלכים והב"ח כתב דהא דדגים קטנים אינן עולים על שלחן מלכים היינו בדגים קטנים שגידול שלהם גדול ואותן דגים בקטנותן אינם חשובים ואינם עולים

על שלחן מלכים אבל דגים קטנים שגידול שלהם לעולם קטן הם חשובי' ועולים על שלחן מלכים והביא ראיו' ע"ש:

סעיף יז

וכן כל דבר כו'. וכ' האו"ה דחבושים וערמונים (הנקראים בל"א קעסטי"ן) אינן נאכלין חיין אלא ע"י הדחק ויש בהן משום בשולי עובד כוכבים ובת"ח כלל ע"ה סוף דין ט"ו כתב עליו ואינו נראה בערמונים דהא בכל מדינות אלו רוב אכילתן חיין עכ"ל ועיין בהגהות שבסוף ספר או"ה מ"ש לחלק בערמוני':

סעיף יח

והמעושן אינו כמבושל. וכתבו ב"י וד"מ ומיהו משמע דאע"פ שעשנו ישראל אם בשלו עובד כוכבים אסור דומיא דדגים גדולים דבסמוך עכ"ל ולכאורה משמע דקאי גם אדגים קטנים אבל באו"ה כלל מ"ג דין ט"ז כתב דדגים קטנים אפילו עישנם עובד כוכבים ובשלם אח"כ שרי דעישון הוא שוה בכל מיניו למליחה ע"ש ולפ"ז להיש מתירין בסעיף י"ב דגים גדולים מלוחים שבישלם עובד כוכבים ה"ה דגים גדולים מעושנים שבשלם עובד כוכבים מותרים וכ"כ הב"ח בקונטרס אחרון:

סעיף יט

תמרים כו'. כתב האו"ה כלל מ"ג דין ג' ומיהו הני אגסים ותפוחין אף ע"פ שרוב אכילתן ע"י צלי ובישול אם צלאן ובשלן עובד כוכבים מותרים דמ"מ נאכלים גם כן חיין ועוד שרוב עיקר אכילתן חי ע"כ:

סעיף כ

כלים שבשל כו'. וכתב בת"ח כלל ע"ה דין י"ד וז"ל וכלים שבישלו בהן עובדי כוכבי' אסורין לכך צריך ליזהר בשפחות עובדת כוכבים המבשלות לעצמן בבית רבן שלא יניחו ע"ג האור ואם קדמו והניחו כו' צריך הגעלה עכ"ל ואין להקשות דהא כתב שם דין י"ז דבדיעבד נוהגים להתיר אפילו התבשיל שנתבשל בבית ישראל י"ל כמ"ש בהג"ה שבסוף ס' או"ה דאע"פ שבשלה בבית ישראל אם בשלה לעצמה גרע טפי ואף על גב דבפנים בת"ח מתיר בבית ישראל מטעם דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית י"ל דאם מבשלת לעצמה אין רגילות כלל שא' מבני הבית יחתה:

סעיף כא

צריכים הכשר כו'. ואם נתבשלה בהן בדיעבד ויש רוב בתבשיל שרי דבשולי עובדי כוכבים בטלים ברוב כדלעיל סי' קי"ב ס"ק כ"ג וע"ל סימן קט"ו ס"ק י"ז:

סימן קיד

סעיף א
ואינו אסור אלא במקום מכירתו כו'. ואין לאסור משום בישולי עובדי כוכבים דאסור בכל ענין כדלעיל סי' קי"ג ס"א לפי שאינו עולה על שלחן מלכים ועוד דכי היכי דהתבואה בטילה לגבי מים לענין ברכת שהכל נהיה בדברו ה"נ בטלה לענין איסור בש"ע כ"כ התוס' והרא"ש ושאר פוסקים ומ"ש הב"ח בכאן לא ירדתי לסוף דעתו בכל דבריו ע"ש:

סעיף ב
ומותר לשלוח בעיר כו'. ואף אם העובד כוכבים אכסנאי שלו נותן לו שותה משום איבה כ"כ התוספות ומביאה ב"י:

סעיף ג
ותבואה. כל מין תבואה בין חיטין בין שעורים:

סעיף ד
אף השכר. של ישראל אסור גזירה אטו יין שלהן ועפ"ר וב"ח:

סעיף ה
כל אלו המשקים. הנזכרים אפי' יין תפוחים ורמונים:

סעיף ו
אם דמיהם יקרים. וה"ה אפילו היין ביוקר אלא שהוא משביח בהם ביותר משום היין שנתערב בו אסור כן משמע בש"ס וב"י ע"ש וכן הוא באו"ה כלל כ"ב דין ט"ו:

סעיף ז
וע"ל סי' קל"ו. כן הוא בכל הספרים ובעט"ז וט"ס הוא וצ"ל קל"ד במקום קל"ז שכן הוא שם בסוף הסימן או צ"ל וע"ל סי' קל"ז וע"ל סימן קל"ד במקום שנהגו כו' כי בסימן קל"ז נתבאר דין זה דמשקים בכלים של יין ע"ש:

סעיף ח
דכיון דאית ביה קפידא. אם נתערב בו חומץ וכה"ג:

סעיף ט
ואינם נאסרים משום בישולי עובד כוכבי'. דנאכלין כמות שהן חיין ולא משום גיעולי עובדי כוכבים דבשר ושומן פוגם בשמן ודבש כדלעיל סימן ק"ג ס"ד א"נ סתם כלים אינן בני יומן כדלקמן סי' קכ"ב ועיין בתשובת הרב סי' נ"ד מדין היתר שמן זית:

סעיף י
וה"ה למים חמין שלהם. שאין בהן משום בשולי עובדי כוכבים שנאכלין חיין כדאיתא בשבת פרק במה טומנין (דף נ"ו ע"א) ורש"י פירש בעבודת כוכבים (דף ל"ח ע"ב) מפני שאין משתנין מברייתן ע"י האור:

סעיף יא
למים חמין שלהם. ולכלי העובד כוכבים אין לחוש משום גיעולי עובדי כוכבים דשומן פוגמן מלשתות עכ"ל העט"ז ולפ"ז אפילו הכלים של עובד כוכבים ב"י מותר דהא השומן פוגם במים ותימא דודאי שומן משביח במים וזהו דבר שהחוש מעיד עליו וכן הוא בדוכתי טובי בפוסקי') ומהם בתו' והרא"ש סוף פג"ה שכתבו שם להדיא דלפי' רבינו אפרים ניחא מה שצותה תורה להגעיל כלי מדין בני יומן והלא אין במים ס' כנגדן והמים נ"נ כו' עכ"ל אלמא דאפילו הוחמו מים בכלי של עובד כוכבים ב"י אסורים וכן מוכח להדיא בדברי הר"ן פא"מ ד"ה לאוסרה בשדה ע"ש והוא פשוט אלא הטעם הכא דמותרין חמין שלהן משום דסתם כלים של עובדי כוכבים אינן ב"י כדלקמן סי' קכ"ב סעיף ו' וע"ש וכ"כ הר"ן שם ושאר פוסקים והוא פשוט:

סעיף יב
שהם חריפים כו'. כ' האו"ה כלל ל"ח דין ט' וט"ו) דהיינו דווקא שנחתכו לאחר שנכבשו שאז הם חריפים וע"ש והא דלא אמרינן דהטעם נתבטל בב' וג' הראשונים ובטלים ברוב נתבאר לעיל סי' צ"ו ס"ק כ' ע"ש:

סעיף יג
שיש מים עמהן. דוקא שהרוב מים אבל אם הזיתים רוב הרי הן בחריפתן ואסורים אפילו הכלים אינן ב"י דמשוי ליה לשבח כדלעיל סי' צ"ה ס"ב בהג"ה:

סעיף יד
טרית שאינה טרופה. פי' דג שראש ושדרה שלו ניכר שהוא טהור וע"ל סימן פ"ג ס"ק ו' וכ"ג:

סעיף טו
קורט של חלתית. דאע"ג דסתם כלים של עובדי כוכבים אינן ב"י אגב חורפיה דחלתית משוי ליה לשבח:

סעיף טז
מיני דגים קטנים. שאין להם קשקשת ועתידים לגדל לאחר זמן וקי"ל דמותר (כדלעיל ר"ס פ"ג) רש"י וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה והברטנורה ולפ"ז משמע דשאר דגים קטנים שיש בהן קשקשת מותרים שהרי יכול להבחין ביניהם ובין הטמאים:

סעיף יז
אסורים אפילו בהנאה ומוכרו כולו חוץ מדמי יין נסך כו'. היינו מדינא אבל למאי דקי"ל ר"ס קכ"ג דסתם יינם בזמן הזה מותר בהנאה במקום הפסד מרובה ה"ה הכא וק"ל:

סעיף יח
דתלינן לקולא כו'. כלומר ומותר ליקח מכולן אפילו מהן בבתיהן דכל אחד ואחד שאני לוקח ממנו אני אומר זהו שלא עירב ואפילו רוב דרכן להתערב כיון שאין ידוע בודאי שעירבו אמרי' שהאחד שלא עירב מציל על כולם כדאמרינן בסוף האשה שנתארמלה דעיר שכבשוה כרכום (פי' חיל) כל הכהנות אסורות ואם יש שם מחבואה אחת דהיינו שמחזקת אחת מצלת על כל הכהנות והוא הדין בכל איסור דרבנן כיוצא בו ועי' לקמן סי' קכ"ט סוף סעיף י"א בהג"ה וצ"ע בתשו' מהרי"ל סי' פ"ו גבי מ"ש שם אמאי מתירי' סלתות של עובדי כוכבי' דמקצתן מחמיצין בשמרים כו' עד צ"ל דקונין במקום הקביעות ע"ש:

סעיף יט
אזלינן בתר רובא. דאי רוב ודאי מערבים כל הפורש מהן אסור ואם רוב ודאי אין מערבין כל הפורש מהן מותר אבל אסור לקנות מהן בבתיהן אף על פי שידוע שהרוב ודאי אין מערבין ואם לקח מהן אסור דכל קבוע כמחצה על מחצה כדלעיל סי' ק"י ס"ג וה"ה אם העובדי כוכבים המוכרים יש להם חנויות הרי נעשה קבוע בחנויות שלהם ולא אמרינן כל דפריש מרובה פריש אלא כשהעובד כוכבים הולך לשוק ומוכר וק"ל:

סעיף כ
וכן להפקידו כו'. ע"ל ר"ס קי"ח ובמה שכתבתי שם:

סעיף כא
הרשב"א היה נזהר מהכרכום כו'. והעולם נהגו עכשיו היתר בפשיטות בכרכום ובני עלייה הנזהרים הם מועטים ונראה לומר שהרשב"א לא היה נזהר אלא מפני שהיה יודע בודאי שבכל ארץ ההיא היו מזלפין עליו יין אבל אנן דלא ידעינן בודאי אם כן אמרינן דאי אפשר שלא יהיה אחד מהן שלא יזלף עליו יין ויציל על כולן וכי האי גוונא כתב המרדכי והאגודה פא"מ דאע"פ שהעובדי כוכבים מתקנים לחם בשמרי יין מותר הלחם

כי אי אפשר שלא תיקן עובד כוכבים אחד משמרי שכר ואמרי' בכתובות אם יש שם מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות עכ"ל ומביאו ב"י בסימן קכ"ג וכ"כ האו"ה סוף כלל כ"ב ואף על גב דבד"מ לא פסק כן להקל ולומר שאי אפשר שלא יתקן אחד בהכשר וכמו שכתוב בהג"ה בסעיף י' היינו משום שדרך העובד כוכבים לתקן באיסור לכך לא תלינן להקל וכן משמע בד"מ להדיא אבל היכא דאין ידוע שדרכן בכך אלא דאנן ניקום וניחוש להחמיר שמא דרכן לתקן באיסור כמו בזמן הרשב"א אם כן פשיטא די"ל דאי אפשר שלא יתקן אחד בהכשר ועי"ל דהרשב"א היה יודע שהיו מערבין בו יין הרבה וכמו שכתוב בתשובת הרשב"א ובדברי המחבר ולא היו בו ששים אבל בכרכום שלנו נראה דמסתמא אית ביה ששים דהא אין טועמין כלל טעם היין בכרכום. וגם החששא שמערבין בו חוטי בשר יבש ליתא בתשובת הרשב"א שבדפוס שלפנינו ואף לתשובת הרשב"א בכתב שהיו ביד המחבר נראה דלא חש ליה הרשב"א אלא לפי שהיה יודע שהיו מערבים בו הרבה חוטים עד שלא היו בטלים ברוב והיו בקיאין כל כך באומנותן שערבו בענין שלא היה ניכר והלכך אסור אבל בכל הכרכום שבארצנו שהדבר ידוע וברור שיש רובא דמינכר כרכום) א"כ אפי' אם ימצא במיעוטא דמיעוטא חוטי בשר יבש בטל הוא ברוב וכיון שכן מותר אפילו לכתחילה ליתנו לתבשיל דודאי יש ששים בתבשיל וכדלעיל סימן ק"ט דיבש ביבש שנתבטל ברוב מותר לבטלו אפילו לכתחלה בס' לכ"ע וכן ליש פוסקים מותר אפילו בלא ששים ע"ש ועוד דלא שייך כאן מבטל איסור לכתחלה כיון דספק הוא אם יש כאן שום איסור וכדלעיל סימן פ"ד ס"ק ל"ח וסימן קט"ו ס"ק כ"ח ותו די"ל דהרשב"א לא היה נזהר אלא בכרכום שהוא לח וא"כ גם החוטי בשר יבש לא היו יבשים לגמרי ואם כן הם נותנים טעם אבל בארצות האלו שהכרכום הוא יבש כעץ אם כן אפילו ימצא חוט בשר יבש לית לן בה וכמו שנתבאר לעיל סי' פ"ז סוף סעיף י' בהג"ה גבי עור הקיבה שנתייבש כעץ בענין דלית בה לחלוחית שרי ואף דיש ג"כ לפעמים כרכום רטוב ולח זהו מחמת שהיה מונח במקומות הקרים ורטובים ואפשר מתחלה היה יבש כעץ ותו י"ל דדוקא הרשב"א היה נזהר לפי שהיה יודע בודאי שהיו מערבים בו חוטי בשר יבש בענין שהיה בו חשש איסור אבל האידנא מאן לימא לן שמערבים בו בענין שהוא אסור דלמא אין מערבין בו כלל ואחזוקי איסורא לא מחזקינן ותו דאפשר דהרשב"א היה יודע שהמוכרי' הכרכום לא היו אומנים אבל האידנא שידוע שהכרכום שבא מהארצות שגדל שם שאומנים גדולי' עושים אותו ואומן לא מרע נפשיה כדלעיל סעיף ה' ועוד דידוע שיש בזמן הזה הרבה כרכום שהוא בדוק וברור שאין בו שום חוטי בשר יבש:

סימן קטו

סעיף א
ואין ישראל רואהו אסור כו'. לא שנא חלבו לצרכו או לצורך ישראל טור והסכמת הפוסקים ופשוט הוא:

סעיף ב
וישראל ישב מבחוץ. ע"ל ס"ק ח':

סעיף ג
לצורך ישראל. אבל לצורך עצמו צריך לראות ממש בשעה שהוא חולב שלא יערב בו דבר טמא כיון שיש דבר טמא עמו בעדרו:

סעיף ד
שירא שמא יעמוד כו'. ולפ"ז נראה דאפילו יוצא ונכנס מותר כיון דטעמא הוא משום דמירתת והכי אמרינן לקמן סי' קי"ח ור"ס קכ"ט דהמניח עובד כוכבים אצל דברים שאם הוחלפו יש בהם איסור תורה מותר ביוצא ונכנס מטעמא דמירתת וכ"כ בפרישה ס"ג והוסיף דה"ה אפילו אינו יושב תמיד אלא יוצא ונכנס ויושב שרי וכ"ש יוצא ונכנס למקום החלב:

סעיף ה
ולכתחלה כו'. קאי אפילו אירשא אאין דבר טמא בעדרו וכן הוא בפוסקים ובד"מ ות"ח כלל פ"א דין ו' ופשוט הוא:

סעיף ו
בתחלת החליבה כו'. כתב הב"ח מיהו בדיעבד התיר ר"ת אם לא ראה תחילת החליבה כדכתב הגה"א סוף פא"מ עכ"ל ואין ענינו לכאן דר"ת לא התיר אלא בידוע שחלב לגבינות וכמו שיתבאר:

סעיף ז
ונהגו להחמיר כו'. אפילו רואה בתחלה בכלי שאין בו שום דבר טמא דחיישינן שמא נשארו בו צחצוחי חלב ולא ירגיש בו הישראל. או"ה:

סעיף ח
מיהו בדיעבד אין לחוש לכל זה. כלומר דא"צ לחוש שיהיה כל זה רק סגי בשהיה שם בתחלת החליבה אפילו לא ראה בכלי והוא ע"פ מ"ש בד"מ ובת"ח שם בשם או"ה דבדיעבד אם לא ראה בכלי רק ראה תחלת החליבה מותר עכ"ל וכ"פ בסימנים שם אבל

צ"ע דבאו"ה ריש כלל מ"ה משמע להדיא איפכא וז"ל צריך שיהא שם הישראל בשעה שהעובד כוכבים מתחיל לחלוב ויראה שאין בכלי שום חלב מתחלה ושאין דבר טמא בעדרו ומה"ט נוהגין בכמה מקומות ומנהג כשר הוא שלא להניח העובד כוכבים לחלוב בכלי שקורין געל"ט בל"א אע"פ שהוא מיוחד להחליבה והוא דבר צונן ואינו חריף כלל דיש לחוש שמא יהא בו מתחלה מעט חלב טמא ולא ירגיש בו הישראל ובדיעבד מיהו מותר החלב אף אם החליב העובד כוכבים באותו כלי שלו רק שראה הישראל מתחלה בכלי ואח"כ אפילו יצא ונכנס עכ"ל אלמא דאפילו דיעבד בעינן שראה ישראל מתחלה בכלי וכן משמע בסמ"ק (דף קי"ב ע"ב) ושאר פוסקים להדיא ע"ש וכן בדין דכיון דחלב שחלבו עובד כוכבים אסור משום שמא עירב בו חלב טמא א"כ מה בכך שראה תחלת החליבה אם לא ראה בכלי שמא יש שם חלב טמא בכלי קודם התחלת החליבה שיתערב אח"כ בשאר החלב ונראה דגם הט"ו שכתבו ישראל יושב מבחוץ כוונתם שהוא בענין שאין לחוש בו שיתערב בו מתחלה דבר טמא והיינו שראה מתחלה בכלי ומ"ש האו"ה דסגי ביוצא ונכנס אחר כך כן הוא בסמ"ק שם ומשמע דאפילו חלבו העובד כוכבים לצרכו סגי ביוצא ונכנס דטעמא דיוצא ונכנס לא הוי משום מירתת לחוד אלא משום דכיון דידע שאין דבר טמא בעדרו אע"ג שאין יכול לראותו בשעה שהוא חולב ליכא למיחש לשום זיוף אלא שיצא העובד כוכבים מעדר ויזייף וכיון שיוצא ונכנס ורואה שאין העובד כוכבים יוצא מהעדר סגי וכן מוכח בש"ס בעבודת כוכבי' (דף ל"ט ע"ב) דבדליכא דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוץ אפילו אינו יכול לראותו כלל בשעה שהוא חולב מותר מטעמא דכיון דישב מבחוץ הרי רואה שאי אפשר לזייף וכן משמע מדברי הטור ודלא כהפרישה ס"ב שכתב טעמא דבעינן ישראל יושב מבחוץ משום מירתת:

סעיף ט

הבהמות בבית ישראל. עיין לקמן ס"ק י"ג:

סעיף י

או בדיר שלהם. ובת"ח שם כתב דאם הרפת הוא אחורי הבית אסור לכתחלה אבל בד"מ כתב במסקנא אבל מהרא"י כתב שנוהגים היתר גם בזה וכן בפנים בת"ח שם מסיק לדברי מהרא"י בסוף וכן משמע מדבריו בהג"ה כאן שלא חילק בכך וכן דעת מהרש"ל סי' פ"ב ע"ש:

סעיף יא

אבל אם בית עובד כוכבים מפסיק כו'. ובד"מ ובת"ח שם דגם בכי האי גוונא מותר בדיעב' למהרא"י וכ"פ בסימנים שם וכן נראה דעת מהרש"ל שם:

סעיף יב

קטן או קטנה. בני תשע שנים ת"ח שם בשם או"ה:

סעיף יג

ואם חלבו עובד כוכבים כו'. לא ידעתי מאין הוציא הרב זה ולא הבנתי סברתו אם רוצה לפסוק כמהרא"י דכתב דעכשיו לא שייך כלל דבר טמא שאינו מצוי ולא אסר אלא חלב שחלבו עובד כוכבים מבהמות שלו ואין ישראל רואהו והרב מיירי בבהמת ישראל א"כ אפי' לא בא ישראל עד לאחר שנתחלבו כלם שרי מה"ט ואי ס"ל כאו"ה דאפילו בזמן הזה אסור אפי' דיעבד כל שבית עובד כוכבים מפסיק א"כ אפילו נחלבו מקצת הבהמות אסור ונראה דמה שהכריחו להרב לחלק בין מקצת הבהמות לכולן הוא ממ"ש בש"ד סי' פ"ב דר"ת התיר לר' אליעזר משנ"ץ שהיו לו רחלות חולבות ברפת שלו מאחורי ביתו והיתה שפחתו הולכת וחולבת בלא ראיית ישראל עכ"ל ועלה כתב מהרא"י דבריו הנ"ל דכן המנהג כר"ת ובסימן פ"א כתב הש"ד שר"ת הקפיד על אחד שהיו רחלותיו אצל העובד כוכבים ושלח שם בתו בכל בקר לראות לחלוב ולא היתה מספקת לבא לשם עד שנתחלבו רובן או כולן עכ"ל וכ"כ הסמ"ג בשם ר"ת ומביאו ב"י מזה יצא לו להרב דע"כ לא הקפיד ר"ת אלא כשנחלבו רובן או כולן אבל לא מקצתן אבל באמת לא מסתבר כלל לחלק בזה בין כולם למקצתן אלא נראה דאה"נ דר"ת היה מקפיד אם לא באה בתו רק אחר שחלבה מקצתן ומעשה שהיה כך היה וכן הוא בתשובת מהר"מ מרוטנבורק סימן רט"ו ורט"ז (דפוס פראג) דר"ת הקפיד אפילו נחלבו מקצתן כיון שלא היה מתחילת החליבה ע"ש והא דהתיר לרבי אליעזר משנ"ץ בדיר של ישראל שאני דמסתפי העובד כוכבים וע"ז בא מהרא"י לומר דאע"ג דהש"ד כתב על דברי ר"ת דמכוער הדבר לעשות כן לכתחלה (וכ"כ באו"ה סוף כלל מ"ה) מ"מ כן המנהג הואיל ואין דבר טמא שכיח וקאמר דבבהמות עובד כוכבים אפילו בדיר של ישראל אסור וכן משמע להדיא מדברי מהרש"ל שם דלמהרא"י תרוייהו בעינן בהמתו של ישראל ודיר של ישראל ע"ש וגם בת"ח שם כתב בבית של ישראל מותר לחלוב פרותיו אף כשאין ישראל רואהו ואם הרפת אחורי הבית או שבית עובדי כוכבים מפסיק אסור לכתחלה ובדיעבד בכל ענין שרי עכ"ל ולא מחלק בין נחלבו כולן או מקצתן ואולי איזה ט"ס נפל בדבריו כאן בהג"ה.

וכל זה בחולב לכותח או לאכול החלב כך אבל בידוע שהעובד כוכבים חולב לגבינות יתבאר דינו בסעיף ב' ע"ש:

סעיף יד

אוסרת כלים. ול"ד לבשולי עובדי כוכבים לעיל ס"ס קי"ג די"א דאין אוסרת הכלים (וכן דעת או"ה כלל מ"ג ד"ו) דשאני התם דעיקר איסורין מדבריהן מחמת גזרות חתנות אבל הכא גזרו בו משום חשש איסור דאורייתא שיש בחלב עצמו וכן מחלק האו"ה כלל מ"ה:

סעיף טו

שנתבשלה כו'. וכ"כ האו"ה ואע"ג דס"ל להאו"ה אפילו גבינות של עובד כוכבים גופיה שנפלו בתבשיל בטל ברוב וכדלקמן ס"ק י"ז צ"ל דכאן מיירי באין בתבשיל רוב נגד הכלי א"נ לכתחלה אסור לבשל בו אפילו יהא בתבשיל רוב דאסור להוסיף על שום איסור ולבטלו כדלעיל סימן צ"ט ס"ו ע"ש אבל אם נתבשל בו דיעבד ויש רוב בתבשיל שרי להאו"ה:

סעיף טז

אפילו במקום שנהגו איסור כו'. ע"ל סי' קי"ט ס"ק כ':

סעיף יז

כדלעיל גבי פת כו'. משמע דרוב מיהו בעי בתבשיל כדלעיל סימן קי"ב סי"ד גבי פת של עובד כוכבים ולפ"ז משמע דדעת הרב דגבינה של עובד כוכבים אינה בטלה ברוב בתבשיל אבל באו"ה כלל מ"ז דין ז' פסק להדיא דגבינה) של עובד כוכבים בטלה ברוב בתבשיל (ולא ביבש אם היא חה"ל) ע"ש שהאריך בטעמו וצ"ל דס"ל להרב דלא כוותיה בהא ונ"ל ראיה לדברי הרב ממ"ש הרשב"א בתה"א סוף בית ג' ומביאו ב"י ס"ס קי"ג דכל שאסרו חכמים פליטתו אסורה כמוהו דהא אפילו שמנו של גיד שאינו אלא ממנהג קדושים אוסר תערובתו בין בתערובות גופו בין בצירו ורוטבו וכן כל איסורים של דבריהם ככחל וגבינה של עובד כוכבים כו' עכ"ל הרי נתבאר בסי"ק סעיף ב' ובכמה דוכתי דשמנו של גיד אוסר עד ס' וא"כ ה"ה גבינה של עובד כוכבים ואע"ג דהרשב"א אוסר אף בישולי עובד כוכבים עד ס' וכבר נתבאר בסי' קי"ב ס"ק כ"ג דהרב ס"ל בהא כהאו"ה מ"מ בגבינה של עובד כוכבים פליג עליה הרב וס"ל דשאני בש"ע דלית ביה חשש איסור דאורייתא משא"כ גבינה של עובד כוכבים שגזרו בו מחמת חשש איסור דאורייתא בגופו ותדע דהא האו"ה גופיה אוסר הכלים שנתבשל בהם גבינה של עובד כוכבים ומתיר בכלל מ"ג דין ו' הכלים שנתבשל בהם בשולי עובד כוכבים וכן בבשולי עובד כוכבים ס"ל דאפילו דבר חשוב בטל ברוב וכמ"ש בסי' קי"ב שם ובגבינה של עובד

כוכבים ס"ל דלא בטל וכדלעיל סי' ק"י ס"ק ס"ב בדין י"ח אלא ודאי גבינה של עובד כוכבים חמירא מבשולי עובד כוכבים שוב מצאתי כן בנ"י פ' הערל שכתב דגבינה של עובד כוכבים צריך ס' ופתן ובשוליהן בטל ברוב ע"ש ואע"ג דכתב שם דגם החמאה צריך ס' מ"מ לא ס"ל להרב כוותיה בחמאה דהא ודאי חמאה קיל טפי מבשולי עובד כוכבים וכן בס' באר שבע דף צ"ד תמה על הא דצריך ס' בחמאה ואפשר דה"נ מיירי באותה חמאה שדרכן לערב בה דבר טמא אבל לא בסתם חמאה מיהו בס' באר שבע מדמי גבינה של עובד כוכבי' לבשולי עובד כוכבי' ע"ש:

סעיף יח

אינו מועיל כו'. דוקא בסתם חלב אבל כשאנו יודעים שדעת העובד כוכבים היה לעשות גבינות מהחלב מותר לישראל לעשות אח"כ ממנה גבינות כמ"ש לקמן סעיף ב':

סעיף יט

ואפי' העמידוה בעשבים אסורה. שכבר גזרו על כל גבינות העובדי כוכבים בין העמידוהו בדבר האיסור בין העמידוה בדבר המותר הרמב"ם והפוסקים ועיין בפוסקים שכתבו עוד טעמים אחרים לזה ע"ש:

סעיף כ

ואם הישראל כו'. זהו ע"פ מ"ש בד"מ ובת"ח כלל פ"א וז"ל כתב המרדכי פכ"ה דאפילו אם ישראל רואה החליבה והעובד כוכבים עשאה גבינות אפ"ה אין נוהגים ללוקחן מן העובד כוכבים אבל באגודה פ' שואל כ' וז"ל אדם קונה סכום גבינות והעובד כוכבים מתקנם בשבת וישראל רואה ושומר ואינו מדבר וכבר נהגו כדברי האגודה עכ"ל אבל באמת נלפע"ד דהאגודה לא פליג אהמרדכי דהאגודה לא מיירי התם אלא לענין איסור שבת ולכך כתב דין זה במס' שבת פרק שואל ולא בעבודת כוכבי' פא"מ גבי גבינות העובד כוכבי' אלא ודאי לא מיירי מדין איסור גבינות העובד כוכבים ואפשר דבאמת הגבינות אסורות משום גבינות העובד כוכבים אלא דמשום שבת מותרים ונ"מ דמותר לקנות סכום הגבינות כך בשבת ולמכרם אח"כ לעובד כוכבים או אפשר דמיירי במקומות הנוהגים היתר בגבינות עובדי כוכבים ע"פ ר"ת שהביא דבריו בפא"מ והא דכתב וישראל רואה ושומר היינו ששומר שלא יעשה לו שום זיוף בגבינות או בהא דהאגודה שאני שהישראל קנה מתחלה הגבינות והרי הם שלו ואין כאן משום גבינות העובד כוכבים וכמ"ש לקמן אבל ודאי אין לחלק בין ראה הישראל עשיית הגבינות או לא כיון שאסרו חכמים גבינות העובד כוכבים כל הגבינות אסרו דהא אפילו העמידוה בעשבים אסרו משום לא פלוג א"כ ה"ה ראה שעשאן העובד כוכבים והיינו דבמתניתין

פא"מ תנן סתמא גבינות העובד כוכבים אסורין וגבי חלב העובד כוכבים תנן התם חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו אסור ואם ישראל רואהו מותר אלמא דבגבינות אין חילוק בין ראה עשיית הגבינות או לא וכן כל הפוסקים כתבו סתמא ולא חלקו בגבינות כמו שחילקו בחלב העובד כוכבים אלא ודאי גבינות העובד כוכבים בכל ענין אסורים וכן הוא בתשובת מיימוני המ"א סימן ח' מתשובת רבי' שמשון ב"א וז"ל ומעולם לא ראיתי ליקח גבינות העובד כוכבים אפילו ראה החלב משחלבו עובד כוכבים עד שעשה ממנו שאין לחוש לאיסור כו' עכ"ל וכן הוא בתשו' מהר"מ מרוטנבורג סימן שע"ד בגבינה שהעמיד עובד כוכבים במעמד ישראל דבעי דליעבד ישראל מעשה שישים ישראל הקיבה לתוך החלב ואם עובד כוכבים משים נ"ל אף על פי שישראל עומד על גבו ואפילו הקיבה כשירה אסורה ומ"ש הגה"א ואו"ה (ותשובת מהר"מ סימן רי"ז בשם ר"ת) דהיכא דידוע דדעת העובד כוכבים להקפיא אפילו לא היה בתחלת החליבה שרי התם לא מיירי אלא מדין חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו וקאמרי דלא אסור משום תערובות חלב טמא כיון דדעת העובד כוכבים להקפיא לעשות ממנו הגבינות אם כן למה יערב חלב טמא שהרי אינו עומד הלכך מותר החלב והיינו שיעשה הישראל הגבינות וכן הוא באו"ה כלל מ"ד דין ה' להדיא והיינו דכתב דין זה בכלל מ"ה גבי איסור חלב שחלבו עובד כוכבים ולא כתבו בכלל מ"ו גבי איסור גבינות העובד כוכבים אלא ודאי כדפי' וכן בתשובת מהר"מ ובהג"א שם משמע דלא שרי אלא כשהישראל עשאם אחר כך ומה שנתפשט המנהג שלוקחין גבינות מהשוואגין אע"פ שעושין אותן העובדי כוכבים היינו משום שנהגו לשכור הבהמות וא"כ הגבינות של ישראל הם ולא מצינו שום איסור בשום מקום בגבינות של ישראל שעשאן עובד כוכבים דעל גבינות העובד כוכבים גזרו ולא על גבינות ישראל שעשאן עובד כוכבים וכן נוהגין ג"כ שהעובד כוכבים בבית ישראל עושים גבינות הישראל וה"ה כשאין שוכרין הבהמות וקונין סכום גבינות ממנו אם כן הגבינות הם בשעת עשייתן של ישראל אבל אם העובד כוכבים עושה הגבינות לעצמו אע"פ שהיה שם ישראל מתחלה ועד סוף אסור משום גבינות העובד כוכבים כל דלא עביד ביה ישראל מעשה וכדאמרינן:

סעיף כא

ואם ראה עשיית הגבינות כו'. זהו כתב לפי שטתו אבל לפע"ד לא איירי הפוסקים שעשאו העובד כוכבים גבינות אלא מדין חלב שמותרת כשדעת העובד כוכבים לעשות הגבינות והישראל צריך לעשות אח"כ הגבינות וכמ"ש בס"ק הקודם:

סעיף כב
יש להתיר בדיעבד. בהג"א ובאו"ה שם איתא דאין להתיר זה אלא במקום הפסד מרובה (וכן הוא בתשובת מהר"מ סימן רי"ז) וכ"כ בד"מ ובת"ח כלל פ"א דין ב' מיהו היכא דראה החליבה רק שלא היה שם בתחלת החליבה משמע שם בהג"ה דיש להתי' בדיעבד אף בלא הפסד מרובה וכן משמע בתשובת מהר"ם שם ואפשר דבכה"ג כתב הרב כאן בהג"ה סתם להתיר בדיעבד:

סעיף כג
להתיר בדיעבד. ודוקא שקונה ממנו סכום גבינות או לפי המשקל דמאחר דחלב טמא אינו עומד אינו מערב בו דבר טמא אבל אם קונה במדה אסורה או"ה וכ"פ בת"ח שם:

סעיף כד
מאחר שעשה כו'. הלשון אינו מתוקן דאפילו לא עשה גבינה אלא שנחלבה החלב מיקרי בדיעבד כמ"ש האו"ה ומביאו בד"מ ובת"ח שם וכ"ש לפי מה שפירשתי לעיל דהפוסקים איירי דוקא שהישראל עשה הגבינות ואפשר צ"ל מאחר שישראל עשה כו' או לאנ בא הרב לומר דבכה"ג דוקא מיקרי דיעבד אלא בא לומר דמאחר שעושה הגבינות ליכא למיחש לתערובות חלב טמא וק"ל:

סעיף כה
מאחר שדעתו כו'. כלומר שידעינן בודאי שדעתו לעשות גבינות וכן משמע בדברי הפוסקים ואיתא בתשובת מהר"מ שם דאפילו היה לו דבר טמא בעדרו מותר בדיעבד מה"ט דדעת העובד כוכבים להקפיא ע"ש:

סעיף כו
ומ"מ אסור לאכול החלב כך. מאחר שלא ראה החליבה אפילו ידענו שדעת העובד כוכבים לעשות גבינות:

סעיף כז
החמאה של עובד כוכבים כו'. שהרי לא גזרו על החמאה וחלב טמא אינו עומד:

סעיף כח
גם מותר לבשלה לכתחלה. ואין זה כמבטל איסור לכתחלה דשמא אין כאן איסור כלל ועוד דאין כוונתו לבטלה רק שילכו לה הצחצוחי חלב בית יוסף ות"ח כלל ע"ה דין א':

סעיף כט
למקום שאוכלים אותה. אע"פ שדעתו לחזור אוכל עמהן משא"כ בשאר איסור ד"מ בשם או"ה וכ"פ בת"ח שם דין ב' וע"ש:

סימן קטז

סעיף א

וכן כו'. ז"ל ד"מ באו"ה כלל ל"ט כתב דלכתחלה אסור לצלות בשר עם דגים משום ריחא מילתא אבל בדיעבד שרי דלא הוי סכנה רק דרך בישול ואם הם סמוכים שהשומן זב מאחד לחבירו אסורים ואף דיעבד כדאיתא פכ"צ עכ"ל ומהרש"ל באו"ש סימן ל"ה ובספרו פג"ה סי' ט"ו כתב דמותר לצלות דגים עם בשר בתנור אחד אפילו לכתחלה ואין בו משום ריחא מילתא לענין סכנה דדוקא כשצולין אותן מחוברים זה אצל זה אסור וע"ש ובספר באר שבע דף ק"א האריך בזה וחלק עליו ופסק דאפילו בדיעבד אסורים משום ריחא מילתא אפי' נצלו נפרדים זה מזה בתנור אחד כתב דאפילו במקום דנוהגים להתיר לענין איסור בדיעבד ריחא מילתא ולאסור לכתחלה כדלעיל בסימן ק"ח לענין סכנתא אסור אפי' דיעבד וע"ש:

סעיף ב

חוץ מזיעת הפנים. וסימן לדבר בזעת אפיך תאכל לחם:

סעיף ג

שמא יש כו'. והר"ן כתב הטעם מפני שיד הכל משמשת בהן ויש מהם חולים וזוהמתן דבקה בהן ואותה זוהמא קשה לאדם כשנותנה לפיו:

סעיף ד

ולא משקין תחת המטה. אפי' מכוסים. ב"י:

סעיף ה

תחת קיר נטוי. או על גשר רעוע או ליכנס לחורבה וכל כיוצא באלו עכ"ל רמב"ם פי"ב מהלכות רוצח ושמירת נפש והוא מן הש"ס דאיתא בכ"מ לשם וע"ל סימן קנ"ג דין דאסור להתיחד עם העובד כוכבים מפני סכנה וכן שאר דברים האסורים משום סכנת העובד כוכבים מסי' קנ"א עד סי' קנ"ו ע"ש:

סעיף ו

שלא לשתות מים כו'. וכתב במנהגים ובמהרי"ל הלכות מי לישות המצות דאם יש ברזל במים כל זמן התקופות דאז אין רשות למזיק וכן נוהגים העולם להניח ברזל על כל המשקים ומאכלים ועל מאכלים ומשקים מבושלים או כבושים ומלוחים אין מניחין שום דבר כי אומרים שאין לחוש במבושל וכבוש ומלוח משום תקופה ואולי יצא להם כן ממ"ש הרמב"ם פי"א מהל' רוצח ושמירת נפש דין ט' מי כבשים ומי שלקות אין בהם

משום גילוי ארס הנחש והוא מהירושלמי פ"ח דתרומות וא"כ ס"ל דה"ה דאין בכה"ג משום ארס התקופות (ועיין בזוהר פרשת יתרו עמוד קמ"ג ענין התקופה) וטוב להחמיר בזה להניח ברזל עליו:

סעיף ז

מסוכנת כו'. ע"ל סימן י"ז מדין מסוכנת:

סעיף ח

בהמה או שאר שום דבר שהורה בו חכם מסברא כו'. לא יאכל בעל נפש ממנה אבל אם יש לו קבלה שהיא מותרת מותר כן הוא בש"ס פא"ט ובהגה"א שם וע"ל סימן רמ"ב סעיף ל"א:

סימן קיז

סעיף א

אם הוא דבר המיוחד למאכל כו'. לאפוקי סוסים וחמורים וגמלים דסתמן למלאכה והב"י הביא בשם התוספות דסוף פ' מרובה שכתב ר"ת דה"ה שאר דברים טמאים שעומדין לאכילה אם מגדלן למשוח עורות בשומנן להשתכר בהן או למוכרן לישראל שימשח בהן או להדליק מותר אבל בחזיר הכל אסור משום מעשה שהיה וכמ"ש הט"ז בח"מ סימן ת"ט וכן כתבו האגודה והרא"ש והנ"י בשם הרא"ש והרא"ה ולא כמ"ש בב"ח שהרא"ש חולק אר"ת והאגודה ומלשון המחבר שכתב אם הוא דבר המיוחד למאכל כו' לא משמע קצת הכי אלא כהרשב"א שהביא בב"י שאם הוא מיוחד למאכל ודרך בני אדם לגדלן כדי לאכלן אע"פ שאינו סוחר בדברים אלו למכרן לצורך אכילה אסור וכ"פ בעט"ז להדיא וי"ל דה"ק אם הוא דבר המיוחד לעולם לאכילה לאפוקי אם יחדו שלא לצורך אכילה וכן משמע בב"י ד"ה כ' הרמב"ם כו' עיין שם וכ"מ בכ"מ שם ודוק:

סעיף ב

אסור לעשות בו סחורה. הטעם שמא יבוא לאכול מהן אבל אם אינו מוכר לצורך אכילה ליכא למיגזר דדוקא כשמוכר לצורך אכילה איכא למיגזר שמא יבא לאכול מהן כיון שהוא מוכר לאכיל' או שמא יבא לטעום כדרך המוכרים לאכילה אבל כשאינו מתעסק בו לצורך אכילה ליכא למיגזר א"נ לשמא יבא לאכול לא חיישינן דאטו ברשיעי עסקינן דלא מזדהרי למיכל איסורא אלא הטעם הוא משום דהרואה שסוחר בדבר האסור לצורך אכילה יחשוב שכשם שסוחרן לצורך אכילה כך הוא אוכל מהן ולכך מותר היכא דאינו

מוכר לאכילה אע"פ שהוא דבר שדרך בני אדם לגדלן לאכלן וכמ"ש בס"ק א'. ודין שותף שעבר ועשה סחורה בדבר האיסור עיין בח"מ ר"ס קפ"ב בטור:

סעיף ג

ואפי' לקנותו להאכילו לפועליו עובדי כוכבים אסור. לפי דעת הרב ולא ידעתי על מה סמכו רבים מבני עמינו שלוקחין טריפות בכיון כדי להאכיל לפועליהם עובדי כוכבים והדבר פשוט להם להתיר אבל צ"ע מנין לו להרב פסק זה כי אדרבה מהגהת מיימוני שהביא הב"י משמע שמותר לקנות להאכיל לפועליו עובדי כוכבים שלא אסר אלא לקנות כדי ליתן לעובדי כוכבים וכתב הב"י עליו הטעם משום דמתנה הוי כמו מכר דאי לאו דקביל הנאה מיניה לא הוי יהיב ליה מידי עכ"ל (וה"נ אמרינן בפ"ק דמציעא (דף ט"ז ע"א) אי לאו דטרח וארצי קמיה לא הוי יהיב ליה מתנה ע"ש) וא"כ כשקונה כדי ליתנו לעובדי כוכבים הוי כקונה למכרו לעובד כוכבים דהוי כסחורה אבל בקונה כדי להאכילו לפועליו שיש לו בביתו משמע דשרי דאין זה כעין סחורה וכן משמע בפ' בתרא דעבודת כוכבים (דף ס"ג ע"ב) ע"ש ברש"י ד"ה ולא משום יין נסך וד"ה שנשא ודוק וכן משמע להדיא מא"ח שהביא הב"י שכתב וז"ל אמרינן בירושלמי מי שלקח חזירים לצורך פועלים עובדי כוכבים כשמוכרו אינו מוכרו אלא בדמיו עכ"ל משמע כשהותירו ובא למוכרו אינו מוכרו אלא בדמים שקנה וכ"כ העט"ז להדיא וז"ל י"א שמותר ליקח חזירים להאכילם לפועלים עובדי כוכבים כו' אלא שאח"כ כתב ויש אוסרים וכמ"ש למעלה עכ"ל והוא דעת הרב:

סעיף ד

חוץ מן החלב. פי' חלב של בהמה טהורה אבל של בהמה טמאה משמע דעת הב"י דאסור לעשות בו סחורה דבקרא לא נזכר אלא חלב נבלה וטרפה ומ"ש המחבר סתם חוץ מן החלב מפני שסמך עצמו אמה שכתב שהרי נאמר בו כו' ועוד דסתם בחלב של טהורה מיירי דלא כהא"ח שכתב שלא חילק הכתוב בין טהורה לטמאה וגם תמיה לי על הא"ח שהוא להדיא נגד הברייתא דזבחים (דף ע' ע"א) ומייתי לה בת"כ פ' צו דאיתא התם דהאי קרא דחלב נבלה וטרפה וגו' אייר דוקא בבהמה טהורה שיש במינה טרפה ולא בטמאה ע"ש מיהו דוקא בחלב העומד למכור לאכילה הוא דאסור אבל למשוח עורות נתבאר בס"ק א' דמותר למכרו:

סעיף ה

ואם נזדמנו כו'. בתוספות פ' כל שעה שם איתא דנפלה לו בירושה חשיב כנזדמנו לו וכן משמע בתשו' מנחם עזריה סי' כ"ט וכן משמע מדברי הט"ו בח"מ ס"ס ת"ט:

סעיף ו
לצייד כו'. דוקא לצייד שאומנתו בכך אבל שאר כל אדם אע"פ שנזדמנו לו בצידה לא התירו לו ב"י בשם הפוסקים ובתשו' מ"ע שם פסק דאפילו צייד שאינו קבוע וכל אדם שנזדמן לו מותר למכרם אבל דרך מקח וממכר אפי' בהזדמן ואקראי בעלמא אסור לקנות מהם אלא שאם עבר ולקח לא קנסוהו רבנן שיהא אסור בהנאה ע"ש שהאריך:

סעיף ז
חיה ועוף ודגים טמאים כו'. ל' הטור נזדמנו לו לצייד חיה ועוף ודגים טמאים או שצד טמאים עם טהורים מותר למכרם ובלבד שלא יתכוין לכך:

סעיף ח
וכן מי שנזדמן לו נבלה כו'. זהו מקרא מלא (דברים י"ד כ"א) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי וז"ל הב"ח ומשמע דוקא אותו שנזדמנה לו יכול למכרו לעובד כוכבים מפני הפסד ממונו אבל ישראל אחר אסור לקנות מחבירו הנבלה וטרפה שנזדמנה לו כדי להרויח בה למכרה ביוקר לעובד כוכבים דהיינו נמי סחורה עכ"ל וכן משמע בתוס' דסוכה (דף ל"ט ע"א) ד"ה וליתב לה וכן משמע דעת ר' שמשון בפי' המשניות פ"ז דשביעי' משנה ג' ע"ש:
וכתוב בתשו' משאת בנימין סי' כ"ה בהג"ה דאסור לנחור תיישים שצריך לעורות שלהן למכור אח"כ הבשר לעובד כוכבים דמקרי מכוין מלאכתו בדבר האיסור וכ"כ הב"ח בא"ח סימן תקנ"א סעיף י' ע"ש:

סעיף ט
מותר למכרם. והיכא דצד טמאים וטהורים צריך למכור הטהור והטמא ביחד וכמ"ש הא"ח אבל לא הטמא בפני עצמו ולא הטהור בפני עצמו ול"ד לאם לא עלו בידו אלא טמאים בלבד דהתירו לו למכור דהתם אם לא נתיר לו יפסיד כל טרחו וא"א בענין אחר משא"כ הכא ודלא כב"י:

סעיף י
וצריך למכרה מיד כו'. הג"ה זו צ"ל אחר ובלבד שלא יתכוין לכך:

סעיף יא
וכן מותר לגבות כו'. וצריך למכרם מיד ואסור להשהותם כדי להשתכר בהן אבל לדמיו מותר להשהותן אפילו חזירים כ"כ בתשו' מנחם עזריה סימן ל' וכ"כ בתשו' משאת בנימין סימן ל"ו ועיין בח"מ סימן ת"ט:

סעיף יב

דהוי כמציל מידם. כלומר מן הסתם אמרינן דהוי כמציל מידם דלא כהא"ח שכתב וז"ל וליקח אותם בחוב אסורים ואם הוא כמציל מידם מותר עכ"ל ובתשובת הרשב"א שהביא ב"י מבואר אפילו חזירים מותר ליקח בחובו מה"ט שהוא כמציל מידם וכן הוא בתשובת מ"ע סימן ל' וכ"כ ר' ירוחם נתיב ט"ו סוף אות כ"ז בשם הפוסקים דאם גבאן בחובו דינו כנפלו לו בירושה שמותר למכרם על יד על יד ע"ש:

סעיף יג

ואסור למכור לעובד כוכבים כו'. כ"כ גם המחבר בח"מ סימן רצ"ח ס"ו ודקדקו לכתוב למכור דאילו במתנה מותר דאין במתנה משום גניבת דעת וכמו שנתבאר בסימן ס"ה סי"א ע"ש:

סעיף יד

וכל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם כו'. ומשמע דבכלל זה נמי מורייס של עובד כוכבים שאינו אסור אלא מדבריהם וכמ"ש הט"ו בר"ס קי"א והכי איתא בירושלמי פ"ז דשביעית הלכה ד' ר' יהושע נסב ויהב (כלומר נשא ונתן) בהדין מורייס ואע"ג דטעם איסור מורייס מפני שמערבים בו יין וכמ"ש הט"ו בסי' קי"ד סי"א וסתם יינם אסור בהנאה כמ"ש המחבר ר"ס קכ"ג י"ל שאין המורייס נמכר יותר בעבור היין ועוד דיכול למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו וכמ"ש הטור בסימן קל"ד ס"ב והרב סי' קנ"ד סכ"ג ע"ש. כתב הב"ח ועכשיו נמצאו מקצת אנשים חוכרים מהשרים עיירות וכפרים לזמן וכל זמן החכירות מגדלים חזירים ומאכילים לפועלים עובדי כוכבים ואין לזה היתר כלל כו' ע"כ וכ"כ בתשובת מ"ע סימן ל' וע"ש שהאריך:

סימן קיח

סעיף א

ובשר כו'. משמע דהא דצריך בבשר חותם בתוך חותם היינו אפילו במקום שהטבחים ישראל ול"ד למ"ש הט"ו בסי' א' ס"ד דהמוצא בהמותיו ותרנגוליו שחוטין כראוי בשוק דשרי ברוב טבחי ישראל משום דהתם לא ידעינן מי שחטן הלכך אזלינן בתר רובא אבל הכא שהבשר ביד עובד כוכבים אית לן למימר שהחליפו בנבלה שהיה לו וכ"כ המחבר בסי' ס"ג ס"א וכבר אסרו חכמים כל הבשר הנמצא ביד עובד כוכבים אע"פ שכל המוכרים והשוחטים ישראל עכ"ל. מיהו צ"ע שהרב כתב שם בסוף הסי' שאם היה ביד עובד כוכבים בשר במקום שרוב המוכרים הם ישראלים כשר ואולי מיירי הכא

כשאין רוב המוכרים ישראלים ונראה לחלק דהתם לא מיירי אלא בנמצא בשר ביד עובד כוכבים שלקחו מהמקולין הלכך במקום שהמוכרים הם ישראלים שרינן ליה דליכא למיחש שמא נבלה לקח וגם ליכא למיחש לאחלופי בנבלה שהיה לו בביתו דלאיזה צורך יחליפו הרי הכל שלו אבל הכא דמיירי בשולח או מפקיד ביד עובד כוכבים דאיכא למיחש באחלופי בנבלה שיש לו עוד יש לחלק בין שולח או מפקיד ששוהה הבשר זמן רב בידו ויש לו שהות שיזדמן לו בשר נבלה ושיחלוף ובין לוקח מהמקולין וכמ"ש הט"ו בר"ס קכ"ח דבגר תושב אסור לייחד אצלו יין לזמן מרובה ולזמן מועט מותר והיינו נמי משום דלאחלופי בזמן מוטט ליכא למיחש ע"ש ועיין בסעיף ו' ובמ"ש שם:

סעיף ב

וחתיכת דג כו'. דוקא חתיכת דג דאילו דג שלם או חצי היה ניכר בסנפיר וקשקשת שלו כדלעיל סימן פ"ג:

סעיף ג

שהפקיד או שלח כו'. ל"ד אלא ה"ה לכתחלה מותר לשלוח או להפקיד דברים האסורים מן התורה בחב"ח ודברים האסורים מדרבנן בחותם א' וכ"כ המחבר להדיא לקמן ר"ס ק"ל ופשוט הוא:

סעיף ד

ביד עובד כוכבים. לאו דוקא דה"ה ביד ישראל החשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילין להקל בהם וכמ"ש המחבר בסי' זה ס"ח ובס"ס קי"ט (ועיין בהרב המגיד פ"ח מהמ"א דין י' ודוק) אלא להכי נקט הכא עובד כוכבים דיין לא שייך אלא בעובד כוכבים דהא טעמא דיין הוי משום חיבות ניסוך טרח ומזייף וכמ"ש בס"ק ה' וזה לא שייך בישראל חשוד אם לא שהוא חשוד לנסך יין לעבודת כוכבים דאז פשיטא דהרי הוא כעובד כוכבים גמור וכמ"ש בסימן קי"ט ס"ק ט"ו א"נ להכי לא נקט ישראל חשוד משום גבינה ודכותיה דדבר שהרבים מקילין בו הוא וכמו שיתבאר בס"ק ט"ו והא דלא נקט חשוד להחליף משום דזה פשיטא ודוק:

סעיף ה

אבל יין מבושל כו' וכל שאיסורו מדברי סופרים כו'. דעת המחבר דהכל תלוי במה שהוא אסור מן התורה או מדרבנן דבשר דאיכא למיחש שיחליפו בבשר נבלה וכן דג שיחליפו בדג טמא האסורים מן התורה וכן יין אע"פ דסתם יינם אינו אלא מדרבנן וכדלקמן ר"ס קכ"ג מ"מ כתב הרשב"א דמשום חיבת ניסוך עליה טרחי ומזייפי אף בחותם א' לכך החמירו בו כשל תורה אבל יין מבושל ושכר כו' דכל הנך שאפילו הוחלפו

אין בהן אלא איסור מדבריהם וכמו שיתבאר כיון דאיכא חותם א' לא חיישינן לזיופי והוא דעת הרמב"ם והרשב"א (ור' ירוחם סוף נט"ו) אבל הר"ן כתב בשם הירושלמי דטעמא דבייז ובשר וחתיכת דג צריך חותם בתוך חותם משום שאיסורו מגופו אבל חמפ"ג שאין בהם איסור אלא משום תערובות וכמו שנתבאר בסי' קי"ד וקט"ו ופת אע"פ שהפת עצמו אסור אפ"ה משום דאיסורו מדבריהם סגי ליה בחותם אחד עכ"ד וכ"כ הרא"ה בס' בדק הבית דף קי"ח וז"ל ושטת הירושלמי כל שאסור מגופו וליהוי נמי איסור דאורייתא בעי ב' חותמות וכל שאיסורו מחמת תערובות א"נ איסור דרבנן סגי בחותם א' לבד מיין שהחמירו בו עכ"ל וס"ל ג"כ דחומץ כיון שאינו ראוי לנסך לא חיישינן דטרח ומחליף כיון דסתם יינם מדרבנן ויין שאני דמשום חיבת ניסוך טרח ומזייף וכמו שאכתוב בס"ק ו' לדעת המחבר וסייעתו וכן מבואר מדברי הר"ן להדיא ע"ש וצ"ל דס"ל להר"ן וסייעתו דחלב וגבינה לא מיקרי לענין זה איסור מדבריהם כיון דאיכא למיחש בהו לתערובות איסור דאורייתא ודוק ורש"י פירש הטעם דביבח"ד דמיו יקרים טרח ומזייף בחותם א' משא"כ שאר דברים והארכתי בזה מפני שהרב בת"ח כלל ל"ב ד"י כתב שטוב להחמיר כדברי כל הפירושים גם בסימני ת"ח כתב וז"ל והרבה טעמים בחב"י אמאי צריך חותם בתוך חותם וכן כל הדומה לזה שהוא ג"כ איסור דאורייתא או שהוא מדרבנן ואיסורו מגופו כמו חב"י או שהוא מדרבנן ואין איסורו מגופו אבל הוא חשוב כמו חב"י בכל ענין צריך חותם בתוך חותם עכ"ל וכ"פ בספר אפי רברבי וצ"ע למה סתם כאן כדברי המחבר וגם יש לתמוה הרבה על מ"ש בסימני ת"ח ובספר אפי רברבי או שהוא מדרבנן ואסורו מגופו כו' דהא אפילו להר"ן בכה"ג סגי בחותם אחד כמו פת וכמבואר בדבריו ובדברי הרא"ה להדיא ואולי י"ל בזה דס"ל דדוקא בפת שאיסורו מדבריהם ואין לו עיקר מדאורייתא וכמ"ש ר"ס קי"ב אמרינן הכי אבל לא בכל שאר איסורי דבריהם וכן כשהעתיק בת"ח דברי הר"ן העתיק ופת אף על גב דאיסורו מגופו אפ"ה הואיל ועיקר איסורו מדבריהם סגי ליה בחותם אחד עכ"ל אלא שבר"ן אינו כלשון הזה וגם משמע בר"ן דאפי' איסור של דבריהם שיש לו עיקר בדאוריית' ואיסורו מגופו סגי בחותם א' שדימה חומץ לפת ע"ש ועבס"ק ז' ודוק ועוד דא"כ לא הוצרך לומר טעם דיין דמשום חיבת ניסוך טרח ומזייף דכיון דיש לו עיקר בדאורייתא שפיר בעי חותם בתוך חותם וצ"ע:

סעיף ו

ומ"ש המחבר

כגון דבש העתיק ל' הרמב"ם ומ"מ בדברי המחבר צ"ל דמיירי שעירב בו כ"כ דבש עד שנשתנה טעם היין מחמתו דבכה"ג אין בו משום יין נסך וכדלקמן בסימן קכ"ג אבל בנתערב בו מעט דבש ס"ל להמחבר דיש בו משום יין נסך דלא כהרמב"ם וכמו שיתבאר שם וא"כ בכה"ג צריך נמי הכא חותם בתוך חותם וע"ל בסימן ק"ל ס"ג (ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב סימן ר"ח):

סעיף ז

ומ"ש וכן החומץ ר"ל חומץ של יין וכן משמע בסימן ק"ל ס"ג להדיא ופשוט הוא והיינו שמבעבע כמשליכין אותו על הארץ שאז הוי חומץ גמור ואין ראוי לנסך כדלקמן סי' קכ"ג ס"ו ע"ש וטעמא דלמאי ניחוש לה אי משום חיבת נסוך טרח ומזייף הלא אין ראוי לנסך ואי משום שמא יחליף בחומץ של יין נסך כיון דסתם יינם אינו אלא מדרבנן לא חיישינן להכי וה"ט דמורייס ויין מבושל ויין שעירבו בו דברים אחרים דלא חיישינן שמא יחליף העובד כוכבים המורייס ויין המבושל ויין המעורב בו דברים אחרים שלו משום דכל הנך לא אסירי אלא משום סתם יינם שהוא מדרבנן ודוק:

סעיף ח

ומ"ש וחלב כו'. אע"ג דחלב טעמו שמא יחליף בחלב טמא שהוא אסור מדאורייתא וכמו שנתבאר בר"ס פ"א י"ל שחלב טמא ניכר שהוא עכור כדאמרינן בעבודת כוכבים (דף ל"ה ע"ב) טהור חיור טמא ירוק וא"כ אין לחוש שיחליף כל החלב או רובו אלא יש לחוש שמא החליף מעט דאינו אסור אלא מדרבנן דמדאורייתא מין במינו בטל) וכמו שנתבאר בסימן צ"ח וכן תירץ בפרישה ס"ד וכי האי גוונא כתב האו"ה כלל מ"ח סוף דין ה' אי נמי כמ"ש האו"ה כלל מ"ה דין ז' דמאחר דרוב חלב המצוי בינינו הוי חלב טהור א"כ סתם חלב הוא מדרבנן והב"ח בקונטרס אחרון כתב על הפרישה ושארי ליה מאריה שכתב נגד הש"ס וכנגד הת"ה הארוך מה שלא עלה על לב ודעתו לומר דחלב יש בו איסור דאורייתא אלא דלהכי סגי ביה בחותם אחד משום דלית ליה רווחא וכן דעת הטור ג"כ עכ"ד בקוצר ע"ש ונהפוך הוא שהוא כתב נגד הש"ס וכנגד ת"ה הארוך ואדרבה בטור איתא להדיא לפי הגירסא בספרים הישנים שהיא הגירסא הנכונה וכמו שהסכים הוא ג"כ עליה דבחלב להכי סגי חותם אחד כיון דאיסורו מדבריהם וכמ"ש הרמב"ם והמחבר וכ"כ רבינו ירוחם סוף נט"ו וכן הוא באו"ה בכמה דוכתי אלא ודאי כי היכי דבדג ושאר דברים אית ליה רווחא במה שמחליף הטהור בטמא ה"נ בחלב דאי משום לית ליה רווחא אתינן עלה הא כתבו הט"ו בסימן זה ס"ז (והוא מן הש"ס

ומוסכם מכל הפוסקים) דלא חיישינן שמא החליף אא"כ נהנה בחליפין הא כל שאינו נהנה מותר אפילו בלא חותם כלל אלא העיקר כמו שכתבתי:

סעיף ט

ומורייס. נמי איכא למיחש שמא יחליף במורייס שלהן שהוא אסור במקום שדרכן ליתן לתוכו יין וכמ"ש הט"ו בסימן קי"ד סי"א אבל במקום שאין דרכן ליתן לתוכו יין או שהיין ביוקר יותר מן המורייס פשיטא דא"צ חותם כלל דאפילו יחליף ליכא איסור וכ"כ המחבר שם:

סעיף י

ופת. אין בו אלא שמא יחליף בפת שלהם שהוא איסור מדרבנן וכמו שנתבאר בסי' קי"ב והלכך במקו' שנוהגין היתר בפת של עובדי כוכבים פשיטא דאין צריך חותם כלל:

סעיף יא

וגבינה. אע"פ שגבינה אסורה משום שיש לחוש שהחליף בגבינה שלהם שאסורה מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה וכמ"ש הט"ו בסימן קט"ו ס"ב מ"מ מדאורייתא נמי בטיל העור קיבת נבילה במיעוטו ומה שהוא לא בטיל לעולם הוא מדרבנן כיון שהוא דבר המעמיד כדלעיל ס"ס פ"ז א"נ אפילו אם ידוע שהעמידוה בעשבים או שאר דברים אסורה כמ"ש המחבר בסימן קט"ו שם והיינו גזרה דרבנן א"נ והוא העיקר כיון דאיכא למימר שמא לא העמידה בקיבת נבלה ואפילו הכי אסורה דאמרינן שמא העמיד הוי שפיר מדרבנן ודוק:

סעיף יב

שהפקידו ביד עובד כוכבים. וה"ה שלחו וק"ל:

סעיף יג

וי"א שאף כו'. ולקמן ר"ס ק"ל סתם המחבר כסברא הראשונה וצ"ע:

סעיף יד

ואף השולח אם הודיע כו'. זה נמשך לסברא האחרונה משא"כ לסברא הראשונה וק"ל:

סעיף טו

אם הודיע לחבירו צורת החותם וגם אמר לעובדי כוכבים כו'. נראה דמ"ש הט"ו אם הודיע לחבירו כו' הוא לאו דוקא דה"ה אם אינו מודיע לחבירו אלא שאומר לעובד כוכבים שמודיע נמי מירתת דסבור הוא שהאמת כן דהא כתבו הט"ו בסעיף ב' כיון שהחתימו כראוי כו' במקום שדי בא' אין צריך לחזור עליו ולראותו ומשמע דאף לפי דעת הי"א דבמפקיד אין צריך אלא חותם אחד כתבו כן וכ"כ הרב בהג"ה לקמן סי' ק"ל ס"ב

וה"ה בשולח ואמר לעובדי כוכבים שהודיע לחבירו צורת החותם דאין צריך לחזור עליו ולראותו ועוד דאי בשולח בחותם אחד צריך המקבל לחזור עליו ולראותו א"כ לאיזה צורך צריך להודיע לעובד כוכבים שמודיע לחבירו הא כיון שחבירו מכיר צורת החותם וצריך לחזור עליו ולראותו יראה לעינים אם זייפו אם לאו ולמה יגרע ממפקיד אלא הט"ו אשמועינן דכשהודיע לחבירו צורת החותם לא סגי עד שיאמר גם לעובד כוכבים שמודיעו ואורחא דמלתא כשאומר לעובד כוכבים כן מסתמא מודיע וזה שכתבו וגם אמר לעובד כוכבים כו' באחרונה ולא כתבו להפך אם הודיע לעובד כוכבים שמודיע לחבירו כו' וגם הודיע לחבירו כו' ומיהו אף בשולח בב' חותמות נכון הדבר להודיע לחבירו צורת החותם כדי שיחזור אחריו וכמ"ש הט"ו בסי' ק"ל סוף סעיף ח' ע"ש ואפשר דמש"ה נקטו נמי הכי אם הודיעו צורת החותם לומר דבכה"ג יש לעשות לכתחלה:

סעיף טז

רק בישראל חשוד. דגרע לענין זה מעובד כוכבים לפי שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ ומשמע דבבשר ויין וחתיכת דג צריך בישראל חשוד ב' חותמות ובחמפ"ג צריך בישראל חשוד חותם אחד ומשמע דלפי י"א אלו אין חילוק בין מפקיד לשולח ופי' ישראל חשוד הוא שחשוד להחליף דאין לפרשו שחשוד לאכול אותו דבר שמשלח על ידו דהא כתבו הט"ו בסימן קי"ט ס"ג דמי שהוא חשוד לאכול דברים אסורים אינו חשוד להחליפם ואולי חשיבי הנך דברים שאין הרבים מקילים בהן שאף הוא חשוד להחליפם אם חשוד לאכלם וכמ"ש המחבר בסעיף ח' ובסי' קי"ט אבל הרשב"א כתב בתשובה סימן ק"ט שאכילת גבינה של עובד כוכבים קילא בעיני רבים וכ"כ בתה"א ומביאו ב"י ס"ס קי"ט וכ"כ הטור בס"ס קי"ט דהחשוד על הגבינה אינו חשוד להחליף והכי משמע מדברי הפוסקים ועיין במ"ש בסימן קי"ט ס"ק נ"ב:

סעיף יז

אין צריך לחזור אחריו ולראותו. הטעם דחותמות לא הוי אלא משום דמסתמא לא טרח ומזייף ועיין בס"ק ט"ו:

סעיף יח

אפילו עשה ב' חותמות. וה"ה יותר ולקמן סימן ק"ל ס"ח התנה הרב תנאים בזה ע"ש:

סעיף יט

ויש לחוש שאסרו בנגיעה. כלומר אפילו לא נהנה יש לחוש דמשום חיבת נסוך נגע בו וע"ל סימן קכ"ח ס"ק ד':

סעיף כ

אף שהחותם מקולקל. שנראה שנעשה בכוונה על ידי אדם דאם לא כן בכל ענין שרי כדלקמן סימן ק"ל ס"ק ו' וס"ח בהג"ה:

סעיף כא

אות אחת חשוב כחותם אחד. משמע דאפי' בדברים שדי בחותם אחד חשוב אות אחת כסימן ועדיף ממפתח שכתב המחבר בסעיף שאח"ז:

סעיף כב

אבל בדברים שדי בחותם אחד כו'. משמע דהיינו בחמפ"ג וכיוצא בו ונראה לפי זה ה"ה דלדעת הי"א במפקיד אין צריך אפי' בחב"י אלא חותם אחד וכן דעת הי"א דבעובד כוכבים הכל שרי בחותם וכדלעיל סעיף א' לא חשיב מפתח חותם אחד וז"ש הרב סימן ק"ל ס"ב וסי' קל"א ס"א דיין נסך ביד עובד כוכבים בדיעבד סגי בחותם אחד ולא כתב רבותא יותר דסגי בדיעבד אפילו במפתח אחת מפני שסתם כאן כדברי המחבר והיינו כדפי' ואע"ג דלר"ת ודאי סגי אף במפתח אחת מ"מ אנן לא סמכינן עליו אלא בחותם אחת ובב"ח כתב כאן ובסימן ק"ל שבדיעבד סגי אפילו במפתח אחת ושכן דעת הרב ע"ש ולא נהירא גם מה שהביא ראייה מתשובת רשב"א שבמרדכי פרק ר' ישמעאל ומתשובת הרשב"א () כלל י"ט סי' ג' לדין זה דחיתי הכל בספרי באמת הבנין ע"ש וגם מה שכתב לחלק על המחבר בחמפ"ג ודעתו דמותר אפילו לכתחלה במפתח אחד איני רואה בדבריו שיהא כדי לחלוק כיון שהרשב"א והט"ו הסכימו דדוקא בעינן חותם אחד אפילו בדיעבד ובפרט שאמרו להחמיר:

סעיף כג

אם שלח על ידי עובד כוכבים כו' כשרה. מלשון זה משמע קצת דדוקא דיעבד הוי ניקור וכיוצא בו סי' אבל לא לכתחלה אכן הטור כתב ג"כ כלשון הזה ואפילו הכי כתב להדיא בסימן ס"ה דמותר לשלוח אפילו לכתחלה ע"י עובד כוכבים ע"י סימן ניקור אבל המחבר לא כתב שם מזה כלום ומ"מ כתב באו"ה דלכתחלה אין לסמוך עליו וכ"כ הרב בסימני ת"ח שם:

סעיף כד

אבל אם שלח איסור דרבנן כו'. ומבואר בת"ה שם דבאיסור דרבנן אפילו ראה היהודי שהיה החותם נשבר ומקולקל לגמרי והיה ניכר בודאי שנפתח החותם מותר בענין זה וכן הוא בת"ח שם דין י"ד ע"ש:

סעיף כה

אסורים. הטעם שמא החליף העובד כוכבים טוב ברע ושחט בעצמו כמו כן לזה שהחליף ואין שחיטה סימן לסמוך עליו וכתב בפרישה סי"א וז"ל ודוקא במקום שאין רוב ישראל או רוב טבחי ישראל מש"ה חיישינן שמא החליף בבשר נבלה ואין לסמוך על סימן שחיטה משא"כ לעיל בסי' א' דשם מיירי במקום שרוב ישראל ורוב טבחים ישראל אמרינן דסמכינן ארוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם עכ"ל וקשה דמשמע דהט"ו מיירי הכא אפילו במקום שרוב טבחים ישראל ורוב ישראל וכן משמע להדיא ברוקח ס"ס ת"ו ובב"ח בקונטרס אחרון כתב וז"ל דוקא הכא חיישינן שהחליף כדי להרויח ושחט בעצמו זה שהחליף אבל בנאבדו לו גדייו ותרנגוליו ומצאן שחוטין דכשרים ולא חיישינן דעובד כוכבים שחטן התם ודאי כיון דמכירן שהן שלו ולא נחלפו אין לחוש דעובד כוכבים שחטן בכדי כיון דלית ליה רווחא ומסתמא ודאי ישראל שחטן ורוב המצויים אצל שחיטה מומחין הן עכ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו דהא משמע להדיא באלו מציאות (דף כ"ד ע"ב) דאף המוצא בהמה שחוטה דעלמא שאינה שלו מותרת ברוב ישראל וכן משמע מדברי הטור סי"א המוצא בהמה כו' וכן נתבאר בסי' ס"ג והרי אינו מכירה שלא נחלפה והמחבר שכתב בסימן א' ס"ד אם אבדו גדייו ותרנגוליו כו' אורחא דמילתא נקט אי נמי המחבר אזיל לטעמיה דאסר בשר שנתעלם מן העין בסימן ס"ג והלכך בעינן דוקא גדייו שמכירן שהן שלו משא"כ לדידן דקי"ל בשר שנתעלם מן העין שרי אבל נ"ל ברור דל"ד כלל לסי' א' דהתם לא הוי ביד עובד כוכבים מעולם אלא דלא ידעינן מי שחטן והלכך אזלינן בתר רובא ואמרינן רוב המצויים אצל שחיטה מומחין הן אבל הכא ששולח ביד עובד כוכבים ויש לחוש שהחליף הטוב ברע והלכך אפילו במקום שרוב ישראל מצויים יש לחוש ששחט בעצמו לזה שהחליף כדי להרויח וגם לא דמי הכא לבשר הנמצא ביד עובד כוכבים דשרי ברוב ישראל כמ"ש לעיל ס"ק א' ע"ש:

סעיף כו

שאין סימן שחיטה סימן לסמוך עליו. וכ' המרדכי פג"ה ומביאו ב"י ס"ס ס"ג מעשה בא לידי בתרנגולת שחוטה ששלחוה ביד עובד כוכבים בלי שומר ונסתפקו בדבר לומר שמא אחרת היתה ונתחלפה והלכו לשוחט ושאלו לו אם שחט זאת התרנגולת והשיב אין לי בה טביעת עין אמנם עתה שחטתי תרנגולת א' אבל בעל התרנגולת היה מכירה ואמר שזאת היא והתרתי אותה כיון שבעל התרנגולת היה מכירה עכ"ל וכ"פ מהרש"ל פ"ק דחולין סי' כ"ג ופג"ה סימן כ"ה והוסיף אבל אם לא שאלו השוחט לא הוי סימן עכ"ל ופשוט הוא:

סעיף כז

אם שלח ע"י עובד כוכבים בלא חותם כו'. משמע דאף בשאר עובד כוכבים שאינו עבדו ושפחתו מותר בדיעבד אם אותו מקום מעבר לרבים וכ"כ בת"ח שם דין ט"ו דלא כאו"ה שלא התיר אלא דוקא בשפחתו ועבדו:

סעיף כח

ואפילו עבדי ישראל כו'. פי' הרב המגיד שהוא בעבדים כנעניסם שמלו וטבלו לשם עבדות והרי הן כנשים עכ"ל וע"ל סימן קכ"ד ס"ג וסימן רס"ז:

סעיף כט

אף הוא חשוד להחליף. בס"ס קי"ט יתבאר דהיינו דוקא לאותו דבר שהוא חשוד לאכול עליו חשוד ג"כ להחליף ע"ש:

סעיף ל

וכן מותר לקנות גבינה כו'. זהו כ"ש מבשר שכתב המחבר שהוא מדאורייתא ולא כתבו הרב אלא משום סיפא:

סעיף לא

ובדיעבד כו'. כלומר אם כבר קנה מן העובד כוכבים ומשמע דקאי אבמקום שאין לחוש שמא נשארו הדפוסים ביד עובד כוכבים וקבעו אותם כו' אלא שלא ידענו מי כתבו או חתמו אבל במקום שיש לחוש שמא נשארו הדפוסים ביד עובדי כוכבים וקבעו אותם בגבינותיהם אסור אפילו בדיעבד ועיין בתשובת ן' לב ח"ג סי' א' מיהו כתב העט"ז בסוף הסי' דבמקום הפסד יש להתיר אפי' בכה"ג בדיעבד ועיין בסוף הסי' ובמ"ש שם. וכתב בת"ח כלל פ"א דין ד' ומנהג ליקח יינות שמביאים העובדי כוכבי' מארץ ישמעאל שקורין משקטע"ל על ידי חותמיהן שמביאי' כתבים מישראל עכ"ל וכ"כ בסימני ת"ח שם דביין נוהגין להקל וע"ל סי' ק"ל סעיף ו':

סעיף לב

המניח כו'. בחולין (דף ג' ע"א) דייק מההיא לישנא דהמניח היינו דיעבד מיהו מסיק התם דאפילו לכתחלה מותר ביוצא ונכנס וא"כ צ"ל דמ"ש הט"ו האי לישנא משום סיפא נקטוהו דשהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות דאינו מותר אלא בדיעבד וכ"כ הרב לקמן סי' קכ"ט סעיף א' דבכה"ג אסור לכתחלה ע"ש והוא מהמרדכי פרק רבי ישמעאל בשם ראב"ן אי נמי כמ"ש התוס' בחולין שם דהמניח לכתחלה נמי משמע:

סעיף לג

אם הוא יוצא ונכנס כו'. נראה דאפי' קטן יוצא ונכנס מהני כדלעיל סי' קט"ו ס"א בהג"ה ואפילו באיסור דאורייתא (ועיין בתשו' הרשב"א שהביא הב"י בסי' ק"ל בד"ה כתב שאלת אם סומכין בשמירת הפעוטות כו') וכמ"ש המחבר בסימן ס"ט ס"י לענין הדחה ע"ש ואע"ג דאיכא למימר דהתם שאני משום דדם שבישלו אינו עובר עליו ואין כאן אלא איסור דרבנן כדשרי' מה"ט בעובד כוכבי' מסל"ת שהדיחו וכדמבואר בב"י שם ובת"ח סוף כלל מ"א נראה דדוקא לענין נאמנות איכא לפלוגי דבאיסור דאורייתא אינו נאמן במסל"ת חוץ מבעדות אשה אבל לענין מירתת ליכא לפלוגי בהכי:

סעיף לד

והוא שלא סגר הבית עליו. אין רוצה לומר דצריך לידע שלא סגר הבית עליו אבל מן הסתם אסור דהא בעבודת כוכבים (דף ס"ט ע"ב) משמע להדיא דמן הסתם לא חיישינן שסגר הדלת אלא רצה לומר שלא נודע שסגר הדלת וכ"כ בפירוש בסי' קכ"ט ס"א ע"ש:

סעיף לה

ואין לחוש שמא כשהחזיר כו'. דמרתת שמא יחזור הישראל פניו מיד ויראהו ובתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן י"ח מוכח דאפילו בעובד כוכבים וישראל אכסנאים אין לחוש דהא דשרינן ביוצא ונכנס היינו אפילו באכסנאים שאינם מכירים זה את זה דאינהו נמי מירתתי אהדדי ע"ש וכן הוא בפסקי תוס' פרק קמא דעבודת כוכבים סי' י"ב והוא מן התוס' שם ריש דף י"ב וע"ל סימן פ"ח ס"ב:

סעיף לו

יש ליזהר אפילו בשתי קדרות. פירוש משום ניצוצות וזה שכתב אפילו ולפי זה כשאין פיהן מגולה אין צריך ליזהר בשתי קדרות ועיין בס"ק שאח"ז בסופו:

סעיף לז

ואינו יוצא ונכנס. משמע דעת הרב דביוצא ונכנס אין צריך להחמיר ולכאורה בהרא"ש וטור לא משמע כן שאחר שכתבו דין דשתי קדרות שכתב המחבר בסעיף י"א כתבו ועל זה סומכין להניח הקדרות אצל השפחות כשהולכין לב"ה דהוי כיוצא ונכנס ונכון לירא שמים להחמיר כי כמה פעמים אירע קלקול בדבר ועוד כדי להשביח חלקה נותנת חלב בקדרה עכ"ל (ועיין בהרא"ש עצמו) משמע דאף ביוצא ונכנס יש להחמיר ומה שלמד הרב מתשובת הרא"ש שכתב ואם ישראל יוצא ונכנס שרי דעתו בתשובה דלעניין דינא שרי והיינו שכתב שם וכדאמרינן בפ"ק דעבודת כוכבי' לא הלכת לצור מימיך וראית עובד כוכבים וישראל ששפתו שתי קדרות כו' ובפסקיו פ"ק דעבודת כוכבים כ' אהך

דהלכת לצור דהיינו מדינא אבל נכון להחמיר ע"ש אבל המחבר שכתב יש להחמיר כו' וכמו שכ' הרא"ש בפסקיו ונכון לירא שמים להחמיר כו' אפילו ביוצא ונכנס קאמר ויש לומר דמשמע ליה להרב מדלא השיב הרא"ש להשואל שם דיש להחמיר לכתחלה אפילו ביוצא ונכנס ש"מ דביוצא ונכנס אפילו חומרא אין כאן ומה שכתב ונכון לירא שמים כו' אכשהולכין לב"ה קאי משום דל"ד ליוצא ונכנס כיון ששוהין בב"ה זמן מה והשפחות יודעות שדרכן לשהות אבל ביוצא ונכנס ממש א"צ להחמיר (וע' בסימן קי"ג ס"ד) ואין להקשות ממה שכתב הרב בסעיף הקודם דלכתחלה יש ליזהר אף בשתי קדרות ופשיטא דבישראל ועובד כוכבים ששפתו לא גרע מיוצא ונכנס דהתם הטעם משום ניצוצות שיתזו מזו לזו וכמו שכ' בס"ק שלפני זה:

סעיף לח

ואם אירע קלקול כו' איסור בקדרה כו'. בשבולי לקט כתוב שנתנה איסור בקדרה להכעיס כו' וכן העתיק הרב בתורת חטאת כלל ל"ב דין ט' וכאן נשמט תיבת להכעיס משום דלאו דוקא הוא חדא הטעם שכתב שלא ילמדו לעשות כן שייך נמי באם כוונת' להנאתם אלא נקט להכעים לאפוקי אם לא ידעה שאותו דבר שהכניסה בקדרה אסור לישראל וה"ק שנתנה איסור בקדרה להכעיס דהיינו שידעה שאותו דבר אסור לישראל ואפ"ה נתנה. וכ' עוד הב"י בשם שבולי הלקט עובד כוכבים שאמר אל תאכל מקדרה זו שאני השלכתי בו חלב אין מקבלין ממנו אלא מותרת היא עכ"ל וכ"פ הרב בת"ח כלל ל"ב דין ט' וכתב שהוא פשוט מהביא עובד כוכבים פירות לשוק שאין העובד כוכבים נאמן לא לאיסור ולא להיתר וע"ל סי' קכ"ב ס"ג וע"ל סי' קכ"ז:

סעיף לט

אין להאכילה אותו מאכל כו'. בשבולי הלקט כתב לא לאותו עובד כוכבים ולא לעובדי כוכבים אחרים וכ"כ בת"ח ובסימני ת"ח שם וכאן שכתב הרב אין להאכילה סתם כו' צ"ל דל"ד קאמר:

סעיף מ

אין חוששין כו'. שירא העובד כוכבים שיחוש שהיהודי רגיל לעשות חותמו במקום מיוחד ועוד שמא ירגיש הישראל בדבר מחמת שהאחרונות שנעשו אחר כך הם לחות יותר ועוד דאיכא ספיקי טובא כי שמא לא בא החותם הנאבד מעולם ליד עובד כוכבים ואת"ל בא לידו שמא לא זייף ואת"ל זייף שמא לא העמיד אלא בדבר המותר עכ"ל מרדכי והנה הב' טעמים הראשונים אינן מספיקין אלא לאותן הגבינות שהניח הישראל בבית

העובד כוכבים והטעם האחרון מספיק גם לקנות ממנו גבינות אחרות ועיין בסעיף ט' בהג"ה ובמ"ש שם:

סעיף מא

וכן אין לחוש שמא החליק כו'. דלא חיישינן שמא כוון להכשילו כל זמן שאין לעובד כוכבים הנאה בדבר וכדלעיל סעיף י' ועיין בסעיף ב' בהג"ה:

סעיף מב

אבל אם לא הניחו כך. פי' אע"פ שהניחו במקום אחר במקום מיוחד בכוונה מ"מ כיון דלא הניחו מונח על הגבינות סבור העובד כוכבים שאין הישראל יודע היכן הניחו ואסור:

סימן קיט

סעיף א

החשוד לאכול כו'. משמע דהא דלא סמכינן עליו היינו דוקא בידוע שהוא חשוד אבל בסתם ישראל סמכינן עליו אפי' באיסור דאורייתא וכמ"ש הטור) בד"א בחשוד אבל בסתם כל אדם הוא בחזקת כשר לאכול עמו וכן דעת הראב"ד בהשגות סוף פי"א מהמ"א וכן נראה מרש"י שכתב חנוונים שבסוריא חשידי וכ"פ ר"ל ן' חביב בתשובה סימן קכ"א ע"ש גם נ"ל ראיה לזה מהירושלמי פ"ח דשביעית הל' ב' אמר ר' יוסי לא אמרו אלא כשאינו יודע אם חשוד אם אינו חשוד הא דבר ברי שהוא חשוד אסור כו' ע"ש ולא כדעת הרמב"ם (והוא הי"א שהביא הרב דס"ל) דבעינן דוקא שיכירו אותו שהוא מוחזק בכשרות וכ"כ בד"מ דהמנהג אינו כדעת הרמב"ם אלא דמחזיקים כל אדם בחזקת כשרות עכ"ל אבל קשה שהרי בסימנים המחודשים בסי' א' פסק המחבר כהרמב"ם דבעינן שיהא השוחט נאמן ובב"י שם כתב דהיינו דלא כדעת המרדכי שכתב שא"צ דסתם ישראל בחזקת כשרות הוא וכן בס"ס ס"ה כתב וז"ל אין לוקחין בשר מכל טבח ששוחט לעצמו ומוכר אא"כ היה מוחזק בכשרות עכ"ל והוא ל' הרמב"ם פ"ח מהמ"א וזה קשה ג"כ על הטור שבסי' ס"ה העתיק דברי הרמב"ם הנ"ל בסתם וצ"ל דדעת הט"ו לחלק דשאני טבח שוחט דשכיחא טובא וגם דיני שחיטות מרובים ובקל יכול לעשות שהייה או דרסה או שאר פסולים ואם לא הוחזק בכשרות אסור:

סעיף ב

אין לסמוך עליו בהם. פי' ליקח ממנו אבל סומכין עליו כשאומר על אחרים שהוא מותר וכמ"ש המחבר בסעיף ז' ועמ"ש שם ועבס"ק ה':

סעיף ג

אסור לקנות ממנו יין או שאר דברים שיש לחוש לאיסור. פי' ל"מ שאר איסורים של תורה ממש אלא אפילו יין שאינו איסור של תורה ממש דסתם יינם אינם אלא דרבנן שגזרו עליו אטו ודאי יינם וכדלקמן סי' קכ"ג ול"מ יין אלא אפילו שאר דברים שיש לחוש לאיסור אפילו הם מדרבנן לגמרי כגון גבינה ופת של עובדי כוכבים במקום שנוהגים בו איסור וכה"ג ומסתימת דברי הרב משמע דה"ה חלב אין לוקחין ממנו אא"כ הוחזק בכשרות דלא כהרמב"ם שם שכ' דחלב לוקחין מכל אדם וכתב הרב המגיד שם שזה למד ממה שלא נזכר חלב עם שאר דברים והטעם מפני שקרוב לעמוד עליו עכ"ל היינו לפי שהיה גורס כגירסת הרי"ף והרא"ש שגורסין אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא אלא מן המומחה לא יין ולא מורייס ולא חתיכת דג שאין בה סי' ולא מלח סלקונדריות ולא חלתית ולא גבינה ע"כ אבל בנוסחי דידן בש"ס (בעבודת כוכבים דף ל"ט ע"ב) איתא חלב במקום חתיכת דג וכך היא גירסת התוס' שם וכן העתיק הב"י א"כ משמע להדיא דחלב שוה לשאר הדברים וזה דעת הרב:

סעיף ד

מיהו אם נתארח אצלו אוכל עמו. דלא גרע ממי שהוא חשוד למכור דברים האסורים שכתבו הט"ו בסעיף שאח"ז ומ"ש הרב אם נתארח כו' אין ר"ל דלכתחלה אסור להתארח אצלו כדי לאכול עמו דהא אפילו בחשוד למכור כתבו הט"ו דמתארח אצלו ואוכל עמו אלא כיון דהמחבר נקט אם נתארח לאשמועינן דאפילו דיעבד שנתארח אסור לאכול עמו נקט נמי הרב אם נתארח:

סעיף ה

אם אינו חשוד לאכול כו'. פרש"י והר"ן הטעם משום דדוקא למכור הוא חשוד משו' דלא קפיד אלפני עור לא תתן מכשול ומוכר דברים שלקח מן העובד כוכבים ומיהו איהו גופיה לא אכיל איסורא הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו:

סעיף ו

עובר עבירה לתיאבון לא מקרי חשוד. פירוש דלא מקרי חשוד לאותו דבר עד שיעבור שלא לתיאבון כגון שאילו הי' מונח לפניו האיסור וההיתר היה אוכל האיסור ול"ד למומר אוכל נבילות לתיאבון דאסור לאכול משחיטתו עד שיבדוק לו הסכין כדלעיל סי' ב' משום דדרך הסכין להיו' פגום והוא אוכל נבלות לתיאבון הלכך חיישינן שגם עתה יעבור עבירה לתיאבון ולא יטרח לתקנו אבל הכא מיירי בענין שאין לחוש שיעבור גם

עתה לתיאבון הלכך אמרי' דודאי באותו פעם היה עובר לתיאבון אבל עתה למה יעבור הלכך לא מקרי חשוד ודוק:

סעיף ז

ולא חיישינן שמא יחליפנו כו'. והא דמשמע מדברי הטור בסימן קי"ח ומדברי הרב שם ס"א ישראל חשוד אין מפקידין אצלו דבר האסור מן התורה אלא בשני חותמות ודבר האסור מדרבנן בחותם אחד התם מיירי שהוא חשוד להחליף וקיצרו שם בדבר לפי שלא נחתי לפרושי התם איזהו נקרא חשוד ובב"ח פי' דהתם מיירי שהוא חשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילין להקל בהן דאז הוא חשוד להחליף (וכמ"ש המחבר בסימן קי"ח ס"ח ובס"ס זה) וחלב ומורייס ופת וגבינה וכיוצא בהן מפקידין לחשוד אפילו בלא חותם דדבר שהרבים מקילין בו הוא עכ"ד ותימה שהרי הטור הזכיר שם להדיא דגם בחשוד בעינן בחמפ"ג חותם והכי משמע מדברי ר"ת וסייעתו שהביאו התוספות והפוסקים ומביאם ב"י בסימן קי"ח דמפרשים דהא דאמר רב חבי"ת צריך חב"ח וחמפ"ג צריך חותם אחד מיירי בישראל חשוד אלמא דבישראל חשוד צריך חותם א' אף בחמפ"ג וגם מדברי הרב בהג"ה לשם משמע הכי ועיין בסי' קי"ח ס"ק ט"ז:

סעיף ח

כיון שאינו חשוד על הגזל. ואע"ג דחשוד ג"כ למכור כיון שהוא חשוד לאכול וכדלעיל סעיף א' היינו דוקא למכור דמה שהוא מוכר מורה ביה היתירא אבל לגזול ולהחליף בידים לא חשוד:

סעיף ט

פעמים שבושה מהאכסנאי כו'. מדברי הט"ו משמע דמפרשים דהא דקאמר בש"ס דחולין (דף ו' ע"ב) דפונדקית מוריא היתירא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא בניחותא וכמו שפירש"י ומוריא הוראה היתירא לעצמה לטובה אני מתכוונת בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא עכ"ל וכן פירש הרשב"א ולפ"ז היכא דידוע דאינו בושה מהאכסנאי כדרך הפונדקית עכשיו דלא איכפת להו כלום בשל אורח מותר אבל התוס' שם פירשו דבתמיה קאמר בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ואני טרחתי בשבילו עכ"ל ולפ"ז היכא דמשלם לה שכר טירחא אפשר דמותר וכמ"ש התוס' כל הנשבעין (דף מ"ח ע"ב) והמרדכי שם דאינו יכול להשביע את שלוחו אם נותן לו שכר דכיון דנותן לו שכר תו לא מוריא היתירא ואפילו להרמב"ם פ"ט משלוחין דין ה' דמשמע שם דאפילו כשנותן לו שכר יכול להשביע משום דאפ"ה מוריא היתירא דאולי לא נתן לו שכר טירחא כראוי אפשר דמודה הכא בטרחא דפונדקית:

סעיף י

אבל כל מה שצריך לאותו דבר חשוד גם עליו. פי' אע"פ שאין בו חשש איסור חשוד גם עליו למוכרו שעי"כ ימכור האיסור וכדמסיק שקונסים אותו למכור אגוזים כו':

סעיף יא

כגון מי שהיה חשוד למכור חלב כו'. כתב הב"ח דבטבח שהוא חשוד על החלב חשוד על כל האיסורים (ומוכח נמי דר"ל אפילו על דבר החמור מחלב ע"ש) דדבר שאין הרבים מקילין בו הוא עכ"ל ולמד כן מתוך דברי הרשב"א בת"ה שהביא הב"י ובסוף הסימן יתבאר דזה אינו ושאף הרשב"א לא אמר אלא במי שהוא חשוד לדבר שאין הרבים מקילין בו שהוא חשוד לאותו דבר להחליף וכמבואר בדברי הרשב"א עצמו במשמרת הבית להדיא וכן ברפ"ק דחולין (דף ה') ריש ע"ב גבי הא דקאמר התם מומר לאכול חלב להביא קרבן על הדם איכא בינייהו ע"ש ובתוס' ד"ה מעם הארץ כו' מוכח להדיא דחשוד לאכול חלב אינו חשוד לדבר אחר ע"ש ודוק ועיין בס"ס ס"ד:

סעיף יב

החשוד על איסור חמור כו'. ל' הטור החשוד לדבר החמור חשוד גם לדבר הקל ממנו אפילו אין החמור חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני בני אדם עכ"ל ומשמע לכאורה דה"ק ל"מ אם החמור חמור ממנו בעונש דאז אפילו הקל ממנו בעונש חמור בעיני בני אדם חשוד גם עליו דכיון דחשוד על דבר החמור בעונש ואינו ירא שמים כ"ש שחשוד על דבר הקל ממנו בעונש ואינו ירא מהבריות אלא אפילו אין החמור שחשוד עליו חמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני הבריות אפ"ה אמרינן מדחציף נגד הבריות חשוד גם אדבר שהוא קל בעיני הבריות וחמור בעונש אבל המחבר נראה שהבין דה"ק ל"מ אם החמור חמור ממנו בעונש דאז פשיטא שחשוד על דבר הקל ממנו בעונש אם שניהם שוים בעיני הבריות אלא אפילו אין החמור חמור ממנו בעונש אלא שניהם שוים הם בעונש אלא שחמור בעיני בני אדם אז חשוד גם על דבר שאינו חמור כ"כ בעיני בני אדם אבל כשחשוד על איסור חמור אינו חשוד על איסור קל ממנו אם הקל חמור בעיני הבריות דאולי מורא הבריות עליו יותר ממורא שמים ואפשר לומר לדעתו ג"כ דהחשוד על דבר החמור בעיני הבריות אינו חשוד על דבר הקל ממנו בעיני הבריות אם הוא חמור בעונש דאולי כבוד שמים חביב עליו יותר וכדי שלא להוציא האדם מחזקת כשרות דייניין ליה הכא והכא לקולא ואולי דעת המחבר דהכל תלוי במה שהבריות נזהרין בו אלא היכא דבעיני הבריות שניהם שוים אז אזלינן בתר הקל והחמור בעונש וצ"ע. ומיהו כל זה לא איירי אלא החשוד על דבר החמור בין בעונש בין בעיני הבריות שחשוד על

דבר הקל ממנו אם הם מין איסור אחד כגון ששניהם בדבר מאכל וכיוצא בו הא לאו הכי לא וכן דעת הרמב"ן בתשו' סי' ק"ע והרשב"א בתשו' סי' ס"ד וכ"כ ב"י וכן משמע מדברי המחבר בסי' ב' דכתב דמומר לערלות אינו מומר לשחיטה והוא מהש"ס דחולין (דף ד' וה') אע"פ שהדבר ידוע דמילה חמור) בעונש ובעיני הבריות משחיטה אלא ודאי כדאמרן ומה שסתם המחבר הדברים כאן הוא מפני שסמך עצמו אמאי דמיירי בכל הסי' בדברים הנאכלין ואפשר דלכך שינה מלשון הטור שהטור כתב החשוד לדבר חמור חשוד ג"כ לדבר הקל כו' והוא כתב החשוד על איסור חמור כו' להורות דוקא על איסור חמור אז הוא חשוד על איסור כיוצא בו אם הוא קל ממנו ועיין בס"ק י"ד:

סעיף יג

חשוד על הקל ממנו. ז"ל הפרישה נראה דהיינו דוקא בדברים שיש לו הנאה ממנו ומ"ש לעיל סי' ב' דדוקא בעבודת כוכבים ומחלל שבתות בפרהסיא הוא דהוי מומר גם לשאר דברים ולא בשאר עבירות התם מיירי בענינים דלית ליה הנאה מהם עכ"ל ולחנם דחק דבסימן ב' ה"ק דמומר לעבודת כוכבים ולחלל שבתות הוי מומר לכל עבירות שבעולם משום דהנך חמירי מכל עבירות אבל בשאר עבירות לא הוי מומר לכל עבירות אלא דינו כדכתב כאן דאם יש דבר קל ממנו חשוד עליו ופשוט הוא:

סעיף יד

אפילו הוא קל שבשניהם. נראה אפילו הוא הקל בעונש ובעיני הבריות ונראה דאפילו בשני מיני אסורים נמי אם חזר ונחשד אח"כ על א' מהן אפילו הוא הקל חשוד על החמור ממנו כיון שנחשד בראשונה על שניהם ואפשר שלכך כתב המחבר כאן החשוד על שני דברים כו' ולא כתב על שני איסורים וכדכתב בסעיף שלפני זה החשוד על איסור חמור כו' ועיין ס"ק י"ב:

סעיף טו

חוץ מעבודת כוכבים וחלול שבת כו'. דאילו הנך כבר נתבאר בסימן ב' דהוה מומר לכל התורה. ודע דמומר לנסך היין הוי נמי מומר לכל התורה והכי איתא פרק קמא דחולין וכ"פ כל הפוסקים והוא בכלל מומר לעבודת כוכבים:

סעיף טז

או שאינו מאמין בדברי רז"ל. כלומר הוא חשיב ג"כ כעובד כוכבים ומחלל שבת וכן מפורש בתשובת הרשב"א שהביא הב"י ונתבאר בסי' ב' דמומר להכעיס אפילו לדבר א' דינו כעובד כוכבים וע"ל סי' קנ"ח ס"ב:

סעיף יז

נאמן בשאר איסורים. אפילו בשל עצמו אפילו למכור וכן לאכול עמו:

סעיף יח

ובשל אחרים נאמן אפילו לאותו דבר לומר מותר הוא. דוקא לענין איסורא אמרינן הכי אבל לענין ממונא מי שהוא חשוד לדבר אחד פסול להעיד לדבר אחר אפילו בשל אחרים וכמו שנתבאר בח"מ סימן ל"ד דלענין ממון כתיב אל תשת רשע עד דכל היכא דנקרא רשע אסור להעיד ואין להקשות דהכא וכן לקמן סימן קכ"ד ס"ט סתם הרב כדברי המחבר ובח"מ סי' ל"ד סכ"ה ובא"ע ס"ס מ"ב כתב הרב דמי שחשוד על עריות פסול לעדות אשה דודאי לפי מ"ש הב"י שם דהיינו משום דהלכתא כר"מ דהחשוד בדבר לא דנו ולא מעידו קשיא אבל ודאי ז"א דהא איפסקא הלכתא בש"ס סוף פרק בתרא דיומא ובכורות (דף ל"ט ע"ב) כרשב"ג דפליג עליה דר"מ וס"ל דנאמן הוא על של חבירו וכ"פ הרמב"ם והסמ"ג לאוין רי"ד ע"ג וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' ס"ד והר"ן בתשו' סי' כ"ה והריב"ש סי' ד' וי"ב וכן מוסכם בהרא"ש וטור וכל הפוסקים כדלקמן סי' שי"ד והא הרא"ש וטור כתבו ג"כ בח"מ סי' ל"ד דפסול לעדות אשה אלא ודאי התם היינו טעמא דהוי נוגע בעדות וכדאמרינן בש"ס פ' זה בורר (סנהדרין דף כ"ו ע"ב) דניחא ליה דתהוי פנויה דתהא שכיחא ליה או דלא תהוי פנויה ומים גנובים ימתקו ע"ש ומה שקשה מלקמן סי' קכ"ז בהג"ה יתבאר שם בס"ק י"ט מיהו כל זה בחשוד אבל במומר דהיינו שהוא מועד כתבתי לעיל סי"ב ס"ק כ' ולקמן סי' קכ"ז ס"ק י"ט דאינו נאמן לאותו דבר בשל אחרים וע"ש:

סעיף יט

מי שהוא חשוד בדבר דלא משמע לאינשי כו'.פי' כגון העובר על לא תחמוד דלא משמע לאינשי שהוא איסור דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו ולכך לא מיקרי חשוד מ"מ דברי הרב צריכים ביאור דלענין מאי לא מיקרי חשוד אי לשאר דברים בשל עצמו או לאותו דבר בשל אחרים הא אפילו היה משמע לאינשי שהיא עבירה לא היה חשוד וכמו שנתבאר ואי לאותו דבר בשל עצמו הא כתב הרב דאינו נאמן וצריך לפרש דלענין זה לא מיקרי חשוד דאפילו על דברים הקלים ממנו לא חשוד כיון שאותה עבירה החמורה לא משמע לאינשי שהיא עבירה דאם היה יודע שהיא עבירה היה נזהר בה ועי"ל דלענין עדות ממון כשר להעיד ולא מיקרי חשוד ואולי יש לדחוק דה"ק מ"ש המחבר דבשל אחרים נאמן אפילו לאותו דבר ליתיה אלא הכי הוא דינא דמי שהוא חשוד לעבירה כו' משמע לאינשי כו' ומיהו לאותו דבר אינו נאמן לעולם אבל הוא דחוק. אחר כתבי זה

נדפסו תשובות הרב מצאתי שכתב שם בסי' קכ"ד דף רמ"א ע"א וז"ל אע"ג דמתשובת הרשב"א שהביא הב"י סי' קי"ט משמע דאע"ג דלא מיקרי חשוד בדבר איסור שנדמה לו כהיתר מ"מ אינו נאמן על אותו דבר עצמו מ"מ הרווחנו במה שלא נקראו חשודים שיש להאמינם ע"ז בשבועה כו' עכ"ל וא"כ י"ל דה"ק מי שהוא חשוד בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה לא מיקרי חשוד דלא יהא נאמן אפילו בשבועה מיהו לאותו דבר אינו נאמן בלא שבועה:

סעיף כ

דודאי לא יאכילוהו דבר שנוהג בו איסור. שם מפרש הטעם דודאי אלפני עור לא תתן מכשול לא עברי מיהו היינו דוקא כשאחרים יודעים שהוא נוהג איסור בדבר ואין להקשות הא כתב הרב בהג"ה סי' קי"ב סעיף ט"ו דמי שנזהר מפת של עובד כוכבים ואוכל עם אחרים שאינם נזהרים מותר לאכול עמהן משום איבה וה"נ יאכל עמהן דשאני התם דפת שהוא עיקר הסעודה התירו לו משום איבה (כיון דלא חמיר איסוריה) וכמ"ש הרב שם. ובתשו' מוהר"ר לוי ן' חביב סי' קכ"א האריך מאד בדינים אלו וראיתי לברר בקצור תוכן הדברים וחלוקי הדינים היוצאים מתשובתו והוא מי שנוהג איסור באיזו דבר מחמת שסובר שהדין כן ואוכל בבית מי שמתירו אז אם האיסור ניכר להאוסר מותר להמאכיל להאכילו דאי לא ס"ל לא ליכול אבל כשאינו ניכר האיסור אסור ואסור לבשל לו בכליו אפילו אינן בני יומן ואצ"ל שאסור להאוסר לומר להמתיר לבשל לו בכליו שאינן בני יומן אבל כשהמתיר מבשל לכתחלה לו ולצורך אחרים ג"כ מותר דהוי כדיעבד והאוסר דבר מחמת מנהג אבותיו ובני מדינתו שנוהגים כן אסור להמתיר להאכילו אפילו האיסור ניכר אע"ג שהיה אוסר עצמו יכול לקחתו כמו היתירא של מושיט כוס יין לנזיר דקי"ל דאע"ג דהנזיר יכול לקחתו אסור מדרבנן (וע"ל סי' קנ"א סק"ו) ויכול האוסר לבשל לכתחלה בכליו של המתיר שאינן ב"י או בסתם כלים דקי"ל נמי שהן אינן ב"י דלא קבלו עליהם המנהג להחמיר כ"כ ואם בעל הכלי הוא לפנינו צריך לשאלו אם הוא ב"י או לא ואם בעל הכלי הוא חשוד א"צ לשאלו אבל אם הוא אמר מעצמו או ששאלו ואמר לו סמכינן עליה אם הוא ב"י או לא (וע"ל סי' קנ"ב ס"ק ג') וכל זה לענין הכלי אבל אסור לאכול האוסר מבשולי המתיר אם הוא חשוד ע"פ דבריו שאומר שאין בו דבר איסור אם התבשיל הוא מדבר שדרך לתת בתוכו אותו השומן אבל אם אינו ודאי חשוד רק סתם בן אדם עם הארץ יכול האוסר להתאכסן אצלו אפילו אינו חכם ובקי בדינים אם הוא יודע שהאוכל אוסר אותו מאכל בין שאוסרו מחמת המנהג בין מחמת שסובר שהדין כן וכל זה בסתם אבל אם יש מנהג יעשו כמנהגם כגון במדינות ריינו"ס יש קצת

מקומות שנוהגים איסור בחלב שעל הקיבה וכשבאין למקומות הנוהגים היתר אוכלים מבשוליהן מהמרק או מהבשר שנתבשל עם האיסור וכ"ש שמשתמשים בכליהן שהן ב"י ודוקא שיהא המנהג באוכל כגון שאותן המקומות הנוהגים איסור הם באותה מדינה שנוהגין היתר ומנהגם לאכול מבשוליהן אבל אם המנהג במאכיל לבד אינו מנהג ולכן מי שהוא ממדינת פולין) וכיוצא בו שאין להם אותו מנהג כשבא להמקומות הנוהגים היתר אף ע"פ שנוהגים להאכיל להמקומות הסמוכות להן הנוהגים איסור אסור לו לאכול מבישוליהן זה העולה מתשו' מהר"ל ן' חביב וכ"כ האו"ה סוף כלל י"ד במנהג חלב שעל הקיבה ע"ש מיהו הא דאסור לאכול דבר האסור מחמת מנהג אבותיו ובני מדינתו דוקא כשאין נראה לו היתר בדבר אבל כשנראה לו היתר בדבר ובא ממקום שנהגו איסור למקום שנהגו היתר יכול לאכול וכ"כ ראב"ן והמרדכי ואגודה פ"ק דיבמות ע"ש ומשמע אפילו דעתו לחזור למקום שנוהגים איסור כיון שנ"ל שהוא מותר וע"ל ס"ס רי"ד:

סעיף כא

החשוד על הדבר אינו נאמן עליו אפילו בשבועה. הטעם שכבר חשוד הוא לעבור על השבועה שמושבע ועומד הוא מהר סיני (וע' בריש פ' יום הכפורים ובשבועות דף כ"ב ע"ב) ואין להקשות הא כתב המחבר בח"מ סי' פ"ו סט"ו דמי שנשבע שלא יטעון אלא האמת ואח"כ נתחייב שבועה שאינו נפטר בשבועה הראשונה והטעם כתב הרשב"א בתשו' סימן תתקס"ד דבשבועה ראשונה שנשבע עדיין לא יצא שקר מפיו משא"כ בשבועה האחרונה שבאה על דבר שכבר נעשה ואם ישקר בה יוציא שקר מפיו (ובתשובת ש"ד כתב כדברי המחבר כאן) וא"כ ה"נ נימא דאע"פ שהוא מושבע ועומד מהר סיני לא חשוד אשבועה דלעבר הא ליתא דדוקא לענין ממונא אמרינן הכי אבל לענין איסורא אין חילוק בין שבועה דלהבא לשבועה דלעבר ועוד דהכא כיון שהוא מושבע ועומד מהר סיני ועבר ג"כ על עבירה גרע טפי ולכך הוא חשוד אפילו בשבועה דלעבר ותדע שהרי אפילו עבר על שבועה דלהבא לא מיקרי חשוד על השבועה וכמ"ש המחבר בח"מ סי' צ"ב ס"ב ע"ש אלא ודאי כדאמרן ודוק:

סעיף כב

אינו נאמן עליו אפילו בשבועה. ונראה דכ"ש שאינו נאמן על דבר הקל ממנו בשבועה וכתב מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ו' דמ"מ מי שהוא חשוד על סתם יינם כמו בדורות הללו מותר להאמין לו על יין נסך כשנשבע עליו רק שיפרטו לו השבועה היטב דאינו מושבע ועומד לפי שמיקל בסתם יינם שהוא מדרבנן עכ"ל וכתב שכן הורה הלכה למעשה ואולי לא הורה כן אלא בסתם יינם לפי שמקילין בו אבל אין להורות כן בשאר איסורי דרבנן

דהא משמע להדיא בתשובת הרשב"א סימן ס"ד דאף בגבינה אין להאמין לחשוד עליו אפי' בשבועה ע"ש וא"כ י"ל דאף באיסורי דרבנן שייך למימר שהוא מושבע ועומד מהר סיני בלאו דלא תסור ועוד דרבנן עשו סייג לתורה ומ"מ צ"ע בדבר דבתשובת הרשב"א סימן ק"ט איתא שאף בגבינה הרבה מהם שקילא בעיניהם טובא ואפשר סתם יינם יותר קילא בדורו מגבינה בזמן הרשב"א:

סעיף כג

מסור שחיטתו כשרה כו'. דאע"פ שפסול לכתוב ס"ת וכמ"ש המחבר בסי' ר"פ ס"ד מ"מ נאמן הוא על האיסורים ועיין בסימן ב' ס"ק כ"ו:

סעיף כד

מומר שבעיר אחת כו'. הטעם מפורש שם כי העובד כוכבי' מילתא דמסתבר שהוא שקר וכשאומר שהוא מאמין בה הוא עושה להנאת יצר הרע ואינו מאמינה בלבו וכשאומר לנו שהוא ישראל אומר בלב שלם לפי שאמונתנו אמונה היא וטובה ואמיתית והדבר פשוט דלכל האיסורים אינו נאמן אלא דאינו עושה יין נסך כיון שהוא יהודי באמת אבל לענין נאמנות באיסורין כיון שהוא עכ"פ עובד עבודת כוכבים לתאותו פשיטא דאינו נאמן:

סעיף כה

מה שאכל אכל והוא יחזיר לו הדמים. משום קנס רש"י בבכורות ס"פ כל פסולי המוקדשין ולפ"ז משמע דוקא כשידוע שהיה יודע שהם דברים האסורים ומכרן במזיד קנסינן ליה הא לאו הכי לא דאפשר שוגג היה ואע"ג דנתבאר בסעיף י"ז דטבח אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי היינו לענין איסורא אבל לא להוציא ממון וכן נראה מדברי נ"י פ' המוכר פירות שכתב מכר טריפה לישראל במזיד קנסינן ליה ע"כ:

סעיף כו

ישלם לו דמי טריפה. הואיל ולא גרם לו איסור. רש"י:

סעיף כז

ואם אכלם מה שאכל אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום. דדוקא באיסור דאורייתא קנסוהו ועוד דאין אכילת האוכל מיחשב לו הנאה ואדרבה צער הוא לו שעבר על איסורא דאורייתא אף שהיה שוגג משא"כ באיסור דרבנן עכ"ל הסמ"ע בח"מ סי' רל"ד ס"ק ד' וגם בעט"ז כתב הטעם הראשון ואין אלו טעמים נכונים כל כך לחלק בין איסורא דאורייתא לאיסור דרבנן ועוד לדבריהם די אם לא קנסוהו כיון שהוא מדרבנן מ"מ למה אין המוכר מחזיר כלום יחזיר מה שקבל יותר מדמי הטרפה שהוא חייב מדינא ולא מצד הקנס אלא

נ"ל הטעם דהם לא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמוה אדין תורה וכן משמע מדברי הרב המגיד שכתב בפ' ט"ז מהל' מכירה דמ"ש הרמב"ם דבאיסורי רבנן אין המוכר מחזיר לו כלום יצא לו ממה שאמרו בירושלמי דשביעי' (ונתבאר לעיל סימן קי"ז) דכל דבר שאיסורו מן התורה אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה ואפשר דאף זה כן עכ"ל משמע דר"ל כי היכי דגבי סחורה לא העמידו חכמים דבריהם לענין ממון ה"נ כאן לענין מכירה ויתר פרטי דינים אלו עיין ח"מ סי' רל"ד ובסמ"ע שם:

סעיף כח

שהבהמה לא נבדקה כהוגן כו'. בסי' ל"ט ס"ב כתב המחבר דאם נאבדה הריאה קודם בדיקה דכשרה וא"כ צ"ל (ועיין בס"ק שאח"ז) דמיירי הכא בהך גווני דהריב"ש שכתב בסי' תצ"א וז"ל וכ"ת והלא בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת כו' ואם נטלה הריאה ולא נבדקה כשרה היינו דוקא אם פעם א' אירע כן באונס או בשוגג אבל שיעמוד מי שידוע לנו שאין יודע לבדוק ויבדוק במזיד ושנאכל על סמך בדיקתו זה ודאי אסור לד"ה ואע"פ שאין בדיקה זו אלא מדבריהם והוי כההיא דאין מבטלין איסור לכתחלה דאם בטלוהו במזיד אסור עכ"ל וכן כ' המחבר בסי' צ"ט ס"ו דאיסור של דבריהם אם בטלוהו במזיד אסור:

סעיף כט

ואם מכר לו דבר מבהמה כו'. כלומר ל"מ מבהמה שלא נבדקה כהוגן שעכ"פ מדבריהם היא אסורה בוודאי ואם כן אין המוכר יכול לומר אייתי ראיה דטרפה היא פשיטא דצריך להחזיר לו הדמים כשהבשר קיים אלא אפילו מכר לו דבר מבהמה דאתיליד בה ריעותא כו' שצריכין לאסור מספק וה"א דיאמר המוכר דלמא לאו טרפה היא ואייתי ראייה דטרפה היא ואחזיר לך המעות אפ"ה הוי כאילו היתה ודאי טרפה מדבריהם וצריך להחזיר לו הדמים כשהבשר עדיין קיים (וכן משמע בד"מ דסד"א דספק טרפה גרע לענין זה מאיסור דרבנן וכמ"ש לקמן) וכן כתב הריב"ש בסי' קצ"ט ומביאו ב"י וז"ל שאף על פי שאינו אסור אלא מספק והמוכר מוחזק בדמים הוי מקח טעות כיון דמספיקא פרשי אינשי אין לך מום גדול מזה עכ"ל וכ' הרב בח"מ סי' רל"ב סי"ב ואפילו טרפות שאנו אוסרין מספק מבטל המקח ואין המוכר יכול לומר אייתי ראייה דטריפה היא עכ"ל (וכתב בסמ"ע שם ונראה דמחמת ספק דקאמר היינו דאינו טרפה לכ"ע דאל"כ מאי חידש מור"ם בזה הא גם טרפות דסירכא אנו מטריפין מכח ספק שאין אנו בקיאין לבדוק עכ"ל כלומר וטרפות דסירכא כבר כ' שם המחבר דמבטל המקח אבל בחנם דחק

דהא איכא סרכות טובא דטרפה בודאי וכמו שנתבאר בסימן ל"ט) אבל הב"ח כתב וז"ל כתוב בש"ע המוכר בשר ואח"כ נודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן דינו כמוכר דברים שאסורים מדברי סופרים ובהג"ה אבל מכר לו מבהמה דאיתליד בה ריעותא ולא יכולין לבדקה דינו כמוכר דברים שאסורים מד"ת עכ"ל וטעמא דמלתא דמדאורייתא בהמה שלא נבדקה מותרת באכילה דרוב בהמות בחזקת כשרות הן אלא תקנת חכמים שלא לאכלם אם לא נבדקה הריאה וכדלעיל ר"ס ל"ט (נראה שהבין דמ"ש המחבר שלא נבדקה כהוגן דהיינו שנאבדה בלא בדיקה שאסור לאכלה וז"א וכמ"ש בס"ק שלפני זה) א"כ אינם אסורים אלא מדברי סופרים אבל איתיליד בה ריעותא דאסור לאכלה דבר תורה עד שתיבדק דאין בהמה זו מן הרוב כיון שנולד בה ריעותא ושמא טרפה היא וספקא דאורייתא היא לפיכך דינו כמוכר דברים שאסורים מד"ת וכ"פ הריב"ש בתשו' ומביאו ב"י עכ"ל ותימה למה שינה לשון הרב והאמת שלשון הרב שכתב ואם מכר כו' דחקו ולכן הבין שהאי אם הוא כמו אבל ור"ל דבכה"ג צריך להחזיר הדמים אף אם כבר אכל ותימה לפי דבריו מנין לו להרב זה הלא כיון דספיקא היא למה יחזיר המוכר הדמים אם כבר אכל אם ירצה הלוקח לומר אין לך מום גדול מזה יאמר לו המוכר החזר לי מקחי ואחזיר לך מעותיך עכשיו שאכל יאמר לו המוכר מאן לימא לך דטרפה אכלת ודאי אלו עדיין לא אכלת היית יכול לומר כיון דמספקא פרשי אינשי אין לך מום גדול מזה אבל עתה שאכלת אכלת וכן משמע בסמ"ע בח"מ סי' רל"ד ס"ק א' דבספק טרפה שאכל א"צ להחזיר הדמים ע"ש ומ"ש וכ"כ הריב"ש בתשו' ומביאו ב"י ליתא כי לא נמצא כן בריב"ש ולא בב"י אדרבה המעיין בתשו' הריב"ש שם יראה דמשמע כמו שכתבתי וכן מדברי ד"מ שאביא לקמן מוכח דלא הוי אלא מקח טעות אלא הדבר ברור בפירוש דברי הרב כמו שכתבתי ובעט"ז כתב וז"ל בד"א שנודע שהבהמה לא נבדקה כהוגן בטרפות הריאה שהוא דבר שרגילין לבדוק אחריו אבל אם נולד אח"כ ספק טרפה מאחר שאין דרך לבדוק אחריו כגון שנמצא מחט בריאה והריאה כבר חתוכה ואין ידוע אם ניקבה ועכשיו א"א לבדקה בנפיחה ואסרינן לה מספק (וכדלעיל סי' ל"ו סט"ו) כל כה"ג אפילו הבשר קיים א"צ המוכר להחזיר הדמים שהוא מוחזק בהם שהלוקחים רוצים להוציא ממנו ועליהם להביא ראיה עכ"ל והנה רצה להשוות דברי הא"ח עם הריב"ש שהא"ח כתב ומביאו ב"י וז"ל מעשה היה בהר במחט שנמצאת בריאה לאחר חיתוכה ואסרו הבהמה ומה שמכר וקבל המעות נמנו וגמרו שלא יחזיר מפני שהאיסור אינו ודאי אלא מפני ספק אסרוהו שא"א לבדוק בנפיחה ולענין ממון המע"ה עד כאן לשונו ולפיכך חילק בין מחט לבדיקה ולפע"ד אין זו סברא כלל דכיון שהבשר קיים למה לא יבטל

המקח הלא אין לך מום גדול מזה ומה לו ללוקח בזה שלא ידע המוכר מהמום וכדאיתא בח"מ סימן רל"ב אלא ודאי דהעיקר דאין חילוק וכל ספק טרפות מבטל המקח אם עדיין הבשר קיים ואם אכל הבשר אינו מחזיר כלום והריב"ש פליג אהא"ח דהא"ח ס"ל דטרפות שאנו אוסרים מספק אינו מבטל המקח וכן מוכח להדיא בד"מ שהביא דברי הא"ח הנ"ל וכתב עליו והריב"ש כ' בתשובה דאע"ג דאיסורא רק מחמת ספק הוי מקח טעות וצריך להחזיר הדמים עכ"ל ומוכח נמי מכאן דס"ל להרב דאם אכל א"צ להחזיר הדמים דאל"כ ל"ל טעמא דמקח טעות הא אפילו אכל צריך להחזיר הדמים ועוד מוכח מכאן דסד"א דספק טרפה גרע לענין מקח טעות מאיסור דרבנן שקודם שהביא בד"מ דברי הא"ח הביא בסתם דברי הרמב"ם שהם כדברי המחבר דאיסור דרבנן מבטל המקח אלמא אפשר דאיתא לדברי הרמב"ם ולדברי הא"ח ולכך הוצרך להביא דברי הריב"ש דס"ל דאפילו ספק טרפות מבטל המקח ודוק וכדברי הריב"ש כתב הרשב"א בחידושי חולין גבי מחט שנמצא בעובי בית הכוסות בשם הרמב"ן ונראה שם שכן דעתו ג"כ וכ"כ הר"ן שם:

סעיף ל

המוכר דברים האסורים כו'. ר"ל אפי' בפעם א' שמכר דברים האסורים מעבירין אותו כו' וכן משמע בדברי המחבר סעיף י"ז טבח שיצאה טרפה כו' ומ"ש הרב בהג"ה בח"מ סי' ש"ו ס"ט וי"א דטבח ומלמד אע"פ שאין צריכין התראה מ"מ בעינן חזקה דעד שיהיו מוחזקים או עד שיתרו בהם לא מסלקינן להו עכ"ל כבר תירץ הריב"ש בסי' קי"ג וז"ל זהו באותן המוזכרים שם שאינו אלא הפסד ממון וגם אפשר שהם מוטעים או שוגגים אבל בחשוד להאכיל האיסור מיד מסלקין אותו וכבר כתב הרשב"א ז"ל בתשובה דטבח שיצא טריפה מתחת ידו אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי שא"כ לעולם יאמר כן עכ"ל וכ' הב"ח וז"ל בפ' זה בורר כו' עד וכיוצא בזה יש להקל בכלים עכ"ל וכ"כ מהרש"ל פג"ה סימן ט"ז דאפילו בפעם ראשונה מעבירים אותו והכלים כשרים מדינא וע"ל סי' א' ס"ק ח' וסי' ב' ס"ק י"א:

סעיף לא

למקום שאין מכירין. עיין בח"מ ס"ס ל"ד:

סעיף לב

ומ"מ פטור מלשלם כו'. פי' אע"פ שמכח מעשיו של הטבח הבודק הוצרכו לאסרה מ"מ כיון שאינו אלא ספק טרפות א"צ לשלם דמי הבהמה לבעלי הבהמה דמצי למימר דלמא כשרה היא והמע"ה וכן הוא בריב"ש שם ועי' בח"מ סי' ש"ו ס"ה:

סעיף לג

אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי כו'. מיהו באדם שידוע שהוא ירא שמים ומדקדק במעשיו כתוב בתשו' מהרי"ו סי' צ"ז דאין מעבירין אותו ואמרינן בודאי משגה הוא וע"ש:

סעיף לד

קנה לי גבינה כשרה מן המומחה כו'.) נראה דאתי לאשמועינן דל"מ כשאומר לו בסתם קנה לי גבינה ואמר לו מן המומחה קניתי דאינו נאמן אלא אפילו אמר לו קנה לי מן המומחה דה"א מסתמא לא עבר על דבריו ועביד צוויו מכל מקום כיון דאינו אומר מאיש פלוני לא מירתת ומשקר:

סעיף לה

מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן. הטעם דמירתת שמא ישאלו לאותו פלוני ולא משקר ומשמע אפילו כשהמשלח לא ציווהו שיקנה לו מן המומחה פלוני אלא שהוא עצמו אומר ממומחה פלוני קניתי נאמן דהא ארישא קאי וכ"ש כשגם המשלח א"ל שיקנה מן הממוחה פלוני ואמר שקנה מאותו פלוני שנאמן ואולי לפ"ז אפילו לא הזכיר לו המשלח כלל שיקנה ממומחה אלא שא"ל סתם קנה לי גבינה ובא ואמר ממומחה פלוני קניתי נאמן:

סעיף לו

הביא לו מנחה בשם א' מהמומחין. לשון הטור מדברי הרשב"א שאינו חשוד להחליף ואם אתה חושש שמא משלו הוא נותן אין אדם עשוי ליתן מנחה משלו בשם אחר עכ"ל ולכאורה משמע מלשון הט"ו שכתבו בשם א' מהמומחין שצריך שיזכיר לו שם המומחה שאמר לו איש פלוני (שהוא מומחה) שלח לך מנחה אבל באמת אורחא דמילתא נקטו דה"ה כשאומר מומחה אחד שלח לך מנחה נאמן דלמאי ניחוש שמא אדם אחד שאינו מומחה שלח לו מנחה והוא משקר וא"ל שמומחה שלח לו דא"כ יתכוין להכשילו וודאי דלא חיישינן שכוון להכשילו וכ"כ הרשב"א בת"ה הארוך ד' קי"ח ע"ב ובקצר וז"ל ועוד שאם אתה חושדו בכך הרי אתה חושדו כעובד כוכבים גמור שמתכוין להכשילו ולהעבירו עכ"ל (וע"ל סימן קי"ח ס"י) ול"ד לאומר לו קנה לי גבינה כו' דהתם אמרינן דלמא לא אתרמי ליה מומחה וקנה ממי שאינו מומחה ואם היה א"ל שקנה ממי שאינו מומחה יפסיד ממונו ולכך ירא ואמר שממומחה קנה מה שאין כן הכא ולזה הוצרך הטור לומר אין אדם עשוי כו' דאם לא כן בלאו הכי נאמן דמירתת כיון שאמר פלוני:

סעיף לז

וכל זה אינו נוהג בחשוד על איסור דאורייי'. הב"י כ' זה אדין הראשון דקניתי מאיש פלוני מומחה נאמן דאינו נוהג באיסור דאוריי' וס"ל להרב דה"ה כשהביא לו מנחה בשם אחד מהמומחים דאינו נאמן באיסור דאורייתא (ומדברי הפרישה ס"ס זה מבואר דדין זה נוהג אפילו באיסור דאורייתא ע"ש) ומ"מ קשה דהא בסי' ב' כתב המחבר דמומר אוכל נבילות לתיאבון אם נמצא בשר בידו אם יש מומחה בעיר נאמן לומר מומחה שחט לי אע"ג דהוי איסור דאורייתא (מיהו פירשתי שם דהיינו כשאומר מומחה פלוני וכמבואר במשמרת הבית להדיא) וי"ל דהתם ליכא למיחש אלא לשמא שחט הוא אבל כשידעינן בבירור שלא שחט הוא ליכא למיחש למידי דרוב מצויים אצל שחיטה מומחים הן ולכך סמכינן עליו שלא שחט הוא וא"כ מסתמא אדם כשר שחט משא"כ הכא ועי"ל דהכא כיון דקנה לו גרע טפי ולא מהני באומר מומחה פלוני באיסור דאורייתא דשמא קנה ממי שאינו מומחה ומפני הפסד ממונו ירא ומשקר אבל התם מה לו לשקר לכך סמכינן עליו ועי"ל דהתם הוא מומר לתיאבון דהיינו שיודע שנבילה אסורה אלא שאעפ"כ אוכל לתיאבון לא עבר אלפני עור וכמ"ש המפרשים ולכך סמכינן עליה אבל הכא בחשוד עסקינן שאינו חושב לעבירה ואומר שמותר הוא ומאכיל לאחרים ג"כ הלכך באיסורא דאורייתא לא סמכינן עליה והפרישה סעיף ט"ו תירץ דשאני התם דהוא עצמו אכל מאותו בשר וקשה דהא כבר נתבאר בסימן ב' דאפילו לא יאכל הוא תחלה ואף שבסימן ב' בפרישה סי"ב דחק עצמו לומר דדוקא כשנותן בידו סכין בדוק תו לא חיישינן שיקלקל במזיד להעביר לחבירו אבל לא באומר מומחה שחט לי אין זה נראה כלל למדקדק היטב בסימן ב' ועוד דמה יועיל אכילתו הרי הוא אוכל נבילות לתיאבון ואכתי קשה דהא בסימן פ"ו כתב הרב דאפילו עובד כוכבים שמוכר ביצים נאמן כשאומר ביצה זו של עוף פלוני ואנו מכירין שאותו עוף הוא טהור אע"ג דאיסורא דאורייתא הוא וי"ל דהתם כיון שהוא עצמו מוכר לו סמכינן עליה ועד"ר סט"ו:

סעיף לח

החשוד לאכול כו'. הרא"ה בס' בדק הבית דקי"ח השיג על זה וז"ל מאי קאמר אם הוא חשוד לדבר זה פשיטא ולא בעינן טעמא דחשוד למה שאין הרבים רגילין להקל ואם אינו חשוד לדבר זה כי חשוד לשאר דברים שאין הרבים רגילין להקל בהן מאי הוי והלא מומר לדבר אחד אינו מומר לשאר דברים עכ"ל. והרשב"א במשמרת הבית השיג עליו וכתב וז"ל ודאי אם אינו חשוד לדבר שאין הרבים רגילין להקל בו ואע"פ שהוא מיקל בדבר שהרבים מקילין בו מפקידין בידו אותו דבר בעצמו ולא חיישינן לאחלופי דאין

זה קרוי מומר לאותו דבר שמה שמיקל בדבר זה אינו בעיניו כעובר וכמומר לזה כו' אבל בחשוד בדבר שאין הרבים מקילין בו כגון לנבילות וכיוצא בו אין מפקידין בידו אותו דבר אם הוא של תורה עד שיהא בו שני חותמות עכ"ל הרי דס"ל להרשב"א טעמא דחשוד להחליף משום דהוה מומר לאותו דבר אלא דבדבר שהרבי' מקילין בו אינו קרוי מומר לאותו דבר הא לאו הכי מודה להרא"ה דמומר לדבר א' לא הוי מומר לשאר דברים ומה"ט לא כ' הרשב"א דמי שהוא חשוד לדבר שאין הרבים רגילין להקל בו הוה מומר לכל האיסורים אלא ודאי פשיטא חשוד לדבר א' אינו חשוד לדברים אחרים כדמשמע כולה סוגיא דריש חולין וסוגיא דבכורות פרק עד כמה דף ל"ו (וע"ש עמוד ב' בתוס' ד"ה וחכמים) ובכמה דוכתי בש"ס וכן בדברי הפוסקים והט"ו בסעיף ד' (וע"ל ס"ק י"א) משמע להדיא בדברי רבי' ירוחם סוף נט"ו וכל זה פשוט בעיני לא הוצרכתי לכתבו אלא מפני שראיתי להב"ח בסעיף ב' שהלך בדרך אחרת והבין דהא דה"ל להרשב"א דחשוד להחליף הוא משום דס"ל דהחשוד לדבר שאין רבים רגילין להקל בו חשוד לכל התורה כולה ע"כ הניח דברי הרשב"א בתה"ק והטור בתימה על שסתמו וכתבו החשוד לדבר אחד אינו חשוד לדברים אחרים ולא ביארנו הדברים שצריכין ביאור רחב עכ"ד ולא ירדתי לסוף דעתו והדבר ברור כמ"ש וע"ל סימן קנ"א סעיף ד"ה עוד מדיני חשוד:

סימן קכ

סעיף א

או של זכוכית או כלים המצופים באבר כו'. כצ"ל והיינו כלי חרס ודומה להן המצופים באבר:

סעיף ב

המצופים באבר. וכתב האו"ה כלל נ"ח דין ע"ט דהמצופים בזכוכית דינם כמצופים באבר:

סעיף ג

י"א כו'. כצ"ל ופליג אסברא ראשונה:

סעיף ד

יטבול בלא ברכה. במרדכי כתב בשם הר"ב דאפילו אינו מצופה אלא מבחוץ באבר יטבלנו בלא ברכה ומביאו ב"י וד"מ וכתב הב"ח ויש לתמוה על מנהג העולם שמשתמשים בקדרות המחופים באבר מבפנים בלא טבילה כלל:

סעיף ה
בלא ברכה. ונראה דיש להטבילן עם איזה כלי אחר בברכה כדלקמן סעיף ט' וכן הוא באו"ה כלל נ"ח ע"ש:

סעיף ו
רפוי בידו כו'. צ"ע שהב"י והאחרונים לא הביאו שום מחלוקת בזה והרמב"ם פרק ב' מהלכות מקואות דין י"א כתב האוחז באדם וכלים ומטבילן הרי הן בטומאתן ואע"פ שרפה ידיו גזירה שמא לא ירפה עכ"ל ומביאו רבינו ירוחם נכ"ו ריש ח"ה במסקנא וכ"כ הרשב"א בסוף תה"א בשם הרמב"ם וכן דעת הרא"ה בב"ה שם וגם הב"ח פסק לקמן סי' קצ"ח ס"כ גבי טבילת אדם דאפילו רפוי לא עלתה לו טבילה ובסוף פ"ח מהל' מקואות תנן בהדיא אדם וכלים בהדי הדדי ע"ש וצ"ע:

סעיף ז
אבל לא במים תלושים. עיין בל"ח סוף נדה דף שט"ו ע"א מה שהקשה על זה וי"ל דהכא אי לאו המים הוי חציצה והלכך המים באו לאפוקי מתורת חציצה ולכך בעינן שיהו מי מקוה ודוק:

סעיף ח
יברך על טבילת כלי. ויש פוסקים לברך על טבילת כלי מתכות וכ"כ הב"ח שכן עיקר ושכן ראה נוהג ע"פ זקנים וכ"פ האו"ה כלל צ"ח דין ק':

סעיף ט
אבל פדיליא"ש טעונות טבילה. מפני שצולין עליו ממש האוכל כן הוא לשון הסמ"ק והיינו שקורין בל"א רויז"ט:

סעיף י
שא"צ טבילה. הטעם מבואר שם דלאו כלי סעודה הן דהא דהבהמה חזיא לאכילה משום הכי לא חשיב כלי סעודה דעדיין צריכה בישול או צלייה ע"כ:

סעיף יא
הברזלים כו'. קשה דבאו"ה כלל נ"ח דין ב' דימה הברזלים לסכין של שחיטה שמפשיטין בו דא"צ טבילה דכיון דהדבר שמתקנים אותו צריך עדיין תיקון אחר וא"כ כיון דכתב הרב דבסכין של שחיטה יש לטבול בלא ברכה ה"ה הברזלים ונראה דס"ל להרב דהברזלים גרעי טפי שא"א לשמשן למאכל אחר משא"כ סכין של שחיטה שאפשר לשמשו למאכל אחר וכ"כ בגליון או"ה שם דהמחטים שתופרי' בם העופו' אין נידון כסכין של שחיטה וסכין שמפשיטין בו הואיל וא"א לשמשן למאכל אחר ע"כ ולפי זה

מ"ש הב"ח ס"ד דמספריים שגוזזין בה ירק הוי ליה צרכי סעודה כי היכי דלגבי חבלה מיקרי דברים שעושין בהם אוכל נפש בח"מ סימן צ"ז עכ"ל לא נהירא דהא א"א לשמשו למאכל אחר אלא נראה כמ"ש בפרישה דמספרים של ירק א"צ טבילה ול"ד לגבי חבלה דהתם אפילו דברים שאינם צרכי סעודה מניחין לו כל שהן כלי אומנתו דהא מחזירין לו כלי מחרישתו ומעצדים ומגרות שלו וכן סכין של שחיטה כתבו הט"ו שם ס"ח דהוי אוכל נפש וכאן כתב דאין צריך טבילה ולפי זה כ"ש דהמקדח שמנקבין בו ברזות החביות אין צריך טבילה ודלא כמהרי"ל בסוף הלכות טבילה שכתב שצריכין טבילה וכן נוהגים:

סעיף יב

אינו טעון טבילה. צ"ע דבב"י פסק הלכתא דיש לטובלו בלא ברכה דמספקא לן אי אזלינן בתר המעמיד או לא ומביאו ד"מ במסקנתו וכ"כ בסוף הלכות טבילות של מהרי"ל דיש לטובלו בלא ברכה וכ"כ האו"ה כלל נ"ח דין מ"ט דיש להטבילן בלא ברכה או עם כלים אחרים:

סעיף יג

צריך טבילה כו'. משמע וצריך ברכה ואע"ג דבב"י פסק בכוס של כסף ומעמידו של עץ דיש לטובלו בלא ברכה י"ל דהתם אי לאו העץ לא היה הכוס מתוקן כלל והעץ הוא מעמידו אבל הכא מיירי שהכוס הוא כהלכתו רק שהוא מחובר בכלי עץ:

סעיף יד

רחיים כו'. וכתב ד"מ בשם הגמ"יי דהתחתון המקבל התבלין אין צריך טבילה וכ"כ באו"ה שם דין פ"ה דהתחתון המקבל השחוק א"צ דכולו עץ:

סעיף טו

וכן המשפכות של ברזל כו'. אבל משפך של עץ ויש בו שפופרת של ברזל אין צריך טבילה אע"פ שמשתמש בו דרך הברזל דמאחר שאינו מעמיד בטלה אצל המשפך וכן כל כיוצא בזה כ"כ האו"ה שם דין פ"ד:

סעיף טז

א"צ להטבילו. ובאו"ה שם דין פ"ו פסק דצריך טבילה ונראה דיש להטבילו בלא ברכה או יטבול כלי אחר עמו:

סעיף יז
אסור להשתמש בו לצרכי סעודה. אבל שלא לצרכי סעודה מותר להשתמש בו ואע"פ שנתקן לצורך סעודה כשנמלך עליו לחתוך בו קלפים אין צריך טבילה כן כתב האו"ה שם דין פ':

סעיף יח
צריך טבילה גם השני. אף על פי שהראשון לקחו לחתוך בו קלפים וכה"ג:

סעיף יט
ואם לאו כו'. כלומר שאינו יודע אם דעת העובד כוכבים לשקעו או לאו אבל אם יודע בבירור שאין דעת העובד כוכבים לשקעו פשיטא דא"צ טבילה כל זה הוכחתי בספרי מדברי התוספות והטור ומדברי מהרי"ל בהלכות פסח שכתבו דמשכנתא א"צ טבילה רק כשהוחלט ביד ישראל ובתשובה סי' ס' כתב דמבעיא לן בש"ס ומספקא לן וצריך טבילה מספק ודלא כהב"ח ע"ש ומיהו עכ"פ היכא דאין דעת העובד כוכבים לשוקעו כתב מהרי"ל דאין להשתמש בו בלא רשות העובד כוכבים משום גניבת דעת דאסור אף בשל עובד כוכבים ואין נוהגין כן כו' ונראה דס"ל דאין בזה משום גניבת דעת העובד כוכבים מה שמשתמש בו:

סעיף כ
ואם לסוף נשתקע כו' כצ"ל. וכתב האו"ה שם דין פ"ח ומיהו אם הוסיף מעות להעובד כוכבים וקנה המשכון ממנו לאחר שהטבילו מספק צריך טבילה פעם אחרת ויברך דאדעתא דהכי לא טבל מתחלה ע"כ:

סעיף כא
ויש חולקין כו'. הב"ח השיג על הרב בזה ואין דבריו נראין כמ"ש בספרי דהעיקר כמ"ש הב"י והרב דדעת הטור בשם ריצב"א דאפי' בכסף של ישראל כיון שהעובד כוכבים עושה עיקר הכלי צריך טבילה בין שהעובד כוכבים עושה כלי חדש לגמרי או שהיה נקוב ולא היה מחזיק רביעית כיון שהעובד כוכבי' מעמידו צריך טבילה להריצב"א אפילו הכסף של ישראל וכן מסיק מהרש"ל פרק הגוזל עצים סי' כ"ב ולא נפרש דברי ריצב"א בכסף של עובד כוכבים אלא ריצב"א חולק וסובר לעולם צריך טבילה דאומן קונה בשבח כלי כו' ואע"ג דלענין הלכה מסיק מהרש"ל שם דא"צ טבילה מכל מקום ודאי יש להחמיר באיסור דאורייתא ואפשר דאף מהרש"ל לא קאמר אלא דאין צריך טבילה מדינא ולכך אין לברך עליו וכן משמע מלשונו שכתב הלכך כו' א"צ טבילה והטובלו בברכה יתן עליו הדין משום ברכה לבטלה ע"כ:

סעיף כב
צריך טבילה. וברכה:

סעיף כג
יטבילנו ג"כ בלא ברכה. משום דמספקא לן אי אזלינן בתר האומן והכא א"צ טבילה או אזלינן בתר מי שהכסף שלו:

סעיף כד
או שנתן כו'. כלומר העובד כוכבים נתן לישראל מקצת מתכות משלו והישראל עשאו לעצמו א"צ טבילה ומיירי שעדיין הוא מקצת הכלי של עובד כוכבים בשביל המתכות שלו ואם כן דומה לישראל ועובד כוכבים שקבלו כלי בשותפות וא"צ טבילה מטעם שכתב שם האו"ה סוף דין פ"ח דהא בודאי אינו יוצא מידי שם טומאה בטבילה זו דהרי עדיין שם שותפות העובד כוכבים עליו עכ"ל וכ"כ העט"ז וא"כ ה"ה הכא או נראה דה"ק הרב וכן אומן ישראל שעשה כלי לעובד כוכבים כו' אם העובד כוכבים נותן כל המתכות וקנאו ממנו צריך טבילה בלא ברכה אבל אם עשאו לעצמו רק שקנה המתכות מן העובד כוכבים ואפילו כולו או אפילו עשאו לעובד כוכבים ולא נתן העובד כוכבים כל המתכות אלא שנתן מקצת המתכות משלו וקנאו אח"כ ממנו אין צריך טבילה ומשמע ליה להרב דע"כ לא קאמר המרדכי דהיכא דאיכא מקצת כסף של עובד כוכבים צריך טבילה היינו משום שהעובד כוכבי' עשאו אבל כשהישראל עשאו. אפילו למ"ד דאזלינן בתר מי שהכסף שלו אפשר דהיכא דהמקצת כסף של ישראל מודה דא"צ טבילה ופי' זה עיקר:

סעיף כה
אבל אם משכנו כו'. אפילו היה דעתו לשוקעו אצל העובד כוכבים א"צ טבילה כ"כ האו"ה שם דין פ"ח וכ"כ הב"ח והפרישה בשם מהרש"ל וכתבו בשמו דאם מתחילה השכינה בידו אדעתא שלא לפדות ונמלך ופדאו צריך טבילה:

סעיף כו
בשותפות א"צ טבילה. כבר כתבתי הטעם בס"ק כ"ב ומטעם הנ"ל משמע דהיינו שעדיין הכלי מקצתו של עובד כוכבים אבל אם חזר וקנה חלק העובד כוכבים צריך טבילה:

סעיף כז
ישראל שגנבו כו' אבל שר כו'. כתב העט"ז הטעם בשר או מושל שכבר ודאי נתיאש מהם וה"ל נשתקעו ביד עובד כוכבים כו' ולפ"ז אם הגניבה והגזילה היא בענין ששמענו שנתייאש מהן צריך טבילה ולא נהירא דבאו"ה שהוציא ממנו הרב דין זה (בכלל נ"ח דין פ"ט על הגליון) כתב הטעם דבגנב וגזלן אע"פ שנתייאשו לגמרי מאחר שאינן רשאין

להחזיק בו בפרסום לא נקרא שם העובד כוכבים עליו וא"צ טבילה ומביאו בד"מ ואולי גם העט"ז מודה לזה אלא שבא לומר דאף בשר או מושל לא בעי טבילה אלא מטעמא דמסתמא מיאש מהן וה"ל נשתקעו ביד עובד כוכבים אבל אם לא נתייאש מהן א"צ טבילה:

סעיף כח

עלתה להם טבילה. כתב הב"ח דעיקר טעמו של הרשב"א הוא משום דפסק כרב בפ"ב דחולין (דף ל"א) דנדה שטבלה בלא כוונה עלתה לה טבילה אבל לדידן דקי"ל לקמן ס"ס קצ"ח כר"י דנדה בעי כוונה ה"ה הכא לא עלתה להן טבילה עכ"ד וקשה דהא הרשב"א פסק כר' יוחנן גבי נדה ומביאו ב"י ס"ס קצ"ח אלא עיקר טעמו של הרשב"א הוא דטבילה דהכא שאני כמו שהביא בס"ס זה דבריו דמחלק כן וכ"כ בת"ה ס"ס רנ"ז דאפילו מ"ד גבי נדה בעי כוונה מאן לימא לן דהך טבילה בכלי דאינה מטומאה לטהרה ואינה אוסרת מה שבא לתוכה קודם הטבילה ואינה אלא גזירת הכתוב מנ"ל דבעי כוונה עכ"ל וכן נראה דעת הרב שסתם כאן כדברי המחבר (ולקמן ס"ס קצ"ח גבי נדה פסק דצריך טבילה אחרת) וכן בד"מ פסק סתם כדברי המחבר ועוד דמדלא כתב בסעיף י"ד גבי קטן דצריך ללמדו שיכוין לטהר כמו שהביא בד"מ בשם ת"ה אלמא דס"ל כמסקנת ת"ה שם דבטבילה דהכא לא בעי כוונה וכל היכא דלא בעי כוונה א"צ ללמדו כלל כדמוכח נמי בתוס' פ"ק דחולין דף י"ב ריש ע"ב וכן מחלק בעט"ז בין טבילה דנדה לטבילה דהכא ע"ש ולפ"ז אם נפלו כלים למים קודם טבילה א"צ טבילה כמ"ש בתשובת מהר"מ דלא כהב"ח שדחה דבריו מהא דס"ל דבעינן כוונה דכבר נתבאר דליתא:

סעיף כט

יתננו לעובד כוכבים כו'. עיין בא"ח סי' שכ"ג ס"ז כתב הרב תקנה אחרת ועיין בתשו' מהר"ל ן' חביב סי' ט"ז. תשלום דיני טבילת כלים ע"ל סימן ר"א ור"ב:

סימן קכא

סעיף א

כוסות וצלוחיות כו'. ע"ל ס"ה בהג"ה ועיין בא"ח סי' תנ"א סכ"ה:

סעיף ב

ומטבילן. דוקא כלי מתכת צריך טבילה כדלעיל סימן ק"כ ולקמן ס"ב:

סעיף ג
מגעילן כו'. וכתב הטור כיצד היא הגעלה ישפשף הכלי היטב כדי להעביר החלודה שבו ואח"כ מגעילן כו' ועיין בא"ח סימן תנ"א ס"ג וס"ה:

סעיף ד
וי"א כו'. דה"ל כטובל ושרץ בידו וכ' העט"ז ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן יכול להטבילו ולהשתמש בו צונן וכשירצה אח"כ להשתמש בו חמין יגעילנו ויספיק לו טבילה שהטבילו כבר אפילו למאן דמצריך טבילה שנית דשאני הכא שמתחלה לא היה דעתו להשתמש בו אלא צונן ולצונן סגי ליה בטבילה וכיון שבתחלה בהיתר טבלו שוב א"צ טבילה שנית עכ"ל. ונראה דהיכא שטבלו אדעתא לאכול בו חמין כיון דצריך לחזור ולהטבילן להי"א א"כ אפילו צונן אסור לאכול בו בלא טבילה וכן משמע לכאורה בדברי הרא"ש והטור:

סעיף ה
לחזור ולהטבילן. ונראה דיש לחזור ולהטבילן בלא ברכה וע"ל סימן ק"כ:

סעיף ו
אין להגעיל כו'. ע"ל סי' צ"ד וסי' צ"ה ובא"ח סי' תנ"ב:

סעיף ז
בהלכות פסח. בסי' תנ"א ותנ"ב ועמ"ש שם בס"ד:

סעיף ח
שלענין חמץ בפסח די בהגעלה. כיון דהתירא בלע וכן משמע הטעם בב"י וכן נראה מלשון המחבר כאן וכ"כ העט"ז ולפ"ז גם במחבת של חלב או בשר סגי בהגעלה) כיון דהיתרא בלע אבל בתשובת מנחם עזריה סי' צ"ו כ' הטעם מפני שמחבת של עובד כוכבים רוב תשמישן בלי מים אלא ע"י שאר משקין כגון שמן וכדומה לו כו' משא"כ במחבת של חמץ כו' עכ"ל ולפ"ז גם במחבת של חלב או בשר צריך ליבון כיון דבלע בלי שום אמצעי:

סעיף ט
אבל מותר להשתמש כו'. היינו בכל הכלים מלבד סכין שצריך נעיצה כדלקמן סעיף ז':

סעיף י
צונן כו'. וכתב בד"מ דאפילו חומץ מותר ליתן בו ע"י הדחה ושטיפה כמ"ש הרשב"א (והמחבר פ"ז) ס"ס זה לענין צנון גבי סכין או שאר דברים חריפים עכ"ל ומשמע מדבריו דה"ה כל שאר הדברים החריפים מותר ליתן בתוכו כל שהודח יפה וע"ל סימן ל"א סוף

ס"ק ב' מה שכתבתי בשם האורחות חיים משמע לכאורה מדבריו דאסור ליתן בתוכו דבר חריף לח ע"ש ומדברי הרשב"א אין ראיה דנעיצה עדיף טפי וק"ל ואפשר יש ט"ס בד"מ וקאי אסתם כלי שתשמישו בצונן והיינו דכתב כאן בהג"ה בסופה אכלים שנשתמשו בהן בצונן דמותר לתת בהן חומץ ושאר דברים החריפי' ולא כתב כן רבותא אירשא בנשתמשו בו דברים חמין וכן משמע בעט"ז ס"פ ג' דדוקא בנשתמשו בו בצונן מותר ליתן בו דברים החריפים ע"ש:

סעיף יא

או בדיעבד. כלו' שקנאו שאין לו כלי אחר מותר להשתמש בו אבל אם נשתמש בו דיעבד שלא יאסר המאכל הא לא צריכא למימר:

סעיף יב

ואפילו כלים שתשמישן בצונן אם יש לחוש כו'. כצ"ל והיינו להשתמש בו בקבע אבל דרך עראי אפילו כלים שמשתמשין בהן בודאי חמין מותר להשתמש בהן ע"י הדחה ושפשוף וכמו שנתבאר ועיין בא"ח סימן תנ"א ס"ו:

סעיף יג

שחממו כו'. או שעמד בו יין וכה"ג מע"ל דה"ל כבוש:

סעיף יד

ואפי' תיבות ושולחנות כו'. עיין בא"ח סי' תנ"א ס"ק נתבאר דנוהגין להכשיר השולחנות ע"י עירוי.

סעיף טו

וכלי חרש כו'. זה לשון האיסור והיתר הארוך שם דין מ"ב ומיהו בכלי דלאו בר הגעלה כגון כוסות של חרס ששתה בהן עובד כוכבים מותר לישראל לקנות ולשתות בו ע"י הדחה כו' וכ"ש כלי זכוכית ששתה בהן העובד כוכבים כמה ימים דשרי לישראל לקנותו ממנו להדיחו ולהטבילו כו' ודוקא כלי משתאות אבל שאר כלי חרס שקנה מן העובד כוכבים אם רק מסופק בו שנשתמש בחמין צריכין שבירה אבל כלים חדשים שקונים מן השוק אפי' בכלי חרס אין צריך לספק בהן דאין דרכן להשתמש בכלים חדשים ועל פי הדברים האלה הם דברי הרב בהג"ה אלא שקיצר בדבר מיהו קשה דהא בכלי חרס ששתה בהן העובד כוכבים קי"ל לקמן סימן קל"ה ס"ה דצריכים מילוי ועירוי ואפשר ס"ל כהרא"ש והטור לשם דדוקא באותן כלי חרס שהיו ידועים שהן ממין אדמה שבולעים הרבה ולפי זה אנן לא קיימא לן הכי דהא משמע מדברי המחבר שם דפוסק כהרשב"א וסייעתו דכל סתם כלי חרס נמי צריך מילוי ועירוי מיהו יש לומר דהאיסור והיתר הארוך

מיירי הכא בשכבר נשתמשו בו קודם שבאו ליד העובד כוכבים דבכה"ג אמרינן התם דלכ"ע סגי בשכשוך כיון דכבר שבעו לבלוע וע"ש:

סעיף טז

אבל לענין הכשרו כו'. משמע אפי' לא נשתמש איסור אלא במקצתו לא עלה לו הכשר עד שיכשיר כולו וכדעת הרשב"א וכ"פ בב"י ולפ"ז היה לו להרב לכתוב בלשון וי"א דוקא כו' דלישתמע דפליג אלא משום דאין בדברי המחבר בש"ע גופיה הכרח ואפשר דמיירי בשנשתמש איסור בכולו כתב בסתם ודוקא כו' וכן דרכו בכמה מקומות. ודע דהרשב"א גופיה מודה דהיכא דהיתירא בלע כגון שנשתמש בו חלב במקצתו ורוצה להכשירו לבשר סגי ליה בהכשר מקצתו כמ"ש במשמרת הבית דף קכ"ח סוף ע"א בהדיא וע"ש:

סעיף יז

ודוקא כו'. כן כתב הטור ובב"י כתב דמדברי הרא"ש שלהי עבודת כוכבים נראה שהוא סובר כהרשב"א שכתב שיספיק אם ילבן חודו של סכין לפי שרגילים העובדי כוכבים להשתמש בו באור אע"ג דחם מקצתו חם כולו ויתפשט האיסור בכולו מ"מ כיון דאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי ע"כ משמע דלהשתמש בו ע"י האור אסור משום דחם מקצתו חם כולו אמרינן לאסור אבל לא לענין הכשר עכ"ל ובדרישה ובב"ח האריכו מאד לישב דהרא"ש אינו נגד דעת הטור ונדחקו מאד בדברי הרא"ש ע"ש ולפע"ד נראה פשוט דדברי הרא"ש הן כפשטן ואינו חולק אמ"ש הטור ודעת הטור הוא כדעת הרא"ה שכתב בב"ה דף קכ"ה ע"א וז"ל והוי יודע דהחזרת כבשונות אינו הכשר כהגעלה בכלי מתכות דהתם הוא להפליט מה שבלע אבל ליבון בשום מקום אינו מפליט כל איסור שבו אלא כלוי הוא שמכלה איסור שבתוכו ולפיכך הוא הכשר ונפקא לן מינה דאילו שפוד של מתכות דקי"ל חם מקצתו חם כולו ונשתמש בו איסור במקצתו הרי הוא כולו נאסר כאילו נשתמש בכולו וכשבא להכשירו בליבון לא די לו ללבן עד כדי אותו מקצת שנשתמש בו באיסור לפי שאין הליבון מפליט בלעו אלא מכלה וכשמכלה עד כדי אותו מקצת לא די לו בכך שכשיבא להשתמש בו בהיתר יפלוט איסור ע"י אותו מקצת שלא הוכשר אבל בקדרה של מתכת שנשתמש בה איסור במקצתו די לו בהכשר הגעלה עד כדי אותו מקצת דהגעלה הכשר פליטה הוא וכבב"פ וכבר פלט כל מה שבלע ואף על פי שמפעפעת הבליעה על ידי הלחות ביותר מכדי שיעור התשמיש כך עכשיו בהגעלה ע"י הלחות פולט הכל עכ"ל וזהו דעת הטור והרא"ש הוא מיירי בלבון ולכך לא נכשר כולו אלא דס"ל דמ"מ להשתמש בו שלא ע"י האור סגי בהכי ואפשר גם

הרא"ה מודה לזה והא דלא כתב הטור דבלבון צריך להכשירו כולו היינו משום שסמך עצמו על מ"ש הטעם משום דכבכ"פ וזה לא שייך כי אם בהגעלה ולפ"ז גם הרב דכתב טעמא משום דכבכ"פ אפשר דמודה בלבון אף על פי שלא נשתמש איסור ע"י האור אלא במקצתו צריך לבון בכולו ודלא כהעט"ז שהכניס בדברי הרב כשמגעיל או מלבן המקצת כשר דכבכ"פ מיהו כל זה לסברתם דאע"ג דלא נשתמש האיסור אלא במקצת מפעפעת הבליעה ע"י הלחות ביותר מכדי שיעור התשמיש ולפ"ז אפילו לדעת הרא"ה וסייעתו דאתכשר בהגעלה במקצתו אם נשתמש בו בהיתר קודם ההגעלה באותו מקצת שלא נשתמש בו האיסור הרי ההיתר נאסר אבל מהר"מ מ"ץ כתב בתשובה וז"ל איסור שנפל על הקדרה במקום א' אין צריך הגעלה בכולו כי כן אמר הרא"ש והא דאמרינן חם מקצתו חם כולו היינו דוקא לענין זה דאם הכלי נעשה חם בראש אחד ונפל האיסור בראש השני לענין זה מהני חם מקצתו חם כולו שגורם חמימתו לאיסור ליבלע בראש השני אבל לא מהני שאם נפל האיסור מצד אחד שיהא מתפשט בצד השני ע"כ. ומביאו הבית חדש וכתב עליו ולא קיימא לן הכי אלא נקטינן כמו שכתב הרשב"א וכן הוא דעת רוב הפוסקים עכ"ל ולא ידעתי מנא ליה הא דאדרבה דעת רוב הפוסקים כמהר"מ מ"ץ והכי קיימא לן וכמו שאבאר וכן כתב מהרש"ל פרק גיד הנשה סימן מ"א וז"ל ומהר"מ מ"ץ בעל הוראה היה מן הגדולים האחרונים וכן נראה לי עיקר ולא כדברי הרשב"א דס"ל שנאסר כולו דלא נאסר אלא מקום נפילתו עכ"ל והכי קי"ל לעיל סי' צ"ד דכף של מתכת שנתחב בקדרה א"צ לשער אלא כנגד מה שנתחב ולא כנגד כל הכף וכתבו הש"ד סימן פ"ה והסמ"ג לאוין קמ"א דף נ"ב והסה"ת והגמ"יי פ"ט מהמ"א והמרדכי פכ"ה והאו"ה כלל ל"ז דין ב' ושאר פוסקים הטעם דאף על גב דחם מקצתו חם כולו מכל מקום [לא] אמרינן דהולך בליעתו בכולו והיינו כדברי מהר"מ מ"ץ וכ"כ מהרא"י בת"ה ס"ס קל"ב ובפסקיו סי' קנ"א ע"ש שהאריך ומבואר מדבריו דאע"ג דחם מקצתו חם כולו מכל מקום האיסור הנבלע בכלי חם אינו מתפשט ביותר ממקום שנשתמש בו האיסור והכי ודאי קי"ל ואפשר דגם הטור והרב בהג"ה שכתבו משום דכבכ"פ אין ר"ל שמוליך בליעתו אלא ר"ל שלא בלע רק במקצת כך בשעת פליטה אין בו איסור רק במקצת וק"ל וע"ל סי' צ"ב ס"ק ט"ז וא"כ העולה מזה דכלי מתכות שנשתמש איסור במקצתו ואח"כ נשתמש היתר במקצת האחר מותר בדיעבד וכ"כ האו"ה כלל נ"ח דין מ"א דבדיעבד שרי מיהו י"ל דהיינו דוקא בחם שע"י בישול לא אמרינן דמוליך בליעתו בכולו אבל בחם שע"י האור ממש אפשר דכ"ע מודו לדעת הרא"ש והרא"ה דלעיל דהאיסור מתפשט בכולו וכן משמע מדברי האו"ה כלל ל"ז דין ב' להדיא שכתב וז"ל וא"צ לבטל כל הכף של

מתכות דאע"ג דחם מקצתו חם כולו מ"מ מאחר שחימומו רק ע"י חמין ולא ע"י האור עצמו אינו מוליך ומפליט בליעתו בכולו עכ"ל משמע דע"י האור עצמו מוליך בליעתו בכולו ומשמע נמי מדברי האו"ה אלו דעל ידי האור מוליך נמי פליטתו בכולו ונראה דאין זה נגד הרא"ה וסייעתו דלעיל דסבירא ליה דלבון לא מהני במקצת דאה"נ דמודה האו"ה דבלבון לא שייך פליטה שאינו מפליט אלא מכלה אלא בא לומר דהיכא דשייך פליטה מפליט בכולו כגון שפוד של איסור שצלו בו על האור בשר שצריך ס' נגד כל השפוד דכיון שמפליט בבשר ע"י לחות הבשר מוליך פליטתו בכולו כן נ"ל:

סעיף יח

כבכ"פ. וסגי בהכשר מקצתו והיינו בדיעבד אבל לכתחלה ג"כ צריך להכשיר כולו כמ"ש הרב בא"ח סי' תנ"א ס"י וכ"פ מהרש"ל שם והאו"ה כלל נ"ח דין מ' ובזה א"ש דל"ק מה שהקשה הב"ח בא"ח סי' תנ"א סי"א דברי הטור אהדדי ע"ש:

סעיף יט

ואפילו לחתוך בו כו'. כ"כ הרשב"א ומביאו הטור וגם הרא"ה בס' בדק הבית דף קכ"ד ע"א סובר כן וע"ש וע"ל סי' צ"ו:

סעיף כ

והכי נהוג לכתחלה. אבל דיעבד אם נשתמש בו רותח אחר ההשחזה אפילו הוא ב"י מותר כמו אחר ההגעלה דהא השחזה עדיף מהגעלה לדעת המחבר וכן מוכח בב"י להדיא ואע"ג דהרשב"א וסייעתו סוברים דהגעלה עדיף ומותר להשתמש רותח אחר הגעלה ולא אחר השחזה מ"מ אנן דסמכי' דיעבד אדברי המתירין ה"ה לענין השחזה דסמכינן אהרמב"ם והר"ן דס"ל דהשחזה מועלת להשתמש רותח וכן דעת הרא"ה בספר ב"ה דף קכ"ד ע"ש שהאריך בטעמו: כתב העט"ז אם הגעיל שני כלים ב"י או יותר במים שלא היה בהן ס' כנגד שניהם אבל היה ס' כנגד אחד מהם אם הגעילן בבת אחת ודאי לא עלתה להם ההגעלה שהרי לא היה ס' כנגד שניהם ואם הגעילן בזה אחר זה י"א דעלתה להם ההגעלה שכבר נתבטל טעם האיסור במים קודם שהגעיל השני ונשארו המים מותרים כשהגעיל השני ויש אוסרים גם בזה משום דחוזר האיסור וניעור ואוסר גם השני עכ"ל והוא מתשובת הרשב"א שהביאו ב"י וז"ל אבל להגעיל כלים רבים ב"י זה אח"ז בזה נחלקו גדולי הדורות יש מהם שיראה מדבריהם שהוא מותר והוא דעת הראב"ד אבל מרבותי לא הודו לו עכ"ל ובאו"ה כלל נ"ח דין כ"ג כתב וז"ל ואפי' אם הגעיל בו כ"כ כלים ב"י עד שלבסוף אין ס' במים נגד כולם רק שמגעילין בזה אח"ז ובכל פעם יש ס' נגד כל אותו הכלי שבתוכו אע"פ שאפילו בהפלטת טעם האיסור אמרינן

בדבר לח מצא מין את מינו וניעור היינו דוקא לאכול האיסור עצמו אבל להגעיל בו כלי אחר כתב בסמ"ג דמהני הביטול ובהכרח בכה"ג איירי דאם לא כן פשיטא ובנטל"פ ליכא לאוקמי דלאו איסור הוא דהא לא אסרה תורה אלא קדרה ב"י ועוד דרוב פעמים כשמגעילין כלים לצורך פסח אפי' ביורות גדולות לא תמצא בהן ס' נגד כולם ואפ"ה מתירין לשם ועוד דמאחר שהמים צריכין להרתיח בשעת ההגעלה והכלי טרוד לפלוט בשעה קלה שתחבו ביורה אין חוזר ובולע כדאיתא לקמן עכ"ל ואיני יודע כיון שהמים נאסרים למה לא יאסרו שוב הכלים שמגעילים בהן והראיה שהביא מסמ"ג איני מכיר דהסמ"ג אשמועינן דמותר לכתחלה להגעיל ואין בו משום מבטל איסור לכתחלה ומה שמגעילים בפסח הרבה כלים נמי אין ראיה דהא הם אינם ב"י וכדכתב האו"ה גופיה שם כמה פעמים ומ"ש דאינו חוזר ובולע נמי ליתא דהגע עצמך אילו נפל איסור לפחות מס' ואח"כ נתחב שם כף אי לא נאסר ועוד דהרי אותו כלי גופיה נאסר כשאין במים ס' נגדו אלמא דלא אמרינן דאינו חוזר ובולע וכן פשוט בכמה דוכתי ונראה דאו"ה מצרף כמה צדדים זה לזה כדי להתיר ולפע"ד אין כאן היתר דקי"ל (לעיל סי' צ"ח) טעם כעיקר דאורייתא וקי"ל לעיל ס"ס צ"ט דחוזר וניעור אם כן כיון שהמים מדינא אסורים למה לא יאסרו הכלים. שוב עיינתי בתשובת הרשב"א ומצאתי בסי' רס"ב דהראב"ד ומחלוקתו לא כתבו דבריהם גבי הגעלת כלים אלא בעלמא באיסור עצמו פליגי אי חוזר וניעור ומינה למד הרשב"א כי היכי דפליגי באיסור עצמו ה"ה דפליגי בהגעלת כלים ע"ש מבואר כך להדיא ולפי זה למאי דנתבאר לעיל סי' צ"ט ס"ק ך' דלא קי"ל כהראב"ד אלא לעולם חוזר וניעור א"כ ה"ה הכא דהכלים נאסרים וכ"פ הרשב"א בתשובה שם ודלא כהאו"ה גם העט"ז לא כיוון יפה במה שהביא כאן ב' דעות דהא קי"ל לעיל סוף סי' צ"ט דלא כהראב"ד גם מבואר מתשובת הרשב"א הנ"ל דהכלים חוזרים ובולעים ודלא כסברת האו"ה:

סימן קכב

סעיף א

נותן טעם לפגם כו'. עד סוף סעיף ד' נתבאר הכל על נכון בסימן ק"ג ע"ש:

סעיף ב

אבל אם היה האיסור דבר חריף כו'. ובד"מ ובת"ח כלל ס"א דין י"ב כתב בשם או"ה דאם בשלו דבר חריף בקדירה של בשר שאינו ב"י ואח"כ בשלו בו חלב () (אחר) [תוך] מע"ל המאכל מותר ולא אמרינן החריפות שבקדירה עושה שמפליט עכשיו לשבח ע"כ

וה"ה אם בישל דבר חריף בקדירה של איסור שאינו ב"י ואח"כ שהה מע"ל משנתבשל בו הדבר חריף מותר וכן אם בישל דבר חריף בקדרה של בשר ב"י אם בישלו בו אחר (כך) מע"ל שנתבשל בו הבשר אע"פ שאינו מעת לעת משנתבשל בו הדבר חריף והיה בן יומו כשנתבשל בו הדבר חריף מותר אבל אם נתבשל בו בתחלה דבר איסור אפילו נתבשל בו אח"כ דבר שאינו חריף אם הוא ב"י מונין אחר כך מעת לעת מתבשיל השני כדלעיל סימן צ"ד ס"ק כ"ב:

סעיף ג

הרי זה מותר כו'. והרא"ה והטור השיגו ע"ז וכ"פ הב"ח ע"ש:

סעיף ד

סתם כו'. הטעם כתבו הפוסקים דהוי ספק ספיקא ספק נשתמשו בו היום או אתמול ואת"ל נשתמשו בו היום שמא נשתמשו בו בדבר שהוא פוגם בעין או שהוא אין נ"ט ומה"ט אסור לבשל לכתחלה בכלים של עובדי כוכבים דליכא אלא חדא ספיקא דקדרה שאינה ב"י אסור לכתחלה וכתב מהרש"ל בא"ו שלו סימן נ"ט דהא דסתם כלים של עובד כוכבים אינם ב"י היינו דא"צ לשאול אם הוא ב"י או לא ואם אחר ששאל נודע לו שהוא ב"י ישאל מה שבשלו בו היום ואם הוא דבר שאינו פוגם בודאי או שאינו יכול לידע אין ראוי להתיר מאחר שאין כאן ספק ספיקא ואע"פ שאין אנו חוששים לדבריו של עובד כוכבים לא לאסור ולא להתיר (וע"ל סי' קי"ח סוף ס"ק ל"ז) היינו לאותו דבר שהיה כבר בחזקת כשרות אבל הכא שכבר הורע חזקה שסתם כלי עובד כוכבים בלועי' באיסור רק מכח ספק ספיקא באת להתיר הלכך סמכי' אדבורו ועוד הא דלא סמכינן אדבריו של עובדי כוכבים היינו היכא שבא להשביח מקחו שאמר של ערלה הם כדאיתא בש"ס עכ"ל אבל מתשו' ר"ל ן' חביב ס"ס קכ"א נראה מבואר דאפי' אומר שהוא ב"י לא סמכי' אדיבורו וע"ל סי' קכ"ז ס"ק (י"ט) [כ]:

סעיף ה

שלא הוחמו לשתיה כו'. משמע אבל אם הוחמו לשתיה מותר לשתותן דלענין זה מקרי דיעבד ומותר כמו שאר דברים הנקחין מן העובדי כוכבים ומותרים מאחר שכבר נעשה ביד עובד כוכבים מקרי דיעבד עכ"ל ת"ח ריש כלל נ"ט וע"ל סי' קי"ד ס"ז וע"ל סימן צ"ד ס"ק י"ט וסי' צ"ה ס"ק י"ד:

סעיף ו

מקרי דיעבד. ע"ל סי' קי"ח ס"א בהג"ה:

סעיף ז

כלי שנאסר כו'. כפול לעיל סי' ק"ב ס"ג ושם נתבאר ע"ש:

סעיף ח

ואין חוששין בדיעבד. אין ר"ל שהמאכל שנשתמש בו מותר בדיעבד דזהו פשיטא ועוד דהא אכתי לא הזכיר כלום מהמאכל אלא ר"ל דכיון שכבר נתנו ביד עובד כוכבים ולקחו ממנו אין חוששין בדיעבד ומותר להשתמש בו אפי' לכתחלה כמ"ש הרא"ה ומביאו בת"ח כלל נ"ט דין ד' וכ"כ בסימני ת"ח שם לאפוקי לכתחלה אסור ליתנו לעובד כוכבים על דעת שישהנו אחר כך מעת לעת ואע"ג דהרא"ה לא קאמר אלא כשהישראל משהנו מעת לעת מותר להשתמש בו לכתחלה משמע ליה להרב דכ"ש כל שנוכל לומר שנשתהה ביד עובד כוכבים דשרי דהא לא דמי לכלי עובד כוכבים וכן משמע בסימני ח"ח שם ואע"ג דבת"ח שם משמע דלהרא"ה ה"ה אם נשתמש בו באותו יום בלא הגעלה המאכל מותר היינו לסברת הרב אבל האו"ה דס"ל המאכל אסור וכפשט דברי המרדכי אפשר לומר דהא והא איתא דאע"ג דהמאכל אסור היינו משום דנשתמש בו באותו יום אבל כל שנשתהה מעל"ע אפי' לכתחלה מותר ולזה כתב הרב בהג"ה כאן ברישא בסתם דאין חוששין והיינו כשנשתהה מעת לעת דמותר להשתמש בו לכתחלה ואח"כ כתב דעת האוסרים המאכל ואע"ג דבת"ח שם משמע דלהאו"ה דאוסר המאכל אוסר נמי להשתמש בכלי אפילו נשתהה מעל"ע מ"מ לענין דינא נ"ל להרב לחלק כמ"ש. וכל זה לדעת הרב אבל הב"ח בס"ס זה ובסי' קל"ז חולק וכתב דהיכא דשהה ביד עובד כוכבים כחצי יום והחזירה בו ביום צריך הגעלה ואם כלי חרס הוא צריך שבירה ולא מהני שהייה מעל"ע ואם נשתמש בו באותו יום המאכל אסור וזהו כדעת האו"ה שפירש כן דברי המרדכי בשם ר"ת והיכא דשהה ביד עובד כוכבים לפי שעה מהני שהייה להשתמש בו לכתחלה ובהכי מיירי הא"ח בשם הרא"ה ואם נשתמש בו בלא שהייה המאכל מותר והיינו מ"ש המרדכי בשם ר"ת אבל לפי שעה אין לחוש עכ"ד אכן מה שהקשה הב"ח לקמן סי' קל"ז ממ"ש הטור ורש"י והפוסקים דהשולח כלי היין ביד עובד כוכבים אפילו שעה אחת צריך הכשר כו' ונדחק מאד ומסקנת דבריו דר"ת שבמרדכי לא ס"ל כהטור וסייעתו ולענין דינא התם נמי מותר להשהותן מעל"ע ולהשתמש בהן לכתחלה והיכא דשהה ביד עובד כוכבים יום או יומים אסור להשתמש בהן לכתחלה בכל ענין כמו כלי של עובד כוכבים עצמן ודלא כהר"ש בונבור"ק שבמרדכי דיחיד הוא נגד הטור ורש"י והפוסקים דמצריכים הכשר לכלי היין ולר"ת והרא"ה ביורה שתשמישו בחמין מודי דצריך הכשר ודלא כמו שכתב ב"י ס"ס קכ"ב דר"ת והר"ש בונבורק שוין בדבר זה עכ"ד

ולא ירדתי לסוף דעתו דהתם בכלי היין לא שייך שהייה מעל"ע וכדקי"ל לקמן ר"ס קל"ז דכלי היין לא שייך בהו לפלוגי בין ב"י לאינו ב"י (וכ"כ הר"ן סוף עבודת כוכבי') וכמו שהוכיח הרא"ש בתשובה כלל י"ט סט"ז דכל זמן שלא עבר עליהם שנים עשר חודש יש בהן טעם לשבח והלכך צריך הכשר בכלי היין לרש"י וטור וסייעתם דלא שייך בהו טעמא דהר"ש דאפילו נשתמש בהן הוה ליה פגום אחר מעת לעת אבל ביורה כולי עלמא מודו להר"ש בונבורק דמותר להשתמש בהן לכתחלה מיד מטעם שכתב מהר"ש מבונבורק שם וז"ל דהעמד היורה אחזקתה (ומה"ט ל"ד לכלים של עובדי כוכבים דאסורים להשתמש לכתחלה דכלי של ישראל אמרינן אוקמוה אחזקתה) ואימור לא נשתמש בה איסור ועוד דאפי' נשתמש בה הוה ליה פגומה שאינה ב"י דסתם כלי של עובד כוכבים מחזקינן לה בהכי כדברי ר"ת והוה ליה ספק איסור דרבנן ולקולא עכ"ל ומעתה אין כאן מחלוקת בין הפוסקים כלל וזה ברור וכן במרדכי פא"ט הביא דברי ר"ת ודברי הר"ש מבונבורק בסתם זה אחר זה וכן באו"ה כלל ל"ג פסק כדברי שניהם בסתם וזהו דעת הרב בסימני ת"ח שם וכאן בהג"ה דאם הניחו ביד עובד כוכבים מעל"ע מותר להשתמש בו לכתחלה וכן עיקר. וכל זה בכלים שדרכן להשתמש בהן בחמין אבל כלים שדרכן להשתמש בהם צונן ודאי דסגי בהדחה וק"ל:

סעיף ט

ולכתחלה יש ליזהר בכל עניו כו'. והעולם אינם נזהרים עתה בזה והטעם משום דהעבדים והשפחות הם בבית ישראל תמיד שישראל יוצא ונכנס שם דבכה"ג מותר אפילו לכתחלה כדלעיל סי' קי"ח ס"י:

סעיף י

מותר לקנותם. נ"ל דה"ט דכיון דסתם כלים של עובד כוכבים אינן ב"י א"כ ליכא אלא איסור דרבנן ועובד כוכבים מסל"ת נאמן באיסור דרבנן כמ"ש בסימן צ"ח ס"ק ב' ע"ש וע"ל סי' קכ"א ס"ק ט"ו:

סימן קכג

סעיף א

משום גזירת כו' כלומר אסור מדרבנן משום יין שנתנסך לעבודת כוכבים שאסור מדאורייתא וכן משום גזירת בנותיהן כדאיתא בש"ס ופוסקים:

סעיף ב
ובזמן הזה כו'. כתב הב"ח דאפי' שפכי ליה קמי עבודת כוכבים כדרך ניסוך פנים מ"מ כיון דקי"ל דעובדי כוכבים שבח"ל לאו עובדי עבודת כוכבי' הן אלא מנהג אבותיהן בידיהן אם כן מה שמנסכים יין לעבודת כוכבים אין קרוי ניסוך כיון דקרינן בהו שאין יודעי' בטיב עבודת כוכבים ומשמשים דמה"ט נמי אין רגילין לנסך לעבודת כוכבים כלומר אין רגילין לנסך תמיד אלא לפעמים עכ"ל וע"ל סימן קכ"ח ס"ק ד':

סעיף ג
י"א דמגע כו'. דהוי כתינוק (שאינו מזכיר שם אלילים ומשמשים לקמן ר"ס קכ"ד) דאינו אוסר יין במגעו אלא בשתיה טור ופוסקים:

סעיף ד
אסור לקנותו כו'. עיין בתשובת מהר"ם מלובלין סימן נ' מדין קניית סתם יינם:

סעיף ה
וטוב להחמיר כו'. ע"ל סי' קכ"ד ס"ק ע"א:

סעיף ו
מותר כו'. ואפי' בשתיה ואפי' לכתחלה מותר לשתותו עם העובדי כוכבים כן הוא בש"ס ופוסקים:

סעיף ז
משהרתיח על האש. דהיינו שיתמעט ממדתו על ידי רתיחה כ"כ הרשב"א והר"ן:

סעיף ח
וה"ה בדבש לחוד או פלפלין לחוד. כל שנשתנה טעם היין ונראה דה"ה שאר דברים כל שנשתנה טעמו מחמתן וכ"כ בד"מ ס"י:

סעיף ט
אם יש בו דבש. כ"כ באופן שאם היה מעורב בו יין בפני עצמו היה משתנה טעם היין מחמתו כן הוא בד"מ:

סעיף י
י"א דמשערין כו'. ובהג"א מא"ז פ"ב דעבודת כוכבי' דאף בכה"ג אסור אם לא בהפסד מרובה או שיש מנהג להקל:

סעיף יא
כאילו היה המבושל מים. ודינו כדלקמן ס"ח:

סעיף יב

ויין שנקרש כו'. וכתוב בהג"א מא"ז פ"ב דעבודת כוכבים שיין שנקרש אין בו משום מגע עובדי כוכבים כו' וכן אם נגע בו עובד כוכבים אחר שנמחה יש בו משום מגע עובדי כוכבים עכ"ל ומביאו ד"מ ונ"ל דלמאי דקי"ל דמגע עובדי כוכבים אוסר ביין שהחמיץ משום דאין אנו בקיאין מתי נקרא חומץ וכדלקמן ס"ק י"ג ה"ה הכא ביין שהקרים דא"א בקיאין ואוסר בו מגע עובד כוכבים וכן משמע מדברי הרא"ש שכתב גבי חומץ שר"ת כעס על ר' משולם שהתיר מגע עובד כוכבים בחומץ לפי שא"א בקיאין בטיב חומץ שאלו קורין אותו חומץ ואלו שותים אותו ומקדשין עליו וגבי חמרא דהקרים פליגי אמוראי בפ' המוכר פירות מתי נקרא חומץ ולכך אם באת להתיר מגע עובד כוכבים בחומץ נפק מיניה חורבא עכ"ל וגם רש"י פירש בפ"ב דעבודת כוכבים (דף ל' סוף ע"א) על חמרא דאקרים החמיץ וכן פי' רשב"ם בפ' המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ה סוף ע"ב) וכן מוכח בש"ס שם ונראה שלזה השמיט הרב דברי הג"א אלו שהביא בד"מ ועוד נראה דט"ס הוא בהג"ה ובד"מ ויין שנקרם צ"ל שנקרש בשי"ן וכן משמע מדקאמר אח"כ אחר שנמחה כו' וכן העתיק הב"ח בסי"ג לשון הג"ה זו ויין שנקרש:

סעיף יג

חומץ שמבעבע. היינו כשמרתיח אבל כל שאינו מבעבע א"א בקיאין אם הוא חומץ או לאו:

סעיף יד

אין לחוש למגעו. שבודאי שלשה ימים קודם לכן היה חומץ גמור בריחו וטעמו. ר"ן:

סעיף טו

נאסרים כו'. לפי שא"א בקיאים מתי נקרא בוסר. טור ופוסקים בשם ר"ת:

סעיף טז

ויש מתירים כו'. והכי קי"ל כדלקמן סי' קל"ד:

סעיף יז

פעם ראשון ושני אסור. שהזגים בולעים מהמים ויוצא היין שבהן הלכך לעולם יש בו משום מגע עובדי כוכבים עד שיהא גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו עכ"ל טור בשם הר' יונה וכתב מהרש"ל בהגהותיו לטור פי' לעולם אפילו לא מצא כדי מדתו אלא מעט מזעיר אבל מ"מ מיירי דוקא פעם א' ושני ודוק עכ"ל. ובפרישה סכ"ז השיג עליו דלשון לעולם לא משמע הכי גם בסמוך כתב הטור (והמחבר בסי"א) בשם הר' יונה שמרים של עובדי כוכבים לעולם אסורים ומפרש שם דבכל ענין מיירי אפילו תמדן כמה פעמים

עכ"ל ול"נ כדברי מהרש"ל דאל"כ לא הל"ל פעם א' ושני אסור כיון דלעולם אסור. ועוד דהא בדברי הר' יונה שהביא הרא"ש לא נזכר לשון לעולם וממ"ש הר' יונה גבי שמרים אדרבה משם ראיה מדהתם פירש וכתב לעולם אסורי' אפילו תמדן הרבה פעמים וכאן לא פי' אלא אדרבה כתב פעם א' ושני אסור משמע פעם א' ושני דוקא וזה נראה דעת המחבר שכתב פעם א' ושני אסור והשמיט תיבת לעולם וכן משמע להדיא בעט"ז דפעם ראשון ושני דוקא אסור ותו לא מיהו נראה דהיינו דוקא במצא כדי מדתו וכה"ג מיירי מהרש"ל אבל מצא יתר מכדי מדתו אפילו אחר פעם א' ושני אסור דהא יש בו יין ותימה שהרי בדרישה גופיה סכ"ג כתב דאחר פעם אחת ושני' ס"ל להר"י כהראב"ד דס"ל דאין בו משום מגע עובד כוכבים אא"כ נתן ג' מדות של מים ומצא ד' א"כ בע"כ צ"ל הא דכתב גבי שמרים לעולם אסורים פירוש אפילו אחר פעם אחת ושנית היינו דוקא התם דמפרש הכי בהדיא מה שאין כן הכא וכדפי':

סעיף יח

ומצא ארבע. לאו דוקא אלא רצה לומר יותר משלשה ומחצה שאין ששה חלקים מים כנגד היין שיצא דיין מתבטל בששה חלקים מים וכ"כ הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י וז"ל עצרן בגלגל וקורה אם נתן ששה לוגין מים ויצא שבעה מותר כפי מה שבארנו דיין מתבטל בתוך ששה חלקים מים ע"כ ועיין באורח חיים סי' ר"ד ס"ה ו':

סעיף יט

יש ליזהר כו'. דשמא יש בו טופח יין ואוסר רשב"א שם ומשמע שם דבנעצרו בגלגל וקורה אין לחוש בכי האי גוונא למגע עובד כוכבים:

סעיף כ

אלא כדי מדתן. אבל ביתר מכדי מדתן אפי' פעם שני אסור:

סעיף כא

ופעם שני מותר. ולדעת היש מי שאומר בס"י לעולם אסור כל שהוא משובח לשתייה וכן פסק הפר"ד והב"ח דלדעת הראב"ד אין חילוק בין תמד דחרצנים לתמד דשמרים והא דסתם המחבר כאן הדברים היינו משום דממילא משתמע כיון דטעמא דהיש מי שאומר הוא דאוסר כל שהוא משובח לשתייה משום דמיחלף ביין גמור אם כן פשיטא דאין חילוק בין חרצנים לשמרים דלעולם אם הוא משובח לשתייה מיחלף ביין גמור:

סעיף כב

שנתן מים על ענבים כו'. ולא בעינן דנפק ד' מגו תלתא דכח הפרי העומד בתוכן נותן טעם חזק כ"כ והרי הוא כיין גמור כן הוא בתשובת ר"ל ן' חביב שם:

סעיף כג
ה"ז כיין כו'. ונ"ל ראיה לזה ממ"ש הרא"ש פ"ק דכתובו' בשם רבינו נסים והטור א"ע סימן ס"ב דבמקום שאין יין מצוי בשעת אירוסין יקח הצמוקים וישרה אותם במים ויסחוט אותם ויברך עליו בפה"ג עכ"ל וכ"כ ב"י בא"ח סימן ר"ב דאם נמשכו המים מהצמוקים ה"ל יין ומברך עליו בפה"ג וכ"כ בש"ע שם סי"א ולכ"ע כל היכא דמברך בפה"ג יש בו משום מגע עובד כוכבים כדמוכח באשיר"י פרק המוכר פירות ושאר פוסקים:

סעיף כד
ומתנסך. ולא בעינן המשכה ואע"ג דלקמן סי"ז אינו נקרא יין להתנסך עד שימשך שאני התם דאין דרך להניח ענבים עם היין משא"כ הכא שדרך הוא להניח להצמוקים בתוך החבית ושם נעשה יין גמור כיון דכבר עברו עליו ג' ימים ר"ל ן' חביב שם:

סעיף כה
אסורים בהנאה. ואיתא בש"ס (עבודת כוכבים דף ל"ב ע"א) דאסור לסמוך בו כרעי המטה ולפ"ז כ"ש דאסור לשום בהם שום דבר כגון פירות יבשים וכה"ג וכן הוא בתוס' שם ול"ד לדלעיל סי' צ"ד ס"ג דמותר לשום דבר צונן בכלים שנאסרו מבשר וחלב כדמפורש בתוס' שם:

סעיף כו
תוך י"ב חדש. וכתב ב"י בשם א"ח אם שרפן אפילו תוך י"ב חודש אפרן מותר עכ"ל והעתיקו ד"מ וצ"ע) דהריב"ש סימן רנ"ה כ' דבסתם יינם קיי"ל דאפרן אסור כמו עצי עובדי כוכבים לקמן סימן קמ"ב וכן מוכח בש"ס פרק בתרא דעבודת כוכבים (דף ס"ב ע"ב) ע"ש וע"ל ס"ס קנ"ה:

סעיף כז
אבל אם שלה החרצנים כו' אינן אסורים. כמו שיתבאר בסעיף י"ז דלא נקרא יין ליאסר אלא כשיתחיל להמשך בשולי הגיגית:

סעיף כח
כל העיסה אסורה בהנאה. ואפילו באלף לא בטיל דלטעמיה עבידי כ"כ התוס' בפא"מ (דף ל"ד) והרא"ש והמרדכי והר"ן ושאר פוסקים:

סעיף כט
עיין לעיל סימן קי"ד. ס"י ובמ"ש שם וע"ש ג"כ בס"ק כ"א:

סעיף ל
לאחר כו' או כו'. כדלקמן סימן קל"ה וע"ש:

סעיף לא
דהיינו משנמשך על הגת כו'. וכ"ש אם נמשך חוץ לגת לבור דהוי המשכה ואם נוגע אח"כ אפילו מה שבגת אסור כן הוא בש"ס ופוסקים:

סעיף לב
אם יש בהן טופח כו'. הא לאו הכי לא נאסר אלא מה שנגע וע"ל סי' קכ"ו ס"ה וסימן קכ"ט סי"ג:

סעיף לג
עד שולי הגת. לאפוקי אם לא פינה רק למעלה אין כאן המשכה כיון שיש ענבים תחת היין:

סעיף לד
הוי המשכה. וכל היין שבגת תורת יין עליו ליאסר משום מגע עובד כוכבים וכן בסל:

סעיף לה
וכן אם נתן סל כו'. ואפילו לא לקח הישראל מן היין שבסל כיון שהיין צלול נכנס לתוך הסל כ"כ ב"י בשם סמ"ג וכן נראה דעתו כאן:

סעיף לו
גיגית מלאה כו'. וכ"ש אינה מלאה וק"ל:

סעיף לז
דרוכים. וכן הוא בטור וצ"ע דבאשר"י משמע דאפילו באינם דרוכים יש לאסור ע"ש ואולי דרוכים הוא לאו דוקא:

סעיף לח
שמא המשיך ממנה. ואפילו בהעלמת העין שהעלים הישראל עיניו ממנה אסור ליקח ממנה אם לא שחתם הגיגית טור ופוסקים:

סעיף לט
אין על מה שבגת תורת יין. כיון שנמשכו ענבים ויין ביחד להסל ומשם היין לבדו נמשך לבור כי הדבר דומה ללוקח ענבים ויין ביחד מן הגת ונתנו למקום אחר ומשם נמשך היין מן הענבים דדבר ברור הוא שאין מה שבגת נקרא יין בשביל שנמשך יין מאותו מקום כ"כ הרא"ש:

סעיף מ
ואם נגע עובד כוכבים בסל נאסר. והא דלא מיתסר מה שבגת אפילו לא החזיר מסל לגת משום ניצוק עיין בתוספות (דעבודת כוכבים דף נ"ו ע"ב) ועד"ר וע"ל ס"ס קכ"ו:

סעיף מא

ואם יש בחרצנים וזגים כו'. כלומר דאע"ג דקי"ל לקמן סימן קל"ד דיין נסך אסור בכל שהוא הא נתבאר שם דהיינו דוקא במינו אבל שלא במינו בנ"ט דהיינו בס' וחרצנים וזגים אינן מינו של היין הוא ואע"ג דיש שם ג"כ יין שהוא מינו אמרינן סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו (כדלעיל סי' צ"ח ס"ב) וכן הוא בפוסקים ולפ"ז למאי דכתב הרב בסי' קל"ד ס"ב נוהגין להקל דכל סתם יינם בזמן הזה בטל בס' ה"ה הכא דודאי מגע עובד כוכבים לא גרע מסתם יינם וכדמשמע מדברי הרב ר"ס זה דחד דינא אית להו וכן הוא בתשובת מהרי"ל סי' ל"ח (וע"ל סי' קכ"ד ס"ק כ"א) וכן משמע להדיא בתוס' (עבודת כוכבים דף נ"ו ע"ב ד"ה אבל כו') ובמרדכי שם שכתבו דלר"ת דסובר סתם יינם בס' ואפי' מין במינו לא מיתסר הכא בהחזרת הסל לגת דמסתמא יש ס' בגת ומוכח שם מדבריהם להדיא דכל מה שבגת בין יין בין חרצנים וזגים הכל מצטרף לבטל ע"ש וכן מוכח להדיא מדברי התוס' והמרדכי והאגודה פרק בתרא דמסכת עבודת כוכבים והבאתי דבריהם לקמן סי' קכ"ו ס"ק י"ג דיין שנאסר במגע עובד כוכבים נמי בטל בס' כמו סתם יינם וכ"כ רבי' ירוחם ני"ז ח"א ר"ת כתב דוקא יי"נ אבל סתם יינם בס' וכן מגע עובד כוכבים וכ"כ הרמב"ן כו' וכן הוא בתוס' והרא"ש להדיא בשם ר"ת (פ' בתרא דמס' עבודת כוכבים במתניתין דיי"נ אסור ואוסר בכל שהוא) דמגע עובד כוכבים דינו כסתם יינם דבטל בס' וכן מוכח להדיא עוד מדבריהם שם ומדברי הר"ן שם והרשב"א בת"ה גבי מה שהקשו על ר"ת מההיא דאגרדמים ע"ש וכ"כ באו"ה כלל כ"ג דין י"ד דאין חילוק בין יין של עובד כוכבים למגע עובד כוכבים וק"ק על הרב למה לא הגיה כאן דהכל מצטרף וכשאפילו ליכא חרצנים וזגים בטל ביין (וי"ל לפי שנ"ל פשוט סמך עצמו בעיקר הדין אדלקמן סי' קל"ד וגם י"ל דחרצנים וזגים הוא לאו דוקא) ועל העט"ז קשה יותר דהוא כתב בפירוש דאין היין מצטרף כיון דה"ל מינו ושדוקא בחרצנים וזגים בטל וביאר הטעם הנזכר והא ליתא לדידן וכדפי' וע"ל ס"ס קכ"ו:

סעיף מב

אין דורכין כו'. כדכתב טעמא בהג"ה דגזרינן קודם המשכה אטו לאחר המשכה וכב"י ומשמע דלא אסר ר"ת גת פקוקה ומלאה אלא שידרוך בה העובד כוכבים אבל מגעו בה מודה דאינו אוסר וכדברי הרשב"א והר"ן וכן נראה מדברי הטור וכן דקדק מהרי"ק שורש ל"ב מדברי סמ"ג עכ"ל ומביאו ד"מ ובכ"מ פי"א מהמ"א דין י"א הבין דהרמב"ם (שהעתיק המחבר כאן דבריו) אוסר בכפות אפילו בהנאה דגזרינן כפות אטו שאינו כפות וקשה דלמה יגרע כפות מישראל משמרו דכתב שם אח"כ והעתיקו המחבר בסעיף

שאחר זה דלא מיתסר אלא בשתיה וכ"כ הב"י בסי' קכ"ד סעיף י"א דכפות עדיף מישראל משמרו אלא הדבר ברור דברישא כתב דאפילו בכפות אסור לדרוך עם העובדי כוכבים לכתחלה וכמהרי"ק וכלבו דלקמן ס"ק מ"ג ואחר כך כתב דבדיעבד אפילו ישראל משמרו סגי דליכא משום נגיעה אלא משום כחו וכחו מותר בהנאה כדלקמן ר"ס קכ"ה וזה ברור וע"ל סי' קכ"ד סי"ט בהג"ה:

סעיף מג

שמא יגע בידים כו'. כתב הכ"מ פי"א מהמ"א שם דמלשון הרמב"ם זה (שבסעיף זה וסעיף שאחר זה) יש ללמוד שהוא סובר דנסוך דרגל לא שמיה ניסוך ליאסר בהנאה שהרי כתב שמא יגע בידו וינסך ואם איתא תיפוק ליה מפני שהוא נוגע בו ברגלו כשהוא דורך ועוד שכתב בסמוך עובד כוכבים שדרך היין ולא נגע בו כו' ה"ז אסור בשתייה משמע אע"פ שדרכו ברגליו לא נאסר בהנאה ואין לדחות דכל הני מיירי שלא נגע בענבים שבגת כגון ששם דפים על הענבים ודרך עליהם דא"כ לא ה"ל למיסתם סתומי עכ"ל ותימה דכאן העתיק ל' הרמב"ם הנ"ל ולקמן סי' קכ"ד סי"א פסק דנסוך דרגל שמיה ניסוך ליאסר בהנאה ואפשר דוקא מהרמב"ם דייק משום דלא ה"ל למסתם סתומי אבל המחבר הא פי' לקמן דניסוך הרגל שמיה ניסוך א"כ בע"כ מיירי כאן שדרך ע"ג עצים זה נ"ל בדעת המחבר אבל באמת נלפע"ד דאין מדברי הרמב"ם ראיה דהרי הרא"ש וטור סי' קכ"ד סוברים דניסוך דרגל שמיה ניסוך ואפ"ה ס"ל דאם דרך ברגליו מותר בהנאה משום שטרוד בדריכה גם מה שהביא בכסף משנה שם ובב"י לקמן סימן קכ"ד תשובת הרשב"א שכ' דמדכתב הרמב"ם ר"פ י"ב מהמ"א כיצד הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים הוא שיגע ביין עצמן בין בידו בין בשאר איברים שדרכן לנסך משמע דס"ל דנגיעה ברגל אינו אוסר בהנאה עכ"ל אינו מוכרח דאפשר דס"ל כדעת הרא"ש והטור וסייעתם דדרך לנסך ברגל (שוב מצאתי בב"ה שחזר בו וכתב שאפשר שגם הרמב"ם סובר דניסוך דרגל שמיה ניסוך) וע"ל סי' קכ"ד ס"ק י"ח ונ"ג וע"ש ס"ק ע"א כתבתי דבכ"מ שאסור מן הדין בשתייה לדידן בזמן הזה שרי אף בשתייה במקום הפסד כיון דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן:

סעיף מד

ויצא לחוץ נאסר. אבל מה שבגת או בגיגית אע"פ שנמשך שרי דכח העובד כוכבים אינו אוסר אלא ביין שיצא לחוץ כ"כ ב"י וד"מ וע"ל ר"ס קכ"ה והיינו כשלא נגע בענבים שבגת או בגיגית כגון ששם עצים על הענבים ועלה העובד כוכבים על העצים ונדרכו מכחו כדאיתא בב"י וד"מ אבל נגע בהן פשיטא דאסור משום נגיעה כשנמשך אבל כשלא

נמשך שרי בדיעבד אפילו נגע כ"כ מהרי"ק שורש ל"ב ומביאו ב"י וד"מ ומסיים בה וכ"כ הכל בו דאף אם דרך העובדי כוכבים אין היין אסור בדיעבד ע"ש:

סעיף מה

נאסר. בשתייה דכח העובד כוכבים אינו אוסר אלא בשתייה כדלקמן ר"ס קכ"ה:

סעיף מו

אבל בעריבה כו'. ע"ל סי' קכ"ה ס"ו ועיין בתשובת בנימן זאב סימן ש"נ:

סעיף מז

וכן לקנות ממנו כו'. הואיל ואין דרך למשוך בעריבות ואע"ג דלסוף אתרמי לפעמים דכששואבים מאותה עריבה לתת באותה גיגית שיש יין קצת צלול מ"מ אין לחוש בכך חדא דלעולם יש הרבה גרעיני ענבים מעורבין עם יין ועוד דכיון שאינו מתכוין העובד כוכבים להמשיך היין לא הוי המשכה כמו שכתב בתוספות ר"פ עכ"ל מהרי"ק ומביאו ב"י וכיוצא בזה כתבו התוספות (בעבודת כוכבים דף נ"ה ע"ב) וכ"כ הג"א מא"ז פרק ר' ישמעאל בשם ראבי"ה ומביאו הפרישה וכתב ואפשר דהיינו דוקא בגיגית אבל בגת בכל ענין הוי המשכה כיון דדרכו של גת להמשיך וכן נראה מדקדוק לשון הטור כו' ע"כ:

סעיף מח

ה"ז כו'. ע"ל ס"ק מ"א:

סעיף מט

דבש של ישמעאלים כו'. פי' שהישמעאלים רגילים לקחת הענבים ומשימים עליהם עפר לבן ידוע שעה אחת או יותר מעט קודם דריכתם כדי שיצול היין היוצא מהן מהרה ויעמוד במתיקתו ואח"כ דורכים אותם ומבשלים אותו היין בישול יפה עד שיתעבה ונעשה כעין דבש וקורין אותו דבש כן הוא בתשו' הר"ן סימן ה' אבל פשיטא דדבש ישמעאלים של דבורים או תמרים אין בו חשש איסור ובעט"ז נראה שלא הבין כן שהרי השמיט הא דדבש של ישמעאלים אסור וכתב דנהגינן היתר לשתות עם העובדי כוכבים דבש אע"פ שמשכר והאריך שם בטעמו ובחנם דחק למצוא טעם להיתר זה שהרי היתירו נתבאר בפשיטות לעיל ר"ס קי"ד:

סעיף נ

אסור. בב"י הביא תשובת הר"ן דאין בזה משום חתנות וע"ז סמך הרא"ה בעובדי כוכבי' שבשל לחולה בשבת שמותר לבריא במו"ש דליכא בהאי משום חתנות ואף אני אומר שאפשר לדון להלכה שהדבש מותר שאין עליו תורת יין ומתחלת דריכתו לכך נתכוונו אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת גדולים חולקים על הרא"ה ובעל התרומה

מכלל' ולפיכך ראוי לנהוג איסור בדבש עכ"ל וכן העתיקו ד"מ לקמן ס"ס קל"ד ולפ"ז היה קשה אמאי פסק הרב לעיל ס"ס קי"ג בעובד כוכבים שבישל כו' דמותר אבל באמת טעות הוא בב"י ובד"מ ובתשובת הר"ן איתא עוד התיר הרא"ה בעובד כוכבים שבישל לעצמו בין בחול בין בשבת דברים המותרים הכלים להשתמש בהן דליכא בהא משום חתנות אבל למעשה אני אוסר לפי כו' ומשמע דבדין הראשון כ"ע מודו ול"ד לדבש של ישמעאלים וק"ל:

סעיף נא

אסור. בשתיה ולא בהנאה כדלקמן סימן קכ"ד סעיף ז':

סימן קכד

סעיף א

אלא כשתייה. ואיתא בש"ס (עבודת כוכבים דף נ"ז) אפילו תינוק בן יומו עושה יי"נ בשתייה וכן הוא בפוסקים:

סעיף ב

שבע מצות בני נח. וכתב הב"ח נראה דאפילו בקבל עליו בלבד שלא לעבוד עבודת כוכבים מגעו שרי בהנאה ולא נקט ז' מצות אלא לאורויי דאפ"ה אוסר מגעו בשתייה עכ"ל וכ"כ הפרישה סי"א וכן נראה ממ"ש הט"ו כל עובד כוכבים שאינו עובד עבודת כוכבי' יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה:

סעיף ג

וכל זמן שלא טבל כראוי. על הדרך שנתבאר לקמן סי' רס"ח מיקרי לא טבל:

סעיף ד

ויש מקילין אפילו במגע גר תושב. לכאורה משמע דוקא מגע גר תושב אבל לא מגע גר שמל ולא טבל וקשה דהא ליכא מ"ד הכי דהא התוס' והרא"ש כתבו דבין מגע גר תושב ובין מגע גר שמל ולא טבל מותר אף בשתייה ואפשר ס"ל להרב מסברתו שאין לסמוך על המקילין בשום ענין רק במגע גר תושב אבל לא במגע גר שמל ולא טבל וכדכתב הר"ן דגר שמל ולא טבל גרע מגר תושב דגר תושב מקבל מהשתא וגר שמל ולא טבל אינו מקבל אלא לאחר טבילה ויותר נראה דה"ק הרב ויש מקילין אפילו במגע גר תושב כ"ש בגר שמל וקבל עליו כל המצות וכ"כ התוספות והרא"ש גר תושב אינו אוסר יין במגעו כ"ש גר שמל וקבל עליו כל המצות כו' היינו דכתב הרב אפילו דאל"כ לא הל"ל אלא ויש מתירין במגע גר תושב כו' וכ"כ העט"ז ויש מקילין במגען אבל יין שלהם ודאי אסור

עכ"ל אלמא דקאי אתרוייהו וכדפי' וכ"כ בספר אפי רברבי דף ע"ח ע"א ויש מקילין במגען ובזמן הזה נראה להקל ע"כ:

סעיף ה

ודאי אסור. בשתיה ב"י וכן מוכח בש"ס וכתב הב"ח מיהו הא דיינו של גר תושב שרי בהנאה וכן יינו של עובד כוכבים שאינו עובד עבודת כוכבים בששים היינו דוקא בידוע שלא נגע בו העובד כוכבים וע"ל סי' קכ"ח ס"ק ג' מיהו לדידן בזמן הזה בכל ענין שרי בהנאה במקום הפסד כדלעיל ר"ס קכ"ג:

סעיף ו

ומלו וטבלו. וכתב הר"ן דשמואל דאוסר בש"ס בעבדים שמלו וטבלו עד יב"ח שתשקע שם עבודת כוכבים מפיהם היינו דוקא בשמלו וטבלו בע"כ שאפשר למולן ולהטבילן לשם עבדות בע"כ כדאיתא בפרק החולץ אבל לדעתם ורצונם מותר מיד לכ"ע וכ"ל ומביאו ב"י וכ"כ הרא"ה בספר ב"ה דף קכ"ט ע"ב וכ"כ הראב"ן סימן ש"ו בשם תשו' גאון ולפ"ז לדידן דקי"ל כרב דפליג אשמואל אפילו טבל בע"כ מותר מיד אבל נראה דהר"ן וסיעתו ס"ל כרש"י פרק החולץ (יבמות דף מ"ח) דיכול לטבול עבדו בע"כ אבל למאי דקי"ל לקמן סימן רס"ז ס"ה דאם מל וטבל עבדו בע"כ לשם עבדות הוי כאלו לא מל ולא טבל א"כ ודאי דמיירי הכא דמל וטבל מרצונו דאל"כ מגען אוסר כשאר עובדי כוכבים דהרי הוא כאלו לא מל ולא טבל וכן משמע מדברי התוספות פ' ר"י (עבודה זרה דף נ"ז ע"ב) שכתבו וז"ל אור"י דדוקא בעבדים אמר שמואל דבעי שיקוע דאף ע"ג שצריך להטבילם ולמולם מרצונם כדאיתא בהחולץ מ"מ אימת רבו עליו ואינו מתגייר בלב שלם אבל עובדי כוכבים שמלין וטובלין מרצונם ולדעתן מותר מגען מיד עכ"ל ואע"ג דבפסקי תוס' שם אינו כן ט"ס הוא ע"ש וכן משמע במרדכי שם מיהו גם הנ"י פ' החולץ והסמ"ק סימן קנ"ט סוברים כרש"י וסייעתו:

סעיף ז

וטבלו. אבל לא טבלו אע"פ שמלו מגען אוסר בהנאה דגרעי מבני השפחות דלק' ס"ד כדמוכח בש"ס (עבודת כוכבים דף נ"ז) ובבני השפחות יתבאר ס"ק ח' דאוסרים בהנאה:

סעיף ח

אוסרין היין בשתיה. לא ידעתי מנ"ל הא דהא כיון דלא טבלו עדיין עובדי כוכבים הן ומגען אוסר אפילו בהנאה דקי"ל אינו גר עד שימול ויטבול ול"ד לגר שמל ולא טבל כדכתבו התוס' והרא"ש דשאני עבדים שאין לבן לשמים אלא מאימת רבן מתיהדים וכ"כ הר"ן להדיא דמגען אוסר בהנאה וכן משמע להדיא מדברי הרשב"א בתה"א והקצר ע"ש

וכן הוא בתוס' פ' ר"י (עבודה זרה דף נ"ז ע"א) ד"ה גדולים אין כו' והכי מוכח נמי בתוס' שם ריש ע"ב ע"ש והכי משמע פשטא לישנא דברייתא עושים י"נ דהיינו אפילו בהנאה וכן משמע בתוספתא שהביא הרשב"א דקתני הרי אלו עובדי כוכבים יינם בגדולים אסור וגם הרמב"ם ושאר כל הפוסקים כתבו בסתמא אוסרים היין משמע אפי' בהנאה וכן נ"ל להוכיח מן הש"ס (פר"י שם) דקמוקים ברייתא דקתני הלוקח עבדים מן העובדי כוכבים שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושים י"נ קטנים אין עושים י"נ כרב (דקיי"ל כוותיה) דאמר עובד כוכבים קטן אינו עושה י"נ אלא בשתיה וקטנים דאינם עושים אפילו בשתיה קאי אבני השפחות אבל עבדים קטנים עושים י"נ בשתייה א"כ ע"כ האי גדולים עושים י"נ בהנאה הוא דהא קאי נמי אעבדים ועבדים ע"כ בהנאה הוא דאל"כ מאי איריא גדולים אפי' קטנים נמי. ומיהו לדידן דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן כל מגע עובדי כוכבים שרי בהנאה במקום הפסד כדלעיל ר"ס קכ"ג:

סעיף ט

כיון שמלו כו'. המחבר לטעמיה אזיל שכתב ב"י דדעת הרמב"ם כדעת הרא"ה והטור ולענין הלכה כיון שהרמב"ם והרמ"ה מסכימים לדעת אחד הכי נקטינן עכ"ל אבל בספרי כתבתי דמדברי הרמב"ם לא מכרעת מידי והבאתי שם דברי הכ"מ שדחה דברי הרשב"א והוכחתי שכל דבריו אינם מכוונים שכדברי הרשב"א עיקר דאפי' לא מלו מגען מותר אף בשתייה ועוד דהא ר"ח ובה"ג ור"י וסה"ת ושאר פוסקים פסקו לגמרי כשמואל דעובד כוכבים קטן מגעו מותר אפי' בשתיה א"כ ברייתא דקתני מלו ולא טבלו לאו משום קטנים נקט לה וא"כ נהי דבעובד כוכבים קטן פליג עליה רב וקי"ל כותיה מ"מ בבני השפחות לא חזינן דפליג עליה ואדרבה אמרי' בש"ס דמודה בבני השפחות דעדיפי מעובד כוכבים קטן וזה ברור מיהו תינוק עובד כוכבים דלאו בן שפחה הוא אפי' מל עושה י"נ בשתיה כל זמן שלא טבל כדכתב הרשב"א בת"ה דקי"ל דאינו גר עד שימול ויטבול וגם המחבר מודה בהא כדמוכח מדבריו בכ"מ שם וכן הוא בתוס' פר"י דף נ"ז ע"א סוף ד"ה גדולים אין כו':

סעיף י

יש מי שאומר כו'. לפי שלא הביא בב"י אלא הרשב"ץ שכ"כ לכן כ' דין זה בשם יש מי שאומר אבל לפעד"נ דין זה ברור שהרי אמאי דאיתא בש"ס בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושים יין נסך כתב רש"י בשלא טבלה אמו מתחלה קמיירי דאי טבלה אמו אינהו ל"ל טבילה עכ"ל וכ"כ הר"ן וכ"כ נ"י ני"ז ח"א ודוקא שלא טבלה אמן שאם

טבלה אמן יועיל להן טבילת אמן וזה פשוט עכ"ל וא"כ כיון דלא בעי טבילה הוה ליה כישראל משוך בערלתו דלקמן ס"ק י"ג דאינו עושה יין נסך נ"ל:

סעיף יא

אבל אם היה איסורו כו'. כלומר בכ"מ דאמרי' אסור בשתייה ומותר בהנאה מפני צד נגיעה כמו שיתבאר כגון נגע שלא בכוונה וטפח ע"פ החבית דלקמן סי"ט וכ"ש כחו וכל כה"ג דאסור בשתיה משום צד נגיעה אם היה העובד כוכבים אינו עובד עבודת כוכבים מותר אף בשתיה וע"ל ס"ק מ"ט וס"ק ע"א וסי' קכ"ה ס"ק ב':

סעיף יב

עובד כוכבים שאינו עובד עבודת כובבים כגון ישמעאלים שנגע כו'. רמב"ם שם והמחבר השמיטו נראה דס"ל דלאו דוקא וכמ"ש בב"י במסקנא דכל עובד כוכבים שאנו מוחזקים בו שאינו עובד עבודת כוכבים דינו כאומה דלא פלחי ע"א ע"ש:

סעיף יג

משוך בערלתו. וכב"י בשם א"ח דאפילו הוא מומר לערלות מותר כדאיתא בפרק הערל עכ"ל ומביאו בד"מ וכ"כ הכלבו בשם מהר"מ:

סעיף יד

אינו עושה יין נסך כו'. דניסוך אינו תלוי במילה רק בעובד עבודת כוכבים וזה שנמשכה ערלתו לבו לשמים שם:

סעיף טו

ונאמן לומר כו'. וז"ל הב"י כתוב בשבולי הלקט מומר שנגע ביין ואמר אחר כך שנתגייר בינו לבין עצמו והתיר ר"י היין מפני שהפקיד כיסו בשבת ורשב"א אסרו משום דאיכא למימר איערומי קמערים ע"כ ובא"ח כתב ישראל מומר לעבודת כוכבים יינו יין נסך עד שישוב בתשובה ונאמן לומר נתגיירתי עכ"ל וקשה לכאורה אמאי פסק המחבר כהא"ח דהא ר"י ורשב"א פליגי עליה ואפשר משמע ליה דהם לא מיירי אלא היכא דנגע ביין ואחר כך אמר שנתגייר אבל אם קודם לכן אמר שנתגייר אינו עושה יין נסך ודוחק ויותר נראה לחלק דהיכא דידוע שהיה מומר דבכה"ג מיירי הרשב"א אינו נאמן לומר שנתגייר אבל היכא דאינו ידוע שהיה מומר אע"ג דאינו ידוע ג"כ שהיה ישראל נאמן לומר תשובה עשיתי במגו דאי בעי אמר מעולם לא המיר וישראל הוא ובכה"ג מיירי הא"ח והמחבר וכ"כ הפוסקים והט"ו לקמן סי' רס"ח ס"י לענין גר שאמר נתגיירתי אינו נאמן אלא דוקא כשלא ידענו שהיה עובד כוכבים דאז נאמן במגו דאי בעי אמר ישראל אני:

סעיף טז
האנוסים כו'. ע"ל סי' קי"ט ס"ט וי"א וי"ב:

סעיף יז
אבל נאמנים כו'. ע"ל סי' קי"ט ס"ק י"ח ולקמן סי' קכ"ז סעיף קטן י"ט:

סעיף יח
ברגלו. ע"ל סי' קכ"ג ס"ק מ"ב ולקמן ס"ק נ"ג:

סעיף יט
בדבר אחר שבידו. ודווקא בכוונה אבל שלא בכוונה יש חילוק בין נגע בידו לנגע בדבר אחר דבידו אוסר בשתיה ובד"א מותר אף בשתיה כדלקמן סעיף י"ד וכ"ד:

סעיף כ
וישכשך. אבל נגיעה לחוד בלא שכשוך אינו אוסר בהנאה וכדעת הטור ורש"י והרמב"ם וכן בסי"ג העתיק דברי הרמב"ם שלמד בב"י מדבריו דנגיעה בלא שכשוך אינו אוסר בהנאה וכב"י דבהכנסת ידו לא מקרי שכשוך דלא הוי אלא נענוע כל דהו וכן משמע מדאמרינן (פר"י דף נ"ט ע"ב) גבי אתרוג דנפל לחביתא דחמרא אידרי עובד כוכבים ושקליה אמר רב אשי נקטוה לידיה כי היכי דלא לישכשך משמע דאהכנסה לא קפדינן עכ"ל ועפ"ז כתב דהתוספות והרא"ש סבירא להו דנגיעה בלא שכשוך אוסר בהנאה (ואחריו נמשכו מהרש"ל והפרישה) ור"ל מדהוצרכו לפ' דהך עובדא דאתרוגא דלא נאסר בהנאה בהכנסת ידו הוא מפני שלא כוון ליגע אלא ליטול את שלו וקשה דמה לי הוצאה ומ"ל הכנסה ועוד דהא הטור גופיה כ' לקמן שלא נאסר בהכנסת ידו אפילו ידע שהוא יין כיון שאינו מתכוון אלא ליטול את שלו אלא ודאי כך לי שכשוך דהכנסה כשכשוך דהוצאה וע"כ הוצרכו התוספות והרא"ש והטור לפרש דהך עובדא דאתרוג דלא נאסר בהכנסת ידו משום שלא כוון ליגע אלא ליטול את שלו אבל אה"נ דסבירא להו דנגיעה לחוד אינו אוסר בהנאה (ס"א בחביתא) אלא דוקא בשכשוך והיינו דמסיימי התוספות אבל אחר שנטל האתרוג היה לחוש שמא יתן דעתו וישכשך עכ"ל וכן דעת הראב"ד בהשגות ריש פרק י"ב מהמ"א דאינו אוסר בהנאה אלא אם כן ישכשך:

סעיף כא
כגון ששתה ממנו. בין ששתה מן החבית עצמו בין ששתה מהכוס והחזיר ישראל המותר לחבית אסור:

סעיף כב

שמצץ במינקת בחבית והעלהו כו'. כתבו התוספות דף נ"ח סוף מסכת עבודת כוכבים דמיירי כגון שלא נגע ביין במינקת כגון שנתנו בתחלה המינקת ביין וראשו חוץ לחבית וסותמים פי החבית ופי המינקת וכשרוצה לפתוח קודחים במינקת כו' אי נמי כשקדח לא נגע הקנה ביין אלא כשרוצה להעלות היין מצדד בחבית עד שיגיע היין במינקת דאל"כ אפי' לא העלה אסור בהנאה משום נוגע ביין על ידי המינקת דל"ד למדדו בקנה (דלקמן סעיף י"ט) דהתם לא נתכוין לשכשוך כלל) אבל הכא נתכוין לשכשך ואסור בהנאה עכ"ד מיהו לדידן שרי מגע עובדי כוכבים ע"י ד"א בשתיה במקום הפסד כדלקמן סעיף כ"ד:

סעיף כג

אסור בהנאה. היינו מדינא אבל לדידן שרי בהנאה במקום הפסד:

סעיף כד

יכול כו'. כב"י בשם התוס' דממדת חסידות יש ליזהר דלמא קדם פסיק עובד כוכבים ברישא ומביאו ד"מ:

סעיף כה

אם נגע ברתיחה כו'. ז"ל הב"ח סוף סעיף י"ד כתוב בהג"א מא"ז חבית שהיתה מחמצת ומעלה רתיחה הוי חיבור ליין ואם נגע עובד כוכבים ברתיחה של יין חמרא אסור והא דנקט מטפח ולא נקט נגע בנחת להודיע שאין דרך ניסוך בכך ושרי בהנאה וה"ה דבנגיעה נמי אסור בשתיה ע"כ ומביאו הרב בהגהת ש"ע סי"א עכ"ל נראה שהבין דדעת הרב דלא מיתסר אלא בשתיה ותימה דמשמע דעת הרב דאסור בהנאה כנגע ביין עצמו ובאמת לא ידע מהיכן הוציא הרב דבריו שהרב לא הביא כלל בד"מ דברי הג"א הנ"ל אלא ז"ל בד"מ סי"ג עוד כב"י דהא דהיה מטפח על החבית רותחת כדי שתנוח הרתיחה מותר בהנאה היינו דוקא בטופח כיון שאינו נוגע אלא דרך טפוח אע"פ שהוא בידו מותר בהנאה דאין דרך ניסוך בכך ונראה עוד דלא אמרו אלא במטפח על הרתיחה אבל אם היה מטפח על היין ממש אסור בהנאה עכ"ל וכן הוא במרדכי פ' השוכר ובסמ"ג דאם נגע ברתיחה כאלו נגע ביין עצמו עכ"ל ד"מ הרי להדיא דבהנאה נמי אסור מיהו לדידן אפילו נגע ביין עצמו מותר בהנאה במקום הפסד:

סעיף כו

נאסר בהנאה. ולדידן מותר בהנאה במקום הפסד:

סעיף כז
והשאר מותר כו'. וימכור לעובד כוכבים חוץ מדמי יי"נ שבו כדלקמן ס"ק ס"ב ואם יש שם ס' מותר אפילו בשתייה כדלקמן סימן קל"ד ס"ק כ"א:

סעיף כח
ונמצאת כו'. ע"ל סעיף י"ט בהג"ה:

סעיף כט
ליטול משם. ע"ל ס"ק כ':

סעיף ל
מותר בהנאה. דכיון דבשעת הכנסת ידו לא היתה כוונתו רק ליטול הדבר שנפל לשם א"כ לא כוון לנסך ואח"כ כשנוגע בו כיון שאינו מניד היין הרי אינו משכשך ולכך מותר בהנאה ולדידן דקי"ל לקמן ס"ק ע"א דכ"מ שמן הדין מותר בהנאה לדידן שרי אף בשתייה במקום הפסד ה"ה הכא ואין לפרסם הדבר כדלקמן:

סעיף לא
עד שנגע ביין כולו אסור. בהנאה טור ולדידן שרי בהנאה במקום הפסד:

סעיף לב
אבל אם לא ידע. שהברזא עובר כל השולים או שלא ידע שהוא יין מותר אפילו בשתייה כדלקמן סכ"ד:

סעיף לג
אם לא ידע כו'. ומדברי הגהמ"י פי"ב בשם סמ"ק שכתבו אע"פ שנגע אותו עץ ביין כיון דאיכא למיתלי שהעובד כוכבים לאו אדעתיה מותר עכ"ל ומביאו ב"י וד"מ סכ"ב לקמן גבי מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א משמע להדיא דכל היכא דלא ידעינן אי ידע או לא תלינן להקל בענין יין נסך וכ"כ ר"א מזרחי בתשובה סימן נ"ו דהיכא דאיכא לספוקי אי נגע בכוונה או לא תלינן להקל בענין יין נסך משום דהוי גזרה דרבנן ובשל סופרים תולין להקל וכן משמע מדברי הרא"ש גבי חבית דאשתקל ברזא שכתב על דברי הראב"ד וכיון דאיכא למיתלי להיתר אמאי אסרינן ליה מספק ע"ש וכה"ג תלינן לקולא לקמן סימן קכ"ה ס"ו ובהכי ניחא הא דכתב הרב לקמן סעיף כ"ד בדקרו הסכין דאמרינן דלא כיוון רק לנקוב החבית ולא ליגע דאפשר שינקוב ולא יגע ודוק:

סעיף לד
ומה שנשאר בחבית מותר אפילו בשתייה. כ"כ הטור וצ"ע דהטור לטעמיה אזיל דס"ל לקמן ר"ס קכ"ה דאם שפך מכלי יין מה שנשאר בפנים מותר דלא החמירו בכח העובד

כוכבים לאסור המחובר לו על ידי ניצוק וכן כתב המרדכי בשם ראבי"ה ומביאו ב"י דטעמא דהכא בהוצאת הברזא הוא משום דאע"ג דמה שיצא לחוץ אסור מ"מ כיון שאין נסך גמור דלא שכשך לא אחמור בניצוק עד כאן לשונו אבל למאי דפסק המחבר בר"ס קכ"ה דנאסר בניצוק בכח העובד כוכבים א"כ ה"ה הכא ונראה דהיינו דכתב הרשב"א בשם הרמב"ן בברזא דכל היין אסור משום דס"ל כדלקמן סימן קכ"ה דלא כבית יוסף שכתב שלא אסר אלא היין שעד הנקב משום כחו ומ"מ לדידן הכל אפי' מה שיצא לחוץ מותר בשתייה במקום הפסד כדלקמן סכ"ד ולענין אם ניטל הברזא וסתם העובד כוכבים יתבאר לקמן סעיף כ"ג:

סעיף לה

אסור בשתייה. כב"י מדברי הרמב"ן שהביא הרשב"א משמע דאפילו סתם אח"כ הנקב אסור היין שבחבית עד הנקב כיון שמכח העובד כוכבים נעקר לשפוך אבל הר"ן כתב בפרק ר"י דברי הרמב"ן ומתוך לשונו משמע דבסתם הנקב שרי ע"כ:

סעיף לו

מותר. דתלינן שזרק כלים בשטותו בקנה ומתוך כך נתנדנד ויצא היין דכל שאינו יודע בטיב ניסוך תלינן בכל מה דאפשר ר"ן שם ולפעד"נ דאפילו ראינו שהוציא הברזא כל שלא נגע בידו ביין עצמו שרי דכיון שאינו יודע בטיב ניסוך ה"ל למגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א דשרי בשתייה כדלקמן סכ"ד ומכ"ש למאי דקי"ל בסכ"ד דאפילו עובד כוכבים שהוציא הברזא מותר בשתייה במקום הפסד דהכא לגמרי שרי:

סעיף לז

נאסר. ע"ל סעיף כ"ג וכ"ו:

סעיף לח

אבל אם היתה מהודקת בחזקה מותר. ובהג"א כתב בשם רשב"א דאפי' היין יוצא ומטפטף שרי כיון שהיתה הברזא תחובה כ"כ בחבית שלא היתה קופצת מן החבית עכ"ל ב"י ומביאו ד"מ וע"ל סכ"ו וכ"ז:

סעיף לט

נאסר. בהנאה מן הדין:

סעיף מ

בלא הגבהה. ע"ל סי' קכ"ה ס"י בהג"ה:

סעיף מא
לא מיקרי שכשוך. ומותר אפילו בשתייה כן משמע מדברי הפוסקים המקילים (וכ"פ הב"ח סוף סעיף י"ב) וע"ל סעיף כ"ה:

סעיף מב
נאסר. ע"ל ר"ס קכ"ה:

סעיף מג
וכ"ש שאינו כו'. ולכן אני תמה על קצת המחמירין ומפסידין ממונם של ישראל לאסור יין ע"י שנגע העובד כוכבים בכלי בלא שום שכשוך ולכן נראה דאין לחוש כלל עכ"ל ד"מ וכ"ש לדידן דשרי:

סעיף מד
שהיה מטפח כו'. ע"ל ס"ק כ"ב:

סעיף מה
בהמתו. ע"ל סי' קכ"ה ס"ק ח':

סעיף מו
ואסור בשתייה. ולדידן מותר בשתייה במקום הפסד:

סעיף מז
והוי מגע עובד כוכבים שלא בכונה כו'. כלומר שלא בכונה לנסך אבל אם לא כיוון ליגע שרי בקנה אפילו בשתייה דה"ל מגע עובד כוכבים ע"ד ד"א דשרי בשתייה כדלעיל סעיף י"ד ולקמן סכ"ד וכ"כ הר"ן ומביאו בית יוסף סוף דף קס"ג בסוף ד"ה מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א כו' ובבית יוסף ובפרישה ס"ס זה מחלקינן בע"א וז"ל דמדדו בקנה מתכוין להכניס הקנה ביין אבל הכא אינו מתכוין להכניס הסכין ביין אדרבה מתכוין לסתום בפני היין שלא יצא הילכך דמי למגע עובד כוכבים ע"י ד"א שלא בכוונת מגע כלל דשרי בשתייה עכ"ל. ולעיל סי"ד ולקמן סכ"ד נמי אינו מתכוין ליגע ביין:

סעיף מח
וי"א כו'. וכב"י דה"ה להתזת צירעה דשוה למדדו וכ"כ הרשב"א היו זבובים או יתושים ע"פ החבית והתיזן בין בקנה בין בידו מותר בהנאה ואסור בשתייה אבל האוסרים במדדו ביד בהנאה ה"ה להתזת צירעה ביד דאסור בהנאה ולא אמרו במשנה ימכר אלא בהתיז קנה דוקא עכ"ל. ולפי זה למאי דקי"ל דבמדדו ביד שרי אף בשתייה במקום הפסד וכמו שיתבאר בס"ק נ' ה"ה זבובים ויתושים ביד:

סעיף מט
אינו אוסר בהנאה. ולדידן שרי אף בשתיה במקום הפסד וכ"פ הב"ח סס"ך וכן משמע בהדיא בתשובת רבי אליה מזרחי סי' נ"ו סוף דף פ"ה וכן בכל הסעיף כשכתב הרב מותר בהנאה לדידן שרי אף בשתייה כדלקמן ס"ק ע"א:

סעיף נ
במקום הפסד. כ' העט"ז הפסד מרובה ול"נ דה"ה הפסד מועט וכן משמע מדבריו בד"מ וז"ל ול"נ דהואיל והוא איסור דרבנן הלכה כדברי המקילין ותו דבתראי נינהו וידעי טפי דברי הראשונים ופסקו להתיר ואף רבינו הטור לא זכר כלל דברי הראשונים מכלל דפשיטא ליה דהלכה להקל עכ"ל וכן משמע מדברי הב"ח סס"ך דאפילו בהפסד מועט קי"ל הכי ועוד שהרי המחמירים הם הרי"ף לדעת הר"ן והרמב"ם לדעת הבית יוסף דכתבו דמדהשמיטו הך ברייתא דמדדו בין ביד בין ברגל ימכר מכלל דס"ל דביד אסור בהנאה ולפעד"נ דאדרבה איפכא מסתברא דמדמי ליה לעובדא דשמן (לעיל סעיף י"ב) ושאר עובדא דכותיה דמגע שלא בכוונה מותר בהנאה וסבירא ליה דרבי נתן דאוסר היינו משום דסבירא ליה מגע שלא בכוונה אוסר בהנאה ולא קי"ל כותיה וכיון שכתבו בשמן ובמגע עובד כוכבים שלא בכוונה דמותר בהנאה לא הוצרכו לכתוב מדדו ביד מותר בהנאה ודוק:

סעיף נא
שלא נגע בידו. אבל נגע בידו אסור בהנאה אע"פ שעסוק במלאכתו ול"ד למדדו ביד וכן דעת הטור וכן פי' בפרישה סכ"ז ע"ש וכן פירש הב"ח סט"ו דעת הרא"ש:

סעיף נב
רק בשתייה. היינו דווקא כשנמשך אבל לא נמשך שרי אפי' בשתייה כדלעיל סי' קכ"ג ס"ק מ"ג:

סעיף נג
דהא גם כן במלאכתו כו'. לא הוצרך לטעם זה אלא להאוסרים ניסוך ברגל בהנאה לעיל סי"א אבל להמתירין בלא"ה מותר בהנאה וק"ל:

סעיף נד
ואין לדמות כו'. ודוקא מה שמפורש בש"ס ופוסקים שנקרא טירדא אבל אין לנו להתיר דברים אחרים מאומד הדעת לומר זה אין מתכוין לניסוך כ"כ הפוסקים:

סעיף נה
מותר בהנאה. ולדידן שרי אף בשתיה במקום הפסד:

סעיף נו
וה"ה כו'. וכן אם לאחר שעבר האונס נמצא עדיין נוגע בו אסור בהנאה אפילו הוא אונס דעלמא דלאו קרוב למיתה רשב"א שם:

סעיף נז
ולא מיקרי נגיעה מה שנוגע על ידי אדם. ואפי' יתכוין העובד כוכבים לנסך בדרך זה ואומר בפירוש שהוא מנסכו ע"י כך אין בדבריו כלום וה"נ אמרינן שנוגע בכלי שהיין בתוכו שאין זה נקרא מגע עובד כוכבים ביין ע"י ד"א אלא הוא נוגע בכלי והכלי נוגע ביין וגם בקנה אפשר לומר כן שכל שקדמה נגיעת הקנה ביין לנגיעת אדם בקנה אין זה מגע עבוד כוכבים על ידי ד"א דמשמע שהוא מגיע ד"א ליין אבל זה אינו נוגע אלא בקנה הנוגע ביין אבל צריך להתיישב בדבר זה עכ"ל הריב"ש שם ומביאו ד"מ ונראה דלדידן דקי"ל לקמן סכ"ד דמגע עבודת כוכבים ע"י ד"א שרי אף בשתיה במקום הפסד אם כן הכא בשקדמה נגיעת הקנה ביין שרי בשתיה אף שלא במקום הפסד:

סעיף נח
הרי זה מותר בהנאה. כתב העט"ז בסעיף כ"ג דהכא אפילו יש שם ישראל שרי בהנאה ול"ד לדלקמן סעיף כ"ג כו' ולא נהירא כדמוכח בדברי הראב"ד והרשב"א והרא"ש דאין לחלק וע"ש:

סעיף נט
וחבקה עובד כוכבים. ל' הר"ן שרי להדק על ידי עובד כוכבים ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף ס
והניח העובד כוכבים ידו כו'. כב"י וה"ה לסותם הנקב בברזא קצרה שאינה עוברת כל עובי השולים וכ"כ הרב בסמוך:

סעיף סא
עד הנקב אסור כו'. דכיון שסופו לצאת והעובד כוכבים סותמו ומונע לצאת ה"ל כנוגע בכולו כ"כ הפוסקים:

סעיף סב
וימכור כו'. אבל בהנאה בפני עצמו א"א כיון דכמעורב חשבינן ליה. ר"ן:

סעיף סג
ודוקא כו'. והרא"ש והטור ס"ל דאין חילוק דאפילו אין שם ישראל לא מקרי טרוד במלאכתו ול"ד לטירדא דמדידה דאין לנו לדמות הטירדות זו לזו כדלעיל ס"ס י"ט מיהו בתשובת ר"א מזרחי סי' נ"ו פסק בסתם כהראב"ד ולא הביא דעת הרא"ש כלל וכ"פ הב"ח

סס"ך ובאמת לא ידעתי למה דהא קי"ל הלכה כבתראי ובפרט שהרא"ש מביא דברי הראב"ד ומשיג עליהם ובפרט שהוא מחמיר וכן רבינו ירוחם מביא סברא זו באחרונה:

סעיף סד

אבל אם לא היה כאן כו'. וכתוב בתשובת ר"א מזרחי שם וה"ה אם יש ישראל שם ובשעה שנשמט הברזא היה העובד כוכבים יותר קרוב מהישראל ולא רצה העובד כוכבים להמתין על ישראל לסתום הנקב כדי שלא יהא היין נשפך ביני וביני או שהיה הישראל עוסק בענין אחר דינו כאין שם ישראל להציל ע"ש:

סעיף סה

לא גרע ממדדו כו'. כב"י ואפשר דאפי' להאוסרים מדדו בידו בהנאה מודי הכא כיון דלא נגע ביין עצמו עכ"ל ומביאו ד"מ ואפשר גם דעתו בהג"ה כן ומפני כך כתב סתם והכל מותר:

סעיף סו

מותר בשתייה. כן הוא ברוב הספרים והדבר פשוט דט"ס הוא וצ"ל בהנאה אבל בשתיה אסור כמו מדדו ביד וכן הוא בעט"ז ובקצת ספרים וכן כתוב בתשובת ר' אליה מקנדי"א הנדפסה בתוך תשובות ר"א מזרחי בס"ס נ"ד: **וכתוב** בתשובת ר"א מזרחי סימן נ"ו דלדידן דקי"ל דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן ומגען שלא בכונה מותר בשתיה ה"נ מותר בשתיה ומשמע מדבריו שם להדיא דה"ה ביש שם ישראל נחתינן חד דרגא ולדידן כולו שרי מיהו היינו דוקא במקום הפסד וכמ"ש לקמן ס"ק ע"א:

סעיף סז

אבל אם הכניס כו'. ק"ק דה"ל לחלק הכא ג"כ בין יש ישראל להציל או לא וא"ל דשאני הכא כיון דנוגע ביין עצמו דהא במדדו בידו נמי נוגע ביין בעצמו ונראה דהכא אפילו אין ישראל להציל לא מוכחא מלתא דכוון להציל דהא היה יכול להציל כשיניח ידו על הנקב מבלי שיכניס ידו לפנים ולפ"ז היכא דא"א להציל אם לא שיתחוב אצבעו לפנים ואין שם ישראל להציל שרי בהנאה וכ"כ הב"ח סס"ך דאפילו בתחב אצבעו או ברזא ארוכה היכא דלא היה שם ישראל דהכל מותר בהנאה דבעבידתיה טרוד עכ"ל ומיירי בגוונא דפרישית:

סעיף סח

דכולו אסור בהנאה. ולדידן בהכניס אצבעו שרי בהנאה במקום הפסד ובהכניס ברזא ארוכה שרי אף בשתיה במקום הפסד כדלקמן סעיף כ"ד אבל אם הוא בענין שאין יכול

להציל אם לא ע"י שיכניס אצבעו ואין שם ישראל שיכול להציל שרי אף בשתיה במקום הפסד לדידן וכ"כ הב"ח סס"ך הלכה למעשה להקל:

סעיף סט

וע"י כן יוצא כל היין שבחבית. אבל אם המינקת אינו מגיע בשולי החבית בענין שלא היה יוצא כל היין שבחבית רק עד מקום שמגיע המינקת אז אינו אסור בהנאה רק עד מקום שמגיע המינקת ומשם ואילך מותר בהנאה כמו בברזא דלעיל בסמוך כן משמע בפוסקים ולדידן כולו שרי בהנאה במקום הפסד אפילו מגיע לשולי החבית:

סעיף ע

הוי ניצוק בר ניצוק. כב"י דמיירי ביש קנה בנקב החבית דאז שייך לפלוגי בין קלוח שעומד במרזב לשאר היין הא אם אין קנה בנקב כולו אסור משום ניצוק עכ"ל ומביאו ד"מ וע"ל סימן קכ"ו סעיף ב':

סעיף עא

וה"ה אם נגע כו' או שלא ידע וכו'. דהואיל ואפילו כיוון ליגע אינו אוסר רק בשתייה הואיל ואינו עובד עבודת כוכבים א"כ שלא בכוונה אפילו בשתייה שרי מידי דהוי אישמעאל שנגע שלא בכוונה כדלעיל (ס"ק י"ב) עכ"ל ד"מ ומשמע דה"ה בכל מקום שאינו אסור מדין הש"ס אלא בשתייה לדידן שרי אף בשתייה וכ"כ הב"ח סס"כ וכ"כ בתשובת ר"א מזרחי סימן נ"ו וכן משמע בתשובת ן' חביב סימן מ"א דתלא טעמא דנחתינן דרגא ע"ש מיהו כבר נתבאר לעיל ר"ס קכ"ג דשלא במקום הפסד קי"ל דאף בזמן הזה עובדי עבודת כוכבים הן וגם בתשובת מהרי"ל סימן ל"ח מצאתי דכתב דמגע עובד כוכבים בכוונה ע"י ד"א בזמן הזה אין להתיר אלא במקום הפסד מרובה ונהי דהרב והנמשכים לדעתו לא ס"ל הכי אולי לא ראו דברי מהרי"ל שהרי לא הביאו דבריו ואפשר אי הוי שמיע להו לא הוו מקילין כ"כ ועוד שקולא זו לא הזכירוה הפוסקים הקדמונים או האחרונים המפורסמים וגם בספר אפי רברבי דף ע"ט ע"ב הביא דברי הרב וכתב עלה ואין להקל בזה רק בהפסד מרובה גם הרב והב"ח מודו לזה שהרי משמע להדיא מדבריהם בר"ס קכ"ג דשלא במקום הפסד קי"ל דאף בזמן הזה עובדי עבודת כוכבים הן וכן קבלתי מהגאון אמ"ו ז"ל שאין להקל מטעם עובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא במקום הפסד ואמר שכך ראה ג"כ מכמה גדולי הוראה מיהו היכא דמותר מן הדין בהנאה משום שאינו עובד עבודת כוכבים כגון קטן וגר תושב וכה"ג דלעיל ריש הסימן אף לדידן אסור בשתייה אף במקום הפסד דמה בכך דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן הא בלא"ה אפילו אינו עובד עבודת

כוכבים אסור בשתייה והיינו דכתבו הרמב"ם והמחבר לעיל ס"ז כ"מ שאמרו כו' מפני צד נגיעה כו' דמשמע דאתו למעוטי שאר דברים דלא שרו בהנאה מפני צד נגיעה והיינו הנך דפרישית וע"ל סימן קל"א ס"ק ט"ו ודוק:

סעיף עב

מה שיצא לחוץ. שבא מכחו אסור עכ"ל עט"ז ולא דק דהא השתא קיימינן דיין שאסור מן הדין בשתייה לדידן שרי וכח אינו אוסר אלא בשתייה כדלעיל סעיף י"ד ולקמן ר"ס קכ"ה אלא הטעם איתא במרדכי דמה שיצא לחוץ מסתמא נגע בו ומביאו ב"י וד"מ לקמן סי' קכ"ט וע"ש סעיף י"א:

סעיף עג

דכיון דלא כיוון כו'. אה"נ אפי' הוי כיוון שרי לדידן אלא קושטא דמלתא נקט כדאיתא במרדכי ונ"מ דשרי אף שלא במקום הפסד והא דלא חיישינן שמא נגע בידו ביין בשעה שיצא לחוץ דאז נאסר גם מה שבפנים ע"י ניצוק דלמה לו לעשות כן וכמו שכתבתי סוף סימן קכ"ט ובסימן ק"ל סעיף קטן ג':

סעיף עד

נוד כו'. פי' הבית יוסף דהיינו בנוד סתום דאילו בפתוח ס"ל להרמב"ם והמחבר לעיל סי"ז דיש בו משום ניסוך וכן העט"ז כתב נוד סתום ולפי מה שכתב הרב שם דבמקום הפסד אפי' פתוח מותר ה"ה הכא ועיין לקמן סימן קכ"ה סעיף ח' ט' י':

סעיף עה

מותר. דאין דרך ניסוך בכך ועוד דמעשה לבינה בעלמא קעביד כדלעיל סעיף כ"ב כן כתבו הפוסקים ועיין לעיל סעיף ט"ז סעיף קטן ל"ח:

סעיף עו

יקח ישראל הנעורת. כב"י דמדברי התוספות והג"א משמע דלשופרא דמילתא הוא ולא לעיכובא ויש לתמוה למה דהא אם יתן העובד כוכבים הנעורת הוי כמנח ידיה (דלעיל סעיף כ"ג) כיון דמונע היין מלצאת ושמא י"ל כיון שאין זה נקב גמור אלא סדק לא מחמרינן ביה כולי האי עכ"ל ועיין עוד בטור מ"ש ויש מחלקים כו' ובב"י וב"ח:

סעיף עז

אבל בסכין כו' שרי. שאינו מכוין רק לסתום הכלי ולא ליגני ביין והוי כמו על ידי ד"א שלא בכוונה טור והפוסקים ולדידן אף ביד שרי במקום הפסד כיון דהוי מגע שלא בכוונה:

סימן קכה

סעיף א

ומה שנשאר בכלי אסור כו'. קשה דלעיל סי' קכ"ד סי"ד פסק דמה שנשאר בפנים מותר והיינו משום דלא החמירו כחו בניצוק וכן לקמן סעיף ח' העתיק ל' הטור דהיוצא אסור בשתייה ומשמע דמה שבפנים מותר וע"ק דהא ניצוק אינו אלא ביין האסור בהנאה כדלקמן סי' קכ"ו ס"ה והכא כיון דהיוצא לא נאסר אלא בשתייה אמאי מה שנשאר בכלי אסור משום ניצוק וכן קשה על הרב וצ"ע. ולדידן הכל שרי במקום הפסד דכל מה שאסור מן הדין בשתייה לדידן דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן שרי אף בשתייה כדלעיל סימן קכ"ד סכ"ד:

סעיף ב

אם לא בהפסד מרובה. קשה דהא בלאו הכי מותר ואפי' בהפסד מועט כמ"ש לעיל סימן קכ"ד סכ"ד מטעמא דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן וכל מגען הוא שלא בכוונה ודוחק לומר דכחו שאני דהא נתבאר שם דכל מה שאסור מן הדין בשתייה לדידן שרי לגמרי ועוד דהא ר"ת וסייעתו ס"ל דמגע עובד כוכבים על ידי דבר אחר חשיב כחו דאינו אוסר מן הדין אלא בשתייה ואנן קי"ל דלא כר"ת בהא כמו שנתבאר בב"י סימן קכ"ד ובש"ע שם סי"א דמגעו ע"י דבר אחר גרע מכחו ואסור אפי' בהנאה ואפ"ה קי"ל לעיל סימן קכ"ד סכ"ד דמגע עובד כוכבים ע"י ד"א בזמן הזה שרי אף בשתייה א"כ כ"ש כחו וצ"ל דהרב לא כ"כ אלא מן הדין ונ"מ במקום שידוע שהעובדי כוכבים עובדי עבודת כוכבים הן גם שלא לפרסם הדבר כמ"ש שם בהג"ה דאין מפרסמין הדבר בפני ע"ה וכן בכמה דוכתי צ"ל כן לדעת הרב ז"ל אבל לדידן שרי כאן אפי' שלא במקום הפסד מרובה וכ"כ בספר אפי רברבי ריש דף פ' שנראה להקל בזמן הזה דלא רגילים לנסך אף בלא הפסד מרובה:

סעיף ג

או שלא הגביה הכלי כו'. צ"ע בדין זה דמה שהוציא הב"י בסימן קכ"ד מהרמב"ם והרא"ש (גבי מוריק אוריקו) והר"ן ואחריו נמשך הרב לא משמע מידי מדבריהם ע"ש וכן משמע בתה"א דף קל"א ע"א שכתב בשם הרמב"ן דאם הסיר העובד כוכבים המגופה מן החבית אע"פ שאין היין משתכשך בכך כלל היין אסור בשתייה דה"ל כמוריק אוריקו וה"ל כחו של עובד כוכבים בכונה דאסור בשתיה עד כאן לשונו וכן לעיל סי' קכ"ד סי"ד אסרי' כשהוציא העובד כוכבים הברזא משום כחו ואע"ג דהב"ח כתב דהתם שאני

דחשבינן הוצאת הברזא כאלו נגע ביין ע"י ד"א ושכשך עכ"ל קשה דא"כ למה מה שנשאר בפנים מותר ועוד דהא אפילו אין הברזא נוגעת כלל בחבית אלא תחובה בברזא אחרת דינא התם הכי ע"ש אלא חשבינן ליה כחו כמ"ש הט"ו התם להדיא ועוד דאם כן ה"נ נחשבין כאלו נגע ביין עצמו ושכשך ובד"מ תירץ דבברזא שאני דדרך הוא בכך להוציא יין מן החבית עכ"ל וגם זה דחוק דג"כ דרך הוא בכך להריק בלא הגבהה ועוד דמה בכך ס"ס הכא והכא כחו הוא וכן השיג הב"ח בקונטרס אחרון על חילוק זה דמ"ל דרכו בכך או אין דרכו בכך וגם מ"ש ב"י שם דהרמב"ם פי' עובד כוכבים אדנא שהעובד כוכבים הגביה החבית קשה דעובד כוכבים אדנא משמע שמטה החבית וכן בתוספות פ' ר"י (עבודה זרה דף ס' ע"א) ד"ה עובד כוכבים אדנא ובמרדכי שם במ"ש אם יש בחבית מעט יין שצריך להגביה מצד א' אסור עכ"ל משמע דאפי' שלא הגביה החבית אלא מטהו על צדו אסור משום כחו ע"ש והכי משמע נמי להדיא מדברי הרשב"א גבי ישראל אדנא ועובד כוכבים אכובא חמרא אסור במה שפירשו שם בשם הראב"ד לפי שכשמטה הכובא מרבה בשפיכת יין מן החבית וכ"ש לפי מה שפי' הר"ן שם נמי כה"ג ע"ש ועוד ראיה מלקמן סעיף ד' ודוק כי קצרתי כאן דלדידן דקי"ל דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן הכל שרי במקום הפסד:

סעיף ד

בדיעבד כו'. אבל לכתחלה אסור אפילו בעשרה כחות ויותר כן משמע בטור ופוסקים:

סעיף ה

מותר בדיעבד. אבל לכתחלה אסור אפילו הישראל יכול והעובד כוכבים אינו יכול כן משמע ברשב"א כ"כ בד"מ:

סעיף ו

אם היה העובד כוכבים יכול לבדו כו'. ואפי' הישראל לבדו אינו יכול מותר בדיעבד כן הוא ברשב"א בתה"א ומביאו ב"י וכן הוא דעת הר"ן וכתב ד"מ ול"ד לקטן דמאחר שניכר שהעובד כוכבים הוא עיקר אסור:

סעיף ז

יותר יפה מותר. כיון דבלא"ה היה נמי היין מקלח ולא הועיל מעשה העובד כוכבים אלא שעי"כ מקלח יותר יפה א"כ מותר דהוי מסייע שאין בו ממש. תוספות:

סעיף ח
בחמתו כו'. דהוי מגע עובד כוכבים שלא בכוונה ע"י ד"א (דנתבאר לעיל סימן קכ"ד סכ"ד דמותר בשתיה) הרא"ש ובפרישה הקשה דהא כתב המחבר לעיל סימן קכ"ד סי"ט דאסור בשתיה וגם הב"ח תמה בזה ויישב בדוחק ע"ש:

סעיף ט
מותר בדיעבד. כיון שעדיין לא נמשך בגת כדלעיל סימן קכ"ג סעיף קטן מ"ו ולכתחלה אסור אטו שפיכת יין גמור רשב"א ור"ן בשם הראב"ד:

סעיף י
מותר אפי' בשתיה. ואפי' מאן דאית ליה ניצוק חיבור היינו דוקא יין ליין אבל מים ליין לא. טור וכ"כ הרא"ש והרשב"א ולפ"ז נ"מ דאפי' נגע במים מותר:

סעיף יא
ולא ידע שהוא יין. אבל אם ידע שהוא יין מסתמא כיוון למוזגה וכ"כ הר"ן דבכוס נראין הדברים שאפי' לא שפך אלא מעט מים או יותר מדאי שאסור שכיון שדרכן של בני אדם חלוק במזיגה בין מרובה בין מועט מזיגא מיקרי עכ"ל ונראה דבארצות האלו שאין דרך למזוג בכוס שרי אא"כ ידוע שכוונתו היתה למזיגה:

סעיף יב
אבל אם מכוין למזוג כו'. כב"י דקאי אכוס דאלו בחבית כתבו הר"ן והרשב"א דאפי' במכוין למזיגה שרי כיון דמלתא דלא שכיחא היא לא גזרו רבנן כלל עכ"ל ודוחק הוא וגם בר"ן ורשב"א לא משמע מידי אלא דכתבו שאפילו נתן מים כדי מזיגה כראוי לשתיה שרי לפי שאין דרך מזיגה למזוג חבית בבת א' ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן כלל וכלל ור"ל מסתמא לא חיישינן למזיגה וכיון דלא כוון למזוג שרי דמלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן אבל בידוע שכוון למזיגה אסור:

סעיף יג
אסור בשתיה. משום דקרוב ליגע:

סעיף יד
מותר. דהוי ספיקא דרבנן ולקולא. שם:

סעיף טו
היוצא אסור. משמע אבל מה שבפנים מותר וע"ל ס"ק א':

סעיף טז
נאסר היין. לדעת הרב לעיל סימן קכ"ד סי"ח צ"ל דמיירי כאן שהגביה הכלי ונדנדו דאם לא כן אין שכשוך בכלי:

סעיף יז
והוא אוחז פי הנאד. כב"י והיינו שהוא סתום דאל"כ אסור משום שכשוך כדלעיל סי' קכ"ד סי"ח ואף הרב מודה בכאן כיון שהעביר הנאד דהיינו הגבהה:

סעיף יח
מותר. ולא חיישינן דלמא נגע שפי הנוד הוא צר:

סעיף יט
שרי כאן. כלומר כאן כיון דהכלי הוא רחב דמה"ט חיישינן במלא שמא נגע בו והלכך בחסר שרי וכמ"ש הר"ן דכיון שהוא רחב לא ניחא ליה בשכשוך דלמא תשתפך והלכך אפי' הגביה שרי כאן ולעיל סי' קכ"ד סי"ח דלא מתיר אלא אם כן שכשך בלא הגבהה מיירי בכלי צר (ומה שנרשם כאן בש"ע רשב"א וראב"ד ורא"ש הוא טעות ודוק):

סעיף כ
במוט בשנים כו' מותר. שהיא רחוקה ממנו ואינו יכול ליגע בה. טור:

סעיף כא
ובלבד כו'. ואם ע"י שצידד ניתז מן היין על העובד כוכבים וחזר וניתז ביין מותר דאין דרך ניסוך בכך. מרדכי שם ומביאו ד"מ ור"ל דניתז על גוף העובד כוכבים דאי על בגדו בלא"ה פשיטא דשרי דהוי מגע עובד כוכבים ע"י ד"א שלא בכוונה כדלעיל סימן קכ"ד סכ"ד:

סעיף כב
ובלכתו כו'. כתב הטור בשם הרשב"א היתה מטפטפת מעט אפילו יודע שהיא מטפטפת מותר שאין היין נשפך מכחו של עובדי כוכבים ולא מרבה בשפיכה בנדנודו שאפי' היתה מונחת ע"ג קרקע היתה מטפטפת ומוציאה כדרך שמנטפת ומוציא על כתפו ואין כאן כחו של עובד כוכבים כל עיקר ולכך מותר אלא שיש להתיישב בדבר עד כאן לשונו ולדידן פשוט דשרי:

סימן קכו

סעיף א

המערה כו' עד שבכלי התחתון. הוא ל' הרמב"ם פי"ב מהמ"א דין י"א אלא שהכניס המחבר בדבריו האסור בהנאה ובא להוציא יין שאינו אסור אלא בשתייה דלא שייך ביה ניצוק כדלקמן ס"ה וע"ל סימן קל"ב ס"ק י"ח וס"ק כ"ד וסימן קל"ד ס"ק ג':

סעיף ב

אבל בהפסד מרובה כו'. סמכי' אהפוסקים המתירים:

סעיף ג

ואפילו יכול למכרו לעובד כוכבים. אלא שצריך לזלזל קצת במכירה לעובד כוכבים:

סעיף ד

ודוקא ביי"נ. דאקילו ביה רבוותא בזמן הזה בכמה דוכתי ותו דלא שייך כ"כ למיחשבי' הפסד מועט משום דאפשר למכור לעובד כוכבים ומש"ה נחמיר לשויה יי"נ חומרא דאתי לידי קולא הוא דכמה רבוותא אסרו למכור יין הנאסר במגע עובד כוכבים לעובד כוכבים עכ"ל ת"ה:

סעיף ה

נצוק בר נצוק כו'. כגון שיצק הישראל מקצתן () לכלי של יי"נ שנאסר מה שבקנקן משום ניצוק ואם חזר ישראל ויצק מכלי אחר לקנקן מה שבכלי האחר מותר:

סעיף ו

לטיט כו'. אבל ע"ג קרקע לא שאף הם מזלפין ע"ג קרקע לפני עבודת כוכבים שלהן רשב"א ומביאו ב"י ופרישה ובעט"ז כתב אם שופך יין ע"ג קרקע ונגע עובד כוכבים באותו קילוח נאסר הקילוח מן הנגיעה ונאסר מה שבפנים ע"י ניצוק עכ"ל ולא פי' כפשוטו דמ"ש בחוץ נאסר משום כחו ויפה כוון דאם לא כן לא היה נאסר אלא משום כחו בשתייה כדלעיל ר"ס קכ"ה ולא היה נאסר מה שבפני' משום ניצוק דניצוק אינו אוסר אלא ביין האסור בהנאה כדבסעיף שאחר זה ואע"ג דמדברי הרשב"א שם נראה דאף בשופך ואינו נוגע אסור משום ניצוק לטעמיה אזיל דאוסר כחו בהנאה משא"כ לדידן:

סעיף ז

בין מה שיצא לחוץ. כתב העט"ז דאפילו נגע העובד כוכבים זה שמערהו לטיט הכל מותר שכיון שהוא בעצמו שופכו לאיבוד הרי בטלי' מחשבתיה ושויה כמים בעלמא ואין כאן מחשבת ניסוך כלל עכ"ל והוא מדברי הרשב"א בשם הראב"ד ומביאו ב"י:

סעיף ח
אסור בשתייה. כדלקמן סימן קל"ז:

סעיף ט
מותר אפילו בשתייה. שלא אמרו נצוק חבור אלא המערה לתוך יי"נ האסור בהנאה רשב"א וכ"כ רבינו ירוחם ונראה דאע"ג דכל מגעם וסתם יינם בזמן הזה מותר בהנאה כדלעיל ר"ס קכ"ג מ"מ אמרי' בזה ניצוק חבור כיון דמן הדין היה אסור בהנאה ופשוט הוא:

סעיף י
כדי להטפיח. ואם הוא כלי שמכניסו לקיום אפילו בטופח לחוד הוי חבור רבינו ירוחם ומביאו ב"י וד"מ וע"ל סימן קכ"ג סעיף קטן ל"ב ולקמן סימן קנ"ז ס"ק ד' ועמ"ש מהרש"ל בתשו סי' ע"ו:

סעיף יא
ששים כנגדו. במקצת ספרים כתוב כאן הג"ה ע"ל סי' קל"ד ס"ה וכן הוא בש"ע שנדפסו באמשטרדם ור"ל דשם פסק דשיעור הביטול היינו שיהא ששה חלקים כנגדו והפסקים סותרים זא"ז וכן הקשה הב"ח בקונטרס אחרון ופסק דסגי בששה חלקים והיה נראה להגיה כאן ששה וכן הוא בש"ע דפוס הענאוי אך בעט"ז כתוב בפירוש ששים תרי זימני וצ"ע:

סעיף יב
גת כו'.) וה"ה חבי' כדמוכח מתשובת הרשב"א שהביא הב"י ס"ס זה ופשוט הוא:

סעיף יג
דאמרי' כו'. תימה דזה אינו אלא לדעת הטור דס"ל לקמן סימן קל"ד דסתם יינם נמי מין במינו במשהו אבל להרב דס"ל התם דסתם יינם בטל בס' וכמ"ש בסימן זה סוף ס"ה א"כ א"צ לסלק את מינו אלא הכל היין והחרצנים והזגים וענבים ושמרים מצטרפים לבטל בששים וכן קשה על העט"ז ואולי ס"ל דדוקא סתם יינם בטל בס' אבל לא יין שנאסר במגע עובדי כוכבים אבל א"א לומר כן וכמש"ל סימן קכ"ג ס"ק מ' ויש ליישב דהכא מיירי לדינא דש"ס דדוקא בזמן הזה קאמר הרב בסימן קל"ד דבטל בס' ע"ש (אלא דצ"ע דמדברי הגהמ"י פט"ז מהמ"א ומביאו ב"י וד"מ לקמן ר"ס קל"ד משמע להדיא דאפילו למ"ד סתם יינם אינו בטל בס' היינו דוקא יין שנגע בו עובד כוכבים שנתערב אבל נצוק בטל בס' לכ"ע ע"ש וי"ל דס"ל להרב דלא כהגהמ"י אלא כהמחבר וסייעתו) ומ"מ הא דס"ל להרשב"א דאם נגע בקילוח מבטלין בס' ונמשכו לדעתו הט"ו צ"ע לדינא דהתו' פ'

בתרא דעבודת כוכבים (דף ע"ב ע"ב) כתבו וז"ל אם משך ישראל מן החבית לכלי שיש בו יי"נ אם יש בחבית ס' כנגד היין שבכלי מותר אפילו למ"ד נצוק חבור דלא גרע מאלו היה כולו מעורב בחבית שהיה בטל בס' בסתם יינם כמו שפי' ר"ת וניצוק דמיתסר ה"ד כגון שהיה היין מקלח מן החבית ובא העובד כוכבים ונגע בקילוח שהוא הניצוק דהשתא הוי כאלו נוגע העובד כוכבים בחבית כי האי מיתסר עכ"ל וכ"כ המרדכי והאגודה שם וע"ל סי' קל"ד סק"ג וס"ב בהגה"ה עוד מדיני ניצוק:

סימן קכז

סעיף א

אם הוא בידו. ל' הטור כגון שנתנו בידו לשומרו ור"ל דל"ת דבידו היינו בידו לנסכו אלא דהיינו שנתנו בידו לשומרו והוי כבעליו עליו ולא מטעם מיגו וכ"פ הרא"ש פ' הנזקין בחילוק י"א והמרדכי ר"פ האשה רבה אבל הב"י לא הביא דברי הרא"ש ומרדכי אלו ואדרבה הביא בסתם דברי רש"י ור"ת והרשב"א שפירשו כל שבידו לטמא ואולי לזה השמיט כאן ל' הטור וכן בעט"ז פי' הטעם משום שישנו בידו לחסרו וכן הוכיח הרשב"א בחידושיו פרק הנזקין ריש דף ע"ט בראיות וכן משמע בתו' בקדושין פרק האומר (דף ס"ה ע"ב) דמהימן משום מגו ועפ"ז יש לדון במי שאומר לחבירו על יין מבושל שלו שנתנסך קודם הבישול אינו נאמן) אפי' הוא בידו כיון דלית ליה מגו:

סעיף ב

נאמן. אפילו לא אמר ליה בפעם הראשון שמצאו:

סעיף ג

אם בפעם כו' אפילו הבעל דין מכחישו. באמת זאת היא דעת התוספות והרא"ש ומרדכי ושאר הרבה פוסקים אבל קשה דהא כללא הוא לא יקום עד אחד באיש וגו' דעד א' אינו קם רק לשבועה ונהי דקי"ל עד א' נאמן באיסורים היינו היכא דאין הבע"ד מכחישו או במקום דאיכא מגו אבל במקום דליכא לא הא ולא הא לא מיסתבר כלל דעד א' יהא נאמן להכחיש הבע"ד ולהפסיד ממונו ואף בדאיכא מגו ק"ק דהא כתבו הרא"ש והט"ו בח"מ סימן ק"ח סי"ד דאינו נאמן (וכה"ג הקשו התוס' בעשרה יוחסין והרא"ש פ"ק דמציעא ושאר פוסקים אמ"ש רש"י דהיכא דאין מקחו בידו נאמן לומר לזה מכרתי אי נקט זוזי מחד דאמאי יהא נאמן טפי מעובד כוכבים דעלמא עכ"ד אע"ג דהיה בידו מתחלה) אלא דיש לחלק קצת ע"ש והשטה המחוורת בש"ס היא שטת הראב"ד והרשב"א דמפרשים הך דאמרינן בהנזקין דאי אשכחי' וא"ל מיד נאמן בשותק ומחלקין בין פועל דגרע מעד

דעלמא ע"ש וכ"כ הר"ן בהנזקין והיא שטת האחרונים שהביא הר"ן פרק האומר וזהו דעת הרמב"ם סוף הלכות פסולי המוקדשין וסוף ה' מטמאי משכב ומושב דדוקא בשותק נאמן ע"ש ודו"ק:

סעיף ד

נאמן. כתב הרב בתשוב' סי' ס"ו דאם הבעל מכחישו ואמר שלא א"ל בפעם הראשון ודאי הבעל נאמן ועיין עוד שם מדינים אלו:

סעיף ה

אבל אם אינו בידו. פי' אפי' היה בידו מתחלה מ"מ כיון שאינו עתה בידו ולא א"ל בפעם הא' אינו נאמן אבל כשלא היה בידו מעולם אפי' א"ל בפעם הא' אינו נאמן כשהבע"ד מכחישו אלא בששותק כן מבואר בתוספות והרא"ש ומרדכי וסייעתו והמחבר קיצר בדבר:

סעיף ו

אם הבעל מכחישו. ואז מותר לכל העולם וכן כתב הרב בסוף הסעיף ואפילו אמר איני יודע מותר לכל העולם כמ"ש כאו"ה כלל י"ג די"ג בשם ר"ח וכ"פ בד"מ:

סעיף ז

או אומר כו'. כתוב במרדכי פ' האומר דאם א"ל שמא לא דקדקת חשיב כאלו מכחישו ומביאו בד"מ:

סעיף ח

אינו יודע. ע"ל ס"ק ט"ו:

סעיף ט

אבל אם שתק כו'. פי' אפי' אחר שלא היה בידו מעולם ולא א"ל בפעם הא' לעולם כיון דשתק כהודאה דמיא וז"ל הטור אבל אחר שאינו בידו או שלא אמ"ל השומר לבעליו בפעם הא' וא"ל אח"כ אינו נאמן ודוקא שהבעלים מכחישין אותו או אומר אינו יודע אבל אם שותק שתיקה כהודאה דמיא עכ"ל וכתב הב"ח ונראה לי מלשון הטור מדכתב אבל אחר שאינו בידו או שלא אמר השומר כו' ולא כתב או שלא אמר בפעם הא' אלמא משמע דבאחר שאינו שומר שלא היה בידו אין חילוק בין בפעם הא' לפעם הב' לעולם אם שותק כהודאה דמיא וכ"כ ב"י ע"ש הרשב"א בחידושיו כו' עכ"ל ותימא גדולה דהא גבי הכחשה הוא דכתב הטור או שלא אמר השומר כו' אבל בסיפא גבי שתיקה לא חילק ועוד שהרי עומד בשטת התוס' והרא"ש וסייעתם והם הקשו מהא דאביי דאמר עד אחד נאמן כששותק אע"ג שלא היה בידו מעולם אהך דהנזקין דאמר אביי גבי שומר דאם אינו

בידו אינו נאמן ויישבו בדוחק ואם איתא הא אין התחלה לקושיא זו אלא אדרבה סברת התוס' והרא"ש היא להדיא הפוכה מסברת הרשב"א וס"ל דשומר עדיף מעד דעלמא כיון שהיה פעם אחד בידו והכי משמע נמי להדיא ממ"ש הרא"ש ואדרבה נמי קשה דאע"ג דמהימן ליה כו' ע"ש והכי מוכח נמי להדיא במרדכי פ' האומר גבי מ"ש שם וכתב ראבי"ה רבא נמי מודה באין בידו ושותק כדמשמע הכא כו' דגבי שומר שהיה בידו נמי אמרינן דשתיקה הוי הודאה אפי' בפעם ב' וע"ק דכיון דאמרינן שתיקה כהודאה דמיא מה חילוק בין שומר או עד דעלמא הא כל שא"ל בפניך נתנסך או ידעת רגלים לדבר ה"ל להשיבו ומדשתק הודה וא"כ אין חילוק וכך הקשה בד"מ על הרשב"א ומביאו הדרישה אלא דהד"מ לא הקשה כלום אהרשב"א דאיהו אזיל לטעמיה דס"ל בתשובה סימן שע"ו דהא דקאמר אביי שותק נאמן לאו משום דשתיקה כהודאה היא ואצ"ל בפניך וכה"ג אלא אפי' שותק מפני שאינו יודע בירור הדבר נאמן וכמ"ש בס"ק ט"ו בשמו ולכך מחלק בין שומר לאחר דשומר לא מהימן כולי האי דחזקת מיזהר זהיר כיון דעליה רמיא מילתא כו' אבל להטור דס"ל שתיקה כהודאה דמיא ודאי דאין חילוק אלא ודאי כך הוי פשט הטור אבל אחר שאינו בידו כלומר שלא היה בידו מעולם אפילו אמר ליה מיד אינו נאמן כל שהבעל מכחישו או אפי' שומר שהיה בידו אם לא א"ל בפעם הא' אינו נאמן כשמכחישו או אומר איני יודע אבל אם שותק אין חילוק בין אחר לשומר בין א"ל מיד או לא לעולם שתיקה כהודאה דמיא וכך הם דברי המחבר וכן מבואר בתוס' והרא"ש וסייעתם ונראה דהוי שותק בענין דודאי שתיקתו הודאה כגון דא"ל בפניך וכה"ג גם הרשב"א מודה דאין חילוק בין שומר לאחר בין א"ל מיד או לא לעולם נאמן וכל זה ברור:

סעיף י

שתיקה כהודאה דמיא. לאו כהודאה ממש דא"כ פשיטא וגם לא היינו צריכים לנאמנות העד ועוד דמוכח בפרק האומר (דף ס"ו ע"א) דאם היה העד גזלן אפילו שותק אינו נאמן אלא כיון ששותק נראה שיודע רגלים לדבר וסומך על העד כ"כ התוס' ר"פ האשה רבה וכ"כ התוס' פרק האומר שם ד"ה רבא והמרדכי לשם וצ"ע אהר"ן שדחק ליישב דברי התו' במ"ש דשתיקה כהודאה דמיא ונעלם ממנו דברי התוס' אלו ע"ש:

סעיף יא

ומלמדין אותו כו'. פי' מלמדים אותו קודם שא"ל העד שכשיבא העד ויאמר לו יאמר לו מיד תוך כדי דיבור איני מאמינך ואין מלמדין אותו להכחישו דהיאך ילמדוהו לשקר:

סעיף יב

אע"פ שמכחישו אחר לא מהני. מה שהוציא זה בד"מ מהגמי"י פי"א ונרשם כן בש"ע לא מצאתי בהגהמי"י שלפני אבל האו"ה כלל י"ג דין י"ג כ"כ בשם הסמ"ג (והוא בס"ס רכ"ג) אבל צל"ע בדין זה דהא אביי דקאמר בש"ס א"ל עד א' והלה שותק נאמן יליף ליה ממאי דתנן בכריתות ר"פ אמרו לו א"ל עד א' אכלת חלב והלה אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר הא אישתיק מהימן ובריש ההיא מתני' תנן א"ל עד א' אכל ועד א' אמר לא אכל מביא אשם תלוי וע"כ בששותק (מחמת הודאה כגון שא"ל היה לך לידע וכמ"ש בספרי ע"ש) דאי מכחישו פשיטא וכ"ש מסיפא דפטור דאפ"ה מהני הכחשת העד דאמר לא אכל לפוטרו מוודאי קרבן אלמא אע"ג דשתיק לא אמרינן דהודה להאי דאמר אכל דאע"ג דלשטה זו דהתוס' והרא"ש והטור וסייעתם טעמא דשותק מהימן משום דכיון ששותק נראה שיודע קצת רגלים לדבר ומודה קצת לדברי העד וסומך עליו מכל מקום כיון דע"א מכחישו י"ל דסומך אהמכחיש א"נ דיודע קצת רגלים לזה ולזה ואע"ג דהיכא דשותק מפני שאינו יודע בירור הדבר אינו נאמן שאני התם דלא הוי עדות העד כלל דבעינן שיודה לו הבע"ד קצת א"נ שאני חלבים שכן אפי' אמר לבו נוקפו מביא אשם תלוי וכמ"ש בס"ק י"ג בשם הירושלמי ע"ש מ"מ מוכח דאע"ג דהבעלים שם ושותקים מהני הכחשת העד ודוחק לומר דהא דקאמר לא מהני היינו לענין שיהא היין מותר בודאי אלא מידי ספיקא לא נפקא אבל אין ה"נ דאינו אסור בודאי דהא אית' בסמ"ק ס"ס רכ"ג ובאו"ה שם ובד"מ בשם הגהמי"י דהכחשת העד דאומר לא נתנסך לא מהני אפילו להתירו לעצמו ואם איתא דספיקא הוא אמאי לא יהא מותר להעד עצמו והא אפי' באשת איש קי"ל דאם עד אחד אומר מת בעלה ועד אחד אומר לא מת אם נישאת לאותו שאומר מת אע"ג דכל פעם שבא עליה באשם תלוי קאי לא תצא כמ"ש הרמב"ם פי"ב מהלכות גירושין דין י"ט וכמו שהוכיח ה' המגיד לשם בראיה ברורה מן הירושלמי וראיות אחרות ג"כ ואף להרמב"ן והרא"ש בתשובה דפליגי התם היינו מטעמא כיון דהיא בחזקת א"א אוקי גברא להדי גברא ואוקי אתתא בחזקת א"א כדמוכח לשם משא"כ הכא ודוק וצ"ל לסמ"ק ואו"ה דמ"מ איסורא איכא לכתחלה ולפ"ז בדיעבד אין להחמיר להעד עצמו:

סעיף יג

מהני. הל' קשה דמאי מהני הא אפי' לא יכחישו אין עדותו כלום כיון דאין הבע"ד לפנינו דהא צ"ל בפניך או ידעת כו' וכדמסיק וי"ל דמהני הכחשתו דאפי' אומר אח"כ ג"כ בפני הבע"ד ושותק אינו נאמן דכיון דאין שתיקתו הודאה גמורה אלא שיודע קצת רגלים

לדבר וסומך אדברי העד וכמ"ש בס"ק ט' הלכך אי איתכחיש כבר תו לא סמיך עליה וצ"ע לדינא:

סעיף יד

ויש מי שכתב כו'. דברי הרב אלו צ"ע גדול דמשמע דלהיש מי שכתב (והוא הרשב"א בתשו' סי' תקמ"ה) אפי' אין הבעלים שם עד זה המכחיש ואומר לא נתנסך לאו כלום הוא וכן פי' העט"ז ופי' הטעם דכיון דאמרו חז"ל העד שאומר נתנסך נאמן ה"ל כבי תרי ואין דבריו של העד אחד האומר לא נתנסך כלום נגד שנים עכ"ד וזה אינו דז"ל הרשב"א שם ומה שאמר עד אחד באיסורים בהכחשת בע"ד שלא בפניו מהו תשובה עד אחד בהכחשה אינו כלום כדאיתא בקדושין שלהי פ' האומר (דף ס"ה ע"ב) בשנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה עמהם והכא אפי' שלא בפניו כיון שבע"ד מכחישו אין זה יכול לאסור את שלו כו' עכ"ל ואין ר"ל עד אחד בהכחשה אינו כלום כלומר עד המכחיש אינו כלום דהא התם בשלהי פרק האומר מוכח להדיא דעד הנכחש אינו כלום ועוד דהא השואל לא הזכיר כלום מעד המכחיש ולאיזה צורך יקדים הרשב"א לומר דעד אחד המכחיש אינו כלום ועוד דא"כ מ"ש והכא אפי' שלא בפניו כו' אין לו קשר אלמעלה אלא הדבר ברור דכך הם הצעת דבריו תשוב' עד אחד בהכחשת בעל דין אינו כלום כדאיתא בשלהי פרק האומר דפריך התם ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן כלומר היכא דמכחיש ליה בעל דין דהא אינו קם רק לשבועה (וכן משמע להדיא בהר"ן פ"ב דכתובות ד"ה תרוייהו בפנויה קא מסהדי ובתשובת מהרי"ק ר"ס ל"ג ובתרומת הדשן סימן רי"ב ושאר פוסקים דהכי פירושו וכן הוכחתי בחידושי בקידושין דלא כמ"ש בפירש רש"י ותסברא עד אחד בהכחשה דמכחיש ליה חד סהדא מי מהימן הנכחש. שוב מצאתי בתשובת מהר"ם פדוו"א סי' ל"ב שכתב שיש נוסחאות שונות בלשון רש"י בזה ע"ש) והכא אפי' שלא בפניו כו' כלומר כיון דמצינו דעד אחד בהכחשת בעל דין לאו כלום הוא משום דעד אחד אינו קם רק לשבועה א"כ הכא אפי' שלא בפניו כיון דהבע"ד מכחישו אין זה יכול לאסור את שלו דאין עד אחד קם רק לשבועה אבל היכא דאין הבע"ד לפנינו ועד אחד מכחישו מזה לא מיירי הרשב"א כלל ואדרבה משמע קצת לשם דס"ל כל שהעד מכחיש ואומר לא נטמא אין העד שאומר נטמא נאמן ע"ש במ"ש ואע"פ שיש תשובה על דבריו הא מכחיש עד אחד אינו כלום ודוק אם לא נאמר שיש ט"ס בתשובה וכדמוכח קצת ע"ש ודוק ועוד תימה רבה דאפי' תימא דהרשב"א ס"ל דעד אחד המכחיש אינו כלום אין זה אלא לסברתו שהבאתי בס"ק ט"ו דס"ל דאצ"ל בפניך דאפי' באינו יודע נאמן אבל למאי דפסק הרב דלעולם אין העד שאומר נתנסך

נאמן אלא מכח שתיקת הבע"ד דהוי כהודאה וצ"ל בפניך או אתה ידעת רגלים לדבר א"כ כשהבע"ד אינו בפנינו אפי' בלא העד המכחיש אין העד שאומר נתנסך נאמן כלל וזה ברור וכן מוכח באו"ה כלל י"ג דין י"ג בהדיא שכתב שם אבל אם בעל היין לא היה שם כו' כל אדם יכול להכחישו כו' כדאיתא לקמן עכ"ל וע"כ ר"ל במ"ש כדאיתא לקמן במ"ש שם דצ"ל דוקא בפניך וצ"ע וגם תימה לפי' העט"ז דפי' הטעם משום דאין דבריו של א' במקום ב' למה לא יחשב העד שאומר לא נתנסך ג"כ כב' דהא כיון שהאמינו חז"ל לזה שאומר נתנסך דמוציא מחזקת היתר כ"ש שהאמינו לזה שאומר לא נתנסך ובכל דוכתי לא אמרינן אין דבריו של אחד במקום ב' אלא כשהוא נאמן כב' ולא האחר כגון גבי עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת בפ"ב דכתובות דהאמינו לזה שאומר מת כב' דהא אין דבר שבערוה פחות מב' והאמינו לזה שאומר מת משום חומרא שהחמרת עליה בסופה וכדאיתא בר"פ האשה רבה וכן בכמה דוכתי משא"כ הכא לכך צ"ל דמ"ש הרב ויש מי שכתב דעד אחד בהכחשה לאו כלום קאי אערישא דאפילו הבעלים שם ושותקים כיון שעד אחד מכחישו ואומר לא נתנסך ה"ל האי דאומר נתנסך עד אחד בהכחשה ולאו כלום הוא ומשמע ליה להרב הכי מדסתם הרשב"א וכתב עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא משמע דכללא כייל דלעולם אין עד אחד נאמן אלא בסתם אבל בהכחשה לעולם אינו כלום אפילו הבעלים שותקים ולישנא דעד אחד בהכחשה הכי דייק דעד הנכחש לאו כלום הוא וכן בל' הר"ן פ"ב דכתובות ד"ה תרוייהו כו' ובלשון הרמב"ן שהביא ה"ה פי"ב מה' גירושין דין י"ט ושאר פוסקים איתא נמי האי לישנא דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ופירושו התם דעד אחד הנכחש לאו כלום הוא ע"ש והיינו דהאריך הרב וכתב ויש מי שכתב דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ולא כתב בקיצור ויש חולקין או וי"א דעד אחד כו' או וי"א דלא מהני אלא ה"ק ויש מי שכתב סתם דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ויש במשמע בלשונו דלעולם לאו כלום הוא אפי' הבע"ד שותק וכן מ"ש הר"ן פ"ב דכתובות שם אעד א' אומר נתקדשה וא' אומר לא נתקדשה והיא שותקת ואין שעה זו נכונה כו' ועוד כיון דעד אחד בהכחשה הוא אמאי לא תינשא הא עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא עכ"ל מוכח דעד אחד הנכחש לעולם לאו כלום הוא אפילו הבע"ד שותק ודוק ואין להקשות דא"כ בכריתות בעד אחד אומר אכל ועד אחד אומר לא אכל דמביא אשם תלוי לפטור לגמרי י"ל שאני חלבים שאפי' לבו נוקפו מביא אשם תלוי והכי איתא בירושלמי בפרק האשה רבה הלכה ד' שנים אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה ר' יונה מדמי לה לחלבים אלו ב' אומרים פלוני אכל חלב וב' אומרים לא אכל מביא

אשם תלוי מספק והכא יתן גט מספק א"ל ר' יוסי לא תדמיניה לחלבים שכן אפי' אמר לבי נוקרני (פי' נוקפני) מביא אשם תלוי ע"כ:

העולה מזה דהיכא דעד אחד אומר נתנסך יינך ועד אחד מכחישו והבע"ד שם ושותק להסמ"ק והאו"ה היין אסור מספק וגם להעד המכחיש אסור לכתחלה ולהר"ן דעד אחד בהכחשה לאו כלום היין כשר וכן נראה קצת דעת הרשב"א והיכא דאין הבעלים שם לשיטת הטור וסייעתו דבעינן שיאמר דוקא נתנסך בפניך או ידעת רגלים לדבר פשיטא דאפילו בלא העד שמכחישו אינו נאמן לומר נתנסך כיון דאין הבע"ד לפנינו דליהוי שתיקה כהודאה ואפשר דהכא לכ"ע שרי כיון שעד אחד מכחישו ומ"מ האי דינא בין להסמ"ק ואו"ה בין להרשב"א והר"ן שרי ודוק ועוד יש כאן סברא גדולה להתיר משום די"ל אוקי גברא להדי גברא ואוקי חמרא בחזקת היתירא דמעיקרא וכן דעת התוספות פ' ב' דכתובות (דף כ"ג ע"א) ד"ה תרוייהו דעד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה דתינשא אפילו לכתחלה מטעם דאוקי גברא להדי גברא ואוקי איתתא בחזקת פנויה כ"ש הכא גבי יי"נ מיהו כל זה כשבאו הב' עדים בבת אחת אבל בזא"ז כיון שכבר נתקבל עדות הא' (בב"ד ונפסק הדין ע"פ עדותו וכמ"ש לקמן) ה"ל כב' עדים וכשבא אח"כ עד אחד להכחישו אין דבריו של א' במקום ב' כ"כ התוס' פ"ב דכתובות (דף כ"ב ע"ב ד"ה א"ה) ובפרק האשה שלום (יבמות דף קי"ז) וכ"כ נ"י פ' האשה שלום והכי מוכח להדיא בש"ס שם אלא דהנ"י ר"פ האשה רבה כתב בשם הריטב"א שכתב בשם רבו ז"ל דוקא בעדות דבר שבערוה דבעינן ב' והאמינו לזה שאומר מת כשנים אבל באיסור דעלמא דסגי בחד כיון שלא האמינוהו אלא כחד כי אתא אחרינא ומכחשי' הוי הכחשה כחד לגבי חד עכ"ל ואחריו נמשך מהרש"ל פ' קמא דחולין סימן ט' והב"ח בסוף סי' א' ופסקו דלא כמהרי"ק שורש ל"ג שפסק על א' שאמר על השוחט ששחט שלא כהוגן והשוחט מכחישו שהשחיטה כשירה מטעם דכיון דהאמינו להשוחט הוה לי כשנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אבל המחבר בסוף סי' א' פסק כמהרי"ק וכן נראה להדיא מדברי הרא"ש פרק הניזקין ומרדכי פ' האשה רבה בביאור י"ד חילוקים בחילוק ו'. וכן משמע בתוספות בכריתות ריש פרק אמרו לו וכן דעת הרמ"א שהביא הטור ח"מ סוף סי' מ"ו דאפי' במילתא דלא הוה דבר שבערוה אמרינן הכי ונ"ל ראיה לדבריהם מסוף סוטה גבי עד אחד אומר ראיתי ההורג ואחד אומר לא ראית דאמרינן נמי התם כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים כו' ואפשר לומר דדעת הריטב"א וסייעתו דודאי היכא דגלי לן קרא דעד אחד נאמן ה"ל כב' דהא התורה האמינתו כב' אבל היכא דלא גלי לן קרא אלא דמסתברא או מתקנת חכמים הוא נאמן כגון חתיכה

ספק שומן ספק חלב ואמר עד אחד דהוא שומן או היכא דא"ל עד אחד נתנסך יינך והוא שותק וכה"ג ובכל דוכתא דאמרינן עד אחד נאמן באיסורים כיון דלא גלי לן קרא אינו חשוב כב' אלא דבעדות אשה דמדינא בעי ב' וחז"ל האמינוהו לחד כב' אין דבריו של א' במקום ב' והתם גבי עגלה ערופה ילפינן מקרא דלא נודע דעד אחד נאמן וכדאיתא התם ולפ"ז י"ל דהרמ"ה מודה להריטב"א דאיהו בשבועה קמיירי דגלי לן קרא דקם לשבועה:

מיהו בהא לא פליגי מהרי"ק וסייעתו דבבת אחת לא אמרי' דה"ל כב' ואע"ג דבעובדא דשוחט הוי בבת א' שאני התם כיון דהאמינוהו לשוחט מטעם דחזקת רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם מסייע ליה וכדאיתא במהרי"ק שם א"כ ה"ל כאלו נתקבל עדותו בב"ד כבר תדע דאל"כ תקשי על הרב דכתב כאן דעות חלוקות ובסוף סימן א' סתם כהמחבר וכמהרי"ק ודוק והיינו נמי טעמא דכל מקום דעד אחד נאמן מן התורה אפי' הא' מכחישו מיד בבת אחת אין דבריו כלום וכמ"ש התוס' בפ"ב דכתובות ובפ' האשה שלום שם משום דכיון דהאמינה תורה עד אחד ה"ל כאלו נתקבל עדותו כבר בב"ד. ובזה נ"ל ברור לישב מה שתמהו התוס' פרק מי שקינא מהא דמשמע התם בש"ס גבי עד אחר אומר נטמאה דה"ל כב' ואין דבריו של א' האומר לא נטמאה כלום במקום ב' ממאי דאמרינ' בהאשה שלום גבי עד אחד אומר מת דווקא התירוה ע"פ ב"ד ונכנסו בדוחק גדול ועם כל זה לא יישבו פרש"י וכנראה מדבריהם שם ע"ש ולמאי שכתבתי ניחא דשאני הך דהאשה שלום דאין העד אחד שאומר מת נאמן אלא מדרבנן דוקא כשאומר בפני ב"ד דהא קי"ל נישאת בעד אחד שלא ע"פ ב"ד תצא והלכך כל כמה דלא התירוה ב"ד לא חשיב עדותו כשנים אבל גבי סוטה דרחמנא הימניה לעד אחד וכדילפינן מועד אין בה אם כן מיד שהעיד ה"ל כשנים כך נראה לי ברור ודוק היטב בדינים אלו:

סעיף טו

אע"ג דבלבו מאמין לו כבי תרי כו'. משמע דר"ל אע"ג שלבו נוקפו וברור לו שהעד אם לא היה יודע בירור הדבר לא היה אומר שנתנסך ומהימן לו בלבו כבי תרי מ"מ כיון שמוציא בשפתיו לומר איני מאמינך אין להחמיר וכן משמע בעט"ז ובאמת מוכח לכאורא במרדכי שהבין כן דברי ר"ת ע"ש אבל באמת נלפע"ד דלא עלה זה על דעת ר"ת דאם מאמינו בלבו כשנים שיאמר לו בפה איני מאמינך דודאי אם מאמינו בלבו כבי תרי ודמי ליה כאלו היה ב' אומרים נתנסך יינך איך יצא ידי שמים ויאמר איני מאמינך כב' אלא ר"ת ה"ק דאפילו אי מהימן ליה כב' יכול לומר איני מאמינך כלומר לדבר זה לא מהימנת לי כב' ואי א"ל הבע"ד הכי אמרינן ודאי קושטא קאמר דבלבו אינו מאמין לו כב' ולא נימא כיון דעד השתא מהימן ליה כב' שוב אין הבע"ד יכול לומר איני מאמינך דה"ל

כאלו באו ב' עדים וא"ל נתנסך יינך אלא כיון דאמר איני מאמינך בטליה לנאמנותיה גם במרדכי יש לפרש כן ע"ש ודוק אע"פ שהוא דוחק קצת בל' ניחא לי טפי בהכי כדי שלא נאמר דס"ל לר"ת דאע"ג דמאמין לו בלבו כב' יבדה לומר איני מאמינך ולא נמצא שום מחבר שכ"כ בשם ר"ת או שיסבור כן ואף אם נאמר דס"ל לר"ת הכי מ"מ הא ר"מ בר"ק וראבי"ה חולקים והביאם המרדכי במסקנתו וכן נראה דעת התוס' בקדושין (דף ס"ה ע"ב) ד"ה נטמאו וכ"פ בהגהת מרדכי פ' המפקיד בשם ר' יעקב מקינו"ן ואע"ג דבסמ"ק ס"ס רנ"ג וכן באו"ה סוף כלל י"ג פסק כר"ת היינו משום שהבינו דעת ר"ת כמו שכתבתי דלא נמצא שם לישנא דמאמין לו בלבו ודוק גם הב"ח פסק לחומרא אף ביי"נ אם מאמין לו בלבו וע"ש:

סעיף טז

והוא שיאמר לו נתנסך בפניך או שא"ל ידעת כו'. דאי לאו הכי לא הוי שתיקה כהודאה דהא דשותק משום שאינו יודע בירור הדבר זו היא שטת התוס' והרא"ש והמרדכי ומביאם ב"י אבל תימא דהרי דעת הרשב"א בתשובת סי' שע"ו והר"ן פרק האומר והריטב"א והני"י ר"פ האשה דאפילו לא א"ל בפניך או ידעת כו' אלא אפי' שותק מחמת שאינו יודע בירור הדבר נאמן (ולא הביאם ב"י) וכן דעת ראב"ן סי' ס"ד וכן נראה דעת הראב"ד שהביא הרשב"א בחדושיו פ' הנזקין ריש ד' ע"ט ע"ש וגם ר' ירוחם סוף נתיב ט"ו והריב"ש סי' רמ"ה כתבו דיש חולקי' על התו' בזה והיא שטת האחרונים שהביא הר"ן פ' האומר וכן הסכימו התוס' רי"ד בקדושין דף ס"ה ע"ב ע"ש וכן נ"ל שהוא דעת הרמב"ם שכתב בספ"ט דנזירות אם שתק או נסתפק לו ה"ז מביא קרבן אפילו ע"פ עד אחד ובספרי כתבתי שכן נ"ל עיקר מש"ס פ' האומר (דף ס"ו ע"א) מההוא סמיא ומינאי מלכא ועוד מר"פ האשה רבה דבעי ש"ס לומר דעד אחד נאמן באיסורים אפילו להוציא דבר איסור מחזקתו להיתר בלא שתיקה כהודאה אלא דבעי התם מנ"ל ובעי למילף מטבל ודכותיה ודאי התם שאני משום דהוי בידו וא"כ נהי דלא איפשט מ"מ מנ"ל לאידך גיסא דאינו נאמן וא"כ נהי דלהיתר קי"ל לחומרא מ"מ לאיסור דלמא נאמן דהא ודאי אי נאמן להתיר כ"ש דנאמן לאיסור וכמ"ש הרא"ש פ' הנזקין והמרדכי פ' האשה רבה בי"ד חלוקים דכ"ש הוא לאיסור מלהתיר ועוד ראיה מרפ"ק דגיטין (דף ב' ע"ב) ור"פ האשה רבה דקאמר התם אימור דאמרינן עד אחד נאמן באיסורים כגון חתיכה ספק חלב ספק שומן דלא אתחזק איסורא אבל הכא דאיתחזק איסורא דא"א הוה דבר שבערוה דאין פחות מב' ע"כ ומדנקט הוי דבר שבערוה כו' ולא נקט בקצור אבל הכא דאיתחזק איסורא לא ותו לא ע"כ צ"ל כמ"ש התוס' לשם בשם ר"י והרשב"א בחידושיו שם דהיינו משום

דבהאשה רבה בשאר איסורים מספקא לן אי מהימן אפי' איתחזק איסורא ולאו בידו וקאמר דהוי דבר שבערוה דאפ"ת דמהימן בעלמא הכא לא מהימן אלמא אפי' להתיר קיימא בספיקא כ"ש לאיסור ועוד דלקמן סי' ר"א הביא הב"י דף רמ"ג סוף ע"ג הרשב"ץ על מקוה שנתמלאה ולא ידענו אם נתמלאה בהכשר או לאו שאם ידענו מי מלאה נשאל את פיו דעד אחד נאמן באיסורין אפי' היכא דאיתחזק איסורא ואפי' אין בידו לתקן כדאיתא בחולין ובגיטין וכמה דוכתי עכ"ל אלמא דס"ל דנאמן להתיר וכ"ש לאסור ואע"ג דהרב שם סוף ס"ד כ' דאינו נאמן אלא היכא דבידו לתקנו והוא מדברי מהרי"ק שורש קט"ו י"ל דהיינו כיון דמספקא לן אזלינן לחומרא וא"כ הכא נאמן מספיקא לחומרא ועוד נ"ל ראיה ממאי דאמרינן בכריתות ר"פ אמרו לו קתני א"ל אכלת חלב מביא חטאת אמרו כמה הוין תרין והוא מה אמר להון אילימא דשתק ולא קמכחיש להו אלא על שתיקה דתרין הוא דמביא חטאת על שתיקה דחד לא אימא מציעתא עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור טעמא דמכחיש ליה אבל שתיק מחייב כו' ואם איתא מאי פריך ושני התם) בשנויא דחיקא לימא רישא דפטור היינו בשלא א"ל היה לך לידע ועוד דמאי פריך ממציעתא ליקשי מרישא עד אמר אכל ועד אמר לא אכל מביא אשם תלוי טעמא דאמר עד אחד לא אכל הא לאו הכי חייב דע"כ מיירי בשתק דאי מכחיש פשיטא פטור ומ"ש התוס' לשם דה"ה דהוי מצי למיפרך מרישא לא מחוור כולי האי דאין זה סוגיא דליפרוך רישא למציעתא ולא פריך מרישא גופא אלא ודאי מרישא לק"מ די"ל דהא דשתק חייב היינו כשא"ל היה לך לידע וכדכתבו התוס' פרק האומר אבל ממציעתא דייק טעמא דאמר לא דמכחיש בהדיא הא אישתיק לא אפי' לא הוי משום דאודי מ"מ כיון דלא מכחיש ליה מהימן ע"ש ודוק מיהו דעת הסמ"ק ס"ס רכ"ג וס"ה והגהמי"י פי"א דמ"א ורבי' ירוחם סוף נתיב ט"ו ובאגודה והאו"ה סוף כלל כ"ג כהט"ו מיהו ודאי בפועל אף הרשב"א וסייעתו מודים דאם אינו בידו ולא אמר ליה בפעם הא' שמצאו אינו נאמן אם אין הבע"ד שותק מחמת הודאה וכדמוכח בהנזקין וכתבו טעמא דפועל כיון שקיבל לעשותה בהכשר חזקה מיזהר זהיר ולכך אינו נאמן וע' בס"ק ג' וס"ק ח':

סעיף יז

ואח"כ הכחישו. נ"ל דוקא אם מכחישו אח"כ אבל אם אמר ליה אח"כ איני יודע ומה ששתקתי תחלה לא מפני שהודיתי כו' העד נאמן לכ"ע והכי מוכח להדיא מן הש"ס) מעובדא דינאי מלכא בקידושין (דף ס"ו ע"א) ע"ש ודוק:

סעיף יח

מה ששתקתי כו' אלא להתיישב כו'. כ"כ ג"כ רבינו ירוחם סוף נט"ו מיהו בנכ"ג חלק ב' כ' דאם א"ל בפניך נתנסך ושותק ואח"כ חזר ואמר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי לדברי העד לא מהני כיון דעד אחד נאמן באיסורים אבל בדבר שבערוה דאין פחות מב' אם אמר שתקתי מפני שלא חששתי לדברי העד מהני ע"כ דבריו בתוספת ביאור:

סעיף יט

יש מי שאומר כו' נאמן. ולעיל בסוף סי' א' סי"ג כתב המחבר בסתם שהוא נאמן וסתם הרב כותיה וכאן כתבו הרב בלשון יש מי שאומר משום שכתב ע"ז בד"מ וצריך לדקדק בסי' קפ"ה מנדה דלובשת בגדי נדה דלא מהני אמתלא ואולי יש לחלק וצ"ט עכ"ל וע"ל סימן קפ"ה ס"ק ה' דלדברי הב"ח והרב בתשובה מיושב זה שפיר עיין שם:

סעיף כ

וכל הפסולי עדות כו'. דין זה כתוב בד"מ בשם הר"ן וכן נרשם בש"ע וצ"ע דהר"ן בקדושין פרק האומר כתב בהדיא דפסולי עדות אינן נאמנין באיסורין ובתשובה סימן כ"ה פסק דאפילו חשוד לאותו דבר כשר להעיד בשל אחרים כגון לומר בשר זה שחוטה וכה"ג ונראה לחלק דלהתיר ודאי נאמן להעיד דהא קי"ל החשוד בדבר דנו ומעידו כדלעיל סי' קי"ט ס"ק י"ח אבל בפרק האומר מיירי בהדיא בבא לאסור של חבירו כגון לומר נתנסך יינך דאז אינו נאמן אלא גם מכח שתיקת הבעל דין שסומך על דברי העד הכשר וכמ"ש הר"ן שם והלכך כל שהוא פסול אינו סומך עליו ולאו כל כמיניה לאסור של חבירו מ"מ להרב קשיא דהא בנתנסך יינך קאי השתא ובכה"ג הא ס"ל להר"ן דפסולי עדות אינן נאמנים ואפילו תימא דמיירי היכא דמעיד להתיר קשיא דהא בכה"ג ס"ל להר"ן דאפי' חשוד נאמן והכי קי"ל לעיל סי' קי"ט ס"ז וסי' קכ"ד ס"ט וצ"ע שוב חזרתי ועיינתי בד"מ וז"ל כתב הרשב"א בתשובה סי' תקמ"ד שני אחין לא הוי אלא כעד אחד לענין איסורין בין לקיים דבר בין לענין הכחשה עוד כתב הר"ן סימן ת"ל דאף הפסול לעדות ממון נאמן להעיד באיסורין אם אינו חשוד באותו דבר עכ"ל ונראה דהאי עוד כתב הר"ן ט"ס הוא דא"כ לא שייך לומר סימן ת"ל ועוד דא"כ הל"ל כתב הר"ן מאי עוד כתב אלא צ"ל עוד כתב הרשב"א שכ"כ הרשב"א בתשו' סי' ת"ל דכל הפסולי עדות כשרים באיסורים ואפילו מומר לדבר אחד כשר לדבר אחר שלא הוא עד כאן לשונו ע"ש ולא כנרשם בש"ע ר"ן (וברשב"א משמע נמי התם דמיירי במעיד להתיר אבל במעיד לאסור נראה דמודה להר"ן דפסולי עדות אינם נאמנים וכדמשמע בש"ס פרק האומר (דף ס"ו ע"א) וכמ"ש בס"ק ט' בשם התו' והמרדכי וכן משמע בתשו' הרשב"א ס"ס שע"ו) ומ"מ צ"ע דנראה

דהרשב"א בתשובה סי' ת"ל דוקא במומר דהיינו שהוא מועד מיירי אבל בחשוד הא כתב בתשו' סי' ס"ד דאפילו חשוד לאותו דבר נאמן להעיד בשל אחרים וכ"כ לעיל סי' ב' ס"ק כ' בשם התורת חיים והכ"מ לחלק בין מומר לחשוד ע"ש ויש ליישב דהרב נמי דקאמר אם לא שחשוד לאותו דבר במומר לאותו דבר קאמר ובסי' קי"ט ס"ז מיירי בחשוד ולא במומר ואע"ג דקאמר התם מי שהוא מפורסם בעבירה היינו שהוא מפורסם שעשה העבירה פעם א' דהוי חשוד ואינו מועד להיות מומר מיהו בסי' קכ"ד ס"ט באנוסים ודאי מועדים הם ואפשר כיון דמתוך אונס ודחק עושים כן כחשודים דייניען להו ודוק:

ולענין עדות העובדי כוכבים כתבו הפוסקים בכמה דוכתי דאין העובדי כוכבים נאמן לא לאיסור ולא להיתר וע"ל סי' קי"ח ס"ק ל"ז וסי' קכ"ב ס"ק ג' וס"ס קכ"ט וסי' ק"ל ס"ס ח' בהג"ה ונראה דאפילו אין לו הנאה בעדותו אינו נאמן להעיד בשל אחרים ואע"ג דהסמ"ג לאוין קל"ז דף מ"א סוף ע"ב כתב בשם רב האי גאון שאין סומכין על דבריו של עובד כוכבים לא לאיסור ולא להיתר לאיסור מדאמרינן פרק אחרון דיבמות עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות אלו של ערלה הן של עזקה הן לא אמר כלום לא נתכוין זה אלא להשביח מקחו כו' עכ"ל לאו למימרא דדוקא היכא דיש לו הנאה בעדותו כגון התם דמתכוין להשביח מקחו הא בעלמא נאמן לאסור דהא כללא כייל דלעולם אין סומכין על עובדי כוכבים אלא היינו טעמא דלא נתכוין אלא להשביח מקחו הוא לאו דוקא אלא ה"ה בכל מקום שיש למצא שום אמתלא וכן משמע בתשו' מהרי"ל ר"ס ל"ח וכן משמע בש"ס פרק בתרא דיבמות אי נמי דוקא התם צריך להאי טעמא כיון דהפירות שלו הן וכן משמע בת"ח כלל ל"ב ד"ט שוב מצאתי כן בתשו' הרשב"א סי' קי"ח להדיא ע"ש והשתא א"ש הא דמייתי ראיה מהך דיבמות דהם דברי רשב"ג ורבי הא פליג עליה בתוספתא דנאמן להחמיר ולא להקל וקי"ל הלכה כר' מחבירו (מיהו במרדכי פ' אלו מגלחין ובהגמ"י פ"ו מהל' אבל הביאו התוספתא דברי ר' רשב"ג אומר נאמן העובד כוכבים להחמיר כו' מיהו מבואר שם בדבריהם דקי"ל כרשב"ג דנאמן העובד כוכבים כו' ע"ש. וע"ל סי' ט"ז ס"ק כ"ג) אלא ודאי כדכתב הרא"ש פרק אלו מגלחין בשם מהר"מ דע"כ לא פליג ר' אלא כיון דפירות שלו הן אבל בעלמא מודה לרשב"ג וכן מוכח התם בהרא"ש דלרשב"ג ס"ל דבעלמא אינו נאמן אפילו בלא טעמא דלא נתכוין אלא להשביח מקחו דלא כדעת מהרש"ל שהבאתי לעיל סי' קכ"ב בס"ק (ג') [ד'] ונקוט האי כללא בידך דלעולם סלק עדותו של עובד כוכבים כמאן דליתיה ואין דבריו מעלין או מורידין בשל אחרים והכי אמרינן לקמן סי' ק"ץ ס"ק (נ"ו) [ס"ג] ומיהו היכא דמסיח לפי תומו כבר נתבאר דינו בסימן צ"ח ס"ק ב' וסימן שי"ג ס"ק ד':

סעיף כא

וגם לא א"ל בפעם ראשון שמצאו. ר' ירוחם סוף נט"ו סיים ואפילו מכחישו ומביאו ב"י ואין זה מוכרח דבש"ס גבי ס"ת דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לומר שלא עיבד הגווילין לשמן היינו משום שאין הלה מכחישו אבל במכחישו י"ל דהבעלים נאמנים על שלהם (ואע"ג דבר"פ האשה רבה משמע דלא אמרינן הבעלים נאמנים על שלהם אלא היכא דבידו לתקנו היינו היכא דאיתחזק איסורא כגון טבל וכה"ג משא"כ הכא תדע דהא גבי חלב ושורך נרבע וגבי קדושין איתא בפרק האומר דאם הבעלים מכחישו נאמנים וכן בטהרות וי"נ גופיה אע"ג דאינו בידו א"כ צ"ל דהך דהאשה רבה היינו משום דאיתחזק איסורא ודוק) וע"א בהכחשת בע"ד לאו כלום וכן משמע קצת בהשגת הראב"ד סוף הלכות מטמאי משכב ומושב ע"ש ודוק ואפשר לזה השמיט ג"כ המחבר האי רבותא מיהו ראב"ן בסי' צ"ב כתב כדברי ר' ירוחם שוב מצאתי בר' ירוחם נתיב ב' א"ב גבי ס"ת שכתב ואין הפרש בין שבעל הספר שותק בין שמכחישו כי הוא אינו יכול לדעת בזה אמתת הענין עכ"ל ומביאו ב"י לקמן סי' רפ"א אלמא דאם מכחישו בבירור אינו נאמן לכך נ"ל דמ"ש בסוף נט"ז גבי י"נ מיירי ג"כ לאפוקי שותק דוקא ומכחישו דנקט ר"ל שא"ל איני מאמינך וכה"ג:

סעיף כב

ודוקא כו'. כ"כ ר' ירוחם והוא נלמד מדין ס"ת דאיתא בש"ס שם וכתבוהו הט"ו בס"ס רפ"א:

סעיף כג

עד א' נאמן באיסורים כו'. כלומר תמצא דעד א' נאמן באיסורים להתיר אפי' בלא שתיקת הבע"ד דתהוי כהודאה אבל להחמיר לא תמצא דהעד נאמן בלא שתיקת הבע"ד דממ"נ היכא דלא איתחזק לא איסור ולא היתר אסור מספק בלא העד והיכא דאיתחזק היתרא אין העד נאמן לאסור וכדלעיל ס"א (וע"ש ס"ק ט"ו):

סעיף כד

מיהו י"א כו'. לא ה"ל להרב לכתוב כן בלשון י"א דש"ס ערוך הוא בקדושין פ' האומר (דף ס"ו ע"ב) גבי בעל מום ומקוה ע"ש רק התוס' (שם ריש דף ס"ו) למדו משם ליי"נ וכה"ג וגם מוכח בש"ס שם דאפילו הבע"ד מכחישו נאמן בדבר דאיכא לברורי והתו' שם ע"ב הוסיפו דאפילו עד אחד מכחישו וע"ש:

סעיף כה

עד אחד נאמן עליו כו'. כלומר אפי' בלא שתיקת הבע"ד כגון שאינו לפנינו או שאומר איני יודע:

סעיף כו

אפי' לאסרו. באשיר"י ומרדכי איתא אפי' להתירו וודאי דלהתיר איכא רבותא דהא אפי' בלא העדאתו אסור מספק ול' הרב כך פרשהו אע"ג דבעלמא לא משכחת לה דנאמן לאסרו הכא משכחת לה דנאמן אפי' לאסרו ואע"ג דבלאו הכי אסור מספק מכל מקום חשיב בעדותו ודאי איסור ונ"מ לענין ס"ס ודוק:

סעיף כז

זה היתר וזה איסור. דאע"ג דאיתחזק איסורא במקום הזה מ"מ בהאי חתיכה לא אתחזק איסורא שם:

סעיף כח

אפילו היכא דאיתחזק איסורא. הואיל ובידו לתקנו הרא"ש פרק הנזקין חילוק ד' והכי מוכח בש"ס ר"פ האשה רבה:

סעיף כט

ואשה כו' בדבר איסור. אפילו איסור דאורייתא לומר תקנתיו והיינו היכא דבידה לתקנו או שהוא שלה דאל"כ לא עדיפא מעד אחד דאינו נאמן הואיל ואיתחזק איסורא וכמו שנתבאר וכן הוא בר"ן שם ובתו' פ"ק דפסחים (דף ד' ע"ב) ועיין בתשובת מהרי"ו ס"ס כ"ה:

סעיף ל

או איסור. וכן דבר שיש בו טרחא אין הנשים נאמנות דנשים עצלניות הן כדכתבו התוספות (שם) וכן קבלתי שאין הנשים נאמנות על ניקור האחוריים כי אין לך מילתא דטריחא יותר ממנו ומפני עצלותם לא יפשפשו כ"כ ומ"ש המחברים שהנשים נאמנות בניקור בסתם ניקור קאמרינן דהיינו הפנים כ"כ מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ב' וע"ל סי' פ"ד ס"ק ל"ד:

סעיף לא

קטן אין לו דין עד כו'. בתשובת ריב"ש סימן רמ"ה משמע דמיירי כשאין הבע"ד שותק ומודה אלא שאינו יודע אבל בשותק מחמת הודאה משמע דנאמן והריב"ש קאי בשטת הרשב"א וסייעתו דלעיל ס"ק ט"ו דע"א נאמן אפי' אומר הבע"ד איני יודע ולפי זה הרב דס"ל דע"א א"נ כשאומר הבע"ד איני יודע אתא לאשמועינן דקטן אין לו דין ע"א כלל ונ"מ

להיכא דאומר ידעת רגלים לדבר או להיכא דאחר מכחישו ואין הבעלים שם או בדבר דאיכא לברורי וכשאומר בא וארא עובד כוכבים מנסך יינך או בדבר דלא איתחזק לא איסור ולא היתר או בב' חתיכות א' של איסור ואחד של היתר וכל כה"ג דהעד נאמן בלא שתיקת הבע"ד דהוי כהודאה אין הקטן נאמן מיהו היכא דהוא בידו הקטן נאמן אפילו להוציא דבר מחזקתו להתיר או לאסור כן משמע בתשובת ריב"ש שם וז"ל והא דאמרינן במסכת סוכה קטן היודע לשמור את ידיו אוכלים ע"י טהרות זה בטהרות שבידו אבל במה שאין בידו אין הקטן נאמן להוציא דבר מחזקתו להיתר או לאיסור ע"כ ועיין בא"ח ס"ס תנ"ז:

סעיף לב

מ"מ בקטן חריף כו'. ע"ל ס"ס מ"ח:

סימן קכח

סעיף א

שאינו עובד עבודת כוכבים. כגון גר תושב וישמעאלים טור ורשב"א ורמב"ם. ובפרישה סעיף ה' דייק מהכא דמגע גר תושב מותר בשתיה דאל"כ ניחוש למגעו אלא ודאי אף אם נגע שרי לשתות עכ"ל. ותימא דא"כ תיהוי תיובתא מהא להרשב"א והמחבר לעיל סימן קכ"ד סעיף ב' דס"ל דמגע גר תושב אסור בשתי' ובש"ס אמרינן בהדיא דמיחדים אצלו יין אלא ה"ט כמ"ש רש"י דכיון דלא פלח עבודת כוכבים לא נגע ולא מנסך מיהו נראה דהיינו דוקא אם הוא בענין שאין לחוש שנגעו לשתות או להנאה אחרת כדלקמן סעיף ד' בהג"ה דאעפ"י דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן אסור היכא דאיכא למיחש שנגע משום הנאתו:

סעיף ב

אבל אין מפקידין. ואפילו בעיר שרובה ישראל. ש"ס:

סעיף ג

אסור בשתיה. משמע דבהנאה בכל גוונא שרי וכן משמע בב"י אבל הב"ח השיג עליו דלא שרי בהנאה אלא בידוע שלא נגע הא לאו הכי אסור אף בהנאה כדכתבו התוספות דאינו חושש על מגע עובד כוכבים וכן הוא בהרא"ש והטור דטעמא דהפקיד אצלו אסור משום שאנו חוששין שמא החליפו בשלו ושלו ודאי אסור כיון שאינו חושש על מגע עובד כוכבים:

סעיף ד

אין מיחדים יין אצלם. וברשב"א אפילו בדיעבד אסור וכ"כ העט"ז דאפי' דיעבד אסור בשתיה והרב שלא כתב כן נראה משום דס"ל דהרשב"א אזיל לטעמיה דס"ל (ומביאו ב"י לעיל ר"ס קכ"ג) סתם יינם ומגע עובדי כוכבים בזמן הזה אסור בהנאה דאף דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן מכל מקום כיון דלפעמים מנסכים הוין עובדי עבודת כוכבי' אבל לדידן דשרינן מגען וסתם יינם בהנאה מטעמא דלאו עובדי עבודת כוכבים הן אם כן ה"ה הכא דאם יחדו אצלו שרי בדיעבד כמו גר תושב וישמעאלים אלא דלכתחלה מיהת אסור וראיה לזה ממאי דקי"ל לקמן סעיף ד' בהג"ה דבזמן הזה אפילו נכנס עובד כוכבים בבית שיש בו יין של ישראל ואפילו סגרו במפתח ואפילו אינו נתפס כגנב שרי בשתיה היכא דליכא למיחש שנגעו לשתות והרי אין לך יחוד גדול מזה ואפ"ה שרי (ונראה דגם דעת העט"ז כן ומ"ש דבדיעבד אסור מיירי בענין שיש לחוש שנגע לאיזה הנאה) וכן משמע להדיא מדברי הב"ח סי' קכ"ט ס"ס ט' דלמאן דמתיר לקמן סעיף ד' ה"ה הכא אלא דחולק אלקמן סעיף ד' וכ' ולפעד"נ עיקר כהרשב"א עכ"ל. ולפעד"נ דהרשב"א אזיל לטעמיה אבל אנן קי"ל בסימן קכ"ג וקכ"ד ובדוכתי טובא דעובדי כוכבי' בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן ועוד נראה דהב"ח אפשר לפי שראה שהרב סעיף ד' הוציא דבריו מהג"א פרק השוכר היה קל בעיניו לדחותה מפני דברי הרשב"א אבל באמת גם הטור (סי' קכ"ט ותוס' פ' בתרא דעבודת כוכבים בשם רשב"א בשם רש"י) ומרדכי פרק בתרא דעבודת כוכבי' ואגודה שם וסמ"ג וסמ"ק והגמ"י ואו"ה כלל כ"ב דין י"ד כתבו להדיא כדברי הרב וע"ל סי' קכ"ט ס"ק י"ד:

סעיף ה

כגון שעשאו אפותיקי. מפורש או משכנו לו סתם ועיין בח"מ סי' קכ"ו:

סעיף ו

ואפילו היה היין חתום בחותם א'. נראה דהיינו לסברת הרשב"א והמחבר לקמן סימן ק"ל אבל למאי דכתב הרב שם ס"ב דבדיעבד סגי בחותם א' אפי' במפקיד כ"ש הכא והא דסתם כאן כדברי המחבר היינו משום דסמך עצמו אלקמן סימן ק"ל דהתם עיקר דוכתא דדין זה ועל העט"ז קשה שהעתיק דברי המחבר בסתם ואפשר סבירא ליה דהכא כיון דמשכנו לו הוה כדיליה וגרע טפי ולא סגי בחותם א' לכ"ע אבל בתוס' סוף פ' ר"י ד"ה המטהר מדמי להדיא דין זה למטהר יינו של עובד כוכבים וכן להדיא בש"ס סוף פרק ר"י (עבודה זרה דף ס' ע"ב) וא"כ כי היכי דבמטהר קי"ל ר"ס קל"א דסגי בחותם אחד

בדיעבד ה"ה הכא ודוק וכן משמע להדיא בר"ן ס"פ ר"י דלר"ת דסבירא ליה דסגי בחותם אחד ה"ה הכא ע"ש:

סעיף ז

ואפי' אין ביין שום חותם. ואפילו החביות פתוחות הרשב"א שם וכ' הב"ח בסעיף ה' ומיהו ודאי דוקא בבית הפתוח לר"ה וישראלים עברי ברה"ר הא לאו הכי לא מירתת וע"ל סימן קל"א:

סעיף ח

דתלינן תמיד בדבר הרגיל. ומשמע דחיישינן שהעובד כוכבים הוציא ברזא ולא חיישינן שהכניס אצבעו לפנים ונגע בו או שנגע ביין שיצא לחוץ דרך הברזא שאז נאסר מה שבפנים ג"כ ע"י ניצוק כיון דלא חזינן ריעותא לפנינו וכן משמע במרדכי פ' ר"י ובדברי הרב כמו שכתב בס"ס קכ"ט ולפי זה לדידן בזמן הזה שרי אף בשתיה במקום הפסד דהוי מגע עובדי כוכבים על ידי דבר אחר שלא בכונה כדלעיל סי' קכ"ד סכ"ה בהג"ה וע"ש:

סעיף ט

סתומות כו'. ע"ל סי' קכ"ט ס"ס א':

סעיף י

ואפי' היה ישראל דר באותו בית. מאחר שישלעובד כוכבים שייכות בבית. טור. וברשב"א איתא מאחר שיש לעובד כוכבים שייכות בבית או ביין וע"ל ס"ס ק"ל וקל"א מיהו הא דבעינן שידוע שסגר היינו ביום אבל בלילה מסתמא סגר כשיש לו שייכות בבית ואסור כדלקמן ס"ס ק"ל בהג"ה וכן נקבים בדלת לא מהני בלילה:

סעיף יא

מותר בשתייה. אע"פ שאינו נתפס כגנב על הכניסה דמירתת שמא יבא ישראל ויראהו נוגע הרא"ש והיינו דוקא כשהעובד כוכבים יודע דמגע עובדי כוכבים אסור לישראל ויפסיד יינו בכך כדלעיל סעיף ב' הא לאו הכי לא שייך מירתת והכי אמרינן בר"ס קט"ו:

סעיף יב

נתפס כגנב. בכ"מ שהוזכר נתפס כגנב פירושו שאם ימצאוהו יהא נתפס כגנב כדבסמוך סעיף ה':

סעיף יג

אלא א"כ יש לחוש שנגעו לשתות. ואפ"ה שרי בהנאה במקום הפסד בזמן הזה כדלעיל ר"ס קכ"ג:

סימן קכט

סעיף א

והניחו לבדו עם היין ויצא. אע"פ שבכל אלו יש לעובד כוכבים שייכות ביין מותר אפי' **שהה כו'**. לשון הטור וכתב הפרישה ס"ב הטעם כיון שהעובד כוכבים ידע שהישראל יודע שהוא שם אצל היין מירתת וסבור השתא יזכור הישראל יינו ויבא ויראנו וכדלעיל סי' קכ"ח ס"ב:

סעיף ב

לכתחלה לא יניח כו'. ע"ל סי' קי"ח ס"ק ל"א:

סעיף ג

אפילו שהה כו'. כיון שלא הודיעו שמפליג כדלקמן בסמוך:

סעיף ד

מפני שהוא ירא כו'. כב"י בשם המרדכי ס"פ ר"י ישראל שיש לו עובד כוכבים בביתו ונשאר יין בלא שמירה כיון דאימת רבן עלייהו בחזקת כשרות הן שנתפס כגנב ומיהו לכתחלה אסור לעשות כן ע"כ עכ"ל ד"מ והוא בב"י סימן זה:

סעיף ה

שסגר כו'. אבל סגר כו' חיישי' כיון דאית ליה שייכות בבית ואית ליה לאשתמוטי דברשות עומד שם שהרי הישראל הניחו שם רשב"א כלומר דאי לא ה"ל לאשתמוטי הוי שרי כיון דנתפס כגנב על הכניסה כדלעיל סי' קכ"ח ס"ד:

סעיף ו

החנות או שהרחיק. וכתב הב"ח דאף אם סגר והרחיק אינו אוסר אלא כשהחביות פתוחות או סתומות בשהה כדי שיסיר מגופות החביות כו' כדלקמן בסמוך גבי הודיעו שהוא מפליג ופשוט הוא:

סעיף ז

סדק או חור. ע"ל סי' קכ"ח ס"ג:

סעיף ח

שיש דרך עקלתון. והר"ן כתב הא דבעינן דרך עקלתון דוקא כשהעובד כוכבים אוחז החבית בידו או על כתפו אבל בהניח וישראל יוצא ונכנס לא בעינן דרך עקלתון דכל שעה מתירא ממנו דילמא השתא אתי ישראל ויראהו מתקרב לחבית עכ"ל. ובב"ח תמה על הר"ן דהא בדליכא דרך עקלתון אף בחנותו איכא למיחש דמניח פתח החנות פתוחה

ורואה מרחוק אם יבא ישראל או לא ולא מירתת וכן דעת הטור והכי נקטינן עכ"ל. ולחנם תמה דהא כב"י וד"מ דגם הר"ן מודה לזה ולא הוציא אלא בענין שאין העובד כוכבים יכול לראות אם בא הישראל ע"ש ואפ"ה באוחז החבית בידו בעי דרך עקלתון דאל"כ א"א שלא יראהו כשהוא בסמוך לו ויסלק ידו מיד אבל להתרחק מן החבית א"א לעשות כן מיד ודו"ק:

סעיף ט

או שהודיעו שהוא מפליג. אכולה מילתא דלעיל קאי כדאיתא במשנה דלא כהדרישה וע"ל ס"ק כ':

סעיף י

אם החביות פתוחות כו'. ולדידן ליכא למיחש לנגיעה אא"כ יש לו הנאה כגון שישתה או יחליף כדלעיל סי' קכ"ח ס"ד בהג"ה ובסי' ק"ל ס"ק ח' כתבתי בשם הב"י דבנקב קטן אע"פ שיכולין להוציא ממנו כל שאין יכולין להכניס לתוכו ליכא למיחש לאחלופי ופשוט הוא. ועי' בתשובת מבי"ט ח"ב סימן ר"ח מדינים אלו:

סעיף יא

בהפסד מרובה. היינו משום דיש פוסקים דסתימת מגופה לא הוי כחותם אבל בחותם אחד ממש סגי בדיעבד אפילו בלא הפסד מרובה כדלקמן סימן ק"ל ס"ב:

סעיף יב

או יותר. אפי' עשרה או יותר ול"ד לבין הגתות דסעיף ד' דהתם העובד כוכבי' מירתת מעובדי כוכבים אחרים אבל הכא עצה אחת להם ולא מירתתי מהדדי. ב"ח:

סעיף יג

אסור. ומשמע דה"ה בלא הודיעו שמפליג אסור מה"ט וכ"כ בתשובת משאת בנימין סימן כ"ט וכתב ול"ד לשוכר בית בחצירו של עובד כוכבים שהעובד כוכבים דר בה ומלאוה יין וישראל דר באותו חצר דמותר אע"פ שמפתח וחותם בידו (כדלקמן ס"ס ק"ל) ומסתמא רבים הם בני ביתו משום דבעיר לא סמיך העובד כוכבים אשומר משום דאפשר שיבא פתאום ולא יראו אותו מרחוק אבל בשדה סמיך שפיר על השומר ע"כ ונראה דלאו דוקא שדה ועיר אלא כל שיכול לראותו מרחוק ולא יבא פתאום אף בעיר אסור דהא חניות משמע דבעיר היא ואפילו הכי כל שיש רבים משמע דאסור:

סעיף יד

אם החבית פקוקה. משמע אבל אינה פקוקה אסור דליגע אינו מתירא מעוברי דרכים והב"ח תמה על הרב בזה שסתם כהמחבר ולעיל סימן קכ"ח ס"ד כ' בהג"ה דבזמן הזה

דלאו עובדי עבודת כוכבים הן אפי' פתוחה לא חיישינן דיגע אא"כ ישתה או הנאה אחרת ולק"מ דא"כ בכל דוכתי שכ' המחבר אסור בהנאה תיקשי הא בזמן הזה דעובדי כוכבי' לאו עובדי עבודת כוכבים הן שרי בהנאה וכדלעיל ר"ס קכ"ג וכן בסי' ק"ל וקל"א בכל סימנים אלו צ"ל דבזמן הזה שרי בכמה דוכתי כיון דלא חיישי' שנגע לנסך היכא דלית ליה הנאה והרב לא הגיה שם כלום וכה"ג טובי בכמה דוכתי אלא ודאי כיון שכתב הרב בעיקר דוכתא דדינא דבזה"ז שרי א"כ ממילא משתמע דכל מ"ש המחבר אינו אלא לסברתו מצד הדין ואטו כי רוכלא ליחשב וליזיל וזה פשוט וע"ל סי' קל"א ס"ק ט"ו:

סעיף טו

שלא מסר לו כו'. ואפי' אין ישראלים בעיר משום דעובד כוכבים אחרים מירתתי מעובד כוכבים זה ועובד כוכבים זה מירתת מעובדי כוכבים אחרים שמא יאמרו לישראל שנכנס. הרא"ש. וכב"י ומשמע לי מדברי הפוסקים דאפי' מסר לו מפתח סתם אמרינן לא מסר אלא שמירת המפתח ואין צריך לומר אחוז מפתח זה עד שאבא ומביאו. ד"מ:

סעיף טז

אפי' אם נתפס כגנב. בין על הכניסה בין על הנגיעה אסור ובב"ח פי' נתפס כגנב על פתיחת החבית לחוד ולא ידעתי למה:

סעיף יז

ודוקא כו'. כלומר הא דבעבר ונכנס אסור אפי' אם אינו נתפס כגנב על הכניסה ולא מפלגינן בין א"ל שמפליג או לא היינו אם הוא בענין שאין יכולים לראותו אבל אם יכול לראותו אז שרי בלא א"ל שמפליג דאע"ג) דאינו נתפס כגנב על הכניסה מכל מקום כיון דנתפס כגנב על הנגיעה מירתת וסבר השתא אתי ישראל וחזי ליה כדלעיל סימן קכ"ח סעיף ג':

סעיף יח

או אפילו רק סדק כו'. ודוקא ביום אבל בלילה לא מהני סדק כדלקמן ס"ס ק"ל:

סעיף יט

מותר היין. שהעובד כוכבים ירא ליגע שיאמר עתה יזכור יינו ויבא. טור מהש"ס. ולפירוש זה משמע דאפי' הישראל הולך לשתות () ויודע העובד כוכבים שדעתו להפליג אפ"ה שרי משום דחושב כשיזכור יינו יתחרט מיד ויבא וכן משמע להדיא מדברי הרשב"א והטור והרא"ה גבי אי אמרינן יזכור יינו בדברים שאי אפשר לעשותן כאן כדלקמן סעיף קטן שאחר זה וכן משמע מדברי האחרונים:

וכתב הרשב"א בת"ה דאפי' היין פתוח שרי ומביאו בית יוסף וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן י"ג ומביא בית יוסף ודרכי משה ומסיים בה דלא כהר"ן פרק השוכר שכתב דמיירי כאן שהיין פקוק בפקק עד כאן לשונו ודלא כהדרישה סעיף כ"ח לדעת הטור:

סעיף כ

מותר היין. מטעם הנזכר ומדלא חילק המחבר משמע דאזיל לשיטתו דהסכים בב"י להטור שהשיג על הרשב"א דכתב דבדברים שא"א לעשותן כאן אסור בהודיעו שהוא מפליג וס"ל דכיון דטעמא משום עתה יזכור יינו ויבא אין חילוק בכל דבר שייך לומר כן אף על פי שא"א לעשותו כאן אינו רוצה להפסיד יינו בשבילו ע"כ. וכ"כ הב"ח דדברי הטור דברי טעם הם (ובתשובת משאת בנימן ר"ס כ"ט חילק דלא חיישינן בהודיעו שהוא מפליג אלא א"כ כשהודיעו בפירוש אבל הכא אע"ג דידע העובד כוכבים שהפליג כל שלא א"ל בפירוש לא סמכה דעתיה דאמר השתא מדכר ישראל כו' ע"כ וקשה דמה בכך ס"ס יודע שמפליג וכ"כ בתשו' מבי"ט חלק ב' סי' ר"ח דף צ"ג ריש ע"ג ביצאו מספינה לספינה אחרת א"צ להודיע שמפליג שהרי הוא רואה שמפליג וכן מוכח מתוך דברי הרא"ה דלקמן דאין לחלק בכך) ובדרישה ר"ס זה האריך מאד אמאי לא שרינן לעיל בראה שהלך לבית המרחץ וכן בהודיעו שהוא מפליג והוציא לשון הטור והמשנה מפשטן וגם ירד לחלק חילוקים שאינן מתקבלים וכן הב"ח כאן נכנס בדוחקי' ע"ש והדבר פשוט שנעלם מהן דברי הרא"ה בב"ה דף קמ"ה ע"ב שהשיג ג"כ על הרשב"א דאפילו א"א לעשותו כאן שרי וז"ל שהרי לצלויי לבי כנישתא אזיל ודכותיה לא אפשר ליה הכא אבל דברים אלו מוכרעים ממקומן דאמרינן שמע קל צלויי קם נפק שמע קל שיפורי קם סלק הרי זה מוכיח שישראל זה מתוך ששמע קולות אלו קם בטירדא כאדם נחפז והשתא איכא למיתלי ולמימר אגב טירדיה לא מדכר לחמריה דאילו אדכר ליה לא הוי אזיל לא לצלויי ולא לשבות דלא מפסד ליה לחמרי' השתא דלמא מידכר שביק כולהי ואתי לנטורי חמרא אבל כל שהוא פורש משם בלא טירדא אלא ביישוב דעתו אסור ל"ש רחיצה ל"ש תפלה ואלו דברי טעם ודברים ברורים עכ"ל וראוים הדברים למי שאמרם וזה נראה ברור לפע"ד דעת הטור:

סעיף כא

הואיל ולא ידע כו'. כ"כ בד"מ בשם תשובת הרא"ש כלל י"ט סי' י"ג וכן נרשם בש"ע ותימה דבהדיא איתא בתשוב' הרא"ש שם להיפך דאפילו ידע שמפליג הישראל וז"ל נ"ל דחמרא שרי וראיה מפרק בתרא דעבודת כוכבים ההוא ישראל ועובד כוכבים דיתבי בארבא ושתו חמרא שמע ישראל קל שיפורי דבי שמשי קם סליק אמר רבא חמרא

שרי אימא אמר עובד כוכבים השתא קמדכר ליה לחמרא ואתי ואי משום שבתא הא אמר לי איסור גיורא כי הוינא בארמיותא אמינא יהודאי לא נטרי שבתא וכ"ש בנדון זה דשרי דמימר אמר עובדי כוכבים השתא מידכר ישראל שלא סגר במפתח ואתי ול"מ אם לא הודיע לעובד כוכבים שהוא מפליג דשרי דמימר אמר השתא אתי כל שעה ושעה ומירתת אלא אפילו הודיע לעובד כוכבים שהוא מפליג שרי דמימר אמר עובד כוכבים כשיזכור ישראל שלא סגר במפתח ישוב לביתו ויסגור ומירתת עובד כוכבים כו' עכ"ל הרי בהדיא דאפילו הודיעו שהוא מפליג מותר ובאמת ניכרים הדברים שהיה לפני הרב תשו' הרא"ש דפוס ישן ויניציאה שנדפס בשנת שי"ב שכתוב שם בזה הלשון וכ"ש בנדון זה דשרי דמימר אמר עובדי כוכבים השתא מידכר ישראל שלא סגר במפתח ואתי ול"מ אם לא הודיע לעובד כוכבים שהוא מפליג דשרי דמימר אמר עובד כוכבים כשיזכור ישראל שלא סגר במפתח ישוב לביתו ויסגור ומירתת עובד כוכבים כו' עכ"ל ודברים אלו נראים מוטעים והגיה הרב דוקא אם לא הודיע לעובד כוכבים שמפליג שרי אבל האמת יורה דרכו שגם בדפוס ישן ר"ל כמו בדפוס חדש שבויניציאה כאשר העתקתי למעלה ועוד שהרי מביא הרא"ש ראיה מההוא ישראל ועובד כוכבים דשתו חמרא כו' והתם אפי' כשהודיעו שהוא מפליג שרי מטעם שיאמר העובד כוכבים עתה יזכור יינו ויבא וכמ"ש בס"ק י"ט ך' ועוד דלפי טעם שכתב הרא"ש דמימר אמר עובד כוכבים כשיזכור ישראל שלא סגר במפתח ישוב לביתו ויסגור ומירתת ודאי אפילו הודיעו שהוא מפליג מותר מה"ט וכ"נ מדברי המחבר וצ"ע:

סעיף כב

וארובה מהעלייה לבית. דמצי למחזי לכ"ע הא לא"ה דהך גיסא ודהך גיסא אסור וכ"כ הרשב"א ב"י וד"מ ופשוט הוא מלעיל סימן קכ"ח ס"ג:

סעיף כג

וסגר כו'. ובלילה אמרינן מסתמא סגר ואוסר מאחר שיש לעובד כוכבים שייכות בבית כדלקמן ס"ס ק"ל:

סעיף כד

שהוא אומר. כשם שנחבאתי אני מפני הפחד כן אפשר ישראל אחד נחבא כאן כו':

סעיף כה

ישמעאלים כו'. דלאו עובדי עבודת כוכבים הן כדלעיל סי' קכ"ד ס"ק י"ב וסי' קכ"ח ס"ק א' וה"ה לשאר עובדי כוכבים בזמן הזה:

סעיף כו

שאין דרך העובדי כוכבים מפסיקתם כו'. כתב הב"ח ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך אהרא"ש וטור להתיר אף כשדרך עובדי כוכבים מפסיקתה אם נעולות הן בלילה נ"ל עכ"ל. ולפעד"נ דגם הרשב"א והמחבר מודים לזה דלא הצריכו שיהא אין דרך העובדי כוכבים מפסיקתה אלא כשאין דלתות השכונה ננעלות בלילה והרא"ש (ורבינו ירוחם) דהצריך שיהא דלתות השכונה ננעלות בלילה מיירי כשדרך הרבים מפסיקתה ביום והשתא הרא"ש והרשב"א לא פליגי ודלא כב"י וד"מ שכתבו דפליגי זה נ"ל ברור:

סעיף כז

הולכים אחר רוב בני השכונה כו'. אע"ג דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב אפילו בקורבה דמוכח כדלקמן סעיף י"ז שאני הכא כיון שנמצא בתוך השכונה גופה. פרישה וכ"כ הרשב"א במ"ה בית ה' סוף שער ד' בהדיא:

סעיף כח

אפילו אם רוב גנבי העיר כו'. כ"כ הטור וצ"ע דבש"ס לא מתיר אלא משום ס"ס ופירש"י ספק עובדי כוכבים ספק ישראלים ואת"ל עובדי כוכבים שמא לא פתחו אלא בשביל ממון וכשראו שהוא יין פירשו אלמא דלא מיירי אלא בספק עובדי כוכבים וישראלים דהיינו דגנבי עובדי כוכבים וישראל שוין א"נ באין ידוע אי רוב גנבי עובד כוכבים אי רוב גנבי ישראל אבל ברוב גנבי עובדי כוכבים לא דליכא ס"ס כיון דרוב גנבי עובדי כוכבים וכן נראה מדברי רבינו ירוחם ויש ליישב בדוחק וקצרתי כיון שאין דין זה מצוי בינינו דאין רגילות להצניע ממון בחביות יין וכמ"ש הרא"ש:

כתב העט"ז וכן גנבים שדקרו חבית בסכין ובידם קדרה ומשכו יין לתוכה י"א היין שבתוכה יש להתיר מטעם ס"ס שמא מתוך שהוא בהול בקדרה זו לא נגע ביין אלא מיד כשעבר הסכין את עובי השולים יצא היין ולא נגע בו בסכין ואת"ל נגע בו בסכין כיון שלא נתכוין הגנב אלא לנקוב כדי שיצא היין ולא חשש למגעו ה"ל כחו שלא בכונה ושרי ויש להקל בזמן הזה שאין מנסכין עד כאן לשונו נראה מדבריו דאם ידוע שנגע בסכין אסור דליכא ס"ס ודבריו תמוהין דמעולם לא תמצא ס"ס כזה דהא בהך טעמא לחוד דכיון שלא נתכוין אלא לנקוב שרי ובאמת הבין כך מל' המרדכי שהביא הב"י דמתיר מטעם ס"ס וליתא דמסקנתו להתיר מהך טעמא לחוד אפי' בזמן הש"ס וכ"כ הרב לעיל סי' קכ"ד סכ"ד דשרו מהך טעמא לחוד דכיון דלא כוון רק לנקוב החבית ה"ל מגע עובד כוכבים ע"י ד"א שלא בכוונה ושרי עכ"ל וכבר נתבאר שם דמגע עובד כוכבים שלא בכונה ע"י דבר אחר שרי אף לדין הש"ס וע"ש:

סעיף כט
דסתם כו'. דגנבים כחיל בשעת מלחמה דלקמן סעיף י"ב דמי ריב"ש שם וצ"ע בריב"ש שם:

סעיף ל
אפי' הן פקוקות. דפקוקות כפתוחות דמי דכי מהדר לה לפקק לאו משום אימתא אלא משום אורחא דמילתא. ר"ן וריב"ש שם:

סעיף לא
מותרות. שזה ראיה שלא פתחום שאם פתחום לא חזרו לסותמם שאין אימת אדם עליהם. ר"ן:

סעיף לב
אלו ואלו מותרות. בין בחיל של מדינה זו בין בחיל של מדינה אחרת ב"י וד"מ וכן מוכח:

סעיף לג
טופח על מנת להטפיח. ע"ל סימן קכ"ג סעיף י"ז וסימן קכ"ז ס"ה:

סעיף לד
צריך הדחה כו'. דחיישינן שמא נגע בו דלא מירתת למיגע שהוא סבור שאינו מפסידו כיון שאין בו יין עוד:

סעיף לה
הדחה וניגוב. ע"ל סימן קל"ח:

סעיף לו
מותר. דבעבידתיה טרוד ואין לו פנאי לנסך. הרא"ש וטור:

סעיף לז
וכן כו' וחלוקים כו'. עפ"ר וב"ח:

סעיף לח
שאנו תולין אותה ברוב הסביבות שהם עובדי כוכבים. אע"פ שהיא קרובה לעיר שרובה ישראל אפילו בקורבה דמוכח כדלקמן בסמוך:

סעיף לט
והקנקן הוא של מוצאו. עיין בח"מ סי' רנ"ט ס"ו:

סעיף מ

אלא אותו כרם כו'. שאין דרך לגנוב מכרם זה ולהצניע בתוכו טור ורשב"א אבל בלא האי טעמא הוה שרי דאף על גב דאפי' בקורבה דמוכח אזלינן בתר רובא הכא כיון שנמצא בתוך הכרם עדיף טפי וכמ"ש בס"ק כ"ז:

סעיף מא

מותר. עיין בריב"ש הביאו הב"י מתיר מכמה טעמים ולבסוף כתב וכ"ש בנדון זה שלא נמצא העובד כוכבים בצד היין ולא בתוך האוצר שאין לנו להאמינו שנכנס שם לא הוא ולא אחר וע"ל סי' ק"ל סוף ס"ח בהג"ה דאם היה חבית יין אצל העובד כוכבים ואמר שהיה מטפטף ותקנו ונגע בו אינו נאמן ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ל"ח:

סעיף מב

דאין העובדת כוכבי' נאמנת. אבל אם ידוע שלקחה מהיין שבמרתף אסור והיינו מדין הש"ס א"נ כגון שא"א לה ליקח אם לא שתגע בידה כגון שאין ברזא בחבית וצריכה לשאוב מן החבית או מן הכוב' בידה וכה"ג דאע"ג דבכה"ג נמי אפשר לה ליזהר שלא תיגע כגון שתשאוב בכלי ותשמור עצמה שלא תיגע בידה כלל מ"מ חיישינן שמא נגעה בו דרך מתעסק וכדלעיל סימן קכ"ח ס"ד בהג"ה אבל היכא דיש ברזא שלא נגעה בידה עצמה ביין שבחבית רק על ידי ברזא אפילו ידוע שלקחה היין מן היין שבמרתף שרי לדידן בזמן הזה במקום הפסד מטעמא דה"ל מגע עובדי כוכבים ע"י ד"א שלא בכוונה וכדלעיל סימן קכ"ד ולקמן ס"ק שאח"ז:

סעיף מג

סימן קכ"ה. כן הוא בספרים ובעט"ז וכן הוא בד"מ ולא ידעתי שום ענין שם לכאן ונראה דטעות הוא וצ"ל סי' קכ"ד או צ"ל סי' קכ"ח ור"ל דשם סעיף ד' נתבאר דלא חיישינן שמא נגע לנסך אלא כשנגע להנאתו כיון שהעובדי כוכבים בזה"ז אין מנסכים א"כ ה"נ לא חיישינן שמא נגעה בכוונה בידה לנסך דשם סעיף כ"ד נתבאר דבזה"ז דעובדי כוכבים לאו עובדי עבודת כוכבים הן אפי' הוציאה הברזא בכוונה שרי משום דכיון דאין כוונתה לנסך ה"ל מגע עובדי כוכבים ע"י ד"א שלא בכוונה א"כ ה"ה הכא ולא חיישינן שמא נגעה בידה עצמה ביין שבחבית או נגעה במה שיצא לחוץ במה שמשכה דאז נאסר גם מה שבפנים ע"י ניצוק דהא אינה צריכה לעשות כן וכן משמע להדיא במרדכי שם דמסיים אמעשה דטמנה המפתח דלעיל ואפילו משכה העובדת כוכבים והברזא יוצאת חוץ לקנה אם אין העובדת כוכבים יודעת ה"ל כחה של עובד כוכבים שלא בכוונה עכ"ל אלמא דלא חיישינן שמא נגעה בידה אלא דהצריך שאין העובדת כוכבים יודעת משום

דא"כ ה"ל כחה אבל לדידן דקי"ל לעיל סי' קכ"ד דכחו ומגע עובד כוכבים ע"י ד"א שרי בזמן הזה א"כ ה"ה הכא מיהו היינו דוקא במקום הפסד וכמ"ש שם ס"ק ע"א:

סימן קל

סעיף א

ויש מתירים כו'. כתב הב"ח מ"מ עכשיו נוהגים שלא להתיר לשלוח יין כלל בחבית של עץ מעיר לעיר אם לא ע"י נאמן ישראל שומר ביום ובלילה כי שכיח שהעובדי כוכבים נוקבים במקדח קטן או בסכין בין הנסרים ומוציאין יין בגניבה ואין לשנות להקל כלל מיהו אם מכסים כל דופני החבית בחשוקים וגם השולים בנסרים יש להתיר כמו שכתבו התוס' פא"מ עכ"ל ונראה דהיינו דוקא לכתחלה וכן כתב בתשובת משאת בנימן סימן כ"ט דבדיעבד מתירין כמו שכתב הרב:

סעיף ב

וכן שלא יהיה שם ברזא. כתב בתשו' משאת בנימן שם דדין זה לאו לעיכובא אלא לרווחא דמילתא אבל בדיעבד הדבר ברור דסגי בחותם א' אף בחבית של עץ ואפילו בלא שום תיקון אחר כגון כיסוי עור וחשוקים או להכניס החבית בשק ע"כ וע"ש שהאריך מיהו אם לא חתך הברזות אף דיעבד אסור דהא בקל יכול להוציא הברזא ולהמשיך יין:

סעיף ג

ואם מצא סכין כו'. ז"ל ד"מ ומה שכ' האו"ה דהיין אסור כשמצא תחוב קוץ ע"ל סימן קכ"ט וקכ"ד דיש להקל עכ"ל ור"ל דשם נתבאר דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן ואם נגעו בכוונה על ידי ד"א כגון שדקרו שם הסכין להוציא יין מותר במקום הפסד וה"ה הכא ועפ"ז הם דבריו כאן בהג"ה (והא דלא חיישינן שמא בשעה שמשך היין נגע בידו ביין ונאסר מה שבפנים ע"י ניצוק דלמה לו לעשות כן וכמ"ש בס"ס קכ"ט) אלא מ"ש ע"ל סי' קכ"ח ט"ס הוא וצ"ל קכ"ד וכן הוא בעט"ז:

סעיף ד

אפילו בחותם אחד. דוקא בחותם אבל סתומות במגופה לא הוי בדיעבד כחותם אחד אלא במקום הפסד מרובה כדלעיל סי' קכ"ט סוף סע"א בהג"ה וכן מפתח א' לא הוי כחותם א' כמ"ש בסי' קי"ח ס"ק כ"א:

סעיף ה
מקולקל כו'. ודוקא כשנראה שנסתר בכוונה ע"י אדם כדלקמן ס"ח בהג"ה וכן משמע באו"ה כלל כ"ב דין י"א להדיא ואפילו בחותם אחד מקולקל שרי אם לא שנראה בו דאדם קלקלו ע"ש:

סעיף ו
יין כו'. כל הסעיף נתבאר לעיל ר"ס קי"ח:

סעיף ז
בחותם אחד. דאי משום איסוכי לא מנסכי ליה אי משום איחלופי כיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף ש"ס. וכתב ב"י ומשמע דאפילו יש בכלי שום נקב שיוכל לשתות ממנו אם אינו גדול שיוכל להריק בו יין לתוך הכלים שרי ע"כ:

סעיף ח
וכן כל שינוי כו'. וכת' בתשו' משאת בנימין סי' כ"ט דקשירת כיסוי העגלות אע"פ דאין לך קשר משונה מזה מה שקשור בראש העגלה ונתון כמה פעמים אילך ואילך בכל אורך העגלה ובסוף העגלה פעם שנית מכל מקום לא הוי כחותם דמאי דסמכינן אקשר משונה או חותם היינו משום דלא טרח ומזייף א"נ מרתת משא"כ בזה דמוכרח הוא להתיר הקשרים ולפתוח העגלות בכל יום כדי ליקח מאכל שלו שבתוך העגלות ע"כ וע"ש:

סעיף ט
אינו נאמן. ע"ל ס"ס קכ"ט מ"ש בזה:

סעיף י
אם ישראל דר שם. ואין לעובד כוכבים שייכות ביין אע"פ שיש לו שייכות בבית בחזקת משתמר הוא עד שיצא ישראל ויאמר לו שהוא מפליג דה"ל כמניח עובד כוכבים בחנותו לעיל (ר"ס קכ"ט) דמותר אא"כ הודיעו שהוא מפליג רשב"א ואם יש לעובד כוכבים שייכות ביין נתבאר בסי' קכ"ח ס"ב ג':

סעיף יא
המפתח וחותם. ולדידן בחותם לבד מותר בדיעבד כדלעיל סעיף ב' בהג"ה:

סעיף יב
ואם אינו דר העובד כוכבים בחצר מותר. אע"פ שגם הישראל אינו דר כן מוכח להדיא ברשב"א וכ"פ הב"ח ופשוט הוא אלא שכתב דהיינו דוקא כשיש חותם אחד וז"א דבדברי הרשב"א מוכח דאפילו בלא חותם כלל שרי מטעמא דכיון דאינו דר שם אינו עתיד לבא שם ועוד דהא כ' כל שאינו דר באותו חצר הרי הוא כעובד כוכבים אחר ובעובד כוכבים

אחר נתבאר לעיל סי' קכ"ח סעי' ד' דאפי' בלא חותם כלל מותר והכי מוכח להדיא בתה"א דף קמ"ו ע"ב ע"ש:

סעיף יג

אא"כ נמצא עומד בצד היין. שאז אסור דכיון שהזכיר או מכר יש לו שייכות קצת בבית שם מה שאין כן לעיל סי' קכ"ח סעיף ב' דאין לו שייכות כלל שרי אפילו נמצא עומד בצד היין:

סעיף יד

ואין ישראל דר בו. ומכל מקום הישראל יוצא ונכנס שם דאי באינו יוצא ונכנס כלל או אפילו בהודיעו שמפליג לא עדיף ממניח עובד כוכבים בחנותו בסי' קכ"ט ובביתו בסימן קי"ח ס"י דאסור:

סעיף טו

מכל מקום נתפס עליו כגנב. ושרי כדלעיל סימן קכ"ח ס"ד:

סעיף טז

שייכות בחצר. כלומר שדר שם ואית ליה לאשתמוטי על הנעילה:

סעיף יז

אבל ע"י חור. מותר כל מה שיכולים לראות על ידי חור וסדק כלעיל סי' קכ"ח סע"ג:

סימן קלא

סעיף א

ולא פרע לו מעות. היינו שלא פרע לו כלום אבל אם פרע לו מקצת בענין שיש לישראל חלק ביין משמע מדברי תשובת הרשב"א שהבאתי בס"ס זה דה"ל כיינו של ישראל שמונח ביד עובד כוכבים דשרי במפתח וחותם ולדידן בחותם אחד בדיעבד ע"ש:

סעיף ב

והישראל דר בחצר. דחשיב כמו שומר דסגי ביוצא ונכנס כן כתבו הפוסקים:

סעיף ג

אם דר ישראל. אפילו ישראל אחר ב"י ופרישה אבל דעת הרשב"א דאפילו בישראל זה לבדו דר בעיר אינו מתיירא מליכנס שם ומזייף ובעינן דוקא ישראלים רבים דרים שם לפי שמתיירא שמא יראהו אחד מהן וכן דעת הר"ן ס"פ ר"י ויש להחמיר במקום שאין הפסד אבל בהנאה נראה דשרי אף שלא במקום הפסד כיון דאפילו ודאי מגען שרי

בהנאה במקום הפסד בזמן הזה כדלעיל ר"ס קכ"ג ועוד דכי היכי דסמכינן לקמן אסה"ת וסייעתו בחב"ח להתיר בהנאה ה"ה הכא יש לסמוך אהפוסקים המתירין ודוק:

סעיף ד

מותר וכו' מפתח וחותם. ודעת הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד דהיכא דאין העובד כוכבים דר בחצר שרי בלא חותם כלל כיון דהוא פתוח לר"ה ונראה דכ"ע מודים בזה לדינא (ודברי רבינו ירוחם בענין זה מעורבבים ואינם מכוונים ע"ש וקרוב הדבר שהם מודפסים בטעות גם דברי התורת חיים סוף פרק ר"י מגומגמים בזה ע"ש):

סעיף ה

אם יש וכו'. ודעת רש"י דאפילו הכי אסור משום דכל שלא כתב לו התקבלתי (בענין שאינו יכול לעכבו) סבר אי חזי לי לא מפסידנא ואמינא דידי הוא עיין שם וכן דעת הברטנורה ואע"פ שפירושו במשנה אינו מחוור מ"מ אפשר דהדין אמת די"ל דהמשנה שמתרת בפתח פתוח מיירי בשאין העובד כוכבים דר שם כמ"ש הרשב"א בתה"א והר"ן בשם הראב"ד אבל כשהעובד כוכבים דר שם פתח פתוח מאי מהני והלא הוא יושב בתוך אותו הפתח כמ"ש הרשב"א בתשובה ומביאו ב"י בס"ס זה וא"כ כיון דפתח פתוח לא מהני מפתח וחותם נמי לא מהני (כדמוכח בש"ס ופוסקים) וכ"פ הרשב"א בת"ה דאם היה עובד כוכבים דר בחצר והישראל דר בחצר אחרת אפילו בשני חותמות לעולם אסור עד שיהא יושב ומשמר ומביאו ב"י ע"כ נראה דאין להקל בזה אלא במקום הפסד ובאופן שנתבאר בס"ק ג':

סעיף ו

ובדיעבד כו'. כלומר לדידן מותר בדיעבד בחותם א' אלא דלכתחלה צריך ב' חותמות אבל להמחבר אף בדיעבד צריך ב' חותמות וכדלעיל סימן ק"ל וכאן הא מיירי להדיא אף בדיעבד:

סעיף ז

אפילו בחותם א'. ובמפתח וחותם שרי בהנאה לדידן אפילו באינה פתוח לר"ה ואין שום ישראל דר בעיר כדלקמן סוף הסעיף בהג"ה וכן בשתיה במקום הפסד מרובה:

סעיף ח

אף על פי שישראל דר בעיר. ואפילו הרבה ישראלים:

סעיף ט

ויוצא ונכנס. אע"פ ששהה זמן רב אם לא הודיעו שמפליג כדלעיל ר"ס קכ"ט:

סעיף י
במפתח וחותם. ולדידן מותר בחותם אחד בדיעבד כן מוכח בפוסקים:

סעיף יא
רוכלי כו'.) ואפי' בלילה מתירא שמא יחשבוהו לגנב ומ"מ בשבתות וי"ט שאין מתירא מרוכלים נראה שצריך שומרים ר' ירוחם ומביאו ב"י וד"מ ומסיים בה דהא דאמרינן (לעיל סי' קכ"ט ס"ו) דאין אנו בעיניהם בחזקת שומרי שבתות היינו במקום דאיכא פסידא לישראל אבל אין רוכלים מחזרים בעיירות שלהן ולא מרתת מהם ע"כ:

סעיף יב
וכבר נתבאר כו'. זהו סברת הראב"ד (שהביאו הרשב"א והר"ן) ומבואר מדבריו שם דפתח פתוח לרשות הרבים נמי לא מהני בלילה אלא צריך להיות ישן בתוכו ומדלא כתב נמי הרב כל דברי הראב"ד דבחלון לא שרי אלא מה שנראה מן החלון משמע דסבירא ליה בהא כהרשב"א (והר"ן) דהכל שרי משום דל"ד לדלעיל סימן קכ"ח ס"ג דהתם ודאי נכנס משא"כ הכא מרתת ולא נכנס לבית שהיין בו וס"ל כמו שכתב ב"י דמה שמחלק הראב"ד בין יום ללילה אינו חולק הרשב"א עליו כו' ע"ש:

סעיף יג
ואם כתב כו' התקבלתי כו'. דוקא כ' לו התקבלתי או שזקפו עליו במלוה הא לאו הכי אפילו קנאו ממנו בפני עדים כדרך מקחן של עובדי כוכבי' שלא יוכל א' מהם לחזור המקח אסורים ב"י בשם תשובת הרשב"א וע"ש. וכיוצא בזה כ' הר"ן בתשובה ומביאו ב"י ס"ס זה ע"ש:

סעיף יד
מותר בכל ענין. אפילו ביינו של עובד כוכבים ברשותו של עובד כוכבים שדר שם ואין הישראל דר שם ועיר כולה עובדי כוכבים משום דחב"ח הוי כשומר שם ומשמע מדברי סה"ת וסייעתו דמפתח וחותם חשיב כחב"ח דהוי כשומר:

סעיף טו
להתירו בהנאה בו'. והב"ח השיג על הרב בזה דלמאי דקי"ל דכל מגע עובד כוכבים אפילו בכוונה וכל סתם יינם אינו אסור אלא בשתיה כמו שנתבאר בר"ס קכ"ג אם כן כאן דאיכא ספק מגע יש לסמוך אסה"ת בזמן הזה להתירו אפי' בשתייה עכ"ל ואין זה השגה דבכמה דוכתי כתב הרב כהאי גוונא וכן בדוכתי טובי סתם כהמחבר והיינו לפי דין הש"ס דעובדי כוכבים עובדי עבודת כוכבים הם ונ"מ נמי לדידן שלא במקום הפסד דאסור בהנאה וכדלעיל סימן קכ"ד ס"ק ע"א ואפ"ה שרי כאן ועוד נראה דאפילו בזמן

הזה לא רצה הרב להקל בשתיה לסמוך אסה"ת אבל בהנאה מתיר כדכתב הר"ן בתשובה דאע"ג דנתבאר לעיל סימן קכ"ד ס"ק ע"א דכל היכא דמותר בהנאה מדין הש"ס שרי לדידן אף בשתיה היינו היכא דשרי בבירור מצד דין הש"ס או מצד שכן הסכימו רוב הפוסקים מה שאין כן הכא דלא שרי בהנאה לכ"ע אלא משום דסמכינן אסה"ת ורוב הפוסקים לא ס"ל הכי א"נ והוא העיקר דל"ד לדלעיל סי' קכ"ד דהתם הכי קאמרינן כל היכא שמותר מן הדין בהנאה כשנגע בו נחתינן חד דרגא ושרינן בזמן הזה אף בשתיה דכיון דעובדי כוכבי' בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הם הוי מגע שלא בכוונה ומגע שלא בכוונה אינו אוסר בשתיה אפי' לדין הש"ס כשהיה המגע ההוא בכוונה מותר בהנאה כגון מגע עובד כוכבים ע"י ד"א דשרי מן הש"ס בהנאה אבל הכא דודאי אם היה יודע שנגע היה לכ"ע אסור בהנאה מדין הש"ס אלא דסמכינן אסה"ת (א"נ אהראב"ד דמתיר ספק מגעו בהנאה כדאיתא בתשובת הר"ן) דחב"ח כשומר דמי ולא נגע אם כן מה בכך שהעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הם ומכל מקום בהפסד מרובה אפשר דיש להתיר בשתיה וכדברי הב"ח דהא הסמ"ג לאוין קמ"ח דף נ"ו סוף ע"ב והגה"מ רפי"ג מהמ"א וסמ"ק סי' רכ"ג דף קס"ז ע"א והכל בו ושאר פוסקים מסכימים לסה"ת ודע דבכל הסימן וכן בכל סימן קכ"ט וק"ל דחיישינן שמא נגע בו עובד כוכבים היינו דוקא במקום דאיכא למיחש שמא נגע בו לשתות או להחליף או לשום הנאה אחרת או שנגע בו דרך מתעסק הא לאו הכי לא חיישינן דנגע לנסך ומותר בשתיה במקום הפסד דעובדי כוכבי' בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן כדלעיל סי' קכ"ח ס"ד בהג"ה (וע"ש בס"ק ד') והרב שלא הגיה כן היינו משום שסמך עצמו אלמעלה:

סעיף טז

מותר. שלא אמרו אלא במטהר יינו של עובד כוכבים שגדל בכרמו שלא טרח בו כ"כ ולא הוציא עליה הוצאות ואינו חושש כ"כ אם ירגיש הישראל שיזייף אבל כשמוליך יין למרחוק בטורח גדול והוצאה מרובה וגם קנה אותו חש לטרחו ולהוצאתו ולא זייף. הרא"ש וטור. וכתב הב"ח דאע"ג דמדינא להט"ו אין חילוק בין חותם א' לב' חותמות מכל מקום לא שרי הכא אלא בחב"ח כדמשמע בתוספות כו' ומשמע מדבריו שם דהיכא דנהוג להתיר בכה"ג בחותם א' נהוג ועיין בתשו' מבי"ט חלק ב' סימן ר"ח:

סעיף יז

יינו של עובד כוכבים. ומיירי שפרע הישראל חלקו להעובד כוכבים האחר או שכתב לו התקבלתי בענין שכשבא הישראל אינו מעכב עליו דהוי ליה יינו של ישראל וכמו שכתבתי בס"ק שאח"ז:

סעיף יח

ולא חיישינן לשותפות העובד כוכבים. דלא דמי למטהר יינו של עובד כוכבים דלא שרי בחב"ח דהכא שאני דכיון דאית לישראל שותפות בעובד כוכבים מרתת ונתפס עליו כגנב ולא אמרו אלא במטהר יין שהוא של עובד כוכבים לגמרי דלא מרתת ואפילו נגע בו אינו נתפס עליו כגנב ועוד בשוכר בית מן העובד כוכבים הדר בחצר על דעת שיהא המפתח ביד ישראל הרי הוא לגבי עובד כוכבים השותף ברשותו של ישראל ואע"פ שהעובד כוכבים המשכיר דר בחצר לא חיישינן שיניח לעובד כוכבים שותפו ליגע בו דהא המטהר יינו של עובד כוכבים שנתנו לבית עובד כוכבים אחר שאינו בעל היין שרי בחב"ח כל שכן כאן עד כאן לשון תשובת הרשב"א ומביאו ד"מ ונראה דלא הצריך שיהא המפתח ביד ישראל אלא משום שיהא חב"ח ולטעמיה אזיל דסבירא ליה דבמפקיד בעינן חב"ח אבל לדידן דקי"ל דסגי בחותם אחד א"כ אפילו אין המפתח ביד ישראל שרי דהא כיון דאית לישראל שותפות בעובד כוכבים מירתת העובד כוכבים שותפיה ולא נגע ועוד דהא כבר נתבאר בס"ק י' דאפילו יינו של עובד כוכבים שנתנו בבית עובד כוכבים אחר שרי לדידן בחותם א' כל שכן הכא ולפי זה נ"ל דמה שהצריך הרב שיהא המפתח ביד ישראל משום דבכה"ג שרי אף לכתחלה דלכתחלה בעינן מפתח וחותם כדלעיל סי' ק"ל ומשמע לי דאפילו היה היין מונח בביתו של עובד כוכבים שותפו שרי מטעמא דכתב הרשב"א דכיון דאית לישראל שותפות בעובד כוכבים מירתת ולא נגע (וכן העט"ז לא כתב אלא טעם זה ונראה שלזה כתב הרב סתם ולא ביאר היכא היין מונח) והלכך ה"ל כיינו של ישראל שמונח בבית עובד כוכבים ושרי בדיעבד לדידן בחותם אחד כנ"ל:

סימן קלב

סעיף א

מאותו העובד כוכבים. דלאו דמי מכירה לוקח אלא דמי ההיזק ואפילו אין העובד כוכבים רוצה ליתן המעות עד שיתן לו הישראל היין שרי כ"כ הר"ן ומביאו ב"י:

סעיף ב

שאסרו. משמע דאפילו אסרו בשוגג דבכה"ג פטור מלשלם וכדאיתא בח"מ סימן שפ"ה אפ"ה מותר ליקח דמיו מאותו העובד כוכבים דמ"מ הזיקו וכ"פ הרשב"א וכ"פ הב"ח:

סעיף ג

יש מי שאומר כו'. כתב זה בשם יש מי שאומר משום דרבינו ירוחם מביא בשם י"א דלא שרי אלא כשמכר העובד כוכבים היין ואח"כ פרע לישראל שאין ביד העובד כוכבים

שום דבר כשפרע לישראל והביאו ב"י ומוכח מדבריו שם להדיא דאפילו לאחרים אסור כל שלא מכר העובד כוכבים היין והוא דעת ה"ר אלחנן שהביא הרא"ש ריש פ' בתרא דעבודת כוכבי' והדרישה הבין דמ"ש המחבר כן בשם יש מי שאומר היינו משום דסבירא ליה דלדעת הטור אף לבעל היין מותר כשלוקח היין תחלה והא ודאי ליתא לא בדעת הטור ולא בדעת המחבר ולענין דינא אע"פ שנעלם מהב"י דברי הרא"ש ריש פרק בתרא דעבודת כוכבים שמהן הוציאו הטור ורבינו ירוחם דבריהם דפסק הרא"ש שם כדעת היש מי שאומר מ"מ הרי הרמב"ן והר"ן ר"פ בתרא דעבודת כוכבים אוסרים וכ' הר"ן שכן נראה גם כן דעת רש"י וגם רבינו ירוחם לא הכריע מיהו דעת המרדכי שם כהרא"ש וכן מסקנת התוספות שם בשם ר"י ומביאם ב"י לקמן ס"ס קמ"ד הלכך במקום הפסד מרובה שרי הא לאו הכי אסור ואע"ג דלא נ"מ בייני דקי"ל דשרי בהנאה בזמן הזה מכל מקום נ"מ למכר עבודת כוכבים ומשמשיה כדאיתא להדיא בפוסקים דה"ה בעבודת כוכבים והוא פשוט וע"ל ס"ס קמ"ד:

סעיף ד

שלבעל היין שמכרו אסורים. משום קנס כדאית' ברבינו ירוחם שהביא הב"י וכן באשר"י שם וע"ל סי' רט"ו ס"ק א':

סעיף ה

לאחרים מותרים. דכיון שאחר שקנה העובד כוכבים היין במשיכה נתן הדמים לא הוי דמי יי"נ טור והרא"ש שם:

סעיף ו

כמו שנתבאר לעיל ר"ס קכ"ג. דמגען מותר בהנאה במקום הפסד:

סעיף ז

שמשפסק סמכה דעתו כו'. וליכא למיחש שמא יגע בו קודם המשיכה דכיון שלא בא לרשות העובד כוכבים מסתמא הישראל נזהר בו שלא יגע:

סעיף ח

דמיו אסורין. משמע אע"פ שמדד ישראל דמכל מקום כיון שבא לרשות העובד כוכבים אין הישראל נזהר ממגע עובד כוכבים וכן הוכיח ד"מ בטור והשיג על הבית יוסף וכן כ' הדרישה והב"ח וכב"י דאם נזהר הישראל יפה יפה וידע דודאי לא נגע דמיו מותרים ומביאו ד"מ:

סעיף ט

לא סמכה דעתו. ולא נקנה לו במשיכה זו כיון שעדיין לא פסק. טור:

סעיף י
ונאסר היין כו'. והדמים אסורים אבל אם לקח הדמין קודם לכן בענין שנקנה היין לעובד כוכבים מיד דמיו מותרין כדלקמן:

סעיף יא
והרי זה כמוכר סתם יינם. הקשה בית יוסף דהא לאותו העובד כוכבים עצמו שרי כדלעיל בריש הסימן והניחו בצ"ע והעתיקו ד"מ ודרישה ולפעד"נ דהכא כיון שהיו עסוקין במכירה קודם שנאסר גרע טפי והדבר נראה דמשום מכירה לוקח המעות ולא משום היזקו והעט"ז והב"ח בקונטרס אחרון תירצו בענין אחר:

סעיף יב
במה דברים אמורים. דפסק עד שלא משך מותר וע"ל ס"ק כ"ד:

סעיף יג
עכבת יין. או לכלי טופח ע"מ להטפיח רבינו ירוחם ני"ז ח"ג:

סעיף יד
מנדנד הכלי. דאז אסור מחמת נדנוד העובד כוכבים כדלעיל סימן קכ"ד ס"ק ל"ה וסימן קכ"ה ס"ק י"ז ולדעת הרב שם אינו אסור בנדנוד בלא הגבהה ע"ש:

סעיף טו
או שהיה אוחזו בידו כו'. ולא אמרינן דמיד שבא לאויר הכלי מיד קנאו דכיון שנפלה בו טפה ראשונה ונאסרה מפני שנפלה לכלי שביד עובד כוכבים כל היין שבכלי העליון נאסר משום ניצוק ב"י:

סעיף טז
דאז ע"כ הוא מנדנד. קשיא לי על זה מדפריך בש"ס ס"ס כי מטא לאוירא כו' על כרחך הבין דמה שתירץ לו מקודם אי דקא רמי למנא דישראל הכי נמי לא צריכא דרמי למנא דעובד כוכבים היינו שהעובד כוכבים אוחזו בידו דאם לא כן לא קנייה כי מטא לאוירא וכן משמע נמי מדמתרץ בתר הכי אי דנקיט ליה עובד כוכבים לכלי בידיה הכי נמי כו' ואם כן איך הבין לל"ל דרמא למנא דעובד כוכבים הא אפילו רמא למנא דישראל והעובד כוכבים אוחזו אסור משום דע"כ מתנדנד וצ"ע:

סעיף יז
צריך ליקח הדמים. דעובד כוכבים קונה בין במשיכה בין בכסף וכ"כ הרב המגיד פ"א מהל' זכייה ומתנה ב"י וע"ל סי' ש"ד ס"י ומה שכתבתי שם:

סעיף יח

ואחר כך ימדוד. וסיים הרמב"ם ואם מדד ולא לקח דמים אע"פ שפסק דמיו אסורי' שמשעה שיגיע לכלי נאסר כסתם יינם עכ"ל והמחבר השמיט זה משום דסבירא ליה דכיון דמיד שהגיע לכלי קנהו ולא מיתסר אלא משום ניצוק ולא אמרינן ניצוק לסתם יינם אלא לאסור בשתיה וכ"כ בבדק הבית וז"ל ומ"מ יש לתמוה עליו למה כתב דמיו אסורים לפמ"ש בסי' קכ"ו דניצוק אינו אוסר אלא בשתיה עד כאן לשונו ומכל מקום בזה דצריך ליקח הדמים תחלה פסק כהרמב"ם דסבירא ליה דלכתחלה מיהא אסור וע"ל ס"ק כ"ד גבי ומכל מקום קשיא על הרב כו':

סעיף יט

כולו מותר בהנאה. אם יש ס' כנגד העכבת יין כולו מותר אף בשתיה כדלקמן סי' קל"ד ס"ב בהג"ה וכך כתב הרא"ש פרק בתרא דעבודת כוכבים ומביאו הב"ח:

סעיף כ

חוץ מדמי מעט היין. לאו דוקא וגם הטור לא סיים כן והיינו משום דהעכבת יין הוא של עובד כוכבים וגם אינו שוה כלום והרב אשמועינן דהיכא דשוה שום דבר והוא של ישראל אסור:

סעיף כא

ואפילו לכתחלה אינו אסור כו'. כתב הפרישה סעיף י"ג דהיינו שמתחלה עשה במזיד כדי שיתבטל העכבת יין ויהא מותר לו בדיעבד לכך אפילו דיעבד נמי אסור כדלעיל סימן צ"ט כל האיסורים שרבה עליהם במזיד אסורים עכ"ל ולא משמע כן ועוד דהכא ודאי לא שייך ביטול איסור לכתחלה דודאי לא היתה כוונתו לבטל העכבת יין ועוד תימה דא"כ מאי פריך בש"ס כמאן דלא כרשב"ג הא אפילו לרשב"ג בכה"ג אסור אפילו דיעבד משום מבטל איסור (ודברי הטור הן הן דברי הרב ע"ש) אלא ודאי בדיעבד בכל ענין מותר וזה ברור:

סעיף כב

וא"ל המוכר יקנה לך כליך. כתב ב"י בשם הרשב"ץ דה"ה אם שכר לו הישראל מקומו מותר ויוציאנו משם קודם שיאסר שלא יטול שכירת יי"נ עכ"ל ומביאו ד"מ ועמ"ש עוד ב"י לקמן בשם א"ח ועיין עוד בח"מ סי' ר' יתר דרכי הקנייה ומשם תלמוד לכאן:

סעיף כג

מותר. ואי משום הטפת יין הא לית ליה הנאה מיניה שאינו שוה כלום ועוד שהיא של עובד כוכבים וכ"כ הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י בסי' קל"ד דף קל"ח ריש ע"ד וכ"כ הר"ן ומביאו ב"י בסי' קכ"ו:

סעיף כד

דמיד שבא לאויר כו'. הקשה ב"י דכל זה אמרינן בש"ס למ"ד ניצוק אינו חבור אבל למאי דקי"ל לעיל סימן קכ"ו דניצוק חבור אפי' נקיט ליה עובד כוכבים לכלי בידיה או שעומד בחצירו לעולם אסור דקודם שבא לאויר נאסר משום ניצוק ותירץ דאפי' מ"ד ניצוק חיבור מודה דאם עירה לסתם יינם לא מיתסר אלא בשתיה ומביאו ד"מ והב"ח כתב עליו ושארי ליה מאריה דכבר התבאר דליתא להאי פירושא לדעת הטור והרשב"א וכמו שהארכתי בזה בסי' קכ"ו בס"ד ע"ש היטב עכ"ל התפלל על אחרים והוא צריך לאותו דבר כי הדבר ברור ופשוט שדעת הרשב"א בתה"א (דף קנ"א ע"ג) דבסתם יינם לא אמרינן ניצוק חבור אלא לאסור בשתיה ולא בהנאה ומביאו ב"י בס"ס קכ"ו וכ"כ הב"ח גופיה שם ורשב"א עצמו שם פי' בהדיא כאן כמ"ש הב"י ע"ש מיהו דברי הטור דוחק לתרץ כן ע"ש ומה שתירץ הב"ח וז"ל דהטור כ"כ לפי המסקנא בסי' קכ"ו דבהפסד מרובה יש להתיר ניצוק הלכך מתיר כאן אף בשתיה בדיעבד דמסתמא ודאי איכא הפסד מרובה כשיהא נאסר כל היין שמדד לעובד כוכבים אף בהנאה עכ"ל תמוה לי טובא דהרי אין הפסד כלל שהרי בדיעבד מותר למכרו לעובד כוכבים וא"כ כמו שעלה בדעתו למכרו לעובד כוכבים כן הוא מוכרו גם עתה ואיך יעלה על הדעת להתירו בשתיה ואע"ג דאמרינן לעיל סי' קכ"ו סעיף ב' דאפילו היכא שאפשר למכרו לעובד כוכבים חשיב הפסד מרובה היינו משום שצריך לזלזל התם במכירה קצת וכדמשמע התם להדיא אבל הכא אין כאן הפסד כלל שכמו שהיה רוצה למכרו לכתחלה מוכרו גם עתה (וכ"ש שפסק המדה דאל"כ לא היה קונה כליו ורשותו של עובד כוכבים) ועוד תימה מ"ש דודאי איכא הפסד מרובה כשיאסר כל היין שמדד בהנאה והלא ודאי בהנאה הוא מותר וכמ"ש הטור והרב ועוד דהא מיירי הכא שמותר למכרו לכתחלה בענין זה:

ומה שנ"ל לתרץ בזה הוא משום דס"ל להטור דודאי הסברא נותנת דהיכא דבדיעבד מותר אפי' בתערובות ממש דיש להתיר בניצוק אף לכתחלה וכה"ג כתבו הרא"ש והטור לעיל ר"ס קכ"ה דאם עירה העובד כוכבים יין מכלי דאף דמה שיצא לחוץ אסור משום כחו מה שבפנים לא מיתסר משום ניצוק כיון דלא נאסר אלא משום כחו ולא משום צד נגיעה ממש כש"כ הכא דבדיעבד שרי לגמרי דאפשר דאפילו מאן דסובר התם דאסור

משום ניצוק היינו משום דמה שיצא לחוץ מיהת אסור בדיעבד משא"כ הכא ומה דקאמר בש"ס דלמ"ד ניצוק חיבור אסור היינו משום דבש"ס מיירי להדיא דאפילו דיעבד אסור ודלא כרשב"ג אלא יין ביין בכל שהוא אסור אף למכרו לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו אבל לדידן דקי"ל כרשב"ג דדיעבד מותר א"כ לא שייך הכא לאסור משום ניצוק ואלו דברים ברורים וקילורין הם לעינים:

ומ"מ קשיא על הרב דכתב כדברי הטור (והרשב"א) דכשתופס העובד כוכבים הכלי בידו מותר אפילו לכתחלה וסתם כדברי הרמב"ם והמחבר דבאוחזו עובדי כוכבי' בידו באויר אסור וצ"ל דהרב מפרש דהא דאסר המחבר באוחזו בידו באויר ונדנדו הוא משום דקודם שהגיע לכלי ע"י נדנוד נוגע בראש הכלי ונאסר הכל מיד ע"י נדנוד אבל בתופס באויר בנחת בענין ששופך באמצע הכלי שאינו נאסר אלא הטפה הראשונה שבתחתית הכלי לא מיתסר משום ניצוק או משום דניצוק לסתם יינם מותר בהנאה וכהרשב"א וב"י או משום דכיון דאפילו בתערובות שרי בדיעבד לא מיתסר משום ניצוק ודוחק א"נ הרב מפרש דהאי בד"א שכתבו הרמב"ם והמחבר קאי אדסמוך ליה אשלא פסק וה"ק בד"א דלא נאסר אלא מחמת שיגע בו דש"מ דאם נזהר שלא נגע מותר וכמ"ש לעיל ס"ק ח' בשמדד לכליו של ישראל אבל לכליו של עובד כוכבים או לכלי של ישראל שביד העובד כוכבים ומנדנד העובד כוכבים הכלי אסור מיד קודם שיגע בו וצריך ליקח הדמים תחלה והשתא לא אמרינן דקנה מיד שהגיע לאויר דהגבהה ושום משיכה אינו מועיל עד שפסק תחלה כדאיתא בטור ופוסקים וכמו שנתבאר בח"מ סימן ר' סעיף ז' (והשתא לק"מ מה שהקשה הב"י בבדק הבית על הרמב"ם והבאתיו לעיל ס"ק י"ח מיהו בלאו הכי נמי לק"מ די"ל דהרמב"ם סובר כהראב"ד שהביא הרשב"א בת"ה והב"י בס"ס קכ"ו דניצוק לסתם יינם אוסר הכל בהנאה):

סעיף כה

והגביהו תחלה. אבל בהגביה בשעה שמודד אינו קונה שאותה הגבהה אינה לקנייה אלא למדידה. הרשב"א והביאוהו האחרונים:

סעיף כו

ואין מקפידים כו'. מיהו לכתחלה יש ליזהר כמ"ש בסי' קכ"ד ס"ק ע"א וסי' קכ"ח ס"ק ד' דבמקום שאין הפסד אף בזמן הזה אין להתיר בהנאה:

סעיף כז

משקבלוה בשכרם. אבל לא קבלוה בשכרם אע"פ שנכנס לרשותם לא זכו בו שאין חצירו של אדם קונה לו בע"כ שם ועיין בח"מ סי' ר':

סעיף כח

וע"ל סי' קכ"ג. דשם נתבאר דסתם יינם בזמן הזה מותר בהנאה במקום הפסד וא"כ הכא נמי שרי:

סעיף כט

אם לא הקדים כו'. עיין בא"ח סימן ת"נ סעיף ו' ובמ"ש שם:

סעיף ל

הקדים לו דינר אסור. דהשתא מדבעה"ב קא אכלי:

סעיף לא

אבל אם נתנו כו'. הטור השיג ע"ז וז"ל ואינו נראה דכיון שהקדים לו דינר מיד נקנה לו היין ובשליחות ונתנו להם ע"כ וכב"י אין ספק שלא ראה דברי הרשב"א בתה"א שהוכיח כן מנתן לה טלה באתננה ואח"כ בא עליה דאתננה מותר ע"כ וע"פ זה פסק כהרשב"א ונמשכו אחריו הפרישה והב"ח אבל לפע"ד לדעת הטור דל"ד לנתן לה טלה כו' דמשום דבשעה שבא עליה לא ה"ל טלה ברשותיה אלא ברשותה אבל הכא מיד שהקדים לו הדינר נקנה לו היין וכמ"ש הטור וה"ל כאילו הפקיד היין לחנווני ובשליחותו נתנו להם ואולי ידע הטור ראיות הרשב"א ואף על פי כן השיג עליו וכן משמע לכאורה בתוס' (בעבודת כוכבים דף ס"ז ריש ע"ב) במה שכתבו דכל המקבל מעות מחבירו בשביל חפץ שיתן לו נכסיו משועבדים כו' וע"ש וכן ר' ירוחם ושאר פוסקים כתבו סתם שאם הקדים לו דינר אסור ולא חילקו מיהו במקו' הפסד קי"ל דסתם יינם בזמן הזה מותר בהנאה:

סעיף לב

מותר ליתן מעות כו'. כ' הב"ח פי' שנותן לעבדו דינר שיקנה לאלו העובדי כוכבים דמזכה לעובד כוכבים הדינר ע"י עבדו והוא נעשה שליח לקנות היין בעבור העובד כוכבים ומשמע אבל אם א"ל בסתם קנה יין כך וכך אין העבד קונה היין אלא לבעה"ב ואסור ונראה דוקא עבדו אבל אסור לומר כך לישראל אחר דרוצה בקיומו של יי"נ עד שיעשה שליחותו לעובד כוכבים כדלקמן סימן קל"ג סעיף ה' בדין מזוג לעובד כוכבים בחנם ע"ש ע"כ:

סעיף לג

לעבדו כו'. והב"י בב"ה כ' ע"ז ויש לפקפק בזה משום דיד עבד כיד רבו דמי ע"כ:

סעיף לד
והוא חוזר ונותן לו דמים. ואפילו הוא בענין שאין הישראל היה יכול ליפטר מן המלך אלא ביין מותר כיון שלא פירש לעובד כוכבי' בפירוש שיתן למלך יי"נ עכ"ל עט"ז והוא מדברי התוס' ומביאם ב"י:

סעיף לה
היה במקומי כו'. משמע דאפילו היה יכול לפייסו בדברים אחרים מ"מ כיון שא"ל היה במקומי כו' אסור לכ"ע ב"ח ועיין עוד שם:

סעיף לו
והכנס תחתי. כתב הפרישה שכ"ה דכה"ג אסור אפילו לא כתבו עליו אלא שאומר הכנס תחתי שלא יכתבו עלי:

סעיף לז
אבל כו'. והטור מסיים וי"א שאם כתבו כבר על הישראל חלקו אסור בכל לשון שיאמר לו ואין היתר אלא כל זמן שלא כתבו שמותר לומר לעובד כוכבים פייס בשבילי שלא יכתבו עלי ע"כ וכן הוא בעט"ז:

סעיף לח
הרי זה מותר. מדברי הב"ח נראה דהיכא דאינו ידוע שמכרו לצרכו אף ביי"נ איכא למיחש שמא מכרו לחזור ולקנות בו יי"נ כדלקמן ס"ס קמ"ד גבי עבודת כוכבים אבל הדרישה בסימן קמ"ד חילק בין עבודת כוכבים ליי"נ דביי"נ לא חיישינן מן הסתם שלקחו לחזור ולקנות בו יי"נ ע"ש:

סעיף לט
וי"א כו'. והראב"ד חילק כשבידו לנגשו ומרצונו ממתין לו אסור שהרי על ידו מתקיים ע"א אבל כשאין בידו לנגשו וע"כ ממתין לו מותר עכ"ל טור ודברי הראב"ד הביאו הרשב"א והר"ן ורבינו ירוחם במסקנא:

סעיף מ
וע"ל סי' קכ"ד. וכן הוא בעט"ז ול"נ דט"ס הוא וצ"ל סי' קמ"ד:

סימן קלג

סעיף א
כשם כו'. כלומר דל"ת כדקס"ד מעיקרא דש"ס ר"פ בתרא דעבודת כוכבים דהוי בעי למימר דיי"נ דמי לשביעית דמכירה אסור ושכרו מותר אלא לא דמי לשביעית אלא

משום קנס החמירו ביי"נ דשכרו ג"כ אסור כדמסיק ש"ס התם וזה פשוט ודלא כהב"ח שנדחק מאד בביאור הש"ס ומתוך כך פי' דאם נטל שכרו קודם המלאכה שכרו מותר לאחרים ע"ש:

סעיף ב

שוחק כו'. ע"ל סימן קמ"ו סעיף י"ד:

סעיף ג

שאינן נאסרין בהשתחוה כו'. כדלקמן סימן קמ"ה:

סעיף ד

ולכן אין להחמיר כו'. מיהו לכתחלה ודאי אין להשכיר עצמו או ביתו וכליו לסתם יינם וכן כתב ב"י בשם א"ח בשם מהר"מ ע"ש:

סעיף ה

כיון שעיקר כו'. אע"ג דמן הדין יכול להניח עליו לגינו אפ"ה הואיל שאם לא הניח עליו לגינו אינו יכול לומר לו נכה לי משכר הלגין הרי הוא כאלו לא שכרו לכך. ש"ס:

סעיף ו

כולו אסור. ולא מהני הולכת הנאה לים המלח כדלקמן סימן קל"ד דהכא כיון שקבלנות היא כולי אגרא אחדא וחדא יהיב ליה וגם אפשר שאלו הודיעו מתחלה שאין מעביר לו אותו חבית שמא לא היה שוכרו כלל כן הסכימו רוב הפוסקים וכ"פ ב"י והאחרונים:

סעיף ז

שאם היה פחות מש"פ כו'. זה למד מהרשב"א מעבודת כוכבים (בש"ס די"ט ע"ב) גבי מכוש אחרון לית ביה ש"פ ולפי מה שכתבו התוס' שם אין ראייה ואדרבה משמע מדבריהם דאפי' פחות משוה פרוטה אסור בעבודת כוכבים אלא דהתם היינו טעמא דעובד כוכבים אינו מקפיד אמכוש אחרון וע"ש וע"ל סי' קמ"ג ס"ק ד':

סעיף ח

ולכתחלה אסור לעשות כן. אפילו אין ביניהם ש"פ. ב"י בשם הרשב"א:

סימן קלד

סעיף א

כשהורק היין המותר כו'. ואפילו היין המותר נפל בפעם אחת הרבה על הטפה של יי"נ עד שיש ס' אפ"ה אסור וכ"כ הר"ן וז"ל וטעמא דמלתא שאותו דבר שעומד במקומו חשוב יותר מן הבא עליו ולפיכך כשהאיסור עומד במקומו אפילו משהו אוסר היין שבא עליו

ואפילו חבית גדולה בבת א' משום חומרא דיי"נ אבל כשההיתר עומד במקומו והאיסור בא עליו ההיתר מבטל האיסו' אא"כ נופל בבת אחת כדי נ"ט וכ"נ מדברי הרמב"ם עכ"ל וכן עיקר בש"ס ועוד דהא הרבה פוסקים ס"ל דאפילו באיסור לתוך היתר אוסר במשהו ומיהו בהפסד מרובה וכה"ג יש לסמוך אהרמב"ן והרא"ש וטור דס"ל דבהית' לתוך איסור נמי אם נפל בבת אחת ויש ס' מותר אלא כשנפל מעט אמרי' ראשון ראשון בטיל ואפילו ניתוסף אח"כ היתר ונתרבה עד ס' אין חוזר וניעור אע"ג דבשאר איסורין וכן יין במים היה חוזר וניעור (ע"ל ס"ק י"ב) ביי"נ מין במינו החמירו וע"ש (ובעט"ז עירבב הדברים שפתח בדברי המחבר שהן דברי הרמב"ם וסיים בדברי הטור) מיהו כל זה בודאי יינם אבל בסתם יינם בזמן הזה קי"ל דבכל ענין בטיל בששים וכמו שיתבאר:

סעיף ב

מצרצור. פרש"י והר"ן פך קטן:

סעיף ג

ראשון ראשון בטל. כתב הר"ן אע"ג דקי"ל ניצוק חיבור שאין הניצוק חיבור אלא לומר שאותו היין שלמעלה דינו כאותו היין שנתערב למטה והרי הוא כמוהו וכיון שאותו שנופל למטה נתבטל ונעשה היתר היאך יאסור היין שלמעלה ודלא כהראב"ד דמפרש דמיירי שמקטף קטופי ע"כ ומביאו ב"י וד"מ בקצרה וכ"כ הרא"ש פרק בתרא דעבודת כוכבים גבי מחלוקת רש"י ור"ת בניצוק חיבור וז"ל דאע"ג דניצוק חיבור הכא לא הוי חבור כיון דאפילו שותת כל היום כולו בזה הענין ונתערב כולו הוי ראשון ראשון בטל ואין סברא להחמיר בניצוק יותר ממעורב ע"כ וע"ל ס"ק ט"ז:

סעיף ד

בטל. משמע אפילו ליכא ס' כדלקמן סעיף ג' והיינו דעת הרמב"ם מיהו אנן לא קי"ל הכי אלא בעינן ס' כנגד כל מה שנפל דאל"כ חוזר וניעור ונאסר כדלקמן ס"ק י"ח:

סעיף ה

מהחבית כו'. כתב הר"ן ולא ידעתי באיזה דבר החילוק שבין צרצור קטן לחבית דהיאך נתן דבריו לשיעורים בכיוצא בזה ונ"ל דהכי תריצתא דמילתא שמפני שנהגו לערות יין לבור על ידי חבית גדולה כיון שסוף היין שבחבית לירד על ידי כלי זה ודרכו בכך א"א לומר בו ראשון ראשון בטל שכל שעומד ליפול ולהתערב חשיבנא ליה כמעורב כבר משא"כ בצרצור קטן שמפני שאין דרך לערות בכלי כיוצא בו לבור אין אנו רואים כנפל וכמעורב אלא מה שירד כבר מש"ה אמרי' בכל כלי כיוצא בו ראשון ראשון בטל ע"כ:

סעיף ו

מפני שהעמוד היורד כו'. משמע מדברי הר"ן שם להדיא דדוקא כשלא נפסק הקילוח [אבל נפסק הקילוח] אין היין שבחבית חבור ליין שבבור וכיון שבאותו שנפל לבדו ליכא כדי נ"ט בטל כמו בצרצור וע"ש:

סעיף ז

בשתייה וימכר כו'. כלומר אבל בהנאה אית ליה תקנתא דימכר כו' אבל ודאי כל שלא הוליך הנאה לים המלח אסור כולו בהנאה:

סעיף ח

וימכר כולו כו'. ולפ"ז היכא שאין בו ממשות האיסור כגון שנתן יין בקנקנים של עובד כוכבים הכל מותר בהנאה שאין כאן דמי האיסור. טור וע"ל סי' קל"ז:

סעיף ט

ולוקח דמי כו'. ה"ה כשמוכר לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו מותר דשוה בכל מילי להולכת הנאה לים המלח כדאיתא בסק"י ובפוסקים וכ"פ ב"י והאחרונים. וכתב הטור בשם הרשב"א שאפילו מוכרו סתם שרי ואצ"ל לעובד כוכבים בשעת מכירה הריני מוכרו לך חוץ מדמי יי"נ:

סעיף י

לים המלח. או ישרפנו ויקברנו כדלעיל סי' קל"ג ס"א וכן הוא באגודה ר"פ בתרא דעבודת כוכבים ופשוט הוא ונראה דה"ה לכל מקום שהוא אבוד כגון נהר עמוק וכיוצא בו כדלעיל סי' ק"י ס"ק מ"ב:

סעיף יא

חבית של יין נסך. ודאי אבל אם נתערב גוף ודאי יינם ביין לא מהני לא הולכת הנאה לים המלח ולא מכירה לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו כדאיתא בטור ופוסקים וכ"פ ב"י ואחרונים:

סעיף יב

כשימכור הכל לעובד כוכבים. אבל כשמוכר לעובד כוכבים חוץ מדמי חבית א' שרי וא"צ שוב הולכ' לים המלח וכמו שנתבאר וע"ל סעיף ח':

סעיף יג

בחביות גדולות כו'. ע"ל סי' ק"י ס"ק ה':

סעיף יד

אם נפל כו'. ע"ל סי' ק"י סעיף ז' ובמ"ש שם:

סעיף טו

בטל בס'. וא"צ הולכת הנאה ליה"מ או למכרו לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו. ב"ח. ואני חוכך בזה דהא במקום שאין הפסד קי"ל דאין חילוק בין זמן זה לזמן הש"ס וכדלעיל סי' קכ"ג וקכ"ד וקכ"ח וכמה דוכתי וא"כ הכא דמדינא סתם יינם אינו בטל בס' א"כ בזמן הזה הא דבטל ומותר אפילו בשתיי' היינו משום הפסד אבל איך יהנה לכתחלה מהיין נסך שנפל לשם אלא יוליך הנאה לים המלח ומותר בשתייה נ"ל:

סעיף טז

בנ"ט כו'. ואם נפלו המים לתוך היין אפי' מעט מעט כיון שנתרבו המים עד שאין היין נותן בהם טעם מותר עכ"ל טור ונ"ל שכן מוכח מתוספות והרא"ש והרמב"ן שהביא הר"ן (דביין במים לעולם אזלינן בתר נ"ט ולא אמרינן ראשון ראשון בטל בשום ענין) למאי דאוקי ש"ס לרב דימי כולה מתני' בנפל היתירה לגו איסורא (ופסק הרא"ש כרב דימי) דלא כהב"ח ס"ה שנדחק לומר דלמסקנא ליתא להך אוקימתא:

מיהו קשה אמאי לא אמרי' חתיכה נעשה נבילה ולהר"ן שם ניחא דכ' וה"ט דלא אמרינן חנ"נ אלא בדברים המתבשלים כבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה א"נ צונן לתוך חם שאף הוא דרך בישול אבל בגוונא אחרינא לא וה"נ משום דחתיכה נ"נ בשאר איסורים הוא מדרבנן בעלמא משום לתא דבשר בחלב ומש"ה לא אמרינן אלא דומיא דבשר בחלב עכ"ד וכן להפוסקים דלא אמרינן חנ"נ בלח בלח (וקי"ל הכי במקום הפסד גדול כמו שכ' הרב בסי' צ"ב ס"ד) ניחא אבל להרא"ש שכ' דהא דאמרי' (בסעיף ד') בנפל שם קיתון של מים לבסוף דמותר ולא אמרי' חנ"נ היינו משום שלא נפל מן היין האסור כדי נ"ט בהיתר אלא במשהו נאסר (ומיירי בנפל מן הגיגית לבור דאל"כ ס"ל להרא"ש התם ראשון ראשון בטל כיון דליכא נ"ט ודוק) (וכן כתב האו"ה כלל כ"ד דין ג' דדבר הנאסר במשהו לא אמרינן חנ"נ כשאין ס' וע"ש) (ור"ל כיון שמתחלה לא היה בכדי נ"ט כגון חתיכה וכה"ג שנאסר במשהו מחמת חמץ בפסח או דשיל"מ ונפלה אחר כך לקדרה אע"פ שאילו נפל האיסור מתחלה לקדרה היה אוסר במשהו מכל מקום עכשיו שרי כיון שאין כאן גוף איסור משהו בעין וכן משמע להדיא בסה"ת ובתוספות והרא"ש פרק ג"ה בשם ר"ת דלא כנראה מהדרישה סימן צ"ב דאוסר אחר כך גם כן במשהו כאילו נפל האיסור עצמו שאוסר במשהו שם ולא אמרינן דלא נ"נ במשהו אלא לענין אם האיסור משהו לא היה אוסר בתערובות ב' אף אילו נפל שם בעין וליתא אלא כדפי') וכל דבר שנאסר במשהו לא אמרינן חנ"נ עד כאן לשונו אלמא דאף בצונן אמרינן חנ"נ כל שאינו נאסר במשהו והכא במים ביין נאסר בכדי נ"ט ונראה דהרא"ש אזיל לטעמיה דס"ל דלא

אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב וכדלעיל סי' צ"ב והא דהוצרך כאן לתרץ שנאסר במשהו היינו כמו שכתב בפרישה ס"ס י"א דבייי"נ החמור שאוסר במשהו אי לאו ה"ט דכיון דנאסר במשהו לא אמרינן חנ"נ הוי חנ"נ אבל מים ביין אינו אוסר רק כדי נ"ט לאיסור אין חנ"נ דדמי לשאר איסורים אי נמי לרווחא דמלתא כתב כן הרא"ש לתרץ אפילו למ"ד חנ"נ בכל האיסורים:

סעיף יז

דבריו בכאן כו'. והאחרונים כתבו ליישב דברי המחבר ולפי שדבריהם דחוקים לא הבאתי דבריהם ונ"ל לתרץ דמה שכתב ואם נתרבה המשקה האסור כו' היינו שנתרבה אח"כ כ"כ בפעם אחת עד שיש בו לבדו כדי ליתן טעם בהיתר אוסר ואשמעינן דל"ת דאפ"ה תשתרי דנימא דגם האיסור שנפל בתחלה יצטרף עם ההיתר וכסברת הראב"ד שהביאו הרשב"א והר"ן קמ"ל ויותר נראה דטעות נפל בספרים וצ"ל וי"א אם נתרבה המשקה האסור כו':

סעיף יח

סברא האחרונה היא עיקר. כי כן הסכימו התוס' והרא"ש וטור והרמב"ן והרשב"א והר"ן דלעולם טעמא לא בטיל ואפילו במין במינו ואפי' בשאר איסורים כל שיש בו בכדי שיתן טעם בכנגדו בשאינו מינו לא בטיל וחוזר וניעור ובעט"ז כ' ויש להחמיר ולא נהירא דלא מטעם חומרא קי"ל הכי אלא דכך עיקר לענין הדין כמבואר בדברי הפוסקים וכן לעיל סוף מן צ"ט קיי"ל בפשיטות (וכן כתב העט"ז גופיה שם) דאיסור שנתבשל ואחר כך חזר ונפל עד שכשנצטרף עם השני אין ס' חוזר וניעור אפי' מין במינו ומבואר בדברי כל הפוסקים דיי"נ שלא במינו שוה לשאר איסורים עיין שם:

סעיף יט

שנפל בתוכו קיתון כו'. ע"ל סימן קל"ז ס"ק ו' באיזה ענין מותר ליתן קיתון של מים אפילו לכתחלה:

סעיף כ

ואם סתם יינם כו'. דהוי מדרבנן מקלינן טפי וע"ל ס"ק ט"ו אמאי לא אמרינן חנ"נ:

סעיף כא

ששה חלקים. כתב האו"ה כלל כ"ג סוף דין ט"ו דוקא יין נסך במים אבל ביין או בתבשיל שמשביחו ודאי אסור הכל עד ששים ע"כ ופשוט הוא:

סעיף כב
מוכר הכל לעובד כוכבים כו'. כלומר אע"פ שהיין מכשירין המים בזה וכן בכל מקום שמכשירין האוכל מותר למכרו חוץ מדמי איסור שם:

סעיף כג
חוץ מדמי יי"נ. משמע דמירי גם בסתם יינם ואע"ג דסתם יינם בזמן הזה שרי בהנאה כדלעיל ר"ס קכ"ג היינו דוקא במקום הפסד ולפי זה אם היה הסתם יינם של ישראל מותר למכרו כולו אפי' גם דמי יי"נ שבו שהרי אפילו היה בעין היה מותר למכרו וק"ל:

סעיף כד
הנאסר במשהו. כלומר שנאסר מחמת מיעוט האיסור שנפל לתוכו ואינו ניכר וה"ה נאסר מחמת שאין ס' וק"ל וע"ל סימן פ"ד ס"ק י"ח וס"ס פ"ו:

סעיף כה
שהוא במינו. דבתר שמא אזלינן מיהו לדידן בזמן הזה בטל בס' דלא גרע מסתם יינם כדלעיל ס"ג בהג"ה:

סעיף כו
ידיחם כו'. והוא שלא שהו זמן רב כדלקמן סעיף י':

סעיף כז
זמן רב. נראה דמעת לעת בעינן כמ"ש לעיל סימן ק"ה ס"ק ב' וע"ש:

סעיף כח
בטילי. כדלעיל ס"ס צ"ח וס"ס ק"ה וע"ש:

סעיף כט
בתבשיל. אבל אי הוה לשבח בתבשיל אף על גב דהיה נותן טעם לפגם בתבלין אסור דהא השתא נותנין טעם לשבח בתבשיל כדלעיל סי' ק"ג ס"ב בהג"ה אבל אם היין נ"ט לפגם בתבלין וגם בתבשיל התבלין מותרין באכילה ומותר אפי' לכתחלה ליתנן בתבשיל כן הוא בתשובות הרשב"א שהיא בב"י ופשוט הוא:

סימן קלה

סעיף א
שאין מכניסין וכו'. דאלו מכניסין בהם לקיום צריך עירוי כדלקמן סימן זה:

סעיף ב
בין שהיה כו'. חוץ מכלי הגת שצריך ניגוב לפי שמשתמשין בהם יין בשפע כדלקמן סי' קל"ח:

סעיף ג
בין ביד ישראל. לשון הטור בין שלנו שנגע בו עובד כוכבים בעוד משקה טופח עליהם:

סעיף ד
שנתיישנו ביד עובד כוכבים בתשמיש כו'. וכתב הטור והפוסקים בשם ר"י דאם אין דרכם לתת בהם יין בשעת הזפיתה ומראיתם צהוב ניכר שלא נשתמש בהן אחר הזפיתה דאם היה נותן בהם יין היה ניכר וכ"כ הטור לקמן בשם הרשב"א גבי כלי חרס זפותים במקום שאין דרכם לתת יין בשעת זפיתה ומראיהם צהוב מותר לקנותם מהם ע"כ:

סעיף ה
דבכלים שלנו כו'. אע"פ שראינו שהיה בו יין לפנינו וכ"ש כלי עובד כוכבים דאינו יודע כן משמע בטור ובפוסקים וכ"כ בפרישה ס"ט ופשוט הוא:

סעיף ו
טופח ע"מ להטפיח מהרש"ל וכ"כ ב"י לקמן סי' קל"ח בשם הרשב"א דלא כדרישה שכתב דצ"ע:

סעיף ז
אם הם של עץ כו'. לאפוקי של עור שהן רכים והזפת מבליע בהן היין ולכ"ע צריך עירוי:

סעיף ח
אין לאסור. דל"ד לכלי הגת דלקמן סי' קל"ח לפי שהן תדירין ביין:

סעיף ט
ובהפסד מרובה יש להקל. ומותר בשתיה והיינו לדין הש"ס אי נמי מיירי כשאין ס' אבל יש ס' פשיטא דבכל ענין שרי לדידן דקי"ל סתם יינם בס' ומסתמא יש ס' נגד קליפת הכלי שלא נאסר אלא כדי קליפה וכדלקמן סימן קל"ז ע"ש:

סעיף י
אינו נידון בכלי מזופף. הלכך סגי ליה בהדחה ככלי עצמו או ניגוב אם הוא כלי שצריך ניגוב ולפי זה המשפך שלנו שמזופף מעט סביב הברזל סגי ליה בניגוב כמו המשפך עצמו (לקמן סי' קל"ח סעיף ה') שם:

סעיף יא
כלי חרס כו'. אפי' אין מכניסו לקיום וכן הוא מסקנת רוב הפוסקים וכן הוא בעט"ז:

סעיף יב
מילוי ועירוי. ואע"ג דלענין הגעלה קיימא לן דאין כלי חרס יוצא מידי דפיו לעולם (כדלעיל סימן קכ"א ובא"ח סימן תנ"א) שאני הכא גבי הכשירו מיין נסך שתשמישו על ידי צונן עירוי המים מקלישין טעם היין עד כאן לשון עט"ז וע"ל סימן קכ"ח ס"ק ט"ו:

סעיף יג
אם נשתמש בהם כו'. דוקא בשלא היה בו יי"נ מע"ל אבל היה בו מע"ל אין חילוק בין שבעו ללא שבעו אלא לעולם צריך מילוי ועירוי כדלעיל סי' צ"ג ס"ק ו':

סעיף יד
יש אומרים שצריך כו'. קשה דהא כתב בתחלה לשון הטור דמפעם שניה ואילך שבעו ובב"י כתב דהסה"ת והגהמ"י שהם הי"א מפרשים בע"א והכי הל"ל וי"א שאם לא נתן בו מים אלא ב' פעמים כו' צריך עירוי ונ"ל דסבירא ליה דגם הטור מודה דבמים לא שבעו מב' פעמים דדוקא ביין שבעו מב"פ ולא במים. ומ"ש בב"י דסה"ת והגמ"י מפרשים בע"א היינו פי' דשמעתא אבל לענין דינא אפשר דלא פליגי דלא כד"מ שכתב בשם ב"י דפליגי לענין דינא ע"ש אלא שלפי דמפשט דברי הטור והפוסקים לא משמע לחלק בהכי כתב המחבר דברי סה"ת והגמ"י בשם י"א והיינו דכתב דברי הי"א במים ואי הוי ס"ל דאין חילוק בין מים ליין הל"ל בפשיטות דלא סגי בב"פ זה נ"ל בדעת המחבר:

סעיף טו
ושהו בהם כו'. וכב"י דדוקא באין מכניסו לקיום אבל במכניסו לקיום אפילו לא נתן בהם העובד כוכבים יין אלא לפי שעה צריך עירוי כדלקמן אבל הב"ח כתב דבכלי חרס אפילו מכניסו לקיום היכא דכבר שבע לבלוע ביד ישראל א"צ עירוי כשנשתמש בו עובד כוכבים אח"כ אלא סגי ליה בשכשוך ולק' כלי עץ ואבן שאני דאינם שבעים לעולם וכן בכלי חרס כל זמן שאינו שבע לבלוע ביד ישראל אם היה מכניסו לקיום אע"פ שלא נשתמש בהן עובד כוכבים אלא לפי שעה נמי צריך עירוי דאלו בשאין מכניסו לקיום א"צ עירוי בכלי חרס אפילו לא שבע לבלוע אלא א"כ דנשתמש בו ונשתהה בו יין של איסור קצת אבל בנשתמש בו לפי שעה סגי בשכשוך עכ"ל ולענד"נ דבכלי חרס שלא שבעו לבלוע אפילו לא נשתמש בו העובד כוכבים אלא לפי שעה צריך עירוי וכן משמע מדברי הרשב"א שבטור:

סעיף טז
אפילו בשלנו שנגע בהם העובד כוכבים כו'. היינו לפי מה שפירש בב"י דברי הטור אבל מהרש"ל השיג עליו ופירש דברי הטור דאפי' לכתחלה נוהגין להתיר לשתות בו

ול"ד לכלי עץ דבסעיף א' דכלי חרס הואיל ושבעים כבר לא בלעי ומביאו הדרישה וכ"כ הב"ח:

סעיף יז

כלי נתר כו'. כתבו התוספות [בעבודת כוכבים דף ל"ג ע"ב] דתרי גווני נתר וזה אינו דפ"ק דשבת דקאמר כלי נתר וכלי חרס טומאתן שוה ויש עוד נתר שלישי שאין עושין ממנו כלים אלא מכבסים בו כלים עיין שם:

סעיף יח

ממחפורת של צריף. שקורין אלו"ין עט"ז ופרישה וכ"כ הריב"ש סימן ת"ן והברטנורה רפ"ב דכלים שהוא הנקרא אלו"ם אבל הרמב"ם שם סתר בארוכה דברי האומרים כן ופי' שהוא הנקרא טפל בל' ערבי וע"ל סי' קנ"ט ס"ב:

סעיף יט

ככלי מתכות. בסעיף א' ובסעיף ח':

סעיף כ

כשאר כלי חרס. בסעיף ד':

סעיף כא

כלים שמכניסים כו'. כלומר שדרך להכניס בהן יין לקיום וכו':

סעיף כב

לפי שעה. דוקא בנשתמש בהן אבל אם נגע בהם בשעת טפיחה לא נאסר דגזרו משום שמא ישתמש בהם העובד כוכבים ויכניס בהן לקיום ויהיה כבוש כו' פרישה סעיף כ"ג וע"ל סימן קל"ו:

סעיף כג

אבל של זכוכית כו'. דשועים וקשים הם ובליעתם מועטת מכל הכלים. ר"ן:

סעיף כד

כלי שמכניסין כו'. כלומר כל שדרך להכניס בו אבל אם ידוע שעמד בהן יין ג' ימים לא מהני ליה עירוי דה"ל כבוש כמבושל כדלקמן ס"ק ל"ג ובעט"ז משמע דאפילו ידוע שעמד בו יין ב' ימים זה אח"ז סגי בעירוי:

סעיף כה

כלי עור כו'. וה"ה כל הכלים וכן משמע ברשב"א שם:

סעיף כו

בדיעבד. ובמרדכי כתב כלי י"נ ששכשכו ביין כשר מותר לכתחלה ונראה דר"ל אם שכשכו מותר לכתחלה לשתות בו ואין צריך שכשוך אחר מיהו לכתחלה אסור לשכשכו ביין והרב אמר דבדיעבד אם שכשכו מקילין לשתות בו:

סעיף כז

מים. ואם ירצה לעשות עירוי ביין אינו כלום. טור וכן הביא ב"י הא"ח שכתב כן בשם הרמב"ן וכתב בדרכי משה שאפשר דבשכשך כ"ע מודו דיש להקל ומשמע דגבי עירוי הודה הרב דלא סגי ביין ודלא כהעט"ז שכתב להקל בדיעבד להתיר על ידי שכשוך או עירוי ביין כשר כו' מיהו היינו דוקא מדינא דיין ביין אוסר בכל שהוא א"נ לדידן וכשאין ס' ביין נגד קליפת הכלי א"נ יש ס' ואפי' הכי לכתחלה אסור ליתן בו יין אבל אם יש ביין ס' ואחר כך נתנו בכלי יין פעם אחרת היין מותר בדיעבד שכבר נתבטל טעם הכלי ביין הראשון וכדלקמן סי' קל"ז סעיף ה' ס"ק י"ח:

סעיף כח

כ"ד שעות. וכב"י בשם תשובת הרא"ש ואם לא יוכל לצמצם ברגע א' לא ניתנה התורה למלאכי השרת אבל אם מיהר לערות בא' מג' ימים בב' שעות אותו היום לא עלה לו כלל כו' ונראה דב' שעות הוא ל"ד דה"ה חצי שעה או פחות כל שידוע בודאי שלא עמדו כ"ד שעות ומכל מקום ק"ל מ"ש ואם לא יכול לצמצם דשרי דלא נתנה תורה למלאכי השרת והלא אפשר לצמצם כפשוטו שישהה המים בתוכה יותר מכ"ד שעות:

סעיף כט

ויש אוסרין המים. נראה דוקא מים הואיל ואינן מאכל אלא מים גרידא מחמירין לכתחלה וכמ"ש בסי' צ"ד ס"ק י"ט כה"ג אבל משקה אחר כגון שכר ודבש וכה"ג שרי וכדאיתא בש"ס ופוסקים ואף במים משמע במרדכי שם דאינם אסורים אלא כשנתנן בכלי להכשירו ומטעמא דכיון העושה כן לכתחלה אם היה שותה המים היה עובר על אין מבטלין איסור לכתחלה וה"ה דלכתחלה אין לשומן בתבשיל עד כאן לשונו אבל אם אירע במקרה שנתנו מים בכלי ועמדו שם זמן רב מותרים ולפי זה שכר וכה"ג בלא"ה שרי דאין מכשירין בשכר ובזה מיושב מה שהביא מהר"ם מטיקטי"ן בגליון המרדכי בצ"ע ולפי זה מה שכתב הב"י בשם סה"ת ותוספות דמי העירוי מותרין ליתא דהם לא כתבו אלא אמאי דאמרי' בש"ס דמותר לתת שכר בכלי היין דה"ה מים ושאר משקין וי"ל דמיירי כשנותן בהם מים שלא להכשיר הכלים וכ"נ דעת הרב שכ' כאן בהג"ה דיש

אוסרים המים ולקמן סי' קל"ז ס"ד סתם כדברי הט"ו דמותר לתת בהן מים ושאר משקין אלא ודאי כדפרישית:

סעיף ל

אין בכך כלום. ואפילו לכתחלה יכול לעשות ג' ימים מפוזרים. טור ורשב"א:

סעיף לא

לא עלו לו אותן המים. בב"י כתב בשם תשובת הרשב"א דגם אותו יום עלה לו אלא שמשלים ביום של אחריו אותן [שעות] שחסרו וכתב דגם תשובת הרא"ש מודה לזה אבל הדרישה כתב דהרא"ש וטור חולקים וכ"כ הב"ח דסבירא ליה דאותו יום לא עלה לו כלל דשמא שעה כ"ד גורם פליטת האיסור וכתב עוד הב"ח והכי נקטינן לחומרא וכן משמע בש"ע שחזר בו עד כאן ודלא כהעט"ז שכ' כהרשב"א:

סעיף לב

מי מלח כו'. וכתב הטור ורשב"א דשאר כל המשקין אינם מועילין להכשיר במע"ל חוץ מציר ומורייס והמחבר והרב השמיטו הכשר ציר ומורייס משום דלא שכיח בינינו:

סעיף לג

אינו בולע יותר מכדי קליפה. נראה דהיינו מסתמא אמרינן הכי משום שאינו ידוע שנכבש היין בתוכו יום שלם אבל אם היה ידוע שהיה יי"נ בתוכו יום שלם ה"ל כבוש וכבישה אוסר כל הכלי וכמ"ש לקמן סי' קל"ז ס"ק ט' ונראה עוד דבכל הסי' ובכל מקום דאמרינן בכלי היין נכשרין במילוי ועירוי וכה"ג היינו מסתמא אבל אם ידוע שעמד בו יי"נ יום שלם פשיטא דצריך הגעלה גמורה כל חד לפי דינו שנתבאר בסי' קכ"א כאלו נשתמש בו חמין דהא קי"ל כבוש הרי הוא כמבושל ואף להרמב"ן דס"ל דמילוי ועירוי עדיף מהגעלה דמילוי ועירוי מהני בכלי חרס ולא הגעלה וא"כ היה נראה דכמו דהגעלה מהני בשאר כלים שנחסרו ע"י כבוש כ"ש עירוי היינו מסתמא ומטעמא דאם איתא דנבלע בו לא מהני הגעלה לכלי חרס דאינו יוצא מידי דפיו לעולם א"נ מטעמא דכתב הב"ח דכדי שלא יבוא לטעות להגעיל כלי חרס אף בשאר איסורין אבל עירוי קי"ל לחז"ל הואיל ולא נבלע אלא בצונן כבכ"פ אבל אם ידוע דעמד בה מע"ל לא מהני לכ"ע לכלי חרס לא מילוי ועירוי ולא הגעלה וכן מילוי ועירוי לא מהני בשאר כלים מיהו עדיין צ"ע שאפשר לומר שאפי' ידוע שעמד בו מעת לעת וכדמשמע מסתימת פשט' דברי הפוסקים מכל מקום כיון דלא נאסר אלא על ידי צונן אמרינן ביה כבכ"פ ומהני ליה מילוי ועירוי וגם י"ל דקים להו לחז"ל דע"י מילוי ועירוי נקלש טעם היין שנבלע ע"י צונן וצ"ע ומכל מקום נראה דשאר איסורין שנבלעו בצונן ע"י כבישה לא מהני הכשר מילוי

ועירוי ולא אמרו כן אלא ביין שהמים שממלאין ומערין בכלי מקלישים טעם היין משא"כ בשאר איסורין והיינו שלא הוזכר בשום מקום בש"ס ופוסקים הכשר מילוי ועירוי בשאר איסורין אלא שקשה מ"ש הטא"ח סי' תנ"א בשם ראבי"ה וב"י שם בשם יש פוסקים וכ"כ בש"ע שם סכ"א דחבית של חרס שנתנו בהם שכר שעורים מותרין בהגעלה או בעירוי ג' ימים ואפשר לא הקילו אלא כשאינם ב"י דתו ליכא איסורא דאורייתא וכה"ג כתב בעל העיטור ומביאו הטור סימן קכ"א דכלי חרס שאינה ב"י כיון דליכא אלא איסורא דרבנן מהני ליה הגעלה אף על גב דאינו יוצא מידי דפיו לעולם ואף להחולקים עליו אפשר דמודה בחבית שתשמישה בצונן וכדמשמע להדיא מדברי ראבי"ה שם דמחלק בהכי אבל בבן יומו לא מהני עירוי ובכלי יין לא שייך לפלוגי בין ב"י לאינן ב"י כדלקמן סימן קל"ז גם י"ל דבחמץ יש להקל טפי בהגעלה משום דהיתרא בלע וכה"ג אמרינן לעיל סי' צ"ג ס"ק ג':

סעיף לד

על ידי עירוי. ואפילו למ"ד עירוי אינו ככלי ראשון שרי הכא כיון דתשמישו בצונן תוס' ופוסקים ומה"ט הקילו נמי הפוסקים הכא בהכשר שכתב הרב:

סעיף לה

שרו. וא"צ להתיר הקשרים הרשב"א ופוסקים וכ"פ ב"י ומ"ש הטור בשם הרא"ש דצריך להתיר הקשרים צ"ע דאפילו יהא כמ"ש הב"י דמדכתב הרא"ש כהווייתו משמע דס"ל דקאי גם איישון מ"מ יש לחלק כמו שחילק הרשב"א וע"ל סי' קל"ח סעיף ט':

סעיף לו

מים. ואפי' יין כן הוא בתשו' הרא"ש ומביאו ב"י וע"ל סי' קל"ז ס"ק י"ח:

סימן קלו

סעיף א

ויש מי כו'. כתב הב"ח ובדיעבד כדאי הם המתירין בחותם א' לסמוך עליהם וע"ל סימן ק"ל ס"ב:

סעיף ב

חב"ח. ול"ד לדלעיל סימן קי"ח וק"ל דביין מבושל או חומץ שרי בחותם אחד כיון דליכא למיחש לניסוך דהתם אין העובד כוכבים יכול להחליפו אלא ביין מבושל או בחומץ שהוא גרוע ממנו מעט שאם היה שבחו של זה מרובה ממנו היה חלופו ניכר ומיתפס

עליו כגנב ומשום שבחא פורתא לא טרח ומזייף אבל כאן משום תשמיש מרובה טרח ומזייף. הר"ן:

סעיף ג

ושלחם כו'. ושהה אפילו שעה אחת ביד העובד כוכבים צריך הכשר כפי ענין כו' טור וכן מפרש ג"כ הרא"ש פא"מ גבי נודות העובד כוכבים גרודים חדשים מותרין ישנים מזופפים אסורים כו' וכן משמע מדברי המרדכי שם גבי כי משדר גולפי כו' מכאן דהשולח חבית ריקנית כו' וכ"כ ר' ירוחם דצריך הכשר אפי' לא שהה בידו אלא לפי שעה וכן משמע מדברי הרשב"א בתה"ה דף קמ"ד ע"ב וגם הב"ח הביא עוד פוסקים דסוברים כן ודלא כהרא"ה ור"ן ודעת התוספות והסמ"ק לאוין קמ"ח דף נ"ב סוף ע"ג (והאגודה) כתב הב"ח שאף בדיעבד צריכן הכשר ולפע"ד אין להם הכרע ואדרבה יותר יש לפרש לשונם דלכתחל' קאמרי ע"ש גם מה שהקשה הב"ח מהמרדכי בשם ר"ת גבי סכינים וכתב דר"ת לא ס"ל כהטור ופוסקים הנ"ל ליתא דדוקא התם מתיר ר"ת מטעמא דכתב שמא נשתמש בהן בדבר הפוגם אבל הכא כלי היין הם וכן מ"ש הב"ח דהטור והפוסקים מודים דאין המאכל נאסר בדיעבד אם נשתמש בו בלא הכשר דאיכא למימר שמא נשתמש בהן בדבר הפוגם כו' ליתא דהא כלי היין הן אלא שי"ל דמטעם אחר מותר דכיון דלא היה ביד עובד כוכבים אלא לפי שעה א"כ ודאי לא נבלע איסור בכלי וגם לא נשתמש בו בודאי ודי שגזרו שהכלי צריך הכשר דלפי שעה חשיב כמכניסו לקיום אבל ודאי בדיעבד המאכל מותר גם מ"ש הב"ח דיכול הישראל להשהותם מע"ל ואחר כך מותרין אף לכתחלה דנ"ט לפגם הוא כו' הוא תמוה דדוקא בקדרות וקערות שעמדו בבית העובד כוכבים קאמר הרא"ה דמשהה אותם מעל"ע אבל בכלי היין לא שייך נ"ט לפגם אפילו ישהנו כמה ימים וכדלקמן סימן קל"ז גם לעיל סי' קכ"ב ס"ק ז' כתבתי בזה וע"ש:

סעיף ד

כפי ענין ההכשר כו'. ועל הדרך שנתבאר סי' קל"ה:

סעיף ה

ואם הם חביות גדולות כו'. מיהו כתבו יש פוסקים דלכתחלה יש ליזהר בכל מאי דאפשר וכ"כ האחרונים:

סימן קלז

סעיף א

כל הכלים כו'. משמע דה"ה כלים שאין מכניסין לקיום שנכשרים בהדחה כדלעיל סי' קל"ה אם לא הדיחן ונתן בהם יין אסור בשתייה כל ששהה בהן מעל"ע אבל רבינו ירוחם כ' דאם נתייבש ואח"כ נשתמש בו ישראל בלא הדחה מותר אלא שלכתחלה צריך הדחה ומביאו ב"י וכתב וכבר כתבתי כן בסי' קכ"ו בשם קצת מפרשים ע"כ מיהו בסי' קכ"ז הביא דברי הר"ן שכתב שאם לא הדיח שאסור בשתייה וכן כתב הרשב"א בתה"א בשם הראב"ד ורמב"ן ונראה שם שכן גם כן דעתו ומביאו ב"י בסי' קל"ד:

סעיף ב

אסור מיד. דכי היכי שנאסר הכלי ע"י עובד כוכבים אפילו לא הכניס בו יין אלא לפי שעה ה"נ נאסר בו יינו של ישראל אפילו לפי שעה. טור. וכתב בת"ה סי' ר"א דאין חילוק בין כלי עובד כוכבים ובין כלי ישראל שבלע יי"נ:

סעיף ג

בשתייה. ואפ"ה אוסר (מדין הש"ס) בכל שהוא היין הניתן בקנקנים וכ"כ ב"י וכ"מ להדיא ברשב"א ושאר פוסקים ואע"ג דיין שאינו נאסר אלא בשתייה מתבטל בס' כדלעיל סי' קל"ד רס"ב ולקמן ס"ד שאני הכא דקודם שנבלע בכלי היה אסור בהנאה נמצא כשמתערב ביין שבקנקנים איסור הנאה מתערב אלא שלפי שלא נתערב בעין רק מפליטת הכלי אינו אוסר רק בשתייה כדכתב הר"ן פא"מ ועוד שאין כאן דמי האיסור וכמ"ש הטור סי' קל"ד הבאתיו שם ס"ק ח' משא"כ התם שקודם שנתערב אע"פ שהיה בעין לא היה אסור רק בשתייה אכן מדברי הרא"ה בב"ה דף קכ"ו ע"ב משמע להדיא דיין שנבלע בכלים אינו אוסר רק בס' כיון שאינו אוסר רק בשתייה ולדבריו צ"ל דהא דאסור בשתייה היינו דוקא בדליכא ס' והשתא ל"ק מה שהקשה הרשב"א בת"ה שם עליו יציבא בארעא וכו' ע"ש ודוק אכן דעת המחבר מוכח כדפירשתי דהא בסעיף ב' אוסר בכל שהוא ביין ודוקא חרצנים וזגים שאינו מינו מבטלין בס' וכן משמע בסעיף ג' ובריב"ש שם דמצרכי דוקא ס' ביין השני נגד היין ולא סגי בס' נגד הקליפות ע"ש:

סעיף ד

והוא יבש. אבל אם היה בו טופח על מנת להטפיח אוסר המתערב עמו כדלעיל סי' קכ"ו ב"י:

סעיף ה

כ"ד שעות. משום דצונן בצונן פולט ובולע במעת לעת. הרא"ש:

סעיף ו

ואם היה ביין כו'. היינו בשלא נתכוין לבטלו דאם נתכוין לבטלו אסור דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה ואם בטלו אינו מבוטל כדלעיל סימן צ"ט. ב"י. ודוקא אם כבר נאסר היין אסור לכוין לבטל ובכהאי גוונא מיירי תשובת הרשב"א שהביא ב"י בסימן קל"ד (וכן פירשוה הד"מ וב"ח והשיגו על הב"י שם) אבל מותר לכתחלה ליתן מים ביין כדי שאם יתערב בו אח"כ שום איסור יתבטל במים כדכתבו המרדכי והפוסקים בשם ר"ת שהנהיג בני עירו לערב קיתון של מים בכל חבית שאם יקרה שיתערב מעט יי"נ להתירו וכן כתב ב"י והאחרונים בסי' קל"ד דבכה"ג שרי:

סעיף ז

ששה פעמים. וכתב הרשב"א בתשוב' דאף ביוצא דרך הברזא שבחבית מותר דפליטת הברזא הוא מתבטל במים דכל יין שיוצא יוצאים עמו המים המעורבים בו ומבטלין איסור הבלוע בנקב הברזא וכב"י ומ"מ אפשר דלכתחלה אסור להוציא דרך הנקב הברזא משום דהוה כמבטל לכתחלה והב"ח השיג עליו שאין זה מבטל איסור לכתחלה כיון שאין כוונתו אלא להוציא יין ולא כדי לבטל האיסור שבנקב והכי אמרינן לעיל סי' פ"ד ס"ק ל"ה וסי' קט"ו ס"ק כ"ח:

סעיף ח

כנגד קליפת כו'. בכל הקליפה משערים ולא במה שיוצא מן הקליפות ב"י בשם תשו' הרשב"א ור"ל משום דלא ידעינן כמה נפיק כדלעיל סימן צ"ח וכמה דוכתי:

סעיף ט

קליפת הקנקן. שאין היין נבלע אלא כדי קליפה שמקלפים העץ ברהיטני (כדלעיל סי' קל"ה סי"ג) רשב"א ומביאו ב"י וריב"ש סי' קל"ג ומשמע דאפי' כלי שמכניסו לקיום דינא הכי וכן משמע בפוסקים דסוף עבודת כוכבים וכ"כ הב"ח ומשמע עוד מדבריהם שם דאפי' ידוע שעמד היין שם מעל"ע אינו נבלע יותר מכדי קליפה דהא כ"כ גבי חבית של עובד כוכבים שדרך היין לעמוד שם זמן מרובה מיהו כתב הב"ח דלר"ת והרא"ש בכלי שמכניסו לקיום בולע יותר מכדי קליפה וצריך ס' כנגד כולו ע"כ. (מיהו אינו מוכרח לפי שכ"כ לתרץ קושיית הב"י ובלא"ה לק"מ דמתני' אתיא כמ"ד מין במינו לא בטיל כמ"ש התוס' והרא"ש ס"פ בתרא דעבודת כוכבים כמה משניות כן לר"ת ע"ש א"נ הרא"ש מיירי בזמן הזה) ואפשר דהיכא דידוע שעמד בו מעל"ע כ"ע מודו לר"ת דאע"ג דחביות וכלים

שמכניסים לקיום דרך הוא לעמוד בהן מעל"ע מ"מ מידי ספיקא לא נפקא וסתם יינם הוא מדרבנן וה"ל ספק דרבנן לקולא ועוד דבייי"נ מקילינן טובא בכמה דוכתי ועוד דאיכא כאן ספיקי טובי דלמא לא נתן בהן יין כל עיקר או נתן בהן יין מבושל וכה"ג אבל בידוע שעמד בו מעל"ע הרי נעשה כבוש וכבר נתבאר בסימן ס"ט ס"ק ס' ובסימן צ"ח ס"ק י"ג דכבישה אוסר כל הכלי וכן בדין כיון דכבוש הרי הוא כמבושל ולפ"ז בכלי שידוע שעמד בו יי"נ מעל"ע ונתנו בו אח"כ יין כשר היכא דאין בו מים אסור דהא צריך לשער בס' נגד כל הכלי ואין במה שבכלי ס' נגד הכלי כדלעיל סימן צ"ג ס"ק א' והרב דכתב דבטל בס' היינו בסתמא שאין ידוע שעמד בו מעל"ע דאז אע"פ שהוא כלי שמכניסין בו יין לקיום סגי בקליפה ויש במה שבכלי ס' נגד הקליפה וע"ל סימן קל"ה ס"ק ל"ג:

סעיף י

בני יומן. דאפילו אינן ב"י אוסרים דלא שייך נטל"פ אלא בתבשיל אבל לא בכלי היין דאדרבה כל שמתיישנים נ"ט לשבח כ"כ הפוסקים (והריב"ש סימן תל"ג ות"ה סימן ר"א):

סעיף יא

ולא אמרינן דנאסר ראשון ראשון. כיון דצונן הוא כ"כ העט"ז ולא נהירא דא"כ אפילו למ"ד סתם יינם בכל שהוא לישתרי וכן הרשב"א וטור כתבו בהדיא דאסור בדיעבד אלא ודאי אע"ג דצונן הוא מ"מ הגת דמי לכלי שמכניסין בו יין לקיום דנאסר מיד בצונן כדלעיל אלא הטעם הוא דהקליפה של הנקב בטל בס' דמה שיוצא דרך הנקב יש לעולם ס' נגד הקליפה דהא הרשב"א והטור גופיה לא אסרי אלא משום שהיין יוצא שם צלול ונאסר בכל שהוא אבל אם היה יוצא שם עם החרצנים וזגים היו מתירי' משום שיש ס' נגד קליפת הנקב וא"כ לדידן דקי"ל דסתם יינם בטל בס' אם כן בכל ענין שרי וזה ברור:

סעיף יב

ביין השני ס' וכו'. דכיון שהיין הראשון לא נאסר אלא בשתייה אינו אוסר בכל שהוא ריב"ש שם וכדלעיל סימן קל"ד ריש ס"ב והא דלא סגי בס' נגד הקליפות דהא ודאי היין שבכלי א' הוא הרבה יותר מהקליפות והקליפות נמי אין אוסרים אלא בשתייה היינו משום שכיון שקודם שנבלע היין בקליפות היה אסור בהנאה א"כ הקליפות אוסרים במשהו ואפילו היה ס' ביין הא' נגד הקליפות היין הא' אסור בשתייה אלא כיון שאינו אוסר אלא בשתייה אינו אוסר היין השני רק בס' וע"ל ס"ק ג':

סעיף יג

ביין השני מים כו'. ולא אמרינן חתיכה נעשית נבילה כדלעיל סי' קל"ד ס"ק ט"ז:

סעיף יד
מותר הכל כו'. ואם אין לבטל גם הכלים אסורים כאילו נתן יין של איסור בכלים כשרים כן משמע בריב"ש שם:

סעיף טו
מותר ליתן כו'. מפני שמבטלין טעם היין כ"כ הפוסקים:

סעיף טז
בין שאר משקים. ולא גזרי' משקין אטו יין משום דאקראי בעלמא הוא ש"ס ולפ"ז אסור ליתן בהם משקין דרך קבע והכי קי"ל לעיל סימן קכ"ב ס"ד בהג"ה לענין שאר כלי איסור ע"ש:

סעיף יז
וכן מותר וכו'. ברשב"א כתב כמה טעמים ומביאם העט"ז והב"ח דחה דבריו וכתב דלא קי"ל ככל הני טעמי ולפיכך ליתא להאי דינא דכתבו הרשב"א והמחבר אלא לכתחלה אסור למלוח בכלי איסור כדלעיל סי' ק"ה סעיף י"ב וגם בדיעבד אסור אם נכבש בתוכו יום שלם עכ"ד ואין דבריו מוכרחים ועוד דהא כיון דקי"ל דמותר לתת בהן שכר ושאר משקין יהי' הטעם מה שיהיה כ"ש דמותר למלוח בהן ונהי דלא קי"ל כטעמים של הרשב"א מכל מקום ודאי הדין אמת (והרשב"א שכ' כל הני טעמי היינו משום דס"ל דשכר נמי שרי מהנך טעמי ומדמה מליחה למשקים) ואם נאמר דהטעם הוא כמ"ש הטור משום שהיין פוגם אותן וכ"כ הרא"ש הטעם דיין הנפלט לתוכה פגום הוא מעיקרא ואפשר שגם רש"י שכ' הטעם דשיכרא מבטל טעמא דחמרא כוונתו כן (ודלא כהב"ח בקו' אחרון) וכדמשמע מדברי הב"ח שזה הטעם עיקר א"כ כ"ש מלח דמבטל טעמא דחמרא ואדרבה שכר ומשקין אין מועילין להכשיר הכלי ומי מלח עזין מועילין כדלעיל סי' קל"ה ס"ס י"ב (ומהרשב"א משמע נמי דאפי' שהה זמן רב מותר דהא כ' טעמא דהואיל ולא בלעו רק כדי קליפה בטל האיסור מועט שבהן במשקין ומליחה ע"ש. ונהי דלא קי"ל כהרשב"א דכלי שבלע איסור מעט מותר ליתן בתוכו היתר לכתחלה וכדלעיל סי' קכ"ב ס"ק ב' מכל מקום לענין דיעבד ודאי קי"ל כהרשב"א דמסתמא יש ס' כנגד פליטת הכלי שלא בלע רק כדי קליפה וכדמשמע מדברי כל הפוסקים וזה ברור ואע"ג דהרא"ש כתב ואע"ג דבכולה משערינן ואין במים ובשכר ס' לבטל היין אפ"ה שרי כי טעם היין הנפלט לתוכן פגום מעיקרא הוא עכ"ל צ"ל דאין חולק אהפוסקים דס"ל דמסתמא איכא ס' דהרי הטור נמי סבר כוותייהו אלא בא לומר דאע"ג דליכא ס' כגון שנתנו בו משקה מועטים שרי תדע דהא כתב הרא"ש בתשו' ומביאו ב"י בר"ס זה דאם

נתן יין בכלי העובד כוכבים מותר לפי שיש ס' נגד הקליפה ע"ש) . ועוד דמשמע מדברי הט"ו דאפילו נותן בהם שכר והמשקים זמן רב אע"ג דאחר מע"ל ה"ל כבוש ובכבוש אין חילוק בין מליח לשאר משקים אלא ודאי כל המשקים מבטלין טעם היין הבלוע בדופני הכלי ול"ד לדלעיל סי' ק"ה דהתם כלים של שאר איסורין הן דנותנים טעם לשבח בכל המשקין ובמליח משא"כ יין שנקלש טעמו בשאר משקין כ"ש במליח וכ"נ דעת הרב בת"ח כלל י"ז ע"ש ובסימנים דבדין א' כ' דדפוסי הגבינות של עובד כוכבים לכתחלה צריך להגעילם למלוח בהן גבינות ובדין ג' כ' דמותר למלוח בשר בכלי של עובד כוכבים שמכניסין בהן יין לקיום וכ"נ דעתו ממה שסתם כאן כהמחבר (וכן דעת העט"ז):

סעיף יח

לא נתיר כו'. וכב"י ואע"פ שהרא"ש בתשו' התיר לפי שמתחלה נפלט בליעת הקנקן ביין ונתבטל היינו לדברי המתירין סתם יינם בס' וכבר כתבתי בסימן קל"ד דלא קי"ל אלא כדברי האומרים דאוסר במשהו ע"כ ואע"ג דאנן קי"ל דבטל בס' סתם הרב כדברי המחבר דהא דבטל בס' היינו משום הפסד וכדכתבתי בסי' קל"ה ס"ק ט"ו משא"כ הכא דיתן בו לכתחלה יין ודלא כהעט"ז שכתב דלדידן מותר לכתחלה לתת בו יין פעם אחרת ואפשר דמיירי בשעת הדחק והפסד שצריך לכלים ואם לא יתן לכלים אלו יהא לו הפסד בדבר וכ' עוד העט"ז אף לדברי האומרים סתם יינם בכל שהוא שרי בדיעבד ע"י עירוי כדלעיל סי' קל"ה סי"ב וכבר השגתי עליו שם בס"ק כ"ז מיהו נראה דהרא"ש לא מתיר אלא כששהה היין בכלי שנכשר על ידי היין כמו ע"י מים ובאופן שנתבאר בסי' קל"ה הא ל"ה לא דלא עדיף הכשר יין ממים נ"ל ומ"מ צ"ע דבתשוב' הרא"ש שם (כלל י"ט דין ד') לא כתב דמותר ליתן בו יין פעם אחרת אלא לאחר יב"ח וקמ"ל דהיכא דבעי יישון יב"ח אינו מזיק מה שנתלחלח תוך יב"ח ביין ומונין יב"ח מיין הראשון של איסור שנשתמש בו וכדלעיל ס"ס קל"ה גבי מים ע"ש בתשו' הרא"ש מבואר כך להדיא אבל להכשיר ע"י יין מזה לא הזכיר הרא"ש שם כלום ואפשר משמע ליה לב"י מסברא דכיון דלענין יב"ח דין היין כמים ה"ה לענין שאר הכשר כגון לענין שכשוך ועירוי ג' ימים וע' בתשו' הרשב"א סי' תק"ג:

סעיף יט

אין עובד כוכבים כו'. ואע"ג דבש"ס פ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ד) איתא דעובד כוכבים נאמן מסל"ת באיסור דרבנן והוא מוסכם מכל הפוסקי' וכמ"ש בסי' צ"ח ס"ק ב' י"ל דהתם מיירי בדבר דלא אתחזק איסורא משא"כ הכא דודאי נשתמש בכלים אלו יין של איסור וחילוק זה הוזכר בריב"ש סימן תל"ג הבאתיו שם ובזה א"ש דלא תקשי

דכאן סתם הרב כדברי המחבר ובא"ח ס"ס תקי"ג כתב דעובד כוכבים המביא ביצים בי"ט נאמן במסל"ת שנולדו מאתמול כיון דאינו אלא איסור דרבנן דהתם לא איתחזק איסורא ובזה א"ש לקמן סי' ש"ב ס"ק י' ע"ש ואע"ג דלעיל סי' ס"ט סעיף י' כ' דאם נתן עובד כוכבים בשר בקדרה ואין ידוע אם הדיחו נאמן במסל"ת (כיון דדם שמלחו אינו אלא מדרבנן) אע"ג דאיתחזק איסורא י"ל דהתם כיון דאיכא נמי טעמא דעובדי כוכבים קפדי אנקיותא להדיח הבשר וכמ"ש הפוסקים שם סמכינן עליה וכמ"ש שם בס"ק ל"ח ועיין בסימן קכ"ב סי"א:

סימן קלח

סעיף א

בשעת זפיתה. כלומר לאחר זפיתה אבל בזפיתה ה"ל כזורק מים לטיט:

סעיף ב

טופח. ע"מ להטפיח. רשב"א:

סעיף ג

או עירוי. ג' ימים כדלעיל סימן קל"ה ס"ב:

סעיף ד

בלא קליפה כו'. כן הסכמת רוב הפוסקים ומביאם ב"י וכתב ושלא כדברי ר' ירוחם שכתב שאם דרך בה עובד כוכבים אין מילוי ועירוי מועיל בעוד הזפת עליו עכ"ל ואגב חורפי' לא עיין שפיר דר' ירוחם כ"כ בנתי' י"ז ח"ג בשל חרס אבל בשל עץ כתב שם בהדיא דמועיל עירוי בלא קליפה ע"ש:

וכל הכשר כלים אלו שיערו חז"ל לפי תשמישן ולפי טבען והטעמים מבוארים בפוסקים ע"ש:

ודע שכל הכשר שבסעיף זה היינו לכתחלה אבל אם עבר ודרך בגת או בכלי הגת שלא הוכשר מותר בדיעבד דיש ס' וכדלעיל סימן קל"ז סעיף ב'. ורש"י ויש פוסקים מכשירין הגת וכל כליה בהדחה וכתב הב"ח דלכתחלה צריך הכשר או קילוף וניגוב ועירוי לפי מה שהוא כדעת רוב הפוסקים וכפירוש ר"ת וכש"ע מיהו בדיעבד אם לא עשה אלא הדחה בגת של עובד כוכבים ודרך בה יין כדאי הם רש"י וסייעתו לסמוך עליהם בשעת הדחק עכ"ל ואני תמה דבדיעבד פשיטא דשרי ואפילו בלא הדחה שהרי יש ס' בחרצנים ובזגים וכדכתבו הט"ו בסימן קל"ז ס"ב וכן כתבו הפוסקים והר"ן בסוף

עבודת כוכבי' בשם ר"ת ואולי מיירי בגת רחבה מאד ואינה גבוה בענין שאין ס' במה שבתוכה נגד קליפתה:

סעיף ה

עד שירפה הזפת. ע"ל סי' קל"ד סי"ד:

סעיף ו

שמערה מכלי ראשון כו'. ע"ל סימן קל"ה סט"ו שההכשר שכתב הרב שם מועיל גם כאן כדאיתא ברשב"א ופוסקים דכלים שמכניסים לקיום צריכין הכשר יותר מגת וכליה:

סעיף ז

או מניחן כו'. וה"ה לגת וכל כליה מהני הכשר זה ודוקא שסלק השולים שאז המים מקלחים ורודפים מעבר לעבר וכדלעיל סימן קל"ה ס"ק ל"ד:

סעיף ח

ליישנה יב"ח. ולא הזכיר היתר הקשרים משמע דס"ל דא"צ להתירן וכמ"ש בסעיף ט' ואזיל לטעמיה שכתב בכסף משנה סוף פרק י"א דין כ"ח שכן גם כן דעת רשב"א בת"ה כרש"י דהיתר הקשרים דבש"ס לא קאי אלא להכשר ניגוב בלבד ובב"י ס"ס קל"ה כתב דנקטינן כרש"י ורשב"א ובאמת אינו כן דהרשב"א מפרש ג"כ דקאי איישון ומודה הכא ובסעיף ט' דצריך להתיר הקשרים כדכתב בהדיא בת"ה וכן דעת הר"ן והרא"ש והטור וכ"נ דעת הרמב"ם ספי"א וכן דעת הראב"ד:

סעיף ט

מיישנן. וצריך להתיר הקשרים כמו שאכתוב בסמוך:

סעיף י

סגי להו בהדחה. משמע בהדחת צונן וכן הוא בהג"א ומרדכי שם מיהו כתבו דהיינו דוקא בכבוס שרגילים שחובטין אותן כמה פעמים וכן הוא בתוס' מיהו באשר"י משמע דלא שרי אלא דוקא בכבוס שרגילים לכבסן בכמה כבוסים באפר וכבוס בחמים בכלי שני ובצונן ונראה דלא פליגי משום דהתוס' ומרדכי והג"א מסיימי' וצ"ע אם יש לחלק באיסורים בין דבר הנדבק לשאינו נדבק כו' והרא"ש שם מיישב מה שמתירים כל המפות שנפל עליהם איסור רותח אפי' איסור הנדבק דבכה"ג בעי דווקא כבוס חמין ואפר. נ"ל:

סימן קלט

סעיף א

ישראל שזקף לבינה להשתחות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסורה ואין לה ביטול אבל זקף עובד כוכבים לבינה אחרת משל ישראל והשתחוה לה אינה נאסרת דשמא לא ניחא ליה אלא בזו שזקף עכ"ל הג"א שם ומביאו ד"מ וכ"כ התוס' פרק ר"י (עבודה זרה דף נ"ג ע"ב) ובש"ס פ' כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ו) מבעיא לבינה דלא מינכר זקיפתה וסלקא בתיקו ולחומרא וכ"פ הרמב"ם פ"ח מהלכות עבודת כוכבים וע"ל סימן קמ"ו:

סעיף ב

אליל של ישראל. וכן נויה כדלקמן:

סעיף ג

ותקרובת כו'. וכב"י דלהרמב"ם אם נמצא במקום עבודתה הכל אסור אפילו אינו קרב על המזבח א"כ הני נרות נמי אם הכניסום במקום עבודתם תקרובות נינהו ולית להו ביטול ע"כ ודבריו נכונים וכל בעל נפש יש לו להחמיר ול"ד נרות אלא בכל הדברים שהיו בבית תרפותם איכא משום תקרובת עבודת כוכבים דשמא נכנסו במקום עבודתם ואין להם ביטול כלל להרמב"ם עכ"ל ב"ח:

סעיף ד

אבל אם אין עובדים כו' אינו חייב ולא נאסר. לטעמיה אזיל שכתב כן לדעת הטור ואחריו נמשכו הפרישה והב"ח אבל בספרי כתבתי דדעת הטור דלענין חיובא אע"פ שאין עובדים אותה כלל במקל חייב ולא נאסר וכדעת האחרים שהביא הר"ן והא דנקט בש"ס עובדי' לרבותא דזריקה דאפי' בעובדים פטור וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות ועפ"ז ישבתי הא דכ' הטור בשחט לפניה חגב דנאסר אפי' אין דרך לעובדה בחגב כלל הא דקאמר בש"ס לימא כתנאי כו' דלענין חיוב אין חילוק בין דרך לעובדה בו או לא דכעין זביחה הוא ופסק הטור כרבי יהודה וס"ל דבחגב כיון דצוארו דומה לשל בהמה נאסר גם כן (לרבי יודא אבל לרבנן דפטרי פשיטא דשרי כדמוכח בש"ס וטור ור"ן וכל הפוסקי' דהיכא דפטור שרי דלא כהב"ח שכ' דלענין איסורא אפי' רבנן מודו ע"ש) משא"כ בשבירת מקל דחייב ולא נאסר היכא דאין עובדים אותה במקל וב"י פירש הש"ס בע"א לדעת הטור ולדבריו קשה דלימא רב דאתי אפילו כרבנן וכמו שהקשו התוספות גם מה שפי' הב"ח אינו מכוון ע"ש:

סעיף ה

אלא זרקו כו'. דווקא כשאין עבודתה בזריקה אבל אם עבודתה בזריקה חייב ולא נאסר כך כתב הר"ן והיינו דאמר רב נחמן בש"ס זרקו לפניה חייב ולא נאסר וכן הוא ברמב"ם לקמן ס"ק שאח"ז:

סעיף ו

אפילו אין דרך כו'. וכב"י והרמב"ם פסק כרבנן עד כאן לשונו וז"ל הרמב"ם פרק ג' מהלכות עבודת כוכבים דין ד' שחט לפניה חגב פטור אלא אם כן היתה עבודתה בכך וכן אם שחט לה בהמה מחוסרת אבר פטור אלא אם כן היתה עבודתה בכך עבודת כוכבי' שעובדים אותה במקל ושבר מקל לפניה חייב ונאסרה זרק מקל בפניה חייב ואינה נאסרה עד כאן לשונו ותימה על המחבר שלא הזכיר דעת הרמב"ם כלל שאין זה דרכו להשמיט דעת הרמב"ם ונראה דאזיל לטעמיה בכסף משנה שם שדחק עצמו מאד ליישב דברי הרמב"ם בזה עיין שם אבל לפעד"נ דדברי הרמב"ם הם ברורים ועולים ממש כמו שכתבו התוספות וסבירא ליה מדקא מקשה מברייתא דחגב אלמא דס"ל דברייתא מיירי בעבודתה בכך דאל"כ לימא רב אנא דאמרי אפילו כרבנן והא דפטרי היינו באין עבודתה בכך ואם כן מנ"ל לש"ס דלמא אה"נ ברייתא מיירי באין עבודתה בכך אלא וודאי ס"ל ליה לש"ס דאי באין עבודתה בכך לא הוי מחייב רבי יודא דלא גרע מבעלת מום דיליף התם מקרא דפטור וכן מבואר בדברי התוס' שם (דף נ"א) והשתא הרמב"ם נמי פסק כרבי יודא (כמו שפסקו הראב"ד וטור ודלא כמגדול עוז וב"י וכ"מ שכתבו שפסק כרבנן) אלא דהיכא. אין עבודתה בכך לרבי יודא נמי פטור כמו בעלת מום והיינו דנקט הרמב"ם חגב ובעלת מום בהדי הדדי וכ' וכל זה ברור וכך היא דעת התוספות לשם דהיכא דאין דרך לעובדה בחגב כלל לכ"ע פטור וכן הוא דעת היש פוסקים כר"י שהביא הר"ן דפטור ואינו נאסר וכתב שלזה הסכים הרמב"ן ע"ש:

סעיף ז

דכיון שכיבן לצורך עצמו כו'. משמע הא אם כיבו ממילא אע"פ שמכרן או משכנן אסורים וכדעת ר"י שהביאו הטור והפוסקים דכי היכי דעבודת כוכבים גופה לא בטלה במכרה או משכנה ה"ה נויה ותשמישה וק"ק דבסעיף י"ב הביא המחבר סברת הפוסקים דבטלה במכירה ומשכון בסתם ואח"כ סברת ר"י בשם י"א וכן לקמן סימן קמ"ו ס"ח כ' הרב בפשיטות דבטליה במכירה ומשכון וצ"ע:

סעיף ח

ודבית הכנסת כו'. וכן אפילו ללמוד בהן אסור. הר"ף בהג"ה תשב"ץ סימן תי"ז:

סעיף ט
וי"א כו'. וכ' רבינו ירוחם ני"ז ח"ה דהוא הדין ספרי הכ"ד של עובדי כוכבים הכתובים בלשון לע"ז או שאר לשונות שלהן אסור למכור להן כי מי שהעתיקן להם שינה בלשונו כדי לפקרם ולחזק אמונתם וע"ש שהאריך:

סעיף י
והמחמיר כו'. והב"ח כ' דמן הדין הוא אסור:

סעיף יא
קלפים כו'. ובכתבי מהרא"י סימן קי"ב נסתפק אם אסור ליתן להשילע"ר הלומדים הכתיבה יעי"ם הנקראים ולענד"ר ווי"ש וכ' הב"ח דאין איסור בדבר אלא נכון ליזהר וכן כתב מהרש"ל בביאורי סמ"ג וכתב ד"מ סימן קכ"א דאינו אלא בידוע שרוצה לכתוב ספר דתם אבל סתמא שרי:

סימן קמ

סעיף א
ומשמשיה. ונויה:

סעיף ב
נתערב בשנים אחרים. מותרים כ"כ הטור וכ"כ הרמב"ם פ"ז מהל' עבודת כוכבים והמחבר שלא התיר אלא התערובות הג' אזיל לטעמיה שבכסף משנה שם האריך להקשות ממ"ש הרמב"ם פרק ט"ז מהל' מ"א גבי רמוני בדן ושאר דברים החשובים דלא שרו אלא התערובת ג' והבין שדבריו סותרין זא"ז ולעיל סימן ק"י ס"ח בדברים החשובים פסק המחבר דלא שרי אלא התערובות הג' ולזה אסר גם כאן התערובות השני אבל כבר כתבתי לעיל סימן ק"י ס"ק נ"א דדברי הרמב"ם הם ברורים ואינם סותרים זה את זה כלל ובכאן שרי התערובות השני לכ"ע ועיין עוד שם יתר הדברים פרטי הדינים השייכים לסימן זה שנתבארו שם על נכון:

סימן קמא

סעיף א
כל הצלמים כו' דסתמא לשם אלילים כו' דודאי לנוי נעשו כו'. איכא למידק דיוקא דרישא אדסיפא דברישא קאמר דמסתמא כו' הא בספק מותרים ובסיפא קאמר דודאי כו' הא בספק אסורים ונראה דברישא קושטא דמלתא קאמר דמסתמ' דרכי הכפרים

שלא לעשות לנוי אלא לשם אלילים ואה"נ בספק אם נעשו לשם אלילים או לנוי אסורים דבעינן דוקא למידע בודאי שנעשו לשם נוי כדקאמר בסיפא וכן מוכח בטור עיין שם וכן דעת הפרישה והב"ח בקונטרס אחרון השיג עליו ולפמ"ש דבריו נכונים וגם תימה על הב"ח דבש"ס דף מ"א ע"ב גבי הא דאמרינן התם אלא אימא הא צלמים עצמם אסורים סתמא כרבי מאיר כו' מוכח כולה סוגיא דבצלמים עצמם הנמצאים בשוק לא אמרינן אימר בטלום כיון דשלימים הם עיין שם ודוק:

סעיף ב

המדינה. פירוש עיר וכן מצינו הרבה פעמים בלשון הש"ס והפוסקים:

סעיף ג

והיה ביד הצורה כו'. המחבר העתיק מלשון הרמב"ם כדרכו ומשמע מלשון זה דכל צורות העומדות על פתח המדינה ובידם מקל כו' אסורים וכן משמע קצת מהגהת הרב בסעיף ד' ע"ש וכן בב"י תמה על מה שמשמע מהטור דלא אסור בכה"ג אלא צורת אדם דווקא (ולי אפשר דהטור ל"ד נקט אדם ומפני זה לא כתב האי דינא בריש הסי' דהתם עיקר דוכתא דהאי דינא ע"ש ודוק) והב"ח כתב ודלא כמ"ש בש"ע והיה ביד הצורה וכו' דליתא אלא דווקא בצורת אדם עכ"ל ותימה איך חלק על הרמב"ם (וכמדומה שלא ידע שדברי המחבר מועתקים מהרמב"ם) והמחבר בלי ראיה כלל בפרט להקל וכ"ש שאפשר לפרש גם דברי הטור כן ע"ש גם פשטא דסוגיית הש"ס משמע כן ע"ש:

סעיף ד

צורת מקל או צפור כו'. עיין ר"פ כל הצלמים מפרש בש"ס דכל הנך מראים שנעשו לשם אליל ונראה בזמנינו הכל לפי ענין ובין בכרכים ובין בכפרים הכל מה שמראים הדברים שנעשו לשם אליל או לנוי:

סעיף ה

דינו כדין צלם. פי' כדין צלם שיש בו הוכחה שנעשה לשם אליל ואסור בלא ביטול וע"ד שיתבאר בסי' קמ"ו ע"ש:

סעיף ו

אבל אותן שתולין בצואר כו'. היינו בידוע שלא השתחוה לו (ואתא לאשמועינן דל"ת כיון שתולין אותו בצואר מיד נאסר) הא לאו הכי לא גרע מאם מצא כלים שעליהם צורת עבודת כוכבי' דהכלים אסורים אם הם מכובדים דכיון שדרך לעבוד אותה הצורה חיישינן שמא נעבדו הכלים כדלקמן סעיף ג' והכי נמי איכא למיחש להכי ובעובד כוכבים עצמו אין לחלק בין מכובד לבזוי דדווקא בכלים אמרי' דעל המבוזים ודאי לנוי

הכלי נעשו מה שאין כן הכא ומצאתי בהר"ן פרק כל הצלמים וז"ל כתב הרשב"א דבזמן הזה שחוקקים חקק בכלים ומציירים בהם צורות ודמות עבודת כוכבים אף המוצא אותם הכלים אסורים ע"כ וצל"ע שאפשר שאין עובדים היום לצורות הללו אלא לזכר בעלמא עושין אותם עכ"ל הר"ן וכ"כ רבינו ירוחם נתי"ז ח"ד ואפשר דעובדי כוכבים אלו שאין אדוקים בעבודת כוכבים כל מה שעושין בצורות הללו בכלים אינם עושים אלא לנוי ומותרים בהנאה כלם ואסור להשהותן משום חשד אם הם בולטים וראוי להחמיר בספק איסור תורה ע"כ ואפשר בצורה עצמו כיון שדרך שמשתחוים לו לכ"ע אסור:

סעיף ז

המוצא שברי צלמים. פירוש שאינו ידוע שנעבדו או אפילו שברי אלילים עצמן שנעבדו כשהיו שלימים מותרים (ועיין בס"ק א') דאע"ג דקי"ל אליל שנשתברה מאליה אסור' כדלקמן סימן קמ"ו מ"מ הכא לנשברה מאליה לא חיישינן דעובד כוכבים מינטר לה שפיר הלכך אמרינן מסתמא העובד כוכבים שברה ובטלה בידים אבל במצא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו פי' כנו שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם שאינה נראית כשברים אלא נראית שכך הם נעשים מתחלה אסורים דחיישינן שמא נעבדו זהו דעת המחבר כהרי"ף והרא"ש והטור אבל באמת דברי הרמב"ם נראין עיקר בש"ס דכל שברי אלילים אסורים אפילו אינם עומדים על בסיסם דחיישינן שמא לא בטלום העובדי כוכבי' אבל שברי צלמים מותרים דאיכא ספק ספיקא ספק נעבדו או לא ואת"ל נעבדו שמא בטלום העובדי כוכבים (ודין צלמים עצמם עיין בס"ק א') וכן דעת התוס' והר"ן ותימה על המחבר שהוא עצמו העתיק בסי' קמ"ו סעיף י"א לשון הרמב"ם לפיכך המוצא שברי אלילים הרי אלו אסורים בהנאה שמא לא בטלום העובדי כוכבים עכ"ל וכאן כתב דאפי' מוצא שברי אלילים מותרים וכן יש לתמוה על העט"ז וצ"ע:

סעיף ח

דהיינו צורות הנעשים לשם חמה ולבנה כו'. מדלא כתב הרב וכן נמי צורות הנעשים לשם חמה כו' וכתב דהיינו צורות הנעשים כו' משמע דדוקא בכה"ג אסורים אבל עגול כשמש או קשת עגול כלבנה ממש מותרים דאין דרכן לעבדם בענין זה וכן מפורש ברמב"ם שם שכתב וז"ל צורות חמה ולבנה אין ענינו שמוצא עגול ויאמר זהו שמש או קשת עגול ויאמר זהו לבנה אלא שבעלי הצלמים הנקראים טלאס"ם מייחסים לכוכבים צורות עד שאומרים צורת השמש צורת המלך מעוטר יושב על עגלה ואמרו צורת חמה ולבנה רצה לומר שימצא צורה המיוחסת אל החמה ואל הלבנה עכ"ל וכ"כ הר"ע ברטנורא שם וכ"מ מפירש"י שפירש צורת חמה ולבנה מזל חמה ולבנה משמע דרצה

לומר אבל עיגול של חמה ולבנה ממש לא ודלא כהעט"ז שכתב כ' מורי מהרמא"י לאו דוקא צורת חמה ולבנה ממש אלא אפילו צורות שעושין בעלי הטלסמאות כו' דמשמע מדבריו דכל שכן דצורת עיגול של חמה ולבנה ממש דאסירי וליתא כדפי' וגרם לו זה שלא ידע מהיכן יוצאין דברי הרב ולכן כתב גם כן בשמו ויש להקשות דהא ע"כ בסעיף ד' דצורת חמה ולבנה אסורה בין בולטת ובין שוקעת לעשותן ולהשהות היינו בעיגול ממש דהא הטעם הוא משום שנראים שוקעים ברקיע וכדלקמן ס"ק כ"ה וכן מוכח בש"ס ברבן גמליאל שהיה מראה לעדים צורות הלבנ' כזה ראיתם כו' ע"ש וי"ל דודאי לעשות או להשהות בידו אף בעיגול שלהן אסור דלעשות נפקא לן מלא תעשון וגו' כל אשר בשמים ממעל והאי אשר בשמים ממעל הוא ואסור וכן להשהותם בידו איכא חשדא אף בעיגול שלהן דלאיזה צורך הוא משהה אותם אבל במוצא מותר דאין לחוש שמא עבדו בעיגול וראיה לזה ממ"ש הרב בסוף סעיף זה דבזמן הזה שאין העובדי כוכבים עובדים לצורות הללו מותרים בהנאה למוצאן ואסור להשהותם והוא מדברי רבינו ירוחם אלמא לא חיישינן שנעבדו כיון שאין דרכן לעבוד לצורות הללו ואפ"ה אסורים להשהותם משום חשד וכן בסעיף ד' דכתב המחבר דצורת שרפים ואופנים כו' אסור להשהותן ולעשותן כ' הרב עליו דאם מצאן מותרים וכן מוכח בטור וכמו שכתב שם אלא ודאי לענין שהייה דאסור משום חשדא לא נפקא לן מידי במה שאין דרכן לעבוד דמ"מ כיון ששוהה אותם איכא חשדא שהוא עצמו קבלן לאליל ועבדן אח"כ מצאתי בחדושי מהר"מ מלובלין שהניח זה שאסור להשהות צורת חמה ולבנה בקושיא על פי' רש"י ולע"ד מ"ש הוא ברור:

סעיף ט

או דרקון והוא דומה לנחש כו'. וזאת הצורה היתה אצלם מהודרת לפי שהם מייחסים אותה לחלק מחלקי הגלגל והיא הצורה לתלי הלבנה עכ"ל רמב"ם שם וכיוצא בזה כתב המרדכי ומביאו ב"י:

סעיף י

אם הכלים מכובדים אסורים. ונראה דאם הם אינם מכובדים ולא מבוזים אלא בינונים אסורים דאילו היו מכובדים היו ודאי נעשים לשם אלילים וכמ"ש הטור א"כ ליכא כאן אלא חדא ספיקא וכתב הטור לקמן בסימן זה ונראה דכל אותם שאסורים במוצא אסורים אפילו בשוקעת דכיון שאנו חוששין שמא נעשית לאליל אף בשוקעת נמי איכא למיחש עכ"ל אבל ר' ירוחם כתב יש מי שכתב וכן בתו' דלא אסרו על המכובדים אלא בולט עכ"ל ומביאו ב"י:

סעיף יא
שעל השיראין כו'. לשון הטור י"א בגדי משי ורקמה חשובים מבוזים כיון שהן ללבישה ומפרשים שיראים אצעדה והרמב"ם חשב אותם עם המכובדים וטוב להחמיר עכ"ל ומדלא הביא המחבר שום פירוש משמע שדעתו להחמיר:

סעיף יב
קומקמוסים. יורות קטנות של מתכת. רש"י:
חמי חמין . פי' כלי שמחמין בו חמין:
למטה מהמים . בשולים ודפנות ולמעלה מהמים היינו באוגני הכלי. רש"י:

סעיף יג
אבל בידוע שלא נעבדו כלים הללו. אע"פ שעובדים לצורות הללו כשהן על הכלים מותרים ופשיטא דאף לסברא זו אם ידוע שכלים הללו נעבדו אפילו על המבוזים אסורים:

סעיף יד
ויש מי שאומר כו' אע"פ שאין אנו יודעים שכלים הללו נעבדו. מכיון שצורה זו נעבדת בוודאי אמרינן מסתמא אפילו המבוזין נעבדו אא"כ ידעינן בוודאי שלא נעבדו כלים הללו שאז אף לסברא זו אפילו המכובדים מותרים ולסברא זו אין חילוק בין מכובדים למבוזים אלא בסתם דהיינו שרוב העובדי כוכבים רגילין לעבדה אבל יש מקומות שאינו ידוע אם צורה זו נעבדת שם כלל אבל בידוע שאינה נעבדת במקום זו או שאין ידוע שרוב העובדי כוכבים רגילין לעבדה אף המכובדים מותרין. כל זה מוכח בר"ן:

סעיף טו
והמנהג כסברא הראשונה. פירוש בצורות שהעובדי כוכבים עובדים בזמן הזה נוהגים כסברא הראשונה ודוק:

סעיף טז
ובזמן הזה שאין העובדי כוכבים עוברים לצורות הללו כו'. אלעיל אצורת חמה ולבנה ודרקון קאי דבזמן הזה מותרין בהנאה למוצאן אפי' לסברא האחרונה כיון שאין העובד כוכבים עובדין לצורות הללו אבל אין להשהותן משום חשדא:

סעיף יז
ויש מחמירין בכל הצורות הנזכרות כו' אע"ג דידעינן דלא פלחי להו. באמת יש כאן מקום לתמוה שלא ראיתי מי שהחמיר בזה ואין טעם כלל לסברא זו דכיון דידעינן בודאי דלא פלחי לה למאי ניחוש לה דהא המכובדין אפילו לסברא האחרונה שהביא המחבר

כשידוע שאין אותה הצורה נעבדת (במקום זו אע"פ שרוב העובדי כוכבים רגילים לעבדה) מותרין מה"ט וכדאיתא בירושלמי אי כשאינן נעבדים אפילו מכובדים מותרים כו' ואע"פ שהרב למד כך מהטור ותוס' ונמשך אחר הב"י לא ירדתי לסוף דעתו שהב"י כתב ואני תמה על הטור שסתם וכתב דין זה כמות שהוא בש"ס כו' ולמה יאסר בזמן הזה צורת חמה ולבנה ודרקון כיון דלא פלחי להו כלל וכ"כ ר' ירוחם בשם רבו דכלים הנמצאים עליהן צורות אלו בזמן הזה מותרים בהנאה ואסור להשהותם ומיהו מדברי התוס' פרק כל הצלמים גבי הא דאמרינן שאני ר"ג דאחרים עשו לו משמע שאין חילוק בין זמן זה לזמנם לענין זה עכ"ל ומביאו בד"מ ולפע"ד לא משמע מידי לא מהתוס' ולא מהטור והנה התוס' כתבו שם וז"ל שאני ר"ג דאחרים עשו לו לכאורה משמע שצוה ר"ג לעשות לעובד כוכבים וקשה דהא אמירה לעובד כוכבים שבות אפילו בדבר שאינו של שבת וי"ל דמצוה שאני ויש שהיו רוצים להחמיר שלא לחתום לעובד כוכבים חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אא"כ היה העובד כוכבים מביא לו מעצמו וכן שלא לחגור אותן רצועות שיש בהן צורת אדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות שמעמיד הא דרב יודא בצורת דרקון ושם שייך חשדא טפי מבאחריני כו' ואנדרטי דקא חייש לחשדא היינו משום שהיה צלם דמות אדם בכל גופו בידים ורגלים עכ"ל ומשמע להב"י והרב דמדלא התירו משום דבזמן הזה הוא אלמא דס"ל דאין חילוק ואין מדבריהם ראיה כלל דממ"ש ויש שהיו רוצים להחמיר שלא לחתום כו' פשיטא דאין ראיה דהא מיירי בעושה הלכך אין חילוק דלענין עשייה דנפקא לן מקרא דלא תעשון אתי אין חילוק ואוסר אפילו אין עובדין אותו וזה פשוט ומבואר בש"ס וכל הפוסקים ואם כן כי נימא דאמירה לעובד כוכבים שבות ה"ל כעושה הלכך לא שרי אלא אם כן הביא לו העובד כוכבים מעצמו דליכא אמירה וגם ממ"ש וכן שלא לחגור אותן רצועות כו' נמי אין ראייה דודאי ה"ט דחגורות משום חשדא וכדמסיימי ושם שייך חשדא טפי כו' ובזה ודאי אין חילוק בין זמן זה לזמנם וכמ"ש הבית יוסף והרב דאסור להשהותן גם לסברא הראשונה וכדברי ר' ירוחם ובלאו הכי ע"כ אי אפשר לומר כן דהתוס' מיירי במוצא דהא צורת אדם מותרת במוצא וכדמשמע בש"ס וטור וכמ"ש הרב גופיה בסעיף ד' ואם תרצה לדחוק ולומר דהתוס' מיירי בצורת אדם שבזמן הזה אסור שהוא דמות אותו פלוני א"כ מכ"ש דאין ראיה מדבריהם לחמה ולבנה שאין עובדין בזמן הזה אלא הברור כדפירשתי ובטור שכתב סתם הדברים היינו משום שסמך עצמו אמ"ש דבידוע שאינם נעבדים אפילו על המכובדים מותרים ע"ש וזה ברור ועוד תימה על הרב דמאחר שכתב שהמנהג כסברא הראשונה דאפי' אותן צורות נעבדות כיון שידוע שלא נעבדו

הכלים הללו שעל המכובדים נמי מותרים וגם הסברא האחרונה מודה בזה וכמ"ש בס"ק י"ד היאך כתב אח"כ ויש מחמירין כו' בזמן הזה אע"ג דידעינן דלא פלחי להו דאפילו תימא דאין חילוק בין זמן זה לזמנם מ"מ כיון דידעינן דלא פלחי להו הרי ודאי לא נעבדו כלים הללו ואין כאן איסור כלל וצ"ע:

סעיף יח

וצורת דרקון מותר לעשות. היינו אפילו בזמנם והטעם נמצא בשם מהרש"ל משום שהוא פורח באויר ואינו בשמים ולא קרינן ביה לא תעשון אתי ומיהו יש לדקדק דבסעיף ז' סתם הרב כדברי המחבר שלא אסרו בצורת אדם ודרקון אלא דוקא כשהיא שלימה אבל צורת ראש בלא גוף או גוף בלא ראש אין שום איסור לא במוצא ולא בעושה עכ"ל משמע דבצורה שלימה יש איסור אפילו בעשיית דרקון וזה קשה גם כן על הרא"ש וטור ונ"ל דולא בעושה לא קאי אלא אאדם וכתב הב"ח וז"ל וצ"ע דבמרדכי פ' כ"ה גבי מחלוקת ר' אפרים ור' אליקים משמע שתופסים בפשיטות דצורת דרקון שוה לצורת חמה ולבנה וה"ל נמי בכלל לא תעשון אתי ואסור לעשותן עכ"ל וע"ש דמשמע דלא השוו דרקון אלא לענין שאסור להשהותה משום חשדא:

סעיף יט

אלא שאסור להשהותה אצלו משום חשדא. אפילו בזמן הזה וכמ"ש הרב בסמוך אבל אין להשהותן:

סעיף כ

כגון ד' פנים בהדי הדדי. פרש"י פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה א' דוגמת חיות הקודש כדכתיב לא תעשון אתי השרויות אצלי ע"כ ונראה דמ"ש שור הוא ל"ד דהא אמרי' בחגיגה (דף י"ב ע"ב) בא יחזקאל והפכו לכרוב אלא נקט שור משום דבשעה שנאמר המקרא דלא תעשון אתי היה עדיין שור ואה"נ דהשתא דאיכא כרוב אסור לעשות ד' פניהם בהדי הדדי דהא מ"מ בכלל לא תעשון אתי השרויות אצלי הוא א"נ קמ"ל דאף עתה דאין שור במרכבה אפ"ה אסור לעשות ד' פנים בהדי הדדי ושור ביניהם שהיה בשעה שנאמר המקרא:

סעיף כא

וכן צורת אדם לבדו. נפקא מדכתיב לא תעשון אתי אותי כלומר דמות שאני מתראה בו לנביאים והיינו אדם וא"ת הא דאמרינן לעיל דד' פנים להדדי אסור תיפוק ליה משום אדם כבר תירצו התוס' בעבודת כוכבים (דף מ"ג ע"א) וברי"ה (דף כ"ד) בד"ה לא תעשון אתי דאתי לחיובא אף כשמוצא צורת אדם והשלים לד' פנים וכן תירץ בהגהת סמ"ק

סי' קס"ב א"נ לעבור בשני לאוין וברי"ה תירצו עוד דסד"א דאם עשה ד' פנים גרע מאדם לבדו וכן תירץ הר"ן והרמ"ך הביאו הכ"מ ספ"ג מהל' עבודת כוכבים וע' בס"ק ל':

סעיף כב

אסור לעשותם אפילו לנוי. וכ"כ ברמב"ם פ"ג ובספרי המחברים הישנים כתוב אפי' לעובד כוכבים וכן הוא בטור ואלו ואלו דברי אלהים חיים דכיון דקפיד קרא אעשייה אין חילוק בין עושה לנוי או לעבודת כוכבי' אסור:

סעיף כג

אסור להשהותן. משום חשדא וכבר נתבאר בס"ק י"ז דה"ה דאסור לו' לעובד כוכבים לעשותן אפילו אינו רוצה להשהותם משום דאמירה לעובד כוכבים שבות אפילו בדבר שאינו של שבת:

סעיף כד

ומיהו אם מוצא אותם מותרים. פי' בהנאה מותרים ובלבד שלא ישהה אותם דפשיטא דלא עדיף מעשאם עובד כוכבים שאסור להשהותם וכן מוכח בטור דאע"פ שאסור להשהותם מותרים בהנאה למוצאן ע"ש ודוק:

סעיף כה

בד"א בבולטת כו'. פי' בבולטת דוקא הוא דאסור בין בשוהה בין בעושה אבל בשוקעת מותר לעשותן וכ"ש להשהותם וכמ"ש בסעיף ה' בטבעת שיש בה צורת אדם שאם חותמן בולט מותר לחתום בה ואם חותמן שוקע מותר להניחם והטעם שאינו אסור אלא דומה להם שהן בולטות ומה"ט מה שמציירים על הכותל ולוח אע"פ שהוא שוה מיקרי שוקעת כיון דלא הוי בולטת כמו שהן עצמם והלכך צורת חמה ולבנה וכיוצא בהן דהן נמי שוקעים ברקיע אסור אפילו בשוקעת והעט"ז כתב וז"ל ודוקא אלו שאין אסורים אלא בעשיה משום לא תעשון אתי ובמוצא הן מותרין מפני שאין דרך לעשותן לעבודת כוכבים אינן אסורים בעשיה אלא בבולטים אבל חמה ולבנה שדרך לעבדן אסורים בין בעשיה בין במוצא בין בבולט בין בשוקע דהא במוצא אסורים משום שמא נעבדו וכיון שאנו חוששין לשמא נעשית עבודת כוכבים אף בשוקע איכ' למיחש ובעשיה אע"פ שאין איסר משום לא תעשון אלא בבולט שכן הם נראי' ברקיע בולטי' מ"מ אסור לעשותה אפילו שוקעים משום חשדא דעבודת כוכבים עכ"ל ודבריו תמוהי' ותלי תניא בדלא תניא וכי מה ענין שהוא מותר במוצא לענין שיהא מותר בשוקעת וכן בהפך והגע עצמך אם יש הוכחה בד' פנים להדדי או באדם שנעשו לעבדן דאסורין במוצא וכי נימא דמשום הכי יהא אסור בעשייה ושהייה אפי' בשוקעת והא בבולטת דוקא אסרינן וכן איפכא

צורת חמה ולבנה בזה"ז דמותרי' במצאן וכי נימא דיהא מותרים בשוקעת הא ודאי ליתא ועוד שכבר נתבאר בס"ק ח' דצורת חמה ולבנה ממש דהיינו עיגול שלהן מותרים למוצאן ואפ"ה אסורים לעשותם אפי' בשוקעת ע"ש ועוד תימה איך שינה את הידוע שחמ' ולבנה נראין שקועין ברקיע וכמ"ש התוס' והרא"ש והר"ן והסמ"ג ובעל צדה לדרך ובעל שלטי הגבורים ושאר פוסקים והוא כתב שהן בולטים וכמדומה של' הטור אטעייה שהטור כתב וז"ל ונרא' דכל אותם שאסורים במוצא אסורין אפי' בשוקעת דכיון שאנו חוששין שנעשו לאליל אף בשוקעת איכא למיחש עכ"ל הוא סבור דה"ק דכל אותם שאסורים במוצא מפני שדרך לעבדם דהיינו חמה ולבנה אע"פ שבולטין הם (דאי שוקעים הם בלאו הכי הוי אסורים) אסורים בשוקעים אפילו בעשייה והדבר פשוט דליתא להך פירושא אלא ה"ק כל היכא דאסרינן במוצא והיינו משום דיש הוכחה שלאליל נעשו אין חילוק במוצא בין בולטת לשוקעת דכיון דאסרינן להו למוצאן משום דלאליל נעשו אם כן אסורים למוצאם בין בשוקעת בין בבולטת אבל עשיה ושהייה לא תלי כלל במה שאסורים במוצא או לא וכמ"ש דלענין עשייה ושהייה הכל תלוי במה שהוא הדבר עצמו שאם הוא אדם וכיוצא בו שהוא בולט אינו אסור אלא בולט ואם שוקע אסור אפילו בשוקע והוא פשוט לא הוצרכתי להאריך אלא להוציא מלב הקורא בספרו:

ונראה דכל צורות דאסרינן אינם אסורים אלא בצורה שלימה ממש כגון צורת אדם בשתי עינים וחוטם שלם וכל הגוף וכיוצא בו אבל לא חצי הציור כדרך קצת המציירים צד אחד של הצורה וזה אינו אסור נ"ל:

סעיף כו

כולן מותרות. בין לעשותם בין להשהותן:

סעיף כז

ויש מתירים בשל רבים. פי' להשהותם משום דליכא חשדא ברבים אבל לעשותם אין חילוק בין יחיד לרבים וכתב ר' ירוחם אע"ג דברבים ליכא חשדא מכוער הדבר להם ומביאו ב"י בב"ה (וכתב דבב' ליכא חשדא ונ"ל ראיה לדבריו מריש ברכות):

סעיף כח

אסור להניחה. דהרי הוא שוהה צורה בולטת דאסור משום חשדא ומותר לחתום בה דהנחתם נעשה שוקע:

סעיף כט

ואפילו חתם לו העובד כוכבים. הצורה בולטת אסור משום חשדא וכבר נתבאר בס"ק י"ז דה"ה דאסור לומר לעובד כוכבים לחתום בטבעת שחותמה שקוע אפילו אינו רוצה

להשהותה משום דאמירה לעובד כוכבים שבות ומכל מקום צ"ע לאיזה צורך כתב הרב דין זה הא כתבו המחבר בסעיף ד' ואולי היה אפשר לחלק בין כשהעובד כוכבים עשאו לו בידים ובין שעשאו בחותמו קמ"ל הרב דלא ודוחק:

סעיף ל

צורות הבהמות וחיות. משמע דאפילו אריה מותר וכן פסק הרשב"א בתשובה סימן קס"ז ע"ש ובעל שלטי הגבורי' העתיק דבריו וכן משמע קצת בתוס' דעבודת כוכבי' דמ"ג ע"א ד"ה לא תעשון ע"ש. והב"ח בקונ' אחרון אסר וטענתו דהלא הכוכבים ומזלות במדור התחתון הם ואסורים ומזל ארי עומד לבדו בחודש אב ושור בחודש אייר ואסור לעשותן עכ"ד ולפי דבריו כל הי"ב מזלות אסור אפילו כל א' בפני עצמו ומעולם לא שמענו מי שנזהר בזה וגם במרדכי ואגודה פרק כל הצלמים במחלוקת ר' אפרים ור' אליקים משמע דמה"ט דעומד בחודש אב לבדו אין לאסור אריות ע"ש הלכך נראה דהא דאמרינן דמזלות אסורים היינו כל י"ב מזלות ביחד דומיא דארבעה פנים להדדי כן נ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סי' תקכ"ה ובספר בדק הבית ובתשובת מבי"ט ח"ב סי' ל' דף י"ב ע"ד:

סעיף לא

מותר לצור אותם. וכ"ש להשהותם:

סעיף לב

ולא בעושה. וכ"ש בשהייה ובס"ק י"ח כתבתי דהאי ולא בעושה וכל שכן בשהייה לא קאי אדרקון דבדרקון אפילו צורה שלימה מותר לעשות ע"ש ומכל מקום צ"ע דמדברי התוספות פרק כ"ה (דף מ"ג ע"ב) ד"ה שאני ר"ג ומדברי המרדכי לשם משמע להדיא דדוקא באדם בעינן צורה שלימה אבל בדרקון אין חילוק ולעולם אסור והסמ"ג לאוין כ"ב פסק דאפילו באדם אין חילוק ולעולם אסור והמחמיר בכל זה תע"ב:

סעיף לג

כשיעור גבהו וארכו ורחבו. אבל אם נשתנה במקצת מותר:

סעיף לד

אכסדרה תבנית אולם. אף על גב דאולם היה בו ד' מחיצות ואכסדרה אין לו אלא ג' מחיצות מ"מ כיון שפתחו היה רחב וגבוה מאד היה נראה כאלו אין לו רק ג' מחיצות. תוס':

סעיף לה
אפילו משאר מיני מתכות. שאע"פ שאינה של זהב כשרה במקדש אבל אינה של מתכות כגון של עץ וכה"ג שרי דפסולה במקדש. ש"ס ורמב"ם פ"ז מהל' בית הבחירה וכ"ש של חרס דשרי כדאיתא ברש"י שם ובמהרי"א והיינו דכתבו הט"ו מתכות דוקא:

סעיף לו
ואפילו בלא גביעים כו'. דכל זה אינו מעכב דבדיעבד המנורה כשרה בלא גביעים וכפתורים וכן אם אינה גבוהה י"ח טפחים:

סימן קמב

סעיף א
אסור ליהנות בגחלתה. עיין ס"ק י':

סעיף ב
ואפרה. ז"ל הפרישה פירוש כגון שהיה אליל של ישראל שאין לה ביטול או שהיה של עובד כוכבים ובאה ליד ישראל קודם שביטלה העובד כוכבים או אפשר לומר דמיירי בנשרפה מאליה אליבא דרבי יוחנן דס"ל נשתברה מאליה אסורה וכמ"ש הטור בסימן קמ"ו עכ"ל ומ"ש כגון שהוא אליל של ישראל כו' ליתא דבסוף תמורה מוכח להדיא דמיירי בשל עובד כוכבים וכ"כ התוס' בפ' כל שעה (פסחים דף כ"ז ע"ב) ד"ה חוץ כו' ומ"ש או שהיא של עובד כוכבים כו' פי' אפילו למ"ד אליל שנשתברה מאליה מותרת מ"מ בשרפה ישראל גרע דחיישינן דלמא יגביה הישראל ויקנה אותה בהגבהה ואח"כ יבטלה וה"ל אליל ביד ישראל דלא בטלה כדאיתא להדיא בש"ס פרק כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ב ע"א) ובזה מיושב מה שהניחו התוס' פרק כל שעה שם בתימה ע"ש ודוק:

סעיף ג
ששחט בה כו'. מיירי שהוא ישן ולא לבנו מאיסור שבו והלכך אע"פ שמטעם משמשי אליל מותר לשחוט בו אפילו לכתחלה כיון שהוא מקלקל אפ"ה מטעם געולי עובדי כוכבים אסור לשחוט בו לכתחלה וכדלעיל ס"י וכדמסיק הרב:

סעיף ד
מפני שהוא מקלקל. ואין זו הנאה שבחייה עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה עכ"ל רש"י:

סעיף ה

ואם הסכין חדש. וכגון שחתך בה בקעת לאליל דאל"כ תשמישי אליל אינם אסורים עד שישתמשו בהן וכמו שנתבאר בר"ס קל"ט והכי איתא בחולין ד"ח:

סעיף ו

ואם היתה בהמה מסוכנת ה"ז אסורה כו'. מלשון זה משמע שכל הבהמ' אסור' ולא מהני הולכת הנאת שכר סכין לשחוט בה לים המלח וכן מבואר בכסף משנה ספ"ז מהלכות עבודת כוכבים שכתב על לשון הרמב"ם (שהוא כל' המחבר) וזה לשונו ונראה שדעת רבינו לאסור כל הבהמה ואזדא לטעמיה בנטל כרכר מאשירה וארג בה הבגד דכל הבגד אסור בהנאה עכ"ל וע"כ ר"ל שדעת הרמב"ם דאפילו הולכת הנאת שכר סכין לים המלח לא מהני כמו בנטל כרכר וכמו שיתבאר בסעיף ג' ואע"פ שכ' שם שכדעת הרמב"ם כתבו הרשב"א והר"ן שאם חתך בה בשר הבשר אסור דהא מתהני מעבודת כוכבי' ומיהו בהולכת הנאה לים המלח סגי ע"כ לשונם היינו ודאי בבשר דבשביל שנחתך הבשר בסכין של אליל לא נעשה כל הבשר באיסור משמע דסגי בהולכת הנאת סכין ליה"מ אבל במסוכנת דשמא היתה מתה אם לא שחטה ויש כאן הנאה מרובה הלכך כל הבהמה אסורה וחילוק זה מוזכר בהרא"ש וזה ששינו הרמב"ם והמחבר בלשונם בסיפא וכן אסור לחתוך בו בשר ולא כתבו נמי ואם חתך בה בשר הבשר אסור כמו ברישא משום דא"כ הוי משמע דהולכת הנאה לים המלח לא מהני כמו ברישא אבל עכ"פ הולכת הנאה לים המלח בעי גם בבשר כמבואר בב"י ובכ"מ שכ' דמדמסיים ואם חתך בה דרך הפסד והשחתה מותר משמע דכל שאינו דרך הפסד והשחתה אסור עכ"ל ועיין בסימן י' ס"ק ה' מ"ש עוד מזה:

סעיף ז

דרך הפסד והשחתה. כגון שהחתיכות עומדות לדורון וכיוצא בו:

סעיף ח

הבגד אסור בהנאה נתערב כו'. משמע שכל שלא נתערב לא מהני הולכת הנאה ליה"מ וכן גבי פת בסעיף ד' וכן מבואר בבית יוסף וכ"מ ודלא כהלבוש בא"ח סי' תמ"ה סעיף ב' שכ' גבי פת שנאפה בגחלי חמץ דנ"ל דיוליך הנאת האיסור ליה"מ ומותר בהנאה עכ"ל דליתא וע"ל סימן ק"י ס"ק ב' מיהו נ"ל מוכח מן הירושלמי דפ"ג דערלה סוף הלכה א' ומהירושל' דס"פ כל הצלמים ורש"י ותוס' שם ד"ה ארג ומדברי הר"ן שם ובפ' כל שעה גבי קערות וכוסות שבשלן בעצי ערלה דיכול למכור הבגד והפת לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו כשהעובד כוכבים יחתוך הבגד והפת לפני הישראל בענין שא"א

שימכרנו שוב לישראל אחר כמו גבי יי"נ דקי"ל לעיל סימן קל"ד מוכרו לעובד כוכבים חוץ מדמי יי"נ שבו והא דבהולכת הנאה ליה"מ אסור היינו משום דכל זמן שלא נתערב ויש כאן איסור אליל בבגד או בפת אין פדיון לאליל אבל כשמוכרו לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו דאין לו שום הנאה בעולם מאליל והאיסור עצמו אינו בידו מותר ול"ד לדלעיל סי' קל"ד ס"ק י"א דודאי יין נסך שנתערב ביין לא מהני כשמכרו לעובד כוכבים חוץ מדמי יי"נ שבו אף על פי שבודאי לא יקח שוב ישראל יין מעובד כוכבים שאני התם דאית ביה איסורא ממש אבל פת ובגד לא מינכר ביה איסור ממש ואע"ג דאמרינן יש שבח עצים בפת היינו לומר שהוא חמור יותר מזה וזה גורם לפי שתועלת האיסור ניכר בו אבל לא שיהא כתערובת ממש אלא דאסור למכור הבגד והפת בשלימותן בענין שיוכל למכרו אח"כ לישראל וכמו שנתבאר בא"ח ר"ס תמ"ז בדגן שנטבע בנהר שאסור למכור לעובד כוכבי' קודם הפסח הרבה ביחד מה"ט ועיין בסוף סי' כ"ג ובסי' נ"ז סכ"א וסי' פ"ד ס"ה וס"ס פ"ו וסימן קי"ב סי"א וסי' קל"ד סי"א:

סעיף ט

יוליך דמי אותו הבגד כו'. כלומר כל הבגד דאפי' כשנתערב לא מהני הולכת הנאת הכרכר ליה"מ ועיין בסי' ק"י ובסי' ק"מ ובמ"ש שם בס"ד:

סעיף י

הסיק בהם את התנור בו'. עד סוף סעיף ו' באמת דברי הטור והמחבר ושאר פוסקים צריכין נגר להולמן ע"כ מוכרח אני להעתיק ל' הש"ס והפוסקים:

גרסינן בפ' כל שעה (פסחים דף כ"ו ע"ב) תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה או בקשים של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן אפה בו את הפת (באותו היסק) רבי אומר הפת אסורה וחכ"א הפת מותרת בישלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת (ואיפסקא הלכתא כר') והתניא בין חדש בין ישן יוצן ל"ק הא דתניא יותץ ר"א היא דאמר זוז"ג אסור והא דתניא יוצן רבנן דאמרי זוז"ג מותר כלומר והלכך אע"פ שהתנור חדש נאסר מ"מ כשיוצן ויסיקוהו בעצי היתר יהיה זוז"ג וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן אע"ג דזה וזה גורם אסור לכתחלה כדמוכח בפ' כל הצלמים ומה"ט [ישן] יוצן אע"ג דזה וזה גורם הוא משום דלכתחל' מיהת אסור הכא כיון דלית ליה תקנתא אלא בנתיצה כדיעבד דמי אבל עכ"פ בין חדש בין ישן יוצן לכתחלה כיון שאין כאן אלא הפסד מועט של דמי העצים ובבישל ע"ג גחלים פליגי שמואל ור' יוחנן ח"א לא שנו אלא עוממות אבל לוחשות אסורות וח"א אפילו לוחשות מותרות (ומוכח שם דאפילו למ"ד זה וזה גורם מותר פליגי וכן מוכח בהרי"ף והרא"ש ע"ש) והא דאמר רבי הפת אסורה היינו בשהאבוקה כנגדו דכל זמן שהפת בתנור היתה

האבוקה דולקת כנגדו ונמצא שנהנה מן האיסור בעוד שהאיסור במין וכתב הר"ן שדעת הרי"ף דאפילו בלוחשות מותר והרא"ש בלוחשות אוסר עכ"ל הש"ס והפוסקים עם קצת תוספת ביאור משלי והנה הטור כתב וז"ל ומ"מ אם אפה בו (כלומר בישן שלא צננו) הפת מותרת (דזה וזה גורם מותר) ואע"ג דזה וזה גורם מותר אם אבוקה כנגדו הפת אסורה והרמ"ה כתב אפילו למ"ד דזה וזה גורם מותר הכא גבי אליל בפת שנאפה בעצי איסור אסור וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה עכ"ל וכתב הב"י איני יודע טעם לדברי הרמ"ה בזה דהא גינתא דאזדבל בזבל דאליל אסיקנא בפרק כל הצלמים דמותר (וכדלקמן סוף סעיף י"א) גם על רבינו יש לתמוה דאי משום שהביא המשנה לפסק הלכה דייק הכי גם על הרי"ף היה יכול לכתוב כן ובאמת משמע דבין להרי"ף והרא"ש אין הכרח דאיכא למימר שלא הביאוה אלא משום דמסיים בה נתערבה באחרות כו' ללמוד דהיכא דאפה בחדש שלא נצטנן (ונ"ל דה"ה דה"מ למימר דהיכא דאפה בישן שאבוקה כנגדו וכדלעיל) דאסור בהנאה וסמכו על מה שכתב קודם לכן בגינתא דאיזדבל בזבל דאליל דהלכה כמ"ד זה וזה גורם מותר ע"כ:

ועתה אבאר לפי שמלבד זה יש לתמוה על הטור שכתב ואם אבוקה כנגדו הפת אסורה כו' דמשמע שפוסק כמ"ד דאפילו לוחשות מותרות הפך דעת הרא"ש כמבואר ומוכח בהרא"ש להדיא שאפילו למ"ד זה וזה גורם מותר פסק כן ע"ש משום שיש שבח עצים בפת כשהגחלים לוחשות וכן כ' ברמזים שם וז"ל והלכתא זה וזה גורם מותר כו' והלכתא יש שבח עצים כשהגחלים לוחשות בפת לאסור פת שנאפה בעצי איסור עכ"ל וכ"כ בטור א"ח סימן תמ"ה בהדיא ואביא לשונו בסמוך ועוד דהכא באליל אפילו בעוממות אסור אפילו למ"ד זה וזה גורם מותר שהרא"ש כתב שם והא דשרינן בעוממות לד"ה דוקא בקליפי ערלה ובקשין של כלאי הכרם משום דדינן בשריפה וקי"ל כל הנשרפין אפרן מותר אבל בחמץ קי"ל כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח והוה בכלל כל הנקברים שחפרן אסור וכ"ש בגחלים הר"ר יונה ז"ל עכ"ל וא"כ באליל נמי דקי"ל שוחק וזורה לרוח וכמ"ש הט"ו בסי' קמ"ז ואפרן נמי אסור וכמו שכתב הטור בסע"א בסימן זה א"כ אפי' עוממות יהא אסור משום דכל שהגחלים אסורים ה"ל שבח עצים בפת ואסור אפי' למ"ד זוז"ג מותר דדוקא בקליפי ערלה וכיוצא בו שהגחלים מותרים א"כ אע"פ שנאפה בגחלים עוממות מותר אבל לא בחמץ ואליל וכ"כ ברמזים שם וז"ל אבל בגחלים עוממות מותר ה"מ בעצי ערלה ובקשים של כלאי הכרם אבל חמץ בפסח אפי' אפרו נמי אסור עכ"ל וכן כתב בא"ח סי' תמ"ה וז"ל אם בישל בו (כלומר באפרו של חמץ) תבשיל או אפה בו את הפת לרבי יודא שאפרו מותר אין התבשיל אסור אא"כ נאפה הפת ונתבשל

התבשיל בעוד שגוף החמץ קיים או הגחלים לוחשות אבל אם כבו מותרין ולרבנן שאפרו אסור אסורין בכל ענין עד כאן:

והנראה בעיני ליישב כל זה דהטור כתב מתחלה ואם אבוקה כנגדו אסור וכדאיתא בש"ס לומר דכיון דאבוקה כנגדו יש שבח עצים בפת ואסור ואפי' למ"ד זוז"ג מותר ואינו בא אלא לומר דכל היכא דיש שבח עצים בפת אסור אפילו למ"ד זה וזה גורם מותר ואח"כ כתב והרמ"ה כתב אפילו למ"ד זה וזה גורם מותר הכא גבי אליל בפת שנאפה בעצי איסור אסור משום דבאליל כיון שאפי' אפרה אסור א"כ כל שנאפה בעצי איסור יש שבח אפר בפת ואסור אפילו למ"ד זוז"ג מותר ואפילו נאפה בחום של תנור שנאפה בעצי איסור שגרפו התנור ולא נשארו בו גחלים ואפר אסור משום דחום התנור אוסר יותר מגחלים עוממות כדמוכח להדיא בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ה ע"א) דגרסינן התם תנור שהסיקו בקליפי ערלה וגרפו ואפו בו את הפת לדברי האוסר (פירש"י לדברי האוסר בפרק כל שעה ר' אומר הפת אסורה) מהו ופשוט התם להתירא משמע להדיא דאפילו למאי דקאמרינן בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר מיבעיא משום דמסתבר דחום של תנור שבא מחמת השלהבת עדיף מגחלים עוממות וכ"כ התוס' לשם להדיא וז"ל ותירץ ר"י שאני גחלים שאין חומן בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמם ועפרא בעלמא הן אבל חום התנור שגרפו מחמת חום השלהבת האבוקה בא שהוא איסור גמור הלכך מבעיא ליה עכ"ל וא"כ נהי דפשט התם להיתרא היינו משום דלא גרע מגחלים אבל באליל דאפילו אפרה אסור פשיטא דאפילו בחומו של תנור אסור וזה שכתב הרמ"ה הכי גבי אליל שנאפה בעצי איסור אסור כלו' בכל ענין שנאפה בעצי איסור אסור אבל ודאי הא מודה הרמ"ה דהיכא דהסיק בעצי אליל תנור חדש דמותר לאפות שוב בו כשיוצן דהא אין כאן לא אפר ולא חום של עצי איסור אלא התנור הוא שאסור וקי"ל זה וזה גורם מותר ולכך דקדק הרמ"ה וכתב הפת שנאפה בעצי איסור אסור והב"י הבין דהרמ"ה ס"ל בתנור חדש יותץ ואסור לאפות בו והא ודאי ליתא אלא דעת הרמ"ה והרא"ש כדפי' ומעתה מ"ש הטור וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל שהביא המשנה לפסק הלכה ר"ל שהביא המשנה דאפה בו את הפת אסורה בפרק כל הצלמים וה"ל לפרש דבאבוקה כנגדו מיירי א"ו סמך עצמו אמ"ש בפרק כל שעה דכל היכא דאפרו אסור אפילו בגחלים עוממות אסור כ"ש חום של תנור וכמ"ש וא"כ בכל ענין שאפה בו את הפת באותו היסק אסור ואדרבה יש לתמוה על הטור למה לא דייק כן בפשיטות מדברי הרא"ש דפרק כל שעה אלא די"ל דלא ניחא ליה למידק הכי משום שכתב לבסוף הר"ר יונה ז"ל ואיכא למימר ליה לא סבירא ליה אבל כיון שבפרק כל הצלמים הביא המשנה בסתם

לפסק הלכה ובפרק כל שעה הביא הר"ר יונה נראין הדברים דהכי ס"ל כדעת הרמ"ה וכמ"ש והשתא ניחא הא דלא דייק כן מדברי הרי"ף משום דבהרי"ף י"ל כמ"ש הב"י אבל בהרא"ש יותר מסתבר לומר שסמך עצמו אמ"ש בפ' כל שעה (ובלאו הכי לק"מ דדרך הטור לכתוב וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל וה"ה להרי"ף וכ"כ בסימן זה גבי זורעים ירקות תחת האשרה וכן יראה דעת א"א הרא"ש ז"ל ול' הרי"ף והרא"ש מכוונים שם ע"ש ומעתה דברי הטור והרמ"ה עולים כהוגן ונחה שקטה תמיהת הב"י ונתבאר בהכרח שדעת הרא"ש כדעת הרמ"ה) וכן דעת ר' ירוחם נתיב ה' ח"ה ונתיב כ"א ח"ב ככל דברי הרא"ש דלעיל ע"ש ודעת הרמב"ם נמי מוכח כדעת הרמ"ה והרא"ש כפי מה שפי' דעתם שכתב פ"ז מהל' עבודת כוכבים נטל ממנה עצים אסורים בהנאה הסיק בהם התנור יוצן ואח"כ יסיק בעצים אחרים של היתר ויאפה בו אפה בו את הפת ולא צננו הפת אסור בהנאה עכ"ל ומדכתב יוצן סתם משמע דאפילו בחדש קאמר והיינו כמ"ד זה וזה גורם מותר וכן פסק בכמה דוכתי דזוז"ג מותר וא"כ למה סתם וכתב אפה בו את הפת ולא צננו הפת אסורה בהנאה דמשמע בין בחדש בין בישן מיירי ובישן אמאי הא זוז"ג הוא וכך הקשה ב"י ועוד שבפ' ט"ז מהל' מאכלות אסורות גבי תנור שהסיקו בקליפי ערלה כתב דאם גרף את כל האש ואח"כ בישל בחומו וכן אם בישל ע"ג גחלים מותר ולא חילק בין חדש לישן ומשמע שם דאפילו בחדש מותר דעצי האיסור הלכו להם וכך מבואר בב"י ובכ"מ שם וא"כ קשה אמאי אסר בפ"ז מהלכות עבודת כוכבים בסתם אפילו בחדש ה"ל להתיר בתנור גרוף או בבישלה על גבי גחלים א"ו דעתו כדעת הרמ"ה דבאליל כיון דאפרה אסור וכ"ש חומו של תנור א"כ בכל ענין שנאפה הפת בעצי אליל אסור אבל תנור חדש שהסיקו בעצי אליל וצננו ואפה בו את הפת בעצי היתר הפת מותר כיון שלא נאפה בעצי איסור ואין כאן אפילו אפרה של אליל אלא שנאפה בתנור שהוא אסור וקי"ל זוז"ג מותר והב"י כתב שהרמב"ם מיירי בפ"ז מהלכות עבודת כוכבים כשהאבוקה כנגדו וקשה דא"כ לא ה"ל למסתם סתומי ומדברי הב"י עצמו נראה שפירוש זה הוא דחוק בעיניו ע"ש אלא הברור כמו שכתבתי וז"ש הרמב"ם בספ"ג מהלכות חמץ ומצה אם בישלו בו חמין או אפה בו את הפת אותו הפת והתבשיל אסור בהנאה וכן הפחמין שלו אסורים עכ"ל משום דכיון דאפרו אסור א"כ בכל ענין שנאפה בו הפת אסור וכמ"ש וזה שלא חילק בין אבוקה כנגדו או לא וכדפי' (שוב מצאתי אחר זמן רב בתוספתא פ"ק דערלה תנור שהסיקו בקליפי ערלה אם חדש יותץ אם ישן יוצן אפה ובשל בגחלי' מותר אפה בכולם (כלו' בכל איסורי הנאה שהוזכר שם) מותר חוץ מעצי אשרה עכ"ל מזה ראיה ברורה למה שכתבתי):

ועתה אבאר דעת המחבר מ"ש הסיק בהן התנור בין חדש בין ישן יוצן כו' היינו משום דזה וז"ג מותר ואע"ג דלכתחלה זוז"ג אסור וכמו שיתבאר ומה"ט יוצן משום דלכתחלה מיהא זוז"ג אסור מ"מ בתנור חשוב כדיעבד כיון שהיה צריך לנתצו ומ"מ בחדש דמותר כשיסיק אותו אח"כ היינו דוקא כשנותן עצים בתחלה וסתמא דמלתא מסיקין אותו תחלה ואח"כ נותנים שם הפת אבל אסור ליתן שם לכתחלה הפת ואח"כ יסיקוהו:

ומ"ש מעב"ל ואם לא צננו ואפה בו את הפת ה"ז אסור מדסתים משמע דאפי' בישן מיירי והיינו ע"כ כשהאבוקה כנגדו וכמו שפירש הרב דאי ע"ג גחלים או בחומו של תנור כתב בסמוך דמותר ואזיל לטעמיה שפירש דברי הרמב"ם כן אבל לפע"ד אפילו בחומו של תנור או ע"ג גחלים אסר הרמב"ם הכא באליל ודוקא בערלה שאפר' וגחלתה וכן חומו מותר חילק כן משא"כ באליל וכמ"ש למעלה:

ומ"ש נתערבה באחרות יוליך דמי אותו הפת ליה"מ משמע הא כל שלא נתערב לא מהני הולכת הנאה לים המלח ומיהו כבר כתבתי בס"ק ח' דאפילו בלא תערובות מותר למכור הלחם לעובד כוכבים כשיפחת אותו לפני הישראל ע"ש:

ומ"ש ושאר כל הככרות מותרים משמע אפילו באכילה ול"ד לי"נ שאסור בשתיה שנאסר משום מגע עובד כוכבים אבל פת בשביל שנאפה בדבר האסור באכילה לא מיתסר אלא משום הנאה אסרינן להאי פת וכיון שהוליך לים המלח תו לא מתהני מעובד כוכבים כ"כ הר' יונה בשם רבני צרפת והוא דעת הרא"ש וטור ע"ש:

ומ"ש גרף את כל האש וכו'. משמע דאפי' אחדש קאי וכן ממ"ש בסעיף ו' בשלה ע"ג גחלים של עצי אלילים כו' משמע דאחדש נמי קאי וכ"כ הב"י והכ"מ דמדלא חילק הרמב"ם משמע דבחדש נמי מיירי ולא ירדתי לסוף דעתו דאע"פ שהרמב"ם בפט"ז מהמ"א לא חילק בין חדש לישן היינו בערלה שגחליה ואפרה של ערלה מותר וא"כ כיון שנעשו גחלים הלכו איסורן וכיון דתנור גופיה אינו איסור עצמו אלא שנגמר בעצי איסור ועצי איסור הלכו להן נמצא שאין כאן איסור כלל וכן מבואר בב"י אבל בעצי אליל שגחליה ואפרה אסורים איך יהא מותר בבישול ע"ג גחלים ובתנור חדש הא כולה גורם דאיסורא הוא ועצי איסור עדיין לא הלכו להם ובאמת אזיל לטעמיה שכתב בב"י וז"ל וק' לי כיון דגחלת של אליל אסורה אמאי שרינן בבישלה ע"ג גחלים וצ"ל כי אמרינן אסורה היינו לכתחלה דוקא עכ"ל וכ"כ הב"ח על מ"ש הטור דאם אבוקה כנגדו הפת אסורה וז"ל דלא שרי זוז"ג אלא בבישלה ע"ג גחלים אפי' הן לוחשות והכי איתא בפ' כ"ש לגבי ערלה ומשם נלמד לעצי אשירה ואע"ג דאסור ליהנות מגחלת אליל היינו לכתחלה אבל הכא קאמר אם בישלה ע"ג גחלים מותר בדיעבד עכ"ל ובעיני יפלא היאך

אפשר לומר כן דהא כיון שגחלת של ערלה אסורה לכתחלה וכ"כ התוס' פ' כ"ש שם א"כ כל איסורי הנאה גחלתן אסור לכתחלה (וכ"כ המחבר לקמן סי' רכ"א סי"ב המודר הנאה מחברו אסור בגחלתו) וא"כ מאי אשמועי' בברייתא פ' בתרא דביצה (דף ל"ט) וכן הפוס' דגחלת של אליל אסורה הא גחלת של כל איסורי הנאה אסור לכתחלה אלא ודאי אשמועי' דגחלת של אליל אפילו בדיעבד אסור וכן משמע פשטא דמלתא וכן מוכח התם בהדיא דקאמר גחלת של הקדש מועלים בה (ופירש"י הנהנה ממנה מביא אשם) ושלהבת לא נהנין (לכתחלה מדרבנן) ולא מועלין (אין חייבין קרבן מעילה) גחלת של עבודת כוכבים אסורה ושלהבת מותרת ופריך מ"ש שלהבת עבודת כוכבים דשרי (לגמרי דאפי' מדרבנן לא גזור בה דקתני מותרת) ומ"ש דהקדש דאסורה (דקתני לא נהנין) ומשני עבודת כוכבים דמאיסא ובדילי אינשי מינה לא גזרו בה רבנן הקדש דלא מאיס ולא בדילי אינשי גזרו ביה רבנן ע"כ ואם איתא דגחלת של אליל מותרת בדיעבד מגחלת דתני ברישא ה"ל לאקשוי מאי שנא דבגחלת של הקדש מועלין בדיעבד וחייב אשם ומ"ש גחלת של עבודת כוכבים דמותר בדיעבד ועוד דלא הוי משני מידי דודאי הא דמועלין בגחלת של הקדש לאו גזירה מדרבנן היא דהא חייב אשם ואיך יגזרו רבנן דיתחייב אשם ויביא חולין לעזרה אלא ודאי מדאוריית' מועלין בה וא"כ אי אמרת דגחלת של אליל בדיעבד מותרת מפני שאין בה ממש קשיא מ"ש הקדש דמועלין בה אלא ודאי גחלת של אליל אפילו בדיעבד אסור ומ"ש הטור אם אבוקה כנגדו הפת אסורה כבר נתבאר למעלה בהכרח דלא אתא לאשמעינן אלא דיש שבח עצים בפת ואה"נ דאסור בגחלים ועוד דאפילו תימא דאבוקה כנגדו דוקא קאמר וכמו שהבינו הב"י והב"ח ל"ק מידי דהכא מיירי שהגחלים הם בתנור דה"ל זוז"ג וזה שכתב ואע"ג דקי"ל זוז"ג מותר אם אבוקה כנגדו הפת אסורה ודוק מיניה דכל היכא דאין אבוקה כנגדו הפת מותרת כיון דזה וזה גורם הוא וגחלת דאליל דאסורה היינו היכא דאין כאן עוד גורם של היתר אבל אה"נ דגחלת של אליל אסורה בדיעבד ועוד תימה על המחבר שבא"ח סימן תמ"ה העתיק לשון הרמב"ם אם בישל או אפה אותו הפת ואותו התבשיל אסורים בהנאה וכן הפחמים שלו אסורים בהנאה עכ"ל ומשמע שם בטור וב"י בפי' של הרמב"ם זה מורה בביאור דאפילו אם בישל בגחלים עוממות ואפרו של חמץ הפת והתבשיל אסור וכאן כ' המחבר בבישלה ע"ג גחלים אע"פ שהן בוערות מותרות וכן יש לתמוה על העט"ז שכתב כאן כדברי המחבר וכתב והא דגחלת אסורה היינו לכתחלה אבל בדיעבד מותרת עכ"ל ובלבוש החור סי' תמ"ה כתב וז"ל ואין חילוק בין אם נאפה הפת ונתבשל התבשיל בעוד גוף החמץ קיים או הגחלים לוחשות לבין אם כבו ואח"כ נאפה או נתבשל בכל ענין

אסורים עכ"ל ועוד תימה על העט"ז שבסי' זה בסעיף ד' כתב אם אפו הפת באותו היסק בישן מותר ובחדש אסור שאין כאן גורם דהיתרא כלל בד"א כשאין אבוקה כנגדו כו' והיאך כתב בסעיף ו' דגחלת של אליל מותר בדיעבד וצריך עיון:

סעיף יא

ומ"ש המחבר קערות וכוסות כו' הרי אלו אסורים בהנאה. הטעם דבקערות וכוסות משתמשין אח"כ בלא גורם היתר וקדרה נמי אע"פ שא"א לבשל בה בלא עצים מ"מ הדרך ליתן בה מים ובשר ואח"כ שופתה על האש וא"כ משתמש בה בלא גורם היתר הכי איתא בש"ס ולפ"ז היכא דברור לו שלא השתמש בה עד אחר ששפתה לעצי היתר התבשיל מותר אלא דלכתחלה אסור בכל ענין נ"ל. ומ"מ יש לתמוה על הרמב"ם והמחבר דמ"ש קערות וכוסות וקדרות מתנור חדש שאפו בחומו שהפת מותר הא כשאופה בו נמי ליכא גורם דהיתרא כלל ואפשר לחלק בין לכתחלה ודיעבד או בקערות כו' שעיקר עשייתן על שם האש וזה שכתבו שהרי דבר האסור בהנאה עשה אותם חדשים אבל כל זה דחוק לכך נראה דתנור עדיף כיון דלאחר שגרפו עצי האיסור הלכו להן דאין איסור בעצים רק כשאבוקה כנגדן אם כן החום נחשב להיתר משא"כ בקערות כו' ודוק:

סעיף יב

ומ"ש פת שבשלה ע"ג גחלים. כבר נתבאר היטב בס"ק י' ע"ש:

סעיף יג

קדרה שבישלה כו'. עיין בכ"מ שכתב שם ב' פירושים לדעת הרמב"ם והפירוש האחרון דחוק כדמשמע מדבריו עצמו והפירוש הראשון אמת ולק"מ מן הש"ס ע"ש ודוק:

סעיף יד

וכן אפרוחים שצריכים לאמן אסורין. מפני שצריכים לאילן וגזרו בהו רבנן כעל אילן עצמו. רש"י. והראב"ד פירש מפני שהן כגידולי אשרה:

סעיף טו

מפני שהעוף מביא עציו ממקום אחר. דאלו נטל עציו מהאשרה אע"פ שנשתברה הא קי"ל לקמן סי' קמ"ו סי"א אליל שנשתברה מאליה לא בטלה:

סעיף טז

ולא יעלה על האשרה כו'. פי' אפילו באותן שאין צריכין לאמן לא יעלה על האשרה כו' וכן מבואר בטור ומינה דבאותן שעדיין צריכין לאמן אפי' כשמתיז בקנה והן נופלין אסור ובעט"ז כתב וז"ל ואפרוחים שעדיין צריכין לאמן הואיל ולא יכול ליקחם אא"כ נהנה מן האשרה לעלות עליה או לסמוך בה נחשבים כגידולי אשרה ואסורים בהנאה

מדרבנן עכ"ל ולא ידעתי למה דחק עצמו בחנם דהא אפילו בהתזה בקנה שאינו עולה על האשרה אסור ומ"ש הראב"ד שהם כגידולי אשרה ר"ל כיון שעדיין צריכין לאילן חשיבי כעץ מן האשרה וק"ל:

סעיף יז

בין שהיתה נעבדת. פי' שנטעו מתחלה שיהא נעבד הא לאו הכי לא וכמו שיתבאר בסימן קמ"ה ע"ש:

סעיף יח

בין שהיתה אליל מונחת תחתיה. פי' שעתה מונחת שם הלכך אסור לישב בצלה אבל אם נטלה מתחתיה מותר בהנאה וכמו שיתבאר בסימן הנזכר בסעיף ו' הלכך מותר לישב בצלה:

סעיף יט

אסור לישב בצלה. כב"י ובכלל לא ישב בצלה דאפי' ארוכה כמה צלה מיקרי ע"כ:

סעיף כ

ואם יש לו דרך כו'. עיין בש"ס דמשמע דוקא בגוזלת מותר אם אין לו דרך אחרת וכן משמע בר' ירוחם ני"ז ח"ה וגם משמע בש"ס ור' ירוחם שם דהיכא דאין לו דרך אחרת אינו צריך לרוץ וע"ל סי' קמ"ט מדין עיר או חצר שיש בה עבודת כוכבים אם מותר לעבור שם:

סעיף כא

תוך ד"א אסור. היינו משום דמצוה להתרחק מאלילים ד' אמות וכדלקמן ר"ס ק"נ:

סעיף כב

צל שלאחריו מותר. פי' לישב בצלו לפי שאינו עשוי לצל דאילו לעבור אפילו בצל אשרה שרי כמ"ש הרב:

סעיף כג

מותר לעבור דרך שם. אפילו שלא במרוצה וכמ"ש בס"ק כ' והיינו דוקא בשאין לו דרך אחרת אבל ביש לו דרך אחרת אפילו היא גוזלת אסור אפילו לרוץ שם כן מוכח ממאי דקאמר בש"ס אי דאיכא דירכא אחרינא כי אמר ארהיטני מי שרי וע"כ אותה אשרה של רב ששת גוזלת הוה:

סעיף כד

ויש אוסרין בכל גוונא. אריש קאי פי' דאסרו אפילו בבית לישב בצל שלאחריו דסבירא ליה דצל אשרה ובית הכל שוה אבל באינך גווני אין מי שאוסר וכן מוכח בב"י ע"ש:

סעיף כה
מפני שצל האשרה כו' עם הקרקע כו'. ואף ע"ג דזה וז"ג אסור לכתחלה וכמ"ש בס"ק י' מכל מקום ירקות דהנאה דממילא אתי מותר אפילו לכתחלה. ר"ן:

סעיף כו
לפיכך שדה שזבלה כו'. דוקא זבלה וכן פרה שפטמה אבל לכתחלה אסור טור וכן הוא לקמן סימן רצ"ד סעיף י"ד וע"ל סימן ס' ס"ק ה' וס"ס פ"ז בהג"ה:

סעיף כז
אילן ששומרים פירותיו. כלו' שהם אומרים שהפירות יהו לשם אלילים שלהם אסור מפני שעושים בהם שכר ושתי ליה ביום חגם וכל שכן אם כהניה יושבים תחתיו ואין מפירותיה כלום דאסור כ"ז מוכח בש"ס עיין שם ודוק:

סעיף כח
לא גרע מנוי אלילים. פי' ומסתמא אמרינן דנעשו לשם נוי ואע"ג דנוי אלילים אינן אסורים עד שישתמשו וכדלעיל ר"ס קל"ט זהו שעומדים בפני אלילים הוי תשמישן:

סעיף כט
ואסור. פי' לישב בצלן וכן כל דבר הנאה שבעולם:

סעיף ל
שיש בה אלילים. בטור ורש"י כ' שאליל עומדת בחצרה:

סעיף לא
מפני שהיא נעשית לשם נוי ולא לעובדה שנאמר אלהיהם כו'. הלשון מגומגם דמה ענין הכתוב למ"ש שהיא נעשית לשם נוי דאפילו היתה נעשה לעובדה היה מותר מטעם הכתוב ונ"ל להגיה ועוד שנא' וכו' והכי איתא בש"ס אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאלילים אלא היא נעשית נוי למרחץ ד"א זו עומדת על הביב והכל משתינין בפניה לא נאמר אלהיהם אלא בזמן שנוהגין בה מנהג אלהות כו' ע"כ ואפשר דה"ק מאן מוכח דנעשית לנוי ולא לעובדה שנאמר כו' וכן נראה שהבין העט"ז שכתב שנעשית לנוי ולא לעובדה שהרי מבזין אותה והתורה אמרה אלהיהם כו' ולפ"ז צריך לפרש בש"ס דה"ק היא נעשית נוי למרחץ לפי שאין דרך לעשות מרחץ לנוי לה דמרחץ לאו בר נוי הוא וכדפרש"י לשם והלכך ע"כ היא נעשית נוי למרחץ ד"א היא נעשית נוי למרחץ שהרי זו עומדת על הביב כו' ודוחק:

סעיף לב

אסור לשמוע כו'. וכן להריח בריח של אלילים וכדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף כ"ה ע"ב) ע"ש ועיין מ"ש בס"ס ק"ח:

סעיף לג

בנוי אלילים. פי' באלילים עצמן שנעבדו אסור להסתכל בהן לראות נויין אבל צורות שנעשו לנוי ולא לעבוד מבואר בתו' והרא"ש דמותר:

סעיף לד

ומיהו דבר שאינו מתכוין מותר. זהו ש"ס ערוך בפ' כל שעה (פסחים דף כ"ה ע"ב) ופסקוה הרי"ף והרא"ש והר"ן שם והרמב"ם פרק י"ב מהמ"א דין י"ב ולא ידעתי למה כתבו הרב בשם הגהות ריא"ז ואולי י"ל משום דאפשר לפרש הש"ס בשאר איסורין ולא בעבודת כוכבים כתבו הרב בשם ריא"ז אבל פשטא דמלתא משמע התם אפילו בעבודת כוכבים וכן פרש"י שם להדיא ע"ש וכ"כ רבינו ירוחם נ"ז ח"ה:

ומבואר שם בש"ס ופוסקים דאפי' אפשר לו לילך למקום אחר מותר כשאינו מתכוין ומבואר בתוס' והרא"ש ורי"ו שם דמיירי בענין שיכול לאטום אזניו ולעצום עיניו ולסתום נחיריו שלא יהנה מן הקול והמראה והריח ומותר כשאינו מתכוין להנאתם דלא הוי פסיק רישיה הא לאו הכי אסור אבל כשמתכוין מבואר שם בש"ס ופוסקים דאפילו א"א לו לילך למקום אחר אסור:

סימן קמג

סעיף א

מי שהיה ביתו סמוך כו'. משמע מדברי הט"ו שאפילו אין הבית עצמו נעבד אסור לבנות כותל להבית כיון שמהנה לאליל וכן משמע פשטא דמתניתין וכן מוכח מדברי רש"י פ"ק דעבודת כוכבים (דף ט"ז ע"א) שפירש אמאי דתנן התם בונים עמהם בימסאות וז"ל בימסאות בנין שאינו לצורך עבודת כוכבים ומקריב זבחים דהוי תשמיש דתשמיש לעבודת כוכבים עכ"ל ומביאו הטור בסמוך משמע הא תשמיש דעבודת כוכבים עצמה אסור ואם כן הבית שהעבודת כוכבים בתוכו הוא תשמיש דעבודת כוכבים ממש ואסור והיינו דאסרינן כיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים משום שהוא תשמיש עבודת כוכבים וכדאי' בש"ס והב"ח כתב וז"ל ומפרש במשנה פרק כל הצלמים מי שהיה ביתו סמוך לאליל נראה שאם לא היה הבית עצמו נעבד אלא שהעמידו בו עבודת כוכבים לא היה נקרא מהנה לעבודת כוכבים בבנין הכותל ותו דהא מותר לבנות טרקלין שיהא העובד

כוכבים מעמיד בה כיפה להעמיד בה עבודת כוכבים לרש"י עד כאן לשונו ולא ירדתי לסוף דעתו דאדרבה משם ראיה דהא דוקא בטרקלין דהוי תשמיש דתשמיש שרי רש"י הא לאו הכי לא ואם כן למה יהא מותר לבנות כותל לבית שמעמידין בה עבודת כוכבים ומ"ש רש"י שהבית עצמו נעבד אין כוונתו כמו שהבין הב"ח אלא רצה לו' משום דקתני בסיפא אבניו ועציו ואפרה מטמאים כשרץ (פירש"י אינו מטמא במשא) ר' עקיבא אומר כנדה (מטמא במשא) ואי לא היה הבית עצמו נעבד אלא הוי משמשי אליל לא הוי אמר ר"ע כנדה דהכי אמרינן להדיא ר"פ ר"ע אהא מתניתין ולר"ע למאי הלכתא אתקש לשרץ למשמשיה דלא מטמאין במשא ע"ש תראה דמ"ש הוא ברור גם בדרישה פי' דברי רש"י בע"א ואין לשון רש"י מורה כפירושו (ומ"ש התוספות וכ"פ הקונטרס הוא שבמ"ש והבית עצמו נעבד ממילא מיושב קושייתם) ומ"ש הוא ברור:

סעיף ב

כונס לתוך שלו. ד' אמות כן הוא במשנה וטור ופוסקים:

סעיף ג

שלו מותר בהנאה. וחלקו עולה לו שאם היה עביו של כותל ב' אמות מונה האמה שלו וכונס עוד ג' אמות לתוך שלו. רש"י והר"ן:

סעיף ד

ואם עבר ובנה כו'. משמע מדברי הט"ו דדוקא כיפה אבל עבודת כוכבי' עצמה שכרה אסור וכ"נ דעת הרי"ף ותמה הב"ח דבש"ס (בעבודת כוכבים דף י"ט ע"ב) אמרין דאפי' עבודת כוכבים עצמה שכרה מותר ומה שתירץ הב"ח הוא תמוה לחלוק על הש"ס בסברא ומכל שכן שהתוס' תרצו קושייתו אכן נראה לי ליישב ברווח שדעת הרי"ף מדאמרינן בירושלמי הלכה ז' עבר ובנה רבי אליעזר אומר מותר אמר ר' מנא לא מסתברא כהדא סוברת דלא אסיר דהא חייד כל הדא כיפתא ע"כ (פירוש לא מסתבר כסברא זו דלא אסר אלא אפילו עבר ובנה שכרו אסור שהרי הוא משמח בעבודת כוכבים כל זמן שהכיפה קיים) וא"כ כיון דחזינן מדברי ר' מנא בר פלוגתיה דר"א דר"א בכיפה עצמה מיירי א"כ ליתא להך שנוייא דמשנינן לא נצרכה אלא לעבודת כוכבים עצמה ואע"ג דבכל דוכתא קי"ל כש"ס דילן היכא דפליג אירושל' היינו ודאי היכא דש"ס פליג אירושל' אבל הכא דר' ירמיה מפרש דברי ר"א בעבודת כוכבים עצמה והא ליתא כדחזינן מר' מנא בר פלוגתיה ול"ק פשיטא דהא ר' מנא אוסר וגם ר' ירמיה גופיה אי הוי שמיע ליה דר' מנא אוסר לא הוה אמר הכי אבל הרא"ש והר"ן והתו' לשם פסקו כר' ירמיה וכ"פ הרמב"ם ספ"ז מהלכות עבודת כוכבים דין ה' והרשב"א בתה"א דף קל"ח ע"א וכן

כ' הכלבו סימן צ"ז וזהו דעת הרב ותימה גדולה על הב"ח שהשיג על הרב כי אדרבה תמהתי למה כתב דין זה בשם הכלבו הלא ש"ס ערוך הוא ומבואר בגדולי הפוסקים הנ"ל ול"ק מהירושלמי דאפשר דגם ר"א מיירי אפילו בעבודת כוכבים עצמה ורבי מנא פליג אפילו בכיפה ומסתברא לש"ס דילן דבכיפה פשיטא דשרי וליתא לדרבי מנא:

סעיף ה

והטובה כו'. משמע דהיינו כהמפרשי' השכר וכ"כ עט"ז ולכך פסק לחומרא דאפי' יש לאחרים חלק בטובה עם הכהנים אסור והרמב"ם פרק ז' דין י"ז לפי שמפרש בטובה בטובת דברים ובלבד שלא יתן שכר פסק לקולא דאם היה לה ולאחרים מותר דכיון דטובת דברים אינה אלא דרבנן אזלינן לקולא וכ"כ הר"ן והכ"מ שם וכ"כ הב"ח ס"ד:

סעיף ו

לעובדיה. ור"ל העובדי כוכבים העובדים אותה העבודת כוכבים וכן פרש"י והר"ן והוא פשוט ודלא כהעט"ז שפירש למשרתיה שבגנה ומרחץ:

סעיף ז

ויש לסמוך כו'. והב"ח פסק להחמיר היכא דלא היה מגיע זה הריוח לכומרים אם לא ע"י ישראל זה שנותנו אבל אם לא היה קונה פירות אלו או רוחץ במרחץ היו באים עובדי כוכבים וקונים פירות ורוחצים במרחץ מותר ע"ש וע"ל ס"ס קמ"ח וקמ"ט:

סימן קמד

סעיף א

אסורים. דילפינן מוהיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמוהו ומשמע דאליל של ישראל אפילו מכרה עובד כוכבים הדמים אסורים דהא דמי אליל של ישראל הן:

סעיף ב

מכרה עובד כוכבים. אליל שלו ואפילו מכרה שיעבדוה הקונים דלא בטלה הדמים מותרין:

סעיף ג

ומכרם העובד כוכבים כו'. משמע הא כל שלא מכרם אסורים ומשמע אפילו לאחרים והיינו כדעת הר"ר אלחנן דלא כר"י ובר"ס קל"ב הביא דעת ר"י בשם יש מי שאומר דלאחרים מותרים וק"ק:

סעיף ד

מותרים בדיעבד. ברבינו ירוחם משמע להדיא דוקא לאחרים אבל לאותו ישראל לעולם אסורים משום קנס וכן משמע באשר"י ר"פ בתרא דעבודת כוכבי' ואפשר גם דעת המחבר כן אלא שק"ק הא דכתב סתם הדמים מותרים וגם בב"י לא הביא דברי הרא"ש ורבינו ירוחם רק לעיל ר"ס קל"ב הביא דברי רבינו ירוחם בקצרה וע"ל ס"ס קמ"ט:

סימן קמה

סעיף א

ואפילו אבני כו'. זהו דעת הרמב"ם (והטור) והר"ן תמה עליו כיון דאיכא פלוגתא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וכ' שכן פסק הרמ"ה ומביאו ב"י והבית חדש כתב יישוב לדברי הרמב"ם ודבריו דחוקים מאד (וכן בכ"מ כתב יישוב שאינו נראה) ולפ"ז היה נראה להחמיר ועוד שגם רבינו ירוחם ני"ז ח"ד כתב ופשוט המשתחוים לאבני הר שנדלדלו אסורים שאין דינן כהר ע"כ וכ"פ הראב"ד בהשגות אבל לפעד"נ דעת הרמב"ם ברור דבש"ס (ד' מ"ו ע"א) מספקא אי בני ר' חייא דהיינו חזקי' שרי ור"י אסר או איפכא בירושל' פרק כל הצלמי' הלכה ו' איתא בהדיא דחזקיה שרי ור"י אסר וא"כ לא שבקינן מאי דפשיטא לירושל' משום מאי דמספקא לש"ס דידן ועוד דהרי ר' יוחנן גופיה חיבר הירושלמי וא"כ ע"כ ר"י עצמו אומר שהוא אוסר וא"כ הדבר ברור דקי"ל כחזקיה דשרי קצרתי בזה ודוק (ושוב מצאתי כן בס' תורת חיים):

סעיף ב

והמעיינות של רבים. כתב העט"ז דל"ד אלא אשגרת לישנא דש"ס (דף מ"ו ע"א) נקיט וה"ה נהר ומעיין של יחיד כיון דטעמא הוא דמחובר אינו נאסר אלא דלענין נסכים יש חילוק בין רבים ליחיד ודבריו נכונים ע"פ הש"ס שם ודלא כהגהת פרישה שכתב ודלא כרמ"י וגם מ"ש הפרישה דבשל יחיד י"ל שמא חפרן לאליל צ"ע מיהו מ"ש העט"ז דבתלושים יש חילוק בין רבים לשל יחיד אינו נ"ל דבש"ס מוכח דתלושין אפילו של רבים נאסרים מטעמא דלמא קא סגיד דאל"כ מאי פריך והא אמר ר"י משום רשב"י מים של רבים אינן נאסרים ודלמא היינו להדיוט ובתלושים ומבעיא ליה דלמא לנסכים אסורים גם במחוברים אלא ודאי תלושים אפילו של רבים אסורים להדיוט והשתא רשב"י ע"כ במחוברים מיירי ולנסכים דאי להדיוט אפילו של יחיד אינם נאסרים כיון דמחוברים ודוק ואפשר לזה כתבו הרמב"ם והטור מעיינות של רבים להורות דאפי' של רבים לא שרי להדיוט אלא מעיינות דמחוברים:

סעיף ג
ואילנות כו'. משמע אפילו נטען (יחיד) [יחור] הוי מחובר ואינו נאסר בהשתחוה להן והיינו כדעת הר"ן וכתב ול"ד לבית (דסעיף ג') דאסור משום דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי דהכא כיון שיש לאילן שרשים בקרקע הוי כמחובר וכ"פ האחרונים:

סעיף ד
שלא נטען כו'. אבל נטען לשם אלילים אסורים וזהו אשרה האמורה בתורה ש"ס ופוסקים ובנטיעה לחוד לשם אליל נאסר אפילו לא השתחוה לו אח"כ ודוקא נטעו עובד כוכבים אבל נטעו ישראל אינו נאסר עד שיעבד כדלקמן:

סעיף ה
גוף האילן. כלומר וכל מה שיש שם בשעה שעבדו הן פירות הן שריגים ועלים הכל מותר ואינו אסור אלא מה שיוצא אחר שנעבד. כ"כ ב"י והאחרונים וכן מבואר בדברי הרמב"ם:

סעיף ו
ציפויו אסור. כתב ר' ירוחם דציפויו אסור משום גזירת הכתוב אפילו לא עבד הציפוי וכלי ההרים אסורים:

סעיף ז
אינו נאסר. כתב העט"ז דהיינו בהנאה אבל באכילה ודאי אסור שאין שחיטה גרוע כזה מתירו באכילה עכ"ל והוא מדברי הר"ן מביאו ב"י ס"ס זה ופשוט הוא כמו שנתבאר לעיל סי' ד' ס"ה וגם נתבאר שם ס"ק ח' במתכוין לעבדו תקרובתו אסור בהנאה ומדברי רבינו ירוחם והרב כאן לא נראה כן:

סעיף ח
בית שבנאו עובד כוכבים. אבל בנאו ישראל אינו אסור עד שישתחוה לו כדלעיל ר"ס קל"ט דעבודת כוכבים של ישראל אינה אסורה עד שתעבד ואם היתה של עובד כוכבים שבנאו לשם אליל ומכרה לישראל נאסר דה"ל אליל של ישראל ואין לו ביטול. ב"י וד"מ וב"ח ובהגהת דרישה כתב דישראל מומר דינו כעובד כוכבים:

סעיף ט
הבית עצמו כו'. דאם לא כן ה"ל תשמישי עבודת כוכבים דאינו אסור עד שישתמש בו כדלעיל ר"ס קל"ט:

סעיף י
היה בנוי לדירת אדם וסיידו וכיידו עובד כוכבים. וכמ"ש בס"ק ח':

סעיף יא

נוטל הישראל כו'. אבל עובד כוכבים בכל דהו שיטול סגי והוי ביטול ודוקא עבודת כוכבים של עובד כוכבים אבל של ישראל אין לה ביטול ונוטל כל מה שחידש. רש"י והר"ן:

סעיף יב

והחידוש אסור בהנאה. ואין לו ביטול עולמית אם הוא של ישראל ואם הוא של עובד כוכבים עד שיבטלנו העובד כוכבים. טור וכבר נתבאר בס"ק שלפני זה:

סעיף יג

לתוך הבית. והבית עצמו לא נתכוין לעבוד:

סעיף יד

הוציאה. אפילו דעתו להחזירה וכן אפילו הוציאה ישראל מותר כיון שלא הקצהו לאליל אלא לפי שעה. טור ור"ן בשם רש"י:

סעיף טו

הוציאה משם כו'. כ' ב"י ודבר פשוט בעיני דהא דמהני בהוציאה שלא להכניסה היינו בהוציאה עובד כוכבים אבל הוציאה ישראל לא מהני לבטל מבית זה דין משמשי אליל ע"כ והביאו ד"מ וכ"כ העט"ז וכ"כ בטור ור"ן:

סעיף טז

ובישראל כו'. כלומר אם הבית הוא משמשי אליל של ישראל לא מהני ביטול עולמית כדלעיל ר"ס קל"ט דאליל של ישראל ותשמישה אין להם ביטול:

סעיף יז

רק מה שצייר. כלו' רק מעט ממה שצייר בענין שפגמו דהוי ביטול:

סעיף יח

סילקה כו'. פירש"י דוקא כשהעמיד עליה לפי שעה ולא הקצוהו לכך מותר בסילקה וכ"כ האחרונים:

סעיף יט

אילן שמעמידין תחתיו כו'. ומיירי בשנטעו מתחלה כדי להעמיד תחתיו הא לאו הכי מותר דמחובר הוא דלא חמיר טפי מאליל עצמה. ר"ן ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף כ

כגון שחפר כו'. כב"י דמדברי הרמב"ם משמע קצת דאע"פ שלא השתחוה להם נאסר מיד והטור כתב והשתחוה להם ועיין פרישה וב"ח:

סעיף כא
אפילו סימן א'. כלומר אפילו מעשה כל דהו וה"ה חצי סימן כדאיתא בש"ס ורש"י ותוס' בחולין (דף מ') וכן הוא בתה"א ד' י' ע"ב:

סעיף כב
אבל ישראל אינו אוסר. אפילו במעשה רבה דהיינו ששחט בה ב' סימנים. רש"י והר"ן והרא"ש וכ"נ דעת הט"ו:

סעיף כג
אם החליף בעלי חיים באלילים. שהיו לו והחליפם לעובדי כוכבים בבהמות רש"י וע"ל סי' קל"ב וקמ"ד:

סעיף כד
כגון שהחליף ב"ח כו'. משום רישא נקט ב"ח אבל אין הכי נמי דלסברא זו כל חליפי חליפים דעבודת כוכבים מותרין כדאיתא בש"ס ודרש לה מדכתיב כי חרם הוא הוא ולא חליפי חליפים:

סימן קמו

סעיף א
וזכה בה. והב"ח כתב דאפילו לא זכה בה כגון שמצאה לפני יאוש או גזלה אע"ג דמדינא עבודת כוכבים של עובד כוכבים היא ויש לה ביטול מ"מ מדרבנן אין לה ביטול גזרה משום אליל של ישראל עצמו ובהכי אמרינן דמשמשי עבודת כוכבים שבאו ליד ישראל וביטלם עובד כוכבים מותרין אבל זכה בהם הישראל אפילו משמשים אין להם ביטול עכ"ד וע"ש וע"ל סעיף י"ג בהג"ה:

סעיף ב
יחזירם לעובד כוכבים. ולא אמרינן דמחזי כזבין אליל דהכל יודעים שלא נקנו לו כיון שלא משך:

סעיף ג
ולא נתן מעות. אע"פ שפסק הדמים דבכה"ג משיכה קונה כדלעיל סי' קל"ב (וע"ל סי' קל"ח ועפ"ר כאן) מ"מ משיכה בטעות היה שלא ידע שהי' בהן אליל:

סעיף ד
נתן מעות כו'. וה"ה משך ברישא ואחר כך נתן מעות וטעמא דהשתא' כיון שנקנו לו אע"ג דהוי כמקח טעות מ"מ כשיחזור ויקח המעות מחזי כזבין אליל הלכך יוליכם לים המלח:

סעיף ה
יכול הגר לומר כו'. לפי שירושת הגר מדרבנן וחכמים הקילו בגר שלא יחזור לקלקולו ש"ס ולפ"ז דוקא גר אבל מי שהמיר אביו ובנו עמו ומת אביו אינו יכול לומר לאחיו המומר טול אתה אלילים כו' וכן מי שנשתתף עם עובד כוכבים בסחורה ובאתה אלילים לידו אינו יכול לומר טול אתה אלילים כו':

סעיף ו
ישמעאלים כו'. עיין לעיל סימן קכ"ד ס"ק י"ב:

סעיף ז
והשפאים מותרין. משום דמיזרק זריק להו ולא פלח להו. רש"י:

סעיף ח
באמירה בעלמא. ול"ד למכרה או משכנה דבסמוך דהתם זוזי אנסוהו ב"ח ופסק כן. ובד"מ כתב דשאני התם דלא ידעינן בודאי שבטלו אבל כשבטלו אפילו באמירה בעלמא מהני כדברי המרדכי עד כאן ר"ל דהכא מיירי שאומר שרוצה לבטל לקטוע אזנה או חוטמה וכה"ג אבל התם אינו מבטלו וגם סובר שהקונה לא יבטל ודלא כב"י:

סעיף ט
אפילו לצורך כו'. וכ"ש לצורך עובד כוכבים או לישראל אחר שאינו צורך דבהנך לכ"ע לא בטלה:

סעיף י
ויש מתירין כו'. משמע אפילו במשכנתא ובב"י כתב דאפילו משכנה והרהינה אצלו שא"ל אם לא הבאתי לך המעות מכאן עד יום פלוני תהא שלך והגיע הזמן ולא פדאה לא בטלה לכ"ע ודלא כהר"ן שכתב דהרהינה הוי כמכירה עכ"ל וכן תפס הב"ח עיקר במשנה וש"ס ורמב"ם כהר"ן עי' שם:

סעיף יא
כיון שבטל אבר א' כו'. והב"ח כתב דהרי"ף והרא"ש חולקים וס"ל דאין חילוק רק בין נשתברה לשברים או לשברי שברים ולפעד"נ אדרבה מדבריהם שאין מחלקים בהכי וכן מוכח בר"ן וכן משמע בטור:

סעיף יב
ע"י עובד כוכבים. כלומר דאם לא כן אסור כדין אליל שנשתברה מאליה. ב"י:

סעיף יג
או מטיל לים המלח. בלא שחיקה אבל לשאר נהרות בעי שחיקה ב"י וד"מ ושאר אחרונים וכן הוא לקמן סימן רצ"ד סעיף ו' והב"ח כתב דאף לים המלח בעי שחיקה ועיין מה שכתוב בא"ח סימן תמ"ה:

סעיף יד
ולכנות לה שם גנאי. דוקא בא"י. מ"ו ופרישה:

סימן קמז

סעיף א
סימן קנ"ו. בסופו ועיין בח"מ ר"ס קפ"ב בטור ופוסקים מדין שותפות עם העובד כוכבים:

סעיף ב
כמו כרע בל. וכן בעל צפון ושאר אלילים הכתובים וכן כתב הפרישה ופשוט הוא:

סעיף ג
אלהיך יהיה כו'. והב"ח כתב דדוקא אלהים יהיה בעזרך מותר אבל אלהי"ך אסור ודלא כהעט"ז:

סימן קמח

סעיף א
אסור. משום דאזיל ומודה לפני אליל ביום חגו:

סעיף ב
דבר המתקיים. עד יום חגו דחזי ליה קמיה ביום חגו ואזיל ומודי. רש"י:

סעיף ג
ואם היא מלוה ברבית כו'. והתוספות כתבו סתמא דבמלוה במשכון נמי הוה כמציל מידם שכמה פעמים אובדות אפילו במשכון עד כאן לשונו וכב"י דנראה שטעמא מפני שהלואות דהאידנא הם ברבית ולי נראה שטעמא מפני דהאידנא ידם תקיפה עלינו ובקל יכול העובד כוכבים להעליל ולכפור סך ההלואה וכיוצא בזה וכן משמע בעט"ז ע"ש מיהו בזמן הזה בכל ענין שרי מהנך טעמי דלקמן ס"ס זה וכ"כ רבינו ירוחם:

סעיף ד
אבל בשאר ארצות כו' אלא יום חגם. ואם הוא יום חג שאינו קבוע שאינם עושים אותו בכל שנה אפילו ביום חגם מותר. ש"ס:

סעיף ה
ויזרקנו בפניו כו'. ז"ל הטור ואם א"א שלא יקבלנו משום איבה יקבלנו ולא יהנה בו עכ"ל וכ"כ הרמב"ם והמחבר אזיל לטעמיה שכתב בב"י שיש לתמוה עליהם למה לא פיר' שצריך לאבדו בפניו (כלאחר יד שלא יבין העובד כוכבים) כדאית' בש"ס אבל לא עמדתי על סוף דעתו שהרי כתב הרא"ש והר"ן והסמ"ג והגה"מ בשם סה"ת אש"ס הנ"ל דהיכא דלא מציל אשתמוטי דלא להוי ליה איבה שקיל ליה ובש"ם מיירי היכא דאפשר לאבדו בפניו וליכא איבה כגון שיזרקנו לבור כלאחר יד כאילו נפל ממנו שלא מדעת כדאיתא בש"ס וק"ל:

סעיף ו
אינו אסור כו'. כיון שאינו יום קבוע לכל:

סעיף ז
שלום. כתוב בבדק הבית בשם א"ח בשם הר"ם דוק' שלום שהוא שמו של הקב"ה אבל ברכה דליכא שם ליכא קפידא עכ"ל וכן משמע קצת בפרש"י ומכל מקום צ"ע קצת דבש"ס גבי מקדים ויהיב שלמא וגבי שלמא למר לא משמע לכאורה הכי ושמא שלמא הוי בכלל שלום:

סעיף ח
לעולם. כלומר אפי' שלא ביום חגו:

סעיף ט
מותרין. דמאי דהוה הוה:

סעיף י
מותר. דלמא הדר ביה:

סעיף יא
ובחזרה אסור. דכיון שהורגל עמהם ודאי דעתו לחזור:

סעיף יב
אבל בזמן הזה כו'. ומ"מ מה שנזכר בסעיף ט' אסור גם האידנא. ב"ח וע"ש:

סעיף יג
מבערב. דאי יאחר תהוי ליה איבה הואיל והורגל כבר דמאי דהוה הוה וכ"ש בזמן הזה דלא שכיחא כולי האי דאזלי ומודי. שם:

סימן קמט

סעיף א

ואסור ליכנס בתוכה כו'. כתב הרמב"ם בפי' המשנה ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה עובדת כוכבים שיהיה להם בית תפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלי ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכ"ש לדור בה (עיין לקמן ס"ק ד') אבל בעת שאנחנו תחת ידיהם בעונותינו ושוכנים בארצם אנוסים ונתקיים בנו מה שנאמר ועבדתם שם אלהים אחרים מעשה ידי אדם עץ ואבן ואם העיר דינא כן ק"ו בית עבודת כוכבי' עצמה שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכ"ש ליכנס בו ע"כ:

סעיף ב

אסור לעבור כו'. כ' הטור בשם הרשב"א דאפשר אפילו על עסקי רבים ואפילו על פיקוח נפש אסור ליכנס בו כדאמרינן גבי מעיין ע"כ אבל הר"ן חולק דבסכנת נפשות שרי דלא דמי למעיין דנראה כעובד משא"כ הכא שאינו נראה אלא כהולך לעבוד ואפשר עוד דאף במעיין היכא דאיכא סכנה ודאי שרי כיון שאינו אלא משום מראות העין עכ"ד ומביאו הב"ח וכ"כ הרב לקמן סימן ק"נ ס"ג וע"ל ס"ס קנ"ז:

סעיף ג

שאין עוברים מאותה העיר כו'. כלומר דל"ת שמהעיר שיצא אינו אלא דרך אחד אבל כשיש בדרך שיצא מהעיר שני דרכים שרי אלא ר"ל שאין עוברים מאותה העיר שבה האליל לעיר אחרת אבל כשעוברים משם והלאה שרי וכן נראה דעת הרב ממ"ש לקמן ס"ב גבי חצר וכן משמע בטור להדיא וכן משמע מדברי הרשב"א שהבי' הטור גבי רחוב הפתוח לשוקים ע"ש וכן פרש"י (בסוף דף י"א) והר"ן וכ"כ הפרישה דלא כהב"ח שהפך הדברים ולא עמדתי על סוף דעתו וכן משמע בהשגות הראב"ד פ"ט מהלכות עבודת כוכבים כדפירש' (מיהו הרמב"ם שם מפרש בענין אחר כמבואר בכ"מ שם אבל אין כן דעת כל הפוסקים) ונראה שזה היתה עיקר השגתו של הראב"ד שם דלא כהכ"מ שם ע"ש:

סעיף ד

אבל בן עיר כו'. אבל מי שאינו בן עיר אסור ליכנס לשם אפילו יהודים דרים שם כ"פ הרא"ש והטור וכתב הב"ח שכן עיקר וכ' דאפילו יהודים רבים כגון שלשה או ד' דרים שם אסור ולא תלינן דלדבר עם איזה יהודי נכנס מיהו נראה דהיכא דדרים שם מנין אפילו ליכא מנין בעלי בתים אלא עם נערים ומשרתים קהל איקרי ושרי ועוד דהא י"א

מתירין ביהודים דרים שם וגם רבינו ירוחם מביאם ולא הביא שהרא"ש חולק עליהם עיין שם:

סעיף ה

דבכל ענין כו'. ואפילו שלא ביום האיד. פרישה וב"ח:

סעיף ו

אבל כשדרך כו'. זה למד הרב בד"מ מעיר:

סעיף ז

הולכים ליריד כו'. כתב הטור בשם הרא"ש דאפילו ביום חגם שרי משום דדלמא לא משכח ליה אלא ביריד והוה ליה דבר האבוד וכתב הר"ן דהיינו דוקא בדברים שצריך להם לעצמו אבל להשתכר בהן לא דהנאת ריוח לא מקרי דבר האבוד ומביאו ב"י וד"מ מיהו כל זה מדינא אבל האידנא הכל שרי כמ"ש הרא"ש וטור ושאר פוסקים דלאו עובדי עבודת כוכבים הן וכדלעיל ס"ס קמ"ח ולקמן סעיף ד' וכ"כ הב"ח ס"ס זה דהאידנא אין חוששין לשום דבר ונהגו היתר אף ביריד ביום אידם ואפילו נותנים מכס לכומרים:

סעיף ח

אסור. שהרי נהנה שמנחת לו המכס. טור והר"ן. ופסק הב"ח דהיינו דוקא ביחידים אבל כשעושים חירות לכל אדם בשוה אין בזה איסור אבל אם אין מניחין המכס אלא כשמניח עטרה בראשו לכבוד עבודת כוכבים אפילו מניחין לכל אדם אסור ע"ש שהאריך וע"ל סי' קמ"ג:

סעיף ט

יוליכם ליה"מ. ובהניחו המכס ליחיד דאסור משום שנהנה נראה מדברי הב"ח דסגי בהולכת הנאת המכס ליה"מ וע"ש:

סעיף י

ועוד פשוט לאלוה כו'. כ' הב"ח בקונטרס אחרון דאם אומר לאלוה שלו אסור וע"ש:

סעיף יא

או שידוע כו'. כ' מהרי"ק שורש קנ"ה דוקא היכא שיוצא מכיס של ישראל לעבודת כוכבים אבל היכא שהיה מכס מקדם ולא היו קונים ממנו שום דבר לעבודת כוכבי' ואח"כ קם שר ואמר שמעות היהודים יותן לעבודת כוכבי' ואמנם לא הוסיפו על היהודים בשביל כן לפרוע יותר ממה שהיו פורעין מקדם מותר שהרי אינו יוצא מכיסו של ישראל אלא מכיסו של השר אשר המכס שלו וע"ש באריכות:

סעיף יב
שאנו אומרים אלילים מכר. דאם לא כן למה לו לילך לשם:

סעיף יג
עם עובד כוכבים כו'. שאין אנו תולים שמכר שם אלילי'. טור. אבל אם היה מוכר שם אלילים היה אסור כדלעיל סימן קמ"ד דדמי אלילים ביד עובד כוכבים אסור מסתמא אלא א"כ ידוע שמכרה שלא לקנות בדמיה אליל אחרת וכ"כ בדרישה דלא כהעט"ז שכ' ואפילו את"ל אליל מכר הא אמרינן לעיל דמי עבודת כוכבים ביד עובד כוכבים מותרים עכ"ל שנמשך אחרי דברי הרי"ף שהביא ב"י ואנן לא קי"ל הכי כמו שאמר בסימן קמ"ד:

סימן קנ

סעיף א
מפני שנרא' כמשתחוה כו'. כתוב בהגהת פרישה ולפי מאי דקיימא לן דכל דבר שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור ה"ה כאן אפילו אין שום אדם רואהו אסור וכן מבואר בסמ"ג סימן י"ט עד כאן לשונו וכן הוא בתוספות (פרק קמא דעבודת כוכבים דף י"ב סוף ע"א) ובהג"א שם מחמיר רבי יודא בשם ר"י וכן משמע בטור להדיא וכך הם דברי המחבר ועמ"ש בא"ח סימן ש"א סעיף מ"ה וסימן ש"ה סעיף י"א:

סעיף ב
בפני אלילים. אבל שלא בפני אלילים שרי והמחמיר אפילו שלא בפני אלילים תע"ב. ב"ח:

סימן קנא

סעיף א
אסור למכור כו'. אא"כ פסלן וכדלקמן וכ"ש הוא מלקמן דאסור:

סעיף ב
למכור. לעולם אפילו שלא ביום אידם ואפילו בזמן הזה כן כתבו האחרונים ופשוט הוא וכתב עוד הב"ח ולכל עובד כוכבים אסור אפילו אינו כומר דכיון דמיחדים אותו לעבודת כוכבים ודאי לעבודת כוכבים בעי לה:

סעיף ג
לסחורה מותר. ולא חיישינן דילמא אזיל ומזבין לאחריני דאלפני עור מפקדינן אבל אלפני דלפני לא מפקדינן. ש"ס. ועיין בא"ע ס"ס ה' בהג"ה:

סעיף ד

זכה בכלל לבונה שחורה. והטור כתב דאף לבונה שאינה זכה וכתב הב"ח משום דהאידנא עובדי כוכבים אין מקפידין בזה הלכך אפילו אינה זכה אסור מיהו אם ניכר שקונה לסחורה פשיטא דאף בלבונה שרי כדלעיל ע"כ:

סעיף ה

לסתם עובד כוכבים שרי. ולא חיישינן שיתננו לכהן דאלפני דלפני לא מפקדינן:

סעיף ו

י"א כו'. דס"ל דכי היכי דאמרינן בש"ס גבי נזיר דאסור להושיט לו כוס יין דהיינו דוקא בדקאי בתרי עברי דנהרא ה"ה הכא ויש מחמירין וסוברין דמ"מ איסור מדרבנן איכא אפילו לא הוי כמו תרי עברי דנהרא וכל זה לדעת הרב אבל לפעד"נ דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ותוס' בפ"ק דעבודת כוכבי' דבעובד כוכבי' או מומר שרי והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן פ"ק דעבודת כוכבים מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור וכדכתב הרא"ש שם דלא גרע מישראל קטן אוכל נבילות שב"ד מצווים להפרישו כ"ש ישראל גדול) משא"כ בעובד כוכבי' וישראל מומר שאינו חייב להפרישו תדע שהרי כתב הרב בד"מ דדעת התוס' רפ"ק דעבודת כוכבים כדעת המרדכי שם דשרי ול' הרא"ש רפ"ק דעבודת כוכבים הוא כלשון התוס' שם א"כ לפי דעת הרב יהיו דברי הרא"ש סותרים זה את זה וכן רבינו ירוחם נתיב י"ז ריש ח"ו כתב כדברי התוס' רפ"ק דעבודת כוכבים ובנתיב י"ב ח"ג כתב כדברי התוס' רפ"ק דשבת אלא ודאי כדפי':

סעיף ז

ונהגו להקל. לשון ד"מ מיהו בזמן הזה יש להקל מטעם דמקילין להשתתף עמהם עכ"ל ר"ל כמ"ש בא"ח ס"ס קנ"ז דבזמן הזה מותר להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים ודבר אחר ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור שאין בני נח מוזהרין על השתוף וה"ה הכא:

סעיף ח

או ביום שלפניו. צ"ע דר"ת שהביאו התוס' והפוסקים חולק ע"ז דמפרש מתניתין במידי דתקרובת ואפ"ה אמרי' עלה בש"ס ובגולה אינו אסור אלא יום חגו וגם כל הפוסקים לא כתבו לאסור אלא ביום האיד דוקא ואפשר גם המרדכי סירכא דלישנא נקיט היכא דאסור יום שלפניו והיינו בארץ ישראל וכדלעיל סי' קמ"ח ודוק ואולי גם הרב מיירי בכה"ג:

סעיף ט

שלא למכור. כגון במקום שחשודים על הרביעה כן הוא בש"ס (עבודת כוכבים סוף דף י"ד) ורש"י ותוס' וכל הפוסקים דלא כהעט"ז שנעלם ממנו זה וכתב הטעם שאותן המקומות אסרו בהמה דקה משום שבית' אטו בהמה גסה וזהו גזירה לגזירה שהרי בהמה גסה גופה גזירה רחוקה היא כדלקמן גם כל הסוגיא לא אזלה לדידיה ע"ש. שוב מצאתי ברש"י וברטנורה פרק מקום שנהגו (פסחים דף נ"ג ע"א) שכתבו כהעט"ז ותמהני וצ"ע בתוספות שם דף י"ד ד"ה אמר רב כו':

סעיף י

בהמה גסה כו'. גזרה מכירה אטו שאלה או שכירות ובשאלה או שכירות אסור לפי שהעובד כוכבים עושה מלאכה בשבת בבהמתו של ישראל שהוא מצווה על שביתת בהמתו כדכתיב לא תעשה כל מלאכה וגו' וכל בהמתך אי נמי גזרה שלפעמים ימכרנה בע"ש סמוך לחשכה ואמר ליה נסייה ניהלה ושמעה לקליה ואזלה מחמתיה והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת:

סעיף יא

סרסור. ישראל דלא שייך ביה הני טעמי:

סעיף יב

ועכשיו כו'. לפי שבימיהם היו דרים הרבה יהודים ביחד והיו יכולין למכור זה לזה אבל האידנא שמעט יהודים דרים במקום אחד ואי לא מזבני איכא פסידא. טור והפוסקים. ויש פוסקים כתבו הטעם לפי שעתה אין אנו בקיאין בקלא דניחוש דשמעה לקליה כו' ומשום שאלה ושכירות ליכא למיחש דאין רגילין עכשיו לקנות בהמה כדי להשכירה כי אם לצורך עצמו קונהו ע"כ וכתב הר"ן דלפי זה אפילו לקנות כדי להרויח למכרה מותר ע"כ וכן נראה דעת המחבר וכן נהגו וכ"כ העט"ז וכתב עוד הר"ן ואעפ"כ בעל נפש ימעט אבל בשאלה שהדבר פשוט לאסור ראוי למחות למי שעושה כך ע"כ ועיין בא"ח סימן רמ"ו וכל זה בבהמה טמאה אבל בטהורה כתב סה"ת ופוסקים דא"צ לכל זה די"ל דלשחיטה לוקחה וכמ"ש רש"י:

סעיף יג

אין מוכרים כו'. והאידנא נהגו למכור כל כלי זיין לעובדי כוכבי' כיון שעל ידם אנו ניצולים מאויבים הבאים על העיר. טור והפוסקים והוא מן הש"ס וכתבו המחבר בסעיף ו':

סעיף יד
שיקוץ וקוצץ. העובד כוכבים אחר המכירה וא"צ לומר קוצץ בשעת המכירה:

סעיף טו
לא ימכור כו'. אף בחוץ לארץ):

סעיף טז
אבל לא כו'. כתב ב"י ונראה דלמכור אפילו לדירה שרי כיון שקנאו העובד כוכבים ואין לישראל זכות בו אע"פ שמכניס בו העובד כוכבים אלילים לית לן בה ע"כ וכתב הב"ח ופשוט הוא שכן מוכח לשון המשנה ע"כ וכן משמעות הפוסקים וכן מבואר בדברי הרא"ש שבס"ק שאח"ז:

סעיף יז
כיון שאין נוהגין כו'. קשה דהא חזינן דמכניסים עבודת כוכבים בבתיהן אפילו בקבע דוחק לומר דכיון דבזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן לא מיקרי אליל שלהם עבודת כוכבים ואפשר בזמן הרב לא היו נוהגים להכניס עבודת כוכבי' בבתיהם בקבע כמו שכתבו הרא"ש וטור בזמניהם אבל לפעד"נ דסמכינן אאידך שנויא שכתב הרא"ש וז"ל ועוד נהי דלדידן שכירות לא קניה כיון שיד האומות תקיפא ובדיניהם שכירות אלימא כמכר ואף אם נפל ביתו של משכיר אינו יכול להוציאו הוי כמכר עכ"ל וכ"כ ראב"ן דאפי' מכניסים עבודת כוכבים לבתיהם שרי משום דכיון דאותן ישראלים נותנים מס מקרקעות להעובד כוכבים אינו מיוחד הבית לישראל ומביאו הב"ח וכן בתוספות ספ"ק דעבודת כוכבים ד"ה אף במקום כו' מוכח להדיא לשיטת ר"י ור' חיים ולשיטת ה"ר אלחנן שהביאו התו' במסקנתא דאפי' מכניס בתוכו עבודת כוכבים מותר להשכיר בח"ל ע"ש (וכן המרדכי והאגודה הביאו שיטת ר"י ור' חיים בסתם) וכן משמע להדיא בהר"ן ספ"ק דעבודת כוכבים:

סעיף יח
לעובד כוכבים כו'. כתב הב"י בח"מ סי' רמ"ט דכל עובד כוכבים במשמע אפי' ישמעאל לאפוקי גר תושב דלא ופשוט הוא וע"ש:

סעיף יט
ענייהם כו'. משמע אפילו בלא עניי ישראל וכ"כ הב"ח שכן נהגו וע"ש שהאריך:

סימן קנב

סעיף א

אסור לישראל כו'. כתב הפרישה צריך עיון אם נאמר גם בהאי מותר משום איבה לשמוח עמו כדלעיל סוף סי' קמ"ח:

סעיף ב

אא"כ הוא אדם חשוב. והרי"ף והרמב"ם השמיטו איסור דאדם חשוב וכתב הב"ח דס"ל דאפילו אדם חשוב שרי ודחק ליישב הש"ס לדעתם ולי נראה דלא הוצרכו לכותבו משום דמלתא דפשיטא היא דאדם חשוב ירחיק עצמו בכל מאי שיוכל וכן צ"ל לדעת הרמב"ם והט"ו בסימן קי"ג שלא כתבו הא דאיתא בש"ס דאדם חשוב אסור בבש"ע אף בדבר שנאכל כמות שהוא חי וכן צריך לומר דעת הרמב"ם והמחבר לעיל סי' קמ"ב ס"ך וכן לקמן ס"ס קצ"ה גבי היתר מזיגת הכוס באשתו נדה ע"י שנוי כתב ב"י דס"ל להרמב"ם שאינו אלא לאדם גדול ולכך לא כתבו עיין שם וכה"ג טובי:

סימן קנג

סעיף א

בלא מכנסיים כו'. והב"ח השיג ע"ז וז"ל ולא ידעתי מנין לו זה ותו דא"כ לפי טעם זה אפילו חוץ לד' אמות נמי אסור והרי במרדכי והגמי"י מתירין ברחוק ד' אמות אלא ודאי הטעם הוא משום טהרה ואין חילוק בין לבוש מכנסיים או לא אלא תוך ד"א אסור אפילו לבוש מכנסיים וחוץ לד"א שרי אפי' אינו לבוש מכנסיים עכ"ד ובאמת דבריו נכונים אך לא עיין בד"מ ששם מבואר מה שהכריחו לחלק בכך וז"ל ואין אנו נוהגים להחמיר בזמן הזה ואפשר דלא אסור אלא בימיהם שהיו רגילין לילך בלא מכנסיי' כמ"ש האגודה פ' מקום שנהגו אבל האידנא לית לן בה עכ"ל ומ"מ אין דברים אלו מוכרחים אלא נ"ל דדוקא בזמן הש"ס שהיו נוהגים בטהרה ובפרישות כדאיתא פ' מפנין (שבת דף קכ"ז ע"ב) ברבי יהושע שטבל מחמת שנתזה צינורא מפיה של מטרוניתא על בגדיו ופרש"י רוק וגזרו על העמים שיהיו כזבים לכל דבריהם ע"כ (וכן משמע בפרקי ר"א דטעמא הוא משום טהרה וכמ"ש הב"ח) והשתא דאין טומאה וטהרה נוהג בינינו ואין אנו נזהרין ברוקן ומדרסן גם לרחוץ עמהם שרי כן נ"ל ועב"ח שכתב גם כן דדוקא בזמן שהיה טומאה וטהרה נוהג אלא שאחר כך מסיק דלדעת המרדכי והגמ"י גם בזמן הזה אסור ע"כ ול"נ אפשר דאינהו לא מיירי אלא למדת חסידות ולמי שנוהג עצמו בקדושה וטהרה אבל לא לשאר סתם ב"א והיינו דכתבו המרדכי ואגודה בפ' אע"פ בסתם בשם הר"ש בר

ברוך דמותר לרחוץ במרחץ משפחות עובד כוכבים ולא חיישינן משום טהרה ולכך אין העולם עתה נזהרין בזה ונראה שלזה השמיט העט"ז הג"ה זו:

סעיף ב

ישראלית. אפילו היא חשובה קרובה למלכות כ"כ ב"י לדעת רש"י והרי"ף והרמב"ם וכ"כ הב"ח:

סעיף ג

עם עובד כוכבים. וכב"י והאחרונים דוקא עם אנשים אבל עם נשים אף לפירש"י שרי דלא חיישינן לשפיכות דמים מטעם שכתבו התוספות ויש לפקפק בזה לפירש"י:

סעיף ד

אפילו הם רבים ונשותיהם עמהם. דבכה"ג אפילו בישראל פריצי שרי כמו שנתבאר בא"ע סימן כ"ב ס"ה:

סימן קנד

סעיף א

ואפילו אם היא מומחית. כלומר ולא אמרינן דלא מרעת נפשה כדלקמן סימן קנ"ה ברופא מומחה ב"י וכ"כ הפרישה וב"ח וכתב הטעם דמיילדת יכולה לומר נפל היה וכה"ג ותמיה לי דבירושלמי פרק אין מעמידין קאמר כי היכי דברופא אומן מותר ה"ה במיילדת חכמה וכן בשום פוסק לא נזכר דבמיילדת מומח' אסור וצ"ע:

סעיף ב

ואפי' אחרים בו'. אמיילדת נמי קאי:

סעיף ג

ולהניק כו'. ע"ל סימן פ"א ס"ו בהג"ה:

סעיף ד

אלא אם כן. שהוא יודע שהיא מיילדת דאז משום איבה שרי בשכר:

סימן קנה

סעיף א

שיש בהם סכנה וכו'. משמע דעת המחבר דאם אין בו סכנה בכל ענין מותר וכדפי' רש"י וריי"ף ורמב"ם אבל הרא"ש וטור פסקו דבדבר שאין בו חולי ואין בו סכנה כמו הקזה וכה"ג לא יתרפא ממנו דכיון דאין ברפואה זו אומנות אם ימיתנו לא יתלו הדבר

בחסרון ידיעתו אלא יאמרו בלאו הכי הגיע זמנו למות או ששונאו היה והמיתו ולא מרע נפשיה לגבי אחרים וכן דעת התו' בשם ר"ת וכן הר"ן וגם ר' ירוחם והאגודה הביא דברי ר"ת במסקנא:

סעיף ב

שמחללין עליהם שבת. וכמו שנתבאר בא"ח סימן שכ"ח:

סעיף ג

שאינו מומחה לרבים. אבל מומחה דהיינו אומן לא מרע אומנתיה:

סעיף ד

יכול לסמוך עליו. שירא שמא ישאול גם לאחרים:

סעיף ה

שלא יקח ממנו. דכדי למכור חיישינן שמא משקר (וע"ל סימן פ"ו) אי נמי שמא יערב בו סם המות. ב"י:

סעיף ו

אבל כו' בשכר בכל ענין מותר. ומהרש"ל כ' ע"ז חידוש הוא דש"ס סתמא קאמר וגם גדולה השנאה כו' דלא חייש לשכרו היכא דליכא למיחש למירע חזקתו וכן דעת רוב המחברים ועיקר עכ"ל ואחריו נמשך הב"ח וכתב דמדכתבו הרא"ש והר"ן ושאר מחברים בחולה שאין בו סכנה דמתרפאים ממנו שאולי ימות יתלו הדבר בחסרון ידיעתו ויקפח פרנסתו אלמא דמיירי בשכר ואפ"ה בחולי שיש בו סכנה או בריבדא דכוסילתא אין מתרפאים ממנו עכ"ל ולא עמדתי על סוף דעתם דמ"ש דש"ס סתמא קאמר אדרבה בש"ס (דף כ"ו ע"א) קאמר מאי רפוי ממון ומאי רפוי נפשות אילימא רפוי ממון בשכר נפשות בחנם ופרש"י דלא קטיל דחייש לפסידא דאגריה אלמא דס"ל לש"ס דבשכר שרי ונהי דש"ס מסיק רפוי ממון בהמתו נפשות גופו היינו משום דפריך ליתני מתרפאים מהם בשכר כלומר דלישנא דרפוי ממון ונפשות לא משמע הכי מכל מקום הדין אמת דבשכר שרי דאל"כ ה"ל לאקשויי מאי שנא בחנם ומאי שנא בשכר ומ"ש וגם גדולה השנאה כו' לקשי אש"ס דבעי לפלוגי בהכי ולא אמרינן גדולה השנאה ועוד תימה מנין לו לומר גדולה השנאה וכי בעובד כוכבים שהוא שונא לו עסקינן והלא בסתם עובד כוכבים קא מיירי אלא מפני שהם חשודים על ש"ד אסור וכל שבשכר לא מפסיד אגריה ומ"ש דמדכתבו המחברים יקפח פרנסתו אלמא דבשכר מיירי ליתא דה"פ שיתלו הדבר בחסרון ידיעתו ויאמרו שהוא אינו בקי ויקפח פרנסתו לגבי אחרים שלא יתרפאו ממנו מחמת חסרון ידיעתו תדע דהא כתבו בריבדא דכוסילתא וכה"ג דלא יתלו הדבר בחסרון

ידיעתו אלא יאמרו ששונאו היה ואי מקפח פרנסתו היינו שכרו שנוטל מחולה זה א"כ כשיאמרו ששונאו היה אין ספיקא שמקפח פרנסתו אלא ודאי כדפי' ואדרבה משמע מדבריהם איפכא דמיד שרי משום טעמא דאינו מקפח פרנסתו לגבי אחרים כ"ש היכא דמפסיד שכרו לגבי האי דשרי וכל זה ברור ונמצא דברי הרב עולים כהוגן:

סעיף ז

בלחש מותר. שאין בו סכנה:

סעיף ח

אפיקורוס. עובד כוכבים אפי' הוא מומחה לרבים. הרא"ש:

סעיף ט

אבל כו'. עיין בדרישה דמסיק דכשניכר מדבריו שמכוין לשם אליל אסור אע"ג שאינו מזכיר שם אליל וגם אינו אומר שאין לו רפואה אלא מאלו אלא כשיש מים ועצים אחרי' והוא אומר קח מאלו שהם במקו' פלוני ודאי קפיד כו' ע"ש והב"ח בקונטרס אחרון האריך וכ' דאפי' אין העובד כוכבים אומר בפי' אלא שכך אנו למדין ממשמעות דבריו והוא על ב' דרכים א' הוא כשאותן מים או אילן מצויין יותר והעובד כוכבים אומר קח מאלו אסור אפי' לא אמר בפירוש קח מאלו של אליל הב' הוא כשאין מצוי אלו ואמר קח מאלו של אליל נמי אסור ואין היתר אלא כשאין מצוי יותר וגם לא אמר קח מאלו כו' דלא כהש"ע ודלא כהדרישה עכ"ל ולפעד"נ גם דעת הדרישה כן גם המחבר נראה שמודה לזה:

סעיף י

מותר. כתב בד"מ ולפ"ד המתירין נ"ל דגם ביין נסך מותר להתרפאות במקום סכנה במקום דליכא למיגזר לאמשוכי בתריה כגון דא"ל הביא לי יין סתם וכן משמע בתשו' הרשב"א (שהביא ב"י ר"ס קכ"ג) דמדמי להו להדדי עכ"ל ור"ל אפי' הביא לו יין שנתנסך ודאי לעבודת כוכבי' מותר אפי' לשתותו במקום סכנה כיון דא"ל סתם הביא יין ונ"ל דסתם יינם מותר לכ"ע במקום סכנה אפילו בשתייה וכ"ש בזמן הזה דפשיטא דשרי בשתייה במקום סכנה כדמשמע להדיא מדברי הרב לקמן בסמוך וכ"ש בשאר איסורים שאינם אסורים אלא באכילה מותרים באכילה במקום סכנה וכן הוא בהג"מ פי"ב מהמ"א ומביאו ד"מ וכן הוא באו"ה כלל נ"ט דין ל"ה בשם מהר"מ:

סעיף יא

ויש אוסרין כו'. והסכמת הפוסקים כסברא הראשונה וכ"פ האו"ה שם:

סעיף יב
בשאר איסורי הנאה מתרפאין כו':

סעיף יג
שלא כדרך הנאתן כו'. לצורך רפואה אבל שלא לצורך רפואה אפי' שלא כדרך הנאתן אסור הרא"ש פרק כל שעה ופשוט הוא והיינו באיסורי הנאה אבל באיסורי אכילה שרי כדאי' בפוסקים:

סעיף יד
מותר להתרפאות כו'. ובלבד שלא יאכל וישתה האיסור. שם. וכ"כ הרב בסמוך והיינו דוקא כדרך אכילתן אבל שלא כדרך אכילתן כ' המרדכי ואגודה ר"פ כ"ש בשם ראבי"ה דמותר. וכתב עוד המרדכי שם דמהאי טעמא מותר לאכול חלב חי ומיהו אדם בריא יזהר ע"כ ועיין בתשו' ר"א ן' חיים סי' קי"ב:

סעיף טו
אפילו חולי כו'. אפי' דרך הנאתן:

סעיף טז
בזמן הזה. כלו' דעובדי כוכבים בזמן הזה לאו עובדי עבודת כוכבים הן וכדלעיל סימן קכ"ג וקכ"ד וכמה דוכתי והרשב"א דאוסר בתשובה (והביאו ב"י ר"ס קכ"ג) לעשות מרחץ מסתם יינם מיירי לדין הש"ס וכ"כ הריב"ש סי' נ"ה דסתם יינם דינו כדין עצי עבודת כוכבים והיינו לדין הש"ס ונ"מ במקום שהגוים שם עובדי עבודת כוכבים הן:

סעיף יז
ולעשות ממנו מרחץ לחולה. אבל לבריא לא דסיכה בכלל שתיה או"ה שם:

סעיף יח
דמותר לזלף כו'. ע"ל ס"ס ק"ח ס"ק (י') [כ"ה]:

סעיף יט
או שאר דבר איסור. אפי' הוא מאיסורי הנאה דקי"ל כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי עבודת כוכבים וי"ן ריב"ש סי' רכ"ה וכן נראה דעת הרב:

סעיף כ
הרפואה ידועה כו'. עיין בא"ח סי' שכ"ח ותרי"ח:

סימן קנו

סעיף א

בתער. דשכיחא היזקא אבל במספריים דלא שכיח היזקא שרי אם יש עמו אחר תוס' שם ופי' הב"ח דאם אין עמו אחר בלא"ה אסור להתייחד עם העובד כוכבי' (כדלעיל סי' קנ"ג ס"ב) עכ"ל וכן מפורש בתוס' שם בדיבור הקודם וז"ל אבל בינו לבינו אסור להסתפר פי' במקום שאין רגילין בני אדם כ"כ אבל בייחוד ממש לא איצטריך דתיפוק ליה אף בלא מסתפר אסור להתייחד עמהם משום שפיכת דמים ע"כ:

סעיף ב

ונהגו להקל כו'. ז"ל הדרישה כ' רמ"א ויש מחמירין כו' עד ונהגו להקל ע"כ ונראה הא דנהגו להקל היינו משום דאנו נותנים להם שכר וכתב הגה"א דבשכר מותר עכ"ל וקשה א"כ מאי ונהגו להקל כסברא הראשונה אלא ר"ל דסברא הראשונה מתיר במקום שבני אדם מצויין שם אפי' בלא מראה וע"ז סמכו להקל וכן הוא הסכמת הפוסקים כמ"ש בבית יוסף ואותן בני אדם שמסתפרים מן העובד כוכבים בינם לבין עצמן לאו שפיר עבדי דבלא"ה אסור להתייחד עמהן כ"ש במסתפר:

סימן קנז

סעיף א

רשאי. והב"ח פסק כהרמב"ם דכל מי שדינו לעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר ה"ז מתחייב בנפשו וכן דעת הב"י וכן נראה דעת הרמב"ן בס' תורת האדם ומביאו הר"ן פ' יה"כ ובהג"א ממהרי"ח רפ"ק דכתובות כתבו אם רוצה להחמיר על עצמו וליהרג היכא דקי"ל יעבור ואל יהרג צ"ע אי שרי או לא ע"כ וכתב בת"ה סי' קצ"ט והיה נראה דבפלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא באיסור סכנת נפשות כדאמרינן בעלמא ספק נפשות להקל אמנם י"ל הכא דלענין קדוש השם שלא הקפידה התורה על איבוד נפשות מישראל לא ילפינן לה משאר ספיקות דלית בהו משום קידוש השם ונראה דלפי הענין ושרואין אנו כוונתו מורין לו עכ"ל. וכתוב בהגהת סמ"ק סי' ג' דאותן קדושים ששחטו עצמן שלא סמכו דעתם לעמוד בנסיון קדושים גמורים הם וראיה משאול ומביאו ב"ח וכ"כ בב"ה בשם א"ח מיהו כ' הא"ח שם שיש חולקים שאינו יכול להרוג את עצמו ע"ש שהאריך:

סעיף ב

אם העובד כוכבים מכוין כו'. אבל אם אינו מכוין אלא להנאת עצמו אסור להחמיר ונקרא חובל בעצמו וצריך לעבור ואל יהרג. ר' ירוחם סוף נתיב י"ח. וכתב הב"ח ס"ב דאפילו בפרהסיא אינו רשאי למסור נפש כיון דאינו מתכוין אלא להנאת עצמו אבל מדברי הפרישה ס"ג מבואר דבפרהסיא רשאין למסור נפש ונראה דאם השעה צריכה לכך וכה"ג לכ"ע רשאי למסור עצמו כדלקמן בהג"ה גבי מצות עשה דהא הב"י פסק כהרמב"ם ואפ"ה כתב דאם הוא אדם גדול וחסיד וירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם ליראה ה' ולאהבו בכל לבם ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף ג

ולא יעבור ל"ת. אבל מצות עשה אפילו מצוה עוברת א"צ לבזבז יותר מחומש כמ"ש הרב בא"ח ס"ס תרנ"ו וע"ש:

ואם יש סכנת אבר צ"ע אי דמי לממון או לנפש עיין בריב"ש סי' שכ"ו ובא"ח סימן שכ"ח סי"ז ונראה לקולא:

סעיף ד

בפני י' מישראל. דוקא ואין ר"ל בפניהם ממש אלא שיודעין מהעבירה והכי מוכח בש"ס ופוסקים גבי והא אסתר פרהסיא הוה ע"ש:

סעיף ה

ערקתא דמסאנא. פירש רש"י שדרך העובד כוכבים לקשור כך ודרך הישראל לקשור בענין אחר וכגון שיש צד יהודית בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא יקדש השם בפני חבריו והרי"ף פי' שהעובד כוכבים שבאותו זמן היו רצועות מנעליהן אדומות והישראל היו עושים שחורות כדי שלא ילבשו מלבוש עובד כוכבים וכתב מהרי"ק דהיינו כמ"ש רש"י שיש צד יהודית בדבר וב"י כ' דהרמב"ם מפרש דדוקא בכה"ג שלא ילבוש מלבוש עובד כוכבים שהוא מצות ל"ת ע"ש:

סעיף ו

על ישראל לבד. אבל אם הגזרה היא על כל מדינת מלכותו אע"פ שהישראלים בכלל לאו שעת השמד מיקרי:

סעיף ז

אפילו אערקתא כו'. כתב ב"י דאדלעיל אפרהסיא נמי קאי דפרהסיא שוה לשעת הגזרה והב"ח פסק דבשעת הגזרה אפי' לא מכוון להנאת עצמו יהרג ואל יעבור (משא"כ

בפרהסיא) ודעת רש"י אינו כן וגם אין דבריו מוכרחים וגם בהג"א ממהרי"ח דפרק קמא דכתובות הניח זה בצ"ע ולכן י"ל דספק נפשות להקל ועיין בפסקי מהרא"י סי' ר"ג:

סעיף ח

או שרוצים להשליכו כו'. ובעובד כוכבים כגון אם כפפו קומתו להשתחוות לעובד כוכבים. הרא"ש רפ"ק דכתובות:

סעיף ט

א"צ ליהרג. אלא א"כ הוי בפרהסיא כ"כ רבינו ירוחם סוף ני"ח ומביאו בבדק הבית ותימה מנ"ל הא דאע"ג דכתבו התוספות והרא"ש ס"פ סורר ומורה ורפ"ק דכתובות גבי הא דפריך והא אסתר בפרהסיא הוי ולא פריך דגילוי עריות הוי משום דקרקע עולם היא ולא עבדה מעשה הלכך לאו גילוי עריות הוא היינו לס"ד דמקשה אבל למאי דמתרץ התם אסתר קרקע עולם היתה אפילו בפרהסיא א"צ ליהרג מטעם קרקע עולם כדמוכח להדיא בתוס' והרא"ש שם ואפשר סבירא ליה לרבינו ירוחם דרבא דמשני התם הנאת עצמו שאני פליג אאביי וסבירא ליה כדקס"ד דש"ס מעיקרא דמטעם קרקע עולם בפרהסיא יהרג ואל יעבור אבל לא ידעתי מנא לן הא דאפשר דלענין דינא רבא מודה לאביי וכן משמע בהרא"ש וגם הרי"ף הביא פירוקא דאביי ודרבא אלמא ס"ל דתרוייהו קושטא נינהו לדינא וכן משמע בר"ן פ' כ"ש וכ"נ דעת הרב:

סעיף י

רק לאו בעלמא כו'. דהא אמרינן בש"ס (ס"פ סורר ומורה) מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא ואמרו הרופאים אין לו תקנה עד שתבעל לו אמרו חכמים ימות ואל תבעל לו תעמוד לפניו ערומה ימות ואל תעמוד לפניו ערומה תספר עמו מאחורי הגדר ימות כו' ובודאי שדברים אלו אינם ג"ע ממש אלא שעובר בהן בלא תקרבו לגלות ערוה שהוא לאו דג"ע כ"כ הר"ן פא"מ והנ"י ס"פ סורר ומורה ולפי זה משמע דס"ל כהרמב"ם בס' מנין המצות מצוה שנ"ג שכ' וז"ל הזהיר הכתוב מהקרב אל א' מהעריות ואפילו בלא ביאה כגון חיבוק ונישוק והדומה להם מן הפעולות הזרות והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כו' וכ"כ הסמ"ג לאוין קכ"ו וכ"כ הרא"ה בספר החנוך מצוה קפ"ח והכתר תורה בלאוין שכ"ט אבל הרמב"ן בהשגות שלו על ספר מנין המצות חלק על הרמב"ם ואומר שאין מלקי' מן התורה אלא בביאה גמורה או בהעראה ע"ש שהאריך והרב ר"י ליאון בספר מגלת אסתר שלו דף קי"ח סתר כל דברי הרמב"ן והעלה כהרמב"ם ע"ש וכן נראה לי מהך עובדא דהעלה לבו טינא ומכל מקום משמע דאף הרמב"ם לא קאמר אלא כשעושה חיבוק

ונישוק דרך חיבת ביאה שהרי מצינו בש"ס בכמה דוכתי שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם וכן כתב הר' יצחק ליאון שם בהדיא וכן משמע להדיא ממ"ש הרמב"ם ר"פ כ"א מהל' א"ב וז"ל כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה מן התורה כו' וכן כתב הסמ"ג והכתר תורה שם אלמא דאינו לוקה אלא בדרך תאוה וחיבת ביאה וזהו דלא כב"י לקמן ס"ס קצ"ה גבי מישוש הדפק באשתו נדה חולה:

וכתבו עוד הרב המגיד שם והר"י ליאון דאף להרמב"ם ליכא מלקות בקריבה אלא בחייבי כריתות ולא בחייבי לאוין ומכל מקום משמע דבערוה דרבנן לכ"ע יעבור ואל יהרג ופשוט הוא וכן משמע בב"י שם:

סעיף יא

דלפני עור. כגון שאנסו להשאיל דבר לעובד כוכבים וכיוצא בו:

סעיף יב

עובד כוכבים הבא כו'. אבל ישראל הבא על העובדת כוכבים בכלל ג"ע הוא דיהרג ואל יעבור כ"כ הרמב"ן בספר ת"ה והביאו הר"ן פרק יה"כ הובא בבית יוסף וכ"כ הנ"י וכ"כ רבינו ירוחם וכ"כ הב"י בא"ע סימן ט"ז בשם א"ח וכ"כ הרב שם ס"ב וכ' הא"ח שם שנראה לו דהיינו דוקא בפרהסיא וכן נראה מדברי הרב שם וטעמם דלא הוי ג"ע אלא מטעם דהבא על ארמית קנאים פוגעים בו והיינו בפרהסיא דוקא ולפי זה הא דהוי בכלל ג"ע היינו דאפי' להנאת עצמו יהרג ואל יעבור מה שאין כן בשאר עבירות וכן מבואר בא"ח שם וכן משמע בפוסקים שם מיהו בנ"י ס"פ סורר ומורה כתב דכיון דאפילו לא פגעו בו קנאים חייב כרת הלכך אפי' בצנעה יהרג ואל יעבור ועיין עוד בא"ע סימן ט"ו וט"ז איזהו ג"ע:

סעיף יג

הבא כו'. כגון שהיא עושה מעשה שמביאה הערוה עליה כמ"ש הרא"ש רפ"ק דכתובות והתוספות ס"פ סורר ומורה דאם לא כן תיפוק ליה דלא עבדא מעשה וכמו שנתבאר:

סעיף יד

על בת ישראל. דוקא פנויה אבל א"א גילוי עריות ממש הוא שם וכ"כ העט"ז ואע"ג דדעת ר"ת דאפילו אשת איש נמי מכל מקום אין כך דעת כל הפוסקים:

סעיף טו

אלא אם כן חייב מיתה. וכתב הרמב"ם ומכל מקום אין מורין להם כן לכתחלה וכ' ד"מ בשם הגה"מ שצריך לחזור לכתחלה על כל צדי צדדים קודם שימסרוהו ועיין בב"ח סעיף

ד' שכתב כמה חילוקי דינים בזה והיה נראה לי שאין דבריו מוכרחים ולפי שהרחיק עדות וכ' שבתשובה בירר דבריו בראיה ברורה לא השגתי עליו:

סעיף טז

אסור לאדם לומר כו'. עמ"ש הב"ח בשם תשובת מהר"ם מ"ץ:

סעיף יז

משנה מלבושו כו'. היינו שגזרו שיהרג כל הנקרא בשם יהודי אבל אם גזרו שמד על כל מי שלא ילבש לבוש עובד כוכבים יהרג ואל יעבור נ"י פרק הגוזל בתרא ומהרי"ק שורש פ"ח בשם הגה' סמ"ק ובד"מ ס"ס כתב וז"ל כתב מהרא"י (בתה"ד סימן קצ"ו) דאפילו בשעת השמד אינו אסור אלא כשהעובדי כוכבים מכירין אותו ורוצים לכופו לעבור אבל ללבוש בגד העשוי כבגדי עובדי כוכבים שרי דאז ליכא חילול השם שהרי אין העובדי כוכבים מכירין אותו ומיהו מדברי הנימוקי יוסף דלעיל אינו משמע דמחלק בהא דהא משני ואסור לשנות ערקתא דמסאנא בענין אחר עכ"ל ותימה דאדרבה דעת מהרא"י ממש כדעת הנ"י עיין שם בתה"ד מבואר כך להדיא:

סעיף יח

לשון דמשתמע לתרי אפי'. היינו משום סכנת נפשות (וצ"ע בתשו' מהרי"ל סימן פ"ו גבי מ"ש שם ומ"ש גוי קדוש כו' עד אבל אי הוי שרי לומר בלא לב שרוצה להפך לדתם גם האנשים היו יכולין להנצל ע"י כך וחלילה וחס כמ"ש כבר כו' ע"ש) אבל משום ממון כגון ליפטר מן המכס או מס נראה דעת הרב דאסור וכ"כ מהרש"ל פרק הגוזל בתרא סימן י"ט דדוקא משום סכנת נפש שרי הא לאו הכי אסור מיהו אמרינן בש"ס דשרי לת"ח לומר עבדא דנורא אנא כדי ליפטר מן המס (שהוא לשון דמשתמע לתרי אפי דנורא הוא עבודת כוכבים הנקראת נורא והת"ח דעתו לשמים שנקרא אש אוכל' כו') וכתב מהרש"ל שם דוקא לת"ח התירו דלא חיישינן שמא יתפקר לזלזל יותר וגם מאחר שהוא פטור ממס והעובדי כוכבים באים עליו בגזלה אבל לא בע"א וע"ש וכן משמע להדיא בפירוש הרא"ש בנדרים (דף ס"ב ע"ב) דדוקא לת"ח שרי:

סעיף יט

וכל זה לא שרי רק במקום סכנה כו'. כתב הב"ח דה"ה כשהולך בדרך ואיכא סכנה לישראל באותן הדרכים טפי מלעובד כוכבים יכול לשנות מלבושו ובלבד שלא ילבש כלאים וכן נהגו רוב הסוחרים והולכי דרכים עכ"ל והאידנא נהגו כן בכל הדרכים משום דכל הדרכים בחזקת סכנה הם ומ"ש התשב"ץ סי' תט"ז דאסור ללבוש בגדי עובד כוכבים בדרך לא קי"ל הכי אלא קי"ל כסברת החולקים ע"ז שהביא מהרי"ק שורש פ"ח

וכ"כ בת"ה סי' קצ"ו בשם ס' חסידים דבמקום סכנת דרכים מותר ואע"ג דבת"ה שם פסק במקומות שגזרו העובדי כוכבים שלא יעבור שם יהודי באבוד נפשו דאסור ליהודי לשנות בגדיו לילך שם דלא חשיב סכנה הואיל ומתחלה מכניס עצמו לכך לעבור דרך אותה מדינה ע"כ שאני התם דאפשר שלא יעבור דרך שם משא"כ הכא דדרך העולם הוא להיות עוברים ושבים ורוב הולכי דרכים למצוא טרף לנפשם ולא סגי בלאו הכי ועוד נראה דשאני התם מטעם שכתב מהרא"י שם וז"ל ותו דיש לחוש אולי יכירוהו לאחר שעבר מפניהם וידעו שנתדמה לעובד כוכבים ונמצא חלול השם למפרע ע"כ מה שאין כן בהולכי דרכים שידוע הוא לעובדי כוכבים שדרך היהודים ללבוש בגדי עובד כוכבים בשעה שהולכים בדרך ואפשר דהאידנא כיון דרוב הסוחרים והולכי דרכים יהודים לובשים בגדי עובד כוכבים גם באותן המקומות שגזרו העובדי כוכבים שלא לעבור בם יהודי יכול לעבור דאף אם יכירוהו יחשבו שמחמת שהוא בדרך שינה לבישתו וכמדומה לי שכן נוהגין להקל וע"ל סימן קע"ח ס"א בהג"ה: דין אם מותר לעבור עבירה בשביל להציל חבירו שרוצים לאנסו להמיר וכיוצא בו עיין בא"ח ס"ס ש"ז וסימן שכ"ח סעיף י':

סימן קנח

סעיף א

שאין כו' מלחמה. אבל בשעת המלחמה היו הורגין אותן בידים דאמרינן טוב שבעובדי כוכבים כו' כ"פ הב"ח והביא התוס' שכ"כ וכ"כ ב"י:

סעיף ב

אין מסבבין כו'. כלומר אין מצוה להורגם אע"פ שהם עוברים על ז' מצות בני נח ומיהו היכא דמקיימי ז' מצות בני נח משמע דאסור להורידן ב"י וד"מ ומהרש"ל בביאורי סמ"ג הוכיח דפירושו דאסור להורידן עיין שם וכשתעיין בש"ס פרק א"מ (דף כ"ו ע"ב) תראה שאין הוכחתו כלום:

סעיף ג

כגון רועי בהמה דקה כו'. דוקא ברועים החמירו משום דלא פסילי וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כדי שיתנו לב לשוב אבל גזלנים דאורייתא מעלין. תוס' ומביאו ב"י וע"ל סימן ס"ב:

סעיף ד

שפקרו בגזל. לפי שהיו מרעין בהמות שלהן בשדות אחרות ובא"י בזמן שהיו רוב שדות של ישראל:

סעיף ה
לעבודת כוכבים. בין עובד כוכבים בין ישראל:

סעיף ו
והם שכופרין בתורה כו'. וכן המבזה ת"ח או המבזה חבירו בפני ת"ח וכך אמרו פ' חלק ר"ן ומביאו ב"י וד"מ והכי אמרינן לקמן סי' רמ"ג ס"ו שאין לו חלק לעוה"ב:

סעיף ז
סי' תכ"ח. עיין שם בסמ"ע ובמ"ש שם:

סימן קנט

סעיף א
וחכמים אסרו. משום גזירה שמא ילמוד ממעשיו ובת"ח ליכא למיחש להכי:

סעיף ב
והאידנא מותר. לכל אדם בכל מיני רבית משום שאי אפשר לנו להשתכר בשום משא ומתן אם לא שנשא ונתן עמהם אם כן לא שייך ברבית שמא ילמוד ממעשיו טפי משאר משא ומתן. טור:

סעיף ג
ואסור ללוות ממנו. משום לא תשיך ומשום לפני עור לא תתן מכשול:

סעיף ד
וטוב להחמיר כו'. ובמומר להכעיס שלא יצא מן הכלל אעפ"י שהוא היה מן המורידין וכדלעיל סימן קנ"ח מ"מ יש להחמיר בו טפי ממומר שיצא מן הכלל ואין להלוות לו ברבית. ב"ח ואעפ"י שאין דבריו מוכרחים. גם בתשו' הגאונים דפוס פראג סי' רפ"ד מצאתי שאלה מהו להלוות ברבית למומרים תשו' הרי"ף אומר שמעתי מרבותי אם הוא מומר דשביק היתרא ואכיל איסורא אז הוא מותר אבל במומר לתיאבון אסור עכ"ל מ"מ יש להחמיר:

סעיף ה
כותיים יש להם דין מומר לעבודת כוכבי'. משמע דאסור להלוות מהן ברבית וכן משמע יותר בהעט"ז וצ"ע דהא קי"ל בכמה דוכתי שגזרו על הכותים ועשאום כעובדי כוכבים גמורים () ברית נכרת בישראל ע"פ התורה שיהיו יחד לחברה גומלי חסד זה לזה חנם לבלי יקח איש מאת רעהו רבית ונשך והנכרי שאינו מבעלי החברה או מומר שפירש עצמו מהחברה. מובן שאין להם הזכות הזה שיש לאחד מבעלי החברה ומותר לקחת

רבית מהם.] ודוחק לומר דוקא להחמיר שתהא שחיטתן אסורה ויינם יי"נ אבל לא להקל דכיון שעשאום כעובדי כוכבים גמורים משמע דלגמרי עשאום כעובדי כוכבי' גמורים ועוד דודאי אף להחמיר חומרא דאתי לידי קולא הוא ממקום אחר וק"ל וכן לקמן סי' רס"ו סעיף מ"ז כתבו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והמחבר שגטי נשים ושחרורי עבדים פסולים בזמן הזה בעד כותי משום דקי"ל פרק קמא דחולין דעשאום כעובדי כוכבי' גמורים אע"פ שהוא קולא שאם יקדשה אחר לא תהא מקודשת לו ולא תצטרך ממנו גט וכן בשחרורי עבדים הוי עבדו ופטור מהמצות וכ"כ שם סעיף פ' בשם הרמב"ם ור"ן וב"י שכותי בזמן הזה דינו כעובד כוכבים לענין מוכר עבדו דיוצא לחירות וכתבתי שם שכן דעת הרב והוי קולא דמותר בבת חורין ואף להב"ח שם דכתב דהוי ספק היינו כדמפרש התם טעמא דכיון דלא הוי אלא קנס לא קנסו בכותי משא"כ בשאר דברים ע"ש ודוק אלא ודאי הם עובדי כוכבים גמורים לכל דבר ואם כן מותר להלוות מהן גם כן ברבית:

סעיף ו

הקראים כו'. ז"ל ב"י ולענין הקראים נ"ל דלהרמב"ם בפירוש מתניתין קמייתא דחולין דחשיב להו כתינוק שנשבה בין העובדי כוכבים אסור להלוותם ברבית ואע"ג דמדברי נ"י נראה דמותר להלוותן ברבית לא שבקינן דברי הרמב"ם המפורשין בשביל דברי הנ"י עכ"ל ואני בעניותי עיינתי בדברי הרמב"ם שם ולא מצאתי שום משמעות אדרבה כתב להיפך ובמומר למדו הפוסקים דמותר להלוותן ברבית וא"כ ה"ה הקראים וכ"כ מהרש"ל דקראים דינם כמומר ומותר להלוותן ברבית ומביאו הדרישה וכן משמע קצת בתשובת ר"א ן' חיים ר"ס קי"ג דקראים דינם כישראל מומר ועיין בתשובת רבינו שמשון שהביא המבי"ט ח"ב סי' ל"ח כו' וכן בתשובת רבי בצלאל סי' ג' וגם כתב שם שהקראים שבזמן הרמב"ם היו בהם כמה מעלות טובות משא"כ עכשיו:

סעיף ז

ולכן מומרת כו'. אבל מומר שיש לו בן מן העובדת כוכבי' הבן כמוה מרדכי שם ומביאו ד"מ וכ"כ הרב בא"ע סי' ט"ז סעיף ב':

סעיף ח

שהבן כו' אסור להלוות לו כו'. אפי' למאן דמתיר בהלוות למומר היינו דוקא למומר עצמו שיודע רבונו ומתכוין למרוד בו אבל זה שנתגדל בין העובדי כוכבים הוא כשוגג וכן משמע קצת במרדכי עכ"ל ד"מ. ובנ"י פ' א"נ כתב בשם ר"ת דמותר להלוות לו כו' וכ' בד"מ כיון דהב"י כ' בקראים דלא כוותיה ה"ה בהא וצ"ע לפמ"ש בסמוך דגם בקראים דברי הב"י אינם מכוונים:

סימן קס

סעיף א

והעדים כו'. כתב בהגהת דרישה בשם הסמ"ג דגם הסופר עובר ע"כ וכ"כ הרמב"ם רפ"ד מהל' מלוה והיינו כחכמים דמתניתין ס"פ א"נ והוא מוסכם מכל הפוסקים וכ' עוד הרמב"ם שם אסור להתעסק בין לוה ומלוה ברבית וכל מי שיהיה סרסור בין שניהם או שסיים אחד מהן עובר משום לפני עור וגו' וכ"כ הסמ"ג שם ר"ס קצ"ג:

סעיף ב

אינו עובר. עיין בח"מ סי' ל"ד ס"י:

סעיף ג

של עובד כוכבים. ע"ל סי' קס"ט:

סעיף ד

אסור. הקשה בפרישה דבח"מ סי' רל"ב אמרינן דמי שלקח מעות מחבירו ומצא בו יתרון בכדי שאין הדעת טועה א"צ להחזירם לו דאמרינן מתנה יהיב ליה או מגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון י"ל דהתם קאי אמכר אבל בהלואה תולין ברבית ולא במתנה אבל קשה דהטור (והמחבר שם סעיף ב') כתב דה"ה בהלואה דינא הכי ונ"ל דשאני התם שאינו מזכיר לפניו שנותן לו היתרון מה שאין כן כאן דאומר תקבל ממני יתר על חובי אלא שאינו מזכיר דבתורת רבית או מתנה נותנם לו וסבירא ליה להרמב"ם דמותר דאמרינן מתנה נותן לו והרא"ש וטור סבירא להו דשאני הכא כיון דמזכיר לו היתרון עכ"ל ול' הט"ו משמע שלא אמר ליה כלום וכ"כ הב"ח בקונט' אחרון ועוד קשה לי לפי זה הא הרמב"ם ע"כ בלא אמר ליה כלום מיירי דהא מחלק בין כדי שהדעת טועה או לא ועליה כ' הטור דהרא"ש חולק ואוסר ובזה נדחה גם כן מה שתירץ הב"ח דהכא איירי שבשעת הפרעון לאחר שפרע נתן לו עוד יתרון בסתם אלא נראה לי דודאי היכא דאיכא למתלי ברבית ובמתנה אסור משום דמחזי כרבית ובח"מ איירי בגוונא דלא מחזי כרבית כגון שהיו המעות בידו דרך מכר ומ"ש הט"ו שם המקבל מעות מחברו בין שהם במכר בין בהלואה בין בפרעון כו' רצה לומר בהלואה שהלוה מצא יתרון ופרעון רצה לומר פרעון חוב של מכר א"נ מיירי בפרעון הלואה ובגוונא דליכא למיחש לרבית וכדלקמן סי' קס"ו וקס"ט וקע"ז ודוכתי טובי:

סעיף ה

בכה"ג. שנותנו לו סתם ואינו אומר בשכר מעותיו:

סעיף ו
אסור לקבלו ממנו. ואפילו ברבית דרבנן. טור:

סעיף ז
מועלת מחילה. ואפי' ברבית דאורייתא וע"ל סי' קע"ד ס"ק ד':

סעיף ח
ופירש כו'. ארבית מוקדמת ומאוחרת קאי וכתב בית יוסף דצ"ע בפירש לו אי הוי רבית קצוצה או אבק רבית ומביאו ד"מ והעט"ז כ' דהוי אבק רבית ואינה יוצאת בדיינים וכן נראה עיקר כדלקמן סי' קס"ו ס"ק ז' ח':

סעיף ט
או שהוא כו'. כתב ב"י דאפשר אפילו היה רגיל מקודם במתנה מרובה אסור משום דהוי מילתא דפרהסיא דדמי לדירת חצירו ושימוש בעבדיו דלקמן סעיף ז' ומביאו בהגהת דרישה:

סעיף י
מתנה מרובה דמסתמא הוי כפירש לו. כצ"ל אבל מתנה מועטת בסתמא מותר דל"ד לדלעיל סעיף ד' דבסתם אסור דהתם בשעת פרעון הוא הרא"ש ותלמידי רשב"א ומשמע דהיכא דהלוה מתכוין לשם רבית אפילו בסתם אסור וכן כתב בה"ת ומביאו ב"י וד"מ ועב"ח וכתב ב"י דוקא סמוך קצת להלואה אבל במופלגת הרבה אין לחוש כלל ואפי' מתנה מרובה נמי שרי כל שהוא סתם ונראה דבפירש אפי' מועטת אסור אפילו מופלגת הרבה. עוד כתב ב"י בשם הגהת אשר"י ורמב"ם דאפילו בסתם אסור כשלא היה רגיל מקודם ע"כ. וכתב בהגהת דרישה בשם מהרש"ל דכל מה שידוע שבלאו הכי לא היה עושה לו כלל הוי כמתנה מרובה ואסור עד כאן ונראה לי דהכל לפי הענין ולפי מה שניכר בדעת משלח ועל פי זה יש לומר דלא פליגי הפוסקים:

סעיף יא
שלא מדעתו כו'. שכיון שנהנה ממנו בלא רשותו נראה שסומך עליו שבשביל מעותיו שבידו יסבול לו:

סעיף יב
לדור בחצרו כו'. ע"ל סימן קס"ו סעיף קטן א':

סעיף יג
ובודאי נותנו כו'. ואע"ג דאפילו אומר אני נותנו לך במתנה אסור לעיל סעיף ה' התם ה"ט משום דאנן סהדי דמשום שהלוה לו נותן לו במתנה אבל בבני ביתו אע"פ שנותן

להם במתנה מפני שאינו מקפיד עליהם אסור ולפי מה שכתב בפרישה דמ"ש ונותנו להם במתנה הרבית מצד אחר כו' נמי לק"מ אבל אין הלשון משמע כפירושו וכן בעט"ז משמע כדפרישית עיין שם:

סעיף יד

דגבי הלואה כו'. כלו' דהתם השני חייב לראשון דינר בשכרו ומה לי פורע במעות ומה לי פורע בניכוש אבל בהלואה לא נתחייב הלוה למלוה כלום אלא מעות הלואה ומ"ל שנותן שכר או שמלוה לו פעם אחרת:

סעיף טו

או את בנו. כיון שהאב חייב ללמד את בנו תורה אפילו בשכר וכפי מנהגנו שנותנים שכר גם על תורה שבע"פ אסור כל זמן שהאב היה פורע שכר למלמדו או שהבן סמוך על שלחנו. ב"י:

סעיף טז

אם לא היה כו'. ע"ל ס"ס זה:

סעיף יז

והוא שלא יחזור כו'. ע"ל ס"ק כ"ב:

סעיף יח

וי"א שצריך. ג"כ שלא יפייסנו הלוה שיתן לו למלוה בשבילו אלא שיעשה כן מעצמו בלא דעת הלוה. טור ובב"י הביא הרבה פוסקים דאפי' פייסו שרי כיון דמשלו הוא נותן ואין הלוה משלם לו לא נעשה שלוחו וכ' ולענין הלכה הרוצה לסמוך על דברי המתירין רשאי כיון דאיסור דרבנן הוא ומסתבר טעמייהו:

סעיף יט

ורבית קצוצה היא. ומפקינן מיניה ובמרדכי שם דמוציאין ממלוה כיון דאיהו אוזפיה וקצץ עמו להוסיף יותר וליתנו לפלוני וע"ל ר"ס קס"ט:

סעיף כ

יש אומרים כו'. והב"ח כ' דאין בזה שום איסור אלא ט"ס הוא בר' ירוחם וצ"ל שיתן לי ד' דינרין ואשמועינן דאע"פ שלא יאמר לו הלוה תן לו ד' דינרין כדי שילוני אלא פייסו שיתן לי ד' דינרין ובשביל זה הלוהו אסור דנראה כאלו היה שלוחו ע"ש ואין לשבש הספרים בחנם אלא טעמא דמלתא כיון שהמלוה רוצה בהנאת השליח וחפץ שאותו פלוני יתן לו ד' דינרין א"כ השליח אסור לומר לו שיתן לו הד' דינרין דהרי הוא מהנה למלוה בשליחותו וק"ל:

סעיף כא

גדול ואינו כו'. משמע דתרוייהו בעינן ועב"י:

סעיף כב

י"א כו'. העט"ז האריך מאד לחלוק ע"ז וכלל דבריו אחרי שהב"י כ' שכל הפוסקים הם נגד זה ושלא אמרו רש"י מעולם ואיזה תלמיד טועה כתבו בשמו והביא ראיות ברורות איך יקל הרב בדין זה והטיח דברים הרבה וסוף דבריו ואי איישר חילי אצוה למחקו מכל הספרים כו' עכ"ל ושארי ליה מאריה שנעלם ממנו דברי הרב בד"מ שהשיג על הב"י בזה וזה לשונו. ואני אומר שראיות הב"י אינן ראיות כלל לדחות דברי רש"י והמרדכי דמ"ש הטור והפוסקים (והמחבר דסעיף י"ג) וגם לא יחזור ויקחנו מהלוה הם לא דברו אלא כשהלוה בעצמו לוה מן המלוה אלא שהשליח נותן הרבית ובזה פשיטא דאסור כמ"ש המרדכי גופיה דאם לוה בעצמו מהמלוה אלא ששולח הרבית עם שליח אסור גם מה שהביא ראיה מסי' קס"ט מדין רבית ע"י עובד כוכבים אינו ראיה כמ"ש לקמן בס"ד עכ"ד וז"ל בסי' קס"ט ודע דכל זה לא אירי אלא בישראל ששלח לעובד כוכבים דזהו אסור לרש"י דס"ל יש שליחות לעובד כוכבים ולא שייך לומר אין שליחות לדבר עבירה הואיל ואין העובד כוכבים עובר בשליחותו כי אין איסור לבני נח ברבית אבל אם ישראל שלח לישראל חבירו מותר לקבל הרבית מן השליח כמ"ש לקמן סי' קס"ט בשם המרדכי ורש"י דהואיל ואין שליח לדבר עבירה לא מקרי רבית הבא מלוה למלוה כמ"ש לעיל דלא כב"י שדחה דברי רש"י מהכא דל"ד להדדי כלל עכ"ל וכל דברים אלו ברורים וראוים למי שאמרם (שוב מצאתי בספר מגדול דוד שהשיג ג"כ על העט"ז בזה) ואני אוסיף דע"כ רש"י גופיה מחלק בזה שהרי משנה שלימה שנינו נתן בו עיניו ללות ממנו והוא משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת אלמא דאפי' ע"י שליח אסור והיינו כשהלוה בעצמו לוקח המעות וכן מתרץ מהר"י כאן בביאוריו למרדכי ומההיא דסי' קס"ט אין ראיה כמ"ש הרב והכי אמרינן רפ"ק דמציעא דהיכא דהשליח אינו בר חיובא יש שליח לדבר עבירה וכ"פ המרדכי שם וכ"פ הרב בח"מ ר"ס קפ"ב והלבוש שם. ומ"ש העט"ז אהא דאין מפרסמין הדבר כו' שהרי התורה בפומבי נתנה כו' לאו מלתא היא דכה"ג אשכחן טובי שמן התורה מותר אלא שחז"ל צוו שלא לפרסם הדבר בפני ע"ה שלא יבאו להקל ולזלזל יותר והכי אמרינן במנחות (דף צ"ט ע"ב) א"ר יוחנן משום רשב"י אפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאמרו בפני ע"ה ופירש"י שלא יאמר בק"ש סגי ולא ירגיל בניו לת"ת וכ"כ הסמ"ג והכי אמרינן לעיל סי' קכ"ד סכ"ד לענין מגע עובד כוכבים שלא בכונה וכן בכמה דוכתי וכן

נראה מדברי מהרי"ק שורש י"ז דדברי רש"י הלכה הם גם בתשובת בנימן זאב סימן שנ"ח קיים דברי רש"י אלא שמסיק מכל מקום אין לעשות כתשובת רש"י ואין לפרסם הדבר כדמסיים במרדכי עכ"ל והיינו מ"ש הרב לעת הצורך דאל"כ אין לעשות מעשה שלא לפרסם הדבר. שוב ראיתי בב"ח סי' קכ"ט שגם הוא החזיק פסק הרב וכתב דהכי נקטינן:

סעיף כג

לתת אח"כ כו'. וה"ה מיד:

סעיף כד

ת"ח כו'. כתב בעל התרומות דוקא שיהיו שניהם ת"ח הלוה והמלוה וכתב ב"י דהכי דייק לישנא דש"ס וכ"כ האחרונים:

סעיף כה

עד חומש. מלגיו כגון ק' בק"כ כן מוכח בש"ס ופוסקים:

סעיף כו

וכן נוהגין. ובכל מקומות שהייתי לא ראיתי מנהג זה וגם חקרתי ודרשתי ולא שמעתי שנוהגין כן אע"פ שלא נהגו להלוותן בב"ד מ"מ ברבית דרבנן גם כן אין מלוין אלא על דרך היתר כמו שאר מעות:

סעיף כז

יש מקומות כו'. ג"ז לא שמעתי בשום מקום אלא שמהרי"ל כתב כן בזמנו ואחריו נמשך הרב:

סעיף כח

שרי. ואף על פי כן אם טוען המקבל לא קבלתי אלא פלגא באגר ופלגא בהפסד (ולא קרוב לשכר ורחוק להפסד) כתב המרדכי בשם ראבי"ה ור"ב דהמקבל נאמן במיגו דלהד"ם או החזרתיו לך וכן עיקר דלא כראב"ן שם מיהו היכא דהיתום הוא מוחזק כגון שיש לו משכנות האפוטרופוס נאמן אי טעין קרוב לשכר ורחוק להפסד או אי ליתי' קמן טענינן אנן ליתמי עד כדי דמיהן כ"כ בתשובת מהרי"ל סי' ל"ו והביאו ב"י וד"מ:

סעיף כט

כל זמן שלא הגדיל היתום כו'. וה"ה לגדול שמת אביו ואינו יודע להתעסק בשלו חשוב כיתום ומיהו מי שאין אביו רוצה לפרנסו ולהתעסק בצרכיו אין לו דין יתום ואסור להלוות מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד ת"ה שם ומביאו ב"י וד"מ וכתב ב"י דאלמנות אע"ג דסתמן אינן יודעין להתעסק בשלהן אין להן דין יתום שהן מתעסקות כשאר נשים ולא בעינן שיהיו מתעסקות כאנשים עד כאן ומביאו דרכי משה:

סעיף ל

היתום נאמן. משמע לכאורה מדברי הרב דיתום יש לו שום מעלה יתירה משאר בני אדם דאמרי' לקמן סימן קס"ט סכ"ה דאם טוען לא לקחתי רבית צריך לישבע משא"כ ביתום וצ"ע דדין זה הוא מתשובת הרשב"א שהביא ב"י בסימן קע"ז ושם לא כתב אלא במי שקבל עליו בשעת הלואה בשטר כו' וכשבא היתום לתבוע חובו טוען הלה שינכה לו מה שנתן לו מהמזונות והיתום טוען שלא קבל ממנו דבר שהיתום נאמן ואפי' א"ל אשתבע לי לא משגחינן ביה עכ"ל ור"ל שהוא מלוה בשטר וא"ל אשתבע לי קודם שתטול כדין מלוה בשטר דאם טוען הלוה אשתבע לי צריך לישבע קודם שיטול כדאיתא בח"מ סי' פ"ב ס"ב (אבל אם אינו א"ל אשתבע לי אע"פ שמכחישו נוטל בלא שבועה ע"ש) אפ"ה הכא לא משגחינן ביה כמ"ש הט"ו בח"מ שם ס"י דבא"ל אשתבע לי שבחוב זה אינו רבית והמלוה עומד בשטרו אין שומעין לו להשביעו אבל שיהא חילוק בין יתום לשאר בני אדם לא משמע מידי דהך דתשובת הרשב"א מעשה שהיה ביתום כך היה וה"ה בשאר ב"א דאין טעם לחלק וכן בעט"ז כ' מי שחייב ליתומים כו' והיתום טוען שלא קבל שום רבית של איסור היתום נאמן בלא שבועה דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ובודאי כל מה שקבל בדרך היתר קבל עכ"ל ומדלא פירש כפשוטו דמיירי שטוען שלא קבל כלל אלמא דס"ל דדוקא כשטוען שלא קבל באיסור אלא בהיתר נאמן בלא שבועה כדלקמן סימן קס"ט סכ"ה בסתם בני אדם ואפשר לפרש גם דברי הרב כן כמו שפירש העט"ז וק"ל:

סעיף לא

אם הלוה נטל לחלקו כ"כ ריוח כמו שהתנה לתת להם. מותר ואם לא נתן להם חייב ליתן להם אבל אין לומר דאם לא הרויח אלא כמו שהתנה לתת להם יטלו הם כל הריוח דאטו משום דאתנו באיסורא יפה כחם. ב"י. וכן כ' העט"ז וכ' ונ"ל דה"ה אם ישאר לו ריוח יותר מכדי מה שיתן להם הרבית שקצץ א"צ לתת ליתומים רק הרבית שקצץ אבל בתשובת ר' אהרן ששון ס"ס קס"ב השיג על הב"י בזה דהמעיין במרדכי משמע שאפי' לא יטול הוא שום ריוח יתן הכל ליתומים וכן נראה גם כן מתשובת מהרי"ל שהביא ב"י כו' ועיין שם:

סעיף לב

פטורים. ובה"ת כתב דיוצאה בדיינים ומביאו ב"י וכ"כ במרדכי בשם תשובת מהר"ם ועיין בתשובת מהר"ר יוסף כהן מקראקא ר"ס ס"א:

סעיף לג

ומיהו אין המלוה נאמן כו'. משמע אפילו כבר גבה המלוה הרבית אינו נאמן לומר של הקדש היה ונתנו להקדש ואם הוא רבית קצוצה צריך להחזיר לו וכן משמע בריב"ש שם להדיא ובתשובת מהר"ם שהביא המרדכי משמע שהאפוטרופוס נאמן בשבועה לומר מעות של יתומים הן ואם הלוה טוען איני מאמינך הוי טענת שמא ואפילו שבועה לא בעי ונ"ל לחלק דדוקא בטוען מעות של הקדש היו הוא דצריך ראייה ומטעם דכתב הריב"ש שם דאל"כ כל א' יטעון כן כלומר כל א' יכול לטעון מעות של הקדש או ת"ת או שאר שום דבר מצוה הוא אבל באפוטרופוס של יתומים שהוא ידוע שהוא אפוטרופוס לא שייך למימר הכי וכ"כ הרשב"א בתשו' והמחבר בח"מ סי' ל"ד סעיף י"ב דאפוטרופוס שהלוה ברבית תולין בשל יתומים אבל באינו מפורסם שהוא אפוטרופוס אין תולין בכך עד שיתברר ע"כ ואע"ג דכתבו כן לענין פסול עדות צ"ל דה"ה לענין זה דיש לחלק בהכי ומהרש"ל בהגהותיו לטור והב"ח הביאו תשובת מהר"ם מ"ץ סי' צ"ט בראובן שהיה בידו מעות צדקה של יחידים והלוה אותן מעות לשמעון על ידי עובד כוכבים בשטר בלא שום משכון ושמעון תובע את ראובן בעד הרבית שנתן שאומר שלא היה של צדקה אלא שלו דראובן נאמן אפי' בלא שבועה דמעות של צדקה היה דלא שביק היתירא ואכיל איסורא ע"כ. ונראה דשאני התם דידוע שהיה מעות של צדקה בידו הלכך שרי מטעמא דלא שביק היתירא ואכיל איסורא ומ"מ נראה הא דנאמן בלא שבועה היינו משום שהלוה אינו טוען ברי אבל אם טוען טענת ודאי אע"ג דהיה מעות צדקה בידו שבועה מיהא בעי ואע"ג דלקמן סימן קס"ט סעיף כ"ה המלוה פטור בלא שבועה שאני התם שאומר על דרך היתר הלויתי ושרי מטעמא דהאי קושטא קאמר דלא שביק היתירא ואכיל איסורא אבל הכא כיון שנתברר שיש רבית שהלוה ברבית אלא שאומר שהוא מעות של יתומים וכה"ג צריך ראיה וכה"ג חלקתי לקמן סי' קס"ב ס"ק י"ג. והא דנאמן בשבועה באומר מעות של צדקה היה היינו משום דידוע שהיו מעות של צדקה בידו ודמי לאפוטרופוס דנאמן הא לאו הכי צריך ראייה ברורה וכמ"ש הריב"ש כן נ"ל להשוות דברי הפוסקים להדדי ודלא כהעט"ז סעיף כ"א:

סעיף לד

ועיין לקמן סימן קס"ט. סעיף י"ז בהג"ה:

סעיף לה

אסור מדאורייתא. דבתר מעיקרא אזלינן:

סעיף לו
וע"ל סי' קס"ט. סי"ג בהג"ה ובסי' קע"ג ס"ה:

סעיף לז
ע"מ שכל מלאכה כו'. כלומר שהמלוה הוא בעל מלאכה והלוה אינו בעל מלאכה אלא שנותן לאיזה בעל מלאכה אם צריך לשום מלאכה אסור להלוות לו ע"מ שכל מלאכה שתבא לידו ליתנם לבעל מלאכה יתנם למלוה אבל אם הלוה הוא בעל מלאכה והוא מלוה לו על מנת שיעשה לו מלאכה בזול פשיטא דהוי רבית קצוצה לכ"ע וכ"כ בתשו' מבי"ט ח"ב סי' כ"ג דף ט' ע"ב דאפי' היכא שהיה חייב לו כבר והרחיב לו זמן בשביל כן אם הוא דבר קצוב ושער ידוע הוי רבית קצוצה אפי' למ"ד (לקמן סי' קס"ו ס"ב) בחצר דהוי אבק רבית כיון שלא התנו בשעת מתן מעות מודה הכא דדוקא בדור בחצר דלאו מידי יהיב ליה אע"ג דעומד לאגרא הוי אבק רבית אבל אם קצבן לתת לו לא עכ"ל ואע"ג דמדברי ה"ה שהבאתי לקמן סי' קס"ז ס"ק ז' לא משמע הכי מכל מקום הא אנן קי"ל אפי' בחצר דהוי רבית קצוצה כמ"ש שם בס"ק ח' ע"ש. עיין בא"ח סי' ק"ע סי"ג מדין בא ואכול עמי מה שהאכלתני דהוי רבית:

סימן קסא

סעיף א
כל דבר כו'. יש מחלוקת בין הפוסקים אי שייך רבית בהלואת קרקע וכתב הב"ח דיש להחמיר וכן נראה דעת המחבר והרב:

סעיף ב
ואפילו בפחות כו'. עיין פרישה:

סעיף ג
אבל אין מוציאין אותו בדיינים. נראה דאפילו הדיינים רוצים להזדקק לישב בדין אין מוציאין אותו ודלא כהעט"ז שכתב הטעם משום שאין בית דין נזקקין לפחות מש"פ כדאיתא בח"מ סי' ו' ע"כ ועוד דהא כתב המחבר שם דגומרין אפילו בפחות מש"פ ע"ש:

סעיף ד
אבק רבית כו'. נראה דוקא א"ר לכ"ע אבל היכא דיש מחלוקת בין הפוסקים אי הוי א"ר או ר"ק אין מוציאין מהלוה אי תפס וע"ל סוף סי' קע"ז:

סעיף ה
לא אמרו כו'. כתב ב"י בשם בה"ת דכל א"ר דבשטרא מנכינן ליה ולא מגבינן ליה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי כו' ע"כ וכן הוא לקמן ר"ס קע"ז סעיף קטן ב' ובתשובת רבי אליהו בן חיים סימן קי"ג:

סעיף ו
או בדיין ישראל שטעה כו'. וה"ה אם פסקו לו לשלם מחמת שלא היה לו ראיה ואחר כך בירר בראיה שרבית הוא וכל כיוצא בזה:

סעיף ז
ומכין אותו כו'. כדין שאר מצות עשה דכתיב וחי אחיך עמך:

סעיף ח
אבל אין ב"ד כו'. נראה דאם כבר החזיר הרבית על פי ב"ד או מעצמו ואח"כ חזר ותפס משל לוה בעד הרבית יורדין לנכסיו דהא ה"ל גזל וכן אם מתחלה לקח ר"ק בע"כ של לוה נ"ל:

סעיף ט
על חצרו כו'. ע"ל סימן קס"ו:

סעיף י
אלא אם כן כו'. שאז חייבים להחזיר משום כבוד אביהם ועי' בתשובת מהר"ר יוסף כהן מקראקא סימן ס"א:

סעיף יא
דבר מסויים. כתב הפרישה דל"ד אלא כל דבר שהוא בעין כמו שגזלו כו':

סעיף יב
מעצמו. אבל עומד במרדו מוציאין ממנו בע"כ:

סעיף יג
אין מקבלין כו'. כתב הריב"ש דמכל מקום הם חייבים להחזיר לצאת ידי שמים והביאוהו האחרונים ועי' בח"מ ר"ס שס"ו:

סעיף יד
אע"פ שנעשה כו'. ע"ל סוף סי' קע"ה ובח"מ סוף סי' ר"ח:

סעיף טו
צריך להחזיר לו. הכלי דוקא ולא תמורת כספו דלא לימרו גלימא דמכסי ביה גלימא דרביתא הוא:

סעיף טז
מוציאין ממנו כו'. כתב ב"י שהרשב"א בתשובה נסתפק אילו אומר לו אתן לך י"ב דינרים רבית ע"מ שחצרי שאינה נשכרת אלא בי' תשכור אותו בי"ב דכי מפקינן מיניה לא מפקינן אלא י' דהא בעיקר התנאי לא היה יכול זה לקבל כ"א דמי שכירות הבית שאינה נשכרת אלא בי' ע"כ ומביאו ד"מ:

סעיף יז
הקרן בפני עצמו. והרבית בפני עצמו. וגבי אפילו ממשעבדי והעדים לא נפסלו אפילו ברבית דאורייתא דלא תשימון עליו נשך לא משמע לאינשי אלא בלוה ומלוה כן כתבו התוספות והרא"ש ורוב הפוסקים וכן נראה דעת המחבר בח"מ סי' ל"ד ור"ס נ"ב:

סעיף יח
וכל מי כו'. אריסא קאי אבל כשלא נכתב בשטר רק הקרן פשיטא דלא יקרענו:

סעיף יט
דחיישינן שמא יגבה בו הרבית. בב"י מסיק דאפי' מפורש בו רבית דאורייתא חיישינן לב"ד טועין וכ"כ בד"מ:

סעיף כ
אפי' הקרן. דגזרינן שמא יגבה הרבית בתורת קרן ומיהו היכא דהלוה מודה י"א דגובה וכמ"ש הרב בח"מ סי' נ"ב ע"ש. וכתוב בתשובת משאת בנימין סי' ל"ד דמ"מ א"צ הלוה ליתן שום דבר מהריוח שהרויח במעות של המלוה אפילו הרויח הרבה אלא שראוי לקנסו ליתן מהריוח לעניי העיר:

סימן קסב

סעיף א
סאה בסאה כו'. הלואת סאה בסאה הוא מדרבנן והלכך אינה יוצאה בדיינים:

סעיף ב
לא קצב כו'. ע"ל ס"ג בהג"ה:

סעיף ג
אז כו'. לאפוקי אם אינו יוצא אז אע"פ שהיתה יוצאת מקודם כגון מטבע שנפסל אסור כדאיתא בטור ובפוסקים:

סעיף ד

דבזמן הזה כו'. כלומר אפילו מאן דאוסר בזמן הש"ס להלות דינר זהב בדינר זהב היינו משום דבזמנם היו המטבע כסף טובים וחשובים ומעט נחשת היה בהן והיה הדינר זהב נחשב פירי לגבייהו משא"כ בזה"ז דהמטבעות כסף רובן נחשת. שם. מיהו כתב שם בשם התוספות דלעולם דינר זהב יש לו דין מטבע כסף ע"ש וכ"כ ב"י בשם תשובות הרשב"א דינר זה שהוא מטבע היוצא ודאי מותר דאיהו מטבע ולאו איהו דאייקר וזול אלא הפירות ובהדיא גרסינן כו' ע"ש ועיין בח"מ סי' ר"ג ס"ג וד':

סעיף ה

מאותו המין דוקא. אבל מעות אפי' בכדי שיכול ליקח כל אותו המין אסור כן הסכמת הפוסקים וכ"כ ב"י:

סעיף ו

לוה עליו כמה סאין. אפילו כולו ביחד ואצ"ל קני בזה אח"ז דבשביל כל סאה וסאה שלוה אנו רואין הסאה שלו כאלו היא נחלטת מיד למלוה ואם מתייקר ברשותו מתייקר טור והפוסקים:

סעיף ז

לפרוע כו'. כב"י ואין צריך שיהא דעתו להקנות כנגד אותו המעט דא"כ בעם הארץ דלא ידע ליתסר אלא עיקר טעמא משום דכיון דמדרבנן הוא בטעמא כל דהו אקילו ביה והב"ח כתב דדוקא שיהא דעתו לכך דאל"כ נתכוין א' מהן לשם רבית ואסור (ונ"ל שגם דעת ב"י כן) ונ"ל דאף לדבריו היינו לכתחלה אבל אם לוה והיה לו מעט מאותו המין אע"פ שלא היה דעתו לכך שרי וחייב לשלם וכן משמע לכאורה מדברי הרא"ש וט"ו בסעיף ה':

סעיף ח

או ילוהו לו כו'. והב"ח פסק כתלמידי רשב"א דדוקא בנותן לו במתנה או מקנה לו מותר אחר כך ללוות ממנו אבל בהלואה כיון דתחלת ההלואה להוצאה ניתנה אסור ע"ש וכן העט"ז השמיט הך דילוהו כו':

סעיף ט

וידוע לשניהם. כב"י דסגי כשידעו דיצא השער אע"פ שלא ידעו בכמה יצא וכתב עוד אבל מתשובת הרא"ש שבסוף סי' זה (סעיף ה') משמע דלא בעי ידיעה כלל שהרי לא הצריך אלא שיברר שיצא השער או שהיה ללוה סאה אחת ואלו ידיעת השער לא נזכר כלל בדבריו ע"כ והב"ח כתב דהתם מירי שמלוה טוען שהיה לו ידיעה שיצא השער

ולי נראה דאע"ג דלכתחלה אין להלות עד [שידע] שיצא השער מכל מקום אם לוה ויצא השער אע"ג דלא ידע מכל מקום הרי לא נעשה כאן איסור בהלואה זו וחייב לשלם לו וכ"כ בס"ק ז':

סעיף י

מותר. אפי' אין מעות ללוה כדעת ר"י ורוב הפוסקים וכ"פ ב"י וב"ח:

סעיף יא

אימת שירצה. ואז שרי אפילו בקבע לו זמן כן הסכמת הפוסקים והאחרונים ודלא כהרמב"ם וכתב הרא"ש מיהו באומר לא אקבל הפרעון קודם הזמן אסור ללוות על שער שבשוק אבל אם יש לו חטין אפי' בהא אין לאסור ע"כ ומביאו ב"י וד"מ ומשמע מדבריו שם להדיא דאפילו אינו אומר לא אקבל הפרעון עד שעת היוקר אלא אומר לא אקבל עד הזמן אע"פ שאין ידוע שיתייקר השער אז אסור משום דדמי להלויני כור חטים עד הגורן ולפ"ז מ"ש הרב עד שעת היוקר הוא ל"ד אלא לישנא דסמ"ק וכל בו נקט אי נמי אשמועינן דהיכא דנתייקר השער אין חייב לשלם לו ונ"ל דהיכא דקבע לו זמן מחמת שיש לחוש שיוזל אחר ההלואה קודם הזמן אסור לכ"ע בקבע לו זמן אף בלא אמר ליה לא אקבל עד זמן הפרעון דהא הפוסקים לא השיגו על הרמב"ם אלא מטעם שקביעת הזמן היא לתועלת הלוה שאין המלוה יכול לכופו בינתיים אבל אם בא לפרוע תוך זמנו פורע ובכי האי גוונא יכול המלוה לומר לא אקבל חובי קודם זמני כמ"ש בה"ת בשער ל' והט"ו בח"מ סי' ע"ד ס"ב דאם קבע ללוה זמן ורוצה לפרעו תוך הזמן כי מתיירא מפני חילוק המטבעות וגזרת המסים ותשחורת דאינו יכול לכופו ליקח חובו קודם זמנו שאינו יכול לפרוע קודם זמנו לקלקלתו ולהפסדו של מלוה:

סעיף יב

אם לא יברר כו'. ואם כתוב בשטר שיהא המלוה נאמן על כל עניני החוב המלוה נאמן הגה' פריש':

סעיף יג

בשעת הלוואה כו'. נראה דוקא אם ידוע שהלוה לו בזמן הזול או שנזכר זמן ההלואה בשטר דהשתא כיון שיש צד רבית לפנינו וצריך לברר היתר המע"ה וכן משמע בתשובת הרא"ש שם כלל ק"ח סי' ט"ו אבל אם המלוה טוען עתה הלויתיך או שלא נזכר בשטר רק פלוני חייב לפלוני כך וכך סאין לשלם לו לזמן פלוני וטוען המלוה אתה חייב לי סאין אלו כי קניתים ממך בק"ג ונתתי לך בעדם כפי שהן שוין עכשיו או שטוען שלא נתייקר

מעולם אלא כך היה ג"כ השער בשעת ההלואה אע"ג דאז הלוה באיסור דשמא יתייקר השער מ"מ השתא לאו רבית קא שקיל הלכך המלוה נאמן וע"ל סי' קס"ט ס"ק ע"ח:

סעיף יד

ואין המלוה כו'. דהא דיכול להקנות ללוה היינו דוקא אם דעת הלוה מרוצה אבל אם דעת הלוה אינה מרוצה כגון זו שהלוה אומר שלא היה לו חטים והלוה לו באיסור לא מהני דאין מקנים לו לאדם בע"כ. שם:

סעיף טו

אבל סאה חטין כו'. וה"ה לכל שאר ב' מינים וכ"כ בדרישה ופשוט הוא:

סעיף טז

אף על פי שהן בשער אחד כו'. כתב העט"ז אפי' יצא שער של שניהם דאע"ג דאמרינן לעיל ס"ג דביצא השער של חטים לבדו מותר הכא שמלוה על דוחן גרע טפי כו' וכן משמע בבה"ת שער מ"ו ח"ה דף ע"ב ע"ב אע"פ דכ' וראייה מדתנן לא יאמר אדם לחבירו נכוש עמי ואעדור עמך שהרי ניכוש ועידור כמי שיש לו הן והם עכשיו בשער אחד ואפילו הכי אסור כיון שהם שתי מלאכות ופעמים שאינן שוות ואסור ע"כ וע"ל סימן קע"ג ס"ק י"ז. כתב הריב"ש סי' שצ"ו ראובן שלוה משמעון כור חטים כו' עד וזה גובה מעותיו ע"כ ומביאו ב"י וכ"כ העט"ז:

סימן קסג

סעיף א

אם יש לו חטים כו'. דוקא אם יש לו חטים אבל אם יש לו מעות כשיעור שיכול לקנות בהן חטים אסור. כ"פ ב"י וד"מ וב"ח:

סעיף ב

כשיעור מעותיו. ול"ד לדלעיל סי' קס"ב ס"ב דביש לו מעט מאותו המין לוה עליו כמה סאין דהתם כיון שלוה סאה אנו רואין כאילו לוה סאה כנגד סאה שיש לו וכן לעולם אבל במכירה אין המכירה חלה אלא על מה שיש לו וע"ל סי' קע"ג:

סעיף ג

מותר. משום דזכי ביה מהשתא ואע"ג דלא משיך כי מייקרי ברשותיה מייקרי ולא ה"ל רבית הואיל ואם בא לחזור קאי עלייהו במי שפרע. רש"י:

סעיף ד
ואם לאו אסור. אבל אם נותן לו עתה מעות על חטים ליתנם לו כל השנה כשער של עכשיו מותר אם יצא השער אפילו אין לו חטים כאשר יתבאר בעזרת השם עד כאן לשון הטור והוא לקמן סי' קע"ה ע"ש וכתב הפרישה משמע דאינו יכול לחשוב החטים אלא בדמי השער ולא בזול יותר דנראה כרבית אבל אינו מוכרע עכ"ל ול"נ שהוא מוכרע מדקאמר אם יצא השער וגם מדקאמר כשער של עכשיו וכן מוכח בפוסקי' וט"ו לקמן סי' קע"ג ס"ז ע"ש ופשוט הוא:
וכתב ב"י דללוות ע"מ שאם לא יתן לו לזמן פלוני יתן לו פירות כשער של עכשיו אסור כיון דמחמת הלואה קאתי עכ"ל ומביאו ד"מ וע"ל סי' קע"ה ס"ו בהג"ה:

סעיף ה
אסור. דשמא אח"כ יתייקרו והוי רבית:

סעיף ו
ונתן לו כו'. דוקא משך החטים לרשותו או קנה בדרך קנין גמור הא לאו הכי משמע דנראה כרבית בכל ענין אפילו אמר ליה תחלה הלויני חטים וגם לבסוף פורע לו המנה בפירות. ב"ח:

סעיף ז
ועדיין הם שוים מאה. אבל כשהוזלו קודם שחזר ולקחן היתר גמור הוא ואפילו הערמת רבית אין כאן. תלמידירשב"א. והיינו כשהוזלו ועמדו על צ' ובעט"ז כתב ולקחן ממנו בצ' אע"פ שעדיין הם שוין מאה כו' ה"ז אסור לעשות כן ולא כוון יפה דמאי אף על פי:

סעיף ח
מותר. והיכא דאתני לפרעו בפירות אם מותר לפרעו במעות תליא בפלוגתא דר"ת ורשב"ם בסי' קע"ה (סעיף ו') גבי מה לי הן מה לי דמיהן. ב"י וד"מ:

סעיף ט
מאחר שא"ל תחלה הלויני מנה. אבל אם אמר ליה הלויני חטים מותר. הרא"ש וטור:

סעיף י
וי"א כו'. ואפילו לפ"ז אם רוצה לפרוע לו חטין מותר אלא שאין כופין אותו לפרוע חטים כדי להוציא מידו. טור:

סעיף יא
הוי רבית גמור. והב"ח כתב דלשון הפוסקים משמע דאינו אלא כמין רבית גמור ולא רבית גמור:

סימן קסד

סעיף א

לא יחזור כו'. אפילו כתוב בשטר ששהתה בידה מלוה זמן רב קודם שהחכירהו ללוה. טור. פי' ואפילו האמת נמי הכי ששהתה זמן רב בידו אסור וכ"כ בפרישה ופשוט הוא:

סעיף ב

וישכיר. ואם שכר משמע דעת המחבר כהפוסקים דר"ק הוא ולזה בסעיף ב' במשכנתא דסורא דוקא כתב שאם בא אחר לשכרה מותר להשכיר לבעל השדה ולא כ"כ בדין דהכא כדכתבו תלמידי רשב"א דאזיל לטעמיה שכתב בב"י דתלמידי רשב"א ס"ל דהכא הוי א"ר אבל למאן דס"ל דהוי ר"ק כי אפסקיה אחר סגי לאפוקי מר"ק אבל א"ר אכתי הוי אבל במשכנתא דסורא לכ"ע שרי וכ"כ בב"ה וע"ל סי' קע"ב:

סעיף ג

במשכנתא דסורא. נתבאר ענינו בר"ס קע"ב:

סעיף ד

מותר. וכן כתב הריטב"א וסיים בה אפי' לא נחת המלוה לתוך המשכנתא כלל וכן קבלתי ממורי הרב ע"כ כ"כ בב"ה:

סעיף ה

מותר למכור כו'. עי' בתשובת מבי"ט ח"א סי' קכ"ג דף נ"ז מזה באריכות וע"ש גם בח"ב סי' רע"ג דף קכ"ז:

סעיף ו

בענין שאין המקח קיים. כמבואר בח"מ סי' ר"ז ס"י וק"ק דשם כתב המחבר גם סברת י"א דלא הוי אלא א"ר וע"ש:

סעיף ז

צריך להחזיר. מפני שהיה סבור שנחלטה לו וכשנודע לו שלא קנאה מוציאה מידו דהוי מחילה בטעות אבל תוך ג' שנים לא הוי טעות שהרי בידו וברשותו היה להחזיר המעות למלוה וע"ל סי' קע"ד ס"ק ד':

סימן קסה

סעיף א

המלוה כו' על המטבע. כלומר שמלוה לו בענין שחייב ליתן לו המטבע היוצא ועל הדרך שנתבאר בחושן משפט סוף סי' ע"ד וע"ש ועב"ח ועי' בתשובת רבי משה אלשקר ס"ס קט"ו:

סעיף ב

מנכה לו כו'. וכל היכא שצריך לנכות לו ולא נכה לו כתב ב"י בשם ב"ה די"א דהוי ר"ק וי"א דהוי א"ר:

סעיף ג

ואם לא הוזלו מחמת התוספת. אע"פ שהוזלו מחמת השער כגון שבאו רוב תבואות לעולם והוזלו אינו מנכה לו. ש"ס:

סעיף ד

עד חמישיתו. דאם היה מחזירו לנסכא יפחות החומש לחסרון היתוך ושכר הצורף א"נ דאפי' בטיבעא קמא איכא זוזי דתקילי טפי עד חומש א"נ מסתמא גם דעת הלוה אם ישתנה המטבע לא ינכה לו כלום עד שיעור זה:

סעיף ה

וה"ה למלוה על המטבע כו'. כלומר המלוה בענין שחייב לשלם לו מטבע היוצא ופחתו מן המטבעות אז צריך הלוה לשלם לו על הדרך שנתבאר:

סעיף ו

מחמת המטבע החדשה. מחמת חריפותה נותן לו מטבע החדשה:

סעיף ז

באומנים עובדי כוכבים. ששואלים לשנים זה שלא בפני זה במסיחין לפ"ת כדעבדינן בשטרי דפרסאי. בה"ת. ועי' בח"מ סי' ס"ח ס"ב:

סעיף ח

ואם גזר כו'. ז"ל הרב בח"מ ס"ס ע"ד ואם תקן המלך כיצד ישלמו החייבים דינא דמלכותא דינא וכפי מה שתקן ישלם ויש חולקים עיין בח"מ סי' שס"ט בדין דינא דמלכותא דינא עכ"ל ובסמ"ע שם נרשם אסברת יש חולקין תשובת הרא"ש כלל ק"ג סי' א' ב' וריב"ש סי' קצ"ו וכן הוא בד"מ שם וצ"ע דלא נמצא כן בתשובת הרא"ש שם וכן בריב"ש שם איתא להדיא איפכא וז"ל ועם היות שאם לא צוה המלך בפירוש

על פרעון החובות היה מן הדין לפרוע ע"פ הדין כמו שנתבאר כו' אבל מאחר שצוה המלך בפירוש בענין פרעון החובות שיקובל המטבע החדש בערך הראשון ולא אמר זה באיש פרטי לבד אלא שיהא נוהג כן בכל מדינות מלכותו דינא דמלכותא הוא זה ע"כ לשונו ואפשר לזה לא הביא הרב כאן סברת היש חולקין או משום שכתב בח"מ סי' שס"ט ס"ח שהעיקר כהסוברים דבכל דבר דינא דמלכותא דינא א"כ במטבע קי"ל דינא דמלכותא דינא וכן עיקר לדינא ועוד שנ"ל ברור שאף הסוברים דלא שייך דינא דמלכותא אלא במסים ומכסים התלוים בקרקע מודים דעניני המטבעות דינם כמסים ומכסים וכן הוא להדיא בבה"ת שער מ"ו חלק א' אחר שכתב ביאור דינים אלו שנתבארו בטור ומחבר סי' זה וז"ל אם המלך גזר על מלכותו שכל מלוה לחבירו יהא פרעונו מן מטבע השניה שעשה עכשיו אע"פ שפחתו מן הכסף או שיתן מן השני אע"פ שהוסיפו עליו כמה וכמה בזה ודאי איכא מ"ד דדינא דמלכותא דינא ואני קבלתי מרבותי שקבלו מדעת הצרפתים שלא נאמר דינא דמלכותא דינא כ"א בדברים שהם עסקי המלך כגון עניני הדרכים והמכסים והטסקאות כו' ושאלתי בזה הרמב"ן ז"ל וזה אשר כתב לי מה ששאלת במלך ששנה את המטבע ופחת ממנה הרבה וגזר על הכל שיהא זה המטבע יוצא במקום הראשון בפריעת חוב ובכל דיני הלואות מתוך דבריך למדתי שאתה סומך על קצת חכמי הדור שלפנינו שהיו מורים דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בעסקי המלך לצרכו כגון גשרים וארעא דמסקא להו טסקא ובאמת שהסברא הזאת מסורת בידינו מפי קצת רבותינו ועם כל זה איני מודה לדבריך בעסקי המטבעות שאין לך עסק מלכות גדול מזה שהם בעלי המטבע והם שעושין אותו ומוציאין אותו בארץ שלהם בעלוי המטבע מתקיים הפסדו דכל הריוח שלהן וכל זכותן מטבע והדין הזה הוא שוה לגמרי לדין קרקע שמעלה בטסקא שגזירתו של מלך מתקיימת בה אבל אנו כבר עמדנו על הסברא וראינו משתברת ומשתבשת בש"ס כו' עכ"ל ועוד כתב שם בסוף השער שדין המלכות בזה דין והפקרו הפקר כו' (שוב מצאתי בתשובת ר' אהרן ששון סי' קנ"ג מביא דברי סה"ת הנ"ל ומבואר שם מדבריו ג"כ דדנין דינא דמלכותא במטבעות ועוד האריך שם בדברים אלו ואין כאן מקום להאריך) וכל זה ברור ולא הוצרכתי להאריך אלא מפני שראיתי למהרש"ל פ' הגוזל עצים ס"ס י"ג שכתב והמרדכי כתב בשם ר"ת ורשב"ם איך היו דנין דינא דמלכותא בענין המטבע שנפסל ומאחר שלא הוזכר בתוס' ושום מחבר ש"מ דנתבטלו אותן הדברים כי לא היה אלא מנהג קבוע בימיהם והאידנא ליכא אלא דינא עכ"ל ומביאו הב"ח בח"מ ס"ס ע"ד וכ' עלה וז"ל גם הרב בהגהת ש"ע כתב דיש חולקין וכתב כן ע"פ תשובת הרא"ש כלל ק"ג סי' ב' ותשובת ריב"ש

סי' קצ"ו ונ"ל דפלוגתא דרבוותא המע"ה עכ"ל ותמהני עליהם דהדין שכתב המרדכי הוא מוסכם מהרמב"ן ובה"ת והריב"ש וכ"כ ב"י בשם הגהמ"י פ"ד מהלכות מלוה וכ"כ בתשובת מהרי"ל סי' קי"ב ומביאו ב"י וכ"כ ר' ירוחם במישרים נתיב ו' ח"א וכתב שכ"כ האחרונים וכן הוא בתשובת מיימוני בהל' מלוה פי"ד וכ"כ נ"י פ' החולץ בשם הריטב"א גבי גר שחזר לסורו דהוי כישראל מומר דאם דינא דמלכותא שיהא קונה ומקנה כעובד כוכבים דינא דמלכותא דינא ומביאו ב"י וד"מ לקמן ס"ס רס"ח וכן הביא הב"י בח"מ ס"ס שס"ט הפוסקים דסוברים דאמרינן דינא דמלכותא דינא בכל מילי ולזה לא כתבו הפוסקי' האחרים האי דינא שכתב המרדכי בשם ר"ת ורשב"ם דכיון דכתבו בכמה דוכתי אחריני דקי"ל דינא דמלכותא דינא בכל מילי פשיטא דה"ה בזה ועוד דס"ל דמטבעות דמי לקרקע כמ"ש ב"ה וכיון שכתבו בסתם בכמה דוכתי בקרקע דינא דמלכותא דינא ה"ה בזה ומ"ש הב"ח בדעת הרב כבר נתבאר שאין כן דעת הרב להלכה:

סימן קסו

סעיף א

לא יעשה מלאכה כו'. דוקא הני שהן דברים של פרהסיא אסור אבל להשאילו כליו או בהמתו וכה"ג מותר אם היה משאילו בלאו הכי כיון שעושה אותו מדעת הלוה כדלעיל סי' ק"ס ס"ז וכ"כ הפוסקים וכ' עוד הרא"ש שי"מ היכא דידוע שקודם ההלואה היו אוהבים זא"ז כ"כ שהיו משאילים חצר זה לזה אם היו צריכים מותר להשאיל גם לאחר הלואה ואינו אסור רק בסתם בני אדם וכ"כ המרדכי ושאר פוסקים ומדברי מהרש"ל פ' הגוזל עצים סי' ט' נראה דלא שרי בכה"ג אלא דברים שאינן של פרהסיא כגון השאלת בהמה וכלים ע"ש וכתב עוד מהרש"ל שם סי' י"א מי שלוה מחבירו אינו רשאי לכבדו במצוה כגון לקרותו לס"ת או לקנות לו גלילה אע"פ שהוא יודע בעצמו שבלאו הלואה נמי עביד ליה אפ"ה מאחר שאוושא מלתא דומה לבית ועבד דאסור אם לא שידוע לכל שלא מחמת הלואה קא עביד וע"ש:

סעיף ב

ואם דר בו כבר כו'. כלומר אע"ג דלכתחלה בכל ענין אסור מיהו אם בדיעבד דר בו כיון דחצר לא קיימא לאגרא והוא בענין שאם לא הלוהו לא היה חייב לתת לו שכר מחמת שדר בו ובאופן שנתבאר בח"מ סי' שס"ג סעיף ו' ז' ח' גם עכשיו שהלוהו לא מחזי כרבית:

סעיף ג

ולהרמב"ם אפילו. הוא חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר הוי אבק רבית. ועי' בתשובת מבי"ט סימן קכ"ג דף קנ"ה:

סעיף ד

ובחצר כו'. אסברא ראשונה קאי דמודה בהא דהוי אבק רבית:

סעיף ה

הוי אבק רבית כו'. וכתב ב"י בשם תלמידי הרשב"א דאע"ג דא"ר הוי ואינה יוצאה בדיינים מטעם רבית מ"מ חייב להעלות לו שכר דכיון דקיימא לאגרא אפילו בסתמא חייב להעלות לו שכר דחסריה ממונא ומשום דאית ביה איסורא לא הורע כחו ואפילו ידע בעל החצר שדר בה ושתק לא משמע שיהא דעתו שידור בה בחנם וכן אם א"ל כשהלוהו דור בחצרי צריך להעלות לו שכר ומיהו אם אחר שהלוהו א"ל דור בחצרי חנם ולא הזכיר לו בשכר הלואתו בכי הא ודאי אע"ג דקיימא לאגרא לא הוי אלא א"ר כיון שלא קצץ עמו ואם דר פטור מלהעלות לו שכר עכ"ל וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א דבקיימא לאגרא אם דר בה שלא מדעת הבעלים פשיטא הוא שחייב לתת לו שכרו משלם ומוציאה ממנו דלא גרע מאם לא הלוהו כלל דליכא איסורא ומביאו ב"י כלומר ול"ד לשאר א"ר שהוא מדעת הלוה ונ"ל דה"ה בלא קיימא לאגרא אם הוא בענין שהיה חייב להעלות לו שכר אם לא הלוהו כגון שא"ל צא או שחסרו להלוה דבר מועט כגון שהשחירו או שגילה דעתו לשלם לו וכמ"ש שם בח"מ סעיף ו' ז' ח' וכל כה"ג מוציאין ממנו וכתב עוד ה"ה דאפילו פרעו ולא תבעו לו יכול לתבעו בדין לעולם דלא כהראב"ד שכתב דהוי כרבית מאוחרת וכתב ב"י הטעם דלא מחל לו כיון דלא פירש א"נ אפילו פירש מחילה בטעות הוי כו' וצ"ע בפירש ומ"ש תלמידי רשב"א וכן אם א"ל כשהלוהו דור בחצרי צריך להעלות לו שכר ר"ל אפילו יש במשמעות דור בחצרי חנם צריך להעלות לו שכר דכיון שא"ל כן בשעת הלואה ה"ל כהלוני ודור בחצרי חנם דה"ל ר"ק ומ"ש ומיהו אם אחר שהלוה כו' ולא הזכיר לו בשכר הלואתו משמע אם א"ל דור בשכר הלואתך בחצרי חנם אף לאחר שהלוה הוי ר"ק ודעת הטור משמע דלאחר שהלוהו אפי' א"ל דור בחצרי חנם בשביל מעותיך לא הוי אלא א"ר כדלקמן ס"ק ט' ומיהו הטור מיירי בשכבר הרויח לו זמן ונ"ל דתלמידי רשב"א מיירי היכא שלא הרויח לו זמן וכל יומא ויומא זמניה הלכך היכא שא"ל בשכר הלואתך דהוי ר"ק ואפילו אינו מרויח לו זמן בפירוש רק שיכול לתבעו אימת שירצה א"כ כשא"ל דור בחצרי חנם בשכר הלואתך ע"ד שמרחיב לו זמן כך והוי ר"ק כשמרחיב לו זמן וגם הטור מודה לזה מיהו היכא שא"ל

בשעה שמרחיב לו זמן דור בחצרי חנם אע"פ שלא א"ל בשכר הלוואתך ה"ל ר"ק למ"ד דלא בעינן קצץ בשעת מתן מעות ודו"ק. כתב עוד הרב המגיד שאם דר בה שלא מדעת בעליה ולכשידעו הניחו לו שכר מחמת ההלואה ה"ז א"ר ע"כ. ונ"ל שכבר הרחיב לו זמן וכמו שנתבאר ודלא כב"י שכתב שזהו לדעת האומרים דבעינן קצץ בשעת מתן מעות:

סעיף ו

ואי לא קיימא כו'. ודעת הרמב"ם דבאומר הלוני אפילו בלא קיימא לאגרא הוי ר"ק וכתב בית יוסף דטעמו דכיון דהתנה עמו הוי כאילו שוכרו מעכשיו וכתבו הגמי"י שכן דעת הסמ"ג והראב"ד וכן כתוב בת"ה שער מ"ו ח"ב שזהו דעת הרי"ף והרמב"ם. ותימה למה השמיט המחבר דעתו ולענין דינא נ"ל דספיקא דדינא הוא והמע"ה:

סעיף ז

שאינו אלא אבק רבית. דלא הוי ר"ק אלא כשקוצץ בשעת הלואה מדכתיב לא תתן. הרב המגיד:

סעיף ח

ויש אומרים כו'. וכן הוא הסכמת רוב הפוסקים:

סעיף ט

והוא שיאמר לו כן בשעה שמרויח לו זמן. אבל אם כבר הרויח לו זמן ובא בתוך הזמן ואמר דור בחצרי בשביל מעותיך שהן בטילות אצלי אסור. טור. ומשמע דלא הוי אלא אבק רבית כמו שהוכחתי בספרי דלא כהגהת דרישה שכתב דהוי ר"ק:

סעיף י

וי"א דמנכינן כו'. ע"ל סי' קס"א ס"ק ה' וסי' קע"ב:

סעיף יא

דמנכינן כו'. דדוקא במשכנתא דהוי ברשות המלוה והלוה מתחלה עליה לא מנכינן ליה כדלקמן סי' קע"ב ס"ס א' בהג"ה משא"כ הכא:

סעיף יב

מי שקבל מעות כו'. ע"ל סי' קע"ז סי"ג:

סעיף יג

רק עשה לטובת המלוה. אבל אם בנה חורבה זו לצורך בעל החורבה אסור דמיד נתחייב לו לשלם ודר בו בשכר המתנת מעותיו וע"ל סי' קע"ב ס"ו:

סימן קסז

סעיף א

ויהיה באחריות המלוה כו'. ואם המלוה אינו מאמין ללוה על ההפסד בקרן או בריוח אזי יכתוב בשטר העיסקא שאין הלוה נאמן בהפסד הקרן כי אם ע"פ עדים כשרים מפורסמים (כדלקמן סי' קע"ז ס"ק י"ז) ועל הריוח לא יהא נאמן כ"א בשבועה חמורה כרצון בעל השטר דלא כאותן שנהגו לכתוב בשטר שגם בריוח לא יהא נאמן כ"א בעדים שזהו רבית גמור כן כתב העט"ז עיין שם שהאריך בזה ובכמה דינים וכן כתב הב"ח ומשמע דוקא הכא שהוא בשטר עיסקא אבל בהלואה ממש דהוי רבית דאורייתא אסור להתנות גם על הקרן שלא יהא נאמן כ"א ע"פ ב' עדים כשרים כדלקמן סי' קע"ז ס"ק י"ז:

סעיף ב

ואם התנה עמו כו'. והפרישה כתב דמראיית מהר"מ שממנו מקור דין זה מוכח דאפילו בלא התנה תחלה סגי בשכר כל שהוא ול"ד לעיסקא דלקמן ר"ס קע"ז דנותן לו שכרו כפועל בטל דהתם הוא עוסק בחצי שלו ושל המלוה ביחד משא"כ הכא דכשעוסק אין כאן הלואה כלל אלא שהוא כמו רבית מוקדמת ומאוחרת ומשום הכי אפילו בלא תנאי סגי בכל שהוא וע"ש:

סימן קסח

סעיף א

ואני אעלה לו. וכ"ש ואני אעלה לך. טור:

סעיף ב

אסור. ודומה למי שאומר לחבירו אני אלוה לך ע"מ שתתן הרבית לעובד כוכבים דפשיטא דאסור ל"מ אם המלוה חייב מעות לעובד כוכבים והלוה נותן לו בשבילו כי הכא אלא אפילו אין המלוה חייב לעובד כוכבים כלום כיון דבשכר הלואה נותן לעובד כוכבים הרבית על פי המלוה הוי ר"ק. טור:

סעיף ג

בלא רבית. כיון דבשעה שנתן המעות לחבירו היה אחריות המעות עליו לגמרי הוי כאלו הלוה לו מעותיו. שם:

סעיף ד
אסור. דכיון דקבל מיד ישראל נראה כנותן רבית לעובד כוכבים בשליחותו. טור. ומשמע דבכה"ג לא הוי ר"ק וכ"כ הדרישה וב"ח ודוקא ביצאו מידו דרך הלואה אבל דרך פקדון שרי כדלקמן סעיף ג' בהג"ה:

סעיף ה
מותר. אפילו לא פירש בפירוש שפטר הראשון דמסתמא פטר ונתחייב לו השני ומותר. טור ועיין בתשובת מהר"מ אלשקר סימן פ"ז:

סעיף ו
אפי' כו'. שבשביל העובד כוכבים הוא מקבל אותם ועיין בתשובת מהר"מ גלאנטי סי' כ"ב:

סעיף ז
הניחם ע"ג קרקע והפטר כו'. כן הוא בש"ס וכל הפוסקים והמחבר אזיל לטעמיה שכתב בב"י דמדלא הזכירו הרמב"ם וטור והפטר אלמא דבכל ענין שרי ולי נראה דוהפטר דוקא ועוד דהא אפי' א"ל זרוק לי חובי הרי הוא באחריות הלוה עד שיאמר והפטר כמו שנתבאר בח"מ סי' ק"כ ע"ש ומהרמב"ם אין ראיה כלל שהרי לא הזכיר כלל דין זה דהניחם ע"ג קרקע שיוקשה עליו למה לא הזכיר והפטר והיינו משום דקמקשה בש"ס מאי למימרא פשיטא ואוקי לה באוקימתא אחריתי שנשא ונתן ביד ולכך לא הזכיר ברמב"ם אוקימתא דהניחם ע"ג קרקע והפטר לפשיטתא ואדרבה מוכח לכאורה איפכא דאם איתא דס"ל להרמב"ם דוהפטר לאו דוקא ה"ל לכתבו לאשמעינן דל"ד הוא ומהטור ג"כ אין ראיה דארישא קאי דבא"ל תנם לישראל זה והפטר אסור וקאמר בסיפא דאם א"ל הניחם ע"ג קרקע במקום תנם לו דהיינו שא"ל הניחם על גבי קרקע והפטר מותר ועוד שמצאתי בטור ישן היה כתוב והפטר ופשוט הוא לדעתי שחסרון הוא בשאר ספרים שוב ראיתי בב"ח שרצה להוכיח מהש"ס דוהפטר הוא ל"ד ודבריו תמוהין דמ"ש מדלא קמוקים באמר ליה הניחם ע"ג קרקע סתמא כו' אדרבה בהא פשיטא לש"ס דאסור ומ"ש ותו ק"ו הוא זה כו' ק"ו פריכ' הוא דכשלשא ונתן ביד נסתלק הישראל הראשון והרי הוא ברשות העובד כוכבים אבל בהניחם ע"ג הקרקע דלמא הניחם ויהא ברשותך קאמר:

סעיף ח
וי"א כו'. אלעיל סוף סעיף א' אהעמידו אצל עובד כוכבים כו' קאי:

סעיף ט
מותר אפי' נותן כו'. והב"ח השיג על הרב בזה וכתב דט"ס הוא בהגהת מרדכי ואינו מתיר אלא כשנסתלק הישראל הראשון מן העובד כוכבים ולקח הישראל השני שרי אפילו נותן הרבית לישראל דאין הישראל הראשון רק כמו שלוחו אבל בכה"ג שכתב הרב אסור עכ"ד בקצרה וע"ש שדבריו נכונים וכן מצאתי בספר גדולת מרדכי הוגה כמו שכתב הב"ח ע"ש וגם צ"ע בהגמ"ר דלא כ"כ אלא לס"ד דש"ס ולא למסקנא ע"ש:

סעיף י
ודוקא כו'. ובתשובת הרשב"א שהביא ב"י משמע דהיכא שנעשה בכונה לתלות מעותיו ביד עובד כוכבים בהערמה כדי להלותן לישראל בכל ענין אסור והרב מיירי היכא שנעשית שלא בכוונה בהערמה:

סעיף יא
יש שליחות לעובד כוכבים כו'. כלומר דשלוחו של אדם כמותו ואע"ג דקי"ל דהיינו דוקא בישראל אבל לא בעובד כוכבים לא אינהו לדידן ולא אנן לדידהו היינו מדאורייתא אבל חכמים החמירו דהשליח עובד כוכבים הוא כישראל עצמו המשלחו ולמאן דאמר אין שליחות לעובד כוכבים אפילו מדרבנן א"כ העובד כוכבים עצמו אינו כמו הישראל עצמו:

סעיף יב
דישראל כופה כו'. ואפ"ה לא אסור אלא כשהלוה בשליחות ישראל הראשון דאל"כ לא מחזי כרבית שהעובד כוכבים לצורך עצמו מתחלה לוה ועי' לקמן סעיף כ"א:

סעיף יג
אבל אם איתי ליה לעובד כוכבים משכון כו' שאין צריך לכוף כו'. שהמשכון טוב ושוה הקרן והריוח כדלקמן סעיף ט' בהג"ה:

סעיף יד
ולא עשה בשליחות של ישראל כו'. כלומר לרש"י אבל לר"ת אפילו עשה בשליחות הישראל שרי כדלקמן סעיף ט' בהג"ה דאין שליחות לעובד כוכבים:

סעיף טו
הואיל ומדעת הישראל נתן. הרי העובד כוכבים שלוחו של ישראל לחומרא ואסור מדרבנן כן הוא הסכמת רוב הפוסקים ודלא כהרמב"ם שכתב דהוי ר"ק:

סעיף טז
ויש מקילין. משום דאין שליחות לעובד כוכבים כלל הלכך כיון שקבל המעות מיד העובד כוכבים מותר וכתב הטור דאף לרבינו תם אם ישראל השני אומר שבשליחות הראשון מקבלה אסור דשליח של ישראל הוא וכתב הב"ח דהיינו דוקא שהישראל הראשון שויה שליח דאם לא כן אין לומר דשלוחו הוא שלא מדעתו ודלא כבית יוסף ע"כ ומה שהביא הבית יוסף ראיה מתלמידי רשב"א שכתבו דמשכחת לה דמדינא אסור ולא משום חומרא היכא דאמר ליה ישראל המלוה לעובד כוכבים תנם לישראל השני בשבילי והעובד כוכבים אמר ליה לישראל שני זכה בהם ולא מחמת שליחותו של עובד כוכבים אלא שכיון שהעובד כוכבים רצה לזכות לו מעות הרי הוא מסתלק מהם והרי הוא כזוכה מן ההפקר עד כאן אינה ראיה שהרי התם לא אמר הלוה שמקבלם בשליחות הראשון אלא התם היינו טעמא דכיון דאמר העובד כוכבים זכה בהם הרי הוא מסתלק מהם וזוכה מן ההפקר נ"ל:

סעיף יז
המלוה מותר. לו ליקח אח"כ הרבית:

סעיף יח
ויש מקילין. דאין איסור ללוה ולא למלוה אף ליקח הרבית מישראל אף אם ידע מיהו היינו דוקא אם הוא בענין דלא מחזי כרבית כדלעיל סעיף ה' בהג"ה:

סעיף יט
מותר. אפילו למלוה אפילו ידע המלוה שלצורך ישראל הוא דכיון דשני שליחותיה תו לא הוי שלוחיה ודלא כב"י. ד"מ:

סעיף כ
לא יאמינו. ומותר לו ליקח קרן ורבית מהישראל הואיל ולא ידע המלוה תחלה ואף שנודע עתה שהמשכון היה של ישראל שנתן משכונו לעובד כוכבים ללות עליו מישראל ברבית מותר דמסתמא לא שביק היתרא ואכיל איסורא ואקנייה ניהליה משכון לעובד כוכבים ועובד כוכבים קנייה במשיכה וכל מה שנותן לישראל בשביל העובד כוכבים הוא נותן. טור:

סעיף כא
ואם הוא יודע כו' אסור. דיש לחוש שמא לא הקנה המשכון לעובד כוכבים:

סעיף כב
מכוער הדבר. הואיל ובשעת ההלואה ידוע שהוא של ישראל:

סעיף כג
ומפקידם אצל הלוה כו'. וישתמש בהם הלוה או ימכרם אך הלוה יתחייב להחזיר למלוה אותן או דמיהן. שם:

סעיף כד
מיהו אם המלוה כו' הרשות בידו. דוקא בכה"ג שהישראל נתנו מתחלה להשכינו אבל אם הישראל השאיל כליו לעובד כוכבים או אפילו להשכינם לפי שעה ושיחזירם לו א"כ העובד כוכבים שהשכינם לישראל לזמן גזלן הוא וצריך הישראל השני להחזירם לראשון כדכתב המרדכי דהוי כגזלן שנטל מזה ונתן לזה (בח"מ סי' שס"ט) וכ"כ הב"ח. והבית יוסף והרב לקמן סעיף י"א מחלקים בע"א:

סעיף כה
אם הישראל פודהו כו'. אבל עובד כוכבים פודהו אע"פ שהישראל החייב נותן הרבית שרי מיהו הטור כ' דמדברי הרא"ש (לקמן ס"ק ס"ד) נראה דבכל ענין שרי וכן הביא הב"י לקמן גבי דברי הרא"ש תשובת הרשב"א דסובר כן עיין שם:

סעיף כו
אסור. שזה ודאי לא הקנהו לו שהרי משכנו בע"כ מיהו לר"ת וסייעתו שרי:

סעיף כז
לא ידע כו' מותר. שהרי אין כאן צד שליחות:

סעיף כח
מותר. אפילו ידע המלוה דשל ישראל הוא דהא הקנהו לעובד כוכבים וקנייה במשיכה:

סעיף כט
ע"י אחר. שילוה בו מעות מישראל ברבית בשביל העובד כוכבים האחר אבל אם העובד כוכבים השואל אומר לישראל המשאיל תנהו לפלוני עובד כוכבים שילוה לי עליו מישראל ברבית וכשתמסרנו בידו מיד אני חייב לך להחזיר המשכון מותר. שם:

סעיף ל
למאן דאמר כו'. (ע"ל ס"ק ל"ו):

סעיף לא
אבל אם אינו אנס כו'. והב"ח כ' דאפי' אינו אנס כיון שהשאילו לפי שעה להשיבו לו הוי גזלן וצריך להחזירו לו וע"ש. וע"ל ס"ק כ"ד:

סעיף לב

וחזר העובד כוכבים ומכר לישראל. אחר כשבא הישראל לפדותו אפילו שהה לפדותו צריך לתת לו כל הרבית (שם) (וע"ל סי' קע"ב ס"ק ל'):

סעיף לג

צריך ליתן כו'. כיון שהעובד כוכבים היה בשעת הלואת המעות אין למלוה עסק עם ראובן כלום ואם ראובן עכב מעות העובד כוכבים ולא נתנם למלוה למה לא יקח המלוה רבית מן העובד כוכבים ואם העובד כוכבים יכוף את ראובן לפרוע לו הרבית בשביל שעכב מאי נפקא ליה מיניה למלוה בזה אין לו עסק עם ראובן כלל (שם):

סעיף לד

על משכוני. כתב ב"י דמדברי נ"י והר"ן נראה דה"ה בלא משכון נמי שרי כשאין אחריות המלוה על זה השליח כגון שהודיעו שהעובד כוכבים פלוני הוא שלוה ממנו או שהעמידו אצל העובד כוכבים ונפטר השליח בכך ע"כ וכן כתב עוד בשם בה"ת וכתב דהוא הדין כשיאמר לו כמה תקח מן העובד כוכבים תן לי מותר ואם אינו מאמינו נשבע לו שלא נתן לו העובד כוכבים יותר ויפטור אבל אם א"ל כל זמן שמעותי ביד עובד כוכבים אתה נותן לי דינר בחודש אסור עד כאן ומביאה ד"מ וע"ש ועיין בתשובת מהר"מ גאלנטי סי' ד' וע"ל סי' ק"ע ס"ק ח':

סעיף לה

מותר כו'. אע"פ שאין שליחות לעובד כוכבים דנעשה שלוחו של המלוה להוליך מעותיו לעובד כוכבים להביא לו משכונו ואפילו אם פדאו השליח במעותיו ונתן למלוה קרן ורבית מותר שלא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לוה למלוה וזה לאו לוה הוא אלא שליח בעלמא טור. ונתבאר לקמן סעיף י"ד בהג"ה:

סעיף לו

והוא שיאמר כו'. לכאורה משמע דכל שלא עשה כן אסור ליקח הרבית אבל הב"ח כתב דהיינו דוקא לכתחלה כדי לצאת מידי ספק איסור דאורייתא אבל ודאי אם לא עשה כן לא הוי רבית מן הסתם שהרי אין כאן אלא ספקא שמא נעשה שלוחו של עובד כוכבים וסתמא דעתו להיתרא ואמרינן דנעשה שלוחו של ישראל שני ויכול ליטול הרבית אם נותן לו מדעתו או כשהמשכון עדיין בידו ולכך אפי' במניח לו משכונו ואומר זה המשכון של עובד כוכבים או שא"ל אני מזכהו לך תחתיו דעובד כוכבים נמי שרי ולאו דוקא זכיה שהרי אין זכיה לעובד כוכבים אלא כלומר בדרך שיזכה בו העובד כוכבים כגון שהוא מודה שהוא של עובד כוכבים עכ"ד. וכתב ב"י בשם הג"א דאם הישראל כופר

שלא זכהו לו ישבע המלוה שכדבריו ויפטר להחזיר לו המשכון כל זמן שלא יפרע לו הרבית. וכ"כ הב"ח ס"ס י"ג וע"ש וכ' העט"ז דה"ה כשכופר שלא אמר לו המלוה שהוא של עובד כוכבים וכ"כ לקמן ס"ק מ"ד:

סעיף לז

ואם נתן העובד כוכבים כו'. כלומר דוקא היכא שהמלוה מסר המעות ליד השליח להלוות לעובד כוכבים וליטול ממנו המשכון דנעשה שלוחו של מלוה מיד צריך המלוה לקבל אחריות המשכון אבל היכא שעדיין לא נעשה שלוחו של ישראל כגון שהעובד כוכבים נותן משכון לישראל שילוה לו מעות מישראל והישראל הביא המשכון תחלה מן העובד כוכבים בלא שליחות המלוה א"צ לחזור ולהביאו לעובד כוכבים כדי לקבל המלוה אחריות עליו. ד"מ וכ"כ הב"ח:

סעיף לח

יאמר המלוה כו'. ומשמע דאפי' שבועה א"צ ול"ד לדלקמן ס"ק נ"ד דהכא הרי אינו מכחיש הלוה שישבע אלא אומר לדבריך הראשונים אני מאמין וכ"כ בד"מ סעיף י"ז אלא שכתב וכן משמע בתשובת הרא"ש כלל ק"ח סי' ט' אמנם בתשובת הרא"ש סי' ז' משמע דהלוה נאמן ואפשר דב' דעות נינהו דהרי הרא"ש לא חתום על תשובות אלו עכ"ד ותימה דבסי' ז' כתב הדין שכתבו הט"ו ס"ס קס"ב ומחלק שם הרא"ש גופיה חילוק נכון והבאתיו לקמן ס"ק ע"ז:

סעיף לט

אינו נאמן כו'. כתב ב"י בשם תשובה אשכנזית דוקא אם כשהלוהו מסר המשכון לידו דקנה כי תפיס ליה כו' ומביאו ד"מ וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תקנ"ח בשם ריב"א:

סעיף מ

לא מהני כיון שהודה תחלה כו'. דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ומהרש"ל בתשובה סימן צ"ט חלק ע"ז וכתב דהיכא דמברר בעדים שהוא שלו אסור ולא שייך בכה"ג לומר הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ע"ש טעמו וכן משמע לכאורה דעת תשובת הרשב"א שהביא ב"י ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב ס"ס קל"ב דף ס"ד ע"ד וכ' עוד מהרש"ל שם דהיכא ששתו השכינתה המשכנות אע"פ שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית בכל הענינים ואומרת שהיה של עובד כוכבים צריך להחזיר לו המשכנות אם מברר שהם שלו לכ"ע וכן אם אינו יכול לברר וטוען שהוא בעצמו יודע שהמשכנות שלו צריך לישבע (שהוא) [שאינו] יודע ע"ש:

סעיף מא
אם נודע כו'. כלומר אם נודע למלוה בבירור שכן הוא האמת אע"פ שמן הדין אין ביד ב"ד לכופו שלא יקח רבית שיאמר איני מאמין לשום אדם רק לדברי הלוה מ"מ אסור לו ליקח הרבית כיון שידוע לו שהוא של הישראל וע"ל סי' קכ"ז ס"ק י"ד:

סעיף מב
והמערים לעשות כן. ללוות בשם עובד כוכבים ואומר שלי נקרא רשע כן הוא ברשב"א שם:

סעיף מג
אלא במלוה על המשכון. וה"ה בלא משכון אם ידוע שהלוה לעובד כוכבים כדלעיל ס"ק ל"ד לאפוקי באומר לא הלויתי לעובד כוכבים כו':

סעיף מד
יחרים עליו. הואיל וטוענו שמא ואם טוען המלוה ברי שהוא יודע שהלוה אותם לעובד כוכבים ברבית ישבע המקבל שבועת היסת ופטור וכ"כ העט"ז ופשוט הוא:

סעיף מה
והעושה כן נקרא רשע. ק"ק דלא כתב הרשב"א אלא שיצא מכלל שארית ישראל לא יעשו עולה אבל לא נקרא רשע ואע"ג דלעיל נקרא רשע שאני התם שאומר מתחלה בפירוש שמלוה לעובד כוכבים וק"ל:

סעיף מו
לא יפרע כו'. ואם חושדו שקבל יותר מהעובד כוכבים יחרים עליו כיון שאינו טוענו ודאי וכ"כ ב"י וכ"פ הב"ח:

סעיף מז
וי"א דצריך כו'. והב"ח כתב דאין כאן מחלוקת דדוקא כשהעובד כוכבים פדה כבר המשכנות ולא נתן לו הרבית כמו שקצב השליח התם הוא דאין להוציא מיד השליח מאחר שלא נעשה ערב בפירוש בעד הרבית אבל כשאין העובד כוכבים פודה אלא מהשליח והשליח פודה מהמלוה ואומר שהעובד כוכבים אלם ולא נתן הרבית כמו שקצב בהא אין המלוה מחוייב להחזיר המשכון אא"כ נותן לו מה שקצב עמו כי יוכל לומר אין לי עסק עם העובד כוכבים רק עמך ודוקא בסתם אבל אם אמר הישראל המלוה בפירוש אתה תהיה שלוחי צריך ליתן המשכון בלא רבית רק שלא יהא לו הפסד בקרן עכ"ד ומבואר בדבריו דכל היכא דפירש לו בפירוש על הרבית פשיטא דצריך לשלם לו דגוף הלואה הויא על המשכון וע"ל סי' ק"ע ס"ק ז' ח' וכתב עוד הב"ח במסקנתו דהטור

בשם ראבי"ה כתב שאין המלוה צריך להחזיר לו המשכון אלא יקח הרבית מן המשכון או ימכרנו לישראל השליח בעד הקרן ורבית ואעפ"כ כשהזכיר לו שם העובד כוכבים והכירו שהיה אלם לא יטול הרבית ממנו אף מהמשכון דידע ומחיל וצריך להחזיר המשכון בלא רבית כו':

סעיף מח

אלא א"כ הזכיר לו כו'. והב"ח כתב דגם הסברא הראשונה מיירי דהזכיר לו שם העובד כוכבים ומכירו דאם לא כן אין המלוה חייב לתת לו המשכון אלא א"כ שיקנהו ממנו כמ"ש בסמוך וכ"כ בד"מ דגם המרדכי מיירי שהזכיר לו שם העובד כוכבים:

סעיף מט

אלא תחלת הלואה צריך להיות לצורך העובד כוכבים. כלומר שיאמר שהוא לוה לצורך עובד כוכבים שאע"פ שידוע שהוא לוה לצורך עובד כוכבים לא יאמר שהוא יפרע קרן ורבית וכן מפורש בתשובת הרשב"א וז"ל אפי' לוה אותה לצורך עובד כוכבים כשא"ל שמעון שהוא יפרע הקרן ורבית נמצא ששמעון לוה וראובן מלוה ואע"פ שהמשכון של עובד כוכבים ראובן תובע משמעון ושמעון חייב לו וקרוב בעיני שהאומר כלשון זה שהוא ר"ק אפי' היה המשכון של עובד כוכבים דה"ז כאילו שמעון לוה מראובן ברבית ומלוה לעובד כוכבים ע"כ ומביאו ד"מ ואע"ג דמותר להיות לישראל אפי' ערב קבלן בעד העובד כוכבים היכא שיש משכון וכדלקמן סימן ק"ע ס"ב בהג"ה שאני התם דתחלת הלואה היתה לעובד כוכבים מיהו ראיתי נוהגין בהרבה מקומות שהישראל אומר בשעת הלואה שהוא יפרע קרן ורבית ונראה דס"ל דדוקא היכא שאין המשכון טוב להלוות עליו סך ההלואה שיהא שוה הקרן ורבית שיגיע עליו אפי' יעמוד זמן ארוך שאז נראה שסמיכת המלוה על הישראל בכה"ג אסור לומר כן ובכה"ג באמת ראיתי נוהגים שהישראל נותן למלוה ש"ח עליו ע"ד היתר לבטחון אבל היכא שהמשכון הוא טוב אין דברי הישראל בזה מעלים או מורידים וכיון שמלוה לצורך העובד כוכבים ליכא למיחש להכי ומ"מ יש ליזהר בדבר:

סעיף נ

אין המלוה כו'. כ' הב"ח סט"ז דהיינו דוקא בסתם אבל אם אמר המלוה אתה תהיה שלוחי כו' פשיטא דיוכל לומר השליח למלוה אל תמכרהו כי העובד כוכבים אלם כדלעיל וכיוצא בזה כ' העט"ז וז"ל נ"ל דוקא בכה"ג שהביא השליח משכון עמו בשעת הלואה וכדאמרן אבל אם לא הביא המשכון עמו אלא ששלחו העובד כוכבים להביא לו מעות ואח"כ יתן לו משכונו דאז לא היה אחריות המשכון מעולם על השליח רק

השליח היה שלוחו של ישראל כדלעיל ר"ס י"ג יכול השליח לומר אל תמכרהו שתזיקני כי העובד כוכבים אלם וכו' ואם מכרו ובא השליח לידי היזק מזה חייב המלוה לפצותו נ"ל ע"כ:

סעיף נא

אם אחריות כו'. והטור לא הזכיר שיהא אחריות העובד כוכבים על המשכון לבד אלא כתב סתמא שהעובד כוכבים סומך על משכונו ונ"ל דמיירי שהמשכון הוא טוב דאז מסתמא הוא סומך על המשכון לבד ולא על השליח והר"ן ומחבר מיירי כשאין המשכון טוב כ"כ ולפיכך כ' בב"י דצריך שיאמר לו איני משתעבד לך כלל ולא יהא אחריותך אלא על המשכון הזה נ"ל:

סעיף נב

על המשכון. ולא על השליח היינו לומר שלא יתבענו מדין לוה ולדעת הר"ן אף מדין ערב קבלן צריך שלא יתבענו ב"י וע"ל סי' ק"ע:

סעיף נג

מותר לשליח ליקח הרבית. ול"ד לדלעיל ס"א דהתם לוה הישראל מתחלה לצורך עצמו ואח"כ מלוה לישראל שני ועוד דהכא סומך העובד כוכבים על המשכון לבד ולא כהגהת דרישה סעיף ל"ו ע"ש ועי' בתשו' מהר"ם גלאנטי סי' י' ובתשובת מבי"ט ח"ב סי' ע"ב:

סעיף נד

דמנהיגי הקהל כו'. עיין בתשובת ר"א ן' חיים סימן נ"ז:

סעיף נה

להחזיר לו משכונו מותר. ואם אח"כ יאמר הראשון לשני אינו אמת אלא שלי הוא והחזירהו לי בחנם ישבע השני שכך אמר ליה הראשון ולא יחזיר לו המשכון לעולם. טור מתשובת הרא"ש כלל ק"ח. וכתב ב"י דוקא הכא שמכחישו שא"ל לא אמרתי לך שהוא של עובד כוכבים צריך לישבע מה שאין כן לעיל סעיף י"ג ס"ק ל"ח וע"ל ס"ק ע"ו:

סעיף נו

וכן המנהג פשוט. כלומר כן הוא המנהג פשוט כהי"א דאפילו משכונו אצלו סתמא שרי שמחזיר לו משכנו ולוקח הרבית מזה אבל אם מחוייב להחזירו אין כאן מנהג רק שנוהגין להחזירו כשפודהו ואפשר שאם רצה שלא להחזירו הרשות בידו כפי הדין ומבאר הרב והולך דאפשר שמחויב להחזירו כיון שהמנהג כך וכ"מ בד"מ כדפי' ע"ש:

סעיף נז

ואם התנו מתחלה כו' ואפשר כו'. זה כתב הרב מסברתו ע"פ דבריו בד"מ ותמיה לי כיון דהתנו מתחלה שצריך לחזור וליתן לו וכן היכא שהוא מחוייב להחזיר מצד המנהג דהוי כהתנה בפירוש א"כ אין זה מכר ואסור ליקח ממנו רבית כדכתב הרשב"א בתשוב' ומביאו הרב לקמן ר"ס קע"ד וכן משמע להדיא במרדכי דלא שרי אלא מטעם דכיון שאינו מחוייב להחזיר לו המשכון הוי מכר שכתב דמסתמא נתכוין להיתירא ואפילו שלא פירש כך בהדיא היה דעתו שיהא מסולק ממנו לגמרי שאם ירצה לא יחזיר לו המשכון כלל אלא שהוא סומך עליו שמעצמו יחזיר לו ויניח לו לפדותו ויקבל ממנו קרן ורבית כו' וכ"כ בת"ה סימן ש"ג דבדרך תנאי ממש אין למצוא תקנה לעשות בהיתר אבל בהבטחה ובמאמינו יש לעשות בהיתר כו' ואף על פי שבד"מ כ' דת"ה מיירי דוקא כשזקף הרבית כדלקמן ליתא דהמעיין בת"ה יראה דאין חילוק בזה בין זקף ללא זקף וכ"כ ב"י שיהא בטוח לגמרי בתנאי גמור אסור כדאיתא בש"ס בהדיא גבי מכר לו בית וא"ל כשיהיו לי מעות תחזירם לי אסור עד כאן ונתבאר לקמן סימן קע"ב וקע"ד אבל באמת נ"ל מה שהמנהג פשוט להלוות סתם על משכנות של עובד כוכבים וגם המלוים מחזירים המשכנות לישראל היינו שעושים כן מדעתם דהוי כאילו חזרו ומכרו לו מסתמא אבל לא שיהיו מחויבים לעשות כן ואפילו תימא שמחויבים לעשות כן י"ל דהיינו משום שסמכו אמ"ש הרא"ש פ' כל שעה בשם בעל העיטור דמשכונו של עובד כוכבים ביד ישראל ברבית מותר למשכנו לישראל אחר באותו הרבית אע"פ שלא העמידו אצל העובד כוכבים ולא אמרינן אשתכח דישראל הוא דקשקיל רבית דהא לא קנייה ליה אלא היכא דא"ל מעכשיו דאז הוי דעתיה לשקועיה עכ"ל ומביאו ב"י ומשמע מדברי הרא"ש שם דמסכים בזה לבעל העיטור וכ"כ ברמזים שם וע"כ מיירי שאינו מוכרו לו והוא בענין שהישראל השני מחוייב להחזירו לישראל הראשון לפדותו דהיינו שהתנה עמו כך או במקום שהמנהג כן דאי מיירי בשא"ל אני מוכרו במכירה גמורה או שהשכינו אצלו סתמא ומשום דודאי מכוין להיתירא וכמאן דא"ל אני מוכרו לך דמי א"כ אפי' א"ל העובד כוכבים קני מעכשיו נמי שרי דלא יהא אלא של ישראל ממש מותר למכור לישראל ואח"כ יחזור הישראל וימכרנו לו כדלקמן א"ו מיירי שהוא רק דרך משכון ביד ישראל השני ואפ"ה שרי דכיון דלא א"ל העובד כוכבים קני מעכשיו אם לא אפדהו לזמן פלוני א"כ הרי הוא ברשותו של עובד כוכבים וכיון שהעיקר סמיכות הישראל הב' המלוה הוא על המשכון נמצא שהרבית שנוטל הוא ממשכון של עובד כוכבים וכ"מ בד"מ סעיף צ"ב דהרא"ש פ' כל שעה מיירי כדפי' שכתב וז"ל ונ"ל דהרא"ש לטעמיה

אזל שכ' בתשובה דא"צ למכרו לו אלא מסרו לו כו' ולכך אסור באומר מעכשיו אבל ר"ת דהתיר מטעם דמוכר לו אפילו בכה"ג שרי דתרי מכירה הוי כן נ"ל עכ"ל והשתא ניחא הא דכתב הרא"ש בפ' א"נ דלא שרי אלא כשהישראל מוכר המשכון לישראל השני דלא כב"י וב"ח שהבינו שהפסקים סותרים זא"ז אלא בא"נ מיירי שהמשכון הוא ברשות ישראל כגון שא"ל קני מעכשיו או דחזי ישראל דדעתיה דעובד כוכבים לשקועי' וכן מ"ש הרא"ש בתשובה שמותר להשכין לישראל משכון שבידו מן העובד כוכבים אף אם אינו מוכרו לו אלא מוסרו לו ע"מ ליקח הרבית מן העובד כוכבים כו' אינו סותר למ"ש בפסקיו דהתם ה"ט כיון שא"ל שיקח הרבית מן העובד כוכבים הרי הוא נסתלק ממילא מן המשכון ולכך אין צ"ל בפירוש שמכרו לו ע"ש בכלל ק"ח סי' ד' מבואר כן להדיא וכמ"ש בטור שתשובת הרא"ש אינו סותר למ"ש בפסקיו אלא דין מחודש הוא בפני עצמו דלא כב"י וב"ח ושאר אחרונים מיהו כל זה כשהמשכון הוא ברשות ישראל דהיינו שא"ל קני מעכשיו או דחזי דדעתיה לשקועיה או במקום שהמנהג שאחר שנה הרשות ביד המלוה למכור המשכון הא לאו הכי פשיטא דבכל גווני שרי וכן מה שכתבו רוב הפוסקים והמחבר דבעינן שיאמר הישראל בפירוש אני מוכרו לך (ודלא כהמרדכי) מיירי נמי אם הוא ברשות ישראל (ועיין בתשובת מהר"ם דפוס פראג סימן תשכ"ח) ומעתה נקטינן כרוב הפוסקים אלא שמנהגנו הוא על פי דברי העיטור והרא"ש פרק כל שעה שאין חולק עליו כן נ"ל ברור:

סעיף נח

גם אם ירצו הלוה והמלוה כו'. ונ"ל דבזה צ"ל בפירוש אני מוכרו לך במכירה גמורה בכ"מ שהוא לכ"ע דאל"כ אין במשמעות שמכרו לו כיון שהוא ביד הלוה עדיין וכן נראה מלשון הרב ממ"ש ובלבד שיהא המשכון מכאן ואילך באחריות המלוה הב' כו' וכן לפמ"ש לעיל דאם המשכנות ביד עובד כוכבים דהיינו שלא א"ל קני מעכשיו שרי להלוות מישראל ברבית צריך הכא ג"כ להקנות לו המשכנות בכ"מ שהן שיהיו של ישראל השני בכ"מ שהן בתורת משכון. נ"ל:

סעיף נט

דדבר תורה כו'. וכמ"ש בח"מ ר"ס קצ"ח:

סעיף ס

אע"פ שיש קצת מפקפקין כו'. ר"ל מהרי"ק בשורש קי"ט דמשמע מדבריו דלא מהני כשמקנה לו חובו של המשכנות וכ"כ בד"מ וכ"כ מהרש"ל בתשובה סימן נ"ב ולי נראה דעיקר כוונתו של מהרי"ק שם אינו אלא לומר דאין אדם יכול להקנות חוב שיש לו על

העובד כוכבים אפילו בקנין ואג"ק ומעמד ג' כדכתב המרדכי פ' מי שמת בשם תשובת מהר"מ ואפשר מיירי שהחוב הוא יותר משווי המשכון דבכה"ג לא מהני כשמקנה לו המשכנו' אלא כשמקנה לו החוב מהמשכנות ואין חוב של עובד כוכבים נקנה בקנין אבל ודאי מודה מהרי"ק כשמקנה לו המשכון נקנה לו המשכון בכל מקום שהוא נ"ל ברור. וע"ש ודוק (ובזה מיושב שפיר מה שדחק בית יוסף בדברי מהרי"ק ע"ש):

סעיף סא

ובחובות של אשראי. פי' ש"ח שיש לו מעובד כוכבים. פרישה. וה"ה אם חייב לו בע"פ או באיזה חיוב אחר:

סעיף סב

אתה תפטור העובד כוכבים כו'. דוקא בכה"ג שמוחל חוב העובד כוכבים להעובד כוכבים והישראל הב' יוציא ממנו כל מה שיוכל מהני אבל אין שום תקנה אחרת להקנות חוב העובד כוכבים באשראי כ"כ הפוסקי' ור"ל דאפילו קנין אג"ק ושאר קנינים אינו מועיל וכמ"ש בס"ק שלפני זה בשם מהר"מ ומהרי"ק ועיין בתשובת מהר"מ גלאנטי סימן פ"ח:

סעיף סג

תפטור העובד כוכבים כו'. כתב בתשובת מיימוני סימן ס"ח בשם ר"מ דהיינו כשילך הישראל לב"ח העובד כוכבים וערב ויאמר להם החוב שאתם חייבים לי תדרו לזה חבירי וכשתדרו לו תפטרו ממני וכן כתב הכל בו ומביאם ב"י ונ"ל דהוא הדין כשאינו הולך להם ופוטר מיד העובד כוכבים שלא יוכל לתבוע אותו בשום ענין רק הישראל השני יוציא מהן מה שיוכל שרי וכדמשמע מדברי הטור:

סעיף סד

וא"ל הלויני כו'. וכתב הב"ח וכבר נתבאר להקל ע"כ וכ"כ בד"מ ולפעד"נ דדוקא כשא"ל משכון זה של עובד כוכבים תלוה עליו כך וכך וכשיבא עובד כוכבים לפדותו תקח רבית כך וכך אמרינן מסתמא נתכוין להתירא והוא מסתלק מן המשכון אבל אם א"ל הלויני דכתב הרא"ש בתשובה כלל ק"ח סי' כ"ח הטעם וז"ל בלשון זה הלויני מעות ברבית על אלו משכנות שהם של עובד כוכבים ודאי ר"ק היא שהרי קצץ עמו רבית בין אם יתן העובד כוכבים רבית או לא מ"ל אם היה המשכון של עובד כוכבים מאחר שהישראל קצץ לו רבית עכ"ל פשיטא דבכה"ג לא נהגו להקל ואע"ג דלקמן סימן ק"ע אמרינן דמותר לישראל להיות ערב היכא שיש משכון הכא שמלוה הישראל תחלה לצרכו אסור מיהו

כ"ז שהמשכון נשתקע לישראל [אבל] כשהוא ברשות העובד כוכבים בכל ענין שרי וכמ"ש לעיל ס"ק נ"ה:

סעיף סה

תחבולות רשעים היא זו כו'. כלומר דתחבולה זו של רשעים היא לעשות היתר מחמת שהמשכון הוא של עובד כוכבים ואינו מועיל כיון שהישראל קצץ לו רבית ודלא כהעט"ז דמשמע שמפרש בע"א:

סעיף סו

מותר להלוות כו'. דמה בכך שאין המשכון לעובד כוכבים וכי אסור להלוות לעובד כוכבים על המשכון של ישראל ואפי' אם הלוה העובד כוכבים לישראל ברבית מותר לישראל להלוות לעובד כוכבים על אותו משכון ברבית ולקבל מהישראל הרבית שחייב לעובד כוכבים שהרי הישראל הב' לא הלוה לראשון כלום אלא לעובד כוכבי' ובמקומו הוא לקבל הרבית מיד ישראל. טור והרא"ש:

סעיף סז

ולסברא הראשונה כו'. ול"ד לדלעיל ס"י דאם ישראל פודהו אסור דהתם מיד שנותן לו הישראל המשכון ולוה עליו מחזי דלוה לצורך ישראל א"נ התם כיון שמשכנו בע"כ ודאי לא הקנהו לו אבל הכא איכא למימר הקנהו לו. כ"כ ב"י גבי דין דס"י ובזה א"ש נמי דל"ק מדלעיל ס"ט דאסור כשידע המלוה שהמשכון של ישראל דהתם לוה לצורך ישראל וכ"כ האחרונים:

סעיף סח

באחריות העובד כוכבים כו'. דוקא בעינן שילוה אותם העובד כוכבים מיד הישראל ויקבל עליו העובד כוכבים שאם יאבדו החובות יכרע' הוא לישראל כדין כל לוה אבל אם קבל עליו אחריות כשאר שומרי' ואפי' חייב עצמו מאונסים לכשיאבדו כל זמן שיעמדו בעין אסור ולא נעשה עליהם לוה מעתה. ב"י בשם בה"ת ומביאו ד"מ:

סעיף סט

אם הם באחריות הישראל כו'. היינו דוקא באומר לעובד כוכבים אני אלוה אותם לישראל ברבית באחריותי שאם יאבדו החובות אני אפרעם לך אבל אם א"ל לישראל פלוני אלוה אותם ברבית ואם לא תמצא לו נכסים בשעת פרעון אני אפרע לך קרן ורבית מותר כדין ערב ואם אמר תן לי מעותיך ואלוה אותם לישראל ברבית ואם יפסדו החובות יהיו לעצמך אך אם יארע בהם תקלה בעודם ברשותי קודם שאלוה אותם לישראל הרי

הן לעצמי מותר שאין זה נקרא עליהם לוה מעתה אלא שומר הוא נקרא עכ"ל ב"י בשם בה"ת ומביאו ד"מ מיהו כ"ז אסור משום מראית עין:

סעיף ע

אסור מפני מראית עין. ויראה שגם בפקדון אסור אע"פ שאינו באחריותו משום מראית עין וי"א שאינו מותר אלא משקצץ לו שכרו דבר ידוע בין אם ירויח או לא ירויח אבל אם א"ל פליגנא לך בריוח אסור אע"פ שאין לו בהפסד כלום ויש מתירים הואיל ולא משום כספו בא לו וכ"כ הרמב"ם עכ"ל טור ועב"י וכתב ב"ח ומ"ש הטור ויראה שגם בפקדון כו' אינו נראה כן משאר פוסקים כו' ולא ירדתי לסוף דעתו וק"ל:

סעיף עא

מפורסם לרבים. דהיינו שאומנתו בכך. תלמידי רשב"א. הא לאו הכי אפילו מודיעו ללוה ולעדים שהם של עובד כוכבים אסור. ב"י לדעת הר"ן:

סעיף עב

אפוטרופוס על נכסיו. כתב הב"ח דוקא על כל נכסיו מה שאין כן כשלא נעשה סנטר או אפוטרופוס אלא ללוות מעותיו ברבית כדאוסר בהילך שכרך והלוה מעותי ברבית כו' ומדברי תלמידי רשב"א וב"י שכתבו גבי הילך שכרך דבאומנתו בכך מותר נראה להדיא דל"ד על כל נכסיו ואפשר אף הב"ח לא קאמר אלא כשאין הדבר מפורסם וכן משמע מסוף דבריו דמסיים בטעמא דאין הכל יודעים שנעשה אפוטרופוס או סנטר של עובד כוכבים מאחר שאין נושא ונותן בשאר נכסיו של עובד כוכבים:

סעיף עג

אסור. ורבית קצוצה הוא כן הוכיח הריב"ש. ב"י:

סעיף עד

אלא ע"י עובד כוכבים. באופן שאין בו איסור ועל הדרך שנתבאר למעלה וה"ה אם טוען על ידי סחורה לקחתי הריוח ושאר היתר כיוצא בזה וכן כתוב בתשובה סי' קל"ב דף ס"ד ע"ב עיין שם:

סעיף עה

בלא שבועה. דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ובודאי בהיתר עשה כל מה שהיה יכול לעשות:

סעיף עו

איני יודע כו'. וה"ה אם אומר להד"מ צריך לישבע היסת. ב"י בשם תשובות הרשב"א וכ"כ המחבר לקמן סי' קע"ז סי"א וכ"פ העט"ז וכן דעת הב"ח והסמ"ע בח"מ סי' פ"ב ס"ק ל"ד דלא כהיש חולקין בהג"ה סימן קע"ז שם:

סעיף עז

פטור אפי' כו'. דוקא בכאן שלא נתברר שלקח הרבית אבל אם נתברר שלקח רבית אין היתר אלא שטוען מעות של יתומים או צדקה היה אין המלוה נאמן וכמ"ש בסי' ק"ס ס"ק ל"ב:

סעיף עח

כגון שהיה לו משכון כו'. משמע אפי' טוען הלויתני ק' בר' על המשכון ברבית קצוצה והלה משיב היתר עשיתי עמך פטור בלא שבועה וכן משמע בב"י וכ"ש אם טוען הנחתי לך משכון בעד רבית והלה טוען שנעשה מתחלה בהיתר והא דכתבו הרא"ש וטור לעיל סעי' י"ח ס"ק נ"ד דבטוען משכנתי לך משכון בר"ק והלה משיב אמרת לי שהוא של עובד כוכבים והוא מכחישו דישבע המלוה כו' יש לחלק דהכא שרי מטעם דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ואמרינן בודאי בהיתר עשה כל מה שהיה יכול לעשות אבל התם הרי לא עשה כלום בהיתר אלא שאומר עליך סמכתי שאמרת שהוא של עובד כוכבים א"כ עיקר ההיתר הוא מכח דבורו של הלוה והרי הלוה מכחישו לכך צריך לישבע. נ"ל:

סעיף עט

נשבע ופטור. צ"ע דהמרדכי כתב בסתם דנאמן המלוה בלא שבועה ומשמע אפי' במלוה ע"פ אלא שהב"י פירש דהיינו דוקא בשטר או משכון בידו אבל אם היה מלוה ע"פ פשיטא דאינו נאמן להוציא אפי' בשבועה עכ"ל ומביא בד"מ ולא ידענא אמאי פשיטא דהא י"ל מטעמא דאין אדם משים עצמו רשע אינו נאמן וכ"כ בסמ"ג לאוין קצ"ג דף ס"ג ע"ב בשם ר' יעקב דאם כופר ואומר מלוה ברבית היא אע"ג דאי בעי פטר נפשיה בפרעתי או להד"ם אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע עכ"ל ומביאו ב"י לקמן סי' קע"ז וקבעו בש"ע שם סעיף י"ב ובע"כ דמלוה ע"פ מיירי דאל"כ ליכא מיגו ואע"פ דבש"ע שם לא ביאר דבמלוה ע"פ מיירי מ"מ כיון דדבריו שם לקוחין מהסמ"ג משמע דמיירי כהסמ"ג ועוד דמ"מ מנ"ל לב"י לפרש דברי המרדכי דלא כפשט ולא כסמ"ג בגוונא דמיירי וכן במהרי"ו סי' ל"ז כתב בסתם דהלוה אינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע ונמשך הב"ח אחר הב"י ופי' דמיירי בשטר או משכון ואין זה במשמע בלשונו ודוחק לחלק ועוד דבד"מ סעיף ו' גבי האי דינא דלעיל סעיף י"ג לדבריך הראשונים וכו' הביא דברי

המרדכי הנ"ל וכ' עלה וכ"פ בסמ"ג דאפי' במקום מיגו אין הלוה נאמן דאין אדם משים עצמו רשע עכ"ל וצ"ע וגם העט"ז כתב כאן דנשבע הלוה ונפטר אע"ג דמשויה נפשיה ונפש המלוה רשיעי חזקה דממונא עדיפא ללכת אחריו ע"י שבועה עכ"ל ולקמן סי' קע"ז סי"ב כתב אע"ג דאי בעי פטר נפשיה בפרעתי או להד"מ והוה נשבע ונפטר אינו נאמן אפי' בשבועה דאין אדם משים עצמו רשע עכ"ל והדברים סותרים זא"ז וצ"ע:

סעיף פ

ואם יש שטר כו'. ול"ד לדלעיל ס"ס קס"ב דהתם ליכא למימר לא שביק היתרא ואכיל איסורא דהכא איכא ודאי איסור אבל התם לא סליק אדעתיה שיוקרו החטים כדי שידקדק שיהיו לו חטין בשעת הלואה וכן מחלק בתשובת הרא"ש כלל ק"ח ס"ס ז' בהדיא:

סעיף פא

נשבע ונוטל. כתב הסמ"ע בח"מ שם ס"ק ל"ג דדוקא הכא שמודה שיש בו רבית אלא שאומר בהיתר נעשה נשבע ונוטל בנק"ח כדין כל נשבע בשטר ונוטל אבל אם המלוה עומד בשטרו ואומר להד"ם שאין בו רבית כלל א"צ לישבע קודם שיתן המעות בנק"ח אלא משלם ואח"כ יתבענו וישבע היסת וכ"כ הב"ח שם ובס"ס זה ערבב הדברים וסתר דברי עצמו שבח"מ שם ע"ש ומ"מ צל"ע דדין זה שכ' הרב נשבע ונוטל נרשם בכל ספרי הש"ע סברת הב"י ממשמעות המרדכי וכ"כ בד"מ וז"ל כתב ב"י ואם בא להוציא הלוה והלוה אומר שהוא רבית אם המלוה מוחזק כגון שיש לו משכון או שטר המלוה נשבע ונוטל כו' עכ"ל ובב"י כתב להדיא איפכא לדעת המרדכי דבשיש לו משכון או שטר נוטל בלא שבועה כשטוען בהיתר עשיתי עמך ע"ש וצ"ע ועיין בעט"ז ובתשובות משאת בנימין סי' ס"ז ובב"י עוד מדינים השייכים לכאן:

סעיף פב

מותר. נ"ל דמיירי בענין שהעובד כוכבים סומך על המשכון לבד כגון שהמשכון הוא טוב או שאומר לעובד כוכבים איני משתעבד לך כלל אלא יהא אחריותך על המשכון לבד הא לאו הכי לא עדיף מאילו נתן משכון להשכינו אצל העובד כוכבים ברשות לעיל ס"ק ס"א דאסור ובהכי מיירי הכל בו בשם מהר"ה והב"י כ' אבל הכל בו כו' הבין דפליג וגם מהרש"ל השיג על הכל בו ומביאו הסמ"ע בח"מ סי' ע"ג ע"ש ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף פג

אין ראובן חייב לפדו' המשכנו כו'. דכל כה"ג ראובן נעשה שלוחו של שמעון להוליך המעות לעובד כוכבים ולהלוותם לו ברבית ואין עליו הכרח לפדות המשכנות או למכרן. שם. ועיין לעיל סעיף י"ג:

סימן קע

סעיף א

ה"ז מותר. ל"מ הלוהו ק' בק"נ אלא אפילו התנה עמו לתת לו כך וכך רבית לחודש. ב"י בשם בה"ת ומביאו ד"מ:

סעיף ב

וי"א שאינו כו'. וכתב ב"י דלכתחלה מורים דכל שיכול לתבוע לערב תחלה אסור עד שיקבל עליו שלא לתבעו עד שיתבע הלוה תחלה ולא ימצא לגבות ממנו או שיהא אלם ואין ב"ד יכולים להוציא ממנו או שאינו בא לדין כגון שברח וכה"ג דכל שהוא ערב כעין ערב דעלמא שרי אבל בדיעבד סמכינן אהי"א והיכא דקיימי זוזי שבקינן להו כדין הספיקות שהמע"ה עכ"ד מבואר מדבריו דבערב שלוף דוץ אפי' כבר פרע לו הרבית מוציאין מידו שלא כדעת הרב ובד"מ והב"ח מיקל עוד ופסק כהר"י קרקוז"א דאינו אסור אלא לכתחלה אבל בדיעבד יש לוכל ההפסד כיון דמחמתיה קפסיד ואין בזה משום רבית אפילו בערב שלוף דוץ ודעת כל הפוסקים אינו כן ונלפע"ד דהר"י קרקוז"א גופי' לא הקיל בזה אלא בערב קבלן אבל לא בערב שלוף דוץ ע"ש. ובהכי ניחא מה שהניח בתשובות משאת בנימין ס"ס ס"ז בקושיא על הר"י קורקוז"א והרב דבש"ס משמע דבישראל ערב הוי רבית דאורייתא די"ל דבש"ס מיירי בשלוף דוץ ובלאו הכי נמי לק"מ די"ל דס"ל כמו שכתב בעל העיטור והביאו ב"י דבש"ס מיירי דוקא בעובד כוכבים שלוה מישראל כו' ע"ש:

סעיף ג

אסור לישראל להיות. ע"ק אפי' אינו ערב שלוף דוץ משום דנמצא שממונו של מלוה מתרבה אצל הקבלן ואשתכח דישראל מישראל קא שקיל אבל לעיל ס"א בישראל הלוה מן העובד כוכבים אע"פ שממונו של מלוה מתרבה אצל הקבלן לית לן בה דהא עובד כוכבים מישראל קא שקיל רבית ושרי לדעת הי"א שאינו אסור אלא בשלוף דוץ ועיין בתשובת מהר"מ גאלנטי סימן כ"ב:

סעיף ד

שיש לו לפרוע. וירצה לשלם לאפוקי אלם או ברח וכה"ג וכמ"ש בס"ק א' בשם הב"י:

סעיף ה

שערב לו בעד הרבית. ובדקנו מידו. ב"ח. ור"ל משום דאל"כ הוי ערב שלא בשעת מתן מעות לגבי הרבית כדכתב המרדכי בשם הראב"ן ומביאו ב"י וד"מ מיהו היכא דזקף עובד כוכבים הקרן עם הרבית דכתב הרב לקמן דחשוב הכל כקרן פשיטא דאף לגבי הרבית הוי כמו שעת מתן מעות כמו הקרן וכ"מ בתשובת הר"מ שבמרדכי פרק א"נ בענין המלצר ע"ש:

סעיף ו

אבל אם ישראל ערב ולקחן מידו כו'. כן הוציא בד"מ מת"ה סי' ש"א וע"ש דמדמי לה לאומר תנם לחברך והפטר (לעיל סימן קס"ט ס"א) דאסור אע"פ שהעובד כוכבים המלוה מתנה ברבית עם הישראל השני והישראל השני נותן הרבית רק ליד העובד כוכבים אפ"ה אסור משום דהמעות ניתנים מיד ישראל ליד ישראל הב' ונראה כנותן רבית וה"ה בנ"ד ע"כ ולפ"ז משמע דאפילו לא נעשה ע"ק אסור וגם נראה דאפי' לא נעשה ערב כלל אסור דכיון שאין שליחות לעובד כוכבים א"כ אין הישראל הלוקח המעות אלא לוה וכיון דלוקח המעות מיד ישראל אסור ומ"מ נראה דהא דאסור כשהישראל לוקח המעות אפי' אינו ערב רק בעד הקרן היינו כשישראל נותן אח"כ הרבית אבל אם העובד כוכבים נותן הרבית שרי וכן משמע בת"ה שם ע"ש ודוק. ועוד נ"ל דהא מותר לומר לחבירו הילך זוז והלוה י' דינרין לפלוני דלא אסרה תורה אלא רבית הבא מיד לוה למלוה כדלעיל סימן ק"ס סי"ג כל שכן הכא דעדיף טפי ודוק שוב עיינתי בעט"ז משמע בדבריו להדיא כמ"ש ע"ש:

סעיף ז

ודוקא בלא משכון. וי"א דבלא משכון אפי' נטל העובד כוכבים המעות מיד המלוה ואפי' לא ערב הישראל אלא בעד הרבית לבדו אסור לישראל להיות ע"ק בעד העובד כוכבים שכיון שאמר ליה הישראל כ"ז שמעותי ביד עובד כוכבים אתה נותן לי דינר בחודש הרי כ"ז שאין העובד כוכבים פורע הוא חייב ליתן לו רבית נמצא שאחריות הקרן ג"כ עליו עד שיפרענו והרי זה כלוה מעות מישראל וא"ל כ"ז שאני נותן לך דינר רבית לחודש לא יהא לך רשות לכופני לפרוע לך הקרן עכ"ל עט"ז. והב"ח השיג עליו וכתב דדבריו הם מבה"ת והבה"ת מיירי שהישראל לוקח המעות מהמלוה ואין זה השגה דמדתלי טעמא דכיון שאם אין העובד כוכבים פורע הוא חייב ליתן לו רבית נמצא אחריות הקרן

עליו כו' משמע דאין חילוק אבל נראה דדברי בה"ת אינם ענין לכאן דהתם מיירי להדיא באומר בהדיא כ"ז שמעותי ביד עובד כוכבים אתה נותן לי דינר בחודש כו' והלכך כיון שאין בידו לכופו לשלם לו כ"ז שנותן לו הרבית כדמסיק וה"ז כלוה כו' לא יהא רשות לכופני כו' א"כ הרי אחריות הקרן עליו והרי הוא ערב בעד הקרן והרבית אבל היכא דאין אחריות הקרן כלל על הישראל שרי כדכתב בד"מ דהוי כהילך זוז והלוה לפלוני דשרי נ"ל ודו"ק:

סעיף ח

אבל אם נותן משכון כו'. ודוקא כשערב לו בעד הרבית אבל כשערב לו בעד הקרן ג"כ אסור וכ"כ הב"ח וכתב עוד ודוקא בסרסור וכה"ג דמביא המשכון מעובד כוכבים לישראל אבל משכונו של עובד כוכבים שהלוה עליו ישראל כבר ואח"כ הביאו לישראל חבירו שילוה עליו דאין כאן צד שליחות אלא מכירה כדכתב ר"ת ודאי אפילו לא ערב לו אלא בעד הרבית אסור משום דהוי קרוב לשכר ורחוק להפסד עכ"ל מיהו היינו דוקא במכרו לו להדיא ובגוונא דלא שרי אלא מטעם מכירה אבל בסתם דכתבתי לעיל בסימן קס"ט דלא שרי מטעם מכירה אלא משום שהוא משכונו של עובד כוכבים ולא נחלט לישראל אפי' הישראל נותן הרבית שרי וכן היכא שמוכרו לו אין איסור אלא להיות ערב אבל היכא שלא נעשה ערב והמלוה מתרצה אח"כ להחזירו לו מותר ליתן לו הרבית וכמו שבארתי כ"ז בסי' קס"ט ס"ק נ"ה ועיין עוד מדינים אלו בסימן קס"ט ס"ק ל"ד ומ"ז ונ"ב וס"ב:

סעיף ט

צריך לשלם לו כל הקרן והרבית. וא"צ לתבוע לא את הלוה ולא הערב עובד כוכבים ובמשכון אפילו לא קנו מידו צריך לשלם כיון דעל פיו החזיר המשכון ה"ל כערב בשעת מתן מעות וכמ"ש הטור בח"מ סי' ק"א ס"ה מיהו בפטר הערב צ"ע אי בעי קנין או לו דאע"ג דכ' המרדכי פרק א"נ והוא בהג"ה בח"מ סימן קכ"ט ס"ג דאם פטר הלוה ע"פ הערב ה"ל כשעת מתן מעות י"ל דדוקא פטר הלוה וכמ"ש בסמ"ע שם ס"ק ט' וז"ל פי' שפטר המלוה ללוה מיד ע"פ ערבותו לגמרי שא"ל מעתה לא יהיה לי עסק עמך כ"א עם הערב כו' אבל הכא שפטר רק הערב ועדיין יש לו עסק עם הלוה הרי לא נפטר לגמרי ונ"ל שזהו שכ' בהג"א פרק א"נ בשם ראבי"ה ישראל שנעשה ערב לחבירו כו' הקרן ישלם לו ואפי' לא הקנה לו דערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין כו' ואם ישראל פדה לעובד כוכבים משכונו שהיה לו בעד ישראל עבור הקרן ורבית חייב ליתן לו גם הרבית שהרי היה לו משכון על הרבית מן העובד כוכבים ואם פדה את ערב העובד כוכבים

שהיה ערב לישראל מן העובד כוכבים ונתערב הישראל במקומו בזה יש להסתפק עכ"ל ונ"ל דנסתפק אי הוי ערב בשעת מתן מעות כמו במשכון או בעי קנין דוקא דלא כב"י שמפרש בע"א. מיהו כ"ז בסתם ערב אבל ע"ק דינו כלוה עצמו והרי הוא כאילו פטר הלוה עצמו וק"ל:

סעיף י

אבל לא הרבית כו'. אפילו קנו מידו. ב"י:

סימן קעא

סעיף א

גובה קרן ורבית. אפי' רבית שעלה משנתגייר דמשעה שזקפו עליו במלוה ה"ל כולי' קרן כמו שנתבאר בסוף סי' הקודם. ת"ה והאחרונים:

סעיף ב

ולא הרבית. אפילו רבית שעלה קודם שנתגייר. הרא"ש וטור. וכתב הה"מ מן הדין יכול לגבות מה שעלה קודם שנתגייר אלא שחכמים תקנו לילך אחר זקיפה להחמיר ע"כ ומ"ש אחר זקיפה להחמיר לרבותא קאמר וכ"ש לא זקפו כלל דאסור אף במה שלא נתגייר וכ"כ הב"ח ועט"ז ולא כהפרישה:

סעיף ג

אע"פ שזקפן עליו כו'. וה"ה נמי לא זקפן כלל. טור ויש פוסקים. אבל ה"ה כ' שי"א דלא זקפן לא וכ"נ דעת הרמב"ם ע"כ ולשון המחבר הועתק מהרמב"ם וטוב להחמיר:

סימן קעב

סעיף א

וכותב כו'. משמע דטעם ההיתר הוא בשביל שכותב כך בשטר וכן משמע בטור וכ"כ התוס' דף ס"ז ריש ע"ב ולפ"ז אפילו יש כח ביד המלוה לגבות חובו כשירצה מותר וכן מוכח להדיא באשר"י ואפשר דגם ה"ה מודה לזה דמ"ש הטעם שאין כח ביד המלוה לגבות חובו כו' חד מתרי טעמי נקט ונ"מ דכל היכא שאין ביד המלוה [לכופו אף שביד הלוה לסלקו] אפילו לא כתב בשטר במשלם כו' שרי וכן מסיים הרב המגיד שם טעם זה ג"כ בשם הרמב"ן ומיהו פשט דבריו שם משמע דלעולם בעינן שלא יהא כח ביד המלוה לגבות מחובו כלום וכן נראה דעת המחבר:

סעיף ב
שאחר י' שנים. וה"ה יותר ועי' בתשובת מהר"ם אלשקר סימן קט"ו מדין משכנתא:

סעיף ג
וכן אם התנה כו'. כלומר אפי' התנה הלוה שיוכל לסלקו כו' וכ"ש לא התנה דשרי:

סעיף ד
מהשדה כו'. כלומר ל"מ שדה שפעמים אינו עושה פירות ונכנס בספק שמא לא יעשה פירות אלא אפילו בית וחצר שפירותיהן דהיינו הדירה מצויה תדיר מותר דלפעמים נמי יש קלקול בבית כדלקמן בהג"ה:

סעיף ה
יוכל לסלקו כו'. ע"ל ס"ק כ"ו איזה מקרי יוכל לסלקו:

סעיף ו
אפי' דבר מועט. אפי' פחות מכדי שיעור שדה אחוזה שהוא לזרע חומר שעורים סלע ופונדיון לשנה. ב"י וד"מ:

סעיף ז
וי"א דאין חילוק כו'. אינו מדוקדק דודאי יש חילוק לי"א אלו שהם הרשב"א וסייעתו בין אתרא דמסלקי לאתרא דלא מסלקי בלא נכייתא דבמסלקי הוי ר"ק ובלא מסלקי הוי א"ר כדאיתא בדבריהם להדיא אלא כיון דס"ס איסורא איכא לא ירד הרב לחלק בכך. ומשמע להדיא דלשתי סברות אלו אפילו יש כח ביד המלוה לגבות חובו שרי כיון דהוה בנכייתא ועל פי זה הוא גם כן המנהג ודלא כהעט"ז שהכניס בדברי הי"א רק שהמלוה לא יוכל לכוף הלוה כו' וכן נוהגין כו' וע"ש שדבריו מעורבבי':

סעיף ח
ויש מתירין. עיין בתשובת מהרי"ל שם משמע דאפילו בר"ק יש להתיר דמדמי ליה למעות של יתומים ולפי מאי דמסיק שם לאסור מעות של יתומים בר"ק וכ"כ הרב לעיל סימן ק"ס סי"ח ה"ה הכא וכ"כ מהרש"ל פרק החובל סי' ע"ב ע"ש שהאריך:

סעיף ט
על ספרים כו'. כ' בסמ"ע בח"מ סי' ע"ב ס"ק ה' דצ"ע דהא ראבי"ה במרדכי סוף פרק אלו מציאות אוסר גם בספרים בלא נכייתא ולק"מ דהא גם הרשב"א בתשובה לא מתיר בספרים אלא בנכייתא וכ"ז לא נעלם מעיני הרב שהרי כתב בד"מ וז"ל במרדכי ס"פ אלו מציאות אם הלוה לו על ספרים אסור ללמוד בהן ואפילו התנה עמו מיהו בנכייתא שרי ובפ' א"נ כתב דלרש"י דבית וחצר אסור בנכייתא ה"ה בספרים אסור אפי' בנכייתא

משמע דלר"ת דמתיר ה"ה בספרים וכ"כ ב"י ודלא כנ"י וכ"כ ב"י (ס"ס זה) תשו' הרשב"א דאפי' ספרים שרי בנכייתא וכתב מהרי"ל בתשובה סימן ל"ז וכתוב באגודה דנהגו להלוות על מקומות ב"ה ולישב עליהם משום דמצוה הוא כו' נראה דכ"ש ספרים עכ"ל ד"מ הרי שלא נעלם מהרב דעת ראבי"ה וסייעתו שאוסרים גם בספרים בלא נכייתא וע"פ דבריהם כתב וטוב להחמיר לעשות בנכייתא וק"ל:

סעיף י

אלא כשאחריות המשכונות כו'. אין ר"ל כשיאבדו המשכנות לא יתחייב הלוה לשלם חובו דהא משמע מדברי ה"ה בשם הרמב"ן דאפילו גובה משאר נכסיו מותר אלא ר"ל לאפוקי כשכותב לו אחריות על שאר נכסיו דאז כשיתקלקל המשכון מיד יש לו משכון אחר אבל כשלא כתב לו אחריות על נכסיו אע"פ שאם יתקלקלו המשכנות גובה משאר נכסיו מ"מ כיון שאין לו מיד משכון אחר שרי וכן משמע בטור וכתב הב"ח סי"ב דאע"ג דגובה משאר נכסיו מותר (ולפמ"ש א"צ לדחוק ולפרש לשון מיד שכ' הטור כמ"ש הב"ח אלא ה"ק דאין לו לבקש על נכסים אחרים דמיד יש לו משכון אחר) ובעט"ז לא הבין כן וע"ש שדבריו מעורבבים:

סעיף יא

אבל כו'. שאם יפול הבית או ישרף מיד יפרע משאר נכסיו. טור. ואע"ג די"ל שלא יצטרך לבית ולא ימצא לו שוכרי' כדכתבו התוס' משו' ה"ט לחוד לא נתיר דאין טעם זה אלא סניף לשאר טעמים כגון שריפה ונפילה. ד"מ ודלא כב"י:

סעיף יב

הפירות שאכל כו'. וכ"ש אכל טפי משיעור החוב שאין מוציאין ממנו:

סעיף יג

דהואיל כו'. כלומר דל"ד לדלעיל סי' קס"ז ס"ג דהכא המשכנתא היא בתחלה ברשות המלוה שלוה עליה וכמ"ש שם בס"ק י"א:

סעיף יד

מיהו כו'. וכן אם אמר אטרח ואייתי זוזי אמרי' בש"ס דלא אכיל המלוה שוב הפירות. וכ' הב"י בשם הרשב"א דהיינו באתרא דלא מסלקי ובנכייתא ושלים זמניה וזה אוכלו אחר זמנו בנכייתא כמו שהיה אוכל תחלה שזה מותר אע"ג דלא כתב ליה אכול בנכייתא כ"ז שתמשוך זו בידי וכ"כ בה"ת בשם הראב"ד וע"ש ועב"י ד"ה ואם אמר המלוה כו':

סעיף טו

אם אמר כו'. כ' ב"י בשם תלמידי רשב"א י"מ דוקא בב"ד וי"מ אפי' שלא בב"ד נמי:

סעיף טז

פירותי ברבית כו'. משמע דוקא היכא דהוי א"ר הוא דמנכינן ליה היכא דמיחה וכ"כ בעט"ז אבל היכא דאפי' א"ר נמי לא הוי כגון בנכייתא באתרא דמסלקי כיון דשרי אע"ג דמיחה לא מנכינן ליה עד דמייתי זוזי וכ"כ הב"י בשם הרשב"א וכ"פ הב"ח:

סעיף יז

אפילו כו'. משמע דר"ל אפי' הוא באתרא דלא מסלקי אלא עד זמן פלוני דמנכינן כל מה שאכל קודם זמן הסילוק וכדעת הרמב"ן שהביאו בה"ת והריב"ש וכתב דמ"מ לסלוקי לגמרי א"א דהא מקני' ליה אלא אכיל פירי בשומא ומנכינן ליה דמי כולי פירי כמה דשיימי ליה ב"ד עכ"ל. ובהא א"ש דלא תיקשי מה שכתב המחבר בח"מ סי' ע"ד ס"ג חוב דמשכונא דקאכיל מיניה פירות באתרא דלא מסלקי אם רצה אינו מקבל המעות קודם הזמן אא"כ מניח לו הפירות לאכול וסתם הרב כדבריו דהתם ה"ק דמחויב להניח לו לאכול בשומא מיהו דעת הראב"ד שהביא הב"י דקודם זמן הסילוק אינו יכול למחות ולא מנכינן ליה כיון דהוא באתרא דלא מסלקי וכן מוכח דעת הרשב"א שהביא הנ"י שם גבי אטרח ואייתי זוזי ונ"ל דספיקא דדינא הוא והמע"ה:

סעיף יח

מנכין לו כו'. שכיון שזה מוחה עליו שלא יאכל גזל הוא. נ"י:

סעיף יט

משכונא זו. דסורא אבל משכונא אחרת אסור אפי' אדם אחר שכרה כדלעיל סי' קס"ד וכ"כ הטור בשם הרמ"ה וכתב דאם התנה כן הוה ר"ק וגם הרב מודה לזה ודלא כהעט"ז וכתב הטור וכ"ש מה שנוהגין שהלוה נותן משכנות בעד הקרן והשוכר בפירות דהוי ר"ק:

סעיף כ

יכול כו'. מיהו נ"ל שצריך שלא יתנו בכך מתחלה בשעת הלואה. העט"ז:

סעיף כא

יש מי שאוסר. הוא הרמב"ן שהביא הרב המגיד שכתב הטעם דמשכנתא דסורא הוא מפני שאם שטפה נהר וכה"ג אינו נוטל כלום ואינו יכול לפרוע משאר נכסים אלמא דאם הלוה קבל עליו אחריות אסור אבל להפוסקים שכתבו הטעם משום דכתב לו כך בשטר או משום שאין כח ביד המלוה לגבות חובו כדלעיל ס"ק א' שרי:

סעיף כב
אינה נפדית כו'. כן הוא בכל הספרים וט"ס הוא וכן הוא בעט"ז נפדית לחצאין כדאיתא בתשובת הרשב"א ומה שכתב המחבר בח"מ סי' ע"ד ס"ד אם משכן לו שדהו או אפי' שתי שדות אינו יכול לכופו שיחזיר לו חצי המשכונות היינו שיכול לוה שיאכל הפירות עד שישלם לו הכל תדע שדברי המחבר הם דברי הרמב"ן שהביא בה"ת שער ס"ט שכתב שם ומה שאמרו לוה וגואל לחצאין לומר שפודה מחצה אלא שהלוקח אוכל שדה כולה כו' וכ"כ ר' ירוחם ני"ב בשם הרמב"ן והרשב"א בתשובה דגואל לחצאין ועל כרחו מלוה יקבל החצי ומ"מ יאכל המלוה כל הפירות כו' ומביאו ב"י בח"מ שם:

סעיף כג
בחוב קדום. אפי' בנכייתא אסור דבמאי קני פריטי אין כאן נסכא אין כאן. שם:

סעיף כד
אזלינן בתר מנהג. צ"ע דבה"ת כ' בהפך וכן הרשב"ץ הביא ב' הדעות ולא הכריע אלא דהב"י כ' ונ"ל דבמקום שלא נהגו לעשו' כ"א משכנתא דסורא סתם משכנתא הכי הוא ושרי עכ"ל ודוקא במשכנתא דסורא אבל לא בנכייתא כדכתב הבה"ת דדי למתירים בנכייתא והבו דלא לוסיף עלה ומביאו ב"י וד"מ וצ"ע:

סעיף כה
וכן אם כו'. אמרינן בש"ס דסתם משכנתא שתא דאי בעי לסלוקי ליה גו שתא לא מצי מסלק ליה וכ' הרב המגיד בשם הרשב"א דהיינו בסתם מקומות אבל אם היה שם מנהג לסלקו תוך שנתו הולכים אחר המנהג ומביאו ב"י וכ' שכ"נ מדברי הרמב"ם וכן כתב נ"י וכ"נ דעת הרב:

סעיף כו
הולכים אחר המנהג. ובמקום שנוהגין שאם לא יפדנו לזמן ידוע כגון בתחלת כל שנה ושנה או ט"ו יום קודם שיכלה השנה שוב לא יפדנו אותה השנה כתב הראב"ד דחשיב אתרא דלא מסלקי כיון שאינו יכול לסלקו בכל שנה אחר שיעבור הזמן וא"א הרא"ש ז"ל כתב דחשיב שפיר אתרא דמסלקי כיון שיכול לסלקו בתחלת השנה עכ"ל טור וכ' ב"י בשם הרשב"א וה"ה ותלמידי רשב"א כהראב"ד:

סעיף כז
ועיין בחשן המשפט. סי' ס"זס"ב נתבאר דין שביעית ובסימן קע"ה סנ"ז נ"ח נתבאר דין בר מצרא ובסימן רע"ח סס"ג נתבאר דין ירושת הבכור במשכנתא שכ' הטור בסימן זה ומה שהוזכר בש"ס וטור דמשכנתא באתרא דמסלקי אין ב"ח גובה ממנו מיורשי המלוה

לא נזכר בטור ח"מ גם המחבר לא כתבו בשום מקום משום דמידי הוא טעמא אלא משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח וכמו שפירש"י והיינו לדינא דש"ס אבל בזמן הזה גובה ממטלטלי כמ"ש הט"ו בח"מ ר"ס ק"ז א"כ אין נפקותא בזה:

סעיף כח

בדמים. אלו של דמי הלואה או שיוסיף לו מעט מ"מ הוא שוה יותר אסור. טור ורש"י ותוס' וכ"ד האחרונים וכ"כ נ"י דלא כדמשמע מהרב המגיד דכל שפסק דמים ידועים בשעת הלואה אע"פ שאינו שוה יותר אסור ומ"מ יש להחמיר לכתחלה:

סעיף כט

אסור. כתב הב"ח דהוי א"ר דצד א' ברבית הוא מדרבנן וכן מסיק בד"מ בשם ריב"ש סי' ש"ה ותס"ז וע"ל סימן קע"ד:

סעיף ל

אין הממושכן כו'. אפי' היה על הקונה לפדותו מותר לפי שבדיניהם הרי הוא כמכירה עד שיהא נפרע ולא יהא יפה כחו מכח העובד כוכבים וכשפודה אותה הרי המלוה כחוזר ומוכרה לו. כ"כ הפוסקים:

סעיף לא

הנותן חורבתו כו'. ע"ל ס"ס קס"ו בהג"ה:

סעיף לב

לוה כו'. לשון הרב מגומגם בזה ומה שעולה מבה"ת בשם הרמב"ן הוא דכשהמס מוטל על גוף הקרקע אע"פ שהמלוה אוכל הפירות מותר ללוה לשלם המס שהרי הקרקע שלו היא אבל כשהמס מוטל על הפירות כגון שהאדון נוטל עישור בתבואה וכיוצא בו אסור כי פרע הלוה לאדון אא"כ פורע מפירות השייכים למלוה וכתב עוד בה"ת שם שאסור להלוות לחבירו מנה ע"מ שישלם המס מאותה מנה אבל מותר לומר לו אלווך מנה ואם תרויח מהן תפרע תחלה המס והמותר יהיה שלך ואם לא תרויח אפרע אני משלי וע"ש ועיין לקמן סי' קע"ז סעיף ח':

סעיף לג

צריך להחזיר כו' גם השכר. היינו כשהמלוה היה דר בו בנכייתא וכהאי גוונא דלא היה אפי' א"ר אלא הוי כמכירה. רשב"א:

סימן קעג

סעיף א

וא"צ למעות כו'. ומוכר לו דבר שעתיד להתייקר כמו שיהיה בשעת היוקר דהשתא אין ריוח לעשיר בזה הקנין דאי לא קנאו זה היה משהה אותה בידו עד שעת היוקר אפילו הכי אסור כיון שאם היה מעות ללוקח היה קונה כשער של עכשיו והשתא בשכר המתנת המעות לוקח כיוקרא דלקמיה ש"ס ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב סי' קי"ד ד' נ"ג ע"ג:

סעיף ב

שאין לו שער ידוע כו'. וכתב ה"ה ובעל התרומות דבקרקע כיון דאין אונאה לקרקעות (וכמ"ש בח"מ סימן רכ"ז) וגם אין כיוצא בו נמכר בשוק כל שהוא דרך מקח וממכר שאינו נראה כרבית מותר אא"כ פירש בפירוש אם מעכשיו בכך וכך אם לזמן פלוני בכך וכך שאז אסור אפילו לא החזיק הלוקח עדיין בקרקע וכן לכל דבר שאין לו קצבה ואונאה ומביאם ב"י וד"מ:

סעיף ג

ביוקר לפרוע לזמן פלוני כו'. וכתב בה"ת בשם ר"ת דכל שלא אמר ליה אם תתן מעכשיו כו' אלא א"ל סתם באייר תתן לי כשער של אייר בין שיהיה אותו זמן יוקר או זול מותר אע"פ שדרכן להתייקר באייר ומביאו ב"י ומשמע דאפי' יש להן עכשיו שער ידוע מותר:

סעיף ד

שלא יאמר בפירוש כו'. וכ' הרמב"ם שאם עבר ומכר באם מעכשיו בכך וכך כו' הרי זה א"ר וכ' ב"י דכיון שאינו אלא דרך מכר אינו אלא מדרבנן:

סעיף ה

ויש מי כו'. וכיוצא בזה כתב בה"ת וכן משמע בתשובת מבי"ט דף ק"ה סימן ה' וע"ש ועיין בתשובת מהר"ל ן' חביב סימן ע':

סעיף ו

הרי זה מותר. למכרם לו לזמן בי"ב מאחר שהם שוים עכשיו י"ב שכן יקנם כל הבא לקנותם אלא שהמוכר בשוק בפחות אוזלי הוא דקא מוזיל מפני שצריך למעות. ב"י. ועיין בתשו' מבי"ט ח"ב סי' קט"ז דף נ"ד ע"א נפלה מחלוקת בין חכמי הדור במי שהלוה לחבירו מעות ע"מ שיקנה ממנו סחורה ידועה ביותר משוויה במעות בעין אי הוי רבית קצוצה או א"ר דמהר"י ן' לב וסייעתו סוברים שהיא רבית קצוצה והמבי"ט חלק עליהם עיין שם כמה חלוקי דינים באריכות:

סעיף ז
ודוקא שכבר נגמר כו'. ואז אע"פ שהלוקח לא יתרצה ליתן לו בפחות מיד אלא כמו שפסק תחלה ליתן לו י"ב לאחר זמן לא מחזי כרבית כיון דמתחלה פסק עמו בסתם בי"ב ונגמר המקח. ב"ח. ופשוט הוא:

סעיף ח
מותר למכרם כו'. כ' הגהת אשר"י דבעינן שהמלוה יסלק מן החוב ויזכה בו הקונה במעמד ג' ואם יש לו שטר עליו ימסרנו לקונה ויכתוב לו קני לך איהו וכל שעבודיה (כמ"ש בח"מ סי' ס"ו) ואם הלוה הוא עובד כוכבים ואמר המוכר להקונה אני מוחל לעובד כוכבים כל מה שחייב לי ולא אודיענו ובטח בי ואתננו לך ולא אזכה בו לעצמי אלא לצרכך ומעכשיו אני פטור ממך מותר ע"כ ומביאו ב"י וד"מ וע"ל סימן קס"ט ס"ס י"ח:

סעיף ט
ובלבד כו'. משמע אפי' לא מקבל עליו רק אחריות הדמים שקבל מהלוקח אסור וכ"כ בד"מ וכן משמעות הפוסקים וכ' בת"ה סימן ש"ג דאין חילוק בין מוכר מקצת חובו למוכר כל חובו. ד"מ:

סעיף י
אבל אחריות כו'. כתב ב"י בשם תשובת הרשב"א דה"ה אם קבל עליו המוכר אחריות שאם לא יוכל לגבות מחמת גזרת המלך מותר וע"ש:

סעיף יא
אסור כו'. דוקא כה"ג (דלעיל) שהלוה נותן למלוה עצמו פחות ממה שחייב לו לפטור מחובו זהו שרי דהוי כלוקח ממנו אבל הלוה אסור ליתן לאחר פחות מחובו כדי שישלם הוא למלוה חובו כשיגיע זמן דזה הוי רבית גמור כמ"ש לעיל סימן קס"ט וכן כתב הרשב"א בתשובה סימן תרפ"ו כו'. ד"מ:

סעיף יב
לשולחני כו'. כתב הטור בשם הרמ"ה דוקא שולחני דאורחיה בהכי אבל באינש אחרינא אסור עד דא"ל בפירוש דרך מקח וממכר דלא כמו שכתב ב"י דתוס' והרא"ש לא ס"ל הכי:

סעיף יג
דינר טבוע. היוצא בהוצאה ועיין בתשו' מהר"מ אלשקר סימן נ':

סעיף יד

שאינן טבועות כו'. משמע דוקא שאינן טבועות דהוי כפירי וכמו שכתב ב"י בשם תלמידי רשב"א בשם הרמב"ן וכן כתב נ"י וכן כתב עט"ז אבל טבועות אע"פ שהן מין אחר דמי להלואה ואסור וכן נ"ל שהוא דעת התוס' והרא"ש וכ"מ בב"ח ס"ה דלא כהפרישה ס"ו שכתב דהתוס' והרא"ש חולקים אהטור והמחבר ע"ש:

סעיף טו

ולי נראה וכו'. והעט"ז השיג על הרב בזה דכיון דהוה מטבע כפירות דרך מקח וממכר אינו יכול להוזיל גביה אלא מה שיש לו בבית אלא א"כ יצא השער דאז שרי אפי' אין לו כלום כדלקמן סי' קע"ה (ולעיל סי' קס"ג) וכ"כ הפרישה וכ"כ הב"ח ומהרש"ל ועיין בתשובת מבי"ט ח"ב דף ב' סי' ז' (אבל מה שכתב הב"ח על הרב ותימה רבה היאך פסק לקולא בדבר המפורש לאיסור בדברי הטור כו' תמהני מאד על תמיהתו שהרי הרב כ' שבקצת ספרי הטור הגירסא להיפך ושהוא הנכון):

סעיף טז

אלא דינר במעות. שאינן טבועות שהוא מין אחר אבל מעות במעות אע"פ ששניהם אינם טבועות כיון ששניהם מין א' וכן פירות בפירות אסור דה"ל הלואה ולא שרי אלא סאה בסאה אבל לא עודף כן משמע בפוסקים ומשמע דהיינו מסתמא אבל אם אמר בפירוש הלוה לי שהיא דרך הלואה אפילו פירות בפירות של ב' מינים אסור והיינו דאמרינן לעיל ס"ס קס"ב דאסור ללוות סאה חטין בסאה דוחן אפי' יש לו דוחן ע"ש:

סעיף יז

ואם אינן ברשותו אסור. למכור בפחות ודוקא כשיצא השער אבל לא הוקבע השער אפי' בשווים אסור למכור כשאינו ברשותו דשמא יתייקר והוי רבית כדלקמן סי' קע"ה וכ"כ הריב"ש סי' ש"ו וכ"מ להדיא בתוספות (דף ס"ג ע"ב) ד"ה וא"ל כו' ופשוט הוא ולפ"ז כי שרינן באין שומתן ידוע אפי' באין לו נמי ביצא השער בדוקא היא דלא כדמשמע בעט"ז:

סעיף יח

הקפה כו'. אבל פקדון מותר כדלעיל סי' קס"ב ס"ב בהג"ה וכן משמע בבית יוסף שם:

סעיף יט

ונאמן כו'. וכ"כ הרב לעיל סי' קס"ב ס"ב וסי' קס"ג ס"א וסי' קס"ט סי"ח ע"ש:

סעיף כ

וגם כבר גדלו קצת. ודוקא אם נותן לו אותן שהיו בשעת פיסוק אבל אחרות אסור. הגהת מרדכי:

סעיף כא
אסור. דל"ד לדלעיל דהכא מה שגדל אחר כך אינו גדל מכח מה שהיה בבהמה בשעת מכר דהא כי שקלת להאי כולה לגמרי אתי אחריני. ש"ס:

סעיף כב
ול"ד כו'. עיין בפוסקים עוד חילוקים אחרים:

סעיף כג
מותר להקדים כו'. פירש רש"י דהיינו בלא יצא השער ויש לו ול"ד לדלקמן סי' קע"ה ביש לו חטין לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא כולו החמיץ ואפ"ה שרי הכא מטעם שהיין מקולקל לא לקח ממנו וזה שהחמיץ מעיקרא קלקולו בתוכו אלא שאינו ניכר:

סעיף כד
ע"מ שיתן לו יין טוב בניסן. ולא חשבינן רבית מה שהמוכר מקבל עליו אחריות בשביל הקדמת המעות. טור ור"ל אחריות דחמוץ שיהיה יין טוב אבל אם המוכר מקבל עליו גם כן אחריות דיוקרא וזולא אסור וכן מוכח בבית יוסף. והדרישה הפך הדברים והאריך ולא ירדתי לסוף דעתו בכל דבריו. גם מ"ש דלא גרע מפיסוק פירו' דלקמן סי' קע"ה דיכול לפסוק המוכר אפי' ע"מ שיהא אחריו' דיוקרא וזולא על המוכר כו' ליתא דלא שרי לקמן סי' קע"ה אלא לפסוק כשער של עכשיו או כשער הזול אבל כשמוכר מקבל עליו אחריו' דיוקרא וזולא ודאי אסור (וכ"כ הב"ח בקונטרס אחרון דאסור) גם הראיה שהביא מהנ"י לאו כלום היא דודאי בין להמקשן ובין להתרצן בעינן שהלוקח יקבל אחריו' דיוקרא וזולא אלא דס"ד דמקשה דבחבית ידוע אפי' מקבל עליו הלוקח אחריות דזולא אסור לומר אי תקפה ברשותך ומשום אחריות דזולא חשיב כמו אחריות דתקפה עיין שם ודוק:

סעיף כה
בניסן. שבירור היין הוא עד ניסן ומעיקרא קלקולו בתוכו אלא שאינו ניכר אבל בתר הכי אפשר דמעיקרא חמרא והשתא חלא ואסור ויש פוסקים עד טבת ונראה דהכל לפי המקום והזמן שהוא עת בירור היין והתוס' כתבו דטבת לאו דוקא אלא ה"ה כל ימות השנה וכב"י כיון דמידי דרבנן הוא נראה דסמכינן על דברי התוספות ומביאו ד"מ ומ"מ יש להחמיר:

סעיף כו
וכן מותר כו'. קמ"ל הכא דאפי' בשאר ימות השנה שרי א"נ קמ"ל דאפילו חבית ידוע שרי:

סעיף כז
ואם יחמיץ כו'. עיין בח"מ סי' רל"ב:

סעיף כח
יהיה ברשות המוכר. ואין חילוק בין אם מושכו לרשותו או לרשות המוכר. טור. וכ"מ בתוס' והרא"ש:

סעיף כט
חבית כו'. כל הסעיף הוא ל' הרמב"ם והב"י והאחרונים נדחקו בישוב דבריו. הפרישה כתב דבדין הא' מיירי שהמקבל מחזיק המעות עד הקיץ ומרויח בו ושם הלואה עליו לכך בעינן שהמוכר יקבל אחריות ובדין הב' מיירי שאין דמי הלואה בידו כלל כו' והב"ח כתב דברישא אינו מקבל אחריות אלא עד הזמן אבל אחר שהגיע הזמן הרי היא ברשות הלוקח לכל דבר ויכול להחזירם לבעליו דג"ז בכלל אחריות דתקלה הוא ובדין הב' איירי דלא קבעו שום זמן כלל אלא לעולם אם לא ימכרנה כמו שירצה. יחזירנה לו עיין שם וכל זה איננו שוה לי ולבי אומר לי שטעות נפל בספרי הרמב"ם והאי שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה כו' צריך להיות אחר סוף דין השני מותר אע"פ שאם אבדה או נגנבה או החמיצה תהיה ברשות הלוקח שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה ה"ל להחזיר' לבעלים אבל ברישא לא שרי אלא מטעם דאבידה או שבירה היא באחריות (הלוקח) [המוכר] אבל לא היה יכול להחזירה למוכר כשלא היה מוכרו כמו שירצה. כן נ"ל:

סעיף ל
שכר טרחו כו'. בבית יוסף משמע דבעי למיתן ליה שכר עמלו ומזונו משלם וע"ל סימן קע"ז:

סעיף לא
לזמן פלוני. שאם לא היו מתנין ליתן לזמן פלוני אין כאן הלואה אלא שליחות הוא ואפי' היו רוצים לטרוח וגם לקבל עליהם מה בכך כיון דליכא הלואה. ב"י ופרישה:

סעיף לב
ואדם חשוב כו'. וכשמקבל עליו אחריות ונותן לו ג"כ שכר טרחו אפי' אדם חשוב שרי. ריב"ש מביאו ב"י:

סעיף לג
ויש מתירין כו'. אין כאן מחלוקת דגם הרמב"ם והמחבר מודים לזה כדמשמע בהרב המגיד וב"י אלא דמיירי באינו נותן לו שכר טרחו וכן לקמן סעיף י"ח שכ' הרב ויש מתירין אינם חולקי' אסברא ראשונה וכה"ג בדוכתא טובי (גם מה שנרשם בש"ע טור

בשם רש"י אינו מדוקדק דרש"י מתיר אפילו בלא אחריות ובלא שכר טרחו כמ"ש ריב"ש והרב המגיד):

סעיף לד

אסור. אע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כל ימי משך מהלך הספינה עד שובה עדיין לא יצא מידי הלואה דזוזי יהיב וזוזי שקיל ולא הדרא בעינייהו ומה שנוהגין לתת עשרים ליטרין למי שיבטיח מאה ליטרין שיש לו בספינה זו דרך אחרת לפי שאין כאן הלואה אלא כעין מכר שמקבל עליו אחריות מעות האחר בעד סך ההוא שנותן לו זה ואפי' יקדימו לו עתה הך' ליטרין אין חשש בזה. ריב"ש שם וע"ל סימן קע"ו סעיף קטן ט"ז:

סימן קעד

סעיף א

רבית קצוצה הוא. ולדעת האומרים דמשכנתא בלא נכייתא הוי א"ר לעיל סימן קע"ב ה"ה הכא כדמוכח בתוס' והרא"ש וכ"כ ב"י והרב לעיל ס"ס קס"ד ומה שלא הגיה כאן כלום הוא מפני שסמך עצמו אמ"ש לעיל והעט"ז שסתם הדברים לא כוון יפה:

סעיף ב

אינו תנאי. כיון שלא התנה המוכר וכ' הפרישה דהיינו דוקא באומר כן קודם גמר המקח אבל אם אמר כן בשעה שמתחיל המקח אפילו התנה הלוקח מהני כדאיתא בח"מ ס"ס ר"ז וכ"כ הב"ח וע"ש בסי' ר"ז איזה תנאי מבטל המקח ואיזה אינו מבטל ומשם תלמוד לכאן דכל היכא דהמקח קיים מותר ואם לאו אסור:

סעיף ג

וכן אם מכר לו קרקע. וא"ל קני מעכשיו וזוזי להוי הלואה גבך הלוקח כו'. טור. וכתבו הפוסקים דה"ה אם לא אמר בפירוש מעכשיו אלא שהחזיק או קנה כראוי וזוזי הוי מלוה ע"פ על הלוקח ומביאם ב"י וכך הם דברי הרב:

סעיף ד

מכר לו שדה כו'. ע' בתשו' מבי"ט ח"ב סימן כ"ו הביא תשובת רב עמרם גאון שהאריך בדינים אלו:

סעיף ה

ומוציאין ממנו כו'. כ' הב"ח ס"ס זה שנמשך אחר מ"ש בב"י וליתא כו' ואני אומר דהמחבר אזיל לטעמי' שפסק לעיל ס"ס קס"ד ור"ס זה כהרי"ף והרמב"ם וסייעתו דר"ק

הוא והרב שלא הגיה כאן סמך עצמו אמ"ש לעיל כמו שלא הגיה מטעם זה גם בר"ס זה גם בעיקר הדין נ"ל דהכא אפי' מ"ד דהוי א"ר מודה דמוציאין ממנו הפירות שאכל וכמ"ש הרא"ש דל"ד למשכנתא בלא נכייתא דהכא נהי דר"ק לא הוי מ"מ מחילה בטעות הוי דבתורת מכר ירד לתוך השדה והמכר אינו מכר דהוי כמניח את חבירו ליטול חפץ מרשותו או נתנו לו וכסבור שהוא שלו ונמצא שאינו שלו עכ"ל וכן דעת התוס' ושאר פוסקים שהביא ב"י בח"מ סי' ר"ז סי"ג ור"ל אבל במשכנתא ידע הלוה שהוא שלו ומחיל אלא שהדרישה וסמ"ע בח"מ ס"ס קפ"ב והב"ח דחקו עצמם לפמ"ש הטור דהפירות שאכל א"ר הוי ואינה יוצאה בדיינים ולא ביאר דמ"מ משום מחילה בטעות מוציאין ממנו משמע דמחילה גמורה הוי ועפ"ז דחקו עצמן ליישב דברי הרא"ש שמסכים לטור ואין דבריהם נראין גם תימה על הדרישה דהקושיא שהקשה הרא"ש מעיקרא דרבינא אדרבינא תשאר בקושיא לדעת הרא"ש ע"ש אלא נראה כמ"ש ב"י וד"מ דגם הטור מודה דמשום מחילה בטעות מפקינן מיניה ומה שלא ביאר כן נ"ל משום דממילא משתמע כיון דכתב דהוה א"ר ואינה יוצאה בדיינים אלמא דאינה יוצאת בדיינים משום דהוי א"ר ורבית לא שייך אלא מדעת הלוה כגון שהמוכר אמר מתחלה שהוא מוחל לו לאכול הפירות וכ"כ הראב"ד בהשגות דרבינא דאפיק פירי לאו משום רבית אלא משום גזלה אבל אם מחל לו והדר תבעינהו תו לא הדרי ליה כו' וה"ה כתב שם עליו ומ"ש אבל אי מחל כו' אפי' בר"ק המחילה מועלת כו' אפי' בר"ק המחילה מועלת בשכבר לקחו (וכדלעיל סי' ק"ס ס"ה כו') ואין זה השגה דמשכחת לה אפי' כשמחל קודם אכילת הפירות שיאכל אח"כ וכדלעיל סי' ק"ס ס"ה ודוק וכן עיקר לענין דינא דמוציאין ממנו הפירות שאכל דהא כל הפוסקים פסקו כרבינא דעבד עובדא ואפיק פירי ודלא כהב"ח אלא דיש סוברים משום רבית קצוצה ויש סוברים משום מחילה בטעות ועיין בח"מ סימן ר"ו:

סעיף ו

שניהם אסורים. מוכר לא יאכלם שמא ישלים הלוקח המעות ונמצא שקנה השדה למפרע והרי שאכל המוכר הפירות בשביל המעות שנשארו לו ביד הלוקח ולוקח לא יאכלם שמא לא ישלים המעות ולא יצאה השדה מרשות המוכר ונמצא שאכלה בשביל המעות שהיו לו ביד המוכר. טור:

סעיף ז

וה"ה אם המוכר כו'. כלומר שהמוכר אומר אוכלם ואם יגמר המקח אנכה לו דמי הפירות מהמותר מותר:

סעיף ח
זבין כו' דהדרי זביני. כמ"ש בח"מ סי' ר"ז ס"ג ע"ש:

סעיף ט
בדבר מועט בשנה והקדים. שזה מותר כדלקמן סי' קע"ו ס"ו:

סעיף י
מותר. ול"ד למוכר שדה וא"ל לכשיהיה לי מעות תחזירהו לי דר"ס זה דהכא שאני כיון שהוא מנכה שכר הזמן שהיה הקרקע תחת ידו:

סעיף יא
ובדרך זה כו'. משא"כ במשכנתא לעיל סימן קע"ב ס"ג:

סימן קעה

סעיף א
אין פוסקים כו'. שזה מוזיל גביה בשביל הקדמת המעות ומקבל עליו שאם יתיקר יתן לו בזול כמו שהן עכשיו אבל משיצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ואין כאן רבית שיכול הלוקח לומר אם היה מעותי בידי הייתי יכול לקנות בשוק כשער של עכשיו והוי כאלו המוכר קנה אותם ללוקח וזכה בהם ללוקח ואע"פ שנתייקרו ברשות לוקח נתייקרו וכן כשיש למוכר מאותו המין מותר אע"פ שלא יצא השער כדלקמן סעיף ד' דכיון שיש לו יכול למכור סחורתו בזול והרי נקנה מיד ללוקח ואפילו מכר אח"כ המוכר מה שהיה חייב ליתן להלוקח כפי מה שהוא שוה בשעת פסיקה וק"ל:

סעיף ב
ומשיצא השער כו'. ואם יצא השער בכרך א' אע"פ שכל העיירות הסמוכים לה אין להם שער פוסקים על שער של אותה כרך ש"ס ופוסקים וכתב ב"י מיהו נ"ל דוקא כשהן מסתפקות ממנה אבל אם אינן מסתפקות ממנה אע"פ שהן סמוכות לה לא אזלינן בתרה אלא בתר שער מקום שמסתפקי' ממנה ונ"ל דאם מסתפקין עיירות הסמוכות להן מעיר זו ואין בעיר זו שער קבוע הולכים אחר העיר היותר גדולה שמסתפקי' ממנה ע"כ ומביאו ד"מ:

סעיף ג
ויש להקל באיסור דרבנן. כלומר דכיון דדרך מקח וממכר הוא אינו אלא מדרבנן וכן הלואת סאה בסאה לעיל סימן קס"ב אינו אלא מדרבנן והיינו דכתב הרב שם ס"ג וע"ל סימן קע"ה איזו מיקרי שער קבוע:

סעיף ד
לחדש ולישן. שכל זמן שיש חילוק בשער בין חדש לישן אינו נקרא שער קבוע הלכך אינו יוכל לפסוק עמו שיתן לו אפי' מהחדשות ד' בסלע ועב"י:

סעיף ה
פוסק. ללקוטות שיתן להם משל לקוטות כשער הלקוטות:

סעיף ו
ולא יפסוק לב"ה. שיתן לו אפי' משל לקוטות ד' בסלע דמסתמא ב"ה פירי שפירי יהיב אבל מותר לפסוק עם ב"ה שיתן לו ג' בסלע ועד"ר:

סעיף ז
אע"פ שעדיין כו'. וכתב הטור בשם ר"י דכיון שחסר תיקון קצת לא חשבינן ליה כמו בידו בענין שיכול לפסוק שוה ה' בד' אבל חשבינן ליה כמו השער הזול שבשערים אבל דבר שהוא בידו ואינו חסר שום תיקון יכול לפסוק אפי' שוה ה' בד' ע"כ וע"ל סימן קע"ג ס"ז:

סעיף ח
או שתים. אפילו אין בידו לגמרו אלא בידי שמים ומחוסר ג' אסור אפילו בידו לגמרו. טור:

סעיף ט
שראוין להתחסר כו'. כמו שנתבאר בח"מ סימן רצ"ב:

סעיף י
תן לי בהם יין אסור. אפי' יצא השער אלא א"כ יש לו יין כדלעיל ר"ס קס"ג:

סעיף יא
כשער הזול כו'. ולא מחזי כרבית דהא אי הוי מעותיו בידו הוי יכול ליקח תבואה בזול מה שאין כן בהלוה לו סאה בסאה והוזלה שאינו יכול להתנות שיתן לו אח"כ כשער הזול. פרישה וע"ל סימן קע"ג סי"ג:

סעיף יב
מקבל מי שפרע. היינו שלא חייב עצמו בקנין אחר רק בדברים וכמו שנתבאר בח"מ סימן ר"ד ור"ט ס"ו ע"ש:

סעיף יג
ואם היה שליח כו'. עיין בח"מ סימן קפ"ב ס"ו:

סעיף יד
המקח קיים. ויתן כשער של היתר והרבית אם נתן לו אין מוציאין אותו מיד המוכר. טור ועיין בח"מ סימן ר"ח ובסמ"ע שם:

סימן קעו

סעיף א
אבל אם שכרם כו'. מיהו אם הוציא המעות אע"פ שבאו לידו אותן המעות עצמן אסורין משום רבית הגמ"ר וכ' ב"י והיינו ודאי בשכרן להתלמד או ליראות דאי להוציאן אפילו לא הוציאן נמי אסור דכיון דמלוה להוצאה ניתנה מעת שבאו לידו כאלו הוציאן דמי:

סעיף ב
יש מתירין כו'. וב"י כתב דמשמע מדברי ת"ה דמ"מ אין לעשות מעשה להיתר וליתא דל"ק התם הכי אלא כשהלוה מבטיחו ומתנה שלא יהיו נאמנים על הקרן שנאנס או נגנב או נאבד רק בש"ץ והשמש אבל כשאינו מתנה כלום פשיטא דשרי כמ"ש לקמן סי' קע"ז ס"ק י"ז ע"ש:

סעיף ג
אסור לשוכרן להוציאן כצ"ל:

סעיף ד
דווקא כלים כו'. וכן יוכל להתנות שאם ישבר באונס ישלם לו דמיו אע"פ שמן הדין שוכר פטור מאונסין כמ"ש בח"מ סימן ש"ו וא"כ כיון ששם אותן בדמים ומתחייב באונסים הרי הדמים הלואה אצלו והשכר שנתן לו מחזי כרבית אפ"ה שרי כיון שאינו מתחייב בדמיו אא"כ ישבר וכל זמן שהוא בעין הוא מחזירו כמו שהוא ועד שעת שבירה הוא ברשות בעלים לזולא וגם הוא נפחת כו'. טור:

סעיף ה
מותר כו'. ול"ד לצאן ברזל דלקמן ר"ס קע"ז דהתם אינו עושה בהן מלאכה שיכחישו מחמתן והוא מקבל עליו אחריות מעתה וכ"כ ה"ה פ"ח מה"מ דין י"ג:

סעיף ו
בגוף הספינה כו'. נמצא מעלה לו שכירות ספינה טובה יותר מספינה רעה וע"ל סי' קס"ג ס"ד:

סעיף ז
ה"ז מותר. לפי ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (וכמ"ש בח"מ סימן שי"ז) הלכך כי שקיל מיניה סלע בחודש דה"ל י"ב סלעים אין זה שכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לו לשלם שכירות עד סוף החודש והאי דא"ל אם מעכשיו תתן לי הרי לך בי' סלעים אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות ומוגיר לו בפחות משויה. ש"ס ורש"י:

סעיף ח
אבל אם כבר כו'. כלומר שהחזיק ונתחייב לתת לו מעכשיו השכירות י' סלעים (לחדש) [לשנה] אסור לומר תן כל חודש סלע וכ"ש אם כבר נתחייב לו השכירות דהיינו שהגיע הזמן פרעון של סוף השנה וממתין לו ונותן לו דבר בהמתנת המעות אסור ומבואר כאן דאין חילוק בין מעות שכירות למעות הלואה לעולם כל אגר נטר ליה אסור וכ"כ בד"מ וכ"ד ב"י לעיל ס"ס ק"ס ולא כהב"ח סי' קס"א ס"ב:

סעיף ט
סימן קע"ז. סעיף ט"ו:

סימן קעז

סעיף א
דהיינו כו'. ותוספות בשם ר"ת מפרשים דהיינו שפוסק דמים על הצאן וגם פסק דמי השבח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין יהיה שם שבח בין לא יהיה דחשבינן ליה כאלו יצאה מרשו' בעלים והוי רבית קצוצה וכתב ב"י דכ"ע מודים בזה לדינא:

סעיף ב
ה"ז אסור. והוי א"ר וכתב בה"ת בשם הראב"ד אפי' יהיב ליה שיעור פלגא קרנא בתורת רבית מחשבינן ליה כקרנא ולא משלם אלא פלגא אחרינא וקרעינן לשטרא ולא אמרינן בכי הא סלוקי בלא זוזי אפוקי הוא דלא אמרינן הכי אלא במשכנתא (לעיל סימן קע"ב) ומביאו ב"י וכתב דהיינו כסברת רבי' אפרים וסייעתו (דלעיל סי' קס"ג ס"ג):

סעיף ג
אסור. ולא מהני כשנותן לו שכרו כפועל בטל כדלקמן סעיף ב' דהכא כוליה מלוה היא. ב"י בשם הר"ן ושאר פוסקים:

סעיף ד
אין כאן הלואה כלל. אלא שליחותיה דבעל הסחורה קא עביד:

סעיף ה

כפועל בטל כו'. ולא כל שכרו אלא רואין אדם שבטל ואין לו שום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק ואפי' אם היה לו מלאכה שנותנין עליה שכר טוב ומתבטל ממנה אין אומדים כמה זה היה רוצה ליקח ליבטל ממלאכתו ולהתעסק בזה העסק שלא היה לוקח אלא הרבה אלא אומדין באדם בטל כדפי' טור וכן דעת יש פוסקים אבל הב"י מפרש דאומדים כמה רוצה ליטול פועל א' כדי ליבטל ממלאכתו לגמרי ובין שנותנים לו מלאכה קלה או כבדה שיעורו שוה וכן דעת יש פוסקים ועד"ר וב"ח ובמעדני מלך שהאריכו בזה ורש"י ויש פוסקים מפרשים שאם היה עושה מתחלה מלאכה כבדה ומרויח בה הרבה וזו היא קלה אומדים כמה יניח משכרו לעשות מלאכה זו. ותלמידי הרשב"א ויש פוסקים מפרשים שמשערין לו במלאכתו הראשונה כמו שהוא מרויח בשעת הבטלה כגון שהוא חייט ודרכו לתפור בגד בסלע בפרוס הרגל שהמלאכה מרובה ובשאר ימים תופרו בפחות מסלע שאינו מוצא להשתכר בה כ"כ וכך הוא נוטל עכשיו בשכרו וע"ל סי' שי"ב ובדרישה שם שהאריך:

סעיף ו

עסק אחר כל שהוא. משמע דאפי' העסק אחר אינו ממין זה העסק שרי כל שאינו מבטל מעסקיו מפני מעותיו של זה והוא דעת רוב הפוסקים:

סעיף ז

כל שהוא כו'. אפי' דינר לאלף כ"כ ב"י בשם הרמב"ם בפירוש המשנה:

סעיף ח

שלישו כו'. היינו הרמב"ם והמחבר סעיף ד' אבל להפוסקים שהבאתי לקמן דאם לוקח המקבל שני שלישי הריוח אפי' משלם לו חצי ההפסד מותר אם כן אפי' אין לו עסק אחר שרי ודוק:

סעיף ט

הואיל ויש לו עסק אחר כו'. אבל אין לו עסק אחר צריך ליתן להמקבל ב' שלישי הריוח ובהפסד לא ישלם רק שליש כדלקמן סעיף ד' דכיון שלא פסק עמו תחלה אלא שהמקבל אינו מתרצה לכך הלכך כשאין לו עסק אחר סגי בדינר אבל אם מתרצה מתחלה ליקח בעד שכר טרחו אפי' דינר או מותר שליש או עשירית (כלומר מה שיהיה ריוח יותר מחלק שליש או עשירית יהיה שלך והב"ח ס"ג כ' דבא"ל שליש השכר יהיה שלך אסור אפי' פסק עמו תחלה הואיל ולא קצץ לו דינר ידוע ול"נ שאין לחלק בזה) ע"כ דבריו בקצרה ע"ש שהאריך ודוק ואף כי דבריו נכונים מ"מ הדבר ברור דלענין הדין הכל

עולה בקנה אחד דגם מ"ש המחבר בס"ג דאם פסק עמו מתחלה אפי' בדינר מותר היינו שנתרצה המקבל למה שפסק דאל"כ מאי מהני פסיקא דידיה וק"ל:

סעיף י

וצריך להיות כו'. משמע דאעיסקא (דשייך ביה יוקרא וזולא וגם עומד בעין) נמי קאי והיינו כדעת ר"י שבטור ופוסקים וכ"ש בנותן לו מעות למחצית שכר דבהא אפילו המקילים מודים כדאיתא במהרי"ק שורש קי"ט מביאו ב"י וד"מ ובש"ע נרשם על וצ"ל כו' מהרי"ק שורש קי"ט ועל היש מקילין ב"י לדעת ר"י נ"ל שהמרשים טעה לפי שהבין שהרב בא לומר דצריך לקבל כל האחריות של פלגא הפקדון ולא סגי באחריות של חצי פלגא הפקדון דלא כב"י שכ' לדעת ר"י דשרי אם אחריות אונסים וזול על שניהם בשוה והדבר פשוט דגם הב"י מודה דצריך לקבל כל האחריות של פלגא הפקדון ומ"ש שיהא אחריות האונסין על שניהם בשוה היינו כל העסק קאמר וזהו פשוט ומ"ש הרב דצריך לקבל כל האחריות כו' בא לאפוקי סברת ריב"ן בטור ופוסקים דס"ל דסגי כשהנותן מקבל עליו אחריות הזול אע"פ שאחריות האונסים על המקבל והיינו היש מקילין ומתירין במקצת אחריות דהיינו אחריות הזול לחוד וזה ברור:

סעיף יא

אפילו אחריות דאונסין. ול"ד לדלעיל סימן קע"ג סי"ג דמותר לקבל עליו אחריות החמוץ דהתם מכר הוא. ב"ח ופשוט הוא:

סעיף יב

בד"א. דכשאין לו עסק אחר צריך ליתן לו כפועל בטל שלא פסק כו':

סעיף יג

הוי כשותפות בעלמא. וחולקים הריוח והפסד באיזה ענין שירצו ואין חוששין משום רבית:

סעיף יד

ואם פחתו יפסיד המתעסק שליש כו'. זהו דעת הרמב"ם אבל רוב הפוסקים חולקים וס"ל דהמקבל נוטל ב' חלקים ריוח ומקבל חצי ההפסד ומביאם ב"י ותימה על הרב (והעט"ז) שלא הביאם וגם על המחבר יש לתמוה דהא כללא נקיט בידיה דכל היכא דהרי"ף והרא"ש מסכימים לדעת א' הכי נקטינן ובב"י כ' דהרי"ף והרא"ש סוברים דחולקים בהפסד וכ"ש שכתב שכן גם כן דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והר"ן ונ"י וסמ"ג וכן נראה לפע"ד עיקר בש"ס ומיהו כ"ז בסתם מקומות אבל היכא שיש מנהג ידוע הולכין אחר המנהג היכא שאין איסור בדבר כמ"ש בה"ת בשם הראב"ד ומביאו ב"י:

סעיף טו
כשהוא כו'. כתב המרדכי פרק החובל שאם הלוה ראובן לשמעון מעות לזמן קצוב ואחר הזמן אמר המלוה ללוה יהיו בידך למחצית שכר המתעסק חייב באונסין כמו שהיה חייב מתחלה ומביאו ב"י וד"מ וכ"כ מהרש"ל פרק החובל סימן ע' וע"ל ס"ק ל"ח:

סעיף טז
ה"ה כש"ש. עיין בח"מ בהלכות פקדון וש"ש:

סעיף יז
שיהיה כל האחריות כו'. דוקא הכא דהוה מדרבנן שרי בכה"ג אבל לא ברבי' דאורייי' כדכתב בת"ה שהבאתי בס"ק י"ז:

סעיף יח
כל האחריות כו'. ומהרי"ק וסייעתו דמתירין (בס"ק שאח"ז) כשמקבל עליו אחריות דאונסין וגניבה ואבידה מפרשים כל אחריות דהכא היינו אפי' בחצי דמלוה אבל מ"מ גניבה ואבידה לא קביל עליה וכן משמע בב"י:

סעיף יט
כל האחריות כו'. כלומר בין דאונסין בין דגניבה ואבידה:

סעיף כ
בכל רבית דרבנן כו'. צ"ע דאדרבה בת"ה שם מוכח להדיא דאפי' ברבית דאורייתא שרי כשמקבל עליו כל האחריות דמייתי מעיקרא הגליון בתוס' שכתב בשם ר"ת וגם הא"ז ומרדכי וגם תשוב' מהר"מ על א' שקצב עם בחור לתת לו ההוצאה כו' דסברי דמותר להלוות אפי' בר"ק כשהנותן מקבל עליו כל אחריות המעות בין דאונסין בין דגניבה ואבידה ואחר כך כתב דיש תקנה לעשות שהמלוה יהא בטוח על הקרן דהיינו שהמלוה יקבל עליו שלא יהא נאמן אפי' על פי עדים שלא הזיקן בידים אם לא ע"י הרב והש"ץ וכה"ג אנשים יושבי אהלים וכה"ג אשכחן שכתבו הפוסקים בעיסקא דמותר להתנות עמו שלא ילוהרק על משכנות כסף וזהב ויטמינם בקרקע ואם ישנה יהא אחריות על המקבל ואע"ג דהכל יודעים שאין כלל בדעת הנותן שיתקיימו התנאים כו' וה"ה הכא אמנם אין ראיה מזה רק להתיר רבית דרבנן כגון עיסקא דמחצית שכר דאפי' אם היה המקבל מקבל עליו בהדיא בלא שום תנאי האחריו' לא היה אלא איסור דרבנן הואיל ואינו קוצץ עמו כלום אלא שאם יהיה ריוח יפול לאמצע אבל היכא דקוצץ עמו להדיא ואם לא היו התנאים ביניהם היה רבית דאורייתא מאן לימא לן דשרי לחפש צדדים ותנאים כדי להתיר מה שאסרה תורה כו' עכ"ל הרי שלא אסר רבית דאורייתא אלא

כשהלוה מבטיחו על הקרן ע"פ תנאי שלא יהיו נאמנים כל העדים רק הרב והש"ץ אבל כשהמלוה מקבל עליו כל האחריות בסתם בלי שום תנאי דאז הלוה נאמן ע"פ שבועה או בעדים אפי' ברבית דאורייתא שרי וכ"כ בד"מ וז"ל ומשמע דוקא באיסור דאורייתא החמיר אבל ברבית דרבנן מותר לעשות מעשה ועוד משמע דוקא בכה"ג אסור ברבית דאורייתא אבל אם היה בענין שאפשר שהמלוה יבא לידי הפסד קרן שלו כגון שכל העדים או הלוה יהיו נאמנים אפי' ברבית דאורייתא שרי עכ"ל אלא שאח"כ כתב אמנם בתשובת ריב"ש סי' ש"ח כ' נראה ברור להלוות לישראל דינר זהב השוה כ' דינרין אסור לפי שזו הלואה וקצץ לו דבר קצוב ברבית ואע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות כו' (והבאתיו לעיל ס"ס קע"ג) וכן משמע מדברי מהרי"ק שורש קי"ט דמלוה למחצית שכר ואח"כ קצב עם המלוה שיהא כולו מלוה ויתן לו הריוח מהן אע"ג דחצי האחריות על המלוה אסור משום ר"ק אע"ג דמתחלה באו לידו בהיתר כ"ש להלוות מתחלה שאסור במקום רבית דאורייתא אבל ברבית דרבנן מתיר מהרי"ק כמ"ש עכ"ל ד"מ ולפעד"נ דהמעיין במהרי"ק שם יראה דס"ל איפכא שהרי הביא שם תשובת מהר"מ שבמרדכי על הבחור שהלוה לך מעות מבואר שם בתשובת מהר"ם דאם קבל המלוה כל האחריות בין דגניבה ואבידה ובין דאונסים שרי אפי' בהלואת ר"ק וכן מסיים מהרי"ק עלה וז"ל הרי לך בהדיא דכיון שקצב לו ליתן ההוצאה דה"ל ר"ק ואע"ג דמקבל עליו אונסים מאחר דלא קבל עליו אחריות דגניבה ואבידה כו' ומ"ש שם דאם קצב עם הלוה שיהא כולו מלוה ויתן לו ריוח דבר קצוב אסור שאני התם כיון דלא קבל עליו רק חצי האחריות נמצא המעות הלואה הוא אבל היכא שמקבל אחריות דאונסים וגניבה ואבידה על כל המעות פשיטא דשרי ומתשובת ריב"ש סי' ש"ח נמי לאו ראיה היא דלא עדיף תשובת ריב"ש מדברי תוס' וסמ"ג ושאר פוסקים שכתבו ג"כ לעיל ר"ס קע"ה דאע"ג דהמלוה מקבל עליו אחריות אסור ואפ"ה פי' בת"ה שם דבריהם דמיירי בקבל עליו אחריות דאונסים ולא דגניבה ואבדה והיינו מקצת אחריות וא"כ גם דברי הריב"ש יתפרשו כן ולא שבקי' דברי גליון התוס' ור"ח וא"ז ומרדכי ותשובת מהר"מ ות"ה ומהרי"ק המפורשים בשביל דברי ריב"ש הסתומים וילמד הסתום מן המפורש ואדרבה מדברי התוס' והסמ"ג ופוסקים שכ' דרב אחא מיירי שקבל עליו אחריות דאונסין משמע דאם קבל עליו כל האחריות שרי דאל"כ הל"ל בפשיטות דמיירי שמקבל עליו אחריות ומדדייק למימר אחריות דאונסים אלמא דוקא קאמרי וכן בתשו' ריב"ש שם הביא כן דברי התו' וכ"כ בתשובת מבי"ט ח"ב ד' צ' סי' ו' ע"ש (וע"ל סי' קס"ז):

סעיף כא
רק קצתו. כלומר דאונסים לבד או דגנבה ואבדה לבד:

סעיף כב
הוי רבית. אע"פ שחצי האחריות על המלוה אסור משום ר"ק אם הוציא המעות ביציאותיו אע"פ שבאו לידו מתחלה בהיתר. מהרי"ק שורש קי"ט ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף כג
אם חצי כו'. שאומרים לו אם דומה לך שחצי הריוח עלה למה שנתת ואין משביעין אותו על הספק אלא א"ל זכור דאנאמונתך סמכינן הגמ"ר שם וכתוב בבדק הבית הטעם פשוט מפני שאינו טוענו ודאי ומיהו אם רוצה להחרים סתם רשאי עכ"ל ול"נ דאפי' טוענו ודאי המלוה פטור בלא שבועה אם אומר בהיתר לקחתי כדלעיל סי' קס"ט ס"ק ע"ג:

סעיף כד
הלוה כו'. ע"ל ס"ס קע"ב ומ"ש שם:

סעיף כה
ועיין בסי' קס"ג. צ"ל קע"ג. כי שם ס"ד כתב הרב מזה:

סעיף כו
ויש חולקין. והסברא הראשונה עיקר כמ"ש לעיל סימן קס"ט ס"ק ע"ד ע"ש:

סעיף כז
שמלוה ברבית היא. אע"ג דאי בעי פטר נפשיה בפרעתי או להד"מ אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע ע"כ לשון סמ"ג ומשמע דאפי' במלוה ע"פ אינו נאמן מה"ט וע"ל ס"ס קס"ט ס"ק ע"ז:

סעיף כח
נותן לו הוצאה כו'. אף על גב דהיה נותן ההוצאה בלא"ה אסור כדלעיל ס"ס קס"ו בהג"ה ע"ש:

סעיף כט
במתנה כו'. קמ"ל אע"ג דמחזי כהערמה שודאי לא יעכב ב"ה מעותיו אפ"ה שרי. ב"י:

סעיף ל
ויש מתירין כו'. אין כאן מחלוקת דגם המחבר וסיעתו מודים לזה כדאיתא בריב"ש וב"י ולקמן סי"ח:

סעיף לא
אם נותן לו מעות כו'. וה"ה איפכא שנותן לו פירות ומקבל מעות כדלקמן סעיף י"ח:

סעיף לב

סי' קע"ו. סעיף ו':

סעיף לג

בכל שבוע ושבוע כו'. ול"ד לדלעיל סעיף י"ד באם אומר אם לא אפרעך נתחייבתי מעכשיו כך דינרין דלא הוי רבית גמור דלא מחזי כרבית כולי האי ב"י ובתשובת מהר"ל ן' חביב סי' ק"ג האריך בזה והעלה ג"כ שהוא רבית דאורייתא ע"ש ובתשובת מבי"ט ח"ב סי' נ"א דף כ"ו ע"ג חלק עליו שאינו אלא רבית דרבנן ע"ש באריכות ומדברי המחבר והרב נראה שהוא רבית דאוריי' וכ"נ ג"כ מתשובות ר"א ששון ס"ס קס"ב מיהו היכא שלא כתב לו ליתן קצבה בכל שבוע אע"ג שאינו משלם לו אלא לאחר זמן כגון שכתב בשטר שאם לא יפרע לו סוף תשרי ס' דינרין ישלם לו ס"ו סוף חשוון ליכא אלא איסור דרבנן וכ"כ בתשו' מבי"ט ח"ב סי' רצ"ח דף קמ"ט ע"ב ע"ש:

סעיף לד

המלוה כו'. ובב"ה כתב בשם א"ח דדוקא בשעת הלואה אסור לעשות כן לכתחלה אבל אם הלוהו כבר על המשכון ועתה אומר אם לא פרעתיך יהא המשכון מעכשיו שלך מותר ע"ש:

סעיף לה

יש מי כו'. צ"ע דהיש מתירין לעיל סי"ד משמע דחולקים כיון שאינו נותן לו בסוף מעות ודוחק לו' דכיון שהמשכון היה מתחלה ברשותו גרע טפי דהא בריב"ש שם מתיר מה"ט בהלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה פודהו לזמן פלוני יהא שלי אע"פ שהשדה שוה יותר מהחוב כיון דלא שקיל מעות לבסוף ואולי יש לחלק בין משכון דשדה למטלטלי:

סעיף לו

שיתן בעבורה כו'. כ' הב"ח דוקא כשהתנה שיתן בעבורה לאותו זמן תכף ק' זהובים אבל אם היה התנאי שאם לא יתן לו הסחורה לחצי שנה יתן בעבורה אחר כלות השנה ק' זהובים רבית גמור הוא דה"ל אגר נטר וכך מבואר בתשובת ריב"ש סי' של"ה והרבה נכשלים בזה ואין להם על מה שיסמוכו כי דבר פשוט הוא שזה אסור עכ"ל ועיינתי שם בריב"ש ולא די שלא מצאתי שם כן מבואר אלא אפי' שום משמעות כן לא מצאתי שם וכמדומה לי שכוון למ"ש הריב"ש שם וברגע בעבור קץ הזמן הוא מתחייב בבת אחת בכל התוספת ואין זה נקרא רבית אלא קנס ומותר כו' דסבר דהחיוב לשלם מיד חל בבת אחת ואינו מוכרח די"ל דחיוב הקנס חל מיד ומ"ה אם עשו ביניהם שאם לא יתן לו

לחצי שנה יתן לו ק' זהובים ככלות השנה והמלוה מחויב להמתין עד כלות השנה בהא מסתברא דרבית גמור הוא ולית דין זה צריך בשש:

סעיף לז

וקנו מידו כו'. בענין דלא הוי אסמכתא וכמבואר בח"מ סימן ר"ז:

סעיף לח

חייב כו'. כתב הב"ח דהיינו דוקא לסברת ר"ת דלעיל סי' קע"ה ס"ו ואין נראה כן דעת המחבר שהרי הביא שם סברת רשב"ם בתחלה בסתם ואח"כ סברת ר"ת בשם יש מי שאומר אלמא דס"ל דסברת רשב"ם עיקר אלא נראה דהכא כ"ע מודו כיון דהוא דרך קנס אלא דאסור משום הערמת רבית וכאן במוכר לו סחורה כיון דהוא דרך קנס אפילו הערמת רבית ליכא וכן משמע בריב"ש שם:

סעיף לט

וקנה כפי השער כו'. כתב הב"ח אבל לא בפחות משווייה כפי השער ופשוט הוא וכן נתבאר לעיל סי' קע"ג ס"ז ס"ק י"ח:

סעיף מ

או היתה לו הסחורה ההיא. כנגד מעותיו ואז יכול למכרה בזול כדלעיל סימן קע"ג וקע"ה. ב"ח. ופשוט הוא וע"ל סימן קס"ז ס"ק א':

סעיף מא

אם כו'. וכתב מהרש"ל פרק החובל סימן ע' מלשונות הפוסקים דמי שהלוה לחבירו ואחר כך אמר המלוה למחצית שכר ונאנס חייב הלוה באונסין) ואם הרויח הכל שלו ואם נותן מעצמו מותר ליקח דאין זה רבית מאחר שלא התנה מתחלה בכך ע"ש באורך:

סעיף מב

אין בו משום רבית. כיון דלא נתנו לו בתורת מלוה ולא שייך לומר קרוב לשכר ורחוק להפסד רשע אלא היכא דהתנה להיות רחוק להפסד וקרוב לשכר. מרדכי שם. וכה"ג כתב הבית יוסף לעיל ס"ס ק"ס ובב"ה בסי' זה בשם תשובת הרשב"א ע"ש באורך:

סעיף מג

סימן רצ"ב. סעיף ד' תשלום דינים אלו:

סעיף מד

סימן פ"א. סעיף ל' שם נתבארו חלוקי דין זה:

סעיף מה
אם דרך כו'. וכן כל דבר שנותנים אותו בתורת עיסקא שמין אותו כפי המנהג בענין שלא יהא בו שום הפסד למקבל דאל"כ יהיה רבית. טור. ועיין במפרשים האחרונים:

סעיף מו
בפני ג' כו'. עיין בח"מ סימן קע"ז סי"ח:

סעיף מז
הנותן כו'. כתב בב"ה בשם הריטב"א דמסתברא אי מניח שטר ביד שליש תו ליכא למיחש למידי ושרי:

סעיף מח
לא יצרף הריוח כו'. אפילו שיכתוב בלשון עיסקא אסור. דרישה. והקשה עוד בדרישה סל"ג דהא בלא"ה אסור משום שקצץ וכדלעיל ס"ו וע"ש תירוצו ול"נ דשאני התם דקצץ בדבר ידוע אף אם לא יהיה ריוח מה שאין כן הכא. שוב מצאתי כן בקונטרס אחרון:

סעיף מט
ויכתוב אותם מלוה. אפילו הקרן לחוד) וכ' הב"ח דאע"ג דאין לגבות הריוח ממנו בע"כ מ"מ אם המקבל רוצה לקיים התנאי שהתנה עמו בע"פ יכול לקבל ממנו כיון שנתן לו בתורת עיסקא ואם התנה עמו בע"פ בפני עדים חשבינן כאלו מפורש העיסקא בשטר ומוציאין ממנו בע"כ עכ"ד ועיין בח"מ בטור סימן י"ח ובמפרשים לשם:

סעיף נ
אדם גדול כו'. כתב ב"י ובה"ת דבאיניש אחרינא אי קדים מרא עיסקא ותפיס לא מפקינן מיניה דה"ל א"ר אבל באדם גדול כיון דפשיטא לן דלאו באיסור אתני מפקינן מיניה ומביאה ב"י וד"מ:

סעיף נא
דנין כו'. וי"ו של ובהפסד וי"ו מחלקת היא כמו או בהפסד:

סעיף נב
לא יקבל כלום כו'. ואין לומר יתן לו שכרו כפועל בטל (כדלעיל סעיף ב' ד') דשאני הכא דכתב בשטר מחזי טפי כרבית. הגהת פרישה וכן מוכח בב"י לעיל ריש סימן קע"ו גבי מה שכ' יש לומר שהרא"ש כ"כ לומר שאם לא היה כתוב בשטר ה"ל לרבא לומר שיתן שכר טרחו כפועל בטל ודברי רבינו הם במי שאינו רוצה ליתן כפועל בטל כו' ע"ש:

סעיף נג
נוטל המתעסק חצי שכרו כפועל בטל. שם וה"ה אם התנה מתחלה בדינר סגי בהכי כדלעיל ס"ב:

סעיף נד
לא יהיה כו'. שלא יתבטל מן העסק:

סעיף נה
ואם עשה כן. שלקח ומכר ממעות של עצמו חצי הריוח לבעל החנות כאילו התעסק במעות החנות:

סעיף נו
אינו יכול כו'. בב"י בשם ר' ירוחם דוקא שלא שינה אבל אם שינה שא"ל להתעסק בדבר פלוני ונתעסק בדבר אחר ואמר בפירוש לעצמי אני קונה ממחצה מלוה הכל לעצמו והוא שיאמר כן בפני עדים ע"כ וכן כתב הרב לעיל ס"ה ועיין בח"מ סי' קע"ו וקפ"ג ורצ"ב:

סעיף נז
נוטלן כו'. וכתב המרדכי דאפילו מיתומים קטנים נמי שקיל ותמהני היאך אפשר למישקל מיתומים קטנים הא אין מקבלין עדות עליהם כדאיתא בסוף קמא (ובח"מ סי' ק"י) עכ"ל ב"י. ותמהני על דבריו דהא אפשר כשנתקבל העדות בחיי אביהם דבכה"ג נפרעין מהן כדאיתא בח"מ סי' ק"ח עכ"ל ד"מ וכן כתב הב"ח ע"ש:

סעיף נח
סימן קע"ו. סעיף י"ט:

סעיף נט
נתן כו'. דוקא נתן דלא ה"ל לקבל מתנה ממנו כיון שאינו שלו אבל אם מכר המתעסק אין בעל הממון מוציא מידם דהא כל עיסקא ניתן למכר וברשות קנהו ממנו. פרישה:

סעיף ס
חייב לשלם. הנותן הראשון ואם אין לו חייב לשלם המקבל ממנו במתנה ולא זה שקנאו ממנו או קבל ממנו במתנה דאותו לוקח או מקבל מתנה ברשות לקחו ממנו שלא ידע דמשל עסק הוא. פרישה. והב"ח בקונטרס אחרון כ' פי' אף על פי שאין המתנה בעין ביד המקבל מתנה אלא שינה והחליפה בדבר אחר או שמכרה או נתנה לאחרים או הפסיד חייב המקבל מתנה מהמקבל לשלם לנותן אע"פ שלא היה יודע דמשל עסק נתן לו דדמי לגנב ופרע בחובו או בהיקפו שצריך להחזירו בחנם (וכמבואר בח"מ סי' שנ"ו ס"ו) וכ"ש גנב ונתנו במתנה ונראה דה"ה כשהמקבל נתן לאחרים בזול כדי להבריח

העסק מהנותן דינו כגנב שעשו בו תקנת השוק אם לא היה יודע הלוקח דמשל עסק היה ואם היה יודע דינו כקנה מגנב מפורסם כנ"ל ומדברי הפרישה נראה שלא הבין כך ולא ידעתי טעמו עכ"ל ולפענ"ד גם הפרישה סובר כן ומה שכתב דאותו לוקח או מקבל מתנה ברשות לקחו כו' אהשני קאי ודוק:

סעיף סא

לא אעסוק כו'. כלומר שהודיעו מההפסד וא"ל לא אעסוק עד שתקבל עליך שנפלוג בריוח מהיום והלאה ולא יהא הריוח משועבד לקרן הרשות בידו וכן הוא הפי' בדברי תלמידי רשב"א וק"ל. והב"ח כתב שאין הבנה לדברים אלו ושט"ס הוא ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף סב

לזמן כו'. כ' הב"ח דוקא לזמן אבל לא קבע זמן מצי למימר לחבריה הב לי פלגא רווחאי ופלגא קרנאי כו' אע"ג דלא הגיע זמן מכירתה לפי מנהג העולם ועי' בח"מ סי' קע"ז מדינים אלו:

סעיף סג

רק הריוח אין שומעין לו. דמזלא דבי תרי עדיף. ש"ס):

סעיף סד

כדין פועל כו'. כמ"ש בח"מ סי' של"ג:

סעיף סה

בשלו כו'. כלומר בחלק מלוה שלו ושל חבירו היינו חלק פקדון של חבירו וה"ה כל שאר שני מינים אסור אלא יהא הכל שוה:

סעיף סו

לא כסות כו'. דכל מילי בכלל פירות חוץ מכסות וכלים הרא"ש וכ"כ האחרונים וע"ל סי' ריז"ז סכ"ב ס"ק ל' וסי' רל"ב ס"ק ח' הטעם אבל הרמב"ם פ"ז משלוחין דין ז' כתב לוקח מכל מין שירצה ולא יקח לא כסות ולא עצים וכן כל כיוצא בזה עכ"ל משמע דס"ל הטעם דכסות ועצים אינם סחורה טובה ולפ"ז במקום שהוא סחורה טובה רשאי ליקח אבל הכ"מ שם כתב על דברי הרמב"ם ונ"ל הטעם דדוקא פירות שהזכיר רשאי ולא דבר שאינו נקרא פירות כגון כסות ועצים עכ"ל ולדבריו צ"ל דמ"ש הרמב"ם וכן כל כיוצא בזה ר"ל כיוצא בזה שאינו בכלל פירות או כל כיוצא בזה שאינו בכלל הלשון שאמר לו והשתא ניחא מה שתלה הטעם בנ"ל שהרי הוא מפורש בהרא"ש אלא בא לומר דצ"ל אף להרמב"ם טעם זה:

סעיף סז

גם לעצמו כו'. ממעות אחרים שאינו דמי השותפות מאותו המין וכ"ש מין אחר. ב"י והאחרונים. ול"ד לדלעיל סעיף כ"ט בחנות משום דבחנות מחויב לישב שם כל היום להתעסק בשלו ולא לבטל בעסק אחר משא"כ הכא. פרישה:

סעיף סח

שלא ימכרם ביחד. דשמא מה שקנה לעצמו אינו משובח כ"כ כמו השותפות ונמצא חבירו נפסד בכך. ב"י והאחרונים:

היכא דאיכא ספיקא דדינא או מחלוקת בין הפוסקים אי הוי ר"ק או א"ר כתוב בתשו' ר' אהרן ששון בסי' קס"ב בשם מהר"ש די מודינא דאזלי' לחומרא משום דהוי ספק איסור דאורייתא והוא חלק עליו דהוי ספק ממונא ולקולא דהמע"ה אם לא שרוב הפוסקים מסכימים דהוי ר"ק דהוי ספק איסור דאורייתא דאזלי' בתר רובא וכן נראה מדברי שאר אחרונים ונ"ל שהב"ד יאמרו לו שהוא עושה איסור בדבר ויאיימו עליו וכן ראוי להחמיר לעצמו אבל אם אינו משגיח בכל זה אין כח ביד ב"ד להוציא ממנו כיון דהוי ספיקא דדינא ולכאורה נ"ל ראיה ממאי דאמרינן בש"ס גבי מתנות כהונה ונתבאר לעיל סי' ס"א סעיף כ"ג וכן לקמן גבי בכור סי' ש"ה סי"ג וכן בכמה דוכתי דפטור משום המע"ה אע"ג דהוי מ"ע שבתורה וע"ל סי' רנ"ט ס"ק י"ד:

סימן קעח

סעיף א

ולא יגדל ציצת ראשו. והיינו שלא יגלח מהצדדים כו'. כ"כ העט"ז ונמשך אחר מ"ש ב"י דלא יגלח כו' פירוש דלא יגלח ציצת ראשו הוא אבל הב"ח חלק עליו וכתב דמלתא באפי נפשה היא דלא יגדל ציצת ראשו הוא שמגדלין השער לנוי וליופי כמו הבתולות דרך שחץ וגאוה וכ"כ הפרישה:

סעיף ב

של עבודת כוכבים כו'. אבל כגון אותם העשוים לועד שלהם להתיעץ על עסקיהם ולמשפט אין איסור לבנות כתבנית אותם היכלות. ב"ח וע"ש:

סעיף ג

מלבושים אדומים כו'. שאין דרך הצנועים להיות אדומים בלבושם וצבע השחור הוא דרך צניעו' והכנעה וכדאמרינן מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים ויתעטף שחורים כו' ועוד התם מסורת בידינו להקפיד על לבישת האדום לבני עמנו מהרי"ק שם:

סעיף ד

אבל דבר כו'. ע"ש במהרי"ק שהאריך בזה ומביא כמה ראיות וראיה א' שהביא מרש"י פרק כל הבשר (חולין דף ק"ז) גבי מים הראשונים האכילו בשר חזיר שפירש"י שהיה חנווני ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל ונבלה לעובד כוכבים ובא יהודי א' לאכול ולא נטל ידיו והאכילו חזיר אלמא שאין הישראל. צריך להיות מובדל במלבושיו עכ"פ עכ"ד. ואמר הגאון א"א ז"ל שהוא תמוה דמעשה זה שכתב רש"י הוא במדרש רבה פ' בלק (דף רע"ט סוף ע"ג) ואיתא שם שהיה בשעת השמד כו' עד א"ל בצנעא יהודי אני ע"ש ומבואר שהיו עובדי' את הש"י בצנעא ונט"י היה סימן לחנוני ולא סימן אחר ובשעת השמד ודאי מותר לשנות בגדיו כדי שלא יכירוהו שהוא יהודי וכמ"ש מהרי"ק גופיה שם ונתבאר לעיל סי' קנ"ז ס"ב וצ"ע:

סעיף ה

לא יביא כו'. משמע דוקא להביא שם ולהניחו אצל הפתיתין אסור משום העורכים לגד שלחן אבל אם היה שם א"צ להסירו וכן משמע מפרש"י וכ"כ ב"י בא"ח ס"ס ק"פ (בטורים שנדפסו שנת שמ"ח ושאר דפוסים ג"כ) בהג"ה וז"ל דוקא מביא אבל אם היתה מתחלה ע"ד זה לברך על השלם כדאיתא בזוהר פ' תרומה ש"ד אין להסירם מעל השלחן בשעת ברכה עכ"ל וכ"כ בס' באר שבע דף ס"ט ע"ד שכן משמע לו מפרש"י ושכן מצא בזהר פרשת תרומה ומה שהשיג שם על מהרי"ו בדינים והלכות סימן מ' שכתב שיש להסיר פת שלם מעל השלחן כשמברכין ברכת המזון כו' אינה השגה כ"כ דר"ל כשמביאין אחר שאכל פת שלם במקרה יש להסירו ואף על גב דפשט דבריו לא משמע קצת הכי מ"מ לאותבי דעתיה טפי עדיף וק"ל:

סעיף ו

ויש בזה איסור. מכל מקום מה שנוהגין בארצות אלו שעושין סעודה בלילה שלמחר מלין התינוק (שקוריך ווא"ך) אין איסור דדוקא לשום מיני מאכל על השלחן ולהניחם כך אסור משום דהוי כעורך לגד שלחן אבל בסעודה) אין איסור:

סימן קעט

סעיף א

וכ"ש. הוא משום תמים תהיה אסור לשאול בהן אבל העושה מעשה בקסמים וניחוש וכישוף איסור דאורייתא הוא כ"כ בפסקי מהרא"י שם ופשוט הוא ומבואר מדבריו שם דמותר לחולה לדרוש במכשפים וקוסמים כיון דאין איסור אלא משום תמים תהיה וגו'

ומהרש"ל בתשובה סי' ג' ובפרק כל הבשר סימן י"ג מביאו והאריך והעלה דאסור לחולה לשאול בקוסמי' ומכשפים היכא דליכא סכנת נפשות אפילו יש סכנת אבר ואם בא לו החולי ע"י כישוף או מקרה ורוח רעה מותר ע"ש וכיוצא בזה כ' הב"ח ס"ס זה וכ"כ ב"י בשם הזוהר דאיסו' גדול הוא לדרוש במכשפים אפי' לחולה:

סעיף ב

אלא שאין לחקור כו'. עי' בא"ח סי' תרס"ד ס"א כ' הרב כיוצא בזה גבי צל הלבנה בהושענא רבה:

סעיף ג

וכן הוא המנהג. ועכשיו ראיתי המנהג שאומרים בפירוש שחטו התרנגולת שקרא' כתרנגול ושוחטין אותה ונראה דס"ל כהגהת רמ"ך שהביא ב"י וכדעת מהרי"ל בתשובה סימן קי"ח ע"ש:

סעיף ד

בית כו'. פרש"י בנה בית או נולד לו בן או נשא אשה אע"פ שאין ניחוש שאסור לנחש ולסמוך על הניחוש יש סי' סימנים בעלמא הוי דאי מצליח בסחורה ראשונה אחר שבנה הבית או שנולד התינוק או שנשא האשה סימן הוא שהולך ומצליח ואם לאו אל ירגיל יותר מדאי שיש לחוש שלא יצליח:

סעיף ה

וכן מותר כו'. משמע דעת הרב והפוסקים דאפי' לעשות מעשה ולסמוך עליו לעתיד על הפסוק מותר דחשיב קצת נבואה:

סעיף ו

ויש אוסרין כו'. ואליעזר ויונתן שאני כדאיתא בעט"ז וב"ח ע"כ:

סעיף ז

זהו כו'. ואע"ג דמכוון שלא יזיקו ומחברן למקום מדבר שלא ימצאו ביישוב ויזיקו אסור. ש"ס:

סעיף ח

ואפי' בשבת. דאסור להרבות בשיחה כמ"ש בא"ח סי' ש"ז:

סעיף ט

מותר. דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וג"ע וש"ד:

סעיף י
אין לו חלק לעוה"ב. לפי שאין מזכירין ש"ש על הרקיקה. ש"ס. משמע בקורא פסוק בלא שם אף ברקיקה ליכא אלא איסורא וכן משמע בטור בשם ר"י וב"י וכן משמע מדברי הרב והמחבר קיצר במובן דלא כהעט"ז שכתב שנראה כרוקק על פסוקי תורה כו' ומיהו י"ל דעל פסוקי תורה שיש בהן שמות קאמר וכן משמע מסוף דבריו ע"ש:

סעיף יא
וי"א כו'. כ' הב"ח ותימה דבפרק כירה גבי מרחץ ובית הכסא אמר אביי דדברים של קודש אף לאמרם בל' חול אסור הלכך נראה גבי לחש נמי מה שאסור בלשון קודש אסור נמי בלשון חול וכך הוא משמעות כל הפוסקים שלא הביאו הך דרש"י בשם רבו עכ"ל ותימה איך עלה על דעתו לדחות דברי רש"י ורבו בדברי' שאינם ענין לכאן כלל דדברי' של קודש היינו ענין קדושה כגון הוראה או איזה דבר תורה אסור לאמרו בל' חול אבל השם בל' הקדש הוא שם אבל בלשון חול אינו שם כלל והגע עצמך דהא מותר למחות שם שנכתב בלשון חול כגון גאט בלשון אשכנז או בו"ג בלשון פולי"ן ורוסי"א וכיוצא בזה ומה שלא הביאו הפוסקי' הך דרש"י כהאי גונא מצינו טובא הלכך אני אומר ודאי לכתחלה יש ליזהר בכל מה דאפשר וכמ"ש גם הרב אבל היכא דלא אפשר לא אפשר:

סעיף יב
תינוק כו'. וה"ה גדול שנחלה דאסור להתרפאות בד"ת אם לא להגן כדבסעיף שאח"ז:

סעיף יג
סימן ש"ו. סעיף ז':

סעיף יד
סימן ש"א. סכ"ה ונ"ז:

סעיף טו
דורש אל המתים כו'. נמצא בתשובת מהר"ח על הנודרים לילך לבית הקברות קצת היה נראה כדורש אל המתים כו' והב"ח כתב לקמן ס"ס רי"ז שכבר החזיקו במנהג זה ואין איסור בדבר ע"ש:

סעיף טז
ויש מתירין כו'. עי' בד"מ שהשיג על מ"ש הב"י דהראיה שמביא רא"מ משמואל דאזל לחצר מות כו' לאו ראיה היא שהיה ע"י השבעה וז"ל זה הדיחוי אינו כלום לפי המסקנא שהביא ר' ירוחם שכתב שעל ידי השבעה נמי אסור וא"כ ע"כ צ"ל דמה דעבד שמואל היינו לרוח ולא לגוף כדברי רא"ם עכ"ל ובעט"ז כתב דמה שכתב ב"י שהחילוק בין רוח

לגוף הוא מגומגם דאי דורש לגוף ממש בלא רוח אטו גוף לחודיה מידי ממשא אית ביה עכ"ל נ"ל שאינו מגומגם ע"פ חכמי קבלה ובזוהר בכמה מקומות כו' ע"ש:

סעיף יז

אוחז את העינים כו'. עב"ח שכתב בשם הרמב"ם דגם אחיזת עינים שאינו ע"י כשוף רק ע"י מראה ותחבולות ועל ידי קלות התנועה ביד אסור וכדבריו מבואר בדברי המגיה למיימוני הל' עבודת כוכבים פי"א ע"ש וכן כתב בתשובת הרב סימן ס"ז ע"ש:

סעיף יח

וע"י ספר יצירה מותר. לעשות לכתחלה דשמות הקדש הם והש"י נתן בהם כח שיוכלו לפעול על ידיהם החסידים והנביאי' והפועל בהם מראה גדולתו וגבורתו של הש"י שמו אך שיתעסקו בהם בקדושה ובטהר' ולצורך קדושת השם או לצורך מצוה רבה אשר לא נמצא זה בדורות הללו בעו"ה ואפי' בזמניהם מצינו שנענש ישעי' ע"ז וכ"ש בזמה"ז שא"א לנהוג בטהרה ובקדוש' ורחמנא ליבא בעי עכ"ל עט"ז ודבריו נכונים וכן נמצא בכמה מחברים דורשי רשומות שאין להשתמש בשמות הקדש כ"א לצורך מצוה רבה ודאשתמש בתגא חלף וכן כתב הרב לקמן סי' רמ"ו סוף סכ"א ודאשתמש בתגא חלף י"א זה המשתמש בשמות הקודש גם בספרי המקובלים מבואר שעון גדול הוא המשתמש בשמו ע"כ המונע יבורך:

סעיף יט

מעשה שדים כו'. עיין בב"י דברי רבינו ירוחם ותשובת הרמב"ן בזה:

סעיף כ

על הגניבה. וכיוצא בזה מפני שאינו עושה מעשה. טור ועב"י:

סעיף כא

שאוסר. מפני שנראה כמקטיר לשד:

סעיף כב

המקטר כו'. ז"ל רבינו ירוחם ני"ז ח"ה המקטר לשד הוי עובד עבודת כוכבים ואפי' אינו מקטיר לשם עבודת כוכבים אלא לחבר הוי בסקילה וכתב הרמ"ה דשמעינן מהא דהמקטר לשד לחברו ולכופו לעשות רצונו חייב משום בעל אוב עכ"ל וכתב ב"י ואיני יודע מה ענין בעל אוב לזה ונראה שצריך למחוק משום בעל אוב וחייב משום עבודת כוכבים קאמר עכ"ל ועל פ"ז דבריו כאן בחבור ותימה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס"ה ע"א) אמרינן אלא אמר עולא (בעל אוב דקתני בכריתות) במקטר לשד א"ל רבא מקטר לשד עובד עבודת כוכבים הוא אלא אמר רבא במקטר לחבר (פרש"י אינו מקטר

לשם אלהות אלא ע"י הקטרת נעשה המכשפות לחבר השדים לכאן) אלמא דמקטר לשד חייב משום בעל אוב ונראה ליישב דס"ל לב"י דש"ס משמע דמקטר לחבר היינו שמקטר סתם וע"י הקטרה נעשה שמתחברים עם השדים וחייב משום בעל אוב וכמ"ש רש"י אבל כשמקטר לשד אע"פ שעשה כן לחבר השדים חייב משום עבודת כוכבים דאל"כ מאי קא מקשה רבא לעולא דלמא איהו במקטר לשד כדי לחבר השדים קאמר א"ו לא משכחת בשום ענין מקטר לשד דאינו חייב משום עבודת כוכבים והרמ"ה דנקיט בהדיא מקטר לשד כלישנא דעולא אם כן אפי' כדי לחברו לעשות רצונו חייב משום עבודת כוכבים ועוד דע"כ משום עבודת כוכבים קאמר דאל"כ מאי קאמר שמעינן מהא היינו הך וכ"ש הוא א"ו הכי קאמר שמעינן מהא מדלא מוקי לדעולא במקטר לשד כדי לחברו אלמא מקטר לשד בכל ענין חייב משום עבודת כוכבים ועוד יש כמה הוכחות בש"ס ורש"י כהב"י וביארם הגאון א"א ז"ל בתשוב' ע"ש ונפקא מיניה דאם חייב משום עבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה כולה וכדלעיל סימן ג' וסימן קי"ט משא"כ אם חייב משום בעל אוב דלא הוי אלא מומר לדבר אחד וק"ל:

סעיף כג

הלומד מן האמגושי כו'. ולפע"ד נראה עיקר בש"ס דשבת (פ' כלל גדול דף ע"ה עמוד א') דמותר ללמוד מאמגושי מכשף דברי תורה ועניני כישוף להבין ולהורות וכן מוכח ברש"י ותוספות שם ונראה לי דגם שמואל מודה לזה דלא כב"י ודוקא ממין עובד כוכבים הלומד ממנו אפי' ד"ת חייב מיתה ומ"ש רבינו ירוחם בזה או שהוא ט"ס או דמיירי כשלומד עניני כישוף לעשות. והב"ח ס"ס קפ"ב נדחק וכתב דסתם מכשף מין הוא ואסור ללמוד ממנו להבין ולהורות אלא אא"כ ידוע שאינו מין כו' ולפי עניות דעתי נראה כמו שכתבתי:

סימן קפ

סעיף א

היינו ששורט כו'. וה"ה כותב בצבע תחלה ואח"כ שורט במקום צבע. ב"ח:

סעיף ב

על בשרו כו'. בכל מקום שיעשה כן על בשרו חייב בכל מה שיכתוב. טור:

סעיף ג

חבירו כו'. ע"ל סעיף י"א:

סעיף ד
פטור אלא אם כו'. כתב בית יוסף והאחרונים שנלמד מהקפת ראש דלקמן סי' קפ"א ולפי זה כי היכי דהתם איסורא מיהא איכא אף על פי שלא סייעו ה"ה הכא:

סעיף ה
אפר מקלה. וכ"ש עפר בעלמא. ב"ח:

סעיף ו
על מכתו. דמכתו מוכיח עליו שאינו עושה משום חקות העובדי כוכבים אלא לרפואת המכה:

סעיף ז
השורט כו'. ואינו ממלא מקום השריטה צבע:

סעיף ח
על מתו. בשביל מתו:

סעיף ט
ועל צער כו'. והב"ח כתב דאיסורא מיהא איכא אפילו על צער אחר ודלא כב"י:

סעיף י
ויש מי שאוסר. בעושה כן על המת אבל אם עושה כן בשביל התורה כלומר אדם גדול שמת ומצטער על התורה מותר. הרא"ש וטור:

סעיף יא
הקורח כו'. והוא הדין בכתובת קעקע דינא הכי. פרישה סעיף ט"ו:

סימן קפא

סעיף א
מימין ומשמאל. אצל האזן:

סעיף ב
כעין תער. שגוזז במספרים סמוך לבשר כעין תער:

סעיף ג
אבל מותר כו'. דל"ד לקטן דאתי לכלל חיובא כשיהיה גדול:

סעיף ד
ויש מסתפקים כו'. בעט"ז השמיט זה ולא כ' רק הסברא הראשונה וכ"נ דעת הב"ח:

סעיף ה
עבדים. אע"פ שדינם כנשים לענין חיוב מצות חייבין בהקפת ראש דנשים לא אימעטו מהקפת ראש אלא מדכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנם והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתת זקן דהא לית להו זקן ליתנהו נמי בהקפת הראש הלכך עבדים כיון דאית להו זקן ליתנהו בכלל היקש זה:

סעיף ו
אסורים. מספק:

סעיף ז
מיהו נראה כו'. והב"ח ס"ט כתב דצריך ליזהר שלא יגלח תחת הגרון כלל לא בתער ולא במספרים כעין תער כו' מיהו הא ודאי שרי כשאינו מגלח סמוך לבשר לגמרי אלא מניח קצת שיער דאין כאן השחתת זקן ע"כ ול"נ דעת הרב עיקר כיון דכל הפוסקים כתבו סתמא דבמספרים מותר אם כן הא דתרומת הדשן חומרא היא והבו דלא לוסיף עלה:

סעיף ח
בהקפת ראש האיש. לעיל ס"ו והב"ח חלק וכתב לאפי' מאן דמתיר בהקפת ראש האיש מודה דבהשחתת הזקן איכא איסור' מדרבנן להשחית זקן האיש ותימה דהא הקפה נלמד מהשחתה דכי היכי דליתנהו בבל תשחית שאין להם זקן ליתנהו בבל תקיף אם כן אם מותרים בהקפה כ"ש בהשחתה וק"ל:

סימן קפב

סעיף א
היו מכין כו'. משום לא ילבש גבר שמלת אשה שדרשו חז"ל דלאו דוקא שמלת אשה אלא ה"ה שאר תיקוני אשה לנוי וליופי ולעיל סימן קנ"ו ס"ב נתבאר דאסור לאיש להסתכל במראה משום לא ילבש גבר שמלת אשה ע"ש:

סעיף ב
ואפילו לכתחלה שרי. במקום שמעבירים אותו גם האנשים:

סעיף ג
במספרים. כעין תער אבל לא בתער:

סעיף ד
מראשו כו'. ל"ד דהא נתבאר בסי' שלפני זה דאסור להקיף ראשו וזקנו אלא ר"ל מראש גופו עד סוף גופו. פרישה:

סעיף ה

שמותר כו'. דודאי לרפואה קמכוין דאי ליפוי אדרבה ניוול הוא לו ואפשר דאפילו במפרש דליפוי קא עביד לא משגחינן ביה אלא אמרינן ודאי לרפואה קעביד. ב"י וכ"כ הב"ח אלא שנראה מדבריו כחולק אמפרש דליפוי קעביד ע"ש:

סעיף ו

בבגדו כו'. והב"ח כתב דמפירש"י משמע דוק' בית השחי אבל בית הערוה אסור אפילו על ידי בגד כדאמר רבי טרפון בריש פ' כל היד דכל המכניס ידו למטה מטיבורו תקצץ ועיינתי שם ברש"י פרק שני נזירים (נזיר דף נ"ט ע"א) ולא משמע מידי והא דנקט שם רש"י בית השחי ה"ה בית הערוה וכ"כ התוספות שם דאבית השחי ובית הערוה קאי ומההיא דר"פ כל היד אין ראיה דאדרבה הא אמרינן התם דבמטלית עבה מותר שאינה מחממת:

סעיף ז

לא תעדה כו'. כ' הב"ח דיש היתר בב' דברים הא' שאין איסור אפילו בדבר שהוא נוי וקישוט אלא באשה הלובשת בגדי איש להתדמות לאיש ואיש הלובש בגדי אשה להתדמות לאשה לנוי וקישוט אבל אם לובשין כדי להגן מפני החמה או צנה וכיוצא בזה מותר. הב' דאף להתדמות אין איסור אלא בדברים שהן עשוין לנוי וקישוט כו' ע"ש שהאריך ואין דבריו מוכרחים כ"כ ומ"מ נראה דהיינו דוקא בתיקוני אשה אבל אם לובש ממש בגדי אשה עד שאינו ניכר שהוא איש וכן איפכא בכל ענין אסור וכ"כ הרא"מ בספר יראים דאסור ללבוש אפילו דרך עראי ובדרך שחוק שהרי לא חילק הכתוב ולפי שראיתי בני אדם לובשין במלבושי אשה וגם אשה במלבושי איש בדרך עראי במשתאות של חתן וכלה וגם בענינים הרבה כתבתי כן עכ"ל ומשמע דבכל מלבושים קאמר ומיירי בגוונא דפרישה והב"ח נדחק בדבריו עיין שם. ולענין איסור לבישת גבר שמלת אשה בפורים האריך הב"ח כאן ועי' באורח חיים סימן תרצ"ו ומ"ש שם:

סעיף ח

אסורים להתעטף כאשה. ולא יגלחו ראשם כאיש. כל בו ורמב"ם פרק י"ב מהלכות עבודת כוכבים דין י' והוא מפ"ד דבכורים:

סימן קפג

סעיף א
ממקורה. מדכתיב והיא גלתה את מקור דמיה למדו חז"ל שאינה טמאה אלא בדם הבא מן המקור:

סעיף ב
והוא שתרגיש כו'. היינו מדאורייתא אבל מדרבנן טמאה אע"פ שלא הרגישה כדלקמן סימן ק"צ וכמה דוכתי:

סעיף ג
כחרדל. וה"ה פחות כ"כ האגור בשם ש"ד והגש"ד וכ"כ האחרונים ופשוט הוא:

סעיף ד
שבעה נקיים. היינו מדרבנן אבל מדאורייתא א"צ לישב ז' נקיים אלא זבה גדולה אלא שכדי שלא תבא לידי טעות החמירו חז"ל והצריכו לעולם ז' נקיים ועיין בעט"ז שהאריך בזה אף שאינו נהוג בזמן הזה וכתב לבסוף הארכתי קצת בסימן זה יען כי הוא מקור ויסוד שעליו נבנו כל דיני הנדה הנהוגים בזמן הזה כמו שיתבאר לפנינו עכ"ל ועם כל זה בבירור הדינים כ' וקבלו חז"ל הל"מ שי"א יום אחר ז' ימי נדה ואם ראתה באותן הי"א היא נקראת זבה ואח"כ חוזרת להקרות נדה וכן לעולם ז' ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה כו' ימי הנדות ואחריהם ימי הזיבות וכן לעולם כל ימיה וכ"ז מדין תורה עכ"ל וזהו דעת הרמב"ם אבל כבר השיגו עליו כל הפוסקים והסכימו שמשעה שהאשה נעשה זבה גדול' אינה חוזרת לימי נדות עד שתשב ז' נקיים ואין ימי זיבה אלא בי"א הסמוכים לז' שראתה בהם נדות כדאי' בב"י ע"ש וכן דעת הראב"ד ושאר פוסקים לקמן סימן קפ"ט גבי אין האשה קובעת וסתה בימי נדתה וימי זיבתה ע"ש ותימה שהעט"ז גופיה כתב בסי' קפ"ט סל"ב בימי זיבה כיצד כגון שראתה בר"ח וחזרה וראתה בט"ו בו שהיתה עומדת בימים שראויים לזיבה דהיינו בי"א יום שבין נדה לנדה עיין שם כו':

סימן קפד

סעיף א
כגון מעשרים לעשרים. או לכ"ה או לל'. ב"י ופשוט הוא:

סעיף ב

או מל' כו'. וסתם וסת מל' יום. טור. וכן הוא בש"ס ופוסקים ולקמן סוף סעיף ט' ור"ס קפ"ט והיינו אם לא קבעה וסת אז מסתמא וסתה כל ל' ובתוך ל' מיקרי שלא בשעת וסתה:

סעיף ג

שיש לה כו'. אבל אין לה וסת נתבאר דינה בסי' קפ"ו ס"ב:

סעיף ד

ואינה צריכה כו'. היינו להרמב"ם שהביא המחבר ר"ס קפ"ו אבל לרוב הפוסקים שהביא שם ולדעת הרב שם וכאן אין לה להחמיר כלל לבדוק לא לפני תשמיש שלא יהא לבו נוקפו כיון דראה אשתו בודקת מחשב שאם לא הרגישה לא היתה בודקת ופורש ולא לאחר תשמיש שלא יהא לבו נוקפו ופורש מכאן ולהבא והא דאמרינן בש"ס ולקמן סימן קצ"ו ס"ט כל היד המרבה לבדוק בנשים הרי זו משובחת היינו שלא בשעת תשמיש כן כתבו הטור והרשב"א ושאר פוסקים:

סעיף ה

צריך לפרוש כו'. היינו מדרבנן כן הסכמת רוב הפוסקים והאחרונים דוסתות דרבנן:

סעיף ו

ולא משאר קריבות. משמע אפילו חיבוק ונשוק שרי כמו שפסק ב"י ממשמעות הפוסקים ודלא כת"ה וכ"נ דעת הרב בסעיף י' וכן פסק הב"ח אלא שמסיים מיהו נראה דהמחמיר באלה תע"ב:

סעיף ז

אותו היום כו'. כתב הג"מ בשם אביאסף וכמה עונה יום או לילה ביומי ניסן ותשרי וחצי יום וחצי לילה ביומי תמוז וטבת עכ"ל וב"י דחה דבריו מאחר שהפוסקים לא הזכירוהו וגם לישנא דש"ס משמע דלא קפיד אלא על היום או על הלילה לא על השעות כו' והמעדני מלך דפ"ק דנדה והב"ח השיגו עליו דדברי האביאסף נכונים ומבוארים בש"ס פרק תינוקת (נדה דף ס"ה ע"ב) עכ"ד וכן מצאתי בראב"ן סימן שי"ח כהאביאסף ומה שלא הזכירוהו הפוסקים אין ראיה דבסתם יום ובסתם לילה מיירי ואה"נ דבתקופת תמוז וטבת יש לחשוב שעות זמניות וכה"ג מצינו בכמה דוכתי בש"ס ופוסקים כגון לענין ק"ש בא"ח ר"ס נ"ח ולענין חמץ בע"פ בא"ח סימן תמ"ג ס"א בהג"ה ולענין חישוב תקופות וכה"ג טובי ובא"ז כתב וז"ל פורש אדם מאשתו סמוך לווסתה כ"ד שעות אם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל אותו יום והלילה שלפניו וכן להיפך עכ"ל ועיין בראב"ן

סימן שי"ח ובש"ס פרק האשה סוף דף ס"ג ודוק נ"ל דדעת ראב"ן דודאי אם יש לה וסת קבוע ביום כגון שיש לה וסת לראות לעולם בתחילתו או לעולם באמצעיתו או לעולם בסופו א"צ לפרוש אלא אותו היום ולא לפניו ובהכי איירי בש"ס ופוסקים אבל אם רגילה לראות ביום ואין לה שעה קבועה רק לפעמים בתחלתו ולפעמים באמצעיתו ולפעמים בסופו א"כ כל היום וסתה ודמי כאילו היה וסתה כל היום ודאי דאשה שוסתה כל היום צריכה לפרוש כל לילה שלפניו ובהכי מיירי הא"ז ובזה מיושב שפיר מה שהקשה הב"י דהא"ז הוא נגד הש"ס ולפענ"ד להוציא מן הש"ס כמ"ש ודו"ק גם הב"ח כתב שמשמע שהירא דבר ה' נוהג כהא"ז וגם בהגהת ש"ד סימן ז' הביא דברי הא"ז במסקנא וכ"כ בא"ו של מהרי"ל בשם מהרי"ל:

סעיף ח

אבל לא בוסת התלוי בשינוי הגוף. לבד דא"צ לפרוש אלא זמן הוסת אם אינו בא לזמן ידוע כדלקמן סי' קפ"ט סכ"ד וכ"ה:

סעיף ט

ואשה שמשנית כו'. ע"ל סימן קפ"ט ס"ק ל"ט מ"ש בזה:

סעיף י

שלא הגיעה לימי הנעורים. היינו י"ב שנים ויום א' כדלקמן סימן קפ"ט ס"ק ס"ג:

סעיף יא

ולא הביאה כו'. וי"ו מחלקת היא כלומר או לא הביאה סימנים כ"כ הפרישה והב"ח וכן הוא לקמן סימן קפ"ט סכ"ז:

סעיף יב

סמוך כו'. ע"ל ס"ק כ':

סעיף יג

אינה אסורה אלא ביום. דכיון דוסתות מדרבנן ה"ל ספק דרבנן לקולא וא"צ לפרוש אלא ביום שהיה ודאי בימי נדתה. הרא"ש. ר"ל דאפילו ראתה קודם הנץ החמה מ"מ היום היה ודאי בימי נדתה משא"כ הלילה היה בספק וכן פירשו האחרונים ולפ"ז אם רגילה לראות בין השמשות ולא קים לן אי קודם או לאחר הלילה אינה אסורה אלא בלילה:

סעיף יד

אלא ביום. והב"ח כתב דראוי להחמיר מכח ספק לאסור ביום ובלילה ולפמ"ש לעיל ס"ק ז' כ"ש הכא:

סעיף טו

אסורה בלילה כו'. דבתר תחלת הוסת אזלינן כ"כ הפוסקים ולפ"ז אם רגילה לראות מקודם הלילה עד הלילה אסורה כל היום ובלילה כשיעור הנמשך בו ולפמ"ש לעיל ס"ק ז' א"כ (בהנץ) [בקודם הנץ] החמה אסורה כאן כל הלילה וכל היום [שלפניו] וביום שאחריה כשיעור הנמשך בו ובקודם הלילה אסורה כל היום וכל הלילה שלפניו ובלילה שאחריו כשיעור הנמשך בו ודו"ק:

סעיף טז

א"צ לפרוש כו'. ול"ד לסעיף ה' דצריכה לפרוש ביום כשיעור הנמשך בו דהתם רואה ראיה מרובה מסוף הנץ החמה עד תוך היום אבל כאן אינה ראיה אחת אלא הראיה שרואה בראשונה היא תחילת הוסת וכל מה שרואה אח"כ דמים יתירים הוא דאתוספו בה כ"כ הב"ח והפרישה כתב דדוקא לעיל דהמשך הוא דבר מועט סברא לומר דגם הוא מצטרף משא"כ כשהוא ב' או ג' ימים וכיוצא בזה כתב העט"ז ע"ש:

סעיף יז

משהוכר עוברה כו'. בסימן קפ"ט יתבאר כמה זמן שיעור הכרת עובר:

סעיף יח

כ"ד חדשים. עי' בא"ע סי' י"ג סי"א דאין חדש העיבור עולה למנין:

סעיף יט

א"צ לפרוש כו'. מצאתי בהגהת מהרש"ל לטור וז"ל ונ"ל דמיירי שלא קבעה וסת שלש פעמים בימי עיבורה או בימי מניקתה אלא שחוששת לוסתה הראשונה ודו"ק עכ"ל וכ"כ בהגד"ר סעיף ט"ו וע"ל סימן קפ"ט סל"ג:

סעיף כ

סמוך כו'. כתב הפרישה משמע דוקא סמוך אבל בזמן וסתה עצמו צריך לפרוש וכן לעיל ס"ק י"ב גבי קטנה ומיהו אין זה דיוק גמור כו' וכ"נ ממ"ש המחבר והעט"ז אפי' בתוך וסתה מותר בלא בדיקה וכ"מ מדברי הרא"ש ושאר פוסקים:

סעיף כא

אבל לכתחלה כו'. ול"ד למעוברת ומניקה דבסמוך דאפילו לכתחלה א"צ בדיקה דמעוברות ומניקות חזינן דדמיהן מסולקים אבל היתה במחבא לא ברי לן כולי האי דתהא מסולקת דמים דהא חזינן כמה נשים אף על גב דהוו במחבא לא שינו את תפקידם. בית יוסף והאחרונים:

סעיף כב
שאר נשים. דעלמא שאינן מעוברות ומיניקות או במחבא:

סעיף כג
עד שתבדוק. כתב בית יוסף ממשמעות הפוסקים דאפילו איחרה זמן מה אחר הוסת כיון שבדקה ומצאה טהורה והב"ח פסק דיש להחמיר כמסקנת המרדכי בשם רא"מ וכסה"ת וכהגהת ש"ד בשם סמ"ק דדוקא בבדקה עצמה מיד לאחר וסתה תוך שיעור וסתה אבל לא בדקה תוך הזמן אף על פי שלאח"כ בדקה עצמה ומצאה טהורה טמאה דחזקה אורח בזמנו בא ונפל לארץ ע"כ ולקמן סי' ק"צ סנ"א נתבאר איזה שיעור וסתה ע"ש:

סעיף כד
וכן הוא לקמן סימן קפ"ט. ס"ד וע"ש:

סעיף כה
ומ"מ כו'. ובא"ח סימן רמ"ו סט"ז כתב הט"ו מדברי הרמב"ם דלא יבעול לא ביום יציאה לדרך או ביאה מן הדרך שקשה לו ועיין בלבוש שם ובתשובת הרב קל"ב סימן ב' ועיין בפרישה בא"ע סימן כ"ה ס"י ובב"ח שם סעיף ג':

סעיף כו
המחמיר כו'. סמוך לוסתה ובעט"ז כ' ג"כ כדברי הרב ובא"ח סימן רמ"ו סט"ז כתב דבלילה קודם שיצא לדרך מצוה לבעול אפילו סמוך לוסתה כמ"ש בי"ד סימן קפ"ד ע"כ ודבריו סותרים זא"ז והעיקר כדברי הרב כאן:

סעיף כז
דכל מיני קורבה. אפילו חיבוק ונישוק ואע"ג דכתבתי לעיל ס"ק ו' בשם הב"ח דהמחמיר בחיבוק ונישוק תבא עליו ברכה נראה דהכא אין להחמיר כלל כיון די"א דאפי' בתשמיש חיוב ומצוה איכא:

סעיף כח
תוך עונה א'. דהיינו יום או לילה כדאיתא בש"ס ונ"י שם והיינו י"ב שעות כדלעיל ס"ק ז' ודו"ק:

סעיף כט
צריך להמתין. מיהו אם הולך לדבר מצוה א"צ להמתין כדאיתא בנ"י שם וכ"כ העט"ז ופשוט הוא ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול נראה דאין צריך להמתין משום

דהנ"י מפרש כן הש"ס דס"פ הבא על יבמתו ואין פירושו מחוור וגם כל הפוסקים לא פירשו כן:

סעיף ל

והגיע שעת וסתה. אבל קודם שעת וסתה וכן באין לה וסת קודם ל' א"צ שישאלנה:

סעיף לא

וא"צ כו'. בין אם היא ערה או ישנה בין קטנה בין גדולה טור מהש"ס וכתבו התוספות דלא לגמרי ישנה אלא אינה ערה כ"כ שיודעת להשיב שהיא טהורה אבל בישנה לגמרי נהי דליכא איסור נדה מ"מ אסור לבא על הישנה כדאיתא בנדרים והביאו האחרונים:

סעיף לב

מוסתות הגוף כו' וכיוצא בה. דברים אלו הם ע"פ מ"ש בב"י אבל באמת דבריו צל"ע דודאי אם יש לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף חוששת לעולם לוסתה ולא שייך לומר אימור לא ראתה ואין צריך לחוש לעונה בינונית כיון דיש לה וסת והכי משמע לקמן סימן קפ"ט ס"ס י"ט וכ"מ בדרישה סימן קפ"ט סעיף כ"ט דביש לה וסת לימים ולוסתות הגוף שוב אינה חוששת כלל רק לוסתה ע"ש וכ"ש לפי מה שכתב שם בס"ק ל' דעונה בינונית היינו מחדש לחדש א"כ הא כתבו שם הט"ו להדיא דביש לה וסת לימים ולוסת הגוף אין צריך לחוש שוב לוסת החדש והכי משמע פשט דברי הפוסקים בסימן קפ"ט דביש לה וסת הגוף לימים ידועים דינה ממש כיש לה וסת לימים בלא וסת הגוף כן משמע ברשב"א וטור גופיה שלא כתבו דין זה אלא גבי קפיצה וז"ל דכיון דוסתה תלוי במעשה ואימור לא קפצה ולא ראתה מחמת קפיצה א"כ אני חושש שמא בא האורח בעונה בינונית כו' עכ"ל אלמא דוקא גבי קפיצה כיון דהוא תלוי במעשה דידה דאי בעית קפצה ואי בעית לא קפצה אמרינן הכי אבל לא בוסתות הגוף וכן משמע בת"ה ובטור סימן קפ"ט שכתבו מתחלה וסת הקפיצות ואח"כ וסתות הגוף ואחר כך כתבו חומרא בוסת הקפיצות מבשאר וסתות שוסת הקפיצות בין שהוא קרוב יותר מעונה בינונית בין שהוא רחוק יותר חוששת לעולם לעונה בינונית כו' אלמא דוקא בוסת הקפיצות אמרינן הכי ולא בוסתות הגוף ועוד מדכתב הרשב"א בת"ה ומביאו ב"י וכן אם וסת הקפיצות מובלע בתוך ימי העונה ולא קפצה ולא ראתה הרי זה חוששת ליום העונה עכ"ל משמע להדיא אם קפצה וראתה אין חוששת ליום העונה כיון דכבר ראתה וכן כתב הב"ח להדיא בסימן קפ"ט סל"ה והוא פשוט ואם כן כשיש לה וסת לוסתות הגוף ולימים נמי כיון דיש לה וסת ודאי ראתה אמאי תיחוש לעונה בינונית וכן מוכח מדברי הרמב"ן שבהגהת מיי' פ"ד מהל' א"ב וז"ל אשה שיש לה וסת ה"ז מחשב ימי וסתה אם הגיע

שעתה הרי היא בחזקת טמאה היה לה וסת הגוף ולא וסת יום קבוע הרי היא טהורה עד העונה כמי שאין לה וסת ע"כ משמע הא אם היה לה וסת הגוף ליום קבוע דינה כיש לה וסת לימים לחוד והב"י כתב וז"ל ומשמע דה"ק (הרמב"ן) אם היה לה וסת הגוף כגון קפיצה וכיוצא בזה אע"פ שהוא ביום ידוע הואיל ואין לה וסת יום קבוע שלא יהא עמו וסת הגוף כלל הרי היא טהורה עד העונה בינונית וכדברי הרשב"א ואע"פ שהרשב"א לא כתב כן אלא גבי קפיצה והרמב"ן כתב כן גבי וסת הגוף וכל א' מוסתות הגוף בכלל נראה דהרשב"א קפיצה דנקיט לאו דוקא אלא חד מוסת הגוף נקיט וה"ה לאיזה משאר וסתות הגוף עכ"ל וקשה דא"כ לאיזה צורך כתב הרמב"ן ואין לה וסת יום קבוע פשיטא דביש לה וסת יום קבוע לימים לחוד דא"צ לחוש לעונה בינונית ומה ענינו לכאן אטו עד השתא לא ידעינן להא ועוד דביש לה וסת לימים לחוד הא כתבו ברישא אשה שיש לה וסת ע"ז מחשב כו' ועוד דברישא נקיט לישנא דהיה לה וסת וכאן נקיט ולא וסת יום קבוע משמע דאוסת הגוף קאי דאינו ליום קבוע ועוד היכן נזכר בדברי הרמב"ן קפיצה ועוד הרשב"א דוקא קפיצה נקט וכמ"ש לעיל ואולי גם הב"י מודה דבוסתות הגוף אם קבעה לימים דינו כקבעה לימים לחוד ולא מיירי אלא בוסתות הגוף דבאין ע"י מעשה דידה דומיא דקפיצה וכדנקט כיון שהוסת תלוי במעשה אימור לא קפצה ולא ראתה כו' אבל לא בשאר וסתות הגוף כגון פיהוק ועיטוש ודכותייהו ודוחק דפשט דבריו משמע דבכל וסתות הגוף איירי ועוד לא מצינו בש"ס ופוסקים שום וסת הגוף על ידי מעשה רק קפיצה וגם בלשון הפוסקים וט"ו וסת הגוף הוא פיהוק ועיטוש ודכוותייהו כדלקמן סימן קפ"ט ע"ש:

סעיף לג

אימור לא קפצה כו'. וא"צ שישאלנה אפילו לא שהתה שיעור שתספור ותטבול:

סעיף לד

אבל חוששת כו'. ואסור לבא עליה אחר העונה בינונית עד שישאלנה או ששהתה שיעור שתוכל לספור ולטבול:

סימן קפה

סעיף א

ומאחר שעברו כו'. היינו לאפוקי אם הוא ידוע בודאי שלא עברו הימים אבל אם הבעל אינו יודע אם עברו או לא סומך עליה דכתיב וספרה לה לעצמה:

סעיף ב

טהורה אני. ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת. רמב"ם וכ"כ סה"ת:

סעיף ג

כיוצא בזה. לשון רמב"ם כגון שתבעה בעלה ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אני אלא מפני אחותך ואמך שלא יראו אותנו ה"ז נאמנת וכן כל כיוצא בזה ע"כ וסה"ת ומרדכי בשם א"ז כתבו שאמרה סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה או חבורה בא אלי הדם וכיוצא בזה נאמנת:

סעיף ד

רק שהיא באה ושוכבת כו'. ומ"מ נראה דהבעל חייב לשאול אותה למה היא באה אצלו הרי אמרה אליו טמאה אני דצריך להוציא האמתלא מפיה כו' עד ותו דמהרי"ו לא התיר אלא באמרה אליו מתחלה מרגשת אנכי כאב בבני מעיים וחוששת לשינוי וסת כו' אבל לא באמר' אליו בפירוש טמאה אני. ב"ח (וכ"כ בס' מעדני מלך דף ש"ג דמהרי"ו אינו מתיר אלא באמרה מרגשת כו' אלא דס"ל להרב דה"ה באמרה טמאה אני ע"ש) ומשמע מדבריו דאינו חולק על הרב וכ"נ דודאי מודה הרב דכל מה דאפשר לברורי מבררינן ולא בא אלא לומר דל"ת דשכיבה אצלו לאו כלום הוא וצריך מיהו לפרוש ממנה עד שתאמר האמתלא בפירוש וק"ל:

סעיף ה

אינה נאמנת. הטעם כ' בשם הרשב"א דמשום בושה או אונס מקרי ואמרה טמאה אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת וכן כתב הב"ח ומסיים דהרי היה די כשתאמר לו טמאה אני ולא היה לה ללבוש בגדי נדה ול"ד לדלעיל סי' א' סי"ג בטבח שעשה סי' בראש הכבש כו' דהתם לא היה אפשר לו בענין אחר אבל הכא היה אפשר שתאמר טמאה אני ולא היה לה ללבוש בגדי נדה ע"כ וכ"כ בדרישה משמע מדבריהם דהיכא דלא היה אפשר לה בע"א נאמנת וכ"כ הרב בתשו' סימן ב' על אשה שילדה ג"פ בחדש הח' וחששה שהוא משום עין הרע ורצתה להסתיר עיבורה מבני ביתה ושכנותיה ואמרה בפני בני ביתה טמאה אני כו' דבעלה מותר לבא עליה כו' דאע"ג דאיתא שם בל' השאלה שבעלה הסכים עמה שתאמר כן מ"מ נראה לפי תשובת הרב אפילו לא ידע בעלה מזה נאמנת ע"ש שהאריך ומסיים ועוד נראה דבנ"ד אפי' הרמב"ן מודה דמהני לה נתינת אמתלא אע"ג דכ' דלא מהני היינו דוקא אמתלא דמהני גבי טמאה אני לך דהיינו שתאמר שלא היה בה כח או שאר אמתלאות כאלו ומטעם שכתב ב"י דכולי האי לא

הוי שטיא להחזיק עצמה נדה בין שכנותיה אבל בכה"ג דעיקר אמתלא תלוי באחרים ולא היתה יכולה לעשות בע"א בודאי אמרי' דמהני אמתלא כזו וכמ"ש הטור דלא גרע מאמרה טמאה אני לך בהדיא כו' ע"ש:

סעיף ו

החכם נאמן. עיין בר"ן שכ' בשם הרמב"ן הטעם שקבל שכן הדין בכל עד מפי עד אם בא הא' וכפר אין השני האומר משמו נאמן ועיין בתשו' הרב ס"ס ס"ו:

סימן קפו

סעיף א

ג"פ הראשונים כו'. באמת כן הבינו הפוסקים הלא המה הרמב"ן והרשב"א והרא"ש והר"ן ושאר פוסקים דברי הרי"ף דס"ל כפי' השני שסתר רש"י והוא פירוש ר"ח והלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס דצריכה לבעלה בדיקה ומשמשת בעדים ג"פ הראשונים והאריך הרא"ש לסתור דברי הרי"ף והסכים להלכה דלא בעי בדיקה כלל אלא שלא מלאו לבו להקל נגד פי' ר"ח וגם הרשב"א והר"ן נדחקו ליישב דברי הרי"ף ולא מלאו לבם להקל נגדו אע"פ שלענין הדין נראה מדבריהם עיקר להלכה דלא בעי בדיקה כלל לבעלה וגם הב"י והב"ח נדחקו ליישב דברי הרי"ף דס"ל דצריכה בדיקה גם לפני תשמיש ע"ש בדברי כל המפרשים הנזכרים מתוך דבריהם בעצמם שדבריהם דחוקים אבל באמת לא ירדתי לסוף דעת כל אלו הגדולים איך עלה על לבם שדעת הרי"ף לפסוק הלכה כר' חנינא ב"א דאשה שאין לה וסת צריכה בדיקה לבעלה אם כן איך קבע הרי"ף הלכה זו בכתובות ס"פ אלמנה ניזוני' שאין לה שייכות שם כלל והיה לו לקבוע בהל' נדה כי שם מקומה ועוד שהפי' שפירש הרי"ף בכתובות ס"פ אלמנה ניזונית משמש' בעדים ושאם תשמש פעם אחת וב' וג' בעדים נמצא על עד שלה או על שלו בכל פעם ופעם הרי הן עותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ותצא בלא כתובה ואם שמשה בב' עדים אחד לו ואחד לה ג"פ ולא נמצא דם באחד מהם הרי הן תקוניה והרי היא ככל הנשי' א"ר יודא אמר שמואל הלכה כר"ח ב"א עכ"ל. עיקר הפי' הוא שייך לענין איסור נדה וא"כ ה"ל לקובעה בהל' נדה ובריש הל' נדה כ' הרי"ף ת"ר כל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש אין לה כתובה ולא פירות כו' דברי ר"מ רחב"א אומר משמשת בב' עדים והן עותי' ותיקוני' וכבר פירשנוה בכתובות אמר ר"י אמר שמואל הלכה כרחב"א. ת"ר נישאת וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה שניה ושלישית כו' ואם יש לה וסת תולה בוסתה עכ"ל הרי שבהלכות נדה לא כתב הפי' כלל וכתבו בכתובות וכתב וכבר פירשנוה בכתובות

ואיפכא ה"ל למיעבד ועוד יש לדקדק קצת למה כתב וכבר פירשנוה בכתובות הל"ל וכבר פירשנוה שלהי פ' אלמנה ניזונות וע"ק לפי דבריהם מאין הוציא הרי"ף לפרש משמשת בעדים ג"פ הא פשטא דמילתא משמע לעולם משמשת בעדים מלבד זה יש להקשות לפי שטתם כמה וכמה קושיות על הרי"ף כמו שהאריכו הפוסקים הנ"ל:

אבל האמת יורה דרכו דדעת הרי"ף כדעת כל הפוסקי' דאפילו אשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה כלל לא לפני התשמיש ולא לאחר התשמיש ולהכי לא כתב הרי"ף בשום מקום בפירוש דצריכה בדיקה אדרבה כ' בהל' נדה החמרין והפועלין כו' נשיהן להן בחזקת טהרה וההיא ברייתא דרחב"א בעסוק' בטהרות בדוקא היא וכמו שפרש"י וכל הפוסקים אבל לבעלה לא בעיא בדיקה כלל ולכך לא פי' הרי"ף דבר בהל' נדה על דברי רחב"א משום דכיון דהאידנא דליכא טהרות לא בעינן בדיקה כלל מיהו נ"מ באשה שראתה דם מחמת תשמיש דצריכה בדיקה ג"פ ומשמשת בעדי' וכדקתני בברייתא נשאת וראתה דם מחמת תשמיש כו' וכתבה הרי"ף מיד בתר הכי אע"פ שהיא ברייתא בסוף נדה סמכה לכאן מפני שהן ענין א' וכדפי' והיינו דנקט נשאת וראתה דם מחמ' תשמיש משמשת פעם א' ב' ג' משמע דקמייתא לאו ממנינא היא וכל שלא ראתה מחמת תשמי' א"צ בדיקה כלל (ולשאר הפוסקים דמפרשים ואם יש לה וסת תולה בוסתה בע"א ומביא' ב"י לקמן סי' קפ"ז אין זה ראיה די"ל רישא נמי באשה שיש לה וסת היא ע"ש ודו"ק) ולכך כ' הרי"ף וכבר פירשנוה בכתובות משום דהכא לענין נדה לא נ"מ במאי דהלכה כרחב"א רק לענין כתובה נ"מ דהלכה כרחב"א דלא הפסידה כתובתה עד שתשמש ג"פ לאפוקי מדר"מ ולכך בכתובות פי' הרי"ף יפה דברי רחב"א דנ"מ לענין כתובה והא דלא כ' הרי"ף בכתובות דמיירי באשה שראתה דם מחמת תשמיש היינו משום דהתם לא מיירי אלא מדין כתובה ואתא לפסוק הלכה כרחב"א אבל ע"כ מיירי ברואה מחמת תשמיש וסמך עצמו בכתובות אמה שקבע ברייתא זו דרחב"א גבי ברייתא דראתה דם מחמת תשמיש כו' או אפשר דלענין כתובה שהוא ממון מצי הבעל למימר כיון דאין לך וסת איני רוצה ליתן לך כתובה ולשמש עמך אלא בעדים שמא תהיה רואה דם מחמת תשמיש ומשמש בעדים ג"פ שתהא יוצאת שוב מחשש רואה דם מחמת תשמיש אבל ודאי אי הבעל לא קפיד משום כתובה לענין איסור נמי לא בעי בדיקה כלל כן נ"ל וזהו ברור ואמת בדעת הרי"ף וע' מה שכ' הב"י בשם הראב"ד בס' בעלי נפש מבואר מדברי הראב"ד שהבין כן דעת הרי"ף ממש כמ"ש אלא שהב"י הביא דברי הראב"ד בקצרה אבל כשתעיין בדברי הראב"ד עצמו בס' בעלי הנפש דף ס"ב ע"ב תמצא מבואר דעת הרי"ף כמ"ש (רק שהחילוק שבין ממון לאיסור אינו מבואר שם) ומסיק

שם להרי"ף הלכה למעשה כסוגיא דשמעתא דכל לבעלה לא בעיא בדיקה ואפילו אשה שאין לה וסת ע"כ ומעתה כיון דדעת כל הפוסקי' דאשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה כלל לפני תשמיש ולאחר תשמיש (חוץ מהרמב"ם שמפרש כל הסוגיא באינה עסוקה בטהרות והוא יחיד נגד כל הפוסקים וגם אין הסוגיא מכרעת כדבריו וגם הרמב"ם גופיה בפי' המשנה בפ"ק דנדה כתב דבאינה עסוקה בטהרות קי"ל דכל לבעלה אין צריכה בדיקה אפילו אין לה וסת ועיין שם) אלא שלא מלאו לבם להקל נגד דעת הרי"ף וכבר נתבאר דאדרבה נהפוך הוא דדעת הרי"ף דכל לבעלה לא בעי' בדיקה כלל וכמו שמוכח הסוגיא פ"ק דנדה וכמה דוכתי א"כ ודאי דהכי קי"ל וכ"כ הג"מ פ"ד מהל' א"ב והמרדכי בשם רשב"ם ור"י וסה"ת וסמ"ג דכל לבעלה לא בעי' בדיקה אפילו אין לה וסת בין קודם תשמיש בין לאחר תשמיש ואפילו רוצה להחמיר על עצמה ולבדוק קודם תשמיש או לאחר תשמיש לא שבקינן דאם כן לבו נוקפו עכ"ל. וכן כתב הרוקח ומביאו בית יוסף וכ"כ בש"ד הל' נדה סימן ט"ז בהגהת ש"ד וכן כתב האגור בשם מהרי"ל וכמדומה שכן עמא דבר:

סימן קפז

סעיף א

מיד בכדי כו'. כלומר דאם ראתה מיד בשיעור זה אף על גב די"ל דאחר תשמיש ראתה מ"מ כיון דהיתה חייבת אשם תלוי מקרי רואה מחמת תשמיש אבל אחר השיעור הזה טהורה אע"ג די"ל קודם לכן ראתה יצאה מכלל רואה מחמת תשמיש כן משמע בפוסקים אבל אם בדקה מיד אחר תשמיש ולא מצאה כלום ואח"כ ראתה אפילו תוך שיעור זה לא מיקרי רואה מחמת תשמיש וכל זה פשוט וכן ביאר הגאון אמ"ו ז"ל בתשובה בארוכה עיין שם ואני מוסיף דכן משמע להדיא מדברי הראב"ד בס' בעלי הנפש ומביאו ב"י וז"ל הרואה דם מחמת תשמיש כו' אסורה לשמש והוא שבדקה עצמה כדי שתושיט ידה לתחת הכר כלומר בכדי שיהא בעלה באשם תלוי אבל אחר כך הרי הוא כמעת לעת שבנדה שאינה מטמאה בועלה ואינה מוחזקת ברואה מחמת תשמיש כו' עכ"ל מבואר להדיא דאע"ג דלא בדקה עדיין כלל מ"מ אחר שיעור דכדי שתושיט ידה אינה מוחזקת ברואה מחמת תשמיש ועוד דהא קאמר הרי הוא כמעל"ע שבנדה כו' והתם מיירי שלא בדקה עדיין דאם בדקה אינה מטמאה למפרע מעל"ע אלא מפקידה לפקידה ולפי זה לדידן דקי"ל דכל סמוך לתשמיש מקרי רואה מחמת תשמיש וכמ"ש הרב היינו דוקא בידוע בודאי שראתה סמוך לתשמיש אבל אם במופלג אחר התשמיש בדקה עצמה

ומצאה דם אע"ג די"ל דראתה בשעת תשמיש מותרת וכ"ש באשה שראתה ג"פ בבוקר בליל טבילתה כשקמה ממטתה מצאה על כתונת שלה ריבוי דם שהיא מותרת. שוב פסק הגאון אמ"ו ז"ל בתשובתו שם דאף אם תשמש אשה זו עוד פעם אחרת או ב' ותמצא מיד בשעת תשמיש מותרת ולא אמרינן אגלאי מילתא למפרע שהיה ג"כ בשעת תשמיש אלא ימים הראשונים יפלו ומכאן והלאה חושבנא וכל זה ברור לא הוצרכתי לכתבו אלא להוציא מלב הקורא בדברי הרב שחלק על תשובת הגאון אמ"ו ז"ל בענין זה והדבר פשוט דכל היכא דלא מיקרי רואה מחמת תשמיש אפילו ראתה כמה וכמה פעמים מותרת וכן הוא בדברי האחרונים וכ"כ בתשובת מהר"מ מלובלין סימן כ"ב דאין חילוק בין שמשה ג"פ או מ' ונ' פעמים ע"ש:

סעיף ב

ג"פ. עם הראשון. דהיינו עוד ב' פעמים כ"כ בפרישה וכן הוא מוכח בטור ר"ס קפ"ז:

סעיף ג

רצופים כו'. כלומר בלי הפסק תשמיש של היתר בינתים אבל א"צ ג' לילות רצופים כדלקמן ס"י בהג"ה:

סעיף ד

על עד שלו. דבכה"ג אפי' מצאה זמן מופלג אחר התשמיש מקרי רואה מחמת תשמיש דע"כ מחמת תשמיש הוא וכן מוכח בפ' כל היד (נדה דף י"ד ע"א) ובפוסקים:

סעיף ה

אלא תתגרש כו'. ולענין כתובה עיין בא"ע סימן קי"ו:

סעיף ו

תתגרש ותנשא לג' כו'. עיין באה"ע סימן ט' מ"ש בזה:

סעיף ז

ונאסרה על בעלה כו'. צ"ע אי מחמרינן מה"ט דאין אנו בקיאים לאסרה לכל העולם היכא שהוחזקה בשלשה אנשים כן:

סעיף ח

ואין חילוק כו' מיד שנשאה כו'. ע"ל סעיף י"ג דין בתולה:

סעיף ט

של אבר כו'. כתוב בתשו' משאת בנימין ס"ס מ"ט דה"ה גם בשאר מיני מתכות לאפוקי של עץ דלא דמסרטט ונ"ל דה"ה של ברזל דלא דמסרטט ועיין עוד שם כמה חילוקי דינים:

סעיף י
עד מקום שהשמש דש. כתב בתשובת משאת בנימין שם שא"צ להכניס השפופרת עם המכחול והמוך רק עד מקום שהיא יכולה ומשערת בעצמה לפי אומד דעתה שהגיע עד מקום שהשמש דש ואשה בעצמה נאמנת ע"ז וא"צ כלל לדחוק השפופרת למקום צר ודוחק ואין לנו לחוש שמא לא הכניסה כשיעור דישה דלא ניתנה תורה למלאכי השרת עכ"ל וע"ש שהאריך:

סעיף יא
ואם לאו כו'. משמע דאם לא נמצא על המוך בין שנמצא בצדדי השפופרת בין שלא נמצא עליו כלל מותרת וכן משמע מדברי הפוסקים וכ"כ הב"ח סוף סעיף ב' וכתב הטעם דאילו היה מן המקור גם עכשיו היה נמצא על ראש המכחול וכן הוא בתשובת מיימו' פ"ד מהל' א"ב בשם ריצב"א ן"ל דאפילו בדקה עצמה על ידי שפופרת ולא מצאה דם כלל מותרת לשמש אחר כך דלמא נתרפאה שהרי ע"י הכנסת השפופרת רגילה לראות כמו על ידי אצבע כו' ופשוט הוא:

סעיף יב
ומותרת. משמע אפילו לבעל הנ' וכן משמע לעיל סוף סעיף א' בדברי המחבר וכן נראה מבואר מק"ו לקמן סעיף ג' וכן הסכמת הפוסקים:

סעיף יג
הרשות בידה כו'. מיהו אם בדקה לראשון ונמצא על המוך אסורה לכל. כן כתבו הפוסקים:

סעיף יד
ויש לסמוך אסברא כו'. ולפעד"נ דאין להורות בדיקה בבעל הראשון דהא הרמב"ם ורש"י אוסרים ובספרי כתבתי דבהכי יש ליישב מה שהניחו התוספות (דף ס"ו ע"א) בתימ' אבל אי נימא דמהני בדיקה בבעל הא' א"א ליישב ע"ש ותו דהרי הראב"ד והרמב"ן אוסרים בדיקה בזמן הזה וגם הרשב"א ורבינו ירוחם כתבו דנכון להחמיר כדבריהם גם אם ימצא שם על המוך תהא אסורה לכל העולם ומ"מ הב"ח ומהר"מ מלובלין בתשובות סימן נ"ב ושאר אחרונים מקילין:

סעיף טו
ואם הרגישה כו'. נראה קצת כי חולי ומכה יש לה ויש לסמוך אבדיקה כו':

סעיף טז

סמוך לוסתה כו'. כ' הפרישה סעיף י"א דלאו ברשיעי עסקינן ולר"ת דמחמיר לעיל סימן קפ"ד ס"י לפרוש ממנה סמוך לוסתה אפילו ביוצא לדרך משכחת לה הכא סמוך שמותר כגון אם ראייתה תחלת היום דמותר כל הלילה שלפניו (כדלעיל סי' קפ"ד ס"ב) עכ"ל וקשה לי דהא להכי מותר כל הלילה שלפניו משום דכיון דוסתה ביום לא חיישינן דתראה בלילה שאין רגילה לראות בלילה א"כ כיון דמקילים מה"ט כ"ש דאין לתלות לקולא בהכי שלא תהא רואה מחמת תשמיש כיון שאינה רגילה לראות אז אלא הכא מיירי שעברה ושמשה א"נ ר"ת מפרש ואם יש לה וסת כרש"י או כהמרדכי אי נמי הכא מיירי בקטנה או שלא הביאה סימנים עדיין שא"צ לפרוש ממנה כל שלא קבעתו בג"פ וכדלעיל סימן קפ"ד ס"ג וקאמר הכא דאם נתברר ששמשה סמוך לוסתה דהיינו שראתה אחר התשמיש עוד פעם א' או ב' באותו זמן שנמצא שקבעה וסת בג' פעמים תולה בוסתה ודו"ק:

סעיף יז

באותו מקום כו'. כתב הב"ח דאין פירושו בכל איזה מקום שבאותו מקום אלא ר"ל באותו מקום עצמו שמשם יוצא הדם יש לה לשם מכה ולפיכך אם הדם יוצא מן המקור צריך שתדע שיש לה מכה במקור אבל אם אומרה בסתם מכה יש לי אין תולין הדם במכה שיש לה ע"כ:

סעיף יח

תולין בדם מכתה כו'. כתב הגאון אמ"ו ז"ל בתשו' דאפילו בדקה עצמה בשפופרת ומצאו על המוך תולין במכה והביא ראיות ע"ש וכ"כ הב"ח ס"ס ז':

סעיף יט

ואם דם מכתה כו'. כתב הרב המגיד והר"ן והרשב"א דוקא שנתברר שהיא משונה הא לאו הכי תולין במכה לפי שהאשה בחזקת טהרה עומדת וכן דעת הרא"ש וכ"פ האחרונים דלא כהרמב"ן ומשמע מדברי הרא"ש שא"צ להראות לחכם אם הוא משונה וכן כתבו ב"י והאחרונים:

סעיף כ

וכ"ז כו'. עיין בספרי שהוכחתי דס"ל להמרדכי (ותשו' מהר"מ דפוס פראג סימן תרנ"ה) דאם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה תולה שלא בשעת וסתה בוסתה אפילו אין לה מכה כלל אמרינן שזהו דם טהור הוא מן הצדדים מחמת מיעוך תשמיש שהרי עדיין לא הגיע וסתה והוכחתי שם שגם מהרא"י בפסקיו סימן מ"ז הבין כן אלא דדייק מהמרדכי

מכח כל שכן דכיון דסבירא ליה דמחזקה אין אורח בא אלא בזמנו מהני דתולין דדם טהור הוא מה שלא היו תולין בלא זה מכל שכן דסבירא ליה דהיכא דאיכא מכה אע"פ שאינה מוציאה דם דטהורה ובכהאי גוונא אפשר דאף הפוסקים החולקים אהמרדכי מודים כיון דאיכא עוד צד היתר שיש לה מכה ועל פי הדברים האלה הם דברי הרב והב"ח הבין פשט המרדכי דותולה במכתה כו' נקשר אתולה בוסתה והאריך בקושיות ופירוקים וכבר סתרתי שם כל דבריו בארוכה ע"ש אלא הדבר ברור שהמרדכי מציין הברייתא ותולה במכתה כו' וכן מוכח בבית יוסף וד"מ ובתשו' מהר"מ פדוו"א סימן ט' וי' ושאר אחרונים והוא פשוט ולפ"ז נראה דאין להתיר אלא לבעלה משום דבכמה מקומות חשו חז"ל שלא להוציא אשה מבעלה ומשום עגונה הקילו הלכך אין להחזיקה ברואה מחמת תשמיש אבל מ"מ צריכה לישב ז' נקיים דבכה"ג אין לסמוך אהמרדכי דהא מדברי רש"י נראה שחולק וגם הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם והטור ושאר כל הפוסקים שפירשו ואם יש לה וסת ושמשה סמוך לוסתה תולין בוסתה אלמא לא שמשה סמוך לוסתה אפילו יש לה וסת לא תלינן דדם טהור הוא וכ"כ בתשובת מהר"מ פדוואה סי' י' ואשר נסתפק מעלתך אם יש להקל כדברי המרדכי בפי' ואם יש לה וסת תולה בוסתה כו' קולא גדולה היא ומי הוא אשר חיילים יגבר להקל נגד כל הפוסקים האחרים עכ"ל וכן הרב לא הקיל אלא שלא להחזיקה ברואה מחמת תשמיש (וגם זה בשיש לה מכה אע"פ שאינה מוציאה דם) ומדברי הב"ח נראה דמתיר בכל ענין ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף כא

אף על פי שאינה יודעת שמכתה מוציאה דם. פירוש אפילו אינה יודעת כלל שדרכה של המכה להוציא דם וע"ל ס"ק כ"ו:

סעיף כב

וכן אם אין כו'. דין זה הוציא הרב בד"מ מדברי הש"ד סימן ו' וז"ל אשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם המכה מוציאה דם אם מרגשת בעצמה שהדם בא מן הרחם טמאה ואינה יכולה לתלות במכה ואם יודעת שבא מן המכה טהורה שתולה במכה אבל בשעת וסתה אע"פ שיודעת שבא מן המכה טמאה דאל"כ אשה שיש לה מכה באותו מקום לא תהא טמאה לעולם אך כל כתמיה שנמצאו בבגדיה טהורים שתולים במכה אע"פ שאינה יודעת אם המכה מוציאה דם שבכתמים הולכין להקל עכ"ל וכתב בד"מ שכן משמע מדבריו וכתב אח"כ וכן משמע מהג"ה מיי' פי"א מהל' א"ב בשם ס"ה והמרדכי דלעיל (שהביא ב"י דבריהם בסימן זה בד"ה אבל הגמי"י כתבו כו') עכ"ל ולפעד"נ דמשמע ליה להרב הכי מדכתב הש"ד אם מרגשת בעצמה שהדם בא מן הרחם

טמאה כו' משמע דוקא כשיודעת שבא מן הרחם דהיינו מן המקור הא לא"ה טהורה אע"פ שאינה יודעת שהמכה מוציאה דם משמע ליה נמי מדכתב סתמא מיירי בין באשה שיש לה וסת קבוע או שאין לה וסת קבוע וע"פ זה כתב וכן משמע בהג"מ ומרדכי דלעיל שדבריהם כדברי הש"ד אבל באמת לא משמע מידי דלא קאמר אם מרגשת בעצמה שהדם בא מן הרחם כו' אלא לאפוקי סיפא דכל כתמי' תולה במכתה תדע דהרי הגמי' כתבו בשם ס"ה אשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מכתה מוציאה דם אי לא אם בודקת עצמה באותו מקום ומצאה דם או אם מרגשת כשהדם נופל מהרחם כו' עד מיהו כל כתמיה תולין להקל עכ"ל וכן הוא בס"הת סימן צ"ב א"כ אדרבה מוכח להדיא מהגמי' וס"הת איפכא דאפילו אינה מרגשת כשהדם נופל מהרחם אלא שבדקה באותו מקום מצאה דם טמאה אם אינה יודעת שמכתה מוציאה דם וזה ברור והכי משמע פשט דברי הפוסקים דאפילו בסתמא צריך שתדע שמכתה מוציאה דם ותו קשיא לי על הרב דמאי ספק ספיקא הוא זה הא איכא למימר מיד דלמא דם נדה כה"ג לא מיקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדיני ספק ספיקא בדין י"א וי"ג ע"ש שוב מצאתי בתשובת מהר"מ מלובלין סוף סימן קי"א שכתב על הגהות הרב שיש לפקפק על חלוקי דיניו וכולי האי ואולי כוון למה שכתבתי:

סעיף כג

אם אין לה כו' אא"כ יודעת שמכתה מוציאה דם. דאז אע"פ שאין לה וסת קבוע אינה מוחזקת ברואה מחמת תשמיש דתולין במכה וגם היא טהורה וא"צ לישב ז' נקיים כיון דהוא תוך ל' כן נראה דעת הרב:

סעיף כד

אא"כ יודעת בודאי שמכתה מוציאה דם. אע"פ שאינה מרגשת עתה שדם זה הוא בא ממכתה (וכן באשה שיש לה וסת ומצאה דם שלא בשעת וסתה אע"ג דלענין רואה מחמת תשמיש סגי אע"פ שאינה יודעת שמכתה מוציאה דם כששמשה שלא בשעת וסתה דסמכינן בהא אהמרדכי וכמו שנתבאר מ"מ שלא בשעת תשמיש אם בדקה עצמה ומצאה דם או כשמרגשת שהדם נופל מהרחם דבעינן שתדע שמכתה מוציאה דם סגי כשיודעת שדרך מכתה להוציא דם אע"פ שלא הרגישה עתה שדם זה הוא ממכתה) כן הוכחתי בספרי מדברי התוספות פרק כל היד (נדה דף ט"ז ע"א) ומדברי האגור פרק כל היד ופ' תינוקת ומדברי הגהמי' פי"א מה' א"ב בשם ס"ה והמרדכי ומביאם ב"י ומדברי הש"ד ס"ו ומתשובת מהרי"ל סימן ר"ג הועתק בהג"ה ש"ד סימן ז' וכן כתב בדרישה שי"ד והוכחתי שם דגם הרשב"א בת"ה מודה לזה דלא קאמר אלא שא"צ שתדע שמרגשת

עתה שהדם הוא בא ממכתה אבל צריכה שתדע שמכתה מוציאה דם והבית יוסף וד"מ וב"ח הבינו שהרשב"א פליג:

סעיף כה

ומ"מ בשעת וסתה כו'. הרב העתיק זה מהפוסקים הנ"ל ואינן ענין לכאן דהם מדברים שלא בשעת תשמיש לענין אם צריכה לישב ז' נקיים כמו שנראה מדבריהם בביאור וכמו שכתבתי בספרי אבל לענין רואה דם מחמת תשמיש פשיטא דבשעת וסתה לא הוחזקה להיות רואה דם מחמת תשמיש דנהי דלא תלינן במכה מ"מ תלינן בוסתה וצריך לומר דגם הרב אלעלמא קאי לומר שהיא טמאה וצריכה לישב ז' נקיים:

סעיף כו

אינה תולה במכתה. אע"פ שיודעת שמכתה מוציאה דם דאם לא כן לא תטמא לעולם אבל אם מרגשת עתה שדם זה בא מן המכה אפילו בשעת וסתה טהורה ולא שייך לומר בכה"ג דאל"כ לא תטמא לעולם דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש ועוד דאם כן תקשי הוכחה זו לרשב"ג פרק כל היד (נדה דף ט"ו ע"א) וכן למאי דמסיק ש"ס התם דכ"ע וסתות דרבנן ואם זו טהורה אפילו בשעת וסתה היכי משכחת לה אלא ודאי ש"ס מיירי כשמרגשת עתה שהדם יוצא מן המכה וכ"כ תוספות ואגודה שם ושאר כל הפוסקים וכמו שכתבתי בספרי ובית יוסף וד"מ והגהת דרישה כתבו דהרמב"ם והרשב"א חולקים וז"א דאע"ג דהרשב"א חולק ומתיר אפילו בשעת וסתה אע"פ שאינה מרגשת שמכתה עתה מוציאה דם מ"מ הרמב"ם לא העתיק אלא הש"ס פרק כל היד וכמו שפירשו התוספות והפוסקים הש"ס במרגשת שעתה בא דם זה מן המכה כך יש לפרש דברי הרמב"ם אלא דהרשב"א חולק בביאור ויחיד הוא נגד כל הפוסקים הנ"ל:

סעיף כז

וכתמים תולה במכתה בכל ענין. אפילו בשעת וסתה אפילו אינה יודעת שמכתה דרכה להוציא דם כן משמע בדברי הפוסקים ועיין לקמן סימן ק"ץ סוף סימן י"א וסימן קצ"ו ס"י ומ"ש שם:

סעיף כח

יש מסתפקים כו'. כתב הב"ח מיהו נראה דאם רופא זה עשה רפואה זו לאשה א' קודם שהתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה בשלש פעמים ומותרת לשמש בפעם רביעית לאחר הרפואה עכ"ל:

סעיף כט

אין מתירין כו'. כלומר אין לעשות רפואה זו לכתחלה להתירה על ידי כך אי נמי שאם נתגרשה ואחר כך עשתה רפואה זו אין מתירין אותה לינשא אלא שאם עשתה רפואה זו בעודה תחת בעלה אין מוציאין אותה מבעלה:

סעיף ל

כאלו ראתה כו'. כלומר כאלו עברה וראתה ג' פעמים רצופין בלא טבילה דודאי בלאו הכי א"א למצוא שלש פעמים רצופים שהרי צריכה לטבול בכל פעם וק"ל:

סעיף לא

ואם אירע לה כו'. כלומר ואם אירע לה שראתה תכף אחר לידתה ג"פ רצופים ואח"כ עברה ושמשה בינתים ולא ראתה ואח"כ חזרה וראתה אחר לידתה שלש פעמים רצופים ולא שמשה שוב מותרת וכן אפילו ראתה אחר כל לידה ולידה שלש פעמים רצופים רק אח"כ בין כל לידה ולידה שמשה בינתים ולא ראתה ואחר לידה ג' או ד' חזרה וראתה ג"פ רצופים ושוב לא שמשה מותרת אבל אם ראתה ג"פ רצופים אחר לידה אסור לה לשמש אחר כך לכתחלה דאין מתירין אלא כשאחר כך עברה ושמשה דהוחזקה ביאות של היתר אחר ביאות של איסור ותלינן בחולשת הלידה אע"ג שחזרה אחר כך וראתה ג"פ אחר לידתה ולא שמשה אח"כ אבל אם שמשה אח"כ ולא ראתה אפי' ראתה מתחלה ג' פעמים רצופים שלא בעת לידתה טהורה דעדיף מבדיקת שפופרת כך הם ביאור דברי הרב וכן משמע בעט"ז כדפי' עיין שם והכי מוכח להדיא בתשוב' הר' יוחנן שם שכתב לכאורה משמע מדקאמר בלידה ג' בענין זה בלא שינוי משמע שגם בלידה ג' כו' משמע שהיו כל הלידות שוות ממש ולא בא השואל לשאול עד אחר לידה ג' ובלידה ג' ע"כ היו רצופים דאל"כ פשיטא דבלא"ה שרי לכ"ע אפילו בלא לידה דהא רצופים דוקא בעינן וכדאיתא בתשובה שם וכדלעיל סעיף א' ולא היה צריך המשיב שם למצוא טעם היתר לידה ואם כן משמע שגם הג"פ הראשונות היו רצופים ע"ש ודוק והב"ח פירש דעת הרב שראתה אחר הלידה שלש פעמים אבל לא היו רצופים כו' וכתב שכן משמע מתשוב' הר"ר יוחנן לשם ונהפוך הוא וכדפירש' ובלאו הכי נמי אין סברא לומר כן דהא כיון דשרי אחר לידה האחרונה אפילו היו רצופים א"כ מה לי שהיו הביאות הראשונות רצופים או לא וכ"ז נראה לי ברור:

סעיף לב

אבל אם ראתה ג"פ רצופים אחר לידה לא תלינן בלידה כו'. נ"ל דדוקא ראתה לאחר ל"ג לזכר וס"ו לנקבה אבל תוך הזמן הזה כיון דמן הדין דם טוהר הוא וכדלקמן סי' קצ"ד

נראה דאין להוציא אשה מבעלה בשביל כך דנהי דהחמירו האידנא שלא לבעול על דם טוהר היינו לעצמן אבל לא להוציאה מבעלה וכה"ג כתבו הט"ו והפוסקים לקמן סימן ק"צ סמ"ב גבי כתם דאם השאילתו ליושבת על דם טוהר תולה בה אפילו בזמן הזה דאף על פי שהחמירו בנות ישראל שלא לבעול על דם טוהר לעצמן החמירו אבל לענין שלא תציל על חברתה לא החמירו עכ"ל ונראה דכ"ש הכא ועוד דהכא איכא נמי צד היתר דמחמת חולשת הלידה ראתה דם מחמת תשמיש. נ"ל:

סעיף לג

מיהו כל מקום כו'. ובספר אפי רברבי דף צ"ג ע"א כ' ולי נראה דדוקא שעברה ושמשה ג' פעמים ולפעד"נ דדברי הרב ברורים בטעמא דתשמיש זה שלא ראתה עדיף מבדיקת שפופרת וכן משמע בתשוב' מיימוני שהבאתי לעיל ס"ק י"א דאצבע הוי כשפופרת ע"ש:

סעיף לד

מותרת לבעלה שהרי לא קבעה כו'. פי' והלכך כשהגיע חצי שנה אחר ראיית פעם האחרון ולא ראתה אז תו לא חיישא כלל וכן הוא בתשובת הרשב"א שהביא בית יוסף וז"ל ותו לא חיישא דכל מידי דלא מיקבע בג' זימנין מיעקר בחדא זימנא לאפוקי אם היתה קובעת היתה צריכה ליעקר ג"פ כדבסמוך אבל ודאי דאפילו קבעה בשלשה וסתות שוים או בדילוג מותרת לבעלה בין וסת לוסת כדבסמוך וע"ל סימן קפ"ט מדין קביעות הוסתות בשוה או בדילוג:

סעיף לה

מיהו חוששת לאחרון כו'. ונ"ל דה"ה לוסת החדש חוששת כגון אם שמשה פעם ב' בט"ו בניסן חוששת אח"כ לט"ו באייר ואסורה לשמש בט"ו באייר, ואם לא ראתה בט"ו באייר חוששת להפלגה חצי שנה ושוב אינה חוששת לט"ו לחודש וה"ה אחר ששמשה פעם ראשונה חוששת מיד לוסת החדש אבל לוסת ההפלגה א"א בלא ראיה שניה והכי אמרינן לקמן סימן קפ"ט סי"ט וסכ"ב גבי וסתות הגוף ואף ע"ג דהתם צריכה למיחש לוסתות הגוף אפילו שלא בשעת וסת החדש כגון שפיהקה פעם אחת וראתה צריכה לחוש כשתפהוק עוד פעם שנית באיזה זמן שיהיה שאני התם שהוסת הגוף בא מעצמו אבל בוסת הגוף שבא על ידי אונס כגון קפיצה קי"ל התם בסעיף י"ז דאינה חוששת אלא בשקבעה אותו ביום ידוע ולא כל פעם שתקפוץ ותשמיש חשיב ע"י אונס כמו קפיצה וע"ל סימן קפ"ט ס"ק מ"ד:

סעיף לו

ולא ילך כו'. וכתוב בתשובת מהר"מ פדווא"ה סימן י' דהיכא שנפרדו זה מזה שאינו דר בשכונתה א"צ עדים דאין לך סהדי יותר מזה שמרוחקים הן עיין שם ועיין בא"ע סי' קי"ט ס"ז וכ' עוד שם דאם לא קיים פריה ורביה כופין אותו להוציא ועיין בא"ע סימן קנ"ד ס"י:

סעיף לז

ואפילו אם כו'. והב"ח חולק ופסק דאפילו אין לה צער כלל בשעת תשמיש תלינן בדם בתולים אבל בתשובת משאת בנימין סימן מ"ז האריך ופסק כהרב ע"ש וגם הב"י גופיה כתב בסוף דבריו מסתפינא להקל אלא אם כן יהיו ידים מוכיחות שהוא דם בתולים:

סימן קפח

סעיף א

כל מראה כו'. מן התורה אינה טמאה אלא ה' מיני מראות וחכמים החמירו שלא לטעות בין דם לדם ואסרו כל מראה הנוטה לאדמימות והכשירו כל מראה שאין לספקו באדמומית כלל:

סעיף ב

לבן. ואפילו אינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכהה לבנוניתו טהורה ודלא כת"ה בסימן רמ"ו שמגמגם בזה וכל מי ששמעתי וראיתי נהגו להתיר להדיא בלי שום גמגום כלל. ב"י ומביאו ד"מ ועב"ח:

סעיף ג

ירוק כו'. כ' הב"ח דהיינו כשנשאר ירוק מתחלתו ועד סופו אבל כשנשתנה לאחר שנתייבש הכתם ונעשה אדום בקצותיו טמאה דכשנעקר מן הגוף הוא לקה ונעשה ירוק וכשנתייבש חזר למראהו קצת שהיה אדום מתחלה ולכן כשיבא מראה ירוק ולבן לפני המורה בעודו לח לא יורה בו דבר עד שנתייבש עכ"ל ואין נוהגין כן ונראה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן וכדאמרינן בפרק אלו טרפות גבי מראות הבני מעיים דא"צ לשלקן לראותן אם נשתנה מראיתם דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן ונתבאר לעיל סי' (צ"ב) נ"ב] ס"ק י"א וה"ה הכא כנ"ל:

סעיף ד

השעוה. או אתרוג או חלמון ביצה כך הוא בפוסקים וע"ל סימן ל"ח ס"ק א' ב':

סעיף ה
בל"א בלו"א. וכ"ש גרי"ן שהוא כעשבים:

סעיף ו
ע"ל סימן ק"ץ. בראש הסימן:

סעיף ז
אין סומכין. וכן אשה זו שמסופקת בדם שלה אין לה לסמוך על חברתה שהראתה לה דמה וא"ל כדם זה שלך הראתי גם אני לפלוני חכם וטהר כן פירש"י ומביאו הב"ח מיהו משמע דאם אומרת דם זה או כתם זה טיהר לי החכם נאמנת והכי אמרינן בפרק המדיר כן משמע לעיל סי' קפ"ה ס"ג בהג"ה:
כתבו התוספות ס"פ כל היד דיכול לראות דמי אשתו ומביאו מהרש"ל בהגהותיו וכ"כ האגודה שם:

סעיף ח
וכן אשה כו'. כתב הב"ח דצ"ע לענין מעשה אם יש להקל כיון דגם דעת התוס' כפירש"י כו' ע"ש משמע שם דוקא כשרואה דם נדות בחתיכה אבל כשהחתיכות נופלות ממנה בלא דם טהורה:

סעיף ט
אפילו ראתה כו'. כתב הב"ח משמע דס"ל דלא בעינן דבדקה בשעה שנעקרה ולא נהירא אלא דוקא בעינן דבשעת נפילתה לבית החיצון בדקה ולא ראתה שום דם כלל אלא דלאחר כך כשהיו בבית החיצון לא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות בבית החיצון וטיהר רבי שמשון כו' ועיין שם:

סעיף י
דתלינן כו'. ומחמת מכה היא עיין בתשובות מהר"מ מלובלין סי' קי"א:

סעיף יא
והוא שהטיל כו'. כדבסמוך ביוצא ממנה צורת ברי' כמין קליפות או שערות כו' ומיהו אפשר דשאני הכא שהיה ניכר בהן שהיו חתיכות בשר אלא שהיה בתוכן דם עכ"ל ב"י ובד"מ כתב ולפי מה שכ' דמיירי כאן דידוע היה שנעקר המקור שלה א"כ גם כאן אין דברי הב"י נכונים דאף בלא בדיקה היה ידוע שאין זה דם קפוי רק שהמקור נעקר ולא הוצרך להתיר אלא שלא נאמר דזה עצמו דרך ראיה היא כנ"ל ע"כ:

סעיף יב
דומיא דשפופרת. דק שבדקין כדלקמן ס"ס זה כ"כ ב"י וד"מ ושאר אחרוני':

סעיף יג
צורת בריה. ואם יש לחוש משום ולד טמאה לידה ג"כ משום טומאת נקבה אפילו לא היתה בחזקת מעוברת כדלקמן סימן קצ"ד ס"ט:

סעיף יד
וסתם פושרים אינן חמין יותר מחמימות הרוק. זה כלל גדול עכ"ל הריטב"א משמע דבכ"מ שהוזכר בש"ס פושרים היינו כחמימו' הרוק:

סעיף טו
אבל אם יש עליהם כו'. ול"ד לדלעיל סעיף (ב') [ג] דאם ראתה דם בחתיכה אפילו מבוקעת טהורה דהתם הדם הוא בתוך החתיכות אלא שהוא בבקעים מה שאין כן הכא שהלחלוח הדם הוא ע"ג החתיכות. כן כ' בספר מע"מ שם:

סעיף טז
ודוקא כו'. צ"ע דלא נמצא בשום פוסק דמחלק הכא בין שעת וסת או לא ול"ד לדלעיל סימן קפ"ז ס"ה דהתם כיון דרואה דם להדיא לא תלינן במכתה בשעת וסתה מטעם דאל"כ לא תהיה טמאה לעולם אבל הכא הרי אינה רואה דם אלא דברים יבשים והלכך אפילו בשעת וסתה טהורה וצל"ע שוב מצאתי בספר אפי רברבי דף פ"ט ע"ב וז"ל ול"נ כיון שעיקר הטעם דאינו דם רק בריה טהורה אף בשעת וסתה דאף גבי דם מכה ס"ל לרמב"ם ורשב"א דטהורה אף בשעת וסתה דקי"ל וסתות דרבנן וכ"ש בכה"ג דטהורה לכ"ע:

סעיף יז
ויש אומרים שגם לזה צריך בדיקה. ובירושלמי ריש פרק המפלת מוכח להדיא כסברא הראשונה ותמהני על מה נתחבטו הגדולים בזה גם לישנא דש"ס אי הכי בשלא נימוחו נמי כו' נמי משמע הכי עיין שם:

סימן קפט

סעיף א
חוששת ליום ל' כו'. היינו לאותו יום החודש וכמ"ש לקמן ס"ק ל' וכן חוששת לוסת ההפלגה עד שתקבע א' כדינו כדלקמן סעיף ב' וסי"ג בהג"ה:

סעיף ב
חוששת לזמן הידוע. ואסורה לשמש כל עונת הוסת ע"ד שנתבאר בסי' קפ"ד:

סעיף ג
שמיד שראתה. פעם שנית לסוף כ' לראיה ראשונה חוששת מכאן ואילך וכן כשיגיע יום כ' שלישית:

סעיף ד
וכן בראיית הימים כו'. כלומר כל אשה כשראתה פעם ראשונה צריכה לחוש פעם שנית לאותו יום כגון שראתה בתחלה בכ"א בניסן צריכה לחוש אח"כ בכ"א באייר ואם אחר כך ראתה פעם שנית צריכה לחוש ג"כ לווסת ההפלגה וכדלקמן סי"ג בהג"ה:

סעיף ה
אלא לענין כו'. וכתב הראב"ד שיש עוד חילוק בין וסת קבוע לשאינו קבוע ויתבאר לקמן סי"ד וט"ו:

סעיף ו
אינו נעקר אלא בג"פ. וע"ד שיתבאר לקמן:

סעיף ז
ועונה בינונית כו'. ואסורה לבעלה לשלשים עד שתבדוק וכדלעיל סי' קפ"ד ס"ט וע"ש:

סעיף ח
כגון שראתה היום כו' קבעה וסתה כו'. משמע דבד' ראיות קבעה וסת לדילוג והיינו דוקא לדעת היש מחמירין דלקמן סעיף ז' וכ"כ בפרישה סל"ז וכן משמע בתוספות והרא"ש ס"פ האשה גבי מ"ש דל"ק רב דראיה ראשונה מן המנין אלא היכא שהראיה הראשונה היתה בט"ו בחודש כיון דראיותי' למנין ימות החודש אבל אם ראיה ראשונה היתה בר"ח ושניה בט"ו לראיה זו ושלישית בט"ז לאותה ראיה מודה רב דלא קבעה לה וסת דראיה ראשונה אינה מן המנין עכ"ל ומביאו ב"י בדף קצ"ב ע"ג סוף ד"ה כיצד קובעה בימי החודש בדילוג כו' משמע דאם ראתה ד' ראיות אפילו אין ראיותיה למנין ימות החודש שקבעה וסת לדילוג לרב ולפ"ז להפוסקים בס"ז כשמואל א"כ הכא לא קבעה וסת לדלוגים אלא בה' ראיות וכמ"ש הרמב"ן ומביאו הטור כגון שראתה פעם אחת ואח"כ ראתה פעם שנית בכ"ט לראיה ראשונה ואח"כ פעם שלישית בל' לראי' ב' ואח"כ בל"א ואח"כ בל"ב דהשתא בראיה ג' התחילה לדלג ושם דילוג עליה ולפמ"ש לקמן ס"ח י"ט דלענין הדין יש להחמיר כשני הסברות ה"ה הכא:

סעיף ט
וראתה שנית לסוף ל' כו'. וה"ה דילגה למפרע כגון ראתה שני' לסוף כ"ט ושלישי' לסוף כ"ח בכל ענין שהיא משוה דילוגה קבעה וסת כמו כן לדילוג וזה פשוט וכן משמע בתוס' פ"ק דנדה ד"ט ע"ב ד"ה פיחתה כו':

סעיף י
קבעה וסת לדילוג כו'. וחוששת אחר כך ליום ל"ג ואחר כך ליום ל"ד וכן לעולם:

סעיף יא
בין שהרחיקה דילוגה הרבה. כגון שדלגה מכ"ט לל"א ואחר כך לל"ג ואח"כ לל"ה חוששת שוב לל"ז ואח"כ לל"ט וכן לעולם וכן דעת הרשב"א במשמרת הבית דף קס"ט ע"ב וכ' שכ"כ הראשונים ז"ל ודלא כהרא"ה בב"ה שם:

סעיף יב
שבכל ענין שתהא משוה כו'. לאפוקי דילגה יום א' ואח"כ ב' ימים או איפכא:

סעיף יג
כך קובעת בימי החודש. כתב הרא"ה בספר ב"ה שם לא לקידוש החודש ולתקיעת שופר שלנו אלא למולד הלבנה לשעה שנראה שראוי לקבוע חודש על פי הראיה אבל הרשב"א במ"ה כתב דודאי שיפורא גרים והכל לימות החודש מלא וחסר לחדשים ולשנים מעוברות לפי תיקוני ב"ד שכל מה שב"ד שלמטה עושים ב"ד שלמעלה מסכימי' עמהם דכתיב אשר תקראו אותם אשר תקראו אתם במועדם ואף בחידושי הגוף כן וכמו שדרשו ז"ל בלאל גומר עלי קטנה בת ג' שנים ויום א' שנבעלה אין בתוליה חוזרים נמנו ב"ד ועברו השנה בתולי' חוזרים הוי לאל גומר עלי עכ"ל והוא בירושלמי פרק הנודר מן המבושל הלכה י"ג בשם ר' אבין וכ"כ הרא"ש פרק האשה דבשפורא תליא מילתא והכי אמרינן בס"פ בנות כותים (נדה דף ל"ח ע"א) דשיפורא גרים וכן הוא באגודה שם וכ"כ בתשובת ר"י מינץ סימן ט' ע"ש שהאריך וכן משמע פשט דברי הט"ו והפוסקים ועיין בספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב סימן י"ז:

סעיף יד
כיצד ראתה ג' פ' בא' בשבת כו'. פירוש דמראיה הראשונה עד השניה לחשבון שוה למשניה לשלישי' כגון שראתה בא' בשבת וחזרה וראתה בג' שבועות בא' בשבת וחזרה וראתה בג' שבועות בא' בשבת קבעה לה וסת בג' שבועות בא' בשבת ואע"ג דאינן שוות לימות החדש וכן בראתה ג"פ בה' בשבת בזמנים שוים קבעה וסת בג"פ. ב"ח ופשוט הוא:

סעיף טו

קבעה לה וסת בראיותיה. ול"ד לוסת ההפלגה דלעיל ס"ב שצריכה ד' ראיות דהתם אינו תלוי בימי החודש או שבוע ואי אתה יכול לומר בהפלגה כך ימים היא רואה עד שתראה פעם ב' שהרי אין הפלגה הראשונה נודע אלא על ידי זמן שבין ראיה ראשונה לשניה אבל הכא שהוא תלוי בחודש או שבוע בראיה ראשונה נמי איכא קביעות זמן שהרי אתה אומר בכך לחודש ראתה. ב"י ופשוט הוא:

סעיף טז

עד שתראה בי"ח בתמוז. ואז תקבע וסת בחדשים לדילוג וצריכה לחוש אח"כ לי"ט באב ולכ' באלול וכן לעולם ואין חוששין למה שחודש א' מלא או חסר וכדלעיל:

סעיף יז

כיון שאין כו'. ולא היה בראשונה שם דילוג:

סעיף יח

ומיהו אם היה לה וסת כו'. ר"ל אפילו וסתה היה בדילוג מופלג בי"ב בחודש או בי"ג אבל כשלא היה לה וסת קבוע לא סגי כשדילגה מוסתה מופלג רק יהא הדילוג שוה שיהא ד' ראיות כן כתוב בדרישה סי"ב וכן מוכח לכאורה דאי תימא דוקא דהיה לה וסת שוה לדילוג דהשתא דהיינו שוסתה היה בי"ד אם כן פשיטא דהא ה"ל ד' ראיות וגם אפילו באין לה וסת נמי כיון שראתה ד' פעמים בדילוג וכן משמע בטור שכתוב ושמואל סבר שלא קבעה וסתה אלא בד' ראיות כו' ואפי' לשמואל אם היה לה וסת כו' ע"ש אלא שקשה מנין להם זה דהא בש"ס (דף ס"ד ע"א) לא קאמר אלא כשוסתה היה שוה לדילוגה של עכשיו אבל כשוסתה לא היה שוה י"ל כיון שסירגה לא קבעה וסת כדלקמן סעיף י"ב וכן מוכח לקמן סט"ו דבכה"ג לא קבעה וסת לדילוגין וכמ"ש שם בס"ק מ"ב ע"ש והכי מוכח נמי מדברי הרשב"א והט"ו לקמן סעיף כ"ז ס"ק ס"ח גבי אבל אם פיחתה או הותירה כו' ע"ש ועיין בתוס' פ"ק דנדה ד"ט ע"ב ד"ה פיחתה כו' ודוק היטב לכך נראה דמיירי שוסת' שוה לדילוגה וכ"פ הב"ח דברי הטור אלא דאשמעינן רבותא דאפילו היה לה וסת מקודם סגי בג' ראיות ולרב אם היה לה וסת מקודם לא סגי בב' ראיות אח"כ וכדאי' בש"ס להדיא אמר לך רב למודה שאני (פרש"י כיון דוסתה קבוע לט"ו שדינן ראיה של ט"ו עם ראיות שעברו עליה שהרי בזמנה ראתה ולא סגי ב' ראיות אח"כ וכי אמינא אנא היכא דראיית ט"ו היתה תחלת ראייתה או שלא היה לה וסת קודם לכן או שהיה לה וסת מיום כ' עכ"ל ר"ל כיון שהיה לה וסת ליום כ' שהיא מאוחר ליום ט"ו א"כ

ליכא למימר דנשדי יום ט"ו לוסתה שלאחריו שהרי עדיין לא הגיע וסתה) ואם כן ל"ת כי היכי דלרב גרע אם היה לה וסת דלא מצטרפינן ראיית הוסת דתהוי ג' ראיות ה"ה לשמואל לא תצטרף דתהוי ד' ראיות ונימא דשדינן ראיית וסת שלה עם ראיות שעברו עליה דליתא כדאיתא בש"ס בברייתא שם דלשמואל מצטרף ראיית ווסתה דתהוי ד' ראיות אבל כשאין לה וסת קבוע לא הוצרכו הט"ו להשמיענו דפשיטא דהוה ליה ד' ראיות ממש. נ"ל:

סעיף יט

ויש לחוש לדבריהם ולהחמיר. כתב הב"ח דהיינו לחוש לחומרא זה וזה והלכך חוששת לוסת דהפלגה שקבע' בב"פ ואמרינן דלא קבעה עדיין וסת הדילוג וכסברא הראשונ' וכדלקמן ע"כ ור"ל דחוששת לי"ז בתמוז משום וסת הפלגות ולי"ח בו משום וסת הדילוג ואם נקבע בג' ראיות אינו נעקר אלא בג"פ וכדין וסת קבוע וכ"כ הראב"ד בספר בעלי נפש סוף דף נ"ז וגבי ראיות נקטי חומרא דרב וחומרא דשמואל וחוששת ברביעי לי"ז דאלו לדעת רב אינה חוששת אלא לי"ח ע"כ:

סעיף כ

ראתה ג"פ כו'. כתב הפרישה סעיף י"ד ולשמואל בעינן שתראה ג"כ בי"ח בתמוז ואח"כ בג' חדשים שלאחריה ט"ז וי"ז וי"ח וכן בג' חדשים השלישית כדאי' בתוס' לפי' ר"ח כו' וא"כ הטור מיירי הכא לשמואל ביש לה וסת עכ"ד וקשה דפשט דברי הטור משמע דהכא לכ"ע סגי בג"פ בכל ענין וכן משמע בת"ה הקצר דף ס"ד ע"א אלא נראה כיון דהפוסקים דחו פי' ר"ח ס"ל דהכא בין לרב בין לשמואל סגי בג"פ דכיון דראתה ג"פ בט"ו וג"פ בט"ז וג"פ בי"ז ה"ל כראתה ג"פ בימי החודש בשוה דלעיל ס"ו ודוק וכן משמע להדיא בב"ח סי"א כדפי' ע"ש:

סעיף כא

וחוששת. ט"ו לטבת וט"ז לשבט וי"ז לאדר וכן לעולם וכ' הב"ח סעיף י"א דה"ה בג"פ בב' חדשים וחוזר חלילה נמי הוה וסת קבוע כגון שראתה ט"ו בניסן וט"ז באייר וט"ו בסיון וט"ז בתמוז וט"ו באב וט"ז באלול קבעה לה וסתה לדילוג חלילה וחוששת אח"כ לט"ו בתשרי וט"ז בחשון וט"ו בכסלו וט"ז לטבת וכן לעולם ע"כ וכן מבואר בספר בעלי הנפש והבאתיו לקמן ס"ק ע"ב:

סעיף כב

קבעה לה וסת כו'. גם בכאן פי' הדרישה סט"ו דהיינו לרב או לשמואל בהיה לה וסת מקודם ושינתה וז"א דהכא כיון דראיותיה שוות לעולם בר"ח גם שמואל מודה כדלעיל

ס"ו בראתה מר"ח לר"ח ומה לי מר"ח א' לב' או מא' לג' וכ"כ הב"ח דהכא אפילו שמואל מודה וכ"כ הראב"ד בספר בעלי הנפש בהדיא ומביאו ב"י דזהו כוסת הסירוג דסגי בג' ראיות לכ"ע וכדלקמן סעיף י"ב וזה ברור:

סעיף כג

לא קבעה וסת. אפילו להיש מחמירין דבסעיף ז' וכתב הב"ח אפילו חזרה וראתה י"ט בתמוז לא קבעה לה וסת לדילוג כיון דאין הדלוגים שוים מיהו נראה כיון דראיית ט"ז באייר מראיית ט"ו בניסן הוי ליה בהפלגה ל"ב יום שוה להפלגת י"ח בסיון מט"ז באייר דהוא ג"כ ל"ב יום דניסן מלא ואייר חסר חוששת להפלגה זו וכשתראה בי"ט בתמוז דה"ל נמי הפלגה ל"ב מי"ח בסיון קבעה לה וסת דג' הפלגות שוים דל"ב יום בד' ראיות ע"כ ופשוט הוא:

סעיף כד

כיון שסירגה כו'. אפילו אם היה לה קודם לכן וסת קבוע ליום י"ד לא אמרינן כיון שראתה עתה ביום ט"ו וט"ז דקבעה וסת אלא בעינן שתראה ג' ראיות מלבד ראיה די"ד והלכך זו שסירג' לי"ח לא קבעה וסת. הכי מוכח בש"ס דף ס"ד ע"א:

סעיף כה

פעם א' או ב'. כתב הדרישה סי"ט ר"ל לרב פעם א' ולשמואל ב"פ דאלו לרב אם ראתה היום ולסוף ל"א ולסוף ל"ב אף דאין כאן אלא ב' דילוגים ס"ל דקבעה וסת לדילוגים אם לא שנאמר שהיה לה וסת תחלה מכ' לכ' ושינתה וראתה לל' ואח"כ לל"א דזהו ב' דילוגים ואפ"ה לא מיקבע וסת לדילוגים לרב דלא אמר רב דסגי בב' דילוגים אלא כשהן בט"ו ט"ז י"ז דאז ימי החודש נכרים גורמים שמצטרפים לראיה ט"ו למנין ג' עכ"ל נראה מדבריו דאף ביש לה וסת קבוע בט"ו לחודש וראתה אח"כ בט"ז י"ז ס"ל לרב דקבעה וסת לדילוגים כיון דימי החודש נכרים ודוקא ביש לה וסת מכ' לכ' ושינתה בדילוג ס"ל לרב דלא קבעה וסת לדילוגים כיון דוסתה לא היה בימי החודש נכרים וליתא דבהדיא משמע בש"ס (דף ס"ד ע"א) גבי אמר לך רב למודה שאני דאפילו ביש לה וסת ליום ט"ו לחודש שדינן ליום ט"ז לוסת (שלאחריו) [שלפניו] וכן פי' רש"י לשם בהדיא ע"ש וע"ל ס"ק י"ח:

סעיף כו

וסת הסירוג כו'. אין ר"ל שראתה בתחילת ראייתה בר"ח ניסן וראיה ב' בר"ח סיון וג' בר"ח אב דאם כן פשיטא דקבעה וסת דמנ"ל דוסת הסירוג הוא דלמא וסת השוה הוא שהרי לעולם לא סירגה מיהו י"ל דמ"מ נקרא וסת הסירוג כיון שסתם נשים וסתם מל'

לל' אם כן זו שראתה מב' חדשים לב' חדשים סירגה מדרך שאר הנשים אבל יותר נראה דמיירי אפילו שראתה בתחילת ראייתה בר"ח אדר ואח"כ בר"ח ניסן דאע"ג דהשתא ראתה מחדש לחדש אם שוב ראתה בר"ח סיון ואב קבעה וסת לסירוגים דהשתא חזינן שסירגה מב' חדשים לב' חדשים וכן משמע להדיא בספר בעלי הנפש להראב"ד ומביאו ב"י שכתב דבוסת הסירוג אפילו שמואל מודה דקמייתא ממנינא הוא. וז"ש המחבר ראיה הראשונה מן המנין לד"ה ובש"ס גבי אמר לך רב למודה שאני משמע דפלוגתייהו דרב ושמואל לאו דוקא באשה שתחלה ראייתה כן הוא אלא ה"ה באין לה וסת קבוע וכן פירש רש"י שם בהדיא והבאתי לשונו בס"ק י"ח וכ"נ מדברי הט"ו לעיל ס"ו אם כן כי קאמרינן הכא דשמואל מודה דבוסת הסירוג ראיה ראשונה מן המנין היינו אפילו לא היתה זאת ראיה ראשונה אלא כל שלא היה לה וסת קודם לכן דדומיא דמאי דקאמר רב מודה ליה שמואל מיהו בהיה לה וסת קודם לכן כגון שראתה בר"ח שבט ובר"ח אדר ובר"ח ניסן ושוב סירגה לראות בר"ח סיון ובר"ח אב נראה דלכ"ע ראיית ניסן אינה מן המנין ולא קבעה וסת לסירוגים אלא לראש חודש ואע"ג דאמרינן בש"ס דאם היה לה וסת ליום ך' ואח"כ ראתה בדילוג ליום כ"א וכ"ב וכ"ג מודה שמואל דראיית כ"א ממנינא הוא היינו משום דהתם דילגה מוסת הקבוע לה ביום כ' וראתה ביום כ"א ואם כן מ"מ שם דילוג עלה משא"כ הכא דכיון דקבעה וסת מר"ח לר"ח א"כ בר"ח ניסן לא שם סירוג עלה אלא וסת השוה הוא ודוק:

סעיף כז

שאינה חוששת אלא מר"ח לר"ח. נ"ל הטעם משום דסתם נשים וסתם כל ל' והיינו כל חודש וז"ש מפני שהפסקת השני בטלה ראית החדש הראשון כו' וזה ראיה למ"ש לקמן ס"ק ל':

סעיף כח

חוששת ביום ובלילה. דזה וזה אסורים כדלקמן סעיף י"ד:

סעיף כט

ולא קבעה אחד מהן ג' פעמים. דאילו קבעה האחרון ג' פעמים היינו מ"ש המחבר אח"כ או שתראה כו' חוששת לאחרונה לבד ואילו קבעה הראשון ג' פעמים ולא האחרון היינו מ"ש המחבר מקודם ואם ראתה ג"פ כו' והרביעית כו' חוששת ביום ובלילה כו' וק"ל:

סעיף ל

האשה שראתה כו'. כתב הטור ל' הרמב"ן וסת החדש חוששת לו בתחלתו פעם א' אבל וסת ההפלגה א"א לחוש לו עד שתראה ראיה שניה שהרי אינה יודעת לאיזה יום היא

מפלגת נמצאת אומר שהרואה ליום ר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר ראתה בו חוששת לר"ח סיון ראתה בו הוקבע וסתה לר"ח לא ראתה לר"ח סיון נעקר וסת של ר"ח וחוששת לב' בסיון אפשר שתראה ותקבע וסת להפלגה מל"א לל"א שהרי ראיית ר"ח ניסן ואייר שוות בהפלגה לראית ב' בסיון שניסן מלא ואייר חסר ולעולם חוששת חששות הללו לוסת החדש ולהפלגה עד שתקבע אחד מהן ג"פ כדינו כיצד ראתה באחד בניסן וך' בו כו' וכתב ב"י דמ"ש דחיישינן שתקבע מל"א לל"א לאו למימרא שא"צ לחוש ליום אחר שהרי אין לה וסת קבוע וכל שאין לה וסת קבוע חוששת ליום ל' שהיא עונה בינונית אלא ר"ל שאע"פ שיבא ר"ח ביום ל' לראיה אין לו דין וסת קבוע אבל יש לו דין וסת שאינו קבוע לחוש לו מיהא עכ"ל ומביאו ד"מ ר"ל דאם ראתה ביום ב' דסיון או ביום אחר צריכה לחוש ליום ל' מאותו ראיה וכ"כ בפרישה סכ"ה וכ"כ ב"ח ס"ס ט"ז דאם ראתה בב' בסיון כשיגיע ר"ח תמוז חוששת ליום ב' דר"ח תמוז משום עונה בינונית שהיא ל' ולב' בתמוז שהיא להפלגה עכ"ל והעט"ז כתב ג"כ כדברי הב"י והוסיף דצריכה לחוש לעונה בינונית אף על פי שלא תראה היום ויום ל' אינו נעקר בפעם אחת באשה שאין לה וסת קבוע כמו וסת קבוע באשה שיש לה וסת עכ"ל (ואין זה נכון כלל ודוק) ולפ"ז ה"ה דבתחלת ראייתה צריכה לחוש ליום ל' וליום החודש וכן כתוב בפרישה סכ"ג ובב"ח דמ"ש הרואה לר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר היינו לב' הימים דר"ח אייר ליום א' דר"ח חוששת לפי שהוא יום ל' לראייתה שהיא עונה בינונית וליום ב' דר"ח חוששת משום ר"ח ע"כ אבל ק"ל ע"ז דאם כן הרמב"ן והרב שבאו לפרש לנו מהו החששות שצריכה לחוש וכתבו שלעולם צריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה למה לא כתבו ופירשו גם כן שצריכה לחוש לעונה בינונית ואדרבה מפשט דבריהם שכתבו האשה חוששת לוסת החודש ולהפלגה כו' וכן ממ"ש בסוף וכן היא חוששת לשניהם עד שתקבע אחד מהם כדינו כו' משמע שאינה צריכה לחוש אלא לב' חששות הללו ותו לא ועוד תימא דודאי הא דאמרינן עונה בינונית היא ל' יום היינו שצריכה לחוש ליום ל"א לראייתה דעונה בינונית היא ל' יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה וכ"כ הרשב"א במשמרת הבית דף קס"ז ע"ב וז"ל וסתם נשים חזיין לסוף עונה וכ"כ הרמב"ן ז"ל וז"ל ומצאה אותה בתוך ימי עונתה כמה היא עונה ל' יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה אחרת שרוב הנשים כך הן רואות מל' לל' כו' עכ"ל וכן הביאו הג"מ פ"ד מהל' א"ב ל' הרמב"ן אהא וכן פירש"י פ' כל היד דט"ו ע"א אהא דכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה וז"ל בתוך ימי ל' לראיה אבל אחר ל' בעיא בדיקה הואיל וסתם נשים חזיין לסוף עונה עכ"ל אלמא דאפילו ביום ל' גופיה שרי משום דעונה בינונית היא ל' יום א"כ

א"צ לחוש אלא ליום ל' מסוף יום הא' שראתה בו דהיינו יום ל"א מתחלת ראייתה וכ"כ הטור לעיל סימן קפ"ד אם שהה ל' יום חשיב כהגיע וסתה דסתם עונה ל' יום ואסור לסוף ל' עד שתבדק אלמא דא"צ לחוש אלא ליום ל"א והכי מוכח נמי מדברי הפוסקים והט"ו לקמן סכ"ז שכתבו דג' עונות בינוניות הוא צ' יום ואי איתא לא ה"ל אלא פ"ח אלא ודאי עונה היא ל' יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה ודוק וא"כ קשה נמי לאיזה צורך הוצרך הרמב"ן לומר חוששת לר"ח אייר דמשמע משום ר"ח אייר הוא דחוששת הא בלאו הכי חוששת משום עונה בינונית וכמ"ש וכן לאיזה צורך הוצרך לומר חוששת לב' בסיון אפשר שתקבע וסת להפלגה תיפוק ליה דהוא עונה בינונית ותו קשיא טובא לדעת הב"י והפרישה והב"ח דס"ל דכל אשה צריכה לחוש ליום החודש וגם לעונה בינונית א"כ היכי אמרינן דצריכה לחוש לעונה בינונית משום דסתם וסת הוא מל' לל' והרי היא צריכה לחוש ליום החדש שראתה בו והוא יום שאח"כ אע"פ שלא ראתה אלא פעם אחת וע"כ הוא משום דסתם נשים דרכן כך לראות באותו יום החדש ואם כן קשיאן סתמי אהדדי ואיך מתפיס החבל בשתי ראשים שתאמר דמן הסתם צריכה לחוש ליום החדש שמסתמא תראה לאותו יום ותאמר שמן הסתם צריכה לחוש לעונה בינונית וזהו דבר שאין לו שחר כלל אלא נ"ל דהא דאמרינן בש"ס עונה בינונית ל' יום היינו מחדש לחדש בין מלא בין חסר וכהאי גוונא אשכחן טובא בש"ס ופוסקים ל' יום שהוא חדש וכן גבי בכור קי"ל לק' סימן ש"ה דאינו נפדה עד שיעברו עליו ל' יום והוא פשוט בש"ס בדוכתי טובי והיינו חדש כדכתב בס' יראים סימן שנ"ג וטעמא דכתיב מבן חדש תפדה והיינו ל' יום כו' והיינו כ"ט י"ב תשצ"ג כו' אבל קודם ל' אינו פדוי ע"ש (וע"ל סימן ר"כ ס"ק י"ג) וכן מוכח בס' בעלי נפש להראב"ד שכתב שהאשה בתחלה צריכה לחוש לוסת החדש ולוסת ההפלגה ולא הזכיר בספרו כלל שצריכה לחוש לעונה בינונית וגם בסוף שער הוסתות מנה בקצרה כל הוסתות הן הקבוע הן שאינו קבוע ולא מנה עונה בינונית כלל וכן הרמב"ם פ"ח מהא"ב ד"ו כתב דכל יום שראתה בו חוששת ליום הבא שלאחריו ולא הזכיר כלל לחוש לעונה בינונית שהוא שלשים יום וכן הרשב"א בת"ה בשער הוסתות כתב כמה פעמים דמי שאין לה וסת קבוע צריכה לחוש לעונה בינונית שהיא ל' יום ולא הזכיר כלל שצריכה לחוש לוסת החדש וכן לקמן סימן קצ"ו (ס"ח) כתב הרמב"ן והט"ו דבחרשת כשלא הוקבע לה וסת הרי היא ככל הנשים וחוששת מל' יום לל' יום כו' ולא כתבו שצריכה לחוש לעונת החדש אלא ודאי עונה בינונית היינו מחדש לחדש דבאותו יום של חדש שראתה בו צריכה לחוש לחדש הבא ותו לא וראיה ברורה לדברי ממאי דכתבו הפוסקים והט"ו לקמן סכ"ז דג' עונות הוא צ' יום היינו ממאי דאמרינן בש"ס

עונה בינונית היא ל' יום וכדאיתא בב"י והרמב"ם פ"ד מהל' מטמאי משכב ומושב כ' דג' עונות היינו ג' חדשים ומביאו ב"י לקמן סוף ד"ה ומ"ש ראתה ג' ראיות מג' עונות מכוונות כו' אלמא דמאי דאמרי' עונה בינונית ל' יום היינו חדש ולכך פי' הרמב"ן ורש"י דעונה בינונית היא ל' יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה אחרת והיינו בסתם חדש דהוא מלא ואה"נ אם החדש חסר הוא כ"ט יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה אחרת ולא הוצרכו לפ' זה משום דסתם חדש מלא הוא ועוד כיון דלעולם אינה צריכה לחוש אלא לאותו יום החדש אם כן א"צ לדקדק בין מלא וחסר אלא לעולם לאותו יום החדש וע"ל ס"ק ל"ג ומ"ג תמצא עוד ראיות לדברי:

סעיף לא

ראתה בא' באייר או לא ראתה כו'. ובטור בשם הרמב"ן איתא ואם לא ראתה חוששת לט' בו ומשמע להדיא מדכתב ואם לא ראתה ואח"כ כתב ראתה בט' בו או לא ראתה כו' דאם ראתה בראש חדש אייר אינה חוששת לט' בו וכמו שהבין הב"י והרב לטעמיה אזיל שכתב בד"מ דה"ה ראתה כדבסמוך אלא רבותא קאמר דאף על גב דנעקר וסת של ר"ח מכל מקום צריך לחוש לשני כ"ז שלא נעקר עכ"ל ומביאו המעדני מלך דף רצ"ו ע"ב ודלא כהב"ח שכתב שאולי ראה הרב כך כתוב בנוסחאות ישנים בטור עכ"ל. אבל באמת נראה עיקר דאם ראתה בא' באייר א"צ לחוש לט' בו שהפסיקה בראתה בנתיים ואין כאן הפלגת עשרים יום אלא הפלגת י"ב יום ושינתה הפלגה לי"ב ואין צריך לחוש אלא להפלגת י"ב יום מראיה זו דא' באייר וכדלקמן סעיף י"ד וחוששת נמי לעשרי' באייר משום וסת החדש ולא' בסיון משום ר"ח אייר אבל לוסת החדש חוששת בין ראתה מקודם או לא ראתה כל שלא שינתה וסתה של החדש וכן כתוב בפרישה סכ"ח וכן כתב הב"ח סט"ו וע"ל ס"ק מ':

סעיף לב

ראתה ט"ו בניסן כו'. הוא דעת הרב בפירוש דברי הרמב"ן והוא נכון אף על פי שאין כן דעת הב"י ושאר אחרונים:

סעיף לג

חוששת לט"ו באייר. לוסת החדש ומשמע דא"צ לחוש לי"ד באייר אף על פי שהיא שלשים יום מראיית ט"ו בניסן ומזה ראיה למ"ש בס"ק ל' דוסת החדש היינו עונה בינונית:

סעיף לד

חוששת לט"ז בסיון. לוסת החדש (וגם משום הפלגה) ואינה חוששת לי"ז בו משום וסת הדילוג וגם משום וסת הפלגה ליכא שהרי ניסן מלא ואייר חסר נמצא ט"ז דאייר הוא הפלגת ל"ב מט"ו דניסן וי"ז דסיון הוא הפלגת ל"א מט"ז דאייר ומש"ה אינה חוששת גם כן לי"ח בתמוז שאינה הפלגת ל"א אלא ל"ב מי"ז בסיון וצריכה לחוש להפלגת האחרון שהוא ל"א:

סעיף לה

ואינה חוששת לי"ח בו. היינו להרמב"ן והיא הסברא הראשונה לעיל ס"ז אבל להי"א שם קבעה כבר וסת הדילוג בשלש ראיות וחוששת כאן לי"ח בתמוז וכמו שמסיים הרב רק י"א כי בדילוג חדש הראיה ראשונה מן המנין כו' ולפי זה מירי הכא בהיה לה וסת קבוע קודם לכן בט"ו לחדש דאז לד"ה שדינן ראיה דט"ו דניסן לוסתה ואינה מן המנין וכמש"ל ס"ק י"א:

סעיף לו

וכן בדרך זה בהפלגה ודילוגים כו'. כלומר שדילגה בהפלגה כגון שראתה באחד בניסן ולסוף עשרים חוששת להפלגה זו (דהיינו ט' באייר שהוא הפלגת עשרים מעשרים בניסן מיהו גם לראש חודש אייר חוששת משום וסת החדש) דילגה ליום כ"א (היינו עשרה באייר ובר"ח אייר לא ראתה) חוששת ליום כ"א (היינו ר"ח סיון מיהו גם ליום ך' אייר חוששת שמא תקבע וסת בימי החדש שהרי ראתה ך' בניסן כדלעיל) הגיע יום כ"א ולא ראתה מותרת לשמש (ביו' כ"ב וא"צ לחוש להפלגה בדילוג) דילגה ליום כ"ב חוששת ליום כ"ב (היינו כ"ג בסיון) הגיע כ"ב ולא ראתה מותרת לשמש (ביום כ"ג לראייתה דהיינו כ"ד בסיון והיינו לשמואל א"נ לרב ובהיה לה וסת קודם לכן מעשרים לעשרים אבל כשלא היה לה וסת סגי לרב בארבע ראיות להפלגה לקבוע וסת בדילוג בהפלגה וכמש"ל סק"ח) אירע לה ראיה ליום כ"ג קבעה לה וסת לדילוג מכאן ואילך אינה חוששת אלא לדילוגה. כ"כ הטור בשם הרמב"ן והוספתי ביאור:

סעיף לז

רק י"א כי בדילוג חדש כו'. צ"ע דהי"א בדילוג חדש ראיה ראשונה מן המנין סוברים גם בדילוג דהפלגה ראשונה מן המנין וכמש"ל ס"ק ח' ע"ש ודוק אלא שאין הפלגה נודעת אלא בב' ראיות וכדלעיל ס"ב ואי אפשר בפחות מארבע ראיות אפילו בהפלגות שוות וצל"ע:

סעיף לח

והמשיכה ראייתה שלשה ימים כו'. ומיירי שאחר כך ראתה בט"ז באייר ובי"ז בו ומקצת ספרים איתא כן הגירסא בהדיא וכן הוא בטור:

סעיף לט

וכן עיקר. כתוב במעדני מלך דף רצ"ו ע"א תימה דלעיל סימן קפ"ד ס"ב כתב דאשה שמשתני' וסתה להקדים ב' או ג' ימים או לאחר כשמגיע זמן וסתה צריך לפרוש ממנה ב' או ג' ימים קודם או אחריו ע"כ ונראה ליישב דלעיל אין ר"ל שצריך לפרוש כל הג' ימים דא"כ מה ענין שמשתני' וסתה לכאן אלא ר"ל דהיה לה וסת ואח"כ משתנית וסתה להקדים ב' או ג' ימים אז צריכה לפרוש גם קודם הוסת כפי מה שרגילה להקדים כגון שרגילה להקדים ג' ימים צריך לפרוש אותו יום שרגילה להקדים וכדכתב כאן והיינו שכתב לעיל וע"ל סימן קפ"ט:

סעיף מ

ואם לאחר ששינתה כו' חזר הוסת כו'. שאף על פי שג' פעמים לא ראתה ביום עשרים לא נעקר יום כ' כיון שלא ראתה יום ל' שאם אשה מדלגת וסת אחד פעמים וג' פעמים ואינה רואה בנתים לזמן אחר וחוזרת לראות לזמן הוסת לא נעקר הוסת. הרא"ש. וכן משמע בש"ס ורש"י וכן פי' הדרישה סמ"ח והב"ח בקונטרס אחרון דברי הטור (שהם כדברי המחבר) ובמ"מ דף רצ"ו ע"ב כתב דהטור סובר דלאו דוקא בשלא ראתה בל' השלישית אלא שעדיין לא הגיע אפ"ה כל שחזרה וראתה לעשרי' חזרה לקביעו' הראשון ואינה חוששת לל' ואף על פי שלא נעקר עדיין ע"י שלא ראתה בו אפ"ה זה שראתה בעשרים שהוא יום קביעות הראשון מחשיב לה לעקירה של ב' ראיות דל' עכ"ל (וכ"נ שפירש בפרישה סמ"ח) ופירוש זה צ"ע וע"ק דאם כן אפילו לא היה קביעותא הא' בכ' עקרה וסת הל' דכיון שראתה אח"כ בכ' אם כן עקרה הפלגתה ושינתה לכ' וא"צ לחוש אלא להפלגת כ' וכדלעיל ס"ק ל"א ובברייתא וש"ס ותוס' לא אמרינן שצריכה לחוש ליום ל' אלא היכא דלא שינתה הפלגתה לכ' ואע"ג דהרמב"ם פ"ח מהל' א"ב ד"ח כתב נמי ז"ל היה דרכה לראות יום כ' ושינתה ליום כ"ב שניהם אסורים הגיע יום כ' וראתה טהר יום כ"ב שהרי חזרה לוסתה הקבוע ונעקר כ"ב מפני שלא נקבע ג"פ עכ"ל וכ"כ ה"ה שם מיירי בכ' וכ"ב לחדש וכדמיירי התם לעיל מיניה בהדיא הכי והלכך אם לא היה לה מתחלה וסת קבוע ליום כ' לחדש לא היה נעקר כ"ב לחדש במה שראתה כ' בו וכדלעיל ס"ק ל"א אבל הט"ו דמיירי בהפלגות שהרי כתבו וכשיגיע יום כ' לראיית ל' כו' וכן מוכח מדכתבו בתר הכי (בסעיף ט"ז) כעקירת וסת הפלגות כן עקירת וסת החדש

כו' אלמא דעד השתא בוסת הפלגות מיירי אם כן אפילו לא חזרה לקביעות הראשון רק ששינתה הפלגתה שוב אין לחוש להפלגת ל'. נ"ל:

סעיף מא

חזר וסת של כ'. וצריכה עוד ג"פ לעקרו ודוקא שלא שינתה לוסת אחר אבל שינתה לוסת אחר כבר נעקר הראשון לגמרי ואם תחזור לראות בו הרי הוא כתחלת וסת דבעינן ג"פ לעקירת הראשון ולקביעות השני והראשון נעשה שני והשני נעשה א' עכ"ל הראב"ד בס' בעלי נפש סוף דף נ"ב והביאו בית יוסף לעיל דף קצ"ב ריש ע"ב ופשוט הוא וכן משמע בדברי רש"י והרא"ש שהבאתי בס"ק שלפני זה:

סעיף מב

נעקר וסת כו'. וא"ת כיון שראתה פעמים בדילוג ב' ימים ה"ל לחוש ליום ל"ו י"ל שמאחר שלא ראתה בדילוג אלא ב"פ א"צ לחוש כלל שכבר נתבאר שוסת הדילוג כל זמן שלא הוקבע בג"פ אינה חוששת לו כלל. ב"י ומביאו הפרישה סנ"א והיינו לשמואל אבל למאי דאמרינן לעיל ס"ו כרב אם כן ה"ה הכא צריכה לחוש לוסת הדילוג כיון שדילגה ב"פ וכמ"ש בס"ק ח' והב"ח השיג על הב"י וז"ל וב"י כתב כאן שראתה פעמים בדילוג כו' וליתא שאין כאן כ"א ג' ראיות ל' ול"ב ול"ד ואין כאן אלא דילוג אחד כמו שכתבתי לעיל בדברי הרמב"ן דוסת הפלגה בדילוג לא נקבע אלא בה' ראיות דאף על גב דכאן נמי היה לה וסת לראות ליום כ' ודילגה לל' אין ראית כ' מן המנין כיון דאינו שוה לדילוגים מל' לל"ב לל"ד שהרי דילגה מן כ' לל' וצריך אתה לה' ראיות דל' ול"ב ול"ד ול"ו ול"ח אז נקבע הוסת בג' דילוגים שוים ואם כן כשלא ראתה אלא ל' ול"ב ול"ד אין כאן אלא דילוג אחד עכ"ל ודבריו תמוהים שהרי כשראתה ל' ול"ב ול"ד ול"ו יש כאן ה' ראיות כ' ל' ל"ב ל"ד ל"ו וקבעה וסת אף להרמב"ן דפסק כשמואל ולדידן דמחמירין כרב קבעה וסת בראתה לל' ול"ב ול"ד וכדפי' דאף על גב דאין ראיית כ' מן המנין כיון דאינו שוה לדילוגה מכל מקום כיון שהפליגה מכ' לל' אם כן כל שחזרה וראתה אחר כך לל"ב דילגה שני ימים אם כן הדילוג הא' הוא בל"ב וזה ברור ומכל מקום מוכח להדי' מדברי הדרישה וב"י וב"ח דלעיל דראית ל' לא חשיבא דילוג כלל אף על גב שדילגה מוסתה שהיתה רגילה לראות ליום כ' ודילגה וראתה לל' מכל מקום כיון דאין הדילוג ב' ימים שוה לל"ב ולל"ד אין שם דילוג עליו ומכאן סתירה לדברי הפרישה דלעיל סעיף קטן ח' ע"ש ודוק:

סעיף מג

ואין לה וסת כלל כו'. מיהו חוששת להפלגה אחרונה דהיינו ליום ל"ד וכדלעיל ס"ק ל"ו וכמה דוכתי וכ"כ הב"ח. עוד כתב בב"י ושאר אחרונים דחוששת לעונה בינונית וכבר כתבתי בס"ק ל' דהיינו לימי החדש כגון אם חל יום ל"ד שלה ט"ו בחודש זה חוששת אח"כ ליום ט"ו לחדש וחוששת ג"כ ליום ל"ד והשתא ניחא הא דלא כתבו הט"ו והפוסקי' דמ"מ צריכה לחוש ליום ל"ד להפלגה ולעונה בינוני' מפני שהוא מכלל מש"ל דכל אשה שראתה צריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה עד שתקבע וסת כו':

סעיף מד

וה"ה להפסיקה מלראות שלש עונות. כל שלא שינתה בינתיים בג' ראיות אחרות ואחר כך חזרה לראות ביום הוסת הא' חזרה לקביעותו הא' וצריך ג' פעמים לעקרו:

סעיף מה

ועבר כו' חוששת לר"ח כו'. דוקא הכא בוסת החודש דינא הכי אבל בוסת ההפלגות כגון שהיתה רגילה לראות ליום ל"ב ואחר כך עברה ולא ראתה ליום ל"ב א"צ לחוש להפלגת ל"ב שהית' ראויה לראות דהיינו ליום ס"ד לראייתה. כ"כ מהרש"ל והב"ח סכ"ד ע"ש:

סעיף מו

עברו עליה כו' חזרה כו'. וה"ה לשינתה ראיותיה ג' פעמים לראיות שאינן שוות וחזרה וראתה בראש חודש חזר הוסת למקומו וצריך ג' פעמים לעקרו. ב"י והאחרונים ופשוט הוא:

סעיף מז

אפילו ראתה בו כמה פעמים. בכמה ימים כיון שלא קבעה אותו לימים ידועים כגון בר"ח או באחד בשבת כדלקמן סי"ח אינו וסת:

סעיף מח

ומ"מ חוששת לו. כיון שאירע כן ג"פ כן הוא בהג"מ ומביאו ב"י וד"מ ונ"ל דלא אתא אלא לאפוקי שא"צ לחוש לכל פעם שתקפוץ כשלא אירע כן ג' פעמים אבל לוסת החדש ולהפלגה צריכה לחוש אפילו בפעם אחת כגון שקפצה וראתה ואחר כ' יום חזרה וקפצה וראתה צריכה לחוש לוסת ההפלגה ואם אח"כ תקפוץ לסוף כ' צריכה לחוש לו כל העונה דלא יהא ראתה מכ' לכ' בלא קפיצה צריכה לחוש לכ' וכי בשביל שקפצה מתחילה יגרע הא השתא נמי קפצה בכ' ועוד כיון דע"י קפיצה ליום ידוע בג"פ קבעה וסת כדלקמן סי"ח אם כן בחדא זימנא נמי מיחש חיישה וראיה לזה מלעיל סימן קפ"ז סי"א גבי ראתה מחמת תשמיש מחצי שנה לחצי שנה דאסורה לשמש כשיגיע חצי שנה

מראיית דם האחרון וכן אם קפצה בט"ו בניסן וקפצה בט"ו באייר צריכה לחוש לאותו יום שהוא לוסת החדש ע"י קפיצה דהא וסת החדש הוא כוסת ההפלגה בכל דבר אבל אם לא תקפוץ אחר כך לאותו וסת א"צ לחוש דמה שראתה מתחילה היה על ידי קפיצה ואע"ג דגבי פיהוק אמרינן לקמן דחוששת לוסת החדש אף בלא פיהוק שאני התם כיון דמתחילה ראתה שלא ע"י אונס כן נ"ל ודוק:

סעיף מט

הרי נקבע אחד בשבת אחר כ'. אפילו בלא קפיצה אבל הרשב"א וט"ו פסקו שתולין ראיית א' בשבת בקפיצה של אתמול וקבעה וסת ליום א' ולקפיצה אבל לא לימים לחודייהו וכ"כ הרב המגיד בשם הרמב"ן דמסתברא כיון דוסתות דרבנן נקטינן לקולא ומביאו הב"י ותימא על המחבר והרב שהשמיטו דעתם ועוד שכן ג"כ דעת הראב"ד בס' בעלי הנפש דף נ"ד ריש ע"ב והרא"ש פרק האשה ועוד דאע"פ דסברא הוא להקל (מ"מ קולא דאתי לידי חומר' הוא דלסברת הרמב"ם דקבעה וסת לימים לחודייהו) אם ראתה אח"כ ג"פ ביום א' עקרה וסתה אבל לסברת המקילין דסוברים דלא קבעה וסת אלא לימים ולקפיצות לא נעקר הוסת בכך כיון דלא קפצה דהאי דלא ראתה משום דלא קפצה הוא אבל אם תקפוץ לאותו יום חוששת וכדלקמן סכ"ו:

סעיף נ

וחוששת לכל פעם כו'. עד שתקפוץ ג' אותם זמנים ותמצא טהור שאין הוסת נעקר אלא כעין שהוא נקבע. שם ופשוט הוא וחוששת דהכא היינו כל העונה כיון דקבעה וסת לקפיצות ולימים כדלקמן סכ"ה:

סעיף נא

דהיינו כו' או כו' או כו'. שלשתן פיהוק הן כדאיתא בהרא"ש וטור:

סעיף נב

שמוציא קול **דרך הגרון**. מתוך המאכל שאכל:

סעיף נג

מתעטשת דרך מטה. ומדברי הרמב"ם בפירוש המשנה נראה דמתעטשת היינו מלמעלה וכ"כ התוספות אשטורני"ר והיינו מלמעלה כמ"ש בערך עטישותיו תהל אור מחוטמו ובפיו ובלע"ז אשטרנוט"ר ע"כ ונראה דלענין דינא שניהם אמת:

סעיף נד

אלא כשעושה כן הרבה פעמים כו'. דאל"כ אין הוסת נקבע בכך כי זה דרך כל העולם ואין כאן שינוי:

סעיף נה
ה"ז וסת. ואפילו מאן דסובר לעיל סעיף י"ז דלא קבעה וסת לקפיצות לחוד התם ה"ט משו' דעיקר הראיה אינו אלא מחמת אונס משא"כ הכא. רשב"א ופשוט הוא:

סעיף נו
ודוקא שקבעה וסת לשניהם ביחד. ואז כשהגיע העת ולא באו שניהם ביחד אינה חוששת כלל אפילו כדין וסת שאינו קבוע לא לוסת המקרה ולא לוסת היום אבל כשלא קבעה שניהם ביחד חוששת לכל אחד בפני עצמו כדלקמן סעיף כ"א כן כתב הפרישה ס"ס ג' ובדרישה סנ"ט וכן נראה מדברי הרב:

סעיף נז
אלא הפיהוק. וקבעה וסת לפיהוק לבדו:

סעיף נח
אלא הראש חודש. וקבעה וסת לראש חודש לבדו:

סעיף נט
שפיהוק של אתמול כו'. ול"ד לדלעיל ס"ס י"ז דאמרינן דהיום גורם ולא קפיצה דאתמול דשאני קפיצה דמחמת אונס הוא בא כ"כ בדרישה סעיף ס' וגם העט"ז והמעדני מלך סוף דף רצ"ד חילקו בזה ועיין במשמרת הבית דקע"ד ע"א כתב ג"כ דיותר מסתבר לומר גבי פיהוק דהפיהוק של אתמול גרם מבקפיצה:

סעיף ס
אינה חוששת עוד. דכל וסת שלא נקבע בג"פ הוא נעקר בפעם א' אבל חוששת לר"ח אפילו בלא פיהוק ומשמע לעונה בינונית א"צ לחוש דמחדש לחדש היינו עונה בינונית וכן משמע בסעיף שאח"ז ומזה ראיה ג"כ למש"ל ס"ק ל':

סעיף סא
אלא נמשכת גם אחר הוסת. נראה כ"ש אם מתחלת גם קודם הוסת דצריכה לפרוש כל אותה עונה שלפני הוסת וכל הוסת וכן מוכח בתה"א ומביאו ב"י ואפשר דהכא אסור כל העונה גם לאחר הוסת וצ"ע:

סעיף סב
עד סוף עונה א'. יום או לילה כדלעיל סי' קפ"ד ס"ב ואע"ג דשם ס"ו אמרי' דאם וסתה נמשך ב' או ג' ימים אין צריך לפרוש אלא עונה ראשונה י"ל דס"ס מ"מ אסורה עונה א'. ב"י. והב"ח כתב דס"ל להרשב"א לחלק בין רואה ראיה א' מרובה למזלפת ב' וג' ימים כדלעיל סי' קפ"ד ס"ק ט"ז וק' דהא הרשב"א ס"ל דאם וסתה בלילה ונמשך ביום

א"צ לפרוש ביום כלל אפילו כשיעור הנמשך בו ומביאו ב"י לעיל סי' קפ"ד סוף ד"ה ואם נמשך ב' ימים כו' ועוד דאפילו להרא"ש והט"ו שם ס"ה אין צריך לפרוש ביו' אלא כשיעור הנמשך בו ותו לא והכא צריכ' לפרוש עד סוף כל העונה. תשלום דיני קפיצה ווסתות הנוף ע"ל סי' קפ"ד ס"ק ל"ב:

סעיף סג

שלא הגיעה לימי הנעורים כו'. דהיינו שהיתה פחותה מי"ב שנים ויום אחד כדלקמן סימן ק"צ ס"ב:

סעיף סד

בוסת ההפלגות. והוא הדין בכל שאר מיני וסתות שנתבארו:

סעיף סה

אלא שיש הפרש כו'. כלומר דבגדולה כשקבעה וסת אמרינן לעיל דבעינן שעקרתו בג"פ והיינו שיגיע זמן וסתה ולא תראה ג"פ אבל קטנה א"צ עקירה אלא כיון שעברו עליה ג' עונות ביניוית חזרה לקדמותה ומשכחת לה בוסת החדש בסירוג שראתה מב' חדשים לב' חדשים דבגדולה שקבעה וסת בעינן שיעבור עליה ג"פ מב' חדשים לב' חדשים ולא תראה אבל בקטנה סגי בצ' יום וכן בוסת ההפלגה אם היה לה וסתה מל"ה לל"ה בגדולה בעינן שיעברו עליה ג"פ מל"ה לל"ה ולא תראה דהיינו ק"ה ימים ובקטנה סגי בצ' יום וכדמסיים בטעמא לפי שאינה בת דמים נתגלה שדמיה הראשונים מקרה היה והלכך עקירתה בג' עונות ביניוית כסתם נשים לכך נקט שלש עונות ביניוית. והדרישה סעיף (נ"ב) [ט'] כ' שקשה למה נקט שפסקה ג' עונות ביניוית הל"ל שפסקה ג' עונות מהעונות הראשונות יהיה מה שיהיה כו' עיין שם שהאריך וכל דבריו אינם נראים בזה דהדבר ברור כדפי' מיהו מה שהבין שם דרישא דהכא בלא חזרה לראות היא הוא נכון וכדפי' והב"ח בקונטרס אחרון השיג עליו בזה ולפעד"נ כמ"ש מיהו בהפלגה לא שייך לומר שאינה חוששת לוסת הראשון עד שתחזור לראות אחר צ' כדלקמן ס"ס ומ"ש ואפילו חזרה לראות באותן עונות כו' מכלל דברישא בלא חזרה לראות כלל מיירי משכחת לה בוסת החדש בסירוג וכדפי' א"נ בוסת ההפלגה וכשראתה אחר צ' יום דההיא ראיה לא חשיבא ראיה כלל דכל ראיה דעלמא דהפלגה א"א בפחות מב' ראיות וכדלעיל רס"ב ולקמן סל"א והלכך מה שכ' ואפילו חזרה לראות באותן עונות כו' אי בהפלגה מיירי ע"כ בחזרה לראות ב' ראיות דההיא חשיבה ראיה א' להפלגה (ואפשר לזה כוון הב"ח במ"ש בסל"ז פי' ל"מ בשלא חזרה לראות אלא פעם א' כו' אלא אפילו חזרה לראות פעמים כו' ע"ש) וזה ברור ובדרישה ופרישה סע"ט כתב דמה שכ' אינה חוששת לוסת הראשון כו'

קאי אמ"ש אח"ז ואפילו חזרה לראות דא"ל דלא ראתה כלל דאין צריך לחוש לוסתה הראשון שהיה מר"ח לר"ח או להפלגתה שהיה לה מכ' לכ' דא"כ מאי אריא קטנה כל נשים דעלמא נמי עכ"ל וכן כ' בעט"ז וליתא אלא כדפי' ועוד קשה לדבריהם זקנה דלקמן סכ"ח דליכא התם לפרושי הכי דהא מדכתבו הרשב"א והטור בתר הכי חזרה וראתה וגם הפסיקה בדין איזו זקנה כו' בנתיים וגם המחבר עשה סעיף חדש בחזרה וראתה מכלל דבסכ"ח בלא חזרה וראתה מיירי אלא ודאי כדפירשתי:

סעיף סו

ג' עונות בינוניות. לאפוקי אם לא פסקה ג' עונות בינוניות אלא שלש עונות קטנות שהיתה רגילה לראות בהן אם היתה אח"כ חוזרת ורואה באותן עונות קטנות פעם א' היתה חוששת להן ואפילו לא ראתה באותן עונות אלא שראתה פ"א היתה חוששת לראייתה או לעונה בינונית כשאר נשים מה שאין כן כשפסקה שלש עונות בינוניות דראינו שפסקה ממנה הטבע דשאר נשים אז אמרינן דראיות הראשונות היו מקרים. פרישה:

סעיף סז

ראייה ראשונה. כלומר ראייה אחרונה מג' ראשונות שראתה קודם שהתחילה לפסוק:

סעיף סח

פיחתה. שראתה ראיה ראשונה לצ"ג ושנייה לצ"ב ושלישית לצ"א או הותירה כגון ראשונה לצ"א ושניה לצ"ב ושלישית לצ"ג. רש"י. ואע"ג דאמרינן לעיל ס"ז בהיה לה וסת קודם לכן מצטרפת הראיה הראשונה שהתחילה לדלג ממנה (ועיין בתוס' פ"ק דנדה סוף דף ט' שמדמים הא דלעיל לדהכא) שאני הכא כיון דוסתה לא היה שוה לדילוג וכמ"ש שם בס"ק י"ח:

סעיף סט

ואינה חוששת כו'. היינו כשלא חזרה לקביעותה הראשון כדלקמן סל"א:

סעיף ע

לוסתה הראשון. וכ"ש לוסת אחר וק"ל:

סעיף עא

וקטנה וזקנה כו'. זה נתבאר לעיל סימן קפ"ד ס"ג וגם הוא בכלל דברי הרשב"א והט"ו בסכ"ז וסעיף זה. ודע דבכל מקום שנאמר בכל סימן זה שקבעה וסתה אם הוא להקל הוא דוקא שלא בימי נדה וימי זיבה כדאיתא ברשב"א וטור ושאר פוסקי':

סעיף עב

ורביעית בב' לחדש. כן הוא בכל הספרים וכ"כ דרישה ופרישה שצ"ל בבי"ת ובמקצת ספרי המחבר איתא בהדיא בשני אבל אינו נכון ועוד דהא בב' לחדש ה"ל ב' ימים רצופים דהולכים תמיד אחר תחלת הראיה וכדלעיל ס"ס י"ג בהג"ה והעיקר כמו שהוא ברוב ספרי הטור ובב"ח ובעט"ז בעשרי' וכן הוא בספר בעלי נפש דף נ"ו סוף ע"א וז"ל הריני פורט לך באיזה ענין תקבע האשה וסת בתוך וסת כגון שקבעה לה וסת ג' פעמים מר"ח לר"ח וברביעית ראתה עשרי' בירחא וריש ירחא וכן בחמישי' ובששית הרי אשה זו קבעה לב' וסתו' בריש ירחא ובעשרים לירחא והלא ריש ירחא בתוך י"א לראיית עשרים אין בכך כלום שהרי קובעת מתחלה ונהי דלכתחלה אינה קובעת וסת בתוך י"א אבל אם נקבע מתחלה כבר נקבע ואינו נעקר עד שיעקר ממנה ג"פ עכ"ל וכ' עוד הראב"ד שם ועוד יש ענין אחר שהיא קובעת וסת בתוך וסת כגון שראתה ט"ו בחודש זה וט"ז בחודש זה וט"ו בחודש זה וט"ז בחודש זה כשתשלש בכל א' וא' קבעה לה ב' וסתות כל חדש וחדש כראוי לו עכ"ל וזה נתבאר לעיל ס"ק כ"א:

סעיף עג

אינה קובעת כו'. כתב הב"ח תימה למה פסק להקל שהרי הטור הביא דעת הרמב"ן להורות חומרא כדבריו עכ"ל ואין זה תימה דהא קיי"ל בח"מ סימן כ"ה ס"ב דכל מקום שהאחרונים חולקי' על הראשונים קיי"ל כהאחרוני' אבל אם דברי הראשונים אינם מפורסמי' אין צריך לפסוק כהאחרוני' שהרי אפשר לא ידעו דברי הראשונים ואי הוי שמיע להו הוי הדרי (ועיין בתשובת מהר"מ אלשקר סימן צ"ד) וכ"ש הכא שהרשב"א בתה"א חולק בהדיא על הרמב"ן ומביאו ב"י והטור לא ראה תה"א כדמוכח בכמה מקומות וכמי שכתב גם הב"י בסימן זה ותו דכיון דהראב"ד והריטב"א מסכימים לדעת הרשב"א כדאיתא בב"י ה"ל הרמב"ן יחיד לגבייהו ותו דהריטב"א כתב שכן המנהג ומביאו ב"י ואמרינן כל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג ותו דהא קיי"ל וסתות דרבנן ואזלי' בהו לקולא בכמה דוכתי:

סעיף עד

חוששת לר"ח ראשון. ואף אם לא ראתה בו חוששין לר"ח שני וכן לג' שאינו נעקר בפחות מג' פעמים. ב"י והאחרונים ופשוט הוא:

סעיף עה

שהיא פוגעת בו. והטור כ' במסקנא בשם הרמב"ן שאינה חוזרת עד שתראה פעם א' ומשתראה פ"א חוזרת לוסתה אפילו אינה רואה בזמן וסתה ע"כ וכן דעת הראב"ד בספר

בעלי נפש ומביאו ב"י ולא ידעתי למה השמיט המחבר דעתם דהא רבים נינהו וגם דעת הטור נראה כן ועוד דהא בוסתות דרבנן שומעין להקל:

סעיף עו

א"א לחוש כו'. שהרי אין כאן שום ראיה שנשער בהפלגה ממנה:

סימן קצ

סעיף א

ואם הרגישה שנפתח מקורה כו'. עיין לעיל סימן קפ"ח סעיף א' ומה שכתבתי שם:

סעיף ב

מי"ב שנה ויום אחד. כן הוא במקצת ספרי הטור וכן הוא בש"ס ופוסקים ופשוט הוא:

סעיף ג

בין שהיא כו'. כתב מהרש"ל והאידנא כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתמיה ואפילו היא קטנה שהרי אפילו לדם בתולים מונים ז' נקיים ואין להקל מן המנהג עכ"ל והב"ח כ' דודאי אין להקל מן המנהג אבל ראייתו מדם בתולים אינה ראייה דהתם כיון דהדם היא בגופה יש להחמיר טפי מבכתמים ולפעד"נ מדקאמר ש"ס בקטנה שאפי' סדינים שלה מלוכלכי' בדם ולא קאמר רבותא שאפי' גופה מלוכלך בדם אלמא דוקא בסדינין תלינן להקל אבל לא בנמצא על גופה עכ"ל וקשה דהא טעמא דשריותא הוא בקטנה שחכמים לא גזרו בה וכדכתב רש"י והרשב"א בת"ה ושאר פוסקים וא"כ אוקמוה אדין תורה דאינה טמאה כיון שלא הרגישה וכן משמע ממ"ש הט"ו דבר תורה אין האשה טמאה עד שתרגיש כו' וחכמי' גזרו על כתם שנמצא בגופ' או בבגדיה כו' ולא גזרו בתינוקת כו' משמע דלא גזרו בתינוקת כלל אפילו בנמצא על גופה והא דקאמר בש"ס סדינים שלה מלוכלכים נראה דה"ה גופה אלא אורחא דמלתא נקט וע"ק דהא קי"ל לקמן סי' קצ"ג דהבועל קטנה אפי' לא ראתה דם כלל טמאה אבל נ"ל דאין ראיה כלל מדם בתולים וכמ"ש הרא"ש ר"פ תינוקת גבי דם בתולים וז"ל ונ"ל דטעם חומרא זו לא בשביל שנחוש שמא יצא דם מן המקור כו' אלא הטעם משום דבעילת מצוה לכל היא מסורה ואין הכל בקיאין בין קטנה לגדולה ובין ראתה ללא ראתה ועוד משום דהחתן יצרו תקפו הלכך הסכימו רבותינו להשוות כולן עכ"ל ומביאו ב"י והב"ח והדרישה לקמן סי' קצ"ג מה שאין כן הכא וק"ל וגם מ"ש הב"ח דודאי אין להקל מן המנהג כו' אומר אני שאין בזה מנהג וגם מדברי מהרש"ל גופו נראה שאין מנהג בזה רק בדם בתולים ומשם למד לכאן ועוד דהדבר ידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג וכמו שכתבו הרמב"ם והכ"מ סוף

פי"א מהלכות מאכלות אסורות ע"ש וגם אילו היה המנהג כן היה הרב כותבו בהג"ה וכ"נ דעת הט"ו ושאר אחרונים שאע"פ שכתבו לקמן סימן קצ"ג דאפי' הבועל הקטנה טמאה (וגם הרא"ש ורוב הפוסקים כ"כ ע"פ הש"ס וכדלקמן סימן קצ"ג בבית יוסף ע"ש) כתבו כאן דכתמיה טהורים:

סעיף ד

אבל אם פסקה כו'. לא קאי אלא אמזלפת אבל בשופעת אפי' פסקה מעט וחזרה וראתה והפסיקה כך הרבה פעמים כיון שהיא שופעת אינה אלא ראי' אחת דאי אפשר לאשה שופעת כמעין כמה ימים ותחיה וצ"ע. ב"ח:

סעיף ה

וכתמה טהור. אפילו חזרה לראות בעונות שהיתה למודה וכדלעיל סימן קפ"ט סכ"ז עד שתראה ג"פ:

סעיף ו

ושיעור עדשה כד' שערות כו'. כצ"ל דלא כמו שנדפס בספרים ושיעור עדשים כ"ד שערות והטעות נפל שהיה כתב בראשונה כד שערות וסבר המדפיס שהוא כ"ד ואינו אלא כד':

סעיף ז

שהוא ל"ו. כלומר שהגריס הוא ל"ו שערות דהיינו ו' על ו' לאורך ולרוחב:

סעיף ח

כמו שהם קבועים כו'. ר"ל עם החלל שביניהם ולא כמו שהן דבוקים זה אצל זה ממש ועד"ר:

סעיף ט

וכל זמן שאין בו כזה השיעור. ר"ל שאין בו גריס ועוד:

סעיף י

וי"א כו'. והב"ח ס"ס י"ב פסק כהי"א דלקמן ס"ח ולפע"ד אין להקל כלל דבש"ס (דף נ"ח ע"א) גבי לא דילמא עביד כרצועה משמע כהרמב"ם דאל"כ תקשה מאי איריא התם על בשרו ספק טמא על חלוקו ספק טהור הא על חלוקו נמי כתם ארוך מצטרף כדאיתא בברייתא ובט"ו לעיל סעיף ה' ודוק וכ"נ דעת התוס' והרא"ש וכ"פ בהג"מ בשם רבי שמחה:

סעיף יא
אם הרגה כו'. ודעת הרשב"א דבמקומות שהפשפש והרחש מצויין תולין בה כתורמוס אע"פ שלא הרגה והב"ח פסק דלא כוותיה משום דרא"ש וט"ו לא ס"ל הכי ואינו מוכרח דאפי' יהיה פי' דברי הרא"ש כפי' השני שכ' ב"י מ"מ אפשר דלענין הסברא מודי' דהיכא שהוא מצוי תולין בו ולא דבר מזה וכ"כ ר' ירוחם נכ"ו ח"ב דאם נתעסקה בפשפש כו' או במקומות שנמצאים הרבה מהם שיש עיירות ומקומות שמצויים לרוב תולים בו עד כתורמוס עכ"ל. וכבר נודע דרבינו ירוחם כתב ספרו ע"פ דברי הרא"ש [ועוד] דבכתמים שומעין להקל:

סעיף יב
פשפש. בל"א וואנץ. פרישה:

סעיף יג
דהני מילי כו'. כתב בעט"ז וצ"ל אפילו לסברא ראשונה דלעיל ס"ו כו' וזה פשוט וכדאיתא ברשב"א וטור ובית יוסף ע"ש אלא נ"ל דוקא לסברא הראשונה אבל לסברא האחרונה בלי צירוף טמאה בכל שהוא וכדאיתא בב"י ע"ש:

סעיף יד
כתם הנמצא כו'. כתב הב"ח קשה ממ"נ דאם נפרש לשון זה כפי' הב"י כאן דבבשרה אפילו פחות מגריס טמאה דלא תלינן בכנה קשה על פסק הש"ע דכתב בס"ח די"א כשנמצא על בשרה מצטרפין ואח"כ כ' ל' הרמב"ם בסתם דמחמיר טפי בבשרה דאפילו בטפה אחת טמאה בלי צירוף ואם נפרש ל' הרמב"ם בזה כדמשמע להדיא מדברי הרשב"א במשמרת הבית דלא אמר הרמב"ם שהיא טמאה בכל אלו אלא בדאיכא כגריס ועוד אבל טיפין קטנים אין מצטרפין אפילו נמצא בבשרה א"כ הוא מיקל טפי מי"א דלי"א אם יש בכל הטיפין שבבשרה כגריס ועוד טמאה ולהרמב"ם אין הפרש בין חלוקה לבשרה וכאן וכאן טיפין קטנים אין מצטרפים וטהורה אפילו יש בכולן יותר מכגריס ועוד וגדולים אם יש באחת מהם כגריס ועוד טמאה עכ"ל ודבריו תמוהין דהיאך אפשר לומר דהרשב"א הבין בדעת הרמב"ם כן הרי הרמב"ם כתב בפירוש בפ' ההוא לעיל מיניה בדין ו' מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא בבגדיה שהכתם הנמצא על בשרה אין לו שיעור כו' (והשיגו הראב"ד שם וכן ר"י והרב המגיד יישב דבריו שם על נכון) וגם היאך אפשר להוציא שום משמעות מל' הרמב"ם זה דאפי' פחות מכגריס טמאה הלא לא העתיק אלא לשון הש"ס וכמו שאפשר לפרש לשון הש"ס כן יש לפרש לשון זה ומה שכתב הב"ח דאם נפרש לשון זה כפי פי' בית יוסף כאן דבבשרה אפילו

פחות מכגריס טמאה כו' הנה הבית יוסף כאן אחר שהביא לשון הרמב"ם שבסעיף זה הביא ל' הרא"ש וכתב וז"ל ומשמע מלשון הרא"ש דס"ל דכתם שעל בשרה אפילו פחות מכגריס טמאה וכדברי הרמב"ם שכתבתי לעיל כו' והבין הוא דר"ל דהרמב"ם דבסעיף זה וז"א דא"כ מהו שכתבתי לעיל הל"ל שכתבתי בסמוך ועוד מאי וכדברי הרמב"ם כו' דמשמע שדברי הרמב"ם מבוארים יותר מדברי הרא"ש אדרבה דברי הרא"ש מבוארים יותר שכתב דלא תלינן בדם מאכולת והרמב"ם לא העתיק אלא הש"ס אלא מ"ש וכדברי הרמב"ם שכתבתי לעיל ר"ל שהביא לעיל דברי הרמב"ם הנ"ל שכתב בדין ו' דכתם שעל בשרה אין לו שיעור ואם כן אדרבה משמע מדברי הב"י דבדברי הרמב"ם אלו שבסעיף זה אין הכרע וכן הרשב"א במ"ה שם לא כתב דס"ל להרמב"ם דאינה טמאה אלא בכגריס ועוד וכמ"ש הב"ח דהא ודאי ליתא וכמ"ש רק כתב שם שהרמב"ם מפרש גם כן בעיא דבש"ס לא לענין צירוף אלא לענין אי אמרינן אילו נטף מן הגוף היה כזה או לא אלא שהרשב"א עצמו סבירא ליה שם דאינה טמאה אלא כגריס ועוד ע"ש מבואר כך בהדיא אבל בענין השיעור אין בדברי הרמב"ם אלו הכרע כלל ומעתה דברי המחבר ברור ואין בהם קושיא כלל:

סעיף טו

שאינו מקבל טומאה כו'. עיין ברמב"ם הל' כלים מה הן הדברים שאין מקבלין טומאה:

סעיף טז

או כל דבר כו'. וכן אפי' מין שהוא מקבל טומאה אלא ששיעורו גרם לו כגון מטלית שאין בו ג' על ג' כדאיתא בש"ס ומביאו ב"י וכ"כ הפוסקים ומבואר מדברי התוס' ריש דף נ"ח ומדברי הרא"ש פרק האשה שכתבו משתיתא נהי דלא מקבל טומאה מ"מ מקבל טומאת נגעים דכלי שמקבל טומא' נגעים אע"פ שאין מקבל שאר טומאה מקבל כתמים וטמאה:

סעיף יז

וכל שכן על רגליה ממש. והב"ח כתב דדוקא גב הרגל שכנגד הרגל אבל בשאר גב הרגל לצד חוץ וכ"ש בנמצא אשאר ראשי ד' אצבעותי' טהורה כו' ואין דבריו מוכרחים גם בדרישה כ' שצ"ע בשאר ראשי אצבעות הרגלים כו' עיין שם:

סעיף יח

וכן אם נמצא על ידיה כו' ושמא נגעו כו'. משמע להדיא מדברי הט"ו דאפילו בסתם חיישינן שמא נגעו וכן דעת ה"ה:

סעיף יט
אבל כו' טהורה. אפי' לא עברה בשוק של טבחים שאין במה לתלות כן מוכח מן הש"ס ופוסקים ופשוט הוא ולא חיישי' שמא הביאתו שם בידים דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום כדאיתא בש"ס ופוסקים:

סעיף כ
שנזדקרה. לשון הטור כגדי ור"ל דהיינו דוקא כשנתהפכה ראשה למטה ורגליה למעלה וכמ"ש הרמב"ם ורש"י והרשב"ם ושאר פוסקים:

סעיף כא
מהחגור. הוא סינר שחוגרות בו הנשים לצניעות ורש"י והברטנורה כתבו בריש פרק הרואה כתם שהחגור כנגד בית התורפה:

סעיף כב
בד"א כו'. כלומר בד"א שאינה תולה כשנמצא על בשרה לבד כגון למטה מהחגור היינו כשאין לה לתלות אלא בעסקי הכתמי' או בשוק של טבחים הוא דלא תלינן אבל אם יש מכה כו':

סעיף כג
אבל אם יש מכה כו'. ותוך ג' ימי' ראשונים של ספירת ז' נקיים לא תלינן אפילו במכה כדלקמן סי' קצ"ו ס"ק י"ב:

סעיף כד
ועל בשרה. דכיון שנמצא על חלוקה גם כן טהורה:

סעיף כה
מהחגור ולמעלה טהורה. וגם בבשר לבד מהחגור ולמעלה טהורה כשלא נזדקרה אפילו לא עברה בשוק של טבחים כדלעיל אלא דאשמעי' הכא בחלוק לבד דאפילו נזדקרה טהורה:

סעיף כו
ואפילו לא עברה כו'. כתב הב"ח ס"ח ותימה בעיני למה פסק להקל כסברת הרשב"א שהוא יחיד בהוראה זו ע"כ ותימה לתמיהתו דהלא דעת הרמב"ן כהרשב"א וכ"נ דעת ה"ה ודעת ר' ירוחם נכ"ו ח"ב ואם כן אדרבה הרשב"א וסייעתו רובא נינהו ועוד דבכתמים שומעים להקל:

סעיף כז
שאילו בא מן המקור כו'. ואף על גב דלמטה מהחגור ולא נזדקרה אפילו על חלוקה לבד טמאה כשלא עברה בשוק של טבחים נזדקרה שאני שא"א לדם לטפטף אלא שותת ויורד ונוגע פעמים אף בחלוק ושלא יגע בבשרה א"א הרשב"א כתב ר' ירוחם אהא דנמצא על חלוקה פי' חלוק הבדוק לה כדלקמן ופשוט הוא. ב"י וד"מ:

סעיף כח
בית יד. שקורין בל"א ארבי"ל. הגהת פרישה סכ"ה:

סעיף כט
בצוארה. היינו בצדדי הצואר שאז א"א ליגע שם מהמכה אם לא על ידי שפושטתו ומתכסה בו אבל בצואר ממש בלאו הכי תולה בו כדאיתא בש"ס ופוסקים וכ"כ ב"י בד"ה אין מחזיקים כו':

סעיף ל
ויודעת שלא נזדקרה כו'. ואע"ג דלעיל סעיף י"א אמרינן שאינה חוששת שמא נזדקרה שאני הכא שיש עוד ריעותא אחרת בכתם התחתון ואם היינו תולין לומר לא נזדקרה ומעלמא אתי ואח"כ נתלה גם הכתם התחתון בזה לומר כשם שזה מעלמא אתי כן האחר מעלמא אתי ובבת אחת נתלכלכו הוי ב' תליות לקולא וכולי האי לא מקילינן כ"כ העט"ז:

סעיף לא
אבל אם אין כו'. דשמא דם כנה הוא והלכך אם יש בתחתון כגריס ועוד טמאה:

סעיף לב
אלא אם כן יש לה מכה כו'. עיין בתשובת הרב סי' צ"ז מדינים אלו:

סעיף לג
אבל אם היו כו'. נראה דה"ק ולא נודע שנמצא בהן בודאי דם לאחר שהיו עסוקים בדם אבל אם היה נודע שהיה נמצא בהם דם אע"פ שעכשיו אין בהם דם תלינן שבשעה שנגעו בהם היה בהם דם. ב"ח:

סעיף לד
וה"ה כו'. והא דנקט בש"ס ופוסקים בנה ובעלה היינו משום דאלו מסתמא דרכן ליגע בה וכ"כ דרישה:

סעיף לה
ויש מחמירין כו'. ולדידהו אפילו נתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד טמאה כדאיתא בדבריהם מן הש"ס להדיא:

סעיף לו

טהורה. היינו כשהעסק שנתעסקה בו שהוא פחות מכגריס הוא כל כך כמו הועוד כגון שהועוד הוא חצי גריס צריך להיות שנתעסקה בחצי גריס. נ"ל פשוט:

סעיף לז

וכן אם נתעסקה כו'. והמעדני מלך דף רפ"ו ע"ב והדרישה והב"ח השיגו ע"ז דליכא מאן דמטהר בהא כיון דאיכא ביתרון מהעסק שיעור כתם דמ"ש זו מנתעסקה בכגריס ונמצא עליה כב' גריסים ועוד דאמרינן בש"ס דלא אמרינן שדי דם העסק בי מצעי וזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא אלא הוא טמאה וכן כתבו כל הפוסקים והט"ו בסעיף שלפני זה והכא אמאי נימא שדי העסק בי מצעי ומה שיצא לו להב"י כן מהרמב"ן שהביא הטור נוסחא מוטעא נזדמנה לו ומה שלמד כן מהרשב"א אינו נכון עכ"ד ודברי' ברורי' הם:

סעיף לח

האשה שנמצאת כו'. אע"ג דלעיל סעיף כ"ו טהורה אפי' אינה מעוכה בו שאני התם דנתעסקה בכגריס מה שאין כן הכא וה"ה בש"ס:

סעיף לט

והוא מקבל טומאה. אבל אם אינו מקבל טומאה טהור' כדלעיל ס"י דאין לחלק בין כתם לדם דכיון דלא הרגישה שיצא מבשרה טהורה מדאורייתא ורבנן הוא דגזרו ובדבר שאינו מקבל טומאה לא גזרו וכן כתב בדרישה סמ"ה:

סעיף מ

אם יזדמן שתעבור כו'. ר"ל שיבא מקום בין רגליה נגד אותו מקום וכן כתב בפרישה:

סעיף מא

וכן הדין כשבדקה בו והניחתו בקופסא כו'. אעד הבדוק לה דלעיל מיניה קאי ובפרישה סמ"ז [סמ"ח] כתב דקאי אפילו אעד שאינו בדוק לה כו' ע"ש וקשה דבכה"ג לכ"ע בכל שהוא טהורה וכדאיתא בש"ס דף י"ד ע"א להדיא דבעינן כגריס ועוד וכן כתבו כל הפוסקים והט"ו בסל"ו וזה פשוט:

סעיף מב

אם משוך טמאה. דוקא הכא כשבדקה עצמה אמרינן הכי אבל בכל שאר כתמים לא מחלקינן בין משוך לעגול דלעולם פחות מכגריס טהורה וכן הוא בפוסקים:

סעיף מג

וי"א שאף עגול כו'. ול"ד להניחתו תחת הכר וכסת דשם המאכולת מצויה מה שאין כן בירכה ופסק הב"ח כהי"א:

סעיף מד

טמאה כו'. בב"י הביא מחלוקת הפוסקים בזה שקצתם הורו להקל ומ"מ חששו להחמיר לענין מעשה ובספרי כתבתי שנראה עיקר בש"ס דלכ"ע (ר"ל אפילו לרבי יוסי) טמאה משום כתם ושכן מוכח להדיא בירושל' ר"פ כל היד דאיתא התם א"ל אבא (כלומר רבי יוסי) אמר כתם כו' ע"ש:

סעיף מה

בדקה כו'. דין זה צל"ע ומה שהוציא המחבר כן מרש"י גם כן צ"ע כמו שאבאר דגרסינן בש"ס (פרק כל היד דף י"ד ע"א) בדקה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו על ירכה ולמחר מצאה עליו דם טמאה נדה בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם רבי אומר טמאה משום נדה ורבי חייא אומר טמאה משום כתם (ואמרינן בש"ס דאף לרבי אינה טמאה אלא בכגריס ועוד) ופירש רש"י ולמחר מצאה עליו דם על הירך טמאה נדה טומאה ודאית דכיון דהעד בדוק לה שלא היה בו דם קודם בדיקה ודאי מגופה אתי על העד ומשם הוטח על ירכה ולא אמרי' דלמא מעלמא אתי על ירכה וספק טומאה היא. (ועל עד שאינו בדוק פירש"י) ולמחר מצאה עליו דם על העד ואיכא לספוקי דלמא מקמי הכי הוה בי' ולהכי לא נקט הכא טחתו בירכה דא"כ הוי להו תרי ספיקי לקולא חדא דלמא לאו מן העד וטח על ירכה ואפי' את"ל מן העד אתי דילמא כיון דאינו בדוק מקמי הכי הוה עכ"ל. והביא ב"י דברי רש"י אלו דתרי ספיקי הוה ולקולא ועל פי זה כתב דבריו כאן אבל אין מדברי רש"י ראיה כלל מכמה טעמי' חדא דרש"י לא בא לומר אלא דלהכי לא נקיט הכא טחתו בירכה משום דה"ל תרי ספיקי וא"כ אפילו רבי מודה דטמא' משום כתם ולא משום נדה אבל שתהא טהורה לגמרי א"א כמו שאבאר ועוד דאפ"ת דדעת רש"י דטהורה לגמרי אפשר דס"ל כרשב"א דלקמן בסמוך וכן משמע בת"ה ע"ש ודוק ועוד נ"ל דהיינו לפי מה שפי' הוא דטחתו על ירכה ונמצא דם על ירכה דבכה"ג אפשר דטהורה לגמרי משום דהוי תרי ספיקי ר"ל ס"ס וכמ"ש התוס' וז"ל ודוקא בעד הבדוק לה אבל שאינו בדוק לא הוי ס"ס כדפרש"י עכ"ל דליכ' למימר מיד שמא מהמקור בא על ירכה דהא מצאה על הירך במקום שאין דם המקור יכול לפול שם וכדכתבו התוס' שם א"כ אני אומר ספק בא מן העד על הירך ספק מעלמא אתי על הירך ואת"ל מן העד בא על הירך דלמא על העד נמי מקמי הכי הוה א"כ הוי ס"ס גמור אבל

במצאה על העד לא הוי ס"ס כלל דליכא למימר כמ"ש העט"ז שמא מן הירך שמא אינו מן הירך ואת"ל אינו מן הירך שמא מקודם לכן היה עליו הדם עכ"ל וכ"כ המע"מ סוף דף ער"ה דעל העד נמי איכא ס"ס דדלמא מן ירכה שהיה בה דם מאכולת הוטח על העד ואת"ל כו' ומ"ה אפילו כגריס ועוד טהורה כמ"ש הש"ע עכ"ל דזה אינו ס"ס כלל דהכל א' הוא ומיד איכ' למימר שמא מהמקור בא על העד וכה"ג לא מקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדיני ס"ס בדין י"ג ע"ש ודוק ומכ"ש כשטחתו בירכה ונמצא עליה יותר מכגריס דכה"ג ליכא חשש מאכולת כלל וכדאיתא בתוס' שם וברשב"א בת"ה וא"כ תימה היאך תהא טהורה בכה"ג דהא כיון דהוא כגריס ועוד ליכא למימר דמן המאכולת שבירכה הוא וכדאיתא בפוסקים להדיא אם כן ליכא הכא אלא חדא ספיקא שמא מקמי הכי הוי על העד או שמא מן הקינוח הוא אם כן ה"ל ספק דאורייתא וטמאה ודמי לבדקה עצמה בעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא בסעיף ל"ו דטמאה בכגריס ועוד וה"ה הכא וכל שכן להי"א בסעיף ל"ה דאפילו בכ"ש טמאה בירכה דלא תלינן כלל בירכה אם כן באינו בדוק נמי לא עדיף מהניחתו בקופסא ואף שמדברי הרשב"א בת"ה משמע דלכאורה דבטחתו בירכה אף בכגריס ועוד אינה טמאה אלא בעד הבדוק דוקא היינו דאזיל לשיטתו דסבירא ליה דקי"ל כרבי יוסי דבעד שאינו בדוק והניחתו בקופסא טהורה לגמרי אפילו בכגריס ועוד דתולין מספק להקל דמקמי הכי הוה אבל לדידן דקי"ל בקופסא טמאה ה"ה הכא וכל זה ברור והיה נ"ל ליישב דברי המחבר דמיירי ג"כ בשנמצא הדם על ירכה אך העט"ז והמ"מ לא כ"כ וכ"נ מדברי הרב והב"ח דמיירי כשנמצא על העד וצ"ע:

סעיף מו

טהורה. אפי' יודעה ממי לקחתו כיון שלא היה בדוק אני אומר כתם זה כבר היה שהכתמים מדבריהם והולכים בהם להקל:

סעיף מז

בדקה חלוקה כו'. פירוש שבדקה אותו בתחל' ואח"כ לבשתו ואח"כ פשטתו ומצאו טהור והשאילתה לחברתה וכן משמע בטור אבל בלא בדקה חלוקה אלא כשפשטתו לא אצטריך לאשמעינן דהראשונה טהורה משום שמצאה אותו טהורה והשאילתו לחברתה הא בלאו הכי טהורה כיון שלא בדקה אותו קודם הלבישה וכמ"ש בסעיף שלפני זה וכ"כ הרשב"א בתה"ק בהדיא שבדקה חלוקה קודם הלבישה ודעתו כדפי' והדרישה הניח דבריו בצ"ע גם הב"ח פירש הא דנקט בדיקה קודם הלבישׁ' לדיוקא דדוקא כשבדקה פעם ב' טהורה אבל לא בדקתו פעם ב' אף על פי שבדקתו כשלבשתו שתיהן טמאות עכ"ל ולפעד"נ כמ"ש גם מ"ש הב"ח אע"פ שבדקה אותו כשלבשתו כו' אינו מכוון דמשמע כ"ש

לא בדקתו כלל וז"א דבלא בדקתו כלל שתיהן טהורות דאינה טמאה משום כתם אלא בחלוק הבדוק וכמ"ש בסעיף שלפני זה גם מ"ש בפרישה דמיירי שלא בדקה פעם שנית החלוק אלא שבדקה את עצמה ונמצא טהורה אע"ג שהשניה בדקה נפשה ומצאה טהור' אפ"ה תולין בשני' ולא בראשונה דכאן נמצא כאן היה עכ"ד אינו מכוון ובכה"ג דשתיהן שוות שתיהן טמאות ולא אמרי' הכא כאן נמצא כאן הי' כדמשמע בש"ס (ד' ס' ע"א) גבי מהו דתימא ההיא דאשתכח כתם תקלקל אידך לא קמ"ל והכי משמע מהפוסקים והט"ו לקמן סמ"ג גבי שתיהן טמאות שאפילו נמצא הכתם בשניה הראשונה טמאה ולא אמרינן כאן נמצא כאן היה. נ"ל:

סעיף מח

נדה. דוקא נדה ועובדת כוכבים משום שתולין הקלקלה במקולקלת מה שאין כן השאילתו לטהורה דשתיהן טמאות כדלקמן סמ"ג וכן פירש"י במשנה ופשוט הוא:

סעיף מט

שהגיע זמנה לראות. היינו שהגיעה לימי הנעורים לי"ב שנה ויום א' כדלעיל ס"ב:

סעיף נ

אם בדקתו. כשפשטתו והשאילתו כו':

סעיף נא

ואפילו היא בספירת כו'. ז"ל ב"י ל"ש היא טהורה לגמרי או בספירת ז' נקיים וכ"כ הרשב"א בת"ה אצל מ"ש פעמים שהיא תולה בעצמה עכ"ל ולפ"ז למ"ש הרב דבג' ימים הראשונים אין תולין ה"ה לקמן סמ"ד בעצמה אינו תולה אלא שא"כ היה לו להגיה ג"כ הכי בסמ"ד אלא נראה דהרב אזיל לטעמיה לקמן סימן קצ"ו ס"י דכתב דדוקא בדבר אחר אינה תולה ג' ימים הראשונים אבל במכה שבגופה שמוציאה דם תולה בה א"כ ימי נדתה של עצמה ודאי כמכה שבגופה שמוציאה דם דמי אבל לפי מ"ש דאפילו במכה שבגופה אינה תולה א"כ בסמ"ד אינה תולה בימים שבנדתה אלא אחר ג' ימים הראשונים של ז' נקיים ודוק:

סעיף נב

אין מקילין בכתמים כו'. דוקא כשהם יותר מכגריס ועוד אבל בפחות מכן תולין בכינה אפילו תוך ג' כמבואר שם:

סעיף נג
תולה בהן. לפי שכל אלו אין מקלקלן כשתתלה הכתם בהן וכשתתלה בהראשונה הרי אתה מקלקל וכענין שאמרו בב' קופות א' של חולין וא' של תרומה שאני אומר חולין לתוך חולין נפלה ותרומה לתוך תרומה (ונתבאר לעיל סי' קי"א) . הרשב"א בת"ה:

סעיף נד
ואפילו בזמן הזה. שאין נותנין לשום בתולה שנבעלה אלא בעילת מצוה וכדלקמן סימן קצ"ג אפ"ה תולה בה לפי שדמים מצויים בה וכן היושבת על דם טוהר אע"ג דבזמן הזה היא ככל הנשים כדלקמן סי' קצ"ד אפ"ה תולה בה לפי שמן הדין היא טהורה ואם תתלה בה אין כאן קלקול ומה שהחמירו שלא לבעול על דם טוהר לעצמן החמירו אבל לענין שלא תציל חברתה לא החמירו. טור ופוסקים:

סעיף נה
וחברתה מקולקלת. וסתרה כל מה שלפניה:

סעיף נו
בין שהיתה כו'. זו ואצ"ל זו כלומר אפילו יושבת כבר על הכתם לא אמרינן כיון שאח"כ נולד הספק דניתלי בה ואצ"ל אם ראתה כתם בחלוק אחר השאלה שבשעה שנולד בה הספק לא הכירה עדיין כתמה וכ"ה בתה"א סוף ד' קע"ט ובתוס' דף ס' ריש ע"ב:

סעיף נז
וחזרה ולבשתו. [וה"ה כשלא חזרה ולבשתו] נמי כשלא בדקה הראשונה קודם שפשטתו אלא קמ"ל דאע"ג שחזרה ולבשתו והחלוק הוא אצל הראשונה אפ"ה השניה ג"כ טמאה א"נ מיירי שהראשונה בדקתו קודם שפשטתו דהשתא אינה טמאה עד שתחזור ותלבשנו וק"ל:

סעיף נח
ששתיהן צריכות לחוש. אע"ג דהוי ספק דרבנן מ"מ כיון דאי תליא בהא מקלקלת מאי חזית דתקלקל להך טפי מהך. רש"י והרשב"א ושאר פוסקים:

סעיף נט
לבשה כו'. עד ס"ס מ"ה כפול לקמן סנ"ב:

סעיף ס
ולא בדקתו. כשפשטתו ולבשתו בימי טהרתה ג"כ בלא בדיקה אבל בדקתה קודם ימי נדותה ואפ"ה טהור' דתולה בימי נדותה וכן במעוברת ומניקה דבסעיף שאח"ז מיירי

שבדקה בשעה שלבשה אותה קודם ימי עבורה ומניקתה ואחר שנתעברה ולבשה אותו לא בדקה אותו דאי לא בדקה כלל פשיטא דבלאו הכי טהורה כדלעיל סל"ט וק"ל:

סעיף סא

ואינה בפנינו כו'. נראה דגם החלוק אינו בפנינו דאם הוא בפנינו תבדוק במקדיר או מגליד ואם אינה בקיאה תחמיר כדלקמן בסמוך אלא מיירי שנאבד החלוק דבכה"ג אין להחמיר כדכתב בפרישה ס"ע וכ"כ הרא"ה בב"ה דף קע"ט ע"ב וכן משמע ברשב"א בת"ה שכתב ואפשר שגם הרב לא אמר אלא בדאפשר למיקם עלה דמלתא ע"כ ומביאו ב"י משמע אבל בנאבד דלא אפשר למיקם עלה דמלתא טהורה מספק דרבנן לקולא והכי אמרינן לעיל סימן צ"ח ס"ג דכשהוא לפנינו ואפשר למיקם עלה דמלתא אלא שאינו בקי בשיעורו לא הוי ספק אבל כשנשפך ואי אפשר למיקם עלה דמלתא הוי ספק דרבנן ולקולא ע"ש:

סעיף סב

חזקה בדקתו כו'. דחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן ושל חברותיהן בשעת כבוס כלומר ואם תמצא כתם מגדת לחברתה ובזמן הזה לא חזינן דדרך בנות ישראל בכך ונראה להחמיר:

סעיף סג

אפילו אינה לפנינו כו'. משמע דה"ה אם היא לפנינו ואומרת שבדקתו ולא היה בו כתם לא סמכינן על דבריה לא לאיסור ולא להיתר ודנין אותה כאלו אינה לפנינו וכ"כ הב"ח וע"ל סי' קכ"ז סס"ק י"ט:

סעיף סד

חוששת להחמיר שאין זה כספק דרבנן דספק הבא ממיעוט הכרה אינו ספק דאם אין זה בקי ומכיר אחר יכיר. הרשב"א:

סעיף סה

ונמצא עליו כתם. וא"א לידע הדבר על ידי שאלה כדבסעיף הקודם:

סעיף סו

ואם הוא כו'. ואם אין יכולין לעמוד על הדבר שתיהן טמאות. טור והרשב"א בתה"ק וכתב העט"ז דהיינו טעמא דטמאות מספק דלא שייך כאן למיזל לקולא מטעמ' דלעיל עכ"ל משמע דס"ל דלא הוי ספק כיון דהוא בא ממיעוט הכרה וקשה דבטור ובתה"ק משמע אפילו מאן דחשיב הא דלעיל ספק מודה בהכי אלא נראה דהכא ה"ט דכיון דשתיהן טהורות ואין לתלות בא' יותר מחברתה מאי חזית דמקלקלת להך טפי מהך

וכדלעיל ס"ק נ"ח וכן כתב בפרישה סע"א ולפ"ז אפילו נאבד דבכה"ג הוי ספק מעליא כדלעיל ס"ק ס"א אפ"ה הכא שתיהן טמאות כיון שאין לתלות בא' יותר מבחברתה וק"ל:

סעיף סז

סדין העליון כו'. ר"ל למנהג שמניחין ב' סדינין זה על גב זה והוא שוכב ביניהם כדי שלא יתלכלך המטה העליונה משום זיעה. פרישה. וכתב בשם מהרש"ל דלא נהירא כלל דהא עינינו רואות דהתחתון ג"כ נמשך וכ"כ הב"ח שעכשיו שעינינו הרואות שהתחתון ג"כ מתהפך כולן טמאות:

סעיף סח

מפני שהוא עשוי להתהפך. אבל לגופן אין חוששין שמא תתהפכנה מתוך שינה להיות משולבות והעיקר לזה מפני שכתמים דרבנן אבל אשה א' שאין לה מונע בכל מקום שימצא דם במטה טמאה שהמטה כולה מקומה ועוד דם זה מהיכן. עכ"ל רשב"א בת"ה ומביאו ב"י:

סעיף סט

כיצד אחת כו'. דוקא בהך ענינא אבל יש לה וסת אינה תולה באין לה וסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת וסתה אינה תולה בהגיע שעת וסתה. פוסקים והגמי"י ומביאם ב"י:

סעיף ע

זקנה שעברו כו'. לעיל סי' קפ"ט סכ"ט נתבאר איזו זקנה:

סעיף עא

ואחת ילדה כו'. אפילו הילדה יש לה וסת קבוע ומציאת כתם היא שלא בשעת וסתה תלינן בילדה. פרישה:

סעיף עב

אחת בתולת דמים. אפי' היא נשואה. רש"י:

סעיף עג

אחת זקנה וא' מניקה. או א' זקנה ואחת בתולת דמים אין תולות זו בזו כדאיתא ברשב"א ומביאו ב"י וכתב ופשוט הוא וה"ה לאחת זקנה וא' מעוברת ולכל שאר אינך ששתיהן אינם ראוים לראות אין תולות זו בזו ושתיהן טמאות:

סעיף עד

בכ"ש. אפילו בפחות מכגריס כדלעיל סל"ג:

סימן קצא

סעיף א
והיא עומדת. בין מקלחת בין שותתת:

סעיף ב
על שפת הספל. וק"ו אם שותת תוך הספל. פרישה וב"ח:

סעיף ג
וי"א דאפילו כו'. כן נלפע"ד מוכח מהש"ס והירושלמי כהי"א אלו שהם ר"ח וסייעתו (שכל דבריו דברי קבלה) והוא מהש"ס דפרק כל היד (נדה דף י"ד ע"ב) משמע דר' יוסי גבי עד שאינו בדוק (דלעיל סי' ק"צ סל"ה) מטמא משום כתם וכן הוא בירושלמי שם להדיא ובש"ס התם מדמה עד שאינו בדוק לאשה שעושה צרכיה וכ"כ הרשב"א בתה"א דף קע"ח והתוס' שם דדמי להדדי אם כן הא דאמרינן בש"ס דרבי יוסי מטהר אף לכתחלה לטהרות קאי דוקא אסיפא ולא ארישא (דברישא מודה ר"י דאסורה לכתחלה לטהרות וכן לבעלה) וכן הוא בתוס' שם ובמרדכי פ"ב דשבועות ואגודה פרק האשה ובהגהת ש"ד סימן ג' וכן מוכח ברש"י במה שפירש קמ"ל דממשנה יתירה דלא אצטריך דאפילו לכתחלה קאמר ע"ש גם הרשב"א בת"ה שם כתב דפשטא דשמעתא דפרק כל היד משמע כר"ח אלא שאח"כ חלק עליו והיינו לפי מה שפי' הוא דאף לכתחלה ארישא נמי קאי וז"א גם בב"י דחק לחלק בין טהרות לבעלה (וע"כ כ' בסוף דבריו שיש לדחות דברי ר"ח ולפמ"ש א"א לדחות כלל) וז"א אלא דכי היכי דלטהרות לכתחלה אסור ה"ה לבעלה ובזה א"ש מה שהקשה הר"ן בתשו' סימן נ"ד ומביאה הב"י דהיכי אפשר ששמואל ורבי אבא תרווייהו ס"ל כרבי יוסי ושקלי וטרי אליבא דר"מ כו' ומה שתירץ הר"ן דמודה ר' יוסי בנמצא על שפת הספל לחוד הוא דוחק דהא אינהו לא מיירי כלל בהכי אלא אע"ג דפסקו כר"י היינו לענין דיעבד במאי דפליג עליה דר"מ אבל לענין לכתחלה דמודה ליה כל מאי דשייך גבי ר"מ בדיעבד שייך גבי ר"י לענין לכתחלה וכל זה ברור ומדברי האחרונים וגם לקמן מדברי הרב וכן משמע בעט"ז דמשום חומרא אין לפסוק נגד ר"ח ולפעד"נ כן בש"ס וירושלמי:

סעיף ד
אלא במקלחת. ולא שותתת ויושבת על שפת הספל ונמצא דם תוך הספל לחוד דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא על שפת הספל איבעי ליה לאישתכוחי אבל אם נמצא על שפת הספל גם כן טמאה דאמרינן בתר דתמו מיא אתי דם כן משמע בש"ס וכ"כ הר"ן

לרבי מאיר ומודה ליה ר"י לטהרות לכתחלה וכן לבעלה וכדפי' בסמוך אבל ביושבת באמצע הספל טמאה והרב קיצר כמובן:

סעיף ה

בכל ענין טמאה. אפילו מקלחת לתוך הספל לחוד:

סעיף ו

טהורה בכל ענין. משום דהוי ס"ס דילמא מן האיש ואם ת"ל מן האשה שמא לא מן המקור ומשמע דהיינו בנמצא תוך הספל על המים כדאיתא בש"ס:

סעיף ז

רק באשה שיש לה וסת כו'. ז"ל מהרי"ל שם וכל זה לנשים שהיו להן וסתות ושלא בשעת וסתה אבל זו שכתבתי עליה דאין לה וסת אם כן יש להחמיר דאם לא כן וכי לעולם לא תהא טמאה כמו שאמרו רז"ל אכן אם יש לה עונה כדרך הנשי' אפי' אין וסתה קבוע כגון שפיחתה או הותירה שלשה ימים או ד' או שבוע או פחות או יותר רק שיהא לה עונה קבועה שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראיה כך וכך ימים ולפעד"נ לסמוך אתקנתא דלעיל כו' עכ"ל וקשה דאם בדיקה זו חשיבה בדיקה אם כן אפילו אין לה וסת נמי ול"ד למ"ש רז"ל לעיל סי' קפ"ז ס"ה גבי מכה דאל"כ וכי לעולם לא תהיה טמאה דהתם בלא בדיק' היא אבל הכא תהיה טמאה כשתמצא דם על המוך. ונראה דמהרי"ל ספוקי מספקא ליה אי האי בדיקה חשיבה בדיקה מעליותא וקאמר דבאשה זו שאין לה וסת יש להחמיר עליה ומ"מ קשה מאי קאמר וכי לעולם לא תהיה טמאה הרי תהי' טמאה כשתרא' דם שלא בשעת צרכיה. ונראה דמיירי שאינה רואה בשום פעם דם כי אם בשעת צרכיה וכן משמע בלשון השאלה שם סימן ר"ג ובאגור שהביא הב"י שכתב שלא היה לה וסת קבוע אך בכל פעם שראתה ראתה בסימנים כגון מעטשת וחוששת בפי כריסה כו' ועתה נתקלקלה אותה אשה שבשעה שישבה על הספל כו' משמע דר"ל דנתקלקלה שאינה רואה בשום פעם כ"א כשיושבת על הספל לעשות צרכיה כו' ועפ"ז מפרש מ"ש הרב שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת ר"ל שרואה אפי' בשעה שאינה עושה צרכיה אפילו אין לה וסת קבוע מ"מ היא רואה לפעמים שלא בשעת צרכיה ולכך בין עונה לעונה טהורה וכדכתב מהרי"ל ואף אם ירצה בעל דין לחלוק על פי' זה אמור לו הנה מהרי"ו בתשובה סי' כ"ה סומך בפשיטות על בדיקה זו וחשיב לה בדיקה מעליותא ולא הזכיר לחלק בין יש לה וסת או לא (וגם הרב כתב נראה דיש להתיר בכל ענין כו' אך יש כו'):

סעיף ח

י"א שהיא טמאה דלא התירו וכו'. קשה לאיזה צורך כתב כלל האי דינא דהא כבר כתב לעיל דאין להתיר אלא ביושבת ומקלחת והב"י שכתבו היינו לר' יוסי דמטהר בעומדת וא"ל דה"נ ביושבת ומקלחת ואפי' הכי כשנמצא גם על העד טמאה דהא פשיטא דהא אפי' ביושבת על שפת הספל ונמצא דם בשפת הספל ותוך הספל טמאה כ"ש כשנמצא על העד ותוך הספל גם מ"ש הרב ויש להחמיר לפי מ"ש לעיל ס"ק ג' שפירש ר"ח הוא עיקר אין כאן חומרא אלא כך הוא שורש הדין:

סעיף ט

בין וסת שוה כו' וכבר נתבאר ענין קביעות הוסת בסימן קפ"ט עיין שם:

סעיף י

רק קרטין כו'. אבל אם מצאה דם ג"כ טמאה כדכתב המרדכי וכן מחלק הב"י בשנויא בתרא דלא כמו שמחלק בשנויא קמא. ד"מ:

סעיף יא

טהורה דאין זה דם כו'. ואין צריך להטיל מים לראות אם נמוחו כדלעיל סימן קפ"ח ס"ד דהכא שאני כיון שהיא רואה עם מי רגליה חצץ דם או חול דלא כב"י שכ' דהכא בלאו הכי שרי מטעמא דלעיל סימן קפ"ח דליתא דהכא שרי אפילו בלא בדיקה או אפילו כשנימוחו במים. כ"כ בד"מ:

סימן קצב

סעיף א

וא"צ הפסק כו'. והאידנא נהגו להפסיק בטהרה אף לבתולה ובודקים כל ז' נקיים וכ"כ מהרש"ל ומביאו הפרישה והב"ח וכתב מיהו בדיעבד אפילו לא בדקה אלא פעם אחת תוך ז' סגי ופשוט הוא:

סעיף ב

ומיהו צריכה כו'. ז"ל בית יוסף ולדעת הרא"ש לכתחלה מיהא צריכה לבדוק בכל יום מהז' ומיהו בדיעבד בפעם אחת שבדקה תוך שבעה סגי דלא עדיפא מרואה ודאית עכ"ל. ונראה דר"ל דלא עדיפא מרואה ודאית דס"ל להרא"ש לקמן סימן קצ"ו דסגי בדיעבד בבדקה פעם אחת תוך ז' ולפי זה לדידן דקי"ל התם סעיף ד' דלא סגי אלא בבדקה ביום א' וביום ז' ה"ה הכא אבל אין נראה כן דעת הרב והאחרונים אלא נראה דסבירא ליה דהכא כיון דלא ראתה ודאי עדיף טפי:

סעיף ג
אע"פ שלא נתקדשה עדיין. משמע דכל שכן אם כבר נתקדשה דצריכה לישב ז' נקיים סמוך לחופה וכן הוא בבית יוסף ע"ש:

סעיף ד
וכל חתן כו'. ועכשיו לא נהגו כך ונראה שסומכין על מה שהשושבינים רגילים להודיע להחתן אם היא טמאה:

סעיף ה
אע"פ שישבה ז' נקיים. ואפילו טבלה וכן הוא במרדכי בשם רשב"ם:

סעיף ו
כשיתפשרו לעשות הנשואין וכו'. כתב הב"ח פי' שדחו הנשואין בסתם ולא הסכימו באותה שעה על איזה זמן יהיו הנשואין אלא אמרו כשיתוועדו יחד לאחר שיתפשרו וישלימו אז יקבעו זמן לנשואין בזה חיישינן דלמא לא אסקא אדעתא שתהא נזהרת יפה בבדיקתה דמאחר שאינה יודעת קביעות הנשואין אינה חוששת להנך שבעה נקיים הראשונים אבל אם הדחייה מזמן קביעות הראשון והקביעו' לזמן השני הכל היה באותו מעמד ועסוקים באותו ענין אין ספק דא"צ לחזור ולספור שבעה נקיים מחדש ואי בדקה עצמה באותה שעה ומצאה טהורה טהורה היא ודלא כהעט"ז שהחמיר בזה מסברתו בלי ראיה מיהו אם מתוך הקטט נתפרדה החבילה ובאותו מעמד הסכימה הכלה לישא איש אחר ונכנסה לחופה מיד באותו היום הדבר פשוט דה"ל תביעה חדשה ממש ואפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה צריכה לספור ז' נקיים מחדש דאיכא כאן חימוד חדש מאיש אחר ע"כ וכ"כ העט"ז גם בספר מע"מ העתיק דברי העט"ז האחרונים ולא הראשונים:

סעיף ז
אע"פ שבדקה כו'. ובתשובת משאת בנימין סי' מ"ב האריך לחלוק ע"ז וס"ל דא"צ לחזור ולישב ז' נקיים אלא כשלא בדקה עצמה ומסיק לבסוף ומ"מ יש להחמיר כדברי מהרי"ק והרב ומ"מ בכלה שלבשה לבנים וספרה ז' נקיים אדעת הנשואין שהיו מוגבלים לר"ח ניסן וכשהגיע ר"ח ניסן לא בא ולמחרתו בא ציר מהחתן דאתיליד ליה אונסא בדרך ומיד יבא ביום או יומים ועשו החופה ב' או ג' ימים אחר ר"ח ניסן בזה ודאי א"צ ז' נקיים אחרים אפילו לא בדקה עצמה בימים שבינתיים אם לא עברו עליה ז' ימים בלא בדיקה ואפילו הרב ומהרי"ק מודי בזה דמאחר דלא דחו הנשואין אלא שמחמת איזה אונס נתעכב הדבר ודאי לא נתייאשה מן ז' נקיים הראשונים וסמכה דעתה שיבא החתן אחר יום או יומים ורמיא אנפשה ויהבה אדעתה שתהיה נקיה ושלא תבא לידי חשש חימוד

עכ"ד ובאמת אין להחמיר בדינים אלו דבלאו הכי הרבה פוסקים סוברים דא"צ ז' נקיים וגם בדיעבד סגי בבדיקה א' תוך ז' לכ"ע וגם כל עיקר דין זה הוא מדבריה':

סעיף ח

שפירסה כלתו כו'. ונתבאר בא"ע ס"ס ס' שהמנהג פשוט לכנוס ולעשות נשואין אף שהיא נדה:

סעיף ט

קודם שבא עליה כו'. אבל בא עליה לא תקיף ליה יצריה כ"כ כיון דבעל ומותר לייחד עמה כדאיתא בש"ס ריש כתובות ופוסקים וע"ל סימן שמ"ב:

סעיף י

א"צ שימור עוד. דהא חזינן דלא תקיף יצריה כיון שלא בא עליה עד השתא:

סעיף יא

והמחמיר כו'. ונראה דהאידנא שהמנהג שלא לבעול רק אחר ב' או ג' ימים אחר הנשואים אע"פ שהוא מנהג של שטות ויש בו איסור מכמה טעמים ונכון לבטלו מ"מ כיון שהמנהג כך א"כ אם פירסה נדה ודאי דצריך שימור דהא דלא בעל תחלה היינו משום המנהג וכן נוהגין להצריך שימור בכה"ג:

סעיף יב

ואין לחלק כו'. כלומר דל"ת דבאלמן שבעל כבר לא תקיף יצריה קמ"ל וכן משמע לקמן ר"ס קצ"ה דאין חילוק בזה:

סעיף יג

או בתולה כו'. כלומר דגם בבתולה אחר שבעל בעילת מצוה מותר לייחד אע"פ שלא ראתה דם נדות דדם בתולים חמיר ליה כמו דם נדות וזה דעת רבינו ירוחם והרא"ש דלא כהרמ"ה וכתב הרא"ש וכן עמא דבר וכ' ב"י שכן נראה דעת כל הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו בדבר וע"ל סי' שמ"ב:

סעיף יד

והמנהג ליקח קטן כו'. וע"ל סימן שמ"ב כתבתי בשם הב"ח דצ"ל שיודעים טעם ביאה ושאין מוסרין עצמם לביאה:

סימן קצג

סעיף א
וגומר ביאתו. אע"פ שהדם שותת ויורד וה"ה דמותר לו לפרוש באבר חי ואין צריך להמתין עד שימות האבר. כן הסכימו הפוסקים ודלא כהראב"ד:

סעיף ב
עד יום ה'. כדין נדה לקמן סי' קצ"ו סי"א:

סימן קצד

סעיף א
יש מקומות שנוהגין כו'. מפני שהוא כ"כ קרוב ללידת' הדמים מצויים בהם וחוששים שמא יראו ולא ירגישו וחששה רחוקה היא דאפילו יראו ולא ירגישו מה בכך דם טהור הוא מן התורה עכ"ל עט"ז. ואמר שלפי טעם זה הוא חששה רחוקה אבל בד"מ כתב בזה טעם שיש בו עיקר דס"ל כר"ת דכתבו הסמ"ג והג"מ (ושאר פוסקי') אע"ג שכל הגאוני' חולקים עליו נהגו בצרפת להחמיר כר"ת לומר דימי לידי' אין עולין עכ"ל וא"כ לדידן שאין נוהגין בב' טבילות א"כ פשוט שצריכה להמתין מלספור ז' נקיים עד אחר ארבעים יום לזכר ושמונים לנקבה ומזה נשתרבב המנהג ולכן אין למחות כלל ביד הנוהגים להחמיר כדעת ר"ת ואע"ג דמטעם זה של שתי טבילות אין חילוק בין הוא תוך פ' או אח"כ דלעול' היא בנדתה עד שתהיה במים אפשר דאותן שנהגו מנהג זה להחמיר ראו דברי ר"ת תוך עיקר ימי לידתה דהיינו תוך מ' לזכר ופ' לנקבה אבל לא אח"כ עכ"ל ד"מ וכ"כ הרב בתשובה סימן צ"ד בטבלה ע"ש וכן כתב הב"ח (אלא שכתב נלפע"ד כו' ואולי לא ראה דברי הרב בד"מ ובתשובות) וכתב עוד טעם שהמחמירין סוברים כדעת בה"ג כו' ע"ש:

סעיף ב
אינה חוששת לולד. בין הוא זכר או נקבה זה וזה אינם נגמרים בפחות ממ' יום. טור וש"ס. אבל אחר מ' יום יש לחוש לולד:

סעיף ג
חוששת לולד. ומטמאינן לה טומאת נקבה מספק:

סעיף ד
לא עלתה לה טבילה. אלא צריכה ז' נקיים אחר י"ד יום כדלעיל ס"א ומשמע דבמפלת ליכא מאן דמחמיר להצריכה פ"א יום וסגי לה בז' נקיי' אחר י"ד יום וכ"נ מדברי האחרונים ומ"מ נראה דבעל נפש יחמיר לפרוש ממנה ליל מ"א וליל פ"א משום ספק זכר או נקבה:

סעיף ה
עד כ"ג יום. בלא יציאת השליא דהיינו כ"ד יום עם יציאת השליא. ב"י והאחרונים:

סעיף ו
אין תולין אותה בולד. זכר שתלד אח"כ:

סעיף ז
אינה חוששת לולד כו'. ולדידן שאין אנו בקיאים לעולם נותנים לה ימי טומאה של נקבה כדלעיל ס"ג וכ"כ העט"ז:

סעיף ח
טומאה של נקבה. מספק:

סעיף ט
אינה טמאה לידה כו'. כלומר מדאורייתא אינה טמאה לידה אבל מדרבנן טמאה לידה ביצא אבר אחד והחזירו כדלקמן סי"א וטמאה ג"כ נדה אפי' מדאוריי' דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וכ"כ העט"ז וכן משמע בפוסקים:

סעיף י
משתצא פדחתו כו'. היינו לפמ"ש בכ"מ ובב"ה דרוב פדחתו ברמב"ם ט"ס הוא אבל בב"י יישב דבריו וכן הטור כ' רוב פדחתו משמע דסבירא ליה דפדחתו שבמשנה היינו רוב פדחתו וע"ל סי' י"ד ס"ק א':

סעיף יא
הוציא העובר כו'. לשון הטור הוציא ידו או רגלו והחזירו הרי זו טמאה לידה ואין נותנין לה ימי טוהר עד שיולד:

סימן קצה

סעיף א
תמיד היא בנדתה כו'. כלומר אף בימי לבונה כל דין נדה יש לה כדאיתא בפוסקי' ומביאם ב"י:

סעיף ב
אפי' בדברים. אם מרגילין לערוה לא ידבר בהן עמה עכ"ל טור:

סעיף ג
ולא יושיט מידו כו'. אפילו בדבר שהוא ארוך:

סעיף ד
אא"כ כו'. ואצ"ל שאסור לאכול עמה בקערה א' בזה אחר זה אע"פ שאין נוגעים ביחד:

סעיף ה
שום שינוי. דומיא דלעיל סי' פ"ח ס"ב גבי בשר בחלב:

סעיף ו
או שיאכל כל א' כו'. או שתגלה מעט מן השלחן ותתן קערה שלה עליו כ"כ הר"ר יונה בספר דרשות הנשים:

סעיף ז
וי"א כו'. כתב הב"ח דאף לסברא זו אינה אלא כשגם בני הבית אוכלי' עמהם על שלחן א' ביחד התם הוא דשרי כשהיא אוכלת מהקערה שלה אע"פ שאוכלים על מפה אחד בלא שום היכר אבל כשבני הבית אוכלין על שלחן אחר והאיש והאשה אוכלין לבדן על שלחן אחד כ"א מקערה שלו אסור אפילו היה רגיל לאכול עמה בקערה א' ומשמע בדבריו דה"ק כשאין שם בני בית כלל אסור ואין דבריו מוכרחי':

סעיף ח
י"א שאסור כו'. לפי שהרב בד"מ כתב דין זה בשם הקונטרס שמצא ע"כ כ' דין זה בשם י"א אבל לפעד"נ דהגמי"י בשם רא"ם ומרדכי (ואגודה ורוקח סימן שי"ח) פ"ק דשבת בשם הר"ש שמהם מקור האי דינא דלקמן סעיף ד' דלא ישתה משיורי כוס ששתתה שם מוכח להדיא דכ"ש דלא יאכל משיורי מאכל שלה ואדרבה שתיה נלמד מאכילה ע"ש:

סעיף ט
לא ישתה כו'. משמע אע"פ שחזרו ומלאוהו כגון ששתתה היא חצי ואח"כ מלאוהו אסור דמ"מ הוא שותה משיורה אבל אם שתתה היא כל הכוס ומלאוהו נראה דמותר וכ"מ בב"ח ואע"ג שכ' ב"י ואנו נוהגין מיד להדיח הכוס בין שתי' דידי' לשתיה דידה ומנהג כשר הוא עכ"ל אנן לא נהגינן הכי:

סעיף י
לא ישב כו'. והב"ח חולק דדוקא לשכב שם ולישן כשפושט בגדיו הוא דאסור אבל ישיבה בעלמא כשהוא לבוש בגדיו אין בו איסור אפי' בפניה:

סעיף יא
במטה כו'. מיהו במטה של עץ או של בנין מותר שם עם אשתו הוא במטתו ואשתו במטתה וכ"כ הר"מ אלשקר בתשו' סי' צ"א והוא מפרק הדר (עירובין דף ס"ג ע"ב) הישן בקילעה שאיש ואשתו שם וכו':

סעיף יב
אע"פ כו'. הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא לידי מכשול:

סעיף יג
ממזיגת הכוס כו'. כתב הב"ח מ"כ בדרשות מהר"ש מאוסטרייך דשלא כדין עושין הבעלי בתים שמניחין נשותיהם לישא הקערות וכיוצא בהן על השלחן מידי דהוה אמזיגת הכוס עכ"ל מיהו למ"ש הגמי"י בשם רא"מ דמזיגה בלא הושטה או הושטה בלא מזיגה מותר אפי' בלא שינוי ה"ה בקערה דליכא אלא הושטה דשרי וכן למ"ש הרשב"א (והב"י לדעת ה"ה) דמזיגת יין במים דוקא אסור אבל שאר משקים אי נמי מזיגה מן הכלי כמו שאנו עושים שרי ה"ה בקערה אין קפידא ועוד נראה דאפי' את"ל דנתינת הקערה על השלחן ה"ל כמזיגת הכוס מ"מ אף במזיגת הכוס אין איסור אלא בכוס המיוחד לבעלה בלבד דאיכא חיבה אבל להביא הקער' על השלחן שכל בני בית אוכלים ממנה אין קפידא אע"ג שגם בעלה אוכל עם בני ביתה מאותה קערה דליכא הכא חיבה והכי נקטינן אבל להביא קערה המיוחדת לבעלה אסורה וכדמוכח מתנא דבי אליהו וממ"ש סה"ת דאף בהושטה בלבד כשאין בו שינוי אסור במאכל ובמשתה ע"כ ולפי זה משמע דמחמיר ג"כ בשאר משקים:

סעיף יד
בפניו. והב"ח כתב דאע"פ שהמזיגה שלא בפניו אם מניחה על השלחן בפניו אסור ואף הגמי"י דדוקא בדאיכא תרוייהו מזיגה והושטה הוא דאוסר מודה בזה ואצ"ל כשהוא יודע שהיא מוזגת את הכוס דכיון שהניחה על השלחן בפניו חשיב כמזיגה בפניו ג"כ ואסור עכ"ד ואין דבריו מוכרחים גם מדברי הרא"ש פ"ק דכתובות מוכח דשלא בפניו ליכא איסורא כלל ע"ש:

סעיף טו
ודווקא פריסת סדינים כו'. עיין בא"ע סי' פ' ס"ח:

סעיף טז
ורגליו כו'. וכ' הר"ר יונה בספר דרשות הנשים דאסור לתת לפני בעלה קיתון של מים וכלים שירחץ בהם רגליו מפני שהוא דרך חיבה:

סעיף יז

וי"א כו'. ז"ל ד"מ בין בימי נדותה בין בימי לבונה וכבר נתבאר ר"ס זה אמנם מצאתי הג"ה במרדכי בשם ראבי"ה וז"ל אחר ימי ליבון ליכא הרגל עבירה וטוב לאכול עמה כדי שתרצה לטבול אם יכולה לטבול ע"כ וע"ז ראיתי מקילים בימי לבונה ואין נ"ל לסמוך ע"ז וראבי"ה הוא יחיד בזה עכ"ל. והב"ח כ' דאף לפי זה טועים המקילים שהרי לא התיר אלא ביום הז' שאחר ימי ליבון כדי שתתרצה לטבול וגם ליכא הרגל עבירה דאין לחוש שמא יבא עליה ביום הז' כיון שהיא טובלת לערב וגם זו סברא קלושה היא ואין שומעין ליחיד להתי' איסור המפורסם בכל החיבורים ולכן יש לדרוש ברבים דאיסורא קא עבדי הני דאוכלים יחד מקערה א' בימי לבונה ומצאתי בהג"ה ואנשים האוכלים עם נשותיהם בימי ליבונה שלא ירגישו בני הבית שבוש הוא ועוברים על דברי חכמים ונתקבלו כל הקהלות ועשו חרם ע"ז דהר"ח ע"כ והג"ה זו היא בהגהת מהרש"ל ומביאו הדרישה וראב"ן כ' בס"ס של"ה ויש נוהגין שלא לאכול עד כלות שבעה נקיים והוא כשר ונאה דשוב ליכא הרגל עבירה אלא הרגל מצוה דכיון דמצי למטבל לא שביק היתרא ואכיל איסורא ועי"ש שהאריך:

סעיף יח

מהרחצת פניו כו'. אבל מזיגת הכוס אשכחן היתרי טובי כדלעיל ס"ק י"ג. ב"ח. ונראה דאפי' למ"ש שם דנכון להחמיר הכא בחולה שרי:

סעיף יט

אסור לבעלה כו'. דדוקא כשהוא חולה והיא בריאה שרי דכיון דחולה הוא ליכא למיחש להרגל עבירה דאין יצרו מתגבר עליו מפני שתשש כחו אבל כשהיא חולה והוא בריא איכא למיחש להרגל עבירה שמא יתגבר יצרו עליו ויפייסנה. ת"ה:

סעיף כ

אסור למשש כו'. ומיהו אם החולה מסוכן ואין שם רופאים משמע קצת מדברי תשובת הרמב"ן סימן קכ"ז דשרי מפני פיקוח נפש אלא די"ל דלטעמיה אזיל דסבירא ליה דנגיעת נדה אינו אלא מדרבנן אבל להרמב"ם דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש פיקוח נפש אפשר דאסור משום אביזרא דג"ע וצ"ע עכ"ל ב"י. וכ"כ העט"ז ואין נראה דודאי אף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה כמש"ל סי' קנ"ז ס"ק י' מה שאין כן הכא וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממששים הדפק של אשה אפילו אשת איש או עובדת כוכבים אע"פ שיש רופאים אחרים עובדי כוכבים וכן עושים שאר מיני משמושים ע"פ דרכי הרפואה אלא הדבר פשוט כמ"ש

וזה נראה דעת הרב דלעיל בסי' קנ"ז משמע מדבריו כהרמב"ם וכמו שכתבתי שם בס"ק י' וכאן התיר מישוש הדפק מ"מ באין סכנה אסור לבעלה למשש הדפק כשהיא נדה וכדאיתא בתשובת הרמב"ן ובדברי הרב:

סימן קצו

סעיף א

כדי שתפסוק בטהרה. בין השמשות:

סעיף ב

רק שחרית כו. היינו מיום ב' מראייתה ואילך כדלקמן ס"ב:

סעיף ג

מאחר דהקהל כבר עשו כו'. אע"פ שעדיין היא לא התפללה ערבית. ת"ה שם:

סעיף ד

אפילו עשו הקהל שבת. כי ההיא תוספת לא שייך לענין נדה וצריך כ"ד שעות וכן איתא בפרק נערה (כתובות דף מ"ז ע"א) בתוספות ד"ה דמסר לה בשבתות ויום טוב וכן יש ראיה מספירת עומר דלא חשבינן ללילה אפילו בע"ש דתוספת שבת דאורייתא וכן מאכיל' מצה ופסח וסוכה עכ"ל האגור בשם מהרי"ל משמע מדבריו ומכל הלין ראיות דאע"פ שהתפללה היא ג"כ ועשתה שבת מותר (וכן דעת אחד מהגדולים בתשובה שהביא הת"ה שם דאפילו התפללה היא ערבית מותר עי"ש בת"ה) ולפי זה מה שכ' הרב דאפי' עשו הקהל שבת ה"ק אפילו עשו הקהל גם כן שבת וגם היא והגאון אמ"ו ז"ל לא כתב כן בתשובה אלא כתב דלהרב אם התפללה היא ערבית אין להקל אפי' דיעבד כדלקמן ס"ס שע"ה וע"ש (וכ"נ דעת מהרש"ל בתשובה סימן ע"ב שהבאתי לקמן ס"ק י"ט) ש"מ מבואר מהאגור שהבאתי דאף להמקילים היינו עד כ"ד שעות וא"כ כשהיום גדול כל כך חשבינן יום ולילה שוים וכמש"ל סי' קפ"ד ס"ק ז') אבל בתר הכי לכ"ע אסור:

סעיף ה

ומקצת נשים כו' תוך ימי ספירתה כו'. כתב הב"ח משמע מדבריו דוקא תוך ימי ספירתה אבל בתחילת ספירתה אם ראתה דם אחר ברכו אע"פ שעוד היום גדול אינה מפסקת בטהרה היום אלא ביום המחרת וליתא אלא אף בתחלת ספירתה מפסקת בטהרה אפילו אם ראתה דם סמוך לערב כו' ולפעד"נ דגם להרב אפי' אם ראתה דם סמוך לערב מפסקת (אחר) [קודם] ברכו בתחילת ספירתה וה"ק אפי' פסקה קודם ברכו לא אמרינן כיון דפסקה קודם ברכו א"כ חשיב אחר ברכו לדידה לילה אלא אם נתקלקלה אח"כ מפסקת

אפילו לאחר ברכו והיינו שכתב הרב ובדיעבד אין לחוש ואם היא רואה דם עד סמוך לערב פשיטא דאין דיעבד גדול מזה ומתחלת להפסיק אחר ברכו ומה שכתב ונוהגים לכתחלה ליזהר היינו היכא דאפשר כגון שאינה רואה דם קודם ברכו וק"ל:

סעיף ו

רק יום א'. ומעיינה פתוח וכתוב בספר מעדני מלך דף ש' ע"א וז"ל וא"ת ולדידן מאי נ"מ הא אפילו אשה שרואה כתם נוהגין שצריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ואחר כך תפסוק ותספור ז' נקיים (כדלקמן סי"א) ונ"ל דנ"מ להיכא דחזרה וראתה בתוך ימי הספירה דכיון שלא ראתה רק יום א' בימי הספירה בדיקת שחרית לא מהני אפילו בדיעבד אבל לא ראתה רק כתם אפשר להקל בין בימי הספירה בין בתחילה ע"כ:

סעיף ז

ומנהג כשר הוא כו'. וע"ל סי' קצ"ט ס"ק י"ב מדין לבישת לבנים בשבת ויו"ט וט"ב ואבילות ויוה"כ:

סעיף ח

אלא פעם אחת. תוך הז' נקיים מלבד הבדיק' דהפסק טהרה דלעיל סעיף א':

סעיף ט

בדקה עצמה כו'. וה"ה אם ראתה ולא בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ובדקה לאחר ג' או ד' ימים ומצאה טהורה ה"ה בחזקת טמאה עד שפסקה בטהרה כדאיתא בטור ורשב"א ופוסקים:

סעיף י

ולקבוע להן וסתות כו'. ע"ל סי' קפ"ט מקביעות הוסתות:

סעיף יא

האשה שמרבה כו'. וע"ל סימן קפ"ד ס"ק ד':

סעיף יב

אפי' בסוף יום הז' כו'. וה"ה ביום הח' דלעולם צריכה לישב ז' נקיים סמוך לטבילתה וזה פשוט:

סעיף יג

י"א דבג' כו'. ז"ל ד"מ במרדכי אם סופרת תוך ז' ימים נקיים מסתברא מג' ימים ואילך הכתמים טהורים אם יש לתלות במכה או בחבורה או בצפור ואינה אוסרת אבל צריכה לידע בודאי שפסק דם המקור לגמרי לכך צריך שיהא ג' ימים הראשונים של ספירת נקיים טהורים לגמרי (ובמרדכי שם איתא מסה"ת קצרתי) עכ"ל וכן הוא בהגמ"י פ"ט

מהא"ב ונ"ל דהא דלא תלינן במכה בשלשה ימים הראשונים דוקא במכה שאינה ידוע שמוציאה דם דתלינן בה שאר כתם כדלעיל סי' קפ"ז (ס"ה) וכ"מ מלשון המרדכי דע"ז קאי אבל במכה שידוע שמוציא' דם נ"ל דתלינן בה אף בג' ימים הראשוני' דהא אפי' רואה ממש תלינן לעיל סי' קפ"ז במכה שמוציאה דם כ"ש כתמים דרבנן וא"ל דשאני ברואה ממש דהוא תחלת ראיה ולכך תלינן במכה ואמרי' דמעיינה סתום עדיין ולא ראתה אבל תוך ספירתה שמעיינה פתוח כבר לא תלינן במכה כלל זה אינו דהרי כתבתי לעיל סימן קפ"ז דיש סוברים בשעת וסתה תלינן במכה הואיל ווסתות דרבנן אם כן כתמים נמי שהן מדרבנן תלינן במכה ואפילו למאן דמחמיר בשעת וסתה היינו הואיל ואיכא למאן דאמר וסתות דאורייתא אבל כתמים שהן דרבנן לכ"ע תלינן במכה שידוע שמוציאה דם כנ"ל לצדד להקל משום דלא חילקו שאר הפוסקים בין כתם שרואה בימי הספירה לשאר כתם אם כן משמע דס"ל דאפי' תוך ג' ימים תלינן כתם בכל מקום שיש לתלות וכ"כ לעיל סימן ק"צ (סמ"א) בשם ב"י בשם רשב"א דתלינן כתם אף בימי ספירתה ואפשר דסה"ת והמרדכי לא החמירו אלא לחומרא בעלמא דהרי כתב בת"ה סימן רמ"ט טעמא דלא תלינן בג' ימים הראשונים הואיל ואפשר ליזהר כו' ואם היה אסור מדינא לא שייך לחלק משום שאפשר ליזהר אלא ודאי לא החמירו אלא משום שאפשר ליזהר אבל במקום דאי אפשר ליזהר אין להחמיר ולכן התיר בכתם בפחות מכגריס ועוד שתלינן בכינה כן נ"ל דאין להחמיר במכה שידוע שמוציאה דם עכ"ל ד"מ וכל דבריו צל"ע מה שכתב ונראה לי דלא תלינן כו' וכ"מ לשון המרדכי כו' אדרבה פשט דברי המרדכי דמסתים סתים לה משמע דבכל מכה איירי ועוד דהא אפילו בנתעסקה בדם צפור לא תלינן בה אע"פ שיש דם לפנינו כל שכן במכה שמוציאה דם ולהרב צריך לחלק דשאני דם צפור שהוא ממקום אחר מה שאין כן מכה שבגופה שאי אפשר ליזהר וזה אינו משמע ועוד דהא הם דברי סה"ת והג"מ ופשטן של דברי סה"ת והג"מ משמע דאפילו ממכה שידוע שמוציאה דם לא תלינן דכתבו אם יש לה מכה באותו מקום תולה בה כתמה אפילו אינה יודעת אם היא מוציאה דם או לאו כו' ואם סופרת ז' נקיים כו' לכך צריכה שיהיו שלשה ימים הראשונים של ספירה נקיים לגמרי עכ"ל ומדכתבו ברישא אפי' אינה יודעת שמכתה מוציאה דם משמע דכל שכן כשיודעת ואם כן כיון דרישא בכל גווני סיפא נמי בכל גווני מיירי ועוד מדתלו הפוסקים טעמא שצריכה שתדע בודאי שפסק דם המקור משמע דבג' ימים הראשונים שאינה יודעת בודאי שפסק דם מקורה בכל ענין לא תלינן במכה והכי משמע להדיא בב"ה סימן ק"צ בשם הא"ח וז"ל כתב הר"מ אשה מוכת שחין דבר פשוט הוא שכתמיה טהורים דכיון דשיחני וכיבי שבה

ודאי מפקי דמא ונצבעים בה סדינים וחלוקה ואפילו בשעת וסתה וכ"ש בימי לבונה תלינן בה והגיה עליו הר"ף וה"מ לאחר שלשה ללבונה אבל תוך שלשה לא תלינן עכ"ל ודברי הר"מ והר"ף אלו הם בתשב"ץ סימן תפ"א אלמא דאע"ג דודאי מפקי דמא לא תלינן תוך שלשה והא א"ל שכתב הרב לחלק בין מעיינה סתום או פתוח ודאי קושטא והכי משמע מדכתבו הפוסקים שצריכה שתדע בודאי שפסק דם מקורה ומ"ש זה אינו דהרי כתבתי לעיל דיש סוברים כו' אינה סתירה דמ"מ התם אינו ידוע שמעיינה פתוח מה שאין כן הכא ותו דהא התם קי"ל דבשעת וסתה לא תלינן במכתה אפילו ידוע שמוציאה דם וכמ"ש שם בס"ק כ"ו ומ"ש הרב היינו הואיל ואיכא למ"ד וסתות דאורייתא כו' ודאי ליתא דהא ודאי רשב"ג דסובר וסתות דרבנן נמי סבר הכי מטעם ההוכחה דאל"כ לעולם לא תהיה טמאה וכמ"ש שם בס"ק הנ"ל ויותר ה"ל להרב לומר דאפי' מאן דמחמיר התם היינו משום דאם לא כן לעולם לא תהיה טמאה מה שאין כן הכא אבל כל זה אינו במשמע אלא איפכא מסתברא דהכא כיון דמעיינה פתוח לכ"ע צריכה שתדע בודאי שפסק דם מקורה ומ"ש כן נ"ל לצדד להקל משום דשאר הפוסקים לא חילקו כו' אין זה כדאי להקל דהא בכמה מקומות מצינו כה"ג אפי' היכא שמקצת פוסקים מקילין ושאר פוסקים סתמו דבריהם ואמרינן ילמד הסתום מן המפורש כ"ש הכא שהמפרשים מחמירים ועוד מי לנו גדול מסה"ת ומרדכי והג"ה וכ"ש שגם הר"ף והא"ח ות"ה מסכימים לדבריהם וכ"פ האגודה פרק תינוקת סי' ל"ט ומ"ש וכ"כ לעיל סי' ק"צ בשם רשב"א כו' י"ל דהרשב"א מיירי אחר שלשה ולא עדיפי דברי הרשב"א מדברי הר"מ שכ' בימי לבונה תלינן להקל ופירשו הר"ף לאחר ג' ואפילו יחלוק הרשב"א בזה יחיד הוא נגד כל הני רבוותא בפרט שהן מחמירים ומ"ש ואפשר דלא החמירו אלא לחומרא בעלמא דהא כתב בת"ה סימן רמ"ט כו' לא ידענא מאי הוכחה היא זו דת"ה לא כתב שם אלא דפחות מכגריס ועוד תלינן בכינה הואיל ושכיח טובא וא"א ליזהר א"כ אין לך אשה שתוכל לספור שבעה נקיים מה שאין כן במכה אבל ודאי טעמא הוא משום שצריכה בודאי לידע שפסק דם מקורה שוב מצאתי בב"ח ס"ס ק"ץ שכתב באשה שהיא מוכת שחין כיון שהדם יוצא תמיד מהשחין שבגופה ונכתם בסדיני' וחלוקה יש לתלות אף בשלשה ימים הראשונים דאל"כ לא תוכל לספור שבעה נקיים לעולם ול"ד לחבורה שבגופה שמוציאה דם ואפילו הכי לא תלי' בה ג' ימים הראשונים דשאני חבורה א' שהיה מכוסה באספלנית שאינה מוציאה דם אלא לפעמים דומיא דמכה שבאותו מקום דכתב סה"ת דלפעמים מוציאה דם אבל מוכת שחין דכל שעה יוצא ממנה דם דמיא למאכולת דתלינן בה אף בשלשה ימים הראשונים וכו' ומכל מקום הכל לפי ענין השחין

ודוק עכ"ל מבואר מדבריו דאין להקל אלא במלאה שיחני וכיבי ודם יוצא ממנה תמיד הא לאו הכי אפילו ידוע שמכתה מוציאה דם אין להקל וכ"מ בס' אפי רבבי שהעתיק כל הדברים שבסי' זה רק דין זה שכתב הרב דבמכה שמוציאה דם תולין אף בשלשה ימים הראשונים השמיט רק כתב סתמא שאין תולין כתם כגריס ועוד בשום דבר בשלשה ימים הראשונים ע"ש:

סעיף יד

ו' עונות. ועונה הוא י"ב שעות:

סעיף טו

שמא תפלוט. ולא תרגיש:

סעיף טז

עד יום ה'. דעד אותו היום חיישינן לכל יום ויום שמא תפלוט או שמא תפלוט כל השלשה ימים:

סעיף יז

מע"ל. כלומר ע"ב שעות:

סעיף יח

וסותרת. כלומר אע"פ ששלמו הו' עונות בתחלת ליל ד' אחר שימושה במ"ש מ"מ כיון שפלטה בתחלת ליל ד' קודם שימושה במ"ש א"כ סותרת אותו יום והיינו כל יום ד' ומתחלת לספור מיום ה':

סעיף יט

עד יום ו' כו'. וכ' מהרש"ל בתשובה סי' פ"ב דלפי מנהג זה אם ראתה אחר ערבית ביום א' ועדיין הוא יום יכולה ללבוש בגדים נקיים בסוף יום ה' ומונה מיום ו' ואין ספיקא בדבר (ומשמע מדבריו דאע"פ שהתפללה היא גם כן ערבית) אבל לפי מנהג המקומות של הט"ו שלובשים לבנים ביום (א) [ד] לראייתם ומתחילין למנות מיום ה' צ"ע בדבר כו' ואינו דומה למ"ש מהרא"י בתשובה שאין אשה יכולה להפסיק בטהרה אחר שהתפללו הקהל ערבית דשאני הכא שבא לה הסבה מן השמים ואין שייך לומר שה"ל להקדים או לאחר מה שאין כן בהפסקת טהרה כו'. ומ"מ נראה די לנו בזה שנחמיר היכא שהתפללה כבר ערבית ועשתה אותו כבר לילה אבל היכא שלא התפללה אפילו התפללו כבר ערבית הקהל לא נחמיר כה"ג לחושבו לילה מאחר שבאה לה הסבה מן השמים כו' עכ"ל ונראה דנמשך לדברי מהרא"י דלעיל סעיף א' אבל למש"ל ס"ק ד' דדעת מהרי"ל והרב בהפסקת טהרה להקל אפילו התפללה היא וכ"ש הכא וק"ל:

סעיף כ

ללא שמשה. דלא פלוג רבנן וגזרי' לא שמשה אטו שמשה ואע"ג דשמשה גופה גזירה היא אטו בין השמשות חששא דביה"ש פשוט' היא וחששו בה רבנן טובא בכמה דוכתי. ת"ה. וכ' הב"ח מיהו היינו דוקא כשבעלה בעיר אבל כשאין בעלה בעיר יש להקל דמיד שתפסוק בטהרה סמוך לבין השמשות תמנה למחרתו ואע"ג דבת"ה משמע מלשון השאלה שהיה שואל להחמיר אף כשאין בעלה בעיר מכל מקום מלשון התשובה שלא הזכיר שם להחמיר בזה משמע קצת דבהכי יש להקל עכ"ל ואין דבריו נראין דהלא נודע שהשאלות שבת"ה עשה מהרא"י בעל התשובות עצמו ולא ששאלוהו אחרים כמו בפסקי כתביו ועוד דא"כ אמאי לא פשיט מידי אשאלה זו אלא הדבר פשוט כיון דבשאלה משוה להדיא אין בעלה בעיר ללא שמשה א"כ גם בתשובה הוא כן גם בתשובת מהרי"ק סי' ל"ה כתב שהנשים מחמירין אפי' אין בעליהן בעיר וכן המנהג פשוט במדינו' אלו. וגדולה מזו נוהגים, שאפי' כלה אינה סופרת ז' נקיים עד יום ה' לראייתה אע"פ שעדיין לא בא החתן לעיר אע"פ שלפי דעתי אין להחמיר בזה כלל ולא נזכר בשום פוסק קדמון או אחרון מ"מ לא יהא אלא כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור כו' ומ"מ בשעת הדחק יש להתיר להכלה שמיד שתפסוק בטהרה תספור ז' נקיים דבהכי עדיף טפי ממה שנוהגין שנשאת כשהיא נדה שהרמב"ם פסק שלא תנשא כלל עד שתטהר ואע"ג דאנן לא מדקדקים בהכי וכמ"ש הרב בא"ע ס"ס ס"א מ"מ ודאי היכא דאפשר בטהרה טפי עדיף. כן נ"ל:

סעיף כא

וכל אשה שרואה כתם כו'. נראה דבכתם יש להקל היכא דלא שמשה למנות מיום המחרת של מציאת הכתם דהא הך דלא שמשה גופה גזירה רחוקה היא וגם הב"י כתב דבמקומו לא נהגו בגזרה זו הלכך י"ל דגם הת"ה גופיה שכתב להחמיר היינו ברואה אבל לא בכתמים דרבנן דאזלינן בהו בכמה דוכתי לקולא שהרי לא הזכיר שם כתם כלל ואפשר לזה לא כתב הרב האי ויש שכתבו שעכשיו כו' אחר דין הכתם אלא אחר דין רואה אבל עט"ז כ' יש שכתבו שכל אשה אפילו רואה כתם כחרדל (נ"ל להגיה או טפת דם כחרדל אבל כתם צריך כגריס ועוד כדלעיל סימן ק"צ) בין שמשה בין לא שמשה צריכה להמתין כו' וכן נוהגין:

סעיף כב

צריכה להמתין ה' ימים כו'. היינו מתחלתה ומשום טעמא דש"ז אבל אם תוך ימי ספירתה או אחר ה' ימים נתקלקלה וחזרה וראתה דם או כתם פוסקת באותו יום בטהרה ומונה למחרת וזה פשוט:

סעיף כג

צריכה להמתין כו'. דשמא תפלוט בג' ימים שאחר התשמיש וא"ל דאע"ג שתפלוט ביום הב' מכל מקום סתירה דלאחר ז' לאו סתירה היא י"ל דחיישינן שמא תפלוט גם ביום א' שאחר התשמיש א"כ לא יהיו ז' נקיים רצופים ולא הוי סתירה דלאחר ז' וק"ל ומשמע דהכא לא נהגינן להחמיר משום גזירה דבין השמשות וטובלת מיד אחר ד' ימים ויום א' נקי דהיינו אחר ה' ימים דלא שכיח שתטעה במנין ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן:

סעיף כד

שלאחר ז' כו'. ובב"י כ' בשם הרא"ש דבטבלה ליל ז' ושמשה ביום ז' נמי לאו סתירה היא וטובלת מיד לאחר ז' כיון שפלטה כשהאיר היום ז' וכתב אם באנו להסכים דברי הסמ"ק להרא"ש יש לומר דמה שכ' הסמ"ק סתירה דלאחר ז' לאו סתירה היא היינו לאחר ליל ז' וע"ש וצ"ע לדינא דפשט דברי הסמ"ק משמע לאחר ז' דוקא:

סעיף כה

והכי נהוג דכבר נתבאר כו'. לא ידענא מאי ענין זה לזה דהתם לא שייך בקיאות כלל וגזרינן לא שמשה אטו שמשה ואה"נ דבאשה לא מהני רחיצה וקינוח דלא עדיף מלא שמשה כלל והתם גזרינן במלתא דשכיח אבל מ"מ נ"מ ברחיצה וקינוח בדין שנזכר בסעיף הקודם בשכחה יום א' שצריכה להמתין ו' עונות דמהני רחיצה וקינוח דתמנה מיד אחר שתשלים היום ששכחה ודוק ונראה דגם הרב מודה בזה ומיירי בסתם אשה ומ"מ לענין דינא בלאו הכי כיון דהסמ"ק והג"מ כתבו דאין אנו בקיאין אין להקל לכתחלה וכ"פ הב"ח:

סימן קצז

סעיף א

אם לא יכלה כו'. וכתוב בתשובת מהר"ם מלובלין סימן ע"א דמי שטבלה בליל ו' ואחר כך מצאה שלא טבלה כראוי כגון שמצאה לכלוך תחת הצפורן מותרת לטבול ליל שבת כי אונסא הוא ואין לדמותה ליולדת ע"כ ומי שטבלה בשבת וכשבאתה לביתה מבית הטבילה ראתה ששכחה לחתוך צפורן א' ואין שום לכלוך תחת הצפורן נראה דאע"ג

דהא דצריכה טבילה שנית בכה"ג חומרא בעלמא היא כמ"ש לקמן סי' קצ"ח ס"ק (כ"ה) [ג] מ"מ יש לה לחזור ולטבול ולא אמרי' דהוי טבילה שאינה של מצוה דהא מדינא כל טבילה שריא בשבת וכמ"ש לקמן בסמוך ואע"ג דנהגינן להחמיר בכה"ג לא נהגו ותו דכיון דכבר נהגו להחמיר להצריכה טבילה שנית א"כ טבילה של מצוה היא ותו דראב"ן ס"ל דמדינא הצפורן מעכב והבאתיו סימן קצ"ח שם ותו דהא לקמן ס"ק כ"ה נתבאר דאפילו טבילה שלא בזמנה שריא אלא דכתב בת"ה דנהגו להחמיר משום דבש"ס קאמר דלא מחזי כמתקן גברא משום דנראה כמיקר ובזמן הזה שנזהרין להקר מיחזי כמתקן גברא אלמא דטהור מותר לטבול דלא מחזי כמתקן גברא כלל וכן פשוט בש"ס ופוסקים וט"ו בא"ח סי' שכ"ו דאדם טהור מותר לרחוץ כל גופו ולטבול בשבת (ואפילו מאן דאסר לנדה לטבלה שלא בזמנה ע"כ מודה בטהורה כדמוכח בש"ס וכל הפוסקים) א"כ אשה זו מותרת לטבול ממ"נ אם הצפורן מעכב א"כ הוי טבילה בזמנה לצורך מצוה ואם אינו מעכב א"כ טהורה היא ולא מתקן איתתא כלל ומותרת לטבול כן נ"ל ברור דלא כיש מי שרצה להחמיר שלא תטבול עד אחר השבת ועפ"ז נ"ל דה"ה בכל שאר ספק אם טבלה כראוי או לא מותרת לטבול בליל שבת ומטעם זה נ"ל דמי שטבלה ליל ו' ולמחרת מצאה ששכחה לחתוך צפורן אחד דבתשובת מהר"מ מלובלין שם פסק דא"צ טבילה כלל דלא החמירו בכה"ג בדין ששכחה צפורן כיון דעברה עם בעלה לילה אחת ולקמן סי' קצ"ח ס"ק כ"ה כתבתי דאף בכה"ג צריכה טבילה אחרת א"כ נשארה שאלת השואל שם במקומה וז"ל דמאחר שמדין הש"ס והפוסקים א"צ טבילה אחרת בשכחה צפורן א"כ לא הוי אדחי זמנה דעשתה כל מה שבידה לעשות דלא נודע לה איסורא עד למחר או נאמר כ"ש דאסורה לטבול דאי נתיר לטבול הוי חומרא דאתיא לידי קולא דהא ההיא איתתא עלתה לה טבילה מדינא וא"כ קיימא באיסור רחיצה בשבת כשאר כל אדם אך הבתראים החמירו עליה והצריכוה טבילה אחרת ואם נתיר לה טבילה בשבת הוי חומרא דאתיא לידי קולא שנתיר איסור רחיצה בשבת עכ"ל ול"נ דאין כאן חומרא דאתיא לידי קולא דאדרבה כשאין צריך טבילה דהצפורן אינו מעכב א"כ טהור' היא וליכא כלל איסור רחיצה בשבת בטהורה דלא מיחזי כמתקן וא"כ אשה זו מותרת לטבול בליל שבת ממ"נ וזה ברור וכן הסכים הגאון אמ"ו ז"ל:

סעיף ב

אחר לידה. דוקא כשטובלת אחר לידה ולא ראתה דם טמא אבל אם ראתה דם טמא וזמן טבילתה בליל שבת מותרת לטבול משום דהוי בזמנה כ"כ מהרי"ו בפסקיו סי' צ"ג ומביאו ד"מ) ונראה דדם טמא הוי לאחר ל"ג לזכר וס"ו לנקבה כדלעיל סימן קצ"ד:

סעיף ג

אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר כו'. והב"ח כתב דיש להחמיר דחומרא זו היא מדינא כו' גם טבילה בזמנה מצוה ע"ש שהאריך בדבריו ולא ירדתי לסוף דעתו בכל דבריו אלא הדבר ברור דקי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה וכמ"ש כל הפוסקים ולכך אין הנשים טובלות בזמנם כשאין בעלה בעיר וכן אלמנות ובתולות שהן נדות אין טובלות כלל בזמנן וכן אפילו לא שמשה אינה טובלת אלא לאחר ה' וז' כדלעיל סי' שלפני זה סי"א אלא דאפילו הכי מותרת לטבול בשבת וכמ"ש הת"ה סימן רצ"ה והב"י וכדמוכח בש"ס ופוסקים דאין איסור בדבר משום דנראה כמיקר וכן משמע לקמן סימן קצ"ט ס"ז אלא שבת"ה כתב דהאידנא נהגו להחמיר ביולדת וכה"ג ודחק בטעם הדבר וכתב וז"ל וכיון דהמנהג הוא השתא ליזהר ולמנוע להקר בשבת אע"ג דליכא טעמא בדבר מ"מ ליכא למימר דנראה כמיקר דהא נזהרין להקר ומוכח מלתא דלטבול קא מכוין ונראה כמתקן ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת אלא א"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר לה קודם דבכה"ג הוי מצוה משום עונה עכ"ל משמע מדבריו דכשאין בעלה בעיר ובא בע"ש אע"ג דהיה אפשר קודם מכל מקום כיון שלא פשעה במה שלא טבלה קודם שרי לטבול בשבת וכן הב"י פסק דמותר לטבול בשבת בכל ענין וכן עיקר לדינא כדפי' הלכך במקום שאין מנהג אין להחמיר וכמ"ש הרב וכן כתב מהר"מ מלובלין בתשו' סי' נ"ג וסימן ע"א ע"ש:

ומ"ש אלמנה כו' כתב מהר"מ מלובלין בתשוב' סימן נ"ג דכלה בתולה שאירע טבילתה ליל שבת נראה להתיר אע"ג דנוהגים שלא לבעול בעילת מצוה עד אחר שבת משום דשאר מיני קריבות נמי מצוה הן ול"ד לאלמנה דהואיל ואסור לבא עליה ביאה ראשונה מפרישים אותה מכל שאר קורבות מה שאין כן בבתולה ומ"מ טוב להקדים טבילתה קודם שבת וע"ש שהאריך וכן נוהגים:

סעיף ד

ובמקום שנהגו להחמיר כו'. צ"ע מאי ענין חומרא זו לזו וי"ל דה"ק ובמקום שנהגו להחמיר שלא לטבול בשבת אלא בזמנה ממש וכן במ"ש מטעם שאין להרחיק הטבילה מן החפיפה וכן בשבת אינה יכולה מטעם דהוי שלא בזמנה אין להקל:

סעיף ה

דמאחר כו'. כלומר במ"ש לא תוכל לחוף כיון דלפי רש"י ושאר פוסקים לקמן סימן קצ"ט ס"ק ו' צריכה לחוף דוקא ביום ואין לתקן שתחוף בע"ש דאין מרחיקין החפיפה מן הטבילה היכא דאפשר וכ"פ הב"ח:

סעיף ו

אסורה לטבול כו'. משמע אפילו שתטבול סמוך לחשכה ותבא לביתה משתחשך אסור כדעת רשב"ם וסייעתו שכתבו הפוסקים שנכון להחמיר כדבריו כתב הב"ח דאפילו ללכת מביתה לבית הטבילה מבע"י אסור והיינו כשהאשה רוחצת וחופפת בביתה והולכת למקום טבילה אבל כשיש מרחץ ובית הטבילה במקום אחד ואשה הולכת מבע"י למרחץ שעה או שתים קודם חשכה ובאה לביתה אחר חשכה אע"פ שהמרחץ ובית הטבילה קרוב וסמוך לביתה אין כאן משום סרך בתה דהבת יודעת שהיא שוהה ברחיצה וחפיפה במרחץ ואינה טובלת אלא משחשכה עכ"ל מיהו באגור כתוב שהמנהג באשכנז לטבול סמוך לחשכה עכ"ל ואפשר דס"ל כר"ת וסייעתו דמותר לטבול סמוך לחשכה רק שתבא לביתה משתחשך וכמדומה לי שכן נוהגים מ"מ יש להחמיר מיהו נראה דהיינו דוקא ביום ח' דאסור משום סרך בתה לחוד ובכה"ג מיקל ר"ת סמוך לחשכה אבל ביום ז' אין לטבול כלל סמוך לחשכה ויש למחות ביד העושות כן:

סעיף ז

או ט'. או יותר כדמשמע בפוסקים ופשוט הוא:

סעיף ח

משום סרך בתה. שסברה שאמה טבלה ביום [ז'] ותעשה כן גם היא ואפי' אין לה בת דינא הכי דלא פלוג ופשוט הוא ובתשוב' מהר"מ מלובלין סי' ע"א נסתפק השואל במי שלא טבלה כראוי בענין שלאחר ב' או ג' ימים צריכה לחזור ולטבול אי יכולה לטבול ביום ואי צריכה לשמור שבעה ימים נקיי' אחרי' משום סרך בתה שתאמר שראתה דם וטבלה לאחר שלשה ימי' ומהר"מ לא השיב לו ע"ז דבר ונ"ל דלענין שאלה קדמייתא יש להחמיר לכתחלה ובדיעבד שרי ולענין שאלה תניינא הדבר פשוט דיכולה לטבול לאחר ב' או ג' ימים ולא מצינו גזרה דסרך בתה אלא לענין טבילה ביום וראיה ממ"ש הסמ"ק והמחבר ושאר אחרונים לעיל סימן קצ"ו סי"ב במי שטעתה במנין יכולה לטבול לאחר ד' ימים וכן אם לא טבלה כראוי יכולה לטבול בכל עת ע"ש:

סעיף ט

והכלות כו'. נראה דהיינו דוקא לדידן שהכלות אינן טובלות בז' וכמ"ש בסי' קצ"ו ס"ק כ' וכ"מ במהרי"ל שם דמיירי בכהאי גוונא אבל במקום שהכלות טובלות בז' או לדידן אם אירע לה טבילה בז' כגון שנתקלקלה בימי ספירתה דאז טובלת מיד לאחר ז' אינה יכולה לטבול ביום דהא ביו' זו (לאו משום סרך בתה לחוד) מיתסרי (אלא) משום שמא תראה ותסתור כל מה שלמפרע ונמצאת זבה למפרע כדאיתא בש"ס ופוסקים כנ"ל:

סעיף י
אבל לאחר החופה. כלומר אם טובלת אחר החופה אע"פ שהיא טבילה הראשונה לבעלה זה דינה כשאר נשים:

סעיף יא
וכן אם עברה וטבלה בז' כו'. והב"ח פסק להחמיר כמהרי"ל והג"מ והגהת ש"ד בשם מהר"ם דביום ז' לא עלתה לה טבילה וצריכה טבילה שנית בלילה וטוב להחמיר היכא דאפשר כיון שכן גם כן דעת הראב"ד והג"מ והר"א בשם השאילתות:

סימן קצח

סעיף א
לפעמים כו'. כיון דאיכא זימנא דמקפדת חוצץ לעולם אף על פי דרוב פעמים אינה מקפדת. ב"ח:

סעיף ב
כיון שדרך כו'. והיכא דרוב בני אדם אין מקפידים והיא מקפדת כ' ב"י בשם הרמב"ם וטור דחוצץ וכ"פ הב"ח וכ"כ בד"מ ולקמן בסי' זה כתבתי דברי המרדכי שכתב בהדיא דחוצץ עכ"ל. ונראה דהיינו המרדכי דלקמן סי"ד בהג"ה:

סעיף ג
שאינה מהדקן. שלא תהא חונקת עצמה:

סעיף ד
קטלא. האל"ז באנ"ד בל"א:

סעיף ה
חלולין כו'. דרפו מרפי טובא ולא מהדקי שפיר ועייל מיא תחותייהו. הראב"ד. וק"ק דבא"ח ר"ס ש"ג כתב סתם אם הם מעשה אריגה מותר שאין צריך להתירה בשעת טבילה ולא מחלק בין עשוים חלולים מעשה רשת או לא משמע דסבר ליה כהחולקים על הראב"ד ויש ליישב:

סעיף ו
ואם היו כו'. נראה דקאי גם אסעיף שלפני זה וכן הוא בטור ובעט"ז וכ"נ מבואר מדברי הרב בא"ח ר"ס ש"ג:

סעיף ז
ואין חילוק כו'. כלומר בין אם ב' שערות קשורות עם ב' שערות אחרות או שני שערות קשורות בפני עצמן בכל ענין אין חוצצין וכן שערה א' שנקשרה אין חילוק בין שהיא קשורה עם חברתה א' אל א' או שקשורה בפני עצמה בכל ענין חוצצת וכדאיתא בב"י בשם הרשב"א והר"ן ועב"ח שהאריך:

סעיף ח
והוא שתהא מקפדת כו'. וה"ה אם דרך רוב בני אדם מקפידין אע"פ שהיא אינה מקפדת וכדלעיל סעיף א' וכן מדמה בב"י ופשוט הוא:

סעיף ט
אינו חוצץ. לפי שאין אדם מקפיד עליו:

סעיף י
באיש כו'. וכן אשה פנויה אינן מקפידין אבל אשה נשואה מקפדת שלא תתגנה על בעלה.

סעיף יא
קליעות שערות. היינו מה שקורין בל"א מארצע"פ או מארלאקי"ן ובלשון פולין ורוסי"א קאלטינ"ש וכן הוא בדרישה ובמעדני מלך סוף דף שט"ו:

סעיף יב
אינו חוצץ. ואין חילוק בכאן בין תוך שלשה ימים או לאחר ג' ימים וכ"כ ב"י והדרישה ועיקר דלא כהב"ח:

סעיף יג
ואם הוא יבש חוצץ כו'. ודעת הראב"ד והרשב"א והרמב"ם ור"ת וסמ"ג ושאר כמה גאונים דחציצה זו וכן חציצה דבסעיף ח' ט' אינו אלא לטהרות אבל לא לבעלה ומביאם ב"י ותימה שלא הזכיר דעתם כאן ועוד דמידי דרבנן הוא דד"ת אינו חוצץ אלא רובו ומקפיד עליו ובדרבנן הלך אחר המיקל וכן נ"ל שהוא דעת רבינו ירוחם שכתב לפלוף יבש חוצץ וזהו שחוץ לעין משיתחיל להיות ירוק ככחול שבעין אינו חוצץ ואפילו שע"ג העין ואע"ג דבתוספתא איתא דחוצץ וכן בש"ס דוקא לטהרות אבל לבעלה לא וכ"כ הרמב"ם וכן עיקר וכן הסכימו רוב הפוסקים דגרסינן ולית הלכתא כו' עכ"ל והב"י כ' עליו נראה שהוא סובר דהא דקאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אלפלוף שבעין כו' ואיני יודע מי הכריחו לכך כו' וליתא דקאי אלפלוף שבעין ומ"ש דלפלוף שחוץ לעין חוצץ היינו דכ"ע מודו בזה משום דבהא לא מיירי מר עוקבא ופשיטא דחוצץ

לכ"ע וכ"כ הב"י גופיה בסוף ד"ה והראב"ד כ' דגליד כו' וז"ל ומיהו כ"ז בלפלוף שבתוך העין דאילו שחוץ לעין לא איירי ביה מר עוקבא ואף לבעלה חוצץ לד"ה וע"פ הפירושים דלעיל עכ"ל ומ"ש רבינו ירוחם יבש דוקא קאי בשטת הסמ"ג והמרדכי דסבירא ליה הכי ע"ש מכל מקום משמע דס"ל לרבינו ירוחם דבתוך העין אפילו יבש אינו חוצץ וכן האגודה ושאר פוסקים הביאו דעת הגאונים אלו שמתירין לבעלה מיהו כתב רא"מ והסמ"ג והמרדכי דאפילו מ"ד דוקא לטהרות מכל מקום צריך ליזהר לבעלה לכתחלה בכל דבר וכן משמע בכמה דוכתי דלבעלה לכתחלה כטהרות דמי וע"ל סימן קצ"א ס"ק ג' (ופשוט הוא דלכתחלה צריך ליזהר כדכתב הרב לעיל ס"א) ואפשר שגם הרא"ש שכתב ונכון להחמיר כפרש"י לכתחלה קאמר ומ"מ נראה דהיכא דאפשר שתטבול שנית יש להחמיר אבל היכא דלא אפשר ודאי כדאי הם כל הנך רבוואתה לסמוך עליהם שפסקו דלטהרה דוקא אתמר ולא לבעלה וגם המחבר גופיה הביא סברתם לקמן סל"ד ול"ט ע"ש ועיין בב"י:

סעיף יד

כחול כו'. לשון בה"ג דף פ"ה ריש ע"ב וכי טבלה לא תישוף משחא ולא תכחול עיניה דאמר שמואל כוחלת אם לרפואה הרי זה חוצץ ואם בשביל שתראה עיניה פורעת אין חוצץ. ושנו חכמים כחול שחוץ מן העין חוצץ אמר רבי יהודא כל השמנים אין חוצצים חוץ משמן המור ונהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר ע"כ:

סעיף טו

כל תוך שלשה ימים כו'. וכן אם הקיזה דם תוך שלשה ימים אינו חוצץ מכאן ואילך חוצץ כל זמן שהגלד עליו עד שיתרפא כהוגן כדאיתא בש"ס ע"פ פרש"י ושאר פוסקים:

סעיף טז

ואם אינו נראה כו'. בב"י נסתפק בפי' אינו נראה ונראה לחומרא דהיינו כל שהוא שוה לבשר קרי נראה וכשהוא משוקע הוי אינו נראה ומשמע כל שהוא משוקע שאינו שוה לבשר אע"פ שנראה העץ מונח בבשרה פנימי שתחוב בו אינו נראה מיקרי כיון שאינו נראה בשוה לבשר וכ"כ העט"ז:

סעיף יז

אינו חוצץ. ואם יש עליו קרום של בשר בכל ענין אינו חוצץ ע"כ לשון הטור (פירוש אפילו נראה מבחוץ תחת העור) ונ"ל כפירוש התוספתא בנראה וכמו שפירשו הסה"ת וסמ"ג והמרדכי וגם הרמב"ם והרא"ש ורבי' ירוחם נ"ל שפירשו כן והב"י כתב דס"ל דהתוספתא מיירי באינו נראה ומתני' אתיא כרבי דהוא יחידאה ומ"ה לא מפלגא בין

מתכת לשל עץ וקשה דאם כן כרבי נמי לא אתיא דהא רבי מודה דבשל עץ חוצץ ומתניתין לא מפלגה בין של עץ או מתכת (וכן לעיל כתב הב"י דא"א לפרש התוספתא באינו נראה מבחוץ דא"כ קמה לה מתני' כיחידאה דהא לא מפלגה בין של מתכות לשל עץ והיינו כרבי דבכולהו לא חיית כשאינו נראה מבחוץ עכ"ל והוא גם כן אינו נכון דהא לרבי בשל עץ נמי חיית וא"כ כרבי נמי לא אתיא) ועוד דאם כן הוה ליה להרמב"ם והרא"ש ורבי' ירוחם לאפלוגי בהכי ולכתוב דבשל עץ אפילו אינו נראה חוצץ אלא ודאי סבירא להו דמתניתין אתיא כחכמים ותוספתא מיירי בנרא' הלכך אין חילוק בין של עץ או מתכות אלא דבנראה אפילו של מתכות חוצץ כחכמי' דתוספתא ובאינו נראה אפי' של עץ אינו חוצץ וכמתני' דלא מפלגא בהכי ולזה לא הזכירו הפוסקים חילוק בין עץ או מתכת אלא בין נראה או אינו נראה ומה שלא כתבו הרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם דבקרם עליה בשר מותר משום דפשוט הוא דהתוס' לא הוצרכה לומר כן אלא משום דמיירי בנראה ולא אשמועינן דאינו נראה אינו חוצץ אבל אם אינו נראה מבחוץ אינו חוצץ פשיטא דכ"ש קרם עליה אינו חוצץ (וגם בב"י גופיה מוכח דקרם עדיף מאינו נראה דהא פי' התוספתא מיירי באינו נראה א"כ ס"ל לחכמים דחוצץ ואפ"ה קתני בסיפא דבקרם ד"ה אינו חוצץ) (או אפשר שהם מפרשים ואם אינו נראה דמתני' דהיינו שקרם עליה בשר) וכ"ז הוא דלא כב"י ואדרבה לב"י קשה למה לא הזכירו קרם לאשמועי' דאפילו בעץ דחוצץ לרבי אינו חוצץ בקרם וכדאיתא בתוספתא וכ"ז נ"ל ברור שוב מצאתי בד"מ שכתב שדברי הב"י מגומגמים בזה דא"כ ה"ל להרא"ש וסייעתו לחלק בין של מתכת או עץ ע"כ:

סעיף יח

מלמולים כו'. פי' כשאדם מגבל טיט או לש עיסה ומשפשף ידיו זו בזו נופל מהן כמו חוטין אם נופלים על בשרה חוצצים. טור:

סעיף יט

מיהו אם כו'. קאי גם אסעיף שלאח"ז כדאיתא במרדכי שם:

סעיף כ

דם שנסרך כו'. שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת שכשתולים בו אצבע נמשך והולך חוט ממנו רש"י במנחות (דף כ"א ע"א) ומשמע דעיקר החילוק הוא בין נסרך או לא אבל אין חילוק בין נסרך בבשר או בד"א וכ"מ בש"ס שם דמשני הא דסריך הא דלא סריך וע"ש ובה"ג (דף פ"ח ע"א) מצאתי אמר רב זו שאמרו חכמים דם לח אינו חוצץ לא אמרו אלא

בשלא נתבשל אבל נתבשל באש בין לח בין יבש חוצץ ע"כ ואף שלא נמצא כן בש"ס שלנו גם מדלא משני הכי במנחות לא משמע הכי מ"מ דברי בה"ג דברי קבלה הם:

סעיף כא

ושער ראשן. אע"פ שחופה רוב השער או כולו והרי הוא כגופו של שער שאינו חוצץ והשער הוא כגופו של אדם ועוד שהמראה מן הצבע אין בו ממש ואינו דומה לדיו שחוצץ דהתם יש ממשות הדיו כ"כ ר' ירוחם והרמב"ן והרשב"א:

סעיף כב

צואה כו'. עיין בב"י שמתמה על הרשב"א שדבריו סותרים זא"ז וחילק בדוחק בין נטילה (בא"ח סימן קס"א ס"א) לטבילה ע"ש שהאריך ואחריו נמשך העט"ז ובספרי הוכחתי דלק"מ והוא דס"ל להרשב"א והסמ"ג וסמ"ק בשם ר"ת דצואה שאינה נדבקת אינה חוצצת כלל והנדבקת חוצצת שלא כנגד הבשר וסתם צואה אינה נדבקת אלא דקאמר דכיון דבצואה נדבקת דומיא דבצק חוצצת נהגו הנשים להחמיר ליטול צפרניהם בשעת טבילה דשמא יש שם צואה הנדבקת אבל ודאי לענין נטילה לא שייך האי חומרא ליטול צפרניו בכל נטילה ונטילה קצרתי ודוק:

סעיף כג

נהגו הנשים ליטול כו'. ולענין נטילת הצפרנים בחול המועד עיין בא"ח סימן תקל"ב:

סעיף כד

אם נפוחה כו'. כתב ב"י שזה נלמד מחץ דלעיל סי"א ולפ"ז א"צ שיהא נקרם עור ובשר על הטיט אלא כל שהטיט כך בעומק שאינו נראה בשוה לבשר אינו חוצץ כדלעיל גבי חץ:

סעיף כה

צריכה טבילה אחרת. באמת חומרא זו לא נמצאת בשום פוסק ואדרבה מהמשנה והרבה פוסקים וט"ו נראה מבואר דכל שהצפורן נקי בודאי אינו חוצץ אלא ההגהת ש"ד כתב דטוב להחמיר ותטבול שנית משום דא"א שלא יהא בתוכו טיט וע"כ כתב הרב דנוהגין להחמיר וכתב מהר"מ מלובלין בתשו' סי' פ"א דכיון שאין זה מדינא אלא מחומרא נ"ל שלא החמירו אלא כשנמצא ששכחה צפורן א' מיד אחר הטבילה קודם שלנה עם בעלה אבל אם לא מצאה כ"א עד למחר אין ראוי להחמי' שלא תוציא לעז על בעילתה ואפי' אם לא נזקקה לבעלה אותו לילה הדבר מכוער וא"צ טבילה אחרת אם לא נמצא שום לכלוך תחתיו עכ"ל מיהו בהראב"ד סימן שכ"ו דף ס' ע"ד מצאתיו ז"ל צריכה לחתוך צפרני ידיה ורגליה דכיון דעתידה ליטלן חייצי השתא עכ"ל וזהו כעין מ"ש הרב ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים כו' צריכה טבילה אחרת כו' משמע דטעמא לאו משום דא"א

שלא נשאר טיט תחת הציפורן אלא משום דהצפורן עצמו חוצצת וכ"כ הב"ח סי"ט דנ"ל דאפילו ברי לה שלא היה שום טיט כלל יש להחמיר שתטבול פעם שנית שהרי איכא למ"ד אם הצפורן עומדת ליקצץ חוצץ עכ"ל וא"כ צ"ע בפסק זה שפסק מהר"מ מלובלין ע"כ נראה דהיכא דאפשר לה לחזור ולטבול אפילו לא מצאה עד למחר יש לה לחזור ולטבול וכמדומה לי שכן נוהגים להורות אבל היכא דלא אפשר אין להחמיר כיון שעבר הלילה וע"ל סימן קצ"ז ס"ק א':

סעיף כו

חוצצת. היא עצמה משום שפירשה אפי' לא נמצא עליה דבר חוצץ. ד"מ והעט"ז וב"ח ושאר אחרונים ודלא כמסקנת ב"י:

סעיף כז

פירשה רובה אינ' חוצצת. ונראה דלדידן דנוהגים להצריכה טבילה שנית אם לא חתכה הצפורן ה"ה הכא או אפשר לחלק דכיון דמן הדין אפילו נשאר צפורן אינו חוצץ כל שידוע שלא היה שום צואה תחתיו וכדאיתא בפוסקים אלא דנהגו להחמיר והיינו כשכל הצפורן נשאר מה שאין כן הכא ודוחק וכ"ש לטעם דהצפורן גופיה מעכב:

סעיף כח

וכן הדין באגד כו'. והב"ח פסק דבאגד וקשקשים אפילו רפויים חוצצים דלא עיילי בהוא מיא שפיר:

סעיף כט

וקשקשי' כו'. היינו לוחות שעושים הרופאים ע"ג מכה:

סעיף ל

שאם טבלה כו'. כתב הב"ח דמלשון זה משמע שאינו חוב עליה אלא צריכה לחוש לטובתה שאם טבלה ונמצא שום דבר ביניהם לא עלתה לה טבילה וכיוצא בזה כתב מהרא"י בת"ה גבי שחיטה (לעיל סימן י"ח ס"ק י"ז) ובנה יסודו על דקדוק זה עכ"ל ולא נהירא דדוקא לעיל גבי שחיטה דאמרינן השוחט בהמות רבות צריך לבדוק בין כל אחד ואחד שאם לא נעשה כן ובדק באחרונה ונמצא הסכין פגום הרי הכל ספק נבלות ע"כ דייק מהרא"י שם שפיר מלשון זה דאי איתא דאיסורא מטעמא אחרינא שמא יאכל מהן קודם בדיקה אחרונה לא הל"ל הכי ע"ש מבואר כך להדיא אבל הכא אפ"ת דחוב הוא לה היינו טעמא משום שאם טבלה ונמצא שום דבר ביניהם לא עלתה לה טבילה והלכך חיישינן שמא יהא דבר חוצץ ביניהם דהא אין צריכה לבדוק אחר הטביל' אם יש עליה שום דבר חוצץ אבל בשחיטה צריך הסכין לבדוק אחר סוף השחיטה וכן משמע

בב"י דחוב הוא לה וכתב דכן הדין שהרי שיני' מצויים לימצא ביניהם שיורי מאכל ובזה מיושב מה שהקשה הב"ח מנ"ל דחובה הוא דכן בדין וק"ל. וגם בעט"ז כתב ואם בוי"ו ואפי' אמרה אבדוק אחר הטבילה בין השינים חיישינן שמא תשכח מלבדוק וכה"ג חיישינן בדוכתי טובי ול"ד לשחיטה דהתם בלאו הכי צריך לבדוק הסכין אחר השחיטה מה שאין כן הכא:

סעיף לא

לא עלתה כו'. דאע"ג דלא בעינן ביאת מים לבית הסתרים ראוי לביאת מים בעינן:

סעיף לב

עלתה לה טבילה ואינו דומה כו'. כתב העט"ז והמעדני מלך דף שט"ו ע"א הטעם דבבית הסתרים כיון שיש לה מקום להשאר שם ולהתדבק בבית קמטיה אמרינן ודאי לא היה שם דא"כ למה יפול אחר הטבילה עכ"ל ולחנם דחק דלהכי ל"ד לבדיקת הגוף וחפיפת הראש דהתם בעינן ביאת מים ותלינן לחומרא אבל הכא לא בעינן ביאת מים (אלא ראוי לביאת מים) לכך תלינן לקולא כדלקמן סכ"ו וכ"מ בראב"ד וכן מבואר בט"ו לקמן סימן קצ"ט ס"ט:

סעיף לג

תלינן לקולא כו'. ודעת הרוקח אינו כן שכ' בסימן שי"ט וז"ל מצאתי מעשה באשה שטבלה ונמצא בשר בין שיניה והצריכו' טביל' אחרת מההוא עובדא דמייתי פ"ק דקדושין מעש' בשפחתו של רבי שטבלה ונמצא לה עצם בין שיני' והצריכה ר' טבילה אחרת ואפי' לא ידעינן מתי נכנס בין שיניה (קודם טבילה או) אחר טבילה הא אמרי' טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אע"פ שנתעסקה באותו המין כל היום כולו לא עלתה לה טבילה עכ"ל ויש להחמי':

סעיף לד

נתנה שערה בפיה. ולא באו המי' בשערה (רש"י) [ר"ש]:

סעיף לה

אא"כ רפתה כו'. והב"ח פסק כהרמב"ם והרמב"ן דאפי' ברפתה לא עלתה לה טבילה גזרה אטו לא רפתה ואע"ג דבעלמא לא גזרינן ברפוי הכא שאני דמתוך שהוא בהול ומתפחד פן ישמט מידיו הוא דוחק את ידיו עליו שלא במתכוין ע"כ וכ"כ הרא"ה בס' ב"ה דף ק"ן ע"ב דהכא באוחז בחבירו שחבירו נשען עליו עשוי הוא ומצוי שלא ירפה ושפיר שייך למגזר עכ"ל מיהו בה"ג דפ"ה ע"ב גורס ר"ש אומר עד שירפה כו' והיינו כפי' הרשב"א דאסיפא פליג ודוק:

סעיף לו

ואם הדיחה כו'. כתב הדרישה מכאן יש היתר גמור שבשעה שהאשה טובלת וחברתה דחפה במים שיכולה לאחזה בידה בשעת דחיפה אם הדיחה ידיה במים תחלה וא"צ להפריד ידיה ממנה ולא כמו שנוהגין נשי דידן שמפרידין ידיהם ממנה בשעת דחיפה עכ"ל ולפע"ד אין להורות קולא בדברים שנהגו איסור דהלא במשנה ופוסקים אינו אלא דבדיעבד שרי אבל לכתחלה מאן לימא לן ועוד דבכמה וכמה דברים מחמירים לענין נדה שלא מן הדין ואפילו דיעבד כ"ש הכא ועוד שהרי מהר"ר ישראל ברי"ן חולק ואוסר הכא אף בהדיחה ידיה ואף המשאת בנימין שחולק עליו י"ל דמודה לכתחלה מיהו באשה שאינה יכולה לעמוד על רגליה פסק בתשובת משאת בנימין שם סימן פ"א דיש לטובלה ע"י שתאחזנה שתי נשים בזרועותיה וידיחו ידיהם תחילה במים עד שיהא טופח על מנת להטפיח אבל אין לה תקנה שישכיבוה על הסדין ויטבילוה דסדין מקבל טומאה ואסור (כדלקמן סעיף ל"א) עכ"ד ע"ש:

סעיף לז

במים כו'. דוקא במי מקוה אבל לא במים תלושים כדלעיל סימן ק"כ ס"ב בהג"ה וכ"מ במרדכי סוף ע"א:

סעיף לח

טופח. ע"מ להטפיח. פרישה וב"ח וכן הוא ברשב"א:

סעיף לט

הרי זה מגונה. דחיישינן שמא יוציאנה קודם שיטבול זה ונמצא טובל במקוה חסר שהרי חסרו ממנו המים שטפחו בידו של זה. ב"י. אבל הריב"ש סימן רצ"ג כ' דהרמב"ם פי' דאפי' במקוה שיש בה יותר ממ' סאה הרי זה מגונה ומביאו ב"י לקמן סי' ר"א דף רמ"ו ע"ב:

סעיף מ

אם אין שם טיט כו'. צ"ע דמשמע בשיש שם טיט צריכה להגביה רגליה ויכולה לטבול שם ובסעיף ל"ג פסק בשיש שם טיט לא תטבול כלל ואפשר דה"נ קאמר דבאין שם טיט אין צריכה להגביה רגליה אבל בשיש שם טיט לא תטבול כלל כדלקמן ולמאי דכתבתי לקמן ס"ק מ"ו דיש חילוק בין טיט לטיט אתי שפיר ע"ש:

סעיף מא

ע"ג כלי. אפי' רחב וקבוע בענין שאין לחוש שמא תפול ממנה:

סעיף מב
ולא ע"ג נסרים. ע"ל ס"ק מ"ה:

סעיף מג
עברה וטבלה ע"ג אלו כו'. והב"ח חלק על זה דאין נראה להקל כיון דלפרש"י ותוספות לא עלתה לה טבילה אפילו בכ"ח מגזרה דמרחצאות כו' ודבריו תמוהין לי דרש"י ותוס' לא כתבו כן אלא כדס"ד דרב כהנא אבל למסקנא משמע בש"ס דליכא גזירה דמרחצאות בכ"ח וכמ"ש כל הפוסקים ותו די"ל דאף גזרה דמרחצאות אינו אלא לכתחלה וכמש"ל סימן ר"א ס"ק ל"ז לדעת הרא"ש וטור ואפילו להפוסקים דסברי דאפי' בדיעבד שייכא גזרה דמרחצאות היינו בכלי שמקבל טומאה אבל בכלי חרס י"ל דאפילו בס"ד דש"ס לא הוי מיתסר אלא לכתחלה ודו"ק:

סעיף מד
ולפי זה כו'. אלעיל ולא ע"ג נסרים כו' קאי:

סעיף מה
שיש בו שליבות כו'. בעט"ז האריך מאד והתרעם על המקואות שבמדינות אלו שעושין נסרים למטה ומדרגות לעמוד עליהן בשעת טבילה ע"ש וכבר מחו ליה מאה עוכלי בעוכלי במעדני מלך דף שי"ז ע"א והגהת דרישה והב"ח ובעל מגדול דוד וכבר האריך בזה מהר"מ פאדוא"ה בתשו' סי' ל"א והעלה טעם ההיתר משום דפשוטי כלי עץ להרבה פוסקים אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן ואפילו הרשב"א (והמחבר) לא מיירי אלא כשהיה סולם זה בשליבות קודם שקבעוה במקוה דהיה עליה שם כלי מתחלה ואח"כ קבעוה במקוה אבל אם מתחלה עשו במקוה נסרים או מדרגות לעמוד עליהן בשעת טבילה אין שם כלי עליהם אלא שם בנין נקרא עליה' ומותר לטבול עליהן וכן כתב הב"ח והמ"ד ע"ש שהאריכו בזה (אכן מה שהשיג המ"ד שם עליו וז"ל דלא אסר הרשב"א באותן שליבות אלא בשליבות דוקא שיש לחוש שמא תפול מהן כו' שגגה יצאה מלפניו וק"ל) גם בתשובת שארית יוסף סי' ס' כתב דהרשב"א (והמחבר) מיירי בנסרים ושליבות העשויים למדרס אבל כשלא נעשו רק לעמוד עליהם במים ולטבול אינם ראוי' לטמא מדרס ולכן מותר לעמוד שם בשעת טבילה ע"כ וכן נ"ל מוכרח דעת המחבר מיניה וביה שכתב בסעיף שאח"ז אם אין להם לבזבזין מותר' לעמוד עליו ומה בכך שאין להם לבזבזין הלא הרא"ש בתשו' לא כתב אלא כיון דאין להם לבזבזין והוי פשוטי כלי עץ דלא מקבלי טומא' מות' ומביאו ב"י ואם איתא אם כן גם כן בסילונות אע"ג שאין להם לבזבזין ליתסר (ומה שכ' העט"ז גבי לבזבזין אינו נראה וק"ל) אלא ודאי כדאמרן ולזה מותר

בסילונות לפי שלא היה עליהם שם כלי מתחלה שהרי אינו ראוי למדרס רק פשוטי כלי עץ לצורך המקוה וכן כ' בב"ה וז"ל ונראה דאפי' להראב"ד והרשב"א דפסלי בפשוטי כלי עץ שקבע בקרקע התם בנסרים וכיוצא בהן שראויים למדרס אבל סילונות אינן ראויים למדרס שרי עכ"ל ולפ"ז מה שכתב המחבר כאן לא עלתה להן טביל' דפשוטי כלי' הם קודם שנקבעו במקוה ודוק ועיין (בס"ק שאח"ז יש עוד צד היתר ודוק) ומהר"מ מלובלין בתשו' סי' נ"ז כ' דודאי אין לשנות המנהג שלא להוציא לעז על הראשונים ואעפ"כ בכל זמן שמזדמן לידי שמתקנים איזה מקוה או בונים חדשה אני מצוה תמיד לתקנה בדברים שאינם ראויים למדרס כדי שתהא כשרה אליבא דכ"ע עכ"ל וע"ש וע"ל סי' ר"א סי"ב:

סעיף מו

אם אין לו לבזבז כו'. הטור לא הזכיר תנאי זה והיינו משום דסבירא ליה דהרא"ש בתשובה שם התיר מתרי טעמי חדא דל"ד למעיין שהעביר ע"ג ספסל דהתם מיירי שהעביר המעיין למקוה ע"ג הספסל ופירש ר"ש שגזרו בכלים הקבועים כו' עד והך גזרה לא שייכא הכא ועוד דסתם סילונות אין להם לבזבזין כו' עכ"ל וס"ל לטור דשנויא קמא עיקר כדמשמע פשט לשונו ושנויא בתרא לא כתבו אלא לרווחא דמילתא ולכך אפי' יש להן לבזבזין שרי מיהו היינו דוקא לשיטת ר"ש והרא"ש אבל הראב"ד והרשב"א והר"ן שאסרו אפילו בכלים תלושים שנתנום למקוה א"כ לא שרי הכא מטעמא קמא ולזה התיר המחבר מטעם שאין לו לבזבזין ודו"ק:

סעיף מז

י"א. ואע"ג דלעיל סי"ד פסק דאינו חוצץ אלא טיט היון ויוצרים ודרכים ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים י"ל דהכא נמי מיירי במקוה שיש טיט עבה כמו טיט היון וכ"כ ב"י לדעת רש"י ע"ש (ועד"ר סל"ד) ואפשר ע"ז סמכו עכשיו וטובלין במקוה שיש טיט משום דסתם טיט אינו כמו טיט היון וכמ"ש ב"י בשם הר"ן וגם רוב הפוסקים מתירים לטבול בנמל דהיינו במקום טיט כדאיתא בטור ופוסקים:

סעיף מח

אלא שוחה כו'. דבכל אלו שיערו חז"ל כשעושה כן יכולים המים לבא בכל מקומות גופה הגלויים הצריכים לביאת מים ושאר מקומות נקראו בית הסתרים שאין צריכין לביאת מים אלא בעינן שיהו ראויים לביאת מים:

סעיף מט

עלתה לה טבילה בו'. צ"ע בזה וכן הא דעצמה עיניה ביותר לקמן סל"ט די"א דעלתה לה טבילה אינו אלא למאן דגריס בש"ס ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כו' אבל המחבר

ע"כ לא ס"ל הכי שהרי פסק לעיל ס"ח גבי כחול וסעיף ט' גבי דם שבמכה שחוצץ וזה אינו אלא למאן דלא גרס הכי בש"ס דהא בהא תליא וכדמוכח בכל הפוסקים ובב"י ע"ש וצל"ע:

סעיף נ

שפיר דמי. לשון בה"ג דף כ"ה ע"ב ובדלא נפישי מיא למירמי בהו איתתא כולה קומתה מיגנדרא כביניתא ושפיר דמי וכן כתבו שאר פוסקים:

סעיף נא

י"א כו'. במעדני מלך דף שי"ח ע"א תמה מ"ש מקפצה פיה דסתם וכתב דלא עלתה לה טבילה ולא קשה מידי דאפ' מאן דפליג כאן מודה בקרצה שפתותיה דמתני' היא וכדאיתא בכל הפוסקים והחילוק כתב הר"ן וז"ל מ"ש מקרצה שפתותיה דתנן כאילו לא טבלה י"ל דכי עצמה עיניה לא מעכבי קמטים כולי האי שיהיו מעכבים מלבא בהן מים עכ"ל ומביאו ב"י לעיל גבי דין דגלד שעל המכה דף רכ"א ע"ב וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית דף קכ"ט ע"א ועצמה עיניה ביותר או פתחה ביותר אין לחוש לה אלא בקריצת שפתיה לבד עכ"ל וכן מבואר בשאר פוסקים:

סעיף נב

חלולות. עשויים מעשה רשת כדלעיל סעיף ג':

סעיף נג

לא עלתה לה טבילה כו'. והב"ח פסק בס"ס קצ"ט דעלתה לה טבילה:

איתא בש"ס נתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה וכתבו הט"ו לקמן ס"ס קצ"ט:

סעיף נד

חוצצין. דאע"ג דבית הסתרים א"צ ביאת מים ראוי לביאת מים בעינן:

סעיף נה

י"א שהאשה כו'. מיהו כל זה אינו מעכב בדיעבד וכן משמע בב"ח:

סעיף נו

בבגדיה כו'. נראה דוקא באותן הבגדים שהן רפויין עליה אבל לא באותן שהן מהודקים. שוב מצאתי כן ברמב"ן ס"ס שכ"ו דף ס"א ע"א וז"ל דוקא אשה בבגדיה שהם רחבות שכך היה מנהג נשים שלהן כמו שעדיין נהגו הנשי' של ארץ כנען אבל איש בבגדיו שהן קצרי' ודבוקי' לבשר ולא מצי מיא עייל בהו או אשה בזמן הזה בבגדים קצרים לא ע"כ:

סעיף נז

ונדבקין בחוזק בבשר. והם בל"א פיל"ץ ליי"ז עט"ז:

סעיף נח
צריך להסירן כו'. משמע כל שלא הסירן אפי' דיעבד חוצצין כיון שיכול להסירן:

סעיף נט
ומצריכין כו'. מיהו אין לה לברך כשתחזור ותטבול. ב"ח:

סעיף ס
ויש להחמיר כו'. כלומר יש להחמיר לכתחלה שתחזור ותטבול בכוונה אם אפשר וכ"כ הב"ח מיהו אם אנסה חברתה ואטבלה כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא לכולי עלמא הכי אמרינן פ"ב דחולין סוף דף ל"א:

סעיף סא
ואם פגעו בה דברים אלו כו'. כגון כלב או חמור או עם הארץ או עובד כוכבים או חזיר או סוס או מצורע וכיוצא בהן כן הוא בש"ד סי' כ"ג אבל ברוקח וכל בו איתא שאם פגע בה סוס תעלה ותשמש שבניה עומדין נאה בדבורן שומעים ומבינים לומדי' תורה ואינם משכחין וממעטי' בשינה ולא עוד אלא שאימתן מוטלת על הבריות כו':

גרסינן בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קי"א ע"א) האי מאן דפגע באיתתא בעידנא דסלקה מטבילת מצוה אם איהו קדים ומשמש אחדה ליה לדידי' רוח זנונית אי איהי קדמה ומשמשה אחדה לה לדידה רוח זנונית מאי תקנתיה לימא הכי שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך ע"כ והוא בתהלים ק"ז והכי מייתי לה ברוקח אבל בעל תולדות אהרן לא ציין מקרא דשופך בוז על נדיבים אלא ומזיח אפיקים רפה באיוב י"ב פסחים קי"א ובתהלים לא ציין כלום נראה שלא היה גורס בש"ס שופך בוז על נדיבים וגו' ובילקוט מייתי ש"ס זה בתהלים ובאיוב הלכך נמרינהו לתרווייהו:

סימן קצט

סעיף א
ולסרוק שער ראשה כו'. לשון הרמב"ם שהביא הטור עזרא ובית דינו תקנו שתהא חופפת בכל מקום שער שבה במים חמים וסורקת אותן או מפספסת אותן בידיה יפה יפה עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתה"ק ומביאו ב"י מבואר מדבריהם דהא דתקן עזרא שתהא אשה חופפת היינו בכ"מ שער כגון שער בית השחי ובית הערוה לא שער ראשה בלבד וכ"כ ראב"ן סי' שכ"ו דף ס' ע"ד וכי חייפת צריכה לחוף כל שער גופה בין דראש בין דשחי בין דבית התורפה ע"כ וכן משמע בר"ן ושאר פוסקים וכ"כ הב"ח סעיף ב' ועכשיו נהגו לסרוק שער ראשן במסרק ושאר שער שבה מפספסת אותן בידיה יפה יפה:

סעיף ב

ותחוף כל גופה כו'. הסכמת הפוסקים דתקנת עזרא אינו אלא בחפיפת שער אלא שנהגו להחמיר לחוף ולהשתטף כל הגוף להכי מקילינן בכמה דברים בחפיפה אבל מה שצריכה לעיין בכל גופה שלא יהא דבר חוצץ מדאורייתא הוא ועיין בר"ן שהביא ב"י:

סעיף ג

ובלע"ז גרייד"א. כתב העט"ז דהיינו מה שקורין בל"א קרייד"א כו' אבל הפרישה כתב י"א קרייד"א כו' וטעות הוא בידם וכו' וכן שמעתי מלועז א' כו' ומיהו משמע בנתר שאנו קורין בל"א זיי"ף מותרת לחוף שאינו מסתבך ואדרבה מנקה הזוהמא וכן משמע בפרישה לעיל סי' קל"ה סעיף ט"ז וכן נוהגין וחושבין זה למצוה:

סעיף ד

אבל אם כו' שרי. פי' שרי פעם זה כיון דכבר עשתה ואין צריך לחזור ולחוף אבל שתסמוך על זה לחוף שוב בנתר ואהל ומים קרים לא וכן מבואר במהרי"ק שם דלא התיר אלא ביין ושאר משקים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים שמסבכים השער דצירף גם כן הטעם דאין לך אלא מה שאמרו חז"ל והלכך התיר לחוף שוב על ידי בדיקה שבדקה תחילה ג' פעמים אבל בנתר ואהל ומים קרים לא עיין שם מבואר כך להדיא וכן משמע מדברי הרב וכה"ג אמרינן לעיל סי' נ"ז ס"ק מ"ח דכל מה שאמרו חכמים שהיא טרפה ואינה חיה אפי' אנו רואים שהוא חי טרפה והעט"ז כתב וכל זה לכתחלה אבל אם חפפה כו' שרי לפיכך אשה זו חופפת בנתר ואהל כו' ולא דק:

סעיף ה

יש לאשה לנסות. שלש פעמים מהרי"ק שם ובעט"ז כתב ב' או ג"פ ואין להקשות נחזי אנן אי היין מסבך השער אי לא יש לומר דאין טבע שערות של כל אדם שוה וכמ"ש חכמי הרופאים וחכמי המחקר:

סעיף ו

חפיפה כו'. ול"נ מכולה סוגיא דש"ס (נדה דף ס"ז וס"ח) כדעת רש"י וסייעתו דיותר טוב שהחפיפה תהיה ביום היכא דאפשר וכמ"ש בספרי עיין שם והלכך אם חל ליל טבילתה במ"ש או אפילו במוצאי יום טוב שחל להיות אחר שבת חופפת בע"ש וטובלת במ"ש או מוצאי יו"ט כיון שאפשר שהחפיפה תהיה ביום בחול אבל היכא דחל ליל טבילתה בליל ג' שאחר יום טוב כגון שחלו להיות שני יו"ט אחר השבת או שחלו להיות שני י"ט של ר"ה או של גליות ביום ה' ו' וחל ליל טבילתה במ"ש דנמצא יש שלשה ימים בין חפיפה לטבילה ובכה"ג לא אפשר שהחפיפה תהיה רחוקה כל כך וכדסבירא להו לרב

חסדא ורב יימר דבכה"ג חופפת בליל טבילתה כיון דרחוקה יותר מדאי והיינו דאמרינן בש"ס והלכתא אשה חופפת ביום והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר ע"כ וסמך ש"ס אשקלא וטריא דרב חסדא ודרב יימר דלעיל ונ"ל דגם דעת רש"י כן שפי' וז"ל הא דאפשר לחוף ביום חופפת ביום הא דלא אפשר לחוף כגון מוצאי יו"ט לא תחוף אלא בלילה עכ"ל (וכ"פ בס' יראים ס"ס קצ"ב) ומ"ש כגון מוצאי יו"ט ר"ל של ר"ה וסמך אלעיל דבכה"ג לא אפשר הא לאו הכי אפשר לחוף בעי"ט ובהכי ניחא שפיר דקיימא כולה סוגיא דלעיל משא"כ להתוס' והפוסקים דצריכים לדחוק דאזלה לה סוגיא דלעיל ותו קשה לדבריהם דהא משמע התם להדיא מדברי רב הונא ורב חסדא ורב יימר ומרימר שכך היו נוהגות בנות ישראל בזמניהם לחוף ביום בע"ש או עיו"ט ולטבול במ"ש שהרי מביאין ראיה ממנהגם שמותר לחוף באחד בשבת ולטבול בד' או בה' בשבת אלא דרב חסדא ודעמיה פליגי בחול דאין דנין אפשר משאי אפשר והכי קא פסיק התם מרימר הלכתא אם כן היאך נאמר דסוגיא דלקמן דפסיק הלכתא פליגא אסוגיא והלכתא ומנהג דלעיל אלא ודאי כדפרישית זהו נ"ל בש"ס ורש"י אלא שהפוסקים לא פירשו כן ולא כתבו כן בשם רש"י ולא ידעתי מנין להם זה ולענין דינא נראה דבכל ענין יש לה להשתטף בחמין ביום בע"ש וערב יו"ט וגם לחוף אז ולחזור ולהשתטף ולחוף בליל טבילתה אם הוא חול וכ"כ הפוסקים וכן בחול מנהג כשר שהחפיפה תתחיל מבע"י ותעסוק בחפיפתה עד שתחשך וכמ"ש הפוסקי' והט"ו ואע"ג דהיכא דחל ליל טבילתה שלשה ימים רחוק כגון שבת ושני יו"ט בכה"ג מסקינן בש"ס דחופפת בליל טבילתה שהוא חול י"ל דה"ק לא די לה בחפיפת ע"ש ועי"ט כיון דרחוק כ"כ אלא צריכה לחוף ג"כ בליל טבילתה וגם בע"ש ועיו"ט כיון דחפיפת יום עדיף והכי ניחא למיעבד טפי כיון דנשי דידי חופפות בע"ש ועיו"ט וגם בליל טבילתן א"כ אין להקל להן לחלק בין רחוק שני ימים או שלשה ימים שלא יבואו לידי טעות וכ"כ בש"ד סי' י' דאף בכה"ג תחוף ג' ימים מקודם ג"כ ואפשר דהיינו מדאמרי' בש"ס דריש מרימר הלכתא כרב חסדא כדמתרץ רב יימר וחומרי חומרי נקט חומרא דרב חסדא בשני י"ט שאחר השבת שחופפת בע"ש דיותר טוב לחוף ביום וחומרא דרב יימר שחופפת בליל טבילתה כיון דרחוק כ"כ והיינו שכתוב במרדכי בשבועות בפ"ב דנדה פסקינן כרב חסדא דאשה חופפת בע"ש וטובלת אפילו בליל ד' כשאירעו שני יו"ט אחר השבת וכ"כ הרא"מ בספרו כרש"י דיותר טוב לחוף ביום מבלילה עכ"ל דלכאורה קשיא דהא פסקינן בש"ס כדמתרץ רב יימר אלא ודאי ס"ל כדרב חסדא וכדמתרץ רב יימר היינו כדפי' ולא כפירש"י שם ולישנא כדמתרץ רב יימר אתי שפיר לפי' זה אבל לפי' רש"י הל"ל וכרב

יימר דהא פליג ודוק ומטעם זה נראה שלא חילקו הפוסקים בין שני יו"ט שחלו להיות אחר השבת שחופפת במוצאי יו"ט ובין יו"ט א' שחל להיות אחר השבת כדמחלקינן בש"ס בהכי דכיון דכתבו אף בשאר יו"ט דנכון להחמיר לחוף מעיו"ט וגם במוצאי יו"ט א"כ אין חילוק ודוק כי כל זה ברור לדעתי שוב מצאתי בתשובת מהרש"ל סי' ו' שהכריע כהחולקים על רש"י בלא טענה מוכרחת והנלפע"ד כתבתי עוד כתב מהרש"ל שם על מה שנהגו מקדם להתחיל לחוף ביום ועתה תקנו לחוף בלילה ותעסוק בחפיפה דוקא שעה אחת שלא תהא מהומה לביתה שרי אפי' לרש"י מאחר דאיכא חשש איסור שלא ירגישו בטבילותיהן וגם לפעמים הצנועות באות לידי ביטול טבילת מצוה וכ"כ הרב בתשובה סימן כ"א ע"ש שהאריכו בזה:

סעיף ז

תשא עמה מסרק כו'. ובמדינות אלו נוהגות להשתטף ולחוף ולרחוץ ולסרוק הכל בבית המרחץ סמוך מיד לטבילה ונכון הוא:

סעיף ח

שצריכה לחוף ביום. דוקא ולא בלילה כגון שאי אפשר שתחוף בלילה מחמת שהעובדי כוכבים יש להם חג באותו הלילה שאינם מניחים להדליק אש בשום בית או איזה אונס אחר וכדאיתא בב"י וכן כשא"א לה לחוף ביום מחמת איזה אונס אלא בלילה דוקא אבל כל שאפשר ביום ובלילה תחוף ביום ובלילה ופשוט הוא:

סעיף ט

ומ"מ מנהג כו'. וכבר כתבתי בסק"ו דכך הוא עיקר הדין שתרחוץ ותחוף היטב בע"ש ותרחוץ ותחוף במ"ש ג"כ:

סעיף י

גם תזהר כו' קאי אכל מקום שהחפיפה מרוחקת מהטבילה יום או יומים:

סעיף יא

ובשעת טבילה תעיין כו'. המחבר אזיל לשיטתו בב"י אבל ל"נ דגם הטור מודה דתעיין ותבדוק בשעת טבילה אלא דס"ל דכיון דהחפיפה מרוחקת מהטבילה תעיין ותבדוק גם בשעת חפיפה דאין להפרידם זה מזה ואפ"ה ס"ל להטור דיש ליזהר בימים שבין החפיפה ועיון הראשון לטבילה שלא ידבק בה שום דבר גם מנתינת תבשיל דשמא לא תעיין עוד בשעת טבילה שתסמוך על עיון הראשון וכן הרשב"א והר"ן שכתבו דוקא בשחזרה ועיינה בשעת טבילה' כו' משמע דה"ק שעיינה בשעת חפיפה וחזרה ועיינה בשעת טבילתה כו' וכן משמע ממ"ש הרשב"א ולא עוד אלא אפילו היכא דעיינה קודם

טבילה ונתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה כ"ש זו שיש כמה עונות בין חפיפתה לטבילתה ושנתעסקה בכמה תבשילים ומיני חציצה שלא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה בשעת טבילה ממש עכ"ל ומביאו ב"י וע"כ בעיינה בשעת חפיפה הוא דאל"כ פשיטא דלא עלתה לה טבילה דתיפוק ליה משום שלא עיינה כלל כדלקמן סעיף ח' ומאי פסקה אלא ודאי סתמא דמלתא בשעת חפיפה נמי עיינה ודוק וא"כ לכ"ע צריכה לעיין ולבדוק בשעת חפיפה ובשעת טבילה וליזהר בין החפיפה לטבילה מליגע בדברים החוצצים (הראוים לידבק כדלקמן סעיף י"ב וכן משמע בב"י ודוק) אם אפשר וכמ"ש הרב והכי נהוג:

סעיף יב

בית הסתרים כו' ביו"ט. אבל לא כל הגוף טור וב"י וה"ה בשבת מותר לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש פניה ידי' ורגליה או שאר אברים כל שאינה רוחצת כל גופה וכמו שנתבאר בא"ח ר"ס שכ"ו ובתשובת משאת בנימין סי' ה' כ' דאפשר דבחמין שהוחמו ביו"ט אסור לרחוץ שאר אברים חוץ מפניו ידיו ורגליו ומסיק לענין רחיצה ללבון דבין בשבת בין ביו"ט ובין בט' באב ובין ביוה"כ תלבוש ותציע כדרכה כשאר ימות השנה והרחיצה צריך לשנות קצת שלא תרחוץ רק באותו מקום ובין ירכותיה בין בחמין בין בצונן ובשבת ויו"ט בצונן אפי' כל גופה ובחמין דוקא באותו מקום ובין ירכותיה ודוקא בחמין שהוחמו מע"ש ומעיו"ט גם תזהר מאיסור סחיטה שלא תרחוץ בבגד רק בידיה וכל זה מדינא אבל כמדומה לי שלא נהגו הנשים לרחוץ ולא ללבוש לבנים בשבת ויו"ט ואפשר משום שאין כל אשה יודעת לחלק בין חמין שהוחמו מע"ש ויו"ט או הוחמו בשבת ויו"ט גם אינה יודעת ליזהר מדין איסור סחיטה והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג יש להתיר להן כמו שכתבתי עכ"ל וטעם זה קלוש הוא ול"נ טעם מנהגן שאין לובשין לבנים בשבת משום שאז היו צריכין לטבול במוצאי שבת והיו מרחיקין הטבילה מן החפיפה והא ראיה שביו"ט לובשים לבנים ובשבת הוא שנהגו שלא ללבוש ולענין לבישת לבנים בט"ב עיין בא"ח סימן תקנ"א ס"ג בהג"ה ולענין אבילות ע"ל סימן שפ"א ס"ה בהג"ה:

סעיף יג

ואפילו חפפה מיד כו'. שאני אומר שמא בשעת טבילה היה קשור ועכשיו ניתר או נישר עם המסרקת:

סעיף יד

אם בתוך עונה כו'. ויש פוסקים אין מחלקין בין תוך עונה אלא בין סמוך לטבילה או לא שאם החפיפה סמוך לטבילה אין צריך לחזור ולחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחזור ולחוף ולטבול וכן דעת הראב"ד בהשגות ומחלקותם תלוי בגירסא ויש להחמיר כשתי הדעות:

סעיף טו

ואם לאו כו'. פי' אפילו עיינה סמוך לטבילה כיון שלא חפפה סמוך לטבילה צריכה טבילה אחרת וכן משמע מדברי הר"ן שכתב וכי תימא אי בעי עיוני סמוך לטבילה אפי' לא חפפה סמוך לטבילה אמאי צריכה לחוף ולטבול והרי עיינה בכל גופה סמוך לטבילה י"ל שמא לא עיינה יפה יפה אבל בחפיפה ליכא למיחש להכי עכ"ל ומביאו ב"י ר"ס זה:

סעיף טז

במה דברים אמורים כו'. והב"ח פסק כהיש גדולים שהביא הרשב"א (ורבינו ירוחם נכ"ה ח"ה מביאם ג"כ במסקנתו) וכהרמב"ם דאפי' נתעסקה באותו המין אין תולין להקל עד שתאמר ברי לי שלא היה עלי בשעת טבילה ואני מוסיף שכן דעת הרשב"א בחדושיו פ"ק דחולין ומביאו ב"י וכן לכולהי שינויי בתוס' דחולין (דף י' ע"א) ובתוס' פ' תינוקת (נדה דף ס"ו ע"ב) ובמרדכי ואגודה שם משמע שאין חילוק בין נתעסקה באותו המין או לא (דלא כמ"ש בדרישה סעיף ט"ז דהטור מחלק בהכי דס"ל כשאר תירוצים שכתבו התוספות כו' דאף לשאר תירוצים אין חילוק עי"ש ודוק) ולחד שינויא שכתבו שם דהך דחולין מיירי שלא טבלה סמוך לחפיפה וכ"כ הש"ד סימן י"ג מבואר להדיא שאפילו נתעסקה באותו המין טמאה עד שתאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן ואם כן ליכא מאן דמיקל בהא אלא הטור לדעת הרשב"א והרשב"א גופיה חושש להחמיר ועוד דבדרישה סעיף ט"ז כ' דגם הטור שכתב שאני תולה אותו במין שנתעסקה בו ר"ל שאין צריכה טבילה עכ"פ אלא יכולין לתלות והיינו דוקא כשאומרת ברי לי עכ"ל ולפי זה גם דברי המחבר אפשר להתפרש כן וכן עיקר לדינא:

סעיף יז

אבל אם לא כו'. כדי נסבה דכבר נתבאר בסעיף ח' דאם לא חפפה לא עלתה לה טבילה אפילו לא נמצא עליה דבר חוצץ אלא איידי דרישא נקיט לה. פרישה. והב"ח כתב דמיירי שחפפה ראשה אבל לא כל גופה דבגופה ליכא אלא מנהג בעלמא כדלעיל סק"ב ואם טבלה בדיעבד עלתה לה טבילה אבל נמצא עליה דבר חוצץ אפילו דיעבד לא עלתה לה

טבילה אע"פ שנתעסקה באותו המין וכן מחלקין התוס' והאגודה שם בשם ר"ת דהך דחולין מיירי בשאר מקומות שבגוף שלא חפפה אותן וקתני התם נמצא עליה דבר חוצץ אלמא דוקא נמצא עליה דבר חוצץ הא לאו הכי עלתה לה טבילה ומה שכתב הר"ן ז"ל משמע שדרכן היה לשטוף בחמין וכן נ"ל דאמרינן אם סמוך לחפיפה טבלה א"צ לחוף ולטבול ואם איתא דלא עבדי חפיפה אלא במקום שער אמאי לא חיישינן שמא לא עיינה יפה בשאר מקומות הגוף כי היכי דחיישינן כשלא היתה סמוך לטבילה (דלענין עיון) כל שאר מקומות שבגוף דא ודא אחת היא אלא דרכן היה להשתטף כל גופן בחמין עכ"ל ומביאו ב"י ר"ס זה קאי אנמצא עליה דבר חוצץ אבל כשלא נמצא עליה דבר חוצץ יש לחלק בין הראש לשאר מקומות שבגוף דאע"ג שלא חפפה אותן כיון שעיינה אותן עלתה לה טבילה בדיעבד:

סעיף יח

אם לא עיינה. וכ"ש אם לא חפפה:

סעיף יט

תולין להקל. ע"ל סימן קצ"ח ס"ק ל"ג כתבתי דהרוקח חולק:

סעיף כ

או שנתנה לבנה תבשיל כו'. והיכא דהיה ביד בנה תבשיל א"נ היה מלוכלך בטיט ולקחה בנה על ידיה ערומה ואחר כך טבלה ולא עיינה נפשה לא עלתה לה טבילה דדמי לנתנה תבשיל לבנה. ב"ח:

סעיף כא

אבל מותרת ללבוש כו'. דלא דמי לנתנה תבשיל שאין רגילות להיות על הבגדים דבר לח לידבק בגוף האשה. שם:

סימן ר

סעיף א

מכסית עצמה בבגדה כו'. ועכשיו נהגו שלא לכסות עצמה כלל ולברך וקרא עליהם תגר הדרישה דאפי' חיבוק זרועותיה לא מהני אלא להפסיק שלא יהא לבן רואה את הערוה אבל באשה לא שייך לבן רואה את הערוה כמ"ש הא"ח וז"ל נראה שהנשים יכולות לברך ולהתפלל כשהן לבושות בחלוקן אע"פ שאינן מפסיקות למטה מן החזה לפי שערותן למטה מאד ואין לבן רואה ערוה ולא בעי טוחות בקרקע אלא כשהן ערומות כדי שתתכסה ערותן עכ"ל ומביאו ב"י בא"ח סי' ע"ד ופסקו בש"ע שם סעיף ד' (וכ"נ

דעת הרב שם וכ"כ העט"ז שם בסתם) ואם כן צריך שיהיו המים עכורים דמים צלולים כמי שאינם דמי עכ"ד וגם הב"ח בקונטרס אחרון השיג על הא"ח מהש"ס דפ' מי שמתו (ברכות דף כ"ד ע"א) גבי עגבות והעלה דבאשה שייך נמי טעמא דלבן רואה ערוה וה"ט דהפוסקים דכתבו הכא דצריך שיהיו המים עכורים וחבוק זרועותיה לא הוי הפסק כלל ואם כן צריך שיהיו המים עכורים או שתלבש חלוקה ולשים ידה על החלוק למטה מלבה דאז הוי הפסק ושארי ליה מאריה להדרישה שנסמך להקל על מ"ש הא"ח דמשמעות הש"ס וכל הפוסקים דלא כוותיה עכ"ד ואענה אני חלקי דודאי נשי דידן נשים חכמניות הן וצדקניות הן דמה שדחה הב"ח דברי הא"ח מהש"ס דפ' מי שמתו וכתב על הדרישה שארי ליה מאריה כו' התפלל על אחרים והוא צריך לאותו דבר כי איך יעלה על הדעת דהך דהאשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה (אבל עומדת לא וכן האיש לא משום דאף ביושב אין ערותו מכוסה) טעמא משום לבה רואה את הערו' וליכ' טעמא אחרינא במלתא א"כ בסוף מי שמתו הביאו בתוס' והפוסקי' מחלוקת אי קי"ל לבו רואה את הערוה אסור או מותר וכתבו דרש"י וקצת פוסקים פסקו דמותר כת"ק די"א בברייתא והא תנן בפ"ב דחלה דאסור לברך ערום משום לבו רואה את הערוה וכן בפ"ק דתרומות דתנן הערום לא יתרום ומפרש טעמא בירושלמי מפני שאינו יכול לברך ערום ואי ס"ד דטעמא משום לבו רואה את הערוה כמו שעלה על דעת הב"ח היכן יתכן לפסוק לבו רואה את הערוה מותר והלא תרתי סתמי דמתני דאסור אע"ג דבברייתא ס"ל לת"ק דמותר ה"ל סתם מתני' ומחלוקת דברייתא דהלכה כסתם מתני' וכ"ש הכא דאיכא תרי סתמא אלא ודאי הך דחלה ותרומה טעמא לאו משום לבו רואה את הערוה אלא דאפי' לבו מכוסה אסור משום גילוי ערוה כדאמרי' בס"פ מי שמתו ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא ונ"ל דבמים צלולים ליכא משום גילוי ערוה והכי מוכח בש"ס ס"פ מי שמתו דפריך אהא דתנן בירד לטבול יתכסה במים ויקרא והרי לבו רואה את הערוה אמר רבי אליעזר במים עכורים שנו דדמיא כארעא סמיכתא ע"כ והשתא אי ס"ד דמים צלולים לא חשיבי כיסוי ערוה למה ליה לאהדורי אפירכא אחריני ולאקשויי והרי לבו רואה את הערוה דלאו קושיא מעליותא היא דאיכא לשנויי קסבר לבו רואה את הערוה מותר וכתנא דברייתא תקשי ליה בפשיטות מיניה וביה דקתני יתכסה במים ויקרא ומאי מהני כיסוי אלא פשיטא ליה דכסוי מהני אפי' במים צלולים דמכל מקום ליכא משום ולא יראה בך ערות דבר כיון שעיניו חוץ למים אבל משום לבו רואה את הערוה פריך שפיר כיון דלבו ברשות א' עם הערוה ונ"ל ראי' לדברי ממ"ש הרשב"א בחידושיו וז"ל והלא לבו רואה את הערוה כלומר שהוא עם הערוה בתוך המים אבל לעיניו רואות את הערוה

ליכא למיחש דכיון שעיניו חוץ למים ומסתכל בחוץ אינו רואה את הערוה ואוקימנא בעכורים הראב"ד ז"ל עכ"ל וכ"כ הר"ר יונה ז"ל ומביאם ב"י בא"ח סי' ע"ד והכי מוכח נמי התם בש"ס דגרסינן ת"ר מים צלולים ישב בהן עד צוארו וקורא וי"א עוכרן ברגליו ות"ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר ע"כ הרי דלת"ק אע"ג דלבו רואה את הערוה מותר ישב בהן עד צוארו ויקרא משום ולא יראה בך ערות דבר ואפ"ה מהני צלולים ניחא השתא דתנא ברא לא פליג אתרתי סתמא דתרומה וחלה וניחא נמי השתא הא דכתב רבי' יונה בשם רבני צרפת אירד לטבול דחיבוק זרועותיו מהני דהקשה בדרישה דסוף סוף הערוה מגולה ועוד אמאי לא משני ש"ס הכי וע"כ הוצרך לדחוק דרבי' יונה קאי ארוחץ בכלי ועם כל זה לפירושו מאי דפריך והלא לבו רואה את הערוה לאו קושיא היא דחיבוק מהני אלא דעיקר קושיתו דהערוה מגולה ועומדת והאי קושיא אחריתא וס"ס לא קשיא והרי לבו רואה את הערוה ולפי מ"ש ניחא דבמים צלולים ליכא משום גילוי ערוה והא דלא משני ש"ס הכי היינו משום דש"ס פריך אתנא דמתניתין דקתני יתכסה במים ויקרא דמשמע דכסוי דמים הוי תקנתא ותו לא צריך תקנתא אחריתא והרי לבו רואה את הערוה וליכא תקנתא בהא וליכא לשנויא בחובק זרועותיו דאם כן ה"ל להתנא לפרושי דמיירי בהכי ומדנקט סתמא יתכסה במים משמע דבא לומר דבמים בלחוד סגי ואין להקשות על התנא גופיה אמאי לא נקיט תקנתא דחיבוק יש לומר דחדא מנייהו נקיט אי נמי דבמים נמי הוי תקנתא לגלוי ערוה מה שאין כן בחיבוק והלכך נקט תקנתא דשוה לתרווייהו ודוק והשתא אתי שפיר הא דכתב הרב בא"ח סי' ע"ד סעיף ב' ואם אין לבו תוך המים רק למעלה מן המים אף בצלולים שרי ע"כ הוצרך הדרישה לדחוק עצמו ולפרש דמיירי שרוחץ בכלי דליכא גלוי ערוה וז"א במשמע ועוד דהא הרשב"א והראב"ד והר"ר יונה (והרב הוציא דין זה מהם כמ"ש הדרישה גופיה) מיירי להדיא בירד לטבול אלא ודאי כדפרישית דכיון שעיניו חוץ למים ומסתכל בחוץ ליכא משום גלוי ערוה (ואע"ג דבערוה בעששית אמרינן התם בס"פ מי שמתו שאסור לקרות ק"ש כנגדה הא מפרש התם טעמא ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמתחזיא) והשתא בע"כ מ"ש הראב"ד כאן דעוכרתן ברגליה לאו טעמא הוא משום גלוי ערותה וכמ"ש הדרישה דהא כיון שעיניה חוץ למים אף במים צלולים שרי וכמ"ש הראב"ד גופיה אלא טעמא כמ"ש העט"ז והנ"י והב"ח משום לבה רואה את הערוה והיינו דכתב הראב"ד סתמא דתעכור המים דאי ס"ל טעמא אחרינא ה"ל לפרושי אלא ס"ל הך טעמא דס"פ מי שמתו דעוכרן משום לבו רואה את הערוה ומעתה נסתלקה תלונת הדרישה שהתרעם על המחבר והרב שקצרו כאן ובא"ח דבריהם ונתנו

טעות ומכשול למעיינים בקיצור דבריהם אם כוונו למ"ש עכ"ל דודאי אם כוונו למ"ש הם קצרו דבריהם אבל למ"ש כל הדברים פשוטים וברורים וסלקא לן השתא דהראב"ד (וסייעתו) דהכא דכתב דצריך שתעכור המים חולק אהא"ח והיינו דכתב המחבר בא"ח דברי הא"ח בשם יש מי שאומר וא"כ הני נשי דידן אם אינן נביאות הן בנות נביאות הן דס"ל כהא"ח והלכך מברכות במים צלולים שעיניהם חוץ למים ומנהגן תורה היא:

סימן רא

סעיף א

במי מקוה כו'. היינו מי גשמים שנקוו לגומא ואע"פ שאינן מים חיים שאין צריך מים חיים אלא לזב (דכתיב ביה מים חיים) ולא לנדה ולזבה. טור ופוסקים. אבל הבארות שנובעים הם מעיין גמור (לכל דבר) כמ"ש מהרי"ק והב"י בשם ת"ה ובתשובת הרמב"ן סימן רל"א ע"ש:

סעיף ב

או מעיין כו'. כתב ב"י משמע שאם המים משוכים כגון מעיין שהוא זוחל ואין בשום מקום ממנו מ' סאה אבל כשתצרף כל המים שמתחלה ועד סוף הם מ' סאה טובלין בכל מקום ממנו שגוף הנטבל מתכסה בו בין אדם בין כלי עכ"ל והביא ראיות ומביאו ד"מ ופשוט הוא:

סעיף ג

מ' סאה כו'. אבל אם חסר כל שהוא פסול. ב"י. ופשוט הוא ואפי' גופה קטן שמתכסה בפחות ממ' סאה אין טביל' עולה בו עד שיהא מ' סאה. טור והפוסקים.

סעיף ד

ואינו גבוה כ"כ כו'. ע"ל סימן קצ"ח סעיף ל"ו ל"ז ולקמן סעיף ס"ו:

סעיף ה

כשר. כשיש בין הכל מ' סאה:

סעיף ו

מ"ד אלף וקי"ח אצבעות כו'. כ"כ בב"ה ובב"י כתב מ"א אלף ותע"ב אצבעו' והחשבון ההוא מכוון באמה בת ו' טפחים שהוא כ"ד אצבעות שאמה על אמה היינו כ"ד אצבעו' על כ"ד אצבעות הוא תקע"ו אצבעות וברום ג' אמות היינו ע"ב אצבעות ע"ב פעמים תקע"ו עולה מ"א אלף תע"ב וכאן כ' דבריו ע"פ מ"ש הרשב"א דבעינן אמה שוחקת שהיא יתרה על העצבה חצי אצבע שאמה על אמה הוא כ"ד אצבעות וחצי על כ"ד אצבעות וחצי

שהוא ת"ר אצבעות ורביע וברום ג' אמות היינו ע"ג אצבעות וחצי ע"ג וחצי פעמים ת"ר ורביע עולה מ"ד אלף קי"ח וחצי אצבע פחות חצי רביע אצבע ודוק ואין דבריו שבב"י סותרים למ"ש כאן בש"ע דבב"י איירי באצבעות שוחקות שהם מ"א אלף תע"ב ולכך לא זכר החצי אצבע אבל כאן מיירי באצבעות עוצבות שהם מ"ד אלף קי"ח אבל מ"מ הכל עולה לשיעור מ' סאה לא פחות ולא יותר וכדאמרינן בס"פ ערבי פסחים (ק"ט) רביעית של תורה אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע כו' כדתנן מי מקוה אמה על אמה ברום ג' אמו' ושיערו חכמים מ' סאה כו' ואמה ואצבעות דנקט התם איירי בשוחקות שהן מ' סאה. ובמע"מ דף ש"ד ע"ב כתב שבב"י לא עיין בדיוק לחשוב גם החצי אצבע יתירה שבאמה שוחקת ואל תתמה שהרי כן מצינו לרש"י ורשב"ם וגם התוס' והרי"ף בפרק ערבי פסחים כשעמדו כולם למנין ומספר שיעור רביעית כוס שהוציאו מחשבון של המקוה מ' סאה לא תמצא בשום אחד מחשבונם שהשגיחו על חצי אצבע שבמדה היתירה אבל יש לי לומר דהתם שאני שתכלית חשבונם הוא למצוא רביעית כוס דאינו אלא מדרבנן לפיכך לא היה להם לחוש לאצבע היתירה עכ"ל ותימה דהא קאמר רביעית של תורה כו' ועוד לדבריו דהכא בעינן חצי אצבע יתירה א"כ יהיו יותר ב' אלפים תרמ"ו אצבעות שהוא עולה לב' סאה ומחצה ולוג וחצי לוג בקירוב אם כן שיעור מקוה יהיה מ"ב סאה וחצי לוג ובש"ס וכל הפוסקים לא הוזכר רק מ' סאה וכן בפ"ק דעירובין (דף י"ד ע"ב) אמרינן ים שעשה שלמה היה מחזיק ק"ן מקוה טהרה מדכתיב אלפים בת יכיל ובת הוה ג' סאין ואם איתא לא הוי לה אפילו ק"מ מקוואות אלא נקוט האי כללא בידך דאמה ואצבעות שבש"ס ופוסקים בענין זה איירי בשוחקות ועל זה כתב הרשב"א שהן יתירות חצי אצבע על העוצבות וכשתעשה מהן עוצבות יעלו מ"ד אלף קי"ח אצבעות וכמ"ש המחבר הלכך אנן חשבינן לכולי עוצבות ובעינן מ"ד אלף קי"ח אצבעות וכן הסכים הגאון אמ"ו ז"ל וכל זה ברור ועיין בתשובת מבי"ט חלק ב' סי' קמ"ג דף ס"ח ס"ט. ובתשובת מהרי"ו סי' ע"ה כתב דאורך ב' מנעלים מאדם בינוני היינו אמה וע"ש וע"ל ר"ס רע"ב כתבתי בשם הרמב"ם אגודל כמה הוא:

סעיף ז

אף כו'. וכ"ש באשבורן:

סעיף ח

באשבורן. פי' שהן מכונסין ועומדין במקום א' במקוה וכיוצא בו אבל לא כשהן זוחלין:

סעיף ט

אם הם לחוד. אבל אם הם עם המעיין יתבאר דינו לפנינו:

סעיף י

מתערבים עם הנוטפים כו'. משמע אפי' אין הזוחלין רובא רק הם שוה בשוה כל שאין הנוטפים רובא הרי הכל כמעיין וכ"כ ב"י בשם הראב"ד בספר בעלי הנפש דלענין אשבורן אפילו מחצה על מחצה נמי לא בעי וכן עיקר דתנן בפ"ק דמקואות למעלה מהן מי מעיין שמימיו מועטין שרבה עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן ש"מ עכ"ל אבל צ"ע שבספר בעלי הנפש שלפנינו דף ס"ו ע"א איתא איפכא וז"ל ומסתברא דמתני' עיקר דבעינן רוב מים חיים וההיא דאמרי' שמא ירבו הנוטפים על הזוחלים לרווחא דמלתא קאמרינן א"נ כיון דא"א לצמצם בעינן רובא זוחלין וכלישנא קמא מסתבר דבעינן רובא דכשרות ממשנת מקואות ומשמעתא דיבמות פרק הערל כדבעינן למימר קמן עכ"ל וצ"ע לדינא דהא נוטפין מדאורייתא פסולים ועיין בפ"ב דחולין סוף דף כ"ח וכ"ט גבי מחצה על מחצה כרוב:

סעיף יא

הרי הכל כמעיין. משמע אפילו אותן מקומות שלא היה הנהר הולך בהן מתחלתו הרי הן כמעיין וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ם (דלא כמ"ש בד"מ דהרמב"ם ס"ל כמהרי"ק דלקמן) וכתב וז"ל ומיהו סהדותא דר"א בר צדוק (שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין דכשרים ומטהרים בזוחלין) אפילו לפי שיטה זו (דהרמב"ם) ודאי משמע דאפילו אמקום שנתרחב הנהר קאי דל"ל דאריבה במקום משך הנהר קאי דא"כ פשיטא וכי ג' טפין יפסלו הנהר זה עכ"ל אבל מהרי"ק כתב בשורש קט"ו דאפילו הזוחלין רוב אינן מטהרין אלא במקום שהיה מהלך שם בתחלתו וכן מדומה אני שפסק הראב"ד בהלכות מקוה שיסד עכ"ל וב"י דחה דבריו דדעת הראב"ד איפכא ואין זו השגה שהרי כתב וכן מדומה אני כו' וכן האמת שהראב"ד בספר בעלי נפש דף ס"ו ע"א מביא איכא מ"ד דס"ל הכי ולא הוה ברירא ליה למהרי"ק אי הראב"ד חולק אי לא תו כתב ב"י ומדברי רבינו שמשון והרא"ש בפ"ה דמקואות ומדברי המרדכי פ"ב דשבועות יש להוכיח ג"כ דכהר"ן ס"ל ודלא כמהרי"ק שהרי כתבו כו' עד מקמי רבינו ירוחם ומהרי"ק ז"ל עכ"ל ונמשך אחריו המע"מ דף שי"א ע"א ולא הבנתי דבר דאדרבה מדברי הר"ש והרא"ש ומרדכי אלו יש להוכיח דכמהרי"ק ס"ל ולא כהר"ן דאי כהר"ן מאי קשיא להו פשיטא הא כבר תירץ הר"ן דאשמועינן דאפילו במקום שלא היה מהלך בתחלתו מטהר בזוחלין אלא ודאי כמהרי"ק ס"ל דאע"פ דזוחלין רובא אינו מטהר במקום שלא היה מהלך בתחלתו ונראה דאף לסברת ר"ת וסייעתו דלקמן דמתירין אפילו ברוב נוטפים היינו במקום שהיה מהלך

בתחלתו אבל במקום שנתרחב אף ר"ת מודה אפילו הזוחלין רבו וכן משמע להדיא ברבינו ירוחם:

סעיף יב

עד שיקוו המים כו'. ומשמע דכ"ש אם היה כאן גומא ונתמלאה מגשמים אע"פ שנזחלו לתוכה מבין ההרים כיון שעכשיו הם באשבורן מכונסים ועומדים בגומא מותר לטבול בתוכה והרי הוא כמקוה וכן משמע בטור ופוסקים בכמה דוכתי:

סעיף יג

לטבול בנהרות כל השנה. אפי' דרך זחילתן שאין עשוי כמין מקוה בנהר:

סעיף יד

ורבו הנוטפים כו'. כלומר אע"ג שרואין בעין שרבו הנוטפין על הזוחלין שיש בנהר עשר ידות ממה שהי' בתחילה אפ"ה מותר משום שאין לך טפה יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו ב' טפות ונמצא עיקר רבויין ממקורן. כ"כ הפוסקי':

סעיף טו

במקום שאין מקוה. אבל במקום שיש מקוה אין לטבול בנהרות אלא בזמן שהנהר קטן מאד שאז מותר וכן כתוב בעט"ז וכן כתבו הר"ן ושאר פוסקים:

סעיף טז

אא"כ כו'. והב"ח כ' דהיינו דוקא בנעול במפתח אבל באינו נעול כיון דהעובדי כוכבי' יכולים ליכנס לתוכו וליטול מים משם כל צרכיהן ולחזור ולמלאותו אין להאמינו לעובד כוכבים אפי' המקוה שלם דחיישינן שמא יחזור וימלאנו וכמו שכתב הטור עכ"ד ומשמע דלא חיישי' שנטלו משם מים והחליפו אלא כשנהנה בחליפין (וכדלעיל סי' קי"ח ס"י) כגון שהמים שבמקוה סרוחים ומתיירא שלא יפסיד שכרו שלא יטבלו בו הנשים וכדאיתא בתשובת הרא"ש או כמ"ש הב"י שמא זילפום כדי להוריקה מן המים המלוכלכי' ומלאוה מים נקיי' לרחוץ גופם עכ"ל הא לאו הכי לא חיישי' שמא כוון להכשיל וכ"כ ב"י:

סעיף יז

יש תמיד במקוה כ"א סאה. אין כוונת המחבר משו' ספק דרבנן לקולא שהרי איהו סובר לקמן סעיף נ"ג דאפי' כולו שאוב אינו אלא דרבנן אלא מיירי במקוה נעולה שאין יכולין להכניס לתוכה מים אלא בהמשכה דרך הגג והלכך כשיש בו כ"א סאה אינו נפסל במים שאובי' כיון שהומשכו כדלקמן סעיף מ"ד וכן הוא בתשובת הרא"ש להדיא מביאו ב"י והרב אזיל לשיטתו דלקמן סעיף מ"ו דהמשכה אינה מועלת אלא ע"ג קרקע והלכך הכא

בגג פוסלת המשכה ולכך הוצרך לטעם ספק דרבנן לקולא ולכך הצריך שיהא ידוע שיש שם כ"א סאין תמיד ודוק:

סעיף יח

מקוה כו'. ע"ל סעיף ס"ט וס"ק קמ"ח:

סעיף יט

וכ"ש אם הישראל לפנינו כו'. ואין סומכין על העובד כוכבים שאומרין בהיפך או שאומרין שנתקנה בענין אחר אע"פ שהן מסיחין לפי תומן כ"כ מהרי"ק שורש קט"ו ופשוט הוא:

סעיף כ

ובו מ' סאה. ואע"ג דמעיין סגי לכלים טמאים בכל שהוא היינו במקום חבור המעיין אבל הכא שנתלש הגל צריך מ' סאה דכל שאינו מעיין ממש אינו מטהר בכל שהוא ובתיו"ט פ"ה ממקואות הניח בצ"ע ובב"ח פירש בע"א ולקמן סעיף נ"ו ס"ק קכ"ב דחיתי דבריו גם דברי הפרישה אינן עולין יפה ולשון הלכך דחקו אבל לא קשה מידי דהלכך קאי אזחילה דיש לו דין ים לטהר בזחילה:

סעיף כא

צריך שלא יהיו כו'. לפיכך ג'ינית שקבעוה בארץ ונתמלאת ממי גשמים אין טובלים בה כיון שהיה שם כלי עליה קודם שקבעוה עכ"ל טור ומשמע אם לא היה עליה שם כלי קודם שקבעוה כגון שקבעו עץ או אבן ואח"כ חקקו כשר וכן הוא במשנה ובאשר"י ופוסקים ומביאם ב"י:

סעיף כב

ונקבו כו'. דוקא בשוליה בעינן שאינה יכולה לקבל מים כל שהוא אבל נקבה מן הצד אפילו כשפופרת הנוד וגבוה מעט מן השולים ומקבל מן הנקב ולמט' קצת מים פסולה כדמוכ' במשנ' והפוסקים וכן הוא לקמן סעיף מ':

סעיף כג

נקב המטהרו מידי טומאה. והיינו כמוציא זית שהוא פחות משפופרת הנוד ב"י ולקמן סעיף מ' נתבאר שפ"ה כמה הוא: ודע ששם בסמוך כתב הרמב"ם השוקת שבסלע אינו פוסל את המקוה לפי שאינו כלי אבל כלי שחברו בסלע פוסל את המקוה אע"פ שחברו בסיד נקבו מלמטה או מן הצד כשפופרת הנוד כשרה ואין פוסלת את המקוה עכ"ל. וחילק הב"י דהא דמצריך (הכא) [התם] כשפופרת הנוד ולא סגי ליה בכמוציא זית היינו משום דהתם חבר הכלי בסלע בעודו שלם משא"כ הכא שנקבו ואח"כ קבעו עכ"ל

ולפ"ז מ"ש הרב וי"א כו' אינו מדוקדק שהרי הרא"ש וטור מיירי בקבעוהו שלם ואפשר דבנקבו ואח"כ קבעו מודה לדינא להרמב"ם אבל נראה דהרב סבירא ליה כאידך שנויא דב"י דהתם בכל אבנים מיירי דומיא דשוקת דלא שייך לשער בהו בכדי טהרה שאינם מקבלים טומאה א"נ בשוקת שבסלע שאני כו' ע"ש וכן משמעות הב"י גופיה דס"ל אינך שנויא עיקר דכתב אח"כ על הטור ואי כהרמב"ם ס"ל הא איהו סבר דבכ"ח כמוציא זית טובלין בתוכו ואלו הטור מצריך כשפופרת הנאד לגיגית סתם אפילו כ"ח ע"כ ומאי קושיא הא י"ל הטור מיירי כשקבעוה שלם אלא ודאי אין חילוק ודוק ומ"מ צ"ע דמשמע דס"ל להמחבר דנקב כל שהוא לא סגי כלל מדינא ולקמן ריש סעיף מ' כתב כלי שניקב בשוליו אפי' כל שהוא אינו חשוב כלי לפסול המקוה ואפשר דבריו שבכאן הם ע"פ מ"ש שם אח"כ ומ"מ אין להקל לעשות מקוה לכתחל' בכלי כזה ור"ל אלא בעי' כנקב המטהרו ודוחק:

סעיף כד

הרי זה כשר. אף להטביל בתוכו:

סעיף כה

בסיד ובבנין כו'. כלומר תרתי בעינן חדא שיהא ניקב נקב המטהרו ועוד צריך שיקבע בארץ או שיהא בו הוכחה שהוא דבר של בנין ולא דבר של כלי ומ"ה אם פקקו בסיד ובבנין כלומר בצרורות וכיוצא בהן כעין בנין לא חשיב כלי כלל ולפיכך אינו פוסל את המקוה כלומר שהמים שבתוכו יחשבו מים שאובים) וה"ה דכשר לטבול בו אבל כשנסתמו בסיד או בגפסית לבד כיון דאין דרך בנין באלו לבדם בלא אבנים או צרורות עדיין שם כלי עליו ופוסל את המקוה וכ"ש שאסור להטביל בתוכו ובתר הכי קאמר דאע"פ שלא קבעו בארץ דהיינו קבורה בארץ וגם לא בנאו אלא שהושיבו על הארץ ומירחו כשר אפי' הושיבו ע"ג סיד וגפסית כיון שהסיד וגפסית על הארץ הם עומדין כארעא סמיכתא דמיא וכל שמירח הצדדים בטיט חשיב כקבוע וכשר ב"י אבל הרא"ש והר"ש והרשב"א יש להם שטה אחרת בפירוש סיד וגפסית ומביאם ב"י וכתבו הט"ו לקמן סעיף מ' ע"ש:

סעיף כו

מעיין כו'. פי' דאם מעיין מקלח לתוך הכלי (אפי' הוא תלוש) ויוצאים לחוץ ממנו פסולים לטבול בהן דמה שבתוך הכלי פשיטא פסול ומה שלחוץ נמי פסול דמיד שעברו בכלי נעשו שאובים וכתב הב"ח סעיף י"ג דל"ש כשהכלי שלם בלא שום נקב והמעיין מקלח לתוך הכלי וכשנתמלא הכלי יוצאים אח"כ מפה הכלי ולחוץ ל"ש שיש נקב בצדו

של כלי וממנו מקלחים לחוץ נקראו מים שאובים דלא נתבטל שם כלי מחמת הנקב שמצדו כיון שמקבל מים מן הנקב ולמטה אבל נקב בשולי הכלי כשפופרת הנאד אז ודאי דנתבטל שם כלי ושרי לטבול אף בתוך הכלי כמו שנתבאר במקוה דבדבר זה שוה מעיין ומקוה עכ"ל ופשוט הוא:

סעיף כז

ואם המעיין כו'. פי' רוב המעיין עובר לתוך הכלי וקצתו עובר ומקלח אצל שפת הכלי כיון שמעט מימי המעיין לא עברו תוך הכלי כלל הן מעלין את המים המרובים ומטהרין את השאובים ואע"פ שחוזרים ומתערבים כולם יש להם דין מעיין (ועיין ב"י מ"ש לדעת רשב"א וכבר מחו ליה אמוחא הר"ר יוסף טייצאק והב"ח אך מ"ש הב"ח על הב"י והחזיק דבריו מלשון תשובת הרשב"א כו' ועובר על גביו ולחוץ טובלין וכמו ששנינו כו' ותימה גדולה כו' שגגה יצאה מלפניו דתיבת ולחוץ נמשך לתיבת טובלים והוא כדעת בית יוסף דלא כב"ח שהבין דולחוץ נמשך למעלה ולכן טרח בחנם להגיה בדברי הרשב"א וזה ברור ואין צורך להאריך כאן בדברי' אלו כיון שלענין הדין המחבר גופיה פסק דבעינן מקלח על שפת הכלי וק"ל) וכתב הב"ח מיהו מה שמתיר הרשב"א לטבול תוך הכלי כשיש מ' סאה ביניהם דין חדש הוא ולא משמע הכי מהפוסקים אלא תוך הכלי לעולם פסול אם לא ניקב בשוליו אפי' יש מ' סאה בין המעיין לכלי וגם מלשון () הרא"ש גופיה נראה דלא פסיק ליה האי דינא ע"כ:

כתב הב"י בשם המרדכי בשם רבי יואל ובשם הרוקח דאמת המים שהמשיכוה דרך חריץ בקרקע אל גיגית גדולה מחזקת יותר ממ' סאה ושקע הגיגית בקרקע אסור לטבול בתוך הגיגית כו' אע"פ שמי הגיגית שהן שאובין מחוברים אל האמה ע"כ ופשוט הוא דאם יש בשולי הגיגית נקב כשפופרת הנוד דכשר:

סעיף כח

ואם הטהו על צדו. לשון ר' שמשון דבפיו למעלה כיון שהמים צפים על גביו הוי חיבור בכל שהוא אבל כשמטהו על צדהו אין מתחבר למעלה אלא מן הצד לכך בעי שפופרת הנאד עכ"ל ר"ל דמצריך שיהא הכלי נטבל בתוך המקוה ומי המקוה יהיו על גבי הכלי א"כ כשפיו למעלה אז המים בתוך הכלי הנוגעים למקוה מתחברים למקוה ויש להם דין מקוה ומכסים על הכלי מה שאין כן כשמתחברים מן הצד שאז מים שעל גבי כלים לא נחשבו כמי מקוה רק מן הצד מה ששוה למי מקוה נחשב למי מקוה כך פי' הגאון אמ"ו זצ"ל והעט"ז פי' בע"א והוא מגומגם ע"ש וע"ל סי' ר"ב ס"ג:

סעיף כט

יש לה דין מעיין. לטהר בין בזוחלים בין באשבורן וכלים בכל שהוא:

סעיף ל

להיות לה דין מקוה. שאינה מטהרת אלא במ' סאה ובאשבורן. טור. כתב מהרי"ק שורש קט"ו וקצ"ו דדוקא היכא דנחו המים במקוה וכבר נעשו אשבורן אבל היכא דאכתי לא נחו ועדיין זוחלין אע"פ שהופסקו מהמעיין דין מעיין עליהם דלא פסק עדיין חיותן כיון דזוחלין וראיה מגל שנתלש (לעיל סעיף ה') ואע"ג דכאן דין מקוה עליהן היינו משום שהבריכה מלאה מים אבל אם הבריכה היתה ריקנית ונתמלאה מהמעיין אע"פ שהופסק המעיין דין מעיין עליו עכ"ד אבל דעת הראב"ד שהביא שם דבכל ענין דין מקוה עליו וכן דעת הרשב"א בשער המים שהביא ב"י דאעפ"כ דין מקוה עליו וכן משמע פשט המשנה והפוסקים דאין חילוק וכן מוכח בפרישה שפירש דברי הטור בבריכה ריקנית ומגל אין ראיה דשאני התם שהגל נתלש מעצמו וחיותו רב וגם נתלש מהים גופיה וגם כן דרך זחילתו אף שנתלש משא"כ הכא גם מה שהביא מהרי"ק שם ראיה דאל"כ תקשי למאן דפוסל (לקמן סעיף נ') ביצאו דרך סדק הך משנה דג' מקואות (דלקמן סעיף נ"ה) דהא התם המים יצאו על שפת המקוה אלא ודאי התם מיירי במעיין שהופסק עכ"ד ומביאו ב"י לקמן ריש דף רמ"ח איני מכיר ראיה זו מכמה טעמים. חדא דיש לומר דהתם מיירי דהג' מקואות מעיינות הן דמטהרין בזוחלין תדע דהא אף למהרי"ק דמוקי לה בפסק המעיין) מ"מ הא ס"ל דכה"ג מעיין גמור הוא א"כ הני ג' מקואות מעיינות הן ועוד והוא העיקר דהתם אין כאן זוחלין כלל דלא שייך זוחלין אלא כשזוחלין מעצמם וכן בסדק המים זוחלין מעצמן דרך הסדק והולכין ושוב אינם שבים ללכת אבל אותם שיצאו על שפת המקוה מכח אדם הטובל שמתוך כך נתמלאו ויצאו על שפתם וכשיצא הטובל משם יחזרו המים למקומם הראשון ודאי דבכה"ג לאו זוחלין הן וכך הוא בתשובת הריב"ש ריש סימן רצ"ב להדיא דמייתי התם הך דג' מקואות וכתב דאין נקראין זוחלין אע"פ שלא ישארו המים במקו' שמטביל בו אלא הרי הוא נקרא אשבורן כיון שמן המקוה בא ואליו הם שבים אלא שנפחתו בהכרח מחמת אדם או דבר אחר שבתוך המקוה כו' עכ"ל וכ"כ הרב לקמן ס"נ אפי' גבי סדק במקוה דהיכא דשבים וחוזרים שם לא מיקרי זוחלין ועוד דהתם המקואות מתערבות זו אל זו מכח המים שיצאו על שפתם ואין כאן זוחלין אלא עירוב מקואות הוא הלכך העיקר דכשהופסק המעיין אין שם מעיין עליו אף בזוחלין אלא דין נוטפים יש לו:

סעיף לא

דין מקוה כו'. הקשה הפרישה סעיף כ"א מ"ש מטבילה בנהרות בעת הגשמים דפוסל ר"י והרמב"ם וסייעתו לעיל ס"ב) הא גם שם נמשך עם מי המקוה ולמה לא יהיה למי הגשמים תורת מקוה כמו כאן כו' ותירוצו דחוק ורחוק אבל לא קשה מידי דהתם לא פסיל אלא לטהר דרך זחילתן אבל באשבורן מותר דלא יהא אלא כולו מי גשמים וזה פשוט:

סעיף לב

ומ"מ כו'. בספר מע"מ תמה דאמאי בסעיף י' בהומשך המעיין מטהר בזוחלין ול"נ דהתם מיירי בשלא רבו הנוטפים וק"ל:

סעיף לג

רק באשבורן כו'. ולפי זה צ"ל דלעיל סעיף ח' דאם מקלח על שפת הכלי מותר חוצה לה אפי' המים שבתוכה מרובים היינו דוקא באשבורן אבל פשט הדברים שם נראין שדין מעיין עליהם לכל דבר וכן משמע מדברי הב"ח ושאר אחרונים ואפשר לחלק דשאני התם כיון דהמים עצמן שבתוך הכלי הן גם כן מהמעיין וגם עתה המעיין מקלח לתוכן והם מחוברים למעיין מה שאין כן הכא ודוק:

סעיף לד

מעיין כו'. כתוב בהגהת דרישה צ"ל דנפסק הקילוח מהמעיין דאל"כ לא היה לה דין מקוה אלא דין מעיין ולא נהירא דאפי' לא נפסק הקילוח דין מקוה יש לה (כיון שהעבירו על גבי אחורי כלים הוי כהפסיקו) כדמשמע בפוסקים ועיין בב"י סי' קצ"ח:

סעיף לה

על גבי אחורי כלים כו'. דוקא כשכל המעיין מקלח על גבי כלים אבל אם קצתו אצל שפת הכלים יש לו דין מעיין במכ"ש דמקלח לכלים גופיה דלעיל ס"ח וכ"כ הב"ח:

סעיף לו

חזר להיות כו'. כתוב בתוספת יו"ט פרק ה' משנה ב' נראה לי דהכא נמי מיירי בענין דבלאו הכלים היו המים עוברים דאי לא תימא הכי יהיו נפסלין אפילו למקוה משום דהווייתן ע"י טהרה בעינן וכמ"ש הרא"ש (לקמן סעיף ל"ה) גבי זקפה לידות עכ"ל ולא ידעתי מדברי הרא"ש ראיה דלא קאמר הרא"ש הכי אלא במי גשמים אבל לא במעיין שהמשיכו כדלקמן סעיף מ"ט וכ"כ בהגהת פרישה סעיף מ' דהכא בכל ענין שרי כיון דמעיין הוא מיהו לקמן סעיף מ"ט הביא המחבר יש מי שאינו מחלק בכך:

סעיף לז

ובלבד שלא יטבול כו'. דגזרינן אטו תוך הכלי. הרא"ש. ולעיל סימן קצ"ח הביא הטור וב"י בשם הראב"ד ושאר פוסקים דדוקא בכלי המקבלים טומאה שייכא הך גזירה משא"כ בכלי חרס וכיוצא בו שאינו מקבל טומאה והשיג הב"י שם על הטור במה שכתב וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק בזה ולי נראה דסבירא ליה להטור לדעת הרא"ש דדוקא לכתחלה גזר רבי יוסי אבל לא בדיעבד ואפילו בכלי חרס גזר לכתחלה דלמא אתי למיטבל תוך הכלי דאי איתא דסבירא ליה להרא"ש לחלק בהכי הוה ליה לכתוב דטעמא דרבי יוסי כיון דהוא כלי שמקבל טומאה גזר אטו תוכו ומדכ' סתמא דרבי יוסי גזר אטו תוך הכלי אלמא דבכל כלי גזר וגם באמת אין טעם נכון לחלק ולומר דבכלי עץ איכא גזירה דמרחצאות ולא בכלי חרס דמה ענין קבלת טומאה לגזירה דמרחצאו' ואם היה הרא"ש מחלק בזה ה"ל להזכירו אלא ודאי אינו מחלק בזה וסתמא קאמר דרבי יוסי גזר אטו תוך כלי והיינו בכל כלים מיהו היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד שרי דהא לא אסרינן בש"ס (ולעיל סימן קצ"ח סל"א) אפי' בבקעת אלא משום בעתותא אלמא דבדיעבד שרי וגם במימרא דרבא כתב הרא"ש אשה לא תעמוד על גבי כלי או בקעת עץ ותטבול משום בעתותא והשמיט כלי חרס ואם איתא דס"ל לחלק לא הוה ליה להשמיט דנשמע מינה כדכתב הראב"ד דדוקא בכלי חרס ליכא גזרה דמרחצאות אלא ודאי אינו מחלק ורבי יוסי מיירי לכתחלה והיינו שכתב הטור כאן בסתם ובלבד שלא יטבול על גבי אחורי כלים משמע דמיירי אפי' בכלי חרס והיינו לכתחלה ולפ"ז היה נראה בכל כלים להקל בדיעבד אך כיון דדעת הראב"ד והרשב"א והר"ן ומביאם ב"י לעיל סימן קצ"ח לאסור אף דיעבד בשאר אחורי כלים וכן נתבאר לעיל סי' קצ"ח סעיף ל"א אין להקל אבל בכלי חרס יש להקל בדיעבד דבין למר ובין למר שרי כנ"ל:

סעיף לח

כגון שסמך למקום מעיין המנטף כו' הרי הן כשרים. ושם זוחלין עליהן דהוי כיורד בקילוח בלי הפסק וע"ל סעיף מ"ח ס"ק ק"נ:

סעיף לט

כשרים. שאין עלי האגוז שהוא צובע חשוב ככלים. שם:

סעיף מ

ומעיין כו'. או מעיין כל שהוא וכתב ב"י בשם תשו' הרמב"ן סימן רל"א דמעיין כל שהוא אע"פ שהוא עומד כגון מקואות אלו שמימיהם ממקורות של מעיין אף ע"פ שמימיו מועטין אינו נפסל ברבית מים שאובין וכן משמע מדברי שאר פוסקים:

סעיף מא

והם כשרים כו'. ואם הלכו אותן המים שהשליכו במעיין למקום חסר שלא היה בו כלום יש מתירים ג"כ לטבול בו עכ"ל רבינו ירוחם ומביאו ב"י ומשמע דיש אוסרים והלכך טוב להחמיר מיהו נראה דדוקא במקוה חסר שלא היה בו כלום אבל במקוה חסר כל שהוא יותר ונשאר שם כ"א סאין אינו פוסל המקוה לכ"ע דרובא בהמשכה כשרה כדלקמן סעיף מ"ד:

סעיף מב

אע"פ שהן רבים כו'. וכתב ב"י בשם הרמב"ם והרא"ש מיהו נתבטל מהמעיין דין זוחלין אלא מטהר באשבורן דוקא וכ"כ הב"ח לדעת הטור וכ"כ בד"מ לדעת הטור ומביאו בהגהת דרישה סעיף כ"ה וכבר ביאר זה הרב בסעיף י"א ומ"מ מבואר דדין מעיין עליו לטבילת כלים בכל שהוא והמחבר לא ביאר זה דהוי מעיין לטבילת כלים בכל שהוא וכן בכמה מקומות בסימן זה כגון בסעיף ב' וסעיף ה' וסעיף י' וי"א ושאר מקומות היה לו לבאר ולא ביאר והיינו משום דכיון דטומאה וטהרה אינו נוהג בינינו לא שייכא טבילת כלים האידנא ובכלים הנקחים מן העובדי כוכבים באמת קי"ל דצריך ג"כ מ' סאה כמו אדם כמו שנתבאר בריש סי' ק"כ ע"ש:

סעיף מג

וע"ל סעיף מ' כו'. כלומר דשם נתבאר דיש חולקין דבמעיין כל שהוא שאין בו מ' סאה פוסלת בו שאיבה וע"ש:

סעיף מד

ג' לוגין כו'. ובין בתחילה (כלומר שהיו מים שאובין בתחלה בגומא ואח"כ מי המקוה) ובין בסוף (שנפלו המים שאובים אחר מי המקוה) אינו נפסל אלא בג' לוגין כ"כ ב"י בשם הפוסקי' וכן פסקו האחרונים:

סעיף מה

ל"ש סוחט כסותו והגביהו כו'. כלומר שהמקוה חסרה אז מ' סאה שנמצא כשטובל בה כסותו והגביהו נעשו המים שבכסותו שאובים ופוסלים המקוה שחסרה אם יש בה מים ג' לוגין אבל כשלא הגביה הכסות כיון שהמים שבכסות באים ממקוה זו ועדיין מחוברים לה לא נעשו שאובין:

סעיף מו

סוחט כסותו כו'. ב"י בשם תשובת הרמב"ן סימן רל"א בשם הראב"ד דטעמא כיון שהמים יורדים למקוה מתוך ידי אדם. ע"פ זה תירץ הא דלעיל סעיף ז' בכלי שניקב בשוליה אינו

פוסל את המקוה וכסות דהכא ככלי מנוקב הוא וכתב וכיון שכן אף בכלי הנקוב כל שנפל מתוך ידו של אדם הדולהו למקוה פוסל את המקוה ולא אמרו שאינו פוסל אלא כשנופלין ממילא מכלי נקוב למקוה דכיון שיצא בנקיבתו מתורת כלי ונופלים ממנו ממילא למקוה כשר עכ"ל וכתב הב"ח סכ"א ונ"ל מדקדוק לשונו דדוקא כשהאד' מכוין לדלותו להפילו למקוה התם הוא דפסלי אבל אם נפלו מידו שלא בכוונה הוה כאילו נפל ממילא שלא ע"י אדם ואינן פוסלין כו' וע"פ זה דחק ליישב ההוא דמסלק את הטיט לצדדין כו' ולי היה נראה איפכא מדקדוק לשונו דכל שבא מיד אדם אפילו שלא בכוונה פוסל ודוקא נפלו ממילא מכלי נקוב למקוה כשר וכן משמע לכאורה בספר בעלי הנפש להראב"ד דף ס"ט ע"א ואתיא ליה התם ההיא דהמסלק את הטיט לצדדין כפשטיה ע"ש ומביאו ב"י לקמן בסמוך אך קשה דהא כתב הטור והרב ושאר פוסקים לקמן סוף סעיף מ' דהשואב מקוה וירא שמא יחזרו מהכלי שמוציאין בו מים שלשה לוגין למקוה אחר שחסרו ארבעים סאה ויפסלוהו יקוב הכלי בשוליו ואז לא יחשבו מים שאובים ומה בכך סוף סוף ע"י אדם אפילו ממילא פסול וי"ל דשאני התם כיון דשואב המים משם אם כן ודאי לא ניחא ליה שיפלו המים לשם דהא אדרבה שואב אותם משם והוי ממילא ודו"ק:

כתב העט"ז י"א דוקא כשזבין מעצמן מתוך הכסות למקוה לא מקרי שאובין אבל אם סחטן בידיו אע"פ שהכסות עדיין מקצתו בתוך המקוה הוי שאובין ובפסולין כו' ובמעדני מלך דף ש"ז כתב דלא ידע מאן נינהו י"א אלו והבין שכוון להרמב"ן בשם הראב"ד דלעיל שמביא ב"י בסוף דף רל"ז ולכן השיג עליו שהרי סברתם הפוכה ול"נ שכוון להרוקח שמביא ב"י לקמן ס"ס זה דף רמ"ו ריש ע"ד וז"ל ומשמע דעקרו היינו שהעלוהו מתוכו אבל הרוקח כתב עקרו מתוכו פי' סחט בידים ממנו ע"כ נראה מדבריו שאע"פ שלא העלוהו כיון שיצאו המים ממנו ע"י סחיטה פוסלים המקוה עכ"ל ב"י ועיין לקמן סעיף ס"ג:

סעיף מז

מזה מעט כו'. וכתב רש"י וראב"ד דעכ"פ בעינן לוג מכל כלי אבל פחות מלוג לא ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף מח

אבל מד' אין מצטרפין. אפילו נפל מכלם ביחד שהרי אין מגיע לוג לכל כלי:

סעיף מט

בד"א כו'. זהו פי' המשנה בד"א שלא נתכוין לרבות כו' אבל הרמב"ם וב"י פירשו נתכוין שכשהוא מטיל אותן מים שאובים למקוה הם על דעת לרבות מי המקוה שיהיו

בו מים בשופי ולא יחסר ע"י טבילות שיטבלו בו אז מצטרפים וכן פי' הר"ר עובדיה מברטנורה וכ"כ בעל תוי"ט והב"ח כתב דהר"ר עובדיה מברטנורה פי' נתכוין לרבות אכלים וז"א ואולי ספר אחר היה לפניו ובשם הרשב"א בשער המים הביא הב"י בד"א שנפלו שם שלא במתכוין אבל אם נתנם שם במתכוין אפילו מעשר כלים ואפילו זמן מרובה מצטרפים ופסלוהו ע"כ:

סעיף נ

ע"ג קרקע. שלא הגביה המים מעל גבי הקרקע אלא המשיכם על גבי קרקע ממקום זה למקום זה עד המקוה:

סעיף נא

או שנתזו מרגלי הבהמה. אע"פ שלא הומשכו על גבי קרקע:

סעיף נב

שהיו בצד המקוה כו'. אבל היו השאובים באמצע פוסלים את המקוה שם) ועיין לקמן סעיף נ"ה:

סעיף נג

מלאה כו'. ויש בה פחות מארבעים סאה אבל אם היה שם ארבעים סאה כל מים שבעולם לא יפסלוה:

סעיף נד

א' משלש מאות ועשרים לבריכה. אם הבריכה ארבעים סאה חסר כל שהוא. היתה עשרים סאה צריך להיות הנקב א' מק"ס לבריכה צא וחשוב לפי חשבון זה שהסאה ו' קבים והקב ד' לוגין שם:

סעיף נה

והאמה נכנסת כו'. פי' הר"ש דהיינו אמה של מי גשמים ופירש ב"י דאלו מעיין היה מטהר השאובים שבבור בכל שהוא כדלעיל סעיף י"א וכן כתב בשם הראב"ד ומיירי שאין באמה מ' סאה דא"כ הרי הבור נטהר בהשקה כדלקמן סעיף נ"ב וכ"כ בתוס' יו"ט פרק ג' משנה ג' בשם הרא"ש והר"ש וע"ל סעיף ס':

סעיף נו

עד שיתחשב כו'. מדקתני עד שיתחשב ולא קתני עד שיצאו מילואיהן (כדקתני לקמן סעיף כ"א כ"ב) משמע שהמים הצפים ויוצאים משם לא נחשוב אותם כולם מן הראשונים (דהיינו מילואיהן) כמו שחשבנו לקמן אלא לפי חשבון המים שהיו בבור והמי' היורדים בתוכו הם יוצאים אי נמי מחצה על מחצה מפני שהמי' היורדי' לבור

באחרונה קרובי' לצאת יותר מן הראשונים וכן שנינו כו' עכ"ל הראב"ד שהביא ב"י לעיל דף רל"ז ע"ב ור"ל דעד שיתחשב חומרא הוא דלא סגי בעד שיצאו מילואיהן אלא לעולם רואין שיצאו ג"כ מן האמה והיינו לפי חשבון וא"כ לפי חשבון לעולם חומרא הוא וכמ"ש הראב"ד א"נ מחצה על מחצה כו' לפעמים הוא להקל יותר מלפי חשבון ולפעמים הוא להחמיר אם מי האמה הם מרובים ממי הבור כגון שיש בבור מ' לוגין ומי האמה ק"כ לוגין ויצאו פ' לוגין א"כ לפי חשבון יצאו מי האמה ג' חלקים דהיינו ס' לוגין ומי הבור יצאו כ' לוגין ונשארו כ' לוגין אבל במחצה על מחצה יצאו כל מי הבור נמצא מחצה על מחצה הוא להקל וכשמי הבור הם מרובין א"כ לפי חשבון יצאו ס' לוגין מי הבור ולא נשארו רק ס' לוגין ובמחצה על מחצה לא יצאו רק מ' לוגין ונשארו פ' לוגין ונראה דאזלינן הכא והכא לחומרא ודוק וכתב עוד הראב"ד שם וא"ת מ"ש הכא דחשבינן למים הצפים ויוצאים לפי חשבון ולקמן חשבינן לכל הפסולים שהם צפים ויוצאים תחלה התם כולהו כשרים ובג' לוגין שאובין הוא דאפסילו אבל הכא כולהו פסולים ומשום הכי אזלינן בהו לפי חשבון עכ"ל פי' מאי שנא הכא דלא סגי בכדי מילואיהן אלא מחמרינן ולעולם רואין ג"כ שיצאו מן הכשרים לפי החשבון ולקמן אמרינן דאם נפלו ג' לוגין לבור שאין בו מ' סאה ואח"כ ירדו מי גשמים אפילו כמה אמרי' דהמ' סאה שנפסלו מתחלה יצאו ואמאי לא אמרי' נמי דמי גשמים שירדו לבסוף יצאו ג"כ לפי חשבון ומתרץ התם כולהו כשרים הוו אלא שנפסלו בג' לוגין ומן הדין הוי סגי לשער בכדי חשבון עד ג' לוגין אלא דלחומר' בעי בכדי מילואו ועוד דהיינו מ' סאה והלכך רואין שלא יצאו רק המים שנפסלו ולא משערינן לפי חשבון לומר שיצאו ג"כ מי הגשמים הכשרים שירדו לבסוף אבל הכא המים שבבור מתחלה כולן שאובים היו והלכך לא סגי לומר כשיצאו כ"כ הרבה כמו שהיו בבור שכל מה שהיו בבור יצאו אלא לעולם אמרי' דלפי חשבון יצאו ג"כ מי האמה ודוק וכך הם דברי הרב סס"ק כ"ב:

סעיף נז

היה המקוה כו'. ומיירי במקוה שאינה מחזקת רק מ' סאה הלכך אמרינן שהמים הבאים עליו דוחי' את המי' שבתוכו אבל אם היתה מחזקת יותר מזה אפשר שנשארו שם המים שנפסלו והמים הבאי' עליו ג"כ וק"ל:

כתב האגודה בריש מקוואות מכאן היה נ"ל כשמנקין מקוה ונפסל בג' לוגין מים שאובין אם יוציאו ממנו מעט יותר ממה שהיו בו בשעה שנפלו לתוכו הג' לוגין שהוא כשר אבל לא ראיתי רבותי נוהגין כן ושמא יש לחלק בין יצאו המים מאליו ובין היכא שדלו והוציאו ממנו ודנתי לפני רבותי להכשירו אם לא שהוציאו כל המים וינגבו המקוה

בסדינים או בחול או ינקבו הכלים שדולין בו לבטלו מתורת כלי עיין בסמ"ג ובסמ"ק ויש שהורו שמעיין אינו נפסל בג' לוגין מים שאובי' והאריכו בראיות ולא ראיתי רבים נוהגין כן ע"כ וע"ל סעיף מ' בהג"ה:

סעיף נח

היה המקוה כו' פחות מג' לוגין והשלימוהו כו'. בכאן אפי' המקוה גדולה מאד כשר דאע"פ שהפחות מג' לוגין נשארו בתוכו מ"מ לא נפסלה אלא שלא הכשירוה והלכך אמרינן דהפחות מג' לוגין כמאן דליתנהו דמי והמי גשמים שאח"כ מכשירין אותו וכן כוונת ב"י ג"כ והב"ח בסעיף כ"ז כתב עליו ולא דק כו' ודבריו תמוהין:

סעיף נט

לא פסלוהו כו'. ודוקא במים כשרים אבל במים טמאי' כל שחסר מהמקוה יותר מקורטוב שהוא משקל דינר כ' הרמב"ם דפסלוהו אא"כ רבו עליו אח"כ מי גשמי' מיהו הראב"ד והר"ש חולקים דבכל ענין פחות מג' לוגין אין פוסלין המקוה כמבואר בב"י ע"ש וכן נראה דעת הטור והמחבר:

סעיף ס

יין כו' לא פסלוהו. ומפורש בדברי הרא"ש דדוקא כשלא שינו מראה המקוה אבל אם שינו מראיו פסלוהו ופשוט הוא עכ"ל ב"י וכ"כ העט"ז ופשוט הוא דאפילו יש במקוה מ' סאה ונשתנה מראיו פסול כדלקמן סעיף כ"ה כ"ו:

סעיף סא

אין פוסלין כו'. והרמב"ם פ"ז כתב השכר בהדי הנך דפוסלין ולא מעלין ומביאו ב"י:

סעיף סב

ל"ט סאין. והוא הדין חסר קורטוב אין משלימין אלא דאשמעינן דאפי' חסר סאה אין פוסלין:

סעיף סג

אבל במים שאובים כו'. ודעת הרמב"ם דבמים שאובים עד רובו דוקא כשר וכן הביא הב"י הרשב"ץ שכ"כ בשם הראב"ד וכ' אע"פ שהאחרונים הסכימו להכשיר) מ"מ אין ראוי להכניס הראש בין המחלוקת ע"כ:

סעיף סד

לא נפסל. מפני שאין בה מגוף הדבר המשנה את מראיו וכן מי הצבע אין בהם כי אם שריית סממנים ואין לשינוי מראה שיעור אלא אפי' נשתנו מראיו מלוג אחד פסול עכ"ל ראב"ד ומביאו ב"י וכ"כ העט"ז:

סעיף סה
אבל כו' יין כו'. אפילו שלא בשאובין כגון שנמשך לתוכו יין מן הגת ומוהל מבית הבד שלא מתוך כלים. הראב"ד ושם:

סעיף סו
מכמות שהיה. אע"ג שלא נשתנה למראה יין פסול כיון שנשתנה ממראה מים שהיה בתחלה. הראב"ד:

סעיף סז
אם אין בו כו'. אבל נשאר בו מ' סאה מראה מים טובל באותן מ' סאה שמראיהן מים:

סעיף סח
אינן פוסלין. דהרי הוא כאילו כולו יין ושוב אין נפסל בג' לוגין מים:

סעיף סט
והשלים המקוה כו'. ודעת הראב"ד דהיין שנפל בתחלה ג"כ מצטרף להשלים והב"י כ' שמדברי הר"ש והרמב"ם נראה שאינו מצטרף וכ"נ דעת הרב:

סעיף ע
אבל השלג כו'. דדוקא כשנתנו למקוה בעודו שלג אבל אם נימוח ונעשה מים קודם שנתנו למקוה הרי הוא כשאר מים ופוסל המקוה וכן הוא בב"י ופשוט הוא:

סעיף עא
ולא עוד בו'. עיין בב"י שכתב שדעת כל הפוסקי' שמותר לטבול בשלג אם יש בו כדי מ' סאה ומסקינן ומ"מ אין להקל לעשות מעשה באיסורא דאורייי' נגד ה"ר אליעזר ורבי שמחה ומיהו לטבול ידיו בשלג לאכול אם אין לו מים כיון דנטילת ידים דרבנן נראה דשפיר יש לסמוך על דברי ה"ר שמריה כיון דפשט דברי המשנה והפוסקים מסייעים ליה וכתב דמ"ש הרמב"ם אפי' הביא מ' סאה שלג בתחלה והניחם בעוקא וריסקו שם הרי זה מקוה שלם וכשר האי וריסקו ר"ל מעך חללו עכ"ד (וכ"כ הב"ח שדעת הרמב"ם שמותר לטבול בשלג כמות שהוא) וצ"ע שבא"ח סי' ק"ס כ' דר"ל ריסקו עד שנעשו מים דוקא וע"כ כתב בש"ע שם סעיף י"ב השלג והברד והכפור כו' אם ריסקן עד שנעשו מים נוטלין מהם וטובלין כו' והדברים סותרים זה את זה וצ"ע ולענין דינא צ"ע דמ"ש הב"י שדעת הפוסקים שמותר ליתא דהא דעת הראב"ד ורש"י לאסור ומביאם הב"י והב"ח גם הרז"ה אוסר ומביאו הב"י והרמב"ם נ"ל ג"כ דאוסר דהאי וריסקו היינו עד שנעשו מים והיינו דכתב וריסקו בסיפא ולא כתב כן ברישא גבי מעלין אלא ס"ל כהראב"ד ורש"י דלענין אשלומי דוקא משלים כמות שהוא אבל בכולו שלג לא וכ"כ הרמב"ם

פכ"א מהלכות שבת אין מרסקין את השלג כדי שיזובו מימיו והוא ש"ס סוף פרק במה טומנין אלמא דריסוק דשלג היינו שנעשה מים וגם הרא"ש אפשר דס"ל כן דלא כתב דמהני אע"פ שלא נימוח אלא לענין השלמה וכ"כ בחידושי האגור בשם הרא"ש ולא תמצא בשום פוסק מפורש דעלתה טבילה בכולו שלג זולתי ה"ר שמריה דמיקל וכבר חלקו עליו הבאים אחריו כדאיתא במרדכי וכן פסק הבית חדש לאסור שוב מצאתי במהרי"ל בהלכות טבילה וז"ל אמר מהר"י סג"ל דאיתמר בש"ס שאחד היה כופה את אשתו לטבול בכרי של שלג בימות הגשמים וכן הלכה עכ"ל ונראה דדברים אלו לאו דסמכא נינהו וניכר שאיזה תלמיד מבהיל כתבן שכתב דאתמר בש"ס ואינו בש"ס אלא המעשה הוא במרדכי סוף פרק במה טומנין שבא לפני ר"ש והורה כן להתיר וכבר חלקו עליו חביריו וגם ר"ש גופיה חזר בו כדאיתא במרדכי שם ע"ש:

סעיף עב

ימעך חללו. שנשער לכשימוח ויהיה מים דכשיהיה מים לא יהיה כל כך כמו שהוא עכשיו:

סעיף עג

שהגליד. פי' שהקריש מימיו מחמת הקור:

סעיף עד

כשר להקוות. כלומר שחזרו להיות כמו מי גשמים ומותר לטבול בהן:

סעיף עה

ושיתמלא לדעת. ר"ל שיתמלא לצרכיו אבל לא בעינן שיתמלא לדעת לשפכו למקוה. פרישה וע"ל סעיף מ"א:

סעיף עו

אבל אם אין המים כו' פוסלת. כיון שמקבלת טומאה משום דהווייתו על ידי טהרה בעינן וכ' הפרישה וב"ה דאע"ג) דפשוטי כלי עץ הוא מ"מ כיון דמקבל טומאה מדרבנן פוסלת ובהגהת דרישה חלק על זה דלקמן סעיף מ"ח משמע דדוקא המקבל טומאה מדאורייתא פוסלת וכן מסיק בב"ח דהכא מיירי בדף שעורכת עליה האשה פת א"נ יחדו למלאכה דהשתא אפי' אין לה שפה מקבל טומא' עכ"ל וכ"פ העט"ז דבטבלא שיש לה שפות מיירי שאינו פשוטי כלי עץ ומקבל טומא' ולפי זה צריך לומר הא דאמרינן לעיל סעיף י"ד ואפי' מקבל טומאה מדברי סופרים אין מזחילין בו זחילה שאני ודו"ק:

סעיף עז

ואם חקק בו גומא כו' אין להקשות דנהי דהוי שאובים מ"מ הרי הם באים למקוה בהמשכה ושאיבה שהמשיכוה כשרה כדלקמן סמ"ד ודוחק לומר דמיירי דחקק הגומא סמוך למקוה בענין דליכא המשכה ועוד דסילון שהוא צר מכאן ומכאן כו' משמע אפי' הסילון ארוך כמה וי"ל דהכא מיירי שבא להביא מים למקוה שאין בה רוב מים כשרי' דשאיבה שהמשיכוה אינה כשרה אלא כשיש במקוה רוב מים כשרים כדלקמן וק"ל:

סעיף עח

סילון כו'. ע"ל סעיף מ"ח:

סעיף עט

ורחב כו'. כלומר אע"פ שהוא רחב באמצע לא חשיב לקבלה כל זמן שלא חקק לקבל בו צרורות. ר"ש:

סעיף פ

ואם המים באים כו' בגלגל כו'. ז"ל ד"מ כתב המרדכי על הגלגל המגלגל מים ובגלגל קבועים כלים קטנים נקובי' ככונס משקה וכשהגלגל מתגלגל מתמלאים הכלים קטנים ושופכים כו' כ' הרוקח דמותר לטבול בענין ההוא אפי' אין כאן שיעור מקוה דכיון שהמים עולים תמיד הוי חיבור אע"ג דאין הכלים נקובים כשפופרת הנאד כיון דהמים צפים על פני הדולה מכאן ומכאן הוי חיבור ואינן פסולים משום שנשאבו בכלים דהרי הכלים נקובים ככונס משקה עכ"ל ולבי מהסס עכ"ל המרדכי וכתב ב"י דכל המפרשים חולקים על היתר זה דלא הוי חיבור בכה"ג לענין מקוה אע"ג דהמים צפים למעלה ע"ג הדולה כו' עכ"ל ד"מ ודברים אלו מבוארים בב"י ס"ס זה ומבואר שם דאם הכלים נקובים כשפופרת הנאד פשיטא דהוי חיבור אלא דהתם לא הוי נקובים רק ככונס משקה ופשוט הוא כדלקמן סעיף נ"ב ומעתה יש לתמוה על הרב שהעתיק דברים אלו שאינם אלא למ"ד שכלי שניקב ככונס משקה לא חשיב כלי אבל הרב הא כתב לעיל סעיף ז' דבעינן נקב כשפופרת הנאד וכן לקמן סעיף מ' סתם כדברי הט"ו וא"כ כיון דנקובים כאן בדרך שלא מיקרי כלי) הוי חבור ג"כ וצל"ע:

סעיף פא

אין כו'. אע"פ שאין בהם נקב אחד כשפופרת הנאד כיון שיש נקבים הרבה ואין מחזיקין מים לא חשיבי בית קבול ליחשב כשאובין עכ"ל עט"ז והוצרך לזה אפי' להביא מים על ידיהם לכתחלה למקוה דחשיב כה"ג כשפופרת הנאד כדלעיל סעיף ט' אבל לענין שלא לפסול המקוה אפילו בנקב כל שהוא סגי כדלקמן סעיף מ':

סעיף פב
וכבר נתבאר. לעיל סוף סעיף ט"ו בהג"ה דיש חולקין:

סעיף פג
אפילו כל שהוא. ע"ל סעיף ז' ועיין בתשובת מהר"ם מלובלין סי' ס' ועיין בתשובת מבי"ט חלק א' סימן ע"א דף קל"ג ובתשובת ן' לב חלק ג' סימן ע':

סעיף פד
יש להחמיר לנקוב הכלי כו'. כתב הב"ח שנהגו לנקבו ככונס משקה וע"ל ס"ק נ"ו מ"ש בשם האגודה:

סעיף פה
ונפלו שם ג' לוגין. אחר שחסר המעיין ממ' סאה:

סעיף פו
אם אפשר לפקוק נקבי הנביעה. ולנקותם בקלות בדרך שלא ישארו שם ג' לוגין כלל של מים הראשונים שנפסלו טוב להחמיר כו'. וכתב הב"ח ס"ס מ"ה דמותר לפקוק נקבי הנביעה אפי' במטלנית המקבל טומאה אפי' למאן דאוסר לקמן סעיף נ' לסתום בדבר המקבל טומאה שאני הכא שהסתימ' אינו אלא לנגב המקוה ע"כ וכן משמע מדברי מהרש"ל שהביא בדרישה לקמן סעיף נ"ה:

סעיף פז
אבל אם יש. בדבר שום דוחק עד שיבא הדבר לידי דיחוי שלא תוכל האשה לטבול עד שתתעכב ותדחה טבילתה אין ראוי כלל שתתעכב מלטבול כו'. מהרי"ק שם וכ"כ העט"ז:

סעיף פח
יש לסמוך כו'. בש"ע נרשם כאן וכן לקמן מהרי"ק שורש נ"ה נ"ו ובאמת דמהרי"ק מחמיר יותר אפי' בספיקא והיכא דיש ספיקא כ' שם לסמוך אהמקילין אם יש טורח בדבר ע"ש אלא הרב כתב דבריו ע"פ סברת רוב הפוסקים והב"י שמקילין וכעין מ"ש מהרי"ק בספיקא כתב הרב בודאי ובספיקא התיר לגמרי בדיעבד כדעת הסמ"ק ורוב הפוסקי' וגם מהרי"ק גופי' בשורש נ"ה כתב כן אלא שאחר כך בשורש נ"ו החמיר ע"ש:

סעיף פט
תחת הצנור. שקבעו ולבסוף חקקו. רש"י וע"ל סעיף ל"ו:

סעיף צ
לקבל מימיו. של הצנור שיבאו לתוכו מהגשמי' ומהצנור ירדו להכלי' ומהכלים למקוה:

סעיף צא

חשובים לדעת כו'. דכיון שהניחם בשעת קישור עבים ושוב לא נתפזרו לא אסח דעתו מיניהו:

סעיף צב

לא חשיבי לדעת כו'. הקשה בהגהת דרישה א"כ למה פסלינן לעיל סעיף ח' במעיין מה שיצאו חוץ מהכלי ואפשר דלעיל איירי שהכלי נתמלא מדעת עכ"ל ולי נראה דדוקא במי גשמים י"ל דהוי שלא מדעת דהא לאו בדידיה תליא מלתא רק כאשר ירד הגשם מן השמים אבל במעיין כל שהונח הכלי בענין שהמעיין עובר לתוכו לעולם חשיב לדעת שהרי בהכרח המעיין עובר עליו ומפני כך לא נאמרו דברי' אלו בשום מקום גבי מעיין רק גבי מי גשמים כנ"ל:

סעיף צג

ואינם פוסלים. וכ"ש הניחם בחצר שלא תחת הצנור בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו דאין פוסלין אבל דעת הרמב"ן דבמניחן תחת הצנור בכל עת וזמן בכל ענין הוי לדעת ובחצר בשעת קישור עבים ולא נתפזרו אפי' שכחן שם הוי לדעת אבל אם הניחם בשעת קישור עבים וחזרו ונתפזרו וכ"ש הניחם בחצר בשעת פיזור עבים כשרים ועיין ב"י שביאר טעמו על נכון וכדבריו מוכח בפירוש המשנה להרמב"ם גם לדבריו אתי שפיר הא דאמרינן בש"ס ספ"ק דשבת (דף ט"ז ע"ב) ולרבי יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת בצרי להו חדא כו' גם מאי דקאמר התם (דף י"ז ע"ב) הניחא לרבי מאיר אלא לר' יוסי כו' אי הכי לרבי מאיר נמי כו' והב"ח פירש פירוש אחר וכתב שפירוש הב"י רחוק ונהפוך הוא גם לא כהר"ר אברהם בנו של הרמב"ם שמביאו הכסף משנה שפירש פירוש אחר רחוק ולדידיה פסק הרמב"ם כרבי יוסי ובהדיא מוכח בפירוש המשנה פ"ד דמקואות ופ"ק דשבת דפסק כרבי מאיר ע"ש וכתב הב"ח הטעם משום דאע"ג דקיימא לן ר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי הני מילי היכא דפליגי אליבא דנפשייהו אבל הכא דפליגי אליבא דב"ש וב"ה לא וצ"ע דבכמה דוכתי משמע דבכל גווני קי"ל כרבי יוסי אלא נראה לי משום דבירושלמי פרק קמא דשבת חשיב הך דהצנור מי"ח דבר והיינו כרבי מאיר וגם פשטא דסוגיא בש"ס בי"ח דבר רהיטא כרבי מאיר ע"ש ודוק:

סעיף צד

אע"פ שהיא עונת גשמים. ונתמלאו מים אע"פ שהניחם בשעת קישור עבים ולא נתפזרו וירדו גשמים הרי זה ישבור כו'. כ"כ העט"ז ורצה לומר כיון שהעלם לנגבם חשיבי שלא לדעת שהרי לא הניחם שם בשביל שירדו גשמים לתוכן אלא לנגבן:

סעיף צה
הסייד ששכח כו'. כתב העט"ז כי סייד שסד את הבור בטיט והביא הטיט בעציץ ושכח העציץ בבור ונתמלא העציץ מים ממי גשמים כו' עד וכ"ש בהניחם בשעת פיזור עבים דמוכחא מלתא שלא היתה שם מחשבה כלל הלכך שרי אפי' לכפות עכ"ל ודברים אלו מבוארים בב"י:

סעיף צו
עד שיהיו מחצה על מחצה. וכ"ש רוב שאובים שפוסלים בהמשכה וכתב הב"ח סעיף כ"ו בשם הראב"ד דהיינו דוקא המשיך בכוונה אבל שלא בכוונה אפילו כולו בהמשכה כשרה ע"ש וע"ל סוף סעיף ט"ו:

סעיף צז
מדברים שאינם פוסלים כו'. ואנן לא נהגינן הכי אלא בעינן המשכה על גבי קרקע שראוי לבלוע כדלקמן סעיף מ"ו וכ"כ הב"ח:

סעיף צח
שנמצא הכל פסול. כיון שמילא בכתפיו להדיא לתוך המקוה ולא המשיך תחלה אפילו הכי אם פתח אח"כ הצנור כו' כשרה:

סעיף צט
אבל כו' פי' שהמשיך תחלה מים שאובים למקוה ואינם כ' סאין ואחר כך הביא עליהם רוב מים כשרי' כלומר שנפלו עליהם מי גשמים יותר מכ' סאין לא מהני אפי' אם פתח אח"כ הצנור ונמשכו הכל למקום אחד דלא אמרינן שאובה שהמשיכוה כולה כשרה אלא כשהיה שם בתחלה רוב מים כשרים:

סעיף ק
שלא היה עליו שם כלי בתלוש. כלומר אע"פ שהן כלים שאינן פוסלים את המקוה אינם מכשירין את השאובים לחשוב אותם כנמשכים אלא כשלא היה עליה שם כלי בתלוש ומיירי כאן שהיו המים ראויים לבא למקוה זולת הכלי זה אבל אם לא היו ראויים לבא זולתם אפי' לא היה עליו שם כלי בתלוש) אם הוא כלי המקבל טומאה פוסל דהוויתו על ידי טהרה בעינן כדלקמן סעיף מ"ח:

סעיף קא
מקוה שנובע כו'. דוקא נובע ומטעמא דלקמן אבל אם היה מקוה של מימי גשמים ונתייבשה לא וכ"כ הב"ח:

סעיף קב

כשר כו'. כ' הב"ח דהיינו דוקא למ"ד לעיל סעיף מ' דמעיין אינו נפסל בשאיבה אבל לדידן דמחמרינן התם ה"ה הכא עכ"ל ולפעד"נ דהכא טעמא אחרינא איכא כדכתב הרא"ש (שממנו מקור דין זה) בתשובה כלל ל"א דין י"א וז"ל לפי שרוב תגבורת המים הוא ממקום נביעתו וכן באר מים חיים נביעתו הוא מגידין המתפשטין לכאן ולכאן דרך תחת הקרקע ואף גם זאת בזמן החום והשרב שגידיהן נצמתים ואין במימיהן למלאות הבאר מ"מ לא אפסק לחלוחית הגידים ומים נשאר בהם אלא שהן מועטים ואינם מספיקים למלאות הבאר מ"מ כשבאין עליהם מים והוסיפו מהם מים מעצמם נמצא שנטהרה אותה שאיבה ברבייה והמשכה עכ"ל ומביאו ב"י ואם כן אין צריך לטעם האחד שכתב הרא"ש שם וז"ל ועוד שדבר ידוע שאי אפשר שישארו אותן הגידים בלא מים כלל וכיון שיש בהן מים קצת יש עליהם תורת מעיין ומעיין אינו נפסל בשאיבה ע"כ וגם בתשובת הרא"ש נרא' מבואר שטעם הראשון הוא עיקר וכל התשובה שם בנויה על טעם זה ונראה דאפי' מאן דאמר שאובה שהמשיכוה כולה פסולה מודה הכא משני טעמים הנ"ל ואפילו מאן דפוסל שאיבה במעיין אפילו ס"ל גם כן שאיבה שהמשיכוה כולה פסולה אפי' תימה דהכא אין רוב המים מעיקר הנביעה י"ל דמודה הכא כיון דאיכא תרתי לטיבותא שאובה שהמשיכוה ומעיין וכן נראה דעת הרב והעט"ז דהכא לכולי עלמא כשר:

סעיף קג

הבא להמשיך מים. אפילו כשרים צריך שלא יהא כו' ומיירי שהוא בענין שאין המים ראויין לבא למקוה זולת ע"י המשכה זו בכלי שמקבל טומאה הלכך אע"פ שהוא כלי שאינו עשוי לקבלה כיון שהוא מקבל טומאה פוסלת אבל אם המים ראויין לבא זולתו אינה פוסלת אא"כ נעשה לקבלה כדלעיל סעיף ל"ה:

סעיף קד

לא יאחז בידו דף כו'. כיון שהאדם מקבל טומאה אבל הדף פשוטי כלי עץ הוא ואינו מקבל טומאה מן התורה והקשה המעדני מלך דף שי"א ע"ב דלעיל סעיף י"ד העתיק המחבר ל' הרמב"ם דאפילו בדבר המקבל טומאה מדברי סופרי' אין מזחילים בו וצ"ע עכ"ל. ול"נ דזחילה שאני כיון דאינו אלא טיפין טיפין ועוד יש לומר דהתם לא קאמר אלא דאין מזחילין בו ר"ל שיהא המים נקראים עליהם שם זוחלין לטהר אף בזוחלין אבל מ"מ נוטפים מיקרי ומטהרין באשבורן. נ"ל:

סעיף קה

ממשיך ממעין כו'. ודוקא בעודם מחוברים למעיין או למקוה הכשרה אבל אם נפסק קילוח המושך בסילון פסולה אח"כ ד"מ עכ"ל הגה' פרישה ועיינתי בד"מ ולא הביא אלא תשו' הרא"ש שמביא בב"י וז"ל אע"ג דהווייתן ע"י טומאה כשר כיון דמי מקוה מחוברים למעיין או למקוה אחר שהוא כשר דמקוה שכולו שאוב נטהר בהשקה כדתנן בפ' ז' דמקואות מטהרין את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סילון של חרס או של אבר ומושכו ומשיקו אפי' כשערה ודיו עכ"ל ומשמע ליה להגהת הפרישה דמחובר עדיין ואינו מוכרח די"ל דלא בא אלא ללמדנו דהשקה מועיל נמי גבי סילון וא"כ כי היכי דמהני השקה אפילו נפסק אח"כ. כדלקמן סעיף נ"ב) ה"ה הכא ואע"ג דיש לחלק ולומר דסילון גרע טפי מ"מ אינו מוכרח ודו"ק:

סעיף קו

דחשבינן כו'. ול"ד לממשיך מים מן המעיין לכלי שנפסלו אפילו היוצאים חוץ לכלי לעיל סעיף ח' ולא מהני להם חיבורם דהתם הכלי יש לו בית קיבול ונפסלו משום שאובים משא"כ הכא דליכא [אלא] משום דבר המקבל טומאה שפיר מהני ליה השקה. ב"י והאחרונים:

סעיף קז

של מי גשמים. לאפוקי מעיין כדלקמן:

סעיף קח

וכל זה דוקא כו'. לכאורה משמע דר"ל דאם באה ממעיין אע"פ שהופסק המעיין דין מעיין עליה לטהר בזוחלין כדאיתא במהרי"ק דאי בא לאפוקי אם הוא מעיין עדיין פשיטא וכן משמע הלשון באה ממעיין אבל בס"ק ל' הקשיתי על דברי מהרי"ק דכשהופסק המעיין שוב אין שם מעיין עליו וא"כ י"ל דמיירי הכא דעדיין בא ממעיין ושלא תאמר כיון דבמקוה הוא במקום מכונס ניחוש לזחילותה קמ"ל:

סעיף קט

מקוה פסול. דוקא הפסול מדאורייתא בעי כשפופרת הנוד אבל הפסול מדרבנן סגי בכשערה כדלקמן סעיף נ"ג:

סעיף קי

וקילוח המים כו'. כלומר לאפוקי מאותן פוסקים דסברי דסגי שהנקב יהא כשפופרת הנוד אע"פ שאין קילוח המים גדול כל כך אלא בעינן שקילוח המים יהא כשפופרת הנוד:

סעיף קיא

ולאחר שנתערב הפסול כו'. כ' הב"ח דוקא בעירב הפסול עם שאינו פסול הוא דנשאר בהכשרו לעולם אבל בעירב החסר עם השלם כיון שנסתם הנקב והרי הוא חסר לפנינו מה מועיל לו מה שהיה מעורב מתחלה עם השלם כיון שהוא עכשיו חסר דלא יהא אלא שלימה ונחסרה וכן מוכח מהלשון דברישא הזכיר חסר ופסול וכאן לא הזכיר אלא פסול ע"כ וכ"כ בפרישה בשם מהרש"ל וכן מבואר בתשובת הרא"ש כלל ל"א דין ב' ודברים פשוטי' הם:

סעיף קיב

לעולם בהכשרו כו'. ורבינו ירוחם כ' שנסתפקו המפרשים אם נשאר השאוב בהכשרו או כיון שנסתם הנקב חוזר לפסולו כבתחלה ומביאו ב"י וד"מ וטוב להחמיר לכתחלה:

סעיף קיג

והואיל והוא סמוך לנהר. או אצל המקוה שלם בכדי שאנו רואין החלחול אבל כשחופר בסמוך זה לזה ב' או ג' חפירות שכולם חסרים ואין באחד מהן מ' סאה אע"פ שניכר דארעא חלחולי מחלחלת והחלחול מפעפע מזה לזה לא הוי חיבור. שם:

סעיף קיד

מקוה שאוב כו'. דהא דבעינן כשפופרת הנוד היינו דוקא להכשיר מקוה חסר מן השלם אבל להכשיר מקוה שאוב ממקוה שלם שאינו שאוב אע"פ שאינו משיקן אלא כשערה כשר לפי ששאוב אינו פוסל אלא מדבריהם הקילו בכך. שם:

סעיף קטו

כשערה. פי' כחוט השערה:

סעיף קטז

כשר. בב"ח תמה דלעיל סעיף ז' בעי כמוציא זית וכן לעיל סעיף מ' לא סגי בנקב כשערה להביא מים על ידו לכתחלה וכאן מכשיר בנקב כשערה כדעת הרשב"א וצ"ע עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא דהא הרשב"א גופיה בתשובה ס"ל בדינא דלעיל דבעינן שפופרת הנוד ומביאו ב"י לעיל דף רל"ד ע"ב בארוכה אלא ודאי צריך לחלק דשאני הכא כיון דיש כאן מקוה שלימה אלא שהיא שאובה ויש מקוה שלימה בצדה הלכך סגי בכשערה לעירוב מקואות הואיל והשאובה מדבריהם ודוק:

סעיף קיז

יש חולקין כו'. לטעמייהו אזלי דס"ל לעיל סעיף ג' כולו שאוב פסול מדאורייתא ולפ"ז היכא דהמקוה היתה רובה כשרה ומקצתה שאובה כגון שנפלו לתוכו ג' לוגין מים

שאובים סגי לכ"ע בכשערה ובהכי נ"ל לתרץ מה שתמה הב"ח על סברת הרא"ש וסייעתו דמצרכי נקב כשפופרת הנוד דהא תנן מטהרין את המקואות העליון מן התחתון כו' ומשיקו אפילו כשערה ודחק ליישב דהרא"ש נמי מודה דסגי בשערה אלא דהחמיר לגזור שאוב אטו שאינו שאוב עכ"ל ולפי מה שכתבתי לק"מ דהרא"ש מוקי להך מתניתין כשהמקוה העליון פסול רק מדרבנן ומ"ש הרא"ש בתשובה ראיה לדין מעיין הנמשך דרך סילון דלעיל סעיף מ"ט דכשר ממתני' דלעיל (והבאתיו לעיל ס"ק ק"ד) לאו למימרא דבכולו שאוב סגי כשערה אלא מביא ראיה דאע"ג שנמשך דרך סילון שמקבל טומאה מהני ליה השקה כמבואר שם בתשובה דזהו כונתו ואה"נ לכל חד כדאית ליה לפסול דרבנן בכשערה ולדאוריי' כשפופרת הנוד כנ"ל:

סעיף קיח

לשתי מצטרף כו'. ונחלקו המפרשים איזה מקרי שתי ואיזה ערב ולכך כתב הב"ח דלענין מעשה אין להם הכשר אא"כ יש נקב כשפופרת הנוד במקום א' בין בזו בין בזו:

סעיף קיט

ואם נפרץ הכותל למעלה כו'. וה"ה היכא דלא נפרץ אלא שהמים הולכין מזה לזה למעלה מן הכותל ורואים האויר בעי כקליפת השום ולא סגי בטופח על מנת להטפיח כדכתב הריב"ש בשם הרמ"ה וספר המצות והרמב"ם וכ"פ הב"י והב"ח:

סעיף קכ

הוכשרו שלשתן. אף השאוב ומיירי שהמים שיצאו חזרו למקומן דאל"כ הרי הן כזוחלין ולא עלתה להן טבילה כשהמקואות הם ממי גשמים ומיירי בשלא חסר בשעת יציאת מים על שפתם כלום מהמים כגון שכותלי המקוה גבוהים דאל"כ ודאי דלא עלתה להם טבילה והמקואות לא הוכשרו אף אם הם מעיינות שהרי הם חסרים כל זה נתבאר מתשובת הריב"ש מיהו נראה דוקא הכא שאין במקוה רק ך' סאה בעינן שיחזרו למקומם אבל אם הם יותר ממ' סאה לא בעינן שאף כשזוחלין לחוץ נשארו מ' סאה ולא מקרי זוחלין כיון שמחמת אדם הטובל בהם יוצאים לחוץ ואפי' למאן דפוסל לעיל סעיף נ' ביצאו דרך סדק אפי' נשארו מ' סאה מודה הכא דדוקא התם ביצאו מעצמן שלא בשעת טבילה פוסל אבל הכא שהוא מתוך הטבילה לא וכן משמע קצת מתשו' ריב"ש שם דלא כנראה מתשו' מהרי"ק ס"ס קנ"ז לפסול בכה"ג עיין שם:

סעיף קכא

היו מחוברים ביחד כו'. ואפי' נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא נפסל בכך שהרי נתחבר גם לכשר קודם שירדו השאובים לתוכן ותדע שהוא כך שהרי אף

כשהשאוב באמצע לא נפסלו הכשרים במה שנתחברו לשאוב על שפתו ושוב ירדו מן השאוב לתוכו והיינו טעמא לפי שעל ידי תערובות ובהמשכה ירדו לתוכן. הרא"ש:

סעיף קכב

אפילו אדומים. המים של כשר והלבינום המים של שאוב שהיו לבנים. ר"ש וצ"ע לעיל סעיף נ"ה:

סעיף קכג

ובלבד שלא יעקור כו'. דאם נעקר הגל לא היה מטהר דאין מקוה נטהר בזוחלים אלא באשבורן ואם נעקר לא הוי באשבורן מיהו דוקא במקוה שאינו נובע אלא נקוו מי גשמים בגומא אבל מקוה שנובע מים חיים דקי"ל דמטהר בזוחלים ובכל שהוא אפי' נעקר הגל היה מטהר בכל שהוא הכלי דלכלים לא בעינן מ' סאה ולא דמי לגל שנתלש מן הים דבעינן מ' סאה אף לכלים (לעיל סעיף ה') משום דהים לא חשיב כמעיין חלא לטהר בזוחלים אבל לא לטהר בכל שהוא כדפי' לשם אבל מעיין ממש דמטהר בכל שהוא בכלי אפי' נעקר הגל מהמעיין ונפל על הכלי מטהר בכל שהוא נ"ל פשוט עכ"ל ב"ח בס"ס זה וקשה על דבריו דהא דין זה לקוח מהרא"ש סוף נדה שכ' שם ובלבד שלא יתלוש מגל דאז לא היה מטהר אם אין בו מ' סאה עכ"ל ומביאו ב"י וכ"כ ר' ירוחם נכ"ו סוף ח"ה וא"כ ע"כ צ"ל דבמעיין איירי דאי במקוה אפי' יש מ' סאה מאי הוי כיון דהוי זוחלים כשנתלש ותו דאי במקוה מיירי א"כ קשיא דלעיל מיניה הביא הרא"ש מתניתין דגל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים וכ' האי סתמא כר' יוסי (דס"ל יש דין מעיין עליו ומטהר בזוחלין) דגל שנתלש משמע אף מן הים אלמא דמטהר בזוחלין עכ"ל ואם איתא הא אפי' בגל שנתלש מהמקוה ס"ל הכא דמטהר בזוחלין אלא ודאי הרא"ש קאמר הכא דאפי' במעיין לא יתלוש דאז לא יטהר אם אין בו מ' סאה והיינו טעמא דלא סגי במעיין בכל שהוא אלא בגוף המעיין אבל כל שנתלש נהי דמטהר בזוחלים מ"מ לא מטהר בכל שהוא כשנתלש ודוחק לומר דמ"ש הרא"ש אם אין בו מ' סאה קאי אאדם דהא לא הזכיר שם אדם כלל אלא אמחט שהיא נתונה במעלת המערה קאי התם ואע"ג דרבי' ירוחם כתב שם פי' וכן הדין לטבילת אדם ודאי דכן הדין לטבילת אדם דמותר לטבול בגל שיש בו מ' סאה אבל לומר דהרא"ש מיירי באדם דוקא זה אינו במשמע אלא נרא' דאף בכלים צריך בגל שנתלש מהמעיין מ' סאה כן נראה לי ובתוי"ט סוף פרק ז' דמקואות השיג על הרא"ש דאפי' יש בו מ' סאה מ"מ מהוה ע"י דבר המקבל טומאה וכ"כ בפרישה דאפשר לומר כן ומיהו דעת הרא"ש נראה דלא מיקרי מהוה ע"י דבר המקבל טומאה אלא כשנוגע המים שממנו נעשה המקוה ועוברים ובאים ע"י דבר

המקבל טומאה אבל הכא נהי דהאדם מביא ומוליך במקוה ומתוך כך נתלש הגל מ"מ הגל נתלש מהמקוה גופיה ובמקום תלישתו אין שם ידי אדם ודוק:

סעיף קכד

חורי המערה בו'. פי' מערה הוא מקוה שכך היו עיקר מקואות שלהם במערות:

סעיף קכה

בכל שהוא. לפי שהן נחשבין מכלל המקוה:

סעיף קכו

עוקה. הוא חפירה שתחת המקוה:

סעיף קכז

מטבילין בהם. דע דבכל מקום שמטבילין במקוה חסר בצד שלם צריך שיהא עכ"פ גוף הנטבל עולה ומתכסה במים בבת אחת ובכלים אע"פ שמתכסין כולם במים כגון מחטין וצנורות שהן קטנים לא סגי בפחות מרביעית כן מוכח בש"ס ופוסקים ופשוט הוא וע"ל סי' ק"ך ס"ק ב':

סעיף קכח

שבנחל. פי' בקעה:

סעיף קכט

של גשמים בו'. דוקא גשמים אבל מעיין מערב אף בזוחלין:

סעיף קל

לא יקפוץ לתוכו כו'. ע"ל סי' קצ"ח סכ"ט ולא יטבול בו פעמים כו' דשמא בראשונה לא טבל כהוגן על סמך השניה ובשניה שמא חסרו המים בראשונה:

סעיף קלא

אע"פ שרגליו בו'. ולא דמי לבגד דבסעיף שאחר זה דכל זמן שנוגע בו חשיב נמי מקוה שהבגד עב הוא בולע מהמים הרבה ואינו כמו האדם שאין המים בלועים בעצם חלקיו אלא בשטח גופו וטופח ע"מ להטפיח אינו חבור. ריב"ש:

סעיף קלב

הטביל בו בו'. ע"ל ס"ק מ"ז:

סעיף קלג

שלא ינתזו בו'. ור"ש פירש הטעם מפני שהמים מקלחים לכלי ועושים מים שבתוכה שאובים. וכתב ב"י דאפשר לפי זה אף דרך צדן לא יטבילן רק דרך פיהן מיהו בדיעבד נראה שאין לחוש:

סעיף קלד

דרך שוליהן בו'. דהשתא המים שבאים לתוכן לא מפסלו משום שאובים כשנופלין למקוה לפי שכשעדיין הכלי במקוה לא נשאבו וכשמעלהו ונתהפך דרך שוליו תו לא מיקרי מים שבתוכן שאובין שאינם מתקבלין בתוכו כן כתוב בתוי"ט והעט"ז ערבב בכאן הדברים וקלקל השור"ה מחמת כי נוסחא מוטעת היה לפניו עי"ש:

סעיף קלה

שהוא מוחזק להיות כו'. אע"פ שעכשיו הוא שלם לפנינו מ"מ כיון שלפעמים מוחזק להיות חסר חיישינן שמא היה חסר בשעת טבילה. שם וכ"כ העט"ז וכן מוכח מדברי המחבר:

סעיף קלו

אינה צריכה לחזור ולטבול. דהא איכא למימר העמד על חזקתו והא לא אתייליד ריעותא כלל. שם. כלומר שהרי שלם לפנינו אבל אם חסר עכשיו לא עלתה לו טבילה דהעמד טמא על חזקתו כדלקמן סעיף ע"א ועיין בתשובת ן' לב ח"ג סימן ע"א:

סעיף קלז

כשר הדבר כו'. שאין סומכין על החזקות במקום שאפשר להתברר. שם. וכיוצא בזה נתבאר לעיל ריש סי' א' בהג"ה די"א דאין סומכין לכתחלה על החזקה במקום דיכולים לבררו:

סעיף קלח

אחד אבנים חבילי עצים וקנים. שהמים שביניהם לא חשיבי הפסק ומצטרפים למ' סאה:

סעיף קלט

ובלבד שלא יחלקו כל המקוה. דא"כ הוה ליה כמקוה שחלקו בסל וגרגותני דהטובל שם לא עלתה לו טבילה. ר"ש ור"ל כשאין ביניהם נקב כשפופרת הנוד כדלעיל סעיף נ"ב אבל בשיש נקב כשפופרת הנוד כשר:

סעיף קמ

אבל בכלים פסול. לשון הב"י וכתב הרשב"י בתשובה דוקא בעצים או אבנים אבל בכלים פסול כדאיתא בפרק חומר בקודש עכ"ל וצריך ליתן טעם מ"ש עצים ואבנים או כלים ובעט"ז כתב הטעם משום דהווייתן על ידי דבר המקבל טומאה וקשה דאם כן הוה ליה לחלק בין עצים ואבנים לדבר המקבל טומאה גם במע"מ דף שי"ג ע"א נראה כן ע"כ כתב דצ"ע מהא דלעיל סעיף נ' דמבטלין הזחילה על ידי כלים ואין ענין הווייתו ע"י טומאה לכאן דהא המקוה כשרה בלאו הכי אלא רוצה שיפחתו מימיו ועדיף טפי ממבטלין הזחילה דלעיל דהתם אי לאו הכלי היה נפסל בזחילה לגמרי משא"כ הכא ועוד דהא כתב הרשב"ץ כדאיתא בפרק חומר בקדש ושם ליתא האי מילתא כלל ועיקר מילתא דהווייתו ע"י טהרה הוא בפרק ב' דזבחים אלא נראה דהכי קאמר הרשב"ץ דוקא עצים ואבנים משום שיש בהן כשפופרת הנוד אבל לא כלים דסתמא אין בהם כשפ"ה דאי יש בהן כשפ"ה אין שם כלי עליו אע"פ שיש בהן נקבים הרבה כדאיתא בפרק חומר בקדש דמקוה שחלקו בסל וגרגותני אע"פ שיש בו הרבה נקבים דקים אין מצטרף אלא דלפי זה ל' המחבר מגומגם וצ"ל דתנא סיפא לגלויי רישא וה"ק ובלבד שלא יחלקו כל המקוה דהיינו שיהא נקב כשפ"ה אבל בכלים שאין בהם נקב כשפ"ה פסול ודוק:

הטור כתב כאן דין דכלי שמונח בצד המקוה דמוליך ומביא הגל עליו כו' וכתוב בספר מעד"מ דף שי"ד ע"א תמיהה פליאה בעיני שהש"ע השמיט לדין זה וגם רמ"י ז"ל לא הזכירו עכ"ל ופליאה נשגבה בעיני דאישתמיטתיה דברי הרב ורמ"י ז"ל לעיל סעיף נ"ז שהזכירוהו שם בפירוש ע"ש:

סעיף קמא

ספקו טהור. דוקא כשהיה רוב מים כשרים במקוה דאל"כ ה"ל ספיקא דאורייתא לדידן דקי"ל כולו שאוב אסור מדאורייתא ובדאורייתא לא אמרינן שאני אומר כדלעיל סימן קי"א:

סעיף קמב

שאין לו במה יתלה. דמאי חזית לפסול את זה ולהכשיר את זה אימא איפכא והלכך שניהם פסולים לפי שאין לתלות באחד יותר מבחברתה והכי אמרינן לעיל סי' ק"צ ס"ק כ"ח לענין כתם וסי' קי"א ס"ק י"א לענין ב' קדרות ע"ש:

סעיף קמג

וע"ל ר"ס זה. סעיף ד':

סעיף קמד

צנור כו'. כתב העט"ז נ"ל שזה כתב המחבר לפי סברת הרמב"ם דס"ל אפילו כולו שאוב דרבנן לכך מיקל אם יש בו רובו מים כשרים אבל אנו דקי"ל כולו שאוב אסור מדאורייתא כדלעיל סעיף ג' אפילו ברוב מים כשרים פסלינן כה"ג שהפסול מוכיח עליו נ"ל עכ"ל ותימה דאשתמיטתיה דברי ר' שמשון פ"ב דמקואות משנה ה' ודברי התוספות פרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ה ע"ב) והרא"ש פרק מרובה והר"ן פ"ב דשבועות שהביאו אדרבה ראיה מזה דכולו שאוב אסור מדאורייתא שכתבו וז"ל וההיא דתוספות דמקוה שהניחו ריקן אדרבה מהתם משמע דכולו שאוב מדאורייתא דקתני מפני שזה ספק מים שאובים וחזקה מקואות מן הכשרות פי' העושה מקוה כדי לטבול בו עושהו אם כן אינו ממלאהו מים שאובים אלא במים כשרים לטבול ומשמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לא"ה פסול תדע (דכולו שאוב אסורה מדאורייתא) דקתני סיפא צנור המקלח מים למקוה ומכתשת נתונה בצדו ספק מן הצנור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואם יש בו רוב מים כשרים כשר מפני שזה ספק מים שאובים למקוה ומדמכשרינן כשיש בו רוב מים מספק וכשאין בו רוב מים פסלינן מספק מפני שאין כאן חזקת המקואות כשרות שהפסול מוכיח שהמכתשת נתונה בצדו ויכולני לומר שנפל למכתשת כמו שנפל למקוה ואם כן הפסול מוכיח כמו הכשר אלמא מקמי דהוי רוב מקוה הוי שאיבה מדאורייתא ופסלינן מספק ולאחר שיש רוב הוי דרבנן ומכשרינן מספק עכ"ל הרא"ש וכ"כ הפוסקים הנ"ל הרי להדיא אדרבה דתוספתא זו אזלא לדידן דקי"ל כולו שאוב אסור מדאוריי' ואדרבה להרמב"ם וסייעתו דס"ל כולו שאוב כשר מדאורייתא קשיא הך תוספתא (ואע"פ שהב"י לא הביא דברי הפוסקים הנ"ל אין בכך כלום דאטו כי רוכלא ליחשב וליזל להעתיק כל דברי הפוסקים) ומצאתי שכ' בכסף משנה וז"ל וקשה אמאי פסול במכתשת בצדו הא ספק מים שאובים הוא וי"ל דלא הוכשרו מים שאובים מספק אלא כשהיה שם מקוה מים ונסתפק אם נפלו בו מים שאובי' אבל אם היה ריקן ונמצא מלא אינו בכלל זה כו' ועוד י"ל דמכתשת בצדו שאני מפני שהפסול הוא בעין וכדקתני מפני שהפסול מוכיח כו' עכ"ל ותירוץ ראשון לא נהירא דמה חילוק יש סוף סוף הכא והכא ספיקא הוא וגם מדברי כל הפוסקים הנ"ל ושאר פוסקים גבי דינא דכולו שאוב אי הוה מדאורייתא או מדרבנן והביאו תוספתא זו דמקוה שהניחו ריקן כו' וגם הפוסקים הסוברים כולו שאוב מדרבנן הביאו ראיה מתוספתא זו ע"ש מבואר להדיא מדברי כל הפוסקים דאין לחלק בהכי אבל התירוץ

השני אפשר לישבו דמיירי שהפסול מוכיח יותר מהכשר כגון שהמכתשת קרובה יותר להמקוה מהצנור או שהוא בענין שקל יותר לבא מהכתשת משיבא מהצנור וכה"ג ודוק:

סעיף קמה

בין ברה"ר כו'. כלומר אע"ג דבעלמא קי"ל ספק טומאה ברה"ר טהור הכא אמרינן העמד טמא על חזקתו:

סעיף קמו

ב' מקואות כו'. כל הסעיף מיירי כשיש רובה מים כשרים במקוה דאז ליכא אלא דרבנן אבל בדאורייתא לא אמרינן שאני אומר כמ"ש לעיל סימן קי"א ס"ק י"ד ע"ש:

סעיף קמז

א' שאוב כו'. וה"ה כל שאר מיני פסול תולין שנפל בפסול:

סעיף קמח

לכתחלה. אבל בדיעבד עלתה לו טבילה כיון שירדו אח"כ גשמים:

סעיף קמט

כל כו'. פסולים ולא דמי לדלעיל סעיף ל"ט דהתם היינו טעמא משום שחזקת מקואות כשרות ופי' הרא"ש (ופוסל) העושה מקוה כדי לטבול בו עושהו (אלא) א"כ עשאו בכשרות והבאתיו בס"ק קמ"ד כלומר כיון דלכתחלה היה מקוה כשרה א"כ גם עתה שנעשה לשם מקוה נעשה וכיון שכן מסתמא בכשרו' נעשה אאבל הכא לא ידעינן כלל אם נעשה לשם מקוה או לא נ"ל:

סעיף קנ

פסולין שחזקתן כו'. ונראה דהא דפסול הכא היינו בשנראה שנעשו ע"י אדם והלכך פסול משום ספק אבל אם נראה שנעשה בידי שמים כגון בגומות וחפירות שבשדה וכיוצא בהן שנתמלאו ע"י גשמים ולא ע"י אדם כשרים נ"ל:

סעיף קנא

יש אוסרים כו'. שלא יאמרו המרחץ הוא מטהרה כמו הטבילה ויטהרו במרחץ לחוד:

סימן רב

סעיף א

הזפת והמור בכלי זכוכית כו'. כתב הסמ"ג בשם ר"י דה"ק אפילו זפת ומור שאין חוצצין בשאר כלים שדרך לזפתן בכלי זכוכית חוצצין וכ"ש שאר דברים דחוצצין בכל הכלים

דפשיטא דחוצצין בכלי זכוכית ומביאה ב"י וכתב הב"ח דהכי נהיגי עלמא להחמיר ולא כהעט"ז שהעתיק לשון הטור:

סעיף ב

בגמי או במשיחה כו'. שאין זה תיקון יפה אלא תיקון עראי ובודאי אין דעתו להניחו שם אבל אם דבקה בשרף שהוא דיבוק ותיקון טוב על דעת להניחו שם תיקנה לפיכך אינה חוצצת עכ"ל עט"ז:

סעיף ג

צר קצת כו'. והב"ח כתב דאפילו פיו רחב לא עלתה לו טבילה:

סעיף ד

אם יש כו'. היינו כשהחיצון טהור אבל כשהחיצון צריך גם כן טבילה אפי' אין בפיו כשפ"ה מותר דמיגו דסלקא טבילה לחיצון סלקא נמי לפנימי כדלעיל סי' ר"א סעיף ט':

סעיף ה

לא יתחוב סכינים כו'. אלא יקשרם בחוט וכה"ג בדבר הרפוי. או"ה כלל נ"ח דין צ"ז:

סעיף ו

הוא כבד כו'. לשון האו"ה שם דין צ"ה דוקא כלים שמלאו מקודם דמתוך שהוא מלא מכביד על דופניו וחוצץ אבל כלי רק אין לחוש דאי אפשר שלא יבוא שמה מים אך יזהר שלא יושיב כלים הרבה בכלי להטבילם יחד אפי' הם רקים אא"כ שלא ישבו זה ע"ג זה ככלי העומד על שוליו או על פיו אבל להניח זה אצל זה בדלי אפי' כלים הרבה יחד מותר לכתחלה אפי' יפלו זה ע"ג זה בבאר ואין לחוש דמתוך שמתגלגלין הנה והנה נוגעים המים ע"פ כולם עד כאן:

סעיף ז

כל כלי שפיו צר יותר משפ"ה כו'. כצ"ל וכן הוא בעט"ז ואשמעינן דאע"ג דאין בפיו כשפ"ה מהני כשממלאו או משההו במים דאע"ג דבעלמא לא הוי חבור רק כשפ"ה לכלי גופא סגי בכל שהוא כדלעיל סי' ר"א ס"ט וכ"כ האו"ה כלל נ"ח דין צ"ג מיהו אפי' רחב יותר משפ"ה אם הוא בענין שאין המים נכנסין לו מיד צריך להשהותו או למלאותו תחלה ופשוט הוא. עיין לעיל סי' ק"כ מטבילת כלים:

סימן רג

סעיף א

פנקסו כו'. כלומר מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקים בהם:

סעיף ב
וה"מ כו' אבל אם נדר לצדקה או להקדש כו'. וע"ל ר"ס רנ"ח:

סעיף ג
וכן אם נשבע. פי' דבשבועה כתיב לא ינקה ולכך יש מחמירין בשבועה דאין לה התרה כדאיתא בטור וב"י לקמן סי' ר"ל וע"ש:

סעיף ד
יאמר בלא נדר. ר"ל שיאמר בפירוש בלא נדר אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוה נדר. פרישה. וע"ל סי' רנ"ז סעיף ג' ד':

סעיף ה
שרי ליה למנדר כו'. מיהו אפי' בדבור בעלמא שאומר אשנה הוי עליה חיוב נדר כדלקמן סי' רי"ג סעיף ב' וכ"פ רבי' ירוחם ני"ד ח"ג והסמ"ג דף ע"א סוף ע"ג ושאר פוסקי':

סעיף ו
מצוה לישבע כו'. אף על גב דשבועה אינו חל על דבר מצוה כדלקמן סי' רל"ט מ"מ שרי ליה לאינש לזרוזיה נפשיה. ש"ס:

סימן רד

סעיף א
בדבר הנדור. לאפוקי בדבר האסור כדלקמן ר"ס ר"ה:

סעיף ב
ככר זה עלי כקרבן. וכ"ש () [צ"ל וכן הוא אם כו' כמ"ש בהר"ן ריש נדרים. (מראה כהן):] אם אמר קרבן עלי ככר זה וכן הוא בהר"ן ריש נדרים:

סעיף ג
יאסר עלי כו'. ולא אמרינן דכוון לדבר האסור משום צד איסור דלקמן סי' ר"ח:

סעיף ד
שתלאו בדבר הנדור. שאמר על ככר ראשון יהא זה כקרבן וה"ה אם אמר על ככר הראשון יאסר עלי וחזר ואמר על אחר יהא כזה אפי' עד מאה כולם אסורים וכן הוא בהרמב"ם פרק ג' מהלכות נדרים ומביאו ב"י ס"ס זה וכן הוא בסמ"ג ריש לאוין רמ"ב ופשוט הוא ואפי' אמר על אחר שאינו מינו של הראשון כגון שהראשון הוא ככר והשני הוא בשר והשלישי פירות וכן הוא ברמב"ם וסמ"ג שם וכן הוא בט"ו לקמן סי' רכ"ט סעיף ג' ע"ש:

סעיף ה
על יום אחד להתענות כו'. ע"ל סי' רט"ו:

סעיף ו
יש חלוקי לשונות. כגון אמר כקרבן בפת"ח או בשו"א או בציר"י או לקרבן ועיין בטור ובית יוסף והאחרונים:

סעיף ז
כאימרא. כשה של קרבן כדירים דיר של קרבן כירושלים דחומות העיר ומגדליה משירי הלשכה אתו. הרא"ש. והר"ן פי' כירושלים כקרבנות שבירושלים:

סעיף ח
אם נדר בשלהן כו'. דברי הרב אינם מכוונים והעולה מהגהת מרדכי הוא דאם אמר ככר זה עלי כשלחן שבמקדש או כאחד מכלי הקודש הוי נדר דהתפיס בדבר הנדור אבל אם נדר או נשבע בשלחן הקדש או בא' מכלי הקדש אינו כלום (כדלקמן סימן רל"ז ס"ו) אבל המתפיס או נודר בשלחן סתם ואין רצונו כשלחן שבמקדש שיצטרך התרה בע"ה אין לנו ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם כדלקמן סי' ריי"ז ואולי משמע ליה להרב מדמסיים בהגהת מרדכי דבע"ה צריך התרה כדאיתא בפ"ב דנדרים גבי נדר בחרם כו' (כדלקמן סימן ר"ח סעיף ב') ולא מדמי ליה לנדר בתורה (לקמן סימן ריי"ג) דמייתי שם ראייה דאין צריך התרה וקי"ל דבע"ה צריך התרה אלמא דבא לדמותו לגמרי לנדר () [צ"ל בחרם] בתורה דיש במשמעותו ב' לשונות וצריך התרה בע"ה ה"ה הכא ודוחק וצ"ע:

סעיף ט
אדם אוסר כו'. וכתב הגהת אשר"י בכתובות פרק אע"פ דבר שלא בא לעולם יכול לאסור על עצמו ע"י קונם כמו שיכול לאסור פירותיו של חברו אבל בהקדש גמור לא ועל חבירו אינו יכול לאסור אפילו על ידי קונם דבר שלא בא לעולם מהרי"ח עכ"ל והוא מתבאר מתוך הסוגיא דפ' אע"פ (כתובות דף נ"ט) וע"ל סימן רכ"ז ס"ק ד' מ"ש בשם הר"ן ולקמן סי' רל"ד סעיף ע"א ובהגהות מהרש"ל ובדרישה סי' רט"ו. ובב"ח ס"ס ריי"ו כתוב בשם תשובת מהר"מ מ"ץ באחד שנדר לתת מעשר מן הריוח הבא מחובו ואח"כ מטה ידו ונתחרט נראה שיכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ומיהו אם היה אומר כסף זה כל הריוח הבא ממנו אתן ממנו מעשר חל ההקדש כיון שהכסף הוא בא לעולם וכן אם היה מלוה לעובד כוכבים ב' זהובים בעד ג' לשנה וזקף עמו מיד ונתן לו כתב אפשר דמזה אין יכול לחזור בו ע"כ ושאני התם בנדר לתת מעשר דהוי הקדש ושרי נמי לדידיה וע"ל סי' רנ"ח סעיף ז' ח':

סימן רה

סעיף א

הרי אלו מותרים כו'. דמדכתיב איש כי ידור נדר לה' ילפינן עד שידור בדבר הנדור וזה לשון הרמב"ם ריש (פרק ג') [פ"א] מהלכות נדרים הנדר נחלק לשני חלקים החלק הראשון הוא שיאסר על עצמו דברים המותרים לו כגון שיאמר פירות מדינה פלונית אסורים עלי כל שלושים יום או לעולם או מין פלוני מפירות העולם או פירות אלו אסורים עלי בכל לשון שיאסר הרי זה נאסר בהן ואף על פי שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כינוי ועל זה נאמר בתורה לאסור איסר על נפשו שיאסר על עצמו דברים המותרים וכן אם אמר הרי הן עלי איסור הרי אלו אסורים וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי איסור והחלק השני הוא שיחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו כגון שיאמר הרי עלי להביא עולה כו' האומר פירות אלו עלי קרבן או שאמר הרי הם כקרבן או שאמר לחבירו כל מה שאוכל עמך עלי קרבן או כקרבן או הרי הן עלי קרבן הרי אלו אסורים עליו מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה בהמה שהיתה חולין קרבן ותיאסר אבל אמר פירות כו' כבשר חזיר כו' הרי אלו מותרים ואין כאן נדר שאי אפשר שיעשה דבר שאינו בשר חזיר כבשר חזיר זה הכלל כל שמשום דברים המותרים כדברים האסורים אם אותו דבר איסור יכול לעשותו בנדר הרי אלו אסורים ואם אינו יכול לעשותו בנדר הרי אלו מותרים ע"כ:

סעיף ב

צריך שאלה כו'. כתב ב"י בשם תשובת הרשב"ץ על מי שנאנס לאסור אשה אחת והתפיסה בדבר האסור י"ל דבמקו' אונס לא אחמרו רבנן להצריכו שאלה:

סעיף ג

שאין די לו בחרטה. בכדו תהית כדלקמן סי' ר"ח דאם אינו מתחרט מעיקרו צריך לבקש לו פתח כדלקמן סי' רכ"ח אלא כאן מחמירין עליו דאפי' מתחרט מעיקרו לא סגי בחרטה ב"ח. וכתב הר"ן רפ"ב דנדרים דצריך שיהא ממקום אחר ואין פותחין לו בכבוד אמו כלומר אלו היה יודע שלא יהא כבוד לאמו בכך לא היה נודר דלא תימא כיון דליתא אלא מדרבנן פותחין בכך קמ"ל. הרשב"א ז"ל ע"כ:

סעיף ד

ומיהו י"א כו'. והב"ח חולק דהשתא כ"ע כע"ה הן אפי' בשאר נדרים ודברי הרב נראין עיקר לפי שסוגית הש"ס מוכחת כן וכן דעת הרא"ש ור"ן ורבי' ירוחם:

סעיף ה

רק באוסר אשתו עליו. דכיון שיצא לבטל מפריה ורביה החמירו. פרישה. והר"ן כתב ר"פ ב' דנדרים מפני שדרכו לאסור אשתו מתוך הקפדה כו' אבל שאר נדרים מתוך שאין מצויים כך לא החמירו כמתפיס בדבר האסור:

סעיף ו

יין נסך. ר"ל שאומר בפירוש כיין של עבודת כוכבים דאם לא כן יש לומר שנתכוין ליין נסך לשמים כדלקמן ריש סי' ר"ח. פרישה. ול"נ משום דלקמן סי' ר"ח ס"ק ד' יתבאר דאם אנשי המקום קורין ליין של עבודת כוכבים סתם יין נסך הולכין להקל לכך כתבו הרא"ש וט"ו בסתם יי"נ לפי שסתם יי"נ שקורין עכשיו הוא יי"נ של עבודת כוכבים כן משמע בהגה' פרישה לקמן ר"ס ר"ח:

סעיף ז

לא נאסר בכך. כיון שלא התפיסו בדבר הנדור. כ' הב"ח ואיכא למידק בלשון הרא"ש שכתב בכלל י"ב דין [ד'] דמי שאמר יאסר ייני על כל ישראל אם אעשה דבר פלוני ועשאו לא נאסר דמ"ש מאומר ככר זה אסור עלי דהוי נמי נדר אף על גב דלא התפיסו בדבר הנדור אלא דאמר סתם אסור והכא ג"כ לא אמר אלא סתם יאסר ייני על כל ישראל י"ל דשאני התם כיון דאמר ככר זה עלי הוי לשון נדר וה"נ אינו נאסר אלא א"כ אמר בלשון קונם ייני על כל ישראל אם אעשה כך וכך אבל יאסר ייני על כל ישראל אין זה לשון נדר מיהו מלשון הטור משמע דלא התיר הרא"ש אלא מטעם שהזכיר יי"נ וצ"ע עד כאן לשונו כלומר דהטור כתב וז"ל כ"ב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה האומר ייני יי"נ אם אעשה דבר פלוני ועשאו לא נאסר כיון שלא התפיסו בדבר הנדור עד כאן לשונו משמע דלהכי לא נאסר כיון דאמר יי"נ שהוא דבד האסור אבל אמר יאסר ייני אף על גב שלא הזכיר עלי אסור ולי נראה דאף על גב דאם אמר ככר זה אסור עלי הוי נמי נדר היינו משום דכתיב לאסור איסר על נפשו אבל לאסור על כל ישראל אינו יכול לאסור אם לא בקונם ולזה כתב הטור דוקא משום שהזכיר יי"נ מותר שאם לא כן היה אסור לדידיה ודין זה הוא בתשובת הרא"ש שם דין ה'. עי"ל דבתשובת הרא"ש דין ד' מיירי בשכוונתו במה שאמר יאסר ייני ויהא י"נ וזה נראה עיקר:

סעיף ח

יש אוסרים. דאף על פי שאין ההרחקות אלו מדין מכל מקום יכול הוא לקבל על עצמו שכמו שב"ד יכולים לענוש ולהחמיר לפעמים יותר מדינו כפי צורך השעה כן הוא על עצמו כמו ב"ד ויכול לקבל עליו כל אותן החומרות. ריב"ש:

סעיף ט
ויש מתירין. כיון שלא התפיסו בדבר הנדור:

סעיף י
ואפילו הכי בע"ה יש להתירו. כלומר להתיר נדרו על ידי שאלה והשתא כולן כע"ה דמי ונוהגין בו איסור. ב"י בשם תשובת הרשב"א:

סימן רו

סעיף א
ויש אומרים דאפילו אמר שאני אוכל לך. בלא י' באלו לשונות אסור דה"ק מודרני ממך כשאוכל לך.

סעיף ב
שאני אוכל לך באלו הלשונות כו'. אבל אמר שאני אוכל לך לחוד או שאני טועם לך לחוד לא אמר כלום ואם מסרבין בו לאכול הוי הוכחה כיון (דלא) אמר לא אכילנא ואמר שאוכל לך ר"ל מה שאוכל לך קונם ואסור ואם אמר מודרני ממך או שאר הלשונו' ואמר אם אוכל לחוד ולא אמר לך יש מי שפסק דאסור דאף על גב דאם אמר שאני אוכל או שאני טועם בלא לך אינו כלום כאן שאמר מודרני ממך או שאר הלשונות עמו אף על גב דלא אמר לך אסור ויש מי שפסק דכיון דלא אמר לך אינו כלום וכן כתב הרמב"ן והרא"ש (וכן כתב הר"ן וכן נראה דעת הטור והפוסקים) ואם אמר שאיני אוכל אפילו אמר מודרני ממך או שאר הלשונות אינו כלום דאין לך יד לנדר אלא דוקא כשאוסר החפץ בנדר וזה אוסר [עצמו על החפץ] (החפץ על עצמו) וכ"ש אם אמר שלא אוכל לך אפי' אמר מודרני ממך ויש מי שכתב דאף על גב דעם שאר הלשונות אינו כלום אם אמר מודרני ממך שאיני אוכל או שלא אוכל לך לחוד אסור וכן נראה דעת הרמב"ם (וכן דעת הסמ"ג לאוין רמ"ב דף ע"א ע"ג) ומכל מקום לכ"ע שאיני אוכל לך לחוד או שלא אוכל לך (לחוד) לא אמר כלום דכל זמן שאוסר עצמו על החפץ לא הוי יד לנדרים דאפילו נדרים עצמן כל זמן שאומר לשון דמשמע שאוסר עצמו על החפץ אינו כלום כגון שאומר הרי עלי שלא אוכל ככר זה כקרבן או שאומר יאסר עלי שלא אוכל ככר זה וכן בירושלמי דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבועה וכן כתב הרא"ש שאם אמר אני נודר שלא אוכל עמך או שאוכל עמך אינו כלום שזה הלשון לשון שבועה הוא שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר אם לא שנדר לעשות מצוה ומיהו כיון שרגילין האנשים לידור בזה הלשון אין להקל וצריך התרה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים (ונתבאר סוף סימן זה)

עכ"ל ר' ירוחם ני"ד ח"ג והעתקתי דבריו מפני כמה חילוקי דינים שביאר וגם להורות שמ"ש הרב וי"א דאפילו אמר שאני אוכל לך כו' אינו מדוקדק כלל דאדרבה טפי אסור לכ"ע וכן הוא בתוס' ריש נדרים דשאני אוכל לך גרע טפי שכתבו וז"ל דשאני אוכל לך יש גורסין ביו"ד שאיני אוכל לך וקשה דהא אין נדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש כו' והכי ה"ל למימר וכ"ש אם אמר שאני אוכל לך כו' וכן הוא בתוס' ריש נדרים דמהאי טעמא שאוסר עצמו על החפץ לא הוי נדר אם אמר קונם שלא אוכל ככר זה אינו כלום ע"ש (וע"ל סימן רי"ג ס"ק א') וכן מוכרת בר"ן גופיה שכתב אית דגרסי בלא יו"ד ואית דגרסי ביו"ד שאיני ויתבאר בש"ס בס"ד עכ"ל ובש"ס ביאר המחלוקת כשאומר מודרני שלא אוכל לך דיש מתירין מהאי טעמא ע"ש וכן משמע בפוסקים בכמה דוכתי דשאני בלא יו"ד עדיף טפי:

סעיף ג

במודרני ממך אסור לדבר כו'. צ"ע על הרב שלא הביא דעת הרא"ש וטור והר"ן דס"ל דכל שלא סיים דבריו אינו נדר כלל כיון דמשמע הכי ומשמע הכי לא הוי ידים מוכיחות בשלמא על המחבר לא קשיא שכן דרכו לדרוך בנתיב הרמב"ם אבל על הרב קשיא ונראה דחסר כאן הגהת הרב וכן נראה מבואר מדברי הרב לקמן סעיף ג' והב"ח מחמיר ביותר דידים שאינן מוכיחות הויין ידים והלכך אפילו לא סיים דבריו אסור אפילו לאכול עמו ואין זה עיקר בש"ס ופוסקים:

סעיף ד

וחבירו מותר כו'. ואם לא הזכיר לא אכילה ולא הנאה לא הוי נדר כלל עכ"ל טור והוא לשיטתו דלעיל אבל להרמב"ם והמחבר הוי נדר שאינו רשאי לדבר עמו וכ"כ הב"ח והפרישה ופשוט הוא ולזה השמיט המחבר סיום דברי הטור אלו ותימה על העט"ז שהעתיק כאן דברי הטור בסתם ובסעיף א' העתיק דברי המחבר בסתם:

סעיף ה

אמר מנודה. צל"ע דהמחבר מזכה שטרא לבי תרי דבאומר מנודה אני לך שאני אוכל לך פסק דמותר בכל והיינו כסברת הרא"ש וטור ור"ן דלשון מנודה או משמתינא לך לאו לשון נדר הוא ולדידהו כ"ש אם לא סיים דבריו דמותר בכל דהא לאו לשון נדר הוא וכמבואר בדבריהם להדיא ואי ס"ל להמחבר דמנודה אני לך לשון נדר הוא א"כ בסיים דבריו שאני אוכל לך נמי אסור לאכול עמו וגם הרמב"ם גופיה דאוסר בלא סיים דבריו לעמוד בד' אמותיו פסק בסיים דבריו שאני אוכל לך דאסור לאכול לו ואף למ"ש בב"י דס"ל להרמב"ם במשמתינא לך דאם סיים דבריו מותר ואם לא סיים דבריו אסור לעמוד

בד' אמותיו דוקא במשמתינא אבל לא במנודה וגם במשמתינא י"ל דאינו מותר בכל אלא באכילה חוץ לד' אמות ודוק וכ"ש לפי מה שפי' הראב"ד דהרמב"ם משוה המנודה למשמתינא דבשניהם אם לא סיים דבריו אסור לעמוד תוך ד' אמותיו ואם סיים דבריו אסור לאכול תוך ד' אמותיו ולכל הפחות במנודה אני לך אפילו סיים דבריו שאני אוכל נהי די"ל מנודה לא שייך גבי דבר אכילה מכל מקום הוי כאלו לא סיים דבריו ואסור לעמוד בד' אמותיו למאן דאוסר לעמוד בד' אמותיו בלא סיים וכן כתב ר' ירוחם נתיב י"ד ח"ג וז"ל מנודה אני לך או משמתינא ממך אפילו סיים ואמר שאני אוכל לך מותר ומכל מקום אסור לישב בד' אמותיו אפילו אמר מנודה אני לך לחוד או משמתינא ממך לחוד כו' ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

סעיף ו

וכבר נתבאר כו'. כ' הב"ח לא הבנתי דבריו הרי בסעי' א' פסק ג"כ כהרמב"ם כו' ולפי מ"ש בס"ק ג' לא ק' מידי ומ"מ יש לדקדק מאי ענין זה לזה הא הכא גרע טפי וכמ"ש התוס' בשם ר"י דהכא במנודה ונדינא ממך אפילו לא סיים דבריו אסור ליהנות וגם למאן דמתיר ליהנות מ"מ אוסר לישב בד' אמותיו כדכתב ר' ירוחם להדיא דגם להרא"ש דשרי לעיל לגמרי כיון שלא סיים דבריו אסר כאן לישב בד' אמותיו וכן נ"ל מוכרח מהרא"ש דבפירושו בש"ס (דף ז' ע"א) כתב דנדינא ממך משמע מתנודד אני ומובדל ממך והוי טפי ממרוחקני ממך אליבא דשמואל משמע להדיא דאפילו לא אמר שאני אוכל לך אסור וזה סותר למ"ש בפסקיו אלא ודאי בפסקיו קמ"ל דמותר באכילה ובפירושו קמ"ל דעדיף ממרוחקני ממך ואסור לישב בד' אמותיו אלא שנראה שהרב נמשך אחר דברי הטור דמשוה לגמרי מנודה ונדינא למרוחקני וצ"ע. ונראה דלענין הלכה אין להקל מטעם שכתבתי:

סעיף ז

אסור בו. דהוי כאומר ככר זה עלי כקרבן דסתם רשע חייב בקרבן:

סעיף ח

כנדרי כשרים כו' קונס כו'. דמה שתלה בכשרים בטל את הקונם דכשרים לא נדרי כלל אלא נודבין:

סעיף ט

הנודר כו'. דוקא באומר מודרני ממך אסר על עצמו הנאת חבירו ואע"פ שלא התפיס בדבר הנדור יד מיהא הוי אבל אם אמר אני נודר זה הלשון לשון שבועה הוא שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר. הרא"ש. כלומר דלשון נדר היינו שאוסר החפץ עליו

ולשון שבועה היינו שאוסר עצמו על החפץ וכשאומר אני נודר שלא אוכל עמך הוא ל' שבועה ושבועה נמי לא הוי שלא נשבע בלשון שבועה ועיין בתשובת ר"מ אלשקר סימן ע"א כתב כיוצא בזה בשם תשובת הרמב"ם ועי' בדברי רבי' ירוחם שבס"ק ב' וע"ל סימן רל"ט ס"ק י"ז:

סעיף י

ומיהו בנזירות כו'. דבר זה אינו בב"י אבל מצאתי בתשובת מבי"ט חלק א' סי' ע"ב דף ל"ו ע"ג שכ"כ הרב מהר"ר דוד ן' זמרא דנזירות לכ"ע אם הוציאו בלשון שבועה חל דעיקרו לשון שבועה הוא דהא אתפוסי גברא הוא כמו שבועה שהרי הוא אומר הריני נזיר כמו הריני נשבע והמבי"ט חלקשם עליו בדברים שאין בהם ממש וכן נ"ל מוכח בריש נדרים גבי הא דמשני התם איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליו תנא נמי חרמים כו' דנזירות דמי לשבועה בזה דמיתסר גברא ע"ש וכן משמע בפי' הרא"ש שם ועיין בתשובת מבי"ט סי' ע"ה דף קל"ד ע"א. שוב מצאתי בתשובת מבי"ט ח"ב סי' נ"ח דמ"ז שהרגיש בזה והאריך בדבר וכל דבריו אינם מוכרחים לדעתי ע"ש:

סימן רז

סעיף א

כינויי נדרים כו'. ל' רמב"ם פ"א מהלכות נדרים דין ט"ז יש מקומות שאנשיהם עלגים ומפסידין את הלשון ומכנין על דבר בדבר אחר הולכים שם אחר הכינוי כיצד כל כינוי קרבן כקרבן האומר הרי הן עלי קונם קונח קונס הרי אלו כינויים לקרבן וכן כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן ע"כ וכ"כ הסמ"ג לאוין רמ"א ורמב"ן וכ"כ הר"ן ריש נדרים בשם החכם הגדול ר"י בר רבי חסדאי דרבותא אשמועינן דלא מבעיא בלשונות עובדי כוכבים שהן לשונות גמורים הנודר בהן נדרו נדר אלא אפי' בלשונות שאינם גמורים כגון אלו דקונם קונח קונם שהם לשון הקדש אלא שנשתבש וס"ד אמינא שהנודר בהם לא יהיה נדר כיון שאינו לשון נדר גמור בפני עצמו קמ"ל דכיון שעובדי כוכבים מדברים בהן אעפ"י שאינו מעיקר לשונם אלא משיבוש שהוא בידם הרי הוא נדר גמור וכל שכן שאר לשונות העובדי כוכבים ע"כ וכך הם דברי הטור והרב וע"ל ר"ס רל"ז בהג"ה:

סעיף ב

שרחוק הרבה מהלשון כו'. כגון דאמר מקנמנא מקנחנא מקנסנא. ש"ס:

סימן רח

סעיף א

סתם נדרים להחמיר כו'. היינו כשלא פי' מה היה בלבו אלא אומר כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים אנו מפרשי' לחומרא ע"ל סי' רל"ו ס"ק א' הרא"ש וכן דעת הרמב"ם פ"ב מה"נ דין ז' וכן ר' ירוחם ני"ד ח"ג אחר שהביא דברי הרא"ש כתב וכן כ' הרמב"ם כו' ותימה על מ"ש בית יוסף שדעת הרמב"ם פרק ב' מה"נ אינו כן:

בתשו' מבי"ט ח"ב סי' רנ"ו דף קי"ח ע"ג מי ששכח אם נדר או נשבע נותנין עליו חומרי שניהם חומרי דנדר ודשבועה וכ"ש אם שכח אם נשבע או לא דאסור מספק וע"ש:

סעיף ב

ואפי' הוא ע"ה. כ' הב"ח ויש לתמוה דז"א אלא לדעת הרא"ש וטור אבל לדעת הרמב"ם דפסק המחבר לעיל ר"ס ר"ה כוותיה דצריך שאלה בע"ה במתפיס בדבר האסור ה"ה הכא וצ"ע מיהו יש להחמיר כהרמב"ם וכאן נמי צריך שאלה בע"ה עכ"ל ול"נ דדעת המחבר דהכא גם הרמב"ם מודה דע"כ לא מחמיר התם אלא בשאינו יודע אם מתפיס בדבר האסור חשיב נדר או לא אבל כאן יודע שהמתפיס בדבר האסור לא הוי נדר אלא שאמר סתם יי"נ ויש במשמעותו של עבודת כוכבים או של מזבח וכל כמה דלא פריש דבוריה הולכין להחמיר אבל כל שפירש ואמר דעתי היה על יי"נ של עבודת כוכבים שלא יהא נדר נאמן ולא בא לכאן אלא לאשמועי' דאין צריך שאלה משום דבר הנדור ודו"ק:

סעיף ג

ואם רוב כו'. משמע דוקא רוב אבל בתר מיעוט לא אזלינן והקשה ב"י דלקמן סי' ריי"ז סי"ז אזלינן בתר מיעוט לחומרא ותירץ דשאני התם כיון שמסתפקין משניהם אלא שרוב סיפוקן מאחד ולא נהירא דהא התם טעמא הוא משום ספק נדרים להחמיר ועוד דלקמן סי' ריי"ז סעיף ג' כתבו הרמב"ם והמחבר היו מקצת בני אדם קורין לו כך ומקצת כך אין הולכין אחר הרוב כו' אלא נראה עיקר כמ"ש בפרישה דשאני הכא כיון שפירש דבריו ואמר ליין נסך נתכוונתי מ"ה לא אזלינן לחומרא אם אין הרוב כנגדו אבל אם לא פירש דבריו רק נדר והלך לו אזלינן לחומרא וע"ל סי' ר"כ סעיף י"ד:

סעיף ד

לבשר מליח שלקדשים כו'.וה"ה להקל כגון שהרוב קורין לבשר מליח של עבודת כוכבי' בשר מליח סתם וכן ליי"נ של עבודת כוכבי' יי"נ סתם הולכין להקל וכן ברמב"ם פ"ב:

סעיף ה
אינו נאמן. כתוב בהגהת פרישה דהיינו דוקא ע"ה אבל ת"ח נאמן בקל וחומר מלקמן סעיף ב' ופשט דברי הפוסקים לא משמע כן דדוקא לקמן הת"ח נאמן כיון שיש במשמעותו ב' לשונות אלא שפשוטו הוא להחמיר ולכך ע"ה אינו נאמן אבל הכא כיון שאנשי המקום קורין ליין נסך לשמים יי"נ אם כן אין משמעו אלא לשון א' שהוא ל' נדר ודוק:

סעיף ו
בחרמו של ים. פי' ברשתות של ים:

סעיף ז
הרי עצמי קרבן. דמשמע שהקדיש את עצמו ושוב אמר לא נדרתי אלא בעצם אחד כו':

סעיף ח
ואם הוא ע"ה כו'. וכבר נתבאר לעיל סי' ר"ה דבזמן הזה כולי עלמא דיינינן להו כע"ה:

סעיף ט
ומיהו בחרטה סגי. והב"ח פסק דלא סגי בחרטה אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר כדלעיל סי' ר"ה סעיף א':

סעיף י
אין קונסין כו'. כיון שאין צריך שאלה אלא מדרבנן:

סעיף יא
חוץ מדגן. אבל אם לא פרט חוץ מדגן הוי נדר שוא ואינו נדר כלל כדלקמן סי' רל"ב סעיף ה':

סעיף יב
ועבר עליה כו'. אבל אם רוצה להתיר כדי לעבור י"א דאין מתירין לו אפילו יש מכשול בדבר כדלקמן סי' רכ"ח סעיף ט"ו ס"ק כ"ז:

סעיף יג
בימים מועטים. כלומר שנהג היתר בימים מועטים אבל במרובים כלומר שנהג היתר ימים מרובים דיו ל' יום מיהו היינו למ"ש בב"י ולענין הלכה נקטינן כהנך רבוותא דשרי בל' יום אבל לא שת לבו לעיין בתוס' ספ"ב דנדרים ובהרא"ש שם ורבינו ירוחם ני"ד ח"ז שפסקו דאפילו בימים מרובים צריך לנהוג איסור ככל הימים שנהג היתר וכן נראה דעת הטור שכתב סתם צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר ולא חילק דלא כהגהת דרישה

שפירש דבריו בימים מועטים ואם כן כיון דכל הני רבוותא אוסרין וכן הראב"ד והריב"ש וכמבואר בב"י אין להקל:

סעיף יד

מי שעבר על נידוי כו'. תימה דלקמן סי' של"ד סכ"ח כתב אם זלזל בנדויו ובחרמיו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר קודם שיתירוהו עכ"ל והב"ח שם תירץ דהכא מיירי כשעבר במזיד מפני שא"א לו לקיים נדרו כגון שנדר מן הדגן שא"א לו להיו' בלא דגן וכיוצא בזה דחשיב קצת כמו אנוס אבל בדבר שאפשר לו לקיים אלא שמזלזל בנדויו שאומר איני חושש לנדוי ולחרם החמירו בו שצריך לנהוג איסור עכ"ל ואי אפשר לומר כן דהא מדכתב בסעיף ב' בסיפא ואם יש מכשול בדבר כו' שאינו יכול ליזהר כו' וגם מדיהיב טעמא מפני שנידוי דרבנן מכלל דמיירי בדבר שאפשר לו לקיים דאם לא כן אפי' בנדר דאורייתא אין קונסין אותו לנהוג איסור כימים הראשונים אלא נ"ל לתרץ שהרי דין זה לקוח מהריב"ש שבבית יוסף וז"ל שאין צריך שינהוג נידוי כלל אפי' שעה אחת דקי"ל דבנדרים דרבנן אין קונסין וה"נ שהדברים שהמנודה חייב לנהוג בהן לאו מדאורייתא הן אבל להתיר לו דבר שנשבע עליו ושנשבע עליו בנידוי וחרם דבר ברור הוא שאין מתירים עד שינהוג איסור בדבר ההוא כימים שנהג בהן היתר עכ"ל ור"ל דאם זלזל בדיני הנידוי שלא נהג בדברים שהמנודה חייב לנהוג בהן ליכא אלא מדרבנן אבל אם קבל עליו דבר בנדוי או בחרם ועבר על הדבר ההוא אם כן הוא מדאורייתא שהרי נידוי וחרם גופיה דאורייתא הוא והלכך אין מתירין אותו עד שינהוג איסור בדבר ההוא כימים שנהג בו היתר ואם כן בסימן של"ד סכ"ח מיירי כהך סיפא דהריב"ש דהיינו שזלזל בנדוי ועבר על אותו דבר שנתנדה עליו או שקבלו בחרם או בנידוי וזה דין אמת:

סעיף טו

נשבע שלא ישא כו' והשבועה חלה בכה"ג אף על גב דמתבטל ממצות פריה ורביה כדלקמן סי' רל"ט סעיף ח' בהג"ה וע"ש שכתבתי בשם א"ז דאין השבועה חלה ולפי זה אפשר להקל כאן שאין צריך לגרשה:

סעיף טז

דנשאל ומתירין כו'. ונפטר מידי שבועתו כדלקמן סי' רל"ח ס"ך:

סימן רט

סעיף א

ואמר אמן כו'. ע"ל סימן רל"ד סנ"ד וסימן רל"ו ס"ב וסימן רל"ז ס"ב:

סעיף ב
אין צריך לקבל דבריו. שהרי זה יכול לאסור נכסיו עליו בע"כ ואם כן מה צורך שיקבל עליו דבריו:

סימן רי

סעיף א
מותר בשניהם. בחטים שהרי לא הוציא בשפתיו ובשעורים שהרי לא נתכוין לומר שעורים:

סעיף ב
אסור בשל חטים לבד. כשהיה בלבו פת חטים או בשל שעורים כשהיה בלבו פת שעורים לבד דשניהם בכלל פת סתם כדלקמן סימן רי"ז סי"ט וכתב הב"ח דהיינו דוקא כשהוציא בשוגג פת סתם ולא נתכוין לאסור עליו פת סתם אבל אם הוציא בשפתיו פת סתם בכוונה ומתכוין שלא להוציא פת חטין בשפתיו אלא לחשוב בלבו פת חטים אסור בכל פת דדברים שבלב אינן דברים כן משמע מכל הפוסקים וכן הוא דעת המרדכי בשם ראבי"ה ודלא כב"י עכ"ד וע"ש וע"ל סימן רל"ב ס"ק ל"ד:

סעיף ג
ואם נדר על דעת אחרים כו'. כגון שאמר שבועה שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע אין זה יכול לומר כך וכך היה בלבו שלא נשבע זה על דעתו אלא על דעת אחרים וכיון שהיה פיו ולבן של אחרים שוים שנשבע על דעתם חייב מפני שלבם של אלו במקום לבו הם עכ"ל רמב"ם:

סעיף ד
שיתירו לו עשרה כו'. כדלקמן סימן של"ד סל"ה בנידוהו בחלום ונראה דלסברא זו אפילו חזרו והתירוהו בחלום אינו כלום כמו התם גבי נידוי דא"א לחלום בלא דברים בטלים ושמא ההיתר דברים בטלים:

סעיף ה
ויש לחוש לדבריהם. והכי נהוג ונראה דה"ה באשה שנדרה בחלום שצריכה י' כמו האיש ואין הבעל יכול להפר לה ביום שמעו דדין נדר זה כמו נדוי עכ"ל ב"ח וכן נוהגין:

סעיף ו
תוך כ"ד. היינו שלום עליך רבי. פרישה:

סעיף ז

תוך כ"ד לנדרו. אבל לא תוך כ"ד למחאתן ולא אמרינן מאחר שחזר תוך כדי דבור למחאתן והם מיחו בו תוך כ"ד לנדרו דזה יחשב תכ"ד וכה"ג אמרינן בפרק שבועות העדות לענין חזרה וכפירת עדים שכאן אין האחרים שייכים לנדרו שתהא מחאה שלהם סומכת נדרו לחזרה כמ"ש הראב"ד ודלא כב"י שלא ידע כוונתו ונראה דגם הרמב"ם והטור מודים לזה כ"כ בד"מ ומביאו הדרישה וכ"כ הב"ח וכן מסיק בכסף משנה גופיה סוף פ"ב מהל' שבועות:

סימן ריא

סעיף א

אינו נדר. משמע אף על פי שזוכר התנאי בשעת הנדר דבכהאי נוונא הנדר קיים לקמן סעיף ב' הכא בטל מטעם שכתב הר"ן לפי שאמר התנאי בשעת הנדר וכן משמע בטור וכמ"ש הב"ח ופסק כן וכן משמע באשר"י ושאר פוסקים אבל לקמן התנאי והנדר אינם באים כאחד ושייך לומר עקריה לתנאיה וכתוב בפרישה לכאורה נראה דאין הדבר תלוי באם מתנה עתה בשעת הנדר או קודם לכן אלא העיקר הוא באם מתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר שנה אנדור שלא לאכול בשר והריני מבטלו מעתה ה"ז בטל דהרי התנה בפירוש על זה הנדר משא"כ כשהתנה סתם ואומר אם אנדור ע"כ:

סעיף ב

וי"א דאפילו אמר כן בלחש. הרא"ש בשם רא"מ וכ' הב"ח מיהו נראה דלא אמרינן אמירה בלחש הוי דברים שבלב אלא היכא דאינו משמיע לאזניו אבל במשמיע לאזניו שפיר חשיב אמירתו הוציא בשפתיו לבטל הנדר והכי נקטינן בדין ק"ש ותפלה ע"כ ולא משמע כן בהרא"ש דא"כ הדרא קושיית הרא"ש לדוכתא דלישני בהשמיע בלחש לאזניו וחבירו לא שמע ע"ש גם מלשון שכתב הרא"ש אבל אם ביטל בפרהסיא הוי דברים שבלב דמוכחא ומועלת מחשבתו לבטל הנדר וכו' משמע דוקא בפרהסיא בעינן ומהאי טעמא לא דמי לק"ש ותפלה דהכא בשעת הנדר בעינן דברים שבלב דמוכחי לבטל הנדר וכשביטל בפרהסיא קודם לכן הוי בשעת הנדר דברים שבלב דמוכחי וכן משמע בר' ירוחם ני"ד ח"ג וז"ל מבטל בחשאי בלבו כל נדר שעתיד לדור אחריו לא הוה ביטול והוי נדרו נדר אא"כ ביטל בקול רם בפרהסיא כ"כ הרא"מ על ההיא דר"א אומר אף הרוצה שידיר את חבירו שיאכל עכ"ל אלמא דוקא ביטול בקול רם בעינן:

סעיף ג
והא דאמרינן כו'. הג"ה זו שייכא בסעיף ב'. וכתוב בתשו' מהר"מ גלאנטי סי' י"ח דה"ה בנזירות דינא הכי דכל נדרי מבטל הנזירות אע"פ שלא אמר נזירות הרי הוא בכלל נדרים ע"ש:

סעיף ד
אא"כ יזכרנו אחר הנדר תוך כדי דיבור לנדר כו' [כצ"ל]:

סעיף ה
אלא בשבועה. ובשבועה בנקיטת חפץ לא אתברי לן דמועיל כל נדרי. מהרי"ו סי"ב:

סימן ריב

סעיף א
לא אמר כלום. לפי שדעתו אגוילין ואינן כלום:

סעיף ב
ע"ה. וכבר נתבאר לעיל סימן ר"ה דבזמן הזה לכ"ע כע"ה דייניגן להו:

סעיף ג
שהרי כתוב בה איסור כו'. והראב"ד בהשגות פי"ב מה"ש והר"ן פ"ב דנדרים כתבו הטעם מפני שיש בה קרבנות ואזכרות שהן כדבר הנדור שע"י הכתיבה והכנה לקדושה הן קדושות ולפ"ז כ"ש אם אמר בפירוש אני נודר באזכרות שבה דהוי נדר אעפ"י שאין כוונתו על איסור ונדר הכתוב בה וכן אם נדר במקצת יריעות שבתורה אע"פ שאין כתוב באותן יריעות איסור או נדר כיון שיש בהן קרבנות או אזכרות הוי נדר:

סימן ריג

סעיף א
קונם שאני כו'. ז"ל הר"ן בכולהו גרסינן שאני בלא יו"ד משום דבנדרים מיתסר חפצא אנפשיה תני בלשון שאני כו' והביאו הכ"מ פ"ג דנדרים ואסיק וכן יש להגיה בכל הני שאני בלא יו"ד ע"כ ולעיל בסי' ר"ו שאמר מודרני ממך או מופרשני ממך א"ש גם לשון שאיני אוכל ששם הגוף הוא החפץ אשר אוסר והרי הוא אומר מודרני או מופרשני על הגוף שהוא יהא מופרש או מודר ממנו שלא יאכל הוא עמו ודו"ק עכ"ל הגה' פרישה וכן מחלקין התוספות ריש נדרים:

סעיף ב
ומיהו מדרבנן כו'. ונ"מ בין נדר דאורייתא לדרבנן לענין שצריך לנהוג איסור כימים שעברו עליהם כדלעיל סי' ר"ח סעיף ב'. ב"ח. א"נ כדלעיל סי' ר"ה ס"ק ב':

סעיף ג
צריך שאלה. אפי' בדבר שאין בו ממש ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו. רמב"ם וע"ל סי' ר"ח ס"ק ט':

סעיף ד
פי כו'. דהרי פיו וידיו כו' יש בהן ממש וע"ל סי' רל"ד סעיף ע"א:

סעיף ה
קונם עיני בשינה. היינו כשפירש יום או יומים אבל נדר סתם בשינה הוי כנודר שלא יישן לעולם והוי נדר שוא וכן נדר שלא יישן ג' ימים הוי נדר שוא כדלקמן סי' רל"ו סעיף ד':

סעיף ו
י"א דהוי נדר מדאורייתא. ואע"ג דדבור ונטילה לית בהן ממש מ"מ כיון שהזכיר החפץ ג"כ חל הנדר:

סעיף ז
או לעשות כו'. כלומר או כשאומר לעשות שאר מצוה דינו גם כן כאומר אשנה פרק זה והוי נדר ועיין לעיל סימן רנ"ח ס"ג:

סעיף ח
שמא ישכח תנאו ויישן למחר. וע"ל ס"ס ר"כ וס"ס רל"ט:

סימן ריד

סעיף א
נהגו בהן איסור. מחמת סייג וגדר ופרישות:

סעיף ב
תעניות כו'. מחמת שאינו בריא צריך שיתירו לו כו' ראיתי מי שהקשה דכאן סתם הרב כדברי המחבר דצריך התרה ובא"ח סי' תקס"ח סוף סעיף ב' כתב בהג"ה דתעניות בה"ב או י' ימי תשובה שאירע ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכה"ג כו' ואם כן הכא אמאי צריך התרה ה"נ נימא לא נהגו להתענות כשאינו בריא ולאו קושיא היא דהתם לא נהגו להתענות כשאירע ברית מילה ונהגו לאכול אם כן כל

המתענה אדעתא דהכי מתענה דכשאירע ברית מילה יאכל אבל הכא לא אסיק אדעתי' דכשלא יהא בריא לא יתענה והלכך צריך התרה תדע דהא דברי הרב שם לקוחים מהגמ"י בשם הר"מ ודברי המחבר כאן גם כן לקוחים מהמרדכי והגמ"י בשם הר"מ אם כן בע"כ צריך לחלק כדפי' כדי שלא יסתרו דברי הר"מ אהדדי ובזה ניחא הא דכתב הרב בא"ח סימן תקנ"א סעיף י' דהנוהגין שלא לאכול בשר ולשתות יין מראש חודש אב ואילך מותרים בסעודת מצוה ומשמע אפילו התרה אין צריך אלא ודאי התם ה"ט משום דלא נהגו בכה"ג:

סעיף ג

מר"ח אב או מי"ז בתמוז. כמו שנתבאר בא"ח סי' תקנ"א סעיף ט':

סעיף ד

ויפתח בחרטה כו'. כתב מהרש"ל בתשו' סי' ו' גבי ענין חפיפה דאין שייך לומר להתיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמון ולא כולו כדמשמע הלשון ואחרים נהגו בו איסור אבל מה שנהגו כל ישראל וקבלו עליהם א"א להתיר בכל ענין ופשוט הוא:

סעיף ה

מחמת שסוברים שהם אסורים. ועכשיו נתברר שהוא מותר ומנהגן היה בטעות שנסתפקו בדבר ועכשיו שנתברר שמותר לא הוי כאילו קבלום בנדר ונראה דה"ה אם היו סוברים שהוא איסור גדול ואח"כ נתברר שאין בו איסור כ"כ לא הוי נדר כדלקמן סימן רל"ב סעיף י':

סעיף ו

קבלת הרבים כו'. ע"ל סי' רכ"ח ס"ק פ"ב וס"ק צ"ב:

סעיף ז

וחייבים לעשות כתקנתן. מיהו היינו דוקא במנהג חשוב שנהגו כן ע"פ ת"ח אבל במנהג גרוע אינו חייב לעשות כתקנתן שלא בפניהן או בפני ת"ח רק בפני ע"ה חייב לנהוג כן כדי שלא יזלזל כ"כ התוספות והרא"ש פרק מקום שנהגו מיהו כ' הרא"ש דאם יש לחוש למחלוקת אסור בכל ענין שאין לשנות מפני המחלוקת וכ"כ רבינו ירוחם נתיב ג' ח"ה וכ"כ הטו"ו בא"ח סימן תס"ח סעיף ד' וכ"כ הרמב"ם סוף הלכות י"ט והוא מהש"ס דפרק מקום שנהגו:

התוס' דר"י מסתפק במנהג שאינו חשוב דיכולים להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם עצמן והב"ח כתב דדעת הטור להחמיר וגם ס"ל כיון דהדבר ניתן לשיעורים איזהו מנהג הוה חשוב ואיזהו אינו חשוב אזלינן לחומרא ובכל המנהגים בפניהם אין לנהוג

היתר ואין חילוק בין ת"ח לעם הארץ עכ"ד אבל בתוס' והרא"ש ורבינו ירוחם נתיב ג' ח"ה לא משמע הכי דכתבו דמנהג חשוב היינו שהוא ע"פ ת"ח ומנהג גרוע היינו שנהגו בני המדינה מעצמם א"כ לא נתת דבריך לשיעורין בזה ועיין בא"ח ס"ס תצ"ו נתבאר כל חוץ לתחום אין נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם וע"ל ס"ס פ"ג:

סעיף ח

הותרו בהם אם אין דעתם לחזור. תימה דכאן כתב כדברי הריב"ש סי' צ"ט שהוציא כן מן הש"ס פ"ק דחולין (דף י"ח) גבי הא דמשני רבי זירא אין דעתו לחזור הוי והוא ע"פ שיטת התו' והרא"ש ר"פ מקום שנהגו וכן דעת הר"ן שם והטור בא"ח סי' תס"ח וכ"כ הט"ז בא"ח ר"ס תקע"ד ההולך למקום שאין מתענין ממקום שמתענין ודעתו לחזור צריך להתענות כו' אלמא דאם אין דעתו לחזור א"צ להתענות ובא"ח סי' תס"ח ס"ד העתיק המחבר דברי הרמב"ם שבסוף הל' יו"ט ונראה מדבריו דאפי' אין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם והיינו על פי הסוגיא דר"פ מקום שנהגו וכן נראה מדברי הרב המגיד שם שכן דעת רמב"ם ע"ש ולא הביא שם המחבר ולא הרב סברת הרא"ש וסייעתו כלל (ובב"י שם לא הביא רק סברת הרא"ש וסייעתו ולא זכר דעת הרמב"ם כלל) ואפשר דעת המחבר לחלק בין אין דעתו לחזור ומ"מ אין דעתו להשתקע בעיר שהלך לשם רק במקום אחר ובהך גוונא מיירי בא"ח סי' תס"ח ובין דעתו להשתקע במקום שהלך שם ובהכי מיירי שם סי' תקע"ד וכאן וצ"ע ולענין דינא נראה כסברת הרא"ש וסיעתו דלעולם יש לו לעשות כמנהג המקום שדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא (רק במקום שיש לחוש למחלוקת אל ישנה ממקום שהוא שם אפי' להקל) וכ"פ רבינו ירוחם נ"ב ח"ה וכן הלבוש בא"ח סי' תס"ח לא כתב דברי המחבר רק דברי הטור וא"צ לדחוק כמ"ש התו' פרק מקום שנהגו ובפ"ק דחולין דלצדדין קתני אלא מתניתין לעולם מיירי בדעתו לחזור וכדאי' בחולין אבל באין דעתו לחזור אינו חייב בחומרי מקום שיצא משם אלא בחומרי מקום שהלך לשם כי היכי דחייב בחומרי מקום שיצא משם בדעתו לחזור משום דהוי כבן עיר שיצא משם כיון שדעתו להשתקע שם ה"ה באין דעתו לחזור נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם כיון שדעתו להשתקע שם במקום שהלך והוי כמו בן עיר ההיא דחד טעמא הוא וא"כ פריך בפ' מקום שנהגו שפיר ומשני ה"מ היכא דאין דעתו לחזור הוא דשמע ממתני' דנוהג כמקום שהלך לשם מדינא אבל רבה בב"ח דעתו לחזור הוי וא"כ אינו חייב בחומרי מקום שהלך לשם אלא משום שלא ישנה מפני המחלוקת ולהכי כסייה וכ"כ הר"ן בפ' מקום שנהגו ועיקר:

סימן רטו

סעיף א
נדרים כו'. דוקא נדרים אבל לא שבועה כדלקמן סימן רל"ט ס"ד וע"ש דין נדוי:

סעיף ב
סוכה שאני יושב כו'. אבל אם אמר הנאת סוכה עלי מותר לישב בסוכה דמצות לאו ליהנות נתנו וכ"כ הר"ן. ב"ח וכ"כ הט"ו בא"ח סי' תקפ"ו ס"ה גבי שופר ועיין בתשובת מנחם עזריה סי' ל"א:

סעיף ג
שאני יושב. ולא הוי דבר שאין בו ממש כיון דמזכיר שם החפץ הנאסר. ר"ן בשם התו' ומביאו הב"ח וע"ל סי' רי"ג וע"ל סי' רל"ט ס"ד:

סעיף ד
ומתירין לו נדרו כו'. כתב הדרישה משמע שסובר שאפילו בסוכה או שנדר בפירוש להתענות בשבת וי"ט מתירין לו כו' שאומרים לו אלו היית יודע שאסור להצטער בשבת וי"ט כו' וכיוצא בזה וכן משמע בא"ח סי' תק"ע וכן עיקר וכן משמע מדברי הב"ח:

סעיף ה
וי"א דאין כו'. מיהו נראה דהיו מכין אותו מכת מרדות כדכתב הרא"ש בנדרים ס"פ רבי אליעזר והוא ע"פ הירושלמי ובהכי נ"ל ליישב דברי ראבי"ה שאין סותרין זא"ז שכתב במרדכי ריש שבועות בשם ראבי"ה דאין מלקות בנדר ואחר כך כתב אבל במקומות אחרים מצאתי בשם ראבי"ה שצוה להלקות את רבי ישראל שנדר שלא יחזור ההלכה לאחיו למחר פתח לו בחרטה וצוה להלקותו לאחר שהותר לו נדרו עכ"ל דמה שצוה להלקות את רבי ישראל היינו מכת מרדות מדרבנן דהא מלקות אינו נוהג עכשיו. כן נ"ל:

סעיף ו
והותר כל הנדר. שמותר בכל הימים דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"ל סי' רכ"ט:

סעיף ז
ולא חנוכה ופורים. ע"ל סקי"א:

סעיף ח
ואפי' לא קבל עליו להתענות אלא בשבת ויו"ט בלבד. אין צריך התרה אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית וכ' הב"ח קשה תרתי. חדא מאי אפילו אדרבה כ"ש הוא דאין בקבלה זו ממש שקבל עליו להתענות בשבת וי"ט בלבד ועוד שהוא סותר דברי עצמו

שבספרו הארוך (בב"י בא"ח סימן תי"ח) כתב דמדברי ה"ה והראב"ד נראה דכ"ש הוא וכאן כתב ואפילו ולא דק דלפי האמת כל שכן הוא עכ"ל. ואני אומר דשפיר קאמר אפי' ל"מ ברישא דלא נתכוין לשבת וי"ט אלא אפילו בסיפא דנתכוין לשבת וי"ט בהדיא בפגעו בהן דמה"ט בקבלו בלשון נדר חל בשבת וי"ט במתכוין לנדור בהן ובנדר סתם ופגעו בהם אין צריך שאלה להסמ"ק וא"כ הוה אמינא ה"ה בקבלו בל' קבלת תענית וכן בא"ח סימן תי"ח כתב משמע היכא דאמרינן שאם אירע יו"ט בתוך הימים שקבל עליו להתענות אינו דוחה יום טוב כ"ש היכא דקיבל עליו בפירוש להתענות באותו יום כו' וכן נראה מדברי הרב המגיד והראב"ד כו' אם כן הא דפגעו בהן מפורש בהדיא והא דקבל עליו להתענות בפירוש אף ע"ג דלפי האמת כ"ש הוא מכל מקום הוצרך לומר כן ממשמעות כיון שאינו מפורש בהדיא והוה ס"ד למימר דגרע טפי וכמ"ש ודוק וכן מוכרח ליישב לשון אפי' שכתבו הרמב"ם והטו"ו לקמן סימן שי"ז ס"ב וכמ"ש שם בס"ק ו' ע"ש:

סעיף ט

חל הנדר כו'. מיהו יש להתיר כמ"ש בס"ק ד'. לקמן סימן רל"ט ס"ק י"ט כתבתי דאע"ג דחל הנדר ראוי לכופו שישאל על נדרו ולא יעבור על המצוה ע"ש:

סעיף י

נדרו בטל. מפני שהם מדבריהם וצריכין חיזוק:

סעיף יא

ועיין בא"ח סי' תק"ע דלא פסק כן. ר"ל דשם כתב יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי"ט או ר"ח חנוכה ופורים או עי"כ כו' אם קבלו בל' הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת חכם כו' ולהרמב"ם בכולן חייב לצום בהן אם לא יתירו לו חוץ מחנוכה ופורים כו' הרי שכתב סברא ראשונה בסתם וכאן כ' רק סברת הרמב"ם לבד בסתם ולי נראה לתרץ משום דבא"ח סי' תי"ח הקשה הב"י על הרמב"ם היאך יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה שאנו אומרים לו קום אכול ותירץ דמשום מיגדר מילתא או משום שיש פנים וטעם לדבר שיש כח בידם לקיים דבריהם א"כ נ"ל להמחבר להכריע דדוקא הכא בנדר לצום יום א' או ב' כל ימיו איכא מיגדר מילתא ופנים בדבר שהרי יצטרך להתענות כל ימיו בחנוכה א"כ מיעקרא מלתא דרבנן אבל בא"ח דמיירי בהדיא שקיבל עליו כך וכך ימים אם כן יתענה חנוכה ופורים פעם אחת או ב' ולא מיעקר מילתא דרבנן בכך ואין להקשות א"כ מנ"ל להמחבר שהרמב"ם סובר כן דילמא באמת דוקא בנדר כל ימיו סובר כן שהרי לא כתב אלא כלשון המחבר כאן י"ל

דע"כ הרמב"ם ס"ל דבכל ענין נדרו בטל דהא הוציא דין זה ממאי דאמרי' פ"ק דתענית יחיד שקבל עליו תענית ב' וה' של כל השנה ואירעו בהן ימים טובים הכתובים במגילת תענית נדרו בטל וכמבואר בבית יוסף סימן תי"ח והתם הא קאמר שקבל עליו ב' וה' של כל השנה משמע רק שנה אחת ולא כל ימיו ומה"ט גם כן נראה לו להכריע ולהביא סברת החולקים על הרמב"ם משום דהר"ן הקשה על סברת הרמב"ם מהירושלמי ומביאו ב"י שם ויש לומר שלא נדחה סברא זו אלא בנדר לזמן אבל בנדר כן כל ימיו נדרו בטל תדע שיש לחלק כדפירש' שהרי בסעיף ג' כתב המחבר אבל אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית אינו דוחה לא שבת ולא יום טוב ור"ח ולא חנוכה ופורים משמע דאם קבלו בלשון נדר דוחה חנוכה ופורים וזה סותר למ"ש כאן בסעיף ד' ואם כן יסתרו דברי המחבר גופיה מיניה וביה ודוחק לומר דחנוכה ופורים כדי נסבה אלא ודאי בסעיף ג' דמיירי בנדר לזמן ידוע שאני וכדפי' גם בא"ח סימן תק"ע כתב הרב והכי נהוג כסברא הראשונה ודלא כמו שפסק בי"ד סימן רט"ו עכ"ל לא עלה על דעתו לחלק כן אבל לפי מה שחלקתי לא תמצא שום פוסק שחולק על הרמב"ם בזה (ועוד שהסמ"ג לאוין רמ"ב דף ע"א כתב ג"כ כהרמב"ם וגם ר' ירוחם ני"ד ח"ו כתב שכן עיקר וכ"פ בתשו' בנימין זאב סימן רס"ה) כן נ"ל. ולענין שבועה עיין מה שכ' המחבר בא"ח ס"ס תי"ח ותק"ע אבל בעל הלבוש כתב בס"ס תי"ח דאפי' נשבע בפירוש להתענות בר"ח לא יתענה אע"פ שר"ח דרבנן כיון שיש לו אסמכתא בדאורייתא עשו חכמים חיזוק לדבריהם דהוי כמו דאורייתא דאין שבועה חלה עליו כו' ע"ש שדבריו לא נהירין ולא ידעתי מנין לו זה ולמה לו זה (ואפי' למ"ש המחבר שם בשם הרמב"ם היינו משום דר"ח הוי דאורייתא) ואפשר כיון ליישב בזה מה שהקשה הב"י בטור א"ח ס"ס תי"ח על מ"ש הטור בא"ח סימן תק"ע גבי ר"ח אבל לא הועיל כלום בזה דס"ס אחנוכה ופורים קשיא אלא העיקר דבר"ח וחנוכה ופורים ועי"כ שהם מדרבנן השבועה חלה עליהם וכ"כ הב"ח בא"ח סי' תק"ע ועוד דאפי' להרמב"ם דנראה מדבריו דר"ח ועי"כ דאורייתא י"ל דמודה דשבועה חלה עליהם די"ל דס"ל כמ"ש הר"ן פ' שבועות שתים בתרא ופ"ק דנדרים (דף ח' ע"א) דאפילו דבר שהוא מן התורה כיון דליתא מפורש בקרא בהדיא אלא דאתא מדרשא חלה שבועה עליה וכ"כ הרב לקמן סי' רל"ו ס"ב והמחבר סי' רל"ט סעיף ו' וכ"כ הב"ח בסי' רל"ו ס"ס ד' שדעת הרמב"ם שכתב שנשבע לחבול בעצמו חל השבועה כיון דחבלה לא אתיא אלא מדרשא גם לקמן ר"ס רל"ט הביא ב"י תשובת הר"ן שכתב וסעד מצאתי לדברי מדברי הרמב"ם וזהו דלא כהמחבר בא"ח שם שכתב דלהרמב"ם אין השבועה חלה הלכך יש להתיר השבועה ואינו מתענה כמ"ש הרב שם:

האחרונים בשם תשובת מהר"מ דימי ניסן וכן שאר הימים שאין אומרים תחנון דינן כימים האסורים מדבריהם מיהו נראה דבנודר בלשון נדר אף להרמב"ם צריך התרה בהן דלא דמי לחנוכה ופורים דכתיבי במגלת תענית ולא בטלו עדיין וגם חשיבי טפי ועשו חכמים חזוק מה שאין כן באלו אבל לשאר דברים כל דין ימים האסורים מדבריהם עליהם כן נ"ל:

סעיף יב

כיצד הרי שאמר אכילת נבלה עלי אין הנדר חל עליו כו'. כתב הב"ח ואיכא לתמוה דפסק בתחלה בסתם דלא חל הנדר וכדעת הרשב"א בתשובה ואחר כך כתב י"א דחל הנדר ולפעד"נ עיקר כפירש"י והתוספות והטור כו' ותימה לתמיהתו דהרי מתחלה כתב סברת הרשב"א ואחר כך כתב וי"א כו' והכי סוגיא דעלמא בכל דוכתי ואפשר שהיה כתוב בספרו י"א בלא וי"ו גם מה שכתב ולפעד"נ עיקר כפרש"י והתוס' כו' אומר אני שאלו עיין בתשובת הרשב"א סימן תרט"ו שהאריך שם בכמה ראיות וטעמים לדבריו לא היה כותב כן ואם לא ישרו בעיניו ה"ל להביאם ולדחותם גם מה שכתב והתוספות נמשכו לשטתו במה שכתב דהך ומיהו לר"י ב"ב כו' שכתבו התוס' הוא עיקר אבל לפעד"נ אפילו להאי ומיהו דוקא לר"י ב"ב הוי הכי ולא לדידן דאל"כ האי ועוד דהא דנדרים כו' שכתבו התוס' לא קיימא כלל וא"כ אדרבה מסקנת התוס' כהרשב"א וכן הוא בפסקי תוס' פרק שבועות שתים סימן י"ח להדיא ע"ש מיהו דעת הר"ן פ"ב דנדרים דף י"ח ע"א כהטור:

סעיף יג

אא"כ נשאל על השבועה כו'. כלומר כשנשאל על השבועה אחר שאמר הריני נזיר שאז חל הנזירות למפרע וע"ל סי' רכ"ט וס"ס רל"ט:

סעיף יד

וי"א שאם נדר מדברים האסורים כו'. וכן אם אמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר קונם ככר זה עלי חייב שתים וכן אם נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם אסור לאכלו לפי שהנדרים חלים ע"ד מצוה ושבועות וכ"כ הר"ן שם:

סעיף טו

אבל אם כו'. זהו אף לסברא האחרונה כדאיתא בטור ופוסקים:

סעיף טז

דהוה ליה מתפיס בדבר האסור. מיהו בע"ה י"א דבעינן שאלה אף במתפיס בדבר האסור כדלעיל סי' ר"ה:

סעיף יז

אין מצה עשירה בכלל. כלומר ומותר לאכלה בלא התרה אבל מ"מ בנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח כמו שנתבאר בא"ח סי' תפ"ה ולקמן סי' רל"ו ס"ה:

סימן רטז

סעיף א

בחילופיהן. היינו שהחליפן בדבר אחר אסור אותו הדבר אחר וכתב הרא"ש פרק הנודר מן הירק דוקא להמחליף אסורים אבל לאחר מותרים וכן אם החליפם אחר מותרים להנודר וכ"כ סמ"ג בשם ר"י והר"ן אוסר בכל ענין דמשוי ליה כהקדש (ומיהו היכא דלא אמר אלו כתב הר"ן דמותר בהחליפן אחר וע"ש) והתוס' פרק השותפין (נדרים דף מ"ז) כתבו כהרא"ש:

סעיף ב

וכן אסור בגידולי גידוליהן. בדבר שאין זרעו כלה והב"ח כתב דהרמב"ם והרא"ש וטור לא אסרי גידולי גידולין אלא בקונם מה שאני אוכל או טועם מהן לקמן סעיף ב' ולא כאן והכי נקטינן עכ"ל ולא משמע מידי בדבריהם דאי משום שכתבו כן בסיפא הא כמו שפירש הר"ן המשנה דסיפא ארישא נמי קאי כן יש ליישב דבריהם וכן משמע להדיא בכסף משנה שמפרש כן דברי הרמב"ם וכן פי' להדיא בדרישה דברי הטור וכן הוא בלשון המשנה שבהרא"ש האומר לאשתו קונם מעשי ידיך עלי קונם הן לפי קונם הן על פי אסור בחילופיהן ובגידוליהן אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסור ואע"ג שבמשנתנו אין הלשון כן ואפשר דילוג סופר הוא באשר"י מ"מ מאן מוכח וגם התוספות (דף נ"ה) כתבו והלכך גידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה אבל בדבר שזרעו כלה הגידולין אסורין וגדולי גידולים מותרים עכ"ל וע"כ באמר קונם פירות אלו מיירי מדכתבו בסיפא הגידולין אסורין הלכך אין להקל נגד דעת הר"ן והמחבר כיון שאין חולק בדבר וגם בתוס' משמע כן:

סעיף ג

גידולי גידולים מותרים. אבל הגידולים עצמן אסורים וכב"י בשם הרמב"ם פ"ה ולמה לא יבטל איסור בגידולים שרבו עליהן שהוא דבר שיש לו מתירין ואינו בטל ברוב ולא כתב מאי הוציא כן גם בכסף משנה לא כתב דבר והוא ש"ס ערוך פרק הנודר מן הירק (נדרים דף נ"ט ע"א):

סעיף ד
פירות פלוני. כלומר של איש פלוני אבל אם אמר פירות של מין פלוני כלומר קונם תאנים או ענבים עלי כיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאם עליו כהקדש שלא נתכוין אלא מאכילת אותו המין ומ"ה לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן כן הוא בר"ן ודלא כהעט"ז:

סעיף ה
כגון חטים. וה"ה פירות האילן הגהת דרישה בשם מהרש"ל:

סעיף ו
מותר בחילופיהן כו'. כתבו דרישה ופרישה דחילופיהן אפילו באין זרעו כלה מותר וכן הוא בהדיא בש"ע וכן מוכח ברא"ש והר"ן וכו' ולא משמע מידי וגם בטור משמע איפכא הלכך נראה דכיון שהגידולין אסורים השוו ואסרו גם החילופין:

סעיף ז
על פלוני אסור. בכל אופן שנתבאר כמו שאסר על עצמו:

סעיף ח
מעשה ידיך כו'. לא תיקשי לך מעשה ידיך דבר שאין בו ממש הוא דאיכא לאוקמא באומר קונם ידיך למעשיהן (ע"ל סי' רל"ד ס"ק פ"ה) א"נ מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא מיהו כתב הר"ב יונה דלא מיתסר אלא בכנגד מעשה ידיה שאם אשתו טחנם ואפאם ומכרה לחם להיות מעות שכנגד טחינה ואפייה שלה ודכנגד חטים שלו עכ"ל ר"ן:

סעיף ט
או שמכרן. דוקא לאחר אבל מכרו לנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו באלו כ"כ הריב"ש סימן שנ"ז וע"ל סימן רכ"ו ס"ק י"ג:

סעיף י
מותר. שהרי עתה אינו ביתו:

סעיף יא
ואפילו כו' במקומו הראשון. אלא שינהו במקום אחר ומשמע אבל קנה לגמרי בית אחר מותר שלא היתה כוונתו אלא על בית שהיה לו בשעת נדר הן שיהיה כן או ישתנה אבל לא על בית אחר לגמרי:

סעיף יב

דכל יוצאי חלציו כו'. כלומר בית אביך שאמר היינו יוצאי חלציו ולפ"ז אם מכרו מותר אלא דמ"מ אסור לילך ליוצאי חלציו וכן כוונת התוס' בעירובין (דף ט"ו ע"ב) במ"ש וי"ל דכל יוצאי חלציו קרויים בית אביו כו' ר"ל ומה שאמר ה"ז גיטך ע"מ שלא תלכי לבית אביך ר"ל יוצאי חלציו שהם קרויים בית אביך כדכתיב שבי אלמנה בית אביך ודלא כמ"ש מהר"ש אידל"ש שם שכתב וממכרו דגבי נדרים ל"ק להו דאין זה כריתות דאפשר שיקנה בית אחר עכ"ל גם התוספות פ"ב דגיטין (דף כ"א ע"ב) והמרדכי הקשו שם בהדיא ממכרו דנדרים ג"כ אלא ודאי כדפרישית וע"ש ודו"ק. ומ"מ יש לגמגם על דברי הרב דבמרדכי ותוספות שם לא משמע אלא באמר ע"מ שלא תלכי לבית אביך אבל לשון קונם בית אביך שאני נכנס בו י"ל דאבית ממש קאמר דאיוצאי חלציו לא שייך לומר שאני נכנס בו אלא שאני הולך:

סעיף יג

אסור בו לעולם. כתוב בתשו' מהרי"ל סימן ר"ז על הבן המדיר עצמו מנכסים אלו (אפילו) כשאמר לביתך זה אסור בו אפילו אחר מות הנודר מדקאמר זה מה לי אבוה ומה לי אחר אי משום דראוי ליורשו בחייו נמי צריך לו לכמה ענינים ליהנות משל אביו ע"כ:

סעיף יד

ואם נפל כו'. והב"ח השיג על הב"י דאע"ג דדעת הר"ן כן (וכן דעת הריב"ש בתשובה סימן שנ"ו) מ"מ מ"ש כן לדעת הרא"ש וטור ליתא אלא דעתם דאפילו בנפל ובנאו אסור ע"כ דבריו ולא ירדתי לסוף דעתו ועוד לדבריו קשיא מאי פשיט בירושלמי הא התם לא קאמר בית זה אלא גם דעת הרא"ש והטור כן וגם י"ל דהרא"ש מפרש הבעיא על ביתך אי אסור בנפל ופשיט לאיסור אבל בבית זה מותר וכן משמע להדיא ברבינו ירוחם ני"ד ח"ה ונראה ראיה ברורה לזה דהא בירושלמי פשיט ליה מהאומר תנו בית כו' נפל חייב לבנותו כו' ובהמשכיר בית לחבירו קי"ל בס"פ השואל דאם אמר זה אין חייב לבנותו ומוסכם מכל הפוסקים וכמו שנתבאר בח"מ סימן שי"ב וגם מדקאמר ש"ס התם אי דקאמר זה נפל אזדא לה משמע דפשיטא דבכל דוכתי כיון דקאמר זה נפל אזדא לה ואפשר אסיק אדעתיה הך מתניתין דמייתי בירושלמי שהביא הר"ן:

סעיף טו

בין שמת כו'. דמספקא לן אי תפיס לשון ראשון או לשון אחרון הלכך יש להחמיר כשתי הלשונות:

סעיף טז
ויש מי שמתיר כו'. דלביתך לשון ראשון דייקא ולא זה:

סעיף יז
ויש מי כו'. דזה דייקא ולא ביתך:

סעיף יח
קונם בית זה כו'. משמע אע"פ שלא אמר בחיי ובמותי אסור ונראה דאם נפל וחזר ובנאו מותר כדלעיל סעיף ה':

סעיף יט
שהאוסר דבר שהוא שלו כו'. ודוקא כשמתחיל האיסור בעודנו ברשותו אבל אם אמר קונס לכשיצא מרשותי אינו יכול לאסרו. ב"ח ופשוט הוא:

סעיף כ
מותר. ונראה דאם נפל ובנאו אסור כיון שאמר ביתי ועדיין ביתו הוא כדלעיל סעיף ד':

סעיף כא
קהל כו'. ע"ל סימן רכ"ח סעיף מ"ט:

סעיף כב
אם לא ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם כו'. לאו דוקא דה"ה שניהם חיים יכול לעשות ברשות אחד מהן כיון דטעמא הוא דקי"ל בפלוגתא דר"י ורבי נתן כרבי נתן שמשמע אפי' אחד מהם וכן משמע להדיא לקמן סימן רכ"ח סעיף מ' מיהו בתשובת ר' אליה מזרחי סימן נ"ב כתב דפלוגתא דר"י ור"ן לא שייך כאן דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ופוק חזי מאי עמא דבר במי שקבל עליו ב' דיינים שאין דן יחידי מהם וכ"ש בנדון זה וע"ש:

סעיף כג
ולא יכנוס המשודכת כו'. וב"י בסי' רכ"ח ריש דף רע"ד כתב ומה שכתב ויזהר שלא ישא המשודכת צ"ע ומביאו הד"מ ואפשר דטעמא הוא דשמא היתה הכונה שלא תהא שום אשה נשואה לו עתה מיהו בבדק הבית הגיה במקום ולא ישא המשודכת ולא ישא אחרת עליה משמע שכן מצא בתשובת הרשב"א וכ"מ מלשון תשובת הרשב"א שם ולפי זה מותר ליכנס המשודכת אלא שלא ישא אשה אחרת עליה וכ"מ בתשובת הרשב"א סי' תתי"ב עיין שם וא"כ דברי הרב צ"ע:

סעיף כד
מותרת לו כו'. תימה דאמאי כתב סתם דמותרת לו כו' הא למ"ד לעיל סעיף ו' דמספקא לן אי תפיס ל' ראשון או אחרון אסור וכ"ש למ"ד תפוס לשון אחרון והיה נראה לומר דהכא שאני כיון שהמדיר אומר כן לאחר וכדמחלק הב"ח סעיף ו' בשם הריב"ש ור' ירוחם וטור אך בבית יוסף לא משמע כן שהרי מה שכתב לעיל סעיף ו' ויש מי שמתיר כו' ותפוס ל' ראשון כתב בבית יוסף שהוא הרמב"ם שכתב בלשון הזה שבסעיף ח' וכן כתב בעט"ז דאם אמר ככרי זה או ביתי זה דינו כמו גבי האומר ביתך זה בסעיף ו' שתופסין בו חומרות בו הלשונות עכ"ל וצ"ע:

סעיף כה
מותר כו'. נראה דהיינו מסתמא אבל אם היה הטעם יין או בשר קשה לו וכה"ג אזלינן בתר כוונתו כדלקמן סי' רי"ח ואסור בטעמן:

סעיף כו
אסור בתבשיל שיש בו טעם יין. ע"ל סי' צ"ח ס"ק ה' כתבתי דיש לסמוך אטעימת ישראל דהתירה אף בזמן הזה והלכך אם יש אחר שרשאי לטעום יכול לסמוך עליו ואם אין כאן אחר משערין בס' מיהו כל זה שלא במינו אבל במינו אפילו באלף לא בטיל כדבסעיף שאח"ז וע"ל סימן ק"ב:

סעיף כז
אפילו הוא חדש. שטעמו שוה דאזלינן בתר שמא:

סימן ריז

סעיף א
ולשלוק. פי' בשיל ולא בשיל אבל בשיל יותר מדאי בכלל מבושל הוא בכל מקום כך כתבו התו' והר"ן וכ"פ הב"ח ועיקר:

ר' ירוחם בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואם אין לשון בני אדם כגון שנדר בלשון הקדש ובאותי מקום אין מדברים בלה"ק הלך אחר לשון תורה כך פשוט בפ' השותפין עכ"ל ומביאו בית יוסף בסב"ה:

סעיף ב
היורד לקדרה כו'. ועיין בטור ופוסקים דיני קדרה ואלפס ומביאם העט"ז והמחבר השמיטם לפי שגם הרמב"ם השמיטם וכתב בבית יוסף מפני שפשוטים הם ולא הוצרך לכתבם:

סעיף ג
אין הולכין אחר הרוב כו'. ומיהו אם הוא אומר נתכוונתי כך כמו שקורין הרוב נאמן כדלעיל סי' ר"ח ס"ק ג':

סעיף ד
ירק כו'. ע"ל ס"ק ט"ו:

סעיף ה
אלא בנאכלים חיים. כלומר באותן ירקות שנאכלין גם חיים:

סעיף ו
אסור אף בנכבשים כו'. כלומר אף באותן שאין נאכלים רק בנכבשים אבל מ"מ אותן ירקות אסור לאכלן גם מבושלים וכן כתב מהרש"ל וז"ל אף בנכבשים פירוש וכ"ש דאסור בירקות המבושלים בין שהם נאכלים כמות שהם חיים בין אין נאכלים חיים אבל ירק ודאי מותר לאכול עכ"ל ובפרישה סעיף י' הקשה עליו מלשון הרא"ש ולק"מ דה"ק הרא"ש באומר ירק קדירה עלי אינו אסור בירק שהוא נאכל דוקא על ידי בישול כגון דילועין וכהאי גוונא אבל מה שנאכל ע"י כיבוש אסור בו בכל ענין וגם הב"ח מביא דברי מהרש"ל וכתב עליהם ופשוט הוא שוב ראיתי בקונטרס אחרון שהשיג על הפרישה בזה:

סעיף ז
ומיהו אסור כו'. אבל אינו בכלל סתם ירק או ירקי קדרה שמשמע בנאכלין חיים או כבושים ודילועין אינם נאכלין רק מבושלים וכן כתב בדרישה:

סעיף ח
בקולקס. בערוך ערך קרקס פירש שהוא מין הלוף ועיין בערך לוף האריך בזה:

סעיף ט
הנודר מבשר מותר בגידים. כן הוא בכל ספרי המחבר ובעט"ז אבל טעות הוא וצ"ל הנודר מהבשר אסור בגידים שהם טפלים לבשר וכן הוא בב"י ובירושלמי:

סעיף י
ואפי' בבשר עופות כו'. כתוב בתשוב' מבי"ט ח"ב סימן רנ"ח דף קי"ט ע"ג מי שנודר שלא יקנה לשבת אלא חצי חתיכה בשר נראין הדברים שלא נתכוין אלא לבשר בהמה הנמכר בחתיכה אבל בעופות מותר ע"ש:

סעיף יא
מותר בשניהם. כתב מהרש"ל דהאידנא אסור בשניהם דאזלינן בתר ל' בני אדם והביאוהו האחרונים:

סעיף יב
אסור במקפה של גריסין. שהוא תבשיל של גריסין:

סעיף יג
אסור בשום. דלשון מקפה כולל כל דבר קפוי ועב ושום נמי קפוי הוא שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך ר"ן:

סעיף יד
תבלין כו'. דבר הבא ליתן טעם בקדירה כגון שומים ובצלים וכיוצא בהם הכל נכלל בשם תבלין ובהני הוא דשייך לפלוגי בין חיים ומבושלים אבל בפלפלין וכיוצא בהן אין שייך לחלק בהן ב"י והאחרונים:

סעיף טו
מותר בירקות שדה. ונראה לי דעכשיו אסור בירקות שדה שגם הוא בלשון ירקות בלשון בני אדם:

סעיף טז
בקום. פרש"י והרא"ש והר"ן דהיינו נסיובי דחלבא וע"ל סי' פ"א ס"ה וסימן פ"ז ס"ח:

סעיף יז
וי"א דאם קורין כו'. לכאורה משמע דר"ל אם קורין לקום ע"ש החלב בין שנדר מהחלב בין שנדר מהקום אסור בשניהם וכמ"ש הר"ן וכן נרשם בש"ע ב"י בשם הר"ן אבל קשה כיון דב"י דחה דברי הר"ן בטוב טעם היאך פסקו הרב וגם דעת הטור ורש"י במשנה ושאר הפוסקים מוכח בהדיא דלא כהר"ן וכ"פ הב"ח וכן כתב בפרישה הלכך נראה דאהנודר מחלב קאי דאם קורים לקום קומא דחלבא אסור בקום וכמ"ש הטור והפוסקים אבל בנדר מהקום אף על פי שקורין אותו קומא דחלבא מותר בחלב וכן כתב בעט"ז בהדיא:

סעיף יח
מותר בציר ומורייס. היינו דוקא מה שכבר יצא מהם קודם שנדר אבל מה שיצא מהן לאחר שנדר אסור אם אמר קונם דגים שאני טועם (או שאני אוכל או קונם דגים אלו) כדלעיל סימן רט"ז ס"ט כ"כ הב"ח וכ"כ בפרישה בשם מהרש"ל ועיקר:

סעיף יט
מותר בדבש תמרים וכו'. כתב הב"ח ויש לעיין אמאי לא תניא בשאמר תמרים אלו או שאני טועם תמרים דאסור ביוצא מהן כדקתני בזיתים וענבים וכדלעיל ס"ס רי"ו וכן גבי ירק (לעיל סעיף י') ה"ל למיתני דאסור אף בירקות השדה ובדלועין כי היכי דתני בכבוש שאני טועם דאסור בכל הכבושים וכן בצלי ושלוק ומליח תני כשאומר שאני טועם

דאסור בכל צלי ושלוק ומלוח (והוא בטור ע"ש) ומ"ש הכא דלא תני הכי ע"כ ונראה דלק"מ דאטו תנא כי רוכלא ליחשב וליזל אבל לקושטא דמילתא בכולהו דינא הכי:

סעיף כ

ועוד דמה שנקרא דבש תמרים כו'. אבל בקומא דחלבא כי קרו ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרי ליה הכי ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה. שם:

סעיף כא

מסתוניות. פי' סופי ענבים שאין מתבשלין. טור:

סעיף כב

מותר בדבש תמרים. שסתם דבש אינו אלא דבש של דבורים. טור:

סעיף כג

בקונדיטון. פי' יין מבושל במיני בשמים טור. ובתשו' מהרי"ל סימן ק"ל כתב דהיינו (מבושל) [מבושם] במיני בשמים וע"ש:

סעיף כד

לדידן. דמשתעינן בלשון לע"ז לפ"ז אם נדר מן התירוש בלשון הקדש אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה דאנן לא קרינן תירוש אלא ליין בלשון תורה עכ"ל ר"ן וה"ה אם נדר מתירוש בל' לע"ז אינו אסור אלא ביין ולא בשאר מיני מתיקה דאינם בכלל לשון:

סעיף כה

אסור בשניהם כו'. ולא אזלינן בתר רובא דספק נדרים להחמיר וע"ל סעיף ג':

סעיף כו

בחמשת מינים. הם ה' מיני דגן שהוא חטה ושעורה כוסמין שבולת שועל ושיפון:

סעיף כז

מפת סתם כו'. עיין לעיל סימן ר"י:

סעיף כח

או מהמזון כו'. כלומר אפי' במקום שנוהגים לעשות פת רק מחטים ושעורים ונדר מהמזון משמעו של המזון הוא ה' מינים:

סעיף כט

ואם אמר כל הזן כו'. ומיירי שלא אסר אלא לזמן שיוכל לעמוד בו דאל"כ הוי כנודר מכל פירות שבעולם דאינו נדר כלל כדלקמן סימן רל"ב (סעיף ה') ב"ח וכן כתב בפרישה סכ"ט וכן יתבאר בסמוך:

סעיף ל

ומותר בגדיים כו'. ואף על גב דלעיל סי' קע"ז סעיף ל"ח אמרינן דהנותן מעות לחבירו ליקח בהם פירות רשאי ליקח בהן כל מין שירצה ואפילו ב"ח שאני הכא כיון דאמר פירות השנה כן כתב הב"ח וכן מסיק בפרישה ועיקר:

סעיף לא

אסור בכולם. וכב"י בשם הר"ן דהיינו דוקא שלא אסרן עליו אלא לזמן שהוא יכול לעמוד בו אבל לעולם לא הוי נדר כלל שא"א לקיימו והביאוהו האחרונים. ומדכתבו הר"ן והאחרונים כן אסיפא דגידולי שנה משמע דברישא הוי נדר אפי' לעולם דכיון שמותר בגדיים וטלאים יכול לקיים נדרו וכן כתבתי לקמן סי' רל"ב ס"ק ח' בשם תשובת מיימוני וע"ש:

סעיף לב

אבל לא בימות החמה. דאיכא הנאת הגוף.

סעיף לג

מותר בו' ובחמילה. מיני בגדים גסים הם. טור:

סעיף לד

אסור בעליה. וכתב הרא"ש אבל חדר ויציע לא הוי בכלל בית דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ולא את היציע אלמא לא הוי בכלל בית ע"כ ומביאו בית יוסף ועיין בח"מ סי' רי"ד:

סעיף לה

לעיבורה. ואף על גב דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר עליו כמו שנתבאר בא"ח ס"ס תצ"ו ור"ס תקע"ד ולקמן סי' רכ"ח סוף סעיף ל"ג בהג"ה שאני הכא בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם שאינו אלא תוך שבעים אמה ושירים. וכן כ' מהרש"ל פ' כל הבשר סי' נ"ג:

סעיף לו

מהאגף ולפנים כו'. עיין בא"ח סי' נ"ה סעיף י"ג:

סעיף לז
ואם לשון בני אדם כו'. כתוב בתשובת מבי"ט ח"א סי' ס"א דל"ב ע"ב ובמקומות אלו בזמנינו זה נראה שאינו נקרא דירה בלשון בני אדם במקום אחד פחות מו' חדשים:

סעיף לח
אמר יורדי הים עלי לאחר ל' יום. כלומר לאחר ל' יום יהו יורדי הים אסורים עלי:

סעיף לט
מי שהוא כו'. דבתר שעת אמירה הולכים בנדרים לא בתר חלות הנדר וע"ל סי' רל"ד סעיף ל"ד ונראה דבכל שאר מילי נמי דינא הכי כגון אמר לאחר זמן פלוני יהו יושבי עיר פלוני אסורים עלי ובתוך כך עקר א' דירתו מאותו עיר אסור בו כיון שבשעת אמירת הנדר היה מאותו עיר וכן אם בשעת אמירה לא הים שם אף על פי שבשעת חלות הנדר הוא שם מותר וכן כל כיוצא בזה:

סעיף מ
ואפי' אמר כו'. ע"ל ריש סי' ר"ח וסי' רל"ב סעיף י"ד סק"ל:

סעיף מא
ואם נדר מרואים החמה כו'. והב"ח כתב דאין חילוק בין נדר מרואי החמה לרואים החמה ואינו מותר בסומים אלא בנדר מרואים את החמה ע"ש:

סעיף מב
אסור לראות בחמה. כלומר אסור ליהנות מאור החמה וכן משמע בב"י שם ובד"מ:
הטור הנודר מן הילודים או מן הנולדים אסור בין באותן שנולדו כבר בין באותן שיולדו אח"כ ואינו מותר אלא בעופות ודגים שמטילין ביצים ואין דרכן להוליד ע"כ. והוא מפרק ד' דנדרים וכתב הפרישה ואע"ג דהוי דבר שלא בא לעולם וכתבתי לעיל סימן רט"ו בדרישה לענין מי שנדר ליתן מעשר מן הריוח דלית בו מן הריוח כיון דהוי דבר שלא בא לעולם ואפשר דזה נקרא יותר בא לעולם כיון דודאי יבא דדרך העולם בכך עכ"ל ולחנם דחק דאף על גב דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מכל מקום אדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם כדלעיל סוף סימן ר"ד:

סעיף מג
ועיין בא"ח סימן קע"ט. כן הוא בכל הספרים ובעט"ז. וטעות הוא וצ"ל סימן תק"ע:
הרמב"ם פ"ט אחר שכתב כל הדינים הכתובים בסימן זה ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר ונשבע אחד הוא ומביאו ב"י ופשוט הוא וע"ל סימן רל"ט נתבאר שדין השבועה שוה לכל דבר לנדרים חוץ מכמה דברים שנתבארו שם:

סעיף מד
שלא יצחוק כו'. עיין בדרישה ס"ס רט"ו ובבית חדש ס"ס רט"ז מדיני צחוק. וע"ל סימן רכ"ח סעיף ט"ו וכ"ח:

סעיף מה
אסור להלוות כו'. מדקאמר בפרק שבועת הדיינים המלוה חבירו על המשכון כו' ומסיק שמא יוציא זה הפקדון עכ"ל לקוטי מהרי"ל שם. ולא ידעתי מאי ראיה היא זו ודאי דפקדון בכלל משכון הוא דהא משכון גופיה פקדון הוא אבל משכון אינו בכלל פקדון. ואם נדר שלא לקבל פקדון היינו ממה שאמרו חז"ל הרחק מן הפקדונות ואינו בכלל זה שלא ילוה על המשכון ונראה דאזלינן בתר כוונת הנודר וכמ"ש הרב:

בתשובת מהר"מ דפוס פראג סימן תתקס"ה סופר של ראובן שנתן תקיעת כף לשמעון כשיגמור מלאכת ראובן שלא יכתוב לשום אדם כ"א לשמעון ואח"כ נשרפה העיר ונשרף קונטרס אחד של ראובן מה שכתב הסופר ועתה שואל הסופר אם יכול לכתוב אותו קונטרס כשיגמור מלאכתו טרם יכתוב לשמעון וכשנשרף הקונטרס עדיין לא גמר לראובן את הספר ודאי יכול לכתוב כי לא נגמרה מלאכת ראובן ודאי אם נשרף הקונטרס לאחר שסיים כל הספר אז ודאי היתה נגמרה מלאכתו ולא היה יכול לכתוב וראיה ממסכת כלים (פ"ד) [פכ"ז] בגד שארג בו ג' על ג' כו'. משה עזריאל בהר"ר אליעזר דרשן. ע"כ וה"ה בכל מלאכות הדין כן. וכן נראה מהראיה שהביא ממסכת כלים:

סעיף מו
עולה לו כו'. וכן כתב המחבר באורח חיים סימן תקס"ח סעיף י' י"א ע"ש:

סימן ריח

סעיף א
ונצטער בלבישתו כו'. אבל לא נצטער בלבישה ליכא הוכחה ואסור אפילו בטעינה וכיסוי. וכתוב בתשובת מבי"ט ח"א סי' קי"ז דף כ"ג ע"ד מי שנכנס בספינה עם אשתו לטייל בים וקם עליהם רוח סערה והיה מפייסה שלא תפחד כו' ונשבע שלא יכנס עוד עם אשתו בספינה לים ואח"כ הוצרך לילך בספינה כדי לדור בעיר אחרת נראה שלא היתה כוונתו אלא על הטיול וע"ש שהאריך בזה:

עוד בח"ב סי' ס"א דף ל"ב ע"ב שנים שהיו דרים בבית אחד ואוכלים על שלחן אחד והיה להן עסק בשותפות והיו בחנות ועל פרעון שכירות הבית והחנות נפל ביניהם קטטה וקפץ אחד מהם ונשבע שלא נשב יחד בבית אחד ושלא נאכל ושלא נשתה ביחד לא

נפרש אותו אלא לפי הסברא ולא יהיה אסור אלא לדור יחד בבית אחד כמו שהיה קודם ולאכול ולשתות בהוצאה א' בבית אבל הוא מותר לאכול בבית חבירו אחר שנפרדו איש מעל אחיו ומעל הבית וכל א' עושה הוצא' לבדו בביתו ואצ"ל בבית אחר ובשמחת חופה ובברית מילה וראיה מהיה טעון צמר כו' וכן בהיה לבוש כו' דאזלינן בתר הכוונה ולפי הענין שנעשה הנדר:

סעיף ב

וכל זה דוקא כו' אם לא באומדנא דמוכח כו'. כתוב בתשובת מבי"ט ח"ד סימן נ"ז דף מ"ו ע"ד דהא דמפלגי בהכי היינו במילתא דאית ביה דררא דממונא אבל היכא דליכא דררא דממונא אף על פי שהשביעו סתם אזלינן בתר אומדנא כו' ואין זה מוכרח. גם מסתימת דברי הרב משמע דאין חילוק:

סעיף ג

וכ"ש קהל כו'. זהו סברת הרב שלמד בד"מ מדברי הרשב"ץ כן. ודלא כת"ה סי' רפ"א. ולע"ד אין במשמע דברי הרשב"ץ נגד דברי הת"ה שהרי בת"ה שם מסיק דאם תקנו הקהל כן בחרם פשיטא דהוי דאורייתא כמו שבועה ואסור אלא דמספקא ליה אם תקנו סתם בתקנות דעלמא בלי חרם אי חשיבא דאורייתא או דרבנן ע"ש מבואר כך להדיא (והב"י העתיקו בקצרה) וא"כ הרשב"ץ הא מיירי להדיא בשבועה שהיא דאורייתא וכן מחלק מהרש"ל פ"ק דחולין סי' ל"ו בהדיא ועוד יש לו' דדוקא יחיד שנשבע הוא דקאמר הרשב"ץ דאסור משום דהולכים בהם אחר לשון בני אדם ולפי לשון בני אדם אסור משא"כ בקהל שעשו תקנה וכן מחלק מהרש"ל שם בהדיא וז"ל בעי ר' ירמיה אברי בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהם לא"י מהו וקאי בתיקו וכ' הרא"ש (וכ"כ רבינו ירוחם ני"ד סוף ח"ו) נ"ל דנ"מ מבעיא זו לאדם שאסר עצמו בא' מהמינים מזמן ידוע ואילך וכשהגיע הזמן היה לו מאותו המין שהיה אוכל והולך עד שהגיע הזמן אם מותר לאכול מה שנותר בידו. א"נ כגון שרצו ב"ד לאסור דבר אחד כמו שאסרו גבינות של עובד כוכבים ושלקות וכיוצא בהן אם אסור מה שיש לו ממנו באותו המין ביד ישראל ע"כ ואומר אני דלפי דבריו יראה מי שאוסר על עצמו איזה דבר שאומר הרי דבר זה אסור עלי או שהזכיר בנדרו קרבן או קונם דהוי נדר גמור מדאורייתא או בהזכרת השם דהיינו שבועה א"כ אסור לאכול מאותו המין שנתותרו בידו דספיקא דאורייתא לחומרא שהרי הבעיא לא נפשטה אבל בסתם נדרים שלנו שאין מתפיס בשום דבר ואין אוסר עליו המין אלא אומר הריני נודר שלא אוכל או שלא אשתה ממין זה דהוי נדר מדרבנן מותר לאכול מאותו מין שנתותר בידו דספיקא דרבנן לקולא אבל אין אני מודה לדבריו בזה דאין לדמות נדרים

דהולכים בהן אחר לשון בני אדם לענין שאר איסורים דלפי לשון בני אדם אסור לאכול מאותו המין כשהגיע הזמן ע"כ נראה שנויא בתרא עיקר דאיכא נפקותא היכא שרצו ב"ד לאסור איזה דבר כגון גבינות כו' ומאחר דהבעיא לא נפשטה א"כ בכה"ג מותר דספיקא דרבנן באיסור דרבנן כי האי לקולא ומ"מ דוקא כשרצו ב"ד לאסור אבל אם גזרו ב"ד במקום בית דינם) בחרם ובארור שלא לאכול דבר זה א"כ הוי דאורייתא דיש כח ביד ב"ד לקנוס () [כ"ז איירי בימיהם שניתנה להם רשות ע"ז מדינא דמלכותא] אפי' שלא מן הדין אם דעתן למיגדר מילתא וא"כ בכה"ג הוי ספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל והעתקתי כל דבריו לפי שיש בהן כמה חלוקי דינים ומ"מ מה שהשיג על הרא"ש אינו כלום דהרא"ש לא קאמר אלא דנ"מ לענין נדר לזמן אבל מענין הולכים בנדרים אחר לשון בני אדם לא מיירי דזהו פשוט בכל מקום שהולכים בנדרים אחר ל' בני אדם אלא מיירי במקום או בזמן שאין ל' בני אדם כן שהרי בנדרים הולכים אחר ל' בני אדם כפי המקום וכפי הזמן וכמו שנתבאר בסי' הקודם ומ"מ נתבאר מדברי מהרש"ל שיש לחלק בין תקנה בחרם לסתם תקנה ובין יחיד לקהל ושלא כדברי הרב:

סעיף ד

שלא נתכוין אלא כו'. הלכך אסור בסעודה זו ותו לא:

סעיף ה

מי שנדר כו' מחמת חולי שהיה לו ומת החולה ע"ל סי' ר"ך סט"ו בהג"ה ומ"ש שם:

סעיף ו

הסכמה כו'. ע"ל סי' רכ"ח סעיף ט"ו:

סעיף ז

שלא ידור כו'. ע"ל סי' ריז סל"ב בהג"ה:

בתשובת מבי"ט ח"א סי' קפ"ח דף ע"ח ע"ג מי שנשבע שלא יאכל חוץ מביתו אם נלך אחר כוונתו שלא היתה אלא באותה מדינה ולא במדינה אחרת זה אינו כי מה שהולכים אחר כוונת הנודר הוא במה שיש בו משמעות ב' לשונות כמו חרם (לעיל סי' ר"ח) אבל מי שנודר על איזה דבר אינו נאמן לו' לא נתכוונתי לאסור עצמי בדבר זה אלא בעיר זה ולא בעיר אחרת כי סתם נדר שבגופו הוא בכל מקום וה"ל לפרט כו'. ועיין עוד שם כמה דינים. מיהו אם רואים הדבר שבגללו נדר כגון שהיו אנשים רעים באותו עיר ונדר שלא יאכל בביתם וכיוצא בזה הולכים אחריו:

סימן ריט

סעיף א
מי שנדר כו'. ר"ל שהתפיס בדבר אחד שאמר דבר פלוני אסור עלי אם לא אשא אשה דאל"כ הוי לשון שבועה ואינו נדר כלל. פרישה. מיהו נראה דהאידנא בכל ענין הוי נדר כדלעיל ס"ס ר"ו (ע"ל סי' רי"ח ס"ק ב') וע"ש די"א ג"כ דמהני מדין ידות אם הוציא לנדר בלשון שבועה:

סעיף ב
ולא קבע זמן כו'. ל"ד אלא ה"ה קבע זמן לישא אשה תוך שנה וכה"ג אין מחייבים אותו אלא לישא אשה ההגונה לו כ"כ בתשובת מבי"ט ח"ב סימן ק"ד דף נ' ע"ג:

סעיף ג
כל זמן כו'. שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם יותר שיוכל לשכור וכל הנדרים אינם הולכים אלא אחר כוונת הלב וכיון שבתחילת הלמוד כ"כ ראוי והגון אף שלא הגיע למדרגות הרבנות כמו א' מגדולי הרבנים דלא נתכוין זה אלא לראוי לו. שם:

סעיף ד
אסור בו לעולם כו'. כתוב בד"מ שנראה מהגמ"ר דשבועות דדוקא בנדר אמרינן הכי כיון דאסר חפצים עליו אבל שבועה דאסר נפשיה אחפצא דמי לנזירות דסתמא ל' יום מיהו מסיק שם בשם הרא"ש ס"פ שבועות שתים דגם בשבועה אסור לעולם וכן מבואר בהרא"ש שם והשתא ניחא דל"ק מה שכתב הב"ח כ"כ הרא"ש ס"פ שבועות שתים מסברא ולפע"ד דין זה מבואר פ"ק דנדרים דף ד' כו'. דבש"ס אין מבואר רק בנדרים והרא"ש מיירי בשבועות וכ"כ הרב לקמן סי' רל"ז ס"ד בשבועה דאם נשבע סתם אסור לעולם:

סימן רכ

סעיף א
מעל"ע. מאותה שעה שנדר:

סעיף ב
שאני טועם היום כו'. וה"ה אמר קונם יין שאני טועם יום זה דינו כאומר היום כדאיתא בסמ"ק ובתשו' מהר"ל ן' חביב סימן ט' דף כ' ע"ב ומביאם הב"ח:

סעיף ג
וצריך שאלה לחכם. אבל א"צ פתח משא"כ בנודר יום אחד עכ"ל פרישה. עוד נ"מ דכאן א"צ שאלה רק מדרבנן ובנודר יום אחד צריך שאלה מדאורייתא וע"ל סימן ר"ח ס"ב:

סעיף ד
וא"צ התרת חכם. ולא גזרינן משום יום אחד משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כך הוא שאין איסורו כשאר נדרים שכבר קבעו לו חכמים זמן הלכך אפילו שרית ליה כשתחשך בלא שאלה לא אתי לאחלופי בנודר יום אחד שדיני תענית ונדרים חלוקים הם ולא אתי לאחלופי מה"ט נמי המקבל עליו להתענות א' בשבת אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות דודאי להתענות כמו שאמרו חכמים נתכוין דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך. כן כתב הר"ן:

סעיף ה
לא אוכל אותו היום. ועשה אותו דבר ביום פלוני מותר בלילה וצריך שאלה לחכם:

סעיף ו
ולילה שבינתים. דכיון שהתחיל נדרו לא פקע ואם עמד בלילה והתחיל הנדר אסור בלילה וביום שלאחריו ובלילה שניה וביום שלאחריו כ"כ הרא"ש בתשובה וכ"כ הב"ח:

סעיף ז
או קודם לו. או אחר כך ואפילו היה עומד ביום השבת ונדר שבוע זו אינו אסור אלא באותו שבת לבד ולמחר מותר מיד וכן בחדש כדלקמן סעיף ו' גבי שנה וכן כתב מהר"ל ן' חביב שם:

סעיף ח
שבוע זה. או שבת זה כדאיתא בש"ס שהוא נמי שבוע:

סעיף ט
שבוע זה. וה"ה אמר קונם יין שאני טועם השבוע או החדש או השנה דינו כאומר שבוע זה או חדש זה או שנה זו כמו גבי יום באומר היום וכ"כ ר"ל ן' חביב בתשובה שם ועיין לקמן סס"ק ט"ו וכתוב בתשובת מבי"ט ח"ב סי' ק"ד דף נ' ע"ג דאם אמר זאת השנה נמי היינו עד ר"ה ופשוט הוא וכתב עוד שם וה"ה אם אמר עד שנה דינו כזאת השנה ואין זה מוכרח:

סעיף י
ומותר אח"כ. והב"ח פסק כהר"ף בסמ"ק וכהברטנורה דשבוע זה ובחדש זה נמי צריך שאלה בסוף השבוע והחדש ע"ש:

סעיף יא

אסור מעל"ע. כלומר שבעה ימים מעל"ע משעה שנדר:

סעיף יב

אפילו ר"ח ב' ימים כו' כיון שבלשון כו'. ולפ"ז אם היה עומד בר"ח הראשון ואמר חדש זה אסור גם מר"ח הראשון ואילך דכיון שבלשון בני אדם קורין אותו ר"ח א"כ הוא בכלל החדש של הבא וכן פירש רש"י בש"ס דף ס' ע"ב וגם הרא"ש שם הביא פי' זה ואע"ג שפי' שם פי' אחר מ"מ לענין הדין הוא אמת וכ"נ מדברי הרא"ש ע"ש וע"ל סי' רכ"ח סמ"ח:

סעיף יג

אסור מיום ליום כו'. משמע משעה שנדר אסור מיום ליום כגון אם נדר בחצי יום ט"ו לחדש תמוז אסור עד חצי יום ט"ו לחדש אב אע"פ שאינו אלא כ"ט ימים שתמוז הוא חסר מ"מ הוא חדש שלם מיום ליום וכן פי' הרא"ש אם עמד בח' לחדש ואמר חדש עלי אסור עד ח' לחדש הבא אבל הרמב"ם פ"ט מה"נ והסמ"ג לאוין רמ"ב ור' ירוחם ני"ד ח"ו כתבו אם אמר חדש א' אסור משעה שנדר עד תשלום ל' יום גמורים מעל"ע ונראה דהם מיירי בסתם חדש שהוא שלם וכמ"ש סי' קפ"ט ס"ק ל' ולכך צריך ל' יום אבל בחדש חסר מודים דסגי בכ"ט יום תדע שהרי במשנה מבואר אם אמר חדש א' אסור מיום ליום א"כ משמע דלעולם סגי במיום ליום אלא ודאי כדפי':

סעיף יד

אסור מעל"ע. משעה שנדר:

סעיף טו

ואם נתעברה כו'. מדברי הסמ"ע בח"מ סי' שי"ב ס"ק כ"ב נראה מבואר דהיינו דוקא בעומד באמצע השנה או קודם אבל בעומד בר"ה ואמר שנה א' אינו אסור אלא יב"ח דאל"כ הל"ל שנה זו אבל כשאינו עומד בר"ה לא הוה מצי למימר שנה זו דא"כ הוה משמע רק עד ר"ה ובאמת ר"ל שנה תמימה ע"ש ונ"ל גם דעת הר"ן כן דבנדרים ריש דף ס"א כתב בפשיטות דאי אמר שנה א' ועומד בר"ה לא מיתסר בעבורה (וכדמוכח שם בש"ס הכי לפירושו ומשמע שם שאין לו פירוש אחר בש"ס רק זה ע"פ) וכן כתב אחר כן בדף ס"ג דעיקר רבותא דתנא דאפילו נזכר מתחלת השנה כיון דקאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעיבורה דהיינו י"ג חדש כו' ומ"ש בסוף דבריו ואני חוכך עוד לומר דאפילו בנודר שנה אחת סתם אסור בעיבורה דמסתמא שנה זו משמע כו' קאי אעומד באמצע השנה דמיירי לעיל מיניה בסמוך ולאפוקי מדברי הרשב"א שהביא שם. כן נראה לי ברור בדברי הר"ן וע"ש בר"ן גופיה ודו"ק כי הב"י

הביאו בקצרה ודלא כהסמ"ע שם שכתב אף על פי שבר"ן משמע שאינו מחלק בהכי כו' ודלא כהב"ח שכתב וכבר האריך הר"ן כו' הלכך אם עמד בר"ה בין אמר שנה זו בין אמר שנה אחת או שנה סתם או השנה אסור י"ג חדש כו' שוב מצאתי בתשובת רבי אהרן ששון ס"ס קנ"ב שפלפל בדברי הר"ן והניחם בקושיא ולפע"ד הדבר ברור כמו שכתבתי מיהו היכא דאמר שנה אחת מיום זה מונין י"ג חדש אפילו עומד בר"ה וכמו שכתב הר"ן (גם מ"ש הב"ח אבל עומד בחורף ואמר שנה זו אינו אסור אלא עד תשרי ואסור גם כן בחדש העיבור ואם עמד בניסן פשיטא דכיון שעבר חדש העיבור בשעה שנדר אין חילוק בין שנה מעוברת לאינה מעוברת ובין אמר שנה אחת או השנה או שנה אינו אסור אלא יב"ח עכ"ל) מבואר מדבריו דהשנה כשנה דמי וכ"כ אחר כך מיהו משמע ודאי דכשעמד בחורף ואמר שנה אחת או השנה או שנה אסור י"ג חדש אפילו לא ידע שהשנה מעוברת כו' עכ"ל דבריו צ"ע דודאי השנה כשנה זו דמי וכמ"ש בס"ק ט' וכ"כ הרא"ש והר"ן בנדרים ריש דף ס"א דבהשנה אינו אסור אלא עד תשלום השנה דהיינו עד ר"ה וכן מוכח בש"ס שם גבי אלמא שנה כהשנה דמי ויום נמי כהיום דמי כו' ע"ש (וכן הוא ברשב"א ור"ן בדף ס"ג ע"א ע"ש) וע' בתשובת ן' לב ח"א דף נ"ו:

סעיף טז

עד סוף אדר שני. בין ידע שהיא מעוברת או לא לכ"ע אסור עד סוף אדר שני דב' אדר חד ירחא חשיבי. וכתב הב"ח דאם אמר עד חצי אדר דינו כאומר עד אדר דדוקא באומר עד סוף אדר משמעו עד סוף כל מה שנקרא אדר דהיינו עד סוף אדר שני עכ"ל. ונראה לפ"ז דה"ה באומר עד כ' או כ"א אדר דינו כאומר עד אדר:

סעיף יז

ולהרמב"ם כו'. וצ"ע דבח"מ סימן מ"ג סעיף כ"ח כתב בסתם ב' שטרות שנעשו בשנה מעוברת אחד כתוב בו אדר סתם ואחד כתוב בו אדר ב' ואין ללוה נכסים כנגד שניהם נותנים למי שכתוב בו אדר סתם ע"כ ולא הביא סברת הרמב"ם כלל. וכן בא"ח ריש סימן תכ"ח ובא"ע סימן קכ"ו סעי' ז' כתב הרב בסתם דסתם אדר הוא אדר ראשון ובש"ס ס"פ קונם מדמי להדיא נדרים לשטרות. וכ"כ בעט"ז דלהרמב"ם גם בשטרות סתם אדר הוא אדר ב' ופשוט הוא ודאי דהתם עדים ידעי שהשנה מעוברת. וכ"כ הרא"ש בפירושו בנדרים ד' ס"ג בסוף ע"א כשהוא יודע שהשנה מעוברת סתם אדר אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור שנה כו'. ולענין דינא כיון דהב"ח פסק בא"ע סימן קכ"ו לענין גטין דהגט פסול מספק א"כ גם בנדרים יש להחמיר באיסורא דאורייתא כסברת הרמב"ם ותו דדעת התוספות ס"פ קונם נראה גם כן כהרמב"ם וז"ל סיפא דידע דמעוברת

ונדר עד אדר וקאמר דאדר סתם היינו אדר שני דחדש העיבור אדר ראשון הוא ולא אדר השני תדע שהרי אדר הראשון שלשים יום ושני כ"ט ועוד דמגילה ופורים בשני אלמא ראשון חדש העיבור עכ"ל מדכתבו תדע כו' אלמא דס"ל להלכה דסתם אדר הוא אדר ב' וכ"כ מהרי"ו בדינים והלכות סימן ה' דאמרינן בנדרים הנודר עד אדר אם לא ידע שהשנה מעוברת עד אדר הראשון ואם ידע שהשנה מעוברת עד אדר שני וה"נ הכא ידע עכ"ל וכ"כ בתשובת מהר"מ מינץ ס"ס ט' כשמזכיר אדר וידע בעיבור שתא אמרינן דאדר שני קאמר כיון דאדר ראשון הוא חדש העיבור כדפי' אמרינן האי גברא מדלא פירש סתמא קאמר דהיינו אדר ב' עכ"ל. עוד הביא שם לשון סימני א"ז בהמשכיר בית לחבירו עד אדר זה אומר עד אדר ראשון וזה אומר עד שני חולקים ביניהם ע"כ וכתב עלה דצ"ע בסוף פרק קונם ולי נראה דהא"ז ספוקי מספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר וכמ"ש הרמב"ם וסייעתו או כרבי יודא וכמ"ש הרא"ש וסייעתו ולכך פסק דיחלוקו והלכך בשני שטרות שנעשה בשנה מעוברת נמי נראה להלכה דאין נותנין למי שכתוב אדר סתם אלא יחלוקו וכדין שני שטרות שזמנם ביום אחד וכמו שנתבאר בח"מ סימן ק"ד סעיף י' גם בתשובת מהר"מ מינץ סימן ג' הביא דברי הרמב"ם וכתב כיון דאביי מתרץ הכי ותניא נמי הכי לכן נראה לי דטוב לכתוב בפירוש אדר א' כו' מיהו ודאי לכתחלה יש לכתוב בשטרות בפירוש אדר הראשון לכ"ע וכ"כ בתשובת מהר"מ מינץ שם וכן הוא בהגהת מנהגים גבי דיני ארבע פרשיות סימן מ"ד ודלא כנראה מדברי הרב והלבוש בא"ח ר"ס תכ"ח ולפ"ז כשמברכין החדש אדר הראשון יש לומר בפירוש אדר ראשון ולא סתם אדר כמו שנוהגים מקצת חזנים וכ"כ מהרי"ל בסוף הלכות פורים כשמברכים אלו שני חדשים בב"ה קורין לראשון אדר א' ולשני אדר ב' וכן כותבין בגטין וכתובות ושטרות עד כאן והכי נהוג:

סעיף יח

האוסר עצמו בדבר כו'. כתב הב"ח שדקדק הטור וכתב בדבר כו' והוי ליה למימר בקיצור נדר עד פסח אלא דלפי שמתחלת הסימן ועד עתה מיירי בקונם יין אבל דין זה אינו בנודר מן היין אלא מדברים אחרים דוקא דבנודר מן היין אף באומר שיהא פסח או פני פסח אינו אסור אלא עד שיגיע הפסח דהלכה כר"י דבמשנה ס"פ קונם יין שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין וכדפסקו הרא"ש והטור לקמן עכ"ל מיהו מדהשמיט המחבר לקמן דברים אלו משמע דסבירא ליה כהרמב"ם וסייעתו דאפילו ביין אסור עד שיצא פסח וכ"כ הב"ח לקמן. וכתוב בתשובת מהרי"ל סימן קל"א באחד שנדר מהיין והתנה חוץ משבת וי"ט אסור ביין של הבדלה וע"ש:

סעיף יט
אלא עד שיגיע כו'. פסק הב"ח דכל היכא דאינו אסור אלא עד שיגיע כגון עד הפסח לד"ה ובעד פני להרמב"ם וכן עד הגשם (לקמן סעיף י"ח) בכלן צריך שאלה לחכם דלמא לא ידע להפריש ביניהם ע"ש:

סעיף כ
עד הקציר כו'. קצירה שייך בתבואה ובצירה בענבים ומסיקה בזיתים:

סעיף כא
עד שיגיע. הקצירה בפועל לא עד שיגיע זמן הקצירה ואין קוצרים וע"ל סי"ח גבי עד הגשם. ב"ח:

סעיף כב
בכל לשון שיאמר כו'. כלומר אף על פי שאמר שיהי':

סעיף כג
בין להחמיר. כגון שהלך למקום שממהרין הקציר בין להקל כגון שהלך למקום שמאחרים אותו. כצ"ל:

סעיף כד
רובו קציר שעורים כו'. ול"ד לספק דלעיל סי' רי"ז ס"ג וסי"ז דהתם מספקינן במה היתה מחשבתו אם לרוב לשון העיר או לרוב ספוק העיר ואזלינן לחומרא אבל הכא ודאי דאחשיב הוא לאנשי עירו וקורא סתם למה שהוא הרוב בעירו עכ"ל עט"ז כיוצא בזה כתב הב"ח ע"ש וע"ל סימן ר"ח ס"ק ג':

סעיף כה
אם חשוב זמנו קבוע. ואם אמר עד שיהא אסור עד שיצא וכן אם דחה זמן המשתה אסור עד שיהא ממש כמ"ש הר"ן סוף דף ס"ב:

סעיף כו
זמנו קבוע. או לא כיון שבידו לדחותו:

סעיף כז
ואפי' כו'. נראה שהרב למד זה מהדין שאח"כ בנדר עד שיהא בנו בר מצוה ואפשר לחלק דהתם זמנו קבוע עד שיהא בן י"ג שנים אבל הכא בידו לאחר או להקדים זמן הנשואין ואם כן לא היתה כוונתו אלא עד שיעשה המשתה ולא על הזמן ואף בנודר עד שיהא בנו בר מצוה מסיק בת"ה שם דנראה דשרי מיד כשמת אלא דאחר כך כתב דיש להתיישב בדבר דיש לו דדמי לגט באומר ה"ז גיטך אם לא באתי עד י"ב חדש ומת בתוך

יב"ח דאינו גט אלא לאחר יב"ח דגזרינן מת אטו לא מת וה"ה הכא ע"ש. ולפע"ד ל"ד כלל דהכא עיקר כוונתו היה שנדר עד שיזכה שיהא הבן בר מצוה ומיד כשמת בטל נדרו והוה כאלו אמר הריני נודר עד שיחיה בני ויהא בר מצוה (וכ"ש בענין השאלה דמיירי שם בת"ה שנדר בשעת שהיה בנו חולה ואחר כך עמד הבן מחולי זה ואחר כך כמו שנה או שנתים נפטר מחולי אחר עיקר כוונתו היה שיזכה שיהא הבן בר מצוה) (ואפשר גם הרב לא מיירי בנדר כשהיה בנו חולה והיינו דכתב סתמא אם נדר עד שיהיה בנו בר מצוה כו') והגע עצמך בגט אם אמר ה"ז גיטך אם ימות פלוני תוך י"ב חדש ומת תוך יב"ח וכי גזרינן בהא מת אטו לא מת ודוקא באם לא באתי גזרינן הכי וכ"ש כאן בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם שמשמע כל זמן שיחיה הבן כך היה נראה להלכה גם בנדר עד שיהא בר מצוה אלא שכבר הורה זקן ואין משיבין את מהרא"י אבל להחמיר גם במשתה בנו אין לנו וכמ"ש וצ"ע. שוב מצאתי בספר ב"ה שכתב על דברי הת"ה הנ"ל וז"ל ולי מישר' שרי לשתות יין מיד אחר מיתת בנו והתם שאני דאיכא למיגזר אטו לא מת וכמ"ש התוס' שם ע"כ:

סעיף כח

עד שישמרו הסכינים כו'. פי' שכבר עבר כל זמן קציצתו:

סעיף כט

ה"ז אסור עד זמן הגשמים כו'. והרא"ש והטור והראב"ד פסקו דאינו אסור אלא עד רביעה ראשונה וכן פרש"י בנדרים סוף דף ס"ב:

סעיף ל

עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסליו. רביעה שלישית להרמב"ם והמחבר:

סעיף לא

מי"ז במרחשון. שהוא רביעה ראשונה וכל זה לדעת הרמב"ם אבל הרא"ש והטור פסקו כרבי יודא דרביעה ראשונה הוא שבעה במרחשון ושניה בי"ז בו ואם אמר עד הגשם אסור עד ז' במרחשון ואז מותר בין ירדו בין לא ירדו ואם אמר עד הגשמים או עד שיהא הגשמים אסור עד שירדו ברביעה שניה (וכן דעת ר' ירוחם ני"ד ח"ו אלא שיש שם ט"ס בלשונו ע"ש) והמחבר והרב השמיטו דעתם משום שתמה בב"י היאך פסקו כר' יודא לגבי ר' יוסי אבל באמת תמהני על תמיהתו שהרי מבואר בש"ס בנדרים (דף ס"ג ע"א) למאי נ"מ לשאלה ולנדרים ולתענית ובשאלה קי"ל שהוא בשבעה במרחשון וכמ"ש הט"ו בא"ח ריש סי' קי"ז והוא מוסכם מכל הפוסקים וכ"כ רש"י רפ"ק דתענית (דף ו' סוף ע"א) נראה לר' דה"ג אמר רב חסדא הלכה כרבי יודא דאמר ראשונה בז' במרחשון

ואז מתחילין לשאול כדלקמן עכ"ל וכן מוכח שם בש"ס דאמר רב חסדא הלכה כר"ג דשואלין בז' במרחשון והכי קא פסיק הלכתא בש"ס (שם דף י') ואדרבה על הרמב"ם יש לתמוה שבפ"ב מהל' תפלה פסק דשואלין בז' במרחשון והיינו כר' יודא וכאן פסק דרביעה ראשונה היא בי"ז במרחשון וכן על המחבר אלא שיש ליישב בדוחק וצ"ע. ונ"ל שמטעם זה נהגו לברך בה"ב בשבת ראשון שאחר ר"ח מרחשון שאע"פ שכתב מהרי"ו בדינין והלכות סי' י"ב שאין להתחיל להתענות בה"ב עד י"ז במרחשון דהוי רביעה ראשונה והכי איתא בספר אבי"ה וכן ראיתי ממהרי"ל ז"ל עכ"ל והביאו בהגה' מנהגים מ"מ כיון דקי"ל דרביעה ראשונה היא ז' במרחשון וכמ"ש אם כן יש לברך ברביעה ראשונה ואם כן לעולם אין פוסקין תענית בה"ב קודם ז' במרחשון:

סעיף לב

ובגולה כו'. וכן כתב הרא"ש וטור ונראה דלטעמייהו אזלי דס"ל דרביעה ראשונה היא בז' בחשון בא"י ושנייה בי"ז בו אם כן חזינן דשנייה מרוחקת מהראשונה י' ימים אם כן כיון דאמרינן בפ"ק דתענית (דף י' ע"א) ובגולה שואלין ס' יום אחר התקופה אם כן הרביעה השניה הוא ע' יום אחר התקופה דאל"כ מנין להם זה דבגולה הרביעה שנייה שבעים יום אחר התקופה ולפי זה הרמב"ם והמחבר דכתבו דהראשונה י"ז בו והשנייה כ"ג בו אם כן אין כאן אלא ו' יום בין א' לב' אם כן הרביעה ב' בגולה אינו רק ו' ימים אחר הרביעה ראשונה ואם כן קשה על הרב שכתב דברי הרא"ש וטור אחר דברי הרמב"ם והמחבר וצ"ע:

סעיף לג

ס' יום כו'. והכל לפי המקום שנדר בו כן כתב הרא"ש וטור ור' ירוחם:

סעיף לד

אסור ביום טוב וכו'. אף על גב דהוא חג בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב מ"מ בלשון בני אדם הוא בכלל החג:

סעיף לה

אם תלכי לבית אביך כו'. ע"ל סי' רל"ה ס"ב:

סעיף לו

אסור ליהנות ממנה עד הפסח. אבל לאחר הפסח מותר אפי' הלכה:

סעיף לז

אסורה ליהנות מיד. שמא תלך ותעבור למפרע:

סעיף לח
ומותרת לילך. ליהנות משהגיע פסח וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמא תהנה ממנו אחר הפסח דאדם נזהר בנדר ואינו נזהר בתנאי נדר עכ"ל פרישה והכי אמרינן לקמן ס"ס רל"ט ע"ש:

סימן רכא

סעיף א
אפילו בבקעה כו'. אף על פי שאין אדם מקפיד עליו דקי"ל אפי' ויתור אסור במודר הנאה וכתב הב"ח נראה דאם אינו מקצר דרכו ליכא הנאה ושרי דלא גרע מפורע חובו דבסמוך עכ"ל ול"נ דל"ד דבפורע חובו לא מתהני כלום ולא הוי אלא גרמא אבל הכא דמתהני בעצמו בדריסת הרגל אסור וכן משמע ממה שכתבו רש"י והרא"ש והר"ן לקמן גבי אמר הנאה המביאה לידי מאכל דאסור לעבור דרך שדהו לקצר דרכו ללכת לבית המשתה ולא כתבו כן ברישא דמתני' אלמא דוקא התם לא מיתסר אלא כשמקצר דרכו משום דאל"כ ליכא הנאה המביאה לידי מאכל כשמקצר דרכו לאכול מהרה אבל הכא דאסור בכל הנאה א"כ בדריסת הרגל אסור בכל ענין ואע"ג דרש"י פי' גם במתני' דריסת הרגל לעבור בחצרו ולקצר דרכו נראה דלאו דוקא קאמר דהא לקמן סוף סעיף ד' מוכח דדריסת הרגל אסור בכל ענין והוא מהש"ס ודו"ק:

סעיף ב
ואסור ללעוס חטים כו'. אע"ג דאינו אוכל מ"מ הנאה מגוף המאכל היא:

סעיף ג
בכ"ד שמשכירין כו'. דכיון דדרך להשכיר כיוצא בהם והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאו לידי מאכל. הרא"ש:

סעיף ד
וכן אסור לחמם ידיו בככר שלו. תמיה לי מנ"ל הא דבירושלמי לא מבעיא אלא בנדר מן הככר מהו לחמם בו ידיו ולא איפשטא ולחומרא משום דכיון דנדר הנאה מן הככר שמא אסור גם בחמום אבל באמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי משמע דמותר דחמום לאו הנאה המביאה לידי מאכל הוא. שוב ראיתי בעט"ז שהשמיט זה ואולי כוון למ"ש:

סעיף ה
קרדום כו'. ואיתא בירושלמי ר"פ אין בין המודר דמותר להשאילו כוסות וקערות ותמחויים שאינן מהנין את המאכל אבל מכנסין האוכל לפסי' (כלומר לאלפסין) וקדרות

אסור לטחון ולדרוך לקצור צריכא (כלומר מבעיא) ולבצור צריכא ומביאו ב"י וצ"ל דקורדם שמבקעין בו גרע טפי לפי שהוא מהנה האוכל ומתקנו שא"א לבשל בלא עצים א"כ הקורדם שמבקעים בו עצים מתקן המאכל אבל כוסות וקערות ותמחויין אינם מהנין המאכל שכבר המאכל נתקן כהלכתו אלא שנותנו לקערות וכוסות ותמחויים והלכך אלפסים וקדרות אסורים לפי שהמאכל מתבשל בהן והן מתקנים המאכל תו איתא התם בירושלמי רבי בון ברבי חייא מעתה אסור להשאיל לו מעות שהוא כנותן לו מעות ליקח בו ככר:

סעיף ו

יכול כו'. היינו דוקא שלא מדעתו וכן כתב הר"ן והביאו בית יוסף בסימן רי"ז וכן פשוט בפוסקים שבסי' זה והב"ח פסק כר"ח ור"ת והרא"ש וטור דאסור לפרוע חובו כשהוא בשטר או משכון כיון שהוא חוב ברור דלא אמר חנן אלא במזונות אשתו ובניו וכיוצא בו בחוב בע"פ וכן נראה דעת הסמ"ע בח"מ ר"ס קכ"ח ס"ק ג'. וכתב עוד הב"ח מיהו כשהחוב הוא שלא יכוף אותו לפרוע אלא לכשירצה הלוה יפרענו מדעתו אפילו היה לו ש"ח או משכון יכול לפרוע במודר ונראה דבמשכון דומיא דשטר מיירי שיכול לפרוע בעדו ויחזיק המשכון לעצמו ולא יתננו ללוה דנהי שהתנה שלא יכוף אותו לפרוע מכל מקום אינו חייב להחזיר לו משכונו בחנם אלא אם התנה כן או במודר צריך המדיר הפורע להחזיר ללוה בחנם וק"ל וע"ל סימן רכ"ג ס"ק ה':

סעיף ז

צריך להחזירו כו'. ואפי' היה המלוה דוחקו לפרוע אמרינן דהיה הלוה מפייסו ומוחל לו כך כתב המחבר בח"מ ר"ס קכ"ח:

סעיף ח

ויכול לזון כו'. אף על גב דמודר מתהני שאין צריך לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא היא ועוד שהיו יכולים לצמצם להתפרנס ממעשה ידיהם או לחזור על הפתחים:

סעיף ט

אבל אסור לזון בהמתו. אפילו במזונות יתירים כדי לפטמה אסור שהרי מעלה בדמיה וה"ל הנאה גמורה:

סעיף י

ליטול שכר עליה. כדלקמן סימן רמ"ו ס"ה:

סעיף יא

בכוס של בית האבל. והוא של המודר והשמוש אינה הנאה כל כך:

סעיף יב
ויש חולקין כו'. ואף על גב דהאידנא אף על המדרש אסור היינו בחנם אבל בשכר מותר וקמ"ל די"א דאפילו אמר שילמדנו מותר מיהו אם נכסי שניהם אסורין זה ע"ז אסור בכל ענין כדבסעיף שאח"ז וכ"כ העט"ז:

סעיף יג
ומתירים כו'. והב"ח פסק כסברא הראשונה דבכל מילי דהתירו חכמים לעשות למודר כדלעיל מתחלת סימן זה ע"כ אין זה אלא כשהמדיר עושה מעצמו א"נ שהמודר אמר כל הרוצה לעשות כך וכך יבא ויעשה אבל לעשות שלוחו בפירוש או לומר לו כל השומע קולי יבא וילמדני אסור כיון דשליחותיה קעביד וע"ל סעיף ח':

סעיף יד
בכל דבר מצוה. משמע דוקא דבר מצוה וכ"כ רבי' ירוחם ומביאו ב"י וד"מ וכתוב בעט"ז הטעם כיון דמצוה היא לא נהנה דמצות לאו ליהנות ניתנו:

סעיף טו
קטנה או נערה. אבל מותר למסור בו בתו בוגרת אף ע"פ שמשיאה ואינה עוברת על דעתו שרי. הרא"ש:

סעיף טז
מותר לישא בתו. אפילו קטנה ונערה:

סעיף יז
אלא מחזיר לו בחנם. וא"צ שתפול הנאה להקדש ואם בעל האבידה אינו רוצה לקבל בחנם תפול הנאה להקדש וכן כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה דצריך ליתן השכר ואם המחזיר אינו רוצה בשכר יפול שכר להקדש. ב"י והאחרונים:

סעיף יח
לצוות לו. כלומר לחבר לו:

סעיף יט
לא ישב אצלו. שאם ישב אצלו המבקר בחנם מוותר היה לו שכרו ומהנהו אם לא יטול שכר. רש"י. משמע דוקא בחנם אבל אם יושב בשכר שרי וכ"כ הרא"ש והר"ן ופשוט הוא ודלא כהעט"ז שכתב דאפילו נותן לו שכר אסור:

סעיף כ
אפי' אם יש כו'. שלא מכל אדם זוכה להתרפאות:

סעיף כא
לא ירפאנו בחנם. אבל בשכר יכול לרפאותו אפי' יש רופא אחר מטעמא דלעיל וכ"כ העט"ז ופשוט הוא.

סעיף כב
ואפילו אם אין כו'. דמ"מ מהנהו אבל גופיה מצוה קעביד.

סעיף כג
אבל יכול לומר סם כו'. מיהו דוקא שיהא הסם מבעל הבהמה. ב"י בשם הר"ן:

סעיף כד
יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקרו ואם כו'. כצ"ל ור"ל אפילו במקום שנותנין שכר על הישיבה מותר לישב שם בחנם דלא אסר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו:

סעיף כה
שהדירו שמעון מנכסיו. והלכך אע"ג דהמודר הנאה אסור בדריסת הרגל מ"מ כאן אמדינן דעתיה דהחולה דמחיותיה לא אדריה אבל היכא שהמבקר אסר על עצמו נכסיו של חולה לא יכנוס לביתו כלל כיון דאסור בדריסת הרגל דבכה"ג ליכא אומדנא. ר"ן:

סעיף כו
נכנס ראובן לבקרו. מעומד אבל לא מיושב כצ"ל:

סעיף כז
אבל לא מיושב. כיון דאפשר בעמידה:

סעיף כח
חלה בנו. של שמעון אינו נכנס לביתו של שמעון כלל. לפי שביתו אסור בהנאה על ראובן וקמתהני מדריסת הרגל ונהי דמחיותיה לא אדריה מחיותיה דבריה אפשר דאדריה:

סעיף כט
ויכול ראובן להעיד לשמעון. בין הדירו שמעון מהנאותיו בין אסר שמעון על עצמו הנאת ראובן כ"כ העט"ז:

סעיף ל
להעיד כו'. דמצוה שלא לכבוש עדותו באם לא יגיד כו' ואין נודרין לבטל לאוין כדלקמן סימן רל"ט עכ"ל עט"ז וקשה דא"כ מאי איריא עדות כל חייבי לאוין נמי ועוד דמשמע הכא יכול ואין איסור בדבר ואי איתא ה"ל למימר חייב אלא נראה דהכא שאני כיון שנדר הנאה ממנו דנדרים חלים על דבר מצוה כדלעיל סימן רט"ו ואפי' אם אינה חלה או בשבועה הכא כיון דנדר הנאה ממנו ה"ל איסור כולל דחיילא כדלקמן סי' רל"ט ס"ד

א"נ מיירי שעכשיו רוצה להיות עד לראות המעשה כדי להעיד וה"א דאינו רשאי משום שמהנהו קמ"ל דליכא בזה משום הנאה:

סעיף לא

מפני שהוא מהנהו. שהגוף נהנה מהגוף בימות הגשמים:

סעיף לב

אף בקטנה. דבזיעה בעלמא ליכא תוספת חום:

סעיף לג

ומיסב עמו במטה. קטנה אפילו בימות הגשמים ולא חיישינן שמא יישן אצלו ויאכל עמו על השלחן ולא חיישינן שמא יאכל משלו דכיון דהדירו מסתמא שונאים זה את זה טפי מב' אכסנאים שאוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה. הרא"ש. וע"ל סי' פ"ח ס"ק ב':

סעיף לד

ואם דרך כו' מותר. דאפילו יאכל יותר מחבירו אינו נהנה דבלאו הכי נותנים להם כל שבעם:

סעיף לה

שמרפה הקרקע לפניו. ונוח לו לחרוש אחריו:

סעיף לו

ולא ימכור כו'. דגזרינן אטו לא יקנה וכן לא ישאילנו ולא ילונו [כו'] גזירה אטו להשאיל וללות. ש"ס. ופרישה כתב ולא ימכור ולא יקנה ממנו ר"ל זבינא מיצעי ע"ד שנתבאר בר"ס רכ"ז עכ"ל וז"א דדוקא התם דאסר מכל ישראל לא מיתסר משום גזירה אלא בזבינא מיצעא אבל הכא דאסור משום גזירה בכל ענין אסור וכ"כ הב"ח וכן משמע להדיא מהרמב"ם פ"ז מה"נ ומביאו הטור לקמן סימן רכ"ז וכ"כ הר"ן להדיא ריש דף מ"ג ע"ש גם בעט"ז לא כוון יפה שכתב ולא ימכור לו שמא יוזיל לו ויהנהו וכן לא יקח ממנו שמא יקח ביוקר ויהנהו עכ"ל והא ליתא דאפילו אינו מהנהו במכירה אסור משום גזרה וק"ל:

סעיף לז

תפיסת יד. דמקבל (בעיסקא) [בטסקא]. ש"ס. ופירש"י והרא"ש דהיינו שהשוכר קבלו לתת ממנו מס בכל שנה ושנה והר"ן פירש שאינו נוטל חלק ידות בריוח המרחץ אלא נותן לו דבר קצוב בכל שנה. והרמב"ם והסמ"ג מפרשים דהיינו שאין למשכיר אלא דמי השכירות בלבד ולא נשאר לו בגוף המרחץ שום שיור וכדאיתא בב"י:

סעיף לח
מותר. לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו:

סעיף לט
אבל אם אסרו בפירוש כו'. כתב הפרישה סל"ט דאפילו הי"א והרא"ש דבסעיף שאח"ז מודה הכא כיון שאינו אוסר המרחץ על השוכר אלא על שמעון דעלמא וליתא דהא הי"א והרא"ש דלקמן כתבו ליישב הא דאמרינן בש"ס גבי דין דהכא אם אין לו תפיסת יד מותר דאיירי בקונם וכן משמע בתוס' ר"פ השותפין והרא"ש דאין חילוק ודעת הר"ן אדרבה להיפך דעל השוכר יכול לאסור וכן כשאוסר אותו על כל אדם שהשוכר בכלל משום דכיון דקונם מפקיע מידי שיעבוד אסתלק ליה שעבודא דשוכר לגמרי אבל לאסור אותו על אחר לאו כל הימנו דכיון דאשתייר ליה שיעבודא דשוכר כשהוא נהנה לא מן המדיר הוא נהנה אלא מן השוכר וכן מסיק הריב"ש בתשו' סי' שנ"ה וכתב שזה נראה נכון:

סעיף מ
המשכיר בית לחברו. ואין לו בו תפיסת יד:

סעיף מא
לא חל. לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו:

סעיף מב
י"א כו'. סברא זו כתב הטור בשם ר"ת ושמסקנת הרא"ש כסברא האחרונה נראה שהבין שמ"ש הרא"ש בפ' השותפין מכאן הורה ר"ת כו' עד אבל אם אסרוהו בפירוש אסור הכל הוא מדברי ר"ת ומ"ש אח"כ א"נ יש לחלק כו' הוא מסקנת הרא"ש והא ודאי ליתא מכמה הוכחות למעיין בהרא"ש ואין להאריך אלא הדבר פשוט הוא דדעת ר"ת דאפי' אוסרו בפירוש אינו יכול לאסור בקונם וקשה והא אמרינן בערכין כו' עד סוף הענין הוא הכל מדברי הרא"ש ואדרבה מסקנת הרא"ש הוא דעת ר"ת וכ"כ התוספות והר"ן בשם ר"ת להדיא גם בתשו' הריב"ש ר"ס שנ"ה שכתב השואל בנדרים פ' השותפין כתב הרא"ש בשם ר"ת דבפירוש אסור והרא"ש הסכים דאפילו פירש מותר בקונם אבל לא בהקדש כו' נראה דהשואל נמשך לדברי הטור ולא דק גם הריב"ש השיב לו שם מ"ש אתה בשם ר"ת כ"כ התוס' ור"ת ז"ל תירץ בע"א וחילק בין קונם להקדש דבקונם יכול לאסור כו' עיין שם ותימה שלא השגיח שום א' ממפרשי הטור בזה:

סעיף מג
וי"א שאפי' כו'. כתב הב"ח הטעם דהמקדיש את הבית ממש אלים כח הקדש להפקיע מידי שעבודא דשוכר דהקדש וחמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד משא"כ באיסור

קונם בעלמא דאינו הקדש ממש דלא מפקיע מידי שעבוד דשוכר עכ"ל וכיוצא בזה כתב הפרישה ולא ביארו על נכון דהא אמרינן בכתובות פ' אע"פ דף נ"ט ע"ב ופ"ב דנדרים קונמות כקדושת הגוף דמי וכדרבא דאמר רבא הקדש וחמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד ולא קדושת דמים (וכמ"ש בח"מ ס"ס קט"ז ע"ש) וכמו שפירש"י בכתובות ונדרים שם דדוקא קדושת הגוף מפקיע מידי שעבוד כגון שהיה לו שור והקדישו דה"ל ראוי לגבי מזבח אבל לא קדושת דמים דבדק הבית וכן כתב הרשב"א בחדושיו בפ' השולח וכתב שכן הסכמת הגאונים וכ"ד הר"ן וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן שנ"ה שכן הסכימו האחרונים ודחו דברי ר"ת דסובר דאף קדושת דמים בזמן הזה מפקיע מידי שיעבוד וכן כתב בתשו' הרשב"א סימן תשמ"ב המקדיש בזמן הזה אינו מפקיע מידי שעבוד דאינו קדושת הגוף דסתם הקדש הוה לעניים עכ"ל וכן כתב הבית יוסף לקמן ס"ס רנ"ט בשם תשובת הרמב"ן סימן רס"ט וכן דעת הרא"ש במסקנא בפ' השותפין וז"ל א"נ יש לחלק דבהקדש ממש מצי להקדיש כי ההיא דערכין והא דקאמר הכא דמותר (כשאין לו תפיסת יד) משום דאסרו בקונם באלמא ואלומי אלמיה לשעבודיה דשוכר והך דפ' אף על פי (במשכן לו שדה) מיירי בב"ח וקדושת דמים לא מפקיע מידי שעבוד כדתנן מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים והא דערכין מצי המשכיר להקדיש משום דסופו לחזור אליו אבל גבי חוב שלא תחזור אליו עד שיפרע חובו לא מצי מקדיש עכ"ל דמה שכתב דבהקדש ממש מצי להקדיש כי ההוא דערכין היינו אותו חלק שיש לו בבית השוה יותר מדמי השכירות דסתמא דמלתא הוא שוה יותר אבל אותו חלק שיש לשוכר בו אינו יכול להקדיש דכיון דלחלקו משועבד אין קדושת דמים מפקיע מידי שעבוד מיהו כיון דהקדש והשוכר שותפין אסור לדור בו וכדכתב הרא"ש לעיל מיניה בסמוך ומה שכתב והא דקאמר הכא דמותר משום דאסרו בקונם בעלמא ואלומי אלמיה לשעבודא היינו דאלמיה לשעבודא דיכול לדור בו ואפי' חלקו השוה יותר אינו יכול להקדיש וכן מוכח בתוספות שם שכתבו וז"ל אי נמי יש לחלק דודאי בהקדש גמור דאסור לכ"ע דודאי מקדיש המשכיר ובשמעתין דקאמר מותר מיירי שאסר בקונם בעלמא ואלומי אלמיה לשעבודיה דשוכר וההוא דאף על פי דלא קדשה מיירי שאסר בקונם בעלמא אבל אם הקדישה הקדש גמור חל ההקדש אם שוה השדה יותר על החוב עכ"ל וכן כתב הרא"ש פרק שור שנגח את הפרה להדיא וז"ל בין ממשכן ובין משכיר יכולין להקדיש מה שיש להן בבית יותר מן הממושכן והמושכר אבל חלקם אינם יכולין להקדיש מידי דהוי אלוה שאינו יכול להקדיש נכסים המשועבדים למלוה וכ"ש אלו שכבר זכו בחלקם ומקדיש שדה הממושכנת תמכר והמותר קדוש והא דאמרי' בכתובות (פרק אף על פי)

לכשאפדנה תקדש (ומקמי הכי לא קדיש) משום דבעי לאקדושי כולה וכן המקדיש בית מושכר ימכר ויקח השוכר חלקו והמותר קדיש הלכך פריך היכי מצי דייר בה שהרי הוא משתמש בכל הבית ואף בחלקו של הקדש ומתוך זה נ"ל דבהקדש שחל על גוף הקרקע אף על פי שמשכנו או משכירו יכול לאסור חלק שיש לו בו אבל איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על הדר בו כ"ז שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו דשכירות ליומא ממכר הוא והרי מכר הנאתו כן נראה לי הלכה למעשה עכ"ל והיינו טעמא די"א אלו דבקונס אינו יכול לאסור כי אם בהקדש ממש כיון שאין איסור הנאה חל על גוף הקרקע וכן כ' בעט"ז טעם זה ומתוך דברי הרא"ש אלו נתבאר שסובר כדעת הרמב"ן והמחבר שאין חילוק בין משכנתא לשכירות ודלא כמ"ש במסקנא בהשותפין וכן מוכח דעת התוספ' בכתובות פ' אף על פי ודלא כיש מחלקין כן בתוס' בערכין (דף כ"א ע"א) ובנדרים שם וכן נראה דעת הר"ן וכן נראה דעת רבינו ירוחם ני"ט ח"א וכן מוכח דעת הר"ר יונה והרשב"א שהביא שם וכן מוכח דעת הסמ"ג לאוין רמ"ב דף ע"ב ע"א וכן עיקר גם נתבאר לך מדברי הרא"ש אלו דאפילו בקונם כללי דהיינו שאוסר לכ"ע אינו יכול לאסור כיון דאין איסור הנאה חל על גוף הקרקע ודלא כמו שכתב הר"ן והריב"ש שם בשם ר"ת דמחלק בהכי וס"ל דקונם כללי כיון דדמי להקדש מפקיע מידי שעבוד וכן נראה מדברי הט"ו שאין לחלק בזה. ולענין דינא נראין דברי הר"ן והריב"ש שהבאתי בס"ק ל"ח נכונים ואע"פ שמדברי התו' דנדרים ושאר דוכתי נראה שאין לחלק בזה מכל מקום למקצת שינויי דתוספ' שרי בקונם בכל ענין וגם להרא"ש וטור מותר בקונם בכל ענין א"כ אפילו תימא להחמיר מ"מ כשאוסר על אחר כדאי הם רוב הפוסקים והר"ן והריב"ש לסמוך עליהם כיון שאינו אוסר על השוכר אם כן המדיר מהשוכר הוא נהנה כן נ"ל אבל בלאו הכי יש להחמיר בקונם אפי' אסר נכסיו המשועבדים למלוה וכדעת הר"ן והפוסקים דקונם כקדושת הגוף דמי ומפקיע מידי שעבוד ומיהו כתב הר"ן בכתובות ס"פ אף על פי ומיהו נראין הדברים דמשמתינן ליה עד דאיתשיל אנדריה ומביאו בית יוסף ס"ס זה ועיין בח"מ ס"ס קי"ז:

סעיף מד

אם לא בלשון הקדש ממש. אז יכול לאסור חלקו של הבית השוה יותר מדמי השכירות והלכך אסור השוכר לדור בו וכן במשכונא דוקא כששוה יותר מהחוב אבל כשאין שוה יותר וכ"ש אם אין לבעל חוב מקום לגבות את חובו אלא מזו אינו יכול להקדיש דאין קדושת דמים מפקיע מידי שעבוד כמו שנתבאר בס"ק שלפני זה והמחבר קיצר בדבר:

סעיף מה

בלשון הקדש. משמע דבהקדש לכ"ע יכול לאסור וגם בב"י לא הביא מי שחולק ע"ז אבל רבינו ירוחם כתב בני"ט ח"א בשם הרשב"א והר"ר יונה דבין בשכירות בין במשכונא אינו יכול להקדיש אפילו שוה יותר ודוקא המשכיר לו בית זה אבל המשכיר לו בית סתם יכול להקדישו ויתן לו בית אחר וכ"ד הר"ן פרק השותפין וכ"כ הריב"ש סימן שנ"ה שכן הסכימו האחרונים וכן נ"ל ראיה מהירושלמי דפ' מקום שנהגו דגרסינן התם תני המשכיר בית לחבירו ועמד והקדישו הרי זה דר בתוכו ומעלה שכר להקדש אימתי בזמן שלא הקדים לו שכרו אבל בזמן שהקדים לו שכרו ה"ז דר בתוכו חנם ע"כ והתוס' והרא"ש בנדרים הבינו שהירושלמי מחלק דכשלא הקדים לו שכרו יוכל להקדישו וכשהקדים לו שכרו אינו יכול להקדיש שאינו ברשות המשכיר כלל ולכך כתב הרא"ש על הירושלמי ותמיה לי מה תלוי בהקדמות השכירות דשכירות קרקע נקנה בשטר וחזקה וזוזי הוא דמסיק ביה עד כאן לשונו ותימה לפי הבנתם היאך קאמר אימתי כשלא הקדים לו שכרו הוי הקדש וכיון דהוי הקדש היכי מצי דייר בה כדפריך בערכין (ד' כ"א ע"א) במעילה קאי ועוד מאי ענין דר בתוכו חנם דקאמר (ואולי גירסא אחרת היתה להם בירושלמי כמו שהביאו התוס' דערכין דף כ"א ל' הירושלמי בסגנון אחר ומכל מקום אף ל' הירושלמי שהביאו שם יש לפרשו כפי' מיהו בסמ"ג מביא גירסת הירושלמי וכמ"ש ומביא ג"כ ראיה ממנו ומחלק ג"כ בין הקדים השכר ללא הקדים השכר לענין אי הוי הקדש וליתא אלא כדפירשתי) אלא אדרבה הירושלמי בין ברישא ובין בסיפא מיירי שנקנה לו הבית להשוכר וכוונתו דל"ת דברייתא מיירי אפילו כשהקדים לו שכר מעלה שכר להקדש דהקדש מפקיע מידי שעבוד דהא ליתא אלא אינו יכול להקדישו כיון שהשכירו והלכך כשלא הקדים שכרו הוא דמעלה שכר להקדש דנהי דזה דר בתוכו משום שאינו יכול להקדישו להפקיע שעבודו דשוכר מכל מקום שכרו שלו המגיע לו יכול להקדיש אבל הקדים לו שכרו הרי זה דר בתוכו חנם שהרי כבר נתן לו שכרו ושוב אינו יכול להפקיעו שיצטרך להעלות שכר להקדש וכן משמע בריב"ש סי' שנ"ה להדיא כדפי' וז"ל אבל אם השכיר לו בית זה אין מעלה שכר להקדש ואין הדר בו במעילה דלא חל ההקדש אלא לאחר זמן השכירות דאין הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד השוכר ואפילו בלא הקדים שכר דמכל מקום שעבוד יש לו על הבית ההוא ואין הקדש דמים מפקיע אלא שאם הקדים לו שכר דר בו חנם ואם לא הקדים שכר נותן השכר להקדש וכיון שהקדיש גוף הבית גם השכירות בכלל וכן אמרו בירושלמי דפסחים פרק מקום שנהגו עכ"ל וכן כתבו התוספות דערכין והריב"ש שם בשם התוספתא דהמשכיר אינו

יכול להקדיש וההיא דש"ס דילן בערכין יש לאוקמא בבית סתם כמו שכתבו רבינו ירוחם והר"ן והריב"ש עוד נראה לי דיש לומר דמיירי ביש למשכיר תפיסת יד בו ואין להקשות מנ"ל לש"ס להקשות יש לו' דלישנא דוהקדישו משמע ליה דחל ההקדש ולהכי פריך וכיון דהקדישו היכי מצי דייר בו וכן כתב הרב לקמן סי' רכ"ח ס"ז אם יש לו משכון ויש אומרים שאפילו המותר אינו יכול להקדיש והוא מדברי רבינו ירוחם ני"ט דלעיל ותימה שסתם כאן דיכול להקדיש וצ"ע:

סעיף מו

ושוכר יכול כו'. כן כתב הבית יוסף בשם תשובת הרמב"ן ושוכר נ"ל דיכול לאסור כו' והוא תוספתא ערוכה הביאוה התוספות בערכין דף כ"א ע"א ע"ש:

סעיף מז

המשאיל כו'. כלומר וכן המשאיל שוה למשכיר בכל ענין שנתבאר וכן משמע בעט"ז וכן משמע בהגמי"י שם שכתב על דין דמשכיר מכאן דקדק ר"ת דהמשאיל כו':

סעיף מח

הנותן טבלא כו' מותרת. כיון דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי הרי אין לו בגוף הכלי כלום ואין בו כח לאסור הכלי ואפילו היה אומן קונה בשבח כלי היינו כשיש ממשות בשבח כגון שנתן לו עצים ותקן כלי אבל הכא לא עשה האומן אלא צייר בסימנים ואין בהם ממש עכ"ל הרא"ש ועיין בח"מ סי' ש"ו כתבו הט"ו דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי ועיין בסמ"ע שם ס"ק ו':

סעיף מט

אבל אינו מחוייב לפרעו. דא"כ ה"ל שלוחו והיה חבירו אסור בו. והוא הדין נמי אם יש לחבירו הרבה לאכול דשרי אלא דאורחא דמלתא נקט. טור והרא"ש וכ' בתשו' מבי"ט ח"א סי' קט"ז דף קנ"ב ע"ג רב שנדר מנכסי פלוני או איפכא יכול אותו פלוני לתת צדקותיו ונדבותיו ליד גבאי הקהל אע"פ שגבאי הקהל יתנו להרב מכיס הקהל אשר שם מעורב נדבת אותו פלוני ועיין שם:

סעיף נ

וכן מותר לומר כל הון. כתב הפרישה נראה דבזה צריך ליתן לו כל דמי מה שנתן לו דלא שייך לשון שליחות בלשון רבים וע"ל סימן רל"ה:

סעיף נא

כל הזן כו'. כתב הב"ח דאפילו אמר ליחיד כל הזן אינו מפסיד שרי כיון דלא אמר בלשון יחיד אם תזון כו' ע"ש וע"ל סימן רל"ה ס"ס ב':

סעיף נב
ואין לו מה כו'. הכא דוקא משום דאין לו מה יאכל התירו וכ"פ הרא"ש:

סעיף נג
הרי הוא מופקר כו'. ואע"ג דמדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' כמ"ש בח"מ סימן רע"ג ס"ז הכא כיון דאין לו מה יאכל העמידו על דין תורה ועי"ל דאף מד"ס אינו אלא לענין שיכול לחזור בו המפקיר עכ"ל הב"ח ועי"ל כמ"ש התוספות בס"פ אין בין המודר דוקא במקרקעי אבל במטלטלי אין צריך ג' וע"ש:

סעיף נד
או לדבר עם אחר כו'. ואף על פי שחבירו שומע אין בכך כלום כיון שלא נתכוין להשמיעו אבל אם נתכוין להשמיעו אע"פ שיש אחר ביניהם שדבריו כלפי אותו האיש לא יפה עשה. כן כתב בית יוסף בשם תשובת הגאונים:

סעיף נה
אסור כו'. ול"ד למודר הנאה משופר דלקמן דמותר בתקיעת מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו דהכא כיון שיש להשכיר ספרו וזה לומד בו בחנם ה"ז נהנה:

סעיף נו
אסור בגחלתו. ע"ל סימן קמ"א ס"ק י':

סעיף נז
ומותר בשלהבתו. פי' מותר להדליק נר בשלהבתו דאין בה ממש:

סעיף נח
בהמה בריאה. מפני שהוא מקלקל אבל לא במסוכנת שהוא מתקן וע"ל סימן י' ס"ק ד':

סעיף נט
מותר לתקוע בו כו'. משמע אפילו הוא עצמו ותימה דבא"ח סימן תקפ"ו ס"ה כתב המודר הנאה משופר אדם אחר תוקע בו וזה יוצא משמע אבל הוא עצמו לא וכמו שכתב בבית יוסף בשם הכל בו וצ"ע. ולענין הלכה הביא בב "ח בא"ח שם מחלוקת הפוסקים בזה ופסק דבשעת הדחק יכול לתקוע אפי' בעצמו וע"ש:

סעיף ס
יצא. דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל ביום ראשון לא יצא דבעינן ולקחתם לכם משלכם ולא משל אסורי הנאה וכן כתב הרב בא"ח סי' תרמ"ט ס"ב ע"ש. דין המודרים בהנאה אם מצטרפין לזימון נתבאר בא"ח ס"ס קצ"ו עיין שם:

סימן רכב

סעיף א
לתת לבתו מעות. אבל אם רוצה לתת לה מזונות אין צריך לומר לה כלום לפי שאין לבעלה זכייה בהם שהרי זן אשתו ובניו במודר הנאה כדלעיל סי' רכ"א ס"ב והביאוהו האחרוני':

סעיף ב
או למה שתלבשי כו'. כתב הפרישה ס"ג צריך עיון אי לא אמר לה אלא המעות הללו נתונים ליך על מנת שתהי' אוכלת ולובשת ולא אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן עד כאן לשונו. ולי נראה פשוט מלשון המשנה והפוסקים דכל שלא א"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בהן פשיטא דיזכה בהם בעל ואסור וכ"מ להדיא בפי' הרא"ש לנדרים דף פ"ח ע"א:

סעיף ג
וי"א דאפי' כו'. כיון דאינו מפרש בפירוש לצורך מה נתנן לה אם כן הוי מתנה לכל דבר ותו לא מהני ע"מ שאין לבעליך רשות בהן שכבר קנה אותה הבעל דיד אשה כיד בעלה ובא"ע סי' פ"ה סי"א סתם המחבר כסברא הראשונה ולא הביא דעת הי"א וכתב הב"ח דנראה בפלוגתא דרבוותא לענין נדרים הולכין לחומרא וגבי ממונא קולא לנתבע וחומרא לתובע ומי שמוחזק המע"ה:

סימן רכג

סעיף א
מותר הבן כו'. דמסתמא ממילי זוטרי כי האי דליכא בהו ביטול תורה כל כך לא אדריה וכתב הפרישה דלסברא זו אפשר בהאב שהדיר הנאה מבנו מפני שאינו עוסק בתורה אסור לעשות לו אפילו דברים אלו דלא כהרמב"ם וכ"פ הב"ח דדינו כמדיר בנו מנכסיו סתם ולא הזכיר מפני שאינו עוסק בתורה ואסור לעשות לבנו שום דבר:

סעיף ב
וכן מותר כו'. דכיון שהוא אדם חשוב או אשה שאין דרכה לקנות בעצמה אנן סהדי דאדעתא דהכי לא הדירוהו:

סעיף ג

ובן הבן מותר כו'. משמע אם לא יהיה בן הבן ת"ח גם בן הבן אסור וכן הבין הראב"ד בהשגות וכן כתב הב"ח דס"ל להרמב"ם דכיון שאמר אם יהיה בן בנו ת"ח כו' ה"ל כאילו פירש שאם לא יהיה ת"ח שגם הוא יהא מודר מנכסיו כמו הבן אבל הכסף משנה ופרישה פירשו דהאי מותר ר"ל קנויים הם לו ולא יוכל אביו לתתם לאחרים אבל מותר בהן מכל מקום וכ"ד הראב"ד והטור דבן הבן מותר בכל ענין ומ"מ הרא"ש והר"ן פסקו דלא קנה בן הבן כיון שלא הקנה לבן כלום אלא לאחר שיהיה בן בנו ת"ח וההיא שעתא הדרא סודרא למריה:

סעיף ד

אם נתן כו'. פי' הר"ן דלאו למימרא שינתנו להם ממש דאם כן מיתהני מטובת הנאה דידהו אלא שמראה להן מקום ואמר להם נכסים אלו אסר עלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם טלו לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו וכן בחוב וכתובת אשתו מיירי שב"ד מגבין להם שלא מדעתו אבל מדעתו אסור כדלעיל סימן רכ"א ס"ק ו' עכ"ד והבית יוסף בסי' רי"ו כ' דבבניו ואחיו אפילו שיתנה להם ממש מותר כיון שמודיעם שממון זה אסור לו ומפני כך נותנם להם והם גם כן בניו ואחיו שיש להם שייכות בממון זה הלכך אין לו עליהם טובת הנאה ושרי ע"כ וכן כתב מהרש"ל פרק הגוזל עצים סימן ס' ועוד האריך שם ופסק דיכול ליתן בידים ממש ליורשי האב הקרוב קרוב קודם על פי הנחלה וצריך להודיען שזה ממון אבא שאסור לו ולבניו לא יתן כלל דאין לך הנאה יותר מזה ואם אין לו מה יאכל מותר לו ללוות וב"ח באין ונפרעים מחלקו מן הירושה אבל אם יש לו אסור אלא יתן ליורשי האב ואם אין יורשים יתן לצדקה ואין צריך להודיע לצדקה זה ממון אבא מיהו רשאי לאבדו ולהשליכו לים ומ"מ מצוה לכופו בזה ליתן לצדקה עכ"ד בקצרה ועיין בחושן משפט סימן שס"ז ס"ה והפרישה והב"ח כתבו דה"פ אם נתן או פרע כו' דוקא דיעבד מותר ולא קאי באיסור נדר אבל לכתחלה אסור עיין שם שהאריכו בזה:

סעיף ה

אם פרעם כו'. נראה דלמאן דאוסר לעיל סימן רכ"א ס"ק ו' בפריעת חוב ברור או משכון ה"ה הכא וכן משמע מדברי הר"ן הנ"ל דדמי להדדי ואם כן מיירי הכא בחוב בעל פה וכה"ג שאינו חוב ברור:

סימן רכד

סעיף א
כמו ב"ה כו'. היינו מדינא אבל מצד התקנה כב"י בשם הא"ח שהורו הראב"ד וכל חכמי דורו שאין אדם יכול לאסור חלקו מב"ה ולא מספרים ואם אסר אין איסורו איסור וכן כתב הב"ח וכן כתב המחבר בא"ח סי' קנ"ג סט"ו:

סעיף ב
וי"א כו'. בכל דבר שאין בו דין חלוקה כלומר בב"ה וכה"ג אין בהם דין חלוקה ומותר כדלקמן סימן רכ"ו וכ"פ מהרש"ל פ' שור שנגח את הפרה סי' ל"ב וכן נראה עיקר בש"ס:

סעיף ג
ומי שהשאיל כו' עיין בא"ח שם בדברי הרב:

סימן רכה

סעיף א
אינו כלום. שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו וע"ל סימן ר"ט:

סימן רכו

סעיף א
אם יש בו דין חלוקה. היינו ד' אמות על ד' אמות לכל אחד כמו שכתוב בחושן משפט סימן קע"א ס"ג:

סעיף ב
חל הנדר. ולא שרי מטעם ברירה כיון שיש לתקן בחלוקה:

סעיף ג
שאסור ליכנס בו. משמע אפילו לצורך אחד מהשותפין אסור וכן משמע מדנקט בסיפא נכנס לצורך השותף כו' משמע דבריש בכל ענין אסור וכן כתב העט"ז והטור כתב וכ"ש אם אחד מהם הדיר לא' מן השוק מנכסיו שאסור ליכנס בו לצרכו אם לא לצורך אחד מהשותפין בחצר ואם אין בו דין חלוקה לא חל הנדר ומותרים ליכנס בו בין אם הדירו זה את זה או שהדיר אחד מהם לאחד מן השוק מנכסיו עכ"ל. ובבית יוסף תמה דכיון דיש בו דין חלוקה כי נכנס לצורך א' מהשותפין מאי הוה כו' וכן נראה מדברי ר' ירוחם עכ"ל והב"ח חלק על הבית יוסף עיין שם שהאריך וכל דבריו תמוהים לי גם

מה שכתב לדעת רבינו ירוחם תימה גדולה עליו שעיין בתחלת דברי רבינו ירוחם ולא עיין בסופם עיין שם שדברי רבינו ירוחם ממש כדברי הב"י והכי מוכח דברי הרא"ש וכן דעת מהרש"ל פרק שור שנגח את הפרה סי' ל"ב כהמחבר וע"ש וכן מוכח דעת הרשב"א והר"ן שכתבו במתני' דמתיר רבי אליעזר באחד מן השוק דוקא כשנכנס לצורך השותף אלמא דכשיש בו דין חלוקה אפילו לצורך השותף אסור דהא אמרי' בש"ס דביש בו דין חלוקה אפי' ר"א מודה ע"ש וכל זה ברור וחלילה להקל ולזוז מדברי המחבר:

סעיף ד

לא חל הנדר. דיש ברירה ופי' הרא"ש והר"ן בשם הרשב"א דכיון דעל כרחך שלחבירו קנוי לו החצר ללכת בכולו אין כח בידו לאסרו עליו דהוי כאוסר על חבירו את של חבירו והיינו יש ברירה דקאמרינן דכל עידן דעייל בחצר רואים כאלו מקום דריסתו קנוי לו לבדו דעל תנאי זה ניקנית להם החצר מתחלה כיון שאין חבירו יכול לכופו לחלוק וברירה זו מעיקרו קנייה היא דהוי כמאן דזכי להיות קנוי לכל אחד בפני עצמו בשעה שידרוך בה כף רגלו בשעת דריסתו וכן הסכים מהרש"ל שם ובזה יישבו הא דאמרינן בעלמא בכמה דוכתי דבדאורייתא אין ברירה אלא ודאי הך ברירה דהכא ל"ד לברירה דעלמא מטעמא דאמרן ומשמע דה"ה שאר כל תשמיש שאינו כמו תשמיש דרחיים ותנור וגידול תרנגולים מותר באין בו דין חלוקה מה"ט וכן כתב מהרש"ל שם:

סעיף ה

בין שהוא צריך לשותף כו'. והב"ח כתב בח"מ סימן ק"פ דמדברי הטור והרא"ש משמע דלא שרי אלא כשנכנס לצורך השותף שהשותף צריך לו וכן משמע מדברי רבינו ירוחם:

סעיף ו

מקום בב"ה כו'. היינו מקום גדול שיש בו דין חלוקה אבל אם אין בו דין חלוקה לא חל הנדר כלל כן כתב העט"ז וכן הוא בתשובת הרשב"א שם:

סעיף ז

לא כוון אלא כו'. ומ"מ אם פירש עכשיו למה נתכוון אם להקדש עניים או להקדש בדק הבית הכל לפי פירושו (וכדלעיל ר"ס ר"ח) רשב"א שם וע"ל ר"ס רנ"ח:

סעיף ח

אסורים להעמיד. אפילו אין בו דין חלוקה וכן כתב העט"ז דאע"ג דקי"ל דשותפין דרכן שאין מקפידין זע"ז מ"מ אי קפדי יכולין למחות (כמו שנתבאר בח"מ סימן קס"א ס"י) והכא גבי מודר הנאה ודאי קפדי ואסורים עכ"ל וכ"כ בהגהת פרישה ולא כוונו יפה דהתוס' והר"ן ס"ל כיון דאי קפדי יכולין למחות א"כ אפי' לא קפדי מהני ליה מחמת

שלא עיכב ואסור ע"ש כך מוכח מדבריהם להדיא מיהו התוס' שם כתבו עוד טעם אחר בשם י"א דכשהעמיד רחיים באים רוב עם לשם וממלאים חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולים דמתפשטים בכל החצר. ולפ"ז משמע דכל תשמיש בעולם שממלא כל החצר כגון להניח ולשטוח פירות בכל החצר וכה"ג אסור וכ"כ מהרש"ל שם:

סעיף ט

הוא אסור בהעמדת כו'. אפילו באין בו דין חלוקה:

סעיף י

והיו כופין את הנודר כו'. ואפילו באין בו דין חלוקה דאף ע"פ דשרי למודר ליכנס מ"מ חיישינן שמא ישתמשו תשמיש של אסור כגון העמדת תנור כו' וכ"כ הרא"ש והר"ן ומביאם ב"י וכ"נ דעת הרמב"ם פ"ז מה"נ והסמ"ג לאוין רמ"ב מיהו דעת רש"י ותוס' דהיכא דמותר ליכנס בחצר אין כופין ורבי' ירוחם ני"ד ח"ה כתב דאפי' באין בו דין חלוקה כופין וי"א דאין כופין וראשון נראה עיקר ע"כ ונראה דכשרוצים לחלק או כשרוצים בגוד או אגוד באין בו דין חלוקה אין כופין אלא יעשו כמו שירצו וכ"כ הב"ח איש בה דין חלוקה ומינה באין בה דין חלוקה בגוד או אגוד:

סעיף יא

את הנודר כו'. כתב הר"ן דוקא הכא בנודר א' מהם כופין כיון דאיהו אסור וחבירו מותר חיישינן שמא יתקנא בחבירו אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישינן דכל חד וחד מידכר באיסורי' עכ"ל וכ"כ בעט"ז אבל הרא"ש וטור ח"מ סי' ק"פ כתבו דאם נדרו הנאה זה מזה וא' מהן רגיל כופין את הרגיל למכור וכ"כ רבי' ירוחם (ומפרש בירושלמי דבתרי זימני מקרי רגיל ומביאו הר"ן) ונראה שטעמם הוא דאין כופין כשנדרו הנאה זה מזה משום דכיון דשניהם נדרו מאי אולמיה דהאי מהאי הלכך אין כופין:

סעיף יב

הנודר כו'. מסתימת המחבר משמע שפוסק כהרא"ש והטור דבין שהדיר עצמו מחלק חבירו בין שהדיר חבירו מחלקו כופין וכ"כ בעט"ז:

סעיף יג

למכור. כתב הב"ח ונראה דדוקא במוכר לאחר אבל לשותף אסור למכור אע"פ שלא אמר אלא חצירי וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' שנ"ז דלנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו עכ"ל ודבריו תמוהין דלמה לא ימכור לשותף שלא נדר והריב"ש שם לא כתב אלא דבאומר קונם מביתך אסור למכור הבית להנודר ונ"ל שגם הב"ח ה"ק אם אותו השותף שלא נדר רוצה למכור חלקו אסור למכור להנודר:

סעיף יד
בלשון חצרי. אבל אם אמר חצר זה מאי מהני כפייה למכור כיון שאסור גם לאחר שימכור וכדלעיל סי' רט"ז ס"ה ע"ש:

סעיף טו
ואינו דומה לשותף כו'. דשותף טעמא משום ברירה ולא שייך ברירה זו בנכסי מלוג. שם:

סימן רכז

סעיף א
אסור לקנות מהם ולמכור להם. לעולם בכל ענין ואפי' שוה בשוה:

סעיף ב
ואם אסר הנאתו עליהם לוקח מהם כו'. אבל שוה בשוה אסור בכל ענין:

סעיף ג
וזבינא חריפא. הוא סחורה שקופצים עליה סוחרים:

סעיף ד
יקננו מהם ביותר. דוקא ולא שוה בשוה וכ"ש בפחות דאסור וכן באסרם עליו ימכרנו להם ביותר אבל לא שוה בשוה או בפחות דאע"ג דקי"ל אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו ה"מ כשאוסר בפי' דבר שלא בא לעולם כגון פירות דקל או פירות שעתיד לקנות א"נ באומר נכסי עליך שאינו אסור אלא בנכסים שהיו לו באותה שעה אבל באוסר הנאתו על חבירו כיון דאיסור הנאה בדידיה תליא ואיהו הא איתא בעולם נמצא שאם ימכור למודרים נכסים שקנה לאחר מכאן הרי הוא מהנה אותם הלכך אסור. ר"ן. ומביאו הב"ח בקיצור ע"ל ס"ס ר"ד ס"ק ט':

סעיף ה
ואם אסרם עליו כו'. ואם אסרם עליו ואסר מהם גם כן אסור בהן בכל ענין ויהנה לאומות אחרות כן הוא במשנה פ' אין בין המודר וברמב"ם פרק ו' דנדרים ופוסקים והוסיף הרמב"ם פם לא ישא ויתן עמהם ולא ישאו ויתנו עמו ולא ישאל מהן ולא ישאיל להן ולא ילוה מהן ולא ילוה אותן ופשוט הוא:

סעיף ו
וזבינא דרמי באפיה. היא סחורה שאין סוחרים קופצים עליה ודומה לו כמי שמונחת לו על פניו מיהו כל זה כשאסר הנאה אבל אם אסר נכסיהן עליו אפילו לוקח שוה ק' בר' אסור ליהנות ממקחו שנדרו כבר חל על נכסיהן. הר"ן. ומביאו הב"ח וכן אס אסר

נכסיו עליהן אפי' מוכר שוה (ר' בק') [ק' בר'] אסור מיהו באוסר נכסיו אינו יכול לאסור על אחרים אלא בנכסים שהיו לו וכמ"ש בס"ק ד' בשם הר"ן:

סעיף ז

ה"ז משאילן כו'. ולא גזרינן אטו לא ישאל ולא ילוה וכן במכירה לא גזרינן אטו לקיחה כדלעיל סי' רכ"א ס"ק ל"ה דשאני הכא כיון שנדר מכל ישראל לא גזרו. רמב"ם פ"ז מה"נ ומביאו הטור וכ"כ הר"ן ובדברי הרמב"ם שם מבואר דלאו דוקא בנדר מישראל לא גזרו אלא ה"ה מן שאר אומה שלימה שאין גוזרין אלא בנדר מיחיד אבל לא מאומה שלימה כולה:

סעיף ח

באין ונוטלין כו'. מפרש בש"ס (נדרים דף פ"ה) דטעמא דסיפא משום טובת הנאה ממון ולהכי אסור ורישא דבאים הכהנים ונוטלים בע"כ היינו טעמא כיון דתרומה לא חזיא אלא לכהנים כיון דקאתי למיסרא עלייהו שויה כעפרא בעלמא וזוכים מן ההפקר ועמ"ש הר"ן שם דה"ה מי שאסר נכסיו על עצמו שיכולין אחרים ליטלן בע"כ מהאי טעמא ומביאו מהרש"ל פרק הגוזל עצים סי' ס"א ומסיק דלא דמי לתרומה דהכא דאין אחרים יכולין ליטלן ממנו בע"כ אלא יכול ליתנו לצדקה או שאר מצוה ולא עוד אלא אפילו נעלו מוציאין מידו ומכל מקום אם אכלו כבר פטורים מלשלם דהא ליכא ממון אבל אי איתשל עליו וכגון שנשאר מאותו דבר שנאסר דאם לא כן לא שייך ביה התרה מחוייבים לשלם מה שאכלו עכ"ד:

סעיף ט

וכן הדין במתנות עניים. כגון לקט שכחה ופאה ומעשר עני נוטלין ממנו בע"כ א"נ אם יש לו צדקה מופרשת א"נ אפי' אינה מופרשת ב"ד שולחין וממשכנין אותו על הצדקה בע"כ ונותנים לעניים. ב"ח וב"י. ועיין בתוס' י"ט ר"פ בתרא דנדרים:

סימן רכח

סעיף א

ואפי' נדר כו'. כלומר נשבע דהא באלקי ישראל שבועה הוא. ב"ח ופשוט הוא:

סעיף ב

והוא דגמירי להו וסבירי. כלומר שלומדים עמהם הלכות ומבינים ומשמע אפילו לית בהו חד דגמיר מעצמו אלא כל דגמרי להו אחרים וסברי מתירין. ול"ד למ"ש בח"מ סי' ג' דבדיינים אי לית בהו חד דגמיר ויודע סברות בדינים פסולים לדון דהתרת נדרים לאו דין

הוא כמו שיתבאר וזה הוא דלא כהדרישה בסימן זה והעט"ז כ' והוא דגמרי להו וסברי קצת כדי שידעו מה שיתירו כו' משמע שא"צ שיהו סברי היטב אלא כל שסברי קצת כדי שידעו מה יתירו סגי וכן נוהגים:

סעיף ג

וגם יודעים כו'. אע"ג דלא בעינן פתח לכל הדברים מ"מ אינם ראוים להתיר אפי' ע"י חרטה אם לא שיכולין להתיר ג"כ ע"י פתח דשמא יבא לפניהם נדר שצריך פתח ולא ידעו להבדיל בין נדר לנדר פרישה:

סעיף ד

והאידנא כו'. ואין להתיר אלא בג' דגמרי להו וסברי קצת כמ"ש וכל שאינו כן אפילו יש בהן אחד חכם גדול לא כלום הוא וכן כל שאינם ג' אפילו הם שניהם חכמים גדולים אין התרתם התרה ואפילו דיעבד וצריך לחזור ולהתיר בג' וכ"כ הב"ח ופשוט הוא:

סעיף ה

אין לאדם להתיר. אפילו בג' לכתחלה משום כבוד רבו או מי שגדול ממנו אבל בדיעבד התרתו התרה:

סעיף ו

ג' פעמים. לאו דוקא דבחד זימנא נמי סגי אלא עושין כן כדי לחזק הענין עט"ז ומשמע דבדיעבד סגי בפעם אחת וכ"כ הב"י והב"ח בשם הרמב"ם דא"צ שיאמר רק פעם אחת:

סעיף ז

ואפי' מעומד כו'. ובשבת דאע"ג דבכה"ג בדין אסור נדרים לאו דין הוא:

סעיף ח

וחרמי צבור נהגו להתיר כו'. מפני שבשבת כולם מקובצים ואם לא יתירו אז לא יוכלו להתיר שם וכן הוא בעט"ז וכב"ח בא"ח סימן שמ"א מי שנשבע לעשות דבר פלוני עד זמן פלוני ולא נזדמן לו לעשות עד יום האחרון של אותו הזמן ואותו יום בא בשבת וא"א לעשותו בשבת נשאל אפילו בשבת וכ"פ בש"ע שם וע"ל סימן רל"ד ס"ק ע':

סעיף ט

וכיון שצריך כו'. צריך שיהיה מיושב אבל המודר אין צריך שיהיה מיושב כלל מיהו ודאי א"צ שיהא עומד כיון דלאו דין הוא ועכשיו נהגו שהמתירין יושבים והמודר עומד ונראה ראיה לדבריהם מהירושלמי דס"פ נערה המאורסה דאיתא התם אין נשאלין נדרים אלא עטופים ויושבים והנשאל יושב והשואל צריך להיות עומד כו' ע"ש ואע"ג דבש"ס דילן ופוסקים אמרינן דמתירים מעומד היינו בחרטה אבל בפתח צריך מיושב וי"ל

דהירושלמי מיירי בפתח ועכשיו נהגו להתיר הכל ע"י פתח כדלקמן ס"ז בהג"ה ובש"ס דעירובין פ' הדר (עירובין דף ס"ד ע"ב) בעובדא דר"ג איתא דכי היכי דאסור לשכור להורות כדלקמן סי' רמ"ב סי"ג ה"נ אסור להתיר נדרים וכן הוא בכריתות (דף י"ג ע"ב) גבי רב אחא ה"ל נדרא כו' מיהו י"ל דהיינו דוקא כשמתיר ע"י פתח שצריך עיון וישוב הדעת וכדמסיק בש"ס התם דעובדא דר"ג הכי הוה:

סעיף י

אסר על עצמו כו'. ואם אסר הנאתו על בני העיר כתבו הרמב"ן והטור והריב"ש סי' ת"ו דאסור להשאיל על נדרו לחכם מבני אותה העיר מפני שנוגע בדבר מיהו אם יצטרפו עוד שנים מעיר אחרת מותר דבכה"ג ליכא למיחש משום נגיעה ועיין בתשובת מהר"ל ן' חביב ביאר דעתם על נכון וכן בפרישה ובב"ח השיגו על הב"י ע"ש וכן עיקר להחמיר דלא כד"מ ועט"ז שנמשכו לדברי הב"י ע"ש:

סעיף יא

הניית בני העיר כו'. אבל אסר על עצמו הניית כל ישראל מותר להשאיל דהוי כדיעבד כ"כ בתשו' מהר"ל ן' חביב שם להרמב"ם וכן נראה:

סעיף יב

לחכם כו'. אפי' בצירוף עוד שנים מעיר אחרת אליו אסור דמ"מ הרי הוא מהנהו. ב"י. וכתב בתשובת מ"ע ס"ס מ"ח ובשום אופן לא יהיו המתירים מבני המדינה שכולם נוגעים בדבר ולא מהני סילוק נפשייהו אלא בעדות ממון או לדון בו אבל בכה"ג הוי הנאה דמתא ואין סילוק מועיל דומיא דס"ת (בח"מ סי' ל"ז) הואיל ולשמיעה עביד ע"כ:

סעיף יג

נשבע שלא יהיה גבאי או נאמן מהעיר. נ"ל שהוא נהנה בשררותא דמתא שהוא מן הדברים שאין מתמנים עליהם העובדי כוכבי' והגרים וגם הציבור נהנים ממנו שמלאכתן נעשית על ידו וכיון שהוא נהנה אין נשאל לחכם שבעיר עד כאן לשון תשובת רשב"א שבבית יוסף. וכתוב בד"מ דאע"ג שלא נדר אלא נדר זה שלא יהא גבאי או נאמן לחוד ולא אסר עליו הניית העיר אפ"ה לא ישאל לחכם שבעיר שהרי אסר עליו הגבאות והנאמנות הבאה לו הנאה מן העיר וכוונתו על הנאות הגבאות והנאת הנאמנות והואיל ועל ידי התרת חכם בא לו הנאה זו הרי עבר על נדרו וכן נראה לו עיקר עכ"ל. ולפי זה הרשב"א קאי בשיטת הרמב"ם וכמו שכתב בב"י וכן כתב בעט"ז עיין שם בביאורו דלא כדכתב דרישה ודוק ומ"מ להנך פוסקים דאסרי משום נגיעה וכמו שכתבתי בס"ק ט' הכא בלא"ה אינו נשאל וק"ל:

סעיף יד
אילו ידעת שיפצירו בך כו'. ואין זה נולד דלקמן סי"ב שזה שכיח הוא:

סעיף טו
ואז מתירים לו. ר"ל אפילו בלא פתח אחר אלא בחרטה גרידא מתירין לו כשעושין מן החרטה פתח והטעם דהשתא אין לחוש שמא אינו בקי בחרטה זו ושמא היה חפץ בנדרו עד עתה ואע"פ שאומר שמתחרט אינו אמת דהלא אמרו לו אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת והוא אומר לא השתא ודאי אפי' את"ל שהיה חפץ בנדר זה עד עתה מ"מ כיון שאומר אילו ידע שיתחרט אחר כך לא היה נודר אם כן נעקר הנדר מעיקרו ואין צריך פתח אחר דבהכי סגי. ש"ס:

סעיף טז
החרם כו'. כלומר מי שקבל עליו חרם או נדוי לעשות דבר פלוני מתירין אותו בלא פתח ובלא חרטה וכך מבואר ברשב"ץ שבבית יוסף אבל חרמי צבור פשיטא דאין צריך לא פתח ולא חרטה כדלקמן סכ"ה מיהו היתר צריך וע"ל סימן רכ"ט ס"ח:

סעיף יז
על לא תקום כו'. ובהא לא אמרינן אין אדם חציף דהנך לא חמירי כולי האי ומפני כך לא ימנע מלומר האמת. בית יוסף. והב"ח פי' דהנך כתיבי בתורה ובודאי חציף:

סעיף יח
אבל אין פותחין בכבוד המקום כו'. וה"ה שאין פותחין לו לומר אילו היית יודע שאתה עושה עבירה בנדרך לא היית נודר וכדמשמע ממ"ש אחר כך וכ"פ הב"ח אלא שלא הבין כן דברי המחבר ומה שכתב אבל אין פותחין בכבוד המקום שהנודר הוא כאילו נודר כו' עיקר דינא דאין פותחין בכבוד המקום אתא לאשמעינן ונ"מ בעלמא כגון אם נדר על איזה ענין שהוא נגד כבוד המקום אין פותחין לו אילו היית יודע שאתה מיקל בכבוד המקום כו':

סעיף יט
כגון אם הדירן מנכסיו כו'. שהרי החציף פניו להדירן וא"כ גם עתה בשעת חרטה אמר האמת:

סעיף כ
תלמיד חכם כו'. ואם הולך אותו פלוני ללמוד לא הוי נולד דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול. סמ"ג בשם התוס':

סעיף כא
כיון דלא שכיח. ומימר אמר שמא לא יבא:

סעיף כב
וכן מיתה לא שכיח. אפי' היה חולה ביותר חשוב נולד משום דרוב חולים לחיים. ב"י בשם תשובת הרמב"ן. ונראה דאם היה גוסס לא חשיב נולד דרוב גוססים למיתה כדלקמן סימן של"ט:

סעיף כג
והיה משקר כו'. והוא היה עולה על דעתו דשמא אומר אמת אבל אם היה יודע שהיה משקר כגון שהיה דר בירושלים שודאי לא היה אפשר לומר לפניו שחרב אז אין פותחין וכל כיוצא בזה. פרישה ופשוט הוא:

סעיף כד
מיקרי חרטה ומתירים לו. דהא יכול להתיר בחרטה מעיקרא בלא פתח כדלעיל ס"ז ומה"ט נהגינן עכשיו לפתוח אפי' בנולד ולפ"ז צ"ל אלו ידעת שתתחרט כו' וכמו שכתב הרב שם:

סעיף כה
והסיבה שבשבילה כו'. ומהתימה) דלא ראיתי נוהגין כן אפי' מרבנן דייקי ובאמת שבש"ם ופוסקים לא נזכר שצריך שיפרט הסיבה כו' אבל לרש"י ורשב"א וב"י דס"ל הכי קשיא ונראה משום דרוב הנדרים שבאים לפני חכם הן שנדר להתענות או שלא לאכול בשר ולשתות יין וכיוצא בהן דברים שהם לסגף נפשו וסבתן מסתמא ידוע שנדר בשביל להצדיק נפשו מ"ה אין רגילין לשאול על סבתן משא"כ כשנדר אדברים אחרים כגון שלא יהנה לחבירו שצריך שידע סבתן עכ"ל פרישה ומ"ש ובאמת שבש"ס ופוסקים כו' ליתא דמה דאיתא בש"ס ופוסקים צריך לפרט הנדר היינו שיפרש הסיבה כדמוכח בהשולח (דף ל"ה ע"ב) ובבכורות (סוף דף מ"ה) ע"ש בש"ס ופוסקים גם ליישובו עדיין ק' דהא אין נוהגין לפרש הסבה בשום נדר ועוד לדבריו מכ"ש דיש לפרט הסבה דדלמא לא היתה כוונתו להצדיק נפשו ואנו חושבין דכונתו היתה להצדיק נפשו גם בש"ס ופוסקים משמע דבכל נדר צריך לפרט אלא נראה דמאי דאמרינן צריך לפרט הנדר חובת הנודר הוא ולא שהחכם צריך לשאול על זה ומי שאינו מפרט הסבה היינו משום שנדר בסתם מבלי סבה ומי שנדר מחמת סבה ואינו מפרש באמת עון הוא בידו ואין מביאין ראיה מן השוטים:

סעיף כו

ויש אוסרים כו'. כתב הב"ח סוף סימן זה תמוה היאך אפשר שלא הותר בדיעבד דאם כן קשיא לרב נחמן דאמר בפ' השולח בגיטין (דף ל"ה ע"ב) אין צריך לפרט הנדר אמאי לא חייש משום מלתא דאיסורא כו' עכ"ל ותימה לתמיהתו דלדבריו אמאי מקשה מר"נ דלית הלכתא כוותיה ליקשי מרב פפא גופיה דאמר צריך לפרט הנדר משום מלתא דאיסורא ואי אמרת דבדיעבד לא הותר בדבר איסור א"כ אמאי ניחוש משום מלתא דאיסורא דהא במלתא דאיסורא לא ילך כלל אצל חכם להתיר שהרי אינו מותר כלל ועוד דפריך בש"ס התם למ"ד א"צ לפרט ממתני' דנודר ועובד וליחוש דלמא שרי ליה חכם ומאי קושיא הא אינו מותר כלל אלא ודאי מוכח התם מכולה סוגיא דמותר בדיעבד אבל אינו ענין כלל לנדון שלפנינו דהתם מיירי בכולה שמעתא שהנדר אינו דבר מצוה או מלתא דאיסור אלא שהוא תלוי בדבר איסור כגון שאמר קונם עלי פירות אם עברתי או אעבור עבירה פלונית וכההיא דקונם עלי מזונות אם נהניתי מכתובתי וכדאיתא התם בסוגיא להדיא והלכך בכה"ג הרי אין אנו מתירין הדבר איסור אלא שאנו מתירים לו הנדר של מזונות שאסר עליו משא"כ הכא שהנדר הוא דבר איסור והלכך אנו מתירים לו הנדר לשחוק בקוביא או לעשות איסור. וכה"ג אין לנו ראיה כלל שיהא מותר בדיעבד. וכן נראה בתשובת ר"א מזרחי סי' נ' דנדר של קוביא וכה"ג אין לו התרה אפילו בדיעבד:

סעיף כז

ואם יש מכשול כו'. ע"ל סי' ר"ח סעיף ב' ס"ק י"ב:

סעיף כח

מתירים לו כו'. נראה שהרב לשיטתו אזיל שכתב בתשובה סי' ק"ג ולדעתי אין חולק על ר' טוביה בזה כו' אבל בתשובת ר"א מזרחי שם כתב דבמלתא דאיסורא אפי' אינו רק מדרבנן כגון שחוק בקוביא וכה"ג אין מתירין לו ואף על גב דאיהו צווח ואומר לא יכילנא למיקם אשבועתי לא משגחינן ביה ע"ש וכ"כ ב"י לקמן ריש דף רע"ב תשובת הרשב"א ורמב"ן סי' רנ"ב דחולקים על זה וכן הוא בסוף ספר הכלבו בשם תשובת הרשב"א וכתוב בדרישה ובב"ח ס"ס זה בשם מהר"ם מ"ץ דכל זה דוקא במשחק בקוביא שאין לו אומנות אחרת אלא הוא והוא פסול לעדות מחמת כן (כמ"ש בח"מ סימן ל"ד) אבל אדם שאין אומנתו בכך ולפעמים הוא שוחק יכולים להתיר:

סעיף כט

על ידי תורגמן. כיון שהבע"ד עומד שם:

סעיף ל
אין מתירים כו'. ואפילו בדיעבד אינו מותר כדאיתא בטור ופוסקים:

סעיף לא
אינו נשאל עד שיכנס אייר כו'. וכתב הר"ן בתשובה סי' נ' מי שנדר בבקר ביום ו' שלא יהא בשבת הסמוך בעיר זו ובעוד יום סמוך לשקיעת החמה נתחרט דיכול להתיר קודם השבת דמכלל שבועתו הוא מחויב שיצא מהעיר קודם שבת ולפיכך ע"ש עם חשכה חל הנדר מיקרי וע"ש שהאריך ומביאו ב"י וע"ל ס"ס רכ"ט:

סעיף לב
וכ"ש נודר על תנאי כו'. עי' בתשובת מהר"מ מינץ סי' ע"ג:

סעיף לג
וה"ה למנדה כו'. ע"ל סי' של"ד סעיף ל"א מ"ש בזה:

סעיף לד
אבל בהפרת הבעל כו'. ע"ל סי' רל"ד סעיף כ"ח:

סעיף לה
ונ"ל שטוב כו'. דשמא חל הנדר אחר הפסח ואם יהיה חג עצרת בעיר יעבור על נדרו והלכך יתירו לו פעם א' אחר הפסח דהיינו קודם עצרת אפילו ערב עצרת ופעם א' אחר עצרת:

סעיף לו
מעתה חלה עליו כו'. אלא שאינו עובר על השבועה עד שתעבור השנה:

סעיף לז
נדר ע"ד חבירו כו'. כלומר בשביל רצון חבירו כדמפרש ואזיל. וכתב מהרי"ק שורש נ"ב דה"ה בנשבע לפני שלוחו אין מתירים לו אלא מדעת משלחו או מדעת השליח עצמו דשלוחו של אדם כמותו ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף לח
אין מתירים לו אלא אם כן הודיעו כו'. משמע אפילו היכא דליכא משום חשד או בושה אסור וכן משמע בהרא"ש פ' השולח שכתב ולהנך טעמי (דירושלמי) אף לכתחלה מתירין הנדר שלא בפניו רק שמודיע לו ההיתר וטעמא דש"ס דידן עיקר ואין להתיר אלא בפניו פי' בידיעתו וכן משמע בשאר פוסקים:

סעיף לט
אלא אם כן הודיעו כו'. נראה שגם דעת המחבר דבעינן שיודיעו ויסכים ברצונו ודוק:

סעיף מ

בשביל שום טובה כו'. והמרדכי כתב בפ' השולח ה"מ כשאותו הכריחו ונדר לדעתו בין מחמת אהבה בין מחמת יראה כו' ודעת רוב הפוסקים דטובה דוקא בעינן וכן נראה דעת הט"ו. כתב ב"י כתב הרשב"ץ פועל יכול לחזור תוך זמנו אע"פ שקבל חרם ונידוי לעשות מלאכה כל זמן ההוא יכול לישאל על קבלתו שלא ברצון הבעל הבית דהא דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו פר"ת דהיינו דוקא שנשבע מחמת טובה שעשה עמו ע"כ ואין דבריו נכונים דהא אפילו לר"ת פועל עושה לו טובה בעל הבית שנותן לו מלאכה שירויח פרנסתו עכ"ל. ואני אומר דדבריו נכונים דהא דסתם פועל עושה לו בעל הבית טובה היינו משום שיעשה לו מלאכה אבל אין הטובה מחמת שישבע לו ואנן טובה מחמת השבועה דוקא בעינן וכמ"ש הריב"ש סי' תס"א והרב. מיהו בתשובת ר"מ אלשקר סימן נ"ז משמע דבכה"ג מיקרי טובה שכתב על מי שהשכיר בית לחבירו לזמן ונשבע לו שלא יוציאנו תוך הזמן מיקרי טובה מחמת שנותן לו מעות השכירות וע"ש וצ"ע:

סעיף מא

בשביל השבועה. אבל מה שהטיב לו מצד אחר לא נקרא בשביל זה מקבל טובה דאל"כ מה ראיה מייתי ר"ת מיוסף ליעקב שנשבע לו (וא"ל פרעה להתיר שבועתו כדאיתא בסוטה סוף דף ל"ו) והתם טעמא משום שלא היה מקבל טובה הרי אין מקובל טובה כמו הבן מן האב עכ"ל ריב"ש:

סעיף מב

כמו משה. דכתיב ויואל משה לשבת את האיש דהיינו שנדר ע"ד יתרו שלא לשוב למצרים:

סעיף מג

והשבועה היתה לתועלת כו'. לא ידענא מאי קאמר ואי אתא לאפוקי היכא דאין השבועה לתועלת חבירו אף בהטבה יכולים להתיר לסברא זו הא ליתא דבהרא"ש וטור ושאר פוסקים בשם ר"ת משמע דאין חילוק אלא לעולם כל שהוא מקובל טובה ממנו אין להתיר וכן משמע בריב"ש שם אלא שכתב שי"א דלתועלת חבירו אפילו שלא בהטבה אין להתיר ע"ש אבל בהטבה אע"ג שאין השבועה לתועלת חבירו ליכא למ"ד דמתיר ואפשר דמשום י"א דסיפא נקטיה דדוקא ביש תועלת לחבירו שייך חשדא דאל"כ לא שייך חשדא דיאמר מפני שאין לי בו תועלת לא הודיע לי והכי מוכח ממאי דפריך בהשולח ובסוף פ' מומין ע"ש ודו"ק:

ב"י בשם הריב"ש דכל שאין חבירו מדירו אע"פ שנשבע לתועלת חבירו לכ"ע א"צ דעת חבירו והוא בסימן תס"א ובד"מ כתב ע"ז וזהו כדעת המרדכי דלעיל דבעינן שהכריחם לכך אבל אין נראה כן דעת פוסקים אחרים עכ"ל ול"נ דכ"ע מודי בזה להריב"ש דהפוסקים לא מיירי אלא בקבל טובה וכמבואר בדבריהם להדיא והריב"ש מיירי להדיא באינו מקבל טובה ודו"ק:

סעיף מד

אבל אם מעצמו נדר ע"ד חבירו. כתב העט"ז כלומר שתלה נדרו ע"ד חבירו וחבירו לא הדירו אע"פ שהקדים עמו טובה יכולים להתיר לו בלא דעתו ול"נ דמעצמו היינו בלי הטבה אע"פ שחבירו מדירו כדמוכח בטור ופוסקים גבי מה שהקשו הא דפריך בהשולח (דף ל"ה) שרי לה חכם ובסוטה סוף דף ל"ו גבי יוסף שנשבע ליעקב ע"ש ולענין דינא נראה מדברי ד"מ שהבאתי בס"ק שלפני זה דבכה"ג יכולים להתיר בלא דעתו:

סעיף מה

מעצמו נדר ע"ד חבירו. היינו שנדר בשביל רצון חבירו והנדר הוא נדר גמור מעתה אבל אם תלה הנדר בדעת חבירו אינו נדר עד שיקיימנו חבירו כדלקמן סי' רל"א וע"ל סעיף ל"ז ול"ח:

סעיף מו

וי"א כו'. כלומר נהי דא"צ דעתו והסכמתו מ"מ צריך להודיעו משום חשדא כדאיתא בירושלמי ובירושלמי יש עוד טעם אחר מפני הבושה כלומר שאותו שנדר יתבייש מפני הנודר וכתב הריב"ש דלטעם זה לא מהני מה שמודיעו אלא צריך להתיר דוקא בפניו כשהנדר לתועלת חבירו ומביאו ב"י וכ"כ הר"ן בנדרים דף ס"ה ולכאורה קשה על הרב למה לא הביא סברתם כיון דנחית להביא סברת המחמירים לענין לכתחלה אבל באמת דעת הרא"ש פרק השולח שהבאתי לעיל בס"ק ל"ו דאפילו לטעמא דמפני הבושה סגי כשיודיעו לו וכן משמע בתשובת הרמב"ן סימן רמ"ח שהביא ב"י וד"מ וכן משמע בתשובת הרשב"א שהביא ב"י וד"מ וכן משמע בתשובת רשב"א שהביא ב"י המתחלת ראובן שהשביע את חנוך בנו שלא ילוה מממונו כו' וכן משמע בסמ"ג לאוין רמיא דף ע' ע"א ע"ש ודוק וזה נראה דעת הרב מיהו יש פוסקים דלא שייך חשדא אלא כשנדר ממנו בפניו דוקא וכן הסכים הר"ן בתשובות סימן ס"ט ע"ש שהאריך ומביאו ב"י לקמן ריש דף רע"ג משמע דבנדר ע"ד חבירו אף כשחבירו מסכים בהתרתו צריך התרה וע"ל סעיף ל"ח:

סעיף מז

ואפילו נדר ע"ד בשביל שעשה לו טובה כו' הוי התרה. ומיהו היינו לענין דינא אבל היכא דאפשר למיתי לידי חלול השם יש לאסור שאין דבר חמור ממנו וכדאשכחן בצדקיה שנענש הוא והסנהדרין שהתירו לו אע"פ שהיה מצוה באותה התרה ב"י:

סעיף מח

וידע החכם שלתועלת כו'. הל' אינו מדוקדק דהריב"ש שם מיירי כשנדר לתועלת חבירו אבל המחבר לא מיירי בהכי. ונ"ל דה"ק אם נדר לתועלת חבירו צריך לפרט הכל כמו שנתבאר לעיל סעיף י"ד שצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר וכן מוכח בש"ס פ' השולח (גיטין דף ל"ה ע"ב) גבי קסבר צריך לפרט הנדר שצריך לפרט שנדר לתועלת חבירו שהרי התם צריכה לפרט שנדרה ליתומים שלא נהנית מכתובתה ע"ש:

סעיף מט

ומיהו הב"ד כו'. כיון שדעת רוב הפוסקים דלא הוי התרה אפילו בדיעבד מיהו בלא עשה לו טובה נראה אע"ג דאין להתיר לכתחלה כמ"ש הרב מ"מ אם עברו והתירו אין ליסרם כיון דהרבה פוסקים דאפילו לכתחלה יכולים להתיר. וכ"כ הב"ח:

סעיף נ

אבל אם נשבע לחבירו לעשות לו איזה דבר. כגון שנדר או נשבע ליתן לו מתנה או לפרעו לזמן פלוני. מהרי"ק שם:

סעיף נא

אע"פ שאין מתירים לו לכתחלה. הואיל וחבירו נהנה בנדרו והסכים בו ומשביעו אבל היכא שאין לחבירו שום הנאה במה שנדר זה כגון שהדירו בהנאתו או איפכא שאין הלה מסכים באותו נדר כלום ואין לו עסק בו בזה אפילו לכתחלה נשאל עליו לכ"ע רק שצריך שיודיעו שנשאל על שבועתו מפני החשד לדברי הרשב"א שם:

סעיף נב

וי"א שאין כו'. אלא לעולם כל שהנדר הוא לתועלת חבירו אין מתירין לכתחלה בלא דעתו והסכמתו ואם אינו לתועלתו אלא שנדר בפניו צריך להודיעו משום חשדא כן משמע בריב"ש:

סעיף נג

ואם מת אותו שנדר כו'. משמע אפילו עשה לו טובה יכולים להתיר כך וכ"כ בעט"ז בהדיא וצ"ע מנ"ל הא שהרי בתשובת הרמב"ן ליתא אלא דיכולים להתיר לו כך וליכא משום חשדא כיון שמת משמע דמיירי בשלא עשה לו טובה דאז ליכא אלא משום חשדא

וכיון שמת לא שייך חשדא אבל בעשה לו טובה דאז אינו יכול להתיר אלא מדעתו והסכמתו מסתבר כיון שמת אין יכולים להתיר לו וכן מוכח בחידושי הרשב"א פ' השולח ובהרא"ש שם ובנדרים פרק ר"א ובסמ"ג לאוין רמ"א דף ע' ע"א ובריב"ש סימן ש"ע ממה שהוכיחו דמדא"ל פרעה ליוסף התר שבועתך שנשבעת ליעקב אביך דכל שאינו מקבל טובה יכול להתיר אלמא דאם מקבל טובה אינו יכול להתיר אע"פ שמת ואף על פי שיש לדחוק ולחלק ולהקל וצריך עיון:

סעיף נד

י"א דלצורך מצוה כו'. משמע דר"ל אפילו כשהנשבע קבל טובה ממנו וק"ל דאם כן למה אמר הקב"ה למשה שיתיר נדרו בפני יתרו והא היה צריך משה באותו פעם ללכת בשליחות הקב"ה לגאול את ישראל ואין מצוה גדולה מזו וצ"ע עכ"ל עט"ז ונעלם ממנו דברי הריב"ש סי' קפ"ז שמשם מקור דין זה שאחר שהביא שם דברי תוספות אלו הקשה עליהם קושיא זו בעצמה וז"ל ונ"ל סתירה לדברי התוספות שהרי אין לך מצוה גדולה מהליכת משה למצרים בשליחות הש"י ואעפ"כ הוצרך לשאול רשות מיתרו ולא הותר שלא ברצונו עכ"ל ומכל מקום יש ליישב דברי התוס' דהא כתב מהרי"ק שורש נ"ב והרב לקמן גבי מצוה דעל דעת הרבים דלא חשיב דבר מצוה אלא היכא שא"א למצוה לעשות אותה אם לא בהתרת השבועה אבל כל שאפשר לקיים בלא ביטול מצוה לא ואם כן במשה נמי הרי הרבה ריוח והצלה למקום והיה יכול לגאול את ישראל מבלי שיצטרך משה לשוב למצרים. עוד יש לומר דהתם רצון הקב"ה היה שלא ילך למצרים עד שיתיר הנדר אם כן כל שלא התיר אינו מצוה:

סעיף נה

איש ואשה שקבלו חרם כו'. כתב מהר"מ פדוא"ה בתשובה סימן ע' דוקא נשבעו שניהם אבל אם הא' לא נשבע לא מיקרי טובה בריצוי לבד וכתב שכן משמע בתשובת הרשב"א גבי ראובן ששדך בנו חנוך עם בת שמעון וחנוך בנו נשבע כו' ומביאה מהרי"ק בשורש נ"ב ואף על גב שכתב מהר"מ פדוא"ה עוד שם ועוד נראה לחלק ולומר שדוקא במה שמתרצה האיש לקחת אשה מקרי טובה לאשה כנדון של מהר"מ אבל במה שנתרצית האשה כנדון של רשב"א לא מיקרי טובה כי אשה בכל דהו ניחא לה דטב למיתב טן דו כו' דעת מהרי"ק שם אינו נראה כן וכן עיקר שאין לחלק בזה וכן דעת הרב:

סעיף נו

דאפילו אם כבר נשאה כו' חייב להוציא. וכמו שנתבאר בא"ע סימן ע"ז ואפי' למאן דפליג התם היינו באשה הנשואה מה שאין כן הכא. מהרי"ו סי' קל"ז:

סעיף נז
וע"ל סי' רל"ט מי שנשבע כו'. כצ"ל כי כן הוא שם בסעיף ח' גם בעט"ז כתוב בטעות:

סעיף נח
בלא דעתם והסכמתם. וכתב הריב"ש אם נדר ע"ד הקהל אף אם יסכימו הרוב לבעל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם שהרי פירש על דעת הקהל גדולים וקטנים שנראה שלא ע"ד רוב הקהל הוא סומך ואם הנודר אומר עתה שכוונתו היה על הרוב נאמן בת"ח כדאמרינן גבי נדר בחרם ואמר בחרמו של ים ע"כ ומביאו בית יוסף וד"מ ונראה אף למש"ל סי' ר"ח דהאידנא כ"ע כע"ה דמיא היינו לענין שצריך התרה אבל הכא דנימא דלא סגי בהתרה לא מחמרינן כולי האי מיהו נראה דאם פרט ונדר ע"ד פלוני ופלוני ופלוני ודאי ע"ד שיסכימו כולם קאמר ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגחינן ביה:

סעיף נט
ויש מחמירין כו'. לפי שאין חרטתם שוה דזה מתחרט מטעם זה וזה מתחרט מטעם זה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ומתחרטין בחרטה א' כ"כ המחמירין ולפי זה אם מתחרטין בחרטה א' יש להתיר (ומי שקיבל עליו בחרם או בנידוי על דעת רבים נמי יכול להתיר עם דעתם לכ"ע דהא חרם אין צריך פתח וחרטה כדלעיל סעיף ח' וע"ל סכ"ה) וכ"כ הרמב"ן והמחבר סעיף ל' ועוד נ"ל דלכ"ע כל שהרבים באים ומתחרטין אע"פ שאין חרטתן שוה יכול להתיר לכל א' וא' כפי חרטתו ולא קאמרי המחמירין אלא שאין להתיר מן הסתם בחרטה אחת כן נ"ל ודוק וזהו דלא כמשמעות בית יוסף עיין שם מיהו בתשובת מיי' שבסוף ס' הפלאה משמע כהב"י דמסתפק דבכל ענין אין להתיר על דעת רבים אם לא לדבר מצוה ע"ש ועיין בתשובת ר"א מזרחי סימן נ' שמחמיר ג"כ שלא להתיר לדבר הרשות אפי' דעת הרבים מסכמת:

סעיף ס
וכן נכון להחמיר כו'. מיהו הב"ד שהתירו אין לייסרם על ככה כיון דרוב הגדולין מתירין ודבריהם נראין עיקר. ב"ח:

סעיף סא
אא"כ יש מצוה כו'. שאז מתירין אפילו בלא דעתם דמסתמא ניחא להו בהתרה:

סעיף סב
שיבא חבירו להתפלל. ואפילו אין שם מנין. שם:

סעיף סג
וכן לעשות שלום כו'. וה"ה לבטל שאר המחלוקת דגדול השלום ואין ללמוד מזה למקום אחר שאין מצוה כ"כ ב"י בשם תשובת רשב"א:

סעיף סד
מיקרי דבר מצוה. וכתב ב"י בשם הריב"ש דלהסיר מכשול שבועות ונזקין מדרך הרבים אין לך דבר מצוה גדול מזה וכתוב בתשובת מנחם עזריה סי' מ"ח במי שנשבע שלא להיות ממונה אם אין במדינה ראוי להיות ממונה יותר ממנו הוי דבר מצוה וכב"י דשלא ליפרד מאשתו אלא יהיה באותו עיר שאשתו שם מיקרי נמי דבר מצוה ופשוט הוא וע"ל ס"ק צ"ה וס"ק ק"ד:

סעיף סה
מי שנשבע שלא ליהנות מאביו כו'. כתב בד"מ דמכאן משמע דאפילו נשבע על המצוה עצמו מתירין לו דלא כתשו' רמב"ן סי' אלף ר"ן עכ"ל וכן משמעות הפוסקים וכ"מ בש"ס פ' השולח ריש (גיטין דף ל"ו) גבי ההוא מקרי דרדקי דאדרי' רב אחא ע"ש ול"ד לנשבע ע"ד חבירו די"א דאין מתירין לו לדבר מצוה שנשבע עליה בלא דעתו וכמ"ש לעיל ס"ק נ"ב דמסתמא דעת רבים ניחא להתיר בכל דבר מצוה:

סעיף סו
אבל אם אמר סתם כו'. ודעת הר"ן והרשב"א וריב"ש שאפילו אמר סתם על דעת רבים אין לו התרה ונראה להחמיר לכתחלה:

סעיף סז
וי"א שאם נדר כו'. וכתב מהרי"ק בשורש נ"ב אם אותן הג' שייכי באותו הנדר לכ"ע הוי על דעת רבים דמסתמא הנך דשייכי בגוי' שעומדים לפניו קאמר ומביאו ב"י וד"מ ואם אמר להם על דעתכם אני נודר פשיטא דלכ"ע הוי על דעת רבי' ועדיף מאומר ע"ד פלוני ופלוני ופלוני:

סעיף סח
ארבעה שנשבעו יחד כו'. כ' בתשובת מבי"ט ח"א סימן ס"ט דף ל"ה ע"א שאם נשבעו ע"ד כ"א מהם לא מיקרי ע"ד רבים שאם היו נשבעים כ"א ע"ד כולם היה נראה ע"ד רבים אבל לא אמרו שלא נשבעו כולם אלא ע"ד כל אחד כו' ואין זה מוכרח:

סעיף סט
כ"א בשעת הדחק כו'. זה כתב הרב ע"פ מ"ש בבית יוסף וז"ל כתב מהרי"ק שורש נ"ב מ"כ בשם הר"ר אביגדור דהא דעל דעת רבים אין לו הפרה היינו לכתחלה אבל בדיעבד

שבאו ג' בני אדם והתירוהו לו ה"ז מותר ע"כ ואף שזה שלא כשטת רוב הפוסקים מ"מ ראוי לעשות סניף לדעות הנזכרות כו' עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה דנדר שהודר ע"ד רבים אם התירוהו מותר בדיעבד ואף שיש מגדולי המורים חולקים כדאי ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק ע"כ עכ"ל ב"י ומביאו ד"מ ולפעד"נ דא"א לומר דתשובת רשב"א מיירי בכה"ג דהא לא מצינו לר"ת בשום מקום שבדיעבד מותר ואדרבה ממ"ש כל הפוסקים וכן הרשב"א גופיה בפ' השולח בשמו דמתרץ הא דפריך ש"ס סתם דלמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה דהיינו לענין דיעבד אבל לכתחלה אין מתירין לו אלא מדעתו א"כ מוכח דעל דעת רבים אפילו בדיעבד לא מהני התרה לר"ת דהא משני התם דמדרינן ליה על דעת רבים וכן דעת כל הפוסקים שאפילו בדיעבד אין לו התרה ובתשובת מהר"מ פדוא' סימן ס"ח חלק ג"כ על הר' אביגדור וכתב דלישנא דאין לו הפרה משמע אפילו בדיעבד וטוב טעמו אבל לפעד"נ להוכיח כן מסוגית הש"ס דפרק השולח וסוף פרק מומין אלו דאם איתא דמותר בדיעבד הדרא קושית הש"ס לדוכתה דלמא אזיל לגבי חכם או לג' הדיוטות ושרי ליה כו' ומפני זה נראה דאין להקל כלל אפילו בשעת הדחק וצורך בדבר ותשובות הרשב"א מיירי כפשטיה דנדר שהודר על דעת רבים כלומר שאמר סתם על דעת רבים ולא פרטם דבכה"ג מותר בדיעבד כדעת ר"ת וכן הביא הב"י לעיל מיניה בסמוך תשובות הרשב"א וז"ל אע"פ שכתבנו בשם ר"ת שאין נקרא על דעת רבים אלא בפורטם אין אנו עושים מעשה ע"ז כדבריו עכ"ל וקאמר הכא נהי דאין עושים מעשה כדבריו לכתחלה מ"מ בדיעבד כדאי הוא ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק וזה ברור:

סעיף ע

לא מקרי על דעת רבים. דדוקא כשנודר עד"ר שאומר על דעתכם או ע"ד פלוני ופלוני ופלוני ששיתף דעת הרבים בעיקר הנדר הוי על דעת רבים משא"כ הכא. וכה"ג לקמן סעיף ל"ח:

ב"י בשם הריב"ש דשטר שכתוב בו עד"ר דינו כעד"ר המוזכר בש"ס ואינו מוכרח ומביאו ד"מ ונ"ל דלכתחלה יש להחמיר שלא להתירו כיון שי"א שאפילו אמר סתם עד"ר אין לו התרה וכמש"ל ס"ק ד':

סעיף עא

שנדר מעצמו כו'. כלומר לאפוקי אם הדיר לחבירו בשביל טובה שעשה לו דאפילו ע"ד יחיד אין יכול להתיר בלא דעתו כדלעיל ר"ס כ'.

סעיף עב

דינו כנדר כו'. ואין לו התרה:

סעיף עג
אם נשבע לדבר הרשות. אבל אם נשבע על דעת המקום לעשות דבר מצוה אין לו התרה:

סעיף עד
נדר שהודר ברבים. כלומר שהודר במעמד רבים ולא אמר עד"ר:

סעיף עה
יש לו התרה בלא דעתם. וכתב ב"י בשם תשובות הרשב"א שא"צ להתיר בפניהם ושכן מוכח בכמה מקומות בפ' השולח ומשמע מדבריו שם דאפילו בלא ידיעת אותן רבים התירו לו דדוקא בנודר ע"ד יחיד הוא שאמרו כן עכ"ל ב"י וכן מוכח בהשולח ריש דף ל"ו ובבכורות ס"פ מומין אלו במאי דפריך התם אלא למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה מאי איכא למימר דא"צ להתיר בפניהם ולא להודיע. מיהו נראה דהיינו דוקא כשאין להרבים תועלת בנדר ההוא הא לאו הכי לא גרעי מיחיד שאסור משום חשד וכדלעיל ס"ק מ"א:

סעיף עו
בעל מפר כו'. דכיון דאינו תלוי בדעתה שהרי הבעל מפר אפילו בלא חרטה דידה כשם שאין דעתה מעכבתה להפר כך דעת הרבים אינו מעכבתה כ"כ הפוסקים. וכתב הרא"ש בפ' השולח דאפשר שאפילו אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור ע"ד אחרים אינו כלום כיון דסתם אשה ע"ד בעלה נודרת ותלה הכתוב הפרתה בבעל יכול הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות (וכ"כ ר' ירוחם נכ"ז ח"ב בשם י"מ) ונ"ל אעפ"י דכתב הרא"ש כך בל' אפשר מ"מ סובר שהדין כך ולכן כתב שם ברמזים כן בפשיטות דאל"כ תקשי לרב הונא אמאי הפסידה כתובתה יתן לה הבעל רשות דמה"ט הוצרך הרא"ש והתוספות והר"ן התם לפרש דהפרה דבבעל מהני אפי' בעד"ר א"כ מוכח מהתוס' והרא"ש והר"ן דאפילו נתן לה בעל רשות לא מהני וכן מוכח מכל הפוסקים שפסקו כרב הונא דלא כהב"ח לקמן ר"ס רל"ד שכתב משמע דמספקא להרא"ש ולפיכך לא כתבו הטור כו' גם אשתמיטתיה דברי הטור בא"ע ס"ס צ"ו בפשיטות שאפילו נתן לה הבעל רשות מפר ע"ש:

סעיף עז
הלכך נודרים ומתירים כו'. שמה שהזכירו ע"ד המקום ושבועה לא הזכירו אלא כדי שינהגו חומרא יותר ולאיים עליהם שלא ינהגו בהן קלות ראש אבל תלוי הכל בדעת הקהל כמו שיסכימו:

סעיף עח
ואם הוחרם או הודר. אותו חרם שהוסיפו על מנהגם:

סעיף עט
או הודר עד"ר. כלומר שאמרו ע"ד קהלות הרחוקות דזה הוי עד"ר וכן הוא בתשו' הרשב"א שבב"י:

סעיף פ
וי"א דאפילו התנו כו'. דכל מעשה צבור הוי כאלו התנו כך מתחלה מיהו אפשר גם להרא"ש אם אמרו עד"ר או ע"ד קהלות הרחוקות אין להם התרה ודעת המחבר שגם הרא"ש אינו חולק אסברא הראשונה ומ"ש שאפילו התנו יכולים לחזור ולהתירו ר"ל דהיינו ע"י שאלה ולזה כתב דברי הרא"ש לקמן סי' רכ"ט ס"ד:

סעיף פא
אין נדרי כו'. כלומר לא כשאר נדרים שניתרים בהתרת חכם שנעקריה למפרע ונ"מ לענין הותר מקצתו הותר כולו כדלקמן סי' רכ"ט ס"ב:

סעיף פב
מתירין כו'. משום שחרמים אלו כאלו יש בהן תנאי שיוכלו להתיר כל זמן שירצו:

סעיף פג
וכן בנדר של שחוק. כב"י לקמן ריש דף רע"ב בשם תשובת הרשב"א דאם כללו בחרם שכל מי שיעבור יהא מנודה כל מי שכבר עבר יכולין להתיר כדרך שמתירין שאר המנודים וכן נראה שמתירין הנידויים אפי' מכאן ולהבא שאין היתר זה בגוף האיסור ממש כגון השחוק אלא הקנס הוא שמתירים ואיסור השחוק במקומו עומד ע"כ:

סעיף פד
ואין דעתם לחזור. כלומר אף ע"פ שאין דעתם לחזור אם הפרצה ההיא כו' אבל אם דעתם לחזור אף על פי שאין הפרצה מצויה שם חייבים להתנהג בגדר ההוא כמ"ש בא"ח סי' תקע"ד דחייב לנהוג חומרי מקום שיצא משם כשדעתו לחזור:

סעיף פה
ולכן כו'. הלשון אינו מדוקדק דהכא גרע טפי וכ"מ בב"י וטעמא דהכא הוי ב"ד הגדול שהחרם ההוא אין המקום גורם אותו אלא אקרקפתא דגברא וע"ל סעיף ל"ה ס"ק צ"ב ובתשובת מבי"ט ח"ב סי' ק"ד דף נ' במי שנשא אשה במקום תקנת ר"ג והתנה שלא ישא אשה עליה ואחר כך הלך למקום אחר ונאבדה כתובתה וכתב לה אחרת אינו יכול לישא אשה אחרת כיון שנשאה על תנאי תקנת ר"ג וכ"ש כשהיה כתוב בפירוש התנאי

בכתובה כו' ומשמע הא לאו הכי יכול לישא אשה ולא אמרינן שחרם ר"ג חל עליו גם במקום אחר וצ"ל דמיירי שלא היה דר במקום תקנת ר"ג רק שנשא אשה לשם והלכך לא חל עליו תקנת ר"ג ודו"ק:

סעיף פו

וע"ל כתבתי כו'. כלומר לעיל סכ"א כתב די"א ארבעה שנשבעו יחד לעשות איזה דבר מיקרי נשבע עד"ר וס"ל להרב דבעד"ר אפילו מתחרטים כולם אין יכול להתיר להם כיון שאין חרטתן שוה וע"ל ס"ק נ"ז ודע דהרמב"ן לטעמיה אזיל וכמ"ש הריב"ש בשמו דמחלק בין חרם לשבועה אבל בריב"ש כתב עליו ואני אומר שהטעם שסמכו עליו להתיר חרמי הקהל בלא שאלה דהואיל וכך נהגו ע"ד מנהגם הם מחרימים אותו הטעם מספיק לשבועת הקהל שאף אם יאמרו מחרימים ומשביעים אנו יכולים הם עצמם להתיר בלא שאלה וחרטה משום דע"ד כן השביעו עכ"ל וכ"כ הרב לעיל סכ"ה אפי' הזכירו שבועה עם החרם וכאן סתם כדברי המחבר דאפי' יתחרטו כולם צריכים למצוא פתח לשבועתם ויתירו להם ג' אנשים דעלמא ונראה דס"ל להרב דדוקא כשהשביעו הקהל בסתם כל הקהל כמו שהש"ץ אומר בשליחות הקהל אנו משביעין ומחרימין כו' ואפילו ענו כל הקהל אמן בכה"ג אמרינן דעל דעת מנהגם משביעין וכדאי' בריב"ש אבל כשכל אחד מהקהל בפרוטרוט אמר אני נשבע על ענין זה הוי עד"ר וצריך התרה וכך צריך ליישב דברי העט"ז:

סעיף פז

דיש מי שאומר כו'. והעט"ז כ' דהכא גם היש מי שאומר מודה דבצבור שאני דכל מעשה הצבור כאלו התנו כו':

סעיף פח

מיהו יש חולקים כו'. צ"ע לפי הבנת הרב יהיו דברי הרמב"ן סותרים זא"ז שהרי הי"א אלו הוא תשובת הריב"ש סי' תס"א (וקפ"ה) וכתב שם שכ"כ הרמב"ן במשפט החרם שלו ודברי המחבר הם תשובת הרמב"ן לכך נראה לחלק דהריב"ש לא קאמר אלא בנשבעו כל הקהל כאחד בסתם דבכה"ג לא הוי עד"ר כיון שכן דרכם לעשות כן ע"פ מנהגם אבל בתשובת הרמב"ן דמיירי שנשבע כל אחד ואחד בפרוטרוט הוי עד"ר ולכך אין יכולין להתיר עד שיסכימו כולם וצ"ע:

סעיף פט

הולכים אחר הרוב. ובמקום שיש מנהג שלא לבטל ההסכמה עד שיסכימו כולם כל שיש מוחה אחד אי אפשר להתירו כ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א וכתב עוד בשם הרשב"י

שעכשיו המנהגים משתנים מדור לדור ומעולם לא נשמע שבביטול שום הסכמה תועיל מחאת יחיד אלא הולכים אחר רוב מנהיגי הקהלה וע"ש שהאריך:

סעיף צ

אם לא שהתנו כו'. ובב"י מסיים ע"ז והריב"ש כתב על מי שעבר על תקנת הקהל שכתוב בה וכל העובר יהיה מוחרם ומנודה אין ספק שמן הדין שינהגו בו דין מנודה כל מי שיודע בו שעבר אבל אחרים שלא נהגו בכך מעתה י"ל שעל דעת המנהג הם מתקינים שהעובר עונו ישא אבל הקהל או היודעים לא יתפשו במכשול עונו עד שיכריזו עליו והרי הוא כאלו כתבו כן בפירוש בהתקנה ע"כ ובתשובה אחרת כתב כן בשם הרשב"א עכ"ל משמע דהריב"ש והרשב"א חולקים בזה אהר"ן ונראה שלזה השמיט המחבר סוף דברי הר"ן:

סעיף צא

הוי שבועת שוא. ובתשובת הרמב"ן סי' ר"פ דצריך לישאל על שבועתו ולקבל חרמי צבור ותקנתם ומביאו בית יוסף וכ"כ ב"י ס"ס זה בשם הריב"ש:

סעיף צב

ואפילו נשבע כו'. כלומר אפילו נשבע שלא לגלותו ואחר כך נתנו חרם כו' שבשעת השבועה עדיין לא נתנו חרם וכ"ש אם כבר נתנו חרם ונשבע אחר כך שחייב להגיד וכן משמע במהרי"ק שם שכתב הרי לך בהדיא דאע"פ שקדמה שבועתו לגזרתם אפ"ה לא חיילא כו':

סעיף צג

ואסור לעבור על חומרי מקום כו'. ע"ל ס"ס רי"ד ס"ק ז':

סעיף צד

אבל נידוי כו'. כתוב בתשובת ר"מ אלשקר סי' מ"ט דאם גזרו בחרם שיחול אפי' על מי שישנה מקומו וידור בעיר אחרת חל החרם ג"כ על הדורות הבאים אחריהם ועוד אפשר לומר דאפי' לא פירשו כן חל גם כן דל"ד למאי דאמרי (ע"ל סימן רי"ד ס"ק ו') כשאין דעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם דהכא חרם זה אקרקפתא דגברי מונח כו' עכ"ד בקצרה וע"ל סעיף כ"ט:

סעיף צה

דאין החרם כו'. כתוב בתשובת הרא"ש כלל ק"ח קהל שעשו תקנה או חרם באיסור כגון שילוו להם ברבית אין באותה תקנה וחרם כלום מביאו בית יוסף לקמן סי' רל"ט:

סעיף צו

ויש מחמירין כו'. כ"כ מפני שכתב בד"מ אבל בכלל ז' בסי' ד' כתב קהל שקבלו עליהם על כל שטר שלא יהא נעשה ביד סופר העיר שיהא פסול ואחר כך חזרו ותקנו שיהא כשר התקנה שנייה קיימת אף על פי שלא יפה עשו מה שעשו תקנה קודם שהתירו החרם הראשון ע"כ ולפי דעת הרב יהיו תשובות הרא"ש סותרים זה את זה אבל לי נראה דהתם מיירי בהדיא שנעשו שטרות אחרות שלא ביד הסופר קודם שהתירו החרם הראשון אחר שנעשה התקנה השנייה ואשמעינן דהשטרות לא נפסלו כיון שמן הדין הם כשרים ככל כתב יד אלא שמצד התקנה הראשונה תרצה לפוסלן הלכך אף שעכשיו לא הותר החרם הראשון מכל מקום כשיותר אחר כך החרם הראשון תחול התקנה השנייה למפרע וכן משמע ממה שכתב שם ועוד חכם עוקר הנדר מעיקרו וכשיתירו החרם כאילו לא היה החרם מעולם הרי התקנה השנייה קיימת עכ"ל (אבל צ"ע על זה ממ"ש לעיל סכ"ו דחרמי צבור אין ניתרין אלא מכאן ולהבא ויש לומר דהכא מיירי שהותר על פי חכם ודוק) אבל כל שלא התירו החרם הראשון כלל ודאי דאין השני חל כלל וכמ"ש בכלל ז' סי' ו' וגם בכלל ה' סימן ד' כתב הלכך בנדון זה אם בהסכמה התירו החרם הא' נתבטל החרם והמכירה מכירה ואם לא הסכימו להתירו אין המכירה מכירה עד כאן לשונו. אלמא כל שלא התירו החרם הראשון אין המכירה מכירה ואין החרם השני חל כלל אלא ודאי כדפרישית. שוב מצאתי בתשובת ר"א ששון סימן ר"י שכתב וז"ל אפשר לחלק דאה"נ שאין התקנה השנייה כלום אבל מכל מקום לא מפני זה השטר יהיה פסול שהוא מהעשה כו' ועדיין צריך להתיישב בדבר עד כאן לשונו קיצר דבריו ואולי כוון למה שכתבתי:

סעיף צז

לעלות כו'. כתוב בתשובת מיימוני פרק ו' מה"ש דאפילו נדר על דעת רבים יש לו התרה כשאשתו הרה ויש סכנה להוליכה לארץ ישראל ואין אומרים יניח אשתו וכ"כ האחרונים בשם מהר"מ מ"ץ דאם אשתו אינה רוצה ללכת עמו אפי' נדר על דעת רבים ובעת צרה יש לו התרה במצוה רבה כזו:

סעיף צח

אלא א"כ אומר כו'. פירוש שאומר שדעתו היה כשנשבע על תנאי שחבירו יסכים בדבר ואם כן כשאינו מסכים לא הוי נדר כלל ומה שכתב שיכול אותו פלוני להתירו כלומר שלא יסכים בדבר וכ"כ הר"ן פרק נערה המאורסה סוף (נדרים דף ע"ג) וז"ל מיהו היכא דאתני בהדיא ואמר הריני נודר אם חבירי רוצה מצי חבירו למישרי ליה ואין צריך לשון

מיוחד אלא כל היכא דאמר אי אפשי סגי עכ"ד ומביאו בית יוסף כלומר דכיון דהוי כנודר על תנאי אין צריך שחבירו יאמר בלשון מותר לך או מחול לך כו' וכן משמע לקמן סי' רל"ט ס"ב בהג"ה אבל בנודר נדר גמור שאינו תולה בהסכמת חבירו אלא שאומר שחבירו יכול להתירנו לו כמו חכם אינו כלום כדלקמן סימן רל"א דמיד שנדר חל הנדר ואין כח בידו לעקור דבר תורה שהתורה אמרה דוקא חכם או שלשה הדיוטות מתירין הנדר. עי"ל דמ"ש שיוכל להתירו היינו התרה ממש ומהני כשמבטלו מיד בשעת הנדר כל זמן שלא חל הנדר כדלקמן סימן רל"א בהג"ה כן נראה לי דעת המחבר והוא נכון על פי הדין (אלא שצ"ע קצת מ"ש בב"י דף רע"ב ריש ע"ד על דברי הריב"ש והר"ן הנ"ל והטור בסימן רל"א החמיר כו'):

סעיף צט

כיון שנתן כו'. דכיון שלא נשבע ע"ד חבירו שלא שיתף את חבירו בעיקר הנדר אלא שלא לעשות אותו דבר שלא ברשות פלוני אם כן כשנותן לו רשות אין צריך התרה וע"ל סוף סעיף כ"א ס"ק כ"ח וכב"י בשם תשובת הרשב"א ותשובת רמב"ן סימן רנ"ד מי שנשבע לחמיו שלא יוציא בתו שלא ברשותו ונתן לו חמיו רשות בכתב ידו שיוציא אשתו לכשירצה הרי זה מותר ופטור משבועתו כל שהוא מכיר חותם יד חמיו דנתינת רשות אין צריך פה אל פה ע"כ:

סעיף ק

אבל להאריכו זמן ושיעמוד בחיובו. אם לא יפרענו לאותו זמן לא אלא אם התנו בשעת השבועה שיוכל להאריכו מיהו יש לתקן דבר זה שיאמר לו הריני כאילו התקבלתי ואח"כ ישבע שיפרענו לזמן שיסכימו ביניהם ואם המלוה חושש שאחר שיאמר הריני כאילו התקבלתי ישחוק בו הלוה ולא ירצה לישבע לפרוע לאותו זמן יאמר לו הרי כאילו התקבלתי ע"מ שתשבע לפרעני לזמן פלוני. ב"י:

סעיף קא

להאריכו ושיעמוד כו'. ובא"ח כתב נדר שהותר מקצתו הותר כולו והוא הדין בשבועה לפיכך אם ראובן חייב לשמעון מנה בשבועה תוך זמן ידוע ובאותו זמן ידוע בא ראובן לשמעון ובקש לו שיאריך הפרעון עד זמן אחר לא יהיה ראובן חייב עוד באותה שבועה וכן הורו חכמי הדור עכ"ל וכן נראה מפשט תשובת הרא"ש שכתבתי לעיל בסמוך על מי שנשבע לאשתו שלא יצא ממנה בלי רשותה וכן נראה מתשובת הרמב"ן דלקמן ומכל מקום ראוי לחוש לדברי הרשב"א ע"כ לשון בדק הבית ועיין בתשובת הרמב"ן והרא"ש שם דלא משמע מידי וגם דברי הא"ח צ"ע דמה ענין זה לנדר שהותר מקצתו שהותר כולו

דהא קי"ל בסימן רכ"ט ס"ב דבחרם ובהפרת בעל לא אמרינן הותר כולו כיון דמיגז גייז מהשתא ואינו עוקר מעיקרו וה"נ חבירו ודאי אינו עוקר מעיקרו אלא דבדידיה תליא מילתא ותנאה הוא ויכול לעשות תנאי כמו שירצה וכן משמע מרבינו ירוחם והמחבר לקמן סימן רכ"ט סוף סעיף א' ובע"כ צ"ל דהא"ח מיירי כשא"ל הריני כאילו התקבלתי ולכך אינו חייב עוד באותה שבועה דבכהאי גוונא הותר כולו א"כ דינו של הרשב"א אינו חולק עליו:

סעיף קב

הנשבע כו'. ובתשובת מהר"ם פאדווא"ה סימן ע"ב הביא תשובת הרשב"א שבסימן ע"ד וכתב עלה הרי לך בהדיא שאם אמר נדרו וקציבת זמנו בפעם אחת שדבר אחד הוא ואם עבר הזמן בטל הנדר אבל כשנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה ב' דברים הם ואין תלוי זה בזה ועיין שם שהאריך:

סעיף קג

או לצדקה כו'. ע"ל סימן רנ"ח ס"ז:

סעיף קד

והאחד מתעכב. בין שהוא מתעכב כדין או שלא כדין חבירו פטור כי לא נדר אלא להיות בחבר' א'. שם:

סעיף קה

יש מי כו'. ע"ל סימן של"ד סל"ב:

סעיף קו

שנדר בשעת צרה כו'. ואם נדר להתענות ומבטל מלימודו מותר להתיר אותו נדר כי ת"ת כנגד כולם ואסור להתענות ולגרום הביטול וגם לשחוט ולבדוק ולהורות יכול להתיר כי בכולם יש מצוה אם אינו מצוי אחר כ"כ הב"ח סכ"ד בשם תשובת הרא"ש בקובץ ונראה דה"ה אם נדר על דעת רבים יכולים להתיר כיון דמיחשב דבר מצוה מיהו מי שהתעני' אינו מזיק לו להתבטל פשיטא שאינו יכול להתיר וכ"כ בבדק הבית בשם תשובת הרשב"א ה"נ מצוה שהכל מסכימים בה היא שאין המסגף יכול לעמוד על התורה ועל הסברא והכל לפי טבעו יש אוכלים פת במלח ומתענגים ויש מעונים כשאינם יושבים על סיר הבשר וכל א' יעשה לפי מה שימצא בטבעו ע"כ וע"ל ס"ק צ"ה:

סעיף קז

או לצורך גדול כו'. כשיש אונס או שיראה לחכמי העיר שלא יכול להתקיים בנדר כן הוא בתשובת ב"ז שם וכ"כ הרב בתשוב' ס"ס ק"ג דנדר שנדר בעת צרה שאין לו היתר

דהוי כנדר ע"ד המקום ולצורך מצוה או שלא יבא לידי מכשול דעתי מסכמת להתיר ע"כ אבל בלאו הכי אין להתיר כמו שנתבאר לעיל סכ"א בנדר שעל דעת רבים:

סעיף קח

ומיהו אם התירו כו'. לשיטתו אזיל לעיל סכ"א אבל כבר נתבאר שם ס"ק ט"ז בעד"ר שאין לו התרה אפילו בדיעבד ואם כן ה"ה הכא ומ"ש הרב הכא בסתם דבנדר בשעת צרה בדיעבד מותר ולעיל סכ"א בנדר שעד"ר כ' דאין לסמוך ע"ז כי אם בשעת הדחק ויש צורך בדבר היינו משום שכתב בד"מ על התשובת ב"ז וז"ל וע"ל ר"ס זה כתבתי דמשמע מתשובת הרמב"ן סימן רכ"ג דבנדר בשעת צרה יש לו התרה ולכן נראה דבדיעבד מותר עכ"ל ור"ל מ"ש לעיל וז"ל כתוב בתשובת הרמב"ן סימן רנ"ד על מי שהיה חולה ונדר שלא יאכל גבינה מפני שהיא רעה לחליו ועכשיו מתחרט אין לו היתר בחרטה לפי שאין פותחים בחרטה אלא אם היא חרטה דמעיקרא וזהו ודאי בשעה שנדר הוצרך לאסור הגבינה עליו מפני שהיא רעה לו אלא שעכשיו מתאוה לה ורצה להתירה ולפיכך אין לו התרה אלא בפתחים אחרים עכ"ל ואיכא למידק טעמא דהגבינה היה רעה לו הא לאו הכי היה מתירו על ידי חרטה ואפילו בנדר גבינה עליו כתב דיש להתירו על ידי פתח (כלומר ועוד דמכל מקום התירו על ידי פתח ונדר בעת צרה פשיטא דאינו ניתר אפילו על ידי פתחים) משמע דיש היתר לנדר בעת צרה דהא נדר זה בעת צרה היה שהרי נדר בחליו אמנם סוגיא דעלמא אזלא שלא להתירו אם לא לדבר מצוה כמ"ש לקמן ס"ס זה עכ"ל ד"מ אבל בעיני יפלא מה ענין הך דתשו' הרמב"ן סי' רנ"ג לנדר בעת צרה דנדר שבעת צרה היינו כמ"ש בתשובת ב"ז סי' רס"ו דומיא דוידר יעקב נדר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו' והאבן הזאת וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך או כמ"ש בתשובת מהר"ם פאדווא"ה סי' ע"ב באחד שנדר בעת צרה שאם יצא מבית האסורין ילך לא"י וכן בתשובת מהר"ם מ"ץ ושאר אחרונים באחד שנדר בעת צרה לילך לא"י או להתענות או כמ"ש הב"ח בשם קובץ בשם מהרי"ק באחד שהיה בסכנה גדולה בים אז נדר לה' שאם יצילו מצרה יעלה לירושלים כו' משא"כ בנדר בחליו שלא לאכול גבינה מפני שרעה לו וכן משמע מהטעם שכתוב בתשו' ב"ז שם דנדר בעת צרה אין לו התרה משום דהנודר על דעת חבירו שעשה לו טובה אינו יכול להתיר בלא דעתו (וכדלעיל סעיף כ') ק"ו לגבוה שענהו בעת צרה דאין לך עשה לו טובה יותר מזה ומאן לימא לן דהקב"ה מסכים באותה התרה וזה לא שייך בנדר מגבינה בחליו דלעיל הלכך נראה דבגבינה דלעיל וכה"ג יכול להתיר אפילו לכתחלה אבל בנדר בעת צרה אפילו בדיעבד

אינו מותר כן נ"ל (מיהו בתשובת ר"מ מינץ כתב דנדר בעת צרה יש לו התרה והוכיח כן מהאגודה פ"ד דנדרים ומשאר פוסקים ע"ש שהאריך):

סעיף קט

אבל מי שנשבע כו'. כתוב בדרישה ר"ס זה דוק בלשונו דמתחיל בנדרים וסיים בשבועות דנראה משום דאיכא פלוגתא בין רשב"א והרא"ש בנדרים אי חלים זה ע"ז (וכדלעיל ס"ס רט"ו) מ"ה לא סיים בנדרים רק בשבועה דהכל מודים דאין חלין וע"ל סי' רכ"ט (ס"ס ג') שאם אסר עליו הככר ב"פ והתירו אסור עד שישאל עליו פעם שניה משמע דאינו ניתר בהתרה אחת עכ"ל ואין ראיה מסי' רכ"ט דהתם מיירי שנשאל רק על הראשונה אבל אם בא לשאל על הכל בבת אחת סגי:

סעיף קי

צריך התרה לכל אחד ואחד כו'. ומהר"ל ן' חביב בתשובה בסי' קל"ט פסק דאף בנדר ושבועה על דבר אחד א"צ היתר לכל אחד ואחד אלא אם ירצה יתיר כולם בבת אחת ואם יתיר הראשונה לבד חל השניה והג' וצריך להתירן וכן אם יתיר הג' לבד חל הא' והב' והוכיח כן מהרמב"ם פ"ו מה"ש ע"ש וכ"פ הב"ח והר"ן בתשו' סי' י"ז (וכתבו המחבר לקמן סי' רכ"ט ס"ה) מיירי דוקא שאמר שלא יהא הנדר הב' אלא לאחר שיהא נשאל על הראשון וכן על הג' לאחר שיהא נשאל על הב' וכל עוד שלא נשאל על הראשון אין הנדר השני בעולם וכן הג' אבל מי שנשבע או נדר על ד"א פעמים ושלש כגון שאומר לא אוכל היום לא אוכל היום כיון שכל השבועות הן בעולם ליכא למימר הכא אין מתירין את הנדר עד שיחול וסגי בהתרה א' עכ"ל וכן נראה עיקר אלא שיש להחמיר לכתחלה כיון דאפשר. וגם מהר"ל ן' חביב גופיה כתב שם שראה מי שנהג להתיר כל אחד בפני עצמה וגם בתשובת מ"ע סי' מ"ח נראה שהחמיר בזה:

סעיף קיא

הנשבע כו'. וה"ה בכל ר"ח שתחלתו ב' ימים ואינו דומה לנשבע לפרוע בראש חודש ניסן שהוא מלא שאי אתה מחייבו לפרוע בתחלת היום דשאני הכא שהימים מחולקים ואנו תופסים את היום בר"ח בפני עצמו וכיון שכן מסתברא לי שיש לחוש ולהחמיר דה"ל כספיקא דאורייתא ולחומרא כן כתב הרשב"א והעתיקו ג"כ הסמ"ע בסי' ע"ג ס"ק כ"ז בסתם ולפעד"נ דבלאו משום ספק להחמיר קי"ל הכי אלא כדאיתא בש"ס ר"פ קונם דאפי' לקולא אמרי' הכי משום דקרי ליה אינשי ריש ירחא ונתבאר לעיל סי' ר"ך ס"ד ואפשר דעת הרשב"א לחלק בדוחק אבל אין נ"ל לחלק וכן משמע בהרא"ש ר"פ קונם כמ"ש ע"ש במ"ש הלכך בכתובות ובשטרות ביום ר"ח הראשון כותב ביום ר"ח כו' אלמא

דין שטרות כדין נדרים בלשון בני אדם כו' ולפי זה אפילו בלא שבועה אם כתוב בשטר שמחויב לשלם לו ר"ח אדר או קודם ראש חודש אדר כיון שלשון השטר דנין אותו כמו בנדרים וכמ"ש רבינו ירוחם וכ"פ בש"ע בח"מ ס"ס מ"ב וכ"כ ב"י בח"מ סימן ע"ג מחודש ט"ו בשם תשובת הרשב"א גופיה אם כן חייב לפרוע לו קודם ראש חדש הראשון כן נראה לי:

סעיף קיב

יתנו מחצה כו'. ע"ל סי' רט"ז ס"ז בהג"ה:

סעיף קיג

וכן בשאר כו'. עיין בח"מ סי' קס"ג וס"ס רל"א מדיני תקנת הקהל:

סימן רכט

סעיף א

ואירעו בו שבתות וי"ט כו'. ע"ל סי' רט"ו:

סעיף ב

וכן אם אמר לחבורת כו'. ע"ל סי' רל"ב סעיף ז' ח':

סעיף ג

לך לך לך. וכ"ש לך ולך ולך בוי"ו דהוי כלל וכן אמר לזה לזה לזה או לזה ולזה ולזה:

סעיף ד

הותרו כולם כו'. משמע דהכא אין צריך שיחליף דבריו כדלקמן סי' רל"ב סעיף ח' דהכא כיון שאינו טעות בעיקר הנדר אלא ניתר ע"י התרה בכל ענין הותרו כולן וכן כתוב בד"מ סי' רל"ב וז"ל מיהו נראה מהטור דיש לחלק בין נדר שהותר מעצמו לנדר שהתיר החכם ע"כ לא כתב לעיל סימן רכ"ט שיחליף דבריו עכ"ל וכ"פ הב"ח ועיקר:

סעיף ה

ולהרמב"ם כו' הותר הראשון כו'. דהוי כאומר לזה וזה הב' יהא כזה הא' וזה הג' יהא כזה הב':

סעיף ו

לזה לזה לזה כו'. בלא וי"ו דהוי כאומר קונם לזה קונם לזה קונם לזה שא"צ לו' קונם לכל א' וא' וכב"י בשם הריב"ש (והוא בסי' רצ"א) נדר או נשבע שלא יאכל ענבים ושלא ילבש בגדי משי ונשאל על א' מהם לא הותר השנייה להרמב"ם ונראה מדבריו דה"ה לאומר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה שאם נשאל על א' לא הותרה השנייה ונשבע שלא אוכל

תאנים וענבים או שלא אשתה יין וחלב ודבש נשאל על אחד מהן הותרו האחרים אלא אם כן היה מסרב בו חבירו כשנשבע עכ"ל וכבר נתבאר דיש חולקים על הרמב"ם עכ"ל ב"י ומביאו ד"מ ונראה דאם אמר קונם ענבים עלי קונם תאנים עלי אף להחולקים על הרמב"ם הוי שני נדרי' כיון דאמר קונם קונם וכדלקמן סי' רל"ח סל"ו בהג"ה וכן מוקי בש"ס פ' בתרא דנדרים דף פ"ז ע"ב מתניתין דאמרה קונם תאנה שאני טועמת וענבים שאני טועמת הרי אלו שני נדרים כר"ש וע"ש וכתב הר"ן שם דאתיא כרבי שמעון דיאמר שבועה לכל אחד ואחד הכי נמי לא חשיב ליה ב' נדרים עד שתאמר שאני טועמת לכל אחד ואחד אבל אם אמרה קונם שאני טועמת לא תאנה ולא ענבה לרבי שמעון נדר אחד הוי כו':

סעיף ז

צריך פתח כו'. לאו דוקא והוא הדין חרטה:

סעיף ח

אלא כשניתר על ידי פתח. דדומה קצת לנדרי טעות וכיון שיש טעות בנדר בטל כולו:

סעיף ט

אם החרימו כו'. שאין החרם והפרת בעל עוקרים מעיקרו אלא מכאן ולהבא:

סעיף י

וכן בהפרת כו'. משמע אבל מקצתו מיהא הותר כהפרת בעל וכן משמע יותר בעט"ז מיהו היינו לדעת המחבר לקמן סימן רל"ד סל"ו אבל לדעת הרב שם אפילו מקצתו לא הותר וק"ק למה סתם כאן כדברי המחבר ויש לומר שסמך אלקמן דשם עיקרי דינים אלו ובעט"ז דחק ליישב כן:

סעיף יא

כולם אסורים כו'. אפילו כשאומר כן אחר כמה ימים על אדם אחר יהא כפלוני וכן בנדר מבשר והתפיס פת בבשר אבל כשחבירו אמר ואני הוא דבעינן שיאמר כל אחד בתוך כ"ד של חבירו ואז אפילו ק' אסורים כולם כשכל אחד אמר תוך כ"ד של חבירו אע"פ שהוא לאחר כ"ד של הראשון מפני שכל אחד נתפס בחבירו כדלעיל סימן ר"ד:

סעיף יב

וכן מי שנדר כו'. כתוב בב"ה בשם רבינו ירוחם אשה שנדרה והתפיס בה אחר שאמר ואני כמותך והפר לה בעל או אב היא מותרת והמתפיס אסור עכ"ל ולא ידענא למה כתבו בשם רבינו ירוחם הרי ש"ס ערוך הוא ומוסכם מכל הפוסקים כדלקמן סימן רל"ד סעיף נ"א ע"ש:

סעיף יג
אע"פ שנשאל עליו כו'. פירוש שאין כוונתו רק לשאול על הראשונה אבל אם נשאל על כולם בבת אחת סגי בהיתר אחד כדלעיל סימן רכ"ח סמ"ו:

סעיף יד
אסור עד שישאל כו'. דאע"ג דאין שבועה חלה על שבועה כדלקמן סי' רל"ט סי"ג מ"מ כשהותרה הראשונה חלה השניה למפרע:

סעיף טו
וכן צבור כו'. ע"ל סימן רכ"ח סכ"ה וכ"ו:

סעיף טז
ודוקא בכה"ג כו'. כלומר דוקא בכה"ג שנדר מתחלה ואח"כ אמר על הנדר שאם ישאל עליו לא יהא יהודי אין להתיר משום שאין מתירין נדר שיש בו נדנוד עבירה אבל אם אמר אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי או אפי' אמר בפירוש אם אעשה דבר פלוני יכפור בהש"י אין זו לא שבועה ולא כינוי ולא יד הואיל ואינו מוציא שום רמז שבועה או נדר מפיו וכך מבואר בפסקי מהרא"י סימן קנ"ב וכן בד"מ ודלא כהעט"ז שפירש דבאומר אינו יהודי שזה הלשון משמע שאם ישאל לא יעשה מעשה יהודי לפיכך אסור לישאל לו על נדרו שעושה עצמו לכופר אבל אם אמר אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי אפי' היתר אין צריך שזה לשון משמע אם יעשה דבר פלוני שאינו יהודי בעצמותו והיאך ישנה את הידוע שהרי רואים אותו שהוא יהודי עכ"ל ולא כוון יפה:

סעיף יז
ועוד יתירו על מה שאמר וכן לעולם. שאע"פ שלשון וכן לעולם כולל לאין תכלית אי אפשר שיתרבה הנדר מטעם זה ולפיכך כל שהותר ושנה ושלש אי אפשר שיהא כאן נדר א' שלא חל אלא כל נדריו חלים וחכם יכול להתירן ואע"פ שמקצת איסורו עתיד עדיין לחול החכם עוקר הנדר מעיקרו ר"ן:

סעיף יח
דאם כן מתירין כו'. כלומר כשכלל בשבועתו כן מתירין תחלה הב' כו':

סעיף יט
נשאל על הראשונה כו'. דאין השניה חלה עד שידבר עמו והרי הוא אסור לדבר עמו נשאל תחלה על שנדר לדבר עמו ואז כשידבר עמו חל השניה וכן בנשבע שלא יהנה לחכם כו' ועיין לעיל סי' רכ"ח סי"ז וע"ל סי' רל"ט סעיף י"ג ס"ק כ"ז:

סימן רל

סעיף א
מתירין כו'. כתב בתשובת מהר"מ מינץ סימן ע"ג ומ"מ מתי שיבא לידי כה"ג להתיר להמון עם הפרוצים בנדרים אני משים עליהם להתענות בה"ב וכה"ג לפי האדם ולפי הנדר וכן ליתן מעות לדבר מצוה זהוב או כהאי גוונא לפי עשרו כדי שלא יזלזלו בנדרים שאומר מאי אכפת לי אם אשב"ע כל מה שארצה אלך אצל חכם ויתיר לי וכן שמעתי מרבותי עד כאן לשונו וכן נכון לעשות:

סעיף ב
אלא מדוחק. או לצורך מצוה כן הוא בריב"ש בשם הרמב"ן שמביא בית יוסף ס"ס זה והוא פשוט:

סעיף ג
נדנוד עבירה כו'. ע"ל סימן רכ"ח סט"ו:

סעיף ד
י"א כו'. ובח"מ סי' ר"ח כתב הרב בסתם דמכירתו מכירה והסמ"ע שם פסק כהי"א דהכא שאני ע"ש שהאריך אבל הב"ח שם פסק דספיקא דדינא הוי והמע"ה וכן עיקר לפי שגם מתשובת הרא"ש כלל ז' סי' ד' נראה שחולק ע"ז שכתב דהא דאמר רבא בריש תמורה דאי עביד לא מהני היינו במצות שאי אפשר לבטלן ככל הנהו דמייתי התם אונס שגירש ותורם מן הרעה על היפה כו' אבל התקנה וחרם וכה"ג שאפשר לבטלו בהא מודה רבא דמהני כו':

סימן רלא

סעיף א
או שתלה באחר שיבטלנו כו'. כלומר שיתירנו כמו ג' הדיוטות אבל אם נדר על תנאי שיסכים חבירו או על תנאי שלא יבטלנו יכול חבירו לבטלו בכל לשון כמו שכתבתי בסימן רכ"ח ס"ק צ"ח עיין שם:

סעיף ב
וכ"ש אם התנה כו'. דיכול חבירו לבטל הנדר כל זמן שלא חל דהיינו מיד בשעת הנדר הוא מבטלו או שהתנה שהנדר לא יהא נדר עד שישמענו חבירו ולא יתירו א"נ לא חל הנדר עד שישמענו ומיד בשומעו הוא מבטלו א"כ לא חל הנדר כלל:

סימן רלב

סעיף א
יש נדרים כו'. ע"ל ר"ס רל"ט מדין שבועות כאלו:

סעיף ב
או בפחות מעט. היינו להי"א אבל להיש מקילין אפי' בשקל יכול ליתנו:

סעיף ג
ויש מקילין. וכמדומה שהעולם נהגו קולא בדבר זה. ב"ח:

סעיף ד
הרי חילל דבריו כו'. דוקא כשמוכרו אחר כך לזה הלוקח אבל אם מכרו לאחר אפשר שיאמר המוכר לפלוני אוזיל ולא לך. פרישה:

סעיף ה
ואם המוכר אומר כו'. אם אוסיף לך מעט כו' שאין דרך לזרז כשמפליגים כ"כ כו'. דדוקא כשאין ביניהם אלא חצי שקל במקח השוה ג' דינרים אז דרכם לידור לזרז אבל כשהם מופלגי' זה מזה ביותר לא כן פירש הרא"ש ושאר מפרשים הא דבעי בש"ס (דף כ"א) אמר ליה טפי מסלע והלה אומר בציר משקל מהו ולחומרא ולי נראה דהכי פירושו דכיון דדייק ואמר טפי מסלע אם כן כוונתו דעל כל פנים פחות מסלע לא אם כן אמרינן האי טפי זירוז הוא אבל סלע נדר הוא או דלמא כולה זירוז הוא וכן בפחות משקל והכי משמע מדקאמר התם בש"ס מי דמי כו' הכא ספיקא הוא דלמא פחות מסלע ויותר על שקל קאמר ודוק לפי זה אפי' אינן מרוחקים כל כך כגון שזה אומר טפי מסלע וזה אומר פחות מג' דינרין יש להחמיר:

סעיף ו
נדר לשנים. שרוצים לקנות ממנו ואמר קונם שאיני פוחת לכם מן הסלע והיה בדעתו לא' מהם לנדר גמור כו':

סעיף ז
נדרי הבאי כו'. כ' הר"ן דב' מיני נדרי הבאי הן חד דשייך ביה גוזמא דהיינו כעולי מצרים וחד דלא שייך ביה גוזמא כמו נחש שיש בו בקעים בגבו כקורת בית הבד ומותר ג"כ מטעמא דאמדינן לדעתיה שלא לאסור נתכוין שאילו כן לא הוי ליה לתלות איסורו בתנאי שא"א אלא נתכוין לומר דברי הבאי ונ"ל שהתולה איסור פירות בדבר שיש בו גוזמא (כלומר לאפוקי בדבר דלא שייך ביה גוזמא דאפי' ודאי ליתא מותר דמ"מ הבאי הוא)

כגון דאמר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה או בקונם אם לא ראיתי בדרך כעולי מצרים ולא ראה כ"כ אנשים שיהא ראוי לומר מהם דרך גוזמא כעולי מצרים הפירות אסורי' עליו עכ"ל וכב"י ואיני יורד לעומק דעתו דאטו קצבה יש לדבר הא יש אדם שכשיראה מאה אנשים ואומר דרך גוזמא שהם כיוצאי מצרים וכן משמע מדתני בתוספתא דנדרים פ"ב נדרי הבאי אם לא נמניתי על פסח שאליה שלו שוקלת י' ליטרין אם לא שתיתי יין שלוגו שוה דינר זהב עכ"ל ולק"מ דה"ק הר"ן דוקא כשראה אנשים רבים ובא להחזיק דבריו לו' עם רב ראיתי כיוצאי מצרים כיון שראוי לו' גוזמא על עם רב אמרינן לגוזמא נתכוין אבל אם לא ראה עם רב אין כוונתו על גוזמא אלא על האמת נתכוין שיהא פירותיו אסורים ומהתוספתא אין ראיה דהתם נמי דרך גוזמא הוא שאומר על אליה כבדה נמניתי ומגזם שהיה משקלה י' ליטרין וכן יין טוב שתיתי משא"כ כשלא ראה רק מתי מספר דבכה"ג לא שייך גוזמא וכן משמע ממה שמסיים הר"ן וכן תנן בנדרים דנדרי הבאי מותרים באומר אם לא ראיתי בדרך זה כיוצאי מצרים דוקא כשראה מנין רב של אנשים שאפשר לומר עליהם דרך גוזמא כעולי מצרים דאי לאו הכי קושטא קאמר וראוי שיהא הפירות אסורים עכ"ל:

סעיף ח

כל פירות כו'. כתוב בתשובת מיימוני סימן כ"ה דאף על גב דאמרינן הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים (כדלעיל סימן ריז"ז סעיף כ"ב) מכל מקום כשאומר כל פירות שבעולם עלי אסור בכולן דהא חשיב פ"ג דשבועות שבועת שוא כשאומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה כו' ועוד דיכול להיות שכל דבר הגדל בעולם הוי בכלל פירות שבעולם כגון דגים ופשתן וקנבוס צמר ומשי ועצים וכמה דברים הנולדים וגדלים זה מזה ובהמה וכמה דברים נקראים פרי מפרי וגידולי קרקע עכ"ל ומשמע דל"ד אמר מלת שבעולם אלא הכל תלוי במלת כל וכן משמע מהראיה שהביא משבועות דלא כדמשמע לכאורה בעט"ז שתלוי במה שאומר פירות שבעולם אף שלא אמר כל וכתב הב"ח ואיכא לתמוה דזה סותר מה שכתב בסוף סימן קע"ו (סעיף ל"ח) דכסות וכלים לא הוי בכלל פירות והלא כסות וכלים אינן אלא מצמר ופשתן וקנבוס ומשי ולמקצת נוסחאות דגרסי לשם עצים קשה נמי עצים עכ"ל ולא ידענא מאי קשיא דהא התם לא קאמר כל וכן מחלק בפרישה וע"ל סימן ריז"ז ס"ק ל':

סעיף ט

אינו נדר. ואם אומר שבדעתו היה על יום או יומים נאמן דאנן סהדי שודאי דעתו לכך מאחר שאי אפשר לקיים נדרו ואין צריך לומר בשבועה דנאמן דאם לא היה בלבו היה

נשבע לשוא אבל באסר עליו רק מקצת פירות אינו נאמן אם לא באנס לקמן סעיף י"ד ב"ח ס"ס ט"ז וע"ל סי' ר"י:

סעיף י

אבל אם אמר כו'. ואח"כ עשה אותו דבר פלוני י"א דאסור כיון שיכול להיות שלא היה עובר התנאי מיהו הטור כתב דאפילו בכה"ג הוי נדר שוא וכן כתב הרא"ש ר"פ המדיר בשם ר"ת ונראה דמה שכתב הרב ויש חולקין קאי גם ע"ז ומכל מקום נראה דיש להחמיר דכן גם כן דעת התוספות פרק המדיר ריש (כתובות דף ע"א) כהסמ"ג וכן כתב הג"א ממהרי"ח שם בשם ר"י:

סעיף יא

ויש חולקין. דהוי נדר שוא אבל אם אמר חוץ מבשר לא הוי נדר שוא דבשר מיישב דעתו של אדם ואפשר בבשר וגבינה וחלב תשו' מיי' ומביאו בית יוסף וד"מ וכן כ' לעיל סימן רי"ז ס"ק ל"א לדעת הר"ן והאחרונים ונראה דכ"ש אם אמר חוץ מדגן דלא הוי נדר שוא כיון דדגן כולל חמשת המינים כדלעיל סימן רי"ז ס"ח וכן משמע לעיל סי' ר"ח ס"ב עיין שם:

סעיף יב

או אם אוכל כו'. ע"ל סימן רל"ט:

סעיף יג

שגנבה כיסי כו'. ע"ל ס"ק ט"ז:

סעיף יד

ויפוה חל הנדר. ע"ל ס"ק מ"ה:

סעיף טו

וכן האומר כו'. משמע נמי דוקא מטעמא דשכח שהיה פלוני שם ואחר כך נזכר שהיה שם וכן משמע במהרי"ו שם ועיין עוד לקמן ס"ס רל"ט מנדרי שגגות:

סעיף טז

אף על פי שלא פירש כו'. דכיון שהוא מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוים ובעל מעצמו ומ"ה בקינם אשתי בעינן שיאמר בפירוש שגנבה את כיסי דאל"כ אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מכל מקום כיון שלהדיר אשתו נתכוין ליכא טעות בעיקר הנדר. הר"ן:

סעיף יז
כשהחליף את דבריו כו'. דבכה"ג הורע כח הנדר מיהו אם אינו מחליף ולא מעמיד אלא סתם דכשקרב אליהם וראה את אביו ואחיו אומר אלו הייתי יודע שאבי ואחי ביניהם לא הייתי נודר כל שכן שהנדר כולו בטל. ב"ח וכן משמע בסעיף ט' וע"ל סימן רכ"ט ס"ק ד':

סעיף יח
ה"ז מותר במיושן לבד. כיון שלא החליף לשונו דבתחלה אמר גם כן סתם יין וכל היינות בכלל:

סעיף יט
הדירו חבירו שיאכל אצלו כו'. ומיירי בענין דלא הוי נדרי זרוזין כדלעיל סעיף ג':

סעיף כ
או שעכבו נהר. כתב ב"י בשם רבינו ירוחם פי' שגדל הנהר ממי שלגים דאונסא דלא שכיח הוא דאי הוה דבר מצוי ה"ל לאסוקי אדעתיה ולאתנויי ואם לא התנה ה"ל בכלל הנדר עכ"ל ומביאו ד"מ והכי מוכח בש"ס (דף כ"ז ע"ב) גבי הא דקאמר התם והא מינס אניס אונסא דמיגלי' שאני פירש"י ההוא דפסקי' מברא אונסא דמיגליא הוא דזימנין דלא משתכחה בהאי גיסא ומבעי ליה לאסוקי אדעתיה כו' וכן כתב הרא"ש שם אבל בדין עכבו נהר דמתניתין היינו שגדל הנהר ממי גשמים והפשרת שלגים דאונסא דלא שכיח הוא ולא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה עכ"ל ונראה דה"ה באונס דשכיח ולא שכיח הוי אונס לענין נדרים וכן הוא (בתשובת הרשב"א סי' תשע"א) דהא בש"ס (וכן בפוסקים) מדמי התם נדרים לממון ובממון קי"ל דהוי אונס וכמו שכתבו התוס' והפוסקים רפ"ק דכתובות ונתבאר בח"מ סימן נ"ד ואף על גב דמדברי התוספות בנדרים שם לא משמע לכאורה כן היינו לפי מה דמדמי התם בש"ס ממון לגיטין ובגיטין קי"ל דאפילו שכיח ולא שכיח לא הוי אונס כמו שכתוב בא"ע סימן קמ"ד אבל אנן קיימא לן כלישנא קמא דרבא דממון לא הוי כגטין וכמו שכתבו הפוסקים רפ"ק דכתובות ובפרק מי שאחזו תדע דהא כתבו כל הפוסקים שם דחלה הוי אונס דשכיח ולא שכיח והכא קאמרינן בנדרים דחלה הוא אונס אלא ודאי כדאמרי' ודוק:

סעיף כא
הרי אלו נדרי אונסין. משמע אע"פ שלא התנה בשעת הנדר על כל אונס שיולד אמרינן דאאונס כה"ג לא נדר וזה פשוט ודלא כנראה מתשו' מבי"ט ח"א סי' נ"א דף קנ"ב ע"ד:

סעיף כב

נדרי אונסין כו'. כתוב בתשובת מהר"מ גלאנטי סימן פ"ט מי שקבע זמן לפרוע לחבירו לזמן פלוני ואם לא יפרענו אז יאסר בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן פטור משבועתו וע"ש שהאריך ופשוט הוא:

סעיף כג

ואם אירע לו אונס כו'. נראה שהרב מיירי שהענין מוכח או שאומדין הדברים שלא היה רצונו מתחלה על כך שיתן ממון הרבה כזה לקיים שבועתו וכן כתב בפסקי מהרא"י סימן רנ"ד וז"ל וא"ת ישכור תיירים בק' מנה וילך וישוב לבטח האי נמי חשוב אונסא כדאיתא בפרק כל הגט אטו תרקבי דדינרי בעי למיתב לה כו' ומביאו בס' ב"ה וכן כתב הרשב"א בתשובה סימן תשע"א בהדיא אבל אם אינו בענין זה יתן כל ממון שבעולם ולא יעבור על שבועתו אלא יתיר שבועתו היכא דאפשר וכן מבואר בריב"ש בסימן שע"ז ובזה נסתלקה תמיהת הב"ח על הרב ע"ש:

סעיף כד

אבל אם לא היה מגיע לו טובה כו'. זה פשוט ומהרי"ק אשמועינן דאפילו מסר מודעא קודם לכן על שבועה זו לא אמרינן הואיל וגלה בדעתו שאין חפצו בשבועה דיהא בטלה ומביאו ד"מ וכן הוא בעט"ז:

סעיף כה

נאמן אדם לומר ששבועתו היתה באונס כו'. נראה דהיינו דוקא בנדר או נשבע לעצמו אבל בנשבע לחבירו כגון בשט"ח וכה"ג אינו נאמן ול"ד למ"ש ר"י בן הרא"ש דאם אמר קיימתי השבועה שנשבעתי לך נאמן דשאני התם שכן דרך לקיים השבועה אבל הכא אונס לא שכיח ועוד דלעולם כל א' יאמר אנוס הייתי אבל קיימתי אין אדם חצוף לשקר כיון שהלה יכחישו ומ"ש הב"י ס"ס רכ"ח דף רע"ד ריש ע"ב בשם תשובת הרשב"א ומכל מקום הנידון שלפנינו שא"ל השבע על דעתינו אינו בכלל מה שאמרתי דיש בזה צד היתר אחר והוא האונס וכמ"ש ואע"ג שאמר בפני העדים שהיה נשבע ונודר מדעת כל זה מתוך אונסו אמר כן לפי שאחותו חולה ומתרת עצמה למיתה אם לא ידור ואין לך אונס חזק ונגלה מזה עכ"ל משמע דאף בנדר לחבירו מתיר מטעם אונס דהתם שאני שידענו באונסו ולכך אע"פ שאמר שהיה נודר ונשבע מדעת אמרינן שמתוך אונסו אמר כן אבל אם לא הכרנו באונסו כלל אין נאמן בנשבע לחבירו לומר אנוס הייתי מיהו היכא דיש רגלים לדבר נראה דנאמן. כן נ"ל:

סעיף כו

או על תנאי כך וכך. והוצאתיו בפי דדברים שבלב אינם דברים כ"כ הכסף משנה ס"פ ב' מה"ש בשם הראב"ד וכ"כ הכ"מ שם:

סעיף כז

אבל אם כבר כו'. כתוב בתשובת רשב"א שם מבואר דה"ה בהתרו בו ולא חשש לומר להם בשעת התראה ואכל וכ"ש כשאמר אעפ"כ אינו נאמן ע"כ וכן הוא ברמב"ם פ"ב מהלכות שבועות דין י"ב וכתב עוד שם וכן אם התרו בו ואמר מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר כן היה אבל לא היה פי ולבי שוים או תנאי היה בלבי על הנדר אין שומעין לו ולוקה כיוצא בדבר אמרו לו אשתך נדרה כו' כדלקמן סי' רל"ד סמ"ב וטעמא דהוי כאומר לא לויתי דכאומר לא פרעתי דמי כמו שנתבאר בח"מ סי' ע"ט ולפי זה אפי' יש עדים כדבריו האחרונים אינו כלום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים:

סעיף כח

או כתוב עליו שטר כו'. כתוב בסמ"ע סי' ע"ב ס"ק ט"ז וז"ל כתוב בת"ה סי' שכ"ו אם נכתב בכתב ידו שנשבע לשלם לחבירו ואח"כ אומר שלא נשבע אלא שכתב כך אם התובע מודה פשיטא שאין לחוש לשבועה זו כלל ואם אינו מודה לענין ממון דינו כשאר שטר דלית ביה שבועה וע"ש ד"מ ונראה דאם כתב בכ"י שנשבע בפועל לא מצי להתנצל ולו' שלא נשבע והוא הדין אם עדים כ"כ בשטר עכ"ל ונראה דמ"ש אם כ' שנשבע בפועל קאי אהיכא שאין התובע מודה אבל כשהוא מודה אין לחוש כלל מיהו צ"ע מ"ש כן בשם ת"ה בסתם דהת"ה ל"ק התם אלא כשהנתבע יכול לברר ולהסביר לב"ד שמן הדין הוא טוען לפטור מהתובע או שנותן אמתלא לדבריו אבל כשאינו נותן אמתלא לדבריו אלא טוען בסתם לא נשבעתי ולא אקיים כן אע"פ שהתובע מודה שלא נשבע בפניו מ"מ אפשר שנשבע שלא בפניו הואיל והודה ושוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא וכשהתובע אומר נשבעת בפני צריך לדקדק אפילו כשנותן אמתלא לדבריו אי טענתיה טענה כל זה מתברר בת"ה שם ע"ש וכ"כ בד"מ סי' זה ועיין בתשובת ר"א מזרחי סי' ע"ב ובתשו' מבי"ט ח"א ס"ס ט' ריש דף ח' ובח"ב סי' ר"מ דף קי"ד ע"ג וע"ל סי' רל"ד סנ"ד:

סעיף כט

אסור לידור בהם כו'. ואין להקשות בנדרי אונסים מאי ה"ל למיעבד כדכתב בדרישה ע"ש:

סעיף ל

אם לא כו'. ע"ל סי' ר"ג ס"ג:

סעיף לא

או הנשבע כו'. כתב ב"י ואע"ג דמתני' לא קתני אלא נדרים בירושלמי קאמר דה"ה בנשבעים ותימה והא קתני במתניתין בפלוגתא דב"ש וב"ה שבועה עכ"ל ב"ח ולק"מ דבמתניתין לא קתני אלא שבועה דומיא דנדר דהיינו שאומר שבועה שלא אוכל פירות לעולם אם אין אני מבית המלך דהשתא בשעה דאשתבע לאו לשיקרא קא משתבע שהרי יכול לקיים שבועתו והכי משמע מדקתני במתניתין בכל נודרים חוץ מבשבועה וב"ה האומרים אף בשבועה דקשה מאי נודרים שייך לו' בשבועה והכי הל"ל נודרים אבל לא נשבעים וב"ה אומרים אף בנשבעים אלא ודאי כדפירשתי וה"ק בכל נודרים לאסור פירות עליו חוץ מבשבועה אין נודרין לאסור פירות עליו ודו"ק. אבל בירושלמי מוכח דאפילו בשעה שנשבע לשקר שרי דקאמר בפ"ד דנדרים הלכה ד' חוץ בעי מימר בנדרים הא בשבועות לא אשכח תני ר' ישמעאל אומר לא תשבעו בשמי לשקר נשבע את להרגין ולחרמים ולמוכסים ע"כ אלמא דאפי' בכה"ג שרי דאל"כ בלא תני דבי ר' ישמעאל הלא מתני' היא וב"ה אומר אף בשבועה ועוד דקרא דלא תשבעו בשמי לשקר משמע דבכה"ג נמי מיירי (שוב מצאתי און לי) בתו' י"ט ע"ש) וכ"כ הב"י והרב לקמן דאפי' בשבועה דנשבע בה עכשיו לשקר שרי ע"י שמבטל בלבו:

סעיף לב

כל פירות שבעולם כו'. היינו כשאומר בלשון שאין כל פירות העולם בכלל דאל"כ בלא"ה אין הנדר חל כדלעיל ס"ה אלא שאוסר על עצמו פירות האילן ופירות הארץ:

סעיף לג

וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום. ואם מפרש לו המושל בפי' לעולם יחשוב כל זמן שאני באימה תחתיך אם לא יהיה לו צורך או שאר תנאי כיוצא בזה כ"כ הפוסקים וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ שיכול לכוין בלבו שום תנאי כגון אם לא אלך לבהכ"נ היום או השבוע כו':

סעיף לד

גבי אנס שרי. אבל בשאר דוכתי דברים שבלב אינן דברים והא דלעיל סימן ר"י כגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים אינו כלום ואם הוציא פת סתם אסור בפת חטים שאני הכא שאין טעות בדבריו שכיון בלבו לו' בפיו לעולם אלא שמחשב בלבו היום הלכך פיו עדיף דדברים שבלב אינן דברים אבל התם דהוצאת פיו הוא טעות דבלבו היה לו' פת חטים הלכך הוצאת פיו לאו כלום הוא דמן הדין גם מחשבתו תבטל כיון

שלא הוציא מחשבתו בשפתיו אלא דרבינן מקרא דאזלינן בתר מחשבתו לפי שפיו אינו מכחיש את מחשבתו דפת חטים נמי פת שמיה. הרא"ש פ' שבועות שתים בשם הרמב"ן ושאר פוסקים:

סעיף לה

אבל אם יודע האנסין כו'. כתב מהרש"ל פ' הגוזל בתרא סי' י"ז ומ"מ נראה שאם הוציא התנאי בשפתיו בלחש שרי דנהי דאיכא ג"כ חילול השם לא מחמרינן כולי האי מאחר דיש לו אונס גדול ומוכרח לכך ע"ש מיהו ביטול בשפתיו ל"מ אלא תוך כדי דבור כדאיתא בהג"ה מיימוני בשם סמ"ג ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף לו

לכן נענש צדקיהו כו'. לטעמיה אזיל לקמן סעיף ט"ו בהג"ה אבל למ"ד דבמיתה חל הנדר בלא"ה א"ש דנענש וכן מבואר בפסקי מהרא"י סי' ע"ג וכן למ"ש לקמן ס"ק מ' בשם מהרי"ו דשלא לגלות הדבר חל החרם ניחא נמי בצדקיהו וק"ל:

סעיף לז

מיהו אם הודיעו כו'. בתשובת מהרי"ו שם משמע לכאורה דאפי' בכהאי גוונא אסור מדלא התיר בכי האי גוונא. וכן הבין הרב בד"מ דבריו אלא שכתב עליו ולי נראה דצ"ע דהא בהדיא אמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ"ד ע"א) דאם הודיעו שהיה בלבו על ערמה בדבר ליכא משום חילול השם ולכן נראה לי דהכל לפי ענין הצורך ולפי ענין האונס עד כאן לשונו. ול"נ דאין ראיה משם דהתם אמרינן דרבי יוחנן אשתבע למטרוניתא לאלקא דישראל לא מגלינא נפק דרש בפרקא והא אשתבע לה לאלקא דישראל לא מגלינא הא לעמו ישראל מגלינא והא איכא חילול השם דמגלי לה מעיקרא ע"כ ושאני התם כיון שהלשון בעצמו יש לפרש כן וק"ל:

סעיף לח

ב' יהודים שהכו זא"ז וגזר הגמון אחר עדות. וצוה להקהל לגזור חרם אין להם לגזור להציל עצמם בממון חביריהם אם יכולים בשום פנים להתפשר וכו' כן הוא לשון האגודה והגמ"ר שם:

סעיף לט

יותר מדינו. אבל אם יענישו כדינו יכולים להגיד ע"פ התרה כך הוא דעת הרב ועיין בחשן משפט ר"ס רכ"ח:

סעיף מ

אין באותה שבועה כלום. אף על פי שלא בטל בלבו. שם. וכתוב בתשובת מהרי"ו ס"ס נ"ג דוקא אנסו ליתן לו שום דבר אבל נשבע לו שלא לגלות דבר חל החרם. ועיין שם:

סעיף מא

וכ"ש כו'. וצ"ע להקל במיתה שהוא אונס מבורר די"ל ביה אגב אונסיה גמר ומקני כמ"ש בפסקי מהרא"י סימן ע"ג ומהרי"ו בתשובה סי' נ"ג וכ"מ מפשט תשובה מהר"מ דפוס פראג סי' תתקל"ח והיא בתשובת מיימוני ובמרדכי פ' הניזקין גם בד"מ מסיק ומ"מ טוב להחמיר להתיר החרם:

סעיף מב

חוץ מבית דירתו כו'. וא"ל אם הפסיד חובותיו אף אם יש לו קרקעות וחפצים אדעתא דהכי לא נשבע למכרה אלא כסבור היה לפרוע מחובותיו כי דבר הוה הוא שאדם מוכר מקרקעותיו וחפציו להשיא בתו אבל ביתו וכלי תשמישו אפי' עני המתפרנס מהצדקה אין מחייבים אותו למכור ביתו וכלי תשמישו הלכך אינו מחויב למכרן לקיים שבועתו דאדעתא דהכי לא נשבע ללון ברחוב ולמות ברעב שם:

סעיף מג

שהיו דרים בעיר א' כו'. צ"ע דבתשובת הרמב"ן שם איתא אין לשמעון להוציא בתו ממקומו אפי' אם היה הבעל ממקום אחר וכ"ש הכא שהיו שניהם דרים במקום א' כו' ומביאו כן בב"י וד"מ ועיין בא"ע סימן ע"ה:

סעיף מד

אסור לו לסתור דינם. שאין זה בכלל נדרי אונסים כיון שלא היו מכריחים אותו לקבל פסק דינם וכנודרים למוכסים ע"י שיאמר בלבו היום אבל בנדון זה אפי' היה לו אונס שאמר כיון שסתם (כיון) [קיבל] עליו החרם או הנדוי חל עליו אם לא יקבל פסק דינם עכ"ל רשב"ץ וכוונתו דאפילו היה נודר ואמר בלבו היום אינו מועיל כיון שאין אנו רואים שום אונס ודוק ובתשובת מהר"ם מלובלין סימן י"א כתב דכוונתו כיון שלא היה ההכרח על השבועה ממש ולא היה בלבו היום כו' ולא משמע כן מדברי רשב"ץ וגם בתשובת רשב"ץ שהביא ב"י בסי' זה באלקנה שנשא פנינה כו' משמע דאפילו אנוס על הנדר ושבועה עצמו צריך להתנות בלבו איזה תנאי ואם לאו צריך לקיים נדרו וגם מה שהביא מהר"מ שם ראיה ממהרי"ק אינו מוכרח ואף על פי שהביא שם בשם מהרד"ך לחלק בכך צ"ע לדינא דמדברי הפוסקים משמע דאין חילוק וע"ל סעיף י"ד:

סעיף מה
ושמעו שמת. אפילו מת או עשה תשובה אחר הנדר א"צ התרה ול"ד לדלעיל סעיף ו' בהיתה כעורה וייפוה דחל הנדר לפי שאין אשה כעורה עשויה להיות נאה לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לכשתהא נאה אבל הכא עשוי הוא לעשות תשובה או למות הלכך אומדים דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שהוא רע קאמר כ"כ ב"י לעיל בשם הריב"ש בשם הרשב"א וכן כתב הר"ן ועמ"ש בס"ס רכ"ט:

סעיף מו
אלא מן הסתם. אבל אם המדיר אומר לא כי אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתקבל מתנה אסור הר"ן בשם הירושלמי וכן נראה לי דעת הרא"ש שלא התיר אלא בסתם ודלא כב"י:

סעיף מז
י"א דוקא כו'. עיין לקמן סימן רנ"ח סעיף י"א:

סימן רלג

סעיף א
ובודקים שנת י"ג כו'. שאפילו בדקם בתחלת השנה ונמצאו שיודעים לשם מי נדרו אם נדרו אחר כך בסוף שנה אינו נדר עד שיבדקם פעם אחרת טור ועב"י:

סעיף ב
ומי"ג ויום א' ואילך כו'. אע"פ שלא הביאו ב' שערות:

סימן רלד

סעיף א
האב כו'. האב והבעל מפירים דוקא דברים שיש בהם עינוי נפש או בינו לבינה כדלקמן סעיף נ"ה ונ"ח אבל החכם מתיר כל נדריה:

סעיף ב
נדרי כו'. וה"ה שבועת בתו ואשתו וכדלקמן סעי' ל"ז:

סעיף ג
נערה. היינו בת י"ב שנה ויום אחד והביאה ב' שערות:

סעיף ד
אפילו נדרה וכו'. וכן בעל מפר נדרי אשתו אפילו נדרה עד"ר ואפילו ביטל הבעל דעתו ונתן לה רשות לדור עד"ר. הרא"ש ומשמע דה"ה אם נתן האב רשות לבתו לדור עד"ר וכ"כ בדרישה וע"ל סימן רכ"ח ס"ק ע"ד:

סעיף ה
בגרה. היינו ששה חדשים אחר שתביא ב' שערות כשהיא בת י"ב שנה ויום א':

סעיף ו
עד שתתגרש כו'. כתב הב"ח דאשמועינן דכל שלא הגיע הגט לידה אע"פ שמסר הגט לשליח ואינו יכול לבטלו שלא בפניו אפילו הכי כיון שעדיין לא הגיע הגט לידה ויכול לבטלו בפניה ה"ל אשתו ומיפר הנדרים שבנתיים:

סעיף ז
לא יפר לה. ומשמע דאפי' דיעבד אינו מופר וכ"מ בב"ח:

סעיף ח
לא יפר לה בימים שבנתיים כו'. דכשיתקיים התנאי או כשיגיע הזמן תהיה מגורשת למפרע מעכשיו ונראה דאם הפר לה ולא נתקיים התנאי בענין שנתבטל הגט מופר בדיעבד:

סעיף ט
וכן כל מי שנשאת באיסור כרת. כיון דאין קידושין תופסין בהן וכמו שנתבאר בא"ע סי' ט"ו אבל חייבי לאוין ועשה וכ"ש ערוה דרבנן קידושין תופסין בהן כ"ש בא"ע סי' י"ח ובסי' מ"ד וע"ש:

סעיף י
והפר לה בעלה כו'. כ' הב"ח ואע"ג דיכול להפר לכתחלה דהא קידושין תפסי בה מכל מקום כתב והפר לה בעלה כו' בלשון דיעבד משום דנשאת באיסור עכ"ל וק"ל דמ"מ הל"ל כשנשאת באיסור יפר לה לכתחלה אבל הכ"מ פי"א מה"נ דין א' כתב בלשון הזה דכתב רבינו הפר נדרה בל' דיעבד משום דנישואיה באיסור עכ"ל משמע דרצה לומר דמשום דנישואיה באיסו' לא יפר לכתחלה דהא כל שעתא בעמוד והוצא קאי וכ"כ העט"ז בהדיא לא יפר לה לכתחלה כיון שהיא אצלו באיסור כו':

סעיף יא
אפילו אם הוא חייב במזונותיה. באופן שנתבאר בא"ע סימן נ"ה ומה שכתב הטור ל' יום אחר הקידושין היינו כשתבעה מיד בשעת קידושין ולא ירד כאן לדקדק בכך דעיקרי דינים אלו דחיוב מזונות כתב בא"ע שם ובזה נסתלקה תמיהת הב"ח עליו וע"ש:

סעיף יב
ואפי' נדרים שהיו עליה קודם שנתארסה. מפירים עכשיו בשותפות:

סעיף יג
וי"א כו'. כתב הב"ח דנקטינן לחומרא והכי משמע ממ"ש ב' דעות ולא הכריע גם ממ"ש דעת הרמב"ם בסתם ודעת הרמב"ן בל' י"א ע"כ וע"ל ס"ק כ"ב:

סעיף יד
אין הארוס יכול להפר. דלעולם אין הארוס מפר אלא בשותפות ואפי' מת האב אחר שנתארסה דינא הכי כדלקמן סעיף ט"ו:

סעיף טו
אם קיים האחד כו'. כתב בית יוסף בשם תשובת רשב"א דוקא קיים אב אבל לא בעל ומביאו ד"מ ולא משמע כן מדברי הפוסקים והט"ו ומה שדחקו להרשב"א לזה מ"ש מהמקדש אשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה הרי זו מקודשת כמו שנתבאר בא"ע סימן ל"ט סעיף ב' כבר תירצו הר"ן בנדרים דף ס"ז ע"א ע"ש:

סעיף טז
אפי' חזר ונשאל כו'. ונ"ל אפי' נשאל על ההקמה בו ביום של שמיעת שניהם אינו יכול שוב להפר כו':

סעיף יז
אין היבם מפר כו'. דמאמר אינו קונה ביבמה אלא מדרבנן וע"ל סעיף י"א:

סעיף יח
יצאה מרשות האב. והבעל מפר לבדו הנדרים שנדרה אחר שנמסרה דמסירה ככניסה לחופה דמיא אבל לא מה שנדרה קודם שנמסרה לפי שאין הבעל מפר בקודמים וכ"נ דעת רבינו ירוחם נתיב כ"ז סוף ח"ג:

סעיף יט
שלא שמעו כו'. ל"ד דאפילו הפר האב קודם שבגרה ולא הפר לה הבעל אינו יכול שוב להפר כשבגרה ואפי' להי"א לעיל סעיף ה' שכל אחד מפר ביום שמעו היינו כשהאב

יכול להפר ביום שמיעת הבעל מה שאין כן הכא ובגרות דמי למיתה דלקמן סעיף ט"ו הלכך כיון שיצאה מרשות האב אין הארוס יכול להפר וכ"כ הב"ח וה"ה נדרה אחר שבגרה אין הארוס יכול להפר בין שאירסה קודם שבגרה או אחר כך דכיון שבגרה ויצאה מרשות אב שוב אין הארוס יכול להפר דאינו מפר אלא בשותפות וכדלקמן:

סעיף כ

אינו יכול להפר. שאין הבעל יכול להפר נדרים שנדרה קודם לכן. טור. כלומר אף על גב דארוס מפר נדרים שנדרה קודם לכן כדלעיל סעיף ה' היינו משום שמפירים שניהם בשותפות אבל בעל כיון דיצאה מרשות אב אם כן אין הבעל יכול להפר לבדו:

סעיף כא

משארסתיך כו'. ואף על גב דארוס יכול להפר אפילו הנדרים שנדרה קודם שנתארסה כדלעיל סעיף ה' מכל מקום אינו מוטל על הת"ח אלא לבטל מה שנדרה אחר שנתארסה אבל קודם לכן מסתמא הפר לה אביה כיון שהיה בידו להפר לבדו. פרישה. וכ"כ הב"ח ותירץ עוד דדוקא כששמע נדרה יכול הארוס להפר בקודמין מה שאין כן הכא שלא ידע ולא שמע על איזה דבר נדרה וכן להיש חולקים דלקמן סעיף כ"ה מהני הפרה לכשישמע אף על גב דלא שמע עכשיו והכא בנדרים שנדרה קודם שנתארסה ל"מ עיין שם:

סעיף כב

או שמת אחר יום שמעו אין האב יכול להפר כו'. משמע הא כל שלא מת יכול להפר אפילו אחר יום שמעו. וצ"ע דז"א אלא לסברת הי"א דלעיל סעיף ה' אבל לא לסברת הרמב"ם שם והרמב"ם אשמועינן הכא דבמת אפילו ביום שמעו של בעל אינו יכול להפר ודו"ק:

סעיף כג

ולהרמב"ם כו' ואחר כך שמע כו'. משמע דוקא שמע אח"כ אבל שמע בחייו אף על פי שלא הפר בחייו יכול להפר אחר כך וכ"כ בבית יוסף אלא שאתר כך מסיק בהיפך ובב"ה חזר בו ממסקנא זו עיין שם:

סעיף כד

כנסה. היינו שעשה נישואין עמה והכא לכולי עלמא אינה חוזרת לרשות האב גם בנדרים שתדור אחר מיתת הבעל אלא היא ברשות עצמה:

סעיף כה

או שמסרה לו כו'. אינה חוזרת לרשות האב אלא לענין נדרים שתדור לאחר מיתת הבעל. טור. והבית יוסף השיג עליו דאף להי"א דלעיל סעיף ח' היינו לענין שאין הבעל יכול

להפר אבל כיון שיצאת כבר מרשות האב אין סברא לומר שתחזור עוד לרשותו אפילו לנדרים שתדור אחר מיתת הבעל ע"כ והב"ח השיג עליו ופשט דברי הש"ס פרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מ"ט ע"א) משמע כהב"י וכן מוכח בתוספות שם בד"ה ואימא ובד"ה היאך עיין שם וגם מפשט דברי רש"י שם משמע דדמי לנשואים ומה שכתב וזו שנדרה בדרך לישנא דברייתא נקט ור"ל לאפוקי נכנסה לחופה ונדרה אחר מיתת הבעל נמי בדרך הוא. ועוד דנדר אלמנה וגרושה דאמר קרא יקום מיירי בנדרה כשהיא אלמנה ועלה קאי ברייתא דרבי ישמעאל והכי מוכח התם פשט מילתא דרבא דמייתי ראיה מנדרים לסקילה ותרומה וקאמר ההוא כבר פסקה תנא דרבי ישמעאל עיין שם ודוק:

סעיף כו

נדרה והיא ארוסה ונתגרשה. חזרה לרשות האב והאב לבדו מפר אפי' נדרים שנדרה בעודה מאורסת כמו במת הארוס לעיל ר"ס י"א והלכך כשחזרה ונתארסה הארוס מפר אפי' הנדרים שנדרה קודם שנתארסה בשותפות האב כדלעיל סעיף ה' והיכא דמסרה להכניסה ונדרה ולא שמע בעל וגירשה חזר וארסה אין הבעל יכול להפר מה שנדרה תחלה כיון שכנסה לרשותו פעם אחת. טור. והשיג עליו הבית יוסף דאפילו מה שנדרה עכשיו אינו יכול להפר כלומר דמסירה הוי כנשואין והלכך שוב אין לאביה שום רשות בה והלכך גם הארוס אינו יכול להפר דלעולם אין הארוס מפר אלא בשותפות והוי כנתגרשה מן הנשואין דלקמן סעיף י"ד ולפי זה אם חזר ומסרה לכנסה יכול הבעל להפר נדרה שאחר המסירה כיון דהוי כנשואין אבל אין לסמוך ע"ז להקל כיון שדעת הטור והב"ח אינו כן וגם מדברי המחבר גופיה לעיל סעיף ח' נראה להחמיר בזה וגם בכאן הלך הב"ח לשטתו והשיג על הב"י שלא כדת (וגם הד"מ והפרישה הביאו דברי הב"י בסתם) מיהו כל זה כשלא שמע הבעל קודם הגירושין אבל שמע קודם הגירושין ה"ל כהקמה כדלקמן סעיף כ':

סעיף כז

ולא שמע כו'. דאילו שמע וגירשה ה"ל כהקמה כמ"ש בסמוך:

סעיף כח

וגירשה ואח"כ כו' אותו נדר כו'. תימה דהא אפי' אותן נדרים שנדרה עכשיו אינו יכול להפר ובטור לק"מ כדמפרש ב"י ושאר אחרונים דהאי כנסה היינו נמסרה ולא נכנסה לחופה אבל להמחבר דס"ל מסירה כנשואין דמי וכמו שנתבאר קשיא. ונראה לי דל"מ נדרים שנדרה עכשיו פשיטא דאין יכול להפר אלא אפי' אותו נדר שנדרה תחתיו לא אמרינן מיגו דאי הוה בעי הוה מפר אז יפר נמי עכשיו ודוק:

סעיף כט

והפר האב קודם שמת. דכיון דהשתא במיתת האב יצאה מרשות האב אין יכול להפר דאין הארוס מפר אלא בשותפות:

סעיף ל

ולא הספיק האב לשמוע כו'. אורחא דמלתא נקט דאי שמע מסתמא היה מפר אבל אי לא הפר אע"ג דשמע אע"פ שהארוס הפר בחייו אינו מופר ואינו יכול להפר עכשיו כיון שמת האב לפי שלעולם אינו יכול להפר אלא בשותפות וכ"מ בטור:

סעיף לא

אין האב יכול להפר חלקו. דאע"ג דאם לא הפר האב כלל חוזרת לרשות האב וכדלעיל ר"ס י"א כיון דהפר בחיי הארוס גרע טפי לפי שנקלש חלק הארוס ואין בו כח להורישו לאב:

סעיף לב

ודוקא שמת אחר יום שמיעה. של (בעל) [אב]:

סעיף לג

ואם חזרה כו'. כתב הב"ח תימא דהלא להרמב"ם לעיל סעיף ה' לעולם אין יכולים להפר אלא כששניהם שמעו ביום א' ולפי מה שמחלק בדרישה (דהתם) [דהכא] בחזרה ונתארסה שאני לק"מ אבל בקונטרס אחרון השיג עליו ע"ש:

סעיף לד

ולא שמע הארוס כו'. אבל שמע הוי גירושין כהקמה כדבסמוך:

סעיף לה

אפי' לא כוון בשתיקתו אלא לצערה אינו יכול להפר. שוב כיון שעבר היום ואם שותק ע"מ לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר אפילו בו ביום הר"ן ומביאו ב"י וד"מ וכן הוא לקמן סעיף מ"א דקיום בלב הוי קיום:

סעיף לו

הפרתו. ראשונה שהפר ביום שמעו קודם ההקמה הפרה וא"צ לחזור ולהפר כיון שהחכם עוקר הנדר מעיקרו הרי הקמה הראשונה כמי שלא היה:

סעיף לז

והחריש לה יכול חכם כו'. וכ"ש אם לא שמע הבעל הלכך יתיר לה עדיין דיכול חכם להתיר:

סעיף לח
ואם אינו ביום שמעו כו'. כלומר כיון דיש פוסקים לקמן סמ"ט דאין הבעל יכול לשאול על ההקם אלא ביום שמעו:

סעיף לט
חכם או ג' הדיוטות. מיהו אף לאחר יום שמעו ישאל הבעל תחלה ויתיר לה גם כן די"ל דהבעל יכול לשאול על ההקם אף לאחר יום שמעו ושמא אין חכם או שלשה הדיוטות יכולים להתיר לה אחר הקמה של בעל הלכך לכתחלה להוציא נפשיה מפלוגתא יש לעשות כל מה דאפשר אבל העיקר כסברא הראשונ' כו' והלכך היכא דאין הבעל בפנינו יש להתיר לה על ידי שלשה הדיוטות ועיין בתשובת מהר"מ מינץ סי' י"ח וסי' קי"א שהאריך הרב בזה ולבסוף מסיק גם כן הלכה למעשה ראיתי דאיתא בי"ד שיש להתיר לבעל הקמתו אפילו אחר יום שמעו ואחר כך מפר הבעל לאשתו ואחר שהתיר לה הבעל יתיר החכם גם כן לאשה וע"ש:

סעיף מ
אף על פי שאינם כו'. אף על גב דחכם אינו מפר אלא לצורך כדלעיל סימן רכ"ח ס"ג בעל שאני כיון דאינו מפר אלא עד שתחשך ואם לא יפר היום לא יוכל שוב להפר:

סעיף מא
ואומר לה טלי כו'. ע"ל סעיף ל"ח:

סעיף מב
אבל אם אינו שומע כו'. דראוי לשמוע בעינן לאפוקי חרש שאינו שומע כלל:

סעיף מג
ומיהו אם כו'. הכי מוכח בש"ס (דף ע"ב) מיהו מסיק הרא"ש שם בפירושו שצריך לומר הרי הם מופרים לכשאשמע ובע"א לא תועיל הפרה ובאב צריך שתהיה בתו ברשותו לכשישמע וכ"נ מדברי הר"ן שם:

סעיף מד
לפי שאין לו אישות. כמו שנתבאר בא"ע סי' מ"ג:

סעיף מה
וי"א כו'. באמת הב"י והרב קצרו מאד בדבר ולדבריהם צ"ע דהא לקמן סעיף ס"ט אע"ג שתלוי במעשה יכול להפר אבל דברי ר' ירוחם (סוף נכ"ז) מכוונים וז"ל וי"מ דכי אמרינן שהבעל או האב יכולים להפר אפילו לא חל הנדר דוקא כשתלתה הנדרים בדבר שיש בו עינוי נפש או בדבר שבינו לבינה כגון ההיא שאני נהנה לאבא ולאביך אם אני עושה

לפיך או נטולה אני מן היהודים אם אני משמשך אבל אם תלתה בדבר שאינו עינוי נפש ואינו בינו לבינה כגון קונם יין אם אלך למקום פלוני אינו מפר עד שיחול הנדר (כלומר אף על גב שעיקר הנדר הוא מעינוי נפש כמו קונם יין כיון שלא תלתה בדברים של עינוי נפש או בינו לבינה אינו יכול להפר עד שיחול) וכן כתב הרר"י בשם רבותיו ול"ד להיא דאמרי' קונם יין לאחר ל' יום מפר אע"פ שלא חל הנדר דהתם חייל ממילא עכ"ל ולענין דינא אע"ג דמדברי הרמב"ם פי"ב מה"נ דין י"ב שכתב אמרם היין הזה אסור עלי אם אלך למקום פלוני ה"ז מפר אף על פי שעדיין לא הלכה כו' וכן כתב הסמ"ק סימן ק"ו וסמ"ג דף ע"ג ע"ב והטור נראה דלא כר"י מכל מקום יש להחמיר באיסור דאורייתא ועוד שהרי ר"י גופיה מביא שם דברי הרמב"ם וכתב עליה וי"מ דכי אמרי' כו' ועוד דלקמן ס"ק פ"ד כתבתי דגם דעת הטור כן והלכך י"ל דמה שכתב כאן אם אלך למקום פלוני מיירי כשיש בהליכה זו דבר של עינוי נפש ועוד שכן דעת הר"ן ר"פ בתרא דנדרים (דף פ' ע"א) שהוכיח כן מהסוגיא וז"ל והקשה הרב ר' יונה כו' י"ל דכי אמרי רבנן דמפר אע"פ שלא חל הנדר ה"מ היכא שא"א לה להנצל אפילו כי מזדהרה בתנאה מעינוי נפש או מדברים שבינו לבינה כגון נטולה אני מן היהודים אם משמשתו שאינה יכולה להנצל מדברים שבינו לבינה א"נ כגון שתלתה תנאי בדבר שהיא עשויה לעבור עליו כגון שאני נהנה לך אם אני עושה ע"פ אבא או ע"פ אביך דטריחא לה מלתא להזהר שלא לעשות על פיהם אבל היכא דתלתה נדרה בדבר שאינו לא מעינוי נפש ולא מבינו לבינה והוא דבר שאפשר לעמוד בו אינו מפר עכ"ל מיהו מה שהוסיף הר"ן להקל דאפילו באינו עינוי נפש או בינו לבינה ותלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו נראה אף על גב דמדברי ר"י נראה שאין מחלק בזה מכל מקום אין להחמיר ואף על גב דנראה דהר"ן כתב כן משום הך דאני נהנית לך אם אני עושה ע"פ אבא או ע"פ אביך ויש לומר דהתם נמי דברים שבינו לבינה הוא וכמ"ש לקמן ס"ק פ"ד בשם הטור מכל מקום כיון דבלא"ה נראה מדברי הרמב"ם ושאר פוסקים דבכל ענין יכול להפר אין להחמיר:

סעיף מו

ויש חולקים. אכולה מילתא קאי:

סעיף מז

כי כן אמרו לו. כלומר וזה הוי כמפרש לאפוקי אמרו לו סתם אשה נדרה בביתך שאע"פ שהוא סבור שהיה בתו הוי הפרה בסעיף ל"ג וזהו כדעת הר"ן והרא"ש ור"י אבל הב"ח פסק דאם סבור בדעתו שהיא בתו נמי דינו כמפרש ולא מיקרי סתם אלא כשאמרו לו נדרה אשה בתוך ביתך והוא הפר בסתם למי שהוא ויש להחמיר באיסור דאורייתא

כיון דבלא"ה דעת הרמב"ם והרמב"ן והטור נראה דסתם דינו כמפורש וע"ל סי' ש"מ סעיף כ"ד:

סעיף מח

נדרה מהתאנים כו'. ק"ק פשיטא דאינה הפרה דהא צריך לפרט ודוחק לו' דבדיעבד הוי הפרה אפי' בלא פירוט וי"ל דא"צ לפרט אלא משום דנדע דלא נדרה דבר כדי לאפרושי מאיסורא וכדלעיל סי' רכ"ח וא"כ בהאי פירוטא דבין תאנים וענבים אין חילוק בזה. דרישה. והאי דוחק וא"א לאמרו וכמש"ל סי' רכ"ח ס"ק כ"ד והאי י"ל נמי ליתא וכמ"ש שם דבכל מילי צריך לפרט הנדר ועוד דאכתי תקשה דהא כתבו הרמב"ם והמחבר לעיל סעיף כ"ה דבעל מפר נדרים אע"פ שלא שמען אלא הדבר פשוט דא"צ לפרט הנדר אלא בהתרת החכם משום מילתא דאיסורא ואילו הוה ידע חכם שיש בו נדנוד איסור לא היה מתירו או היה מתירו בחרטה או בפתחים אחרים אבל הבעל מפר לרצון אשתו אפי' מילתא דאיסורא והכי משמע פשטא דסוגיא בפרק השולח (גיטין דף ל"ה ע"ב) והיינו דלא אשתמיט חד מהפוסקים דכתב שצריך לפרט הנדר גבי בעל כנ"ל:

סעיף מט

ורצה גם בהפרה זו. אע"פ שלא חזר והפר לה בפירוש הוי הפרה:

סעיף נ

לאו כלום הוא. כיון דבטעות הוי:

סעיף נא

וסבור שהיא בתו כו'. ע"ל ס"ק מ"ז:

סעיף נב

לאחר שתתאלמן. והפר לה ואחר כך נתאלמנה הרי זה מופר:

סעיף נג

אינו מופר. במה שמפר אחר הנשואין:

סעיף נד

וה"ה אם היתה ארוסה. בתולה שלא היתה לאיש מעולם בשעה שנדרה כו' עט"ז. כ"ש אם היתה ארוסה לאחר שנתאלמנה אלא בבתולה ה"א כיון דהיה יכול להפר או בשותפות הבעל כדלעיל סעיף ה' יפר גם עכשיו בשעת חלות הנדר:

סעיף נה

אבל אם אמרה קונם ענבים עלי כו'. ע"ל סי' רכ"ט ס"ק ו' וס"ק י':

סעיף נו
מחול לך או מותר לך כו'. דבכה"ג מהני גבי חכם לעיל סי' רכ"ח ס"ג בבעל ל"מ אף בפתח וחרטה:

סעיף נז
ויש מי שחולק כו'. אבל באומר בטל מודה:

סעיף נח
לפיכך אם הפר בלבו. ולא אומר טלי ואכלי כדלעיל סעיף ל"ט:

סעיף נט
וכיון שראה כו' בלבי היה להפר כו'. ונראה דה"ה אם אומר הפרתי לה קודם לכן אבל אם אומר הפרתי לה עכשיו אחר שהעידו עדים נאמן ואע"ג דבכה"ג לענין ממון אינו נאמן כמו שנתבאר בח"מ סי' ע"ט סעיף ה' היינו משום שהוחזק כפרן לאותו ממון וזה לא שייך בנדרים אבל באומר הפרתי קודם לכן על כרחך אינו נאמן כיון שאמר תחלה לא נדרה ודו"ק ועיין לעיל סי' רל"ב ס"ק כ"ה:

סעיף ס
וי"א כו'. כלומר דלא ידעינן אם הוקם או הופר ולחומרא הוי קיום וכן לקמן סעיף מ"ו וי"א דהוי קיום מספק:

סעיף סא
או שאמר לה קיים ליכי ומופר בבת א'. עד כאן לשונו ורוצה שיחולו שניהם בבת אחת:

סעיף סב
אין כאן לא הקמה כו'. ויכול לעשות אח"כ מה שירצה הקמה או הפרה וכתב העט"ז ואע"ג דאמרינן לעיל סעיף מ"א דאם קיים בלבו יכול לחזור ולהפר תוך כ"ד שאני התם דקיים בלבו אבל הכא הא הוציא הקיום בשפתיו כו' ואין דבריו נראין דהא ודאי קי"ל תוך כ"ד כדבור דמי אפילו הוציא בשפתיו לבד ממקדש ומגרש ומגדף ועובד עבודת כוכבים שאומר אלי אתה וכדמוכח בכמה דוכתי והוא פשוט אלא הכא אין כוונתו לחזור ממה שאמר בתחלה קיים ליכי אלא אומר קיים ליכי וגם מופר ליכי:

סעיף סג
ומתיר לו הקמתו. אפי' לאחר כמה ימים ולא אמרינן דהוי כשתיקה דכיון שאינו יכול להפר הוי כמו שאינו יודע שיכול להפר (דלעיל סעיף כ"א) שאין שתיקתו קיום ומפר אפילו לאחר כמה ימים ומכל מקום צריך שיפר ביום שאלה שהוא לו כיום שמיעה. טור:

סעיף סד
והתפיס אחר בנדרה. משמע אחר יאמר ואני כמותה וע"ל סימן רכ"ט סעיף ג'. וכתב הב"ח תימה רבה דבסעיף ל"ז כתב כל' הרמב"ם דהבעל מפר בנדרים שענינם עקירת הנדר מעיקרו כו' וכאן כל' הטור שאין הבעל והאב עוקרים הנדר מעיקרו כמו החכם והלשונות חולקים וסותרי' זה את זה ומי שאמר זה לא אמר זה וצריך עיון עד כאן לשונו ותימה רבה לתמיהתו דא"כ לדבריו קשיא אהרמב"ם גופיה דהא מבעיא בש"ס איבעיא להו בעל מעקר עקר או מיגז גייז למנ"מ להתפיס אחר בנדר כו' ופשט ש"ס דמיגז גייז אבל בחכם פשוט במשנה וש"ס דמעקר עקר וכ"פ הרמב"ם גופיה בפ"י מה"נ דין ח' דבהתרת חכם הותר הראשון הותר כולו. ובפי"ג דין ט"ו גבי בעל דלא הותרה אלא הראשונה שהפר לה עיין שם אלא ודאי כדכתב הכ"מ רפי"ג וז"ל ועקירת הנדר שהזכיר הרמב"ם גבי בעל היינו שחל הנדר והבעל בהפרתו עוקרו ומבטלו (כלומר לאפוקי אומר אי אפשי שתדורי או אין כאן נדר כדלעיל סל"ז שאין כוונתו שלא היה רוצה בנדר מעיקרו אלא מפירו מעכשיו) ומאי דאיבעיא לן בעל אי מיעקר עקר אי מיגז גייז על ההקדמה מ"ש הרמב"ם שהבעל עוקר הנדר מעיקרו ומפירו שייך למבעיא הכי אי אמרינן דעקירה ממש עקרה ליה כיון שעל ידי שמבטלו משוי ליה כאלו לא היה או דלמא נהי דעוקרו מעיקרו ע"י הפרתו מיהו לא משוי ליה כאלו לא היה אלא כאלו חל הנדר והוא מבטלו ועוקרו ולזה קורא מיגז גייז עד כאן לשונו וא"כ מאי דאמרינן הכא שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו כמו החכם כלומר נהי דמעקר עקר ליה מכל מקום אינו עוקר כמו החכם שעוקר כאלו לא היה:

סעיף סה
שאין הבעל והאב כו'. ומה"ט אם אמרה שבועה שלא אוכל והתיר הבעל הראשונה אין השניה חלה מה שאין כן בחכם כמ"ש לקמן סימן רל"ט ס"ק כ"ו:

סעיף סו
אמן כו'. או כל דבר שהוא קבלת דברים כדלעיל סימן ר"ט:

סעיף סז
ודברים כו'. כלומר או דברים:

סעיף סח
לעולם. ואפי' לאחרים:

סעיף סט
אבל לאחר שתנשא. לאחר:

סעיף ע
הבעל נעשה שליח כו'. אף על גב דאמרינן לעיל סי' רכ"ח סעיף ט"ו דאין אדם יכול לעשות שליח לשאל על נדרו בעל שאני דאשתו כגופו דמיא ומה"ט אין הבעל מצטרף עם ב' להתיר נדרי אשתו והאב מצטרף להתיר נדרי בתו:

סעיף עא
אבל הוא לא יקבצם. דשמא היא אינה רוצה שיתפרסם הדבר על ידי שיקבצם וכתב העט"ז לפיכך אם נתנה לו רשות גם לקבצם ולהתיר יעשה ועב"ח:

סעיף עב
י"א כו'. הב"ח פסק להקל דנקטינן כיש מי שחולק בלא טעם וראיה ואשתמיטתיה דברי הרב בב"ה ובכ"מ שפסק כהי"א כבתו שוה לאשתו והאריך בדברים נכוחים והשיג על המזרחי ע"ש וכן כתב בספר צדה לדרך פ' מטות וכן דעת רבינו ירוחם סוף נתיב כ"ז וכן עיקר:

סעיף עג
וי"א כו'. כתב הב"ח ט"ס הוא וצ"ל וי"א דבכיחול וקישוט כו' דברחיצה ליכא למאן דאמר דלא הוי עינוי נפש ונראה דאינו ט"ס (גם בעט"ז כתב כן) והוא דעת הרמב"ן שהביא בבית יוסף שהזכירו הרא"ש עיין שם מיהו צ"ע על הבית יוסף גופיה (ואחריו נמשך התוי"ט ר"פ בתרא דנדרים ע"ש) דנראה דכיון למה שכתב הרא"ש ר"פ בתרא דנדרים אבל הרמב"ן ז"ל כתב דקישוט ותשמיש הוי דברים שבינו לבינה כו' ואפשר דסבירא ליה דהלכה כר' יוסי כו' וע"כ ט"ס הוא. וצ"ל הרמב"ם דהא כתב שם לעיל מיניה בסמוך דהרמב"ן פסק כרבנן ושהאריך בראיות עיין שם ואם כן דעת הרמב"ן להדיא דרחיצה הוי עינוי נפש ומבואר גם בבית יוסף ובתוספת י"ט שם וכ"מ בהרא"ש שם וצריך עיון:

סעיף עד
ולהרמב"ם. אם אמרה קונם פירות עולם עלי ודאי הוי נדרי עינוי נפש אבל בפירות מדינה או של איש אחד לא הוי אלא דברים שבינו לבינה כן משמע ברמב"ם שם וכן הוא בעט"ז:

סעיף עה
לבית האבל או לבית המשתה כו'. ע"ל סימן רל"ה ס"ק ט"ו די"א דלא הוי עינוי נפש:

סעיף עו
על אחד מצטערת כו'. כגון שהא' פת נקיה והב' פת קיבר ואף על גב דאפי' נדרה ממין רע ולא טעמתו מעולם מפר כדלעיל סעיף ס"א שאני התם דלא נדרה אלא מאותו מין

בלבד מה שאין כן הכא שנדרה בבת א' גם מדבר שמצטערת א"נ שאני התם שנדרה מהמין כולו מה שאין כן הכא דלא נדרה אלא מככרות אלו לבד וזה נראה יותר:

סעיף עז

והפר לשתיהן. להרמב"ם והמחבר לעיל סעיף ל"ו אין צריך שיפר לשתיהם ביחד אלא בכל ענין מה שהופר הופר אבל להיש חולקים שם צריך הכא שיפר סתם לשתיהם דאז אותה שמצטערת הופר אבל אם הזכיר בפירוש א' שמצטערת לא הופר כיון דלא הפר רק קצתו כן כתב הטור (וכ"כ בעט"ז) והבית יוסף והאחרונים לא כתבו מאין הוציא הטור כן ונראה לי שיצא לו כן ממה שכתב הרא"ש בפירושו לנדרים סוף דף פ"ב ובפסקיו שם וז"ל דהא דתנן במתניתין הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים התם כשפירש שהפר דוקא לתאנים אבל הכא מיירי שהפר סתם עכ"ל. אבל באמת נראה לי דהרא"ש לא כ"כ אלא לשמואל דסבירא ליה דמפר אף לשאינה מצטערת עיין שם מבואר כך להדיא בהרא"ש ואשמועינן דאף לר' יוחנן דפליג עליה דאינו מופר לשאינו מתענה אפילו הפר בסתם אינו מופר אבל לרבי יוחנן דסבירא ליה דאין בידו להפר לשאינה מתענה וקי"ל כותיה אפי' פירש והפר למתענה בלבד מופר ול"ד להפר לתאנים דיש בידו להפר גם לענבים וה"ל הופר מקצתו אבל הכא כיון שאין בידו להפר אותה דאינה מצטערת אם כן הרי הפר כל מה שבידו להפר והפרה דאידך אינו מעלה ומוריד כיון שאין בידו להפר והכי משמע לישנא דרבי יוחנן מפר למתענה ואינו מפר לשאינה מתענה דמפר למתענה בלבד וכ"כ הר"ן להדיא במה שכתב וז"ל ונראה בעיני דשמואל ורבי יוחנן בהכי פליגי משום דקרא כתיב ואישה יפירנו ומפקינן מהאי קרא לקמן דצריך הבעל שיפר כל הנדר דיפירנו כולה משמע ואם הפר מקצתו אפילו מה שהפר אינו מופר שכך היא עיקר הגירסא בההיא שמעתא דלקמן (גבי נדרה מתאנים וענבים) כמו שנכתוב בס"ד מ"ה קאמר דכיון שנדרה משתי ככרות הרי הנדר א' ואי אפשר להפר לחצאים דיפירנו כתיב ומ"ה מתוך שהוא צריך להפר ויכול להפר למתענה משום עינוי נפש מפר גם כן לשאינה מתענה דאי אמרת לא מצי מפר נמצא שאף הפרתו למתענה אינו כלום וכיון דרחמנא יהיב ליה רשות להפר נדרים ע"כ מפר אף לשאינה מתענה דמתענה בשאינה מתענה תליא ואי אמרת לא מצי מפר איכא עינוי נפש ורבי יוחנן אמר מפר למתענה ואינו מפר לשאינה מתענה דס"ל דנהי דיפירנו אמר רחמנא דמשמע כולו ולא פלגא היינו לומר שצריך להפר כל הנדר שהוא יכול להפר דיפירנו דקרא אעינוי נפש קאי הלכך כל שהפר כל מה שיש בו עינוי נפש בהכי סגי ויפירנו קרינן ביה ומש"ה מפר למתענה ואין מפר לשאינה מתענה עכ"ל וכ"נ מדברי רבינו ירוחם סוף נכ"ז שכתב בסתם מפר למתענה

ואין מפר לשאינה מתענה וגבי נדרה מהתאנים וענבים הביא דעת הרא"ש במסקנא וכ"נ עיקר ועוד דהא בלא"ה דעת הרמב"ם וסמ"ג והמחבר לעיל סל"ו דגם בהפר לתאנים בלבד למה שהפר מופר וכתב רבינו ירוחם שם שכן דעת רוב הפוסקים (גם בפרישה כתב שבס"א מדוייקים בטור ליתא להאי מלתא ואפשר שבכיון השמיטוהו ע"ש):

סעיף עח

שאיני נהנה לבריות. כלומר שאיני נהנה מן הבריות וכן בסעיף ס"ה:

סעיף עט

ולאחר שתתגרש חל הנדר. כיון שלא הפר לה וע"ל סעיף נ"ה:

סעיף פ

אלא מלקט כו'. ונראה דה"ה בכל דבר הפקר:

סעיף פא

שאמרה הנאת תשמישך עלי. ואע"ג דהנאת תשמיש דבר שאין בו ממש הוא ואין נדרים חלים על דבר שאין בו ממש מתרצים דבורה כאלו אמרה גופך להנאת תשמישך עלי עט"ז והוא מדברי ריב"ש שהביא בית יוסף וע"ל סימן רי"ג:

סעיף פב

אין צריך להפר שהיא משועבדת כו'. ומיהו יש להפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לו כדלקמן סעיף ע"א וכן כתב בפרישה סוף סימן זה:

סעיף פג

אסרה עליה תשמיש כו'. אבל אמרה קונם תשמישי על כל העולם דעת הבית יוסף דאין צריך להפר דמשועבדת ליה אבל הטור כתב דיפר וכתבו הב"ח והפרישה הטעם דמגו שחל על כל העולם חל נמי לדידיה:

סעיף פד

קונם שאיני נהנית לך. כלומר שאיני נהנית ממך:

סעיף פה

ודברים אלו הוי דברים שבינו לבינה. שגנאי הוא לו שנאסרה בהנאת אביה ואביו אם עושה לו וכן מה שאינה רשאי לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תאסר עליו ע"כ לשון טור וכן כתב העט"ז וקשה לי לאיזה צורך הוצרך לומר דזה הוה דברים שבינו לבינה מה שאינו רשאי לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תאסר עליו תיפוק ליה דמה שתאסר עליו הוי מדברים שבינו לבינה או עינוי נפש אפילו יהיה אותו דבר שתלתה בו נדרה משאר דברים ונראה דאה"נ דבכל ענין יכול להפר אלא דאשמועינן דיכול להפר לה אע"פ שלא

חל הנדר ובזה צריך דוקא שתלתה הנדר בדברים שבינו לבינה וכמש"ל ס"ק מ"ה בשם ר"י והר"ן:

סעיף פו

קונם שאני עושה על פיך כו'. כתבו התוס' בכתובות פרק אע"פ ריש דף נ"ט אפילו אי גרסינן שאיני לא הוי דבר שאין בו ממש דהא תנן בפרק בתרא דנדרים (דף פ"א) קונם שלא אתן תבן לפני בקרך אין יכול להפר עד כאן לשונם וצ"ע דהא תנן בספ"ק דנדרים האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושות עמך רגלי מהלכות עמך אסור ופריך בש"ס הא הוי דבר שאין בו ממש ומשני באומר יאסר פי לדבורי ידי למעשיהן רגלי להלוכן משמע להדיא הא אי לא אמר הכי הוי ידי עושות עמך נמי דבר שאין בו ממש ואף שהר"ן והרא"ש פירשו לשם דהא דמשני באומר היינו דנעשה כאומר וכ"כ הט"ו לעיל סי' רי"ג מכל מקום דוקא התם הוא דאמרינן הכי משום דקונם פי מדבר קאי אדבור ומשמע נמי דקאי אפה הלכך כיון דסתם נדרים להחמיר אמרי' דאפה קאי וכמבואר בהר"ן לשם אבל היכא דאמר קונם שאני עושה לפיך ודאי דליכא למימר הכי דהא לא אמרה קונם ידי עושות לפיך ועוד דהא רב הונא ב"ר יהושע הוא דמסיק התם בכתובות באומרת יקדשו ידי לעושיהן משמע דעד השתא לא אסיק אדעתא דנימא דנעשה כאומרת יאסרו ידי לעושיהן. ועוד דאפילו אמרה קונם שאני עושה לפיך בלא יו"ד דהא התם קאמר קונם ידי עושות עמך ואפ"ה אי לאו דנעשה כאומר יאסרו ידי לעושיהן משמע דעד השתא לא אסיק אדעתא דנימא דנעשה כאומר יאסרו ידי למעשיהן והוי דבר שאין בו ממש וכ"כ הט"ו לעיל סימן רי"ג דאם אמר דבורי ועשייתי והליכתי אסורים עליך אינו נדר משום דהוי דבר שאין בו ממש (אלא שיש לומר בזה כיון שאמרה שאני עושה קאי אהדבר שתעשה ממש) ול"ק מהא דקונם שלא אתן תבן לפני בקרך דאף על גב דדבר שאין בו ממש הוא מ"מ חייל מדרבנן כדמסיק בפ"ב דנדרים ונתבאר לעיל סימן רי"ג ונראה דהכא בקונם שאני עושה לפיך נמי מיירי מדרבנן ולמאי דמסיק ש"ס באומרת יקדשו ידי לעושיהן כמ"ש הרב אה"נ דחייל מדאורייתא כן נראה לי וצריך עיון בתוספות ספ"ק דנדרים:

סעיף פז

ודוקא שאמרה יקדשו ידי לעושיהן. דידים איתנהו בעולם דאל"כ אינה יכולה לאסור עליו דבר שלא בא לעולם וע"ל ס"ס ר"ד:

סעיף פח
יקדשו ידי כו'. לאו למימרא שהיא מקדשה מעשה ידיה לגמרי דא"כ מאי קונם שאני עושה לפיך דקתני שאני עושה הקדש מבעי ליה אלא הכי פירושו שאמרה יקדשו ידי לעושיהן על פיך כלומר שידיה יהיו אסורות על פיו כהקדש. ב"י:

סעיף פט
ידי כו'. כב"י לקמן סי' רל"ט בשם הר"ן בשם התוספות דהיינו שהזכירה הידים כגון שאמרה קונם מעשה ידי עליך דנעשה כאמרה יקדשו ידי לעושיהן וע"ש:

סעיף צ
ועיין בא"ע סי' פ"א. שם העתיק המחבר דברי הרמב"ם דכתב בב"י דס"ל דאין צ"ל יקדשו ידי לעושיהן והרב לא הגיה שם דבר ועמ"ש שם:

סעיף צא
ואינם ממלאכות כו'. כמו שנתבאר בא"ע סימן פ' סעיף ו' עיין שם איזו מלאכות שמחוייבת לעשות:

סעיף צב
א"צ להפר כו'. מיהו יש להפר שמא יגרשנה כדלעיל סעיף ע"א. פרישה:

סעיף צג
אין הבעל יכול להפר. דלא הוי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה:

סימן רלה

סעיף א
שאמר תשמישך עלי. אבל אמר הנאת תשמישי עליך אינו חל כלל כיון דמשועבד לה כדלעיל סי' רל"ד סעיף ס"ז. כתוב בתשובת הרשב"א סי' תשל"ד כתב רב האי גאון ז"ל בתשובה שאפילו נשבע שיוציאנה לאשתו אינה שבועה כאילו נשבע שלא יפרע לבעל חוב שאין בדבריו כלום עד כאן ונראה לי דבתשובת מהר"מ דפוס פראג ובמרדכי פרק שבועות שתים מביא תשובת רב האי גאון דאפילו התרה אינו מועיל לשבועתו וצריך לגרשה ונהי דבהא לא קיימא לן הכי אלא מתירין כל שבועות כדלעיל סי' ר"ל מ"מ מבואר מדבריו דשבועה היא וכ"מ להדיא מדברי הרמב"ם פרק ו' מה"ש דין י"א ושאר פוסקים גבי נשבע שיגרש את אשתו שפותחים לו בכבוד בניו ע"ש וכ"נ להדיא מתשובת מהר"מ מינץ סי' י"ח שאלה ב' ובפסקי מהרא"י סי' נ"ח ושאר תשובות האחרונים:

סעיף ב
יקיים אותה ז' ימים. שכן דרך אשה נדה להיות ז' ימים בלא תשמיש:

סעיף ג
או יותר או שהדירה סתם כו'. ולא יוציא מיד שמא ימצא בתוך כך פתח לנדרו ומשמע דבכל הני לא מיירי אלא כשעומדים בנדרן אבל ודאי יכולים להתיר ע"י חכם כדלעיל סי' רל"ד סעיף כ"ג וסמ"ט:

סעיף ד
ולאחר ז' ימים יוציא כו'. היינו כשהדירה בסתם או כשהדירה בפירוש ליותר מז' ימים אבל לא הדירה רק לשבעה ימים יקיים:

סעיף ה
והיא מספקת כו'. דאל"כ פשיטא דלא חל הנדר כיון שמשועבד לה:

סעיף ו
ואינה מספקת כו'. משמע אבל אם היא מספקת גם לדברים קטנים חל הנדר ולא יוציא ובהגהת אשיר"י ר"פ המדיר כ' דצ"ע:

סעיף ז
ומ"מ כיון שהדירה כו'. כלומר כיון שהדירה ואינה אוכלת עמו מחייב בהן מיד ואסור לפרנסה בעצמו כיון שהדירה הלכך יעמיד פרנס ועיין בא"ע סי' ע':

סעיף ח
כל הזן אינו מפסיד. כתב הפרישה וצריך אח"כ לשלם לפרנס וכן לעיל סי' רכ"א ס"ח באומר כל הזן אינו מפסיד צריך אח"כ לשלם לו ודוקא בהולך אצל חנוני הרגיל אצלו אינו מחויב לפרעו אא"כ ירצה דנראה כשלוחו ודלא כהעט"ז שכתב גם בכאן שאינו מחויב לפרעו וכ"נ דעת הב"ח שחייב לשלם לו ע"ש וע"ל סימן רכ"א ס"ח:

סעיף ט
אחר ל' יום יוציא כו'. היינו כשהדירה בסתם או ליותר משלשים יום אבל הדירה בפירוש לשלשים יום יקיים:

סעיף י
יוציא כו'. משום דעד ל' יום אינה מקפדת להתפרנס ע"י פרנס טפי זילא לה מלתא בפני הבריות והלכך יוציא ויתן כתובה:

סעיף יא
ותלאו בתשמיש. דאל"כ אינו יכול להדירה:

סעיף יב
או יותר מרגל. היינו ברדופה אבל באינה רדופה לילך לביתו ג' רגלים סתם יוציא ב' יקיים. טור ועיין בבדק הבית:

סעיף יג
ואם היא נדרה כו'. באסרה עליה פירות וקישוט ולא תלאו בתשמיש צ"ל דהדירה בפירוש כל זמן שהיא תחתיו ומש"ה דוקא יוציא מיד דלאחר שיוציאנה תהיה מותרת בפירות וקישוט והא דצריך להוציאנה מיד לא מטעם מסנא סני לה דטעם זה לא שייך כ"א כשתלתה נדרה בתשמיש אלא היינו טעמא כיון שא"א לה להיות אפילו יום אחד בלא פירות וקישוט והוא לא הפר לה נתן אצבע בין שיניה ולכן הדין נותן שצריך להוציאה מיד וליתן לה כתובה אבל כשהדירה נפשה מפירות וקישוט ותלאו בתשמיש אלא שלא פירשה דבריה שנודרת כל זמן שהיא תחתיו מ"מ צריך להפר מיד מטעם מסנא סני. פרישה. וע"ש שהאריך ובא"ע סימן ע"ד נתבארו דינים אלו כי שם ביתם:

סעיף יד
אם אלך לבית אבי. ע"ד שנחבאת חדש א' כשהוא בעיר ורגל כשהוא בעיר אחרת:

סעיף טו
קונם תשמישך עלי אם אלך לבית האבל כו'. הוא מדברי הטור ומשמע הטעם דכל שלא תלתה בתשמיש לא יוציא ויתן כתובה דאין בידו להפר דאין זה נדר עינוי נפש מה שלא תלך לבה"א או לב"המ וכ"כ הב"ח וצ"ע דנעיל סי' רל"ד סעיף ס"ב פסק המחבר דהוי עינוי נפש וצ"ל דכאן אגב גררא נקט ל' הטור וכן צ"ל בא"ע סי' ע"ד סעיף ה':

סעיף טז
או שתהא ממלאה עשרה כו'. מפרש בש"ס הטעם משום שנראית כשוטה וכ"כ בא"ע סי' ע"ז סי"ב ע"מ שתעשי מעשה שוטים כגון שתמלאי כדים כו' ומשמע הא כל שאומר לה דבר שהוא ראוי לעשות לא יתן כתובתה:

סעיף יז
אינו כלום. דאין אדם אוסר דבר של חבירו על חבירו ודוקא בהתולה בדבר שבידו עליו לאסור כגון לעיל סעיף ג' קונם הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך או קונם שאת נהנית לי אם תלכי לבית אביך לעיל סי' ר"ך סכ"ב:

סימן רלו

סעיף א
ולא אישן כו'. היינו במפרש יום או יומים אבל ג' ימים או בסתם הוי שבועת שוא כדלקמן סעיף ד' וכן בלא אוכל וכ' הב"ח נראה דאפי' בסתמא אם אומר שבדעתו היה היום נאמן דלא הוי שבועת שוא וא"ת א"כ נשייליה מה היה בדעתו י"ל כגון שאמר שבדעתו היה כל מה שיהיה משמעות לשוני אי נמי כגון ששכח מה היה בדעתו וכדכתבו התוספות רפ"ג דשבועות דף כ' ע"ב וע"ל ר"ס ר"ח וסי' רל"ב ס"ק ל':

סעיף ב
חייב קרבן. ע"ל סימן רל"ט סעיף י"ז ס"ק ט"ז:

סעיף ג
אבל אם נשבע כו'. כלומר אף על גב שהוא מן התורה כיון שאינו מפורש בתורה אלא דאתיא מדרשא הוי כדבר שהוא מדרבנן ושבועה חלה עליו וכדלקמן סימן רל"ט ס"י וע"ל סי' רט"ו סוף ס"ק י"א:

סעיף ד
אבל עבירה איכא. ומלקות נמי איכא וזהו שבועת שוא:

סעיף ה
וגם אין כו'. כלומר אף שקרוב הדבר שחבירו יעשנו ולא הוי שבועת שוא ללקות עליו מכל מקום אין לו לישבע כיון שביד חבירו לעשות כמו שירצה וכן פי' הב"ח:

סעיף ו
הרי אלו משובחים. שלא להרגילו להוציא שבועה לשוא:

סעיף ז
וכ"ש שהנשבע כו'. עיין בתשוב' מבי"ט ח"ב סימן פ"ה דף מ"ב ע"ג מי שנתחייב בשבועה להשיא בתו לפלוני והיא לא נתרצית להנשא לו כמה חילוקי דינים:

סעיף ח
וי"א דבכה"ג כו'. צריך עיון דהריב"ש לא קאמר אלא דלא הוי רק שבועת ביטוי ואם אינה רוצה להנשא לו נפטר מידי שבועתו שכך היתה שבועתו שישאנה כשתרצה ואם לא רצתה אין כאן שבועה אבל אם היא רוצה אח"כ מזה לא הזכיר דבר ויש לומר דמודה למהרי"ק ואף על גב דבנשבע ליתן דבר לחבירו והוא אינו רוצה לקבלו אפשר למשמע מדברי הריב"ש דנפטר לעולם מידי שבועתו שיכול לומר כאילו התקבלתי היינו דוקא

התם דשייך לומר שיכול לומר כאילו התקבלתי משא"כ בנשבע לישאנה ועוד נראה דאפי' תימא דלהריב"ש נפטר לעולם מידי שבועתו היינו בגונא דמיירי בתשובה שם דנשבע לבקשת קרובה של האשה וכדיהיב טעמא התם שהרי להנאתה נתכוין וסתמא כפירושו נמצא שאם לא רצתה לקבל הרי הוא פטור גמור לא מדין אונס אלא שלא נתבטלה שבועתו כו' הלכך מיד שאמרה שאינה רוצה הרי כאילו מחלה לו מה שאין כן בנדון דמהרי"ק וכ"מ בתשובת מהר"מ פדו"א סימן פ"ו במהרי"ק שכתב אף כי עבר הזמן ומעכב וממאן לקיים אשר נתקשר מכל מקום שכנגדו באיסורו קיים כי אולי ישוב בו ויחזור בתשובה להשלים החפץ מה שאין כן כשכבר נשא כו' וצ"ע:

סעיף ט

צריך ליזהר בשבועתו. לאו מטעם שהבית נאסר עליו שאינו יכול לאסרו עליו אלא בקונם שהוא חל על החפץ אבל לא בלשון שבועה שהיא חלה על האדם:

סעיף י

על איש שהוא אשה כו'. לא שאומר בפי' זה האיש אני נשבע שהוא אשה אלא אפי' אומר סתם אני נשבע שזה אשה ובאמת הוא איש:

סעיף יא

מכל פירות שבעולם כו'. ע"ל סימן רל"ב סעיף ה':

סעיף יב

והוא מכנהו גמל. שאנו הולכים אחר לשון בני אדם ואין קורין לעוף גמל ובטלה דעתו אצל כל אדם:

סעיף יג

לא הוי שבועת שוא. כדלעיל סי' רל"ב ס"ד ע"ש:

סעיף יד

שבועה שלא אשב בצל סוכה כו'. משמע דעת המחבר כמ"ש הר"ן וז"ל אע"ג דגבי מצה מקרי כולל כי אמר שבועה שלא אוכל מצה סתם אין הדבר כן בסוכה לפי שבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם וכל לחם שהוא מצה קרוי מצה סתם ואין סוכה סתם אלא סוכת מצוה עכ"ל הובא בבית יוסף אבל העט"ז כתב כדברי הטור הנשבע שלא יאכל מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח וכן הנשבע שלא ישב בצל סוכת מצוה לוקה ויושב בד"א במפרש כמ"ש אבל אם אמר סתם שלא אוכל מצה או שלא אשב בסוכה אסור וע"ל ס"ס רט"ו בהג"ה:

סעיף טו
והא דשבועות כו'. לכאורה משמע מלשון זה דהכל תלוי במצות עשה ול"ת וא"א לומר כן כמו שאבאר גם בריב"ש ומהר"מ פדאו' שם אינו כן אלא כתב דבקום ועשה אינה חלה כגון שנשבע לאכול נבילות ושחוטות אינה חלה שאין אומרים לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתך (וע"ל ר"ס רל"ט ס"ק י"ט) כו' אבל בשב ואל תעשה חייל נמי אל"ת בכולל וכן כתב הרמב"ם פ"ה מה"ש דין י' שבועה שלא אוכל תמרים ונבלות וטרפות ואכל כזית נבלה וטריפה חייב אף משום שבועת ביטוי שהרי כלל דברים האסורים עם דברים המותרים עכ"ל וכן כתב הט"ו לקמן סי' רל"ח סעיף ז' והוא מן הש"ס פ"ג דשבועות:

סעיף טז
אלא בשנים שנשבעו זה לזה. דהוי כמו כריתת ברית כשבועת אברהם לאבימלך שנשבעו זה לזה להיות שלום ביניהם ואחר כך עברו הפלשתים על השבועה ונפטרו גם ישראל משבועתם ונלחם שמשון עמהם:

סעיף יז
השני חייב לקיים שבועתו כו'. ומזה משמע דלא כתשובת מבי"ט ח"ב סימן רס"ד ד' קכ"א ע"ד בעשרה שנשבעו שלא להסכים ושלא לחתום על איזה דבר ומת א' מהם נפטרו כולם וע"ש:

סימן רלז

סעיף א
ה"ז שבועה. להיש פוסקים איסורא איכא וליש פוסקים מלקות נמי איכא דלא גרע מידות שבועה:

סעיף ב
או בכל לשון כו'. כתוב בתשובת מהר"מ דפוס פראג סי' ו' בשם ריב"א דאם הזכיר השם בל' לעז כגון דיא"ו (או גאט) אפילו לא הזכיר בתחלת דבריו לשם שבועה מועיל מטעם יד וע"ש בארוכה:

סעיף ג
וענה אמן כו'. ע"ל סימן ר"ט:

סעיף ד
אם לא אעשה דבר פלוני. או אם אעשה דבר פלוני:

סעיף ה
מבטא כו'. דכתיב כי יבטא בשפתים:

סעיף ו
האומר פעמים כו'. דכתיב ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול וגו' ולא יהיה עוד המים למבול וגו' וכתיב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מדלאו לאו שבוע' הן הן נמי שבועה:

סעיף ז
והוא שיתכוון כו'. משמע ואע"פ שלא הזכיר שבועה קודם לכן ותמיהני על מ"ש הר"ף בהגהת תשב"ץ סימן ת"א דהיינו דוקא שהזכיר שבועה קודם שאמר לאו לאו או הן הן כו' דא"כ אפילו אמר פעם אחת לאו או הן הוי שבועה דלא גרע מידות ואפשר מיירי שהזכיר מקודם לזה שבועה ואח"כ הפסיק בנתיים בענין דלא הוי יד:

סעיף ח
וה"ה לנשבע בנביא כו'. אף על פי שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה:

סעיף ט
או בשאר כתב מכתבי הקודש. אבל הנשבע בתורה בכל ענין צריך התרה כדכתב הרב לעיל סי' רי"ב:

סעיף י
או בשלחן כו'. ע"ל סימן ר"ד ס"ב בהג"ה:

סעיף יא
אבל אם נטל בידו כו'. וכתוב בתשובת מהר"מ מינץ סימן ע"ו דאם הניח ידו עליהן דינו כנטלם בידו דא"צ הגבהה אלא אחיזה בעלמא וע"ש שהאריך:

סעיף יב
ואמר במה שכתוב בהן. כתוב בתשובת מהר"מ מינ"ץ שם דאם פתחן ונשבע בהן הוי כאומר במה שכתוב בהן ואע"ג דמיירי שם בעשרת הדברות נראה דה"ה לכל ספרי הקדש דחד טעמא אית להו:

סעיף יג
הנשבע בעשרת הדברות כו'. משמע דאם אמר רק אני נשבע בי' דברות אע"פ שאינו אוחזן בידו שבועה גמורה היא ובתשובת מהר"מ מינ"ץ סימן מ"ו כתב דבעינן אוחזן בידו מיהו נראה דהיינו מדינא דגם בנשבע בתורה בעינן נקיט ליה בידים מדינא אבל לפי מ"ש הב"י והרב לעיל סימן רי"ב דבנשבע בתורה בכל ענין צריך התרה כיון שיש גאונים

מחמירים דאפילו התרה אינו מועיל א"כ גם בי' דברות מחמירים התם הנך גאונים א"כ בכל ענין צריך התרה וכן משמע בתשובת מהר"מ מינ"ץ שם ע"ש:

סעיף יד

והוא שיכוין כו'. כלומר שכוונתו לישבע בימין ושמאל של הקב"ה וכן משמע בל' הראב"ד שבטור וז"ל אם נתכוין לימין ושמאל הבורא הוי שבועה עד כאן וכ"כ העט"ז והוא שיכוין לימין ושמאל שאמר הקב"ה דהיינו ימינו ושמאלו יתברך ע"כ וכן משמע בפרישה אבל הב"ח נראה שלא הבין כן לכן כתב תימה כי נתכוין לימין שאמר הבורא מאי הוי כיון דאיכא מידי אחרינא דמקרי ימין ושמאל ומ"ש מהנשבע בשמים ובארץ ועוד דלא עדיף משאמר בפירוש שבועה דלדעת הרמב"ם צריך שיזכור שם או כינוי בפירוש לענין קרבן הלכך נ"ל עיקר דאף בימין ושמחל צריך שיזכור השם והכינוי ואעפ"כ צריך לכוין לימין ושמאל שאמר הקב"ה דאל"כ לא הוי שבועה לענין קרבן ולמלקות וכדין לאו לאו עכ"ל גם מ"ש דאף בימין ושמאל צריך שיזכיר השם והכנוי ואעפ"כ צריך שיכוין לימין ושמאל כו' לא עמדתי על סוף דעתו דכיון דמזכיר השם והכינוי למה לימין ושמאל אין לך שבועה גדולה מזה אלא ודאי שאין מזכיר לא שם ולא כינוי ואפ"ה הוי שבועה ול"ד לנשבע בשמים ובארץ דשמים וארץ לאו כינויים הן אבל ימין ושמאל כינויים הן והוי כאילו נשבע בהקב"ה עצמו שהרי הקב"ה נשבע בימינו ובזרוע עוזו והלכך כשנתכוין לימין ושמאל הבורא הוי שבועה גמורה:

סעיף טו

כנדר רשעים כו'. דכיון דרשעים רגילין לישבע הוי כמוציא שבועה מפיו וע"ל סימן ר"ו ס"ד:

סעיף טז

כינוי כו'. ע"ל סימן ר"ז:

סעיף יז

אותן שרגילים לומר בין ליהודים בין לעובדי כוכבים בלשון אמונה שלא אעשה כו'. כן הוא בהגהת מיי' שם ואינו שם מלשון הקדש וכן הוא בד"מ ר"ס רל"ב.

סימן רלח

סעיף א

אסור בכל שהוא. דחצי שיעור אסור מן התורה:

סעיף ב
אבל אינו חייב. קרבן או מלקות:

סעיף ג
אסור אף לשתות. וחייב קרבן ומלקות על השתייה:

סעיף ד
מותר לאכול. ואפילו איסורא ליכא:

סעיף ה
אינו חייב. נראה דנ"מ אף האידנא לענין חולה שמותר להאכילו נבלה שא"צ להתיר שבועתו מיהו היינו בנשבע כשהוא בריא שהיה אז אסור בנבלות וטריפות אבל נשבע כשהוא חולה כיון שאז מותר לו לאכול אם כך חלה השבועה ויש להתיר לו מיהו י"ל דאף בכה"ג לא חיילה השבועה כיון דמותר לו לאכול משום פקוח נפש אם כן השבועה נמי לא חלה דנשבע ועומד מהר סיני על המצוה דפקוח נפש והוא נשבע לבטל מצוה זו ונראה דיש להחמיר ולהתיר לו:

סעיף ו
וכן אם אמר שבועה שאוכל פחות מכזית כו'. ודעת הרשב"א בתשו' סי' תרי"ו דאין השבועה חלה על חצי שיעור דאורייתא וכן כתבו התוס' בשבועות סוף דף כ"ג דכיון דחצי שיעור אסור מן התורה מושבע ועומד מהר סיני הוא ואינו חייב בשבועה מיהו ברישא הנשבע שלא לאכול כל שהוא מנבילה וטרפה נראה גם מדברי התוס' שם דחייב על השבועה (עב"ח) ונראה דיש להתיר השבועה ולא יעבור וע"ל סימן רל"ט ס"ק י"ט:

סעיף ז
חלה השבועה כו'. דכיון שכולל דברים האסורים עם דברים המותרים חלה גם אדברים האסורי' מגו דחיילה שבועה אדברים המותרים וכן בתאנים אע"ג דאין שבועה חלה אשבועה כדלקמן סעיף כ"א בכולל חיילה:

סעיף ח
שהרי אינו מחויב כו'. ומתוך שחלה באותו זמן שאינו מושבע לקדשה חלה גם כן כשהוא מושבע לקדשה:

סעיף ט
קונם אשתי נהנית לי כו'. כלומר שלא אהנה ממנה ובשבועות נמי דינא הכי וכן כתב הרמב"ם פ"ה מה"ש שבועה שאוכל ואכל אוכלים שאינם ראוים לאכילה ושתה משקים שאינם ראוים לשתוה או שאכל נבילות וטרפות וכיוצא בהן פטור משבועת ביטוי שהרי

יצא ידי אכילה מאחר שהן חשובים אצלו שבועה שלא אכלתי ואכל דברים שאינם ראוים לאכילה או נבלות וטרפות חייב שאכילתן שמה אכילה שכבר הן חשובין אצלו שכבר אכלן אבל להבא שנשבע שלא יאכל ונקרה מקרה ואכלן אינה אכילה עכ"ל ומביאו ב"י ונראה דכל זה שייך נמי לענין קונם כשתלה הנדר באוכל ולא אוכל:

סעיף י

פטור אבל אסור. משום דמספקא לן כיון דמיירי דלא אכלי להו אינשי בכל שהוא קאמר או לא הלכך פטור ממלקות שאין לוקין מספק ואיסורא מיהא איכא וכן בחרצן:

סעיף יא

שבועה שלא אוכלנה כו'. כתב הרב בין שאמר שלא אוכלנה לככר זה:

סעיף יב

אבל אסור אפילו בכל שהוא. כ"כ הטור ולא ידעתי מנ"ל הא וגם לקמן סעיף ט"ו בשבועה שאוכלנה ונשרף מקצתה אמרינן שאין צריך לאכול המותר ומשמע דאפילו איסורא ליכא אם לא יאכל המותר ומדברי הב"ח סעיף ח' נראה מבואר דמדמי לה לחצי שיעור אסור מן התורה ולפי זה י"ל דדוקא בשבועה שלא אוכלנה אסור אפי' בחצי שיעור אבל באוכלנה לא נתחייב אלא לאכול כולה אבל צ"ע מנ"ל לחלק בכך דודאי ל"ד לחצי שיעור דהתם כיון דאסר עליו סתם אמרינן אע"ג דלענין מלקות לא לקי אלא בכזית לענין איסורא אפי' חצי שיעור אסור מה"ת אבל הכא לא נשבע אלא שלא יאכלנה כולה ודמי למי שנשבע בפירוש שלא יאכל כזית ככר דודאי לא מיתסר בחצי שיעור וכ"מ מלשון רש"י והר"ן דכתבו דשלא אוכלנה משמע כולה אבל מקצת לא אסר עליו כו' ומכ"ש למ"ש הב"ח לעיל סעיף ד' דדעת הטור דאף בנשבע שלא לאכול פחות מכזית נבילה לא חיילה השבועה כיון דאיכא איסורא בחצי שיעור א"כ אם איתא דנשבע שלא יאכלנה איכא איסורא בחצי שיעור אמאי באמר אח"כ שבועה שלא אוכל ככר זה חלה השניה וצ"ע:

סעיף יג

ומכל מקום אם שייר כו'. ובספר תורת חיים פ"ג דשבועות דף פ"ו ע"ג כתוב דנ"ל דאינו חייב עד שיאכל כולו:

סעיף יד

אין השניה חלה כו'. ומ"מ אם נשאל על הראשונה חלה השניה דלא גרע מלקמן סעיף כ"א:

סעיף טו

שא"א כו'. הלכך אין מקום לשניה לחול שכבר הוא מושבע על כל כזית וכזית ממנה:

סעיף טז

אין השניה חלה. והרי אט' וי' דעלמא נדר ואם כן א"א לו לאכול י' שלא יהיה בהן ט' שנדר תחלה עליהם ובכל י' שאכל י"ל שעל ט' מאלו נשבע בראשונה ממילא יש כאן ב' שבועות על ט' ואין שבועה חלה על שבועה משא"כ כשאומר ט' אלו ושבועה שלא יאכל י' דעלמא דהנהו י' דעלמא א"א שיהיה בהן הני ט' שנשבע עליהם תחלה שהרי מאלו ט' נשבע נמצא דאם היה אוכל ט' אלו וי' דעלמא פשיטא שהיה חייב ב' הלכך אם אוכל ט' אלו וא' דעלמא האי א' יש לו לצרף לט' דעלמא שאם היה אוכל עוד ט' דעלמא הוי חייב עליה בשביל שבועה ומגו דחיילה אי' דעלמא חיילה נמי אט' אלו שיצטרף האי א' לט' אלו בענין שיעבור על ב' שבועות א' על י' וגם יש לו כבר שבועה על ט' אלו נמצא שעובר על ב' שבועות והוי דומיא דנשבע שלא לאכול תאנים וחזר ונשבע שלא לאכול תאנים וענבים דחייב ב' על תאנים ואפשר דאם אכל ט' אלו וי' דעלמא דחייב ג' שבועות דומיא דתאנים וענבים דאם אכל ג"כ הענבים פשיטא שחייב ג' ב' אתאנים וא' אענבים. פרישה:

סעיף יז

וה"מ כו'. ז"ל הר"ן וקשה היכי אמרינן דשבועה שלא אוכל ט' וי' אינו חייב אלא א' משום דכיון דמיתסר בט' בשבועה ראשונה כ"ש דמיתסר אי' ובשבועה שלא אוכל י' וט' אמרינן דחייב ב' משום דמשבועה קמייתא לא איתסר אלא י' ובשבועה בתרא איתסר אפילו בט' איפכא הל"ל דבשלא אוכל ט' וי' חייב ב' לפי שמכח שבועה ראשונה לא נאסר ככר כו' ועשירי ומעכשיו אסור דהא אמרינן (לעיל סעיף י') דמי שאמר שלא אוכל ככר זה על כל אכילה ואכילה נשבע ובשבועה שלא אוכל י' וט' הל"ל אינו חייב אלא אחת שהרי בשבועה ראשונה נאסר בכל אכילה ואכילה שבהן י"ל דהכא מיירי כשלא נדר מככרות ידועים אלא בנשבע סתם על מנין ככרות הלכך באומר שבועה שלא אוכל ט' וי' משבועת ט' איתסר בי' דאי ט' לא אכל י' ודאי לא אכל ומשום הכי אינו חייב אלא אחת ובאומר שלא אוכל י' וט' משבועת י' לא איתסר בט' די' הוא דלא אכיל הא ט' אכיל ומשום הכי חייב ב' אבל נדר מככרות ידועים ואמר שבועה שלא אוכל ט' וי' אינו חייב אלא אחת שהרי בשבועה ראשונה נדר בכל אכילה ואכילה שבהן עכ"ל ועי' בדרישה:

סעיף יח
מקצתה כו'. לשון הרא"ש סוף פ"ג דשבועות אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זה כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה הלכך כיון שאכל ממנה כזית חייב דמקצתה נמי במשמעות השבועה ומיהו כולה נמי בכלל השבועה הוא ואכל אכילה ואכילה דידיה נשבע דה"ק שבועה שלא אוכל שום אכילה ממנה וכן הדין באומר שבועה שאוכל ככר זה מקצתה נמי במשמע וחייב לאכול את כולה ואם נשרף מקצתה חייב לאכול את השאר כדי לקיים שבועתו עד כאן לשונו וכ"כ הר"ן ובזה א"ש דל"ק מ"ש התוס' ספ"ג דשבועות דף כ"ט ע"ב תימה דשניהם שבועות בטוי הם דשבועה שאוכל היינו כזית כמו שבועה שלא אוכל דלעיל (סעיף י') ושלא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה ושמא יש לחלק בין אוכל ולא אוכל עכ"ל דודאי אין לחלק בין אוכל לשלא אוכל אלא דאוכל משמע נמי כולה וזה דעת הט"ו בסעיף י' וט"ז ודלא כהגה' דרישה שהכניס דברי התוס' בדברי הטור:

סעיף יט
שאוכל ככר זו כו'. ע"ל ס"ק י"ח:

סעיף כ
שבועה שלא אוכלנה. רבותא נקיט וכל שכן אם נשבע אחר כך שלא יאכל ככר זה דלעולם כל שהשבועה האחרונה נגד הראשונה יקיים הראשונה ולא האחרונה:

סעיף כא
וע"ל סימן רכ"ח סל"ה. ועמ"ש שם בס"ק צ"ד:

סעיף כב
יש להסתפק כו'. מתשובת הרשב"א שהביא בית יוסף בקצרה והוא בתשובת הרשב"א סימן [ת]ש"ב ומדמי שם להדיא דין זה לשבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ונשאל על הראשונה אלא דנסתפק בזה גופה אי השבועה הב' חלה אח"כ או לא כיון דנראה מדברי הרי"ף שדחה להך דרבה משבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ונשאל על הראשונה דחלה השניה וכן הוא בתשובת מהר"ל ן' חביב סימן קל"ז ואם כן תימה על המחבר דלקמן סעיף כ"א וכן לעיל סימן רכ"ט סי"ג פסק כהך דרבה וכאן כתב דיש להסתפק בדבר ואפשר דעת המחבר לחלק דשאני הכא כיון דהשבועה הב' היא נגד השבועה הא' וצ"ע. וע"ק דבח"מ סימן ע"ג ס"ה העתיק תשובת הרא"ש בנשבע שבועה שניה לפרוע לבטל הראשונה אם ימצא פתח לשבועה הראשונה ויתירוה לו ימכור ויקיים שבועה שניה עכ"ל משמע דאחר כך חלה שבועה ב' למפרע וכ"כ מהר"ל ן' חביב

שם וי"ל בזה דה"ק יקיים שבועה ב' מטעם שמחויב לפרוע לא מטעם שבועתו וצריך עיון. ומ"מ לענין דינא נראה דאם התיר הראשונה יש להתיר השבועה שניה גם כן וכ"פ מהר"ל ן' חביב שם וזהו דלא כהעט"ז:

סעיף כג
חייב לפרוע לשני. אע"פ שאין בידו אלא כדי לפרוע לא' ועיין בח"מ סימן ע"ג:

סעיף כד
נשאל עליו ונפטר. שהחכם עוקר השבועה מעיקרה וכאילו לא היתה:

סעיף כה
אין השניה כו'. ע"ל סימן רל"ט סי"ג ס"ק כ"ז:

סעיף כו
חלה השניה. שהחכם עוקר הנדר מעיקרו וכאילו לא היתה השבועה הראשונה כלל ונמצא שניה חלה למפרע ומשמע דבהפרת הבעל דמיגז גייז ואינו עוקר הנדר מעיקרו אף שהפר הראשונה אין השניה חלה וכ"כ בתשובת מהר"מ מינ"ץ סימן מ' עיין שם:

סעיף כז
יש כאן עונש כו'. דלא אמרינן אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועת ביטוי דלהבא שחוזר ואוסר עליו את האיסור וה"ל נשבע לקיים את המצוה אבל בשבועה שלעבר משנשבע שבועה הראשונה יצתה מפיו לשקר והלכה לה והשניה שבועה אחרת היא לעצמה וחייב עליה:

סעיף כח
ליתן שום מתנה. דוקא לעשיר אבל לעני או לצדקה לא כדלקמן ס"ס רנ"ח:

סימן רלט

סעיף א
בין לענין שצריך שיוציא בשפתיו בין לענין כו'. כדלעיל סימן ר"י:

סעיף ב
בין שהולכין כו'. לעיל סימן ריז"ז וכן שהולכין אחר כוונת הנודר כדלעיל סימן ריח"ח וכן לכל שאר דברים:

סעיף ג
בין לענין הקמתה וביטולה. כדלעיל סימן רכ"ד ורל"ד:

סעיף ד
בין לענין תנאי. לעיל סימן רי"א.

סעיף ה
שכשם שנדרי כו'. כדלעיל סי' רל"ב:

סעיף ו
והוא שכשנשבע כו'. גם בנדרים הדין כן כדלעיל סי' רל"ב סעיף ד' בהג"ה ועפ"ר:

סעיף ז
לא יהא מעמיד דבריו. כגון שיאמר יאסר ככר זה עלי בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים ואומר בפירוש שאינו מתכוין להבאי בדרך הפלגה אלא שודאי ראה אז הככר אסור:

סעיף ח
ומדברי הרמב"ם כו'. ולעיל סי' רל"ב כתבו המחבר והרב בסתם שלא כדברי הרמב"ם:

סעיף ט
וגם בשאר שבועות. משמע דגם בשבועות אונסים איסורא איכא וצריך התרה אם נשבע לאנס שיאסרו עליו פירות פלוני אם אינן מבית המלך יש להתיר ולא יעבור וכן משמע יותר בעט"ז ולפע"ד לא נראה מדברי הרמב"ם כן ואדרבה מדכתב גבי שבועות אונסים ה"ז מותר ובשבועות הבאי ושגגות פטור עליהם משמע דבאונסים אפילו איסורא ליכא והכי משמע מדתנן בפ"ד דנדרים ובה"א אף' בשבועה ובירושלמי שהבאתי לעיל סי' רל"ב ס"ק כ"ט דשבועות אונסין שרי כמו נדרי אונסין וכן פשוט בכל הפוסקים וט"ו לעיל סי' רל"ב סי"ד והכי הוה סוגיא דעלמא:

סעיף י
איסורא מיהא איכא. כלומר וכשנשבע יש להתירה אבל אין ר"ל דאסור לכתחלה לישבע דזה פשיטא דגם בנדרים אסור כדלעיל סימן רל"ב סי"ג:

סעיף יא
אפילו אם היה אנוס כו'. פי' שהוא אנוס בשבועה מחמת ערכאותיהם שאם לא ישבע ידונו אותו במיתה כדיניהם מ"מ כיון דיש לו ויוכל להתפשר יעשה פשרה וכן כתב בהג"א שם כפינן ליה לגופו כיון דיש לו שלא יתחלל ש"ש כו' אבל אם אין לו במה להתפשר אנוס גמור הוא ואף בדאיכא חילול השם ישבע ומבטל השבועה בלבו כך כתב הב"ח ואין מחויב להרג ולא לעבור בכה"ג כדלעיל סימן קנ"ז ומיהו נראה שיש לסייעו בכל מה דאפשר גם בשל אחרים כדי שלא יתחלל ש"ש:

סעיף יב
ואם היה אנוס וליכא חילול השם כו'. כלומר שהוא אנוס מחמת ערכאותיהם וליכא חילול השם אע"פ שיש לו ויוכל להתפשר מבטל השבועה כו':

סעיף יג
אין לה דין שבועה כלל. כמ"ש בח"מ סימן ר"א:

סעיף יד
ותלה בדעתו כו'. ע"ל סימן רכ"ח סל"ז וסימן רל"א ומ"ש שם:

סעיף טו
שבועה הלה כו'. אע"ג דנדרים אין חלין על דברים שאין בהם ממש אלא מדרבנן כדלעיל סימן ריי"ג שבועה חלה מדאורייתא מפני שהשבועה חלה על גוף האדם ומטעם זה אינה חלה על דבר מצוה אף על גב דנדרים חלים על דבר מצוה כדלעיל סימן רט"ו שא"א לו לישבע שלא יעשה המצוה כגון שלא ישב בסוכה וכה"ג שהרי הוא חייב לישב בה:

סעיף טז
נידוי כו'. ומבואר ברשב"ץ שם דשמתא חרם ונידוי הכל אחד הוא ונראה דאין להקל דבריש נדרים קאמר איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא חרמים דמיתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה אחפצא אלמא דחרמים דין נדר להם הלכך העיקר דיהבינן ליה חומר שבועות וחומר נדרים:

סעיף יז
בין שהוציאה בלשון נדר כו'. ואע"ג די"א לעיל ס"ס ר"ו דנדר שהוציאו בלשון שבועה לא מהני מודה בשבועה שהוציא בלשון נדר דמהני אי הוה חל ע"ד מצוה כ"כ האחרונים ועיין ב"ח:

סעיף יח
שאמר ישיבת כו'. והב"ח כתב דיש להחמיר לענין מעשה באומר ישיבת סוכה עלי כפירוש הראשון שבאשר"י ובהסמ"ג עיין שם:

סעיף יט
וה"ה לדבר שהוא כו'. ע"ל סימן רל"ו ס"ק ג':

סעיף כ
אבל אם נשבע לעבור על מצות דרבנן כו'. תמיה לי דלעיל סימן רל"ח ס"ד פסק כרמב"ם דבנשבע לאכול פחות מכזית נבלה חייב בשבועה אף על גב דחצי שיעור אסור מן התורה כיון שאין לוקין עליו מה"ת וכאן פסק דאפילו באיסור דרבנן לא חלה השבועה ואפשר

ר"ל דאין השבועה חלה שיעבור עליה אלא יש להתירה וכן בסימן רל"ח ר"ל חייב על השבועה לענין שצריך התרה עוד יש לומר כמ"ש בתשובת מהר"ל ן' חביב סימן ק"ג לדעת הר"ן דדבר דרבנן חמיר טפי מחצי שיעור שאסור מן התורה דכשהוא אסור מן התורה הוי מרבוי' דכל דוקא וליכא לאו מיוחד לאיסורו וכל שאין איסורו מפורש חל עליו שבועה (כמו דבר שהוא מה"ת שאינו אלא מדרש חכמים ואינו מפורש בתורה) מה שאין כן כשהוא אסור מדרבנן דאיכא לאו דלא תסור ועוד דדבר שהוא מדרבנן איכא למימר העמידו דבריהם כשל תורה עכ"ד ולענין דינא בתשובת ן' חביב שם האריך וכן בתשו' מבי"ט ח"ב סימן נ"א ומהרש"ל והב"ח פסקו דבנשבע לעבור עבירה דרבנן דאף על גב די"א דהשבועה חלה לענין קרבן ומלקות מכל מקום כופין אותו שישאל על שבועתו ולא יעבור וכ"כ העט"ז ומשמע דאפילו נשבע בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים לא יעבור אלא יתיר שבועתו וכן מבואר בתשו' הר"ן גבי כלל הקרן והרבית ועמ"ש מהרש"ל על דברי הטור בשם הרא"ש וז"ל ואין שאר רבותינו מסכימים לזה אלא כופין אותו שישאל על נדרו וכן עיקר עכ"ל ומביאו הב"ח במסקנתו נראה מבואר דאפילו בנשבע לבטל מצוה דרבנן כופין אותו ואע"פ שלא ידעתי מאן רבותינו גם מפשט דברי כל הפוסקים וכן לעיל סימן רט"ו לא נראה כן מ"מ יש להחמיר ועי"ל דהא לא מיירי אלא מעיקר הדין אבל ודאי דראוי לכופו שישאל על נדרו:

סעיף כא

הנשבע לחלוץ כו'. ואם נשבע הגדול שלא לייבם ושלא לחלוץ עיין בא"ע סימן קס"א ס"ד בהג"ה:

סעיף כב

וכ"ש כו'. קשה מאי ענין זה לזה ונראה דדעת הרב דבנשבע לדור במקום אשה השבועה חלה משני טעמים חדא כיון שלא היו נותנין לו אשה עד שישבע כן א"כ מוכרח הוא לישבע לישא אשה ומצות כבוד נדחית מפניה כדלקמן סימן ר"מ ועוד דכיון שלא היו נותנים לו אשה א"כ אין כונתו בשבועה אלא בשביל האשה ולא לעקור מצות כבוד והוי נשבע בכולל וכ"ש אם נשא אשה זקנה כו' דהוי כולל וכן משמע בעט"ז:

סעיף כג

שהרי כלל בזה כו'. צ"ע בתשובת א"ז קטן שהביא הב"ח ס"ס רכ"ח דכתב שם דלא חלה השבועה אפי' קיים כבר פריה וריביה ומשמע שם דלא הוי כולל דכיון שנשבע שלא לישא אשה א"כ נשבע לבטל המצוה שהוא מצוה לישא אשה אלא דמסיק שם ולרווחא

דמלתא יתירו לו ע"ש ובתשובת מהר"ר אהרן ששון סי' ס"ד מביא ג"כ רק תשובת ריב"ש בסתם וע"ש:

סעיף כד

שלא יוכל לקיים כו'. כגון זקנה קטנה ואיילונית:

סעיף כה

וע"ל סי' רכ"ח. ס"כ מה דינו של הנשבע לדעת חבירו:

סעיף כו

אע"פ שפטור כו'. ולא דמי למתפיס בנדר דלעיל סימן רכ"ט סעיף ג' דנדר חל על הגוף החפץ משא"כ שבועה:

סעיף כז

שבועה שהוציאה כו'. ע"ל ס"ק ט"ז:

סעיף כח

אמר הריני כו'. פי' אף שאומר הריני נזיר היום צריך לנהוג ב' נזירות דהיינו ב"פ ל' יום משום דקי"ל אפילו אמר הריני נזיר רק ליום א' צריך לנהוג נזירות שלשים הלכך כיון דקי"ל שהנזירות חל על הנזירות צריך לנהוג ב"פ ל' יום זה אחר זה ודע דנזירות נוהג בפני הבית ושלא בפני הבית בין בארץ בין בח"ל כדמוכח בספ"ג דנזיר אלא שהרמב"ם כתב בספ"ב דנזיר דמי שנדר בזמן הזה בח"ל כופין אותו לעלות לא"י ולהיות נוהג שם נזירות וכל זמן שהוא בח"ל ה"ז אסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח וכל דקדוקי נזירות עליו ואע"פ שאין ימים אלו עולים עכ"ל וכ"כ הסמ"ג לאוין רמ"ג דף ע"ד ריש ע"ג והראב"ד שם השיג על הרמב"ם בזה דאין כופין אותו לעלות לא"י דאין טומאה וטהרה בינינו והלא כולנו טמאי מתים ואין כאן הפרש בין א"י לח"ל עכ"ל ועיין בכסף משנה שם ובתוס' י"ט ספ"ג דנזיר שהאריכו בזה ומ"מ פשוט שהנזירות חל בכל מקום ובכל זמן וכן משמע ממ"ש המחבר דין נזירות כאן ולעיל ס"ס ר"ג וס"ס ר"ו וסי' רט"ו ס"ה וס"ס רכ"ט וסי' רל"ד סכ"ד והא דלא כתב שאר דיני נזירות משום שהטור ושאר פוסקים ג"כ לא כתבו אותם ועיין ברמב"ם ובסמ"ג חילוקי הדינים וגם תלמוד מהם כמה דינים לנדרים ובמקום שאמרו ספק נזירות להקל קי"ל ספק נדרים להחמיר ומ"מ נראה שהרמב"ם והסמ"ג לא קאמרי דכופין אותו לעלות אלא בנזיר סתם משום טומאת ארץ העמים וכדמשמע בכסף משנה שם אבל נדר בנזירות שמשון כיון דמותר בטומאה רק דאסור ביין ובתגלחת נוהג נזירות בח"ל ולכך לא כתבו הרמב"ם וסמ"ג שם דין זה רק קודם דין דנזירות שמשון מיהו מהני שאלה בנזירות כמו בנדרים כמ"ש המחבר לעיל

ס"ס רכ"ט וכ"כ הרמב"ם רפ"ב מהל' נזיר מי שנדר בנזיר ונחם על נדרו ה"ז נשאל לחכם ומתירין לו נזירתו כדרך שמתירים שאר נדרים עכ"ל ובכ"מ שם לא כתב מאין הוציא כן והוא ש"ס פ"ב דנדרים דף י"ז י"ח כ' ופ' בתרא דנדרים דף צ' ופ"ה דנזיר דף ל' ל"א ובדוכתי טובי ואולי לרוב פשיטתו לא הוצרך הכ"מ לכתבו מיהו המקבל עליו נזירות שמשון לא מהני שאלה כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' נזיר דין י"ד והוא ש"ס פ"ב דנזיר דף י"ד ומכות דף כ"ב ופשוט הוא וגם האב ובעל מפירים נזירות בתו ואשתו נמי כנדרים וכמ"ש המחבר לעיל סימן רל"ד סכ"ד וכ"כ הרמב"ם סוף הל' נדרים ופ"ט מהל' נזיר והוא מן הש"ס כמבואר בכ"מ שם מיהו בנזירות שמשון כתוב בתשובת מבי"ט ח"ב סימן מ"ה דף כ"ב ע"ד תשובת ר"י בי רב שאין הבעל יכול להפר ועיין בתשובת האחרונים כמה תשובות מדיני נזירות ומנזירות שמשון:

סעיף כט

אין שבועה כו'. כתב בתשובת מהר"מ דפוס פראג סי' קפ"א אדם שנדר שבכל פעם שיעשה דבר שיפרע פשוט מה תקנה יש לו כי אין להתיר לו עד שיתחייב הפשוט ואם כן בכל פעם ופעם יצטרך שאלה לחכם או שמא י"ל הותר הראשון הותרו כולם כיון שאינם יכולין לחול עד שיחול הראשון תחלה וצ"ע ריב"א עכ"ל וכתוב בתשובת מהר"ם מינ"ץ דהכי מספקא ליה דאי כשם שמי שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכל ככר זה אינו חייב אלא א' דאין שבועה חלה על שבועה ואם הותרה הראשונה חלה שבועה שניה וה"נ כיון דאמר בכל פעם שיעשה דבר כו' הוי כאלו נשבע כמה שבועות ואין שניה חלה עד שהותרה הראשונה וא"כ בכל פעם צריך שאלה או שמא י"ל כו' פי' שאמר הכל בשבועה אחת הוי הכל חד שבועה ול"ד להא דנשבע שבועה על שבועה לכך אמרינן הותר הראשון הותר כולם וכן דוק בלישנא בשאילה דנקט אדם שנדר אדנקט ל' נדר משמע דעשה נדר גמור ואמר הרי עלי שלא אעשה דבר זה ואם אעשה דבר זה אתן גם פשוט ולא ניתק הנדר ובטל האיסור בל יחל בנתינת הפשוט ולכך לא מתחיל חיוב הפשוט עד אחר שעבר הנדר (כלומר ול"ד לרכיבה דלעיל סימן רכ"ח ס"ק ל"א ע"ש ודוק) ודומה להא (דלעיל ס"ס רכ"ט) דנשבע שלא ידבר עם פלוני ואח"כ נשבע שאם ישאל על השבועה יהא אסור בבשר וניחם הרי זה נשאל על השבועה ראשונה שאין מתירין שבועה ב' שעדיין לא חלה ה"נ לא חייב הפשוט עד אחר שעבר וע"ז מסופק בעל השאלה כיון דלא מצי להתיר הפשוט עד אחר שעבר הנדר אם כן בכל פעם צריך שאילה לחכם או שמא כו' ע"כ:

סעיף ל

ודוקא כו' אבל אם אמר שתי פעמים כו'. כן דקדק הרב בד"מ מסוגית הש"ס פ"ב דנדרים דף י"ז דקי"ל כשמואל דאם אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום צריך לנהוג ב' נזירות וה"ה לנדרים ושבועות אלא שהמרדכי כתב סוף הל' אבילות והתוס' פרק הריני נזיר דאין נזירות חל על נזירות אלא בנודר שניהם ביום אחד דזהו ודאי דעתיה על ב' דאם לא כן נדר ב' למהלי ומשמע אבל נדר נזירות שלשים יום ואח"כ נדר נזירות ארבעים יום שלשים יום הראשונים עולים למנין כו' מאחר דמוסיף בנדר השני נזירות וא"כ ה"ה בנדר אם הוסיף בנדר הב' דעולין לו לימי נדר הראשון למנין שני ודוקא בנדר הב' נדרים ביום א' אבל אם מנה מקצת נדר הראשון תחלה ואחר כך נדר השני אינו עולה לו כך משמע התם בתוס' ומרדכי ע"ש עד כאן לשון ד"מ אבל לפענ"ד אין ראיה דדוקא בנזירות הוא דקי"ל כשמואל וכדמשמע במתני' דקתני יש נדר בתוך נדר כיצד אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום כו' ולא נקט הכי בנדר גופא (והא דפתח בנדר וסיים בנזירות היינו משום דנזיר נמי נדר מקרי כמ"ש התוס' שם) אלא דוקא בנזירות דינא הכי וכדכתב הר"ן שם דנפקא לן מקרא בש"ס מנזיר להזיר דנזירות חל על נזירות וקרי להאי גוונא נדר בתוך נדר לפי שהנזירות שניה חלה בתוך זמן הראשונה אלא שא"א לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה דאם איתא דלא חיילה בשעת נדר היאך תחול לאחר מכן והרי אינו נודר באותו זמן וכיון דלא חיילה השתא לא חיילה נמי בתר זימנא אלא ודאי מהשתא הוא דחיילה עד כאן לשונו. אבל בנדרים ליכא למימר הכי. א"נ כמ"ש התוס' שם וז"ל ק' אמאי שבק סתם נדר דפתח ביה וי"ל משום דבנדרים לא משכח נדר בתוך נדר כו' דבשלמא התם בנזירות כו' י"ל דשאני נזירות הואיל ואית ליה קיצותא ל' יום כו' וזה נראה דעת הב"י במה שהשיג על הטור וז"ל משמע לי דבכ"ב יום סגי דע"כ לא אמרו באומר הריני נזיר הריני נזיר דמונה ב' נזירות אלא משום דאין נזירות פחות מל' יום כו' כלומר אבל בעלמא אין נדר בתוך נדר ודלא כהרב בד"מ שכתב ודבריו צ"ע מה בכך דאין נזירות פחות מל' יום מ"מ למה לא יעלה מנין הא' לב' נזירות ואפשר דדעתם דאין נזירות חלים זה על זה רק במוסיף יום א' כגון שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר והוא דעת רב הונא בש"ס אבל הוא דלא כהלכתא דהא שמואל פליג התם וכוותיה פסק שם האשר"י עכ"ל והדבר פשוט שאין דעת הב"י כן מכמה טעמים ואין להאריך אלא כוונת הבית יוסף כמ"ש והוא נכון גם בעט"ז השמיט מ"ש הרב דאם אמר שתי פעמים עשרים יום אסור בבשר מ' יום ואדרבה כתב שגם הטור סבירא ליה דדוקא כשהוסיף ימים בשניה על הראשונה אומרים כן אבל אם אינו מוסיף דהוי ממש דומיא דנזירות זהו

מה שמעטיה רחמנא בנזיר להזיר דדוקא בנדר (כלומר בנזירות) אמרי' כן ולא בשבועה (או נדר שאינו של נזירות) עכ"ל ואפילו אם נפשך לומר דדוקא באומר הריני נזיר היום או הריני נזיר ל' יום וחזר ואמר הריני נזיר שלשים יום אלו הוא דמחלקים התוס' שם בין נדר לנזיר כדמשמע פשט לשונם שם אבל באומר הריני נודר מבשר כ' יום וחזר ואמר הריני נודר מבשר כ' יום יש לפרש דעתו דאכ' יום אחרים קאמר ולפי זה נצטרך לדחוק ולומר דבכה"ג לא קשה להו להתוס' אמאי שבקא סתם נדר דפתח ביה משום דהכא לא מטעם יש נדר בתוך נדר אסור במ' יום אלא דהוי כאומר הריני אסור בבשר מ' יום ודוק מכל מקום היינו מטעם כוונתו דודאי אם כוון לאסור ארבעים יום דאזלינן בכל דוכתי בתר כוונת הנודר אבל אם נדר סתם כמו שפירשו חכמים או שכוונתו שיחול הנדר השני על הראשון ויהא עליו שני נדרים ודאי אינו אסור אלא עשרים יום כמו באומר הריני נודר מבשר עשרים יום וחזר ואמר הריני נודר מבשר כ' יום אלו דאינו אסור אלא עשרים יום דדוקא בנזירות כשאומר הריני נזיר שלשים יום וחזר ואמר הריני נזיר שלשים יום אלו חייב שני נזירות וכמ"ש התוספות שם וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן תרט"ו מה שאין כן בנדרים ומכל מקום אין דברי הרב מוכרחים וכמ"ש:

סעיף לא

רק אם נדר ב' הנדרים ביום א' כו'. כתב הב"ח ולא נהירא אלא הכא דמי למי שאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום דלשמואל מונה ב' נזירות ויש לחוש לאסור מ"ב יום גם כשב' הנדרים ביום אחד כו' כדפי' עד כאן לשונו ותימה דהרי במרדכי ותוס' שם משמע כהרב וכמ"ש בד"מ גם מה שנראה מדבריו דדין נדרים ונזיר אחד הוא נמשך אחר דברי הרב אבל כבר כתבתי בסמוך שאינו כן:

סעיף לב

יש מי כו'. לפי שבבית יוסף לא הביא רק הר"ן שכתב כן לכך כתב בלשון יש מי שאומר אבל באמת כן הוכיחו גם התוס' פרק ב' דנדרים (דף י"ז) וכן משמע מפירוש רש"י והרא"ש מדפירשו יש נדר בתוך נדר לענין שני נזירות ולא לענין מלקות וכן הוכיח הרשב"א בתשובה סימן תרט"ו:

סעיף לג

אם נשבע שלא אוכל כו'. כתב הדרישה סי"ג ק"ק דאם כן היאך מצינו שבועת ביטוי דהא כתב הטור (והמחבר) לעיל ר"ס רל"ו דבין נשבע על דבר שעבר או להבא חייב קרבן ויש לומר דודאי אם נשבע על דבר שזה כן והוא לא בודאי חייב קרבן שהרי נשבע לשקר כגון שאמר שבועה שאכלתי היום והוא לא אכל אף על גב ששכח מכל מקום הרי הוא

שוגג וחייב קרבן אבל כאן לא נשבע על דבר שהוא כן אלא נשבע על תנאי אם אמר פלוני דבר זה ונמצא שאמרו הרי זה שגגה ומותר לאכלו שאין השבועה חלה כלל כיון שעל תנאי כן נשבע וכן בתולה ככר זה בחבירו עכ"ל ותימה דאשתמיטתיה ש"ס ערוך שהוא להדיא נגד דבריו דגרסינן בפרק שבועות שתים (שבועות דף כ"ו ריש ע"ב) בעא מיניה רבא מרב נחמן איזה שגגת שבועת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אונס הוא אמר ליה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן או לאו וכ"כ הרמב"ם פרק ג' מה"ש כיצד שבועות שגגות כגון שנשבע שלא אכל ונזכר שאכל כו' אם כן איזה שבועות שגגות ביטוי שחייבים עליה קרבן לשעבר כגון שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל ושבועה שקר זו שנשבע אסורה אבל לא ידע שחייבים עליה קרבן זו היא השגגה שחייבין עליה קרבן בשבועות ביטוי לשעבר עד כאן ומכל מקום נראה לענין איסור בתלה בתנאי ולא הוי שבועות שגגות אלא כשבשעת השבועה היה ברור לו שכדבריו כן הוא כגון כשנשבע שלא אוכל ככר זה אם אמר פלוני דבר זה היה ברור בדעתו שלא אמרו וכן משמע בש"ס גבי את לבך אנסך אבל אם לא היה ברור לו אלא שהיה מסתפק בדבר או שאינו יודע כלל הן או לאו ונשבע אם אמר פלוני דבר זה לא אוכל ככר זה אין זה שבועות שגגות ואסור בככר ודוק:

סעיף לד

ולא חיישינן שישכח כו'. דבאיסורא מזדהר אינש אבל בתנאי לא מזדהר כדלעיל ס"ס רי"ג ור"כ ועיין שם:

סעיף לה

אבל של איסור אסור כו'. ואם אכל האיסור תחלה אפילו בשוגג אסור לאכול אחר כך אחר התנאי כן כתב העט"ז ועיין בס"ק כ':

סעיף לו

אסור לאכול כל אחד כו'. דהא כל אחד ואחד של איסור נמי מיקרי והוי ליה כאכל האיסור דלא מזדהר תו בתנאי':

סעיף לז

לא נזכר כו'. והעט"ז תמה בזה דאפילו לא נזכר בשבועתו מכל מקום איסורא איכא בשניה והאריך בזה ע"ש גם הב"ח תמה בזה וכתב דלר"י אסור לאכול השניה ובפ"ד כתב דמיירי דכשתלאן זו בזו היה דעתו דהראשונה שיאכל יהא תנאי דכך הוא סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו והב' היא איסורא ולא היה בדעתו שכל אחד מהן יהיה איסור ותנאי ודאי קודם שאכל אחד מהן כל אחד מהן יש עליה שם איסור ותנאי הואיל שבידו

לאכול תחילה איזה שירצה ומיד שאכל אחד מהן דעתו שהוא התנאי וממילא לא נשאר אלא האיסור ולכן אף אם יאכלנו במזיד אין כאן שוב חיוב שבועה אפי' לר"י דדוקא אם אוכל התנאי במזיד חלה השבועה וע"ש שהאריך:

סימן רמ

סעיף א

לא יעמוד כו'. אבל מותר לעמוד במקום שאביו רגיל לישב בביתו דלית ביה זילותא כלל. בית יוסף:

סעיף ב

ולא סותר את דבריו. בין שחולק עליו בין שאומר להחולק עליו נראין דבריך הוי סותר את דבריו ונראה דסותר דבריו אסור אף שלא בפניו וכן משמע בדרישה ס"ד וכן כתוב בהדיא בפרישה לקמן סי' רמ"ב ס"כ:

סעיף ג

שלא בפניו כו'. והדרישה כתב דלאחרים אפילו בפניו אם אינו פלאי שרי וכן בפלאי שלא בפניו וע"ש שהאריך והב"ח כתב בפני רבו ליכא איסורא מיהו יש ליזהר מפני הכבוד וע"ל סי' רמ"ב סעיף ט"ו:

סעיף ד

וקרעו בגדיו כו'. מיהו מותר לתבעו בדין כדלקמן סעיף ח' בהג"ה וכ"נ בפרישה לקמן סוף ס"ו:

סעיף ה

אינו חייב לחזור כו'. והוא הדין דאין צריך לכבדו משלו ויצטרך הוא לחזור על הפתחים וכמו שכתב הרא"ש וכן כ' הב"ח:

סעיף ו

וי"א כו'. בבית יוסף כ' דהכי דייק לישנא דהרמב"ם והטור שהוא כלשון המחבר ולפי זה לא הוי ליה למימר בלשון וי"א אבל הרב לטעמיה אזיל שכתב בד"מ וז"ל ולשון אין הבן חייב לשאול על הפתחים לא משמע הכי דמשמע הא אם אין צריך לשאול על הפתחים חייב לפרנסו אע"ג שבודאי בכה"ג לא מחויב כ"כ לוותר וליתן מדין צדקה וצ"ע עכ"ל ועב"ח מה שכתב בשם הסמ"ג והסמ"ק שמחמירין ג"כ מיהו בפירוש דברי רמב"ם והט"ו גם דעת הב"ח כמו שכתב הבית יוסף וכ"כ בפרישה דבזה א"ש דל"ת מה שכתב כופין

אותו וזן דהא אין ב"ד כופין אכבוד אב ואם שהוא מצות עשה ששכרה בצדה אלא כופין אותו מדין צדקה דאית בה גם כן מצות ל"ת כדלקמן ר"ס רמ"ח:

סעיף ז

למי שמפרנס אביו ממעות צדקה. ע"ל סימן רנ"א ס"ק ה':

סעיף ח

ויודע שישלימו כו'. וכשהוא מסופק בדבר הרשות בידו לעשות כמו שירצה. פרישה:

סעיף ט

כדי לתלות הכבוד באביו. אבל אם יודע שלא ישלימו חפצו בשביל אביו ובשביל עצמו ישלימו לו לא יבקש בשביל אביו שאין זה אלא גנאי לאביו כיון שלא יעשו בשבילו ע"כ לשון עט"ז והוא מדברי הטור ורש"י ובבית יוסף כתב על זה ורבי' ירוחם כתב בשם רמ"ה שאפי' אינן חולקין באותו מקום כבוד לאביו כלל יתלה באב שיעשו בשביל הבן אע"פ שתלה באביו עכ"ל ומביאו ד"מ:

סעיף י

כל אחד כו'. ודעת הרמב"ם ור"ח שאין האב עומד בפני הבן אלא אדרבה הבן עומד בפני אביו ועיין בתשובת מנחם עזריה סי' ע"א כתב שכהרמב"ם עיקר:

סעיף יא

דהא אינו חייב כו'. והב"ח כתב דגם הסברא ראשונה ס"ל דאין לחלק בין לכבדו או לצערו אלא שטעמו דכיון שצריך אחר כך לשלם כל הפסדו לכן אין לו להכלימו בשביל כך והי"א ס"ל דכדי שלא לטרוח למיקם בדינא ודיינא יכול למנעו עיין שם:

סעיף יב

בן שיש לו דין כו'. עיין בח"מ ר"ס י"ד:

סעיף יג

ואם הוא לאחר כו' אומר ז"ל. גם תוך י"ב חודש יכול לומר ז"ל רק דלאחר י"ב חודש לא יאמר הכ"מ משום דמשפט רשעים בגיהנם רק י"ב חודש וכן נוהגין:

סעיף יד

ויש לפניו לעשות כו'. ע"ל סי' רמ"ו סי"ח:

סעיף טו

ת"ת כו'. הכי ילפינן מיעקב שכל אותן שנים שלמד תורה בבית שם ועבר לא נענש עליהן אע"פ שביטל מצות כיבוד:

סעיף טז
מניח אמו. שגם אמו חייבת בכבוד אביו:

סעיף יז
לא ישמע לו. דכתיב איש אמו ואביו תיראו אני ה' כולכם חייבים בכבודי:

סעיף יח
אין לו לחוש לצוואתו. שאסור לשנוא לשום יהודי אם לא שיראהו עובר עבירה:

סעיף יט
לפיכך היא פטורה כו'. ונראה דאם אין בעלה מקפיד חייבת בכל דבר שאפשר כמו האיש:

סעיף כ
וי"א דאינו כו'. מיהו אע"פ שאינו מחויב לכבדו אסור לצערו כדלקמן סימן רמ"א ס"ד ה':

סעיף כא
כ"ב שנה או כ"ד כו'. פירוש י"א עד כ"ב וי"א עד כ"ד וכן מוכח להדיא מהקונטרס שהביאו ב"י וב"ה ס"ס של"ד שממנו מקור דין זה ע"ש:

סעיף כב
חייב אדם כו'. כתב הב"ח דהיינו שסמכו במקצת לכבוד וחייב לכבדו כמו שאר זקנים חשובים:

סעיף כג
אלא דחייב כו'. וכתב הב"ח ולפי זה נראה דאם אין לו לאב ויש לבן כייפינן ליה לבן הבן כפי אשר יכול (כדלעיל ס"ה בבן אצל האב):

סימן רמא

סעיף א
בכינוי. כגון שדי צבאות חנון ורחום וע"ל סי' רע"ו סעיף ט':

סעיף ב
כמו המקלל אחד מישראל. עיין בח"מ סי' כ"ז:

סעיף ג
אף על פי שיוצאין ליהרג. במה דברים אמורים בבנו אבל באחר שבא והכהו וקללו אחר שנגמר דינו אף על פי שעשה תשובה פטור הואיל והולך למיתה ואם ביישו חייב קנס המבייש. טור ורמב"ם:

סימן רמב

סעיף א

אביו כו'. ז"ל ד"מ ולרבו יותר כו' יש ללמוד מזו דמי שאביו הוא רבו קורא אותו רבי ולא אבא מורי וכן מוכח ר"פ הזהב דקרי ליה ר"ש לרבי אביו ר' ונראה לי דהיינו דוקא אם הוא רבו מובהק כו' עכ"ל וצריך עיון שאין נוהגין כן הלכך יש לומר דאע"ג דחייב בכבוד רבו יותר משל אביו מכל מקום יותר יש לקרותו בשם אב המיוחד לו מילדותו וגם מסתמא האב מוחל על כבודו בזה כמו שנתבאר בא"ח סימן תע"ב סעיף ה' דבן אצל אביו אע"פ שהוא רבו מובהק צריך הסיבה אע"ג דתלמיד אצל רבו א"צ הסיבה משום דמסתמא אביו מוחל על כבוד רבו בזה וה"ה הכא ורבי שאני דהא אמרינן מימות משה עד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד:

סעיף ב

כל שקובע לו מדרש. כתוב בכסף משנה דר"ל דהיינו דוקא כשקובע עצמו להורות הוראות אבל מדברי הב"ח אינו נראה כן שכתב דר"ל דכיון שהוא קובע לו מדרש הרי הוא חולק על שררתו של רבו ותדע שהרי אפי' לבדוק סכין של שחיטה שאינו שום הוראה כלל אסור משום כבוד של רבו כו' (בזמן הש"ס) ועיין בתשובת מהרי"ך מקראקא ר"ס י"ט:

סעיף ג

אבל כו'. ומדברי מהרי"ק שורש ק"ע לא נראה כן שכ' שם להוכיח אפילו היה תלמידו אם אח"כ נתחכם יכול לחלוק עליו ולהורות בפניו אפילו להלכה ממה שחלק ריש לקיש על רבי יוחנן ודוחק לומר דקים ליה דר"ל לא היה חולק אלא מסברא ולענין מה שהביא מהרא"י שם ראיה שכך היה דרכה של התורה מימות התנאים ואמוראים וגאונים בכמה מקומות י"ל דהיינו בנטילת רשות או שמת וכדלקמן ס"ד וצ"ע:

סעיף ד

ואפי' נטילת כו'. ודעת הראב"ד והרשב"א בתשו' סי' קי"א והריב"ש סימן רע"א דנטילת רשות מהני אפי' תוך ג' פרסאות:

סעיף ה

וכל זה ברבו מובהק. כל זה נמשך לסברא זו דהרמב"ם אבל י"א דאפי' תלמיד חבר אסור תוך ג' כדלקמן:

סעיף ו
וי"א כו' ממש כו'. האי ממש לא קאי ארבו אלא אלפניו כלומר דלפניו ממש אפילו תלמיד חבר אסור:

סעיף ז
וי"א דתלמיד גמור כו'. וי"א אלו אין מחלקים בין דרך מקרה לקבע כדמוכח מדבריהם ע"ש וכן משמע בטור:

סעיף ח
וי"א דדוקא ברגיל לבא. שם לקצים כגון ביום השוק או בב' וה' שם ונראה דיום השוק דומיא דב' וה' היינו יום ראשון דשבוע אבל יום השוק דשנה כגון יריד לא מיקרי רגיל:

סעיף ט
אבל אם אינו רגיל כו' מותר כל שהוא חוץ לג' פרסאות. אפי' הוא רבו מובהק כן הוא במרדכי שם:

סעיף י
וחוץ לי"ב מיל מותר כו'. משמע אפי' בלא נטילת רשות וכן מוכח בתוספות רפ"ק דסנהדרין דף ה' ע"ב שכתבו דבפרק הדר דלא אורי רב המנונא בחרתא דארגיז בשני דרב הונא רביה איירי שלא נטל רשות אע"פ שהיה חוץ לג' פרסאות והתם בפרק הדר (ריש עירובין דף ס"ג) אמרינן דדוקא בשני דרב הונא לא אורי אבל בשני דרב חסדא אורי משום דתלמידו חבר היה ודוק אבל בהגמי"י פ"ה מהלכות ת"ת כתב דמכל מקום צריך נטילת רשות ועיין במהרי"ק סימן ק"ע האריך ליישב דבריהם:

סעיף יא
אע"פ שנטל רשות כו'. אתלמיד גמור קאי וכדמסיים עד שיטול רשות מכל רבותיו המובהקים אבל בתלמיד חבר כתב גם מהרי"ק דסגי בנטילת רשות מרבו ומשמע עוד במהרי"ק שם דאם יש לו רב א' מובהק והאחרים אינם מובהקים צריך שיטול רשות מרבו המובהק:

סעיף יב
והאי מובהקים כו' אלא ר"ל כו'. נראה מדברי הרב דלסברא זו אפילו לא למד רוב חכמתו ממנו כל שלא נתגדל להיות קרוב לרבו מיקרי תלמידו וכן נראה ממ"ש דא"כ לא אפשר כו' אלמא דבלא למד ממנו רוב חכמתו מיירי ואפ"ה מיקרי תלמידו וכן משמע ממ"ש אח"כ וי"א דכל שאין כו' אלמא דלסברא הראשונה אפילו אין רוב חכמתו ממנו מיקרי תלמידו אבל לפע"ד אין הדבר כן אלא הרמב"ם ומהרי"ק לא פליגי שהרי מהרי"ק גופיה

כתב בריש התשובה וז"ל אמנם דוקא בתלמיד מובהק לדברי רב אחאי גאון ור"י ור"מ בן מיימון ור"י מטרני והרא"ש והטור שפסקו כולם כר' יודא דסוף אלו מציאות דבעינן שיהא רבו מובהק שרוב חכמתו ממנו אבל אין רוב חכמתו ממנו א"צ לנהוג בו שום כבוד רק לענין קריעה שקורע עליו כעל מי שמתאבל עליו ועומד מפניו כמ"ש הרמב"ם וטור י"ד (כדלקמן ס"ל) אבל להורות לפניו או לקבוע לו מדרש לעצמו וכן הני שכ' הרמב"ם כגון המתרעם על רבו והמהרהר אחר רבו כו' עכ"ל כל הדברים האלו אין נוהגין כיון שאין רוב חכמתו ממנו כדמשמע בהדיא מתוך דברי הרמב"ם שהרי בפ"ה מהל' ת"ת כתב אמרו חכמים מורא רבך כו' לפיכך אמרו חכמים כל החולק על רבו כו' כל המתרעם על רבו כו' כל העושה מריבה עם רבו כל המהרהר אחר רבו כו' אסור להורות בפני רבו וכן מונה והולך ומונה באותו פרק כל דין תלמיד לרבו ומסיים בסוף וז"ל ברבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו אבל אם לא למד ממנו רוב חכמתו הרי הוא כתלמיד חבר ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו אבל עומד לפניו וקורע עליו כו' הרי לך בהדיא שלא נאמרו הדברים שאין לקבוע מדרש וכן להורות בפניו אלא דוקא ברבו מובהק כו' ואפילו לר"ח וראבי"ה שפסקו כר' יוסי דאמר התם אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת נראה דלא א"ר יוסי אלא דוקא לענין קריעה ושיעמוד מפניו אבל לא לשאר מילי עכ"ל מהרי"ק שם ומ"ש בסוף התשובה דאם נתחכם אח"כ להיות גדול קרוב לרבו הוי תלמיד חבר שם הוציא דין חדש דאפילו למד רוב חכמתו ממנו אם אח"כ נתחכם כמותו הוי תלמיד חבר וי"ל גם הרמב"ם מודה לזה וז"ל שם ולא עוד אלא אפילו למדו וגם סמכו אם לבסוף נתחכם הנסמך יכול לחלוק עליו ולהורות בפניו אפי' בהלכה למעשה שהרי דבר פשוט שר"ל היה תלמיד גמור דרבי יוחנן לרש"י ור"י היה רבו מובהק וכל חכמתו ממנו היה וגם סמכו ואפ"ה חלק עליו עכ"ל הרי להדיא כמו שכתבתי וכן משמע להדיא בד"מ שכ' וז"ל וצ"ע מה הקשה ב"י על דברי מהרי"ק שכ' דאם למד רוב חכמתו ממנו כי נתחכם ונעשה גדול כרבו מאי הוי דהא מהרי"ק הביא ראיה לדבריו מריש לקיש שהיה תלמיד גמור לר' יוחנן ור' יוחנן רבו מובהק היה וסמכו ואפ"ה היה חולק עליו והורה בפניו בכמה דוכתי הואיל ונתחכם לבסוף ונעשה גדול ודברי ריב"ש סי' רע"א כדברי מהרי"ק עכ"ל אבל כשלא למד רוב חכמתו ממנו אפילו לא נתגדל להיות כמותו לא מקרי תלמידו גם למהרי"ק וכמ"ש ועוד ראיה ממ"ש הרב גופי' בד"מ ודברי ריב"ש סימן רע"א כדברי מהרי"ק (ומשמע ליה להרב שם לאו דוקא חכם כמותו ממש בשוי כו' ע"ש ואינו מוכרח ודוק) והרי הריב"ש שם כתב להדיא ופי' תלמיד חבר ר"ל שאין רוב חכמתו ממנו וכ"כ הרמב"ם בד"א ברבו מובהק שלמד ממנו רוב חכמתו כו' עכ"ל

ולענין מ"ש הרב דא"כ לא אפשר לו להיות הרבה רבותיו מובהקים אינו כלום דהרי פירש"י בס"פ אלו מציאות רוב חכמתו אם מקרא מקרא אם משנה משנה ואם ש"ס ש"ס וכ"כ הט"ו לקמן ס"ל וא"כ יש לומר שלמד אצל זה רוב חכמתו במקרא ואצל זה רוב חכמתו במשנה ואצל זה רוב חכמתו בש"ס ואצל זה רוב חכמתו במדרש ואגדות ואצל זה רוב חכמתו בקבלה וכיוצא כזה בשאר חכמות התורה תדע שהרי הריב"ש ג"כ ס"ל דכל שאין רוב חכמתו ממנו [לא] מקרי רבו וכמ"ש והרי הריב"ש כתב שם דא"צ נטילת רשות רק מרבו הא' וכע"ש וגם הרב בד"מ בשמו אלמא דיש לו הרבה רבותיו מובהקים אלא ודאי כדפירש' וכן נראה דעת המחבר דלקמן סעיף ל' כתב דכל שאין רבו מובהק דהיינו שאין רוב חכמתו ממנו אין חייבים באלו הדברים וכאן כתב אע"פ שנטל רשות מרב א' לא סגי עד שיטול רשות מכל רבותיו המובהקים אלא ודאי כדפי' ודו"ק:

סעיף יג

מהני להורות. חוץ לג' פרסאות אבל תוך ג' פרסאות לא מהני ליה רשות מרב א' עכ"ל עט"ז ומשמע הא מכל רבותיו אם אין לו רק רב אחד מהני והוא נמשך לסברא זו דהרשב"א וסייעתו אבל יש חולקין דתוך ג' לא מהני נטילת רשות כדלעיל ס"ק ד':

סעיף יד

כיון שאינו כו'. אבל אם מורה על מעשה שבא לפניו אפילו שאלו הלכה כדברי מי אסור לומר כדברי פלוני ולכך כפלו התוס' והפוסקים וט"ו וחזרו וכתבו כיון שאינו מורה כו':

סעיף טו

לא מיקרי כו'. מדברי הר"ן נראה [דלאו] דוקא כה"ג אסור שכ' ביעתא בכותחא ביצים גמורות כו' דבר פשוט כו' ועם כל זה לא רצה להורות בעוד שהיה רבו חי ולנסותו היה מתכוין השואל אם יורה במקום רבו עכ"ל והתוס' ופוסקים הוצרכו לומר דביעתא בכותחא מיירי בדבר שיש בו חידוש לשואל עיין שם:

סעיף טז

יש מי שכתב כו'. כתוב בהגהת דרישה ותימה דהא איתא בעירובין פרק הדר (עירובין דף ס"ב ע"ב) אמר לי ר' יעקב בר אבא כגון מגילת תענית דכתיב ומנחא מהו לאורויי באתרא דרביה אמר ליה הכי אמר רב יוסף אפילו ביעתא בכותחא בעי מנאי דרב חסדא כולהו שני דרב הונא ולא אורי ופירש"י מגלת תענית דלא היה דבר הלכה כתוב בימיהם אפילו אות אחת חוץ ממגילת תענית ולהכי קרי מגלה עכ"ל ש"מ אפילו דברים הכתובים בספר אסור להורות בפני רבו ואפילו תלמיד חבר כמ"ש התוס' דרב חסדא תלמיד חבר דרב הונא הוה ואפשר לומר דדוקא בפניו אסור כמ"ש מהו לאורויי באתריה אבל שלא

בפניו מותר ועי"ל דההיא דמגילת תענית מיירי בדבר שנראה חידוש לשואל הוא דאסור וכמ"ש התוס' שם בהדיא ומהר"מ בא לומר בכגון שאין נראה לו דבר חידוש לשואל ואשמועינן דאפילו הכי אינו מותר אלא בכל שכתוב בספרים כו' וק"ל עכ"ל והא ודאי ליתא דודאי מהר"מ מיירי שיש חידוש לשואל כדאיתא בהגמ"י שם וז"ל כתב מורי רבינו בשם ר"י דדוקא בדבר שיש בו חידוש אפילו ביעתא בכותחא ומגלת תענית שהזכיר הספר בכה"ג איירי אבל בדברים שהשואל יודע מנהגו של דבר כגון נטל"פ וכיוצא בו דכשמתירין לו אין נראה בעיניו דבר חידוש שרי עוד הורה מורי רבינו שכל פסק שאדם רואה בפירוש בספר מספרי הגאונים כו' וכ"מ להדיא מדברי המחבר שאפילו יש בו חידוש לשואל שרי וגם תירוץ הראשון אינו מחוור דאם כן הוי ליה לחלק הכי בהדיא ועוד דבאתריה משמע שלא בפניו אלא במקומו דאם לא כן הל"ל קמיה דרב הונח וא"כ כיון דשלא בפניו אסור מה לי במקומו או לא אלא נראה דמהר"מ סבירא ליה הך דמגלת תענית מיירי כשבא לדמות מלתא למלתא בדבר הכתוב במגילת תענית וק"ל:

סעיף יז

שאסור לחכם כו'. נראה דהיינו דוקא אם מתיר בסתם וכן נראה מהראיות שהביא בהגמ"י שם מרפ"ק דסנהדרין (דף ח') גבי רב דבקי במומי וס"פ כל היד (נדה דף כ') סוף ע"א גבי ר' חנינא דפלי קורטא דגרגישתא וריש בכורות גבי כל חיותא דרב מרי בר רחל אבל אם אומר לשואל טעם בדבר ומראה לו פנים או שמביא ראיות מתוך הספר מותר:

סעיף יח

ולא כל מי שמת כו'. הג"ה זו צ"ל בריש סעיף י"ג ולא כל מי שמת רבו מותר לישב ולהורות אלא אם כן הגיע להוראה וכל תלמיד שלא הגיע להוראה כו' כן צ"ל וכן הוא בטור בשם הרמב"ם שוב מצאתי כן בספרי ש"ע הישנים ולקמן ס"ק מ"ו יתבאר עד כמה מיקרי לא הגיע להוראה:

סעיף יט

כשהוא שתוי יין. כתב הרמב"ם פ"א מהלכות ביאת מקדש דהיינו דוקא רביעית יין חי שאינו מזוג שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא או ישן מעט או הלך כדי מיל כבר עבר היין ומותר להורות אבל שתה יותר מרביעית אפילו מזוג או שינה מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו אלא ישהה לפי השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שבעולם עכ"ל והוא מהש"ס וכדאיתא בכסף משנה שם וכ"כ הב"ח וכ"כ הסמ"ק סימן קל"ג וכתב עוד הב"ח ואין חילוק בין מהלך ברגל ובין רכוב ותימה דהא בש"ס פרק הדר (עירובין דף ס"ב ע"ב) אמרינן דרכוב שאני דאין מפיג אלא בג' מילין ואפשר סבירא

ליה כשנויא קמא דש"ס ומ"מ גם לשנויא קמא יש חילוק בין מהלך לרכוב בשתה יותר מרביעית דברכוב לא אמרינן שמוסיף בשכרותו כשרכב ג' מילין כדמוכח בש"ס שם וכ"כ הסמ"ג לאוין ס' אבל רכוב לא ולפ"ז צ"ל הא דכתב הב"ח ואין חילוק ארביעית קאי ומכל מקום צ"ע אמאי שבק מסקנת הש"ס:

הרשב"א בתשובה סימן רמ"ז בי"ט או בסעודה גדולה כגון מילה ונשואין ופורים וכיוצא בזה במקומות ששותין הרבה אסור להורות כל היום עד למחר ואם נתן דעתו כבר על פסק הדבר מותר להורות בין לאיסור בין להיתר אפילו לאחר סעודה גדולה כמו בי"ט ע"כ וב"י בח"מ סימן ז' כתב על זה ואינו נראה לי שאסור להורות כל היום אלא כשירגיש שסר יינו מעליו מותר עכ"ל ותמיהני שהרי הרשב"א הביא שם ראיה לדבריו ממאי דאמרינן בביצה דרב לא אוקי אמורא מי"ט לחבירו וכ"כ הר"ף בהגהת סמ"ק סימן קל"ג כהרשב"א וכ"כ הב"ח ככל דברי הרשב"א ונראה דהם לא מיירי אלא בסתמא אבל אם ברור לו שסר יינו מעליו מותר:

הרמב"ם שם מותר לשיכור ללמוד תורה ואפילו הלכות ומדרשות והוא שלא יורה ואם היה חכם וקבוע להוראה לא ילמד שלמודו הוראה היא וכ"כ הב"ח והוא מהש"ס דכריתות וכדאיתא בכסף משנה שם:

סעיף כ

או שאר דברים המשכרים כו'. אפילו אכל תמרים או שתה חלב ונשתבשה דעתו מעט אל יורה. רמב"ם שם:

סעיף כא

אם לא שהוא דבר ברור בפוסקים כו'. ומדברי הרמב"ם ות"ה דלעיל נראה מבואר דאפילו הוא דבר ברור בפוסקים כל שאינו מפורש במקרא שהצדוקים מודים בו אסור להורות וכ"כ הב"ח ותמיהני על הרב שמתיר בדבר ברור בפוסקים אע"פ שנמשך אחר דברי מהרי"ק שמביא בד"מ מכל מקום הוא יחיד נגד הרמב"ם ות"ה וגם הוא מיקל וגם המעיין בדברי מהרי"ק יראה שלא כתב שם כן לקושטא דמלתא אלא כתב כי הייתי סבור דלענין מה שאמרו שתוי אל יורה הוא שחולק הסמ"ק מצור"ך אמנם אין עתה סמ"ק מצור"ך בידי כו' וכן משמע בכריתות (דף י"ג ע"ב) דאפילו לר' יוסי בר' יהודא דוקא ללמוד ש"ס שרי אבל להורות אפילו בדבר ברור כל שאינו מפורש במקרא אסור ע"ש ברש"י ואפשר דמ"ש הרב דבר ברור בפוסקים ט"ס הוא וצ"ל בפסוקים:

הב"ח ומי שמיצר ואין דעתו מיושבת עליו אל יורה בשעה שהוא מיצר דכתיב בצר אל יורה וכ"כ התוספות על פי הירושלמי ומדת חסידות לכל בעל הוראה שיהא נזהר

מלהורות בכל הני דפרק הדר כגון ביומא דרתח או בא מן הדרך ברגלו או ביתא דאית ביה שכרא או הרסנא אבל אין שם איסור אפילו לכתחלה עד כאן:

סעיף כב

ואף על פי שמדין הסמיכה שבימים הראשונים. כתב הרמב"ם פרק ד' מהלכות סנהדרין והוא שיהיה ראוי לכל הדברים כיצד חכם מופלא שראוי להורות לכל התורה כולה יש לב"ד לסמוך אותו וליתן לו רשות לדון ולא להורות באיסור והיתר או יתן לו רשות באיסור והיתר ולא לדון דיני ממונות כו' סמיכה שבזמן הזה אינו אלא נטילת רשות בעלמא ולמה שראוי ראוי ד"מ ועיין בסוף תשובת מהר"ל ן' חביב תשובת מהר"י בי רב ותשובת ן' חביב כמה קונטרסי' בעניני הסמיכה:

סעיף כג

מותר להזכיר כו'. כלו' לקרות בו אחרים וע"ל סימן ר"מ סעיף ב' ס"ק ג':

סעיף כד

אבל מותר לומר כו'. נראה דוקא שלא בפניו וכן בד"מ שהוציא כן מרש"י דפרק חלק גבי אלישע מיירי שלא בפניו אבל בפניו אין להזכיר שמו כלל רק יש לקרותו רבי וכן נוהגין:

סעיף כה

ואומר לו ביראה וכבוד. שלום עליך רבי ואם נתן לו רבו שלום אומר לו שלום עליך רבי ומורי כן צריך להיות וכן הוא בטור ורמב"ם וכן הוא בספרי המחבר הישנים:

סעיף כו

ולא יחלוץ תפיליו כו'. עיין בספר באר שבע דף ע"ב עמוד ד' ובב"י ובב"ח בא"ח סימן ל"ח שהאריכו בזה ועיין בא"ח ס"ס כ"ז:

סעיף כז

נוטל רשות מרבו כו'. ונראה דה"ה אם היה אביו יושב בסעודה עם אחרים נוטל רשות מאביו ואחר כך מאחרים וכן הוא בנוסחאות ברכת המזון וכן נוהגין ואם אביו וגם רבו מובהק שלמד עמו בחנם מסובים נוטל רשות מרבו ואחר כך מאביו כדלקמן סל"ד:

סעיף כח

ולא יתפלל כו'. הטעם בכל זה שלא ישוה עצמו לרבו והתוספת כתבו דאחורי רבו טעמו דנראה כמשתחוה לרבו. והר"ר יונה כתב הטעם משום הפסקה. וכ' בית יוסף בשם שבולי לקט סימן מ"ג בשם רב האי דהא דאסור להתפלל כנגד רבו (היינו אצל רבו כדפירש"י וטור) לא אמרו אלא ביחיד אבל בצבור אין לו לחלוק כבוד לרבו ומותר

להתפלל כנגדו ע"כ ומביאו ד"מ וכ"כ הבית יוסף בא"ח סי' צ' בשם מהר"י אבוהב וספר אוהל מועד וכ"כ הרב שם סכ"ד:

סעיף כט

ולא לאחריו כו'. אמרי' בש"ס פ' תפלת השחר דתלמיד חבר מותר וכ"כ המחבר בא"ח סימן צ' סכ"ה ובבית יוסף שם דלהתפלל ואחוריו לרבו אפי' תלמיד חבר נמי לא דביזוי גדול הוא:

סעיף ל

וחוץ לד' אמות הכל מותר. כתב בית יוסף בא"ח ס"ס צ' ומיהו משמע דלא מהני ריחוק ארבע אמות אלא להתפלל אחורי רבו כנגדו אבל להתפלל ואחוריו לרבו אפי' רחוק כמה לא אבל מדברי הטור שם נראה דברחוק ד' אמות אפילו אחוריו לרבו שרי וכ"כ הב"ח שם דה"ל רשות אחרת בפני עצמו:

סעיף לא

ואם היה כו'. כן למד מהרי"ו בדינים והלכות סימן ל"ז מהא דכתב המרדכי (ונתבאר לעיל סימן קנ"ג ס"ג) דאם היה הישראל קודם במרחץ ואח"כ באו עובדי כוכבים שם אין צריך לצאת וצריך עיון דיש לחלק דדוקא התם דטעמא הוא כדכתב המרדכי שהוא בא בגבולו וזה לא שייך בכבוד רבו:

סעיף לב

וכן המנהג פשוט כו'. וכן כתב הרב בא"ע ס"ס כ"ג:

סעיף לג

ודוקא שלא אמר כו'. זהו מהר"ן שכתב כן ממאי דאיתא ברי"ף וז"ל כתיב (במלכים א ח׳:ס״ו) ביום השמיני שלח את העם וכתיב (בד"ה ב' ז') ביום עשרים וארבע שלח את העם מכאן לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר שצריך ליפטר ממנו פעם שניה עד כאן. וכתב הר"ן פי' שמיני של חג הוא כ"ב בחודש הרי שלקחו רשות לפי שהיה דעתם לשוב לבתיהן ביום כ"ג ומפני שנשארו שם היום ההוא ולנו בעיר הוצרכו לקחת רשות פעם שנית ביום כ"ד אבל ביום כ"ג אף על פי שלנו הלילה אחר כ"ב לא היו צריכין לקחת רשות משום דאדעתא דהכי שיסעו למחר שהיה כ"ג לקחו רשות עכ"ל ותימה גם אהר"ן גופיה דהדבר פשוט דט"ס הוא בהרי"ף וצ"ל וכתיב ביום כ"ג לחודש שכן הוא בד"ה ב' ו' ובש"ס מ"ק דף ט' סוף ע"א וברש"י והרא"ש שם ובפירוש רש"י ורד"ק בד"ה שם אם כן לפי מה שכתב הר"ן ולפי מה דמשמע פשטא דקרא שלקחו רשות משלמה

ע"ד לשוב לבתיהן ביום כ"ג מוכח דבכל ענין צריך לחזור וליטול רשות ואפילו תימא דלא מוכח בקרא מידי מ"מ מנ"ל לחלק וצ"ע:

סעיף לד

ולא יכריע דבריו כו'. וע"ל סימן ר"מ ס"ב:

סעיף לה

עד שיתכסה ממנו כו'. או עד שישב כדלקמן סי' רמ"ד ס"ט:

סעיף לו

י"א דאין אדם חייב כו'. ואף ע"ג דברמב"ם וטור ופוסקים איתא דאין אדם רשאי פירש הרב דהיינו דאין חייב וכן כתב הב"ח וכן הוא בסמ"ג סוף עשין י"ג:

סעיף לז

אבל בפני אחרים כו'. וי"א כיון שהשוה מוראו למורא שמים חייב לעמוד אפי' מאה פעמים ביום דאטו אם אדם מקבל פני שכינה כמה פעמים ביום אינו חייב לעמוד עכ"ל עט"ז והוא מדברי הרא"ש וטור:

סעיף לח

הגדול לימין. לאחוריו ומצדד עמו לצדדין והקטן לצד שמאל וחוץ לד' אמות הכל מותר. טור: () ולקמן ר"ס רפ"ב מסיים הבית יוסף בשם תשובת הרשב"א שמקרוב ראו קצת מגדולי הציבור שיש לעמוד גם בשעה שש"ץ זוקפו ומראה הכתב לעם ואמרו לי שכל זה מכבוד הס"ת ושכן נהגו ברוב המקומות עכ"ל וכן כתב הרמב"ן פ' כי תבא על פסוק ארור אשר לא יקים את התורה הזאת ע"ש ועיין בא"ח סימן קמ"ו:

סעיף לט

אא"כ רבו כו'. ואפילו אין הרב חולק כבוד לתלמידו אלא הוא מתכבד במה שאחרים חולקים לו כבוד אפי' בפני הרב חולקים לו כבוד כן כתב הדרישה והב"ח בשם ר' שמחה וכן הוא בהגמי"י פ"ח מהל' ת"ת וכן כתב הד"מ והגהת דרישה בשם המרדכי פרק קמא דקידושין וכתבו עוד הב"ח והדרישה בשם רבי שמחה אין הרב צריך לעמוד בפני תלמידו אפי' הוא תלמיד חכם גדול מאד אמנם חזינא למ"ר שעשה הידור לתלמידו ואפילו לאותן שאינן חשובים כולי האי הגמ"יי וכן כתב הרב לקמן סימן רמ"ד ס"ח:

סעיף מ

ודוקא אם הרב הוא גם כן כו'. ובתשובת מהר"י כהן מקראקא סימן י"ט כתב שכבוד רבו של רבו אפילו לא למד לפניו כלל גדול מכבוד רבו וכשלמד גם כן קצת לפניו יש לדחות רבו ולא לכבדו בפניו וע"ש:

סעיף מא
אומר לו. דרך כבוד למדתני רבינו כך וכך:

סעיף מב
צריך למחות בידו. הואיל וברור לו שעומד על האיסור ובת"ה שם מגמגם דאפילו בספק לו יש למחות בידו ומאי דאמרינן בפרק הדר (סוף עירובין דף ס"ז) באיסור דרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן היינו כשבא להורות הלכה למעשה ומסתמא מתיישב שפיר להורות כדת משא"כ כשרואה שרבו שולח יד לעשות דבר איסור וכן היה נראה עיקר אלא שהרב נמשך אחר מה שמסיק בת"ה שם דאין לדקדק כולי האי:

סעיף מג
לא יאמר כו'. שסתם מה שהתלמיד אומר סוברים השומעים שמפי רבו שמע ואם לא שמעו מפיו צריך להודיעו מפי מי שמע אבל שמועה ששמע מרבו רשאי לאומרו בסתם וכתב הב"ח מיהו נראה דוקא שבידוע שלא למד לפני רב אחר אבל אם למד לפני שנים צריך להזכיר שם אומרו מיהו עכשיו סתם מה שהאדם אומר סוברים העולם שהוא מפי עצמו והלכך הדין משתנה ומ"מ ודאי דאסור לומר בסתם וכ"ש משם עצמו דבר ששמע מאחרים דהוי מתעטף בטלית שאינו שלו:

סעיף מד
ואינו מאחה כו'. זהו אליבא דכ"ע.

סעיף מה
אינו אוכל בשר כו'. ע"ל סימן שמ"א ס"ס א' בהג"ה וסי' שע"ד ס"י:

סעיף מו
כשמזכיר כו'. וכן ראה הרשב"ץ למקצת חכמים כשמזכירין רבם בספריהם אומרים כך כתב מורי ר' פלוני הכ"מ עכ"ל ב"י מזה מבואר דאפי' בכתיבה המתקיימת לאחר י"ב חודש צריך לומ' כן כמו באביו דלעיל סימן ר"מ ס"ט בהג"ה:

סעיף מז
ודוקא כיחו כו'. כן פי' ר' ירוחם אמאי דאמרינן בש"ס כיח ורק קאמרינן כו' אבל רש"י פי' שם כיח ורק קאמרינן שרק אותו בפני רבו והיה לו להסתלק משם או להבליע בכסותו עכ"ל ומביאו ב"י משמע אפילו רוק בעלמא אסור לרוק בפני רבו אלא יסתלק משם או יבליעו בכסותו. ובנדרים ריש פ' הנודר מן המבושל אמרינן כל מידי לא תפלוט קמיה רבך לבר מן קרא ודייסא שהן דומין לפתילה של אבר ופרש"י כל מידי לא תרוק רוק בפני רבך כדאמרינן במס' עירובין הרק לפני רבו חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו

מות אבל אם אכלת דלעת ודייסא ונזדמן לך הרוק בפיך פלוט בפני רבך וזרוק אותו לחוץ שיש בו סכנות נפשות ע"כ:

סעיף מח

אבל עומד מלפניו כו'. ושני ת"ח הלומדים ביחד ומקשים ומפרקים זה לזה יש פוסקים דדינן כרבן מובהק לענין עמידה וקריעה ויש חולקין וכדאיתא בבית יוסף וכתב הרב שתי הסברות לקמן סי' ש"מ ס"ח:

סעיף מט

עד מ' שנה. משמע ארבעים שנה משנולד וכן פירש"י והר"ן אבל בתוספות דסוטה דף כ"ב ע"ב פירש משנה שהתחיל ללמוד עד מ' שנה ולא משנה שנולד:

סעיף נ

אם יש גדול ממנו. משמע אבל אם שניהם שוים מותר אע"פ שלא הגיע לארבעים שנה והיינו כפירש"י והר"ן אבל התוס' שם פי' בשוים הא דאמר שאין להורות עד ארבעים שנה היינו בששוה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש חכם כמותו שהגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשנות הוראה אין להורות בפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע"פ שלא הגיע לשני הוראה מורה ורבא גדול העיר בחכמה היה עכ"ל ובזה נ"ל ליישב מה שתמה הר"ן על הרי"ף שלא הביא הא והא רבא אורי בשוין משום דס"ל כפי' התוס' ולכך סתם דאפי' בשוים אסור ולא הוצרך לפרש דכשהוא גדול העיר יורה דפשיטא הוא דאם הוא לא יורה מי יורה וגם הרא"ש השמיטו וא"כ נראה דעת הרי"ף והרא"ש כדעת התוס' ויש להחמיר:

סעיף נא

גדול ממנו. או זקן ממנו בעיר כן פירש"י בסוטה מיהו נראה שהזקן צריך להיות שוה לו בחכמה וכ"כ האגודה פ' היה נוטל כי רבים חללים הפילה זה ת"ח שלא הגיע לארבעים שנה ומורה ויש זקן בעיר היודע כמותו ע"כ:

סעיף נב

חכם שאסר כו' אין חבירו כו'. היינו כשכבר חלה הוראתו אבל אם שניהם בבית המדרש יכול להתיר כדכתבו הפוסקים שאביא לקמן ס"קנ"ה:

סעיף נג

אין חבירו כו'. אפי' הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין כ"כ הר"ן בפ"ק דעבודת כוכבים בשם הראב"ד וכ"כ הריב"ש סי' שע"ט וכתוב בספר מ"מ פ' א"ט דף קנ"א ע"ב שכן נראה דעת הרב אבל מדברי מהרי"ק שורש קע"א נראה שסובר בפשיטות דדוקא חבירו אמרו

אבל כל שהוא אינו חבירו שהוא גדול ממנו רשאי להתיר מה שאסר הראשון עכ"ל וכן דעת הר"ן שם וכ"כ ר' ירוחם נתיב ב' ח"ה דכל זה מיירי בששניהם שוים דאם הא' גדול מחבירו בחכמה יכול להתיר מה שאסר חבירו אפי' במידי דתליא בסברא ע"כ:

סעיף נד

להתיר כו'. ואפי' התיר אינו מותר כ"כ הר"ן שם בשם הראב"ד וכ"כ הריב"ש סימן שע"ט:

סעיף נה

אבל אם יש לו קבלה כו'. היינו על פי מ"ש בד"מ בשם ר' ירוחם בשם י"מ ובשם רש"י אבל לא שם לבו לעיין בתוס' פ' אלו טריפות (חולין דף מ"ד ע"ב) ובהג"א ממהרי"ח שם שחולקין ע"ז וס"ל דאפילו יש לו קבלה אינו יכול להתיר וכ"פ מהרש"ל שם סי"ח וכתב שכן המסקנא בפסקי תוס' ובפסקי מהר"מ וכן נראה עיקר בש"ס שם ובסוף פרק כל היד וכן דעת הר"ן פרק א"ט וכ"כ בחידושי הרשב"א שם בשם דעת רבותינו בעלי התוס' ועוד אפילו ר' ירוחם שכתב שי"מ להתיר היינו משום שנמשך על פי דברי התוס' פרק א"ט שם שכתבו כן בשם רש"י דס"פ כל היד וכ"כ הרשב"א בחידושיו שם בשם רש"י ולפע"ד משמע ברש"י ס"פ כל היד איפכא שהרי פי' אגמריה סמיך דפשיטא ליה דטהור והא דהוי מטמא מעיקרא מפום כבודו דרבה בב"ח אבל אי הוי מספקא ליה לא הוי סמיך עליה עכ"ל אלמא דלא סמיך אגמריה להתיר נגד כבודו של רבה בב"ח אלא משום דסמיך עלה דרבה בב"ח נמי כל יומא ויומא מטהר כו' ונ"ל שגירסא אחרת היה להם ברש"י ומ"מ כיון שלפי גרסתנו דעת רש"י ג"כ הכי אין לזוז מזה ועוד דכן נראה ג"כ דעת התוס' פ"ק דעבודת כוכבים והסמ"ג עשין קי"א שכתבו דהא דאמרי' בפ' אין מעמידין נפקי שיפורי דרב ואסר ושיפורי דרב הונא ושרי וכן הך עובדא דפ' אלו טריפות (חולין דף מ"ט) במחט שנמצא בסמפון הכבד דרב הונא טריף ורב אדא מכשיר מיירי כגון שהיו יחד בב"ה ונחלקו שם ולא נתפשט לא דברי זה ולא דברי זה ע"כ והיינו כמסקנת התוס' פרק אלו טריפות ולא כמו שכתבו שם בתחלה לדעת רש"י דהך עובדא מיירי דאגמריה סמיך וגם הרא"ש אע"פ שכתב בפ' א"ט כמ"ש התוס' לדעת רש"י מ"מ נראה מדבריו דלא ברירא ליה הכי להלכה אלא נמשך אחר דברי התוס' שם שהרי בפ"ק דעבודת כוכבים כתב דלא מתוקם הא דנפקי שיפורא כו' אלא כגון שבא הדבר לפני שניהם יחד בבית המדרש ואי איתא הא מיתוקם דאגמרייהו סמכי וגם מדברי ר' ירוחם גופיה סוף נתיב ב' נראה שכן עיקר:

סעיף נו

קבלה שטעה כו'. כלומר שיש לו קבלה שאין הדין כן וא"כ זה טעה:

סעיף נז

בדבר משנה. עיין בח"מ ר"ס כ"ה מהו טעה בדבר משנה:

סעיף נח

ואפי' אם טעה בשקול הדעת. נראה דוקא טעה בשקול הדעת דהיינו דפליגי תרי תנאי או אמוראי או פוסקים ופסק האוסר כחד מינייהו וסוגיין דעלמא כאידך כמו שנתבאר בח"מ סי' כ"ה וכ"כ התוס' פ"ק דעבודת כוכבים חכם שאסר אין חבירו יכול להתיר אלא א"כ יכול להחזירו כגון שטעה בדבר משנה או אפי' בשיקול הדעת וסוגיין דעלמא כאידך כו' אבל אם אינו יכול להתברר שטעה בשיקול הדעת אע"פ שהוא נושא ונותן עם המורה עד שהוא חוזר אינו יכול להתיר וכדמשמע מתוס' הנ"ל וכן משמע באשר"י שם בשם ר"י וברבינו ירוחם סוף נתיב ב' שכתבו אם יראה לשני שטעה הראשון ילך ויתווכח עמו אם יכול להוכיח שטעה בדבר משנה יחזירהו ואם חולק עליו בשיקול הדעת שסברתו נוטה להתיר מה שאסר הראשון ואין יכול להוכיח מתוך המשנה או מדברי אמורא יאמר אני אומר כך אבל איני מתיר מה שאסרת מאחר שיצא מפיך לאסור ושויתה חתיכה דאיסורא ואין בידי להחזירך מתוך דבר משנה או אמורא עכ"ל אלמא דכל שאינו יכול להחזירו מתוך משנה או אמורא אע"פ שחוזר ומודה לשקול הדעת שלו אינו יכול להתיר כיון דשוי' חתיכה דאיסורא (וכ"כ במעדני מלך פ' א"ט דף קנ"א ע"ג לדעת הרא"ש) ודוקא כשמברר שהוראתו היתה טעות בדבר משנה או שיקול הדעת בטעות כה"ג ליכא למימר שויא חתיכה דאיסורא דהא בטעות היה ועוד דאי מיירי כשאינו חוזר ומודה לדבריו ל"ל לטעמא דאינו מתיר מה שאסרת מאחר שיצא מפיך לאסור ושויתיה חתיכה דאיסורא תיפוק ליה דאינו יכול להתברר האמת עם מי ואסור ועוד לאיזה צורך חזרו וכתבו ואין בידי להחזירך ועוד לאיזה צורך חזרו וכתבו מתוך דבר משנה או אמורא אלא ר"ל אע"פ שאני מחזירך כיון שאין בידי להחזירך מתוך משנה או אמורא איני יכול להתיר וכדפי' ונ"ל שזהו גם כן דעת הראב"ד והרשב"א שהביא הר"ן רפ"ק דעבודת כוכבים שכתבו והני מילי בדבר שאין בו מחלוקת אלא בשיקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה חוזר ומטהר ומתיר כו' אבל בשיקול הדעת ודאי לא מפני שנעשית כחתיכה דאיסורא עכ"ל ומיירי דליכא טעות בשיקול הדעת דבדאיכא טעות ודאי דלא שייך לומר דשויה חתיכה דאיסורא והא דלא מחלקי בשיקול הדעת גופיה היינו משום דסתמא דמלתא בשקול הדעת יכול להיות שאי אפשר להתברר אבל בטעה בדבר משנה יוכל להתברר טעותו במשנה וכן כתב מהר"מ מטיקאטין בגליון האלפסי על אבל בשיקול הדעת ודאי לא כו' פירוש בשיקול הדעת שאין יכולים לעמוד עליו שלא נפלה עליו הסכמה לכאן או לכאן

אבל שיקול הדעת וסוגיא דעלמא כהאי הוי כדבר משנה הכי איתא בתוס' עכ"ל ואע"פ שזה דוחק קצת בלשונם מ"מ עדיף טפי להשוות דבריהם עם דברי התוס' והרא"ש וגם ניחא בהכי מ"ש דשויה חתיכה דאיסורא ועוד דבהא נמי ניחא דל"ק עלייהו מה שהקשה הר"ן שם עליהם מפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף ל"ג) דמשמע התם דבטעה בשיקול הדעת מחזירים הוראתו בהסכמתו ומסיק שם הר"ן כן להלכה אלא שכתב אבל למעשה אין בידי כח לחלוק על אבות העולם ז"ל ולפמ"ש גם אבות העולם סוברים כן ול"ק מ"מ לוקמא ש"ס התם בפ' אד"מ הא דמה שעשה עשוי וישלם מביתו ואין מחזירין הוראתו בשיקול הדעת דליכא טעות דא"כ אמאי ישלם מביתו כיון דאי אפשר להתברר שטעה וכל זה הוא דלא כנראה מהעט"ז דאפי' בשיקול הדעת דליכא טעות יכול להחזירו דליתא אלא כדפירשתי:

סעיף נט

ואפילו אם התיר הראשון וכבר חלה הוראתו כו'. ד"מ מהרא"ש שכתב שם כן בשם הירושלמי אבל לא שת לבו דהתוס' שם והסמ"ג עשין קי"א והגמ"יי ספ"א מהל' ממרים חולקים דדוקא להתיר מה שכבר אסר אינו יכול אבל יכול לאסור מה שהתיר אף שכבר חלה הוראתו ופירשו כן הירושלמי וכ"כ מהרש"ל פא"ט סימן י"ח בשם מהר"מ ופסק שם וכן נראה מהראב"ד והרשב"א והר"ן דלעיל שכתבו דלא משום כבודו של חכם נגעו בה אלא משום דשויה חתיכה דאיסורא משמע דיכול לאסור מה שהתיר חבירו וכן בריב"ש סימן שע"ט:

סעיף ס

אבל במעשה אחר כו'. ואם החכם הראשון אסר מחמת חומר או גדר וסייג אינו יכול להתיר אפילו במעשה אחר כ"כ מהרש"ל שם לדעת המרדכי:

סעיף סא

ואבדת רבו. לפניו להשיב ואינו יכול להשיב כי אם אחד מהן ועי' בח"מ ר"ס רס"ד:

סעיף סב

המובהק. אבל אינו מובהק אביו קודם אפילו אינו חכם כלל. בית יוסף ופשוט הוא:

סעיף סג

שקול כו'. אבל אם אינו שקול כנגד רבו אף על פי שהוא ג"כ חכם אבדת רבו קודמת:

סעיף סד

פודה את אביו כו'. ע"ל סימן רנ"א סוף סעיף ט' וסימן רנ"ב סעיף ט':

סעיף סה

וכן מפרק כו'. ובבית יוסף מסתפק במפרק אפילו כשהוא שקול נגד רבו כיון דאין שם סכנת גוף ולא הפסד ממון ומשמע דאם אינו שקול פשיטא ליה דרבו קודם ובאמת שבאשר"י לא מכרעת מידי:

סעיף סו

אבל אם אביו שוכר לו רבי כו'. לשון ספר חסידים ס"ס תקפ"ה אבידת רבו קודם לאבידת אביו דזהו כשאין אביו משכיר לבנו רב אבל כשאביו משכיר לבנו רב והרב לא היה מלמדו בחנם אז אבדת אביו קודמת ואם הרב לא היה רוצה ללמדו אלא בשכירות ויהודי או יהודים נותנים לו השכירות ללמדו אז אבידת בעל הנותן קודם ע"כ:

סעיף סז

אבדתו כו'. ובח"מ ר"ס רס"ד כתב אף על פי כן יש לו לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק ולומר שלי קודם אם לא בהפסד מוכח כו' ע"ש:

סעיף סח

אבל אם הוא פשוט. בש"ס או בפוסק אחד שם:

פלפול בהנהגת הוראות באיסור והיתר מהרב המחבר יזיי"א

כתב הרב בח"מ סימן כ"ה כל היכא דאיכא ספיקא בהוראת איסור והיתר והוא דבר דאורייתא ילך לחומרא ואי דבר דרבנן ילך אחר המיקל ודוקא אם הב' החולקים הם שוים אבל אין סומכין על דברי קטן נגד גדול ממנו בחכמה ומנין אפילו בשעת הדחק אא"כ היה בו ג"כ הפסד מרובה וכן אם היה יחיד נגד רבים הולכים אחרי רבים בכ"מ עכ"ל וכתב כך על פי תשובת הרשב"א סימן רנ"ג שהביא בד"מ והב"ח תמה עליו על מ"ש אפילו בשעת הדחק אלא אם כן היה גם כן הפסד מרובה כו' ולא ידענא מאי קשיא ליה דהרי מפורש ברשב"א שם דדוקא בשעת הדחק שיש בה הפסד מרובה שרי ועוד דהא הב"ח גופיה אסיק דנקטינן כהרשב"א ודלא כהתו' דמתירין אפי' בשאר שעת הדחק דליכא הפסד מרובה עכ"ל א"כ ודאי דברי הרב פשוטים ור"ל דאין סומכין עליו אפילו בשעת הדחק היכא דליכא הפסד מרובה אלא אם כן היה ג"כ הפסד מרובה וכשיש הפסד מרובה שרי דהיינו שעת הדחק:

עוד האריך הב"ח בכמה דקדוקים להוכיח שהרשב"א לא התיר בשעת הדחק שיש בו הפסד מרובה אלא ביחיד נגד רבים אבל לא בקטן נגד גדול ממנו בחכמה ובמנין ודלא כהרב והוציא דברי הרשב"א שם מפשטן וכל מעיין בצדק ישפוט שדברי הרב ברורין ואין צורך להאריך בדברים פשוטים:

גם מה שכתב משום דביחיד נגד רבים אשכחן בדוכתי טובי דפסק ש"ס כדברי יחיד נגד רבים אבל בקטן נגד גדול לא אשכחן כו' ליתא דהא אשכחן נמי בדוכתי טובי דפסק ש"ס הלכתא כקטן נגד גדול כריש לקיש בהנהו תלת נגד ר' יוחנן כדאיתא בפרק החולץ (יבמות דף ל"ו) ובאשר"י פ"ק דב"ק חשיב נמי טובי דקי"ל הלכתא כר"ל נגד ר' יוחנן ע"ש וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן אע"ג דרב גדול היה מרבי יוחנן כדאיתא באלו טריפות (דף נ"ד ע"א) דא"ר יוחנן עליו כל אותן שנים ששימש את ר' בישיבה אני שמשתיו בעמידה ומאן גבר הוא גבר בכולה ובפ' ג"ה (דף צ"ה ע"ב) כולי שני דרב כתב ליה ר' יוחנן לקדם רבינו שבבבל כי נח נפשיה הוה כתב לשמואל לקדם חבירנו שבבבל אמר לא ידע ליה מידי דרביה אנא כתב שדר ליה עיבורא דשתין שנין ותליסר גוילי דספק טריפתא ובפ"ק דכתובות (דף ח' ע"א) אמרי רב תנא ופליג אתנא דברייתא ור' יוחנן לאו תנא הוא שיחלוק אתנא כמ"ש התוס' שם וכ"כ מהרי"ק שורש ק"ע דרבי יוחנן דהוי פליג יקרא לרב משום שהיה גדול ממנו. רב חסדא הוה תלמיד חבר דרב הונא כדאיתא בעירובין פרק הדר ובס"פ אלו מציאות וכן הוכיח מהרי"ק שם בארוכה שרב הונא היה גדול מרב חסדא כל ימיו ואפילו הכי כתבו התוס' פרק מי שמת (דף ע"ב) והרא"ש שם בשם ר"ח וא"ז דהלכה כרב חסדא דאף על גב דהיה תלמידו אזלינן לחומרא וכ"כ שאר פוסקים שם וכה"ג אשכחן טובי בש"ס ופוסקים הלכתא כקטן נגד גדול עצמו מספר:

ועוד תימה על דבריו כיון דביחיד נגד רבים סומכים בהפסד מרובה אע"ג דהלכה כרבים דאורייתא הוא וכדאיתא בפרק הזהב גבי יצאת בת קול הלכה כר' אליעזר בכל מקום ולא אשגחו ביה שכבר כתבת בתורה אחרי רבים להטות וכן הוא בדוכתי טובי וכל הש"ס ופוסקים מלאים מזה כ"ש בקטן נגד גדול והיאך יעלה על הדעת דגדול נגד קטן שלא הוזכר בתורה ולא במקומות ידועים בש"ס ופוסקים יהא עדיף מרבים נגד יחיד. ועוד דהא הרמב"ם וסמ"ג ושאר פוסקים שאביא לקמן ס"ל דאין חילוק בין קטן נגד גדול וע"כ הם מודים ביחיד נגד רבים הלכה כרבים א"כ ע"כ זכות הרבים עדיף:

ועוד תימה על דבריו דע"כ האי גדול ממנו בחכמה ובמנין פירושו חכמה או מנין כמ"ש בהג"ה רפ"ק דעבודת כוכבים מא"ז וז"ל אם זה גדול בחכמה וזה גדול במנין הולכין אחר גדול במנין פי' תלמידים הרבה אי נמי שרוב התלמידים אומרים כמותו עכ"ל ומביאו ד"מ והסמ"ע סימן כ"ה ס"ס י"ז ונ"ל שיצא לו כן ממאי דאמרינן בש"ס פ"ק דיבמות (דף י"ד ע"א) לא עשו ב"ש כדבריהם דב"ה רובא אף על גב דב"ש מחדדי טפי ואפילו מ"ד עשו כדבריהם מודה דלאחר בת קול לא עשו ע"ש אם כן כשסומכין על יחיד נגד רבים בהפסד מרובה כ"ש דסומכין על קטן נגד גדול ממנו בחכמה או במנין וזה ברור:

אע"ג דהראב"ד כתב בריש עדיות אהא דתנן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין דמנין היינו שנים יש לומר דדווקא בב"ד תלוי בשנים לבטל דברי ב"ד חבירו אבל לא בב' חכמים ועוד שהרי הרמב"ם רפ"ב מהל' ממרים והסמ"ג עשין קי"א מפרשים מנין היינו מנין חכמי הדור: **ואולי** גם הב"ח לא כתב כן אלא כנגד גדול ממנו בחכמה וגם במנין או אפשר שחשב מנין היינו פנים ומ"מ נראה דאפילו גדול בשנים דינא הכי ומהני טעמי דלעיל ועוד דודאי רבים עדיף וכמו שהוכחתי:

אבל הדבר ברור כדפי' וא"כ דברי הרב ברורים ולא ירדתי לסוף דעת הב"ח שהשיג עליו ע"ש:

עוד נראה מבואר מדברי הב"ח דהא דמתיר הרשב"א בהפסד מרובה ביחיד נגד רבים היינו אפי' באיסורא דאורייתא וכתב וה"ה בס"פ הערל (יבמות דף פ"א) גבי חתיכת חטאת כו' ותימה והרי הא דיחיד ורבים הלכה כרבים דאורייתא הוא וכמ"ש לעיל והיאך אפשר לעקור דבר תורה בהפסד מרובה והלא כך הוא גזרת המקום לילך אחר הרבים ומה בכך שהוא הפסד מרובה ועוד שהרי הורגין נפשות ומחרימין ומפקירין ומאבדין ביד ע"פ הרוב ועיר הנדחת נדונין ע"פ הרוב והרי אין לך הפסד מרובה גדול מזה וע"ק דהיאך אפשר דהרשב"א בא לומר דאפילו באיסור דאורייתא דינא הכי והלא ממקום שלמד כן מהך דפ"ק דנדה (דף ט') דאמר ר' כדאי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק אינו אלא דרבנן דגזירות מעת לעת אינו אלא דרבנן והכי אמרינן בערובין (דף מ"ו ע"א) אמר ליה רב פפא לרבא ובדרבנן לא שני לך בין יחיד ורבים כו' עד אלא רבים פליג עליה אמר כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק לכך נראה דה"ק הרשב"א הלכה פסוקה היא שאין סומכים על הקטן נגד הגדול ולא ביחיד נגד רבים אא"כ שיש הפסד מרובה משכחת לה דסומכין עליהן וכמ"ש פ"ק דנדה כו' והיינו כהך דנדה דהוא איסור דרבנן וטעמא דהם אמרו והם אמרו לסמוך על היחיד בהפסד מרובה וכה"ג אשכחן טובי דלא העמידו דבריהם במקום ממון וכמו שכתבתי ג"כ בסימן קי"ט ס"ק כ"ז כ"ש במקום שיש מי שמתיר וההיא דפרק הערל אין ראיה כלל (אף לפירוש רש"י וכ"ש לפי' התו' שם שפי' בע"א) דהתם לא אמרינן דבהפסד מרובה סמכינן אקטן או איחיד אלא דרבנן סבירא להו התם מין במינו בטיל ובהפסד מועט לא חששו ובהפסד מרובה אוקמוה אדינו עיין שם מבואר כך להדיא ועוד דהתם אף על פי שעיקר הדבר הוא איסור דאורייתא מכל מקום הוא מדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטיל כדאיתא בסי' ק"י וכן נראה מדברי הרב דמדמסדר האי אא"כ יש בו גם כן הפסד מרובה אסיפא מכלל דברישא באיסור דאורייתא אין סומכין אקטן כלל וכ"ש איחיד נגד רבים:

מיהו כל זה לדעת הרב וב"ח שנמשכו לדעת הרשב"א אבל לא שמו לבם לעיין בפוסקים אחרים שהרמב"ם ספ"א מהל' ממרים כתב בסתם ב' ת"ח או ב' בתי דינים כו' בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ולא חילק בין קטן לגדול משמע דסבירא ליה דר"י בן קרחה ארישא נמי פליג וכמו שכתב הכסף משנה שם אי נמי מספקא ליה להרמב"ם אי פלוג נמי ארישא ופסק בספיקא בשל תורה לחומרא ובשל סופרים לקולא ואם כן אין חילוק בין קטן לגדול וכן דעת הסמ"ג עשין קי"א וכ"ד הגמי"י שם:

מיהו נראה דדוקא בשאין הגדול רבו אבל אם הוא רבו גם להרמב"ם וסייעתו אין סומכין על הקטן דהלכה פסוקה היא בכמה מקומות בש"ס שאין הלכה כתלמיד במקום הרב וחזר הדין הזה להיות כדין קטן אצל גדול לדעת הרשב"א:

ואין להקשות לדעת הרמב"ם וסייעתו דהא ודאי הולכין אחר רבים וא"כ אמאי אין הולכין כאן אחר הגדול במנין שהוא תלמידים הרבה וכמש"ל בשם הג"ה יש לומר דסבירא ליה כפירוש הראשון שבהג"א שיש תלמידים הרבה ופירושו שיש לו תלמידים הרבה ואפי' אינם אומרים דעתם מכל מקום הוא גדול בתלמידים ומכל מקום סבירא ליה להרמב"ם והסמ"ג נמי האי דינא שבהג"א שרוב התלמידים אומרים כמותו ולא הוצרכו לכתבו כאן דודאי פשוט הוא דהולכין אחר רבים בכל מקום אלא דסד"א דתלמיד אין מכריע וכבר כתב הרמב"ם פי"א מהל' סנהדרין דלענין טומאה וטהרה ואיסור והיתר הרב ותלמידו מונין אותם בשנים וכ"כ הסמ"ג עשין נ"ח והוא מהש"ס פ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף ל"ו) ונתבאר בח"מ ס"ס י"ח:

ודאי דאין להקל באיסור דאורייתא נגד דעת הרמב"ם והסמ"ג והגמי"י דלעיל ובדרבנן היה נראה לכאורה גם כן כהרמב"ם וסייעתו דבשל סופרים הלך אחר המיקל אך כיון דהב"ח מחמיר וגם הרב כתב דאין סומכין על הקטן נגד הגדול קשה להקל ועוד שמצאתי בר"י סוף נתיב ב' ובריב"ש סימן שע"ט ובתשו' מהר"מ אלשקר סימן נ"ד שסוברים כהרשב"א וכ"נ דעת הגה"א מא"ז ספ"ק דעובד כוכבים שהבאתי לעיל ועוד שהרי יש כמה ספיקות דרבנן להחמיר כמו שכתבתי בדיני ס"ס דין י"ט וגם במרדכי פרק החולץ כתב תשובת רבינו ברוך דאשכחן דפליגי בספק דרבנן ופסקינן להחמיר ועוד דיש כמה דברים שהם דרבנן ונוגעים באיסור דאורייתא ומי יפריש ביניהם: **מתוך** מ"ש נתבאר דמ"ש הב"ח וז"ל יש מקום עיון בשלחן ערוך במקומות שלא הכריע הרב ב"י לפסוק כדעת א' מהפוסקים ולפעמים כותב בתחלה בסתם לאיסור ואחר כך אומר יש מי שמתיר או ויש חולקים ולפעמים כותב בהפך כו' עד כשכותב בהגהת שלחן ערוך דעת מי שחולק

על מה שפסק בש"ע בדוכתא שלא נתפשטה הלכה כדברי הא' ויש לו דין זה דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עד כאן לשונו צ"ע דמ"ש ביחיד נגד רבים סומכין על היחיד בהפסד מרובה כבר נתבאר דז"א אלא באיסורא דרבנן ולא באיסורא דאורייתא:

וכ"ת א"כ למה כתב המחבר או שאר פוסקים בכמה מקומות אפילו באיסור דאורייתא דעת היחיד החולק יש לומר דהא תנן בריש עדיות למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים שאם יאמר אדם כך אני מקובל אומרים כדברי פלוני שמעת ועוד תנן התם שאם יראה ב"ד דברי היחיד ויסמוך עליו כו' ופי' הראב"ד לומר שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון ויסמוך עליו כלומר ויקבע הלכה. כמותו כמו שמצינו באמוראים שקבעו הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואף על פי שהמרובים חולקים עליהם ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו האחרונים יכולים לדחות דברי הראשונים כו' עד כאן לשונו וה"נ אלו היו כותבים המחבר והפוסקים דעת רבים בסתם הייתי אומר שהוא תורת משה או מוסכם במשנה וש"ס ולא היה שום אחרון רשאי לחלוק אפילו בראיות לכך כותב דברי היחיד שאם יביא שום אחרון ראיות ברורות לדבריו יתנו עדיהן ויצדקו אי נמי משום שמצינו בכמה ארצות ומקומות מחולקים בדינים ונהרא נהרא ופשטיה לכך כתבו דברי יחיד כי אולי יש מקום או מדינה שמורים כן שיש להם על מה שיסמכו וכ"כ בתשו' מנחם עזריה ר"ס צ"ז וז"ל דע כי המחבר ההוא רבן של בני הגולה זה דרכו בש"ע הקבוע להוראה להביא תחלה דעת היותר מוסכמת והיכא דאיכא למיחש לסברא אחרת מייתי לה בשם י"א (א) א"כ מה שסתם תחלה (בס"ס נ"ו) כדעת הגאונים להתיר הוא פסק גמור ומוחלט לפי סברתו ולא זכר הסברא הב' אלא לחלוק כבוד לבעלה שגם גדולים ורבים הם ובהרבה מקומות פשט המנהג לאסור כוותייהו (כמ"ש הרב שם שכן עיקר וכן נוהגין ע"ש) עכ"ל א"נ כשהמחבר תופס א' בחזקת גדול נגד קטן ולא ברירא ליה מילתא שהוא גדול נגד קטן אי עביד להחמיר כדברי הקטן לא מהדרינן עובדא וכדכתב ג"כ הב"ח א"נ משום שאולי יזדמן הדין ההוא במקום אח' שיהיה שם עוד איזה צד היתר (כדאיתא בס"ס נ"ז ע"ש) וכה"ג אשכחן טובי בפוסקים דמצטרפים כמה צדדים להיתר א"נ משום שאפשר שימצא בחבורים אחרים ג"כ כדעת היחיד בענין שיהיו שקולים או היחיד יהא רבים וכמו שמצינו כן הרבה פעמים או אפשר לענין שבעל נפש יחמיר לעצמו כדברי היחיד או הקטן דאע"ג דהלכה פסוקה דהלכה כרבים מ"מ בספרי הפוסקים אולי יש לאותו יחיד ראיה ברורה מן הש"ס או תוספתא או ירושלמי או אולי ימצא עוד בספרים אחרים כן:

ומ"ש דאי עביד עובדא כו' שנראה מדבריו דוקא בדעבד עובדא אבל לכתחלה לא אפילו

בהפסד מרובה וכ"כ עוד שם בביאור דאפילו באיסורא דרבנן אין לעשות כן לכתחלה ולא משמע כן בתשובת הרשב"א וכן נראה מדברי הרב דאפילו לכתחלה סומכין בהפסד מרובה מיהו היינו באיסור דרבנן וכמו שכתבתי למעלה:

ומשמע דדוקא להקל סומכים בהפסד מרובה על היחיד או על הקטן אבל לא להחמיר דהיינו אפילו עביד כדברי היחיד או הקטן לחומרא מהדרינן עובדא בין באיסור דאורייתא בין באיסור דרבנן כיון דלא עביד כהלכתא והא דמותר בהפסד מרובה היינו משום דלא העמידו דבריהם במקום ממון והא אמרו במקום הפסד מרובה לסמוך איחיד לאוקמא אדין תורה וכמ"ש לעיל וכן משמע מדברי הב"ח שכתב דאי עבד עובדא לחומרא כהיש מי שחולק לא מהדרינן עובדא כו' כיון דלא ברירא לן בודאי דגדול הוי כו' משמע אי ברירא לן בודאי מהדרינן עובדא וכ"ש ביחיד נגד רבים וכמ"ש לעיל:

וכתב עוד הרב בח"מ סימן כ"ה ואפילו אין הרבים מסכימים מטעם א' אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו הואיל והם מסכימים לענין הדין מקרי רבים ואזלינן בתרייהו והוא ממהרי"ק שורש מ"א ובאמת מהרי"ק שם לא ברירא ליה דין זה וגם לא כתב שם כן אלא ליישב מנהג האשכנזים בהדם וגם מסיים שם ומכל מקום כל זה רחוק בעיני וכן משמע מדברי האגור בשם מהרא"י ומביאו בית יוסף וד"מ בסימן צ"ב דאין להקל בכה"ג באיסור דאורייתא בנדון דידן בחלב שנתערב בשומן וספק אם יש בשומן ס' מן החלב ואחר כך הושם מן השומן לקדרה לא אמרינן חנ"נ בלח להא"ז אע"ג דמוכח באשר"י דלית ליה האי סברא לחלק בין לח ליבש מכל מקום אין להחמיר בשביל כך דלכ"ע האי סברא דחנ"נ אינו אלא מדרבנן ונ"ד בין למר בין למר שרי לדעת הא"ז משום דדבר לח הוא ולהרא"ש משום שאין אומרים חנ"נ אלא בב"ח עכ"ל (ב) אלמא אי הוי דאורייתא לא הוי שרי כיון שאין מסכימים מטעם א' כ"ש היכא שיש גם כן חולק על ב' הטעמים ודו"ק:

קיצור בהנהגת הוראות איסור והיתר העולה מכל הש"ס והפוסקים אשר אסף הרב המחבר יזיי"א ורוחו הוא קבצם:

א חכם שאסר וחלה הוראתו ונתפשטה מותר לשאול לשני רק שיודיעוהו שאסר הראשון ואם מברר שהראשון טעה בדבר משנה או שטעה בשקול הדעת ועל דרך שנתבאר בח"מ סימן כ"ה יכול להתיר אבל אם אינו יכול לברר שטעה רק שיש לו קבלה להתיר או שהוא חולק עליו בשקול הדעת אפילו הראשון חוזר ומודה לדבריו אינו יכול להתיר ואם התירו אינו מותר דשויה חתיכה דאיסורא. ויש אומרים שאפילו השני גדול ממנו בחכמה ובמנין אינו יכול להתיר ויש מתירים בגדול ממנו. ואם התיר הראשון יכול השני לאסור. ואם שניהם יושבים בבה"מ ולא חלה עדיין הוראת הראשון יכול השני להתיר.

וכל זה באותו דבר עצמו אבל במעשה אחר יכול להורות היתר אם לא שהראשון אסרו משום חומרא או משום סייג וגדר:

ב שני ת"ח שחלוקים זה עם זה בטומאה וטהרה או באיסור והיתר אם הוא דבר תורה הלך אחר המחמיר אפילו הוא קטן ממנו בחכמה ובמנין פירוש שאין לו כל כך תלמידים כמו חבירו ואם הקטן הוא תלמידו אין הלכה כתלמיד במקום הרב אף על פי שהוא מחמיר באיסור תורה ואם נתחכם התלמיד כרבו שוה הוא לו ואם הוא דבר דרבנן אם שניהם שוים שלא נודע איזה מהן גדול הלך אחר המיקל ואם אחד מהן גדול בחכמה או במנין והוא מיקל אפילו עשו מעשה להחמיר כדברי הקטן מהדרינן עובדא ואם הגדול מחמיר סומכין על הקטן בשעת הדחק ואם אחד מהן גדול בחכמה והשני במנין דהיינו שיש לו תלמידים הרבה אפילו אינם אומרים דעתם וכ"ש אם רוב תלמידים אומרים כמותו נקרא זה שגדול במנין גדול נגד חבירו. ואם אחד מהם גדול בשנים לא נקרא גדול בשביל זה וכן סומכים על התלמיד במקום הרב באיסור דרבנן אם הוא שעת הדחק וכן במקום מחלוקת יחיד ורבים אם עשה כיחיד להחמיר מהדרינן עובדא ואם הרבים מחמירים סומכים על היחיד באיסור דרבנן ושעת הדחק:

ג ושעת הדחק היינו דוקא במקום הפסד מרובה או בהפסד מועט לעני בדבר חשוב או לעשיר לכבוד שבת ויום טוב או לכבוד אורחים. ובכל האיסורים חוץ מיין נסך אם יכול למכרו לעובד כוכבים ואין הפסד מרובה לא מיקרי הפסד מרובה אף על פי שמפסיד כל הריוח כיון שאין מפסיד בקרן:

ד וכל זה שכתבו היינו בסתם אבל אם תמצא לפעמים עוד צד היתר אחר הן מן הש"ס או שקול הדעת וכיוצא בזה יש לעשות כפי מה שיראה בעיניו ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות אם הוא בר הכי שיודע להכריע ולהבין ולהורות. ומטעם זה אם תמצא באיזה מקומות בש"ס ופוסקים דברים הסותרים לכללם אלו הוא מפני שיש שם איזה צד או טעם אחר:

ה זה שתמצא בכמה מקומות בדברי המחבר והרב או שאר אחרונים שמביאים בתחילה סברא אחת בסתם ואחר כך יש מי שמתיר או יש מי שאוסר או יש מתירין או יש אוסרים או יש מי שחולק או יש חולקים הוא מפני שנראה להם עיקר כהסברא שכתבו בסתם והסברא האחרת היא טפלה בעיניהם ועל כן צריך עיון וישוב הדעת מפני מה היא טפלה אם מפני שהוא כקטן נגד גדול או תלמיד נגד הרב או יחיד במקום רבים ועל הדרכים שאמרנו ואם הוא דבר דרבנן יש לסמוך על הטפלה להתיר בשעת הדחק ואם היא טפלה מחמת שהיה בעיניהם בחזקת קטן נגד גדול כיון שאינו בבירור קטן נגד גדול לא מהדרינן

עובדא אם עשה להחמיר באיסור דרבנן ואם הוא איסור תור' אין להורות כסברא הטפלה לא להחמיר ולא להקל אפי' בשעת הדחק ויש לבעל נפש להחמיר לעצמו באיסור תורה:
ו אם הרב והתלמיד מסכימים לדעת א' מונים להם שנים באיסור והיתר אפילו הוא צריך לסברת הרב ובשעה שמלמדו הרב הדין הוא סומך על פיו:
ז אם אין הרבים מסכימים מדעת א' אלא כל אחד יש לו טעם בפני עצמו והם מסכימים לענין הדין אין לסמוך עליהם להתיר באיסור תורה ובאיסור דרבנן:
ח כל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים. אבל אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו עלספר ונמצא אחרים חולקים עליו אין צריך לפסוק כהאחרונים שאפשר לא ידעו דברי הגאון ואי הוי שמעי הוי הדרי בהו ויש חולקים שאין שומעים לאחרונים נגד גדולי הראשונים ויש להחמיר ומכל מקום אם האחרון מביא דברי הראשון וחולק עליו אם הוא מפורסם בכך שהוא ראוי לחלוק יכול לסמוך עליו וצריך להתישב בדבר מיהו אם יש ביד המורה להכריע יכול לפסוק כאיזה שירצה ומכל מקום אין לחלוק על הגאונים הקדמונים. ומקודם הרי"ף כבר פסקו דורות הגאונים:
ט כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים. לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר וכל שכן אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן.
י בית דין אחד בעיר אחת שנחלקו בדבר אסור להורות מקצתן כך ומקצתן כך משום לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ודבר זה גורם מחלוקת בישראל והתורה נעשית כשתי תורות וכן אסור לעשות כל כת וכת מהם כדבריו או לנהוג כן אף על פי שאין מורין כן להדיא אף על פי ששניהם שוים בחכמה ובמנין אלא ישאו ויתנו בדבר הרבה עד שיסכימו כולם לדעת אחת ואם אי אפשר בכך אם הוא דבר תורה יעשו הכל כדברי המחמירים ואם הוא דבר דרבנן יעשו הכל כדברי המקילים ושתי בתי דינים בעיר אחת יכולים להורות אלו כך ואלו כך ודוקא בשני בתי דינים ידועים אבל אם אין ידועים שני בתי דינים בעיר אסור לנהוג מקצת העיר כך ומקצת העיר כך ואף על פי שעל ידי מחלוקת זה נעשו שני בתי דינים אסור מכל שכן שדבר זה מרבה מחלוקת ואם ב"ד א'

גדול מחבירו דינן כשני ת"ח החולקים בדבר וא' מהן גדול מחבירו ועל דרך שנתבאר למעלה:

סימן רמג

סעיף א

ואח"כ. נתפשרו הקהל ונמלכו לשכור אחרים כו'. כן הוא בתשובת מהר"מ שם:

סעיף ב

אבל דבר כו'. עיין בח"מ סי' קס"ג ס"ד ה':

סעיף ג

ולכן פטורים. כתב הרמב"ן בחידושיו פ' קמא דב"ב (דף ח') דהא דאמרינן בש"ס שאמרו הע"ה נברח מכאן והניחם רבי לברוח היינו היכא שאין הרב יכול לכופן אבל אם היה יכול לכופן דין הוא לכופן דמאחר דשדי מלכא דמי כלילא נתחייבו כולם ליתן ואקרקפתא דגברי ואנכסייהו מנחא ע"כ וכן הוא בנ"י שם:

סעיף ד

מכל מיני מסים. וה"ה מכל מיני מכסים כן הביא מהר"מ אלשקר בתשובה סימן י"ט תשובת הר"ר נחמיה שהשיב להרב יודא והר"י בעל הטורים בני הרא"ש וע"ש בארוכה:

סעיף ה

ואם החרימו הצבור כו'. ואפילו הכריחוהו וקבל החרם ה"ז כנודרים להרגין ולחרמין כו' כן הוא בתשובת הר"ר נחמיה שם:

סעיף ו

משא ומתן. ואפילו הוא מלוה ברבית כ"כ מהר"מ אלשקר ותשובת ר' נחמיה שם:

סעיף ז

כדי חייו. לאו דוקא כדי חייו בצמצום אלא כל שיהא מתעסק כדי להחיות נפשו כדי חייו קרינא בזה ודוק דכתב ולא להתעשר ולא כתב ולא ליותר מכדי חייו ודבר פשוט הוא שיבאו על האדם פתאום כמה מקרים מחלאים וזולתם שיצטרך בהם להוצאה מרובה ודבר שאין קצבה הוא ודוגמת זה כתבו התוס' במציעא גבי רבית דעובד כוכבים דאף ע"ג דלישנא קמא לא הותר לע"ה אלא בכדי חייו אפילו הכי יש להתיר לפי שיש עלינו מס מלך ושרים והכל הוא כדי חייו כו' כללא דמלתא דת"ח העושה תורתו קבע ואינו מתבטל מלימודו כ"א לזון את בניו ובני ביתו ולפרנסם ולהלבישם ולכל הדברים הצריכים לאדם ואף על פי שהוא עשיר הוא פטור מכל מיני מסים וארנוניות כ"כ מהר"מ

אלשקר בתשובה שם ובת"ה סימן שמ"ב כתב ואם לחשך אדם לומר דהאידנא הכל מקרי כדי חייו כל מה שעוסק תמיד להרויח כמו שמפרש ר"ת באיזהו נשך דמהאי טעמא שרי האידנא רבית דעובד כוכבים אפילו יותר מכדי פרנסתו אמור לו מטעונך דטעמא מאי שרי ר"ת משום שאין לו קצבה למשא מלך ושרים וכיון דבעי האי ת"ח להיות פטור מכל מיני מסים ותשחורת ולא אצטריך ליה להרויח אלא כדי פרנסתו עכ"ל. וזה סותר לכאורה לדברי מהר"מ אלשקר אכן לא כתב בת"ה שם כן אלא לטעם מנהג מקומות שלא נהגו לפטור רק ת"ח היושבים בראש הישיבה משום דשאר ת"ח אין נזהרין יפה שיהא תורתן אומנתן גם משמע שם מדבריו שנושאים ונותנים כדי להתעשר ואין חוזרים לתלמודם תמיד כשפונין מעסקיהן ע"ש ועיין בתשובת מהר"מ גלאנטי סימן קי"ז:

סעיף ח

רק שיהא מוחזק לתלמיד חכם כו'. וכן כתב בתשובת בנימין זאב סימן רנ"ב וכתב עוד שם דאפי' שלא יהיה כ"כ חשוב בין תלמידים חכמים אחרים שאינן בעירו מ"מ מאחר שביניהם ת"ח הוא ראוי להצילו מכל מס ע"כ וע"ש באריכות:

סעיף ט

תלמיד חכם כו'.עיין בח"מ סי' קצ"ו סעיף ה' בהג"ה:

סעיף י

שיש לו דין כו'. עיין בח"מ ר"ס ט"ו:

סעיף יא

ומושיבין אותו. שאע"פ שבעלי הדינים צריכים לעמוד מושיבים את הת"ח משום עשה דכבוד תורה ועיין בח"מ סימן י"ז סעיף ב':

סעיף יב

היו מנדין אותו ברבים. טור ורמב"ם ועב"י שלמד כן מהש"ס וכ"כ המחבר לקמן סימן של"ד ועיין בתשובת מהר"מ גלאנטי סימן ח':

סעיף יג

עד שירצה החכם כו'. כתב הכ"מ פ"ו מהל' ת"ת ובב"י לקמן ס"ס של"ד נראה דשירצה גרסינן היו"ד בשו"א והרי"ש בפת"ח כלומר עד שיפייס החכם כו' ולא גרסינן עד שירצה היו"ד בחירי"ק והרי"ש בשו"א דמשמע דאפי' בקש ממנו מחילה כמה פעמים ולא נתרצה לו אין מתירין לו שזה דבר תמוה מאד שמאחר שעשה מה שמוטל עליו למה לא יתירו לו ואף ע"ג דבפ' בתרא דיומא משמע דלרבו הולך לשאול מחילה אפי' אלף פעמים עד שיתרצה לו היינו לענין שהוא צריך לפייסו אבל לא לענין שלא יתירו לו נדויו

עד שיתפייס עכ"ל וכ"כ הרב לקמן סוף סי' של"ד סמ"ז וכ"מ בטור שכתב ואין מתירין אותו עד שירצה זה את החכם ועיין בא"ח סימן תר"ו:

סעיף יד

המבייש לפי המתבייש כו'. עיין בח"מ סי' ת"ך סעיף כ"ד:

סעיף טו

והכל לפי ראות כו'. עיין בתשובת מבי"ט כמה תשובות מדין המבייש את החכם:

סימן רמד

סעיף א

יניק כו'. כתב בית יוסף בשם שיבולי לקט דהיינו שלא הגיע לכלל המצות ומביאו ד"מ ופרישה:

סעיף ב

רק שהוא גדול כו'. וכתבו התוס' פרק קמא דקדושין (דף ל"ב ע"ב) והסמ"ק סי' ל"ב דבעינן שיהא מופלג בחכמה ומביאם בית יוסף וכן כתב הרא"ש שם ומ"מ אין זה מופלג דלקמן סעיף י' דהתם הוא מופלג בחכמה יותר משאר חכמי דורו ולכך דינו כרבו מובהק וכמ"ש הבית יוסף שם בשם התוס' פ' אין עומדין שכתבו דעלי גדול הדור היה ומופלג בחכמה דהכא היינו שהוא מופלג בחכמה יותר משאר העם וכ"מ בתוס' והרא"ש שם שהרי לא כתבו כן אלא כדי לתרץ זקן ושיבה ל"ל דיניק וחכים היינו מופלג בחכמה ואם כן היינו מופלג יותר משאר העם עיין שם ודוק ובהכי ניחא מה שכתב הטור בשם הר"ף ודלא כהב"ח שכתב שהר"ף חולק אסמ"ק דפשט לשונו לא משמע הכי אלא ודאי כדפירש' ודוק ומה שכתב הטור בשם הרמב"ם (צ"ל הרמ"ה וכן כתב הפרישה שמ"כ בטור ישן על קלף וכן הוא ברבינו ירוחם נ"ב ח"ה בשם הרמ"ה דלא כבית יוסף וב"ח שכתבו שצ"ל הרמב"ן שוב מצאתי כן בב"ה) מי שגדול בחכמה וראוי ללמוד ממנו כו' מיירי נמי מופלג בחכמה משאר העם והוא גדול מסתם בני אדם דאל"כ ע"ה או מי שהוא קטן בתורה יהא חייב לעמוד בפני כל אדם וזהו דבר שאין לו שחר ועוד דהא לא חייבה התורה לעמוד אלא מפני החכם ונראה שמפני כך לא כתב הטור בריש הסי' וכן בשאר מקומות בסימן זה שהחכם צריך שיהא מופלג דפשיטא הוא שצריך שיהא מופלג משאר העם ודוק ועל פי הדברים האלה מפרש דברי הרב תדע שהרי הר"ן כתב ג"כ כדברי הרמ"ה (וכ"כ בד"מ שדעת הר"ן כדעת הרמ"ה שכתב הטור לקמן) ומסיק וז"ל ואפשר שאפילו בשוים נמי פטור שאינו חייב לעמוד מפני חכם אלא בגדול ממנו כו' אלמא

דמיירי שהוא חכם מופלג יותר משאר העם דאל"כ פשיטא דבשוין פטור ומאי ואפשר כו' דאל"כ כל אדם יהא חייב לעמוד בפני חבירו השוה לו אפילו אינו חכם כלל אלא ודאי כדאמרן אלא דבהא חולק הרמ"ה אהר"ף דבאינו מופלג מהחכמים שבדור ואינו רבו כלל משמע דסבירא ליה להר"ף אפילו גדול ממנו פטור ולהרמ"ה חייב דראוי ללמוד הוי כרבו מיהו היינו ברבו שאינו מובהק וכ"כ ר' ירוחם בהדיא:

סעיף ג

אבל בבית החיצון של מרחץ כו'. משמע דאפילו בבית האמצעי של מרחץ עומדים כיון דיש שם שאילת שלום וכמ"ש בא"ח סימן פ"ד:

סעיף ד

אין ראוי לחכם שיטריח כו'. נראה דהיינו דוקא בזמן הש"ס או במקומות שעוד היום יושבים על הקרקע וכדלקמן סעיף ט"ו וה"ה בכל מקום שיש טירחא אבל במקום שיושבים על הספסלים ואין טירחא בדבר אין קפידא מכל מקום לא יכוין לעבור לפניהם כדי שיעמדו מפניו:

סעיף ה

ואינו חייב כו'. כלומר ילד שהוא חכם יותר מהזקן אינו חייב כו' אבל אם אינו חכם יותר אף שהוא שוה לו בחכמה חייב לקום מפני הזקן וכן הוא בתוס' בקידושין סוף דף ל"ב:

סעיף ו

אינו עומד כו'. משמע דאסור לעמוד עד שיגיע לתוך ד' אמותיו דאי לאשמועינן דאינו חייב כבר נתבאר לעיל סעיף ב' ואע"ג דבנשיא ואב ב"ד ורבו מובהק עומד כמלא עיניו אלמא דאיכא הידור אפי' במקום רחוק התם ודאי כיון דחייבינן לעמוד מפניו כמלא עיניו איכא הידור אבל בחכם דעלמא כיון דליכא חיובא לא מוכחא מילתא שמפניו הוא עומד אלא נראה כאלו עומד לצרכו. ב"ח:

סעיף ז

וכיון שעבר מלפניו כו'. והרא"ש ורש"י גורסים ואינו יושב עד שיעבור ממנו ד' אמות השניות וכ"כ הב"ח:

סעיף ח

מלא עיניו. כתוב בסמ"ק סי' נ"ב ברבו מובהק כמלא רוס עיניו וכמה הוא רוס פי' רס"ו אמות:

סעיף ט
מופלג בחכמה כו'. ע"ל ס"ק ב':

סעיף י
רשאי כו'. ואין בו משום זקן ואינו לפי כבודו והטור והר"ן כתבו דחייב לעמוד מפניו וכ"כ הב"ח:

סעיף יא
אב"ד כו'. כתוב בסמ"ק סימן ל"ב ודין נשיא ואב ב"ד אין אנו צריכין עתה עכ"ל משמע דר"ל דאין בזמנינו נשיא ואב ב"ד ואע"פ שמקבלים בקהלות ראשי ישיבות ואב ב"ד אין להם אלא דין חכם ומה"ט לא נהגו עכשיו לעשות שורה לאב ב"ד כדלקמן סעי' ט"ו ועכשיו נהגו שלא לקום אלא מפני ראש ישיבה ואב"ד ואפשר שלא לחלק בין חכם לחכם השוו מדותיהם שכל שהוא תופס ישיבה או אב"ד נקרא חכם לעמוד מפניו ועדיין צ"ע:

סעיף יב
בני חכמים ות"ח כו'. ר"ל בנים של חכמים ושל ת"ח שבני קאי אתרווייהו או י"ל דה"ק בן חכם או תלמיד של חכם ועד"ר שהאריך בזה:

סעיף יג
או של נשואים כו'. כתב הב"ח נראה דהאי של נשואים הכי פירושו אם אחים או אחיות יעשו להם נשואים אע"ג שא' גדול מחבירו בחכמה לא יקדימו לעשות נשואים לקטן בשנים מפני שהוא גדול בחכמה אלא יקדימו לעשות נשואים לגדול בשנים כו':

סעיף יד
הזקן קודם בכל מקום. צ"ל ג"כ והוא שיהא חכם קצת וכל שכן הוא ומיירי נמי שהבחור חכם ממנו דאל"כ פשיטא. מהרש"ל ופרישה. והר"ן כתב שיש חולקים דהיכא דאין אחד מופלג הוי ליה כאילו תרווייהו מופלגים ובישיבה הלך אחר החכמה ובמסיבה הלך אחר הזקנה:

סימן רמה

סעיף א
חייב כו' לבנו. כתב מהרש"ל דה"ה לבן בנו ומביאו הפרישה ובכ"מ ריש פרק א' מהלכות ת"ת כתב גם כן ז"ל ואפשר דגם לבן בנו חייב להשכיר לו מלמד והוא הדין לבן בן בנו אבל הא מספקא ליה אי בן בתו קודם לבן חבירו דאפשר דאין קודם לחבירו אלא היכא דנתחייב באביו אבל גבי בת דליכא למימר הכי לא עכ"ל. ולי נראה דקודם לבן חבירו:

סעיף ב
ואם לאו יורדים כו'. וכמו שנתבאר בח"מ סימן ק"ו לענין ב"ח:

סעיף ג
או כבן שבעה. היינו בכחוש לגמרי אבל בכחוש קצת מכניסין אותו כבן שש שלימות כדלקמן סעיף ח' וכ"כ התוס' ומביאם בית יוסף:

סעיף ד
שכר כו'. ע"ל סימן רמ"ו סעיף ה':

סעיף ה
תורה שבכתב כו'. משמע כל תנ"ך וכ"פ הב"ח וכתב דשלא כדין נוהגין העולם שלא ללמד את בניהם תנ"ך כו' ע"ש ואני אומר מנהגן של ישראל תורה היא שהרי כתבו התוס' ספ"ק דקידושין והסמ"ג עשין י"ב בשם ר"ח וכ"כ הגהמ"יי והר"ף בהגהת סמ"ק סימן ק"ה שאנן סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין ש"ס בבלי שבלול במקרא ומשנה וש"ס אלמא דמשום הכי אינו חייב לשלש את שנותיו במקרא ואינו חייב ללמד עם בנו מקרא כיון שלמדו ש"ס וכ"מ בטור לקמן סימן רמ"ו וכ"מ להדיא ברבינו ירוחם ריש נתיב ב' וכ"מ מדברי הרב לקמן סי' רמ"ו ס"ד:

סעיף ו
ואינו חייב ללמדו בשכר כו' אבל אם אפשר כו'. וכל פרנסותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ מהוצאות שבתות ויו"ט והוצאות בניו לתלמוד תורה שאם מוסיף מוסיפין לו כדאיתא (בראש השנה) [בביצה] (דף ט"ז):

סעיף ז
ועיין בחשן המשפט סימן קס"ג סעיף ג'. שם בסוף הסעיף כתב הרב שכר מלמד שקבלו הקהל היאך נגבה:

סעיף ח
מכניסים התינוקות. כתב הכל בו סי' ע"ד מתחילין לו מספר ויקרא שכן אמרו רבנן ז"ל מתחילין לתינוקות מספר ויקרא לפי שאמר הקדוש ברוך הוא יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות וכן נהגו עכשיו ועוד כתב שם בכלבו וברוקח סימן רצ"ו מנהגים שנהגו כשמכניסין התינוק ע"ש. ולא נהגו עכשיו באותן מנהגים ובמקום שנהגו אין לשנות כמ"ש ברוקח שם:

סעיף ט
וערב יום טוב. והרמב"ם כתב דגם ביו"ט מבטלין וכן כתב בית יוסף בשמו ומביאו בדרישה:

סעיף י
היו יותר על כ"ה כו'. והרא"ש והטור פירשו דעד ארבעים אין צריך אחר לסייע וממ' עד נ' צריך אחר לסייעו ונ' צריך שני מלמדים וכ"כ רבינו ירוחם נ"ב ח"א ונראה שהולכין בזה אחר המלמד ואחר הנערים ואם הם לומדים מעט או הרבה והכל לפי הענין:

סעיף יא
אין בני העיר חייבים כו'. כלומר אין כופין זה את זה לשכור מלמד:

סעיף יב
מי שאין לו כו'. עיין בא"ע ס"ס כ"ב:

סעיף יג
אין שכניו יכולים כו'. עיין בח"מ סימן קצ"ז ס"ג:

סעיף יד
יכול חכם אחר כו'. אפילו חכם הראשון זקן ממנו כן משמע בפסקי מהרא"י וכן כתב בד"מ:

סעיף טו
אפי' מקפח קצת. כגון בשכר חופות וקידושין וכ"כ בפסקי מהרא"י שם וז"ל ואי משום דיש קפוח פרנסה בדבר מחמת הפרס שתפול לכיס המנהיגים מגיטין וחליצה והשבעת נשים ושכר ברכת אירוסין ונשואין וכה"ג כמה טצדקי על קבול פרס זה אנו בושים ובטורח למצוא היתר לרובן והיאך נחזיק אותו כולי האי להחשיבו פרנסה ומחיה לבלתי ישיג אחר בהם עכ"ל ומשמע דפרס שהוא בהיתר ברור אין לו לקפח הפרס ההוא וז"ש הרב מקפח קצת פרנסת כו' מיהו כל זה מדינא אבל מצד המנהג אפשר שיש למחות בזה:

סעיף טז
אבל אם בא כו'. כלומר דוקא כשהחכם אחר בא לדור שם בקביעות אבל בא דרך עראי אכסנאי אין לו לקפח כו':

סימן רמו

סעיף א

ובשעת הדחק כו'. וכ"ה בסמ"ג עשין י"ב ומסיים בה ודבר זה אסור לומר לפני ע"ה) מיהו בהגמי"י לא מייתי האי סיומא ואחריו נמשך הרב ונראה שטעמא דגרסינן במנחות (דף צ"ט ע"ב) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאמרו בפני ע"ה ורבא אמר מצוה לאומרו בפני ע"ה. ופירש"י דסבר משום ק"ש נוטל שכר גדול כזה אם היה עוסק כל היום כ"ש ששכרו גדול ומרגיל בניו לת"ת. ל"א סברי הנך רבנן מצי פטרי נפשייהו בק"ש ויתבי כולי יומא וגרסי ש"מ שכר גדול יש ע"כ. אם כן כיון דרבא אמר מצוה לאמרו נקטינן כוותיה וכ"ש לפי גירסת הילקוט בריש יהושע דגרסינן לייט עלה אביי האומרו בפני ע"ה ורבא אמר מצוה כו' אם כן נקטינן כרבא לגבי אביי גם במדרש תהלים איתא סתמא משום ריב"ל אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים ובתורתו יהגה יומם ולילה ומייתי ליה הילקוט בריש תהלים ע"ש:

סעיף ב

ויחלוק עמו בשכר. כלומר שכר תורה ושכר מה שירויח זה יהיה בין שניהם ביחד:

סעיף ג

אבל כו'. אין יכול למכור חלקו כו' כצ"ל:

סעיף ד

ואחר כך ישא אשה כו'. עיין מדינים אלו בריש א"ע:

סעיף ה

ויש אומרים שבש"ס כו'. כתב הדרישה יש בעלי בתים נוהגים ללמוד בכל יום גפ"ת ולא שאר פוסקים ומביאים ראיה מהא דאמרינן סוף (נדרים) [נדה] תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא אבל ל"נ שיש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה כמו הרי"ף ומרדכי והרא"ש ודומיהן דזהו שורש ועיקר לתורתנו ואינם יוצאים כלל בלימוד גמפ"ת דהא דאנא דבי אליהו כו' כבר כתב רש"י שם השונה הלכות פירוש הלכות פסוקות ומ"ש ר"ת כאן ש"ס בבלי בלול כו' קאי אמש"ר לפני זה אלימוד ט' שעות ביום דכיון שיש לו פנאי גדול ילמוד בש"ס אבל הנך בעלי בתים שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות לא ילמדו בש"ס לחוד כנ"ל ע"כ:

סעיף ו

אבל לא בלימוד שאר החכמות. כגון ספרי הפילוסופים ותכונה וחכמת הקבלה וכיוצא בהן ואין לשון הרב מתוקן שכתב וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס כו' משמע שכל שאר החכמות זולת הש"ס נקרא טיול בפרדס ואינו כן שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ארבעה נכנסו לפרדס ואף ע"פ שגדולי ישראל וחכמים גדולים היו לא כולם היו בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות ואף ע"פ שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו (בבבא בתרא דף קל"ד ע"א) דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות דאביי ורבא אע"פ כן ראויין הן להקדימן שהם מיישבים דעתו של אדם תחלה ועוד שהם הטוב' הגדולה שהשפיע הקב"ה לישוב העוה"ז כדי לנחול חיי העוה"ב ואפשר שיודעים הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר ע"כ גם בדרישה נסתבך בלשון זה שכתב הרב ולא עיין רק בדברי הרמב"ם שבפ"א מהל' ת"ת שסיים שם וז"ל ועניינים הנקראים פרדס בכלל הש"ס הן וכתב עליו וז"ל ודבריו תמוהים לפע"ד כי לפע"ד פרדס הנזכר ר"ל חכמות הטבעיות ואיך כללו בכלל הש"ס ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ואילו ראה דברי הרמב"ם שבספ"ד מהלכות יסודי התורה שהבאתי לא כתב כן גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

סעיף ז

מפני שאינו מצווה ועושה. וגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה (וכתב הטור) [וכתבו התוס'] הטעם מפני שהמצווה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו ר"ל דמי שמצווה אם כן יש עונש בהעברה ויצרו מתגבר עליו ודואג תמיד לבטל יצרו אבל באינו מצווה אין כאן עונש:

סעיף ח

אין למדים ממנו כו'. דין זה נלמד מפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף י"ז ע"א) דשמתוהו להההוא צורבא מרבנן דאתחייב נדוי אע"ג דהוו צריכין ליה רבנן משום דאמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן מאי דכתיב שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו. וקשה דבפרק קמא דחגיגה (דף י"ב ע"ב) אמרי' ורבי מאיר היאך למד תורה מאחר והא"ר בב"ח אר"י מאי דכתיב שפתי כהן כו' אמר ר"ל ר"מ קרא אשכח ודרש הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי קשו קראי אהדדי ל"ק הא בגדול הא בקטן (פירש רש"י גדול היודע ליזהר במעשיו יכול ללמוד תורה מפיו ובעין יעקב פירש בשם החידושים בע"א) ואם כן הוי ליה להרמב"ם וסייעתו לחלק בין גדול לקטן וי"ל דסבירא ליה כמ"ש התוספות שם וז"ל והא דריש פרק בתרא דמ"ק דשמתוהו כו' איכא למימר דקטנים הוי דגרסי קמיה וחיישי' דלמא ממשכי עכ"ל. אם כן חזינן דאף בימי הש"ס היו קטנים וכל שכן בזמן הזה שכולם נחשבים קטנים כמ"ש אם ראשונים בני אדם אנו כחמורים ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר כו' ואם כן בזמן הזה אין חילוק. והגאון אמ"ו ז"ל תירץ דס"ל מדקאמר ר"ל ר"מ קרא אשכח כו' משמע ר"מ סבירא ליה הכי ואנן לא קי"ל כוותיה וכה"ג כתבו התוס' והרא"ש ושאר פוסקים בפרק קמא דחולין (דף י"א) גבי ר' מאיר לא אכיל בישרא כו' ע"ש והיינו דקאמרי התם בש"ס דקודשא ב"ה לא קאמר שמעתתא משמיה דר' מאיר הואיל וגמר שמעתתיה מפומיה דאחר ע"ש:

סעיף ט

ויש אומרים כו'. ועוד מחלק הר"ן דבשמועות רכות יעמדו התלמידים ובקשות ישבו ובס' עין יעקב פרק הקורא עומד כתב דכשהיו שונים היו כולם עומדים שלא היו צריכים לדקדק אבל בסברא שהם צריכים לדקדק היה הרב יושב ואחרים מעומד ופעמים שהיו כולם יושבים וזהו כשהיו צריכים לדקדק ולטרוח בהלכה ע"כ:

סעיף י

ולא כתבן כו'. ועיין בא"ח סימן קמ"ה כתב דיני מתורגמן לענין קריאת התורה:

סעיף יא

וי"א כו'. כך הוציא הרב מתוס' דבכורות (ד' ל"ו ע"א) וצ"ע דהתוס' לא כתבו שם אלא אעובדא דרבי צדוק דאמר ר"ג להשואל שישאל עמד השואל ושאל כו' וכתבו התוס' עמד השואל ושאל בירושלמי דנדרים בפרק נערה דריש מדכתיב ועמדו שני האנשים בוי"ו דשואל הלכות ואגדות צריך לעמוד עכ"ל והיינו ודאי מדינא קודם חורבן הבית

שר"ג קודם חורבן הבית היה כדאי' בפ' הנזקין ובפ"ק דשבת ופרק תפלת השחר וכמה דוכתי ובהא אף הרמב"ם מודה כמ"ש רפ"ד מהלכות ת"ת ובראשונה היה הרב יושב והתלמידי' (מסתמא התלמידים שואלים) עומדים ומקודם החרבן בית שני נהגו הכל ללמד להתלמידים והם יושבים עכ"ל ומביאו הטור והיינו דאמרינן בפרק הקורא עומד ת"ר מימות מרע"ה ועד ר"ג לא היו לומדים תורה אלא מעומד משמת ר"ג ירד חולי לעולם והיו לומדים תורה מיושב והיינו דתנן כשמת ר"ג בטלה כבוד התורה וכדאיתא בבית יוסף וא"כ כאן מיירי הרמב"ם בזמן הזה דאין התלמידים שואלים מעומד ובהא ליכא מאן דפליג עליה וצ"ע:

סעיף יב

אגדה וקל וחומר נזקקין להגדה. כצ"ל כן כתב בפרישה וכן הוא בטורים של מהר"א מפראג והנדפסי' עם הב"ח ושאר ספרי הטור הישנים:

סעיף יג

ממזר תלמיד חכם כו'. בירושלמי דסוף הוריות ובשבת פרק הבונה סברין מותר לפדות ולהחיות ולכסות הא לישיבה לא אמר רבי אבין אף לישיבה ומייתי ליה הסמ"ג עשין קס"ב סוף דף ר"ז:

סעיף יד

לכהן עם הארץ. כתוב בספר באר שבע דף כ"א ע"ג לאו דוקא ע"ה אלא שאינו שוה בחכמה לישראל כו' ומיהו אפשר לומר דדוקא לישיבה ולברך ראשון וכל כיוצא בזה דלא תיקון בה מידי מפני דרכי שלום אבל לא לענין לפתוח ראשון בתורה שתקנו מפני דרכי שלום כו' ועיין שם שהאריך ובאורח חיים סימן קל"ה ס"ד נתבאר שהמנהג הפשוט שאפילו כהן ע"ה קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל והוא שהכהן יודע לקרות עם הש"ץ מלה במלה ועיין עוד בספר באר שבע שהאריך וכתב במסקנא נמצא שיש ה' חלוקים בדבר שאין מצוה מן התורה להקדים את הכהן מכח וקדשתו אלא דוקא כשאין ישראל חכם גדול ממנו ואם הכהן תלמיד חכם אפילו אם הישראל חכם גדול עמנו מעליותא הוא להקדים את הכהן בגלל הכהונה כדחזינא ברבי פרידא ואינו אסור משום ומשנאי אהבו מות כיון דלאו עם הארץ הוא אבל אם הכהן עם הארץ אינו רשאי הישראל תלמיד חכם להקדימו לברך לפניו דרך חוק ומשפט בגלל הכהונה משום ומשנאי אהבו מות אבל אם הישראל תלמיד חכם נתן רשות לכהן עם הארץ לברך ברכת המוציא או ברכת המזון אין כאן בית מיחוש דהא חכם יכול ליתן רשות אפי' לישראל הפחות ממנו לברך ברכת המזון כדאי' בברכות דר' אמר לרב קדום משי ידך ואם הכהן תלמיד חכם ואין

הישראל חכם גדול ממנו יכול הכהן ליתן רשות לישראל לברך לפניו בסעודה ואפילו בסעודת ברית מילה ונשואים דשכיחי בה רבים כיון דמסיק בש"ס פ' הנזקין דדרכי שלום דקתני במתניתין היינו לכדמר דאמר ל"ש דחולק כבוד למי שגדול ממנו אלא בסעודה אבל בב"ה לא וכיון דמסיק דאבית הכנסת נמי לא אמרן אלא דוקא בשבתות ויום טוב דשכיחי רבים ממילא ידעינן דבסעודה מותר אפי' שכיחי רבים משום דלא אתי לאינצויי שבעל הבית נותן לברך לאשר יישר בעיניו עד כאן:

סעיף טו

אין ישנים בבית המדרש כו'. בבית יוסף מייתי על זה הא דאמרינן בפ' בני העיר שאלו את ר' זירא במה הארכת ימים א"ל כו' ולא ישנתי בב"ה לא שינת קבע ולא שינת עראי וצריך לומר דשינת עראי משום מדת חסידות נהג כן אבל מדינא מותר כמו שנתבאר בא"ח סי' קנ"א ס"ג:

סעיף טז

אין אומרים לו רפואה. מפני ביטול ב"ה וכתב הפרישה אפשר דזהו דוקא בימיהם שלא ראו מספריהם לחוץ כל שכן שלא היו משיחים אבל עכשיו דבלאו הכי אין נזהרים אומרים רפואה ע"כ:

סעיף יז

וקדושת בה"מ חמורה כו'. היינו בה"מ של רבים דומיא דבית הכנסת אבל יחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו י"א שאין לו קדושה כל כך כמו שנתבאר בא"ח סימן קנ"א סעיף ב' ועיין עוד שם מדיני קדושת בית הכנסת ובית המדרש:

סעיף יח

היה לפניו וכו'. ע"ל סימן ר"מ סעיף י"ב ובא"ח סימן תרפ"ז:

סעיף יט

אפילו שלא לשמה. היינו ע"מ שיכבדוהו וכה"ג אבל הלומד על מנת לקנטר נוח לו שלא נברא כן כתבו התוס' בברכות ס"פ היה קורא ובר"פ מקום שנהגו כתבו קצת בע"א:

סעיף כ

ויש אומרים דאפילו בבריא כו' מותר ולכן נהגו כו'. עיין בכסף משנה פ"ג מהלכות תלמוד תורה האריך לדחות דברי הרמב"ם והאריך להביא ראיות להמתירין והב"ח כתב גם הבית יוסף סתם דבריו ולא פירש הדחיות לראיות הרמב"ם גם לא הראה מקום הראיה כו' ובאמת אע"פ שלא ביארו בבית יוסף כתבו בביאור בכ"מ וסיום דבריו שם הכלל העולה שכל שאין לו ממה להתפרנס מותר ליטול שכרו ללמד בין מהתלמידים עצמם

בין מהצבור. אחרי הודיע ה' אותנו את כל זאת אפשר לומר שכוונת רבינו כאן הוא שאין לאדם לפרוק עול מלאכה מעליו כדי להתפרנס מן הבריות כדי ללמוד אבל ילמוד מלאכה המפרנסת אותו ואם תספיקנו מוטב ואם לא תספיקנו יטול הספקתו מהצבור ואין בכך כלום ואפילו נאמר שאין כן דעת הרמב"ם אלא כנראה מדבריו בפירוש המשנה הא קי"ל כל מקום שהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג וראינו כל חכמי ישראל קודם זמן רבינו ואחריו נוהגין ליטול שכרם מהציבור וגם כי נודע שהלכה כדברי רבי' בפי' המשנה אפשר שהסכימו כן כל חכמי הדורות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך שאלו לא היה פרנסת הלומדים והמלמדים מצויה לא היו יכולין לטרוח בתורה כראוי והיתה התורה משתכחת חס ושלום ובהיותה מצויה יוכלו לעסוק ויגדיל תורה ויאדיר ע"כ וגם מהרש"ל פרק אלו טרפות סי' ט' כתב להחזיק המנהג ומסיק ואמת שאם לא כן כבר היתה בטלה תורה מישראל כי אי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה וגם להתפרנס ממעשה ידיו ועוד אני אומר מי שהוא בעל ישיבה ומרבין תורה ברבים וצריך עתים קבועים מחולקים חציה לו וחציה לאחרים ואי אפשר לו שילך מביתו כי אם לדבר מצוה עון הוא בידו אם לא יקבל מאחרים אפילו יודע מלאכה וחכמה שיוכל ליגע בה ולהרויח כדי לפרנס את ביתו בוז יבוזו לו באהבת התורה ולומדיה כי אי אפשר שיבטל מלמודו אכן אם יש לו ממון כבר המספיק לו להחיות את עצמו ולהלות ברבית והדומה לו שאין ביטול תורה כלל אז עון הוא בידו ליהנות משל צבור אלא יגיע כפו יאכל ומה שמקבל מהצבור יוציא להוצאות תלמוד תורה גם מחויבים הקהל ליקח מן החכם את מעותיו ולהרויח בהם ע"כ. וכן הב"ח האריך בהתרות אלו:

סעיף כא

אבל אין לו לקבל דורונות כו'. ובכסף משנה שם משמע דאפילו דורונות מותר לקבל וכ"פ מהרש"ל שם שאין הכרע בדבר ומאן דקפיד קפיד שהרי לא כתיב בקרא ולוקח מתנות ימות כו' ע"ש וגם הב"ח האריך בזה דמותר לראש הישיבה או אב"ד לקבל מתנות עד שיתעשר שהוא כמו נשיא וכהן גדול עיין שם וכן נהגו:

סעיף כב

ודאשתמש בתגא חלף. אלעיל קאי מי שעושה תורתו קרדום לאכול ומשתמש בכתרה של תורה חלף מן העולם:

סעיף כג

וי"א דזהו המשתמש כו'. ובש"ס במגלה פרק בני העיר (מגילה דף כ"ח ע"ב) גרסינן תנן התם ודאשתמש בתגא חלף תני ריש לקיש זהו המשתמש במי ששונה הלכות והביאה

הרי"ף והרא"ש שם והסמ"ג עשין י"ב וכן רבינו ירוחם נ"ב והרב כתבו לעיל סי' רמ"ג ס"ו דאסור לשמש במי ששונה הלכות:

סעיף כד

שכל הלומד בבית הכנסת כו'. לאו דוקא שהרי קדושת בה"מ חמור' מבהכ"נ כדלעיל סי' ז' גם מצינו בברכות (דף ח' ע"א) ברבי אמי ורבי אסי אע"ג דהוי להו תליסר בי כנשתא לא הוו מצלי אלא היכא דהוי גרסי ולא קאמר דהיו לומדים במקום שהיו מתפללים. פרישה:

סעיף כה

יזהר ככל לילותיו כו'. כתב הפרישה נ"ל כל לילותיו כמשמעו דאפי' בלילי תקופת תמוז הקצרים גם כן ילמוד אחד המרבה ואחד הממעיט מכל מקום ילמוד מעט ומ"ש (בערובין ד' ס"ה ע"א) לא איברא לילה אלא לשינתא ומוקמא לה (תוס' שם) בלילי תקופת תמוז נראה לי שר"ל דאז יהיה לו עיקר הלילה לשינה ועל דרך שאמרו לא איברא סיהרא אלא לגירסא ומוקי לה בלילי תקופת טבת הארוכי' ובודאי אז גם כן צריך לישן ולא ילמוד כל הלילה אלא רצה לומר העיקר יהיה לו אז ללמוד מחמת אריכות הלילות ועיין בא"ח סימן רל"ח:

סעיף כו

יסיף. כלומר ימות בלא עתו:

סעיף כז

כשמסיים מסכתא כו'. וכתוב בסוף תשובת מהר"מ מינץ דכשבאין לסוף מסכתא ישייר מעט בסוף עד שעת הכושר יומא דראוי לתקן בו סעודה כו' ולכך נהגו כל הבעלי בתים לילך על הישיבה בתחלת הזמן ולכך מנהג להודיעם כשבא הרב לסיים המסכתא כדי שיבואו הב"ב גם כן לסיומא ואז יהיו שמה תחלה וסוף ויחזרו אחר מנין לומר קדיש דרבנן ועשרה בני רב פפא והיא סעודת מצוה דאפילו אבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו יכול לסעוד שם כו' ועיין שם גם מהרש"ל כתב בפ' מרובה סי' ל"ז דסיום מסכתא סעודת מצוה היא ואסיק דמכל מקום אין לברך שהשמחה במעונו ובסוף הפרק כתב דאפי' מי שלא סיים מסכתא מצוה רבה שישמח עם המסיים ואפילו יחיד שסיים מחויבים אחרים לסיים עמו כו' עיין שם ובתשובות מהרי"ל סימן קע"ב דביום שמת בו אביו או אמו דנהגו עלמא להתענות אסור לאכול בסיום מסכתא דהוי כמו דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור (כדלעיל סימן רי"ד ועיין שם):

סעיף כח

ומ"מ מותר ליכנס כו'. גם בת"ה סי' מ"א כתב דמותר ליכנס לבית הכנסת ולבית המרחץ אף מתוך הלכה שאינה פסוקה ודוקא גבי תפלה (בא"ח סי' צ"ב) אסור משום דאי אפשר לו לכוון יפה ממ"נ דודאי הרהורי ההלכה ירחיקוהו למעיין בה ואם כן ע"כ יהא לבו טרוד אם עיין הוא בהלכה לא יוכל לכוין בתפלה ואם יכריח מחשבת לבו לסלק עיון ההלכה ההיא גופא טרדא היא לו שצריך להסיר מלבו מה שהוא חפץ לחשוב ויפסיד על ידי כך כוונת התפלה ותו יש לחלק דדוקא גבי תפלה חיישינן פן יהרהר בה בדברי תורה משום דתרווייהו דברים של קדש הם אבל לא חיישינן שיהרהר במקום הטנופת כגון בבית המרחץ ובית הכסא ע"כ אלא שאח"כ כתב אמנם הדבר ידוע שקשה מאד להסיר מלבו הרהורי תורה אפי' במקום הטנופת מי שלבו נבהל ולהוט לעיין בפלפול הלכה ואף כי אמרינן פרק מי שמתו אמר רב הונא ת"ח אסור לעמוד במבואות המטונפות מפני שא"א לו בלא הרהורי תורה אלמא דחיישינן להכי צ"ע ע"כ וכתב על זה בד"מ ונראה לי דע"כ צריכין לחלק בין מבואות המטונפות למרחץ דאל"כ לא יהא ת"ח מותר ליכנס למרחץ לעולם כמו שאסור ליכנס למבואות המטונפות אלא ע"כ צ"ל דאינו מהרהר במרחץ כלל ונזהר עפי ממה שנזהר במבואות המטונפות ואם כן אפילו מתוך הלכה שאינה פסוקה נמי שרי עכ"ל רצה לומר כיון דבכוון הולך לבית המרחץ לרחוץ שם אם כן פונה ממנו טרדת הלמוד עד שיצא מבית המרחץ וכן בבית הכסא ונראה דגם דעת מהרא"י כן שהרי האריך שם בתשובה דמותר והוכיח כן מהש"ס ספ"ק דקידושין ולא כתב האי סיומא דאמנם הדבר ידוע כו' אלא למזהיר לתלמידי חכמים כשנכנסים לבה"כ או לבית המרחץ יפנו מחשבתם ממחשבת הלמוד וכ"כ בספר מעדני מלך פרק מי שמתו דף כ"ז ע"א בסתמא בשם ת"ה דמותר ליכנס לכ"ה אף מתוך הלכה שאינה פסוקה ועיין בא"ח סימן פ"ה:

סימן רמז

סעיף א

דנחום איש גם זו. בפ' ג' דתענית (דף כ"א ע"א) ע"ש. בירושלמי פ' אלמנה ניזונית ובמדרש רבה סדר בראשית פרשה י"ז איתא שר' יוסי נתן צדקה ופרנסה לאשתו המגורשת ע"ש ומבשרך לא תתעלם:

סעיף ב
וברעב תציל ממות. וה"ה משאר מיני מיתה מצלת כדאיתא בסוף שבת כמה עובדי ועוד מוספת לו אורך ימים כדאיתא בפ"ק דב"ב גבי בנימין הצדיק:

סעיף ג
כי אם בדבר זה. שודאי יבוא כמו שאמרו חז"ל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר:

סימן רמח

סעיף א
אפילו עני המתפרנס מן הצדקה כו'. היינו כשיש לו פרנסתו בלאו הכי דאם לא כן אינו חייב ליתן צדקה כדלקמן סימן רנ"א ס"ג ומכל מקום מותר לו להתפרנס מן הצדקה אם אין לו קרן שיוכל להתפרנס מן הריוח כדלקמן סימן רנ"ג ס"ב:

סעיף ב
ב"ד כופין כו'. זה לא קאי אעני דעני אין מחייבים אותו כדלקמן סי' רנ"ג סעיף ח' וכן כתב בדרישה ולפי מה שכתבתי בסמוך לא מוכח מידי די"ל דאם יש לו פרנסתו מחייבים אותו ולקמן סימן רנ"ג מיירי כשאין לו פרנסתו והשתא ניחא נמי מה שהקשה בדרישה מאי קמ"ל דמקבלים ממנו הא אפילו חייב ליתן כמ"ש כאן ונכנס בדוחק ולפי מ"ש לק"מ וק"ל:

סעיף ג
כופין. ואף ע"ג דהוי מצות עשה שמתן שכרה בצדה דכתיב למען יברכך מכל מקום כיון דאיכא בה נמי לאוין לא תקפוץ ולא תאמץ כופין. כן כתבו הפוסקים:

סעיף ד
בפניו כו'. בב"ח נראה שהבין דר"ל אפילו בפניו ואין ממתינין עד שיתן הוא בעצמו אלא כיון שלא רצה ליתן שוב אין שומעין לו ויורדין לנכסיו אף בפניו. ול"נ דר"ל דוקא בפניו לאפוקי אם אינו כאן דאין יורדין לנכסיו עד דמודעינן ליה אם אפשר דלא גרע מחוב וכמו שנתבאר בח"מ סי' ק"ו וכן לעיל סימן רמ"ה ס"ג בהג"ה:

סעיף ה
אלא א"כ כו' כדי שיצא להם שם. כתב הב"ח דמדברי הרמב"ם וטור נראה דדוקא ביש להם ממון הרבה שהם עשירים מופלגים ומהסמ"ג נראה דאף ע"פ שאין להם ממון הרבה כיון שהם בכלל עשירים פוסקים לשום להם שם וצ"ע ע"כ. ונ"ל דהא דפוסקים עליהם לעשות להם שם היינו שמותר לעשות כן ואין הדיין מוציא ממון בזה שלא כדין וכ"מ

מלשון הרמב"ם וטור שכתבו ואם פסק הדיין עליהם לעשות להם שם מותר וכן כתב הסמ"ג עשין קס"ב ואם כוונת הדיין להחשיבם לעשות להם שם מותר לפסוק להם עד כאן משמע דר"ל דכשאין כוונתו לעשות להם שם מוציא ממון שלא כדין ואיסורא קא עביד אף שהיתומים סומכין על דבריו לפי שהם סוברים שהם מחוייבים בכך וכשכוונתו לעשות להם שם מותר אבל אם האפוטרופוס של יתומים עומד לפנינו ואומר שאינו חפץ שיצא להם שם אין כופין אותן. כן נ"ל:

סעיף ו

כדי שיצא להם שם. כתב הב"ח נראה דוקא ביתומים בני בלי שם ועכשיו ע"י שפוסקים להם צדקה משים להם שם אבל ביתומים בני בעלי שם טוב אין פוסקים בהם לאחשובינהו יותר ע"כ:

סעיף ז

ודוקא כו'. כלומר דוקא צדקה שאין לה קצבה או מצוה אחרת שיש לה קצבה ויכולין להמתין כו':

סעיף ח

והיה להם קצבה מאביהם כו'. נראה דוקא בהיה להם קצבה מאביהם הא לא"ה אין לעשות קצבה לקרוביהם דאל"כ לעולם יתחייבו ליתן ע"י קצבה והיינו דאמרינן דפטורין ליתן צדקה אפי' לפדיון שבויים דיש להם קצבה לפי מה שהן השבויים עכשיו ובזה נסתלקה השגת הב"ח על מהר"י מינץ:

סעיף ט

ויהיה גנאי ליתומים כו'. לכאורה קשה אפילו אין להם קצבה נמי דהא שרי לפסוק עליהם לכבודם כדי שיצא להם שם וכן קשה למה לא הזכיר מהר"י מינץ שם מטעם זה כיון שכתב שם שפגם וגנאי והיזק הוא להם בכמה דברים ולמה הוצרך לטעם דה"ל קצבה ולפמ"ש בס"ק ה' דבשביל שם אין כופין אותן י"ל דהכא ביש להם קצבה כופין אותן וגם לפי מ"ש הב"ח דמדברי הרמב"ם וטור משמע דבשביל שם אין פוסקין אלא בעשירים מופלגים י"ל דהכא אפילו אינם עשירים הרבה פוסקים עליהם אבל לא משמע כן מדברי הרב ואע"פ שלענין הדין נראה דהכא פוסקים עליהם בכל ענין אפי' אינם עשירים הרבה וכופין אותן מ"מ היה להם להרב ולמהר"י מינץ בתשובה לבאר זה אלא נראה עיקר דדוקא כדי לעשות להם שם הוא דפוסקים משום דע"י נתינה זו נעשה להם שם טוב אבל כשנותנים לקרוביהם שלא יתבזו אין פוסקים עליהם בדבר שאין לו קצבה

כיון שלא נעשה להם טובה מיד בנתינה זו אלא שע"י כן מסלקים הפגם שיגיע להם אח"כ וכל זה הוא דלא כהב"ח ע"ש:

סעיף י

אסור לקבל מהם. וקנס שקנסוה חייב בעלה לשלם בעדה כמ"ש הרב בא"ע סי' צ"ב ס"ד והוא מת"ה סימן רפ"ב וכתב שם טעמא דדמי לכפרה ומביאו בד"מ סי' זה:

סעיף יא

ודאי ניחא ליה כו'. לכאורה משמע מטעמא דלעיל דמסתמא אינו מקפיד באשתו על דבר זה ובח"מ סימן פ"א סעיף ז' כתב הרב מי שהתנה עם אחד ללמוד עם בן חבירו בפני אבי הבן ואבי הבן שתק שתיקה כהודאה דמיא אע"פ שלא דבר האב כלום דהוה ליה לאסוקי אדעתיה ולמחות כו' והוא מדברי המרדכי פ' זה בורר וא"כ לכאורה קשה מאי איריא הכא אשתו אפילו אחר נמי ואין לחלק ולומר דהתם מיירי דוקא שאמר אבי הבן ישלם לך דאם כן פשיטא בלא טעמא דה"ל לאסוקי אדעתיה דהוה כהודאה ונראה דדוקא התם ששכרו בפני אבי הבן אמרינן דה"ל לאסוקי אדעתיה שכוונתו שהוא ישלם בעד בנו והלכך חייב לשלם משום שתיקה כהודאה דמי אבל אם לא השכירו בפניו אע"ג שידע שהשכירו לא אמרינן מסתמא ניחא ליה ושישלם הוא והכא אשמועינן באשתו דאף ע"ג שלא השכירה בפניו כיון דידע ושתק מסתמא ניחא ליה במה שעשתה והכי מסתבר:

סעיף יב

לאלתר. נראה דר"ל מיד ששמע אפי' אחר כמה ימים אחר שהשכירה ואם שתק כששמע אפי' אחר כמה ימים נשתעבד למפרע גם במה שלמד עמו דאמרינן איגלאי מילתא למפרע דניחא ליה במעשיה. פרישה:

סעיף יג

ואפי' אם נושאת ונותנת כו'. דאף אם הניחה לישא וליתן אינה אלא כמו אפוטרופוס בעלמא ויכול לחלק כל זמן שירצה. שם:

סימן רמט

סעיף א

כפי צורך העניים. וכדלקמן סימן ר"נ:

סעיף ב

וחומש זה שאמרו כו'. ונראה דה"ה במעשר לבינוני שנותן שנה ראשונה מעשר מהקרן ואח"כ מעשר מהריוח וכן משמע בפרישה ס"ג:

סעיף ג
ואין לעשות ממעשר שלו כו'. מהרש"ל והדרישה כתבו בשם תשובת מהר"מ דכל מצוה שתבא לידו כגון להיות בעל ברית או להכניס חתן וכלה לחופה וכה"ג וכן לקנות ספרים ללמוד בהם ולהשאילן לאחרים ללמוד בהם אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אותה מצוה יכול לקנות מן המעשר ע"כ ובתשו' מהר"מ מרוטנבורג דפוס פראג סי' ע"ה כתב ולפזר מעשרותיו לעניים (צ"ל לבניו) הגדולים שאינו חייב לטפל בהם מותר דאפי' לאביו מותר לתת אם הוא עני משום כבוד אביו אבל (צ"ל וכ"ש) לבניו דמותר במקום שאין בעיר תקנה לתת לכיס של צדקה עכ"ל ומשמע דמותר אפי' יש בידו יכולת לפרנס ממקום אחר דזה הוי צדקה כדלקמן סימן רנ"א ס"ג:

סעיף ד
משלישית השקל. והוא שתות אוקיא של כסף. טור. והיינו למ"ש לקמן ר"ס ש"ה דה' שקלים היינו ב' אוקיות וחצי לרש"י ולמ"ש הרב שם שהוא בערך ב' זהובים ריניש (וכתוב בהגהת דרישה דהיינו ה' זהובים בזמן הזה) א"נ השקל הוא שליש ריניש טאליר והיינו זהוב פוליש וא"כ חיוב הצדקה הוא עשרה גדולים כו' וע"כ נהגו בארצות האלו שהגבאי צדקה הולך בבהכ"נ שני וחמישי לגבות מעות צדקה מכל אחד ואחד ואפי' נותן מהפחות שבמטבעות הוא נותן יותר משלישית השקל לשנה ומנהג נכון הוא. ואע"ג דבא"ח של הרא"ש הנדפס בסוף הסדורים כתב שיתן בכל סוף שנה זהוב וחצי היינו למדת חסידות אבל מדינא אין חייב אלא בשלישית השקל לכל השנה כדמשמע בש"ס ופוסקים:

סעיף ה
הפסיד זכותו. אפילו נתן לו הרבה ועובר על ולא ירע לבבך כו'. סמ"ג:

סעיף ו
ונותן לו מתנה. דכיון שעדיין לא העני לגמרי אינו מתבייש שכן דרך האוהבים לתת מתנה זה לזה. בית יוסף:

סעיף ז
או עושה שותפות. והוא עדיף מהמלוה כדאיתא בש"ס וכב"י הטעם מפני שהמלוה מעות לחבירו בלא ריוח הלוה בוש שהוא נהנה מחבירו בדבר שאין חבירו נהנה כלל אבל בעושה שותפות אינו בוש כלל מאחר ששניהן נהנין:

סעיף ח
נאמן כו'. ע"ל ר"ס רנ"ו:

סעיף ט
שיתן לו בעצב. והיינו שצר לו בנתינתו אבל עכ"פ אינו מראה לו פנים זועפות דא"כ לא נחשב בשמונה מעלות דהא הפסיד זכותו ועובר על משום לא ירע לבבך כדלעיל ס"ק ה':

סעיף י
לעני כו'. וכ"ש אם נותן לקופה של צדקה קודם תפלה שעדיף טפי וכן כתב הטור בא"ח ס"ס צ"ב טוב לתת צדקה קודם תפלה:

סעיף יא
בתולות עניות כו'. ובתשובת הר"מ אלשקר סי' ע"ב כתב דדוקא יתומות אבל לא ידעתי אם יכולים הקהל להשיא עניה שאין לאביה יכולת להשיאה בדבר של הקדש ששם בעליו עליו ואם נקרא זה דרך של מצוה כו' וע"ש:

סעיף יב
עבור מתים כו'. עיין מזה בא"ח סוף סימן תרכ"א:

סימן רנ

סעיף א
אבל אין היחיד כו'. והב"ח כ' דגם היחיד מחויב ליתן לו כל די מחסורו אם ידו משגת וכדלעיל ר"ס רמ"ט וכ"כ הרמב"ם פ"ז מהל' מ"ע ליתן צדקה כו' לפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו אם אין לו כסות כו' בפרק מציאת האשה (כתובות דף ס"ז) ת"ר אמרו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים סוס לרכוב עליו כו' אלא ע"כ כל אדם שידו משגת מצוה ליתן לעני שאינו מחזר על הפתחים לפי מה שחסר העני ואין מכל זה הכרח וי"ל דכל זה מיירי בשאין רבים אצלו או שאין יד הרבים משגת לסייע לו:

סעיף ב
לא יפחתו לה מנ' זוז. ומחייבין את הגבאים ללוות ואם ישנן בכיס אפי' יותר מנ' נמי נותנין לפי כבודה ר"ן ומביאו ב"י וד"מ ופרישה ומשמע דיותר מנ' אין מחויבים ללוות:

סעיף ג
מנ' זוז. נראה דשיעור זה וכן כל השעורים שבסעיף ד' אינו אלא בימיהם אבל בזמן הזה נותנים לו כפי הראוי וכדלקמן סי' רנ"ג סעיף ב':

סעיף ד
מהקופה כו'. וה"ה מכל יחיד ויחיד שמחזר אצלו א"צ לתת לו מתנה מרובה וכ"פ הב"ח לדעת הרמב"ם וטור:

סימן רנא

סעיף א

עבריין. לשון עבריין משמע שהוא רגיל לעבור וכן בלשון הטור וסמ"ק הוא מומר לתאבון כו' לשון מומר משמע שרגיל בכך כדלעיל סימן ב' ס"ק כ' וכן כתב הרב ס"ב אבל מומר לתאבון כו' וכן בדין שאם עבר עבירה לתאבון פעם אחת לא יצא מכלל אחוה בזה:

סעיף ב

עם ענייי ישראל. לאו דוקא אלא אפילו ענייי עובדי כוכבים לחוד מפרנסים מפני דרכי שלום ר"ן ומביאו ד"מ וכ"כ לעיל סימן קנ"א ס"ק י"ט:

סעיף ג

אסור לפדותו. ומשמע דה"ה דאסור לזונו ולפרנסו ובטור ובסמ"ק משמע דאינו חייב אבל איסורא ליכא וכתב הב"ח דמחלקין בין פרנסה לפדיון ולא נהירא ועוד שהרי כתבו כן בשם הרא"מ ודברי רא"מ הם בס' יראים סימן מ"ז ומשמע התם להדיא דאין חילוק בזה ע"ש והיה נ"ל לכאורה דמ"ש כאן מיירי בשאינו מומר להכעיס דהיינו רגיל בכך והיינו שלא כתבו רק מי שעבר עבירה להכעיס ולקמן ס"ס רנ"ב כתב הטור מי שהמיר אפי' למצוה אחת כגון שאוכל נבילות להכעיס אסור לפדותו לישנא דהמיר משמע שרגיל בכך וכ"כ בפרישה אלא שדוחק לחלק במומר להכעיס בין רגיל בכך או לא דמה בכך ס"ס מיד עושה להכעיס וכ"כ לעיל סימן ב' ס"ק ט"ז דמומר להכעיס אפילו בפעם אחת דינו כעובד כוכבים וכ"מ בדברי הרמב"ם והמחבר לעיל סימן קנ"ח ס"ב דאפי' עשה עבירה פעם אחת להכעיס הרי זה אפיקורוס ומורידין אותו ואין מעלין והיה נ"ל לומר דהטור מיירי כאן באינו מומר להכעיס ולא לתיאבון אלא שאינו חושש בדבר בין אוכל האיסור או ההיתר דבכה"ג אין איסור בדבר (ובכה"ג מחלק הר"ן פ"ק דחולין ומביאו ב"י לעיל סי' ב' בין מי שאינו חושש ובין להכעיס ע"ש ואף שהרא"ש שם כתב דדינו כלהכעיס היינו משום דאינו חושש לזבוח וחשיב להכעיס לענין שחיטה וכדאיתא בב"י שם משא"כ הכא ודוק) ומשמע הכי כדברי הרא"ם בספר יראים שם מדכתב דהא דר' אמי דאסור לפדות במומר מיירי להכעיס דהוי מין ואמאי לא מוקי לה כפשוטו וכדאיתא בש"ס דחזי ליה ישראל דשביק התירא ואכיל איסורא אלא ודאי משום דבכה"ג אין איסור בדבר דשמא אינו עושה להכעיס ומ"ש הטור בסיפא וכן מומר לתיאבון אשמועינן רבותא דאפילו לתיאבון אינו חייב לפדותו א"נ ברישא מיירי באינו רגיל בכך והוא עושה שלא לתיאבון ושלא להכעיס ובסיפא מיירי במומר לתיאבון שהוא רגיל בכך וישוב זה היה

נ"ל נכון לישב דברי הטור והיינו שלא הזכיר ברישא להכעיס אך בסמ"ק כתב ברישא להכעיס ואפשר טעות סופר הוא:

סעיף ד

שאינו חייב כו'. דהיינו שהם יתירים על שש:

סעיף ה

לאביו כו'. ואם ידו משגת תבא מאירה למי שמפרנס את אביו ממעות צדקה כדלעיל סימן ר"מ סעיף ה':

סעיף ו

קודמים לעניי עיר אחרת. משמע אפי' עיר אחרת של ארץ ישראל וכ"כ הב"ח:

סעיף ז

והם קודמים לאחיו כו'. ואיתא בספרי ומייתי לה הסמ"ג ומרדכי דאחיו מן האב קודם לאחיו מן האם ומביא' בית יוסף וד"מ:

סעיף ח

אם נדר צדקה סתם כו'. בשעת מותו דאומדין דעתו כו' וכל שכן שיוכל ליתנו בחייו לקרוביו ואם פוסק צדקה עם בני העיר אינו יכול ליתנו לקרוביו:

סעיף ט

דאומדין דעתו כו'. כתוב בתשובת ר"א מזרחי סי' נ"ג דבכל דיני נדרים והקדשות סומכין על פי האומדנא ועל פיהם הם דנים בהם וכן הולכים בתר אומדנא דעניים וע"ש באריכות:

סעיף י

יהיו כו'. פירש הרמב"ם פ"י מהמ"ע דין י"ז והטור דהיינו שמצוה שיהיו בני ביתו העניים ויתומים ומוטב להשתמש בהם משישתמש בעבדים ויתחשב לו לצדקה.

סעיף יא

שבאו לשאול מזון כו'. והא דתנן בסוף הוריות האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבידה והאשה קודמת לאיש לכסות כו' צריך לומר דלהחיות היינו להצילם אם הם טובעים בנהר וכה"ג אבל אכילה לאו בכלל להחיות הוא אלא דינן כדין הכסות ותנא כסות והוא הדין אכילה עד כאן לשון בית יוסף וכ"כ בספר באר שבע דכ"ב ע"ב:

סעיף יב
מקדימין אשה כו'. מפני שדרך האיש לחזר על הפתחים ואין דרך האשה בכך ואפי' היא מחזרת עתה על הפתחים מ"מ כיון שאין דרכה בכך יש להקדימה שלא תחזר על הפתחים אי נמי שמא תתבייש לחזר גם אצל אחרים וכ"מ בפרישה:

סעיף יג
והלוי לישראל כו'. עיין בא"ח סימן ר"א:

סעיף יד
והשתוקי כו'. עיין בא"ע סי' ד' מהו שתוקי ואסופי וממזר:

סעיף טו
וכהן גדול ע"ה כו'. וכתוב בספר באר שבע דף נ"ג ע"ג לאו דוקא ע"ה אלא שאינו שוה בחכמה לישראל וע"ל סי' רמ"ו ס"ק ט"ו:

סעיף טז
ואפי' חכם לכסות כו'. נראה דהיינו מדינא אבל בזמן הזה שאין ת"ח אפילו לענין ליטרא דדהבא וכדלעיל סימן רמ"ג סעיף ז' כל שכן דאין לדחות פקוח נפש מפניו וה"ל כאיש לכסות ואשה להחיות או איפכא דאמרינן בירושלמי דאותו שלהחיות קודם:

סעיף יז
או אביו שהוא תלמיד חכם כו'. כן הוא גם כן בטור והרמב"ם ספ"ח מהמ"ע ולא ידעתי מאין הוציאו זה שאביו צ"ל ת"ח ואדרבה מדתנן ס"פ אלו מציאות היה אביו ורבו עומדים בבית השבי פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו וכן כתב הרמב"ם רפ"ח מהלכות תלמוד תורה והט"ו לעיל סי' רמ"ב סל"ד משמע דברישא מיירי כשאין אביו חכם ואפ"ה דווקא רבו קודם ממנו דאי לאו הכי אע"פ שהוא גדול מאביו אביו קודם וכ"מ ברמב"ם שם ובבית יוסף ובדברי הרב שדוקא רבו מובהק הא לאו הכי אפילו אביו אינו חכם כלל אביו קודם וכן בדין דכיון שאינו רבו למה יקדים לאביו שהוא מן התורה ונראה דמה שכתב כאן אביו שהוא תלמיד חכם היינו לומר דבכהאי גוונא קודם אפילו לרבו שגדול בחכמה מאביו דלענין פדיון נפשות לא בעינן שיהיה שקול כרבו כדלעיל סי' רמ"ב:

סימן רנב

סעיף א

ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים. וכתבו התוס' הא דאמרינן בפרק בני העיר אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שבויים שמא מלתא דפשיטא היא ולא צריך למיתני ובית יוסף הביאם בסימן זה (וכ"כ האגודה פ"ק דב"ב וכ"כ הרב לקמן סימן ע"ר) וצ"ע דלא משמע הכי בא"ח סימן קנ"ג (והוא מגמרא פ' בני העיר) דמשמע התם דקדושת ס"ת חמורה מקדושת ב"ה וכיון דאין מוכרין ב"ה לצורך פדיון שבויים כ"ש שאין מוכרין ס"ת ומה שמוכרים ללמוד תורה ולהשיא אשה היינו משום הנאה דידיה דעדיף לאדם טפי ללמוד תורה או לישא אשה ממה שיהיה לו ס"ת אבל למכור אדם ס"ת שלו כדי שילמד חבירו תורה במעותיה זה ודאי לא אמרו והתוס' הנ"ל שהקשו למה לא קתני פדיון שבויים ר"ל נמי פדיון שבויים דנפשי' ועל בית יוסף יש לתמוה דמביא דברי תוס' אהאי דינא דקאי אפדיון דאחרים כו' עכ"ל דרישה ואין דבריו נראין בעיני דפשט דברי התוס' משמע דקאי אפדיון דאחרים ועוד שהרי כתבו שם (דף ח' ע"ב) כן אאיפרא הורמיז דשדרה ארנקי דדינרי לקמיה דרב יוסף ואמרה ליהוי למצוה רבה יתיב רב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל מדתני רב שמואל בר יודא אין פוסקים צדקה על היתומים ואפי' לפ"ש ש"מ פדיון שבויים מצוה רבה היא ואהא כתבו התוס' דבריהם שם ע"ש וכ"מ מדברי הר"ר מנוח שהביא בית יוסף לקמן סימן ע"ר שכתב דרבים יכולים למכור ספר תורה ללמד תורה ליתום המוטל עליהם או להשיאו אשה עכ"ל משמע דגם ללמד אחרים הדין כן וכ"כ הריב"ש והמחבר באורח חיים סי' קנ"ג ס"ו אלא נראה לי דודאי היכא דא"א בענין אחר מותר למכור ספר תורה או בית הכנסת אפילו לפדיון שבויים אחרים והיינו שכתבו הט"ו ואין מצוה גדולה כפ"ש משמע שהיא גדולה מהכל והכי משמע מדאמרינן בגמרא (דף ג' ע"ב) אי הכי אפי' בנו נמי אמר ליה דירתיה דאינשי לא מזבני משמע דאין איסור בדבר אלא דדירתיה דאינשי לא מזבני להו והכי משמע מדברי הרמב"ם שכתב לא ימכרו אותם אלא יגבו פדיונן מן הצבור משמע משום דאפשר לגבות פדיונן מן הצבור הוא דאין מוכרין אותם והט"ו אשמועינן דהיכא דאפשר בע"א אין מוכרין אותן מה שאין כן בשאר מעות של מצוה או הכינו לצורך הבנין דיכולים לשנותם אפי' אפשר בע"א כיון דפ"ש מצוה גדולה הימנו והיינו שהעתיק העט"ז דברי הרמב"ם אחר דברי המחבר והלכך התוס' וסייעתם ודאי מיירי בענין שא"א בע"א וא"כ דברי הבית יוסף עלו כהוגן והגאון אמ"ו זצ"ל תירץ דודאי ספר תורה מותר למכור לצורך פ"ש משום דכל היכא דאיתא בקדושתה קיימה וה"נ ב"ה מותר למכרה

לאחרים כשתעמוד בקדושתה אבל שתצא לחוץ אסור למכרה והט"ו מיירי הכא למכרה לחולין ובית הכנסת דמותר למכור לקנות ספר תורה משום דקדושת ספר תורה עדיף וגם על פי זה דברי הב"י נכונים ותירוץ נכון הוא:

סעיף ב

ומכל מקום הנודר כו'. ל' הב"ח כתב מהרי"ק שורש ז' דמי שהתנדב מעות בצדקה כו' עד אם לא בסתירת בית הכנסת חוששין והכי נקטינן עכ"ל ותימה שלא העתיק דברי מהרי"ק כהווייתן שהרי מהרי"ק שם כתב וז"ל דגרסינן בריש ערכין האומר סלע זו לצדקה מותר לשנותה ופירש"י וז"ל לשנותה לצרכו ולאחר זמן ישלם עכ"ל ומסיק התם דל"ש לו ול"ש לאחר ל"ש אמר סלע זו ל"ש אמר הרי עלי ועוד שנינו שם בברייתא האומר סלע זו לצדקה עד שלא באתה ליד גבאי מותר לשנותה כו' ואמר התם דר' ינאי הוי יזיף ופרע אע"ג דגבאי הוי ואמרינן התם משבאו ליד גבאי אסור לשנותם כדמפרש התם טעמא דניחא להו לעניים דכל כמה דמשתהי מעשה ומייתי להו ומשם יש ללמוד דבלשון בני אדם האומר סלע זו לצדקה אין פ"ש בכלל ואילו נזדמנו שבויים לפדות אין לפדותם בסלע זו אם לא מדעת כל הקהל או ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר או חבר העיר שהרשות בידם לשנות לכל מה שירצו לדברי ר"ת או לכל הפחות למצוה אחרת לשאר פוסקים אבל בלא דעת כל הקהל או חבר העיר אין יכולין לשנות מעות שהתנדבו לצדקה סתם אפי' לפ"ש דאלת"ה היכי קאמר התם האומר סלע זו לצדקה דמותר לשנותה כדי לשלמה לאחר זמן אפי' היכא דבאתה ליד הגבאי בר עשויי הוא כר' ינאי משום דעניים ניחא להו כדפירש שם רש"י וז"ל כמה דמשתהי ר' ינאי דלית ליה זוזי לפרוע ניחא להו לעניים דמעשה ר' ינאי לצבורא ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים וכופה אותם לצדקה ואיכא הרווחה לעניים עכ"ל ואמאי ניחוש דלמא מיתבעי להו הנך זוזי לפ"ש דבכה"ג ליכא למימר דניחא להו לשבויים חדא דלא שייך טעמא דהרווחה שהרי אין להם אלא כדי פדיונן ועוד אדרבא מסתכני' אם יבא הדבר לידי שהייה ודחוי עד כדי שיעשה הצבור להוציא מעות אחרת שהרי כפשע בינו לבין המות ועל כל רגע ורגע שמאחרים לפדותו היכא דאפשר להקדים הוי כאילו שופך דמים וא"כ אמאי מותר לשנות המעות שהתנדבו לצדקה סתם אי איתא דפ"ש הוי בכלל צדקה סתם אלא ודאי צריך לומר דאין פ"ש בכלל צדקה סתם בלשון בני אדם והאומר סלע זו לצדקה אין משמעות לשונו אלא צרכי עניים כמאכל ומשתה וכסות וכיוצא בו אבל לא פ"ש ואפי' את"ל דבלשון חכמים פ"ש הוי בכלל צדקה סתם מאחר שאינו כן בלשון בני אדם דצדקה מקרי נדר ובנדרים הולכין אחר לשון ב"א מש"ה מותר לשנותם כדמפרש התם וכ"ת דלעולם אימא לך דפ"ש בכלל

סתם צדקה הוא ואפ"ה מותר לשנותה דלא חיישינן לדלמא מצטרכינן הנהו זוזי לפ"ש דפ"ש מלתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן לה אי אפשר לומר כן דהא גרסינן בפ"ק דב"ב א"ל רבינא לרב אשי גבי זוזי ומנחי מאי אמר ליה חיישינן דלמא מתרמי להו פ"ש ואפי' במקום צורך מצוה כי התם למיבני בי כנישתא אחרינא עדיפא מקמייתא דפשיטא דבהכי מיירי אפ"ה חיישינן הכי כ"ש וכ"ש לענין דבר הרשות כי התם לשנות סלע של צדקה דאיכא למיחש דלמא איתרמי להו פ"ש אלא ודאי מדלא חיישינן להכי ש"מ דסתם צדקה לא משמע פ"ש וא"כ האומר סלע זו לצדקה אין פ"ש בכלל עכ"ל מהרי"ק והשתא אזדי להו כל דברי הב"ח מה שכתב ולפי דעתי נראה לי דמש"ר בתחלת הסימן הזה כו' אין צורך לומר כן דאפי' מיירי ביחיד שהתנדב ובאתה לידי גבאי יכולין לשנותה מדעת טובי עיר או חבר העיר. ומה שכתב ואין דבריו נלפע"ד אלא דוקא בסתירת בית הכנסת כו' לאו מילתא היא דדברי מהרי"ק ברורים בטעמן והכי קאמר אי איתא דסתם צדקה הוא פ"ש א"כ הנהו זוזי נמי של פ"ש הן כמו שהן של שאר עניים והיאך יכול לשנותן לדבר הרשות דלמא קיימי הנך שבויים דמעות דידהו נינהו דהא ש"ס פריך מר' ינאי ולא מצי לשנויי אלא משום דניחא להו לעניים וזה לא שייך בפ"ש וכ"ת פ"ש מלתא דלא שכיחא היא והא אפי' בבית הכנסת חשו דלמא מתרמי כל שכן הכא שאין להוציא מעותיהן לדבר הרשות א"כ כי היכי דבבה"כ אסור לסתור משום דלמא מתרמי פדיון שבויים ונמצא שלא יוכלו להתפלל בבית הכנסת כ"ש הכא היאך יהא מועל במעותיהן של הני שבויין דלא ניחא להו בהכי שיוציא מעותיהן דלמא מתרמי פ"ש אלא ודאי סתם צדקה לאו פ"ש הוא בכלל וא"כ אינו מוציא אלא מעות של צדקה של שאר עניים וניחא להו בהכי משום הרווחה ומה שכתב ותדע דאי הוי חיישינן להכי היה ראוי שיהא מעות מוכן כו' אינו כלום דאטו משום כך יהא מן החיוב להיות מוכנים אלא דאנן קאמרינן דהיאך יוציא מעות של השבויין דלמא אתי פ"ש דהא פריך ש"ס מר' ינאי אמעות עניים והכי נמי איכא לאקשויי אי הוי להאי מעות שייכות לשבויים בגוה אלא ודאי אין שייכות לשבויים בגוה אלא מדעת טובי העיר או חבר העיר וסתמא לעניים הוא והכי אמרינן בבית הכנסת דאסור לסתור עתה בית הכנסת דלמא אתי פ"ש וה"נ איך יוציא עתה מעותיהן דלמא אתי פ"ש דלא ניחא להו בהא ואתי לידי מעילה ומה שכתב גם דברי רבינו כפשטן משמע דמוציאין כל דבר כו' ודאי דלפי פשטן משמע כן ומיהו היינו מדעת טובי העיר או חבר עיר וכדפי' והא שלא ביאר כן היינו משום דלא מיירי עכשיו בסימן זה מדינים אלו רק לקמן סימן רנ"ו מיירי מזה הלכך עיקר כדברי מהרי"ק והרב:

סעיף ג
רק מדעת בני העיר כו'. ואין להקשות דהא מדעת אנשי העיר אפי' לדבר הרשות יכולין לשנות כדלקמן סימן רנ"ו ס"ד י"ל דהיינו דוקא בדבר שהוא קבוע שאם יחסור יחזור ויגבו פעם אחרת כמ"ש שם בס"ק ז' בשם הרא"ש והטור אבל כשלא יפרעו אסור לשנות אם לא לעלוי כדלקמן סי' רנ"ט ס"ב ס"ק ה':

סעיף ד
אין פודין את השבויים כו'. משמע אפי' קרובו אין לפדות ביותר מכדי דמיו מפני תיקון עולם וכן משמע מדמסיים אבל יכול לפדות את עצמו כו' משמע דוקא עצמו אבל הב"ח פסק דרשאי לפדותו יותר מכדי דמיהן בין לבתו וקרוביו וכל אדם ואין מוחין כיון דליכא דוחקא דצבורא וכ"ש דאין מוחים כשבא לפדות את אשתו אלא דאין מחייבין לפדות את אשתו ביותר מכדי דמיה וכן עמא דבר ע"כ:

סעיף ה
שלא יהיו האויבים. כשעתידין לשבות עוד אחרים:

סעיף ו
אבל פודין את הבנים. שלא יטמעו בין העובדי כוכבים ובחיי אבוהון ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון. רש"י פ' השולח ריש (גיטין דף מ"ז) ומשמע שאביהן הוא עמהן בשביה אבל כל שא"א שישמור אותן פודים אותן מיד:

סעיף ז
ואם שניהם רוצים לטבוע בנהר כו'. ע"ל סי' רנ"א ס"ק י"א:

סעיף ח
ורבו קודם לאביו כו'. ואם אביו חכם אפילו אינו שקול כרבו אביו קודם כדלעיל סי' רמ"ב סעיף ל"ד:

סעיף ט
אמו קודמת. משום דאית לה זילותא טפי:

סעיף י
קודמת לכולן. פי' אפילו לדידיה אע"ג דחייו קודמים לחיי אביו ורבו כדאיתא בס"פ אלו מציאות אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם וה"ל מכ"ש לחיי אמו דגרוע טפי כדאמרינן בפ"ק דקדושין גבי מורא וכבוד אפ"ה להוציא מבית השבי אמו קודמת לכולן משום דלמא עבדי בה איסורא כ"כ בספר באר שבע דף כ"ב ע"ג ומשמע דאין בשביה זו משום סכנת נפשות אבל אם יש סכנת נפשות חייו קודמין לשל אמו:

סעיף יא
ופודים אותה ואפי' כו'. היינו דוקא בכדי דמיה וכדלעיל ס"ק ד' וכן בסעיף י"א וי"ב מיירי בכדי דמיו אע"פ שהוא ג"כ בשביה יכול לפדות אשתו ביותר מכדי דמיה ולא עצמו:

סעיף יב
וה"ה קרוב כו'. ע"ל סי' רנ"ז ס"ח:

סעיף יג
וצריך לשלם לו מיד. ונפרעים בזה אפי' מנכסי יתומים קטנים דאע"ג דקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים וכמו שנתבאר בח"מ סי' ק"י התם טעמא הוא משום דאין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד ויתומים קטנים כשלא בפניהם דמי והכא א"צ לקבלת עדות כיון דמדאורייתא מחוייב להציל ועוד כו' ה"נ אם צריך להמתין מעותיו עד שתגדיל היתומה אין לך אדם שמציל שום יתום בממונו כ"כ מהרי"ו ס"ס קמ"ח:

סימן רנג

סעיף א
לא יטול כו'. כך היה דרכם לחלק תמחוי בכל יום וקופה מע"ש לע"ש ולפיכך מי שיש לו מזון יום א' לא יטול מהתמחוי ומי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מהקופה וכ' הסמ"ק ס"ס רס"ז דדין קופה ותמחוי אינו נוהג בימינו עכ"ל. ונראה דר"ל כל דיני קופה ע"פ מה שיתבאר לקמן סי' רנ"ו אבל ודאי דכל קהל מישראל יש להם קופה של צדקה וכמ"ש הרמב"ם והמחבר לקמן ר"ס רנ"ו:

סעיף ב
והוא עליו בחוב. ר"ל שחייב לאחרים:

סעיף ג
לכתובת אשתו. פי' רבינו שמשון אפי' נשואה וכ' הב"ח דהיינו לו' שהבעל ייחד לאשתו נשואה קודם חופה כלים ותכשיטין ושמום כך וכך וכתב שויים בכתובתה:

סעיף ד
אבל מגרדה כו'. ובטור כתב דה"ה מנורה ושולחן של כסף צריך למכור ועיין בדרישה וב"ח כתבו טעם לדבריו וכ' הב"ח שכן עיקר דשלחן ומנורה וכיוצא בהן שאין גופו ממש נהנה מהן מחייבין אותו למכור וע"ש ועוד כתבו הרא"ש וטור ושאר פוסקים בשם ר"ת דאם לאחר שכבר נטל נזדמנו לו כלים הללו (פי' כגון שנפלו לו בירושה או במציאה) אין מחייבין אותו למכור ועוד כתב רש"י ומביאו הרא"ש (ורבינו ירוחם נ"ט) דאם לאחר

שנטל נודע שעשיר היה והיה לו ר' זוז ב"ד באים וגובין ממנו מה שנטל ואם אין לו כדי לשלם מוכר כלי תשמישו היקרים ומשתמש בפחותים ואע"פ שממון שאין לו תובעים הוא משום קנס גובים ממנו עכ"ל וכתב הב"ח דנראה הבא להורות כפירש"י אין מהנדזין אותו:

סעיף ה

מי שהיו לו קרקעות כו'. המחבר העתיק ל' הרמב"ם ודעתו מבואר דס"ל כגירסת הרי"ף ומירי בעשיר שאף אם ימכרם לפי הזול יהא לו שיעור ר' זוז דאילו אין שוין אף לפי הזול ר' זוז לכ"ע נותנין לו אפי' אלף זוז בבת אחת דהא ה"ל עני וכ"כ הב"ח ומ"מ כיון שאין לו מעות ר' זוז ויצטרך עכשיו בימות הגשמים למכור בזול אין מחייבין אותו למכור אלא מתפרנס מן הצדקה עד חצי דמי הקרקעות ואין משגיחין לראות בכמה הוא מוזל עכשיו אלא בין מעט בין הרבה מאכילין אותו עד מחצה לפי שעד מחצה הדרך להוזיל ולא יותר ואם שאר בני אדם לוקחים ביוקר והוא אינו מוצא למכור אלא בזול מאכילין אותו אפילו יותר מעד חצי דמי הקרקעות זהו דעת הרמב"ם אבל דעת התוס' ורבינו ירוחם וסמ"ג כגירסת הרי"ף שאין משגיחין ליתן עד דמי חצי הקרקעות או לא אלא רואין אם יכול למכור בימות הגשמי' בחצי דמיהן אין מאכילין אותו אבל אם לא יוכל למכרן בחצי דמיהן מאכילין אותו ואין משגיחין לראות כמה יתנו לו אלא. אפילו יותר מדמי חצי הקרקעות נותנין לו כיון שאינו יכול למכור אותם בחצי דמיהן לפי שעד מחצה הדרך להוזיל ולא יותר וכתב הטור שכן העיקר וכך הם דברי הרב בשם י"א וכל זה ברור ודלא כהב"ח שהשיג על הטור והרב בדברים שאינם נכונים גם דברי הנ"י ריש ב"ק מעורבבים בזה וכבר השיגו הר"מ מטיקטי"ן בגליון האלפסי ע"ש:

רבינו ירוחם בשם הר"ר יונה כי אמרינן דמאכילין אותו עד מחצה דמיהן שישוו בימות החמה אין מאכילין אותו הרבה ביום א' אלא דבר יום ביומו כדי פרנסתו עד חצי דמיהן ולגבי עני הוא דתנן היה לו ר' זוז פחות דינר אפילו אלף זוז בבת אחת הרי זה נוטל עכ"ל ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף ו

קרקעות כו'. מלבד בית דירתו טור. כלומר דהא אין מחייבין אותו למכור בית דירתו כדלעיל סעיף א' וכ"כ ב"י בשם הרמ"ה והרא"ש וכ"כ התוספות והמרדכי:

סעיף ז
ביוקר כו'. אבל אם הוזלו כל הקרקעות אף של אחרים אפי' אם הוזלו שאינם שוים כחצי דמיהן אם יכול למכרן שיהיה לו ר' זוז לפי הזול צריך למכרן ולא יטול מהצדקה. טור ופוסקים:

סעיף ח
אלא אוכל מעשר עני והולך כו'. ונ"י כתב כשיעור מאי דזל ארעא טפי מדכ"ע ומביאו ב"י ולא משמע הכי בדברי הרמב"ן והט"ו ושאר פוסקים אלא מאכילין אותו והולך עד שימכור בשוה וכן עיקר:

סעיף ט
אינו חייב כלום. וכתב רבינו ירוחם דלאו דוקא נטל מקופה של צדקה אלא אפי' מאדם בעלמא שפרנסו דרך חסד ונתן לו די סיפוקו כיון שלא היו לו נכסים באותה שעה אמנם אם היו לו נכסים או קרקעות אפילו ביד אחר חייב לשלם אם חבירו תובעו זולת ביתום עני כמ"ש בסה"ת בשם תשובת הרי"ף שהזן יתום ויתומה בתוך ביתו אין לו עליהם שום תביעה ואפילו יש להם אם לא שכתב שבתורת הלואה זן אותם אבל בסתמא לא עכ"ל ומביאו ב"י וכך הם דברי הרב בסעיף ה':

סעיף י
מותר המת כו'. ע"ל סימן שנ"ז:

סעיף יא
עני כו' אין מחייבין כו'. כתב הב"ח נראה דלפי שהכל חייבים ליתן צדקה אפי' עני המתפרנס מן הצדקה וכדלעיל ר"ס רמ"ח לכך הוצרכו לפרש דאם לא נתן אין מחייבים אותו ליתן וטעמא דמילתא משום דהעני יכול לצאת ידי חובתו כשיתן לעני חבירו וחבירו יחזור ויתן לו כדכתב בית יוסף סוף סי' רנ"א בשם הגמ"ר (וכתבו המחבר בסי' רנ"א סי"ב) עכ"ל וקשה לפי זה מאי קאמר מקבלין ממנו פשיטא דהא אפילו חייב ליתן אלא נראה דהכא מירי בעני שאין לו פרנסתו דודאי אינו חייב ליתן צדקה עד שיהיה לו פרנסתו כדלעיל סי' רנ"א ס"ג בהג"ה ולעיל ר"ס רמ"ח מירי ביש לו פרנסתו וכמ"ש שם והלכך בהא אין מחייבין אותו:

סימן רנד

סעיף א
אסור לישראל כו'. משום דאיכא חילול השם דמבזי נפשיה בפרהסיא:

סעיף ב
וינתן לעניי עובדי כוכבים כו'. אבל לא לעניי ישראל משום דכתיב ביבוש קצירה תשברנה כלומר כשיכלה זכות שביד עובדי כוכבים ויבש לחלוחית מעשה צדקה שלהם אז ישברו:

סעיף ג
וי"א דיעשה בהן כו'. גם הי"א מודו דאם שלחם סתם ינתן לעניי עובדי כוכבים בסתם כדאיתא בש"ס פ"ק דב"ב סוף דף י' אלא דס"ל דאם המושל צוה כך וכך יעשה כן משום שאסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עובד כוכבים כדלעיל ס"ס ס"ה ובחשן משפט ר"ס רכ"ז שכתבו אמאי דשדרה התם אימיה דשבור מלכא ת' דינרים למצוה רבה דקבלם רב יוסף לפ"ש של ישראל ולא אפשר לחלק לעניי עובדי כוכבים דאסור לגנוב דעת הבריות אפי' דעת של עובדי כוכבים אבל מעות המתחלקות לעניים אין בהן גניבת דעת דאינהו נמי ידעי שהישראלים רגילין לפרנס עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל עכ"ל. וסברא הראשונה אינה מחלקה בכך והב"ח פסק כהי"א אלו וכתב דאסור לפדות בהן שבויי עובדי כוכבים משום גניבת דעת ומשום דעובדי כוכבים מורידין ולא מעלין אותן:

סעיף ד
מקבל מהן. כדלקמן סי' רנ"ט ס"ב והטעם משום דהוי כמו קרבן שמקבלין קרבנות מן העובדי כוכבים ובהג"א פ"ק דב"ב כתבו טעם בדבר מפני שהצדקה מכפרת ע"כ אין מקבלין מהן אבל נדרי' ונדבות אין באין לכפר:

סעיף ה
אבל לא מן המומר כו'. ובתשובת מבי"ט ח"ב סימן רי"ד דף קע"ד נראה שמקבלין מן המומר שכתב שם אע"ג דאמרינן אדם כי יקריב מכם להוציא את המומר היינו בקרבן ודמי ליה אבל בהקדש לעניים או הקדש בית לב"ה כנדון דידן מקבלין כו' וע"ש:

סימן רנה

סעיף א
זקן או חולה כו'. או שיש לו בנות רבות ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא אם כן יטול. סמ"ג וסמ"ק סי' רמ"ז:

סימן רנו

סעיף א
חייבים להעמיד כו'. והיו כופין זה את זה להכניס להם אורחין ולחלק להן צדקה. מרדכי פ"ק דב"ב בשם הר"מ:

סעיף ב
שלא יהיו רמאים. חוץ מי שביקש שיאכילהו שאין מדקדקים אחריו. טור. וכבר נתבאר לעיל סי' רנ"א סעיף י':

סעיף ג
אסור ליתן צדקה על ידו. אלא יעשה כמו שנתבאר לעיל סימן רמ"ט ס"א:

סעיף ד
וכל תענית כו'. רגילין היו בליל תענית לעשות צדקה והיו עיני העניים נשואות לכך ואם ילינו נמצאו עניים רעבים שנשענו על כך אבל מעות וחטים לא נשענו עניים עליהם אותו הלילה ולית לן בה עד למחר עכ"ל רש"י:

סעיף ה
שאין עושין שררה כו'. והגבאות שררה הוא שממשכנים על הצדקה (כדלעיל סי' רמ"ח ס"ב) . ש"ס:

סעיף ו
וכן יכולים למנות כו'. כיון שא"צ ב' אלא משום שררה:

סעיף ז
לכל מה שירצו. אפי' לדבר הרשות (וכ"כ מהרי"ק סוף שורש קכ"ח בשם הרבה פוסקים והסכים כן) ודוקא דבר שהוא קבוע ואם יחסר להם יגבו פעם אחרת אבל אם אירע מקרה שהוצרכו לגבות לצורך עניים כגון שהוצרכו לגבות לצורך כסות או שבאו עניים הרבה וגבו לשמם לא ישנו לצורך דבר אחר ולא אפילו לצורך עניים אחרים הרא"ש וטור. וכן נראה דעת מהרי"ו סימן כ"ו ועיין בתשובת מהר"א מזרחי סימן ט' ותשובת מהר"מ אלשקר סי' י' ונראה דלצורך פדיון שבויים אפילו כה"ג יכולין לשנות כדלעיל ר"ס רנ"ב:

ב"י נראה שדעת הרא"ש לומר דההיא דירושלמי דשקלים בבאין לשנות לדבר שהוא צורך עניים דוקא הוא אבל לדבר הרשות אין רשאין לשנותה לא הפרנסים ולא הציבור עכ"ל ובד"מ כתב ע"ז וצ"ע דהא הטור כתב דאפילו לצורך עניים אחרים אסור עכ"ל

ולק"מ דהא בהדיא כתב הרא"ש וגרסינן בירושלמי מותר עניים לעניים כו' ואין ממחין ביד הפרנסים כלומר אם ראו שיש צורך בדבר ובאו לשנות אין ממחין בידם עכ"ל והא הך דמותר עניים לעניים מוקי לה הרא"ש התם בהדיא באירע מקרה שהוצרכו לגבות לצורך עניים כו' אלא ודאי בירושל' קאמר כשרואין הפרנסים שיש צורך בדבר והיינו שכ' הרא"ש כלו' אם ראו שיש צורך בדבר כו' ר"ל אע"ג דאינן יכולים לשנות באירע דרך מקרה כו' אפי' לדבר מצוה מ"מ כשרואין הפרנסי' שיש צורך בדבר יכולים לשנות לדבר מצוה ועל זה כ' הב"י נראה שדעתו לומר דההיא דירושל' דשקלים בבאין לשנות לדבר שהוא צורך עניים דוקא הוא ולכך יכולים הפרנסי' לשנות כשרואין שיש צורך בדבר אבל לדבר הרשות לא וזה ברור:

סעיף ח

וה"ה לגבאי הממונה כו'. אין לשון הרב מתוקן דמשמע דגבאי שוה לכל דבר לציבור ואינו כן כשהציבור יכולין לשנות אפי' לדבר הרשות כמו שהסכימו הרבה פוסקים וכתבו בסמ"ק דכן עמא דבר ולדבריהם הסכים מהרי"ק שורש ה' וקכ"ח אבל הגבאי אינו יכול לשנות אם לא לדבר מצוה כדאיתא באשר"י פ"ק דב"ב וכן כתב מהרי"ק שורש ה' בשם הפוסקים והכי אמרינן בפ"ק דערכין משבא ליד גבאי אסור לשנותה ול"ד לחבר עיר דרשאי לשנות לדבר הרשות כמו הציבור כדמשמע מדברי הרמב"ם וט"ו דחבר עיר היינו חכם גדול שהכל גובין על דעתו והכל סומכין לעשות כמו שירצה וכן כתב הב"ח דדווקא חבר עיר אבל גבאי אין רשאי לשנות למה שירצה כי לא נתמנו בסתם להיות הרשות בידם לעשות מה שירצה אם לא שנהגו בכך מקודם על פי תקנותם עכ"ל ואולי הרב מיירי בגבאי דומיא דחבר עיר והיינו במקום שהמנהג כן שהגבאי עושה מה שירצה ועיין על זה במהרי"ק וב"י כמה חילוקי דינים בזה:

סעיף ט

ונתנה לגבאי. הממונה על הציבור דכיון דליד ממונים שלהם נתן על דעתן התנדב:

סעיף י

אין להם לשנות כו'. דכיון שאמר לעניי העיר מיד זכו בה אותם עניים והוי כאלו בא הממון לידם ועיין עוד לקמן סי' רנ"ט מדינים אלו:

סעיף יא

וכן בני עיר חדשה כו'. כלומר דהבאים לדור בעיר חדשה כיון שהם יודעין שדעתן להשתקעכופין מיד לכל דבר:

סעיף יב

ודוקא בצדקה שלא היו נותנין כו'. ז"ל המרדכי בשם א"ז דוקא שגזרו עליהם תענית מפני הבצורת או מפני משלחת חיות רעות או מפני הצרה וגזרו על עצמן צדקה וגזרו נמי על בני העיר דאתו לגבייהו ליתן צדקה לבטל הגזרה בתשובה ותפלה וצדקה אז צריכין ליתן לגבאי העיר מפני החשד וצריכין נמי ליתן לחבר העיר היכא דאיכא חבר עיר אבל צדקה שרגילין ליתן כל שעה וכן קבוע בכל מקום שאפי' היו אותם בני העיר שבאו הכא בעירם לא היו מונעין מלתת אותו אע"פ שעתה באין כאן אין צריכים לגבאים ולא לחבר עיר אלא מוליכין אותם לביתם הלכך אותן בני ישובים שבאין לקהלות לראש השנה ויום הכפורים ומזכירין נשמות ונודרין צדקות אין כאן חשד כלל כי בודאי יתנוה וגם אין נותנין אותם לחבר עיר כי אין צדקה זו באה מכח אותה העיר אלא מכח חק ומנהג הלכך מוליכין הצדקה שלהם לישוביהן ועושין בהם כרצונם עכ"ל בית יוסף וד"מ מיהו נראה דאם לקחו בעיר זו מצות או גלילה וכדומה להם חייבים ליתן לעיר זו ואין יכולים לחזור וליקחם להביאם לעירם דהא קנו מצות בבית הכנסת זו ועוד שאל"כ תהא פסידא לצדקה זו שהיו אנשי אותה העיר קונים מצוה זו וכן נוהגין. שוב מצאתי כן בתשובת מבי"ט ח"א סי' ס' דף קכ"ט וע"ש. כתב הכלבו סי' קי"ו שיש תקנות קדמוניות אנשי כפרים שאין להם מנין שבאין במקום קהלות ומביאין נרות של שעוה שמדליקין ביום כפור יניח המותר באותו בית הכנסת שהיו נדלקים ביוה"כ ואם יעשו שנים האחד יניחו במקום שנדלק והא' ידלק בעירו במקום שמתפלל שם ביחיד ע"כ:

סעיף יג

מי שיש לו מעות אחרים כו'. לשון הר"ר טוביה שבהגמ"ר א אינך מושבע עליו אחרי אשר אין לך חלק בשכר ואפי' קדמה תקנת מקומך לתקנת מקומו הייתי אומר לך לשלחו לו והוא יביאהו אל בית האוצר אם לא פירשו בתקנתן שיפרישו מעשר מכל מה שירויחו בין יבא לידם בין יבא ליד אחרים והכי נמי נראה לי במלוה מעות למחצית השכר שיש לו לשלם חצי המעשר לבעל המעות והוא חייב להביאו אל בית האוצר הואיל ומחצית השכר שלו עכ"ל ומביאו בית יוסף בסימן רנ"ח והרב כתב דבריו על פי הבנתו ואחריו נמשך העט"ז אבל באמת אין הדבר כן והדבר פשוט דמה שכתב ואם לא פירשו בתקנתן וכו' רצה לומר ואף אם לא פירשו בתקנתם של מקום המלוה וכן פירש מהר"מ מטיקטי"ן בגליון המרדכי פרק הגוזל בתרא וכ"כ בספר גדולת מרדכי שם שבס"א כתב בהדיא אפי' אם לא פירשו כו'. א"כ העולה מהמרדכי והגמ"ר הוא דמי שנתעסק עם מעות אחרים אם כל הריוח למלוה ואין לו חלק בשכר ישלח הכל ליד המלוה והוא יתן שם המעשר

אפי' קדמו תקנת מקום המתעסק לתקנת מקום המלוה ואפי' לא פירשו במקום המלוה שיפרשו מכל מה שירויחו אחרים מממונם ואם מלוה למחצית ישלם החצי שכר למלוה ומחצית שכר יתן המתעסק בעירו ודו"ק:

סימן רנז

סעיף א

אינם רשאים לפרוש. כשגובים צדקה משום חשד וכן במצאו מעות או פרעו חבירו הטעם משום חשד:

סעיף ב

מפני החשד. שלא יחשדוהו שנוטל אחד מכל מנין:

סעיף ג

אבל מי שאינו כשר כו'. אפי' נתמנה מדעת הצבור אם קוראים עליו תגר שלא נהג כשורה וחושדין אותו בדבר שראוי להסתפק בעיני הדיין פשיטא שצריך לתת חשבון לפני כל מערער עליו דידוע שכמה דברים צריכים להוציא ממעות צבור שאין לגלות אלא לצנועים. מהרי"ו שם ומביאו ד"מ:

סעיף ד

וכשרוצים הצבור כו'. בכל בו כתב דכיון שנהגו למנות אנשים ידועים לזמן ובהגיע זמנם יצאו אלו ונכנסים אחרים תחתיהם א"כ אחרי שנהגו בכך ליכא משום חשד ומביאו ד"מ ומשמע בתוך הזמן אין הצבור יכולים לסלקו משום חשד ואין זה מבואר כל הצורך בדברי הרב:

סעיף ה

ומניח עד שימצא עניים. וא"צ לחזר אחר עניים אפילו עברו ג' רגלים אלא ימתין עד שיזדמן לו עניים כן דעת הר"ן וכן נראה דעת הב"ח:

סעיף ו

ואז עובר עליה מיד אי קיימי עניים כו'. אין רצונו לומר שצריך לידע דקיימי עניים דהא כיון שהגבאי תובעו מחייב לאלתר דשמא צריך הגבאי לשלם לעצמו או לאחרים מה שהלוה לצורך עניים א"כ אפי' לא קיימי עניים מחייב אלא אתא לאפוקי אם ידוע לו שהגבאי יניחנו אצלו ואין לו בו צורך כלל שאז אינו עובר וכן משמע במרדכי שם ע"ש ודו"ק:

סעיף ז
צריך להודיע לגבאי כו'. וכתב המרדכי פ"ק דב"ב והיכא שנדר [ע"י] ש"ץ בבית הכנסת ליתן צדקה הואיל ויודע הגבאי שחייב צדקה לא עבר עד דתבע ליה הגבאי ע"כ:

סעיף ח
ואם אמר אתן סלע כו'. וכתב המרדכי פ"ק דב"ב דהיכא שנדר לתת לעניים למי שירצה עובר עליו לאלתר דהא קיימי עניים ויש בידו ליתן להם דלאו כדי ליתן לגבאי נדר ואין לומר שאינו עובר משום שיכול לומר איני רוצה לאלו אלא לאחרים שיבואו דא"כ בכך יפטור עצמו לעולם עכ"ל ומביאו בית יוסף וד"מ:

סעיף ט
יאמר בלא נדר. ע"ל סימן ר"ג ס"ק ד':

סעיף י
צריך הגבאי להלוות כו'. ע"ל סימן ר"נ ס"ב:

סעיף יא
מעשרותיו כו'. וה"ה שאר צדקה וכן הוא בסה"ת ושאר פוסקים:

סעיף יב
והלוה לעני משלו כו'. כלומר שהלוה לעני על מתנותיו שעתיד לקבל ממנו שיפרע לו בהם הלכך מפריש המעשר או צדקה שלו עליו ומחשב זה כאלו נתנו לעני והוא משלם לו בהם והלכך מעכבם לעצמו בתשלומין והילכך כיון שמת או נתעשר א"צ לשלם שהרי לא הלוה כדי שישלם לו מממונו ואינו יכול להפרישם עליו דהא עכשיו אינו יכול לזכות בהן שהרי הוא מת או נתעשר ואין להפריש למפרע כשהיה חי ועני דאין מפרישין על האבוד:

סעיף יג
מפריש מעשר שלו. וצריך לזכות בהן העני על ידי אחר ואח"כ יפרע ממנו חובו כדי לקיים מצות נתון תתן ואם רגיל ליתן לזה ה"ז בכלל מכירי כהונה ולויה וא"צ כ"כ בס' התרומות סוף שער פ"ה וברטנורה ספ"ג דגיטין והרמב"ם פ"ו מהל' מעשר דין ו' ולכאורה ק' דהא בש"ס פ"פ כל הגט (גיטין דף ל') משני עולא הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה וא"כ לפי זה א"צ לזכות לו כלל ואע"ג דקאמר התם כולהו כעולא לא קאמרי כיחידאה לא מוקמינן היינו כמ"ש התוס' שם דמסתברא ליה לאוקמי מתניתין אפילו כרבנן אבל להלכתא קי"ל כר' יוסי כדפסיק שמואל גופיה בפ' קמא דב"מ (דף י"ב) ואפשר שזה דעת הרב שכתב בסתם שיכול להפריש עליו ולא ביאר שצריך לזכות ע"י

אחר ונראה דהסה"ת וברטנורה והרמב"ם סבירא להו כמ"ש בחידושי הרשב"א בשנויא בתרא וז"ל אי נמי י"ל דה"ק כיחידאה לא מוקמינן דס"ל דר' יוסי בכה"ג לא אמר עשו את שאינו זוכה כזוכה כו' וכן מתרצים התוס' פ"ק דב"מ דדוקא בהך דב"מ פסק הלכתא כותיה ולא בהך דגיטין ע"ש:

סעיף יד

או נתעשר כו'. וכתב בסה"ת שם בשם הרמב"ן בשם הירושלמי דאם הלוה לקהל אף שיש בהם עשירים או שמתו מקצתם מ"מ מסתמא יש בהן קצת עניים וסומך על עניים שבהן וכ"מ בהגמ"ר פ"ק דב"ב:

סעיף טו

ואין לחוש שמא נתעשר. וכן אין לחוש שמא מת סה"ת שם מהגמ"ר דגיטין (דף ל'):

סעיף טז

אך לא כו'. מהמרדכי ומהר"מ מטיקטין הגה במרדכי דאיתא בס"א אף לאחר שסלקוהו וכ"כ הב"ח שגירסא זו עיקר ואפשר דאף לפי נוסחא זו ה"פ דאע"פ דמקמי הכי לא אמר כלום שהלוה לכיס של צדקה אלא לאחר שסלקוהו אמר כך וכך הלויתי נאמן ומיהו דוקא כשאמר כך בשעה שסלקוהו אבל אם לא אמר כלום בשעה שסלקוהו אלא לאחר יום או יומים כשאין הכיס של צדקה בידו שוב אינו נאמן אלא דלשון אף לאחר שסלקוהו בסתם משמע דבכל ענין נאמן מדלא כתב לחלק בכך ולענין מעשה צריך עיון מיהו בגבאי כשר ומפורסם בצדקתו יש להורות דנאמן בלא שבועה אף לאחר שסלקוהו ואין הכיס בידו ע"כ:

סעיף יז

לא לאחר כו'. היינו כשבשעה שסלקוהו לא אמר כלום שהלוה אבל אם אמר כן בשעה שסלקוהו אף שעדיין לא גבה מעותיו עד לאחר שסלקוהו נוטל בלא שבועה וכן נראה מב"ח ע"ש:

סעיף יח

אין גבאי כו'. ע"ל ס"ס רנ"ב:

סעיף יט

לעני א' בלבד. או לקרוב א' ולהניח שאר הקרובים. שם:

סעיף כ

אינה יכולה להפקידם כו'. דאין רצונו שיהא פקדונו אלא ביד אשתו דוקא דכל היכא שהשליח משנה מדעת המשלח בטל השליחות מכל וכל. שם:

סימן רנח

סעיף א
כמתפיס הנדר. דלעיל סימן רכ"ט ס"ג:

סעיף ב
אם אמר להקדש סתם כו'. ע"ל סי' רנ"ו ס"א בהג"ה:

סעיף ג
אין לו תקנה. בפדיון ונאסר על כל העולם. שם מיהו היינו דוקא בהקדש מטלטלין אבל קרקע יש לו פדיון וכן הביא בתשובת ר"א מזרחי בסימן נ"ג דברי הא"ז וכתב עוד שם דדעת הרי"ף והרמב"ם דאפי' מטלטלים יש להם פדיון בדבר מועט וע"ש:

סעיף ד
ומתירין לו. נדרו ע"י פתח וחרטה ואומרים לו אילו ידעת שבדבורך יהא נאסר על כל העולם היית נודר וכשאומר לאו מתירין לו מיד. שם. ואם אומר ידעתי ואף על פי כן נדרתי מתירין לו בחרטה או בשאר פתחים וכדלעיל סימן רכ"ח ובתשובת רבי בצלאל סי' ט"ו האריך להוכיח שדעת קצת הפוסקים דנדרי צדקה אין ניתרין אלא בפתח דמשוי ליה לנדר טעות מעיקרו ולא בחרטה וע"ש:

סעיף ה
ואינו כלום. פי' ואותו שהוציא בפיו בטעות אינו לצדקה אבל אותו שחשב בלבו חייב ליתן לצדקה כדלקמן סי"ג בהג"ה ואפשר דהכא מיירי שגמר בלבו שאותו סלע שחשב לא יהא לצדקה עד שיוציאנה והוציא אחר בפיו דשניהם אינם כלום:

סעיף ו
יתן לשניהם ביחד. ק' לזה וק' לזה:

סעיף ז
האומר ליתן כו'. כתוב בתשובות להרמב"ן סימן רס"ח ראובן קנה מטובי העיר גן סמוך לב"ה והתנה בשטר המכר שיתן קיתון שמן למאור בכל שנה ואחר כך נפלה מחלוקת בין בני העיר שי"א שיתן לב"ה הסמוך לגן וי"א שיתן לב"ה היותר גדול יתחלק בין ב' הבתי כנסיות לפי הראוי להם הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו עכ"ל ב"י וכתוב בד"מ וצ"ע אמאי לא יתן לבהכ"נ הרגיל עכ"ל ולא ידענא מאי קשיא ליה דמיירי ברגיל בשתיהן:

סעיף ח
לעניי אותה העיר. כגון שהוא דר באותה עיר אבל אם אינו דר שם חוזרין ומביאין אותם עמהם לעירם כדלעיל סי' רנ"א ס"ו וכ"כ המרדכי ומביאו ב"י וד"מ והב"ח כתב במי שאין לו קביעות דירה בשום עיר אלא לפעמים בעיר זו ופעמים בעיר זו ולפיכך ינתנו לעניי אותה העיר שהיה בה בשעה שנדר וכמ"ש בח"מ סימן רנ"ג סכ"ג יתנו לעניי אותה העיר ואם רגיל בשתיהן כו' ונראה שגם המרדכי מודה בזה לדינא:

סעיף ט
ואפי' היתה אותה צדקה מונחת כו'. ואפילו יש לו מיגו להיות נאמן על ידו שנדר צדקה זו ואפילו הוא גבאי וידו יד עניים יתנו אותו ליורשים ויודיעם שכך נדר כו'. מרדכי שם:

סעיף י
מסדרין לו כמו לשאר ב"ח. וכמו שנתבאר בח"מ סימן צ"ו:

סעיף יא
הנודר כו'. עיין בתשובות מהר"ר בצלאל סימן ט"ו ובתשובת מהר"ל ן' חביב סי' ר' ובתשובת מ"ע סימן ס"ב ובתשו' ר"א ן' חיים סי' ק"ז בענינים אלו:

סעיף יב
אבל אם לא כפר בו כו'. דדוקא פקדון דכל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא אבל מלוה אפילו לא כפר בו כיון דמלוה להוצאה ניתנה ה"ל כדבר שאינו ברשותיה ואינו יכול להקדיש כן משמע בהרי"ף ופוסקים וכן משמע מדברי הט"ו בסעיף שאחר זה:

סעיף יג
אינו יכול להקדיש כו'. ע"ל סימן רכ"א סוף ס"ק מ"ד:

סעיף יד
כמו בהדיוט. וכמו שנתבאר בח"מ סימן ס"ו ונראה שהמקדיש ש"ח וחזר ומחלו מחול כמו במוכר ש"ח להדיוט שם סעיף כ"ג וע"ש:

סעיף טו
אינו כלום. כיון שאינו ברשותו ומשום נדר לא מחייב דהא לא אמר שאקדישנו לכשיבא לידי אלא אומר יהיה הקדש ר"ל עתה יהיה הקדש ועכשיו אינו ברשותו להקדישו ואם אמר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנו ממך תקדש הוי הקדש כשיקחנה ממנו הואיל ובידו להקדישו מעכשיו אבל אם כבר מכרה וא"ל שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תקדש ולקחה ממנו אחר כך לא הוי הקדש שלא היה בידו להקדישו אז ואם אמר זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדש הוי הקדש הואיל ובידו לפדותה ואפילו אומר

שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תקדש הוי הקדש לכשיפדנה אבל אם אמר תקדש מעכשיו לא הוי הקדש שהרי היא משועבדת למלוה כל זה מתבאר בש"ס דכתובות פרק אע"פ (כתובות דף נ"ט) כתבו הרמב"ם בספ"ז דערכין ורבינו ירוחם בני"ט ועיין עוד שם כמה חילוקי דינים בהקדש וצדקה וע"ל סי' רנ"א ס"ז ובמ"ש שם:

סעיף טז

אבל אם אמר כו'. והוא הדין אפילו אומר כן על דבר שלא בא לעולם חייב לקיימו כמו שנתבאר בחשן משפט ס"ס רי"ב ס"ז בהג"ה:

סעיף יז

חייב להשלים דבריו כו'. משום נדר ועיין בח"מ ס"ס רי"ב:

סעיף יח

ובפני הגבאי כו'. דאנן ידי עניים אנן והוי כאילו בא ליד עניים ומשמע דמהאי טעמא אינו יכול לחזור בו ואפילו בשאלה וכן משמע להדיא בתשובת הרשב"א סי' תרנ"ו שכתב ועוד שבענין זה אפילו נתחרט ובא ונשאל על ההקדש אינו רשאי לפי שכבר מסר הממון ליד שני האנשים האלה ובמעכשיו ואין אחר מסירה כלום דאנן ידי עניים אנן וכל מה שכבר מסר ביד הזוכה בו או ביד אחר שיזכה בשביל עניים אינו יכול לחזור בו כו' ע"ש וכן משמע בתשובת רבי בצלאל סימן ט"ו ואין להקשות לפי זה מאי הקשו הרי"ף והתוס' בפרק ד' דב"ק (דף ל"ו ע"ב) גבי ההוא דהדר ואמר ניתביה לעניים דאמר רב יוסף אנן ידי עניים אנן תיפוק ליה דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ותירצו דשאני התם שאותו סלע לא היה ברשותו ולפיכך הוצרך לזכות להם מדין מעמד ג' וקצת פוסקים תירצו בע"א ואמאי לא מתרצי דאי משום אמירה לגבוה כו' היה יכול להתיר על ידי שאלה אבל משום דאנן ידי עניים והוי ליה כאילו בא ליד עניים אין יכול להתיר יש לומר דהתם כיון שאותו סלע לא היה ברשותו אפילו לא הוי אנן ידי עניים לא היה יכול ועוד דהתם לא איירי בהתרה אלא שצריך עיון מה שכתב הרא"ש בתשובה כלל י"ב סימן ב' ומה שקשה לך על פי' ר"י ז"ל שפירש דנדר לעניים יש לו התרה ולא ידענא מאי קשיא לך כו' וההיא דב"ק לא בא לידו עדיין הלכך זכו בו עניים וגם לא איירי בהתרה אלא בחזרה לחזור בלא התרה אינו יכול עכ"ל ומביאו מהר"ל ק חביב סימן ד' משמע דבא לומר אמאי לא התיר האי גברא בב"ק ומתרץ דלא איירי בהתרה כו' משמע דיכול להתיר אע"ג דיד עניים אנן ונראה לי שגם דעת הרא"ש דאינו יכול להתיר ומ"ש וההיא דב"ק כו' ה"ק ההיא דב"ק דפשיטא לן התם דזכו עניים אפילו אי לאו דיד עניים אנן והא דאצטרכינן ליד עניים אנן היינו משום דההיא פלגא דזוזא לא הוי ברשותיה וכמ"ש הרי"ף והתוס' ושאר פוסקים

וכ"כ הרא"ש גופיה בפסקיו לב"ק דהתם לא בא לידו עדיין כו' וגם לא איירי בהתרה כו' ואפילו אם נפשך לומר שזה דוחק בלשון הרא"ש מכל מקום הא בשנויא קמא כתב לא בא לידו עדיין משמע להדיא דאינו יכול להתיר וכן נראה עיקר:

סעיף יט

מדין מעמד שלשתם. וכמו שנתבאר בחשן משפט סימן קכ"ו ע"ש ועי' בח"מ סימן קכ"ה ס"ה:

סעיף כ

ואסור לשנותו. דהוי ליה כאילו בא ליד גבאי דלקמן ר"ס רנ"ט:

סעיף כא

נדר לצדקה כו'. וה"ה בשאר נדר חייב לקיים דאין בנדר ושבועה משום אסמכתא כמו שנתבאר בח"מ סי' ר"ז סי"ט:

סעיף כב

יש מי שאומר כו'. לשון העט"ז י"א אע"פ שקבלו קנין ע"ז פטורים מהקנס כיון שהקנין בטל לענין גירושין אין הקנין מועיל דלא הוי אלא קנין דברים בעלמא ואינו על דבר שיש בו ממש וכל קנין שאינו על דבר שיש בו ממש אינו כלום וכיון דלענין גירושין אין בו ממש גם בענין הקנס לצדקה אין בדברים אלו ממש ועוד אפילו שהיה בו ממש לא נדרו בזה לצדקה אלא אם כן יתבע אחד מהן את חברו כגון שהאחד יחזור והב' לא יחזור בו אבל אם שניהם מתרצים ואין אחד מהם תובע למה יתחייבו עכ"ל ואין דבריו נראין ונסתבך בדברי הבית יוסף דלא כתב ב"י בשם מהרא"י דכשהקנין אינו כלום גם הקנס אינו כלום אלא בהעמידו קנסות זה לזה ולא לצדקה דלצדקה מה בכך שהקנין אינו כלום לא יהא אלא בלא קנין אמירה לגבוה קני ולא פטר מהרא"י בת"ה סימן שי"א בהעמידו קנסות לצדקות אלא מטעם שנתפייסו זה לזה וכך כתב הטח"מ סימן כ"ו בשם בה"ת על הלוה שחייב עצמו בקנין לילך לדון עם מלוה בדיני עובדי כוכבים אינו כלום שאינו אלא קנין דברים וכמו שהקנין אינו כלום גם הקנס שהתנה על עצמו אינו כלום אלא שאם התנה על עצמו להתחייב כך וכך לעניים כו' וכך כתב המחבר שם ס"ג משמע דבקנס לצדקה חייב אפילו הקנין אינו כלום וברור הוא:

סעיף כג

שפטורים מהקנסות. מדלא העמידו הקנסות אלא משום דלא יעכבו זה את זה וכיון שאין אחד תובע את חבירו מה לקהל עליהן שהרי נתקיימו דבריהם וראיה ממתני' פ' ה' דנדרים קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כור חטים כו' הך מתני' מייתי לה

בפרק מי שאחזו וסיום המשנה רבי מאיר אוסר וחכמים אומרים יכול זה להתיר נדרו שלא על פי חכם ואומר הריני כאילו התקבלתי ופריך התם מהך מתניתין דדברי חכמים אמילתא דגיטין ודחי דלגבי גיטין לצערא קא מכוין ולכך צריך להתקיים התנאי ממש כמו שהתנה אבל בכל מילי דמתכוין בתנאי להרויח הואיל ונתפייס הרי הוא כאילו נתקיים לו התנאי ממש דמחילה כקבלה היא כדפירש"י התם ובנדון דידן נמי לא הוו מכווני רק להרויח אם כן הוא הדין והוא הסברא אבל אי הוי אמרינן דטעמא הוא משום דאי בעי מקבל הוא ממנו כור חיטין וחוזר ונותנו לו כיון דמצי למיעבד הכי אפוכי מטרתא למה לי דאם כן התינח בתנאים שהן בממון אבל כגון הא דלעיל שהעמידו קנסות לצדקה לעשות גירושין ואם היה הוא כהן ליכא למימר אי בעי יעשה גירושין ואחר כך יחזרו וינשאו דכהן אסור בגרושה וכן אם העמידו קנסות לצדקה שישאו זה את זה ונתרצו אחר כן שניהם לפטור זה את זה אין לנו לומר גם כן דאי בעי יעשו נשואין ואחר כך יחזרו ויעשו גירושין דאם היו עושין כן נמצא הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ודילמא לא ניחא להו כלל בזה אלא ודאי הטעם הוא משום דכל התנאים שהן כה"ג אין הכוונה רק שלא יעכב האחד את חבירו נגד רצונו אבל כשנעשה רצונם או שהתנאים נעשו לצרכו ולטובתו אם כן נתבטל התנאי עכ"ל ת"ה ומפני שיש בו כמה דברים מבוארים יפה העתקתיו:

סעיף כד

והוא הדין בשאר דברים כיוצא בזה. כשמחלו זה לזה פטורים מהקנס וע"ל ס"ס רל"ב:

סעיף כה

אם הוא עני כו'. כתב ר"י יש אומרים דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה לפיכך אם נשבע ליתן כך לצדקה יכול ליתנו על מנת להחזיר ואינו נראה לי שכבר זכו בו עניים עכ"ל ומביאו בית יוסף וד"מ ונראה דה"ה אמר ליתן בלא שבועה אינו יכול ליתנו על מנת להחזיר מהאי טעמא ודוקא לצדקה או לעני אבל נשבע ליתן לחבירו שאינו עני יכול ליתן על מנת להחזיר ויצא ידי שבועה כדלעיל ס"ס רל"ח:

סעיף כו

יכול לחזור בו. דכיון שאין הדבור חל בשעתו הואיל וליכא רווחא להקדש אי אפשר שיחול לאחר זמן:

סעיף כז

אם חשב בלבו כו'. עיין בח"מ סימן רי"ב סעיף ח':

סימן רנט

סעיף א
משבא ליד גבאי כו'. אבל לדבר מצוה יכול הגבאי לשנות כן דעת הרא"ש וטור וכ"כ התוספות ונראה מדברי מהרי"ק שורש ה' שכן עיקר:

סעיף ב
יכולין בני העיר לשנותה. ואם קרובי נותני הצדקות קראו תגר על השנוי לא חיישינן להו. שם:

סעיף ג
לצורך ב"ה כו'. דאשתני למעליותא דקדושת בית המדרש היא יותר מקדושת בית הכנסת ויכול לעשות מבהכ"נ בית המדרש כמו שנתבאר בא"ח סי' קנ"ג ועיין בתשובת מהר"מ גאלנטי סי' ע"ו:

סעיף ד
או ת"ת. ובתשו' הרא"ש עצמו כלל י"ג סי' י"ד מסיים ומשום הזמנה אין לאסור דאפילו מ"ד הזמנה מילתא היא ה"מ באורג בגד למת אבל האי כטוי לאריג דמי דלכ"ע לאו מלתא היא עכ"ל וצ"ע דאפי' הוי הזמנה מעליותא מ"מ הא מקדושה קלה לקדושה חמורה שרי דהא מותר לעשות מבהכ"נ גופיה בית המדרש כדאיתא בש"ס ונתבאר בא"ח סי' קנ"ג ועוד דהא ודאי בכה"ג שהכינו המעות הוה ליה הקדש מעליותא דאל"כ אפי' לקדושה קלה שרי וכדמשמע בא"ח סי' קנ"ג וכ"כ בתשו' הרא"ש סי' נ"ג דף ע"ז ע"ג וז"ל וא"ת כשגבו מעות לבנות ב"ה או בה"מ או לקנות ס"ת אמאי אין משנין אותו [אלא] מקדושה קלה לחמורה והרי עדיין לא השתמש בהן הקדש וכן הא דאמרינן משהגיע ליד גבאי אסור לשנותה הרי אין שם אלא הזמנה לבד י"ל דגביית המעות לכנסת או למדרש מעשה ממש הוא ולא הזמנה כו' עכ"ל וע"ש וכ"כ הב"ח בא"ח סי' קנ"ג ס"ג ובאמת הטור וב"י לא הביאו סיום דברי תשו' הרא"ש אלו וצ"ע:

סעיף ה
אבל לא מת"ת לצורך ב"ה. ואע"ג דלעיל סי' רנ"ו ס"ק ז' כתבו הרא"ש וטור דיכולין לשנות בני העיר אפי' לדבר הרשות היינו כשיחזרו ויגבו פעם אחרת אבל הכא לא יפרעו שוב וכ"כ בתשובת מבי"ט ח"א סי' ט"ו דף ק"ח ע"א דאם רוצה לשנות למצוה אחרת עד שיגבו לאותה מצוה אחרת ויפרעו לצדקה הראשונה לכ"ע מותר כו' וע"ש:

סעיף ו

וכל זה במקום שאין מנהג ידוע כו'. ואז אפילו טוען המקדיש טענת ברי שלא הקדישו לאוכל כמיניה לאפוקי מחזקת הקדש אלא א"כ התנה ברבים או בפני עדים בשעה שהקדיש כ"כ מהרש"ל בתשובות סי' ט"ו ומביאו הב"ח וכתבו שם כן גם בס"ת ולמדו כן מדברי מהרי"ק שורש קס"א גבי כלי כסף של הקדש ע"ש אבל בתשובת מהר"י כהן מקראקא סי' כ"א כתב שחלוקים הם כי ס"ת שדרך ומנהג העולם להניח בב"ה וידוע דשם האב נקרא על הס"ת א"כ מי יוציאה מחזקת האב כי מה שהניח הס"ת לשם אין ראיה שהיא של הק"ק כי בזמנים אלו עיקר כתיבת ס"ת להניח לקרות בס"ת ברבים וגם קדושתה גדול ואין ראוי בכל מקום להניח ס"ת ולכן אין ראיה כי אף שהניחו הוא לשם בב"ה אין ראיה שהקדישו אבל הכלי כסף אין המנהג להניחם בב"ה ובאם לא הקדישוהו לא היו מניחים אותם בב"ה רק היו משתמשים בב"ה בשעת הצורך ואחר כך היו לוקחים לביתו וכתב מהרי"ק בשורש קס"א שכלי כסף הנ"ל שהניחהו שם הם בחזקת הק"ק וגם בס"ת כתב בשורש ע' שהוא בחזקת הבעל ששמו נקרא עליו ר"ל על מי שאומרים זה ס"ת של פלוני מטעם הנ"ל והאריך שם בענין מי ראוי להעיד כי בני העיר נוגעין בעדות אם לא יסתלקו וגם שיהא שם גם כן ס"ת אחרת וכן כתב הטור סי' ל"ו שכולן נוגעים בעדות וסברותיו נכונים מתיישבים על הלב וגם במה שחלק בין כסף לס"ת סברא נכונה היא כי קשה להוציא דבר מחזקת בעליו אם לא בהוכחה מבוררת הארכתי בדין ס"ת כי שמעתי שרב אחד פסק גם בס"ת שהיא של הקדש לכן הוצרכתי להביא ראיה ולהאריך בראיות וטעמים דלא כוותיה ע"כ:

סעיף ז

אבל במקום שנוהגין כו'. כתב הב"ח ונראה דלפי מנהג אותם מקומות גם ב"ח גובה חובו מס"ת שבהיכל דכיון דבידו למכרו בשעת דחקו אף ב"ח יכול לגבות ממנו ודבריו צ"ע דלקמן סי' רע"ד סוף ס"ב פסק דאינו גובה חובו מס"ת כיון דרשאי להתפרנס מן הצדקה וא"צ למכור ס"ת א"כ גם ב"ח אינו גובה ממנה דלא עדיף ב"ח מחייו עכ"ל הרי דבריו סותרים זא"ז ולענין דינא נראין דבריו שבכאן עיקר וכ"כ הטח"מ סי' צ"ז בשם הר"י ברצלונ' וכ"פ בש"ע סוף סכ"ג דב"ח גובו חובו מס"ת וכן כתוב בתשו' מבי"ט ח"ב סי' קל"ח דף ס"ו ע"ד מי שהיה חייב לחבירו בשטר וה"ל ס"ת מונח בב"ה כמנהג ולא מצא ב"ח מקום לגבות מן הלוה יכול ליקח ס"ת כו' ע"ש:

סעיף ח

הולכים אחר המנהג דכל המקדיש כו'. צ"ע דהוא ממהרי"ק ובמהרי"ק שם משמע דמגמגם בזה ונוטה לאסור שכתב ואשר כתבת שמעשים בכל יום באותן הגלילות כו' ומאחר דפשיטא שחלה קדושה על הכלים מכח דיני הש"ס ואתה באתה להפקיע מכח המנהג הלא ידעת שאין מנהג מבטל הלכה אלא א"כ הוא מנהג קבוע על פי חכמי המקום ולא ע"פ המון בעלי בתים כמ"ש המרדכי בשם א"ז בר"פ הפועלים וגם כתב שם וצריך שיהא המנהג קבוע קודם שיבטל דין הש"ס ועוד כתב ר"פ הפועלים דבעינן שיהא מנהג ותיקין אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת ככמה מנהגים גרועים דלא אזלינן בתרייהו כו' וגם לפי דעתי שאינו מנהג קבוע כלל עכ"ל וצריך לומר דמשמע ליה להרב מדמסיים וגם לפי דעתי שאינו מנהג קבוע כלל משמע דהעיקר תלוי שיהא מנהג קבוע וגם הב"ח נמשך אחר דברו הרב וצ"ע:

סעיף ט

יכולים הצבור כו'. דוקא צבור אבל גבאי לא וכבר נתבאר זה בסי' רנ"ו סק"ח:

סעיף י

אין יכולים לשנותו כו'. כתב המרדכי פ"ק דב"ב בשם מהר"מ דצ"ל שכבר נשתמש בהן והדליקו בב"ה דאי לא הדליקו בב"ה אפי' לדבר הרשות מותר לדידן דקי"ל הזמנה לאו מלתא ונהי דהנודר אינו יכול לחזור בו ולעכבו לעצמו משהקנהו להדליק בו בב"ה דנעשה נדר מכל מקום הציבור רשאין לשנות אפי' לדבר הרשות עכ"ל ומביאו ב"י וד"מ וצ"ע בזה כי שאר פוסקים לא חילקו בכך ואדרבה מדחילקו בין נשתקע משמע דבלא נשתקע בכל גווני אסור לשנות ואפשר לזה השמיטו המחבר והרב האי דינא ונראה דהמרדכי מיירי כשהבעלים מסכימים בדבר וקמ"ל דמדקתני אסור לשנות משמע דאיסורא איכא במלתא אפי' הבעלים מסכימים והיינו דוקא בנשתמש בהן דאל"כ הזמנה לאו מלתא היא ודוק:

סעיף יא

אבל לדבר מצוה יכולין לשנות. כתב המרדכי בשם מהר"ם אפילו לדבר מצוה דפחותה מיניה דדוקא גבי תשמיש קדושה אמרי' מעלין בקודש ולא מורידין ולא לגבי תשמישי מצוה. ובד"מ כ' ע"ז וז"ל ונ"ל דהרא"ש (והט"ו ס"ב) פליגי אזו דהא כ' שאסור לשנות מעות ת"ת לצורך ב"ה וכ"כ מהרי"ק בשורש קכ"ח בשם הרשב"א עכ"ל ומביאו בהגהת דרישה סכ"ו אבל באמת דמהרי"ק שם כתב ז"ל לפי הנלע"ד לא יוכל שום פוסק לחלוק על זה שכתב המרדכי כו' דאי לא תימא הכי לפלוג וליתני בדידה כולה לדבר מצוה

ולימא לא שנו אלא לדבר מצוה דחשיב כמותה אבל לדבר מצוה דגרע מיניה לא כו' ואע"ג שנשאל הרשב"א אם מעות של צדקה מותר לשנות לב"ה והשיב וז"ל מותר לשנות לעילוי כגון לבנות בית הכנסת או לקנות ספר תורה כו' משמע דוקא לעילוי וכן בטור י"ד כתב וז"ל כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' עד אבל לא מת"ת לצורך ב"ה נראה לע"ד דהתם בדלא ספקי אנשי הקהל לתרווייהו ואם יתנו המעות לצורך ב"ה יתבטל ת"ת וכן לעיל בהא שהשיב הרשב"א אבל היכא שאין המצוה האחרת בטל כו' פשוט שהוא מותר לכ"ע כו' עכ"ל וכן בפרישה העתיק דברי המרדכי אדברי הטור משמע דלא פליגי ומדברי הב"ח נראה דמחלק דהך דהרא"ש תשמישי קדושה הוא שכתב אדברי הרא"ש וז"ל ומיהו גבי נר ומנורה שהתנדבו לבהכ"נ אפילו נשתמשו בה מותר לשנותה לדבר מצוה אפילו למצוה דפחותה מינה דדוקא גבי תשמישי קדושה אמרינן מעלין בקודש ואין מורידין אבל לא גבי תשמישי מצוה כ"כ המרדכי פ"ק דבתרא בשם מהר"מ וקרי לנר ומנורה תשמישי מצוה משום דלא נתנו בבית הכנסת אלא כדי להאיר למתפללים בתוך הסידור התפלות והמחזורים ואין זה אלא תשמיש מצוה לאדם עצמו וכה"ג כתב מהרא"י בכתביו דהפחים שעל הספר תורה אינן תשמישי קדושה כיון שלא נעשו אלא לסימנים בעלמא לצורך בני אדם שלא יטעו להוציא ספר תורה שלא הוזמנה לקריאה לחובת היום וה"נ כדי שלא יטעו בתפלה כשאין מאור בבהכ"נ עכ"ל ואין נראה כן דעת מהרי"ק ונראה דס"ל דמעות שהתנדב לצורך בית הכנסת עדיף מתשמישי מצוה כיון שאין שם קדושה על המעות:

בית יוסף בשם מהרי"ק שורש קכ"ח שכתב בשם תשו' הרשב"א דהא דאמרינן ישראל שהתנדב נר או מנורה כו' היינו דוקא בשיש מנורות ונרות כדי הצורך לבית הכנסת אבל אם אין סיפוק אין הציבור רשאין לשנות עכ"ל ועיין במהרי"ק שם סוף השורש ההוא דמביא תשובה אחרת להרשב"א שסותרת תשובה זו וכתב דצ"ל שהראשונה אינה תשובת הרשב"א וע"ש דמסיק שאף אם המאור מתרבה ומדליק בריוח יותר מפני נדבתו של זה הנודב מכל מקום אם לא יחסר המזג מכדי הספוק אף בלא נדבתו של זה נראה לע"ד דיכולים נמי לשנותה אך אם אין קבע למאור אלא על פי יד הנודר ולפעמים לא יספיקו הקהל שמן למאור די הסיפוק הראוי בזה נראה שאין כח לשנותה ע"כ:

סעיף יב

ואם היה המתנדב עובד כוכבים כו'. משום דעובד כוכבים מיפעי פעי ויאמר הקדשתי דבר לב"ה של יהודים ומכרוהו אותו וכתוב בתשובת הרא"ש אבל ישראל אפילו הוא לא

ציית לדברי חז"ל ופעי על תקנתם לא חיישינן לפעייתו דליכא חילול השם בזה ומביאו בית יוסף וד"מ ועי' בתשובת מהר"א מזרחי סי' נ"ג מזה ועוד שאר דיני הקדש ע"ש:

סעיף יג

כל זמן שלא נשתקע שם בעליה. משמע אבל נשתקע שם בעליה מותר לשנות אפילו לדבר הרשות ואע"ג דהתוס' כתבו בערכין (דף ו' ע"א) אילימא לדבר הרשות מאי אריא עובד כוכבים אפילו ישראל נמי ה"מ למימר מאי אריא נשתקע אפי' לא נשתקע נמי עכ"ל ובע"כ ט"ס הוא למעיין שם בכמה הוכחות וצ"ל מאי אריא לא נשתקע אפי' נשתקע נמי ומשמע להו הכא מדקתני התם בברייתא סתמא אסור לשנות משמע אפי' נשתקע והיינו לדבר הרשות כדמוקי לה התם בש"ס אם כן משמע מדברי התוס' דאפי' נשתקע אסור לדבר הרשות אין מדבריהם ראיה דאינהו סבירא להו דאפילו בישראל אסור לדבר הרשות אפילו בנשתקע דהא הך ברייתא דמשמע להו דבכל גווני אפילו בישראל מיירי והפוסקים וט"ו לא ס"ל הכי אלא ס"ל דבנשתקע אפי' לדבר הרשות שרי א"כ גם בעובד כוכבים שרי דאין לחלק בזה בין עובד כוכבים לישראל לומר דעובד כוכבים מיפעי פעי כיון דנשתקע שם בעליו מעליו ובהכי מתיישב קושית התוס' שם שכתבו דה"נ ה"מ למימר מאי אריא נשתקע כו' דלא המ"ל הכי משום דבנשתקע שרי אפילו לדבר הרשות בין בעובד כוכבים בין בישראל וכן עיקר:

סעיף יד

אבל מי כו'. צריך עיון דנראה דהרב משווה דברי תשו' הרשב"א להגמ"ר פ"ק דב"ב בשם א"ז קצר ומחלק בין מת שנקראו היורשים מוחזקים ולא שייך ספק איסורא לחומרא גבי יורשים אבל לא משמע כן מתשובת הרשב"א ס"ס תרנ"ו שכתב שם וז"ל ואם נסתפק אם היה דעתו לחזור או לא מסתבר שהולכין בו להקל אצל היורש לפי שהממון בחזקת בעליו והיורשים כבעלים דממילא הם יורשים וזה לא הקדיש אלא בתנאי והעניים שאמרו שנתקיים התנאי עליהם להביא ראייה וודאי זה כאותו ששנינו בבריי' דפרק מי שמת הוא מוציא מידן בלא ראיה והן אין מוציאין מידו אלא בראיה ואף על פי שזה ספק הקדש אין אומרים בו ספיקא דאיסורא ולחומרא חדא דהקדש עניים ממון בעלמא הוא ואמרינן להו אייתי ראיה ושקולו וכאותו כאמרו בפ' אותו ואת בנו (חולין דף עט) גבי מתנות של כלאים כו' ומעתה בין בהקדש עניים בין בהקדש בית הכנסת אינו הקדש כל שהוא ספק בתחלתו אם חל אם לאו ויש חזקת ממון כנגדו אמרינן אוקי ממונא בחזקת מאריה דאמרינן בפרק מי שמת בענין ש"מ שעמד שחוזר במתנתו אבעיא להו הקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו מהו חלק נכסיו לעניים מהו תיקו ותיקו דהתם לקולא

וכ"כ הרמב"ם ז"ל ואפילו לדברי מי שפוסק שם לחומרא מסתבר דהכא לקולא דהתם הוא שההקדש הקדש בודאי אלא שאנו מסופקים לכשיעמוד אם חוזר בו אם לאו אבל כאן דמסופק אם חל ההקדש כלל מספק אין מוציאין מיד בעליו עכ"ל ואם איתא מאי ראיה מייתי ממתנות כהונה וכן מעמד חוזר דהתם לאו יורשים הוא אלא אין חילוק ולעולם ה"ל ספק ממון לקולא וגם מדברי מהרא"י בפסקיו ס"ס ע"ג משמע להדיא שאין חילוק אלא בכל ענין ה"ל ספק ממונא לקולא שכתב שם גבי הקדש באסמכתא וז"ל אבל אין לחייב מטעם דניזל לחומרא בפלוגתא דרבוותא במידי דצדקה דבפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ח ע"ב) בעי ש"ס הקדיש נכסיו הפקיר נכסיו חלק נכסיו לעניים מהו ופסק בא"ז התם (כדאיתא בהג"א שם) דאוקי ממונא בחזקת מריה ולא זכו עניים והקדש כיון דסלקא בתיקו ואשר"י דפסק התם דזכו עניים היינו מטעם אחר וכדמוכח התם עכ"ל וגם בתשו' הריב"ש סי' ק"ע מבואר להדיא שאין לחלק בהכי ע"ש. וגם דברי הגמ"ר צריך עיון שהביא מברייתא דת"כ וירושלמי גבי לקט ושכחה ופאה דספק לחומרא לצדקה והך ברייתא הא מייתי לה בש"ס דידן פ' הזרוע והלחיים (חולין דף קל"ד ע"א) ומפרש רבא התם טעמא משום דקמה בחזקת חיוב קיימא משמע הא לא"ה ה"ל ספק ממונא לקולא וכן מדפריך התם אביי והרי עיסה הנעשה עד שלא נתגייר פטור מן החלה משנתגייר חייב ספק חייב א"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא אלמא ספק עניים ספק ממונא הוא ולא ספק איסור דאל"כ לא ה"ל לרבא לשנויי מעיקרו טעמא דקמה בחזקת חיוב קיימא תיפוק ליה דהוי ספק איסורא ולחומרא שוב מצאתי בר"ן רפ"ק דנדרים (דף ז' ע"א) גבי הא דבעי ש"ס יש יד לצדקה או לא כגון דאמר הדין זוזא לצדקה והדין וז"ל ובפאה וצדקה כתב הרשב"א ז"ל דאזלינן לחומרא כיון דסלקא בתיקו וכ"פ הרמב"ן ז"ל בהלכותיו דקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא כו' ותמהני שהרי סוגיא מפורשת היא בס"פ הזרוע ולחיים שספק ממון עניים הרי הוא ספק ממון דאזלינן ביה לקולא לנתבע כו' ועוד דאמרי' בפ"ק דיומא (ריש דף ט') כו' עד אלא ודאי ספיקא דממון עניים לא מיקרי ספק דאיסורא כלל אלא ספק דממונא ולקולא ולפיכך איני מתחוור מדבריהם ז"ל עכ"ל וצ"ע שהרי דעת הרשב"א בתשובה הנ"ל ג"כ דה"ל ספיקא דממונא ולקולא גם צ"ע מ"ש מהרא"י ואשר"י דפסק התם דזכו עניים היינו מטעם אחר דמשמע דמודה הרא"ש דספקא דעניים ה"ל ספקא דממונא ולקולא והא ליתא כמ"ש הרא"ש בריש פ"ק דנדרים אהך בעיא דאומר והדין ולא איפשטא ותיקו דאורייתא לחומרא עכ"ל והא דהוצרך הרא"ש פ' מי שמת לטעם אחר נ"ל משום הפקר דפשיט' דלכ"ע הוי ספק ממונא לקולא כמ"ש הר"ן שם וגבי הפקר אין ספק דהו"ל ספקא לקולא ע"כ שוב מצאתי בתשו' רבי בצלאל סימן

ט"ו מביא תשו' הר"ן סי' א' ותשובת ריב"ש סי' ק"ס דפסקו דהוי ספק ממונא ולקולא ומשמע התם בפשיטות דהכי קיימא לן וכן פסק המחבר בפשיטות והרב בח"מ סי' ר"ן סעיף ג' גבי הך בעיא דפ' מי שמת בהקדיש נכסיו כו' דאם עמד חוזר (ואפי' תפסו העניים מוציאין מידם והיינו על פי דברי הריב"ש דבתיקו שבש"ס לא מהני תפיסה ועיין בים של שלמה פ"ק דב"ק סי' ה') שוב מצאתי בתשובת מהרי"ו ס"ס קע"ג שכתב וז"ל ואם יש נפשך לומר ולהשיב דכיון שאמרה האשה לתת לצדקה א"כ הוי כמו איסור וספק איסורא לחומרא כדאמר בפ' מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו מהו וסלקא בתיקו וכתב הרא"ש דמספק לא מבטלין ההקדש התם דהקדיש כל נכסיו בסתם איכא לספוקי דדעתו היה בין יחיה בין ימות ומחיים התחיל ההקדש ולא לאחר מיתה אבל הכא בנ"ד דפירשה האשה לאחר מותה בהדיא איכא למימר שלא התחיל הצדקה מעולם דהנכסים בחזקת יורשים ודמי להא דאמר רב כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים והקדישו אינו קדוש והכי נמי כשמתה הרי הן ברשות היורשים עד כאן והדברים צ"ע:

סעיף טו

אלו המעות שהטמין אביך כו'. פירוש שאינו יודע היכן המעות שהטמין אביו ומראה לו בעל החלומות המעות ואומר לו אלו המעות שהטמין אביך וכן הוא בסנהדרין (דף ל' ע"א) שבא בעל החלום ואמר ליה כך וכך הן במקום פלוני הן של מעשר שני הן זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין והשתא הוי שפיר רבותא:

סימן רס

סעיף א

משאר מצות עשה. לפי שיש בה צד כרת כשיגדיל ולא ימול כדבסימן שאחר זה:

סימן רסא

סעיף א

ואין מלין כו'. ואם עבר ומלו שלא מדעתו היכא שהאב הוי מוהל חייב ליתן לו י' זהובים כמו שנתבאר בח"מ סוף סי' שפ"ב:

סימן רסב

סעיף א

ואפילו מילה שלא בזמנה. כגון חולה ושאר דברים שיתבארו לקמן:

סעיף ב

עבר ומל כו' ומלו תוך ח' כו'. היינו ע"פ מ"ש בד"מ דהגהמי"י והרא"ש לא פליגי דאפשר דעדיף תוך ח' מאלו נימול בלילה עכ"ל אבל לדעתי א"א לומר כן כדמוכח להדיא במנחו' ס"פ רבי ישמעאל (מנחות דף ע"ב ע"א) גבי הא דקאמר התם ר"א בר' שמעון בשטת ר"ע רבו אמרה כו' עד ואי ס"ד נקצר שלא כמנותו כשר אמאי דחי שבת כו' ע"ש בש"ס ורש"י גם מ"ש מהרש"ל והב"ח והפרישה דנימול בלילה בדיעבד כשר וגם מ"ש הרא"ש פ' ר"א דמילה בשם ר"ש דנימול תוך ח' כשר וא"צ להטיף דם ברית קשיא עלייהו הך ש"ס דהתם דמוכח דלא יצא דאם איתא דכשר אמאי דחי מילה שבת לימה ליה מע"ש ע"ש (ויש ליישב בדוחק) והראיה שהביא שם הר"ש מדקאמר פרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קל"ז ע"א) דהיכא דקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לדחות אלמא דא"צ להטיף ממנו דם ברית כיון דלא נתנה שבת לדחות לאו ראיה היא לפע"ד די"ל דנהי דלא יצא מ"מ לא ניתנה שבת לדחות אלא על מצות מילה ממש ולא על הטפת דם ברית אבל באמת נימול בלילה לא יצא אפי' דיעבד כדאיתא בש"ס התם דמדדחי שבת אלמא אפילו דיעבד פסול (גם מ"ש הב"י וד"מ דמדברי תשובת הרשב"א דלקמן סי' רס"ד משמע כהרא"ש ליתא דלא משמע שם מידי ע"ש וע"ל סי' רס"ד ס"ק ו') וגם מ"ש הרמב"ם פרק ז' מהל' תמידין ומוספין דין ו' גבי עומר מצותו להקצר בליל ששה עשר בין בחול בין בשבת וכל הלילה כשר לקצירת עומר ואם קצרוהו ביום כשר עכ"ל הוא תמוה כדאיתא להדיא בש"ס דמנחות שם דדחי שבת נקצר ביום שלא כמצותו פסול ורבי דאית ליה התם נקצר ביום כשר סבירא ליה דלא דחי שבת ומבואר כך להדיא בכולה סוגיא וצ"ע ולענין דינא נראה מתוך מ"ש דבין נימול בלילה ובין נימול ביום תוך ח' לא יצא וצריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית וכ"פ הב"ח אלא שכתב כן מפני שיש לתפוס לחומרא ולפי מ"ש כן הוא עיקר ע"פ הדין:

סעיף ג

ממתינים לו עד שיבריא. דמשום צער וחולי כל שהוא משהין אותו למול עד שיבריא כדי שלא יבא לידי סכנה וכ"כ הגאון דכל תינוק שהוא מצטער בין מחמת חולי בין מחמת ד"א אין מוהלין אותו עד שיבריא עכ"ל נ"י והביאו ב"י וד"מ:

סעיף ד

כאב גדול כו'. נראה דהיינו באופן שנתבאר בא"ח סימן שכ"ח ס"ט וכן משמע בנ"י ע"ש ובראיה שהביא ודוק:

סעיף ה
אנדרוגינוס כו'. ע"ל סימן רס"ו סעיף י':

סעיף ו
שתי ערלות. זה על זה וי"א ב' גידין. רש"י:

סעיף ז
בין השמשות כו'. ע"ל סי' רס"ו ס"ט:

סעיף ח
האם נאמנת כו'. דאי היה חוץ לפרוזדור היתה מקשה לילד מיד. שם:

סעיף ט
כוכבים קטנים מאד כו'. דוקא משום שהם קטנים מאד אין לסמוך עליהם למול בשבת אבל בכוכבים בינונים בסעיף שאח"ז יש לסמוך עליהם למול אפי' בשבת:

סימן רסג

סעיף א
שאין מלין ולד כו'. כדלעיל סימן רס"ב ס"ק ד':

סעיף ב
שמלה את בנה כו'. כלומר שנתנה למול את בנה:

סעיף ג
שהכשילה כחו. כלומר שנראה שהמילה הכשילה כחו ודלא כפרישה שפירש שהאשה הכחישה כחו:

סעיף ד
צריך להטיף וכו'. ואין מברכין על המילה אא"כ נראית לו ערלה כבושה. טור. וכתב הב"ח דהא אם היה ודאי ערלה כבושה היה דוחה שבת א"כ עכשיו דאינו ודאי אלא נראית לו וקרוב לודאי שהיא ערלה כבושה אע"ג דאינה דוחה שבת מ"מ צריך לברך על הטפת דם ברית ע"כ וע"ל סי' רס"ב ס"ק ז':

סעיף ה
ולא בפרזלא כו'. אבדיקה קאי שיש שנולד מהול בודקין אותו אם לא נמצא ערלה כבושה או שאר שום יתר ועז"א דהאי בדיקה תהיה בנחת בידים במראית עינים ולא בפרזלא גם ע"ז מסיים אח"כ ורואין היאך מלין כו'. פרישה:

סעיף ו
קודם שיגיע כו'. כלומר קודם שנימול וה"ה הגיע לבן ח' אלא שלא נימול בחיים מחמת איזה סיבה:

סעיף ז
ואין עושין כו'. כבר כתבו המחבר בא"ח סי' תקכ"ו ס"י:

סעיף ח
ואסור למול לעובד כוכבים כו'. לכאורה משמע מדברי הרב דמשום איסור מילה בעובד כוכבים נגעו בה וכן משמע בב"י ס"ס רס"ו וכ"כ בעט"ז להדיא הטעם דכיון דאין כוונתו לגייר למה נסיר חרפתו ממנו ולהחתימו בחותם ברית קודש עכ"ל אבל א"א לומר כן דבש"ס פ"ב דע"א בסוגיא דמורידין ומעלין (דף כ"ו ע"ב) גרסינן ת"ר ישראל מל העובד כוכבים לשום גר לאפוקי לשום מורנא דלא ופירש"י תולעת שיש לו בערלתו דלא דאסור לרפאותו בחנם דהא אמרן לא מעלין ולא מורידין וכ"כ התוס' שם דטעמא הוא דאסור לרפאותן בחנם אבל בשכר שרי וכ"כ הרמב"ם סוף הל' מילה וז"ל עובד כוכבים שצריך לחתוך ערלתו מפני מכה או שחין שנולד בו אסור לישראל לחתוך אותו שהעובד כוכבים אין מעלין אותו מידי מיתה ולא מורידין אותו אליה אע"פ שנעשה מצוה ברפואה זו שהרי לא נתכוין למצוה עכ"ל הרי דלא אסור אלא משום רפואה הא לאו הכי ליכא איסורא משום מילה ושרי אפי' שלא לשם גירות כגון בשכר וכה"ג. וכ"כ המחבר והרב) והעט"ז גופיה לקמן סימן רס"ח ס"ט וכן משמע בר' ירוחם גופיה מדלא כתב דין זה בנתיב א' גבי דיני מילה רק בנתיב י"ז כתבו גבי דיני דהעובד כוכבים לא מעלין ולא מורידין ושאסור לרפאותן וא"כ צ"ל מ"ש הרב כאן בסתם שאסור למול עובד כוכבים שלא לשם גירות היינו משום שסמך עצמו אלקמן סי' רס"ח אבל דברי העט"ז א"א ליישב כן שהרי בפירוש כתב הטעם משום שלא להחתימו בחותם ברית קדש וזה אינו כמו שכתבתי:

סימן רסד

סעיף א
שמתו אחיו כו'. אבל מתכוין להפר ברית לא:

סעיף ב
וכן נוהגין כו'. לא ידענא מאי קאמר דהא גם להמחבר ישראל גדול קודם לכולם מש"ה נוהגין להדר אחר איש ואם דעתו לומר דאפי' היכא דליכא ישראל גדול אין נותנין לאשה למול ונוהגין להדר אחר גדול משום דאשה אינה כשרה למול וכמ"ש הב"ח שזהו דעת

הסמ"ק והגמ"ר דאפילו דיעבד במקום שאין איש אין אשה מלה אם כן לא שייך בזה לומר וכן נוהגים דבר שאינו מצוי אין בו מנהג וכמ"ש לעיל סי' ק"צ ס"ק ג' ועוד אפילו נהגו כך היינו משום שאין הנשים יודעות למול וצריך עיון:

סעיף ג

וי"א כו'. ובבית יוסף כתב שגם הסברא הראשונה מודה בזה ע"ש:

סעיף ד

דינו כעובד כוכבים. כלומר לענין מילה דינו כעובד כוכבים אבל לשאר דברים מומר לערלות לא הוי כעובד כוכבים דמומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה כדלעיל סימן צ' וקי"ט:

סעיף ה

אין חילוק כו'. כלומר ואפי' עובד כוכבים יכול למולו תוך ח':

סעיף ו

מיהו אם נשארו ציצין כו'. פי' דאם נשארו ציצין כו' צריך שיגמור כהלכתו דהיינו ליטול הציצין או לפרוע אבל היכא דלא נשאר כלום צריך להטיף דם ברית דמילה דתוך ח' אף שהיה על ידי ישראל לא חשיב מילה כלל אבל אין רוצה לומר דאם לא נשארו ציצין כו' דאין צריך אפילו להטיף דהא תוך ח' לא מיקרי מילה וגם לעיל סי' רס"ב ס"ק ב' העליתי דצריך להטיף אם נמול תוך ח' ותדע דהרי גם בנמול על ידי עובד כוכבים קיימין הכא ובעל ידי עובד כוכבים אף להרב צריך להטיף אלא ודאי לא בא לומר שאין צריך להטיף ודו"ק:

סעיף ז

ואין מועיל בזה קנין. דקנין דברים בעלמא הוא תשובת הרא"ש ואפשר דהרא"ש לא קאמר אלא דהב"ד לא יוכלו לכופו אבל מ"מ מודה להר"מ דאית ביה משום שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ומותר לקרותו רשע ואף על גב דכתב שם וז"ל ואף ע"ג דכתב מהר"מ בתשובה שיש לילך אחר המנהג לא נראה לי כו' היינו דלא הוי קנין משום מנהג כמו שמשמע במרדכי דלעיל בשם מהר"מ דס"ל דמכח מנהג הוי קנין ולא יוכל לחזור בו דומיא דסטימתא דקניא אבל מודה להר"מ שאסור לחזור בו לכתחלה וכן משמע לשונו בתשובה עכ"ל ד"מ:

סעיף ח

דהרי אינה שייכה במצות למול את בנה. כדלעיל סי' רס"א:

סעיף ט

אפילו במקום אחד כו'. כן הוא בכל ספרי הט"ו וכ"כ המחבר לקמן סי' רס"ו ס"ב ואינו מכוון יפה ונראה לי דהכי פירושו אפי' במקום אחד וכ"ש אם רוב גובהה חופה בכמה מקומות ויותר נראה דהאי אפילו מהופך הוא וכך צ"ל אם נשאר מהעור עור החופה אפילו את רוב גובהה במקום אחד ור"ל כ"ש רוב היקפה וכ"כ רש"י ל"ת מתני' רוב היקפה אלא אפי' רוב גובהה במקום אחד עכ"ל וכן הוא הלשון ברמזים ואפילו בשר החופה את רוב גובה העטרה מעכב המילה עד כאן וכ"כ המחבר בא"ח ר"ס של"א ואלו הן המעכבין בשר החופה אפילו רוב גובהה של עטרה במקום אחד עד כאן וכתב בית יוסף בשם חכם אחד ספרדי דעטרה דלגבי מילה הוא הבשר אשר בראש הגיד כולו ועיקר מצותו לגלות כל העטרה עם החוט הסובב שהיא עיקרה ואית בה תרי גווני עיכוב חד בשר החופה רוב היקפה אע"ג דליכא רוב גובהה ורוב גובהה נמי אע"ג דליכא רוב היקפה ונראה שבין שהציצין חופין רוב גובה ראש הגיד במקום אחד או שהבשר או ציצין ממנו חופה רוב היקפו של חוט שהוא עיקר העטרה אע"פ שלא יכסה רוב גובה ראש הגיד הרי הוא ערל כמות שהיה וצריך למולו שנית עד כאן ומביאו ד"מ וכ"כ הב"ח:

סעיף י

אם הוא בחול. ואם הוא בשבת ע"ל סי' רס"ו ס"ב:

סעיף יא

צריך לתקן ריבוי הבשר כו'. משמע לכאורה דהיינו דמתקנו וחותך משום רבוי הבשר אבל מדברי הרמב"ם פרק ב' מהלכות מילה נראה שאין צריך לחתוך כלום כיון שנראה נמול בעת הקישוי אלא שיש לתקנו דהיינו לטרוח עם הקטן ולדחוק העור לאחוריו ולקשור אותו שם סביב הגיד שלמעלה מן העטרה אם אפשר שתעמוד ולא תחזור למטה ואם אי אפשר בדרך זה אין צריך לחתוך כלום וכ"כ בת"ה סימן רס"ד וכ"פ הב"ח:

סעיף יב

הואיל ונימול פעם אחת כהוגן. כלומר ול"ד לדלעיל סעיף ה' דצריך שיהא רוב העטרה מגולה משום דהתם עדיין לא נימול כהלכתו אבל הכא שכבר מהול כהלכתו מן התורה אפילו לא היה נראה מהול כל עיקר אף כשמתקשה לא היה נקרא ערל רק מדרבנן הואיל ונראה מהול רק בראש העטרה ולמטה קצת נראה מהול קרינן ביה וכך כתב בת"ה סי' רס"ד וכתב הב"ח מיהו היכא שנולד מהול אבל לא לגמרי שהעור חופה העטרה רוב גובהה או רוב היקפה אפי' כבר הטיף ממנו דם ברית ביום ח' ללידתו כיון שאחר כך אף כשמתקשה אינו נראה אלא מהול קצתו שעדיין חופה רוב גובה עטרה או רוב היקפה

צריך למולו ולחתוך כל הבשר מכאן ומכאן עד שיהא נראה נימול לגמרי בעת קישוי ודא"צ לחתוך כלום אלא כשנמולו תחלה כהלכתן אבל זה שלא נימול כלל דינו כתינוק שנמול ויש ציצין החופין את רוב גובהה של העטרה דמעכבין את המילה דכך לי זה שנולד כך כמו אם נחתכה הערלה בשעת המילה והציצין חופין רוב גובהה דזה וזה לא נחתך עורו בשום פעם כהלכתו. וכב"י בשם חכם ספרדי נראה שהחמיר יותר שכ' שבדיקת הקישוי לא נאמר אלא לבני המסורבל והמדולדל שנימולו תחלה כהלכתן אבל לכל השאר צריך שתהא העטרה מגולה אף שלא בשעת הקשוי כו' הרי שהחמיר דבמי שלא נימול תחלה כהלכתה צריך לחתוך הבשר עד שתהא העטרה מגולה אפילו שלא בשעת הקשוי וכך הורתי הלכה למעשה ע"כ ולי דברי החכם זה צ"ע דגרסינן בירושלמי פרק ר"א דמילה אמתניתין דאלו הן ציצין המעכבין את המילה ר' אבינא בשם ר' ירמיה אמר בחופה רוב גובהה של עטרה כו' ר' טבי בשם ר' שמואל אומר בודקים אותו בשעה שמתקשה ע"כ אלמא דבלא נימול כהלכתו נמי אמר שמואל בודקים אותו בשעה שמתקשה וצ"ע:

סימן רסה

סעיף א

בין חתיכת הערלה כו'. משום דיש פוסקים לברך קודם המילה משום דכל מצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן ויש פוסקים לברך אחר המילה דשמא ימלך המוהל ולא ימול והוי ברכה לבטלה הלכך מברכים אחר המילה קודם הפריעה וחשיב שפיר עובר לעשייתן דמל ולא פרע כאילו לא מל ולשמא ימלך לא חיישי' כיון דכבר מל מיהו אם בירך קודם חתיכת הערלה או אחר הפריעה יצא בדיעבד וא"צ לחזור ולברך:

סעיף ב

להכניסו כו'. כתב בב"ה בשם הרשב"ץ כשהאנוסים מוהלין עצמן מברך אקב"ו להכנס בבריתו של אברהם אבינו עכ"ל ונראה דפשיטא שמברכים ג"כ על המילה:

סעיף ג

כשם שהכנסתו כו'. כן הוא הגירסא ג"כ בטור ורמב"ם ושאר פוסקים אבל בש"ס ואשר"י איתא כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ומע"ט וכן הוא באבודרהם וכן נוהגין ונראה דבהכי עדיף טפי לפי שלפעמים אין האב שם או שאין לו אב א"כ א"א לומר בלשון נוכח אלא בלשון נסתר כשם שנכנס כו' ולכך לא פלוג וגם נראה דאפי' מאן דגריס כשם שהכנסתו כו' מודה דכשם שנכנס נמי ש"ד כדאיתא בתניא דף קל"ג ע"א העומדים

שם אומרים כשם שהכנסתו כו' ואח"כ כתב בדף קל"ה ע"א והעומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית כו' כמ"ש למעלה בענין הברכות ע"כ:

סעיף ד

או אחד מהעם כו'. משמע אפי' אינו מוהל או אביו וכתב הב"ח ומנהגנו שהמוהל מברך לעולם ואינו ישר בעיני דלפעמים הוא ע"ה ולא די שאינו מבין אלא מדלג ומסרס תיבות ע"כ הירא דבר ה' לא יניח לברך ברכה זו אלא א' משאר העם המיוחד שבעם ע"כ. מיהו המנהג הזה מנהג קדמונים הוא שהרי גם הכל בו כתב בסימן ע"ג ועכשיו נהגו להיות המוהל מברך בפ"ה ואקי"מ כו' ואומר קיים את הילד כו':

סעיף ה

ואומר כו'. אשר קדש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שאריתנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית. כן הוא בש"ס וטור ושאר פוסקים ועיין פי' ברכה זו בב"י בשם הפוסקים ועיין בספר תניא ג"כ בפי' ברכת המילה ובמנהגים ונ"ל שע"כ בשכר זאת כו' הוא תפלה ובקשה על העתיד וצוה צ"ל נקוד בפת"ח הצד"י ובציר"י הוי"ו דלא כמו שנקוד בכל נוסחאות הלוחות שבב"ה צוה בחיר"ק הצד"י וקמץ הוי"ו וכן נוהגין כל מוהלים לאמרו שלפי זה הוא לשון עבר ואינו מתיישב ע"כ בשכר זאת כו' גם לא שייך ל' צוואה אלא ל' הבטחה אלא ודאי כמ"ש וכן מוכח באגודה בשם הרמב"ם שכתב שואל מאת ה' ואומר אתה צורנו צוה להציל ידידות שארינו משחת כו' וכן בהלכות גדולות דף כ"ד ע"א גריס ע"כ בשכר זאת אל חי יהא חלקנו להציל ידידות שארינו משחת כו' ואף ע"ג דאנן לא גרסינן הכי ולא אמרינן הכי מכל מקום נשמע מיניה דל' תפלה היא להבא ואין לתמוה מ"ש צוה להציל לשון נוכח להקב"ה ואח"כ אומר למען בריתו כו' לשון נסתר שכן הוא נוסח הברכות והתפלות בכמה מקומות:

סעיף ו

ונוהגים שכשמגיע כו'. לפי שאחר סיום ברכה הנ"ל אומר אלהינו ואלהי אבותינו קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו כו' עד סוף הפסוקים וכשמגיע לדמיך חיי כופלין ואומר לך בדמיך חיי ונותנין בכל פעם מהיין באצבעו ובב"י כתוב בשם אבודרהם וכל בו וריטב"א כשאין לתינוק אב או שאין לו אב ואם נוסחאות אחרות ע"ש אבל אנו נוהגין כשאין לו אב מדלגין לאביו ואומר קיים את הילד הזה לאמו כו' וכשאין לו ג"כ אם מדלגין גם אמו ואומר קיים את הילד הזה ויקרא שמו כו' וכ"כ בהגהת מנהגים ואם ח"ו

נפטר אביו או אמו של תינוק מדלגין מן הברכה איזה שהוא ואומר קיים את הילד הזה לאביו או לאמו ע"כ וכן הוא בספר תניא דף קל"א ע"א:

סעיף ז

וקטן שנולד כו'. ע"ל סי' רס"ג ס"ק ד':

סעיף ח

שנולד כשהוא מהול כו'. א"צ ברכה. כתב הטור בשם בעל העיטור ומ"מ ברכה של להכניסו בבריתו של א"א ואקי"מ מברכים והמחבר העתיק לשון הרמב"ם משמע מדבריו דאין צריך ברכה כלל וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' שכ"ט והר"ן פרק ר"א דמילה דה"ה שאין מברכין עליו להכניסו בבשא"א:

סעיף ט

אבל אין מבקשין עליו רחמים. כלומר אין אומרים קיים את הילד כו' מטעם דלא ניחא להו לישראל הקדושים לקיים הממזרים שביניהם ומטעם זה העומדים שם אל יאמרו אחר שנימול כשם שנכנס לברית כו' כן הוא במהרי"ל:)

סעיף י

אבל כשחוזרין כו'. כלומר גם בילד כשר אף ע"פ שאין מברכין על הספק מ"מ כשחוזרין על ציצין המעכבין כו' צריך לחזור ולברך כו' ולא יאמר קיים הילד אע"פ שהוא ילד כשר שכבר בקש עליו רחמים בתחלה וכן הוא בעט"ז וכן במהרי"ל ובהג"ה מנהגים בשם אגודה:

סעיף יא

ומפרסמין בשעת מילתו כו'. וכ' במהרי"ל שהיו מלין אותו בחצר בית הכנסת אצל פתח בהכ"נ משא"כ בכשרים שמלין בפנים אצל הפתח:

סעיף יב

מטעמ' דאין מברכין על הבשמים כו'. כלומר מטעם שאין מברכין על הבשמים בט' באב שחל להיות במוצאי שבת וכמו דנתבאר בא"ח בסי' תקנ"ו והיינו דריח תענוג הוא וה"ה הכא דאסור להריח במקום שנוהגין ליטול הדם ולהריח בשעת מילה כדלעיל סעיף א' זהו דעת המחבר אבל אינו מוכרח דנראה דהתם היינו טעמא משום שהנשמה יתרה הלכה במ"ש ונתקן ברכת הבשמים לתענוג להשיב נפשו אבל שיהא אסור בכל ט"ב להריח בבשמים זה לא שמענו:

סעיף יג

וכ"פ המחבר בא"ח סי' תקנ"ט. סעי' ז':

סעיף יד

אלא הסנדק שותה כו'. ובכל המקומות שהייתי אין נוהגין כן אלא נותנים לשתות לנערים קטנים:

סעיף טו

או שלא היה דעתו על השני כו'. צ"ע דלעיל סי' י"ט ס"ז כ' הרב די"א דאפילו לא היה דעתו על השני א"צ לחזור ולברך כשהן ממין א' וכאן תינוקות הא מין א' הן בשלמא אבעל העיטור גופיה לק"מ דאע"ג דדברי הרב שם הם דברי בעל העיטור שהביא הטור שם וכאן כתב הטור בשם בע"ה כיון דלא אפשר למימהלינהו כחדא צריכה ברכה אכל חדא וחדא דל"ד לשחיטה דאפשר דשוחט הרבה בהמות ביחד בבת אחת אבל במילה א"א למימהלינהו כחדא והיינו שכתב בעל העיטור כיון דלא אפשר למימהלינהו כחדא כו' דל"ד לשחיטה מה"ט ודלא כהפרישה שכ' צ"ע הלא כתב בעל העיטור לעיל בדין שחיטה דאם הם ממין א' א"צ לחזור ולברך ואפשר דשאני שחיטה דדרך לשחוט כמה בהמות זה אחר זה משא"כ במילה עכ"ל ולא נהירא דהא משמע אפילו היה דעתו כאן על הרבה תינוקות מצריך בעל העיטור ב' ברכות מטעם דפרישית. שוב מצאתי בריב"ש סימן שפ"ד הביא לשון בעל העיטור וז"ל והיכא דאיכא ליה תרי ינוקא למימהל בבי כנשתא מסתברא לן כיון דלא אפשר למימהלינהו כחדא גופים מחולקים נינהו וצריכה ברכה אכל חדא וחדא ול"ד לשחיטה דהתם אפשר למישחט תרוייהו כחדא כדגרסינן השוחט והתיז ב' ראשים כאחד שחיטתו כשירה אבל הכא לא אפשר כו' עכ"ל הרי להדיא כמ"ש אבל על הרב קשיא כיון דפוסק כאן דא"צ לחזור ולברך כשהיה דעתו על השני מתחלה אלמא דסבירא ליה כהסכמת הפוסקים שחולקים על בעל העיטור ואע"ג דלא אפשר למימהלינהו כחדא סגי בחדא ברכה א"כ כשלא היה דעתו מתחלה נמי הא מין א' הוא וצ"ע. ולענין דינא העליתי בסי' י"ט ס"ק ט' דאפי' במין א' צריך לחזור ולברך א"כ ה"ה הכא מיהו היכא שאין מנהג כ' הב"ח שיש לנהוג ולברך אכל חדא וחדא ויהיו נזהרים שלא יביאו ב' תינוקות ביחד לב"ה אלא בזה אחר זה דלאחר שנימול הא' יביאו הב' עכ"ל וכן נכון לעשות משום דעל הרוב מפסיקין בינתיים בשיחה בטלה שאינה מצרכי מילה והוי הפסק לכ"ע וכ"כ מהרש"ל בפרק כסוי הדם ס' ט' שנמנעו בב' תינוקות שאינן של א' לפטרם בברכה א' כי כמה פעמים יביאו לידי שהיות גדולות והיסח הדעת:

סעיף טז

ואפי' אם שכח וכו'. מהרש"ל שם כ' דה"ה אף הראשון יכול לברך אשר קדש אלא דלא ליתי לאנצויי הוא והיה נראה להביא ראיה לדבריו ממ"ש בית יוסף ומדברי רבי'

ירוחם נראה שמברך אשר קדש אחר כל מילה וכו' אבל באמתלא נראה כלום בר' ירוחם שלא העתיק שם אלא תשובת ר' משולם לרבי שמחה דאם הם ב' מוהלים הא' יברך על המילה והב' לא יברך על המילה אלא אשר קדש כו' ויצאו שניהם לב' תינוקות עכ"ל והוא במרדכי ס"פ כל הבשר משמע דר"ל דהראשון לא יברך אשר קדש כלל אלא הב' וכן יש לנהוג:

סעיף יז

אם לא שמל בנו הבכור כו'. ואין נוהגין כן מעולם אלא אין מברכין שהחיינו כלל אפי' ישראל שמל בנו הבכור וכן בדין וגם הרב שהוציא זה ממהרי"ל וכ"כ בד"מ וז"ל ומהרי"ל כתב דאין לאב לברך שהחיינו אא"כ מל בעצמו בנו דעכ"פ יצטרך לפדות בנו אבל אם לא יצטרך לפדות בנו כגון שבנו פטור מפדיון לא יברך שהחיינו עכ"ל נ"ל דאגב חורפיה לא עיין שפיר ואדרבה נהפוך הוא וז"ל מהרי"ל פעם אחת מל האב את בנו הבכור והאם היתה כהנת ושאלו את הרב אם צריך לברך שהחיינו מאחר דהאם כהנת והפקיעה את בנה מפדיון נתבטל ברכת זמן דשל פדיון ולכך אם יברך עתה הזמן בשעת המילה ואמר שלא יברך הזמן עכ"ל אלמא דאפילו בכהנת אמר שלא יברך זמן ול"מ אם לא היתה כהנת דלא יברך זמן דהא יברך בשעת פדיון ושלא כדעת הרב דיברך בשעת המילה ולא בשעת פדיון וזהו מן התימה דברכת שהחיינו בשעת פדיון מוזכר בש"ס סוף פסחים ובפוסקים לקמן סי' ש"ה ואין חילוק בדבר לומר דכשהאב מל לא יברך וגם מדבעי התם בש"ס מי מברך כהן מברך דמטי הנאה לידיה א"ד אבי הבן מברך דעביד מצוה כו' משמע דאין חילוק אלא בכל ענין יש לברך בשעת פדיון וכן נוהגין (שוב מצאתי בהגהת דרישה שכתב על דברי הרב ואין נוהגין כן אלא מברך שהחיינו בשעת פדיון ע"כ) וכן עיקר:

סעיף יח

א"צ לכסות כו'. ואפילו למ"ד בא"ח סי' ע"ה דאסור לקרות ק"ש כנגד ערות קטן משום דבעינן והיה מחניך קדוש ואין בו כיון דלתקוני מילה קאתי קרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש ואינו אותה שעה משום ולא יראה בך ערות דבר כדכתב הרא"ש וגם בקטן כ"כ לא דיינינן ליה דין ערוה וא"צ לכסותו בשעת ברכה כמ"ש ה"ר יונה:

סעיף יט

אבל יש לנקות כו'. ואע"פ שאין מרחיקין מצואת קטן עד שיהא ראוי לאכול כזית דגן וכמ"ש בא"ח ר"ס פ"א מ"מ מוטב לנקותו קודם הברכה:

סעיף כ

ואם הוא שבת צריך שיהו מוכנים כו'. היינו ע"פ מה שכתב בב"י בפירוש דברי העיטור בשם רב יהודה גאון אבל באמת נראה מדברי העיטור דאפילו מוכנים אסור גזירה שמא יביא עפר בשבת מבחוץ שאינו מוכן וכ"כ הב"ח וכן משמע בספר תניא דף קל"ג ע"א בשם רב יהודה גאון שכתב שם ובשבת לא יעשה כן שמא יביא עפר מבחוץ ע"כ וכתב הב"ח ומיהו העולם נהגו היתר בעפר מוכן מע"ש:

סעיף כא

נוהגין לעשות כו'. ונוהגין להדליק נר בבית הכנסת בשעת המילה וכן הוא בתניא ובהגהת מנהגים ובמהרי"ל ונכלל בדברי הרב סוף סעיף ה':

סעיף כב

שלא ליתן ב' ילדים כו'. כלומר שאין כופלין לתת בניו לבעל ברית אחד פעמים או שלש רק לכל בן בורר בעל ברית אחר וכן הוא במהרי"ל:

סעיף כג

נהגו המוהלים כו' שנאמר רוממות אל בגרונם וגו'. ובתשו' מהר"ר משה מינץ סי' מ"ג כתב הא ליתא ולא נמצא דרשה זו בשום דוכתא רק הקטפים והדרשנים אומרים זה ואותו קרא נדרש ברבה בע"א ובפסיקתא נדרש לענין ד"ת כו' וכתב עוד שם דאין לדחות משום כך האבל להתפלל ביום המילה וכל המוחה באבל כאלו מוחה באדם לעשות מצוה וכאלו גוזל את המת אם לא במקום שיש מנהג קבוע ע"פ חכמים כו' ובהגהות מנהגים העתיק דבריו בקצרה אבל יש שם טעות בהעתק על כן נתפשט המנהג שהמוהל דוחה האבל ואינו נכון וכתב שם ועיקר הטעם לפי שעוסק במצוה לכך ראוי לו להתפלל:

סעיף כד

מתפללים סליחות כו'. כתוב במנהגים סי' קל"ז ואם יש מילה בין כסה לעשור אומר זכור ברית דמילה ואל תפר בהשכמה וצ"ל גם פזמון יה איום ואומר אבינו מלכנו ואין אומר והוא רחום ותחנון גם בצום גדליה במילה אבל אומר אא"א ולמנצח ע"כ ובמנהג עשרה בטבת סי' ל"ט כתב ואומר זכור ברית דמילה ופזמונו כדפרישית לעיל ע"כ וכתב בהגהות שם וכן בכל תענית צבור אבל למנצח אומר משום צערא דינוקא ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה ואם היו ב' בתי כנסיות בעיר באותו שאין מלין אומרים תחנון והכי נהוג וכן אין אומרים פיוטים של מילה באותו בית הכנסת שאין מלין בו. מכתבי מהר"א ע"כ וכ"כ בתשו' ר"מ מינץ סי' מ"ג דאומרים למנצח משום צערא דינוקא וכן הוא במהרי"ל וכן נוהגים ודלא כהאבודרהם שכ' גם אין אומרים יענך ה' ביום צרה

מפני שהוא יום שמחה לאבי הבן ולא יום צרה וכ"כ בכל בו וגם אין אומרים למנצח מפני שיום המילה יום שמחה הוא על קיום המצוה ע"כ ואין נוהגין כן במדינות אלו ונראה דמקומות מקומות יש וכ"כ ברוקח ס"ס ק"ח במגנצ"א אומרים יענך ביום המילה שיש בו ט' פסוקים כט' חדשי העיבור כדאיתא בשוחר טוב ובווירמייש"א אין אומרים יענך ע"כ:

בהגהות מנהגים שמלין קודם עלינו לשבח וכן המנהג. עוד נהגו שלא לחלוץ התפילין עד אחר המילה משום שהתפילין הם אות והמילה ג"כ אות:

סימן רסו

סעיף א

רוב גובהה של עטרה. ע"ל סי' רס"ד ס"ה ומ"ש שם:

סעיף ב

ומותר לטלטל כו' אבל אם שכח כו' מותר. דבכה"ג אפילו שלא לצורך מילה מותר כמו שנתבאר בא"ח ר"ס שע"ב:

סעיף ג

אין שוחקים כו' ולא כו'. טור. פי' לפי שכל מכשירי מילה אלו היה אפשר לעשותן מע"ש:

סעיף ד

לועס בשיניו. דכמה דאפשר לשנויי משנינן:

סעיף ה

ואין עושין לה חלוק כו'. כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישין ראש הגיד עם ראש העטרה וקושרין שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד:

סעיף ו

ואח"כ נתפזרו הסמנים כו'. וכתב הר"ן דאם נתפזרו אותן הסמנים שהכינו לצורך אחר המילה קודם המילה דעת הרמב"ן שאין למצוה אלא שעתה ומלין אותו ואין דוחין את המילה מפני שנצטרך אח"כ לדחות את השבת דבתר הכי פיקוח נפש הוא דדחי לה ולא מכשירי מילה ודעת הרז"ה והרשב"א דתדחה המילה עכ"ל. וכתב בית יוסף שכן נראה דעת הרי"ף והרמב"ם ואינו מוכרח מיהו בעט"ז כתב דתדחה המילה וכ"פ הב"ח:

סעיף ז
ואפילו אם הוא אביו. ולא אמרינן דלגבי אביו הוי פסיק רישי' דניחא ליה שהרי מתקן את בנו:

סעיף ח
ואפילו י"ט שני של גליות. ולפעד"נ עיקר כהרמב"ם דדוחה י"ט שני של גליות דכן הוא ג"כ דעת הסמ"ג עשין כ"ח ד' קט"ו והכל בו סימן ע"ג וכן נראה דעת הברטנורה שפירש שני י"ט של ר"ה דקדושה אחת הן וכתב רמב"ם וסייעתו שם דה"ה כל שאר הדברים שאינם דוחין שבת דוחין את י"ט שני דגליות:

סעיף ט
ואפי' לא הוציא אלא ראשו כו'. וכתוב בסמ"ק סי' קנ"ז וצריך לדקדק באשה מקשה בערב שבת אם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור בערב שבת אז אין מלין אותו בשבת כי אם בערב שבת וצריך לשאול לנשים ואם אינן יודעות יש לילך אחר המנהג ע"כ וכ"כ הכל בו סימן ע"ג:

סעיף י
משתשקע החמה. בע"ש ונימול לעשרה היינו ביום א':

סעיף יא
דר' יוסי. דהיינו כהרף עין סמוך ללילה ממש וכבר נתבאר בסי' רס"ב סעיף ו' דמשנראו ג' כוכבים לילה הוא. ובתשובת מהר"מ אלשקר סי' צ"ו שאלה תינוק שנולד ע"ש אחר שקיעת החמה קודם שנראו ג' כוכבים בינונים אם נימול יום ראשון כדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל דלדידהו בין השמשות הוי תיכף אחר שקיעת החמה מעל הארץ או אם נימול בע"ש כדעת ר"ת ז"ל שכתב דשתי שקיעות נינהו ושאין בין השמשות מתחיל אלא מסוף השקיעה אחר שנכנס החמה בעובי של רקיע אבל קודם לכן יום גמור הוא וכן דעת הרמב"ן בספר תורת האדם והסמ"ג והר"ן כו' ע"ש שהאריך להביא שיטת הגאונים והפוסקים ובביאור דבריהם ומסיק שם כללא דמילתא דהאי ינוקא אין מלין אותו עד יום א' וע"ש:

סעיף יב
כדרבה. דאמר בפ' במה מדליקין (שבת דף ל"ד ע"א) דכל שפני מזרח מאדימין נמי בה"ש הוא והוא מהלך ג' חלקי מילין קודם הלילה (ודלא כרב יוסף דאמר התם דיום הוא) והלכך נימול לט' ולא בשבת:

סעיף יג
אע"פ שנימולין לח'. וכדלעיל סי' רס"ב ס"ד:

סעיף יד
מלין אותו. דבן קיימא הוא:

סעיף טו
אלא דאין מחללין עליו שבת בשאר דברים. ז"ל ד"מ ולי נראה דודאי דעת הרי"ף כדעת הרא"ש וכדעת הטור ומלין אותו מכל מקום והא דכתב דאין מחללין עליו היינו דאין פיקוח נפש דוחה שבת מאחר דלא גמרו שערו וצפרניו אין מחללין עליו שבת אלא מוהלין אותו ממ"נ (אי בן ז' הרי הוא בן קיימא ואי בן ח' הוא הרי הוא כמחתך בשר בעלמא כדאיתא בטור) וזה אין שייך לשאר חילולים והא דמוקי לה בש"ס לענין מכשירים ואליבא דרבי אליעזר היינו משום דלענין מילה מיתני בש"ס וכל הפוסקים למדו ממנו שאר חילולים לענין פסק הלכה והא דלא כתבו דמוהלין אותו ממ"נ אפשר דסמכו על מ"ש אין מחללין עליו השבת דמשמע דוקא דאין מחללין אבל מהלינן ליה דממ"נ אין בו חילול שבת כמו שאמר הטור כן נראה לי וכ"כ הסמ"ג בהדיא דאין מחללין עליו השבת היינו דאין מפקחין עליו הגל אע"ג דמהלינן ליה עכ"ל ועד"ר וב"ח:

סעיף טז
מישראלית כו'. ולי נראה דאפילו נשוי מומרת נמי מלין בשבת בן הנולד מהם שהרי הם חייבים בכל המצות וישראלית דנקט העיטור אפשר דלא לאפוקי מומרת אלא לאפוקי עובדי כוכבים עכ"ל בדק הבית ומביאו ב"ח ולי לא משמע הכי וגם מדסיים הב"ה ואין אנו מחזיקים אותו שיצא לתרבות רעה כיון שאמו ישראלית ומביאו הטור משמע דהוי סלקא דעתך אמינא כיון דאביו מומר נחזיקהו שיצא לתרבות רעה ולא מחזקינן בהכי כיון שאמו ישראלית אבל כשאמו מומרת אסור וצריך עיון:

סעיף יז
מלין אותו כו'. כתוב בספר ב"ה בשם הרשב"ץ דממזר מלין אותו בשבת וכן הוא במהרי"ל: **כתוב** עוד בספר בדק הבית וז"ל כתוב בא"ח בשם הרמב"ם הקראים כל זמן שלא ידברו תועה על הרבנים ולא יתלוצצו בדברי רבותינו הקדושים חכמי המשנה והש"ס נכון לנו לכבדם ללכת לשאול בשלומם אפילו בבתיהם ולמול בניהם אפילו בשבת היכא דגזור להו גזירה דידן ועבוד להו מילה ופריעה דדלמא נפק מנייהו זרעא מעליא והדרי בתיובתא והכי אשכחן לרבינו האי זצ"ל דאמר הכי עכ"ל. ובתשובת רבינו בצלאל אשכנזי ס"ס ג' מביא דברי הרמב"ם ורבינו האי גאון וכתב נמצאת למד

כי בקראים הדרים אצלינו בזמן הזה לא נמצא בהן אחד מכל המדות שהזכיר הגאון ז"ל כי בכל יום הם מוסיפין גירעון ואינם מלים בניהם שהרי אינם פורעים וקיימא לן מל ולא פרע כאלו לא מל ואינם מלים במוהל שלנו ואין מכניסים בבתיהם תלמידי חכמים אדרבה בורחים מהם כבורח מן הנחש ואין מתפללים במנהג שלנו כלל אין אומרים י"ח הרי שהם משונים בכל דבריהם ולפיכך אסור למול בניהם בשבת כיון שאינם מודים בפריעה ואם כן איך יעשה להם פריעה וכי תימא ימול בלא פריעה נמצא מחלל שבת ואינו עושה מצוה ע"כ:

סעיף יח

ולא מצאתי כו'. בעט"ז האריך בזה וסיום דבריו אף כי לא מלאני לבי להתיר לכתחלה לשואלין הואיל והורה זקן הב"י והרב סיים שיש להחמיר לכתחלה מ"מ אין נ"ל למחות ביד הנוהגין היתר אפי' לכתחלה כו' ולחנם האריך שהרי גם הרב עצמו דחה כל דברי ב"י בד"מ ובתשובה סי' ע"ו ואדרבה האריך שם בראיות להתיר ע"ש אלא שחש לאותו קובץ שמצא שאולי היה ברור לו שאותו קובץ נתלה באיזה אילן גדול מיהו כבר פשט המנהג להתיר וכ"כ העט"ז והב"ח וגם הרב ב"י גופיה כתב בספר ב"ה על דברי עצמו וז"ל ובא"ח כתוב בשם בעה"ת שנים מוהלים בשבת אחד יכול לימול וא' יכול לעשות פריעה ואין שום חיוב בראשון על החבורה כיון שהשני גומר המצוה כדאמר רב פפא אנא עבדי פלגא דמצוה ואתון עבידו אידך פלגא ע"כ:

בספר ב"ה וז"ל כ' הרשב"ץ בתשובה על הא דתניא אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם השבת שפי' הרז"ה דטעמא משום שהוא דבר שא"א שלא יבא לידי חילול שבת ונראה כמתנה לחלל שבת דג' ימים קודם שבת מקרי שבת דמכאן יש ללמוד דאסור למול הגר ביום ה' כדי שלא יבא ג' למילה בשבת ויצטרך לחלל עליו השבת וכן תנוק שחלה ונתרפא ביום ה' בשבת ממתינן לו עד למחר עכ"ל ואין דבריו נראין דהא אמרינן בש"ס פ"ק דשבת (דף י"ט ע"א) אהא דאין מפליגין בספינה דהיינו דוקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי והוא מוסכם מכל הפוסקים כמו שנתבאר בא"ח סימן רמ"ח והכא נמי אין לך מצוה גדולה מזו ועוד דע"כ הרשב"ץ ס"ל דהא דמחללין שבת בשלישי למילה היינו יום ג' דוקא ולא קודם לכן ולכן מתיר לימול ביום ו' אבל לפי מ"ש הרב המגיד פ"ב מהל' שבת בשם קצת מפרשים ובשם הרמב"ן והרשב"א שכ"ש ביום השני מחללין וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה והברטנורא ורש"י פ' ר' עקיבא א"כ נצטרך לומר דמילה שלא בזמנה שחל בה' בשבת נדחה עד לאחר השבת וזה אי אפשר דא"כ הא דתנן פ' ר"א דמילה קטן נימול לח' כו' ולי"ב לא פחות ולא יותר נולד בין השמשות וחל

בשני י"ט של ראש השנה שלפני השבת נימול לי"ב הא משכחת לה אפי' ט"ו היכא דחל שני י"ט של ר"ה בג' וד' דה"ל י"ב בה' ואסור למולו בה' כיון דלא הוי בזמנו דידחה שבת וא"כ נדחה עד יום א' אלא ודאי דאפילו מילה שלא בזמנה שרי ביום ה' ואפילו הפוסקים דס"ל דיום ג' דוקא דוחה שבת אפשר דמודו בזה דמילה שלא בזמנה מותר ביום ה' וכדהוכחתי מדעת רוב הפוסקים וכן נראה עיקר:

סימן רסז

סעיף א

ואינם נימולין אלא ביום. אפילו אותן הנימולים ליום א' אינן נימולים אלא ביום כן משמע מהרמב"ם. ב"ח. וכתב עוד צריך עיון אי בעינן ג' במילת עבדים או בטבילת עבדים והאריך בדבר ומסיק דלכתחלה נכון שתהא הטבילה לעולם בג' בין בטבילת עבדות בין בטבילת שחרור כדברי הרמב"ם וכן מילה בג' כדברי הטור דגם במילה בעינן משפט:

סעיף ב

לקח אחד כו' נמול לא'. אע"פ שטבלה קודם שתלד. טור. וכתב הב"ח דה"ה אפי' טבלה קודם שנתעברה כגון בשפחה דישראל כיון דהטעם הוא דלאו דומיא דלכם הוא ואין לו חלק באם:

סעיף ג

כיצד לקח שפחה כו'. משמע אע"פ שלא טבלה נמול לח' כיון שילדה בביתו ודמי ליליד בית וכ"כ העט"ז:

סעיף ד

לקח שפחה לעובריה. שאין לו בגוף השפחה כלום רק בולדותיה:

סעיף ה

ואם טבלה אמו אחר כו'. כתוב בכסף משנה דלא קאי אירישא דלקח שפחה לעובריה ל"ש ילדה ואח"כ הטבילה או הטבילה ואח"כ ילדה נמול ליום א' דהא לא הוי טעמא אלא משום דקנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למאי דסליק מיניה דהיינו לקח שפחה על מנת שלא להטבילה ע"כ וכן משמע בב"י:

סעיף ו

שלא טבלה אמו כו'. משמע אבל טבלה קודם שילדה דוחה מילתן שנימול לח' את השבת בין ביליד בית בין במקנת כסף וכ"כ הטור אבל בר' ירוחם בסוף נתיב כ"ד כתוב

דאין מחללין שבת על מילת עבדים אפי' טבלה אמו ואח"כ ילדה דלא אמרו כל שנמול לח' נמול בשבת אלא בישראל ע"כ ומביאו ד"מ והגהת דרישה:

סעיף ז

אינם דוחין את השבת. אלא נמולין ביום א' שאחר השבת אע"פ שהוא יום ט' וכ"כ בפרישה:

סעיף ח

אומרים לו רצונך כו'. כלומר שאין אומרים לו מה ראית שבאת כדרך שאומרים לגר לקמן סי' רס"ח ס"ב אלא אומרים לו רצונך שתכנס לכלל עבדי ישראל כו' וכן מבואר ברמב"ם פי"ד מהל' איסורי ביאה:

סעיף ט

אסור לקיימו. כתבו התוס' דנראה לר"י דמדאורייתא אסור דלא כריב"ן שפירש דלא אסור אלא מדרבנן. ב"ח:

סעיף י

וכן במדינות אלו כו'. פי' אע"פ שאירע שלוקח עבד מותר לקיימו ערל אבל מה ששוכרים עבדים בלאו הכי מותר כיון שאינו קנוי לו וכן משמע ממ"ש רש"י ור' ירוחם גבי היכא דפסקה למלתיה כו' דהוי גביה כשכיר בעלמא כו' ע"ש ולפ"ז לא יתכן מ"ש הרב וכן המנהג פשוט דהא אינו מצוי שקונין עבדים במדינות אלו ודבר שאינו מצוי אין בו מנהג וצ"ל שנמשך אחר מ"ש המרדכי ורבינו ירוחם שכן נתפשט המנהג בימיהם:

סעיף יא

לא עשה ולא כלום. ויש פוסקים דהוי טבילה והבאתיו לעיל סי' קכ"ד ס"ק ו' ע"ש:

סעיף יב

ונהג במצות של עבד. כגון שקנאו רבו מישראל או שקנאו מעובד כוכבים והטבילו לשם עבדות והיה עבד בביתו. טור:

סעיף יג

על דעת בית דין. ע"ל סימן רס"ח סעיף ו':

סעיף יד

עבד שמלו רבו כו'. ואין צריך טבילה כיון שנימול ונטבל לשם עבדות פעם ראשונה והכניסו תחת כנפי שכינה. טור בשם גאון. וכ"ש נטבל לשם גרות שא"צ טבילה אחרת דה"ל ישראל מומר גמור:

סעיף טו
ויש אומרים כו'. ע"ל בסוף סימן רס"ח דגם במומר מחמירין לטבול מדרבנן:

סעיף טז
הלוקח עבד מן עובד כוכבים. אף ע"פ שקנאו בדרכים שהעבד נקנה בהן:

סעיף יז
אין הגוף קנוי לו. אלא למעשה ידיו בעלמא קנוי לו וע"ל סעיף י"ז:

סעיף יח
עד שיטבילנו לשום עבדות. ואין גופו קנוי לו ושוב לא יוכל לעשות עצמו בן חורין. ומ"ש וטבל לשם בן חורין הרי הוא בן חורין וא"צ גט שחרור וה"ה אם א"ל קודם טבילה זיל לא צריך גט שחרור כיון שאין לו קנין הגוף כ"כ הרב המגיד בשם הרמב"ן ורבותינו הצרפתים ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף יט
הרי הוא בן חורין. ואין חילוק בין טבל בפני רבו או שלא בפני רבו כן משמע בטור והוא על פי גירסת רש"י והרא"ש ולדבריהם בגר שקדמו עבדיו וטבלו לפניו יש חילוק דאם טבלו קודם שטבל רבם גר אפי' בסתם קנו עצמם בני חורין אבל אם טבל רבם גר תחלה ואח"כ טבלו הם אם פירשו שטובלים לשם חירות קנו עצמם בני חורין אבל אם טבלו סתם לא אבל הרי"ף והרמב"ם מחלקים אף בעבד של ישראל דלא קנו עצמן בני חורין אלא כשאמר בשעת טבילה הריני טובל בפניכם לשם גירות ואם טבל בפני רבו א"צ לפרש אלא כיון שטבל סתם נשתחרר וכ"כ הסמ"ג לאוין קי"ז וכן דעת הרשב"א בתשו' שהביא הב"י בסוף דף שי"א:

סעיף כ
אבל אם קנאו כו'. וכתב נ"י דאם לקח אותו עובד כוכבים במלחמה נמי גופיה קני ליה וכתב ב"י לקמן דף שי"ב ע"ג דהיינו דוקא במלחמה דדינא דמלכותא מיהו כתב בשם תשו' רשב"א דאפי' קנאו בדינא דמלכותא אין גופו קנוי לו והב"ח האריך בזה בסעיף י"ג ומסיק דהעיקר דאפי' נשבה בשעת שלוה ואצ"ל במלחמה מדינא דמלכות' נקנה לו גופו וע"ש:

סעיף כא
צריך לשלם. ואם השיא לו עצה פטור כדלעיל סעיף ט':

סעיף כב
ואח"כ מברך כו'. וכתב הפרישה בשם מהרש"ל דברכה זו טעונה כוס כדלעיל ר"ס רס"ה גבי מילה וכ"כ הב"ח וכ' עוד דכיון שהיא במקום להכניסו בבריתו של אברהם אבינו רבו של עבד יברך אותה אבל הפרישה כ' דמדכתב הטור סתם המברך אומר כו' ר"ל המברך על הכוס יהיה מי שיהיה וע"ש:

סעיף כג
ולהטיף מהם דם ברית. שאלמלא דם ברית חקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. בא"י כורת הברית כך היא נוסחת הברכה והב"ח כתב דמדלא כתב הרא"ש חתימת הברכה בא"י כורת הברית משמע דלא גריס ליה ולענין מעשה נראה בפלוגתא דרבוותא אין לחתום בא"י כורת הברית עכ"ל אבל הפרישה כ' דמשום דפשוט הוא לא הוצרך לכותבו ובזה נתיישב מה שתמה הב"ח על המחבר שלא כתב לקמן סי' רס"ח סעיף ה' חתימה זו משום דפשוט הוא:

סעיף כד
כיון שהוא גדול. אבל קטן שאינו ראוי לביאה אין צריך כדלעיל סי' רס"ה ס"ח:

סעיף כה
כגון שנשבה במלחמה. אבל נשבה בשעת שלום דלא קני ליה שבאי בדינא דמלכותא לא קני ליה רבו שני כלל ודינא הוא דנפיק מיניה בלא דמים. טור בשם הרמ"ה:

סעיף כו
ומצי האי עבד כו'. ובין דיהיב ליה בתחלת ממכרו או בתר הכי מצי מהדר ונפיק אבל כל כמה דלא יהיב ליה מקנתו או דמי שווייה מעשה ידיו לרביה ישראל ואפילו מעשה ידיו שוים טפי מדמי מקנתו או שויה:

סעיף כז
דמי מקנתו. ואינו יוצא בגרעון כסף כיון שאין ע"ע נוהג בזמן הזה ואין זמן לעבדות. ב"ח וכ"כ בפרישה:

סעיף כח
אנשים. ישראלים:

סעיף כט
אבל לא כעבד. ואין צריך ג"כ גט שחרור לפי שאין גופו קנוי לו כיון שהוא ישראל אבל אם הוא עובד כוכבים ונמכר בעד המס הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר כדלקמן סעיף י"ח:

סעיף ל
אין גופו כו'. ונ"מ דאם קדם וטבל עצמו לשם בן חורין נעשה בן חורין כדלעיל סעיף ט':

סעיף לא
אבל אינה קונה עבדים כו'. ומבואר בש"ס דכ"ש דע"ע אסור לה לקנות משום דצנוע בעיניה שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר וכתב הב"ח ואע"ג שאין ע"ע נוהג בזמן הזה יש ללמוד משם שאסור לה לשכור משרת יהודי לזמן מפני החשד ומשמע דאף אשה שיש לה בעל אסרו חכמים דסתם אשה קאמר כי היכי דאסרו בכל אשה ללמד תינוקות כדלעיל סי' רמ"ה סכ"א ה"ה הכא:

סעיף לב
אפילו קטנים כו'. מדלא חילק המחבר משמע דס"ל כהטור דאפילו פחות מבן ט' שאינו ראוי לביאה אסור משום שמא תשהנו אף לכשיגדיל ודלא כהרמב"ם וכן כתב הב"ח:

סעיף לג
לעבדו כו'. ואמרי' בכתובות פרק אע"פ דהיינו דוקא בעבד כנעני אבל לא בע"ע ואע"ג שאין ע"ע נוהג בזמן הזה מכל מקום נ"מ בגווני דקנוי ליה למעשה ידיו וכדלעיל סעיף י"ד דאינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך:

סעיף לד
ואיני זנך. אלא ילך וישאל על הפתחים או יתפרנס מן הצדקה שישראל מצווים להחיות עניים שביניהם:

סעיף לה
אבל עבדי נכסי מלוג. שהכניסה לו אשתו חייב במזונותיהן שע"מ כן הכניסה אותן שאם לא יזון אותם ימותו ויברחו והרי אינו חייב באחריותן עכ"ל הרמב"ם והראב"ד כתב שם ע"ז לא נתברר לי דבר זה שאם אמר הבעל איני נעבד ואיני זן יכול הוא לומר לו ע"כ והב"ח כתב תימה דודאי מודה הרמב"ם באומר איני נעבד ואיני זן בפירוש דאפשר שלא יברחו ויוציאו מעשה ידיהן למזונותיהן ולא אמר הרמב"ם אלא באומר עשה עמי ואיני זנך התם הוא דגורם שיברחו עכ"ל וכבר קדמו הכסף משנה ע"ש:

סעיף לו
נותן ה' דברים. נזק וצער ריפוי שבת ובושת וע' בח"מ סי' ת"ך נתבאר דיניהם ובח"מ סי' ע' נתבאר איזה מהן גובה בזמן הזה ע"ש:

סעיף לז

וכ"ש אם חבל כו'. וזה פשוט במשנה פרק החובל (בבא קמא דף פ"ז ע"א) וכתבו הרמב"ם פ"ד מהלכות חובל והט"ו בח"מ סימן תכ"ד סעיף ג' ולא ידעתי למה כתבו בד"מ ע"ש רבינו ירוחם לבד ומבואר במשנה ורמב"ם שם דאם חבל הע"ע שלו חייב בכולן חוץ מן השבת:

סעיף לח

ע"מ שתצא בו לחירות. וכשנותנו לרבו יצא בו לחירות טור ונתבאר לקמן סעיף כ"ו:

סעיף לט

שתצא בו לחירות. דאז אפילו לדידיה נמי לא מקני ליה דהא לא א"ל אלא ע"מ שתצא בו לחירות לאפוקי כשאומר ע"מ שאין לרבך רשות בו כיון דאקני ליה תחלה ואמר ליה על מנת שאין לרבך כו' משמע ישהה גביה ותו לא מהני ע"מ שאין לרבך רשות בו וכאילו לא דבר כלום דכיון דידע דיד עבד כיד רבו ודאי לשם מתנה איכוין ונראה דמה"ט הה"נ אם נתנו אחרים מעות לעבד ע"מ שלא יהא לאדון רשות בהן אלא שיהא הוא אוכל ולובש בהן נמי לא זכה האדון וכדלעיל סימן רכ"ב במי שנותן מעות לבתו ע"מ שלא יהא לבעלה רשות בהן ע"ש ולהרמב"ם שפסק שם דאם אמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בו ומה שתרצי תעשי בהן דמהני ה"נ אם אמר לעבד ע"מ שאין לרבך רשות בו ומה שתרצה תעשה בו דמהני דהא לעבד ג"כ לא נתנו מיד כ"א לאותו עת שהוא רוצה לעשות בו וכמבואר שם ובא"ע ע"ש פרישה:

סעיף מ

ומרבו לאחר. כתב הב"ח בקונטרס אחרון תימה הלא כיון דיד עבד כיד רבו לא יצא מיד רבו כשנתן מתנה לאחר על ידי עבדו ולא זכה המקבל וכך מפורש בח"מ בש"ע סימן רמ"ג סעיף י"ד והוא משנה שלימה ס"פ חלון דאינו מזכה בשתופי מבואות ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו ולא זכייה היא וצ"ל דט"ס הוא בהג"ה וכצ"ל אבל מקבל מתנה מאחר לרבו ומאחר לאחר וכך מפורש בסמ"ג ריש עשין פ"ז ע"ש הירושלמי וכ"כ בהגמ"י פ"ה מה"ע וגם לשם איכא ט"ס וצ"ל מאחר לאחר ומאחר לרבו ע"ש ע"כ:

סעיף מא

הוא שישתמש בו כו'. משמע דוקא שמוש בגופו וכמו שכתב בהג"ה ובח"מ סימן קצ"ו ס"ד כתב עשה לו מלאכה שאינו בשמוש גופו כגון שתפר לו בגד וכיוצא בזה קנאו רבו וי"א שלא קנאו ע"כ הרי שכתב מתחלה בסתם שקנאו ועיין בלבוש שם וצ"ע:

סעיף מב
הגביה הרב לעבד לא קנאו. ובח"מ סי' קצ"ו ס"ג כ' די"א שקנאו גם בזה:

סעיף מג
וא"צ דעת העבד כו'. ויצא לחירות אפילו הוא בע"כ של עבד טור ושאר פוסקים והר"ן כתב שדעת הרי"ף והרמב"ם דוקא שלא מדעתו אבל בע"כ לא ובשטר לכ"ע בע"כ לא כדלקמן סעיף מ"א:

סעיף מד
ויש אומרים דאף קונה. והתוס' והרשב"א כתבו בשם ר"ח והרמב"ם שאינו נקנה בחליפין אלא בתורת דמים וכן כתב הטור בשם הרמ"ה וז"ל דחליפין לא מהני אלא לאפקועי שעבודא אבל לא לאפקועי איסורא ודוקא דלית ביה ש"פ אבל אי אית ביה ש"פ מהני אף לאפקועי איסורא וה"מ בחליפין הניתנים בתורת דמים אבל בסתם חליפין מספקא לן אי כשוה כסף דמי ומהני לאפקועי איסורא דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה או לא כשוה כסף דמי מידי דהוה אקידושי אשה דמהני בה כסף ושוה כסף ולא מהני חליפין ע"מ להחזיר (כמו שנתבאר בא"ע סי' כ"ט) אע"ג דאית בה שוה כסף ה"ה נמי הכא ואי סבירא לן דלאו כשוה כסף דמי ולא מהני אלא לאפקועי שעבודא עבדינן לחומרא דאיסורא הוא ודינא הוא דכפינן ליה לאדון או ליורשיו אם מת הוא למיכתב גט שחרור מידי דהוה אמפקיר עבדו עכ"ל ועיין בח"מ סי' ר"ב ור"ג מדין קניית חליפין:

סעיף מה
אבל חתך לשונו אינו יוצא לחירות. דאינו יוצא לחירות אלא באברים שבגלוי:

סעיף מו
עד שיעשה האדון בכוונה. ודעת התוס' ס"פ כיצד הרגל ובפ"ק דקדושין (דף כ"ד ע"ב) דא"צ כוונה וכן נראה דעת הרא"ש וכן מסקנת הטור עב"י וב"ח:

סעיף מז
שני שותפים כו'. אפילו יש לכל אחד חלק בגוף העבד לעולם אינו יוצא כן כתב הב"ח ודלא כנראה מב"י (ודרישה) בשם התוס' ע"ש:

סעיף מח
עבדי צאן ברזל כו'. דבעינן עבדו המיוחד לו הלכך בנ"מ דאין לבעל אלא פירות ולאשה אין לה בפירות כלום ולאו עבדו המיוחד הוא אבל נכסי צאן ברזל יוצאים לאיש ולא לאשה דמיוחדים לאיש הן ולאו דאשה הן כלל וכתב הב"ח דמסוגיא דר"פ האשה שנפלו

נראה עוד דעבדי מלוג אף בנפלו לה קודם שנתארסה נמי אין יוצאין לאשה משנישאת אבל קודם שנישאת יוצאים לאשה ולא לאיש ע"ש:

סעיף מט

הפיל כו'. הב"ח כתב דאם היה לו שהות לכתוב גט שחרור בין שינו לעינו הוא דאין נותן לו דמי עינו ואם תפס אין מוציאין מידו כו' וע"ש שהאריך:

סעיף נ

אע"פ שהוא קנס. ודיני קנסות אין נוהגין בזמן הזה דבעינן דוקא ב"ד מומחים כמו שנתבאר בח"מ סי' א' מכל מקום דין העבד שיצא לחירות נוהג בזמן הזה משום דכבר נתבאר שם אי תפס לא מפקינן מיניה אף בזמן הזה ועבד הוא תופס עצמו שהרי גופו אצלו:

סעיף נא

שאם באו עדים בדבר כו'. מדלא חילק משמע אע"פ שהודה קודם שבאו עדים לא אמרי' מודה בקנס פטור דכיון דבעינן ב"ד מומחין אין הודאתו שבב"ד של עכשיו כלום והב"ח האריך בזה ומסיק דלא כייפינן ליה לרבו למכתב גט שחרור דדילמא ה"ל כמודה חוץ לב"ד וכהרמב"ן ומסקנת הרא"ש ומיהו לא כייפינן ליה לרביה למיכתב גט שחרור דדלמא ה"ל כמודה בפני ב"ד וכהראב"ד וה"ל מודה בקנס ופטור וכדפי' שזאת היא דעת הרמב"ם ג"כ ע"ש ובמ"ש לקמן מה שנראה לי בדעת הרמב"ם בזה:

סעיף נב

וה"ה אם הודה אדון מעצמו כו'. לכאורה משמע דאפי' אין כאן עדים כלל מתחייב בהודאתו לחוד דהעבד יוצא לחירות דאע"ג דאין ב"ד מומחין בזמן הזה מ"מ הודאתו הודאה דהודאת בע"ד כק' עדים דמי ומיהו לא מיפטר משום מודה בקנס פטור כיון שאין ב"ד בזמן הזה וכ"כ בעט"ז בהדיא וכן נראה מדברי הב"ח והסמ"ע סי' א' סוף ס"ק י"ח אבל תימה דבש"ס פ' מרובה ריש (בבא קמא דף ע"ה) משמע להדיא דהיכא דלא מיפטר משום מודה בקנס פטור הודאתו נמי לאו הודאה היא ע"ש גבי הא דקאמר התם שלא בב"ד הוה ובמאי דקאמר התם האי תנא דאמר שכבר אין לך עדים סבר חוץ לב"ד הוה כו' וכן מוכח בהרא"ש ספ"ק דב"ק והרמב"ן שם שהקשו אהראב"ד אהא דאמרינן חוץ לב"ד הוה והאידנא ליכא ב"ד וה"ל כמודה חוץ לב"ד כו' אלמא דחוץ לב"ד הוי כהאידנא דליכא ב"ד ובחוץ לב"ד אמרינן התם דפטור אע"ג דאודי כיון דליכא עדים וכן משמע ברמב"ם פ"ג מהלכות גניבה שכ' וז"ל מי שהודה בקנס ואח"כ באו עדים אם הודה בתחלה לפני ב"ד ובב"ד פטור אבל אם הודה חוץ לב"ד או שהודה בפני ב' בלבד ואח"כ באו עדים ה"ז

משלם קנס על פיהן עכ"ל אלמא דוקא טעמא דבאו עדים אחר כך אבל משום הודאתו לא מחייב דכיון דלא הוי הודאתו לפטור ה"ה לחיוב וכ"כ הב"י (ועיין בח"מ סי' פ"ו סעיף כ"ו) ואע"ג דודאי קי"ל דהודאת בע"ד כק' עדים דמי אפילו לחיוב אפילו בזמן הזה וכמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ט ופ' וכמה דוכתי היינו דוקא במילי דממונא אבל במילי דקנסא כיון דאין דנין דיני קנסות בזמן הזה ולא מהני הודאתו לפטור א"כ הודאתו לחיוב נמי לאו הודאה היא וזה שכ' הרמב"ם בסוף פ"ה מהלכות עבדים יציאת העבד בראשי אברים נוהג בכ"מ ובכל זמן ואין דנין בו אלא ב"ד סמוכין מפני שהוא קנס לפיכך העבד שאמר לרבו הפלת את שני וסמית את עיני והאדון אומר לו לא עשיתי זה פטור שאם יודה מעצמו אינו חייב להוציאו בלא עדים שהמודה בקנס פטור כמו שביארנו בהל' גניבה עכ"ל כלומר לפיכך כיון שהוא קנס העבד שאמר כו' פטור שאם יודה מעצמו פטור אף בזמן הזה מפני שמודה בקנס פטור אף בזמן הזה היכא דליכא עדים ונהי דהיכא דאיכא עדים לא מהני הודאתו לפטור היכא דתפס ועבד כתפוס דמי מכל מקום היכא דליכא עדים כלל ודאי דמודה בקנס פטור אף בזמן הזה דאין הודאתו הודאה כן נ"ל ודלא כהבית יוסף וב"ח שנדחקו בדבריו ומכל מקום נתבאר דהיכא דליכא עדים כלל אינו יוצא לחירות משום הודאת האדון וכן משמע בב"ח וצ"ל דמ"ש הרב וה"ה אם הודה האדון מעצמו ה"ק ה"ה אם הודה מעצמו קודם שבאו עדים דלא תימא דאיירי שלא הודה כלל ודלא כהעט"ז וסייעתו דלעיל וכן עיקר. שוב מצאתי אין לי בביאורי טוח"מ סי' א' שחבר מוהר"ר יוסף כהן מקראקא בסוף תשובות שארית יוסף כתב בהדיא דכל היכא דלא מיפטר משום מודה בקנס פטור הודאתו נמי לאו הודאה היא ע"ש:

סעיף נג

על הנייר או על החרס כו'. עיין בד"מ ר"ס קצ"א וקצ"ו ובא"ע סי' קכ"ד:

סעיף נד

ואם מוחה בו העבד לא יצא בו לחירות. ולא דמי לכסף דלעיל סכ"ו די"א דיצא לחירות אפי' בע"כ של עבד דרבו ניחא ליה בקבלת כסף ומקנהו מדעתו מה שאין כן בשטר אי נמי שכשם שנקנה כך יוצא בכסף דטיבעא מיהא חדא הוא אבל שטר זה לשון קנין הוא וזה לשון שחרור הוא:

סעיף נה

אינו כלום. דעבד גופיה קנוי לו והרב שמחל גרעונו אין גרעונו מחול.

סעיף נו

שצריך שימסרנו כו'. דעדי מסירה כרתי ועיין בח"מ ס"ס נ"א ובאבן עזר סי' קל"ג:

סעיף נז
בערכאות של עובדי כוכבים. מפרש בסמ"ו ועד כותי מפרש בסעיף מ"ז ולשם המשתחרר בסמ"ח וזה בפני זה בס"נ ומוליך ומביא בסנ"א:

סעיף נח
בהלכות הלואה. בח"מ סימן ס"ח:

סעיף נט
אנו למדים מהם לצדוקים וקראין שבזמן הזה כו'. ובתשו' מוהר"ר בצלאל אשכנזי סי' ג' האריך הרבה בזה ומסיק שהקראים דבזמן הזה קלקלו מעשיהם ואינם כשרים לשום עדות וע"ש:

סעיף ס
וכתב לה לשמה. כמו שנתבאר חלוקי דיניו בא"ע סי' קל"א ע"ש:

סעיף סא
יצא הכותב במחובר כו'. כמו שנתבאר חילוקי דיניו בא"ע סי' קכ"ד סעיף ד' ה':

סעיף סב
אלא זה בפני זה. כמו שנתבאר בא"ע סי' ק"ל סי"ג:

סעיף סג
אינו צריך לומר כו'. כמו שנתבאר חילוקי דיניו בא"ע סי' קמ"ב וע"ש דנתבאר דבזמן הזה צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם בכל ענין:

סעיף סד
כשם שהאשה כו'. כתב הב"ח אבל הראב"ד והרשב"א ושאר גאונים חולקים ע"ז וסבירא להו דצריך שיתקיים בחותמיו ואם כן גם בשחרור צריך לקיימו ומ"מ נראה לפע"ד דלענין שיטרוף מהלקוחות ממה שמכר רבו מנכסיו מודה הרמב"ם דצריך דדוקא לענין איסור יש להקל שא"צ לקיימו עיין ברמב"ם הטעם פ"י מהל' גירושין ועיין בח"מ ס"ס פ"ה:

סעיף סה
אבל לא מיד רבו של עצמו. לחבירו כגון ששניהם של רב אחד:

סעיף סו
הכותב כל נכסיו כו'. כ' הר"ן הא דנקט לה באומר כל היינו טעמא דאע"ג דעבד מיקרי נכסי אפ"ה כשהוא נותן לעבדו אין משמע שיהא גטו ומתנה אלא א"כ פירש ואמר כל נכסי:

סעיף סז
בין היו לו נכסים כו'. דאז פשיטא דלא יצא לחרות דאמרינן מדשייר אותו בית או שדה שייר נמי בעבד וכל נכסים דקאמר אשאר נכסים אלא אפי' אין לו אלא אותו בית או שדה ואז ע"כ לא מצי קאי אלא אעבד אפ"ה אינו יוצא לחרות דלא כרות גיטא הוא:

סעיף סח
ואפי' כתב לו עצמך כו' חוץ משדה פלוני כו'. ודעת התוספות והרא"ש דבכה"ג יצא לחרות ועיין בא"ע מבוארים שתי הדעות:

סעיף סט
לא קנו עצמן. דדרש כן חופשה לא ניתן לה שאין שתי שפחות או שני עבדים משוחררי' בגט אחד:

סעיף ע
ונתן לאדם אחד שני השטרות ביחד. שיזכה בשבילם דהשתא זכו שניהן כאחד אבל לא מסר שני השטרות ביחד א"כ הראשון קנה כולם וגם את העבד השני והשני לא קנה כלום שכבר נתן הכל לראשון:

סעיף עא
אף בשני שטרות לא קנו כלום. שהעבד בכלל נכסים הרי שייר בו חציו ואין זה שחרור וכיון שלא נשתחרר לא קנה מן הנכסים כלום:

סעיף עב
לא קנה העבד כו'. דגמרינן לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא:

סעיף עג
אבל אם מכרו או נתנו לאחר. חציו השני:

סעיף עד
בין שהיה כו' קנה כו'. כיון דבשעת השחרור יצא מרשותו לגמרי אבל שחרר תחלה חציו ואח"כ מכר חציו לא קנה:

סעיף עה
דבריו קיימים. וסיפא היינו טעמא משום דאמרי' עובר ירך אמו הוא ולכן הוי העובר כמו חציה דאין שפחה בטלה לגבי העובר ורישא לא הוי כמו חצי דעובר בטל לגבי אמו דהעובר נגרר אחר אמו ואין האם נגררת אחר העובר:

סעיף עו
לא קנס ולא כופר. קנס הוא שלשים שקלים שחייבה התורה ליתן בעל השור לבעל העבד וכופר היינו מה שחייב בעל השור ליתן אם המית ישראל כדכתיב אם כופר יושת עליו וגו' והטעם שאין לו קנס וכופר דכופר אינו נותן מחמת החצי שהוא משוחרר דהא אין לו יורשים ליתן להם וקנס מהחצי עבדות נמי אין לו דהא בעמוד והוצא קאי ולא קרינן ביה כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו:

סעיף עז
אבל שפחה. שהיתה חציה שפחה וחציה בת חורין תשאר כמו שהיתה. ואם נהגו בה מנהגי הפקר חייב לשחררה כדלקמן סעיף ע"ט:

סעיף עח
ואם המיתה. שור נותן חצי הקנס מה שמשלם בעל השור לאדון דאינה עומדת בעמוד והוצא כמו עבד שהרי אין כופין רבה ופטור מהחצי כופר שעליו ליתן בשביל צד משוחררת שהרי ג"כ אין לה יורשים כמו עבד:

סעיף עט
והקנה חלקו כו'. לשון הטור וקדם והקנה חלקו וכ"כ הרא"ש והתוס' דאם שחרר מתחלה הראשון אין הקנאה מועיל אחר כך כלום דהא מעשה ידיו לעצמו:

סעיף פ
אין ב"ד יכולים לכוף לקטן. דלאו בר כפיה הוא:

סעיף פא
ויכתוב לו האפוטרופוס כו'. והב"ח פסק דהאב צריך לקנות העבד מן הבן ויתן לו ממעותיו ואחר כך כותב האב גיטא דחירותא ע"ש:

סעיף פב
אין להם תקנה. דבמיתת הגר לא פקע איסורא מינייהו כי גדלי נמי בתר הכי אע"ג דפקע ממונא איסורייהו לא פקע דבמאי פקע השתא הא ליכא מיתת האדון דליפקע איסורא מינייהו עכ"ל הרמ"ה שבטור ועד"ר:

סעיף פג
ה"ז בן חורין. ויש פוסקים דאם פדאו לשם בן חורין ישתעבד לרבו שני ויש פוסקים דבין פדאו לשם עבד בין פדאו לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון ועיין בב"י מבואר כל זה:

סעיף פד
אפותיקי. אפילו אפותיקי מפורש כגון שאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו כ"כ הפוסקים וכבר נתבאר זה בח"מ סי' קי"ז סעיף ו':

סעיף פה
מידי שיעבוד. דקי"ל הקדש חמץ ושחרור מפקיעים מידי שיעבוד:

סעיף פו
וצריך רבו ראשון לשלם לבעל חובו. דקיימא לן המזיק שיעבודו של חבירו חייב:

סעיף פז
וכופין כו'. שלא יוציא לעז עליו שהוא עדיין עבד:

סעיף פח
אפי' היא שפחתו הולד עבד. היינו בסתם אבל אם משמע ממעשיו שבא עליה לשם אישות הרי הולד בן חורין שודאי היה דעתו לשחררה שאל"כ היה בא עליה לשם איסור. כן משמע בהרב המגיד:

סעיף פט
וי"א כו'. דמסתמא בא עליה לשם אישות שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכוונתו לשחררה דאל"כ לא הוי עביד איסורא:

סעיף צ
ויש מי כו'. טעמא משום דנהי דאזלינן בתר אומדן דעתו לאפקועי ממונא מ"מ גבי איסורא לא אזלינן בתר אומדן דעתו להתיר בלא גט שחרור. כ"כ הטור בשם הרמ"ה:

סעיף צא
שהשיאו רבו כו'. דאי לאו דשחרריה לא הוי מעביד ליה איסורא על ידה ועיין דינים אלו שבסעיף זה בא"ע סי' ד' ס"ב ומ"ש שם:

סעיף צב
וכ"ש אם נושא שפחתו. היינו בגוונא דלא בא עליה לשם זנות כמש"ל מיהו בנושא שפחתו דעת הרא"ש ושאר פוסקים דאפי' גט שחרור א"צ דדוקא בעבד צריך גט שחרור שלא יוציא לעז משא"כ בשפחתו ודעת הרמ"ה דגם בשפחתו צריך גט שחרור מרבו עיין בטור וב"י ועיין בא"ע סי' ט' וסי' קנ"ו ס"ב:

סעיף צג
יצא לחירות כו'. ודעת הראב"ד בהשגות דלא יצא לחירות דאדרבה גילה בדעתו שיש רשות עליו להפר נדרו וכן נראה דעת הברטנורה ר"פ בתרא דנזיר וע"ל סי' רל"ד בטור וב"י מדין נדרי עבד.

סעיף צד
אבל אם כתב. והב"ח כתב נראה דלמעשה אזלינן לחומרא בפלוגתא דרבוותא דאם כתב להני לשונות גרועים בשטר לחוד אין רבו יכול לכופו להשתעבד וגם אין כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור ואסור בבת ישראלית דלא כמ"ש בש"ע דיצא לחירות:

סעיף צה
אבל שכיב מרע כו'. ז"ל הדרישה כתב ב"י ז"ל ונראה דכשעמד הש"מ מיירי כו' עד אבל קשה דבש"ע כתב הב"י עצמו אבל ש"מ כו' יצא לחירות וצריך גט שחרור להתירו וכופין את היורשין לכתבו לו ע"כ הרי בהדיא דבריו סותרים אהדדי וצ"ע עכ"ל והב"ח כתב וז"ל ואיכא לתמוה אהב"י דמשמע דס"ל דכשמת הש"מ א"צ ג"ש והא ליתא כמו שמפורש בדברי הרמב"ם פ"ט מהל' זכיה שכתב דכופין את היורשי' לשחרר אותו הבאתיו בסמוך וגם הב"י עצמו הביא דברי הרמב"ם בזה כאן בספר בדק הבית כו' עד וכן פסק בש"ע וחזר בו ממה שכתב בבית יוסף ובב"ה ע"כ וע"ל סעיף ע"ח ובח"מ ס"ס רנ"ו:

סעיף צו
חוששין שמא זיכה לו על ידי אחר. והרי ישראל גמור הוא וחייב במצות אבל לא שרי בבת חורין בלא גט שחרור כ"כ הר"ן אבל התוס' והרא"ש מפרשין דהאי חוששין הוי כמו ודאי וכתב הב"ח והטעם דכיון דהאדון טוען ודאי והעבד לא ידע אין ספקו מוציא מידי ודאי ומותר בישראלית פירוש ה"ה ב"א לענין זה דלא בעי גט שחרור כשישא ישראלית אבל ודאי דצריך לטבול לשם שחרור מקמי נישואין כיון דלא אמר עשאני ב"ח הרי הודה שלא טבל עכ"ל:

סעיף צז
אמר לאחר זכה כו'. עיין בח"מ סי' קכ"ה כו' ועיין ב"ח ודרישה סי' זה:

סעיף צח
כופין את היורשין ואין משתעבדין בה כו'. ויש פוסקים שאם לא נתקררה דעתה אלא בשחרור כופין את היורשין לשחררה כדאי' בטור והביא הרב סברתם בחשן משפט ס"ס רכ"ו ע"ש:

סעיף צט

בין שאמר אל ישתעבדו יורשים. וכ"ש אם אמר לא ישתעבדו בה סתמא. טור בשם הרמ"ה:

סעיף ק

וכן שפחה כו'. מלשון זה משמע אפילו סתם שפחה שנוהגין בה מנהג הפקר חייב לשחרר אבל בטור משמע דוקא חציה שפחה וחציה בת חורין שאינה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין אבל לא בסתם שפחה שראויה לעבד וכן משמע בש"ס פרק השולח (גיטין דף מ"ג ע"ב) הא דקאמר התם א"ר חנא בר קטינא א"ר יצחק מעשה באשה ח' שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין כמאן כר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר פרו ורבו אמר רב נחמן בר יצחק לא מנהג הפקר נהגו בה ע"כ ואם איתא דבנהגו בה מנהג הפקר אפי' בסתם שפחה כופין אם כן רב חנן בר קטינא אמאי נקיט אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין וכן אמאי לא נקיט שנהגו בה מנהג הפקר והעיקר חסר מן הספר אלא ודאי אשמועינן דדוקא משום שהיתה חציה שפחה וחציה בת חורין כפו את רבה ומה דקי"ל כרבינא דאמר התם (דף ל"ח) דאפילו בסתם שפחה יש לשחררה היינו דיכול לשחררה ואין כופין ורבינו ירוחם במישרים נתיב י"ג כתב כהרמב"ם והמחבר:

סעיף קא

וקנס זה אין גובין כו'. והרא"ש תמה ע"ז דמה ענין זה לקנסות שאין גובין בבבל דהיינו קנסות שחייבה תורה ואין גובין אותן בבבל משום דבעינן מומחין ואין סמוכין בבבל אבל אם חכמים תקנו קנס לעשות סייג לתורה למה לא יגבו אותה בבבל ומביאו הטור:

סעיף קב

אם מסרו כו'. לדעת רש"י והטור ה"ה אם לא הכניסו לרשות העובד כוכבים ולוה עליו על תנאי לכשיבא אותו זמן שימשכנו ליקח העבד ועבר הזמן ולא נתן לו המעות אע"פ שלא משכנו בו והוא עדיין ברשותו קונסין אותו ויצא לחירות:

סעיף קג

אבל אם גבאו העובד כוכבים בחובו. בע"כ של אדון או שקם עליו אנס להרגו ושחדו בנתינת העבד לא יצא לחירות דלא שייך כאן לקנסו כיון שנעשה באונס:

סעיף קד

או חוץ ממלאכתו. כלומר שישאר לו מלאכתו:

סעיף קה
או חוץ מהמצות. כלומר שלא יבטלנו משום מצוה:

סעיף קו
לצדוקי. בטור (ורבינו ירוחם) כתב כותי והרב נמשך להר"ן ורמב"ם וב"י שכתבו דהיינו דוקא בזמן הש"ס אבל עכשיו שהכותים כעובדי כוכבים גמורים לכל דבר ה"ה לענין זה לפיכך כתב הרב צדוקי קודם גזירה אבל הב"ח כ' דדעת הטור (ורבינו ירוחם) דכיון דקנס הוא אפשר דלא קנסי' בכותי אף לאחר גזירה כמו בישראל מומר ואין דבריו מוכרחים ויותר נראה לומר דאף הטור ורבינו ירוחם מיירי מדין הש"ס ולא נקטיה אלא אגב דינים אחרים אבל לקושטא דמלתא סמכו אמ"ש במקומות אחרים בכמה דוכתי שנעשו כעובדי כוכבים גמורים לכל דבר וכה"ג אשכחן בכמה דוכתי בפוסקים:

סעיף קז
דאיסורא דרבנן הוא. כלומר הא דיצא לחירות משום מכירה קנסא דרבנן הוא שגזרו על המוכר עבדו שיצא לחירות:

סעיף קח
וי"א דמהני כו'. להכי כתב בלשון י"א משום שהראב"ד חולק ע"ז דאין תפיסה מועלת אלא במי שחסרו ממון:

סעיף קט
מותר ליטול כו'. ואין בזה משום מוכר עבדו לעובד כוכבים שהרי הוא כמציל מידם:

סעיף קי
ומפסיד הדמים. ואפי' אם עדיין לא נתן הדמים אלא קנאו במשיכה או בהגבהה או בחזקה צריך ליתן למוכר מעותיו אע"פ שצריך לשחררו טור בשם הרמ"ה וכתב הטעם משום דאמרינן היכא דאיכא איסורא קונסים וכיון שכבר קנאו לוקח איסור בידי' איתא וליה קנסינן דדמים הוא חוב עליו וחייב לשלם:

סעיף קיא
אין שומעין לו. דחיישינן שמא ישדלנו בדברים שיצא אחריו לח"ל ואבעי' לן בש"ס בן חוצה לארץ שנשא אשה בא"י ודעתו לחזור והכניסה לו עבדים אי הוה כאלו מכרה אותן אי לא ולא איפשטא ולקולא ולא יצאו לחירות וכ"כ הרמב"ם והטור:

סעיף קיב

וכופין הלוקח כו'. נ"ל שבזה לא הפסיד הלוקח דמיו שהרי בח"ל קנאו והמוכר הוא שחייב בדבר שהוליכו לח"ל ומכרו שם. כ' ב"י והפוסקים שכל הדברים האמורים בסי' זה לענין מוכר עבדו לעובד כוכבים או לח"ל בעבד שמל וטבל לשם עבדות הוא וע"ש:

סימן רסח

סעיף א

צריך להטיף כו' ואין מברכין כו'. לפי דמספקא לן אי מטיפין אי לא הלכך מספק יש להחמיר ולהטיף אבל אין מברכין מספק דקי"ל ספק ברכות להקל וע"ל סי' רס"ה ס"ג:

סעיף ב

וי"א דלא הוי טבילה. הלכך יש לקיים ולטבול אחר שמל כן כתבו העט"ז:

סעיף ג

אומרים לו מה ראית כו'. שאם ירצה לפרש יפרוש שקשים גרים לישראל כספחת גם שלא יאמר לאחר מכאן אלו ידעתי לא הייתי מתגייר וכ' הב"י שאם לא הודיעוהו אינו מעכב והביאוהו האחרונים:

סעיף ד

ואין מרבים עליו. הזכרת העונשים:

סעיף ה

ואין מדקדקין עליו. כלומר אף באותן מקצת עונשין אין להודיעו כל דקדוקי עונשין אלא מודיעין אותו דרך כלל קודם שבאת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת חללת שבת אי אתה ענוש סקילה ועכשיו אכלת חלב כו' ואין להודיעו כל הדקדוקים והחומרות שיש באיסור חלב ואיסור שבת דשמא כוונתו לשמים. כ"כ הב"ח:

סעיף ו

בלא חציצה כו'. ואמרינן בש"ס כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר וע"ל סי' קצ"ח דבר החוצץ בטבילה וכן צריך מקוה הכשר לטבילת נדה כדלעיל סי' ר"ח כדאי' בש"ס וכ"כ הרמב"ם פי"ג מהל' א"ב דין י"ג ובמקוה הכשר לטבילת נדה שם מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשוחררי' וכל דבר שחוצץ בנדה חוצץ בגרים ועבדים ובמשוחררים ע"כ:

סעיף ז

וי"א שיגלח כו'. משמע אפי' אין חציצה בשערותיו כגון שיחוף ויסרוק היטב או יגוז מקצת שערותיו הקשורים וחוצצין אעפ"כ יגלח כל שערותיו משום שנכנס לכלל יהדות

וכ"כ הב"ח דאפשר דנטילת שער בגר הוא ע"פ דברי ר"מ דרשן שהביא רש"י בפרשת בהעלותך וכן המנהג במומרים כשחוזרים לדת ישראל ע"כ מיהו נראה דבדיעבד אם לא גילח שערו רק שאין דבר חוצץ הוי טבילה

סעיף ח

צריך שיהיו בשלשה הכשרים. דכתיב גבי גר משפט אחד יהיה לכם ואין משפט בפחות מג' כשרים:

סעיף ט

אבל בדיעבד אם לא מל או טבל כו'. אבל בקבלת המצות אם לא קיבל בפני ג' אפי' בדיעבד מעכב כמ"ש התוס' והרא"ש דקבלת מצות הוי כתחילת דין שנתבאר בח"מ סי' ה' אבל טבילה ומילה הוי כגמר דין שנתבאר שם דגומרין בלילה וצ"ע קצת דהא כתב הרב שם סעיף ב' די"א אם עברו ודנו בלילה דיניהם דין אם כן לפ"ז ודאי דאפילו בקבלת מצות סגי בדיעבד בלילה ולא ה"ל להרב למיסתם סתומי ואפשר דדוקא לענין דיני ממונות חשש הרב לסברת הי"א משום דהפקר ב"ד הפקר וכ"כ הב"ח בח"מ סי' ה' דאף על גב דלגבי חליצה יש לפסוק לחומרא דאפילו דיעבד החליצה פסולה בלילה מ"מ כדאי הן הי"א לסמוך עליהם עכ"ל וה"ה הכא דכחליצה דמי:

סעיף י

אלא בפני שנים. לאו דוקא שנים אלא בפני אחד וכן מוכח בהתוס' פרק החולץ בד"ה יש לך עדים (דף מ"ד) מיהו י"ל דנקט שנים כיון דאם מכירין היינו אותו שהיה עובד כוכבים אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן וא"כ צריכין שיהיו ב' לפחות שידעו שנתגייר כראוי ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה היו צריכין לאנשים רואים אותה שטבלה להיות עדים בדבר. פרישה:

סעיף יא

אבל אם נשא ישראלית כו'. ואע"ג דקי"ל דאפילו עובד כוכבים שבא על בת ישראל הולד כשר מכל מקום נ"מ דהולד כשר לכהונה מה שאין כן בנולד מן העובד כוכבים כמו שנתבאר בא"ע סימן ז' א"נ נ"מ לענין פדיון הבן כדלקמן סימן ס"ה סעיף י"ח:

סעיף יב

לא פסלינן ליה. עיין לקמן סעיף י"א:

סעיף יג

בשבת כו'. וסמ"ג כתב בשם בה"ג דמטבילים אותו בשבת וי"ט ועב"ח:

סעיף יד
ולא בלילה כו'. כבר נתבאר דין טבילת גר בלילה בסעיף הקודם:

סעיף טו
המל כו'. עיין לעיל סי' רס"ז סי"ב:

סעיף טז
ובא להתגייר. משמע מדעתו וקמ"ל דאע"ג דאין לו דעת שומעין לו דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו אבל אם אינו רוצה אינו גר אפילו בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם כמ"ש וכ"כ הבית חדש:

סעיף יז
יכול למחות משיגדיל. והר"נ כ' דנהי דמחאת קטנים לאו מחאה היא לענין שאם נתרצה אח"כ אין מחאתו כלום אפ"ה מהני לענין דלאחר שהגדיל אם עמד במחאתו מהני וכ"כ בהגהת דרישה:

סעיף יח
אינו יכול למחות. ואם חזר בו דינו כישראל מומר:

סעיף יט
אסור לישראל לחתכה. שהעובד כוכבים אין מעלין אותם מידי מיתה ולא מורידין אותם אליה אבל אם אין רפואה בדבר שרי וכן במקום שמותר לרפאותן כגון משום איבה או בשכר שרי וע"ל ס"ס רס"ג:

סעיף כ
אבל מי שבא כו'. כלומר דוקא במי שהוחזק עובד כוכבים ואמר נתגיירתי כו' הוא שנאמרו דברים הללו אבל במי שלא הוחזק עובד כוכבים ואמר שהוא עובד כוכבים ונתגייר בב"ד נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל הוא:

סעיף כא
וכ' הרמב"ם כו'. וכתב הב"ח ומיהו נוהגין להקל להאמינו אף להשיאו ישראלית ואפשר דאף הרמב"ם מודה באורחים שבאים והם בחזקת ישראלים שנאמנים אף עכשיו שרובן עובדי כוכבים אף להשיאו ישראלית שכל המשפחות בחזקת כשרות הם כמו שנתבאר בא"ע סי' ב' ולא אמר הרמב"ם אלא במי שלא הכרנוהו בעובד כוכבים ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני דנאמן מדין מיגו התם הוא דקאמר הרמב"ם דאפ"ה מעלה עשו ביוחסין שאין משיאין אותו ישראלית מדין מגו עד שיביא ראיה:

סעיף כב
אבל נאמן כו'. לשון הרא"ש והא דקאמר שנאמן לפסול את עצמו לא לענין זה שאם בא על בת ישראל פסלה דקי"ל אין אדם משים את עצמו רשע ועוד מלתא דתמיהה היא דאיהו פסול ובניו כשרים הלכך אין עדותו כלום אפי' לענין עצמו ואם בא על בת ישראל לא יפסלנה אלא לענין זה מהני עדותו לעצמו דשויה חתיכה דאיסורא ואסור בבת ישראל ע"כ ועיין בב"ח וע"ל סעיף ג':

סעיף כג
כשיבא הגר כו'. וכתבו התוס' דההיא דפ"ק דשבת דאתא לקמיה דהלל וא"ל גיירני על מנת שאהיה כ"ג בטוח היה דסופו לעשות לשם שמים כו' ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני הב"ד עכ"ל ב"י וכ"כ בהגה' דרישה:

סעיף כד
ישראל מומר כו'. ע"ל סימן רס"ו סעיף ח':

סימן רסט

סעיף א
דין תורה כו'. כלומר דדין תורה מותר לגר לישא אמו או אחותו מאמו וכל שכן מאביו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא שחכמים אסרו בשאר האם כיון דגם בני נח אסורים בשאר האם כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ח"ו אבל בשאר האב לא גזרו כדלקמן ס"ז דאין אבות לעובד כוכבים זהו דעת הרמב"ם והמחבר:

סעיף ב
בעריות של שאר בשר כו'. כלומר כך הוא דין גרים אם עבר על דתו בעוד שהוא עובד כוכבים ונשא אמו או אחותו מאמו ונתגיירו מפרישין אותן עולמית שאם לא ימחו בידו אע"פ שעבר בגיותו על דתו מ"מ יאמרו באנו מקדושה חמורה כו' שכבר עשיתי באיסור ועכשיו הותרה לי ואם היה נשוי שאר עריות בגיותו אפי' מצד האם ונתגייר הוא ואשתו עמו כיון שאין האיסור אלא משום גזירה דישראל דלא ליתי לאחלופי כו' הואיל וכבר נשוי הוא אין מפרישין אותם עולמית רק ג' חדשים להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה כדלקמן סעיף ט':

סעיף ג
עובד כוכבים אסור בשאר האם כו'. כלומר דאם לא היה נשוי כבר בשאר האם ונתגייר אסור לישא בכל שאר האם וכמו שיתבאר וכ' העט"ז בזו נ"ל שאפילו אם נשא יוציא כיון שנשא באיסור דיהדות חמיר טפי ע"כ וע"ל סעיף ה':

סעיף ד
ויש אוסרים באשת אביו. ומדברי התוס' והרא"ש נראה שיש להחמיר גם באחות אביו כמ"ד שאסור לבני נח וכ"פ הב"ח כדברי שניהם:

סעיף ה
אבל אם נשאה אחיו כשהיה עובד כוכבים ה"ז מותרת. שאינה אשת אחיו שלא היה לו קדושין בה כיון שנשאה בגיותו:

סעיף ו
חייבים משום אשת אח. דעת הב"י דאפי' אינן תאומים כיון שלידתן בקדושה חייבים משום אשת אח וכן דעת הב"ח וצ"ע דמדברי המחבר) משמע להדיא דדוקא תאומים וכן משמע בעט"ז) וכן משמע להדיא ברמב"ם והרב המגיד ס"פ ד' מהל' איסורי ביאה ע"ש:

סעיף ז
אבל לא חולצין כו'. שמן התורה אינם אחים אלא מן האם ולא מן האב אע"פ שהן תאומים הרי נזרעו שלא בקדושה ואין כאן אבות ולענין חליצה ויבום אחין מן האב בעינן כמו שנתבאר בא"ע סי' קנ"ו אבל אם היתה הורתן ולידתן בקדושה הרי הן כישראל גמור לכל דבר וכ"כ הטור ופשוט הוא:

סעיף ח
או שתי אחיות. גיורות מן האם. אבל אחיות גיורות מן האב נושא אפי' לכתחלה וכמו שנתבאר דלא נאסר בשאר האב:

סעיף ט
ומגרש השניה. היינו שצריכה גט דהא קידושין תפסי לו בה שאינן קרובות דכל גיורת כקטנה שנולדה דמי כ"כ העט"ז:

סעיף י
מותר כו'.כיון דליכא לאחר מיתה אלא איסור כרת לא גזרו כיון שגם בחיים ליכא אלא גזירה ויש פוסקים דאפילו לאחר מיתה אסור וכן נראה דעת הטור להחמיר:

סעיף יא
השניות כו'. ע' בא"ע סט"ו איזה ערוה דאורייתא ואיזה שניות דרבנן:

סעיף יב
או בת בת בתה. כ"ה בספרי המחבר ובספרי הרמב"ם. ובעט"ז הגיה או בת בתה משום דקשיא ליה דברישא נקיט אם אמה לפיכך כתב ונושא אדם גיורת ואם אמה או בת בתה עכ"ל והוא טעות דאם אמה ובת בתה אסורות מדאוריי' כמו שנתבאר בא"ע סי' ט"ו סי"ג וט"ו ומקרא מלח דבר הכתוב את בת בתה ואת בת בנה לא תקח אלא הדבר פשוט דברישא צ"ל נושא אדם גיורת ואם אם אמה וכן הביא מדרישה לשון הרמב"ם וזה ברור:

סעיף יג
מעידין זה לזה. וליכא למיחש דלמא אתי לאחלופי בישראל שהרי אין מקבלין עדות אלא בב"ד וסתם ב"ד בקיאין בדבר ועיין בח"מ סי' ל"ג סי"א ובד' האחרונים שם:

סעיף יד
אמו כו'. ובחשן משפט ר"ס ז' כתב הרב דהוא הדין אביו מישראל ועיין בסמ"ע שם:

סעיף טו
פסול לדון את ישראל. אפילו דיני ממונות ודוקא על ידי כפיה אבל אם מקבלו עליו לדין מותר כן כתבו הרא"ש וטור וכן כתב העט"ז:

סעיף טז
ולחליצה כו'. כלומר להיות דיין בחליצה:

סעיף יז
עד שיהא אביו ואמו מישראל. ובא"ע סימן קס"ט ס"ב נתבאר די"א דאם אביו מישראל כשר:

סימן רע

סעיף א
ואינו רשאי למכרו כו'. בבית יוסף כתב בשם הר"ר מנוח דוקא ס"ת העשוי לקרות ברבים אבל ספרי יחידים מוכרים לעשות מהדמים מה שירצו כו' ועיין בית יוסף וב"ח ביאור דבריו ועיין בא"ח סימן קנ"ג סעיף י':

סעיף ב
ואפילו אין לו מה יאכל כו'. אלא נוטל צדקה מהגבאים כדלעיל ר"ס רנ"ג דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו כן כתב הב"ח ועיין שם שהאריך:

סעיף ג

ואפילו למכור ישן כו'. דחיישינן לפשיעותא שמא לא יקנה הלכך אם היה חדש כתוב והוא בבית הסופר ואינו חסר אלא נתינת דמים מוכר הישן לקנות החדש עכ"ל עט"ז והוא מדברי הר"ר מנוח שהביא הבית יוסף אבל אין זה עיקר ודעת כל הפוסקים נראה דאפילו בכה"ג אסור וכמ"ש בדרישה ובב"ח וכ"כ הר"ן בהדיא דכיון דלא מעלי לה בקדושתה אסור להחליף תורה בתורה דאינו רשאי למכור אלא כשמעלה בקדושה וכ"כ הריב"ש ומביאו בית יוסף בא"ח סימן קנ"ג וכתב הב"ח עוד ונראה דלאו דוקא למכור ישן כדי לקנות חדש אסור דה"ה כשאחד הוציא מתחלה מעות משלו וקנה חדש עד שימכור אח"כ הישן וישתלם מהישן נמי אסור דעיקר טעמא דאיסורא משום דליכא במכירה זו העלאה בקדש דדוקא כשמעלין בקדש הוא דשרי אבל כי ליכא העלאה אע"ג דכי הדדי נינהו וליכא הורדה אלא דמיחליף תורה בתורה נמי אסור ע"כ ועיין בא"ח סימן קנ"ג:

סעיף ד

וה"ה לצורך פדיון שבוים כו'. ע"לסי' רנ"ב ס"ק א':

סעיף ה

האידנא כו'. כתב הפרישה נראה דה"ק הרא"ש שהמ"ע נאמר דוקא באלו ולא בס"ת דדוקא בימיהם שהיו לומדים תורה שבעל פה שלא מן הכתב כ"א ע"פ היו צריכין ללמוד מס"ת המתויגת כהלכתה ומדוייקת בחסרות ויתרות ופסקי הטעמים כו' אבל בזמנינו זה שנעשה לנו היתר לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת בחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך נמצא בדורות הללו שאין לומדין מתוכה ליכא בהן מצות עשה ע"כ וכן נראה עיקר כהרא"ש ודלא כהב"י וב"ח שכתבו שדעת הרא"ש דודאי איכא מצות עשה בכתיבת ס"ת אפי' בזה"ז אלא שיש ג"כ מצוה לכתוב חומשי התורה ומשנה וש"ס ופירושיהן. מיהו גם העט"ז ומ"מ ריש הלכות ס"ת נמשכו לדברי הב"י:

סימן רעא

סעיף א

וצריך שיהו. מעובדים לשמה משמע אם עבדו שלא לשמה אפילו בדיעבד פסול ואין לכתוב עליו ס"ת ומשמע דאפילו אם כתב עליו ס"ת פסול וכן משמע בש"ס פרק הנזקין גבי ההוא דאתא לקמיה דר' אבא כו' וכן משמע בפוסקים אבל הרא"ש וטור הביאו תשובת הגאון שר' משה גאון פליג כו' הלכך אם יש להם יכולת להחזיר יריעות הקלף

לידי מתוח ולהעביר עליו סיד לשמה הרי יצא ידי עיבוד לשמה ואם אין יכולת לעשות כן ואין להם ס"ת אחרת ולא קלפים אחרים לכתוב עליו ס"ת כשרה יכתבו בו אע"פ שאין מעובד לשמה ויקראו בה בצבור. ע"כ:

סעיף ב

מעובדים כו'. אבל תקון הקלף והשרטוט אין צריך שיהא לשמה. טור:

סעיף ג

שיאמר כו'. כן בפירוש ולא במחשבה לחוד כמ"ש בא"ח סימן ל"ב סעיף ח':

סעיף ד

לשם ס"ת. כתב ב"י בא"ח סימן ל"ב אם מעובד לשם מזוזה פסול לתפילין דתפילין חמורה ממזוזה ודאי דה"ה אם מעובד לתפילין פסול לס"ת דקדושת ס"ת חמורה מתפילין עכ"ל ד"מ:

סעיף ה

יסייע כו'. נראה דהאי מסייע דהצריכוהו אינו אלא לכתחלה על צד היותר טוב אבל בדיעבד אפילו לא סייעו כלל אלא שאומר לעובד כוכבים שיעבדנו לשמו סגי בכך ודלא כב"י. ב"ח:

סעיף ו

ולא חיישינן כו'. דמירתת עובד כוכבים פן יכיר הישראל בטביעת עין שיש לו בסימנים או מפני שאלו הנקבים נעשו מחדש יותר משלו כן הוא בהגמ"יי וכן כתב המחבר בא"ח סי' ל"ב סעיף י' וצ"ל דמירי שיש להעובד כוכבים ריוח בחליפין דאל"כ לא חיישינן שכוון להכשילו כיון דאין לו הנאה בדבר כדלעיל סימן קי"ח סעיף י':

סעיף ז

הקלף כו'. הוא עור הנחלק לשנים וחלק החיצון של צד השיער נקרא קלף וכותבין בצד הפנימי שכלפי הבשר. טור:

סעיף ח

וקלפים שלנו כו'. שמה שמגרדים קליפתו העליונה אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו להחליקו ואפילו אם היו חולקים העור לשנים היה צריך לגרד ממנו כך ומצד הבשר הם גורדים הרבה עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד. כ"כ הפוסקים:

סעיף ט
יותר מובחרים כו'. כי הקלף הוא נאה כי הגויל לא הוסר ממנו כי אם השיער ובצד השני לא הוסר כלום גם על הגויל היתה כבידה יותר מדאי לכך המנהג לכתוב ס"ת על הקלף. מהרי"ח שם:

סעיף י
ואם שינה וכתב על הקלפים במקום שיער כו'. כצ"ל:
התוס' פרק המוציא יין סוף (שבת דף ע"ט) שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק ומביאם ב"י וד"מ אבל מדברי סה"ת ושאר פוסקים נראה שנריך לכתוב דוקא על עור בהמה טהורה וכן מבואר להדיא בתוספות דמנחות דף ל"א ע"ב ד"ה הא דעפצן כו':

סעיף יא
כשר. מפני שהוא שחור אבל לא בשאר מיני צבעונים כו':

סעיף יב
בימין. כמו בתפילין בא"ח סימן ל"ב ס"ח וע"ש דאיטר יד שמאל דידיה הוא ימין:

סעיף יג
י"א כו'. כתב העט"ז ואין נוהגין כן:

סימן רעב

סעיף א
אגודל כו'. כתב הרמב"ם פ"י מהל' ס"ת דין ט' רוחב גודל האמור בכל השיעורים האלו ובשאר שיעורי תורה כולה הוא אצבע הבינוני וכבר דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רחב שבע שעורו' בינוניות זו בצד זו בדוחק והן באורך שתי שעורות בריוח ע"כ ומביאו המבי"ט ח"ב ס"ס קע"ג דף ס"ט ריש ע"ד וע"ש:

סעיף ב
י"א כו'. מיהו צריך שיעור לעובי העמוד כדמשמע ברא"ש וטור ודעת הרמב"ם בהלכות ספר תורה דהיקף ו' טפחים בלא עמודיה הם ע"ש שהאריך בנתינת סדר היאך יעשה הרוצה לכתוב ספר תורה שיעלה לו ארכו כהיקפו:

סעיף ג
למשפחותיכם ג"פ כו'. כתוב בהגהת מיימוני בשם הר"ח דהיינו שיעור טפח וכתבו עוד בשמו דהיינו דוקא בכתיבה דקה אבל בכתיבה גסה הכל לפי הנוי ואפילו יותר מטפח וכ"כ הטור ושאר פוסקים ואין עיניו משוטטות כיון שהכתיבה גסה וכן נוהגין:

סעיף ד
שלא יהא עיניו משוטטות כו'. כשהשיטות ארוכות וטועה בראשי השיטות:

סעיף ה
אין עושין יריעה פחות מג' דפין ולא יותר על שמונה. כצ"ל:

סעיף ו
אפילו פסוק אחד. אע"פ שאין בפסוק האחרון תיבות כמנין השיטות יעשה אותיות ארוכות ממטה למעלה כדי שתחזיק תיבה א' ד' או ה' שיטין כדי שיסיים בסוף הדף. טור. ומשמע הא יש הרבה פסוקים יכול לכתוב בכל שיטה תיבה אחת כמנין השיטין מיהו כל זה בסוף התורה כיון שאי אפשר בענין אחר אבל באמצע התורה אין לעשות כן לא להמשיך האותיות לארכן ולא לרחבן אלא יכתוב כהלכתן וכדלקמן סי' רע"ג מיהו אם אירע שהסופר כתב כן לא נפסל בשביל כך וכן משמע בפרישה:

סימן רעג

סעיף א
לא ימעט כו'. פירוש שלא יעשה אותיות קטנות בשיטה העליונה ותחתונה כדי שישאר שיעור גליון ולא מפני ריוח שבין פרשה לפרשה כגון פרשה סתומה שצריכה להיות פתוחה באמצע וכתובה משני הצדדין לא ימעט הכתב כדי להתחיל בסוף. טור:

סעיף ב
אבל אם אין כו'. לא יכתבנה חוץ לדף. כ' העט"ז אפילו אות אחת בפנים ואחת בחוץ אסור ולא משמע כן מדברי הרא"ש ופוסקים וכ"כ בספר מעדני מלך דף ע"ח ע"ב דדוקא כולה חוץ לדף אסור:

סעיף ג
ואפילו כו'. ומדברי הט"ו ושאר פוסקים נראה דאין קפידא אלא לכתוב תיבה אחת חוץ לדף אבל לא ב' אותיות מתיבה גדולה שהם כתיבה וכן משמע להדיא מדברי רש"י וב"י והרא"ש שכתבו גבי נזדמנה לו תיבה בת ב' אותיות לא יזרקנה לבין הדפים לא יכתבנו חוץ לגליון השרטוט של דף אע"פ שמותר לו לכתוב שתי אותיות חוץ לדף מתיבה בת חמש תיבה שלימה לא הותרה ע"כ משמע דב' אותיות מתיבה שלימה שהם תיבה מותר:

סעיף ד
אם יכול לכתוב חציה כו'. משמע דאפי' יותר מג' אותיות יכול לכתוב חוץ לדף כיון שאינה רוב התיבה וכ"פ הב"ח אבל לפעד"נ עיקר להחמיר כהרא"ש וטור דדוקא תיבה

של ד' אותיות יכול לכתוב חציה חוץ לדף אבל ג' אותיות חוץ לדף אע"ג שרוב התיבה תוך הדף לא יעשה כן וכן דעת הסמ"ק והגהת מיימוני שכתבו גבי תפילין שלא יכתוב שלשה אותיות חוץ לשיטה ולמדו כן מספר תורה ומביאם ב"י בא"ח סי' ל"ב וכ"כ הטור והמחבר שם סעיף ל"ג ותימה שנראה שדברי המחבר סותרים זא"ז וצ"ע:

סעיף ה

בי"ה שמ"ו. והם ב' דבראשית. יו"ד יודוך אחיך. ה' הבאים אחריהם בפ' בשלח קודם השירה. ש' שמר לך ויש עושים ש' שופטים ושוטרים. מ' מה טובו. ו' ואעידה בם. כן הוא בהגהת סמ"ק סי' קנ"ה ובהגהת מיימוני אבל מדברי המרדכי דלקמן נראה מבואר דוי"ו של בי"ה שמ"ו היא וי"ו אחרת חוץ מוי"ו ואעידה:

סעיף ו

ואין לדקדק בכל זה כו'. ובהגהת מרדכי בהלכות קטנות כתב שהר"מ כ' מה שנהגו הסופרים לכתוב ווי העמודים במגלה וספר תורה אי איישר חילי אבטלינוהו ואין להתחיל שום עמוד בוי"ו רק אותיות בי"ה שמ"ו וכן וי"ו של ואעידה בם דמתוך כך באים לידי קלקול שמרחיבין ומקצרין אותיות שלא כדת כדי לצמצם וי"ו בראש העמוד עכ"ל ומיהו מצאתי דבי"ה שמ"ו אפילו בדיעבד פסול אם לא נכתב בראש העמוד אבל ווי אם לא נכתב למעלה כשר דדוקא לכתחלה בעינן עכ"ל ומביאו ב"י (ובמעדני מלך ריש דף ע"ט הבין דהאי ומיהו מ"כ מלשון ב"י הוא שכ' כן ע"ש) מבואר דבי"ה שמ"ו יש לדקדק:

סימן רעד

סעיף א

צריך שיאמר כו'. היינו שיאמר כן בפירוש ולא סגי ליה במחשבה כדלעיל סי' רע"א ס"ק ג':

סעיף ב

ומספיק לכל הספר. מלבד האזכרות שצריך לחזור לקדשן כדלקמן סימן רע"ו סעיף ב':

סעיף ג

שאסור לכתוב כו'. וכ' הר"ן בפ"ב דמגילה דמוכח בירושלמי דאם כתב שלא מן הכתב אסור לקרות בו שלא בשעת הדחק והר"ר מנוח כ' דוקא לכתחלה אבל אם עבר וכתב שלא מן הכתב לא פסל וצ"ע אי אותן פרשיות שבתפילין יכול לכתוב בספר תורה שלא מן הכתב כיון דגריסן ע"כ עכ"ל ב"י ומביאו ד"מ ועיין בא"ח סי' ל"ב סעיף כ"ט ונ"א:

סעיף ד

צריך כו' עד שנראית כא' פסול. כ' הב"ח נראה מדלא אמר שאם לא היה בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה פסולה אלמא דאינה פסולה אא"כ שקירבם עד שנראים כאחד אבל אם אינו נראה כא' ותינוק דלא חכים ולא טיפש קורא אותו בשתי תיבות כשרה אפילו אין בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה דשיעור אות קטנ' אינו אלא למצוה ולא לעכב וכן שיעור כחוט השערה בין אות לחברתה ולא יותר אינו אלא למצוה אבל במופרדות זו מזו יותר מכחוט השערה אינו מעכב ואינו פוסל אא"כ דתיבה א' נראית כב' לתינוק דלא חכים ולא טיפש ועי' ברמב"ם פ"ז ופ"ח מוכח להדיא כדפי' ע"כ:

סעיף ה

ויכול ליטול דיו כו'. ואין זה משום אכחושי מצוה דל"ד למדליק נר חול מנר מצוה דהתם שואב השני מן הראשון ומכחישו אבל הכא כיון שנכתבה התיבה אינה נכחשת בנטילת מקצת הדיו כדי שתמהר להתייבש עכ"ל תשו' הרא"ש ומשמע דאפי' מהשם יכול ליטול הדיו ואפילו לכתוב בו דבר חול מותר דאין כאן אכחושי מצוה מיהו נהי דמשום אכחושי מצוה ליכא מ"מ משום בזוי מצוה איכא ליטול מהשם לכתוב תיבה אחרת או ליטול מהס"ת לכתוב דבר של חול ולמ"ד דאין מדליקין מנר מצוה לנר של חול משום בזוי מצוה כמו שנתבאר באורח חיים סימן תר"ע ה"ה הכא אסור אא"כ שנוטל הדיו כדי שתתבייש מהר ולא להשתמש בו דבר וכן נראה לי:

סעיף ו

אבל אם הניח אויר כו'. ומשמע דלכתחלה אין להניח אויר הרבה אבל מעט צריך להניח בין פסוק לפסוק וכמו שנתבאר בא"ח סימן ל"ב סל"ב בהג"ה.

סימן רעה

סעיף א

שעשאה סתומה כו'. וכן אם הפסיק והניח פנוי במקום שאין בו פרשה או שכתב כדרכו ולא הפסיק בריוח במקום הפרשה פסולה. רמב"ם פ"ח מהל' ס"ת והב"ח כ' דדעת הטור דאם הניח פנוי במקום שאין צריך אינה פסולה בדיעבד דדוקא פתוחה שעשאה סתומה וסתומה שעשאה פתוחה פסולה ואין דבריו מוכרחים:

סעיף ב

וי"א דמותר לתקנו כו'. ובלבד שלא ימעט הכתב בשביל ריוח שבין פרשה לפרשה כדאיתא בטור בשם הרא"ש מיהו דיעבד אינו מעכב אם מחק לפניו או לאחריו ומיעט הכתב עיין ב"ח וע"ל ס"ס רע"ט:

סעיף ג

כי אין לו לחתוך את השם ולעשות נקבים ביריעה. לכאורה נראה שמטעם שאסור לעשות נקבים ביריעה אסור וכן משמע בעט"ז וא"א לומר כן דא"כ מאי איריא כשפוגע בשם אפילו תיבות אחרות ה"ל לאסור מטעם שגנאי הוא לעשות נקבים ביריעה ועוד דלשון הרא"ש בתשובה כלל ג' סי' ז' שכתב וח"ו לקדור את האזכרות כו' משמע דמטעם כבוד השם הוא דאסור וכ"כ בתשו' מהר"ל ן' חביב סימן ב' וז"ל ובודאי שלא אסר הרא"ש מטעם שנשאר פסול בס"ת אח"כ ואף כי השואל חשש אליו כנראה מלשונו שם שכ' לעשות נקבים ביריעות עם כל זה הרא"ש בודאי לא חשש אליו כנראה מלשונו כו' ולדעתי שמשום כבוד השם הקדוש אסר הרא"ש עכ"ל וגם דוחק לפרשו דהא דכתב הרב ולעשות נקבים ביריעה אתא לאפוקי אם מסיר הקליפה הדקה העליונה דהא כיון שהרא"ש אסר משום כבוד השם וכן הרב כ"ש שאסור להסיר הקליפה הדקה מהקלף כי אז נראה יותר בזיון וקרוב למחיקה וכ"כ מהר"ל ן' חביב שם לכן נראה שהרב כתב ולעשות נקבים ביריעה לאפוקי שאם היה השם כתוב מתחילה על מטלית שהיה דבוקה בנקב שאז מותר להסיר המטלית עם השם דדוקא כשחותך השם מהיריעה בענין שעושה נקב אז אסור דבזיון הוא לקדור השם אבל כשהוא כותב על המטלית שרי להסיר לצורך תיקון וכן צריך לפרש דברי הר"י בן הרא"ש שהביא הב"י ס"ס רע"ו וז"ל יריעה שהיו בה ב' אזכרות והא' מיותרת וקדרוה בענין שנשאר נקוב שם מוטב היה לסלקו מלקדור את האזכרות וכ"כ א"א ז"ל עכ"ל דלאיזה צורך כתב בענין שנשאר נקוב אם לא כדפרישית ודו"ק:

סעיף ד

ט' אותיות. ג"פ אשר כ"כ הרמב"ם וכב"י אפשר דלא פסול כששייר פחות מאשר אשר אשר ומ"מ י"ל כשיעור ט' אותיות קטנות אבל כשאין בו ט' אותיות אפי' קטנות אפשר דפסול נמי הוי דכל בציר שיור מט' אותיות קבלו דלא הוי שיור עכ"ל ומיהו יש פוסקים דסגי בריוח ג' אותיות ועיין דרישה מ"ש בזה:

סעיף ה

לא יסור מדברי הרמב"ם בזה כו'. וז"ל הרמב"ם רפ"ח מהל' ס"ת פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיי פתוחה מתחלת השיטה השניה בד"א שנשאר מן השטה ריוח כשיעור ט' אותיות אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השטה מניח השטה שניה בלא כתב ומתחיל בפרשה הפתוחה מתחלת השטה השלישית. פרשה סתומה יש לה שלש צורות אם גמר באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב בסוף השטה תיבה א' מתחלת הפרשה שהיא סתומה עד שיצא הריוח באמצע ואם לא נשאר מן השיטה כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף השיטה תיבה א' יניח הכל פנוי ויניח מעט ריוח מראש שיטה ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מהאמצע השטה שניה ואם גמר בסוף השטה מניח מתחלת שטה שניה כשיעור הריוח ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע השטה נמצאת אומר שפרשה פתוחה תחלתה בתחלת השיטה לעולם. ופרשה סתומה תחלתה מאמצע השיטה לעולם עכ"ל: וכ' העט"ז ובצורה ב' שכ' הרמב"ם בפתוחה בד"א שנשאר מן השטה ריוח כו' נ"ל) דה"ה אם נזדמן לו כן בשיטה התחתונה שבסוף הדף שלא נשאר אלא מעט או שגמר בסוף השטה מניח שטה העליונה של ראש הדף שאחריו חלק ויתחיל לכתוב בב' שנמצא פנוי ביניהם שטה נ"ל ע"כ ולדעת הרא"ש זו היא סתומה ועיין עוד בטור וב"י דעת הרא"ש וש"פ מהו פתוחה או סתומה לדעתם ועיין ברמב"ם פ"ח מהס"ת שהאריך לבאר הפרשיות הסתומות והפתוחות. ועוד יש בטור וש"פ ענין אחר מפ' סדורה לא ראיתי להאריך בהם כי כבר ידוע המנהג אצל הסופרים והם יודעים ולומדים כדת מה לעשות ועי' בת' מהרש"ל סל"ז:

סעיף ו

ומ"מ כו' כי יש גדולים כו'. בין שנמצא שינוי בצורות הפתוחות או הסתומות או שנמצא שינוי במה שמנה הרמב"ם שצ"ל פתוחה או סתומה ואינה פרשה כלל בכל ענין אין לפסול בדיעבד כיון שבקצת מקומות יש לגדולים סברות אחרות בזה א"כ אפילו במקום שאין נמצא חולק על הרמב"ם י"ל שאותה ס"ת היתה כתובה ע"פ איזה גדול שחולק על הרמב"ם וכן משמע בעט"ז שכתב וז"ל ומ"מ אם נמצאת ס"ת שאינה נכתבה כדברי הרמב"ם אין לפסלה כי כמה גדולי הפוסקים שיש להם דעות אחרות בפי' פרשיות סתומות או פתוחות ומחזקינן לאותו סופר שכתב על פי אחד מגדולי הפוסקים כו' עכ"ל וכן משמע בתשובת מהר"י מינ"ץ סי' ח' שכתב שם דכיון דמצינו מחלוקת באחד מהן איכא למימר ה"ה באחריני ע"כ נ"ל שאין לפסול שום ס"ת אם שינה בה סדר הרמב"ם

כו' עכ"ל ומ"מ משמע דהיינו דוקא כשנמצאת ס"ת שאינה כתובה לפי דברי הרמב"ם דיש לתלות ולומר שנכתבה ע"פ איזה גדול אחר אבל אם ידוע שהוא טעות סופר שטעה ושינה מסדר הרמב"ם במקום שאין שום פוסק חולק עליו נראה דפסולה היא אף בדיעבד והכי דייק לישנא דהרב והעט"ז שכתבו ומ"מ אם נמצא ס"ת שאינה כתובה ולא כתבו כו' ומ"ה בדיעבד לא נפסל אם שינה מסדר הרמב"ם אלא ודאי כדפי':

תשובה אשר השבתי למהר"ר אליעזר יצ"ו

על דבר הס"ת שראוי להיות בפ' צו וידבר ה' דכל חלב פתוחה כאשר היא בכל ס"ת ואינה פתוחה ורצית לפסלה הנה ברור הדבר דספרא דוקנא כתבה ע"פ הרמב"ם שמנה כל הפתוחות וסתומות דויקרא וכתב שם וידבר דזה קרבן וידבר דדבר אל אהרן וזאת תורת האשם וזאת תורת זבח וידבר דדבר אל בני ישראל המקריב וידבר דקח את אהרן כולן פתוחות והן ששה עכ"ל ולא מנה הך וידבר דכל חלב ש"מ דלאו פתוחה היא ואע"פ שהגמי"י כתבו שבדקו בכל ספרים הטובים ומצאו שתיהן פתוחות וסבורני שט"ס יש כאן ואע"פ שהחשבון מכוון מכל צד שמא גם הוא נכתב לפי הטעות עכ"ל מ"מ ודאי דלפי האמת אין טעות סופר בדברי הרמב"ם שהרי כתב והן ששה ואם כן הל"ל והן שבעה ועוד שכתב לבסוף מנין כל הפתוחות שנים וחמשים ולדבריו הל"ל שלשה וחמשים וכן כשכתב והסתומות ששה וארבעים סך הכל תשעים ושמונה הל"ל סך הכל צ"ט ודוחק גדול להגיה בכל המקומות וכן הכסף משנה שהיה גדול בדורו ואחרון השיג על הגמי"י בזה וכתב שטעות הוא ואין שם פרשה כלל וכן בספר מע"מ העתיק לשון הרמב"ם כמ"ש וכן בדקתי בכל החומשים הישנים והחדשים ובכולן אין שם פתוחה וכן בתיקונים שנדפסו באמשטרדם הסתומות והפתוחות ע"פ דברי הרמב"ם אין שם פתוחה וכן בחומשים עם המסורת וכן בהרבה ספרים ובאמת בדקתי בהרבה ס"ת ובכולם נמצאו שם פתוחה אבל בלתי ספק שהם נמשכו אחרי הגמי"י והאי ספרא נמשך ע"פ האמת אשר בדברי הרמב"ם ואי איישר חילי והיה יכולת בידי לבטל מנהג הסופרים הייתי מגיה כל הספרי תורות שבהם הפתוחות אבל כיון שכבר נהגו כך הסופרים ותפסו דברי הגמי"י שהעידו גם הם שבדקו מקדם בהרבה ספרי תורות ומצאום פתוחה אין לפסול אבל ודאי ס"ת זו שלכם היא כשרה וישרה וברורה תורת ה' טהורה:

סעיף ז

ובלבד שיהא אריח ע"ג לבינה. כלומר לבינה שיעור הג"ט ואריח הוא חצי לבינה נמצא הלבינה גדולה מהאריח כמו כן יש לכתוב כדמות אריח על גבי לבינה מיהו היינו בשירת

הים אבל בשירת האזינו אין כותבין אריח על גבי לבינה אלא כל שיטה חלוקה לשתים כדלקמן סעיף ה':

סעיף ח

ולמטה ה' שיטין והתחלתן ויבא וידבר וכו'. וברמב"ם איתא ויבא לדבר אשר הזאת אשר כו' וכ' בספר מע"מ דף פ"א ע"ד ובטור הועתק זה בשבוש ונפלאתי על רמ"א ורמ"י שהאמינו למדפיסים ולא דקדקו אחריהם והעתיקום כמו שהוא בדפוסי הטורים עכ"ל ותימה אמאי לא קשיא ליה נמי הכי ברישא בשירת הים שכתבו למטה מהשירה חמשה שיטין והתחלתן ותקח סוס ויצאו ויהיו והדבר פשוט שהוא טעו' דאין שם תיבת ויהיו כלל במקרא גם א"א לכוון כך השורות במקרא ע"ש וברמב"ם איתא ותקח אחריהם סוס ויצאו ויבאו ע"ש ועיין עוד ברמב"ם כמה דינים ומנהגים בכתיבת ס"ת:

סימן רעו

סעיף א

צ"ל כו'. והב"ח פסק דאם נתכוון וכתב לשם קדושה אף ע"פ שלא הוציא בשפתיו אינו פסול בדיעבד ע"ש וכ"פ הרב בא"ח סי' ל"ב סעיף י"ט דסגי בדיעבד כשמחשב שכותב האזכרות לשמן הואיל והוציא בתחלת כתיבת הס"ת בפיו ע"ש וע"ל ר"ס רע"ד:

סעיף ב

ואם לא עשה כן פסול. ולא מהני העברת קולמוס עליהן לשמן:

סעיף ג

מלך ישראל. אבל מלך א"ה פוסק כמו שנתבאר גבי תפלה בא"ח ר"ס ק"ד:

סעיף ד

לא ישיבנו. ואם השיב אינו נפסל כך משמע בב"י ופ' מ"ש הגמי"י ומסכת סופרים הפסיק באמצע השם פסול היינו שעשה שם א' כב' שמות כזה ראו בן וכן פי' המרדכי וכ"כ ס"ה סי' ר"ה ופסול זה כבר נזכר לעיל סי' רע"ד סעיף ד' שאם ריחק בין האותיות עד שהתיבה נראית כשתים פסול עכ"ל ור"ל דהאי הפסיק באמצע השם אינו שם קדש אלא כל תיבה קרוי שם כדאיתא במסכת סופרים ובפ' הבונה בכמה דוכתין תיבה בלשון שם וכן מוכח להדיא במרדכי שפירש כך שהשם הוא תיבה ומביאו לקמן ס"ס רע"ט ע"ש דלא כהב"ח שהבין דהוא שם קודש:

סעיף ה

יחפש כו'. משמע דלכתוב מקודם אות אחרת של חול על איזה דבר אחר אסור דכיון שדיו זו מוכנת לשם אין לכתוב בה דבר של חול:

סעיף ו

כתב האזכרות כו'. כתב העט"ז דוקא האזכרות אבל שאר ספר תורה אע"פ שאין כותבין אלא בדיו שחור ולא בשום דבר אחר (כדלעיל סי' רע"א סעיף ו') מ"מ אם כתב בדיו וזרק עליה זהב כשר עכ"ל ולא נהירא דכיון דטעמא דזרק עליה זהב פסול משום דכתב העליון כתב ומבטל לתחתון כדאיתא בב"י א"כ מה לי אזכרות או שאר ס"ת אלא להכי נקט אזכרות דבשאר מקומות בס"ת יש לו תיקון במחיקה וגרידה משא"כ באזכרות דפסול ולא מהני תיקון שהרי אסור למחקו וכן בברייתא איתא יגנוז וכ"כ הב"י בא"ח סי' ל"ב וכ"כ בש"ע שם סעיף ג' וכ"כ הלבוש גופיה שם דגם בשאר כתב פסול אלא דבאזכרה אין לו תקנה ע"ש ובדברי הדרישה סעיף ד' נראה כהעט"ז ואינו נכון וכמ"ש:

סעיף ז

אבל מקצת השם כו'. ובב"ח כתב דדעת הטור וקצת פוסקים דאע"ג דלכתחילה אין לתלות מקצת השם אפ"ה אין לפסלה בדיעבד ע"ש וע"ל סי' רע"ג סעיף ו' מ"ש בזה:

מקצת השם כו' צ"ע דבפרק בהמה המקשה (חולין ד' ע"ה ע"ב) גרסינן א"ל רבי יוחנן לדברי ר' שמעון שזורי קאמר והא אמר רבין בר חנינא אמר עולא אמר רב חנינא הלכה כרבי שמעון שזורי ולא עוד אלא כל מקום ששנה ר"ש שזורי הלכה כמותו א"ל אנא כי הא ס"ל דא"ר יונתן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ותרומת מעשר של דמאי ע"כ וכל הפוסקים פסקו דלאו כרבי שמעון שזורי דפ' המקשה א"כ ס"ל דליתא להאי כללא דכל מקום ששנה רש"ש הלכה כמותו ובהלכות קטנות כתב הרי"ף והרא"ש אהך דטועה בשם כו' הלכה כרבי שמעון שזורי ולא עוד אלא כל מקום ששנה רש"ש הלכה כמותו וגם על הרמב"ם וטור וש"ע קשה כן שבפירוש המשנה וכן בספ"ה מהמ"א פסק דהפריס על גבי קרקע טעון שחיטה ובפ"א מהלכות תפילין פסק דכולו תולה מקצתו אינו תולה וכ"כ הטור וש"ע בסימן י"ג וכאן בספרי הארכתי בזה:

סעיף ח

מותר לכתוב השם כו'. משמע קצת דעל המחק וגרד עדיף מלתלות וכמ"ש בב"י לדעת הרא"ש וכן דעת יש פוסקים וכהאי גוונא כתבו הטור לקמן סימן רע"ט ס"ד שאין הגרידה גנאי כמו התליה והלכך היכא דאפשר לתקן בתליה או לכתוב על המחק וגרד לא יתלה וכמדומה לי שכן נהגו:

סעיף ט
המחק כו'. מחק היינו שנמחק בעודו לח וגרד היינו כשנגרד כשנתייבש:

סעיף י
ואין חילוק כו'. כן מסודרת הג"ה זו בכל הספרים וכן הוא בעט"ז אבל באמת אין ענינה לכאן דמהיכי תיתי לחלק כאן בין ס"ת לשאר ספרים דהא כיון דבס"ת מותר לכתוב על המחק וגרד כל שכן בשאר ספרים אלא הג"ה זו שייכא לעיל סעיף ו' דמקצתו תלוי פסול היינו אפילו בשאר ספרים אין לכתוב מקצתו תלוי וכן הוא בסה"ת ע"ש:

סעיף יא
צריך כו'. מכאן נראה לי שאותן סופרים המדקדקים שלא לכתוב שם בסוף השטה ומתוך כך לפעמים מקצרין או מאריכין אותיות שלא כהוגן גם אם נזדמן להם שם בסוף הדף הם עושים רשומים או נקודות ארוכות בסוף הדף כדי שלא יהא השם בסוף הדף ושבוש הוא בידם דהא הכא שרינן לכתוב שם בסוף הדף רק שלא יצא מאותיות השם כלום חוץ לשטה וכן משמע בהגמי"י ומביאה בית יוסף וד"מ שכתבו לא יכתוב השם בסוף הדף אלמא דבסוף השטה שרי וא"כ מאריכין ומקצרין האותיות שלא כדת גם הרשומין שעושין בסוף הדף הוא אסור שהרי אסור להוסיף בתורה אפילו נקודה אחת על כן יש לבטל מנהגם בזה:

סעיף יב
אסור למחוק כו'. בתשובה הארכתי בדינים אלו והעלתי דשם של חול אלא שהוא נכתב כשמות הקדושים כגון והייתם כאלהים וכה"ג מותר למחקו וכן שם של קודש שלא נכתב לשם קדושה מותר למחקו לצורך תיקון דוקא אבל לגוז ולגנוז שרי אפי' שלא לצורך תיקון אבל בנכתב לשם קדושתו אפי' לגוז ולגנוז לצורך תיקון אסור ואם הרבה שמות נכתבו שלא לשמן בס"ת אסור למחקן אע"פ שהוא לצורך תיקון משום דמחזי כמנומר ע"ש:

סעיף יג
הנטפלות מאחריהם. אבל לפניהם כגון למ"ד מלה' או ב' מבה' או ה' מהאלהים וכיוצא בו מותר למחוק:

סעיף יד
אם הוא לצורך. ומפסקי מהרא"י איתא לצורך גדול וכך הובא בד"מ:

סעיף טו

ה' של שם כו' מותר למחוק כו'. שהכל רואין שהוא ח' ואינו שם ואין בזה משום מוחק השם אבל אם אינה נוגעת רק מעט עדיין ניכר שהוא שם ונראה כמוחק השם:

סעיף טז

אפי' במלת שלום כו'. ורוב העולם אין נזהרים בזה כך כתוב בתשובת הרא"ש כלל ג' סי' ט"ו דמותר. (תשלומי דינים השייכים לסימן זה עיין בא"ח סי' ל"ב):

סימן רעז

סעיף א

לא יהפוך הכתב למטה. ואחורי הקלף למעלה וכתב הב"ח דמירושלמי דמגילה יש ללמוד שלא ילך אדם לחוץ ויניח הספר פתוח אם אין עליו מפה דלאו דוקא ס"ת דה"ה שאר ספרים עכ"ל ולא היה צריך ללמוד כן מהירושלמי דהכי מוכח נמי מש"ס דילן בעירובין במשנה וש"ס שם (דף צ"ח ע"א) ע"ש וידוע לחכמי האמת שיש מלאך א' נקרא ש"ד והוא "שומר "דפין על מי שמניח ספר פתוח ויוצא שמשכח תלמודו:

סימן רעח

סעיף א

ולא יתפור כל היריעה כו'. כדי שלא יקרע דכשאינו משייר מהדק בחזקה כשהוא מהדקו לספר תורה והוא נקרע אבל עכשיו כשהוא מהדקו בכח ומתחיל להרחיב ורוצה להקרע מונע מלהדקו יותר. רש"י. וכ' הב"ח כיון דאינו אלא תקנת חכמים כדי שלא יקרע ס"ת בהכי לא מיפסל ס"ת בהכי ע"כ וכ"פ הר"ן ומביאו ב"י ושאר אחרונים:

סעיף ב

ויתפרנו בגידין. אבל אסור לדבק היריעות בדבק סביב העמודי' כי כשיהיה הדבק ימים רבים הדבק מתייבש ומתרפה מעל העמודים. כ"כ מהרי"ו בדינים והלכות סי' ס"ג ובד"מ מסיים בה בשמו מיהו בשעת הדחק שרי ולא נמצא כן במהרי"ו שם:

סימן רעט

סעיף א

מוציאין ספר תורה אחרת כו'. היינו דוקא כשנמצא טעות גמור כמו שנתבאר בא"ח סי' קמ"ג סעיף ד' בהג"ה:

סעיף ב

גומר קריאתו בס' הכשר כו'. והב"ח סמך אהראבי"ה שבמרדכי פ"ב דמגילה והאריך להוכיח כן בראיות דאין להוציא אחרת אלא יקרא הטעות בע"פ ע"ש וכל דבריו אינם מוכרחים דמה שהביא ראיה מיומא דצריך ברכה אחרת לפניה בספר תורה אחרת אע"פ שראיה זו כתובה בדברי ראבי"ה מ"מ אינה מוכרחת דיש לומר דשאר פוסקים סוברים דר"ה פליג אר"ל אי נמי דוקא התם שלא היה דעתו על פרשה זו ולא על ספר תורה זו ובזה נדחו ג"כ שאר ראיות שהביא שם ע"ש גם מ"ש דהוי הפסק בשהייה לאו מלתא היא דכיון שהוא מענין הקריאה לאו הפסק הוא כדלעיל סימן י"ט וסי' רס"ה ס"ה והדבר ברור שלא נעלם מעיני המחבר והרב דברי ראבי"ה אלו שבמרדכי שהרי הביאו בבית יוסף וד"מ ואעפ"כ לא ראו דבריו באשר כי כבר נתפשט המנהג כהר"י בי רב וגם העט"ז הסכים לדברי המחבר ע"ש:

סעיף ג

בספר הכשר. היינו כשלא קרא ג' פסוקים אבל קרא ג' פסוקים ויכול להפסיק שם מברכים לאחריה ומשלימין המנין בספר תורה האחרת כמו שנתבאר בא"ח לשם:

סעיף ד

ואם היה רוב הספר כו'. כלומר שרוב אותיות של הספר מוגה והשאר יש בו בכל הספר ד' טעיות בכל הדף ונשאר בו רק דף א' שאין בו ד' טעיות יתקן:

סעיף ה

שלא יהיה מקום הגרד הפסק בתיבה. דבכה"ג פסול כיון שהרחיק התיבה עד שהיא נראית כשתים כדלעיל סי' רע"ג ס"ד:

סימן רפ

סעיף א

שנקרעה בו יריעה כו'. למעלה או למטה בגליון ונכנס עד ב' שיטין כו'. טור. וכתב הב"ח נראה דדייק לפרש הכי כו' דדוקא שהקרע התחיל ביריעה בגליון ובא לו בתוך ב' שיטין משמע דוקא בכה"ג בג' לא יתפור בדלא עפיצין אבל לא נקרע הגליון אלא שנקרע בתוך השיטין בלבד אפילו בג' וד' וה' נמי יתפור ע"כ:

סעיף ב
יתפור. וכל זמן שלא תפרו אסור לקרות בו ואם לא נכנס הקרע בתוך השטה אלא שהגליון לבדו נקרע למעלה או למטה יכולין לקרות בה לכתחלה אע"פ שעדיין לא תפרה. ב"ח ונכון הוא ומ"מ נראה דלכתחלה יתקן כל מה דאפשר:

סעיף ג
ואם ניכר הגויל שהוא עפוץ כו'. וס"ת דידן לכולי עלמא יתפור שהרי הגידין הן לבנות והקלפים שלנו גם כן לבנות אם כן הדבר ידוע שאין התפירות ניכרות בס"ת ואפילו בג' יתפור וכן לדבק קלף על הקרעים בדבק. כ"כ הב"ח והאריך ע"ש:

סעיף ד
וכן בין דף לדף יתפור כו'. משמע דבכה"ג יתפור בכל ענין אבל דעת הטור דאם נקרע בין שטה לשטה או בין דף לדף שלא כנגד הכתב עד שאילו נקרע כן כנגד הכתב היה נכנס תוך ג' שיטין לא יתפור וע"ש:

סעיף ה
ובין תיבה לתיבה. נ"ל פירושו דברישא מיירי בין אות לאות ומ"מ לא נתקלקל האות וכאן מיירי בין תיבה לתיבה ולא בין אות לאות הלכך יתפור אבל הטור נראה שאין מחלק בין אות לאות ובין תיבה לתיבה ע"ש:

סעיף ו
כל זמן שמותר לתפרם. כלומר אם הוא קרע הבא בתוך ב' שיטין או בתוך ג' ועפיץ בענין שמותר לתפור מותר לדבק אבל אם אסור לתפור אסור ג"כ לדבק והב"ח כתב בסעיף ב' שנהגו להקל כהרא"ש עכ"ל משמע מדבריו דאפילו היכא דאסור לתפור מותר לדבק דהא בקרע תוך ג' דאסור לתפור מתיר הרא"ש לדבק וכן משמע עוד יותר למעיין בדברי הרא"ש דבכל ענין מותר לדבק ואפשר לא בא הב"ח לומר אלא דנהגו כהרא"ש לאפוקי מהר"מ דחולק עליו וס"ל דאפי' היכא דמותר לתפור אסור לדבק אבל לא נהגו כהרא"ש ומ"מ נראה לי דכדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו בשעת הדחק מיהו כל זה בשלא נחלק האות אבל נחלק האות אסור לדבק בכל ענין כמו שיתבאר:

סעיף ז
וכן אם נחסר דבר כותבין כו'. לשון הב"ח כתב מהרי"ק בשורש קכ"ב על מה שנהגו לטלות במטלית על נקבים ביריעה קודם התחלת כתיבת הס"ת ואחר כך כותבין על הטלאי ובאו מקצת חכמים והביאו ראיות לאיסור ודחה הוא ראיות האוסרים ולעד"נ עיקר כדברי האוסרים אלא מאחר שנהגו הקדמונים לקרות בס"ת כזו לפני גדולי עולם

ולא מיחו על ידם ע"כ אין לשום גדול למחות ולהורות הוראה לאסור לאחרים אבל המחמיר לעצמו בס"ת שלו הרי זה משובח ותע"ב מיהו נראה אם כתב מקצת אות על היריעה ומקצתו על הטלאי ה"ז פסול לדברי הכל דהלא אפי' היכא שנקרע האות באמצע אע"פ שהדבק מחזיקה פסול כיון שאינו מוקף גויל אע"פ שכל האות כתוב על היריעה כ"ש כשמקצת האות כתוב על היריעה ומקצתו על הטלאי דכשתחלק הטלאי נמצא כאן חצי אות וכאן חצי אות כב' חתיכות ולא עוד אלא אפי' נכתב האות כולו על היריעה אלא שמקצת הדיו מצד אחד של האות ההוא עובר גם על הטלאי לא מהני הקפת גויל שבטלאי לאות שנכתב על היריע' אלא האות שנכתב על היריעה צריך להיות מוקפת גויל ביריעה עצמה בלא טלאי והאות הנכתב על הטלאי צריך שיהא מוקף גויל גם כן בטלאי עצמו בלא יריעה והארכתי בתשובות עכ"ל ועיין מדינים אלו בא"ח סימן ל"ב ומ"ש שם:

סעיף ח

ואם נחלק שום אות כו' פסולה. ולא דמי למה שנתבאר בא"ח סי' ל"ב בסט"ז דאם נפסק אחד מהאותיות הפשוטות שהוא כשר דהתם מיירי שלא נשתנה צורת האות אע"פ שחלק ולא נדבק ע"ש כ"כ העט"ז ומביאו בספר מעדני מלך דף פ"ב ע"א:

סעיף ט

צריך להחליף ג'. ומה שהוא מחזיר יהא כמדת כתב הראשון. הרא"ש ורבינו ירוחם. ונראה שטוב שסופר הראשון יכתבם אם אפשר:

סימן רפא

סעיף א

אפיקורוס. הוא מין האדוק בעבודת כוכבים ומסתמא לשם עבודת כוכבים כתבו:

סעיף ב

ישרף. ובא"ח סימן ל"ט ס"ד גבי תפילין כתב די"א דיגנזו ועב"ח שם:

סעיף ג

כתבו כנעני. אפילו כתבו למכור לישראל. תוספות. ופשוט הוא דלא עדיף מעבד ואשה דלקמן סעיף ג':

סעיף ד

יש מי שמכשיר. ובא"ח שם ס"ד גבי תפילין כתב סתם דכשרים וכן כתב הטור ועיין בב"י שם כתב ישוב לזה:

סעיף ה

וחייבים הצבור כו'. ומשמע בש"ס דאין לומר לעובד כוכבים שיתן לו בזול יותר מדאי פן יכעוס וישליכה למקום האבוד וכ"כ ב"י ומביאו ד"מ: [ה] **ואם הוחזקו שבזזו עובד כוכבים כו'**. ונראה לי דה"ה במקומות שאין העובדי כוכבים יודעים לכתוב דאמרינן מסתמא בזזו אותו:

סעיף ו

עבד כו'. והדרישה כתב שמדברי הרי"ף והרא"ש והטור נראה דדוקא גבי תפילין פסולין עבד ואשה וקטן ולא בס"ת וכתב שהאריך בתשובה ואינו מוכרח:

סעיף ז

קטן. נראה דהיינו נמי אפי' קטן שהגיע לחינוך כמ"ש בא"ח שם לענין תפילין דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה וה"נ י"ל כן לענין ס"ת וכן משמע בעט"ז להדיא:

סעיף ח

יש פוסלין. במרדכי כתב טעם אחד דכשמגיע לפסוק לא יבא ממזר בקהל ה' נחפז ואינו כותב האזכרה לשמה ואפי' אמר נתכונתי אנן סהדי שלא נתכוון וה"נ בגר תושב כשיבא לכתוב לא תאכל כל נבלה וגו' לגר אשר בשעריך תתננה וגו' כי עם קדוש אתה לה' אלהיך וכ"כ בעט"ז טעם זה אבל באמת טעם זה אינו עיקר דא"כ אמאי כל הס"ת פסולה תפסל אותה יריעה ותו לא ועוד דא"כ ס"ת שכתבו ממזר או גר חוץ מאותן פסוקים תתכשר אבל במרדכי שם כתב עוד טעם אחר ממזר אינו מוציא רבים ידי חובתן וכל שאינו מוציא רבים י"ח פסול לכתוב עוד נ"ל טעם דדמי לעבד ואשה וקטן שאינם חייבים במצות להכי פסולים לכתוב ס"ת וה"נ גר וממזר יש כמה וכמה מצות שאין חייבים בהם י"ל לפ"ז כל הס"ת פסולה בכל ענין וכן נראה מדברי המחבר:

סעיף ט

מתוך שנאמן להפסיד שכרו כו'. משמע אם כתב לו בחנם כגון במתנה וכה"ג אינו נאמן כיון שיצא מתחת ידו ובזה א"ש הא דשאל רבי אבהו להסופר ס"ת ביד מי וכ"כ הב"ח אלא שנדחק ששאלו כדי להוציא מפיו אם בחנם כתב או בשכר וקשה לפ"ז דא"כ לא הל"ל ס"ת ביד מי אלא אם כתבה בחנם או בשכר אלא נ"ל שרבי אבהו חשב שנתנה לו במתנה וכה"ג הלכך שאל ס"ת ביד מי שאם היתה ביד המקבל אינו נאמן וכדקס"ד דמקשה מ"ש מדרבי אמי כו' לכך אמר ס"ת ביד לוקח וזה כפתור ופרח ובין כך ובין כך

הדין אמת דבחנם אינו נאמן כשיצא מתחת ידו וכן נתבאר בסי' קכ"ז רס"ב ועיין עוד שם מדינים אלו:

סימן רפב

סעיף א
חייב לעמוד כו'. ע"ל סימן רמ"ב סעיף י"ח:

סעיף ב
זה שמוליכו. ואם עומד לפוש דינו כמהלך מאחר שאינו עומד דרך קבע כ"כ הכ"מ ומביאו הב"ח:

סעיף ג
השומע כו'. כן הוא בכל הספרים אבל אין נוהגין כן וכ"כ הב"י שנהגו שלא לעמוד מפניהם ומעולם לא נשמע פוצה פה לערער בדבר ומביאו ד"מ ונראה שצ"ל יש מחמירין ואומרים השומע קול הנושא כו' ואלמטה קאי וכן גרס בעט"ז:

סעיף ד
קול הנושא כו'. וכן קול הפעמונים שבס"ת עט"ז והוא מדברי הר"ר מנוח שבב"י:

סעיף ה
ואם היה מפחד כו'. והב"ח האריך בזה ומסיק ולענין הלכה נקטינן הכא והכא לחומרא דשלא במקום סכנה לא שרי אלא בחיקו כנגד לבו ואפי' בשאר ספרים ובמקום סכנה נמי לא שרי אלא להפשילו לאחוריו אבל לא לרכוב עליו וכדכ' הר"ר יונה לפרש דברי רב אלפס דהכי משמע הלשון כדפי' עכ"ל ובודאי היכא דאפשר להחמיר בכבוד תורה עדיף אבל היכא דלא אפשר מותר אפילו לרכוב עליהם:

סעיף ו
או לבית הקברות. משום לועג לרש היינו המתים וע"ל סי' שס"ז סעיף ג':

סעיף ז
ולא יאחוז ס"ת בלא מטפחת כו'. ע' בא"ח ר"ס קמ"ז:

סעיף ח
אסור לישב כו'. וראוי להחמיר שיהא מקום הס"ת גבוה ממנו י' טפחים ולא יפחות מג' טפחים דכל דבציר מהכי לא חשיב גובה כלל בית יוסף ונראה דמדת חסידות קאמר אבל מדינא סגי בגובה טפח לכ"ע כדאי' בירושלמי ופוסקים הובאו בב"י:

סעיף ט
וה"ה שאר ספרים. וכ' הר"ר מנוח דוקא שלא בשעת זמן בית המדרש אבל בזמן בית המדרש והמקום צר לתלמידים מותר לישב בשוה עם הספרים והפירושים וכך נהג הר"ר משולם בדרש"י אך כשלא היה במקום ב"ה היה מדקדק שיהא הספר נתון ע"ג דבר אחר כל שהוא עכ"ל וכ' בעל ספר א"ח בסוף ספרו ונראה שאין להקל בדבר שלא יראה כמזלזל בכבוד הספרים עכ"ל ב"י ומביאו ד"מ:

סעיף י
לא ישמש כו'. ע' בא"ח סי' מ' מדינים אלו:

סעיף יא
אצל ת"ח. אפילו אינו אלא שונה הלכות ולא שימש ת"ח כ"כ בא"ח סי' קנ"ד ס"ה:

סעיף יב
עושין אותן כו'. כתב בית יוסף דהיינו דרשות לעשות כן ואינו חיוב בדבר וכן נראה ממ"ש בא"ח שם סעיף ד' יכולין לעשות כו' וכ"פ הב"ח דאין חיוב בדבר:

סעיף יג
תיק כו'. מכאן עד סוף סעיף י"ח נתבאר הכל על נכון באורח חיים סי' קנ"ד וקנ"ה כי שם ביתו:

סעיף יד
אבל כתובים ע"ג נביאים ונביאים ע"ג כתובים מותר. כ"כ הר"ן והתוס':

סימן רפג

סעיף א
מותר לדבק כו'. אע"ג דא"א שלא יונחו נביאים וכתובים ע"ג תורה:

סעיף ב
ואין קדושתם כקדושת כו'. כלומר אם דבק תורה עם נביאים וכתובים אין קדושתם כקדושת ס"ת דכל יתר כחסר דמי:

סעיף ג
לא יכתוב התורה מגילה בפני עצמה כו'. ודעת הרי"ף והמרדכי והאגודה ושאר פוסקים דמותר משום עת לעשות לה' הפרו תורתך שהרי אין הכל יודעים בעל פה ואין לכל העולם חומשים בב"ה ויבואו לידי ביטול ק"ש ותפלה וכ"כ הב"ח וכ' שכך המנהג פשוט בכל המדינות:

סעיף ד
ואין כותבין כו'. כלומר מה"ט שאין כותבין התורה מגילה בפני עצמה אין כותבין מהתורה מגילה לתינוק אפילו להתלמד דדוקא חומש בפני עצמו שרי אבל לא מגילה מגילה:

סעיף ה
כתב התורה מגילה ג' ג' תיבות מותר. שכיון שיש בה שינוי אינו דומה למגילה מס"ת:

סעיף ו
אסור לרקם פסוקים בטלית. מפני שהוא מביא פסוקי התורה לידי זלזול כי הציצית שבטלית אינם אלא תשמישי מצוה ולא תשמישי קדושה ומותר לבא בטלית מצוייצת לבית הכסא ולבה"מ ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה ואיך יביא פסוקי התורה במקום טינופת וזלזול וכתב העט"ז ומטעם זה התירו לכתוב פסוקים על המפות של ס"ת מפני שהם תשמישי קדושה ואסור לנהוג בהם קלות עכ"ל ואף ע"ג דרבינו ירוחם שם כתב עוד טעם לאסור והיינו משום שאסור לכתוב מן התורה פסוקים כבר נתבאר דיתפשט המנהג להקל בזה ועיין ברבינו ירוחם שם שהביא תשובת הרמב"ם שהאריך בזה:

סימן רפד

סעיף א
אסור לכתוב ג' תיבות מפסוק כו'. כצ"ל:

סעיף ב
ומיהו באגרת שלומים כו'. מיהו בירושלמי פ' בתרא דמגילה משמע קצת דאפי' בכהאי גוונא אסור. כן כתבו יש פוסקים:

סעיף ג
ואם שרטט שטה העליונה. מותר לכתוב משם ואילך בלא שרטוט דמסתמא נכתבה שורה העליונה ביושר והוה כמו שרטוט למה שלמטה. כ"כ הרא"ש והטור:

סעיף ד
שוב לא צריך. ובס"ת ממש צריך שרטוט בכולה כדלעיל סי' רע"א סעיף ה' וכ"כ בהגהת דרישה בשם מהרש"ל. תשלומי דיני ס"ת נתבארו בא"ח בהל' תפילין ע"כ קצרתי כאן בדיניהם:

סימן רפה

סעיף א
פרשת שמע והיה כו'. דכתיב בהו וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

סעיף ב
יאריכו ימיו כו'. דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו':

סעיף ג
בטפח החיצון. ע"ל סי' רפ"ט סעיף ב':

סעיף ד
ויאמר ה' ישמור כו'. וכשיוצא לדרך חוץ לעיר יניח ידיו על המזוזות ויאמר בשמך ט"ל אטל"ה כי ט"ל בגימטרי"א כוז"ו. מהרי"ל שם ומביאו ד"מ:

סימן רפו

סעיף א
מדינות. מוקפות הרים ובקעות בכמה פרסאות ואין יוצאים ממנה אלא דרך שערים כגון ארץ הגר. רש"י:

סעיף ב
רפת בקר. דאע"ג דהוא במקום הטנופת מכל מקום לא נפיש זוהמייהו והדרישה כתב כלל הדברים דהיכא דאיכא משום קדושה כגון בית הכנסת או היכא דאיכא מקום טינופת אז בעינן בית דירה ממש שידור בו תמיד אבל היכא דליכא חד מהנך כגון מתבן כו' וכל אחד מהנך אפילו אינם דרים שם ממש כיון דיוצאין ונכנסין בו חשיב בית דירה. עד כאן:

סעיף ג
ולולין. הוא חדר בנוי העשוי לאווזין ותרנגולין:

סעיף ד
ובית האשה כו'. ולא אמרינן ביתך ולא ביתה אלא כיון דכתיב למען ירבו ימיכם וגו' ונשי נמי בעי חיי כמו גברי הלכך חייבים:

סעיף ה
כולם חייבים. עיין בסמ"ע בחשן משפט סי' תכ"ז ס"ק ב':

סעיף ו

אבל בית כו' פטור. כיון שהמקצת הוא של עובד כוכבים וגם משום סכנה כדי שלא יאמר העובד כוכבים שהישראל עושה מעשה כשפים וכן שערי חצירות ושערי עיירות פטורים מהאי טעמא משום סכנה כדאיתא בש"ס ודלא כהעט"ז שכ' הטעם משום דכתיב למען ירבו ימיכם וגו' והעובדי כוכבים אינם חפצים בזה שהרי אינן מקיימין התורה כו':

סעיף ז

וכן חצרות או עיירות כו'. שמקצת עובדי כוכבי' דרים שם אפי' רובם ישראלים פטורים משום סכנה ומזה הטעם אין עושין מזוזה בשערי רחובות כגון בק"ק קראקא ובק"ק פראג שקבעו שערים ברחובו' היהודים ונסגרים בלילה ולא קבעו בה מזוזות לעולם והאי טעמא משום סכנה דעלילות המושל מזומנות היו תמיד על שונאי ישראל ועוד מטעם אחר אין עושין שם מזוזות משום דבודאי יטלוה ויבזוה ואם כן יהיו גורמין בזיון לכתבי הקדש ומכאן למדנו לישראל החוכר חכירות מן השר למכור יין שרף או שכר או מי דבש שקורין שענק ועבדי השר ממלאים הבית בכל יום ורגילים ליקח מזוזות ונוהגין בהם מנהג בזיון שאין לעשות מזוזה באותן פתחים אלא אם כן שהפתח הוא במקום שמור מן העובדי כוכבי' שלא יטלו המזוזה ממנה. כ"כ הב"ח:

סעיף ח

ודוקא אלו כו'. כלומר דוקא אלו שאינם בית דירה ממש אבל חדר שהוא בית דירה ממש כו':

סעיף ט

ויש מקילין ואומרים כו'. כ' הב"ח דהוא הדין היכא דרגילין הנשים לרחוץ בבית החורף או בחדר כנשי דידן דאי אפשר לרחיצה אלא אם כן היא ערומה ואיכא בזיון דכתבי הקדש ומשום הכי נתפשט המנהג שאין עושין מזוזה כי אם בפתח הבית הסמוך לר"ה והיינו משום דרוחצין בבית החורף בחורף ובהחדרים בקיץ ועומדים שם ערומים כו' ומקרוב נהגו הלומדים לעשות מזוזות לכל הפתחים שבבית ומיהו צריכין ליזהר שלא יעשו מזוזות במקום שרגילין שם לרחוץ ולכבס טינופת בגדי קטנים עד כאן ומיהו נראה שיש לתקן מזוזות בכל הפתחים ויכסה המזוזה כדלקמן סעיף ה':

סעיף י

חייב לכ"ע. כתוב בספר מעדני מלך סוף ד' ע"ח ואלא מיהא איכא לברורי אם אותו החדר יש לפנים ממנו עוד חדר אחר ושם אינו משכב נשים לתשמיש המטה והוא חדר שחייב במזוזה אלא מפני שהיכר ציר ודלת סובבין אותו ואם כן חלל הפתח מבחוץ לתוך חדר

משכב נשים וזה נעשה באותו חדר כו' נראה בעיני שיש לקיים מצות מזוזה בחדר שאנו דנין עליו לקבעה אחורי דלת (וכדלקמן סי' רפ"ט ס"ב כו') וע"ש שהאריך:

סעיף יא

פטורים לפי כו'. פירוש אף אם מכסה המזוזה דלא יהיה משום בזיון כתבי הקדש מכל מקום כיון דאינם עשויים לדירת כבוד פטורים מהמזוזה ואין לעשות בם מזוזה:

סעיף יב

במקום שיש טינוף כו'. פירוש שהוא עשוי לדירת כבוד אלא שלפעמים מצוי שם טינוף הלכך חייב מדינא אלא שיש לכסותה וע"ל סעיף ג':

סעיף יג

או שעשויה חלונות כו'. ר"ל מכל הרוחות. נ"י:

סעיף יד

ובית שער. הוא בית קטן שעושין לפני שער החצר והכל עושין אותו קפנדריא:

סעיף טו

פטורים. כיון שאינם מיוחדים לדירה:

סעיף טז

וי"א שבית שער כו'. צ"ע דהא הי"א אלו גם במרפסת וגינה מחייבין ועב"ח ופרישה:

סעיף יז

חייב. היינו מדרבנן כדאיתא בטור ופוסקים:

סעיף יח

חייב בשתי מזוזות כו'. חוץ מהמקום שנכנסין לו מר"ה. טור:

סעיף יט

וי"א כו'. ול"ד לבהכ"נ לעיל סעיף ג' דאינו חייב במזוזה אא"כ יש בו בית דירה דבית המדרש כיון שהתלמידים יושבים בו מהבקר ועד ערב דומה לדירה:

סעיף כ

אבל לא יברך עליה. והב"ח כ' דנכון הוא כשיקבע מזוזה בפתח הבית ויברך עליה שיהא דעתו ג"כ על קביעת המזוזה שבב"ה ויקבע אותם זאח"ז תחלה בפתח הבית ואח"כ בפתח בה"מ וברכה זו חוזרת על שניהם:

סעיף כא

פטורים. מפני שהם דירת עראי:

סעיף כב

שתי סוכות של יוצרים כו'. כך היה דרך היוצרים בימיהם שהיו להם ב' סוכות זו לפנים מזו ובפנימית היה דר ומצניע קדרותיו הלכך חייבת ובחיצונה היה עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור ואינו דר שם הלכך פטורה ולא דמי לבית שער דלעיל דקביע תשמישו משא"כ הכא:

סעיף כג

ואם יש בו כדי לרבע כו'. ודעת הרא"ש שאינו חייב במזוזה אא"כ הוא מרובע ד' על ד' אמות ולפי שכתב בב"י דנקטינן כהרמב"ם דהא לא פליג עליה אלא הרא"ש לא הביא כאן אלא דברי הרמב"ם אבל באמת גם דעת רבינו ירוחם בסוף ספר אדם כהרא"ש וכתב שכן תפסו עיקר ע"כ נראה דיש לקבעה בלא ברכה או שיברך מתחלה גם על אחרת ויהא דעתו גם על זו:

סעיף כד

ד' על ד'. או כדי לרבע ד' על ד' להרמב"ם:

סעיף כה

ויש מי שפוטר. ואם קבעה קודם תליית הדלת לא יצא ידי חובתו כשנותן הדלת אח"כ דהוי תעשה ולא מן העשוי עכ"ל עט"ז ולצאת ידי שניהם יתלה בה הדלת מיד ויקבענה ואם אי אפשר לתלותה מיד יקבענה בלא ברכה או יברך מתחלה גם על אחרת ויהא דעתו גם על זו וכשיתלה בה הדלת יטלנה ויחזור ויקבענה בלא ברכה או יברך על אחרת ויהא דעתו גם אזו ובזה יוצא ידי כולם ודו"ק:

סעיף כו

אם הפתח הקטן ראוי למזוזה. שיש בו גבוה עשרה ורחב ארבע כדלקמן סימן רפ"ז כיון שנכנסים ויוצאים תמיד דרך אותו פתח הקטן ושם הוא עיקר תשמישו והגדול פטור מפני שאין תשמישו שם בכניסה ויציאה אלא לפעמים כשצריך להכניס בו היין בחביות ואין זה תשמיש קבוע ובטלו היא לגבי הפתח קטן אבל כשאין בקטן שיעור הראוי למזוזה אף על פי שמשתמשין בקטן אינו אלא כחור בעלמא והגדולה היא עיקר הפתח:

סעיף כז

פתח שאחורי הדלת כו'. פירש רש"י כגון שיש במקצוע הבית פצים קבוע לשני פתחים מחותכי' א' לצפון ואחד למערב וקבעו המזוזה בפצים בחלל הפתח הצפוני וכשהדלת פתוח הוי אחורי הדלת אם יש בעובי הפצים עובי הבדלת טפח בין פתח לפתח צריך מזוזה אחרת לפתח מערבי הואיל ואין המזוזה בחללה ואם לאו א"צ מזוזה אחרת שהרי

היא כמונחת בחלל עצמו ע"כ ועב"ח וירא' מכאן אותן פתחים שהם חלוקים ועמוד באמצע די להם במזוזה א' אפילו אם יש בעובי העמוד טפח דלא מחייב בשתים כשיש בעובי העמוד טפח אלא כשאחד בצפון וא' במערב אבל כששני הפתחים ברוח א' אפי' אם יש בעובי הפצים טפח חשוב הכל כפתח א' אפילו לפי' השני שפי' רש"י כמו שדרך לעשות פתח אחד קטן אצל שער הגדול שאין פותחין תמיד השער הגדול ופותחים הקטן ואם יש פצים רוחב טפח ביניהם צריך מזוזה אחרת אפילו לפי זה נראה שפתח החלוק אין צריך דשאני התם דפתח הקטן נבדל משער הגדול לגמרי שהרי נפתח ונסגר כל אחד בלא חבירו אבל הכא שאין נבדלין זה מזה דכשזה נפתח גם זה נפתח גם נסגרים ביחד ואין העמוד נעשה אלא לנוי ודאי כחד חשיבי עד כאן לשון טור ועיין ב"ח ודרישה מה שכתבו בזה:

סעיף כח

פטור ממזוזה כו'. שאינו נקרא עדיין דירה:

סעיף כט

חייב במזוזה. לאחר ל' יום בח"ל ובא"י מיד וקמ"ל דלא אמרי' כיון שהבית של עובד כוכבים תפטור לגמרי ממזוזה מיהו כל זה היכא דליכא משום סכנה בבית של עובד כוכבים דכה"ג פטור ממזוזה כדלעיל סעיף ח':

סימן רפז

סעיף א

אא"כ יש לו ב' מזוזות כו'. ודעת הרא"ש וטור דאפי' אין לו אלא מזוזה אחת כגון שמצד אחד עובי הכותל להלאה מהפתח אם המזוזה מצד ימני חייב ואם מצד השמאל פטור וכן דעת רבינו ירוחם סוף נתיב כ"א ונראה דיקבענה בלא ברכה:

סעיף ב

שאין לו גובה י' טפחים כו'. ודעת רש"י והמרדכי והטור דבעינן נמי שיהא רחב ד' וכ' הבית יוסף והב"ח דלפי' רש"י אפי' אין שם ב' מזוזות כלל אלא מתחיל להתעגל מהארץ אפי' הכי חייב אם יש גובה י' ברוחב ד':

סימן רפח

סעיף א

א"צ להניח כלל. פי' שום גליון א"צ להניח אבל מכל מקום צריך להניח מעט כדי שיהיו האותיות שבסוף השטות מוקפות גויל:

סעיף ב

ואין לה תקנה. לפי שאין תולין בה כמו שתולין בס"ת משום דבעינן שתהא נכתבת כסדרן כ"כ הפוסקים והאחרונים הטעם ולפי זה יכול לגרוד ממטה למעלה עד מקום החסרון ויכתוב שם החסרון ואח"כ יכתוב מה שגרד על מקום הגרד דכה"ג הוי כסדרן ועיין בא"ח סי' ל"ב סכ"ג וכ"ד:

סעיף ג

בשני עורות. כלומר בשני קלפין מחולקין:

סעיף ד

לכתחלה. ודעת רוב הפוסקים נראה דאפי' דיעבד פסולה בעור שאינו מעובד לשמה וכ"פ הב"ח ועכ"פ נראה באם ימתין לעור מעובד לשמה תבטל המצוה יקבענה בלא ברכה דכדאי הם הרמב"ם וסייעתו לסמוך עליהם בשעת הדחק דלא כמ"ש הב"ח דלא יקבענה כלל אלא יקבענה שם וישתדל להמציא אחרת כשרה:

סעיף ה

כמו בס"ת. ושאר דיני כתיבתה בחסרות ויתרות הוא כמו שכותבין פ' שמע והיה אם שמוע בתפילין ונתבאר בא"ח סימן ל"ב וכ' הטור שנכתבה שלא מן הכתב והוא מהש"ס והמחבר והרב לא כתבו זה משום שסמכו אמה שנתבאר בא"ח סי' ל"ב גבי תפילין שכותבין פרשת שמע והיה שלא מן הכתב כששגורות בפיו וא"כ פשיטא דה"ה למזוזה ובחנם תמה עליהם בספר מע"מ דף פ"ז ע"א:

סעיף ו

שלא יעשנה כקובה. אפי' מצד הא' כקובה או כזנב כו' פסולה:

סעיף ז

כקובה. כאהל שהוא צר למעלה ורחב למטה וכזנב הוא רחב למעלה וצר למטה. טור:

סעיף ח

כ"ב שיטין. מהו התחלתן שמע. הויה (דבתר ואהבת את) . הדברים. לבבך. ובשכבך. בין. והיה. מצוה. בכל. יורה. עשב. פן. והשתחויתם. השמים. ואבדתם. ושמתם. אותם.

אותם. (כצ"ל שתי פעמי' אותם דלא כדאיתא בעט"ז) בדרך. ובשערין. אשר. על הארץ. כן הוא בטור ופוסקים:

סעיף ט
כמו בתפילין. וכמו שנתבאר בא"ח סי' ל"ב ס"ה:

סעיף י
סתומה כו'. ע"ל סי' ער"ה ס"ב איזה סתומה ומ"מ הכא במזוזה אינו יכול לעשות סתומה שכשרה אליבא דכ"ע וכמ"ש המחבר שם דהיינו שיסיים פרשה שלפניה בתחלת שטה ויניח חלק כדי ט' אותיות ויתחיל לכתוב בסוף אותה שטה עצמה כו' שהרי צריך להתחיל שטה שביעית והיה אם שמוע כו' וכמ"ש בסמוך בשם הפוסקים אלא יעשה סתומה שכשרה לדעת הרמב"ם כמ"ש הרב שם שאם לא יוכל לכוון בכך לא יסור מדברי הרמב"ם ועיין בתשובת מהרש"ל סי' ל"ז:

סעיף יא
כוז"ו כו'. והם בא"ב האותיות שאחר ידו"ד אלדינו ידו"ד:

סימן רפט

סעיף א
ולא יברך בשעת כתיבתה. דכל מצוה שאין עשייתה גמר מצוה אינו מברך אלא בשעת גמר מצוה וכתוב בפרישה הא דאין מברך שהחיינו משום דאינו בא מזמן לזמן ושאני טלית ובגד שלובשו שמברך עליו שהחיינו (כמו שנתבאר בא"ח סי' רכ"ג) שהוא משום שמחה ובמזוזה אינו מברך על שזיכהו הש"י בבית אלא על מצות קביעת המזוזה עד כאן ועיין לעיל סי' כ"ח סעיף קטן ה':

סעיף ב
בטפח הסמוך לחוץ. שיפגע במזוזה מיד א"נ כדי שתשמור לכל הבית שבפנים מהמזיקים:

סעיף ג
ואם שינה אינו מעכב כו'. ואפי' הניחה אחורי הדלת כשרה בדיעבד כן משמע בטור וכן נראה דעת הרב אבל דעת הנ"י והרמב"ם נראה דפסולה וכ"פ הב"י וכ"כ העט"ז הלכך יש לחזור ולתקנו כהוגן ובס' מעדני מלך ד' ע"ו סוף ע"א כתב דהנהו בתים הפתוחים לרחוב העובדי כוכבים ומניחים מפני כן המזוזות אחורי הדלת דיש להם על מה שיסמוכו על דברי הטור והרב:

סעיף ד
כשרה. אבל למטה משליש העליון פסול כ"פ הב"י והב"ח וכתבו עוד מהפוסקים דכשהפתח גבוה הרבה יניחנה כנגד כתיפיו אבל לא למעלה מכתיפיו בענין שלא יראה אותה וע"ש כן כתב העט"ז:

סעיף ה
ואין חילוק בין אם הוא אטר יד ורגל. ולא דמי לתפילין דאטר מניח בימין של כל אדם וכמו שנתבאר בא"ח סי' כ"ז סעיף ו' דשאני מזוזה דהוי לשמור כל בני הבית משא"כ בתפילין דהוה לדידיה לחודיה כ"כ הב"י בשם המרדכי ונראה דה"ה אם א' לבדו דר בבית והוא אטר או שכל בני הבית אטרים דלא דמי לתפילין שהם מצות שבגופו לכך אזלינן בתר ימין דידיה משא"כ מזוזה דאינה אלא חובת הבית לכך אזלינן בתר ימין של כל האדם והיינו שלא חילקו בש"ס ופוסקים בין בני הבית אטרים או לא וכן נראה דעת הרב שלעולם מניח בימין וכן נוהגין:

סעיף ו
יש פתח מזה לזה. ואינו ידוע איזה חשוב כניסה או יציאה הלכך אזלינן בתר היכר ציר וכתב העט"ז ופתח שנכנסים בו מן הבית לבית החורף שלנו נ"ל שעושין המזוזה בימין הכניסה שנכנסין מן הבית לבית החורף דעיקר תשמיש שלנו הוא בבתי החורף שלנו ולא משגחינן בהו בהיכר ציר כלל דבין הציר היא מבחוץ בין היא מבפנים עושין המזוזה בימין הכניסה עכ"ל ופשוט הוא ועי' עוד בב"י מדינים אלו:

סעיף ז
ימסמרנה במסמרים. ואם נתנו שם לפי שעה א"צ לקבוע במסמרים כ"כ הב"ח מהירושלמי:

סעיף ח
פסולה. דהוי תעשה ולא מן העשוי:

סעיף ט
וכן נהגו כו'. כלומר כן נהגו בשאר מדינות ובמלכותו של המחבר כדאיתא בב"י אבל י"א כו' וכן נוהגין במדינות אלו:

סימן רצ

סעיף א
אין עושין מהן מזוזה. כגון שנכתב פ' שמע בס"ת בסוף הדף לא יוסיף לכתוב למטה בגליון פ' והיה אם שמוע דאע"ג דהשתא נכתבו כסדרן וכהלכתן מכל מקום אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה:

סימן רצא

סעיף א
ושל רבים כו'. דכל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליהם הרבה שלא יאמרו כל אחד יעשה חבירו:

סעיף ב
השוכר בית כו'. עיין בח"מ סי' שי"ד ס"ב:

סעיף ג
ואף שכר הבית מעובד כוכבים. ואא"כ סוף השכירות יוצא משם נוטלה ויוצא וכן כששוכרו לעובד כוכבים יטלנה מיד קודם שיכנס לשם העובד כוכבים:

סעיף ד
הכל חייבים כו'. דהוי ליה מצות עשה שאין הזמן גרמא ועוד דכתיב למען ירבו ימיכם והנהו נמי בעי חיי:

סימן רצב

סעיף א
אלא בעוף טהור. דכתיב כי יקרא קן צפור וגו' ועוף טהור אקרי צפור ולא טמא אבל אם טרפה חייב דמכל מקום צפור מקרי:

סעיף ב
קן המזומן. דכתיב כי יקרא וגו' פרט למזומן:

סעיף ג
שקננו בפרדס. שאינו משתמר דכיון שמרדו אין קינויו בידך אבל אם משתמר פטור כן משמע מפירש"י וכך כתב רבינו ירוחם נתיב ט"ו אות ד"ג וטעמא דהוי כמו ביתו:

סעיף ד
והוא שלא הוגבהה האם כו'. דהשתא ליכא למימר שזכתה לו חצירו והוי ליה מזומן דכיון דאסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם אם כן גם חצירו לא קנה ליה דכיון דאיהו לא מצי זכי לא זכי ליה חצירו:

סעיף ה
אם הוגבהה האם כו'. נראה דמיירי שהוגבהה עד כדי שתצא מתחת ידו כדלקמן סעיף ד' דאם לא כן כיון דאיהו לא מצי זכי בה כיון דלא יצאה מתחת ידו ולא קיים מצות שלוח חצרו נמי לא זכי ליה אי נמי דהכא מיירי שהוגבהה מעצמה והלכך כל שאינה נוגעת על גבי הקן סגי דומיא דהיתה מעופפת דלקמן סעיף י"א:

סעיף ו
זכתה לו חצירו. דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו כמו שנתבאר בחשן משפט סי' ר' ע"ש:

סעיף ז
או בים. כגון ששטף הים את האילן והיה הקן בראשו. רש"י:

סעיף ח
ולאחר שתצא מתחת ידו יקחנה. אע"פ שלא נטל הביצים עדיין וכיון שיצאה מתחת ידו הרי היא בפני עצמה ויכול ליקח מה שירצה:

סעיף ט
שלחה וחזרה כו'. משמע אפילו שלחה כדין דהיינו כדי שיצאה מתחת ידו כיון שחזרה אפי' שלחה כן כמה פעמים וחזרה קודם שנטל הבנים חייב לחזור ולשלחה דכיון שלא נטל הבנים עדיין וחזרה עליהן הרי לא תקח האם על הבנים קרינן ביה וכן משמע בש"ס פרק אלו מציאות (בבא מציעא דף ל"א ע"א) דהוי דומיא דהשב תשיבם דאע"פ דקיים כבר מצות השבה צריך להשיב כמה פעמים וכן נראה לי דעת הטור. ולא עמדתי על דברי הב"ח שכ' ורבינו מפרש כו' צריך לשלחם עד שתצא מתחת ידו ואם לא יצאה מתחת ידו וחזרה אסור ליקח האם אלא צריך לשלח אפילו ק' פעמים עד שתצא מתחת ידו עכ"ל דנראה אפילו יצאה מתחת ידו צריך לשלחה ק' פעמים עד שלא תחזור:

סעיף י
ונטל הבנים והחזירן כו'. דכיון דכבר זכה בהן מזומן קרינן בהו ולפי זה אם היה בחצירו כל ששלחה אע"פ שלא נטלן זכתה לו חצירו ואם חזרה עליהם פטור מלשלח:

סעיף יא

ישלחנה. ופטור ממלקות דכיון שבידו לשלחה עוד אינו חייב מלקות אבל אסור לעשות כן לכתחלה אבל אם מתה או ששחטה קודם ששלחה חייב מלקות כיון שאין בידו לקיים מצות שלוח כך כתב הרמב"ם רפ"ג מהלכות שחיטה וכך כתב הר"ן וכ' עוד הרמב"ם שם וכן כל מצות לא תעש' שניתק לעשה חייב לקיים עשה שבה ואם לא קיימו לוקה בא אחר וחטף האם מידו או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו לוקה שנאמר שלח תשלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה ע"כ:

סעיף יב

או שזכר רובץ. אפי' הוא קורא זכר:

סעיף יג

והם טהורים. כלומר האם והבצים שניהם טהורים אלא שאינם מינה ומדלא חילק משמע אפי' בקורא נקבה אינו לוקה והיינו דעת הרמב"ם כמ"ש בב"י וכן הרי"ף כפי מה שהבין הרא"ש מדבריו ואחריו נמשכו רבינו ירוחם והב"ח בהבנת דעת הרי"ף אבל דעת הרא"ש וטור ורש"י והר"ן דבקורא נקבה חייב אע"פ שרובצת אביצים שאינם מינה כיון דשניהם טהורים וכן כ' רבינו ירוחם שכ"פ רוב הפוסקים ולפי מ"ש הבית יוסף ומהרש"ל סוף פרק שלוח הקן גם הרי"ף סובר כן וכ"פ מהרש"ל שם ופי' קורא כ' רבינו ירוחם שא"א להיות עוף הנקרא קוקלייו"ו כמו שפירשו קצת המפרשים קורא דגר ולא ילד כי הוא עוף טמא ופשוט לכ"ע שפטור ע"כ:

סעיף יד

שני סדרי ביצים כו'. כ' העט"ז דנתכוין ליטול התחתונים לבד והיינו כפירש"י אבל בחידושי הרשב"א כתוב דאינו מחוור דהא מכל מקום האם רובצת על הביצים העליונים ואפי' לא יטול לא עליונים ולא תחתונים הא תנן (ונתבאר בסעיף ה') הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים לא אמר כלום אלא הכא כשהעליונים ביצי עוף טמא וא"נ בביצים מזומנים דומיא דמטלית וכגון ששלח ידו לקן ושם על הביצים שלו כדי שיעשה חציצה בין האם לביצים כן נ"ל עכ"ל ולי נראה פשט דש"ס עיקר כרש"י וכן משמע פשט דברי הטור והרמב"ם והמחבר ול"ק ממאי דתנן הריני נוטל את האם כו' דהכא אינו רוצה ליטול האם אלא הביצים התחתונים לבד ומבעיא לש"ס אי הוי ביצים עליונים חציצה ואם כן הני ביצים תחתונים כמאן דמנחי בדוכתא אחריני ומותר ליטלן קודם שישלח או לא הוי חציצה ואסור ליטלן אבל האם עכ"פ אסור ליטול משום שרובצת על הביצים

העליונים אע"פ שאין דעתו ליטלן ונ"ל שזהו דעת התוס' ודלא כספר תורת חיים שתמה על רש"י ותוס' ולפי מה שכתבתי לק"מ ע"ש כן נ"ל:

סעיף טו

ה"ז כו'. דמספקא לן אי אמרי' כיון דאי הוה שביק לה הכי הוי מיטרפא והוי לך ולא לכלביך ופטור מלשלח ונוטל האם בהיתר וגומר השחיטה או אמרינן כיון שבידו לגמור השחיטה תקח לך קרינן ביה וחייב לשלח. וכ' בספר מע"מ ר"פ שלוח הקן והיינו בענין דלא הוה שיעור שהייה ולדידן לא שייך דבכל שהוא מטרפינן עכ"ל. ולי נראה דמיירי שבשעה ששוחט נוטל האם כגון דשחט בחד ידא ולוקח האם בחד ידא או מצוה לאחר ליקח האם והיינו שלא הגיה הרב דלדידן לא שייך וכן העט"ז ושאר אחרונים כתבו כאן בסתם דין זה ועוד אפי' תימא דמיירי בשהה כל שהוא מ"מ כיון דהרבה פוסקים מתירין וכדלעיל סי' כ"ג אלא דאנן מחמירין והיינו לענין אכילה אבל לא להקל לענין שלוח הקן וק"ל:

סעיף טז

פטור. דעל הביצים והאפרוחים כתיב ואין זה על:

סעיף יז

ונופלת עליהם חייב. דמקרי רובצת עליהם ואע"פ שאינה נוגעת כלל כיון שיש לה מושב על גביהן. רש"י:

סימן רצג

סעיף א

חמשת המינים. חטים וכוסמין ושעורים ושבולת שועל והשיפון:

סעיף ב

שלא השרישה כו'. אבל אם נשרשה קודם העומר אע"פ שלא נקצרה עד אחר העומר העומר מתירה. כתוב בת"ה סי' קנ"א דנשרש קודם העומר היינו ג' ימים כדמוכח בהדיא פרק מקום שנהגו גבי הא דתניא המנכש בי"ג כו':

סעיף ג

ומ"מ כל סתם תבואה כו'. כלומר סתם תבואה שאינו ידוע אם נשרשה קודם לעומר אבל אם ידוע שרוב מין אותה תבואה לא נשרשה קודם לעומר או נזרע אחר העומר אע"פ שהמיעוט נשרשה קודם לעומר אסור ולא הוי ס"ס כן משמע בטור מת' הרא"ש ובת"ה סי' קצ"א:

סעיף ד
מכח ס"ס כו'. ואע"ג דחדש הוי דבר שיש לו מתירין ודבר שיל"מ אפי' בספק ספיקא אסור י"ל כמש"ל סי' ק"י ס"ק כ"ה:

סעיף ה
אחר הקציר. אבל לפני קציר ודאי אין לחוש דעדיין אין כאן תבואה חדשה שהרי לא הגיע זמן הקציר:

סעיף ו
כי מוטב שיהיו שוגגין כו'. אבל אם רוב שתיית המדינה יין וא"צ לשעורים ושבולת שועל רק לפעמים למאכל וליתא דוחקא דציבורא במידי להפריש מאיסור חדש היכא דליכא אלא חד ספיקא שמא של אשתקד שמא של שנה זו מצוה למחות בהמון עם להורות להם לאיסור דס"ס אין כאן דנימא ספח של אשתקד ואת"ל של שנה זו שמח תבואה זו מן המיעוט שנזרעה קודם העומר מופלג' מעומר דכיון דמיעוטא הוא לא עבדי' מיניה ס"ס דמיעוט לגבי רובא כמאן דליתיה דמי כדאיתא בהדיא בתוס' בשמעתין דפתח פתוח פ"ק דכתובות ע"כ ובס' לח"מ סוף מסכת תרומות האריך למצוא היתר על שכר שעורים הנעשה מחדש מטעם שהמשקה היוצא מהן מותר וצריך להתיישב בדבר כי מתשובת הרא"ש ריש כלל ב' ומתרומות הדשן הנ"ל ומשאר פוסקים משמע שאסור:

האריך להוכיח דחדש אינו נוהג בשל עובדי כוכבים וכל דבריו תמוהים ודברי בעלי התוספות וסייעתם נכונים וראיותיהם ברורות דנוהג בשל עובדי כוכבים ובפרט הראיה שהביא הב"ח מהש"ס דפ"ק דר"ה דף י"ג ליתא דהתם אי לאו האי דיוקא דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול ה"א דאכלי ישן א"נ משום דבפ"ק דקידושין איכא תנא דס"ל דמושבותיכם אתי שלא נאסרה עד אחר ירושה וישיבה (ואיתא התם בש"ס דהאי תנא לית ליה האי דרשה דממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול ור"א דס"ל מושבותיכם כל מקום שאתם יושבים אית ליה האי דרשה אם כן הא דמשני בר"ה לא ס"ד דכתיב ממחרת הפסח כו' ע"כ כר"א א"כ אי לאו הך דיוקא דממחרת כו' ה"א דלא הקריבו וחדש לא היה נוהג אלא עד לאחר ירושה וישיבה) אדרבה מכאן נ"ל ראי' ברור' ג"כ דחדש נוהג בשל עובדי כוכבי' דהא כיון דפרי' מהיכן הקריבו כו' מסיק אדעתיה דכל א"י של עובדי כוכבים היתה אפ"ה כי דייק ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול ל"ק ליה אלא מהיכן הקריבו אבל האי דמעיקרא לא אכול אתי ליה שפיר ש"מ דנוהג בשל עובדי כוכבים ועוד נראה לי ראיה ברורה מן הירושלמי רפ"ב דחלה גבי קמה לחה ויבשה ומשמע לי' דה"פ מצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש כלומר מי נימא כיון דסופה לקצור הוי

חדש של ישראל או נימא כיון דעייל ביד עובדי כוכבים מותר א"ל למה לא א"ל קמה יבשה מהו א"ל אפי' יבשה דאין חילוק ונוהג בשל עובדי כוכבים והר"ש מקוצי בפירוש המשניות פי' לחה חדשה ויבשה ישנה משל אשתקד וכתב ותימה גדולה למה לא התירן העומר משל אשתקד ולא ירדתי לסוף דעתו דדבר ברור כדפרישית:

סעיף ז

מוטב שיהיו שוגגין כו'. עיין בא"ח סי' תר"ח סעיף ב' בהג"ה:

סעיף ח

שנזרעה אחר העומר. ה"ה נזרעה קודם העומר ולא השרישה עד לאחר העומר:

סעיף ט

ולא התחילה עדיין לשרש. מבעיא בש"ס אם מותר ללקוט התבואה המונחת בקרקע בשעת עומר ולאכלה או נימא דדמיין כמונחין בכלי ול"ד ללא השרישה קודם העומר בסעיף ג' דאסור משום הגדולים מה שאין כן הכא או נימא כיון דמונחים בקרקע כגדולים דמי ואסור מספק ודוקא בנזרע אחר העומר הראשון אבל נזרע קודם העומר כיון דנעשית ישן אם כן פשוט דמותר ללקטן דנהי דאין העומר מתירן כיון דמונחים בקרקע מכל מקום כבר מותרים:

סימן רצד

סעיף א

לעולם. אפי' לאחר ג' שנים ואין להם פדיון:

סעיף ב

בין עיקר כו'. דכתיב את פריו את הטפל לפריו:

סעיף ג

והנץ שלהם. כלומר של הרמונים ופירש הר"ש שהוא הפרח שעל גבי הפטמא:

סעיף ד

ופטורים מרבעי. דבנטע רבעי כתיב פריו ולא כתיב את ודרשינן פרי אתה פודה ולא מה שאינו פרי:

סעיף ה

ויש מי שאוסר כו'. בב"ח כתוב דהמחבר לא דק דליכא פלוגתא בהא ונובלות דמחייב הרמב"ם היינו בתמרי זיקי כו' ע"ש שהאריך וכל דבריו אינם נכונים בראש מ"ש דהטור מפרש המשנה בתמרי זיקי והטור מיירי בבושלי כמרי הוא דוחק גדול שעיקר הדין

השנוי במשנה לא יביא הטור ודין אחר שלא הוזכר שם יביא מסברתו ועוד שהרי הרא"ש בהלכות ערלה מפרש המשנה בין בתמרי זיקי בין בושלי כמרי ועוד דהא בפ' כיצד מברכין (ברכות דף מ') אמרינן דנובלות סתמא היינו בושלי כמרי ואיך יפרש הטור נובלות דמתני' בתמרי זיקי דוקא ונהי דהרא"ש מפרש לה בין בתמרי זיקי בין בבושלי כמרי וצ"ל לדעתו דהא דקאמר הש"ס התם בנובלות סתמא כ"ע לא פליגי דבושלי כמרא הוא (כי פליגי בנובלות תמרי דדמאי כו') היינו נובלות דכיצד מברכין אבל נובלות סתמא דמתני' אחריתי זיקי נמי משמע מכל מקום ודאי דבושלי כמרי נמי משמע. ודברי הרמב"ם בפי' המשניות נראין ברורים דנובלות הנזכר סתמא בכל דוכתי בושלי כמרי משמע ולא תמרי זיקי לכך פי' בפכ"מ נובלות (דמברכים שהכל) הם הפירות אשר נפלו מן האילן קודם שיתבשלו עכ"ל והוא פירוש דבושלא כמרא אבל בתמרי זיקי מברכין לכולי עלמא בורא פרי העץ כדאיתא בש"ס ותמרי זיקי היינו אפילו שנתבשלו רק שנפלו מחמת הרוח שהשירן ולכך בריש דמאי דתנן נובלות תמרי פי' נובלות הן התמרים הנופלים מן הדקל כשהרוח מנשבת והוה ג"כ רובן הפקר עכ"ל ר"ל דלענין דמאי אפילו תמרי זיקי פטורים מדמאי דאף ע"ג דנתבשלו כהוגן מכל מקום כיון שנפלו מהדקל מחמת הרוח רובו הפקר הן אבל לענין ברכות כיון דפירות גמורים הן מברך בפה"ע והיינו דפשיטא לש"ס תמרי זיקי מי איכא למ"ד דלא מברך בפה"ע והכי קאמר בש"ס בשלמא למ"ד (נובלות תמרי דדמאי) תמרי זיקי היינו דהכא קרי ליה נובלות סתמא והתם קרי ליה נובלות תמרי אלא למ"ד בושלי כמרי ליתני אידי ואידי נובלות תמרי או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא וזה טעמו של הרמב"ם שפסק כמ"ד תמרי זיקי דמ"ד בושלי כמרא סליקא בקשיא ולכך בספ"ק דערלה דתנן נמי נובלות סתמא פירש הרמב"ם נובלות מן האילנות מן הפרי קודם שיגמור בישולו אסור בכל ר"ל בערלה וברבעי עכ"ל והיינו בושלי כמרי כמ"ש בפי' המשנה בפכ"מ ולכך בחבור הי"ד כ' הרמב"ם פ"ח מהלכות ברכות דין ח' נובלות שהן פגין מברך שהכל ולכך כתב בספ"ט מהלכות ערלה סתמא והנובלות כולן אסורות והיינו בושלי כמרא ולכן בר"פ י"ג מהלכות מעשר כ' ונובלות תמרי והן שעדיין לא הטילו שאור והיינו תמרי זיקי וכמ"ש הב"ח וא"כ מכל זה מוכח להדיא דנובלות תמרי דאסר הרמב"ם היינו אפילו בושלי כמרא דלא כהב"ח וגם נראה שמ"ש הב"י אבל הרמב"ם פי' הנובלות אסורות בכל אף ברבעי רמז לפי' המשנה ולישנא דפי' הכי דייקא ועוד שבחבור לא הזכיר בפירוש אף ברבעי ואם כן בפירוש המשנה שם כ' להדיא שנפלו מן האילן קודם שנתבשלו דלא כהב"ח שלא השגיח לראות בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה ואין להקשות דלמא הא דמחייב הרמב"ם היינו בנפלו

מן האילן קודם שנתבשלו דאלו נשארו על האילן היו מתבשלין והא דמחייב הטור היינו באינן מתבשלים אפילו בלא נפילה דדוחק לחלק בהכי ועוד דסוף סוף הרמב"ם סובר דנובלות דמתני' חייב אף ברבעי אם כן נובלות דהטור חייב ברבעי ועוד דע"כ מדברי הרמב"ם גופיה מוכח דאין חילוק שהרי בפ"ח מהלכות ברכות לא הזכיר שנפלו מן האילן אלא שכ' שהפגין הן נובלות דבושלי כמרא וממ"ש הגאונים דקפריסין מדלגבי ערלה לאו פרי הוא לענין ברכה נמי לא מברכינן בפה"ע אין ראיה שהרי הרמב"ם והר"ש וברטנורה בפירוש המשנה ושאר מפרשים פי' דנובלות בושלי כמרי חייב ברבעי אע"ג דלענין ברכה קי"ל דמברכינן שהכל אלא יש לומר מאי דלא הוי פירי לגבי ערלה ודאי לא מברכינן בפ"ע אבל יש לומר דמאי דהוי פירי לענין ערלה משכחת לה נמי דמברכין שהכל ועוד דהא בערלה באמת פטורים אלא דברבעי חייבים ועי"ל דלא למדו כן הגאונים אלא כגון קפריסין והדומה לו שהוא טפל לפרי אבל לא בגוף הפרי עצמו ודו"ק:

מכל זה שדברי המחבר ברורים ושלא כדת השיג עליו הב"ח ואדרבה איפכא קשיא לי למה כתב סברת הטור בסתם וסברת רמב"ם בלשון יש מי שאוסר איפכא הוי ליה למעבד דהא כל המפרשים הסכימו לדעת הרמב"ם וכ"נ עיקר:

סעיף ו

מותרים כו'. שאין טפלים אפי' לפרי אלא לאילן עצמו:

סעיף ז

וקפריסין. כ' העט"ז דקפריסין בא"י נמי פטורים ולא נהירא וכן מוכח להדיא בש"ס פרק כ"מ (דף ל"ו) דמאן דמחייב בתמרות כ"ש בקפריסין דהוין טפי פרי מתמרות אלא איפכא מסתבר דלא הוצרך לומר ברישא דחייבים דכ"ש הוא מתמרות ופירוש אביונות ותמרות וקפריסין עיין ברש"י ותר"י הביאו ב"י ושוב מצאתי בס' מע"מ פ' כ"מ שהשיג על העט"ז בזה:

סעיף ח

שנשאר עדיין מ"ד יום כו'. חמשה עשר יום דאב שהוא לעולם מלא וכ"ט יום דאלול שהוא לעולם חסר:

סעיף ט

עלתה לו שנה. דקי"ל שלשים יום בשנה חשוב שנה לענין נטיעה אלא שאין נטיעה קולטת פחות מי"ד יום:

סעיף י

יש להם גם כן דין ערלה. דאילן גדל על רוב המים של שנה שעברה וכל שהוא חונט קודם חמשה עשר בשבט היינו מחמת יציקת מים שלפני ראש השנה וכ' הרא"ש ויראה דהאידנא אין חנטה בשום אילן קודם חמשה עשר בשבט ולכן אין נזהרין בערלה אלא שלש שנים עכ"ל והמחבר השמיטו ולמ"ש המע"מ סוף דף קל"ב דהרא"ש כתב כן לסברת הרז"ה אבל לסברת הרמב"ם ורש"י לא איצטריך דאפי' חונטין קודם חמשה עשר בשבט לעולם לא משכחת לה יותר משלש שנים דכשנטע פחות משלשים יום קודם ר"ה א"צ להמתין עד חמשה עשר בשבט עכ"ל היה אפשר לומר הלכך השמיטו המחבר מפני שנ"ל עיקר כסברת הרמב"ם וכדמשמע בסעיף ה' אבל קשה על המע"מ דהא משכחת לה כשנטע אחר ר"ה קודם לחמשה עשר בשבט ודוק ואפשר דאין דרך לנטוע אחר ר"ה:

סעיף יא

הא לאו הכי. כגון שנטעו בפחות ממ"ד יום לפני ר"ה וכן הוא בר"ן והשתא מונין השנה מר"ה וכן הוא בעט"ז אבל אם נטעו קודם ראש השנה הרבה יותר ממ"ד יום כגון חמשה עשר בשבט או יותר קודם ר"ה מכל מקום הקלנו בתחלתה שעד ר"ה נחשב אע"פ שאין כאן שנה שלימה ודו"ק:

סעיף יב

פודין אותם אחר שיגמרו ויתלשו כו'. הוא ל' הרמב"ם ובב"י כ' דלאו דוקא אלא יכול לפדות לכתחלה אפי' במחובר כשמפרש שלא יחול החלול עד שיתלקט ובהדיא תנן בפרק בתרא דמעשר שני כיצד פודין נטע רבעי מניח הסל על פי ג' כו' ואפילו למאן דמפרש דאין פודין במחובר משום דאין בקיאין בשומא אלא דהצנועים עבדו היכר בשביעית כדי שלא יכשלו היינו דוקא לפדות במחובר שיהא פדוי במחובר הוא דאין בקיאין בשומא אבל לפדות במחובר שלא יחול עד שיתלקט בקיאין ומצות פדיון נטע רבעי לכתחלה כך הוא כמבואר במשנה הנ"ל עכ"ד בקצרה ודו"ק והסכים עמו בספר מע"מ והב"ח השיג עליו דמשנה הנ"ל קאי אצנועים ולא דיבר נכונה ע"ש אבל תמהני הא פשטא דמתניתין בתלוש מיירי וכדתנן ואומר כל הנלקט מזה מחולל [על] המעות האלו כו' והיינו בתלוש והכי משמע במרובה (דף ס"ט ע"א) דלישנא דכל הנלקט היינו תלוש וכמדומה שלשון הר"ש והברטנורה אטעיה לבית יוסף וסייעתו שכתבו אומדים כמה אדם רוצה לפדות בסלע כלומר ליקח בסלע המחובר לקרקע עכ"ל וליתא דאדרבה בתלוש מיירי ובאו לפרש המשנה דאין אומדין כמו שהוא שוה עכשיו שהרי הוציא יציאות תלישה ולקיטה וכה"ג אלא אף ע"פ שהוא תלוש אומדין כאלו הוא מחובר

לקרקע וכמה אדם רוצה ליקח בסלע מחובר לקרקע אם כן עיקר ראיה של הבית יוסף אינה ראיה כלל ומה שחילק בין פדיה במחובר ממש ובין פדיה במחובר לכשיתלשו הנה באמת לכאורה מוכח כן בתוס' פרק מרובה ובר"ש בפי' המשנה מדהוקשו קושיתייהו דוקא אמאי דמוקי לה אימא כל המתלקט ולא אכל הנלקט דצנועים דהא אינהו גופייהו פירשו התם דכל הנלקט היינו שהיו מונחים המעות במחובר קודם לקיטה ואומר כרם זה לכשיהיה נלקט יהא מחולל דאם לא כן מתי היו אומרים כן וכי לא היו פוסקים רגע מלומר כן אלא ודאי סבירא להו דאף שאומר כן במחובר מכל מקום כיון שאומרים לכשיהיה נלקט הוי כתלוש אבל למאי דמוקי כל המתלקט ע"כ כל המתלקט יהא פדוי מעכשיו במחובר קאמר דאס לא כן הדרא קושית הש"ס לדוכתא דהיאך יכולים לפדות כיון שנלקט דהא כבר זכו בהן אחרים שלקטו ולא היה כח ביד הבעלים לחלל ע"ש בתוספות ור"ש כי זה נראה ברור אבל מכל מקום נראה דהיינו למאי דהוי ס"ל מעיקרא דטעמא דאין פודין במחובר משום דילפינן קדש קדש ממעשר אם כן כיון דכשפודה במחובר לכשיהיה נתלש הוי כתלוש שפיר פודין ולכך לא הקשו אכל הנלקט אבל למאי דמסקי דאין פודין במחובר משום דאין בקיאין בשומא אפילו כשפודה לכשיתלוש לא בקיאין בשומא והכי משמע ממאי דמסיימי התוס' ור"ש מידי דהוה אענבים לב"ש כו' ע"ש ודוק ואם כן העולה מזה דאין לפדות לכתחלה במחובר וגם בת"ה ס"ס קצ"ב כתב דאף ע"ג דמסקנת התוספות בפרק מרובה דלא ילפינן ליה ממעשר אלא משום דאין דמיו ידועים ומחללין במחובר מכל מקום נראה כיון דסמ"ג וסמ"ק ואשר"י כתבו בפשיטות דאין פודין במחובר אין לסור מדבריהם עכ"ל אלא דלא ידענא אמאי כתב דמתוספות משמע דפודין במחובר דהא לא כתבו כן אלא גבי צנועים אבל הא לאו הכי נהי דלא ילפינן ממעשר מכל מקום אין פודין משום דאין בקיאין בשומא וכמו שכ' רבינו שמשון ואפשר גם הרא"ש וסמ"ק ס"ל האי טעמא מיהו בבית יוסף כתב עוד טעם אחר דיכולין לפדות האידנא במחובר דכיון דהאידנא פודין אפילו בפרוטה לא שייך בקיאות ובב"ח השיג על זה דמהרה יבנה המקדש כו' ואין זו השגה דאם כן גם יהא אסור לפדות עכשיו בפרוטה דמהרה יבנה המקדש כו' וכן בתשו' הרמב"ן סי' קנ"ו ובתשו' הרשב"א סי' תשמ"ד כתבו להדיא דבזמן הזה דפודין בפרוטה פודין במחובר אפילו לכתחלה ומעשים בכל יום כן עכ"ל מכל מקום נראה כיון דפשט שאר דברי הפוסקים משמע דאין חילוק יש ליזהר לכתחלה שלא לפדות אלא בתלוש ממש אבל בשעת הדחק וכה"ג יש לפדות במחובר שלא יחול עד שיתלקט כנ"ל:

סעיף יג
לים הגדול או כו'. ע"ל סי' קמ"ו ס"ק י"ג:

סעיף יד
ויברך בשעת פדיון כו'. כלומר בשעת פדיון קודם שישליכו לים המלח כדי שתהא ברכה זו עובר לעשייתן וכן משמע ברמב"ם פרק עשירי מהלכות מ"א דין י"ז שכתב אחר שאוסף אותן מברך כו' ואחר כן פודה את כולן כו':

סעיף טו
ששוקל ט"ז גרעיני כו'. כלומר שוקל ט"ז גרעיני שעורה והמעה הוא רביע דרה"ם וכן מוכח לקמן ר"ס ש"ד ואם כן הפרוטה היא משקל חצי שעורה וכך כתב המחבר בחשן משפט ר"ס פ"ח ובספר שלשלת הקבלה ראיתי שכתב בשם ר' עובדיה ספורנו שהמעה הוא דרכמון ט"ז שעורות ואני שקלתי ומצאתי משקל צ"ו שעורות הם א' קווינט"ל במשקל פראג ונמצא שהמעה שהוא ט"ז שעורות הוא הששית מן קווינט"ל אך ראיתי ביוסיפון לרומיים ס' י"ח דרכמון איטישער משקלו א' קווינ"ט והוא של כסף ושויו ב' ב"ץ דהיינו ח' צלמים עד כאן ובת"ה סימן קצ"ב כתב דמטבעות הרגילין באלו המדינות מחצי ווינר הוא יותר מש"פ ופודין עליו עד כאן כן כתב בספר מע"מ:

סעיף טז
החצי ווינר כו'. לאו למימרא דחצי ווינר דוקא בעינן דהא לפי מה שכתב הרב לקמן ר"ס ש"ה דה' סלעים שהם ק"כ מעים הם בערך ב' זהובים ריינ"ש והוא גם כן מדברי מהרא"י אם כן המעה הוא ארבע ווינר אם כן הפרוטה היא שמינית מווינר וכך כתב בסמ"ע בחשן משפט סי' פ"ח ס"ק ב' אלא שלפי שאין מטבע קטנה מחצי ווינר לכך כתב דאם פדה בחצי ווינר סגי עכ"פ שהיא עכ"פ יותר משוה פרוטה ולפ"ז כשפודה במה ששוה פרוטה ולא במטבע ממש סגי שיהא שוה שמינית מווינר אי נמי לפי מה שכתב הסמ"ע שם דבזמנינו זה שאין יכולין לקנות בפרוטה כי אם מעט מזעיר יש לומר דלא סגי בפרוטה לכך צריך כאן שיהא שוה חצי ווינר וע"ל ר"ס ש':

סעיף יז
ויש מי שאומר כו'. הלכך נראה דבין בכרם רבעי ובין בנטע רבעי יש לפדות בח"ל בלא ברכה:

סעיף יח
ואסור כו'. ע"ל סי' קל"ג:

סעיף יט
ובחוצה לארץ מותר. דאע"פ שהוא הל"מ ובכל הל"מ קי"ל ספיקא אסור כמו בשל תורה מ"מ הל"מ שבכאן כך נאמרה שספיקו יהא מותר הכי אמרינן בש"ס:

סעיף כ
שיש בו נטיעות של ערלה. ונטיעות של היתר גם כן:

סעיף כא
וכל שכן כו'. צ"ע למאי כתבה הרי זה מבואר בדברי המחבר סעיף עשירי ונראה משום שהמחבר העתיק בסעיף י' ל' הרמב"ם ומשמע מלשונו זה דבכרם שהוא ספק ערלה מותר ליקח ממנו בידים שהרי הוא מותר והרי הוא ככרם של היתר וכ"כ בב"י והרב לא ס"ל הכי אלא ס"ל כדעת הטור וסייעתו דאסור ליקח ממנו בידים אלא דמותר אפי' רואים שהעובד כוכבים בוצר ממנו ולכך הוצרך לכתוב וכ"ש כו' וכן נראה מהעט"ז שכ' הא דכרם שהוא ספק ערלה מותר היינו שלא ילקוט בידים אלא ילקוט אותם ישראל אחר שלא בפניו או עובד כוכבים אפי' בפניו מותר לו ליקח ממנו נ"ל עכ"ל ובספר מ"מ השיג על העט"ז בזה ממ"ש הב"י דאסור ולא ירדתי לסוף דעתו דהכא בכרם שהוא ספק ערלה נרא' דמותר וכמו שכ' העט"ז:

סעיף כב
מותר. והיינו בענין דליכא למיחש ביה משום יין נסך וכדלעיל סימן קכ"ט סעיף י"ז וי"ח:

סעיף כג
אסור ליטע כו'. דזה וזה גורם אסור לכתחלה כדלעיל סי' קמ"ב סעיף קטן כ"ו:

סעיף כד
זה וזה גורם. היינו פירות דאיסורא וקרקע דהתירא גורמין לאילן שיבא:

סעיף כה
אם לא התנו. צריך עיון בא"ח סי' רמ"ד סעיף ג':

סעיף כו
אסור. לאכול אח"כ העובד כוכבים שני ערלה והישראל שני היתר כנגדן ואפילו אכל העובד כוכבים השני ערלה והישראל שני היתר ואח"כ באו לחלוק בסתם דכל שלא התנו מתחלה אסור אח"כ לישראל ליהנות כלל מפירות ערלה וכן מוכח בש"ס ספ"ק דעבוד' כוכבי' מבעיא דסתמא מאי ולא איפשטא:

סעיף כז

ובלבד שלא יבואו לחשבון כו' כנגד אותן הפירות שזה אסור כו'. לכאורה משמע שר"ל שאע"פ שהתנו מתחלה בסתם שיהא העובד כוכבים אוכל שני ערלה והישראל שני היתר אסו' אח"כ לבא לחשבון לאחר זמן אבל לשון הרמב"ם פ"י מהמ"א דין י"ד שהעתיק המחבר דבריו כך הוא ובלבד שלא יבאו לחשבון כו' כנגד אותן הפירות אם התנו בזה אסור שהוא כמחליף כו' ובפ"ו מהלכות שבת דין י"ז כ' המשתתף כו' אם התנו בתחלה שיהא שכר שבת לעובד כוכבים לבדו אם מעט אם הרבה ושכר יום א' כנגד יום השבת לישראל לבדו מותר ואם לא התנו בתחלה כשיבואו לחלוק נוטל העובד כוכבים שכר השבתות כולן לבדו והשאר חולקין עכ"ל וכ' הרב המגיד ברייתא ספ"ק דעבוד' כוכבי' ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו בתחלה מותר ואם באו לחשבון אסור ע"כ ורבינו לא הזכיר באו לחשבון ונראה שהוא מפרש כפירוש רש"י דה"ק אם לא התנו מתחלה וגם לא א"ל טול חלקך בשבת ואני בחול אלא שעמד זה ונטל את חלקו מעצמו בשבת ולבסוף באו לחשבון אסור עכ"ל הרב המגיד ונמשכו לדעתו הב"י ושאר אחרונים בא"ח סי' רמ"ה ולא עמדתי על סוף דעתם דהיאך אפש' לומ' דדעת הרמב"ם כן הרי גבי ערלה כ' אם באו לחשבון אסור אפי' אם התנה וכ"כ הטור סי' זה בשם הרמב"ם ושבת וערלה דין אחד להם כדמוכח בש"ס לפי' הרמב"ם וכמ"ש הר"ן ספ"ק דעבוד' כוכבים אבל לי נראה ברור שהוא מפרש האי דקאמר בש"ס ואם באו לחשבון אסור דלא כפרש"י אלא כפי' הראב"ד שהביא הר"ן דאהתנו קאי וס"ל דה"פ מה שאמרנו ואם התנו מותר היינו דוקא בשהתנו שיאכל העובד כוכבים שני ערלה והישראל שני היתר בין מעט בין הרבה ולא דקדקו בחשבון אבל אם באו בחשבון דהיינו שהתנו כזה שיאכל העובד כוכבים ימי איסור ואח"כ יחשבו כמה פירות אכל העובד כוכבים בימי איסור עד שיאכל הישראל כנגד אותן הפירות אם התנו כזה אסור דדוקא כשהתנו סתמא שיטול העובד כוכבים בשבת והישראל בחול בין מעט בין הרבה אם כן הוי השדה בימי איסור של עובד' כוכבים ואין לישראל חלק בו וכן היתה השדה בימי היתר של ישראל לגמרי אבל כשהתנו שיחשבו אח"כ א"כ הוי כמחליף פירות ערלה ואינו חשוב תנאי ולפי זה מיושב נמי מה שהקשו התוס' והר"ן אמאי דקאמר ש"ס התם אם באו לחשבון אסור מסתמא מותר דדלמא אשמועי' דאם באו לחשבון אפי' התנו אסור דודאי לפירושם שהבינו דאם באו לחשבון היינו לאחר זמן קשיא אבל לפי' הרמב"ם לא קשה מידי דלא שייך לומ' דאשמעינן דאפי' התנו אסור דהא כיון דהתנו שיבואו לחשבון אם כן התנאי

מעיקרא ליתא ודו"ק (ובעיא דסתמא מאי רמז הרמב"ם במ"ש שאם לא התנו מתחלה אסור משמע אע"פ שאין הישראל אומר אח"כ טול אתה שני ערלה ואני שני היתר אלא אפילו בסתמא אסור) ואם כן בפירוש הזכיר בהל' שבת באו לחשבון שהרי כ' דאם התנו מתחלה שיהא שכר שבת לעובדי כוכבים לבדו אם מעט אם הרבה כו' ר"ל דדוקא תנאי כזה שהתנו שיהא לעולם של עובד כוכבים אם מעט אם הרבה ולא יבואו לחשבון מהני (גם מדברי הב"א סי' זה נראה שהבין שהרמב"ם מפרש אם באו לחשבון לאחר זמן אחר התנאי ושהתנו גם כן בשעת התנאי ולישנא דאם התנו כזה דוחק וליתא אלא כדפירש' ואפשר לומ' שגם הט"ו שהשמיטו בדברי הרמב"ם אם התנו כזה כו' מ"מ כוונתם כן ובלבד שלא יבואו לחשבון כלומר שלא ידקדקו בשעת התנאים בחשבון אבל בעט"ז משמע שהבין ובלבד שלא יבואו לחשבון היינו לאחר זמן) ודוק כי כל זה נ"ל ברור:

סעיף כח

ויש מתירין כו'. ול"ד לשבת דאסור לכ"ע לומ' לעובד כוכבים טול אתה חלקך בשבת ואני בחול אם לא התנו מתחלה כמו שנתבאר בא"ח סי' רמ"ה דהתם יש איסור שליחות המלאכה בשבת אבל הכא אין כאן איסור שליחות מלאכה ומה שהישראל אוכל כנגדן אין זה נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל. רש"י והרא"ש והפוסקים:

סעיף כט

רק שהישראל אומר לעובד כוכבים כו'. ולא יבא לחשבון דאם באו לחשבון לכ"ע אסור בלא התנו וכן הוא ברבינו ירוחם נתיב כ"ח ח"ב:

סעיף ל

מותר לומ' לעובדי כוכבים כו'. כן למד רבינו ירוחם מסעיף הקודם דיש מתירין מפני שכך המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל וכן סיים כאן כי העובד דינו שיטול פירות ולפי זה קשה על המחבר כיון שפסק בסעיף י"ג דלא כהיש מתירין היאך כתב כאן דברי רבינו ירוחם וצריך לומר דס"ל כמ"ש העט"ז דאפילו הרמב"ם מודה כאן דדוקא התם שקבלוהו בשותפת דרך השותפין זה עובד וזה אוכל ועביד שותף דטרח בעד שותף חבירו משא"כ הכא וע"ש:

סעיף לא

אבל אם נשאר ממנו כל שהוא פטור. ודעת הרא"ש שאפי' נשאר בו עד טפח חייב ומטפח ולמעלה פטור והרב השמיט דעתו נראה משום דס"ל דראיית הרא"ש שפסק כראבי"ה משום דר"ש סבר כוותיה לאו ראיה היא דהא בירושל' ספ"ק דשביעית אמרו ראב"י ור"ש אמרו דבר אחד וא"כ ה"ל שיטה וכן רבינו ירוחם נכ"א ח"ב הביא סברות

הרמב"ם והרא"ש והכריע כהרמב"ם מטעם זה אבל צ"ע דהרי הרא"ש גופיה הביא הירושל' הנ"ל ומ"ה פסיק התם כראב"י כיון דר"ש סבר כוותיה ע"ש אלא נראה דעת הרא"ש נכונה דלא אמרינן כל כה"ג שיטה היא אלא היכא דלא איפסקא הלכתא בהדיא כחד מינייהו או דלא אזלא סוגיא דעלמא כחד מינייהו אבל היכא דאיפסקא הלכתא כחד מינייהו או דאזלא סוגיא דעלמא כחד מינייהו אם כן כי אמרינן פלוני ופלוני אמרו ד"א אתיא לאורויי דהלכתא נמי כאידך פלוני דלא איתמר הלכתא כוותיה והלכך הכא דסוגיא דעלמא בתוספתא ובכמה מקומות אזלא כרבי שמעון וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה בפ"ק דשביעית והלכה כר' שמעון מפני שיש בתוספתא דברי' מסכימים עם דבריו וכ"כ הברטנור' דהלכ' כר"ש וכן כתב האגודה בין לענין חרישה בין לענין ערלה אם כן כי אמרינן בירושלמי רבי שמעון וראב"י אמרו דבר אחד ע"כ אתא לאשמעינן דהלכ' כראב"י מפני דר' שמעון סבר כוותיה או אפשר דלא אמרינן כל כה"ג שיטה הוא אלא בש"ס בבלי אבל לא בש"ס ירושלמי ואדרבה על הרמב"ם קשיא לי דבפירוש המשנה פסק כר"ש וכ"פ בחבורו פ"ג מהל' שמטה דין ח' ובפ"י מהל' מעשר שני דין י"ג פסק כחכמים דראב"י ובהדיא אמרינן בירושל' דר"ש וראב"י אמרו דבר אחד (מיהו מה שהקשה הכ"מ פ"ג מה"ש למה פסק כר"ש כיון דחכמים פליגי עליה לא קשה מידי דהיינו כמ"ש בפירוש המשנה מפני שיש בתוספתא דברים מסכימים על דבריו) וצ"ע:

סעיף לב

הפירות של הענף אסורים. משמע הא הגידולים עצמן מותרין והיינו כדעת הרא"ש ודעת הר"ן דהגידולים ג"כ אסורים:

סעיף לג

אפילו גדלו הרבה. שאין גידולי היתר מבטלין האיסור:

סעיף לד

בין תחתון בין עליון כו'. ואע"ג דהעליון גדל מתוך האיסור של תחתון אמרינן גידולי היתר מעלין את האיסור ול"ק מידי מהך דלעיל סעיף כ"ב ענף מלא פירות של ערלה כו' שאין גידולי היתר מעלין את האיסור דשאני התם דפירות ערלה היו ניכרים קודם שגדל ההיתר אבל הכא שהפירות גדלים בבת אחת מתוך ההיתר ומתוך האיסור הוה ליה כמו זה וזה גורם. ב"י והאחרונים:

סעיף לה

במקום טרשים פטור. אבל בישוב אפי' עולה מאליו חייב דמסתמא ע"י עבודת אדמה שעבדו מתחלה עלה:

סעיף לו
אינו נאמן כו'. עיין לעיל סי' קכ"ז ס"ק (י"ט) [כ]. לעיל סימן צ"ח ס"ק כ"ו נתבאר דערלה שנתערבה אינה בטלה אלא בר' והיינו במינו כמ"ש שם ואז אפי' ביבש לא אמרי' חד בתרי בטל עד ר' וכמ"ש בסימן ק"ט ס"ק ו' אבל שלא במינו לעולם בטלה בס' כשאר איסורים:

סימן רצה

סעיף א
אסור כו'. ע"ל סימן רצ"ז סעיף ב':

סעיף ב
מותר לזרוע כו'. משמע אפי' בארץ ישראל מותר ואזיל לטעמיה בב"י אבל באמת לא כוון יפה אלא נראה עיקר כדעת הטור דבארץ ישראל אסור דנהי דמשום הרכבת אילן ליכא איסורא דכלאי זרעים מיהא איכא כדלקמן ר"ס רצ"ז בהל' כלאי זרעים וכן כתב הב"ח ושאר אחרונים:

סעיף ג
על עץ מאכל כו'. משמע הא ע"ג סרק אפילו שאינו מינו שרי וכדלקמן סעיף ו' בהג"ה:

סעיף ד
סילון של חרס. והטור כתב סילון של עץ:

סעיף ה
ומותר לזרוע בצדה. שאין שייך הרכבה אלא בזורע על הגפן ממש לפי ששרשי הזרעים יורדים כנגדן ונכנסין בתוך הגפן אבל בצדדים הזרעים לאו לצדדים משתרשי וכ"ת נהי דשרשי הירק לא משתרשי לצדדים ניחוש לשרשי הגפן דמשתרשי לצדדים ובאין שרשי הירק ונכנסין בהן אין זה קושיא דשרשי הגפן גם כן אין מתפשטין לצדדין עד שהן יורדין כנגדן ג' טפחים ושוב אין שרשי הזרעים יכולים ליכנס בהם עכ"ל עט"ז והוא מדברי הר"ן שהביא בית יוסף ותימה דהר"ן ס"ל דע"ג שרשי אילן נמי שייך איסור הרכבה אבל המחבר דס"ל בסעיף ה' דלא שייך ביה הרכבה כיון דלא נקרא שם אילן עליו אם כן אפי' באין שרשי הירק ונכנסין בשרשי אילן שרי וכן העט"ז גופי' העתיק דברי המחבר בסעיף ה' ואם כן דבריו מעורבבים וסותרים זה את זה וכן משמע להדיא בספר מע"מ דף קכ"ח ע"ב דבור המתחיל בתוך שרשי הגפן כו' דהר"ן והרא"ש חולקים ע"ש. ולענין דינא נראה דלכתחלה יש להחמיר כהר"ן שכן נראה דעת התוספות ספ"ק דקדושין מביאם

בית יוסף שכתבו דטוב ליזהר שלא לזרוע זרעים סמוך ג"ט לעיקרו של אילן דנראה כמרכיב הזרעים בתוך האילן עכ"ל ר"ל אע"ג די"ל דזרעים לאו קמשתרשי וכמ"ש הר"ן מכל מקום יש ליזהר משום דנראה כמרכיב כו' משמע הא אם זורע על גבי השרשים ממש וידוע שנכנסים לתוכו אסור מדינא:

סימן רצז

סעיף א

בין בבהמה כו'. משמע אפי' [טהורה] עם טהורה לוקה וכן משמע לקמן סעיף י' י"א) והיינו כדעת הרא"ש וטור ודלא כרמב"ם שס"ל דאינו לוקה בזה אלא אסור מדרבנן:

סעיף ב

ובמקום דאיכא כו'. כן הוא בכל הספרים וכן הוא בעט"ז דעבדי איסורא אסו' וטעות הוא אלא צ"ל דעבדי אסור כו' ור"ל במקום שאינם בני תורה או במקום דאיכא למיחש לפריצותא דעבדי שסתם עבדים פרוצים הם ויש לחוש שירביעום בידים וכן הוא בנ"י פ' הפועלים ובד"מ מיהו מדברי הרי"ף והרא"ש וט"ו והרמב"ם והאגודה ושאר פוסקים שהשמיטו הך דפריצותא דעבדי שבש"ס שם דף צ"א ע"ב משמע להדיא שאין לחוש לפריצותא דעבדי ונראה שהם מפרשים הא דקאמר בש"ס ופשיט לה לאיסורא דלא כהלכתא משום פריצותא דעבדי דהך דמשו' פריצותא דעבדי נמי דלא כהלכתא:

סעיף ג

אסור לישראל כו'. בב"י ובעט"ז ובב"ח כתבו הטעם משום אמירה לעובד כוכבי' שבות וכן עיקר וכמו שיתבאר אבל בדרישה כתב ואני אומר וכו' שהטעם משום דבני נח מצווין על הרכבת אילן והרבעת בהמה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ו מהל' מלכים כו') ולא אאמין שיצאו דברים אלו מפיו דהא קי"ל דז' מצות נצטוו בני נח ותו לא ואמת כן הוא דעת ר' אליעזר בפ' ד' מיתות (דף צ"ו ע"ב) דנצטוו גם על הרבעת בהמה והרכבת אילן אבל אנן קי"ל כרבנן ומ"ש וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ו מהל' מלכים כו' אין שם לא רמז ורמיזה ואדרבה מדברי הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים מבואר להדיא דלא נצטוו אלא בז' מצות עבודת כוכבי' וג"ע וש"ד וגזל ודינין וברכת השם ואבר מן החי והוא פשוט:

סעיף ד

אם לא שהעובד כוכבים עושה כו'. משמע דכשהעובד כוכבים עושה להנאת עצמו מותר באיסור לאו אפי' הוא של ישראל וכ"כ בהגהת אשר"י פרק הפועלים דדבר שאין העובד כוכבים מוזהר כמו על חסימה שרי למימר לעובד כוכבים חסום פרתי ודוש בה דישה

שלך אבל לדוש בהתבואה שלו לא עכ"ל וכ"כ הרב המגיד בסוף הלכות שכירות שאין איסור אמירה לעובד כוכבים אלא במלאכת ישראל אבל במלאכת עובד כוכבים מותר דומיא דשבת דאפי' בשבת מותר לישראל לומ' לעובד כוכבים לעשות מלאכת העובד כוכבים עצמו (ועיין בא"ח ר"ס ש"ז) אבל רש"י פרק הפועלים דף צ' סוף ע"א והטור ח"מ סי' של"ח כתבו דאפי' לדוש תבואה של עובד כוכבים אבעיא ולא איפשטא ולחומרא וכן דעת הרא"ש שם וכן מסקנת התוס' והאגודה שם בשם ר"י וכ' הרא"ש שם וכן נמי אסור בשבת לומר לעובד כוכבים שאין מזונותיו עליך הילך בשר זה ובשל אותו לצרכך מיהו כתבו שם אע"פ שמותר לומר לעובד כוכבים אכול נבילה זו שאני התם שאם היה הישראל עושה בידים מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו דהיינו שנותן נבלה לתוך פיו היה מותר דישראל יכול ליתן נבלה לתוך פיו אבל בחסימה אסור לעשות מה שהעובד כוכבים עושה במאמרו עכ"ל (ור' ירוחם כ' בני"ז ריש ח"ו אסור לומ' לעובד כוכבים שאין מזונותיו עליך הילך בשר זה של נבילה ובשל אותו לצרכך אבל מותר לומ' לו אכול נבלה זו וכן פשוט בתוס' עכ"ל ולא הזכיר שבת והוא טעות דפשיטא דאע"פ שהוא נבלה אין בו איסור בישול) ומשמע לכאורה מדבריהם דה"ה בפרתו של עובד כוכבים אסור כיון שהישראל היה אסור לעשות בכה"ג מיהו הנ"י כ' בפרק הפועלים ישראל האומר לעובד כוכבים חסום פי פרתי ודוש בה דישה שלך או חסום פרתך ודוש בה דישה שלי אסור משום אמירה לעובד כוכבים שהרי עשה מלאכת איסור בדבר של ישראל ול"ד להא דתניא במכילתא דבמלאכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל עכ"ל ואפשר לכוון גם דבריהם כן ומ"מ נתבאר לך מדברי התוס' והאגודה והרא"ש והנ"י דאפילו העובד כוכבים עשה להנאת עצמו אסור בדבר של ישראל ודלא כהגהת מרדכי שכתב הרב וכן משמע ממ"ש הרמב"ם ס"פ י"ז מהלכות איסורי ביאה והמחבר בא"ע ס"ס ה' אסור לומר לעובד כוכבים לסרס בהמה שלנו כו' משמע אפי' אין לו הנאה בזה אסור כיון שהיא בהמה של ישראל:

סעיף ה

כגון שור הבר כו' מותרים. תימה דלעיל סימן כ"ח ס"ד כתב הרב והעט"ז די"א השור הבר מין חיה וא"כ פשיטא דאסור עם השור וכדמוכח במשנה וירושלמי ופוסקים והיאך סתם כאן כדברי המחבר וכן העט"ז העתיק כאן דברי המחבר וצ"ע:

סעיף ו

מותרים. ובתוס' יום טוב פרק ח' מהלכות כלאים אמתניתין דשור הבר מין בהמה ורבי יוסי אומר מין חיה ופירש הרמב"ם וברטנורה מין בהמה וחלבו אסור ואינו טעון כסוי

כו' וכתב דאלו לענין כלאים לא נ"מ דכל שני מינים אפילו שניהם מין בהמה או חיה אסורים זה עם זה כדתנן לעיל כו' עכ"ל ולא עמדתי על סוף דעתו דהרי בירושלמי ורמב"ם והט"ו ושאר פוסקים מבואר דנ"מ לענין כלאים ול"ד לשני מינים דהכא מין א' הוא וכדאיתא בירושל' וברטנורה ופוסקים שעיקרו מן היישוב היה אלא שברח למדבר ונעשה שור הבר וכמ"ש הרמב"ם וט"ו מין שיש בו מדברי וישובי כו' וזה פשוט והא דפירש הרמב"ם והברטנורה לענין חלבו וכסוי היינו משום דלישנא דמתניתין דשור הבר מין בהמה משמע דנ"מ נמי לענין מידי אחרינא דאל"כ הל"ל שור הבר מותר עם השור וכדתנן לעיל מיניה בהאי לישנא וק"ל:

סעיף ז

הכוי. הוא ספק בהמה או חיה:

סעיף ח

אם היו אמותיהן מין אחד מותר. כשאביהן מין אחד כגון שאביהן מין סוס דהשתא שרי ממ"נ אי אין חוששין לזרע האב א"כ שניהם הם חמור ואי חוששים לזרע אב א"כ יש בשניהם שני צדדים ולא אמרינן אתי צד סוס דהאי ומשתמש בצד חמור דהאי ואתי צד חמור דהאי ומשתמש בצד סוס דהאי אלא אמרי' מסתמא הכל שוה ואתי צד סוס ומשתמש בצד סוס וצד חמו' ומשתמש בצד חמור:

סעיף ט

אע"פ שאבותיהן מין א'. צ"ע דאיפכא הל"ל אע"פ שאבותיהן שני מינים אסור ולא אמרי' דאתי צד סוס ומשתמש בצד סוס וצד חמור ומשתמש בצד חמור דדילמ' אין חוששין לזרע האב ולזרע האם ודאי חוששין אם כן הוי כלאים ממש אבל השתא דאבותיהן מין אחד אפילו תימא ודאי חוששין לזרע האב אסור דהא בא' אין כאן שני צדדין וליכא למימר אתי צד זה ומשתמש בצד זה וצ"ל דה"ק אע"פ שאבותיהן מין אחד ולפי הנראה לעין אין כאן כלאים כ"כ מכל מקום אסור ודוחק:

סעיף י

אפילו על מין אמו. דדילמא חוששין לזרע אב ואתי צד אב ומשתמש בצד אם דבאם ליכא שני צדדים מיהו אין לוקין דדלמא אין חוששין לזרע האב וכ"ש שאסור להרכיב זה הנולד על מין אביו דלזרע האם ודאי חוששין ואפילו מלקות איכא בכה"ג:

סעיף יא

כיצד פרד כו'. כלומר פרד הוא בא מסוס וחמור דוקא ואם כן פרד זה שאמו חמור ע"כ אביו סוס ולכך מותר להרכיבה על פרדה שאמה חמור שאביו ג"כ סוס וא"כ יש בכל א'

ב' צדדים ולכך כשבודקין וידוע שאמן מין א' מותרין דאביהן ג"כ ממין א' דהיינו סוס או חמור:

סעיף יב

ומשא של ישראל על העגלה כו'. דכיון דמשא של ישראל יש לחוש שיצעק על הבהמות:

סעיף יג

ויש חולקין. אכולהו מילתא דלעיל קאי וס"ל כדעת הרמב"ם והמחבר (מיהו בב"ה ובכ"מ כתב שדעת הרמב"ם אינה מוכרחת כן עי"ש) דאפי' באינן קשורים אסור למשכן או להנהיגן כאחד. וכתב ספר ב"ה בשם א"ח היהודים הצדין בעוף הנקרא אשפרוי"ר אין להם לקשור בחבל שהעוף נקשר בו בתפוס מן האוכף מן הסוס שהן כלאים ע"כ:

סימן רצח

סעיף א

ואסור לתפור בגד כו'. והוא הדין דאסור לתפור בחוטי קנבוס בגד של צמר היכא דלא שכיח קנבוס כן משמע בהרא"ש וטור גבי משי וה"ה בקנבוס לדידן:

סעיף ב

ובמקום דשכיח שרי. ובמדינותינו נוהגין היתר בבגד קנבוס כי הוא מצוי לרוב. הגהת דרישה. וכתב הב"ח דכיון שמצוי נוהגין היתר אע"פ שלא נמצא מי שמכירו להבין שהוא בגד קנבוס כ"א על המעט כו' וע"ש שהאריך:

סימן רצט

סעיף א

לא שייך ביה ביטול כו'. ולא אמרינן שיבטל ברוב מאחר שאין מקומו ניכר דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובתם נאסר לא שייך ביה ביטול דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור (כלומר דעכשיו נעשה הכל כחתיכה אחת של איסור) הרא"ש והפוסקים ומביאם בית יוסף והעט"ז כתב ול"ד לבשר בחלב דקי"ל שבטל דהתם טעם הבשר או החלב מתפשט ונתערב בכולו ואין כאן מקום מיוחד לאיסור והוי כאילו נאבד מן העולם אבל הכא שהאיסור יש לו מציאות במקומו ולא נתפשט אלא שאין אנו מכירים אותו לא שייך ביטול נ"ל עכ"ל וקשה לדבריו דא"כ הוי ליה לתרץ בקיצור דלהכי לא בטל הכא כיון שהאיסור יש לו מציאות במקומו אלא ודאי משום דקי"ל בעלמא דאפי' יש לאיסור מציאות במקומו כגון שנתערב יבש ביבש

בטל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דהא בשר בחלב בטל ואפי' יבש ביבש אלא הטעם ברור ומבואר בדברי הרא"ש ופוסקים דלא דמי לבשר בחלב לפי שהתם אין האיסור אלא מחמת שיתן טעם והלכך כשבטל הטעם בטל האיסור ואשתמיטתיה להעט"ז דברי הרא"ש ופוסקים אלו והלכך ביבש נמי הרי אין כאן איסור כלאים שנאמר שהוא גזירת הכתוב לאסור בלא טעם אלא טעם האיסור הוא דיאכל האיסור והלכך כל שנתבטל ברוב מותר וכן בבשר בחלב נמי ודו"ק:

סעיף ב

הרי זה אסור כו'. צ"ע דזה אינו אלא לסברת הרמב"ם דלקמן סי' ש' ס"ה אבל לא לסברת המתירים שסתם המחבר שם כדבריהם כמבואר בבית יוסף סימן זה ולקמן סי' ש' וכן בפוסקים זה תלוי בזה וא"כ היאך כתב המחבר כאן סברת רמב"ם בסתם בלי חולק וצ"ע:

סימן ש

סעיף א

ועשה מהן לבדים כו'. ורוב הפוסקים ס"ל דלבדים אינן אסורין אלא מדרבנן ובקשין מותר לגמרי כדלקמן סי' ש"א וע"ש סעיף ב' בהג"ה:

סעיף ב

אפילו תפרן בחוטי משי וקנבוס כו'. ונראה דאף ע"ג דהרמב"ם למד דין זה מסברתו דלקמן סעיף ה' וכמו שהביא הב"י סימן זה לשונו שבפירוש המשנה מ"מ אנן קי"ל דזה לכ"ע אסור כיון שהפשתן והצמר הם זה אצל זה רק שמחברן ע"י משי וקנבוס וכן מוכח להדיא בדרישה סעיף י' מה שכתב בשם מ"ו ע"ש וכן משמע לקמן סעיף ה' גבי ואע"פ שאפשר שיכנס חוט הקנבוס כו' ודו"ק:

סעיף ג

אלא בשני כו'. כגון שמעביר המחט פעם א' ואינו מעביר כל החוט ומעביר המחט פעם שנית ונמצא שני ראשי החוטין ביחד וקושר שני ראשי החוטין. הרא"ש וטור:

סעיף ד

מותר לפרוף כו'. היינו שכורך חוט סביב שני ראשי הקרעים וכורכם יחד דלא הוי חבור החוט של פשתן והחלוק של צמר כיון דיכול להוציא ב' ראשי הקרעים בלא התרת הקשר. הרא"ש והטור:

סעיף ה

דהרי יכול ליקח הצמר משם בלא התרת התפירה. רק ע"י קרע קטן כדאיתא בתוס':

סעיף ו
אסור בכה"ג. כלומר אפי' כשאינו תוחב התפירה בעצמם וכ"כ בס' מע"מ דף רצ"ג ע"א ודלא כהעט"ז:

סעיף ז
ואפי' הוא קשר של קיימא. לא הוי חבור לענין כלאים ומה שלמד הבית יוסף כן מתשובת הרשב"א אינו מוכרח כלל ע"ש ודו"ק:

סעיף ח
ונ"ל כו'. כל ההג"ה נמשכת לסברת היש אוסרים וק"ל ולפי זה מה שנהגו העולם להקל בדברים אלו שכתב הרב אפשר משוש שסוברים כסברא הראשונה:

סעיף ט
ב' בתי שוקיים כו'. וה"ה אנפלאות שקורין זאקין:

סעיף י
ול"ד לשני חלוקות כו'. ובעט"ז השיג על דברי הרב אלו דהא בב' חלוקות ודאי מיירי כשיש להם בתי זרועות והיאך אפשר לפשוט התחתונים בלא עליונים כו' (והסכים עמו בזה בס' מע"מ) ע"ש שהאריך ואין דבריו נראין ושני חלוקות שאני דמ"מ יכול להכניס זרועותיו לפנים ולפשוט אח"כ החלוק ואע"ג דהשתא הוציא ידיו גם מחלוק העליון מ"מ החלוק העליון נשאר עדיין על גוף עצמו ודמי לדלעיל בצמר בכר וכסת דאע"ג דמוכרח לעשות קרע קטן שרי ודו"ק ודברי הירושלמי והא"ז נראים עיקר כדעת הרב וכמ"ש בד"מ ומביאו בס' מע"מ שם וכן הוא בהגהת סמ"ג ובמהרש"ל ושאר אחרוני' וכ"כ מהרש"ל פ"ק דביצה סי' מ"ז:

סעיף יא
ואע"פ שאפשר כו'. דכלאים אלו הן מדרבנן והולכים בספקו להקל. הרשב"א. ובת"ה כתוב בשם ר' שמשון הטעם שהחוטין שבהם העורות תפורים לא חשיבי ובטלים לגבי העור והואיל ואינו רק לחבר העורות אין בהם משום כלאים:

סעיף יב
ואסור לו לכרכם על ידו. דידו מתחממת בהם והוי דומיא דלבישה:

סעיף יג
ויש מתירין כו'. והאוסרים ס"ל דלא דמי לדלקמן סי' ש"א סעיף ו' דהכא הוי פסיק רישיה דמחמת אחיזתן א"א שלא תתחמם ידו כ"כ הב"ח וכן הוא בשלטי גבורים פ' במה

בהמה ומביאו בספר מע"מ דף קצ"ד ע"א והסכים עמו ודלא כהפרישה לקמן סי' ש"א סעיף א' שהניחו בצ"ע:

סעיף יד

מצטרפין כו'. כיצד חתיכת בגד פשתן מחוברת לשק וחתיכת בגד צמר מחוברת לקופה וחברן (כלומר השתי חתיכות) יחד בשתי תכיפות מצטרפין אף ע"ג שמחוברי' בב' כלים ואסור להתכסות בשק או בקופה ולא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. טור ושאר מפרשים. וכתב הברטנורה ושאר מפרשים דה"ה אם מחוברים לשאר כלים דינם כשק וקופה:

סעיף טו

אב ובנו. וה"ה שאר ב' בני אדם:

סעיף טז

ותפרן ביחד. וחגר חגורות עליו ועל בנו דאל"כ שרי דכיון שהם בעלי חיים נפרדים זה מזה. הטור והרא"ש. ומדברי הרב נראה שאפי' לא חגר חגורות אסור והיינו כמ"ש הב"י בשם הריטב"א ע"ש:

סימן שא

סעיף א

וכן מותר כו'. בכל אלו שהזכיר הרב מותר אפי' מדרבנן מיהו נראה דהיינו שלא יגע בהן:

סעיף ב

וי"א כו'. צ"ע מאי וי"א דהא ליכא מאן דפליג בהא כמבואר בב"י וכל הפוסקים דלכ"ע כלאים דרבנן מותר לישב עליהם בקשים ואפי' ללבוש שרי בקשים וכן מוכח מדברי הרב גופיה בסעיף ב' דכתב הלבדים הקשים מותרים בלבישה הואיל ואפי' רכים אינם אלא מדרבנן ואפי' היש מחמירין התם בלבדים היינו משום דס"ל דלבדים אסורים נמי מדאורייתא אבל בכלאים דרבנן שרי לכ"ע ונראה שגם מ"ש הכל בו שלכתחלה לא יעשה מכלאים שמא יבא לכסות בהן מיירי בכלאים דאורייתא וצ"ע:

סעיף ג

אם הם תפורין בפשתן כו'. ואע"ג דאינן שוע וטווי ונוז מ"מ אסורים מדאורייתא להרמב"ם כמו לבדים ואפי' להרא"ש וסייעתו מ"מ מאן לימא לן דהקאפאנאג"ש קשים הם הלכך אסור להציען תחתיו אפי' עשר מצעות זו ע"ג זו והן תחתיהן כמבואר מדברי הב"י:

סעיף ד
כל בגדים הקשים. אע"פ שיש בהם כלאים דאורייתא מותרים בהצעה מתחתיו. והיינו דוקא כשאין בשרו נוגע בהן כדלעיל סעיף א' והרב קיצר בדבריו גם לשונו קשה דכתב ואסור ללבשן וה"ל למימר רבותא דאסור לישב עליהן ממש:

סעיף ה
ויש מחמירין בלבישת הלבדים. וה"ה להציען תחתיו כשבשרו נוגע בהן:

סעיף ו
אע"פ שאין כו'. אם עכשיו לובשו דרך עראי אסור:

סעיף ז
ואפי' לגנוב כו'. ויש מתירין בזה כדלקמן סעיף ו' בהג"ה:

סעיף ח
וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן. שהרי אינו לובשו דרך מלבוש אבל בסעיף ה' לובשו דרך מלבוש כן מחלק ב"י לדעת הרמב"ם וקשה לי על זה מה בכך שלובש ממש מ"מ דבר שאינו מתכוין הוא אלא נראה לי שדעתו דשאני לעיל סעיף ה' דכיון שלובשו בכוונה דרך מלבוש כדי שיפטר ע"י כך מהמכס לפי שאין נותנין מכס ממלבושין א"כ הוי דבר שמתכוין דעיקר כוונתו שיהא דרך מלבוש אבל הכא אין כוונתו אלא שיראו הבריות ויקנו ומתני' מתוקמא שפיר טפי לדעת הרמב"ם דדוחק לומר דתרי מתני' בחד פירקא פליגי אהדדי ע"ש מיהו קשה להיש מתירין בסעיף ו' אפי' בלבישת דבר שאין מתכוין אמאי אסור בסעיף ח' במרדעת להוציא עליה זבל הא דבר שאין מתכוין הוא דהא היש מתירי' אסרי נמי במרדעת להוציא זבל כדאיתא בדברי הרא"ש וטור ורבינו ירוחם להדיא וכן בעט"ז כתב לקמן סעיף ח' אף ע"ג דאינו מתכוין אלא שלא ילכלך בזבל אפ"ה אסור דהא הוי העלאה ממש עכ"ל וא"כ קשיא לסברת היש מתירין אפי' בהעלאה ממש כשאינו מתכוין וגם לפי מה שחילקתי לדעת הרמב"ם קשה כן ונראה דהוצאת זבל לא הוי דבר שאין מתכוין דהא אינו נוטל המרדעת אלא כדי שלא ילכלך בגדיו ומתכוין להציל בגדיו ודמי ללא יקח אדם ביצה חמה בבגד כלאים דלקמן סעיף י"ב ודלא כהעט"ז דחשיב ליה דבר שאינו מתכוין ודו"ק:

סעיף ט
מרדעת החמור מותר כו'. כיון שהוא קשה וכדלעיל סעיף א':

סעיף י
ואין מקומו ניכר כו'. ע"ל ר"ס ש"ב:

סעיף יא

ואם היה קשה מותר. משמע דאין איסור במה שהוא נהנה שפורסו מפני החמה והגשמים והרוח וכן כתב הב"ח וכן כתב מהרש"ל פ"ק דביצה סי' מ"ה דדוקא גבי מלבוש הוא דאסרינן אפי' להגן מפני החמה והגשמים אבל לא בוילון ומ"ש הבית יוסף בכאן ודלא כהתוס' שכתבו שלא אמרו בוילון שהוא טמא אלא שאין בו איסור משום כלאים ואחריו נמשך המע"מ דף רצ"ג סוף ע"א ותמה על הרא"ש וטעות נזדקר לפניהם כמובן לכל מעיין בתוס' שם:

סעיף יב

ערדילרין כו'. ומנעל שאין לו עקב עיין בטור וב"י ושאר אחרונים ביאורן:

סימן שב

סעיף א

ה"ז מותר כו'. והוא הדין אם ניתק ממנו חוט א' תולין להקל בכלאים דרבנן כדאיתא בטור ובפוסקים:

סעיף ב

ואפי' אם העובד כוכבים מסיח לפי תומו כו'. כי הוא ידוע לכל העובדי כוכבים שחייטים ישראל מחזרים על הכפרים לקנות מהן מטוה של קנבוס לתפור כי אינו מצוי כמו הפשתן והלכך איכא למימר זה עובד כוכבי' להשביח מקחו הוא אומר כ"כ הרא"ש ועט"ז ואין להקשות לאיזה צורך הוצרכו לזה דהא ס"ל דאין עובד כוכבים נאמן במסל"ת אפי' באיסור דרבנן אלא בעדות אשה וכדלעיל סוף סימן קל"ז דכבר הוכחתי שם דהיינו דוקא היכא דאיתחזק איסור' אבל הכא דלא איתחזק איסורא והוה נאמן אם לא שידוע לכל העובדי כוכבים ולהשביח מקחו הוא אומר כן:

סעיף ג

ובמקומות שהפשתן כו'. כלומר דוקא דיעבד יש לסמוך להתיר על טעם זה בלבד שהפשתן ביוקר מן הקנבוס אע"פ שנקל לתפור בפשתן מקנבוס ויצא שכרו בהפסדו אבל לכתחלה אסור כו' וכדמסיק הרב וכן הוא בתשובת הרשב"א ובב"ח וע"ל סי' קי"ח סעיף ז' וי':

סעיף ד
ולא חיישינן לאחלופי כו'. דכיון דהוא אומן לא מרעא אומנתיה מאחר שיש לו לעמוד על הדבר כן הוא בהרב המגיד ור"ן ורבינו ירוחם ושאר מחברים טעמא דאומן והרב קיצר במובן:

סעיף ה
כשמדליק כבה מהר כו'. ובס' מע"מ סוף דף רצ"ב כתב ושמעתי מחייטין ישראלים שבודקים הקנבוס בענין זה שמושכין החוט עד שנמשכין כמין שערות ואם אותן שערות מרובות (צ"ל ארוכות) הרבה בידוע שהוא קנבוס עד כאן:

סעיף ו
יש מחמירין כו'. דומה לדלעיל סימן רצ"ח ע"ש:

סימן שג

סעיף א
ואפי' היה רבו. דבמקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב וע"ל סי' רמ"ב סכ"ב:

סעיף ב
דאם היה הלובש שוגג. דהיינו שאינו יודע כלל שהוא כלאים אבל אם אחר שמצאו ישהנו עליו נמצא שהוא משהה אותו במזיד עליו. כן משמע בטור וכ"כ ב"י:

סעיף ג
אין צריך לומר לו בשוק. עד שיגיע לביתו:

סעיף ד
אסור להלביש כו'. משום לפני עור לא תתן מכשול:

סימן שד

סעיף א
מותר לעשותם כו'. והא דכתב הרב לעיל סי' ש"א ס"ב דלכתחלה לא יעשה של כלאים היינו בדברים שיש לחוש שיתכסה בהן והיינו שעושין אותן לעצמן או לישראל אחר אבל הכא מיירי בענין שאין לחוש לזה כגון שהוא בגד של עובד כוכבים ועושין אותו לעובדי כוכבים וכה"ג:

סימן שה

סעיף א

ב' זהובים כו'. כתוב בהגהת דרישה דאינו פחות מא' רייכ"ש טאלי"ר וב' שלישי רייכ"ש טאלי"ר כפי שהיה בזמניהם הרייכ"ש טאלי"ר בל"ו גדו' פו' ע"כ והיינו עכשיו ה' זהובי' פולני"ש ובסמ"ע סי' פ"ח כתב וק"ק דשמינית מפעני"ק יחשב ממון לקידושין לדיינים ואפשר לומר שבימיהם היו הפירות והקנינים בזול ובעד פרוטה היו קונים הרבה פירות ולכך היה הפרוטה חשוב כממון ולפ"ז בזמנינו דאין יכולים לקנות בפרוטה כי אם מעט מזער אין קידושי אשה סגי בפרוטה ולא בפדיון הבן בשני זהובים עכ"ל ותמהני נהי דהל"ל דאין קדושי אשה סגי בפרוטה מ"מ אמאי לא תיסגי פדיון הבן בשני זהובים דהא ממון חשוב הוא מיהו בספר מע"מ דף רס"ח ע"א האריך בזה דבעינן ג' רייכ"ש טאלי"ר וכ' שאף לדברי הרב אינו עכשיו פחות משני ר"ט ע"ש ולכתחלה טוב לצאת ידי כולם:

סעיף ב

ושטרות. היינו שטר חוב שיש לו על אחרים שאם נתן אותן ש"ח אין בנו פדוי כיון דאין גופן ממון:

סעיף ג

ובנו אין פדוי. משום גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות:

סעיף ד

וע"ל סי' דצ"ד. ט"ס הוא כי לא נזכר שם דבר מזה אלא צ"ל רס"ד כי שם ס"א בהג"ה נתבארו דינים אלו גבי מילה:

סעיף ה

נתן כו' עד פדוי. הוא לשון הרמב"ם ומ"ש והוא שישוה הוא לשון המחבר ע"פ מה שהביא בב"י דבריו אבל באמת דבריו דחוקים מאד גם מה שתי' הב"ק דחוק מאד גם דברי רבינו ירוחם בזה הם דחוקים אלא צ"ל דדעת המחבר כדעת הלכות גדולות דף קל"ט ע"ב דגריס אמר רבא לעולם דלא שוי ורישא דאמר אבי הבן וסיפא דקבליה כהן כי הא דרב כהנא פריק בסודרא אמר לדידי שוה ה' סלעים אמר רב אשי ולא אמרן אלא גברא רבא כרב כהנא דידע למחולי אבל כ"ע לא ש"מ כל היכא דקבליה כהן בנו פדוי וכן הלכה עכ"ל והשתא אתי שפיר הא דקתני בבריית' סתמא עגל זה בה' סלעים לפדיון בני דאלו לדעת הב"י וסייעתו ה"ל לפרושי דמיירי במה שדרכו להתייקר וזה ברור ודוק:

סעיף ו

אבל לא יתן הוא לכהן על מנת שיחזיר כו'. כלומר שאינו מפרש דבריו שנותן לו ע"מ להחזיר דבכה"ג כיון דשעה א' גמר בלבו שיהא לשם מתנה יצא ידי נתינה וכמ"ש המחבר בסוף הסעיף אלא מיירי שאינו גומר בדעתו כלל ליתנו לו לשם מתנה אלא מיד דעתו שנותנו לו על מנת להחזיר בכה"ג לא יצא וכן מחלק המרדכי פ"ק דקדושין בשם ראבי"ה ומביאו ד"מ וכה"ג חלק בתשובת רשב"א סי' קצ"ח וכך היא דעת הרמב"ם פ' י"א מהל' בכורים דין ח' וגם העט"ז נראה שהבין כן ע"כ כתב במקום מ"ש הרב ודעת הכהן היתה מתחלה כו' אע"פ שדעת הכהן כו' וכן נראה מהדרישה שדעת הרב כן אבל אין נ"ל דעת הרב כן אלא נראה שהוא מפרש דעת המחבר דברישא כיון שלא פירש דבריו שנותן ע"מ להחזיר א"כ דעת הכהן היה לקבלם במתנה גמורה ולא ע"מ להחזיר והאב היה דעתו שיחזירם לו הלכך אינו פדוי אבל בסיפא כיון שפירש דבריו ואמר שנותן לו ע"מ להחזיר א"כ כיון שגם דעת הכהן כן יצא וכן פירש הב"ח דעת התוס' והרא"ש כן וגם דברי הרמב"ם יש לפרש כן וכן משמע ממה שנרשם בש"ע אמ"ש הרב ודעת הכהן כו' כן משמע בב"י ובב"י לא נזכר כלום רק הביא דברי התוס' והרא"ש הנ"ל מיהו אינו מוכרח דעת התוספות והרא"ש כן דמ"ש וי"ל דר' חנינא לא היה רוצה לזכות אלא במתנה גמורה ר"ל שהיה עושה כן כדי שיתנו לו הכל במתנה גמורה אבל בדיעבד פדוי בכל ענין וכן הבין ר' ירוחם נתיב א' סוף ח"ג דבריהם ומה דקאמר בש"ס הלכך אין בנך פדוי היינו שר' חנינא א"ל כן כדי שיתנו במתנה גמורה מ"מ דעת הרב נ"ל ברור כדפי' ודעת המחבר נ"ל ברור כדפי' דס"ל כראבי"ה וכתשובת הרשב"א ודוק:

סעיף ז

והחזיר לו כו'. הוא לשון הרמב"ם והוא על פי לשון א' ברש"י אבל בלשון ב' פירש"י אפי' לא החזיר אין בנו פדוי וכן משמע מתשובת רשב"א שהבאתי בס"ק שאח"ז וכ"כ הרא"ש ומ"ה מוכח לכאורה שדעת הרא"ש כמ"ש הב"ח ודוק:

סעיף ח

ודוקא שאמר כו'. דבכה"ג גומר בלבו שעה א' לשם מתנה ומה שאמר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כלומר מעכשיו תהא נתונה לך מיהו תחזירהו לי אח"כ אבל כשאומר הילך ה' סלעים בפדיון בני ואתה תחזירהו לי וכיוצא בזה שלא בע"מ אין בנו פדוי ואפי' לא אמר מידי אלא שדעתו שיחזירם הכהן כולן או מקצתן ולולי זה לא היה נותנן לכהן אפי' לא החזיר לו הכהן כלום אין בנו פדוי דגרסינן בבכורות פרק יש בכור רב כהנא הוה

רגיל כו' כ"כ בתשובת רשב"א ור"ל כיון דלא גמר בלבו שעה אחת לשם מתנה אין בנו פדוי ועיין בא"א סי' תרנ"ח סעיף ד' וה':

סעיף ט

בשעה שנותן כו'. כלומר בשעה שהאב מחזיק בידו חמשה סלעים והושיטן לכהן קודם שיוציא מידו ליד כהן מברך ואח"כ נותנן לו כדי שיברך עובר לעשייתן כ"כ ב"י והאחרונים וכן משמע מדברי הטור והרב לקמן שכתבו בהדיא שנותן לו המעות כו':

סעיף י

ומברך שהחיינו כו'. משמע דמברך שהחיינו לעולם ועיין לעיל סי' רס"ה סעיף ו':

סעיף יא

ואין האב יכול לפדות ע"י שליח כו'. זה תמוה דהא קי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו וכן מבואר בדברי הר"ן פ' כל שעה דיכול לפדות ע"י שליח וגם בספר מע"מ סוף דף רס"ו תמה ע"ז שהאריך וכתב דיכול לפדות ע"י שליח וכן בספר צדה לדרך שחבר מהר"ר ישששכר בער על פירש"י בחומש האריך שם בתשובה אחת שהסכימו עמו כמה גדולי הדור דיכול לפדות על ידי שליח וכתב דאף הריב"ש לא קאמר אלא דלא מצינו שום חיוב מה"ת על אדם אחר שיעשה עצמו שליח במקום האב לפדותו אם אין האב רוצה לפדותו או אם מת האב ואפי' ב"ד אינם מחויבים מה"ת לעשות עצמם שלוחים במקום האב לפדותו אבל ודאי שהאב יכול לפדות ע"י שליח וכן הב"ד יכולים לפדותו בלא האב אם עבר האב ולא פדאו או אם מת האב קודם שנפדה וכל שכן שאבי אביו יכול לפדותו בכה"ג עכ"ד וע"ש שהאריך וכ"פ מהרש"ל בשם מהר"מ מ"ץ והובא בדרישה סעיף י"ד דיכול לפדותו ע"י שליח. ובספר מע"מ כתב שם דאין הב"ד יכולים לפדותו כשמת האב כשהוא קטן דכל עוד שהוא קטן אינו בר חיובא כו' ואין דבריו מוכרחים וע"ל ס"ק כ':

סעיף יב

אין פודין אותו בשבת. משום דהוי כמקח וממכר ומטעם זה גם בי"ט אין פודין אותו וכן הוא בתשובת הריב"ש סי' קנ"ז. נראה דפודין נמי בלילה וכן משמע בפ"ק דקדושין דף כ"ט סוף ע"א וברש"י ותוספות שם מיהו נוהגין לפדות ביום מיהו היכא דחל יום ל"א ביום תענית צבור יש לראות אם הגיע הבן לכ"ט י"ב תשצ"ג קודם יום התענית שהוא יום ל' יש לפדותו ביום ל' אחר כ"ט י"ב תשצ"ג כדלקמן סוף ס"ק י"ט (ואפשר לומר דמשום סעודה לחוד לא מקדמינן לפדות ביום ל') ואם לאו אז יש לפדותו בליל ל"א של יום התענית אבל אין לפדותו ביום התענית ולעשות סעודה בליל שאחר התענית דליכא

פרסומי כה"ג וכמו שכתב מהרא"י בת"ה סי' רס"ט גבי חל יום ל"א בשבת דאם יפדוהו בערב שבת שלא יחול הפדיון עד לאחר שלשים דהיאך יעשו עם הסעודה לפרסם המצוה בעוד שאין בנו פדוי ואם יעשו הסעודה בשבת שכבר הוא פדוי מאן נימא לן דאיכא פרסומא כה"ג שאין רואים הפדיון בשעת הסעודה ע"כ מיהו שמעתי שנוהגין לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה שאחר תענית ויש לחלק בהך דמהרא"י) וק"ל:

בתשובת ר' אליה ן' חיים סי' ע"ט על תינוק בכור (שמל) [שחלה] ולא נתרפא עד יום ל"א נראה דאע"ג דמצות פדיון הבן לעשות בעיקר זמנה יש להקדים מצות המילה משום דהמילה היא אות ההכנסת ברית ואלמלא קבלת הברית אין חיוב למצות פדיון כלל ונותן לכהן ה' סלעים בתוך ל' שיהא פדוי לאחר ל' יום ולענין הברכה לא יברך קודם ל' כדכתב מהרא"י בכתביו סי' ר"ל בדין דהגיע יום ל"א בשבת וז"ל ותו דקורא אני תגר על הברכה דיברך אבי הבן בע"ש דאכתי לאמטא זמן חיובא כו' עכ"ד ולא נהירא דא"כ איך יברך לאחר ל' כיון דמיד בהכנסת יום ל"א ממילא הבן פדוי וכבר נעשה מצותו וכן כתב מהרא"י גופיה בת"ה סי' רס"ט אהך דין דהגיע יום ל"א בשבת דבע"ש לא יברך כיון דאכתי לא מטי זמן חיובא ובשבת אין ראוי לברך דלאו מידי קא עביד השתא וממילא הבן פדוי בכניסת שבת שהוא יום ל"א עכ"ל ואע"ג די"ל דהכא כיון דמצוה עיקר זמנה ראוי לעשות כן מ"מ נ"ל דאין לחלק דכיון דכבר נעשה מצותו א"כ אין לברך אח"כ כמו שהעליתי לעיל סי' י"ט ס"ק ג' דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ואם לא בירך קודם לכן לא יברך אח"כ וגם לא מסתבר כן ליתן המעות קודם ל' מכמה טעמים הלכך יש למולו בתחלה ביום ל"א ואח"כ לפדותו ולברך:

סעיף יג

דאין לעשות כו'. משום דאין מערבין שמחה בשמחה:

סעיף יד

ויש מתירין כו'. וכן כתב המחבר בא"ח סי' תקמ"ו סעיף ד':

סעיף טו

וכן עיקר. וכן נוהגין דהא אין מברכין שהשמחה במעונו כן כתב העט"ז ואין זה ראיה דהא סעודת אירוסין אסור לעשות בחולו של מועד כמו שכתב הט"ו בא"ח ר"ס תקמ"ו אע"ג דאין מברכין שהשמחה במעונו אלא הטעם מבואר בדברי התוס' שם דלא אסור לערב שמחה בשמחה אלא בשמחת נשואין לבד ול"ד שמחת נשואין קאמרי אלא ה"ה סעודת אירוסין נמי דשייך בה נשואין:

סעיף טז

אם נעשה טרפה. נראה דהיינו בודאי טריפות ובכה"ג אפי' חי אח"כ זמן ארוך פטור מפדיון ולא אמרי' טרפה אינה חיה (אלא) בודאי טרפה אבל בספק טרפה פטור מפדיון דהמע"ה מיהו אם חי אחר כן יב"ח חייב דיצא מידי ספק טרפה כיון דחי יב"ח וכדלעיל סי' נ"ה ס"ק מ"ח כנ"ל:

סעיף יז

אבל לא יברך שהחיינו. ולא דמי למה שנתבאר בא"ח סי' רכ"ג ס"ב דאע"ג דמת אביו מברך שהחיינו על הירושה דשאני התם כיון דזוכה לירושה משא"כ הכא:

סעיף יח

אין בנו פדוי. אפי' המעות עדיין בעין כיון דנפדה בתוך ל':

סעיף יט

וי"א דאם כו'. ולא דמי לקידושין שנתבאר באה"ע ר"ס מ' דמקודשת אפי' נתאכלו המעות דהתם בידו לקדשה מעכשיו אבל הכא אין בידו לפדותו מעכשיו ש"ס דבכורות דף מ"ט ע"א ובתשובת מהרש"ל סי' ז' האריך להוכיח מתוך הסמ"ג עשין קמ"ד דליכא מאן דפליג דאם התנה שלא יהא פדוי רק אחר ל' יום דפדוי אפי' נתאכלו המעות ומה שכתבו התוספות פרק מרובה (בבא קמא דף ע') סוף ע"א ובא"ז דקי"ל כשמואל דאם נתאכלו המעות אינו פדוי היינו כשפדה סתם תוך ל' יום דאז יש חילוק בין נתאכלו המעות או לא ודלא כת"ה סי' רס"ט שכ' שהתוס' והא"ז חולקים עכ"ד והם דחוקים מאד כמובן לכל מעיין שם ועוד דא"כ הא דפסק סמ"ג מעיקרא דאינו פדוי הוי ליה לפרושי דבנתאכלו מיירי ועוד דדוחק גדול לחלק בסתם בין נתאכלו או לא דהא כי נימא דסתם הוי כאומר שלא יהא פדוי אלא לאחר ל' יום דמסתמא מכוין לפדות כדין תורה א"כ אפי' נתאכלו נמי הוי פדוי אלא נראה דהסמ"ג לא גריס בש"ס דהלכתא כשמואל בדיני וכ"כ מהרי"ק שורש צ"ו ועל השנות הפסק כו' חוששני קצת לט"ס כו' ע"ש וס"ל דוקא לקמן בהך תנא דתני קמיה דרב יודא פסיק ש"ס הלכתא כשמואל מדמשבש ר' יודא להאי תנא לאוקמא כשמואל וס"ל כיון דהאי תנא הוי תנא סתמא קמיה דרב יודא ורב יודא משבש ליה ומאי משבש ליה הא איהו קאמר בסתם וסתם כלאחר ל' דמי אלא ודאי קים ליה לרב יודא דבהא נמי פליגי רב ושמואל דהפודה בנו סתם אי דעתו מעכשיו ואין בנו פדוי אפי' לא נתאכלו המעות ואי דעתו כלאחר ל' ופדוי למר בלא נתאכלו ולמר אפי' בנתאכלו ולכך פסק הסמ"ג מתחלה סתם הפודה בנו תוך ל' יום אין בנו פדוי ולא חילק בין נתאכלו או לא משום דסתמא דעתיה שיהא פדוי מעכשיו וכרב יודא אליבא דשמואל ופסק ש"ס

הלכתא הכי ואח"כ בפירש שלא יהא פדוי אלא לאחר ל' בפלוגתא דרב ושמואל בנתאכלו פסק כרב באיסורא כיון דלא פסק ש"ס הלכתא הכי ומעתה מ"ש הת"ה סי' רס"ט שהטור והא"ז חולקים יפה כוון דלא מוכח מהסמ"ג מידי והשתא ליכא למימר דהתוס' בסתם מיירי כיון דבסתם אינו פדוי כשנתאכלו אלא כשלא נתאכלו משום דדינו כאלו פירש שלא יהא פדוי אלא לאחר ל' יום וכשמואל לשיטת הסמ"ג א"כ גם באומר שלא יהא פדוי עד לאחר ל' יום אינו פדוי כשנתאכלו וזה ברור ודוק ואפשר דכל הפוסקים מודים בזה לענין דינא דהפודה בסתם דעתיה במעכשיו דהסברא מכרעת לזה אלא שהם לא דברו מזה ומ"ש רא"ש פרק יש בכור ומ"ש בה"ג בסתם מי שפדה את בנו בתוך ל' יום אין בנו פדוי צריך להעמיד דבריו בדא"ל מעכשיו עכ"ל ולא משני דמיירי בשפדה בסתם תוך ל' אה"נ אלא לפי דלא אסיק אדעתיה דרב יודא מיירי בסתם וכדפי' לדעת הסמ"ג אלא מפרש שם דברי רב יודא כדקאמר בש"ס מעיקרא ע"ש לכך כתב דמיירי במעכשיו דלא כמהרש"ל שכתב שם בריש התשובה ומדמוקי לה"ג בא"ל מעכשיו ולא ניחא ליה לאוקמא בסתם שלא אמר ליה מידי לא מעכשיו ולא לאחר ל' יום בפרט מאחר שכתב לשם בסתם אלמא דס"ל להרא"ש שאין חילוק בין סתם לפירש דודאי אמדינן דעתיה שלא היה אלא שיהא פדוי לאחר ל' יום אף דלאו כ"ע דיני גמירי מ"מ דעתו היה שיהא פדוי כראוי באיזה יום שראוי לפדות עכ"ל דמ"ש הרא"ש ומ"ש בה"ג בסתם כו' אין ר"ל שכתב בה"ג לשם בסתם אלא בבה"ג לא כתב אלא סתמא הפודה בנו תוך ל' יום אינו פדוי ולא פירש אי מיירי שפדה תוך ל' יום שלא יהא נפדה עד אחר ל' ופסק כשמואל או מיירי דאמר מעכשיו וכרב אבל אה"נ דאפשר דבסתם הוי כמעכשיו ולכך נקט בה"ג סתמא דאינו פדוי ולא פירש דאמר מעכשיו משום דסתמא מעכשיו קאמר והרא"ש לא קאמר דצ"ל דמיירי באמר מעכשיו אלא לאפוקי אמר שלא יהא פדוי עד אחר ל' ומעתה לפ"ז מ"ש מהרש"ל דהיכא דחל יום פדיון ביום שבת יש לפדות ביום ו' ולהתנות שלא יהא פדוי עד אחר ל' דאז אפי' נתאכלו פדוי לכ"ע ליתא וכמו שנתבאר דלדעת התוס' והא"ז אינו פדוי בנתאכלו ויש לחוש שמא יתאכלו וכמ"ש בת"ה שם וכן בכל נוסחאות הש"ס שבידינו היום פסק ש"ס הלכתא כשמואל דבנתאכלו אינו פדוי (וכן הוא בספר יראים סי' שנ"ג) וגם הב"ח כתב ודלא כמ"ש מהרש"ל בתשו' סי' ז' שכתב דפודין אותו ביום ו' שהוא יום ל' שלו עכ"ל ולא ביאר טעם השגתו ואולי כוון למ"ש:

כתב הב"ח דיש לחלק בין הגיע הבן ביום ו' בהשכמה (לאו דוקא דה"ה כל יום ו') לבן חדש שהוא כ"ט י"ב תשצ"ג אז יפדהו ביום ו' לאחר שכבר הוא מבן חדש ולמעלה ואם לא הגיע מבן חדש ומעלה עד הגיע השבת אז פודין אותו ביום א' והארכתי בתשו' בס"ד

בראיות ברורות שכן פסק בספר יראים ע"כ ודבריו נכונים שכן מבואר בספר יראים סי' שנ"ג וממאי דאיתא בש"ס ופוסקים סתם ל' יום אין ראיה דהכי אשכחן טובי בש"ס ופוסקים ל' יום שהוא חדש כדלעיל סי' קפ"ט ס"ק ל' וגם מדברי מהרא"י והמחבר יש לפרש כן אלא שאין נוהגין לפדות עד יום ל"א והיינו היכא דאפשר אבל היכא דכלו כ"ט י"ב תשצ"ג קודם השבת יש לפדותו ביום ו' ומהרא"י והמחבר דקאמרי אם חל יום ל"א בשבת היינו סוף כ"ט י"ב תשצ"ג ודו"ק:

סעיף כ

ויש מי שכתב כו'. הל' מגומגם די"ל גם המחבר מודה בהא מיהו לפי מ"ש לעיל ס"ק י"א א"צ לטס של כסף וגם לרוב פעמים הטס של כסף בא לידי איבוד ע"כ טוב יותר לפדותו הב"ד כשהוא קטן:

סעיף כא

אע"פ שקדם כו'. דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי ועי' בח"מ סי' ק"ד סי"ג:

סעיף כב

ובן הכהנת חייב בפדיון. לכשיגדיל דהכהנת אינה חייבת בפדיונו דאין האשה חייבת לפדות את בנה כדלעיל סעיף ב' והישראל בעל הכהנת פשיטא דאינו חייב בפדיונו שהרי אינו אביו שנתעברה מן העובד כוכבים ולפ"ז אם לא נתעברה מן העובד כוכבים רק שנתחללה בביאת עובד כוכבים ואח"כ נתעברה מישראל חייב בפדיונו:

סעיף כג

הבן פטור מן הפדיון. אף לכשיגדל דשמא היא מכזבת והישראל אומר אמת וה"ל הכהן המוציא מחבירו עליו הראיה עכ"ל העט"ז וטעות הוא דאדרבה כשהישראל אומר אמת הבן חייב לפי שנתחללה בביאת עובד כוכבים וצ"ל דשמא הוא מכזב והיא אומרת אמת ומ"מ משמע לכאורה לפי טעם זה דאפילו באשתו נשואה או ארוסה דינא הכי אבל בתרומת הדשן דממנו מקור דין זה לא משמע הכי שכתב דלא שדינן לה אבתריה בשום מלתא כלל אבל מ"מ אף לדידיה לא מהמנינן אלא להך מלתא דלאו דידיה הוא אבל להאמין לכל דבריו ולומר מעובד כוכבים מיעברה כדקאמר לה איהו ודאי לא אמרינן ומשום דרבי יודא דנאמן על בן בין הבנים לומר ממזר הוא נמי לא מהימן דנראה דההוא מהימנותא ליתא אלא בבנו שנולד מאשתו בהא האמינתו תורה שיכירנו לאחרים הואיל ומאשתו ומארוסתו נולד ומסתמא דמלתא דלשדייה בתריה וכשהוא אומר דלא מיניה הוא וממזר הוא מהימן אבל הכא דלית ליה בה לא נשואין ולא קדושין היאך תיסק

אדעתין דליהוי מהימן במידי על בן הנולד ממנה עכ"ל ומדלא מחלק דשאני בהך דר' יודא דאינה מכחישתו נראה דמשמע ליה דכיון דנאמן לומר על בנו בין הבנים ממזר הוא נחמן בכל ענין וא"כ אפי' מכחישתו כיון דנאמן לומר דלאו דידיה הוא ממילא ממזר הוא דהרי היא אשת איש ואף על גב דמסיים שם בסוף בתשובה וכל שכן לענין ה' סלעים דאית להאי ברא חזקת ממונא כו' מכל מקום משמע מדבריו דהאי וכ"ש כו' אינו אלא סניף לפטרו מפדיון אבל לא שיחלק אפי' באשתו בין מכחישתו או לא ולפי זה באשתו כיון דנאמן לומר דלאו דידיה הוא אפי' מכחישתו ממילא ממזר הוא ונתחללה בביאת הבועלה והבן חייב בפדיון לכשיגדל ועדיין צ"ע לדינא:

סעיף כד

בן חלל. עיין בא"ע סי' ו' ז' איזו נקרא חלל:

סעיף כה

ומשתצא פדחתו כו'. עיין לעיל סי' י"ד ס"ק א' בזה:

סעיף כו

אין כאן לכהן כלום. דהמע"ה:

סעיף כז

נותן ה' סלעים לכהן. דהא ממה נפשך אחד מהם בכור:

סעיף כח

בתוך ל'. דאלו לאחר ל' כבר נתחייב ואע"פ שמת צריך לפדותו כדלעיל סעיף י"ב:

סעיף כט

פטור. מלפדות גם השני החי:

סעיף ל

בין מת כו'. ודעת הטור דאם מת תוך ל' יום אפי' לא חלקו פטורים ואם מת לאחר ל' אפי' לאחר שחלקו חייבים (כלומר ליתן ה' סלעים בין שניהם) וכן דעת הרמב"ם גופיה בפי' המשנה ותימה שהרב השמיט סברא זו ובפרט שכ"נ עיקר בש"ס וכ"פ הב"ח דבתוך ל' פטורים אפי' לא חלקו דהמע"ה:

סעיף לא

ילדו זכר ונקבה. דהיינו שאחת ילדה זכר ואחת נקבה ונתערבו שלא נודע איזה מהן ילדה זכר הרי מ"מ חייב ה' סלעים לכהן דהא שניהם לידה הראשונה היא להן וכן כשילדו ב' זכרים ונקבה אחת ונתערבו אין חייב אלא ה' סלעים דהא נוכל לומר זו ילדה ב' זכרים וזאת ילדה נקבה ואין כאן אלא בכור א' אע"ג דיכול להיות ג"כ שזו ילדה זכר וזו ילדה

ג"כ זכר תחלה ואח"כ נקבה והרי כאן ב' בכורים מ"מ המע"ה הלכך כשמת א' מהזכרים תוך ל' אינו נותן לכהן כלום שיכול האב לומר הבכור מת:

סעיף לב

נותן ה' סלעים לכהן. דהא ודאי א' מהן בכור:

סעיף לג

נותנים בין שניהם כו'. סתם כדבריו לעיל סעיף כ"ו אבל לפמ"ש שם אם מת האב תוך ל' פטורים אלא כשמת אחר ל' נותנין בין שניהם ה' סלעים וכ"כ ב"י והאחרונים:

סעיף לד

אינם יכולים להוציא כו'. שכל אחד יאמר של חי קבלתי והמוציא מחבירו עליו הראיה:

סעיף לה

כותב הרשאה כו'. ה"ה בלא כתיבת הרשאה כששניהם באים לפנינו ומצוים לתת לאחד וא"צ הרשאה אלא אם ירצה הא' להוציא מידו בפני עצמו) וכתב בספר מעדני מלך סוף דף רס"ה דסברא מעליתא היא:

סימן שו

סעיף א

ונותנין אותו לכהן כו'. בין אם הוא תם או בעל מום בין שנולד במומו בין שנולד בו מום אחר שנולד נותנים אותו לכהן כמו שיתבאר:

סעיף ב

צריך הכהן לקבלו כו'. היינו שעושה הכהן איסור אם אינו מקבלו אבל מ"מ לא כייפינן ליה כדכתב הא"ז ומ"ש הא"ז במס' יו"ט דמשמע מפירוש רש"י דכייפינן ליה ההיא איירי כשרוצה לקבלו לאחר זמן וכן הוא בפסקי מהרא"י סי' קס"ז מתשובת הלוי והיא תשובת מהרי"ל בסימן ר"ד וכן הוא בהגהת מרדכי פרק האשה רבה ובחולבת א"צ הכהן לקבלה דאע"ג דקי"ל לחומרא מ"מ יכול הכהן לומר לנותן זיל אייתי ראיה דבכור הוא ואטפל בו כו' ע"ש וצריך לומר לדברי מהרי"ל דהתם קאמר שאין כופין אותו:

סעיף ג

אבל במקום כו' כגון שקנה פרה כו'. אין זה מדוקדק וז"ל ד"מ ופסק מהרי"ו סי' כ"ז (צ"ל קכ"ז) דאפי' ספק בכור צריך לקבל ודוקא מישראל אבל כהן עני שיש לו בכור ונותנו לכהן עשיר א"צ לקבלו אבל אם הישראל פשע שלא מכרו לעובד כוכבים קודם שנולד נראה דא"צ לקבלו כו' וכ' מהרא"י בפסקיו סי' קס"ח דהא דכתב מהר"מ דצריך

לקבלו בספק בכור דוקא שנולד הספק מעצמו אבל הקונה מעובד כוכבים פרה חולבת א"צ לקבלו ע"כ עכ"ל ד"מ וע"כ ערבב הרב בכאן הדברים אבל באמת לא ידעתי מה פשיעה שייך בקונה פרה חולבת אם לא היה יכול למכור הבכור וגם אם פשע מאי איריא ספק בכור אפי' ודאי בכור א"צ לקבלו כדמשמע בתשובת מהרי"ו סימן קכ"ז ומ"ש מהרא"י בפסקיו סי' קס"ח בקונה פרה חולבת דא"צ לקבלו היינו מטעמ' שכתב וז"ל דמהר"מ לא איירי בספק דתליא בפלוגתא דרבוותא אלא בספק שנולד מעצמו כדאשכחן כמה ספיקות במס' בכורות אבל כה"ג דאיכא כמה ספיקות דפלוגתא דרבוותא (ר"ל אי חלב פוטר בבכורה כדלקמן סי' שי"ו ס"ג) אס אנו הולכין להחמיר משום איסור כרת כדי לצאת ידי כולן לא ניזול כולי האי להחמיר בשביל מתנות כהונה עכ"ל ולא ידעתי ליישב דברי הרב אם לא שנגיה בדבריו ודוקא בספק שבא מעצמו אבל בספק שבא בפלוגתא דרבוותא כגון שקנה פרה חולבת מן העובד כוכבים או שפשע הישראל שהיה יכול למכור הבכור לעובד כוכבים קודם שנולד כו' והעט"ז העתיק דברי הרב ולא חלי ולא הרגיש ומ"מ צ"ע לדינא במה שחלק מהרא"י בין ספק שמעצמו לספק דפלוגתא דרבוותא דמתשובת הלוי שהביא שם והוא בתשובת מהרי"ל סימן ר"ד לא משמע הכי דבקנה פרה חולבת מן העובד כוכבים כתב דצריך הכהן לקבלה ולמד מספק בכור דמהר"מ אע"ג שהביא שם סברות הפוסקים אי חלב פוטר בבכורה או לא ואפשר כיון דמהרא"י ראה תשובת מהרי"ל הנ"ל ואפ"ה לא פסק כן כוותיה נקטינן דבתראה הוא וגם נראה דמהרא"י שם לא הקיל מטעם זה לבד דדוחק לחלק בין ספק דמעצמו לספק דתליא בפלוגתא דרבוותא אם לא שנחמר דמהרא"י סובר דבספק בכור כייפינן ליה לכהן ואשמעינן דבספק דתליא בפלוגתא דרבוותא לא כייפינן ליה דמצי למימר קים לי כהמתירים וזה דוחק דנימא דמהרא"י פליג אתשובת מהרי"ל דלעיל דכתב דלא כייפינן ליה אפי' בספק בכור ועוד דמשמע דבפלוגתא דרבוותא קאמר דא"צ לקבלו כלל אפי' אי לא כייפינן ליה ואין איסור בדבר במה שאינו מקבלו אלא נראה משום דהתם בעובדא דמהרא"י היו כמה ספיקות בפלוגתא דרבוותא שמכר לעובד כוכבים בכסף דהוי מכירה ליש פוסקים כדלקמן סי' ש"ך סעיף ו' וכן בהיתה חולבת דפוטר בבכור ליש פוסקים לכך היקל בדבר אבל בספק אחד דפלוגתא דרבוותא לבד אין להקל אם לא שמדינא נראה עיקר כמאן דמיקל אלא שמחמירים דבכה"ג אפשר דאין הכהן צריך לקבלו. כנ"ל:

סעיף ד

להקניטו או כו'. ואם נראה שעושה כן א"צ הכהן לקבלו. מהרי"ו שם מתשובת מהר"מ:

סעיף ה
ושוחטו ע"פ מומחה כו'. והאידנא ליכא מומחין ובעינן ג' כדלקמן סי' ש"ט סעיף ב':

סעיף ו
ואוכלו ומאכילו כו'. וכשהוא טרפה אסור ליהנות ממנו כדלקמן סי' ש"ז:

סעיף ז
אפי' לעובד כוכבים כו'. וכתב מהרש"ל פ' המקשה סי' ד' דמ"מ איסור דרבנן איכא משום בזיון קדשים ואינו מותר להאכילו לעובד כוכבים אלא דרך זימון שיאכל העובד כוכבים עמו אבל לא למכרו לו אפי' ליתן לו חתיכה חיה וכן לכלבים נמי דרך עראי הנותר מהבשר עם העצמות אבל לא להשליכן להדיא לכלבים ע"כ:

סעיף ח
או לכלבים. והר"ן כתב בפ' המקשה דדוקא לעובד כוכבים שרי אבל לכלבים אסור משום ואכלת ולא לכלביך ומהרש"ל שם סי' ד' השיג עליו בלא טענה מוכרחת וגם מ"ש מהרש"ל שכן משמע מהרא"ש פ' פסולי המוקדשין אינו מוכרח דר"ל מ"ש הרא"ש בסיפא גבי טרפה דאסור לכלבים ולעובד כוכבים משמע דברישא גבי בעל מום שרי ואין זה דיוק דה"ק ואסור לכלבים וה"ה לעובד כוכבים דילפינן מכלבים גם דברי התוס' פ' פסולי המוקדשין דף ל"ב ע"ב דכתבו דשרי לעובד כוכבים ולא מיתסר מואכלת ולא לכלביך כו' משמע לכאורה דלכלבים מיהא אסור אלא דלעובד כוכבים מיהא שרי וכ"כ הרשב"א בחידושיו פרק המקשה דף ע"ג וז"ל תירצו רבותינו בעלי התוס' ז"ל דכל היכא דשרי לישראל כגון שנפל בו מום שרי אפי' לזמן עליו העובד כוכבים דאיתקש לצבי ואיל אבל לכלבים אסור מואכלת ולא לכלביך ע"כ וכ"כ ר' ירוחם נתיב כ' חלק ב' שמותר להאכילו לעובד כוכבים כל זמן שמותר לישראל אבל לכלבים אסור להאכילו אף ע"פ שמותר לישראל כדאמרי' בפסחים ואכלת ולא לכלביך ובבכור בעל מום הכתוב מדבר עכ"ל לכן יש ליזהר בדבר:

סעיף ט
ומקדש בו כו'. עיין בא"ע סוף סי' כ"ח:

סעיף י
מנה כנגד מנה. פירש"י אם יש לו חתיכ' בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדו והרמב"ם פי' חלק כחלק כגון שיחלקו אותו ו' או ז' ונותנין חלק בכף מאזנים זה וחלק בכף מאזנים זה ובעט"ז כתב בסתם כשני הפירושים וכן עיקר דהא שרינן אפי' כנגד כלי וקופיץ משום דדוקא ביו"ט אסרינן כה"ג בא"ח סי' ת"ק סעיף ב' משום דמחזי

כעובדא דחול משא"כ הכא א"כ כל שאינו שוקל בליטרא ממש שרי וכ"ש כיון שאיסור זה אינו אלא מדרבנן ובמע"מ מגמגם על העט"ז בזה ואני הנלפע"ד כתבתי:

סעיף יא

וגידו. בפרישה גרס וגידיו ופי' דקאי אכל הגידים שבבהמה אף המותרים לאכול דגידים אינן בכלל בשר:

סעיף יב

אפי' בעל מום כו'. כלומר לא מבעיא תם בזמן הבית שאינו קרב אלא תוך שנתו אלא אפי' בעל מום בזמן הזה לא ישהנו יותר משנתו כדמפרש ואזיל:

סעיף יג

שכלו לו חדשיו. דהיינו ט' לגסה וה' לדקה כדלעיל סי' ט"ו:

סעיף יד

רשאי לקיימו כל י"ב חדש. ללידתו אם כלו לו חדשיו או עד שכלה לו שנה מיום הח' אם לא כלו חדשיו כ"כ העט"ז והוא מדברי ב"י (וכ"כ בפרישה) אבל באמת מדברי הרמב"ם והסמ"ג עשין רי"א (שהוא כלשון המחבר) לא משמע הכי מדכתבו ברישא אם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד כו' שהרי נראה לאכילה ביום לידתו כו' משמע דוקא נולד בעל מום וכן מדסתמו כאן ולא חלקו בכך משמע דכיון דלא נולד בעל מום לעולם מונים לו מיום ח' ללידתו דאע"ג דידוע שכלו לו חדשיו מ"מ הרי לא נראה לאכילה ביום לידתו דהוה תם וכ"כ רש"י ותוס' אמאי דקאמרינן בש"ס פ"ק דר"ה ריש דף ז' הא בתם (מונה לו מיום ח') הא בבעל מום (מונה לו מיום שנולד) בעל מום מי מצו אכיל ליה דקים ליה שכלו חדשיו ופירש"י בעל מום שנולד במומו ועומד לשחוט בחוץ מיום שנולד ראוי הוא לכך ומונים ליה משנולד עכ"ל וכ"כ התוס' הא בבעל מום מעיקרו דתם ונעשה בעל מום כיון דלא חזי לאכילה מונין לו משעת הרצאה (כלומר מיום ח' שנרצה לקרבן) ע"כ וכ"נ דאל"כ הדרא קושית הש"ס לדוכתא בעל מום מי מצי אכיל ליה ובאמת לישנא דיכול להשהותו עד מלאת לו שנה ללידתו שכתב הטור כאן דחקו לב"י וסייעתו וע"כ כתבו כן והוה משמע להו דהא דפריך ש"ס בעל מום מי מצי אכיל ליה היינו משום דשמא נפל הוא אבל משום דתם הוא לא חייש דהא אח"כ נעשה בעל מום דהא בלא"ה מונים לו מיום ח' כשנפל בו מום תוך שנתו אע"ג דאחר ח' תם הוא אבל באמת נראה שט"ס הוא בטור וצ"ל יכול לשהותו עד מלאת לו שנה מיום ח' ללידתו שהרי גם הטור כתב ברישא נולד במומו אי קים לן בגויה שכלו חדשיו כו' אלמא דוקא נולד במומו ועוד דאל"כ הוה ליה לערבינהו וליתנינהו כולהו בחד בבא ועוד דלאיזה צורך כתב כאן ללידתו הוי ליה

למיסתם סתומי ועוד דהא לפי זה צ"ל דמיירי כאן בשכלו לו חדשיו וזה אינו במשמע ואי סמך עצמו אמ"ש ברישא א"כ לא ה"ל לכתוב כלל ללידתו אלא פשוט דט"ס הוא וצ"ל מיום ח' ללידתו ואדרבה אתא לאשמועינן דהכא אין חילוק ולעולם מונים לו שנה מיום ח' ללידתו כיון שנולד תם ואח"כ נפל בו מום מיהו מיום ח' מונים לו אע"ג דאז לא היה ראוי לאכילה דלא גרע בעל מום מתם דהוי מונין לו מיום ח' משום דראוי להרצאה וה"ה הכא אבל כשאינו ראוי לא להרצאה ולא לאכילה ודאי דאפי' כלו לו חדשיו מונין לו מיום ח' וכדאמרן:

סעיף טו

עד שלא נראה כו'. מדלא כתב בקיצור עד שלא נולד בו מום מקיימו כו' ומשנולד בו מום רשאי לקיימו י"ב חדש משמע דה"ק דאע"פ שנולד בו מום כל שלא נראה להראותו לחכם דהיינו שלא נזדמן לו חכם ואין זקוק להוליכו במקום שהחכם שם וכן כתב הסמ"ג עשין רי"א בשם ר' שמעון והתוס' פרק עד כמה (בכורות דף כ"ח ע"א):

סעיף טז

נולדו לו כו'. ה"ה בשאר דברים דינא הכי כמו שנתבאר בא"ח סי' נ"ה סעיף י' לענין שני נערים וע"ש:

סימן שז

סעיף א

ולכן טוב למכרו כו'. דשמא יהיה טרפה אח"כ ומהרש"ל פרק המקשה סי' ד' חלק ע"ז משום דבהמה בחזקת איסור טרפה עומדת דקי"ל אם נאבדה הריאה בלא בדיקה טרפה וכל זמן שלא בדקה אסור למכור לעובד כוכבים עכ"ד ואין מזה ראיה דהא כבר נתבאר לעיל סי' ל"ט ס"ב דרוב הפוסקים מתירין כשנאבדה הריאה בלא בדיקה ואף האוסרין כבר כתבתי שם ס"ק ח' דטעמייהו דכיון שחז"ל הצריכו בדיקה החמירו לאסור אף בדיעבד דאל"כ מה הועילו בתקנתן וזה לא שייך הכא וכ"כ בתשובת מהרי"ל סי' ע"ב דמותר למכרו לעובד כוכבים וכ"כ בהגמ"ר ס"פ האשה רבה מיהו בתשובת מהרי"ל שם מסיק בשם מהרי"א דאסור למכור לעובד כוכבים וכ"כ מהר"מ מטיקאטי"ן בגליון המרדכי בשם תשובת אחרונים דא"ז ע"ש:

סעיף ב

ויכול למכרו אפילו לישראל. פי' ל"מ לכהן אלא אפי' לישראל אבל לעובד כוכבים אסור כדמשמע בש"ס:

סעיף ג
אבל אסור לעשות בו סחורה. ע"ל סימן קי"ז מדברים האסורים לעשות בהם סחורה:

סימן שח

סעיף א
הבכור. בין תם בין בעל מום:

סעיף ב
מותר לתלוש הצמר כו'. בש"ס איתא ובלבד שלא יזיזנו ממקומו ופירש"י הטעם מפני שלא יאמרו מום עביד בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הצמר מכאן ומכאן:

סעיף ג
כולן אסורות בהנאה. וע"ל סי' ק"י ס"ק ב':

סעיף ד
מלא הסיט. דוקא מלא הסיט שהוא חשוב אבל לא פחות מזה והיש אומרים סבירא להו דדוקא דבר חשוב באריגה כגון מעשה ציור בעינן ועי' בב"י:

סימן שט

סעיף א
והאידנא דליכא מומחה. משום דמומחה צריך להיות בקי ג"כ בראיית העין לבדקם ולבקר בהם היטב וגם מומחה היינו שנטל רשות מנשיא שבא"י להתיר בכורות במומין והאידנא ליכא נשיא בא"י. הרא"ש:

סעיף ב
נחתך הזנב למעלה מן החוליא הוי מום. אבל מן החוליות ולמטה לצד שער הזנב לא הוי מום:

סעיף ג
ועוד מנה בעל הטור כו'. עיין בעט"ז שהביא כל המומין שהם מומין אליבא דכ"ע וביאורן:

סימן שי

סעיף א
ומכרו ואכלוהו כו'. וכ"ש לא אכלוהו שמחזיר להם הדמים וע"ל סי' קי"ט ס"ק כ"ה:

סעיף ב
אם הוא בא"י כו'. שאסור לגדל בהמה דקה בא"י וכמו שנתבאר בח"מ סי' תי"ט הלכך קנסינן ליה דלא לשקול אלא פלגא א"נ כיון שאסור לגדל בהמה דקה בא"י א"כ היה לו טורח גדול לגדלה בחורשים ובמדברות במקום שאינו ישוב הלכך די לו בחצי דמים של בהמה גסה:

סימן שיא

סעיף א
בשר צבאים שדומה לבשר עגלים. ויש לחוש שמא מוכר בשר בכור של עגלים:

סעיף ב
אבל לוקחים ממנו כו'. מפני שאינו עושה מלאכות אלו בשל בכור שהוא מפחד לשהות אצלו שמא ישמעו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו והוא מקפיד מלהפסיד טרחו:

סימן שיב

סעיף א
ולא יתנו לו שכר על הבהמה אלא פעם א' כו'. שאל"כ כשלא היה מתירו היו אומרים זה מום קבוע הוא ואותו שלא התירו היינו כדי שיבא אליו עוד פעם אחרת וישלם לו פעם שנית:

סעיף ב
אין רואין מומין ביו"ט כו'. וע' מדינים אלו בא"ח סי' תצ"ח ס"ט:

סימן שיג

סעיף א
אסור להטיל כו'. דכתיב כל מום לא יהיה בו ודרשינן לא יהיה בו. (היו"ד הראשונה בשו"א והה"א בפת"ח):

סעיף ב
אין שוחטין אותו כו'. דחכמים קנסוהו לדידיה ולא לבנו ולפי זה נראה דאם שחטוהו בדיעבד הבשר מותר לאחרים:

סעיף ג
אפילו אם שאל כו'. וה"ה אפילו בלא שאלת העובד כוכבים אלא הם עצמם מסיחים לפי תומם ואומרים ראה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום הכי אמרינן בש"ס ורש"י:

סעיף ד
ואם עובד כוכבים מסיח לפי תומו כו'. ואע"ג דלעיל סי' ט"ז סעיף י"א אמרינן דאין עובד כוכבים מסל"ת נאמן לעדות אפילו לאיסור וא"ל דשאני הכא דהוי איסור דרבנן דלהקל שייך לחלק בין איסור דאורייתא לדרבנן כדלעיל סי' צ"ח ס"ק ב' אבל להחמיר איפכא מסתברא דכ"ש דבדרבנן אינו נאמן להחמיר וי"ל דשאני הכא דכיון דאזלינן בתר אומדנא היכא דחזינן דכוון העובד כוכבים להתיר אסור א"כ אומדן דעת הוא דהעובד כוכבים מסל"ת אומר אמת דאל"כ ל"ל שהטיל בו מום:

סעיף ה
מפני שהעובדת כוכבים זאת כוונה כו'. פירש הב"ח דכיון דהעובדת כוכבים משרתת בבית עליה מוטל לשרת לבעל הבית בכל מה שהוא הנאתו וטובתו של בעה"ב א"כ מסתמא לא נתכוונה אלא להתיר וגם האומרים לה נתכוונו לכך דאל"כ כיון שיודעים שודאי תעשה כן א"כ היה להם ליזהר שלא יאמרו כדברים האלה לפני העובדת כוכבים ומדלא נזהרו אלמא דכל כוונתם לא היתה באמירה זו לפני העובדת כוכבים המשרתת אלא כדי שתטיל בו מום:

סעיף ו
ולא אמרינן דכוון כו'. דהא ודאי לא כוון להתירו דאדרבה הוא רוצה שלא ישחטוהו דהא לגדלו כוונו והוא היה מקבל שכרו אם יגדלו יותר. כתוב בד"מ שמצא בתשובת א"ז על בכור שמסרו ישראל לשומר עובד כוכבים והודיעו שהוא בכור ולו משפט מות לקברו שלם בעורו ועובדי כוכבים חוקרים הענין ומודיעין כי במומו כשר וסופו מוכיח כי בא העובד כוכבים במרמה לבעל הבכור ואמר ליה דע כי סרסתי העגל ושתק היהודי והבין העובד כוכבים כי באמת הדבר ולא עוד אלא שבא היהודי וראה שאינו מסורס ושתק וכראות העובד כוכבים הלך וסרסו אח"כ מיד אותו בכור מותר גמור הוא וכן משמע במתני' דבכורות עד כאן ומביאה המעדני מלך:

סעיף ז
ואפי' כו'. לא אמרינן כדי להתירו נתכוין להטיל בו מום אלא אמרינן צעריה הוא דקא מדכר. ש"ס:

סעיף ח
מותר להטיל כו'. ומבואר בש"ס דאע"פ שיצא מקצת אבריו כל זמן שלא יצא רובו או ראשו בענין דהוי כילוד ובאופן שנתבאר לעיל סימן י"ד ולקמן סימן שי"ט מותר לעשות בו מום כגון גדי שאזניו ארוכים ונראים בחוץ קודם שיצא כל ראשו שעדיין אינו כילוד יכול לצרום אזנו קודם שיצא רוב ראשו וכן כל כיוצא בזה והב"ח לקמן סוף סימן שי"ט כתב דלהרמב"ם דלמפרע הוא קדוש אסור להטיל בו מום בבכור אלא בפנים כשלא יצא לאויר העולם כלל ולא משמע הכא מהרמב"ם והמחבר לקמן סימן שי"ט וכ"נ מדברי רש"י פרק המקשה (דף ע' ע"א) דאפילו למ"ד למפרע הוא קדוש מותר להטיל בו מום קודם שיצא רובו לאויר העולם וכן כתב הרשב"א בחידושיו שם דף ע"ג להדיא דעד שיצא רובו אינו קדוש והלכך אינו כמטיל מום בקדשים ע"כ:

סימן שיד

סעיף א
הכהנים חשודים כו'. מפני שיש לו טורח גדול לטפלותו עד שיומם:

סעיף ב
בד"א כשהיה הרועה כו'. ולא חיישינן שאומר כן כדי שיאכילנו ממנו:

סעיף ג
וי"א כו'. דלא חיישינן שהטיל בו כדי שיתננו לו דסתם רועים עם הארץ הן ומימר אמר לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי אלא יתננו לכהן אחר ב"ח () [צ"ל ת"ח. ובזה סרה תמיהת התפל"מ]:

סעיף ד
שמא הם גומלים כו'. שיעידנו עכשיו והוא יגמול לו כשיתן לו ישראל בכור תם ויטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידנו שמאליו נפל בו מום:

סעיף ה
נאמן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

סעיף ו
והעיד עליו עד אחד כו'. כתב הב"ח מיהו ודאי היכא דלא ידעינן דבכור זה ניתן לכהן זה בלא מום אין צריך להביא עדים שיעידו על המום דנאמן במגו דמה לו לשקר אי בעי אמר ישראל נתנו לו במומו וצל"ע בזה למאי דפסק לקמן דצריך שיאמר ישראל פלוני

דוקא אם כן אין כאן מגו דמיסתפי שמא ישאלנו ויתבדה משא"כ הכא שאומר שמעצמו נפל אין כאן מי שיכחישנו:

סעיף ז

הראיתי מום זה. לחכם והתירו לשחיטה אע"פ שאינו מזכיר שם החכם נאמן ודוקא במומין שאינן מובהקין דלא חיישינן שיתיר מעצמו ויאמר החכם התיר לי דקדשים בחוץ לא אכיל ולמיסמך עלויה במומין שאינן מובהקים לא עבדי אינשי ובודאי הראהו לחכם ושרי ניהליה ולא הוה שרי ליה חכם אלא א"כ העידו לפניו דהאי מום נפל בו מאליו עד כאן לשון הרא"ש (וכן פסק הב"ח) וכן כתב רבינו ירוחם סוף נתיב כ' בשם ה"ר יונה ומביאו בב"ה ונ"ל להגיה גם בדברי הרא"ש כן וכתב הר"ר יונה וכן מה שכתב הטור בשם הר"ר יונה שאם הוא מום מובהק נאמן אע"פ שאינו מזכיר שם החכם צ"ל שאם אינו מובהק כו' והשתא ניחא הא דמסיק הטור דצריך שיעידו עדי' שנפל בו מום שהרי מדברי הרא"ש אינו מבואר דלא הוי שרי ליה חכם אלא אם כן העידו לפניו דהאי מום נפל בו מאליו ובזה נסתלקה ג"כ קושית הב"ח סעיף ה' וסעיף ח' על הטור ע"ש אבל במומין מובהקין דמ"מ צריך להראותו לחכם וכדלעיל סימן ש"ט אם כן ליכא למימר דודאי קדשים בחוץ לא אכיל דהא יודע שאינו קדשים כיון דמום מובהק הוא והלכך יש לחוש שמא לא הראהו לחכם אבל כשמזכיר שם החכם נאמן דלא משקר דמילתא דעבידא לגלויי הוא שהרי יכולין לשואלו מיהו להמחבר לקמן סעיף ח' וסייעתו דבישראל א"צ לומר ישראל פלוני א"כ ה"ה הכא בכל ענין נאמן אפי' אינו מזכיר שם חכם:

סעיף ח

נתנו לי ישראל כו'. ודעת הרא"ש וטור ורבינו ירוחם שצריך לומר ישראל פלוני וכתב הב"ח דמסתבר טעמייהו ונראה שכתב כן לפי מה שתירן הב"י לדעת הרמב"ם שדבריו דחוקים מאד גם בספר מעדני מלך דף ר"ס ע"ב הקשה עליו ע"ש אבל באמת דעת הרמב"ם נראה נכונה שהרי ר' יהודה לא הזכיר בדבריו ישראל פלוני ובריייתא דקתני קח לי ממומחה פלוני היינו כפירש"י והרא"ש משום דאל"כ מצי משתמיט ולמימר אי לדידך לא מהימן לדידי מהימן וזה לא שייך בישראל דכשיאמר בעליו אני לא מסרתיו אלא כשהוא תם שוב אין לו התנצלות וכן נראה מבואר מדברי מעדני מלך שם שזהו דעת הרמב"ם ע"ש:

סעיף ט

ישראל לא נחשדו כו'. דאין נהם טורח שיש לטרחותן קצבה ל' בדקה ונ' בגסה כדלעיל סי' ש"ו ס"ב:

סעיף י
שיש לו ספק בכור. דא"צ ליתנו לכהן משום דהמע"ה אבל אי הוה ודאי בכור צריך ליתנו לכהן ופשיטא דהיה נאמן עליו דהרי אינו שלו:

סימן שטו

סעיף א
ויאכלנו. מיהו חייב במתנות כהונה ממ"נ ודוקא בספק בכור אבל כשנסתפק בשנים איזהו מהן בכור והוצרך ליתן א' מהן לכהן השני פטור מן המתנות כיון דחליפיו ביד כהן עשו שאינו זוכה כזוכה כמו שנתבאר כל זה לעיל סי' ס"א ס"ק (י') [י"א]:

סעיף ב
אין מוציאין. דהשתא ה"ל הישראל המוציא ועליו להביא ראיה:

סעיף ג
וי"א דמוציאין כו'. שכיון שהישראל יש לו עכ"פ חזקה דטובת הנאה ליתנן למי שירצה בכל מקום שהוא הוא בחזקתו והכהן לעולם מוציא ועליו להביא ראיה:

סעיף ד
וכן הלכתא. ולעיל סי' ס"א סעיף כ"ג לא כתב הרב דהכי הלכתא וע"ש ס"ק (י"ב) [י"ג] מה שכתבתי בזה:

סעיף ה
ואפי' אם נתנו כו'. כלומר לא מבעיא תקפו בע"כ דמוציאין מידו אלא אפילו נתנן מעצמו צריך להחזיר לו דהוה נתינה בטעות:

סעיף ו
שניהם אינם בכור. זה מפני שלא קדש ברחם וזה אינו בכור לכל בניה:

סעיף ז
הרי זה ספק. שהרי הוא ספק זכר ספק נקבה:

סעיף ח
ויאכל במומו כו'. וזה שהוא טומטום לא הוי מום מפני שדרכו לקרוע:

סעיף ט
אנדרוגינוס. אע"ג דבעלמא קי"ל דבריה בפ"ע הוא ואינו לא בכלל זכר ולא בכלל נקבה ולפ"ז לא הוי בכור כלל מכל מקום כיון דפליגי ביה הפוסקים יש פוסקים שהוא בכלל נקבה () הכא גבי בכור אזלינן לחומרא ואמרינן שהוא בספק בכור ואינו נגזז ונעבד ואינו

נאכל אלא כשיולד בו מום אחר שהוא קבוע וזה שהוא אנדרוגינוס לא הוי מום ועיין לעיל סי' קצ"ד סעיף ח':

סעיף י
פטורה. אח"כ מהבכורה דהולד שהיה במיחוי זה פטור:

סעיף יא
ובהמה גסה כו'. פטורה אח"כ מהבכורה שאין שליא בלא ולד וכן חררת דם:

סעיף יב
והחררה תקבר. אבל בשליא א"צ לקברה שהכל יודעים שאין שליא בלא ולד:

סימן שטז

סעיף א
תוך שנתה כו'. ולא אמרי' ודאי בכור הוא כיון דעדיין אינה בת שנה אם כן לא ילדה כבר:

סעיף ב
ואפי' אם העובד כוכבים מסיח לפי תומו כו' דלהשביח מקחו אומר כן דבהמה שבכרה קונים אותה ביוקר מפני שחלבה היא טובה יותר ממבכרת ועוד שידועים בה שתסתכן בלידה עכ"ל עט"ז וכ"כ הב"ח אבל הדרישה כתב דהיכא דאיכא משום להשביח מקחו פשיטא דלא מהימן אלא אפי' במסיח לפ"ת אפ"ה אינו נאמן דלא עובד כוכבים נאמן במסיח לפ"ת אלא באיסור דרבנן עכ"ל וכן בפסקי מהרא"י סי' ק"ל וז"ל ומטעם דעובד כוכבים מסל"ת לא מלאני לבי לסמוך עליה לחודיה ואף ע"ג דמשמע שפיר באשר"י פ"ג דבכורות דהא דלא מהימנינן עובד כוכבים מסל"ת היינו טעמא משום דתלינן להשביח מקחו קמכוון הא איכא דמוכחא מילתא דלא מכוין לכך מהימן מ"מ בי"ד כתב סתם מסל"ת לא סמכינן עליה ותו דאמרינן בפרק הגוזל בתרא דאין עובד כוכבים מסל"ת כשר במילי דאורייתא אלא בעדות אשה בלבד וצ"ע בדבר עכ"ל והכי משמע מדברי הרב לקמן סעיף ג' דאפילו מסל"ת שלא להשביח מקחו לא מהני אי לאו דחולבת וע"ל סי צ"ח ס"ק ב':

סעיף ג
וסימנים כו'. ולא עוד אלא אפילו מכיר שהיא זקנה אין חלב פוטר. שם ומביאו ד"מ:

סעיף ד
שבחדקי קרניה. וה"ה שאר סימנים כיוצא באלו וכן משמע בעט"ז:

סעיף ה

לקח בהמה מניקה כו'. היינו שידענו שהיתה חולבת אף על פי שלא ילדה כבר דאל"כ כיון דחולבת ופוטר בבכורה לדעת המחבר דרוב בהמות אינן חולבות אא"כ יולדות וכמ"ש המחבר בסעיף ג' א"כ בלאו הכי פטור מבכורה וגם זה שמניקתו היה פטור מבכורה אפי' אי הוה נולד ברשות ישראל אלא ודאי כדאמרן וכן משמע בתוספות והרא"ש ולא הוה צריך הרב לכתבו שכבר נתבאר זה לקמן סעיף ד' אלא משום סיפא דאפי' כמין חזיר נקט לה ודוק:

סעיף ו

אלא הרי זו בחזקת שילדה כו'. לאו למימרא שהיא בחזקת שילדה ולד זה וכדכתב בעט"ז דהא בש"ס פ"ג דבכורות (דף כ"ד) מספקא אי אמרינן יולדת מרחמת או אינה מרחמת אא"כ יולדתו וסלקא בתיקו להכי קאמר התם דכמין חזיר אסורה באכילה דדלמא יולדת מרחמת אע"פ שלא ילדתו וכ"כ הפוסקים והט"ו לעיל סי' ע"ט סוף סעיף כ"ד במין טמא יונק וכרוך אחר הטהורה אסור שמא מן הטמאה נולד וכרוך אחריה אלא ר"ל דאפילו לא ילדתו מ"מ ודאי שילדה שום ולד וא"כ הבא אחריו פטור מבכורה. ומ"מ צ"ע מ"ש הרמב"ם והט"ו ואפי' היה זה שמניקה כו' כמין חזיר כו' דמשמע דיותר מסתבר בחזיר דלחייב בבכורה ובש"ס התם אמרינן אדרבה איפכא מסתברא דאדרבה בחזיר יותר מסתברא דאפילו באכילה לישתרי משום די"ל דכיון דלאו מינה הוא אינה מרחמת אא"כ יולדתו ונ"ל דמכל מקום מסתבר להו דבחזיר כיון דלאו מינה הוא אינה מרחמת וא"כ זו שמרחמת ע"כ מרחמת אע"פ שלא ילדה כלל וא"כ הוה מסתבר דחייב בבכורה קמ"ל דאפילו הכי פטור משום דאדרבה איפכא מסתברא כיון דלאו מינה הוא אם כן טפי מסתבר לומר דילדתו וכדקאמר בש"ס ודו"ק:

סעיף ז

אפילו במקום דאיכא ס"ס כו'. לאו למימרא דס"ס גמור לא מהני דהא ודאי ס"ס שרי בכל דוכתא אלא ר"ל דפק ספיקא כי האי דלא הוי ס"ס גמור לא סמכינן אמה שחולבת וכן הוא בפסקי מהרא"י והבאתיו לעיל סימן ק"י דין ב' ע"ש:

סעיף ח

וידענו שלא ילדה. כלומר שחולבת אע"פ שלא ילדה כבר לכך דוקא כשמניקת הרי היא בחזקת שילדתו וא"כ גם הבא אחריו פטור מבכורה הא לאו הכי בלאו הכי הבא אחריו פטור מבכורה להמחבר ולדידן אפילו בסתמא אמרינן שחלב אינו פוטר אא"כ

ראינוה מניקה דאמרינן זה שמניקתו חייב בבכורה דשמא ילדתו עכשיו הואיל והוא כרוך אחריה והבא אחריו פטור בבכורה ממ"נ וכדלקמן:

סעיף ט

הרי זה בחזקת שילדתו. לאו למימרא דודאי ילדתו דליתא וכדלעיל סעיף ב' ס"ק ו' אלא קאמר בחזקת ילדתו לאשמועינן דאותו ולד שילדה אח"כ בבית ישראל חייב בבכורה דהרי הוא בחזקת שילדתו כלומר שמא ילדתו וכ"כ הט"ו לעיל סימן ט"ז סעיף ה' אם הוא כרוך אחריה חזקה שהיא אמו וע"כ ר"ל שמא היא אמו ולענין אותו ואת בנו אסור לכתחלה אבל ודאי אמו ולענין מלקות לא וכמ"ש שם בס"ק ה' ואם כן ה"ה הכא שזה שילדתו הוא ספק בכור ויאכל במומו לבעלים וכן מוכח בש"ס ממאי דסלקא בתיקו אליבא דרשב"ג ע"ש וזה שבא אחריו פטור בבכורה ממ"נ דאפי' תימא לא ילדתו מ"מ אינה מרחמת עליו אלא א"כ ילדה וכדלעיל סעיף ב':

סעיף י

אלא הדבר בחזקתו כו'. בכאן אמרינן ודאי הוא כן ולא הוי אפילו ספק בכור ולא אמרינן שמא יולדת מרחמת ולד אחר אף על פי שלא ילדתו זה אלא אמרינן במקום דידה לא שבקה דידה ומרחמת דלאו דידה והכי אמרינן בש"ס:

סעיף יא

וי"א שהוא ספק. דשמא שכח מלהזהיר דלאו אדעתיה א"נ שמא קא סבר דלשחיטה קא בעי לה ובזה א"ש הא דלעיל סימן ט"ז ס"ז דאמרינן דמסתמא שרי דאל"כ היה מודיעו שעל המוכר להודיעו משום דהתם נמי כי נימא דלשחיטה קא בעי לה אסור משום אותו ואת בנו וק"ל:

סימן שיז

סעיף א

הוי ליה בעל הבית מוחזק כו'. ולא אמרינן כיון שהכהן הוא רועה שלו ודאי הקנה לו חצרו כדי שיקנה הכהן את הבכור מיד כשיולד כי ניחא ליה למיעבד מצוה זו גם בממונו שיגדלו בכורותיו של כהן בחצרו וה"ל כשנים שהפקידו דלעיל סעיף א' אלא במקום פסידא לא אמרינן דניחא למיעבד מצוה כו' והבעל הבית עדיין מוחזק בו:

סימן שיח

סעיף א
נוטל את הכחוש. דהמע"ה כדלקמן סעיף ד' מיהו גם הוא ספק בכור ואסור בגיזה ועבודה ויאכלנו הכהן במומו:

סעיף ב
ספק בכור. ודינו כדלעיל ר"ס שט"ו ופטור מהמתנות כיון שחליפיו ביד כהן:

סעיף ג
אין לכהן כלום. מיהו החי חייב במתנות וכן בכל הסימן ובכל מקום היכא שהוא ספק בכור מחמת שהיו ב' ולקח הכהן אחד מהן הנשאר פטור מהמתנות אבל היכא דהוי ספק בכור שלא בא חליפיו ליד כהן חייב בהמתנו' כדלעיל סי' שט"ו ס"ק א':

סעיף ד
הכהן נוטל הכחוש. דהמע"ה מיהו נוטל א' ממ"נ דמ"מ א' ודאי בכור הוא וזה שנוטל הכהן הוא ג"כ אצל הכהן ספק בכור ואסור בגיזה ועבודה ויאכלנו הכהן במומו:

סימן שיט

סעיף א
יכול לחתוך כו'. שכל שלא יצא רובו לא הוקדש וע"ל ס"ס שי"ג:

סעיף ב
ומרובו ואילך כו'. כלומר אף כשחתך אבר אבר והשליך לכלבים מ"מ מה שיוצא אחר כך מרובו ואילך חייב קבורה אבל מה שיצא כבר אף שיצא אח"כ רובו א"צ קבורה למ"ד להבא הוא קדוש וכן מבואר בתוס':

סעיף ג
והבא אחריו בכור. דכיון דלא חשיב כילוד א"כ אינו חשוב פטר רחם והבא אחריו בכור:

סעיף ד
וי"א כו'. דאע"ג דלא חשוב כילוד מ"מ חשוב פטר רחם:

סעיף ה
ונפטרה מהבכורה. כלומר הבא אחריו:

סעיף ו
וי"א דאינו כו'. והלכך אפילו במחתך אבר אבר והניחו עד שהשלים רובו משליך לכלבים מה שיצא עד רובו ומרוב ואילך צריך קבורה:

סעיף ז
נתקדש למפרע. והמכירה לעובד כוכבים אינה מכירה:

סעיף ח
אינו קדוש. דכיון דקדוש למפרע והשליש הראשון דרך דופן נפק אינו קדוש:

סעיף ט
וי"א דקדוש כו'. לטעמייהו אזלי דס"נ להבא קדוש:

סעיף י
יצא רוב כו'. וע"ל סי' י"ד ס"ג ומ"ש שם:

סעיף יא
ואסור למכרו לעובד כוכבים כו'. דשמא הוי כילוד:

סעיף יב
והבא אחריו כו'. זהו מלשון הרמב"ם וכן הוא בטור וברמב"ם אתי כפשטיה דדילמא לא הוי כילוד ומיירי בחתך מה שיצא חציו ברוב אבר והלכך אפי' יצא אח"כ כולו אינו פוטר הבא אחריו כיון שיצא חציו ע"י חתיכה וכדלעיל סעיף א' אבל הטור דס"ל דאפי' חתכו אבר אבר פוטר הבא אחריו דמ"מ פטר רחם הוא וכ"כ הרב לעיל סעיף א' א"כ צ"ל דמיירי הכא שלא נולד אח"כ כולו אלא שחציו הנשאר יצא דרך דופן או כגון שהיה לה תאומים ויצא מתחלה חציו ברוב אבר וחזר ואח"כ יצא השני ואח"כ חזר ויצא הראשון כולו אינו נפטר השני במה שיצא הראשון מתחלה חציו ברוב אבר אבל אם אחר שיצא חציו ברוב אבר יצא כולו ואחר זמן ילדה ולד פשיטא שהוא פטור בבכורה דמה בכך שמתחלה יצא חציו ברוב אבר ס"ס אחר כך נולד כולו וזה פשוט:

סימן שכ

סעיף א
ולוים חייבים. והלוים צריכים ליתנו לכהן. כ"כ העט"ז:

סעיף ב
ויעכבנו לעצמו. ואסור בגיזה ועבודה אלא ימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו במומו:

סעיף ג
היה לו באחד משניהם כו'. כלומר דוקא בסעיף ג' שהיה לו לעובד כוכבים שותפות בסתם אפי' באחד מאלף שיכול להיות שחלקו הוא הלב או המוח מקום שכל חיות הבהמה תלויה בו אבל אם אין לעובד כוכבים שותפות בם אלא באבר מיוחד כגון שיש לו באחד משניהם אבר אחד כגון יד או רגל רואין כל שאלו יחתוך כו' כן פירש העט"ז ובדרישה כתוב שצריך שיהא כל האבר לעובד כוכבים ובא"א פירש בענין אחר ע"ש. מיהו התוס' פ' בתרא דעבודת כוכבים כתבו שצריך להקנות לעובד כוכבים דבר שהחיות תלוי בו וכ"כ בהגהת מרדכי פרק האשה רבה ויש להחמיר לכתחלה וכ"כ באגודה ריש בכורות וטוב להקנות דבר שעושה נבלה או טרפה:

סעיף ד
לפי שהוא דבר שלא בא לעולם. ואין הקנין חל כמו שנתבאר בח"מ סימן ר"ט ס"ד:

סעיף ה
או יקנה לו האם כו'. צ"ע דמהתוס' והרא"ש ריש בכורות והאגודה בשם ר"ת משמע איפכא דאין לעשות כן משום דאתי למטעי דיקנה לו אוזן העובר לחוד וכן משמע בטור וכמ"ש בפרישה ע"ש:

סעיף ו
כדי להקנות כו'. דהקנין חל דהוי כמו אילן לפירותיו או פרה ושפחה לעובריה דקנה כיון שהפרה בעולם וכמו שנתבאר בח"מ שם:

סעיף ז
שיקבל פרוטה כו'. וא"צ שיתן העובד כוכבים מעות שוה הראש או הריאה אלא סגי שיקנה בפרוטה ואע"פ ששוה יותר כפלים אפ"ה אין לחוש משום ביטול מקח דאנן סהדי שהישראל גמר ומקני לעובד כוכבים כדי להפטר. תוס' פרק בתרא דעבודת כוכבים:

סעיף ח
ויקנה לו המקום כו'. משום דיש מחלוקת בין הפוסקים ר"ת וסייעתו סוברים דמשיכה קונה בעובד כוכבים ולא מעות ורש"י וסייעתו סבירא להו דמעות קונות ולא משיכה ולצאת ידי ספק צריך לעשות קנין דמשיכה ומעות. ומשמע דאפי' דיעבד אם לא עשה אלא קנין אחד משיכה או מעות לא נפטר מבכורה וכ"כ בתשו' מהרי"ל ומביאו הדרישה וכ"פ הב"י ושאר אחרונים וכתב עוד הב"ח דאפי' עביד תרוייהו משיכה ומעות אלא דלא נתן העובד כוכבים מעות מיד בשעת הקנין אלא שהבטיחו ליתן לו מעות כך וכך והאמין לו אף על פי שנתן לו העובד כוכבים אח"כ מה שהבטיח לו אין אלו מעות קונות

ואין צריך לומר אם הישראל היה חייב לעובד כוכבים ואמר ליה עובד כוכבים פרתך קנויה לי במעות כך וכך שאתה חייב לי והקנה לו הישראל דפשיטא דאין זה קנין מעות כל זה נתבאר בתשובתו ע"כ ומשמע דה"ה בקנה פרה מעובד כוכבים דלר"ת משיכה דוקא קונה ולרש"י מעות וא"כ אי עשה הישראל משיכה או מעות וילדה חייב בבכורה מספקא דכן מבואר בתשובת מהר"ם מינץ סי' ה' ובתשובת הרב סי' פ"ז וכ' עוד שם שאם קנה פרה מעובד כוכבים במעות ונגנבה ונתרצה העובד כוכבים לשלם להישראל הפרה ואח"כ הוכר הגנב וילדה הפרה דפטור מבכורה כיון דנתרצה העובד כוכבים לשלם נקנה לו הפרה בכל מקום שהיא וע"ש שהאריך ועיין עוד בתשובת האחרונים כמה ענינים מדינים אלו:

סעיף ט

מכל מקום פטורה מהבכורה הואיל והעובד כוכבים כו'. והיה כאן משיכה ומעות דכיון דברשות העובד כוכבים הוי בשעת התנאי כמו שנראה מלשון כתבך וקנה לו רשותו במקום משיכה ומעות נמי נתן במה שקבל עליו להאכילה ליטפל בהן כמו בכתב' מאי אית לך למימר דבר שלא בא לעולם הוא יש להביא ראיה על זה מפרק המפקיד כו' דאמרינן נעשה כאומר לו קנה בהמה לולדותיה כו' עד כאן לשון מהרא"י שם:

סימן שכא

סעיף א

אין פודין כו'. בכל אלו אין פודין בסתמא אלא בשוייו כן הוא בטור והוא פשוט וזה שכתב הרב בסעיף ה' ואז יכול לפדותו בכל דבר:

סעיף ב

לא אמרה תורה להחמיר עליו כו'. כלומר שהקדש ושאר דברים נפדים בכל דבר ופטר חמור לא יהא נפדה רק בשה ולא בשויו:

סעיף ג

שדינו שמפריש עליו טלה והוא שלו. כדלקמן סעיף י' ורשאי אחר כך לחזור ולפדות עליו ודאי פטר חמור וכן כשיש לו כמה ספיקות פטרי חמור מפריש עליהן טלה א' בשביל כולן והוא שלו:

סעיף ד

לפיכך מיד כו'. ואין להמתין עד שיתן הפדיון ליד כהן דהא פדוי הוא מעכשיו:

סעיף ה
דמיו אסורים. אפי' מה ששוה יותר על השה דכיון שלא הודיע ללוקח שהוא פטר חמור לא יפדנו וכולו אסור:

סעיף ו
והכהנים חשודים על דבר זה. מפני שאומרים מה אני צריך להפריש עליו טלה כיון שהוא לעצמי:

סעיף ז
ומעכב הטלה לעצמו. שהמע"ה:

סעיף ח
קודמת כו'. דכתיב ואם לא תפדה וערפתו משמע שפדייה קודמת:

סעיף ט
וילדה ב' זכרים. ואינו מכיר הבכור:

סעיף י
נותן טלה אחד לכהן. משום שא' מהן ודאי בכור ושניהם אסורים בהנאה עד שיפדה:

סעיף יא
וי"א כו'. מטעם דנהי דפטור ליתן לכהן מספק משום המע"ה מ"מ צריך הפרשה דאפקועי איסורייהו הלכך בב' זכרים וב' נקבות מפריש שני טלאים והם לעצמו ובזכר וב' נקבות מפריש טלה א' והוא לעצמו וטעם סברא הראשונה דבספיקות הראשונות הואיל ועל כל פנים צריך לעשות מעשה לתת דבר לכהן הטילו עליו ג"כ לעשות הפרשה לאפקועי גם כן הספק מן האיסור אבל באלו האחרונות שא"צ לתת לכהן כלום הקילו עליו גם כן שרבוי הספקות גם כן מן ההפרשה ועיין ב"י:

סעיף יב
מפריש טלה כו'. הטעם שזה הישראל היורש את הכהן אין צריך לעשות יותר ממה שהיה צריך לעשות הכהן המורישו והכהן המוריש לא היה צריך לעשות אלא להפריש עליו שה להפקיע קדושה שחלה עליו בבית ישראל הראשון המורישו והוא נוטל השה לעצמו דכהן הוא הכי נמי עושה זה הישראל היורשו דהוי כמו שהורישו הכהן השה:

סעיף יג
מודיעים אותו כו'. כדי שלא יאמר העובד כוכבים ישראל מזלזלין בקדשים כי אין הקדשו זה הקדש ומותר בגיזה ועבודה:

סימן שכב

סעיף א
אין לו שיעור. בין שיפריש רק מעט או הרבה פוטר העיסה כדמפרש ואזיל:

סעיף ב
והנחתום כו'. דמשום הפסד ממכרו הקילו בו כן כ' העט"ז אבל הרמב"ם ר"פ ה' מהל' בכורים כ' הטעם לפי שהנחתום עיסתו מרובה ויש בשיעור זה כדי מתנה ואפי' עושה עיסה קטנה מפריש א' ממ"ח שלא לחלק בעיסת הנחתום וכן בע"ה אפי' עושה עיסה מרובה כגון למשתה בנו וכה"ג מפריש אחד מכ"ד שלא לחלק בעיסת הבעה"ב עכ"ד וכ"כ הברטנורה וכן מבואר בירושלמי ספ"ב דחלה ומביאו ב"י לקמן ר"ס שכ"ח:

סעיף ג
ואם נטמאה כו'. הואיל ולשרפה עומדת וכב"י לקמן ר"ס שכ"ח דבזמן הזה דליכא טהרות א"כ כל עיסה טמאה א"כ אף של בע"ה לעולם הוי א' ממ"ח והביא שם דברי הרשב"א שכ' כן דעכשיו שכל העיסות אינן טהורות לעולם הוי אחת ממ"ח ואפי' במקום שנותנין חלה לכהן:

סעיף ד
אפילו בימי עזרא כו'. שהרי לא עלו כל ישראל עמו:

סעיף ה
כל הארץ כו'. עד כזיב שהוא ארץ ישראל גמור והיא נאכלת לכהנים בטהרה:

סעיף ו
שהוא מכזיב ועד אמנה. שהיא קרובה לארץ העמים ואין יכולין לשמור עצמן ופירותיהן בטהרה וחלותיהן טמאות וטעונים שרפה כתרומה טמאה ולכך מפרישין ב' חלות א' שהיא מה"ת צריך להפריש כשיעור ולפי שהיא טמאה נשרפת והשניה תקנו רבנן כדי שלא תשתכח תורת חלה הלכך כיון שאינה אלא כדי שלא תשתכח תורת חלה אין לה שיעור דאוקמוה אדאורייתא:

סעיף ז
וכל הארץ מאמנה ולחוץ כו'. שאינו שייך לא"י כלל ואין שם אפי' אחת מן התורה גזרו בהן משום א"י ותקנו ג"כ להפריש ב' חלות והראשונ' שנשרפה אין לה שיעור הואיל ואינה מן התורה והשניה אחד ממ"ח כיון שהיא נאכלת לכהנים ומותרת לטמאים כיון שאינה אלא מדרבנן לגמרי:

סעיף ח

ושורפין אותה כו'. כתב מהרי"ל בהלכות פסח וצריך לשורפה במדורת כהן או כהנת לפי' ר"ת דפי' כן בפ' כ"ש שכ"כ מהר"ם כו' ונכון לעשות לה מדורה לעצמה במקום שאין מבשלין שם או בתנור שאופין בו המצות טרם הורדו לתוכו המצות שאז ידוע לו שלא תבא לידי הנאת ישראל טרם כליא איסוריה כו' וכ"כ מהרי"ו בדיני פסח סי' קנ"ג בשם תוס' פ' כל שעה ושיש לעשות כן בשאר מצות לעשות לה היסק בפני עצמה ומביאו הרב בס"ס זה ונ"ל דוקא הנאה דשרפה אסור לזר אבל שאר הנאה מותר לזר כדאמרי' גבי תרומה לקמן סי' של"א סי"ט בהג"ה:

סעיף ט

לפיכך בין בסוריא בין בח"ל כו'. כלומר כיון שבשאר טמאים מותר לאכלן הלכך קטן וקטנה שאין עליהם טומאה מגופם אע"פ שלא נזהרו מטומאת מת וכה"ג אוכלין אותה וא"צ להפריש אחרת כלל אבל היכא דליכא קטן או קטנה או גדול שטבל לקריו מפריש אחת לאור ואין לה שיעור ואחת לכהן ויש לה שיעור ומותרים לאכלה בטומאה לזבים וזבות ולנדות וליולדות כמו שנתבאר והי"א בהג"ה ס"ל דבכל ענין אין מפרישין האידנא רק חלה אחת אפי' אין שם כהן טהור רק מי שטומאה יוצאת ממנו מגופו אין מפרישין אלא חלה אחת והטעם כתבו הפוסקים לפי שצריך לשמרה מזרים ומעובדי כוכבים וגם פעמים שנותנין אותם בקערה במרק רותח ועתה אסור זר לאכלה בקערה ומשמע דהי"א פליגי נמי היכא דאיתא כהן קטן או גדול טהור אין ליתן להם לאכלה רק שורפין אותה וכ"כ מהרש"ל פ' כ"ה סי' ס' דאין נוהגין לתת חלה כלל לקטן משום דלא מחזקינן בזמן הזה בכהן ודאי וכן כתב מהרי"ל בהלכות פסח דדרכו לדרוש ברבים שלא להאכילה לכהן. קטן שלא יאמרו חלת ח"ל נאכלת וכ"כ מהרי"ו בתשו' סימן קנ"ג בדיני פסח דאין נוהגין לתת החלה לכהן קטן והטעם נ"ל דחיישינן שמא יפרר ואתי לידי תקלה או משום דלא מחזקינן בזמן הזה בכהן ודאי עכ"ל וכ"כ הרב בא"ח ס"ס תנ"ז אע"ג דסתם שם בתחלה כסברת הטור דמאכילין אותו לכהן קטן והכי נהגינן האידנא בחלות דמצה ובחלות דכל ימות השנה לא נהגינן ליתנה לכהן קטן וצריך לחלק בין פסח לשאר ימות השנה:

סימן שכג

סעיף א

חלת חוצה לארץ כו'. דוקא חלת ח"ל שעיקרה אינו אלא מדרבנן אבל חלת א"י אפי' בזמן הזה אע"פ שאינה אלא מדרבנן כיון דעיקרא מדאורייתא אינו בכלל זה וכמו שנתבאר בסימן הקודם ודוקא בחלת ח"ל הקילו בכך אבל בשאר איסורים דדבריהם לעולם צריך ס' וכן אסור לבטלן לכתחלה כדלעיל סוף סימן צ"ט ועיין בב"י ס"ס זה שהביא דברי הרשב"א שיש לחלק בכך:

סעיף ב

לפי שאינה מדמעת כו'. ובש"ס פרק כ"ה דף ק"ד ע"ב אמרינן דלא גזרינן העלאה אטו אכילה כיון דחלת ח"ל אינו אלא מדרבנן ותרווייהו צריכי דטעמא דאינה מדמעת איצטריך אמאי דלא חיישינן שמא תתערב החלה במאכל וטעמא דאינו אלא מדרבנן איצטריך כדי שלא נגזור העלאה אטו אכילה ובזה נדחה מה שכתב הב"י דממה שכתב הרא"ש לא גזרינן העלאה אטו אכילה מוכח דס"ל כר"י דליתא דהא הך דלא גזרינן העלאה אטו אכילה ש"ס ערוך הוא אלא ודאי כדפירשתי. (שוב מצאתי און לי בדברי רבינו שמשון ובמעדני מלך דף קכ"ה ע"ב) מ"מ נראה דדוקא בחלה כיון דלחם הוא שכיח ביה תערובת להכי אי לאו דאינה מדמעת הוה גזרינן אבל בשאר איסורין לא חיישינן דלמא יתערבו וכמו שנתבאר לעיל סימן פ"ח ס"ק ב' דמותר לאכול על שולחן א' בשר כשר עם עובד כוכבים שאוכל בשר נבלה וכן שאר איסורים ובהכי ניחא האי דלא שרי נמי משום תערובות גופיה מטעמא דאינו אלא מדרבנן ונימא כי היכא דלא גזרינן העלאה אטו אכילה מטעמא דאינו אלא מדרבנן ה"נ לא נגזר משום תערובות משום דאינו אלא מדרבנן אלא ודאי דבפת שכיח תערובות ואיכא למיגזר טפי ודוק מיהו בלאו הכי ניחא דאין לדמות הגזרות זו לזו וכמו שכתבו התוספות שם בד"ה ומנא תימרא כו' ע"ש:

סעיף ג

ויש חולקין כו'. ובספר מ"מ סוף דף קכ"ה השיג על הטור וב"י והרב ואמר שדעת הרא"ש אדרבה כהרמב"ם דבטלה ברוב אפי' לזרים מדכ' במסקנתו וז"ל ול"נ דחלה ב' דמתני' עלה קאמר בירושלמי דנותנה לכהן ע"ה דהקילו בה שאינה אלא להכירא בעלמא וגם הקילו בה להתירה לישראל על ידי ביטול ברוב ולא קשה הא דקאמר תרומת עובד כוכבים בח"ל אינה מדמעת הא דישראל מדמעת עכ"ל ומתוך כך כתב בסוף דבריו ולכך הסומך להתיר ברובא לא הפסיד עכ"ד ולא עמדתי על סוף דבריו דאדרבה מכאן מוכח

שמסקנת הרא"ש כר"י דהרי כתב דאחלה ב' דמתני' עלה קאי כו' וכך הם המשך דבריו שמתחלה כתבו הביא דברי הרמב"ם ור"י ואח"כ דברי הרמב"ן דמתרץ הך דש"ס דידן דמדמעת היינו במחצה על מחצה ולא הכריע עדיין דבר ואח"כ הביא דברי הרא"ש דחולק על הירושלמי דסבירא ליה דנותנה לכהן ע"ה ואח"כ כתב הכרעתו אכל הנ"ל וכך הם הצעת דבריו ולי נראה דאחלה ב' דמתני' שהיו נותנים ב' חלות א' לאור והיא עיקר החלה שמדרבנן והיתה נשרפת ולא התיר לאכלה בטומאה עצמה והחלה הב' היתה נאכלת לכהן ולא היתה אלא להכירא בעלמא כדכ' הרא"ש לעיל מינה בהדיא דהחלה הב' של ח"ל לא היתה אלא להכירא בעלמא עלה קאמר בירושלמי דנותנה לכהן ע"ה כיון שאינה אלא להכירא בעלמא ובאותה חלה הקילו בה להתירה לישראל ע"י ביטול ברוב והך דבכורות מיירי אפי' לישראל והשתא לא צריך לתירוץ הרמב"ן אלא הא דישראל מדמעת מיירי בחלה א' דח"ל כך הם המשך דברי הרא"ש וכן משמע בתוס' ר"פ כל הבשר ובאגודה דבחלה ב' דח"ל הקילו דאינה מדמעת ולא בחלה א' ועיין שם וא"כ לדידן שאין מפרישין אלא חלה אחת א"כ יש לה דין חלה א' כדמוכח בהרא"ש שם טובי זימני וכל זה ברור וא"כ ודאי צדקו דברי הרב שפסק דהאידנא החלה אינה בטלה לזרים אלא בק"א כיון דהאידנא אין מפרישין אלא חלה אחת וכמו שנתבאר בסימן הקודם וגם דברי הטור נכונים במה שכתבתי דמסקנת הרא"ש כר"י דבלאו הכי א"א ליישב דבריו דמ"ש הב"י משום שכ' הרא"ש ולא גזרינן העלאה ודאי ליתא וכמ"ש לעיל ס"ק ב' ומ"ש מהרש"ל פרק כל הבשר סי' ג' שהביא דעת ר"י באחרונה הוא תמוה דהא הביא אח"כ דברי הרמב"ן וסותר דברי ר"י אלא ודאי כדפרי' אלא דק"ק דה"ל לפרושי דבחלה ב' בטל ברוב ונראה משום שכתב הרא"ש דהאידנא אין מפרישין אלא חלה א' וגם הטור כתב לעיל כגון שיש כהן גדול שטבל לקריו שאין מפרישין אלא חלה א' כו' לכך סתם הדברים אלא דאי קשיא איפכא קשיא על הטור מ"ש כל חלה שהיא מדרבנן נותנין אפי' לכהן עם הארץ משמע אפי' במקום שאין מפרישין אלא אחת כגון דאיכא כהן קטן או גדול שטבל לקריו וכן משמע מדברי ב"י ושאר אחרונים שכן הוא דעת הטור והא ליתא כדכתב הרא"ש דדוקא חלה ב' דח"ל ניתנת לכהן כיון דאינה אלא להכירא בעלמא וא"כ היכא דאין מפרישין אלא חלה אחת אינה ניתנת לכהן עם הארץ וצ"ל דהטור בזה הוא נגד סברת הרא"ש וסבירא ליה דחלת חוץ לארץ בכל ענין ניתנה לכהן עם הארץ ואפ"ה לזרים אסורה עד ק"א וכן דעת הרוקח סימן שנ"ט דלכהן ע"ה ניתנה בכל ענין ואסורה לזרים עד ק"א ע"ש מיהו לענין הלכה צ"ע בזה כיון דנתבאר דדעת הרא"ש דאינה ניתנה לכהן עם הארץ וכן דעת התוס' פכ"ה דף ק"ד ע"ב (דאין נותנין לכהן עם הארץ אלא

בדליכא כהן חבר אי נמי דאיכא כהן חבר והוא עשיר וכהן ע"ה הוא עני דנותנין לעני) וכן דעת רבינו שמשון וכן דעת הר"ע מברטנורה פ"ד דחלה וכן פסק מהרש"ל פרק כ"ה סי' ג':

סעיף ד

דאוסרת תערובתה כו'. וכתב סה"ת וצריך ליזהר בה שלא יאכלם כהן בקערה במרק רותח שלא יאסור הזר מלאכול באותה קערה ומביאו הטור וכתב הב"ח ולפי זה צריך ליזהר כשנפלה חלה בתבשיל ואין בקדרה כדי לבטל החלה התבשיל ימכר או ינתן לכהן בדאיכא רוב חולין והכלי צריך הכשר ואם כלי חרס הוא ישבר עכ"ל. ואגב שיטפא כתב כן דודאי הכלי חרס נכשר ג"כ בהגעלה שלש פעמים בחלת ח"ל כדאיתא בירושל' ובעל העיטור ורשב"א וטור לעיל סימן קכ"א כיון שאין לו עיקר מדאורייתא וכ"כ המחבר לעיל ס"ס קי"ד לענין בישולי עובדי כוכבים וה"ה לענין חלה דחד דינא אית צהו כדאיתא ברשב"א וכל שכן הכא דאיכא רוב חולין:

סעיף ה

ואם חזרה ונתערבה כו'. להכי נקיט לישנא דאם חזרה ונתערבה לאפוקי אם לא הפריש חלה כלל דאז אפי' אם אין ק"א בעיסה מותר בכל ענין וכדלקמן דאוכל והולך ואח"כ מפריש כדכתב בד"מ וז"ל כתב מהרי"ו בתשובה סימן מ"ח על עיסה שנתבשלה ולא ניטל ממנה החלה דיש ליטול עדיין ויטול מעט שיהא בשאר העיסה ק"א נגד החלה ולא יהא נאסר העיסה מן החלה עכ"ל וצ"ע דהא אמרינן חלת ח"ל אוכל ואח"כ מפריש ולא מחלקינן בין היה ק"א בפת נגד החלה או לא ונראה דהואיל וחלת ח"ל אינו אלא מדרבנן לא מחמרינן שתאסר למפרע אלא דוקא מכאן ולהבא אם נתערבה לאחר שהופרשה החלה ולכן נ"ל דאף לדברי המחמירין שאינה בטלה אלא בק"א היינו אם נתערבה לאחר שהופרשה הואיל והיה עליה שם חלה מעיקרא אבל בכה"ג שלא היה עליה שם חלה מעולם אין להחמיר וכ"ש דהרמב"ם סובר דאפילו לערב לכתחלה שוה בשוה שרי בכה"ג כן נ"ל. ועוד נ"ל דאפי' לדברי מהרי"ו דפשוט הוא דאם היה במים שנתבשל בהן העיסה ס' דשרי מטעם סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו וא"כ יכול ליקח מעט עד שיהא במים ס' כנגדו ושרי עכ"ל ד"מ וכ"פ הב"ח לק' ס"ס שכ"ד:

סעיף ו

אם לא אכל העיסה כו. ז"ל ד"מ ונ"ל דוקא בכה"ג שעדיין העיסה קיים ויכול ליטול חלה אחרת אבל אם כבר נאכל העיסה א"א לשאול עליה דא"כ כבר אכל למפרע טבל

עכ"ל ואע"ג דהשתא נמי כשלא ישאל עליה אכל למפרע חלה שאסורה לזרים מ"מ כיון דלהרבה פוסקים בטלה ברוב שרי אבל טבל אסור לכ"ע:

סעיף ז

ויתיר לו כנדר כו'. והא דלא אסר אפילו ביש ק"א אלא ע"י היתר משום דהוי דבר שיל"מ כדלעיל סי' ק"ב ס"ד בהג"ה דהכא בנדרי הקדש כיון דאינה מצוה לישאל עליהן אלא מדוחק כדלעיל סי' ר"ג ס"ג לא הוי דשיל"מ והכי אמרינן בש"ס בנדרים דף (ס"ד) [נ"ט] ע"א וכ"כ הר"ן שם וריש ד' (ס"ג) [נ"ח]:

סעיף ח

דנשאלין על ההקדשות. כדלעיל סי' רנ"ח וכן על תרומות ומעשרות כדלקמן סי' של"א סמ"ח ואם כן לא עדיף הפרשתו זו שאמר תהא חלה מנדר ויתיר לו מ"ש תהא חלה ויחזור ויטול אחרת:

סעיף ט

ומותר לבטלה ברוב ואוכלה כו'. בזה גם החולקים מודים דדוקא לענין לאכלה זר הוא דצריך ק"א אבל לאכלה כהן בימי טומאתו מודה דסגי ברוב כדאיתא באשר"י וטור ופוסקים בהדיא ע"ש:

סעיף י

לבטלה ברוב. משמע דרוב מיהא בעינן ואע"ג דלעיל אפילו שוה בשוה סגי (והב"ח סעיף ד' לדעת הטור תירץ דשאני לאכלה לזרים ולא נהירא דיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא דהא לאכלה לזרים חמיר טפי כדאיתא בכל הפוסקים גם בטור משמע להדיא הכי) היינו בדיעבד אבל לערבה לכתחלה צריך רוב כן תירץ ב"י לדעת רמב"ם אבל באמת אינו מוכרח דדוקא בתרומה כ' הרמב"ם דמבטלה ברוב וי"ל דמחלק בין תרומה לחלה דבחלת ח"ל סגי שוה בשוה ולא בתרומת ח"ל וכן מוכרח בטור דכ' לדעת הרמב"ם דחלה יכול לערבה אפילו לכתחלה שוה בשוה אלמא דלא ס"ל כמ"ש ב"י וצ"ל דסבירא ליה כדפי' ולפי זה נראה דלאכלה לזרים אין לערבה לכתחלה לבטלה אפי' ברוב וכן למאן דאוסר אפילו דיעבד עד ק"א אין לערבה) לכתחלה אפילו בק"א ואפילו לאכלה בטומאתו ודעת הרמב"ן ושאר פוסקים דאין לבטל לכתחלה משום דאין מבטלים איסור לכתחלה ונהי דהמחבר פסק בזה להקל מ"מ לאכלה לזרים כיון דלא נתבאר זה בדברי המחבר כן להקל אין לבטלו לכתחלה וכן דעת ר' שמשון והרשב"א וכן נראה דעת הב"ח סעיף ד' מיהו אם עשה כן במזיד נראה דאע"ג דנתבאר לעיל סימן צ"ט ס"ק י"ח דקנסינן ליה הכא שרי כיון דבלאו הכי יש פוסקים מתירים לערב אפילו לכתחלה:

סעיף יא
ואין בה משום כהן כו'. כלומר דאע"ג דבעלמא קי"ל דאסור לכהן לסייע על הגרנות בחלת ח"ל הקילו בזה וב"י דקדק מדברי רש"י וטור דאע"ג דהבעל הבית יכול ליתנו לכהן המסייעו מ"מ אסור לכהן לסייע כדי שיתנו לו תרומת ח"ל:

סעיף יב
ודוקא כו'. אין מפרישין חלה מעיסה אחרת שלא מן המוקף אלא צריך להקיפן יחד:

סימן שכד

סעיף א
אלא ה' מיני תבואה. שהן חטין ושעורים וכוסמין ושבולת שועל ושיפון כדמפרש ואזיל:

סעיף ב
מ"ג ביצים וחומש ביצה כו'. כמנין חל"ה ולרמז חומש יש ה' בסוף תיבת חלה שהרי אי אפשר לכתוב ה' במנין מ"ג אלא בתיבת חלה שהרי מיד כשתקח בידך מנין ה' נשאר בידך מנין ל"ח והרי חלה:

סעיף ג
נתבאר בטור א"ח. וע"פ אותו השיעור שערתי והוא ג' קוואר"ט פחות מעט וכן נהגו וכ"כ מהרי"ו סי' קנ"ג בדיני פסח דשיעור חלה הוא כלי שמחזיק מעט פחות מג' זיידלי"ך וזייד"ל הוא קוואר"ט:

סעיף ד
כלי המחזיק כו'. כ' העט"ז צ"ע באלו המדות אם ר"ל מרובעות או עגולות כו' והדבר פשוט שהוא מרובעות שהרי הוא מהרמב"ם פ"ו מהל' בכורים שלמדו מרביעית של תורה של פסח שהוא במרובע וכמו שנתבאר שם בדברי הפוסקים וע"ל סימן ר"א ס"ק ו' וכ"כ בס' מע"מ דף קכ"ג ע"א:

סעיף ה
הוא העומר. והוא החלה:

סעיף ו
ה' מיני תבואה. כיון דשם חיוב חלה על כולן שוה הרי אלו מצטרפין:

סעיף ז
כשערבן קמח. ולש אותן יחד דכיון דלש אותן יחד כל העיסה נראה שוה כאלו הוא ממין אחד:

סעיף ח

וכוסמין ושיפון כו'. ושעורים מפרישים מזה על זה דמין אחד הם ואע"ג דבשאין באחד מהך כשיעור ומדבקן יחד אמרינן הרבה יותר מצטרפים כגון חטים עם כוסמים וכוסמים עם כולם וכן השאר הכא אמרינן דחטים עם כוסמים ולא כוסמים עם שבולת שועל ולא עם שעורים וכן שעורים ושבולת שועל עם שיפון נמי לא נ"ל דה"ט דלענין הצטרף להתחייב בחלה כיון דבעיסה תליא רחמנא דכתיב עריסותיכם לפיכך כשאין בכל א' כשיעור אמרינן כל היכא דהעיסות דומות מצטרפות וחייב בחלה אע"פ שאינם מין א' אבל לענין לפטור מן החלה דהיינו כשיש בכל אחד שיעור חיוב חלה ורוצה לפטור זה ולהפריש עליו ממין אחר אמרינן כיון דתרומה קרייה רחמנא הוי דומיא דתרומה שאין מפרישין ממין על שאינו מינו אע"ג דהעיסות דומות עכ"ל ע"ש:

סעיף ט

חייב בחלה. דכיון שלא נצטרפו כשהיו מעורבים לא היה להם שעת חובה עד עתה דלאחר שחלקו הוסיף כל אחד רובע הקב ממינו ואיכא ה' רביעיות לכל א' ואחד ממין אחד נתחייבה בכל אחד ואחד להפריש חלה:

סעיף י

פטור. כיון דבאו לידי חובה פעם אחת ונפטרו כשחולקים שוב אין חוזרין לידי חיוב חלה בהוסיף על כל אחד רובע הקב כדלקמן סימן שכ"ו:

סעיף יא

אינו מצטרף. דעריסותיכם אמר רחמנא ואין זה דרך עריסה לערב בו מורסן וסובין לאחר שהפרישן מן הקמח:

סעיף יב

באמצע מחברן. להתחייב כולה בחלה כאלו היה בכל אחד שיעור חלה דאע"ג דחטין ושעורים אין מצטרפין הכוסמין שבאמצע מצטרף עם שניהם כדלעיל סעיף ב' וא"כ החטים חייבים בלא השעורים והשעורים חייבים בלא החטים ותורם מכל אחד ואחד בפני עצמו שהרי אין תורמין מין על שאינו מינו וגם מן הכוסמין תורם בפני עצמו והרי מפריש ג' חלות אבל אין תורם מן הכוסמין על שלשתן דאע"פ שהכוסמים מחייבים את החטים ואת השעורים אין תורמים מן הכוסמים עליהם לפי שגם הכוסמים מתחייבים במה שנושכים בחטים ושעורים והיה די לו בצירוף אחד מהן לפיכך אם היה תורם מן הכוסמים על השעורים הוי כתורם מן החטים על השעורים דכיון דצירוף החטים מחייב הכוסמי' נגררים הכוסמים אחר החטים ונקראים על שמם וכן נמי אם היה תורם מן

הכוסמים על החטים הוה כתורם מן השעורים על החטים מה"ט וכן נמי מה"ט גופיה אם היה תורם מן החטים על הכוסמים או מן השעורים על הכוסמים הוי כתורם מן החטים על השעורים או מן השעורים על החטים לפיכך צריך להפריש מן כל מין ומין בפני עצמו:

סעיף יג

מצטרפים ותורם כו'. דכיון דליכא בכל אחד אלא חצי קב הרי אין כאן שיעור חלה עד שיצטרפו שלשתן ונמצא דכוסמים ששניהם מצטרפין עמה ומשלימין אותה לכשיעור וחייב וחטים ושעורים שאין מצטרפין זה עם זה פטורים:

סעיף יד

אינם מצטרפין. כיון דהאמצע אינו בדין חלה:

סעיף טו

מצטרפין. דאף על פי שעכשיו היא פטורה כיון שהיתה בדין חלה מצטרפת וכן בסעיף ז' כיון שהם בדין חלה מצטרפין:

סעיף טז

אינם מצטרפים. דאף על גב דגבי כוסמין עם חטים או שעורים מצטרפים אף על גב דב' מינים הן הואיל ודומין זה לזה כ"ש בחדש וישן דחד מין הוא שאני התם דהכל יודעים דב' מינים הן ולא שייך למטעי אבל הכא כיון דמין אחד הן גזרו בדבר שאם אתה אומר שיצטרפו יאמרו שתורמים מזה על זה ואסור לתרום מן החדש על הישן או להיפך הכי אמרינן בירושלמי ולפי זה משמע דמכל מקום צריך להפריש על כל אחד ואחד מעיסה אחרת שלא הורמה חלתה מן החדש על החדש ומן הישן על הישן וכ"כ ר"ש והרמב"ם ובית יוסף וכן בדין דהא כיון דמן התורה חייבים בחלה מצטרפים וחייבים בחלה ודאי דלא אתי גזירה דרבנן לאפקועי איסורא לפטרה מחלה וקאכיל טבלא וכ"כ העט"ז:

סעיף יז

אם יש בה טעם דגן חייב בחלה. דאורז גריר אחר החטין כן כתב העט"ז ולפי זה משמע בחטין ואורז אזלינן בתר טעם וכמ"ש הרשב"א אבל מהטור משמע להדיא דה"ה לכל ה' מיני דגן וכן משמע באשר"י דתלה הטעם דכיון דטעם כעיקר דאורייתא:

סעיף יח

נתן שאור כו'. וה"ה אם נתערב עיסה שאינה של שאור שלא הורמה חלתה לתוך עיסה שהורמה חלתה דינא הכי דהא הך טעמא דטבל אוסר בכל שהוא בהכי נמי שייך ואדרבה בהכי שרי טפי להפריש מיניה וביה דיש בילה בדבר לח ובשיעור חלה שיפריש אי

אפשר שלא יהא בו מעיסה שלא הורמה חלתה וחלה אין לה שיעור מן התורה אבל בשאור כתב בת"ה סימן ק"ץ דמודה הרא"ש דאין בילה ולפ"ז צ"ל הא דשרי הרא"ש בשאור לפרוש מיניה וביה היינו דוקא בשאור שלא הורמה חלתה כדמיירי התם להדיא והיינו מטעם דכתב התם דטבל אוסר בכל שהוא במינו ונעשית כולה (פסולה) [טבולה] לחלה ולפ"ז בשאור של עובד כוכבים שנתערב בעיסה אין להפריש מיניה וביה להרא"ש דהא אין בילה ואיכא למיחש דלמא אתי לידי שאור של עובד כוכבים ומפריש מן הפטור על החיוב והשתא ליכא למימר דנעשית כולה (פסולה) [טבולה] דהרי שאור של עובד כוכבים אינו טבל שיאסר בכל שהוא אבל בטור הביא דברי הרי"ף דבשאור של עובד כוכבים נמי דינא הכי משמע דס"ל דגם הרא"ש סובר דיש בילה אף בשאור וכמ"ש בת"ה שם בשם סמ"ק וזה דעת המחבר שכתב וה"ה אם השאור של פטור כו' ולפ"ז לא היו צריכים הרא"ש והמחבר לטעמא לפי שנעשית כולה טבל דבלאו הכי שרי כיון דיש בילה בדבר לח ואפשר לא שרי מהך טעמא דיש בילה בדבר לח אלא כשעיקר העיסה הוא של חיוב דאי אפשר שלא יפריש משל חיוב מעט וחלה מן התורה אין לה שיעור אבל כשנתן מעט שאור שלא הורמה חלתה לעיסה אפשר שיזדמן שיפריש מעיקר העיסה שהורמה חלתה ולא יפריש משאור כלל ולא שרי הכא מטעמא דיש בילה להכי צריך לטעמא דטבל אוסר בכל שהוא ובפרישה כתב נתן שאור מעיסה שלא הורמה כו' נראה דוקא שאור אבל עיסה כל זמן שאין לה שיעור חלה אינה טובלת וק"ל עכ"ל ותימא דמ"ש הא סוף סוף מה"ת חלה היא דחלה אין לה שיעור מן התורה:

סעיף יט

אם יש לה קמח או עיסה כו'. ויש בעיסה שניה שיעור עיסה שחייבת בחלה נותנת בכלי אצל העיסה שהורמה חלתה כדי שיהא מן המוקף וסגי כשהן סמוכות אע"פ שאין נוגעים וליכא נמי צירוף כלי כדלקמן סי' שכ"ה:

סעיף כ

מפריש ממנו על זה השאור. דאין זה כמפריש מן החיוב על הפטור שאין השאור בטל בעיסה ר"ש והרא"ש ולכאורה קשה ל"ל להך טעמא דאינו בטל בעיסה תיפוק ליה דנעשה כולו טבל וכ"נ מדברי הב"ח:

סעיף כא

וה"ה אם השאור של פטור כו'. כלומר שאור של עובד כוכבים וכמו שנתבאר או שאור שהורמה חלתו לעיסה שלא הורמה חלתה ובמהרי"ל כתב בהל' פסח כששאלו למהר"ש אחר פסח על עיסה שנתנו בה שאור של עובד כוכבים איך להפריש ממנה חלה היה

מורה שיפרישו חלה נגד השאור ומעט יותר כי אמר שאם לא היו לוקחים יותר אזי יש לחוש מה שמפריש היה הכל משל עובד כוכבים ונמצא מפריש מפטור על החיוב ואמר שאחר כך כשמחמיצים עיסה אחרת עם השאור שנוטלים מתוך זאת העיסה אז אינו צריך להפריש רק מעט לחלה כו' אז הוא כמו ס"ס וכשנוטלים לעולם מן העיסה שאור להחמיץ עיסה אחרת אז יהו נוטלים קודם שיפרישו החלה כדי שלא יהא נפטר ממה שהפרישו ונמצא בתר הכי כשמפרישים חלה מעיסה אחרת זה היה מן הפטור על החיוב ואמר שיש נוהגין שאין מפרישין מעט חלה גם בעיסה שניה שהחמיצה עם מה שנטלו מזאת העיסה אלא ג"כ בכאן נוטלים נגד הכל שהחמיצו בו מעט יותר ומהר"ש היה מורה אל אשתו הרבנית ללוש שתי עיסות אחת בשאור של עובד כוכבים ואחת כשיעור חלה בלא שאור ולקרב העיסות להדדי ולא יטול חלה מאותה שלא נתחמצה בשאור של עובד כוכבים על הכל עכ"ל ואף על פי שדעת המחבר אינו כן וכמ"ש לעיל ס"ק י"ח מכל מקום יש להחמיר וגם בתשב"ץ מחמיר:

סעיף כב

אבל אם כבר עבר ועשה כו' בעיסה אחרת שיהא בו לשאור. כלומר שבעיסה אחרת ישאור שאר עיסות ולא חיישינן דילמא בעיסה ראשונה שלקח ממנו לא לקח רק שאור של פטור והשתא נמי בבצק שני דילמא אתרמי רק אותו שאור של פטור דכולי האי לא חיישינן דמתרמי תרי זימני ממש אותו של פטור. ת"ה שם:

סעיף כג

ויפריש מכל אחד על כולם כו' ומא' יותר כו'. דאל"כ דילמא מפריש מהפטור על החיוב:

סעיף כד

האופה פשטיד"א כו'. זה פשוט דיכול להפריש מעיסה אחרת על זו אבל המ"כ שהביא ב"י אשמועינן דיכול להפריש חלה על הבשר גופיה דאף על גב דבבשר ליכא אלא טעמא לחוד לא אמרינן דהוי כמפריש מחיוב על הפטור דטעם כעיקר נמי דאורייתא ע"ש ודו"ק:

סעיף כה

אסור לעשות כו'. דוקא כדי לפטרה קאמר דאסור לעשותו אבל אם אין לו קמח שיעור חלה פשיטא דמותר לאפותו בלא חלה. פרישה. ומ"מ נהגו הנשים להדר בכל ע"ש אחר שיעור חלה ועיין בא"ח סי' תנ"ז נתבאר דלענין פסח יש ללוש לכתחלה עיסות קטנות פחות משיעור חלה ואח"כ יצרפם בכלי להפריש מהן חלה:

סימן שכה

סעיף א
מצטרפים כו'. ודוקא שהם של אדם אחד אבל לא של שתי נשים כדבסימן שאח"ז:

סעיף ב
על טבלא כו'. זהו בעיא דלא איפשטא וכתב המחבר בסתם שאין מצטרפין כיון דבזמן הזה כל חלה דרבנן וכדלעיל סימן שכ"ג אזלינן לקולא:

סעיף ג
ולכן כשמצרפם כו'. אטבלא קאי דכשכל הככר או העיסה למעלה מדופני הכלי הוי דומיא דטבלא דאין מצטרף:

סעיף ד
שיהא כל ככר כו'. למעלה מדופני הכלי הא מקצתה בפנים מצטרף דלא הוי דומיא דטבלא וכמ"ש ב"י והב"ח חולק בדבר ע"ש:

סעיף ה
ויש מי שאומר כו'. לא ידעתי למה כתבו בשם יש מי שאומר שהרי אין חולק בדבר וגם הטור נקט סתמא האי דינא ומהרי"ל בהלכות פסח כתב דאם אין לו הכלי שמחזיק את כולה יניחנה במפה ויכסה המפה גם כן עליהם ונקרא צירוף הגון:

סעיף ו
אם יש בכל כו'. ונראה דבב' עיסות אחת יש בה כשיעור ואחת אין בה כשיעור דינן כב' עיסות שיש בכל א' מהן כשיעור דאפילו נגיעה לא בעי אלא שיהו סמוכות ומפריש מן העיסה שיש בה כשיעור שיעור חלה וגם מפריש עוד ממנה אחד ממ"ח על העיסה שאין בה כשיעור ולא צריך צירוף סל וכיסוי וכדלעיל סי' שכ"ד (סי"א) . ב"ח:

סימן שכו

סעיף א
אם היו של שנים כו'. דוקא שאינם שותפים אבל אם הם שותפים חייב בחלה כדלקמן סי' ש"ל ס"ב וכב"י שכל שאין דעתו לחלק בצק אע"פ שדעתו לחלק אחר שנאפה מצטרפים:

סעיף ב

פטורים מן החלה. אפילו נילושו העיסות ביחד ולא נקט ברישא נגעו ונשכו אלא לרבותא דסיפא דבאינן מקפידין אפי' בנגיעה ונשיכה מצטרפין:

סעיף ג

אבל אם יש בהן שיעור. אע"פ שאחד פת קיבר והב' פת נאה או שיש בא' כרכום ובשני אין בו מפריש מאחד על חבירו אם הם של אדם אחד אפילו בלא נגיעה ונשיכה אלא שהם לפניו דהא ממין אחד הם וכדלעיל ס"ס שכ"ה:

סעיף ד

שעשה עיסה לעשותה שאור. לחלק לחלקים קטנים שלא יהא בהם שיעור חלה חייבים בחלה שאם לא ימכר לחלקים יעשנה פת ויתחייב בחלה וכתב הב"ח יש נוהגים לקנות מן הנחתום חלק א' מעיסה גדול' ויש באותו חלק כשיעור ומפריש ממנו חלה ומברך עליו וכך הוא מוכר מאותה עיסה להרבה בני אדם לכל אחד שיש בו כשיעור וכל אחד מפריש מחלקו ומברך עליו והדבר פשוט שזה טעות חדא דהלא מיד שגלגל הנחתום העיסה הגדולה חייב להפריש ממנה חלה אפילו היה דעתו למכרה לחלקים קטנים פחות מכשיעור כ"ש הכא שאין דעתו למכרה אלא לחלקים בכשיעור וכיון דהמצוה חלה עליו להפריש חלה ושוב פטורה כל העיסה היאך נתיר לכתחלה למכור לחלקים ושהלוקחים יפרישו חלה ויברכו והנחתום לא יפרישולא יברך ותו דכיון דבהפרשת חלה של הנחתום פטורה כל העיסה לית לן למכרה לחלקים ושיברך כל אחד ברכה בפני עצמו משום ברכה שאינה צריכה ע"כ. וכ' שקבל מרבותיו שאיסור גמור הוא ושהאריך בתשו' בזה אבל בתשובת משאת בנימין סי' א' כ' דלחומרא דוקא יש לחלק בין נחתום לאיש דעלמא אבל לא לקולא והלכך אין למחות ביד הנשים הקונות מן הנחתום ישראל וכל אחת נוטלת חלה משלה בפני עצמה אם הוא כשיעור חלה ואדרבה צריך לקיים ולהחזיק מנהגן כדי שבקל בלא טירחא תוכל כל אשה ליקח חלה כל ערב שבת שכבר נהגו ליקח חלה ע"פ הירושלמי דמסכתא שבת אדם הראשון חלתו של עולם כו' וגרמה לו ' חוה מיתה לכך נמסרה מצות חלה לאשה כו' ואין דבריו מוכרחים וכ' עוד שם בתשובת מ"ב אמנם מה שנוהגים בחתונה שעושים לחם גדול שמניחים אותו על השלחן בשעת הדרשה שממנו לוקחים חלה הרבה נשים כל אחת בפני עצמה אע"פ שכל אשה נוטלת עיסה כדי שיעור מ"מ לפי שמתחלה לשו הכל בבת אחת אין להפריש רק חלה א' ולכן יש למחות ביד הנשים שלא יטלו מאותו לחם רק חלה אחת עכ"ד ודברים פשוטים הם. וכן ראיתי מהגבירה הרבנית אמי תי' ומשאר נשים צדקניות חכמניות שנזהרו בזה:

סעיף ה
אבל שאר אדם העושה עיסה לחלקה בבצק. לאנשים הרבה שלא יהא באחת מהן שיעור חלה פטורה אבל אין דעתו לחלק בצק אע"פ שדעתו לחלקה אחר אפיה חייבת:

סעיף ו
פטורה. ודוקא שנים שנתנו לנחתום אבל אדם אחד שנתן לנחתום מסתמא אינו מקפיד ואפילו ערבו שלא מדעתו חייב:

סעיף ז
וחלקוה. בעודה בצק בענין שלא היה בשום חלק כשיעור:

סעיף ח
והם היו פטורים באותה שעה כיון שעשאוה לחלק. והואיל ונפטרה עיסה זו בעוד היה בו שיעור הוה כאילו הופרש ממנו חלה ושוב לא יחזור להתחייב ונראה דוקא שאין שיעור חלה במה שהוסיף אחר כך אלא ע"י הצטרפות מה שנחלק אבל אם יש במה שהוסיף לבד כשיעור פשיטא שהוא חייב בלא"ה ואין זה שנחלק ונפטר פוטר מה שהוסיף:

סעיף ט
ודעתו לחלקם וחלקם. והוסיף עליהם דפטור כיון שהיה פטור אז כשהיה לו שעת חובה וע"ל סי' ש"ל ס"ה:

סעיף י
אבל אם לא עשאם כו'. וה"ה בשני בני אדם אם אינם מקפידים ולא עשאום. ע"מ לחלקם לא מהני החלוקה אח"כ:

סימן שכז

סעיף א
וגזל ביד כהן. כלומר שצריך להחזירה אם טעו ונתנו לו:

סעיף ב
אם יש בו עומר. כלומר כשיעור חלה:

סעיף ג
ויערב הקמח. היינו דוקא כשיש באותו שמתערב שיעור חלה ומ"מ צריך שלא ישאר שם בעריבה שום קמח שלא נתערב במים כשיעור חלה מפני שאז אין החלה פוטרת מה שיתערב אח"כ אא"כ התנה כדמפרש ואזיל:

סעיף ד

וכן אם מתנה וכו'. כלומר ברישא אינו מקדיש החלה מיד אלא מפרישה מיד ואומר הרי זו מוכנת לחלה ולא תתקדש זו שבידי עד שתעשה כולה עיסה א' ולכך מותר אף שנתערב אחר ההפרשה שיעור חלה דהא אינה מתקדשת אלא לאחר שנעשו כולם עיסה א' וכאן קאמר דה"ה אם מקדישה מעכשיו אלא שמתנה שכשיתערב הקמח אח"כ כשיעור החלה תחול החלה זו אף על הקמח מותר:

סעיף ה

וטוב ללמד לנשים כו'. היינו כשמפרישין החלה מיד כשנותני' מים ומתערב בקמח ובשיש לחוש שיתערבו אח"כ שיעור חלה וכמ"ש הרב אבל עכשיו שנהגו שאין מפרישים עד אחר גמר לישה א"צ ללמדם כן:

סעיף ו

האידנא כו'. כלומר דבזמן הש"ס שהיו עושין עיסתן בטהרה תקנו להם חז"ל לנשים שיפרישו החלה מטהרה מיד שידבק הקמח מעט כי חששו שמא תטמא העיסה ויצטרכו להפריש חלה טמאה ולא תהיה ראויה לכהן אבל האידנא שכל העיסות טמאות טוב להמתין מלהפריש חלה עד אחר גמר לישה שתעשה כל העיסה גוף אחד ויפריש החלה על כולו:

סימן שכח

סעיף א

או להפריש כו'. מיהו להפריש תרומה עדיף טפי כדאיתא בב"י בשם הפוסקים ובפסח נוהגות הנשים לומר להפריש תרומה חלה וכ' הב"ח דטועין דבכל השנה יש לברך תרומה חלה וכ"מ בדברי מהרש"ל ומביאו בפרישה ס"ג דבכל השנה יש לומר תרומה חלה ועי' בדרישה סעיף ד':

סעיף ב

ערום. אע"פ שהוא יושב מפני שערותו בולטת משא"כ באשה. טור:

סעיף ג

רק **כשמפרישין הראשונה**. שהרי השניה אינה אלא להיכרא בעלמא כדלעיל סימן שכ"ג:

סעיף ד
מפרישין חלה. אע"ג שאין תורמין תרומה לכתחלה סימן של"א סל"ב היינו משום דחיישינן שמא יתרמו מן הרעה על היפה אבל בחלה אין בעיסה רעה ויפה שיכוונו להפריש מן הרעה על היפה. רמב"ם:

סעיף ה
וכן משרתת כו'. והב"ח השיג על הרב בזה דבדברי מהרא"י מפורש דלא התיר לכתחלה במשרתת אפילו רגילה היא ליתן לה רשות אא"כ דאיכא חשש קלקול והיכא דאיכא קלקול ודאי אפילו אשה שאינה משרתת נעשית שלוחה שלא מדעתה ע"ש. ומשמע הא כל שאינה משרתת ואין כאן חשש קלקול אסור להפריש שלא מדעתה אע"פ שהיא מגבלת העיסה והרי היא פועלת בעיסה זו וכדעת ב"י שהשיג על הסמ"ק וכן פסק הב"ח מיהו כתב מכל מקום בדיעבד אם הפריש הגבל בלא רשות וניחא ליה לבעל הבית שהפריש הוי חלה ואין צריך לחזור ולהפריש אבל אחר שאינו גבל אפילו דיעבד לא הוי חלה וצריך לחזור ולהפריש ע"ש:

סעיף ו
אבל אחר צריך כו'. כלומר אם אחר מפריש להשותפים צריך ליטול רשות מכל בעלי העיסה:

סעיף ז
אע"פ שעדיין לא נתחייב. משום דמ"מ יש בידו להביא עיסה ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהיה נילוש. תוספות:

סימן שכט

סעיף א
אלא בלחם כו'. כלומר בעיסה שראויה לבא לידי לחם דכתיב ראשית עריסותיכם וגו' והיה באכלכם מלחם הארץ וגו' וסתם לחם אינו אלא העשוי מקמח ומים וכה"ג:

סעיף ב
שבלילתה רכה כו'. דאילו בלילתה עבה בלא"ה חייבת בחלה אלא אם כן גלגלה ע"ד לבשלה כדבסעיף שאחר זה:

סעיף ג
ובלבד שלא ע"י משקה. כלומר שאפאה שלא ע"י משקה דאילו טגנה במשקה פטורה:

סעיף ד

פטורה. דכיון דגלגלה ע"ד לבשלה לא חל עליה חובת חלה דבתר דעתו אזלינן מיהו הרבה פוסקים חולקים דהיכא דבלילתה עבה אפי' גלגלה ע"ד לבשלה חייבת בחלה דמיד נתחייבה משעת גלגול כדאיתא בב"י לכן יש להחמיר להפריש חלה בלא ברכה או לאפות מעט ממנה שע"י כן תתחייב כולה בחלה וכדבסעיף שאחר זה וכמו שכתב הרא"ש וטור ופוסקים בשם מהר"ם ע"ש:

סעיף ה

ואפאו כו'. והב"ח כתב דאפי' לא אפאו אלא לעולם כל שנמלך לאפות מקצתו בין לקחו ממנו ואפאו או לא מתחייב כולו על ידו ומסיק דלענין הלכה יש לדקדק דלכתחלה יפריש חלה ואחר כך יקח אותו מעט ויאפנו מיהו אם לקח תחלה אותו מעט ואפאו צריך גם כן להפריש אחר כך חלה מכל העיסה אלא שיניח אותה העיסה אפויה אצל העיסה ויפריש ממנו ומן העיסה כו' וע"ש שהאריך ועיין בא"ח סי' קס"ח סי"ב:

סעיף ו

כולה מתחייבת כו'. דחכמים גזרו בדבר שמא ימלך ויאפה ממנו שיעור חלה וכתב הב"ח דבהפרשתו חלה זו צריך לברך דאע"ג שאינו אלא חששא דרבנן מ"מ מברכים על ספק דדבריהם וע"ש שהאריך ודלא כמהרש"ל ומביאו בדרישה ע"ש:

סעיף ז

בחמה בלבד כו'. מסיק הב"י דלישנא דבלבד אתי לאורויי לאפוקי היכא דהתחיל ליבשה בחמה וגמר לאפות כתקנה או איפכא דהוא ודאי לחם מיקרי:

סעיף ח

שנלושה במים רותחים כו'. דאף על גב דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפיה בתנור בלא משקין לחם קרינן ביה:

סעיף ט

חייבת כו'. והרא"ש פוטר וכן הברטנורה מסתפק בדבר לכן יש להפריש בלא ברכה או אם יש לו עיסה שלא הורמה יניח עיסה זו שנלושה במי פירות אצל עיסה שלא הורמה חלתה ויפריש חלה מעיסה שלא הורמה חלתה גם על זו שנילושה במי פירות:

סעיף י

יש ליזהר מללוש במי פירות. או מי ביצים כל שאינו מז' משקין כו' דאע"ג דפסק המחבר בסמוך דחייבת בחלה מכל מקום לא ידענו מה יעשה בחלתה דאע"ג דכלנו עכשיו טמאי מת מכל מקום חלה זו טהורה דלא הוכשרה לקבל טומאה כיון שנלושה במי פירות

שאין דבר מוכשר לקבל טומאה עד שיוכשר במשקה ומי פירות אינן נחשבין משקה להכשיר לקבל טומאה וא"כ חלה זו טהורה היא ואסור לשרוף חלה טהורה ולאכלה גם כן אי אפשר כיון שהיא טהורה ואנו רובן טמאים וטמא אסור לאכול תרומה טהורה ויצטרך ליתנה לכהן קטן הלכך לכתחלה אסור ללוש רק כשיערב בהן א' מז' משקין כדי שיוכל לשרפה וכן הוא מבואר בסמ"ק וב"י וע' ברמב"ם בה' טומאת אוכלין מהו הן הדברים שאין מכשירין לקבל טומאה שנלמד שבהן אסור ללוש:

סעיף יא

אלא אם כן יערב. ונ"ל שדוקא יערב בשעת לישה קודם שחל חיוב חלה אבל אחר שלש במי פירות ונתחייב בחלה אין לערב בו שאר משקין:

סעיף יב

מה הם השבעה משקין. והם יין דבש שמן חלב טל דם מים וסימנך י"ד שח"ט ד"ם:

סימן של

סעיף א

עיסת עובד כוכבים פטורה. דכתיב עריסותיכם ולא של עובד כוכבים וכתב הדרישה ובמקומות שהנשים קונות בצק מאופה עובד כוכבים ולוקחים ממנה חלה נראה דאסור כו' אם לא שנאמר שיש לסמוך על זה הואיל ומדאורייתא מעות קונות והם נותנין המעות קודם הגלגול עי"ל כיון דדרכן כך אפשר בלא נתינת מעות קודם לכן מותר כיון דהעובד כוכבים יודע מנהג ישראל ואדעתא דהכי לש מתחלה ודינו כאילו נתנו לישראל במתנה קודם שגלגלו ע"כ ובתשובת משאת בנימין סוף סימן א' כתב דלאו שפיר עבד ויש לבטל המנהג עיין שם:

סעיף ב

אפילו לשה. דלא אזלינן בתר המגלגל לא לחיוב ולא לפטור רק מי שהיתה העיסה שלו בשעת גלגול:

סעיף ג

אינו כלום. ומודיעין אותו שאינו צריך. רמב"ם והטעם שלא יחשוב העובד כוכבים שהזר אוכל חלה וע"ל סימן שכ"א סק"ב:

סעיף ד

עיסת השותפים כו'. ע"ל סימן שכ"ו ס"ק א':

סעיף ה
שהוא שותף כו'. דוקא בשיש לה שותפות אבל עיסת ארנונית חייבת בחלה אע"ג דלא מצי מסלק ליה בזוזי אפי' אין בו שיעור חלה בשל ישראל דשמא ימלוך העובד כוכבים שלא ליטלה. כן פסק הב"ח:

סעיף ו
ואם יש בה כשיעור חייבת. ומשמע דביש בה שיעור לעולם חייבת אפילו העובד כוכבים עומד עליו ומפורסם שיד העובד כוכבים באמצע ואפילו קנו הקמח ביחד וכ"פ הב"ח עיין שם:

סעיף ז
ויכול להפריש מיניה וביה. כדלעיל סימן שכ"ד סעיף י"א ועיין מה שכתבתי שם.

סעיף ח
אם ספק חייב. היינו משום דספק איסורא לחומרא וצ"ל דהיינו דוקא מדינא אבל האידנא דכל חלה היא מדרבנן כדלעיל סימן שכ"ב אם כן פטור מספק וצ"ע למה כתבו האחרונים בסתם דין זה. ועל כל פנים נראה דהיכא דאיכא ספק בדבר בחלה כיון דבזמן הזה דהוה דרבנן יש להפרישה בלא ברכה:

סעיף ט
חייבת. אף על גב דשני ישראלים שעשו שני קבים ביחד וחלקוה ואחר כן הוסיף כל אחד שלו והשלימו לכשיעור אמרינן לעיל סימן שכו ס"ד דפטורים שאני התם שכבר היה לעיסה זו שעת חובה קודם חלוקה אלא שהיתה פטורה משום שהיה דעתם לחלם והוי זו העיסה כאלו הורמה ממנה חלתה ושוב לא תחזור לחיובה אבל הכא לא היה לזו העיסה שעת חובה לעולם בין קודם חלוקה בין אחר חלוקה הלכך עכשיו כשישלם שיעורו חל עליו חיוב הרמת חלה וחייב להפריש חלה:

סימן שלא

סעיף א
אינם נוהגין כו'. שכל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ:

סעיף ב
סוריא כו'. לשון הרמב"ם סוריא יש דברים שהיא בהן כארץ ישראל ויש דברים שהיא כח"ל וכן מתבאר והולך:

סעיף ג
אין חיוב בתרומות ומעשרות מן התורה. ובכל מקום שהזכירו הרמב"ם והמחבר חיוב מן התורה היינו בזמן שהיו ישראל כולם ביחד על אדמתן ולא בזמן הזה:

סעיף ד
ויש חולקין. טעמייהו דלא שייך האי טעמא דביאת כולכם אלא גבי חלה לעיל סימן שכ"ב סעיף ב' דכתיב בבואכם בביאת כולכם אבל לענין תרומות ומעשרות לא בעינן שיהו כל ישראל עליה:

סעיף ה
מפריש כו'. דקנין העובד כוכבים אינו מפקיע קדושת הקרקע בארץ ישראל אלא היא בקדושתה ומה שלקחה הישראל לא הוי ככבוש יחיד:

סעיף ו
מה שאין כן בסוריא. דיש קנין לעובד כוכבים בסוריא להפקיע מן המעשרות ומן השביעית:

סעיף ז
פטורים מכולם. דכיון שנעשה המירוח ומדגן ביד העובד כוכבים שהוא הזמן שחלה עליו חיובם נפטרו שנאמר דגנך ולא דגון עובד כוכבים:

סעיף ח
ומפריש תרומה. היינו תרומה גדולה:

סעיף ט
ותרומת מעשר. מוכר לכהן ולוקח דמיה כדאיתא ברמב"ם:

סעיף י
מפני שהוא אומר ללוי. במעשר ולכהן בתרומת מעשר אני באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנאמר בתרומת מעשר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותן לכהן אבל טבל שאתה לוקח מן העובד כוכבים אין אתה נותן לכהן תרומת מעשר שהפריש ממנה אלא מוכר לכהן ולוקח דמיו. רמב"ם. והא דמוכרה לכהן היינו משום דבתרומת מעשר יש בה קדושה ואסורה לזרים ומוכרה לכהן:

סעיף יא
לעונת המעשרות כו'. ע"ל סעיף ע"ט ופ' עונת המעשרות:

סעיף יב
חייב בכל. כדינו דהיינו שנותן תרומות ומעשרות לבעלים:

סעיף יג
ונותן ללוי ב' שלישי המעשר הראשון. וב' שלישים מתרומת המעשר נותן לכהן ומותר השליש של מעשר ראשון הוא שלו ותרומת המעשר מאותו השליש מוכר לכהן וכתבתי הטעם בסעיף הקודם:

סעיף יד
פטורים. אפילו מדרבנן ואע"ג דקי"ל אין קנין לעובד כוכבים להפקיע מידי מעשרות הני מילי כשחזר ולקחה מישראל כמו שנתבאר בסעיף ג' אבל כל זמן שהם ביד עובד כוכבים בשעת מירוח וקנאם קודם שהגיע לעונת המעשרות פטורים לגמרי:

סעיף טו
אף על פי שגמרן העובד כוכבים. ומרחן דמן התורה פטור משום דגנך ולא דיגון עובד כוכבים חייב בכל מדרבנן דכיון שהגיעו ביד ישראל לעונת המעשר ונתחייב מדבריהם אין חוזרין ונפטרים וכ' הרמב"ם וכן עובד כוכבים השומר פירות הישראל הואיל ודיגונן ביד עובד כוכבים אינן חייבים בתרומות ומעשרות אלא מדרבנן ועי' בכסף משנה שם באריכות:

סעיף טז
הקונה פירות מעובד כוכבים בסוריא כו'. דבסוריא קיל טפי כיון דאפילו הקונה שדה שם אינו חייב בתרומות ומעשרות אלא מדבריהם:

סעיף יז
ואם עדיין לא הגיעו כו'. כלומר ואם קנה קרקע מן העובד כוכבים בסוריא ופירות מחוברים אם הגיעו לעונת המעשר ביד עובד כוכבים פטורים ואם עדיין לא הגיעו לעונת המעשרות חייב לעשר מדרבנן הואיל וקנה אותם עם הקרקע:

סעיף יח
לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום. ויש לעובד כוכבים קנין בסוריא להפקיע מן המעשרות וכמו שנתבאר:

סעיף יט
שותפו' העובד כוכבים חייבת. ואף על גב דעודנו ביד עובד כוכבים ובעודנו ביד עובד כוכבים אמרינן דיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשרות דכתיב דגנך ולא דגן עובד כובבים וה"ה דגנך המיוחד ולא שיש לעובד כוכבים שותפות בה לא פטרינן

משום זה של שותפות דנימא דבכל קלח וקלח יש לו חלק לעובד כוכבים בו ויפטור דהדגן כמאן דפליג דמי שהרי חולקין אותו במדה וקרינו ביה דגנך בחלקו של ישראל אלא משום דקי"ל דבשל תורה אזלינן לחומרא ולא אמרינן ברירה ואפילו חלקו ולא אמרינן הוברר הדבר שזהו חלקו של עובד כוכבים וזהו חלקו של ישראל:

סעיף כ

פטורים. שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבים אבל בח"ל פטורים אפילו מפירות של א"י דאי מפירות של ח"ל פשיטא דהא חובת קרקע היא:

סעיף כא

חייבים. מדבריהם:

סעיף כב

חייבים אם נקבעו כו'. שנאמר שמה אתם חייבים מ"מ בין בפירות הארץ בין בפירות ח"ל. וכתוב בכ"מ דבפירות ח"ל כשנכנסו לארץ קודם שנקבעו למעשר חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה אבל אם נקבעו למעשרות בח"ל ואח"כ נכנסו לארץ מאחר שבשעת קביעותם למעשרות היו בח"ל פרח מהן חיוב תרומות ומעשרות ופטורים מן התורה ואינן חייבים אלא מדבריהם וכ"כ העט"ז:

סעיף כג

כל אוכל אדם כו' חייב בתרומה. דהיינו שמחויב ונפרשים ממנו ראשית לכהן שנאמר ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו הרי בנין אב מה דגן ותירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים שנאמר דגנך ותירושך אף כל כיוצא בהן דהיינו שהוא מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים חייב בתרומה וכן במעשרות דשוין הם:

סעיף כד

מהירק כו'. לפי שגם בא"י אין מעשר ירק אלא מדבריהם לפי שנאמר במעשר תבואת זרעך תבואה וכיוצא בה אבל ירקות אינן בכלל תבואה וה"ה שאין חייבין בתרומה שהרי נאמר בה דגנך ותירושך ויצהרך כל הדומה לאלו הלכך בח"ל הירק פטור אפילו מדרבנן והתבואה והקטנית שזרעם לירק בטלה דעתו אצל כל אדם והירק שלהן פטור והזרע חייב בתרומה ומעשרות:

סעיף כה

פטורים. שעדיין אינו נקרא תבואה:

סעיף כו

ההפקר פטור כו'. כיון דאין לו בעלים:

סעיף כז
חייב כו'. דאף עלפי שהשדה הפקר הדגן אינו הפקר דהא יש לו בעלים:

סעיף כח
אם יש לו כו' מוציא מהם לפי חשבון כו'. לא יפריש מן העירוב מיניה וביה שמא יפריש מן הפטור על החיוב:

סעיף כט
ואם לאו כו' על הכל. כאלו כולן חייבין ומעשר ראשון ושני או מעשר עני מפריש לפי חשבון פירות החייבים שבתערובות ופי' לפי חשבון לא שיפריש אלא לפי חשבון דהא אי אפשר להפריש תרומת מעשר על הכל עד שיפריש תחלה מעשר ראשון על הכל ועוד שכל מעשרותיו טבלים ואם לא היה מעשרן על הכל א"כ אין פירותיו מתוקנים שכל מה שמעשר יש בהן חולין לפי חשבון ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב אלא מפריש תחלה כל המעשרות על הכל כאלו כולן חייבין ולפי חשבון היינו שאין צריך ליתן ללוי ולעני אלא לפי חשבון והשאר חוזר ומערב עם פירותיו אבל תרומה ותרומת מעשר כשמפריש על הכל נמצאו שם חולין מדומעין דאסורין ונותן הכל לכהן או מוכר לו היתר לפי חשבון:

סעיף ל
תרומה גדולה בזמן הזה כו'. לפי שתרומה גדולה מן התורה אין לה שיעור דראשית כתיב אפי' חטה אחת פוטרת את כל הכרי וחכמים נתנו בו שיעור עין יפה אחד ממ' ועין רעה א' מס' ובינונית א' מנ' ודוקא בתרומה שהיתה נאכלת לכהנים אבל לא בתרומה טמאה והלכך בזמן הזה שהיא טמאה ואינה עומדת אלא לשריפה נמי שיעורה בכל שהוא דאוקמוה אדאורייתא:

סעיף לא
ויכול להניחה. להשהותה ולשרפה אימת שירצה ולא חיישינן שיבא לידי מכשול בה שהכהנים נזהרין בזה כיון שידוע לכל שאין עכשיו שום תרומה נאכלת:

סעיף לב
נותן שמן של תרומה בנר. שנהנה הוא עם הכהן:

סעיף לג
א"צ לכבותו. הואיל ובהיתר הודלק:

סעיף לד
בתרומה שהוכשרה. לקבל טומאה שבאו עליה מים שאז עכשיו היא ודאי טמאה ומותר לשרפה:

סעיף לה
קודם מירוח כו'. אבל אחר מירוח שכבר נתחייב בתרומה אסור להכשירה לקבל טומאה שאסור לגרום טומאה לתרומה טהורה:

סעיף לו
ונותנו ללוי כו'. כמו שנאמר ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל וגו':

סעיף לז
וי"א כו'. שקנסו הלוים בימי עזרא על שלא עלו:

סעיף לח
מהשבוע. כלומר מהשמטה:

סעיף לט
ועליו נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו' ובא הלוי וגו'. ויטול מעשר ראשון ואח"כ והגר והיתום והאלמנה דסתמן עניים ויטלו את המעשר שני של שנה זו שהוא לעניים ולא תאכלנו אותו בירושלים כדרך שנזקקת לאכול מעשר שני בשאר השנים אלא הם יאכלו ושבעו:

סעיף מ
שנת השמטה. שהיא שנת השביעית:

סעיף מא
ובעמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני. לפי שהם סמוכים לא"י תקנו במקום מעשר שני מעשר עני כדי שיבאו שם עניי א"י ויסמכו עליהם ויתפרנסו ממנו:

סעיף מב
ובארץ שנער. שהיא רחוקה מא"י ואין עניי א"י יכולים לבוא שם מפרישין מעשר שני כמו ברוב השנים:

סעיף מג
שנת ה' אלפים שי"ג. וכן ימנה לעולם ז' שנים אחר ז' דקי"ל שנת חמשים עולה לכאן ולכאן:

סעיף מד
לא אמר כלום. שאין נקרא ראשית אלא בשיש לו שיריים:

סעיף מה
לא אמר כלום. שלא פירש הראשית:

סעיף מו
מקום. שסיים שם תרומתו של ראשון כן מסיים מקום תרומה של אחרים:

סעיף מז
אין מפרישין אותה באומד. דדוקא תרומה גדולה סגי בכל שהוא אבל תרומות מעשר צריכה שיעור:

סעיף מח
ות"ח כו'. אלא מן המוקף שהיא מצוה מן המובחר:

סעיף מט
אלא מן המוקף. דכיון שאין צריכין שיעור מן התורה אין מפרישין אותה במדה אלא באומד לכוון השיעור שנתנו בו חכמים) ואין יכולים לאמד אלא במוקף יחד:

סעיף נ
תרומתו תרומה דהא מן התורה אפילו בחטה אחת סגי:

סעיף נא
לא אמר כלום. שהרי אינו יכול לקיים מתנות כהונה:

סעיף נב
תורם מאחד כו'. דחשיב כמוקף וכן חביות שלא סתם את פיהם חשבי כמוקפים אבל משיסתם את פיהם אינן כמוקפין ואפי' הן בבית א' תורם מכל אחד ואחד:

סעיף נג
המקדים כו'. לפי שצריך להפריש בכורים תחלה לכל ואח"כ תרומה גדולה שקראה התורה ראשית ואח"כ מעשר ראשון שיש בו תרומת מעשר וסתם תרומה נקראת ראשית בפסוק ואח"כ מעשר שני או מעשר עני ואם הקדים אחד לחבירו עובר בלא תעשה דמלאתך ודמעך לא תאחר ומה שעשה עשוי:

סעיף נד
א' ממאה ומעט יותר. שהא' ממאה הוא מעשר מן המעשר והמעט יותר הוא תרומה גדולה ששיעורה בזמן הזה בכל שהוא:

סעיף נה
והרי הוא עכשיו חולין. עד שיפריש התרומה:

סעיף נו
והמעשר. שראוי להיות למאה חולין אלו הרי הוא בכרי הגדול בצד זה שהפרשתי:

סעיף נז
עושה אדם כו'. שנאמר כן תרימו גם אתם לרבות שלוחכם:

סעיף נח
תרומתו תרומה. דכיון שיש שם יפות והוא אומר לו כלך אצל יפות משמעות לשונו הוא גלוי דעתא דניחא ליה במה שזה עושה ואינו מקפיד וה"ז כשלוחו:

סעיף נט
אין תרומתו תרומה. דכיון שאין שם יפות והוא אומר לו כלך אצל יפות משמעות לשונו הוא לשון הקפדה כאילו מוחה בו ולא ניחא ליה ואינו שלוחו:

סעיף ס
ואם לקט כו'. גילה דעתו בזה דניחא ליה:

סעיף סא
לא יתרומו. מפני שצריך לברך כדלקמן סעיף ע"ח ואלו אין יכולין לברך כהוגן דהמדבר ואינו שומע צריך לשמוע הברכה והשומע ואינו מדבר הרי אינו יכול לברך וערום אסור לברך והשכור והסומא אינן יכולין לכוין להפריש את היפה:

סעיף סב
אפילו לכתחלה. תרומה שאינה צריכה שיעור אבל לא מעשר לוי שצריכה שיעור ומדידה ואלו אינם יכולים לכוין המדידה:

סעיף סג
תרומתו תרומה. אפי' בתרומה. של תורה הואיל ונדריהן והקדישן קיימין מן התורה כדלעיל סי' רל"ג:

סעיף סד
אבל אם אינו יודע. אם כרי זה תרום או לא כו':

סעיף סה
פירות השותפים כו'. ז"ל העט"ז פירות השותפים חייבים בתרומות ומעשרות דגבי תרומה כתיב תרומותיכם וגבי מעשר כתיב מעשרותיכם לשון רבים של שנים משמע ואין צריכים ליטול רשות זה מזה אלא כל התורם מהם תרומתו תרומה דמסתמא כל אחד שליחות חבירו עושה בשותפות ואם תרם א' מהן בלא דעת חבירו ובא חבירו ותרם תרומה שנייה מפני שלא ידע שחבירו תרם אם ידוע בענינם שדרכם לסמוך זה ע"ז ואחד

מחזיק מה שחבירו עושה ואם ידע זה שחבירו תרם לא היה הוא תורם והיה סומך על חבירו אפי' היה יודע שחבירו לא תרם כשיעור עין שלו או רעה או יפה או בינונית לא היה משנהו אין תרומת השני תרומה שהרי חברו שדרכו לסמוך עליו תרם והוי כשלוחו ואפי' לא תרם הראשון אותו השיעור שהיה הוא תורם כגון שתרם הראשון כשיעור עין רעה והוא עין יפה אפ"ה תרומת הראשון תרומה ותרומת השני אינה תרומה ואם לאו שאינו ידוע אם דרכן לסמוך זה על זה אם לא אלמא הם שותפין סתמא אע"ג דאמרינן שותפין סתמא אין צריכין ליטול רשות זה מזה וכל התורם מהם תרומתו תרומה ה"מ כשאין השני מגלה דעתו אם הוא עין רעה או יפה או בינונית אז אמרינן אם תרם הראשון כשיעור שתרם חבירו אין תרומת השני תרומה שהרי הראשון עשה שליחותו וכוון דעתו אבל אם לא תרם הראשון כשיעור שתרם חבירו אלא פחות ממנו הא חזינן שלא היה שלוחו של השני שהרי לא כוון דעתו ותרומת שניהם תרומה כל אחד בעד חלקו כן נ"ל לפרש דעת הרמב"ם בפ"ד דתרומו' לפי מה שהבין שם הכל בכ"מ ומעתה תמיהני על מה שסיים דבריו בש"ע כאן ונראה שבזמן הזה במעשר כו' בשלמא בתרומה טהורה איכא למימר עין רעה ועין יפה ושייך לומר אם תרם הראשון כשיעור שתרם חבירו כו' אבל במעשר מאי כשיעור שתרם חבירו כו' הלא לעולם צריך להפריש המעשר במדה שלא יגרע ולא יוסיף מדינו לכך כ"ל דבזמן הזה בין במעשר בין בתרומה תרומת השני אינה תרומה דבמעשר כיון שהפריש הא' מעשר כראוי הרי הפירות מתוקנים ואין בתרומת השני כלום ובתרומה נמי בזמן הזה כיון דשיעורה בכל שהוא וזה שהפריש הראשון הרי הפירות מתוקנים ואין בתרומת השני כלום. נ"ל:

סעיף סו

וביטל המשלח שליחותו קודם שידע. וזה לא ידע ותרם:

סעיף סז

תרומתו תרומה. דמסתמא שליח שוייה:

סעיף סח

תורמין כו'. ודוקא להאכיל אבל לא להניח שלא נעשו אפוטרופסים לעשות שליחות היתומים אלא לפרנסה הכי אמרינן בגיטין דף נ"ב וכ"כ העט"ז:

סעיף סט

תרומתן תרומה. דקנאן ביאוש והוי הם הבעלים:

סעיף ע

אין תרומתן תרומה. דכיון דרודפין אחריהם הא חזינן דלא מייאשו:

סעיף עא
על מה שהם אוכלין. שהרי אוכלין ברשות בעה"ב אבל לא על השאר שאין אדם תורם דבר שאינו שלו:

סעיף עב
תרומתו תרומה. ואין זה שינוי שליחות דכנוס שאמר בעה"ב ע"כ לאו דוקא שיכנוס ואח"כ יתרום שהרי אין דרך להכניס אא"כ נתרם:

סעיף עג
גזרו חכמים כו'. משום בעלי כיסים שיתלו ממונם בעובד כוכבים כדי לפטרם:

סעיף עד
טעונה גניזה. שמא בלבול שמים בד"א בא"י אבל עובד כוכבים שהפריש תרומה בח"ל לא גזרו עליהן ומודיעין אותו שא"צ לתרום ואינה תרומה כלל. הרמב"ם וכ"כ העט"ז:

סעיף עה
לא אמר כלום. שהרי מקדיש הוא כמו נדר ובנדר בעינן פיו ולבו שוין כדלעיל סי' ר"י:

סעיף עו
ה"ז תרומה כו'. דדוקא בסעיף מ"ה שכוון לומר תרומה ואמר מעשר שבטל בדבור פיו מה שהיה במחשבתו אין תרומתו תרומה משא"כ הכא:

סעיף עז
ה"ז תרומה. ואם לאו אינה תרומה:

סעיף עח
ותחזור חולין כמו שהיתה. והפירות טבלים עד שיפריש פעם שניה אותם שהפריש תחלה או פירות אחרות:

סעיף עט
דבריו קיימים. שהדבר תלוי בדעת התורם:

סעיף פ
אין תורמין כו' ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו. שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור מיהו היינו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא ועיקרו למין על שאינו מינו הוא דאתא הלכך בדיעבד תרומתו תרומה:

סעיף פא
אין תרומתו כו'. דק"ו הוא ממין על שאינו מינו שזה וזה חייב בתרומה לא ק"ו לזה שאינו חייב בתרומה עדיין:

סעיף פב
ונתלשו דבריו קיימין. דהואיל ובידו לתלוש אינו מחוסר מעשה:

סעיף פג
אין תורמין כו'. משום דדומה לב' מינים מש"ה גזרו ביה הלכך בדיעבד הוי תרומה:

סעיף פד
תרם כו'. דוקא תרם אבל לכתחלה לא יתרום מן הדמאי על הדמאי דשניהם ספק ושמא א' תרם והב' אינו תרם וה"ל מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור וכל שכן שאין תורמין מן הדמאי על הודאי:

סעיף פה
תרומתו תרומה. מן הספק:

סעיף פו
תרם כו'. אבל לכתחלה לא דה"ל מן ודאי חיוב על ספק פטור:

סעיף פז
תרומתו תרומה. מספק:

סעיף פח
עד שיוציא כו'. דשמא הדמאי כבר נתרם וה"ל תרומתו זו עדיין טבל:

סעיף פט
אין תורמין מן הלקוח כו'. מפני שהלקוח אפי' מישראל אינו חייב מן התורה אלא מדרבנן והגדל בתוך שדהו חייב מה"ת שנאמר תבואת זרעך ולא הלקוח וה"ל כמו מן הפטור על החיוב או איפכא וכן הלקוח מן העובד כוכבים אין חיובו כמו בלקוח מישראל:

סעיף צ
אין תורמין שבלים כו'. גזירה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתוש והחמירו בגזירה זו ואמרו שאפילו אם תרם אינה תרומה:

סעיף צא
אבל תורמין כו'. דדמי לתורם משני מינים שאינם כלאים זה בזה מן היפה על הרע דשפיר קעביד:

סעיף צב
ומיהו במעשר כו'. שלעולם צריכין לתת במדה יש להקפיד בכך:

סעיף צג
אין תורמין כו'. דה"ל מן הרע על היפה:

סעיף צד
אבל תורמין כו'. שהיין והחומץ מין א' הם וה"ל מן היפה על הרע:

סעיף צה
התורם כו'. והתורם חבית של חומץ על חומץ ונמצא החומץ שתרם יין תרומתו תרומה אע"ג דתרומה בטעות הוי כיון דהטעות הוא לעלויה שעלה בידו מן היפה על הרע הוי תרומה:

סעיף צו
אם ספק הוי תרומה. שאסור לזרים ויחזור ויתרום:

סעיף צז
מפריש א' מעשרה כו'. ובו נאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' וגו' והמעשר הזה הוא ללוים זכרים ונקבו' שנאמר ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בני ישראל לנחלה:

סעיף צח
מעשר ראשון. אחר שהוציא ממנו תרומת מעשר חולין הוא ומותר באכילה לישראל כו' שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מה גורן ויקב חולין לכל דבר אף מעשר ראשון שנטלה תרומתו חולין לכל דבר וכל מקום שנאמר במעשרות קודש או פדיה אינו אלא מעשר שני:

סעיף צט
מפרישין מעשר ראשון מתבואה שלהם. כדי להפריש ממנו תרומת מעשר שהוא טובל את התרומה והלוי נותן התרומת מעשר לכהן:

סעיף ק
והם לעצמם. אלא שמפרישים אותם כדי שלא יאכלום בטבלם שכן למדו חז"ל מדכתיב כן תרימו גם אתם אלו הלוים גם לרבות הכהנים:

סעיף קא
ואין צריך לעשר כו'. כמו שנתבאר לעיל סעיף כ"ד:

סעיף קב
אלא מן המובחר. שנאמר בהרימכם את חלבו ונחשב לכם כתרומת גורן וכתרומת יקב כשם שהמעשר שמפרישין הלוים מן החלב שבו כך מעשר שמפרישין ישראל מן החלב שבו יהיה מה שמפריש מן הגורן ומן היקב:

סעיף קג
אלא במדה כו'. כל מין לפי מה שרגילין בו מדה או משקל או מנין:

סעיף קד
והמרבה כו'. ואם ימעט גם פירותיו טבלים הלכך ידקדק בשיעורם:

סעיף קה
אינו מעשר. שיחול על נ' סאה שבכרי אלא הכל עודנו בטבלו כיון שלא הוציא ממנו מעשרותיו:

סעיף קו
ואינו יכול להפריש כו'. שכיון שכבר קראן כולן מעשר לא יפריש מטבל שיש לו במקום אחר עליהם מפני שנראה כמפריש מטבל על תרומה:

סעיף קז
קודם שיפריש כו'. דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן:

סעיף קח
וכל פרי כו' עד שיגיע לעונת המעשרות. דהיינו שיגדלו ויעשו פרי שנאמר מזרע הארץ מפרי הארץ עד שיהיה פרי וכן התבואה והקטנית שנאמר את כל תבואת זרעך עד שתעשה תבואה וזו היא עונת המעשרות וקודם שתגיע התבואה אפי' לעונה זו מותר לאכול מהן כל מה שירצה ובכל דרך שירצה:

סעיף קט
ממקום אחר. ולא מיניה וביה שמא יפריש מים ולא יין:

סעיף קי
פטור. דבטל הוא במים:

סעיף קיא
עד שיקבעו למעשר. בכניסתן לבית כמו שיתבאר בסמוך ומה בין המוכר לשוק למוליך לביתו כשהוא מוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי וכשהוא מוליך לשוק בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות ויטבלו מיד שהרי המקח קובע כמו שיתבאר בסמוך:

סעיף קיב
החצר. ובית קובע מן התורה כמו שיתבאר והשאר מדרבנן שנאמר בערתי הקדש מן הבית וכיון שהביעור צריך להיות מן הבית ממילא שמעינן שאינו נקבע עד שיכניסו לבית והחצר דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו ואסור לאכול וכ"ת א"כ בית למה לי דכל שכן הוא מבעי ליה לומר חצר דומיא דבית מה בית משתמר אף חצר המשתמרת:

סעיף קיג
ואסור לאכול מהם. אפי' עראי עד שיעשר:

סעיף קיד
מותר כו'. שאין הבית קובע מה"ת אלא משנגמרה בכרי אבל לפני מירוח אין ראיית הבית קובעתו דגבי תרומה ומעשר כתיב דגן ראשית דגנך והוא המירוח לפיכך כשמכניסם לבית קודם מירוח לא הוקבע למעשר מן התורה ורבנן הוא דאסרו באכילת קבע בדבר שלא נגמרה מלאכתו אבל אכילת עראי לא אסרו מ"מ אסור לאדם להערים להכניס תבואתו לבית בעודו במוץ קודם מירוח כדי שיאכל ממנה הרבה פעמים מעט מעט כדי שתפטר תבואה זו לעולם מן התרומה ומן המעשרות אבל להאכילה לבהמתו עראי אפילו כמה פעמים לא גזרו:

סעיף קטו
הגומר כו'. וכן הקובע פירותיו של חבירו בא' מן הו' דברים שקובעו למעשר שלא מדעתו הרי אלו טבלו למעשר:

סעיף קטז
לא יפקיר. להפקיע מהם תרומות ומעשרות שגוזל השבט:

סעיף קיז
הלוקח פירות כו'. שאין חייבין לעשר מן התורה אלא הגומר פירותיו לאכלן לעצמו אבל הגומרן למכרן פטור מן התורה שנאמר עשר תעשר תבואת זרעך וגו' ואכלת וגו' אינו חייב אלא הגומר לאכלן אבל חייב מדרבנן וכן הלוקח פטור מן התורה שנאמר תבואת זרעך וחייב דרבנן בד"א שלקחן אחר שנגמרה מלאכתן ביד מוכר אבל אם נגמרו ביד לוקח חייב לעשר מן התורה וכבר נתבאר שהמקח קובע למעשר בדבר שנגמרה מלאכתן הלכך הלוקח פירות תלושים לאכול נגמרו מלאכתן ביד מוכר נקבעו למעשר מדרבנן מיד:

סעיף קיח
אף ע"פ שלא משך. שהרי דמים קונות מן התורה:

סעיף קיט
לא נקבעו כו'. שאין המקח קובע אלא כשלוקח דבר שנגמרה מלאכתו לאכלו בעצמו דומיא דהגומר פירות של שדהו דכל מה דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון:

סעיף קכ
שהרי לקחן במחובר. ואין המקח קובע אלא בתלושים כמו שנתבאר בסעיף צ"ד:

סעיף קכא
זה לקצות וזה לקצות. פירוש ששניהם אינם מחליפים לאכול אלא לעשות מהם קציעות:

סעיף קכב
ופטורים כו'. ולא חיישינן שמא העם הארץ כבר הכניסם לביתו ונתחייבו בידו שכיון שנמצאו בשוק מחזקינן להו שלא ראו פני הבית מעולם ואינם מתחייבים במה שנותן להם:

סעיף קכג
ופטורין מן המעשר. שהתורה זכתה להם ולא דמי למקח:

סעיף קכד
בזמן שאין להם עליו מזונות כו'. כגון שאינו שוכרן ללקט תאנים אלא לחרישה וכה"ג:

סעיף קכה
ופטורים מן המעשר. שכיון שעכשיו אין להם מזונות והוא נותן להם אע"פ שלא פסק עמהן ועדיין לא נגמרה מלאכתן לא הוי פורע חובו מטבל אבל אי נגמרה מלאכתן ביד בעל הבית ומסתמא לא גמרן למכרן אלא לאכלן והרי כבר נטבלו ואסורים לפועלים:

סעיף קכו
הרי זה ספק. דמספקינן בש"ס אי הוי בכלל מבשל שאמרו חכמים שקובע למעשר:

סעיף קכז
נקבעו. שכיון שנעשו ראויים לאכילת שבת ואם היה אוכלה בהן בשבת הוי ליה קבע משום דכתיב וקראת לשבת עונג הלכך אסור לאכול מהם אפילו אחר השבת עד שיעשר דכיון שנקבעו בשבת נקבעו ולא פקע:

סעיף קכח
לא יאכלם כו'. שהרי יחדום לשבת:

סעיף קכט
לא יאכל מהם. אפי' קודם השבת:

סעיף קל
ה"ז גומרו. באכילת עראי ואינו מעשר שכיון שהניחו מידו ופסק מן האכילה כדי שלא לאכלו בשבת היאך יקבענו שבת שהרי גלה דעתו שלא לאכול ממנו בשבת:

סעיף קלא
בטבל טמא. וכ"ש בטהור ובחול ואצ"ל בשבת שנאמר משמרת תרומותי בשמירות ב' תרומות הכתוב מדבר בין בטהורה בין בטמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמתה אף תרומה טמאה אין לך ליהנות בה אלא משעת הרמתה ואילך:

סעיף קלב
בד"א בתבואה. שכבר תלשה מהקרקע:

סעיף קלג
אם נתכוון להוסיף בגופן מותר. שהרי יעשר מהם לכשיגדלו:

סעיף קלד
אסור. שהרי מפקיעין מיד מעשר מכל וכל וה"ל כזורע חטים או שעורים של טבל:

סעיף קלה
אין מוכרין כו'. שמא יבא הלוקח לידי מכשול שלא ידע שטבל הוא:

סעיף קלו
כופין את המוכר כו'. וישלם ללוקח החולין:

סעיף קלז
מזה על זה. והוא שיודע בודאי ששניהם לא עשרו שהם הודיעוהו:

סעיף קלח
החוכר כו'. פי' שחוכר הקרקע מהעובד כוכבים לזרוע ולתת לו כך וכך סאה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט לא יתן לעובד כוכבים קצבתו עד שיעשר הכל ואח"כ יתן לו מה שקצב עמו:

סעיף קלט
מוציאין התרומה כו'. דקנס הוא להם שקנסו אותם כדי שלא יקפצו לגתות ולגרנות ויקנו טבלים כדי להפקיע מתנות אחיהם הכהנים ודוקא כשקנו אחר שנגמרה מלאכתן שחל עליהם חיוב הפרשה ביד ישראל אבל אם קנו אותם קודם שתגמר מלאכתן אין מוציאין מידם:

סעיף קמ
הרי התרומה והמעשר שלהם. ולא אמרי' שמכרו זכותם לישראל שמכרום לו שכיון שמכרו קודם גמר מלאכתן עדיין לא היה להם זכות בתרומות ומעשרות שבהן שימכרוהו לישראל אבל אם מכרוהו לאחר גמר מלאכתן כבר היה להם זכות שהרי יכולין להפרישן

לעכבן לעצמן אמרינן כל זכות שיש לו באותה תבואה מכר לישראל והישראל נותנה לכל כהן שירצה וכאן לא שייך קנס:

סעיף קמא

הנותן שדהו. זרוע לעובד כוכבים בקבלה שקבל עליו העובד כוכבים לעבדה ולתת לישראל שנתנו לו מן התבואה ממה שיעשה הן רב או מעט חציו או שלישית או מה שיתנו ביניהם:

סעיף קמב

צריך לעשר על ידם. דהא הם ודאי לא עשרו אבל אם נתנו לסתם ישראל אפי' הוא ע"ה כו' אין צריך לעשר דסמך על רוב ע"ה מעשרים הם:

סעיף קמג

הירק בשעת לקיטתו עישורו. שהוא גדל על כל מים ויונק לחות בכל עת עד שלוקטין אותו:

סעיף קמד

ואם נלקט ברביעית. מפרישין ממנו מעשר שני:

סעיף קמה

הרי הוא בירק. שהרי הוא דר באילן משנה לשנה ויונק בכל עת:

סעיף קמו

ואע"פ כו' חייבת במעשרות. דלענין שביעית בתר חנטה אזלינן כמו שהוא הדין בשאר כל האילנות וזה כיון דלא נחשב של שביעית שהרי נחנט בששית חשבינן לזה כולה של ששית:

סעיף קמז

ואחר שפודהו נותנו לעניים. ואוכל פדיונו בתורת מעשר שני ונמצא כמי שהפריש מעשר שני ומעשר עני:

סעיף קמח

לא חייבו כו'. לפי שמעשר שני הואיל וטעון הבאת מקום אין מביאין אותה מח"ל שהרי אינו נוהג בחוץ לארץ ואינו קדוש אם הפריש הלכך לא חייבו להפרישו בסוריא:

סעיף קמט

בזמן הזה. הואיל ולאבוד אזלא:

סעיף קנ

וע"ל סימן רצ"ד. שם נתבאר כמה היא הפרוטה:

סעיף קנא

כשם שאין כו'. ולפי שמעשר שני טהור בארץ ישראל היו צריכים להביאו לירושלים ולאכלו שם כמו שנתבאר לעיל סעיף קל"ב ואחר שהובא לשם ונכנס לחומה היו צריכים לאכלו תוך החומה ושלא להוציאו חוץ לחומת ירושלים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' כיון שנכנס למקום אכילתו לא תוכל להוציאו לאכלו חוצה לו ואם אכלו בחוץ לוקה אלא אם לא היה רוצה להביאו שם היה יכול לפדותו ולהביא הכסף לירושלים שנאמר ונתתה בכסף וגו' ויצא המעשר שני לחולין ואוכלו בביתו אבל אחר שהביאו לירושלים והכניסו לחומה היו צריכים לאכלו שם דוקא ושלא לפדותו שנאמר כי ירחק ממך המקום וגו' ונתתה בכסף וגו' בריחוק מקום הוא נפדה ואינו נפדה בקירוב מקום וכל זה במעשר שני טהור אבל מעשר שני טמא אסור לאכלו שנאמר לא בערתי ממנו בטמא פי' בין שהוא היה טמא ואני טהור או שאני הייתי טמא והוא טהור והיכן מוזהרים על שניהם טומאת הגוף דכתיב נפש אשר תגע בו וטמא עד הערב לא יאכל וגו' ומעשר שני קדוש מיקרי וטומאת עצמו ג"כ דכתיב גבי בכור בעל מום בשעריך תאכלנו הטמא והטהור כלומר אפי' טמא וטהור אוכלין ממנו בקערה אחת ואין חוששין והכא במעשר שני כתיב לא תוכל לאכול בשעריך ודרשינן דהכי קאמר רחמנא הא דשראי לך גבי בכור בעל מום דכתיב ביה בשעריך ושרי ליה לאכלו בטומאה בין בטומאת עצמו בין בטומאת הגוף דהא הטמא טומאת הגוף אוכלו ומטמא אותו והטהור אוכל עמו היינו טומאת עצמו וכל זה לא תוכל לאכול בשעריך גבי מעשר הרי שמעשר שני טמא אינו נאכל אבל מותר לפדותו אפי' בירושלים דכתיב לא תוכל שאתו ואמרו חז"ל אין שאת אלא אכילה שנא' וישא משאת מאת פניו דה"ק קרא כי ירחק שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים או אפי' הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאכלו שנטמא ונתתה בכסף וגו' כן היה דיניו בארץ ישראל אבל בזמן הזה כשם שאין אוכלין אותו טהור בירושלים דאינו נפדה בקרוב מקום כיון שהוא טהור אע"פ שאין אוכלין אותו ואין מחללין אותו ואין מוכרין אותו ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה אין מוציאין אותו משם אלא מניחין אותו שם עד שירקב לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה אלא מוליכין הפירות בטבלן חוץ לא"י ומפרישו שם ופודהו שם ואם הפרישן בעיר בזמן הזה ירקב בד"א במעשר שני שלא נטמא אבל אם נטמא פודין אותו בירושלים

ויכול להכשירו לקבל טומאה כדי שיטמא מיד שיגע בו דהא אנחנו טמאים ויהא לו היתר בפדיון שם בירושלים:

סעיף קנב
ואינו צריך לפרש. דהא אנו רואין שעוסק בפדיון:

סעיף קנג
ויצאו הפירות לחולין. ובזמן הבית מעלין המעות לירושלים ומוציאין אותו שם שנאמר וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו וגו':

סעיף קנד
אלא בכסף. דכתיב ונתתה בכסף וגו':

סעיף קנה
שיש עליו צורה כו'. דכתיב וצרת הכסף דבר שיש בו צורה:

סעיף קנו
ואין פודין במטבע שאינו יוצא כו'. שנאמר ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך שיהא ראוי להוציאה:

סעיף קנז
ואינו פודה. שנאמר וצרת הכסף בידך:

סעיף קנח
ואין מתודים וידוי זה כו'. שנאמר כי תכלה לעשר וגו' ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית:

סעיף קנט
בי"ט האחרון כו'. שנאמר כי תכלה לעשר ברגל שכל המעשרות כלין בו שזהו פסח של שנה רביעית ושביעית דבסכות עדיין הרבה פירות של שלישית מחוברים ולא הגיעו למעשרות עד הפסח:

סעיף קס
אלא ביום כו'. דכתיב ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וסמיך ליה היום ה' אלהיך מצוך:

סעיף קסא
ואם רצו כו'. אבל מצוה מן המובחר שכל אחד אומרו בפני עצמו:

סעיף קסב
אינו מתודה כו'. שכן הוא בוידוי בערתי הקדש מן הבית ועי"ט האחרון של פסח היה הביעור וכ"ת למה לא היו מבערין ערב י"ט של פסח קודם החג שכל המעשרות כלין בו כדי שיהיה לו מה לאכול ברגל שהיה אוכל מן המעשר שני שהביא לשם לכך לא היו מבערין עד קרוב לכלות הרגל דהיינו בעי"ט האחרון ולמחר מתודין כו':

סעיף קסג
ואינו חייב לבערן. כיון שלא הגיע זמנם:

סעיף קסד
מי שהיו כו'. ומתודה למחר שנתינת המטלטלין ע"ג קרקע אינו אלא מתנה שיש בו חיזוק אבל לא יקנה להם המתנות בחליפין מפני שנראה כמכירה ותרומות ומעשרות ושאר מתנות נאמר בהן נתינה לא מכירה:

סעיף קסה
אינו מתודה. מפני שבפרשת וידוי כתובים כל המתנות כסדרן שמתודה לפניו יתברך שקיים כולם כמו שכתובים בפרשה דהיינו כסדרן כמו שדרשו הקדש זה מע"ש מן הבית זה חלה כו' ע"ש ברמב"ם פי"א מהל' מע"ש ואם לא קיימם כסדר או שנשרף א' מהם הרי לא קיימם כולם והיה משקר לפניו יתברך וכתיב דובר שקרים לא יכון:

סעיף קסו
והרוצה לעמוד על עיקרי הדינים יעיין בפנים. ואעתיק בקיצור מן הטור עם תוספת טעמים וכמ"ש העט"ז מעשר שני של שנה שלישית וששית נקרא מעשר עני שנותנים לעניים כמו שנתבאר והיא ממונם לעשות בו כל מה שירצו אפילו בטומאה כמו שירצו ואם באו העניים בשבילו לשדה צריך ליתן לכל אחד כדי שבעו דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו ואם אין לו ליתן לכל א' כדי שבעו נותן לפניהם והן מחלקים ביניהם ואם הביאו לביתו מחלק כמו שירצה ואפילו אין מגיע לכל אחד אלא כזית לא נאמר ושבעו אלא בשדה שמצאו שם ואכל מעצמו ושבע אבל בבית לא שייך לומר ואכל ושבע שהרי אינו מוציא שם ליקח באו איש ואשה לשאול נותנין לאשה תחלה ופוטרים אותה שאין כבודה להמתין שם הרבה ואחר כך נותנים לאיש כשהוא מחלקו בשדה אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלים אותו בע"כ דכתיב ואכלו וגו' מעצמן ואפי' בע"כ של בע"ה ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו אבל המחלק בבית יש בו טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה דבחד קרא כתיב תוציא את כל מעשר משמע דבבע"ה תליא להוציא ולחלק לכל מי שירצה והיינו מה שהביא לביתו שלא

היה יכול להניחו בגורן מחמת גשמים אב ובנו וב' אחין וב' שותפין שהיה א' מהן עני השני נותן לו מעשר עני שלו ב' עניים שקבלו שדה באריסות זה מפריש מעשר עני של חלקו ונותן לחבירו וכן מפריש חבירו מחלקו ונותן לו מעשר עני של חלקו ולפי שאמרה תורה ובא הלוי והגר וגו' ואכלו וגו' משמע שיאכלנו בחנם כי הוא שלהם לפיכך אמרו חז"ל אין פורעין בו המלוה ולא משלמין בו את תגמולין כגון שחברו עשה עמו חסד וזה בא לשלם לו גמולו אל ישלם לו ממעשר עני שהוא כמו פורע בו את חובו ולא פודין בו את השבויין שזה ג"כ מוטל עליו לעשותו בלא מצות המעשר עני והוי כמו פורע חובו ולא עושין בו שושבינות ואין נותנים ממנו צדקה כגון שפסקו עליו בני העיר צדקה לא יתן אותו ממעשר עני שנמצא פורע חובו במ"ע אבל משלמין ממנו דבר של גמילות חסדים של מצוה וצריך להודיע שהוא מעשר עני כיצד כגון אם גמל עמו חבירו חסד באבל שאירעו ואח"כ אירע אבל לחבירו לזה מותר לשלם לו גמול חסדו ממעשר עני כדי שלא יתבטל לגמול חסד של מצוה וצריך להודיעו לחבירו שהוא מעשר עני כדי שלא יחשוב זה שפורע לו חובו שקדם לו הגמול וה"ל פורע חובו במ"ע ומה שאמרנו למעלה שאין משלמין בו את התגמולין היינו לשלם תגמולין של דבר הרשות לא התירו לו אע"פ שהוא מודיעו שהוא מ"ע ונותנים אותו לחבר עיר בטובת הנאה פי' חכם המתעסק בצרכי צבור ומפרנסין אותו מחמת טובה שעושה להם שמתעסק בצרכיהם נותנים לו מעשר עני בטובה ושולחים לו מחמת דורון וכבוד אף על גב דאין שולחין לו צדקה מן הכיס כדאיתא לעיל בהלכות צדקה היינו משום דגנאי הוא לבני העיר לפרנס חכם שמתעסק בצרכיהם מן הצדקה אבל מעשר עני ששולחין לו מן הגורן לא מינכר דמעשר עני הוא אלא מחזי כמנחה ודורון דרך כבוד ואין מוציאין אותו מא"י לח"ל דכתיב והנחתו בשעריך וכתיב ואכלו בשעריך ושבעו וכל התרומות והמעשרות אפי' מ"ע טובלין שאסור לאכול בתרומה קודם הפרשתן אע"ג דמ"ע אין בו קדושה שהרי נאכל לזרים אפ"ה טובל דילפינן מ"ע מבשעריך דכתיב גבי מעשר שני אבל אין חייבים על טבל זה מיתה ועל כולם מברך בשעת הפרשתן ואפילו על מעשר עני דהא מצוה להפרישו כיון. שטובל את התבואה:

סימן שלב

סעיף א

א"צ להניחם. שאין נוהגים מן התורה אלא בארץ ובח"ל הם דרבנן:

סעיף ב
יבואו עובדי כוכבים כו'. כ' ב"י ועוד אפשר לומר דע"כ לא אמרו דבח"ל חייבים אלא בח"ל הסמוכה לארץ דכשם שחייבת בתרומה ומעשרות חייבת במתנות אבל במקומות הרחוקים כשם שפטורים מתרומות ומעשרות פטורים ממתנות:

סימן שלג

סעיף א
ראשית הגז כו'. דכתיב גז צאנך תתן לו שחייב כל אדם מישראל לתת מראשית גז צאנו לכהן:

סעיף ב
אלא הכבשים כו'. דכיון דתלה רחמנא טעמא דראשית הגז בשירות כהונה דכתיב וראשית גז צאנך תתן לו כי בו בחר וגו' לעמוד לשרת דבר הראוי לשרת דהיינו רחלים שצמרן ראוי לעשות ממנו תכלת לבגדי כהונה:

סעיף ג
חייב. שלא עשה בגוף הצמר כלום הלכך חייב אף אחר שלבנו אבל כשגזז וצובע קודם שיתן פטור מראשית הגז שקנאו בשינוי והוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור כדלעיל סי' ס"א סעי' ל"א:

סעיף ד
הלוקח גז צאנו כו'. פי' דדעת המחבר דדוקא כשקונה גז צאנו של עובד כוכבים אחר שגזזן העובד כוכבים כיון שהיה של עובד כוכבים אחר גיזה פטור אבל אם לקח הצאן לגיזתן כלומר שלקח הגיזה בעודו במחובר אף על פי שלא לקח גוף הצאן אלא הגיזה בלבד כיון שלקחן במחובר קודם שגזזן העובד כוכבים חייב אע"פ שגדלה הגיזה ברשות העובד כוכבים ואף על פי שעיקר הצאן של עובד כוכבים הוא והיש חולקים סוברים דאפילו לקחן במחובר קודם גיזה פטור כשהגוף הצאן הוא של עובד כוכבים ואינו חייב אא"כ קנה אף הצאן לגיזתן כלומר שיהיה שלו בשעת הגיז' ודוק:

סעיף ה
הלוקח גז צאנו של חבירו. בעודו במחובר:

סעיף ו
ואע"פ שלא התחיל כו'. דחזקה אין אדם מוכר מתנות כהונה ומתנה דכהן גבי מוכר היא:

סעיף ז
הלוקח חייב להפריש. שאומר לו המוכר מתנה דכהן לא מכרתי לך ומה שלקחתי ממך מעות לא לקחתי אלא בעד צמרי חוץ מחלקו של כהן:

סעיף ח
ואם פירש לו אני מוכר לך הכל. אם אחר גיזה מכרה המוכר חייב דהא משעת גזיזה חל עליו ליתן ולמה מכרה והלוקח פטור דלאו גז צאנך הוא ואם בעודו מחובר מכרה לו ופירש לו הכל אני מוכר לך שניהם פטורים המוכר פטור דבעודו מחובר לא חל עליו ראשית הגז ובשעת גזיזה לאו גז צאנך הוא דגיזה לאו שלו וכן הלוקח פטור דלאו גז צאנך הוא דהא הצאן אינו שלו ומכל מקום לכתחלה אסור לעשות כן למכור הצמר במחובר ולהפקיע ממונו מיד מצוה:

סעיף ט
אין פחות מחמש. דכתיב חמש צאן עשויות ודרשו בו שמעשות את בעליהן למצוה:

סעיף י
רק חמשה סלעים מהכל. ומדרבנן דמן התורה בכל דהו סגי:

סימן שלד

סעיף א
על דבר איסור כו'. ע"ל סעיף מ"ג אם מנדין באיסור דרבנן:

סעיף ב
מנדין אותו לאלתר. משמע אפי' בלא התראה מיהו בקונטרסים שהביא ב"י משמע דאפי' לדבר איסור לא נהגו לנדות אלא לאחר התראה:

סעיף ג
ואין נידוי פחות מל' יום. כ' ב"י בשם הקונטרסים דנ"מ אם חכם נדהו משו' כבודו והלך לו אין מתירין לו עד אחר ל' יום לדידהו ולדידן ז' ימים דכיון דהלך לו מסתמא ניחא ליה שיתירוהו אחר זמן זה וכן נראה דנ"מ למי שעומד במרדו ואמרינן לנדותו פעם שנית שמנדין לאלתר ושונין לאחר ז' ומחרימין אחר י"ד דהא בהא תליא כן נ"ל להלכה אבל לא למעשה מפני שלא ראיתי לא' מן הראשונים שכ' כן עכ"ל ור"ל דודאי אין לפרש דאין ביד הב"ד למעט הנידוי פחות מל' יום דהא ליתא כדלקמן סעיף ו':

סעיף ד
ממתינים לו עוד ל' כו'. עיין בח"מ סי' י"ט:

סעיף ה
בנידוי דידהו. כלומר של בני א"י:

סעיף ו
כנזיפה. ענין נזיפה הוא לקמן סעיף י"ד:

סעיף ז
אין יושבין בד' אמותיו. וד' אמות אלו הן ח' אמות דהיינו שהוא באמצען וד"א לכל צד וד"א אלו תפסי אפי' בר"ה או בסמטא או בשדה הפקר אבל לא בבית אחר. מקונטרסים שהביא ב"י:

סעיף ח
ואין מזמנין עליו כו'. דוקא נתנדה מחמת עבירה כדלקמן סעיף י"א אבל לא שנתנדה מחמת ממון כן הוא בתשו' הרשב"א שהביא בב"י לקמן:

סעיף ט
אע"פ שהוא עבריין כו'. וכך כתב המחבר בא"ח סי' נ"ה סי"א:

סעיף י
מותר להתפלל בעודו בב"ה. אלא א"כ פירשו עליו להחמיר בכך כ"כ המחבר שם סעיף י"ב:

סעיף יא
שלא ידחוק יחידים כו'. כלומר אותן שבאו לארבע אמותיו אבל אותן שהיו תחלה שם ובא אצלן א"צ להתרחק כדלקמן בהג"ה:

סעיף יב
ואסור בתכבוסת כו'. אבל א"צ קריעה ועטיפת ראש וכפיית המטה כאבל ומותר ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה ובתפילין ושאלת שלום כן הסכמת רוב הפוסקים:

סעיף יג
ובנעילת הסנדל כו'. וכ"פ בא"ח סימן תקנ"ד סעיף י"ז ולקמן סימן פ"ב ס"ד ותימה דבב"י פסק כאן דמותר בנעילת הסנדל וכ"כ הריב"ש ס"ס קע"ג בשם הרשב"א והכי נהוג:

סעיף יד
ואסור ליכנס לביתו. בעודו בבית וכתב בד"מ דלא משמע כן מתשובה שאכתוב למטה (וכתבו הרב לעיל בהג"ה) ואפשר לחלק בין בית לבית הכנסת עד כאן לשונו ודבר פשוט הוא שהרי בקונטרסים גופיה כתב דטעם דד"א הוא מפני שהן חצרו:

סעיף טו
ואין חלוק בין עומד כו'. וצ"ע אי מהלך תופס ארבע אמות. שם:

סעיף טז
ומניחין אבן על ארונו. ואין צריך לעשות עליו גל כגלו של עכן:

סעיף יז
ואין קורעין כו'. ע"ל סימן שמ"ה ס"ד וסי' שע"ז:

סעיף יח
ולא חולצין כו'. אבל כבודם של חיים עושים לאבלים עומדים בשורה ומנחמין. רמב"ן. וגם לענין קבורה ותכריכי המת הוא כשאר בני אדם. תשובת רשב"א. וכתב עוד דאפילו מוחרם בקברי אבותיו הוא נקבר ומביאו ב"י ע"ש:

סעיף יט
ויש רשות לב"ד כו'. ואין זה משום נשבע לבטל את המצוה דלמיגדר מילתא ב"ד מתנין לעקור דבר תורה:

סעיף כ
שלא ימולו. צ"ע דהא כבר כתבו המחבר בסעיף י':

סעיף כא
שלא יזמן בשלשה. צ"ע דהא בזימון ובתפלה בי' בלא"ה כל מנודה אסור כדלעיל סעיף ב' והרמב"ן שכתב כן אפשר דסבירא ליה דמנודה אינו אסור בזימון וצירוף י' אלא שהרשות ביד ב"ד להחמיר עליו ולפי מ"ש לעיל דדוקא בנתנדה מחמת עבירה אינו מצטרף לזימון ולעשרה (כדמשני) [כמ"ש] בסעיף שאחר זה אבל לא בנתנדה מחמת ממון י"ל דהמחבר אשמועינן דבנתנדה מחמת ממון הרשות ביד ב"ד לנדות שלא יזמן בג' ולא יתפלל בי':

סעיף כב
אם נתנדה על עבירה כו'. דמחמת שנעשה עבריין בעבירה חמורה שנתנדה עליה אינו ראוי לחבורה ודוקא נתנדה אבל עבר עבירה לחוד אע"פ שהוא עבריין מצטרף כדלעיל סעיף ב' בהג"ה ובממון אפי' נתנדה מצטרף:

סעיף כג
אבל אבילות אין עליו. שאין אבילות לחצאין הילכך מותר בתכבוסת ותספורת ובנעילת הסנדל ונראה דלצירוף זימון ומנין מ"מ אסור אם נתנדה מחמת עבירה שהרי אין זה מטעם אבילות דהא אבל מצטרף לזימון ומנין כדלקמן ס"ס שע"ט:

סעיף כד
אומרים פלוני יהא בנידוי כו'. ר"ל כשמנדים אותו סתם אמרינן שיהא בנידוי ל' יום:

סעיף כה
אם היה הנדוי בשביל ממון כו'. בטור איתא (בלשון הראב"ד) או בשביל עבירה כו' ונ"ל שאינו מדוקדק דא"כ היאך כתב אח"כ ואפי' לא חזר בו מתירין אותו לאחר ל' דהיאך יתכן להתיר לו אם לא חזר מהעבירה וכן נתבאר בריש הסימן דאם לא חזר בו ממתינין לו עוד ל' יום כו' ודוחק לומר דהתם איירי שאינו בא לבית דין ומבקש שיתירוהו לו וכן בלשון הראב"ד גופיה שבאשר"י לא כתב או לדבר עבירה אלא כתב דבממונא מתירין אותו אחר ל' אפי' לא פייס לבעל דינו וכן הוא ברבי' ירוחם ני"ד ונ"ל דהאי ואפי' לא חזר בו [לא] קאי אלדבר עבירה ונראה של זה השמיט המחבר האי או לדבר עבירה:

סעיף כו
ויש מי שחולק בזה. כב"י שהוא הרמב"ם שהעתיק לקמן סעיף מ"ז דבריו שכתב עד שירצה החכם וצ"ע קצת למה הביא כאן סברא הראשונה כיון שסתם לקמן כדברי הרמב"ם ואפשר דס"ל דחכם שאני:

סעיף כז
וזה משפטו ושיהא מתחבא כו'. וכתב בקונטרסים משמע לי שאסו' בתספורת אותו היום דאין למתאנח ועצב [ראוי] לספר ולגלח עכ"ל ב"י:

סעיף כח
זמן נזיפה. היינו ז' לבני א"י ויום א' לבני בבל כדלעיל ריש הסימן:

סעיף כט
אבל אינו מנודה לשאר החכמים. אפי' הם קטנים ממנו. ב"י וד"מ וע' ס"ק ל' מ"ש בזה:

סעיף ל
אבל מנודה הוא לשאר העם שאינם חכמים כו'. הוא ממשמעות ב"י והוא מדברי הרמב"ם אבל באמת פשט הש"ס והפוסקים משמע דדוקא לרב אינו מנודה אבל לשאר כל העולם מנודה אפי' לחכמים כמותו וכ"כ הרב חסדאי ובעל הקונדריסים והריב"ש דמנודה אפי' לחכמים כמותו כל שאינן גדולים ממנו ומביאם ב"י אלא שכתב דמדברי הרמב"ם שכתב) כל אדם משמע דאינו מנודה אלא לשאר העם ולא לתלמידים אפילו הם קטנים ממנו מאחר שהם ג"כ תלמידים ולענין מעשה אין בידינו להחמיר יותר ממאי דמשמע מדברי הרמב"ם עכ"ל ולפע"ד אין כדאי בדקדוק זה לפרש כל העם ולא חכמי' כיון שפשט הש"ס והפוסקים לא משמע כן והנך רבוותא דלעיל כתבו בפירוש דאפי'

חכמים כמותו חייבים לנהוג בו נידוי וגם הטור כתב דנדויו נידוי לשאר כל אדם וכן משמע בש"ס פרק אלו מגלחין ריש (מועד קטן דף י"ז) מנודה לתלמיד אינו מנודה לרב לרב הוא דאינו מנודה הא לכ"ע מנודה כו' משמע דלכ"ע מנודה אפילו לחכמים כמותו לבד מרבו וכ"כ רש"י דף ט"ז סוף ע"א אינו מנודה לרב אבל לכ"ע מנודה וכ"כ ר' ירוחם ני"ד ח"א אינו מנודה לרב אבל לכן העולם מנודה ונראה שגם דעת הרמב"ם כן ולפ"ז כ"ש ברב שנידה שמנודה לשאר החכמים מיהו נראה [דדוקא] שאם התלמיד הוא ת"ח שראוי לנדות לכבודו וכדלקמן סעיף י"ח:

סעיף לא

אפקירותא היא. מן התלמיד והתלמיד עצמו צריך נידוי:

סעיף לב

ואין תלמידיו יכולים לעמוד בגזרותיו כו'. כ"כ הרב ג"כ לעיל ס"ס רכ"ח לענין גזירת הקהל:

סעיף לג

למי שביזה בפניו. אע"פ שאינו בפני הרב:

סעיף לד

אינו מנודה לרב. וה"ה לגדול מן התלמיד בחכמה. ריב"ש ונראה דאפילו אותו גדול הוא תלמיד של אותו הרב שנידוהו לכבודו מ"מ כיון דאינו מנודה לרב אינו חייב לנהוג בו נידוי:

סעיף לה

אבל לא מחרימין. (על) [מלשון] זה משמע דאפי' אחרים אינם יכולים להחרים לכבוד הרב אע"פ שאין הרב מחרים בעצמו וכדעת ב"י מיהו היינו דוקא יחיד אבל ב"ד פשיטא שיכולים להחרים:

סעיף לו

אפילו אם הבטיח הרב לפייסו אח"כ. כלומר אפי' אם הבטיח אחר הנידוי לפייס ל"מ עד שיעשה וע"ל סי' רמ"ג ס"ח אם ת"ח בזמן הזה יכול לנדות לעצמו:

סעיף לז

זקן שנידה כו'. כלומר ת"ח שנידה אע"פ שנידה כהלכה דהעושה כן חייב נידוי מ"מ כיון דלא מתכוין לכבוד התורה אינו נידוי וכדמפרש הרב ואזיל:

סעיף לח
פירוש שלא נתכוין כו'. ובהג"מ בשם הרמ"ך פי' דהיינו כשלא ביזהו כלל אלא שאינו מכבדו כמו שחייב לכבדו בקימה והידור אין נידויו נדוי ומהרי"ק בשם מהר"מ פירש דאיירי בנידהו לפני רבו (וכמ"ש הראב"ד והמחבר לעיל סט"ו) ועוד תירץ דמיירי שנידה אותו בשביל שמעכב ממונו שלא כדין אף ע"פ שכהלכה נידהו אין נידויו נידוי וכ"כ הרא"ש בתשו' וע"ל סמ"ו:

סעיף לט
מנודה לעירו כו'. פי' הב"ח דהיינו במנודה מחמת כבוד דאפקיר כנגדם אע"פ שלא הפקיר בבי דינא אבל במנודה לב"ד מחמת דלא ציית דינא או באפקרותא דב"ד [או] לדבר עבירה דינו שוה בין לעירו ובין לעיר אחרת דלכל ישראל הוא מנודה וחייבים לנהוג בו נידוי וכ"פ העט"ז:

סעיף מ
לשאר העיירות כיוצא בה. אבל לא לעדיפי מינה כמ"ש ב"י:

סעיף מא
מנודה לנשיא. שנידוהו לכבודו:

סעיף מב
או ביחיד מומחה. נראה דהאידנא ליכא יחיד מומחה כמו לענין נדרים לעיל ר"ס רכ"ח אבל מדברי הב"ח שכתב כאן סתמא דנקטי' דמותר ביחיד מומחה אפי' שאינו סמוך לא משמע כן ונראה לחלק דהתם בעינן גמיר וסביר בדיני נדרים משא"כ הכא:

סעיף מג
שצריך שיהיו גדולים כו'. כתב הראב"ד בהשגות פ"ז דהא דבעינן המתירים כחשבון המנדים וכחשיבותן היינו כשבאין להתיר תוך זמן הנדר אבל כשישלים הזמן כל ג' או יחיד מומחה מתירין לו אי נמי כשנידהו יחיד אפילו אינו מומחה על דבר עבירה כשישלים לו זמן מתירין לו כל ג' או יחיד מומחה אבל נידוהו רבים צריכים רבים כמותן להתירו עכ"ל ומביאו הב"ח ועיין מ"ש לעיל סעיף א' בשם הקונדרסים:

סעיף מד
וצריך שיתירו גם הם. או בני אדם כנגדם חשובים כמותם [כן] כתב הטור בשם הראב"ד: נידוהו ואינו יודע מי נידהו אין אחרים יכולים להתירו אלא הנשיא (ש"ס):

סעיף מה
צריך לנהוג כו'. ע"ל סי' ר"ח ס"ק י"ד מ"ש בזה:

סעיף מו

י"א דבדיעבד הותר. דטעמא דמלתא דאין מתירין לו אלא בפניו הוא משום חשדא דפעמים שיתירוהו והמנודה לא ידע וכשלא ינהגו בו נידוי יבא לחשדן ויבאו ג"כ לזלזל פעם אחרת בנידוי אבל נידהו שלא בפניו ליכא חשדא דאף הוא סובר שמא התירוהו שלא בפניו כשם שנידוהו שלא בפניו ולפ"ז כל שהודיעוהו דליכא חשדא מתירין לו שלא בפניו (אפי' לכתחלה) וכל שהתירוהו נמי אפילו לא הודיעו מותר (דכולי האי לא גזרו) כ"כ הר"ן מיהו הרא"ש הביא די"מ דאפי' דיעבד אינו מותר ומשמע מדבריו דאפילו לכתחלה לכ"ע אין להתיר לו אפילו ע"י שיודיעוהו:

סעיף מז

אפילו אם קבע כו'. אע"פ שלא הגיע הזמן דלא אמרו שאינו יכול להתירו עד שיחול אלא גבי נדר אבל נידוי קל טפי בהתרה שהמנדה מתיר לעצמו (כדלקמן סעיף ל"ג) כ"כ הרא"ש בתשובה והעט"ז וכב"י דאפי' נידוהו אחרים דינא הכי כך פסק הב"ח ותימה דלעיל סימן רכ"ח סי"ז פסקו המחבר והעט"ז והב"ח דה"ה דהמנדה עצמו על תנאי שאין מתירין לו עד שיחול כמו נדר והוא דעת הרשב"א וכן בב"ח סי' רכ"ח כתב אדברי הרשב"א והרא"ש כ' בתשובה נידוי שנידה ע"ת יכול להתירו אע"פ שלא חל ע"כ וצ"ע ולענין הלכה אע"פ שפסקו הב"י והב"ח כאן כהרא"ש ודלא כהמרדכי פרק האומנין הרי נראין הדברים דאישתמיטתהו דברי הרשב"א ועוד שהרי הם עצמם פסקו בסי' רכ"ח כהרשב"א הלכך אין מדבריהם הכרע והדרינן לכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים דהרא"ש ה"ל יחידאי לגבי הרשב"א והמרדכי (והוא בריב"ש ס"ס רע"ב) וכ"נ מדברי הריב"ש שהביא הב"י בסי' רכ"ח ד' רס"ח ע"א שכ' על מי שקבל עליו בחרם לעשות דבר פלוני תוך שנה הרי זה כמו שנשבע שמכאן ועד זמן פלוני יעשה דבר פלוני שמעתה חלה עד שיעבור הזמן כו' וכן מוכח להדיא מדבריו בתשובה סי' קפ"ה וסי' רפ"ב שכתב מה שנסתפק לכם בהיתר החרם הוא מחמת שלא הגיע הזמן פרעון עדיין בשעת היתר החרם ואין מתירין הנדר עד שיחול וה"ה לחרם ושבועה אין בזה חשש שלא נאמר זה אלא ביחיד הנודר אבל בחרמי תקנות הקהל לא כו' והרי כאלו התנו כן בפירוש בשעת הנדר והחרם כו' וכ"נ עיקר:

סעיף מח

שאין לו התרה. שכיון שנידה עצמו בעה"ב הכניס עצמו בנידוי שלמעלה ומי יתירנו לו:

סעיף מט

דרך שבועה. שאמר אני נשבע להיות בנידוי אם אעשה דבר פלוני. ב"י ופרישה:

סעיף נ
שצריך עשרה כו'. נראה מדברי הב"ח דה"ה לעיל סעיף ל"ג בת"ח דאינו יכול להתיר לעצמו צריך י' שיתירו לו וע"ש:

סעיף נא
עשרה שיתירו לו. כדלקמן סעיף ל"ה גבי חלום אבל א"צ ששונים הלכות דשאני התם דחמיר טפי שנידוהו מהשמים. הרא"ש וטור:

סעיף נב
ואפילו התירו לו בחלום אינו כלום. שא"א לחלום בלא דברים בטלים וחיישינן שמא הנידוי אמת וההתרה אינה כלום וע"ל סי' ר"י ס"ב:

סעיף נג
וצריך עשרה כו'. משום דיש לחוש שמא בשליחות המקום נתנדה וכל בי עשרה שכינתא שריא:

סעיף נד
וי"א דאין לו התרה רק ע"י עשרה ששנו הלכות. ואם לא מצא יש לו התרה ע"י י' ששנו משניות ויתירו לו ביחד ואם לא מצא סגי בזה אח"ז. כ' ב"י בשם מ"כ מי שנידוהו בחלום ובאים להתירו לו יאמרו מחמת דאישתמית פלוני בחלמיה מותר יהא ליה לא יסורי' ולא קללה יבואו עליו ויאמרו יחי ראובן ואל ימות וגו' תודיעני אורח חיים וגו' ה' שמעתי שמעך וגו' ויאמרו ג"פ ויעבור וגו' ע"כ וכ"כ העט"ז כתב הר"ן צ"ע במי שנידוהו בחלומו אם צריך לנהוג בכל דיני המנודה ומביאו ב"י ומסתימת דברי הפוסקים משמע דשוה למנודה בכל דבר:

סעיף נה
אם מצא השליח כו' דמסתייע מלתא כיון שמצאם מכונסים:

סעיף נו
ואי לא לא. דהוי כנידהו בפניו שאין מתירים לו אלא בפניו אבל ע"י מנודה עצמו ודאי מועיל אפי' ע"י חיזור בני אדם. תוספות:

סעיף נז
שלא יהא מכשול לאחרים. שאינם יודעים שנידה את זה:

סעיף נח
אע"פ שאינו נסמך. ובמהרי"ק שורש ק"ע נוטה לומר דאפילו אינו גדול כמותו ע"ש:

סעיף נט
והאחר אינו תלמיד חכם. אע"פ שלא למד מעולם לפני המנודה. מהרי"ק שם. ולכאורה קשה דהא כ' מהרי"ק שם דהיינו דוקא למ"ד שצריך שהמתנדה נידהו אבל להרמב"ם שסובר שהב"ד נזקקין לו לנדותו ל"ש ת"ח ל"ש ע"ה כיון שאין זה חייב נידוי ב"ד חייבים לנדות המנדה עכ"ד ומביאו ב"י וא"כ הא לקמן בסעיף מ"ג העתיק המחבר לשון הרמב"ם ואפשר דהמחבר פליג אמהרי"ק בהא אלא ס"ל כדפירש הרמ"ך דברי הרמב"ם דלקמן דמיירי בנידה לת"ח דוקא ומביאו ב"י א"נ ס"ל כהרשב"ץ דלקמן ס"ק פ"ו והכא מיירי באינו רגיל בכך:

סעיף ס
וה"ה תלמיד כו'. כתב מהרי"ק שם דמדברי תשובת מהר"מ נראה דאם פשע הרב ונידה בענין שה"ל לחוש שמא אינו חייב נידוי אם אמר התלמיד אדרבה נידויו נידוי ומביאו ב"י וד"מ ועיין במהרי"ק עצמו שהאריך בזה:

סעיף סא
מ"מ נידוי השני ג"כ אינו כלום כו'. ואפי' לדעת הרמב"ם שב"ד נזקקין ומנדין אותו הכא אין נזקקין. ריב"ש שם:

סעיף סב
ת"ח כו'. בתשובת הרא"ש איתא ת"ח או ש"ץ כו' ונראה דמיירי בנידהו הש"ץ בשליחות ב"ד:

סעיף סג
עד שנידהו. ומיירי שנידהו כדין וכן בעט"ז גרס שביזהו רשע עד שנידהו וכן הוא בתשובת הרא"ש משמע דה"פ שביזה את החכם עד שבשביל כך נידהו ואחר שנידהו א"ל הרשע אדרבה וא"כ ודאי דכדין נידהו דהרי מנדין המבזה את החכם כדלקמן רסמ"ג:

סעיף סד
אח גדול כו'. כפול לעיל סי' ר"מ סעיף כ"ג ושם מבואר הטעם:

סעיף סה
לעולם. אפילו חזר וסרח כמה פעמים:

סעיף סו
מלקין אותו בצנעא. שנאמר וכשל גם נביא עמך לילה אע"פ שכשל כסהו כלילה ואומרים הכבד ושב בביתך:

סעיף סז
ושם שמים מתחלל על ידו. עד שאומרים עליו שרא ליה מריה לפלני':

סעיף סח
המבזה את החכם. והוא שראוי להורות ויגע בתורה. בית יוסף בשם הקונטרסים:

סעיף סט
המבזה שליח ב"ד. עי' בח"מ ס"ס ח':

סעיף ע
המזלזל בדבר א' מדברי סופרים. הקשה הר"ן דבקצת דוכתי אמרינן דמאן דעבר אמידי דרבנן מלקינן ליה אבל לא משמתינן ליה ותירץ דבמילתא דעיקרה מדרבנן דכי עקר לה עקר לכולה מצוה משמתינן ליה אבל בדבר שעיקרו מן התורה והוא עובר על מה שאסרו חכמים מכין אותו מכת מרדות וכתב עליו בכ"מ וז"ל וק"ל דהא נט"י אין עיקרה מן התורה אם לא על ידי אסמכתא לכך נ"ל דהמפקפק בדבר מד"ס חמיר טפי מעובר על דבר מדבריהם ולפיכך אע"פ שהעובר אינו חייב אלא מכת מרדות המפקפק או המזלזל חייב נידוי עכ"ל ולא ידענא מאי קשיא דהא אדרבה נט"י כיון דאין עיקרה מן התורה אלא ע"ד אסמכתא מנדין אותו דכי עקר לה עקר לכולה מצוה וכ"כ הר"ן פרק מקום שנהגו להדיא וז"ל וי"ל דבמילתא דעיקרה מדרבנן דכי עקר לה עקר לכולה מצוה משמתינן ליה כי האי וכדאמרינן נמי את מי נדו את ר"א בן הצר שפקפק בנט"י כו' ועל תירוצו עדיין קשה קושית הר"ן דאמאי משמתינן על המחלל י"ט שני של גליות והעושה מלאכה בע"פ אחר חצות וכן הרואה את המת ואינו מלוהו לקמן סי' שמ"ג וא"כ צ"ל כהר"ן:

סעיף עא
ה' מי ששלחו. עיין בח"מ סי' י"ח:

סעיף עב
ו' מי שלא כו'. עיין בח"מ סי' ק':

סעיף עג
ח' המוכר כו'. עיין בח"מ סי' קע"ה ס"ח:

סעיף עד
ט' המעיד כו'. עיין בח"מ סי' כ"ח ס"ג:

סעיף עה
י' טבח כהן. ע"ל סי' ס"א סעיף כ"ד:

סעיף עו
י"א המחלל כו'. עיין בא"ח ר"ס תצ"ו:

סעיף עז
י"ב העושה כו'. עיין בא"ח ר"ס תס"ח:

סעיף עח
י"ג המזכיר כו'. ע"ל סל"ז:

סעיף עט
ט"ז המחשב כו'. נראה דהיינו דוקא כשמחשב וקובע ע"פ שהיו רגילים לקבוע בא"י בזמן שהיה בהמ"ק קיים אבל לחשב בתקופות ומזלות כמו שנהגו האידנא אדרבה מצוה היא כדאמרי' [שבת ע"ה] כל היודע לחשוב תקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר ואת פועל ה' לא יביטו וגו':

סעיף פ
י"ט טבח כו'. ע"ל ס"ס קי"ט:

סעיף פא
כ' טבח כו'. לעיל סי"ח סט"ז וכבר נתבאר שם דאין דין זה נוהג עכשיו:

סעיף פב
כ"א המקשה כו'. עיין בא"ע סכ"ג ס"ג:

סעיף פג
כ"ב המגרש כו'. עיין בא"ע סי' קי"ט ס"ה:

סעיף פד
כ"ג חכם כו'. לעיל סמ"ב:

סעיף פה
כ"ד המנדה כו'. לעיל סל"ט:

סעיף פו
המנדה למי שאינו חייב נידוי. ובא לב"ד להתרעם עליו שנידהו שלא כדין ב"ד מנדין אותו עכ"ל עט"ז והוא מב"י ומשמע דכל שלא בא לב"ד לקבול עליו אין ב"ד נזקקין לנדותו וכ"כ בעל מגדול עוז ספ"ז מהל' ת"ת ובכ"מ כתוב שהרשב"ץ בתשובה תירץ בשם ר' שם טוב דהכא מיירי במי שרגיל בכך שב"ד נזקקין לנדותו משמע דברגיל אפי' אינו קובל עליו הב"ד נזקקין לנדותו:

סעיף פז
חכם שהורה כו'. עיין בא"ע סימן י"ז:

סעיף פח
וכן מי כו'. ע"ל סי' ר"ח כב"י דכל אלו שנזכרים בסעיף זה הם בכלל דברים שהוזכרו בסעיף הקודם דהוי בכלל המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים כו' ע"ש ואין להקשות א"כ למה חשב י"א המחלל י"ט שני וי"א העושה מלאכה בערב פסח ויש לומר דקמ"ל בהנך אע"ג דליכא אלא מנהג מנדין ליה ומ"מ למ"ש בשם הכ"מ לעיל ס"ק ע' דמזלזל דוקא היינו דמפקפק קשה דלא הוי הנך בכלל וגם לפי' הר"ן צ"ע ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

סעיף פט
ואם דינו דין פסוק. שחייב נדוי:

סעיף צ
מנודה לכל ישראל. דהוי כנדוהו ב"ד:

סעיף צא
אלא לקטנים ממנו. לכאורה הלכה מגומגם דמשמע דלקטנים ממנו אפי' הם חכמים מנודה וכ"מ מלשון ב"י שכתב אבל מנודה הוא לתלמידיו לאותן שאינם גדולים ממנו כו' וזה אינו דדוקא כשאינם חכמים מנודה להם וכמ"ש לעיל סעיף ט"ו ס"ק כ"ט לדעת המחבר ולפי מה שכתב שם ס"ק ל' הכא מנודה אפי' לחכמים כמותו כל שאין גדולים ממנו:

סעיף צב
ומסרב לפרוע כו'. אבל אם דוחהו איזה דחייה כגון אין לי מעות עכשיו וכה"ג לא הוי נדוי מהרי"ק וכן כשכופהו לצורך המס ולא נתחייב לגמרי אין נידויו נידוי כדאיתא בהגהת אשיר"י:

סעיף צג
נידויו נידוי. אפי' אין שמעון ת"ח. כן הוא בהגהת אשיר"י:

סעיף צד
וי"א כו'. אפי' ת"ח אינו יכול לנדות דאין אדם יכול לנדות לעצמו בשביל ממון בשום ענין וע"ל סי"ט ס"ק ל"ח:

סעיף צה
כל שכן אם חבירו מזומן לו להיות לו ציית דין. אלא שכופר שאינו חייב לו:

סעיף צו
אם יש עדים כו'. ולפעמים א"צ עדים כשרים אלא אפילו אשה או קטן או קרובים נאמנים בדבר של קטטות כ"כ מהרי"ק שורש ק"פ וכן כתב הרב בח"מ ס"ס ל"ז:

סעיף צז
וע"ל סי' רכ"ה סמ"ז: וסי' רל"ב סי"ב כצ"ל:

סימן שלה

סעיף א
ואפי' בן גילו. שנוטל א' מס' בחליו:

סעיף ב
אלא לא יבקר כו'. וכתב הב"ח דללוות את השונא ליכא למיחש לשמח לאידו באשר הוא סוף כל האדם אבל לנחם אבל או לבקר חולה שהוא שונאו יש לחוש לכך ומיהו הכל לפי מה שהוא השנאה ולפי מה שהם השונאים:

סעיף ג
אם מבקש לפניו. הרי מבקש כביכול בפני השכינה עצמה שהרי היא מראשותיו של חולה אבל אם מבקש שלא בפניו אין המלאכי השרת מכירין בכל לשון ועיין בא"ח ס"ס ק"א:

סעיף ד
בתוך חולי ישראל. שמתוך שכוללו עם אחרים תפלתו נשמעת יותר:

סעיף ה
ורפואה קרובה לבא. ובא"ח סי' רפ"ז מסיים המחבר ורחמיו מרובים ושבתו בשלום וכ"פ הב"ח ע"ש:

סעיף ו
לא לחולי מעיים. משום כיסופא:

סעיף ז
ולא כו'. שהדבור קשה להם:

סעיף ח
מבקרין חולי עובדי כוכבים כו'. משמע אפי' חולי עובדי כוכבים לחוד וע"ל סי' קנ"א:

סעיף ט
בחולי מעים כו'. דחיישינן כיון שהיא חולה והוא בריא שמא יבא עליה בע"כ אבל האשה משמשת האיש דכיון שהאיש חולה ליכא למיחש שיבא על אשה בריאה בע"כ דכיון שהיא בריאה והוא חולה יכולה היא שתנצל מידו עכ"ל עט"ז והוא מדברי ב"י אבל הד"מ והב"ח והדרישה השיגו על הב"י בזה ופירשו דמדאיתמר דין זה גבי חולי מעים ש"מ דלא שייך אלא גבי חולי מעים דכשנפנית איכא גילוי מלפניה ומאחריה ואיכא חששא דיצרו תקפה עליו כו' ע"ש וע"ל סי' קצ"ה ס"ק י"ט ולקמן סי' שנ"ב ס"ג:

סעיף י
וכן נהגו לברך החולים כו'. עיין בא"ח סי' נ"ד ס"ב כתב הרב דיש נוהגין לברך החולה בין ישתבח ליוצר וכתוב בדינים והלכות של מהרי"ו סי' ח' שאין לברך החולים בשבת ויו"ט וכ"כ בתשובה סי' קט"ו. ובא"ח ס"ס רפ"ח כ' הרב דמותר לברך בשבת חולה המסוכן בו ביום:

סעיף יא
ניחום אבלים קודם כו'. שניחום אבלים הוא גמילות חסד שעם החיים ועם המתים וכתב הב"ח כשא"א לקיים שניהם מניח את החולה ועוסק בנחמות אבלים אבל כשאפשר לקיים שניהם ביקור חולים קודם כדי לבקש רחמים עליו שיחיה או לרבץ ולכבד לפניו דחשיב כאלו מחייהו וע"ל סי' ר"מ סי"ב (דין מי שאסר הנאתו על חבירו אם יכול לבקרו נתבאר בסי' רכ"א סעיף ד'):

סימן שלו

סעיף א
נתנה התורה כו'. שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג בשוגג:

סעיף ב
ואם ריפא שלא ברשות ב"ד וטעה והזיק חייב בתשלומין. אבל אם הזיק במזיד אפי' ריפא ברשות ב"ד חייב בדיני אדם וכ"מ בפרישה ס"ו:

סעיף ג
ואם המית כו'. ומ"מ א"צ למנוע בשביל חשש טעות ומצוה היא כמו שנתבאר:

סעיף ד
אסור כו'. דאבידת גופו היא ורחמנא אמרה והשבותו לו לרבות אבידת גופו:

סעיף ה
והלימוד. כלומר שלומד הרופא לחולה או להמתעסק עמו שיעשה לרפואתו כך וכך:

סעיף ו
שכל מצות עשה דרמיא אכולי עלמא אם נזדמנה לא' כו'. כצ"ל:

סעיף ז
ולא מפקיעין מידו חיוב שלהן. והב"ח כתב דצ"ל חיוב שלו וה"פ ל"מ שאם כבר קבל הרופא שכר שקצבו והרי הוא בידו שאין מוציאין מידו אלא אפי' לא קבל כלום אלא שקצבו לו ונתחייבו לו בכך וכך צריכין לשלם לו מה שנתחייבו לו ע"ש:

סימן שלז

סעיף א
ואין קורעין כו'. פי' ל"מ שאין מודיעין אותו שמא תטרף דעתו אלא אפי' נודע לו איך מצוים לו לקרוע שמא תגדל דאגתו וכ"כ הב"ח בשם הר"ן:

סעיף ב
ואין בוכין כו'. כתב הב"ח נראה דה"פ ולא עוד אלא שאין בוכין ואין מספידין בפניו אף על מת שאינו קרובו של חולה שלא ישבר את לבו פי' דכיון שרואה החולה הזה שזה הפלוני מת ובוכין ומספידין עליו בפניו נשבר לבו מפחדו שמא ימות גם הוא ומטעם זה משתיקין המנחמים בפניו שע"י המנחמים נזכר למיתת אותו פלוני ומתפחד שמא ימות גם הוא גם קרוב לפרש שאין בוכין ומספידין נמי מיירי שמת לו מת ונודע לו שמת קאמר וכן משתיקין המנחמים על מת שלו:

סימן שלח

סעיף א
אומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין. טור וש"ס שבת דף ל"ב ע"א כתב הב"ח ומשמע דוקא בנטה למות אבל בלא נטה למות אין אומרים לו התודה כדי שלא יהא נשבר לבו ואע"פ שא"ל הרבה הולכים בשוק ומתודים מ"מ כשאומרים לו לאדם התודה שכן דרך כל המומתים מתודים ידע הוא שמסוכן הוא מאד דאל"כ לא היו מזכירין מיתתו בפניו ויהיה נשבר לבו לפיכך אין אומרים לו כך אלא בנטה למות כו' נראה מדבריו דאומרים לו התודה שכן דרך כל המומתין מתודין ולכך אין אומרים לו כך אלא בנטה למות אבל הפרישה כתב דהאי שכן דרך כל המומתין מתודין לשון הטור

הוא ולא שיאמרו לו כך וא"כ אפי' בנטה למות אין אומרים לו כך ואע"ג שהב"ח הביא אח"כ לשון רש"י שכתב אומרים העומדים שם שכן דרך כל המומתין מתודין כדתנן בסנהדרין כו' אין דעת רש"י לומר שהעומדים שם אומרים כל המומתים מתודין דא"כ היאך כתב כדתנן בסנהדרין כו' אלא האי שכן דרך כל המומתים כו' דבור אחר הוא ומתחלה פי' אאומרים מאן נינהו האומרים ומפרש העומדים שם ואח"כ מפרש שכן דרך כל המומתים כו' מל' שכן דרך כל המומתים כדתנן בסנהדרין כו' ומ"מ נראה דדוקא בנטה למות אומרים לו התודה דאל"כ חושב שמסוכן הוא וישבר לבו אי נמי בלא נטה למות אין אומרים לו כך שהרי עדיין יש לו שהות שיוכל להתודות אבל בנטה למות יש לחוש שימות פתאום בלא וידוי:

סימן שלט

סעיף א

הרי הוא כחי לכל דבר. ואסור לעשות דבר המקרב מיתתו וכתב הר"ן הרי הוא כחי פי' ליתן גט ולמתנה וכהן רשאי ליכנס לבית שהוא עומד בו ואע"פ שרוב גוססים למיתה ע"כ ומביאו הב"ח בסתם ולקמן סי' ש"ע נתבאר דאסור ליכנס לבית שיש בו גוסס ע"ש:

סעיף ב

אין קושרים. כדי שלא יפתח פיו:

סעיף ג

ואין סכין. ואין מדיחין מנהג הוא שעושים לכל מת להדיח זוהמא שעל בשרו:

סעיף ד

ואין שומטין הכר מתחתיו. אע"פ שאין משכיבים את המת על שום דבר חם כמו כר וכסת אלא מיד מורידין אותו ומניחין אותו לארץ כי דברים חמין מסריחין ומתפיחין אותו וקאמר דאין עושין לו כן כל זמן שהוא גוסס וז"ש אח"כ ואין נותנין אותו על גבי החול והטעם מפני שמזיזו ממקומו כ"כ בפרישה:

סעיף ה

וכל המעמץ עם יציאת הנפש ה"ז שופך דמים. אלא ישהה מעט שמא נתעלף עכ"ל הרמב"ם. ובמס' שמחות מסיים וכל הנוגע בו ה"ז שופך דמים למה הדבר דומה לנר המטפטף שכיון שנוגע בו האדם מיד נכבה וכ"כ הרי"ף והרמב"ם:

סעיף ו
וי"א דאין כו'. והב"ח כתב דמותר מדינא כל שאין החולה מרגיש בדבר מיהו צריך ליזהר בע"ש סמוך לשבת שמא לא יספיקו לקברו אם לא בחלול שבת ואם לא יקברוהו א"כ יצטרכו להניחו פתוח הלכך לא שרינן להו אא"כ משערינן שאם ימות סמוך לשבת ממש ולא יהא אפשר לקברו שעכ"פ יספיק לחזור ולמלאות החפירה בריוח קודם שיכנס שבת ע"כ. ועיין בא"ח סי' תקמ"ז סעיף י"א:

סעיף ז
אסור להשמט הכר והכסת כו'. כתב העט"ז ותמהני מ"ש מהסרת קול דופק ומלח דה"נ לא עביד מידי אלא שמסיר המונע וצ"ע עכ"ל ולק"מ דהכא אין האיסור משום הנוצות אלא האיסור הוא מפני שמתנועע הגוסס וכ"כ הדרישה והב"ח ע"ש:

סעיף ח
דודאי כבר מת. דדוקא בעודו לפנינו חשוב גוסס כחי לכל דבר אבל לא כשאינו לפנינו:

סעיף ט
מנהג כו'. והטעם שידעו הכל שיש בו מקרה מות ולא יצטרך להודיע בפה ויהא מוציא דבה ועוד שמלאך המות מפיל במים טפת דם המות. שם. ובתשב"ץ כתוב ראה באחד ששתה מהמים ומת כו' ע"ש ובא"ח סימן תנ"ה כתב הרב שאין לשפוך מים שלנו מפני מת כו' ע"ש:

סימן שמ

סעיף א
שראוי להתאבל. כאשר יתבאר לקמן סי' שע"ד:

סעיף ב
חייב לקרוע. מדרבנן ואסמכוה אקרא:

סעיף ג
קודם שיסתום פני המת בקבר. ולעיל סימן של"ט סעיף ג' נתבאר דכשמגיע לדיין האמת קורע האבל:

סעיף ד
כשקורעין על שאר מתים. כשעומדים שם בשעת יציאת נשמה כדלקמן סעי' ה' כן הוא בסמ"ק ופוסקים שם:

סעיף ה
אם אחר שבעה כו'. כלומר אם מת לו מת אחר ז' סגי כדלקמן סעיף כ"א:

סעיף ו
על חמיו כו'. משמע אבל לא על שאר קרובי אשתו. בית יוסף וכן הוא בטור לקמן סי' זה:

סעיף ז
או אשה. וכן תינוק קטן מיהו לא נהגו לקרוע על הקטן וכ"כ מהרש"ל מיהו בקטן שלומד מקרא צריך לקרוע לכל הפירושים כ"כ הב"ח:

סעיף ח
אבל רגיל לעשות עבירה. אף לתיאבון אין קורעין ואין מתאבלין עליו:

סעיף ט
וי"א שמומר כו' עד וכן עיקר. משמע דאף במומר שנהרג בידי עובד כוכבי' עיקר דאין להתאבל עליו וכ"כ בעט"ז וי"א דאין מתאבלים עליהם וכן עיקר עכ"ל וצ"ע שבד"מ לא הביא אלא הגהת אשר"י והא"ז שכתבו דמתאבלי' עליו ולא הביא שום חולק ולפעד"נ שא"א לחלוק על זה והוא שנ"ל שיצאה להם כן מש"ס פרק נגמר הדין [סנהדרין דף מ"ז ע"א וב'] דמומר שנהרג בידי עובד כוכבים כיון דלא מיקטל כדין הוי ליה מיתתו כפרה ומתאבלים עליו עיין שם וכ"מ מדברי הר"מ שהביא הרא"ש בפרק אלו מגלחין ע"ש:

סעיף י
מתאבלים עליו. דחזקה שהרהר בתשובה עכ"ל עט"ז ולא דק דא"כ כ"ש נהרג ע"פ ב"ד והטעם הוא בהגהת אשר"י וא"ז שם דכיון שנהרג ה"ל כפרה והיינו כדאי' בש"ס דכיון דשלא כדין מיקטל ה"ל כפרה ועיין עוד לקמן סי' שד"מ מדינים אלו:

סעיף יא
על אדם כשר שאינו חשוד כו'. והב"ח כתב דלהר"ר יונה אדם כזה לא נקרא אדם כשר ואינו נקרא אדם כשר לקרוע עליו אף שלא בשעת יציאת נשמה אלא כשנוהג מנהג כשרים לחזור אחר מצות ג"ח וכ"נ דעת הרמב"ן והכי נקטינן ע"כ:

סעיף יב
והוא שעומד שם כו'. מל' זה משמע קצת שאינו חייב לקרוע אלא בפניו ול"נ כהרא"ש והטור דאפילו עומד בביתו חייב לקרוע אפי' אינו עומד עליו כשידע בין מיתה לקבורה כ"כ הב"ח ועיין שם שהאריך ול"נ גם דעת המחבר כן שהרי כתב בא"ח סי' תקמ"ז סעיף ו' ועל אדם כשר אינו קורע אא"כ ידע בין מיתה לקבורה ע"ש מיהו האידנא נהגו להקל בכל ענין:

סעיף יג

ותלמידי חכמים פטורים כו'. ודעת הראב"ד והרא"ש גבי כי נח נפשיה דרב ספרא דסבור רבנן דלא למיקרע עליה כו' נראה להדיא דתלמידי חכמים חייבים ע"ש:

סעיף יד

אם הוא תוך ל' יום. ואם לא קרע בשעת שמועה יקרע עליו בשעת הספדו ע"ש כנ"ל וכ' הב"ח מיהו דוקא כשהספדו תוך ל' אבל לאחר ל' אין קורעין אפי' בשעת הספד וכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד:

סעיף טו

עד שמגלין את לבם. ולהי"א שבסעיף ח' כ"ש הכא שאינו קורע אלא טפח ובסי' רמ"ב יישב הב"י ממ"ש הרמב"ם דברבו קורע עד שמגלה לבו ומ"ש כן בת"ח הניח בצ"ע ע"ש:

סעיף טז

וי"א. בש"ע נרשם כך משמע בטור וליתא אלא אדרבה בטור משמע איפכא אלא הוא דעת הר"מ שהביא הרא"ש והגמי"י בשם י"א שהביא ראיה מדאמרינן בש"ס כי נח נפשי' דרב ספרא לא קרעוה רבנן עליה אמרי לא גמרינן מיניה אמר ליה אביי מי תניא הרב שמת חכם שמת תניא ועוד כל יומא שמעתתי' בפומן בבי מדרשא והרא"ש כתב ול"נ הפך דבריו וה"פ ועוד אפי' אי תנן הרב שמת כל יומא שמעתתיה בפומן והרי הוא רב שלנו עכ"ל וכב"י ונ"ל שדברי הרא"ש מבוארין בטעמן ומינה לא תזוז ולי נראה דברי הר"מ ברורין בטעמן דלפירוש הרא"ש קשיא אטו לא ידעי רבנן דכל יומא שמעתתיה בפומן אלא דהוה ס"ל דזהו לא מיקרי רב וקאמר אביי דהוי רב ועיקר חסר מן הספר והכי הל"ל ועוד דכיון דשמעתתיה בפומן הוי רב שלנו ותו מנ"ל לאביי הכי דלמא רבנן ס"ל דשמעתתיה בפומן לא הוי רב ותו ל"ל האי ועוד דהא רב ספרא עכ"פ חכם הוי אלא ה"פ מי קתני הרב שמת חכם שמת תניא דהיינו שידעינן משמועותיו שחדש ועוד כל יומא שמעתתיה בפומן כלומר עוד כל היום שמועותיו בפינו וא"כ אנו יודעין משמעתתיה שחדש וזה ברור:

סעיף יז

וכן נהגו להקל. כתב הב"ח משמע דס"ל שאפילו שאר חכם אינו שוה לחכם שמת אלא קטן ממנו נמי אינו קורע ולפע"ד ליכא למ"ד הכי שהרי בברייתא מפורש חכם שמת הכל כקרוביו הכל קורעין עליו וכדקאמר אביי בש"ס מי קתני רב שמת חכם שמת תניא אפילו אינו רבו וכמו שדקדק הרא"ש מהך דאביי ומפורש בב"י עכ"ל ולא עמדתי על סוף דעתו דהרי הר"מ קאמר הכי ומפרש דהך דחכם שמת היינו שיודעין משמועותיו

שחדש ועפ"ז הם דברי הרב וכבר כתבתי בסמוך שדברי הר"מ ברורין ומ"ה אני תמה שלא נהגו לקרוע אפי' על חכם שיודעין משמועותיו שחדש ואפי' על גדול ממנו ואין להם על מה שיסמכו ואולי ס"ל דלא נקרא ת"ח אלא כשיודע דבר הלכה בכל מקום ואפי' במסכת כלה כדאיתא בש"ס וכבר כתב האגודה פ"ק דחולין דעתה בעונינו אין ת"ח דהא אין יודע אפי' במסכת כלה עכ"ל והביאו מהרי"ל ומהרי"ו בתשובותיהם כמש"ל סי' י"ח ס"ק כ"ט וצ"ע:

סעיף יח

על רבו כו'. ע"ל סי' רמ"ב סעיף כ"ה:

סעיף יט

על כל המתים כו'. כתב מהרש"ל דנהיגין דעל אב ואם מקרעין מצד שמאל ועל כל שאר קרובים כגון בניו ואחיו מצד ימין וכן מצאתי עכ"ל וכתב הב"ח סעיף י"ב דכן נוהגין בקהלות ומ"מ היינו מצד המנהג אבל מדינא משמע דמצד שקורעין על אביו ואמו קורעין גם על שאר קרובים כדמשמע בש"ס ופוסקים וט"ו לקמן סעיף כ"ב או אפשר שכיון שכבר קרע מצד א' לא נהגו להחמיר בכך ולקרוע בצד השני אלא סגי בהוספה:

סעיף כ

ולא הסרבל העליון. כתב בתשו' משאת בנימין סי' פ' דהיינו מה שקורין מאנטי"ל אבל הרא"ק חייבים לקרוע בין על אביו ועל אמו בין על שאר מתים:

סעיף כא

אבל שאר בגדיו כו'. כלומר עד שמגלה לבו וכדלעיל סעיף ט':

סעיף כב

אלא שהאשה כו'. כלומר בקריעת אב ואם שצריך לקרוע כל הבגדים האשה קורעת התחתון תחלה ומחזירה לאחוריה וחוזרת וקורעת העליון כדי שלא תגלה את לבה ויבואו האנשים העומדים שם לבוא לידי הרהור ואע"ג דכתב הרב בסמוך דאין נוהגין לקרוע החלוק מ"מ כשמגלה החלוק נמי איכא פריצות כמו מגלה לבה כ"כ הב"ח בסעיף י':

סעיף כג

על אביו ואמו אם מחליף כו'. היינו בחול אבל בשבת אף על אביו ואמו מחליף ואינו קורע ואם אין לו להחליף מחזיר הקרע לאחוריו כדאיתא בש"ס דף כ"ד ע"א וכ"כ הרמב"ם בפ"י וכן משמע לקמן סי' ת' וע"ש מיהו היינו דוקא כשמחליף בבגדים של חול אבל בבגדי שבת נוהגין איסור כדלקמן סי' שפ"ט סעיף ג':

סעיף כד
לאחר שלשים. מותר ג"כ לשלול בערב הרגל ודוקא סמוך לערב לאחר שהתפללו מנחה. מהרי"ו סי' ז':

סעיף כה
ואין חילוק כו'. כלומר אע"ג דרגל מבטל גזרת ז' ול' כדלקמן סי' שצ"ט היינו דוקא לענין אבילות אבל לענין קריעה וכל מילי דקריע' בעינן ז' ול' ממש כ"כ ב"י בשם הגמי"י בשם ראבי"ה והוא בתשובת מיימוני מיהו האידנא נהגו לאחות הקרע כל שפסק האבלות ונראה דמשום דטעמא דראבי"ה דאמרינן בש"ס דאבלות לחוד וקריעה לחוד ואנן קיי"ל כהרמב"ן (לקמן סעיף ל') דכשם שאין מתאבלין על הקטן כך אין קורעין דהא דאמרינן בש"ס אבלות לחוד וקריעה לחוד היינו לומר דלית ביה האי כללא דהלכה כדברי המיקל באבל אבל לענין כל שאר מילי אין חילוק וכמ"ש הרמב"ן שם ומביאו בית יוסף וכתב דהכי נקטינן וכן לקמן סי' שצ"ט שכתבו הפוסקים סתמא שהרגל מבטל גזרת ז' ול' משמע דכל הגזרה ששייך בז' ולמ"ד מבטל מכל דבר כנ"ל:

סעיף כו
ומי שאין לו חלוק לקרוע. כגון שהוא פוחח (פי' בגדיו קרועים) או שהיה לבוש בגדים שאולים. רמב"ן. או שאין לו רק החלוק התחתון של פשתן שאותו אין קורעין כדלעיל סעיף י' בהג"ה. ב"ח:

סעיף כז
כל בגדיו. היינו אותן שעליו בשעת שמועה אבל לא אותן שמחליף כדלעיל סעיף (ז') [י"ד]:

סעיף כח
צריך להודיעו. משום מקח טעות אבל משום איסורא א"צ להודיעו דהא אפילו בסתם אסור ללוקח לאחותו כדלעיל סימן ט"ז באותו ואת בנו. רמב"ן. והב"ח כ' דל"ד דהתם דין או"ב הכל יודעין מה שאין כן דין קריעה דלאו כ"ע דינא דקריעה גמירי:

סעיף כט
המלל כו'. עיין ס"ס זה פירושו:

סעיף ל
דהיינו תפירה כו'. והוא שקורין בל"א איב"ר נא"ט כמו שעושין בתפירת הכתונת וי"מ אותו כמו התפירה שעושין החייטין בבתי שוקיים שחוזרין וכופפין הבגד היוצא

מהתפירה לשני צדדי התפירה ותופרין אותו בשני צדדיו ומותחין אותו עד שאין ניכר התפירה פרישה ועב"ח:

סעיף לא

קרע אחר. היינו שבאותו קרע מוסיף וקורע עוד טפח או מרחיק שלש אצבעות וקורע עוד טפח כדלקמן סעיף כ"ג:

סעיף לב

אחר ז' של שני. כ' הב"ח () משמע אם מת לו מת תוך שבעה לשני אע"פ שקרע על שני קרע אחר מ"מ אין להוסיף כל שהוא על הקרע ראשון כו' ולי נראה איפכא שבתוך שבעה של שני צריך טפח ואפשר הכי נמי קאמר אין להוסיף עליו כל שהוא אלא צריך טפח ודוחק:

סעיף לג

מחזירו לאחוריו. וקורע מלפניו:

סעיף לד

הופכו למטה. וישים לו בית צואר מאחריו ויקרענו:

סעיף לה

קורע קריעה אחרת כו'. והב"ח כתב דאם בקריעה הראשונה שקרע על בנו הבדיל קמי שפה א"צ קריעה אחרת וסגי במה שמוסיף על הקרע הראשון ואין זה נראה לענין דינא דאף לפי פירושו מוכח מהרמב"ן דלהרמב"ם אפילו הבדיל קמי שפה צריך קריעה אחרת וכן משמע פשט דבריו וכתב עליו הרמב"ן שיפה כוון וכ"פ רבינו ירוחם וכ"כ נ"י בשם הראב"ד וכן נראה דעת הרב שאע"פ שכתב לעיל סעיף י"ג שנוהגין להבדיל קמי שפה על כל המתים סתם כאן ובסעיף כ"ג כדברי המחבר וכן העט"ז:

סעיף לו

שהרי צריך כו'. משמע אע"פ שהבדיל קמי שפה גם בקריעה ראשונה מ"מ כיון שצריך גם עתה להבדיל א"כ כל שמוסיף אינו מבדיל לכך צריך קריעה חדשה:

סעיף לז

אבל אמרו לו כו'. והב"ח פסק דבכה"ג לא יצא ידי קריעה ולא מיקרי סתם אלא הקורע על מתו לשם מי שהוא א"צ לחזור ולקרוע אפי' לא נודע לו מי הוא עד אחר (כ"ד חודש) [כדי דבור] ע"ש וע"ל סי' רל"ד סעיף ל"ג:

סעיף לח
יצא. וכתב ד"מ בשם נ"י פרק א"מ דאם א"ל מת לו מת סתם ואינו יודע איזהו וקרע סתם ואח"כ נודע לו מי הוא יצא ידי קריעה דיש ברירה ע"כ:

סעיף לט
יצא ידי קריעה כו'. אבל אמרו לו מת וקרע ולא מת ואח"כ מת לא יצא ידי קריעה. רמב"ן בסת"ה ומביאו הטור:

סעיף מ
ידי קריעה. ולענין ז' ימי אבילות קרוב היה לומר כיון שחלה עליו אבלות ונהגו אע"פ שבטל מקצת הימים בשוגג עולין לו ואין תשלומין לאבלות ודבר זה צריך תלמוד רמב"ן שם ומביאו הטור וע"ל סימן שצ"ו:

סעיף מא
מקרעין לו. מפני עגמת נפש. ועיין בטור מ"ש בשם הרי"ץ גאות וע"ל סימן שצ"ו:

סעיף מב
לא יצא כו'. דל"ד לקרע בשבת שגוף החלוק אינה עבירה אע"פ שהמעשה שעשה הוא עבירה אבל הכא גוף החלוק הוא עבירה:

סעיף מג
דלא קים לן כו'. אבל קים לן דכלו חדשיו כגון שבעל ופירש אפילו מת בתוך ל' קורע ומתאבל עליו:

סעיף מד
רק על אביו כו'. ואין חילוק בין יום קבורה ליום שמועה רק בין אביו ואמו ושאר קרובים. ב"ח:

סעיף מה
אבל על שאר מתים כו'. כלומר קרוביו אבל על שאר אדם כשר נהגו להקל שלא לקרוע כלל כדלעיל סעיף ו' בהג"ה:

סעיף מו
ובמקום שאין מנהג כו'. כתוב בתשובת משאת בנימין סימן ע"ב דהיינו בכל מלכות פולי"ן דאילו באשכנז נהגו שלא לקרוע כי אם על אב ועל אם וכמ"ש הרב בא"ח סימן תקמ"ד סעיף ו' אבל במלכות פולין יש לקרוע על כולם:

סעיף מז
תהיה רחוקה כו'. ואפי' לפי מנהגינו לעיל סעיף ל"א דאין קורעין על שאר קרובים בחש"מ לא נהגו כך אלא היכא דיכול לקרוע אחר הרגל אבל היכא דנעשית רחוקה לאחר הרגל דאין יכול לקרוע אחר הרגל בהא ליכא מנהג ויש לתפוס כהלכה וכרוב הגאונים נ"ל וכ' מהרש"ל היכא דשמע שמועה רחוקה אינו קורע ברגל אפילו על אביו ואמו ע"כ עכ"ל ב"ח:

סעיף מח
קורעו ומאחהו. אע"ג דעל האב אין מאחין לעולם כדלעיל סעיף ט"ו שאני הכא שאם נתן לו רשות לקרוע שלא יתבייש שם לא הקנהו הלכך מאחהו:

סעיף מט
ואם לא הודיעו. שהולך לבקר בו החולה:

סעיף נ
לא יגע בו. ונ"ל) דאף אם קרע לא יצא דהוי שואל שלא מדעת וגזלן הוי ובחלוק הגזול לא יצא כדלעיל סכ"ט:

סעיף נא
ובח"מ כו'. ולענ"ד נראה דנ"ק דשם כ' שאל חלוק מחבירו לילך בו לבית האבל כדי שילך ויחזור עכ"ל ר"ל דהשואל בקש מהמשאיל אם כן לא נתכוין אלא לטובת השואל למלא בקשתו ויכול לומר לו לא השאלתי לך אלא שתלך ותחזור אבל הכא כתב המשאיל לחברו כו' ר"ל שהמשאיל בא מעצמו לזכות להשואל במצוה שיקיים מצות ניחום אבלים א"כ כל יומא ויומא רמיא מצוה עליה כנ"ל ובב"ח ובסמ"ע כתבו יישובים אחרים דחוקים גם לא נתישב לפי דבריהם לאיזה צורך כתבו הט"ו דין זה כאן שאין לו שייכות אלא בח"מ גם למה הביא בב"י דברי הרמב"ם שבח"מ כאן אבל לדידי א"ש דבח"מ מיירי לענין ממונא וכאן לענין איסור ודו"ק:

סעיף נב
קורעין כו'. דכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם על שאול ועל עם ה' כי נפלו בחרב וכב"י בשם רבינו ירוחם דלפי הפסוק נראה שחייב להתאבל כל היום ולפיכך אינו שולל עד למחר ע"כ ומביאו ד"מ ונראה דה"ה דמאחין למחר):

סעיף נג
והוא שישמע מישראל. לדעת הרמב"ן והטור דבשם המיוחד חייב לקרוע אפי' בעובד כוכבים ופי' שם המיוחד בין בכתיבתו בין בקריאתו ועב"ח:

סעיף נד
וי"א כו'. והב"ח חלק על זה לפי מה שפירש הוא דברי הרמב"ם והסמ"ג דאפי' בישראל מומר חייב לקרוע ואין דבריו מוכרחים ע"ש.

סעיף נה
ואפילו השומע מהעדים כו'. כלומר כגון ששמע מהעדים שפלוני בירך השם אע"פ שאין העד מוציא הגדוף מפיו ממש חייב השומע מפי העד לקרוע וא"צ לשמוע משני העדים אלא חפי' מאחד מן העדים וה"ה כשאינו עד כשהעיד בב"ד אלא ששמע הגדוף ממש כל השומע מפי אותו ששמע הגדוף ממש אע"פ שזה לא הוציא מפיו הגדוף ממש אלא שאמר פלוני גידף השם חייב השומע לקרוע אבל השומע מפי אחד פלוני גידף השם והוא עצמו לא שמע הגידוף ממש אלא שמעו מפי אחד מהעדים אין זה האחרון חייב לקרוע. כל זה כתוב בספר ת"ה דאיתא בירושלמי עכ"ל ב"ח:

סעיף נו
שנשרף. וה"ה נקרע ונחתך ונמחק בזרוע בין מישראל בין מעובדי כוכבים דהכל תלוי כשרואה החלול השם בזרוע. ב"ח:

סעיף נז
קורע ב' כו'. אחת על הכתב וא' על הגויל:

סעיף נח
וכמעשה שהיה. ששרף יהויקים את המגלה:

סעיף נט
למוללן. שאוחז ב' ראשי הקרע בין האצבעות וכורכן יחד ותוחב שתים או שלש תפירות:

סעיף ס
לשללן. תפירה רחבה שתפר הרבה במשיחה אחת:

סעיף סא
ללקטן. שאורג כל הקרע ראשו על סופו ותוחב במחט ב' או ג' פעמים:

סעיף סב
כמין סולמות. פירוש כמעלות הסולם שתופר ב' תפירות וחוזר ותופר למטה והניח בין תפירה לתפירה הפסק. כל זה מדברי רבינו ירוחם שהביא ב"י:

סימן שמא

סעיף א
מי שמת לו מת. אפילו אינו מוטל לפניו אלא מוטל עליו לקברו כל דין אונן עליו וכמו שיתבאר:

סעיף ב
קודם קבורה. הוא אונן ואסור בכל הדברים שהאונן אסור בהן אבל לאחר קבורה אפי' באותו יום שמת אין דין אונן עליו כ"ה בסמ"ג ושאר פוסקים וכ"פ הב"ח:

סעיף ג
אוכל בבית אחר. ואם אינו לפניו מותר לאכול בבית שהוא שם. פרישה וכ"כ הב"ח אוכל בבית אחר מיירי במוטל לפניו ואיכא משום לועג לרש אם אוכל בפניו וזה ודאי אסור אפי' בשבת ע"כ:

סעיף ד
אין בית לחבירו. כגון שהוא שרוי בין העובדי כוכבים. מרדכי וב"ח:

סעיף ה
ואפילו הוא בעיר אחרת. משמע אפי' יש לו מי שיתעסקו עמו בעירו שמת דין אונן עליו והיינו כדעת הרא"ש שחולק אר"ת ומביאו הטור אבל הב"ח פסק כר"ת דקרובים שבעיר אחרת אין דין אונן עליהם אא"כ אין למת קרובים המתאבלים עליו בעירו שמוטל עליהם לקברו אבל אם יש לו קרובים המוטל עליהם לטפל בעירו אין דין אונן על אותן הקרובים שבעיר אחרת ע"ש:

סעיף ו
אינו מיסב ואוכל. פירוש על השלחן או על המטה:

סעיף ז
אם ירצה. דכיון שהוא מתכוין למצוה אם ירצה יאכל ואם ירצה לא יאכל שאינה חובה על האדם שיאכל בשר וישתה יין בשבת שהרי אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות הלכך בכל דבר שהוא מצוה חייבים לעשותו בשבת אבל זה רשות הוא אם ירצה יאכל בשר וישתה יין ואם לא ירצה יניח עכ"ל תר"י ומשמע דברכות ותפלה חייב בשבת וביו"ט וכ"נ ממה שסדר הרב האי אם ירצה קודם ומברך:

סעיף ח
ואם צריך להחשיך כו'. עיין בא"ח סימן ע"א ותקמ"ח סעיף ד':

סעיף ט
וכ"ש ביו"ט שני של גליות שהוא בעצמו יכול לקברו. כמו שנתבאר באו"ח סימן תצ"ו ס"ב ובמהרי"ל כתב בשם מהר"ש על מת שמת בשמיני עצרת לעת ערב שמותר להאבל לקדש בליל שמחת תורה שאחריו משום דאין אנינות ביו"ט ע"כ ועיין בדרישה שביאר טעמו דכיון דביו"ט שני נוהגין איסור לתפור התכריכים ולחפור הקבר ושאר מלאכות וכמ"ש באו"ח סימן תקכ"ו א"כ אינו מוטל עליהם הרבה ולכן אין דין אנינות נוהג בלילה כי אם ביום ולפ"ז ה"ה בכל ליל יו"ט שני שאינו נוהג בו דין אנינות אבל דוחק לחלק כן אלא נ"ל דמהר"ש לא ס"ל כרא"ש אלא ס"ל כסמ"ג דף רמ"ח סוף ע"א וכיש פוסקים דש"ס דידן וחולק אירושל' ובכל ענין אין אבלות נוהג ביו"ט שני אפי' ביום והכי משמע לישנא דמהר"ש משום דאין אבילות ביו"ט ולפ"ז לדידן דקי"ל כהרא"ש א"כ ה"ה בלילה אסור לקדש):

סעיף י
י"א כו'. וכן כתב המחבר לעיל סימן רמ"ב סעיף כ"ז ולקמן סימן שע"ד ס"י בסתם:

סעיף יא
שמתפלל שחרית שתים. וכמ"ש בא"ח סימן ק"ח ס"ב:

סעיף יב
יבדיל אחר שיקבר המת. עד סוף יום שלישי בשבת כמ"ש בא"ח סימן רצ"ט סעיף ו':

סעיף יג
אפילו קודם כו'. אע"פ שלא חל עדיין האבלות:

סעיף יד
לא חל כו'. דלא קרינן מוטל לפניו כיון דלא ניתן לקבורה:

סעיף טו
כיון שלא נתייאשו מלקברו. ואפי' המושל רוצה ממון הרבה מ"מ כיון דבממון תלוי הדבר שאחר כך יתפייס בדמים מועטים מפני כך לא חלה האבילות עדיין אבל אם היתה הגזירה שלא ליתנו לקבורה מחמת שנאה ולא מחמת ממון אינה עשוי' ליבטל וחלה האבילות מיד כן מתבאר מדברי הרמב"ן ושאר פוסקים:

סעיף טז
וכל שכן שאסור בתה"מ. דאפי' בשבת אסור כמ"ש לעיל סעיף א':

סעיף יז
ובמלאכה. ע"ל סי' שמ"ג וסי' שס"א סעיף י"א:

סעיף יח
פטור מק"ש כו'. דעוסק במצוה הוא ופטור משאר המצות:

סימן שמב

סעיף א
שאפה פתו וטבח כו'. כתב הב"ח דוקא שהכין כל צרכי חופתו אבל אם לא הכין הכל כגון שאפה פתו וטבח טבחו ולא מזג יינו או איפכא דהשתא בע"כ צריך להשתדל להכין לו יין ידחה החופה וישתדל להכין פעם אחרת גם הפת והבשר עכ"ל ואין דבריו מוכרחין דהא עכ"פ אם לא יעשה החופה מיד יפסיד מה שהכין כבר ושוב אין מכין להם מה שכבר נפסד דנהי דצריך להשתדל להכין יין היאך ישתדל להכין פת ובשר וראיה לדבר שברמזים פ"ק דכתובות לא כתב אלא מי שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן כו' ולא כתב פתו אפויה וכן מ"ש הב"ח וכצ"ל דהכינו כל התכשיטין כו' אינו מוכרח מטעמא דאמרן כיון דבתכשיטים נמי איכא הפסד כמ"ש הר"ן והמחבר כגון דאיכא תמרוקי הנשים שיתקלקלו:

סעיף ב
מכניסין את המת לחדר כו'. דאם יקברוהו יחול עליו אבילות בסתימת הגולל ושוב לא יוכל לכנוס לחופה עד שיעבור האבילות ואע"ג דאונן נמי אסור בתשמיש המטה וכדלעיל סי' שמ"א מ"מ הכא הקילו והתירו תשמיש לאונן ולא לאבל ומשום קילותא דקמי' סתימת הגולל לא אתי לזלזולי באבילו' דעיקר ז' דלעולם ימי אבילות מסתימת הגולל ואילך חמורים הם ממי שמתו מוטל לפניו ומקילתא לחמירתא לא גמירי אינשי כ"כ הרמב"ן בסת"ה ריש דף כ"ד:

סעיף ג
ופורש. ואסור לבעול שנית אפילו קודם שנקבר המת משום דאונן אסור בתשמיש. רמב"ן שם:

סעיף ד
ונוהג ז' ימי המשתה כו'. אפי' למ"ד אבילות יום ראשון דאורייתא טעמא דנוהג ימי המשתה ברישא משום דב"ד יכולים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ולפ"ז אינו ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה דאבילות והיינו שב ואל תעשה ביום הראשון עכ"ל העט"ז והוא מדברי הר"ן שהביא הב"י ונראה דלדידן דקי"ל לקמן סימן שצ"ט ס"ס י"ג יום ראשון אינו אלא דרבנן מותר

להתעסק בדברי' של שמחה ומטעם זה השמיטו המחבר והרב דברי הר"ן אלו וגם העט"ז נראה שלא כתבו אלא למ"ד יום ראשון דאוריי' תדע דהא קי"ל דאפי' גיהוץ ותספורת מותר כל ז' כמ"ש גם העט"ז גופי' ומשמע אפי' ביום הא' והרי אין לך מעשה גדול מזה אלא ודאי כדפי':

סעיף ה

ואסור בתשמיש המטה. וכתב הטור בשם הראב"ד דדוקא בתשמיש וביחוד אסור אבל במיני פרישות כמזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו מות' ולא עוד אלא אפי' בחיבוק ונישוק יש להתיר וכ"נ מדברי הרא"ש שבפרק אלו מגלחין שהביא הטור דמודה בזה להראב"ד וכ"נ דעת המחבר שלא כתב לאסור אלא תשמיש המטה מיהו תימא דבריש כתובות כתב הרא"ש וכן ברמזים שם דכיון דהאי אבילות קילא ליה מנדה אינה מוזגת לו הכוס ואינה מצעת לו המטה ואינה מרחצת לו פניו ידיו ורגליו (ודוחק לומר דבפרק אלו מגלחין מיירי דוקא ביום ועוד דמל' הרמזים פרק ואלו מגלחין סי' פ"ג אבל שאר פרישות כגון הצעת המטה וכיוצא בה שרי כו' משמע דלעולם שרי) ולענין דינא גם דעת ר' ירוחם נתיב כ"ב ח"ב דאסור וכתב וזה לשונו וכתב הראב"ד אע"ג דהוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים מותרת במזיגת הכוס ובהצעת המטה ותמהו עליו וכ' מורי הר"ר אברהם בן אסמעאל נר"ו כי מאחר שאסור לישן עמה ביחוד כ"ש שאסור לה למזוג כוס ולהציע לו המטה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו עכ"ל וכן מוכח בש"ס ריש כתובות דף ד' דהא בנדה יחוד שרי כשבעל ואפ"ה מזיגת הכוס אסור מכ"ש אבילות דהכא דיחוד אסור דמזיגה יהא אסור וליכא למימר דלענין נדה יותר מסתבר לאסור מזיגת הכוס כו' ולענין אבילות יותר מסתבר לאסור יחוד דא"כ מאי פריך ש"ס למימרא דאבילות קילא ליה מנדה האמר ר"י ב"ח כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה כו' וגבי אבילות תניא כו' ואפשר דעת הראב"ד כדקמסיק אבילות דהכא כיון דאקילו ביה רבנן אתי לזלזולי ביה ומן הדין היה מותר אבילות דהכא אף ביחוד רק דחכמים אסרו ליה יחוד כי היכי דלא לזלזל ביה א"כ די כשעשו לו היכר בין אבילות דהכא ואסרו לו יחוד כי היכי דלא לזלזל ומה לנו לגזור עוד ולאסור גם מיני פרישות (שוב מצאתי במהרש"א ריש כתובות שהניח דברי הראב"ד בצ"ע):

סעיף ו

והוא ישן בין האנשים כו'. כ' העט"ז אע"ג דשאר אבל מותר להתיחד שאני הכא שאשה חדשה היא לו כו' ולא דק דלפי זה אפילו אירע בו אבילות שבעה תוך ז' ימי המשתה אסור להתיחד והא ליתא כמבואר לקמן סי' שפ"ג והאמת שלא עיין בש"ס ריש פ"ק

דכתובות (דף ד' ע"ב) מוכח התם מכל הסוגיא דאין לחלק בין אשתו ישנה לחדשה (ועיין בתו' ד"ה ומי שאני ודוק) אלא הכא היינו טעמא כדאמר רב אשי התם וכדאיתא בפוסקים דהא אבילות דהכא קילא ליה שהרי מת לו מת קודם שחלו ז' ימי המשתה והתירו לו חכמים להכניס את המת לחדר ואת החתן וכלה לחופה כדי לדחות האבילות מעליו ואיכא למיחש דלמא אתי לזלזולי ביה:

סעיף ז

ישן בין האנשים כו'. כתב הב"ח דמיירי בבעולה אבל בבתולה מותר לייחד דנהי דאבילות קילא מ"מ כיון שבעל אסורה לו משום דם נדות שחמיר וכן נתבאר לעיל סי' קצ"ב ס"ק י"ג:

סעיף ח

והמנהג ליקח כו'. ואע"פ שאבילות בחתן שהכין צרכי חופתו דבר שאינו מצוי הוא ובדבר שאינו מצוי לא שייך בו מנהג וכדלעיל סי' ק"כ ס"ק ג' מ"מ כיון דכן המנהג בפירסה כלתו נדה וכדלעיל סי' קצ"ב ס"ד ה"ה הכא דחד דינא אית ליה בזה:

סעיף ט

קטן כו'. כתב הב"ח מיהו צריך שיהו יודעים טעם ביאה ושאינה מוסרת עצמה לביאה כמו שמבואר באבן העזר סי' כ"ב:

סעיף י

אינו מונה אלא מז' ימי האבילות כו'. ואע"ג דברגל קי"ל לקמן סי' שצ"ט דעולה לו למנין שאני סתם דנהג בו מצות ל' משא"כ הכא דמותר אפי' בגיהוץ ותספורת. רמב"ן ושאר פוסקים. ודין חתן שאירעו אבל ברגל אי ז' ימי משתה עולים לו כתבתי לקמן סי שצ"ט ע"ש:

סעיף יא

וכל שבעת ימי המשתה מותר בגיהוץ כו'. והב"ח כ' דנראה לאסור בגיהוץ ותספורת דאינו מפורסם דמשום אבל הוא שעושה כן דשמא לפי שאין לו בגדים מגוהצים ואין הספר מזומן לספר אותו והוי דברים שבצנעה כו' ותימה היאך הפריז מדותיו לחלוק על הרמב"ן וטור בסברא בעלמא וכ"ד הרא"ש ורבינו ירוחם נתיב נ"ב ח"ב וגם דעת המחבר וכ"כ בתשו' משאת בנימין סי"ט אלא ה"ט דחתן כיון דדמי למלך ביפיו תחזינה עיניך א"כ כל כמה דלא מספר ומגהץ מפורסם הוא דמשום אבל הוא עושה כן דהו"ל להשתדל בגדים מגוהצין וספר לספר דעליה רמיא למיגהץ ולספר:

סימן שמג

סעיף א
שכל הרואה המת כו'. נ"ל טעות וצ"ל וכל הרואה כו' ועיין בטור:

סעיף ב
כדלקמן. סי' שס"ה ס"ב:

סעיף ג
וכ"ש שאין שואלין בשלום בבית הקברות כשיש מת שם. אפי' בעיר גדולה:

סימן שמד

סעיף א
כדי להרבות בכייה. וכל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחם בבית גנזיו וכל המתעצל בהספדו של אדם כשר אינו מאריך ימים וראוי לקברו בחייו. ש"ס:

סעיף ב
עניים בני חמשה. שהעני מצטער על בניו יותר מהעשיר לפי שאין לו שמתה אחרת:

סעיף ג
ואין נוהגין כו'. ובכאן ק"ק לובלין נוהגין שעל בן ל' אומרים צדוק הדין וקדיש וכמדומה לי שגם בשאר קהלות נוהגין כן וכן ראוי לנהוג:

סעיף ד
מוסיפין כו'. משום כבוד אבותם:

סעיף ה
בין במעשה בעלה. שעולה עמו ואינה יורדת עמו:

סעיף ו
אין מתעסקין להספד וללוות. אבל צרכי מטה וקבורה מתעסקין עמהם. טור:

סעיף ז
יורשים כו'. דוקא שירשו ממון המת דאל"כ אפילו בניו אין מוציאין מהם בעל כרחו כדלקמן סי' שמ"ח סעיף ב':

סעיף ח
מוציאין מהם. דהספד יקרא דשכבא הוא ומטעם זה שומעין לו כשאומר אל תספדוהו ועי' בח"מ סי' רנ"ג סעיף ל"ח:

סעיף ט
אין שומעין לו. אבל צוה האב ואם שלא לנהוג בהם י"ב חדש כיון דאינו שייך בשאר מתים אלא בכבוד אב ואם מצוה לקיים דבריהם. מהרי"ו שם:

סעיף י
אין עושים כו'. ע"ל ס"ס שנ"ד:

סעיף יא
אין אומרים כו'. משמע דעת המחבר דד"ת אפילו חוץ לד' אמות אסור ומילי דעלמא אפי' תוך ד' אמות שרי והב"ח פסק דד"ת אסור אפי' חוץ לד' אמות ומילי דעלמא אינו אסור אלא תוך ד"א ודבריו של מת מותר אפי' בד"ת אפי' תוך ד"א וכן נהגו לדרוש באגדות ופסוקים אפי' תוך ד"א בפני המת ויוצאין מענין לענין עד שמגיעין לספר שבחיו של מת מעסק תורתו וחסידותו ויותר מדות טובות שהיו בו ע"כ. וכתב המרדכי דכל אותו חדר שהמת מוכח בו חשוב כד' אמות וכן פסק הב"ח וע"ל סי' שס"ו:

סעיף יב
אסור. משום לועג לרש חרף עושהו:

סימן שמה

סעיף א
אין מתעסקין כו'. דכתיב ואת דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו' דעון גדול הוא המאבד עצמו לדעת וכתב בתשו' הרשב"א סי' תשס"ג דאף שאמרו בכל מקום אין מתעסקין עמהם לכל דבר לא לענין קבורה ותכריכים אמרו אלא שאין קורעין ולא חולצין כו' ומביאו ד"מ:

סעיף ב
ולא קורעין כו'. משמע שאין קורעין עליו כלל אפי' האבלים אבל דעת הרמב"ן והטור שהאבלי' קורעין עליו והאי אין קורעין פי' לרחוקים:

סעיף ג
כגון שאמר הרי הוא עולה כו'. וכ' הרמב"ן אע"פ שלא ראוהו מפיל עצמו כיון שאמר הריני עולה לראש הגג ואפיל עצמי ואמות חזקה לדעת עשה וכ' הב"ח בשם מהרש"ל דאפי' אמר ראו שאני עולה כו' ולא ראוהו עולה אדבוריה לחוד לא סמכינן ואינו בחזקת מאבד עצמו לדעת וכתב שדבריו נכונים:

סעיף ד
או הרוג כו'. ע"ל סי' שס"ד סעיף ד' דין הרוגים:

סעיף ה
מי שגנב כו'. משמע דר"ל דל"ת דכיון שגנב וגזל והתיר עצמו למיתה בדיניהם לא יתאבל עליו דה"ל מאבד עצמו לדעת קמ"ל דלא לפי שהיה סבור שיוכל לברוח אבל משום עבירה דגנב וגזל מתאבלי' עליו דלא חשוב כפורש מדרכי הציבור דלקמן סעיף ה' כך משמע מדברי הרב וכן כתב הרשב"א בתשובה ס"ס תשס"ג דאחד מבעלי עבירה כגזלנים וכה"ג אינן בכלל הפורשים מדרכי הצבור ולפ"ז בגנב וגזלן שמתו על מטתן מתאבלין עליהן וכתב הב"ח שכן נוהגין ואע"פ שבתשו' מהרי"ו סי' קי"ד כתב אמעשה דגנב שנהרג בדיניהם וז"ל ומ"ש בספרים שקבל הגונב כו' לא ידענא פירושו ובודאי שיש לו כפרה וחלק לעוה"ב דאפי' הרוגי ב"ד יש להם חלק לעוה"ב אפילו עובדי כוכבים כדאיתא בפרק נגמר הדין אומרי' לו התודה שכל המתודה יש לו חל"ה וה"נ מסתמא התודה כמ"ש כו' אין ר"ל דדוקא מיתתו שנהרג הוי כפרה וכמו שהבין הב"ח מדבריו אלא ה"ה מת על מטתו הוי כפרה כשמתודה אלא דעובדא דהתם הוי בנהרג מיהו לעיל סי' ש"מ סעיף ה' כתב הרב דברגיל לעשות עבירה אין מתאבלין עליו ונראה דהיינו כשלא התודה קודם מיתתו:

סעיף ו
כשאול המלך. שהרג את עצמו לפי שראה שהפלשתים יעשו בו כרצונם ויהרגוהו:

סעיף ז
מנודה כו'. כפול לעיל סי' של"ד ס"ג:

סעיף ח
לובשים לבנים כו'. וכתב הטור בשם הרי"ץ גיאות מכאן שהאבלים וקרובי המת לובשים שחורים וכל מקום ומקום יש לעשות כפי מנהגו:

סעיף ט
ושמחים. על שאבדו שונאיו של מקום דכתיב באבוד רשעי' רנה:

סעיף י
עם אמו. או עם אביו כדלעיל סי' ש"מ ס"ה בהג"ה:

סימן שמו

סעיף א
לא ישהה בתוכה. שהוא גורם לבזות המת שאומרים אותו פלוני הצלוב הוא אחיו של פלוני זה וכתב הפרישה דאם נקבר מותר וכתב הב"ח דדוקא צלוב בעיר אבל במלכותינו שצולבין חוץ לעיר על פני השדה מותר לשהות בכל העיירות וע"כ אין דין זה נוהג כלל עכשיו:

סימן שמז

סעיף א
מי שמת כו'. עיין מזה בא"ח סי' תקמ"ז סעיף ג' ודין מחשיכין על התחום בשבת להביא צרכי המת כתוב בא"ח סי' ש"ו ס"ג ודין עובד כוכבים שעשה קבר והביא חלילין בשבת נתבאר שם סי' שכ"ה סעיף י"ד ט"ו ע"ש:

סעיף ב
נ"ל כו'. וכ' העט"ז ואנו נוהגין להזכיר אפילו פעם הראשון אפילו בתוך הרגל:

סימן שמח

סעיף א
שורפין כו'. ואין בו משום דרכי האמורי ולא משום בל תשחית שזהו כבודם שלא ישתמשו אחרים בכלי תשמישן ומש"ה שורפים מטתן וכלי תשמישן דוקא ולא דברים אחרים:

סעיף ב
אסור. דאיכא יוהרא והשחתה:

סעיף ג
אין שומעין לו. דלאו כל כמיניה להעשיר בניו ולהטיל עצמו על הצבור:

סעיף ד
אלא מוציאין מיורשיו. אפי' נתן ממון הרבה לאחרים אין מוציאין מהמקבלין מתנות רק מהיורשים כמ"ש בח"מ סי' רנ"ג סל"א:

סעיף ה
והוא שירשו ממון מאביהם. דאל"כ אין כופין הקרובים אלא על הכל מוטל לקברו:

סעיף ו
אין שומעין לו. משום דאיכא בזיונא דחיי:

סימן שמט

סעיף א
אסורים בהנאה. דכתיב ותקבר שם מרים וילפינן שם שם מעגלה ערופה מה עגלה ערופה אסורה בהנאה אף מת וכל תכריכיו אסורים בהנאה:

סעיף ב
דהזמנה לאו מלתא היא כו'. עיין בא"ח ס"ס מ"ב:

סעיף ג
ודוקא כשהם קשורים כו'. והב"ח פסק דאפי' קלועים בתוכם ואינם קשורים אסורים אלא כשאינן קשורין בה כלל דהיינו דתלי בסיכתא מותרים ע"ש:

סעיף ד
מצוה לאחרים כו'. שיש בו משום השבת אבדה דודאי יתחרטו אח"כ:

סעיף ה
במטה הנקברת עמו. כלומר שנושאין אותו בה לקבורה:

סעיף ו
אסורים. מדרבנן שגזרו בהן משום דמיחלפי בתכריכי המת:

סעיף ז
אם הם של אותו כו'. לאפוקי של אחרים דלא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו:

סעיף ח
והוא שיזרקם ע"ד שיקברם עמו. כגון שיזרקם מתוך מרירות הלב ע"מ לקברן עמו ונגעו במטה הנקברת לאפוקי המצע שמניחים על המת או הכר וכסת שנותנים תחת מראשותיו או סדין או טלית שפירסו על הארון או על המטה שמוליכין בה המת לקברו אינו נאסר:

סימן שנ

סעיף א
ותולין כו'. כתב הב"ח ומיהו עכשיו לא נהגו לעשות כן ומעכבין על מי שבא לשנות המנהג:

סעיף ב
מפני שהם נאסרים בהנאה. והוה בהו משום בל תשחית לאסור אוכל נפש שלא לצורך:

סימן שנא

סעיף א
מכלאים. כדלעיל סי' ש"א סעיף ז':

סעיף ב
אך שפוסלין כו'. והב"ח כתב דאין לפסלן אלא יש לקשרן זה עם זה או לכסותם תוך הכנפות ע"ש:

סימן שנב

סעיף א
אין קוברין כו'. משום תיקון העולם שהעניים אינם יכולים לעשות כן וגם משום גסות הרוח והשחתה וכתוב בד"מ והגהת דרישה בשם נ"י פרק אלו מגלחין כל העושה תכריכין נאים למת מכירין בו שהוא מודה בתחיית המתים ותע"ב עכ"ל. ומיירי שהבגד פשתן יהא נאה וע"כ נהגו קצת לחזור אחר היפה אבל בחשובים יותר מדאי ודאי אסור:

סעיף ב
האיש אינו כורך. משום הרהור אבל באשה ליכא הרהור כל כך:

סימן שנג

סעיף א
אין מניחין וכו'. דוקא על מטתו אבל לפניו על גבי קרקע או ספסל משמע בטור לעיל סי' שד"מ מתשו' רב האי שמותר וכ"כ בפרישה:

סעיף ב
בחיק כו'. וכתוב בא"ז דהיינו דא"צ להוציא ואלא בחיק אבל אם רוצים להוציאו במטה הרשות בידם ומביאו הב"ח:

סעיף ג
אבל לא באיש א' ושתי נשים. משום יחוד:

סעיף ד
ואין עומדין כו'. פי' אין צריך לעמוד. רש"י וכ"כ העט"ז:

סעיף ה
בשורה. ר"ל שהיה כל אחד אומר לו תתנחם:

סעיף ו
בגלוסקמא. פי' בנסר רחב שאינו ניטל אלא על הכתפים ואין צריך מטה גדול:

סעיף ז
מוהלין כו'. נתבאר לעיל ס"ס רס"ג:

סימן שנד

סעיף א
את הראשון. היינו אותו שמת ראשון:

סעיף ב
ואם היו מלינין כו'. כלומר אם רוצים להלין הראשון לכבודו כדלקמן סי' שנ"ז מוציאין את השני דהא בלא"ה לא יוציאו עכשיו הראשון:

סעיף ג
אין עומדין עליו כו'. כדי שלא לעכב קבורת השני:

סעיף ד
הוציאו השני וקברוהו. (דאין עומדין) [באין ועומדין] בשורה על הא' והשני כאחד:

סעיף ה
ואין מנחמין שני אבלים. אלא מנחמין אותן בזה אחר זה או נחלקים לשתי כתות:

סימן שנה

סעיף א
אין מניחין כו'. מפני שקרובה לינוול:

סעיף ב
ואין עולין כו'. שאין כבוד לחכם שמנהיג העיר שכל העיר נוהגין ע"פ צוויו שיהא עולה באשה כשנושאין אותה לקבורה:

סימן שנו

סעיף א
יחדו לצרכי זה המת. ל"ש מעות או שאר דברים ינתנו ליורשיו לא משום דקני ליה זה המת בגבייי' בעלמא דהא קי"ל הזמנה לאו מלתא היא אלא משום דזילותא ה"ל למת זה בגבייה ואחיל לי' זילותא ליורשיו וע"ל סי' רנ"ג ס"ו:

סימן שנז

סעיף א
ה"ז משובח. לפי שאין דרך להספיד ולהתאבל עליהם הרבה הלכך יותר כבוד להם כשנקברים במהרה משיעמדו הרבה ולא יספידו' אבל על אביו ואמו שחייב להספידם ולקונן עליהם הרבה הממהר להוציא הרי זה מגונה:

סימן שנח

סעיף א
פטורים מק"ש. שעוסק במצוה פטור מהמצוה:

סעיף ב
אין מוציאין כו'. שלא להפקיע חובת קריאת שמע:

סעיף ג
במקום שיש כו'. לאפוקי האידנא שאין לנו כתפים מיוחדי' אלא הכל מסייעים לישא לית לן בה:

סעיף ד
מעמידים אותו כו'. כתב העט"ז וטעם ההעמדה שמעתי כדי להבריח רוחות הטומאה הרוצים להחזיק בו שלא להכניס עמו לקבורה כי כשמעמידים אותו הולכים להם ובימים שא"א בהם צדוק הדין א"צ להעמיד אותו כי ביום זה אין כל כך רוחות טמאות מצויות:

סימן שנט

סעיף א
מקום שנהגו כו'. כתב הרמב"ן והטור מתוספתא מקומות שנהגו להיות אבלים הולכים לפני המטה הולכים וכתב הב"ח האידנא ליכא מנהג בהליכת אבלים אלא הולכים בין שאר העם:

סעיף ב
יש למנוע כו'. כלומר שיצאו אחר המטה וכדלעיל סעיף א' אבל יש למנוע שלא יצאו לבית הקברות אחר המטה שאם עושים כן גורמים רעה לעולם ח"ו:

סימן שס

סעיף א
מעבירין את המת מלפני הכלה. להכניסה לחופה דלעולם מצות החיים קודמת למצות המתים ועיקר מצות הכלה להכניסה לחופה משום לא תוהו בראה וגו':

סעיף ב
וכן הבראת האבל קודם כו'. מפני שהחתן אוכל משלו ומאכיל אחרים והאבל אינו אוכל עד שיאכילוהו אחרים:

סעיף ג
מת מצוה קודם כו'. אכל הסימן קאי שמת מצוה קודם לכל דבר שבתורה כדלקמן ר"ס שע"ד ועיין באו"ח ס"ס תרפ"ז:

סימן שסא

סעיף א
מבטלין ת"ת כו'. פירוש חובה לבטל כן הסכימו הפוסקים:

סעיף ב
שקרא ושנה כו'. משמע תרווייהו בעינן אבל מלשון הריטב"א שהביא ב"י שאין לך אדם מישראל שאינו או במקרא או במשנה כו' משמע דקרא או שנה קאמרינן:

סעיף ג
אם יש ס' רבוא כו'. דנטילתה כנתינתה מסיני מה נתינת התורה בסיני בס' רבוא אף נטילתה בס' רבוא:

סעיף ד
והוא שיש עמו עשרה. כדי שיוכלו לומר קדיש וברכת אבלים:

סעיף ה
ואין מבטלים ת"ת למת כשיש כו'. הל' מגומגם אבל בטור ניחא דקאי אמאן דלא קרי ותני דסגי כשיש לו מי שיתעסקו עמו וקאמר דאם יש אנשים בעיר שיוכלו להתעסק עמו א"צ לראות אם מתעסקים עמו דמסתמא מתעסקים עמו ות"ת קודם אבל מאן דמתני

דאין לו שיעור ודאי דלעולם צריך ללוותו וכן למאן דקרי ותני דצריך ששים רבוא ודאי מסתמא ליכא ששים רבוא וע"כ גם דברי המחבר צריך לפרש כן ודו"ק. כתב האגודה מה שרגילין לבטל תלמוד תורה כל זמן שיש מת בעיר הטעם פן יהיה צרכי המת נדחה כי כולם ילכו ללמוד ונ"ל בקהלות שעשו כתות ויש אנשים מיוחדים המתעסקים בו אדם הלומד לש"ש ואינו רגיל לטפל בהם יכול ללמוד ע"כ ומביאו מהרש"ל והדרישה והב"ח כתב עליו ונראה דאפילו למאן דקרי ותני קאמר דיוכל ללמוד אבל למאן דמתני לאחרים דאין לו שיעור צריך לבטל אפי' עשו כתות דהא דתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת אין פירושו מותר לבטל אלא חובה קתני עכ"ל ולא הבנתי דבריו דהא האגודה מיירי שלא בשעת הוצאתו דיוכל ללמוד אפילו למאן דמתני דדוקא בשעת הוצאתו צריך לבטל וכדלקמן סעיף ב':

סעיף ו

ותינוקות של בית רבן אינן מתבטלין כלל. פי' אפי' להוצאת המת וטעמא כדכ' הטור שהרי אין מבטלין אותן אפי' לבנין בית הכנסת דלא כעט"ז שכתב הטעם שהרי אינם מתעסקים עמו דהא אין מבטלין אותו אפילו להוצאת המת:

סימן שסב

סעיף א

ומ"מ יפה לקברו בקרקע קשה ממש. כלומר אע"פ שהארון קבור בקרקע מ"מ לא יהא הארון סתום מכל צד אלא יקבר המת בקרקע ממש ובעט"ז ובפרישה תמהו על מה שנוהגין עכשיו לעשות לכהנים ארונות שלמים (דהיינו שעושים מלמטה דף ושוכב על הדף ואומרים טעם משום חשיבות כהנים הוא) דהרי אדרבה טוב הוא לשכב על העפר ולפמ"ש בדרישה דבזמנינו שנותנים חרסית על פיו ועיניו הוי במקום עפר דבזמנם ניחא עי"ל דאי אפשר לארונות שעושין עכשיו שלא יהיו נקובים בצדדים ובנקב סגי כדאיתא בטור ופוסקים:

סעיף ב

על גבי וכו'. דכל היכא דישכיבו אותו באופן אחר או מעומד או יושב ה"ל דרך גנאי וכתב העט"ז ונוהגין לכסות הארון בדף ושלא להטיל שום עפר על גופו מפני שבזיון הוא לו:

סעיף ג
זה הכלל כו'. נראה דדוקא אקטן הנ"ל קאי אבל בן גדול אף שמותר עם אביו וכן בת גדולה עם אמה אסור לקברה עמהם ומ"ש עם בן בנה הקטן ה"ה דהוא מותר עם בת בנו או בתה אלא במאי דסיים פתח וחד מנייהו נקט. פרישה:

סעיף ד
אין נותנין כו'. כתב הב"ח דאפילו אי אפשר לקבור במקום אחר ולכן צריך למחות בקהלות שהקוברים עושים כן שלא ישימו זה על זה אלא בדאיכא בבירור הפסקת ו' טפחים מיהו אם אי אפשר לקברו בענין אחר ודאי שרי וכן משמע מתשובת רב האי גאון שהביא הטור בסי' שאח"ז ופשוט הוא:

סעיף ה
וכן אין קוברין צדיק וכ"ש בינוני כו'. כצ"ל:

סעיף ו
אבל קוברים בעל תשובה כו'. וכתב הב"ח אבל אין קוברין בעל תשובה אצל חסיד:

סימן שסג

סעיף א
אין מפנין כו'. הטעם שהבלבול קשה למתים מפני שמתייראין מיום הדין וזכר לדבר ישנתי אז ינוח לי ובשמואל הוא אומר למה הרגזתני להעלות וגו':

סעיף ב
ובתוך שלו כו'. כלומר לפנותו לקברו אצל אבותיו מפני שזהו כבודו וכתב הבית יוסף וד"מ משום האי כבוד מפנין ולא משום כבוד אחר:

סעיף ג
בארץ ישראל מותר. שהוא כפרתו שעפר א"י מכפרת דכתיב וכפר אדמתו עמו:

סעיף ד
אין מוליכין כו'. משום כבוד המתים הקבורים באותה העיר שמבזה אותם שלא לנוח אצלם את זה:

סעיף ה
ארון שפינוהו אסור בהנאה. שכל מה שנקבר עם המת אסור בהנאה כדלעיל ר"ס שמ"ט:

סעיף ו
לא יזיזם ממקומם. דחיישינן שמא מארון שפינוהו הם:

סימן שסד

סעיף א
קבר של בנין כו'. דילפינן מדכתיב וישלך את עפרה אל קבר בני העם מקיש קבר לעבודת כוכבי' מה עבודת כוכבי' אינו נאסר במחובר כדלעיל סי' קמ"ה אף קבר אין נאסר במחובר אבל קבר של בנין הוי תלוש ולבסוף חברו דאסור כמו שבנאו לעבודת כוכבים כדלעיל סימן קמ"ה סעיף ג':

סעיף ב
דהוי תלוש ולבסוף חברו אסור בהנאה. ואיזה הוא קרקע עולם כגון החופר כוך בסלע שהוא קרקע עולם שלא נתלש. טור וכ"ש צדדי הקבר ותחתיתו שאין נאסר אלא דאשמועינן בכוך דאפי' העפר שעל גביו אינו נאסר משום דקרקע עולם הוא וכ"כ בפרישה:

סעיף ג
ויש אוסרים עוד כו'. וכתב בהגהת אשר"י דאסור למכור מצבה שנשברה ואסור להשען על המצבה ואסור לדרוך ע"ג הקברים דאסור בהנאה וכתב הב"ח שכן נוהגין איסור:

סעיף ד
מותר לפנותו. ולא חיישי' שמא מת מצוה הוא דמת מצוה קלא אית ליה:

סעיף ה
ומותר בהנאה. שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומיירי בקבר של בנין דאלו במחובר בלאו הכי אין מחובר נאסר וכ"כ נ"י:

סעיף ו
קבר הידוע. שנקבר שם מדעת בעל השדה:

סעיף ז
מקומו טמא ואסור בהנאה. גזירה דרבנן היא שגזרו טומאה עולמית כדי שלא יפנוהו:

סעיף ח
והרמב"ם גורס קבר כו'. וה"פ קבר הנמצא דהיינו שלא היינו יודעים שהיה שם קבר מותר לפנותו דכיון שלא היה ידוע מסתמא נקבר שם שלא ברשות בעל השדה:

סעיף ט

פינהו מקומו טמא. כלומר השדה שסביבותיו היכא דאיכא למיחש לקברים. קבר הידוע שאין שם אלא הוא לבדו (ועבר) [ונקבר] שם שלא מדעת בעל השדה מותר לפנותו ומקומו טהור ומותר בהנאה כיון שידוע שאין שם קברים אחרים. ב"י:

סעיף י

וכל המוצאו צריך לקברו במקום שמצאו. וא"צ להוליכו לקברות וכתב מהרש"ל ומה שהאידנא אין נזהרים בזה הוא לפי שאין הארץ שלנו ואין לנו רשות לקבור בכל מקום ואף אם נקבר אותו לשם יש לחוש שהעובדי כוכבים יחזרו ויוציאו אותו כדי לפשוט בגדיו מעליו [או] משום זלזול ע"כ מוליכין אותו לבה"ק מיוחד עד כאן והביאוהו האחרונים:

סעיף יא

או למי שנפל ומת. במהרי"ל כתוב דאם דם יצא ממנו אז אין לטהר אותו כי הדם יסתלק ממנו אך יקברוהו במלבושיו וכ' הב"ח ונראה דהיינו דוקא כשמת במלבושיו אבל בנפל ולא מת מיד אלא לאחר כמה ימים שכבר פשט מלבושיו וגם אין דם יוצא ממנו שכבר פסק ומת על מטתו מכח אותו נפילה אז ודאי מטהרין אותו ועושין לו תכריכין כשאר בני אדם שמתין על מטתן ובדבר הזה יש חילוק בין נפל מן הגג להרוג דאלו בהרוג בידי עובד כוכבים אע"פ שבשעה שמלאוהו כבר פסק הדם קוברים אותו כאשר הוא נמצא כדי להעלות חימה ולנקום נקם וזה אין שייך בנפל מן הגג וכן ביולדת שמתה ודם יוצא ממנה אין לטהרה אלא קוברים אותה בלבושיה אבל אם לא מתה אלא לאחר כמה ימים ושבועות וכבר פסק הדם נוהגין עמה כמו בשאר מתים לטהרה ולעשות לה תכריכין שוב מצאתי כתוב שמעתי הטעם גבי הרוג דהרי כבר יצאו כל הדמים ממנו והם מובלעים בבגדיו וחיישינן שמא נבלע בתוכן הרביעית דם שהנפש יוצאת בו ע"כ יקברוהו כמו שמצאוהו ולא יחלצו אפילו מנעליו דשמא הדמים שיצאו עם יציאת הנפש הם בתוך המנעלים וע"כ נוהגין בהרוג לחפור ולחתור במרא וחצינא בקרקע במקום שנמצא שם ההרוג וכן כל דמו שיצא ממנו במקום קרוב לו וקוברין אותו עפר שנבלע בו דמו עם ההרוג דשמא באותו הדם יצא דם הנפש ומזה הטעם ג"כ במי שנפל מן הגג ומת או נפל עליו הבית ומת ונעשה בגופו פצעים וחבורות ומוציא מהם דם וזה גם כן טעם היולדת דרובם אינם מתי' אלא מחמת שנעשה באיברים הפנימים שלה פצעים כשכורעת ללידה וע"י כן יצא ממנה דם הרבה נבלעו בכתונת שעל גופה ובשאר בגדים שעליה והדמים שיצאו עם יציאת הנפש נבלעו בתוכם משא"כ כשאין שם פצעים ולא יצא מהם דם כלל

דאז אין קוברין אותה בבגדיה אלא בתכריכינן כשאר מתים ומטהרין אותם ולפ"ז מי שמת בדרך בקור גדול ושלג נראה דפושטין מלבושיו ומטהרין ומלבישין אותו בתכריכין כיון שאין בו פצעים ולא יצא ממנו דם וכן מי שנטבע במים בבגדיו דפושטין בגדיו ומטהרין אותו ומלבישין אותו תכריכין וכמ"ש בסוף ספר מהרי"ל ע"כ ואני ראיתי בהרבה קהלות נוהגין לטהר כל יולדת ולהלבישה תכריכים ולהלבישה בגדיה למעלה מהתכריכין ולמעלה מהם הסדין:

סעיף יב

ואסור בהנאה. אם הוא קבר של בנין לאפוקי קרקע עולם אינה נאסרת כדלעיל ריש הסימן:

סעיף יג

מותר בהנאה. שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולאו כל כמיניה לאסור של רבים:

סעיף יד

לא יעשנו כו'. דגנאי הוא למת לעשות כן:

סעיף טו

לא יקבר כו'. עיין בטור דמסיק בשם הרמב"ן דכיון דטעמא הוא משום כבוד אביו אפי' קרקע עולם נמי אסור:

סימן שסה

סעיף א

פטור כו'. דעוסק במצוה הוא ופטור משאר מצות:

סעיף ב

מרחיקין כו'. כתב העט"ז הטעם שלא יפגעו בו תמיד ויתעצבו ולא דק דהטעם הוא מפני שריחה רע וכדמשמע בלא יחפור ריש דף כ"ה דקתני מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי כו' וכן פירש"י ושאר מפרשים שם וכ"כ הרמב"ם והמחבר בח"מ סי' קנ"ה סכ"ג:

סימן שסו

סעיף א

המוכר קברו כו'. עי' בח"מ ס"ס רי"ז:

סעיף ב
באים בני המשפחה כו'. שגנאי להם שבני המשפחה לא יהיו קבורים במקום אחד כמנהגם ואע"ג דמי שצוה שאל יספידוהו שומעין לו כדלעיל סי' שד"מ סעיף י' שאני התם דאמר כן בשעת מיתה אבל הכא זוזי אנסוהו א"נ התם לדידיה לחוד אבל הכא מקום הספדו יורשיו ובני משפחתו נספדים שם ואיכא פגם שלהן:

סעיף ג
אבל לא יוצאי ירכה. מפני שבניה מתייחסים על שם משפחות אביהם וגנאי לבני משפחתם ליקבר אצלם. טור:

סעיף ד
קוברים אותה אצל בעלה. מפני שחייב בקבורתה כמו שנתבאר בא"ע סימן פ"ט:

סימן שסז

סעיף א
קוברים כו'. היינו שמשתדלין בקבורת מתים עובדי כוכבים ועי' טור וב"י:

סעיף ב
לא יהלך כו'. עי' בא"ח סי' מ"ה ולעיל סי' רפ"ב ס"ד:

סעיף ג
או יתפלל כו'. כתב מהרש"ל דה"ה קדיש צריך להרחיק ד' אמות ומביאו הדרישה וכ"כ הב"ח:

סעיף ד
אבל האידנא כו'. כתב מהרש"ל והעולם נוהגין היתר בטלית קטן וכ"כ הב"ח וסיים הטעם כיון שהציציות מכוסים:

סימן שסח

סעיף א
אין נוהגין כו'. מפני כבודן של מתים:

סעיף ב
ואין מחשבין שם חשבונות. אפילו של רבים. שם:

סעיף ג
שורפן במקומן. אין זה כבוד של מתים אלא קנסא או משום שלא יחשדוהו שמוליכם לבהמתו:

סעיף ד
מותר ללקט כו'. כתב הב"ח מה שנוהגין הגבאים ללקוט הפירות למכרם והדמים לצדקה ומקצתם נותנים אותם לעובד כוכבים שומר בה"ק והעובד כוכבים יעשה לו ג"כ גן בבה"ק צריך ליזהר שלא יהא אילן נטוע ולא הגן זרוע אלא במקום שאין בו ספק קבר:

סימן שסט

סעיף א
ולא לאילן כו'. אע"פ שאין כאן אלא ספק טומאה הכהן מוזהר עליו ומוכח מכאן דאילן המיסך על המת דיכול לעמוד תחת ענפיו שאינם מאהילין על המת דהרי כאן לא אסר לעמוד תחת האילן אלא מטעם דאינו ידוע תחת איזו. פרישה:

סעיף ב
וכל ארץ העמים כו'. פירוש בזמן שהיה א"י בטהרה אסור לכהן לילך מארץ ישראל לארץ העמים שהוא חוצה לארץ שהיו העובדי כוכבים קוברים מתיהם בכל מקום:

סעיף ג
ליטמא לחרב. דחרב הרי הוא כחלל וה"ה לכל מיני מתכות:

סימן שע

סעיף א
ורוב בשר עמה כו'. ומשמע בש"ס דחולין (דף כ"א) דבזקן אפילו בלא רוב בשר מטמא באהל וכ"כ מהרש"ל פ"ק דחולין סימן מ"ד ומשמעותו התם דאם נעשה גיסטרא שנחתך לרחבו בצואר כולה או בשדרה עד חללה או שנחלק לשנים מטמא באוהל וכ"כ מהרש"ל שם:

סעיף ב
מגבו כו'. אבל מלפניו לא:

סעיף ג
ומ"מ אסור ליכנס כו'. פי' אע"פ שטומאה אין כאן חילול יש כאן:

סעיף ד

וטוב להחמיר. והב"ח כתב דמדינא צריך ליזהר ואין כאן מקום לפסוק לקולא ע"ש מיהו נראה דא"צ להקיצו ולהגיד לו כשיש גוסס כמו שצריכין להקיצו כשיש מת כדלקמן סי' שע"ב וכן אם הגידו לו והוא ערום מותר להמתין עד שילבש עצמו ואח"כ יצא וקרוב הדבר לומר שא"צ לצאת כלל מבית שיש בו גוסס דהכי משמע לישנא דאסור ליכנס לבית כו' משמע דוקא ליכנס אסור אלא שנכון להחמיר ולצאת כי מדברי המרדכי ושאר פוסקים משמע דאין חילוק:

סימן שעא

סעיף א

אסור לכהן ליכנס כו'. כתב הרוקח סימן שס"ו אשת כהן שמעוברת מותרת ליכנס באהל המת דס"ס הוא שמא נפל הוא או שמא נקבה הוא:

סעיף ב

שהסתימה חוצצת כו'. ובמשנה פ"ח דאהלו' איתי' דסריגות שבחלונות חוצצין פירוש שאם היה חלון בין ב' בתים והטומאה בבית א' והיו עצים דקים או טסי ברזל בחלונות בסירוג בקלוע אע"פ שיש ביניהם אויר כיון שאין שם פותח טפח אף באחד מהנקבים הרי זה חוצץ ולא יצטרפו נקבי הסריגות לפותח טפח וכ"פ הרמב"ם סוף פרק י"ג מהל' טומאת המת וכ"כ הסמ"ג סוף עשין רל"א וכן כתב הב"ח:

סעיף ג

וכל דבר המקבל טומאה כו'. עי' ברמב"ם בהלכות כלים מהו הן הדברים המקבלים טומאה או לאו:

סעיף ד

הבית טהור כו'. דטומאה בוקעת ועולה כיון שהיא מונחת תחת הארובה ואע"פ שאין בארובה פותח טפח ואין הטומאה מתפשטת לצדדי הבית הואיל שיש מקום לטומאה לעלות לארובה שכנגדה ואינה חוזרת ויורדת לבית כיון שאין בארובה טפח שאם היה בארובה טפח הוה חשבינן בית ועליה כמו חדר א':

סעיף ה

שני חדרים פתוחים לבית. היינו כששני החדרים כל א' מהם פתחו פתוח לבית בפני עצמו ושניהם הם לפנים מן הבית:

סעיף ו

הבית טמא כו'. דסוף הטומאה לצאת ורואה אני כאלו שני החצאי זיתים מונחים בבית ואין הטומאה נכנסת בחדרים כיון שדלתותיהם נעולות אבל כשנפתחו חזרה הטומאה מן הבית לחדרים:

סעיף ז

חצר המוקפת כו'. כלומר בתי החצר המה סביב לצד החצר ולא לצד הב' דהיינו אחורי החצר לכל בית יש ב' פתחי' וכן חלונות א' פתוח לצד השני לאחורי החצר אשר אין שם זיזין:

סעיף ח

אם כל פתחי הבתים והחלונות נעולים כו'. כצ"ל ור"ל כשכל דלתות הבית שהטומאה בתוכו נעולות מכל צד בין אותו צד הפתוח לחצר בין אותו צד שאחורי החצר אז טומאה יוצאת לתחת הזיזין ואכסדראות וכל מה שתחתיהן טמא דכיון דאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך שם חזינן לטומאה כאלו כבר הוא שם דגזרו חכמים על כל המקומות שסוף הטומאה לצאת כאחד ואין ידוע דרך איזה יצא אבל לא נ"מ מידי במה ששאר פתחי הבית פתוחים או נעולים דמ"מ הטומאה יוצאת לתחת הזיזין והאכסדראות אי נמי אשמועינן דאם היו שאר פתחי הבית פתוחים אז היו ג"כ הבתים הפתוחים טמאים וכל מה שבתוכה היה טמא כי הטומאה יוצאת לתחת הזיזין כיון שסוף הטומאה לצאת ואח"כ יוצאת מתחת הזיזין ונכנסת לבתי' הפתוחי':

סעיף ט

ולכן יש מחמירין כו'. אמנם אין להחמיר בבית של צדוק הדין דאדרבה אותו הפתח בא לטמא את האהל פסקי מהרא"י שם וכתב בספר מע"מ ד' קי"ח סוף ע"א שטעם זה יספיק בבית צדוק הדין שאין בו אלא פתח אחד שבו מכניסין ומוציאין את המת אבל אם יש בו ב' פתחים שבפתח האחד מכניסין ובפתח אחד מוציאין כמו שיש בבית צדוק הדין שבק"ק פראג יש להחמיר שאין לכהני' ליכנס באותו הפתח שמוציאין ממנו המת:

סעיף י

ואם נפתח חלון או פתח מצד האחר. שאחורי החצר שבאותו הפתח יצא שהרי לצד החצר הוא נעול:

סעיף יא

חלון או פתח. שיש בו ד' על ד' כן הוא בעט"ז והוא מדברי הרא"ש:

סעיף יב

וכן אם טומאה תחת הזיזין נכנסת מתחתיהן לבית. היינו כשהבית פתוח:

סעיף יג

וכן גגין הבולטין כצ"ל. כתב מהרש"ל והאחרונים בשם תשובת מהר"ח א"ז במקום שיש עירוב ועשו קורות שיש בהקיפן טפח ממבוי למבוי וראשי הקורות נכנסין תחת הגגין שמכאן ומכאן והטומאה נכנסת תחתיה והקורה מביאה הטומאה מגג לגג ומתפשטת בכל הבתים מכאן ומכאן א"כ כשיש מת ב"מ באחד מן הבתים נמצא שהמבוי מחובר ע"י קורות העירוב ע"כ וכ' הב"ח שהקור' צריך שתהי' עגולה ג"ט כדי שתהיה רחבה טפח דכל שיש בהקיפו ג"ט רחבו טפח:

סעיף יד

גגין הבולטין כו'. כתב דרישה הכל תלוי בגג שע"ג הפתח הבית שהמת בתוכו ומשם באה מהגג שלפני הפתח להגג של הבית ואף שאין הבתים סמוכים זה אצל זה אלא שיש מחיצה ביניהם מן הצד אף שאין עליה גג קטן אם הקורה מונח עליה רחב טפח דהא כשהטומאה באה מהפתח לגג והגג מקיף את כל הבית הרי טומאה מתחת הגג שהוא מן תחת אותה מחיצה ואותה מחיצה מביא הטומאה תחת גג הבית הסמוך לה ונכנסה תוכו דרך (בתים) [פתחים] או חורין אבל כשאין גג ע"ג פתח הבית שהמת בתוכו אף שיש לו גג מן הצד והוא מאהיל על הבתים שסמוכים לה מכל צד אין הטומא' באה שם ומה שרגילין לומר אם הוא מוקף חומה גבוהה אותה חומה אין בה נ"מ כ"א לענין צד שלפני הפתח או אם אין חומה גבוהה לפני פתח הבית שהמת בתוכו ויש חומה בבית הסמוך לו בצד שלפני הפתח באופן שלא יביא הטומאה מגג של מת לתחת הגג שלפני פתח הבית הסמוך אף שמן הצד ליכא חומה מפסקת והגגות מאהילין זה על זה לית לן בה עכ"ל. ול"נ שצריך שיהא גג אהל טפח מתחלה עד סוף אבל כל שיש ביניהם הפסק בחומה גבוהה אף שהיא עבה כמה טפחים כיון שאין אהל טפח שוב אין לטומאה מקום ללילך וכן הסכימו רבים וגדולים) וכן המנהג פשוט:

סעיף טו

שפתחיהן פתוחים טמאים. אבל אם הן סתומים טהורים ולפ"ז אף כשהטומאה באה באיזה בית אם דעת הכהנים לסגור פתח בתיהן וחלונותיהן ולא לצאת מהן עד אחר הוצאת המת אין צריכין לצאת מבתיהן וכ"כ בדרישה ולפ"ז כהן שהוא בבית או בחדר שהטומא' נוגעת אליו והוא נעול בדלת וחלונות ונודע לו שהגיע הטומא' אליו אסור

לצאת מן החדר עד אחר הוצאת המת שהרי כל זמן שלא נפתח החדר לא נכנסת הטומאה לתוכו וכשיפתח תכנס הטומאה לתוכו:

סעיף טז

ואם היו זה למעלה מזה כו'. כתב הב"ח דאפילו היה הגג העליון הרבה למעלה משלשה טפחים כיון שיש בגגו טפח אמרי' חביט רמי כו' ע"ש:

סעיף יז

הכהנים אינם יכולים כו'. כתב הב"ח נ"ל דאם הוא נפל דליכא משום כבוד כופין אותו להוציאו ממקומו כדי שיכנסו לביתם:

סעיף יח

אסור לקרב תוך ארבע אמות כו'. כ' הדרישה מכאן מוכח דאפילו תוך ד' אמות של מת המונח לפנינו אסור לקרב כהן משום דתופס ד"א או משום גזרה שמא יגע במת עצמו אף שהוא מונח לפנינו והכל יודעים שאסור ליגע במת מ"מ לא מחשב כמו מחיצה גבוהה י' טפחים וכן המרדכי והג"מ כתבו דאסור וב"י הביאם ע"ש ולא כמו ששמעתי מקילין לכהן הדורש לעמוד עליו אפי' תוך ארבע אמות של מת כיון שהמת מונח לפנינו וניכר עכ"ל. ולי נראה שטעם אותן המקילין דדוקא במת שמונח בבית בהך גוונא דמיירי הטור וכן בהך דמרדכי וה"מ במת המונח בספינה דהוי כמונח בבית שהוא מקום קביעתו תופס ארבע אמות אבל לא המונח על המטה וכן מחלק הרוקח סימן שט"ו וז"ל מת בביתו סתום אסור לכהן ליקרב בתוך ארבע אמות דמת תופס ד' אמות לטומאה כשהוא בקבר אבל כשהוא במטה שמוציאין אותו ובעת צדוק הדין מעמידין אותו אינו תופס דאין שם קביעותו עכ"ל. ומ"ש מעמידין אותו נראה דכ"ש כשנושאין אותו על המטה דאין תופס:

סעיף יט

ומותר לכהן לעמוד כו'. ואין חילוק בין בית פתוח או סתום לענין זה והב"ח כתב דיש להחמיר דאף בבית סתום אם פרץ פצימתו ומת בתוכו תופס ד' אמות סביביו וצריך להרחיק ארבע אמות מהבית ע"כ וכ"כ הרוקח סימן שט"ו מת בבית סתום אסור לכהן ליקרב בתוך ד' אמות:

סעיף כ

אם היא קטנה שמתנדנדת כשדורכים בה אסור ליכנס בה. אפי' חוץ לד"א של מת כיון שא"א שלא יסיט הטומאה אבל אם היא גדולה שאינה מתנדנדת כשדורכים בה מותר חוץ לארבע אמות של מת:

סימן שעב

סעיף א
לבית הפרס. הוא שדה שנחרש בו קבר:

סעיף ב
והוא באוהל כו'. ודוקא) אם הוא באוהל המת כו' נראה דוקא נקט באוהל המת אבל אם בבתים הסמוכים לבית שהמת בתוכו אע"פ שהן ג"כ טמאים כדלעיל סימן שע"א ס"ד מ"מ י"ל דאינו אלא טומאה דרבנן כדאיתא בטור סי' זה ופוסקים עב"י דדבר תורה אוהל שיש בו חלל פותח טפח טהור ע"ש ודוק וכשהבית שהמת בתוכו סתום מכל צד נמי ליכא בבתים הסמוכים טומאה אלא מדרבנן משום דסוף הטומאה לצאת ואם כן בבתים הסמוכים בכל ענין ילביש עצמו תחלה:

סעיף ג
צריכין להקיצו ולהגיד לו. דאפילו בלא שהייה קעבר הכהן ואע"ג דלא ידע מ"מ איסורא עביד בשוגג ואף על גב דאינו עושה מעשה איסורא איכא ולאחריני דידעי מצוה להפרישו עכ"ל תשובת מהרי"ל סי' ס"ט ס"ל אע"ג דאינו מעשה ולאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו איסור דאורייי' מיהא איכא ולפי זה משמע דבאיסורא דרבנן א"צ להקיצו וא"כ למ"ש בסמוך דהיכא דאינו באוהל עצמו אם המת רק בבית הסמוך לה ליכא אלא איסורא [דרבנן] אין צריך להקיצו ואפשר לזה דקדק הרב ומת עמו באוהל צריכים להקיצו וע"ל סי' שע"ג ס"ק א':

סעיף ד
אף על פי שיש מקילין. מטעם דכתיב אדם כי ימות באוהל וגו' ואתם קרוים אדם ואין העובדי כוכבים קרוים אדם אבל במגע ומשא י"א דאפילו המקילים אוסרים וכן נראה דעת ב"י ע"ש:

סימן שעג

סעיף א
עיין באו"ח סימן שמ"ג כו'. משמע כמו דאמרינן התם דא"צ להפרישן הוא הדין הכא מיהו הביא הרב שם די"א דהיינו דוקא שלא הגיע לחינוך ע"ש ובאגודה פרק חרש כתב נ"ל על תינוקות הישנים באוהל המת אין מחייבים להקיצם ולהוציאם אך מפני חינוך טוב הוא עכ"ל והביאוהו האחרונים:

סעיף ב
אבל חלל כו'. כתב הב"ח דוקא חלל דאורייתא אבל של דבריהם כגון שנולד מחלוצה אסור לטמא ואם הוא נולד מספק חלוצה הוי כהן גמור לכל דבר ויתבאר בא"ע סימן ז' ע"ש:

סעיף ג
ואחד האשה. שהיתה כהנת מצוה לה לטמאות:

סעיף ד
אבל פסולה או גרושה. פי' אפי' יש לו בנים ממנה. מרדכי וכ"כ האחרונים:

סעיף ה
ולא מיטמאה לו. כלומר אינה מחוייבת לטמא לו אבל הרשות בידה לטמא:

סעיף ו
אפי' נתחללה. כגון אחר שנולד כהן זה ממנה נשאת לכהן כשהיא גרושה:

סעיף ז
או שהם מל' יום ואילך. לאפוקי ספק נפל דאין מטמאין לו וה"ה לאחיו ולאחותו הקטנים שהן ספק נפלים אין מטמא להם:

סעיף ח
אבל מטמא לאחותו הארוסה אחר שנתגרשה. מן האירוסין:

סעיף ט
אפילו שלא לצורך. מיטמא ומצוה ליטמא:

סעיף י
וי"א דוקא לצורך. קבורה או להביא לו ארון ותכריכים ואז מצוה ליטמא אבל שלא לצורך אסור לטמאות:

סעיף יא
עד שיסתום הגולל בו'. ע"ל ריש סי' שע"ה בטור מהו גולל שרש"י פי' גולל היינו כיסוי הארון ור"ת פי' גולל הוא אבן שנותנים על הקבר כו' ע"ש ובב"ח שם כתב דנקטינן כרש"י וכתב הרמב"ן בת"ה ומביאו הטור שם דלפירש"י כשנותנים אותו בבית בארון וסותמין הכסוי במסמרים ע"ד ליתן הארון בכוך או בקבר הוי סתימה כו' והוא תמה עליו בת"ה דהיאך אפשר לומר שאם סתמו ארונו בבית שלא יטמא בנו עליו כו' ומביאו ב"י שם ולפעד"נ דמה שפירש"י בכל מקום גולל היינו כסוי הארון אין ר"ל אפילו סתמו בבית אלא ר"ל משיסתם כסוי הארון בקבר תדע דבפרק שואל (שבת ד' קנ"ב ע"ב) אמרינן

כל שאומרי' בפני המת יודע עד שיסתום הגולל (ופירש"י גם כן התם גולל הוא כסוי שנותנים על ארונו) דכתיב וישוב העפר אל הארץ כשהיה פירש"י גופו קרוי עפר ומששב אל הארץ כשהי' מיד והרוח תשוב שאין בו עוד רוח ע"כ ולפי זה אם נסתם הארון בבית במסמרים גם לפירש"י בנו מיטמא עליו עד שיסתם בקבר:

סעיף יב

ודוקא לאחר שפירש ממתו כו'. כלומר אין כאן איסור בהליכה מפני שאז עוסק במתו ומות' לטמאות אז אף לאחרים אלא האיסור הוא מפני שבחזרה יצטרך לילך על הקברי' וכבר פירש ממתו והב"ח פסק דאף בהליכה אסור להוסיף טומאה כיון שאפשר לו לקברו בסוף בית הקברות וכן נראה דעת המחבר וכ"כ העטרת זהב דנכון להחמיר כסברא זו והמ"מ דף קי"ז מיקל בדבר:

סעיף יג

חסר ממנו כל שהוא. מן המת:

סעיף יד

כשחסר לאחר מיתה. או כשחסר בשעת מיתה כגון שחתכו ראשו שאינו עכשיו כמו שהיה בחיים ולא קרינן ביה לאביו:

סימן שעד

סעיף א

חוזר ליטמא כו'. כלומר דאע"ג דאינו מטמא עליו אלא כשמצא ראשו ורובו היינו לטמאות לכתחלה אבל אם כבר קברו חוץ מאבר א' חוזר לטמאות על אותו אבר ובזה חמור מהקרובים שאינו מטמא להם אלא א"כ הם שלמים כדלעיל ס"ס הקודם:

סעיף ב

אזלינן בתר רוב הנמצאים שם אם לא שנוכל לומר כל קבוע כמחצה כו'. כצ"ל ור"ל דאזלינן בתר רוב העוברים ושבים המצויים שם או בתר רוב עיירות אם רובו עובדי כוכבים א"צ לקברו ואם רובו ישראל הוי מת מצוה ולא אזלינן בתר העיר הקרובה אפי' בקורבה דמוכח אלא בתר רובו אזלינן דכל דפריש מרובא פריש כן הוא בתשו' הרשב"א סי' פ"ג ס"ק ח':

סעיף ג

שנוכל לומר כל קבוע כו'. כגון שידוע שהיו כאן ט' עובדי כוכבים וחד ישראל ונהרג אחד מהן במקומו דה"ל קבוע לא אזלינן בתר רוב עובדי כוכבים אלא הוי כמחצה על

מחצה וכ' העט"ז ולחומרא ואין הכהן מטמא עכ"ל ר"ל דכיון דהוי כמחצה על מחצה אם כן הוי ספיקא ואזלינן לחומרא וצריך לקברו ומ"מ אין הכהן מיטמא מספק כדלעיל סי' שע"ג ס"ח:

סעיף ד

וה"ה גר כו'. ואע"פ דבמרדכי כ' דגר מתאבל על אמו היינו למ"ד אבילות יום ראשון דאורי' ולא לדידן דקי"ל לקמן ס"ס שצ"ט דהוא מדרבנן וכן כ' בד"מ:

סעיף ה

אינו אלא מן המתמיהים. ואינו כמכבד האבלים אלא כלועג להם. שם בהגמ"ר ואע"ג דמי שרוצה להחמיר ולהתאבל על מי שאינו צריך הרשות בידו וכמ"ש הרב בסוף ההג"ה היינו דוקא כשמתאבל לגמרי כדין אבילות אבל כשאינו מתאבל אלא לפניו הוי כלועג לאבל. נ"ל:

סעיף ו

הפסולים לו לעדות כו'. עיין בח"מ סי' ל"ג איזהו פסולין לעדות ומ"מ נראה דדוקא פסולי עדות מחמת קורבה דשאר ולא פסולי עדות מחמת קורבה דקידושין כדלקמן בסעיף שאח"ז והכי נהוג שאינם רוחצים כי אם בפושרים גמורים. ת"ה שם:

סעיף ז

דהיינו עד אחר שבת הראשון. הן סמוך הן מופלג וכ' הב"ח דכ"ש דאסור לילך לסעודת מצוה כגון ברית מילה עד מוצאי שבת ע"ש ובתשו' משאת בנימין סי' פ"ג כ' וז"ל קרובי המת שאינן חייבים להתאבל ומ"מ מראין קצת סימני אבילות ראיתי מקומות חלוקים בזה יש מקומות שנוהגין רק פסולי עדות למת מראין אבילות אבל הכשרים לעדות אין מראין אבילות כלל ויש מקומות שאפי' שלישי ברביעי מראין אבילות והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג נראה דאין להראות אבילות רק הפסולים לעדות וכדעת תרומת הדשן סימן רצ"ח מ"מ נראה דאין כל הקרובים שוים לזה אלא קרוב קרוב קודם ואותם קרובים שמן הדין היו חייבים להתאבל ממש כדאמרינן כל שאתה מתאבל עליו אתה מתאבל עמו אף ע"ג דהאידנא לא נהיגין הכי מ"מ באבילות ממש צריכין להראות אבילות ביום המית' או ביום השמוע' אם הוא תוך ל' עד מוצאי שבת הא' ואין להחליף מבגדי חול לבגדי שבת וגם אין לרחוץ בחמין גם לא לחוף הראש רק בצונן או במים פושרין גם אין לאכול חוץ לביתו לא בסעודת מצוה ולא בסעודת מריעות אבל כתונת לבן אין למנוע לכבוד שבת גם אין לשנות את מקומם בב"ה אבל במו"ש מותר בכל דבר בין אם הוא מופלג או סמוך ואותן הקרובים שמן הדין אין מתאבלין אין להחמיר עליהן ברחיצת חמין

וחפיפת הראש ולא בחילוף בגדי שבת כל כך ודי להם בבגד העליון של חול ושלא לאכול חוץ לבית וכ"ש אותן מקומות שנהגו דאפילו הכשרים לעדות מראי' קצת אבילות שאין להחמיר כל כך עכ"ל ומ"ש להתיר ברחיצת חמין וחפיפת הראש באותן קרובים שאין מתאבלים עם מי שמתאבל עמהן אין נראה כן מדברי ת"ה והרב דהא אוסרי' ברחיצ' על קרובי המת הפסולים לעדות דהיינו שני בשני אע"ג שאין מתאבלין גם מ"ש להחמיר שאין להחליף כלל מבגדי חול לשבת כאותן שמתאבלין אין נראה כן מדבריהם אלא משנים רק קצת מבגדיהן ומ"מ נראה דהולכים בדברים אלו אחר המנהג:

סעיף ח

אין מתאבלין עליו כו'. משמע דמיירי דלא קים לן שכלו חדשיו והיינו שהשיג הב"י על הגהת אשר"י וז"ל ואיני יודע למה התנה שלא גמרו שערו וצפרניו כו' דלא כהב"ח שכ' על הב"י ומ"ש הגהת אשר"י ולא גמרו שערו וצפרניו כו' היינו משום דאי גמרו שערו וצפרניו ודאי מתאבלין כיון דספק הוא אם כלו חדשיו תלינן דכלו לו חדשיו כיון דלא מת עד לאחר שלשים וגם גמרו שערו וצפרניו והב"י כתב על הגהת אשר"י זו ואיני יודע כו' ושגגה יצאה מתחת קולמסו דהדבר פשוט כדפרישית עכ"ל ולא עמדתי על סוף דעתו דהא הב"י מיירי השתא במת תוך ל' וכן מיירי בהגהת אשר"י וז"ל בסוף מ"ק והיכא דלא קים לן אי כלו לו חדשיו או לאו ולא גמרו שערו וצפרניו ומת ביום ל' אין מתאבלין עליו עכ"ל ודוחק לומר דמת ביום ל' דינו כלאחר ל' דהא קי"ל בענין אבילות דיום ל' כתוך ל' וכדמסיק רב אשי בפרק יש בכור ריש (בכורות ד' מ"ט) וכן דעת הרמב"ן והטור להדיא דאם מת ביום שלשים אפי' גמרו שערו וצפרניו אין מתאבלין עליו היכא דלא קים ליה ביה שכלו חדשיו וכן דעת המחבר:

סעיף ט

והשני חי אחר שלשים יום כו' כצ"ל. ור"ל אין מתאבלין ע"ז שמת תוך ל' ולא אמרינן מדזה הוא חי והוא בן קיימא אפילו גם זה שמת מסתמא בן קיימא הוי דלא כהעט"ז שכתב שאין מתאבלין על זה השני שמת אחר שלשים דמסתמא נמי נפל היה דהא ודאי ליתא וכבר השיג עליו הב"ח בזה וכן משמע להדיא בא"ז גופיה שממנו מקור דין זה ומביאו בד"מ וז"ל תשובה על תאומים שמת אחד מהן תוך ל' והשני חי לא אמרינן מדהשני חי הראשון נמי בן קיימא הוי ואין מתאבלין עליו עכ"ל תשובת הרשב"א וכן פירש בהגה' דרישה ועיקר:

סעיף י

על רבו כו'. ע"ל סימן רמ"ב סעיף כ"ו:

סעיף יא

שאין אב ואם הולכים כו'. אבל על בניהם השני הולכים אע"פ שהראשון היה נפל וכן נוהגין:

סימן שעה

סעיף א

למדינה אחרת כו'. משמע דוקא) כששולחים אותו לעיר אחרת אבל הקוברים בבית הקברות סמוך לעיר החוזרים משערי העיר אינן מתאבלין עד שאמרו להם שנקבר וכמ"ש הרמב"ן וכן כתב בית יוסף ונ"מ ע"כ לענין קובר מתו בערב הרגל וכדאיתא בפוסקים בשם בעל הלכות:

סעיף ב

ואם גדול המשפחה כו'. משמע דוקא לחומרא אזלינן בתר גדול המשפחה דאין מונין אלא משיקבר אבל אי גדול המשפחה הוא אצל אלו שנשארו כאן אין מעלה ומוריד אלא אף על פי כן ההולכים עם המת אין מונין אלא משיקבר וכדעת התוספות שמביא בית יוסף וכן כתבו התוספות פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ב) סוף ע"א ריש ד"ה מהדריתו אפייכו כו' דההולכים עם המת מונין משיסתם הגולל בין גדול הבית בבית בין הולך לבית הקברות וכן המנהג עכ"ל. אבל הטור כ' דהכל הולך אחר גדול הבית דאם נשאר כאן אלו ואלו מונין משיצא המת וכן נראה דעת הרמב"ן בת"ה דף מ"ז ע"ג והרא"ש פרק אלו מגלחין במה שהביאו שם הירושלמי ע"ש ולא עמדתי על סוף דעת בית יוסף שכ' וגירסת הרמב"ן בירושלמי מגומגמת כו' שהרי גירסתו אות באות כגירסת הרא"ש מיהו לפי מה שהביא הבית יוסף נוסח הירושלמי מוכח לענין דינא כדעת התוספות הנ"ל ונ"ל שגירסא זו עיקר דהא בירושלמי פריך אית תנוי תני אלו שבכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתם הגולל ואית תנוי תני אלו וחלו משיסתם הגולל ומשני רבי סימון דהכל הולך אחר גדול המשפחה ואם איתא מאי פסקא הל"ל נמי אלו ואלו מונין משיצא המת והיינו כשיש גדול הבית בבית אלא ודאי לא אזלינן אחר גדול הבית אלא להחמיר ונ"ל שכן דעת ראבי"ה שהביא מרדכי פ' א"מ שכתב ואותם שהלכו עם המת לקברו משמע מתוך דברי ראבי"ה שמונה משיסתם הגולל ולדברי רבי אברהם מונה משיצא מפתח ביתו עם גדול הבית ואח"כ כתב ואם היה גדול הבית בבה"ק בהא פליגי רבוותא ראבי"ה פירש דכולן מונין עמו משיסתם הגולל כו' ע"ש:

סעיף ג

אף אלו שבכאן כו'. ומדברי ראב"ן דף ל"ח ע"ג מבואר דדוקא אם יכול לבא אל הקבר תוך שלשה ימים אבל אם אינו יכול לבוא תוך שלשה ימים אלו שבבית מונין מיד וגדול הבית שבב"ה משיסתם הגולל ואין נגררים עמו ומפרש שם כך בש"ס הא דאתא גו תלתא כו' ואפשר גם המחבר וסייעתו מודים לזה דלא מסתבר כלל אם יקבר המת במקום רחוק שאלו שבכאן ישבו ימים רבים ולא יתחילו אבלות עד שיקבר אף שפי' ראב"ן בש"ס דחוק מ"מ הסברא נכונה:

סעיף ד

דהיינו דביתא סמוך עליה כו'. לקמן כתבתי בשם הרשב"א דמי שמתה אשתו הבעל נקרא גדול הבית עיין שם:

סעיף ה

וסתימת הארון הוי כקבורה. כלומר אע"ג דקי"ל לעיל סעיף א' דאין אבילות חל אלא משיסתם הגולל דהיינו משנקבר ונגמר סתימת הקבר בעפר היינו בעלמא אבל במצור מיד שנתנוהו בבית אחר וסתמו הארון הוי כקבורה דהוי כנתיאשו מלקברו דאע"ג דרוצים לקברו אח"כ בבה"ק מ"מ השתא במצור ה"ל קבורה מעליותא לדידהו שהרי אם תלכד העיר לא יקברוהו בענין אחר וכן נראה בב"י ובב"ח טרח ליישב דברי המחבר בע"א ע"ש:

סעיף ו

משנתיאשו כו'. ואין חילוק בין נתיאשו תוך ל' או אחר ל'. כן הסכמת הפוסקים:

סעיף ז

מי שטבע במים שיש להם סוף כו'. נראה להכי נקט מים שיש להם סוף לאפוקי שאין להם סוף דאין מתאבלין עליו כלל וכמ"ש הב"י בשם העיטור בשם תשובת הרי"ף מי שטבע במים שאין להם סוף דאין היתר לאשתו לא ינהוג אבילות והא דתניא באבל רבתי טבע בנהר איכא למימר שנפל ומת או שנפל למים שיש להם סוף עכ"ל ולפ"ז מ"ש או שיצא קול כו' או שגררתו חיה כו' היינו נמי בענין שמותרת אשתו להנשא ואע"ג דמדברי רב האי ורב שרירא שהביא הטור משמע דאפילו לא נתברר שמת אלא קול יוצא בכך מתאבלין עליו נראה כיון דנדחו דבריהם בפוסקים כדאיתא בטור וב"י נדחו ג"כ בזה וכן כתב הרב בא"ע סימן י"ז ס"ה דאשתו אסורה להספיד או ללבוש שחורים כל זמן שאין כאן עדות שהוא ראוי להשיאה על ידו עיין שם:

סעיף ח

אין הקרובים צריכים להתאבל. כ"כ טור ותמיה לי דהא כיון דלא גרע מליקוט עצמות אם כן גם הקרובים צריכין להתאבל כדלקמן סימן ת"ג סעיף א' וסעיף ה' ונראה דמשמע ליה הכי מדכתב הרא"ש בשם מהר"ם דאם קברוהו במקום בנו וידע בנו את קבורתו לא גרע מיום ליקוט עצמות כו' משמע ליה מהאי לישנא דוקא בנו אבל הדבר ברור משום דמהר"ם שם קאי אעובדא דר' אליקום שנהרג אחד בדרך וחפשו בנו ואח"כ נמצא ולא הוזכר שם רק בנו עלה קאי אבל אה"נ דה"ה שאר קרובים דהא מייתי ראיה מהא דתניא באבל רבתי כל שקורעים במיתתו קורעים עליו בשעת ליקוט עצמות עיין שם וגם דברי רבינו ירוחם נתיב כ"ח ח"א מגומגמים שכתב ואם אחר כך נמצא ההרוג וקברוהו הורה רבי אליקום דאין מתאבלין עליו אפילו בניו. אבל רבי מאיר כתב דבניו מתאבלין כל אותו היום כדין ליקוט עצמות כו' ויש לישב דבריו דנקט בניו והוא הדין שאר קרובים א"נ אתא לאפוקי שאותן המתאבלין עם מי שמתאבלין כדלעיל סימן שע"ד סעיף ו' א"צ להתאבל כאן אבל דברי הט"ו אי אפשר ליישב כן וצ"ע:

סעיף ט

אם הם שם כו'. אורחא דמילתא נקט דמסתמא כל שאינן שם לא שמעו באותו היום אבל ודאי אע"פ שאינן שם ושמעו באותו היום צריכין להתאבל כל אותו היום כדלקמן סימן ת"ג סעיף ה' ולפי מ"ש בסמוך גם בקרובים הדין כן:

סעיף י

שדינם להתחיל האבילות משיחזרו פניהם. היינו היכא שלא הלך גדול הבית עמהם לעיר אחרת כדלעיל סעיף ב' וכ"כ ב"י ומביאו בד"מ ולהכי כתב הרב אם שלחו מתיהם לעיר אחרת כו' דאילו בבה"ק שבאותה העיר אף החוזרים אינם מתאבלים עד שנאמר להם שנקבר וכמ"ש לעיל ס"ק א':

סעיף יא

למקום שמת. דוקא שבא אצלם למקום שמת או למקום קבורה אבל אם לא היה לא מקום מיתה ולא מקום קבורה כל אחד מונה לעצמו כ"כ הגהת אשר"י מא"ז ומביאו ב"י וד"מ:

סעיף יב

וי"א כו'. באמת הרב נמשך אחר מ"ש הב"י שדעת הרמב"ם (שהעתיק המחבר דבריו כאן) כדעת הרי"ף שהשמיט מלכתוב דין דהלך גדול לבה"ק כו' וגדול הבית שהלך לבה"ק אינו מונה אלא משיסתם הגולל ואפילו חזר אצל בני הבית ביום ג' והם מונים משיחזרו

פניהם והבא ממקום קרוב מונה עם גדול הבית דאחריו הוא נגרר ולא אחר בני הבית עכ"ל ומביאו ד"מ וכתב עליו ואני אומר דסברת הרא"ש הוא סברת רבותינו הצרפתים ור"ח כמבואר מדברי הרמב"ן שהביא ב"י בארוכה ולכן נראה דכוותייהו נקטינן דהלכה כדברי המיקל באבל. ותו דבעלי התוספות ור"ח והרא"ש רבים נינהו גם הרא"ש בתרא הוא והסכים לסברתן וכן הלכה עכ"ל וע"פ זה כתב הרב כאן וי"א כו' ויש להקל כסברא זו כו' אבל באמת אין דברי הב"י נראים עיקר כמ"ש בספרי אלא נראה עיקר כמ"ש הרמב"ן לדעת הרי"ף ומביאו ב"י דס"ל דאפי' בא הגדול אצל בני הבית תוך ז' מונה עמהם ולא מסתימת הגולל בין שבא ממקום קרוב או רחוק וכן אפי' קטן שהלך לבה"ק וחזר תוך ז' מונה עמהן וכן הבא ממקום אחר לשם ומצא שהלך גדול הבית לבה"ק כיון שחזר גדול הבית אפי' ביום ז' מונה עמהן אף זה נגרר עמו ונמצאו כולם מונין מנין א' והוא שבא זה ממקום קרוב וא"כ גם דעת הרמב"ם כן שהוא הלך ממש בדרך הרי"ף רבו ע"ש והסמ"ג דף רמ"ו ע"ג כ' כל' הרמב"ם ומדברי רבינו ירוחם נתיב כ"ח ח"א נראה שפוסק כהרמב"ן ע"ש ודעת הרא"ש נ"ל דמפרש הא דאתא בגו תלתא על האחר הבא ולא הוזכר לדבריו בש"ס אם חזר הגדול לביתו או לא אלא לעולם היכא דהלך הגדול לבית הקברות ובא אחר תוך שלשה מונה עמהן לאחר שלשה מונה לעצמו ואם לא הלך לבית הקברות אז אפי' בא ביום הז' מונה עמהן כרבי שמעון והיינו דכ' הרא"ש הלך גדול הבית לבה"ק כו' ובא אחד מן האחין תוך ג' מהו כו' אבל הטור ס"ל דהרא"ש מפרש הא דאתא בגו תלתא על הגדול לדבריו שצ"ל הא דכתב הרא"ש ובא א' מן האחין תוך שלשה היינו משום דאי בא אחר ג' בעוד שהגדול בבית אז פשיטא ול"מ לן דהא' מונה עמהן כשחזר הגדול תוך ג' ודוחק וגם לדבריו צ"ל הא דכ' הרא"ש והא דמפליג רבי יוחנן הכא בין תוך ג' ובין לאחר ג' היינו היכא דהלך גדול הבית לבה"ק עכ"ל היינו דבגדול הבית מפליג בין חזר תוך ג' או לא ולישנא לא משמע הכי ועוד דהעיקר חסר מן הספר וה"ל לפרש דבגדול הבית הוא דמפליג בין חזר תוך ג' או לא ודוק ודעת ר"ח ורי"ץ גיאות ורבותינו הצרפתים שהביא הרמב"ן ופירש דעתם הכל תלוי במה שהגדול מונה עמהם או לא דאם הגדול מונה עמהם אז גם הבא ממקום קרוב מונה עמהם ואם גדול מונה לעצמו אז גם הבא מונה לעצמו וע"כ הוכרח לפרש דבריהם שהגדול הלך לבה"ק קודם סתימת הגולל דאם לא כן לא משכחת לה שהגדול מונה לעצמו והלכך לסברתם שחילקו בין תוך ג' לאחר ג' דינא הכי אם חזר הגדול תוך ג' שאז מונה עמה' ולא מסתימת הגולל גם הבא מונה עמהם ואם חזר אחר ג' שאז מונה לעצמו לסברתם אז גם הבא מונה לעצמו ואינו מונה עמהם ולא עם הגדול רק לעצמו אבל כשחזר הגדול ג"כ מן המת קודם סתימת הגולל

שמתחיל מיד למנות עם שאר בני הבית אף שהולך אח"כ לבה"ק וחזר אחר שלשה ימים מ"מ הרי הוא מונה עמהם וכיון שמונה עמהם א"כ גם הבא מונה עמהן בכל ענין רק שבא ממקום קרוב אבל להרא"ש אינו תלוי במה שהגדול מונה עמהן או לא אלא הכל תלוי בין אם בא תוך שלשה או לא ואף שאבלות הגדול התחיל בשוה עם שאר בני הבית יש חילוק בין תוך שלשה או לא וע"כ כתב הרא"ש שהלך הגדול לבה"ק להתעסק בצרכי המת לעשות לו מצבה או צורך בנין בתוך הקבר כלומר שמתחילתן התחיל אבילותם בשוה רק שהלך לבה"ק אחר הקבורה לצורך מצבה וכה"ג אז יש חילוק בין תוך ג' לאחר ג' וע"כ כתב הטור וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה שאינו נגרר אחריהם אלא אם כן חזר הגדול תוך שלשה ימים ולא כתב בקיצור וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה שאינו נגרר אחריהם אלא כשבא תוך שלשה אבל לא הוזכר בדבריו לחלק בין סתימת הגולל או לא וכן לענין התחלת אבלות נראה שחולק הרא"ש שהרי אחר שכתב פירוש דבריו על סוגיא דש"ס דידן הביא הירושלמי דאית תנוי תני אלו שבכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתם הגולל ואית תנוי תני אלו ואלו מונין משיסתם הגולל ר' סימון בשם ריב"ל אומר הכל הולך אחר גדול שאם היה הגדול כאן אלו ואלו מונין משיצא המת ואם היה הגדול שם אלו ואלו מונין משיסתם הגולל אין שם גדול אלו שכאן מונין משיצא המת ואלו ששם מונין משיסתם הגולל ע"כ וכ' עלה הך הירושלמי לאו מענין סוגיא דשמעתין אלא איירי בענין התחלת אבלות כדאמרינן בשמעתין אמר ליה רבא לבני מחוזאי אתון דלא אזליתו בתר ערסא מכי אהדריתו אפייכו מבבא דאבולא אתחילו מנו והירושלמי השמיענו שיש חילוק כשיש שם גדול עכ"ל ר"ל דש"ס דידן מיירי כשהתחילו האבילות בשוה כגון שכולם הלכו לקברות בשעת קבורה או שגם הגדול נשאר בבית בענין שהתחילו כולם למנות משיסתם הגולל לאו משיצא המת אלא דאם אח"כ יצא הגדול לבה"ק לצורך מצבה וכה"ג יש חילוק בין תוך ג' לאחר שלשה (אבל לר"ת וסייעתו וכן להרי"ף לדעת הרמב"ן צריך לומר שהירושלמי חולק על ש"ס דידן וכן הוא בת"ה בהדיא ע"ש בדף צ"ב ע"ג) ולפי זה היכא שהיה הגדול בשעת קבורה דהיינו בסתימת הגולל והאחרים נשארו בבית לעולם מונין אלו ואלו משיסתם הגולל ולא הוזכר חילוק דתוך ג' או לאחר ג' בכאן ובין חזר הגדול לבית או לא לעולם מתחילין הכל משיסתם הגולל וע"כ דקדק הטור וכ' וא"א הרא"ש ז"ל כ' כסברא הראשונה שאינו נגרר אחריהם אא"כ חזר הגדול תוך שלשה רצה לומר בזה דוקא הסכים לסברא הראשונה דלא כהפרישה סעיף כ"ז שערבב דברי הרמב"ן עם דעת הרא"ש וטור ולכן הוקשה לו מ"ש הטור לעיל (דהיינו שפסק כהירושלמי דלעיל) דהכל הולך אחר הגדול

לענין התחלת אבילות ולפמ"ש לק"מ דהתם מיירי לענין התחלת אבילות וכאן מיירי שהתחילו שניהם בשוה וזה ברור ומ"מ בלא"ה יש לתרץ דהא דכ' לעיל דאלו ואלו מונין משיסתם הגולל היינו היכא דגדול הבית דר שם במקום שיקבר המת וכן מחלק במרדכי וז"ל ור' אברהם פירש דכולהו מונין משיצא מפתח ביתו לפי שהוא טפל להם וכן מצאתי כתוב בשם ר"י ופירש דירושלמי פליג אש"ס דידן וכש"ס דידן עבדינן דמונה עמהם והוא דאתא בגו תלתא יומי אבל אתא בתר תלתא יומי מונה לעצמו משיסתם הגולל לפי דבריו כשהוא דר כאן והלך לבה"ק כן הוא הדין אבל אם גדול הבית דר שם במקום שיקבר המת אז אלו ואלו מונין משיסתם הגולל כדברי הירושלמי ולא יחלוק על ש"ס שלנו לפ"ז עכ"ל ובע"כ לדברי המחבר צריך לתרץ כן שהרי העתיק דברי הרמב"ם דמשמע מיניה מיהא בין לפי מה שפי' הוא דבריו בין לפי מה שפירשתי דבריו דאלו שנשארו כאן מיהא מונין משיצא המת ולא משיסתם הגולל אע"ג דהגדול היה בשעת סתימת הגולל בבה"ק ולעיל סעיף ב' כתב ואם גדול המשפחה הולך עמו אף אלו שבכאן אינן מונין אלא משיקבר א"ו התם מיירי דגדול הבית דר במקום שיקבר והאי דר שם נראה לי היינו דכיון דדר שם ונשאר שם הולכים אחריו אבל אם לא נשאר שם כי דר שם מאי הוי ס"ס השתא הוא אצלם ונראה דאף הרמב"ן שכ' דהירושלמי מיירי בכל גווני אפילו היכא דהגדול חזר אצלם ולכך הוצרך לומר דפליג אש"ס דידן תדע דע"כ במרדכי גופיה צ"ל כן שמתחילה כתב ופירוש ירושלמי פליג אש"ס דידן כו' ואח"כ כתב ולא יחלוק על ש"ס שלנו לפ"ז א"ו מ"ש מתחילה דפליג היינו בחזר הגדול לביתו משום דבירושלמי אינו מחלק בכך ומשמע דבכל ענין הולכים אחר הגדול ומ"ש אח"כ ולא יחלוק כו' היינו דנשאר שם במקום שדר שם ולענין דינא נראה עיקר כסברת הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והסמ"ג ורבינו ירוחם דלעיל דרבים וגדולים נינהו ומקילין באבל וגם רבינו ירוחם בתרא הוא וכ' מהרש"ל דאף הרמב"ן מודה היכא שלא נשארו מקצתן בבית דמונה לעצמו והביאוהו האחרונים ומשמע מדבריו שם דמודה להרא"ש וא"כ אם בא תוך ג' מיהת מונה עמהן אף שלא נשארו מקצתן בבית ודוק. אלא מיהו היכא דהתחיל הגדול למנות עמהן בשוה ואח"כ הלך לבה"ק לצורך מצבה וכה"ג נהי דלהרמב"ן בכל ענין מונה עמהן היינו היכא דחזר הגדול אצלן תוך ז' אבל היכא דלא חזר כלל מזה לא הוזכר בדבריו ונראה דקי"ל כהרא"ש בהא דאם בא אחד ממקום קרוב תוך ג' מונה עמהן דהוי כמי שישנו בבית ואם בא אחר ג' מונה לעצמו כיון דאין הגדול שם ודוקא כשהלך להתעסק בצרכי המת אבל אם הלך בעסק אחר בכל ענין מונה לעצמו כיון שלא חזר הגדול תוך ז' וכל גדול שבענין זה היינו כמו גדול דלעיל סעיף ב'. וכן משמע מדברי הפוסקים בהדיא

מיהו היכא דאשתו מתה ובאו אחים ושאר קרובים הבעל נקרא גדול הבית מפני שהוא חייב בקבורתה ולטפל יותר מן האח או האב ואין הולכים אחר המצטער יותר שאין כל הדעות שוות. כ"כ הרשב"א בתשוב' סי' תע"ח:

סעיף יג

והבא תוך ג' מונה עמהן. לא ידענא למה הצריך שיבא תוך ג' דהא לסברא זו דהטור א"צ רק שהגדול יחזור תוך ג' ואפי' בא הקרוב ביום ז' מונה עמהן ואפשר דנקט תוך ג' לרבותא דאע"פ שבא בעוד שלא היה גדול הבית בבית ואצ"ל אם בא אחר ג' בעוד שחזר הגדול תוך ג' וכעין מה שפירשתי לעיל לישנא דהרא"ש ובא אחד מן האחים בתוך ג' כו' לדעת הטור ואפשר דאפי' לסברא הראשונה אם בא אחר שלשה בעוד שחזר הגדול לבית מונה עמהם כיון דבא אצלם וגדול הבית שם להכי נקט תוך שלשה דלסברא הראשונה מונה לעצמו א"א משום דהרב נטה לסברת הרא"ש דבתראי הוא וכמ"ש בד"מ הבאתיו לעיל וספוקי מספקא ליה בדעת הרא"ש הא דמחלק בין תוך שלשה אי קאי אגדול וכדעת הטור או אקרוב הבא וכדפרש"י הלכך אזיל הכא והכא לחומרא ודו"ק:

מזה מי שמת לו קרוב ונודע לו במקומו מונה לעצמו משנודע לו ואפי' בא אח"כ למקום המת אצל שאר הקרובים שהתחילו כבר להתאבל לא יקצר אבילותו בשביל זה וכן אם בא אצל הקרובים ואינם במקום שמת המת ולא במקום קבורה כל אחד מונה לעצמו משעה שנודע לו אבל אם לא ידע שמת לו מת עד שבא אל הקרובי' שבמקום המת או מקום קבורה אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות אפי' בא ביום הז' אם מצא מנחמין אצל גדול הבית אפילו שננערו לעמוד הואיל ומצא מנחמין דהיינו שנוהגין עדיין קצת אבילות מונה עמהן דכיון שהגדול מונה עמהן גם הוא מונה עמהן אבל אם לא מצא אצלן גדול הבית מונה לעצמו וכן גדול הבית שבא ממקום קרוב מונה לעצמו ואם בשעת קבורה הלכו מקצת הקרובי' לבית הקברות מונין עם אלו שבבית בין גדולים בין קטנים בין שבה"ק קרוב או רחוק בין באו תוך ג' בין ביום ז' והוא שבאו ומצאו מנחמין אבל אם לא מצאו מנחמין ביום ז' אותן שהלכו לבה"ק מונין לעצמן משיסתם הגולל וכן הבא ממקום אחר לשם ומצא שהלך הגדול לבה"ק כיון שחזר הגדול אצלם אפי' ביום ז' ומונה עמהם אף זה נגרר עמהם ונמצא כולם מונין מנין א' והוא שבא זה ממקום קרוב ודוקא שנשארו מקצתן בבית אבל אם לא נשארו מקצתן בבית מונה לעצמו אם לא שבא תוך ג' ואם לא חזר הגדול תוך ז' שאז הגדול מונה לעצמו משיסתם הגולל אז גם הבא ממקום קרוב אינו מונה עם אותן שבבית משיצא המת אלא מונה לעצמו משעה שנודע לו וכל זה שהלך הגדול לבה"ק במקום שאינו דר שם אבל הלך למקום שדר שם ונשאר שם אפי'

אותן שנשארו כאן שהחזירו פניהם מהמת הולכים אחריו ומונים משיסתם הגולל ודוקא שיכול לבא שם תוך ג' אבל אם אינו יכול לבא שם תוך ג' אלו שכאן מונין מיד וגדול שבבה"ק מונה משיסתם הגולל ואם התחילו אותן שבבית והגדול למנות אבלותן בשוה כולם משיצא המת או כולם משיסתם הגולל אז הבא ממקום קרוב מונה עמהן בכל ענין אפי' בא ביום הז' בעוד שנוהגין קצת אבילות כיון שחזר הגדול קודם שעמדו המנחמין ומונה עמהן אבל אם התחילו אבילות בשוה והלך הגדול אח"כ לבה"ק להתעסק בצרכי המת לעשות מצבה או בנין לקבר ולא חזר כלל אחר שבא הקרוב או שחזר אחר שעמדו המנחמין דינא הכי אם בא הקרוב תוך ג' מונה עמהם ואם בא לאחר ג' מונה לעצמו ואם הלך הגדול לעסק אחר שלא בצרכי המת אפילו בא הקרוב תוך ג' מונה לעצמו כיון שלא חזר הגדול לביתו ואם בא הקרוב ממקום רחוק בכל ענין מונה לעצמו וכל שדינו למנות עמהם אפילו חזר אח"כ לביתו מונה עמהן:

סעיף יד

מי שהתפללו ערבית. וגם הוא התפלל וכן במרדכי ובתשו' מהרי"ל סימן פ"א ובב"ח העתיק מי שהתפלל ערבית כו' וכן בת"ה סימן רמ"א אבל אם הוא עדיין לא התפלל ערבית כתבו מהרש"ל והב"ח שם שאותו יום עולה לו אף ע"פ שהקהל התפללו ערבית אפילו למ"ד לעיל ס"ס קצ"ו לענין נדה דבתר צבורא גרירא שאני אשה שרובן אינן מתפללים ונגררות אחר הקהל לכן אף אם היא רגילה להתפלל לא חילקו בדבר משא"כ הכא כן כתב מהרש"ל שם וכן כתב הגאון אמ"ו זצ"ל בתשובה דאם לא התפלל הוא אף על פי שהצבור התפללו אותו היום עולה לו דהא בכה"ג לא עביד תרי קולי דסתרי אהדדי ואפי' למאן דמחמיר לעיל סימן קצ"ו שאני אבילות דרבנן דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל א"נ יש לחלק דלעיל איירי שהקהל התפללו ערבית והיא רצתה להקל על עצמה ולעשות יום וללבוש לבנים לאו כל כמינה לאפוקי נפשה מצבורא אבל כאן מן השמים שלחו לו אבלות בעודו יום ולא התפלל יכול לומר לדידי יום הוא ומהרש"ל בתשובה חילק בע"א ולדעתי הוא חילוק קלוש ויותר נ"ל כמ"ש עכ"ל ודבריו נכונים. ולפ"ז אם אירע אבילות זו לאשה שלא התפללה אותו יום עולה לה) דלא כמהרש"ל וכן עיקר:

סעיף טו

ואותו יום אינו עולה. כתב העט"ז ולפי מ"ש לעיל ר"ס קצ"ו גבי לובשת לבנים דהמיקל לא הפסיד נ"ל דכ"ש באבל דהמיקל למנות יום ששמע ליום א' אע"פ שהתפללו הקהל ערבית לא הפסיד נ"ל עכ"ל ואין נ"ל דהא דין דהכא לקוח ממרדכי בשם מהר"ם ומביאו בת"ה סי' רמ"א ויליף מינה לענין נדה וכ' שם שאחד מן הגדולים כתב לו בתשובה

שאין לדמות נדה לאבלות משום דאותה שעה דמתפלל ערבית אינו אלא סניף ותוספת ליום שלאחריו ואינו עיצומו של יום ולכך לענין אבלות לא חשיב כיום דהא סניף הוא ותוספות ליום שלאחריו אבל לענין ספירה לא קפדינן אלא אעיצומו של ז' ימים ולא על התוספת עכ"ד וא"כ אנן קי"ל כגדול זה וכן משמע מדברי הב"ח ושאר אחרונים דמקילין גבי נדה ולא הכא ואפשר גם העט"ז לא קאמר אלא כשהתפללו הקהל ערבית ולא הוא דאז אותו יום עולה לו וכמ"ש בסמוך:

סימן שעו

סעיף א

והיינו על אדם כו'. ע"ל סימן שפ"ד סעיף ג' בהג"ה:

סעיף ב

חולצים מנעל כו'. וע"ל ס"ס שפ"ב:

סעיף ג

ומרחיקין מעט מבה"ק. כדי לומר קדיש לפחות ד"א שהמת תופס ד"א עכ"ל עט"ז וכ"כ לעיל ס"ס שס"ז בשם האחרונים דאף לקדיש צריך להרחיק ד"א. כתוב בב"ה בשם א"ח דאם נקבר בלילה א"א לא צדוק הדין ולא קדיש בבה"ק וכ"כ בב"י בשם הכל בו ():

סעיף ד

ואחר כך תולשים עפר כו'. ואומרים זכור כי עפר אנחנו וגם הוא רמז לתחיית המתים שיחיו מעפרם ע"ד ויציצו (ויפרחו) מעיר כעשב הארץ:

סעיף ה

תולשים עפר כו'. לומר דטומאה זו אינה נטהרת אלא בכעין ג' דברים הללו מים ואפר פרה ואזוב. רמב"ן. והכל בו כתב תולשים עשבים בצרור עפרם וזורקם על ראשו דרך צער ע"ד ויזרקו עפר על ראשיהם השמימה:

סעיף ו

רק שלש פעמים כו'. ועי' בעט"ז שכ' דיש לישב ז"פ בפסוק דכי מלאכיו יצוה לך וגו' ויאמר אתה גבור כו' שיש בזה סוד הקבל' להבריח כחות הטומאה ע"כ וכ"כ בפרישה בשם מהרש"ל שקבל כך מאמ"ז לומר ז' פעמים בפסוק כי מלאכיו גו' ע"ש:

סעיף ז

ג' אחין ואיש נכרי כו'. כלומר נכרי שאינו אח שלהן אפי' הוא תושב:

סעיף ח

שתוך ז' לאבלם כו'. כתוב במנהגים דהיינו דוקא בשבת שבתוך ז' אבל בחול אינו הולך לב"ה אך אם הבן ז' הוא קטן שאינו בר מצוה והולך לב"ה כל ז' לומר קדיש או מי שאירע לו מיתת אב ואם תוך אותן ז' יאמר קדיש יתום פעם א' עכ"ל ונרא' דמי שבטלה אבלותו ברגל כגון שעה א' לפני הרגל בטלה ממנו גזירת ז' או ל' מ"מ דין ז' ול' יש לו אפילו בחול כמו בשבת דהרי בדין הולך לב"ה. כ' בתשו' מ"ב סי' ע"ג שדברי המנהגי' סותרי' זא"ז דמתחלה כ' יום שמת אב ואם לתושב דוחה את בן ל' מכ"ש בן י"ב חדש לתושב כל אותו יום התענית דהיינו תפלת ערבית ושחרית ומנחה וכן הקדישי' של אותו יום שאומרים לפני העמוד אלמא דסבירא ליה דיא"צ עדיף ושוב כ' דבן י"ב חדש ויארצייט אורח יש לאורח קדיש א' אבל בן ל' אורח מחלק עמו כל הקדישים והתפלות אלמא דבן ל' עדיף ותירץ דברישא מיירי שיש הרבה יארצייט דאם לא יאמרו כלל עבר זמנו בטל קרבנו ולפי זה מ"ש במנהגים אם הבן ז' קטן או מי שאירע יארצייט תוך אותן ז' יאמר קדיש יתום פעם א' זהו דוקא ביארצייט מטעם דעבר זמנו בטל קרבנו אבל לבן ל' א"צ ליתן אפילו קדיש א' עכ"ל ולא משמע הכי ברישא דיש הרבה יארצייט ועוד מדכתב דוחה את בן ל' מכ"ש בן י"ב חודש כו' אלמא דבגוני דאיירי בי"ב חדש מיירי בל' ובי"ב חדש ודאי מיירי אפילו ביארצייט א' ועוד דא"כ מאי כ"ש הוא דילמא היכא דליכא אלא יארצייט א' אינו דוחה אפילו י"ב חדש והא דדוחה בן ל' היינו משום דיש הרבה יא"צ אלא נראה דהדברים כפשטן דמיירי שיש רק יא"צ א' ואפ"ה דוחה את הבן ל' דס"ל למנהגים דיא"צ עדיפא מבן שלשים. וכן משמע מהעט"ז שהבאתי לקמן דדעת המנהגים כן ול"ק מ"ש בסוף דאורח יא"צ יש לו רק קדיש א' והבן ל' חולק עם תושב בן י"ב די"ל דודאי לענין אורח נגד תושב בן ל' עדיף משום דמצי התושב לומר מן הדין אין ליתן לך כלל דהרי היכא דשניהם בן ל' או יארצייט או בני י"ב חדש אין לאורח כלום אלא כיון דאתה ל' ואני י"ב חדש אתה חולק עמי אבל ביארצייט שזמנו קבוע וגם ידוע לו קודם לכן שנה תמימה ואתה באת בגבולי די לך בקדיש אחד אבל בבן ל' ליכא למימר הכי ולפי זה לדידן דקים לן דבן ל' עדיף א"כ אירע בן ל' תושב תוך ז' לקטן יש לו ג"כ קדיש אחד והכי נהוג:

סעיף ט

הם קודמים כו'. כתוב במנהגים דאפילו הבן ז' הוא נכרי דוחה את התושב אפילו בן ל' או יארצייט:

סעיף י

תוך שלשים יש לו קדיש אחד. ליארצייט אבל לבן י"ב חדש אין לו כלום שהתושב בן שלשים דוחה את התושב בן י"ב בתפלה ובקדיש לפני העמוד אך בקדיש ובפריסת שמע שעל פתח ב"ה שניהם שוין בו ויחלקו בגורל כ"כ במנהגים ויש מנהגים אחרים בקדיש ופריסת שמע שעל הפתח ונהרא נהרא ופשטיה ועיין עוד במנהגים מדינים אלו. ומ"ש תוך שלשים יש לו קדיש אחד משמע דאם יש שלשה קדישים כגון בשבת אומר הבן שלשים שני קדישים והיארצייט קדיש אחד וכן משמע במהרי"ל סוף הל' תפלה ובמנהגים כתוב ויום שמת בו אב ואם לתושב דוחה את בן שלשים מכ"ש בן י"ב חודש לתושב כל אותו יום התענית דהיינו תפלת ערבית שחרית ומנחה וכן הקדישים של אותו יום שאומרים לפני העמוד ע"כ. מיהו הלבוש בא"ח סימן קל"ג השיג על זה וז"ל ול"נ שאין היארצייט דוחה את הבן שלשים מכל וכל אלא די לו בקדיש אחד עכ"ל וזהו כדעת מהרי"ל והרב וכ"פ בתשובת מ"ב סימן ע"ג וכן עיקר וכתב עוד שם דהיינו דוקא דליכא אלא יארצייט אחד ובן שלשים אחד אבל היכא דבן שלשים ויארצייט הם רבים ואי אפשר ליתן קדיש לכל אחד ואחד ובע"כ נידחין קצתן בכה"ג היארצייט עדיף ונדחה הבן שלשים מפני היארצייט שאם לא יאמר היארצייט קדיש היום למחר עבר זמנו ובטל קרבנו מה שאין כן בבן שלשים ע"כ ואע"פ שהוציא כן מתוך מה שתירץ ליישב דברי מנהגים אהדדי ואין דבריו מוכרחים בתירוץ זה וכמ"ש לעיל מ"מ הסברא נכונה וכן נהגו:

סעיף יא

ואם נכרי הוא באחד מבני העיר לענין קדיש זו הולכין אחר המנהג. יש קהילות דנהיגי דתושב דוחה את האורח ויש מקומות דנהיגי דשוין הן ומקומות דנהיגי דתושב דוחה את הנכרי מ"מ פעם ראשונה יש רשות לנכרי להתפלל ולומר קדיש יתום פעם אחת. כ"כ במנהגים. ונראה לי דהא דיש לו לאורח קדיש אחד היינו דהוי כמו תושב בן י"ב חדש ולפי זה היכא דהתושב אין לו קדיש אחד כגון שיש כאן בן שלשים וכה"ג גם לאורח אין לו כלום:

סעיף יב

נכרי כו'. כתוב במנהגים אם אותו שמת יש לו בנים בעיר אחרת ובאו לשם אינם נקראים תושבים בשביל אביהם שנקבר שם רק אותן הדרים תוך הקהלה וכל דרי הקהלה נקראים תושבים הן אותן שנותנים מס או משרתי הקהלה ואפי' עניי העיר שיש להם שם דירת קבע כולם חשבינן כתושבים ואם אדם קובע דירתו תוך הקהלה אז משעה שהוא חייב

לישא בעול עם דרי הקהלה חשוב תושב אבל לא משעה שגמר פיסוק המס עם ההגמון אע"ג שצריך ליתן המס להגמון וכן איפכא מי שעקר דירה מן הקהלה אז משעה שאינו חייב לישא בעול עם דרי הקהלה חשוב כאורח אע"פ שחייב עדיין ליתן המס להגמון ואם יש לבעל הבית מלמד או שמש המושכר לזמן והוא פנוי שאין לו אשה ובנים אז גם הוא נקרא תושב אבל אם יש לו אשה ובנים במקום אחר אז דינו כנכרי ואם בעל הבית מגדל בביתו יתום אפילו בשכר ואין לו אב או אם במקום אחר אז נקרא תושב אבל אם יש לו אב או אם אינו נקרא תושב אפילו אם מגדלו בתורת צדקה מכ"ש אם הוא אצלו בשכר עכ"ל ונראה דנערים ובחורים הלומדים בישיבה אפילו יש להם אב או אם במקום אחר יש להם דין תושב ואפי' בעה"ב שלומד בישיבה אע"פ שיש לו אשה ובנים במקום אחר ונותן מס במקום שאשתו ובניו שם מ"מ דין תושב יש לו במקום שהוא לומד והכי נהוג:

סעיף יג

הולכים אחר המנהג. וכתוב במנהגים דהיכא ששניהם בני שלשים או שניהם יא"צ או שניהם שנים עשר חודש דוחה את האורח לגמרי מלהתפלל ולומר קדיש על העמוד אך בפריסת שמע וקדיש על הפתח שניהן שוין ויחלקו בגורל ואם תושב ואורח שניהם בני שבעה יחלקו בגורל כי לענין שבעה אין שום עילוי לתושב על האורח ע"כ. וכתוב בתשובת מ"ב שם דאפילו בן שבעה אחד גדול ותושב ובן שבעה אחד קטן ואורח אפ"ה חולקים בשוה:

סעיף יד

אבל לא נהגו להתפלל בשבתות ויו"ט. וכן בימים נוראים אסור וכ"פ מהרי"ל מיהו היכא דליכא דעדיף מיניה מותר כ"כ מהרי"ו בדינים והלכות סימן מ"ז:

סעיף טו

דמומר שנהרג. דוקא נהרג אבל מת על מטתו לא וכן כתבתי לעיל סימן ש"מ דכשנהרג יש לו כפרה עד כאן לשון ד"מ.

סימן שעז

סעיף א

ואין אומרים כו'. דכל דבר שהוא משום כבוד לחיים אין עושין לאבל שהוא מנודה:

סעיף ב

מנודה כו'. עיין לעיל סימן שמ"ה ס"ד:

סימן שעח

סעיף א
שיאכילוהו משלהם. כלומר הסעודה ראשונה מצוה שיאכילוהו משלהם אבל בסעודה שניה אין כאן מצוה שהרי יכול לאכול משלו:

סעיף ב
בימי אבלו. פירוש אע"פ ששניהם אבלים:

סעיף ג
ואשה נשואה כו'. דכיון שחייב במזונותיה כמשלה דמי:

סעיף ד
אם רצה כו'. ומשמע דאם רצה האבל להתענות באותו היום מותר וכ"פ הב"ח:

סעיף ה
מותר לאכול. ביום שני או בלילה שאחר יום ראשון משלו אפילו סעודה ראשונה:

סעיף ו
יש מי שאומר כו'. הוא המרדכי (ואגודה) שהביא בב"י והיינו מ"ש בפרישה וב"י לא כ' כן ואוסר אף בע"ש והיינו דעתו כאן בש"ע ודלא כהגהת דרישה שכ' ולא ידעתי למה כתב א"א ז"ל וב"י לא כ"כ ע"ש:

סעיף ז
כיון שנקבר כו'. אבל קודם קבורה אסור בבשר ויין דהוי אונן וכדלעיל סימן שמ"א:

סעיף ח
בביצים כו'. שאין להם פה כמו אבל שאין לו פה:

סעיף ט
אין לאכול כו'. דהוי כסעודת מריעות שיש בה שמחה:

סעיף י
היכא כו'. כלומר ואפי' במקום שעושים ב' י"ט שהשני עולה למנין ז' וכמו שנתבאר באו"ח סי' תקמ"ח ס"ב ולקמן סי' שנ"ט (סד"א) [סי"ג] דיש להברותו אח"כ דהא לא נדחה דה"ל להברות ביום ז' שהרי שייך ביה אבילותה כיון דעולה למנין ז' קמ"ל דאמרי' בזה ג"כ כיון דנדחה נדחה ואין צריך הבראה:

סעיף יא
אם שמע שמועה בשבת. צריך עיון דבד"מ ס"ס זה פסק כב"י שכ' בסי' שצ"ג דמברין בשבת וכתב שכן פשט המנהג בכל העולם להברות בשבת ולא נשמע בעולם שום פוצה פה ומצפצף:

סימן שעט

סעיף א
קדושנו קדוש יעקב. רועגנו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל אל שבכל יום ויום הוא הטיב הוא מטיב הוא ייטיב לנו המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת כו'. דודאי צריך לומר הברכה מתחלה כתיקון חכמים:

סעיף ב
ומעל אבל זה לחיים ולשלום. הוא גמלנו וכו' וכל טוב וכו' אל יחסרנו הרחמן הוא כו':

סעיף ג
כאיש אשר אמו תנחמנו. כן אנכי אנחמכם ובירושלים תנוחמו בא"י כו':

סעיף ד
מנחם ציון בבנין ירושלים. אבל אין לומר מנחם אבלים ובונה ירושלים דאין חותמים בשתים. ומשמע לכאורה דה"ה דאין לומר מנחם ציון ובונה ירושלים דה"ל חותמים בשתים והכי אמרי' בש"ס פרק שלשה שאכלו (ברכות דף מ"ט ע"א) דמושיע ישראל ובונה ירושלים הוה ליה חתימה בשתים דאסור אבל בנחם שאומרים בתשעה באב איתא בכל הסידורים בא"י מנחם ציון ובונה ירושלים וצ"ל דמנחם ציון ובונה ירושלים כולו חדא מילתא היא:

סעיף ה
לאו צינעא הוא. ואין אבילות דבפרהסיא נוהג בשבת כדלקמן סי' ת':

סעיף ו
אבל מצטרף כו'. ומדברי המרדכי נראה דסעודה ראשונה שמברין את האבל שאסור לאכלה משלו) אין האבל מצטרף בברכת המזון וכן כתב הרוקח סי' שי"ג דכשמברכין ברכת המזון בשעת הבראתו אין האבלים מן המנין כדאמרינן בפ"א דכתובות ור"ל דאמרינן התם (דף ח' ע"ב) דבברכת רחבה אין אבלים מן המנין ופי' רש"י שם דהיינו כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במ"ק היו מברין אותו ברחבה כו' משמע להו דהוא הדין האידנא דליכא רחבה מ"מ בסעודת הבראה תליא

מילתא ואע"פ שהתוס' כתבו במגילה (דף כ"ג ע"ב) דבברכת המזון האבל מצטרף אפשר דמודה בסעודה ראשונה דהבראה ולא מיירי אלא בשאר אבילות:

סימן שפ

סעיף א

ואשה טווה בפלך בתוך ביתה. פירוש אין מתירין לה אלא מלאכה של צינעה ושל עראי כגון להיות טווה בפלך בתוך ביתה ואם אינה מספקת בזה עושה אומנות שלה בצינעה תוך ביתה. עכ"ל טור:

סעיף ב

כדרך שמותר לכתוב בחוה"מ כו'. כמו שנתבאר בא"ח סי' תקמ"ה ע"ש:

סעיף ג

ובניו ובנותיו כו'. פירוש אפי' הם גדולים אם סמוכים על שלחנו עכ"ל טור ועט"ז ור"ל כל שכן קטנים כשסמוכים על שלחנו אבל אם אינם סמוכים על שלחנו אפי' קטנים מעשה ידיהן לעצמן כמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ד ס"ב.

סעיף ד

אפי' כו' ואפי' כו'. דדוקא במועד אסרו דברים של טורח מפני כבוד המועד אבל באבל שעושה ע"י אחרים מאי איכפת לן בטורח דאחרים. טור.

סעיף ה

מותר לעשות האבל בעצמו. אפילו הוא דבר שיש בו טירחא ומעשה אומן כן משמע בש"ס:

סעיף ו

לעשות כו'. מיהו יעשה בצינעה כן משמע בש"ס:

סעיף ז

ומ"מ אם שיירות או ספינות כו'. הטעם כיון שהוא דבר שאינו מצוי וכ"מ בט"ו בא"ח סי' תקל"ט ס"ה דלא כנראה מהעט"ז כאן הטעם דהוי הפסד מרובה ע"ש:

סעיף ח

משום דהוי דבר האבד. שאם לא ילוה להם ילכו לאחרים וילוו להם וירגילום לבא אצלם ואיכא פסידא. טור:

סעיף ט

לשדורי עלייהו. כלומר לשלוח אחרים שיתבעו המעות מהם דה"ל דבר האבד:

סעיף י
שעדיו חולים. וירא שמא ימותו:

סעיף יא
כל הדברים כו'. כלומר כל הדברים שלא התירו במועד משום דבר האבד וכה"ג אלא משום צורך המועד כולם אסורים באבל כו':

סעיף יב
באריסות כו'. אריסות היינו לשליש ולרביע חכירות שנותן לו סכום מפירות השדה בין עושה מעט או הרבה וקבלנות שנותן לו מעות סכום ידוע:

סעיף יג
אבל על ידי אחרים מותר. שאין זה נקרא מלאכת האבל אלא מלאכת בעל השדה:

סעיף יד
לא יעשה. כיון שאינו אצלו באריסות או בחכירות ובקבלנות:

סעיף טו
מוחכר או מושכר כצ"ל. ומוחכר שייך בפירות ושכירות במעות:

סעיף טז
ויש אוסרים. דדוקא בקרקע שרי דלאריסות קיימא משא"כ הכא:

סעיף יז
אבל על ידי אחרים שרי. משמע אפילו אינו דבר האבד וכן משמע להדיא בעט"ז וכ' דאע"פ דלעיל סעיף ב' וה' אסור אפי' ע"י אחרים מ"מ הכא מותר על ידי אחרים והוא יקח השכר מן הבעלים שהרי אין עיקר המלאכה שלו עכ"ל. ודין זה הוציא הרב מהרא"ש שכתב על פירש"י מה שפי' שאם היה אבל מוחכר או מושכר אצל אחר שיעשה הוא עצמו מלאכה נ"ל קולא גדולה דהא אפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יעשה בצינעה בתוך ביתו שלשה ימים הראשונים ומשום הפסד ממונו מעט שרית ליה לעשות מלאכה בפרהסיא עכ"ל ומשמע ליה להרב מדכ' מאי שפירש כו' שיעשה הוא עצמו מלאכה נ"ל קולא גדולה כו' משמע הא על ידי אחרים שרי ולפע"ד נראה מדמדמי ליה לעני המתפרנס מן הצדקה משמע דאפי' ע"י אחרים אסו' ומ"ש שיעשה הוא עצמו מלאכה נ"ל קולא גדולה כו' כ' כן כלפי מה שפירש"י שם על ואם היו מוחכרים או מושכרים וז"ל ואם היו מוחכרים או מושכרים הם או בהמתם אצל אחרים למהלך חדש או חדשים הרי אלו יעשו הם לעצמם ולא יפסידו שכרם עכ"ל עלה קאי ואמר מה שפי' שיעשה הוא עצמו מלאכה קולא גדולה אלא קאי אבהמתן לחוד וכפי' הראב"ד ולא כשהיה עצמו

מושכר אבל לא נחית הרא"ש לחלק כשהוא עצמו מושכר בין ע"י עצמו לע"י אחרי' וזה נרא' דעת הט"ו שלא חילקו בכך:

סעיף יח

אפילו בדבר תלוש. שיכול לעשותו בצינעה וכל שכן דבר מחובר שאינו יכול לעשותו אלא בפרהסיא:

סעיף יט

ואם הוא דבר האבד כו'. והעט"ז כתב וזה לשונו ונ"ל אפילו אינו דבר האבד מותר לעשות ע"י אחרים כיון שעיקר המלאכה אינו שלו וכמ"ש בסעיף י"ז גבי הוא עצמו מושכר עכ"ל ודעת הרב נראה דדוקא התם שהוא מושכר לחדש או לחדשים שרי משא"כ הכא ולפי מ"ש בס"ק י"ז דבהוא עצמו מושכר אסור ע"י אחרים אם לא בדבר האבד א"כ כל שכן הכא:

סעיף כ

היתה מלאכתו כו'. וכ' רבינו ירוחם בשם המפרשים שמכאן יש ללמוד שאם היה לאבל מלמד או סופר או פועל שלא יעשה בביתו ומביאו ב"י:

סעיף כא

לא יעשו אפי' הוא חוץ לתחום העיר. ואפי' מסרה להם קודם האבל או קודם ח"ה אסור מפני מראית העין שכיון שיוכלו בני אדם ללכת שם ויראו המלאכה יאמרו ראה זה שמסר מלאכתו לאחרים בימי האבל או בחול המועד ולא ידעי דקבולת הוא גבייהו קודם לכן:

סעיף כב

מותרים לבנותו כו' אם הוא חוץ לתחום כו'. דליכא למיגזר משום חשדא שאין בני העיר מצוים שם שיבינו שמלאכת אבל או של ישראל היא:

סעיף כג

בפרהסיא כו'. זה סותר למ"ש בב"י ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת א' הכי נקטינן וראיתי בב"ה שתיקן דבריו שבב"י שצ"ל הכי נקטינן וכתירוצו של הראב"ד וכך הם דברי רבינו עכ"ל אבל צ"ע דכיון דכתב הכי נקטינן על דברי הרי"ף והרמב"ם היאך כ' וכתירוצו של הראב"ד הא ודאי הרי"ף והרמב"ם אין מחלקים בין צינעה לפרהסיא כהראב"ד וכדמשמע בהרא"ש ורמב"ן ובב"י ע"ש וע' בתשו' מהרש"ל סימן ס"ז:

סימן שפא

סעיף א
אלא שנהגו האידנא לאסור רחיצה כל ל' כו'. כצ"ל וכן הוא בעט"ז ולא כמו שנדפס בספרים כל רחיצה כל ל') דודאי רחיצה בצונן ליכא איסורא כלל:

סעיף ב
שצריכה לרחוץ מותר. אפילו ביום ראשון מיהו אם אין לה צורך כל כך יש להחמיר ביום ראשון כן כתבו האחרונים:

סעיף ג
וכ"ש שאינה רוחצת כו'. כלומר כיון דטבילה דאיכא למ"ד טבילה בזמנה מצוה אסורה כ"ש רחיצה ללבוש לבנים ובתשו' משאת בנימין סימן ה' חלק על הרב דדוקא טבילה קי"ל דאסור כיון שאינו לצורך אבל רחיצה ללבון איכא צורך מצוה הלכך בין בתשע' באב בין בז' ימי אבלה תלביש ותציע כדרכה כשאר ימות השנים והרחיצה צריכה לשנות קצת וכמ"ש הא"ז והיינו שלא תרחוץ רק באותו מקום ובין ירכותיה בין בחמין בין בצונן ע"כ דבריו:

סעיף ד
שכל אלו אסורים כרחיצה. בכ"ף כצ"ל מיהו לענין זה חמור מרחיצה שאסור אחר ז' אם לא באשת איש ורחיצה שרי מדינא לאחר ז' כדלעיל סעיף א':

סימן שפב

סעיף א
חיה כו'. וה"ה חולה ומי שיש לו מכה ברגלו כדאיתא בא"ח סימן תרי"ד ס"ג:

סעיף ב
ויש מי שאומר כו'. וכתב הרב בא"ח סימן תקנ"ד סעיף י"ז שכן נהגו:

סעיף ג
ולא ראיתי נוהגים כן. היינו משום רשעת העובדי כוכבים כדאיתא בכל בו בעל דין זה ובזה נסתלקה תמיהת הב"ח על הרב ע"ש מיהו היכא דליכא חשש דרשעת העובדי כוכבים יש לחלוץ מיד בבית הקברות כדלעיל ר"ס שע"ה וסימן שע"ו ס"ד:

סימן שפג

סעיף א
בין באבילות דידיה כו'. כ' הפרישה פירוש אפילו באבילות דידה דאיכא למיחש יותר הואיל והוא אינו אבל דהכל ממנו ולא ממנה עכ"ל ולא דק דאדרבה באבילות דידיה איכא למיחש יותר דאם יצרו מתגבר עליו נשמעת לו דכיון דאינה אבלה כדאיתא בפ"ק דכתובות דף ד' ע"ש):

סעיף ב
הוא בבגדו כו'. אבל בלא בגדים אסור אפי' סינר מפסיק אפילו בשבת ורגל. טור ורמב"ן):

סעיף ג
אבל אם מת כו'. דכיון שהקילו לו רבנן והתירו לו לנהוג ז' ימי המשתה תחלה חיישינן דאתי לזלזולי ביה אבל אם כנס כבר לחופה כו' ליכא למיחש דאתי לזלזולי שהרי לא הקילו לו כלום שקדמו להן ימי החופה. וכן מי שאירעו אבל ברגל מותר לו להתייחד כמ"ש הרב לקמן סימן שצ"ט ס"ב שהרי לא הקילו לו שום דבר אלא הרגל מעצמו הוא שנקבע וגם לית ביה אפושי שמחה כל כך כמו חתן כ"כ הפוסקים):

סימן שפד

סעיף א
אסור לקרות בתורה. דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב):

סעיף ב
ואם רבים צריכים כו'. כתוב בבדק הבית בשם א"ח מלמדי תינוקות י"ל שדינן כרבים צריכים לו ועוד דמלאכת האבד הוא כשהתינוקות בטלים ע"כ וכן כתב מהרש"ל בתשובה סימן ס"ו ע"ש):

סעיף ג
אסור לו כו'. כתב הב"ח ותימה דבסימן ת' בדין שבת כ' הרב דבאין שם כהן אחר אלא הוא מותר לקרותו וכאן לא כ' כלום עכ"ל ולק"מ דהכא טעמא דאיסורא דאבל אסור בדברי תורה אתא לאשמועינן ומדין אבילות בשבת לא מיירי אבל התם דמיירי בכל הסימן מדין איסור אבילות בשבת קאמר דמותר לעלות משום דאל"כ ה"ל אבילות דפרהסי' ואין אבילות דפרהסי' נוהג בשבת והכי משמע התם להדיא ע"ש):

סעיף ד
ומצוה להתפלל כו'. ע"ל סי' שע"ו ס"ג:

סעיף ה
אין לו לבטלם. דאין אבילות לקטן כדלקמן ס"ס שצ"ו:

סימן שפה

סעיף א
ויש מקילין האידנא בשאילת שלום האבל. על אביו ואמו אחר ל':

סעיף ב
אם לא שיחלקו כו'. ובאמת אין זה טעם נכון דא"כ תוך ל' נמי ולא מצינו לשום פוסק שחילק בכך:

סעיף ג
עד שיעברו ג' רגלים. כדלקמן סימן שצ"ב ס"ב:

סעיף ד
מקום כו'. ואיתא בירושלמי הובא בפוסקים ר' אושעיא רבא אזל לחד אתר וחמא תמן אבלים בשבתא ושאל בהון ואמר להון איני יודע מנהג מקומכם אבל שלום עליכם כמנהג מקומי ועיין בא"ח סימן רפ"ז:

סימן שפו

סעיף א
וי"א שאין נוהגין כו'. מפני שמביא לידי שחוק גדול מן העובדי כוכבים ועבדים ושפחות שבינינו מיהו יש לנהוג בעטיפה קצת דהיינו למשוך הכובע למטה לפני העינים וכן משמע בבית חדש ועיין לקמן סימן ת':

סימן שפז

סעיף א
עכשיו לא נהגו כו'. מ"מ אסור לו לישב על גבי ספסל או כרים וכסתות כי אם על גבי קרקע אם לא חולה וזקן שיש להם צער בישיבה על גבי קרקע מותרים להשים כר קטן מתחתיו. מיהו יכול לילך ולעמוד וא"צ לישב כלל רק כשהמנחמים אצלו צריך לישב

ע"ג קרקע וה"ה דכשרוצה לישן דצריך לישן על גבי קרקע מיהו המנחמים יושבים ע"ג ספסל דמסתמא מחיל להו. כל זה מבואר בדרישה:

סימן שפח

סעיף א

ואחר שהנץ כו'. ויש פוסקים דאינו אסור אלא ביום ראשון וביום ב' מותר מיד אפי' קודם הנץ החמה וכ"פ הב"ח. ואם שמע שמועה קרובה דינה כיום קבורה דאסור להניח תפילין. כן משמע מדברי הרמב"ן והמחבר לקמן סי' ת"ב ס"ב וכ"פ בתשו' משאת בנימין סימן פ"ב ופשוט הוא:

סימן שפט

סעיף א

ואחר ז' שרי. היינו כשאין מגוהץ או לדידן דגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם כדלקמן בסוף הסימן:

סעיף ב

והעולם נהגו בו אסור. היינו שחוששים לסברת ריב"א וסייעתו דאסרו כיבוס כל ל' ומשמע בתוספות דמ"ק דף כ"ג ע"א דאינו אוסר אלא במכובס בנתר וחול אבל לא במים לבד וכתב הב"ח ולפ"ז במכובס במים לבד אין צריך להלבישו אחר תחלה ופשיטא דשרי לאחר ז' מיד:

סעיף ג

לובשם תחלה. ואפילו במגוהצין ג"כ באבן חלקה מותר בכה"ג וכ"כ הב"ח:

סעיף ד

רק שעה אחת. כלומר זמן מה וא"צ שעה זמניות וכן משמע בפוסקים וכן נוהגין ולא כמ"ש בעט"ז שעה או שתים ואולי גם הוא ל"ד קאמר:

סעיף ה

שהלך להרויח. לאפוקי לטיול ועיין כא"ח סימן תקל"א:

סעיף ו

ולא היה לו פנאי לגלח. והוא הדין כאן לכבס:

סעיף ז

אסור כו'. הטעם משום דאסור בעשיית מלאכה:

סעיף ח
ביד אחרים. ובבית אחרים. וכדלעיל סימן ש"פ סעיף י"ח ע"ש:

סעיף ט
יש מי כו'. עיין בא"ח סימן תקנ"א סעיף ג':

סימן שצ

סעיף א
כל שמעכב כו'. תימה דכאן פסק כדעת הרי"ץ גיאות שבטור ובב"י כתב דנקטינן כהראב"ד ורמב"ם דאסור כלל ואין חילוק בין שערות המעכבים האכילה או לא ע"ש:

סעיף ב
לסרוק כו'. כאן חסר סעיף א' שהרי נרשם סעיף ד' סעיף ו' ולא נרשם סעיף ה' ולא כעט"ז שחלק סעיף ה' לב' סעיפים ע"ש אלא צ"ל סעיף חדש כמו שהוא במקצת ספרי הש"ע וכך צ"ל אשה מותרת בנטילת שער אחר ז'. הג"ה ויש אוסרים אף לאשה וכן עיקר ע"כ. וכן הוא בהקדמת סמ"ק ע"ש ועיין בב"י ב' הדעות והב"ח פסק דבמקום שדרכה של אשה לגלח שערות אלו כגון רבוי שערות דצידעא ובת צידעא מותרת ליטלם אחר ז' ע"ש:

סעיף ג
האשה כו'. ובב"י משמע דאפי' לאיש מותר שאין כאן לא תענוג ולא שמחה ונ"ל דל"ד נקט אשה ובב"ח כתב שמצא שט"ס הוא וצריך להגיה לסרוק ראשו כו' וכן הוא בעט"ז אך בהגה' סמ"ק בשם א"ז מתיר דוקא לאשה ולא לאיש ומביאו הב"ח:

סעיף ד
ולאו דוקא עובדת כוכבים כו'. ולפעד"נ דדוקא נקט עובדת כוכבים דאלת"ה א"כ אפילו לאיש לשתרי לגלח או ליטול צפרניו על ידי ישראל אחר אלא ודאי כיון דשלוחו הוא אסור וא"כ אמאי שרי באשה טפי בשלוחה מבהיא עצמה וגם דוחק לומר דסרכא דלישנא דח"ה נקט דהא המחבר ס"ל בא"ח סי' תקל"ב דמותר ליטול צפרניו בח"ה אלא דהגמי"י ס"ל דאסור ליטול צפרניו בח"ה וקאמר דעל ידי עובד כוכבים מותר דאמירה לעובד כוכבי' שבות ובמקום מצוה לא גזור ואם כן ה"ה באבל דהא קי"ל אמירה לעובדי כוכבים שבות אפילו בדבר שאינו של שבת וכדלעיל הלכות כלאי בהמה סי' רצ"ז ס"ד וא"כ הכא דוקא לעובד כוכבים שרי דאמירה לעובד כוכבים לא אסור אלא משום שבות ובמקום מצוה לא גזרו אבל לישראל אסור ודו"ק:

סימן שצא

סעיף א

שמחת מריעות כו'. שעושים ריעים זה עם זה שאוכלים ושותים זה עם זה היום וחוזרים ואוכלים עם זה למחר:

סעיף ב

י"ב חודש. ואף אם השנה מעוברת סגי בי"ב חדש. כן כתבו הפוסקים:

סעיף ג

אבל תוך שלשים אסור.) משמע אפי' בשאר קרובים וכן משמע בעט"ז וכן הוא להדיא בהראב"ד שהביא בספר תורת האדם שממנו מקור דין זה ע"ש וכן בל' הראב"ד שברא"ש וכן לענין שאלת שלום לעיל סימן שפ"ה ולענין נשואין לקמן סימן שנ"ב אין חילוק בשלשים בין אביו ואמו לשאר קרובים והב"ח לא פירש כן ולפעד"נ כמ"ש:

סעיף ד

ויכול ללבוש קצת בגדי שבת כו'. בעט"ז השמיט תיבת קצת ואולי גם הרב ל"ד נקט דה"ה דיכול ללבוש כל בגדי שבת וכן נוהגין:

סעיף ה

ובלבד שיהא אחר ל' כו'. גם כאן פירש הב"ח דיש להתיר לאבל על שאר קרוביו תוך ל' כמו בכניסת יתום ויתומה דלעיל ולשון הרב לא משמע כן אלא נראה כמ"ש בס"ק ג':

סעיף ו

ובלבד שלא יהא במקום שמחה. כגון בבית אחר כצ"ל וכן הוא בעט"ז:

סעיף ז

לאכול באותה סעודה של דגים כו'. כתב הב"ח מיהו בליל ב' אע"פ דנוהגים בק"ק קראקא שלא לברך שהשמחה במעונו אין לאבל לאכול באותה סעודה דל"ד ליום ב' שכבר בעל בעילת מצוה בליל ב' כפי מנהגם ולכך עושים סעודה של דגים ביום ב' משום ברכת דגים כדאיתא פ"ק דכתובות הלכך אינה נקראת סעודת שמחה ואין אומרים לא אשר ברא ולא שהשמחה במעונו אבל בליל ב' מקמי בעילת מצוה דמברכים אשר ברא לא נגמרו הנשואים ומה שלא נהגו לומר שהשמח' במעונו הוא מפני דמתאספי' שם אנשים ונשים כו' עיין שם:

סעיף ח
יש אומרים דאסור לאכול כו'. וכ' העטרת זהב ולא ראיתי נוהגים כן ואני אומר דבר שאינו מצוי לא שייך בו מנהג כמו שכתב לעיל ר"ס ק"צ ולא ראינו אינו ראיה ואני ראיתי נוהגים לאיסור גם לקמן ס"ס ת"ב כתב הרב בסתם לאיסור:

סימן שצב

סעיף א
וי"א כו'. מיהו לקשר עצמו בשידוכין בלא אירוסין ודאי שרי אפי' ביום המיתה. ב"ח:

סעיף ב
מתה אשתו כו'. והיא שמת בעלה אינה מתאבלת אלא ל' יום אלא שאסורה ליארס ולינשא עד ג' חדשי' משום הבחנה כדאיתא ביבמות (ונתבאר בא"ע סימן י"ג) עכ"ל טור וכ"כ הפוסקים וכתב המרדכי הטעם שאין האשה צריכה להמתין ג' רגלים משום דאשה בכל דהו ניחא לה ושוכחת אהבת הראשון לאחר ל' יום. ואם אירע שנשא' תוך ל' יום לאבילותן של שאר קרובים לא תבעל כן דעת הרמב"ם לפי מה שפירש הב"ח דבריו ע"ש:

סעיף ג
דינו כמו בשאר קרובים. לעיל סי' שצ"א וכן כל שאר אבילות אינו נוהג רק ל' יום כמו בשאר קרובים:

סעיף ד
מצות פריה ורביה. באופן שנתבאר בא"ע סי' א':

סעיף ה
מותר לקדש מיד. כתב הב"ח דהיינו לדעת המחבר דמתיר בסעיף א' לקדש ביום המיתה ולא קיימא לן הכי אלא רשאי לקדשה ולכנסה מיד אחר ז':

סעיף ו
מותר לכנסה כו'. כיון דאיכא הפסד בדבר אם לא יכנוס וגם לא קיים פריה ורביה וע"ל סי' שמ"ב:

סעיף ז
מותר לכנסה. מיד ויבא עליה אחר שבעה כן כ' העט"ז והב"ח כתב דלא יבא עליה עד אחר שלשים ונראה דלא פליגי דהעט"ז מיירי בשלא קיים מצות פריה ורביה והב"ח איירי כשקיים:

סעיף ח
כי היא מרחמת כו'. ולכן מותר אפי' בלא הפסד:

סימן שצג

סעיף א
ולא לבה"ק. אם מת לאחרים מת:

סעיף ב
יוצא אפי' ביום ראשון. כצ"ל:

סעיף ג
אפילו לשמוע כו'. אף על גב דאבל חייב בכל המצות היינו במצות עשה שבגופו כגון ציצית ותפילין או למול את בנו אבל לילך לחופה או למילה לשמוע הברכות בשביל גמילות חסד אין לו לצאת מפתח ביתו. תשובת הרא"ש:

סעיף ד
או בעל ברית. פי' סנדק ולכן תוך שלשה לא יצא אבל אבי הבן פשיטא דאפילו תוך שלשה ימים יצא לכולי עלמא:

סעיף ה
אא"כ אין מוהל אחר בעיר. ואז מותר אפילו ביום ראשון:

סעיף ו
ויש מקילין כו'. הוא הב"י וק"ק דהרי הבית יוסף כ' דלפי מנהגו שהאבל יוצא לב"ה להתפלל בכל יום קריאת התורה כ"ש שיצא כדי למול אפילו תוך שלשה ימים ראשונים ואפילו יש מוהל אחר בעיר עכ"ל וא"כ מאחר שכ' הרב דאנו נוהגין שאינו יוצא אלא בשבת למה כ' סברת היש מקילין כאן:

סעיף ז
וי"א שגם בשבת כו'. דס"ל שאין זה דבר של פרהסיא שאין אבילות ניכר בזה כל כך שהרבה פעמים אדם מחליף מקומו אפילו אינו אבל עכ"ל עט"ז מהנ"י ולמ"ש לקמן ר"ס ת' דאבלות הנוהג כל ששים נוהג אפילו בשבת בלאו הכי ניחא:

סימן שצד

סעיף א
אין מספידין אותו. אפילו ביום שמועה:

סעיף ב
ופוקדים על המתים כו'. כתב הפרישה זה היה דוקא בימיהם שהיו מניחין את המת בכוכין () [אולי שייך זה בסי' זה סעיף ד' עמ"ש ואם נולד בן זכר כו'. מראה כהן:] והיה אפשר לגלות את המת ולראותו וכתב עוד הדרישה בשם מהרש"ל אדם שמת לו מת ובתוך שלשים נולד לו בן אין עושין שמחה ומשתה ביום המילה רוקח עכ"ל וכמדומה שאין נוהגין כן:

סימן שצה

סעיף א
כיון שהנץ כו'. דביום ל' שאין מנחמים מותר מיד כשהנץ החמה:

סעיף ב
לא אמרינן כו'. כיון דתליא בחדשים:

סעיף ג
ונהגו להוסיף. ואפי' חל אותו היום בשבת נוהג בו דין י"ב חדש כן הוא בתרומת הדשן סי' רצ"ב מיהו כשהשנה מעוברת דמותר ליכנס לבית המשתה לאחר י"ב חדש כדלעיל סי' שצ"א ס"ק ב' אין נוהג דין י"ב חודש ביום שמת בו אב או אם אע"פ שאומר קדיש וברכו ומתענה בו ביום דמאחר דכבר הפסיק מאבלותו שוב אינו חוזר לאבלותו כ"כ הב"ח. ונראה דהיינו דוקא בשאר מיני אבילות אבל לאכול בסעודה של שמחה ומשתה אסור בכל שנה ביום שמת בו אב ואם וכדכ' הרב לקמן ס"ס ת"ב כ"ש הכא:

סימן שצו

סעיף א
אינו קורע כו'. כתב הב"ח דהיכא שהיה אנוס כגון שהיה חולה ומסוכן שאי אפשר לקרוע או כגון שאין דעתו צלולה ומיושבת עליו וחזר לבוריו ולדעתו אחר שבעה שחשוב עכשיו כשעת חימום דל"ד לשוגג או מזיד דעבר שעת חימום כיון שהיה בריא בשעה ששמע שמת לו מת וחייב באותה שעה אבל זה לא נתחמם אלא בשעה שחזר לבוריו ודעתו צלולה ומיושבת ובאות' שעה חל עליו חובת קריעה ע"כ:

סעיף ב
אפילו לאחר שבעה. כדלעיל סי' ש"מ ס"ח:

סעיף ג
ואפילו הגדיל. והב"ח פסק כדעת מהר"ם דבהגדיל תוך ל' מונה ז' ול' משעה שהגדיל אבל אם הגדיל אחר ל' בטל ממנו גזירת ז' ול' ע"ש מיהו מה שהקשה מלעיל סי' שמ"א ס"ב דמבדיל אחר שיקבר המת בקל יש לחלק ביניהם עיין שם:

סימן שצז

סעיף א
מתאבלים כו'. כתב הרמב"ן זה הכלל כל עדות שמשיאים האשה על פיה הקרובים מתאבלים וכ"פ הב"ח ועיין בא"ע סי' י"ז נתבאר עדות שמשיאין האשה על פיה וכ' עוד הב"ח היכא שכתבו לאחד שמת קרובו ואיכא ספק אם הוא תוך ל' חייב להתאבל דכל כמה דמצינן ליה לאוקמיה אחזקתיה מוקמינן ואמרינן השתא מקרוב מת וכן הוא בתשובת ן' לב מיהו היכא שהוא כתב יד של חכם אמרי' מסתמא לאחר ל' הוא דאם איתא דאפשר היה שיגיע הכתב לידו תוך ל' לא היה כותב בסתם אלא היה מבאר כ"כ הב"ח וכן כ' בתשו' ר"מ מינץ סי' צ"ה דצריך להתאבל מטעם דמוקמינן אחזקתיה וכ' דאם אירע שהורו דאין להתאבל מספק ואח"כ נודע לו למפרע שמת תוך ל' צ"ע אם יחזור ויתאבל או לא ע"ש ולפעד"נ דצריך להתאבל בכה"ג וע"ל ר"ס שצ"ו ודו"ק:

סעיף ב
אינו מתאבל. דמוקמינן ליה אחזקתיה דחי וע"ל סי' של"ט ס"ב דבאמרו לו ראינו קרובך גוסס היום ג' ימים צריך להתאבל עליו:

סימן שצח

סעיף א
בז' מתים. שהם אביו ואמו בנו ובתו אחיו ואחותו בתולה ואשתו נשואה:

סעיף ב
וי"א כו'. והכי קי"ל כדלקמן סימן שצ"ט סי"ג:

סימן שצט

סעיף א
אפילו שעה אחת. פירוש כל שהוא ולא בעינן שעה זמניות וכ"כ בתשובת משאת בנימין סי' ע"ד:

סעיף ב
וימי הרגל עולים כו' ומשלים כו'. היינו ע"פ שנתבאר לקמן מסעיף ז' ואילך:

סעיף ג
אלא נוהג ברגל דברים שבצינעא. ולענין מלאכה במועד דינו כמ"ש הרב בסעיף ב':

סעיף ד
הלכך אין מתעסקין בו לנחמו ורגל עולה למנין (ז') [**שלשים**]. היינו בנודע לו מיתת המת ברגל אע"פ שלא נודע לו קודם הרגל והיינו שכתב ר' ירוחם דרגל עולה למנין (ז') [שלשים] מדלא גרע מקובר מתו ברגל עכ"ל ולא כמ"ש בב"י דבנודע לו מיתת המת קודם הרגל מיירי ואולי ל"ד קאמר או ט"ס הוא וצ"ל ברגל:

סעיף ה
ונוטל צפרניו במספרים. היינו לדעת המחבר בא"ח סי' תקל"ב אבל אנן קי"ל להחמיר כמ"ש הרב שם וסתם כאן הדברים לפי שאין כאן מקום דיני מועד:

סעיף ו
בח"ה. ה"ה ביו"ט שני או ביום טוב ראשון כשרוצה לקברו ע"י עממים חל עליו אנינות כדלעיל סימן שמ"א סעיף א' ולאחר שיקבר כל אלו הדינים נוהגים בו:

סעיף ז
לא אמרינן דשמיני עצרת מבטל. ואין ש"ע עולה רק ליום אחד כשקברו ברגל כ"כ הגהמי"י ומביאה ב"י ודוקא כשקברו קודם חג הסוכות הוא דעולה ש"ע ג"כ לז' לקמן סעיף י"א משא"כ הכא וכ"כ הב"ח בשם התוספות ומרדכי ופסק כן ודלא כמהרש"ל בתשובה סימן ה' שכתב דמבטל הוא דאינו מבטל הא למנין ז' לענין הל' עולה ש"ע אפי' קברו ברגל מיהו בתשובת משאת בנימין סימן ע"א פסק כמהרש"ל עיין שם וכן נראה דעת הדרישה:

סעיף ח
ובמקומות שעושים ב' ימים כו'. כתב הב"ח ס"ס זה דה"ה בשני י"ט של ר"ה כגון שמת לו מת ביו"ט ראשון של ר"ה מונה הז' מיו"ט הב' דהוי ג"כ מדבריהם וע"ש:

סעיף ט
ולספר. כלומר דאע"ג דתספורת נוהג כל ל' וכדלעיל ר"ס ש"ץ הכא בטל ממנו גזרת ל':

סעיף י
סמוך לחשיכה. מה שנרשם כאן טור הוא טעות דבטור לא כתב ע"ש ריב"א אלא דבחל יום א' דאבילות או יום (ז') [ו] בערב הרגל דמותר דוקא סמוך לחשכה אבל נ"ל שהוא

מהגהת אשר"י שהביא הב"י בא"ח סי' תקמ"ח וז"ל אפי' חל יום ח' או יום ט' בערב הרגל צריך להמתין עד סמוך ללילה שאז ניכר שבשביל הרגל הותר כ"כ ראבי"ה ע"כ:

סעיף יא

ובערב פסח כו'. זה הוציא הרב מתשובת מהר"י מינץ סי' ד' וצ"ע דאדרבה משמע שם דע"פ שוה לכל ערב יו"ט לענין כיבוס ורחיצה דלא הותר אלא סמוך לחשיכה דמסיים שם וא"כ יכול לספר קודם חצות ול"ד לרחיצה דאפשר מחשיכה כו' עיין שם רק דאיתא שם דבערב פסח יש לגלח קודם חצות הואיל ואחרים אסורים לגלח אחר חצות דאין עושין מלאכה בערב פסח אחר חצות מפני שהיה זמן שחיטת הפסח וכמו שנתבאר באורח חיים סי' תקמ"ח עיין שם וראיתי בב"ה שהעתיק דברי הרב והשמיט הא דבערב פסח מותר בכל וצריך עיון:

סעיף יב

הואיל ואחרים אסורים לגלח לו. דאין עושין מלאכה בערב פסח אחר חצות ואם כן יצטרך לגלח על ידי עצמו להכי עדיף טפי קודם חצות וכן הוא בתשובת מהר"ם מינץ שם ודלא כהעט"ז שכתב הואיל ואחרים הרבה נהגו איסור לגלח אחר חצות גם הוא ינהוג איסור כו':

סעיף יג

עד שיגערו בו חביריו. כדלעיל סימן ש"ץ ס"ד:

סעיף יד

מותר לכבס. דכבר בטל ממנו גזרת ז' אבל לספר אסור דלא נתבטל ממנו גזרת ל' כיון דאין כאן ז' ימים קודם הרגל:

סעיף טו

אסור עד הלילה. כיון דאפשר משחשכה:

סעיף טז

וכן נוהגין. וכתוב בת"ה סימן רפ"ז דאפילו מת לו מת בע"ש ואותו שבת הוא ערב הרגל מותר לרחוץ בע"ש לפי מנהגינו ואין להקשות דהיאך כ' הרב וכן נוהגין דהא לעיל ר"ס שפ"א כתב הרב דאנן נהגינן איסור רחיצה כל ל' וכן לעיל ר"ס שפ"ט כתב דנהגינן איסור כביסה כל ל' י"ל דאינו אלא חומרא ומדינא שרי וכדמשמע מדברי הרב שם והכא משום כבוד הרגל לא נהגו להחמיר וכ"כ העט"ז ותדע דהא בת"ה שם כתוב בשם מהר"מ אפילו לא נהג אבילות אלא שעה א' לפני הרגל מותר ברחיצה בחמין סמוך לערב והרי מהר"מ ס"ל דאסרי' רחיצה כל שלשים וכמ"ש הגהמ"י על שמו ומביא ב"י סוף סי' ת' אלא ודאי

כדאמרן ואע"ג דבא"ח סימן תקמ"ח ס"ח וס"י כתב הרב דלדידן דנוהגים איסור רחיצה כל ל' אסור לרחוץ דהא הרגל לא בטל ממנו רק גזרת ז' וה"ה לענין כיבוס במקום דנוהגין איסור כיבוס כל ל' עכ"ל היינו משום דכך הוא ראוי להורות אי הוי איסור רחיצה וכיבוס כל ל' מן הדין אבל כאן כתב דמ"מ המנהג אינו כן וכ"כ הב"ח אלא דצריך ליישב לאיזה צורך כ' הרב שם כן כיון דס"ס המנהג אינו כן ונ"ל דס"ל דהא דהמנהג אינו כן היינו משום כבוד הרגל והלכך היכא דליכא משום כבוד הרגל אסור ונ"מ דלאחר הרגל אסור רחיצה וכביסה עד ל' דהרגל לא בטל ממנו רק גזרת ז' כנ"ל ודוק:

סעיף יז

ויום שני של עצרת עולה למנין. כיון דיום טוב שני אינו אלא מדבריהם:

סעיף יח

לענין שיושב כו'. כדלעיל סימן שצ"ג סעיף ב' ואנן לא נהגינן הכי כמו שנתבאר שם:

סעיף יט

חלה עליו אבילות. וכמו שנתבאר לעיל ר"ס שס"ה:

סימן ת

סעיף א

אבל דברים שבפרהסיא. דהיינו להסיר עטיפתו אינו נוהג וצריך ללבוש מנעליו ולזקוף המטה. כו' כן ראוי להיות:

סעיף ב

ודוקא כו' הואיל ויש לו מנעלים ברגליו. לא ידעתי מה ענין מנעלים ברגליו לכאן דמאן דמתיר משום מנעלים ברגליו מתיר אפי' בעטיפת ישמעאלי' כדמשמע בש"ס ורמב"ן ובאמת במהרי"ו כ' דהכא מותר מטעם כיון שנוהגים בעטיפה זו גם אחר ז' ימי אבילות דלא אסרינן דבר שבפרהסיא אלא מה שאינו רק תוך ז' ואח"כ כתב דמותר ג"כ מטעם דמנעלים ברגליו עיין שם ובעט"ז השמיט האי סיומא דהואיל ויש לו מנעלים ברגליו:

הב"ח בס"ס שפ"ו דמהרי"ו מיירי באותה עטיפה שהוא לבוש שקורין קאפ"א לפי מה ששמעתי שנוהגים להתעסק בה כל ל' אבל לשום הכובע לפני העינים שנוהגים במלכותינו כל ז' בלחוד דזהו נקרא עטיפה לדידן הוי פרהסיא בשבת אם לא יגביה הכובע כדרך כל אדם הילכך מיד שמתחיל הש"ץ ברכו חייב להגביה הכובע ע"כ:

סעיף ג
מחזיר קרעו לאחריו. והאידנא לא נהגו לדקדק בזה ואפשר דמנעלים מוכיחים עליהן וכמ"ש הגהמ"י ומביאה בית יוסף דהיכא דמנעלים ברגליו אין צריך לחזרת קרע עיין שם:

סעיף ד
אבל לחזור הפרשה כו'. כתוב בדרישה בשם מהרש"ל דה"ה לחזור שנים מקרא ואחד תרגום מותר ע"ש:

סעיף ה
ובשבת נתייאש לבקשו כו'. דכיון דנתייאשו לבקשו הוי ליה כנקבר כדלעיל סימן שע"ה סעיף ז' ושבת עולה אפילו בתחלת המנין כדלקמן סימן ת"ב ס"ז:

סימן תא

סעיף א
כדאיתא בסימן ש"מ. כצ"ל:

סעיף ב
שמע כו'. ע"ל סימן ש"מ סל"ב ובא"ח סי' תקמ"ז:

סעיף ג
אחר חצות בע"ש. (אע"פ שבערב) [אבל בערב] ר"ח ובערב חנוכ' אומרי' אפי' אחר חצות (לא) [דלא] עדיפי מע"ש כ"כ העט"ז ומשמע דה"ה בעי"ט אחר חצות א"א:

סעיף ד
ומ"מ אין אבילות נוהג בו כו'. ומהרש"ל פסק דצריך לנהוג כל דיני אבילות ושכן המנהג והביאו הדרישה ע"ש וכ"כ המחבר בא"ח סי' תרצ"ו סעיף ד' ודרישה כתב ליישב דברי המחבר דלא סתרי אהדדי דבא"ח מיירי שמת לו מת בו ביום וכאן מיירי שמת קודם לכן ודוחק והרב בהג"ה שם פסק כהמחבר כאן) וכ' שכן נוהגין והב"ח לא הביא אלא דברי מהרש"ל ע"ש:

סימן תב

סעיף א
לפיכך אם כו' אלא יום אחד. כלומר שעה אחת:

סעיף ב

אבל אם היה לבוש תפילין א"צ לחלצן. לפי שאף בשעת אבילות מניח תפילין ואינו חולץ אלא ביום ראשון לבד ולא תהא שמועה רחוקה חמורה מיום ב' של אבילות קרובה עכ"ל רמב"ן:

סעיף ג

אסור להחמיר כו'. אם לא על אביו ואמו או אדם גדול שהיה רגיל להקשות לו בדבר הלכה דהוי מסתפי מיניה אם בא לעשות מילתא יתירה לכבודו מותר כ"כ הב"ח בסימן ש"מ סעיף כ"ה בשם א"ז:

סעיף ד

השומע כו' אלא יום אחד. כלומר שעה אחת ומכאן פסק הב"ח לישב במוצאי שבת שעה א' על הארץ ולנהוג אבילות ואפי' אם חל יום הז' בשבת צריך לנהוג אבילות שעה אחת במוצ"ש דהא הכא אף על גב דדברים שבצנעא נוהג בשבת לא נפטר בזה וצריך לעשות במו"ש מעשה שניכר בו משום אבילות עכ"ד ולפע"ד ל"ד כלל דהכא כיון שחכמים חייבו לנהוג אבילות כראוי עכ"פ שעה אחת וביום השבת אין נוהגין אבילות רק במקצת א"כ מעולם לא נהג זה דין אבילות כראוי אפי' שעה אחת לכן חייב למוצאי שבת או למוצאי הרגל לנהוג אבילות שעה א' אבל מי שנהג אבילות ז' ימים ובתוך הז' חל יום השבת למה יתחייב באבילות במו"ש ואפילו זלזל במקצת הימים ולא נהג אבילות קי"ל לעיל סי' שצ"ז דאין צריך להשלים וכ"ש יום השבת דנהג אבילות כדינו. עוד האריך הב"ח להוציא דברי הר' יחיאל מפשטן ופסק דאם חל יום ז' של אבילות בשבת צריך לנהוג דברים שבצינעא כל היום כיון שאינו נוהג בשבת אלא דברים שבצינעא והביא ראיה ממאי דקי"ל בסעיף ב' דצריך שיעשה מעשה הניכר משום אבילות וכל מעיין ישפוט בצדק דדעת הר"ר יחיאל דגם בשבת אמרינן מקצת יום ככולו ונוהג מקצת יום השבת ותו לא ואין חולק עליו בזה והכי משמע פשט לישנא דש"ס ופוסקים דלא לישתמיט חד לפלוגי בהכי ול"ד לדלעיל סעיף ב' מטעם שכתבתי בסמוך:

סעיף ה

אלא דין שמועה קרובה. ומתחיל למנות ז' ול' משעה ששמע וכתבו הב"ח והדרישה בסי' שצ"ט בשם מהרש"ל דלפי זה היכא דמת ביום א' ונקבר ביום ב' אע"פ שהקרובים שהיו אצל הקבורה מונים מיום הקבורה כי אז היתה סתימת הגולל מ"מ אותן שלא היו אצל הקבורה ולא נודע להן שמת עד שהגיע יום ל' מיום הקבורה א"צ לנהוג אבילות כיון

דיום שמועה דידהו הוא יום ל"א מיום המית' וה"ל שמועה רחוקה דלגבי דין שמועה יום המיתה הוא עיקר ע"כ:

סעיף ו
אלא יום א'. כלומר שעה א':

סעיף ז
שמע לזה היום כו'. וכן במתו לו שנים זה אחר זה כדלעיל סימן שע"ה ס"י:

סעיף ח
עולה לו אותו שבת למנין שבעה. ושוב הרגל מבטל ממנו גזרת ז' כדלעיל ר"ס שצ"ט:

סעיף ט
מי שהתפלל כו'. ע"ל ס"ס שע"ה מ"ש בזה:

סעיף י
אם לא מי שהיה אצל הקבורה ולא אצל המיתה. והעט"ז השיג על זה דהא טעמא הוא דמתענין מפני הסכנה דריע מזליה ביום זה שמת אביו או אמו וא"כ אין חילוק ולעולם יש להתענות יום המיתה עכ"ד וכן משמע בתשובות מהר"י ברין שהביא בב"ח גם בתשובת משאת בנימין סימן פ"ד הקשה על דברי הרב דאטו שני אחים שדרים בעיר אחת א' מהן היה אצל מיתת אביו והב' לא היה בעיר כשמת אביו וקודם הקבורה בא גם הב' שאז הא' יעשה יאר צייט ביום המיתה והב' למחרתו ואיכא משום לא תתגודדו וגם דמי לחוכא ואיטלולא ואנן בעי' דרכיה דרכי נועם עכ"ל גם מדברי שאר אחרונים משמע דלעולם מתענין יום המיתה ולא יום הקבורה ובתשו' מ"ב שם כתב דדוקא משנה ראשונה ואילך אבל בשנה א' לעולם עושין יא"צ מיום הקבורה דאל"כ לפעמים לא ישלים אבילות י"ב חודש כגון אם מת בע"ש בר"ח שבט סמוך לשבת שאין פנאי לקברו קודם שבת ויקבר ביום א' שאחריו שהוא ג' שבט ואם אתה עושה היארציי"ט ביום המיתה בר"ח שבט גם האבלות יפסוק באותו יום כי כבר נהוג עלמא שלא להתאבל רק עד היאר צייט וזה ודאי לאו שפיר הוי דהאבילות מתחיל מיום הקבורה ולא מיום המיתה וצריך להשלים האבילות עד ג' שבט עכ"ל ומעולם לא שמענו ולא ראינו לחלק שנות היאר צייט ולומר דבשנה ראשונה יש לעשות מיום הקבורה ואחר כך מיום המיתה גם מדברי כל האחרונים שכתבו סתמא דיש לעשות ביום המיתה משמע גם שנה ראשונה וכן משמע בת"ה דלקמן דגם בשנה ראשונה עושים היאר צייט ביום המיתה ולענין קושייתו נראה לי דבלאו הכי נמי קשה דהא לפעמים משכחת לה דיום המיתה יהא מרוחק הרבה מיום הקבורה כגון שהוליכו למקום אחרת וכה"ג כגון שמת בר"ח ניסן ונקבר בי"ד בניסן דאין

האבילות מתחיל אלא מיום הקבורה וכדלעיל סימן שע"ה והיאר צייט מתחיל מיום המיתה ודוחק לומר דלענין אבילות די"ב חודש אזלינן בתר יום המיתה וגם דוחק לומר דאם אירע בכהאי גוונא יש לעשות היארצייט קודם י"ב חודש וכן משמע בת"ה דלעולם עושים היאר צייט בסוף תשלום האבלות ולעולם מונים האבלות די"ב חודש משעת הקבורה שכתב על מי שמת אביו בר"ח ניסן דמן הדין מיד שיכנס אח"כ ר"ח ניסן שלים האבילות דהא כבר כלו י"ב חודש אלא שהעולם נוהגין דאפי' בר"ח ניסן כל אותו היום אין מבטלין דין אבילות די"ב חודש ואפשר משום דאמרינן קדיש וברכו ומתענים כיום שמת בו אביו הוא לכן נוהגין ענין אבילות באותו היום אבל מן הדין אין צריך וגם נ"מ למי שמתענה ואומר קדיש וברכו ביום המיתה והוא מת ביום ונקבר למחר דאבילות לעולם מיום קבורה מנינן עכ"ל ע"כ נראה דלעולם יש להתענות יום המיתה אלא דאם אירע דיום המיתה מרוחק מיום הקבורה ג' או ד' ימים או יותר יש להתענות בשנה ראשונה ביום הקבורה כדי שיעשה היאר צייט בתשלום האבלות כיון דלא אפשר בענין אחר וגם כיון דמילתא דלא שכיחא היא יש לסמוך בכה"ג אמ"ד לעשות ביום הקבורה ומשנה ראשונה ואילך יתענה ביום המיתה אבל מי שמת אביו ונקבר בו ביום או ביום שלאחריו יש להתענות ביום המיתה אף בשנה ראשונה כנ"ל ודו"ק:

סעיף יא

העיקר להתענות באדר ראשון. ובא"ח סימן תקס"ח מסיים הרב מיהו יש מחמירין להתענות בשניהם וכ"כ מהרש"ל שכן נוהגין והביאו הבית חדש:

סעיף יב

ואם מתו בשנת העיבור כו'. וה"ה אם מתו בשנת העיבור באדר הראשון מתענים בשנת העיבור באדר הראשון וכן כתב מהרש"ל שם דפשוט שאם מת בראשון או בשני שכך מתענין בשנים המעוברות:

סימן תג

סעיף א

ואין אנינות כו'. כלומר שיאסר קודם שיקברו העצמות באכילת בשר ושתיית יין כדין אונן לעיל סימן שמ"א אלא מיד חל עליו האבלות אף קודם שקברם וע"ל סימן שע"ה ס"ז. כהן אינו רשאי ללקוט עצמות אביו דשמא נחסר אביו סא"ז מ"ו פירוש אם נחסר כל שהוא מאביו אסור ליטמא לו כדלעיל סוף סי' שע"ג עכ"ל דרישה:

סעיף ב
אינו אלא משיכלה הבשר. כלומר לענין זה שילקטם הוא בעצמו וכדמפרש ואזיל אבל אה"נ דאף כשלא כלה הבשר חייב להתאבל כל היום כדלעיל סימן שע"ה סעיף ז' ודוק:

סעיף ג
ואפי' הם מלקטים רבים. דוקא מלקטים רבים אבל משמרים רבים זה משמר וזה קורא וכמ"ש בא"ח סימן ע"א ס"ד:

סעיף ד
מפני שנוהג בהם כו'. עיין לעיל סימן רפ"ב סעיף ג':

דיני ספק ספקא בקצרה

א **דבר** שאינו בטל והוא ספק איסור תורה שנתערב הרי כולן אסורים אפילו לא נודע הספק איסור עד אחר שנתערב לפי שאינו דומה לאיסור שנתערב וחזר ונתערב אחד מאותו להתערובות מקום אחר שהתערובות הב' מותר משום ספק ספיקא שהספק הראשון אינו אסור מן התורה וגם שני הספיקות הם מענין אחד ובגוף אחד משא"כ כאן ויש מתירים אם לא נודע הספק איסור קודם שנתערב ויש לסמוך עליהם במקום הפסד מרובה ויש צורך סעודת מצוה ג"כ ובלבד שלא יאכלנו כולו כאחד ויאכלנו שנים שנים:

ב **וכן** ביצה שנמצאת בקליפתה בתרנגולת שאירע לה ספק טרפות בקרוב ונתערבה אפילו באלף כולן אסורות ואין להפריש כל אחד מהן ולהתירו מטעם ס"ס הואיל והספק הראשון אסור מן התורה ואין הספיקות מענין אחד ובגוף א' ואפי' בתרנגולת שנולד בה ספק טרפות שהטילה או נמצא בה ביצה שאין ידוע אם נגמרה בקליפתה קודם שאירע לה הספק טרפות או לא אין זה ספק ספיקא:

ג **והילכך** אף אם נתערבה אח"כ אפי' באלף כולן אסורות דמאחר שלא חשוב קודם לכן ספק ספיקא א"כ אין זה אלא כספק איסור שנתערב שבכל מקום שאינו נחשב ספק ספיקא הוי כספק איסור שנתערב:

ד **ודוקא** שהביצה היה בודאי מספק טרפה או שיש בה ספק אם היא מכשרה או מודאי טרפה ואינו ידוע אם נגמרה קודם לכן או לא כגון שיש בחצר שתי תרנגולות אחת ודאי טרפה וא' ודאי כשרה ואע"פ שנתערבו מתחלה התרנגולות זה בזה הואיל וא' מהן ודאי טרפה הרי הספק הראשון אסור מן התורה והלכך אם נמצא ביצה ביניהן ולא נודע מאיזו תרנגולת היא הביצה אסורה:

ה **אבל** אם אחת משתי התרנגולות אלו שנתערבו זה בזה אינו אלא ספק טרפה אף ע"פ שנודע הספק איסור קודם שנמצאת הביצה מותרת הביצה אפילו ידוע שהיתה בלא קליפה בשעה שנולד בתרנגולת הספק טריפות דהואיל והספק איסור נתערב מתחלה א' בא' ואנחנו באין לדון עתה מהיכן נולדה ביצה זו והרי אנו מתחילין לדון שמא אין כאן איסור כלל אלא ביצה זו ודאי כשר' היא א"כ הרי אין הספק הראשון אסור מן התורה והרי השני ספיקות בענין א' ובגוף א' ובאין כאחד:

ו **אבל** אם אחת מטילה כמו חברתה אע"פ שאחת מהתרנגולות הוא רק ספק טרפה הואיל ויש כאן שני ביצים וא' מהן ודאי מספק טרפה שניהם אסורים:

ז **וכן** כל כיוצא בזה כגון שיש כאן חתיכה ויש בה ספק אם היא של כשרה או של ספק טרפה כגון שיש כאן ב' חנויות בא' יש ספק טרפה ובא' כשרה ונתערבו החנויות שאינו ידוע איזהו מהן ספק טרפה ונמצאת חתיכה לפניהם ולא נודע מאיזו חנות היא אע"פ שנודע הספק איסור בחנות קודם שנמצאת החתיכה הרי החתיכה מותרת:

ח **אבל** כשנמצאו לפניהם שתי חתיכות וידוע שאחד מן החנויות האסורה וא' מן הכשירה ולא נודע איזו חתיכה בא מהכשירה שתיהן אסורות:

ט **ואפילו** חזרה ונאבדה אח"כ א' משתי החתיכות או נפלה מעצמה לים בענין שנאבדה לגמרי מן העולם לא הותרה האחרת:

י **ספק** איסור שנתערב ברוב היתר וחזר אחד מאותו תערובות ונפל ונתערב באחרת א' בא' הרי שניהם אסורים ואצ"ל שאם פירש ועודנו בפני עצמו שהוא אסור אבל נפל לקדרה אע"פ שאין שיעור לבטלו הרי הקדרה מותרת משום ספק ספיקא:

יא אם השני הספיקות הם משם אחד אינו ספק ספיקא כגון הנושא קטנה ונבעלה תחתיו אע"פ שיש כאן ס"ס ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון שמא נבעלה כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא אפ"ה אסורה עליו דמכל מקום אי אתה מתירה אלא מטעם אונס והרי הכל שם אונס אחד הוא וכן כל כיוצא בזה:

יב **אבל** כל שהספק הראשון מתיר יותר מן האחרון מתירין ס"ס כזה:

יג **ספק** ספיקא שאינו מתהפך אינו ס"ס. הדמיון מצא הסכין פגום לאחר שחיטה דיש ספק ספיקא שמא בעצם המפרקת נפגם ואת"ל שלא נפגם בעצם המפרקת שמא במיעוט בתרא של סימן נפגם זה הספק ספיקא לא תוכל להפוך ולומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל במיעוט קמא א"כ ודאי נבילה היא ולא תוכל לומר שמא במיעוט בתרא נפגם ואת"ל שלא נפגם במיעוט בתרא שמא בעצם המפרקת נפגם דשניהם אין חשש איסור והכל אחד הוא וכן כל כיוצא בזה:

יד **וכן** נשבר העצם למעלה מהארכובה ואין עור ובשר חופין את רובו ואינו ידוע אם נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה אינו מותר משום ס"ס דלא תוכל להפוך ולומר את"ל יצא לחוץ שמא לאחר שחיטה שלאחר שחיטה לא שייך לחלק בין יצא לחוץ או לא וכיון שאמרת את"ל יצא לחוץ ע"כ קודם שחיטה הוא וכן כל כיוצא בזה:

טו **ודוקא** נשבר העצם וכל כיוצא בו ששני הספיקות הם בשוה בגוף אחד מצד עצמו א"כ מה ראית להתחיל שמא לאחר שחיטה כו' אימא לאידך גיסא שמא יצא לחוץ ולא תוכל שוב לומר כלל שמא לאחר שחיטה. אבל נמצא צפורן של ארי יושבת בגבו של שור ולא ראינו ארי נכנס ה"ז ס"ס ספק נכנס או לא ואת"ל נכנס שמא לא דרס וצפורן זה לא מיד הארי הוא אלא נתחכך בכותל וישב לו צפורן זה בגבו וכן עבר ובישל תוך י"ב חדש פירות שיש לחוש שיש תולעים בהן בלא בדיקה מותר משום ס"ס שמא אין שם תולע ואת"ל היה שמא נימוח. וכן גבינה שיש בה ספק אם העמידוה בעור קיבת נבלה מותרת משום ס"ס שמא לא העמידוה בעור קיבת נבילה ואת"ל העמידוה שמא אין שם בנותן טעם ואע"פ שבכל אלו א"א להתהפך מ"מ כיון שאין הב' ספיקות שוין והרי אין אתה יכול לומר שצפורן זה מיד הארי הוא אא"כ ידוע שנכנס וא"כ מתחלה צריך אתה לדון אם נכנס כלל או לא. וכן אי אתה יכול לאסור התבשיל אא"כ ידוע שיש שם תולע וא"כ מתחלה צריך אתה לדון אם יש שם תולע או לא. וכן בגבינה. וכן כל כיוצא בזה וכן נשבר גף של עוף ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה מותר מטעם ס"ס שמא לאחר שחיטה ואת"ל קודם שחיטה שמא לא ניקבה הריאה ואין אתה יכול לומר אימא לאידך גיסא שמא ניקבה הריאה כו' דכיון דשבירת הגף אינה טרפה מצד עצמה אלא מצד שניקבה הריאה א"כ איך תתחיל לומר שמא ניקבה הריאה והרי אין ריעותא בריאה כלל וע"כ מכח שבירת הגף אתה בא לדון על הריאה וא"כ מתחלה צריך אתה לדון על הגף עצמו אימת נשבר. וכן כל כיוצא בזה:

טז **אם** יש כאן ס"ס בענין שהוא מותר מן התורה אלא שהוא אסור מדרבנן ויש ספק בדרבנן ה"ז מותר כגון ספק אם נמלחו דגים טמאים עם טהורים מותר משום ס"ס ספק לא נמלחו ואת"ל נמלחו שמא אין בהן שומן ואע"פ שגם ציר דגים שאין בהן שומן אסור מדרבנן מ"מ הרי יש ספק אם נמלחו עמהם או לא וספק דרבנן לקולא. וכן כל כיוצא בזה:

יז **איסור** דרבנן כגון ביצת נבילה וכיוצא בו ג"כ אינו בטל אם הוא דבר חשוב כמו איסור תורה חוץ מבשר שנתעלם מן העין שהוא איסור שאסרוהו מחמת חומרא יתירה שלא מן הדין שבטל ברוב אבל לא אחד באחד וכן כל כיוצא בו. וכ"ש אם יש ספק בחתיכה אם זו היא שנתעלמה מן העין או לא שמותרת דספק דרבנן לקולא וכן בכל איסור דרבנן אפילו

אותו שאסרוהו מן הדין כגון ביצת נבילה וכיוצא בו אם יש ספק אם היא ביצת כשרה או נבילה מותרת. ואפילו נודע האיסור דרבנן קודם שנולד הספק וכן כל כיוצא בזה:

יח **גבינה** שיש בה ספק אם היא גבינה של ישראל או של עובד כוכבים א"א בזה ספק דרבנן לקולא שכיון שאסרו חכמים גבינות העובדי כוכבים מחמת חשש איסור בגופן עשאוה כאיסור של תורה וכן כל כיוצא בזה. ולא אמרו ספק דרבנן לקולא בדבר שלא אסרוה מחמת חשש איסור בגופו אלא שאסרוה משום ד"א כגון ביצת נבלה וציר דגים טמאין ובשולי עובדי כוכבים וכל כיוצא בזה. וכן גבינת העובדי כוכבים שנתערבה אינה בטלה ברוב אם היא חתיכה הראויה להתכבד אבל נתערבה גבינה זו שיש בה ספק אם היא גבינת ישראל או גבינת העובד כוכבים בטלה ברוב (וע"ל ס"ס קי"ח):

יט **אין** אומרים ספק דרבנן לקולא אלא אם הספק הוא בעצמו ומצד עצמו הוא דרבנן אבל אם האיסור מצד עצמו ספק איסור תורה ומצד אחר בא שהוא מדרבנן א"א בזה ספק דרבנן לקולא שהרי ספק איסור שנתערב באחרים אינו בטל אע"פ שלא נודעה הספק איסור עד אחר שנתערב אע"פ שמן התורה אפילו ודאי איסור בטל ברוב אלא שחכמים אמרו שדבר חשוב אינו בטל וכן כל כיוצא בזה. בד"א בכעניין שאמרנו מפני שיש כאן לפנינו חשש איסור שהרי בתערובות זו עכ"פ יש ספק איסור תורה אבל אם יש ספק אם יש כאן שום איסור כלל אפילו בא לו מצד אחר שהוא מדרבנן אנו אומרים בו ספק דרבנן לקולא שהרי אנו מתירין אם היו כאן ב' קדרות א' מהן של היתר ונפלה חתיכת נבלה לא' מהן ואינו ידוע לאיזה נפל אם יש בקדירת היתר רוב בענין שהוא מותר מן התורה משום ספק דרבנן לקולא שכלשיש לומר שמא אין כאן איסור כלל הרי הספק מצד עצמו בא לו שהוא מדרבנן. דבר שיש לו מתירין א"א בו ספק דרבנן לקולא:

כ **וכל** זה בספק איסור דרבנן) שאין לו חזקת איסור אבל יש חזקת איסור אסור:

כא **אם** נתערב איסור דרבנן חד בחד אע"פ שאינו דבר חשוב ואחר כך נאבד אחד מהן מן העולם ולא נודע איזהו כיון שנתחזק איסור בב' חתיכות אלו אין אומרים בזה ספק דרבנן לקולא:

כב **אבל** איסור דרבנן שנתערב חד בתרי ואינו דבר חשוב במינו בטל ברוב אפילו איסור תורה ושלא במינו צריך ס' היכא שאין הפסד כ"כ אבל אם נאבד אחד מהן אע"פ שישנו בעולם אפילו אין כאן ס' מותר כיון דהוא איסור דרבנן ובטל ג"כ ברוב מן הדין:

כג **נתערב** איסור דרבנן שהוא דבר חשוב ברוב או אפילו באלף אינו בטל ודינו ממש כאיסור תורה ועל הדרך שנתבאר בסי' זה סעי"א וכן אם נאבד א' מהן דינו ממש כאיסור תורה ועל הדרך שנתבאר בסעי"ז:

כד **איסור** דרבנן שנתערב חד בחד והוא דבר חשוב ואח"כ נתערב א' מהן ברוב אינו בטל כיון דנתחזק מתחלה האיסור בב' החתיכות א"כ כל א' וא' הרי הוא כגופו של איסור:

כה **וכן** ספק איסור תורה שנתערב חד בחד כל אחד הוא כגופו של איסור ואם נתערב אח"כ ברוב אינו בטל מטעם ס"ס:

כו **וכל** הדינים שנזכרו למעלה בספק איסור תורה וכיוצא בו שהוא אסור הוא אפי' בהפסד מרובה ואפי' אינו רוצה לאכלו כולו כאחד:

כז **דבר** שיש לו חזקת איסור אע"פ שיש בו ס"ס גמור ה"ז אסור שהרי בספק הראשון אנו מעמידין אותו על חזקת איסור אם כן אין כאן אלא ספק א':

כח **היו** כאן שלש ספיקות מותר שאף אם תעמידנו על חזקת איסור יש כאן ס"ס לא יהא זה חמור מודאי איסור שאין לך חזקת איסור גדול מזה ומותר בספק ספיקא:

כט **וכל** זה בחזקת איסור ממש וכן ספק בשחיטה הוא חזקת איסור דהחזקה היא בשחיטה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אבל ס"ס גמור כדרוסה או ספק אם נשבר הגף מתירין מטעם ס"ס דאע"פ דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מ"מ לענין דרוסה ושבירת הגף אין לנו חזקת איסור וכן כל כיוצא בזה:

ל **לפיכך** בהמה שאירע לה ספק בשחיטה ונתערב חד בחד ואח"כ נמצאת חתיכה ויש בה ספק אם היא מבהמה הכשרה או מזו אע"פ שבכיוצא בזה הוי ס"ס וכמו שנתבאר בדין ז' הואיל ויש כאן חזקת איסור שהספק הוא בשחיטה אין זה ס"ס:

לא **ואפי'** נתערב' אח"כ החתיכה זו אינה בטלה אם היא חשוב' כמ"ש בדין ג' שבכ"מ שאינו נחשב ס"ס דינו כספק איסור שנתערב:

לב **אבל** אם יש בחתיכה שלש ספיקות כגון שבהמה זו שאירע לה ספק בשחיטה יש בה ס"ס כגון שנמצא אחר השחיטה ספק פגימה בסכין וא"כ שמא אין זו פגימה ואת"ל שהיא פגימה שמא במפרקת נפגם אע"פ שלא היו מתירין הבהמה כשנתערבה חד בחד משום ס"ס כיון שהיה לה חזקת איסור מכל מקום החתיכה זו שיש בה ספק אם היא ממנה מותרת ואף על פי שנודע הספק הראשון קודם שנולד הספק בחתיכה כמו שנתבאר בדין ז':

לג **לא** מיקרי ספק או ס"ס אלא כשהאיסור וההיתר שוים אבל אם יש לתלות באיסור יותר מבהיתר וכן אם האיסור שכיח יותר מההיתר אין זה ספק כלל וע"ל סימן נ':

לד **ספק** בחסרון חכמה אינו ספק כלל לא לענין ספק אחד ולא לענין ס"ס כמו שנתבאר בסימן נ"ג וסימן נ"ה:

לה **במקום** שיש ס"ס גמור א"צ לבדוק כלל אע"פ שיש לברר האיסור על ידי בדיקה כגון נשבר הגף וספק אם ניקבה הריאה וכן ספק ספיקא בדרוסה וכל כיוצא בזה ויש חולקין ויש להחמיר היכא דאפשר ואין הפסד בדבר:

לו **דיני** ס"ס עמוקים ורחבים מני ים ויש בהם כללים וענינים הרבה ענינו של זה לא כענינו של זה וגם בדבר קל ודק יש להפריש בין זה לזה ע"כ אין לנו עכשיו לבדות שום ס"ס או ספק דרבנן להקל ללמוד דבר מדבר אם לא אותן המפורשים כל אחד במקומן וכן אותן שנתבארו למעלה או הדומה להן ממש או שיש בלא זה צדדים להתיר וגם זה אחר רוב העיון שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול:

ויתר דיני תערובות דברים החשובים כבר נתבארו בסי' זה על מקומם: